
3 1761 04569120 1

D. G. Garrow

Nd. Oh. 25. Feb. 1803.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

POLYBII

HISTORIARVM

QVAE SVPERSVNT

CVM

NOTIS VARIORVM.

TOMVS SECVNDVS

QVI CONTINET

ECLOGAS LIB. VI-XVII.

ET LEGATIONVM.

VINDOBONAE

APVD IOANN. PAVL. KRAVSIVM.

MDCCLXIII.

ΕΚ ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ

ΚΑΤ' ΕΠΙΤΟΜΗΝ.

EX LIBRIS

HISTORIARVM

POLYBII MEGALOPOLITANI

EXCERPTA SIVE EPITOMAE.

ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E POLYBII MEGALOPOLITANI SEXTA HISTORIA EXCERPTA.

Τὰ τῶν πολιτευμάτων εἴδη· ἡ γένεσις καὶ κατὰ φύσιν μεταβολὴ τῶν πολιτειῶν εἰς ἀλλήλας. ὅτι ἀρίστη πολιτεία ἡ ἐκ πάντων τῶν εἰδῶν συνεστῶσα. καὶ ὅτι ἡ τῶν Ῥωμαίων ἐστὶ τοιαύτη.

Τῶν μὲν γὰρ Ἑλληνικῶν πολιτευμάτων ὅσα πολλάκις μὲν ηὔξηται, πολλάκις δὲ τῆς εἰς τἀναντία μεταβολῆς ὁλοσχερῶς πεῖραν εἴληφε, ῥᾳδίαν εἶναι συμβαίνει καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν προγεγονότων

Rerumpublicarum variae formae. Origo et mutatio formae vnius in alteram, quae secundum naturam accidit. Optimam remp. esse, quae sit ex omnibus formis composita: cuiusmodi erat Romana.

De rebuspubl. Graecorum agenti, quae modo incrementum cepere, modo funditus euersae contrariam fortunam sunt expertae, et praeteritos casus commemorare, et de iis, quae impendent, pronuntiare

ἐξήγησιν, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἀπόφασιν. τό τε γὰρ ἐξαγγεῖλαι τὰ γινωσκόμενα, ῥᾴδιον· τό τε προειπεῖν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, στοχαζόμενον ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων, εὐμαρές. περὶ δὲ τῆς Ῥωμαίων οὐδ' ὅλως εὐχερὲς, οὔτε περὶ τῶν παρόντων ἐξηγήσασθαι, διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς πολιτείας· οὔτε περὶ τοῦ μέλλοντος προειπεῖν, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν προγεγονότων περὶ αὐτοὺς ἰδιωμάτων καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν. Διόπερ οὐ τῆς τυχούσης ἐπιστάσεως προσδεῖται καὶ θεωρίας, εἰ μέλλοι τις τὰ διαφέροντα καθαρίως ἐν αὐτῇ συνόψεσθαι. συμβαίνει δὴ, τοὺς πλείστους τῶν βουλομένων διδασκαλικῶς ἡμῖν ὑποδεικνύειν περὶ τῶν τοιούτων, τρία γένη λέγειν πολιτειῶν· ὧν τὸ μὲν καλοῦσι βασιλείαν, τὸ δ' ἀριστοκρατίαν, τὸ δὲ τρίτον δημοκρατίαν. δοκεῖ δέ μοι πάνυ τις εἰκότως ἂν ἐπαπορῆσαι πρὸς αὐτοὺς, πότερον ὡς μόνας ταύτας, ἢ καὶ νὴ Δί' ὡς ἀρίστας ἡμῖν εἰσηγοῦνται τῶν πολιτειῶν. κατ' ἀμφότερα γὰρ ἀγνοεῖν μοι δοκοῦσι. δῆλον γὰρ, ὡς ἀρίστην μὲν ἡγητέον πολιτείαν τὴν ἐκ πάντων τῶν προειρημένων ἰδιωμάτων συνεστῶσαν. τούτου γὰρ τοῦ μέρους οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλ' ἔργῳ πεῖραν εἰλήφαμεν, Λυκούργου συστήσαντος πρώτου κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τὸ Λακεδαιμονίων πολίτευμα. Καί τοι οὐδ' ὡς μόνας ταύτας προσδεκτέον· καὶ γὰρ μοναρχικὰς καὶ τυραννικὰς

facile est. nam et narrare, quae scias, pronum: et futura praedicere, coniectura ex iis, quae iam acciderunt, ducta, haut sane difficile est. De Romana vero dicenti, et praesentem statum explicare arduum, propter multiplicem eius varietatem: et de futuro praesagire aliquid, ob ignorationem propriorum illi populo morum, atque institutorum, quibus antea publice priuatimque est vsus. Itaque non mediocri attentione et diligenti inquisitione opus, si quis velit, quae sunt in ea eximia, quibus differt ab aliis, clare breuiterque cognoscere. Quum autem, qui de huiusmodi rebus via et arte disserere instituunt, tres rerumpublicarum formas enumerent; quarum vnam vocant regnum, alteram optimatium principatum, tertiam populi imperium: videtur mihi iure optimo quaesiturus aliquis ab istis, vtrum has reipublicae formas in medium afferant, vt solas, an vt omnium videlicet optimas. nam equidem vtrouis modo errare eos existimo: quum eam rempublicam censeri debere optimam liquido constet, quae ex omnibus illis, quas diximus, formis sit composita. cuius rei probationem non ratione solum collectam, sed vsu etiam et experientia firmatam habemus; postquam primus omnium Lycurgus ad hoc instar publicam rem Lacedaemoniorum instituit. Sed neque illud admittendum, solas esse has reip. formas. Vidimus enim monarchicas

ραννικὰς ἤδη τινὰς τεθεάμεθα πολιτείας, αἳ πλεῖστον διαφέρουσαι βασιλείας, παραπλήσιον ἔχειν τι ταύτῃ δοκοῦσιν· ᾗ καὶ συμψεύδονται καὶ συγχρῶνται πάντες οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ, τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι. Καὶ μὴν ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα καὶ πλείω γέγονε, δοκοῦντα παρόμοιον ἔχειν τι τοῖς ἀριστοκρατικοῖς, ἃ πλεῖστον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διεστᾶσιν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ δημοκρατίας.

2. Ὅτι δ' ἀληθές ἐστι τὸ λεγόμενον, ἐκ τούτων συμφανές. οὔτε γὰρ πᾶσαν δήπου μοναρχίαν εὐθέως βασιλείαν ῥητέον· ἀλλὰ μόνην τὴν ἐξ ἑκόντων συγχωρουμένην, καὶ τῇ γνώμῃ τὸ πλεῖον ἢ φόβῳ καὶ βίᾳ κυβερνωμένην. οὐδὲ μὴν πᾶσαν ὀλιγαρχίαν ἀριστοκρατίαν νομιστέον· ἀλλὰ ταύτην, ἥ τις ἂν κατ' ἐκλογὴν ὑπὸ τῶν δικαιοτάτων καὶ φρονιμωτάτων ἀνδρῶν βραβεύηται. παραπλησίως οὐδὲ δημοκρατίαν, ἐν ᾗ πᾶν πλῆθος κύριόν ἐστι, ποιεῖν, ὅ τι ποτ' ἂν αὐτὸ βουληθῇ καὶ πρόθηται· παρ' ᾧ δὲ πάτριόν ἐστι καὶ σύνηθες, θεοὺς σέβεσθαι, γονεῖς θεραπεύειν, πρεσβυτέρους αἰδεῖσθαι, νόμοις πείθεσθαι· ἀλλὰ παρὰ τοῖς τοιούτοις συστήμασιν ὅταν τὸ τοῖς πλείοσι δόξαν νικᾷ, τοῦτο δεῖ καλεῖν δημοκρατίαν. Διὸ καὶ γένη μὲν ἓξ εἶναι ῥητέον πολιτειῶν· τρία μὲν, ἃ πάντες θρυλλοῦσι, καὶ νῦν προείρηται· τρία δὲ τούτοις συμφυῆ,

nonnullas et tyrannicas dominationes, quae quum longiſſime a regno diſcreparent, aliquid tamen illi ſimile videbantur habere. quam etiam ob cauſſam ſolent omnes, qui dominantur ſoli, quantum fieri eius poteſt, regnum ementiri eoque vti nomine. Multae praeterea ciuitates extiterunt a paucis gubernatae, non abhorrentes in ſpeciem ab optimatium principatu: a quo tamen, vt verbo abſoluam, plurimum diſtant. idem etiam fit in populi imperio.

2. Vere autem dici haec a nobis, ex his clarum. neque enim vnius dominationem omnem regnum eſſe, ſtatim exiſtimandum: ſed eam demum, quae a volentibus conceditur, et quae conſilio potius, quam metu aut vi regitur. ita nec vbicumque paucorum eſt potentia, par eſt arbitrari, eſſe optimatium principatum: verum vbi iuſtiſſimi prudentiſſimique viri per electionem rerum ſumma potiuntur. Similiter nec populi imperium iure dixeris, vbi penes quamlibet turbam poteſtas eſt faciendi, quicquid voluerit aut propoſuerit: ſed vbi patrius mos viget deos colendi, parentes honorandi, feniores reuerendi, legibus parendi: ii ſunt coetus, apud quos, ſi vincit illud, quod pluribus viſum fuerit, populi imperium eſſe dici iure poteſt. Itaque genera rerumpublicarum ſtatui ſex debent: tria, quae omnium ore iactantur, quaeque modo poſita ſunt a

λέγω δὲ μοναρχίαν, ὀλιγαρχίαν, ὀχλοκρατίαν. πρώτη μὲν οὖν ἀκατασκεύως καὶ φυσικῶς συνίσταται μοναρχία· ταύτῃ δ' ἕπεται καὶ ἐκ ταύτης γεννᾶται μετὰ κατασκευῆς καὶ διορθώσεως βασιλεία. μεταβαλλούσης δὲ ταύτης εἰς τὰ συμφυῆ κακὰ, λέγω δὴ εἰς τυραννίδα· αὖθις ἐκ τῆς τούτων καταλύσεως ἀριστοκρατία φύεται. καὶ μὴν ταύτης εἰς ὀλιγαρχίαν ἐκτραπείσης κατὰ φύσιν, τοῦ δὲ πλήθους ὀργῇ μετελθόντος τὰς τῶν προεστώτων ἀδικίας, γεννᾶται δῆμος. ἐκ δὲ τούτου πάλιν ὕβρεως καὶ παρανομίας ἀποπληροῦται σὺν χρόνοις ὀχλοκρατία. γνοίη δ' ἄν τις σαφέστατα περὶ τούτων, ὡς ἀληθῶς ἐστιν, οἷα δὴ νῦν εἴπον, ἐπὶ τὰς ἑκάστων κατὰ φύσιν ἀρχὰς καὶ γενέσεις καὶ μεταβολὰς ἐπιστήσας. ὁ γὰρ συνιδὼν ἕκαστον αὐτῶν ὡς φύεται, μόνος ἂν οὗτος δύναιτο συνιδεῖν καὶ τὴν αὔξησιν, καὶ τὴν ἀκμὴν, καὶ τὴν μεταβολὴν ἑκάστων, καὶ τὸ τέλος, πότε, καὶ πῶς, καὶ ποῦ καταντήσει πάλιν. Μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας τοῦτον ἁρμόσειν τὸν τρόπον ὑπείληφα τῆς ἐξηγήσεως, διὰ τὸ κατὰ φύσιν αὐτὴν ἀπ' ἀρχῆς εἰληφέναι τήν τε σύστασιν καὶ αὔξησιν.

3. Ἀκριβέστερον μὲν οὖν ἴσως ὁ περὶ τῆς κατὰ φύσιν μεταβολῆς τῶν πολιτειῶν εἰς ἀλλήλας διευκρινεῖται λόγος παρὰ Πλάτωνι,

nobis: tria, cognatae cum his naturae, dominatum dico vnius, paucorum, et turbae vulgaris. Ac prima quidem fine illa arte et naturae impetu constituitur, vnius dominatio: hanc sequitur atque adeo ex ea originem habet, cum accessit ars et emendatio, regnum. quod vbi ad congenita mala degenerauit, nempe tyrannidem; regibus sublatis nascitur optimatium principatus. hoc quoque in paucorum dominationem, vt natura est hominum, verso; vbi multitudo ira incensa principum iniurias fuerit vlta, exoritur populi imperium. rursusque ex huius insolentia et legum contemptu emergit tandem turbae potentatus. Vera esse, quae de his rebus diximus, facile quis intelligat, si vniuscuiusque generis naturalia principia, exortus et mutationes ad animum reuocaverit. Is enim demum, qui nouerit, quaenam sint vniuscuiusque rerumpublicarum principia naturalia: etiam incrementum et florentissimum statum ac mutationem cuiusque et finem poterit cognoscere, quando quoue modo sit euenturus; et quo tandem quaeque forma sit reditura. Hanc autem explicationis rationem Romanae cum primis reipublicae aptam fore existimaui, quoniam et a principio fundata, et postea amplificata est conuenienter naturae.

3. Equidem non negauerim, locum illum de naturali ac mutua inuicem rerumpublicarum conuersione a Platone et aliis

Πλάτωνι, καὶ τισιν ἑτέροις τῶν φιλοσόφων· ποικίλος δὲ ὢν καὶ διὰ πλειόνων λεγόμενος, ὀλίγοις ἐφικτός ἐστιν. διόπερ ὅσον ἀνήκειν ὑπολαμβάνομεν αὐτοῦ πρὸς τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν, καὶ τὴν κοινὴν ἐπίνοιαν, τοῦτο πειρασόμεθα κεφαλαιωδῶς διελθεῖν. καὶ γὰρ ἂν ἐλλείπειν τὶ δόξῃ διὰ τῆς καθολικῆς ἐμφάσεως, ὁ κατὰ μέρος λόγος τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων ἱκανὴν ἀνταπόδοσιν ποιήσει τῶν νῦν ἐπαπορηθέντων. Ποίας οὖν ἀρχὰς λέγω, καὶ πόθεν φημὶ φύεσθαι τὰς πολιτείας πρῶτον; Ὅταν ἢ διὰ κατακλυσμοὺς, ἢ διὰ λοιμικὰς περιστάσεις, ἢ δι' ἀφορίας καρπῶν, ἢ δ' ἄλλας τοιαύτας αἰτίας φθορὰ γένηται τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, οἵας ἤδη γεγονέναι παρειλήφαμεν, καὶ πάλιν πολλάκις ἔσεσθαι ὁ λόγος αἱρεῖ· τότε δὴ συμφθειρομένων πάντων τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ τεχνῶν, ὅταν ἐκ τῶν περιλειφθέντων οἱονεὶ σπερμάτων αὖθις αὐξηθῇ σὺν χρόνῳ πλῆθος ἀνθρώπων, τότε δήπου, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων συναθροιζομένων, ὅπερ εἰκὸς κατὰ τοῦτο τὸ ὁμόφυλον συναγελάζεσθαι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν ἀνάγκη, τὸν τῇ σωματικῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα τοῦτον ἡγεῖσθαι καὶ κρατεῖν· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῶν ἀδοξοποιήτων ζώων

nonnullis philoſophis accuratius eſſe tractatum diſputatumque: verum ea diſquiſitio quum a paucis percipiatur, quod et varia ſit et prolixa, ex ea nos, quantum capit hiſtoria rerum geſtarum narrationem veram ſeriamque profeſſa, et communis hominum intelligentia, tantum ſummatim delibabimus. nam ſi deeſſe aliquid vniuerſali huic inſpectioni videbitur, quae deinceps ſigillatim ſunt exponenda, omnibus abunde ſatisfacient, de quibus fuerit nunc dubitatum. Quaenam igitur principia exiſtere ſocietatum ciuilium dicimus, et ex quo primum eas naſci? Quoties aut propter diluuia, aut ob peſtilentes tempeſtates, aut ſterilitatem fructuum, aut ſimilibus aliis de cauſſis, humani generis interitus contigit: (quales et iam ante fuiſſe accepimus, et rurſus ſaepe venturos ratio vincit:) omnia tunc videlicet mortalium inuenta, circa quae occupantur, omnes artes pereunt. vbi autem ex iis quaſi ſeminibus, quae ſuperfuerint, progreſſu temporis hominum multitudo iterum fuerit propagata: tum enimuero, ſicut in aliis fit animalibus, etiam in hominibus vſuuenit, quando coadunantur. (nam et hoc rationi conſentaneum, vt eiusdem generis animalia eodem congregentur propter naturae infirmitatem:) tum inquam neceſſe eſt, vt, qui robore corporis et praeſentia animi atque audacia praeſtat ceteris, ducatum atque imperium in ceteros obtineat: quod

θεωρῦμεν. τῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν· παρ' οἷς ὁμολογυμένως τὺς ἰσχυροτάτυς ὁρῶμεν ἡγυμένυς· λέγω δὲ ταύρυς, κάπρυς, ἀλεκτρυόνας, τὰ τύτοις παραπλήσια. τὰς μὲν ὖν ἀρχὰς, εἰκὸς, τοιύτυς εἶναι καὶ τὺς τῶν ἀνθρώπων βίυς ζωηδὸν συναθροιζομένων, τοῖς ἀλκιμωτάτοις καὶ δυναμικωτάτοις ἑπομένων· οἷς ὅρος μὲν ἐςι τῆς ἀρχῆς ἰσχὺς, ὄνομα δ' ἂν εἴποι τις μοναρχίαν. ἐπειδὰν δὲ τοῖς συςήμασι διὰ τὸν χρόνον ὑπογένηται συντροφία καὶ συνήθεια, τότε ἀρχὴ βασιλείας φύεται· καὶ τότε πρώτως ἔννοια γίνεται τῦ καλῦ καὶ δικαίυ τοῖς ἀνθρώποις, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων τύτοις.

4. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς γενέσεως τῶν εἰρημένων τοιός δε. Πάντων γὰρ πρὸς τὰς συνυσίας ὁρμώντων κατὰ φύσιν, ἐκ δὲ τύτων παιδοποιΐας ἀποτελυμένης, ὁπότε τις τῶν ἐκτραφέντων εἰς ἡλικίαν ἱκόμενος, μὴ νέμοι χάριν, μηδ' ἀμύναι τύτοις, οἷς ἐκτραφείη, ἀλλά πυ τἀναντία κακῶς λέγειν ἢ δρᾷν τύτοις ἐγχειροίη· δῆλον ὡς δυσαρεςεῖν καὶ προσκόπτειν εἰκὸς τὺς ἐνόντας καὶ συνιδόντας τὴν γεγενημένην ἐκ τῶν γεννησάντων ἐπιμέλειαν, καὶ κακοπάθειαν περὶ τὰ τέκνα, καὶ τὴν

ipſum in aliis quoque animalibus, quae non opinionibus adventitiis, ſed vnius naturae inſtinctu ducuntur, quum cernimus vſuuenire, naturae id opus eſſe certiſſimum debemus credere. nam et in illis ducum officio ſine controuerſia robuſtiſſimos quosque fungi videmus: puta, tauros, apros, gallos gallinaceos, et idgenus alia animalia. Ac principio quidem huiuſmodi fuiſſe et hominum vitam, probabile eſt; dum communi animantium more in vnum gregem coeunt, et fortiſſimos ac valentiſſimos ſequuntur. hi robore metiuntur imperium: quod iure appelles vnius dominationem. poſtea vero quam procedente tempore inter hos coetus communis educatio et vitae conſuetudo conſecuta fuerit; ab eo principio regnum exiſtit: incipitque tum primum honeſti iuſtique et eorum, quae ſunt his contraria, animis hominum oboriri notitia.

4. Porro illud primordium et modus, quo ea conſiunt, quae diximus, hic eſt. Nam quum ad coniunctionem maris et foeminae naturaliter omnes ſtimulentur, ex eoque liberi naſcantur: quoties adultus aliquis eorum, qui educati fuerint, gratiam non refert, neque iis ſubuenit, a quibus fuerit alitus; ſed e contrario dictis factisue eos aggreditur laedere: perſpicuum eſt, iniquo animo rem ferre, grauiterque offendi eos, qui forte interſunt, et quanta cura atque aerumna parentes liberos

τύτων

τύτων θεραπείαν καὶ τροφήν. τῦ γὰρ γένυς τῶν ἀνθρώπων ταύτῃ διαφέροντος τῶν ἄλλων ζώων, ᾗ μόνοις αὐτοῖς μέτεσι νῦ καὶ λογισμῦ· φανερὸν, ὡς ὐκ εἰκὸς παρατρέχειν αὐτὺς τὴν προειρημένην διαφορὰν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων· ἀλλ᾽ ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ δυσαρεςεῖσθαι τοῖς παρῦσι, προορωμένυς τὸ μέλλον, καὶ συλλογιζομένυς, ὅτι τὸ παραπλήσιον ἑκάςοις αὐτῶν συγκυρήσει. Καὶ μὴν ὅταν πυ πάλιν ἕτερος ὑπὸ θατέρυ τυχὼν ἐπικυρίας ἢ βοηθείας ἐν τοῖς δεινοῖς, μὴ νέμῃ τῷ σώσαντι χάριν, ἀλλά ποτε καὶ βλάπτειν ἐγχειρῇ τῦτον· φανερὸν, ὡς εἰκὸς τῷ τοιύτῳ δυσαρεςεῖσθαι καὶ προσκόπτειν τὺς εἰδότας, συναγανακτῦντας μὲν τῷ πέλας, ἀναφέροντας δ᾽ ἐπ᾽ αὐτὺς τὸ παραπλήσιον. ἐξ ὧν ὑπογίγνεταί τις ἔννοια παρ᾽ ἑκάςῳ τῆς τῦ καθήκοντος δυνάμεως καὶ θεωρίας· ὅπερ ἐςὶν ἀρχὴ καὶ τέλος δικαιοσύνης. Ὁμοίως πάλιν, ὅταν ἀμύνῃ μέν τις πρὸ πάντων ἐν τοῖς δεινοῖς, ὑφίςηταί δὲ καὶ μένῃ τὰς ἐπιφορὰς τῶν ἀλκιμωτάτων ζώων· εἰκὸς μὲν, τὸν τοιῦτον ὑπὸ τῦ πλήθυς ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοϊκῆς καὶ προςατικῆς· τὸν δὲ τἀναντία τύτῳ πράττοντα καταγνώσεως καὶ προσκοπῆς. ἐξ ὗ πάλιν εὔλογον, ὑπογίνεσθαί τινα θεωρίαν παρὰ τοῖς πολλοῖς αἰσχρῦ καὶ

curauerint atque aluerint, notum habent. Quoniam enim homo a ceteris animantibus hoc differt, quod mentis et rationis sit particeps, non est profecto simile veri, ipsos hanc voluntatum diuersitatem inobseruatam praetermissuros, quod faciunt aliae animantes; sed admissum delictum reuocaturos ad animum, et praesentem statum damnaturos: vt qui futura prospicientes, facile sibi quoque eadem esse euentura intelligant. Rursus autem si aliquis ab alio opem ac praesidium in periculis nactus, auctori suae salutis gratiam non rependat, aut fortasse etiam vltro factum eat iniuriam: quis dubitat, talem hominem apud omnes, qui resciverint, in offensa graui futurum? simul alterius vicem indignantibus cunctis; et ne similis iniuriae exemplum ad se perueniat, metuentibus. Hinc suborta est in singulorum animis notio quaedam officii, et contemplatio vis illius quam habet: in quo iustitiae et origo est et finis. Similiter rursus quando aliquis in periculis acriter pro omnibus propugnat, idemque feras valentissimas subsistit, et earum sustinet impetus; non est dubitandum, quin hunc acclamationibus prosequatur faustis multitudo, beneuolum animum simul significans, et patroni honorem ei deferens; eum vero, qui contraria huic faciat, vituperationem consequi et offensionem omnium. ex quo etiam fit probabile, existere in animis vulgi turpis at-

καλοῦ, καὶ τῆς τούτων πρὸς ἄλληλα διαφορᾶς, καὶ τὸ μὲν ζήλου καὶ μιμήσεως τυγχάνειν διὰ τὸ συμφέρον· τὸ δὲ φυγῆς. ὅταν * ἐν οἷς ὁ προεστὼς καὶ τὴν μεγίστην δύναμιν ἔχων ἀεὶ συνεπισχύῃ τοῖς προειρημένοις κατὰ τὰς τῶν πολλῶν διαλέξεις, καὶ δόξῃ τοῖς ὑποταττομένοις διανευμητικὸς εἶναι τοῦ κατ᾽ ἀξίαν ἑκάστοις· οὐκ ἔτι τὴν βίαν δεδιότες, τῇ δὲ γνώμῃ τὸ πλεῖον εὐδοκοῦντες, ὑποτάττονται καὶ συσσῴζουσι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, κἂν ὅλως ᾖ γηραιός, ὁμοθυμαδὸν ἐπαμύνοντες καὶ διαγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ· καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ βασιλεὺς ἐκ μονάρχου λανθάνει γενόμενος, ὅταν παρὰ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἰσχύος μεταλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν ὁ λογισμός.

que honeſti quandam contemplationem, et eius diſcriminis quo haec inuicem ſeparantur: atque ita honeſtum quidem propter vtilitatem aemulari imitarique homines: id vero fugere, quod ſit turpe. Quando igitur is, qui ceteris praeeſt, et viribus plurimum valet, illis, quos diximus laudem nactos, ſemper fauet, protegitque eos, ſua potentia in colloquiis cum multitudine: iamque ipſe a ſubditis exiſtimari coepit facultate praeditus tribuendi vnicuique, quod eius meritis conueniat: non amplius vim veriti, ſed animis potius ac voluntate conſentientes, eius ſe poteſtati ſubiiciunt, et ad conſeruandum ipſi imperium cuncti conſpirant: ac licet ad vltimam ſenectutem peruenerit, paribus omnes animis illum defendunt, et aduerſus eos, qui eius dominationi inſidias ſtruunt, nullum non certamen ſubeunt. atque hoc pacto, quum a ferocia et robore ad rationem principatus fuerit translatus, pro eo, quod erat monarchus inuidioſo nomine, ſenſim nemine animaduertente rex euadit.

5. Αὕτη καλοῦ καὶ δικαίου πρώτη παρ᾽ ἀνθρώποις κατὰ φύσιν ἔννοια καὶ τῶν ἐναντίων τούτοις· αὕτη βασιλείας ἀληθινῆς ἀρχὴ καὶ γένεσις. οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ τούτων ἐπὶ πολὺ διαφυλάττουσι τὰς ἀρχάς, πεπεισμένοι, τοὺς ἐκ τοιούτων γεγονότας, καὶ τραφέντας ὑπὸ τοιούτοις, παραπλησίως ἕξειν καὶ τὰς προαιρέσεις.

5. Haec eſt prima apud homines honeſti et iuſti a natura profecta notio, et eorum, quae his ſunt contraria. Haec veri regni origo, hinc ortus. non ſolum enim ipſis, ſed et ſoboli per longum tempus imperium ſubditi conſeruant: perſuaſi, talibus viris prognatos, et a talibus educatos, animis quoque et voluntatibus pares eis futuros. Quod ſi horum poſteri

Ἐὰν

Ἐὰν δέ ποτε τοῖς ἐκγόνοις δυσαρεστήσωσι, ποιοῦνται μετὰ ταῦτα τὴν αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων καὶ βασιλέων, οὐκ ἔτι κατὰ τὰς σωματικὰς καὶ θυμικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς τῆς γνώμης καὶ τοῦ λογισμοῦ διαφορὰς, πεῖραν εἰληφότες ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς ἐξ ἀμφοῖν παραλλαγῆς. τὸ μὲν οὖν παλαιὸν ἐνεγήρασκον ταῖς βασιλείαις οἱ κριθέντες ἅπαξ, καὶ τυχόντες τῆς ἐξουσίας ταύτης, τόπους τε διαφέροντας ὀχυρούμενοι καὶ τειχίζοντες, καὶ χώραν κατακτώμενοι, τὸ μὲν τῆς ἀσφαλείας χάριν, τὸ δὲ τῆς δαψιλείας τῶν ἐπιτηδείων τοῖς ὑποτεταγμένοις· ἅμα δὲ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες ἐκτὸς ἦσαν πάσης διαβολῆς καὶ φθόνου, διὰ τὸ μήτε περὶ τὴν ἐσθῆτα μεγάλας ποιεῖσθαι τὰς παραλλαγὰς, μήτε περὶ τὴν βρῶσιν καὶ πόσιν, ἀλλὰ παραπλήσιον ἔχειν τὴν βιοτείαν τοῖς ἄλλοις, ὁμόσε ποιούμενοι τοῖς πολλοῖς ἀεὶ τὴν δίαιταν. ἐπεὶ δ' ἐκ διαδοχῆς καὶ κατὰ γένος τὰς ἀρχὰς παραλαμβάνοντες, ἕτοιμα μὲν εἶχον ἤδη τὰ πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, ἕτοιμα δὲ καὶ πλείω τῶν ἱκανῶν τὰ πρὸς τὴν τροφήν· τότε δὴ ταῖς ἐπιθυμίαις ἑπόμενοι διὰ τὴν περιουσίαν, ἐξάλλους μὲν ἐσθῆτας ὑπέλαβον δεῖν ἔχειν τοὺς ἡγουμένους τῶν ὑποταττομένων, ἐξάλλους δὲ καὶ ποικίλας τὰς περὶ τὴν τροφὴν ἀπολαύσεις καὶ παρασκευὰς, ἀναντιρρήτους δὲ καὶ παρὰ τῶν μὴ προσηκόντων τὰς

tandem diſplicuerint, magiſtratus de cetero ac reges ſibi eligunt, non vtique eos, qui corporis robore aut ſpiritus ferocia praeſtent: ſed eos, qui ſapientia et prudentia excellant: vt qui rebus ipſis fuerint edocti, quantum inter hos atque illos ſit diſcriminis. Ac primis quidem temporibus, qui electione populorum regiam poteſtatem ſemel fuerant adepti, in regnis ſuis conſeneſcebant; loca opportuna munientes, ac moenibus cingentes, et ditionem quisque ſuam amplificantes; partim ſecuritatis cauſſa, partim vt ſubditis rerum ad victum neceſſariarum vberem copiam exhiberent, ſimul dum his animum intendebant, extra offenſam atque inuidiam hominum erant, quia neque cultu admodum diuerſo a ceteris vtebantur, neque victu: ſed vitae genus reliquis ſimile vſurpantes, vna cum multitudine aſſidue verſabantur. Vbi vero, qui ex ſucceſſione generis regna ſuſcipiebant, quae ad ſecuritatem deſiderabantur, comparata habuerunt; comparata etiam, quae ſunt ad victum neceſſaria, et multo quidem plura, quam erat neceſſe: tum enimuero cupiditatibus obſecuti, ob ſuperfluentem rerum omnium copiam arbitrati ſunt, debere principes alio, quam ſubditos vti cultu; aliis et variis ad luxum frui voluptatibus atque apparatibus; in vſu item Veneris quamuis illicitae contradicendi ſibi nemini ius eſſe:

τῶν

τῶν ἀφροδισίων χρείας καὶ συνουσίας. ἀφ' οἷς μὲν φθόνου γενομένου καὶ προσκοπῆς, ἀφ' οἷς δὲ μίσους ἐκκαιομένου, καὶ δυσμενικῆς ὀργῆς, ἐγένετο μὲν ἐκ τῆς βασιλείας τυραννίς· ἀρχὴ δὲ καταλύσεως ἐγεννᾶτο, καὶ σύστασις ἐπιβουλῆς τοῖς ἡγουμένοις, ἣν οὐκ ἐκ τῶν χειρίστων, ἀλλ' ἐκ τῶν γενναιοτάτων καὶ μεγαλοψυχοτάτων, ἔτι δὲ θαῤῥαλεωτάτων ἀνδρῶν συνέβαινε γενέσθαι, διὰ τὸ τοὺς τοιούτους ἥκιστα δύνασθαι φέρειν τὰς τῶν ἐφεστώτων ὕβρεις.

6. Τὸ δὲ πλῆθος, ὅταν λάβῃ προστάτας, συνεπισχύοντος κατὰ τῶν ἡγουμένων διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας· τὸ μὲν τῆς βασιλείας καὶ μοναρχίας εἶδος ἄρδην ἀνῃρεῖτο, τὸ δὲ τῆς ἀριστοκρατίας αὖθις ἀρχὴν ἐλάμβανε καὶ γένεσιν. Τοῖς γὰρ καταλύσασι τοὺς μονάρχους οἱονεὶ χάριν ἐκ χειρὸς ἀποδιδόντες οἱ πολλοί, τούτοις ἐχρῶντο προστάταις, καὶ τούτοις ἐπέτρεπον περὶ σφῶν. οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀσμενίζοντες τὴν ἐπιτροπὴν, οὐδὲν προὐργιαίτερον ἐποιοῦντο τοῦ κοινῇ συμφέροντος, καὶ κηδεμονικῶς καὶ φυλακτικῶς ἕκαστα χειρίζοντες, καὶ τὰ κατ' ἰδίαν, καὶ τὰ κοινὰ τοῦ πλήθους. ὅτε δὲ διαδέξαιντο πάλιν παῖδες παρὰ πατέρων τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, ἄπειροι μὲν ὄντες κακῶν, ἄπειροι δὲ καθόλου πολιτικῆς ἰσότητος καὶ παῤῥησίας, τεθραμμένοι δ' ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς τῶν πατέρων ἐξουσίαις, καὶ προαγωγαῖς· ὁρμήσαντες οἱ μὲν ἐπὶ

et quum ex aliis facinoribus inuidiam atque offenſionem ſibi conflarent, ex aliis odium hominum atque iram infeſtam in ſe accenderent, de regno facta eſt tyrannis: ſimul autem eius tollendae fundamenta iaciebantur, et in caput dominantium conſpiratio inibatur. cuius quidem auctores erant non deterrimini ciuium: ſed generoſiſſimi quique et maximi animi atque audaciſſimi. Hi enim ſunt, qui principum iniurias minime omnium ferre poſſunt.

6. Populo autem, vbi duces nactus eſt, connitente ad regum perniciem propter dictas cauſſas, et regno et vnius dominatione de republica ſublatis, principium originemque habuit optimatium principatus. Nam iis, qui monarchiam ſuſtulerant, hanc e veſtigio quaſi mercedem populus rependebat, vt rectoribus illis vteretur, ſeque ipſis permitteret. illi porro contenti honore traditae ſibi reipubl. communem vtilitatem omnibus rebus anteferre, et ſingulari cura ac ſtudio et ſollicitudine cuncta tum priuatorum tum reipub. adminiſtrare. Verum vbi rurſus traditam ſibi a patribus filii eam poteſtatem obtinuiſſent, homines, qui malorum periculum nullum vmquam fecerant, nullum aequabilitatis nec libertatis ciuilis; ſed a pueris innutriti fuerant paternis honoribus et dignitatibus: quum alii auaritiae et

πλεονα-

πλεονεξίαν καὶ φιλαργυρίαν ἄδικον, οἱ δ' ἐπὶ μέθας καὶ τὰς ἅμα ταύταις ἀπλήςες εὐωχίας, οἱ δ' ἐπὶ τὰς τῶν γυναικῶν ὕβρεις καὶ παίδων ἁρπαγάς, μετέςησαν μὲν τὴν ἀριςοκρατίαν εἰς ὀλιγαρχίαν· ταχὺ δὲ κατεσκεύασαν ἐν τοῖς πλήθεσι πάλιν τὰ παραπλήσια τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι. διὸ καὶ παραπλήσιον συνέβαινε τὸ τέλος αὐτῶν γίνεσθαι τῆς καταςροφῆς τοῖς περὶ τὰς τυράννες ἀτυχήμασι.

iniuſtae opum cupiditati ſe dedidiſſent, alii ebrietati et helluationibus, quae illam comitari ſolent: quidam ad ſtupra mulieribus inferenda, aut pueros rapiendos animum adieciſſent: mutarunt illi quidem optimatium principatum in paucorum dominationem: ceterum in animis populorum eosdem affectus excitarunt cum iis, de quibus diximus. itaque parem et ipſi exitum fecerunt illi, quem tyranni habuerunt, cum eos oppreſſit calamitas.

7. Ἐπειδὰν γάρ τις συνθεασάμενος τὸν φθόνον καὶ τὸ μῖσος κατ' αὐτῶν, τὸ παρὰ τοῖς πολίταις ὑπάρχον, κἄπειτα θαῤῥήσῃ λέγειν ἢ πράττειν τι κατὰ τῶν προεςώτων, πᾶν ἕτοιμον καὶ συνεργὸν λαμβάνει τὸ πλῆθος· λοιπὸν, ὃς μὲν φονεύσαντες, - - - ὔτε βασιλέα προΐςασθαι τολμῶσιν, ἔτι δεδιότες τὴν τῶν προτέρων ἀδικίαν, ὔτε πλείοσιν ἐπιτρέπειν τὰ κοινὰ θαῤῥῦσι· παρὰ πόδας αὐτοῖς ὔσης τῆς πρότερον ἀγνοίας· μόνης δὲ σφίσι καταλειπομένης ἐλπίδος ἀκεραίυ τῆς ἐν αὐτοῖς, ἐπὶ ταύτην καταφέρονται· καὶ τὴν μὲν πολιτείαν ἐξ ὀλιγαρχικῆς δημοκρατίαν ἐποίησαν, τὴν δὲ τῶν κοινῶν πρόνοιαν καὶ πίςιν εἰς σφᾶς αὐτὰς ἀνέλαβον. Καὶ μέχρι μὲν ἂν ἔτι σώζωνταί τινες τῶν ὑπεροχῆς καὶ δυναςείας πεῖραν εἰληφότων, ἀσμενίζοντες τῇ παρύσῃ καταςάσει, περὶ πλείςυ ποιῦνται τὴν ἰσηγορίαν καὶ τὴν παῤῥησίαν. ὅταν δ' ἐπι-

7. Poſtquam enim obſeruaſſet aliquis, quanta inuidia et odio flagrarent apud populum; auſus mox vel dicto vel facto eos laceſſere, ilicet multitudinem vniuerſam praeſto habuit, quae conatus ipſius adiuuaret. poſtremo aliis optimatium occiſis, aliis in exilium pulſis, neque regem ſuis rebus audent praeficere; metu illius iniuſtitiae, qua priores vſi fuerunt: neque autem pluribus rempub. tradere ſuſtinent; errore ob oculos adhuc verſante, quem antea admiſerant. quum igitur ſola adhuc illis integra ſpes reſtaret, quam in ſeſe ponant; hanc ſecuti, rempub. a paucorum dominatione ad populi imperium transferunt: et publicarum rerum curam ac vim dominatus ſuſcipiunt ipſi. Et dum quidem ſuperſunt adhuc eorum nonnulli, qui potentiam dominationemque paucorum ſunt experti; in praeſenti ſtatu acquieſcentes, antiquius aequalitate et libertate ciuium nihil

δ' ἐπιγένωνται νέοι, καὶ παισὶ παίδων πάλιν ἡ δημοκρατία παραδοθῇ, τότ' οὐκ ἔτι διὰ τὸ σύνηθες ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι τὸ τῆς ἰσηγορίας καὶ παῤῥησίας, ζητοῦσι πλέον ἔχειν τῶν πολλῶν· μάλιστα δ' εἰς τοῦτ' ἐμπίπτουσιν οἱ ταῖς οὐσίαις ὑπερέχοντες. λοιπὸν ὅταν ὁρμήσωσιν ἐπὶ τὸ φιλαρχεῖν, καὶ μὴ δύνωνται δι' αὐτῶν καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς τυγχάνειν τούτων, διαφθείρουσι τὰς οὐσίας, δελεάζοντες καὶ λυμαινόμενοι τὰ πλήθη κατὰ πάντα τρόπον. ἐξ ὧν ὅταν ἅπαξ δωροδόκους καὶ δωροφάγους κατασκευάσωσι τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν ἄφρονα δοξοφαγίαν, τότ' ἤδη πάλιν τὸ μὲν τῆς δημοκρατίας καταλύεται, μεθίσταται δ' εἰς βίαν καὶ χειροκρατίαν ἡ δημοκρατία. συνειθισμένον γὰρ τὸ πλῆθος ἐσθίειν τὰ ἀλλότρια, καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχειν τοῦ ζῆν ἐπὶ τοῖς τῶν πέλας, ὅταν λάβῃ προστάτην μεγαλόφρονα καὶ τολμηρὸν, ἐκκλειόμενον δὲ διὰ πενίαν τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τιμίων· τότε δὴ χειροκρατίαν ἀποτελεῖ, καὶ τότε συναθροιζόμενον ποιεῖ σφαγὰς, φυγὰς, γῆς ἀναδασμούς· ἕως ἂν ἀποτεθηριωμένον πάλιν εὕρῃ δεσπότην καὶ μόναρχον. Αὕτη πολιτειῶν ἀνακύκλωσις, αὕτη φύσεως οἰκονομία, καθ' ἣν μεταβάλλει καὶ μεθίσταται, καὶ πάλιν εἰς αὑτὰ καταντᾷ τὰ κατὰ τὰς πολιτείας. Ταῦτά τις σαφῶς ἐπεγνωκὼς, χρόνοις μὲν ἴσως διαμαρτήσεται λέγων ὑπὲρ τοῦ

habent. sed postquam noua soboles est exorta, et ad eorum nepotes populi imperium peruenit: tum enimuero aequalitatis et libertatis bonum parui facientes, vtpote cui assueuerunt, plus posse quam ceteri satagunt. estque hoc vitium iis potissimum familiare, qui diuitiis alios antecedunt, demum, ad ambiendos honores conuersi, quia hos per se et propria virtute consequi non valent, inescando et omni genere largitionis corrumpendo populo rem familiarem suam dilapidant. porro vbi semel isti pro sua stulta auiditate dignitatum, multitudinem largitionibus inhiare et ex iis vesci docuerunt; statim incipit populi imperium labefactari: succeditque eius loco vis ac manuum violentia. assueta enim plebs de alieno viuere, et in aliorum fortunis spes vitae reponere, magni animi audacemque nacta ducem, cui aditum ad honores publicos paupertas praecludit, populi imperium in manuum violentiam conuertit. cum quidem coitione facta, caedibus, exiliis, diuisionibus nouis agrorum vsque eo saeuit, donec tandem efferata, dominum rursus nanciscatur, qui rerum potiatur solus. Hic orbis est, quo in sese respublicae reuoluuntur: hic naturae ordo, per quem rerumpubl. status mutatur, transformatur, et rursus eodem redit. Quae si quis accurate cognita habuerit, de iis, quae remp. manent, dicere aggressus, in

μέλλον-

μέλλοντος περὶ πολιτείας· τὸ δὲ ποῦ τῆς αὐξήσεως ἕκαστόν ἐστιν ἢ τῆς φθορᾶς, ἢ ποῦ μεταστήσεται, σπανίως ἂν διασφάλλοιτο, χωρὶς ὀργῆς ἀφθόνου ποιούμενος τὴν ἀπόφασιν. Καὶ μὴν περί γε τῆς Ῥωμαίων πολιτείας κατὰ ταύτην τὴν ἐπίστασιν μάλιστ' ἂν ἔλθοιμεν εἰς γνῶσιν καὶ τῆς συστάσεως, καὶ τῆς αὐξήσεως, καὶ τῆς ἀκμῆς, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς εἰς τοὔμπαλιν ἐσομένης ἐκ τούτων μεταβολῆς. εἰ γάρ τινα καὶ ἑτέραν πολιτείαν, ὡς ἀρτίως εἶπα, καὶ ταύτην συμβαίνει κατὰ φύσιν ἀπ' ἀρχῆς ἔχουσαν τὴν σύστασιν καὶ τὴν αὔξησιν, κατὰ φύσιν ἕξειν καὶ τὴν εἰς τἀναντία μεταβολήν. σκοπεῖν δ' ἔσται διὰ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων.

8. Νῦν δ' ἐπὶ βραχὺ ποιησόμεθα μνήμην ὑπὲρ τῆς Λυκούργου νομοθεσίας· ἔστι γὰρ οὐκ ἀνοίκειος ὁ λόγος τῆς προθέσεως. Ἐκεῖνος γὰρ ἕκαστα τῶν προειρημένων συννοήσας ἀναγκαίως καὶ φυσικῶς ἐπιτελούμενα, καὶ συλλογισάμενος, ὅτι πᾶν εἶδος πολιτείας ἁπλοῦν καὶ κατὰ μίαν συνεστηκὸς δύναμιν, ἐπισφαλὲς γίγνεται, διὰ τὸ ταχέως εἰς τὴν οἰκείαν καὶ φύσει παρεπομένην ἐκτρέπεσθαι κακίαν. καθάπερ γὰρ σιδήρῳ μὲν ἰός, ξύλοις δὲ θρῖπες καὶ τερηδόνες συμφυεῖς εἰσὶ λῦμαι, δι' ὧν, κἂν πάσας τὰς ἔξωθεν διαφύγωσι βλάβας, ὑπ' αὐτῶν φθείρονται τῶν συγγενο-

ratione temporum ille quidem fortaſſe falletur: at quo loco ſit quaeque illarum, incrementone propior an ruinae, et in quam formam ſit immutanda; vix eſt, vt in hoc fallatur: ſi modo ira atque inuidia vacuus, ſententiam ſuper ea re ſuam pronuntiauerit. Ad Romanam quidem certe quod attinet, hoc potiſſimum inquiſitionis genere intelligemus, quo pacto ab initio conſtituta, deinde aucta, et ad hunc ſtatum florentiſſimum, quo nunc viget, perducta fuerit: et ſimiliter quaenam in contrarium illam maneat mutatio. haec enim resp. vt ſi quae alia ex omnibus, quod antea dixi, ſecundum naturam conſtituta atque aucta; et mutationem in contrarium ſecundum naturam habebit. quod clarius oſtendent, quae deinceps dicentur.

8. Nunc de latis a Lycurgo legibus pauca dicemus: neque enim a propoſito alienus eſt hic ſermo. Animaduerterat ille vir, neceſſaria naturae lege omnia iſta euenire, ſtatueratque apud ſe, quamlibet reipub. formam ſimplicem et vno genere conſtantem, periculoſam eſſe: quia facile ad proprium ſibi vitium, quod ipſam natura comitatur, deflectit. ſicut enim rubigo ferro, coſſi et teredines ligno congenitae peſtes inſunt; adeo vt quamuis nihil extrinſecus illa laeſerit, per ea tamen, quae cum ipſis ſunt nata, intereant: ſic etiam naturae legibus ſimul cum ſingulis rerump. formis naſcitur

μένων·

μένων· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν πολιτειῶν συγγίνεται κατὰ φύσιν ἑκάστῃ καὶ παρέπεταί τις κακία· βασιλείᾳ μὲν ὁ μοναρχικὸς λεγόμενος τρόπος, ἀριστοκρατίᾳ δὲ ὁ τῆς ὀλιγαρχίας, δημοκρατίᾳ δὲ ὁ θηριώδης καὶ χειροκρατικός· εἰς ἃς οὐχ οἷόν τε μὴ οὐ πάντα τὰ προειρημένα σὺν χρόνῳ ποιεῖσθαι τὰς μεταστάσεις κατὰ τὸν ἄρτι λόγον. ἃ προϊδόμενος Λυκοῦργος, οὐχ ἁπλῆν, οὐδὲ μονοειδῆ συνεστήσατο τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ πάσας ὁμοῦ συνήθροιζε τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν ἀρίστων πολιτευμάτων, ἵνα μηδὲν αὐξανόμενον ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰς συμφυεῖς ἐκτρέπηται κακίας· ἀντισπωμένης δὲ τῆς ἑκάστου δυνάμεως ὑπ' ἀλλήλων μηδαμοῦ νεύῃ, μηδ' ἐπὶ πολὺ καταρρέπῃ μηδὲν αὐτῶν, ἀλλ' ἰσορροποῦν καὶ ζυγοστατούμενον ἐπὶ πολὺ διαμένῃ κατὰ τὸν τῆς ἀντιπλοίας λόγον ἀεὶ τὸ πολίτευμα· τῆς μὲν βασιλείας κωλυομένης ὑπερηφανεῖν διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ δήμου φόβον, δεδομένης καὶ τούτῳ μερίδος ἱκανῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ· τοῦ δὲ δήμου πάλιν μὴ θαῤῥοῦντος καταφρονεῖν τῶν βασιλέων, διὰ τὸν ἀπὸ τῶν γερόντων φόβον, οἳ κατ' ἐκλογὴν ἀριστίνδην κεκριμένοι πάντες ἔμελλον ἀεὶ τῷ δικαίῳ προσνέμειν ἑαυτούς. ὥστε τὴν τῶν ἐλαττουμένων μερίδα διὰ τὸ τοῖς ἔθεσιν ἐμμένειν, ταύτην ἀεὶ γίνεσθαι μείζω, καὶ βαρυτέ-

aliquod vitium, quod assidue illas comitatur: puta, regnum, monarchicus, qui dicitur, status; optimatium principatus, dominatio paucorum; imperium populi, ferinae similis potentia, quando obtinet manuum violentia. in quae vitia quominus singulae rerumpubl. formae, prout antea diximus, conuersae tandem mutentur, vitari non potest. Haec igitur quum prouidisset Lycurgus, non simplicem neque vniformem remp. constituit: sed optimarum quarumque rerumpub. virtutes omnes ac proprietates in vnum copulauit: ne si qua illarum supra modum augeretur, ad vitia congenita deflecteret: sed dum cuiusque vis mutuo omnium nisu in contrarium retrahitur, nulla pars illarum vergat vsquam aut nimium propendeat: verum aequis ponderibus librata, et aequa lance suspensa quam diutissime respub. duret, non secus ac fieri semper amat in nauibus, quas hinc inde par vis ventorum impellit. Nam reges quidem ne superbe atque impotenter agerent, metus populi, cui et ipsi suae partes in ciuitate erant attributae, impediebat: populus vero ne reges contemneret, metu seniorum colibebantur: qui quum essent omnes in eum ordinem allecti propter virtutem, iustiori vtique parti se erant adiuncturi. itaque senioribus veterem disciplinam retinentibus, quoties pars aliqua erat facta infirmior, incli-

ραν τῇ τῶν γερόντων προσκλίσει καὶ ῥοπῇ. τοιγαροῦν οὗτω συστησάμενος, πλεῖστον, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, χρόνον διεφύλαξε τοῖς Λακεδαιμονίοις τὴν ἐλευθερίαν.

9. Ἐκεῖνος μὲν οὖν λόγῳ τινὶ προϊδόμενος, πόθεν ἕκαστα, καὶ πῶς πέφυκε συμβαίνειν, ἀβλαβῶς συνεστήσατο τὴν προειρημένην πολιτείαν. Ῥωμαῖοι δὲ τὸ μὲν τέλος ταὐτὸ πεποίηνται τῆς ἐν τῇ πατρίδι καταστάσεως, οὐ μὴν διὰ λόγου, διὰ δὲ πολλῶν ἀγώνων καὶ πραγμάτων ἐξ αὐτῆς ἀεὶ τῆς ἐν ταῖς περιπετείαις ἐπιγνώσεως αἱρούμενοι τὸ βέλτιον, οὕτως ἦλθον ἐπὶ ταὐτὸ μὲν Λυκούργῳ τέλος, κάλλιστον δὲ σύστημα τῶν καθ' ἡμᾶς πολιτειῶν.

Δεῖ δὲ τὸν ἀγαθὸν κριτὴν οὐκ ἐκ τῶν παραλειπομένων δοκιμάζειν τοὺς γράφοντας, ἀλλ' ἐκ τῶν λεγομένων. κἂν μὲν ἐν τούτοις τι λαμβάνῃ ψεῦδος, εἰδέναι, διότι κἀκεῖνα παραλείπεται δι' ἄγνοιαν· ἐὰν δὲ πᾶν τὸ λεγόμενον ἀληθὲς ᾖ, συγχωρεῖν, διότι κἀκεῖνα παρασιωπᾶται κατὰ κρίσιν, οὐκ ἄγνοιαν.

Ἦν μὲν δὴ τρία μέρη τὰ κρατοῦντα τῆς πολιτείας, ἅπερ εἶπα πρότερον ἅπαντα· οὕτω δὲ πάντα κατὰ μέρος ἴσως καὶ πρεπόντως συνετέτακτο, καὶ διῳκεῖτο διὰ τούτων, ὥστε μηδένα ποτ' ἂν εἰπεῖν δύνασθαι βεβαίως, μηδὲ τῶν ἐγχωρίων, πότερ' ἀριστοκρατικὸν τὸ πολίτευμα σύμ-

natione ac nutu ſenatus ad illam, maior ſemper erat euaſura ac praegrauatura. Lycurgus igitur hoc pacto conſtituta repub. Lacedaemoniis libertatem diutius conſeruauit, quam ſit ab vllo populo nobis cognito factum.

9. Et ille quidem ratione quadam prouidens, vnde et quomodo euenire quaeque ſoleant, dictam remp. inſtituit. Romani vero etſi in ordinando patriae ſtatu eumdem adepti ſunt finem, non tamen ratiocinatione vlla eo ſunt ducti, ſed per certamina multa et rerum diſcrimina iactati, vt quod erat vtilius eligerent, propriis ſemper caſibus edocti. ſimul et finem eumdem cum Lycurgo ſunt nacti, et reip. corpus conſtituerunt omnium, quae ſunt hodie, pulcherrimum.

Ceterum boni iudicis officium eſt, ſcriptores non ex iis, quae praetermiſerint aeſtimare, verum ex iis, quae dixerint: ac ſi falſi aliquid in iis deprehenderit, etiam illa ex ignoratione eſſe praetermiſſa, ſtatuere: ſin omnia fuerint vera, quae dicuntur, concedere, iudicio, non ignorantia illa quoque ſileri.

Tres igitur erant partes, expoſitae antea a nobis, quae vniuerſa iura reip. pro ſe quaeque obtinebant, perque iſtas adeo aequabiliter et conuenienter ſingula erant conſtituta atque adminiſtrabantur, vt ne indigenarum quidem quiſquam ſatis certo pronuntiare haberet de vniuerſa republica,

παν, ἢ δημοκρατικὸν, ἢ μοναρχικόν. καὶ τῦτ' εἰκότως ἦν πάσχειν. ὅτε μὲν γὰρ εἰς τὴν τῶν ὑπάτων ἀτενίσαιμεν ἐξυσίαν, τελείως μοναρχικὸν ἐφαίνετ' εἶναι καὶ βασιλικόν· ὅτε δὲ εἰς τὴν τῆς συγκλήτυ, πάλιν ἀριστοκρατικόν. καὶ μὴν εἰ τὴν τῶν πολλῶν ἐξυσίαν θεωροίη τις, ἐδόκει σαφῶς εἶναι δημοκρατικόν. ὧν δ' ἕκαστον εἶδος μερῶν τῆς πολιτείας ἐπεκράτει, καὶ τότε, καὶ νῦν ἔτι, πλὴν ὀλίγων τινῶν, ταῦτ' ἐςιν.

10. Οἱ μὲν γὰρ ὕπατοι, πρὸ τῦ μὲν ἐξάγειν τὰ ςρατόπεδα παρόντες ἐν Ῥώμῃ, πασῶν εἰσὶ κύριοι τῶν δημοσίων πράξεων· οἵ τε γὰρ ἄρχοντες οἱ λοιποὶ πάντες ὑποτάττονται καὶ πειθαρχῦσι τύτοις, πλὴν τῶν δημάρχων, εἴς τε τὴν σύγκλητον ὗτοι τὰς πρεσβείας ἄγυσι. πρὸς δὲ τοῖς προειρημένοις, ὗτοι τὰ κατεπείγοντα τῶν διαβυλίων ἀναδιδόασιν, ὗτοι τὸν ὅλον χειρισμὸν τῶν δογμάτων ἐπιτελῦσι. καὶ μὴν ὅσα δεῖ διὰ τῦ δήμυ συντελεῖσθαι τῶν πρὸς τὰς κοινὰς πράξεις ἀνηκόντων, τύτοις καθήκει φροντίζειν, καὶ συνάγειν ἀεὶ τὰς ἐκκλησίας, τύτοις εἰσφέρειν τὰ δόγματα, τύτοις βραβεύειν τὰ δοκῦντα τοῖς πλείοσι. καὶ μὴν περὶ πολέμυ κατασκευῆς, καὶ καθόλυ τῆς ἐν ὑπαίθροις οἰκονομίας, σχεδὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐξυσίαν ἔχυσι. καὶ γὰρ ἐπιτάττειν τοῖς συμμαχικοῖς τὸ δοκῦν, καὶ τὰς χιλιάρχυς καθιςάναι, καὶ ἐκγράφειν τὰς ςρατιώ-

penes optimatesne ille esset, an populum, an vero vnum. et merito id quidem. nam cum ad coss. potestatem oculos referimus, prorsus monarchica et regia videtur ea esse: cum ad auctoritatem senatus, regimen optimatium: cum ad populi imperium, liquido pateat aliquis statum, esse popularem. Propria autem vniuscuiusque partis reipublicae illius iura, et olim et nunc quoque, paucis exceptis, haec fere sunt.

11. Consules quamdiu in vrbe sunt, priusquam legiones educant, omnia, quae publice fiunt, in potestate habent. omnes reliqui magistratus, praeter Tribunos, consulibus obnoxii sunt, eisque parent. hi legationes in senatum inducunt. iidem, quoties deliberari aliqua de re vsus postulat, referendi ius habent, estque in eorum manibus senatusconsulta conficiendi totum negotium. praeterea publicae omnes actiones, quae per populum fieri debent, ad curam horum pertinent. item aduocare conciones, rogationes ferre, e suffragiis maioris partis populi legem aut plebiscitum condere. Insuper belli adornandi, gerendi, et omnia, quae ad expeditionem pertinent, administrandi potestatem propemodum absolutam coss. habent. nam et auxiliaribus sociorum copiis imperare, quod visum fuerit, et tribunos mi-

ταε.

τας, καὶ διαλέγειν τὰς ἐπιτηδείας, τέτοις ἔξεσι. πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, ζημιῶσαι τῶν ὑποταττομένων ἐν τοῖς ὑπαίθροις, ὃν ἂν βεληθῶσι, κύριοι καθεςᾶσιν. ἐξεσίαν δ' ἔχεσι καὶ δαπανᾷν τῶν δημοσίων, ὅσα προθεῖντο, παρεπομένε ταμίε, καὶ πᾶν τὸ προςαχθὲν ἑτοίμως ποιᾶντος. ὥς' εἰκότως εἰπεῖν ἂν, ὅτε τις εἰς ταύτην ἀποβλέψειε τὴν μερίδα, διότι μοναρχικὸν ἁπλῶς καὶ βασιλικόν ἐςι τὸ πολίτευμα. εἰ δέ τινα τέτων ἢ τῶν λέγεσθαι μελλόντων λήψεται μετάθεσιν, ἢ κατὰ τὸ παρὸν, ἢ μετά τινα χρόνον, ἐδὲν ἂν εἴη πρὸς τὴν νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγομένην ἀπόφασιν.

11. Καὶ μὴν ἡ σύγκλητος πρῶτον μὲν ἔχει τὴν τὲ ταμιεία κυρίαν. καὶ γὰρ τῆς εἰσόδε πάσης αὕτη κρατεῖ, καὶ τῆς ἐξόδε παραπλησίως. ὄτε γὰρ εἰς τὰς κατὰ μέρος χρείας ἐδεμίαν ποιεῖν ἔξοδον οἱ ταμίαι δύνανται, χωρὶς τῶν τῆς συγκλήτε δογμάτων, πλὴν τὴν εἰς τὰς ὑπάτες. τῆς δὲ παρὰ πολὺ τῶν ἄλλων ὁλοσχερεςάτης καὶ μεγίςης δαπάνης, ἣν οἱ τιμηταὶ ποιᾶσιν εἰς τὰς ἐπισκευὰς καὶ κατασκευὰς τῶν δημοσίων κατὰ πενταετηρίαν, ταύτης ἡ σύγκλητός ἐςι κυρία, καὶ διὰ ταύτης γίνεται τὸ συγχώρημα τοῖς τιμηταῖς. ὁμοίως καὶ ὅσα τῶν ἀδικημάτων, τῶν κατ' Ἰταλίαν, προσδεῖται δημοσίας ἐπισκέψεως, λέγω δὲ, οἷον προδοσίας, συνωμοσίας, φαρμακείας, δολοφονίας,

litum conſtituere, et conſcribere exercitum, et dilectus agere coss. licet. Accedit iſtis, quod ius animaduertendi habent, in quem voluerint cumque ex omnibus, qui belli ipſis parent. Poſſunt etiam iidem de publicis pecuniis quantum libuerit inſumere, comitante quaeſtore. et prompte quicquid fuerit iuſſus, exſequente. vt merito dicat aliquis hanc partem intuens, remp. Rom. plane ab vnius imperio pendere, et regiam eſſe. Quod ſi quid horum vel eorum, quae deinceps dicturi ſumus, aut hoc ipſo tempore, aut aliquanto poſt fuerit deinceps mutatum, nihil ad praeſens iudicium hoc noſtrum ea res facit.

11. Ad ſenatum quod attinet, ante omnia in poteſtate illius eſt aerarium. nam et redituum omnium, et item eorum, quae expenduntur, penes hunc eſt arbitrium. Quaeſtores enim ne ad quotidianos quidem vſus ſumtum vllum poſſunt facere absque ſenatusconſulto patrum, eo excepto, qui coss. fit nomine: et illa quoque omnium ſumma et maxima impenſa, quam per luſtra ſingula cenſores faciunt in ſarta tecta locorum publicorum, auctoritate fit ſenatus, a quo eius rei poteſtatem cenſores accipiunt. Similiter et delicta in Italia admiſſa, quae animaduerſione publica opus habent, puta, proditio, coniuratio, veneficium, aut caedes dolo malo patrata, ad cognitionem ſena-

νίας, τῇ συγκλήτῳ μέλει περὶ τέτων. πρὸς δὲ τέτοις, εἴ τις ἰδιώτης ἢ πόλις τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν διαλύσεως, ἢ ἐπιτιμήσεως, ἢ βοηθείας, ἢ φυλακῆς προσδεῖται, τέτων πάντων ἐπιμελές ἐςι τῇ συγκλήτῳ. καὶ μὴν εἰ τῶν ἐκτὸς Ἰταλίας πρός τινας ἐξαποςέλλειν δέοι πρεσβείαν τινα, ἢ διαλύσεσάν τινας, ἢ παρακαλέσεσαν, ἢ καὶ νὴ Δία ἐπιτάξεσαν, ἢ παραληψομένην, ἢ πολεμεῖν ἐπαγγελλεσαν, αὕτη ποιεῖται τὴν πρόνοιαν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν παραγενομένων εἰς Ῥώμην πρεσβειῶν, ὡς δέον ἐςὶν, ἑκάςοις χρῆσθαι, καὶ, ὡς δέον, ἀποκριθῆναι, πάντα ταῦτα χειρίζεται διὰ τῆς συγκλήτε. πρὸς δὲ τὸν δῆμον καθάπαξ ἐδέν ἐςι τῶν προειρημένων. ἐξ ὧν πάλιν, ὁπότε τις ἐπιδημήσαι μὴ παρόντος ὑπάτε, τελείως ἀριςοκρατικὴ φαίνεται ἡ πολιτεία. ὃ δὴ καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν βασιλέων πεπεισμένοι τυγχάνεσι, διὰ τὸ τὰ σφῶν πράγματα χεδὸν πάντα πρὸς τὴν σύγκλητον κυρεν.

12. Ἐκ δὲ τέτων τίς ἐκ ἂν εἰκότως ἐπιζητήσειε, ποία καὶ τίς ποτέ ἐςιν ἡ τῷ δήμῳ καταλειπομένη μερὶς ἐν τῷ πολιτεύματι· τῆς μὲν συγκλήτε τῶν κατὰ μέρος, ὧν εἰρήκαμεν, κυρίας ὑπαρχέσης, τὸ δὲ μέγιςον, ὑπ᾽ αὐτῆς καὶ τῆς εἰσόδε καὶ τῆς ἐξόδε χειριζομένης ἁπάσης· τῶν δὲ ςρατηγῶν ὑπάτων πάλιν αὐτοκράτορα μὲν ἐχόντων

tus spectant. hoc amplius, si quis priuatus, aut si qua vrbs in Italia aliquid controuersiae dirimendum habuerit, aut obiurgatione dignum facinus commiserit, aut ope vel praesidio indiguerit, omnia haec senatui sunt curae. Sed et extra Italiam si aliquo mittenda fuerit legatio, vel conciliandae pacis inter dissidentes gratia, vel hortandi caussa, aut etiam, si ita res ferat, ad imperandum suscipiendumue aliquid, aut ad bellum indicendum, senatus haec cura est. postremo vbi Romam legationes exterae aduenerunt, quomodo cum vnaquaque illarum sit agendum, quomodo respondendum, omnia haec per patres administrantur. Populi in his, quae diximus hactenus, nullae omnino sunt partes. Itaque si quis Romam veniat, quando neuter in vrbe est consul, plane optimatium principatus is esse videtur. quae sane multorum et Graecorum et regum constans persuasio est: quia senatu confirmantur, quaecumque ipsi cum Romanis agunt.

12. Haec quum ita sint, quis non quaerat hic merito, quae et qualis pars ciuitatis curanda populo sit relicta? Senatu quidem de singulis eorum, quae diximus auctoritate sua decernente, et, quod maximum est, de reditibus atque impensis omnibus statuente: consulibus vero et in vrbe cum summo imperio bella

δύναμιν

δύναμιν περὶ τὰς τȣ̃ πολέμȣ παρασκευὰς, αὐτοκράτορα δὲ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐξȣσίαν. ȣ̓ μὴν ἀλλὰ καταλείπεται μερὶς καὶ τῷ δήμῳ, καὶ καταλείπεταί γε βαρυτάτη. Τιμῆς γάρ ἐστι καὶ τιμωρίας ἐν τῇ πολιτείᾳ μόνος ὁ δῆμος κύριος, οἷς συνέχονται μόνοις καὶ δυναστεῖαι, καὶ πολιτεῖαι, καὶ συλλήβδην πᾶς ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος. παρ' οἷς γὰρ ἢ μὴ γινώσκεσθαι συμβαίνει τὴν τοιαύτην διαφορὰν, ἢ γινωσκομένην χειρίζεσθαι κακῶς, παρὰ τȣ́τοις ȣ̓δὲν οἷόν τε κατὰ λόγον διοικεῖσθαι τῶν ὑφεστώτων. πῶς γὰρ εἰκὸς, ἐν ἴσῃ τιμῇ ὄντων τῶν ἀγαθῶν τοῖς κακοῖς; κρίνει μὲν ȣ̃ν ὁ δῆμος καὶ διαφόρȣ πολλάκις, ὅταν ἀξιόχρεων ᾖ τὸ τίμημα τῆς ἀδικίας, καὶ μάλιστα τȣ̀ς τὰς ἐπιφανεῖς ἐσχηκότας ἀρχάς. θανάτȣ δὲ κρίνει μόνος. καὶ γίνεταί τι περὶ ταύτην τὴν χρείαν παρ' αὐτοῖς ἄξιον ἐπαίνȣ καὶ μνήμης. τοῖς γὰρ θανάτȣ κρινομένοις, ἐπὰν καταδικάζωνται, δίδωσι τὴν ἐξȣσίαν τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἀπαλλάττεσθαι φανερῶς, κᾂν ἔτι μία λείπηται φυλὴ τῶν ἐπικυρȣσῶν τὴν κρίσιν ἀψηφοφόρητος, ἑκȣ́σιον ἑαυτȣ̃ καταγνόντα φυγαδείαν. ἔστι δ' ἀσφάλεια τοῖς φεύγȣσιν ἔν τε τῇ Νεαπολιτῶν καὶ Πραινεστινῶν, ἔτι δὴ Τιβȣρηνῶν πόλει, καὶ ταῖς ἄλλαις, πρὸς ἃς ἔχȣσιν ὅρκια. Καὶ μὴν τὰς ἀρχὰς ὁ δῆμος δίδωσι τοῖς ἀξίοις· ὅπερ ἐστὶ κάλλιστον ἆθλον ἐν πο-

apparantibus: et militiae item cum summo imperio omnia gerentibus. Veruntamen etiam sic pars aliqua populo est relicta, et ea quidem longe grauissima. Solus enim in ciuitate populus praemii et poenae est arbiter: quibus solis et principatus, et reipublicae, et vniuersa hominum vita continetur. Nam apud quos nullum inter ista discrimen agnoscitur; aut agnoscitur quidem, verum ea pars male administratur: apud hos nulla res ratione recta potest gubernari. vbi enim boni malique eodem loco sunt, quid recti esse queat? Iudicia igitur exercet populus, cum pecuniae persaepe, quoties multa grauior malefico est irroganda: praesertim vero, vbi res eorum agitur, qui magistratus maiores gesserunt: publica vero capitis solus. quo in genere mos apud eos viget laude et commemoratione cumprimis dignus, qui mos capitis accusatis potestatem facit, dum ipsorum celebratur iudicium, abeundi palam, et in spontaneum secedendi exilium: licet e tribubus, quae ad peragendum iudicium conuenerunt, vna etiamnum restet, quae suffragia necdum tulerit. exulibus autem impune degere licet Neapoli, Praeneste, Tibure, item aliis in vrbibus, quibus hoc iure foedus intercedit cum Romanis. Honores praeterea populus largitur, vt quisque illis fuerit dignus: quod pulcherrimum est in republ. virtutis

ἐν πολιτείᾳ καλοκἀγαθίας. ἔχει δὲ τὴν κυρίαν καὶ περὶ τῆς τῶν νόμων δοκιμασίας· καὶ τὸ μέγιστον, ὑπὲρ εἰρήνης οὗτος βουλεύεται καὶ πολέμου. Καὶ μὴν περὶ συμμαχίας, καὶ διαλύσεως, καὶ συνθηκῶν, οὗτός ἐστιν ὁ βεβαιῶν ἕκαστα τούτων, καὶ κύρια ποιῶν, ἢ τοὐναντίον· ὥστε πάλιν ἐκ τούτων εἰκότως ἄν τινα εἰπεῖν, ὅτι μεγίστην ὁ δῆμος ἔχει μερίδα, καὶ δημοκρατικόν ἐστι τὸ πολίτευμα.

13. Τίνα μὲν οὖν τρόπον διῄρηται τὰ τῆς πολιτείας εἰς ἕκαστον εἶδος, εἴρηται· τίνα δὲ τρόπον ἀντιπράττειν βουληθέντα, καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις πάλιν ἕκαστα τῶν μερῶν δύναται, νῦν ῥηθήσεται. Ὁ μὲν γὰρ ὕπατος, ἐπειδὰν τυχὼν τῆς προειρημένης ἐξουσίας ὁρμήσῃ μετὰ τῆς δυνάμεως, δοκεῖ μὲν αὐτοκράτωρ εἶναι πρὸς τὴν τῶν προκειμένων συντέλειαν· προσδεῖται δὲ τοῦ δήμου, καὶ τῆς συγκλήτου, καὶ χωρὶς τούτων ἐπὶ τέλος ἄγειν τὰς πράξεις οὐχ ἱκανός ἐστι. δῆλον γάρ, ὡς δεῖ μὲν ἐπιπέμπεσθαι τοῖς στρατοπέδοις ἀεὶ τὰς χορηγίας, ἄνευ δὲ τοῦ τῆς συγκλήτου βουλήματος οὔτε σῖτος, οὔτε ἱματισμός, οὔτε ὀψώνια δύναται χορηγεῖσθαι τοῖς στρατοπέδοις· ὥστ' ἀπράκτους γίνεσθαι τὰς ἐπιβολὰς τῶν ἡγουμένων, ἐθελοκακεῖν καὶ κωλυσιεργεῖν προθεμένης τῆς συγκλήτου. Καὶ μὴν τό γ' ἐπιτελεῖς ἢ μὴ γίνεσθαι τὰς ἐπινοίας καὶ προ-

probitatisque praemium. Legum quoque sanciendarum abdicandarumue ius penes populum est; et, quod longe maximum, de pace et bello hic deliberat. ac siue de societate agatur, siue de terminando bello, siue de pactis, populus est, qui singula haec firmat, et vel rata facit, vel irrita. Vt haec rursus intuens aliquis haut temere sit dicturus, maximam reipub. partem a populo obtineri, esseque adeo in ea populi imperium.

13. Quonam igitur modo sit diuisa Romana ciuitas in illas tres formas, ostensum est. qui autem singulae harum partium in rebus agendis vel impedimento, vel auxilio sibi inuicem, quoties voluerint, esse queant, iam declarabimus. Consul postquam imperium nactus, de quo diximus, in expeditionem fuerit profectus, videtur ille quidem absolutam potestatem conficiendi belli sibi demandati habere; ceterum et populi et senatus ope illi est opus, futuro alioquin perficiendis inceptis impari. nam quum legionibus submittendi semper sint commeatus; sine sententia autem senatus suppeditari neque frumentum, neque vestis, neque stipendia queant: si propositum patribus fuerit de industria cessare et conatibus obstare, omnino cadent in irritum imperatorum consilia. ad haec vt incepta sua et destinata consilia perducere ad exitum duces exercituum possint, aut

θέσεις τῶν στρατηγῶν, ἐν τῇ συγκλήτῳ κεῖται. τὸ γὰρ ἐπαποστεῖλαι στρατηγὸν ἕτερον, ἐπειδὰν ἐνιαύσιος διέλθῃ χρόνος, ἢ τὸν ὑπάρχοντα ποιεῖν ἐπίμονον, ἔχει τὴν κυρίαν αὕτη. Καὶ μὴν τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἡγεμένων ἐκτραγῳδῆσαι καὶ συναυξῆσαι, καὶ πάλιν ἀμαυρῶσαι καὶ ταπεινῶσαι, τὸ συνέδριον ἔχει τὴν δύναμιν. τὰς γὰρ προσαγορευομένας παρ' αὐτοῖς θριάμβους, δι' ὧν ὑπὸ τὴν ὄψιν ἄγεται τοῖς πολίταις ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἡ τῶν κατειργασμένων πραγμάτων ἐνάργεια, τέτους ἐ δύναται χειρίζειν, ὡς πρέπει, ποτὲ δὲ τὸ παράπαν ἐδὲ συντελεῖν, ἐὰν μὴ τὸ συνέδριον συγκατάθηται, καὶ δῷ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην. τῷ γε μὴν δήμῳ τὸ διαλύεσθαι καὶ λίαν αὐτοῖς ἀναγκαῖόν ἐστι, κἂν ὅλως ἀπὸ τῆς οἰκίας τύχωσι πολὺν τόπον ἀφεστῶτες. ὁ γὰρ τὰς διαλύσεις καὶ συνθήκας ἀκύρους καὶ κυρίας ποιῶν, ὡς ἐπάνω προεῖπον, ἔτός ἐστιν. τὸ δὲ μέγιστον, ἀποτιθεμένες τὴν ἀρχὴν ἐν τέτῳ δεῖ τὰς εὐθύνας ὑπέχειν τῶν πεπραγμένων· ὥστε κατὰ μηδένα τρόπον ἀσφαλὲς εἶναι τοῖς στρατηγοῖς ὀλιγωρεῖν, μήτε τῆς συγκλήτε, μήτε τῆς τῦ πλήθες εὐνοίας.

14. Ἡ γε μὴν σύγκλητος πάλιν, ἡ τηλικαύτην ἔχεσα δύναμιν, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἀναγκάζεται προσέχειν τοῖς πολλοῖς, καὶ στοχάζεσθαι τῦ δήμε· τὰς δ' ὁλοσχερεστάτας καὶ μεγίστας ζητήσεις καὶ διορθώ-

non poſſint, in voluntate poſitum eſt ſenatus. nam vbi circumegerit ſe annus, demandandi prouinciam alteri, aut prorogandi imperii poteſtatem patres habent. quin et partas bello victorias in maius extollere atque amplificare, aut contra obſcurare atque eleuare, idem ordo poteſt. triumphos enim, quos ipſi vocant, quibus rerum ab imperatoribus geſtarum imago quaedam euidenter expreſſa ciuium oculis ſubiicitur, pro dignitate agere, aut omnino ne agere quidem poteſt imperator, niſi conſenſerit ſenatus, et in eam rem pecuniam decreuerit. Iam vero quoniam finiendi belli poteſtatem populus obtinet, huius quoque conſenſu, licet domo abſint quam longiſſime, cum primis tamen eſt illis opus. Populus enim, vt antea dicebam, pacta et foedera aut infirmat aut firmat: et, quod longe maximum, vbi depoſuerint imperium, eorum, quae in prouincia geſſerint, apud populum ratio eſt eis reddenda. iccirco nec ſenatum nec beneuolentiam populi contemnere ſine ſuo periculo conſulibus vllo modo licet.

14. Rurſus vero ſenatus, qui tantum poteſt, ante omnia in adminiſtratione publicae rei multitudinem reſpicere, et populi rationem habere cogitur. grauiſſima vero quaeque iudicia et maxima peragere non poteſt, neque publica de-

σεις τῶν ἁμαρτανομένων κατὰ τὰς πολιτείας, οἷς θάνατος ἀκολουθεῖ τὸ πρόστιμον, ἐ δύναται συντελεῖν, ἂν μὴ συνεπικυρώσῃ τὸ προβεβουλευμένον ὁ δῆμος. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν εἰς ταύτην ἀνηκόντων. ἐὰν γάρ τις εἰσφέρῃ νόμον, ἢ τῆς ἐξουσίας ἀφαιρούμενός τι, τῆς ὑπαρχούσης τῇ συγκλήτῳ κατὰ τοὺς ἐθισμοὺς, ἢ τὰς προεδρίας καὶ τιμὰς καταλύων αὐτῶν, ἢ καὶ νὴ Δία ποιῶν ἐλαττώματα περὶ τοὺς βίους· πάντων ὁ δῆμος γίνεται τῶν τοιούτων καὶ θεῖναι, καὶ μὴ, κύριος. τὸ δὲ συνέχον, ἐὰν εἷς ἐνίσηται τῶν δημάρχων, οὐχ οἷον ἐπὶ τέλος ἄγειν τι δύναται τῶν διαβουλίων ἡ σύγκλητος, ἀλλ᾽ οὐδὲ συνεδρεύειν ἢ συμπορεύεσθαι τὸ παράπαν. Ὀφείλουσι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δήμαρχοι τὸ δοκοῦν τῷ δήμῳ, καὶ μάλιστα στοχάζεσθαι τῆς τούτου βουλήσεως. διὸ πάντων τῶν προειρημένων χάριν δέδιε τοὺς πολλοὺς, καὶ προσέχει τὸν νοῦν τῷ δήμῳ ἡ σύγκλητος.

15. Ὁμοίως γε μὴν πάλιν ὁ δῆμος ὑπόχρεώς ἐστι τῇ συγκλήτῳ, καὶ στοχάζεσθαι ταύτης ὀφείλων, καὶ κοινῇ καὶ κατ᾽ ἰδίαν. πολλῶν γὰρ ἔργων ὄντων, τῶν ἐκδιδομένων ὑπὸ τῶν τιμητῶν διὰ πάσης Ἰταλίας, εἰς τὰς ἐπισκευὰς καὶ κατασκευὰς τῶν δημοσίων, ἅ τις οὐκ ἂν ἐξαριθμήσαιτο ῥᾳδίως, πολλῶν δὲ ποταμῶν, λιμένων, κηπίων, μετάλλων, χώρας· συλλήβδην ὅσα πέπτωκεν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυ-

licta, quae capite luuntur, punire, nisi ipsius auctoritatem populus comprobarit. Similis populi potestas etiam in iis, quae ad ordinem illum pertinent. nam si quis legem suadeat, qua vel potestas senatus, quam more maiorum obtinet, minuatur, vel aliqua dignitatis honorisue praerogatiua patribus adimatur, aut etiam, quae opes ac rem familiarem ipsorum accidat: omnium huiusmodi rogationum accipiendi, aut non, ius habet populus. Illud vero omnium maximum, quod, si vel vnus tribunorum intercesserit, non dicam perficere quicquam eorum, quae decreuerit senatus, nequit; sed ne in curiam quidem venire, aut vllo modo conuenire senatores possunt. Tribunorum porro sunt partes, id semper exsequi, quod populo placuerit, et voluntatis eius praecipuam rationem ducere. Itaque propter illa, quae dixi, omnia metuit senatus multitudinem, et ad populum habet respectum.

15. Similiter vero rursus et populus senatui est obnoxius, ac tum singulorum, tum vniversi ordinis habenda illi ratio est. Quum enim multa sint, quae a censoribus locantur, partim sarta tecta operum publicorum per Italiam, quae difficile sit enumerare; partim vectigalia fluminum, portuum, hortorum, fodinarum, agrorum, denique omnia, quae ditione Romana continentur: cuncta haec a populo exer-

νασείαν

στείαν· πάντα χειρίζεσθαι συμβαίνει τὰ προειρημένα διὰ τοῦ πλήθους, καὶ σχεδὸν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάντας ἐνδεδέσθαι ταῖς ὠναῖς καὶ ταῖς ἐργασίαις ταῖς ἐκ τούτων. οἱ μὲν γὰρ ἀγοράζουσι παρὰ τῶν τιμητῶν αὐτοὶ τὰς ἐκδόσεις, οἱ δὲ κοινωνοῦσι τούτοις, οἱ δ' ἐγγυῶνται τοὺς ἠγορακότας, οἱ δὲ τὰς οὐσίας διδόασιν περὶ τούτων εἰς τὸ δημόσιον. ἔχει δὲ περὶ πάντων τῶν προειρημένων τὴν κυρίαν τὸ συνέδριον. καὶ γὰρ χρόνον δοῦναι, καὶ συμπτώματος γενομένου κουφίσαι, καὶ τὸ παράπαν, ἀδυνάτου τινὸς συμβάντος, ἀπολῦσαι τῆς ἐργωνίας. καὶ πολλὰ δὴ τινά ἐστιν, ἐν οἷς καὶ βλάπτει μεγάλα, καὶ πάλιν ὠφελεῖ τοὺς τὰ δημόσια χειρίζοντας ἡ σύγκλητος. ἡ γὰρ ἀναφορὰ τῶν προειρημένων γίνεται πρὸς ταύτην. τὸ δὲ μέγιστον, ἐκ ταύτης ἀποδίδονται κριταὶ τῶν πλείστων καὶ τῶν δημοσίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν συναλλαγμάτων, ὅσα μέγεθος ἔχει τῶν ἐγκλημάτων. διὸ πάντες εἰς τὴν ταύτης πίστιν ἐνδεδεμένοι, καὶ δεδιότες τὸ τῆς χρείας ἄδηλον, εὐλαβῶς ἔχουσι πρὸς τὰς ἐνστάσεις καὶ τὰς ἀντιπράξεις τῶν τῆς συγκλήτου βουλημάτων. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰς τῶν ὑπάτων ἐπιβολὰς δυσχερῶς ἀντιπράττουσιν, διὰ τὸ κατ' ἰδίαν καὶ κοινῇ πάντας ἐν τοῖς ὑπαίθροις ὑπὸ τὴν ἐκείνων πίπτειν ἐξουσίαν.

16. Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς ἑκάστου τῶν μερῶν δυνάμεως, εἰς τὸ καὶ βλάπτειν καὶ συνεργεῖν ἀλ-

centur: adeo vt pene ad vnum omnes redemtionibus, quae earum rerum fiunt, et curationibus operum sint implicitі. alii enim a censoribus locationes per se emunt, alii cum his societatem habent, alii pro redemtoribus fidem suam interponunt, alii horum nomine bona sua in publicum addicunt. porro omnium istorum ius et arbitrium est penes senatum. nam et diem proferre potest, et si quae intervenerit calamitas, mercedum parte publicanos releuare, aut si quis casus impedierit, quominus exitum res habere posset, locationem rescindere. et sunt eiusmodi sane multa, in quibus aut laedi aut adiuuari a senatu possunt, qui vectigalia vel vltro tributa tractant. de istis enim omnibus ad patres refertur: et, quod omnia superat, ex hoc ordine iudices dantur ad plurimas, qua publicas, qua priuatas caussas, quoties paullo grauior est accusatio. itaque in fidem senatus quum sint omnes adstricti, metuentes, ne olim forte eius auxilio sibi futurum sit opus, voluntati illius obsistere et reluctari non audent. Similique de caussa et consulum inceptis haut temere se opponunt, quoniam et priuatim singuli, et omnes in vniuersum expeditionis tempore in potestatem sint consulum.

16. Quum igitur singulae ciuitatis partes et incommodare et commodare sibi inuicem hoc modo queant; euenit, vt

λήλοις· πρὸς πάσας συμβαίνει τὰς περιστάσεις δεόντως ἔχειν τὴν ἁρμογὴν αὐτῶν, ὥστε μὴ οἷόν τ' εἶναι, ταύτης εὑρεῖν ἀμείνω πολιτείας σύστασιν. ὅταν μὲν γάρ τις ἔξωθεν κοινὸς φόβος ἐπιστὰς ἀναγκάσῃ σφᾶς συμφρονεῖν καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις· τηλικαύτην καὶ τοιαύτην συμβαίνει γίνεσθαι τὴν δύναμιν τοῦ πολιτεύματος, ὥστε μηδὲ παραλείπεσθαι τῶν δεόντων μηδὲν, ἅτε περὶ τὸ προσπεσὸν ἀεὶ πάντων ὁμοῦ ταῖς ἐπινοίαις ἁμιλλωμένων, μήτε τὸ κριθὲν ὑστερεῖν τοῦ καιροῦ, κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστου συνεργοῦντος πρὸς τὴν τοῦ προκειμένου συντέλειαν. διόπερ ἀνυπόστατον συμβαίνει γίνεσθαι, καὶ παντὸς ἐφικνεῖσθαι τοῦ κριθέντος τὴν ἰδιότητα τοῦ πολιτεύματος. ὅταν γε μὴν πάλιν ἀπολυθέντες τῶν ἐκτὸς φόβων ἐνδιατρίβωσι ταῖς εὐτυχίαις καὶ περιουσίαις, ταῖς ἐκ τῶν κατορθωμάτων, ἀπολαύοντες τῆς εὐδαιμονίας, καὶ ὑποκολακευόμενοι, καὶ ῥᾳθυμήσαντες τρέπωνται πρὸς ὕβριν, καὶ πρὸς ὑπερηφανίαν, ὃ δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι· τότε καὶ μάλιστα συνιδεῖν ἐστι αὐτὸ παρ' αὐτοῦ πορίζόμενον τὸ πολίτευμα τὴν βοήθειαν. ἐπειδὰν γὰρ ἐξοιδοῦν τι τῶν μερῶν φιλονεικῇ, καὶ πλέον τοῦ δέοντος ἐπικρατῇ τι· δῆλον, ὡς, οὐδενὸς αὐτοτελοῦς ὄντος κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ἀντισπᾶσθαι δὲ καὶ παραποδίζεσθαι δυναμένης τῆς ἑκάστου προθέσεως ὑπ' ἀλλή-

aduersus omnes casus apte conuenienterque sint concinnatae. ex quo fit, vt meliorem hac remp. nemo possit instituere. Quamobrem quoties alicuius ab exteris periculi metus ingruens concordare ciues ac sibi inuicem ferre opem coegerit, ea est ac tanta huius reip. vis, vt neque in deliberationibus quicquam eorum praetermittatur, quae facto sunt opus, quum vt quidque accidit, eo certatim cuncti suas cogitationes referant: et eorum, quae sunt decreta, nihil fiat tardius, quam oporteat, publice priuatimque omnibus ad consulta perficienda connitentibus. quas ob caussas inuicta atque inexsuperabilis haec resp. est, per ipsam qua constat formam; ac quicquid semel decreuit, ad exitum perducit. Rursus autem, quoties omni ab exteris metu liberati, laeto rerum successu diutius perfruuntur, atque illis opibus, quas vincendis hostibus sibi pepererunt; vbi praesenti felicitate gaudentes, otio atque adulationibus corrupti, ad iniurias atque superbiam, vt fieri amat, sese converterunt: tum sane vt cum maxime cernere est, remp. ipsam ex sese malis suis remedium parare. vbi enim pars aliqua se efferens iurgium mouere, et maiorem, quam oporteat, potentiam sibi ceperit vendicare: quia nullius potentia omnibus suis numeris in se est perfecta; sed consilia omnium, vt iam ostendimus, ab obsistentibus mutuo impediri queunt, nulla efferre se pars

λων,

λων, ὐδὲν ἐξοιδεῖ τῶν μερῶν, ὐδ᾽ ὑπερφρονεῖ. πάντα γὰρ ἐμμένει τοῖς ὑποκειμένοις, τὰ μὲν κωλυόμενα τῆς ὁρμῆς, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς δεδιότα τὴν ἐκ τῦ πέλας ἐπίςασιν.

supra ceteras valet, neque impotenter superbire. omnia quippe in suo statu manent; quum aliorum cohibeatur impetus, alii, ne in se quoque insurgatur, perpetuo metuant.

Πολεμικὰ Ῥωμαίων ἐπιτηδεύματα.

Populi Rom. instituta rei militaris.

Περὶ χιλιάρχων κατασάσεως, καὶ καταγραφῆς ςρατιωτῶν πολιτικῶν τε καὶ συμμάχων.

Institutio Tribunorum militum, et dilectus qua legionum qua auxiliorum.

Περὶ καθοπλισμῦ Ῥωμαϊκῦ.

Armatura Romanorum.

Περὶ τῦ κατὰ τὰς ςρατοπεδείας χειρισμῦ τῶν δυνάμεων.

Dispositio legionum in castrametationibus.

Αἱ τῶν ἀδικημάτων κολάσεις, καὶ τὰ τῆς ἀνδραγαθίας ἀριςεῖα.

De poenis maleficiorum, et virtutis praemiis.

Ἡ ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἀναςρατοπεδεία, καὶ πάλιν καταςρατοπεδεία.

Ratio mouendi castra, ducendi agminis, et figendi tentoria.

17. Ἐπειδὰν ἀποδείξωσι τὺς ὑπάτυς, μετὰ ταῦτα χιλιάρχυς καθιςᾶσι, τεσσαρεσκαίδεκα μὲν, ἐκ τῶν πέντε ἐνιαυσίυς ἐχόντων ἤδη ςρατείας, δέκα δ᾽ ἄλλυς σὺν τύτοις, ἐκ τῶν δέκα. τῶν γὰρ πολιτῶν τὺς μὲν ἱππεῖς δέκα, τὺς δὲ πεζὺς δεκαὲξ ἐνιαυσίυς δεῖ ςρατείας τελεῖν κατ᾽ ἀνάγκην, ἐν τοῖς τετταράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ἀπὸ γενεᾶς, πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς τετιμημένων· τύ-

17. Romani posteaquam consules designarunt, tribunos militum deinceps creant: quatuordecim quidem ex iis, qui annua iam quina stipendia habent: decem vero alios praeter superiores ex iis, qui dena. Ciuibus enim plane est necessum, stipendia facere intra annum aetatis quadragesimum sextum, equitibus quidem, dena; peditibus vero, sena dena: iis dumtaxat exceptis, qui infra

τυς

τὰς δὲ παριᾶσι πάντας εἰς τὴν ναυτικὴν χρείαν. ἐὰν δέ ποτε κατεπείγῃ τὰ τῆς περιστάσεως, ὀφείλουσιν οἱ πεζοὶ στρατεύειν εἴκοσι στρατείας ἐνιαυσίους. Πολιτικὴν δὲ λαβεῖν ἀρχὴν οὐκ ἔξεστιν οὐδενὶ πρότερον, ἐὰν μὴ δέκα στρατείας ἐνιαυσίους ᾖ τετελεκώς. Ἐὰν δὲ μέλλωσι ποιεῖσθαι τὴν καταγραφὴν τῶν στρατιωτῶν οἱ τὰς ὑπάτους ἔχοντες ἀρχάς· προλέγουσιν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ δεήσει παραγενέσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις Ῥωμαίους ἅπαντας. ποιοῦσι δὲ τοῦτο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. τῆς δὲ ἡμέρας ἐπελθούσης, καὶ τῶν στρατευσίμων παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ μετὰ ταῦτα συναθροισθέντων εἰς τὸ Καπιτώλιον, διεῖλον σφᾶς αὐτοὺς οἱ νεώτεροι τῶν χιλιάρχων, καθάπερ ἂν ὑπὸ τοῦ δήμου κατασταθῶσι, ἢ τῶν στρατηγῶν, εἰς τέτταρα μέρη, διὰ τὸ τέτταρα παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα τὴν ὁλοσχερῆ καὶ πρώτην διαίρεσιν τῶν δυνάμεων ποιεῖσθαι. καὶ τοὺς μὲν πρώτους κατασταθέντας τέτταρας εἰς τὸ πρῶτον καλούμενον στρατόπεδον ἔνειμαν· τοὺς δ' ἑξῆς τρεῖς, εἰς τὸ δεύτερον· τοὺς δ' ἑπομένους τούτοις τέτταρας, εἰς τὸ τρίτον· τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους, εἰς τὸ τέταρτον. τῶν δὲ πρεσβυτέρων δύο μὲν τοὺς πρώτους, εἰς τὸ πρῶτον· τρεῖς δὲ τοὺς δευτέρους, εἰς τὸ δεύτερον τιθέασι στρατόπεδον· δύο δὲ τοὺς ἑξῆς, εἰς τὸ τρίτον· τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους, εἰς τὸ τέταρτον.

18. Γενομένης δὲ τῆς διαιρέσεως καὶ καταστάσεως τῶν χιλιάρ-

quaterna millia aeris cenſi fuerint. hos omnes miſſos faciunt, in vſus nauticos. quod ſi caſus aliquis grauior vrgeat, vicena ſtipendia annua peditibus ſunt facienda. Vrbanum vero magiſtratum capiendi ius nemini eſt, antequam dena ſtipendia emerita habeat. Porro quando conſules ſunt conſcripturi milites, diem populo edicunt, qua die Romanos omnes militaris aetatis ſiſtere ſe oporteat. atque id faciunt quotannis. vbi dies aduenit, et Romam apti militiae conuenerunt, iidemque mox in Capitolio congregati ſunt; ibi iuniores a tribunis militum, ordine, prout quisque eorum vel a populo, vel ab imperatoribus fuerit conſtitutus, in quatuor diuidere ſe partes ſolent, quia apud eos ſumma et prima diuiſio copiarum eſt in quatuor legiones. Et quatuor quidem illos, qui primi creati fuerint, legioni, quam vocant primam, attribuunt; tres proximos, ſecundae; quatuor qui hos excipiunt, tertiae; tres nouiſſimos, quartae. Seniorum autem, duos quidem primo creatos in prima locant legione; tres ſecundo loco deſignatos, in ſecunda; duos proximos, in tertia; tres poſtremos in vltima.

18. Peracta vero electione et diuiſione tribunorum, ſic

χων

χων τοιαύτης, ὥστε πάντα τὰ στρατόπεδα τοὺς ἴσους ἔχειν ἄρχοντας· μετὰ ταῦτα καθίσαντες χωρὶς ἀλλήλων κατὰ στρατόπεδον, κληροῦσι τὰς φυλὰς κατὰ μίαν, καὶ προσκαλοῦνται τὴν ἀεὶ λαχοῦσαν. ἐκ δὲ ταύτης ἐκλέγουσι τῶν νεανίσκων τέτταρας ἐπιεικῶς τοὺς παραπλησίους ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς ἕξεσιν. προσαχθέντων δὲ τούτων, λαμβάνουσι πρῶτοι τὴν ἐκλογὴν οἱ τοῦ πρώτου στρατοπέδου, δεύτεροι δ' οἱ τοῦ δευτέρου, τρίτοι δ' οἱ τοῦ τρίτου, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ τετάρτου. πάλιν δ' ἄλλων τεττάρων προσαχθέντων, λαμβάνουσι πρῶτοι τὴν αἵρεσιν οἱ τοῦ δευτέρου στρατοπέδου, καὶ ἑξῆς οὕτως, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ πρώτου. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἄλλων τεττάρων προσαχθέντων, πρῶτοι λαμβάνουσιν οἱ τοῦ τρίτου στρατοπέδου, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ δευτέρου. καὶ ἀεὶ κατὰ λόγον οὕτως ἐκ περιόδου τῆς ἐκλογῆς γινομένης, παραπλησίους συμβαίνει λαμβάνεσθαι τοὺς ἄνδρας εἰς ἕκαστον τῶν στρατοπέδων. ὅταν δ' ἐκλέξωσι τὸ προκείμενον πλῆθος· (τοῦτο δ' ἐστιν ὅτε μὲν εἰς ἕκαστον στρατόπεδον πεζοὶ τετρακισχίλιοι καὶ διακόσιοι, ποτὲ δὲ πεντακισχίλιοι, ἐπειδὰν μείζων τις αὐτοῖς προφαίνηται κίνδυνος) μετὰ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς, τὸ μὲν παλαιὸν ὑστέρους εἰώθεσαν δοκιμάζειν ἐπὶ τοῖς τετρακισχιλίοις διακοσίους, νῦν δὲ προτέρους, πλουτίνδην αὐτῶν γεγενημένης ὑπὸ τοῦ τιμητοῦ τῆς ἐκλογῆς· καὶ ποιοῦσι τριακοσίους εἰς ἕκαστον στρατόπεδον.

vt ſingulae legiones totidem duces habeant: ſeparatim poſtea ſedentes cuiusque legionis tribuni ſigillatim tribus ſortiuntur, et, vt cuique ſors contigit, eam ad ſe vocant: tum ex ea quatuor iuuenes eligunt, pares, quoad eius fieri poteſt, aetate et habitu corporis. his propius admotis, primi electionem faciunt primae legionis tribuni: ſecundi, ſecundae: tertii, tertiae: nouiſſimi, quartae. rurſusque aliis quatuor admotis, primi eligunt ſecundae legionis tribuni: et ſic deinceps: vltimi vero primae. Secundum haec aliis denuo quatuor adductis, primi dilectum habent tertiae legionis tribuni: vltimi, legionis ſecundae. et ita, dum hac ratione ſemper idem electionis orbis voluitur, euenit illud, vt pares ac ſimiles capiantur in quamque legionem milites. Poſtquam conſcripſerunt quam propoſuerant multitudinem; (ea eſt quandoque in ſingulas legiones peditum quaternum millium et ducentorum: aliquando quinum millium, quoties maius aliquod ipſis imminet periculum:) mox equites, olim quidem poſteriore loco moris erat deligere, et quaternis peditum millibus adiungere ducentos: nunc priore loco eos centuriant, e cenſu iam ante per cenſorem electos, atque illorum trecentos vnicuique legioni aſſignant.

19. Ἐπιτελεσθείσης δὲ τῆς καταγραφῆς τὸν προειρημένον τρόπον, ἀθροίσαντες τοὺς ἐπιλελεγμένους οἱ προσήκοντες τῶν χιλιάρχων καθ' ἕκαστον στρατόπεδον, καὶ λαβόντες ἐκ πάντων ἕνα τὸν ἐπιτηδειότατον, ἐξορκίζουσιν· Ἦ μὴν πειθαρχήσειν καὶ ποιήσειν τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κατὰ δύναμιν. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὀμνύουσι καθ' ἕνα προπορευόμενοι, τοῦτ' αὐτὸ δηλοῦντες, ὅτι ποιήσουσι πάντα, καθάπερ ὁ πρῶτος. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς οἱ τὰς ὑπάτους ἀρχὰς ἔχοντες παραγγέλλουσι τοῖς ἄρχουσι, τοῖς ἀπὸ τῶν συμμαχίδων πόλεων, τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐξ ὧν ἂν βούλωνται συστρατεύειν τοὺς συμμάχους, διασαφοῦντες τὸ πλῆθος, καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ τὸν τόπον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖναι τοὺς κεκριμένους. αἱ δὲ πόλεις παραπλησίαν ποιησάμεναι τῇ προειρημένῃ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν ὅρκον, ἐκπέμπουσιν, ἄρχοντα συστήσασαι καὶ μισθοδότην. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ χιλίαρχοι μετὰ τὸν ἐξορκισμὸν παραγγείλαντες ἡμέραν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ, καὶ τόπον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖναι χωρὶς τῶν ὅπλων, τότε μὲν ἀφῆκαν· παραγενομένων δ' εἰς τὴν ταχθεῖσαν ἡμέραν, διαλέγουσι τῶν ἀνδρῶν τοὺς μὲν νεωτάτους καὶ πενιχροτάτους εἰς τοὺς γροσφομάχους, τοὺς δ' ἑξῆς τούτοις, εἰς τοὺς Ἀστάτους καλουμένους, τοὺς δ' ἀκμαιοτάτους ταῖς ἡλικίαις, εἰς τοὺς Πρίγκιπας, τοὺς

19. Peracto dilectu eo, quem diximus modo, Tribuni militum ſuae quisque legionis eos, qui fuerunt conſcripti, congregant, atque vnum ex omnibus eligentes maxime idoneum ſacramento adigunt; *Fore omnino, vt pareat imperio ducum, et quicquid ab iis fuerit iuſſus, pro viribus praeſtet.* Reliqui autem omnes procedentes alter poſt alterum in eadem verba iurant: et quod omnia facturi ſint, ſicut ille primus. Eodem etiam tempore qui conſulatum gerunt, magiſtratibus ſociarum in Italia vrbium, ex quibus auxilia eo bello ſecum militare volunt, denuntiant; numerum et diem locumque ad conueniendum edicentes iis, qui lecti fuerint. Ciuitates conſcriptos a ſe milites et ſacramento adactos eodem, quem iam expoſui, modo, duce etiam conſtituto et quaeſtore, mittunt. At Romae tribuni militum poſtquam ſacramento milites dixerunt, denuntiato legioni cuique die ac loco ad conueniendum ſine armis, tunc quidem eos dimittunt. ceterum vbi ad dictam diem illi conuenerunt: natu minimos et pauperrimos tribuni ſeligunt in Velites: proximos his in Haſtatos, vti vocant: aetatem florentiſſimam in Princi-

δὲ

δὲ πρεσβυτάτους εἰς τοὺς Τριαρίους. αὗται γάρ εἰσι καὶ τοσαῦται διαφοραὶ παρὰ Ῥωμαίοις καὶ τῶν ὀνομασιῶν, καὶ τῶν ἡλικιῶν, ἔτι δὲ τῶν καθοπλισμῶν ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ. Διαιροῦσι δ' αὐτοὺς τὸν τρόπον τοῦτον, ὥστ' εἶναι τοὺς μὲν πρεσβυτάτους, καὶ Τριαρίους προσαγορευομένους, ἑξακοσίους· τοὺς δὲ Πρίγκιπας, χιλίους καὶ διακοσίους· ἴσους δὲ τούτοις τοὺς Ἀστάτους· τοὺς δὲ λοιποὺς καὶ νεωτάτους ΓροσφοΦόρους. ἐὰν δὲ πλείους τῶν τετρακισχιλίων ὦσιν, κατὰ λόγον ποιοῦνται τὴν διαίρεσιν, πλὴν τῶν Τριαρίων· τούτους ἀεὶ τοὺς ἴσους.

pes: maximos natu in Triarios. hae sunt enim, nec plures istis differentiae apud Romanos appellationum, aetatum, et armaturae in vnaquaque legione. Ita autem hos diuidunt. vt aetate maxime prouecti, qui Triarii dicuntur, sint numero sexcenti. Principes mille ducenti, totidem Hastati: ceteri ac natu minimi Velites: sin pluribus quam quatuor millibus constet legio, eadem proportione et ceterorum partitionem instituunt, nisi quod Triariorum numerus variat numquam.

20. Καὶ τοῖς μὲν νεωτάτοις παρήγγειλαν μάχαιραν φορεῖν, καὶ γρόσφους, καὶ πάρμην· ἡ δὲ πάρμη καὶ δύναμιν ἔχει τῇ κατασκευῇ, καὶ μέγεθος ἀρκοῦν πρὸς ἀσφάλειαν· περιφερὴς γὰρ οὖσα τῷ σχήματι, * τρίπεδον ἔχει τὴν διάμετρον. προσεπικοσμεῖται δὲ καὶ λιτῷ περικεφαλαίῳ· ποτὲ δὲ καὶ λυκείαν, ἤ τι τῶν τοιούτων ἐπιτίθεται, σκέπης ἅμα καὶ σημείου χάριν, ἵνα τοῖς κατὰ μέρος ἡγεμόσι προκινδυνεύοντες ἐῤῥωμένως, καὶ μὴ, διάδηλοι γίνωνται. τὸ δὲ τῶν γρόσφων βέλος ἔχει τῷ μὲν μήκει τὸ ξύλον ὡς ἐπίπαν δίπηχυ, τῷ δὲ πάχει δακτυλιαῖον, τὸ δὲ κέντρον, σπιθαμιαῖον, κατὰ τοσοῦτον ἐπὶ λεπτὸν ἐξεληλασμένον καὶ συνωξυσμένον, ὥστε κατ' ἀνάγκην εὐθέως ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμβολῆς κάμπτεσθαι, καὶ μὴ δύνασθαι τοὺς πολεμίους ἀντιβάλ-

20. Ac minimis quidem natu praecipiunt, vt gladium ferant, hastas et parmam. Parma et firmitatem habet a structura, et magnitudinem, quae ad defensionem sufficiat: quippe cui figura rotunda, dimetiens pedis vnius et semis. Insuper adornatur velitum quisque vili capitis tegumento, cui lupina interdum aut aliquid eiusmodi imponitur, simul tutelae caussa, et indicii, vt in obeundis fortiter secusue praeliis dignosci ab ordinum queant ductoribus. Hasta velitaris telum est habens hastile, duos vt plurimum cubitos longum, crassum vero digitum vnum. spiculum illi dodrantis vnius, eo tenuitatis atque acuminis perductum, vt necessario statim a primo iactu reflectatur, neque remitti possit ab

λειν·

λειν· εἰ δὲ μὴ, κοινὸν γίνεται τὸ βέλος.

21. Τοῖς γε μὴν δευτέροις μὲν κατὰ τὴν ἡλικίαν, Ἁστάτοις δὲ προσαγορευομένοις, παρήγγειλαν φέρειν πανοπλίαν. ἔστι δ᾽ ἡ Ῥωμαϊκὴ πανοπλία πρῶτον μὲν θυρεός. οὗ τὸ μὲν πλάτος ἐστὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας πένθ᾽ ἡμιποδίων· τὸ δὲ μῆκος, ποδῶν τεττάρων· ὁ δὲ μείζων ἔτι καὶ παλαιστιαῖος. ἐκ διπλοῦ σανιδώματος ταυροκόλλῃ πεπηγὼς, ὀθονίῳ, μετὰ δὲ ταῦτα μοσχίῳ δέρματι περιείληπται τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. ἔχει δὲ περὶ τὴν ἴτυν, ἐκ τῶν ἄνωθεν καὶ κάτωθεν μερῶν, σιδηροῦν σιάλωμα, δι᾽ οὗ τάς τε καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλίζεται, καὶ τὰς πρὸς τὴν γῆν ἐξερείσεις. προσήρμοσται δ᾽ αὐτῷ καὶ σιδηροῦ κόγχος, ὃς τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποστέγει πληγὰς λίθων, καὶ σαρισσῶν, καὶ καθόλου βιαίων βελῶν. ἅμα δὲ τῷ θυρεῷ μάχαιρα· ταύτην δὲ περὶ τὸν δεξιὸν φέρει μηρὸν, καλοῦσι δ᾽ αὐτὴν Ἰβηρικήν. ἔχει δ᾽ αὕτη κέντημα διάφορον, καὶ καταφορὰν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν βίαιον, διὰ τὸ τὸν ὀβελίσκον αὐτῆς ἰσχυρὸν καὶ μόνιμον εἶναι. πρὸς δὲ τούτοις ὑσσοὶ δύο, καὶ περικεφαλαία χαλκῆ, καὶ προκνημίς. τῶν δ᾽ ὑσσῶν εἰσὶν οἱ μὲν παχεῖς, οἱ δὲ λεπτοί. τῶν δὲ στερεωτέρων οἱ μὲν στρογγύλοι παλαιστιαίαν ἔχουσι τὴν διάμετρον· οἱ δὲ τετράγωνοι, τὴν πλευράν. οἵ γε μὴν λεπτοὶ σιβυνίοις ἐοίκασι συμμέτροις, οὓς φοροῦσι μετὰ τῶν προειρημένων. ἁπάντων δὲ τούτων τοῦ ξύλου τὸ μῆκός ἐστιν, ὡς

hostibus. alioquin commune est hoc telum.

21. Aetate proximis, quos vocant Hastatos, praecipiunt, vt iusta arma domo afferant. ea sunt apud Romanos ante omnia *scutum*, latum in superficie gibba duos pedes cum dimidio, longum pedes quatuor. aut, si sit maius, ad hanc mensuram accedit palmus. e duplici tabulato glutine taurino est compactum, extrema superficies linteo, deinde vitulino corio circumtegitur. in ambitu circa superam inferamque partem ferrea praetexitur lamina, qua aduersus caesim illatos ictos munitur, et ne humo incumbens corrumpatur. adaptatur etiam illi concha ferrea, (is est vmbo,) quae ictus vehementiores defendit, lapidum, sarissarum, et violentorum omnium telorum. Simul cum scuto est *gladius*, quem ad dextrum latus gestat: Hispaniensem ipsi vocant. est hic gladius et ad punctim laedendum excellens, et ad caesim ex vtraque parte feriendum vehemens: constat enim lamina valida et firma. Accedunt *pila* duo, et galea aerea, et ocrea. Sunt e pilis quaedam crassa, quaedam tenuia: e solidioribus, quae rotunda sunt, palmarem habent dimetientem: quae quadrata, latus; tenuia, sibynis mediocribus sunt similia: atque haec gestant cum iam dictis. Pilorum omnium hastile

τρεῖς πήχεις. προσήρμοσαι δ' ἑκάστοις βέλος σιδηροῦν ἀγκιστρωτὸν, ἴσον ἔχον τὸ μῆκος τοῖς ξύλοις, οὗ τὴν ἔνδεσιν καὶ τὴν χρείαν οὕτως ἀσφαλίζονται βεβαίως, ἕως μέσου τῶν ξύλων ἐνδέοντες, καὶ πυκναῖς ταῖς λαβίσι καταπερονῶντες, ὥστε μὴ πρότερον τὸν δεσμὸν ἐν ταῖς χρείαις ἀναχαλασθῆναι, ἢ τὸν σίδηρον θραύεσθαι, καίπερ ὄντα τὸ πάχος ἐν τῷ πυθμένι καὶ τῇ πρὸς τὸ ξύλον συναφῇ τριῶν ἡμιδακτυλίων. ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τοσαύτην πρόνοιαν ποιοῦνται τῆς ἐνδέσεως. ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις προσεπικοσμοῦνται πτερίνῳ στεφάνῳ, καὶ πτεροῖς φοινικίοις, ἢ μέλασιν ὀρθοῖς τρισὶν, ὡς πηχυαίοις τὸ μέγεθος. ὧν προστεθέντων κατὰ κορυφὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὅπλοις, ὁ μὲν ἀνὴρ φαίνεται διπλάσιος ἑαυτοῦ κατὰ τὸ μέγεθος, ἡ δ' ὄψις καλὴ καὶ καταπληκτικὴ τοῖς ἐναντίοις. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ προσλαβόντες χάλκωμα σπιθαμιαῖον πάντῃ πάντως, ὃ προσίθεται μὲν πρὸ τῶν στέρνων, καλοῦσι δὲ καρδιοφύλακα, τελείαν ἔχουσι τὴν καθόπλισιν. οἱ δὲ ὑπὲρ τὰς μυρίας τιμώμενοι δραχμὰς, ἀντὶ τοῦ καρδιοφύλακος σὺν τοῖς ἄλλοις ἁλυσιδωτοὺς περιτίθενται θώρακας.

22. Ὁ δ' αὐτὸς τρόπος τῆς καθοπλίσεώς ἐστι καὶ περὶ τοὺς Πρίγκιπας καὶ Τριαρίους, πλὴν ἀντὶ τῶν ὑσσῶν οἱ Τριάριοι δόρατα φοροῦσιν. ἐξ ἑκάστου δὲ τῶν προειρημένων γενῶν, πλὴν τῶν νεωτάτων, ἐξέλεξαν ταξιάρχους

tria fere cubita longum est: aptatur singulis telum ferreum, hamatum, paris longitudinis cum ipsis lignis: cuius nexum vsionemque adeo firmant valide, ad media vsque ligna religantes, et crebris fibulis configentes, vt non ante nexus inter vtendum laxetur, quam ferrum frangatur: etsi crassium in fundo, et qua parte ligno committitur, digitum vnum cum dimidio. vsque adeo magna cautione prospiciunt huic adnexioni. Accedit ad haec omnia, quod in *galea* serto pennaceo insuper ornantur; pennis nempe tribus puniceis aut nigris, iisque rectis, longitudine fere cubitalibus. quae vbi ceteris armis ad summum verticem accesserunt, vir quidem duplo, quam sit, maior apparet; species autem existit pulchra et hosti formidabilis. Ac multitudo quidem assumta ad haec aerea lamina, duodecim ab omni parte digitorum, quam pectori apponunt, et corditumm siue pectorale dicunt, plenam habent armaturam. Sed qui centum millium aeris censum habent, loco pectoralis super cetera arma loricas hamis consertas induunt.

22. Eodem modo armantur et Principes et Triarii, nisi quod Triarii pro pilis hastas gerunt. Porro ex singulis quae sunt exposita generibus, exceptis, qui aetatis sunt inferioris, ordinum ductores decem eligunt, pro cuiusque

ἀριστίνδην δέκα. μετὰ δὲ τούτους ἑτέραν ἐκλογὴν ἄλλων δέκα ποιοῦνται. καὶ τούτους μὲν ἅπαντας προσηγόρευσαν ταξιάρχους, ὧν ὁ πρῶτος αἱρεθεὶς καὶ συνεδρίου κοινωνεῖ· προσεκλέγονται δ' οὗτοι πάλιν αὐτοὶ τοὺς ἴσους οὐραγούς. Ἑξῆς δὲ τούτοις μετὰ τῶν ταξιαρχῶν διεῖλον τὰς ἡλικίας, ἑκάστην εἰς δέκα μέρη, πλὴν τῶν γροσφομάχων, καὶ προσένειμαν ἑκάστῳ μέρει τῶν ἐκλεχθέντων ἀνδρῶν δύο ἡγεμόνας, καὶ δύο οὐραγούς. τῶν δὲ γροσφομάχων τοὺς ἐπιβάλλοντας κατὰ τὸ πλῆθος, ἴσους ἐπὶ πάντα τὰ μέρη διένειμαν· καὶ τὸ μὲν μέρος ἕκαστον ἐκάλεσαν καὶ τάγμα, καὶ σπεῖραν, καὶ σημαίαν· τοὺς δὲ ἡγεμόνας Κεντυρίωνας καὶ ταξιάρχους. οὗτοι δὲ καθ' ἑκάστην σπεῖραν ἐκ τῶν καταλειπομένων ἐξέλεξαν αὐτοὶ δύο, τοὺς ἀκμαιοτάτους καὶ γενναιοτάτους ἄνδρας, σημαιοφόρους. δύο δὲ καθ' ἕκαστον τάγμα ποιοῦσιν ἡγεμόνας, εἰκότως. ἀδήλου γὰρ ὄντος καὶ τοῦ ποιῆσαι, καὶ τοῦ παθεῖν τι τὸν ἡγεμόνα, τῆς πολεμικῆς χρείας οὐκ ἐπιδεχομένης πρόφασιν· οὐδέποτε βούλονται τὴν σπεῖραν χωρὶς ἡγεμόνος εἶναι καὶ προστάτου. παρόντων μὲν οὖν ἀμφοτέρων, ὁ μὲν πρῶτος αἱρεθεὶς ἡγεῖται τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς σπείρας· ὁ δὲ δεύτερος τῶν εὐωνύμων ἀνδρῶν τῆς σημαίας ἔχει τὴν ἡγεμονίαν. μὴ παρόντων δ', ὁ καταλειπόμενος ἡγεῖται πάντων. Βούλονται δ' εἶναι τοὺς ταξιάρχους οὐχ οὕτω θρασεῖς καὶ φι-

virtute. deinde alios iterum decem, altera electione. atque hos omnes appellant ordinum ductores: quorum is, qui primo loco eſt electus, concilium participat. rurſus autem iſti totidem coactores agminis eligunt. Secundum haec vna cum ordinum ductoribus aetates deinde ſingulas, velitibus demptis, in partes decem tribuunt, et binos cuique parti duces, binosque agminis coactores e lectis viris aſſignant; velites vero prout ipſorum numerus eſt, aequabiliter in omnes partes diuidunt. ac ſingulas quidem has partes appellant ordinem, manipulum, ſignum: duces vero centuriones et ordinum ductores. Hi in ſuis quisque manipulis ſigniferos duos ex omni numero eligunt, vigore corporis et generoſa mente praeſtantiſſimos. Quod autem duos cuique manipulo ductores attribuunt, ratione id faciunt. quum enim ſit incertum, quid dux vel facturus ſit, vel paſſurus, neque excuſationem vllam bellica res admittat: committere nolunt, vt duce ac praefecto vmquam ordo careat. Igitur praeſentibus quidem ambobus, vter fuerit prior electus, is dextrae manipuli praeeſt parti; alter ſiniſtrae. ſi non adſunt ambo, qui ſolus reſtat, is omnium ducatum obtinet. Probant autem Romani centuriones, non tam eos, qui ſunt audaces et ad pericula ſubeunda promti, atque eos, qui arte impe-

λοκιν-

λοκινδύνες, ὡς ἡγεμονικὲς καὶ ςασίμες, καὶ βαθεῖς μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς, ὲδ' ἐξ ἀκεραίε προσπίπτειν, ἢ κατάρχεσθαι τῆς μάχης, ἐπικρατεμένες δὲ καὶ πιεζομένες ὑπομένειν, καὶ ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῆς χώρας.

23. Παραπλησίως δὲ καὶ τὲς ἱππεῖς εἰς ἴλας δέκα διεῖλον· ἐξ ἑκάςης δὲ τρεῖς προκρίνεσιν ἰλάρχας, ἔτοι δ' αὐτοὶ τρεῖς προσέλαβον ἐραγές. ὁ μὲν ἒν πρῶτος αἱρεθεὶς ἰλάρχης ἡγεῖται τῆς ἴλης· οἱ δὲ δύο, δεκαδάρχων ἔχεσι τάξιν, καλῆνται δὲ πάντες Δεκερίωνες. μὴ παρόντος δὲ τẽ πρώτε, πάλιν ὁ δεύτερος ἰλάρχε λαμβάνει τάξιν. Ὁ δὲ καθοπλισμὸς τῶν ἱππέων νῦν ἐςι παραπλήσιος τῷ τῶν Ἑλλήνων· τὸ δὲ παλαιὸν, πρῶτον μὲν θώρακας ὲκ εἶχον, ἀλλ' ἐν περιζώμασιν ἐκινδύνευον. ἐξ ἒ πρὸς μὲν τὸ καταβαίνειν καὶ ταχέως ἀναπηδᾶν ἐπὶ τὲς ἵππες ἑτοίμως διέκειντο καὶ πρακτικῶς· πρὸς δὲ τὰς συμπλοκὰς ἐπισφαλῶς εἶχον, διὰ τὸ γυμνοὶ κινδυνεύειν. τὰ δὲ δόρατα κατὰ δύο τρόπες ἄπρακτα ἦν αὐτοῖς· καθ' ἕνα μὲν, ἧ λεπτὰ καὶ κλαδαρὰ ποιẽντες, ἔτε τẽ προτεθέντος ἠδύναντο σκοπẽ ςοχάζεσθαι, καὶ πρὸ τẽ γε τὴν ἐπιδορατίδα πρός τι προσερεῖσαι, κραδαινόμενα δι' αὐτῆς τῆς τῶν ἵππων κινήσεως, τὰ πλεῖςα συνετρίβετο· πρὸς δὲ τέτοις ἄνευ σαυρωτήρων κατασκευάζοντες, μιᾷ τῇ πρώτῃ διὰ τῆς ἐπιδορατίδος ἐχρῶντο πληγῇ,

ratoria valent, ſuntque firmi ac ſtabiles et alto magis animo: non qui temere confligant aut pugnae initium faciant, ſed qui ſuperiore hoſte et cum premuntur durent, ac prius mortem oppetant, quam ſtationem deſerant.

23. Simili modo etiam equites in turmas decem diuidere ſolent, e quarum ſingulis tres turmarum praefectos creant. hi coactores agminis totidem aſſumunt, qui primus turmae ductor eſt electus, turmae praeeſt: reliqui Decurionum locum obtinent, atque adeo id ipſum omnes vocantur. quoties primus abeſt, ſecundus pro turmae praefecto ſe gerit. Armatura porro equitum nunc quidem Graecanicae eſt ſimilis: at non ita olim. Iam primum loricas non habebant; ſed in campeſtribus pugnabant: ex quo fiebat, vt ad deſcendendum quidem et celeriter inſiliendum in equos parati eſſent atque expediti, inter pugnandum vero periculis obiicerentur, vt qui nudi dimicabant. Haſtae deinde duabus de cauſſis erant illis inutiles. prior ratio eſt, quod quum graciles eas et tremulas facerent, neque ad propoſitum ſcopum poterant collimare, et prius quam mucro defixus in aliquo firmaretur, vibrantes pleraeque ipſa equorum agitatione frangebantur. ad haec, quum ſine cuſpide in ima parte eas facerent: ad vnicum et primum illum ictum iis vtebantur, quum-

μετὰ δὲ ταῦτα κλασθέντων, λοιπὸν ἦν ἄπρακτα αὐτοῖς καὶ μάταια. Τόν γε μὴν θυρεὸν εἶχον ἐκ βοείου δέρματος, τοῖς ὀμφαλωτοῖς ποπάνοις παραπλήσιον, τοῖς ἐπὶ τὰς θυσίας ἐπιτιθεμένοις, οἷς οὔτε πρὸς τὰς ἐπιβολὰς ἦν χρῆσθαι, διὰ τὸ μὴ στάσιν ἔχειν, ὑπό τε τῶν ὄμβρων ἀποδερματούμενοι καὶ μυδῶντες, δύσχρηστοι καὶ πρότερον ἦσαν, καὶ νῦν ἔτι γίνονται παντελῶς. διόπερ ἀδοκίμου τῆς χρείας οὔσης, ταχέως μετέλαβον τὴν Ἑλληνικὴν κατασκευὴν τῶν ὅπλων. ἐν ᾗ τῶν μὲν δοράτων τὴν πρώτην εὐθέως τῆς ἐπιδορατίδος πληγὴν εὔστοχον ἅμα καὶ πρακτικὴν γίνεσθαι συμβαίνει, διὰ τὴν κατασκευὴν ἀτρεμοῦς καὶ στασίμου τοῦ δόρατος ὑπάρχοντος· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐκ μεταλήψεως τοῦ σαυρωτῆρος χρείαν, μόνιμον καὶ βίαιον. Ὁ δ' αὐτὸς ὁ λόγος καὶ περὶ τῶν θυρεῶν· καὶ γὰρ πρὸς τὰς ἐπιβολὰς καὶ πρὸς τὰς ἐπιθέσεις ἑστηκυῖαν καὶ τεταγμένην ἔχουσι τὴν χρείαν. ἃ συνιδόντες ἐμιμήσαντο ταχέως. Ἀγαθοὶ γὰρ, εἰ καί τινες ἕτεροι, μεταλαβεῖν ἔθη, καὶ ζηλῶσαι τὸ βέλτιον Ῥωμαῖοι.

do mucrone feriebant: deinde fractae nulli amplius vſui fruſtra geſtabantur. Scutum vero illis erat e boum corio, ad inſtar eorum vmbilicatorum liborum, quae ſacrificiis moris eſt imponere, vt neque ad congreſſus vti illis poſſent, quia vim ad reſiſtendum non habebant, et vbi imbribus corrupta atque in corii naturam reſoluta erant, quae ante non magno vſui eſſent, iam plane inutilia euadebant. quare quum magiſtra experientia has reprobarent, Graecanicam armorum ſtructuram ſuae loco facile vſurparunt. per quam et ſtatim primum illum mucronis ictum dirigi recte atque efficacem eſſe contingit, eo quod ita conficitur haſta, vt ſtabilis ſit, non tremula; et ſimiliter verſa haſta cuſpidis vſum firmum eſſe ac violentum. Eadem ratio et in ſcutis. nam et cum ictus inferuntur, et cum hoſtis inuaditur, firmis et tenſis vti eis licet. quod vt animaduerterunt, cito ſunt imitati. Romani enim, vt ſi qui alii, mores facile mutant, vt, quod eſt melius, aemulentur.

24. Τοιαύτην δὲ ποιησάμενοι τὴν διαίρεσιν οἱ χιλίαρχοι, καὶ ταῦτα παραγγείλαντες περὶ τῶν ὅπλων, τότε μὲν ἀπέλυσαν τοὺς ἄνδρας εἰς τὴν οἰκείαν· παραγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, εἰς ἣν ὤμοσαν ἀθροισθῆναι πάντες ὁμοίως εἰς τὸν ἀποδειχθέντα τόπον ὑπὸ τῶν ὑπάτων· (τάττει δ'

24. Tribuni militum poſtquam huiusmodi partitionem inſtituerunt, et haec ſuper armis dederunt mandata, vnumquemque domum remittunt. vbi veró dies adeſt, ad quam ſe conuenturos iurarunt, adſunt pariter omnes, eo quem deſignáuit conſul loco. fere autem ſeparatim vterque con-

ὡς ἐπὶ-

ὡς ἐπίπαν ἑκάτερος χωρὶς τὸν τόπον τοῖς αὐτοῦ στρατοπέδοις. ἑκατέρῳ γὰρ δίδοται τὸ μέρος τῶν συμμάχων, καὶ δύο τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων) παραγίνονται δὲ πάντες ἀδιαπτώτως οἱ καταγραφέντες, ὡς ἂν μηδεμιᾶς ἄλλης συγχωρουμένης προφάσεως τοῖς ἐξορκισθεῖσι, πλὴν ὀρνιθείας καὶ τῶν ἀδυνάτων. Ἀθροισθέντων δὲ καὶ τῶν συμμάχων ὁμοῦ τοῖς Ῥωμαίοις, τὴν μὲν οἰκονομίαν καὶ τὸν χειρισμὸν ποιοῦνται τούτων αὐτῶν οἱ κατεσταμένοι μὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἄρχοντες, προσαγορευόμενοι δὲ Πραιφέκτοι, δώδεκα τὸν ἀριθμὸν ὄντες. οἳ πρῶτον μὲν τοῖς ὑπάτοις τοὺς ἐπιτηδειοτάτους πρὸς τὴν ἀληθινὴν χρείαν ἐκ πάντων τῶν παραγεγονότων συμμάχων ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἐκλέγουσι, τοὺς καλουμένους Ἐκτραορδιναρίους, ὃ μεθερμηνευόμενον ἐπιλέκτους δηλοῖ. τὸ δὲ πλῆθος γίνεται τὸ πᾶν τῶν συμμάχων, τὸ μὲν τῶν πεζῶν, πάρισον τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, ὡς τὸ πολύ· τὸ δὲ τῶν ἱππέων, τριπλάσιον. ἐκ δὲ τούτων λαμβάνουσιν τῶν μὲν ἱππέων εἰς τοὺς ἐπιλέκτους, ἐπιεικῶς τὸ τρίτον μέρος, τῶν δὲ πεζῶν, τὸ πέμπτον. τοὺς δὲ λοιποὺς διεῖλον εἰς δύο μέρη, καὶ καλοῦσι τὸ μὲν δεξιὸν, τὸ δ' εὐώνυμον κέρας. Τούτων δ' εὐτρεπῶν γενομένων, παραλαβόντες οἱ χιλίαρχοι τοὺς Ῥωμαίους ὁμοῦ καὶ τοὺς συμμάχους, κατεστρατοπέδευσαν· ἑνὸς ὑπάρχοντος παρ' αὐτοῖς θεωρήματος ἁπλοῦ περὶ τὰς παρεμβολὰς, ᾧ χρῶν-

ful locum fuis legionibus ad conueniendum edicit. vtrique enim eorum pars auxiliorum attribuitur, et Romanae legiones duae. omnes porro, qui funt confcripti, adueniunt indubitanter et neceffario. quippe alia nulla prorfus eorum, qui facramento dixerint, excufatio admittitur, praeter aufpicium, et ea, quae funt impoffibilia. Vbi cum Romanis etiam focii funt congregati, omnia inter illos adminiftrant, et fuum cuique munus difponunt viri a confulibus conftituti, quos vocant praefectos, numero duodecim. Hi ante omnia ex vniuerfo coetu fociorum, qui adfunt, confulibus appofitiffimos ad omnia, quae virtute vera eguerint, equites peditesque feligunt, quos vocant extraordinarios: fi Graece vertas, Ἐπιλέκτους vox fignificat. Auxiliorum autem multitudo omnis eft peditum quidem par, vt plurimum, legionibus Romanis; equitum vero dupla. ex his fumunt ad extraordinarios ex equitibus quidem tertiam fere partem; e peditibus quintam: reliquos in partes duas tribuunt, earumque alteram dextrum cornu vel alam; alteram finiftrum nominant. His rite paratis, tribuni militum legiones vna cum auxiliis accipiunt, et metari caftra incipiunt. Eft autem apud illos vna et fimplex circa caftrametationes obferuatio; qua omni tempore ac

χρῶνται πρὸς πάντα καιρὸν καὶ τόπον. Διὸ καὶ δοκεῖ μοι πρέπειν τῷ καιρῷ, τὸ πειραθῆναι, καθόσον οἷόν τε, τῷ λόγῳ τοὺς ἀκούοντας εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τοῦ κατὰ τὰς πορείας καὶ στρατοπεδείας καὶ παρατάξεις χειρισμοῦ τῶν δυνάμεων. τίς γὰρ οὕτως ἐστὶν ἀπεοικὼς πρὸς τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα τῶν ἔργων, ὃς οὐκ ἂν βουληθείη μικρὸν ἐπιμελέστερον ἐπιστῆσαι περὶ τῶν τοιούτων, ὑπὲρ ὧν ἅπαξ ἀκούσας, ἐπιστήμων ἔσται πράγματος ἑνὸς τῶν ἀξίων λόγου καὶ γνώσεως;

25. Ἔστι δὲ τὸ γένος αὐτῶν τῆς στρατοπεδείας τοιόνδε. Τοῦ κριθέντος ἀεὶ τόπου πρὸς στρατοπεδείαν, τούτου τὸν ἐπιτηδειότατον εἰς σύνοψιν ἅμα καὶ παραγγελίαν ἡ τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴ καταλαμβάνει. τεθείσης δὲ τῆς σημαίας, οὗ μέλλουσι πηγνύναι ταύτην, ἀπομετρεῖται πέριξ τῆς σημαίας τετράγωνος τόπος, ὥστε πάσας τὰς πλευρὰς ἑκατὸν ἀπέχειν πόδας τῆς σημαίας, τὸ δ' ἐμβαδὸν γίνεσθαι τετράπλεθρον. τούτου δὲ τοῦ σχήματος ἀεὶ παρὰ μίαν ἐπιφάνειαν καὶ πλευράν, ἥ τις ἂν ἐπιτηδειοτάτη φανῇ πρός τε τὰς ὑδρείας καὶ προνομάς, παραβάλλεται τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατόπεδα τὸν τρόπον τοῦτον. Ἓξ ὑπαρχόντων χιλιαρχόντων ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, δυοῖν δὲ στρατοπέδοιν ὄντων τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀεὶ μεθ' ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων· φανερόν, ὅτι δώδεκα χιλιάρχους ἀνάγκη συστρατεύειν

loco vtuntur. propterea visum mihi opportunum iam esse, vt, quantum eius fieri verbis poterit, efficiam, quo audientes modum rationemque illorum cognoscant, disponendi copias in agmine ducendo, metandis castris, et acie instruenda. Nam quis adeo alienus sit ab iis, quae pulchra sunt et honesta; vt paullo accuratius animum istis nolit intendere? quae si semel perceperit, rei inter alias memorabilis ac dignae notitia euadet peritus?

25. Est autem castrametatio Romanorum huiusmodi. Quoties locus castris est captus, partem illius, quae ad prospiciendum et dandum mandata fuerit commodissima, praetorium occupat. Vexillo autem eo loci posito, vbi praetorium sunt fixuri, spatium quadratum circa ipsum vexillum sic metiuntur, vt ab eo latera omnia centum distent pedes, ac iugerum quatuor fiat area. Ad vnum semper figurae huius aspectum ac latus, quod aquationibus pabulationibusque opportunissimum visum fuerit, Romanae legiones isto modo collocantur. Sunt in quaque legione tribuni sex, vt modo dicebamus: et quum binas vterque consulum legiones secum habeat, palam est, duodecim in vtriusque exercitu tribunos necessario versari. Statuunt igitur horum

ἑκατέρῳ

ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων. τιθέασι δὴ τὰς τούτων σκηνὰς ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν ἁπάσας, ἥ τις ἐστὶ παράλληλος τῇ τοῦ τετραγώνου προκριθείσῃ πλευρᾷ, πεντήκοντα δ᾽ ἀπέχει πόδας ἀπ᾽ αὐτῆς· ἵπποις ἅμα δ᾽ ὑποζυγίοις καὶ τῇ λοιπῇ τῶν χιλιάρχων ἀποσκευῇ τόπος. αἱ δὲ σκηναὶ τοῦ προειρημένου σχήματος, εἰς τοὔμπαλιν ἀπεστραμμέναι, πήγνυνται πρὸς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν· ἣ νοείσθω καὶ καλείσθω δὲ καθάπαξ ἡμῖν ἀεὶ τοῦ παντὸς σχήματος κατὰ πρόσωπον. ἀφεστᾶσι δ᾽ ἀλλήλων μὲν ἴσον αἱ τῶν χιλιάρχων σκηναί· τοσοῦτον δὲ τόπον, ὥστε παρ᾽ ὅλον τὸ πλάτος ἀεὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων παρήκειν. Ἀπομετρηθέντων δὲ πάλιν ἑκατὸν ποδῶν εἰς τὸ πρόσθεν κατὰ πάσας τὰς σκηνάς, λοιπὸν ἀπὸ τῆς τοῦτο τὸ πλάτος ὁριζούσης εὐθείας, ἥ τις γίνεται παράλληλος ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἀπὸ ταύτης ἄρχονται ποιεῖσθαι τὰς τῶν στρατοπέδων παρεμβολάς, χειρίζοντες τὸν τρόπον τοῦτον.

omnia tentoria ad lineam vnam rectam; cuius omnes partes a quadrati illius latere, quod electum fuerit, pari interuallo distant. abest autem ab eo pedes L. est ibi capiendis equis, iumentis et reliquis tribunorum impedimentis locus. porro tentoria locantur descriptae iam figurae auersa, extrorsum spectantia. eam intelligat lector vniuersae figurae frontem esse; planeque ita semper a nobis vocabitur. Seiuncta sunt inuicem tribunorum tabernacula pari interuallo, eoque tanto, vt per totam latitudinem Romanarum legionum porrigantur. Rursus inita mensura pedum centum frontem versus e regione omnium istorum tabernaculorum, ab ea linea, quae latitudinem hanc definit, et a dictis tentoriis aequaliter omni parte distat; inde, inquam, legiones locare incipiunt: quo in negotio ita se gerunt.

26. Διχοτομήσαντες τὴν προειρημένην εὐθεῖαν, ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου πρὸς ὀρθὰς τῇ γραμμῇ, τοὺς ἱππεῖς ἀντίους ἑαυτοῖς ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμβάλλουσι, πεντήκοντα διέχοντας πόδας ἀλλήλων, μέσην ποιοῦντες τὴν τομὴν τοῦ διαστήματος. ἔστι δ᾽ ἥ τε τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν σκηνοποιΐα παραπλήσιος· γίνεται γὰρ τὸ ὅλον σχῆμα καὶ τῆς σημαίας καὶ τῶν ἰλαμῶν τετράγωνον. τοῦτο δὲ βλέπει μὲν εἰς τὰς

26. Dictam lineam in duo secantes, lineae ab eo puncto ad rectos angulos ductae, equites legionis vtriusque aduersos inter se applicant, inuicem disiunctos pedum quinquaginta interuallo: cuius medium sectio illa obtinet. Est autem tabernaculorum in equite et pedite par ac similis ratio. Efficitur namque vniuersa et manipuli et turmarum figura siue pedatura quadrata: eaque ad interiectas

διόδους, ἔχει δὲ τὸ μὲν μῆκος ὡρισμένον, τὸ παρὰ τὴν δίοδον· ἔστι γὰρ ἑκατὸν ποδῶν· ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ τὸ βάθος ἴσον πειρῶνται ποιεῖν, πλὴν τῶν συμμάχων. ὅταν δὲ τοῖς μείζοσι στρατοπέδοις χρῶνται, τὸ κατὰ λόγον καὶ τῷ μήκει καὶ τῷ βάθει προστιθέασι. γενομένης δὲ τῆς τῶν ἱππέων παρεμβολῆς κατὰ μέσας τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς, οἱονεὶ ῥύμης τινὸς ἐπικαρσίου πρὸς τὴν ἄρτι ῥηθεῖσαν εὐθεῖαν, καὶ τὸν πρὸ τῶν χιλιάρχων τόπον· τῷ γὰρ ὄντι ῥύμαις παραπλήσιον ἀποτελεῖται τὸ τῶν διόδων σχῆμα πασῶν, ὡς ἂν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους, οὓς μὲν ταγμάτων, οὓς δ' ἰλαμῶν ἐπὶ τὸ μῆκος παρεμβεβληκότων.

vias spectans, longitudinis quidem modum habet definitum iuxta ipsam viam, est enim centum pedum; vt plurimum vero etiam, vt profunditas siue latitudo eamdem mensuram habeat, efficere conantur, praeterquam in sociis. quoties autem plenioribus legionibus vtuntur, et longitudinis et latitudinis modum aequa proportione adaugent. Fit autem metatio haec equitum opposita mediis tribunorum tentoriis, similis vico transuersa regione ducto ad modo dictam lineam rectam, et eum locum, qui est ante tabernacula tribunorum. Et est reuera vicorum similis haec omnis species intercurrentium viarum: vtpote secundum quas ab vtroque latere partim manipuli partim turmae porrectas in longum suas metationes habeant.

27. Πλὴν τοῖς προειρημένοις ἱππεῦσιν κατόπιν τὰς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων Τριαρίους κατ' ἰλαμὸν ἑκάστην σημαίαν ἐν ὁμοίῳ σχήματι τιθέασι· συμψαυόντων μὲν τῶν σχημάτων ἀλλήλοις, βλεπόντων δ' ἔμπαλιν πρὸς τὰς ἐναντίας τοῖς ἱππεῦσιν ἐπιφανείας, ἥμισυ ποιοῦντες τὸ βάθος τοῦ μήκους ἑκάστης σημαίας· τῷ καὶ κατὰ τὸ πλῆθος ἡμίσεις ὡς ἐπίπαν εἶναι τούτους τῶν ἄλλων μερῶν. διόπερ ἀνίσων ὄντων πολλάκις τῶν ἀνδρῶν, ἰσάζειν ἀεὶ συμβαίνει πάντα τὰ μέρη κατὰ τὸ μῆκος, διὰ τὴν τοῦ βάθους διαφοράν. Αὖθις δὲ πεντήκοντα

27. Ceterum a tergo dictorum equitum Triarios legionis vtriusque iis applicant: singulos nempe manipulos singulis turmis, figura simili, ita vt tangentibus se mutuo pedaturis eo respicant Triarii, vnde equites sunt auersi. latitudinem etiam cuiusque manipuli dimidiam longitudinis faciunt, quia et ipsi dimidio fere superantur a ceteris partibus. qua ratione quum impar saepe sit numerus virorum, semper tamen metationum longitudo est aequalis, propter latitudinis variationem. Rursus autem interuallo

πόδας

πόδας ἀφ᾽ ἑκατέρων τούτων ἀποστήσαντες, ἀντίους παρεμβάλλουσι τοῖς Τριαρίοις τοὺς Πρίγκιπας. νευόντων δὲ καὶ τούτων εἰς τὰ προειρημένα διαστήματα, δύο αὗται πάλιν ἀποτελοῦνται ῥῦμαι, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπὸ τῆς αὐτῆς εὐθείας λαμβάνουσαι, καὶ τὰς εἰσβολὰς ὁμοίως τοῖς ἱππεῦσιν ἐκ τοῦ πρὸ τῶν χιλιάρχων ἑκατομπέδου διαστήματος, λήγουσαι δὲ πρὸς τὴν κατάντικρυ τῶν χιλιάρχων πλευρὰν τοῦ χάρακος, ἣν ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα κατὰ πρόσωπον εἶναι τοῦ παντὸς σχήματος. μετὰ δὲ τοὺς Πρίγκιπας, ὄπισθεν τούτων ὁμοίως ἔμπαλιν βλέποντας, συμψαύοντα δὲ τὰ σχήματα τιθέντες, τοὺς Ἁστάτους παρεμβάλλουσι. δέκα δὲ σημαίας ἐχόντων ἁπάντων τῶν μερῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς διαίρεσιν, πάσας ἴσας συμβαίνει γίνεσθαι τὰς ῥύμας καὶ κατὰ τὸ μῆκος, καὶ τὰς ἀποτομὰς ἰσάζειν αὐτῶν τὰς πρὸς τῇ κατὰ τὸ πρόσωπον πλευρᾷ τοῦ χάρακος· πρὸς ἣν καὶ τὰς τελευταίας σημαίας ἐπιστρέφοντες στρατοπεδεύουσιν.

28. Ἀπὸ τῶν Ἁστάτων πεντήκοντα πάλιν διαλείποντες πόδας, τοὺς τῶν συμμάχων ἱππεῖς ἀντίους παρεμβάλλουσι τούτοις, ποιούμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς αὐτῆς εὐθείας, καὶ λήγοντες ἐπὶ τὴν αὐτήν. ἔστι δὲ τὸ πλῆθος τῶν συμμάχων, ὡς ἐπάνω προεῖπα, τὸ μὲν τῶν πεζῶν πάρισον τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, λεῖπον τοῖς ἐπιλέκτοις· τὸ δὲ τῶν ἱππέων διπλάσιον, ἀφῃρημένου καὶ τούτων τοῦ τρίτου μέρους εἰς τοὺς ἐπι-

pedum quinquaginta ab horum vtrisque aduersos Triariis Principes interiiciunt. quibus ad illud quod commemorauimus interuallum vergentibus, duae ecce rursus fiunt strigae, principia atque aditus ab eadem recta linea sumentes cum equitibus, area nempe illa centum pedum, quae ante tribunorum est sedem, desinentes vero in latus ambientis castra valli, tribunis aduersum, quod initio posuimus vniuersae figurae frontem esse. Proxime Principes ac pone eos interserunt Hastatos, retrorsus iterum spectantes, et pedaturis se inuicem contingentibus. Quum autem in quaque legionis parte sint manipuli decem, prout principio eam diuisimus, strigae omnes pari sunt longitudine, et earum quoque extrema aequaliter pertinent ad latus, quod est frons castrorum: quo etiam conuersi postremi manipuli tendunt.

28. Ab Hastatis relicto iterum quinquaginta pedum interuallo, sociorum equites locant aduersos: ab eadem cum superioribus linea incipientes, in eadem recta desinentes. Multitudo sociorum, vt iam supra dixi, peditum quidem par admodum est Romanis legionibus, detractis extraordinariis iam facta minor: equitum dupla: quo etiam ex numero pars tertia in extraordinarios est detracta. ie-

λέκτας. διὸ καὶ τὸ βάθος αὔξοντες τούτοις πρὸς λόγον ἐν τοῖς στρατοπεδευτικοῖς σχήμασι, πειρῶνται κατὰ τὸ μῆκος ἐξισοῦν τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρατοπέδοις. Ἀποτελεσθεισῶν δὲ τῶν ἁπασῶν πέντε διόδων, αὖθις εἰς τοὔμπαλιν ἀπεστραμμένας ὁμοίως τοῖς ἱππεῦσι τιθέασι τὰς τῶν συμμαχικῶν πεζῶν σημαίας, αὔξοντες τὸ βάθος πρὸς λόγον, βλεπούσας δὲ πρὸς τὸν χάρακα, καὶ πρὸς τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας ἑκατέρας. καθ' ἑκάστην δὲ σημαίαν τὰς πρώτας ἀφ' ἑκατέρου τοῦ μέρους σκηνὰς οἱ ταξίαρχοι λαμβάνουσιν, ἅμα δὲ τὸν προειρημένον τρόπον παρεμβάλλοντες καθ' ἕκαστον μέρος τὸν ἕκτον οὐλαμὸν, ἀπὸ τοῦ πέμπτου πεντήκοντα πόδας ἀφιστᾶσι. παραπλησίως δὲ καὶ τὰς τῶν πεζῶν τάξεις· ὥστε γίγνεσθαι καὶ ταύτην ἄλλην διὰ μέσων τῶν στρατοπέδων δίοδον, ἐπικάρσιον μὲν πρὸς τὰς ῥύμας, παράλληλον δὲ ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἣν καλοῦσι πέμπτην, διὰ τὸ παρὰ τὰ πέμπτα τάγματα παρήκειν. Ὁ δ' ὑπὸ τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς ὄπισθεν τόπος ὑποπεπτωκὼς, ἐξ ἑκατέρου δὲ τοῦ μέρους τῆς τοῦ στρατηγοῦ παραστάσεως παρακείμενος, ὁ μὲν εἰς ἀγορὰν γίνεται τόπος, ὁ δ' ἕτερος τῷ τε ταμίᾳ, καὶ ταῖς ἅμα τούτῳ χορηγίαις. ἀπὸ δὲ τῆς ἐφ' ἑκάτερα τελευταίας τῶν χιλιάρχων σκηνῆς, κατόπιν οἷον ἐπικάμπιον

circo in castrametationum pedaturis instituendis, pro rata ad horum latitudinem adiiciendo, vt longitudine pares sint Romanis legionibus, efficere conantur. Vbi iam sunt absolutae intercurrentes viae, (quinque omnino hae sunt) manipulos auxiliorum equitibus apponunt ab illis auersos, itidem vt antea, et latitudinem his ad portionem augent. spectant autem hi manipuli vallum versus, et versus latera ab vtraque parte. In singulis autem manipulis prima hinc et inde tabernacula centuriones occupant. Simul, dum eo quem indicani modo, equites vtrimque disponunt, sextam turmam a quinta spatio pedum quinquaginta separant. idemque in peditum quoque manipulis obseruant, ita vt fiat haec quoque transitio peruia per medias legiones, quae ratione quidem strigarum transversa regione ducitur; ratione vero tabernaculorum, vbi tendunt tribuni, lineam rectam facit aequaliter ab iis distantem. Hanc Romani, quia secundum quintos ordines pergit, Quintanam nominant. Qui autem posticae parti tabernaculorum, vbi tendunt tribuni, subiacet locus, et vacuo circa praetorium spatio vtrimque adiacet, eius vnam partem occupat forum; alteram quaestor et res exercitui necessariae, quae illum sequuntur. Ab extremo vero in vtraque parte tribunitio tentorio, a tergo quasi inflexam efficientes

πιον ἔχοντες τάξιν πρὸς τὰς σκηνὰς, οἱ τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων ἀπόλεκτοι, καί τινες τῶν ἐθελοντηδὸν στρατευομένων τῇ τῶν ὑπάτων χάριτι. πάντες ἔτοι στρατοπεδεύεσι παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων τε χάρακος ἐπιφανείας, βλέποντες οἱ μὲν ἐπὶ τὰς τε ταμιείε παρασκευὰς, οἱ δ' ἐκ θατέρε μέρες εἰς τὴν ἀγορὰν. ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνει τέτοις, μὴ μόνον στρατοπεδεύειν σύνεγγυς τῶν ὑπάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πορείας, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας χρείας περὶ τὸν ὕπατον καὶ τὸν ταμίαν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν ὅλην διατριβήν.

29. Ἀντίκειντα δὲ τέτοις, ἐπὶ τὸν χάρακα βλέποντες, οἱ τὴν παραπλήσιον χρείαν παρεχόμενοι πεζοὶ τοῖς προειρημένοις ἱππεῦσιν. Ἑξῆς δὲ τέτοις δίοδος ἀπολείπεται, πλάτος ποδῶν ἑκατὸν, παράλληλος μὲν ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἐπὶ θάτερα δὲ τῆς ἀγορᾶς, καὶ τε στρατηγίε, καὶ τε ταμιείε παρατείνεσα, παρὰ πάντα τὰ προειρημένα μέρη τε χάρακος. παρὰ δὲ τὴν ἀνωτέρω πλευρὰν ταύτης, οἱ τῶν συμμάχων ἱππεῖς ἐπίλεκτοι στρατοπεδεύεσι, βλέποντες ἐπί τε τὴν ἀγορὰν ἅμα καὶ τὸ στρατήγιον, καὶ τὸ ταμιεῖον. κατὰ μέσην δὲ τὴν τέτων τῶν ἱππέων παρεμβολὴν, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τε στρατηγίε περίστασιν, δίοδος ἀπολείπεται πεντήκοντα ποδῶν, φέρεσα μὲν ἐπὶ τὴν ὄπισθεν πλευρὰν τῆς στρατοπεδείας, τῇ δὲ τάξει πρὸς ὀρθὰς κειμένη τῇ προειρημένῃ πλατείᾳ.

cum ipsis tabernaculis figuram, metantur selecti ex equitibus extraordinariis, et eorum nonnulli, qui vltro in gratiam consulis militant. omnes hi secundum latera castrorum locati, spectant partim quaestorii apparatus, partim qui his sunt oppositi, forum. Ac fere solent isti non metari tantum prope consulem; verum etiam quoties agmen ducitur, aut aliud quod eorum fit, quae vsus postulat, consulem et quaestorem obseruare, et circa eos continenter agere.

29. Opponuntur his spectantes vallum versus pedites, qui similia modo dictis equitibus ministeria obeunt. Secundum istos via relinquitur pedes centum lata, quae e regione tabernaculorum tribunitiorum directa, et a parte altera fori, praetorii ac quaestorii, omnibus his locis praetenta ad vallum vsque porrigitur. Ad superius viae huiusce latus extraordinarii sociorum equites castrametantur; forum simul et praetorium ac quaestorium e regione habentes. horum praetenturae circa medium, et ex aduerso eius loci, quem occupat praetorium, via relinquitur pedum L. quae ad posticum latus castrorum ferens situs sui ratione latae quam diximus viae ad angulos rectos incumbit. Rursus pone equites istos lo-

πλατείᾳ. τοῖς δ' ἱππεῦσι τούτοις ἀντίτυποι τίθενται πάλιν οἱ τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι πεζοὶ, βλέποντες πρὸς τὸν χάρακα, καὶ τὴν ὄπισθεν ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης στρατοπεδείας. Τὸ δ' ἀπολειπόμενον ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τούτων κένωμα παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων πλευρὰς δίδοται τοῖς ἀλλοφύλοις, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ καιροῦ προσγινομένοις συμμάχοις. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, τὸ μὲν σύμπαν σχῆμα γίνεται τῆς στρατοπεδείας τετράγωνον ἰσόπλευρον· τὰ δὲ κατὰ μέρος ἤδη τῆς τε ῥυμοτομίας ἐν αὐτῇ, καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας, πόλει παραπλησίαν ἔχει τὴν διάθεσιν. Τὸν δὲ χάρακα τῶν σκηνῶν ἀφιστᾶσι κατὰ πάσας τὰς ἐπιφανείας διακοσίους πόδας. τοῦτο δὲ τὸ κένωμα πολλὰς καὶ δοκίμους αὐτοῖς παρέχεται χρείας· πρός τε γὰρ τὰς εἰσαγωγὰς, καὶ τὰς ἐξαγωγὰς τῶν στρατοπέδων εὐφυῶς ἔχει καὶ δεόντως· ἕκαστοι γὰρ κατὰ τὰς ἑαυτῶν ῥύμας εἰς τοῦτο τὸ κένωμα ποιοῦνται τὴν ἔξοδον, ἀλλ' οὐκ εἰς μίαν συμπίπτοντες ἀνατρέπουσι καὶ συμπατοῦσιν ἀλλήλους· τά; τε τῶν παρεισαγομένων θρεμμάτων, καὶ τὰς ἐκ τῶν πολεμίων λείας εἰς τοῦτο παράγοντες ἀσφαλῶς τηροῦσι τὰς νύκτας. τὸ δὲ μέγιστον, ἐν ταῖς ἐπιθέσεσι ταῖς νυκτεριναῖς οὔτε πῦρ, οὔτε βέλος ἐξικνεῖται πρὸς αὐτοὺς, πλὴν τελείως ὀλίγων. γίνεται δὲ καὶ ταῦτα σχεδὸν ἀβλαβῆ διά τε τὸ μέγεθος τῆς ἀποστάσεως, καὶ διὰ τὴν τῶν σκηνῶν περίστασιν.

cantur auxiliorum pedites extraordinarii, vallum et vniuerforum caftrorum auerfa refpicientes. Quod reftat vacui fpatii, ad latera hinc et inde extraneis attribuitur, et fociis, fi qui forte propter aliquam occafionem aduenerint. Haec quum ita fe habeant, vniuerfa quidem caftrorum forma eft quadrata aequilatera; at ftrigarum in iis directiones et reliqua partium difpofitio fpeciem vrbi fimilem praebet. Porro vallum inter ac tabernacula fpatium quaquauerfum pedum ducentorum interiiciunt. et eft illis hic inanis locus ad res multas easque eximias magno vfui. Nam et vt induci educique ritu ac commode legiones queant, praeftat id fpatium: quippe omnes ex aduerfo fuae quisque ftrigae in locum hunc inanem fe effundunt: neque in eamdem viam concurfu facto omnium, fefe inuicem euertunt ac conculcant. ad haec praedam, fiue pecudum, quae e vicinis locis fubinde abiguntur, fiue illam, quae hoftibus adimitur, horfum cogunt et per noctes tuentur. Maximum vero eft, quod in nocturnis inuafionibus neque ignis neque telum ad eos pertingit, nifi perquam rariffime. et id quoque fere fine vllo damno; cum propter interualli longitudinem, tum propter circumpofita tentoria.

30. Δε-

30. Δεδομένου δὲ τοῦ πλήθους καὶ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων καθ᾽ ἑκατέραν τὴν πρόθεσιν, ἄν τε τετρακισχιλίους, ἄν τε πεντακισχιλίους εἰς ἕκαστον στρατόπεδον ποιῶσι, παραπλησίως δὲ καὶ τῶν σημείων τοῦ τε βάθους, καὶ τοῦ μήκους, καὶ τοῦ πλάτους δεδομένου, πρὸς δὲ τούτοις τῶν κατὰ τὰς διόδους καὶ πλατείας διαστημάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων δεδομένων· συμβαίνει τοῖς βουλομένοις, συνεφιστάνειν καὶ τοῦ χωρίου τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ὅλην περίμετρον τῆς παρεμβολῆς. Ἐὰν δέ ποτε πλεονάζῃ τὸ τῶν συμμάχων πλῆθος, ἢ τῶν ἐξ ἀρχῆς συστρατευομένων, ἢ τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ προσγινομένων· τοῖς μὲν ἐκ τοῦ καιροῦ πρὸς τοῖς προειρημένοις καὶ τοὺς παρὰ τὸ στρατήγιον ἀναπληροῦσι τόπους, τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ταμιεῖον συναγαγόντες εἰς αὐτὸν τὸν κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν τόπον· τοῖς δ᾽ ἐξ ἀρχῆς συνεκπορευομένοις, ἐὰν ᾖ πλῆθος ἱκανώτερον, ῥύμην μίαν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας παρατιθέασι. Πάντων δὲ τῶν τε τεττάρων στρατοπέδων, καὶ τῶν ὑπάτων ἀμφοτέρων εἰς ἕνα χάρακα συναθροισθέντων· οὐδὲν ἕτερον δεῖ νοεῖν, πλὴν δύο στρατείας κατὰ τὸν ἄρτι λόγον παρεμβεβληκυίας ἀντεστραμμένας αὐταῖς συνηρμόσθαι, συναπτούσας κατὰ τὰς τῶν ἐπιλέκτων ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμβολὰς, οὓς ἐποιοῦμεν εἰς τὴν ὀπίσω

30. Quum igitur data explorataque ſit qua peditum qua equitum multitudo in ſingulis legionibus, ſiue quatuor millium, ſiue quinque eas facere voluerint, poſita etiam profunditatis, longitudinis et latitudinis indicia, hoc amplius interualla arctiorum et latiorum viarum, pariterque alia hoc genus omnia quum data ſint: facile erit cupientibus magnitudinem ſpatii totius, atque adeo caſtrorum vniuerſum ambitum ſimul intelligere. Quod ſi maior aliquando ſociorum adſit copia, qui vel ab initio expeditionis comites fuerint, vel pro tempore poſtea aduenerint: iſtis quidem, quos occaſio adduxit, praeter iam dicta, etiam vacua circa praetorium loca complent, forum et quaeſtorium in eumdem, quem potiſſimum praeſens vtilitas ſuggeſſerit, conferentes locum. Iis vero, qui ab initio comitantur, locandis, ſi maior eorum ſit numerus, ſtrigam vnam ab vtraque parte Romanarum legionum ad ſuperiorem metaturam in lateribus caſtrorum apponunt. At ſi quatuor legiones et conſules ambo intra vnum vallum fuerint congregati; aliud nihil fingere animo debes, niſi duos exercitus, expoſito iam modo locatos, cohaerere inter ſe, inuicem ſibi obuerſos, contingentes ſeſe, qua parte vtriusque exercitus extraordinarii, quos ſtatuebamus tergum vniuerſorum caſtrorum

βλέπου-

βλέποντας ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης παρεμβολῆς. ὅτε δὴ συμβαίνει γίνεσθαι τὸ μὲν σχῆμα παράμηκες, τὸ δὲ χωρίον διπλάσιον τοῦ πρόσθεν, τὴν δὲ περίμετρον ἡμιόλιον. ὅταν μὲν ἂν συμβαίνῃ τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους ὁμοῦ στρατοπεδεύειν, οὕτως ἀεὶ χρῶνται ταῖς στρατοπεδείαις· ὅταν δὲ χωρὶς, τ' ἄλλα μὲν ὡσαύτως, τὴν δ' ἀγορὰν, καὶ τὸ ταμιεῖον, καὶ τὸ στρατήγιον, μέσον τιθέασι τῶν δυοῖν στρατοπέδων.

spectare, metantur. cum quidem vsuuenit, vt figura sit oblonga, spatium prioris duplum, circuitus sesquialter. Ac quoties quidem coss. ambo iuncta habent castra, semper hoc modo illa disponuntur: quoties vero separata; cetera quidem, vt dictum est, antea locant; forum vero, quaestorium et praetorium in medio constituunt vtriusque exercitus.

31. Μετὰ δὲ τὴν στρατοπεδείαν συναθροισθέντες οἱ χιλίαρχοι, τοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου πάντας ἐλευθέρους ὁμοῦ καὶ δούλους ὁρκίζουσι, καθ' ἕνα ποιούμενοι τὸν ὁρκισμόν. ὁ δ' ὅρκος ἐστὶν μηδὲν ἐκ τῆς παρεμβολῆς κλέψειν· ἀλλὰ κἂν εὕρῃ τις, τοῦτ' ἀνοίσειν ἐπὶ τοὺς χιλιάρχους. Ἑξῆς δὲ τούτοις διέταξαν τὰς σημαίας ἐξ ἑκάστου στρατοπέδου τῶν Πριγκίπων καὶ τῶν Ἀστάτων, δύο μὲν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ τόπου τοῦ πρὸ τῶν χιλιάρχων· τὴν γὰρ διατριβὴν ἐν ταῖς καθημερίαις οἱ πλεῖστοι τῶν Ῥωμαίων ἐν ταύτῃ ποιοῦνται τῇ πλατείᾳ· διόπερ ἀεὶ σπουδάζουσι περὶ ταύτης, ὡς ῥαίνηται καὶ καλλύνηται σφίσιν ἐπιμελῶς. τῶν δὲ λοιπῶν ὀκτωκαίδεκα τρεῖς ἕκαστος τῶν χιλιάρχων διαλαγχάνει. τοσαῦται γάρ εἰσι τῶν Ἀστάτων καὶ Πριγκίπων ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ σημαῖαι, κατὰ τὴν ἄρτι ῥηθεῖσαν διαίρεσιν· χιλίαρχοι δὲ ἕξ. τῶν δὲ τριῶν σημαιῶν ἀνὰ μέρος ἑκάστη ἑκάστῳ τῶν χιλιάρχων λειτουργεῖ λειτουργίαν τοιαύ-

31. Peracta metatione castrorum, conueniunt in vnum tribuni, et ab omnibus, qui in legione quaque sunt liberi aut serui, iusiurandum exigunt, viritim singulis iurantibus. Est illud huiusmodi: *Nihil e castris se furaturum: verum et si quid forte aliquis inuenerit, ad tribunos relaturum.* Secundum haec manipulos Principum et Hastatorum cuiusque legionis ordinant, duos ad curam loci ante tribunorum tentoria. in hac namque lata via plerique Romanorum dies totos versantur; propterea, vt aspergatur ac scopis mundetur diligenter, curam semper adhibent. e reliquis octodecim manipulis ternos singuli tribuni sortiuntur: tot enim sunt in vnaquaque legione, ex superiore nostra tributione, Hastatorum ac Principum manipuli: tribuni autem militum sex. Trium autem horum manipulorum quisque suam vicem tribuno huiusmodi praestant ministerium.

την.

την. ἐπειδὰν καταστρατοπεδεύσωσι, τὴν σκηνὴν ἱστᾶσιν οὗτοι, καὶ τὸν περὶ τὴν σκηνὴν τόπον ἠδάφισαν. κἄν τι περιφράξαι δέῃ τῶν σκευῶν ἀσφαλείας χάριν, οὗτοι φροντίζουσιν. διδόασι δὲ καὶ φυλάκεια δύο. τὸ δὲ φυλάκειόν ἐστι ἐκ τεττάρων ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν πρὸ τῆς σκηνῆς, οἱ δὲ κατόπιν παρὰ τοὺς ἵππους ποιοῦνται τὴν φυλακήν. οὐσῶν δὲ σημαιῶν ἑκάστῳ χιλιάρχῳ τριῶν, ἐν ἑκάστῃ δὲ τούτων ἀνδρῶν ὑπαρχόντων ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν, χωρὶς τῶν Τριαρίων καὶ γροσφομάχων· (οὗτοι γὰρ οὐ λειτουργοῦσι) τὸ μὲν ἔργον γίνεται κοῦφον, διὰ τὸ παρὰ τετάρτην ἡμέραν ἑκάστῃ σημαίᾳ καθήκειν τὴν λειτουργίαν, τοῖς δὲ χιλιάρχοις ἅμα μὲν τὸ τῆς εὐχρηστίας ἀναγκαῖον, ἅμα δὲ τὸ τῆς τιμῆς, διὰ τῶν προειρημένων ἀποτελεῖται σεμνὸν καὶ προστατικόν. αἱ δὲ τῶν Τριαρίων σημαῖαι τῆς μὲν τῶν χιλιάρχων παραλύονται λειτουργίας· εἰς δὲ τοὺς τῶν ἱππέων οὐλαμοὺς ἑκάστη σημαία καθ' ἡμέραν δίδωσι φυλάκειον, ἀεὶ τῷ γειτνιῶντι κατόπιν τῶν οὐλαμῶν, οἵτινες τηροῦσι μὲν καὶ τἄλλα, μάλιστα δὲ τοὺς ἵππους· ἵνα μήτ' ἐμπλεκόμενοι τοῖς δέμασι βλάπτωνται πρὸς τὴν χρείαν, μήτε λυόμενοι καὶ προσπίπτοντες ἄλλοις ἵπποις ταραχὰς καὶ θορύβους ἐμποιῶσι τῷ στρατοπέδῳ. μία δ' ἐξ ἁπασῶν καθ' ἡμέραν σημαία ἀνὰ μέρος τῷ στρατηγῷ παρακοιτεῖ, ἥτις ἅμα μὲν ἀσφάλειαν παρασκευάζει τῷ στρατηγῷ πρὸς τὰς ἐπιβουλὰς, ἅμα δὲ κοσμεῖ τὸ πρόσχημα τῆς ἀρχῆς.

Vbi caſtris locus eſt captus, hi ſunt, qui tentorium ſtatuere, et locum circa pauire ac complanare ſolent. et ſi quid ad vtenſilium cuſtodiam fuerit ſepto claudendum, id quoque iſtis curae. praeſtant et binas excubias. harum ſingulas quaterni viri obeunt, quorum pars ante tabernacula, pars a tergo iuxta equos ponitur in cuſtodia. Quum autem quisque tribunorum tres habeat manipulos, et in quoque eorum milites ſupra centum, praeter Triarios et Velites, qui non miniſtrant: haut graue illis hoc munus eſt, quarto demum die vice ſua ad ſingulos manipulos redeunte: at tribunorum tum commoditati ad ea, quae ſunt neceſſaria, hac ratione conſulitur; tum etiam honori, ad dignitatem atque auctoritatem eis conciliandam. Triariorum vero manipuli a miniſtrando tribunis ſunt liberi: ſed eorum ſinguli turmis equitum quotidie quaternos milites praebent, ad excubandum ei turmae quae a tergo proxime aſſidet. Hi cum alia cuſtodiunt, tum equos maxime: ne aut vinculis impliciti fiant inutiles, aut ſoluti in alios equos incidant, et trepidationem ac tumultum in exercitu faciant. Vnus porro e cunctis manipulis ſuam quisque vicem imperatori excubat; qui et tutum ab inſidiis eum praeſtat, et imperii maieſtatem ſimul ornat.

32. Τῆς δὲ ταφρείας καὶ χαρακοποιΐας δύο μὲν ἐπιβάλλει πλευρὰ τοῖς συμμάχοις, παρ' ἃς καὶ στρατοπεδεύει τὸ κέρας αὐτῶν ἑκάτερον· δύο δὲ τοῖς Ῥωμαίοις, ἑκατέρῳ τῷ στρατοπέδῳ μία. Διαιρεθείσης δὲ τῆς πλευρᾶς ἑκάστης κατὰ σημαίαν, τὴν μὲν κατὰ μέρος ἐπιμέλειαν οἱ ταξίαρχοι ποιοῦνται παρεστῶτες· τὴν δὲ καθόλου δοκιμασίαν τῆς πλευρᾶς δύο τῶν χιλιάρχων. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τὴν κατὰ τὸ στρατόπεδον ἐπιμέλειαν οὗτοι ποιοῦνται. κατὰ δύο γὰρ σφᾶς αὐτοὺς διελόντες ἀνὰ μέρος τῆς ἑκμήνου τὴν δίμηνον ἄρχουσι, καὶ πάσης οἱ λαχόντες τῆς ἐν τοῖς ὑπαίθροις προΐστανται χρείας. ὁ δ' αὐτὸς τρόπος τῆς ἀρχῆς ἐστὶ καὶ τῶν Πραιφέκτων περὶ τοὺς συμμάχους. Οἱ δ' ἱππεῖς καὶ ταξίαρχοι πάντες ἅμα τῷ φωτὶ παραγίνονται πρὸς τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς, οἱ δὲ χιλίαρχοι πρὸς τὸν ὕπατον. κἀκεῖνος μὲν τὸ κατεπεῖγον ἀεὶ παραγγέλλει τοῖς χιλιάρχοις, οἱ δὲ χιλίαρχοι τοῖς ἱππεῦσι καὶ ταξιάρχοις, οὗτοι δὲ τοῖς πολλοῖς, ὅταν ἑκάστων ὁ καιρὸς ᾖ. Τὴν δὲ τοῦ νυκτερινοῦ συνθήματος παράδοσιν ἀσφαλίζονται τὸν τρόπον τοῦτον· καθ' ἕκαστον γένος καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν, οἱ ἐκ τῆς δεκάτης σημαίας ἐν τοῖς τελευταίοις μέρεσι στρατοπεδεύουσιν κατὰ τὰς ῥύμας, ἐκ τούτων εἷς ἑκάστης ἀνὴρ λαμβάνεται κατ' ἐκλογὴν, ὃς τῶν μὲν κατὰ τὰς φυλακὰς λειτουργιῶν ἀπολύεται, παραγίνεται δὲ καθ' ἡμέραν δύνοντος ἡλίου πρὸς τὴν τοῦ χιλιάρχου σκη-

32. Porro in praeducenda foſſa et ſtruendo vallo duo ſociis latera incumbunt, ad quae ipſorum vtraque ala metatur: duo reliqua Romanis; vtrique legioni vnum. Diuiſo autem per manipulos vnoquoque latere, quum per partes curent centuriones, ipſi inſtantes operi: lateris vniuerſi probatio ad duos e tribunis pertinet. Similiter et ceteram caſtrorum curam hi ſuſtinent. in binos enim diuidentes ſeſe, mutua vice ſemeſtris ſpatii menſes duos imperant: ac quibus ſors euenit, ii cunctis, quae in caſtris geruntur, praeſunt. Eadem eſt imperandi ratio et praefectorum inter ſocios. Ad tribunorum tabernacula luce orta equites praeſto ſunt, et ductores ordinum: tribuni ſtatim ad conſulem. hic quae vſus poſtulat tribunis mandat; tribuni equitibus et centurionibus: iſti militibus, vbi ſuum quaeque res tempus eſt nacta. In nocturnae teſſerae traditione ne quid peccetur, hoc cauent modo. In vnoquoque genere equitum peditumque milites decimi ſigni in extremis partibus ſtrigarum metantur. e ſingulis iſtis decimis ordinibus vnum inter omnes eligunt, quem ab excubandi munere liberant. Hic quotidie circa ſolis occaſum ad tribuni tentorium venit. et teſſera accepta (ea eſt, latior

νὴν,

νὴν, καὶ λαβὼν τὸ σύνθημα (τοῦτο δ' ἐστὶ πλατεῖον ἐπιγεγραμμένον) ἀπαλλάττεται πάλιν. ἀναχωρήσας δ' ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σημαίαν, τό τε ξυλήφιον παρέδωκε καὶ τὸ σύνθημα μετὰ μαρτύρων τῷ τῆς ἐχομένης σημαίας ἡγεμόνι· παραπλησίως δὲ πάλιν οὗτος τῷ τῆς ἐχομένης· τὸ δ' ὅμοιον ἑξῆς ποιοῦσι πάντες, ἕως ἂν ἐπὶ τὰς πρώτας καὶ σύνεγγυς τοῖς χιλιάρχοις στρατοπεδευούσας σημαίας ἐξικνῆται. τούτους δὲ δεῖ τὸ πλατεῖον, ἔτι φωτὸς ὄντος, ἀναφέρειν πρὸς τοὺς χιλιάρχους. κἂν μὲν ἀνενεχθῇ πάντα τὰ δοθέντα, γιγνώσκει, διότι δέδοται τὸ σύνθημα πᾶσι, καὶ διὰ πάντων εἰς αὐτὸν ἥκει. ἐὰν δ' ἐλλείπῃ τι, παραπόδας ζητεῖ τὸ γεγονὸς, εἰδὼς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ἐκ ποίου μέρους οὐχ ἥκει τὸ πλατεῖον. οὗ δ' ἂν εὑρεθῇ τὸ κώλυμα, τυγχάνει τῆς καθηκούσης ζημίας.

33. Τὰ δὲ περὶ τὰς νυκτερινὰς φυλακὰς οὕτως οἰκονομεῖται παρ' αὐτοῖς. τὸν μὲν στρατηγὸν, καὶ τὴν τούτου σκηνὴν ἡ παρακοιτοῦσα σημαία φυλάττει· τοὺς δὲ τῶν χιλιάρχων καὶ τοὺς τῶν ἱππέων οὐλαμοὺς, οἱ διατεταγμένοι, κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ἐξ ἑκάστης σημαίας. Ὁμοίως δὲ καὶ παρ' ἕκαστον τάγμα πάντες ἐξ ἑαυτῶν τιθέασι φυλακήν· τὰς δὲ λοιπὰς ὁ στρατηγὸς ἀποτάττει. γίνονται δὲ ὡς ἐπίπαν τρεῖς φυλακαὶ παρὰ τὸν ταμίαν, καὶ παρ' ἕκαστον τῶν πρεσβευτῶν καὶ συμβούλων δύο. τὴν δ' ἐκτὸς ἐπιφάνειαν οἱ γροσφομάχοι πληροῦσι, παρ' ὅλον καθ' ἡμέ-

tabella inſcripta) reuertitur: qui vt ad ſignum ſuum eſt reuerſus, paruulum id lignum ac ſimul teſſeram, adhibitis teſtibus, proximi ordinis ductori tradit, ille ſimiliter ſequentis centurioni, atque idem omnes deinceps faciunt, donec ad primos ordines, qui prope tribunos tendunt, ſignum perueniat. hos oportet tabellam ad tribunos referre, dum adhuc lucet. Tribunus, ſi omnes fuerint relatae, quas dederat, cognoſcit teſſeram ad omnes, et per omnes ad ſe veniſſe. ſin deſit aliqua, e veſtigio qui factum ſit hoc, inquirit, notum habens ex inſcriptione, cuius partis tabella non ſit allata. atque is, per quem ſtetiſſe inuenitur, mulcta condigna afficitur.

33. Quod ad vigilias nocturnas, eae adminiſtrantur a Romanis hoc modo. Imperatorem et praetorium eius cuſtodit manipulus, ante fores ſolitus excubare. Tribunorum tabernacula et equitum turmas, qui ad id ſunt deſignati e ſingulis manipulis, vt ante diximus. Similiter etiam ad quemque ordinem excubias e ſuo numero omnes locant; reliquas imperator ipſe diſponit. fere autem ad quaeſtoris tutelam ternae excubiae conſtituuntur: ad legatorum, qui concilium participant, binae. at laterum exteriorum cuſtodiam veiites agunt,

ἡμέραν τὸν χάρακα παρακοιτοῦντες· αὕτη γὰρ ἐπιτέτακται τούτοις ἡ λειτουργία. ἐπὶ τῶν εἰσόδων ἀνὰ δέκα ποιοῦνται τούτων αὐτῶν τὰς προκοιτείας. τῶν δ' εἰς τὰς φυλακὰς ἀποταχθέντων ἀφ' ἑκάστου φυλακείου, τὸν τὴν πρώτην μέλλοντα τηρεῖν, εἷς ἐξ ἑκάστης σημαίας οὐραγὸς ἄγει πρὸς τὸν χιλίαρχον ἑσπέρας· ὁ δὲ δίδωσι τούτοις πᾶσι ξυλήφια κατὰ φυλακὴν, βραχέα τελέως, ἔχοντα χαρακτῆρα. λαβόντες δ' οὗτοι μὲν ἐπὶ τοὺς ἀποδεδειγμένους ἀπαλλάττονται τόπους· ἡ δὲ τῆς ἐφοδείας πίστις εἰς τοὺς ἱππεῖς ἀνατίθεται. Δεῖ γὰρ τὸν πρῶτον ἰλάρχην καθ' ἕκαστον στρατόπεδον ἑνὶ τῶν οὐραγῶν τῶν αὐτοῦ παραγγεῖλαι πρωῒ παράγγελμα τοιοῦτον· ἵνα τέτταρσιν οὗτος ἐμφανίσῃ νεανίσκοις τῶν ἐκ τῆς ἰδίας ἴλης πρὸ ἀρίστου τοῖς μέλλουσιν ἐφοδεύειν. μετὰ δὲ ταῦτα τῷ τῆς ἐχομένης ἴλης ἡγεμόνι δεῖ τὸν αὐτὸν ἀφ' ἑσπέρας παραγγεῖλαι, διότι τούτῳ καθήκει τὰ περὶ τῆς ἐφοδείας φροντίζειν εἰς τὴν αὔριον. τοῦτον δ' ἀκούσαντα παραπλησίως ταὐτὰ δεῖ ποιεῖν τοῖς προειρημένοις εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἑξῆς. οἱ δὲ προκριθέντες ὑπὸ τῶν οὐραγῶν ἐκ τῆς πρώτης ἴλης τέτταρες, ἐπειδὰν διαλάχωσι τὰς φυλακὰς, πορεύονται πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ γραφὴν λαμβάνουσι, * πότα καὶ πόσας ἐφοδεῦσαι δεῖ φυλακάς· μετὰ δὲ ταῦτα παρακοιτοῦσιν οἱ τέτταρες παρὰ

qui propter vallum totum de die in excubiis manent: hoc enim muneris eſt illis impoſitum. hi ad vniuſcuiusque portae ac lateris cuſtodiam de ſuo numero denas collocant excubias. E ſingulis autem quaternionibus eorum, qui ad cuſtodias ſunt deſtinati, ille qui primus in ſtatione eſt futurus, ad tribunum veſpere deducitur ab agminis coactore cuiusque ſigni. Tribunus omnibus his pro ſingulis excubiis paruulas e ligno teſſellas tradit oppido exiguas, quae nota quadam ſunt inſignitae. illi his acceptis ad deſignatas quisque ſtationes concedunt. At circuitionis fides curae equitum demandatur. Oportet enim, vt, qui primi ſunt in quaque legione turmarum praefecti, vni e ſuis coactoribus agminis mane huiusmodi dent praeceptum, ac iuuenibus quatuor ſuae turmae ante prandium edicat, ipſos eſſe, qui circumire debeant. deinde praefecto turmae ſecundae ſignificare idem tenetur ſub veſperam, pertinere ad ipſum circuitionis munus in diem ſequentem. Hunc quoque ſimiliter, vbi praeceptum accepit, eadem facere cum iam dictis in proximum diem oportet: et ita alios quoque deinceps. Quatuor autem illi, quos e prima turma agminis coactores elegerunt, vigilias inter ſe ſortiti, tribunum adeunt, et ſcriptum ab eo accipiunt, quae loca et quot vigilias obire oporteat: deinde ad primum manipulum triario-

τὴν

τὴν πρώτην σημαίαν τῶν Τριαρίων· ὁ γὰρ ταύτης ταξίαρχος τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖται τȣ̃ κατὰ φυλακὴν βȣκανᾶν.

34. Συνάψαντος δὲ τȣ̃ καιρȣ̃, τὴν πρώτην ἐφοδεύει φυλακὴν ὁ ταύτην λαχὼν, ἔχων μετ᾽ αὐτȣ̃ μάρτυρας τῶν φίλων. ἐπιπορεύεται δὲ τȣ̀ς ῥηθέντας τόπȣς, ȣ̓ μόνον τȣ̀ς περὶ τὸν χάρακα καὶ τὰς εἰσόδȣς, ἀλλὰ καὶ τȣ̀ς κατὰ σημαίαν ἅπαντας, καὶ τȣ̀ς κατ᾽ ἴλαμόν. κἂν μὲν εὕρῃ τȣ̀ς φυλάττοντας τὴν πρώτην ἐγρηγορότας, λαμβάνει παρὰ τȣ́των τὸ κάρφος· ἐὰν δ᾽ εὕρῃ κοιμώμενον ἢ λελοιπότα τινὰ τὸν τόπον, ἐπιμαρτυράμενος τȣ̀ς σύνεγγυς, ἀπαλλάττεται. τὸ δὲ παραπλήσιον γίνεται καὶ ὑπὸ τῶν τὰς ἑξῆς φυλακὰς ἐφοδευόντων. τὴν δ᾽ ἐπιμέλειαν τȣ̃ κατὰ φυλακὴν βȣκανᾶν, ὡς ἀρτίως εἶπον, ἵνα σύμφωνον ᾖ τοῖς ἐφοδεύȣσι πρὸς τȣ̀ς φυλάττοντας, οἱ τῆς πρώτης σημαίας τῶν Τριαρίων ἐξ ἑκατέρȣ τȣ̃ ϛρατοπέδȣ ταξίαρχοι καθ᾽ ἡμέραν ποιȣ̃νται. τῶν δ᾽ ἐφόδων ἕκαϛος ἅμα τῷ φωτὶ πρὸς τὸν χιλίαρχον ἀναφέρει τὸ σύνθημα. κἂν μὲν ᾖ πάντα τὰ δεδομένα, χωρὶς ἐγκλήματος ἀπαλλάττονται πάλιν· ἂν δέ τις ἐλάττω φέρῃ τȣ̃ πλήθȣς τῶν φυλακείων, ζητȣ̃σιν ἐκ τȣ̃ χαρακτῆρος, ποῖον ἐκ τῶν φυλακείων λέλοιπε. τȣ́τȣ δὲ γνωσθέντος, καλεῖ τὸν ταξίαρχον. ȣ̓͂τος δ᾽ ἄγει τȣ̀ς ἀποταχθέντας εἰς τὴν φυλακὴν, ȣ̓͂τοι δὲ συγκρίνονται πρὸς τὴν ἔφοδον. ἐὰν μὲν ȣ̓͂ν ἐν τοῖς φύλα-

rum excubias agunt illi quatuor: quoniam eius centurioni cura incumbit ad quamque vigiliam buccina ſignum dandi.

34. Vbi tempus venit, primam vigiliam circuit, qui eam fuerit ſortitus, teſtes ſecum habens ex amicis nonnullos. obit autem hic dictas ſtationes non circa vallum dumtaxat et portas; verum etiam circa manipulos omnes ac turmas. qui ſi primae vigiliae cuſtodes offenderit vigilantes, tenue illud lignum ab iis accipit: at ſi aliquis dormiens fuerit inuentus, aut qui ſtationem deſeruerit, atteſtatus eos, qui adſunt, abit. conſimile fit et ab iis, qui ſequentes vigilias luſtrant. Dandi autem ſigni buccina vigiliis ſingulis, quo circuitoribus cum vigilibus conueniat, curam gerunt ſuo quisque die centuriones primi manipuli triariorum, ex vtraque legione. Prima dein luce ſinguli, qui periuſtraverunt vigilias, ad tribunum teſſeras deferunt: quae ſi tot inueniantur, quot fuerant datae, inculpati diſcedunt: ſin pauciores aliquis referat, quam pro numero excubiarum, ex impreſſa nota de eo excubitorum quaternione, cuius ratio non conſtat, inquirunt. qua re cognita centurionem vocat. hic deſignatos ad vigilias adducit, qui cum circuitore diſceptant. Quod ſi penes vigiles culpa haereat; con-

φύλαξιν ᾖ τὸ κακὸν, εὐθέως δῆλός ἐστιν ὁ τὴν ἔφοδείαν ἔχων, ἐπιμαρτυράμενος τοὺς σύνεγγυς· ὀφείλει γὰρ τοῦτο ποιεῖν. ἐὰν δὲ μηδὲν ᾖ τοιοῦτο γεγονὸς, εἰς τὴν ἔφοδον ἀναχωρεῖ τοὔγκλημα.

35. Καθίσαντος δὲ παραχρῆμα συνεδρίου, τῷ χιλιάρχῳ κρίνεται· κἂν καταδικασθῇ, ξυλοκοπεῖται. Τὸ δὲ τῆς ξυλοκοπίας ἐστὶ τοιοῦτον. λαβὼν ξύλον ὁ χιλίαρχος, τούτῳ τοῦ κατακριθέντος οἷον ἥψατο μόνον. οὗ γενομένου, πάντες οἱ τοῦ στρατοπέδου τύπτοντες τοῖς ξύλοις καὶ τοῖς λίθοις, τοὺς μὲν πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδείᾳ καταβάλλουσι· τοῖς δ' ἐκπεσαμένοις οὐδ' ὣς ὑπάρχει σωτηρία. πῶς γάρ; οἷς οὔτ' εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτῶν ἐπανελθεῖν ἔξεστιν, οὔτε τῶν ἀναγκαίων οὐδεὶς ἐν οἰκίᾳ τολμήσειε δέξασθαι τὸν τοιοῦτον. διὸ τελείως οἱ περιπεσόντες ἅπαξ τοιαύτῃ συμφορᾷ καταφθείρονται. τὸ δ' αὐτὸ πάσχειν ὀφείλει τοῖς προειρημένοις ὅ τε οὐραγὸς καὶ ὁ τῆς ἴλης ἡγεμὼν, ἐὰν μὴ παραγγείλωσιν, ὁ μὲν τοῖς ἐφόδοις, ὁ δὲ τῷ τῆς ἐχομένης ἴλης ἡγεμόνι τὸ δέον ἐν τῷ καθήκοντι καιρῷ. διόπερ οὕτως ἰσχυρᾶς οὔσης καὶ ἀπαραιτήτου τῆς τιμωρίας, ἀδιάπτωτα γίνεται παρ' αὐτοῖς τὰ κατὰ τὰς νυκτερινὰς φυλακάς. Δεῖ δὲ προσέχειν τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς χιλιάρχοις, τούτους δ' ἔτι τοῖς ὑπάτοις. κύριος δὲ ἐστὶ καὶ ζημιῶν ὁ χιλίαρχος, καὶ ἐνεχυριάζων, καὶ μαστιγῶν· τοὺς δὲ συμμάχους οἱ Πραιφέκτοι. Ξυλοκοπεῖται δὲ καὶ ὁ κλέψας

festim, qui lustrauit, testificatum se esse proximos declarat: hoc enim faciat oportet. atque id si non fuerit factum, ad circuitorem redit culpa.

35. Statim igitur concilio aduocato, tribunus de eius caussa cognoscit, et, si damnatus fuerit, fuste percutitur. Fustuarium poena est huiusmodi. Tribunus fustem capit; eoque condemnatum quasi attingit solum: quo facto, omnes legionarii qua fustibus qua saxis inibi intra castra vt plurimum sontem necant. sed et si qui euaserint, non tamen salui propterea sunt. nam quae illis salus, quibus in patriam quidem redire non licet, et quos necessariorum nemo ausit tecto recipere? quamobrem qui semel in eam calamitatem inciderunt, planissime pereunt. Idem quoque supplicium manet tam coactorem agminis, quam turmae praefectum, si mature ille circuitores, hic sequentis turmae decurionem sui officii non admonuerit. quare quum adeo vehementer et sine spe veniae delicta haec puniantur, disciplina nocturnarum excubiarum inoffenso tenore seruatur. Tenentur autem milites quidem tribunos obseruare, iisque auscultare, tribuni vero consulibus. Et habet tribunus potestatem mulctae dicendae, pignoris capiendi, virgis aut fustibus caedendi: idem ius est Praefectis in socios. Fuste auti

τι τῶν ἐκ τῦ ςρατοπέδυ· καὶ μὴν ὁ μαρτυρήσας ψευδῆ, παραπλησίως· καὶ ἐάν τις τῶν ἐν ἀκμῇ παραχρησάμενος εὑρεθῇ τῷ σώματι· πρὸς δὲ τύτοις, ὁ τρὶς περὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας ζημιωθείς. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἀδικήματα κολάζυσιν· εἰς δ' ἀνανδρίαν τιθέασι καὶ ςρατιωτικὴν αἰσχύνην τὰ τοιαῦτα τῶν ἐγκλημάτων. ἐάν τινες ψευδῆ περὶ αὐτῶν ἀνδραγαθίαν ἀπαγγείλωσι τοῖς χιλιάρχοις, ἕνεκεν τῦ τιμὰς λαβεῖν. ὁμοίως ἄν τινὲς ἐς ἐφεδρείαν ταχθέντες, φόβυ χάριν λείπωσι τὸν δοθέντα τόπον. παραπλησίως ἐάν τις ἀποῤῥίψῃ τὶ τῶν ὅπλων κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον διὰ φόβον. διὸ καὶ τινὲς μὲν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις προδήλως ἀπόλλυνται, πολλαπλασίων αὐτοῖς ἐπιγινομένων, ὐ θέλοντες λιπεῖν τὴν τάξιν, δεδιότες τὴν οἰκείαν τιμωρίαν· ἔνιοι δὲ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἐκβαλόντες θυρεὸν, ἢ μάχαιραν, ἤ τι τῶν ἄλλων ὅπλων, παραλόγως ῥίπτυσιν ἑαυτὺς εἰς τὺς πολεμίυς, ἢ κυριεύειν ἐλπίζοντες, ὧν ἀπέβαλον, ἢ, παθόντες τι, τὴν πρόδηλον αἰσχύνην διαφεύξεσθαι, καὶ τὴν τῶν οἰκείων ὕβριν.

tem percutitur etiam is, qui aliquid e caſtris fuerit furatus, item qui falſum teſtimonium dixerit, necnon ſi quis in flore aetatis male vſus corpore fuerit deprehenſus. ad haec is, cui ter eamdem ob cauſſam mulcta fuerit irrogata. haec quidem vt crimina puniunt: ignauiae vero et flagitio militari vertunt huiusmodi delicta: ſi qui praemii adipiſcendi cauſſa forte aliquod facinus ſuum ad tribunos falſo retulerint. ſimiliter ſi qui in ſtatione conſtituti, locum, vbi locati fuerant, formidinis ergo deſeruerint: itemque ſi quis in ipſo praelio armorum aliquam partem captus metu abiecerit. propterea nonnulli in ſtationibus ſuis manifeſtam mortem oppetunt ab hoſtibus oppreſſi, qui multis partibus ſint plures; dum imminentis ſupplicii metu aſſignatum ſibi locum deſerere nolunt. quidam vero excuſſo inter dimicandum ſcuto, aut enſe, aut alia parte armorum, temere coniiciunt ipſi ſeſe in hoſtes, ea ſpe, quod aut recepturi ſint quae amiſerant, aut, ſi quid euenerit ſecius, manifeſtam ignominiam et contumeliam ſuorum euitaturi.

36. Ἐὰν δέ ποτε τὰ αὐτὰ περὶ πλείυς συμβῇ γενέσθαι, καὶ σημαίας τινὰς ὁλοσχερῶς πιεσθείσας λιπεῖν τὺς τόπυς· τὸ μὲν ἅπαντας ξυλοκοπεῖν ἢ φονεύειν ἀποδοκιμάζυσι, λύσιν δὲ τῦ πράγματος εὑρίσκονται, συμφέρυσαν ἅμα καὶ καταπληκτικήν. συναθροίσας

36. Si quando autem delicta eadem a pluribus contingat admitti, et manipuli vniuerſi hoſte vrgente ceſſerint loco: vt omnes fuſte percutiant aut necent, non eſt moris illorum; ſed remedium ei malo inuenerunt vtile iuxta ac terribile. Tribunus

θροίσας γὰρ τὸ στρατόπεδον ὁ χιλίαρχος, καὶ προαγαγὼν εἰς μέσον τοὺς λελοιπότας, κατηγορεῖ πικρῶς· καὶ τὸ τέλος, ποτὲ μὲν πέντε, ποτὲ δὲ ὀκτὼ, ποτὲ δὲ εἴκοσι, τὸ δ᾽ ὅλον πρὸς τὸ πλῆθος ἀεὶ στοχαζόμενος, ὥστε δέκατον μάλιστα γίνεσθαι τῶν ἡμαρτηκότων, τούτους ἐκ πάντων κληροῦται τῶν ἀποδεδειλιακότων, καὶ τοὺς μὲν λαχόντας ξυλοκοπεῖ κατὰ τὸν ἄρτι ῥηθέντα λόγον ἀπαραιτήτως· τοῖς δὲ λοιποῖς τὸ μέτρημα κριθὰς δοὺς ἀντὶ πυρῶν ἔξω κελεύει τοῦ χάρακος καὶ τῆς ἀσφαλείας ποιεῖσθαι τὴν παρεμβολήν. λοιπὸν, τοῦ μὲν κινδύνου καὶ φόβου, τοῦ κατὰ τὸν κλῆρον, ἐπ᾽ ἴσον ἐπικρεμαμένου πᾶσιν, ὡς ἂν ἀδήλου τοῦ συμπτώματος ὑπάρχοντος, τοῦ δὲ παραδειγματισμοῦ μετὰ τὴν κριθοφαγίαν ὁμοίως συμβαίνοντος περὶ πάντας· τὸ δυνατὸν ἐκ τῶν ἐθισμῶν εἴληπται, πρὸς κατάπληξιν καὶ διόρθωσιν τῶν συμπτωμάτων.

37. Καλῶς δὲ καὶ τοὺς νέους ἐκκαλοῦνται πρὸς τὸ κινδυνεύειν. ἐπειδὰν γὰρ γένηταί τις χρεία, καί τινες αὐτῶν ἀνδραγαθήσωσι, συναγαγὼν ὁ στρατηγὸς ἐκκλησίαν τοῦ στρατοπέδου, καὶ παραστησάμενος τοὺς δόξαντάς τι πεπραχέναι διαφέρον, πρῶτον μὲν ἐγκώμιον ὑπὲρ ἑκάστου λέγει περί τε τῆς ἀνδραγαθίας, κἄν τι κατὰ τὸν βίον αὐτοῖς ἄλλο συνυπάρχῃ τῆς ἐπ᾽ ἀγαθῷ μνήμης ἄξιον· μετὰ δὲ ταῦτα, τῷ μὲν τρώσαντι πολέμιον, γαῖσον

enim aduocata concione desertores in medium producit, eosque atroci oratione increpat. qua demum finita, modo quinque sortitur, modo octo, modo viginti; atque, vt verbo omnem obseruationem complectar, id semper agit, vt pro numero noxiorum decimus quisque semper eorum capiatur. Hos inquam ex omnibus, qui ignaue se gesserunt, arbitrio sortis seligit, et inexorabiliter sorte damnatos fustuarii supplicio, quod ante descripsimus, afficit. reliquis hordeum pro tritico admetiens, extra castra et munitionem castrorum tendere eos iubet. Atque ita, quum periculum et metus sortis ex aequo omnibus impendeat, nemo enim scit in quem ea sit casura, exemplum autem vescendi ex hordeo in omnes pariter edatur: hoc instituto, quam maxime poterat fieri, consultum est vtrique rei, vt et terror iniiceretur, et acceptum detrimentum sarciretur.

37. Praeclare vero etiam iuuentutem ad pericula subeunda excitant. nam vbi praelium aliquod est commissum, ac iuuenes aliqui fortiter se gesserunt; imperator aduocato in concionem exercitu, productis prope se iis, quorum prae ceteris virtus insignis exstitit, primum quidem singulos illorum laudat a fortitudine, et si quid aliud in eorum vita fuerit, quod commemorari cum ipsorum laude queat: deinde, ei, qui hostem vulnerauerit,

δωρεῖται,

δωρεῖται, τῷ δὲ καταβαλόντι καὶ σκυλεύσαντι, τῷ μὲν πεζῷ Φιάλην, τῷ δ' ἱππεῖ Φάλαρα· ἐξ ἀρχῆς δὲ γαῖσον μόνον. τυγχάνει δὲ τέτων, ἐκ ἐὰν ἐν παρατάξει τις ἢ πόλεως καταλήψει τρώσῃ τινὰς ἢ σκυλεύσῃ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἐὰν ἐν ἀκροβολισμοῖς, ἤ τισιν ἄλλοις τοιέτοις καιροῖς, ἐν οἷς μηδεμιᾶς ἀνάγκης ἔσης κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν, αὐτοί τινες ἑκεσίως καὶ κατὰ προαίρεσιν αὐτὲς εἰς τῦτο διδόασιν. τοῖς δὲ, πόλεως καταλαμβανομένης, πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι χρυσῦν δίδωσι σέφανον. ὁμοίως δὲ καὶ τὲς ὑπερασπίσαντας καὶ σώσαντάς τινας τῶν πολιτῶν ἢ συμμάχων, ὅ τε σρατηγὸς ἐπισημαίνεται δώροις· οἵ τε χιλίαρχοι τὲς σωθέντας, ἐὰν μὲν ἑκόντες ποιῶσιν· εἰ δὲ μὴ, κρίναντες συναναγκάζεσι τὸν σώσαντα σεφανῦν. σέβεται δὲ τῦτον καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον ὁ σωθεὶς, ὡς πατέρα, καὶ πάντα δεῖ τέτῳ ποιεῖν αὐτὸν, ὡς τῷ γονεῖ. Ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης παρορμήσεως ἐ μόνον τὲς ἀκέοντας καὶ παρόντας ἐκκαλῦνται πρὸς τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις ἅμιλλαν καὶ ζῆλον, ἀλλὰ καὶ τὲς ἐν οἴκῳ μένοντας. οἱ γὰρ τυχόντες τῶν τοιέτων δωρεῶν, χωρὶς τῆς ἐν τοῖς σρατοπέδοις εὐκλείας, καὶ τῆς ἐν οἴκῳ παραχρῆμα Φήμης, καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν εἰς τὴν πατρίδα, τάς τε πομπὰς ἐπισήμως πομπεύεσι, διὰ τὸ μόνοις ἐξεῖναι περιτίθεσθαι κόσμον τοῖς ὑπὸ τῶν

haftam donat: qui proftrauerit et fpolia detraxerit, pediti quidem phialam, equiti vero phaleras. quamquam olim hafta fola praemium erat. Ceterum ifta confequitur, non qui in iufto praelio fignis collatis dimicans, aut in capienda vrbe aliquos hoftes fauciauerit vel fpoliauerit; verum qui in velitationibus cum hofte, aut aliis eiusmodi occafionibus, quando nulla neceffitas quemquam dimicare viritim cogit, ipfi fuamet fponte ac propria voluntate eo defcenderint. At quoties vrbs capitur, auream iis coronam, qui primi muros confcenderint, donat. fimiliter etiam eos, qui vel ciues vel focios propugnauerint et feruauerint, imperator donis infignit. et qui feruati fuerunt, folent, vltro, fin minus, tribuno poft cauffae cognitionem cogente, feruatorem fuum coronare. atque adeo per omnem vitam is qui feruatus eft, illum pro parente colit, omniaque ei tenetur praeftare, quae filius patri. Hac autem ftimulatione non eos tantum, qui praefentes audiunt, ad pericula certatim et cum aemulatione adeunda excitant; fed eos etiam, qui funt domi. nam qui donis hoc genus funt donati, praeter gloriam, qua fruuntur inter legiones, et famam, quam domi ftatim confequuntur, hoc amplius, reuerfi in patriam, feftorum ludorumque folennia infignes cultu agitant. nam eiusmodi ornamenta geftare

στρατηγῶν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ τετιμημένοις· ἔν τε ταῖς οἰκίαις κατὰ τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τιθέασι τὰ σκῦλα, σημεῖα ποιούμενοι καὶ μαρτύρια τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς. Τοιαύτης δ' ἐπιμελείας οὔσης καὶ σπουδῆς περί τε τὰς τιμὰς καὶ τιμωρίας τὰς ἐν τοῖς στρατοπέδοις· εἰκότως καὶ τὰ τέλη τῶν πολεμικῶν πράξεων ἐπιτυχῆ καὶ λαμπρὰ γίνεται δι' αὐτῶν. Ὀψώνιον δ' οἱ μὲν πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο ὀβολούς, οἱ δὲ ταξίαρχοι διπλοῦν, οἱ δ' ἱππεῖς δραχμήν. σιτομετροῦνται δ' οἱ μὲν πεζοὶ πυρῶν Ἀττικοῦ μεδίμνου δύο μέρη, μάλιστά πως· οἱ δ' ἱππεῖς κριθῶν μὲν ἑπτὰ μεδίμνους εἰς τὸν μῆνα, πυρῶν δὲ δύο. τῶν δὲ συμμάχων οἱ μὲν πεζοὶ τὸ ἴσον, οἱ δ' ἱππεῖς πυρῶν μὲν μέδιμνον ἕνα καὶ τρίτον μέρος, κριθῶν δὲ πέντε. δίδοται δὲ τοῖς μὲν συμμάχοις τοῦτ' ἐν δωρεᾷ· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις τοῦ τε σίτου καὶ τῆς ἐσθῆτος, κἄν τινος ὅπλου προσδεηθῶσι, πάντων τούτων ὁ ταμίας τὴν τεταγμένην τιμὴν ἐκ τῶν ὀψωνίων ὑπολογίζεται.

38. Τὰς δ' ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἀναστρατοπεδείας ποιοῦνται τὸν τρόπον τοῦτον. Ὅταν τὸ πρῶτον σημήνῃ, καταλύουσι τὰς σκηνάς, καὶ συντιθέασι τὰ φορτία πάντες. οὔτε δὲ καθελεῖν ἔξεστιν, οὔτ' ἀναστῆσαι πρότερον οὐδένα τῆς τῶν χιλιάρχων καὶ τοῦ στρατηγοῦ σκηνῆς. ὅταν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατιθέασι τὰ σκευοφόρα τοῖς ὑποζυγίοις. ἐπὰν δὲ τὸ τρίτον

σημήνῃ,

solis licet iis, qui virtutis caussa ab imperatore fuerint iis honestati. Iidem spolia defigunt in maxime conspicuis aedium suarum locis, vt sint monumenta ac testimonia suae virtutis. Qui igitur et poenas et praemia militaria tanta cura ac studio dispensent; merito, quoties bella suscipiunt, laeto atque illustri fine ea terminant. Stipendii nomine pedites in diem accipiunt binos obolos, ordinum ductores duplum, equites drachmam. admetiuntur vero peditibus quidem tritici partes circiter duas medimni Attici: equitibus vero hordei in mensem septenos medimnos: tritici vero binos. Sociorum peditibus par mensura datur ac Romanis: equitibus, tritici medimnus vnus semis, hordei mensurae eiuscemodi quinae. atque hoc sociis quidem gratis donatur; Romanis siue frumentum siue vestis tribuatur, aut etiam si quibus armis opus habuerint, horum omnium certa pretia quaestor de stipendio deducit.

38. Profectionem e castris hoc modo instituunt. Simul datum est primo signum, tentoria omnes detendunt, et vasa colligunt. ceterum neque auferre, neque figere suum cuiquam tabernaculum prius fas est, quam tribunorum et imperatoris fuerint tensa aut detensa. Vbi autem editum iterum est signum, sarcinas iumentis imponunt. at tertio

σημήνῃ, προάγειν δεῖ τοὺς πρώτους, καὶ κινεῖν τὴν ὅλην παρεμβολήν. εἰς μὲν οὖν τὴν πρωτοπορείαν, ὡς ἐπίπαν, τάττουσι τοὺς ἐπιλέκτους. τούτοις δὲ τὸ τῶν συμμάχων δεξιὸν ἐπιβάλλει κέρας. ἑξῆς δὲ τούτοις ἕπεται τὰ τῶν προειρημένων ὑποζύγια. τῇ δὲ τούτων πορείᾳ τὸ πρῶτον τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀκολουθεῖ στρατόπεδον, ἔχον ὄπισθεν τὴν ἰδίαν ἀποσκευήν. ἔπειτα κατακολουθεῖ τὸ δεύτερον στρατόπεδον, ἑπομένων αὐτῷ τῶν ἰδίων ὑποζυγίων, καὶ τῆς τῶν συμμάχων ἀποσκευῆς, τῶν ἀπὸ τῆς οὐραγίας τεταγμένων. τελευταῖον γὰρ ἐν τῇ πορείᾳ τάττεται τὸ τῶν συμμάχων εὐώνυμον κέρας. Οἱ δ' ἱππεῖς ποτὲ μὲν ἀπουραγοῦσι τοῖς αὐτῶν ἕκαστος μέρεσι· ποτὲ δὲ παρὰ τὰ ὑποζύγια πλάγιοι παραπορεύονται, συνέχοντες ταῦτα, καὶ τὴν ἀσφάλειαν τούτοις παρασκευάζοντες. προσδοκίας δ' οὔσης κατὰ τὴν οὐραγίαν, τὰ μὲν ἄλλα παρ' αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον· αὐτοὶ δ' οἱ τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι τὴν οὐραγίαν ἀντὶ τῆς πρωτοπορείας μεταλαμβάνουσι. παρὰ δὲ μίαν ἡμέραν τὰ μὲν ἡγεῖται τῶν στρατοπέδων καὶ τῶν κεράτων, τὰ δ' αὐτὰ πάλιν ἕπεται ταῦτα κατόπιν, ἵνα τῆς περὶ τὰς ὑδρείας καὶ σιτολογίας ἀκεραιότητος πάντες ἐπ' ἴσον κοινωνῶσι, μεταλαμβάνοντες ἀεὶ τὴν ἐπὶ τῆς πρωτοπορείας ἐναλλὰξ τάξιν. Χρῶνται δὲ καὶ ἑτέρῳ γένει πορείας ἐν τοῖς ἐπισφαλέσι τῶν καιρῶν, ἐὰν ἀναπεπταμένους ἔχωσι τόπους.

dato signo, primos oportet procedere, et tota castra mouere. Et in primo quidem agmine vt plurimum extraordinarios locant. Succedit in his sociorum ala dextra. hos continuo sequuntur praedictorum iumenta. horum agmen prima legio Romana excipit, suas a tergo sarcinas habens. pone hos it secunda legio, sequentibus propriis iumentis, et eorum sociorum impedimentis, qui vniuersum agmen cogunt. nam in nouissimo agmine secunda sociorum locatur ala. Equites modo suam quisque partem a tergo consequuntur, modo ad latera iumentis adequitant, continentes ea et securitatem praestantes. Quoties a tergo hostis exspectatur, de cetero ordine nihil mutantes, solos extraordinarios sociorum a primo agmine ad vltimum traducunt. Alternis autem diebus et legionum et alarum altera praecedit, eaedemque rursus subsequuntur, vt ex aequo omnes aquatione ac pabulatione integra fruantur, primum in agmine locum suam quisque vicem perpetuo occupantes. Est et alius itineris faciendi modus, quo vtuntur, quando periculum ab hoste imminet, ac patentia nacti sunt loca. Hastatos enim, Principes ac Tria-

τόπες. ἄγεσι γὰρ τριφαλαγγίαν παράλληλον τῶν Ἀσάτων καὶ Πριγκίπων καὶ Τριαρίων, τάττοντες τὰ τῶν ἡγεμένων σημαιῶν ὑποζύγια πρὸ πάντων, ἐπὶ δὲ ταῖς πρώταις σημαίαις τὰ τῶν δευτέρων, ἐπὶ δὲ ταῖς δευτέραις τὰ τῶν τρίτων, καὶ κατὰ λόγον ἕτως ἐναλλὰξ ἀεὶ τιθέντες τὰ ὑποζύγια ταῖς σημαίαις. ἕτω δὲ συντάξαντες τὴν πορείαν, ἐπειδὰν προσπίπτῃ τι τῶν δεινῶν, ποτὲ μὲν παρ' ἀσπίδα κλίναντες, ποτὲ δ' ἐπὶ δόρυ προάγεσι τὰς σημαίας ἐκ τῶν ὑποζυγίων πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. λοιπὸν, ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ μιᾷ κινήσει, τὸ μὲν τῶν ὁπλιτῶν σύστημα λαμβάνει παρατάξεως διάθεσιν, ἐὰν μή ποτε προσεξελίξαι δέῃ τὰς Ἀσάτας· τὸ δὲ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν παρεπομένων τέτοις πλῆθος, ὑπὸ τὰς παρατεταγμένας ὑποσαλκὸς, ἔχει τὴν καθήκεσαν χώραν πρὸς τὸν κίνδυνον.

rios, in triplicem aciem diuisos, ducunt paribus interuallis inuicem distantes, iumentis manipulorum, qui ceteris praeeunt, ante omnes locatis: at primis manipulis secundorum iumenta subiiciuntur, secundis, tertiorum. et sic impedimenta atque ordines alternatim locant. Hac ratione autem composito agmine, si quid ingruat periculi, modo ad laeuam, modo ad dextram agmen conuertentes, manipulos extra iumenta in eam partem educunt, vnde hostis paruerit. atque ita breui tempore et motu vnico, tum armatorum manus in acie reperitur instructa, (nisi forte insuper oporteat Hastatos euolui:) tum iumenta et omnis multitudo, quae castra sequitur, pone terga stantium in acie subducta, commodam aduersus pericula stationem obtinent.

39. Ὅταν δὲ κατὰ τὰς πορείας ἐγγίζωσι στρατοπεδεύειν, προπορεύονται χιλίαρχος, καὶ τῶν ταξιάρχων οἱ πρὸς τῦτο τὸ μέρος ἀεὶ προχειρισθέντες. οἵτινες ἐπειδὰν συνθεάσωνται τὸν ὅλον τόπον, ἐ δεῖ στρατοπεδεύειν, ἐν αὐτῷ τέτῳ πρῶτον μὲν διέλαβον, τὴν τῦ στρατηγῦ σκηνὴν ἐ δεήσει θεῖναι κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, καὶ παρὰ ποίαν ἐπιφάνειαν καὶ πλευρὰν τῆς περὶ τὴν σκηνὴν περιστάσεως παρεμβάλλειν τὰ στρατόπεδα. τέτων δὲ προκριθέντων, διαμετρῦσι τὴν περίστασιν τῆς σκηνῆς· μετὰ δὲ

39. Postquam prope illum locum agmen peruenit, vbi castra sunt facienda, praecedunt tribunus et illi centuriones, quos moris est in eam rem eligere. Hi locum vniuersum, vbi metari oportet, contemplati, ante omnia conuenientem praetorio sedem, prout ante diximus, capiunt: et ad quem aspectum latusue spatii, praetorium ambientis, legiones sint locandae, statuunt. quae vbi delecta sunt loca, praetorii ambitum dimetiuntur: deinde rectam illam, ad quam tribunorum

ταῦτα

ταῦτα τὴν εὐθεῖαν, ἐφ' ἧς αἱ σκηναὶ τίθενται τῶν χιλιάρχων· ἑξῆς δὲ τὴν ταύτης παράλληλον, ἀφ' ἧς ἄρχεται τὰ στρατόπεδα παρεμβάλλειν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐπὶ θάτερα μέρη τοῖς τῆς σκηνῆς κατεμετρήσαντο γραμμαῖς, περὶ ὧν ὑπεδείξαμεν ἄρτι διὰ πλειόνων κατὰ μέρος. γενομένων δὲ τούτων ἐν βραχεῖ χρόνῳ, διὰ τὸ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν καταμέτρησιν, ὡς ἁπάντων ἀρισμένων καὶ συνήθων ὄντων διαστημάτων· μετὰ δὲ ταῦτα σημαίαν ἔπηξαν μίαν μὲν καὶ πρώτην, ἐν ᾧ δεῖ τόπῳ τίθεσθαι τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴν, δευτέραν δὲ τὴν ἐπὶ τῆς προκριθείσης πλευρᾶς, τρίτην ἐπὶ μέσης τῆς γραμμῆς, ἐφ' ἧς οἱ χιλίαρχοι σκηνοῦσι, τετάρτην, παρ' ἣν τίθενται τὰ στρατόπεδα. καὶ ταύτας μὲν ποιοῦσι Φοινικᾶς, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ λευκήν. τὰ δ' ἐπὶ θάτερα ποτὲ μὲν ψιλὰ δόρατα πηγνύουσι, ποτὲ δὲ σημαίας ἐκ τῶν ἄλλων χρωμάτων. γενομένων δὲ τούτων, ἑξῆς τὰς ῥύμας διεμέτρησαν, καὶ δόρατα κατέπηξαν ἐφ' ἑκάστης ῥύμης· ἐξ ὧν εἰκότως, ὅταν ἐγγίσῃ τὰ στρατόπεδα κατὰ τὰς πορείας, καὶ γίνετ' εὐσύνοπτος ὁ τόπος τῆς παρεμβολῆς, εὐθέως ἅπαντα γίνεται πᾶσι γνώριμα, τεκμαιρομένοις καὶ συλλογιζομένοις ἀπὸ τῆς τοῦ στρατηγοῦ σημαίας. λοιπὸν, ἑκάστου σαφῶς γινώσκοντος, ἐν ποίᾳ ῥύμῃ, καὶ ποίῳ τόπῳ τῆς ῥύμης σκηνοῖ, διὰ τὸ πάντας ἀεὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἐπέχειν τῆς στρατοπεδείας, γίνεταί τι παραπλήσιον, οἷον, ὅταν εἰς πόλιν εἰσίῃ στρατό-

tabernacula defiguntur. mox aliam lineam rectam e regione prioris productam, vnde incipit metatura legionum. Similiter etiam spatium, quod ab altera parte est praetorii, cuius particularem descriptionem pluribus ante sumus persecuti, lineis dimetiuntur. His breui tempore expeditis, vtpote facili dimensione, quum omnia interualla sint definita, et ex familiari vsu nota: mox vexillum defigere solent, vnum quidem et primum eo loco, vbi praetorium est ponendum, alterum in electo latere, tertium in medio eius lineae, ad quam tribuni tendunt, quartum in ea, ad quam legiones metantur. et cetera quidem punicea statuunt: at imperatorium vexillum est album. in iis, quae sunt ab altera parte praetorii, modo nudas hastas defigunt, modo vexilla ex aliis coloribus. Secundum haec strigas statim dimetiuntur, et in singulis earum hastas figunt, vt merito, simulac appropinquarunt legiones, et locus castrorum potest conspici, omnia confestim omnibus sint nota, vexillo imperatoris pro indicio vtentibus ad cetera coniicienda. denique quum nemo sit, quin sciat, in qua striga et qua strigae parte tendat, quia semper eumdem singuli locum in castris occupant: simile quid euenit, vt cum vrbem suam aliquis exercitus indigena in-

στρατό-

στρατόπεδον ἐγχώριον. καὶ γὰρ ἐκεῖ διακλίναντες ἀπὸ τῶν πυλῶν, εὐθέως ἕκαστοι προάγουσι, καὶ παραγίνονται πρὸς τὰς ἰδίας οἰκήσεις ἀδιαπτώτως, διὰ τὸ καθόλου καὶ κατὰ μέρος γινώσκειν, που τῆς πόλεώς ἐστιν αὐτοῖς ἡ κατάλυσις. τὸ δὲ παραπλήσιον τούτοις καὶ περὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς συμβαίνει στρατοπεδείας.

40. Ἧι καὶ δοκοῦσι Ῥωμαῖοι, καταδιώκοντες τὴν ἐν τούτοις εὐχέρειαν, τὴν ἐναντίαν ὁδὸν πορεύεσθαι τοῖς Ἕλλησι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες ἐν τῷ στρατοπεδεύειν ἡγοῦνται κυριώτατον, τὸ κατακολουθεῖν ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ὀχυρότησιν, ἅμα μὲν ἐκκλίνοντες τὴν περὶ τὰς ταφρείας ταλαιπωρίαν, ἅμα δὲ νομίζοντες, οὐχ ὁμοίας εἶναι τὰς χειροποιήτους ἀσφαλείας ταῖς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν τόπων ὑπαρχούσαις ὀχυρότησιν. διὸ καὶ κατά τε τὴν τῆς ὅλης παρεμβολῆς θέσιν πᾶν ἀναγκάζονται σχῆμα μεταλαμβάνειν, ἑπόμενοι τοῖς τόποις, τά τε μέρη μεταλλάττειν, ἄλλοτε πρὸς ἀλλήλους καὶ καταλλήλους τόπους. ἐξ ὧν ἄστατον ὑπάρχειν συμβαίνει καὶ τὸν κατ' ἰδίαν, καὶ τὸν κατὰ μέρος ἑκάστῳ τόπον τῆς στρατοπεδείας. Ῥωμαῖοι δὲ τὴν περὶ τὰς τάφρους ταλαιπωρίαν, καὶ τἄλλα τὰ παρεπόμενα τούτοις ὑπομένειν αἱροῦνται χάριν τῆς εὐχερείας, καὶ τοῦ γνώριμον καὶ μίαν ἔχειν καὶ τὴν αὐτὴν αἰεὶ παρεμβολήν. τὰ μὲν οὖν ὁλοσχερέστερα μέρη τῆς περὶ τὰ στρατόπεδα θεωρίας,

greditur. tum enim recta a portis diuertentes alius alio progrediuntur, et ad suas aedes sine errore perueniunt, quia et in vniuersum, et per partes norunt, in qua regione proprium cuiusque sit diuersorium. simile inquam his est, quod in Romanorum castrametatione vsuuenit.

40. Ac mihi videntur Romani eam potissimum ob caussam, quia facilitati in hoc negotio studebant, contrariam Graecis hac in parte viam institisse. Graeci enim quoties metantur castra, operae pretium ducunt, ante omnia loca a natura munita obseruare, et se illis acommodare, simul laborem ducendae fossae fugientes, simul quia non aequaliter fidunt arte factis munitionibus, et iis, quas ipsa locorum natura exhibet. Ea propter cum in vniuersorum castrorum positione coguntur figuram quamlibet assumere, dum locis obsequuntur, tum partes quoque ipsas variare aliter atque aliter pro ingenio loci. Vnde euenit, vt in metandis castris nemo certus sit de loco aut suo priuatim, aut ordinis sui. at Romani et percutiendae fossae laborem, et vexationes id genus alias eo consilio sustinent, vt facilius res consiat, vtque nota et vnica eademque semper castrametatione vtantur. Quod igitur ad tractationem de legionibus Romanis attinet, maxime autem ad rationem ponendorum

καὶ

καὶ μάλιϛα περὶ τὰς παρεμβολὰς, ταῦτ᾽ ἐϛίν.

castrorum, summatim haec dicta sunto.

Πολιτεύματα παλαιὰ, περὶ ὧν παραδέδοται ἡ ἐπ᾽ ἀρετῇ φήμη, καὶ σύγκρισις αὐτῶν.

Respublicae antiquae virtutis fama celebratae, et earum comparatio.

Ὅτι τὸ Κρητικὸν πολίτευμα οὔτε παρόμοιον τῷ τοῦ Λυκούργου, οὔτ᾽ ἐπαινετόν.

Cretensem remp. neque similem ei fuisse, quam Lycurgus instituit, neque laudabilem.

Ὅτι τὸ τοῦ Λυκούργου πρὸς τὸ τὴν ἐλευθερίαν τηρεῖν ἐϛὶν αὔταρκες.

Lycurgi remp. ad obtinendas in libertate res suas sufficienter fuisse institutam.

Ὅτι πρὸς πραγμάτων ἀντιποίησιν τὸ Ῥωμαίων διαφέρει, δυναμικωτάτην ἔχον τὴν σύϛασιν.

Romanae Reip. ad parandum imperium praestantia, et in eam rem vires validissimae ex ipsa illius forma.

Τίς ἡ φθορὰ καὶ μεταβολὴ μέλλει γενήσεσθαι τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας.

Quae mutatio et interitus Romanam rempublicam maneat.

41. Σχεδὸν δὴ πάντες οἱ συγγραφεῖς περὶ τούτων ἡμῖν τῶν πολιτευμάτων παραδεδώκασι τὴν ἐπ᾽ ἀρετῇ φήμην, περί τε τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ Κρητῶν, καὶ Μαντινέων, ἔτι δὲ Καρχηδονίων· ἔνιοι δὲ καὶ περὶ τῆς Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων πολιτείας πεποίηνται μνήμην. ἐγὼ δὲ ταύτας μὲν ἐῶ· τὴν δ᾽ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων οὐ πάνυ τοι πολλοῦ προσδεῖσθαι πέπεισμαι λόγου, διὰ τὸ μήτε τὰς αὐξήσεις ἐσχηκέναι κατὰ λόγον, μήτε τὰς ἀκμὰς ἐπιμόνους, μήτε τὰς μεταβολὰς ἐνηλλαχέναι μετρίως· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐκ προ-

41. Omnes fere scriptores respubl. virtute praestantes memoriae prodiderunt istas, Lacedaemoniorum, Cretensium, Mantinensium, itemque Carthaginiensium. fuere et qui Atheniensium reip. ac Thebanorum facerent mentionem. ego de illis nihil dico; Atheniensem vero atque Thebanam longa disquisitione opus non habere censeo, vt quae neque incrementa rationi congrua sunt nactae, neque, cum floruerunt, in eo statu manserunt diu, neque mutationibus moderate factis sunt vsae. hi enim populi vbi repentina

σπαίου

σπάνια τινὸς τύχης σὺν καιρῷ λάμψαντας, τὸ δὴ λεγόμενον, ἔτι δοκῦντας ἀκμὴν καὶ μέλλοντας εὐτυχεῖν, τῆς ἐναντίας πεῖραν εἰληφέναι μεταβολῆς. Θηβαῖοι μὲν γὰρ, τῇ Λακεδαιμονίων ἀγνοίᾳ, καὶ τῷ τῶν συμμάχων πρὸς αὐτὺς μίσει συνεπιθέμενοι, διὰ τὴν ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρετὴν, ἢ καὶ δευτέρυ τῶν τὰ προειρημένα συνιδόντων, περιεποιήσαντο παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐπ' ἀρετῇ φήμην. ὅτι γὰρ ὐχ' ἡ τῆς πολιτείας σύςασις αἰτία τότ' ἐγένετο Θηβαίοις τῶν εὐτυχημάτων, ἀλλ' ἡ τῶν προεςώτων ἀνδρῶν ἀρετὴ, παρὰ πόδας ἡ τύχη τῦτο πᾶσιν ἐποίησε δῆλον. καὶ γὰρ συνηυξήθη, καὶ συνήκμασε, καὶ συγκατελύθη τὰ Θηβαίων ἔργα τῷ τε Ἐπαμινώνδυ καὶ τῷ Πελοπίδυ βίῳ προφανῶς. ἐξ ὧν ὐ τὴν πολιτείαν αἰτίαν, ἀλλὰ τὺς ἄνδρας ἡγητέον τῆς τότε γενομένης περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν ἐπιφανείας.

42. Τὸ δὲ παραπλήσιον καὶ περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας διαληπτέον. καὶ γὰρ αὕτη πλεονάκις μὲν ἴσως, ἐκφανέςατα δὲ τῇ Θεμιςοκλέυς ἀρετῇ συνανθήσασα, ταχέως τῆς ἐναντίας μεταβολῆς ἔλαβε πεῖραν διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς φύσεως. ἀεὶ γάρ ποτε τὸν τῶν Ἀθηναίων δῆμον παραπλήσιον εἶναι συμβαίνει τοῖς ἀδεσπότοις σκάφεσι. καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων, ὅταν μὲν ἢ διὰ πολεμίων φόβον, ἢ διὰ περίςασιν

quadam fortuna per occasionem fulsissent, quod dici solet, dum adhuc crederentur splendorem suum cum maxime obtinere, et in posterum obtenturi, mutationem in contrarium sunt experti. Nam Thebani quidem ad aggrediendum Lacedaemonios occasione vsi, quam horum stultitia et odium, quo flagrabant apud socios, ipsis dabat, virtute vnius aut alterius viri, qui probe norant, quae modo dixi, ipsi virtutis opinionem ac famam apud Graecos sibi pepererunt. quod enim rebus feliciter tum gestis non ipsa reip. forma caussam praebuerit, sed eorum virtus, qui rebus tum praeerant; e vestigio fortuna manifestum omnibus fecit. palam enim est, et incrementum, et florem suum, et finem res Thebanorum habuisse intra illud spatium temporis, quo Epaminondas et Pelopidas vixerunt. itaque splendorem illum ac decus, quo enituere tum Thebani, non ciuitati ipsorum, sed illis viris par est adscribere.

42. Idem et de republica Atheniensium est existimandum, quae saepius quidem fortasse, verum excellenter tum floruit, quamdiu Themistoclis virtute sustentabatur: mox propter mores dissimiles contrariam et ipsa fortunam adiit. Semper enim populus Atheniensium nauibus domino carentibus est similis, in quibus quoties aut propter metum hostium, aut ob saeuientis tempestatis periculum, vectoribus

σιν χειμῶνος, ὁρμὴ παραστῇ τοῖς ἐπιβάταις, συμφρονεῖν καὶ προσέχειν τὸν νοῦν τῷ κυβερνήτῃ, γίνεται τὸ δέον ἐξ αὐτῶν διαφερόντως· ὅταν δὲ θαῤῥήσαντες ἄρξωνται καταφρονεῖν τῶν προεστώτων, καὶ στασιάζειν πρὸς ἀλλήλους, διὰ τὸ μηκέτι δοκεῖν πᾶσι ταυτὰ· τότε δὴ, τῶν μὲν ἔτι πλεῖν προαιρουμένων, τῶν δὲ κατεπειγόντων ὁρμίζειν τὸν κυβερνήτην, καὶ τῶν μὲν ἐκσυρόντων τοὺς κάλους, τῶν δ᾽ ἐπιλαμβανομένων, καὶ στέλλεσθαι παρακελευομένων, αἰσχρὰ μὲν πρόσοψις γίνεται τοῖς ἔξωθεν θεωμένοις, διὰ τὴν ἐν ἀλλήλοις διαφορὰν καὶ στάσιν· ἐπισφαλὴς δὲ ἡ διάθεσις τοῖς μεταχοῦσι καὶ κοινωνήσασι τοῦ πλοῦ. διὸ καὶ πολλάκις διαφυγόντες τὰ μέγιστα πελάγη καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους χειμῶνας, ἐν τοῖς λιμέσι καὶ πρὸς τῇ γῇ ναυαγοῦσιν. ὃ δὴ καὶ τῇ τῶν Ἀθηναίων πολιτείᾳ πλεονάκις ἤδη συμβέβηκε. διωσαμένη γὰρ ἐνίοτε τὰς μεγίστας καὶ δεινοτάτας περιστάσεις, διά τε τὴν τοῦ δήμου καὶ τὴν τῶν προεστώτων ἀρετὴν, ἐν ταῖς ἀπεριστάτοις ῥαστώναις εἰκῇ πως καὶ ἀλόγως ἐνίοτε σφάλλεται.

43. Διὸ καὶ περὶ μὲν ταύτης τε καὶ τῆς τῶν Θηβαίων οὐδὲν δεῖ πλείω λέγειν, ἐν αἷς ὄχλος χειρίζει τὰ ὅλα κατὰ τὴν ἰδίαν ὁρμὴν, ὁ μὲν ὀξύτητι καὶ πικρίᾳ διαφέρων, ὁ δὲ βίᾳ καὶ θυμῷ συμπεπαιδευμένος. Ἐπὶ δὲ τὴν Κρητῶν

voluntas incessit in vnum consentiendi, et gubernatori parendi; suo quisque officio eximie funguntur omnes; vbi vero resumtis animis rectores aspernari coeperint, et aliis alia autumantibus, sententiis inter se dissidere: tum enimuero, quum pars nauigationem cupiat persequi, pars instet acriter gubernatori, vt naues aliquo eiiciat; aliis rudentes explicantibus, aliis manu etiam iniecta contrahere iubentibus; dum inter se rixantur cuncti et seditionem mouent, tum procul spectantibus foedum existit spectaculum; tum ipsis, qui in eadem iactantur naui, periculosissimus est hic status: fitque adeo persaepe, vt, qui vastissima eluctati fuerint maria et tempestates maxime insignes, in ipso portu et ad terram naufragium faciant. quod sane Atheniensium reip. saepius iam euenit. haec enim pericula interdum ingentia maximeque terribilia quum propulsasset, populi et principum ciuitatis virtute: nescio qua temeritate et praeter omnem rationem, rebus tranquillis, cum nullum erat periculum, in fraudem aliquando incidit.

43. Itaque de republ. Atheniensium ac Thebanorum, vbi proprium secuta impetum regit omnia atque administrat turba hominum, apud illos quidem praecipiti et amarulento prae ceteris ingenio praeditorum; apud hos violentiae et irae innutritorum; nihil attinet plura

μετα-

μεταβάντες, ἄξιον ἐπιστῆσαι κατὰ δύο τρόπους, πῶς οἱ λογιώτατοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Ἔφορος, Ξενοφῶν, Καλλισθένης, καὶ Πλάτων, πρῶτον μὲν ὁμοίαν εἶναί φασι καὶ τὴν αὐτὴν τῇ Λακεδαιμονίων· δεύτερον δ' ἐπαινετὴν ὑπάρχουσαν ἀποφαίνουσιν. ὧν οὐδέτερον ἀληθὲς εἶναί μοι δοκεῖ. σκοπεῖν δ' ἐκ τούτων πάρεστι. καὶ πρῶτον ὑπὲρ τῆς ἀνομοιότητος διέξιμεν. Τῆς μὲν δὴ Λακεδαιμονίων πολιτείας ἴδιον εἶναί φασι, πρῶτον μὲν τὰ περὶ τὰς ἐγγαίους κτήσεις, ὧν οὐδενὶ μέτεστι πλεῖον, ἀλλὰ πάντας τοὺς πολίτας ἴσον ἔχειν δεῖ τῆς πολιτικῆς χώρας. δεύτερον δὲ, τὰ περὶ τὴν τοῦ διαφόρου τίμησιν, ἧς εἰς τέλος ἀδοκίμου παρ' αὐτοῖς ὑπαρχούσης, ἄρδην ἐκ τῆς πολιτείας ἀνῃρῆσθαι συμβαίνει τὴν περὶ τὸ πλεῖον καὶ τοὔλαττον φιλοτιμίαν. Τρίτον, παρὰ Λακεδαιμονίοις οἱ μὲν βασιλεῖς ἀΐδιον ἔχουσι τὴν ἀρχὴν, οἱ δὲ προσαγορευόμενοι Γέροντες διὰ βίου, δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν πάντα χειρίζεται τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν. Παρὰ δὲ Κρηταιεῦσιν πάντα τούτοις ὑπάρχει τἀναντία· τήν τε γὰρ χώραν κατὰ δύναμιν αὐτοῖς ἐφιᾶσιν οἱ νόμοι, τὸ δὴ λεγόμενον εἰς ἄπειρον κτᾶσθαι· τό τε διάφορον ἐκτετίμηται παρ' αὐτοῖς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μὴ μόνον ἀναγκαίαν, ἀλλὰ καὶ καλλίστην

dicere. Nunc ad Cretensium remp. conuersa oratione, duo circa illam considerare nos operae pretium fuerit, quae sunt ab eruditissimis scriptoribus antiquis prodita; Ephoro, Xenophonte, Callisthene, Platone: qui illud primo dixerunt, similem hanc esse atque adeo eamdem cum Spartana, deinde laude dignam pronuntiant. quorum neutrum mihi quidem videtur esse verum. ceterum ex iis, quae dicemus, erit vniuscuiusque aestimatio. prius autem de dissimilitudine agemus. Ac Lacedaemoniorum quidem reipub. proprium esse aiunt, primum illud circa fundorum possessiones, quod in ea parte nemo alium superat; sed omnes ciues aequalem publici agri modum necesse est obtinere. alterum est circa pecuniae et diuitiarum aestimationem. nam quum apud illos omnis tandem pecuniae auctoritas esset adempta: euenit, vt contentio illa funditus e ciuitate deleretur, quae ex eo solet manare, quod plus minusue aliquis possideat. Tertio, apud Lacedaemonios reges liberique ipsorum perpetuum imperium habent: at qui dicuntur senes, quoad viuunt: atque isti sunt, quorum auspiciis et consiliis publica omnia negotia tractantur. Apud Cretenses contraria sunt omnia. nam et agri modum pro cuiusque viribus producere in infinitum, quod aiunt, per leges cuique licet: et pecunia apud hos adeo fit magni, vt non solum necessaria, verum etiam honestissima cen-

εἶναι

εἶναι δοκεῖν τὴν τούτου κτῆσιν. καθόλου δ' ὁ περὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ πλεονεξίαν τρόπος οὕτως ἐπιχωριάζει παρ' αὐτοῖς, ὥστε παρὰ μόνοις Κρηταιεῦσι τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων μηδὲν αἰσχρὸν νομίζεσθαι κέρδος. καὶ μὴν τὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἐπέτεια παρ' αὐτοῖς ἐστι, καὶ δημοκρατικὴν ἔχει διάθεσιν· ὥστε πολλάκις διαπορεῖν, πῶς ἡμῖν περὶ τῶν τὴν ἐναντίαν φύσιν ἐχόντων, ὡς οἰκείων καὶ συγγενῶν ὄντων ἀλλήλοις, ἐξηγγέλκασι. καὶ χωρὶς τοῦ παραβλέπειν τὰς τηλικαύτας διαφορὰς, καὶ πολὺν δή τινα λόγον ἐν ἐπιμέτρῳ διατίθενται, φάσκοντες, τὸν Λυκοῦργον μόνον τῶν γεγονότων τὰ συνέχοντα τεθεωρηκέναι· δυοῖν γὰρ ὄντων, δι' ὧν σώζεται πολίτευμα πᾶν, τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀνδρείας, καὶ τῆς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμονοίας· ἀνῃρηκότα τὴν πλεονεξίαν, ἅμα ταύτῃ συναναιρηκέναι πᾶσαν ἐμφύλιον διαφορὰν καὶ στάσιν· ᾗ καὶ Λακεδαιμονίους, ἐκτὸς ὄντας τῶν κακῶν τούτων, κάλλιστα τῶν Ἑλλήνων τὰ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς πολιτεύεσθαι καὶ συμφρονεῖν ταὐτά. ταῦτα δ' ἀποφηνάμενοι καὶ θεωροῦντες ἐκ παραθέσεως, Κρηταιεῖς, διὰ τὴν ἔμφυτον σφίσι πλεονεξίαν ἐν πλείσταις ἰδίᾳ καὶ κατὰ κοινὸν στάσεσι καὶ φόνοις καὶ πολέμοις ἐμφυλίοις ἀναστρεφομένους, οὐδὲν οἴονται πρὸς σφᾶς εἶναι· θαρροῦσι δὲ λέγειν, ὡς ὁμοίων ὄντων τῶν πολιτευμάτων. ὁ δ' Ἔφορος χωρὶς

featur eius acquifitio. denique fordidi auarique mores adeo apud illos obtinent, vt ex omnibus hominibus folos Cretenfes fit inuenire, apud quos nullum lucrum turpe cenfetur. Accedit, quod magiftratus in Creta funt annui, et facies reipubl. popularem ftatum refert, vt faepe venerit in mentem nobis dubitare, quomodo res, contrariam naturam fortitas, prodiderint effe adfines inter fe atque coniunctas. Qui praeter illud, quod tantas hafce diuerfitates non animaduerterunt, longa infuper oratione difputant, dicentes, folum inter omnes mortales Lycurgum, quae erant praecipua, vidiffe. Quum enim omnis ciuitas duobus hifce contineatur, fortitudine aduerfus hoftes, confenfu inter ciues: Lycurgum aiunt, qui auaritiam fuftulerat, omnem fimul domefticam diffenfionem ac feditionem de republ. fuftuliffe, ac propterea Lacedaemonios, hac pefte liberatos, rempubl. omnium Graecarum optimam habere, et concordiam inter fe colere. quae vbi pronuntiarunt, quum ex comparatione intelligant, Cretenfes ob infitam animis ipforum auaritiam, inter priuatas difcordias et publicas feditiones caedes ac bella ciuilia plurimum verfari; nihil tamen hoc ad fe putant pertinere: audentque affirmare, fimiles effe inuicem hafce respubl. Ephorus fane in defcribenda vtraque repub.

ρὶς τῶν ὀνομάτων καὶ ταῖς λέξεσι κέχρηται ταῖς αὐταῖς, ὑπὲρ ἑκατέρας ποιούμενος τῆς πολιτείας ἐξήγησιν· ὥστε, εἴ τις μὴ τοῖς κυρίοις ὀνόμασι προσέχει, κατὰ μηδένα τρόπον ἂν δύναιθαι διαγνῶναι, περὶ ὁποτέρας ποιεῖται τὴν διήγησιν. ᾗ μὲν οὖν μοι δοκοῦσι διαφέρειν ἀλλήλων, ταῦτά ἐστι· ᾗ δὲ πάλιν οὔτ' ἐπαινετὴν, οὔτε ζηλωτὴν ἡγούμεθ' εἶναι τὴν Κρητικὴν πολιτείαν, νῦν ἤδη διέξιμεν.

45. Ἐγὼ γὰρ οἶμαι, δύο ἀρχὰς εἶναι πάσης πολιτείας, δι' ὧν αἱρετὰς ἢ φευκτὰς συμβαίνει γίνεσθαι τάς τε δυνάμεις αὐτῶν καὶ τὰς συστάσεις. αὗται δ' εἰσὶν ἔθη, καὶ νόμοι. τὰ μὲν αἱρετὰ, τούς τε κατ' ἰδίαν βίους τῶν ἀνθρώπων ὁσίους ἀποτελεῖ καὶ σώφρονας, τό τε κοινὸν ἦθος τῆς πόλεως ἥμερον ἀπεργάζεται καὶ δίκαιον· τὰ δὲ φευκτὰ τοὐναντίον. ὥσπερ οὖν, ὅταν τοὺς ἐθισμοὺς καὶ νόμους κατίδωμεν παρά τισι σπουδαίους ὑπάρχοντας, θαῤῥοῦντες ἀποφαινόμεθα, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐκ τούτων ἔσεσθαι, καὶ τὴν τούτων πολιτείαν σπουδαίαν· οὕτως, ὅταν τούς τε κατ' ἰδίαν βίους τινῶν πλεονεκτικοὺς, τάς τε κοινὰς πράξεις ἀδίκους θεωρήσωμεν, δῆλον, ὡς εἰκὸς λέγειν, καὶ τοὺς νόμους κεῖσθαι κακοὺς, καὶ τὰ κατὰ μέρος ἤθη, καὶ τὴν ὅλην πολιτείαν αὐτῶν εἶναι φαύλην. Καὶ μὴν οὔτε κατ' ἰδίαν ἤθη δολιώτερα Κρηταιέων εὕροι τις ἂν, πλὴν τελείως ὀλίγων· οὔτε καθόλου ἐπιβολὰς ἀδικωτέρας. διόπερ οὔθ' ὁμοίαν αὐ-

iisdem verbis est vsus, propriis dumtaxat nominibus exceptis. ad quae si minus aliquis attenderit, de vtra loquatur, dignoscere nullo modo queat. Et differentiae quidem inter illas mihi videntur esse istae. at cur neque laudatione dignam, neque aemulatione Creticam reipubl. formam iudicem, iam dicam.

45. Ego enim duo principia siue fundamenta esse autumo cuiuslibet reipubl. propter quae forma illius et constitutio vel optanda censeri debeat, vel fugienda. et optanda quidem illa sunt, quae et ciuis cuiusque vitam priuatim sanctam reddunt et castam, et publica ciuitatis instituta mansueta atque iusta: fugienda vero, quae praestant contrarium. Quemadmodum igitur, quoties in aliquo populo mores legesque laudabiles vigere exploratum habuerimus, et ciues et ipsam rempub. fore laudabilem non dubitamus affirmare: sic cum et priuatorum vitam auaritiae deditam, et actiones publicas iniustas alicubi obseruauerimus; quis dubitat, merito dici posse, et leges apud ipsos esse malas, et tam mores singulorum, quam vniuersam remp. vituperabilem? Atqui neque ciuium ingenia magis veteratoria, quam Cretensium, vllo inuenias loco, si excipias oppido pauca: neque publica consilia magis iniqua. iccirco, qui nec similem eam

τὴν

τὴν ἡγούμενοι τῇ Λακεδαιμονίων, οὔτε μὴν ἄλλως αἱρετὴν, οὔτε ζηλωτὴν, ἀποδοκιμάζομεν ἐκ τῆς προειρημένης συγκρίσεως. Καὶ μὴν οὐδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν δίκαιον παρεισαγαγεῖν· ἐπειδὴ καὶ ταύτην τινὲς τῶν φιλοσόφων ἐξυμνοῦσιν. ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τῶν τεχνιτῶν, ἢ τῶν ἀθλητῶν τούς γε μὴ νενεμημένους, ἢ σεσωμασκηκότας, παρίεμεν εἰς τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας· οὐδὲ ταύτην χρὴ παρεισαγαγεῖν εἰς τὴν τῶν πρωτείων ἅμιλλαν, ἐὰν μὴ πρότερον ἐπιδείξηταί τι τῶν ἑαυτῆς ἔργων ἀληθινῶς. μέχρι δὲ τοῦ νῦν παραπλησίως ἂν ὁ περὶ αὐτῆς φανείη λόγος, ἀγόμενος εἰς σύγκρισιν πρὸς τὴν Σπαρτιατῶν καὶ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων πολιτείαν, ὡς ἂν, εἴ τῶν ἀγαλμάτων τις ἓν προθέμενος, τοῦτο συγκρίνοι τοῖς ζῶσι καὶ πεπνυμένοις ἀνδράσιν. καὶ γὰρ ἂν ὅλως ἐπαινετὸν ὑπάρχῃ κατὰ τὴν τέχνην, τήν γε σύγκρισιν τῶν ἀψύχων τοῖς ἐμψύχοις ἐνδεῆ καὶ τελείως ἀπεμφαίνουσαν, εἰκὸς προσπίπτειν τοῖς θεωμένοις. Διόπερ ἀφέμενοι τούτων, ἐπὶ τὴν Λακωνικὴν ἐπάνιμεν πολιτείαν.

46. Δοκεῖ δή μοι Λυκοῦργος πρὸς μὲν τὸ σφίσιν ὁμονοεῖν τοὺς πολίτας, καὶ πρὸς τὸ τὴν Λακωνικὴν τηρεῖν ἀσφαλῶς, ἔτι δὲ τὴν ἐλευθερίαν διαφυλάττειν τῇ Σπάρτῃ βεβαίως, οὕτω νενομοθετηκέναι καὶ προνενοῆσθαι καλῶς, ὥστε θειοτέραν τὴν ἐπίνοιαν

Spartanae iudicemus, neque alias dignam laude aut aemulatione, ex instituta comparatione eam explodimus. Sed nec Platonis rempub. (nam et hanc philosophi nonnulli dilaudant) ad comparationem adducere aequum fuerit. vt enim artifices aut athletas, qui recepti in album non fuerint, neque ad id corpus praeparauerint, ad athleticos agones et certamina non admittimus: sic neque haec resp. admitti per gratiam debet ad contendendum cum ceteris de loco principe, nisi prius aliquod opus suum vere demonstrauerit. vt enim res se habet ad hunc vsque diem, si quis, quae de illa sunt scripta, contendere instituerit cum Spartanorum, Romanorum et Carthaginiensium rep. perinde fuerit, vt si quis statuam aliquam deligat, et cum viuis spirantibusque hominibus eam comparet. licet enim, ad artem quod attinet, laudem omni ex parte statua illa mereatur: comparationem tamen recti inanimatarum cum animatis imperfectam ac prorsus non conuenientem visum iri spectantibus probabile est. Quare his omissis, ad Laconicam iterum orationem conuertimus.

46. Igitur quod ad concordiam inter ciues seruandam, et finibus Laconicae securitatem praestandam, ad haec libertatem tuto Spartae conseruandam, puto equidem, Lycurgum eas leges tulisse, et omnibus prudenter prospexisse adeo praeclare, vt inuentum

 ἢ κατ'

ἢ κατ' ἄνθρωπον αὐτοῦ νομίζειν. ἡ μὲν γὰρ περὶ τὰς κτήσεις ἰσότης, καὶ περὶ τὴν δίαιταν ἀφέλεια καὶ κοινότης, σώφρονας μὲν ἔμελλε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους παρασκευάζειν, ἀστασίαστον δὲ τὴν κοινὴν παρέξεσθαι πολιτείαν· ἡ δὲ πρὸς τοὺς πόνους καὶ πρὸς τὰ δεινὰ τῶν ἔργων ἄσκησις, ἀλκίμους καὶ γενναίους ἀποτελέσειν ἄνδρας. ἑκατέρων δὲ τούτων ὁμοῦ συνδραμόντων εἰς μίαν ψυχὴν ἢ πόλιν, ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης, οὔτ' ἐξ αὑτῶν φῦναι κακίαν εὐμαρές, οὔθ' ὑπὸ τῶν πέλας χειρωθῆναι ῥᾴδιον. Διόπερ οὕτω καὶ διὰ τούτων συστησάμενος πολιτείαν, βεβαίαν μὲν τῇ συμπάσῃ Λακωνικῇ παρεσκεύασε τὴν ἀσφάλειαν· πολυχρόνιον δὲ τοῖς Σπαρτιάταις αὐτοῖς ἀπέλιπε τὴν ἐλευθερίαν. πρὸς μέν τοί γε τὴν τῶν πέλας κατάκτησιν καὶ πρὸς ἡγεμονίαν, καὶ καθόλου πρὸς πραγμάτων ἀμφισβήτησιν, οὔτ' ἐν τοῖς κατὰ μέρος, οὔτ' ἐν τοῖς ὅλοις δοκεῖ μοι προνοηθῆναι καθάπαξ οὐδέν. Λοιπὸν, ἢ τοιαύτην τινὰ παρεισαγαγεῖν δεῖ τοῖς πολίταις ἀνάγκην, ἢ πρόθεσιν, δι' ἧς ὥσπερ καὶ περὶ τοὺς κατ' ἰδίαν βίους αὐτάρκεις αὐτοὺς παρεσκεύασε καὶ λιτοὺς, οὕτω καὶ τὸ κοινὸν ἔθος τῆς πόλεως αὔταρκες ἔμελλε γίνεσθαι καὶ σῶφρον. νῦν δ' ἀφιλοτιμοτάτους καὶ νουνεχεστάτους ποιήσας περί τε τοὺς ἰδίους βίους καὶ τὰ τῆς σφε-

diuinius cenſeam, quam vt ab homine ſit profectum. aequalitas enim illa in poſſeſſionibus fundorum, et victus ille facilis ſimplexque ac communis, vt temperantem vitam ciues inſtituerent, erat effecturus, et vt in rep. nulla ſeditio cooriretur. exercitatio vero in laboribus, et iis, quae terribilia habentur, fortes ac generoſos viros erat redditura. Quod ſi in eumdem animum aut ciuitatem eamdem haec ſimul concurrerint, fortitudo inquam et temperantia; non facile eſt, vt aut vitium ex illis inſtitutis oriatur, aut externa vi domita iugo cuiusquam ſubiiciatur. Quum igitur hoc modo et rationibus hiſce ciuitatem fundaſſet: tum Laconicae vniuerſae ſecuritatem firmam parauit, tum Spartanis ipſis libertatem diuturnam reliquit. Ceterum ad parandum ſibi in vicinos dominatum, et ad principatum, atque omnino ad imperii curam capeſſendam, prorſus nihil quicquam neque in partibus reip. neque in ſumma illius inſtituenda, videtur prouidiſſe. Itaque illud reſtabat, quo ciuibus eiusmodi neceſſitatem imponeret, aut voluntatem animis ingeneraret; vt, quemadmodum in vitae priuatae ratione, praeſenti ſorte contentos ac frugi homines eſſe ipſos condocefecerat, ſic et publicos ciuitatis mores efficeret temperantes et fortuna ſua contentos. nunc vero quum ad vitam quod attinet priuatam, et publica etiam inſtituta inter ipſos, ab omni ambitione alieniſſimos

τέρας

τέρας πόλεως νόμιμα, πρὸς τὰς ἄλλας Ἕλληνας φιλοτιμοτάτας καὶ φιλαρχοτάτας καὶ πλεονεκτικωτάτας ἀπέλιπε.

47. Τοῦτο μὲν γὰρ τίς οὐκ οἶδε, διότι πρῶτοι σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων, ἐπιθυμήσαντες τῆς τῶν ἀσυγειτόνων χώρας διὰ πλεονεξίαν, ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ Μεσσηνίοις πόλεμον ἐξήνεγκαν; τοῦτο δὲ τίς οὐχ ἱστόρηκεν, ὡς διὰ φιλονεικίαν ἐνόρκους σφᾶς ἐποίησαν, μὴ πρόσθεν λύσειν τὴν πολιορκίαν, πρὶν ἢ κατὰ κράτος ἑλεῖν τὴν Μεσσήνην; καὶ μὴν τοῦτο γνώριμον ὑπάρχει πᾶσιν, ὡς διὰ τὴν ἐν τοῖς Ἕλλησιν φιλαρχίαν, οὓς ἐνίκησαν μαχόμενοι, τούτοις αὐτοῖς ὑπέμειναν ποιεῖν τὸ προσαττόμενον. ἐπιπορευομένους μὲν γὰρ τοὺς Πέρσας ἐνίκων, διαγωνιζόμενοι περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας. ἐπανελθοῦσι δὲ καὶ φυγοῦσιν προὔδωκαν ἐκδότους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις κατὰ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου γενομένην εἰρήνην, χάριν τοῦ χρημάτων εὐπορῆσαι πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων δυναστείαν· ὅτε δὴ καὶ τὸ τῆς νομοθεσίας ἐλλιπὲς συνώφθη παρ' αὐτοῖς. ἕως μὲν γὰρ τῆς τῶν ἀσυγειτόνων, ἔτι δὲ τῆς Πελοποννησίων αὐτῶν ἀρχῆς ἐφίεντο· συνεξεποιοῦντο ταῖς ἐκ τῆς Λακωνικῆς αὐτῆς ἐπαρκείαις καὶ χορηγίαις, προχείρους μὲν ἔχοντες τὰς τῶν ἐπιτηδείων παρασκευάς, ταχείας δὲ ποιούμενοι τὰς εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανόδους καὶ

et prudentiſſimos eos reddidiſſet: aduerſus reliquos Graecos et ambitioſiſſimos eos reliquit, et dominandi ac diteſcendi ex alieno cupidiſſimos.

47. Nam quis eſt, quin ſciat, primos ex omnibus Graecis Spartanos cupiditate inflammatos vicini agri, propter auaritiam eo conſilio Meſſeniis bellum indixiſſe, vt victos ſub haſta venderent? quis item eſt, qui ex hiſtoria non didicerit, eam fuiſſe tum pertinaciam Spartanorum, vt iureiurando fidem obſtringerent, non prius ab obſidione diſceſſuros, quam per vim Meſſenen expugnaſſent? Sed et illud notum eſt omnibus, ipſos prae cupiditate dominandi Graecis, dicto fuiſſe audientes iuſſis eorum, quos pugnando vicerant. Perſas namque Graeciam inuadentes ipſi pro libertate dimicantes vicerunt: iidem tamen reuerſis in patriam ex fuga Perſis, pace per Antalcidam facta, vrbes Graecorum a ſe proditas tradiderunt, idque eo conſilio fecerunt, quo pecuniarum copiam haberent ad ſubiiciendos dominatui ſuo Graecos. cum quidem qua parte manca eſſet inſtitutio ſuae reipub. ab iis eſt animaduerſum. quamdiu enim finitimorum populorum atque adeo ipſius Peloponneſi imperium affectabant, copiis et commeatibus agri Laconici ſufficienter inſtruebantur, quum et haberent ad manum rerum neceſſariarum adparatus, et breui tempore et domum ipſi repe-

παρακομιδάς. ἐπεὶ δὲ ςόλυς μὲν ἐπεβάλλοντο κατὰ θάλατταν ἐκπέμπειν, ςρατεύειν δὲ πεζικοῖς ςρατοπέδοις ἔξω Πελοποννήσυ· δῆλον, ὡς ὔτε τὸ νόμισμα τὸ σιδηρῦν, ὔθ' ἡ τῶν ἐπετείων καρπῶν ἀλλαγὴ πρὸς τὰ λείποντα τῆς χρείας ἔμελλεν αὐτοῖς ἐξαρκεῖν κατὰ τὴν Λυκύργυ νομοθεσίαν. προσεδεῖτο γὰρ τὰ πράγματα κοινῦ νομίσματος, καὶ ξενικῆς παρασκευῆς.

48. Ὅθεν ἠναγκάσθησαν ἐπὶ θύρας μὲν πορεύεσθαι τὰς Περσῶν, φόρυς δὲ τοῖς νησιώταις ἐπιτάττειν, ἀργυρολογεῖν δὲ πάντας τὺς Ἕλληνας· γνόντες, ὡς ὐχ οἷόν τε, κατὰ τὴν Λυκύργυ νομοθεσίαν, ὐχ ὅτι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας, ἀλλ' ὐδὲ πραγμάτων ἀντιποιεῖσθαι τὸ παράπαν. τίνος ὖν χάριν εἰς ταῦτα παρεξέβην; ἵνα γένηται δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων συμφανὲς, ὅτι πρὸς μὲν τὸ τὰ σφέτερα βεβαίως διαφυλάττειν, καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τηρεῖν, αὐτάρκης ἐςὶν ἡ τῦ Λυκύργυ νομοθεσία. καὶ τοῖς γε τῦτο τὸ τέλος ἀποδεχομένοις τῆς πολιτείας συγχωρητέον, ὡς ὔτε ἐςὶν, ὔτε γέγονεν ὐδὲν αἱρετώτερον τῦ Λακωνικῦ καταςήματος καὶ συντάγματος· εἰ δέ τις μειζόνων ἐφίεται, κἀκείνυ κάλλιον καὶ σεμνότερον εἶναι νομίζει τὸ πολλῶν μὲν ἡγεῖσθαι, πολλῶν δ' ἐπικρατεῖν καὶ δεσπόζειν, πάντας δ' εἰς αὐτὸν ἀποβλέπειν, καὶ νεύειν πρὸς αὐτὸν· τῇ δέ πῃ

terent, et sua etiam conueherent; vbi vero mari classes emittere, ac terra expeditiones extra Peloponnesum suscipere coeperunt; tum nimirum apparuit, neque ferream pecuniam, neque illam annuorum fructuum permutationem cum ceteris rebus, quibus indigerent, Lycurgi legibus introductam, posse illis sufficere. erat enim opus ad res gerendas communi pecunia, et copiis ab alienis regionibus comparatis.

48. Quare ad colendos regis Persarum aditus coacti sunt se conferre, insulanis tributa indicere, ex omnibus denique Graecis pecuniam corrogare; qui probe iam scirent, si Lycurgi legibus starent, nullam omnino rerum gerendarum fore sibi facultatem, nedum vt Graecorum imperium possent sibi vindicare. sed quorsum haec a proposito digressio? vt rebus ipsis attestantibus docerem, institutam a Lycurgo remp. ad propriorum finium tuitionem, libertatisque conseruationem abunde sufficere. atque adeo iis, qui reip. hunc finem proponunt, debemus concedere, nullam esse aut fuisse vnquam vllius ciuitatis compositionem aut ordinationem, quam Laconicae iure possis anteponere. si maiora quis moliatur, et eo quem diximus fine pulchrius ac gloriosius, praeesse multis, late imperare et dominari, eum denique esse se, ad quem omnes respiciant et inclinent: tum enimuero faten-

συγχω-

συγχωρητέον, τὸ μὲν Λακωνικὸν ἐνδεὲς εἶναι πολίτευμα, τὸ δὲ Ῥωμαίων διαφέρειν, καὶ δυναμικωτέραν ἔχειν τὴν σύστασιν. δῆλον δὲ τοῦτ' ἐξ αὐτῶν γέγονε τῶν πραγμάτων. Λακεδαιμόνιοι μὲν γὰρ ὁρμήσαντες ἐπὶ τὸ κατακτᾶσθαι τὴν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίαν, ταχέως ἐκινδύνευσαν καὶ περὶ τῆς σφετέρας ἐλευθερίας· Ῥωμαῖοι δὲ τῆς Ἰταλιωτῶν αὐτῶν ἐπιλαβόμενοι δυναστείας, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην, οὐ μικρὰ πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς πράξεως ταύτης συμβαλλομένης αὐτοῖς τῆς εὐπορίας καὶ τῆς ἑτοιμότητος, τῆς κατὰ τὰς χορηγίας.

49. Τὸ δὲ Καρχηδονίων πολίτευμα, τὸ μὲν ἀνέκαθέν μοι δοκεῖ καλῶς κατά γε τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς συνεστάσθαι. καὶ γὰρ βασιλεῖς ἦσαν παρ' αὐτοῖς, καὶ τὸ Γερόντιον εἶχε τὴν ἀριστοκρατικὴν ἐξουσίαν, καὶ τὸ πλῆθος ἦν κύριον τῶν καθηκόντων αὐτῷ· καθόλου δὲ τὴν τῶν ὅλων ἁρμογὴν εἶχε παραπλησίαν τῇ Ῥωμαίων καὶ Λακεδαιμονίων. κατά γε μὴν τοὺς καιροὺς τούτους, καθ' οὓς εἰς τὸν Ἀννιβιακὸν ἐνέβαινε πόλεμον, χεῖρον ἦν τὸ Καρχηδονίων, ἄμεινον δὲ τὸ Ῥωμαίων. ἐπειδὴ γὰρ παντὸς καὶ σώματος, καὶ πολιτείας, καὶ πράξεως ἐστί τις αὔξησις κατὰ φύσιν, μετὰ δὲ ταύτην ἀκμή, κἄπειτα φθίσις, κρά-

dum est, Laconicam reip. formam esse imperfectam, et longe praestare Romanam, eiusque constitutionem ad vires parandas et imperium esse aptiorem. id vero ex ipsis rebus palam est factum. Lacedaemonii enim quum ad occupandum Graeciae imperium se accinxissent, mox etiam libertatis propriae periculum adierunt. at Romani, populorum ipsius Italiae dominationem semel nacti, breui tempore orbem terrarum sui iuris fecerunt, non mediocriter hoc vno adiuti ad perficiendum istud inceptum, quod rerum omnium copia abundabant, facillimeque cuncta subministrabantur.

49. Carthaginiensium remp. equidem puto, ad summas illas differentias quod attinet. praeclare fuisse initio constitutam. nam et reges siue Sufetes apud illos erant, et senatus optimatibus conuenientem potentiam habebat, et populus quoque potestatem habuit rerum nonnullarum, quae ad eius curam pertinebant. summa denique resp. simili modo concinnata compactaque apud hos fuit, atque apud Rom. et Lacedaem. Verum enim vero ea tempestate, qua bellum Hannibalicum resp. Carthaginiensis suscepit, deterior illorum, potior Romanorum erat conditio. nam quum sit cuiuslibet corporis, ciuitatis aut actionis naturale aliquod crescendi tempus, dein florem statumque suum obtinendi, ac demum vergendi ad interitum;

τιςα δ' αὐτῶν ἐςὶ πάντα τὰ κατὰ τὴν ἀκμήν· παρὰ τοῦτο καὶ τότε διέφερεν ἀλλήλων τὰ πολιτεύματα. καθ' ὅσον γὰρ ἡ Καρχηδονίων πρότερον ἴσχυε, καὶ πρότερον εὐτύχει τῆς Ῥωμαίων, κατὰ τοσοῦτον ἡ μὲν Καρχηδὼν ἤδη τότε παρήκμασεν· ἡ δὲ Ῥώμη μάλιςα τότ' εἶχε τὴν ἀκμὴν κατά γε τὴν τῆς πολιτείας σύςασιν. διὸ καὶ τὴν πλείςην δύναμιν ἐν τοῖς διαβουλίοις παρὰ μὲν Καρχηδονίοις ὁ δῆμος ἤδη μετειλήφει, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἀκμὴν εἶχεν ἡ σύγκλητος. ὅθεν παρ' οἷς μὲν τῶν πολλῶν βουλευομένων, παρ' οἷς δὲ τῶν ἀρίςων, κατίσχυε τὰ τῶν Ῥωμαίων διαβούλια περὶ τὰς κοινὰς πράξεις· ᾧ καὶ πταίσαντες τοῖς ὅλοις, τῷ βουλεύεσθαι καλῶς τέλος ἐπεκράτησαν τῷ πολέμῳ τῶν Καρχηδονίων.

50. Τά γε μὴν κατὰ μέρος, οἷον εὐθέως τὰ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, τὸ μὲν πρὸς τὰ κατὰ θάλατταν, ὅπερ εἰκὸς, ἄμεινον ἀσκοῦσι καὶ παρασκευάζονται Καρχηδόνιοι, διὰ τὸ καὶ πάτριον αὐτοῖς ὑπάρχειν ἐκ παλαιοῦ τὴν ἐμπειρίαν ταύτην, καὶ θαλαττουργεῖν μάλιςα πάντων ἀνθρώπων· τὸ δὲ περὶ τὰς πεζικὰς χρείας, πολὺ δή τι Ῥωμαῖοι πρὸς τὸ βέλτιον ἀσκοῦσι Καρχηδονίων. οἱ μὲν γὰρ τὴν ὅλην περὶ τούτων ποιοῦνται σπου-

ſitque ita natura comparatum, vt tum maxime quaeque vigeant, quando in illo perfecto ſuo ſunt ſtatu: hoc diſcrimine tum inter illas verſatum eſt ciuitates. quanto namque citius Carthaginienſis et prius, quam Romana, ſuum illum praecipuum florem ac felicitatem fuerat adepta: tanto magis Carthago quidem defloruerat et effoeta iam erat; Roma vero, integra vigente reip. forma, cum maxime tum florebat. ideo etiam in rerum deliberationibus apud Carthaginienſes quidem plurimam populus auctoritatem ſibi vindicauerat, quae apud Romanos illibata penes ſenatum adhuc erat. ex quo factum, vt illic populo de omnibus conſultante, hic vero ciuium optimo quoque, vincerent in iis, quae communiter geſſerunt Romanorum conſilia. qui etiam eamdem ob cauſſam quum vniuerſa dimicatione eſſent victi, quia rectis vtebantur conſiliis, ad extremum bello Carthaginienſes vicerunt.

50. Iam ſi particulatim ſingula conſideremus, verbi gratia, quae ad bellicos vſus ſpectant: res nauticas, vti par eſt, melius exercent meliusque ad eas ſe comparant Carthaginienſes, vt qui hanc ſcientiam iam olim a maioribus ſuis acceperint, et qui vſu maiore nauigandi ceteris mortalibus longe praeſtent. Terreſtris verο militiae exercitationibus Romani Carthaginienſes longo interuallo ſuperant. nam illi omne ſuum ſtudium ei curae ap-

δήν.

δήν· Καρχηδόνιοι δὲ τῶν μὲν πεζικῶν εἰς τέλος ὀλιγωροῦσι· τῶν δ' ἱππικῶν βραχεῖάν τινα ποιοῦνται πρόνοιαν. αἴτιον δὲ τούτων ἐστὶν, ὅτι ξενικαῖς καὶ μισθοφόροις χρῶνται δυνάμεσι, Ῥωμαῖοι δ' ἐγχωρίοις καὶ πολιτικαῖς. ᾗ καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος ταύτην τὴν πολιτείαν ἀποδεκτέον ἐκείνης μᾶλλον. ἣ μὲν γὰρ ἐν ταῖς τῶν μισθοφόρων εὐψυχίαις ἔχει τὰς ἐλπίδας ἀεὶ τῆς ἐλευθερίας· ἡ δὲ Ῥωμαίων ἐν ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς, καὶ ταῖς τῶν συμμάχων ἐπαρκείαις. διὸ κἂν ποτε πταίσωσι κατὰ τὰς ἀρχὰς, Ῥωμαῖοι μὲν ἀναμάχονται τοῖς ὅλοις, Καρχηδόνιοι δὲ τἀναντία - - - - ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνιζόμενοι καὶ τέκνων, οὐδέποτε δύνανται λῆξαι τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ μένουσι ψυχομαχοῦντες, ἕως ἂν περιγένωνται τῶν ἐχθρῶν. διὸ καὶ περὶ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις πολύ τι λειπόμενοι Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν ἐμπειρίαν, ὡς προεῖπον ἐπάνω, τοῖς ὅλοις ἐπικρατοῦσι, διὰ τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀρετάς. καίπερ γὰρ οὐ μικρὰ συμβαλλομένης εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν κινδύνους τῆς ναυμαχικῆς χρείας, ὅμως ἡ τῶν ἐπιβατῶν εὐψυχία πλείστην παρέχεται ῥοπὴν εἰς τὸ νικᾶν. Διαφέρουσι μὲν οὖν καὶ φύσει πάντες Ἰταλιῶται Φοινίκων καὶ Λιβύων, τῇ τε σωματικῇ ῥώμῃ, καὶ ταῖς ψυχικαῖς τόλμαις. Μεγάλην δὲ καὶ διὰ τῶν ἐθισμῶν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ποιοῦνται τῶν νέων παρόρμησιν.

plicant: Carthaginienſes vero de pedeſtri quidem militia nihil quicquam prorſus curant; equeſtris rei leuem aliquam curam habent. cuius rei cauſſa eſt, quod peregrino et mercenario milite vtuntur; Romani domeſtico et vrbano. iccirco etiam in iſta parte haec potius quam illa reſpublica laudem meretur. illa enim ſpem libertatis ſuae in mercenariorum forti animo poſitam ſemper habet, Romana in ſuorum virtute et ſociorum auxiliis. itaque licet initio damnum aliquod grauius ſit acceptum, Romani quidem integros exercitus mox reparant; at Carthaginienſes e contrario facere idem non poſſunt. Adde quod Romani patriam ac liberos propugnantes, irae modum neſciunt imponere, ſed peruicacibus animis in propoſito pugnandi manent, donec hoſtem deuicerint. Quare quum rei naualis vſu longe inferiores eſſent Romani, vt antea eſt dictum; virtute tamen ciuium ſuorum vniuerſi belli victores ſemper euadunt. etſi enim non parum ad proelia naualia nauticae rei ſcientia confert: plurimum tamen ad victoriam claſſiarii militis virtus facit momenti. Sane quidem et a natura hoc habent Italici populi, vt tam corporis robore, quam audacia ac praeſentia animi Poenos atque Afros ſuperent: ſed et inſtituta ſunt publica, quae iuuenes eodem vehementer incitent.

ἓν δὲ ῥηθὲν ἱκανὸν ἔσαι σημεῖον τῆς τῦ πολιτεύματος σπυδῆς, ἣν ποιεῖ περὶ τὸ τοιύτυς ἀποτελεῖν ἄνδρας, ὥσε πᾶν ὑπομένειν χάριν τῦ τυχεῖν ἐν τῇ πατρίδι τῆς ἐπ' ἀρετῇ φήμης.

51. Ὅταν γὰρ μεταλλάξῃ τις παρ' αὐτοῖς τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, συντελυμένης τῆς ἐκφορᾶς, κομίζεται μετὰ τῦ λοιπῦ κόσμυ πρὸς τὺς καλυμένυς Ἐμβόλυς εἰς τὴν ἀγορὰν, ποτὲ μὲν ἑσὼς ἐναργὴς, σπανίως δὲ κατακεκλιμένος. πέριξ δὲ παντὸς τῦ δήμυ σάντος, ἀναβὰς ἐπὶ τὺς Ἐμβόλυς, ἂν μὲν υἱὸς ἐν ἡλικίᾳ καταλείπηται, καὶ τύχῃ παρὼν, ὗτος· εἰ δὲ μὴ, τῶν ἄλλων εἴ τις ἀπὸ γένυς ὑπάρχει, λέγει περὶ τῦ τετελευτηκότος τὰς ἀρετὰς, καὶ τὰς ἐπιτετευγμένας ἐν τῷ ζῆν πράξεις. δι' ὧν συμβαίνει τὺς πολλὺς ἀναμιμνησκομένυς, καὶ λαμβάνοντας ὑπὸ τὴν ὄψιν τὰ γεγονότα, μὴ μόνον τὺς κεκοινωνηκότας τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ τὺς ἐκτὸς, ἐπὶ τοσῦτον γίνεσθαι συμπαθεῖς, ὥσε μὴ τῶν κινδυνευόντων ἴδιον, ἀλλὰ κοινὸν τῦ δήμυ φαίνεσθαι τὸ σύμπτωμα. μετὰ δὲ ταῦτα θάψαντες, καὶ ποιήσαντες τὰ νομιζόμενα, τιθέασι τὴν εἰκόνα τῦ μεταλλάξαντος εἰς τὸν ἐπιφανέσατον τόπον τῆς οἰκίας, ξύλινα ναΐδια περιτιθέντες. ἡ δὲ εἰκών ἐσι πρόσωπον, εἰς ὁμοιότητα διαφερόντως ἐξειργασμένον, καὶ κατὰ τὴν πλάσιν, καὶ κατὰ τὴν ὑπογραφήν. ταύτας δὲ τὰς εἰκό-

Vnum ex his commemorare ſatis fuerit, vt hoc velut ſigno omnes intelligant, quantae ſit Romanis curae, quo iuuentus in viros euadat, omnia paratos perpeti, dum modo praeclarum in patria nomen conſequantur.

51. Nam quoties aliquis vir illuſtris apud illos migrauit de vita; is cum funus effertur, praeter reliquos honores, quibus ornatur, in forum ad roſtra, vt vocant, ſolet efferri, ſtans interdum, vt ſit omnibus conſpicuus, rarius iacens. ibi populi totius corona circumſtante, aut filius, ſi contingat filium aetate adultum ab eo eſſe relictum, atque ille praeſens adſit: ſi minus, e ſanguine iunctis aliquis roſtra conſcendit, defunctique laudes commemorat, et ſi quae, dum viueret, feliciter ab eo fuerint geſta. vnde euenit, vt populus rediens in memoriam anteactorum, et ob oculos ſibi ea ponens, ſic afficiatur, non illi dumtaxat, qui gerendis rebus, quae ſunt narratae, interfuerunt; ſed ii etiam, qui plane alieni fuerunt ab iis, quae narrantur; vt publicus videatur is luctus eſſe, non eorum proprius, ad quos funus pertinet. deinde vbi cadauer ſepelierunt, et iuſta peregerunt, imaginem defuncti in celeberrima aedium parte ponunt, lignea quadam aedicula circumtectam. Eſt autem haec imago, vultus ſimilitudo quam accuratiſſime expreſſa, tum deformatione figurae, tum et pi-

νας ἔν τε ταῖς δημοτελέσι θυσίαις ἀνοίγοντες κοσμοῦσι φιλοτίμως. ἐπὰν δὲ τῶν οἰκείων μεταλλάξῃ τις ἐπιφανὴς, ἄγουσιν εἰς τὴν ἐκφορὰν, περιτιθέντες ὡς ὁμοιοτάτοις εἶναι δοκοῦσι κατά τε τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ἄλλην περικοπήν. οὗτοι δὲ προσαναλαμβάνουσιν ἐσθῆτα, ἐὰν μὲν ὕπατος καὶ στρατηγὸς ᾖ γεγονὼς, περιπορφύρους· ἐὰν δὲ τιμητὴς, πορφυρᾶς· ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκὼς, ἤ τι τοιοῦτον κατειργασμένος, διαχρύσους. αὐτοὶ μὲν οὖν ἐφ' ἁρμάτων οὗτοι πορεύονται, ῥάβδοι δὲ καὶ πελέκεις καὶ τἄλλα, τὰ ταῖς ἀρχαῖς εἰωθότα συμπαρακεῖσθαι, προηγεῖται, κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ τῆς γεγενημένης κατὰ τὸν βίον ἐν τῇ πολιτείᾳ προαγωγῆς. ὅταν δ' ἐπὶ τοὺς Ἐμβόλους ἔλθωσι, καθέζονται πάντες ἑξῆς ἐπὶ δίφρων ἐλεφαντίνων· οὗ κάλλιον οὐκ εὐμαρὲς ἰδεῖν θέαμα νέῳ φιλοδόξῳ καὶ φιλαγάθῳ.

52. Τὸ γὰρ τὰς τῶν ἐπ' ἀρετῇ δεδοξασμένων ἀνδρῶν εἰκόνας ἰδεῖν ὁμοῦ πάσας, οἱονεὶ ζώσας καὶ πεπνυμένας, τίν' οὐκ ἂν παραστήσαι; τί δ' ἂν κάλλιον θέαμα τούτου φανείη; πλὴν ὅ γε λέγων ὑπὲρ τοῦ θάπτεσθαι μέλλοντος, ἐπὰν διέλθῃ τὸν περὶ τούτου λόγον, ἄρχεται τῶν ἄλλων ἀπὸ τοῦ προγενεστάτου τῶν παρόντων, καὶ λέγει τὰς ἐπιτυχίας ἑκάστου καὶ τὰς πράξεις· ἐξ ὧν καινοποιουμένης ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπ' ἀρετῇ φήμης, ἀθανατίζεται μὲν ἡ τῶν καλόν τι

gmentis. has imagines per solennitates publicas aperiunt, et cum studio exornant. cum autem illustris vir aliquis ex eadem gente vel familia diem clausit vltimum, ad funeris elationem eas proferunt, et vt quam simillimae sint defuncto, reliquum etiam corporis truncum adiiciunt. haec porro simulacra togas assumunt; si vir consularis aut praetorius quis fuerit, praetextas: si censorius, purpureas: si triumphalis, aut simili quo alio honore functus, auro radiantes. et hi quidem curru vecti procedunt: at fasces et secures et quaecumque alia magistratus comitari solent insignia, ibi quoque praecedunt: pro honore et dignitate quam quisque in repub. dum viueret, obtinuit. Ad rostra vt ventum, ordine omnes sellis insident eburneis: quo spectaculo nullum temere pulchrius iuuenis verae laudis ac virtutis amans queat intueri.

52. Quis est enim, quem impetus ad laudem non capiat, cum imagines virorum, quos sua virtus fecit insignes, velut viuas omnes spectet ac spirantes? aut hoc spectaculo quod potest aliud esse pulchrius? ceterum qui mox sepeliendum laudat, absoluta huius laudatione, ad alios orationem conferens, ab maximo natu omnium, qui adsunt, orditur, et decora singulorum ac res gestas commemorat: atque hoc modo bonorum praestanti laude ac fama subinde renouata,

διαπρα-

διαπραξαμένων εὔκλεια, γνώριμος δὲ τοῖς πολλοῖς καὶ παραδόσιμος τοῖς ἐπιγινομένοις ἡ τῶν εὐεργετησάντων τὴν πατρίδα γίνεται δόξα. τὸ δὲ μέγιστον, οἱ νέοι παρορμῶνται πρὸς τὸ πᾶν ὑπομένειν ὑπὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων, χάριν τοῦ τυχεῖν τῆς συνακολουθούσης τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν εὐκλείας. Πίστιν δ᾽ ἔχει τὸ λεγόμενον ἐκ τούτων. πολλοὶ μὲν γὰρ ἐμονομάχησαν ἑκουσίως Ῥωμαίων ὑπὲρ τῆς τῶν ὅλων κρίσεως, οὐκ ὀλίγοι δὲ προδήλους εἵλοντο θανάτους· τινὲς μὲν ἐν πολέμῳ, τῆς τῶν ἄλλων ἕνεκεν σωτηρίας, τινὲς δ᾽ ἐν εἰρήνῃ, χάριν τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἀσφαλείας. Καὶ μὴν ἀρχὰς ἔχοντες ἔνιοι, τοὺς ἰδίους υἱοὺς παρὰ πᾶν ἔθος ἢ νόμον ἀπέκτειναν, περὶ πλείονος ποιούμενοι τὸ τῆς πατρίδος συμφέρον, τῆς κατὰ φύσιν οἰκειότητος πρὸς τοὺς ἀναγκαιοτάτους. πολλὰ μὲν οὖν τοιαῦτα καὶ περὶ πολλῶν ἱστορεῖται παρὰ Ῥωμαίοις· ἓν δὲ ἀρκοῦν ἔσται πρὸς τὸ παρὸν ἐπ᾽ ὀνόματος ῥηθὲν, ὑποδείγματος καὶ πίστεως ἕνεκεν.

53. Κόκλην γὰρ λέγεται, τὸν Ὁράτιον ἐπικληθέντα, διαγωνιζόμενον πρὸς δύο τῶν ὑπεναντίων ἐπὶ τῷ κατ᾽ ἀντικρὺς τῆς γεφύρας πέρατι, τῆς ἐπὶ τοῦ Τιβέριδος, ἣ κεῖται πρὸ τῆς πόλεως, ἐπεὶ πλῆθος ἐπιφερόμενον εἶδε τῶν βοηθούντων τοῖς πολεμίοις, δείσαντα, μὴ βιασάμενοι παραπέσωσιν εἰς τὴν πόλιν, βοᾶν ἐπι-

eorum gloria, qui facinus aliquod memorabile ediderunt, fit immortalis. nomen autem illorum, qui de patria praeclare ſunt meriti, vulgo innoteſcens ad poſteritatis memoriam propagatur. et, quod longe maximum, iuuentus ad omnia ferenda excitatur, quo tandem illam indipiſcatur gloriam, quae bonos ſolet comitari. Id vero probari vel his exemplis poteſt. Exſtitere namque inter Romanos multi, qui ſingulari certamine ſummam rerum vltro cernerent. nec pauci ad certum exitium caput ſuum deuouerunt; pars in bello, vt ceteris eſſent ſaluti; pars in pace, vt rempubl. in tuto collocarent. alii in imperio conſtituti filios ſuos praeter omnem morem aut legem necauerunt, vtilitatem patriae vinculis proximitatis, etiam cum maxime neceſſariis et coniunctiſſimis, anteponentes. Ac multa quidem talium exemplorum apud Romanos narrantur: verum vnius nominatim in praeſentia meminiſſe exempli et fidei cauſſa ſatis fuerit.

53. Fertur Horatius, cui cognomen Coclití, quum in primo aditu pontis, qui ad ipſam vrbem Tiberi eſt impoſitus, aduerſus hoſtes duos dimicaret; multitudine ingruentium aduerſariorum animaduerſa, metuens, ne per vim in vrbem irrumperent, conuerſus ad eos, qui pone ſtabant, clamore magno iuſſiſſe, vt cele-

στραφέν-

ϛραφέντα τοῖς κατόπιν, ὡς τάχος ἀναχωρήσαντας διασπᾶν τὴν γέφυραν. τῶν δὲ πειθαρχησάντων, ἕως μὲν οὗτοι διέσπων, ὑπέμενε, καὶ τραυμάτων πλῆθος ἀναδεχόμενος, καὶ διακατέχε τὴν ἐπιφορὰν τῶν ἐχθρῶν, οὐχ οὕτω τὴν δύναμιν, ὡς τὴν ὑπόϛασιν αὐτοῦ καὶ τόλμαν καταπεπληγμένων τῶν ὑπεναντίων. διασπασθείσης δὲ τῆς γεφύρας, οἱ μὲν πολέμιοι τῆς ὁρμῆς ἐκωλύθησαν· ὁ δὲ Κόκλης ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὸν ποταμὸν ἐν τοῖς ὅπλοις, κατὰ προαίρεσιν μετήλλαξε τὸν βίον, περὶ πλείονος ποιησάμενος τὴν τῆς πατρίδος ἀσφάλειαν, καὶ τὴν ἐσομένην μετὰ ταῦτα περὶ αὐτὸν εὔκλειαν τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ τοῦ καταλειπομένου βίου. τοιαύτη τις, ὡς ἔοικε, διὰ τῶν παρ᾽ αὐτοῖς ἐθισμῶν ἐγγεννᾶται τοῖς νέοις ὁρμὴ καὶ φιλοτιμία πρὸς τὰ καλὰ τῶν ἔργων.

leriter pedem referrent ac pontem reſcinderent. quibus imperata facientibus, ſuſtentauit Cocles, dum pons reſcinditur, quantumuis vulnera acciperet plurima: itaque irruentium hoſtium impetum inhibuit. quos non adeo vis Coclitis, vt praeſentia animi conſtantiaque et audacia admiratione defixit. Ponte reſciſſo, hoſtes quidem a conatu ſunt depulſi; at Cocles in amnem cum armis ſeſe proiiciens. ſpontaneam mortem oppetiit: antepoſita ſalute patriae et gloria, quae mortuum ipſum manebat, praeſenti vitae, et iis, qui adhuc illi ad viuendum ſupererant annis. Adeo nimirum magnus eſt ille impetus ad honeſta facinora, et aemulatio virtutis, quae ex ipſorum inſtitutis in animis iuuenum ingeneratur.

54. Καὶ μὴν τὰ περὶ τοὺς χρηματισμοὺς ἔθη καὶ νόμιμα, βελτίω παρὰ Ῥωμαίοις ἐστὶν, ἢ παρὰ Καρχηδονίοις. παρ᾽ οἷς μὲν γὰρ οὐδὲν αἰσχρὸν τῶν ἀνηκόντων πρὸς κέρδος· παρ᾽ οἷς δὲ οὐδὲν αἴσχιον τοῦ δωροδοκεῖσθαι καὶ τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπὸ τῶν μὴ καθηκόντων. καθ᾽ ὅσον γὰρ ἐν καλῷ τίθενται τὸν ἀπὸ τοῦ κρατίστου χρηματισμὸν, κατὰ τοσοῦτον πάλιν ἐν ὀνείδεσι ποιοῦνται τὴν ἐκ τῶν ἀπειρημένων πλεονεξίαν. σημεῖον δὲ τούτων· παρὰ μὲν Καρχηδονίοις δῶρα φανερῶς διδόντες λαμβάνουσι τὰς ἀρχάς· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις θάνατός ἐστι

54. Iam quod ad rem familiarem augendam attinet, melioribus Romani, quam Carthaginienſes, moribus atque inſtitutis vtuntur. Nam apud hos nihil turpe quod cum lucro ſit coniunctum: apud illos nihil turpius, quam largitionibus corrumpi, et malis artibus rem facere. in quantum enim laudi ducunt honeſtis rationibus congeſtas opes, in tantum diuitias parum legitimis factis cumulaſſe probro vertunt. Argumentum huius rei eſt, quod Carthagine dignitates et honores palam largitionibus redimuntur: Romae

περὶ

περὶ τύτυ πρόςιμον. ὅθεν, τῶν ἄθλων τῆς ἀρετῆς ἐναντίων τιθεμένων παρ᾽ ἀμφοῖν, εἰκὸς, ἀνόμοιον εἶναι καὶ τὴν παρασκευὴν ἑκατέρων πρὸς ταῦτα. Μεγίςην δέ μοι δοκεῖ διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. Καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνειδιζόμενον, τῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα, λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσῦτον γὰρ ἐκτετραγῴδηται καὶ παρεισῆκται τῦτο τὸ μέρος παρ᾽ αὐτοῖς, εἴς τε τὰς κατ᾽ ἰδίαν βίυς καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥςε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολήν. ὃ καὶ δόξειεν ἂν πολλοῖς εἶναι θαυμάσιον. ἐμοί γε μὴν δοκῦσι τῦ πλήθυς χάριν τῦτο πεποιηκέναι. εἰ μὲν γὰρ ἦν σοφῶν ἀνδρῶν πολίτευμα συναγαγεῖν, ἴσως ὐδὲν ἦν ἀναγκαῖος ὁ τοιῦτος τρόπος· ἐπεὶ δὲ πᾶν πλῆθός ἐςι ἐλαφρὸν καὶ πλῆρες ἐπιθυμιῶν παρανόμων, ὀργῆς ἀλόγυ, θυμῦ βιαίυ, λείπεται, τοῖς ἀδήλοις φόβοις καὶ τῇ τοιαύτῃ τραγῳδίᾳ τὰ πλήθη συνέχειν. διόπερ οἱ παλαιοὶ δοκῦσί μοι τὰς περὶ θεῶν ἐννοίας, καὶ τὰς περὶ τῶν ἐν ᾅδυ διαλήψεις ὐκ εἰκῇ, καὶ ὡς ἔτυχεν, εἰς τὰ πλήθη παρειςαγαγεῖν· πολὺ δὲ μᾶλλον οἱ νῦν εἰκῇ καὶ ἀλόγως ἐκβάλλειν αὐτά. Τοιγαρῦν χωρὶς τῶν ἄλλων, οἱ τὰ κοινὰ χειρίζοντες, παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν, ἐὰν τάλαντον μόνον πιςευθῶσιν, ἀντιγραφεῖς ἔχοντες

idem fecisse, crimen est capitale. Quum igitur apud hosce duos populos contraria virtuti proposita sint praemia; vias etiam, quibus ad illas ciues grassantur, contrarias esse apud vtrosque, dubitare nemo debet. Sed nulla re aeque praestare ceteris populis Romanos arbitror, ac opinione illa, quam de diis habent. Atque adeo quae res apud reliquos mortales vitio vertitur, ea ipsa continere Romanam remp. mihi videtur: superstitionem dico. nam quod merito multi mirentur, vsque eo apud hos superstitio in maius est exaggerata, et cum in priuatam hominum vitam, tum in publica consilia est inducta, vt non queat magis. quod equidem multitudinis caussa factum ab illis existimo. Enim vero si ex solis sapientibus constitui posset resp., esset fortasse totum illud genus non necessarium: nunc quum omnis multitudo sit leuis, plena illicitarum cupiditatum, ira aestuet praecipiti, et ad vim iracundia impellatur; hoc restat, vt terroribus nec manifestis, et eiusmodi terribilibus figmentis vulgus cohibeatur. Iccirco videntur mihi veteres, nec temere nec sine graui caussa istas de diis opiniones, et de poenis apud inferos in vulgus induxisse: contra autem temere ac sine ratione, qui nunc viuunt, illas reiicere. Itaque vt de ceteris taceam, qui publicam pecuniam tractant, apud Graecos quidem, si vel vnum dumtaxat talentum fue-

δίκα

δέκα, καὶ σφραγίδας τοσαύτας καὶ μάρτυρας διπλασίους, οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν πίστιν· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις, κατά τε τὰς ἀρχὰς καὶ πρεσβείας πολύ τι πλῆθος χρημάτων χειρίζοντες, δι᾽ αὐτῆς τῆς κατὰ τὸν ὅρκον πίστεως τηροῦσι τὸ καθῆκον. καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις σπάνιόν ἐστιν εὑρεῖν ἀπεχόμενον ἄνδρα τῶν δημοσίων, καὶ καθαρεύοντα περὶ ταῦτα· παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις σπάνιόν ἐστι τὸ λαβεῖν τινὰ πεφωραμένον ἐπὶ τοιαύτῃ πράξει.

55. Ὅτι μὲν οὖν πᾶσι τοῖς οὖσιν ὑπόκειται φθορὰ καὶ μεταβολὴ, σχεδὸν οὐ προσδεῖ λόγου· ἱκανὴ γὰρ ἡ τῆς φύσεως ἀνάγκη παραστῆσαι τὴν τοιαύτην πίστιν. δυοῖν δὲ τρόπων ὄντων, καθ᾽ οὓς φθείρεσθαι πέφυκε πᾶν γένος πολιτείας, τοῦ μὲν ἔξωθεν, τοῦ δ᾽ ἐν αὐτοῖς φυομένου· τὸ μὲν ἐκτὸς ἄστατον ἔχειν συμβαίνει τὴν θεωρίαν, τὸ δ᾽ ἐξ αὐτῶν, τεταγμένην. Τί μὲν δὴ πρῶτον φύεται γένος πολιτείας, καὶ τί δεύτερον, καὶ πῶς εἰς ἄλληλα μεταπίπτουσιν, εἴρηται πρόσθεν ἡμῖν· ὥστε τοὺς δυναμένους τὰς ἀρχὰς τῷ τέλει συνάπτειν τῆς ἐνεστώσης ὑποθέσεως, κἂν αὐτοὺς ἤδη προειπεῖν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος. ἔστι δὲ ὡς ἐγῷμαι δῆλον. Ὅταν γὰρ πολλοὺς καὶ μεγάλους κινδύνους διωσαμένη πολιτεία μετὰ ταῦτα εἰς ὑπεροχὴν καὶ δυναστείαν ἀδήριτον ἀφίκη-

rit eis creditum, decem rescriptoribus adhibitis, sigillis totidem, testibus autem duplo pluribus, fidem tamen vt seruent, impetrare ab iis nequeas. iidem apud Romanos, quum et in magistratibus et in legationibus magnam pecuniae vim tractent, propter vnicam iurisiurandi religionem, fidem seruant. et quum apud alios raro aliquis inueniatur, qui publico manus abstineat, quique eiusmodi sceleris purus sit: apud Romanos contra, vt manifesti peculatus aliquis arguatur, raro accidit.

55. Sed enim manere humanas res omnes interitum ac mutationem, ne admonendi quidem sumus. ipsa namque naturae necessitas ad firmandam huic rei fidem abunde sufficit. quum autem duo modi sint, quibus resp. omnes pereunt, vel extrinsecus illata peste, vel in ipsis ingenerata: eius, quae venit extrinsecus, incerta et instabilis est cognitio; ad illa autem mala quod attinet, quae ex ipsis rebusp. originem habent, certa et definita est. Quae primo nascatur illarum forma, quae postea, et quomodo inuicem mutentur alia in aliam, antea docuimus, vt si qui in proposito argumento extremis prima connectere potuerint, vel ipsi per se, quid in posterum immineat, praedicere valeant. et vero manifesta res est, vt equidem arbitror. Postquam enim ciuitas aliqua multa eaque magna pericula fuit eluctata; iamque ad principatum et po-

ἀφίκηται· Φανερὸν, ὡς, εἰσοικιζομένης εἰς αὐτὴν ἐπὶ πολὺ τῆς εὐδαιμονίας, συμβαίνει, τοὺς μὲν βίους γίνεσθαι πολυτελεστέρους, τοὺς δ' ἄνδρας φιλονεικοτέρους τοῦ δέοντος περί τε τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιβολάς. ὧν προβαινόντων ἐπὶ πλέον, ἄρξει μὲν τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς ἡ φιλαρχία, καὶ τὸ τῆς ἀδοξίας εἶδος· πρὸς δὲ τούτοις ἡ περὶ τοὺς βίους ἀλαζονεία καὶ πολυτέλεια. λήψεται δὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς μεταβολῆς ὁ δῆμος, ὅταν ὑφ' ὧν μὲν ἀδικεῖσθαι δόξῃ διὰ τὴν πλεονεξίαν, ὑφ' ὧν δὲ χαυνωθῇ κολακευόμενος διὰ τὴν φιλαρχίαν. τότε γὰρ ἐξοργισθεὶς, καὶ θυμῷ πάντα βουλευόμενος, οὐκ ἔτι θελήσει πειθαρχεῖν, οὐδ' ἴσον ἔχειν τοῖς προεστῶσιν, ἀλλὰ πᾶν καὶ τὸ πλεῖστον αὐτός. οὗ γενομένου, τῶν μὲν ὀνομάτων τὸ κάλλιστον ἡ πολιτεία μεταλήψεται, τὴν ἐλευθερίαν καὶ δημοκρατίαν· τῶν δὲ πραγμάτων τὸ χείριστον, τὴν ὀχλοκρατίαν. Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ τήν τε σύστασιν καὶ τὴν αὔξησιν τῆς πολιτείας, ἔτι δὲ τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν διάθεσιν, πρὸς δὲ τούτοις τὴν διαφορὰν πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ τε χείρονος ἐν αὐτῇ καὶ βελτίονος διεληλύθαμεν· τὸν μὲν περὶ τῆς πολιτείας λόγον ὧδέ πως καταστρέφομεν.

tentiam non controuersam peruenit: palam est, vbi mora longi temporis beata fortuna suam sedem in ea ciuitate firmauerit, in mores luxum irrepere, in animos virorum ambitionem et peruicaciam, tum circa magistratus, tum circa alia incepta. quae vbi semel creuerint mala, mutationis in deterius principium existet ab honoribus per ambitionem petitis aut negatis: itemque ab illa arrogantia et luxu, quo priuatorum mores erunt deprauati. perficiendae vero mutationis auctor erit populus, cum ab his quidem iniuria affectus propter eorum auaritiam ac rapinas sibi videbitur: ab aliis vero propter ambitionem assentatione corruptus et vano tumore fuerit inflatus. tunc enim incensus ira, et solis iis, quae iracundia suggesserit, vtens consiliis, parere amplius aut aequo iure agere cum prioribus magistratibus detrectabit: verum pro omnibus vnus ipse erit, plurimumque poterit. quo pacto mutata facie reipub. nomen quidem longe pulcherrimum ciuitas recipiet, libertatem inquam et popularem statum; re vero ipsa turbae inconditae dominationem experietur, quod malum est omnium longe grauissimum. Sed nos postquam constitutionem primam huius reip. et incrementum.itemque illum eius statum, quo nunc maxime viget.ad haec quid distet haec a ceteris et quibus rebus vel deterior vel melior haec sit aliis: instituto sermoni de rep. Rom. finem hic faciam.

56. Τῶν

56. Τῶν δὲ συναπτόντων μερῶν τῆς ἱϛορίας τοῖς καιροῖς, ἀφ᾽ ὧν παρέβημεν, παραλαβόντες, ἐπὶ βραχὺ μιᾶς πράξεως ποιησόμεθα κεφαλαιώδη μνήμην, ἵνα μὴ τῷ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πράγμασιν, ὥσπερ ἀγαθοῦ τεχνίτου δεῖγμα τῶν ἔργων ἕν τι προενεγκάμενοι, φανερὰν ποιήσωμεν τῆς πολιτείας τὴν ἀκμὴν καὶ δύναμιν, οἵα τις ἦν κατ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους. Ἀννίβας γὰρ ἐπειδὴ τῇ περὶ Κάνναν μάχῃ περιγενόμενος Ῥωμαίων, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῶν τὸν χάρακα φυλαττόντων ὀκτακισχιλίων· ζωγρήσας ἅπαντας συνεχώρησε διαπέμπεσθαι σφίσι πρὸς τοὺς ἐν οἴκῳ περὶ λύτρων καὶ σωτηρίας. τῶν δὲ προχειρισαμένων δέκα τοὺς ἐπιφανεϛάτους, ὁρκίσας, ἦ μὴν ἐπανήξειν πρὸς αὐτὸν, ἐξέπεμψε τούτους. εἷς δὲ τῶν προχειρισθέντων ἐκπεπορευμένος ἐκ τοῦ χάρακος ἤδη, καί τι φήσας ἐπιλελῆσθαι, πάλιν ἀνέκαμψε, καὶ λαβὼν τὸ καταλειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο, νομίζων, διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τετηρηκέναι τὴν πίϛιν, καὶ λελυκέναι τὸν ὅρκον. ὧν παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ δεομένων, καὶ παρακαλούντων τὴν σύγκλητον, μὴ φθονῆσαι τοῖς ἑαλωκόσι τὴν σωτηρίαν, ἀλλ᾽ ἐάσαι τρεῖς μνᾶς ἕκαϛον καταβαλόντα σωθῆναι πρὸς τοὺς ἀναγκαίους· τοῦτο γὰρ συγχωρεῖν ἔφασαν τὸν Ἀννίβαν· εἶναι δ᾽ ἀξίους σωτηρίας αὐ-

56. Iam vero actionem vnam ex illa parte historiae, quae temporibus cohaeret, vnde ſumus digreſſi, petitam, breuiter hoc loco afferemus, vt non oratione ſolum, ſed et rebus ipſis, producto in medium, more excellentium artificum, aliquo opere, quanta fuerit per illa tempora reipubl. huius vis, quantus vigor, clare oſtendamus. Poſt victoriam de Romanis ad Cannas partam, Hannibal octo millibus hominum, qui caſtra tuebantur, eſt potitus. His omnibus quum vitam conceſſiſſet, poteſtatem inſuper fecit mittendi ad ſuos de pretio redemtionis et reditu in patriam. illi decem e ſuo numero dignitate praecipuos in eam rem delegerunt, quos Hannibal iuriiurando prius adactos, fore ſe redituros, Romam miſit. e decem vero illis vnus, caſtris iam egreſſus, aliquid ſe oblitum dixit, et caſtra repetiit, deinde eo aſſumto, quod omiſerat, itineri denuo ſe accinxit; ratus ſimulato illo reditu fidem ſe praeſtitiſſe, et religione iurisiurandi exſoluiſſe. Romam vt ventum, rogare et orare legati ſenatum, ne captis reditum inuideret, ſed ternas quemque minas pro ſe ſineret pendere, atque ad neceſſarios ſuos redire: per Hannibalem namque hoc licere ſibi affirmabant. dignos porro qui in patriam reuerterentur ipſos eſſe: vt qui

τούς. οὔτε γὰρ ἀποδεδειλιακέναι κατὰ τὴν μάχην, οὔτ' ἀνάξιον οὐδὲν πεποιηκέναι τῆς Ῥώμης· ἀλλ' ἀπολειφθέντας τὸν χάρακα τηρεῖν, πάντων ἀπολομένων τῶν ἄλλων ἐν τῇ μάχῃ, τῷ καιρῷ περιληφθέντας ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. Ῥωμαῖοι δὲ μεγάλοις κατὰ τὰς μάχας περιπεπτωκότες ἐλαττώμασι, πάντων δ', ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐστερημένοι τῶν τότε συμμάχων, ὅσον οὔπω δὲ προσδοκῶντες τὸν περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῖς ἐκφέρεσθαι κίνδυνον, διακούσαντες τῶν λεγομένων, οὔτε τοῦ πρέποντος αὐτοῖς, εἴξαντες ταῖς συμφοραῖς, ὠλιγώρησαν, οὔτε τῶν δεόντων οὐδὲν τοῖς λογισμοῖς παρεῖδον· ἀλλὰ συνιδόντες τὴν Ἀννίβου πρόθεσιν, ὅτι βούλεται διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἅμα μὲν εὐπορῆσαι χρημάτων, ἅμα δὲ τὸ φιλότιμον ἐν ταῖς μάχαις ἐξελέσθαι τῶν ἀντιταττομένων, ὑποδείξας, ὅτι τοῖς ἡττημένοις ὅμως ἐλπὶς ἀπολείπεται σωτηρίας· τοσοῦτ' ἀπέσχον τοῦ ποιῆσαί τι τῶν ἀξιουμένων, ὥστε οὔτε τὸν τῶν οἰκείων ἔλεον, οὔτε τὰς ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐσομένας χρείας ἐποιήσαντο περὶ πλείονος, ἀλλὰ τοὺς μὲν Ἀννίβου λογισμοὺς, καὶ τὰς ἐν τούτοις ἐλπίδας ἀπέδειξαν κενὰς, ἀπειπάμενοι τὴν διαλύτρωσιν τῶν ἀνδρῶν· τοῖς δὲ παρ' αὐτοῖς ἐνομοθέτησαν, ἢ νικᾶν μαχομένους, ἢ θνήσκειν, ὡς ἄλλης

neque in praelio ignaue ſe geſſiſſent, nec Romano nomine quicquam indignum admiſiſſent, ſed ad tuitionem caſtrorum relicti, caeteris omnibus in acie occiſis, deprehenſi a fortuna aduerſa, in poteſtatem hoſtium veniſſent. Romani vero quamuis ingentes dimicando in acie clades acceperant, omnes propemodum ſocios tunc ſuos amiſerant, in exſpectatione denique erant vltimi periculi, quod patriae ſuae videbant imminere: nihilominus tamen audita petitione legatorum, neque honeſti decorique immemores, cedendo aduerſis, ſe praebuerunt, neque fugit eos quicquam, quo minus rebus ſuis bene conſulerent. Hannibalis enim conſilio intellecto, qui eo pacto et pecuniarum copiam ſibi volebat parare, et ſimul acrem illam peruicaciam in dimicando hoſtibus ſuis adimere, oſtentata ipſis ſpe ſalutis, ſi vinci contingeret: tantum afuit, vt legatis concederent Romani, quod petebant; vt contra neque miſeratione proximorum mouerentur, neque illius vtilitatis, quam erant captiui, ſi redirent, allaturi, rationem vllam ducerent: quin potius Hannibalis conſilia et ſpes inde pendentes, vetita captiuorum redemtione, vanas reddiderunt: ſuis autem militibus legem tulerunt, vt aut vincerent pugnando, aut morerentur: quip-

οὐδεμιᾶς

οὐδεμιᾶς ἐλπίδος ὑπαρχούσης εἰς σωτηρίαν αὐτοῖς ἡττημένοις. Διὸ καὶ ταῦτα προθέμενοι, τοὺς μὲν ἐννέα τῶν πρεσβευτῶν ἐθελοντὰς κατὰ τὸν ὅρκον ἀναχωροῦντας ἐξέπεμψαν, τὸν δὲ σοφισάμενον πρὸς τὸ λῦσαι τὸν ὅρκον, δήσαντες ἀποκατέστησαν πρὸς τοὺς πολεμίους· ὥστε τὸν Ἀννίβαν μὴ τοσοῦτον χαρῆναι νικήσαντα τῇ μάχῃ Ῥωμαίους, ὡς συντριβῆναι καταπλαγέντα τὸ στάσιμον καὶ τὸ μεγαλόψυχον τῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς διαβουλίοις.

pe viam ſalutis aliam nullam victis ſupereſſe. His igitur ita decretis, nouem quidem legatos, ſponte ſua ob iusiurandum reuertentes, dimiſerunt; illum vero, qui ad ſoluendam religionem fraudem adhibuerat, vinctum ad hoſtem remiſerunt. ex quo factum, vt non tam laetaretur Hannibal, praelio victos a ſe Romanos, quam admiratione conſtantiae et magnitudinis animi, quibus in capiendis conſiliis iidem vtebantur, perculſus frangeretur.

ΕΚ ΤΗΣ
ΕΒΔΟΜΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΩΝ
ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E
POLYBII MEGALOPOLITANI SEPTIMA HISTORIA EXCERPTA.

Τοποθεσία τῆς Λεοντίνων πόλεως τῆς ἐν Σικελίᾳ.

Η γὰρ τῶν Λεοντίνων πόλις τῷ μὲν ὅλῳ κλίματι τέτραπται πρὸς τὰς ἄρκτυς· ἔςι δὲ διὰ μέσης αὐτῆς αὐλὼν ἐπίπεδος, ἐν ᾧ συμβαίνει τάς τε τῶν ἀρχείων καὶ δικαςηρίων κατασκευὰς, καὶ καθόλυ τὴν ἀγορὰν ὑπάρχειν. τῦ δ' αὐλῶνος παρ' ἑκατέραν τὴν πλευρὰν παρήκει λόφος, ἔχων ἀποῤῥῶγα συνεχῆ· τὰ δ' ἐπίπεδα τῶν λόφων τύτων ὑπὲρ τὰς ὀφρῦς, οἰκιῶν ἐςὶ πλήρη καὶ ναῶν. δύο δ' ἔχει πυλῶνας ἡ πόλις, ὧν ὁ μὲν ἀπὸ τῦ πρὸς μεσημβρίαν πέρατός ἐςιν, ὖ προεῖπον αὐλῶνος, φέρων ἐπὶ Συρακύσας· ὁ δ' ἕτερος ἐπὶ τὰς πρὸς ἄρκτυς, ἄγων ἐπὶ τὰ Λεοντινὰ καλύμενα πεδία, καὶ τὴν γεωργήσιμον

Situs vrbis Leontinorum in Sicilia.

Vrbs Leontinorum, ſi totius loci inclinationem ſpectes, vergit ad ſeptemtriones: per mediam vero vrbem plana quaedam porrigitur conuallis: in qua et magiſtratuum eſt curia, et iudiciorum ſedes, denique forum ipſum. vtrumque huius conuallis latus colles praetexunt continuis praecipitiis aſperi: at quae ſuper collium horum ſupercilia eſt planities, domibus templisque eſt referta. Portae oppidi ſunt duae: vna quae ab extremo dictae conuallis meridionali Syracuſas ducit: altera quae ab extremo ſeptemtrionibus obuerſo ad campos fert, quos vocant Leontinos, et agrum coli aptum. praeru-

γήσιμον χώραν. ὑπὸ δὲ τὴν μίαν ἀποῤῥῶγα τὴν πρὸς τὰς δύσεις, παραῤῥεῖ ποταμὸς, ὃν καλοῦσι Λίσσον. τούτῳ δὲ κεῖνται παράλληλοι καὶ πλείους ὑπ' αὐτὸν τὸν κρημνὸν οἰκίαι συνεχεῖς, ὧν μεταξὺ καὶ τοῦ ποταμοῦ συμβαίνει τὴν προειρημένην ὁδὸν ὑπάρχειν.

ptam rupem alterius collis, eam nempe, quae ad occasum spectat, amnis praeterlabitur, quem dicunt Lissum, sub ima rupe continua series extenditur domorum multarum, quae pari interuallo omnes a fluuio distant. inter has et amnem illa quam diximus via est interiecta.

Ὅρκος καὶ συνθῆκαι, ἃς ἔθετο Ἀννίβας ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων πρὸς Ξενοφάνη τὸν Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος πρεσβευτήν.

Formula iurisiurandi, quo foedus sanciuerunt Hannibal, imperator exercitus Carthaginiensium, et Xenophanes, legatus Philippi regis Macedoniae.

2. Ὅρκος, ὃν ἔθετο Ἀννίβας ὁ στρατηγὸς, Μάγωνος, Μύρκανος, Βαρμόκαρος, καὶ πάντες γερουσιασταὶ Καρχηδονίων οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ πάντες Καρχηδόνιοι στρατευόμενοι μετ' αὐτοῦ, πρὸς Ξενοφάνη Κλεομάχου Ἀθηναῖον πρεσβευτὴν, ὃν ἀπέστειλε πρὸς ἡμᾶς Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, Δημητρίου, ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν συμμάχων· ἐναντίον Διὸς καὶ Ἥρας καὶ Ἀπόλλωνος· ἐναντίον δαίμονος Καρχηδονίων καὶ Ἡρακλέους καὶ Ἰολάου· ἐναντίον Ἄρεως, Τρίτωνος, Ποσειδῶνος· ἐναντίον θεῶν τῶν συστρατευομένων, καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ γῆς· ἐναντίον ποταμῶν καὶ λειμώνων καὶ ὑδάτων· ἐναντίον πάντων θεῶν, ὅσοι κατέχουσι Καρχηδόνα.

2. *Hoc est foedus iureiurando sancitum, quod icit Hannibal imperator, ac simul cum eo Mago, Myrcal, et Barmocal, nec non senatores Carthaginiensium, qui aderant, et vniuersi Carthaginienses, qui in eius exercitu erant, cum Xenophane Cleomachi filio, Atheniensi, quem ad nos misit Philippus rex, Demetrii filius, tam suo nomine, quam Macedonum et sociorum: et est foedus hoc ictum coram Ioue et Iunone atque Apolline; coram dea Carthaginiensium, Hercule et Iolao: item coram Marte, Tritone, Neptuno: coram diis expeditionis comitibus, sole etiam luna et tellure: coram fluuiis, pratis, aquis; coram omnibus diis, qui Carthaginem imperio tenent: coram diis vniuersis, qui Ma-*

χηδόνα· ἐναντίον θεῶν πάντων, ὅσοι Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα κατέχουσιν· ἐναντίον θεῶν πάντων τῶν κατὰ στρατείαν, ὅσοι τινὲς ἐφεστήκασιν ἐπὶ τοῦδε τοῦ ὅρκου. Ἀννίβας ὁ στρατηγὸς εἶπε, καὶ πάντες οἱ Καρχηδονίων γερουσιασταὶ, οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ πάντες Καρχηδόνιοι στρατευόμενοι μετ' αὐτοῦ, ἐὰν δοκῇ ὑμῖν καὶ ἡμῖν, τὸν ὅρκον τοῦτον θέσθαι περὶ φιλίας καὶ εὐνοίας καλῆς, φίλους καὶ οἰκείους καὶ ἀδελφοὺς, ἐφ' ᾧ τ' εἶναι σωζομένους ὑπὸ βασιλέως Φιλίππου καὶ Μακεδόνων, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὅσοι εἰσὶν αὐτῶν σύμμαχοι, κυρίους Καρχηδονίους καὶ Ἀννίβαν τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ τοὺς Καρχηδονίων ὑπάρχους, ὅσοι τοῖς αὐτοῖς νόμοις χρῶνται, καὶ Ἰτυκαίους, καὶ ὅσαι πόλεις καὶ ἔθνη Καρχηδονίων ὑπήκοα, καὶ τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς συμμάχους, καὶ πάσας πόλεις καὶ ἔθνη, πρὸς ἅς ἐστιν ἡμῖν ἥ τε φιλία τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Κελτίᾳ, καὶ ἐν τῇ Λιγυστινῇ, καὶ πρὸς οὕστινας ἡμῖν ἐὰν γένηται φιλία καὶ συμμαχία ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ· ἔσται δὲ καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς καὶ Μακεδόνες, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ σύμμαχοι σωζόμενοι καὶ φυλαττό-

cedoniam et reliquam Graeciam imperio suo obtinent: coram diis omnibus praesidibus rei bellicae, qui huic sanciendo foederi praesentes interueniunt. Hannibal imperator dixit, et omnes senatores, qui una cum eo sunt, et quicumque Carthaginienses in eius sunt exercitu: ex animi vestri nostrique sententia foedus hoc esto amicitiae et beneuolentiae, vt amici societate iuncti et fratres in posterum simus, hac lege. A Philippo et Macedonibus ceterisque Graecis, quotquot eorum socii salus propugnator dominorum Carthaginiensium, et Hannibalis imperatoris, et eorum qui cum ipso sunt: item praefectorum prouinciarum ditionis Carthaginiensium, quicumque iisdem legibus vtuntur: Vticensium quoque et omnium ciuitatum et nationum, quae Carthaginiensium imperio sunt subditae: omnium militum nostrorum et sociorum, omnium ciuitatum ac nationum amicitia nobis iunctarum in Italia, Gallia et Liguria, et si qui in hac regione amicitia ac societate nobiscum se sunt iuncturi: pariter et Philippi regis salus et Macedonum reliquorumque Graecorum sociorum propugnator, atque ipsi con-

λαττό-

λαττόμενοι ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων συστρατευομένων, καὶ ὑπὸ Ἰτυκαίων, καὶ ὑπὸ πασῶν πόλεων καὶ ἐθνῶν, ὅσα ἐστὶ Καρχηδονίοις ὑπήκοα, καὶ συμμάχων, καὶ στρατιωτῶν· καὶ ὑπὸ πάντων ἐθνῶν καὶ πόλεων, ὅσα ἐστὶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Κελτίᾳ καὶ Λιγυστινῇ, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων, ὅσοι ἂν γένωνται σύμμαχοι ἐν τοῖς κατ' Ἰταλίαν τόποις τούτοις. οὐκ ἐπιβουλεύσομεν ἀλλήλοις, οὐδὲ λόχῳ χρησόμεθα ἐπ' ἀλλήλοις. μετὰ πάσης προθυμίας καὶ εὐνοίας ἄνευ δόλου καὶ ἐπιβουλῆς ἐσόμεθα πολέμιοι τοῖς πρὸς Καρχηδονίους πολεμοῦσι, χωρὶς βασιλέων καὶ πόλεων καὶ λιμένων, πρὸς οὓς ἡμῖν εἰσὶν ὅρκοι καὶ φιλίαι. ἐσόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς πολέμιοι τοῖς πολεμοῦσι πρὸς βασιλέα Φίλιππον, χωρὶς βασιλέων καὶ πόλεων καὶ ἐθνῶν, πρὸς οὓς ἡμῖν εἰσὶν ὅρκοι καὶ φιλίαι. ἔσεσθαι δὲ καὶ ὑμῖν τὸν πόλεμον, ὅς ἐστιν ἡμῖν πρὸς Ῥωμαίους, ἕως ἂν ἡμῖν καὶ ὑμῖν οἱ θεοὶ διδόασι τὴν εὐημερίαν. βοηθήσειν δὲ καὶ ἡμῖν, ὧν ἂν χρεία ᾖ, καὶ ὡς ἂν συμφωνήσωμεν ποιήσειν. τῶν δὲ θεῶν οὐ δόντων ὑμῖν καὶ ἡμῖν * κατὰ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἂν ἀξιῶσι Ῥωμαίοις συντίθεσθαι περὶ φιλίας,

seruantor a Carthaginiensium exercitibus, Vticensibus et ciuitatibus ac nationibus omnibus, quae Carthaginiensibus parent, sociis eorum et militibus: ab omnibus denique gentibus et ciuitatibus, quae per Italiam, Galliam et Liguriam societate nobis iunctae, aut si qui per Italiam ad nostram societatem sunt accessuri: non appetemus alii alios occultis consiliis: neque insidias struemus inuicem. Cum promtitudine et beneuolentia sine dolo malo aut insidiis hostibus Carthaginiensium hostes erimus: regibus exceptis, ciuitatibus ac portibus, quibuscum foedus nobis est atque amicitia. Similiter et ipsi erimus hostes hostium regis Philippi, regibus exceptis, ciuitatibus et gentibus, quibuscum foedus nobis est atque amicitia. Bellum quod iam nobis est cum Romanis, vt futurum sit et vobis, donec nobis vobisque dii laetum exitum duint. Subministrabitis autem nobis ea, quorum opus fuerit, et prout inter nos conuenerimus, ita facietis. Sin deorum auxilium vobis nobisque in hoc bello aduersus Romanos, et eius socios defuerit, et postulatum a nobis fuerit, vt amicitiam cum Romanis iunga-

λίας, συνθησόμεθα· ὥστ' εἶναι πρὸς ὑμᾶς τὴν αὐτὴν φιλίαν· ἐφ' ᾧ τε μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς ἄρασθαι πρὸς ὑμᾶς μηδέποτε πόλεμον, μήδ' εἶναι Ῥωμαίους κυρίους Κερκυραίων, μήδ' Ἀπολλωνιατῶν καὶ Ἐπιδαμνίων, μηδὲ Φάρου, μηδὲ Διμάλλης καὶ Παρθίνων, μήδ' Ἀτιντανίας. ἀποδώσουσι δὲ καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαρίῳ τοὺς οἰκείους πάντας, οἵ εἰσιν ἐν τῷ κοινῷ τῶν Ῥωμαίων. ἐὰν δὲ αἴρωνται Ῥωμαῖοι πρὸς ὑμᾶς πόλεμον, ἢ πρὸς ἡμᾶς, βοηθήσομεν ἀλλήλοις εἰς τὸν πόλεμον, καθὼς ἂν ἑκατέροις ᾖ χρεία. ὁμοίως δὲ καὶ ἐάν τινες ἄλλοι, χωρὶς βασιλέων καὶ πόλεων καὶ ἐθνῶν, πρὸς ἃ ἡμῖν εἰσὶν ὅρκοι καὶ φιλίαι. ἐὰν δὲ δοκῇ ἡμῖν ἀφελεῖν ἢ προσθεῖναι πρὸς τόνδε τὸν ὅρκον, ἀφελοῦμεν ἢ προσθήσομεν, ὡς ἂν ἡμῖν δοκῇ ἀμφοτέροις.

mus: sic iungemus, vt eadem illa et vobiscum sit amicitia cum ipsis. idque iis legibus, ne bellum vobis indicere fas vmquam illis sit: neue in potestatem Romani habeant Corcyraeos, neque Apolloniatas, neque Dyrrhachinos, neque Pharum, neque Dimallen, et Parthinos, neque Atintaniam. Reddunto iidem et Demetrio Phario omnes illius propinquos et necessarios, qui intra Romanorum ditionem fuerint. Quod si aduersus vos bellum Romani susceperint, aut aduersus nos, auxilia inuicem ad id bellum nobis subministrabimus, prout fuerit vtrisque opus. Idem erit et ab aliis suscepto bello, regibus exceptis et ciuitatibus atque gentibus, quibuscum foedera sunt nobis atque amicitia. Huic foederi si quid nobis vel demere vel adiicere visum erit, ex communi amborum sententia dememus vel adiiciemus.

Ὅτι Δημητρίου τοῦ Φαρίου πείθοντος Φίλιππον τὸν Μακεδόνα, εἰσάγειν φρουρὰν εἰς τὴν Ἰθωμάτην τὴν τῶν Μεσσηνίων ἄκραν, Ἄρατος συνεβούλευσε τὸ μή.

Demetrius Pharius suadet Philippo regi Macedonum, vt praesidium in arcem Messenae inducat dictam Ithomen; Aratus dissuadet.

3. Κατὰ δὲ τὸν ἐθισμὸν ἐκ τῶν τυθέντων ἱερείων προσενεχθέντων αὐτῷ τῶν σπλάγ-

3. Quum mactatae victimae exta de more oblata Philippo ad inspiciendum fuis-

σπλάγχνων, δεξάμενος εἰς τὰς χεῖρας, καὶ βραχὺ διακλίνας, ἤρετο προτείνων τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον, τί δοκεῖ τὰ ἱερεῖα σημαίνειν, πότερον ἐκχωρεῖν τῆς ἄκρας, ἢ κρατεῖν αὐτῆς; ὁ μὲν οὖν Δημήτριος αὐτόθεν ἐκ τοῦ προβεβηκότος· εἰ μὲν μάντεως φρένας ἔχεις, ἔφη, ἐκχωρεῖν τὴν ταχίστην· εἰ δὲ βασιλέως πραγματικοῦ, τηρεῖν αὐτὴν, ἵνα μὴ, νῦν ἀφεὶς, ζητῇς ἕτερον ἐπιτήδειον καιρόν. οὕτω γὰρ ἑκατέρων τῶν κεράτων κρατῶν, μόνως ἂν ὑποχείριον ἔχοις τὸν βοῦν· αἰνιττόμενος τὰ μὲν κέρατα τὴν Ἰθωμάτην καὶ τὸν Ἀκροκόρινθον· τὴν δὲ Πελοπόννησον, τὸν βοῦν. ὁ δὲ Φίλιππος ἐπιστρέψας πρὸς τὸν Ἄρατον, σὺ δὲ ταυτὰ συμβουλεύεις; ἔφη. τοῦ δ' ἐπισχόντος, αὐτὸν λέγειν ἠξίου τὸ φαινόμενον. ὁ δὲ διαπορήσας, εἰ μὲν χωρὶς, ἔφη, τοῦ παρασπονδῆσαι Μεσσηνίους δύνῃ, κρατεῖν· εἰ δὲ τοῦτον καταλαβὼν φρουρᾷ, πάσας ἀπολλύναι μέλλεις τὰς ἀκροπόλεις καὶ τὴν φρουρὰν, ἣν παρέλαβες παρ' Ἀντιγόνου, φρουρούμενος τοὺς συμμάχους, λέγων τὴν πίστιν· σκόπει μὴ καὶ νῦν κρεῖττον ᾖ, τοὺς ἄνδρας ἐξαγαγόντα τὴν πίστιν αὐτοῦ καταλιπεῖν, καὶ ταύτῃ φρουρεῖν τοὺς Μεσσηνίους, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς συμμάχους. ὁ Φίλιππος κατὰ μὲν τὴν ἰδίαν ὁρμὴν ἕτοιμος ἦν παρασπονδεῖν, ὡς ἐκ τῶν ὕστερον πραχθέντων ἐγένετο καταφανής·

fent: ille exta manibus fuscipit, ac leuiter fe inclinans in alteram partem, Arato illa oftendens, quid facra fignificarent interrogat: vtrumne arce excedere, an eam tenere? ibi tum Demetrius e re nata, fi vatis, inquit, mentem habes, excedere: fin regis, ad res gerendas et parandum imperium idonei, eam feruare: ne, fi nunc omittas, aliud requiras opportunum tempus. hoc enim folo modo vtrumque cornu tenens, bouem ipfum in poteftate habebis. obfcure defignans per cornua Ithomatam et Acrocorinthum: per bouem Peloponnefum. At Philippus ad Aratum conuerfus, Tu quoque idem fuades? inquit. et quum ille taceret, vt fuam aperiret fententiam, poftulauit. ille aliquamdiu cunctatus, fi quidem, ait, potes, fide quam Meffeniis dedifti intemerata, tene: fin Ithomam praefidio occupans, omnes arces amiffurus es atque illud praefidium ab Antigono acceptum, quo focios tibi feruas, (fidem dicebat:) vide ne etiam nunc fatius fit, eductis militibus, fidem ibi relinquere, et per hanc Meffenios cuftodire, fimiliter vt reliquos focios. Philippus fi animo fuo obfequeretur, paratus erat fidem frangere, ficut ex iis, quae deinceps egit, palam eft factum: fed

ἐπιτετιμημένος δὲ μικρῷ μὲν πρότερον ὑπὸ τȣ̃ νεωτέρȣ πικρῶς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδρῶν ἀπωλείᾳ· τότε δὲ μετὰ παῤῥησίας ἅμα καὶ μετ᾽ ἀξιώσεως λέγοντος τȣ̃ πρεσβυτέρȣ, καὶ δεομένȣ μὴ παρακȣ̃σαι τῶν λεγομένων, ἐνετράπη. καὶ λαβόμενος αὐτȣ̃ τῆς δεξιᾶς, Ἄγωμεν τοίνυν, ἔφη, πάλιν τὴν αὐτὴν ὁδόν.

sed quum a iuniore quidem Arato paullo ante acriter fuisset obiurgatus propter perniciem nonnullis allatam: tum vero senior libere grauiterque sententiam dixisset, et rogasset, ne suum aspernaretur consilium, pudore est inhibitus: itaque Aratum dextra prehendens, Ergo, inquit, eadem, qua venimus, ire pergamus.

Πῶς ἑάλω ἡ τῶν Σαρδέων πόλις ὑπ᾽ Ἀντιόχȣ τȣ̃ βασιλέως ἑνὸς ἀνδρὸς ἀγχινοίᾳ Λαγόρα τȣ̃ Κρητός.

Quomodo Antiochus rex Sardes ceperit vnius viri ope atque sollertia, Lagorae Cretensis.

4. Περὶ δὲ τὰς Σάρδεις ἄπαυστοι καὶ συνεχεῖς ἀκροβολισμοὶ συνίσταντο, καὶ κίνδυνοι, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ᾽ ἡμέραν, πᾶν γένος ἐνέδρας, ἀντενέδρας, ἐπιθέσεως, ἐξευρισκόντων τῶν στρατιωτῶν κατ᾽ ἀλλήλων· περὶ ὧν γράφειν τὰ κατὰ μέρος, ȣ̓ μόνον ἀνωφελὲς, ἀλλὰ καὶ μακρὸν ἂν εἴη τελέως. τὸ δὲ πέρας ἤδη τῆς πολιορκίας, δεύτερον ἔτος ἐνεστώσης, Λαγόρας ὁ Κρὴς τριβὴν ἔχων ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἱκανὴν, καὶ συνεωρακὼς, ὅτι συμβαίνει, τὰς ὀχυρωτάτας πόλεις ὡς ἐπιπολὺ ῥᾳστα γίγνεσθαι τοῖς πολεμίοις ὑποχειρίας διὰ τὴν ὀλιγωρίαν τῶν ἐνοικȣ́ντων, ὅταν πιστεύσαντες ταῖς ὀχυρότησι ταῖς φυσικαῖς ἢ χειροποιήτοις, ἀφυλακτῶσι καὶ ῥαθυμῶσι τὸ παράπαν· καὶ

4. Circa Sardes leues dimicationes et pugnae sine intermissione vlla continue committebantur noctu atque interdiu: quum milites nullum non genus insidiandi, aut insidiatores captandi, inuadendique sese inuicem comminiscerentur. de quibus sigillatim scribere non solum inutile, verum et prolixum prorsus fuerit. Ei oppugnationi, cuius alter iam agebatur annus, Lagoras Cretensis finem imposuit, vir qui rei bellicae non mediocrem vsum habebat, et qui obseruauerat, euenire vt plurimum, vt munitissimae quaeque vrbes negligentia oppidanorum capiantur, vbi naturalibus aut manufactis munitionibus confisi, custodias negligentius agere coeperint, aut etiam agere omnino contemserint. qui

τȣ̃το

τοῦτο δ᾽ αὖ ἐπεγνωκὼς, διότι συμβαίνει, τὰς ἁλώσεις γίγνεσθαι κατὰ τοὺς ὀχυρωτάτους τόπους, καὶ δοκοῦντας ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀπηλπίσθαι· καὶ τότε θεωρῶν κατὰ τὴν προϋπάρχουσαν δόξαν, περὶ τῆς τῶν Σάρδεων ὀχυρότητος ἅπαντας ἀπεγνωκότας, ὡς διὰ τοιαύτης πράξεως κυριεύσειν αὐτῆς, μίαν δὲ ταύτην ἔχοντας ἐλπίδα τοῦ διὰ τῆς ἐνδείας κρατήσειν τῆς πόλεως· τοσούτῳ μᾶλλον προσεῖχε, καὶ πάντα τρόπον ἠρεύνα, σπεύδων ἀφορμῆς τινὸς ἐπιλαβέσθαι τοιαύτης. συνθεωρήσας δὲ τὸ κατὰ τὸν καλούμενον Πρίονα τεῖχος ἀφυλακτούμενον, (οὗτος δ᾽ ἐστι τόπος ὁ συνάπτων τὴν ἄκραν καὶ τὴν πόλιν,) ἐγίγνετο περὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπίνοιαν ταύτην. τὴν μὲν οὖν τῶν φυλαττόντων ῥᾳθυμίαν ἐκ τοιούτου τινὸς σημείου συνεθεώρησε. Τοῦ τόπου κρημνώδους ὑπάρχοντος διαφερόντως, καὶ φάραγγος ὑποκειμένης, εἰς ἣν ῥιπτεῖσθαι συνέβαινε τοὺς ἐκ τῆς πόλεως νεκροὺς, καὶ τὰς τῶν ἵππων καὶ τὰς τῶν ὑποζυγίων καὶ ἀποθνησκόντων κοιλίας· εἰς τοῦτον ἀεὶ τὸ τῶν γυπῶν καὶ τῶν ἄλλων ὀρνέων πλῆθος ἠθροίζετο. συνθεωρήσας οὖν ὁ προειρημένος ἀνὴρ, ὅτε πληρωθείη τὰ ζῶα, τὰς ἀναπαύσεις ἐπὶ τῶν κρημνῶν καὶ τοῦ τείχους ποιούμενα συνεχῶς· ἔγνω, διότι κατ᾽ ἀνάγκην ἀφυλακτεῖται τὸ τεῖχος,

hoc etiam ipſa doctus experientia animaduerterat, ea parte capi ſolere vrbes, qua ſunt munitiſſimae, et de quibus ne ſpem quidem vllam hoſtes videntur poſſe habere. Hic igitur vir intelligens tum quoque, cunctos pro veteri opinione, qua perſuaſum vulgo omnibus erat, Sardes vrbem eſſe munitiſſimam, ſpem et cogitationem abieciſſe de capienda vrbe ſtrenuo aliquo belli facinore, ſolamque ſpem ſupereſſe vrbis potiundae, ſi ad inopiam rerum omnium obſeſſi redigerentur: tanto acrius animum intendit, atque in omnes partes verſauit, quo poſſet aliquam huiusmodi occaſionem nanciſci. Itaque cognito, partem illam muri, quae eſt ad Prionem ſiue Serram, (is eſt locus qui arcem vrbi iungit) incuſtoditam manere, in hanc ſpem et cogitationem totus incubuit. ac cuſtodum quidem negligentiam ex huiusmodi indicio coniecit. Quum ſit is locus admodum praeruptus, eique barathrum ſubiaceat, in quod moris erat cadauera mortuorum et equorum atque iumentorum interanea iacere: eo ſemper vulturum aliarumque auium multitudo ingens conueniebat. Lagoras igitur poſtquam deprehendiſſet, dictas aues, vbi ſatiatae eſſent, in ſummis rupibus et ſuper moenibus ſemper requieſcere, ex eo didicit, neceſſe eſſe, vt non cuſtodi-

καὶ

γίγνεται τὸν πλεῖστον χρόνον ἔρημον. λοιπὸν, ἐπιμελῶς τὴν νύκτα προσπορευόμενος, ἐξέταζε τὰς προσβάσεις καὶ θέσεις τῶν κλιμάκων· εὑρίσκων δὲ κατά τινα τόπον καὶ καθ' ἕνα τῶν κρημνῶν δυνατὴν οὖσαν, προσφέρει τῷ βασιλεῖ τὸν περὶ τούτων λόγον.

5. Τοῦ δὲ δεξαμένου τὴν ἐλπίδα, καὶ παρακαλέσαντος τὸν Λαγόραν, ἐπιτελεῖν τὴν πρᾶξιν, αὐτὸς μὲν ὑπισχνεῖτο τὰ δυνατὰ ποιήσειν· ἠξίου δὲ τὸν βασιλέα, Θεόδοτον αὐτῷ τὸν Αἰτωλὸν, καὶ Διονύσιον τὸν ἡγεμόνα τῶν ὑπασπιστῶν παρακελεύσαντα συστῆσαι, συνεπιδοῦναι σφᾶς καὶ κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβουλῆς, διὰ τὸ δοκεῖν ἑκάτερον ἱκανὴν δύναμιν ἔχειν καὶ τόλμαν πρὸς τὴν ἐπινοουμένην πρᾶξιν. τοῦ δὲ βασιλέως παραχρῆμα ποιήσαντος τὸ παρακαλούμενον, συμφρονήσαντες οἱ προειρημένοι, καὶ κοινωσάμενοι περὶ πάντων ἑαυτοῖς, ἐτήρουν νύκτα τὸ περὶ τὴν ἑωθινὴν μέρος ἔχουσαν ἀσέληνον. λαβόντες δὲ τοιαύτην ταύτης, ἐν ᾗ πράττειν ἔμελλον ἡμέρᾳ, τὴν πρότερον, ὀψίας δείλης ἐπέλεξαν ἐκ παντὸς τοῦ στρατοπέδου πεντεκαίδεκα τοὺς εὐρωστοτάτους ἄνδρας καὶ τοῖς σώμασι, καὶ ταῖς ψυχαῖς, οἵτινες ἔμελλον ἅμα μὲν προσοίσειν τὰς κλίμακας, ἅμα δὲ συναναβήσεσθαι καὶ μεθέξειν αὐτοῖς τῆς τόλμης.

retur murus, magnaque parte temporis eſſet deſertus. itaque ſilentio noctis accedens, qua adiri locus poſſet, et ſcalae admoueri, ſedulo inſpiciebat. quod quum ab vna parte, et in vna e dictis rupibus commode fieri poſſe inueniſſet, agit de hoc incepto cum rege.

5. Ille ſpem oblatam non aſpernatus, Lagoram hortari, perficeret, quod moliebatur. qui omnia pro viribus ſe facturum pollicitus, petiit ab Antiocho, vt Theodotum Aetolum, et Dionyſium praefectum ſatellitum ſibi adiungeret, vbi primum illos iuſſiſſet atque hortatus eſſet, vt vna ſecum rem aggrederentur, et ad facinoris huius ſocietatem coirent. ambo enim idoneo praediti eſſe robore atque audacia ad exſequendum facinus excogitatum exiſtimabantur. quum protinus poſtulationem huius rex impleſſet, coniuncti animis praedicti viri, vbi de rebus omnibus conſilia inter ſe communicaſſent, noctem captabant, quae circa diluculum eſſet illunis. nacti autem eiusmodi noctem, pridie quam conſilium exſequerentur, viros quindecim et corporis et animi robore validiſſimos ex omni exercitu prima veſpera delegerunt, qui et in admouendis ſcalis et in aſcenſione illarum audacis incepti participes erant fu-

μετὰ

μετὰ δὲ τούτους ἄλλους ἐπελέξαντο τριάκοντα, τοὺς ἐν ἀποστήματι συνεφεδρεύσοντας, ἵν', ἐπειδὰν ὑπερβάντες αὐτοὶ πρὸς τὴν παρακειμένην παραγένωνται πύλην, οὗτοι μὲν ἔξωθεν προσπεσόντες πειρῶνται διακόπτειν τοὺς στροφεῖς, καὶ τὸ ζύγωμα τῶν πυλῶν, αὐτοὶ δὲ τὸν μοχλὸν ἔνδοθεν καὶ τὰς βαλανάγρας· δισχιλίους δὲ τοὺς κατόπιν ἀκολουθήσοντας τούτοις, οὓς συνεισπεσόντας ἔδει καταλαβέσθαι τὴν τοῦ θεάτρου στεφάνην, εὐφυῶς κειμένην πρός τε τοὺς ἐκ τῆς ἄκρας, καὶ πρὸς τοὺς ἐκ τῆς πόλεως. τοῦ δὲ μὴ γενέσθαι μηδεμίαν ὑποψίαν τῆς ἀληθείας διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἀνδρῶν, δέδωκε λόγον, ὡς τοὺς Αἰτωλοὺς μέλλοντας εἰσπίπτειν διά τινος φάραγγος εἰς τὴν πόλιν, καὶ δέον ἐνεργῶς τούτους παραφυλάξαι πρὸς τὸ μηνυθέν.

6. Ἑτοίμων δὲ πάντων αὐτοῖς γενομένων, ἅμα τῷ κρυφθῆναι τὴν σελήνην, λάθρα πρὸς τοὺς κρημνοὺς οἱ περὶ τὸν Λαγόραν ἀφικόμενοι μετὰ τῶν κλιμάκων, ὑπέστειλαν ἑαυτοὺς ὑπό τινα προσπεπτωκυῖαν ὀφρῦν. ἐπιγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ τῶν μὲν φυλάκων ἀπολυομένων ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου, τοῦ δὲ βασιλέως κατὰ τὸν ἐθισμὸν τοὺς μὲν εἰς τὰς ἐφεδρείας ἐκπέμποντος, τοὺς δὲ πολλοὺς εἰς τὸν ἱππό-

turi. Secundum hos triginta alios designarunt, qui modico interuallo subsistentes subsidio ipsis forent, vt postquam ipsi superatis moenibus ad proximam portam accessissent, illi extrinsecus irruentes cardines portarum et iugamentum, siue tignum transuersarium, effringere conarentur, tantisper dum ipsi vectem intus et claustra discuterent. electi sunt et bis mille milites a tergo secuturi, quibus negotium datum erat, vt facta in vrbem irruptione, theatri summam praecinctionem occuparent, tum iis, qui in arce erant, tum iis, qui in vrbe, opportune imminentem. quo autem eius, quod agebatur, et habiti militum dilectus, nullam hominum mentibus suspicionem iniiceret, rumorem sparsit, quasi per praeruptam quamdam fossam Aetoli in vrbem essent clam ingressuri: hos igitur esse electos, qui cauerent strenue, ne id fieret, quod ex indicibus cognouerant.

6. Praeparatis rebus omnibus, simul ac terram subiit Luna, Lagoras et socii scalas gestantes ad dictas rupes vt venerunt, furtim sub prominenti quodam supercilio illis se applicant. exorto dein die, custodibus ex eo loco dimissis, quum rex alios de more ad solitas stationes amandasset, pleramque multitudinem in Hippodromo coactam ordinaret in

ἱππόδρομον ἐξαγαγόντος καὶ παρατάττοντος· τὸ μὲν πρῶτον ἀνύποπτον ἦν πᾶσι τὸ γενόμενον. προσεθεισῶν δὲ δυοῖν κλιμάκων, καὶ δι' ἧς μὲν Διονυσίου, δι' ἧς δὲ Λαγόρα πρῶτον πορευομένων, ἐγίγνετο ταραχὴ καὶ κίνημα περὶ τὸ στρατόπεδον. συνέβαινε γὰρ τοῖς μὲν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀχαιὸν, ἐκ τῆς ἄκρας ἀδήλους εἶναι τοὺς προσβαίνοντας, διὰ τῆς προσπεπτωκυίας ἐπὶ τὸν κρημνὸν ὀφρύος. τοῖς δ' ἐκ τοῦ στρατοπέδου σύνοπτος ἦν ἡ τόλμα τῶν ἀναβαινόντων καὶ παραβαλλομένων. διόπερ οἱ μὲν ἐκπεπληγμένοι τὸ παράδοξον, οἱ δὲ προορώμενοι καὶ δεδιότες τὸ συμβησόμενον, ἀχανεῖς, ἅμα δὲ περιχαρεῖς ὄντες, ἕστασαν. ὅθεν ὁ βασιλεὺς θεωρῶν τὸ περὶ τὴν ὅλην παρεμβολὴν κίνημα, καὶ βουλόμενος ἀποσπᾶν ἀπὸ τοῦ προκειμένου τούς τε παρ' αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως, προσῆγε τὴν δύναμιν, καὶ προσέβαλε πρὸς τὰς ἐπὶ θάτερα πύλας κειμένας, Περσίδας δὲ προσαγορευομένας. Ἀχαιὸς δὲ συνθεωρῶν ἐκ τῆς ἄκρας τὸ περὶ τοὺς ὑπεναντίους κίνημα παρηλλαγμένον τῆς συνηθείας, ἐπὶ πολὺ διηπορεῖτο, δυσχρηστούμενος, καὶ συννοῆσαι τὸ γιγνόμενον οὐδαμῶς δυνάμενος· πλὴν ὅμως ἐξαπέστειλε τοὺς ἀπαντήσοντας εἰς τὴν πύλην. ὧν διὰ στενῆς καὶ κρημνώδους ποιουμένων τὴν κατάβασιν, βραδεῖαν συνέβαινε γίγνε-

aciem: principio nihil quisquam suspicari; verum vbi binae sunt adınotae scalae, quarum vnis Dionysius, alteris Lagoras primi ascendebant, tumultus quidam et motus in exercitu esse coepit. nam oppidanis quidem et Achaeo, qui arcem tenebat, propter quoddam rupis prominens supercilium de iis, qui muros conscendebant, nihil erat compertum. at qui in castris erant, audaciam ascendentium et praesenti periculo se obiicientium oculis spectabant. itaque partim rei miraculo perculsi, alii praesagientes, quid esset euenturum, ac pleni metus, stupore defixi simul et laetitia gestientes stabant. iccirco rex coortam per vniuersa castra trepidationem animaduertens, quo suorum oppidanorumque animos ab eo quod agebatur auocaret, propius vrbem copias adducit, et positae e regione portae (Persidem vocant) eas admouet. Achaeus, qui in hostium castris motum nequaquam pro consuetudine concitum cerneret, perdiu fluctuans cum animo suo, haerebat consilii inops, nec quid ageretur, vllo modo intelligere valebat. tandem tamen ad portam illam, qui irrumpentibus obsisterent, misit; verum, quod per angustam et praeru-

γίγνεσθαι τὴν ἐπικερίαν. ὁ δ' ἐπὶ τῆς πόλεως τεταγμένος Ἀρίβαζος, ἀκάκως ὥρμησε πρὸς τὰς πύλας, αἷς ἑώρα προσβάλλοντα τὸν Ἀντίοχον, καὶ τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ διὰ τῆς πύλης ἀφιεὶς, εἴργειν τοὺς συνεγγίζοντας καὶ συμπλέκεσθαι παρεκελεύετο τοῖς πολεμίοις.

ptam femitam defcendendum erat, ferum auxilium fuerunt. Aribazus vero vrbis praefectus, nihil mali fufpectans, ad eam portam fe confert, quam peti ab Antiocho videbat. et milites alios moenia iubet afcendere, alios porta emittit, appropinquantem hoftem arcere, et manus cum eo conferere iuffos.

7. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ περὶ τὸν Λαγόραν καὶ Θεόδοτον καὶ Διονύσιον ὑπερβάντες τοὺς κρημνοὺς, ἧκον ἐπὶ τὴν ὑποκειμένην πύλην. καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας, οἱ δὲ διέκοπτον τοὺς μοχλούς. ἅμα δὲ τούτοις προσπεσόντες ἔξωθεν οἱ τεταγμένοι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, τὸ παραπλήσιον ἐποίουν. ταχὺ δὲ τῶν πυλῶν ἀνοιχθεισῶν εἰσελθόντες οἱ δισχίλιοι, κατέλαβόν τε τὴν τοῦ θεάτρου στεφάνην. οὗ γιγνομένου, πάντες ὥρμησαν ἀπὸ τῶν τειχῶν καὶ τῆς Περσίδος προσαγορευομένης πύλης, ἐφ' ἣν πρότερον ἐβοήθησαν οἱ περὶ τὸν Ἀρίβαζον, σπεύδοντες παρεγγυᾷν ἐπὶ τοὺς εἰσπεπτωκότας. τούτου δὲ συμβαίνοντος κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ἀνεῳγμένης τῆς πύλης, συνεισέπεσόν τινες τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως ἑπόμενοι τοῖς ὑποχωροῦσιν. ὧν κρατησάντων τῆς πύλης ἤδη ταύτης κατὰ τὸ συνεχὲς, οἱ μὲν εἰσέπιπτον, οἱ δὲ τὰς παρακειμένας διέκοπτον πύλας. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρίβαζον, καὶ πάντες

7. Inter haec Lagoras, Theodotus et Dionyfius fuperatis rupibus ad portam fubiectam perueniunt: et erant ex illis, qui cum occurrente hofte dimicarent, alii feras effringebant. eodemque tempore, quibus id negotium fuerat datum, extrinfecus irrumpentes idem faciunt. mox patefactis portis irruunt delecti milites bis mille, et theatri fummam praecinctionem occupant. quo facto e moenibus et porta Perfide (quo antea praefidio venerat Aribazus) ruere omnes, fignum ad conueniendum aduerfus eos, qui erant ingreffi, cunctis dare feftinantes. Hoc autem pacto, difceffu horum patefacta porta, quidam e regiis retrocedentes oppidanos fecuti, vrbem irrumpunt; a quibus quum ifta iam occupata porta effet, continuo alii vrbem intrare, alii proximas portas effringere. Aribazus et omnes, qui in vrbe erant, poftea-

τες

τες· οἱ κατὰ τὴν πόλιν ἐπὶ βραχεῖ διαγωνισάμενοι πρὸς τοὺς εἰσεληλυθότας, ὥρμησαν φεύγειν πρὸς τὴν ἄκραν. οὗ συμβάντος, οἱ μὲν περὶ τὸν Θεόδοτον καὶ Λαγόραν ἔμενον ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ θέατρον τόπων, νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς ἐφεδρεύοντες τοῖς ὅλοις· ἡ δὲ λοιπὴ δύναμις εἰσπεσοῦσα πανταχόθεν ἅμα κατειλήφει τὴν πόλιν. καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη τῶν μὲν φονευόντων τοὺς ἐντυγχάνοντας, τῶν δὲ τὰς οἰκήσεις ἐμπιπρώντων, ἄλλων δὲ πρὸς τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὰς ὠφελείας ὡρμηκότων, ἐγίγνετο παντελὴς ἡ τῆς πόλεως καταφθορὰ καὶ διαρπαγή. καὶ Σαρδέων μὲν τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένετο κύριος Ἀντίοχος.

quam leue cum ingreſſo hoſte certamen habuiſſent, in arcem fuga ſe ſacto impetu recipiunt. Secundum haec Theodotus et Lagoras loca theatri obſidere pergunt, cato et prudenti conſilio rei totius euentum obſeruantes. reliquus vero exercitus omni iam ex parte ſimul irrumpens, vrbem occupat. de cetero quum alii paſſim obuios obtruncarent, alii habitacula ciuium incenderent, alii ad rapinas et praedam ſe contuliſſent, diuaſtata direptaque eſt vrbs vniuerſa. atque hoc modo in poteſtatem Antiochi Sardium oppidum venit.

EK

ΕΚ ΤΗΣ

ΟΓΔΟΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E

POLYBII MEGALOPOLITANI

OCTAVA HISTORIA

EXCERPTA.

Ἐπίστασις περὶ τῆς πίστεως καὶ τῶν εἰκῇ καὶ ἀκρίτως πιστευσάντων ἐπιτίμησις.

Περὶ δὲ τῶν τοιούτων περιπετειῶν πότερα χρὴ τοῖς πάσχουσιν ἐπιτιμᾶν, ἢ συγγνώμην ἔχειν, καθόλου μὲν οὐκ ἀσφαλὲς ἀποφήνασθαι, διὰ τὸ καὶ πλείους, τὰ κατὰ λόγον πάντα πράξαντας, ὅμως ὑποχειρίους γεγονέναι τοῖς ἑτοίμως τὰ παρ' ἀνθρώποις ὡρισμένα δίκαια παραβαίνουσιν· οὐ μὴν οὐδ' αὐτόθεν ἀποστατέον τῆς ἀποφάσεως ἀργῶς, ἀλλὰ βλέποντα πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς περιστάσεις, οἷς μὲν ἐπιτιμητέον τῶν ἡγεμόνων, οἷς δὲ συγγνώμην δοτέον. ἔσται δὲ τὸ λεγόμενον δῆλον ἐκ τούτων. Ἀρχίδαμος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς, ὑπιδό-

Obseruatio Polybii super fidei pignoribus: et eorum obiurgatio, qui temere aliis credunt.

Quod ad huiusmodi graues attinet casus, vtrumne reprehensione digni sint, quibus illi eueniunt, an venia sit concedenda; in vniuersum quidem pronuntiare, periculosa res est, quum accidere multis soleat, vt, postquam omnia ratione recta administrauerint, eorum tamen in potestatem deueniant, qui gentium consensu sancita iura violare paratum habent. at non ideo tamen cunctandum, neque a pronuntiatione supersedendum; verum habita ratione qua temporum qua circumstantiarum, alii reprehendendi sunt duces, aliis venia danda. id ita esse, vt dico, exempla huiusmodi euincunt. Archidamus

μενος τὴν Κλεομένους φιλαρχίαν, ἔφυγεν ἐκ τῆς Σπάρτης· μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ πάλιν πεισθεὶς, ἐνεχείρισεν ἑαυτὸν τῷ προειρημένῳ. τοιγαροῦν ἅμα τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ βίου στερηθεὶς, οὐδ᾽ ἀπολογίαν αὑτῷ κατέλιπε πρὸς τοὺς ἐπιγιγνομένους. τῆς γὰρ ὑποθέσεως τῆς αὐτῆς μενούσης, τῆς δὲ Κλεομένους φιλαρχίας ἐπηυξημένης, ὁ τούτοις ἐγχειρίσας αὑτὸν, οὓς φυγὼν πρότερον, ἔτυχε παραδόξως τῆς σωτηρίας, πῶς οὐκ εὐλόγως ἔμελλε τοῖς προειρημένοις ἐγκυρήσειν; καὶ μὴν Πελοπίδας ὁ Θηβαῖος, εἰδὼς τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ τυράννου παρανομίαν, καὶ σαφῶς γινώσκων, ὅτι πᾶς τύραννος πολεμιωτάτους αὑτοῦ νομίζει τοὺς τῆς ἐλευθερίας προεστῶτας, αὐτὸς οὐ μόνον τῆς Θηβαίων, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων δημοκρατίας ἔπειθεν Ἐπαμεινώνδαν προεστάναι· καὶ παρὼν εἰς Θετταλίαν πολέμιος ἐπὶ καταλύσει τῆς Ἀλεξάνδρου μοναρχίας, πρεσβεύειν πρὸς τοῦτον ὑπέμεινε δεύτερον. τοιγαροῦν γενόμενος ὑποχείριος τοῖς ἐχθροῖς, ἔβλαψε μὲν Θηβαίους μεγάλα, κατέλυσε δὲ τὴν αὐτῶν προγεγενημένην δόξαν, εἰκῇ καὶ ἀκρίτως πιστεύσας, οἷς ἥκιστ᾽ ἐχρῆν. παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ Γάϊος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἔπαθε κατὰ τὸν Σικελικὸν πόλεμον, ἀλόγως αὑτὸν ἐγχειρίσας τοῖς πολεμίοις. ὁμοίως δὲ καὶ πλείους ἕτεροι.

rex Lacedaemonior. ſuſpectam, habens Cleomenis ambitionis et dominandi libidinem, Sparta auſugit: mox contrarium perſuaſus, eiusdem ſe fidei permittit. is igitur imperio ſimul ac vita orbatus, ne excuſandi quidem ſui rationem vllam poſteris reliquit. vbi enim, propoſito eodem manente, aucta inſuper Cleomenis ambitione, eorum manibus vltro ſe is permittebat, quos antea quum fugeret, miraculo ſalutem fuerat nactus: ſane quam rationi adprime conſentaneum erat, ipſum illo modo, quem diximus, fore periturum. Pelopidas quoque Thebanus Alexandri tyranni ingenium ſceleſtum habens compertum, probe etiam ſciens, omnem tyrannum infeſtiſſimos hoſtes ducere publicae libertatis propugnatores. Epaminondae auctor ipſe extitit, vt imperium populi Thebani, ſed et Graecorum omnium propugnaret: et quum ad euertendam Alexandri monarchiam ac tyrannidem in Theſſaliam infeſtus ipſi veniſſet, bis tamen legatus ad eum accedere ſuſtinuit. is igitur, captus ab hoſtibus, et rebus Thebanorum plurimum nocuit, et gloriam ſuam, rebus antea geſtis partam, funditus euertit; quod temere et nullo judicio fidem iis habuiſſet; quibus non erat habenda. Similis huic calamitas fuit Cnaei Cornelii imperatoris Rom. eo bello, quod de Sicilia cum Poenis resp. geſſit, quia imprudenter hoſtibus ſeſe crediderat. eadem aliis quoque acciderunt multis.

2. Διὸ

2. Διὸ καὶ τοῖς μὲν ἀσκέπτως ἑαυτὰς ἐγχειρίζασι τοῖς ὑπεναντίοις ἐπιτιμητέον· τοῖς δὲ τὴν ἐνδεχομένην πρόνοιαν ποιεμένοις ἐκ ἐγκλητέον. Τὸ μὲν γὰρ μηδενὶ πιςεύειν εἰς τέλος, ἄπρακτον· τὸ δὲ λαβόντα τὰς ἐνδεχομένας πίςεις πράττειν τὸ κατὰ λόγον, ἀνεπιτίμητον. Εἰσὶ δ' ἐνδεχόμεναι πίςεις, ὅρκοι, τέκνα, γυναῖκες, τὸ μέγισον, ὁ προγεγονὼς βίος. καὶ τὸ διὰ τῶν τοιέτων ἀλογηθῆναι καὶ περιπεσεῖν, ἐ τῶν παθόντων, ἀλλὰ τῶν πραξάντων ἐςὶν ἔγκλημα. Διὸ καὶ μάλιςα μὲν τοιαύτας ζητεῖν δεῖ πίςεις, δι' ὧν ὁ πιςευθεὶς ἐ δυνήσεται τὴν πίςιν ἀθετεῖν. ἐπεὶ δὲ σπάνιον εὑρεῖν ἐςι τὸ τοιἔτον· δεύτερος ἂν εἴη πλἕς τὸ τῶν κατὰ λόγον φροντίζειν, ἵνα, ἄν πε καὶ σφαλλώμεθα, τῆς παρὰ τοῖς ἐκτὸς συγγνώμης μὴ διαμαρτάνωμεν. ὃ καὶ περὶ πλείἕς μὲν δὴ γεγένηται τῶν πρότερον· ἐναργέςερον δ' ἔςαι, καὶ τοῖς καιροῖς ἔγγισον, τοῖς ὑπὲρ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος ἐνέςηκε, τὸ κατ' Ἀχαιὸν συμβάν. ὃς ἐδὲν τῶν ἐνδεχομένων πρὸς εὐλάβειαν καὶ πρὸς ἀσφάλειαν παραλιπὼν, ἀλλ' ὑπὲρ ἁπάντων προνοηθεὶς, ἐφ' ὅσον ἀνθρωπίνη γνώμη δυνατὸν ἦν, ὅμως ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. τό γε

2. Quare magna digni ſunt reprehenſione, qui temere ſuorum hoſtium fidei ſe permittunt: illi vero non ſunt culpandi, qui mature prout poſſunt, ſibi cauent. nam credere quidem prorſus nemini, amittere eſt facultatem rerum gerendarum: at vbi pignora fidei idonea acceperis, ſi, quod ratio ſuadeat, feceris, culpa omni cares. Sunt autem fidei vincula, quibus idonee caueri poteſt, iusiurandum, liberi, vxores, et maximum omnium anteacta vita. per iſta ſiquidem fuiſſe deceptum, et in fraudem eſſe delapſum, non eius, qui dolo captus fuerit, ſed eius, qui dolum ſtruxerit, proprium eſt crimen. Quamobrem praecipuum quidem illud eſt, vt vincula fidei eiusmodi accipiamus, per quae is, cui fidis, mutare fidem nequeat. ſed quoniam difficile talia vincula reperiuntur, ſecunda haec quaſi nauigatio fuerit, ſi quantum ratione poteſt cauerimus, vt, ſi quid forte offenſum a nobis fuerit, at veniam certe extranei nobis tribuant. cuius rei exempla quum antea in multis fuerint edita: tum illud eſt illuſtriſſimum, et temporibus proximum, de quibus nunc agimus, quod in Achaeo eſt editum. hic enim, quum nihil quicquam eorum praetermiſiſſet, quae ad cautionem et ſecuritatem adhiberi poterant, atque adeo omnibus proſpexiſſet rebus, quantum humano conſilio fieri eius poterat: in hoſtium tamen poteſtatem deuenit. Ce-

μὴν συμβὰν ἔλεον μὲν τῷ παθόντι καὶ συγγνώμην ἀπειργάσατο παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκτὸς, διαβολὴν δὲ καὶ μῖσος τοῖς πράξασιν.

terum illius calamitas ita ab extraneis omnibus est accepta, vt et miserarentur ipsum, veniamque ei tribuerent; ab iis vero, qui auctores calamitatis fuerant, abalienarentur, eosque odio haberent.

Τὸ μεγαλεῖον τῶν πράξεων, καὶ τὸ φιλότιμον τῆς προαιρέσεως τοῦ τε Ῥωμαίων καὶ τοῦ Καρχηδονίων πολιτεύματος.

Consideratio magnitudinis rerum gestarum a Romanis et Carthaginiensibus, et obstinatae peruicaciae populi vtriusque in suis inceptis.

Ὅτι ἡ καθόλου τῶν πράξεων ἱστορία πολὺ διαφέρει.

De vtilitate historiae vniuersalis.

3. Οὐκ ἀλλότριον εἶναί μοι δοκεῖ τῆς ὅλης ἡμῶν ἐπιβολῆς καὶ τῆς ἐν ἀρχαῖς προθέσεως, συνεπιστῆσαι τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν πράξεων, καὶ τὸ φιλότιμον τῆς ἑκατέρου τοῦ πολιτεύματος προαιρέσεως, λέγω δὲ τοῦ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων. τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο, πῶς, τηλικοῦτον μὲν πόλεμον συνεσχημένοι περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πραγμάτων, οὐκ ἐλάττω δὲ τούτου τὸν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἀκμὴν δὲ περὶ τούτων ἀδήλους μὲν ἔχοντες ἐπ' ἴσον ἀμφότεροι τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας, ἐφαμίλλους δὲ τοὺς κατὰ τὸ παρὸν ἐνεστῶτας κινδύνους, ὅμως οὐκ ἠρκοῦντο ταῖς προκειμέναις ἐπιβολαῖς, ἀλλὰ καὶ περὶ Σαρδόνος καὶ Σικελίας ἠμφισβήτουν, καὶ πάντα περιελάμβανον, οὐ μό-

3. Non fuerit, vt equidem existimo, alienum ab vniuerso incepto meo, et eo, quem a principio mihi proposui, scopo, lectores simul excitare ad magnitudinem rerum gestarum considerandam, et in suscepta semel voluntate peruicacem vtriusque reipub. (Romanorum dico et Poenorum) constantiam. Nam quis non arbitretur, dignum obseruatione ac laude omnium esse, quod, quum tantum iam bellum de Italia conflatum haberent, nec minus isto aliud de Hispania, quumque de eorum exitu pariter ambo tunc cum maxime spes haberent incertas, denique ambos aequalia proeliorum pericula manerent, iidem tamen susceptarum rerum mole non contenti, etiam de Sardinia et Sicilia controuersiam sibi mouerunt; nec spe solum omnia complectebantur, sed etiam

νου ταῖς ἐλπίσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς χορηγίαις καὶ ταῖς παρασκευαῖς; ὃ καὶ μόλις ἄν τις εἰς τὸ κατὰ μέρος ἐμβλέψας θαυμάσειε. δύο μὲν γὰρ Ῥωμαίοις κατὰ τὴν Ἰταλίαν μετὰ τῶν ὑπάτων ἐντελῆ προσεκάθητο ςρατόπεδα, δύο δὲ κατὰ Ἰβηρίαν· ὧν τὸ μὲν πεζὸν Γνάϊος εἶχε, τὸ δὲ ναυτικὸν Πόπλιος. οἰκείως δὲ ταῦτα συνέβαινε γίγνεσθαι καὶ πᾶσι Καρχηδονίοις. καὶ μὴν τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις ἐφώρμει καὶ τὰς ἐπιβολὰς τοῦ Φιλίππου ςόλος, ἐφ' οὗ τὸ μὲν πρῶτον Μάρκος Οὐαλέριος, μετὰ δὲ ταῦτα Πόπλιος ἐπέπλει Σουλπίκιος. ἅμα δὲ τούτοις Ἄππιος μὲν ἑκατὸν πεντηρικοῖς σκάφεσι, Μάρκος δὲ Κλαύδιος πεζικὰς ἔχων δυνάμεις, ἐφήδρευε τοῖς κατὰ τὴν Σικελίαν. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο Ἀμίλκας ἐποίει παρὰ Καρχηδονίοις.

4. Δι' ὧν ὑπολαμβάνω, τὸ πολλάκις ἐν ἀρχαῖς ἡμῖν τῆς πραγματείας εἰρημένον, νῦν δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἀληθινὴν λαμβάνειν πίςιν. τοῦτο δ' ἦν, ὡς οὐχ οἷόν τε διὰ τῶν τὰς κατὰ μέρος ἱςορίας γραφόντων συνθεάσασθαι τὴν τῶν ὅλων οἰκονομίαν. πῶς γὰρ ἐνδέχεται, ψιλῶς αὐτὰς καθ' αὑτὰς ἀναγνόντα τὰς Σικελικὰς ἢ τὰς Ἰβηρικὰς πράξεις, γνῶναι καὶ μαθεῖν ἢ τὸ μέγεθος τῶν γεγονότων, ἢ τὸ συνέχον, τίνι τρόπῳ καὶ τίνι γένει πολιτείας τὸ παραδοξότατον καθ' ἡμᾶς ἔργον ἡ τύχη συνετέλεσε; τοῦτο δ' ἐςὶ, τὸ πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς

commeatibus et rerum necessariarum apparatibus, ad omnia sufficiebant? quod impensius mirabitur aliquis, si particulatim quaeque inspexerit. Praesidebant in Italia duo iusti exercitus cum coss. duo item in Hispania cum Scipionibus: quorum pedestrem Cnaeus habebat, maritimum Publius. apud Carthaginienses quoque similis exercituum ratio. Erat praeterea in statione classis, ad Graeciae loca et Philippi consilia obseruanda, cui primo Marcus Valerius praefuit, deinde Publius Sulpicius. ad haec Appius centum quinqueremibus, M. Claudius cum pedestribus copiis Siciliae rebus imminebat. idemque apud Carthaginienses etiam Hamilcar faciebat.

4. Atque ita, quod saepe dictum nobis per initia operis, nunc rebus ipsis vere comprobatum esse arbitror, illud nempe, fieri non posse, vt per illos, qui particulares historias describunt, totius rerum summae dispositio innotescat. quomodo enim fieri queat, vt, qui nudas per se res Siculas aut Hispanicas legat, aut magnitudinem eorum quae gesta sunt, cognoscat intelligatue, aut, quod praecipuum est, quomodo, quoue administrandae reipub. genere opus omnium, quae memoria nostra gesta sunt, maxime admirabile fortuna perfecerit, vt omnes orbis terrarum cogni-

οἰκουμένης ὑπὸ μίαν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν ἀγαγεῖν, ὃ πρότερον οὐχ εὑρίσκεται γεγονός. πῶς μὲν γὰρ εἷλον Συρακούσας Ῥωμαῖοι, καὶ πῶς Ἰβηρίαν κατέσχον, οὐκ ἀδύνατον καὶ διὰ τῶν κατὰ μέρος ἐπὶ ποσὸν γνῶναι συντάξεων. πῶς δὲ τῆς ἁπάντων ἡγεμονίας καθίκοντο, καὶ τί πρὸς τὰς ὁλοσχερεῖς αὐτοῖς ἐπιβολὰς τῶν κατὰ μέρος ἀντέπραξε, καὶ τί πάλιν, καὶ κατὰ τίνας καιροὺς συνήργησε, δυσχερὲς καταλαβεῖν ἄνευ τῆς καθόλου τῶν πράξεων ἱστορίας. οὐ μὴν τὸ μέγεθος τῶν ἔργων, οὐδὲ τὴν τοῦ πολιτεύματος δύναμιν εὐμαρὲς κατανοῆσαι διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Τὸ γὰρ ἀντιποιήσασθαι Ῥωμαίους Ἰβηρίας, ἢ πάλιν Σικελίας, καὶ στρατεῦσαι πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσιν, αὐτὸ καθ' αὑτὸ λεγόμενον οὐκ ἂν εἴη θαυμαστόν. ἅμα δὲ τούτων συμβαινόντων, καὶ πολλαπλασίων ἄλλων κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπιτελουμένων ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ πολιτείας, καὶ θεωρουμένων ὁμοῦ τούτοις τῶν κατὰ τὴν ἰδίαν χώραν ὑπαρχουσῶν περιστάσεων καὶ πολέμων περὶ τοὺς ἅπαντα τὰ προειρημένα χειρίζοντας· οὕτως ἂν εἴη μόνον σαφῆ τὰ γεγονότα καὶ θαυμαστά, καὶ μάλιστ' ἂν οὕτω τυγχάνοι τῆς ἁρμοζούσης ἐπιστάσεως. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω πρὸς τοὺς ὑπολαμβάνοντας διὰ τῆς τῶν κατὰ μέρος συντάξεως ἐμπειρίαν ποιήσασθαι τῆς καθολικῆς καὶ κοινῆς ἱστορίας.

tas ad hanc diem partes vni imperio ac dominatui subiiceret, quod numquam antea factum inuenitur. Nam Syracusas quidem quomodo ceperint Romani, et quomodo Hispaniam occupauerint, etiam ex particularibus historiis aliquatenus posse cognosci non negauerim: at quomodo imperium in omnes sint consecuti, et quid in partibus proposito ipsorum de orbis totius imperio obstiterit, aut quid, et quibus occasionibus conatus eorum adiuuerit, absque vniuersali rerum gestarum historia difficile est animo complecti. quas etiam ob caussas neque magnitudinem rerum gestarum, neque vim reip. percipere facile queas. Nam Romanos isse occupatum Hispaniam aut Siciliam, et naualibus terrestribusque copiis bellum gessisse, si per se narretur et separatim, nihil admiratione dignum res habere videatur. sed si haec simul fiant, et longe item plura his alia eodem tempore ab eodem imperio ac rep. perficiantur, si etiam vna cum his spectentur tumultus, vastationes et bella, quae in suismet finibus sustinuerunt, qui superiora illa omnia gerebant: ita demum perspicuae fient res gestae, et apparebunt mirabiles: et haec vnica est ratio illas sic considerandi, vt oportet. Atque haec dicta nobis aduersus eos sunto, qui e scriptione membratim res gestas tractante, generalis et communis historiae notitiam assecuturos se autumant.

Ἐπίπλους Μαρκέλλου ἐπὶ τὴν Ἀχραδινὴν τῶν Συρακουσῶν.

Quomodo Marcellus classe Achradinam Syracusarum sit aggressus.

Ἡ τῆς λεγομένης Σαμβύκης κατασκευή.

Sambucae machinae militaris descriptio.

Ἀρχιμήδους ἐπινοήματα πρὸς πάντα τὰ μηχανήματα Μαρκέλλου τε καὶ Ἀππίου.

Archimedis inuenta aduersus omnes Romanorum ducum Marcelli et Appii machinas.

5. Ἄππιος δ' ἦν ἡγεμών· καὶ τῇ μὲν πεζῇ δυνάμει κατὰ τὴν Σκυθικὴν στοὰν προσαγορευομένην, καθ' ἣν ἐπ' αὐτῆς κεῖται τῆς κρηπῖδος τὸ τεῖχος παρὰ θάλασσαν, περιστοιχίσαντες, ἑτοιμασάμενοί τε γέῤῥα καὶ βέλη καὶ τ' ἄλλα, τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν, ἐν ἡμέραις πέντε διὰ τὴν πολυχειρίαν κατήλπισαν καταταχήσειν ἐν τῇ παρασκευῇ τοὺς ὑπεναντίους, οὐ λογισάμενοι τὴν Ἀρχιμήδους δύναμιν, οὐδὲ προϊδόμενοι, διότι μία ψυχὴ τῆς ἁπάσης ἐστὶ πολυχειρίας ἐν ἐνίοις καιροῖς ἀνυσιμωτέρα· πλὴν τότε δι' αὐτῶν ἔγνωσαν τῶν ἔργων τὸ λεγόμενον. Οὔσης γὰρ ὀχυρᾶς τῆς πόλεως, διὰ τὸ κεῖσθαι κύκλῳ τὸ τεῖχος ἐπὶ τόπων ὑπερδεξίων, καὶ προκειμένης ὀφρύος, πρὸς ἣν καὶ μηδενὸς κωλύοντος οὐκ ἂν εὐμαρῶς τις δύναιτο πελάσαι, πλὴν κατά τινας τόπους ὡρισμένους· τοιαύτην ἡτοίμασε παρασκευὴν ὁ προειρημένος ἀνὴρ ἐντὸς τῆς πόλεως, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τοὺς κατὰ θάλατταν ἐπιπορευομένους, ὥστε μηδὲν ἐκ τοῦ καιροῦ δεῖν ἀσχολεῖσθαι τοὺς ἀμυνομένους, πρὸς πᾶν δὲ τὸ γινόμενον

5. Appius autem praeerat. Et pedestribus quidem copiis circa porticum, quae vocabatur Scythica, vbi moenia in ipsa mole mari obiecta sita sunt, cingentes, expeditis cratibus, telis et reliquis, quae sunt oppugnantibus vsu, intra quintum diem propter operantium multitudinem, sperabant fore, vt in comparando hostem occuparent; non aestimata Archimedi dexteritate, neque prospicientes, vnius nonnumquam hominis mentem quamuis innumeris esse manibus efficaciorem, vt dici assolet; id quod tunc rebus didicerunt. Cum enim vrbs esset munitissima, vtpote muro circumdata locis praealtis imposito, et praeiacente supercilio, ad quod etiam prohibente nullo nemo facile accesserit, nisi certis quibusdam ac definitis locis: tantos vir ille intra moenia collegerat apparatus etiam aduersus aggressuros a mari, vt defensoribus nihil eorum, quae tempus requireret, moram faceret; sed omnibus, quae ab hoste ten-

ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἐξ ἑτοίμου ποιεῖσθαι τὴν ἀπάντησιν. Πλὴν ὁ μὲν Ἄππιος ἔχων γέῤῥα καὶ κλίμακας ἐνεχείρει προσφέρειν ταῦτα τῷ συνάπτοντι τείχει τοῖς Ἑξαπύλοις ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν. Ὁ δὲ Μάρκος ἑξήκοντα σκάφεσι πεντηρικοῖς ἐποιεῖτο τὸν ἐπίπλουν ἐπὶ τὴν Ἀχραδινὴν, ὧν ἕκαστον πλῆρες ἦν ἀνδρῶν ἐχόντων τόξα καὶ σφενδόνας καὶ γρόσφους, δι᾽ ὧν ἔμελλον τοὺς ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων μαχομένους ἀναστέλλειν. ἅμα δὲ τούτοις ὀκτὼ πεντήρεσι παραλελυμέναις τοὺς ταρσοὺς, ταῖς μὲν τοὺς δεξιοὺς, ταῖς δὲ τοὺς εὐωνύμους, καὶ συνεζευγμέναις πρὸς ἀλλήλας σὺν δύο, κατὰ τοὺς ἐψιλωμένους τοίχους, προσῆγον πρὸς τὸ τεῖχος διὰ τῆς τῶν ἐκτὸς τοίχων εἰρεσίας τὰς λεγομένας σαμβύκας. Τὸ γένος τῆς κατασκευῆς τῶν εἰρημένων ὀργάνων ἐστὶ τοιοῦτον. Κλίμακα τῷ πλάτει τετράπεδον ἑτοιμάσαντες, ὥστε ἐξ ἀποβάσεως ἰσοϋψῆ γενέσθαι τῷ τείχει, ταύτης ἑκατέραν τὴν πλευρὰν δρυφακτώσαντες καὶ σκεπάσαντες ὑπερπετέσι θωρακίοις, ἔθηκαν πλαγίαν ἐπὶ τοὺς συμψαύοντας τοίχους τῶν συνεζευγμένων νεῶν, πολὺ προπίπτουσαν τῶν ἐμβόλων. πρὸς δὲ τοῖς ἱστοῖς ἐκ τῶν ἄνω μερῶν τροχιλίαι προσήρτηντο σὺν κάλοις. λοιπὸν, ὅταν ἐγγίσωσι τῆς χρείας, ἐνδεδεμένων τῶν κάλων εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κλίμακος, ἕλκουσι διὰ τῶν τροχιλιῶν τούτους ἑστῶτες ἐν ταῖς πρύμναις. ἕτεροι δὲ παραπλησίως ἐν ταῖς πρῴραις ἐξερείδοντες ταῖς ἀντηρίσιν, ἀσφα-

tarentur, prompte possent occurrere. Nihilominus Appius prouisas crates et scalas instituebat muro admouere, qui pertinet ad Hexapyla ab Oriente. Marcus Marcellus Achradinam Syracusarum sexaginta quinqueremibus inuadit. Hae erant omnes viris refertae, arcus, fundas et velitares hastas habentibus, vt, si qui muros e pinnis propugnarent, eos consistere non paterentur. ad haec quinqueremibus octo, quae altero remorum ordine ademto (aliis dextro aliis sinistro) binae et binae ab lateribus nudatis iunctae inuicem erant, exteriorum laterum remigio muris, quas vocant Sambucas, admouebat. Id genus machinamentorum fabrica est huiusmodi. Scalam quatuor latam pedes ita concinnant, vt, postquam fuerit intenta atque erecta, eiusdem cum muro altitudinis reperiatur. huius vtrumque latus velut cancellis muniunt, et loriculis praealtis contegunt. deinde super cohaerentibus copulatarum nauium lateribus ipsam quoque secundum latera porrectam sic locant, vt vltra rostra longe promineat. in summis vero nauium malis trochleae et in iis ductarii funes aptantur. vbi igitur vsus postulat, funibus ad caput scalae alligatis, qui stant in puppi hosce trahunt; pariterque etiam in proris alii contis aut sublicis connitentes, machinae erectio-

ἀσφα-

ἀσφαλίζουσι τὴν ἄρσιν τοῦ μηχανήματος. Κἄπειτα διὰ τῆς εἰρεσίας τῆς ἀφ᾽ ἑκατέρου τῶν ἐκτὸς ταρσῶν ἐγγίσαντες τῇ γῇ τὰς ναῦς, πειράζουσι προσερείδειν τῷ τείχει τὸ προειρημένον ὄργανον. ἐπὶ δὲ τῆς κλίμακος ἄκρας ὑπάρχει πέτευρον ἠσφαλισμένον γέῤῥοις τὰς τρεῖς ἐπιφανείας· ἐφ᾽ οὗ τέτταρες ἐπιβεβηκότες ἀγωνίζονται, διαμαχόμενοι πρὸς τοὺς εἴργοντας ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τὴν πρόθεσιν τῆς σαμβύκης. ἐπὰν δὲ προσερείσαντες ὑπερδέξιοι γένωνται τοῦ τείχους, οὗτοι μὲν, τὰ πλάγια τῶν γέῤῥων παραλύσαντες ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους, ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις ἢ τοὺς πύργους· οἱ δὲ λοιποὶ διὰ τῆς σαμβύκης ἕπονται τούτοις, ἀσφαλῶς τοῖς κάλοις βεβηκυίας τῆς κλίμακος εἰς ἀμφοτέρας τὰς ναῦς. εἰκότως δὲ τὸ κατασκεύασμα τῆς προσηγορίας τέτευχε ταύτης· ἐπειδὰν γὰρ ἐξαρθῇ, γίγνεται τὸ σχῆμα τῆς νεὼς ταύτης καὶ τῆς κλίμακος ἑνοποιηθὲν, παραπλήσιον τῇ σαμβύκῃ.

nem adiuuant et fustentant. Poſtquam autem remigio lateris vtriusque exterioris propius terram ventum, naues, quae dictas machinas vehunt, muro firmiter applicare contendunt. porro ſummae ſcalae tabula adhaeret, tria latera pluteis munita habens, cui inſiſtentes quatuor homines certamen et dimicationem cum iis faciunt, qui e propugnaculis, quominus admoueatur Sambuca, impediunt. qua ſemel admota, vbi muris ſuperiores facti ſunt, dum primi iſti cratibus ab vtroque latere ablatis propugnacula turresue inuadunt, reliqui per ſambucam nullo periculo prioribus ſuccedunt, ſcalae pedibus vtrique naui inſiſtentibus, ac rudentium vinctu firmatis. Merito autem huic fabricae id nominis eſt inditum: quoniam ea ſublata in altum, figura tam nauis quam ſcalae, quae res ambae corpus vnum conſtituunt, ſambucae eſt ſimilis.

6. Πλὴν οὗτοι μὲν τὸν τρόπον τοῦτον διηρμοσμένοι, προσάγειν διενοοῦντο τοῖς πύργοις. ὁ δὲ προειρημένος ἀνὴρ, παρεσκευασμένος ὄργανα πρὸς ἅπαν ἐμβελὲς διάστημα, πόῤῥωθεν μὲν ἐπιπλέοντας τοῖς εὐτονωτέροις καὶ μείζοσι λιθοβόλοις καὶ βέλεσι τιτρώσκων, εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλε καὶ δυσχρηστίαν. ὅτε δὲ ταῦθ᾽ ὑπερπετῆ γίγνοιτο, τοῖς ἐλάττοσι κατὰ λόγον ἀεὶ πρὸς τὸ παρὸν ἀπόστημα χρώμενος, εἰς

6. Et iſti quidem rebus hoc modo concinnatis, turres inuadere cogitabant. verum Archimedes, de quo ante diximus, tormentis ad quoduis interuallum mittendi tela praeparatis, intentioribus quidem et maioribus qua balliſtis qua catapultis procul inuadentes Romanos vulnerans, eo difficultatum adigebat, vt, quo ſe verterent, neſcirent. vbi vero haec tormenta vltra hoſtem tela mittere coeperunt, minoribus

τοιαύτην ἤγαγε διατροπὴν, ὥστε καθόλυ κωλύειν αὐτῶν τὴν ὁρμὴν καὶ τὸν ἐπίπλυν, ἕως ὁ Μάρκος δυσθετύμενος ἠναγκάσθη, λάθρα νυκτὸς ἐπιποιήσασθαι τὴν παραγωγήν. γενομένων δ' αὐτῶν ἐντὸς βέλυς πρὸς τῇ γῇ, πάλιν ἑτέραν ἡτοιμάκει παρασκευὴν πρὸς τὺς ἀπομαχομένυς ἐκ τῶν πλοίων. ὡς ἀνδρομήκυς ὕψυς κατεπύκνωσε τρήμασι τὸ τεῖχος, ὡς παλαιστιαίοις τὸ μέγεθος κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. οἷς τοξότας καὶ σκορπίδια παραστήσας ἐντὸς τῦ τείχυς, καὶ βάλλων διὰ τύτων, ἀχρήστυς ἐποίει τὺς ἐπιβάτας. ἐξ ὖ καὶ μακρὰν ἀφεστῶτας, καὶ σύνεγγυς ὄντας τὺς πολεμίυς, ὐ μόνον ἀπράκτυς παρεσκεύαζε πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς, ἀλλὰ καὶ διέφθειρε τὺς πλείστυς αὐτῶν. ὅτε δὲ τὰς σαμβύκας ἐγχειρίσαιεν ἐξαίρειν, ὄργανα παρ' ὅλον τὸ τεῖχος ἡτοιμάκει, τὸν μὲν λοιπὸν χρόνον ἀφανῆ, κατὰ δὲ τὸν τῆς χρείας καιρὸν ἐκ τῶν ἔσω μερῶν ὑπὲρ τῦ τείχυς ἀνιστάμενα καὶ προσπίπτοντα πολὺ τῆς ἐπάλξεως ταῖς κεραίαις. ὧν τινὰ μὲν ἐβάσταζε λίθυς ὐκ ἐλάττυς δέκα ταλάντων, τινὰ δὲ σηκώματα μολίβδινα. λοιπὸν, ὅτε συνεγγίζοιεν αἱ σαμβύκαι, τότε περιαγόμεναι καρχησίῳ πρὸς τὸ δέον αἱ κεραῖαι διά τινος χαστηρίας, ἀφίεσαν εἰς τὸ κατασκεύασμα τὸν λίθον. ἐξ ὖ συνέβαινε, μὴ μόνον αὐ-

pro ratione praesentis interualli subinde vtens, vsque adeo Romanum confudit, vt impetum illius atque inuasionem penitus impediret. ad extremum M. Marcellus his difficultatibus circumuentus, clam silentio noctis naues propius admouere est coactus. quae postquam intra teli iactum terrae appropinquassent, alium rursus apparatum aduersus eos, qui e nauibus dimicabant, idem vir praestruxerat. murum crebris cauis ad humanae staturae modum, sed quae extrinsecus palmares essent, aperuit. ibi sagittariis ac scorpiunculis ab interiore muri parte appositis, per istos petens hostem, inutiles nauium Romanarum epibatas reddebat. ex quo eueniebat, vt inimicos, et procul positos, et in proximo stantes, non solum quicquam eorum exsequi vetaret, quae proposuerant, sed etiam plurimos illorum occideret. Porro vbi Sambucas conarentur erigere, tormenta per totum murum dispofuerat, quae reliquo tempore non apparebant: verum quando opus erat, ab interiore parte supra moenia se attollebant, et longe vltra propugnacula vltimo suo rostro prominebant. Horum alia non minora decem pondo saxa gestabant: alia, plumbi libramenta. quando igitur appropinquabant Sambucae, tum enimuero tormentorum istorum rostra fune carchesio per machinam schasteriam circumacta, prout postulabat vsus, saxum in fabricam demittebant. ita fiebat, vt

τὸ

τὸ συνθραύεσθαι τὄργανον, ἀλλὰ καὶ τὴν ναῦν, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ κινδυνεύειν ὁλοσχερῶς.

7. Τινά τε τῶν μηχανημάτων πάλιν ἐπὶ τὰς ἐφορμῶντας καὶ προβεβλημένας γέῤῥα, καὶ διὰ τούτων ἠσφαλισμένους πρὸς τὸ μηδὲν πάσχειν ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ τείχους φερομένων βελῶν, ἠφίει μὲν καὶ λίθους συμμέτρους πρὸς τὸ φεύγειν ἐκ τῆς πρώρας τοὺς ἀγωνιζομένους. ἅμα δὲ καὶ καθίει χεῖρα σιδηρᾶν ἐξ ἁλύσεως δεδεμένην, ᾗ δραξάμενος ὁ τὴν κεραίαν οἰακίζων, ὅθεν ἐπιλάβοιτο τῆς πρώρας, κατῆγε τὴν πτέρναν τῆς μηχανῆς ἐντὸς τοῦ τείχους. ὅτε δὲ κουφίζων τὴν πρώραν ὀρθὸν ποιήσειε τὸ σκάφος ἐπὶ πρύμναν, τὰς μὲν πρώρας τῶν ὀργάνων εἰς ἀκίνητον καθίστα· τὴν δὲ χεῖρα καὶ τὴν ἅλυσιν ἐκ τῆς μηχανῆς ἐξέρραινε διά τινος χαστηρίας. οὗ γενομένου, τινὰ μὲν τῶν πλοίων πλάγια κατέπιπτε, τινὰ δὲ καὶ κατεστρέφετο· τὰ δὲ πλεῖστα τῆς πρώρας ἀφ᾽ ὕψους ῥιφθείσης βαπτιζόμενα, πλήρη θαλάττης ἐγίγνετο καὶ ταραχῆς. Μάρκος δὲ δυσχρηστούμενος ἐπὶ τοῖς ἀπαντωμένοις ὑπ᾽ Ἀρχιμήδους, καὶ θεωρῶν μετὰ βλάβης καὶ χλευασμοῦ τοὺς ἔνδον ἀποτριβομένους αὐτοῦ τὰς ἐπιβολάς, δυσχερῶς μὲν ἔφερε τὸ συμβαῖνον· ὅμως δ᾽ ἐπισκώπτων τὰς αὐτοῦ πράξεις ἔφη, ταῖς μὲν ναυσὶν αὐτοῦ κυαθίζειν ἐκ θαλάττης Ἀρχιμήδη· τὰς δὲ σαμβύκας ῥαπιζομένας,

non machina dumtaxat confringeretur, sed et nauis quoque ipsa, et qui in ea essent, grauissime periclitarentur.

7. Erant rursus alia machinamenta, quae in hostes inuadentes et pluteis munitos, atque eorum ope aduersus tela e muro missa tutos, trabes saxaque ita commensurate librabant, vt dimicantes in prora fugere cogerent. Simul etiam manum ferream catena religatam demittebat, per quam is, qui rostra machinarum velut nauis gubernacula regebat, vbi prehendisset prorae partem, quae prehendi commode poterat, machinae calcem (quae erat pars altera eius intra moenia) deorsum adducebat. postquam autem prora in altum sublata nauigium in puppim erexerat, machinarum proras immotas reddebat: manum vero et catenam tunc ope schasteriae e machina eximebat. quo facto pars nauium in latus concidebat; pars in os vertebantur; pleraeque prora ex alto deiecta demersae maris aqua pariter ac tumultu complebantur. Hisce Archimedis inuentis quum ad consilii inopiam redigeretur Marcellus, quumque sua omnia incepta ab oppidanis eludi non absque damno suo et opprobrio videret; etsi casum hunc iniquo animo ferebat: illius tamen facta subsannans, Archimedem dixit nauibus suis ceu trullis aquam haurire; sambucas vero suas colaphis

ὥσπερ

ὥσπερ ἐκσπόνδους μετ' αἰσχύνης ἐκπεπτωκέναι. καὶ τῆς μὲν κατὰ θάλατταν πολιορκίας τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος.

8. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄππιον εἰς παραπλησίους ἐμπεσόντες δυσχερείας, ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς. ἔτι μὲν γὰρ ὄντες ἐν ἀποστήματι, τοῖς τε πετροβόλοις καὶ καταπέλταις τυπτόμενοι διεφθείροντο, διὰ τὸ θαυμάσιον εἶναι τὴν τῶν βελῶν κατασκευήν, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, ὡς ἂν Ἱέρωνος μὲν χορηγοῦ γεγονότος, ἀρχιτέκτονος δὲ καὶ δημιουργοῦ τῶν ἐπινοημάτων Ἀρχιμήδους. συνεγγίζοντές γε μὴν πρὸς τὴν πόλιν, οἱ μὲν ταῖς διὰ τείχους τοξοτίσιν, ὡς ἐπάνω προεῖπον, κακούμενοι, συνεχῶς εἴργοντο τῆς προσόδου· οἱ δὲ μετὰ τῶν γέρρων βιαζόμενοι, ταῖς τῶν κατὰ κορυφὴν λίθων καὶ δοκῶν ἐμβολαῖς διεφθείροντο. οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ταῖς χερσὶ ταῖς ἐκ τῶν μηχανῶν ἐκακοποίουν, ὡς καὶ πρότερον εἶπα. σὺν αὐτοῖς γὰρ τοῖς ὅπλοις τοὺς ἄνδρας ἐξαιροῦντες ἐῤῥίπτουν. τὸ δὲ πέρας, ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ συνεδρεύσαντες μετὰ τῶν χιλιάρχων οἱ περὶ τὸν Ἄππιον, ὁμοθυμαδὸν ἐβουλεύσαντο πάσης ἐλπίδος πεῖραν λαμβάνειν, πλὴν τοῦ διὰ πολιορκίας ἑλεῖν τὰς Συρακούσας, ὡς καὶ τέλος ἐποίησαν. ὀκτὼ γὰρ μῆνας τῇ πόλει προσκαθεζόμενοι, τῶν μὲν ἄλλων στρατηγημάτων

percussas ceu foedere exclusas cum ignominia e compotatione esse eiectas. Ac mari quidem tentatae oppugnationis exitus hic fuit.

8. Sed et Appius quum in easdem difficultates incidisset, incepto destitit. cuius milites dum adhuc longius aberant, petrariis et catapultis icti concidebantur. erat namque telorum apparatus tam copia quam vsu atque efficacia admirabilis: vtpote ad quem rex Hiero sumtus praebuerat, industriam vero atque inuentionem Archimedes, operum illorum architectus et opifex. vbi vero propius murum subibant Appii milites, alii e fenestris muralibus, de quibus ante dictum, continuis vulneribus acceptis, accessu prohibebantur: aliis, qui pluteis tecti vi conabantur irrumpere, qua saxis qua trabibus recta in caput immissis trucidabantur. afferebant et illae e machinis manus, de quibus ante diximus, damnum haut mediocre: abreptos enim cum ipsis armis viros iactabant et affligebant. tandem Appius vbi se in castra recepisset, et in concilium Tribunos adhibuisset, de communi omnium sententia placuit, ad capiendas Syracusas spem omnem esse periclitandam, sola vi excepta; quod et ad extremum fecerunt. nam quum menses octo vrbem obsiderent: sollertis quidem et vafri consilii, vel audacis facinoris nullum exemplum re-

των ἢ τολμημάτων ἐδενὸς ἀπέςηται· τῷ δὲ πολιορκεῖν ἐδέποτε ἔτι πεῖραν λαβεῖν ἐθάῤῥησαν. ὕτως εἷς ἀνὴρ καὶ μία τέχνη, δεόντως ἡρμοσμένη πρὸς ἔνια τῶν πραγμάτων, μέγα τι χρῆμα φαίνεται γίγνεσθαι καὶ θαυμάσιον. ἐκεῖνοι γὲν τηλικαύτας δυνάμεις ἔχοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰ μὲν ἀφέλοι τις πρεσβύτην ἕνα Συρακεσίων, παραχρῆμα τῆς πόλεως κυριεύσειν ἤλπιζον· τέτε δὲ συμπαρόντος, ἐκ ἐθάῤῥεν ἐδ' ἐπιβάλλεσθαι κατά γε τὸτον τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀμύνασθαι δυνατὸς ἦν Ἀρχιμήδης. ἐ μὴν ἀλλὰ νομίσαντες, μάλιςἂν ὑπὸ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐνδείας διὰ τὸ πλῆθος τὲς ἔνδον ὑποχειρίες σφίσι γενέσθαι, ταύτης ἀντείχοντο τῆς ἐλπίδος, καὶ τὰς μὲν ναυσὶ τὰς κατὰ θάλατταν ἐπικερίας αὐτῶν ἐκώλυον, τῷ δὲ πεζῷ ςρατεύματι τὰς κατὰ γῆν. βελόμενοι δὲ μὴ ποιεῖν ἄπρακτον τὸν χρόνον, ἐν ᾧ προτεδρεύεσι ταῖς Συρακέσαις, ἀλλ' ἅμα τι καὶ τῶν ἐκτὸς χρησίμων κατασκευάζεσθαι, διεῖλον οἱ ςρατηγοὶ σφᾶς αὐτὲς καὶ τὴν δύναμιν· ὥςε τὸν μὲν Ἄππιον, ἔχοντα δύο μέρη, προσκαθῆσθαι τοῖς ἐν τῇ πόλει, τὸ δὲ τρίτον ἀναλαβόντα Μάρκον ἐπιπορεύεσθαι τὲς Καρχηδονίων αἱρεμένες κατὰ τὴν Σικελίαν.

liquerunt inexpertum; at vim apertam moliri numquam sunt ausi. Adeo vir vnus et vna ars ad aliquod inceptum, vti par est, probe accommodata, magnam atque admirabilem vim habere deprehenditur. Romani igitur tot pedestribus maritimisque instructi copiis, si vnum senem Syracusarum vrbe eximeres, oppido statim se potituros existimabant; illo vero praesente et suos adiuuante, ne tentare quidem oppugnationem sustinebant: certe non illo modo, cui impediendo par erat Archimedes. Quoniam autem ingens erat inclusorum multitudo, expeditissimam vrbis capiendae rationem esse inopiam commeatuum, arbitrabantur Romani, in eamque spem incumbebant. quae igitur mari aduentare poterant subsidia, classe prohibebant: quae terra, copiis terrestribus. Et ne sine aliquo fructu tempus omne, quo Syracusas obsidebant, ipsis periret, sed eadem opera apud gentes exteras aliquid e re sua patrarent, exercitum ita partiti sunt imperatores, vt cum duabus partibus vrbem obsideret Appius, tertiam acciperet Marcellus, et per Siciliam fines eorum infestaret, qui cum Carthaginiensibus sentiebant.

Ὅτι

Ὅτι Φίλιππος Ἄρατον ἀνεῖλε φαρμάκῳ· καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ μετριότητος, καὶ τιμῶν ἡρωϊκῶν.

9 Φίλιππος δὲ τοὺς μὲν Μεσσηνίους, πολεμίους γεγονότας, οὐδὲν ἄξιον ἠδυνήθη λόγου βλάψαι, καίπερ ἐπιβαλλόμενος κακοποιεῖν αὐτῶν τὴν χώραν· εἰς δὲ τοὺς ἀναγκαιοτάτους τῶν φίλων τὴν μεγίστην ἀσέλγειαν ἐναπεδείξατο. Τὸν γὰρ πρεσβύτερον Ἄρατον, δυσαρεστηθέντα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένοις ἐν τῇ Μεσσήνῃ, μετ' οὐ πολὺ μετὰ Ταυρίωνος, τοῦ χειρίζοντος αὐτῷ τὰ κατὰ Πελοπόννησον, ἐπανείλετο φαρμάκῳ. παραυτίκα μὲν οὖν ἠγνοεῖτο παρὰ τοῖς ἐκτὸς τὸ γεγονός· καὶ γὰρ ἦν ἡ δύναμις οὐ τῶν παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἀπολλυουσῶν, ἀλλὰ χρόνον ἔχουσα καὶ διάθεσιν ἐργαζομένη. τόν γε μὴν Ἄρατον αὐτὸν οὐκ ἐλάνθανε τὸ κακόν· ἐγένετο δὲ δῆλον ἐκ τούτων. ἅπαντας γὰρ ἐπικρυπτόμενος τοὺς ἄλλους, πρὸς ἕνα τῶν ὑπηρετῶν Κεφάλωνα διὰ τὴν συνήθειαν οὐκ ἔστεξε τὸν λόγον· ἀλλ' ἐπιμελῶς αὐτῷ κατὰ τὴν ἀρρωστίαν τοῦ προειρημένου συμπαρόντος, καί τι τῶν πρὸς τῷ τοίχῳ πτυσμάτων ἐπισημηναμένου δίαιμον ὑπάρχον, εἶπε· Ταῦτα τἀπίχειρα τῆς φιλίας, ὦ Κεφάλων, κεκομίσμεθα τῆς πρὸς Φίλιππον. οὕτως ἐστὶ μέγα τι καὶ καλὸν χρῆμα μετριότης, ὥστε μᾶλλον ὁ παθὼν τοῦ πρά-

Philippus rex Aratum veneno sustulit. et de moderatione eiusdem Arati ac consecratione a morte.

9. Messenios Philippus hostes declaratos memorabili vllo damno afficere non valuit, quantumuis vastare ac populari fines eorum aggressus; in amicos vero praecipua necessitudine sibi iunctos idem rex foeda facinora, eaque maxima, edidit. Seniorem enim Aratum, quod minus probasset, quae ipse Messenae fecerat, non multo post opera vsus Taurionis, qui res illius in Peloponneso administrabat, veneno sustulit. Ac principio quidem ignota ceteris res fuit, neque enim ea vis erat pharmaci, vt in ipso statim articulo necaret: sed mora temporis corporis valetudinem afficiebat. ipsum vero Aratum non latebat malum. quod hoc modo palam est factum. Is omnes alios rem celans, apud vnum e famulis Cephalonem, quia familiariter eo vtebatur, linguam non tenuit: sed quum aegrotanti sibi ille adesset, assiduam et diligentem operam nauans, atque is vnum e sputis, quis paries erat consputus, sanguine mixtum esse obseruasset: Haec nos praemia, o Cephalo, inquit Aratus, amicitiae nostrae erga Philippum retulimus. Adeo magna et praeclara res est animi moderatio, vt eum, qui acceperat iniuriam, potius,

ἑαυτοῦ

ξαντος ᾐσχύνετο τὸ γεγονὸς, εἰ τοσέτων καὶ τηλικέτων κεκοινωνηκὼς ἔργων ἐπὶ τῷ τῦ Φιλίππυ συμφέροντι, τοιαῦτα τἀπίχειρα κεκόμισαι τῆς εὐνοίας. ὗτος μὲν ὖν καὶ διὰ τὸ πολλάκις τῆς ἀρχῆς τετευχέναι παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν εἰς τὸ ἔθνος εὐεργεσιῶν, μεταλλάξας τὸν βίον, ἔτυχε πρεπέσης τιμῆς καὶ παρὰ τῇ πατρίδι καὶ παρὰ τῷ κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν. καὶ γὰρ θυσίας αὐτῷ καὶ τιμὰς ἡρωϊκὰς ἐψηφίσαντο, καὶ συλλήβδην, ὅσα πρὸς αἰώνιον ἀνήκει μνήμην· ὥς᾽, εἴπερ καὶ περὶ τὰς ἀποιχομένυς ἐςι τις αἴσθησις, εἰκὸς, εὐδοκεῖν αὐτὸν καὶ τῇ τῶν Ἀχαιῶν εὐχαριςίᾳ, καὶ ταῖς ἐν τῷ ζῆν κακοπραγίαις καὶ κινδύνοις.

quam auctorem iniuriae, facti puderet, quod posttot tantarumque rerum consilia cum Philippo consociata, et magno quidem eius bono, hoc ipse demum beneuolentiae suae praemium ferret. Ceterum Arato, qui praetura Achaeorum toties erat functus, gentemque suam tot ac tantis beneficiis affecerat, postquam diem suum obiisset, cum patria, tum commune Achaeorum pares meritis honores detulerunt. nam et sacrificia et cultum heroibus debitum ei decreuerunt, et, vt verbo expediam, quicquid ad memoriam defuncti aeternitati consecrandam facit: vt, si quis mortuis inest sensus, in animo grato Achaeorum ex omnibus aerumnis et periculis, quae viuus sustinuit, acquiescere ipsum par sit ac rationi consentaneum.

Ὅτι ὁ Φίλιππος Λίσσυ τῆς ἐν Ἰλλυρίδι πόλεως καὶ Ἀκρολίσσου παραδόξως ἐγκρατὴς ἐγένετο.

Quomodo Philippus Lissum vrbem in Illyrico, et Acrolissum eiusdem vrbis arcem per vim occuparit.

10. Πάλαι δὲ τῇ διανοίᾳ περὶ τὸν Λίσσον καὶ τὸν Ἀκρόλισσον ὢν, καὶ σπυδάζων ἐγκρατὴς γενέσθαι τῶν τόπων τύτων, ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως. ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ διελθὼν τὰ ςενὰ, κατέζευξε παρὰ τὸν Ἀρδάξανον ποταμὸν, ὁ μακρὰν τῆς πόλεως. θεωρῶν δὲ τόν τε τῦ Λίσσυ περίβολον, καὶ τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ καὶ τὰ πρὸς τὴν

10. Quum Philippus iampridem Lissum et Acrolissum animo agitaret, eaque loca in potestatem suam redigere studeret: exercitum eo ducere instititꞏ confecto autem bidui itinere, ac superatis faucibus, propter fluuium Ardaxanum, non procul ab vrbe consedit. ibi quum Lissi ambitum animaduertisset, et qua mare et qua continentem spectat, egregie tum na-

μεσό-

μεσόγαιον ἠσφαλισμένον διαφερόντως καὶ φύσει καὶ κατασκευῇ, τόν τε παρακείμενον Ἀκρόλισσον αὐτῷ καὶ διὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν, καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἐρυμνότητα τοιαύτην ἔχοντα φαντασίαν, ὥστε μηδ᾽ ἂν ἐλπίσαι μηδένα κατὰ κράτος ἑλεῖν· τῆς μὲν περὶ τούτων ἐλπίδος ἀπέστη τελέως, τῆς δὲ πόλεως οὐ λίαν ἀπήλπισε. συνθεωρήσας δὲ, τὸ μεταξὺ διάστημα τοῦ Λίσσου, καὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἀκρόλισσον πρόποδος σύμμετρον ὑπάρχον πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τὴν κατὰ τῆς πόλεως, κατὰ τοῦτο διενοήθη, συστησάμενος ἀκροβολισμὸν χρήσασθαι στρατηγήματι πρὸς τὸ παρὸν οἰκείῳ. δοὺς δὲ μίαν ἡμέραν πρὸς ἀνάπαυσιν τοῖς Μακεδόσι, καὶ παρακαλέσας ἐν αὐτῇ τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, τὸ μὲν πολὺ μέρος καὶ χρησιμώτατον τῶν εὐζώνων, ἔτι νυκτὸς, εἴς τινας φάραγγας ὑλώδεις ἔκρυψε, κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς μεσογαίου τόπον ὑπὲρ τὸ προειρημένον διάστημα· τοὺς δὲ πελταστὰς εἰς τὴν ἐπαύριον ἔχων, καὶ τὸ λοιπὸν μέρος τῶν εὐζώνων, ἐπὶ θάτερα τῆς πόλεως κατὰ θάλατταν ἐχρῆτο τῇ πορείᾳ. περιελθὼν δὲ τὴν πόλιν, καὶ γενόμενος κατὰ τὸν προειρημένον τόπον, δῆλος ἦν ὡς ταύτῃ ποιησόμενος τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἀνάβασιν. οὐκ ἀγνοουμένης δὲ τῆς τοῦ Φιλίππου παρουσίας, ἦν πλῆθος ἱκανὸν ἐξ ἁπάσης τῆς πέριξ Ἰλλυρίδος εἰς τὸν Λίσσον ἠθροισμένον. τῷ μὲν

tura loci tum arte munitum, Acrolissum quoque ei adiacentem, partim quia mire in altum est sublatus, partim ob reliquam munitionem, eiusmodi prae se ferre speciem, vt posse illa loca abs se per vim capi nemo sperare homo deberet: omnem penitus de hac occupanda spem abiiciens, de vrbe capienda non omnem plane spem posuit. Obseruauerat rex, interuallum medium inter Lissum et prominentem montis radicem, vbi est Acrolissus, apte situm esse ad moliendam vrbis oppugnationem. igitur leui proelio eo loci instituto, vafro quodam consilio eoque admodum opportuno vti statuit. Vnum Macedonibus ad quiescendum vbi concessisset diem, atque interim, vti res atque tempus monebat, eos esset cohortatus: inter syluosas conualles versus mediterraneam regionem, supra illud, de quo iam diximus, spatium, ante primum diluculum maiorem ac meliorem suorum expeditorum partem occultat. ipse insequenti die ab altera vrbis parte cetratos, et quod supererat expeditorum, secundum littus ducere. postquam vrbis circuitum esset emensus, et ad dictum antea locum iam peruenisset, nemo dubitabat, quin ab illa parte ad vrbem adoriendam esset ascensurus. et quoniam notus erat omnibus Philippi aduentus, ex vniuerso circumcirca Illyrico magna hominum multitudo Lissum

γαρ

γὰρ Ἀκρολίσσῳ διὰ τὴν ὀχυρότητα πιϛεύοντες, μετρίαν τινὰ τελέως εἰς αὐτὸν ἀπένειμαν Φυλακήν.

11. Διόπερ ἅμα τῷ συνεγγίζειν τὰς Μακεδόνας, εὐθέως ἐκ τῆς πόλεως ἐξεχέοντο, θαῤῥȣ̃ντες ἐπί τε τῷ πλήθει καὶ ταῖς τῶν τόπων ὀχυρότησι. τὰς μὲν ȣ̃ν πελταϛὰς ὁ βασιλεὺς ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἐπέϛησε· τοῖς δὲ κȣ́Φοις παρήγγειλε προβαίνειν πρὸς τὰς λόΦȣς, καὶ συμπλέκεϛθαι πρὸς τὰς πολεμίȣς ἐῤῥωμένως. ποιȣ́ντων δὲ τὸ παραγγελθὲν, ἐπὶ ποσὸν μὲν ὁ κίνδυνος πάριϛος ἦν· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ταῖς δυχωρίαις εἴξαντες οἱ παρὰ τȣ̃ Φιλίππȣ καὶ τῷ πλήθει τῶν πολεμίων, ἐτράπησαν. καταΦυγόντων δὲ τȣ́των εἰς τὰς πελταϛὰς, οἱ μὲν ἐκ τῆς πόλεως καταΦρονήσαντες προῄεσαν, καὶ συγκαταβάντες ἐν τοῖς ἐπιπέδοις προσεμάχοντο τοῖς πελταϛαῖς· οἱ δὲ τὸν Ἀκρόλισσον Φυλάσσοντες, θεωρȣ̃ντες τὸν Φίλιππον ἐκ διαδοχῆς ταῖς σπείραις ἐπὶ πόδα ποιȣ́μενον τὴν ἀναχώρησιν, καὶ δόξαντες τοῖς ὅλοις αὐτὸν εἴκειν, ἔλαθον ἐκκληθέντες διὰ τὸ πιϛεύειν τῇ Φύσει τȣ̃ τόπȣ. κἄπειτα κατ᾽ ὀλίγȣς ἐκλιπόντες τὸν Ἀκρόλισσον, κατέῤῥεον ταῖς ἀνοδίαις εἰς τὰς ὁμαλὰς καὶ πεδινὰς τόπȣς, ὡς ἤδη τινὸς ὠΦελείας καὶ τροπῆς τῶν πολεμίων ἐσομένης. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τȣ̃τον οἱ τὰς ἐνέδρας ἐκ τῆς μεσογαίας διειληΦότες, ἀΦανῶς ἐξαναϛάντες, ἐνεργὸν ἐποιήσαντο τὴν

conuenerat. Acroliſſo enim tuendo paruam oppido manum, ſatis natura munitum locum eſſe rati, delegauerant.

11. Statim igitur ad primum appropinquantium Macedonum conſpectum, qui in vrbe erant, qua numero, qua ſitu locorum munitiſſimorum freti, extra muros ruere. Rex cetratos in plano locis opportunis locat, leuem armaturam ad colles progredi et pugnam cum hoſte acriter capeſſere iubet. quibus imperata facientibus, aequo marte aliquamdiu pugnatur. ſed mox regii, partim locorum iniquitati, partim multitudini hoſtium cedentes, terga vertunt. vbi vero ad cetratos iſti ſe recepiſſent, oppidani prae contemtu pergere vlterius, ac tandem deſcendere in campos auſi, cum cetratis manum conſerunt. praeſidiarii Acroliſſo impoſiti, cognito, Philippum ſenſim ceſſimque per interualla ſubſiſtendo ſuas cohortes reducere, vniuerſa pugna cedere illum arbitrantes, naturaque loci confiſi, per imprudentiam auocari ſe a ſtatione patiuntur: deinde Acroliſſum paullatim deſerunt, et, quaſi verſis in fugam hoſtibus praeda eſſet aliqua futura, per deuios calles ad plana et campeſtria loca magno impetu deueniunt. tum vero, qui in inſidiis ad partem mediterraneam fuerant diſpoſiti, nemine animaduertente coorti, Acroliſſum ſtrenue ac fortiter

το τὴν ἔφοδον, ἅμα δὲ τέτοις ἐκ μεταβολῆς οἱ πελτασαὶ συνεπέθεντο τοῖς ὑπεναντίοις. ἐ συμβάντος διαταραχθέντες, οἱ μὲν ἐκ τῆ Λίσσε σποράδην ποιέμενοι τὴν ἀναχώρησιν διεσώζοντο πρὸς τὴν πόλιν· οἱ δὲ τὸν Ἀκρόλισσον ἐκλιπόντες, ἀπετμήθησαν ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐξαναςάντων. διὸ καὶ συνέβη τὸ μὲν ἀνέλπισον, τὸν Ἀκρόλισσον παραχρῆμα ληφθῆναι χωρὶς κινδύνων· τὸν δὲ Λίσσον τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ, μετὰ μεγάλων ἀγώνων ποιησαμένων τῶν Μακεδόνων ἐνεργὲς καὶ καταπληκτικὰς προσβολάς. Φίλιππος μὲν ὖν, παραδόξως ἐγκρατὴς γενόμενος τῶν προειρημένων τόπων, ἅπαντας τὲς πέριξ ὑποχειρίες ἐποιήσατο διὰ ταύτης τῆς πράξεως, ὡς τὲς πλείςες τῶν Ἰλλυριῶν ἐθελοντὴν ἐπιτρέπειν αὐτῷ τὰς πόλεις. ἐδεμία γὰρ ὀχυρότης εἶναι πρὸς τὴν Φιλίππε βίαν, ἐδ᾽ ἀσφάλεια τοῖς ἀντιταττομένοις πρεφαίνετο, κεκρατημένων μετὰ βίας τῶν προειρημένων ὀχυρωμάτων.

inuadunt. simul cetrati, repente in hostem versi, praelium cum illis ineunt: omnibus nouitate huius casus perturbatis, qui Lisso egressi fuerant, quum huc illuc dissipati pedem referrent, in vrbem ad extremum se recipiebant. iis vero, qui Acrolisso exierant, viam ad reditum, qui ex insidiis excitati fuerant, praecluserunt. ita factum est, vt arx quidem, quod sperare nemo foret ausus, statim sine periculo caperetur; Lissus vero postridie eius diei, idque magnis certaminibus prius editis, postquam acres ac terribiles a Macedonibus impressiones essent factae. Philippus igitur, velut miraculo dictis iam locis potitus, hoc vno facinore adeo vicinos omnes sibi reddidit obnoxios, vt plerique in Illyrico vitro vrbes suas fidei illius permitterent. semel enim per vim expugnatis illis propugnaculis, nulla amplius munitio violentiae Philippi par futura, neque, si quis se illi opponeret, vllus ad salutem receptus supersuturus vulgo omnibus videbatur.

Ὅτι Ἀχαιὸς, ἐν τῇ Σαρδέων ἄκρᾳ πολιορκέμενος, προδοσίᾳ Βώλιδος τῦ Κρητὸς ὑποχείριος τοῖς ἐχθροῖς ἐγένετο, καὶ Ἀντιόχῳ παρεδόθη σὺν αἰκίᾳ δικαιωθησόμενος.

Quomodo Achaeus, qui in Sardium arce obsessus tenebatur, vbi proditione Bolidis Cretensis in potestatem hostium deuenisset, Antiocho cruciandus traditur.

12. Βῶλις ἦν ἀνὴρ, γένει μὲν Κρὴς· χρόνον δὲ πολὺν ἐν τῇ βασιλείᾳ διατετριφὼς

12. Bolis erat genere Cretensis, sed qui longo tempore in aula Ptolemaeo-

δυ ἡγε-

ἐν ἡγεμονικῇ προστασίᾳ, δοκῶν δὲ καὶ σύνεσιν ἔχειν καὶ τόλμαν παράβολον, καὶ τριβὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ὀυδενὸς ἐλάττω. τοῦτον ὁ Σωσίβιος διὰ πλειόνων λόγων πιστωσάμενος, καὶ παρασκευάσας εὔνουν ἑαυτῷ καὶ πρόθυμον, ἀναδίδωσι τὴν πρᾶξιν, ὡς οὐδὲν ἂν τῷ βασιλεῖ μεῖζον χαρίσαιτο κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς, ἢ συνεπινοήσας, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ δύναται σῶσαι τὸν Ἀχαιόν. τότε μὲν οὖν διακούσας ὁ Βῶλις, καὶ φήσας, ἐπισκέψασθαι περὶ τῶν εἰρημένων, ἐχωρίσθη. δοὺς δὲ λόγον ἑαυτῷ, καὶ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας προσελθὼν πρὸς τὸν Σωσίβιον, ἀνεδέξατο τὴν πρᾶξιν εἰς αὑτὸν, φήσας, καὶ γεγονέναι χρόνον πλείω ἐν ταῖς Σάρδεσι, καὶ τῶν τόπων ἐμπειρεῖν, καὶ τὸν Καμβῦλον, τὸν ἡγεμόνα τῶν παρ' Ἀντιόχου στρατευομένων Κρητῶν, οὐ μόνον πολίτην, ἀλλὰ καὶ συγγενῆ καὶ φίλον ὑπάρχειν αὐτῷ. συνέβαινε δὲ καὶ τὸν Καμβῦλον καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦτον ταττομένους Κρῆτας πεπιστεῦσθαί τι τῶν φυλακτηρίων, τῶν κατὰ τοὺς ὄπισθεν τόπους τῆς ἄκρας, οἵτινες κατασκευὴν μὲν οὐκ ἐπεδέχοντο, τῇ δὲ συνεχείᾳ τῶν ὑπὸ τὸν Καμβῦλον τεταγμένων ἀνδρῶν ἐτηροῦντο. τοῦ δὲ Σωσιβίου δεξαμένου τὴν ἐπίνοιαν, καὶ διειληφότος, ἢ μὴ δυνατὸν εἶναι, σωθῆναι τὸν Ἀχαιὸν ἐκ τῶν περιεστώτων, ἢ δυνατοῦ καθάπαξ ὑπάρχοντος, διὰ μηδενὸς ἂν ἑτέρου γενέσθαι τοῦτο βέλτιον, ἢ διὰ Βώ-

rum honoribus, qui solent tribui ducibus, esset vsus, vir prudentia, praecipiti audacia, et vsu rerum bellicarum nemini, vt erat hominum opinio, secundus. Propterea Sosibius vbi multis sermonibus fidem illius, beneuolentiam ac studium sibi conciliasset: patrandae rei consilium cum eo communicat, nihil ipsum impraesentiarum gratius regi praestare posse affirmans, quam si modum aliquem ac rationem liberandi Achaeum sollerter comminisceretur. Ea oratione audita Bolis, tum quidem, vbi cogitaturum se de iis, quae fuerant dicta, respondisset, discedit, re autem apud se expensa, altero tertioue die post Sosibium adit, atque in se negotium suscipit. quippe Sardibus perdiu se fuisse, locorum peritiam habere, Cambylum vero praefectum Cretensium, qui Antiocho militabant, non solum ciuem suum esse, verum etiam cognatum atque amicum. Cambylo huic et militibus, quis ipse imperabat, custodia fuerat commissa vnius e propugnaculis pone arcem sitis: quae muniri opere quum non possent, statione assidua Cambyleorum militum custodiebantur. Placuit Sosibio commentum: qui ita cum animo suo statuebat, aut plane eripi e praesenti calamitate non posse Achaeum, aut, si fieri omnino id posset, neminem mortalium melius, quam Bolidem, rem

λίδος, τοιαύτης δὲ συνδραμούσης καὶ περὶ τὸν Βῶλιν προθυμίας ταχέως ἐλάμβανε τὸ πρᾶγμα προκοπήν. ὅ τε γὰρ Σωσίβιος ἅμα μὲν προσεδίδου τῶν χρημάτων εἰς τὸ μηδὲν ἐλλείπειν εἰς τὰς ἐπιβολάς· πολλὰ δὲ, εὖ γενομένων, ὑπισχνεῖτο δώσειν. τὰς δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ σωζομένου χάριτας ἐξ ὑπερβολῆς αὔξων, εἰς μεγάλας ἐλπίδας ἦγε τὸν Βῶλιν. ὅ τε προειρημένος ἀνὴρ, ἕτοιμος ὢν πρὸς τὴν πρᾶξιν, οὐδένα χρόνον ὑπομείνας ἐξέπλευσε, συνθήματα λαβὼν καὶ πίστεις πρός τε Νικόμαχον εἰς Ῥόδον, ὃς ἐδόκει πατρὸς ἔχειν διάθεσιν κατὰ τὴν εὔνοιαν καὶ πίστιν πρὸς τὸν Ἀχαιὸν, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς Μελαγκόμαν εἰς Ἔφεσον. οὗτοι γὰρ ἦσαν, δι' ὧν καὶ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον Ἀχαιός τά τε πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας τὰς ἔξωθεν ἐπιβολὰς ἐχείριζε.

13 Παραγενόμενος δ' εἰς τὴν Ῥόδον, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν εἰς τὴν Ἔφεσον, καὶ κοινωσάμενος τοῖς προειρημένοις ἀνδράσι, καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἑτοίμους εἰς τὰ παρακαλούμενα, μετὰ ταῦτα Ἀριανόν τινα τῶν ὑφ' αὐτὸν ταττομένων διαπέμπεται πρὸς τὸν Καμβύλον, φήσας, ἐξαπεστάλθαι μὲν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ξενολογήσων, βούλεσθαι δὲ τῷ Καμβύλῳ συμμίξαι περί τινων ἀναγκαίων. διόπερ ᾤετο δεῖν τάξασθαι καιρὸν καὶ τόπον, ἐν ᾧ, μηδενὸς συνειδότος, αὐτοῖς συναντήσουσι. ταχὺ δὲ τοῦ Ἀριανοῦ συμμίξαντος

exsecuturum. cuius quum par studium atque alacritas concurreret, cito negotium est promotum. nam Sosibius pecuniam adfatim largiebatur, ne quid esset, quod propositum retardaret, multa etiam, vbi res habuisset exitum, se daturum pollicebatur: simul, a rege et illo ipso, cuius saluti consulebatur, mirifica quaedam beneficia Bolin manere confirmans, spe ingenti eius animum impleuerat. et ipse quoque Bolis ad rem exsequendam promtus, nulla interiecta mora, tesseris ac fidei pignoribus acceptis, Rhodum ad Nicomachum, (qui beneuolentia ac fide paternum Achaeo affectum praestabat) et Ephesum ad Melancomam nauigat. isti namque erant, quorum opera in communicandis cum Ptolemaeo consiliis et aliis omnibus externis negotiis, superioribus quoque temporibus vtebatur.

13. Rhodum vt venit ac mox Ephesum, cum dictis viris de hoc incepto locutus, eosque ad postulata sua paratos nactus, mox Arianum, vnum e suis, ad Cambylum cum hisce mandatis proficisci iubet: ab Alexandria missum se peregrino militi conducendo, de necessariis quibusdam rebus cum Cambylo velle conferre. censere igitur faciendum, vt tempus ac locum statuerent, vbi sine cuiusquam conscientia possent conuenire. Arianus cum Cambylo mox agit, suaque illi

τῷ

τῷ Καμβύλῳ, καὶ δηλώσαντος τὰς ἐντολὰς, ἑτοίμως ὁ προειρημένος ἀνὴρ ὑπήκουσε τοῖς παρακαλουμένοις, καὶ συνθέμενος ἡμέραν καὶ τόπον ἑκατέρῳ γνωστὸν, εἰς ὃν παρέσαι νυκτὸς, ἀπέπεμψε τὸν Ἀριανόν. ὁ δὲ Βῶλις, ἅτε Κρὴς ὑπάρχων, καὶ φύσει ποικίλος, πᾶν ἐβάσταζε πρᾶγμα, καὶ πᾶσαν ἐπίνοιαν ἐψηλάφα. τέλος δὲ συμμίξας τῷ Καμβύλῳ κατὰ τὴν τοῦ Ἀριανοῦ σύνταξιν, ἔδωκε τὴν ἐπιστολήν. ἧς τεθείσης εἰς τὸ μέσον, ἐποιοῦντο τὴν σκέψιν Κρητικήν. οὐ γὰρ ἐσκόπουν ὑπὲρ τῆς τοῦ κινδυνεύοντος σωτηρίας, οὐδ' ὑπὲρ τῆς τῶν ἐγχειρησάντων τὴν πρᾶξιν πίστεως, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς αὑτῶν ἀσφαλείας, καὶ τοῦ σφίσιν αὐτοῖς συμφέροντος. διόπερ ἀμφότεροι Κρῆτες ὄντες, συντόμως κατηνέχθησαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν γνώμην. αὕτη δ' ἦν, τὰ μὲν παρὰ τοῦ Σωσιβίου προδεδομένα δέκα τάλαντα διελέσθαι κοινῇ· τὴν δὲ πρᾶξιν Ἀντιόχῳ δηλώσαντας, καὶ συνεργῷ χρησαμένους ἐπαγγείλασθαι, τὸν Ἀχαιὸν ἐγχειριεῖν αὐτῷ, λαβόντας χρήματα, καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἀξίας τῆς προειρημένης ἐπιβολῆς. τούτων δὲ κυρωθέντων, ὁ μὲν Κάμβυλος ἀνεδέξατο, χειριεῖν τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον· ὁ δὲ Βῶλις ἐτάξατο, μετά τινας ἡμέρας πέμψειν τὸν Ἀριανὸν πρὸς τὸν Ἀχαιὸν, ἔχοντα παρά τε τοῦ Νικομάχου καὶ Μελαγκόμα σύνθημά τι καὶ γράμματα. περὶ δὲ τοῦ παρεισελ-

mandata exponit. Cambylus ad omnia, quae petebantur, paratum se ostendit, diem, locumque ambobus notum, ad quem noctu veniretur, constituit, ita Arianum remittit. at Bolis vtpote Cretensis, et homo instabilis, vnamquamque rem in animo secum versare, et omnes consiliorum vias expendere. tandem, vt erat cum Ariano constitutum, ad Cambylum accedit, epistolam ei tradit. qua in medium posita, Creticam super ea deliberationem instituunt. non enim de salute miseri, cui periculum impendebat, neque de fide sibi ab iis habita, qui hoc ipsis negotium crediderant, sed de propria securitate sua atque vtilitate consultabant. Itaque ambo quum essent Cretenses, breui disceptatione habita in eamdem sententiam sunt delapsi. ea erat, vt decem talenta, quae Sosibius in antecessum numerauerat, aequis partibus inter se diuiderent, Antiocho rem vt aperirent, sponderentque, si ope sua ipsos iret adiutum, et pecuniam in praesens largitus, spes in posterum ostenderet tanto incepto pares, fore vt Achaeum ipsi tradant. His ita firmatis, agendi cum Antiocho curam in se Cambylus recipit. Bolis post dies paucos Arianum se pollicetur missurum ad Achaeum, tesseram cum literis ab Nicomacho et Melancoma afferentem. qui vt in arcem remotis arbitris

θεῖν τὸν Ἀριανὸν εἰς τὴν ἄκραν ἀσφαλῶς, καὶ πάλιν ἀπελθεῖν, ἐκεῖνον ἐκέλευε φροντίζειν. ἐὰν δὲ προσδεξάμενος τὴν ἐπιβολὴν Ἀχαιὸς ἀντιφωνήσῃ τοῖς περὶ τὸν Νικόμαχον καὶ Μελαγκόμαν, οὕτως, ἔφη, δώσειν ὁ Βῶλις αὑτὸν εἰς τὴν χρείαν, καὶ συμμίξειν τῷ Καμβύλῳ. τῆς δὲ διατάξεως γενομένης τοιαύτης, χωρισθέντες ἔπραττον ἑκάτεροι τὰ συντεταγμένα.

14. Καὶ λαβὼν καιρὸν πρῶτον ὁ Κάμβυλος, προσφέρει τῷ βασιλεῖ τὸν λόγον. ὁ δ' Ἀντίοχος, πρὸς τρόπον αὐτῷ καὶ παραδόξου γενομένης τῆς ἐπαγγελίας, τὰ μὲν ὑπερχαρὴς ὤν, πάντ' ὑπισχνεῖτο, τὰ δὲ διαπιστῶν, ἐξήταζε τὰς κατὰ μέρος ἐπινοίας καὶ παρασκευὰς αὐτῶν. μετὰ δὲ ταῦτα πιστεύσας, καὶ νομίζων ὡσανεὶ σὺν θεῷ γίνεσθαι τὴν ἐπιβολὴν, ἠξίου καὶ πολλάκις ἐδεῖτο τοῦ Καμβύλου, συντελεῖν τὴν πρᾶξιν. τὸ δὲ παραπλήσιον ὁ Βῶλις ἐποίει πρὸς τὸν Νικόμαχον καὶ Μελαγκόμαν. οἱ δὲ, πιστεύοντες ἀπὸ τοῦ κρατίστου γίγνεσθαι τὴν ἐπιβολὴν, καὶ παραυτίκα τῷ Ἀριανῷ συνθέντες τὰς πρὸς τὸν Ἀχαιὸν ἐπιστολὰς γεγραμμένας συνθηματικῶς, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς, ἐξαπέστειλαν, παρακαλοῦντες πιστεύειν τοῖς περὶ τὸν Βῶλιν καὶ τὸν Κάμβυλον οὕτως, ὥστε τὸν κυριεύσαντα τῆς ἐπιστολῆς μὴ δύνασθαι γνῶναι μηδὲν τῶν ἐν αὐτῇ γεγραμμένων. ὁ δὲ Ἀριανὸς διὰ τοῦ Καμβύλου παρελθὼν εἰς

tuto ingrederetur, atque inde exiret, id vero curandum esse Cambylo. quod si inceptum probaret Achaeus, et Nicomacho ac Melancomae responderet, ipsum per se Bolim rem acturum, et Cambylum fore conuenturum. Hoc modo operas partiti, postquam discessum esset, suum vterque pensum curabant.

14. Cambylus igitur, vt primum se obtulit occasio, mentionem huius apud regem facit. Antiochus rei adeo sibi gratae atque eius inopinatae pollicitationem audiens, partim gaudio exultans, omnia polliceri, partim diffidens, consilia illorum singillatim velle cognoscere, et quam haberent eius perficiendi copiam. deinde fidem iam dictis habens, et velut deo auspice negotium institutum ratus, Cambylum rogare, multumque ac saepe orare, vt inceptum perficeret. Bolis quoque apud Nicomachum et Melancomam pariter operi instabat: qui fide sincera haec geri arbitrati, epistolas e vestigio ad Achaeum per notas, de quibus conuenerat, scriptas (qui mos erat ipsorum) componunt, iisque missis hortantur, vt Bolidi et Cambylo habere fidem ne dubitet. ita porro exaratae literae illae erant, vt, si forte in potestatem alicuius venissent, nihil eorum, quae intus erant scripta, posset cognoscere. Arianus

τὴν

τὴν ἄκραν, τὰ γεγραμμένα τοῖς περὶ τὸν Ἀχαιὸν ἀπέδωκε· καὶ συμπαρὼν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῖς γιγνομένοις, ἀκριβῶς τὸν κατὰ μέρος ὑπὲρ ἑκάστων ἀπεδίδε λόγον, πολλάκις μὲν καὶ ποικίλως ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸν Σωσίβιον καὶ Βῶλιν ἀνακρινόμενος, πολλάκις δὲ περὶ Νικομάχε καὶ Μελαγκόμα, μάλιςα δὲ περὶ τῶν κατὰ τὸν Καμβῦλον. ὐ μὴν ἀλλ᾽ αὐτοπαθῶς καὶ γενναίως ὑπέμενε τὰς ἐλέγχες, καὶ μάλιςα διὰ τὸ μὴ γινώσκειν τὸ συνέχον τῶν τῷ Καμβύλῳ καὶ Βώλιδι δεδογμένων. Ἀχαιὸς δὲ καὶ διὰ τῶν ἀνακρίσεων τῶν τε Ἀριανε, καὶ μάλιςα διὰ τῶν παρὰ τε Νικομάχε καὶ Μελαγκόμα συνθημάτων πιςεύσας, ἀντεφώνησε, καὶ παραχρῆμα πάλιν ἐξέπεμψε τὸν Ἀριανόν. πλεονάκις δὲ τέτε γενομένε παρ᾽ ἑκατέρων, τέλος οἱ περὶ τὸν Ἀχαιὸν ἐπέτρεψαν περὶ σφῶν τοῖς περὶ Νικόμαχον, ἅτε μηδεμιᾶς ἄλλης ἐλπίδος ἔτι καταλειπομένης πρὸς σωτηρίαν, καὶ πέμπειν ἐκέλευον ἅμα τῷ Ἀριανῷ τὸν Βῶλιν ἀσελήνε νυκτὸς, ὡς ἐγχειριῦντες αὐτές. ἦν γάρ τις ἐπίνοια περὶ τὸν Ἀχαιὸν τοιαύτη· πρῶτον μὲν διαφυγεῖν τὰς ἐνεςῶτας κινδύνες, μετὰ δὲ ταῦτα ποιήσασθαι διὰ προόδε τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰς κατὰ Συρίαν τόπες· πάνυ γὰρ εἶχε μεγάλας ἐλπίδας, ἐπιφανεὶς ἄφνω καὶ παραδόξως τοῖς κατὰ Συρίαν ἀνθρώποις, καὶ ἔτι διατρίβοντος Ἀντιόχε περὶ τὰς Σάρδεις, μέγα ποιήσειν κίνημα,

Cambyli opera in arcem admiſſus, literas Achaeo reddidit, et, qui a principio cunctis, quae geſta fuerant, interfuiſſet, exactam omnium ſingillatim rationem reddebat: quumque ſaepe ac varie de Soſibio ac Bolide interrogaretur curioſe, ſaepe etiam de Nicomacho et Melancoma, maxime autem de Cambylo: ipſe tamen, tamquam ex vero affectu agens et generoſo animo, examen quoduis ſuſtinebat, idque vel ea potiſſimum ratione, quia praecipua eorum, quae a Cambylo et Bolide decreta fuerant, ignorabat. Achaeus et iis motus, quae interrogatus reſponderat Arianus, et ante omnia notis illis fidem habens, quae ab Nicomacho et Melancoma acceperat, reſpondet, ac ſtatim Arianum remittit. itum reditum eſt vltro citroque ſaepius. tandem Achaeus, cui ſpes ſalutis nulla ſupererat alia, Nicomacho ſeſe permittit, mandatque illi, vt noctu ſilente luna cum Ariano Bolim mittat, cui ſe traditurus eſſet. Erant autem Achaei cogitationes huiuscemodi: omnium primum e praeſentibus periculis eſſe euadendum, deinde in ipſo exitu Syriae loca eſſe petenda. ſatis enim credebat magnaque in ſpe erat, ſi repente et inopinato, dum circa Sardeis adhuc moratur Antiochus, Syris hominibus ſe oſtendiſſet, ingentem motum iri excitatum, ſuamque praeſentiam An-

καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς τεύξεσθαι παρά τε τοῖς Ἀντιοχεῦσι καὶ τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην.

15. Ὁ μὲν οὖν Ἀχαιὸς ἐπί τινος τοιαύτης προσδοκίας καὶ διαλογισμῶν ὑπάρχων, ἐκαραδόκει τὴν παρουσίαν τοῦ Βώλιδος. οἱ δὲ περὶ τὸν Μελαγκόμαν ἀποδεξάμενοι τὸν Ἀριανὸν, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἀναγνόντες, ἐξέπεμπον τὸν Βῶλιν, παρακαλέσαντες διὰ πλειόνων, καὶ μεγάλας ἐλπίδας ὑποδείξαντες, ἐὰν καθίκηται τῆς ἐπιβολῆς. ὁ δὲ προδιαπεμψάμενος τὸν Ἀριανὸν, καὶ δηλώσας τῷ Καμβύλῳ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν, ἧκε νυκτὸς ἐπὶ τὸν συντεθέντα τόπον. γενόμενοι δὲ μίαν ἡμέραν ἐπί τ' αὐτὸ, καὶ συνταξάμενοι περὶ τοῦ πῶς χειρισθήσεται τὰ κατὰ μέρος, μετὰ ταῦτα νυκτὸς εἰσῆλθον εἰς τὴν παρεμβολήν. ἡ δὲ διάταξις αὐτῶν ἐγεγόνει τοιαύτη τις· εἰ μὲν συμβαίνει τὸν Ἀχαιὸν ἐκ τῆς ἄκρας ἐλθεῖν μόνον ἢ καὶ δεύτερον μετὰ τοῦ Βώλιδος καὶ Ἀριανοῦ, τελέως εὐκαταφρόνητος, ἔτι δ' εὐχείρωτος ἔμελλε γίγνεσθαι τοῖς ἐνεδρεύουσιν· εἰ δὲ μετὰ πλειόνων, δύσχρηστος ἡ πρόθεσις ἀπέβαινε τοῖς πεπιστευμένοις, ἄλλως τε καὶ ζωγρεία σπεύδουσι κυριεῦσαι, διὰ τὸ τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον χάριτος τὸ πλεῖστον ἐν τούτῳ κεῖσθαι τῷ μέρει. διόπερ ἔδει τὸν μὲν Ἀριανὸν, ὅταν ἐξάγῃ τὸν Ἀχαιὸν, ἡγεῖσθαι, διὰ τὸ γινώσκειν τὴν ἀτραπὸν, ἣ πολλάκις ἐπεποίητο καὶ τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἔξοδον· τὸν δὲ Βῶλιν ἀκολουθεῖν τῶν ἄλλων κατόπιν, ἵνα ἐπειδὰν

tiochensibus et Coelae Syriae et Phoenicae populis fore acceptissimam.

15. Haec similiaue his praestolans Achaeus, et apud se cogitans, Bolidis aduentum sollicitus exspectabat. Melancomas Arianum suscipit, lectisque Achaei literis Bolin mittit, multis hortatus, et, si destinata perficeret, plurima pollicitus. ille Ariano praemisso, qui de suo aduentu Cambylum faceret certiorem, noctu ad condictum locum venit. vbi quum diem integrum vna fuissent, et qua ratione singula administraturi essent, de communi sententia statuissent, mox silentio noctis castra ingrediuntur. erat autem ordo rei gerendae, quem instituerant, huiusmodi. Si quidem Achaeus ex arce solus, vel vno dumtaxat comitatus, cum Bolide et Ariano exiret, facile vtique insidiatores hominem aspernaturi, et sine vllo periculo manus ipsi erant iniecturi. sin autem cum pluribus comitibus egrederetur, difficile iis, quorum fidei se committeret, futurum hoc negotium, quum praesertim capere viuum vellent, in quo pars magna gratiae, quam ab Antiocho sperabant, erat posita. Oportebat igitur, vt Arianus cum Achaeum educeret, viam praeiret, quia semitam illam norat, quam saepe ingrediens egrediensque triuerat: Bolim vero pone alios

δὰν

δὰν παραγένηται πρὸς τὸν τόπον, ἐν ᾧ τοὺς ἐνεδρεύοντας ἑτοίμους ὑπάρχειν ἔδει διὰ τοῦ Καμβύλου, τότε ἐπιλαβόμενος κρατοίη τὸν Ἀχαιὸν, καὶ μήτε διαδραίη κατὰ τὸν θόρυβον, νυκτὸς οὔσης, διὰ τόπων ὑλωδῶν, μήτ' αὑτὸν ῥίψαι κατά τινος κρημνοῦ περιπαθὴς γενόμενος, πέσοι δὲ κατὰ τὴν πρόθεσιν ὑπὸ τὰς τῶν ἐχθρῶν χεῖρας ζωγρείᾳ. τούτων δὲ συγκειμένων, καὶ παραγενομένου τοῦ Βώλιδος ὡς τὸν Καμβῦλον, ᾗ μὲν ἦλθε νυκτὶ, ταύτῃ παράγει πρὸς τὸν Ἀντίοχον τὸν Βῶλιν ὁ Καμβῦλος, μόνος πρὸς μόνον. ἀποδεξαμένου δὲ τοῦ βασιλέως φιλοφρόνως, καὶ δόντος πίστεις ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελιῶν, καὶ παρακαλέσαντος ἀμφοτέρους διὰ πλειόνων, μηκέτι μέλλειν ὑπὲρ τῶν προκειμένων, τότε μὲν ἀνεχώρησαν εἰς τὴν αὑτῶν παρεμβολήν· ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν Βῶλις ἀνέβη μετὰ τοῦ Ἀριανοῦ, καὶ παρεισῆλθεν ἔτι νυκτὸς εἰς τὴν ἄκραν.

sequi, vt, postquam ad locum illum foret ventum, vbi Cambyli opera paratae insidiae futurae erant, prehensum Achaeum teneret: ne ille vel beneficio noctis, per siluas et dumeta in ipso tumultu euaderet, vel prae doloris nimietate de aliquo praerupto saxo praecipitem se daret, sed, vt erat propositum, in hostium potestatem viuus deueniret. his constitutis, venit Bolis ad Cambylum: a quo prima statim nocte ad Antiochum deducitur, solus ad solum. postquam benigne ipsum rex accepisset, deque promissis praemiis fidem suam dedisset, pluribusque verbis vtrumque esset cohortatus, ne institutum negotium diutius differrent, in sua castra mox sunt reuersi. appetente mane ascendit Bolis cum Ariano, et, priusquam illucesceret, arcem est ingressus.

16. Ἀχαιὸς δὲ προσδεξάμενος ἐκτενῶς καὶ φιλοφρόνως τὸν Βῶλιν, ἀνέκρινε διὰ πλειόνων ὑπὲρ ἑκάστου τῶν κατὰ μέρος. θεωρῶν δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τὸν ἄνδρα, καὶ κατὰ τὴν ὁμιλίαν ἕλκοντα τὸ τῆς πράξεως στάσιμον, τὰ μὲν περιχαρὴς ἦν διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, τὰ δὲ πάλιν ἐπτοημένος, καὶ πλήρης ἀγωνίας, διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἀποβησομένων. ὑπάρχων δὴ καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν οὐδενὸς ἥττων, καὶ κατὰ τὴν ἐν πράγμασι τριβὴν ἱκανὸς, ὅμως ἀκμὴν ἔκρινε,

16. Achaeus prolixo animo singularique comitate eum excipit, et super vnaquaque re singillatim multis quaesitis, fidem hominis explorat. quumque cerneret, ipsum et vultu et sermonibus grauitatem prae se ferre, tanti ponderis incepto parem, modo blandiente salutis spe gestiebat laetitia, modo rursus ob magnitudinem futuri euentus ceu attonitus et instantibus curis anxius erat, vt qui iudicio nemini esset secundus, rerum autem vsu non mediocriter polleret. Enimuero statuit

μὴ πᾶσαν εἰς τὸν Βῶλιν ἀναχρεμάσαι τὴν πίστιν. διὸ ποιεῖται τοιούτους λόγους πρὸς αὐτὸν, ὅτι κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐξελθεῖν αὐτῷ, πέμψει δέ τινας τῶν Φίλων μετ' ἐκείνου τρεῖς ἢ τέτταρας· ὧν συμμιξάντων τοῖς περὶ τὸν Μελαγκόμαν, ἕτοιμον αὐτὸν ἔφη παρασκευάσειν πρὸς τὴν ἔξοδον. ὁ μὲν οὖν Ἀχαιὸς ἐποίει τὰ δυνατά· τοῦτο δ' ἠγνόει τὸ δὴ τὸ λεγόμενον, πρὸς Κρῆτα κρητίζων. ὁ γὰρ Βῶλις οὐδὲν ἀψηλάφητον εἶχε τῶν ἐπινοηθέντων ἂν εἰς τοῦτο τὸ μέρος. Πλὴν παραγενομένης τῆς νυκτὸς, ἐν ᾗ συνεξαποστέλλειν ἔφη τοὺς Φίλους, προπέμψας τὸν Ἀριανὸν καὶ τὸν Βῶλιν ἐπὶ τὴν τῆς ἄκρας ἔξοδον, μένειν προσέταξε, μέχρις ἂν οἱ μέλλοντες αὐτοῖς συνεξορμᾶν παραγένωνται. τῶν δὲ πειθαρχησάντων, κοινωσάμενος παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῇ γυναικὶ, καὶ ποιήσας διὰ τὸ παράδοξον τὴν Λαοδίκην ἔκφρονα· χρόνον μέν τινα λιπαρῶν ταύτην καὶ καταπραΰνων, ταῖς προσδοκωμέναις ἐλπίσι προσεκαρτέρει· μετὰ δὲ ταῦτα πέμπτος αὐτὸς γενόμενος, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις μετρίους ἐσθῆτας ἀναδοὺς, αὐτὸς δὲ λιτὴν καὶ τυχοῦσαν ἀναλαβὼν, καὶ ταπεινὸν αὐτὸν ποιήσας, προῆγε, συντάξας ἑνὶ τῶν Φίλων, αὐτὸν ἀεὶ ἀποκρίνασθαι πρὸς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀριανὸν, καὶ πυνθάνεσθαι παρ'

demum Achaeus, nequaquam committendum sibi, vt de vnius Bolidis fide vniuersa fortuna sua penderet: itaque sermonibus huiusmodi illum conuenit: impraesentiarum quidem exire se non posse; verum tres quatuorue e numero amicorum vna cum ipso missurum. qui si cum Melancoma essent collocuti, mox daturum se operam, vt ad exeundum sit paratus. ita Achaeus, quantum eius fieri poterat, sibi cauit. sed hoc illum fugiebat, quod, vt dici solet, cum Cretense cretissabat. nam Bolis nihil reliquerat intactum aut inexpensum eorum, quae in tali re poterant excogitari. Ceterum vbi nox aduenit, qua emissurum se vna cum ipsis suorum aliquos dixerat: praemissis Ariano et Bolide ad arcis portam, qua exibant, opperiri ipsos eo loci iussit illorum aduentum, qui profecturi cum ipsis erant. et illi quidem dicto parent. Achaeus vero quum vxori in ipso illo articulo consilium indicasset, ac tam inopinatae rei nouitate Laodicen exanimasset: solandae coniugi et commemoratione eorum, quae sperabat, mitigandae, temporis aliquantum ipsi impendit. mox quatuor amicis comitatus, quibus mediocrem amictum dederat, in vili ipse et plebeia veste, totus ad humilem conditionem compositus, praeire instititit. vni suorum praeceperat Achaeus, vt ad omnia, quae diceret Arianus, solus ipse responderet; de

παρ'

παρ' ἐκείνων ἀεὶ τὸ κατεπεῖγον, περὶ δὲ τῶν ἄλλων φάναι, βαρβάρους αὐτοὺς ὑπάρχειν.

17. Ἐπεὶ δὲ συνέμιξαν τοῖς περὶ τὸν Ἀριανὸν, ἡγεῖτο μὲν αὐτὸς αὐτῶν διὰ τὴν ἐμπειρίαν· ὁ δὲ Βῶλις κατόπιν ἐπέστη κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἀπορῶν καὶ δυσχρηστούμενος ὑπὲρ τοῦ συμβαίνοντος· καίπερ γὰρ ὢν Κρὴς, καὶ πᾶν ἄν τι κατὰ τοῦ πέλας ὑποπτεύσας, ὅμως οὐκ ἠδύνατο διὰ τὸ σκότος συννοῆσαι τὸν Ἀχαιὸν, οὐχ οἷον τίς ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲ καθάπαξ εἰ πάρεστι. τῆς δὲ καταβάσεως κρημνώδους μὲν καὶ δυσβάτου κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπαρχούσης, ἔν τισι δὲ τόποις καὶ λίαν ἐπισφαλεῖς ἐχούσης καὶ κινδυνώδεις καταφορὰς, ὁπότε παραγένοιτο πρός τινα τοιοῦτον τόπον, τῶν μὲν ἐπιλαμβανομένων, τῶν δὲ πάλιν ἐκδεχομένων τὸν Ἀχαιὸν (οὐ δυναμένων καθόλου τὴν ἐκ τῆς συνηθείας καταξίωσιν στέλλεσθαι πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν) ταχέως ὁ Βῶλις συνῆκε, τίς ἐστι καὶ ποῖος αὐτῶν ὁ Ἀχαιός. ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο πρὸς τὸν τῷ Καμβύλῳ διατεταγμένον τόπον, καὶ τὸ σύνθημα προσυρίξας ὁ Βῶλις ἐπέδωκε, τῶν μὲν ἄλλων οἱ διαναστάντες ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐπελάβοντο, τὸν δ' Ἀχαιὸν αὐτὸς ὁ Βῶλις ὁμοῦ τοῖς ἱματίοις, ἔνδον τὰς χεῖρας ἔχοντα, συνήρπασε, φοβηθεὶς, μὴ συννοήσας τὸ γιγνόμενον ἐπιλάβοιτο διαφθείρειν αὐτόν. καὶ γὰρ εἶχε μάχαιραν ὑφ' αὑτῷ παρεσκευασμένος, ταχὺ

omnibus, quae poſtularet vſus, ſemper ex eo ſciſcitaretur, ceteros diceret eſſe barbaros.

17. Vbi cum Ariano ſe coniunxerunt, propter locorum notitiam praecedebat ipſe alios, pone ſequebatur Bolis, ſicut ab initio fuerat conſtitutum, plane animi anxius, et in praeſens conſilii incertus. nam etſi Cretenſis erat, quiduis ſuſpicari facilis in alienam perniciem, non tamen poterat, tenebris impedientibus, Achaeum agnoſcere, non dicam quis ille eſſet, verum ne illud quidem omnino, an adeſſet. Erat via ad deſcendendum plerisque in locis praerupta et inuia, alicubi vero etiam lubrica et periculoſa praecipitia habebat. ad huiusmodi aliquem locum quoties accedebatur, quum alii manu prehenderent Achaeum, alii rurſus illum ſubleuarent exſpectarentque; (neque enim penitus continere ſe poterant, quominus conſuetam de more illi reuerentiam praeſtarent;) ſtatim intellexit Bolis, quis e comitatu eſſet Achaeus. Vt ventum eſt ad locum a Cambylo conſtitutum, dat primo Bolis ſignum ſibilo: deinde ceteros quidem illi comprehendunt, qui ex inſidiis ſurrexerant; at Achaeum Bolis ipſe corripuit cum veſtibus ſuis, intra quas manus habebat: verebatur enim, ne fraude intellecta manus ſibi afferre gladio, qui paratus illi aderat, aggrederetur. ſtatim vero am-

δὲ καὶ

δὲ καὶ πανταχόθεν κυκλωθεὶς, ὑποχείριος ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς, καὶ παραχρῆμα μετὰ τῶν φίλων ἀνήγετο πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ὁ δὲ βασιλεὺς πάλαι μετέωρος ὢν τῇ διανοίᾳ, καὶ καραδοκῶν τὸ συμβησόμενον, ἀπολύσας τοὺς ἐκ τῆς συνουσίας, ἔμενε μόνος ἐγρηγορὼς ἐν τῇ σκηνῇ μετὰ δυοῖν ἢ τριῶν σωματοφυλάκων. παρεισελθόντων δὲ τῶν περὶ τὸν Καμβύλον, καὶ καθισάντων τὸν Ἀχαιὸν ἐπὶ τὴν γῆν δεδεμένον· εἰς τοιαύτην ἀφασίαν ἦλθε διὰ τὸ παράδοξον, ὥστε πολὺν μὲν χρόνον ἀποσιωπῆσαι, τὸ δὲ τελευταῖον συμπαθὴς γενέσθαι καὶ δακρύσαι. τοῦτο δ' ἔπαθεν, ὁρῶν, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ δυσφύλακτον καὶ παράλογον τῶν ἐκ τῆς τύχης συμβαινόντων. Ἀχαιὸς γὰρ ἦν Ἀνδρομάχου μὲν υἱὸς τοῦ Λαοδίκης ἀδελφοῦ, τῆς Σελεύκου γυναικός· ἔγημε δὲ Λαοδίκην τὴν Μιθριδάτου τοῦ βασιλέως θυγατέρα, κύριος δὲ ἐγεγόνει τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πάσης. δοκῶν δὲ τότε καὶ ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσι καὶ ταῖς τῶν ὑπεναντίων ἐν ὀχυρωτάτῳ τόπῳ τῆς οἰκουμένης διατρίβειν, ἐκάθητο δεδεμένος ἐπὶ τῆς γῆς, ὑποχείριος γενόμενος τοῖς ἐχθροῖς, οὐδέπω γινώσκοντος οὐδενὸς ἁπλῶς τὸ γεγονὸς, πλὴν τῶν πραξάντων.

18. Οὐ μὴν ἀλλ' ἅμα τῷ φωτὶ συναθροιζομένων τῶν φίλων εἰς τὴν σκηνὴν κατὰ τὸν ἐθισμὸν, καὶ τοῦ πράγματος ὑπὸ τὴν ὄψιν θεωρουμένου· τὸ παραπλήσιον τῷ βασιλεῖ συνέβαινε πάσχειν καὶ τοὺς ἄλλους. θαυμάζοντες γὰρ τὸ

bientium corona cinctus in potestatem inimicorum fuit, et e vestigio cum suis ad Antiochum est adductus. qui dudum suspensus animi et coepti exitum sollicitus exspectans, dimissis conuiuis solus in tabernaculo, duobus aut tribus satellitibus aditantibus, vigilans manebat. postquam subito ingressus Cambylus, vinctum Achaeum humi destituisset, adeo illi prae admiratione haesit vox faucibus, vt post diuturnum silentium sortem illius ad extremum miseraretur et lachrimas funderet. puto equidem, hoc illi vsuuenisse, consideranti, quam ineuitabiles, quamque inopinati sint fortunae casus. Achaeus enim Andromachi erat filius, fratris Laodicae, quae Seleuco nupsit. duxerat vxorem Laodicen Mithridatis regis filiam. vniuersam cis Taurum Asiam imperio suo rexerat. tum autem, cum et ipsius copiae et hostiles in munitissimo orbis terrarum loco ipsum versari existimarent, vinculis oneratus humi sedebat, in manu inimicorum positus, nemine dum praeter facti auctores, quod erat factum, resciente.

18. Prima luce conuenientibus, vt fit, in praetorium regis amicis, ante omnium oculos posito hocce spectaculo, idem aliis quoque ac regi vsuueniebat. ea namque cunctos incessit admiratio, vt, quae suismet oculis cernebant,

γεγονὸς,

γεγονὸς, ἠπίϛει τοῖς δρωμένοις. Καθίϛαντος δὲ τῦ συνεδρίε, πολλοὶ μὲν ἐγίγνοντο λόγοι περὶ τῦ τίσι δεῖ κατ' αὐτῦ χρήσαϑαι τιμωρίαις. ἔδοξε δ' ἦν, πρῶτον μὲν ἀκρωτηριάσαι τὸν ταλαίπωρον· μετὰ δὲ ταῦτα, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντας αὐτῦ, καὶ καταῤῥάψαντας εἰς ὄνειον ἀσκὸν, ἀνασαυρῶσαι τὸ σῶμα. γενομένων δὲ τέτων, καὶ τῆς δυνάμεως ἐπιγνέσης τὸ συμβεβηκὸς, τοιῦτος ἐνθεσιασμὸς ἐγένετο καὶ παράϛασις τῦ ϛρατοπέδε παντὸς, ὥϛε τῆς Λαοδίκης ἐκ τῆς ἄκρας, μόνον συνειδυίας τὴν ἔξοδον τ' ἀνδρὸς, τεκμήραϑαι τὸ γεγονὸς ἐκ τῆς περὶ τὸ ϛρατόπεδον ταραχῆς καὶ κινήσεως. ταχὺ δὲ καὶ τῦ κήρυκος παραγενομένε πρὸς τὴν Λαοδίκην, καὶ διασαφῦντος τὰ περὶ τὸν Ἀχαιὸν, καὶ κελεύοντος τίθεϑαι τὰ πράγματα, καὶ παραχωρεῖν τῆς ἄκρας· τὸ μὲν πρῶτον ἀναπόκριτος οἰμωγὴ καὶ θρῆνοι παράλογοι κατεῖχον τὰς περὶ τὴν ἀκρόπολιν, ἐχ ἕτω διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀχαιὸν εὔνοιαν, ὡς διὰ τὸ παράδοξον καὶ τελέως ἀνέλπιϛον ἑκάϛῳ φαίνεϑαι τὸ συμβεβηκός. μετὰ δὲ ταῦτα πολλή τις ἦν ἀπορία καὶ δυσχρηϛία περὶ τὰς ἔνδον. Ἀντίοχος δὲ διακεχειρισμένος τὸν Ἀχαιὸν, ἐπεῖχε τοῖς κατὰ τὴν ἄκραν ἀεὶ, πεπεισμένος, ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἔνδον αὐτῷ παραδοθήσεϑαι, καὶ μάλιϛα διὰ τῶν ϛρατιωτῶν. ὃ καὶ τέλος ἐγένετο. ϛασιάσαντες γὰρ πρὸς σφᾶς, ἐμερίϑησαν, οἱ μὲν

satis vera non crederent. Postquam in concilio proceres sederunt, variae de supplicio illius fuerunt dictae sententiae. demum placuit, primum vt extremis membris miser Achaeus mutilaretur, deinde vt post caput amputatum atque vtri asinino insutum, truncus in crucem tolleretur. Quo facto, vbi rem exercitus resciuit, adeo castra vniuersa fanaticus quidam furor et animorum consternatio incessit, vt Laodice in arce, cui hoc dumtaxat innotuerat, maritum exiisse, casum illius e tumultu ac motu castrensi coniiceret. mox venit caduceator ad Laodicen, eorum, quae Achaeo acciderant, nuntius, simul iubens, vt cura rerum se abdicaret, atque arcem traderet. tum vero qui in arce erant, pro responso eiulatum primo et lamenta vix fidem inuentura edere incipiunt, non adeo quod tantopere Achaeo factum vellent; sed quod noua atque admirabilis planeque inopinata ea res cunctis accidebat. deinde autem consilii inopes magna difficultate, qui arcem tenebant, afficiebantur. At rex post sublatum de medio Achaeum ad perniciem inclusorum in arce intentus, nihil dubitare, quin ab illis ipsis, maxime autem per milites, aliqua rei bene gerendae occasio sibi daretur. quod et tandem accidit. quippe orta inter ipsos seditione, scissi sunt in partes, aliis cum

οἱ μὲν πρὸς Ἀριόβαζον, οἱ δὲ πρὸς τὴν Λαοδίκην. οὗ γενομένου, διαπιστήσαντες ἀλλήλοις, ταχέως ἀμφότεροι παρέδοσαν αὐτοὺς καὶ τὰς ἀκροπόλεις. Ἀχαιὸς μὲν οὖν πάντα τὰ κατὰ λόγον πράξας, ὑπὸ δὲ τῆς τῶν πιστευθέντων ἡττηθεὶς ἀθεσίας, κατεστρέψατο τὸν βίον, κατὰ δύο τρόπους οὐκ ἀνωφελὲς ὑπόδειγμα γενόμενος τοῖς ἐσομένοις· καθ' ἕνα μὲν, πρὸς τὸ μηδενὶ πιστεύειν ῥᾳδίως· καθ' ἕτερον δὲ, πρὸς τὸ μὴ μεγαλαυχεῖν ἐν ταῖς εὐπραγίαις, πᾶν δὲ προσδοκᾶν ἀνθρώπους ὄντας.

Ariobazo, aliis cum Laodice ſentientibus. quam ob cauſſam dum ſibi inuicem diffidunt, celeriter vtraque factio et ſe et arces fidei regis permiſerunt. ita Achaeus, quum nihil eorum praetermiſiſſet, quae ratio recta ſuadebat, illorum perfidia victus, quibus fidem habuerat, diem ſupremum obiit, exemplum poſteris duobus modis vtile: primum, vt nemini temere eſſe credendum diſcamus, deinde, rebus laetis vt ſpiritus ne attollamus; ſed vt homines humani nihil alienum a nobis putemus.

Πῶς διὰ προδοσίας ἑάλω ὁ Τάρας ὑπ' Ἀννίβου.

Quomodo Hannibal vrbem Tarentum proditione ciuium ceperit.

19. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ὡς ἐπ' ἐξοδίαν ὁρμήσαντες ἐκ τῆς πόλεως, καὶ συνεγγίσαντες τῇ παρεμβολῇ τῶν Καρχηδονίων νυκτὸς, ἄλλοι μὲν συγκαθέντες εἴς τινα τόπον ὑλώδη παρὰ τὴν ὁδὸν, ἔμειναν· ὁ δὲ Φιλήμενος καὶ Νίκων προσῆλθον πρὸς τὴν παρεμβολήν. τῶν δὲ φυλάκων ἐπιλαβομένων αὐτῶν, ἀνήγοντο πρὸς τὸν Ἀννίβαν, οὐδὲν εἰπόντες, οὔτε πόθεν, οὔτε τίνες ἦσαν· αὐτὸ δὲ μόνον τοῦτο δηλοῦντες, ὅτι θέλουσι τῷ στρατηγῷ συμμῖξαι. ταχὺ δὲ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἐπαναχθέντες ἔφασαν, αὐτῷ κατ' ἰδίαν βούλεσθαι διαλεχθῆναι. τοῦ δὲ καὶ λίαν ἑτοίμως προσδεξαμένου τὴν ἔντευξιν, ἀπελογίζοντο

19. Principio Tarentini ita profecti ſunt ab vrbe, tamquam expeditione aliquo ſuſcepta. qui vt Carthaginienſium vallo proximarunt, alii in ſiluoſum quemdam prope viam locum ſe ſilentio noctis abdentes, ibi manſerunt; Philemenes vero et Nico ad caſtra propius acceſſerunt. hi a cuſtodiis Punicis comprehenſi, ad Hannibalem ſunt deducti, nihil illi quidem locuti, nec quinam eſſent, nec vnde: quum hoc ſolum ſignificarent, conuento opus eſſe imperatore. Igitur ad Hannibalem protinus deducti, velle ſe priuatim cum eo colloqui, dixere. qui quum promta ſtatim voluntate eos ad colloquium admiſiſſet, cum de

περί

περί τε τῶν καθ' ἑαυτὲς καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν πατρίδα, πολλὰς καὶ ποικίλας ποιέμενοι κατηγορίας Ῥωμαίων, χάριν τε μὴ δοκεῖν ἀλόγως ἐκβαίνειν εἰς τὴν ὑποκειμένην πρᾶξιν., τότε μὲν ἓν Ἀννίβας ἐπαινέσας, καὶ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν φιλανθρώπως ἀποδεξάμενος, ἐξέπεμψε, συνταξάμενος παραγίγνεσθαι καὶ συμμιγνῦναι κατὰ τάχος αὐτῷ πάλιν. κατὰ δὲ τὸ παρὸν ἐκέλευσε τὰ πρῶτα τῶν ἐξελαθέντων προθρεμμάτων, καὶ τὲς ἅμα τέτοις ἄνδρας, ἐπειδὰν ἱκανὸν ἀποχῶσι τῆς παρεμβολῆς, περιελασαμένες εὐθαρσῶς ἀπαλλάττεσθαι· περὶ γὰρ τῆς ἀσφαλείας αὐτῷ μελήσειν. ἐποίει δὲ τῦτο, βελόμενος αὐτῷ μὲν ἀναστροφὴν δῦναι πρὸς τὸ πολυπραγμονῆσαι τὰ κατὰ τὲς νεανίσκες· ἐκείνοις δὲ πίστιν παρασκευάζειν πρὸς τὲς πολίτας, ὡς ἀπὸ τῦ κρατίςυ ποιεμένοις τὰς ἐπὶ τὰς λῃςείας ἐξόδες. πραξάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Νίκωνα τὸ παραγγελθὲν, ὁ μὲν Ἀννίβας περιχαρὴς ἦν, διὰ τὸ μόλις ἀφορμῆς ἐπειλῆφθαι πρὸς τὴν προκειμένην ἐπιβολήν· οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλήμενον ἔτι μᾶλλον παρώρμηντο πρὸς τὴν πρᾶξιν, διὰ τὸ καὶ τὴν ἔντευξιν ἀσφαλῶς γεγονέναι, καὶ τὸν Ἀννίβαν εὑρηκέναι πρόθυμον, ἔτι δὲ τὴν τῆς λείας δαψιλείαν ἱκανὴν αὐτοῖς πίςιν παρεσκευακέναι πρὸς τὲς ἰδίες. τότε τὰ μὲν σπενδόμενοι, τὰ δ' εὐωχέμενοι τῆς λείας, ἐ

se, tum de sua patria; longam orationem orsi, multa ac varia in Romanos criminatione sunt vsi, ne sine caussa discedere ab eorum fide ad ea, quae parabant, suscipienda viderentur. Et tunc quidem Hannibal, postquam gratum sibi esse ipsorum consilium ostendisset, benigneque eos appellasset, laudatos dimisit, dato mandato, vt quam primum reuersi iterum de hoc negotio secum agerent. in praesentia iubet, vt pecora pastum propulsa, in quae prima venientes inciderant, ea vt cum viris, qui pascebant, vbi longius paullo e castris essent progressi, abigerent, atque ita sine vllo metu ad suos redirent. sibi securitatem ipsorum fore curae. Faciebat hoc Hannibal, vt daretur tempus, sibi quidem ad inquirendum accuratius de iuuenum consilio; ipsis vero, ad fidem ciuibus faciendam, absque vllo dolo malo praedatum se exire. Vt erat praeceptum, ita fecerunt Nico et Philemenes. itaque exultare gaudio Hannibal, quod perficiendi huius sui incepti facultas aliquando tandem sibi esset oblata: iuuenes quoque perducendi ad exitum, quae agebant, magis magisque cupiditate incendi, quod et collocuti erant impune cum hoste, et promtum paratumque Hannibalis animum inuenerant: ad haec quod praeda, quam abegerant, luculentam fidem sibi apud suos conciliasset. Enimuero quum partam praedam iuuenes qua sacris faciendis, qua conuiuiis agitandis absum-

μόνον

μόνον ἐπιστεύοντο παρὰ τοῖς Ταραντίνοις, ἀλλὰ καὶ ζηλωτὰς ἔσχον οὐκ ὀλίγους.

20. Μετὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενοι δευτέραν ἔξοδον, καὶ παραπλησίως χειρίσαντες τὰ κατὰ μέρος, αὐτοί τε τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν ἔδοσαν πίστεις, καὶ παρ' ἐκείνων ἔλαβον ἐπὶ τούτοις· ἐφ' ᾧ Ταραντίνους ἐλευθερώσειν, καὶ μήτε φόρους πράξεσθαι κατὰ μηδένα τρόπον, μήτ' ἄλλο μηδὲν ἐπιτάξειν Ταραντίνοις Καρχηδονίους· τὰς δὲ Ῥωμαίων οἰκίας, καὶ καταλύσεις, ἐπειδὰν κρατήσωσι τῆς πόλεως, ἐξεῖναι Καρχηδονίοις διαρπάζειν. ἐποιήσαντο δὲ καὶ σύνθημα τοῦ παραδέχεσθαι σφᾶς τοὺς φύλακας ἑτοίμως εἰς τὴν παρεμβολὴν, ὅτ' ἔλθοιεν. ὧν γενομένων, ἔλαβον ἐξουσίαν εἰς τὸ καὶ πλεονάκις συμμιγνῦναι τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν, ποτὲ μὲν ὡς ἐπ' ἐξοδίαν, ποτὲ δὲ πάλιν ὡς ἐπὶ κυνηγίαν ποιούμενοι τὰς ἐκ τῆς πόλεως ἐξόδους. ταῦτα δὲ διαρμοσάμενοι πρὸς τὸ μέλλον, οἱ μὲν πλείους ἐπετήρουν τοὺς καιρούς. τὸν δὲ Φιλήμενον ἐπέταξαν ἐπὶ τὰς κυνηγίας. διὰ γὰρ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπιθυμίαν ἦν ὑπὲρ αὐτοῦ διάληψις, ὡς οὐδὲν πρεσβύτερον ποιουμένου κατὰ τὸν βίον τοῦ κυνηγετεῖν. διὸ τούτῳ μὲν ἐπέτρεψαν, ἐξιδιάσασθαι διὰ τῶν ἁλισκομένων θηρίων πρῶτον μὲν τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως τεταγμένον Γάϊον Λίβιον, δεύτερον δὲ τοὺς φυλάττοντας τὸν πυλῶνα, τὸν ὑπὸ τὰς Τημενίδας

fiſſent: non ſolum Tarentinis fidem ſuam probarunt, verum etiam ad facti ſui aemulationem multos excitarunt.

20. Poſt haec altera excurſione ſuſcepta, quum ſimiliter vt ante omnia feciſſent, et data et inuicem accepta ab Hannibale fide, ita ſanxerunt: Tarentinos ab Hannibale liberatum iri, nullum omnino Poenos ab eis vectigal exacturos, neque rem vllam aliam ipſis imperaturos. poteſtatem fore Poenis, vrbe capta, Romanorum domos ac diuerſoria diripiendi. Conuenit et de teſſera inter ipſos, quam ſi ederent Tarentini, ſine mora, quoties venirent excubiae, ipſos intra caſtra eſſent admiſſurae. hac ratione adeundi ſaepius Hannibalis fuit eis poteſtas, quum modo ſic vrbe egrederentur, quaſi in hoſticum excurſuri, modo tamquam venaturi. His ita propoſitis prouiſisque in poſterum, dum ceteri occaſionibus imminebant, venationibus animum intendere Philemenes iubetur. quia enim ei ſtudio ſupra modum erat deditus, vulgo omnes opinabantur, venatione ipſum per omnem vitam antiquius nihil habere. Propterea datum ipſi negotium eſt, vt ferarum, quas caperet, carnibus Caium Liuium vrbis praefectum ante omnes ſibi conciliaret, deinde cuſtodum ſtationem ad portam Temenida nuncupatam excu-

προσ-

προσαγορευομένας πύλας. ὃς παραλαβὼν τὴν πίστιν ταύτην, καὶ τὰ μὲν αὐτὸς κυνηγετῶν, τῶν δ' ἑτοιμαζομένων αὐτῷ δι' Ἀννίβου συνεχῶς εἰσέφερε τῶν θηρίων, ὧν τὰ μὲν ἐδίδου τῷ Γαΐῳ, τὰ δὲ τοῖς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος, χάριν τοῦ τὴν ῥινοπύλην ἑτοίμως ἀνοίγειν αὐτῷ· τὸ γὰρ πλεῖον ἐποιεῖτο τὰς εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους νυκτὸς, προφάσει μὲν χρώμενος τῷ φόβῳ τῶν πολεμίων, ἁρμοζόμενος δὲ πρὸς τὴν ὑποκειμένην πρόθεσιν. ἤδη δὲ κατεσκευασμένου τοιαύτην συνήθειαν τοῦ Φιλημένου πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς πύλης, ὥστε μὴ διαπορεῖν τοὺς φυλάττοντας, ἀλλ' ὁπότε προσεγγίσας τῷ τείχει προσυρίξειε νυκτὸς, εὐθέως ἀνοίγεσθαι τὴν ῥινοπύλην αὐτῷ· τότε παρατηρήσαντες τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως ἄρχοντα τῶν Ῥωμαίων, ἐφ' ἡμέρας μέλλοντα γίγνεσθαι μετὰ πλειόνων ἐν τῷ προσαγορευομένῳ Μουσείῳ σύνεγγυς τῆς ἀγορᾶς, ταύτην ἐτάξαντο τὴν ἡμέραν πρὸς τὸν Ἀννίβαν.

bantem. Philemenes vt hanc sibi praestruxit fidem, subinde aliquam vel a se captam in venatione feram, vel ab Hannibale praeparatam, in vrbem inferre. illatorum porro partem Caio donabat, partem portae custodibus, vt portulam celeriter sibi aperirent. nocte enim vt plurimum et ingrediebatur et egrediebatur, specie quidem propter metum hostium; re autem ipsa, quod negotio instituto sese accommodabat. Vbi iam eo consuetudinis Philemenes venit cum statione, vt nihil dubitarent custodes, sed, quoties ipse muro appropinquans sibili signum dedisset, portulam e vestigio illi aperirent, quum die quadam obseruassent proditores, eum, quem Romani vrbi praefecerant, tempestiuo conuiuio cum pluribus interfuturum, quod in Museo (id loci est nomen) prope forum agitaretur: illam cum Hannibale diem constituerunt.

21. Ὁ δὲ πάλαι μὲν ἐπεπόριστο σκῆψιν ὡς ἀρρωστῶν, χάριν τοῦ μὴ θαυμάζειν ἀκούοντας τοὺς Ῥωμαίους, ὡς καὶ πλείω χρόνον ἐπὶ τῶν αὐτῶν τόπων ποιεῖται τὴν διατριβήν. τότε δὲ καὶ μᾶλλον προσεποιεῖτο τὴν ἀρρωστίαν, ἀπεῖχε δὲ τῷ στρατοπέδῳ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν τοῦ Τάραντος. ἥκοντος δὲ τοῦ καιροῦ, παρεσκευακὼς ἔκ τε τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν τοὺς διαφέροντας εὐκινησίᾳ καὶ τόλμῃ, περὶ μυρίους ὄντας

21. Poenus, qui iam ante valetudinis aduersae caussam excogitauerat, ne mirarentur Romani, cum audirent, ipsum eodem loci diuturniorem moram trahere, tunc magis etiam aegritudinem simulauit. distabant autem eius castra a Tarento dierum trium iter. Vbi statutus dies aduenit, decem fere millibus peditum atque equitum praeparatis, qui velocitate et audacia praestabant; vt quatuor die-

τὸν ἀριθμὸν, παρήγγειλε τεττάρων ἡμερῶν ἔχειν ἐφόδια. ποιησάμενος δὲ τὴν ἀναζυγὴν, ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἐχρῆτο τῇ πορείᾳ συντόνως. τῶν δὲ Νομαδικῶν ἱππέων εἰς ὀγδοήκοντα προχειρισάμενος, ἐκέλευε προπορεύεσθαι τῆς δυνάμεως εἰς τριάκοντα σταδίους, καὶ τοὺς παρὰ τὴν ὁδὸν τόπους ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους ἐπιτρέχειν, ἵνα μηδεὶς κατοπτευθῇ τὴν ὅλην δύναμιν, ἀλλ' οἱ μὲν ὑποχείριοι γίγνοιντο τῶν διαπιπτόντων, οἱ δὲ διαφυγόντες ἀναγγέλλοιεν ὡς τὴν πόλιν, ὡς ἐπιδρομῆς οὔσης ἐκ τῶν Νουάδων. ἀποσχόντων δὲ τῶν Νομάδων ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους, ἐδειπνοποιήσατο παρά τινα δυσσύνοπτον καὶ φαραγγώδη ποταμόν. καὶ συναθροίσας τοὺς ἡγεμόνας, κυρίως μὲν οὐ διεσάφει τὴν ἐπιβολήν· ἁπλῶς δὲ παρεκάλει, πρῶτον μὲν ἄνδρας ἀγαθοὺς γίγνεσθαι πάντας, ὡς οὐδέποτε μειζόνων αὐτοῖς ἄθλων ὑποκειμένων· δεύτερον δὲ συνέχειν ἕκαστον τῇ πορείᾳ τοὺς ὑφ' αὐτὸν ταττομένους, καὶ πικρῶς ἐπιτιμᾶν τοῖς καθόλου παρεκβαίνουσιν ἐκ τῆς ἰδίας τάξεως· τελευταῖον δὲ προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς παραγγελλομένοις, καὶ μηδὲν ἰδιοπραγεῖν, πάρεξ τῶν προσταττομένων. ταῦτ' εἰπὼν, καὶ διαφεὶς τοὺς ἡγεμόνας, ἐκίνει τὴν πρωτοπορείαν κνέφατος ἄρτι γενομένου, σπουδάζων συνάψαι τῷ τείχει περὶ μέσας νύκτας, καθηγεμόνα τὸν Φιλήμενον ἔχων, καὶ παρεσκευακὼς σῦν ἄγριον

rum commeatus haberent, ipſis imperat. quarta deinde noctis vigilia, motis ſignis, raptim agmen ducere inſtitit. Numidicis equitibus ad octuaginta ſelectis, praecepit, vt ſtadia circiter xxx. antecederent exercitum, et loca omnia circa vias incurſarent, ne quis forte vniuerſas copias cerneret; ſed quicumque in eos incidiſſent, partim caperentur, partim, vbi euaſiſſent, Tarentum afferrent nuntium, quaſi Numidarum ea eſſet procurſatio. Qui vt quindecim ferme millium ſpatio ab vrbe aberant, Hannibal propter flumen coenat, oculis hominum prope ereptum, quod per conuallem praeruptam et confragoſam labitur. ibi ducibus congregatis, non ille quidem conſilium ſuum diſerte eis aperuit; tantum monuit, vt viros fortes ſe omnes praeberent, quippe maiora ipſis numquam propoſita fuiſſe praemia: deinde vt excedere ordinem agminis neminem ſuorum paterentur; ſed cunctos huc aut illuc diuertentes acerbe increparent: poſtremo, intenti ad imperia accipienda eſſent, neu quid, niſi ducum iuſſu, proprio conſilio facerent. Haec locutus, ducibusque dimiſſis, vbi iam contenebrauit, primum agmen mouit; id ſtudens, vt ad muros circa mediam noctem perueniret. itineris ducem Hannibal Philemenem habebat, cui ad ea perficienda

αὐτῷ

αὐτῷ πρὸς τὴν διατεταγμένην χρείαν.

22. Τῷ δὲ Γαΐῳ τῷ Λιβίῳ, γενομένῳ μετὰ τῶν συνήθων ἀφ' ἡμέρας ἐν τῷ Μουσείῳ, κατὰ τὴν τῶν νεανίσκων πρόληψιν, καὶ σχεδὸν ἤδη τοῦ πότου τὴν ἀκμαιοτάτην ἔχοντος διάθεσιν, προσαγγέλλεται περὶ δυσμὰς ἡλίου, τοὺς Νομάδας ἐπιτρέχειν τὴν χώραν. ὁ δὲ πρὸς μὲν αὐτὸ τοῦτο διενοήθη, καὶ καλέσας τινὰς τῶν ἡγεμόνων, συνέταξε, τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἱππέων, ἐξελθόντας ὑπὸ τὴν ἑωθινήν, κωλῦσαι τοὺς κακοποιοῦντας τῶν πολεμίων· τῆς γε μὴν ὅλης πράξεως διὰ ταῦτα καὶ μᾶλλον ἀνύποπτος ἦν. οἱ δὲ περὶ τὸν Νίκωνα καὶ Τραγίσκον, ἅμα τῷ σκότος γενέσθαι, συναθροισθέντες ἐν τῇ πόλει πάντες, ἐτήρουν τὴν ἐπάνοδον τῶν περὶ τὸν Λίβιον. τῶν δὲ ταχέως ἐξαναστάντων διὰ τὸ γεγονέναι τὸν πότον ἀφ' ἡμέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πρός τινα τόπον ἀποστάντες ἔμενον· τινὲς δὲ τῶν νεανίσκων ἀπήντων τοῖς περὶ τὸν Γάϊον διακεχυμένοι, καί τι προσπαίζοντες ἀλλήλοις, ὡς ἂν ὑποκρινόμενοι τοὺς ἐκ συνουσίας ἐπανάγοντας. ἔτι δὲ μᾶλλον ἠλλοιωμένων ὑπὸ τῆς μέθης τῶν περὶ τὸν Λίβιον, ἅμα τῷ συμμίξαι γέλως ἐξ ἀμφοῖν ἦν καὶ παιδιὰ πρόχειρος. ἐπεὶ δὲ συνανακάμψαντες ἀποκατέστησαν αὐτὸν εἰς οἶκον· ὁ Γάϊος ἀνεπαύετο μεθύων, ὡς εἰκός ἐστι τοὺς ἀφ' ἡμέρας πίνοντας, οὐδὲν ἄτοπον οὐδὲ

quae fuerat iussus, aprum praeparauerat.

22. Circa solis occasum Caio Liuio, qui, vt iuuenes fuerant opinati, de die in Museum cum amicis conuiuaturus venerat, renuntiatur, poculis tunc cum maxime feruentibus, Numidas agrum populari. ille hoc vnum animo reputans, vocatis nonnullis ducum edicit, vt pars dimidia equitum luce prima exiret, ad arcendum populationibus hostem: ceterum de vniuersa Poeni molitione vt minus etiam, quam antea suspicaretur, hic ipse nuntius effecit. Nico, Tragiscus et alii, simulac tenebrae sunt obortae, intra vrbem omnes congregati, Liuii reditum a conuiuio obseruabant. et quum mature quidam a mensa surrexissent, (etenim de die ad discumbendum conuenerant) iuuenum alii quemdam in locum secesserunt, alii luxu et lasciuia diffluentes, nonnihil etiam inter se iocantes, vt qui a coena redeuntes imitarentur, Caio Liuio procedunt obuiam. quum autem Liuius ipse multo magis alienata mente prae temulentia esset: simul inuicem appropinquarunt, risus et ioci vltro citroque sunt statim excitati. et isti quidem verso itinere vt praefectum comitarentur, domum suam ipsum deduxerunt. at Caius vino grauis somno indulgere, sicut ii solent, qui de die compotationes inierunt, quum praesertim aduersi

δυσχερὲς ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ, χαρᾶς δὲ πλήρης καὶ ῥᾳθυμίας. οἱ δὲ περὶ τὸν Νίκωνα καὶ Τραγίσκον ἐπεὶ συνέμιξαν τοῖς ἀπολελειμμένοις νεανίσκοις, διελόντες σφᾶς εἰς τρία μέρη, παρεφύλαττον, διαλαβόντες τῆς ἀγορᾶς τὰς εὐκαιροτάτας εἰσβολὰς, ἵνα μήτε τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων μηδὲν αὐτοὺς λανθάνῃ, μήτε τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει γιγνομένων. ἐπέστησαν δὲ καὶ παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Γαΐου, σαφῶς εἰδότες, ὡς, ἄν γίγνηταί τις ὑπόνοια τοῦ μέλλοντος, ἐπὶ τὸν Λίβιον ἀνοισθήσεται πρῶτον, καὶ πᾶν τὸ πραττόμενον ἀπ' ἐκείνου λήψεται τὴν ἀρχήν. ὡς δὲ αἱ μὲν ἀπὸ τῶν δείπνων ἐπάνοδοι, καὶ συλλήβδην ὁ τοιοῦτος θόρυβος ἤδη παρῳχήκει, τῶν δὲ δημοτῶν ἡ πληθὺς κατακεκοίμητο, προὔβαινε δὲ τὰ τῆς νυκτὸς, καὶ τὰ τῆς ἐλπίδος ἀκέραια διέμενε· τότε συναθροισθέντες προῆγον ἐπὶ τὴν προκειμένην χρείαν.

23. Τὰ δὲ συγκείμενα τοῖς νεανίσκοις ἦν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους· τὸν μὲν Ἀννίβαν ἔδει, συνάψαντα τῇ πόλει κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς μεσογαίου, πρὸς ἕω δὲ κειμένην πλευρὰν ὡς ἐπὶ τὰς Τημενίδας προσαγορευομένας πύλας, ἀνάψαι πῦρ ἐπὶ τοῦ τάφου, τοῦ παρὰ μέν τισιν Ὑακίνθου προσαγορευομένου, παρὰ δέ τισιν Ἀπόλλωνος Ὑακίνθου· τοὺς δὲ περὶ τὸν Τραγίσκον, ὅταν ἴδωσι τοῦτο γιγνόμενον, ἔνδοθεν ἀντιπυρσεῦσαι. τούτου δὲ συντελεσθέντος, σβέσαι τὸ πῦρ ἔδει τοὺς

aut parum laeti nihil cogitaret; sed gaudii plenus esset ac lasciuiae. Nico et Tragiscus iis iuuenibus iterum iuncti, qui se ab iis separauerant, coniuratorum corpore trifariam diuiso, maxime opportunos quosque fori aditus praesidio occupatos tenebant: ne aut eorum, quae foris gesta esse narrarentur, quicquam ipsos lateret, aut eorum, quae in vrbe contingerent. quosdam etiam Liuii fores iusserunt obseruare; quod certo scirent, si qua eorum, quae gerebantur, suspicio oboriretur, ad Liuium primum rem iri relatum, et quicquid agendum foret, principium ab ipso esse habiturum. Vt domuitiones a coena totusque ille redeuntium strepitus praeterierat, et populi multitudo somnum carpebat, iamque multum nox erat prouecta, quia spes iuuenum manebant integrae, tunc demum, agmine facto, ad propositum exsequendum se accinxerunt.

23. Rei agendae ordo hic erat compositus inter iuuenes et Poenos. Oportebat vt Hannibal vrbi copias admoueret, idque ab eo latere, quod e mediterranea regione venienti occurrit orientem spectans, quasi Temenidem quam vocant portam peteret: deinde vt e tumulo, quem alii Hyacinthi, alii Apollinis Hyacinthi indigetant, igne accenso flammam ederet: quae vt a Tragisco esset visa, ipse quoque signum erat igne redditurus. his rite confectis, Hanni-

περὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ βάδην ποιεῖσθαι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν πύλην. ὧν διατεταγμένων, οἱ μὲν νεανίσκοι διαπορευθέντες τὸν οἰκούμενον τόπον τῆς πόλεως, ἧκον ἐπὶ τοὺς τάφους. τὸ γὰρ πρὸς ἕω μέρος τῆς τῶν Ταραντίνων πόλεως μνημάτων ἐστὶ πλῆρες, διὰ τὸ τοὺς τελευτήσαντας ἔτι καὶ νῦν θάπτεσθαι παρ' αὐτοῖς πάντας ἐντὸς τῶν τειχῶν, κατά τι λόγιον ἀρχαῖον. Φασὶ γὰρ, χρῆσαι τὸν θεὸν τοῖς Ταραντίνοις· ἄμεινον καὶ λῷϊον ἔσεσθαί σφισι ποιουμένοις τὴν οἴκησιν μετὰ τῶν πλειόνων· τοὺς δὲ νομίσαντας ἂν οἰκήσειν οὕτως ἄριστα κατὰ τὸν χρησμὸν, εἰ καὶ τοὺς μετηλλαχότας ἐντὸς τοῦ τείχους ἔχοιεν, διὰ ταῦτα θάπτειν ἔτι καὶ νῦν τοὺς μεταλλάξαντας ἐντὸς τῶν πυλῶν. Οὐ μὴν ἀλλ' οἵ γε προειρημένοι, παραγενόμενοι πρὸς τὸν τοῦ Πυθιονίκου τάφον, ἐκαραδόκουν τὸ μέλλον· συνεγγισάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ πραξάντων τὸ συνταχθὲν· ἅμα τῷ πῦρ ἰδεῖν οἱ περὶ τὸν Νίκωνα καὶ Τραγίσκον, ἀναθαῤῥήσαντες ταῖς ψυχαῖς, καὶ τὸν παρ' αὐτῶν πυρσὸν ἀναδείξαντες, ἐπεὶ τὸ παρ' ἐκείνων πῦρ πάλιν ἑώρων ἀποσβεννύμενον, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν πύλην μετὰ δρόμου καὶ σπουδῆς, βουλόμενοι φθάσαι φονεύσαντες τοὺς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος τεταγμένους, διὰ τὸ συγκεῖσθαι, καὶ σχολῇ καὶ βάδην ποιεῖσθαι τὴν πορείαν τοὺς Καρχηδονίους. εὐροήσαντος δὲ τοῦ πράγματος, καὶ προκαταληφθέντων τῶν φυλαττόν-

balem ad portam pede presſo tendere oportebat. Quum iſta ſic conueniſſent, iuuenes habitatam vrbis partem emenſi, ad ſepulcretum venerunt. Nam quia Tarentini ex veteri quodam oraculo mortuorum cadauera intra muros condunt (quod hodie etiam fit,) tota oppidi illorum pars, quae orientem ſolem reſpicit, monumentorum eſt plena. Fertur enim haec olim Tarentinis a deo ſors fuiſſe edita: *melius ipſis magisque ex animi ſententia res ceſſuras, ſi habitarent cum pluribus.* ipſos ita exiſtimaſſe, tum demum beatiſſimam fore ex oraculi mente, quam incolebant vrbem, quando etiam fato functos intra moenia recepiſſent. propterea etiam nunc intra portas mortuos ſepeliri. Ceterum dicti iuuenes, vt ad ſepulcrum Pythionicae venere, quid futurum eſſet, opperiebantur. vbi vero iam propius acceſſit Hannibal, et omnia, de quibus conuenerat, egit, ſimul ignem viderunt Nico et Tragiſcus, animis denuo confirmatis facem ipſi quoque ſuam attollunt. deinde exſtinctam a Poeno flammam animaduertentes, curriculo ad portam contendunt, vt excubantem in eius veſtibulo ſtationem prius occiderent, quam eodem Carthaginienſes peruenirent, qui ex compacto ſilentio ac leniter erant iter acturi. Re feliciter peracta, cuſtodibus oppreſſis, alii miſeros obtrun-

των, οἱ μὲν ἐφόνευον τούτους, οἱ δὲ διέκοπτον τοὺς μοχλούς. ταχὺ δὲ τῶν πυλῶν ἀνοιχθεισῶν, πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν ἧκον οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν, κεχρημένοι τῇ πορείᾳ συμμέτρως, ὥστε μηδεμίαν ἐπίστασιν γενέσθαι παρόδου ἐπὶ τὴν πόλιν.

24. Γενομένης δὲ τῆς εἰσόδου κατὰ τὴν πρόθεσιν ἀσφαλοῦς καὶ τελέως ἀθορύβου, δόξαντες ἠνύσθαι σφίσι τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιβολῆς, λοιπὸν αὐτοὶ μὲν εὐθαρσῶς ἤδη προῆγον ἐπὶ τὴν ἀγορὰν κατὰ τὴν πλατεῖαν τὴν ἀπὸ τῆς Βαθείας ἀναφέρουσαν· τοὺς γε μὴν ἱππεῖς ἀπέλιπον ἐκτὸς τοῦ τείχους, ὄντας οὐκ ἐλάττους δισχιλίων, θέλοντες ἐφεδρείαν αὐτοῖς ὑπάρχειν ταύτην πρός τε τὰς ἔξωθεν ἐπιφανείας, καὶ πρὸς τὰ παράλογα τῶν ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιβολαῖς συμβαινόντων. ἐγγίσαντες δὲ τοῖς περὶ τὴν ἀγορὰν τόποις, τὴν μὲν δύναμιν ἐπέστησαν κατὰ πορείαν· αὐτοὶ δὲ τὰ κατὰ τὸν Φιλήμενον ἐκαραδόκουν, δεδιότες, πῶς σφίσι προχωρήσει καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἐπιβολῆς. ὅτε γὰρ ἀνάψαντες τὸ πῦρ ἔμελλον πρὸς τὰς πύλας ὁρμᾶν, τότε καὶ τὸν Φιλήμενον, ἔχοντα τὸν ὗν ἐν φερέτρῳ, καὶ Λίβυας ὡσεὶ χιλίους ἐξαπέστειλαν ἐπὶ τὴν παρακειμένην πύλην, βουλόμενοι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν μὴ ψιλῶς ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ἐξηρτῆσθαι τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ πλειόνων. ὁ δὲ προειρημένος ἐγγίσας τῷ τείχει κατὰ τὸν ἐθισμὸν, ἐπεὶ προσεσύριξε, παρῆν ὁ φύλαξ, εὐθέως καταβαίνων „πρὸς τὴν

care, alii vectes effringere. Nec mora, aperiuntur portae: et ipso plane quo oportuit momento adest Hannibal, cum tempore iter ea dexteritate commensus, vt eius ad vrbem aduentus omnes falleret.

24. Poenus tuto et plane sine vllo tumultu, vt proposuerat, vrbem ingressus, rem multo maxima ex parte iam sibi confectam ratus, de cetero bonae spei plenus, per latam illam viam, quae ex illa, quam Batheam dicunt, ad superiora vrbis ducit, forum cum suis petit. equites (ii erant ad duo millia) extra portam reliquit, vt id sibi paratum esset subsidium, si quis extra vrbem hostis aliunde paruisset, siue aliquid parum prouisum, quod fieri amat in talibus inceptis, repente accidisset. Postquam ad ea loca ventum, quae sunt circa forum, subsistere agmen iubet Hannibal. ipse enim Philemene quid actum esset, sollicitus exspectabat, metu anxius de huius quoque partis consilii sui euentu. Nam cum post accensum ignem pergere ad portam instituit: simul Philemenem, aprum in feretro habentem, et cum eo Afros circiter mille, ad proximam portam eo consilio miserat, vt, quemadmodum ab ipso principio proposuerat, non vnica dumtaxat spe rei patrandae niteretur, sed pluribus simul. Philemenes muris iam proximus, quum de more sibilo signum dedisset, adfuit extemplo custos et ad

ῥινοπύ-

ῥινοπύλην. τοῦ δ᾽ εἰπόντος ἔξωθεν, ἀνοίγειν ταχέως, ὅτι βαρύνονται, φέρουσι γὰρ ὗν ἄγριον· ἀσμένως ἀκούσας ὁ φύλαξ, ἀνέῳξε μετὰ σπουδῆς, ἐλπίζων καὶ πρὸς αὐτόν τι διατείνειν τὴν εὐαγρίαν τῶν περὶ τὸν Φιλήμενον, διὰ τὸ μερίτην ἀεὶ γίγνεσθαι τῶν εἰσφερομένων. αὐτὸς μὲν οὖν ὁ προειρημένος τὴν πρώτην ἔχων χώραν τοῦ φορήματος, εἰσῆλθε, καὶ σὺν αὐτῷ νομαδικὴν ἔχων διασκευὴν ἕτερος, ὡς εἷς τις ὢν τῶν ἀπὸ τῆς χώρας, μετὰ δὲ τούτων ἄλλοι δύο πάλιν, φέροντες ἐκ τῶν ὄπισθεν τὸ θηρίον. ἐπεὶ δὲ τέτταρες ὄντες ἐντὸς ἐγένοντο τῆς ῥινοπύλης, τὸν μὲν ἀνοίξαντα, θεώμενον ἀκάκως καὶ ψηλαφῶντα τὸν ὗν, αὐτοῦ πατάξαντες ἀπέκτειναν· τοὺς δ᾽ ἑπομένους μὲν αὐτοῖς, προηγουμένους δὲ τῶν ἄλλων, Λίβυας ὄντας εἰς τριάκοντα, σχολῇ καὶ μεθ᾽ ἡσυχίας παρῆκαν διὰ τῆς πυλίδος. γενομένου δὲ τούτου κατὰ τὸ συνεχὲς, οἱ μὲν τοὺς μοχλοὺς διέκοπτον, οἱ δὲ τοὺς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος ἐφόνευον, οἱ δὲ τοὺς ἔξω Λίβυας ἐκάλουν διὰ συνθημάτων. εἰσελθόντων δὲ καὶ τούτων ἀσφαλῶς, προῆγον ὡς ἐπὶ τὴν ἀγορὰν κατὰ τὸ συντεταγμένον. ἅμα δὲ τῷ συμμίξαι καὶ τούτους, περιχαρὴς γενόμενος Ἀννίβας, ἐπὶ τῷ κατὰ νοῦν αὐτῷ προχωρεῖν τὴν πρᾶξιν, εἴχετο τῶν προκειμένων.

25. Ἀπομερίσας δὲ τῶν Κελτῶν εἰς δισχιλίους, καὶ διελὼν εἰς τρία μέρη τούτους, συνέστησε τῶν

portulam descendit. quum dixisset, qui extra vrbem erat, vt statim aperiret; onere namque premi se apri, quem gestarent: laetus hunc sermonem custos accipit, et aperire festinat. sperabat enim, quod auspicato venatum isset Philemenes, ad se quoque nonnihil eam rem pertinere; quoniam partem eorum, quae inferrentur, semper caperet. Philemenes igitur, qui in baiulando gestatorio primum locum tenebat, ingreditur, et cum eo alter habitu pastoritio adornatus, tamquam esset agrestium aliquis, post hunc duo item alii, feram a posteriore parte baiulantes. vbi quatuor isti intra portulam sunt admissi, ipsum, qui admiserat, contemplantem stolide absque vlla mali suspicione, et manu aprum contrectantem percusserunt atque occiderunt. mox Afros ad triginta, qui hos sequebantur, et cetero agmini praeibant, cum silentio et quiete intro per portulam receperunt. quo facto, confestim alii vectes effringere, alii excubantem ad portam stationem trucidare, alii Afris, qui extra portam erant, ingrediendi signum dare. quum etiam isti essent tuto ingressi, recta fori regionem, sicut iussi fuerant, petunt. qui vbi ceteris se coniunxerunt, Poenus laetitia exultans, quod ex animi sententia conatus succedebat, reliqua incepti sui peragere instituit.

25. Tum duo millia Gallorum in tres diuidit partes, et duos cuique parti iuuenes at-

νεανίσκων δύο πρὸς ἕκαστον μέρος τῶν χειριζόντων τὴν πρᾶξιν. ἀκολούθως δὲ καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ τινὰς ἡγεμόνων συνεξαπέστειλε, προστάξας διαλαβεῖν τῶν εἰς τὴν ἀγορὰν φερουσῶν ὁδῶν τὰς εὐκαιροτάτας. ὅταν δὲ τοῦτο πράξωσι, τοῖς μὲν ἐγχωρίοις νεανίσκοις ἐξαιρεῖσθαι παρήγγειλε, καὶ σώζειν τοὺς ἐντυγχάνοντας τῶν πολιτῶν, ἀναβοῶντας ἐκ πολλοῦ, μένειν κατὰ χώραν Ταραντίνους, ὡς ὑπαρχούσης αὐτοῖς τῆς ἀσφαλείας. τοῖς δὲ παρὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ Κελτῶν ἡγεμόσι κτείνειν διεκελεύσατο τοὺς ἐντυγχάνοντας τῶν Ῥωμαίων. οὗτοι μὲν οὖν χωρισθέντες ἀπ' ἀλλήλων ἔπραττον μετὰ ταῦτα τὸ προσταχθέν. τῆς δὲ τῶν πολεμίων εἰσόδου καταφανοῦς ἤδη γενομένης τοῖς Ταραντίνοις, πλήρης ἡ πόλις κραυγῆς ἐγίγνετο καὶ ταραχῆς παρηλλαγμένης. ὁ μὲν οὖν Γάϊος, προσπεσούσης αὐτῷ τῆς εἰσόδου τῶν πολεμίων, συννοήσας ἀδύνατον αὐτὸν ὄντα διὰ τὴν μέθην, εὐθέως ἐξελθὼν ἐκ τῆς οἰκίας μετὰ τῶν οἰκετῶν. καὶ παραγενόμενος ἐπὶ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὸν λιμένα, καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ φύλακος ἀνοίξαντος αὐτῷ τὴν ῥινοπύλην, διαδὺς ταύτην, καὶ λαβόμενος ἀκατίου τῶν ὁρμούντων, ἐμβὰς μετὰ τῶν οἰκετῶν εἰς τὴν ἄκραν παρεκομίσθη. μετὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ περὶ τὸν Φιλήμενον ἡτοιμασμένοι σάλπιγγας Ῥωμαϊκάς, καί τινας τῶν αὐταῖς χρῆσθαι δυναμένων διὰ τὴν συνήθειαν, στάντες περὶ τὸ θέατρον, ἐσήμαινον. τῶν δὲ

tribuit. ex eorum numero, qui proditionem faciebant: atque his quum e suis ducibus nonnullos adiunxisset, per vrbem omnes dimittit, iussos vias quasque maxime opportunas, quae ducerent in forum, occupare. qua re peracta, indigenis quidem iuuenibus praecepit, vt quicumque occurrerent ciues, eos caedi eriperent seruarentque, et vt clamore procul edito, priusquam concurrerent, Tarentinos monerent, ne se loco mouerent: cunctis enim propositam esse impunitatem. at Carthaginiensium et Gallorum ducibus, vt obuios quosque e Romanis occiderent, imperauit. Et hi quidem in diuersa profecti, imperata fecerunt. Vt Tarentini hostem iam esse ingressum senserunt, clamore ac tumultu vario vrbs est repleta. Liuius cognito intrasse hostes oppidum, cogitans, ebrietate impediri se, quominus ferre opem posset, domo confestim vna cum famulis egreditur, et portam illam, qua itur ad portum, petit. deinde quum illi custos portulam aperuisset, perque eam ipse euasisset, scapham vnam ex iis, quae stabant in portu religatae, arripit, cum familia conscendit, eaque ad arcem clam defertur. Secundum haec Philemenes stans in theatro, tubis Romanis, quas ante parauerat, cum certis hominibus, qui assidua consuetudine illas inflare didicerant, signum dabat; et cum Romani

Ῥωμαίων

Ῥωμαίων βοηθούντων ἐν τοῖς ὅπλοις κατὰ τὸν ἐθισμὸν εἰς τὴν ἄκραν, ἐχώρει τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῖς Καρχηδονίοις. παραγενόμενοι γὰρ ταῖς πλατείαις ἀτάκτως καὶ σποράδην, οἱ μὲν εἰς τοὺς Καρχηδονίους ἐνέπιπτον, οἱ δ' εἰς τοὺς Κελτούς. καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ φονευομένων αὐτῶν, πολύ τι πλῆθος διεφθάρη. Τῆς δ' ἡμέρας ἐπιφαινομένης, οἱ μὲν Ταραντῖνοι τὴν ἡσυχίαν εἶχον κατὰ τὰς οἰκήσεις, οὐδέπω δυνάμενοι τάξασθαι τὸ συμβαῖνον. διὰ μὲν γὰρ τὴν σάλπιγγα, καὶ τὸ μηδὲν ἀδίκημα γίγνεσθαι μηδ' ἁρπαγὴν κατὰ τὴν πόλιν, ἔδοξαν, ἐξ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων εἶναι τὸ κίνημα· τῷ δὲ πολλοὺς αὐτῶν ὁρᾷν πεφονευμένους ἐν ταῖς πλατείαις, καί τινας τῶν Γαλατῶν θεωρεῖσθαι σκυλεύοντας τοὺς τῶν Ῥωμαίων νεκρούς, ὑπέτρεχέ τις ἔννοια τῆς τῶν Καρχηδονίων παρουσίας.

26. Ἤδη δὲ τοῦ μὲν Ἀννίβου παρεμβεβληκότος τὴν δύναμιν εἰς τὴν ἀγορὰν, τῶν δὲ Ῥωμαίων ἀποκεχωρηκότων εἰς τὴν ἄκραν διὰ τὸ προκατέχεσθαι φρουρᾷ ταύτην ὑπ' αὐτῶν, ὄντος δὲ φωτὸς εἰλικρινοῦς, ὁ μὲν Ἀννίβας ἐκήρυττε, τοὺς Ταραντίνους ἄνευ τῶν ὅπλων ἀθροίζεσθαι πάντας εἰς τὴν ἀγοράν. οἱ δὲ νεανίσκοι περιπορευόμενοι τὴν πόλιν, ἐβόων ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ παρεκάλουν θαρρεῖν, ὡς ὑπὲρ ἐκείνων παρόντας τοὺς Καρχηδονίους. ὅσοι μὲν οὖν τῶν Ταραντίνων προκατείχοντο τῇ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εὐ-

ferendae opis gratia in arcem pro more accurrerent, plane ex Carthaginienſium voto res ſuccedebat: quippe hi per plateas paſſim et inordinati aduenientes, partim in Poenos, partim in Gallos incidebant. ita multis eorum occiſis, magna ſtrages eſt edita. Vbi illuxit, Tarentini in ſuis aedibus quieti manere: necdum enim, quid rei eſſet, poterant pro certo ſcire. cum tubam audirent, et abſtineri ab iniuria et direptione vrbis cernerent, ab ipſis Romanis motum putabant excitatum. cum multos per vias caede ſtratos viderent, quosdam etiam Gallos e Romanorum corporibus ſpolia legentes: de aduentu Carthaginienſium quaedam ſuſpicio eorum animis ſuboriebatur.

26. Iam Hannibal occupato foro ſuos in aciem ordinauerat, et Romani in arcem, quae praeſidio ipſorum tenebatur, fuga ſe receperant, luxque certior iam erat, cum Poenus praeconio edixit, vt Tarentini omnes ſine armis in forum conuenirent. At iuuenes, per vrbem diſcurrentes, clamore omnes ad libertatem vocare, bono vt eſſent animo iubere: ad ſalutem enim ciuium Carthaginienſes veniſſe. e Tarentinis quicumque neceſſitudinis alicuius vinculis adſtricti Roma-

νοίᾳ, γνόντες ἀπεχώρων εἰς τὴν ἄκραν· οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὸ κήρυγμα συνηθροίζοντο χωρὶς τῶν ὅπλων, πρὸς ὃς Ἀννίβας φιλανθρώπως διελέχθη λόγους. τῶν δὲ Ταραντίνων ὁμοθυμαδὸν ἐπισημηναμένων ἕκαστα τῶν λεγομένων διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐλπίδος, τότε μὲν δὴ ἀφῆκε τοὺς πολλοὺς, συντάξας, ἕκαστον, εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν ἐπανελθόντα, μετὰ σπουδῆς ἐπὶ τὴν θύραν ἐπιγράψαι, ΤΑΡΑΝΤΙΝΟΥ. τῷ δ' ἐπὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν κατάλυσιν ἐπιγράψαντι ταὐτὸ τοῦτο, θάνατον ὥρισε τὴν ζημίαν. αὐτὸς δὲ διελὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἐφῆκε διαρπάζειν τὰς τῶν Ῥωμαίων οἰκίας, σύνθημα δοὺς, πολεμίους νομίζειν τοὺς ἀνεπιγράφους, τοὺς δὲ λοιποὺς συνέχων ἐν τάξει τούτοις ἐφέδρους.

nis erant, re cognita in arcem ſe receperunt: ceteri, vt erat edictum, inermes conueniunt. hos cum leui alloquio affatus eſſet Hannibal; atque ipſi magno conſenſu ad ſingulas eius voces plauſus et acclamationes propter inſperatam ſalutem ſuſtuliſſent, mox concionem Poenus dimiſit: ſimul praecepit, redirent domum quisque ſuam quantocius, et foribus inſcriberent: TARENTINI. quod ſi quis eodem illo titulo Romani hoſpitii frontem notaret, morte luiturum. Ipſe partitus copias, quos norat maxime idoneos rei gerendae, ad diripiendas Romanorum domos dimiſit, dato ſigno, vt quae inſcriptae non eſſent, pro hoſtilibus eas haberent. reliquam aciem ſub ſignis continet, paratum ſi foret opus diripientibus ſubſidium.

27. Πολλῶν δὲ καὶ παντοδαπῶν κατασκευασμάτων ἀθροισθέντων ἐκ τῆς διαρπαγῆς, καὶ γενομένης ὠφελείας τοῖς Καρχηδονίοις ἀξίας τῶν προσδοκωμένων ἐλπίδων· τότε μὲν ἐπὶ τῶν ὅπλων ηὐλίσθησαν, εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν Ἀννίβας συνεδρεύσας μετὰ τῶν Ταραντίνων, ἔκρινε διατειχίσαι τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἄκρας, ἵνα μηδεὶς ἔτι φόβος ἐπικάθηται τοῖς Ταραντίνοις ἀπὸ τῶν κατεχόντων τὴν ἀκρόπολιν Ῥωμαίων. πρῶτον μὲν οὖν ἐπεβάλετο προθέσθαι χάρακα παράλληλον τῷ τείχει τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τῇ πρὸ τούτου τάφρῳ. σαφῶς δὲ διαγινώσκων, οὐκ ἐάσον-

27. Coacta ſunt ea direptione varia et omnis generis ſupellectilia; et Carthaginienſes nihilo inferiorem ſpe ſua praedam ſunt nacti. qui eam noctem cum in armis egiſſent, die ſequenti Hannibal, habita cum Tarentinis deliberatione, muro vrbem ab arce interſepire ſtatuit, ne quid deinceps Tarentini a Romano praeſidio, quod arcem tenebat, timendum haberent. Primo igitur vallum e regione arcis facere, quod ab eius muro et foſſa, ante murum ducta, pari vndique ſpatio diſtaret, inſtituit. Et qui probe ſciret, nequaquam id hoſtes eſſe

τας τοὺς ὑπεναντίους, ἀλλ' ἐναποδειξομένους τῇ δέ πῃ τὴν αὐτῶν δύναμιν, ἡτοίμασε χεῖρας ἐπιτηδειοτάτας, νομίζων, πρὸς τὸ μέλλον οὐδὲν ἀναγκαιότερον εἶναι, τοῦ καταπλήξασθαι μὲν τοὺς Ῥωμαίους, εὐθαρσεῖς δὲ ποιῆσαι τοὺς Ταραντίνους. ἅμα δὲ τῷ τίθεσθαι τὸν πρῶτον χάρακα, θρασέως τῶν Ῥωμαίων καὶ τετολμηκότως ἐπιχειρούντων τοῖς ὑπεναντίοις· βραχὺ συμμίξας Ἀννίβας, καὶ τὰς ὁρμὰς τῶν προειρημένων ἐκκαλεσάμενος, ἐπεὶ προσέπεσον οἱ πλείους ἐκτὸς τῆς τάφρου, δοὺς παράγγελμα τοῖς αὐτοῦ, προσέβαλε τοῖς πολεμίοις. γενομένης δὲ τῆς μάχης ἰσχυρᾶς, ὡς ἂν ἐν βραχεῖ χώρῳ καὶ περιτετειχισμένῳ τῆς συμπλοκῆς ἐπιτελουμένης, τὸ πέρας ἐκβιασθέντες ἐτράπησαν οἱ Ῥωμαῖοι. καὶ πολλοὶ μὲν ἔπεσον ἐν χειρῶν νόμῳ· τὸ δὲ πλεῖον αὐτῶν μέρος ἀπωθούμενον καὶ συγκρημνιζόμενον ἐν τῇ τάφρῳ διεφθάρη.

28. Τότε μὲν οὖν Ἀννίβας προβαλλόμενος ἀσφαλῶς τὸν χάρακα, τὴν ἡσυχίαν εἶχε, τῆς ἐπιβολῆς αὐτῷ κατὰ νοῦν κεχωρηκυίας. τοὺς μὲν γὰρ ὑπεναντίους συγκλείσας, ἠνάγκασε μένειν ἐντὸς τοῦ τείχους, δεδιότας οὐ μόνον περὶ σφῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἄκρας. τοῖς δὲ πολιτικοῖς τοιοῦτον παρέστησε θάρσος, ὥστε καὶ χωρὶς τῶν Καρχηδονίων ἱκανοὺς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις. μετὰ δὲ ταῦτα μικρὸν ἀπὸ τοῦ χάρακος ἀποστήσας ὡς πρὸς τὴν πόλιν, τάφρον ἐποίει

permiſſuros, ſed in eo conatu omnes ſuas vires exerturos, varias hominum fortiſſimorum manus praeparauit; quum nihil magis ad ea, quae reſtabant, neceſſarium duceret, quam vt Romanis terrorem iniiceret, Tarentinis animos adderet. Vt primum iaci vallum coepit, Romanis intrepide atque audacter pugnam in aduerſarios capeſſentibus, Hannibal leui commiſſo praelio, tantum vt iram Romanorum irritaret, poſtquam pleroſque eorum extra foſſam videt erupiſſe, dato ſuis ſigno, hoſtem inuadit. poſt atrocem pugnam (quippe in anguſto et muris circumcluſo loco pugnabatur,) vi tandem coacti terga vertunt Romani. In eo praelio multi ipſorum ſunt occiſi; plures tamen, dum pelluntur, praecipitati in foſſam, ibi perierunt.

28. Inde Hannibal ſine vllo diſcrimine vrbem vallo praemuniens, quietus agebat, rebus ex animi ſententia confectis: incluſos namque hoſtes intra muros ſe continere coegerat, non ſolum de ſalute ſua, verum etiam de arce ſollicitos. At militi vrbano tantum ex ea re creuit animus, vt vel ſine Carthaginienſium praeſidio idoneas ſibi aduerſus Romanos vires fore putaret. poſt haec Poenus, modicum a vallo ſpatium recedens vrbem verſus,

παράλ-

παράλληλον τῷ χάρακι, καὶ τῷ τῆς ἄκρας τείχει, παρ' ἣν ἐκ μεταβολῆς ἐπὶ τὸ πρὸς τῇ πόλει τεῖχος - - - - ἀνασωρευόμενος, προσέτι δὲ καὶ χάρακος ἐπ' αὐτῆς τιθέντος, οὐ πολὺ καταδεεστέραν τείχους συνέβαινε τὴν ἀσφάλειαν ἐξ αὐτῆς ἀποτελεῖσθαι. παρὰ δὲ ταύτην ἐντὸς ἔτι πρὸς τὴν πόλιν ἀπολιπὼν σύμμετρον διάστημα, τεῖχος ἐπελάβετο κατασκευάζειν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Σωτείρας, ἕως εἰς τὴν Βαθεῖαν προσαγορευομένην· ὥστε καὶ χωρὶς ἀνδρῶν τὰς δι' αὐτῶν τῶν κατασκευασμάτων ὀχυρότητας ἱκανὰς εἶναι, τοῖς Ταραντίνοις τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. ἀπολιπὼν δὲ τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν, καὶ τὴν τοῦ τείχους παρεφεδρεύοντας ἱππεῖς, κατεστρατοπέδευσε, περὶ τετταράκοντα σταδίους ἀποσχὼν τῆς πόλεως παρὰ τὸν ποταμὸν, παρὰ μέν τισι * Γαλαῖον, παρὰ δὲ τοῖς πλείστοις προσαγορευόμενον Εὐρώταν, ὃς ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπὸ τῆς τοῦ παρὰ Λακεδαίμονα ῥέοντος Εὐρώτα. πολλὰ δὲ τοιαῦτα κατὰ τὴν χώραν καὶ κατὰ τὴν πόλιν ὑπάρχει τοῖς Ταραντίνοις, διὰ τὸ καὶ τὴν ἀποικίαν καὶ τὴν συγγένειαν ὁμολογουμένην αὐτοῖς εἶναι πρὸς Λακεδαιμονίους. ταχὺ δὲ τοῦ τείχους λαμβάνοντες τὴν συντέλειαν, διά τε τὴν τῶν Ταραντίνων σπουδὴν καὶ προθυμίαν, καὶ τὴν τῶν Καρχηδονίων συνεργείαν, μετὰ ταῦτα διενοήθη καὶ τὴν ἄκραν ἐξελεῖν Ἀννίβας.

fossam vallo aduersam et muro arcis recto rigore ducit. secundum quam in propiore moenibus vrbis labro quum ex effossa terra aggerem vice versa struxisset, eidemque vallos insuper defixisset, quin parem muro firmitatem munitio obtineret, non sane multum aberat. Adhuc tamen intra hanc, modico vrbem versus spatio interiecto, e regione fossae murum exstruere instituit, orsus a Sotera, ad eam vsque viam aut plateam, quae Bathea dicitur, vt absque propugnatoribus vel ipsa per se munimenta satis firma esse crederentur ad praestandam Tarentinis securitatem. mox relicto praesidio idoneo et manu equitum satis magna ad custodiam vrbis et muri agendam, ipse profectus ad flumen, quod quinque millia ab vrbe abest, castra fecit. cum amnem quidam Galesum, plerique omnes Eurotam nuncupant: ab Eurota qui vrbem Lacedaemoniorum alluit, nomen huic est inditum, et sunt similia multa cum in agro, tum in vrbe Tarentinorum; quoniam e colonia Lacedaemoniorum ipsi sunt, et cognatione cum iis iuncti, de quo dubitat nemo. Tarentinis magno studio atque alacritate opus facientibus, parique sedulitate Poenis eos adiuuantibus, et murus cito est perfectus, et Hannibal, eo absoluto, de expugnanda arce coepit cogitare.

29. Ἤδη δ' ἐντελεῖς αὐτοῦ συνεσταμένου τὰς πρὸς τὴν πολιορκίαν παρασκευάς, παραπεσούσης ἐκ Μεταπόντου βοηθείας εἰς τὴν ἄκραν κατὰ θάλατταν, βραχύ τι ταῖς ψυχαῖς ἀναθαρρήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι, νυκτὸς ἐπέθεντο τοῖς ἔργοις, καὶ πάσας διέφθειραν τὰς τῶν ἔργων καὶ μηχανημάτων κατασκευάς. οὗ γενομένου, τὸ μὲν πολιορκεῖν τὴν ἄκραν Ἀννίβας ἀπέγνω· τῆς δὲ τοῦ τείχους κατασκευῆς ἤδη τετελειωμένης, ἀθροίσας τοὺς Ταραντίνους, ἀπεδείκνυε, διότι κυριώτατόν ἐστι πρὸς τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς τὸ τῆς θαλάττης ἀντιλαμβάνεσθαι. κρατούσης γὰρ τῆς ἄκρας τῶν κατὰ τὸν εἴσπλουν τόπων, ὡς ἐπάνω προεῖπον, οἱ μὲν Ταραντῖνοι τὸ παράπαν οὐκ ἠδύναντο χρῆσθαι ταῖς ναυσίν, οὐδ' ἐκπλεῖν ἐκ τοῦ λιμένος· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις κατὰ θάλατταν ἀσφαλῶς παρεκομίζετο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. οὗ συμβαίνοντος, οὐδέποτε δυνατὸν ἦν, βεβαίως ἐλευθερωθῆναι τὴν πόλιν. ἃ συνορῶν ὁ Ἀννίβας ἐδίδασκε τοὺς Ταραντίνους, ὡς, ἐὰν ἀποκλεισθῶσι τῆς κατὰ θάλατταν ἐλπίδος οἱ τὴν ἄκραν τηροῦντες, παρὰ πόδας αὐτοῖς δι' αὑτῶν εἴξαντες, λείψουσι ταύτην, καὶ παραδώσουσι τὸν τόπον. ὧν ἀκούοντες οἱ Ταραντῖνοι, τοῖς μὲν λεγομένοις συγκατετίθεντο· ὅπως δ' ἂν γένοιτο τὸ παρὸν, οὐδαμῶς ἐδύναντο συννοῆσαι, πλὴν εἰ παρὰ Καρχηδονίων ἐπιφανείη στόλος. τοῦτο δ' ἦν κατὰ τοὺς τότε καιροὺς ἀδύνατον. διόπερ ἠδυνάτουν συμβαλεῖν, ἐπὶ τί φερόμενος Ἀννίβας τοὺς περὶ τούτων

29. Cum iam neceſſaria omnia ad oppugnationem eſſent comparata, praeſidium Metaponto per mare miſſum, arcem ingreſſum, Romanorum animis aliquantum fiduciae addidit. nocte igitur impetu in opera facto, omnes qua operum qua machinationum fabricas corruperunt. quod vt factum, arcem per vim expugnandi et ſpem et conſilium Poenus abiecit. Idem poſt opus muri conſummatum, conuocatis principibus Tarentinis, expoſuit, ad praeſentes difficultates illud primum et potiſſimum requiri, vt mari conarentur potiri: quia enim clauſtra portus in poteſtate erant arcis, ſicut antea dictum eſt, nauibus vtendi, aut in apertum mare euadendi facultate omni penitus Tarentini priuabantur. Romanis contra, quaecumque vſus poſtularet, absque periculo mari aduehebantur; quod quamdiu fieret, non poſſe vrbem penitus liberari. Hoc probe intelligens Hannibal, Tarentinos docere inſtitit, arcem tenentes, ſi maritimorum commeatuum ſpe excluderentur, ipſos per ſe confeſtim ceſſuros, arcem relicturos, et locum ipſis fore traditiuros. quae Tarentini cum audirent, illi quidem orationi Hannibalis aſſentiebantur; at quo modo fieri illud ipſum poſſet, videre nequibant, niſi forte claſſis Carthaginienſium aliqua repente appareret. id vero tempore illo nulla fieri ratione poterat. itaque quo ſpectaret Hannibal, quum huiusmodi ſermones apud ipſos haberet

προ:

πρὸς σφᾶς ποιεῖται λόγους. φήσαντος δ' αὐτοῦ, φανερὸν εἶναι, χωρὶς Καρχηδονίων αὐτοὺς δι' αὑτῶν ὅσον ἤδη κρατῆσαι τῆς θαλάττης· μᾶλλον ἐκπλαγεῖς ἦσαν, οὐ δυνάμενοι τὴν ἐπίνοιαν αὐτοῦ συμβαλεῖν. ὁ δὲ συνεωρακὼς τὴν πλατεῖαν εὐδιακόσμητον οὖσαν, τὴν ὑπάρχουσαν μὲν ἐντὸς τοῦ διατειχίσματος, φέρουσαν δὲ παρὰ τὸ διατείχισμα ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὴν ἔξω θάλατταν, ταύτῃ διενοεῖτο τὰς ναῦς ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὴν νότιον ὑπερβιβάζειν πλευράν. διόπερ ἅμα τῷ τὴν ἐπίνοιαν ἐπιδεῖξαι τοῖς Ταραντίνοις, οὐ μόνον συγκατέθεντο τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ διαφερόντως ἐθαύμασαν τὸν ἄνδρα, καὶ διέλαβον, ὡς οὐδὲν ἂν περιγένοιτο τῆς ἀγχινοίας τῆς ἐκείνου καὶ τόλμης. ταχὺ δὲ πορείων ὑποτρόχων κατασκευασθέντων, ἅμα τῷ λόγῳ τοὔργον εἰλήφει συντέλειαν, ἅτε προθυμίας καὶ πολυχειρίας ὁμοῦ τῇ προθέσει συνεργούσης. οἱ μὲν οὖν Ταραντῖνοι τοῦτον τὸν τρόπον ὑπερνεολκήσαντες τὰς νῆας εἰς τὴν ἔξω θάλατταν, ἐπολιόρκουν ἀσφαλῶς τοὺς ἐκ τῆς ἄκρας, ἀφῃρημένοι τὰς ἔξωθεν αὐτῶν ἐπικουρίας· Ἀννίβας δὲ φυλακὴν ἀπολιπὼν τῆς πόλεως, ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ παρεγένετο τριταῖος ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς χάρακα, καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος ἐνταῦθα διατρίβων, ἔμενε κατὰ χώραν.

coniectura assequi non valebant. quum ille subiecisset, rem esse manifestam, ipsos absque ope vlla Carthaginiensium iamiam mari potituros: inopina rei nouitate magis etiam stupere Tarentini, mentem ducis Poeni assequi non valentes. Obseruauerat Hannibal, latam quandam esse viam, quae ad eum vsum posset accommodari: ea nempe est platea intra murum, arcem ab vrbe separantem, quae praeter ipsum murum e portu ad mare externum ducit. hac ille via naues ad latus vrbis meridionale transportare cogitabat. Atque hoc suum inuentum simulac Tarentinis aperuisset, non solum sententiam ducis omnes probarunt; sed ipsum quoque vehementer admirati, in eam opinionem venerunt, nihil tam arduum posse existere, quod acumini eius atque audaciae non cederet. Igitur vectabulis rotatis siue plaustris, confectis, simul dicta, simul facta res est. nam et alacritas magna, et multitudo hominum, qui suscepto operi manus admouebant, ingens erat. Ita igitur Tarentini, nauibus hoc pacto per siccum transuectis in exterius mare, arcem tuentes omni iam externo subsidio exclusos tuto oppugnabant. Dux Carthaginiensium, relicto in vrbe praesidio, cum ceteris copiis profectus, tertio die ad ea castra, vnde exierat, peruenit: vbi quod reliquum erat hiemis per quietem egit.

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΝΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E

POLYBII MEGALOPOLITANI

NONA HISTORIA

EXCERPTA.

Πολυβίου περὶ τῆς αὐτοῦ πραγματείας ἐν ἐκβολῇ λόγου ἀπολογισμός.

Ὅτι πολλῶν τῆς ἱστορίας μερῶν ὄντων, ὁ πραγματικὸς τρόπος ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ ξυγγραφέως, διά τε ἄλλας αἰτίας, μάλιστα δὲ διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν μεγίστην οὖσαν.

Αἱ μὲν οὖν ἐπιφανέσταται πράξεις τῶν ὑπὸ τῆς προειρημένης Ὀλυμπιάδος περιληφθεισῶν, καὶ τοῦ τετραετοῦς διαστήματος, ὅ φαμὲν δεῖν Ὀλυμπιάδα νομίζειν, εἰσὶν αὗται. περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν δυσὶ βιβλίοις πειρασόμεθα ποιεῖσθαι τὴν ἐξήγησιν. Οὐκ ἀγνοῶ δὲ, διότι συμβαίνει, τὴν πραγ-

Digreſſio Polybii, qua genus ſcribendi hiſtoriam tuetur, quo eſt uſus.

Quum ſint hiſtoriae plures partes, Polybium potiſſimum circa rerum geſtarum explicationem verſari, cum aliis multis de cauſſis, tum maxime ob lectorum notabilem utilitatem.

Quod igitur ad res geſtas attinet, quae in modo dictam Olympiadem incidunt, et quadriennii ſpatium, quod pro Olympiade debere cenſeri monuimus, earum maxime inſignes iſtae ſunt, quas duobus libris peragere conabimur. Ceterum non clam me eſt, noſtrum hoc argumentum auſteri

ματείαν

ματείαν ἡμῶν ἔχειν αὐστηρόν τι, καὶ πρὸς ἓν γένος ἀκροατῶν οἰκειοῦσθαι καὶ κρίνεσθαι, διὰ τὸ μονοειδὲς τῆς συντάξεως. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι συγγραφεῖς σχεδὸν ἅπαντες, εἰ δὲ μή γε οἱ πλείους, πᾶσι τοῖς τῆς ἱστορίας μέρεσι χρώμενοι, πολλοὺς ἐφέλκονται πρὸς ἔντευξιν τῶν ὑπομνημάτων. Τὸν μὲν γὰρ φιλήκοον ὁ γενεαλογικὸς τρόπος ἐφίσταται· τὸν δὲ πολυπράγμονα καὶ περιττὸν, ὁ περὶ τὰς ἀποικίας καὶ κτίσεις καὶ συγγενείας, καθά που καὶ παρ' Ἐφόρῳ λέγεται· τὸν δὲ πολιτικὸν, ὁ περὶ τὰς πράξεις τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων καὶ δυναστῶν. ἐφ' ὧν ἡμεῖς ψιλῶς κατηντηκότες, καὶ περὶ τούτων πεποιημένοι τὴν ὅλην τάξιν, πρὸς ἕν μέν τι καὶ γένος, ὡς προεῖπον, οἰκείως ἡρμόσμεθα· τῷ δὲ πλείονι μέρει τῶν ἀκροατῶν ἀψυχαγώγητον παρεσκευάκαμεν τὴν ἀνάγνωσιν. τίνος δὲ χάριν τἄλλα μὲν μέρη τῆς ἱστορίας ἀποδοκιμάσαντες, αὐτὰ τὰ κατὰ τὰς πράξεις προειλόμεθα γράφειν, ἐν ἑτέροις ἡμῖν εἴρηται διὰ πλειόνων· κεφαλαιωδῶς γε μὴν οὐδὲν ἐπέχει, καὶ νῦν ἐμφάσεως χάριν ὑπομνῆσαι τοὺς ἀκούοντας.

2. Πολλῶν γὰρ καὶ πολλαχῶς ἐξηριθμημένων τά τε περὶ τὰς γενεαλογίας καὶ μύθους, καὶ περὶ τὰς ἀποικίας, ἔτι δὲ

et inamoeni aliquid in se habere, ac propter vniformem scriptionem vni dumtaxat lectorum generi esse accommodatum, et posse probari. Nam ceteri quidem scriptores ferme omnes, aut plerique certe, quia historiae partes vniuersas adhibent, ad lectionem suorum operum multos alliciunt. Etenim qui fabulas libenter audit, eum descriptae gentium et familiarum prosapiae morantur: multae variaeque et reconditae historiae curiosum, sermo de coloniis antiquis, de conditu vrbium, de populorum inter ipsos cognatione, sicut cernere est apud Ephorum. virum politicum res gestas scire iuuat, nationum, ciuitatum, et eorum, qui populis dominantur. ad cuius argumenti nudam tractationem quum animum appulerimus nostrum, nec quicquam aliud hoc opere, nisi rerum gestarum narrationem profiteamur; ad vnum videlicet genus lectorum idonee sumus comparati, eaque a nobis concinnata est historia, quae maiori audientium parti nullam omnino sit oblectationem allatura. Sed quae nos caussae impulerint, vt ceteris historiae partibus reiectis, res dumtaxat gestas susciperemus scribendas, et pluribus alibi exposuimus, et nunc quoque summatim eius monere lectorem, ne consilii mei rationem ignoret, nihil vetat.

2. Nam quum multi gentium familiarumque origines, colonias antiquas, populorum cognationes, nec non vrbium

καὶ συγγενείας καὶ κτίσεις· λοιπὸν ἢ τὰ ἀλλότρια δεῖ λέγειν, ὡς ἴδια, τὸν νῦν περὶ τούτων πραγματευόμενον, ὃ πάντων ἐστὶ αἴσχιστον, ἢ τοῦτο μὴ βουλόμενον, προδήλως ματαιοπονεῖν, ὑπὲρ τοιούτων ὁμολογοῦντα συντάττεσθαι καὶ φροντίζειν, ἃ διὰ τῶν προγενεστέρων ἱκανῶς δεδήλωται καὶ παραδέδοται τοῖς ἐπιγιγνομένοις. ταῦτα μὲν οὖν παρελείφθη τούτων ἕνεκα καὶ πλειόνων ἑτέρων. Ὁ δὲ πραγματικὸς τρόπος ἐνεκρίθη, πρῶτον μὲν διὰ τὸ καινοποιεῖσθαι συνεχῶς, καὶ καινῆς ἐξηγήσεως δεῖσθαι, τῷ μὴ συμβατὸν εἶναι ταῖς ἀρχαίοις εἰς τὸ τὰς ἐπιγιγνομένας πράξεις ἡμῖν ἐξαγγεῖλαι. δεύτερον δὲ, καὶ διὰ τὸ πάντων ὠφελιμώτατον αὐτὸν, καὶ πρὸ τοῦ μὲν, μάλιστα δὲ νῦν ὑπάρχειν, τῷ τὰς ἐμπειρίας καὶ τέχνας ἐπὶ τοσοῦτον προκοπὴν εἰληφέναι καθ' ἡμᾶς, ὥστε πᾶν τὸ παραπίπτον ἐκ τῶν καιρῶν ἀσχεὶ μεθοδικῶς δύνασθαι χειρίζειν τοὺς φιλομαθοῦντας. Διόπερ ἡμεῖς οὐχ οὕτω τῆς τέρψεως στοχαζόμενοι τῶν ἀναγνωσομένων, ὡς τῆς ὠφελείας τῶν προσχόντων, τἄλλα παρέντες, ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος κατηνέχθημεν. περὶ μὲν οὖν τούτων οἱ συνεφιστάνοντες ἐπιμελῶς ἡμῶν τοῖς ὑπομνήμασι, βεβαιότατα μαρτυρήσουσι τοῖς νῦν λεγομένοις.

conditus multifariam et ſingillatim enarrauerint: id iam vtique ſupereſt, vt, ſi quis rerum earumdem commemorationem aggrediatur, is vel aliena pro ſuis neceſſario obtrudat, quo nihil queat eſſe turpius; aut ſi hoc nolit, inanem manifeſto laborem ſuſcipiat: qui quidem iis de rebus ſcribere ſe ac laborare confiteatur, quas maiorum diligentia luculente expoſuit, et poſteriorum memoriae tradidit. Haec igitur tum propter iſta ſunt omiſſa, tum propter alia plura. Illud contra hiſtoriae genus, quo res geſtae explicantur, iccirco probauimus, primo quia continenter, quae eo ſpectant, innouantur, vt noua etiam narratione ſubinde ſit opus: quum, vt poſterius geſta narres, ad principia illa nequaquam ſit redeundum. deinde, quod genus hoc hiſtoriae, et ſemper quidem antea omnium fuit vtiliſſimum; nunc tamen multo etiam magis: quoniam noſtris hiſce temporibus tantum experientia atque vſu omnes artes fecerunt incrementi, vt iam, quicumque caſus acciderit, quadam veluti arte dirigere ſua conſilia diſcendi ſtudioſi valeant. Qui ergo non tam lectorum oblectationem hac ſcriptione quaereremus, ac vtilitatem eorum, qui noſtra ſedulo tractabunt, ceteris hiſtoriae partibus omiſſis, ad hanc potiſſimum nos contulimus. Verum ad iſta quod attinet, quisquis opus noſtrum attente legerit, is ſuo teſtimonio dictis meis vltro fidem adſtruet.

Ὅτι Ῥωμαῖοι, σφαλέντες τοῖς ὅλοις ἐν τῇ περὶ Κάννας μάχῃ, μετὰ ταῦτα Καπύην ἐπιφανεστάτην ἐν Καμπανίᾳ πόλιν παραδόξως πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν.

Romani rebus fractis clade Cannensi, mox Capuam vrbem Campaniae nobilissimam obsidere mira audacia aggrediuntur.

Ὅτι Ἀννίβας λύειν τὴν πολιορκίαν ἐπιβαλὼν, πάντα ποιῶν οὐδὲν ἤνυσε.

Hannibal conatus vrbis Capuae obsidionem soluere, frustra est.

Ὅτι Ἀννίβας ἄπρακτος ἀναχωρῶν ἀπὸ Καπύης ἐπ' αὐτὴν τὴν Ῥώμην ὥρμησε.

Hannibal irrito conatu discedens a Capua, vrbem ipsam Romam infesto exercitu petit.

Σύγκρισις Ἐπαμεινώνδου καὶ Ἀννίβου, Λακεδαιμονίων καὶ Ῥωμαίων.

Comparatio Epaminondae et Hannibalis, item Lacedaemoniorum et Romanorum.

3. Ἀννίβας δὲ κύκλῳ περιλαμβάνων τὸν χάρακα τοῦ Ἀππίου, τὸ μὲν πρῶτον ἠκροβολίζετο καὶ κατεπείραζε, βουλόμενος ἐκκαλέσασθαι πρὸς μάχην· οὐδενὸς δὲ συνυπακούοντος, τέλος ἐγίγνετο πολιορκίᾳ παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον· τῶν μὲν ἱππέων ἐπιφερομένων ταῖς ἴλαις, καὶ μετὰ κραυγῆς εἰσακοντιζόντων εἰς τὴν παρεμβολὴν, τῶν δὲ πεζῶν κατὰ σπείρας προσπιπτόντων, καὶ διασπᾶν τὸ χαράκωμα πειρωμένων. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ὣς ἐδύνατο κινῆσαι τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς ὑποκειμένης προθέσεως· ἀλλὰ τοῖς μὲν εὐζώνοις ἀπετρίβοντο τοὺς προσπίπτοντας πρὸς τὸν χάρακα, τοῖς δὲ βαρέσι τῶν ὅπλων ἀσφαλιζόμενοι τὴν ἐπιφορὰν τῶν βελῶν, ἔμενον ἐν τάξει κατὰ τὰς σημαίας. Ἀννίβας δὲ δυσαρεστούμενος τοῖς ὅλοις,

3. Hannibal castra Appii milite suo vndique cingens, leuia primo facere praelia, et indignitatibus tentare hostem, vt ad iustam pugnam eliceret. quum prouocatione illius moueretur nemo, tandem oppugnationi vrbis similis res euasit, et equitibus turmatim Romanos inuadentibus. ac clamore sublato tela in castra iaculantibus, et peditibus per cohortes in eosdem irruentibus, ac vallum subruere conantibus. verum ne sic quidem a suscepta semel sententia dimoueri potuerunt Romani, qui quidem leuiter armatorum opera irrumpentes repellebant, graui autem armatura pro munitione vtentes aduersus tela hostilia, ordinati sub signis manebant. Hannibal enimuero, qui neque ingredi vrbem vllo astu,

ὅλοις, διὰ τὸ μήτε παραπεσεῖν εἰς τὴν πόλιν δύνασθαι - - - - τοὺς Ῥωμαίους, ἐβουλεύετο περὶ τῶν ἐνεστώτων, τί χρὴ ποιεῖν. Ἐμοὶ δ᾽ οὐ μόνοις ἂν δοκῇ Καρχηδονίοις τὰ τότε συμβαίνοντα παρέχειν ἀπορίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τοῖς πυθομένοις. τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀπιστήσαι, πῶς Ῥωμαῖοι, πολλαῖς μὲν ἡττημένοι μάχαις ὑπὸ Καρχηδονίων, οὐ τολμῶντες κατὰ πρόσωπον ἔτι συγκαθίστασθαι τοῖς ὑπεναντίοις, ὅμως οὔτ᾽ εἴκειν οἷοί τ᾽ ἦσαν, οὔτ᾽ ἐκχωρεῖν τῶν ὑπαίθρων; καὶ τὸν μὲν πρὸ τοῦ χρόνον ἀντιπαρῆγον μόνον ἀεὶ ταῖς ὑπωρείαις, τότε δὲ καθιστάντες εἰς τὰ πεδία καὶ τὸν ἐπιφανέστατον τόπον τῆς Ἰταλίας, ἐπολιόρκουν τὴν ἰσχυροτάτην πόλιν, κύκλῳ προσμαχομένων αὐτοῖς τῶν πολεμίων, πρὸς οὓς οὐτ᾽ ἐπινοήσαντες οἷοί τ᾽ ἦσαν ἀντοφθαλμεῖν. Καρχηδόνιοί τε, ἀδιαλείπτως νικῶντες ταῖς μάχαις, οὐχ ἧττον ἐν ἐνίοις καιροῖς ἐδυσχρηστοῦντο τῶν ἡττημένων. Δοκεῖ δέ μοι αἴτιον τοῦτο γεγονέναι τῆς ἑκατέρων προαιρέσεως, τὸ παρ᾽ ἀμφοῖν συντεθεωρῆσθαι, διότι τὸ παρ᾽ Ἀννίβου σύνταγμα τῶν ἱππέων αἴτιον ἦν καὶ τοῦ νικᾶν τοὺς Καρχηδονίους, καὶ τοῦ λείπεσθαι τοὺς Ῥωμαίους. διόπερ αἵ τε τῶν ἡττημένων στρατοπέδων ἀντιπαραγωγαὶ μετὰ τὰς μάχας εὐθέως κατ᾽ αὐτὸν ἐγίγνοντο. διὰ γὰρ τόπων

neque ab obſidione repellere poterat Romanos, parum laetum huius expeditionis ſuae exitum ſibi iam ſpondens, quid eſſet opus facto, cum ſuis deliberabat. Mihi vero videntur, quae tunc temporis gerebantur, non ſolum Carthaginienſes, verum etiam quosuis mortalium, qui fando illa acciperent, ſtupore quodam potuiſſe defigere. Nam quis non ambigat, quomodo Romani, qui poſt tot clades, a Poenis acceptas, prodire in aciem ad dimicandum recta fronte cum hoſtibus non audebant, iidem tamen victos ſe fateri, et locis nec munitis excedere, nequaquam ſuſtinerent? qui quum antea aegre vix ex aduerſo hoſtilis exercitus ſuas legiones per radices montium ducere ſolerent, in plana iam camporum Romanorum et nobiliſſimum totius Italiae locum deſcenderant, vrbemque muniſſimam obſidebant, quantumuis ipſos omni ex parte hoſtis ille oppugnaret, aduerſus quem rectos oculos tenere ne cogitantes quidem poterant. Carthaginienſes autem, qui perpetuo victores e pugnis diſcedebant, non minoribus interim incommodis conflictabantur, quam victi. Ac mihi quidem huius rei cauſſa videtur fuiſſe haec, quod penitus perſpectum vtrique habebant, quaenam eſſent hoſtis ſui conſilia, quodnam propoſitum. vt quod Hannibalis equitatus eſſet cauſſa, cur vincerent Carthagin. vincerentur Romani. qui propterea ſtatim a factis praeliis, ita vt dixi-

τοιούτων ἀντιπαρῆγον, ἐν οἷς οὐδὲν ἔμελλε βλάψειν αὐτοὺς τὸ τῶν ὑπεναντίων ἱππικόν.

4. Τά τε περὶ τὴν Καπύην τότε συμβαίνοντα, εἰκότως ἑκατέροις ἀπήντα. τὸ μὲν γὰρ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον ἐξιέναι μὲν πρὸς μάχην οὐκ ἐθάῤῥει, τῷ δεδιέναι τοὺς τῶν πολεμίων ἱππεῖς· ἔμενε δ' ἐν τῇ παρεμβολῇ τετολμηκότως, σαφῶς εἰδὸς, ἀβλαβῆ τὴν ἵππον αὐτοῖς ἐσομένην, ὑφ' ἧς ἐν ταῖς μάχαις ἡττᾶτο. οἵ τε Καρχηδόνιοι πάλιν εὐλόγως οὔτε στρατοπεδεύσαντες μετὰ τῆς ἵππου μένειν ἐδύναντο πλείω χρόνον, διὰ τὸ τὰ μὲν ἐν τῇ παρακειμένῃ χώρᾳ χορτάσματα πάντα κατεφθαρκέναι τοὺς Ῥωμαίους αὐτοῦ τούτου χάριν, τοῖς δὲ νώτοις οὐκ ἐφικτὸν εἶναι, τοσαύτῃ μὲν ἵππῳ, τοσούτοις δ' ὑποζυγίοις κατανύσαι χόρτον, ἢ κριθὰς κομίζοντας ἐκ μακροῦ διαστήματος. οὔτε μὴν ἄνευ τῶν ἱππέων παραστρατοπεδεύσαντες ἐθάῤῥουν πολιορκεῖν χάρακα καὶ τάφρον προβεβλημένους τοὺς ὑπεναντίους. πρὸς οὓς καὶ τὸν ἐξ ἴσου κίνδυνον αὐτοῖς ἀμφίδοξον εἶναι συνέβαινε χωρὶς τῶν ἱππέων. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἠγωνίων καὶ τοὺς ἐπικαθισαμένους ἐπ' αὐτοὺς, μὴ παραγενηθέντες ἐπιστρατοπεδεύσωσιν, καὶ πολλὴν ἀπορίαν σφίσι παραστήσωσιν, ἀφελόμενοι τὴν τῶν χορηγιῶν ἐπάρκειαν. ἐξ

mus, circumducere contra Poenum ſuos exercitus per colles coeperunt, quoniam iis in locis hoſtilis equitatus nullum ipſis detrimentum erat allaturus.

4. Similiter et quae ad Capuam tunc ſiebant, cur ab vtraque parte ita acciderent, cauſſae erant probabiles. nam Romanae quidem legiones hoſtilis equitatus metu prodire ad dimicationem non audebant, eaedemque intra caſtra nihil quicquam metuentes manebant: quae certo compertum haberent, equites, a quibus in acie collatis ſignis ſemper vincebantur, nihil iam ſibi obſuturos. Rurſus quod Carthaginienſes eodem loco metari caſtra diutius nequiuerint, eius quoque rei ratio idonea poteſt aſſerri: quoniam pabula omnia per totam illam regionem ob id ipſum a Romanis ſuerant corrupta. neque vero aut doſſuariorum vectione, tantum vel foeni vel hordei e longinquo comportari poterat, quantum numerus ingens equorum et iumentorum poſtulabat, aut Poeni Romanos audebant aggredi, vallo et foſſa munitos, niſi ſuum in caſtris haberent equitatum, cuius praeſidio ſi deſtituerentur, quoties pugnam ex aequo cum aduerſariis capeſſerent, ancipiti certamine digrediebantur. Augebat inſuper ſollicitudinem ducis Carthaginienſium, quod multae aduerſus ſe cogebantur copiae, quae ſi aduenirent, et prope ſua caſtra locum aliquem opportunum inſiderent, ademto rei ſrumentariae commeatu

ὧν

ὧν συλλογιζόμενος Ἀννίβας ἀδύνατον ὑπάρχον τὸ διὰ τῆς ἐκ χειρὸς βίας λῦσαι τὴν πολιορκίαν, ἐπ' ἄλλης ἐγένετο γνώμης. ὑπέλαβε γὰρ, εἰ λαθραίαν ποιησάμενος τὴν πορείαν αἰφνιδίως ἐπιφανείη τοῖς κατὰ τὴν Ῥώμην τόποις, ἴσως μὲν ἂν καὶ περὶ τὴν πόλιν ἀνύσασθαί τι τῶν χρησίμων, ἐκπλήξας τῷ παραδόξῳ τοὺς ἐνοικοῦντας· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, τούς γε περὶ τὸν Ἄππιον ἀναγκάσειν, ἢ λύειν τὴν πολιορκίαν, σπεύδοντας τῇ πατρίδι βοηθεῖν, ἢ διαιροῦντας τὴν δύναμιν, εὐκαταγωνίστους ὑπάρξειν καὶ τοὺς βοηθοῦντας, καὶ τοὺς ἀπολειπομένους αὐτῶν.

5. Ἃ διανοηθεὶς, ἐξέπεμψε γραμματοφόρον εἰς τὴν Καπύην, πείσας τινὰ τῶν Λιβύων, αὐτομολῆσαι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, κἀκεῖθεν εἰς τὴν πόλιν, προνοηθεὶς τῆς τῶν γραμμάτων ἀσφαλείας. πάνυ γὰρ ἠγωνία, μὴ θεωρήσαντες αὐτὸν ἀπαλλαττόμενον οἱ Καπυηνοὶ, κἄπειτα διατραπέντες, ὡς ἀπηλπισμένοι, παραδῶσι τοῖς Ῥωμαίοις ἑαυτούς. Διὸ γράψας ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς, ἧς ἀπέστειλε τὸν Λίβυν τῇ μετὰ τὴν ἀναζυγὴν, ἵνα συνέντες τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ καὶ τὸν χωρισμὸν, εὐθαρσῶς ὑπομένοιεν τὴν πολιορκίαν. Τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προσπεπτωκότων τῶν περὶ τὴν Καπύην, διότι παρεστρατοπεδευκὼς Ἀννίβας πολιορκεῖ τὰς δυνάμεις αὐτῶν,

summis difficultatibus ipsum afficerent. Quae omnia quum Hannibal intelligeret, persuasus, obsidionem vi aperta solui non posse, alio se animo et cogitatione conuertit. Cogitauit enim, si clam itinere confecto repente circa Romam esset conspectus, territis inopinatae rei miraculo ciuibus, et de vrbe ipsa, eorum, quae optaret, aliquid se fortasse perfecturum: sin minus, at certe Appium coacturum, vt vel obsidione desisteret, studio defendendae patriae, vel copias suas diuideret. atque ita de vtrisque, tum qui pro ferenda ope contenderent, tum qui relinquerentur ad Capuam, facilem sibi victoriam futuram.

5. Haec meditatus, nuncium Capuam cum litteris mittit. Afrum enim quemdam donis perlicit, vt acceptis literis, quarum securitati diligenter prospexerat, specie transfugae castra Romana ingressus, altera parte Capuam clam peruadat. Admodum enim vna ea cura angebat, ne, vbi abscedentem Capuani vidissent, confusi e vestigio atque omni penitus spe destituti, Romanis sese dederent. Igitur exposito per epistolam consilio suo, postridie quam mouerat castra Afrum illum misit, vt obsessi, cognita profectionis suae caussa et fine, confidenter obsidionem tolerarent. Qui Romae erant, vt est allatum, quo loco res ad Capuam essent, cum Hannibal castris collatis Roma-

ὀρθοὶ ταῖς διανοίαις καὶ περίφοβοι πάντες ἦσαν, ὡς καὶ πρὸς τὰ ὅλα διατεινούσης τῆς ἐνεστηκυίας κρίσεως. διὸ καὶ τὰς ἐξαποστολὰς καὶ τὰς παρασκευὰς πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ὅλοι καὶ πάντες ἐνενενεύκεισαν. οἱ δὲ Καπυανοὶ κομισάμενοι τὰ παρὰ τοῦ Λίβυος γράμματα, καὶ γνόντες τὴν ἐπίνοιαν τῶν Καρχηδονίων, ἔμενον ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, κρίνοντες ἔτι ταύτην ἐξελέγξαι τὴν ἐλπίδα. Ἀννίβας δὲ μετὰ πέμπτην ἡμέραν τῆς παρουσίας δειπνοποιησάμενος, καὶ καταλιπὼν τὰ πυρὰ καιόμενα, τοιαύτην ἐποίησε τὴν ἀναζυγὴν, ὥστε μηδένα συνεῖναι τῶν πολεμίων τὸ συμβαῖνον. χρησάμενος δὲ ταῖς πορείαις διὰ τῆς Σαυνίτιδος ἐνεργοῖς καὶ συνεχέσι, καὶ τὰς περὶ τὴν ὁδὸν τόπους ἀεὶ ταῖς πρωτοπορείαις ἐξερευνώμενος καὶ προκαταλαμβάνων· ἔτι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ταῖς διανοίαις περὶ τὴν Καπύην καὶ τὰς ἐκεῖ πράξεις ὄντων, ἔλαθε διαβὰς τὸν Ἀνίωνα ποταμὸν, καὶ συνεγγίσας, ὥστε μὴ πλεῖον τετταράκοντα σταδίων ἀποχὴν τῆς Ῥώμης, ποιήσασθαι τὴν παρεμβολήν.

nas legiones obſidebat. erigere cuncti animos, magnoque in metu eſſe, quaſi dies ille immineret, qui belli totius aleam cerneret. Itaque dum modo auxilia ſubmittunt, modo neceſſaria praeſidia comparant, tota animi mente publice priuatimque in hanc omnes curam incumbunt. Campani literis acceptis, quas Afer tulerat, et Carthaginienſium cognito conſilio, iſtius adhuc ſpei euentum rati explorandum, in eadem ſententia manſerunt. Hannibal quinto poſt aduentum ſuum die coenatus ſic mouit caſtra, accenſos ignes relinquens, vt eius rei ſenſus ad neminem perueniret. atque is per Samnium raptim ſine intermiſſione iter faciens, perque ſuorum manum, praeire agmen iuſſam, omnes viarum aditus explorans et occupans, dum adhuc Romani circa Capuam et res, quae ibi gerebantur, defixas cogitationes ſuas habebant, Anienem copias traduxit, et eo vſque acceſſit, vt quinque millia paſſuum a Roma caſtra prius poneret, quam ſatis animaduerteretur.

6. Οὗ γενομένου, καὶ προσπεσόντος εἰς τὴν Ῥώμην, εἰς ὁλοσχερῆ συνέβη ταραχὴν καὶ φόβον ἐμπεσεῖν τοὺς κατὰ τὴν πόλιν. ἅτε τοῦ πράγματος αἰφνιδίου μὲν ὄντος καὶ τελέως ἀνελπίστου, διὰ τὸ μηδέποτε τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπηρκέναι τῆς πόλεως· ὑποτρεχούσης δέ τινος ἅμα

6. Cuius rei poſtquam allatus eſt Romam nuntius, populum vniuerſum tumultus ac pauor inuaſerunt, vt in repentina re et prorſus inopinata: numquam enim Hannibal adeo prope ad vrbis moenia acceſſerat. Simul omnium mentibus haec cogi-

καὶ

καὶ τοιαύτης ἐννοίας, ὡς οὐχ οἷόν τε, τοὺς ἐναντίους ἐπὶ τοσοῦτον ἐγγίσαι καὶ καταθαῤῥῆσαι, μὴ οὐ τῶν περὶ Καπύην στρατοπέδων ἀπολωλότων. Διόπερ οἱ μὲν ἄνδρες τὰ τείχη προκατελάμβανον, καὶ τοὺς πρὸ τῆς πόλεως εὐκαίρους τόπους· αἱ δὲ γυναῖκες παραπορευόμεναι τοὺς ναοὺς, ἱκέτευον τοὺς θεοὺς, πλύνουσαι ταῖς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη. τοῦτο γὰρ αὐταῖς ἔθος ἐστὶ ποιεῖν, ὅταν τις ὁλοσχερὴς τὴν πατρίδα καταλαμβάνῃ κίνδυνος. Ἄρτι δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν κατεστρατοπεδευκότων, καὶ διανοουμένων τῇ μετὰ ταῦθ' ἡμέρᾳ καταπειράζειν αὐτῆς τῆς πόλεως, γίγνεται παράδοξόν τι καὶ τυχικὸν σύμπτωμα πρὸς σωτηρίαν τοῖς Ῥωμαίοις. οἱ γὰρ περὶ τὸν Γνάϊον καὶ Πόπλιον, τοῦ μὲν ἑνὸς στρατοπέδου πρότερον πεποιημένοι τὴν καταγραφὴν, ἐνόρκους εἶχον τοὺς στρατιώτας, εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἥξειν ἐν τοῖς ὅπλοις εἰς τὴν Ῥώμην· τοῦ δ' ἑτέρου τότε καὶ τὰς καταγραφὰς ἐποιοῦντο καὶ τὰς δοκιμασίας. ἐξ οὗ συνέβη, πλῆθος ἀνδρῶν αὐτομάτως ἀθροισθῆναι πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν εἰς τὴν Ῥώμην· οὓς ἐξαγαγόντες εὐθαρσῶς οἱ στρατηγοὶ, καὶ παρεμβαλόντες πρὸ τῆς πόλεως, ἐπέχον τὴν ὁρμὴν τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν. οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι τὸ μὲν πρῶτον ὥρμησαν, οὐχ ὅλως ἀπελπίζοντες αἱρήσειν κατὰ κράτος αὐτὴν τὴν Ῥώμην· συνθεασάμενοι δὲ τοὺς ὑπεναντίους παρατεταγμένους, καὶ ταχέως διά τινος αἰχμαλώτου πυθόμενοι τὸ γεγονὸς, τῆς μὲν

tatio suboriebatur, numquam potuisse fieri, vt vsque eo appropinquare hostes essent ausi, nisi deletis prius ad Capuam legionibus. Igitur muros quidem et opportuna quaeque ante vrbem loca viri occupant, mulieres vero circa deum delubra discurrunt, supplicia diis faciunt, aedium sacrarum pauimenta crinibus passis mundant. Is namque illis mos est, quoties in aliquo insigniore et grauiore periculo patria versatur. Vbi Hannibal castra communisset, die insequente vrbem aggredi cogitans, commodum casus quidam inopinatus ac sors fortuita Romanis salutaris accidit. Cnaeus Fuluius et P. Sulpitius coss. quum iam ante vnam legionem conscripsissent, fidem militum sacramento obstrinxerant, venturos eo die Romam cum armis: alterius tunc dilectum agebant, et milites probabant. quo factum est, vt ingens virorum numerus sponte sua Romam illo die, opportuno sane tempore, conueniret. Hos igitur quum praefidenter coss. eduxissent, et ante vrbis moenia castra communissent, impetum Hannibalis represserunt. nam Carthaginienses initio ei expeditioni ita se accinxerant, vt qui non plane desperarent, ipsam quoque Romam per vim capere se posse. Nunc quum instructos in aciem hostes viderent, et mox omnia a quodam captiuo essent edo-

μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐπιβολῆς ἀπέστησαν, τὴν δὲ χώραν ἐδῄουν ἐπιπορευόμενοι, καὶ τὰς οἰκίας ἐνεπίμπρασαν. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς ἀναρίθμητον περιελασάμενοι λείας πλῆθος, ἤθροισαν εἰς τὴν παρεμβολήν, ὡς ἂν εἰς ἄγραν ἥκοντες τοιαύτην, εἰς ἣν οὐδεὶς οὐδέποτε πολέμιον ἥξειν ἤλπιζε.

7. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν ὑπάτων τολμησάντων ἐν δέκα σταδίοις ἀντιστρατοπεδεῦσαι σφίσι παραβόλως, Ἀννίβας ἅμα μὲν λείας πλῆθος ἠθροικώς, ἅμα δὲ τῆς κατὰ τὴν πόλιν ἐλπίδος ἀποπεπτωκώς, τὸ δὲ μέγιστον, συλλογιζόμενος τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἤλπιζε κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπίνοιαν, πυθομένους τοὺς περὶ τὸν Ἄππιον τὸν περὶ τὴν πόλιν κίνδυνον, ἤτοι λύσαντας τὴν πολιορκίαν ὁλοσχερῶς παραβοηθήσειν τοῖς ἐπὶ τῇ Ῥώμῃ πράγμασιν, ἢ μέρος τι καταλιπόντας, τῷ πλείονι βοηθήσειν κατὰ σπουδήν, ὧν ὁπότερον ἂν συμβῇ, δεόντως ἕξειν ὑπειληφώς, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τῆς παρεμβολῆς ὑπὸ τὴν ἑωθινήν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον διασπάσαντες τὰς ἐπὶ τοῦ προειρημένου ποταμοῦ γεφύρας, καὶ συναναγκάσαντες αὐτὸν διὰ τοῦ ῥεύματος περαιοῦν τὴν δύναμιν, προσέκειντο τοῖς Καρχηδονίοις περὶ τὴν διάβασιν, καὶ πολλὴν παρεῖχον δυσχρηστίαν. ὁλοσχερὲς μὲν οὖν οὐδὲν ἐδύναντο πρᾶξαι, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων, καὶ τὴν πρὸς πάντα τόπον εὐχρηστίαν τῶν Νομάδων·

cti, ab vrbis quidem oppugnandae consilio destiterunt; agrum vero omnem subinde mutatis castris sunt populati, et aedificia incenderunt. Et illi quidem per initia praedam in castra congesserunt, quam abegerant infinitam, vt qui ad eas opes diripiendas accessissent, ad quas praedatum nemo vllum vmquam hostem esse venturum crediderat.

7. At mox, vbi magno ausu sustinuissent coss. stadia decem ab hostium castris castra ponere, Hannibal, qui tantam cumulasset praedam, qui etiam spe vrbis potiundae excidisset, qui denique, id quod erat omnium maximum, speraret, Appium (sicut ipse ab initio proposuerat) audito vrbis Romae periculo, vel omissa obsidione totis viribus ad ferendam patriae opem discessurum, aut relicta ibi parte exercitus, cum altera eaque maiore parte ad defensionem vrbis esse accursurum, quorum vtrumuis contigisset, adfuturam sibi rei bene gerendae fortunam non dubitabat: quarta vigilia castra mouit. Publius memorati ante fluminis pontibus intercisis, et hoste compulso, per ipsum amnis alueum copias traiicere, in ipsa traiectione Carthaginiensibus imminens, magnas eis difficultates obiecit. ob multitudinem tamen equitum et Numidarum, quocumque loco vtilissimam operam nauantium, nullum inimicis memorabile detrimen-

τῆς

τῆς δὲ λείας ἱκανόν τι μέρος ἀφελόμενοι, καὶ περὶ τριακοσίους καταλαβόντες τῶν πολεμίων, τότε μὲν ἀνεχώρησαν πρὸς τὴν παρεμβολήν· μετὰ δὲ ταῦτα νομίσαντες, τοὺς Καρχηδονίους διὰ φόβον σπουδῇ ποιεῖσθαι τὴν ὑποχώρησιν, εἵποντο κατόπιν ταῖς παρωρείαις. Ἀννίβας δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠπείγετο, σπεύδων ἐπὶ τὸ προκείμενον· μετὰ δὲ πέμπτην ἡμέραν προσαγγελθέντος αὐτῷ, μένειν ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοὺς περὶ τὸν Ἄππιον, οὕτως ὑποστὰς καὶ προσδεξάμενος τοὺς ἑπομένους, ἐπιτίθεται νυκτὸς ἐπὶ τὴν στρατοπεδείαν. καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐξέβαλε. τῆς δ᾽ ἡμέρας ἐπιγενομένης, συνθεωρήσας τοὺς Ῥωμαίους πρός τινα λόφον ἐρυμνὸν ἀποκεχωρηκότας, τοῦ μὲν ἔτι προσκαρτερεῖν τούτοις ἀπέγνω· ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ τῆς Δαυνίας καὶ τῆς Βρεττίας, ἐπέστη τοῖς κατὰ τὸ Ῥήγιον τόποις ἀνυπόπτως, ὥστε παρ᾽ ὀλίγον μὲν καὶ τῆς πόλεως κυριεῦσαι, πάντας δὲ τοὺς ἐπὶ τὴν χώραν ἐκπεπορευμένους ἀποτέμνεσθαι, καὶ πλείστων γενέσθαι Ῥηγίνων κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ παρουσίᾳ.

8. Δοκεῖ δέ μοι δικαίως ἄν τις ἐπισημήνασθαι κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν τάς τε Καρχηδονίων καὶ Ῥωμαίων ἀρετὰς καὶ φιλοτιμίας ἐν τῷ πολεμεῖν. Καθάπερ γὰρ Ἐπαμεινώνδαν τὸν Θηβαῖον θαυμάζουσι πάντες, διότι παραγενόμενος εἰς Τεγέαν μετὰ τῶν

tum inferre potuerunt; sed praedae magna ei parte ademta, captis etiam ad trecentos ex eius exercitu, ad castra sua se receperunt. rati deinde, Carthaginienses in reditu iter sic contendere ob metum, per cliuos montium eos sequebantur. Hannibal initio ille quidem festinabat, ad perficiendum, quod animo destinauerat, properans; post diem vero quintum, cognito, manere Appium in obsidione Capuae, subsistere agmen iubet, ac sequentes praestolatur. deinde castra Romanorum nocte aggressus, multos eorum occidit, reliquos castris eiicit. Postquam ortus fuit dies, vt vidit, Romanos in collem quemdam egregie munitum se recepisse, diutius istis immorari nequaquam e re sua futurum ratus, facto per Apuliam Dauniam et Brutios itinere, in locis circa Rhegium, nemine suspicante, ita repentinus apparuit, vt non multum abfuerit, quin vrbe quoque ipsa potiretur: omnes certe eos, qui in agrum exierant, atque adeo plurimos in his ciues Rheginos eo aduentu captos in potestatem habuit.

8. Hic mihi videtur aliquis iure merito Carthaginiensium ac Romanorum virtutem et obstinatam in bello gerendo peruicaciam, cuius eo tempore specimen ediderunt, obseruaturus et collaudaturus. Enimuero Epaminondam Thebanum mirantur omnes, qui postquam

συμμάχων, καὶ θεωρήσας τὰς Λακεδαιμονίας, αὐτάς τε πανδημεὶ παραγεγονότας εἰς Μαντίνειαν, καὶ τὰς συμμάχας εἰς ταύτην ἠθροικότας τὴν πόλιν, ὡς παραταξομένας τοῖς Θηβαίοις, δειπνοποιήσασθαι τοῖς αὐτῶ καθ' ὥραν παραγγείλας, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἄρτι τῆς νυκτὸς ἐπιγιγνομένης, ὡς τῆς παρατάξεως χάριν σπεύδων εὐκαίρας τινὰς προκαταλαβέσθαι τόπας. τοιαύτην δὲ τοῖς πολλοῖς δόξαν ἐνεργασάμενος προσῆγε, ποιέμενος τὴν πορείαν ἐπ' αὐτὴν τὴν Λακεδαίμονα. προσμίξας δὲ περὶ τρίτην ὥραν ἐν τῇ πόλει παραδόξως, καὶ καταλαβὼν τὴν Σπάρτην ἔρημον τῶν βοηθησόντων, μέχρι μὲν ἀγορᾶς ἐβιάσατο καὶ κατέσχε τῆς πόλεως τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐστραμμένας τόπας. γενομένης δὲ περιπετείας, καὶ τινος αὐτομόλε τὴν νύκτα διαπεσόντος εἰς τὴν Μαντίνειαν, καὶ διασαφήσαντος Ἀγησιλάῳ τῷ βασιλεῖ τὸ συμβαῖνον, καὶ τῶν βοηθέντων παραγενομένων εἰς τὸν τῆς καταλήψεως καιρόν· ταύτης μὲν τῆς ἐλπίδος ἀπεσφάλη, μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τὸν Εὐρώταν ἀριστοποιησάμενος, καὶ προσαναλαβὼν τὴν δύναμιν ἐκ τῆς κακοπαθείας, ὥρμα πάλιν ἐξ ὑποστροφῆς τὴν αὐτὴν ὁδὸν, συλλογιζόμενος, ὅτι συμβήσεται, τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων παραβεβοηθηκότων εἰς τὴν Σπάρτην, ἔρημον πάλιν καταλείπεσθαι τὴν Μαντίνειαν. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. διὸ παρακαλέσας τὰς Θηβαίας, καὶ χρησάμενος

vna cum fociis Tegeam peruenisset, cognito, Lacedaemonios et ciuiles omnes copias suas Mantineam adduxisse, et focios quoque omnes suos in eamdem vrbem coegisse, vt instructa acie cum Thebanis pugnarent, ipse, dato suis praecepto, vt tempori coenarent, sub noctem primam exercitum eduxit, quasi ad dirigendum suos in aciem opportuna quaedam loca iret occupatum. atque hoc ille quum multitudini persuasisset, agmen ducere et Lacedaemonem ipsam petere institit. tertia noctis hora ad vrbem vt peruenit, praeter omnium opinionem nactus Spartam propugnatoribus nudam, ad forum vsque per vim irrupit, et partem vrbis, quae ad flumen vergit, cepit. deinde casu interueniente, quum perfuga aliquis per noctem elapsus Mantineam venisset, et, quod erat actum, Agesilao regi renuntiasset, in ipso articulo, cum vrbs capiebatur, auxilio superueniente, hac spe deiectus Epaminondas mox ad Eurotam pransus, et refecto aliquantum milite e priore vexatione, eadem qua venerat via redire pergit. coniectura enim e re ducta futurum prospiciebat, vt Lacedaemonii sociique ipsorum cupiditate defendendae Spartae Mantineam quoque sine vllo praesidio relinquerent. neque sane aliter accidit. Itaque Thebanos cohortatus, citato per noctem

σάμενος ἐνεργῷ τῇ νυκτοπορείᾳ, παρῆν, καὶ προσέμισγε τῇ Μαντινείᾳ περὶ μέσον ἡμέρας, ἐρήμῳ τελέως ὑπαρχούσῃ τῶν βοηθησόντων. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον σπουδάζοντες μετασχεῖν τοῦ πρὸς τοὺς Θηβαίους ἀγῶνος, τοῖς Λακεδαιμονίοις κατὰ τὴν συμμαχίαν παρῆσαν. ἤδη δὲ τῆς Θηβαίων πρωτοπορείας συναπτούσης πρὸς τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερὸν, ὃ κεῖται πρὸ τῆς πόλεως ἐν ἑπτὰ σαδίοις, ὥσπερ ἐπίτηδες συνεκύρησεν, ἅμα καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐπιφαίνεσθαι κατὰ τὸν τῆς Μαντινείας ὑπερκείμενον λόφον. εἰς οὓς ἐμβλέψαντες οἱ καταλελειμμένοι τῶν Μαντινέων, μόλις ἐθάῤῥησαν ἐπιβῆναι τοῦ τείχους, καὶ κωλῦσαι τὴν τῶν Θηβαίων ἔφοδον. Διόπερ εἰκότως οἱ συγγραφεῖς ἐπιμέμφονται τοῖς προειρημένοις ἔργοις, φάσκοντες, τῷ μὲν ἡγεμόνι πεπρᾶχθαι πᾶν, ὅσον ἀγαθῷ ςρατηγῷ - - - - καὶ τῶν μὲν ὑπεναντίων κρείττω, τῆς δὲ τύχης ἥττω γεγονέναι τὸν Ἐπαμεινώνδαν.

9. Τὸ δὲ παραπλήσιον ἄν τις εἴποι καὶ περὶ τῶν κατ' Ἀννίβαν. καὶ γὰρ τὸ προσβάλλοντα τοῖς πολεμίοις πειραθῆναι, διὰ τῶν ἐκ μέρους ἀγώνων λύειν τὴν πολιορκίαν, καὶ τὸ, ταύτης ἀποπεσόντα τῆς προσβολῆς, ἐπ' αὐτὴν ὁρμῆσαι τὴν Ῥώμην, κἄπειτα μὴ καθικόμενον τῆς προθέσεως διὰ τὰς ἐκ ταὐτομάτου περιπετείας, αὖθις ἐξ ὑποςροφῆς συμπέμψαι μὲν τοὺς ἑπομένους, ἐφεδρεῦσαι δὲ τῷ κατὰ λό-

itinere vſus, circa meridiem aderat Epaminondas, iamque ad Mantineam, propugnatoribus plane vacuam, peruenerat. Accidit vero, vt Athenienſes, qui bellum aduerſus Thebanos ſuſceptum participare affectabant, ad conſocianda cum Lacedaemoniis arma commodum eo tempore praeſto eſſent. Iam Thebanorum prima acies ad Neptuni fanum ſeptem ſtadia ab vrbe diſtans acceſſerat; cum ecce quaſi ex compacto Athenienſes in eo colle, qui Mantineae imminet, coepere conſpici. quos vt ſunt conſpicati, qui relicti in vrbe fuerant, aegre tandem conſcendere, et irrumpentes Thebanos arcere ſunt auſi. Propterea ſcriptores magni res geſtas Epaminondae, quas modo narrauimus, querelis iure proſequuntur, et imperatorem quidem boni ducis partes omnibus numeris explesse pronuntiant; ſed ipſum, quum aduerſarios vinceret, a fortuna eſſe victum.

9. Simile et de rebus geſtis Hannibalis dicere nunc licet. Nam quod hoſtes adortus, liberare Capuam obſidione, praelia per partes capeſſendo ſit conatus, et cum exitum non haberet id inceptum, Romam ipſam petere inſtiterit, deinde eo quoque conſilio ſucceſſu propter caſus fortuitos carente, quod rediens, vnde venerat, magnam exercitus ſui partem Capuam praemiſerit, ipſe interim velut in ſpecula

γου,

γον, εἰ συνέβη γενέσθαι κίνημα περὶ τοὺς τὴν Καπύην πολιορκοῦντας, τὸ δὲ τελευταῖον, μὴ λῆξαι τῆς προθέσεως, πρὶν εἰς τὴν τῶν ἐχθρῶν βλάβην ἀποσκῆψαι, μονονοὺ δ' ἀναστάτους ποιῆσαι Ῥηγίνους, τίς οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειε τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; Καὶ μὴν Ῥωμαίους Λακεδαιμονίων ἀμείνους ἄν τις ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ κρίνειεν. Λακεδαιμόνιοι μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ εἰσαγγελίᾳ συνεκχυθέντες, τὴν μὲν Σπάρτην ἔσωσαν, τὴν δὲ Μαντίνειαν, τὸ καθ' αὑτοὺς μέρος, ἀπέβαλον· Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τὴν πατρίδα διεφύλαξαν, καὶ τὴν πολιορκίαν οὐκ ἔλυσαν, ἀλλ' ἔμειναν ἀσαλεύτως καὶ βεβαίως ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη τεθαῤῥηκότως προσέκειντο τοῖς Καπυανοῖς. Ταῦτα μὲν οὖν οὐχ οὕτω Ῥωμαίων ἢ Καρχηδονίων ἐγκωμίου χάριν εἴρηταί μοι, τούτους μὲν γὰρ ἤδη πολλάκις ἐπεσημήναμεν· τὸ δὲ πλεῖον τῶν ἡγουμένων παρ' ἀμφοτέροις, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων χειρίζειν παρ' ἑκάστοις τὰς κοινὰς πράξεις· ἵνα τῶν μὲν ἀναμιμνησκόμενοι, τὰ δ' ὑπὸ τὴν ὄψιν λαμβάνοντες, ζηλωταὶ γίγνωνται - - - - - - - παράβολον ἔχειν τι καὶ κινδυνῶδες. τοὐναντίον δὲ ἀσφαλῆ μὲν τὴν τόλμαν, θαυμασίαν δὲ τὴν ἐπίνοιαν, ἀείμνηστον δὲ

remanens, si quis forte in Romanor. castris motus existeret, postremo quod ab incepto suo non prius destiterit, quam in hostes violenter irrumpens magno eos detrimento affecerit, ac Rheginos tantum non sedibus suis eiecerit, haec, inquam, quis non obseruatione sua atque plausu digna censeat? aut quis Hannibalem, qui ista gessit, admirandum esse imperatorem non pronuntiet? Quin et Rom. in ea temporum difficultate Lacedaemonios virtute antecelluisse, iure aliquis statuat. Nam Lacedaemonii vt primum acceperunt nuntium, pro ferenda ope effusi, Spartam illi quidem seruarunt; at Mantineam, quod in ipsis foret, amiserunt. Romani et patriam conseruarunt, et obsidionem tamen non soluerunt; sed intrepide atque constanter quod agebant egerunt, ac de cetero iam confidenter post ista Capuae oppugnationem vrserunt. Atque haec a nobis sunt commemorata, non adeo, vt Romanor. et Carthaginiensium laudationem perageremus, nam horum quidem virtutes saepe iam antea praedicauimus; sed eorum potius gratia, qui apud vtrumque populum bella gerunt, nec non eorum, qui apud quoscumque mortalium res sunt administraturi: vt et tantorum ducum redeuntes in memoriam, et res ab iis gestas ob oculos sibi proponentes, praeclara illa facinora aemulentur. quae quum repente videantur esse coniuncta cum temeraria quadam et periculosa audacia: e

καὶ

καὶ καλὴν ἔχει τὴν προαίρεσιν, καὶ κατορθωθέντα καὶ διαψευσθέντα παραπλησίως, ἐὰν μόνον σὺν νῷ γένηται τὰ πραττόμενα.

contrario tamen et tuto audentur, et cum admiratione omnium excogitantur, eademque, modo ſingula iudicio adminiſtrentur, ſiue habuerint exitum, ſiue non habuerint, praeclari animi et egregiae voluntatis aeternum praebent teſtimonium.

Πότερον ὀρθῶς καὶ συμφερόντως αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι πάσης ἀεὶ τῆς ἁλούσης πόλεως τὸν κόσμον μετεκόμισαν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα.

Vtrum recte fecerint Romani et ex vtilitate ſua, cum ornamenta captarum vrbium in patriam ſuam tranſportarunt.

10. Ἐκρίθη μὲν οὖν διὰ τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις, τὰ προειρημένα μετακομίζειν ἐς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, καὶ μηδὲν ἀπολιπεῖν. πότερα δὴ ὀρθῶς τοῦτο καὶ συμφερόντως αὐτοῖς ἔπραξαν, ἢ τἀναντία, πολὺς ἂν εἴη λόγος· πλείων γε μὴν εἰς τὸ μὴ δεόντως σφίσι πεπρᾶχθαι, μηδ' ἀκμὴν νῦν πράττεσθαι τοῦτο τοὔργον. Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τοιούτων ὁρμηθέντες προεβίβασαν τὴν πατρίδα, δῆλον, ὡς εἰκότως ταῦτα μετέφερον εἰς τὴν οἰκείαν, δι' ὧν ηὐξήθησαν· εἰ δ' ἁπλουστάτοις χρώμενοι βίοις, καὶ πορρωτάτω τῆς ἐν τούτοις περιττότητος καὶ πολυτελείας ἀφεστῶτες, ὅμως ἐπεκράτουν τούτων ἀεὶ, παρ' οἷς ὑπῆρχε πλεῖστα καὶ κάλλιστα τὰ τοιαῦτα, πῶς οὐ νομιστέον, εἶναι τὸ γιγνόμενον ὑπ' αὐτῶν ἁμάρτημα; Τὸ γὰρ ἀπολιπόντας τὰ τῶν νικώντων ἔθη, τὸν τῶν ἡττωμένων ζῆλον

10. Haec fuit cauſſa, cur ſtatuerint Romani, omnia illa, quae commemorauimus, in patriam ſuam transferre, neque eorum quicquam in vrbe capta relinquere. qui an recte hoc et conducibiliter fecerint, an ſecus, multifariam poteſt diſputari. plures tamen rationes ſuppeditant, quae eam rem minus recte et tunc eſſe factam, et nunc cum maxime fieri euincant. Nam ſi ab eiuſcemodi profecti inſtitutis patriam ad hoc decus prouexerunt, nemo dubitat, idoneam fuiſſe cauſſam, cur iſta domum tranſportarent, per quae videlicet res eorum augebantur: ſin autem ita eſt, vt, quum ſimpliciſſimo vitae genere vterentur, et ab huius elegantiae et magnificentiae ſtudio abeſſent quam longiſſime, eos populos tamen ſuperarent, apud quos huius generis res et plurimae erant et pulcherrimae, quis neget, peccatum debere cenſeri, quod tunc fecerunt? Nam quoties aliquis relictis populi vincentis inſtitu-

ἀναλαμ-

ἀναλαμβάνειν, προσεπιδραττομένους ἅμα καὶ τὸν ἐξακολουθοῦντα τοῖς τοιούτοις φθόνον, ὃ πάντων ἐστὶ φοβερώτατον ταῖς ὑπεροχαῖς, ὁμολογούμενον ἂν εἴποι τις εἶναι τῶν πραττόντων παράπτωμα. Ὁ γὰρ οὕτως * ὁρμώμενος, οὐδέποτε μακαρίζει τοὺς τἀλλότρια κεκτημένους, οἷς φθονεῖ. ἅμα καί τις ἔλεος αὐτῶν ὑποτρέχει τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀποβαλόντων. ἐπὰν δὲ καὶ προβαίνῃ τὰ τῆς εὐκαιρίας, καὶ πάντα συνάγῃ πρὸς αὐτὸν τὰ τῶν ἄλλων, καὶ ταῦτα συγκαλεῖ τρόπον τινὰ τοὺς ἐστερημένους ἐπὶ θέαν, διπλάσιον γίγνεται τὸ κακόν. οὐ γὰρ ἔτι τοὺς πέλας ἐλεεῖν συμβαίνει τοὺς θεωμένους, ἀλλὰ σφᾶς αὐτοὺς, ἀναμιμνησκομένους τῶν οἰκείων συμπτωμάτων. ἐξ ὧν οὐ μόνον φθόνος, ἀλλ' οἷον ὀργή τις ἐκκαίεται πρὸς τοὺς εὐτυχοῦντας. ἡ γὰρ τῶν ἰδίων περιπετειῶν ἀνάμνησις ὡσανεὶ προτροπή τις ἐστὶ πρὸς τὸ κατὰ τῶν πραξάντων μῖσος. Τὸ μὲν οὖν τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἀθροίζειν πρὸς αὑτοὺς, ἴσως ἔχει τινὰ λόγον· οὐ γὰρ οἷόν τε τῶν καθόλου πραγμάτων ἀντιποιήσασθαι, μὴ οὐ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀδυναμίαν ἐνεργασαμένους, σφίσι δὲ τὴν τοιαύτην δύναμιν ἑτοιμάσαντας, τὰ δ' ἐκτὸς ὑπάρχοντα τῆς προειρημένης δυνάμεως ἦν ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς τόποις ἅμα τῷ φθόνῳ

tis, eorum qui vincuntur mores aemulatur. sine controuersia dici potest, delictum hic versari eius, qui ita faciat: quum praesertim simul illa subeunda sit, quae talia solet comitari. inuidia, res vna omnium maxime potentatu praeditis fugienda. Nam vt quisque adscititia haec ornamenta fuerit contemplatus, is beatos numquam praedicat illos, qui aliena possident, quibus ipse inuidet: simul aliqua animos hominum subit miseratio illorum, quibus haec ab initio fuerunt ablata. Deinde crescente in dies successu, vbi omnia, quae penes alios erant, hic populus ad se conuerrerit, atque haec ipsa aliquo forte casu eos, quibus fuerint erepta, spectandi desiderio illectos eodem congregauerint: tum vero duplex malum exsistit. non enim alios iam miserantur talium spectatores, sed seipsos, dum praeteritarum cladium suarum memoria eis refricatur. vnde non inuidia tantum, verum etiam irae veluti fomes accenditur aduersus rerum potientes. Propriarum enim calamitatum recordatio, quasi adhortatio quaedam est ad odio habendos istarum auctores. Aurum enimuero atque argentum, quod sibi potentes congerunt, aliquam fortasse rationem habent. imperium enim in omnes capessere nequeant, nisi talium rerum inopia aliorum potentiam imminuerint, earumdemque copia vires sibi parauerint. at quae aliena sunt ab illa quam diximus potentia, ea Romani

φθόνῳ καταλιπόντας ἐνδοξοτέραν ποιεῖν τὴν σφετέραν πατρίδα, μὴ γραφαῖς καὶ τύποις, ἀλλὰ σεμνότητι καὶ μεγαλοψυχίᾳ κοσμοῦντας αὐτήν. οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι χάριν τῶν μεταλαμβανόντων ἀεὶ τὰς δυναστείας, ἵνα μὴ σκυλεύοντες τὰς πόλεις, κόσμον ὑπολαμβάνωσιν εἶναι ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι τὰς ἀλλοτρίας συμφοράς.

poterant et comitantem inuidiam simul, ibidem relinquere, vnde primo sunt amota, ita vt patriae suae gloriam amplificarent, non tabulis et typis; sed grauitate morum publicorum, et animi magnitudine ipsam decorantes. Atque haec in eorum gratiam dicta mihi sunto, qui imperia vice quadam sortiuntur alius post alium, ne, dum suis ornamentis vrbes spoliant, alienas calamitates decus esse patriae suae sibi persuadeant.

Στοιχειώσεως στρατηγικῆς τὰ συνέχοντα κεφάλαια ἐν ἐκβολῇ λόγου.

Digressio Polybii, imperatoriae artis capita praecipua continens.

Ὅτι ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἄλλο πράξεις, ἄλλο περιπέτειαι καὶ συγκυρήσεις.

Discrimen in rebus bellicis inter actiones et casus siue euentus fortuitos.

Ὅτι τῆς στρατηγικῆς τρία οἱονεὶ στοιχεῖα ἐστὶ, τριβὴ, ἱστορία, ἐμπειρία μεθοδική.

Artis imperatoriae tria esse velut principia, vsum rerum bellicarum, historiam, notitiam certarum rerum via et ratione partam.

Ὅτι τὰ ἐκ τῆς ἐμπειρίας προσδεῖται μαθήσεως καὶ θεωρημάτων· μάλιστα δὲ τῶν ἐξ ἀστρολογίας καὶ γεωμετρίας.

Ad tertium principium opus esse cognitione disciplinarum mathematicarum, maxime autem astrologia et geometria.

Ἡ τῶν ἐκ τῆς ἀστρολογίας χρεία ἐν ταῖς πολεμικαῖς ἐπιβολαῖς πρὸς τὸ μὴ ἀστοχεῖν τοῦ καιροῦ.

Astrologicarum rerum vsus et necessitas in rebus bellicis ad certi temporis rationem feliciter ineundam.

Παραδείγματα στρατηγῶν, ὅσοι παρὰ τὴν τοῦ καιροῦ ἀστοχίαν τῶν πράξεων διεσφάλησαν.

Exempla ducum, quorum incepta propter rationem temporis perperam initam in irritum ceciderunt.

Ἡ τῶν

Ἡ τῶν ἀπὸ τῆς γεωμετρίας χρεία.

Geometricarum rerum vſus et neceſſitas.

Ἡ θεωρία τῆς συμμετρίας τῶν κλιμάκων.

Ratio commetiendi ſcalas cum muro.

Ἡ τῶν χημάτων μετάληψις ἐν ταῖς ςρατοπεδείαις.

Figurarum alia atque alia vſurpatio in caſtrametationibus.

Πῶς δεῖ ἐκ τῆς περιμέτρȣ τεκμαίρεϑαι τὰ μεγέθη.

Quomodo ex ambitu magnitudinem liceat coniectare.

Τῶν ὑπολαμβανόντων, τὰς περικεκλασμένας καὶ βȣνώδεις πόλεις πλείȣς οἰκίας κατέχεϑαι τῶν ἐπιπέδων, ἔλεγχος, καὶ τἀναντίȣ γραμμικὴ ἀπόδειξις.

Elenchus eorum, qui exiſtimant, vrbes ſoli inaequalis plures domos continere, iis, quarum eſt ſolum planum, et contrariae ſententiae probatio linearis.

11. Πολλὴν μὲν ἐπισκέψεως χρείαν ἔχει τὰ συμβαίνοντα περὶ τὰς πολεμικὰς ἐπιβολάς· ἔςι δὲ δυνατὸν, ἐν ἑκάςοις αὐτῶν εὐςοχεῖν, ἐὰν σὺν νῷ τις πράττῃ τὸ προτεθέν. ὅτι μὲν ἂν ἔςι τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων ἐλάττω τὰ προφανῶς καὶ μετὰ βίας ἐπιτελȣ́μενα τῶν μετὰ δόλȣ καὶ σὺν καιρῷ πραττομένων, εὔχερὲς τῷ βȣλομένῳ καταμαθεῖν ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων· ὅτι γε μὴν αὐτῶν τῶν ἐν καιρῷ πάλιν ἐνεργȣμένων πλείω γίγνεται τὰ διαμαρτανόμενα τῶν κατορθȣμένων, ȣ̓δὲ τȣ̃το γνῶναι χαλεπὸν ἐκ τῶν συμβαινόντων. καὶ μὴν διότι παρὰ τὰς τῶν ἡγȣμένων ἀγνοίας ἢ ῥαθυμίας ἐπιτελεῖται τὰ πλεῖςα τῶν ἁμαρτημάτων, ȣ̓δεὶς τȣ̃τ' ἀπορήσειε. τίς ȣ̃ν ὁ τρόπος τῆς

11. Multa circumſpectione opus habent, quae circa bellicae rei incepta ſolent vſuuenire. Poteſt vero aliquis ſingula, quae inſtituerit, perficere, ſi iudicium certum ad propoſiti ſui exſecutionem adhibuerit. Porro militarium conſiliorum pauciora eſſe, quae palam et aperta vi perficiuntur, quam quae dolo et per occaſionem patrantur, facile ſit cuiuis, modo velit, ex rebus antea geſtis cognoſcere. rurſus autem eorum, quae oblata occaſione fiunt, plura eſſe, quae aliquo peccato corrumpantur, iis quae laetum finem ſortiantur, ne id quidem difficile cognitu fuerit, ſi rerum euentus ſpectentur. Illud quoque nemo in dubium vocauerit, eorum, qui rebus gerendis praeſunt, inſcitia aut negligentia plerumque peccata admitti. Quonam igitur pacto

τοιαύτης διαθέσεως, σκοπεῖν ἤδη πάρεστι. Τὰ μὲν οὖν ἀπροθέτως ἐν τοῖς πολεμικοῖς συμβαίνοντα, πράξεις μὲν οὐδαμῶς ἁρμόζει λέγειν, περιπετείας δὲ καὶ συγκυρήσεις μᾶλλον. διὸ καὶ λόγον οὐκ ἔχοντα μεθοδικὸν, οὐδ' ἑστῶτα, παραλειπέσθω· τὰ δὲ κατὰ πρόθεσιν ἐνεργούμενα, ταῦτα δηλούσθω, περὶ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος. Πάσης δὴ πράξεως ἐχούσης καιρὸν ὡρισμένον, καὶ διάστημα, καὶ τόπον, καὶ προσδεομένης τοῦ λαθεῖν καὶ συνθημάτων ὡρισμένων, ἔτι δὲ καὶ δι' ὧν, καὶ μεθ' ὧν, καὶ τίνι τρόπῳ πραχθήσεται· Φανερὸν, ὡς ὁ μὲν ἑκάστου τούτων εὐστοχήσας, οὐχ ἁμαρτήσεται τῆς ἐπιβολῆς· ὁ δ' ἑνὸς ὀλιγωρήσας, σφαλήσεται τῆς ὅλης προθέσεως. Οὕτως ἡ Φύσις πρὸς τὰς ἀποτυχίας τῶν ἐπινοηθέντων ἱκανὸν ἓν καὶ τὸ τυχὸν ἐποίησε τῶν κατὰ μέρος· πρὸς δὲ τὸ κατορθοῦν μόλις ἱκανὰ πάντα.

12. Διὸ χρὴ μηδενὸς ἀφροντιστεῖν ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιβολαῖς τοὺς ἡγουμένους. ἔστι δ' ἀρχὴ μὲν τῶν προειρημένων τὸ σιγᾷν, καὶ μήτε διὰ χαρὰν παραδόξου προφαινομένης ἐλπίδος, μήτε διὰ φόβον, μήτε διὰ συνήθειαν, μήτε διὰ φιλοστοργίαν, μεταδιδόναι μη-

eiusmodi incepta diſponi atque adminiſtrari recte queant, conſiderare iam licet. Enimuero quaecumque in rebus bellicis ſine certo propoſito accidunt, ea non res geſtas appellare conuenit, ſed caſus potius et fortuitos euentus. impraeſentiarum igitur illa fortuita, quoniam rationem nullam habent ſtabilem, neque vllius artis praeceptionibus parabilem, praetermittantur, atque ea tantum explicentur, quae deſtinato conſilio fiunt, de quibus hic eſt ſermo inſtitutus. Quum igitur omnis actio tempus ſibi definitum habeat, ſpatio temporis certo conſiat, et loco, latere etiam debeat, notis item indigeat vel ſignis de quibus conuenerit, nec non iis, per quos, et quibuscum geratur, et modo certo, quo ſit gerenda: palam eſt, eum, qui ſingula horum fuerit aſſecutus, propoſito non aberraturum; ſin vero aliquis vnum iſtorum neglexerit, vniuerſum eius inceptum fruſtra futurum. Adeo natura, vt excogitata conſilia exitum ne habeant, vnamquamuis leuem e partibus totius voluit ſufficere, quum, vt propoſitum aſſequaris, vix cunctae ſufficiant.

12. Iccirco qui rebus gerendis praeſunt, nihil quicquam in eiusmodi inceptionibus omittere debent, quod cura ſua non complectantur. Omnium porro, quae diximus, primum eſt ſilentium, et vt neque ob gaudium laetae ſpei, ex inopinato tibi oſtenſae, vel ob metum, aut aliquam familiaritatem, vel

δενὶ τῶν ἐκτὸς, αὐτοῖς δὲ κοινωνεῖσθαι τέτοις, ὧν χωρὶς ἐχ οἷόν τε τὸ προτεθὲν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν, καὶ τέτοις μὴ πρότερον, ἀλλ' ὅταν ὁ τῆς ἑκάστε χρείας καιρὸς ἐπαναγκάζῃ. χρὴ δὲ σιγᾷν μὴ μόνον τῇ γλώττῃ, πολὺ δὲ μᾶλλον τῇ ψυχῇ. Πολλοὶ γὰρ ἤδη κρύψαντες τὰς λόγες, ποτὲ μὲν δι' αὐτῆς τῆς ἐπιφάσεως, ποτὲ δὲ καὶ διὰ τῶν πραττομένων, φανερὰς ἐποίησαν τὰς ἑαυτῶν ἐπινοίας. Δεύτερον δ' ἐπεγνωκέναι τὰς ἡμερησίας καὶ νυκτερινὰς πορείας, καὶ τὰ διανύσματα τέτων, μὴ μόνον κατὰ γῆν, ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλατταν. Τρίτον καὶ μέγιστον, τῶν ἐκ τῦ περιέχοντος καιρῶν ἔχειν ἔννοιαν, καὶ δύνασθαι τέτων κατὰ τὸ κριθὲν εὐστοχεῖν. Καὶ μὴν ἐδὲ τὸν τρόπον τῆς πράξεως ἐν μικρῷ θετέον· ἐπειδὴ πολλάκις παρὰ τῦτο τὰ μὲν ἀδύνατα δοκῦντα εἶναι δυνατὰ, τὰ δὲ δυνατὰ πέφυκεν ἀδύνατα. Τὸ δὲ τελευταῖον, συνθημάτων, καὶ παρασυνθημάτων, ἔτι δὲ ἐκλογῆς, δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν ἐνεργηθήσεται τὸ κριθὲν, ἐκ ὀλιγωρητέον. Τῶν δὲ προειρημένων τὰ μὲν ἐκ τριβῆς, τὰ δ' ἐξ ἱστορίας, τὰ δὲ κατ' ἐμπειρίαν μεθοδικὴν θεωρεῖται.

caritatem erga tuos affectus, rem gerendam vlli eorum participes, ad quos illa nihil pertinet; sed iis solis communices, sine quibus perduci ad finem propositum non potest, et his quoque non ante, quam vsu postulante cuiusque rei necessitate cogaris. Silere autem oportet, non lingua dumtaxat, sed animo multo magis. Etenim saepius factum, vt multi, qui rem, quod ad verba, clam habuerant, partim vultu ipso, quem prae se ferebant, alii per ea, quae gerebant, consilia quae animo versabant manifestarent. Proximum est, vt diurna nocturnaque itinera probe sint nota, et eorum conficiendorum quis sit modus, non solum terra, verum etiam mari. Tertium et maximum est, vt temporum, quae coeli obseruationibus diriguntur, notitiam habeas, et vt possis earum rationes ei, quod agere decreueris, sine vllo errore accommodare. Sed nec rei gerendae modum parui pendere oportet, quoniam saepe per hanc obseruationem vsuuenit, vt, quae videbantur fieri non posse, fierent; ea fieri non possent, quae facilia existimabantur. postremo negligendae non sunt tesserae et signa, siue vocalia siue muta, item eorum diligens electio, per quos et quibuscum res suscepta peragetur. Horum autem, quae sunt a nobis commemorata, alia vsu et experientia cognoscuntur, alia ex historia, quorumdam notitia arte et praeceptis est parabilis.

13 Κάλ-

13. Κάλλιστον μὲν οὖν, τὸ γινώσκειν αὐτὸν καὶ τὰς ὁδοὺς, καὶ τὸν τόπον, ἐφ' ὃν δεῖ παραγενέσθαι, καὶ τὴν φύσιν τοῦ τόπου, πρὸς δὲ τούτοις, δι' ὧν μέλλει, καὶ μεθ' ὧν πράττειν. δεύτερον δὲ ἱστορεῖν ἐπιμελῶς, καὶ μὴ πιστεύειν τοῖς τυχοῦσι. τὴν δὲ τῶν καθηγουμένων πίστιν ἐπί τι τῶν τοιούτων ἐν τοῖς ἑπομένοις ἀεὶ δεῖ κεῖσθαι. ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια δυνατὸν ἴσως καὶ δι' αὐτῆς τῆς στρατιωτικῆς τριβῆς περιγίγνεσθαι τοῖς ἡγουμένοις, τὰ μὲν ἐξ αὐτουργίας, τὰ δ' ἐξ ἱστορίας· τὰ δ' ἐκ τῆς ἐμπειρίας προσδεῖται μαθήσεως καὶ θεωρημάτων, καὶ μάλιστα τῶν ἐξ ἀστρολογίας καὶ γεωμετρίας· ὧν τὸ μὲν ἔργον οὐ μέγα πρός γε ταύτην τὴν χρείαν, τὸ δὲ χρῆμα μέγα, καὶ μεγάλα συνεργεῖν δυνάμενον πρὸς τὰς προειρημένας μεταβολάς. Ἀναγκαιότατον δ' αὐτοῦ τὸ περὶ τὰς νυκτερινὰς θεωρίας καὶ τὰς ἡμερινάς. εἰ μὲν γὰρ ἴσας εἶναι συνέβαινε ταύτας ἀεὶ, οὐδ' ἡστινοσοῦν ἀσχολίας τὸ πρᾶγμα προσεδεῖτο, κοινὴ δ' ἂν ἦν ἁπάντων ἡ γνῶσις· ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἔχει τὰ προειρημένα πρὸς ἄλληλα διαφορὰν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ, δῆλον, ὡς ἀνάγκη, γινώσκειν τὰς αὐξήσεις καὶ μειώσεις ἑκατέρων. πῶς γὰρ ἄν τις εὐστοχήσειε πορείας καὶ διανύσματος ἡμερησίου, πῶς δὲ νυκτερινοῦ, μὴ κατανοήσας τὰς τῶν προειρημένων διαφοράς;

13. Optimum sane est, ducem ipsum vias habere notas, et locum, ad quem est veniendum, et loci naturam, ad haec, per quos et quibuscum rem sit acturus. sin minus, proximum illud est, vt accurate omnia inquirat, neque temere fidem cuiuis habeat. eorum vero fidei, qui ad expeditiones hoc genus viam praeeunt, pignora penes eos semper teneri oportet, qui a tergo sequuntur. Sed ista, quae vel propria cognoscuntur experientia, vel ex historia, ipsi fortasse duces per se assiduo vsu versandi inter milites sibi acquirere valeant: illa vero arte et praeceptis parabilis notitia opus habet disciplina et obseruationibus, illis potissimum, quae ex astrologia et geometria petuntur. quarum scientiarum argumentum, ad praesens quidem institutum quod attinet, non est sane magnum; vsus vero magnus, et qui ad noscendas varietates temporum, de quibus diximus, plurimum possit adiuuare. ceterum eius argumenti pars maxime necessaria ea est, quae noctium ac dierum spatia contemplatur. quae si aequalia semper essent, nihil prorsus in ea re foret laboris, quam vulgo omnes haberent cognitam. sed quia non solum dies noctesque inter se differunt, verum etiam dies a die, nox a nocte: liquido claret, sciri necessario debere, quae sit amborum crescendi aut minuendi ratio. nam qui horum discrimina ignorauerit, quomodo itineris vno die puta aut nocte conficiendi ita ratio-

καὶ μὴν οὐδὲν πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν ἐξικέσθαι δυνατὸν ἄνευ τῆς τούτων ἐμπειρίας· ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὑστερεῖν, ποτὲ δὲ προτερεῖν ἀνάγκη. Μεῖζον δὲ τὸ προτερεῖν ἐν μόνοις τούτοις ἁμάρτημα τοῦ καθυστερεῖν. ὁ μὲν γὰρ ὑπεράρας τὸν ὡρισμένον καιρὸν, αὐτῆς ἀποτυγχάνει τῆς ἐλπίδος, τὸ γὰρ γεγονὸς ἐξ ἀποστήματος ἐπιγνοὺς, αὖθις ἀπολύεται μετ' ἀσφαλείας· ὁ δὲ προειρημένος λαβὼν τὸν καιρὸν, ἐγγίσας καὶ γνωρισθεὶς, οὐ μόνον ἀποτυγχάνει τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύει τοῖς ὅλοις.

14. Κρατεῖ δ' ἐπὶ πάντων μὲν τῶν ἀνθρωπείων ἔργων ὁ καιρὸς, μάλιστα δὲ τῶν πολεμικῶν. Διὸ προχείρως ἰστέον τῷ στρατηγῷ τροπὰς ἡλίου θερινὰς καὶ χειμερινὰς, ἔτι δ' ἰσημερίας, καὶ τὰς μεταξὺ τούτων αὐξήσεις καὶ μειώσεις ἡμερῶν καὶ νυκτῶν. οὕτω γὰρ ἂν μόνως δύναιτο συμμετρεῖσθαι πρὸς λόγον τὰ διανύσματα καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Καὶ μὴν τοὺς κατὰ μέρος καιροὺς ἀναγκαῖον εἰδέναι, καὶ τοὺς τῆς ἡμέρας καὶ τοὺς τῆς νυκτὸς, πρὸς τὸ γινώσκειν, πηνίκα ποιητέον καὶ τὰς ἐγέρσεις καὶ τὰς ἀναζυγάς. οὐ γὰρ οἷόν τε τοῦ τέλους τυγχάνειν, μὴ οὐ τῆς ἀρχῆς εὐστοχήσαντα. τοὺς μὲν οὖν τῆς ἡμέρας καιροὺς τῇ σκιᾷ συνθεωρεῖν οὐκ ἀδύνατον, ἔτι δὲ τῇ κατὰ τὸν ἥλιον πορείᾳ, καὶ τοῖς ἐπὶ τοῦ κόσμου γιγνομένοις αὐτοῦ τούτου διαστήμασι. τοὺς

nem inibit, vt propositum assequatur? sed nec peruenire aliquo tempestiue queas horum cognitione destitutus, quum modo tardius, modo maturius necessario sis venturus. Grauius autem peccatum est in hoc vno rerum genere, maturius, quam tardius venire. nam qui tempus constitutum excessit, eum praesens dumtaxat spes frustratur. vbi enim procul adhuc positus peccatum agnouit, secure inde se recipit. alter vero ille, postquam accessit propius, et agnitus est, non solum re infecta discedit; sed etiam ad vltimum periculi peruenit.

14. Occasio autem cum in omnibus hominum actionibus dominatur, tum in bellicis maxime. Itaque in numerato habere imperatorem oportet aestiuas hibernasque solis conuersiones, nec non aequinoctium vtrumque, et dierum noctiumque incrementa aut decrementa, quae interpuncta contingunt. hoc enim solo modo poterit recta ratione commetiri cum tempore iter, siue terra siue mari conficiendum. quin etiam temporum partes scire oportet, tam diei quam noctis, vt sciat, quanam hora et euigilandum sit, et proficiscendum. Nemo enim negotii optatum finem assequetur, nisi qui principia bene posuerit. Ac diei quidem tempora ex vmbra possumus inuestigare, et solis meatu, nec non e notatis supra terram eiusdem interuallis. noctis vero haut

δὲ τῆς

δὲ τῆς νυκτὸς δυσχερὲς, ἐὰν μή τις ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῇ τῶν δώδεκα ζωδίων οἰκονομίᾳ καὶ τάξει συμπεριφέρηται. πάνυ γὰρ καὶ τοῦτο ῥᾴδιον τοῖς τὰ φαινόμενα πεπολυπραγμονηκόσιν. Ἐπεὶ γὰρ ἀνίσων οὐσῶν τῶν νυκτῶν, ὅμως ἐν πάσῃ τῇ νυκτὶ τῶν δώδεκα ζωδίων ἓξ ἀναφέρεσθαι συμβαίνει, φανερὸν, ὡς ἀναγκαῖον, ἐν τοῖς αὐτοῖς μέρεσι πάσης νυκτὸς ἴσα μέρη τῶν δώδεκα ζωδίων ἀναφέρεσθαι. τοῦ δ' ἡλίου γνωριζομένου καθ' ἡμέραν, ποίαν μοῖραν ἐπέχει, δῆλον, ὡς δύναντος τούτου τὴν κατὰ διάμετρον ἐπιτέμνειν ἀνάγκη. λοιπὸν ὅσον ἂν τὸ μετὰ ταύτην μέρος ἀνατεταλκὸς φαίνηται τοῦ Ζωδιακοῦ, τοσοῦτον εἰκὸς ἠνύσθαι τῆς νυκτὸς ἀεί. γνωριζομένων δὲ τῶν ζωδίων καὶ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, τοιούτους γίγνεσθαι μετὰ ταῦτα συμβαίνει καὶ τοὺς κατὰ μέρος καιροὺς τῆς νυκτός. Ἐν δὲ ταῖς συννεφέσι νυξὶ τῇ σελήνῃ προσεκτέον, ἐπεὶ διὰ τὸ μέγεθος ὡς ἐπίπαν ἀεὶ τὸ ταύτης ἐμφαίνεται φῶς, καθ' ὃν ἂν ᾖ τόπον τοῦ κόσμου. καὶ ποτὲ μὲν ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀνατολὰς καιρῶν καὶ τόπων στοχαστέον, ποτὲ δὲ πάλιν ἐκ τῶν περὶ τὰς δύσεις· προϋπαρχούσης καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐννοίας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε συμπεριφέρεσθαι ταῖς καθ' ἡμέραν διαφοραῖς τῶν ἀνατο-

facile eſt, niſi quis ea, quae in coelo apparent, ſidera contuens, duodecim ſignorum diſpoſitionem atque ordinem valeat aſſequi. nam iis quidem id facillimum eſt, qui in phaenomenorum ſiue ſphaerae doctrina paullo diligentius fuerint verſati. quoniam enim, etſi inaequales ſint noctes, omni tamen nocte ſigna Zodiaci ſex ſupra horizontem attolluntur: apparet, neceſſum eſſe, vt iisdem partibus cuiusuis noctis partes Zodiaci aequales ſupra terram emergant. Quum igitur notum fuerit, ecquam portionem ſigniferi ſol interdiu obtineat: perſpicuum eſt, poſt eius occaſum linea per diametrum ducta ſecari circulum debere: tum autem quanta Zodiaci pars poſt ductam lineam conſpicietur aſcendiſſe, tantam ſemper noctis partem eſſe confectam rationi eſt conſentaneum. quod ſi quis ſignorum et numerum et magnitudinem dignoſcere potuerit, pendet ex his partium nocturni temporis obſeruatio. Nubilo noctis lunae attendendum eſt. nam propter illius ſideris magnitudinem, in quacumque coeli ſit regione, vt plurimum eius lumen ſemper apparet. et interdum quidem, tum e tempore, quod proximum eſt ortui, ducenda eſt coniectura, tum ex orientali quoque plaga; interdum vero contra ab occaſus tempore et loco. prius autem tantam huius quoque partis cognitionem peperiſſe oportet, vt differentiae omnes probe intelligantur, quae

λῶν. ἔϛι δὲ τρόπος εὐθεώρητος καὶ περὶ ταύτην· ὅρος γὰρ εἷς μὴν ὡς τύπῳ, καὶ πρὸς αἴσθησιν τοιοῦτοι πάντες.

in ortu lunae per dies singulos contingunt. Facilis porro est rationum huius quoque sideris obseruatio. eius quippe rei scientia vno, vt sic dicam, mense absoluitur; cui sensus iudicio ceteri omnes sunt similes.

15. Ἧι καὶ τὸν ποιητὴν ἄν τις ἐπαινέσειε, διότι παρεισάγει τὸν Ὀδυσσέα, τὸν ἡγεμονικώτατον ἄνδρα, τεκμαιρόμενον ἐκ τῶν ἄϛρων, οὐ μόνον τὰ κατὰ τοὺς πλοῦς, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐν τῇ γῇ πράξεις. ἱκανὰ γὰρ καὶ τὰ παράδοξα γιγνόμενα τυγχάνειν προνοίας ἀκριβῶς, εἰς τὸ πολλὴν ἀπορίαν παρασκευάζειν καὶ πολλάκις· οἷον ὄμβρων καὶ ποταμῶν ἐπιφοραὶ, καὶ πάγων ὑπερβολαὶ, καὶ χιόνες, ἔτι δὲ ὁ καπνώδης καὶ συννεφὴς ἀὴρ, καὶ τἄλλα τὰ παραπλήσια τούτοις. Εἰ δὲ καὶ περὶ ὧν δυνατόν ἐϛι προϊδέσθαι, καὶ τούτων ὀλιγωρήσομεν, πῶς οὐκ εἰκότως ἐν τοῖς πλείϛοις ἀποτευξόμεθα δι' αὐτούς; Διόπερ οὐκ ἀφροντιϛητέον οὐδενὸς τῶν προειρημένων, ἵνα μὴ τοιούτοις ἀλογήμασι περιπίπτωμεν, οἵοις φασὶ περιπεσεῖν ἑτέρους τε πλείους, καὶ τοὺς νῦν ὑφ' ἡμῶν λέγεσθαι μέλλοντας ὑποδείγματος χάριν.

15. Atque hoc nomine poetam merito aliquis laudauerit, qui peritissimum illum imperatoriae artis virum, Vlyssem, inducit, non ea solum, quae ad nauigationem pertinent, ex astris coniectantem, verum etiam quae ad actiones spectant in terris gerendas. Nam etiam illa, quae cum admiratione hominum solent euenire, puta, effusiones imbrium, incrementa amnium, repentina gelicidii et niuium vehementia, item aer densa caligine ceu fumo obscuratus, et similia his alia, prouideri ita exacte queunt, vt hac ratione hostem in magnas saepe coniicias difficultates. Quod si etiam illa neglexerimus, quae possunt praesciri, quis non videt, rationi consentaneum esse, vt pleraque nostra consilia ad irritum per nosmetipsos cadant? Quamobrem nullius eorum, quae ante diximus, cura omittenda, ne in eiusmodi errores incidamus, in quos tum alii plures feruntur incidisse, tum etiam ii, quorum hic gratia exempli mentionem sumus facturi.

16. Ἄρατος ὁ τῶν Ἀχαιῶν ϛρατηγὸς, ἐπιβαλόμενος πραξικοπεῖν τὴν τῶν Κυναιθέων πόλιν, συνετάξατο πρὸς τοὺς ἐκ τῆς πόλεως αὐτῷ συνερ-

16. Aratus, praetor Achaeorum, Cynaethensium vrbem proditione capere aggressus, diem cum iis, quorum opera intra muros vtebatur, constituit, quo die oportebat, vt ipse ad

γοῦντας

γῦντας ἡμέραν, ἐν ᾗ τὸν μὲν Ἄρατον ἔδει νυκτὸς παραγενηθέντα πρὸς τὸν ἀπὸ Κυναίθης ῥέοντα ποταμὸν, ὡς ἐπὶ * πρεπίᾳ μένειν ἐνσχολήσαντα μετὰ τῆς δυνάμεως· τοὺς δ' ἔνδοθεν περὶ μέσον ἡμέρας, ὅτε λάβοιεν τὸν καιρὸν, ἕνα μὲν αὐτῶν μεθ' ἡσυχίας ἐν ἱματίῳ διὰ τῆς πύλης ἐκπέμψαι, καὶ κελεῦσαι, προελθόντα στῆναι πρὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸν συνταχθέντα τάφον, τοὺς δὲ λοιποὺς προσενεγκεῖν τὰς χεῖρας τοῖς ἄρχουσι κοιμωμένοις κατὰ μέσον ἡμέρας, τοῖς εἰθισμένοις τηρεῖν τὴν πύλην. γενομένου δὲ τούτου, σπουδῇ καταταχεῖν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἔδει πρὸς τὴν πύλην. Τούτων δὲ διατεταγμένων, καὶ τοῦ καιροῦ συνάψαντος, ὁ μὲν Ἄρατος ἧκε, καὶ κρυφθεὶς κατὰ τὸν ποταμὸν, ἔμενε τηρῶν τὸ σύνθημα. περὶ δὲ πέμπτην ὥραν, ἔχων τις πρόβατα μαλακὰ τῶν εἰθισμένων περὶ πόλιν τρέφειν, δεηθεὶς ἐκ τοῦ καιροῦ πύθεσθαί τι τοῦ ποιμένος ἰδιωτικὸν, ἐξῆλθε διὰ τῆς πύλης ἐν ἱματίῳ, καὶ στὰς ἐπὶ τὸν αὐτὸν τάφον, περιεβλέπετο τὸν ποιμένα. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρατον ἀποδεδόσθαι σφίσι τὸ σύνθημα νομίσαντες, σπουδῇ πρὸς τὴν πόλιν ἐφέροντο πάντες. ταχὺ δὲ τῆς πύλης κλεισθείσης ὑπὸ τῶν ἐφεστώτων, διὰ τὸ μηδέπω μηδὲν ὑπὸ τῶν ἔνδον ἡτοιμάσθαι, συνέβη, μὴ μόνον τῆς πράξεως ἀποτυχεῖν τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ τῆς

amnem Cynaetha delabentem adesset, eoque loci plusculum temporis cum copiis quiesceret, atque exspectaret, coniurati vero in vrbe circa meridiem, vbi primum nacti essent occasionem, vnum e suis cum pallio, nullo strepitu, porta emitterent, qui Aratum iuberet propius vrbem accedere, et iuxta tumulum quemdam, de quo conuenisset, pro moenibus consistere, dum ceteri interim Polemarchis, qui portam soliti custodire, meridiano somno indulgentibus, manus inferrent: quo facto, Achaeos ex insidiis exilire oportebat, et ad occupandum portam ea celeritate occurrere, vt propugnatores anteuerterent. His ita constitutis, vbi rei agendae tempus aduenit, adest Aratus, et secundum amnem se occultans, signum praestolatur. Erant cuidam oues delicatae, (pellitas alii vocant) eius generis, quod circa vrbem solet pasci. hic hora diei circiter quinta aliquid rei priuatae tum forte sciscitari cupiens a pastore, palliatus vrbe exiit, et eidem illi tumulo insistens, pastorem oculos huc illuc circumferens quaerebat. Aratus et qui illi aderant, datum sibi esse signum rati, curriculo omnes ad vrbem contendunt. quum repente statio custodum portam clausisset, (nihil dum enim coniurati intra muros parauerant;) non solum ab incepto depulsus est Aratus, sed etiam in caussa fuit, vt ciues, qui

πόλεως συμπράττειν, αἰτίας γενέσθαι τῶν μεγίστων συμπτωμάτων· καταφανεῖς γὰρ γενόμενοι, παραχρῆμα προβληθέντες ἀπέθανον. Τί ἂν εἴποι τις ἂν τῆς περιπετείας αἴτιον γεγονέναι; τὸ ποιήσασθαι τὸν στρατηγὸν ἁπλῶν τὸ σύνθημα, νέον ἀκμὴν ὄντα, καὶ τῆς τῶν διπλῶν συνθημάτων καὶ παρασυνθημάτων ἀκριβείας ἄπειρον. οὕτως αἱ πολεμικαὶ πράξεις ἐν μικρῷ τὸ διαφέρον ἔχουσι τῆς ἐφ' ἑκάτερα ῥοπῆς τῶν ἐκβαινόντων.

17. Καὶ μὴν Κλεομένης, ὁ Σπαρτιάτης, προθέμενος διὰ πράξεως ἑλεῖν τὴν τῶν Μεγαλοπολιτῶν πόλιν, συνετάξατο τοῖς τὸ τεῖχος φυλάττουσι, τὸ κατὰ τὸν Φωλεὸν καλούμενον, νυκτὸς ἥξειν μετὰ τῆς δυνάμεως κατὰ τρίτην φυλακήν· τοῦτον γὰρ ἐφύλαττον τὸν καιρὸν τὸ τεῖχος οἱ συμπράττοντες αὐτῷ. οὐκέτι δὲ προνοηθεὶς, ὅτι περὶ τὴν τῆς Πλειάδος ἐπιτολὴν τελέως ἤδη βραχείας εἶναι συμβαίνει τὰς νύκτας, ἐκίνησε τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος περὶ δυσμὰς ἡλίου. λοιπὸν, οὐ δυνάμενος καταταχεῖν, ἀλλὰ τῆς ἡμέρας καταλαμβανούσης, εἰκῇ καὶ ἀλόγως βιαζόμενος, αἰσχρῶς ἐξέπεσε, πολλοὺς ἀποβαλὼν, καὶ κινδυνεύσας τοῖς ὅλοις· ὃς εἰ κατὰ τὸ συνταχθὲν ηὐστόχησε τοῦ καιροῦ, καὶ κρατούντων τῆς εἰσόδου τῶν συνεργούντων εἰσήγαγε τὴν δύναμιν, οὐκ ἂν διεψεύσθη τῆς ἐπιβολῆς.

eius conatus adiuuabant, mala experirentur grauissima. deprehensi enim in re manifesta, ac statim producti, perierunt. Ecquam igitur eius calamitatis fuisse caussam dicemus? quod nempe dux signum simplex constituerat, vt qui iuuenis admodum tunc esset, neque vllum penitus obseruationis exactae duplicium signorum, qua vocalium, qua mutorum, vsum haberet. Adeo res bellicae paruo momento possunt impelli, vt vel hunc, vel contrarium exitum sortiantur.

17. Cleomenes quoque, rex Spartae, quum vrbem Megalopolim proditione clandestina capere proposuisset, cum iis, qui in parte moenium ad speluncam nuncupata custodias agebant, constituit, noctu se eo venturum tertia vigilia: nam id erat tempus quo murorum custodiam obituri erant proditores. Sed non praeuiderat Cleomenes, noctes circa Pleiadum exortum esse breuissimas. itaque profectus Lacedaemone sub occasum solis cum exercitu, quum id spatium tam celeriter perficere non potuisset, quin prius dies illucesceret, temere ac contra rationem per vim conatus irrumpere, multis suorum amissis, de summa re periclitatus, cum ignominia est repulsus. qui si tempus, quod constitutum fuerat, recte obseruasset, fautores eius portam occupassent, per quam ipse copias suas introduxisset, neque eum spes fefellisset, quam de suo in-

Πάλιν

Πάλιν ὁμοίως Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, ὡς ἐπάνω προεῖπον, πρᾶξιν ἔχων ἐκ τῆς τῶν Μελιταιέων πόλεως, κατὰ δύο τρόπους ἥμαρτε· καὶ γὰρ τὰς κλίμακας ἐλάττους ἔχων ἦλθε τῆς χρείας, καὶ τοῦ καιροῦ διέπεσε. συνταξάμενος γὰρ ἥξειν περὶ μέσας νύκτας, κατακεκοιμημένων ἤδη πάντων, πρὸ τοῦ δέοντος καιροῦ κινήσας ἐκ Λαρίσσης, καὶ προσπεσὼν πρὸς τὴν τῶν Μελιταιέων χώραν, οὔτ' ἐπιμένειν ἐδύνατο, δεδιὼς, μὴ προσαγγελθείη τοῖς ἔνδον, οὔτ' ἀνακάμψας ἔτι λαθεῖν. Διόπερ ἀναγκαζόμενος εἰς τοὔμπροσθεν προάγειν, ἧκε πρὸς τὴν πόλιν, ἀκμὴν τῶν ἀνθρώπων ἐγρηγορότων. ὅθεν οὐδὲ διὰ τῶν κλιμάκων ἠδύνατο βιάζεσθαι, διὰ τὴν ἀσυμμετρίαν, οὔτε διὰ τῆς πύλης εἰσελθεῖν, τῷ μὴ δύνασθαι τοὺς ἔνδον αὐτῷ συνεργεῖν διὰ τὸν καιρόν. τέλος διερεθίσας τοὺς ἐν τῇ πόλει, καὶ πολλοὺς τῶν ἰδίων ἀποβαλὼν, μετ' αἰσχύνης ἄπρακτος ἐπανῆλθε, πᾶσι καὶ τοῖς ἄλλοις παρηγγελκὼς, ἀπιστεῖν αὐτῷ καὶ φυλάττεσθαι.

18. Καὶ μὴν Νικίας, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς, δυνάμενος σώζειν τὸ περὶ τὰς Συρακούσας στράτευμα, καὶ λαβὼν τῆς νυκτὸς τὸν ἁρμόζοντα καιρὸν εἰς τὸ λαθεῖν τοὺς πολεμίους, ἀποχωρήσας εἰς ἀσφαλὲς, κἄπειτα τῆς σελήνης ἐκλιπούσης, δεισιδαιμονήσας, ὥς τι δεινὸν προσημαινούσης, ἐπέχε τὴν ἀναζυγήν.

cepto conceperat. Similiter et Philippus, ſicut iam ante expoſuimus, inſtituta cum nonnullis ex vrbe Melitaeenſium proditione, duplicem errorem admiſit. nam et ſcalas breuiores attulit, quam vt vſui eſſe poſſent, et ab opportuno rei agendae tempore aberrauit. conſtituerat, ſe circa mediam noctem, quando omnes tenet ſomnus, venturum: ſed maturius quam par erat Lariſſa profectus, vbi ſemel in agrum Melitaeenſium irrupiſſet, neque moram trahere poterat, metuens, ne oppidani ſui aduentus fierent certiores, neque autem latere, ſi pedem retro ferret. igitur vlterius pergere coactus, ad vrbem acceſſit, cunctis in ea cum maxime vigilantibus. vnde euenit, vt neque per ſcalas irrumpere poſſet, ob modum ipſarum inæqualem, neque per portam ingredi, quia tempore deſtituti, qui intus erant, operam illi nauare nequiuerant. tandem irritata ira oppidanorum, nihil inde praeter ſuum dedecus retulit, poſtquam eo facinore et alios omnes admonuiſſet, vt nullam ſibi deinceps fidem haberent, et cauerent.

18. Iam et Nicias, Athenienſium dux, quum ſeruare exercitum, qui ad Syracuſas erat, poſſet, ſumſiſſetque ad id noctis partem, fallendo hoſti maxime opportunam, vbi iam in locum tutum ſe recepiſſet, mox quia luna defecerat, religione tactus, quaſi mali aliquid ea res portenderet, profectione ſuperſedit. ex quo

καὶ παρὰ τοῦτο συνέβη, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν αὐτοῦ νύκτα ποιησαμένου τὴν ἀναζυγὴν, προαισθομένων τῶν πολεμίων, καὶ τὸ στρατόπεδον καὶ τοὺς ἡγεμόνας ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς Συρακουσίοις. καί τοί γε παρὰ τῶν ἐμπείρων ἱστορήσας μόνον περὶ τούτων, δυνατὸς ἦν, οὐχ οἷον παραλιπεῖν διὰ τὰ τοιαῦτα τοὺς ἰδίους καιροὺς, ἀλλὰ καὶ συνεργοῖς χρῆσθαι διὰ τὴν τῶν ὑπεναντίων ἄγνοιαν. Ἡ γὰρ τῶν πέλας ἀπειρία μέγιστον ἐφόδιον γίγνεται τοῖς ἐμπείροις πρὸς κατόρθωσιν. ἐκ μὲν οὖν ἀστρολογίας μέχρι τῶν προειρημένων πολυπραγμονητέον. Περὶ δὲ τῆς τῶν κλιμάκων συμμετρίας τοιοῦτός τις ἐστὶν ὁ τρόπος τῆς θεωρίας. ἐὰν μὲν γὰρ διά τινος τῶν συμπραττόντων δοθῇ τὸ τοῦ τείχους ὕψος, πρόδηλος ἡ τῶν κλιμάκων γίγνεται συμμετρία. οἵων γὰρ ἂν δέκα τινῶν εἶναι συμβαίνει τὸ τοῦ τείχους ὕψος, τοιούτων δώδεκα δεήσει κλίμακας δαψιλῶν ὑπάρχειν. τὴν δ' ἀπόβασιν τῆς κλίμακος πρὸς τὴν τῶν ἀναβαινόντων συμμετρίαν, ἡμίσειαν εἶναι δεήσει τῆς κλίμακος· ἵνα μήτε πλεῖον ἀφιστάμεναι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιβαινόντων εὐσύντριπτοι γίγνωνται, μήτε πάλιν ὀρθότεραι, προσερειδόμεναι λίαν ἀπροσφαλεῖς ὦσι τοῖς προσβαίνουσιν. ἐὰν δὲ μὴ δυνατὸν ᾖ μετρῆσαι, μηδ' ἐγγίσαι τῷ τείχει, ληπτέον ἐξ ἀποστάσεως παντὸς ὕψους τὸ μέγεθος τῶν πρὸς ὀρθὰς ἐφεστώτων τοῖς ὑποκει-

factum, vt, quum insecuta nocte discessum moliretur, explorato ab hostibus consilio, et castra et duces in Syracusiorum potestatem venirent. atqui si vel peritos dumtaxat percontatus esset Nicias, poterat non dicam occasionem suis consulendi propterea non praetermittere; sed etiam propter ignorantiam aduersariorum eo quasi telo vti ad rem bene gerendam. Maximum enim peritis ad ea, quae parant, perficienda viaticum est imperitia aliena. Et ex siderum quidem doctrina tantum delibandum, quantum ad ea, quae diximus, futurum sit satis. At scalarum commensus, vt in opere respondeat, hoc modo contemplari licet. Nam si eorum, qui intra vrbem tibi fauent, aliquis moenium altitudinem tibi dederit, manifesta res est. qualium enim partium decem est muri altitudo, talium duodecim large sumtarum scalas esse oportebit. Spatium autem, quo ipsae scalae ab imo muro aberunt, cum numero ascendentium commetiendo, aequale facies dimidiatae ipsarum longitudinis; ne vel si longius absuerint, prae conscendentium numero facile confringantur, vel si rectiores applicentur, facili lapsu, qui ascendunt, ruant praecipites. Sin autem metiri murum nequeas, neque ad eum accedere, sumi poterit cuiusuis altitudinis modus earum rerum, quae propositae su-

μένοις ἐπιπέδοις. ὅ τε τρόπος τῆς λήψεως καὶ δυνατὸς, καὶ ῥᾴδιος τοῖς βουλομένοις πολυπραγμονεῖν τὰ παρὰ τῶν μαθηματικῶν.

19. Διὸ πάλιν ἐν τούτοις φανερὸν, ὅτι δεήσει τοὺς βουλομένους εὐστοχεῖν ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς καὶ πράξεσι, γεγεωμετρηκέναι, μὴ τελείως, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἀναλογίας ἔννοιαν ἔχειν, καὶ τῆς περὶ τὰς ὁμοιότητας θεωρίας. Οὐ γὰρ περὶ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς τῶν σχημάτων μεταλήψεις ἐν ταῖς στρατοπεδείαις ἀναγκαῖος ἐστὶν ὁ τρόπος, χάριν τοῦ δύνασθαι ποτὲ μὲν πᾶν σχῆμα μεταλαμβάνοντας τηρεῖν τὴν αὐτὴν συμμετρίαν τῶν ἐν ταῖς παρεμβολαῖς περιλαμβανομένων, ποτὲ δὲ πάλιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν σχημάτων μένοντας αὔξειν ἢ μειοῦν τὸ παραλαμβανόμενον τῇ στρατοπεδείᾳ χωρίον, κατὰ λόγον ἀεὶ τῶν παραγιγνομένων, ἢ τῶν χωριζομένων ἐκ τῆς παρεμβολῆς. ὑπὲρ ὧν ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ παρατάξεων ὑπομνήμασιν ἀκριβέστερον δεδήλωται. Οὐ γὰρ οἴομαι, τοῦτό γε μετρίως ἡμῖν ὑποίσειν οὐδένα, διότι πολλά τινα προσαρτῶμεν τῇ στρατηγίᾳ, κελεύοντες ἀστρολογεῖν καὶ γεωμετρεῖν τοὺς ὀρεγομένους αὐτῆς. Ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἐκ περιττοῦ παρελκόμενα τοῖς ἐπιτηδεύμασι, χάριν τῆς ἐν ἑκάστοις ἐπιφάσεως καὶ στωμυλίας, πολύ τι μᾶλλον ἀποδοκιμάζων, πα-

perſiciei plane ad rectos angulos incumbunt. Poteſt enim ea menſura ſumi, et quidem facile, ſi quis paullo fuerit curioſior eorum, quae a mathematicis docentur.

19. Iterum igitur ex his apparet, neceſſe fore iis, qui in ſuſceptis a ſe actionibus aberrare a ſcopo noluerint, Geometrica addidiciſſe, non perfecte quidem, ſed quantum ſatis erit ad proportiones intelligendas, et illa, quae de ſimilitudinibus rationum demonſtrantur. Cuius argumenti notitia non in his ſolum neceſſario deſideratur; ſed etiam ad commutandas pro loci ingenio figuras in ponendis caſtris, vt poſſis, modo figura in quamuis aliam mutata, eumdem ſeruare commenſum omnium, quae caſtris ſolent comprehendi, modo ſeruata eadem figura, vel laxiorem vel anguſtiorem aream vallo contentam reddere, habita ſemper ratione multitudinis, quae venit in caſtra, vel ab iis diſcedit. qua de re in commentariis *de inſtruenda acie* noſtris accuratius eſt explanatum. Neque enim fore arbitror, qui modeſtia quadam nobis obiiciant, quod muneris imperatorii multas faciamus appendices, dum eius candidatos iubemus et aſtrologiae et geometriae operam dare. Ego vero, vt quae ex ſuperuacuo ad inſtituta vitae arceſſuntur, ad inanem dumtaxat ſpeciem, et vt ſit materia garriendi, vehementer improbo, ſic etiam praecipiendi, vt ne-

ρὰπλη-

ραπλησίως δὲ καὶ τὸ πορρωτέρω τῦ πρὸς τὴν χρείαν ἀνήκοντος ἐπιτάττειν περὶ τἀναγκαῖα φιλοτιμώτατός εἰμι καὶ σπυδάζων. Καὶ γὰρ ἄτοπον, τὺς μὲν ὀρχησικῆς ἢ τῆς αὐλητικῆς ἐφιεμένυς, ἐπιδέχεσθαι τήν τε περὶ τὺς ῥυθμὺς καὶ τὰ μυσικὰ προκατασκευὴν, ἔτι δὲ τὰ περὶ τὴν παλαίςραν, διὰ τὸ δοκεῖν προσδεῖσθαι τὸ τέλος ἑκατέρυ τῆς τῶν προειρημένων συνεργίας· τὺς δὲ ςρατηγίας ἀντιποιυμένυς ἀγανακτεῖν, εἰ δεήσει τῶν ἐκτὸς ἐπιτηδευμάτων μέχρι τινὸς ἀναλαβεῖν· ὥςε τὺς περὶ τὰς βαναύσυς τέχνας ἀσκῦντας ἐμμελεςέρυς εἶναι καὶ φιλοτιμωτέρυς τῶν περὶ τὰ κάλλιςα καὶ σεμνότατα τῶν προαιρυμένων διαφέρειν, ὧν ὐδὲν ἂν ὁμολογήσειε νῦν ἔχων ὐδείς. καὶ περὶ μὲν τύτων ἐπὶ τοσῦτον ἡμῖν εἰρήσθω.

20. Οἱ δὲ πλεῖςοι τῶν ἀνθρώπων ἐξ αὐτῆς τῆς περιμέτρυ τεκμαίρονται τὰ μεγέθη τῶν προειρημένων. λοιπὸν, ὅταν εἴπῃ τις, τὴν μὲν τῶν Μεγαλοπολιτῶν πόλιν πεντήκοντα ςαδίων ἔχειν τὸν περίβολον, τὴν δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ὀκτὼ καὶ τετταράκοντα, τῷ δὲ μεγέθει διπλῆν εἶναι τὴν Λακεδαίμονα τῆς Μεγάλης πόλεως, ἄπιςον αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ τὸ λεγόμενον. ἂν δὲ καὶ συναυξῆσαι τις βυλόμενος τὴν ἀπορίαν εἴπῃ, ὅτι δυνατόν ἐςι, τετταράκοντα ςαδίων πόλιν ἢ ςρατοπεδείαν ἔχυσαν

cessaria praesidia earum rerum, quas vsus quotidianus postulat, aliquanto longius repetantur, acerrimus sim auctor et cum primis animosus. Etenim nimis absurdum sit, quum ii, qui saltandi artem aut tibias inflandi affectant, rhythmorum et musicae studiis prius instrui se patiantur, palaestrae quin etiam motus addiscant, quod ars vtraque illa subsidio dictarum disciplinarum opus habere credatur, eos, qui imperatores exercituum se esse haberique postulant, aegre ferre, si instituta alia atque artes oporteat ipsos aliquatenus delibare, adeo vt qui artes illiberales exercent, plus ad eas curae diligentiaeque adhibeant, et laudis cupidiores se praebeant iis, qui in rebus pulcherrimis et grauissimis praestare ceteris propositum habent: quae omnia, nemo vir est cordatus, qui de se fateatur. Verum hisce de rebus hactenus dicta sufficiant.

20. Plerique sane hominum ex ipso ambitu magnitudines vrbium et castrorum coniectant. ac propterea, si quem dicentem audierint, vrbem Lacedaemoniorum, quae patet in circuitu stadia tantum octo et quadraginta, duplo maiorem obtinere magnitudinem eius, quam habet vrbs Megalopolitarum, cuius ambitus est stadiorum quinquaginta, dictis fidem omnem abrogant. quod si augendae admirationis caussa dicat aliquis, posse fieri,

τὴν

τὴν περιγραφὴν, διπλασίαν γίγνεσθαι τῆς ἑκατὸν σταδίων ἐχούσης τὴν περίμετρον, τελέως ἐκπληκτικὸν αὐτοῖς φαίνεται τὸ λεγόμενον. τούτου δ' ἐστὶν αἴτιον, ὅτι τῶν ἐν τοῖς παιδικοῖς μαθήμασι παραδιδομένων ἡμῖν διὰ τῆς γεωμετρίας οὐ μνημονεύομεν. Περὶ μὲν οὖν τούτων προήχθην εἰπεῖν, διὰ τὸ μὴ μόνον τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτευομένων, καὶ τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ἀναστρεφομένων τινὰς ἐκπλήττεσθαι, θαυμάζοντας, ποτὲ μὲν, εἰ δυνατόν ἐστι, μείζω τὴν τῶν Λακεδαιμονίων πόλιν εἶναι, καὶ πολλῷ μείζω, τῆς τῶν Μεγαλοπολιτῶν, τὸν περίβολον ἔχουσαν ἐλάττω· ποτὲ δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν τεκμαίρεσθαι, στοχαζομένους ἐξ αὐτῆς τῆς περιμέτρου τῶν στρατοπεδειῶν. Παραπλήσιον δέ τι καὶ ἕτερον ἀδίκημα συμβαίνει περὶ τὰς τῶν πόλεων ἀποφάσεις. οἱ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς περικεκλασμένας καὶ βουνώδεις πλείους οἰκίας ὑπολαμβάνουσι κατέχεσθαι τῶν ἐπιπέδων. τὸ δ' οὐκ ἔστι τοιοῦτον, διὰ τὸ τὰς οἰκίας τῶν οἰκοδομιῶν μὴ τοῖς ἐγκλίμασι τῶν ἐδάφων, ἀλλὰ τοῖς ὑποκειμένοις ἐπιπέδοις οἰκοδομεῖσθαι πρὸς ὀρθὰς, ἐφ' ὧν καὶ τοὺς λόφους αὐτοὺς βεβηκέναι συμβαίνει. γνοίη δ' ἄν τις ἐκ τοῦ φαινομένου παιδικῶς ὅμως τὸ λεγόμενον. Εἰ γὰρ νοήσαι τις τὰς εἰς ὕψος ἀνατεταμένας ἐν τοῖς κλίμασιν οἰκίας οὕτως, ὥστε πάσας ἰσοΰψεις ὑπάρχειν, φανερὸν, ὡς ἑνὸς ἐπιπέδου γενομένου τοῦ κατὰ τὰ τέγη τῶν οἰκιῶν,

vt vel oppidum, vel caſtra, ſpatio quadraginta ſtadiorum circumſcripta, maiora duplo ſint, habentibus in circuitu ſtadia centum, plane obſtupeſcunt. Id autem ex eo fit, quod parum eorum meminimus, quae inter pueriles diſciplinas e geometria doceri ſolemus. Equidem vt aliquid de his dicerem, ſum adductus, quod non rude tantum vulgus, ſed eorum etiam, qui publica negotia adminiſtrant, quiue exercitus ducunt, nonnulli interdum ſtupore defixi mirentur, qui poſſit fieri, vt Sparta, quae ambitu murorum eſt minor, Megalopolim magnitudine longe ſuperet, interdum ex ſolo circuitu caſtrorum de numero hominum faciant coniecturam. Similis huic eſt et ille error, iniquitati coniunctus, qui in pronuntiando de vrbibus ſolet committi. nam plerique hominum arbitrantur, vrbes, inter anfractus et tumulos poſitas, plures domos continere iis, quarum ſuperficies eſt plana. id vero non ita eſt. Nam quae in eiusmodi locis ſtruuntur aedificia, ea ad angulos rectos eriguntur, non ratione cliuorum aut inclinationum ſoli, ſed planae ſuperficiei, cui et collium ipſorum radices incumbunt. Si quis enim fingat animo domos, in pendentibus cliuis altius aſſurgentes, eamdem habere omnes altitudinem: palam eſt aedium vniuerſarum tecta vnam habitura ſuperficiem, quae quidem

ἤτοι

ἴσον καὶ παράλληλον ἔσαι τῦτο τῶν τοῖς λόφοις ὑποκειμένων, καὶ τοῖς τῶν τειχῶν θεμελίοις ἐπιπέδων. Περὶ μὲν ἂν τῶν ἡγεῖσθαι καὶ πολιτεύεσθαι βελομένων, ἀγνοἑντων δὲ τὰ τοιαῦτα, καὶ θαυμαζόντων, ἐπὶ τοσῦτον ἡμῖν εἰρήσθω.

aequalis erit, et parallela superficiei eius plani, cui et collium et aedificiorum fundamenta innituntur. Verum de iis, qui ista quum ignorent et mirentur, praeesse tamen exercitibus, et publica negotia administrare cupiunt, haec impraesentiarum dixisse sufficiat.

Ὅτι ἡ ἐν Σικελίᾳ πόλις Ἀκράγας τῶν πλείςων πόλεων διαφέρει κατὰ τὴν ὀχυρότητα, κατὰ τὸ κάλλος, καὶ τὴν κατασκευήν.

Agrigenti Siciliae oppidi praestantia, qua plerasque vrbes alias superat munitionibus, pulchritudine et publicis operibus.

21. Ἡ δὲ τῶν Ἀκραγαντίνων πόλις ἐ μόνον κατὰ τὰ προειρημένα διαφέρει τῶν πλείςων πόλεων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὀχυρότητα, καὶ μάλιςα κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν κατασκευήν. Ἔκτισαι μὲν γὰρ ἀπὸ θαλάττης ἐν ὀκτὼ καὶ δέκα ςαδίοις, ὥςε μηδενὸς ἀμοίρες εἶναι τῶν ἐκ ταύτης χρησίμων. ὁ δὲ περίβολος αὐτῆς καὶ φύσει καὶ κατασκευῇ διαφερόντως ἠσφάλιςαι. κεῖται γὰρ τὸ τεῖχος ἐπὶ πέτρας ἀκροτόμε καὶ περιῤῥώγος, ᾗ μὲν αὐτοφυῦς, ᾗ δὲ χειροποιήτε, περιέχεται δὲ ποταμοῖς. ῥεῖ γὰρ αὐτῆς παρὰ μὲν τὴν νότιον πλευρὰν ὁ συνώνυμος τῇ πόλει, παρὰ δὲ τὴν ἐπὶ τὰς δύσεις καὶ τὸν λίβα τετραμμένην ὁ προσαγορευόμενος Ὕψας. ἡ δ᾽ ἄκρα τῆς πόλεως ὑπέρκειται κατ᾽ αὐτὰς τὰς θερινὰς ἀνατολὰς, κατὰ μὲν τὴν ἔξωθεν ἐπιφάνειαν ἀπροσίτῳ φάραγγι περιεχομένη, κατὰ δὲ τὴν ἐν-

21. Agrigentum non ob illa duntaxat, quae ante diximus; sed etiam propter firmitatem munitionum, vrbis pulchritudinem, et operum magnificentiam plerisque praestat ciuitatibus. Nam quum sit conditum stadia decem et octo a mari; omnia ei abunde suppeditant commoda, quae solet mare afferre. ambitus vero ipsius tum natura, tum arte egregie est munitus. inaedificatus quippe eius murus est in vertice rupis nudi praedurique saxi, et qua suopte ingenio loci, qua arte et industria hominum praeruptae. labuntur praeterea circa hoc oppidum et flumina. austrinum namque latus amnis praeterfluit eiusdem cum vrbe nominis, occidenti soli et Africo oppositam partem alluit, qui nominatur Hypsas. qua ortum solis aestiuum ciuitas respicit, arx imminet, quae ab exteriore parte voragine alta atque inaccessa circumda-

τὸς

τὸς μίαν ἔχουσα πρόσοδον ἐκ τῆς πόλεως. ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἔκτισαι, καὶ Διὸς Ἀταβυρίου, καθάπερ καὶ παρὰ Ῥοδίοις. τοῦ γὰρ Ἀκράγαντος ὑπὸ Ῥοδίων ἀπῳκισμένου, εἰκότως ὁ θεὸς οὗτος τὴν αὐτὴν ἔχει προσηγορίαν, ἣν καὶ παρὰ τοῖς Ῥοδίοις. κεκόσμηται δὲ καὶ τἄλλα μεγαλοπρεπῶς ἡ πόλις, ναοῖς καὶ στοαῖς. καὶ ὁ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου νεὼς πολυτέλειαν μὲν οὐκ εἴληφε· κατὰ δὲ τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὸ μέγεθος οὐδ' ὁποίου οὖν τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα δοκεῖ λείπεσθαι.

tur intra muros venientes ab vrbe vno aditu admittit. In summo vertice Mineruae aedes visitur, et Iouis Atabyrii, sicut apud Rhodios. Nam quum Rhodiorum colonia sit Agrigentum, iure merito hic deus eodem nomine colitur, atque apud Rhodios. vrbs cum aliis ornamentis decora est, tum etiam delubris deum et porticibus. Olympii quoque Iouis templum, etsi cultus magnificentia non accessit, magnitudine tamen incepti et amplitudine nulli ex omnibus Graeciae operibus est secundum.

Χλαινέα ἀνδρὸς Αἰτωλοῦ καὶ τοῦ ἔθνους πρεσβευτοῦ πρὸς Λακεδαιμονίους δημηγορία, καταδρομὴν ἔχουσα Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, καὶ ὅλης τῆς τῶν Μακεδόνων οἰκίας.

Chlaeneae Aetoli, et legati ad Lacedaemonios nomine gentis suae, concio, qua in Philippum patrem Persei inuehitur, et in vniuersam Macedonum regiam.

Λυκίσκου ἀνδρὸς Ἀκαρνᾶνος καὶ τοῦ ἔθνους πρεσβευτοῦ πρὸς Λακεδαιμονίους δημηγορία, ἧς ἐστι τὰ συνέχοντα κεφάλαια· ἀπολογία ὑπὲρ Φιλίππου καὶ ὅλης τῆς Μακεδόνων οἰκίας περὶ τῶν ὑπὸ Χλαινέου ἐγκαλουμένων· καὶ προτροπὴ πρὸς ὁμόνοιαν καὶ συμμαχίαν κατὰ τῶν βαρβάρων, ἤγουν Ῥωμαίων.

Lycisci Acarnanis, et legati ad Lacedaemonios a sua gente, concio, cuius duo summa capita: defensio Philippi et reliquorum Macedoniae regum aduersus criminationes Chlaeneae: et exhortatio ad concordiam et societatem contra imminens Graeciae periculum a barbaris, hoc est Romanis.

22. Ὅτι μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τὴν Μακεδόνων δυναστείαν ἀρχὴν συνέβη γεγονέναι τοῖς Ἕλλησι δουλείας,

22. Equidem persuasus sum, viri Lacedaemonii, fore neminem, qui negare ausit, Macedonum imperium Graecis

οὐδ'

ἐδ' ἄλλως εἰπεῖν ἐδένα πέπεισμαι τολμῆσαι· σκοπεῖν δ' ὅτως ἔξεστιν. Ἦν τι σύστημα τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλλήνων, ὃς ἀπῴκισαν Ἀθηναῖοι καὶ Χαλκιδεῖς, ὧν μέγιστον εἶχε πρόσχημα καὶ δύναμιν ἡ τῶν Ὀλυνθίων πόλις. Ταύτην ἐξανδραποδισάμενος Φίλιππος, καὶ παράδειγμα ποιήσας, ἐ μόνον τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων ἐγένετο κύριος, ἀλλὰ καὶ Θετταλὰς ὑφ' αὑτὸν ἐποιήσατο διὰ τὸν φόβον. Μετ' ἐ πολὺ δὲ μάχῃ νικήσας τὰς Ἀθηναίες ἐχρήσατο μεγαλοψύχως τοῖς εὐτυχήμασιν, ἐχ ὅπως Ἀθηναίες εὖ ποιήσῃ, πολλᾶ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς πρὸς ἐκείνες εὐεργεσίας προκαλέσηται τὰς ἄλλες εἰς τὸ ποιεῖν ἐθελοντὴν αὐτῷ τὸ προσαττόμενον. Ἦν ἔτι τὸ τῆς ὑμετέρας πόλεως ἀξίωμα, δοκῶν ἂν σὺν καιρῷ προστήσεσθαι τῶν Ἑλλήνων. τοιγαρῶν πᾶσαν ἱκανὴν ποιησάμενος πρόφασιν, ἧκε μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ κατέφθειρε μὲν τέμνων τὴν γῆν, κατέφθειρε δ' αὖ καὶ τὰς οἰκίας. τὸ δὲ τελευταῖον, ἀποτεμόμενος καὶ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν ὑμῶν, προσένειμε τὴν μὲν Ἀργείοις, τὴν δὲ Τεγεάταις καὶ Μεγαλοπολίταις, τὴν δὲ Μεσσηνίοις, ἅπαντας βελόμενος καὶ παρὰ τὸ προσῆκον εὐεργετεῖν, ἐφ' ᾧ μόνον ὑμᾶς κακῶς ποιεῖν. Διεδέξατο παρ' αὐτᾶ

hominibus caussam et principium exstitisse seruituris. hoc vero ita potest intelligi. Erat olim inter Graecos, qui Thraciam colebant, corpus veluti quoddam et resp. communis coloniarum, ab Atheniensibus et Chalcidensibus eo deductarum, inter quas et splendoris et potentiae plurimum vrbs Olynthiorum obtinuit. Hanc Philippus, a se subactam, quum subiecisset hastae, et in exemplum timendi ceteris statuisset: non solum Thracensium Graecorum oppidis est potitus, sed etiam Thessalos metu consternatos iuris sui fecit. Non multo post, superatis in acie Atheniensibus, victoria ille quidem magno animo et moderate est vsus, non sane quod victis ex animo bene vel etiam ab ea quidem mente plurimum ipse aberat; verum vt beneficiis, quae in Athenienses conferret, alios alliceret, vt imperium suum vltro acciperent. Manebat adhuc ciuitati vestrae sua auctoritas, quae, si offerretur occasio, populorum Graeciae patrocinium videbatur susceptura. Iccirco Philippus, quamuis leuem occasionem satis iustam belli caussam esse ratus, cum copiis in fines vestros venit, agros deuastat, aedificia omnia corrumpit. postremo quum et oppidorum et ditionis partem vobis ademisset, alia Argiuis attribuit, alia Tegeatis, et Megalopolitanis, nonnulla item Messeniis. omnibus vel contra ius et fas benefacere cupiens, ea dumtaxat mercede, vt vobis malefaceret. Suc-

αὐτȣ̃ τὴν ἀρχὴν Ἀλέξανδρος. ȣ̉͂τος πάλιν ὑπολαβὼν βραχύ τι τῆς Ἑλλάδος ἔναυσμα καταλιπέσθαι περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν, τίνα τρόπον αὐτὴν διέφθειρε, πάντας ὑμᾶς οἴομαι κατανοεῖν.

23. Καὶ μὴν περὶ τῶν διαδεξαμένων τȣ́τȣ τὰ πράγματα, πῶς κέχρηνται τοῖς Ἕλλησι, τί με δεῖ κατὰ μέρος λέγειν; ȣ̉δεὶς γάρ ἐςι τῶν ὄντων ȣ̔́τως ἀπράγμων, ὃς ȣ̉χὶ πέπυςαι, πῶς Ἀντίπατρος μὲν ἐν τῇ περὶ Λαμίαν μάχῃ νικήσας τȣ̀ς Ἕλληνας, κάκιςα μὲν ἐχρήσατο τοῖς ταλαιπώροις Ἀθηναίοις, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· εἰς τȣ̃το δ' ὕβρεως ἦλθε καὶ παρανομίας, ὡς Φυγαδοθήρας καταςήσας, ἐξέπεμψε πρὸς τὰς πόλεις ἐπὶ τȣ̀ς ἀντειρηκότας, ἢ καθόλȣ λελυπηκότας τι τὴν Μακεδόνων οἰκίαν. ὧν οἱ μὲν ἐκ τῶν ἱερῶν ἀγόμενοι μετὰ βίας, οἱ δ' ἀπὸ τῶν βωμῶν ἀποσπώμενοι, μετὰ τιμωρίας ἀπέθνησκον, οἱ δὲ διαφυγόντες ἐκ πάσης ἐξενηλατȣ̃ντο τῆς Ἑλλάδος· φύξιμον γὰρ ȣ̉δὲν ἦν αὐτοῖς, πλὴν ἑνὸς τȣ̃ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνȣς. Τά γε μὴν Κασσάνδρῳ καὶ Δημητρίῳ πεπραγμένα, σὺν δὲ τȣ́τοις Ἀντιγόνῳ τῷ Γονατᾷ, τίς ȣ̉κ οἶδε; διὰ γὰρ τὸ προσφάτως αὐτὰ γεγονέναι, τελέως ἐναργῆ συμβαίνει τὴν γνῶσιν αὐτῶν ὑπάρχειν. ὧν οἱ μὲν Φρȣρὰς εἰσάγοντες εἰς τὰς πόλεις, οἱ δὲ τυράννȣς ἐμφυτεύοντες, ȣ̉δεμίαν

cessit huc in regno Alexander. hic quoque arbitratus, exiguum saltem aliquem Graeciae fomitem superesse, dum vrbs Thebanorum staret, quomodo in eam saeuierit, vestrum puto esse neminem, quin sciat.

23. Iam illi, qui post Alexandrum in Macedonia rerum sunt potiti, quales se erga Graecos praebuerint, quid singillatim dicere me est opus? Nemo homo viuit, adeo rerum gestarum incuriosus, qui narrante fama non didicerit, quomodo Antipater, praelio victis ad Lamiam Graecis, infelices Athenienses pessime acceperit, pessime item alios. qui quidem eo insolentiae atque immanitatis venit, vt inquisitores exulum, ob id ipsum institutos, per vrbes dimitteret, aduersus eos, qui ipsi contradixissent, aut omnino regiam Macedonum vllo pacto offendissent. atque horum alii ab aedibus sacris vi abducti, alii ab ipsis deum aris abstracti, per supplicia vitam finierunt: qui autem euaserant, ii vniuersa Graecia extorres pellebantur. neque vllum vsquam miseris, nisi apud vnam Aetolorum gentem, perfugium patebat. Cassandri porro facta, et Demetrii, nec non Antigoni Gonatae, quis ignorat? nam quia non ita dudum illa acciderunt, viget adhuc in hominum animis recens eorum memoria, et exacta omnium notitia. Namque horum alii praesidiis in vrbes inductis, alii tyrannis impositis, nullam fuerunt esse vr-

πόλιν ἄμοιρον ἐποίησαν τοῦ τῆς δουλείας ὀνόματος. ἀφέμενος δὲ τούτων, ἐπάνειμι νῦν ἐπὶ τὸ τελευταῖον Ἀντιγόνου, ἵνα μὴ τὴν ἐκ τούτου πρᾶξιν ἀκάκως τινὲς ὑμῶν θεωροῦντες, ὑπόχρεοι χάριτι νομίζωσιν εἶναι Μακεδόσιν. Οὔτε γὰρ Ἀχαιοὺς σώζειν προαιρούμενος Ἀντίγονος ἐπανείλετο τὸν πρὸς ὑμᾶς πόλεμον, οὔτε τῇ Κλεομένους τυραννίδι δυσαρεστούμενος, ἵνα Λακεδαιμονίους ἐλευθερώσῃ. καὶ λίαν γὰρ ὅ γε τοιοῦτος ἐστὶ τρόπος εὐήθης, εἴ τις ἄρα ταύτην ὑμῶν ἔχει τὴν διάληψιν. ἀλλ' ὁρῶν, οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ τὴν ἑαυτοῦ δυναστείαν ἐσομένην, ἐὰν ὑμεῖς τὴν Πελοποννησίων ἀρχὴν καταστήσησθε, πρὸς δὲ τούτῳ βλέπων, εὖ πεφυκότα τὸν Κλεομένην, καὶ τὴν τύχην ὑμῖν λαμπρῶς συνεργοῦσαν· ἅμα φοβηθεὶς καὶ φθονήσας παρῆν, οὐ Πελοποννησίοις βοηθήσων, ἀλλὰ τὰς ὑμετέρας ἐλπίδας ἀφελούμενος, καὶ τὴν ὑμετέραν ὑπεροχὴν ταπεινώσων. Διόπερ οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον ἀγαπᾷν ὀφείλετε Μακεδόνας, ὅτι, κυριεύσαντες τῆς πόλεως, οὐ διήρπασαν, ἐφ' ὅσον ἐχθροὺς νομίζειν καὶ μισεῖν, ὅτι δυναμένους ὑμᾶς ἡγεῖσθαι τῆς Ἑλλάδος πλεονάκις ἤδη κεκωλύκασι.

bem, quae durum illud seruitutis nomen non experiretur. Verum haec mitto, et ad nouissima Antigoni facta redeo, ne, si quis fortasse vestrum, quae ille tum gessit, simpliciore animo considerauit, aliquid eo nomine se debere Macedonibus in animum inducat. Enimuero Antigonus bellum aduersus vos suscepit, non eo sane consilio, vt Achaeos seruaret, aut quod, tyrannide Cleomenis offensus, in libertatem vindicare vos vellet. quam opinionem de illo si quis vestrum habet, hunc profecto oportet esse nimis facili ad quiduis credendum ingenio. Sed intelligebat nimirum Antigonus, si vestrum semel in Peloponnesios imperium foret stabilitum; suam sibi parum tutam dominationem futuram. videbat praeterea, magnam in Cleomene indolem animi ingeniique esse, vos fortuna cum primis secunda vti. haec cum eius animum timore et inuidia stimulassent, praesto adfuit, non vt Peloponnesiis ferret opem; sed vt spes vestras vobis praecideret, et potentiam vestram attereret. Quapropter non tantam, cur Macedones diligatis, caussam habetis, quod vrbe vestra potiti eam non diripuerunt, quantam, cur hostes vestros eos ducatis, et odio prosequamini, quod principatum Graeciae quum possetis consequi, eum ne adipisceremini, persaepe impedimento vobis fuerunt.

24. Περί γε μὴν τῆς Φιλίππου παρανομίας, τίς χρεία

24. At de Philippi immanitate quid attinet verba facere?

πλείω λέγειν; τῆς μὲν γὰρ εἰς τὸ θεῖον ἀσεβείας ἱκανὸν ὑπόδειγμα αἱ περὶ τοὺς ἐν Θέρμῳ ναοὺς ὕβρεις· τῆς δ' εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὠμότητος, ἡ περὶ τοὺς Μεσσηνίους ἀθεσία καὶ παρασπόνδησις. Αἰτωλοὶ γὰρ μόνοι μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀντωφθάλμησαν πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδίκως ἀκληρούντων ἀσφαλείας, μόνοι δὲ πρὸς τὴν Βρέννου καὶ τῶν ἅμα τούτῳ βαρβάρων ἔφοδον ἀντέστησαν, μόνοι δὲ καλούμενοι συνηγωνίζοντο, βουλόμενοι τὴν πάτριον ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων ὑμῖν συγκατασκευάζειν. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. περὶ δὲ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος διαβουλίου, γράφειν μὲν καὶ χειροτονεῖν ἀναγκαῖόν πως ἐστὶν, ὡς περὶ πολέμου βουλευομένοις, τῇ μέν τοί γε ἀληθείᾳ μὴ νομίζειν, τοῦτον εἶναι πόλεμον. Ἀχαιοὺς μὲν γὰρ οὐχ οἷον οὐδὲν ἡσσημένους βλάψειν ὑμῶν τὴν χώραν, μεγάλην δὲ χάριν ἕξειν αὐτοὺς ὑπολαμβάνω τοῖς θεοῖς, ἐὰν δύνωνται τὴν ἰδίαν τηρεῖν, ἐπειδὰν αὐτοῖς ὁ πόλεμος ὑπ' Ἠλείων καὶ Μεσσηνίων διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς συμμαχίαν, ἅμα δὲ τούτοις ὑφ' ἡμῶν περισταθῇ. Φίλιππον δὲ κατὰ ταῦτ' ἐγὼ πέπεισμαι λήξειν τῆς ὁρμῆς, κατὰ μὲν γῆν ὑπ' Αἰτωλῶν πολεμούμενον, κατὰ δὲ θάλατταν ὑπό τε Ῥωμαίων καὶ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου. λίαν δ' εὐμαρές ἐστι συλλογίσασθαι τὸ μέλλον ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων. Εἰ γὰρ πρὸς μό-

In deos qua sit impietate, luculento testimonio sunt contumeliae, eorum delubris Thermi illatae: qua in homines crudelitate, violata per scelus, quae data fuerat Messeniis, fides. Soli Aetoli pro securitate eorum, qui nefarie opprimebantur, contra Antipatrum oculos sustinuerunt attollere, soli, irruenti in Graeciam Brenno et ceteris barbarorum copiis, restiterunt, soli ex omnibus, quorum auxilium implorastis, adfuerunt, vt in recuperando Graeciae principatu, quem maiores vestri tenuerunt, vos adiuuarent. Verum de his quidem hactenus. Ad praesentem vero deliberationem quod attinet, licet ita oporteat scribere, ita sententias dicere, quasi de bello proposita esset consultatio: re tamen vera bellum istud existimandum non est. Neque enim putare debemus, Achaeos, superioribus bellis victos, agrum vestrum esse populaturos; sed magnas diis potius gratias habituros, si ditionem ipsi suam potuerint defendere: cum et ab Eleis et a Messeniis, societate nobis iunctis, et simul a nobis peti se bello senserint. Philippum quoque tum ab incepto destiturum, mihi persuadeo, vbi terra quidem Aetoli bellare in eum coeperint, mari vero populus Rom. et rex Attalus. Quid autem sit futurum, ex iis quae iam ante acciderunt facili coniectura potest diuinari. Nam si cum sola

νυς Αἰτωλὺς πολεμῶν μηδέποτε δυνατὸς ἦν χειρώσασθαι τύτυς, ἢ πυ συμβεβηκότων, ἀξιόχρεως ἂν εἴη πρὸς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον.

25. Ταῦτα μὲν ὖν εἰρήσθω μοι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, χάριν τῦ γνῶναι πάντας ὑμᾶς, διότι καὶ μὴ προεισδεδεμένυς, ἀλλ' ἐξ ἀκεραίυ βυλευομένυς, μᾶλλον Αἰτωλοῖς ὑμᾶς ἢ Μακεδόσιν ἐχρῆν συμμαχεῖν. ἂν δὲ καὶ προκατέχεσθε, καὶ προδιειλήφατε περὶ τύτων, τίς ἔτι καταλείπεται λόγος; εἰ γὰρ συνέθεσθε τὴν νῦν ὑπάρχυσαν ὑμῖν πρὸς ἡμᾶς συμμαχίαν πρότερον τῶν ὑπ' Ἀντιγόνυ γεγονότων εἰς ὑμᾶς εὐεργετημάτων· ἴσως ἦν εἰκὸς διαπορεῖν, εἰ δέον ἐςὶ, τοῖς ἐπιγεγονόσιν εἴκοντας παριδεῖν τι τῶν πρότερον ὑπαρχόντων. ἐπεὶ δὲ συντετελεσμένης ὑπ' Ἀντιγόνυ τῆς πολυθρυλλήτυ ταύτης ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας, ἣν ὗτοι παρ' ἕκαςον ἡμῖν ὀνειδίζυσι, μετὰ δὲ ταῦτα βυλευόμενοι, καὶ πολλάκις ἑαυτοῖς δόντες λόγον, ποτέροις ὑμᾶς δεῖ κοινωνεῖν πραγμάτων, Αἰτωλοῖς ἢ Μακεδόσιν, εἵλεσθε μετέχειν ἐν πολλοῖς, οἷς ἐδώκατε περὶ τύτων πίςεις, καὶ ἐλάβετε παρ' ἡμῶν, καὶ συμπεπολεμήκατε τὸν πρώην συςάντα πόλεμον ἡμῖν πρὸς Μακεδόνας· τίς ἔτι δύναται

Aetolorum gente armis decertans, suae illos potestati subiicere numquam potuit: erit videlicet metuendum, ne, vbi dicti populi in vnum conuenerint, bello ab iis inferendo par sit futurus.

25. Haec nos pro instituto dicenda censuimus, vt intelligerent omnes, vos, viri Lacedaemonii, nedum iam ante illigatos, sed vel si re integra proponeretur huiusmodi deliberatio, nobis potius Aetolis societate iungi debere, quam Macedonibus. quod si etiam praeoccupati tenemini, iamque super ea re certam sententiam suscepistis, quid verbis amplius est opus? Saue enim, si foedus hoc, quod vobis est nobiscum, ante esset ictum, quam illa ab Antigono beneficia accepissetis, dubitari posset, num antiquius aliquod foedus negligere deberetis, dum recentioribus bene meritis prouocati nouae gratiae locum daretis. Nunc quoniam post libertatem istam et salutem, vobis per Antigonum partam, quae tantopere iactatur, et ab istis subinde vobis exprobratur, vbi in conciliis vestris rerum momenta probe expendissetis, essetque proposita deliberatio, cum vtris fortunarum societatem inire deberetis, Aetolis potius quam Macedonibus adiungere vos praeoptastis. cuius rei fidem et dedistis ipsi persaepe nobis, et vicissim a nobis accepistis, qui etiam nuperum aduersus Macedones bellum vna nobiscum gessistis: post ista, inquam,

περὶ

περὶ τούτων εἰκότως ἐπαπορεῖν; τὰ μὲν γὰρ πρὸς Ἀντίγονον καὶ Φίλιππον ὑμῖν ὑπάρχοντα φιλάνθρωπα παρεγράφη τότε. λοιπὸν, ἢ δι' Αἰτωλῶν ἀδίκημά τι δεῖ μετὰ ταῦτα γεγονὸς εἰς ὑμᾶς δεικνύειν, ἢ διὰ Μακεδόνων εὐεργεσίαν, ἢ μηδετέρου τούτων ἐπιγεγονότος, πῶς, οἷς πρότερον ἐξ ἀκεραίου βουλευόμενοι δικαίως οὐ προσέχεσθε τὸν νοῦν, τούτων νῦν ἐντραπέντες, ἀνασκευάζειν μέλλετε συνθήκας, ὅρκους, τὰς μεγίστας πίστεις παρ' ἀνθρώποις; Ὁ μὲν οὖν Χλαινέας τοιαῦτα διαλεχθεὶς, καὶ δόξας δυσαντιῤῥήτως εἰρηκέναι, κατέπαυσε τὸν λόγον.

omnia, quis poterit amplius de hac re dubitare? quaecumque enim amicitiae iura cum Antigono et Philippo vobis intercedebant, ea tunc temporis ſunt expuncta. Reſtat igitur, vt vel poſteriore aliqua ab Aetolis iniuria vos probetis laceſſitos, vel recentiore beneficio a Macedonibus affectos. Quorum ſi neutrum poſtea contigit, cedo, quam ob cauſſam, quibus ante, cum integris rebus deliberabatis, iure noluiſtis adhaerere; eorum nunc ratione habita, foedera, iusiurandum, et quae maxima cenſentur inter homines fidei vincula, euertetis, atque antiquabitis? Haec locutus Chlaeneas, quum iam videretur eius oratio perquam difficulter poſſe confutari, ipſe finem dicendi fecit.

26. Μετὰ δὲ ταῦτα Λυκίσκος, ὁ τῶν Ἀκαρνάνων πρεσβευτὴς, εἰσελθὼν, τὰ μὲν πρῶτον ἐπέσχε, θεωρῶν τοὺς πολλοὺς ἐν αὑτοῖς διαλαλοῦντας ὑπὲρ τῶν προειρημένων· ἐπεὶ δέ ποτε καθησύχασαν, οὕτω πως ἤρξατο τοῦ λέγειν. Ἡμεῖς, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, παραγενόμεθα μὲν, ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀκαρνάνων ἀπεσταλμένοι πρὸς ὑμᾶς, μετέχοντες δὲ σχεδὸν ἀεί ποτε Μακεδόσι τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, καὶ τὴν πρεσβείαν ταύτην κοινὴν ὑπολαμβάνομεν ἡμῖν ὑπάρχειν καὶ Μακεδόσιν. Ὥσπερ δὲ καὶ κατὰ τοὺς κινδύνους, διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ μέγεθος τῆς Μακεδόνων δυνάμεως, ἐμπεριέ-

26. Secundum haec prodit in medium Lyciſcus Acarnanum orator: qui primo, quia videbat omnes inter ſe de iis, quae dicta fuerant, colloquentes, vocem continuit; vbi vero tandem audientia eſt facta, in hunc fere modum orationem eſt exorſus. Nos quidem, viri Lacedaemonii, a communi Acarnanum oratores ad vos miſſi huc venimus: ſed qui eiusdem ſemper ſpei ac fortunae cum Macedonibus fuerimus participes, hanc quoque legationem nobis cum illis eſſe communem arbitramur. Quemadmodum autem in bellorum diſcriminibus vſu uenire amat, vt propter praepotentes et magnas Macedonum vires, noſtra quoque ſecuritas ipſorum virtute, ceu ei-

χεσθαι συμβαίνει καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσφάλειαν ἐν ταῖς ἐκείνων ἀρεταῖς· οὕτω καὶ κατὰ τοὺς πρεσβευτικοὺς ἀγῶνας ἐμπεριέχεσθαι τὸ τῶν Ἀκαρνάνων συμφέρον ἐν τοῖς Μακεδόνων δικαίοις. διόπερ οὐ δεῖ θαυμάζειν ὑμᾶς, ἐὰν τὸν πλείω λόγον ὑπὲρ Φιλίππου ποιώμεθα καὶ Μακεδόνων. Χλαινέας τοιγαροῦν, καταστρέφων τὴν δημηγορίαν, ἀπότομον τινὰ συγκεφαλαίωσιν ἐποιήσατο τῶν ὑπαρχόντων πρὸς ὑμᾶς δικαίων. ἔφη γὰρ, εἰ μὲν ἐπιγέγονέ τι μετὰ τὸ θέσθαι τὴν συμμαχίαν ὑμᾶς τὴν πρὸς τούτους, ἤτοι βλαβερὸν καὶ δυσχερὲς ὑπ' Αἰτωλῶν, ἢ καὶ νὴ δία φιλάνθρωπον ὑπὸ Μακεδόνων, εἰκότως ἂν καὶ τὸ νῦν διαβούλιον ἐξ ἀκεραίου σκέψεως τυγχάνειν· εἰ δὲ, μηδενὸς ἐπιγεγονότος τοιούτου, τὰ κατ' Ἀντίγονον προφερόμενοι, τὰ πρότερον ὑφ' ὑμῶν δεδοκιμασμένα, πεπείσμεθα νῦν ἡμεῖς ἀνασκευάζειν ὅρκους καὶ συνθήκας, εὐηθεστάτους πάντων ἡμᾶς ὑπάρχειν. Ἐγὼ δ', εἰ μὲν μηδὲν ἐπιγέγονε κατὰ τὸν τούτου λόγον, μένει δὲ τὰ πράγματα τοιαῦτα τοῖς Ἕλλησιν, οἷα πρότερον ἦν, ὅτε πρὸς αὐτοὺς Αἰτωλοὺς ἐποιεῖσθε τὴν συμμαχίαν, ὁμολογῶ πάντων εὐηθέστατος ὑπάρχειν, καὶ ματαίους μέλλειν διατίθεσθαι λόγους· εἰ δὲ τὴν ἐναντίαν ἔσχηκε διάθεσιν, ὡς ἐγὼ σαφῶς δείξω προϊόντος τοῦ λόγου, καὶ λίαν ἐμὲ μὲν οἴομαι φανήσεσθαί τι λέγειν ὑμῖν τῶν συμφερόντων, Χλαι-

dem caussae implicita, contineretur: ita etiam in legationum disceptationibus salutem Acarnanum Macedonum iura in se continent. Quare mirari nemo vestrum debet, si pars maior orationis nostrae de Philippo et Macedonibus sit futura. Enimuero Chlaeneas in extrema sua concione iura, quae sunt Aetolis vobiscum, praecisa quadam collectione est complexus. dixit enim, si post initam a vobis cum sua gente societatem, aut damno aut molestia aliqua Aetolii, aut contra beneficio aliquo Macedones vos affecerint: idoneam esse caussam, cur haec deliberatio velut rebus integris denuo a vobis instauretur: sin, horum quum nihil acciderit, ipsi interim allatis in medium rebus gestis Antigoni, quae vobis antea sunt probatae, iusiurandum et foedera euertere posse confidamus, omnium mortalium nos fore fatuissimos. Ego vero non abnuo, siquidem, vt hic ait, nihil postea contigit, et res Graecorum in statu sunt eodem, quo prius erant, cum inter vos et Aetolos societas est contracta, quin mortalium omnium sim stultissimus, et omnis haec, quam affero, oratio inanis ac vana. sin ita est, quemadmodum deinceps sumus perspicue probaturi, vt status rerum in contrarium verterit: plane equidem confido, visum iri me vobis vtilia dixisse, Chlaeneam vero

νέαν

νέκν δ' ἀγνοεῖν. Παραγινόμεθα μὲν ἦν ὑπὲρ αὐτῆ τέτε, πεπεισμένοι, δεῖν ἡμᾶς ποιεῖσθαι τὲς λόγες ὑπὲρ τῆ δεῖξαι, διὸ καὶ πρέπον ὑμῖν ἐςι καὶ συμφέρον, εἰ μὲν δυνατὸν, ἀκέσαντας τῆς ἐπιφερομένης τοῖς Ἕλλησι περιςάσεως, καλόν τι βελεύσαθαι καὶ πρέπον ἑαυτοῖς, μεταχόντας ἡμῖν τῶν ἐλπίδων· εἰ δὲ μὴ, τέτων τὴν ἡσυχίαν ἔχειν κατὰ τὸ παρόν.

in errore versari. Et hoc nimirum illud ipsum est, cuius gratia venimus, quum officii nostri duceremus, eiusmodi orationem apud vos habere, quae liquido probaret, et honestum et vtile vobis futurum, vt, si fieri queat, postquam de impendentibus vniuersae Graeciae malis fueritis edocti, praeclarum aliquod ac vobis dignum consilium suspiciatis, et salutis ac periculi societatem nobiscum ineatis: sin hoc fieri nequeat, saltem vt hoc tempore quieti maneatis.

27. Ἐπεὶ δ' ἀνέκαθεν ἦτοι κατηγορεῖν ἐτόλμησαν τῆς Μακεδόνων οἰκίας· ἀναγκαῖον εἶναί μοι δοκεῖ, πρότερον ὑπὲρ τέτων βραχέα διαλεχθέντας ἀφελέσθαι τὴν ἄγνοιαν τῶν πεπιςευκότων τοῖς εἰρημένοις. Ἔφη τοιγαρῦν Χλαινέας, Φίλιππον τὸν Ἀμύντε διὰ τῆς Ὀλυνθίων ἀτυχίας κύριον γενέσθαι Θετταλίας. ἐγὼ δὲ διὰ Φιλίππε ἐ μόνον Θετταλὲς, ἀλλὰ καὶ τὲς λοιπὲς Ἕλληνας ὑπολαμβάνω σεσῶσθαι. καθ' ὃς γὰρ καιρὲς Ὀνόμαρχος καὶ Φιλόμηλος, καταλαβόμενοι Δελφὲς, ἀσεβῶς καὶ παρανόμως ἐγένοντο κύριοι τῶν τῆ θεῆ χρημάτων, τότε τίς ὑμῶν ἐκ οἶδε, διότι τηλικαύτην συνεςήσαντο δύναμιν, πρὸς ἣν ἐδεὶς ἔτι τῶν Ἑλλήνων ἀντοφθαλμεῖν δυνατὸς ἦν; ἀλλ' ἐκινδύνευον ἅμα ταῖς εἰς τὸ θεῖον ἀσεβείαις, καὶ τῆς Ἑλλάδος γενέσθαι κύριοι πάσης. ἐν οἷς καιροῖς Φίλιπ-

27. Sed quoniam isti ab vltima rerum memoria exorsi, regiam Macedonum criminari sunt ausi: pauca mihi prius de iisdem rebus necessario dicenda, vt iis, qui fidem dictis habuerunt, suum errorem eripiam. Dixit igitur Chlaeneas, Philippum Amyntae F. occasione calamitatis Olynthiorum vsum, vt Thessaliam iuris sui faceret. Censeo vero ego, opera Philippi non solum Thessalos, sed ceteros quoque Graecos omnes fuisse tum seruatos. Quo enim tempore Onomarchus et Philomelus, vrbe Delphorum occupata, impie ac nefarie sacra Deo pecunia sunt potiti, quis ignorat e vobis, tantum istos potentiae tunc sibi comparasse, vt eis palam resistere Graecorum nemo auderet? cum quidem eo videbatur res rediisse, vt isti, sacrilegio admisso non contenti, vniuersae hoc amplius Graeciae dominarentur. Hoc illud est tempus, quando Philippus,

πος ἐθελοντὴν αὑτὸν ἐπιδὲς, ἐπανεῖλε μὲν τὰς τυράννυς, ἠσφαλίσατο δὲ τὰ κατὰ τὸ ἱερὸν, αἴτιος δ' ἐγένετο τοῖς Ἕλλησι τῆς ἐλευθερίας, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μεμαρτύρηκε καὶ τοῖς ἐπιγενομένοις. ἐ γὰρ ὡς ἠδικηκότα Φίλιππον Θετταλὲς, καθάπερ ἕτος ἐτόλμα λέγειν, ἀλλ' ὡς εὐεργέτην ὄντα τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατὰ γῆν αὐτὸν ἡγεμόνα καὶ κατὰ θάλατταν εἵλοντο πάντες· ὃ πρότερον ἀνθρώπων ἐδεὶς ἔτυχε. Νὴ Δί', ἀλλὰ παρεγένετο μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἐ κατά γε τὴν αὑτῶ προαίρεσιν, ὡς ὑμεῖς ἴσε· καλέμενος δὲ, καὶ πολλάκις ὀνομαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκ Πελοποννήσε φίλων καὶ συμμάχων, μόλις αὑτὸν ἐπέδωκε. καὶ παραγενόμενος, πῶς τοῖς πράγμασιν ἐχρήσατο, ὦ Χλαινέα, σκόπει. δυνάμενος γὰρ συγχρήσασθαι ταῖς τῶν ἀσυγειτόνων ὁρμαῖς πρός τε τὴν τῆς χώρας τῆς τέτων καταφθορὰν, καὶ τὴν τῆς πόλεως ταπείνωσιν, καὶ τῦτο πρᾶξαι μετὰ τῆς μεγίςης χάριτος, ἐπὶ μὲν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἐδαμῶς αὑτὸν ἐνέδωκε· καταπληξάμενος δὲ κἀκείνες, καὶ τέτες ἐπὶ τῷ κοινῇ συμφέροντι διὰ λόγε τὴν ἐξαγωγὴν ἀμφοτέρες ἠνάγκασε ποιήσασθαι περὶ τῶν ἀμφισβητεμένων, ἐχ αὑτὸν ἀποδείξας κριτὴν ὑπὲρ τῶν ἀντιλεγομένων, ἀλλὰ κοινὸν ἐκ πάντων τῶν Ἑλλήνων καθίσας κριτήριον. ἄξιόν γε

periculo vltro se obiiciens, tyrannos sustulit, templum Delphicum in tuto collocauit, Graeciae populis auctor libertatis exstitit. quod posteris quoque testatum vt esset, res insecutae effecerunt. Philippum enim Graeci non sane vt auctorem iniuriarum in Thessalos, quod istum dicere non puduit, sed vt de Graecia tota bene meritum, terra marique ducem suum esse omnes iusserunt. qui honos nemini cuiquam mortalium ante ipsum contigerat. At enim Laconicae fines cum exercitu Philippus est ingressus: non vltro ille quidem et proprio consilio, quod ipsi quoque scitis; sed ab amicis et sociis, quos in Peloponneso habebat, accitus, ac nomine ipsius saepe inuocato, aegre tandem hisce rebus animum applicuit. Iam mihi vide, Chlaenea, vbi in Peloponnesum venit, qualem se exhibuerit. Quum enim posset finitimorum abuti cupiditatibus ad Lacedaemoniorum agros deuastandos, et ciuitatis opes ac potentiam imminuendam, eoque facto maximam a multis gratiam inire: ad eiusmodi consilia animum inclinare numquam voluit; sed pariter et his et illis, ad communem omnium vtilitatem terrore iniecto, eo necessitatis vtrosque adegit, vt mutuas controuersias verbis componerent. Neque ipse iudicem se eorum, quae vtrimque afferebantur, constituit; sed ex omnibus Graecis commune iudiciun in-

τὸ γε-

τὸ γεγονὸς ὀνείδους καὶ προφορᾶς.

28. Πάλιν Ἀλεξάνδρῳ, διότι μὲν ἀδικεῖσθαι δόξας τὴν Θηβαίων πόλιν ἐκόλασε, τοῦτο πικρῶς ὠνείδισας· ὅτι δὲ τιμωρίαν ἔλαβε παρὰ τῶν Περσῶν ὑπὲρ τῆς εἰς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας ὕβρεως, οὐκ ἐποιήσω μνήμην· οὐδὲ διότι μεγάλων κακῶν κοινῇ πάντας ὑμᾶς ἔλυσε, καταδουλωσάμενος τοὺς βαρβάρους, καὶ παρελόμενος αὐτῶν τὰς χορηγίας, αἷς ἐκεῖνοι χρώμενοι κατέφθειραν τοὺς Ἕλληνας, ποτὲ μὲν Ἀθηναίους καὶ τοὺς τούτων προγόνους ἀγωνοθετοῦντες καὶ συμβάλλοντες, ποτὲ δὲ Θηβαίους· καὶ τέλος ὑπήκοον ἐποίησε τὴν Ἀσίαν τοῖς Ἕλλησι. Περὶ δὲ τῶν διαδεξαμένων πῶς καὶ τολμᾶτε μνημονεύειν; ἐκεῖνοι γὰρ κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, οἷς μὲν ἀγαθῶν, οἷς δὲ κακῶν ἐγίγνοντο παραίτιοι πολλάκις· περὶ ὧν τοῖς μὲν ἄλλοις ἴσως ἔξεστι μνησικακεῖν, ὑμῖν δ' οὐδαμῶς καθήκει τοῦτο ποιεῖν, τοῖς ἀγαθοῦ μὲν μηδενὶ μηδενὸς παραιτίοις γεγονόσι, κακῶν δὲ πολλῶν καὶ πολλάκις. ἐπεὶ τίνες οἱ τὸν Ἀντίγονον εἰσὶ τὸν Δημητρίου παρακαλέσαντες ἐπὶ διαιρέσει τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους; τίνες δ' οἱ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Ἠπειρώτην ὅρκους ποιησάμενοι καὶ συνθήκας ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ καὶ

stituit. En facinus, dignum me hercules, quod vituperetur atque exprobretur.

28. Iam et Alexandro illud quidem cum amarulentia obiecisti, quod Thebanorum vrbem, a qua iniuriam sibi rebatur factam, supplicio affecerit: illud non commemorasti, ipsum a Persis earum contumeliarum, quas Graecis omnibus imposuerant, poenas exegisse: neque item illud, malis ingentibus omnes nos ab eo fuisse liberatos, quando barbaros subegit, et eas ipsis opes ademit, quarum largitione Graecos corrumpebant, modo Athenienses et eorum maiores cum aliis committendo, modo Thebanos; ipsi interim, ceu quidam ludorum praesides, otiosi hoc spectaculo fruentes. Alexander vero non prius quieuit, quam Graecorum imperio Asiam subiecit. De successoribus autem quomodo verba facere audetis? qui pro temporum conditione varia, vt alii secundam, alii aduersam fortunam experirentur, saepe multis caussam praebuerunt. Et malorum quidem, si qua sunt ab eis illata, liceat fortasse aliis meminisse; vobis certe eiusmodi querimonia nullo modo conuenit, qui nemini vllum vmquam bonum, mala autem multa saepe multis conciliastis. Obsecro enim, quinam illi fuerunt, qui Antigonum Demetrii F. incitarunt, vt gentis Achaeorum commune concilium dissolueret? quinam illi, qui cum Epirota Alexandro foedus iureiurando firmatum icerunt, ad sub-

μερισμῷ τῆς Ἀκαρνανίας; οὐχ ὑμεῖς; τίνες δὲ κατὰ κοινὸν τοιούτους ἡγεμόνας ἐξέπεμψαν, οἵους ὑμεῖς; οἵ γε καὶ τοῖς ἀσύλοις ἱεροῖς ἐτόλμησαν προσάγειν τὰς χεῖρας. ὧν Τίμαιος μὲν τό τε ἐπὶ Ταινάρῳ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ τὸ τῆς ἐν Λούσοις ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐσύλησε· Φάρυκος δὲ καὶ Πολύκριτος, ὁ μὲν τὸ τῆς Ἥρας ἐν Ἄργει τέμενος, ὁ δὲ τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Μαντινείᾳ διήρπασε. τί δὲ Λάτταβος καὶ Νικόστρατος; οὐ τὴν τῶν Παμβοιωτίων πανήγυριν, εἰρήνης οὔσης, παρεσπόνδησαν, Σκυθῶν ἔργα καὶ Γαλατῶν ἐπιτελοῦντες; ὧν οὐδὲν πέπρακται τοῖς διαδεξαμένοις.

iiciendum haftae et diuidendum Acarnaniam? nonne vos ii eftis? quinam vero tales publice duces exercituum emiferunt, quales vos? qui quidem etiam intactis religione delubris manus admouere funt aufi. Teftis erit Timaeus, qui Neptuni fanum in Taenaro, et Dianae aedem Lufis fpoliauit. Teftes Pharycus et Polycritus, quorum ille Iunonis lucum Argis, hic Neptuni Mantineae diripuerunt. quid Lattabus et Nicoftratus? nonne hi mercatum, cui Boeotorum vniuerfa gens intererat, pacis tempore, fpreta foederis religione, violarunt, et Scytharum ac Galatarum facinora inibi patrarunt? quorum fimile nihil vmquam Alexandri fucceffores ediderunt.

29. Καὶ πρὸς οὐδὲν τούτων ἀπολογηθῆναι δυνάμενοι, σεμνύνεσθε, διότι τὴν ἐπὶ Δελφοὺς ἔφοδον τῶν βαρβάρων ὑπέστητε, καὶ φατὲ, δεῖν διὰ ταῦτα χάριν ἔχειν ὑμῖν τοὺς Ἕλληνας. ἀλλ' εἰ διὰ μίαν ταύτην χρείαν Αἰτωλοῖς χάρις ὀφείλεται, τίνος καὶ πηλίκης δεῖ τιμῆς ἀξιοῦσθαι Μακεδόνας, οἳ τὸν πλείω τοῦ βίου χρόνον οὐ παύονται διαγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀσφαλείας; ὅτι γὰρ ἀεί ποτ' ἂν ἐν μεγάλοις ἦν κινδύνοις τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, εἰ μὴ Μακεδόνας εἴχομεν πρόφραγμα, καὶ τὰς παρὰ τούτοις βασιλέων φιλοτιμίας, τίς οὐ γινώσκει; μέγιστον δὲ τούτου

29. Horum vos tot criminum quum ne vnum quidem valeatis excufare, gloriamini tamen, quod barbarorum in vrbem Delphos impreffionem fuftinuiftis, et vt eo nomine gratiam vobis habeant Graeci, poftulatis. Atqui fi propter id facinus gratia Aetolis debetur: quo et quanto Macedones funt honore digni, qui pro Graecorum fecuritate cum barbaris dimicando partem vitae maiorem exigunt, neque finem vllum faciunt? Nam res alioquin Graecorum magnis perpetuo periculis fore expofitas, nifi Macedones et eorum reges, honeftae laudis cupidine inflammatos, pro munimento barbaris obiectos haberemus, quis non agnofcit? idque ita effe,

σημεῖον·

σημεῖον· ἅμα γὰρ τῷ Γαλάτας καταφρονῆσαι Μακεδόνων, νικήσαντας Πτολεμαῖον, τὸν Κεραυνὸν ἐπικαλέμενον, εὐθέως καταγνόντες τῶν ἄλλων ἧκον οἱ περὶ Βρέννον εἰς μέσην τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς δυνάμεως. ὃ πολλάκις ἂν συνέβαινε γίγνεσθαι, μὴ προκαθημένων Μακεδόνων. ἐ μὴν ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν γεγονότων ἔχων πολλὰ λέγειν, ἀρκεῖν ἡγῦμαι. Τῶν δὲ Φιλίππῳ πεπραγμένων εἰς ἀσέβειαν ὠνείδισαν τὴν τῦ ναῦ καταφθορὰν, ἐ προσθέντες τὴν αὐτῶν ὕβριν καὶ παρανομίαν, ἣν ἐπετελέσαντο περὶ τὰς ἐν Δίῳ καὶ Δωδώνῃ ναὺς καὶ τὰ τεμένη τῶν θεῶν. ἐχρῆν δὲ λέγειν τῦτο πρῶτον. Ὑμεῖς δ' ἃ μὲν ἐπάθετε, τύτοις ἐξηγήσασθε, μείζω ποιῦντες τῶν γεγονότων· ἃ δ' ἐποιήσατε πρότεροι, πολλαπλάσια γεγονότα, παρεσιωπήσατε, σαφῶς εἰδότες, ὅτι τὰς ἀδικίας καὶ ζημίας ἅπαντες τοῖς ἄρχυσι χειρῶν ἀδίκων ἐπιφέρυσι.

30. Περὶ δὲ τῶν κατ' Ἀντίγονον ἕως τύτυ βύλομαι ποιήσασθαι τὴν μνήμην, ἕως τῦ μὴ δόξαι καταφρονεῖν τῶν γεγονότων, μηδ' ἐν παρέργῳ τίθεσθαι τὴν τηλικαύτην πρᾶξιν. ἐγώ γ' εὐεργεσίαν μείζω τῆς ὑπ' Ἀντιγόνυ γεγενημένης εἰς ὑμᾶς ὐδ' ἱςορεῖσθαι νομίζω. δοκεῖ γὰρ ἐμοί γε μηδ' ὑπερβολὴν ἐπιδέχεσθαι τὸ γεγονός. γνοίη δ' ἄν τις

argumentum hoc euincit maximum. Simul enim Galli Macedonas contemnere coepiſſent, poſt partam de Ptolemaeo cognomine Cerauno victoriam: praeſto fuit Brennus cum ceteris, qui cum Gallorum exercitu in mediam penetrant Graeciam, quod et ſaepius contigiſſet, niſi terrae Graeciae finibus praeſiderent Macedones. Verum de rebus olim geſtis quum poſſem plurima commemorare, haec ſatis erit dixiſſe. Iidem vt Philippum ex rebus, quas geſſit, impietatis arguant, templi vaſtationem ei obiiciunt. qui ſcilicet non addunt contumeliam et immanitatem, quam ipſi in vrbibus Dio et Dodona circa deum aedes ac lucos exercuerunt. atqui haec prius erant commemoranda. nunc vos quae paſſi eſtis, apud hos commemoraſtis, omnia ſupra veri fidem exaggerantes: quae priores ipſi feciſtis, et ea quidem multis partibus plura, ſilentio praetermiſiſtis. quippe certum et exploratum vobis erat, omnes mortales et iniurias et illata damna iis referre accepta, qui iniquis factis laceſſiuerunt.

30. Quod ad Antigonum ſpectat, et illa, quae geſſit, eorum ego mentionem eatenus faciam, quo ne res tum geſtas videar contemnere, aut facinus adeo memorabile pro re leui et obiter dicenda ducere. Nam ego certe perſuaſum habeo, ne relatum quidem eſſe in literas vllum maius beneficium eo, quod tunc temporis in vos ab An-

τις ἐκ τούτων. ἐπολέμησε πρὸς ὑμᾶς Ἀντίγονος, καὶ μετὰ ταῦτα παραταξάμενος, ἐνίκησε διὰ τῶν ὅπλων, ἐγένετο κύριος τῆς χώρας ἅμα καὶ τῆς πόλεως, ὤφειλε ποιεῖν τὰ τοῦ πολέμου. τοσοῦτον ἀπέχε τοῦ πρᾶξαί τι καθ' ὑμῶν δεινὸν, ὡς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκβαλὼν τὸν τύραννον, καὶ τοὺς νόμους καὶ τὸ πάτριον ὑμῖν ἀποκατέστησε πολίτευμα. ἀνθ' ὧν ὑμεῖς ἐν ταῖς κοιναῖς πανηγύρεσι, μάρτυρας ποιησάμενοι τοὺς Ἕλληνας, εὐεργέτην ἑαυτῶν καὶ σωτῆρα τὸν Ἀντίγονον ἀνεκηρύξατε. Τί οὖν ἐχρῆν ποιεῖν ὑμᾶς; ἐρῶ γὰρ τὸ φαινόμενον, ἄνδρες· ὑμεῖς δ' ἀνέξεσθε. ποιήσω γὰρ τοῦτο νῦν, οὐκ ἀπροαλόγως ὀνειδίσαι βουλόμενος ὑμῖν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων περιστάσεως ἀναγκαζόμενος ἐπὶ τῷ κοινῇ συμφέροντι. τί δὴ μέλλω λέγειν; ὅτι καὶ κατὰ τὸν προγεγονότα πόλεμον οὐκ Αἰτωλοῖς, ἀλλὰ Μακεδόσιν ἔδει συμμαχεῖν ὑμᾶς, καὶ νῦν παρακαλουμένους Φιλίππῳ μᾶλλον ἢ τούτοις ἑαυτοὺς προσνέμειν. Νὴ Δί', ἀλλὰ παραβήσεσθε τὰς συνθήκας. καὶ πότερα δεινότερον ἂν ποιήσετε, τὰ κατ' ἰδίαν πρὸς Αἰτωλοὺς ὑμῖν συγκείμενα δίκαια παριδόντες, ἢ τὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον ἐν στήλῃ γεγονότα καὶ

tigono eſt collatum. quin mihi ea res videtur tanta, vt nullius acceſſione cumuli poſſe maiorem fieri putem. Sciet haec ita eſſe, qui attenderit, quae iam dicam. Geſſit nimirum aduerſus vos bellum: deinde in acie ſignis collatis, quum vos deuiciſſet, agro pariter et vrbe potitus, vſurus iure belli credebatur. Ille enimuero tantum afuit vt grauius quicquam in vos conſuleret, vt etiam eiecto tyranno (nam alia praetermitto) leges et patriam reip. formam vobis reſtituerit. pro quibus beneficiis vos in publico Graecorum omnium conuentu, quos teſtes indicii veſtri eſſe voluiſtis, Antigonum praeconis voce declaraſtis bene de vobis meritum, et conſeruatorem veſtrum. Quid ergo faciendum vobis fuit? dicam equidem, quod ſentio, viri Lacedaemonii, vos dicentem feretis, id enim ego faciam, non quo praeterita intempeſtiua oratione vobis exprobrem; ſed ipſa rerum neceſſitate coactus, vt in commune conſulam. quid igitur dicturus ſum? Aio vos et ſuperiore bello cum Macedonibus potius, quam cum Aetolis, ſocietatem iungere debuiſſe, et nunc, a Philippo inuitatos, illi, non Aetolis adhaerere vos debere. At contra foedus et conuenta feceritis, dicet aliquis. vtrum vero grauius a vobis fuerit admiſſum peccatum, ſi factorum priuatim cum Aetolis pactorum iura contemſeritis, aut ſi illa, quae in oculis vniuerſae Graeciae fuerunt columnae inſcri-

καθιε-

καθιερωμένα; πῶς δὲ τούτους ἀθετεῖν εὐλαβεῖσθε, παρ' ὧν οὐδεμίαν προειλήφατε χάριν; Φίλιππον δὲ καὶ Μακεδόνας οὐκ ἐντρέπεσθε, δι' οὓς ἔχετε καὶ τοῦ νῦν βουλεύεσθαι τὴν ἐξουσίαν; ἢ τὸ μὲν τοῖς φίλοις τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκαῖον ἡγεῖσθε; - - - - καὶ μὴν οὐχ οὕτως ὅσιόν ἐστι τὸ τὰς ἐγγράπτους πίστεις βεβαιοῦν, ὡς ἀνόσιον τὸ τοῖς σώσασι πολεμεῖν· ὃ νῦν Αἰτωλοὶ πάρεισιν ὑμᾶς ἀξιοῦντες.

pta, et in aeternam memoriam ſancta atque ſacrata? Quid eſt porro cur his fidem mutare vereamini, quorum nulla prius extiterunt in vos beneficia: ad Philippum et Macedones nullum habeatis reſpectum, quibus id ipſum debetis, quod de hiſce rebus deliberandi facultatem habetis? An ita eſtis animati, vt erga amicos quidem iuſtitiam ſeruare neceſſarium ducatis; erga eos, qui ſalutis vobis auctores extiterunt, non item? at non eſt profecto res adeo pia, leges pactorum ſcriptas ſeruare, vt contra ſeruatores ſuos bellare eſt impium: quod vt a vobis peterent Aetoli huc venerunt.

31. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰρήσθω μέν μοι ταῦτα, κρινέσθω δὲ παρὰ τοῖς φιλοτιμότερον διακειμένοις, ἐκτὸς εἶναι τῶν ἐνεστώτων· ἐπὶ δὲ τὸ συνέχον, ὥς οὗτοι φασί, ἐπάνιμεν. τοῦτο δ' ἦν· εἰ μὲν ὅμοια εἴη τὰ πράγματα νῦν, καὶ καθ' οὓς καιροὺς ἐποιεῖσθε τὴν πρὸς τούτους συμμαχίαν· διότι δεῖ μένειν καὶ τὴν ὑμετέραν αἵρεσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, ταῦτα γὰρ ἐν ἀρχαῖς εἶναι. εἰ δ' ὁλοσχερῶς ἠλλοίωται· διότι δίκαιόν ἐστι καὶ νῦν ὑμᾶς ἐξ ἀκεραίου βουλεύεσθαι περὶ τῶν παρακελευομένων. ἐρωτῶ τοιγαροῦν ὑμᾶς, ὦ Κλεόνικε καὶ Χλαινέα, τίνας ἔχοντες συμμάχους τότε παρεκαλεῖτε τούτους εἰς τὴν κοινοπραγίαν; ἆρ' οὐ πάντας Ἕλληνας; τίσι δὲ νῦν κοινωνεῖτε τῶν

31. Verum et mihi licuerit haec dixiſſe, et ſi quis ſeuerior adeſt cenſor, liceat illi pariter aliena a praeſenti deliberatione haec eadem iudicare: ad ipſum rei caput, vt quidem iſti autumant, iam redeo. id autem erat: ſi quidem res Graeciae in eodem nunc ſint ſtatu, quo tunc erant, quando ſocietatem cum Aetolis feciſtis; et vobis in eodem eſſe manendum propoſito: manebit namque idem, qui fuit a principio rerum ſtatus. ſin eſt vniuerſa rerum Graeciae facies immutata, aequum eſſe, vt et vos de iis, quae petuntur a vobis, deliberationem, ceu rebus integris, denuo inſtauretis. Vos ergo dicite mihi, Cleonice et Chlaenea, ecquos tunc ſocios habebatis, quando Lacedaemonios ad conſilia vobiscum conſocianda hortabamini? nonne Graecos omnes? nunc vero

ἐλπί-

ἐλπίδων; ἢ πρὸς ποίαν παρακαλεῖτε τούτους συμμαχίαν; ἆρ' οὐ πρὸς τὴν τῶν βαρβάρων; ὅμοιά γε δοκεῖ τὰ πράγματα ὑμῖν ὑπάρχειν νῦν καὶ πρότερον, ἀλλ' οὐ τἀναντία. τότε μὲν γὰρ ὑπὲρ ἡγεμονίας καὶ δόξης ἐφιλοτιμεῖσθε πρὸς Ἀχαιοὺς, καὶ Μακεδόνους ὁμοφύλους, καὶ τὸν τούτων ἡγεμόνα Φίλιππον· νῦν δὲ περὶ δουλείας ἐνίσταται πόλεμος τοῖς Ἕλλησι πρὸς ἀλλοφύλους ἀνθρώπους· οὓς ὑμεῖς δοκεῖτε μὲν ἐπισπᾶσθαι κατὰ Φιλίππου, λελήθατε δὲ κατὰ σφῶν αὐτῶν ἐπεσπασμένοι, καὶ κατὰ πάσης Ἑλλάδος. Ὥσπερ γὰρ οἱ κατὰ τὰς πολεμικὰς περιστάσεις βαρυτέρας ἐπαγόμενοι φυλακὰς εἰς τὰς πόλεις τῆς αὐτῶν δυνάμεως, χάριν τῆς ἀσφαλείας, ἅμα τὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀπωθοῦνται φόβον, καὶ ποιοῦσιν ὑποχειρίους σφᾶς αὐτοὺς ταῖς τῶν φίλων ἐξουσίαις· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νῦν Αἰτωλοὶ διανοοῦνται. βουλόμενοι γὰρ περιγενέσθαι Φιλίππου, καὶ ταπεινῶσαι Μακεδόνας, λελήθασιν αὐτοὺς ἐπισπασάμενοι τηλικοῦτον νέφος ἀπὸ τῆς ἑσπέρας, ὃ κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἴσως πρώτοις ἐπισκοτήσει Μακεδόσι, κατὰ δὲ τὸ συνεχὲς πᾶσιν ἔσται τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν αἴτιον.

32. Ἅπαντας μὲν οὖν δεῖ τοὺς Ἕλληνας προϊδέσθαι τὸν ἐπιφερόμενον καιρὸν, μάλιστα δὲ Λα-

quibuscum ſpes veſtras habetis iunctas, aut ad quam ſocietatem hosce inuitatis? nonne ad ſocietatem cum barbaris ineundam? quid ergo? idem eſt nunc videlicet rerum ſtatus atque ante. annon is potius in contrarium vertit? tunc enim de principatu et gloria praeclarum certamen certabatis cum eiusdem linguae hominibus, Achaeis et Macedonibus, et duce horum Philippo: nunc de ſeruitute Graecorum eo bello agitur, quod illis iam imminet aduerſus hoſtem alienigenam: quem quum ad oppugnandum Philippum videamini aduocaſſe, re vera, etſi non intelligitis, in veſtram et totius Graeciae perniciem acciuiſtis. Quemadmodum ii, qui per bellorum neceſſitates ſecuritatis ſuae cauſſa praeſidia in vrbes ſuas arceſſunt, ſuis ipſorum viribus validiora, ii opera eadem et ab hoſtium metu ſe liberant, et amicorum potentiae ſeſe ſubiiciunt: ita et nunc Aetoli ſibi conſulere cogitant, qui dum omni ſtudio id agunt, vt Philippum ſuperent, et Macedones humiliores infirmioresque redigant, non animaduertunt, eam ipſosmet aduerſus ſeſe nubem attrahere ab occidente, quae repente quidem in primos fortaſſe Macedonas incumbet, mox vero, vlterius ſemper progrediens, Graecis magnorum malorum cauſſa exiſtet.

32. Et oportet quidem Graecos omnes ingruentem prouidere tempeſtatem; omnium

κεδαιμο-

κεδαιμονίους. ἐπεὶ, τίνος χάριν ὑπολαμβάνετε τοὺς ὑμετέρους προγόνους, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, καθ' οὓς καιροὺς ὁ Ξέρξης ἀπέστειλε πρεσβευτὴν πρὸς ὑμᾶς, ὕδωρ καὶ γῆν αἰτούμενος, ἀπώσαντας ἐς τὸ Φρέαρ τὸν παραγεγονότα, καὶ προσεπιβάλλοντας τῆς γῆς, κελεύειν ἀπαγγεῖλαι τῷ Ξέρξῃ, διότι παρὰ Λακεδαιμονίων ἔχει τὰ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ὕδωρ καὶ γῆν; τίνος πάλιν ἐθελοντὴν καὶ προδήλως ἐξορμᾷν ἀποθανουμένους τοὺς περὶ Λεωνίδην; ἆρ' οὐχ ἵνα δόξωσι μὴ μόνον περὶ τῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερίας προκινδυνεύειν; ἐξόν γε τοιούτων ἀνδρῶν ἀπογόνους ὑπάρχοντας, κἄπειτα νῦν συμμαχίαν ποιησαμένους τοῖς βαρβάροις, στρατεύειν μετ' ἐκείνων καὶ πολεμεῖν Ἠπειρώταις, Ἀχαιοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Βοιωτοῖς, καὶ Θετταλοῖς, σχεδὸν πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, πλὴν Αἰτωλῶν. τούτοις μὲν οὖν ἔθος ἐστὶ ταῦτα πράττειν, καὶ μηδὲν αἰσχρὸν νομίζειν, εἴγε μόνον πρόσεστι τὸ πλεονεκτεῖν· οὐ μὴν ὑμῖν. καὶ τί δή ποτε προσδοκᾷν δεῖ τούτους ἀπεργασομένους, ἐπεὶ τὴν Ῥωμαίων προσειλήφασι συμμαχίαν. οἵ γε τῆς Ἰλλυριῶν ἐπιλαβόμενοι ῥοπῆς καὶ βοηθείας, κατὰ μὲν θάλατταν βιάζεσθαι καὶ παρασπονδεῖν ἐπεβάλοντο Πύλον· κατὰ δὲ γῆν ἐπολιόρκησαν μὲν τὴν Κλειτορίων πόλιν, ἐξηνδραποδίσαντο δὲ τὴν τῶν Κυναι-

vero maxime Lacedaemonios. Cedo enim, viri Lacedaemonii, cuius rei gratia putatis maiores veſtros, quo tempore Xerxes legatum ad eos miſerat, aquam et terram poſcentem, detruſiſſe in puteum illum, qui venerat, et terra inſuper iniecta, iuſſiſſe, Xerxi vt referret, conſecutum ſe, quae petere ipſum nuntiauerat, aquam et terram? cuiusnam item rei gratia vltro ad mortem manifeſtam eſſe profectos Leonidem et qui eum ſequebantur? nonne vt omnes intelligerent, ipſos non pro ſua dumtaxat, verum pro Graeciae totius libertate primos pericula adire? Licitum eſt ſcilicet vobis, qui talibus prognati eſtis maioribus, vt ſocietatem nunc cum barbaris ineatis, et communi cum ipſis expeditione ſuſcepta, bellum inferatis Epirotis, Achaeis, Acarnanibus, nec non Boeotis et Theſſalis, cunctis denique Graecis, praeterquam Aetolis. Eſt ſane mos iſtorum ita facere, neque turpe quicquam ducere, vnde modo poſſint ipſi cum alieno detrimento quaeſtum aliquem parare. vobis ea conſuetudo non eſt. Enimuero quid deſignaturos iſtos putes, poſtquam Romanorum ſocietate ſunt aucti; quibus vt acceſſiſſet alicuius ex Illyrico ſubſidii leue momentum, mari quidem Pylum per vim tentare contra ius et omne fas ſunt auſi, terra autem Clitoriorum vrbem expugnarunt, Cynaethenſium vero etiam haſtae ſubiecerunt?

θέων.

θέων. καὶ πρότερον μὲν Ἀντιγόνῳ, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἐποιήσαντο συνθήκας ἤτοι περί τε τοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ τῶν Ἀκαρνάνων ἔθνους· νῦν δὲ πεποίηνται πρὸς Ῥωμαίους κατὰ πάσης τῆς Ἑλλάδος.

33. Ἆ τίς οὐκ ἂν πυθόμενος ὑπίδοιτο μὲν τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον, μισῆσαι δὲ τὴν Αἰτωλῶν ἀπόνοιαν, ὅτι τοιαύτας ἐθάῤῥησαν ποιήσασθαι συνθήκας; ἤδη παρῄρηνται μὲν Ἀκαρνάνων Οἰνιάδας καὶ Νῆσον· κατέχον δὲ πρώην τὴν τῶν ταλαιπώρων Ἀντικυρέων πόλιν, ἐξανδραποδισάμενοι μετὰ Ῥωμαίων αὐτήν. καὶ τὰ μὲν τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἀπάγουσι Ῥωμαῖοι, πεισόμενα δηλονότι, ἅπερ εἰκός ἐστι πάσχειν τοῖς ὑπὸ τὰς τῶν ἀλλοφύλων πεσοῦσιν ἐξουσίας· τὰ δ' ἐδάφη κληρονομοῦσι τῶν ἠτυχηκότων Αἰτωλοί. καλόν γε ταύτης τῆς συμμαχίας μετασχεῖν καὶ κατὰ προαίρεσιν, ἄλλως τε καὶ Λακεδαιμονίους ὑπάρχοντας; οἵ γε Θηβαίους, τοὺς κατ' ἀνάγκην ἡσυχίαν ἄγειν βουλευσαμένους μόνους τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὴν τῶν Περσῶν ἔφοδον ἐψηφίσαντο δεκατεύσειν τοῖς θεοῖς, κρατήσαντες τῷ πολέμῳ τῶν βαρβάρων. Καλὸν μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, καὶ πρέπον ὑμῖν ἐστὶ, τὸ μνησθέντας μὲν τῶν προγόνων, εὐλαβηθέντας δὲ τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον, ὑπιδομένους δὲ τὴν Αἰτωλῶν κακοπραγμοσύ-

Et quum antea ad euertendas Achaeorum et Acarnanum gentes cum Antigono, vt iam dixi, foedus ſanxerint: nunc icerunt cum Romanis in Graeciae totius pernitiem.

33. Haeccine poterit aliquis audire, vt non ſtatim aduentum Romanorum ſuſpectum habeat, Aetolorum vero perditam audaciam, qui huiuſcemodi facinora fecerunt, non oderit? Et hi quidem iam Acarnanibus Oeniadas ademerunt, atque Naxum: nuper etiam infelicium Anticyrenſium oppidum, poſtquam ipſos a Romanis adiuti ſub iugum miſiſſent, ſibi detinuerunt. et liberos quidem ac mulieres Romani abducunt, vt ea videlicet patiantur, quae par eſt illos pati, qui in poteſtatem alienigenarum hoſtium deuenerunt: aream et ſolum miſerorum, velut hereditatis iure, Aetoli poſſident. Honeſtum ſane ſocietatem, et cui ſe merito Graeci adiungant; vos praeſertim, viri Lacedaemonii, qui olim, quod ſoli ex omnibus Graecis Thebani, Xerxe Graeciam inuadente, quieſcendum ſibi eſſe neceſſitate adacti ſtatuiſſent, vbi ſemel bellum contra barbaros profligaſſetis, decimam ex ipſis vos fore diis conſecraturos decreuiſtis. Quin illud potius honeſtum vobis, Spartani, et decorum fuerit, vt memores maiorum veſtrorum, aduentum Roman. in has oras cauentes, malam Aetolorum mentem haben-

νην,

νην, τὸ δὲ μέγιςον, τῶν ἐξ Ἀντιγόνȣ γεγονότων μνηϑέντας, ἔτι καὶ νῦν μισοπονηρῆσαι, καὶ τὴν μὲν Αἰτωλῶν ἀποςραφῆναι φιλίαν, Ἀχαιοῖς δὲ καὶ Μακεδόσι κοινωνῆσαι τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. εἰ δ' ἄρα πρὸς τȣτο τινὲς ἀντιπράττȣσι τῶν πλεῖον δυναμένων παρ' ὑμῖν, πρός γε τὴν ἡσυχίαν ὁρμήσατε, καὶ μὴ μετάσχητε τῆς τȣτων ἀδικίας.

tes fuſpectam, quodque eſt omnium maximum, merita in vos Antigoni reuocantes in memoriam, nunc quoque, vt olim, improbos homines vobis eſſe odio, probetis, et repudiata Aetolorum amicitia, cum Achaeis ac Macedonibus ſpes et conſilia conſocietis. Sin autem inter vos reperiuntur ex iis, qui plurimum poſſunt, qui huic ſententiae refragentur: ad quietem certe animos conuertite, neque iſtorum iniquitatis participes velitis eſſe.

- - - Προϑυμίαν γὰρ φίλων, συμφόρως μὲν γιγνομένην, παρέχεσθαι χρείαν, ἐφελκομένην δὲ καὶ καϑυςερȣσαν τελέως ἀνωφελῆ ποιεῖν τὴν ἐπικȣρίαν. εἴπερ ȣ̃ν βȣλονται μὴ τοῖς ῥήμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις τηρεῖν τὴν πρὸς αὐτȣς συμμαχίαν - - -

- - - Propenſam quippe amicorum voluntatem, ſi quidem opportune ſe exerat, magno ſolere eſſe vſui: ſin autem moram traxerit, et tardius aduenerit, inutile prorſus afferre auxilium. Accelerarent igitur, ſi non verbis dumtaxat, ſed et rebus ipſis initam ſecum ſocietatem ſeruare in animo haberent. - - - -

Ὅτι Φίλιππος τὴν Ἐχιναιέων πόλιν τῆς Φϑιώτιδος διὰ μηχανημάτων ἐπολιόρκησε.

Philippus Echinum oppidum Phthiotarum Theſſalorum oppugnat, machinis etiam adhibitis.

Χελωνῶν χωςρίδων κατασκευὴ καὶ χρεία.

Teſtudinum aggeſtitiarum deſcriptio et vſus.

34. Προϑέμενος δὲ τῆς πόλεως κατὰ δύο πύργȣς ποιεῖσθαι τὴν προσαγωγὴν· κατὰ μὲν τȣτȣς χελώνας κατεσκεύαζε χωςρίδας καὶ κριȣς, κατὰ δὲ τὸ μεσοπύργιον ςοὰν ἐποίει μεταξὺ τῶν κριῶν, παράλληλον τῷ τείχει. τῆς δὲ προϑέσεως συντελȣμένης, πα-

34. Philippo erat conſilium, ad duas obſeſſae vrbis turres machinas admouere: itaque ex aduerſo earum turrium teſtudines, quae ad complendas foſſas parantur, (aggeſtitias vocant) et arietes ſtruxit. e regione autem muri, inter duas turres medii, munitionem longam, eamque tectam,

ραπλήσιος ἡ τῶν ἔργων ἐγίγνετο πρόσοψις τῇ τοῦ τείχους διαθέσει. τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ ταῖς χελώναις κατασκευάσματα, πύργου ἐλάμβανε καὶ φαντασίαν καὶ διάθεσιν ἐκ τῆς τῶν γέῤῥων συνθέσεως· τὸ δὲ μεταξὺ τούτων τοῦ τείχους, τῶν ἀνωτέρω γέῤῥων τῆς στοᾶς εἰς ἐπάλξεις τῇ πλοκῇ διῃρημένων. διὰ μὲν οὖν τοῦ κάτω μέρους τῶν πύργων, οἵ τε προχωννῦντες τὰς ἀνωμαλίας τῶν τόπων ἐπὶ τῇ τῶν ἐσχαρίων ἐφόδῳ τὴν γῆν ἐπέβαλλον· ὅ τε κριὸς ἐξωθεῖτο. τὸ δὲ δεύτερον, ὑδρίας καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἐμπρησμοὺς παρασκευὰς, καὶ τὰ καταπελτικὰ σὺν τούτοις· ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου, πλῆθος ἀνδρῶν ἐφεστήκει τῶν ἀπομαχομένων πρὸς τοὺς κακοποιεῖν ἐπιβαλλομένους τὸν κριόν. οὗτοι δ᾽ ἦσαν ἰσοϋψεῖς τοῖς τῆς πόλεως πύργοις. ἐκ δὲ τῆς μεταξὺ τῶν πύργων στοᾶς ὀρύγματα διπλᾶ προσήγετο πρὸς τὸ μεσοπύργιον. καὶ τρεῖς ἦσαν βελοστάσεις λιθοβόλοις· ὧν ὁ μὲν εἷς ταλαντιαῖος, οἱ δὲ δύο τριακονταμναίους ἐξέβαλλον λίθους. ἀπὸ δὲ τῆς παρεμβολῆς ὡς πρὸς τὰς χελώνας τὰς χωστρίδας πεποίηντο σύριγγες κατάστεγοι, χάριν τοῦ μήτε τοὺς προσιόντας ἐκ τῆς στρατοπεδείας, μήτε τοὺς ἀπιόντας ἀπὸ τῶν ἔργων βλάπτεσθαι μηδὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς πόλεως βελῶν. ἐν ὀλίγαις δὲ τελέως ἡμέραις συνέβη, καὶ τὴν τῶν ἔργων ἐπιτελεσθῆναι συντέλειαν, διὰ τὸ τὴν χώραν ἀφθό-

νους

Graeci porticum nuncupant. inter duos arietes excitauit, tractu pari. Quod inceptum vt perfecit, figuram moenium operum aſpectus referebat. Nam quae teſtudinibus erant ſuperſtructa, ex ipſa cratium compoſitione turris ſpeciem ac figuram obtinebant. muro inter turres ſimilis erat munitio arietibus interiecta, cuius ſummae crates ipſa viminum textura in modum pinnarum erant diuiſae. Infima igitur parte turrium et qui loca complanabant, dum baſes promouerentur, terram iniiciebant, et ſimul arietes impellebantur. in ſecunda contabulatione hydriae erant, quaeque alia aduerſus incendia ſolent comparari. erant ibi et catapultae. in tertia milites non paucos locarat, ad reſiſtendum iis, qui arietes aliquo maleficio infeſtare aggrederentur. atque hi ſublimitate turres oppidi aequabant. e munitione illa longa inter geminas machinas duplex foſſatum ad murum oppoſitum fuerat ductum: et erant ibi tres ſtationes idoneae locandis baliſtis: quarum vna erat talentaria, reliquae lapides emittebant xxx. pondo. Iam e caſtris ad teſtudines aggeſtitias canales ducebant deſuper contecti, ne vel eos, qui e vallo accederent, aut eos, qui ab operibus diſcederent, tela ex vrbe miſſa laederent. Sunt autem opera haec omnia paucis oppido diebus confecta, quod rebus omnibus

νους· ἔχειν τὰς εἰς τοῦτο τὸ μέρος χορηγίας. Οἱ γὰρ Ἐχιναεῖς κεῖνται μὲν ἐν τῷ Μηλιεῖ κόλπῳ, τετραμμένοι πρὸς μεσημβρίαν, κατ' ἀντιπέραν τῆς τῶν Θρονιέων χώρας· καρποῦνται δὲ γῆν πάμφορον· δι' ἣν αἰτίαν οὐδὲν ἐνέλιπε τὸν Φίλιππον τῶν πρὸς τὰς ἐπιβολάς. οὐ μὴν ἀλλὰ, καθάπερ εἶπον, ἐπιτελεσθέντων τῶν ἔργων, προσῆγον ἅμα τὰς τῶν ὀρυγμάτων καὶ μηχανημάτων κατασκευάς.

ad eiusmodi fabricas necessariis illa regio abundet. Sita namque est vrbs Echinaeensium ad sinum Maliacum, vergens in meridiem in altera Sperchii ripa, ex aduerso ditionis Throniensium. regio est omnium, quae terra proueniunt, ferax: quam ob caussam nihil Philippo ad sua incepta exsequenda deerat. Quod igitur ante dicebam, operibus confectis, rex et testudines ad fodiendum comparatas, et tormentorum fabricas simul admouebat.

Εὐφράτου ποταμοῦ ἀρχὴ συστάσεως, τόποι, δι' ὧν φέρεται, καὶ ἡ φύσις.

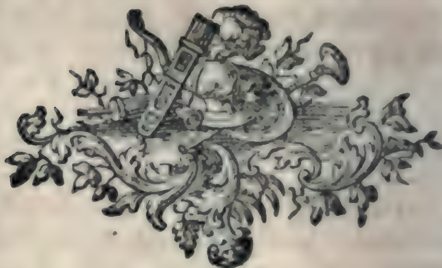
Euphratis fluminis origo, regiones per quas labitur, natura.

35. Ὁ γὰρ Εὐφράτης τὴν μὲν ἀρχὴν λαμβάνει τῆς συστάσεως ἐξ Ἀρμενίας, διαῤῥεῖ δὲ διὰ Συρίας καὶ τῶν ἑξῆς τόπων, ὡς ἐπὶ Βαβυλωνίαν. καὶ δοκεῖ μὲν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν ἐμβάλλειν θάλατταν· οὐ μὴν ἔστι γε τοῦτο. ταῖς γὰρ διώρυξι ταῖς ἐπὶ τὴν χώραν ἀγομέναις προεκδαπανᾶται, πρὶν ἐμβολὴν εἰς θάλατταν πεποιῆσθαι. διὸ καὶ συμβαίνει, τὴν ὑπεναντίαν φύσιν ἔχειν τοῦτον τοῖς πλείστοις τῶν ποταμῶν. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις αὔξεται τὸ ῥεῦμα, καθ' οὓς ἂν πλείους διαφέρονται τόπους, καὶ μέγιστοι μέν εἰσι κατὰ τὸν χειμῶνα, ταπεινότατοι δὲ κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ θέρους· οὗτος δὲ καὶ πλεῖστος γίγνεται τῷ ῥεύματι κατὰ Κυνὸς ἐπιτολὴν,

35. Amnis Euphrates in Armenia primam originem nactus, mox inde lapsus per Syriam et continuos illi deinceps terrarum tractus, fertur in Babyloniam. et videtur ille quidem in mare Erythraeum sese exonerare; verum aliter res habet. prius enim quam in mare ostium immittat, in fossas per agros ductas exhauritur. vnde fit, vt ceteris fluminibus contrariam naturam Euphrates habeat. aliis namque eo auctior est alueus, quo plura loca permeant. iidem per hiemem sunt altissimi, per aestatis aestus humillimi. hic et latissime tunc effunditur, quando Canis

καὶ μέγιστος ἐν τοῖς κατὰ Συρίαν τόποις. ἀεὶ δὲ προϊὼν ἐλάττων. αἴτιον δὲ τούτων, ὅτι συμβαίνει, τὴν μὲν αὔξησιν οὐκ ἐκ τῆς συῤῥύσεως τῶν χειμερινῶν ὄμβρων, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς ἀνατήξεως τῶν χιόνων γίνεσθαι – – – – τὴν δὲ μείωσιν διὰ τὰς ἐκτροπὰς τὰς ἐπὶ τὴν χώραν, καὶ τὸν μερισμὸν αὐτοῦ τὸν ἐπὶ τὰς ἀρδεύσεις· ᾗ καὶ τότε βραδεῖαν συμβαίνει γίγνεσθαι τὴν κομιδὴν τῶν δυνάμεων, ἅτε καταγόμων μὲν ὄντων τῶν πλοίων, ταπεινοτάτου δὲ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τελέως βραχύ τι συνεργούσης τῆς τοῦ ῥεύματος βίας πρὸς τὸν πλοῦν.

oritur, et alueum in Syria habet maximum, vnde quo longius progreditur, eo fit ipse minor. Caussa, cur haec contingant, est, quod non ex collectione imbrium hibernorum capit suos auctus, sed ex niuibus liquefactis: minuitur autem, dum ab eius alueo in agros auertuntur eius aquae, et ad irrigationes multifariam deriuantur. Quae ratio est, quare tempestate illa tarde per eum deportatio exercituum expediatur. nam et nauigiis deuehuntur milites, magnis ponderibus onustis, et aquae fluminis tum maxime humiles, vt ad nauigationem conficiendam nihil admodum vis fluentis aluei conferat.

EK

ΕΚ ΤΗΣ

ΔΕΚΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E

POLYBII MEGALOPOLITANI

DECIMA HISTORIA

EXCERPTA.

Ὅτι τῆς πλευρᾶς τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ εἰς Τάραντα ἀλιμένου οὔσης, ἡ Ταραντίνων πόλις, εὐλίμενος οὖσα, παρὰ ταύτην τὴν αἰτίαν πρὸς εὐδαιμονίαν ἔχει ὡς κάλλιστα.

Oram Italiae a freto ad Tarentum eſſe importuoſam: Tarentinorum vero vrbem, quae portum habeat egregium, ad parandas diuitias optime eſſe ſitam.

Οὔσης γὰρ ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ καὶ τῆς Ῥηγίνων πόλεως σταδίων εἰς Τάραντα πλειόνων ἢ δισχιλίων, εἰς τέλος ἀλίμενον εἶναι συμβαίνει τὴν πλευρὰν τῆς Ἰταλίας ταύτην, πλὴν τῶν ἐν Τάραντι λιμένων, ἣ τέτραπται μὲν ἐς τὸ Σικελικὸν πέλαγος, νεύει δὲ πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, ἔχει δὲ τῶν βαρβάρων ἐθνῶν τὰ πολυανθρωπότατα, καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων τὰς ἐπιφανεστάτας. Βρέττιοι γὰρ καὶ

Italiae illa ora, quae a freto Siculo et oppido Rheginorum Tarentum vſque per ſtadia amplius bis mille porrigitur, quaeque mari Siculo obuerſa in Graeciam vergit, eſt vniuerſa penitus importuoſa, ſi Tarentinum portum excipias. Sunt autem in eo tractu et gentium barbararum populi numeroſiſſimi, et Graecorum hominum vrbes nobiliſſimae. Brutii namque et Lucani, at-

Λευκανοὶ, καὶ τινα μέρη τῶν Σαυνίτων, ἔτι δὲ Καλαβροὶ, καὶ πλείες ἕτεροι, τῦτο τὸ κλίμα νέμονται τῆς Ἰταλίας. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων Ῥήγιον, καὶ Καυλωνία, καὶ Λοκροὶ, καὶ Κρότων, ἔτι δὲ Μεταπόντιοι καὶ Θύριοι ταύτην ἐπέχυσι τὴν παραλίαν· ὥςε καὶ τὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος Φερομένυς ἐπί τινα τόπον τῶν προειρημένων, κατ᾽ ἀνάγκην ὁρμεῖν ἐν τοῖς τῶν Ταραντίνων λιμέσι, καὶ τὰς ἀμείψεις καὶ τὰς οἰκονομίας πρὸς πάντας τὺς κατέχοντας ταύτην τὴν πλευρὰν τῆς Ἰταλίας ἐν ταύτῃ ποιεῖσθαι τῇ πόλει. τεκμήραιτο δ᾽ ἄν τις τῦ τόπυ τὴν εὐκαιρίαν ἐκ τῆς περὶ Κροτωνιάτας γενομένης εὐδαιμονίας. ἐκεῖνοι γὰρ θερινὺς ἔχοντες ὅρμυς, καὶ βραχεῖαν τινὰ παντελῶς προσαγωγὴν, μεγάλην εὐδαιμονίαν δοκῦσι περιποιήσασθαι δι᾽ ὐδὲν ἕτερον, ἢ διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν· ἣν ὐδὲ συγκρίνειν ἄξιόν ἐςι τοῖς Ταραντίνων λιμέσι καὶ τόποις. τέτακται δὲ καὶ πρὸς τὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν λιμένας εὐφυῶς καὶ νῦν μὲν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἦν πρὸ τῦ. ἀπὸ γὰρ ἄκρας Ἰαπυγίας ἕως εἰς Σιπῦντα πᾶς ὁ προσφερόμενος ἐκ τῶν ἀντιπέρας, καὶ καθορμισθεὶς πρὸς τὴν Ἰταλίαν, εἰς Τάραντα ἐποιεῖτο τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ταύτῃ συνεχρῆτο τῇ πόλει πρὸς τὰς ἀλλαγὰς καὶ μεταθέσεις οἱονεὶ ἐμπορίῳ. ὐδέπω γὰρ συνέβαινε τότε, τὴν τῶν Βρεντεσινῶν ἐκτίσθαι πόλιν. διό-

que Samnitum pars, nec non Calabri, et alii plures hanc Italiae plagam incolunt. pariterque e Graecanicis ciuitatibus eam maris oram obtinent Rhegium, Caulon, Locri, Croton, Metapontum et Thurii. vt necessario, quicumque e Sicilia aut e Graecia aliquem e iam dictis locis petunt, Tarentino portu sit eis vtendum, et in ea vrbe permutationes faciendae, aut alia commercia agitanda cum vniuersis illis populis, qui hoc Italiae latus habent. Enimuero Tarentum quam opportuno sit loco situm, licet coniicere ex ea felicitate, quam olim Crotoniatae sunt adepti. qui stationes nauibus aestiuas nonnullas quum haberent, easque aliquando adirent naues sane perpaucae, ingentes tamen sunt consecuti opes, non aliam ob caussam, vt omnium est opinio, nisi hanc, quod magna esset eius loci opportunitas, quae tamen ne comparari quidem meretur cum portibus et locis Tarentinorum vrbis, quae etiam ad portus maris Hadriatici commode et nunc quoque sita est, sed multo magis erat olim. nam ex iis locis, quae in ora opposita sunt, inter promontorium Iapygiae et Sipuntem, nemo accedebat, aut in vllum Italiae portum nauem eiiciebat, quin Tarentum quoque traiiceret, eorumque vrbe quasi emporio ad permutandas aut transferendas merces vteretur. nec dum enim conditum erat

περ

περ ὁ Φάβιος ἐν μεγάλῳ τιθέμενος τὴν ὑπερβολὴν, τἄλλα παρεὶς, πρὸς ταῖς εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἦν ἐπινοίαις.

Brundusium. propterea Fabius, qui eum traiectum faciebat magni, ceteris rebus posthabitis, ad hanc vnam curam totius ingenii vires conuertit.

Τίνι τρόπῳ ὁ Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς ἐπίκλην ἡγεμὼν ἐγένετο ἐπιφανέστατος.

Qua ratione Scipio Africanus tam clari nominis dux sit factus.

Ὅτι ὁμοίως εἶχον πρὸς δεισιδαιμονίαν ὅ τε Λυκοῦργος ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ Σκιπίων ὁ Ῥωμαῖος.

Lycurgum Lacedaemonium et Scipionem Romanum simulatione superstitionis eodem modo esse vsos.

Ἡ πρώτη ἐπίσημος τοῦ Σκιπίωνος πρᾶξις.

Primum Scipionis facinus memorabile.

Ὅτι ὁ Σκιπίων παραδόξως μεταπορευσάμενος τὴν ἀγορανομίαν, καὶ τυχὼν αὐτῆς, ἔδοξε μετά τινος θείας ἐπιπνοίας πράττειν, ἃ μετὰ λογισμοῦ ἔπραττε, ἐπιδεξιότητός τε καὶ φιλοπονίας.

Scipionem praeter omnium opinionem instituta petitione aedilitatis, vbi eam fuit consecutus, visum esse vulgo hominum ex inspiratione diuina facere, quae ratione certa faciebat, et dexteritate quadam atque industria.

Ἐκλογισμοὶ αὐτοῦ, οἷς χρησάμενος καθόλου τε τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασιν ἐπεβάλετο, καὶ κατὰ μέρος τῇ τῆς Καρχηδόνος πολιορκίᾳ.

Expositio rationum, quae Scipionem impulerunt, vt et a principio susciperet prouinciam Hispaniam, et postquam eo venit Carthaginem Nouam oppugnaret.

Ἡ τοποθεσία τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Καρχηδόνος, καὶ παράδοξος ἅλωσις αὐτῆς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ.

Situs Carthaginis Nouae in Hispania, et eiusdem mira expugnatio, diei vnius spatio.

Ἡ παρὰ Ῥωμαίοις τῆς ἁρπαγῆς οἰκονομία περὶ τὰς τῶν πόλεων καταλήψεις.

Disciplina Romanorum circa direptiones vrbium captarum.

Ὅσα προνοίας, σωφροσύνης καὶ μετριότητος ἔργα ἐναπεδείξατο ὁ Σκιπίων, τῆς πόλεως ἁλούσης.

Ὁ τρόπος τῆς τῶν πεζικῶν στρατοπέδων γυμνασίας.

Αἱ κινήσεις, αἷς ἔδει παρὰ τοῖς τακτικοῖς τοὺς τοῦ Σκιπίωνος ἱππεῖς συνηθίσθαι.

Ὁ τρόπος τῆς ἐξοπλισίας, καὶ ἐν ταύτῃ Σκιπίωνος ἔθος.

Quae et quanta prudentiae, temperantiae et moderationis exempla ediderit imperator vrbe capta.

Quomodo Scipio exercitum pedestrem exercuerit.

Motus disciplinae tacticae, quos oportuit equites Scipionis addiscere.

Scipionis mos in decursionibus militum.

2. Περὶ τούτου τοῦ στρατηγοῦ ζητοῦσι τινὲς, τίνι τρόπῳ ἐγένετο ἐπιφανέστατος, ἀπὸ ποίας φύσεως ἢ τριβῆς ὁρμηθείς. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες αὐτὸν ἐπιτυχῆ τινα, καὶ τὸ πλεῖον αἰεὶ παραλόγως καὶ τῷ ταυτομάτῳ κατορθοῦντα τὰς ἐπιβολὰς παρεισάγουσι, νομίζοντες, ὡσανεὶ θειοτέρους εἶναι καὶ θαυμαστοτέρους τοὺς τοιούτους ἄνδρας τῶν κατὰ λόγον ἐν ἑκάστοις πραττόντων, ἀγνοοῦντες, ὅτι τὸ μὲν ἐπαινετὸν, τὸ δὲ μακαριστὸν εἶναι συμβαίνει τῶν προειρημένων καὶ τὸ μὲν κοινόν ἐστι καὶ τοῖς τυχοῦσι, τὸ δ᾽ ἐπαινετὸν μόνον ἴδιον ὑπάρχει τῶν εὐλογίστων καὶ φρένας ἐχόντων ἀνδρῶν, οὓς καὶ θειοτάτους εἶναι καὶ προσφιλεστάτους τοῖς θεοῖς νομιστέον. Ἐμοὶ δοκεῖ Πόπλιος Λυκούργῳ, τῷ τῶν Λακεδαιμονίων νομοθέ-

2. De hoc imperatore quaerunt nonnulli, quonam ille modo euaserit illustrissimus, qua naturae indole praeditus, qua experientia ad res gerendas accesserit. Et scriptores quidem alii omnes eum inducunt virum quemdam fortunatum, et qui pleraque sua omnia incepta, praeter rationem, casu quodam fortuito ad finem optatum perduceret. putant enim, eos, qui tales sunt, magis esse quasi diuinos et maiore admiratione dignos illis, qui singulas suas actiones ratione certa dirigunt. nimirum ignorant isti, eiusmodi esse illa, quae diximus. vt propter eorum alterum homines laudentur, propter alterum praedicentur felices: quorum hoc commune est, ac cuiuis e plebe potest contingere; laude vero dignum esse, proprium est dumtaxat prudentium et cordatorum virorum, qui etiam maxime diuini et diis carissimi debent censeri. Enimuero mihi videtur Scipio et natura et ge-

νομοθέτῃ, παραπλησίαν ἐσχηκέναι φύσιν καὶ προαίρεσιν. οὔτε γὰρ Λυκοῦργον ἡγητέον δεισιδαιμονοῦντα, καὶ πάντα προσέχοντα τῇ Πυθίᾳ συστήσασθαι τὸ Λακεδαιμονίων πολίτευμα· οὔτε Πόπλιον ἐξ ἐνυπνίων ὁρμώμενον καὶ κληδόνων, τηλικαύτην περιποιῆσαι τῇ πατρίδι δυναστείαν. Ἀλλ' ὁρῶντες ἑκάτεροι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων οὔτε παράδοξα προσδεχομένους ῥᾳδίως, οὔτε τοῖς δεινοῖς τολμῶντας παραβάλλεσθαι χωρὶς τῆς ἐκ τῶν θεῶν ἐλπίδος· Λυκοῦργος μὲν, ἀεὶ προσλαμβανόμενος ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς τὴν ἐκ τῆς Πυθίας φήμην, εὐπαραδεκτοτέρας καὶ πιστοτέρας ἐποίει τὰς ἰδίας ἐπινοίας· Πόπλιος δὲ, παραπλησίως ἐργαζόμενος, ἀεὶ δόξαν τοῖς πολλοῖς, ὡς μετὰ τῆς θείας ἐπιπνοίας ποιούμενος τὰς ἐπιβολὰς, εὐθαρσεστέρους καὶ προθυμοτέρους κατεσκεύαζε τοὺς ὑποταττομένους πρὸς τὰ δεινὰ τῶν ἔργων. ὅτι δ' ἕκαστα μετὰ λογισμοῦ καὶ προνοίας ἔπραττε, καὶ διότι πάντα κατὰ λόγον ἐξέβαινε τὰ τέλη τῶν πράξεων αὐτῷ, δῆλον ἔσται διὰ τῶν λέγεσθαι μελλόντων.

3. Ἐκεῖνος γὰρ ὅτι μὲν ἦν εὐεργετικὸς καὶ μεγαλόψυχος, ὁμολογεῖται· ὅτι δ' ἀγχίνους καὶ νήπτης, καὶ τῇ διανοίᾳ περὶ τὸ προτεθὲν ἐντεταμένος,

nere institutorum similitudinem aliquam cum Lycurgo Lacedaemoniorum legumlatore habuisse. Nam neque de Lycurgo par est existimare, ipsum adeo fuisse superstitiosum, vt in constituenda Spartanorum repub. Pythiae per omnia adhaereret: neque Scipio existimari debet, quum patriae suae tantum imperium pararet, e somniis quibusdam, aut ominibus pependisse. Sed quod viderent ambo, plerosque mortalium neque ea temere admittere, quae abhorrent a communibus opinionibus, neque res arduas et periculo iunctas audere aggredi, nisi spes aliqua laeti exitus ab aliquo deorum fuerit ostensa: et Lycurgus, quoties aliquid aggrediebatur, sententiae suae auctoritatem oraculi a Pythia editi adiiciendo, vt facilius reciperentur, et plus fidei inuenirent sua consilia efficiebat, et Publius item Scipio, in multitudinis animis hanc persuasionem alens, quasi diuinitus monita mente ageret cuncta, eos, quibus imperabat, confidentiores atque paratiores aduersus omnia formidolosa et terribilia incepta reddebat. ceterum singula ipsum iudicio et prudentia egisse, omniaque eius consilia rationi conuenientem exitum solita fuisse sortiri, clarum erit ex iis, quae sumus dicturi.

3. Et quidem fuisse ipsum liberalem ac munificum et magnanimum, nemo homo negat: quod autem esset idem sagax et sobrius, quique in iis, quae pro-

οὐδεὶς ἂν συγχωρήσειε πλὴν τῶν συμβεβιωκότων καὶ τεθεαμένων ὑπ' αὐγὰς αὐτοῦ τὴν φύσιν. ὧν εἷς ἦν Γάϊος Λαίλιος, ἀπὸ νέου μετεσχηκὼς αὐτῷ παντὸς ἔργου καὶ λόγου μέχρι τελευτῆς, ὁ ταύτην περὶ αὐτοῦ τὴν δόξαν ἡμῖν ἐνεργασάμενος, διὰ τὸ δοκεῖν εἰκότα λέγειν καὶ σύμφωνα τοῖς ὑπ' ἐκείνου πεπραγμένοις. Ἔφη γὰρ, πρώτην γεγονέναι Ποπλίου πρᾶξιν ἐπίσημον, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν ἱππομαχίαν συνεστήσατο πρὸς Ἀννίβαν περὶ τὸν Πάδον καλούμενον ποταμόν. τότε γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἑπτακαιδέκατον ἔτος ἔχων, καὶ πρῶτον εἰς ὕπαιθρον ἐξεληλυθὼς, συστήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς διαφερόντων ἱππέων ἴλαμον ἀσφαλείας χάριν, συνθεασάμενος ἐν τῷ κινδύνῳ τὸν πατέρα περιειλημμένον ὑπὸ τῶν πολεμίων μετὰ δυοῖν ἢ τριῶν ἱππέων, καὶ τετρωμένον ἐπισφαλῶς, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπεβάλετο παρακαλεῖν τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, βοηθῆσαι τῷ πατρί· τῶν δ' ἐπὶ ποσὸν κατορρωδησάντων διὰ τὸ πλῆθος τῶν περιεστώτων πολεμίων, αὐτὸς εἰσελάσαι παραβόλως δοκεῖ καὶ τολμηρῶς εἰς τοὺς περικεχυμένους. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκασθέντων ἐμβαλεῖν, οἱ μὲν πολέμιοι καταπλαγέντες διέστησαν· ὁ δὲ Πόπλιος ἀνελπίστως σωθεὶς, πρῶτος αὐτὸς τὸν υἱὸν σωτῆρα προσεφώνησε πάντων ἀκουόντων.

posuisset, mentis neruos contenderet, hoc vero vix aliquis concesserit, praeter eos, qui cum eo vixerunt, et in clara, vt aiunt, luce eius indolem sunt contemplati. Ex eo hominum fuit numero C. Laelius, a puero omnium, quae fecit ille aut dixit, ad vltimum vsque diem particeps, qui etiam mihi opinionis huius de Scipione concipiendae auctor extitit, quum et similia veri mihi videretur loqui, et rebus gestis ipsius congruentia. Narrabat autem Laelius, primum a Scipione facinus insigne tum esse editum, quando eius parens pugnam equestrem cum Hannibale ad fluuium nomine Padum pugnauit. Eo namque tempore annos circiter decem et septem natum, in expeditionem primo tunc profectum, quum ei parens turmam equitum virtutis expertae tradidisset, a qua custodiretur, postquam in acie patrem suum vidisset cum duobus aut tribus equitibus ab hoste circumuentum, ac graui etiam vulnere affectum, ipsum initio quidem suas turmulas cohortatum esse, vt patri ferrent opem; mox vero, quum isti pauitantes ob multitudinem ingruentium inimicorum aliquamdiu restitissent, praecipiti filium confidentia atque audacia in hostes circumfusos equum suum egisse. deinde quum et reliqui impetum facere essent coacti, aduersarios quidem rei miraculo perculsos in diuersa abiisse; Publium vero patrem, insperatae salutis potitum, primum omnium cunctis

των.

των. περιγενομένης δ' αὐτῷ τῆς ἐπ' ἀνδρείᾳ φήμης ὁμολογεμένης διὰ τὴν προειρημένην χρείαν, λοιπὸν ἤδη πάντως αὐτὸν ἐδίδε κατὰ τὲς ὕϛερον καιρὲς εἰς τὲς κατ' ἰδίαν κινδύνες, ὅταν εἰς αὐτὸν ἀναγκασθεῖεν ὑπὸ τῆς πατρίδος αἱ τῶν ὅλων ἐλπίδες· ὅπερ ἴδιόν ἐϛιν ἐ τῇ τύχῃ πιϛεύοντος, ἀλλὰ νεν ἔχοντος ἡγεμόνος.

4. Μετὰ δὲ ταῦτα πρεσβύτερον ἔχων ἀδελφὸν Λεύκιον, καὶ τέτε προσπορευομένε πρὸς τὴν ἀγορανομίαν, ἣν σχεδὸν ἐπιφανεϛάτην ἀρχὴν εἶναι συμβαίνει τῶν νέων παρὰ Ῥωμαίοις, ἔθες δ' ὄντος, δύο πατρικίες καθίϛασθαι, τότε δὲ καὶ πλειόνων προσπορευομένων· ἐκ πολλε μὲν ἐκ ἐτόλμα μεταπορεύεσθαι τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τἀδελφῷ· συνεγγιζέσης δὲ τῆς καταϛάσεως, λογιζόμενος ἐκ τῆς τε πλήθες φορᾶς, ἐκ εὐμαρῶς τὸν ἀδελφὸν ἐφιξόμενον τῆς ἀρχῆς, τὴν δὲ πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τε δήμε θεωρῶν μεγάλην ὑπάρχεσαν, καὶ μόνως ἔτως ὑπολαμβάνων κἀκεῖνον καθίξεσθαι τῆς προθέσεως, εἰ συμφρονήσαντες ἅμα ποιήσαιντο τὴν ἐπιβολήν· ἦλθεν ἐπί τινα τοιαύτην ἔννοιαν. θεωρῶν γὰρ τὴν μητέρα περιπορευομένην τὲς νεὼς, καὶ θύεσαν τοῖς θεοῖς ὑπὲρ τἀδελφε, καὶ καθόλε μεγάλην προσδοκίαν ἔχεσαν ὑπὲρ τε μέλλοντος, ἧς μόνης ἔμελεν αὐτῷ· (τὸν μὲν γὰρ πατέρα τότε πλεῖν συνέβαινεν εἰς Ἰβηρίαν, ϛρατηγὸν ἀπεϛαλ-

audientibus filium seruatorem suum salutasse. Ille igitur famam fortitudinis memorato facinore, magno consensu omnium, consecutus, insecutis deinceps temporibus nulli non periculo suum priuatim caput obiecit, quoties in ipsum spes suas de salute publica patria contulisset: quod sane non eius est ducis, qui fortunae omnia permittat, verum eius, qui ratione ac prudentia vtatur.

4. Secundum haec, quum haberet Publius fratrem Lucium, atque ille peteret aedilitatem (is est maximus honos, qui iuueni apud Romanos mandatur;) essetque ea consuetudo, vt duo patricii in ea dignitate constituerentur, tunc autem pluribus etiam petentibus: initio quidem non est ausus, eiusdem cum fratre magistratus candidatum se profiteri; verum appetente comitiorum die, cogitans, non facile fratrem (quae vulgi tum erant studia et animorum inclinatio,) eum honorem fore adepturum, cernens etiam pollere se apud populum gratia, ratus non aliter, quam si ambo communem petitionem instituissent, fratrem voti sui compotem futurum, rem fere huiusmodi excogitauit. Videbat matrem circa templa discurrere, diis vota pro fratre facere, et omnino in magna expectatione esse euentus. et erat nemo, quem ipse curaret, praeter matrem: nam pater cum classe in Hispaniam abierat, cum imperio

ἀπεςαλμένον ἐπὶ τὰς προειρημένας πράξεις·) ἐ μὴν ἀλλ', ἔφη πρὸς αὐτὴν, ὄνειρον τεθεωρηκέναι δὶς ἤδη τὸν αὐτόν. δοκεῖν γὰρ ἅμα τἀδελφῷ καθεςαμένος ἀγορανόμος, ἀναβαίνειν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ὡς ἐπὶ τὴν οἰκίαν. ἐκείνην δὲ συναντᾷν αὐτοῖς εἰς τὰς θύρας, καὶ περιπτύξασαν ἀσπάσασθαι. τῆς δὲ παθέσης τὸ γυναικεῖον πάθος, καί τι προσεπιφθεγξαμένης· εἰ γὰρ ἐμοὶ ταύτην ἰδεῖν γένοιτο τὴν ἡμέραν· βόλει, φησὶ, μῆτερ, πεῖραν λάβωμεν; τῆς δὲ συγκαταθεμένης, ὡς ἐ τολμήσοντος αὐτῦ, πρὸς δὲ τὸν καιρὸν οἱονεὶ προσπαίζοντος, (καὶ γὰρ ἦν κομιδῇ νέος) ἠξίε τήβενναν αὐτῷ λαμπρὰν εὐθέως ἑτοιμάσαι. τῦτο γὰρ ἔθος ἐςὶ τοῖς τὰς ἀρχὰς μεταπορευομένοις.

5. Καὶ τῇ μὲν ἐδ' ἐν νῷ τὸ ῥηθὲν ἦν· ὁ δὲ λαβὼν πρῶτον λαμπρὰν ἐσθῆτα, κοιμωμένης ἔτι τῆς μητρὸς, παρῆν εἰς τὴν ἀγοράν. τῦ δὲ πλήθες καὶ διὰ τὸ παράδοξον καὶ διὰ τὴν προϋπάρχεσαν εὔνοιαν ἐκπληκτικῶς αὐτὸν ἀποδεξαμένε, καὶ μετὰ ταῦτα προελθόντος εἰς τὸν ἀποδεδειγμένον τόπον, καὶ ςάντος παρὰ τὸν ἀδελφὸν, ἐ μόνον τῷ Ποπλίῳ περιέθεσαν οἱ πολλοὶ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ τἀδελφῷ δι' ἐκεῖνον. καὶ παρῆσαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἀμφότεροι γεγονότες ἀγορανόμοι· τῇ δὲ μητρὶ τῦ πράγματος ἄφνω προσπεσόντος, περιχαρὴς ἔσα, πρὸς

illuc missus ad eas res gerendas, quas ante exposuimus. Is igitur tunc matri suae dixit, bis iam se idem somnium vidisse: Visum sibi se vna cum fratre aedilem esse creatum, et cum e foro domum redirent, processisse ipsam filiis obuiam ad fores vsque, ibi complexam vtrumque esse osculatam. quum illa muliebri cupiditate sermonem eius excepisset, atque haec etiam verba adiecisset: Vtinam quidem illucescat dies ille, quo id ego videam: Vin' tu igitur, mater, subiicit Publius, eius rei faciamus periculum? annuit filio mater, vt quae nequaquam id ipsum ausurum putaret; sed ita secum e re nata iocari, erat enim admodum iuuenis, ac statim parari illi togam candidam iubet. Solent enim Romani honores petere candidati.

5. Et ipsa quidem de eo nihil cogitabat amplius: at Scipio, candida tum primum sumta, priusquam surgeret mater, venit in forum. vbi magna cum admiratione et propter ausi nouitatem, et quia iam ante omnibus erat carus, a populo excipitur. mox vero quum in locum candidatis assignatum esset progressus, ac fratri adstaret, non ipsi solum populi suffragiis delata est aedilitas, verum etiam fratri Lucio propter ipsum. ita domum reuertuntur ambo aediles renunciati. qui vt ad matrem repente est allatus nuntius, laetitia gestiens obuiam filiis ad fores progre-

τὰς

τὰς θύρας ἀπήντα, καὶ μετὰ παραςάσεως ἠσπάζετο τοὺς νεανίσκους· ὥςε τὸν Πόπλιον ἐκ τοῦ συμβαίνοντος δοκεῖν πᾶσι τοῖς προακηκοόσι τῶν ἐνυπνίων μὴ μόνον κατὰ τὸν ὕπνον, ἔτι δὲ μᾶλλον ὕπαρ καὶ μεθ' ἡμέραν διαλέγεσθαι τοῖς θεοῖς. ὧν οὐδὲν ἦν ἐνύπνιον· ἀλλὰ ὑπάρχων εὐεργετικὸς καὶ μεγαλόδωρος καὶ προσφιλὴς κατὰ τὴν ἀπάντησιν, συνελογίσατο τὴν τοῦ πλήθους πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν. λοιπὸν, πρός τε τὸν τοῦ δήμου καὶ τὸν τῆς μητρὸς καιρὸν ἁρμοσάμενος εὐςόχως, οὐ μόνον καθίκετο τῆς προθέσεως, ἀλλὰ καὶ μετά τινος ἐδόκει θείας ἐπιπνοίας αὐτὸ πράττειν. οἱ γὰρ μὴ δυνάμενοι τοὺς καιροὺς, μηδὲ τὰς αἰτίας καὶ διαθέσεις ἑκάςων ἀκριβῶς συνθεωρεῖν, ἢ διὰ φαυλότητα φύσεως, ἢ δι' ἀπειρίαν καὶ ῥαθυμίαν, εἰς θεοὺς καὶ τύχας ἀναφέρουσι τὰς αἰτίας τῶν δι' ἀγχίνοιαν ἐκ λογισμοῦ καὶ προνοίας ἐπιτελουμένων. ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν τῶν ἀκουόντων, ἵνα μὴ συγκαταφερόμενοι ψευδῶς τῇ καθωμιλημένῃ δόξῃ περὶ αὐτοῦ, παραπέμπωσι τὰ σεμνότατα καὶ κάλλιςα τἀνδρὸς, λέγω δὲ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ φιλοπονίαν. ἔτι δὲ μᾶλλον ἔςαι τοῦτο συμφανὲς ἐπ' αὐτῶν τῶν πράξεων.

6. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε συνηθροισμένων τῶν δυνάμεων, παρε-

ditur, et repentino externata gaudio adolescentes osculatur. Haec quum ita euenissent, omnibus, qui Scipionis somnia prius cognouerant, visus ipse est non in somnis, sed re vera et interdiu cum diis colloqui. at Scipio somnium viderat nullum; sed qui natura sua esset ad bene de omnibus merendum et magna largiendum propensus, et, vt in quemque inciderat, gratus et amicus omnibus, populi erga se beneuolentiam ex ipsa re coniectauit. itaque ad oblatam sibi a populo et a matre occasionem sese sollerter et acute accommodans, non solum quod propofuerat effecit; verum etiam, vt diuino afflatus spiritu id egisse videretur, est consecutus. Nam qui rerum singularum occasiones, caussas et ordinem ac dispositionem exacte perspicere nequeunt, (siue id naturae vitio accidat, siue quod desit experientia, aut teneat socordia) ii ad deos et fortunae casus eorum, quae sagaci mente homines ratione et prouidentia perficiunt, caussas referunt. Haec ego in lectorum gratiam dicta volui, ne insitae vulgi animis opinioni de Scipione falsae temere assentientes, quae fuerunt in hoc viro maxima laude digna et pulcherrima, parum attendant; ingenii dexteritatem dico, et industriam pari nauitate iunctam. verum hoc rerum ipsarum quas gessit expositio, magis arguet.

6. Tunc igitur Publius conuocatas in vnum copias est ad-

κάλει μὴ καταπεπλῆχθαι τὴν προγεγενημένην περιπέτειαν· ὐ γὰρ ταῖς ἀρεταῖς ἡττῆσθαι Ῥωμαίυς ὑπὸ Καρχηδονίων ὐδέποτε, τῇ δὲ προδοσίᾳ τῇ Κελτιβήρων, καὶ τῇ προπετείᾳ διακλεισθέντων τῶν στρατηγῶν ἀπ' ἀλλήλων, διὰ τὸ πιστεῦσαι τῇ συμμαχίᾳ τῶν εἰρημένων. ὧν ἑκάτερον, ἔφη, νῦν περὶ τὺς πολεμίυς ὑπάρχειν· χωρὶς γὰρ, ἀπ' ἀλλήλων πολὺ διεσπασμένυς στρατοπεδεύειν, τοῖς τε συμμάχοις ὑβριστικῶς χρωμένυς ἅπαντας ἀπηλλοτριωκέναι, καὶ πολεμίυς αὐτὺς παρεσκευακέναι. διὸ καὶ τὺς μὲν ἤδη διαπέμπεσθαι πρὸς σφᾶς, τὺς δὲ λοιπὺς, ὡς ἂν τάχιστα θαῤῥήσωσι, καὶ διαβάντας ἴδωσι τὸν ποταμὸν, ἀσμένως ἥκειν, ὐχ ὕτως εὐνοῦντας σφίσι, τὸ δὲ πλεῖον, ἀμύνεσθαι σπυδάζοντας τὴν Καρχηδονίων εἰς αὐτὺς ἀσέλγειαν, τὸ δὲ μέγιστον, στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλυς τὺς τῶν ὑπεναντίων ἡγεμόνας, ἄθρυς μάχεσθαι πρὸς αὐτὺς ὐ θελήσειν, κατὰ μέρος δὲ κινδυνεύοντας εὐχειρώτυς ὑπάρχειν. Διὸ βλέποντας εἰς ταῦτα, παρεκάλει περαιῦσθαι τὸν ποταμὸν εὐθαρσῶς. περὶ δὲ τῶν ἑξῆς ἀνεδέχετο, μελήσειν αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσι. Ταῦτα δ' εἰπὼν, τρισχιλίυς μὲν ἔχοντα πεζὺς καὶ πεντακοσίυς ἱππεῖς Μάρκον ἀπέλιπε τὸν συνάρχοντα περὶ τὴν διάβασιν, ἐφεδρεύσοντα

hortatus, ne propter acceptam prius cladem terrerentur: non enim virtute Romanos vmquam fuiſſe a Poenis victos; ſed perfidia Celtiberorum, et temeritate quadam imperatoribus ab ſeſe inuicem diſcluſis, quod modo dictorum ſocietati fidem haberent. nunc vero vtramque mali cauſſam penes hoſtes exſiſtere. nam diſtractis in diuerſiſſimas regiones exercitibus, procul alium ab alio metari caſtra, et ſociorum omnium animos continuis iniuriis ipſos a ſe abalienaſſe, atque, vt iidem ſibi hoſtes eſſent, effeciſſe. iccirco eorum alios iam ſecum per legatos egiſſe; reliquos, vt primum audendi fuerit facultas, et Romanos amnem Iberum tranſiſſe viderint, magna cum alacritate eſſe venturos, non adeo partium Romanarum ſtudio ductos, verum ea potius cupiditate ſtimulatos, vt petulantiam, qua in ipſos Poeni ſunt vſi, vlciſcantur. poſtremo illud eſſe maximum, quod duces hoſtium, animis inter ſe diſſidentes, ad dimicandum confertis viribus ſecum non eſſent conſenſuri: carptim autem et per partes bellum gerentes, facile poſſe eos vinci. hortari igitur omnes, vt haec cogitantes audenter fluuium traiicerent: ſibi et reliquis ducibus, quae deinceps eſſent agenda, fore curae. Haec locutus, Marcum Silanum, adiutorem ad res agendas ſibi datum, cum tribus peditum millibus et quingentis equitibus circa

τοῖς

τοῖς ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ συμμάχοις. αὐτὸς δὲ τὴν ἄλλην ἐπεραίου δύναμιν, ἄδηλον πᾶσι ποιῶν τὴν αὐτοῦ πρόθεσιν. ἦν γὰρ αὐτῷ κεκριμένον, πράττειν, ὧν μὲν εἶπε πρὸς τοὺς πολλοὺς, μηδέν· προὔκειτο δὲ πολιορκεῖν ἐξ ἐφόδου τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ Καρχηδόνα προσαγορευομένην. ὃ δὴ καὶ πρῶτον ἄν τις λάβοι καὶ μέγιστον σημεῖον τῆς ὑφ' ἡμῶν ἄρτι ῥηθείσης διαλήψεως. ἔτος γὰρ ἕβδομον ἔχων πρὸς τοῖς εἴκοσι, πρῶτον μὲν ἐπὶ πράξεις αὑτὸν ἔδωκε τελέως παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπηλπισμένας, διὰ μέγεθος τῶν προγεγονότων ἐλαττωμάτων. δεύτερον, δοὺς αὑτὸν, τὰ μὲν κοινὰ καὶ προφαινόμενα πᾶσι παρέλιπε· τὰ δὲ μήτε παρὰ τοῖς πολεμίοις, - - - ταῦτ' ἐπενόει καὶ προετίθετο πράττειν. ὧν οὐδὲν ἦν χωρὶς ἐκλογισμῶν τῶν ἀκριβεστάτων.

7. Ἔτι μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἱστορῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ πυνθανόμενος ἐπιμελῶς τήν τε προδοσίαν τῶν Κελτιβήρων, καὶ τὸν διαζευγμὸν τῶν ἰδίων στρατοπέδων, καὶ συλλογιζόμενος, ὅτι παρὰ τοῦτο συμβαίνει τοῖς περὶ τὸν πατέρα γενέσθαι τὴν περιπέτειαν· οὐ κατεπέπληκτο τοὺς Καρχηδονίους, οὐδ' ἥττητο τῇ ψυχῇ, καθάπερ

amnis traiectum reliquit, vt Romanorum ſociis cis Iberum eſſet praeſidio: ipſe ceteras copias fluuium traduxit, magnopere cauens, ne, quo tenderet, mortalium quisquam ſciret. ſtatuerat enim apud ſe, nihil eorum agere, quae pro concione dixerat, quum e contrario Carthaginem Nouam in Hiſpania inuaſione repentina oppugnare in animo haberet. Atque hoc primo eodemque maximo argumento poſſit aliquis noſtram de hoc viro ſententiam comprobare, quam ante expoſuimus. Annum enim ſeptimum ſupra viceſimum agebat Scipio, quando primum eiusmodi rebus ſe immiſcuit, easque in ſe recepit, quas propter acceptorum detrimentorum magnitudinem omnes deſperabant poſſe perfici. deinde vt his animum ſemel applicuit, vulgaria omnia conſilia, et quorum venire in mentem cuiuis poterat, omiſit. illa excogitauit, atque iis propoſuit vti, quae neque alii duci temere eſſent cognita, neque hoſtibus ſuſpecta. nihil porro horum niſi exquiſitiſſimis rationibus adductus faciebat.

7. Iam primum dum erat adhuc in vrbe, ſingula perquirens, et accurata percontatione diſcens, Celtiberos proditionem feciſſe, et Romanas legiones fuiſſe in diuerſa diductas, quum facile inde colligeret, patri patruoque ſuo eam fuiſſe exitii cauſſam: victoria Carthaginienſium nequaquam eſt perculſus, nec victus animo eſt, quod plerisque omnibus accidit. Fa-

οἱ πολ-

οἱ πολλοί. μετὰ ταῦτα τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ συμμάχους ἀκούων μένειν ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς φιλίᾳ, τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνας στασιάζειν μὲν πρὸς σφᾶς, ὑβρίζειν δὲ τοὺς ὑποταττομένους, εὐθαρσῶς διέκειτο πρὸς τὴν ἔξοδον, οὐ τῇ τύχῃ πιστεύων, ἀλλὰ τοῖς συλλογισμοῖς. παραγενόμενός γε μὴν εἰς τὴν Ἰβηρίαν, πάντας ἀνακινῶν, καὶ παρ' ἑκάστου πυνθανόμενος τὰ περὶ τοὺς ἐναντίους, ηὕρισκε τὰς μὲν δυνάμεις τῶν Καρχηδονίων εἰς τρία μέρη διῃρημένας· ὧν Μάγωνα μὲν ἐπυνθάνετο διατρίβειν ἐντὸς Ἡρακλείων στηλῶν ἐν τοῖς Κονίοις προσαγορευομένοις, Ἀσδρούβαν δὲ τὸν Γέσκωνος περὶ τὸ τοῦ ποταμοῦ στόμα κατὰ τὴν Λυσιτανήν, τὸν δ' ἕτερον Ἀσδρούβαν πολιορκεῖν τινὰ πόλιν ἐν τοῖς Καρπητανοῖς, οὐδένα δὲ τῶν προειρημένων ἐλάττω δέχ' ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν τῆς Καινῆς πόλεως. νομίζων οὖν, ἐὰν μὲν εἰς μάχην συνιέναι κρίνῃ τοῖς πολεμίοις, τὸ μὲν πρὸς πάντας ἅμα κινδυνεύειν τελέως, καὶ διὰ τὸ προηττῆσθαι τοὺς πρὸ αὐτοῦ, καὶ διὰ τὸ πολλαπλασίους εἶναι τοὺς ὑπεναντίους· ἐὰν δὲ πρὸς ἕνα συμβαλεῖν σπεύδων, κἄπειτα, τούτου φυγομαχήσαντος, ἐπιγενομένων δὲ τῶν ἄλλων δυνάμεων, συγκλεισθῇ που, κατάφοβος ἦν, μὴ ταῖς αὐταῖς Γναίῳ τῷ θείῳ καὶ Ποπλίῳ τῷ πατρὶ περιπέσῃ συμφοραῖς.

ctus deinde certior, Hiſpanos cis Iberum, Romanorum ſocios, in eorum ſide et amicitia manere, duces vero Poenos et diſcrepare inter ſe, et ſubditis populis contumelioſe facere iniuriam: ad ſuſcipiendam expeditionem animo fidenti erat, non ſane fortunae fidem habens, ſed rationi. In Hiſpaniam vt venit, dum omnes explorat, et de rebus hoſtium cunctos ſciſcitatur, copias Carthaginienſium trifariam eſſe diuiſas comperit. Magonem, e tribus ducibus vnum, vltra Herculis columnas agere in Coniis (hoc nomen eſt populo cuidam) inueniebat: Aſdrubalem, Geſconis filium, in Luſitania, circa Tagi amnis oſtium: Aſdrubalem alterum, aliquod in Carpetania oppidum premere obſidione: nullum horum minore dierum decem interuallo a Carthagine Noua abeſſe. Ceterum quod ad pugnam cum hoſte conſerendam attinet, ita Scipio cogitabat: ſiue omnes ſimul adoriri ſtatueret, magnum plane periculum ſe aditurum, et propter cladem ab iis acceptam, qui ipſum praeceſſerant, et propter multitudinem etiam hoſtium, quorum exercitus ſuum multis partibus ſuperabat: ſiue vnum ſeparatim aggrederetur, atque ille fuga ſibi conſuluiſſet, ne, superuenientibus reliquorum copiis, ipſe aliquo concluderetur, admodum verebatur, et ne eadem ſibi fortuna eueniret, quam Cnaeus et Publius pater patruusque erant experti.

8. Διὸ

8. Διὸ τοῦτο μὲν τὸ μέρος ἀπεδοκίμασε· πυνθανόμενος δὲ, τὴν προειρημένην Καρχηδόνα μεγίςας μὲν χρείας παρέχεσθαι τοῖς ὑπεναντίοις, μέγιςα δὲ βλάπτειν καὶ κατὰ τὸν ἐνεςῶτα πόλεμον αὐτὸν, ἐξητάκει τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῇ παραχειμασίᾳ τῶν * εἱλώτων. ἀκούων δὲ πρῶτον μὲν, ὅτι λιμένας ἔχει ςόλῳ καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι μόνη σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἅμα δὲ καὶ, διότι πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς Λιβύης πλοῦν καὶ πελάγιον δίαρμα λίαν εὐφυῶς κεῖται τοῖς Καρχηδονίοις, μετὰ δὲ ταῦτα, διότι καὶ τῶν χρημάτων πλῆθος καὶ τὰς ἀποσκευὰς τῶν ςρατοπέδων ἁπάσας ἐν ταύτῃ τῇ πόλει συνέβαινε τοῖς Καρχηδονίοις ὑπάρχειν, ἔτι δὲ τοὺς ὁμήρους τοὺς ἐξ ὅλης τῆς Ἰβηρίας, τὸ δὲ μέγιςον, ὅτι μάχιμοι μὲν ἄνδρες εἴησαν εἰς χιλίους οἱ τὴν ἄκραν τηροῦντες, διὰ τὸ μηδένα μηδέποτ' ἂν ὑπολαμβάνειν, ὅτι, κρατούντων Καρχηδονίων σχεδὸν ἁπάσης Ἰβηρίας, ἐπινοήσῃ τις τὸ παράπαν πολιορκῆσαι ταύτην τὴν πόλιν, τὸ δ' ἄλλο πλῆθος ὅτι πολὺ μὲν εἴη διαφερόντως ἐν αὐτῇ, πᾶν δὲ δημιουργικὸν, καὶ βάναυσον, καὶ θαλαττουργὸν, καὶ πλεῖςον ἀπέχον πολεμικῆς ἐμπειρίας, ὃ κατὰ τῆς πόλεως ὑπελάμβανεν εἶναι, παραδόξου γενομένης ἐπιφανείας. καὶ μὴν οὐδὲ τὴν θέσιν τῆς Καρχηδόνος, οὐδὲ τὴν κατασκευὴν, οὐδὲ τὴν τῆς περιεχούσης αὐτὴν λίμνης διάθε-

8. Propter iſta hanc deliberationis partem reiecit. Quum autem intellexiſſet, Carthaginem, de qua diximus, magna hoſtibus afferre commoda, maxima vero ſibi ad praeſens bellum detrimenta: omnia ſigillatim ſuper ea vrbe in hibernis exquaeſiuerat a captiuis. Comperiebat primo, vnam fere Hiſpaniae hanc vrbem eſſe, quae portum claſſi et copiis nauticis aptum haberet, quae etiam Carthaginienſibus eſſet admodum opportuna, ſiue nauigare ex Africa, ſiue mare traiicere volentibus, ad haec, magnam pecuniae vim, et omnia impedimenta exercituum Punicorum ibidem aſſeruari, obſides item cunctos ex vniuerſa Hiſpania, et quod eſt maximum, milites ad mille ſolum eſſe in ea, qui arcem cuſtodiebant, quod putaret nemo, fieri poſſe vmquam, vt, Poenis totam fere Hiſpaniam obtinentibus, de vrbe hac oppugnanda vel ſaltem cogitaret aliquis, ceteram vero multitudinem illam quidem eo loci eſſe ingentem, ſed eam fere hominum dumtaxat opificum, qui vel artes ſordidas vel nauticas exercerent, ab omni rei bellicae peritia quam maxime alienorum, vt non dubitaret Scipio, ſi repentino aduentu Carthaginienſes opprimeret, eam ipſam incolarum turbam vrbi plurimum nocituram. Sed neque ſitum Carthaginis, neque munitiones, neque naturam ſtagni, oppidum ambientis, Publius ignorabat.

διάθεσιν ἠγνόει. διὰ δέ τινων ἁλιέων τῶν ἐνειργασμένων τοῖς τόποις ἐξητάκει, διότι καθόλυ μὲν ἐςι τεναγώδης ἡ λίμνη, καὶ βατὴ κατὰ τὸ πλεῖςον, ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ γίγνεταί τις τοσαύτη ἀποχώρησις καθ' ἡμέραν ἐπὶ δείλην ὀψίαν. ἐξ ὧν συλλογισάμενος, ὅτι, καθικόμενος μὲν τῆς ἐπιβολῆς, ὐ μόνον βλάψει τὺς ὑπεναντίυς, ἀλλὰ καὶ τοῖς σφετέροις πράγμασι μεγάλην ἐπίδοσιν παρασκευάσει, διαπεσὼν δὲ τῆς προθέσεως, ὅτι δύναται σώζειν τὺς ὑποταττομένυς διὰ τὸ θαλαττοκρατεῖν, ἐὰν ἅπαξ ἀσφαλίσηται τὴν ςρατοπεδείαν, τῦτο δ' ἦν εὐχερὲς, διὰ τὸ μακρὰν ἀπεσπάσθαι τὰς τῶν ὑπεναντίων δυνάμεις· ὕτως ἀφέμενος τῶν ἄλλων, περὶ ταύτην ἐγένετο τὴν παρασκευὴν ἐν τῇ παραχειμασίᾳ.

9. Καὶ ταύτην ἔχων τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὴν ἡλικίαν, ἣν ἀρτίως εἶπα, πάντας ἀπεκρύψατο χωρὶς Γαΐυ Λαιλίυ, μέχρι πᾶσιν αὐτὸς ἔκρινε φανερὸν ποιεῖν. Τύτοις δὲ τοῖς ἐκλογισμοῖς ὁμολογῦντες οἱ συγγραφεῖς, ὅταν ἐπὶ τὸ τέλος ἔλθωσι πράξεως, ὐκ οἶδ' ὅπως ὐκ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὴν τύτυ πρόνοιαν, εἰς δὲ τὺς θεὺς καὶ τὴν τύχην ἀναφέρυσι τὸ γεγονὸς κατόρθωμα. καὶ ταῦτα χωρὶς τῶν εἰκότων καὶ τῆς τῶν συμβεβιωκότων μαρτυρίας, καὶ διὰ

Per piſcatores nonnullos, qui illis in locis artem factitauerant, compertum habebat, paluſtre in vniuerſum eſſe id ſtagnum, et maxima ſui parte vadoſum: praeterea quotidie, vt plurimum veſpertinis temporibus maris aeſtum decedere. Quibus rebus cognitis ita apud ſe ſtatuebat; ſi perficeret deſtinata, non ſolum hoſtibus ſe incommodaturum; ſed etiam res ſuas magnum inde emolumentum eſſe capturas: ſin aſſequi propoſitum nequiret, quia tamen in poteſtate mare haberet, ſuorum ſaluti facile ſe conſulturum, modo ſemel, ne caſtris poſſet noceri, prouidiſſet. id vero facile erat, hoſtium copiis tam longo inde ſpatio ſummotis. propterea relictis rebus aliis, dum in hibernis agebat, ad neceſſaria huic incepto praeparanda ſtudium omne ſuum contulit.

9. Atque haec Scipio quum moliretur, homo annorum XXVII, vt ante diximus, omnes praeter C. Laelium celauit, donec cenſuit ipſe faciendum, vt rem omnibus aperiret. Et conuenit ſane inter ſcriptores hiſtoriarum, haec Publii fuiſſe conſilia, certa ratione ſuſcepta: iidem tamen vbi ad eorum exitum narrandum venerunt, neſcio qui fiat, vt diis et fortunae, non huic viro et ipſius prudentiae rei feliciter confectae cauſſam adſcribant, quum praeſertim ſententiae iſtorum et coniecturae omnes repugnent, et eorum teſtimonia, qui vna cum

τῆς

τῆς ἐπιϛολῆς, τῆς πρὸς Φίλιππον, αὐτȣ͂ τȣ͂ Ποπλίȣ σαφῶς ἐκτεθεικότος, ὅτι τȣ́τοις τοῖς ἐκλογισμοῖς χρησάμενος, οἷς ἡμεῖς ἀνώτερον ἐξελογισάμεθα, καθόλȣ τε τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασιν ἐπιβάλλοιτο, καὶ κατὰ μέρος τῇ τῆς Καρχηδόνος πολιορκίᾳ. Πλὴν τότε γε τῷ μὲν ἐπὶ τȣ͂ ϛόλȣ Γαΐῳ Λαιλίῳ δι' ἀπορρήτων ἐντειλάμενος, παρήγγειλε πλέειν ἐπὶ τὴν προειρημένην πόλιν. μόνος γὰρ ȣ̓͂τος αὐτῷ συνῄδει τὴν ἐπιβολὴν, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον. αὐτὸς δὲ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν μετὰ σπȣδῆς. εἶχε δὲ τὸ μὲν τῶν πεζῶν πλῆθος εἰς δισμυρίȣς καὶ πεντακισχιλίȣς, ἱππεῖς δὲ εἰς δισχιλίȣς καὶ πεντακοσίȣς. ἀφικόμενος δὲ ἑβδομαῖος, κατεϛρατοπέδευσε κατὰ τὸ πρὸς ἄρκτȣς μέρος τῆς πόλεως, καὶ περιεβάλλετο κατὰ μὲν τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν τῆς ϛρατοπεδείας τάφρον καὶ χάρακα διπλȣ͂ν ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἁπλῶς ȣ̓δέν· αὐτὴ γὰρ ἡ τȣ͂ τόπȣ φύσις ἱκανὴν ἀσφάλειαν αὐτῷ παρεσκεύαζε. Μέλλοντες δὲ καὶ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως δηλȣ͂ν, ἀναγκαῖον ἡγȣ́μεθ' εἶναι τὸ καὶ τȣ̀ς παρακειμένȣς τόπȣς καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπὶ ποσὸν ὑποδεῖξαι τοῖς ἀκȣ́ȣσι.

eo vixerunt, et quum ipſe etiam Publius in ea, quam ad Philippum dedit, epiſtola clare expoſuerit, eas ipſas ſe rationes conſiliorum eſſe ſecutum, et in vniuerſum quando expeditionem hanc in Hiſpaniam ſuſcepit, et particulatim cum de oppugnatione Carthaginis cogitauit. Vt redeam ad rem, Publius C. Laelio claſſis praefecto, qui, ſicut modo dicebamus, conſilium Scipionis ſolus norat, arcanum praeceptum dederat, iuſſeratque eum nauigationis curſum verſus dictam vrbem dirigere. ipſe cum pedeſtribus copiis (erant autem viginti quinque millia peditum, duo millia et quingenti equites;) eodem magno ſtudio contendit. Septimo die ab Ibero Carthaginem venit, et caſtra ab regione vrbis, qua in ſeptemtrionem verſa eſt, poſuit. his ab tergo foſſam et vallum duplex obiecit a mari ad mare. a fronte et ea parte, quae vrbem reſpiciebat, nulla munitio obiecta: ipſa quippe loci natura ſatis tuta caſtra a vi hoſtili praeſtabant. Quoniam autem dicturi ſumus, quomodo et oppugnata et demum capta ea vrbs fuerit, faciendum ducimus, vt iis, qui haec audient, et adiacentium locorum naturam, et vrbis ipſius ſitum quadantenus demonſtremus.

10. Κεῖται μὲν ȣ̓͂ν τῆς Ἰβηρίας κατὰ μέσην τὴν παραλίαν ἐν κόλπῳ, νεύοντι πρὸς ἄνεμον

10. Sita eſt igitur Carthago Noua in ſinu maris, qui media fere Hiſpaniae ora Africo

 Λίβα,

Λίβα, ὃ τὸ μὲν βάθος ἐστὶν ὡς εἴκοσι σταδίων, τὸ δὲ πλάτος ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὡς δέκα· λαμβάνει δὲ διάθεσιν λιμένος ὁ πᾶς κόλπος διὰ τοιαύτην αἰτίαν. νῆσος ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτοῦ κεῖται, βραχὺν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους εἴσπλουν εἰς αὐτὸν ἀπολείπουσα. ταύτης ἀποδεχομένης τὸ πελάγιον κῦμα, συμβαίνει, τὸν κόλπον ὅλον εὐδίαν ἴσχειν, πλὴν ἐφ' ὅσον οἱ Λίβες, καθ' ἑκάτερον τὸν εἴσπλουν παρεισπίπτοντες, κλύδωνας ἀποτελοῦσι. τῶν γε μὴν ἄλλων πνευμάτων ἀκλυδώνιστος ὢν τυγχάνει διὰ τὴν περιέχουσαν αὐτὸν ἤπειρον. ἐν δὲ τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου πρόκειται χερρονησίζον ὄρος, ἐφ' οὗ κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πόλιν, περιεχομένην θαλάττῃ μὲν ἀπ' ἀνατολῶν καὶ μεσημβρίας, ἀπὸ δὲ τῶν δύσεων λίμνῃ, προσεπιλαμβανούσῃ καὶ τοῦ πρὸς ἄρκτον μέρους· ὥστε τὸν λοιπὸν τόπον μέχρι τῆς ἐπὶ θάτερα θαλάττης, ὃς καὶ συνάπτει τὴν πόλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, μὴ πλέον ὑπάρχειν ἢ δυοῖν σταδίων. Ἡ δὲ πόλις αὐτὴ μεσόκοιλός ἐστι· κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ μεσημβρίας πλευρὰν ἐπίπεδον ἔχει τὴν ἀπὸ θαλάττης πρόσοδον· τὰ δὲ λοιπὰ περιέχεται λόφοις, δυσὶν μὲν ὀρεινοῖς καὶ τραχέσιν, ἄλλοις δὲ τρισὶ, πολὺ μὲν χθαμαλωτέροις, σπηλώδεσι δὲ καὶ δυσβάτοις, ὧν ὁ μὲν μέγιστος ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς αὐτῇ παράκειται, προτείνων εἰς θάλατταν, ἐφ' οὗ καθίδρυται νεὼς Ἀσκλη-

vento eſt oppoſitus, et bis mille quingentos paſſus introrſus porrectus in longum, dimidium fere eius ſpatii in oſtio ipſo patet. Sinus totus ſpeciem portus ob huiuſcemodi cauſſam praebet. huius in oſtio ſinus inſula eſt obiecta, quae intrantibus ipſum nauibus anguſtum vtraque ex parte aditum relinquit. quum autem fluctus ex alto venientes haec inſula excipiat, euenit, vt toto ſinu magna ſit tranquillitas: niſi quod Africi a latere vtroque intus penetrant, et fluctus cient. ad alios ventos quod attinet, motu et agitatione fluctuum caret, propter ambientem vndique continentem. Ab intimo ſinu mons ad inſtar peninſulae excurrit, in quo condita vrbs eſt: ab ortu ſolis a meridie cincta eſt mari, ab occaſu ſtagnum claudit, paullum etiam ad ſeptemtrionem fuſum, vt reliquum ſpatium ad mare, quod e regione eſt oppoſitum, (hoc iugum continenti oppidum coniungit;) ducentos et quinquaginta paſſus pateat non amplius. vrbs ipſa in medio humilis eſt et caua: ab eo latere, quod in meridiem eſt verſum, planum aditum venientibus a mari habet: cetera tumulis cinguntur, duobus montanis et aſperis, tribus multo depreſſioribus, verum cauernoſis et inacceſſis. eorum maximus ab oriente illi adiacet, ad mare pertinens, et ſuper hoc tumulo aedes Aeſculapio eſt

πιοῦ.

πιϰ. τϰτῳ δ᾽ ὁ ἀπὸ τῆς δύσεως ἀντίκειται, παραπλησίαν θέσιν ἔχων, ἐφ᾽ ϰ καὶ βασίλεια κατεσκευάσαι πολυτελῶς, ἅ φασιν Ἀσδρϰβαν ποιῆσαι, μοναρχικῆς ὀρεγόμενον ἐξϰσίας. αἱ δὲ λοιπαὶ ταῖς τῶν ἐλαττόνων βϰνῶν ὑπεροχαῖς τὸ πρὸς ἄρκτον αὐτῆς μέρος περιέχϰσι. καλεῖται δὲ τῶν τριῶν ὁ μὲν πρὸς ἀνατολὰς νεύων, Ἡφαίςϰ· τϰτῳ δ᾽ ὁ σύνεγγυς, Ἀλήτϰ· δοκεῖ δ᾽ ϰτος, εὑρετὴς γενόμενος τῶν ἀργυρείων μετάλλων, ἰσοθέων τετευχέναι τιμῶν. ὁ δὲ τρίτος προσαγορεύεται Κρόνϰ. συμβαίνει δὲ, τὴν λίμνην, τὴν παρακειμένην θαλάττῃ, σύῤῥϰν γεγονέναι χειροποιήτως, χάριν τῶν θαλαττϰργῶν. κατὰ δὲ τὴν τϰ διείργοντος αὐτὰς χείλϰς διακοπὴν γέφυρα κατεσκεύασαι, πρὸς τὸ καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ τὰς ἁμάξας ταύτῃ ποιεῖσθαι τὴν παρακομιδὴν τῶν ἐκ τῆς χώρας ἀναγκαίων.

11. Τοιαύτης δ᾽ ὑπαρχϰσης τῆς διαθέσεως τῶν τόπων, ἀσφαλίζεσθαι συνέβαινε τοῖς Ῥωμαίοις τὴν ςρατοπεδείαν κατὰ τὴν ἐντὸς ἐπιφάνειαν ἀκατασκεύως ὑπό τε τῆς λίμνης καὶ τῆς ἐπὶ θάτερα θαλάττης. τὸ δὲ μεταξὺ τϰτων διάςημα, τὸ συνάπτον τὴν πόλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, ἀχαράκωτον εἴασε κατὰ μέσην ὑπάρχον τὴν αὐτϰ ςρατοπεδείαν, εἴτε καὶ καταπλήξεως χάριν, εἴτε καὶ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ἁρμοζόμενος, ὅπως ἀνεμποδίςϰς ἔχῃ καὶ τὰς ἐξαγωγὰς καὶ τὰς ἀναχωρήσεις

confecrata. huic, qui ab occidente eft pofitus, fitum obtinet fimilem. in eo exftructa fuit regia, opus magnificum, cuius auctor dicitur fuiffe Afdrubal, qui ad monarchicum imperium viam affectauit. Supereft latus vrbis feptemtrionale, quod minorum collium obiectu clauditur. e tribus iftis, qui ad ortum folis vergit, Vulcani dicitur tumulus, proximus Aletae, quem fama eft propter inuenta argenti metalla diis immortalibus pares honores effe confecutum. tertium de Saturni nomine indigetant. Stagnum vrbi adiacens, vt mari coniungeretur et conflueret, in eorum gratiam, qui maria exercent, opus manufactum praeftat. Quo loco media inter ftagnum et mare lingula eft intercifa, pons ftratus eft ad ea, quae fuerint neceffaria, ex agris fiue iumentis fiue plauftris conuehenda.

11. Eiusmodi locorum natura quum effet, caftris Romanorum, qua introrfum vrbem verfus fpectant, hinc ftagnum, hinc prominens ab altera parte mare pro munimento fine vlla arte erant. ab interiecto inter haec fpatio, quod vrbem continenti iungit, eratque mediis ipfis caftris oppofitum, nullum obiecit vallum, fiue vt rei nouitate hoftem terreret, fiue facilitati confilii exfequendi confulens, vt et educere fuos e caftris, et eodem reducere fine impedimento poffet. Erat muro-

εἰς τὴν παρεμβολήν. ὁ δὲ περίβολος τῆς πόλεως οὐ πλεῖον εἴκοσι σταδίων ὑπῆρχε τὸ πρότερον (καί τοι γ᾽ οὐκ ἀγνοῶ, διότι πολλοῖς εἴρηται τετταράκοντα· τὸ δ᾽ ἐστὶ ψεῦδος. οὐ γὰρ ἐξ ἀκοῆς ἡμεῖς, ἀλλ᾽ αὐτόπται γεγονότες, μετ᾽ ἐπιστάσεως ἀποφαινόμεθα.) νῦν δὲ καὶ μᾶλλον ἔτι συνῄρηται. Πλὴν ὅγε Πόπλιος, συνάψαντος καὶ τοῦ στόλου πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν, ἐπεβάλλετο, συναθροίσας τὰ πλήθη παρακαλεῖν, οὐκ ἑτέροις τισὶ χρώμενος ἀπολογισμοῖς, ἀλλ᾽ οἷς ἐτύγχανε πεπεικὼς αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὸν κατὰ μέρος ἄρτι πεποιήμεθα λόγον. ἀποδείξας δὲ δυνατὴν οὖσαν τὴν ἐπιβολὴν, καὶ συγκεφαλαιωσάμενος τὴν ἐκ τοῦ κατορθώματος ἐλάττωσιν τῶν ὑπεναντίων, αὔξησιν δὲ τῶν σφετέρων πραγμάτων, λοιπὸν χρυσοῦς στεφάνους ἐπηγγείλατο τοῖς πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι, καὶ τὰς εἰθισμένας δωρεὰς τοῖς ἐπιφανῶς ἀνδραγαθήσασι· τὸ δὲ τελευταῖον, ἐξ ἀρχῆς ἔφη τὴν ἐπιβολὴν αὐτῷ ταύτην ὑποδεδειχέναι τὸν Ποσειδῶνα, παραστάντα κατὰ τὸν ὕπνον, καὶ φάναι, συνεργήσειν ἐπιφανῶς κατ᾽ αὐτὸν τὸν τῆς πράξεως καιρὸν οὕτως, ὥστε παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἐξ αὐτοῦ χρείαν ἐναργῆ γενέσθαι. τῶν δὲ κατὰ τὴν παράκλησιν λόγων ἅμα μὲν ἀπολογισμοῖς ἀκριβέσι μεμιγμένων, ἅμα δ᾽ ἐπαγγελίαις χρυσῶν στεφάνων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις θεοῦ προνοίᾳ,

rum ambitus ante haec tempora non maior duobus millibus paſſuum et quingentis. Etſi non fugit me, proditum a multis, eſſe eum circuitum paſſuum quinque millium. ſed hoc falſum eſt. neque enim ex auditu de eo pronuntiamus nos; verum poſtquam loca ipſi luſtrauimus et attente conſiderauimus: nunc vero etiam contractiore muro vrbs illa clauditur. Iam claſſis aduenerat ſane quam opportune, cum Publius concione aduocata milites hortari coepit. quam ad rem non aliis rationibus eſt vſus, quam illis, quibus ipſe inductus ita faciendum eſſe ſibi perſuaſerat, de quibus ſigillatim ante a nobis eſt dictum. Poſtquam poſſe perſici, quod aggrediebatur, demonſtraſſet, ſummatim etiam quantum ex eo damnum res hoſtium, quantum ſuae incrementum eſſent accepturae, diſſeruiſſet, ad haec militibus coronas aureas pronuntiaſſet, qui primi murum conſcendiſſent, nec non conſueta alia praemia, ſi quis inſignius pugnam capeſſiſſet: illud ad extremum adiecit, Neptunum iam inde a principio in ſomnis ſibi adſtitiſſe, atque huius incepti ſuſcipiendi conſilium ſuggeſſiſſe; pollicitum etiam, adeo manifeſto auxilium ſibi ipſum in articulo ipſo temporis laturum, vt adiuuantis numinis praeſentiam vniuerſus exercitus ſit agniturus. Quum eius adhortatio et rationes conſilii expoſitas accurate contineret, et pollicitationem aurearum coronarum, et ſuper haec

τελέως

τελέως μεγάλην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν παρίςαθαι συνέβαινε τοῖς νεανίσκοις.

12. Τῇ δ' ἐπαύριον κατὰ μὲν τὰς ἐκ τῆς θαλάττης τόπους περιςήσας ναῦς, παντοδαποῖς βέλεσιν ἐξηρτυμένας, καὶ δοὺς τὴν ἐπιτροπὴν Γαΐῳ, κατὰ δὲ γῆν τοὺς εὐρωςοτάτους τῶν ἀνδρῶν εἰς διχιλίους ὁμόσε τοῖς κλιμακοφόροις ἐπιςήσας, ἐνήρχετο τῆς πολιορκίας κατὰ τρίτην ὥραν. ὁ δὲ Μάγων, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς πόλεως, τὸ μὲν τῶν χιλίων σύνταγμα διελὼν, τοὺς μὲν ἡμίσεις ἐπὶ τῆς ἄκρας ἀπέλιπε, τοὺς δ' ἄλλους ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς λόφου παρενέβαλε, τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς εὐρωςοτάτους περὶ διχιλίους κατεσκευακὼς τοῖς ὑπάρχουσι κατὰ τὴν πόλιν ὅπλοις, ἐπέςησε κατὰ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὸν ἰσθμὸν καὶ τὴν τῶν πολεμίων ςρατοπεδείαν, τοῖς δὲ λοιποῖς παρήγγειλε, βοηθεῖν κατὰ δύναμιν πρὸς πάντα τὰ μέρη τοῦ τείχους. ἅμα δὲ τῷ τὸν Πόπλιον ταῖς σάλπιγξι διασημῆναι τὸν καιρὸν τῆς προσβολῆς, ἐξαφίησι τοὺς καθωπλισμένους ὁ Μάγων διὰ τῆς πύλης, πεπεισμένος, ὅτι καταπλήξεται τοὺς ὑπεναντίους, καὶ τὸ παράπαν ἀφελεῖται τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν. προσπεσόντων δὲ τούτων ἐῤῥωμένως τοῖς ἐκ τοῦ ςρατοπέδου κατὰ τὸν ἰσθμὸν παρατεταγμένοις, ἐγίγνετο μάχη λαμπρὰ καὶ παρακελευσμὸς ἐξ ἀμφοῖν ἐναγώνιος, τῶν μὲν ἐκ τοῦ ςρατοπέδου, τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως τοῖς ἰδίοις

omnia Dei prouidentiam: iuuenum animos ingens plane alacritas et impetus ad rem perficiendam inuasit.

12. Postero die Scipio, iussa classe, (quae omni telorum genere erat instructa, et C. Laelio fuerat commissa) vrbem a mari cingere, lectis praeterea duobus millibus fortissimorum militum, quibus praeceperat, vt communi opera cum iis, qui scalas gerebant, muros a terra inuaderent, oppugnationem Carthaginis hora tertia auspicatur. Mago, vrbis praefectus, cohorte illa millenaria diuisa, quingentos milites in arce relinquit, reliquos tumulo vrbis in orientem verso impositos in ordinem struit. oppidanorum valentissimos, ad duo millia hominum, iis armis, quae in vrbe erant, adornatos, ad eam portam collocat, quae ad dictum iugum et Romana castra ducebat. ceteros pro sua quemque virili ferre opem, et ad omnes moenium partes occurrere iubet. Simul classica imperatoris iussu ad praelium committendum incinuere, Mago armatos, qui ad portam stabant, emittit, persuasus, hosti se terrorem eo facto iniecturum, et, vt in irritum caderet eius inceptum, facturum. isti enimuero in Romanos, qui vallo egressi in iugo ordinati consederant, magna vi irruere, pugna atrox cieri, acres vtrimque adhortationes fieri: dum et qui erant in castris, et qui erant in vrbe suis clamore in-

ἑκατέρων ἐπιβοώντων. τῆς δὲ διὰ τῶν βοηθέντων ἐπικουρίας οὐχ ὁμοίας ὑπαρχούσης, διὰ τὸ τοῖς μὲν Καρχηδονίοις διὰ μιᾶς πύλης καὶ σχεδὸν ἀπὸ δυοῖν σταδίοιν γίγνεσθαι τὴν παρουσίαν, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἐκ χειρὸς καὶ κατὰ πολὺν τόπον, ἄνισος ἦν ἡ μάχη παρὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. ὁ γὰρ Πόπλιος ἑκὼν ἐπέστησε τοὺς αὐτοῦ παρ' αὐτὴν τὴν στρατοπεδείαν, χάριν τοῦ προκαλέσασθαι τοὺς πολεμίους πορρωτάτω, σαφῶς γινώσκων, ἐὰν διαφθείρῃ τούτους, ὄντας οἱονεὶ στόμα τοῦ κατὰ τὴν πόλιν πλήθους, ὅτι διατραπήσεται τὰ ὅλα, καὶ τὴν πύλην οὐκέτι τῶν ἔνδον οὐδεὶς ἐξιέναι θαῤῥήσει. οὐ μὴν ἀλλ' ἕως μέν τινος ἐφάμιλλον συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν μάχην, ὡς ἐξ ἀμφοῖν κατ' ἐκλογὴν τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν προκεκριμένων· τέλος δ' ἐξωθούμενοι τῷ βάρει διὰ τοὺς ἐκ τῆς παρεμβολῆς προσγιγνομένους, ἐτράπησαν οἱ παρὰ τῶν Καρχηδονίων. καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἐν τῷ τῆς μάχης καιρῷ διεφθάρησαν, καὶ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν· οἱ δὲ πλείους ἐν τῷ παραπίπτειν εἰς τὴν πύλην ὑπ' αὐτῶν ἠλοήθησαν. οὗ συμβαίνοντος, ὁ κατὰ τὴν πόλιν ὄχλος οὕτως ἐπτοήθη πᾶς, ὥστε καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν τειχῶν φεύγειν. παρ' ὀλίγον μὲν οὖν ἦλθον οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ συνεισπεσεῖν τότε μετὰ τῶν φευγόντων· οὐ μὴν ἀλλὰ τάς τε κλίμακας τῷ τείχει μετ' ἀσφαλείας προσήρεισαν.

genti animos addunt. Sed enim ſubſidiorum, quae identidem ſubmittebantur, par ratio non erat: quum Carthaginienſibus vnica exeundum eſſet porta, et paſſus CCL. conſiciendi, prius quam ad locum pugnae peruenirent; Romani e proximo et viis multis auxiliatum ſuis irent. praeterea hautquaquam par Poenis dimicatio erat. de induſtria namque Scipio ſuos non procul a caſtris ſtare voluerat, vt inimicos e ſpatio quam longiſſime ad pugnam alliceret. neque dubitabat dux Romanus, ſi iſtos perderet, qui vrbanae multitudinis velut mucro erant, ſummam omnium rerum confuſionem Carthagine futuram, neque auſurum quemquam oppidanorum, pedem porta efferre. Diu pugna neutro inclinata ſtetit, vtpote quum ex vtraque parte ſelectorum virorum flos dimicaret. impulſa tandem Carthaginienſium acies eorum velut pondere victa ceſſit, qui e Romanis caſtris ſubinde auxilio veniebant. Et multi quidem eorum in ipſo diſcrimine perierunt, aut in fuga; plures tamen irruentes in portam protriti conculcatique ſunt. quo caſu oppidanorum turba adeo eſt conſternata, vt etiam, qui muros conſcenderant, iis relictis fugerent. Non ſane multum abfuit, quin et Romani tum fugientibus permiſti in vrbem irrumperent: ſcalas certe muro ſine diſcrimine admotas firmarunt.

13. Ὁ δὲ Πόπλιος ἐδίδε μὲν αὑτὸν εἰς τὸν κίνδυνον, ἐποίει δὲ τῦτο κατὰ δύναμιν ἀσφαλῶς· εἶχε γὰρ μεθ' ἑαυτῦ τρεῖς ἄνδρας θυρεοφορῦντας, οἳ παρατιθέντες τὰς θυρεὰς, καὶ τὴν ἀπὸ τῦ τείχυς ἐπιφάνειαν σκεπάζοντες, ἀσφάλειαν αὐτῷ παρεσκεύαζον. διὸ παρὰ τὰ πλάγια καὶ τὰς ὑπερδεξίας τόπας ἐπιπαριὼν, μεγάλα συνεβάλλετο πρὸς τὴν χρείαν. ἅμα μὲν γὰρ ἑώρα τὸ γιγνόμενον, ἅμα δ' αὐτὸς ὑπὸ πάντων ὁρώμενος, ἐνειργάζετο προθυμίαν τοῖς ἀγωνιζομένοις. ἐξ ὗ συνέβαινε, μηδὲν ἐλλειπὲς γίγνεσθαι τῶν πρὸς τὸν κίνδυνον· ἀλλ' ὁπότε τι αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον ὁ καιρὸς ὑποδείξειε, πᾶν ἐκ χειρὸς ἀεὶ συνηργεῖτο πρὸς τὸ δέον. ὁρμησάντων δὲ ταῖς κλίμαξι περὶ τὴν ἀνάβασιν τῶν πρώτων τεθαῤῥηκότως, ὐχ ὕτω τὸ πλῆθος τῶν ἀμυνομένων ἐπικίνδυνον ἐποίει τὴν προσβολὴν, ὡς τὸ μέγεθος τῶν τειχῶν. διὸ καὶ μᾶλλον ἐπεῤῥώσθησαν οἱ κατὰ τὰ τείχη, θεωρῦντες τὴν δυχρηςίαν τῶν συμβαινόντων. ἔνιαι μὲν γὰρ συνετρίβοντο τῶν κλιμάκων, πολλῶν ἅμα διὰ τὸ μέγεθος συνεπιβαινόντων· ἐφ' αἷς δ' οἱ πρῶτοι προσβαίνοντες ἐσκοτῦντο διὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν, καὶ βραχείας προσδεόμενοι τῆς ἐκ τῶν ἀμυνομένων ἀντιπράξεως, ἐῤῥίπτουν σφᾶς αὐτὰς ἀπὸ τῶν κλιμάκων. ὅτε δὲ καὶ δοκὰς ἤ τι τοιῦτον ἐγχειρήσαιεν ἐπιῤῥί-

13. Ipse quoque Scipio periculis caput suum obiiciebat, non temere tamen, verum securitati suae quam maxime poterat fieri consulens. aderant enim illi armigeri tres, qui scutis oppositis, et aduersus tela e muris volantia eum protegentes, securitatem praestabant. itaque modo pugnantis aciei latera obiens, modo loca superiora conscendens, magnum ad victoriam momentum afferebat. quum enim simul quaecumque fiebant videret, simul ipse ab omnibus videretur: mira alacritate pugnantium animos incendebat. vnde etiam eueniebat, vt nihil quicquam eorum desideraretur, quae rem gerentibus vsui esse possent; sed statim vt praesens occasio aliquid faciendum esse ei suggesserat, omnes e vestigio imperata rite et ordine faciebant. Quum iam insigni audacia antesignani scalas conscenderent, nequaquam propugnantium muros ingens multitudo par periculum accedentibus creabat, vt ipsa moenium altitudo. quo impedimento vt tardatum impetum Romanorum vident, qui muros defendebant, maiorem in modum creuit illis animus. Scalarum enim aliae, quas propter magnitudinem suam plures simul ascendebant, onere ipso frangebantur: in aliis quum primis quibusque altitudo caliginem oculis offudisset, si minimus resistentium conatus accederet, praecipites de scalis se deiiciebant. quoties vero aut trabes, aut simile quid aliud e

πτειν ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων, ὁμοῦ πάντες ἀπεσύροντο καὶ κατεφέροντο πρὸς τὴν γῆν. οὐ μὴν ἀλλὰ τούτων ἀπαντωμένων, οὐδὲν ἱκανὸν ἦν πρὸς τὸ κωλύειν τὴν ἐπιφορὰν καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν Ῥωμαίων· ἀλλ' ἔτι καταφερομένων τῶν πρώτων, ἐπέβαινον οἱ συνεχεῖς ἐπὶ τὴν ἐκλείπουσαν ἀεὶ χώραν. ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας προβαινούσης, καὶ τῶν στρατιωτῶν τετριμμένων ὑπὸ τῆς κακοπαθείας, ἀνεκαλέσατο ταῖς σάλπιγξιν ὁ στρατηγὸς τοὺς προσβάλλοντας.

14. Οἱ μὲν οὖν ἔνδον περιχαρεῖς ἦσαν, ὡς ἀποτετριμμένοι τὸν κίνδυνον· ὁ δὲ Πόπλιος, προσδοκῶν ἤδη τὸν τῆς ἀναπώτεως καιρὸν, κατὰ μὲν τὴν λίμνην ἡτοίμασε πεντακοσίους ἄνδρας μετὰ κλιμάκων· κατὰ δὲ τὴν πύλην καὶ τὸν ἰσθμὸν νεαλεῖς ποιήσας τοὺς στρατιώτας, καὶ παρακαλέσας, προσανέδωκε κλίμακας πλείους τῶν πρότερον, ὥστε συνεχῶς πλήρεις γενέσθαι τὸ τεῖχος τῶν προσβαινόντων. ἅμα δὲ τῷ σημῆναι τὸ πολεμικὸν, καὶ προσθέντας τῷ τείχει τὰς κλίμακας προσβαίνειν κατὰ πάντα τὰ μέρη τεθαῤῥηκότως, μεγάλην συνέβαινε ταραχὴν καὶ διατροπὴν γίγνεσθαι τῶν ἔνδον. νομίζοντες γὰρ, ἀπολελύσθαι τῆς περιστάσεως, αὖθις ἀρχὴν ἑώρων λαμβάνοντα τὸν κίνδυνον ἐξ ἄλλης ὁρμῆς. ἅμα δὲ καὶ τῶν βελῶν αὐτοὺς ἤδη λιπόντων, καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἀπολωλότων εἰς

pinnis hostes immisissent in irruentes, simul omnes deuoluti in terram deferebantur. Haec incommoda etsi erant maxima: nulla tamen poterat esse tanta difficultas, quae irrumpentium Romanorum vim et impetum cohiberet; sed vix adhuc deiecti erant primi cum semper, vt quaeque statio erat deserta, proximi eam occupabant. Procedente iam die quum vexatione et malis miles Romanus esset confectus: signum receptui dare iussit imperator.

14. Oppidani enimuero laetitia tum gestire, vt qui omne iam periculum a se depulissent. At Scipio tempus illud expectans, quo aestus decederet, qua vergit vrbs in stagnum, armatos quingentos cum scalis praeparauerat: ad portam et illas fauces, vbi prius erat pugnatum, milites recentes in defessorum locum mittit. cunctos deinde adhortatus, scalas eis plures quam ante diuidit, vt corona inuadentium repleri vndique muri possent. Vt signum inuadendi est datum, et Romani scalis admotis intrepide omni ex parte moenia adoriebantur: ingens repente obsessos trepidatio et animi perturbatio incessit. nempe illi existimabant, omni se periculo esse defunctos, cum ecce recentia pericula, recens hostium impetus. simul quum et tela iam deficerent, et numerus occisorum, vt animos despondere,

ἀθυμίαν

ἀθυμίαν ἄγοντος, δυσχερῶς μὲν ἔφερον τὸ γιγνόμενον· ὁ μὴν ἀλλ' ἠμύνοντο δυνατῶς. κατὰ δὲ τὴν ἀκμὴν τοῦ διὰ τῶν κλιμάκων ἀγῶνος, ἤρχετο τὰ κατὰ τὴν ἄμπωτιν. καὶ τὰ μὲν ἄκρα τῆς λίμνης ἀπέλιπε τὸ ὕδωρ κατὰ βραχύ· διὰ δὲ τοῦ στόματος ὁ ῥοῦς εἰς τὴν συνεχῆ θάλατταν ἄθρους ἐφέρετο καὶ πολὺς, ὥστε τοῖς ἀπρονοήτως θεωμένοις ἄπιστον φαίνεσθαι τὸ γιγνόμενον. ὁ δὲ Πόπλιος, ἔχων ἑτοίμους τοὺς καθηγεμόνας, ἐμβαίνειν παρεκελεύετο καὶ θαῤῥεῖν τοὺς πρὸς τὴν χρείαν ταύτην ἡτοιμασμένους. καὶ γὰρ ἦν εὖ πεφυκὼς, εἰ καὶ πρὸς ἄλλο τι, πρὸς τὸ θάρσος ἐμβαλεῖν, καὶ συμπαθεῖς ποιῆσαι τοὺς παρακαλουμένους. τότε δὴ πειθαρχησάντων αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦ τέλματος ἁμιλλωμένων, ἅπαν τὸ στρατόπεδον ὑπέλαβε, μετά τινος θεοῦ προνοίας γίγνεσθαι τὸ συμβαῖνον. ἐξ οὗ καὶ μνησθέντες τῶν κατὰ τὸν Ποσειδῶ καὶ τῆς τοῦ Ποπλίου κατὰ τὴν παράκλησιν ἐπαγγελίας, ἐπὶ τοσοῦτον ταῖς ψυχαῖς παρωρμήθησαν, ὡς συμφράξαντες καὶ βιασάμενοι πρὸς τὴν πύλην, ἔξωθεν ἐπεχείρουν διακόπτειν τοῖς πελέκεσι καὶ ταῖς ἀξίναις τὰς θύρας. οἱ δὲ διὰ τῶν τελμάτων ἐγγίσαντες τῷ τείχει, καὶ καταλαβόντες ἐρήμους τὰς ἐπάλξεις, οὐ μόνον προσέθεσαν ἀσφαλῶς τὰς κλίμακας, ἀλλὰ καὶ κατέσχον ἀναβάντες ἀμαχητὶ τὸ τεῖχος· ἅτε τῶν ἔνδον

efficeret, tantum casum illi quidem aegerrime ferebant; ab hoste tamen, quod in ipsis foret, sese defendebant. Feruebat cum maxime certamen, quando coepit aestus decedere. et extrema quidem stagni paullatim aqua deserebat. per ostium vero sinus eadem conferta et cum impetu in continens mare ferebatur: vt, qui rerum naturae ignari cernerent, quod fiebat, demirari satis non possent. Publius paratos habens duces locorum peritos, stagnum ingredi et bono esse animo eos iubebat, quibus id negotii dederat. Plane si ad quicquam aliud, ad id certe egregie a natura fuit comparatus Scipio, vt fiduciam animis hominum ingeneraret. ac suos affectus in eos transfunderet, quos adhortabatur. Tunc igitur milite, sicut iussus erat, faciente, et per voraginem cunctis certatim pergentibus, diuina quadam prouidentia stagnum auferri exercitus vniuersus coepit credere. Iccirco redeuntes in memoriam eorum, quae de Neptuno audiuerant, et promissae eius opis a Scipione, cum eos adhortaretur, tanto sunt animorum impetu concitati, vt facta testudine irruerent in portam, et fores securibus ac dolabris extrinsecus effringere conarentur. qui per stagni vada ad moenia accesserant, et pinnas propugnatoribus vacuas inuenerant, non solum scalas nullo periculo admouerunt; sed etiam superato muro, nemine resistente, eum tenuerunt;

δον περισπωμένων μὲν περὶ τοὺς ἄλλους τόπους, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν ἰσθμὸν καὶ τὴν ταύτῃ πύλην· οὐδέποτε δ' ἂν ἐλπισάντων ἐγγίσαι τῷ τείχει τοὺς πολεμίους κατὰ τὸν τῆς λίμνης τόπον· τὸ δὲ πλεῖστον, ὑπὸ τῆς ἀτάκτου κραυγῆς καὶ τῆς συμμίκτου πολυοχλίας οὐ δυναμένων οὔτ' ἀκούειν, οὔτε συνορᾷν τῶν δεόντων οὐδέν.

15. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες τοῦ τείχους, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεπορεύοντο, κατὰ τὴν ἐφοδίαν ἐπισύροντες τοὺς πολεμίους, μεγάλα συμβαλλομένης αὐτοῖς τῆς ὁπλίσεως πρὸς τοῦτο τὸ γένος τῆς χρείας. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο πρὸς τὴν πύλην, οἱ μὲν καταβάντες διέκοπτον τοὺς μοχλοὺς, οἱ δ' ἔξωθεν εἰσέπιπτον, οἱ δὲ διὰ τῶν κλιμάκων βιαζόμενοι κατὰ τὸν ἰσθμὸν, ἤδη κρατοῦντες τῶν ἀμυνομένων, ἐπέβαινον ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις. Καὶ τέλος, τὰ μὲν τείχη τούτῳ τῷ τρόπῳ κατείληπτο· τὸν δὲ λόφον οἱ διὰ τῆς πύλης εἰσπορευόμενοι κατελάμβανον, τὸν πρὸς τὰς ἀνατολὰς, τρεψάμενοι τοὺς φυλάττοντας. ὁ δὲ Πόπλιος ἐπεὶ τοὺς εἰσεληλυθότας ἀξιόχρεως ὑπελάμβανεν εἶναι, τοὺς μὲν πλείστους ἐφῆκε, κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος, ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει, παραγγείλας κτείνειν τὸν παρατυχόντα, καὶ μηδενὸς φείδεσθαι, μηδὲ πρὸς τὰς ὠφελείας ὁρμᾷν, μέχρι ἂν ἀποδοθῇ τὸ σύνθημα. Ποιεῖν

quippe quod aliis in locis obſeſſi occupabantur, maxime autem circa fauces et eo ferentem portam: quum praeſertim ea cuncti perſuaſione eſſent imbuti, quaſi numquam a parte ſtagno proxima foret hoſtis appropinquaturus. adde quod prae incompoſito clamore, et turbae promiſcuae concurſu, neque audire neque cernere quicquam eorum, quae in rem eſſent, poterant.

15. Romani, vt in ſua poteſtate muros habuerunt, principio per moenia ipſa diſcurrunt, hac circuitione hoſtem a ſtationibus attrahentes. quam ad rem magno ipſis vſui erat genus ipſum Romanorum armorum. Vbi ad portam ventum, deſcenderunt iſti quidem, et vectes refregerunt; at qui foris erant, facta irruptione ſunt ingreſſi. qui autem a regione iſthmi per ſcalas eniti contendebant, quum ſuperſtantes armatos iam viciſſent, pinnas murorum inuaſerunt. Ac moenia quidem hoc pacto Rom. tandem occuparunt: tumulum vero illum in orientem verſum ceperunt, praeſidio fugato, qui per portam irruperant. Pub. Scipio vbi iam numero ſuorum, qui oppidum erant ingreſſi, coepit fidere, partem eorum maximam (vti mos eſt Romanorum) in oppidanos immiſit: dato praecepto, vt in quoſcumque incidiſſent, omnes occiderent, nemini parcerent, neue ad praedandum prius ſe conuerterent, quam eſſet datum ſignum. Equidem Ro-

δέ μοι δοκοῦσι τοῦτο καταπλήξεως χάριν. διὸ καὶ πολλάκις ἰδεῖν ἐστιν ἐν ταῖς τῶν Ῥωμαίων καταλήψεσι τῶν πόλεων, οὐ μόνους τοὺς ἀνθρώπους πεφονευμένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κύνας δεδιχοτομένους, καὶ τῶν ἄλλων ζώων μέλη παρακεκομμένα. τότε δὲ καὶ τελέως πολὺ τὸ τοιοῦτον ἦν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατειλημμένων. αὐτὸς δὲ περὶ χιλίους ἔχων, ὥρμησε πρὸς τὴν ἄκραν. ἐγγίσαντος δ' αὐτοῦ, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλλετο Μάγων ἀμύνεσθαι· μετὰ δὲ ταῦτα συννοήσας, βεβαίως ἤδη κατειλημμένην τὴν πόλιν, διεπέμψατο περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς αὑτοῦ, καὶ παρέδωκε τὴν ἄκραν. οὗ γενομένου, καὶ τοῦ συνθήματος ἀποδοθέντος, τοῦ μὲν φονεύειν ἀπέστησαν, ὥρμησαν δὲ πρὸς τὰς ἁρπαγάς. ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς, οἱ μὲν ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς ἔμενον, οἷς ἦν οὕτω διατεταγμένον· μετὰ δὲ τῶν χιλίων ὁ στρατηγὸς ἐπὶ τῆς ἄκρας ηὐλίσθη, τοὺς δὲ λοιποὺς διὰ τῶν χιλιάρχων ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐκκαλεσάμενος, ἐπέταξε, συναθροίσαντας εἰς τὴν ἀγορὰν τὰ διηρπασμένα κατὰ σημαίας, ἐπὶ τούτων κοιτάζεσθαι. τοὺς δὲ γροσφομάχους ἐκ τῆς παρεμβολῆς καλέσας, ἐπὶ τὸν λόφον ἐπέστησε, τὸν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν. Καὶ τῆς μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Καρχηδόνος τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένοντο κύριοι Ῥωμαῖοι.

16. Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἀθροισθείσης εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς τε τῶν

manos hoc facere existimo, vt nomen Romanum terrori sit omnibus. propterea saepenumero cernere est, quoties capitur ab ipsis vrbs aliqua, non homines dumtaxat occisos, sed etiam canes bifariam dissectos, et reliquorum animantium membra abscissa. qua consuetudine tunc vel maxime sunt vsi, propter ingentem captorum numerum. Ipse, mille circiter armatorum manum secum habens, ad arcem ducit. quem vt vidit accedentem Mago, conatus primo vim vi repellere, mox cogitans, plane iam in hostium potestatem vrbem esse, missis, qui de sua impunitate agerent, arcem dedidit. Secundum haec datur a Scipione signum, et milites, caedibus finem facientes, ad diripiendam vrbem se conuertunt. Orta deinde nocte, pars exercitus, cui ita fuerat praeceptum, in castris mansit; imperator cum suis mille in arce noctem egit, reliquis, per Tribunos e domibus euocatis, praecepit, vt singulae cohortes omnem praedam in forum congererent, et ad ea, quae essent comportata, nocturnam stationem agerent. velites excitos e vallo in orientali tumulo stare iussit. Et Carthagine quidem, quae in Hispania est, hoc modo sunt potiti Romani.

16. Postridie eius diei, quum essent congestae in forum et

στρατευομένων παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις ἀποσκευῆς, καὶ τῆς τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἐργασικῶν κατασκευῆς, ταῦτα μὲν ἐμέριζον οἱ χιλίαρχοι τοῖς ἰδίοις στρατοπέδοις κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος. Ἔστι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις τοιαύτη τις ἡ περὶ τὰς τῶν πόλεων καταλήψεις οἰκονομία. ποτὲ μὲν γὰρ ἑκάστης ἡμέρας πρὸς τὴν πρᾶξιν ἀπομερίζονται τὰ τῶν ἀνδρῶν κατὰ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ποτὲ δὲ κατὰ σημαίας μερίζουσιν αὐτούς· οὐδέποτε δὲ πλείους ἀποτάττονται πρὸς τοῦτο τῶν ἡμίσεων· οἱ δὲ λοιποὶ μένοντες κατὰ τὰς τάξεις ἐφεδρεύουσι, ποτὲ μὲν ἐκτὸς τῆς πόλεως, ποτὲ δὲ πάλιν ἐντὸς ἀεὶ πρὸς τὸ δεικνύειν. Τῆς δὲ δυνάμεως διῃρημένης αὐτοῖς κατὰ μὲν τὸ πλεῖον εἰς δύο στρατόπεδα Ῥωμαϊκὰ, καὶ δύο τῶν συμμάχων, τότε δὲ καὶ σπανίως ἀθροιζομένων ὁμοῦ τῶν τεττάρων, πάντες οἱ πρὸς τὴν ἁρπαγὴν ἀπομερισθέντες ἀναφέρουσι τὰς ὠφελείας, ἕκαστοι τοῖς ἑαυτῶν στρατοπέδοις· κἄπειτα πραθέντων τούτων, οἱ χιλίαρχοι διανέμουσι πᾶσιν ἴσον, οὐ μόνον τοῖς μείνασιν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὰς σκηνὰς φυλάττουσι, τοῖς τε ἀῤῥωστοῦσι, καὶ τοῖς ἐπί τινα λειτουργίαν ἀπεσταλμένοις. περὶ δὲ τοῦ μηδένα νοσφίζεσθαι μηδὲν τῶν ἐκ τῆς διαρπαγῆς, ἀλλὰ τηρεῖν τὴν πίστιν κατὰ τὸν ὅρκον, ὀμνύουσι πάντες, ὅταν ἀθροισθῶσι πρῶτον εἰς

eorum, qui Carthaginiensibus militabant, sarcinae, et omnis supellex, qua ciuium, qua opificum, ea omnia Tribuni militum suis legionibus pro more militiae Romanae diuiserunt. Romani, quoties vrbs aliqua ab ipsis capitur, id negotium sic administrant. Solent diebus singulis ad rem gerendam viros idoneos pro loci magnitudine, interdum ex vniuersis legionibus seligere, interdum per signa et manipulos partitionem instituere: numquam autem plures dimidia parte eam ad rem assignant. ceteri in suis ordinibus manentes, in subsidiis stant, alias extra, alias intra muros, prout indicati periculi ratio postulauerit. Iam quum vniuersae copiae vt plurimum sint eis diuisae in legiones duas Romanas, et paria sociorum auxilia, interdum quatuor legiones (etsi id fit rarius) simul habeant: omnes, qui ad diripiendam vrbem fuerunt selecti, praedam vniuersam ad suas quique legiones referunt. qua vendita, Tribuni deinde aequis portionibus inter omnes pecuniam diuidunt. et habetur ratio non eorum tantum, qui in subsidiis manserunt, sed et illorum, qui tentoria custodierunt, item aegrotorum, et si qui ad muneris alicuius curationem fuerint alio missi. Quod autem nihil quicquam a praeda sint auersuri, sed fidem seruaturi, prout iureiurando sint obstricti, id vero cuncti iurant, quando primum in expeditionem profecturi conue-

τὴν παρεμβολὴν, ἐξιέναι μέλλουτες εἰς τὴν πολεμίαν. ὑπὲρ τούτου δὲ τοῦ μέρους εἴρηται πρότερον ἡμῖν διὰ πλειόνων ἐν τοῖς περὶ πολιτείας. λοιπὸν, ὅταν οἱ μὲν ἡμίσεις τράπωνται πρὸς τὰς ἁρπαγὰς, οἱ δὲ ἡμίσεις διαφυλάττοντες τὰς τάξεις ἐφεδρεύωσι τούτοις, οὐδέποτε κινδυνεύει Ῥωμαίοις τὰ ὅλα διὰ πλεονεξίαν. τῆς γὰρ ἐλπίδος τῆς κατὰ τὴν ὠφέλειαν οὐκ ἀπιστουμένης ἀλλήλοις, ἀλλ' ἑστηκυίας ἐπὶ τοῖς μένουσι κατὰ τῆς ἐφεδρείας καὶ τοῖς διαρπάζουσιν, οὐδεὶς ἀπολείπει τὰς τάξεις· ὃ μάλιστα τοὺς ἄλλους εἴωθε βλάπτειν.

17. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων κακοπαθοῦσι καὶ κινδυνεύουσι τοῦ κέρδους ἕνεκεν· φανερὸν, ὡς, ὅταν ὁ καιρὸς οὗτος ὑποπέσῃ, δυσχερῶς εἰκὸς ἀπέχεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἐφεδρείαις ἢ στρατοπεδείαις ἀπολειπομένους, διὰ τὸ παρὰ τοῖς πλείστοις πᾶν τὸ ληφθὲν εἶναι τοῦ κυριεύσαντος. καὶ γὰρ ἂν ὅλως μόναρχος ἢ στρατηγὸς καὶ ἐπιμελῶς ἀναφέρειν εἰς τὸ κοινὸν ἐπιτάξῃ τὰς ὠφελείας, ὅμως τὰ δυνατὰ κρύπτεσθαι πάντες ἴδια νομίζουσι. διὸ τῶν πολλῶν ὁρμώντων ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος, οὐ δυνάμενοι κρατεῖν, κινδυνεύουσι τοῖς ὅλοις. καὶ πολλοὶ δή τινες, κατορθώσαντες τὰς ἐπιβολὰς, καὶ ποτὲ μὲν ἐπιπεσόντες ταῖς τῶν πολεμίων παρεμβολαῖς, ποτὲ δὲ καταλαβόμενοι πόλεις, οὐ μόνον ἐξέπεσον,

niunt in castra: qua de re dicta sunt nobis plura, cum de eius reip. institutis ageremus. Quum igitur hoc modo pars dimidia intendat praedae, dimidia seruatis ordinibus praesto sit in subsidium diripientibus: numquam accidit, vt propter lucri cupiditatem in discrimen rerum omnium perueniant Romani. Quoniam enim de consequenda praeda non diffidunt sibi inuicem, sed spem certam habent ac stabilem, aequam eius portionem habituros, et eos, qui in subsidiis manserint, et eos, qui praedati fuerint: nemo ordines deserit, quae res saepe aliis noxam parit.

17. Nimirum ita est: plerique mortalium et aerumnas perferunt, et periculis sese obiiciunt, spe lucri cuiusdam. ex quo, vt facile quiuis intelligit, quoties occasio parandi lucri datur, aegre omnino ab illo se abstinere par est eos, qui in subsidiis aut castris relinquuntur, propterea quod moribus populorum fere omnium receptum, vt ei cedat praeda, qui cepit. quia etiam, si vel rex aliquis, vel dux exercitus, praedam omnem in commune afferri serio iusserit, omnes tamen, quae possunt occuli, ea sibi ducunt esse propria. vnde fit, vt quum reprimi hic omnium impetus ad lucrum consectandum nequeat, etiam de sua salute vniuersi exercitus periclitentur. Saepe igitur multis accidit, vt ex animi sententia confectis, quae destinauerant, quum modo in hostium castra irrupissent,

πεσον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις ἐσφάλησαν, παρ' οὐδὲν ἢ τὴν προειρημένην αἰτίαν. Διὸ δεῖ περὶ μηδὲν οὕτω σπουδάζειν καὶ προνοεῖσθαι τοὺς ἡγουμένους, ὡς περὶ τοῦτο τὸ μέρος, ἵνα, καθ' ὅσον ἐςὶ δυνατὸν, ὑπάρχῃ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐλπὶς, ὡς ἐξ ἴσου πᾶσι τῆς ὠφελείας οὔσης, ἐὰν τις ὑποπίπτῃ τοιοῦτος καιρός. Πλὴν οἱ μὲν χιλίαρχοι τότε περὶ τὴν τῶν λαφύρων ἦσαν οἰκονομίαν· ὁ δὲ ςρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἐπεὶ συνήχθη τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, ὃ συνέβη γενέσθαι μικρῷ λειπόντων μυρίων, συνέταξε, χωρισθῆναι πρῶτον μὲν τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, καὶ τὰ τούτων τέκνα, δεύτερον δὲ τοὺς χειροτέχνας. γενομένου δὲ τούτου, τοὺς μὲν πολιτικοὺς παρακαλέσας εὐνοεῖν Ῥωμαίοις, καὶ μνημονεύειν τῆς εὐεργεσίας, ἀπέλυσε πάντας ἐπὶ τὰς ἰδίας οἰκήσεις. οὗτοι μὲν οὖν ἅμα δακρύοντες καὶ χαίροντες ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς σωτηρίας, προσκυνήσαντες τὸν ςρατηγὸν διελύθησαν. τοῖς δὲ χειροτέχναις κατὰ τὸ παρὸν εἶπε, διότι δημόσιοι τῆς Ῥώμης εἰσί· παρασχομένοις δὲ τὴν εὔνοιαν καὶ προθυμίαν ἑκάςοις, κατὰ τὰς αὐτῶν τέχνας, ἐπηγγείλατο τὴν ἐλευθερίαν, κατὰ νοῦν χωρήσαντος τοῦ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πολέμου. καὶ τούτους μὲν ἀπογράφεσθαι προσέταξε πρὸς τὸν ταμίαν, συςήσας Ῥωμαϊκὸν ἐπιμελητὴν κατὰ τριά-

modo vrbes aliquas occupassent, non solum inde extruderentur; sed etiam totius rei fortuna aduersa fungerentur: cuius mali caussa erat nulla alia, nisi illa, quam dixi. Hoc vnum igitur, vt si quid aliud, summo studio et cura prouideant duces exercituum, vt quoad eius fieri potest spes certa omnium animis sit insita, si qua praedandi extiterit occasio, aequis partibus inter omnes praedam iri diuisum. Vt ad Romanum imperatorem redeam, dum Tribuni militum praedae tribuendae prouinciam administrant, ipse e captiuorum turba, in vnum congregata, (et erant non multo pauciores capti decem millibus) ciues primo vtriusque sexus segregari iubet cum liberis ipsorum, deinde opifices. secundum haec, ciues adhortatus, vt populo Rom. amici esse vellent, et beneficii meminisse, domum quemque suam omnes dimisit. qui tam inopinatae salutis potiti, prae gaudio lacrymantes, imperatorem venerati ab eo discesserunt. opificibus in praesentia edixit, publicos eos esse populi Romani. quodsi in ministeriis earum artium, quas singuli eorum tenerent, beneuole et enixe operam nauassent, post confectum feliciter bellum cum Carthaginiensibus libertatem ipsis promisit. his imperauit, vt nomina apud quaestorem profiterentur, et quum eorum numerus esset ad duo millia, diuisis per tricenos, curatorem vnum cuique manui im-

κοντα· τὸ γὰρ πᾶν πλῆθος ἐγένετο τέτων περὶ δισχιλίες. ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν αἰχμαλώτων ἐκλέξας τὲς εὐρωστοτάτες, καὶ τοῖς εἴδεσι καὶ ταῖς ἡλικίαις ἀκμαιοτάτες, προσέμιξε τοῖς αὐτῦ πληρώμασι, καὶ ποιήσας ἡμιολίες τὲς πάντας ἢ πρόσθεν, συνεπλήρωσε καὶ τὰς αἰχμαλώτες νῆας· ὥστε τὲς ἄνδρας ἑκάστῳ σκάφει βραχύ τι λείπειν τῦ διπλασίες εἶναι τὲς ὑπάρχοντας τῶν προγενομένων. αἱ μὲν γὰρ αἰχμάλωτοι νῆες ἅμ' ὀκτωκαίδεκα τὸν ἀριθμὸν, αἱ δ' ἐξ ἀρχῆς πέντε καὶ τριάκοντα. παραπλησίως δὲ καὶ τέτοις ἐπηγγείλατο τὴν ἐλευθερίαν, παρακαλέσας τὴν αὐτῶν εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, ἐπειδὰν κρατήσωσι τῷ πολέμῳ τῶν Καρχηδονίων. τῦτον δὲ χειρίσας τὸν τρόπον τὰ κατὰ τὲς αἰχμαλώτες, μεγάλην μὲν εὔνοιαν καὶ πίστιν ἐνειργάσατο τοῖς πολιτικοῖς καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὰ κοινὰ πράγματα, μεγάλην δὲ προθυμίαν τοῖς χειροτέχναις διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας· ἡμιόλιον δὲ ποιήσας τὸ ναυτικὸν ἐκ τῦ καιρῦ διὰ τὴν αὐτῦ πρόνοιαν.

18. Μετὰ δὲ ταῦτα Μάγωνα καὶ τὲς ἅμα τέτῳ Καρχηδονίες ἐχώριζε. δύο μὲν γὰρ ἦσαν κατειλημμένοι τῶν ἐκ τῆς Γερεσίας, πέντε δὲ καὶ δέκα τῶν ἐκ τῆς Συγκλήτε. καὶ τέτες μὲν συνέστησε Γαΐῳ Λαιλίῳ, συντάξας, τὴν ἁρμόζεσαν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι τῶν ἀνδρῶν. ἐπὶ δὲ τέτοις τὲς ὁμήρες προσεκαλέσατο,

posuit. e cetera multitudine selectos robustissimos quosque specie corporis, et aetatis florentissimae in classem ad supplementum remigum dedit. ita nautarum, quos prius habebat, numero sesquialtera portione amplificato, quum naues quoque captiuas instruxisset, repertum est in singulis fere nauibus alterum tantum classicorum, atque prius erat. captiuas siquidem naues armauit decem et octo: habebat autem prius quinque et triginta. pariter autem etiam his spem libertatis fecit, vbi Romani Carthaginienses debellassent, si eorum opera fideli et prompta respublica esset vsa. Et Scipio quidem erga captiuos ita se gerens, tum animos ciuium illexit, vt et priuatim sibi et publice populo Romano bene cuperent, ac fidem seruatam vellent, tum ipsos opifices, spe libertatis ostensa, promptos ad omnia atque alacres reddidit. copiarum quoque nauticarum numerum, ea occasione singulari prudentia vsus, sesquialtero auxit.

18. Secundum haec Magonem e captiuorum turba segregauit, et Carthaginienses reliquos, qui cum ipso erant. duo namque e Senioribus Carthaginiensium inter captiuos fuere, e consilio autem publico quindecim. hos C. Laelio tradidit, et vt curam ipsorum quantam par erat haberet, praecepit. Obsides postea ad se

πλείες ὄντες τῶν τριακοσίων. καὶ τὲς μὲν παῖδας καθ' ἕνα προσαγόμενος καὶ καταψήσας, θαῤῥεῖν ἐκέλευε, διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπόψονται τὲς αὐτῶν γονεῖς. τὲς δὲ λοιπὲς ὁμῦ παρεκάλεσε πάντας θαῤῥεῖν, καὶ γράφειν αὐτὲς εἰς τὰς ἰδίας πόλεις πρὸς τὲς αὐτῶν ἀναγκαίες, πρῶτον μὲν, ὅτι σώζονται καὶ καλῶς αὐτοῖς ἐςι, δεύτερον δὲ, διότι θέλεσι Ῥωμαῖοι πάντας αὐτὲς εἰς τὴν οἰκείαν ἀποκαταςῆσαι μετ' ἀσφαλείας, ἑλομένων τῶν ἀναγκαίων σφίσι τὴν πρὸς Ῥωμαίες συμμαχίαν. ταῦτα δ' εἰπὼν, καὶ παρεσκευακὼς πρότερον ἐκ τῶν λαφύρων τὰ λυσιτελέςερα πρὸς τὴν ἐπίνοιαν, τότε κατὰ γένη καὶ καθ' ἡλικίαν ἑκάςοις ἐδωρεῖτο τὰ πρέποντα· ταῖς μὲν παισὶ * κόνες καὶ ψέλια, τοῖς δὲ νεανίσκοις ῥάμβας καὶ μαχαίρας. Ἐκ δὲ τῶν αἰχμαλωτίδων τῆς Μανδονίε γυναικὸς, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἀνδοβάλε, τῦ τῶν Ἰλεργητῶν βασιλέως, προσπεσέσης αὐτῷ καὶ δεομένης μετὰ δακρύων, ἐπιςροφὴν ποιήσασθαι τῆς αὐτῶν εὐσχημοσύνης ἀμείνω Καρχηδονίων· συμπαθὴς γενόμενος εἴρετο, τί λείπει τῶν ἐπιτηδείων αὐτοῖς· καὶ γὰρ ἦν ἡ γυνὴ πρεσβυτέρα, καί τινα προσασίαν ἀξιωματικὴν ἐπιφαίνεσα. τῆς δὲ κατασιωπώσης, ἐκάλει τὲς πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γυναικῶν ἀποτεταγμένες. ὧν παραγενομένων, καὶ διασαφέν-

vocauit, qui plures erant trecentis. ibi tunc Scipio puerorum vnumquemque nominatim appellare, blanditiis demulcere, bono animo vt essent, iubere: fore namque cis dies paucos, vt parentes suos viderent. ceteris in commune praecepit, bonum haberent animum, et ad suos quisque in patriam literas darent, quibus facerent eos certiores, primum saluos esse se et commode haberi, deinde constituisse Romanos, domos suas quemque ipsorum remittere, si modo vellent sui necessarii societatem populi Romani amplecti. Haec locutus, quum iam ante e spoliis selecta quaedam praeparasset, quae ad praesens institutum conducibiliora videbantur, conuenientia vnicuique pro sexu aut aetate munuscula diuisit, puellis icunculas et armillas, adolescentibus, rhambas, (genus est pugionis aut ensis) et gladios. Inter haec quum e media captiuorum turba mulier, quae Mandonii vxor erat, cui frater Indibilis, Ilergetum regulus, flens ad pedes imperatoris procubuisset, obtestans, vt decoris matronalis maiorem curam haberet, quam habuissent Carthaginienses: Scipio miseratione tactus, ecquid ipsis eorum, quae essent necessaria, deesset, interrogat. erat enim mulier magno natu, et speciem dignitatis cuiusdam et maiestatis prae se ferebat. tacente ipsa, imperator eos vocat, quibus foeminarum custodia fuerat a Poenis

των.

των, ὅτι πάντα τὰ δέοντα δαψιλῶς αὐταῖς Καρχηδόνιοι παρεσκεύαζον, πάλιν ὁμοίως ἀψαμένης αὐτȣ͂ τῶν γονάτων τῆς γυναικὸς, καὶ τὸν αὐτὸν εἰπȣ́σης λόγον, μᾶλλον ἔτι διαπορήσας ὁ Πόπλιος, καί τινα λαβὼν ἔννοιαν, ὡς ὀλιγωρȣ́ντων, καὶ ψευδῶς πρὸς τὸ παρὸν ἀποφαινομένων τῶν πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν ἀποτεταγμένων, θαῤῥεῖν ἐκέλευε τὰς γυναῖκας· αὐτὸς γὰρ ἑτέρȣς ἐπιστήσειν τȣ̀ς φροντιȣ͂ντας, ἵνα μηδὲν αὐτὰς ἐλλείπει τῶν ἐπιτηδείων. ἡ δ' ἐπισχȣ͂σα μικρὸν, ȣ̓κ ὀρθῶς, ἔφη, στρατηγὲ, τȣ̀ς ἡμετέρȣς ἐκδέχῃ λόγȣς, εἰ νομίζεις, ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς γαστρὸς δεῖσθαί σȣ νῦν. καὶ τότε λαβὼν ὁ Πόπλιος ἐν νῷ τὸ βȣ́λημα τῆς γυναικὸς, καὶ θεωρῶν ὑπὸ τὴν ὄψιν τὴν ἀκμὴν τῶν Ἀνδοβȣ́λȣ θυγατέρων, καὶ πλειόνων ἄλλων δυναστῶν, ἠναγκάσθη δακρῦσαι, τῆς γυναικὸς ἐν ὀλίγῳ τὴν τῆς περιστάσεως ἔμφασιν ὑποδεικνυȣ́σης. διὸ δὴ καὶ τότε φανερὸς γενόμενος, ὅτι συνῆκε τὸ ῥηθὲν, καὶ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς, θαῤῥεῖν αὐτήν τε ταύτην ἐκέλευε, καὶ τὰς ἄλλας ὁμοίως· ποιήσεσθαι γὰρ πρόνοιαν ὡς ἰδίων ἀδελφῶν καὶ τέκνων, συστήσεσθαι δὲ καὶ πρὸς τὴν τȣ́των ἐπιμέλειαν ἀκολȣ́θως τοῖς προειρημένοις πιστȣ̀ς ἄνδρας.

19. Μετὰ ταῦτα παρεδίδȣ τοῖς ταμίαις τὰ χρήματα, ὅσα δημόσια κατελήφθη τῶν Καρχηδονίων. ἦν δὲ ταῦτα πλείω

demandata. adſunt cuſtodes, et Poenos, quae poſtularet vſus, liberaliter iis ſuppeditasſe, confirmant. Mulier ad genua Scipionis iterum manus porrigere, et preces repetere easdem. ille impenſius etiam mirari, quid rei eſſet. quumque ita ſecum ſtatueret, negligenter officio fungi, et fingere falſa pro tempore eos, qui illi curationi fuerant praefecti; bonum babere animum foeminas iubet: aliis enim ſe negotium daturum, ne quid ipſis ad victum aut cultum deeſſet. Tu vero imperator, excipit illa poſt breue ſilentium, verba noſtra non capis recte, ſi abdominis gratia tibi nunc ſupplicare nos putas. Tum enimuero, quid ſibi mulier vellet, ſubolere coepit Scipioni. qui Indibilis filias et plurimorum aliorum regulorum, ſimul aetate ac forma florentes, oculis ſuis ſubiectas intuens, lacrimas tenere non potuit, vbi mulier ſuae ſortis calamitatem verbo innuiſſet. tum igitur mentem ipſius perſpectam ſibi ſignificans, ſupplicis dextram prehendit, et cum ipſam, tum alias omnes bene ſperare iubet: ſibi ipſas non ſecus ac ſorores aut natas fore curae, et quemadmodum iam eſſet pollicitus, fidos homines ſe ad id deiecturum, quibus cuſtodiam ipſarum delegaret.

19. Secundum haec quicquid publicae pecuniae fuerat captum, id Scipio quaeſtoribus adnumerauit. atque ea ta-

τῶν ἑξακοσίων ταλάντων· ὥστε προστεθέντων τούτων, οἷς παρῆν αὐτὸς ἐκ Ῥώμης ἔχων τετρακοσίοις, τὴν ὅλην παράθεσιν αὐτῶν γενέσθαι τῆς χορηγίας πλείω τῶν χιλίων. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον νεανίσκοι τινὲς τῶν Ῥωμαίων, ἐπιτυχόντες παρθένῳ, κατὰ τὴν ἀκμὴν καὶ κατὰ τὸ κάλλος διαφερούσῃ τῶν ἄλλων γυναικῶν, καὶ συνιδόντες, φιλογύνην ὄντα τὸν Πόπλιον, ἧκον αὐτὴν ἄγοντες, καὶ παραστήσαντες ἔφασκον, αὐτῷ δωρεῖσθαι τὴν κόρην. ὁ δὲ καταπλαγεὶς, καὶ θαυμάσας τὸ κάλλος, ἰδιώτης μὲν ὢν, οὐδεμίαν ἥδιον ἂν, ἔφη, δέξασθαι ταύτης τῆς δωρεᾶς· στρατηγὸς δ' ὑπάρχων, οὐδ' ὁποίαν ἂν ἧττον· ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τοῦτ' αἰνιττόμενος διὰ τῆς ἀποφάσεως, διότι κατὰ μὲν τὰς ἀναπαύσεις ἐνίοτε καὶ ῥᾳθυμίας ἐν τῷ ζῆν ἡδείας τοῖς νέοις ἀπολαύσεις τὰ τοιαῦτα παρέχεται καὶ διατριβάς· ἐν δὲ τοῖς τοῦ πράττειν καιροῖς μέγιστα γίγνεται καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν ἐμπόδια τοῖς χρωμένοις. τοῖς μὲν οὖν νεανίσκοις, ἔφη, χάριν ἔχειν· τὸν δὲ τῆς παρθένου πατέρα καλέσας, καὶ δοὺς αὐτῷ ταύτην ἐκ χειρὸς, ἐκέλευε συνοικίζειν, ὅτῳ ἂν προαιρῆται τῶν πολιτῶν. δι' ὧν καὶ τὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τὰ τῆς μετριότητος ἐμφαίνων, μεγάλην ἀποδοχὴν ἐνειργάζετο τοῖς ὑποταττομένοις. Ταῦτα δὲ διοικησάμενος, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν αἰχμαλώτων παραδοὺς τοῖς

lentorum sexcentorum summam superabat. quae summa vt quadringentis illis talentis fuit adiecta, quae ipse Roma attulerat, vniuersus repositae pecuniae ad vsum belli numerus talentorum mille est effectus. Eodem quoque tempore iuuenes quidam Romani, virginem nacti, et aetatis flore, et formae bonitate ceteris mulieribus longe praestantem, qui non ignorarent, Scipionem natura mulierosum esse, puellam ad ipsum adducunt, atque in conspectu illius sistunt, et hanc se illi donare muneri dicunt. Scipio miraculo pulchritudinis attonitus, ego vero, inquit, nec si priuatus viuerem, poteram accipere munus vllum aliud magis gratum, neque nunc imperator vllum aliud minus gratum: hoc nimirum dicto, vt mihi videtur, innuens, eiusmodi res per quietem quidem interdum, et quoties frui ludo aetatis iuuat, suaues iuuenibus oblectationes praebere et curarum leuamenta; easdem vero, si quis per agendi tempora iis vtatur, et corpori et animo maxima afferre impedimenta. Igitur magnas ille quidem iuuenibus se habere gratias dixit: ceterum virginis patre accito, e vestigio suam ei filiam tradidit, iubens, vt, cui vellet cumque ciuium, nuptum eam daret. Hoc ille suae continentiae et moderationis edito specimine, magna studia assequebatur eorum, quibus imperabat. His ita constitutis, et turba cetera captiuorum tribunis tradita,

τοῖς χιλιάρχοις, ἐξέπεμψε Γάϊον τὸν Λαίλιον ἐπὶ πεντήρους εἰς τὴν Ῥώμην, τούς τε Καρχηδονίους συςήσας, καὶ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων τοὺς ἐπιφανεςάτους, δηλώσοντας τοῖς ἐν τῇ πατρίδι τὰ γεγονότα. Τὸ γὰρ πλεῖον αὐτῶν ἤδη τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀπηλπικότων, σαφῶς ᾔδει, διότι τούτων προσαγγελθέντων αὖθις ἀναθαῤῥήσαντες, πολλαπλασίως συνεπιλήψονται τῶν πραγμάτων.

20. Αὐτὸς δὲ χρόνον μέν τινα ἐν τῇ Καρχηδόνι τάς τε ναυτικὰς δυνάμεις ἐγύμναζε συνεχῶς, καὶ τοῖς χιλιάρχοις ὑπέδειξε τοιοῦτόν τινα τρόπον τῆς τῶν πεζικῶν ςρατοπέδων γυμνασίας. τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐκέλευσε τροχάζειν ἐπὶ τριάκοντα ςαδίοις ἐν τοῖς ὅπλοις· τὴν δὲ δευτέραν πάντας ἐκτρίβειν καὶ θεραπεύειν, καὶ κατασκοπεῖν ἐν τῷ φανερῷ τὰς πανοπλίας· τῇ δ' ἑξῆς ἀναπαύεσθαι καὶ ῥαθυμεῖν· τῇ δὲ μετὰ ταύτην τοὺς μὲν μαχαιρομαχεῖν ξυλίναις ἐσκυτωμέναις μετ' ἐπισφαίρων μαχαίραις, τοὺς δὲ τοῖς ἐσφαιρωμένοις γρόσφοις ἀκοντίζειν· τῇ δὲ πέμπτῃ πάλιν ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς δρόμους κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐπανάγειν. ἵνα δὲ μηδέ τι τῶν πρὸς τὰς μελέτας ὅπλων, μήτε τῶν πρὸς τὴν ἀλήθειαν μηδὲν ἐλλείπῃ, τὴν πλείςην ἐποιεῖτο σπουδὴν πρὸς τοὺς χειροτέχνας. κατὰ μέρος μὲν οὖν ἄνδρας ἐπιμελεῖς ἐφεςάκει πρὸς ταύτην τὴν χρείαν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· αὐτὸς δὲ καθ' ἡμέραν ἐπορεύετο, καὶ δι' αὐτοῦ τὰς χορηγίας

C. Laelii fidei et Carthaginienses, et nobilissimum quemque ex aliis captiuis committens, data quinquereme, nuncium eum victoriae Romam mittit. Nam quum plerique omnes Romani res Hispaniae pro iam conclamatis haberent: certo sciebat Publius, ipsos hoc accepto nuncio excitatum iri, vt animos denuo sumerent, et mox in belli curam acriori contentione esse incubituros.

20. Ipse Carthagine Noua aliquamdiu moratus, copias nauticas assidue exercebat, cum quidem tribunis exercendi pedestres copias hanc rationem praeiuit. Primo die legiones in armis quatuor circiter millium spatia iussit decurrere: secundo die arma tergere, et curare omnes, et inspicere ante tentoria: tertio quiescere et cessare: quarto, alios rudibus pugnare, quae pilis coriaceis erant praefixae, alios praepilatis missilibus iaculari: quinto, iterum ad easdem decursiones erat militibus redeundum. Vt autem nullum genus armorum, siue quae ad campestres exercitationes, siue quae ad iustas pugnas adhibentur, deficeret, summae ipsi curae erant fabri. Horum igitur singulis corporibus, quod antea dicebamus, curatores vbi praefecisset: ipse quotidie ad illos itare, et annonam per se prospicere. Ita-

ἑκάστοις παρεσκεύαζε. Λοιπὸν τῶν μὲν πεζικῶν στρατοπέδων κατὰ τοὺς πρὸ τῆς πόλεως τόπους χρωμένων ταῖς μελέταις καὶ ταῖς γυμνασίαις, τῶν δὲ ναυτικῶν δυνάμεων κατὰ θάλατταν ταῖς ἀναπείραις καὶ ταῖς εἰρεσίαις, τῶν δὲ κατὰ τὴν πόλιν ἀκονώντων τε καὶ χαλκευόντων καὶ τεκταινομένων, καὶ συλλήβδην ἁπάντων σπουδαζόντων περὶ τὰς τῶν ὅπλων κατασκευάς· οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν εἶπε, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, τότε θεασάμενος, ἐκείνην τὴν πόλιν ἐργαστήριον εἶναι πολέμου. ἐπεὶ δ' αὐτῷ πάντα καλῶς ἐδόκει καὶ δεόντως ἐξησκῆσθαι τὰ πρὸς τὰς χρείας, μετὰ ταῦτα ταῖς τε φυλακαῖς καὶ ταῖς τῶν τειχῶν κατασκευαῖς ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἀνέζευξε καὶ τῇ πεζικῇ καὶ τῇ ναυτικῇ δυνάμει, καὶ προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Ταράκωνος, ἔχων μετ' αὐτοῦ καὶ τοὺς ὁμήρους.

21 Ἦσαν δὲ κινήσεις, ἃς ὑπελάμβανε πρὸς πάντα καιρὸν ἁρμόζειν, αἷς ἔδει συνειθίσθαι τοὺς ἱππεῖς, αὗται. αἱ καθ' ἵππον μὲν κλίσεις ἐφ' ἡνίαν, καὶ πάλιν ἐπὶ δόρυ, πρὸς τούτοις μεταβολή. Κατ' οὐλαμὸν δ' ἐπιστροφὴ καὶ ἀναστροφή, καὶ περισπασμός, ἔτι δὲ ἐκπερισπασμός. πρὸς δὲ τούτοις ἐξαγωγαὶ κατὰ λόχους καὶ διλοχίας ἀφ' ἑκατέρων τῶν κεράτων μετὰ τάχους, ποτὲ δ' ἀπὸ τῶν μέσων· καὶ συναγωγαὶ πάλιν μετ' ἐποχῆς εἰς οὐλαμοὺς τε καὶ ἴλας εἰς ἱππαρχίας. ἐπὶ δὲ τούτων ἐκτάξεις ἐφ' ἑκατέρων

que ergo quum legiones extra vrbem pro moenibus rem bellicam meditarentur, et sese exercerent, copiae nauticae agilitatem nauium et industriam suam mari experirentur, in vrbe item alibi samiatorum, qui ferramenta acuebant, alibi fabrorum aerariorum aut lignariorum strepitus audiretur, omnium denique studia in fabricandis armis absumerentur: nemo poterat, illa cernens, dictum Xenophontis non vsurpare, officinam belli eam vrbem esse. Haec postquam visus est sibi imperator idonee curasse, et iam satis exercitatione esse profectum, ad belli munia obeunda, mox refectis muris dispositisque praesidiis ad custodiam vrbis, cum classe et legionibus profectus, Tarraconem iter instituit, obsides quoque secum habens.

21. Motus porro, in quibus, ceu omni tempore vtilibus, equites exercitatos esse Scipio volebat, sunt isti. Quod ad singulos attinet, equi declinatio ad sinistram et rursus ad dextram: ad haec mutatio retrorsum. Ad turmas quod spectat, conuersio totius turmae vno flexu, reuersio in priorem positionem, item circumactus turmae duplici flexu, et circumactus turmae triplici flexu. hoc amplius eductiones[a] gradu citato vnius decuriae, aut binarum ex vtroque cornu, vel etiam interdum e media acie: iterum adunatio seruato ordine

τέρων

τέρων τῶν κεράτων, ἢ διὰ παρεμβολῆς, ἢ διὰ παραγωγῆς τῆς παρὰ τὰς οὐραγὰς. τῆς μὲν γὰρ κατὰ περίκλασιν οὐ προσδεῖσθαι μελέτης ἔφη· σχεδὸν γὰρ ὡσανεὶ πορείας ἔχειν διάθεσιν. ἐκ δὲ τούτου τὰς ἐπαγωγὰς, τὰς ἐπὶ τοὺς ἐναντίους, καὶ τὰς ἀποχωρήσεις ἔδει συνεθίζειν ἐν πάσαις ταῖς κινήσεσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δεινῷ τῷ τάχει προσάγειν, ἐφ' ὅσον συζυγοῦντας καὶ συστοιχοῦντας διαμένειν, ἅμα δὲ καὶ τὰ διαστήματα κατὰ τοὺς οὐλαμοὺς τηρεῖν, ὡς ἱππέων λελυκότων τὴν τάξιν τὴν ἐν οὐλαμοῖς, αἱρουμένων κινδυνεύειν, οὐδὲν ἐπισφαλέστερον ὑπάρχον, οὐδ' ἀχρειότερον. ταῦτα δ' ὑποδείξας τοῖς τε πολλοῖς, καὶ τοῖς ἀποτελείοις, αὖθις ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις ἐξετάζων· πρῶτον μὲν, εἰ συμπεριφέρονται οἱ πολλοὶ τοῖς παραγγελλομένοις, δεύτερον δ', εἰ κρατοῦσιν οἱ κατὰ πόλεις ἄρχοντες τοῦ σαφῶς καὶ δεόντως διδόναι τὰ παραγγέλματα, κρίνων πρὸς τὴν ἀλήθειαν οὐδὲν ἀναγκαιότερον εἶναι τῆς τῶν κατὰ μέρος ἡγεμόνων ἐμπειρίας.

22. Προκατασκευασάμενος δὲ τὰ προειρημένα τοῦτον τὸν τρόπον, συνῆγε τοὺς ἱππεῖς ἐκ τῶν πόλεων εἰς ἕνα τόπον, καὶ δι' αὐτοῦ τὰς κινήσεις ἐπετέλει. καὶ τὸν ὅλον χειρισμὸν αὐτοῖς ἐποιεῖτο τῆς ἐξοπλισίας, οὐ προηγούμενος πάντων, ὅπερ οἱ νῦν

ad ſuam turmam vel alam ſiue praefecturam. adiice his ordinationes in vtroque cornu, vel ab initio in aciei inſtructione, vel poſtea per circumductionem pone tergum aciei. Motuum per agminis fracti huc aut illuc auerſionem ſuperuacuam putabat eſſe meditationem. Fere enim idem eſſe, vt cum in itinere agmen ducitur. Secundum iſta erat acceſſio ad hoſtes et receptus. Atque hos motus omnes ita oportebat didiciſſe, vt ſi addere gradum neceſſitas cogeret, neque latitudinis, neque longitudinis ſeriem vllo modo corrumperent: ſimul etiam vt rationem eamdem interuallorum inter ipſas turmas ſeruarent. Nihil enim periculoſius aut inutilius poſſe fieri cenſebat, quam ſi, vbi ſemel ordines ſoluti eſſent ab equitibus, turmales pugnam capeſſant. Hac diſciplina quum et multitudinem, et ſociarum ciuitatum praefectos imbuiſſet, mox ipſa luſtrauit oppida, inquirens primo, ecquid vulgus quae praeceperat caperet: deinde an, qui per vrbes praefecturas adminiſtrabant, ad dictata huiusmodi perſpicue et rite danda eſſent idonei.

22. His ita praeparatis, mox equitibus ex omnibus oppidis in vnum locum conuocatis, quos dixi motus ipſe per ſe edebat, et decurſionibus ipſe praeerat, omnia per ſe adminiſtrans. Neque vero in decurrendo omnes alios antecedebat Scipio, ſicut hodie fieri amat a ducibus,

ποιῦσιν ἡγεμόνες, ὑπολαμβάνοντες, ἡγεμονικὴν εἶναι τὴν πρώτην χώραν. ἔςι γὰρ ἀπειρότερον, ἅμα δ' ἐπισφαλέςερον ἄρχοντος. ὃς ὁρᾶται μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ὑποτεταγμένων, ὁρᾷ δ' ὐδένα. ὐ γὰρ ςρατιωτικῆς ἐξυσίας, ἀλλ' ἡγεμονικῆς ἐμπειρίας, ἅμα δὲ καὶ δυνάμεως δεῖγμα δεῖ φέρειν τὸν ἵππαρχον ἐν ταῖς ἐξοπλισίαις, ποτὲ μὲν ἐν πρώτοις, ποτὲ δ' ἐν ἐχάτοις, ποτὲ δὲ κατὰ μέσυς γιγνόμενον. ὅπερ ὁ προειρημένος ἀνὴρ ἐποίει, παριππεύων, καὶ πάντας ἐφορῶν αὐτὸς, καὶ προσδιασαφῶν αὐτοῖς ἀπορῦσι, καὶ διορθῶν ἐν ἀρχαῖς πᾶν τὸ διαμαρτανόμενον. ἦν δὲ τὰ τοιαῦτα τελέως βραχέα καὶ σπάνια διὰ τὴν προγεγενημένην ἐν τοῖς κατὰ μέρος ἐπιμέλειαν. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἕως λόγυ τὸ τοιῦτον ὑπέδειξε, φήσας, ὅτι καθάπερ ἐν οἰκοδομίαις, ἐὰν κατὰ μίαν πλίνθον θῇς καὶ καθ' ἕνα δεσμὸν, καὶ καθ' ἕνα δόμον ἐπιμελείας τύχῃ τὸ παραβραχὺν, ὕτως ἐν ςρατοπέδῳ τὸ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ λόχον ἀκριβωθὲν, ὅλην ποιεῖ τὴν δύναμιν ἰσχυράν.

qui duci proprie conuenientem locum esse putant, vt primus sit omnium. atqui ducatus eiusmodi et imperitiam arguit, et cum periculo est coniunctus. ita enim dux videtur ille quidem ab omnibus, sed ipse videt neminem. Enimuero praefectum equitum in decursionibus non potestatem, quam habet in milites, oportet ostendere, sed suae peritiae atque facultatis ductandi exercitus specimen edere, modo in prima, modo in vltima, interdum in media acie versantem. Atque hoc Scipio egregie faciebat, quum et turmas obequitaret, et singulos inspiceret, ac, si qua in re haesitarent, ipse clarius omnia explicans, et vt quidque peccaretur, id omne ab initio statim corrigens. sed quod in singulis erudiendis diligentem operam posuisset, plane tum pauca inueniebat et oppido rara, quae corrigeret. Quod autem Publius rebus ipsis, id Demetrius Phalereus verbo tenus docuit, cum diceret: sicut in aedificiis, ita demum domui toti fore prospectum, cum singuli lateres rite fuerint dispositi, et singuli ordines affabre sic facti, vt nullus relinquatur hiatus: ita in exercitu, quoties et viritim et per singulos manipulos, vt bene omnia se habeant, cum cura fuerit prouisum, vniuersam aciem firmam ex eo et validam futuram.

Αἰτωλῶν μέμψις κατὰ Ῥωμαίων, διὰ παραβολῆς ἐξενεχθεῖσα ὑπ' ἀνδρὸς, τὰ τῶν Αἰτωλῶν ὀ φρονοῦντος.

Aetolorum querimonia de Romanis, eleganti similitudine expressa, ab homine non Aetolo.

23. Εἶναι γὰρ τὸ νῦν γιγνόμενον ὁμοιότατον τῇ παρὰ τὰς παρατάξεις οἰκονομίᾳ καὶ χειρισμῷ. καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων προκινδυνεύει μὲν ὡς ἐπίπαν, καὶ προαπόλλυται τὰ κοῦφα καὶ τὰ πρακτικώτατα τῆς δυνάμεως· τὴν δ' ἐπιγραφὴν τῶν ἐκβαινόντων ἡ φάλαγξ καὶ τὰ βαρέα λαμβάνει τῶν ὅπλων. νῦν δὲ παραπλησίως προκινδυνεύουσι μὲν Αἰτωλοὶ καὶ Πελοποννησίων οἱ τούτοις συμμαχοῦντες· ἐφεδρεύουσι δὲ Ῥωμαῖοι, φάλαγγος ἔχοντες διάθεσιν. κἂν μὲν οὗτοι πταίσαντες καταφθαρῶσιν, ἀναστρέψαντες ἐκ τῶν πραγμάτων, ἀβλαβεῖς ἀπολυθήσονται Ῥωμαῖοι· νικησάντων δὲ τούτων, ὃ μὴ δόξειε τοῖς θεοῖς, ἅμα τούτοις καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ὑφ' αὑτοὺς ἐκείνους ποιήσονται.

23. Dicebat ille, quod nunc fieret, simillimum esse ei rerum disponendarum et tractandarum rationi, cuius est in praeliis vsus: nam et ibi leuem armaturam ac strenuissimam copiarum partem primam vt plurimum periculis obiici, et interire ante alios: at praelii totius euentum phalangi et graui armaturae adscribi. Similiter et nunc quoque, inquiebat, primi adeunt pericula Aetoli, quique alii Peloponnesii sunt his societate iuncti: Romani in modum phalangis stant in subsidiis. Igitur si illi aduersa vsi fortuna deleti essent, Romanos tamen ex acie se recepturos, et sine vllo damno fore abituros. sin vincerent Aetoli, (quod superi ne sirint,) Romanos et hos, et alios omnes Graecos suae potestati subiecturos.

Ἡ τῆς Μηδίας διαφορὰ πρὸς τὰς ἄλλας τῆς Ἀσίας δυναστείας.

In Media praesidia ad firmandum imperium maiora esse, quam in reliqua Asia.

Ὅτι τῶν ἐν Μηδίᾳ Ἐκβατάνων τὰ βασίλεια πλοῦτον περιεῖχεν εἰς ὑπερβολὴν μέγαν.

Opes admirandae, quae in regia olim visebantur, quam Ecbatana vrbs habuit.

Ἀντιόχου στρατεία κατὰ Ἀρσάκου, τοῦ τὴν τῶν Πάρθων ἀρχὴν συστήσαντος ἐν τοῖς πρώτοις.

Antiochi expeditio aduersus Arsacem, qui Parthorum imperium inter primos fundauit.

24 Ἔστι τοίνυν ἡ Μηδία κατά τε τὸ μέγεθος τῆς χώρας ἀξιοχρεωτάτη τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστειῶν, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων. τοῖς γὰρ ζώοις τούτοις σχεδὸν ἅπασαν χορηγεῖ τὴν Ἀσίαν· τῷ καὶ τὰ βασιλικὰ συστήματα τῶν ἱπποτροφείων Μήδοις ὑποτετράφθαι διὰ τὴν εὐφυΐαν. περιοικεῖται δὲ πόλεσιν Ἑλληνίσι κατὰ τὴν ὑφήγησιν τὴν Ἀλεξάνδρου, φυλακῆς ἕνεκεν τῶν συγκυρούντων αὐτῇ βαρβάρων, πλὴν Ἐκβατάνων. Αὕτη δ᾽ ἔκτισται μὲν ἐν τοῖς πρὸς τὰς ἄρκτους μέρεσι τῆς Μηδίας· ἐπίκειται δὲ τοῖς περὶ τὴν Μαιῶτιν καὶ τὸν Εὔξεινον μέρεσι τῆς Ἀσίας. ἦν δὲ βασίλειον ἐξ ἀρχῆς Μήδων, πλούτῳ δὲ καὶ τῇ τῆς κατασκευῆς πολυτελείᾳ μέγα τι παρὰ τὰς ἄλλας δοκεῖ διενηνοχέναι πόλεις. Κεῖται μὲν οὖν ὑπὸ τὴν παρωρείαν τὴν παρὰ τὸν * Ὄρον, ἀτείχιστος οὖσα· ἄκραν δ᾽ ἐν αὐτῇ χειροποίητον ἔχει, θαυμασίως πρὸς ὀχυρότητα κατεσκευασμένην. ὑπὸ δὲ ταύτην ἐστὶ βασίλεια Περσῶν. Καὶ τὸ λέγειν κατὰ μέρος, καὶ τὸ παρασιωπᾶν, ἔχει τινὰ ἀπορίαν. τοῖς μὲν γὰρ αἱρουμένοις τὰς ἐκπληκτικὰς τῶν διηγήσεων προφέρεσθαι, καὶ μετ᾽ αὐξήσεως ἔνια καὶ διαβάσεως εἰθισμένοις ἐξαγγέλλειν, καλλίστην ὑπόθεσιν ἡ προειρημένη πόλις παρέχει·

τοῖς

24. E dynastarum Asiae prouinciis omnium maxime idonea stabiliendo imperio est Media, cum propter regionis magnitudinem, tum propter numerum ingentem et praestantiam, qua virorum qua equorum. hoc quippe animantium genus vniuersae prope Asiae Media suppeditat. Nam quae variis locis constituta habent reges equorum armenta, ea Medorum curae ob soli vbertatem sunt commissa. eademque, vt praesidium ne deesset aduersus conterminos barbaros, ex Alexandri instituto Graecanicis vrbibus vndique cingitur, si Ecbatana duntaxat excipias. quae vrbs in ea Mediae condita est parte, quae Aquiloni vento est opposita: imminet autem iis regionibus Asiae, quae secundum Maeotim et Pontum Euxinum porriguntur. Regia Medorum ibi quondam fuit. ac videtur sane ciuitas haec vrbes omnes alias opibus et operum magnificentia superasse longo interuallo. sita est in montana regione, quae radicibus Orontis subiacet. moenibus caret: sed arcem habet manu factam, et ad firmitatem ad miraculum vsque munitam egregie. arci regia subiacet: de qua satiusne sit, cuncta sigillatim exsequi, an penitus silere, iure aliquis dubitet. Nam vt iis, qui portentosas narrationes in medium afferre amant, quique res, quas commemorant, exaggerare supra modum consuerunt, pulcherrimam dicta vrbs mate-

τοῖς δ' εὐλαβῶς προσπορευομένοις πρὸς πᾶν, παρὰ τὴν κοινὴν ἔννοιαν λεγόμενον, ἀπορίαν παρασκευάζει καὶ δυσχρηστίαν. Πλὴν ἔστι γε τὰ βασίλεια τῷ μὲν μεγέθει σχεδὸν ἑπτὰ σταδίων ἔχοντα τὴν περιγραφὴν, τῇ δὲ τῶν κατὰ μέρος κατασκευασμάτων πολυτελείᾳ μεγάλην ἐμφαίνοντα τὴν τῶν ἐξ ἀρχῆς καταβαλλομένων εὐκαιρίαν. οὔσης γὰρ τῆς ξυλίας ἁπάσης κεδρίνης καὶ κυπαριττίνης, οὐδεμίαν αὐτῶν γεγυμνῶσθαι συνέβαινεν, ἀλλὰ καὶ τὰς δοκοὺς, καὶ τὰ φατνώματα, καὶ τοὺς κίονας τοὺς ἐν ταῖς στοαῖς καὶ περιστύλοις, τοὺς μὲν ἀργυραῖς, τοὺς δὲ χρυσαῖς λεπίσι περιειλῆφθαι, τὰς δὲ κεραμίδας ἀργυρᾶς εἶναι πάσας. τούτων δὲ τὰ μὲν πλεῖστα συνέβη λεπισθῆναι κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου καὶ Μακεδόνων ἔφοδον· τὰ δὲ λοιπὰ κατὰ τὴν Ἀντιγόνου καὶ Σελεύκου τοῦ Νικάνορος δυναστείαν. ὅμως δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχου παρουσίαν ὅ τε ναὸς αὐτὸς, ὁ τῆς Αἴνης προσαγορευόμενος, ἔτι τοὺς κίονας εἶχε τοὺς πέριξ κεχρυσωμένους, κεραμίδες ἀργυραῖ, καὶ πλείους ἐν αὐτῷ συνετέθειντο. πλίνθοι δὲ χρυσαῖ τινὲς ὀλίγαι μὲν ἦσαν, ἀργυραῖ δὲ καὶ πλείους ὑπέμενον. ἐκ δὲ πάντων τῶν προειρημένων τὸ χαραχθὲν εἰς τὸ βασιλικὸν ἠθροίσθη νόμισμα, μικρῷ λεῖπον τετρακισχιλίων ταλάντων.

riam praebet: ita illis, qui ad ea omnia caute et cunctanter accedunt, quae praeter communem ſenſum dicuntur, difficultatem et inopiam conſilii eadem affert. Verumenimuero regia haec eius amplitudinis eſt, vt ſtadia in circuitu habeat ſeptem, operum et ornamentorum tantam in ſingulis partibus magnificentiam prae ſe fert, vt, quanta rerum omnium copia abundarent, qui ab initio fundarunt, facile ſit aeſtimatu. Nam quum materia vniuerſa eſſet e cedro aut cupreſſo, nihilominus tamen haud quidquam illius nudum a tegumento cerneres; ſed erant trabes, lacunaria, et columnae, ſiue in porticibus, ſiue in periſtyliis laminis partim argenteis, partim aureis circumamictae. omnes item tegulae fuere argenteae. laminarum porro iſtarum pleraeque in aduentu Alexandri et Macedonum ſunt detractae; ceterae cum Antigonus et Seleucus Nicanor rerum potiebantur. Adhuc tamen, quo tempore eo venit Antiochus, fanum ſaltem, quod Aenae indigetant, columnas circa habuit deauratas, et tegulae quoque argenteae plures ibidem erant congeſtae. lateres quin etiam reſtabant, aurei quidem nonnulli, argentei vero multi. ex quibus omnibus pecunia illa eſt conflata, quae regia imagine cernitur ſignata; ad talentorum fere CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ ſummam accedens.

25. Ἕως

25. Ἕως μὲν οὖν τούτων τῶν τόπων ἤλπισεν αὐτὸν ἥξειν Ἀρσάκης· εἰς δὲ τὴν ἔρημον, τὴν τούτοις πρόσχωρον, οὐ τολμήσειν ἔτι δυνάμει τηλικαύτῃ διεκβαλεῖν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀνυδρίαν. ἐπιπολῆς μὲν γὰρ οὐδὲν ἐστὶ φαινόμενον ὕδωρ ἐν τοῖς προειρημένοις τόποις· ὑπόνομοι δὲ πλείους εἰσὶ, καὶ διὰ τῆς ἐρήμου φρεατίας ἔχοντες ἀγνοουμένας τοῖς ἀπείροις. περὶ δὲ τούτων ἀληθὴς παραδίδοται λόγος διὰ τῶν ἐγχωρίων, ὅτι, καθ' οὓς χρόνους Πέρσαι τῆς Ἀσίας ἐπεκράτουν, ἔδωκαν τοῖς ἐπί τινας τόπους τῶν μὴ πρότερον ἀρδευομένων ἐπεισαγομένοις ὕδωρ πηγαῖον ἐπὶ πέντε γενεὰς καρπεῦσαι τὴν χώραν. ὅθεν ἔχοντος τοῦ Ταύρου πολλὰς καὶ μεγάλας ὑδάτων ἀποῤῥεύσεις, πᾶσαν ἐπεδέχοντο δαπάνην καὶ κακοπάθειαν, ἐκ μακροῦ κατασκευάζοντες τοὺς ὑπονόμους· ὥστε κατὰ τοὺς νῦν καιροὺς μηδὲ τοὺς χρωμένους τοῖς ὕδασι γινώσκειν τὰς ἀρχὰς τῶν ὑπονόμων, πόθεν ἔχουσι τὰς ἐπιῤῥύσεις. Πλὴν ὁρῶν Ἀρσάκης ἐπιβαλλόμενον αὐτὸν τῇ διὰ τῆς ἐρήμου πορείᾳ, τὸ τηνικάδε χωννύειν καὶ φθείρειν ἐνεχείρησε τὰς φρεατίας. ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐξαγγελθέντος αὐτῷ, πάλιν ἐξαπέστειλε τοὺς περὶ Νικομήδην μετὰ χιλίων ἱππέων, οἳ καὶ καταλαβόντες τὸν Ἀρσάκην, μετὰ τῆς δυνάμεως ὑποκεχωρηκότα, τινὰς δὲ τῶν ἱππέων φθείροντας τὰ στόματα

25. Existimabat Arsaces, ad haec quidem vsque loca Antiochum fore venturum; sed ad continentem his terram desertam nequaquam ausurum, tantis praesertim cum copiis, traiicere, et maxime propter aquarum inopiam. nam in iis, quae dicimus, locis nulla vsquam in superficie terrae aqua apparet; etsi plures insunt subterranei riui ac putei etiam, in illa solitudine cauati, quos locorum imperiti ignorant. Et est super his fama vera ab indigenis prodita, qui aiunt, Persas imperii sui tempore permisisse iis, qui aquam fontanam in aliquem locum induxissent, non prius irrigatum, vt per quinque generationes eius agri fructus caperent. Quum igitur e monte Tauro multi, iique magni aquarum defluxus manent, nullam neque impensam neque aerumnam recusabant, quo ad deuehendam aquam e longinquo aquae ductus conficerent, adeo vt hodierno tempore ne illi ipsi quidem, qui aquis vtuntur, sciant, capita subterraneorum riuorum vnde manent, aut vbi scaturiant. Ceterum Arsaces, vt videt regem per solitudinem iter ingredi, puteos statim omnes obrui et corrumpi iubet. quod postquam Antiocho est renuntiatum, Nicomedem iterum cum mille equitibus misit. sed iam Arsaces cum copiis pedem retulerat, quando hi venerunt: equites solum nonnulli canalium ora cor-

τῶν ὑπονόμων, τούτους μὲν ἐξ ἐφόδου τρεψάμενοι φυγεῖν ἠνάγκασαν· αὐτοὶ δὲ πάλιν ἀνεχώρησαν ὡς τὸν Ἀντίοχον. ὁ δὲ βασιλεὺς διανύσας τὴν ἔρημον, ἧκε πρὸς τὴν Ἑκατόμπυλον προσαγορευομένην, ἣ κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ Παρθυηνῇ, τῶν δὲ διόδων φερουσῶν ἐπὶ πάντας τοὺς πέριξ τόπους ἐνταῦθα συμπιπτουσῶν, ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος ὁ τόπος εἴληφε τὴν προσηγορίαν.

26 Πλὴν αὐτοῦ διαναπαύσας τὴν δύναμιν, καὶ λογισάμενος, ὡς, εἰ μὲν οἷος ἦν Ἀρσάκης διὰ μάχης κρίνεσθαι πρὸς σφᾶς, οὔτ' ἂν ἐξεχώρει, λιπὼν τὴν αὑτοῦ χώραν, οὔτ' ἂν ἐπιτηδειοτέρους τόπους ἐζήτει πρὸς ἀγῶνα ταῖς σφετέραις δυνάμεσι τῶν περὶ τὴν Ἑκατόμπυλον, ἐπειδὴ δ' ἐκχωρεῖ, δῆλός ἐστι τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις ἐπ' ἄλλης γνώμης ὤν· διόπερ ἔκρινε προάγειν εἰς τὴν Ὑρκανίαν. παραγενόμενος δ' ἐπὶ Τάγας, καὶ πυνθανόμενος τῶν ἐγχωρίων τήν τε δυσχέρειαν τῶν τόπων, οὓς ἔδει διεκβάλλειν αὐτὸν, ἕως εἰς τὰς ὑπερβολὰς διεξίκοιτο τοῦ Λαβούτα, τὰς νευούσας ἐπὶ τὴν Ὑρκανίαν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων τῶν κατὰ τόπους ἐφεστώτων ταῖς δυσχωρίαις αὐτῷ· προέθετο διατάττειν τὸ τῶν εὐζώνων πλῆθος, καὶ τοὺς τούτων ἡγεμόνας μερίζειν, ὡς ἑκάστοις δεήσει πορεύεσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς λειτουρ-

rumpentes ſunt inuenti, quos regii primo impetu terga vertere, et coniicere ſe in pedes coegerunt, ipſi mox ad Antiochum ſunt reuerſi. Rex ſolitudinem emenſus ad oppidum venit, Hecatompylon dictum. In media Parthia haec vrbs eſt ſita: quum autem diuerticula viarum, quae ad omnes circa ferunt regiones, ibidem coeant, ex euentu ipſo centum portarum nomen locus inuenit.

26. Ibi ad reficiendum ex laboribus itineris militem pauci dies ſumti. Inſtitit deinde reputare ſecum Antiochus, Arſacem, ſi idoneas vires haberet ad praelio ſecum decernendum, numquam profecto patriam ſuam fuiſſe relicturum, et eius finibus exceſſurum, neque ad dimicandum vllum alium aptiorem ſuo exercitui locum requiſiturum, eo, qui Hecatompylo circumiacet. quem ille quum deſerat, palam facere recta ratione rem putantibus, aliam ſibi eſſe mentem. propterea in Hyrcaniam progredi ſtatuit. Tagas vt venit, et ab indigenis ſciſcitando cognouit, quantis difficultatibus viae eſſent impeditae, quas pertranſire ipſum prius oportebat, quam ad Labutae montis ſumma illa iuga perueniat, quae in Hyrcaniam vergunt, quanta item barbarorum multitudo occupatis locis quibusque opportunis viae immineret: faciendum cenſuit, vt expeditorum omnem numerum in varia partiretur agmina, et diuiſis ipſorum ducibus, quo cuique

λειτουρ-

λειτεργὲς, ὃς ἔδει παραπορευομένες τὸν καταλαμβανόμενον ὑπὸ τῶν εὐζώνων τόπον εὔβατον παρασκευάζειν τῇ τῶν Φαλαγγιτῶν καὶ τῇ τῶν ὑποζυγίων πορείᾳ. Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, τὴν μὲν πρώτην ἔδωκε τάξιν Διογένει, συστήσας αὐτῷ τοξότας καὶ σφενδονήτας, καὶ τῶν ὀρείων τὲς ἀκοντίζειν καὶ λιθάζειν δυναμένες, οἵ τινες τάξιν μὲν ἐκ ἔνεμον, ἀεὶ δὲ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν καὶ τόπον κατ' ἄνδρα ποιέμενοι τὸν κίνδυνον, πραγματικωτάτην παρείχοντο χρείαν ἐν ταῖς δυσχωρίαις. Τέτοις δὲ συνεχεῖς Κρῆτας ἀσπιδιώτας ἐπέταξε περὶ δισχιλίες, ὧν ἡγεῖτο Πολυξενίδας Ῥόδιος· τελευταίες δὲ θωρακίτας καὶ θυρεοφόρες, ὧν εἶχον τὴν ἡγεμονίαν Νικομήδης Κῷος, καὶ Νικόλαος Αἰτωλός.

tendendum esset, significaret. fecit idem et in operariis, quos oportebat expeditorum manum, quocunque pergerent, comitari, et vt quisque locus ab iis esset occupatus, eum ita concinnare, vt phalanx et iumenta facile illac transirent. Id quum rex consilii cepisset, primum ducere agmen Diogenem iussit, tradiditque ei sagittarios, funditores, et e montanis hominibus eos, qui iaculandi et lapides mittendi peritiam habebant. hi nequaquam ordines seruabant, sed quoties occasio vel locus postularet, viritim rem gerentes, in angustiis viarum maximo vsui erant, et plurimum praestabant. His alterum subiecit agmen Cretensium clypeatorum ad duo millia, ductore Polyxenida Rhodio. postremos deinde loricatos et scutatos, quorum ducatum gerebant Nicomedes Cous, et Nicolaus Aetolus.

27. Προαγόντων δὲ τέτων εἰς τὸ πρόσθεν, πολλῷ δυσχερεστέρας συνέβαινε φαίνεσθαι τὰς τῶν τόπων τραχύτητας καὶ στενότητας τῆς τε βασιλέως προσδοκίας. ἦν γὰρ τὸ μὲν ὅλον μῆκος τῆς ἀναβάσεως περὶ τριακοσίες σαδίες· ταύτης δὲ τὸ πλεῖστον μέρος ἔδει ποιεῖσθαι τῆς πορείας διὰ χαράδρας χειμάῤῥε, καὶ βαθείας, εἰς ἣν πολλὰς μὲν αὐτομάτως ἐκ τῶν ἐπικειμένων κρημνῶν πέτρας κατενηνεγμένας, καὶ δένδρα, δύσβατον ἐποίεν τὴν δι' αὐτῆς πορείαν, πολλὰ δ' ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἰς τῦτο τὸ μέρος

27. Progredientibus autem istis in itinere longe asperior et angustior locorum natura est reperta, quam rex putarat. Nam vniuersus montium ascensus stadiorum erat circiter trecentorum. cuius spatii maxima pars conficienda per confragosam conuallem, a torrente cauatam in magnam altitudinem. in hanc cum multa sua sponte saxa e superpendentibus rupibus essent delata, multae item arbores: difficile et impeditum iter reddebatur. sed et barbari, vt difficultates auge-

συνηρ-

συνηργεῖτο. καὶ γὰρ ἐκκοπὰς δένδρων ἐπεποίηντο συνεχεῖς, καὶ λίθων πλήθη καὶ μεγέθη συνηθροίκεισαν. αὐτοί τε παρ' ὅλην τὴν Φάραγγα τὰς εὐκαίρους ὑπεροχὰς καὶ δυναμένας σφίσιν ἀσφάλειαν παρέχεσθαι κατειληφότες, ἐτήρουν· ὥστ', εἰ μὴ διήμαρτον, ἐντελῶς ἂν ἐξαδυνατήσαντα τὸν Ἀντίοχον ἀποστῆναι τῆς ἐπιβολῆς. ὡς γὰρ δέον, τοὺς πολεμίους πάντας κατ' ἀνάγκην ποιεῖσθαι δι' αὐτῆς τῆς Φάραγγος τὴν ἀνάβασιν, οὕτω παρεσκευάσαντο, καὶ πρὸς τοῦτο κατελάβοντο τοὺς τόπους. ἐκεῖνο δ' οὐκ ἔβλεψαν, ὅτι τὴν μὲν Φάλαγγα καὶ τὴν ἀποσκευὴν οὐκ ἄλλως δυνατὸν ἦν, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνοι διέλαβον, ποιεῖσθαι τὴν πορείαν· πρὸς γὰρ τὰ παρακείμενα τῶν ὀρῶν οὐχ οἷόν τ' ἦν τούτοις προσβαλεῖν· ἀλλὰ καὶ τοῖς ψιλοῖς καὶ τοῖς εὐζώνοις οὐκ ἀδύνατος ἦν ἡ δι' αὐτῶν τῶν λευκοπέτρων ἀναβολή. ὅθεν ἅμα τῷ πρὸς τὸ πρῶτον φυλάκιον προσμίξαι τοὺς περὶ τὸν Διογένην, ἔξωθεν τῆς χαράδρας ποιουμένους τὴν ἀνάβασιν, ἀλλοιοτέραν ἐλάμβανε διάθεσιν. εὐθέως γὰρ κατὰ τὴν συμπλοκὴν αὐτοῦ τοῦ πράγματος διδάσκοντος, ὑπερτιθέμενοι καὶ προσβαίνοντες πρὸς τὰ πλάγια τῶν χωρίων οἱ περὶ τὸν Διογένην, ὑπερδέξιοι τῶν πολεμίων ἐγίγνοντο, καὶ χρώμενοι πυκνοῖς τοῖς ἀκοντίσμασι καὶ τοῖς ἐκ χειρὸς λίθοις, κακῶς διετίθεσαν τοὺς βαρβάρους. οὓς καὶ μάλιστα ταῖς σφενδό-

rent, multam operam poſuerant. nam et arboribus caeſis continuas fecerant concaedes, magnam item lapidum ingentium vim eodem congeſſerant, et ipſi quoque per totam conuallem opportunis omnibus locis, vbi tuto conſiſtere potrant, occupatis, fines ſuos cuſtodiebant. Quod niſi eos ratio fugiſſet, Antiochum eo incepto, cui omnino impar fuiſſet, abſiſtere oportuiſſet. nam barbari, quaſi prorſus eſſet neceſſum, vt illac rex tranſiret, ita ſe comparauerant, et ea fine loca illa inſederant. Nimirum iſti illud non viderant, phalangi quidem et impedimentis exercitus illac neceſſario, ſicut ipſi animis propoſuerant, fore iter faciendum, nam montes hinc inde adiacentes nulla ratione ab his poterant ſuperari; at quominus leuiter armati et expediti vel per nudas rupes ſcanderent, id vero naturam non vetare. Itaque ſimulac Diogenes, intra conuallem aſcenſum moliens, in primam ſtationem hoſtium incidit, multum diuerſa rerum facies apparuit. nam in primo ſtatim conflictu, velut rebus ipſis monentibus, quid eſſet opus facto, Diogenes et qui illum ſequebantur, vlterius progreſſi, et transuerſis itineribus loca illa emenſi, ſupra caput hoſtium euaſerunt, ita vt iaculatione crebra, et ſaxis, quae manibus iaciebant, mirum in modum barbaros infeſtarent. ſed fundis maxime

σφενδό-

σφενδόναις ἐκακοποίουν, ἐξ ἀποστήματος βάλλοντες. ὅτε δὲ τοὺς πρώτους ἐκβιασάμενοι κατάσχοιεν τὸν τούτων τόπον, ἐδίδοτο τοῖς λειτουργοῖς κλῆρος, εἰς τὸ πᾶν τὸ πρὸ ποδῶν ἀνακαθαίρειν καὶ λεαίνειν μετ᾽ ἀσφαλείας. ἐγίγνετο δὲ τοῦτο ταχέως διὰ τὴν πολυχειρίαν. οὐ μὴν ἀλλὰ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῶν μὲν σφενδονητῶν, καὶ τοξοτῶν, ἔτι δ᾽ ἀκοντιστῶν, κατὰ τοὺς ὑπερδεξίους τόπους πορευομένων σποράδην, ποτὲ δὲ συναθροιζομένων καὶ καταλαμβανομένων τοὺς εὐκαίρους τόπους, τῶν δ᾽ ἀσπιδιωτῶν ἐφεδρευόντων, καὶ παρ᾽ αὐτὴν τὴν χαράδραν παραπορευομένων ἐν τάξει, καὶ βάδην· οὐκ ἀνέμενον οἱ βάρβαροι, πάντες δὲ, λιπόντες τοὺς τόπους, ἠθροίσθησαν ἐπὶ τὴν ὑπερβολήν.

28. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀντίοχον ἀσφαλῶς διέβησαν τὰς δυσχωρίας τῷ προειρημένῳ τρόπῳ, βραδέως δὲ καὶ δυσχερῶς· μόλις γὰρ ὀγδοαῖοι πρὸς τὰς κατὰ τὸν λόφον ὑπεροχὰς ἀφίκοντο. τῶν δὲ βαρβάρων συνηθροισμένων ἐκεῖ, καὶ πεπεισμένων, κωλύειν τῆς ὑπερβολῆς τοὺς πολεμίους, ἀγὼν συνέστη νεανικός. ἐξεώσθησαν δ᾽ οἱ βάρβαροι διὰ τοιαύτας αἰτίας. συστραφέντες γὰρ ἐμάχοντο πρὸς τοὺς φαλαγγίτας κατὰ πρόσωπον ἐκθύμως· τῆς δὲ νυκτὸς ἔτι τῶν εὐζώνων ἐκπεριελθόντων ἐκ πολλοῦ, καὶ καταλαβομένων τοὺς ὑπερδεξίους καὶ κατὰ νώτου τόπους,

eos laedebant, faxis eminus inceſſentes. Vbi autem primos illorum per vim regii depulerant, et locum ipſorum occupauerant, operarum tunc partes erant, purgare quicquid erat ante pedes, et omnia complanare, quoad eius tuto fieri poterat, quod opus propter ingentem operarum numerum celeritate magna conficiebat. Atque ita quum funditores, ſagittarii et iaculatores modo imminentia hoſtibus iuga vage perſultarent, modo in vnum coirent, et opportuna quaeque loca inuaderent, clypeatorum deinde ſtationes ibidem ſubſiſterent, qui ſecundum ipſam conuallem ordinibus ſeruatis et militari gradu ambulabant: non ſteterunt barbari, ſed relictis iis locis, ad ipſum montium illorum verticem cuncti ſe vndique receperunt.

28. Antiochus eo, quem diximus, modo cum copiis tuto locorum anguſtias pertranſiit, non ſane absque difficultate et multo tempore. vix namque octauo die in iugum collis euaſerunt. quo item barbari quum veniſſent conferti, atque ii ſibi perſuaſiſſent, aſcenſu hoſtem prohibere ſe poſſe, atrox praelium eſt ortum. pulſi ſunt ad extremum barbari, idque hoc pacto euenit. Pugnabant illi cuneatim ſtipati in faciem cum phalangitis miro ardore. Interim milites expediti ſilentio noctis longo circuitu loca ſuper caput hoſtium per auerſa montis oc-

ἅμα

ἅμα τῷ συνιδεῖν οἱ βάρβαροι τὸ γεγονὸς, εὐθέως πτοηθέντες, ὥρμησαν πρὸς φυγήν. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν μὲν ἐπὶ πλεῖον ὁρμὴν τῶν διωκόντων παρακατέσχε μετὰ πολλῆς σπουδῆς, ἀνακαλεσάμενος ταῖς σάλπιγξι, διὰ τὸ βούλεσθαι καταβαίνειν ἄθρους καὶ συντεταγμένους εἰς τὴν Ὑρκανίαν· συστησάμενος δὲ τὴν πορείαν, ὡς ἐβούλετο, καὶ παραγενόμενος ἐπὶ Τάμβρακα, πόλιν ἀτείχιστον, ἔχουσαν δὲ βασίλεια καὶ μέγεθος, αὐτοῦ κατεσκήνωσε. τῶν δὲ πλείστων πεποιημένων τὴν ἀποχώρησιν ἔκ τε τῆς μάχης καὶ τῆς περικειμένης χώρας εἰς τὴν προσαγορευομένην Σύριγγα πόλιν, ἣν συνέβαινε κεῖσθαι οὐ μακρὰν τῆς Τάμβρακος, εἶναι δὲ τῆς Ὑρκανίας ὡσανεὶ βασίλειον, διά τε τὴν ὀχυρότητα καὶ τὴν ἄλλην εὐκαιρίαν· ἔκρινε ταύτην ἐξελεῖν μετὰ βίας. ἀναλαβὼν οὖν τὴν δύναμιν προῆγε, καὶ περιστρατοπεδεύσας ἤρχετο τῆς πολιορκίας. Ἦν δὲ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐπιβολῆς ἐν ταῖς χωστρίσι χελώναις. τάφροι γὰρ ἦσαν τριτταὶ, πλάτος μὲν οὐκ ἔλαττον ἔχουσαι τριάκοντα πηχῶν, βάθος δὲ πεντεκαίδεκα. ἐπὶ δὲ τοῖς χείλεσιν ἑκάστης χαρακώματα διπλᾶ ἐπέκειτο, καὶ τελευταῖον προτείχισμα δυνατόν. συμπλοκαὶ μὲν οὖν ἐγίγνοντο συνεχεῖς ἐπὶ τῶν ἔργων, ἐν αἷς οὐκ ἤνυον ἑκάτεροι, φέροντες τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας, διὰ τὸ μὴ μόνον ὑπὲρ γῆς, ἀλλὰ καὶ κάτω γῆς διὰ τῶν ὀρυγμά-

cupant. qua re cognita, repente barbari coniiciunt ſe in pedes. Rex, qui conferto agmine et compoſito deſcendere in Hyrcaniam volebat, receptui canere iuſſis tubicinibus, impetum ſuorum, fugientes longius perſequentium, compeſcuit. deinde agmine ita vti volebat compoſito, poſtquam Tambracem eſt ventum, quae vrbs muros quidem nullos habet, ampla tamen eſt, vt in qua ſit regia, eo loci eſt commoratus. Ac quoniam plerique omnes, ſiue qui e pugna euaſerant, ſiue qui ex omni circa regione aufugerant, in oppidum ſe receperant, quod Syringem vocant: (uam et firmitate et rerum omnium commoditate praeſtat is locus, a Tambrace non longe diſtans, eſtque id Hyrcaniae quaſi caput.) vi illud expugnare coepit. Copiis igitur iterum acceptis, eo ducit, et poſitis circa vrbem caſtris, obſidionem inſtituit. Ceterum totius incepti pars maxima in teſtudinibus aggeſtitiis erat poſita. Quum enim tres ductae eſſent foſſae, latae cubitos non minus triginta, altae quindecim: cuiusque illarum labris vallum duplex fuerat impoſitum, et poſtremo murus bene firmus. Itaque inter ipſa opera dimicationes continuae edebantur. neque ſufficiebant, qui vtraque ex parte occiſos aut vulneratos auferebant, loco purgando, quod non ſolum ſupra terram, verum etiam ſub

ὀρυγμάτων ἐκ χειρὸς γίγνεσθαι τὰς κινδύνους. οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ πλήθει καὶ τῇ τοῦ βασιλέως ἐνεργείᾳ ταχέως συνέβη, καὶ τὰς τάφρους χωσθῆναι, καὶ τὸ τεῖχος πεσεῖν διὰ τῶν ὀρυγμάτων. οὗ συμβάντος, διατραπέντες οἱ βάρβαροι τοῖς ὅλοις, καὶ τοὺς μὲν Ἕλληνας κατασφάξαντες τοὺς ἐν τῇ πόλει, τὰ δ' ἐπιφανέστατα τῶν σκευῶν διαρπάσαντες, νυκτὸς ἀπεχώρησαν. ὃ δὴ βασιλεὺς συνθεασάμενος, Ὑπέρβασιν ἀπέστειλε μετὰ τῶν μισθοφόρων. ᾧ συμμίξαντες οἱ βάρβαροι, ῥίψαντες τὰς ἀποσκευὰς, αὖθις εἰς τὴν πόλιν ἔφυγον. τῶν δὲ πελταστῶν ἐνεργῶς βιαζομένων διὰ πτώματος, ἀπελπίσαντες σφᾶς αὐτοὺς παρέδοσαν.

terra intra cuniculos comminus certabatur. Et ſic tamen cito perfecit rex, qua multitudine operarum, qua inſtantia ſua et nauitate, vt et foſſae replerentur, et muri per cuniculos ſubruerentur. quod vt factum, barbari de ſumma re in deſperationem adducti, Graecos, qui in vrbe erant, obtruncant, ſupellectilis quod erat pretioſiſſimum rapiunt, et fuga ſibi noctu conſulunt. eo rex animaduerſo, Hyperbaſim cum mercenario milite mittit. in quem barbari quum incidiſſent, proiectis impedimentis, in oppidum denuo ſunt reuerſi. cetratis deinde per ruinas muri magna vi irrumpentibus, omni plane iam ſpe depulſi in deditionem venerunt.

Κλαυδίου Μαρκέλλου καὶ Κρισπίνου τῶν ὑπάτων ἐξ ἀπειρίας στρατηγικῆς ἀπώλεια.

Coſſ. Romanorum Marcelli et Criſpini ex imperitia imperatoriae artis caedes.

Ὅτι τῶν κατὰ μέρος κινδύνων πλεῖστον ἀπέχειν δεῖ τὸν ἡγέμενον.

Imperatorem a periculis debere abſtinere, in quibus ſumma rerum non agitur.

Ἀννίβου ἔπαινος.

Hannibalis laus

29. Βουλόμενοι δὲ οἱ ὕπατοι κατοπτεῦσαι σαφῶς τὰ πρὸς τὴν τῶν ὑπεναντίων στρατοπεδείαν κεκλιμένα μέρη τοῦ λόφου, τοῖς μὲν ἐν τῷ χάρακι μένειν κατὰ χώραν ἐπήγγειλαν· αὐτοὶ δὲ τῶν ἱππέων ἀναλαβόντες ἴλας δύο, καὶ γροσφομάχους μετὰ τῶν ῥαβδοφόρων εἰς τριάκοντα, προῆγον κατασκεψόμενοι

29. Quum vellent coss. M. Claudius Marcellus et T. Quintius Criſpinus, qualis pars tumuli, quae vergeret in hoſtium caſtra, eſſet, liquido explorare: ceteris intra vallum manere iuſſis, ipſi cum turmis duabus equitum et velitibus, cum lictoribus circiter xxx. ad loca inſpicienda ire per-

τοὺς

τὰς τόπους. τῶν δὲ Νομάδων εἰθισμένοι τινὲς τοῖς ἀκροβολιζομένοις, καὶ καθόλου προπορευομένοις ἐκ τοῦ τῶν ὑπεναντίων χάρακος, ἐνέδρας ποιεῖν, ὑπεστάλκεισαν κατά τινα συντυχίαν ὑπὸ τὸν λόφον. οἷς τοῦ σκοποῦ σημήναντος, ὅτι παραγίνονταί τινες κατ' ἄκρον τὸν βουνὸν ὑπερδέξιοι ἐκείνων, ἐξαναστάντες, καὶ παρὰ τὰ πλάγια ποιησάμενοι τὴν πορείαν, ἀποτέμνονται τοὺς στρατηγοὺς, καὶ διακλείουσιν ἀπὸ τῆς ἰδίας παρεμβολῆς. Καὶ τὸν μὲν Κλαύδιον εὐθέως ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ, καί τινας ἑτέρους ἅμα τούτῳ κατέβαλον· τοὺς δὲ λοιποὺς κατατραυματίσαντες, διὰ τῶν κρημνῶν ἠνάγκασαν ἄλλον ἄλλῃ φεύγειν, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Κλαυδίου, τραυματίαν, μόλις καὶ παραδόξως τὸν κίνδυνον διαπεφευγότα. οἱ δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ θεωροῦντες τὸ γιγνόμενον, οὐδαμῶς ἠδυνήθησαν ἐπικουρῆσαι τοῖς κινδυνεύουσιν. ἔτι γὰρ ἀναβοώντων, καὶ πρὸς τὸ συμβαῖνον ἐκπεπληγμένων, καὶ τῶν μὲν χαλινούντων τοὺς ἵππους, τῶν δὲ καθοπλιζομένων, πέρας εἶχε τὸ πρᾶγμα. Μάρκος μὲν οὖν, ἀκακώτερον ἢ στρατηγικώτερον αὑτῷ χρησάμενος, τοῖς δεδηλωμένοις περιέπεσε συμπτώμασιν. Ἐγὼ δὲ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν πολλάκις ἀναγκάζομαι περὶ τῶν τοιούτων ὑπομιμνήσκειν τοὺς ἐντυγχάνοντας, θεωρῶν, εἰ καὶ περί τι τῶν τῆς στρατηγίας μερῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦτο διαμαρτάνοντας τοὺς ἡγεμό-

gunt. Forte fortuna Numidae quidam, soliti iis struere insidias, qui aut velitationibus hostem lacesserent, aut omnino qui agmen praecederent, quoties extra vallum copiae educerentur, colli sese applicuerant. his quum dato signo speculator significasset, peruenisse nonnullos ex inimicis in summum collem, super ipsorum capita: statione relicta, transuersis limitibus itinere facto, COSS. intercludunt, et a castris suis separant. In primo statim congressu Marcellum cum aliquot aliis prostrauerunt, ceteros vulneribus illatis fugere per praecipitia et abrupta alium alio coegerunt, in his Marcelli filium sauciatum, qui aegre et praeter spem e periculo euaserat. Atque haec quum cernerent, qui in castris remanserant, opem tamen ferre nequaquam potuerunt. dum enim clamores tollunt, et casu tam inopinato perculsi stupent, dum equos alii frenant, alii arma sumunt, confecta res erat. Et Marcellus quidem, quum simplicius se atque incautius, quam prudentius, et imperatori conuenientius gessisset, dictum a nobis tulit infortunium. Ego vero per vniuersum opus meum de huiusmodi rebus lectores admonere cogor, qui videam, exercituum duces, si vlla in parte alia muneris imperatorii, in hac vel maxime labi. Atqui error hic quantus sit, nemo non intelligit. Nam quid boni speres ab eo duce vel

ἡγεμόνας· καί τοι προδήλȣ τῆς ἀγνοίας ὑπαρχȣ́σης. Τί γὰρ ὄφελος ἡγεμόνος ἢ στρατηγȣ̃, μὴ διειληφότος, τῶν κατὰ μέρος κινδύνων, οἷς μὴ συμπάσχῃ τὰ ὅλα, πλεῖστον ἀπέχειν δεῖν τὸν ἡγȣ́μενον; τί δ' ἀγνοȣ̃ντος, ὅτι, κἄν ποτε ἀναγκάζωσιν οἱ καιροὶ, πράττειν τι τῶν κατὰ μέρος, πολλȣ̀ς δεῖ πρότερον ἀποθανεῖν τῶν συνόντων, πρὶν ἢ τὸ δεινὸν ἐγγίσαι τοῖς προεστῶσι τῶν ὅλων; δεῖ γὰρ ἐν Καρὶ τὴν πεῖραν, ὡς ἡ παροιμία φησὶν, ȣ̓κ ἐν τῷ στρατηγῷ γίγνεσθαι. τὸ μὲν γὰρ λέγειν, ὡς ȣ̓κ ἂν ᾠόμην· τίς γὰρ ἂν ἤλπισε τȣ̃το γενέσθαι; μέγιστον εἶναί μοι δοκεῖ σημεῖον ἀπειρίας στρατηγικῆς καὶ βραδύτητος.

30. Διὸ καὶ τὸν Ἀννίβαν κατὰ πολλȣ̀ς τρόπȣς ἀγαθὸν ἡγεμόνα κρίνω· κατὰ τȣ̃το δὲ μάλιστά τις ἂν ἐπισημήναιτο, διότι πολλȣ̀ς μὲν χρόνȣς ἐν τῇ πολεμίᾳ διατρίψας, πολλοῖς δὲ καιροῖς καὶ ποικίλοις χρησάμενος, ἔσφηλε μὲν τȣ̀ς ὑπεναντίȣς πολλάκις ἐν ταῖς κατὰ μέρος χρείαις διὰ τὴν ἰδίαν ἀγχίνοιαν, ἐσφάλη δ' ȣ̓δέποτε, τοσȣ́τȣς καὶ τηλικȣ́τȣς ἀγῶνας χειρίσας. τοιαύτην ἐποιεῖτο τὴν πρόνοιαν, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτȣ̃, καὶ μάλα εἰκότως. ἀκεραίȣ μὲν γὰρ καὶ σωζομένȣ τȣ̃ προεστῶτος, κἄν ποτε πέσῃ τὰ ὅλα, πολλὰς ἀφορμὰς ἡ τύχη δίδωσι πρὸς τὸ πάλιν ἀνακτήσασθαι τὰς ἐκ τῶν περιπε-

imperatore, qui ne illud quidem certo constitutum apud se habeat. ab iis periculis, in quibus fortuna totius rei non vertitur, abesse quam longissime exercitus ductorem debere? qui etiam ignoret, quoties rerum necessitas imperatorem adigit, vt aliquam praelii partem ipse adeat, oportere, vt multi circumstantium prius cadant, quam ad eos periculum veniat, qui summae rerum praesunt. Si quid enim cum periculo experiri velis, in Care id potissimum, vt verbum est vetus, non in imperatore est faciendum. Dicere enim, non putabam; aut, quis hoc futurum existimasset? id vero artis imperatoriae inscitiam et tarditatem ingenii mihi videtur arguere.

30. Equidem fuisse Hannibalem imperatorem eximium, multis de caussis iudico. id quod vel ex eo poterit aliquis obseruare. Nam is quum in hostico tot annos egerit, fortunae tot tam varios casus sit expertus: saepe ille quidem aduersariorum duces, qui per partes praelia capesserent, in fraudem, quae fuit eius solertia, illexit; ipse tamen deceptus est numquam, qui tot numero tantasque pugnas pugnauit. Adeo videlicet magna prouidentia securitati suae solitus fuit prospicere. et merito ille quidem. Nam etsi vniuersus fuerit caesus exercitus, incolumis modo sit saluusque imperator, multas saepe fortuna occasiones largitur. damna eiusmodi casibus accepta resarciendi ac vires repa-

τειων

τειῶν ἐλαττώσεις· πταίσαντος δὲ, καθάπερ ἐν νηῒ, τοῦ κυβερνήτου, κἂν τῷ νικᾶν ἡ τύχη τοῖς πολλοῖς παραδιδῷ κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν, οὐδὲν ὄφελος γίγνεται, διὰ τὸ πάσας ἐξηρτῆσθαι τὰς ἐλπίδας ἑκάστοις ἐκ τῶν ἡγουμένων. Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι πρὸς τοὺς ἢ διὰ κενοδοξίαν ἢ μειρακιώδη * στάσιν περιπίπτοντας τοῖς τοιούτοις ἀλογήμασιν, ἢ δι' ἀπειρίαν, ἢ διὰ καταφρόνησιν· ἓν γάρ δή τι τῶν προειρημένων αἴτιον γίγνεται τῶν τοιούτων περιπετειῶν.

randi. vbi vero fuerit de medio sublatus, velut in naui gubernator, quamuis fortunae beneficio victoriam exercitus deuictis hostibus reportarit, nihil tamen ea res iuuat; eo, quod singuli spes suas omnes in ducibus habent repositas. Atque haec eorum gratia dicta mihi sunto, qui hoc genere peccati errant, vel propter inanem gloriam, vel propter animi leuitatem iuuenilem, nisi ea sit potius imperitia rerum, aut hostis contemtus. Plane enim eorum, quae diximus, vnum aliquod profecto eiusmodi aduersorum caussa solet existere.

Ὡς Σκιπίων ἐν τῇ παραχειμασίᾳ τοὺς Ἴβηρας εἰς τὴν Ῥωμαίων φιλίαν ἐνεδήσατο.

Quibus artibus Scipio inter hibernandum Hispanos amicitiae Romanorum illigauerit.

Περὶ Ἐδεκῶνος, Ἀνδοβάλου, καὶ Μανδονίου, τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ δυνατῶν δυναστῶν.

De Edecone (siue Edescone) Indibili, et Mandonio, Hispaniae regulis.

Ὅτι πολλῷ μείζονος ἐμπειρίας προσδεῖται καὶ φυλακῆς τὸ καλῶς χρῆσθαι τοῖς κατορθώμασιν, ἢ τὸ κατορθοῦν· καὶ περὶ τούτου Πολυβίου ἐπίστασις.

Polybii obseruatio, qua docet, maioris esse peritiae et diligentiae, bene vti victoria, quam vincere.

Ὡς Ἀσδρούβας, ὁ τοῦ Ἀννίβου ἀδελφὸς, μάχῃ ἡττηθεὶς ὑπὸ Σκιπίωνος, τῆς Ἰβηρίας ἐξεχώρησε.

Quomodo Asdrubal, praelio victus, a Scipione Hispania excedens, ad fratrem Hannibalem iter instituerit.

Θαυμασμὸς Σκιπίωνος, τοῦ παραιτησαμένου τὴν βασιλείαν δεδομένην οἱ ὑπὸ τῶν Ἰβήρων.

Polybius Scipionem admiratur, qui delatum sibi regnum ab Hispanis repudiarit.

31. Κατὰ δὲ τὴν Ἰβηρίαν Πόπλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων

31. In Hispania Publius Scipio Pop. Roman. imperator

ϛρατηγὸς, ποιέμενος τὴν παραχειμασίαν ἐν Ταρακῶνι, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τέτων δεδηλώκαμεν, πρῶτον μὲν τὰς Ἴβηρας εἰς τὴν αὐτῶν φιλίαν καὶ πίϛιν ἐνεβάλετο διὰ τῆς τῶν ὁμήρων ἐν ἑκάϛοις ἀποδόσεως. λαβὼν συναγωνιϛὴν ἐκ ταυτομάτε πρὸς τῦτο τὸ μέρος Ἐδεκῶνα, τὸν δυνατὸν δυνάϛην, ὃς ἅμα τῷ προσπεσεῖν τὴν τῆς Καρχηδόνος ἅλωσιν, καὶ γενέσθαι κύριον τῆς γυναικὸς αὐτῦ καὶ τῶν υἱῶν τὸν Πόπλιον, εὐθέως συλλογισάμενος τὴν ἐσομένην τῶν Ἰβήρων μεταβολὴν, ἀρχηγὸς εἶναι ἐβελήθη τῆς τοιαύτης ὁρμῆς, μάλιϛα πεπεισμένος, ὅτως τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα κομιεῖσθαι, καὶ δόξαι ὐ κατ᾽ ἀνάγκην, ἀλλὰ κατὰ πρόθεσιν αἱρεῖσθαι τὰ Ῥωμαίων· ἃ καὶ συνέβη γενέσθαι. τῶν γὰρ δυνάμεων ἄρτι διαφειμένων εἰς τὴν παραχειμασίαν, παρῆν εἰς τὴν Ταρακῶνα μετὰ τῶν οἰκείων φίλων. ἐλθὼν δ᾽ εἰς λόγυς τῷ Ποπλίῳ, ταύτην ἔφη τοῖς θεοῖς μεγίϛην χάριν ἔχειν, ὅτι πρῶτος τῶν κατὰ τὴν χώραν δυναϛῶν ἥκει πρὸς αὐτόν. τὺς μὲν γὰρ ἄλλυς ἀκμὴν διαπέμπεσθαι, καὶ βλέπειν πρὸς Καρχηδονίυς, τὰς δὲ χεῖρας ἐκτείνειν Ῥωμαίοις· αὐτὸς δὲ παραγεγονέναι, διδὺς ὐ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τὺς φίλυς καὶ συγγενεῖς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίϛιν. διόπερ ἂν νομισθείη παρ᾽ αὐτῦ φίλος καὶ σύμμαχος, μεγάλην μὲν αὐτῷ πρὸς τὸ παρὸν, ἔφη, μεγάλην δ᾽ εἰς τὸ μέλλον παρέ-

Tarracone, ſicut antea oſtendimus, hibernans, ante omnia Hiſpaniae populos remiſſione obſidum ad amicitiam et fidem ſuam illiciebat. quam ad rem forte fortuna adiutor ei eſt oblatus Edeco, notae inter ſuos potentiae regulus. Hic ſtatim vt captam eſſe Carthaginem accepit, et vxorem liberosque ſuos in Scipionis poteſtatem deueniſſe, futurum omnino coniectans, vt Hiſpanorum defectio ad Romanos ſequeretur, eius inclinationis animorum auctor eſſe viderique voluit. nihil dubius, hoc maxime pacto et vxorem liberosque ſuos ſibi fore Scipionem redditurum, et ſe quoque exiſtimatum iri non neceſſitate, verum ſponte et certo propoſito ad Romanos defeciſſe. neque aliter ſane contigit. Nam poſtquam exercitus in hiberna fuit dimiſſus, Tarraconem cum amicis et neceſſariis ſuis aduenit. ibi cum Scipione inito colloquio, eo ſe nomine maximas diis agere gratias dixit, quod ex Hiſpaniae regulis omnium primus ad eum acceſſiſſet. alios enim ſic Romanis manus porrigere, vt qui ſimul cum maxime ad Carthaginienſes legatos miſſitent, et ſpes eorum reſpiciant. ſe eo animo veniſſe ad eum, vt non ſe tantum, ſed etiam amicos omnes et cognatos in populi Rom. fidem tradat. Quod ſi ab eo in amicitiam ſocietatemque reciperetur, magno ſe illi et in praeſens et in poſterum quo-

ξεσθαι χρείαν. παραυτίκα μὲν γὰρ θεασαμένους τοὺς Ἴβηρας, πρός τε τὴν φιλίαν αὐτὸν προσδεδεγμένον, καὶ τετευχότα τῶν ἀξιουμένων, πάντας ἐπὶ παραπλήσιον ἥξειν, σπουδάζοντας κομίσασθαι τοὺς ἀναγκαίους, καὶ τυχεῖν τῆς Ῥωμαίων συμμαχίας· εἰς δὲ τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον προκαταληφθέντας τῇ τοιαύτῃ τιμῇ καὶ φιλανθρωπίᾳ, συναγωνιστὰς ἀπροφασίστους ὑπάρξειν αὐτῷ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ἔργων. διόπερ ἠξίου τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα κομίσασθαι, καὶ κριθεὶς φίλος ἐπανελθεῖν εἰς τὴν οἰκείαν, ἕως ἂν λαβὼν ἀφορμὴν εὔλογον ἐναποδείξηται τὴν αὐτοῦ καὶ τῶν φίλων εὔνοιαν κατὰ δύναμιν, εἴς τε τὸν Πόπλιον αὐτὸν, καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα. Ἐδεκὼν μὲν οὖν, τοιαῦτα διαλεχθεὶς, ἐπέσχεν.

32. Ὁ δὲ Πόπλιος καὶ πάλαι πρὸς τοῦτο τὰ μέρος ἕτοιμος ὢν, καὶ συλλελογισμένος παραπλήσια τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἐδεκῶνος εἰρημένοις, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα παρέδωκεν αὐτῷ, καὶ τὴν φιλίαν συνέθετο. πρὸς δὲ τούτοις παρὰ τὴν συνουσίαν ποικίλως ψυχαγωγήσας τὸν Ἴβηρα, καὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ μεγάλας εἰς τὰ μέλλον ἐλπίδας ὑπογράψας, οὕτως εἰς τὴν οἰκείαν ἐξαπέστειλε. Τούτου τοῦ πράγματος ταχέως περιβοήτου γενομένου, πάντας συνέβη τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ κατοικοῦντας, οἷον ἀπὸ μιᾶς ὁρμῆς, ἑλέσθαι τὰ Ῥωμαίων, ὅσοι μὴ πρότερον αὐτῶν

que futurum vſui. Hiſpanos enim, ſimulac viderint ſe in amicitiam receptum, et quae iam poſtulet, eſſe confecutum, cunctos, vt eadem ab ipſo impetrent, aduenturos, et recipiendi ſuos cupiditate flagrantes, et contrahendae cum Ro. ſocietatis. in poſterum vero, ſemel praeoccupatis animis hoc genere honoris et humanitatis, adiutores ad quae voluerit cumque ſemper paratos in iis, quae deinceps ſit moliturus, ſe eos habiturum. petere igitur, vt coniugem et liberos ſibi redderet, vtque amicus appellatus in patriam rediret. ibi ſe, vt primum opportunam occaſionem foret nactus, et ſuam et amicorum propenſionem in Publium ipſum et populi Rom. imperium pro virili declaraturum. Poſt haec verba Edeco finem dicendi fecit.

32. Publius, qui dudum facere illud ipſum erat paratus, et ſimilia iis, quae Edeco dixerat, ipſe quoque animo colligebat, vxore ac liberis ei traditis, amicitiam cum ipſo ſancit. tum autem vbi in familiari congreſſu variis artibus Hiſpani animum deliniiſſet, atque omnes, qui illi aderant, in ſpem rerum maximarum erexiſſet, ita eos domum remiſit. Huius rei fama mox late didita, omnes cis Iberum populi, qui Romanorum antea amici non erant, vno quaſi impetu a Poenis ad eos

ὑπῆρχον φίλοι. ταῦτα μὲν οὖν καλῶς κατὰ νοῦν ἐχώρει τῷ Ποπλίῳ. Μετὰ δὲ τὸν τούτων χειρισμὸν τὰς μὲν ναυτικὰς δυνάμεις διέλυσε, θεωρῶν, οὐδὲν ἀντίπαλον ὑπάρχον κατὰ θάλατταν· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν ἐκλέξας τοὺς ἐπιτηδείους, ἐπὶ τὰς σημαίας ἐμέρισε, καὶ συνηύξησε τοιούτῳ τρόπῳ τὰς πεζικὰς δυνάμεις. Ἀνδοβάλης δὲ καὶ Μανδόνιος, μέγιστοι μὲν ὄντες δυνάσται τότε τῶν κατ' Ἰβηρίαν, ἀληθινώτατοι δὲ Καρχηδονίων φίλοι δοξαζόμενοι, πάλαι μὲν ὑπούλως διέκειντο, καὶ καιρὸν ἐτήρουν, ἐξότου προσποιηθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἀπιστεῖν αὐτοῖς ᾔτησαν χρημάτων τε πλῆθος, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας εἰς ὁμηρίαν, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐδηλώσαμεν. τότε δὲ νομίσαντες, ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν, ἀναλαβόντες τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις, ἐκ τῆς τῶν Καρχηδονίων παρεμβολῆς νυκτὸς ἀπεχώρησαν εἴς τινας ἐρυμνοὺς τόπους, καὶ δυναμένους αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. οὗ γενομένου, καὶ τῶν ἄλλων Ἰβήρων συνέβη τοὺς πλείστους ἀπολιπεῖν Ἀσδρούβαν, πάλαι μὲν βαρυνομένους ὑπὸ τῆς τῶν Καρχηδονίων ἀγερωχίας, τότε δὲ πρῶτον καιρὸν λαβόντας εἰς τὸ φανερὰν ποιῆσαι τὴν αὐτῶν προαίρεσιν· ὃ δὴ καὶ περὶ πολλοὺς ἤδη γέγονε.

defecerunt. Itaque ex animi ſententia res hac parte Scipioni ſuccedebat. Qui his confectis quum videret, nullum ſibi hoſtem a mari obſiſtere, claſſem diſſoluit. deinde e naualibus ſociis idoneos ſelegit, quos in legionum ſigna diuiſit, et terreſtres copias ea ratione auxit. Erant ea tempeſtate Indibilis et Mandonius, omnis Hiſpaniae potentiſſimi reguli, qui populi Carthaginienſis amiciſſimi vulgo exiſtimabantur. Hi exulceratos iam pridem animos gerentes, ex illo tempore occaſioni imminebant, quando Aſdrubal ſuſpectam ſibi eorum fidem praetexens, pecuniae vim magnam, atque in locum obſidum vxores ipſorum et filias ab iis exegerat, ſicut in ſuperioribus oſtendimus. tunc igitur tempus opportunum ſe adeptos eſſe rati, cum omni popularium manu e Punicis caſtris in munita quaedam loca, et quae ſecuritatem ipſis poſſent praeſtare, ſe receperunt. Quod vt factum, et reliquorum Hiſpanorum quam plurimi Aſdrubalem reliquerunt. qui Poenorum ſuperbiam grauiter iam pridem quum ferrent, declarandae tamen ſuae voluntatis eam primam facultatem fuerant conſecuti. id quod ſaepe iam multis vſu venit.

33. Μεγάλου γὰρ ὄντος, ὡς πλεονάκις ἡμῖν εἴρηται, τοῦ κατορθοῦν ἐν πράγμασι, καὶ περιγίγνεσθαι τῶν ἐχθρῶν ἐν ταῖς ἐπι-

33. Nam etſi res magna eſt, bella feliciter gerere, et, quae fueris molitus exſequendo, hoſtes ſuperare: longe tamen

βολαῖς·

βολαῖς· πολλῷ μείζονος ἐμπειρίας προσδεῖται καὶ φυλακῆς, τὸ καλῶς χρήσασθαι τοῖς κατορθώμασι. διὸ καὶ πολλαπλασίους ἂν εὕροι τις τοὺς ἐπὶ προτερημάτων γεγονότας, τῶν καλῶς τοῖς προτερήμασι κεχρημένων. ὃ καὶ τότε συνεβεβήκει περὶ τοὺς Καρχηδονίους. μετὰ γὰρ τὸ νικῆσαι μὲν τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις, ἀποκτεῖναι δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἀμφοτέρους, Πόπλιον καὶ Γνάϊον, ὑπολαβόντες ἀδήριτον ὑπάρχειν αὐτοῖς τὴν Ἰβηρίαν, ὑπερηφάνως ἐχρῶντο τοῖς κατὰ τὴν χώραν. τοιγαροῦν ἀντὶ συμμάχων καὶ φίλων πολεμίους ἔχον τοὺς ὑποταττομένους. καὶ τοῦτ᾽ εἰκότως ἔπαθον. ἄλλως μὲν γὰρ ὑπέλαβον δεῖν κτᾶσθαι τὰς ἀρχάς, ἄλλως δὲ τηρεῖν. οὐκ ἔμαθον δέ, διότι κάλλιστα φυλάττουσι τὰς ὑπεροχάς, οἱ μάλιστα διαμείναντες ἐπὶ τῶν αὐτῶν προαιρέσεων, αἷς ἐξ ἀρχῆς κατεστήσαντο τὰς δυναστείας· καί τοί γε προφανοῦς ὄντος, καὶ ἐπὶ πολλῶν ἤδη τεθεωρημένου, διότι κτῶνται μὲν ἄνθρωποι τὰς εὐκαιρίας, εὖ ποιοῦντες καὶ προτεινόμενοι τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα τοῖς πέλας· ἐπειδὰν δὲ τῶν ἐπιθυμουμένων τυχόντες κακῶς ποιῶσι, καὶ δεσποτικῶς ἄρχωσι τῶν ὑποτεταγμένων, εἰκότως ἅμα ταῖς τῶν προεστώτων μεταβολαῖς συμπίπτουσι καὶ τῶν ὑποταττομένων αἱ προαιρέσεις. ὃ καὶ τότε συνέβη τοῖς Καρχηδονίοις.

34. Ἀσδρούβας μὲν οὖν ἐν τοιαύταις περιστάσεσι πολλὰς καὶ

maior opus eſt peritia rerum et cautio, vt ſucceſſu proſpero recte aliquis vtatur. iccirco plures multo inuenias, qui victoriam ſint adepti, quam qui victoria ſciuerint vti. quae tunc quoque fortuna Carthaginienſibus euenit. Nam hi poſt deuictos Romanorum exercitus, occiſos etiam ambos imperatores, Publium et Cnaeum Scipiones, ſuam eſſe iam Hiſpaniam absque vlla contentione perſuaſi, ſuperbe atque impotenter Hiſpanis dominabantur. itaque pro ſociis et amicis hoſtes ſibi ſubditos populos reddiderunt. et merito ſane haec illis acciderunt, qui aliter parari imperia debere putarent, aliter ſeruari. Nempe iſti non didicerant, optime illos imperia tueri, qui in iisdem inſtitutis conſtantiſſime manſerint, quibus initio vtebantur, cum imperia conſtituere. Verumenimuero manifeſta nimis res eſt, et multorum experientia demonſtrata, homines de hominibus bene merendo, et bonam omnibus ſpem oſtentando, opes ſibi parare et fortunam ſecundam. qui ſi, poſteaquam votorum facti fuerint compotes, maleficiis et impotente dominatu tamquam heri in ſubditos graſſari coeperint: merito ſane immutatis eorum, qui praeſunt, moribus, et parentium quoque voluntates ſimul corruunt. quod et Poeni eo tempore ſunt experti.

34. Aſdrubal igitur hiſce conflictatus difficultatibus, de

ποικίλας ἐποιεῖτο περὶ τῶν ἐπιφερομένων πραγμάτων ἐννοίας. ἐλύπει μὲν γὰρ αὐτὸν ἡ περὶ τὸν Ἀνδοβάλην ἀπόστασις, ἐλύπει δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀντιπαραγωγὴν καὶ τὴν ἀλλοτριότητα, τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, ἠγωνία δὲ καὶ τὴν Ποπλίου παρουσίαν. καὶ ἤδη προσδοκῶν, αὐτὸν ἥξειν μετὰ τῶν δυνάμεων, θεωρῶν δ', αὐτὸν μὲν ἐγκαταλειπόμενον ὑπὸ τῶν Ἰβήρων, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις πάντας ὁμοθυμαδὸν προσχωροῦντας· ἐπί τινας λογισμοὺς κατήντησε τοιούτους. προέθετο γὰρ, διότι δεῖ παρεσκευασμένον τὰ δυνατὰ συμβαλεῖν πρὸς μάχην τοῖς ὑπεναντίοις. κἂν μὲν ἡ τύχη δῷ τὸ νικᾷν, βουλεύσασθαι μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἑξῆς ἀσφαλῶς· ἂν δ' ἀντιπίπτῃ τὰ κατὰ τὴν μάχην, ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν μετὰ τῶν διασωζομένων ἐξ αὐτῆς εἰς Γαλατίαν, κἀκεῖθεν παραλαβόντα τῶν βαρβάρων ὡς πλείστους, βοηθεῖν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ κοινωνεῖν Ἀννίβᾳ τἀδελφῷ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. Ἀσδρούβας δὴ ταῦτα διανοηθεὶς, πρὸς τούτοις ἦν. Πόπλιος δὲ προσδεξάμενος Γάϊον τὸν Λαίλιον, καὶ διακούσας τῶν παραγγελλομένων ὑπὸ τῆς συγκλήτου, προῆγε τὰς δυνάμεις, ἀναλαβὼν ἐκ τῆς παραχειμασίας, ἀπαντώντων αὐτῷ κατὰ τὴν δίοδον τῶν Ἰβήρων, ἑτοίμως καὶ προθύμως συνεξορμώντων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀνδοβάλην πάλαι μὲν διεπέμποντο πρὸς τὸν Πόπλιον,

ingruentibus ingenti mole negotiis multas et varias cogitationes agitabat. Molesta erat illi Indibilis defectio, molesta item discrepantia voluntatum, et dissensio, quae ipsum a ceteris ducibus abalienabat, anxium insuper et sollicitum Scipionis aduentus eum reddebat. quem ille infesto exercitu contra se venientem quum iamiam exspectaret, deseri se ab Hispanis videret, atque eosdem communi consensu Romanis se adiungere: hasce tandem consiliorum rationes apud se iniuit. Statuit namque, vbi diligentia, quanta maxima posset, necessaria apparasset, acie decernendum esse cum hostibus. si fortuna victoriam daret, quid porro foret agendum, postea sine discrimine se deliberaturum: sin parum ex animi sententia praelium cederet, e vestigio cum superstitibus in Galliam sibi esse concedendum, et inde assumta barbarorum manu, quanta posset fieri maxima, Italiae rebus succurrendum, et cum fratre Hannibale easdem spes communicandum. Haec cogitabat Asdrubal, in his se occupabat, cum Scipio post C. Laelii aduentum, cognitis senatus mandatis, copias ex hibernis educere coepit, Hispanis, quaqua iter faceret, obuiam ei prompto animo occurrentibus, et magna alacritate expeditionis comites se addentibus. Indibilis, qui nuncios ad Scipionem dudum mi-

Πόπλιον, τότε δὲ πλησιάσαντος αὐτοῦ τοῖς τόποις, ἧκον ὡς αὐτὸν ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἅμα τοῖς φίλοις, καὶ συμμίξαντες, ἀπελογίσαντο περὶ τῆς προγεγενημένης σφίσι φιλίας πρὸς Καρχηδονίους, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς χρείας καὶ τὴν ὅλην πίστιν ἐνεφάνιζον, ἣν ἐτύγχανον ἐκείνοις παρεσχημένοι. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ἀδικίας ἐξηγοῦντο, καὶ τὰς ὕβρεις, τὰς ἐξ ἐκείνων ἀπηντημένας. διόπερ ἠξίουν τὸν Πόπλιον, αὐτὸν κριτὴν γίγνεσθαι τῶν λεγομένων. κἂν μὲν φανῶσιν ἀδίκως ἐγκαλοῦντες Καρχηδονίοις, σαφῶς γινώσκειν αὐτόν, ὡς οὐδὲ τὴν πρὸς Ῥωμαίους δύνανται τηρεῖν πίστιν· ἐὰν δὲ, πολλὰς ἀδικίας ἀναλογιζόμενοι, κατ᾽ ἀνάγκην ἀφιστῶνται τῆς εὐνοίας τῆς ἐκείνων, καλὰς ἐλπίδας ἔχειν, διότι νῦν ἑλόμενοι τὰ Ῥωμαίων, βεβαίως τηρήσουσι τὴν πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν.

35. Καὶ πλείω πρὸς τοῦτο τὸ μέρος αὐτῶν διαλεχθέντων, ἐπεὶ κατέπαυσαν τὸν λόγον, μεταλαβὼν ὁ Πόπλιος, καὶ τοῖς ὑπ᾽ ἐκείνων εἰρημένοις ἔφη πιστεύειν, μάλιστα δὲ γινώσκειν τὴν Καρχηδονίων ὕβριν ἔκ τε τῆς εἰς τοὺς ἄλλους Ἴβηρας, καὶ μάλιστα τῆς εἰς τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ θυγατέρας ἀσελγείας· ἃς αὐτὸς παρειληφὼς νῦν, οὐχ ὁμήρων ἐχούσας διάθεσιν, ἀλλ᾽ αἰχμαλώτων καὶ δούλων, οὕτω τετηρηκέναι τὴν πίστιν, ὡς οὐδ᾽ ἂν αὐτοὺς ἐκείνους τηρῆσαι, πατέρας

ſerat, ipſo tunc appropinquante, e Punicis caſtris ad eum cum amicis ſe contulit. Admiſſus ad colloquium, de amicitia, quae ſibi cum Carthaginienſibus interceſſerat, multa diſſeruit, multa item ſubiecit, quanto eis fuiſſet vſui, quam in omnibus fidem eis praeſtitiſſet. deinde Poenorum iniurias expoſuit, et quantas ab iis paſſus eſſet contumelias. Scipionem igitur orare ſe, vt eorum, quae diceret, iudex eſſe vellet: ſi parum ipſi iuſta cauſſa videretur, cur Carthaginienſes accuſaret, pro certo ſtatueret, eum ſe eſſe, qui neque Romanis fidem foret ſeruaturus: ſin autem, poſtquam iniurias Carthaginienſium plurimas recenſuerit, neceſſariam deficiendi ab eorum amicitia cauſſam viſus fuerit habere; ſperare Scipionem debere, ſe, qui nunc tranſitionem ad partes Romanorum faciat, conſtanter fidem populo Roman. ſeruaturum.

35. Haec pluraque his alia locutus Indibilis, conticuit. cuius ſermonem Scipio excipiens, fidem ſe iis, quae dixiſſet, habere, reſpondit: contumelioſum namque Poenorum ingenium probe ſibi eſſe notum, cum ex ea, quam in alios Hiſpanorum vſurpaſſent, petulantia, tum vel ex ea maxime, qua erga vxores ipſorum et filias eſſent vſi. quas ipſe quum accepiſſet, non iam obſidum loco haberi ſolitas, ſed captiuarum et ſeruarum: eam illis fidem praeſtitiſſe, vt vix ipſi,

ὑπάρ-

ὑπάρχοντας. τῶν δ' ἀνθομολογησαμένων, διότι παρακολουθοῦσι, καὶ προσκυνησάντων αὐτὸν, καὶ προσφωνησάντων ΒΑΣΙΛΕΑ, οἱ μὲν παρόντες ἐπεσήμηναν τὸ ῥηθὲν, ὁ δὲ Πόπλιος ἐντραπεὶς, θαῤῥεῖν αὐτοὺς παρῄνει· τεύξεσθαι γὰρ, ἔφη, σφᾶς ἅπαντας τῶν φιλανθρώπων ὑπὸ Ῥωμαίων. καὶ παραυτίκα μὲν ἐκ χειρὸς τὰς θυγατέρας ἀπέδωκε· τῇ δ' ἐπαύριον ἐποιεῖτο τὰς συνθήκας πρὸς αὐτούς. ἦν δὲ τὸ συνέχον τῶν ὁμολογηθέντων, ἀκολουθεῖν τοῖς Ῥωμαίων ἄρχουσι, καὶ πείθεσθαι τοῖς ὑπὸ τούτων παραγγελλομένοις. γενομένων δὲ τούτων, ἀναχωρήσαντες εἰς τὰς αὑτῶν παρεμβολὰς, καὶ παραλαβόντες τὰς δυνάμεις, ἧκον πρὸς τὸν Πόπλιον. καὶ στρατοπεδεύσαντες ὁμοῦ τοῖς Ῥωμαίοις, προῆγον ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν. ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς ἐτύγχανε μὲν διατρίβων ἐν τοῖς περὶ Κασταλῶνα τόποις, περὶ Βαίκυλαν πόλιν, οὐ μακρὰν τῶν ἀργυρείων μετάλλων. πυθόμενος δὲ τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων, μετεστρατοπέδευσε, λαβὼν ἐκ μὲν τῶν ὄπισθεν ποταμὸν ἀσφαλῆ, περὶ δὲ τὴν κατὰ πρόσωπον πλευρὰν τοῦ χάρακος ἐπίπεδον τόπον, ὀφρὺν προβεβλημένον, ἔχουσαν καὶ βάθος ἱκανὸν πρὸς ἀσφάλειαν, καὶ μῆκος πρὸς ἔκταξιν, ἔμενεν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, προτιθέμενος ἐπὶ τὴν ὀφρὺν ἀεὶ τὰς ἐφεδρείας. Ὁ δὲ Πόπλιος ἐγγίσας, προθύμως μὲν εἶχε πρὸς τὸ διακινδυνεύειν, ἀπόρως

qui parentes erant, parem fuerint praestituri. Quum Indibilis et ceteri, ita se intellexisse professi, adorabundi Scipionem procubuissent, ipsumque REGEM salutassent, omnibus, qui aderant, plausu et acclamatione dictum prosequentibus, Scipio eam appellationem auersatus, bene ipsos sperare iussit: aequa enim omnia et benigna a Romanis laturos. ac statim coniugibus filiabusque redditis, postero die foedere accepta fides. Conuentorum capita praecipua erant: vt Romanos duces sequerentur, et iussa eorum capesserent. Secundum haec in castra sua reuersi, assumtis copiis ad Publium redierunt. atque iisdem in castris tendentes cum Romanis ad Asdrubalem ire pergunt, qui tunc temporis in agro Castulanensi prope vrbem Baetulam in statiuis erat, non procul ab argentifodinis. Is de Romanorum aduentu factus certior alium castris locum cepit. vbi quum fluuius ei terga defenderet, a fronte pro vallo esset planities, cuius oram omnem supercilium cingebat, satis habens et altitudinis ad praestandam securitatem, et longitudinis ad dirigendas in aciem copias: quietus eo loci se continebat, stationes dumtaxat armatorum in supercilio semper collocans. Scipio vt propius hostem accessit, praelio certare ille quidem ardebat: sed qui vi-

ἀπόρως δὲ διέκειτο, θεωρῶν τοὺς τόπους εὐφυεῖς ὄντας πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἀσφάλειαν. οὐ μὴν ἀλλὰ προσαναχὼν δύο ἡμέρας, καὶ διαγωνιάσας, μή, συνεπιγενομένων τῶν περὶ τὸν Μάγωνα καὶ τὸν τοῦ Γέσκωνος Ἀσδρούβαν, πανταχόθεν αὐτὸν οἱ πολέμιοι περιστῶσιν, ἔκρινε παραβάλλεσθαι καὶ καταπειράζειν τῶν ὑπεναντίων.

36. Τὴν μὲν οὖν ἄλλην δύναμιν ἑτοιμάσας πρὸς μάχην, συνεῖχεν ἐν τῷ χάρακι. τοὺς δὲ γροσφομάχους καὶ τῶν πεζῶν τοὺς ἐπιλέκτους ἐξαφιείς, ἐκέλευε προσβάλλειν πρὸς τὴν ὀφρῦν, καὶ καταπειράζειν τῆς τῶν πολεμίων ἐφεδρείας. τῶν δὲ ποιούντων τὸ παρακελευσθὲν εὐψύχως, τὰς μὲν ἀρχὰς ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς ἐκαραδόκει τὸ συμβαῖνον· θεωρῶν δὲ διὰ τὴν τόλμην τῶν Ῥωμαίων τοὺς παρ᾿ αὐτὸν πιεζομένους, καὶ κακῶς πάσχοντας, ἐξῆγε τὴν δύναμιν, καὶ παρενέβαλε παρὰ τὴν ὀφρῦν, πιστεύων τοῖς τόποις. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ Πόπλιος τοὺς μὲν εὐζώνους ἅπαντας ἐπαφῆκε, συντάξας βοηθεῖν τοῖς προκινδυνεύουσι, τοὺς δὲ λοιποὺς ἑτοίμους ἔχων, τοὺς μὲν ἡμίσεις αὐτὸς ἔχων, περιελθὼν τὴν ὀφρῦν κατὰ τὸ λαιὸν τῶν ὑπεναντίων, προσέβαλλε τοῖς Καρχηδονίοις· τοὺς δ᾿ ἡμίσεις Λαιλίῳ δοὺς, ὁμοίως παρήγγειλε τὴν ἔφοδον ἐπὶ τὰ δεξιὰ μέρη τῶν πολεμίων. οὗ συμβαίνοντος, ὁ μὲν Ἀσδρούβας ἀκμὴν ἐκ τῆς στρατοπεδείας ἐξῆγε τὴν δύναμιν· τὸν γὰρ πρὸ τούτου χρό-

deret, locorum naturam pro munimento inimicis esse, inops consilii haerebat. Biduum deliberando Romanus consumsit: qui deinde veritus, ne, si Mago atque Asdrubal Gesconis filius superuenirent, vndique ab hostibus circumueniretur, audendo aleam adire et tentare hostes decernit.

36. Igitur vbi reliquum etiam exercitum ad pugnam praeparasset, intra vallum tenuit: velites et pedites extraordinarios misit, iussos crepidinem illam aggredi, et ibi dispositas hostium stationes lacessere. quibus animo forti iussa exsequentibus, dux Carthaginiensium initio dimicationis euentum exspectabat: deinde vt videt, Romanorum virtute suos premi, vehementerque laborare, copias educit, et locorum natura fretus, aciem secundum supercilium instruit. Eodem quoque tempore Scipio expeditorum vniuersam manum immisit, et iis, qui pugnam primi commiserant, auxiliatum ire praecepit. Ipse, qui ceteros omnes habebat paratos, cum dimidia eorum parte supercilium circuit, et a sinistro cornu aciei hostilis pugnam cum Poenis capessit. reliquum dimidium copiarum Laelio tradit, et, vt pariter in cornu dextrum aduersariorum faciat impetum, praecipit. Haec dum gerebantur, Asdrubal cum maxime exercitum castris educebat. nam hacte-

νον

νον ἐπέμενε πιϛεύων τοῖς τόποις, καὶ πεπεισμένος, μηδέποτε τολμήσειν τὲς πολεμίες ἐγχειρεῖν αὐτοῖς. διὸ καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν γεγενημένης τῆς ἐπιθέσεως, καθυϛέρει τῆς ἐκτάξεως. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατὰ κέρας ποιέμενοι τὸν κίνδυνον, ἐδέπω τῶν πολεμίων κατειληΦότων τὲς ἐπὶ τῶν κεράτων τόπες, ἐ μόνον ἐπέβησαν ἀσΦαλῶς ἐπὶ τὴν ὀΦρὺν, ἀλλὰ καὶ προσάγοντες, ἔτι παρεμβαλλόντων καὶ κινεμένων τῶν ὑπεναντίων, τὲς μὲν αὐτῶν προσπίπτοντας ἐκ πλαγίε ἐΦόνευον, τὲς δὲ παρεμβαλόντας ἐξ ἐπιϛροΦῆς Φεύγειν ἠνάγκαζον. Ἀσδρέβας δὲ κατὰ τὲς ἐξ ἀρχῆς διαλογισμὲς θεωρῶν κλινέσας καὶ διατετραμμένας τὰς αὐτε δυνάμεις, τὸ μὲν ψυχομαχεῖν μέχρι τῆς ἐχάτης ἐλπίδος ἀπεδοκίμαζε· λαβὼν δὲ τά τε χρήματα καὶ τὰ θηρία, καὶ τῶν Φευγόντων ὅσες ἠδύνατο πλείϛες ἐπισπασάμενος, ἐποιεῖτο τὴν ἀναχώρησιν περὶ τὸν Τάγον ποταμὸν, ὡς ἐπὶ τὰς Πυρήνης ὑπερβολὰς, καὶ τὲς ταύτῃ κατοικεντας Γαλάτας. Πόπλιος δὲ τὸ μὲν ἐκ ποδὸς ἕπεσθαι τοῖς περὶ τὸν Ἀσδρέβαν ἐχ ἡγεῖτο συμΦέρειν, τῷ δεδιέναι τὴν τῶν ἄλλων ϛρατηγῶν ἔΦοδον· τὸν δὲ χάρακα τῶν ὑπεναντίων ἐΦῆκε τοῖς αὐτε ϛρατιώταις διαρπάζειν.

nus ibi remanſerat, locis confiſus, et perſuaſus, numquam auſuros Romanos ſe aggredi. qui praeter ipſius exſpectationem quum impreſſionem feciſſent, ea re factum, vt ipſe aciem in tempore non ſtruxiſſet. At Romani, Poenos a latere adorientes, prius quam ad ſuas ſtationes cornua hoſtium ſe porrexiſſent, non ſolum absque diſcrimine in ſummum cliuum euaſerunt; ſed etiam pugna commiſſa, dum adhuc ordinant aciem aduerſarii, necdum ſuo loco conſiſtentem, alios, dum in latera pugnant, ſibi occurrentes obtruncant, alios, qui iam ſtationes ſuas obtinebant, verſis tergis coniicere ſe in fugam compellunt. Aſdrubal, ſicut ab initio ſtatuerat apud ſe, inclinatam ſuorum aciem et retro auerſam vt videt, ad extremum vſque vitae ſpiritum obſtinate decertare, et ſpem vltimam experiri nequaquam tum voluit: ſed accepta pecunia et elephantis, quantum maximum agmen cogere potuerat e fugientibus ſecum trahens, ad loca amni Tago proxima ſe recepit, ad ſuperandum iuga Pyrenaeorum properans, Gallos eum tractum incolentes petiturus. Ne Scipio quidem ex vſu fore iudicauit, vt fugientes e veſtigio perſequeretur: verebatur enim, ne superuenientes interea loci duces reliqui ſuos inuaderent. caſtra hoſtium militibus diripere conceſſit.

37. Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον συναθροίσας τὸ τῶν αἰχμαλώ-

37. Die inſecuto coactis in vnum captiuis omnibus, quo-

των

των πλῆθος, ὧν ἦσαν πεζοὶ μὲν εἰς μυρίες, ἱππεῖς δὲ καὶ πλείες δισχιλίων, ἐγίγνετο περὶ τὴν τέτων οἰκονομίαν. Τῶν δ' Ἰβήρων ὅσοι κατὰ τὲς προειρημένες τόπες Καρχηδονίοις τότε συνεμάχεν, ἧκον ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτὲς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν· κατὰ δὲ τὰς ἐντεύξεις ΒΑΣΙΛΕΑ προσεφώνεν τὸν Πόπλιον. πρῶτον μὲν ἒν ἐποίησε τῦτο, καὶ προσεκύνησε πρῶτος Ἐδέκων, μετὰ δὲ τῦτον οἱ περὶ τὸν Ἀνδοβάλην. τότε μὲν ἒν ἀνεπιστάτως αὐτὸν παρέδραμε τὸ ῥηθέν. μετὰ δὲ τὴν μάχην ἁπάντων ΒΑΣΙΛΕΑ προσφωνέντων, εἰς ἐπίστασιν ἤγαγε τὸν Πόπλιον τὸ γιγνόμενον. διὸ καὶ συναθροίσας τὲς Ἴβηρας, βασιλικὸς μὲν, ἔφη, βέλεσθαι καὶ λέγεσθαι παρὰ πᾶσι, καὶ ταῖς ἀληθείαις ὑπάρχειν· βασιλεύς γε μὴν ὔτε ἐθέλειν εἶναι, ὔτε λέγεσθαι παρ' ἐδενί. ταῦτα δ' εἰπὼν, παρήγγειλε στρατηγὸν αὐτὸν προσφωνεῖν. Ἴσως μὲν ἒν καὶ τότε δικαίως ἄν τις ἐπεσημήνατο τὴν μεγαλοψυχίαν τ' ἀνδρὸς, ἢ, κομιδῆ νέος ὢν, καὶ τῆς τύχης αὐτῷ συνεκδραμέσης ἐπὶ τοσῦτον, ὥστε πάντας τὲς ὑποταττομένες ἐξ αὐτῶν ἐπί τε ταύτην κατενεχθῆναι τὴν διάληψιν καὶ τὴν ὀνομασίαν, ὅμως ἐν ἑαυτῷ διέμεινε, καὶ παρῃτεῖτο τὴν τοιαύτην ὁρμὴν καὶ φαντασίαν· πολὺ δὲ μᾶλλον ἄν τις θαυμάσειε τὴν ὑπερβολὴν τῆς περὶ τὸν ἄνδρα μεγαλοψυ-

rum erat numerus decem millia peditum, equitum duo millia et eo plures, ordinandis, quae ad eos pertinebant, operam dedit. Tum et Hispani, qui in modo dictis locis a Carthaginiensibus steterant, Publium adire et in populi Rom. fidem sese permittere. Atque hi in congressibus Scipionem REGEM appellabant. cuius rei quum primus exemplum dedisset Edeco, qui et adorabundus ad genua ei procubuit: postea etiam Indibilis idem fecit. sed tunc quidem ea vox inobseruata Scipionis aures praeteruolauit: verum post pugnam omnibus eum REGEM salutantibus, Publii animum ea res aduertit. qui ad id ipsum conuocata Hispanorum concione, regalis quidem animi virum ait se velle et dici ab omnibus, et esse quoque re vera talem; at regem neque velle esse, neque appellari a quoquam: deinde vt imperatorem se nominarent praecepit. Magnanimitatem igitur Scipionis et tunc quidem iure aliquis fortasse plausu et laudatione omnium dixerit fuisse dignam, per quam factum, vt homo adeo iuuenis, et secundae fortunae flatu eo vsque euectus, vt omnes, qui eius imperio tenebantur, per se, nemine suggerente, in eam cogitationem deuenirent, et in regis appellatione ei deferenda consentirent, mente tamen sibi constiterit, et eiusmodi studia vulgi atque speciem dignitatis repudiauerit. Multo tamen magis incomparabilem eius magni-

λοψυ-

λοψυχίας, βλέψας εἰς τὰς ἐσχάτας τοῦ βίου καιροὺς, ἡνίκα πρὸς τοῖς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἔργοις κατεστρέψατο μὲν Καρχηδονίους, καὶ τὰ πλεῖστα καὶ κάλλιστα μέρη τῆς Λιβύης ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν ἕως Ἡρακλείων στηλῶν ὑπὸ τὴν τῆς πατρίδος ἐξουσίαν ἤγαγε, κατεστρέψατο δὲ τὴν Ἀσίαν, καὶ τοὺς τῆς Ἀσσυρίας βασιλεῖς, καὶ τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον μέρος τῆς οἰκουμένης ὑπήκοον ἐποίησε Ῥωμαίοις, ἔλαβε δὲ καιροὺς εἰς τὸ περιποιήσασθαι δυναστείαν βασιλικὴν, ἐν οἷς ἐπεβάλετο καὶ βουληθείη τόποις τῆς οἰκουμένης. Ταῦτα γὰρ οὐ μόνον ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλὰ καὶ θειοτέραν, εἰ θέμις εἰπεῖν, ὑπερφρονεῖν ἂν ἐποίησε. ὁ δὲ Πόπλιος τοσοῦτον ὑπερέθετο μεγαλοψυχίᾳ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥστε, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν εὔξασθαί τις τοῖς θεοῖς οὐ τολμήσειε, λέγω δὲ βασιλείας, τοῦτ᾽ ἐκεῖνος πολλάκις ὑπὸ τῆς τύχης αὐτῷ δεδομένον ἀπηξίωσε, καὶ περὶ πλείονος ἐποιήσατο τὴν πατρίδα καὶ τὴν ταύτης πίστιν, τῆς τε περιβλέπτου καὶ μακαριστῆς δυναστείας. Πλὴν τότε γε διαλέξας ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τοὺς Ἴβηρας, τούτους μὲν ἀπέλυσε χωρὶς λύτρων πάντας εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας· τῶν δ᾽ ἵππων τριακοσίους κελεύσας ἐκλέξαι τοῖς περὶ τὸν Ἀνδοβάλην, τοὺς λοιποὺς διέδωκε τοῖς ἀνίπποις. καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη μεταλαβὼν τὴν τῶν Καρχηδονίων στρατοπεδείαν, διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν, αὐτὸς μὲν ἔμενε

tudinem animi admirabitur, qui ad poſtrema vitae eius tempora oculos retulerit. nam qui praeter res geſtas in Hiſpania, Carthaginienſes bello deuiciſſet, maximam eamque pulcherrimam Africae partem a Philaeni aris ad columnas Herculis Romae patriae ſuae imperio ſubieciſſet, Aſiam item, et Aſſyriae reges domuiſſet, optimam denique maximamque orbis partem ditionis Romanae feciſſet, occaſionem ſaepe eſt nactus parandi ſibi regii dominatus, in quacumque tandem inſtituiſſet ac voluiſſet orbis terrarum parte. quae res non dicam humanum ingenium, ſed etiam diuinius aliquod, ſi ita fas dicere, poterat inducere, vt per ſuperbiam moderationis fines migraret. at Scipio vniuerſos mortales animi magnitudine longo adeo ſuperauit interuallo, vt bonum, quo ne optari quidem a diis maius quisquam auſit, regnum dico, fortunae beneficio ſibi ſaepius oblatum, ſit aſpernatus, dum pluris faceret patriam et fidem erga ipſam, dominatione, propter quam omnes eum ſuſpecturi erant, et beatum praedicaturi, Scipio igitur eo tempore ex omni captiuorum numero Hiſpanos ſelegit, eosque omnes ſine pretio liberatos in ſuas domos dimiſit. ex equis trecentos Indibilem iuſſit eligere, reliquos iis, qui equis carebant, aſſignauit. ac de cetero in caſtra Punica transducto exercitu, propter loci naturam egregie munitam, ipſe quidem

κατα-

καραδοκῶν τὰς καταλειπομένας τῶν Καρχηδονίων στρατηγάς· ἐπὶ δὲ τὰς ὑπερβολὰς τῶν Πυρηναίων ὀρέων ἐξαπέστειλε τὰς τηρήσοντας τὸν Ἀσδρέβαν. μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς ὥρας ἤδη συναπτέσης, ἀνεχώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Ταρακῶνα, ἐν τέτοις τοῖς τόποις ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν.

duces reliquos Carthaginiensium opperiens, eo loci mansit: ad montium vero Pyrenaeorum iuga misit, qui Asdrubalis transitum obseruarent. deinde vbi iam aestatis finis imminebat, Tarraconem cum vniuerso exercitu concessit, habens in animo hiberna ibi locorum agere.

Πῶς, Ῥωμαίων τοῖς Αἰτωλοῖς συμμαχέντων, ἐκ πάσης ὀλίγε δεῖν τῆς Ἑλλάδος πρεσβεῖαι ἦλθον ὡς τὸν Φίλιππον.

Quomodo Romanis societate iunctis cum populo Aetolorum, ex vniuersa fere Graecia legationes ad Philippum venerunt.

Πῶς Φίλιππος ὁ βασιλεὺς ἐν ταῖς περιστάσεσιν ἦν αὐτὸς αὑτᾶ κρείττων.

Philippi regis virtutem in aduersis plurimum enituisse.

Πολυβίε περὶ Φρυκτωρίας ἐκβολὴ λόγε, διαφόρες πυρσείας τρόπες περιέχεσα, τήν τε ὠφέλειαν τῆς ἐπινοίας ταύτης δηλᾶσα.

Polybii digressio de signorum datione per ignes elatos, quae pyrsia dicitur et phryctoria, vtilitatem eius rei et varios modos explicans.

Ὅτι ἡ τῶν πρὶν ἁπλῆ πυρσεία κατὰ τὸ πλεῖστον ἦν ἀνωφελής.

Veterum pyrsiam simplicem fuisse, ac propterea fere inutilem.

Διόρθωσις τῆς παλαιᾶς πυρσείας ὑπὸ Αἰνείε τᾶ Στρατηγικὰ βιβλία καὶ πλείω συνταξαμένε.

Veteris pyrsiae correctio, cuius auctor Aeneas in libris de officio imperatoris.

Ὅτι Αἰνείας βραχὺ μέν τι προεβίβασε, τᾶ γε μὴν δέοντος ἀκμὴν πάμπολυ τᾶ κατὰ τὴν ἐπίνοιαν ἀπελείφθη.

Aeneam in emendatione veteris pyrsiae aliquid praestitisse, verum, quod intenderat, non esse vlla fere ex parte assecutum.

Διόρθωσις ἑτέρα ἐπινοηθεῖσα μὲν ὑπ' ἄλλων, τυχοῦσα δὲ τῆς ἐξεργασίας ὑπὸ τοῦ ξυγγραφέως.

Correctio alia, inuenta quidem ab aliis, sed expolita ab ipso Polybio.

Ὅτι πολλὰ ἀδύνατα τὸ πρῶτον δοκοῦντα εἶναι, συνηθείας τυχόντα ῥᾶστα πάντων ἐπιτελεῖται.

Multa, quae principio fieri numquam posse videbantur, vbi accessit vsus et exercitatio, facillima euadere.

Τὰ ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως δυσχερῆ καὶ παρὰ τοῖς ἀπείροις θαυμασμοῦ καὶ πάνυ ἄξια.

Lectio quam multa contineat, quae rudes literarum meritissime mirentur.

38. Οἱ μὲν Αἰτωλοὶ, προσφάτως ἐπηρμένοι ταῖς ἐλπίσιν ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων καὶ τῇ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου παρουσίᾳ, πάντας ἐξέπληττον, καὶ πᾶσιν ἐπέκειντο κατὰ γῆν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄτταλον καὶ Πόπλιον κατὰ θάλατταν. Διόπερ ἧκον Ἀχαιοὶ μὲν παρακαλοῦντες τὸν Φίλιππον βοηθεῖν· οὐ γὰρ μόνον τοὺς Αἰτωλοὺς ἠγωνίων, ἀλλὰ καὶ τὸν Μαχανίδαν, διὰ τὸ προκαθῆσθαι μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοῖς τῶν Ἀργείων ὅροις· Βοιωτοὶ δὲ, δεδιότες τὸν στόλον τῶν ὑπεναντίων, ἡγεμόνα καὶ βοήθειαν ᾔτουν. Φιλοπονώτατά γε μὴν οἱ τὴν Εὔβοιαν κατοικοῦντες ἠξίουν τινὰ πρόνοιαν τῶν πολεμίων. παραπλήσια δὲ Ἀκαρνᾶνες παρεκάλουν. ἦν δὲ καὶ παρ' Ἠπειρωτῶν πρεσβεία. προσήγγελτο δὲ, καὶ Σκερδιλαΐδαν καὶ Πλευρᾶτον ἐξάγειν τὰς δυνάμεις, ἔτι δὲ τοὺς προσοροῦντας τῇ Μακεδονίᾳ Θρᾷκας, καὶ μάλιστα τοὺς Μαίδους ἐπιβολὰς ἔχειν, ὡς ἐμβαλοῦντας ἐπὶ Μακεδονίαν, ἐὰν βραχύ τι μόνον ὁ βα-

38. Aetoli, ad magnas spes recens erecti propter aduentum Romanorum et regis Attali, omnibus terrorem incutiebant, et a terra omnibus imminebant; a mari Attali et P. Sulpitii classes. Iccirco ad Philippum venere tunc Achaei, orantes, vt sibi opem ferret. neque enim Aetoli tantum anxios et sollicitos eos habebant, sed etiam Machanidas, finibus Argiuorum cum exercitu praesidens. Boeoti, ab hostili classe male sibi metuentes, ducem et auxilium poscebant. omnium vero enixissime, qui Euboeam colunt, vt sua prouidentia ab aduersariis ipsos defenderet. Similis et Acarnanum erat petitio, aderat et ab Epiri populis missa legatio, nunciabantur etiam Scerdilaidas et Pleuratus copias educere: ad haec Thraces, Macedoniae finitimos, praecipue autem Maedos consilium inisse, si vel tantulum a regno suo Philippus foret auocatus, impressionem in Macedoniam faciendi. quin

ὁ βασιλεὺς τῆς οἰκείας ἀποσπασθῇ. προκατελάμβανον δὲ καὶ τὰ περὶ Θερμοπύλας στενὰ τάφροις καὶ χάραξι καὶ φυλακαῖς βαρείαις Αἰτωλοὶ, πεπεισμένοι συγκλείειν τὸν Φίλιππον, καὶ καθόλου κωλύειν παραβοηθεῖν τοῖς ἐντὸς πυλῶν συμμάχοις. Δοκεῖ δέ μοι τὰς τοιαύτας περιστάσεις εὐλόγως ἄν τις ἐπισημήνασθαι, καὶ συνεφιστάνειν τοὺς ἀναγινώσκοντας, ἐν αἷς πεῖρα καὶ βάσανος ἀληθινὴ γίγνεται κατὰ τὰς - - - - σωματικὰς δυνάμεις τῶν ἡγεμόνων. καθάπερ ἐν ταῖς κυνηγεσίαις τὰ ζῶα τότε διάδηλα γίγνεται κατὰ τὴν ἀλκὴν καὶ τὴν δύναμιν, ὅταν τὸ δεινὸν αὐτὰ περιστῇ πανταχόθεν· τὸν αὐτὸν τρόπον συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἡγεμένων. ὃ δὴ τότε μάλιστα συνιδεῖν ἦν γιγνόμενον ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. τὰς μὲν γὰρ πρεσβείας ἀπέλυσε πάσας, πάσαις τὸ τὰ δυνατὰ ποιήσειν ἐπαγγειλάμενος, τῷ πολέμῳ πανταχόθεν ἐπεῖχε, καραδοκῶν, πῇ καὶ πρὸς τίνα πρῶτον δεήσει ποιεῖσθαι τὴν ὁρμήν.

39. Προσπεσόντος δ' αὐτῷ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, τοὺς περὶ τὸν Ἄτταλον διάραντας καὶ προσορμίσαντας τῇ Πεπαρήθῳ, κατεσχηκέναι τὴν χώραν· τούτοις μὲν ἐξαπέστειλε τοὺς παραφυλάξοντας τὴν πόλιν, εἰς δὲ Φωκέας καὶ τοὺς κατὰ τὴν Βοιωτίαν τόπους Πολυφάνταν ἐξέπεμψε μετὰ συμμέτρου δυνάμεως, εἰς δὲ Χαλκίδα καὶ τὴν ἄλλην Εὔβοιαν Μένιππον, ἔχοντα πελτασὰς χιλίους, Ἀγριάνας πεντακοσίους,

etiam Thermopylarum angustias Aetoli iam fossis, vallo et praesidiis occupauerant, nihil dubitantes, quin eo pacto Philippum Graecia excluderent, et omnino, quominus suis cis Pylas sociis suppetias veniret, impedirent. Mihi vero videtur aliquis difficilia huiusmodi tempora, per quae magni duces virtutum suarum qua animi qua corporis periculum faciunt, et verum specimen illarum edunt, iure merito esse obseruaturus, et lectorum in eam rem attentionem requisiturus: plane vt in venationibus robur ferarum et vires tunc manifesto se produnt, quando illas vndique periculum circumstat: ita prorsus etiam in ducibus fieri amat. quod sane tunc cum maxime in Philippo vsuuenire cerneres. Nam is legationibus cunctis, facturum se omnia, quae posset, pollicitus, dimissis, bello intentus curas suas in omnes partes extendebat, quo et in quem primum impetum facere oporteret, sollicite exspectans.

39. Inter ista igitur factus certior, Attalum in Europam traiecisse, et iam in Peparetho insula portum tenuisse, atque agrum Peparethiorum occupasse, armatorum manum, quae vrbem tutaretur, eis submisit. Polyphantam cum idoneis copiis ad Phocenses et Boeotiae loca propugnanda misit, Chalcidem, et in reliquam Euboeam Menippum, cum cetratis mille et Agrianis quingentis, ipse Scotus-

κοσίυς, αὐτὸς δὲ προῆγε ποιύμενος τὴν πορείαν εἰς Σκότεσσαν. παραπλησίως δὲ καὶ τοῖς Μακεδόσιν εἰς ταύτην τὴν πόλιν παρήγγειλεν ἀπαντᾷν. πυθόμενος δὲ, τὺς περὶ τὸν Ἄτταλον εἰς Νίκαιαν κατατεπλευκέναι, τῶν δ' Αἰτωλῶν τὺς ἄρχοντα: εἰς Ἡράκλειαν ἀθροίζεσθαι, χάριν τῦ κοινολογηθῆναι πρὸς ἀλλήλυς ὑπὲρ τῶν ἐνεςώτων, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Σκοτύσσης, ὥρμησε σπεύδων καταταχῆσαι καὶ πτοῆσαι διασύρας τὴν σύνοδον αὐτῶν. τῦ μὲν ὖν συλλόγυ καθυςέρει· τὸν δὲ σῖτον Φθείρας, καὶ παρελόμενος τῶν περὶ τὸν Αἰνείαν κόλπον κατοικύντων, ἐπανῆλθε. καὶ τὴν μὲν δύναμιν ἐν τῇ Σκοτύσσῃ πάλιν ἀπέλιπε· μετὰ δὲ τῶν εὐζώνων καὶ τῆς βασιλικῆς ἴλης εἰς Δημητριάδα καταλύσας ἔμενε, καραδοκῶν τὰς τῶν ἐναντίων ἐπιβολάς. Ἵνα δὲ μηδὲν αὐτὸν λανθάνῃ τῶν πραττομένων, διεπέμψατο πρὸς Πεπαρηθίυς καὶ πρὸς τὺς ἐπὶ τῆς Φωκίδος, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὺς ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, καὶ παρήγγειλε, διασαφεῖν αὐτῷ πάντα τὰ γιγνόμενα διὰ τῶν πυρσῶν ἐπὶ τὸ Τίσαιον. τῦτο δ' ἐςὶ τῆς Θετταλίας ὄρος, εὐφυῶς κείμενον πρὸς τὰς τῶν προειρημένων τόπων περιφάσεις. Τῦ δὲ κατὰ τὰς πυρσείας γένυς μεγίςας δὴ παρεχομένυ χρείας ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀνεργάςυ πρότερον ὑπάρχοντος, χρήσιμον εἶναί μοι δοκεῖ τὸ μὴ παραδραμεῖν, ἀλλὰ ποιήσασθαι περὶ αὐτῦ τὴν ἁρμόζυσαν μνήμην.

ſam verſus agmen duxit, quo etiam Macedones ſibi iuſſit occurrere. dein cognito, Attalum Nicaeam appuliſſe, et principes Aetolorum Heracleam conuenturos, vt de praeſenti bello in commune deliberarent: Scotuſſa cum exercitu profectus, quam citatiſſimo poterat agmine eo contendit, vt, turbato et diſſipato eorum conuentu, omnium animos conſternaret. ſed conuentus quidem, priusquam ille veniret, erat peractus; at meſſes accolarum ſinus Aenienſium partim corrupit, partim illis ademit, atque ita Scotuſſam eſt reuerſus. in qua vrbe relicto exercitu, ipſe cum expeditis et ala regia Demetriadem diuertit, et conatus hoſtium obſeruans ibi moratus eſt. Ne quid autem illorum, quae agerentur, ipſum fugeret, ad Peparethios et Phocidis atque Euboeae ſocios ſuos miſit, monens ipſos, vt, ſimul quidque geſtum eſſet, eius rei nuntium per accenſas ſublatasque faces in Tiſaeum transmitterent. Theſſaliae is mons eſt, commode ſitus ad ſignificandum aliquid dictis locis per faces lucentes. Sed quum ratio vniuerſa pyrſiae, id eſt vtendi facibus ad dandum ſignum, quae maximo in bellicis rebus vſui eſſe ſolet, parum accurate fuerit hactenus tractata: operae pretium facturus mihi videor, ſi eam non praetermiſero; verum quanta par eſt diligentia mentionem illius hoc loco fecero.

Ὅτι

Ὅτι μὲν ὁ καιρὸς ἐν πᾶσι μεγάλην ἔχει μερίδα πρὸς τὰς ἐπιβολὰς, μεγίστην δ' ἐν τοῖς πολεμικοῖς, παντὶ δῆλον· τῶν δὲ πρὸς τοῦτο συναγωνισμάτων πλείστην ἔχουσι δύναμιν οἱ πυρσοί. ἄρτι τὰ μὲν γέγονε, τινὰ δ' ἀκμὴν ἐνεργεῖται. καὶ δυνατόν ἐστι γινώσκειν, ᾧ μέλει, ποτὲ μὲν ἡμερῶν τριῶν ἢ τεττάρων ὁδὸν ἀπέχοντι, ποτὲ δὲ καὶ πλειόνων. ὥστ' ἀεὶ τοῖς δεομένοις πράγμασιν ἐπικουρίας παράδοξον γίγνεσθαι τὴν βοήθειαν διὰ τῆς τῶν πυρσῶν ἀπαγγελίας.

Nam ad perficienda, quae animo destinaueris, plurimum valere occasionem, tum in omnibus rebus, tum in bellicis maxime, id vero nemo est quin sciat. Omnium porro inuentorum, eo conferentium, nullum est, quod aeque iuuet, ac faces e speculis accensae, per quas ea, quae modo sunt facta, aut quae nunc cum maxime fiunt, poterit cognoscere etiam is, qui trium quatuorue dierum iter aut etiam longius abfuerit, necessariam modo diligentiam adhibeat; ita vt opportunitatem latae in tempore opis, simulac res quaeque postulauerit, omnes sint miraturi: id autem eueniet, propter faces omnia in tempore nunciantes.

40. Τὸν μὲν πρὸ τούτου χρόνον ἁπλῆς γιγνομένης τῆς πυρσείας, κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτὴν ἀνωφελῆ συνέβαινε γίγνεσθαι τοῖς χρωμένοις. διὰ γὰρ συνθημάτων ὡρισμένων ἔδει τὴν χρείαν συντελεῖν. τῶν δὲ πραγμάτων ἀορίστων ὑπαρχόντων, τὰ πλεῖστα διέφυγε τὴν τῶν πυρσῶν χρείαν, οἷον ἐπ' αὐτῶν τῶν νῦν εἰρημένων. ὅτι μὲν οὖν εἰς Ὠρεὸν καὶ Πεπάρηθον ἢ Χαλκίδα πάρεστι στόλος, δυνατὸν ἦν διασαφεῖν τοῖς περὶ τούτου συνθεμένοις· ὅτι δὲ μεταβάλλονταί τινες τῶν πολιτῶν, ἢ προδιδόασιν, ἢ φόνος ἐν τῇ πόλει γέγονεν, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἃ δὴ συμβαίνει μὲν πολλάκις, πρόληψιν δὲ ἔχειν πάντων ἀδύνατον, μάλιστα δὲ τὰ παραδό-

40. Enimuero prioribus temporibus, quod simplex esset dandi per faces signi ratio, qui ea vtebantur, nullam vt plurimum inde vtilitatem capiebant. Quoniam enim certis tantum signis, de quibus conuenerat, totum id negotium peragebatur: quum sint res infinitae, pars earum maxima per faces significari non poterat. Ne aliunde petam exemplum, quam ab iis ipsis quae modo narrabamus, classem quidem appulisse vel ad Oreum, vel ad Peparethum, vel Chalcidem, constitutis in id signis de communi consensu, facile erat significare. at illa, mutare fidem quosdam ciues, aut prodere, vel caedem in vrbe esse factam, vel aliud quid huiuscemodi, qualia solent multa saepe accidere, quae praece-

ἕως γιγνόμενα τῆς ἐκ τοῦ καιροῦ συμβουλίας καὶ ἐπικουρίας προσδεῖται, τὰ τοιαῦτα πάντα διέφυγε τὴν τῶν πυρσῶν χρείαν. περὶ ὧν γὰρ οὐκ ἐνεδέχετο προνοηθῆναι, περὶ τούτων οὐδὲ σύνθημα ποιήσασθαι δυνατόν. Αἰνείας δὲ, βουληθεὶς διορθώσασθαι τὴν τοιαύτην ἀπορίαν, ὁ τὰ περὶ τῶν Στρατηγικῶν ὑπομνήματα συντεταγμένος, βραχὺ μέν τι προεβίβασε, τοῦ γε μὴν δέοντος ἀκμὴν πάμπολυ τοῦ κατὰ τὴν ἐπίνοιαν ἀπελείφθη. γνοίη δ' ἄν τις ἐκ τούτων.

41. Φησὶ γὰρ, δεῖν τοὺς μέλλοντας ἀλλήλοις διὰ τῶν πυρσῶν δηλοῦν τὸ κατεπεῖγον, ἀγγεῖα κατασκευάσαι κεραμεᾶ, κατά τε τὸ πλάτος καὶ κατὰ τὸ βάθος ἰσομεγέθη πρὸς ἀκρίβειαν· εἶναι δὲ μάλιστα τὸ μὲν βάθος τριῶν πηχῶν, τὸ δὲ πλάτος πήχεος. εἶτα παρασκευάσαι φελλοὺς, βραχὺ κατὰ πλάτος ἐνδεεῖς τῶν στομάτων, ἐν δὲ τούτοις μέσοις ἐμπεπηγέναι, εἰς ἴσα μέρη τριδάκτυλα - - - - καθ' ἕκαστον δὲ μέρος εἶναι περιγραφὴν εὔσημον. ἐν ἑκάστῳ δὲ μέρει γεγράφθαι τὰ προφανέστατα καὶ καθολικώτατα τῶν ἐν τοῖς πολεμικοῖς συμβαινόντων. οἷον εὐθέως ἐν τῷ πρώτῳ, διότι πάρεισιν ἱππεῖς εἰς τὴν χώραν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ,

piſſe animo cunćta prius nemo queat mortalium: (et tamen ea potiſſimum repentino vel conſilii vel opis auxilio opus habent, quae ex inopinato contigerunt:) ad haec inquam omnia nota facienda, faces incenſae erant inutiles. nam earum rerum, quae prouideri non poterant, qua ratione ſigna conueniſſent? Huic incommodo Aeneas, cuius exſtant commentarii Strategica inſcripti, ſiue de officio imperatoris, conatus mederi, etſi praeſtitit ille quidem nonnihil, ab eo tamen rite perficiendo, quod inſtituerat animo, quam longiſſime abſuit. Id ex his poteſt intelligi.

41. Ait Aeneas, eos, qui facum accenſarum ope negotia vrgentia ſibi inuicem declarare voluerint, vaſa fićtilia parare ſibi debere, et latitudine et altitudine, quam exaćtiſſime fieri poterit, aequalia: fere autem ſatis futurum, ſi altitudo ternum cubitorum, latitudo vnius fuerit. ſubera deinde paranda latitudinis non multo minoris, quam ſint ora vaſorum, inque iis mediis baculos aequales eſſe infigendos, in quibus notata ſint paria interualla ternum digitorum, partes autem omnes circumſcriptione aliqua ita diſtinguendas eſſe aliam ab alia, vt euidens ſit diſcrimen. In ſingulis horum vaſculorum partibus, eorum, quae belli temporibus euenire ſolent, notiſſima quaeque eſſe ſcribenda, et quae maxime ſunt vniuerſalia. Verbi gratia, in prima, *regionem equi-*

διότι

διότι πεζοὶ βαρεῖς, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ψιλοί· τούτων δ' ἑξῆς, πεζοὶ μεθ' ἱππέων· εἶτα, πλοῖα· μετὰ δὲ ταῦτα, σῖτος, καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς οὕτω, μέχρις ἂν ἐν πάσαις γραφῇ ταῖς χώραις τὰ μάλιστ' ἂν ἐκ τῶν εὐλόγων προνοίας τυγχάνοντα, καὶ συμβαίνοντα κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς ἐκ τῶν πολεμικῶν. τούτων δὲ γενομένων, ἀμφότερα κελεύει τηρῆσαι τὰ ἀγγεῖα πρὸς ἀκρίβειαν, ὥστε τοὺς αὐλίσκους ἴσους εἶναι, καὶ κατ' ἴσον ἀποῤῥεῖν, εἶτα πληρώσαντας ὕδατος ἐπιθεῖναι τοὺς φελλοὺς, ἔχοντας βακτηρίας, κἄπειτα τοὺς αὐλίσκους ἀφεῖναι ῥεῖν ἅμα. τούτου δὲ συμβαίνοντος, δῆλον, ὡς ἀνάγκη, πάντων ἴσων καὶ ὁμοίων ὄντων, καθ' ὅσον ἂν ἀποῤῥέῃ τὸ ὑγρὸν, κατὰ τοσοῦτον τοὺς φελλοὺς καταβαίνειν, καὶ τὰς βακτηρίας κρύπτεσθαι κατὰ τῶν ἀγγείων. ὅταν δὲ τὰ προειρημένα γένηται κατὰ τὸν χειρισμὸν ἰσοταχῆ καὶ σύμφωνα, τότε κομίσαντας ἐπὶ τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἑκάτεροι μέλλουσι συντηρεῖν τὰς πυρσείας, ἐφ' ἑκάτερον θεῖναι τῶν ἀγγείων. εἶτα πρὸς ὃ ἂν ἐμπέσῃ τι τῶν ἐν τῇ βακτηρίᾳ γεγραμμένων, πυρσὸν ἆραι κελεύει, καὶ μένειν, ἕως ἂν ἀνταίρωσιν οἱ συντεταγμένοι· γενομένων δὲ φανερῶν ἀμφοτέρων ἅμα τῶν πυρσῶν, καθελεῖν· εἶτ' εὐθέως ἀφεῖναι τοὺς αὐλίσκους ῥεῖν. ὅταν δὲ κατα-

tes ſunt ingreſſi: in ſecunda, *pedites grauis armaturae*: in tertia, *velites*: poſt haec, *pedites cum equitibus*: deinde *naues*: et poſtea *annona*, et ita deinceps ordine, donec in omnibus ſpatiis ea fuerint inſcripta, quae fore euentura ratione probabili poteſt prouideri, quaeque pro ratione praeſentis belli contingere queunt. his ita paratis, in vtroque vaſe illud ſummo ſtudio monet obſeruandum, vt canaliculos, quibus depleantur, pares habeant, qui pari menſura aquam fundant. Secundum haec repletis aqua vaſis, ſuberis tabellas eſſe imponendas cum ſuis baculis. tum autem canaliculos eſſe laxandos, vt pariter ex vtroque aqua fluat. Atque his ita factis, quum ſint omnia vtrobique paria et ſimilia, manifeſtum eſt, illud neceſſario euenturum, vt quantum aquae effluxerit, tantum ſuberis tabellae deſcendant, et baculi intra vaſa occulantur. Poſtquam autem omnia, quae diximus, pari celeritate et congruenter adminiſtrari coeperint: tunc delatis vaſis ad illa loca, in quibus obſeruatio dandi per faces ſigni facienda eſt vtrique, cetera illis imponenda. Deinde vt quidque eorum inciderit, quae in baculo ſunt ſcripta, facem accenſam tollere iubet, ac tantiſper exſpectare, dum ex aduerſo facem ſuſtulerint, quibus ea cura fuerit mandata. vbi ambae ſimul faces apparuerint, ambae deprimendae, ac ſtatim canaliculi vtraque ex

βαίνοντος τῦ Φελλῦ καὶ τῆς βακτηρίας ἔλθῃ τῶν γεγραμμένων, ὃ βόλει δηλῦν, κατὰ τὸ χεῖλος τῦ τεύχους, ἄραι κελεύει τὸν πυρσόν. τὰς δ' ἑτέρους ἐπιλαβεῖν εὐθέως τῶν αὐλίσκων, καὶ σκοπεῖν, τί κατὰ τὸ χεῖλος ἐστι τῶν ἐν τῇ βακτηρίᾳ γεγραμμένων. ἔσαι δὲ ταὐτὸ τῶν δηλουμένων πάντων δι' ἴσου τάχους παρ' ἀμφοτέροις κινουμένων.

42. Ταῦτα δὲ βραχὺ μέν τι τῆς διὰ τῶν συνθημάτων πυρσείας ἐξηλλαχέναι δοκεῖ· ὁμοίως δ' ἐστὶν ἀόριστα. δῆλον γάρ ἐστιν, ὡς ὅτε προϊδέσθαι τὰ μέλλοντα πάντα δυνατὸν, ὅτε προϊδόμενον εἰς τὴν βακτηρίαν γράψαι. λοιπὸν, ὁπότε ἐκ τῶν καιρῶν ἀνυπονόητά τινα συμβαίνῃ. Φανερὸν, ὡς ὁ δύναται δηλῶσθαι κατὰ ταύτην τὴν ἐπίνοιαν. Καὶ μὴν ὁδ' αὐτῶν τῶν ἐν τῇ βακτηρίᾳ γεγραμμένων ὁδέν ἐστιν ὡρισμένον. πόσοι γὰρ ἥκουσιν ἱππεῖς, ἢ πόσοι πεζοὶ, καὶ πῦ τῆς χώρας, καὶ πόσαι νῆες, καὶ πόσος σῖτος, ὁχ οἷόν τε διασαφῆσαι. περὶ γὰρ ὧν ἀδύνατόν ἐστι γνῶναι, πρὶν ἢ γενέσθαι, περὶ τύτων ὁδὲ συνθέσθαι πρὸ τῦ δυνατόν. τὸ δὲ συνέχον ἐστὶ τῦτο. πῶς γὰρ ἄν τις βουλεύσαιτο περὶ τῦ βοηθεῖν, μὴ γινώσκων, πόσοι πάρεισι τῶν πολεμίων, ἢ πῦ; πῶς δὲ θαῤῥῆσαι πάλιν, ἢ τὐναντίον, ἢ τὸ καθόλυ διανοηθείη τι, μὴ συνεὶς,

parte soluendi. Descendente subere et baculo etiam, simul ac scriptura rei, quam cupis significare, ad labra vasis accesserit, praecipit Aeneas, facem in altum tolli: qua visa repente iis, qui in altera sunt specula, canaliculus est sistendus, et inspiciendum, quidnam ex iis, quae baculo sunt inscripta, labro respondeat. Erit autem res denotata eadem vtrobique, siquidem celeritate aequali apud vtrosque speculatores omnia mouebuntur.

42. Haec ratio licet diuersa nonnihil sit a priore, quae signis conuentis constabat: incerta est tamen atque indefinita. liquet enim, neque prouideri omnes impendentes posse casus, neque, si cuncta prospexeris, inscribi ea baculo posse. iccirco si eorum, de quibus nemo cogitauerat, aliquid inciderit: ei significando non sufficere istud inuentum, omnes intelligunt. Hoc amplius ne eorum quidem, quae baculo sunt inscripta, satis definitum quicquam est. nam quot venerint equites, aut quot pedites, in quamue regionis partem, vel quot naues, quis annonae modus, declarari nequit. quae enim cognosci, antequam fiant, non queant, de iis in antecessum nulla potest iniri conuentio. Atqui in hoc rei totius vertitur cardo. qui enim de ferenda ope aliquis deliberabit, qui non prius norit, quot numero hostes adsunt, et vbi? Quomodo recipiat aliquis animos, vel contra, aut omnino

πόσαι νῆες, ἢ πόσος σῖτος ἥκει παρὰ τῶν συμμάχων; Ὁ δὲ τελευταῖος, ἐπινοηθεὶς διὰ Κλεοξένου ἢ Δημοκλείτου, τυχὼν δὲ τῆς ἐξεργασίας δι' ἡμῶν, ἐστὶ μὲν ὡρισμένος, καὶ πᾶν τὸ κατεπεῖγον δυνάμενος ἀκριβῶς διασαφεῖν· κατὰ δὲ τὸν χειρισμὸν ἐπιμελείας δεῖ καὶ παρατηρήσεως ἀκριβεστέρας. ἔστι δὲ τοιοῦτος. Τὸ τῶν στοιχείων πλῆθος ἑξῆς λαμβάνοντας διελεῖν εἰς πέντε μέρη κατὰ πέντε γράμματα. λείψει δὲ τὸ τελευταῖον ἑνὶ στοιχείῳ· τοῦτο δ' οὐ βλάπτει πρὸς τὴν χρείαν. μετὰ δὲ ταῦτα πλατεῖα παρεσκευάσθαι πέντε τοὺς μέλλοντας ἀποδιδόναι τὴν πυρσείαν ἀλλήλοις ἑκατέρους, καὶ γράψαι τῶν μερῶν ἑξῆς εἰς ἕκαστον πλατεῖον, κἄπειτα συνθέσθαι πρὸς αὐτοὺς, διότι τοὺς μὲν πρώτους αἴρει πυρσοὺς ὁ μέλλων σημαίνειν ἅμα καὶ δύο, καὶ μένειν μέχρις ἂν ὁ ἕτερος ἀνταίρῃ. τοῦτο δ' ἔσται χάριν τοῦ διὰ ταύτης τῆς πυρσείας ἑαυτοῖς ἀνθομολογήσασθαι, διότι προσέχουσι. καθαιρεθέντων δὲ τούτων, λοιπὸν πρὸς τὸ σημαίνειν αἴρει μὲν τοὺς πρώτους ἐκ τῶν εὐωνύμων, διασαφῶν τὸ πλατεῖον, ποῖον δεήσει σκοπεῖν. οἷον ἐὰν μὲν τὸ πρῶτον ἕν, ἐὰν δὲ τὸ δεύτερον δύο· καὶ κατὰ λόγον οὕτω. τοὺς δὲ δευτέρους ἐκ τῶν δεξιῶν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ποῖον δεήσει γράμμα τῶν ἐκ τοῦ πλατείου γράφειν αὐ-

commodi aliquid cogitet, qui numerum nauium, aut frumenti a ſociis miſſi non cognouerit? Poſtrema ratio, cuius auctor perhibetur Cleoxenus, (alii Democlitum dicunt,) ſed quam ipſi correximus, certa definitaque eſt, adeo, vt quicquid exortum fuerit negotii, id poſſis certo facere notum. verum ea qui vtentur, maiorem curam et ſtudium intentius adhibere eos oportet. Eſt autem huiusmodi. Literarum Graecarum numerum ordine vniuerſum accipe, et in quinque partes per quina elementa tribue. parti vltimae vna deerit litera: verum id ad illa, quae paras, nihil faciet momenti. Deinde eos, qui per faces ſibi inuicem dare ſigna volent, tabellas quinque ſibi parare oportet, inque iis tabellis omnia illa elementorum pittacia ordine deſcribere. conuenire etiam inter illos debet, eum, qui daturus erit ſignum, primas duas faces ſimul ſublaturum, et exſpectaturum, donec alter ex aduerſo ſuas tollat. id autem ea propter facient, vt ex eiusmodi facum eleuatione liquido conſtet inter ipſos, animum aduertere vtrumque. tum autem prioribus demiſſis facibus, de cetero iam ad ſignificandum a parte laeua primo faces attollet, notum faciens, quaenam tabella ſit aſpicienda. nam ſi in primam oculi fuerint coniiciendi, vnam eleuabit: duas, ſi in ſecundam; et ita de ceteris. Secundas deinde faces a dextra tollet in altum, pari ratione docens, quota litera e ta-

τὸν, ἀποδεχόμενον τὴν πυρσείαν.

43. Ὅταν δὲ ταῦτα συνθέμενοι χωρισθῶσιν ἑκάτεροι ἐπὶ τοὺς τόπους, δεήσει πρῶτον μὲν διόπτραν ἔχειν, δύο αὐλίσκους ἔχουσαν, ὥστε τοῦ μέλλοντος ἀντιπυρσεύειν τῷ μὲν τὸν δεξιὸν τόπον, τῷ δὲ τὸν εὐώνυμον δύνασθαι θεωρεῖν. περὶ δὲ τὴν διόπτραν ἑξῆς ὀρθὰ δεῖ τὰ πλατεῖα πεπηγέναι. παραπεφράχθαι δὲ καὶ τὸν δεξιὸν καὶ τὸν εὐώνυμον τόπον ἐπὶ δέκα πόδας, τὸ δὲ βάθος ὡς ἀνδρόμηκες, ἐς τὸ τοὺς πυρσοὺς αἰρομένους παρὰ ταῦτα τὴν φαῦσιν ἀκριβῆ ποιεῖν, καθαιρουμένους δὲ τὴν κρύψιν. τούτων δ' ἑτοιμασθέντων παρ' ἀμφοτέροις, ὅταν βούλῃ δηλῶσαι λόγου χάριν, διότι τῶν στρατιωτῶν τινες εἰς ἑκατὸν ἀποκεχωρήκασι πρὸς τοὺς ὑπεναντίους· πρῶτον δεῖ διαλέξαι τῶν λέξεων, ὅσαι δι' ἐλαχίστων γραμμάτων δύνανται ταὐτὸ δηλοῦν. οἷον ἀντὶ τοῦ προειρημένου, Κρῆτες ἑκατὸν ἀφ' ἡμῶν ηὐτομόλησαν. νῦν γὰρ τὰ μὲν γράμματά ἐστιν ἐλάττω τῶν ἡμίσεων, διασαφεῖται δὲ ταὐτόν. τούτου δὲ γραφέντος εἰς πινάκιον, οὕτω δηλωθήσεται τοῖς πυρσοῖς. Πρῶτον δ' ἐστὶ γράμμα τὸ κάππα· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν τῇ δευτέρᾳ μερίδι καὶ τῷ δευτέρῳ πλατείῳ. δεήσει δὲ καὶ πυρσοὺς ἐκ τῶν εὐωνύμων δύο αἴρειν, ὥστε τὸν ἀποδεχόμενον γινώσκειν, ὅτι δεῖ

bella designata sit ei scribenda, qui datum signum excipit.

43. Quando hisce ita communi consensu firmatis, ad obeundum hoc ministerium in suas speculas ambo concesserint: dioptram habere illos oportet, duabus fistulis instructam, quarum altera dextram partem, altera sinistram eius, qui per faces est responsurus, valeat dignoscere. iuxta dioptram dictae tabellae debent affigi rectae. ac praeterea dextrum sinistrumque locum lorica, praecingere oportet, decem pedes lata, alta ad humanae staturae modum, ea fine, vt faces supra hanc loricam elatae clare lucentes signum indubitatum exhibeant; demissae penitus occulantur. Posteaquam ab vtroque haec cuncta rite fuerint curata, vbi indicare aliquid volueris, puta, *auxiliarium nonnulli, circiter centum, ad hostes transitionem fecerunt*: voces primo eiusmodi sunt eligendae, quae literis quam paucissimis hoc ipsum queant significare. vt pro eo, quod modo dicebamus, *Kretes centum a nobis desecere.* nunc enim literarum dimidio minor est numerus; res tamen eadem significatur. hoc descriptum prius in pittacio per incensas faces ita indicabitur. Litera prima est K. haec in secunda parte et tabella item secunda locum habet. duae itaque faces a laeua parte erunt tollendae in altum, vt cognoscat, qui signum excipit, secundam ta-

τὸ δεύτερον πλατεῖον ἐπισκοπεῖν. εἶτ' ἐκ τῶν δεξιῶν αἴρειν πέντε, διασαφῶν ὅτι κάππα· τῦτο γὰρ πέμπτον ἐςὶ τῆς δευτέρας μερίδος, ὃ δεήσει γράφειν εἰς τὸ πινάκιον τὸν ἀποδεχόμενον τὰς πυρσὰς. εἶτα τέσσαρας ἐκ τῶν εὐωνύμων· τὸ ῥῶ γὰρ τῆς τετάρτης ἐςὶ μερίδος. εἶτα δύο πάλιν ἐκ τῶν δεξιῶν. τὸ γὰρ δεύτερόν ἐςι τῆς τετάρτης. ἐξ ῦ τὸ ῥῶ γράφει ὁ δεχόμενος τὰς πυρσὰς. καὶ τὰ λοιπὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Προδηλῦται μὲν ῦν πᾶν τὸ προσπίπτον ὡρισμένως κατὰ ταύτην τὴν ἐπίνοιαν.

44. Πολλοὶ δὲ γίγνονθ' οἱ πυρσοὶ, διὰ τὸ δεῖν ὑπὲρ ἑκάςυ γράμματος διττὰς ποιεῖσθαι τὰς πυρσείας. ῦ μὴν ἀλλ' ἐάν τις εὐτρεπῆ ποιήσει τὰ πρὸς τὸ πρᾶγμα, δύναται γίγνεσθαι τὸ δέον. καθ' ἑκατέραν δὲ τὴν ἐπίνοιαν προμελετᾶν δεῖ τὰς χειρίζοντας, ἵνα, τῆς χρείας γιγνομένης, ἀδιαπτώτως δύνωνται διασαφεῖν ἀλλήλοις. Πηλίκην δὲ συμβαίνει φαίνεσθαι τὴν διαφορὰν ἐπὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, πρῶτον λεγομένων, καὶ πάλιν κατὰ συνήθειαν γιγνομένων, ἐκ πολλῶν εὐχερὲς τῷ βυλομένῳ καταμαθεῖν. πολλὰ γὰρ ῦ μόνον τῶν δυσχερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδυνάτων εἶναι δοκέντων κατὰ τὰς ἀρχὰς, μετὰ ταῦτα χρόνυ καὶ συνηθείας τυχόντα, ῥᾶςα πάντων ἐπιτελεῖται. τῦ δὲ τοιύτυ λόγυ παραδείγματα μὲν πολλὰ καὶ ἕτερα πρὸς πίςιν,

bellam ſibi eſſe inſpiciendam. ſecundum haec a dextris quinque faces attollendae, ad deſignandam literam K: ea enim eſt in ſecunda tabella quinta. Literam igitur K in pittacio ſibi adnotabit is, qui faces obſeruat. Quatuor deinde faces a ſiniſtra parte attollentur, quia R litera in quarta inuenitur tabella: dein rurſus a dextris duas faces tollet, quia R in quarta ſecundum locum obtinet. igitur qui ſigna excipit, R in pittacio ſcribet. eadem ratio in ceteris literis. Hoc ergo inuento omnia certo et definite indicantur, quae inciderint.

44. Sunt vero plures hic faces, quia ſingulae literae bis ſublatis facibus ſunt deſignandae. poteſt tamen rite et ex vſu res confici, modo aliquis operam dederit, vt omnia, quae neceſſario deſiderantur, probe ſint parata. Qui negotium hoc adminiſtraturi ſunt, vtra vtra ratione vtantur, eos oportet diu exercitatos accedere, vt, cum res poſtulauerit, dare ſibi inuicem ſigna, nullo errore interueniente, queant. Porro quid et quantum ſit diſcriminis in rebus iisdem, quando primum in medium afferuntur, et quando homines illis ſunt aſſuefacti, cupienti ſcire, multa erunt argumento. Saepe enim ea, quae initio non difficilia tantum eſſe, verum omnino fieri non poſſe videbantur, mox, vt acceſſit tempus et conſuetudo, facillima omnium euadunt. Cuius rei cum alia multa exempla fidei faciendae cauſſa poſ-

ἐναργέ-

ἐναργέστατον δὲ τὸ γενόμενον ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως. ἐπὶ γὰρ ἐκείνης, εἴ τις παραστησάμενος ἄνθρωπον, ἄπειρον μὲν καὶ ἀσυνήθη γραμματικῆς, τἄλλα δ' ἀγχίνουν, ἔπειτα παιδάριον ἕξιν ἔχον παραστήσας, καὶ δοὺς βιβλίον, κελεύοι λέγειν τὰ γεγραμμένα, δῆλον, ὡς οὐκ ἂν δύναιτο πιστεῦσαι, διότι δεῖ πρῶτον τὰς ὄψεις ἐπὶ τὰ σχήματα ἑνὸς ἑκάστου τῶν γραμμάτων ἐπιστῆσαι τὸν ἀναγινώσκοντα, δεύτερον ἐπὶ τὰς δυνάμεις, τρίτον ἐπὶ τὰς πρὸς ἄλληλα συμπλοκὰς, ὧν ἕκαστον ποσοῦ χρόνου τινὸς δεῖται. διόπερ ὅταν ἀνεπιστάτως θεωρῇ τὸ παιδάριον ὑπὸ τὴν ἀναπνοὴν ἑπτὰ καὶ πέντε στίχους συνεῖρον, οὐκ ἂν εὐχερῶς δύναιτο πιστεῦσαι, διότι πρότερον οὐδέποτε οὐκ ἀνέγνωκε τὸ βιβλίον· εἰ δὲ καὶ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ τὰς διαιρέσεις, ἔτι δὲ δασύτητας καὶ ψιλότητας δύναιτο συσσάζειν, οὐδὲ τελέως. Διόπερ οὐκ ἀποστατέον οὐδενὸς τῶν χρησίμων διὰ τὰς προφαινομένας δυσχρείας· προσακτέον δὲ τὴν ἕξιν, ᾗ πάντα τὰ καλὰ γίγνεται θηρατὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἄλλως τε καὶ περὶ τῶν τοιούτων, ἐν οἷς πολλάκις κεῖται τὸ συνέχον τῆς σωτηρίας. Ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπαγγελίαν προήχθημεν εἰπεῖν. ἔφαμεν γὰρ, πάντα τὰ θεωρήματα καθ' ἡμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον εἰληφέναι τὰς προκοπὰς, ὥστε τῶν πλείστων

sunt afferri, euidentissimum tamen est, quod in lectione fieri videmus. Nam ad hanc quod attinet, si quis praesente viro alioqui sollerti, sed qui grammaticae plane sit rudis et insolens, puerulum sistat coram ipso, eius artis peritiam habentem, et tradito libro legere illum, quae scripta sunt, iubeat: perspicuum est, vix illum iri adductum, vt credat, puerum, qui legit, literarum vnicuique intendere, deinde earum potestatibus, tertio loco coniunctioni vnius cum altera, quarum operationum vnaquaeque certum temporis modum desiderat. Icciroo videns iste, puerulum sine vlla cogitandi mora vno spiritu septem aut quinque versus continuare, non facile persuaderi sibi patietur, puerum non ante eum librum legisse. quod si pronuntiationem gestu adiuuet, distinctionum et spirituum qua asperorum qua lenium rationes obseruare puer poterit: prorsus id illi viro numquam persuadebitur. Quamobrem propter difficultates, quae prima fronte apparent, vtili re nulla est abstinendum: sed danda opera, vt assidua meditatione in habitum res vertat, qua ratione pulchra omnia mortalibus sunt parabilia. idque praesertim in iis est conandum, quae persaepe vel praecipue salutis sunt caussa. Haec nos dicere hoc loco iuuit, memores eius, quod antea promisimus. Diximus enim, tantum omnes disciplinas nostra aetate incrementum cepis-

τροπον

τρόπον τινὰ μεθοδικὰς εἶναι τὰς ἐπιστήμας. διὸ καὶ τοῦτο γίγνεται τῆς δεόντως ἱστορίας συντεταγμένης ὠφελιμώτατον.

se, vt plerarumque illarum scientiae via et ratione certa quodam modo possint institui. quare historiae legitime compositae haec fuerit pars vtilissima.

Πῶς οἱ Ἀσπασιάκαι Νομάδες, περαιούμενοι τὸν Ὦξον, εἰς τὴν Ὑρκανίαν ἔρχονται πεζῇ μετὰ τῶν ἵππων.

Quomodo Aspasiacae Nomades, traiecto amne Oxo, in Hyrcaniam pedibus veniant cum equis.

45. Οἱ δ' Ἀσπασιάκαι Νομάδες κατοικοῦσι μὲν ἀνὰ μέσον Ὤξου καὶ Ταναΐδος, ὧν ὁ μὲν εἰς τὴν Ὑρκανίαν ἐμβάλλει θάλατταν, ὁ δὲ Τάναϊς ἐξίησιν εἰς τὴν Μαιῶτιν λίμνην· εἰσὶ δ' ἑκάτεροι κατὰ τὸ μέγεθος πλωτοί. καὶ δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι, πῶς οἱ Νομάδες, περαιούμενοι τὸν Ὦξον, εἰς τὴν Ὑρκανίαν ἔρχονται πεζοὶ μετὰ τῶν ἵππων. εἰσὶ δὲ δύο λόγοι περὶ τούτου τοῦ πράγματος, ὁ μὲν ἐπιεικής, ὁ δ' ἕτερος παράδοξος, οὐ μὴν ἀδύνατος. ὁ γὰρ Ὦξος ἔχει μὲν ἐκ τοῦ Καυκάσου τὰς πηγάς· ἐπὶ πολὺ δ' αὐξηθεὶς ἐν τῇ Βακτριανῇ, συῤῥεόντων εἰς αὐτὸν ὑδάτων, φέρεται διὰ πεδιάδος χώρας, πολλῷ καὶ θολερῷ ῥεύματι. παραγενόμενος δ' εἰς τὴν ἔρημον ἐπί τινας πέτρας ἀποῤῥῶγας, ἐξωθεῖ τὸ ῥεῦμα τῇ βίᾳ, διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν καταφορὰν τῶν ὑπερκειμένων τόπων, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τῆς πέτρας ἐν τοῖς κάτω μέρεσι πλεῖον ἢ στάδιον ἀφάλλεσθαι τὴν καταφορὰν αὐτοῦ. διὰ δὴ τούτου τοῦ τόπου φασὶ τοὺς Ἀσπα-

45. Aspasiacarum Nomadum gens sedes habet inter Oxum et Tanaim, quorum amnium alter in mare Hyrcanium se exonerat, Tanais in Maeotim paludem ingreditur. et sunt ambo eius magnitudinis, vt nauium sint patientes. Atque hic admiratione digna res occurrit, qua Nomades ratione, Oxo flumine traiecto, pedibus cum equis suis in Hyrcaniam veniant. Eius rei duplex afferri solet ratio: quarum altera nihil, quod mireris, continet; altera est miraculosa, non tamen eiusmodi, quae fieri nequeat. Nam Oxus fluuius, e monte Caucaso fontium origines ducens, in Bactriana, multis in eum aquis influentibus, vehementer auctus, per plana camporum ingenti ac turbido fertur alueo. deinde vbi ad deserta loca venit, in abrupta quaedam et confragosa delatus saxa, tanto impetu ac violentia, (quippe fluuius ingens, et qui de superioribus locis deorsum feratur,) aquas suas praecipitat. vt in inferiore solo absiliat a dictis saxis ruens aqua longius stadio. Aiunt igitur, per hoc spatium

σιάκας

σιάκας παρ' αὐτὴν τὴν πέτραν ὑπὸ τὴν καταφορὰν τȣ ποταμȣ πεζεύειν μετὰ τῶν ἵππων εἰς τὴν Ὑρκανίαν. Ὁ δ' ἕτερος λόγος ἐπιεικεςέραν ἔχει τȣ πρόσθεν τὴν ἀπόφασιν. τȣ γὰρ ὑποκειμένȣ τόπȣ μεγάλȣς ἔχοντος πλαταμῶνας, εἰς ȣ̔ς καταῤῥάττει, τȣ́τȣς φασὶ τῇ βίᾳ τȣ ῥεύματος ἐκκοιλαίνοντα καὶ διαῤῥηγνῦντα κατὰ βάθος, ὑπὸ γῆν φέρεσθαι τόπον ȣ̓ πολὺν, εἶτ' ἀναφαίνεσθαι πάλιν. τȣ̀ς δὲ βαρβάρȣς διὰ τὴν ἐμπειρίαν κατὰ τὸν διαλείποντα τόπον ποιεῖσθαι τὴν δίοδον ἐπὶ τῶν ἵππων εἰς τὴν Ὑρκανίαν.

propter istam rupem sub aquae praecipitantis alueo pedestri itinere Aspasiacas cum suis equis in Hyrcaniam transire. Ratio altera expositionem veri magis similem habet. Solum illud, in quod e catarrhactis Oxus cadit, vastas planities aiunt habere, quas vis atque impetus praecipitantis aquae cauat: deinde vbi dirupta terra profundum sibi foramen aperuit, subter terram ferri amnem, ac mox, spatio confecto non ita magno, rursum emergere et in conspectum venire. barbaros, qui locorum naturam probe teneant, qua intermittit fluuius, equis vectos in Hyrcaniam iter facere.

Ἀντιόχȣ τȣ̃ βασιλέως νίκη κατὰ Εὐθυδήμȣ τȣ̃ ἀποςάτȣ.

Ἀριςεία τȣ̃ βασιλέως ἐν τῇ μάχῃ.

Antiochi regis victoria de Euthydemo, qui rebellionem fecerat.

Regis ipsius in certamine virtus.

46 Γενομένης δὲ τῆς προσαγγελίας, διότι συμβαίνει, τὸν μὲν Εὐθύδημον μετὰ τῆς δυνάμεως εἶναι περὶ Ταγȣρίαν, μυρίȣς δ' ἱππεῖς προκαθίζεσθαι φυλάττοντας τὰ περὶ τὸν Ἄριον ποταμὸν, διαβὰς ἔκρινε, τὴν πολιορκίαν ἀπογνȣ̀ς, ἔχεσθαι τῶν προκειμένων. ἀπέχοντος δὲ τȣ ποταμȣ̃ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν· ἐπὶ μὲν ἡμέρας δύο σύμμετρον ἐποιήσατο τὴν πορείαν, τῇ δὲ τρίτῃ μετὰ τὸ δειπνῆσαι τοῖς ἄλλοις ἅμα τῷ φωτὶ ποιεῖσθαι παρήγγειλε τὴν ἀναζυγὴν, αὐτὸς δ' ἀναλαβὼν τȣ̀ς ἱπ-

46. Rex Antiochus, cognito per nuntios, Euthydemum cum exercitu circa Taguriam esse, equitum decem millia ad tutandam Arii amnis ripam regioni praesidere, damnata expugnationis spe, fluuium traiicere, et pergere in hostem decreuit. Tridui tunc iter a flumine aberat Antiochus, qui vbi per biduum moderato gradu agmen duxisset, tertio die, a coena dato ceteris praecepto, vt, simul lux esset orta, castra mouerent, ipse cum equitibus, pediti-

πέας

πέας καὶ τὲς εὐζώνες, ἅμα δὲ πελταςὰς μυρίας, προῆγε νυκτὸς, πορείᾳ χρώμενος ἐνεργῷ. τὲς γὰρ ἱππεῖς ἐπυνθάνετο τῶν ὑπεναντίων τὰς μὲν ἡμέρας ἐφεδρεύειν παρὰ τὸ χεῖλος τῦ ποταμῦ. τὰς δὲ νύκτας ὑποχωρεῖν πρός τινα πόλιν, ἐκ ἔλαττον εἴκοσι ςαδίων. διανύσας δὲ νύκτωρ τὴν καταλειπομένην ὁδὸν, ἅτε τῶν πεδίων ἱππασίμων ὑπαρχόντων· ἔφθασε περαιώσας τὸν ποταμὸν ἅμα τῷ φωτὶ τὸ πλεῖςον μέρος τῆς μεθ' ἑαυτῦ δυνάμεως. οἱ δὲ τῶν Βακτριανῶν ἱππεῖς, σημηνάντων αὐτοῖς τῶν σκοπῶν τὸ γεγονὸς, ἐξεβοήθεν, καὶ κατὰ πορείαν συνέμισγον τοῖς ὑπεναντίοις. ὁ δὲ βασιλεὺς θεωρῶν, ὅτι δεῖ δέξαθαι τὴν πρώτην ἐπιφορὰν τῶν πολεμίων, παρακαλέσας τὲς περὶ αὐτὸν εἰθισμένες κινδυνεύειν τῶν ἱππέων διχιλίες, τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγειλε κατὰ σημαίας καὶ κατ' ἔλαμες αὐτὲς παρεμβάλλειν, καὶ λαμβάνειν ἑκάςες τὰς εἰθισμένας τάξεις· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν προειρημένων ἱππέων ἀπαντήσας συνέβαλλε τοῖς πρώτοις ἐπιφερομένοις τῶν Βακτρίων. δοκεῖ δὲ κατὰ τῦτον τὸν κίνδυνον Ἀντίοχος ἀγωνίσαθαι διαπρεπέςατα τῶν μεθ' ἑαυτῦ. πολλοὶ μὲν ὖν ἀμφοτέρων διεφθάρησαν· ἐπεκράτησαν δὲ τῆς πρώτης ἱππαρχίας οἱ μετὰ τῦ βασιλέως. τῆς δὲ δευτέρας καὶ τρίτης ἐπιφερομένης, ἐπιέζοντο, καὶ κακῶς ἀπηλλάττοντο. κατὰ δὲ τὸν και-

bus expeditis. cetratis decem millibus noctu profectus, citatim ad vlteriora contendit. Sciſcitando namque didicerat, equitatum hoſtium interdiu quidem ſtationes in ripa fluminis habere, noctu vero ad quoddam oppidum ſe recipere, viginti ſtadia inde diſtans. Itaque ſilentio noctis confecto, quod ſupererat itineris, (vtpote per patentes campos et equitatui aptos agmen ducens,) priusquam illuceſceret, partem equitatus ſui maximam flumen traiecerat. Bactriani equites per ſigna, quae a ſpeculatoribus edebantur, rem edocti, auxilii ferendi cauſſa properantes, in ipſo itinere in hoſtes incidunt. Rex faciendum ſibi omnino iudicans, vt primum illum impetum hoſtium et procellam equeſtrem ſuſtineret, duo equitum millia, ſecum pugnare ſolita, cohortatus, ceteris imperat, vt per ſigna ac turmas aciem ordinarent, et ſtationes conſuetas ſinguli caperent; ipſe cum iis, quos diximus, equitibus pergere in hoſtem, et cum prima acie Bactrianorum pugnam capeſſere. Eſt hominum opinio, Antiochum eo certamine egregie prae omnibus ſuis rem manu geſſiſſe. Perierunt vtraque ex parte multi. Qui regem comitabantur, alam equitatus hoſtilis primam ſuperarunt. ſecunda mox et iterum tertia ingruente, premi regia cohors coepit, iamque adeo malo loco res erant,

ρὸν

ρὸν τȢτον, τῶν πλείςων ἱππέων ἐκτεταγμένων ἤδη, Παναίτωλος ἐπαγαγεῖν παραγγείλας, τὸν μὲν βασιλέα καὶ τȢς μετ' αὐτȢ κινδυνεύοντας ἐδέξατο, τȢς δὲ τῶν Βακτριανῶν ἐπιφερομένȢς ἀτάκτως ἐκ μεταβολῆς προτροπάδην ἠνάγκαζε φυγεῖν. ἐκεῖνοι μὲν ȣ̃ν, τῶν περὶ τὸν Παναίτωλον αὐτοῖς ἐπικειμένων, ȣ̓ πρότερον ἔςησαν, ἕως ȣ̃ συνέμιξαν τοῖς περὶ τὸν Εὐθύδημον, τȢς πλείςȢς ἀπολωλεκότες αὐτῶν· οἱ δὲ τȢ βασιλέως ἱππεῖς, πολλȢς μὲν φονεύσαντες, πολλȢς δὲ ζωγρείᾳ λαβόντες, ἀνεχώρȢν. καὶ τότε μὲν αὐτȢ παρὰ τὸν ποταμὸν ηὐλίσθησαν. ἐν δὲ τȢτῳ τῷ κινδύνῳ τὸν μὲν ἵππον συμβαίνει ἀποθανεῖν τραυματισθέντα, αὐτὸν δὲ πληγέντα διὰ τȢ ςόματος ἀποβαλεῖν τινας τῶν ὀδόντων, καθόλȢ δὲ φήμην ἐπ' ἀνδρείᾳ περιποιήσασθαι τότε μάλιςα. γενομένης δὲ τῆς μάχης ταύτης, ὁ μὲν Εὐθύδημος καταπλαγεὶς ἀνεχώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς πόλιν Ζαρίασπα τῆς Βακτριανῆς.

cum, maxima iam equitatus parte in aciem ſtructa, Panaetolus, dato ſigno inducendi in pugnam equites, regem et eos, qui ſimul periclitabantur, ſuſtinuit, Bactrianos vero, qui paſſim inuehebantur, non ſeruatis ordinibus, terga dare et effuſa fuga compulit fugere. Et illi quidem, quum Panaetolus fugientibus infeſtus incumberet, multis ſuorum deſideratis, non prius loco ſteterunt, quam Euthydemo fuerunt coniuncti. Regii equites poſtquam multos occidiſſent, multos cepiſſent viuos, receptui cecinerunt, et nocte illa ad ripam fluminis tetenderunt. In hoc praelio accidit, vt regis equus accepto vulnere moreretur, ipſe ſauciatus in ore dentes quosdam amitteret, et omnino fortitudinis famam ex ea maxime pugna ſibi pareret. Secundum dimicationem hanc Euthydemus, metu perculſus, Zariaſpa, quod eſt Bactrianae oppidum, ſe recepit.

EK

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΝΔΕΚΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

Ε

POLYBII MEGALOPOLITANI

VNDECIMA HISTORIA

EXCERPTA.

Πῶς Ἀσδρέβας, ὁ τȣ̃ Ἀννίβȣ ἀδελφὸς, μετὰ μεγίστης δυνάμεως εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰσελθὼν, ἐνικήθη ὑπὸ Ῥωμαίων.

Ὅτι Ἀσδρέβας, σφαλεὶς τοῖς ὅλοις, γενναίως χρησάμενος τοῖς παρȣ̃σι, μηδὲν ὑπέμεινε τῶν προβεβιωμένων ἀνάξιον, καὶ περὶ τȣ́τȣ Πολυβίȣ ἐπίστασις.

Ῥωμαίων διάθεσις ποικίλη τῆς νίκης ἀγγελθείσης.

Ἀσδρέβᾳ δὲ τȣ́των μὲν ἤρεσκεν ȣ̓δέν· τῶν δὲ πραγμάτων ȣ̓κέτι δόντων ἀναστροφὴν, διὰ τὸ θεωρεῖν τȣ̀ς πολεμίȣς ἐκτεταγμένȣς καὶ προάγοντας, ἠναγκάζετο παρα-

Quomodo Asdrubal, Hannibalis frater, cum numeroso exercitu in Italiam ingressus, victus est a Romanis.

Quomodo Asdrubal vniuerso praelio victus, ita generose sese gesserit, vt nihil anteacta vita indignum pateretur; et super ea re Polybii animaduersio.

Habitus animorum varii in Po. Ro. post allatum victoriae nuntium.

Asdrubali nihil quidem horum placebat; sed quum res ipsae nullum ei amplius ad deliberandum tempus concederent; quod eductos iam in aciem hostes in-

τάττειν τοὺς Ἴβηρας καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ γεγονότας Γαλάτας. προθέμενος δὲ τὰ θηρία τὸν ἀριθμὸν ὄντα δέκα, καὶ τὸ βάθος αὐξήσας τῶν τάξεων, καὶ ποιήσας ἐν βραχεῖ χώρῳ τὴν ὅλην δύναμιν, πρὸς δὲ τούτοις μέσον αὐτὸν θεὶς τῆς παρατάξεως κατὰ τὴν τῶν θηρίων προστασίαν, ἐποιεῖτο τὴν ἔφοδον ἐπὶ τὰ λαιὰ τῶν πολεμίων, προδιειληφώς, ὅτι δεῖ κατὰ τὸν παρόντα κίνδυνον νικᾶν ἢ θνήσκειν. ὁ μὲν οὖν Λίβιος ἀντεπῄει τοῖς πολεμίοις σοβαρῶς, καὶ συμβαλὼν ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσιν ἐμάχετο γενναίως· ὁ δὲ Κλαύδιος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τεταγμένος, προάγειν μὲν εἰς τοὔμπροσθεν καὶ ὑπερκερᾶν τοὺς ὑπεναντίους οὐκ ἐδύνατο, διὰ τὰς προκειμένας δυσχωρίας, αἷς πεπιστευκὼς Ἀσδρούβας ἐποιήσατο τὴν ἐπὶ τὰ λαιὰ τῶν πολεμίων ἔφοδον. ἀπόρως δὲ διακείμενος ἐπὶ τῷ μηδὲν πράττειν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συμβαίνοντος ἔμαθεν, ὃ δέον ἦν πράττειν. διὸ καὶ παραδεξάμενος ἀπὸ τῶν δεξιῶν τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας κατὰ τὸν ὄπισθεν τόπον τῆς μάχης, καὶ τὸ λαιὸν ὑπεράρας τῆς ἰδίας παρεμβολῆς, προσέβαλε κατὰ κέρας τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τὰ θηρία. καὶ μέχρι μὲν οὖν τούτων ἀμφίδοξος ἦν ἡ νίκη. οἵ τε γὰρ ἄνδρες ἐφαιδρῶς ἐκινδύνευον ἀμφότεροι, διὰ τὸ μήτε τοῖς Ῥωμαίοις ἐλπίδα καταλείπεσθαι σωτηρίας εἰ σφαλεῖεν, μήτε τοῖς Ἴβηρσι καὶ Καρχηδονίοις, τά τε θηρία κοινὴν ἀμφοῖν παρείχοντο τὴν χρείαν ἐν τῇ μάχῃ. μέσα γὰρ ἀπειλη-

structosque videret, coactus est, Hispanos et quos secum habebat Gallos ad dimicandum ordinare. Elephantos numero decem ante signa collocauit, aciem profundiorem quam porrectiorem instituit, eaque in modico loci spatio rite ordinata, mediam ipse frontem curans, qua parte oppositae erant bestiae, laeuum Romanorum cornu aggredi instituit, eo praelio aut vincere aut mori constitutum apud se habens. Liuius contra superbo incessu pergere in hostem, et cum vniuersa manu sua pugnam capessens, forti animo rem gerere. Claudius, qui in dextro cornu stabat, neque promouere gradum, neque Poenos circumdare poterat, obstante eius conatibus locorum difficultate, qua Asdrubal re fretus impetum in laeuum Romanorum cornu fecerat. his anxio curis Claudio et inopi consilii, quod maneret otiosus, ipse rerum euentus, quid opus esset facto, suggessit. Igitur dextimo milite assumto, ac pone suorum terga circumducto, postquam vltra laeuum Romanae aciei cornu processisset, Poenos, qui ex elephantis pugnabant, a latere est adortus. Et hactenus quidem anceps victoria erat: etenim vtrimque viri ex aequo periclitabantur, quum neque Romanis, si vincerentur, neque Hispanis aut Carthaginiensibus spes salutis vlla superesset, et bestiae communis pars prae-

ἀπειλημμένα καὶ συνακοντιζόμενα διετάρασσε καὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων καὶ τὰς τῶν Ἰβήρων τάξεις. ἅμα δὲ τῷ τὰς περὶ τὸν Κλαύδιον προσπεσεῖν κατ' ἐρὰν τοῖς πολεμίοις, ἄνισος ἦν ἡ μάχη, τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον, τῶν δὲ κατὰ νώτε τοῖς Ἴβηρσι προσκειμένων. ἐξ ὧ καὶ συνέβη, τὰς πλείσας τῶν Ἰβήρων ἐν αὐτῷ τῷ τῆς μάχης καιρῷ κατακοπῆναι. τῶν δὲ θηρίων τὰ μὲν ἓξ ἅμα τοῖς ἀνδράσιν ἔπεσε, τὰ δὲ τέσσαρα, διωσάμενα τὰς τάξεις, ὕσερον ἑάλω μεμονωμένα καὶ ψιλὰ τῶν Ἰνδῶν.

2. Ἀσδρέβας δὲ, κατὰ τὸν πρὸ τέτε χρόνον καὶ κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν ἀνὴρ ἀγαθὸς γενόμενος, ἐν χειρῶν νόμῳ κατέσρεψε τὸν βίον, ὃν ἐκ ἄξιον ἀνεπισήμαντον παραλιπεῖν. Ὅτι μὲν ἀδελφὸς ἦν Ἀννίβε κατὰ φύσιν, καὶ διότι, χωριζόμενος εἰς τὴν Ἰταλίαν, τέτῳ τὰς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράξεις ἐνεχείρισε, ταῦτα μὲν ἐν ἡμῖν πρότερον δεδήλωται. παραπλησίως δὲ καὶ διότι πολλοῖς μὲν χρησάμενος ἀγῶσι πρὸς Ῥωμαίες, πολλαῖς δὲ καὶ ποικίλαις περισάσεσι παλαίσας διὰ τὰς ἐπαποσελλομένας ἐκ Καρχηδόνος εἰς Ἰβηρίαν σρατηγὲς, ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις καιροῖς ἀξίως μὲν τε πατρὸς Βάρκα, καλῶς δὲ καὶ γενναίως τὰς περιπετείας καὶ τὰς ἐλαττώσεις ἔφερε· καὶ ταῦτα διὰ τῶν πρὸ τῆ συντάξεων δεδηλώ-

lii essent. inter dimicantes namque acies deprehensae atque telis confossae, et Romanorum et Hispanorum ordines ex aequo conturbabant. simul vero ac Claudius in Poenorum aciem postremam incumbere coepit, aliis a fronte, aliis a tergo Hispanos prementibus, non amplius aequalis pugna fuit; ex quo factum, vt pars Hispanorum multo maxima in ipso certamine perimeretur. belluarum sex cum ipsis viris ceciderunt: quatuor, quae ordines perruperant, postea sunt captae, sed solae, sine propugnatoribus, neque Indis.

2. Asdrubal et semper ante eum diem, et eo maxime tempore, quod vltimum ei fuit, virum se praebuit, et in ipso conflictu vitam finiuit. Quem virum vt silentio praetermittamus indictum, hautquaquam fuerit aequum. Et fuisse quidem illum natura Hannibalis fratrem, eique Hannibalem, cum in Italiam proficisceretur, belli in Hispania gerendi curam mandasse, antea ostendimus: qui etiam prioribus libris declarauimus, quas ipse pugnas cum Romanis pugnauerit, quam multas, quam varias rerum difficultates habuerit eluctandas propter duces, qui subinde in Hispaniam Carthagine mittebantur: postremo quum tot tantasque fortunae vices experiretur, quam semper patre Barca dignum se filium praebuerit, et forti ac generoso animo omnes casus aduersosque

κάμεν. περὶ δὲ τῶν τελευταίων ἀγώνων νῦν ἐροῦμεν, καθὸ μάλιστα πέφηνεν ἡμῖν ἄξιος ἐπιστάσεως εἶναι καὶ ζήλου. Τοὺς γὰρ πλείστους ἰδεῖν ἐστι τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν βασιλέων, ἐπειδὰν συνιστῶνται τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνας, τὰ μὲν ἐκ τῶν κατορθωμάτων ἔνδοξα καὶ λυσιτελῆ συνεχῶς λαμβάνοντας ὑπὸ τὴν ὄψιν, καὶ πολλάκις ἐφιστάνοντας καὶ διαλογιζομένους, πῶς ἑκάστοις χρήσονται, κατὰ λόγον σφίσι χωρησάντων τῶν πραγμάτων· τὰ δ' ἐκ τῶν ἀποπτωμάτων οὐκέτι πρὸ ὀφθαλμῶν τιθεμένους, οὐδ' ἐν νῷ λαμβάνοντας, πῇ καὶ τί πρακτέον ἑκάστοις ἐστὶ κατὰ τὰς περιπετείας. καίτοι τὸ μὲν ἕτοιμόν ἐστι, τὸ δὲ πολλῆς δεῖται προνοίας. Τοιγαροῦν οἱ πλεῖστοι διὰ τὴν αὐτῶν ἀμέλειαν καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀβουλίαν αἰσχρῶς μὲν ἐποίησαν τὰς ἥττας, εὐγενῶς πολλάκις ἠγωνισμένων τῶν στρατιωτῶν· κατήσχυναν δὲ τὰς πρὸ τοῦ πράξεις, ἐπονείδιστον δέ σφισι τὸν καταλειπόμενον ἐποίησαν βίον. Διότι δὲ πολλοὶ τῶν ἡγουμένων περὶ τοῦτο τὸ μέρος σφάλλονται, καὶ διότι μεγίστην ἐν τούτοις ἔχει διαφορὰν ἀνὴρ ἀνδρός, εὐχερὲς τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν· πολλὰ γὰρ ὑποδείγματα τῶν τοιούτων πεποίηκεν ὁ προγεγονὼς χρόνος.

omnia tulerit. Nunc de nouissimis eius certaminibus dicemus, propter quae vel maxime dignum iudicauimus, ad quem cognoscendum et aemulandum lectoris attentionem excitaremus. Enimuero plerosque omnes imperatores aut reges videas, quoties ad vniuersae rei dimicationem veniunt, gloriam et commoda, quae re bene gesta sint consecuturi, assidue sibi ob oculos ponere, saepe cum animo suo reputare, aut cum aliis differere, quo pacto singulos sint tractaturi, et cuncta administraturi, omnibus ex animi sententia confectis; clades vero neque oculis vmquam suis subiicere, neque eam cogitationem mente complecti, quomodo se gerere aliquis, aut quid facere in aduersis casibus debeat: quum tamen procliue sit illud prius, hoc magna indigeat prouidentia. Iccirco multi propter insitam animo rerum incuriam, quodque de rebus asperis nullum vmquam consilium iniissent, et detrimenta cum sua ignominia acceperunt, etsi milites saepe forti animo dimicarant; et cum res antea praeclare gestas deturparunt, tum etiam, quicquid ipsis supererat vitae, probrosum et ignominiosum sibi reddiderunt. Quod autem pars magna ducum hoc erroris genere decipiatur, longeque plurimum res ista praestare virum viro, facile est cuiuis intelligere: id enim exemplis liquido constat, quae ad hoc aeui quam plurima sunt edita.

3. Ἀσδρού-

3. Ἀσδρύβας δὲ ἕως μὲν ἦν ἐλπὶς ἐκ τῶν κατὰ λόγον τοῦ δύνασθαι πράττειν ἄξιόν τι τῶν προβεβιωμένων, οὐδενὸς μᾶλλον προενοεῖτο κατὰ τοὺς κινδύνους, ὡς τῆς αὑτοῦ σωτηρίας· ἐπεὶ δὲ πάσας ἀφελομένη τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἡ τύχη συνέκλεισε πρὸς τὸν ἔσχατον καιρὸν, οὐδὲν παραλιπὼν οὔτε περὶ τὴν παρασκευὴν, οὔτε κατὰ τὸν κίνδυνον πρὸς τὸ νικᾶν, οὐχ ἧττον πρόνοιαν εἶχε τοῦ σφαλεὶς τοῖς ὅλοις ὁμόσε χωρῆσαι τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν ὑπομεῖναι τῶν προβεβιωμένων ἀνάξιον. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ τῶν ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένων, ἵνα μήτε προπετῶς κινδυνεύοντες σφάλλωσι τὰς τῶν πιστευσάντων ἐλπίδας, μήτε φιλοζωοῦντες παρὰ τὸ δέον αἰσχρὰς καὶ ἐπονειδίστους ποιῶσι τὰς αὑτῶν περιπετείας. Ῥωμαῖοι δὲ τῇ μάχῃ κατορθώσαντες, παραυτίκα μὲν τὸν χάρακα διήρπαζον τῶν ὑπεναντίων, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Κελτῶν, ἐν ταῖς στιβάσι κοιμωμένους διὰ τὴν μέθην, κατέκοπτον ἱερείων τρόπον· συνῆγον δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τῶν αἰχμαλώτων λείαν, ἀφ' ἧς εἰς τὸ δημόσιον ἀνήχθη πλείω τῶν τριακοσίων ταλάντων. ἀπέθανον δὲ τῶν μὲν Καρχηδονίων κατὰ τὴν μάχην σὺν τοῖς Κελτοῖς οὐκ ἐλάττους μυρίων, τῶν δὲ Ῥωμαίων περὶ δισχιλίους. ἑάλωσαν δὲ καὶ ζωγρείᾳ τινὲς τῶν ἐνδόξων Καρχηδονίων, οἱ

3. Asdrubal vero, dum quidem probabilis ei ſpes aliqua ſupererat, poſſe aliquid ſe rebus ante geſtis dignum efficere, nihil antiquius in obeundis praeliis habuit, propriae ſalutis conſeruatione: vbi vero nudatum omni ſpe in poſterum fortuna ad huius poſtremi certaminis neceſſitatem adegit, etſi nihil eſt ab eo praetermiſſum, neque in apparatibus, neque in ipſo conflictu, quod ad victoriam conſequendam faceret, non minus tamen meditatus fuerat, ſi forte in vniuerſae rei fraudem laberetur, quo pacto cum aduerſa fortuna ita congrederetur, vt anteactam vitam nullo facinore ſe indigno dehoneſtaret. Atque haec eorum gratia dicta mihi ſunto, qui in rebus agendis verſantur, ne aut praeliorum aleam temere ſubeuntes, eorum, qui ſuam ſalutem fidei ipſorum commiſerunt, ſpem fallant, aut immodica vitae conſeruandae cupiditate turpitudinis atque ignominiae notam aduerſae fortunae ſuae inurant. Romani poſt victoriam partam caſtra hoſtium repente diripuerunt, multos ibi Gallos, in toris ſtramineis prae temulentia iacentes, in modum victimarum iugularunt, praedam quoque reliquam captiuorum collegerunt, ex qua in aerarium talenta amplius trecenta ſunt relata. deſiderati ſunt in pugna Carthaginienſium et Gallorum non pauciores decem millibus, Roman. circiter CIↃ CIↃ. venere etiam in poteſtatem viui e principibus Car-

δὲ λοιποὶ κατεφθάρησαν. τῆς δὲ φήμης ἀφικομένης εἰς τὴν Ῥώμην, τὴν μὲν ἀρχὴν ἠπίστουν, τῷ λίαν βούλεσθαι τοῦτο γενόμενον ἰδεῖν· ἐπειδὴ δὲ καὶ πλείους ἧκον, οὐ μόνον τὸ γεγονός, ἀλλὰ καὶ κατὰ μέρος διασαφοῦντες, τότε δὴ χαρᾶς ὑπερβαλλούσης ἦν ἡ πόλις πλήρης, καὶ πᾶν μὲν τέμενος ἐκοσμεῖτο, πᾶς δὲ ναὸς ἔγεμε πελάνων καὶ θυμάτων, καθόλου δ' εἰς τοιαύτην εὐελπιστίαν παρεγένοντο καὶ θάρσος, ὥστε πάντας τὸν Ἀννίβαν, ὃν μάλιστα πρότερον ἐφοβήθησαν, τότε μηδ' ἐν Ἰταλίᾳ νομίζειν παρεῖναι.

thaginienſium nonnulli, ceteri omnes perierunt. Huius victoriae fama Romam allata, initio parum in vulgus res credita, ſicut fieri amat, quoties aliquid vehementer optamus: pluribus deinde aduenientibus, qui non ſolum rei bene geſtae nuntium afferrent, ſed etiam ſigillatim cuncta declararent, tum enimuero laetitia inſanum magna ciuitas eſt repleta, tum omnia delubra cerneres exornari, in omnes ſacras aedes liba et victimas congeri. atque vno verbo, bonam adeo ſpem omnes conceperunt et fiduciam, vt iam Hannibalem, quem tantopere hactenus timuerant, ne eſſe quidem in Italia amplius putarent.

Πῶς παραγενομένων πρὸς Αἰτωλοὺς πρεσβέων παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς Ῥοδίων πόλεως, καὶ τῆς Βυζαντίων καὶ ἄλλων, εἷς αὐτῶν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων παρεκαλέσατο αὐτοὺς, ἀφέντας τὸν πρὸς Φίλιππον πόλεμον, τὴν εἰρήνην ἑλέσθαι, καὶ τὰς Ῥωμαίων ἐπιβολὰς φυλάξασθαι.

Quomodo ad Aetolos, in publico conuentu congregatos, legati venerint a Ptolemaeo rege, Rhodiorum ciuitate, itemque Byzantinorum, et pluribus aliis: quorum vnus vniuerſae Graeciae nomine Aetolos hortatus eſt, vt, poſito bello, quod cum Philippo gerebatur, pacem facerent, et a Romanorum conſiliis cauerent.

Ἐπιμαρτυρία τῶν τοῦ Φιλίππου πρεσβέων ὑπὲρ τῶν μετὰ ταῦτα συμβησομένων τοῖς Ἕλλησι κακῶν.

Conteſtatio legatorum Philippi ſuper euenturis deinceps calamitatibus vniuerſis Graeciae populis.

4. Ὅτι μὲν οὔτε Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς, οὔθ' ἡ τῶν Ῥοδίων πόλις, οὔθ' ἡ τῶν Βυζαντίων, καὶ Χίων καὶ Μιτυληναίων

4. Equidem, viri Aetoli, pacem veſtram neque a Ptolemaeo rege, neque a ciuitatibus Rhodiorum, Byzantio-

ναίων ἐν παρέργῳ τίθενται τὰς ὑμετέρας, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοὶ, διαλύσεις, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑπολαμβάνω τοῦτ᾽ εἶναι συμφανές. οὐ γὰρ νῦν πρῶτον, οὐδὲ δεύτερον ποιούμεθα πρὸς ὑμᾶς τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης λόγους, ἀλλ᾽ ἐξ ὅτου τὸν πόλεμον ἀνεστήσασθε προσεδρεύοντες, καὶ πάντα καιρὸν θεραπεύοντες, οὐ διαλείπομεν ὑπὲρ τούτων ποιούμενοι πρὸς ὑμᾶς μνήμην· κατὰ μὲν τὸ παρὸν, τῆς ὑμετέρας καὶ Μακεδόνων στοχαζόμενοι καταφθορᾶς, πρὸς δὲ τὸ μέλλον, καὶ περὶ τῶν σφετέρων πατρίδων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων προνοούμενοι. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ πυρὸς, ὅταν ὑφάψῃ τις ἅπαξ τὴν ὕλην, οὐκέτι τὸ λοιπὸν ἐπὶ τῇ τούτου προαιρέσει γίγνεται τὸ συμβαῖνον, ἀλλ᾽ ᾗ ποτ᾽ ἂν τύχῃ λαμβάνει τὴν νομὴν, τὸ πλεῖον τοῖς ἀνέμοις κυβερνώμενον, καὶ τῇ τῆς ὑποκειμένης ὕλης διαφθορᾷ, καὶ πολλάκις ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν ἐμπρήσαντα πρῶτον ὥρμησε παραλόγως· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πόλεμος, ὑπό τινων ὅταν ἅπαξ ἐκκαυθῇ, τότε μὲν αὐτοὺς τούτους πρώτους ἀπόλλυσι, ποτὲ δὲ φέρεται, φθείρων ἀδίκως πᾶν τὸ παραπεσὸν, ὡς ἀεὶ καινοποιούμενος καὶ προσφυσώμενος, ὥσπερ ὑπ᾽ ἀνέμων, ὑπὸ τῆς τῶν πλησιαζόντων ἀγνοίας. Διόπερ, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοὶ, νομίσαντες καὶ τοὺς νησιώτας πανδημεὶ, καὶ τοὺς τὴν

rum, Chiorum, et Mitylenaeorum negligi, sed, vt illa fiat, curae eis esse non leui, res ipsas palam facere autumo. neque enim nunc primum aut secundum super negotio pacis vos conuenimus; sed inde a principio suscepti a vobis belli instamus, omnem occasionem obseruamus, et mentionem huius rei apud vos facere non desistimus, in praesentia quidem vestrum et Macedonum exitium animi coniectura quadam prospicientes; in posterum vero et vestrae patriae et communi omnium Graecorum saluti mature consulere cupientes. Nam quod in igne fieri amat, vt, postquam semel aliquis aptam ei concipiendo materiam accenderit, de cetero non amplius in eius arbitrio rei euentus sit positus; sed, quo tulerit casus fortuitus, late grassetur incendium, prout ventorum, qui in tali re plurimum valent, flatus impulerint, et subiectae materiae conflagratio induxerit, saepe vt praeter omnium opinionem ipsum auctorem incendii primum flamma inuadat: sic etiam bellum, vbi semel a quibusdam est accensum, ipsos quidem, qui excitarunt, ante omnes alios statim perdit; interdum vero per quicquid est obuium, immerito deuastans omnia, late fertur, velut nouas subinde vires acquirens, et stultitia proximorum populorum non secus ac flatu ventorum irritatum. Quamobrem, viri Aetoli, quasi praesens natio vni-

Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας παρόντας ὑμῶν δεῖσθαι, τὸν μὲν πόλεμον καταθέσθαι, τὴν δ' εἰρήνην ἑλέσθαι, διὰ τὸ καὶ πρὸς σφᾶς ἀνήκειν τὰ γιγνόμενα, σωφρονίσαντες ἐντράπητε, καὶ πείσθητε τοῖς παρακαλουμένοις. Καὶ γὰρ εἰ κατά τινα τύχην πολεμεῖτε πόλεμον ἀλυσιτελῆ μὲν, ἐπειδὴ παντὶ πολέμῳ τοῦτο παρέπεται κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔνδοξον δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν, καὶ κατὰ τὴν τῶν ἀποβαινόντων ἐπιγραφήν· ἴσως ἄν τις ὑμῖν ἔχοι συγγνώμην, φιλοτίμως διακειμένοις. εἰ δὲ πάντων αἴσχιστον, καὶ πολλῆς ἀδοξίας πλήρη καὶ βλασφημίας· ἆρ' οὐ μεγάλης προσδεῖται τὰ πράγματα ἐπιστάσεως; ῥηθήσεται γὰρ τὸ δοκοῦν μετὰ παῤῥησίας· ὑμεῖς δ', ἂν εὖ φρονῆτε, μεθ' ἡσυχίας ἀνέξεσθε. πολλῷ γὰρ ἐστιν ἄμεινον, ὀνειδισθέντας ἐν καιρῷ σωθῆναι, μᾶλλον, ἢ πρὸς χάριν ἀκούσαντας μετ' ὀλίγον ἀπολέσθαι μὲν αὐτοὺς, ἀπολέσαι δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας.

5. Λάβετε τοίνυν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν αὐτῶν ἄγνοιαν. Φατὲ μὲν γὰρ, πολεμεῖν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων πρὸς Φίλιππον, ἵνα σωζόμενοι μὴ ποιῶσι τούτῳ τὸ

neisa Graecorum, siue qui insulas, siue qui Asiam incolunt, vos nunc rogaret, vt bellum hoc pace velitis commutare, quoniam et ad ipsos quoque ea res pertinet, mentem meliorem induite, reueremini eos, qui vos orant, et precibus nostris exorari vos sinite. Enimuero si ita vobiscum fortuna ageret, vt bellum gereretis, damnosum illud quidem vobis, (neque enim vllum fere est bellum, cui haec non adhaereat conditio;) sed cum gloria vestra coniunctum, et propter caussam, quae illud conflasset, et propter egregium laudis titulum, qui bello confecto vos maneret, posset fortasse aliquis hancce animorum obstinationem tantam vobis condonare; sin est istud bellum omnium turpissimum, et quod infamia vos opplebit, et maledictis omnium obiiciet: nonne etiam atque etiam diligenter, quid agatis, vobis est attendendum? dicam enim libere, quod sentio; vos, si sapitis, orationem meam aequis animis accipietis. Praestat enim longe, viri Aetoli, vt opportune obiurgati salutem consequamini potius, quam vt, iis nunc auditis, quae futura sint grata, postmodum et ipsi pereatis, et reliquum omne Graecum nomen in eandem vobiscum perniciem trahatis.

5. Agite igitur, quanto in errore versemini, ob oculos vobis ponite. Nempe hoc dicitis, pro Graecis hoc cum Philippo bellum vos gerere, vt illi saluis rebus imperium Macedonis ne

προσ-

προσαπτόμενοι· πολεμεῖτε δὲ ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ καὶ καταφθορᾷ τῆς Ἑλλάδος. ταῦτα γὰρ αἱ συνθῆκαι λέγουσιν ὑμῶν αἱ πρὸς Ῥωμαίους, αἳ πρότερον μὲν ἐν τοῖς γράμμασιν ὑπῆρχον, νῦν δ' ἐν τοῖς πράγμασι θεωροῦνται γιγνόμεναι. καὶ τότε μὲν αὐτὰ τὰ γράμματα τὴν αἰσχύνην ὑμῖν ἐπέφερε, νῦν δὲ διὰ τῶν ἔργων ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῦτο γίγνεται πᾶσι καταφανές. λοιπὸν, ὁ μὲν Φίλιππος ὄνομα γίγνεται καὶ πρόσχημα τοῦ πολέμου· πάσχει γὰρ οὐδὲν δεινόν· τούτῳ δὲ συμμάχων ὑπαρχόντων Πελοποννησίων τῶν πλείστων, Βοιωτῶν, Εὐβοέων, Φωκέων, Λοκρῶν, Θετταλῶν, Ἠπειρωτῶν, κατὰ τούτων πεποίησθε τὰς συνθήκας· Ἐφ' ᾧ τὰ μὲν σώματα, καὶ τὰ ἔπιπλα Ῥωμαίων ὑπάρχειν· τὰς δὲ πόλεις καὶ τὴν χώραν Αἰτωλῶν. Καὶ κυριεύσαντες μὲν αὐτοὶ πόλεως, οὔτ' ἂν ὑβρίζειν ὑπομείνητε τοὺς ἐλευθέρους, οὔτ' ἐμπιμπράναι τὰς πόλεις, νομίζοντες ὠμὸν εἶναι τὸ τοιοῦτον καὶ βαρβαρικόν. συνθήκας δὲ πεποίησθε τοιαύτας, δι' ὧν ἅπαντας τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐκδότους δεδώκατε τοῖς βαρβάροις εἰς τὰς αἰσχίστας ὕβρεις καὶ παρανομίας. καὶ ταῦτα πρότερον μὲν ἠγνοεῖτο· νυνὶ δὲ διὰ τῆς Ὠρειτῶν καὶ τῶν ταλαιπώρων Αἰγινητῶν ἅπασι γέγονε καταφανῆ, τῆς τύχης

agnoscant. cum his vero dictis Graeciam ea lege bello premitis, vt seruituti eam mancipetis, et funditus deleatis. ita namque foederis vestri cum Romanis conditiones ferunt, quae antea quum scriptis essent comprehensae, nunc in effectum adductae cernuntur. et tunc quidem vel nuda scripta magnam infamiae notam vestro nomini inurebant: nunc rerum ipsarum argumentis vestra omnia consilia patent. quid multa? Philippi nomen non iam ob aliud assumitur, nisi ad speciem et praetextum. nam ipse quidem damnum accipit nullum: sed quum e Peloponnesiis quam plurimos habeat societate sibi iunctos, item Boeotos, Euboeenses, Phocenses, Locros, Thessalos, Epirotas, isti sunt, in quorum perniciem foedus est a vobis factum. cui foederi haec dicta lex, *vt corpora et supellex eorum, qui fuerint capti, in praedam Romanis cedant, vrbes atque agri sint Aetolorum.* Et qui, si oppidum aliquod in potestatem vestram redegissetis, liberos homines contumelia afficere numquam sustineretis, neque vrbes ipsas incendere, quod crudelis id profecto et barbari animi esse duceretis, eiusmodi tamen pacem probastis, per cuius conditiones ceteri omnes Graeci ad omne iniuriae et foedissimae contumeliae genus a vobis deduntur. Haec vestra consilia quum nemini ante essent nota: nunc per Oritarum et infelicium Aeginetarum calamitates, vti

ὥσπερ ἐπίτηδες ἐπὶ τὴν ἐξώστραν ἀναβιβαζούσης τὴν ὑμετέραν ἄγνοιαν. Ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ τοῦ πολέμου καὶ τὰ νῦν ἤδη συμβαίνοντα τοιαῦτ' ἐστί· τὸ δὲ τέλος, ἂν ὅλως πάντα κατὰ νοῦν ὑμῖν χωρήσῃ, ποῖόν τι δεῖ προσδοκᾶν; ἆρ' οὐ κακῶν ἀρχὴν μεγάλων ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν;

6. Ὅτι γὰρ ἂν Ῥωμαῖοι τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον ἀποτρίψωνται, (τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν ὀλίγῳ, συγκεκλεισμένου τῆς Βρεττίας εἰς πάνυ βραχεῖς τόπους Ἀννίβου·) λοιπὸν, ὅτι πάσῃ τῇ δυνάμει τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους ποιήσονται, λόγῳ μὲν Αἰτωλοῖς βοηθήσοντες κατὰ Φιλίππου, τῇ δ' ἀληθείᾳ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησόμενοι, καὶ λίαν τοῦτ' ἐστι καταφανές· ἐάν τε καλῶς προθῶνται ποιεῖν Ῥωμαῖοι κυριεύσαντες, ἐκείνων ἔσεσθαι καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιγραφήν· ἐάν τε κακῶς, τῶν αὐτῶν ὑπάρχειν καὶ τὰς ὠφελείας ἐκ τῶν ἀπολλυμένων, καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν σωζομένων. Ὑμεῖς δὲ τότε τοὺς θεοὺς ἐπικαλέσεσθε μάρτυρας, ὅτ' ἂν μήτε τῶν θεῶν βούληται, μήτε τῶν ἀνθρώπων ἔτι δύνηται βοηθεῖν ὑμῖν μηδείς. Ἴσως μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἔδει πάντα προορᾶσθαι· τοῦτο γὰρ ἦν ὑμῖν πρέπον. ἐπειδὴ δὲ πολλὰ διαφεύγει τῶν μελλόντων τὴν ἀνθρωπίνην πρόνοιαν,

vester esset animus, patefactum est omnibus: postquam fortuna amentiam vestram, velut dedita opera ceu machinae theatrali impositam, per hominum ora traduxit. Et belli quidem principium, quaeque iam nunc eueniunt, sunt ista. finem vero, si omnia vobis ex animi sententia successerint, ecquem par est expectare? quis vero dubitat, futurum id Graecis magnorum principium malorum.

6. Manifesta vtique res est, atque omnibus nota, Romanos, vbi primum, quod nunc in Italia bellum geritur, a ceruicibus suis fuerint amoliti, (quod quidem breui futurum, coacto iam Hannibale in angulum quemdam agri Brutii concedere.) omnibus viribus Graeciam esse inuasuros, verbo quidem, vt Aetolis contra Philippum ferant opem; re autem vera, vt sui iuris atque ditionis vniuersam faciant. qui si, Graecia omni subacta, benigne agere nobiscum voluerint, soli ex eo gratiam colligent, solis omnia beneficia ferentur accepta: sin autem in nos secius consuluerint, et eorum, qui perierint, spolia, et eorum, qui seruati fuerint, dominatio penes eosdem est futura. Tum enimuero vos deum fidem testabimini, cum neque deorum vllus voluntatem, neque hominum facultatem ferendae vobis opis habebit. Erant fortasse omnia haec mala vobis ab initio prospicienda: id enim vos maxime decuisset. verumtamen, quando pars magna eorum, quae

νοιαν, νῦν γε δέον ἂν εἴη, διὰ τέτων τῶν πραγμάτων συνεωρακότας τὸ συμβαῖνον, βέλτιον βυλεύεσθαι περὶ τῦ μέλλοντος. Οὐ μὴν ἀλλ' ἡμεῖς γε κατὰ τὸ παρὸν ὐδὲν ἀπολελοίπαμεν τῶν ἁρμοζόντων ἢ λέγειν, ἢ πράττειν τοῖς ἀληθινοῖς Φίλοις, καὶ περὶ τῦ μέλλοντος τὸ δοκῦν μετὰ παῤῥησίας εἰρήκαμεν· ὑμᾶς δ' ἀξιῦμεν καὶ παρακαλῦμεν, μήτ' αὐτοῖς Φθονῆσαι, μήτε τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς σωτηρίας. Τύτυ δὲ ποιήσαντος διατροπήν τινα τοῖς πολλοῖς, ὡς ἐδόκει, μετὰ τῦτον εἰσῆλθον οἱ παρὰ τῦ Φιλίππυ πρέσβεις, οἳ τὺς μὲν κατὰ μέρος λόγυς ὑπερέθεντο, δύο δ' ἔΦασαν ἥκειν ἔχοντες ἐντολάς· αἱρυμένων μὲν τῶν Αἰτωλῶν τὴν εἰρήνην ἑτοίμως δέχεσθαι· εἰ δὲ μή γε, τὺς θεὺς καὶ τὺς πρεσβευτὰς τὺς παρόντας ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπιμαρτυραμένυς χωρίζεσθαι, διότι τῶν μετὰ ταῦτα συμβησομένων τοῖς Ἕλλησιν Αἰτωλὺς, ἀλλ' ὐ Φίλιππον αἴτιον δεήσει νομίζειν.

sunt futura, humanam prouidentiam effugiunt, nunc saltem aequum fuerit, impendentes calamitates de praesentibus coniectantes, saniora in posterum consilia inire. Nos quidem in praesentia eorum omnium, quae veris amicis dicenda erant, aut facienda, nihil omnino praetermisimus: sed quae videbantur nobis de futuro rerum statu, libere vobis exposuimus. Quod superest, petimus a vobis, atque adeo vos hortamur, vt neque vobis ipsis, neque reliquis Graecis libertatem et salutem inuideatis. Eiusmodi oratione quum orator hic audientium multitudinem non mediocriter visus esset commouisse: post eum Philippi legati sunt ingressi, qui pluribus verbis in praesens supersedentes, duo se mandata dixerunt attulisse: si pacem Aetoli probarent, eam se alacres lubenter accepturos: si minus, discessuros se statim, vbi deos atque legatos, qui e variis Graeciae locis adessent, forent testati: omnium malorum, quae post haec euentura Graecis essent, Aetolos, non autem Philippum debere censeri caussam atque auctores.

Ὅτι ὁ τῶν ὅπλων καλλωπισμὸς καὶ γάνωσις καταπληκτική ἐστι τῶν πολεμίων.

Armorum elegantiam et nitorem valere ad terrorem hostibus incutiendum.

Πῶς οἱ Ἀχαιοὶ παρακλήσει τῦ Φιλοποίμενος, ἣν περὶ τὸν ἱματισμὸν ἐποιῦντο ἐπι-

Quomodo Achaei hortatu Philopoemenis studium elegantioris amictus ad studium

μέλειαν,

μέλειαν, ταύτην μετήνεγκαν ἐπὶ τὴν τῶν ὅπλων λαμπρότητα.

splendentium armorum transtulerunt.

Πῶς Μαχανίδας, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος, ἀγῶνα ἐκ παρατάξεως πρὸς Φιλοποίμενα συστησάμενος, καὶ τὰ πρῶτα κατὰ μέρος νικήσας, μετὰ ταῦτα τῇ ἀκρατείᾳ τοῦ νικᾶν ὁλοσχερῶς ἐνικήθη, αὐτός τε ἀπεκτάνθη.

Quomodo Machanidas, Lacedaemoniorum tyrannus, acie decernens cum Philopoemene, quum primo vinceret, nimia vincendi cupiditate victoriam de manibus amisit, et victus ipse postmodum atque accisus est.

7 Μεγάλα μὲν γὰρ, ἔφη, τὴν λαμπρότητα συμβάλλεσθαι πρὸς ἔκπληξιν τῶν ὑπεναντίων, πολλὰ δὲ συνεργεῖν τὴν ἐκ τῆς ἐπισκευῆς ἁρμογὴν τῶν ὅπλων εἰς τὴν χρείαν. γίγνεσθαι δ' ἂν μάλιστα τὸ δέον, εἰ τὴν μὲν ἐπιμέλειαν, ἣν νῦν ποιοῦνται περὶ τὸν ἱματισμὸν, ταύτην ποιήσαιντο περὶ τὴν τῶν ὅπλων· τὴν δὲ πρότερον ὀλιγωρίαν περὶ τῶν ὅπλων, παρ' αὐτοῖς ὑπάρχουσαν, ταύτην μετενέγκαιεν ἐπὶ τὰς ἐσθῆτας. οὕτω γὰρ ἅμα τούς τε κατ' ἰδίαν βίους ὠφελήσεσθαι, καὶ τὰ κοινὰ πράγμαθ' ὁμολογουμένως αὐτοὺς δυνήσεσθαι σώζειν. διόπερ ἔφη, δεῖν τὸν εἰς ἐξοπλισίαν ἢ στρατείαν ἐκπορευόμενον, ὅτε μὲν τὰς κνημῖδας περιτίθεται, σκοπεῖν, ὅπως ἀραρυῖαι καὶ στίλβουσαι τῶν ὑποδεσμῶν καὶ κρηπίδων ὑπάρχωσιν αὗται μᾶλλον· ὅταν δὲ τὴν ἀσπίδα καὶ θώρακα καὶ τὸ κράνος διαλαμβάνῃ, περιβλέπειν, ἵνα τῆς

7 Dicebat Philopoemen, splendorem armorum ad terrorem hostibus incutiendum vim magnam habere; aptitudinem vero eorundem ex concinnitate fabricae, ad vsum conferre mirum quantum. Rite autem omnia tum demum iri administratum, si, quam nunc in vestitu curam adhibeant, eam ad arma conuerterint: quanta autem nunc sit apud ipsos armorum incuria, eam ad vestes transtulerint. Hoc namque pacto simul rei familiari suae melius ipsos consulturos, simul reipubl. conseruandae maiorem facultatem habituros. Oportere igitur, vt is, qui vel ad decursionem, vel ad expeditionem se accingit, cum ocreas inducit, videat diligenter, sintne illae cohaerenter aptae, an splendeant; et quidem multo magis, quam tibiales crurave fasciae, et caligae. quando clypeum assumit, et loricam ac galeam, etiam et etiam videndum illi, sintne

χλαμύδος καὶ τῦ χιτῶνος καθαριώτερα ταῦθ' ὑπάρχῃ καὶ πολυτελέςερα. παρ' οἷς γὰρ τὰ πρὸς ἐπιφάνειαν αἱρετώτερά ἐςι τῶν πρὸς τὴν χρείαν, παρὰ τέτοις αὐτόθεν εὐθέως προφανὲς εἶναι τὸ συμβησόμενον ἐν τοῖς κινδύνοις. καθόλε δ' ἠξίε διαλαμβάνειν, ὡς ὁ μὲν ἐν τοῖς ἱματίοις καλλωπισμὸς γυναικός ἐςι, καὶ ταύτης ἐ λίαν σώφρονος· ἡ δ' ἐν τοῖς ὅπλοις πολυτέλεια καὶ σεμνότης ἀνδρῶν ἀγαθῶν, προαιρεμένων ἑαυτὲς καὶ τὰς πατρίδας ἐνδόξως σώζειν. Πάντες δ' οἱ παρόντες ἕτως ἀπεδέξαντο τὰ ῥηθέντα, καὶ τὸν νῦν τῆς παρακλήσεως ἐθαύμασαν, ὥς καὶ παραχρῆμα μὲν ἐκπορευόμενοι τὸ βελευτήριον, εὐθέως ἐνεδείκνυντο τὲς κεκαλλωπισμένες, καὶ διακλίνειν ἐνίες ἠνάγκαζον τῆς ἀγορᾶς. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς ἐξοπλισίαις καὶ ςρατείαις παρετήρεν σφᾶς αὐτὲς ἐν τοῖς προειρημένοις.

8. Οὕτως εἷς λόγος, εὐκαίρως ῥηθεὶς ὑπ' ἀνδρὸς ἀξιοπίςε, πολλάκις ἐ μόνον ἀποτρέπει τῶν χειρίςων, ἀλλὰ καὶ παρορμᾷ πρὸς τὰ κάλλιςα τὲς ἀνθρώπες· ὅταν δὲ καὶ τὸν ἴδιον βίον ἀκόλεθον εἰσφέρηται τοῖς εἰρημένοις ὁ παρακαλῶν, ἀνάγκη λαμβάνειν τὴν πρώτην πίςιν τὴν παραίνεσιν. ὃ δὴ περὶ ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα μάλιςʼ ἄν τις ἴδοι γιγνόμενον. κατά τε γὰρ τὴν ἐσθῆτα καὶ σίτησιν ἀφελὴς καὶ λιτὸς ἦν,

ista mundiora et ſumtuoſiora, quam chlamys aut tunica. Vbi enim, quae ad ſpeciem dumtaxat faciunt, maiore ſtudio excoluntur iis, quae ad vſum deſeruiunt, ibi manifeſtum eſſe vel ex eo ipſo, qualis praeliorum euentus ſit futurus. Omnino id poſtulabat Philopoemen, vt cuncti ſibi perſuaderent, cultus nimiam curam mulieri conuenire, et ei quidem non nimis modeſtae; armorum vero pretioſorum ſtudium et decus viris fortibus, qui et ſuam et patriae ſalutem cum gloria conſeruare propoſitum habeant. Haec dicenti omnes, qui aderant aſſentiri, ac praeclare monentis prudentiam ſic admirari, vt e veſtigio curia egreſſi, nitidiore cultu inſignes digito ſtatim indicarent, quosdam etiam forum deuitare adigerent. ſed multo magis tum in decurſionibus, tum in expeditionibus, ea quae modo diximus inſtituta ſeruabant.

8. Adeo vnica ſaepe oratio, ab auctoritatis magnae viro tempeſtiue habita, non ſolum a peſſimis reuocare homines moribus, ſed etiam ad honeſtiſſima inſtituta poteſt impellere. Quod ſi vitam quoque ſuam dictis congruentem, qui monet, exhibuerit: eius cohortatio vt pondus habeat, quod haberi queat maximum, neceſſum eſt. quod ſane in eo viro, vt ſi in vllo vmquam alio, videres. Erat enim ille in veſtitu et victu facilis et paruo conten-

ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς τοῦ σώματος θεραπείας, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐντεύξεις εὐπερίκοπτος καὶ ἀνεπίφθονος. περί γε μὴν τοῦ παρ' ὅλον τὸν βίον ἀληθεύειν, μεγίστην ἐποιήσατο σπουδήν. τοιγάρτοι βραχέα καὶ τὰ τυχόντα ἀποφαινόμενος, μεγάλην ἐγκατέλιπε πίστιν τοῖς ἀκούουσι. παράδειγμα γὰρ ἐν πᾶσι τὸν ἴδιον βίον εἰσφερόμενος, οὐ πολλῶν ἐποίει προσδεῖσθαι λόγων τοὺς ἀκούοντας. διὸ καὶ πολλάκις λόγους μακροὺς, καὶ δοκοῦντας ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων δεόντως εἰρῆσθαι, δι' ὀλίγων ῥημάτων τῇ πίστει καὶ ταῖς ἐννοίαις τῶν πραγμάτων ὁλοσχερῶς ἐξέβαλε. Πλὴν τότε συντελεσθέντος τοῦ διαβουλίου, πάντες ἐπανῆγον ἐπὶ τὰς πόλεις, τά τε ῥηθέντα καὶ τὸν ἄνδρα διαφερόντως ἀποδεδεγμένοι, καὶ νομίζοντες, οὐδ' ἂν παθεῖν οὐδὲν δεινὸν ἐκείνου προεστῶτος. Ὁ δὲ Φιλοποίμην εὐθέως ἐπορεύετο εἰς τὰς πόλεις, ἐνεργῶς καὶ μετὰ σπουδῆς ποιούμενος τὴν ἔφοδον. κἄπειτα συναγαγὼν τοὺς ὄχλους ἅμα μὲν συνέταξε - - - καὶ τέλος οὐδ' ὅλους ὀκτὼ μῆνας χρησάμενος τῇ τοιαύτῃ παρασκευῇ καὶ μελέτῃ, συνῆγε τὰς δυνάμεις εἰς Μαντίνειαν, διαγωνιούμενος πρὸς τὸν τύραννον ὑπὲρ τῆς ἁπάν-

tus. eadem frugalitas et in corporis famulitio. iam in congressibus iis erat moribus, vt importunitatem aliorum facile pateretur, ipse nemini esset odiosus. Ante omnia id summo studio per omnem vitam curabat, vt vera loqueretur. ex eo fiebat, vt quoties aliquid diceret, licet pauca verba proferret, quaeque viderentur aliud agenti excidisse, maxime tamen illi apud audientes fides constaret, qui vitam quum ita instituisset suam, vt pro exemplo esset omnibus exposita, facile vtique obtinebat, vt ad faciendam fidem multis verbis opus non haberet. Saepe igitur orationes longas, et quae magna cum ratione a diuersum in rep. sentientibus allatae in medium fuisse videbantur, breui ipse sermone, (ea fuit hominis auctoritas) et consiliis a se inuentis funditus euertebat. Vt redeam ad rem, dimisso concilio, ad suas quique ciuitates reuerterunt, et cohortationem hanc, et illius auctorem summopere comprobantes, persuasi etiam, eo remp. gubernante, nihil aduersi esse sibi metuendum. Philopoemen sine vlla mora vrbes circuire, summo labore et studio omnia lustrare. deinde multitudine in singulis locis conuocata, simul, quid faciendum illis esset, praecipiebat, et dilectus agere incipiebat. Octo ad summum menses, et ne eos quidem integros, in apparatu copiarum et exercitatione Philopoemen impenderat, quando pro libertate omnium Peloponnesiorum cum

των τῶν Πελοποννησίων ἐλευθερίας.

9. Ὁ δὲ Μαχανίδας κατατεθαῤῥηκὼς, καὶ νομίζων, ὡσανεὶ κατ' εὐχὴν αὐτῷ γίγνεσθαι τὴν τῶν Ἀχαιῶν ὁρμὴν, ἅμα τῷ γνῶναι, διότι συνηθροισμένοι τυγχάνουσιν εἰς τὴν Μαντίνειαν, παρακαλέσας ἐν Τεγέᾳ τοὺς Λακεδαιμονίους τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, εὐθέως εἰς τὴν ἐπιοῦσαν, ἄρτι τῆς ἡμέρας ἐπιφαινούσης, προῆγεν ὡς ἐπὶ τὴν Μαντίνειαν, τῆς μὲν φάλαγγος καθηγούμενος τῷ δεξιῷ κέρατι, τοὺς δὲ μισθοφόρους ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πρωτοπορείας παραλλήλους ἄγων, ἐπὶ δὲ τούτοις ζεύγη, πλῆθος ὀργάνων καὶ βελῶν κομίζοντα καταπελτικῶν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Φιλοποίμην, εἰς τρία μέρη διῃρηκὼς τὴν δύναμιν, ἐξῆγεν ἐκ τῆς Μαντινείας, κατὰ μὲν τὴν ἐς τὸ Ποσειδῶνος ἱερὸν φέρουσαν τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ θωρακίτας, ἅμα δὲ τὸ ξενικὸν ἅπαν καὶ τοὺς εὐζώνους· κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ὡς πρὸς τὰς δύσεις, τοὺς φαλαγγίτας· ἔτι δὲ κατὰ τὴν ἐχομένην τοὺς πολιτικοὺς ἱππεῖς. τοῖς μὲν οὖν εὐζώνοις κατελάβετο πρώτοις τὸν λόφον τὸν πρὸ τῆς πόλεως, ὃς ἀνατείνων ἱκανὸν ὑπὲρ τὴν ὁδὸν κεῖται τὴν Ξενίδα, καὶ τὸ προειρημένον ἱερόν· τοὺς δὲ θωρακίτας συνάπτων ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν κατέστησε. τούτοις δὲ συνεχεῖς τοὺς Ἰλλυριοὺς παρενέβαλε. μετὰ δὲ τούτους ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν τὴν φάλαγγα κατὰ τέλη σπειρηδὸν ἐν διαστήμασιν ἐπέ-

tyranno acie decreturus Mantineam exercitum congregauit.

9. Machanidas, cui suae vires placebant, expeditionem hanc Achaeorum aduersus se velut omnibus votis expetendam sibi ratus, vt primum Mantineam conuenisse hostium copias cognouit, hortatus Tegeae Lacedaemonios, prout tempora et praesens occasio monebat, postero statim die primo diluculo Mantineam duxit. In dextro phalangis cornu curabat ipse, mercenarii ad latus vtrumque primi agminis aequis passibus procedebant, sequebantur carri, vim magnam qua tormentorum qua telorum catapulticorum deuehentes. Eodem etiam tempore Philopoemen, diuiso in tres partes exercitu, ipse quoque Mantinea eduxit. Per eam portam, qua ad Neptuni fanum itur, Illyrios et loricatos emisit, et mercenariorum vniuersam manum, itemque expeditos: per eam, quae proxime sequebatur occidentem versus, phalangitas: per huic proximam equites vrbanos. primos omnium expeditos misit ad occupandum tumulum, qui in altitudinem sic satis magnam ante vrbem se attollens, viae, quam Xenidem vocant, et dicto fano imminet. prope istos versus meridiem loricatos stare iussit. continentes his Illyrios apposuit. Secundum hos super eadem recta linea phalangem, cohortatim in suas partes (Graeci tele nuncupant)

στῆτε

στησε παρὰ τὴν τάφρον, τὴν φέρουσαν ἐπὶ τοῦ Ποσειδίου διὰ μέσου τοῦ τῶν Μαντινέων πεδίου, καὶ συνάπτουσαν τοῖς ὄρεσι τοῖς συντερμονοῦσι τῇ τῶν Ἐλισφασίων χώρᾳ. πρὸς μὲν τούτοις ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἐπέστησε τοὺς Ἀχαϊκοὺς ἱππεῖς, ὧν Ἀρισταίνετος ἡγεῖτο Δυμαῖος· κατὰ δὲ τὸ λαιὸν αὐτὸς εἶχε τὸ ξενικὸν ἅπαν ἐν ἐπαλλήλοις τάξεσιν.

10. Ἅμα δὲ τῷ τοῦ συνάπτειν ἤδη καιρὸν εἶναι, παραγενομένων τῶν ὑπεναντίων δυνάμεων, ἐπιπορευόμενος τὰ συστήματα τῶν Φαλαγγιτῶν παρεκάλει βραχέως μὲν, ἐμφαντικῶς δὲ τοῦ παρόντος κινδύνου. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα τῶν λεγομένων ἀσαφῆ συνέβαινε γίγνεσθαι· διὰ γὰρ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν καὶ πίστιν τῶν ὄχλων εἰς τοιαύτην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν παρέστη τὸ πλῆθος, ὥστε παραπλησίαν ἐνθουσιασμῷ τὴν ἀντιπαράκλησιν γίγνεσθαι τῶν δυνάμεων, ἄγειν καὶ θαῤῥεῖν αὐτὸν παρακελευομένων. τοῦτο μέντοι παράπαν ἐπιμελῶς ἐπειρᾶτο διασαφεῖν, ὅτε λάβοις καιρὸν, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὲρ αἰσχρᾶς καὶ ἐπονειδίστου δουλείας, τοῖς δὲ ὑπὲρ ἀειμνήστου καὶ λαμπρᾶς ἐλευθερίας συνέστηκεν ὁ παρὼν κίνδυνος. Ὁ δὲ Μαχανίδας τὸ μὲν πρῶτον ὑπέδειξεν, ὡς ὀρθίᾳ τῇ φάλαγγι προσμίξων πρὸς τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων· ἐπεὶ δ' ἐπλησίασε, λαβὼν σύμμετρον ἀπόστημα, περιέκλα

diuisam, et spatiis intermediis distinctam, ordinauit. atque ea secundum fossam porrigebatur, quae ab aede Neptuni per medios Mantinensium campos ad montes pertinet, Elisphasiorum agro finitimos. propter hos autem in dextro cornu equites Achaicos, ductore Aristaeneto Dymaeo, disposuit. ipse in laeuo cornu stabat cum omnibus mercenariis, quorum ordines alii aliis cohaerebant.

10. Postquam prope erant hostes, et committendae pugnae tempus iam aderat, Philopoemen phalangitarum agmina obiens, paucis eos verbis est allocutus, sed ad praesens certamen oppido efficacibus. Pars maxima eius orationis vix potuit intelligi: nam propter summam hominum erga ipsum beneuolentiam et fidem, cum multitudo sumsit impetum, eaque alacritas omnium animis est exorta, vt, qui audirent copias imperatorem vice versa cohortantes, et ducere atque bono esse animo iubentes, diuino furore percitorum eas voces putarent esse. Illud praecipuo semper studio, quoties aliqua daretur occasio, monere ipsos conabatur, hostibus pro foeda et ignominiosa seruitute, ipsis pro libertate in aeuum sempiternum memorabili et illustri praesens certamen esse propositum. Machanidas eam principio speciem praebebat, quasi directa in longum phalange dextrum Achaeorum cornu esset petiturus: qui tamen, vt propius

τὴν δύναμιν ἐπὶ δόρυ, καὶ παρεκτείνας, ἴσον ἐποίησε τὸ παρ' αὐτῦ δεξιὸν τῷ τῶν Ἀχαιῶν εὐωνύμῳ, τὰς δὲ καταπέλτας πρὸ πάσης ἐπέστησε τῆς δυνάμεως ἐν διαστήμασιν. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, θεασάμενος αὐτῦ τὴν ἐπιβολὴν, ὅτι τοῖς καταπέλταις ἐπενόει βαλὼν εἰς τὰς σπείρας τῶν Φαλαγγιτῶν τραυματίζειν τὰς ἄνδρας, καὶ θόρυβον ἐμποιεῖν τοῖς ὅλοις, ὐκέτι χρόνον ἔδωκεν, ὐδ' ἀναστροφὴν, ἀλλὰ διὰ τῶν Ταραντίνων ἐνεργῶς ἐχρῆτο τῇ καταρχῇ τῦ κινδύνυ κατὰ τὰς περὶ τὸ Ποσείδιον τόπυς, ὄντας ἐπιπέδυς, καὶ πρὸς ἱππικὴν εὐφυεῖς χρείαν. Ὁ δὲ Μαχανίδας ὁρῶν τὸ γιγνόμενον, ἠναγκάζετο ποιεῖν τὸ παραπλήσιον, καὶ συναφεῖναι τὰς παρ' αὐτῶν Ταραντίνυς.

11. Τὸ μὲν ὖν πρῶτον αὐτῶν τύτων ἀνδρώδης ἦν ἡ σύμπτωσις· κατὰ βραχὺ δὲ προσγιγνομένων τοῖς πιεζομένοις τῶν εὐζώνων, ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ συνέβη παρ' ἑκατέρων τὸ ξενικὸν ἀναμὶξ γενέσθαι. πάντῃ δὲ τύτων συμπλοκῆς ἀθρόως καὶ κατ' ἄνδρα γιγνομένης, ἐπὶ πολὺν χρόνον πάρισος ἦν ὁ κίνδυνος ὕτως, ὥστε τὰς λοιπὰς δυνάμεις, καραδοκὕσας καθ' ὁπότερον ὁ κονιορτὸς τραπήσεται, μὴ δύνασθαι συμβαλεῖν, διὰ τὸ ἀμφοτέρυς ἐπὶ πολὺ διατρέχοντας ἐν τῇ μάχῃ - - - - τὸν ἐξ ἀρχῆς τόπον. χρόνυ δὲ γιγνομένυ, κατίσχυον καὶ τῷ πλήθει καὶ ταῖς εὐχειρίαις, διὰ τὴν

ventum, idoneo ad id sumto spatio, diffractam, vt Tactici loquuntur, agminis partem ad dextram auertit, quam vsque eo produxit, vt laeuam hostium aciem aequaret. catapultas ante aciei frontem per interualla dispofuit. Non fefellit Philopoemenem. esse illi consilium infestandi catapultis phalangitarum cohortes, et militibus conuulnerandis vniuersam aciem turbandi. propterea omni abrupta mora, ne spatium daret Machanidae exequendi, quod volebat, Tarentinis pergere in hostem iussis, prope Neptuni fanum, vbi sunt loca plana et equestri dimicationi apta, pugnam strenue commisit. quod vt vidit tyrannus, ipse quoque idem facere, et suos pariter Tarentinos emittere est coactus.

11. Ita primus conflictus per solos Tarentinos viriliter rem gerentes est commissus. sed quum paullatim expediti laborantibus se adiungerent, breuissimo euenit tempore, vt omnes vtriusque partis mercenarii in vnum miscerentur. quibus et confertim et viritim passim decertantibus, perdiu anceps adeo stetit certamen, vt vires ceterae, quae eius praelii euentum exspectabant, quam in partem se puluis excitatus verteret, coniicere non possent, propterea quod et hi et illi inter dimicandum discurrentes, longius a primis stationibus suis discesserant. Praeualuerunt tamen postmodum, qui

ἕξιν οἱ παρὰ τῷ τυράννῳ μισθοφόροι. Τοῦτο δ' εἰκότως καὶ τότε καὶ παράπαν εἴωθε γίγνεσθαι. ὅσῳ γὰρ συμβαίνει τοὺς ἐν ταῖς δημοκρατίαις ὄχλους προθυμοτέρους ὑπάρχειν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι τῶν τοῖς τυράννοις ὑποταττομένων, τοσούτῳ τὰ παρὰ τοῖς μονάρχοις ξενικὰ τῶν ἐν ταῖς δημοκρατίαις μισθοφορούντων εἰκὸς ὑπεράγειν καὶ διαφέρειν. ὥσπερ γὰρ ἐπ' ἐκείνων οἷς μὲν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐστὶν, οἷς δ' ὑπὲρ δουλείας ὁ κίνδυνος· οὕτως ἐπὶ τῶν μισθοφόρων οἷς μὲν ὑπὲρ ὁμολογουμένης ἐπανορθώσεως, οἷς δ' ὑπὲρ προδήλου βλάβης γίγνεται φιλοτιμία. δημοκρατία μὲν γὰρ ἐπανελομένη τοὺς ἐπιβουλεύσαντας, οὐκέτι μισθοφόροις τηρεῖ τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν· τυραννὶς δ' ὅσῳ μειζόνων ἐφίεται, τοσούτῳ πλειόνων προσδεῖται μισθοφόρων. πλείονας γὰρ ἀδικοῦσα, πλείονας ἔχει καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας. ἡ δὲ τῶν μονάρχων ἀσφάλεια τὸ παράπαν ἐν τῇ τῶν ξένων εὐνοίᾳ κεῖται καὶ δυνάμει.

12. Διὸ δὴ καὶ τότε συνέβαινε, τὸ παρὰ τῷ Μαχανίδᾳ ξενικὸν οὕτως ἐκθύμως ἀγωνίζεσθαι καὶ βιαίως, ὥστε μηδὲ τοὺς ἐφεδρεύοντας τοῖς ξένοις Ἰλλυριοὺς καὶ θωρακίτας δύνασθαι τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὑπομεῖναι, πάντας δὲ ἐκπιεσθέντας φεύγειν προτροπάδην ὡς ἐπὶ τῆς Μαν-

tyranno militabant, ſtipendiarii, et numero et dexteritate arma tractandi propter aſſuetudinem praeſtantes. neque deeſt ratio, cur non tunc ſolum ita euenerit; ſed ita ſemper fieri ſoleat. Quanto enim alacrius multitudo ciuitatum liberarum bellica certamina capeſſere amat, quam plebs aliqua vrbana tyranno ſubdita: tantum et monarcharum ſtipendiarii liberarum ciuitatum ſtipendiarios, vti par eſt, virtute ſuperant atque antecellunt. Nam vt in eorum pugna, de quibus hic loquimur, alteri pro libertate, alteri pro ſeruitute aſſerenda dimicabant: ita et mercenariorum altera pars pro commodis ex pacto ſibi deditis animos obſtinat, altera pro damno manifeſto. quippe resp. ſimulatque eos ſuſtulit, qui ſuae libertati inſidiabantur, mercenariis ſuam libertatem nequaquam ſeruat; tyrannis vero, quo maiora appetit, eo pluribus indiget mercenariis. vt enim pluribus iniurias inferunt, ita plures, qui ſibi inſidientur, inueniunt. Iam eorum, qui ſoli dominantur, ſecuritas in peregrini militis beneuolentia et viribus eſt poſita.

12. Propter hanc igitur cauſſam, quae tunc aderat Machanidae conductitii militis peregrini manus, ea obſtinatione animorum et violentia pugnauit, vt ne Illyrii quidem et loricati, qui ſtipendiarios Achaeorum a tergo ſuſtentabant, impetum ipſorum ferre potuerint; ſed velut eliſi vrgentis hoſtis pondere effuſa fuga Man-

τινείας,

τινείας, ἀπεχούσης τῆς πόλεως ἑπτὰ σταδίους. Ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τὸ παρ' ἐνίοις ἀπορούμενον τότε παρὰ πᾶσιν ὁμολογούμενον ἐγένετο καὶ συμφανὲς, ὅτι πλεῖστα τῶν κατὰ πόλεμον συντελουμένων - - - - - ἐμπειρίαν, καὶ πάλιν ἀπειρίαν ἐπιτελεῖται. Μέγα μὲν γὰρ ἴσως καὶ τὸ προτερήματος ἀρχὴν λαβόντα προσθεῖναι τἀκόλουθον· πολὺ δὲ μεῖζον, τὸ σφαλέντα ταῖς πρώταις ἐπιβολαῖς μεῖναι παρ' αὐτὸν, καὶ συνιδεῖν τὴν τῶν εὐτυχούντων ἀκρισίαν, καὶ συνεπιθέσθαι τοῖς τούτων ἁμαρτήμασιν. ἰδεῖν γοῦν ἔστι πολλάκις, τοὺς μὲν ἤδη δοκοῦντας πεπροτερηκέναι μετ' ὀλίγον τοῖς ὅλοις ἐσφαλμένους· τοὺς δ' ἐν ἀρχαῖς δόξαντας ἐπταικέναι, πάλιν ἐκ μεταβολῆς παρὰ τὴν αὑτῶν ἀγχίνοιαν τὰ ὅλα παραδόξως κατορθωκότας. ὃ δὴ καὶ τότε προφανῶς ἐδόκει περὶ τοὺς ἡγεμόνας ἀμφοτέρους γεγονέναι. Τοῦ γὰρ ξενικοῦ παντὸς ἐγκεκλικότος τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ παραλελυμένου τοῦ λαιοῦ κέρως, ὁ μὲν Μαχανίδας, ἀφέμενος τοῦ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ τοὺς μὲν κατὰ κέρας ὑπεραίρειν, τοὺς δὲ κατὰ πρόσωπον ἄγειν καὶ πειρᾶσθαι τῶν ὅλων, τούτων μὲν οὐδὲν ἔπραξεν· ἀκρατῶς δὲ καὶ μειρακιωδῶς συνεκχυθεὶς τοῖς ἑαυτοῦ μισθοφόροις, ἐπέκειτο τοῖς φεύγουσιν, ὥσπερ οὐκ αὐτὸν τὸν φόβον ἱκα-

tineam, ſeptem inde ſtadia, fugerint. Quo ſane tempore res apud multos controuerſa confeſſione omnium clare eſt probata; plurima eorum, quae in bellis fiunt, per horum peritiam, aut contra illorum imperitiam ita euenire. Nam quum magnae ſit dubio procul virtutis, bene rem gerere, vbi coeperis, laeto fine quod inſtitueris terminare: maius tamen et magis arduum eſt, poſtquam tua prima conſilia infeliciter ceſſerint, conſiſtere te poſſe mente, et eorum, quibus fauet fortuna, animaduertere inopiam iudicii, et ex eorum peccatis occaſionem bene gerendae rei captare. Saepe enim eſt cernere, eos, qui ſuperiores iam iam videbantur euaſiſſe, mox vniuerſo praelio eſſe victos: alios contra, qui per initia offenderant, poſtmodum mutata rerum facie ſummae rei victoriam ſua ſollertia praeter opinionem omnium eſſe conſecutos. Id ipſum tunc ambobus imperatoribus manifeſtiſſime vſuuenit. Nam quum peregrinus miles Achaeorum inclinaſſet in fugam, et eorum acies cornu laeuo eſſet imminuta: Machanidas, qui manere in ſuſcepto conſilio debebat, et partim aciei hoſtilis cornu altero ſuperato eam cingere, partim in oppoſitos a fronte pugnare, et ſummae rei fortunam experiri, hoc omiſſo incepto, nihil eorum fecit: ſed prae impotentia animi et ardore iuuenili cum mercenariis ſuis vna delatus, fugientium terga premere inſtitit, ceu

νὸν ὄντα, τὰς ἅπαξ ἐγκλίναντας ἄχρι τῶν πυλῶν συνδιώκειν.

13. Ὁ δὲ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς ἕως μὲν τῦ δυνατῦ διακατεῖχε τὰς μισθοφόρους, ἐπ' ὀνόματος καλῶν καὶ παροξύνων τὰς ἡγεμόνας· ἐπεὶ δ' ἑώρα τούτους ἐκβιαζομένους, οὐ πτοηθεὶς ἔφυγεν, οὐδ' ἀθυμήσας ἀπέστη, ἀλλ' ὑποστείλας αὐτὸν ὑπὸ τὸ τῆς φάλαγγος κέρας, ἅμα τῷ παραπεσεῖν τὰς διώκοντας, καὶ τὸν τόπον γενέσθαι ἔρημον, καθ' ὃν ὁ κίνδυνος ἦν, παραγγείλας εὐθέως τοῖς πρώτοις τέλεσι τῶν φαλαγγιτῶν, ἐπ' ἀσπίδα κλίνειν, προῆγε μετὰ δρόμου τηρῶν τὰς τάξεις. καταλαβόμενος δὲ τὸν ἐλλειφθέντα τόπον ὀξέως, ἅμα μὲν ἀπετέτμητο τὰς διώκοντας, ἅμα δὲ ὑπερδέξιος ἐγεγόνει τῦ τῶν πολεμίων κέρατος. καὶ τὰς μὲν φαλαγγίτας αὐτῦ παρεκάλει θαῤῥεῖν καὶ μένειν, ἕως ἂν παραγγείλῃ ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν ἀναμίξ· Πολυβίῳ δὲ ἐπέταξε, τῷ Μεγαλοπολίτῃ, τὰς περιλειπομένους καὶ τὰς διακεκλικότας τὴν φυγὴν Ἰλλυριὰς καὶ θωρακίτας καὶ μισθοφόρους συναθροίσαντι, μετὰ σπουδῆς ἐφεδρεύειν τῷ κέρατι τῆς φάλαγγος, καὶ τηρεῖν τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐκ διώγματος ἀναχωρούντων. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, χωρὶς παραγγέλματος, ἐπαρθέντες ταῖς διανοίαις ἐπὶ τῷ τῶν εὐζώνων

vero non sufficeret ipse metus ad compellendos eos, qui semel in pedes sese coniecerant, vel vsque ad ipsas oppidi portas.

13. Imperator vero Achaeorum, quoad eius fieri poterat, mercenariorum suorum fugam impedire summo studio conatus, duces eorum nominatim appellans, et ad pugnam accendens, vbi violentiae hostium cedere illos vidit, nequaquam pauore consternatus fugam arripuit, neque animum despondens curam rerum abiecit; sed phalangis suae cornui se applicans, posteaquam hostis fugientes persequens praelio excessisset, et locus pugnae vacuus esset relictus, ipse confestim cum primis phalangitarum cohortibus, ad sinistram flectere iussis, hostem curriculo inuasit, ordinibus seruatis. Quum primo impetu locum a Machanida relictum occupasset: eadem opera et persequentem ipsum mercenarios ab suo exercitu disclusit, et vltra hostilis aciei cornu pregressus, superior illi extitit. phalangitis praecepit, vt forti animo ibi starent, donec signum eis daret hostem coniunctim inuadendi. Polybio Megalopolitae imperauit, vt Illyrios, loricatos et mercenarios, qui e pugna superessent, et e fuga declinassent, cum studio colligeret, ac pone phalangis cornu commorans tyranni reditum a persecutione fugientium obseruaret. Lacedaemonii successu inflati propter victoriam suorum mercenariorum, non exspectata du-

προτερήματι, καταβαλόντες τὰς σαρίσσας, ὥρμησαν ἐπὶ τὰς ὑπεναντίας. ὅτε δὴ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν προάγοντες ἧκον ἐπὶ τὸ τῆς τάφρου χεῖλος, τὰ μὲν οὐκ ἔτι διδόντος τοῦ καιροῦ μεταμέλειαν, ὥστε ἐν χερσὶν ὄντας τῶν πολεμίων ἀναστρέφειν, τὰ δὲ καὶ τῆς τάφρου καταφρονήσαντες, διὰ τὸ τὴν κατάβασιν ἔχειν ἐκ πολλοῦ, καὶ μήθ᾽ ὕδωρ κατὰ τὸ τέλος ἐν αὐτῇ, μήτε τὴν ἀγρίαν ὕλην ὑπάρχειν, ὥρμησαν ἀνεπιστάτως διὰ ταύτης.

14. Ὁ δὲ Φιλοποίμην ἅμα τῷ παραπεσεῖν κατὰ τῶν ὑπεναντίων τὸν ἐκ πολλοῦ χρόνου ἑωραμένον ὑπ᾽ αὐτοῦ καιρὸν, τότε πᾶσιν ὑπάγειν τοῖς Φαλαγγίταις καταβαλοῦσι τὰς σαρίσσας παρήγγειλε. τῶν δ᾽ Ἀχαιῶν ὁμοθυμαδὸν καὶ μετὰ καταπληκτικῆς κραυγῆς ποιησαμένων τὴν ἔφοδον, οἱ μὲν προδιαλελυκότες τὰς τάξεις τῶν Λακεδαιμονίων, ἐντὸς τῆς τάφρου καταβαίνοντες, πρὸς τὰς ὑπερδεξίους τῶν πολεμίων ἀποδειλιάσαντες ἐτρέποντο· τὸ δὲ πολὺ πλῆθος ἐν αὐτῇ τῇ τάφρῳ διεφθείρετο, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ἰδίων. συνέβαινε δὲ τὸ προειρημένον οὐκ αὐτομάτως, οὐδ᾽ ἐκ τοῦ καιροῦ, διὰ δὲ τὴν ἀγχίνοιαν τοῦ προεστῶτος. εὐθέως γὰρ προεβάλετο τὴν τάφρον ὁ Φιλοποίμην, οὐ φυγομαχῶν, ὥς τινες ὑπελάμβανον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀκρι-

cis tessera, sarissis inclinatis praetentisque Achaeos aggrediuntur. qui dum eunt in hostes, ad labrum fossae deueniunt. Enimuero neque in occasione tam praecipiti locus poenitentiae vllus erat, vt, qui prope iam cum aduersariis manus conserebant, pedem referrent: et fossam ipsi aspernabantur, quod per deuexitatem longam poterat in eam descendi, et quod per aestatem nihil in ea extaret aquae, neque spinosis fruticibus vllis esset consita. iccirco temere et inexplorato per illam praecipitant.

14. Philopoemen, vt primum bene gerendae rei aduersus hostes occasio extitit, quam multo ante praeuiderat, omnibus statim phalangitis sarissas inclinandi, et Lacedaemonios inuadendi signum dedit. quum Achaei vno consensu, et terribili clamore edito, impetum in eos fecissent, multi ordinibus solutis, dum in fossam descenderent, metu hostium perculsi, qui e superiore loco in ipsos pugnabant, terga verterunt: plures in ipsa fossa partim ab Achaeis, partim a suis occisi, perierunt. Quae res non forte fortuna ex occasione in hunc modum accidit; sed imperatoris euenit sollertia: nam ab initio statim munimenti loco fossam hosti obiecerat Philopoemen, non quo pugnam detrectaret, vt quidam existimabant; sed qui ratione exacta et imperatoria prudentia rem putaret, futu-

ἀκριβῶς καὶ στρατηγικῶς ἕκαστα συλλογισάμενος, ὅτι, παραγενόμενος ὁ Μαχανίδας εἰ μὲν προσάξει τὴν δύναμιν, οὐ προϊδόμενος τὴν τάφρον, οὕτω συμβήσεται παθεῖν αὐτῷ τὴν φάλαγγα τὸ προειρημένον νῦν, γιγνόμενον δὲ τότε ἐπὶ τῆς ἀληθείας· εἰ δὲ συλλογισάμενος τὸ δύσχρηστον τῆς τάφρου, κἄπειτα μεταμεληθεὶς, καὶ δόξας ἀποδειλιᾶν ἐκ παρατεταγμένων ἀπολύτει, καὶ μακρὰν αὐτὸν ἐμπειρίας διαβαλεῖ, διότι χωρὶς ὁλοσχεροῦς ἀγῶνος αὐτῷ μὲν τὸ νικᾶν, ἐκείνῳ δὲ τἀναντία περιέσαι. πολλοῖς γὰρ ἤδη τοῦτο συμβέβηκεν, οἵτινες παραταξάμενοι μὲν οὐκ ἀξιόχρεως σφᾶς αὐτοὺς εἶναι τοῖς ὑπεναντίοις ἀγωνίζεσθαι, τινὲς μὲν διὰ τόπους, οἱ δὲ διὰ πλῆθος, οἱ δὲ δι' ἄλλας αἰτίας, μακρὰν ἑαυτοὺς δόντες ἐμπειρίας, κατὰ τὴν ἀπόλυσιν δι' αὐτῶν τῶν οὐραγούντων ἤλπισαν οἱ μὲν προτερήσειν, οἱ δ' ἀσφαλῶς ἀπολυθήσεσθαι τῶν πολεμίων· ἐν οἷς δὴ καὶ μέγιστα συμβαίνει - - - - τοὺς ἡγουμένους.

rum praeuiderat. postquam accessisset Machanidas, siquidem fossa non prouisa copias admoueret, vt phalangi ea acciderent, quae nos modo diximus, tum cum est pugnatum reapse contigerunt: sin ad animum reuocaret difficultatem superandae fossae, et, omisso priore consilio, aciem iam instructam pauore captus solueret; eo facto ipsum, quam longe abesset a rei militaris scientia, palam facturum, et sese traducturum, quod sine vllo memorabili certamine hosti victoriam tradidisset, ipse ignominiam domum reportasset. Fecere hoc ipsum et alii saepe exercituum duces: qui, vbi aciem iam instruxissent suam, cognito postmodum, idoneas sibi ad dimicandum cum hoste vires non esse, alii, quod locorum iniquitate terrerentur, alii numero hostium, alii ob caussas alias, suam ipsorum eo pacto rei bellicae imperitiam professi, eorum virtute, qui vltimum cogebant agmen, prosperam pugnam se facturos, aut certe sine discrimine ab aduersariis discessuros sperarunt. quo probro nullum queat maius imperatori obiectari.

15. Πλὴν ὅγε Φιλοποίμην οὐ διεψεύσθη τῇ προνοίᾳ τοῦ συντελεσθησομένου, τροπὴν γὰρ ἰσχυρὰν συνέβαινε γίγνεσθαι τῶν Λακεδαιμονίων· συνορῶν δὲ τὴν φάλαγγα νικῶσαν, καὶ τὰ ὅλα καλῶς αὐτῷ προχωροῦντα καὶ λαμπρῶς, ἐπὶ τὸ καταλειπόμενον ὥρμησε τῆς ὅλης ἐπιβολῆς.

15. At Philopoemenem sua coniectura, qua futurum praelii euentum praeuiderat, non fefellit. secuta namque est effusa Lacedaemoniorum fuga. Ille vt phalangem cernit vincere, et omnibus ex animi sententia succedentibus, insignem paratam esse victoriam: quae pars totius incepti su-

βολῆς. τῦτο δ' ἦν, τὸ μὴ διαφυγεῖν τὸν Μαχανίδαν. εἰδὼς ἂν αὐτὸν κατὰ τὴν τῦ διώγματος παράπτωσιν ἀποτετμημένον ἐν τοῖς πρὸς τὴν πόλιν μέρεσι τῆς τάφρυ μετὰ τῶν ἰδίων μισθοφόρων, ἐκαραδόκει τὴν τύτυ παρυσίαν. ὁ δὲ Μαχανίδας, συνθεωρήσας κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τὴν ἀπὸ τῦ διώγματος φεύγυσαν τὴν αὐτῦ δύναμιν, καὶ συλλογισάμενος, διότι προτέπτωκε καὶ διέψευστο τῆς ὅλης ἐλπίδος, εὐθέως ἐπειρᾶτο, συστραφεὶς μεθ' ὧν εἶχε περὶ αὐτὸν ξένων, ἄθρυς διαπεσεῖν διὰ τῶν ἐσκεδασμένων καὶ διωκόντων. εἰς ἃ καὶ συνορῶντες ἔνιοι συνέμενον αὐτῷ τὰς ἀρχὰς, ταύτην ἔχοντες τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας. ὡς δὲ παραγενόμενοι συνεῖδον τὺς Ἀχαιὺς τηρῦντας τὴν ἐπὶ τῆς τάφρυ γέφυραν· τότε δὴ πάντες ἐξαθυμήσαντες ἀπέῤῥεον ἀπ' αὐτῦ, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἐπορίζετο τὴν σωτηρίαν. Καθ' ὃν δὴ καιρὸν ὁ τύραννος, ἀπογνὺς τὴν διὰ τῆς γεφύρας ὁδὸν, παρήλαυνε παρὰ τὴν τάφρον, ἐνεργῶς διάβασιν ζητῶν.

16. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ἐπιγνὺς τὸν Μαχανίδαν ἀπό τε τῆς πορφυρίδος καὶ τῦ περὶ τὸν ἵππον κόσμυ, τὺς μὲν περὶ τὸν Ἀναξίδαμον ἀπολείπει, παρακαλέσας τηρεῖν ἐπιμελῶς τὴν δίοδον, καὶ μηδενὸς φείδεσθαι

pererat, eam curare instituit, ne Machanidas videlicet effugeret. Qui igitur sciret, ipsum cum suis mercenariis incogitanter fugientes persequentem, ac longius progressum, aditu ad priorem stationem intercluso, ab ea fossae parte iam esse, quae ad vrbem vergit, reditum illius sollicite exspectabat. Machanidas ab insectatione fugientium reuertens, suos conspicatus in fugam auersos, errore animaduerso, quod longius esset progressus, eamque ob rem spe vniuersae victoriae esset depulsus, peregrinis quos secum habebat in cuneum statim coactis, per medios hostes, qui solutis ordinibus fugientes persequebantur, manu facta euadere est conatus. atque hoc consilium nonnulli intelligentes, cum ipso primum manserunt, ea spe salutis freti: qui, vt propius ventum ad pontem fossae impositum, conspectis Achaeis, qui illum seruabant, animum omnes despondere, Machanida relicto dilabi, et suae quisque saluti priuatim consulere coeperunt. Eo tempore tyrannus, desperato per pontem transitu, fossam obequitans, commodum ad transeundum locum magno quaerebat opere.

10. Philopoemen, vbi a paludamento purpureo et equi ornatu Machanidam agnouit, Anaxidamo ad pontis custodiam relicto, eoque multis monito, vt commissam stationem diligenter tueretur, neque vlli mercenariorum

τῶν μισθοφόρων, διὰ τὸ τούτους εἶναι τοὺς συναύξοντας ἀεὶ τὰς ἐν τῇ Σπάρτῃ τυραννίδας· αὐτὸς δὲ παραλαβὼν Πολύαινον τὸν Κυπαρισσέα, καὶ Σιμίαν, οἷς ἐχρῆτο τότε, παρεισπίπτων ἐκ τοῦ πέραν τῆς τάφρου τὴν ἀντιπαραγωγὴν ἀπωθεῖν τῷ τυράννῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ. δύο γὰρ ἦσαν οἱ τότε τῷ Μαχανίδᾳ συμμίξαντες, Ἀναξίδαμος καὶ τῶν μισθοφόρων εἷς. ἅμα δὲ τῷ τὸν Μαχανίδαν κατά τινα τόπον εὔβατον τῆς τάφρου, προθέντα τοὺς μύωπας, βίᾳ τὸν ἵππον ἐπάγειν καὶ διαπειρᾶν, συναγαγὼν ἐκ μεταβολῆς ὁ Φιλοποίμην αὐτῷ, καὶ πατάξας τῷ δόρατι καιρίως, καὶ προσενεγκὼν τῷ σαυρωτῆρι πληγὴν ἄλλην ἐκ διαλήψεως, ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε τὸν τύραννον. τὸ δὲ παραπλήσιον ἐγίγνετο καὶ περὶ τὸν Ἀναξίδαμον ὑπὸ τῶν παρίππων. ὁ δὲ τρίτος ἀπογνοὺς τὴν διάβασιν, διέφυγε τὸν κίνδυνον κατὰ τὸν τῶν προειρημένων φόνον. πεσόντων δὲ ἀμφοτέρων εὐθέως, οἱ περὶ τὸν Σιμίαν σκυλεύσαντες τοὺς νεκρούς, καὶ συναφελόντες ἅμα τοῖς ὅπλοις τὴν τοῦ τυράννου κεφαλήν, ἠπείγοντο πρὸς τοὺς διώκοντας, σπεύδοντες ἐπιδεῖξαι τοῖς ὄχλοις τὴν ἀπώλειαν τοῦ τῶν ὑπεναντίων ἡγεμόνος, χάριν τοῦ πιστεύσαντας ἔτι μᾶλλον ἀνυπόπτως καὶ τεθαρρηκότως ποιήσασθαι τὸν ἐπιδιωγμὸν τῶν ὑπεναντίων, ἕως τῆς Τεγεατῶν πόλεως. ὃ καὶ μεγάλα συνεβάλετο πρὸς

parceret, quando horum ſemper ope ac praeſidio tyranni Lacedaemone rerum ſummam obtinerent, ipſe cum Polyaeno Cypariſſenſi, et Simia, quibus tunc familiariter vtebatur, in aduerſam prorumpens ripam tyrannum, in altera ripa e regione obequitantem, arcere et inde expellere inſtitit, et ſimul eius comites. duo autem fuere, qui ſe illi coniunxerant, Anaxidamus et mercenariorum aliquis. Statim vt Machanidas, locum nactus facilem ad tranſeundum foſſam, calcaribus admotis equum magna vi impulit, conuerſus in eum Philopoemen, et traiicientem pugna aggreſſus, poſt illatum mucrone haſtae vulnus, mox eadem verſa ictum cuſpide repetens, in ipſo diſcrimine tyrannum interemit. ſimili item modo Anaxidamus ab iis equitibus eſt exceptus, qui Philopoemenem comitabantur. tertius, tranſeundi ſpe omiſſa, dum reliqui occiduntur, periculo praeuertit. Poſtquam illi duo ſunt proſtrati, Simias, cadaueribus eorum ſpoliatis, ablato etiam tyranni capite, cum ipſis armis ad ſuos, fugientem hoſtem perſequentes, celeriter contendit. de exitio namque ducis hoſtium certiores illos reddere properabat, vt ea re explorata, maiore fiducia et minore cum ſuſpicione vllius mali, ad oppidum vſque Tegeatarum ipſos inſectarentur. Mirum in modum ea res alacritatem multitudinis inten-

τὴν ὁρμὴν τῶν ὄχλων. ὁ γὰρ ἥκιστα διὰ τούτων τῆς μὲν Τεγέας ἐξ ἐφόδου κύριοι κατέστησαν· τῆς δ' ἐχομένης παρὰ τὸν Εὐρώταν ἐστρατοπέδευον, κρατοῦντες ἤδη τῶν ὑπαίθρων ἀναμφισβητήτως. καὶ πολλῷ χρόνῳ οὐ δυνάμενοι τοὺς πολεμίους ἐκ τῆς οἰκείας ἀπώσασθαι, τότε πᾶσαν ἀδεῶς ἐπόρθουν αὐτοὶ τὴν Λακωνικήν· τῶν μὲν ἰδίων οὐ πολλοὺς ἀπολωλεκότες ἐν τῇ μάχῃ, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων ἀπεκτακότες μὲν οὐκ ἐλάττους τῶν τετρακισχιλίων, ζωγρείᾳ δ' εἰληφότες ἔτι πλείους τούτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ἀποσκευῆς κεκυριευκότες ἁπάσης καὶ τῶν ὅπλων.

dit, fuitque ea vel potiſſima cauſſa, cur Tegeam primo impetu caperent, ac poſtero die omnem iam ſine controuerſia regionem obtinentes, caſtra ad Eurotam metarentur. Ita, qui a longo tempore finibus ſuis hoſtes expellere non poterant, vniuerſam tunc Laconicam impune agebant ferebant, amiſſis in eo praelio ſuorum non multis, quum Lacedaemoniorum occidiſſent ad CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ, viuos cepiſſent multo plures, ſupellectile item tota atque armis eſſent potiti.

Ἀννίβου τοῦ Καρχηδονίων στρατηγοῦ θαυμασμὸς, καὶ τῆς δυνάμεως τἀνδρὸς ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐπισημασία.

Hannibalem Poenum imperatorem auctor admiratur, et quantus vir fuerit in retinenda militari diſciplina in caſtris obſeruat.

17. Τίς οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο τὴν ἡγεμονείαν καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δύναμιν ἐν τοῖς ὑπαίθροις τἀνδρὸς, βλέψας ἐς τὸ μῆκος τούτου τοῦ χρόνου, καὶ συνεπιστήσας αὐτὸν ἐπί τε τὰς καθόλου καὶ τὰς κατὰ μέρος μάχας καὶ πολιορκίας, καὶ πόλεων μεταβολὰς, καὶ περιστάσεις καιρῶν, ἐπί τε τὴν περιοχὴν τῆς ὅλης ἐπιβολῆς καὶ πράξεως, ἐν ᾗ συνεχῶς Ἀννίβας, ἑκκαίδεκα πολεμήσας ἔτη Ῥωμαίοις κατὰ τὴν Ἰταλίαν, οὐδέποτε διέλυσε τὰς δυνάμεις ἐκ τῶν

17. Quis Hannibalem non proſequatur plauſibus et laudatione ob imperandi ſcientiam, virtutem, et rei caſtrenſis vſum atque peritiam? qui praeſertim ad temporis longitudinem oculos retulerit, et illud attente conſiderauerit, quoties de ſumma re praelio contenderit, quot minores pugnas pugnauerit, quot vrbes oppugnauerit, quantas ciuitatum mutationes, quam difficiles temporum vices ſit expertus, qui denique vniuerſam eius conſiliorum et rerum geſtarum ſummam cogitauerit, ipſum in Italiam cum Rom. bellum geren-

ὑπαίθρων, ἀλλὰ συνέχων ὑφ' ἑαυτὸν, ὥσπερ ἀγαθὸς κυβερνήτης, ἀστασίαστα διετήρησε τοσαῦτα πλήθη καὶ πρὸς αὑτὸν καὶ πρὸς ἄλληλα· καίπερ οὐχ οἷον ὁμοεθνέσιν, ἀλλ' οὐδ' ὁμοφύλοις χρησάμενος στρατοπέδοις. εἶχε γὰρ Λίβυας, Ἴβηρας, Κελτοὺς, Φοίνικας, Ἰταλοὺς, Ἕλληνας, οἷς οὐ νόμος, οὐκ ἔθος, οὐ λόγος, οὐχ ἕτερον οὐδὲν ἦν κοινὸν ἐκ φύσεως πρὸς ἀλλήλους. ἀλλ' ὅμως ἡ τοῦ προεστῶτος ἀγχίνοια τὰς τηλικαύτας καὶ τοιαύτας διαφορὰς ἑνὸς ἐποίει προστάγματος ἀκούειν καὶ μιᾷ πείθεσθαι γνώμῃ· καίπερ οὐχ ἁπλῆς οὔσης τῆς περιστάσεως, ἀλλὰ καὶ ποικίλης, καὶ πολλάκις μὲν αὐτοῖς λαμπρᾶς ἐπιπνευσάσης τῆς τύχης, ποτὲ δὲ τοὐναντίον. ἐξ ὧν εἰκότως ἄν τις θαυμάσειε τὴν τοῦ προεστῶτος δύναμιν ἐν τούτῳ τῷ μέρει, καὶ θαρσῶν εἴποι, ὡς, εἴπερ ποιησάμενος τὴν ἀρχὴν ἐπ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης, ἐπὶ τελευταίους ἦλθε Ῥωμαίους, οὐδὲν ἂν τῶν προτεθέντων αὐτὸν διέφυγε· νῦν δ' ἐφ' οὓς ἔδει τελευταίους ἐλθεῖν, ἀπὸ τούτων ἀρξάμενος, ἐν τούτοις ἐποιήσατο καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν πράξεων καὶ τὸ τέλος.

tem, per annos ipsos sedecim continuos exercitum in aperto tenuisse, neque vnquam dimisisse, sed vt gubernatorem bonum, ita omnes copias imperio suo continuisse, eam disciplinam in tanta militum multitudine seruasse, vt nulla nec inter ipsos, nec aduersus ducem seditio exstiterit. Atqui erat illius exercitus non ex vnius gentis hominibus compositus, verum ex colluuione populorum, alienigenarum sibi inuicem atque externorum. habuit namque Afros, Hispanos, Gallos, Poenos, Italos, Graecos, quibus non lex, non mos, non lingua, nullum denique aliud naturae ius commune, quod ipsos iungeret. et tamen singulari ducis sollertia efficiebatur, vt tot tamque diuersae gentes vnius imperio auscultarent, et vno consensu ei parerent, quantumuis non semper eadem fortuna, sed admodum varia vterentur. nam et prosperrimam ac laetissimam saepe sunt experti, et aduersam interdum: vt merito aliquis in ista intuens, capitale ducis ingenium in hac parte sit admiraturus, et non dubitanter pronuntiaturus, si Hannibal ab aliis orbis partibus exorsus, nouissimos omnium Romanos esset adortus, nihil quicquam ipsum molit urum fuisse, quod non perficeret. nunc quum eos sit aggressus primos, quos debuerat postremos, ibidem praeclara eius facta et principium et finem habuerunt.

Πῶ-

Πῶς Ἀσδρέβας, ὁ Γέσκωνος, ἀγῶνα ἐκ παρατάξεως συστησάμενος πρὸς Σκιπίωνα τὸν Ῥωμαῖον, ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐνικήθη.

Quomodo Asdrubal, Gisconis filius, vniuersa re in certamen deducta, victus a Scipione imperatore Rom. fuerit.

Πῶς ὁ Σκιπίων, δυσὶ στρατηγήμασι χρησάμενος, τοὺς ὑπεναντίους ἔλαβεν ἀνετοίμους, καὶ τὸ χρησιμώτατον τῆς Ἀσδρέβα δυνάμεως εἰς τέλος ἄπρακτον ποιήσας, παρὰ τοῦτο ἐνίκησε.

Quomodo Scipio duplici vafro strategemate? — framento vsus, et imparatos hostes sit aggressus, et vtilissimam partem exercitus Asdrubalici inutilem reddiderit, atque eo pacto victoriam sit consecutus.

18 Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἀσδρέβαν ἀθροίσαντες τὴν στρατείαν ἐκ τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἐποιοῦντο τὴν παραχειμασίαν, προῆλθον καὶ κατεστρατοπέδευσαν οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως, τῆς προσαγορευομένης Ἠλίγγας, βαλλόμενοι τὸν χάρακα καὶ πρὸς ταῖς ὑπωρείαις, καὶ προθέμενοι πεδία πρὸς ἀγῶνα καὶ πρὸς μάχην εὐφυῆ. πλῆθος δὲ πεζῶν μὲν εἶχον εἰς ἑπτὰ μυριάδας, ἱππεῖς δὲ τετρακισχιλίους, θηρία δὲ δυσὶ πλείω τῶν τριάκοντα. Πόπλιος δὲ Μάρκον μὲν Ἰούνιον ἐξαπέστειλε πρὸς Κολίχαντα, παραληψόμενον τὰς ἑτοιμασθείσας αὐτῷ παρὰ τούτου δυνάμεις· αὗται δ᾽ οἱ πεζοὶ μὲν τρισχίλιοι, ἱππεῖς δὲ πεντακόσιοι. τοὺς δὲ λοιποὺς συμμάχους αὐτὸς παρελάμβανε, προάγων καὶ ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸ προκείμενον. ἐγγίσας δὲ τῷ Καστάλωνι καὶ τοῖς περὶ Βαίκυλα τόποις, καὶ συμμίξας ἐνθάδε τῷ Μάρκῳ καὶ ταῖς παρὰ τοῦ Κολίχαντος δυνάμεσιν, εἰς πολ-

18. Quum Asdrubal, Gisgonis filius, copias ex oppidis, vbi hibernabant, exciuisset, ducere instituit. metatus autem castra non longe ab vrbe, quam Elingam, (alii Silpiam) nominant, vallo circumiecto, sub radices montis consedit, habens a fronte castrorum patentes campos, ad certamen et dimicationem aptos. Erant in eius exercitu peditum septuaginta millia, equitum quatuor, elephanti duo supra triginta. Publius Scipio M. Iunium Syllanum ad Colchantem misit, vt copias ab eo acciperet, quas ille coegerat: peditum videlicet CIↃ CIↃ CIↃ, equites quingentos. Reliqui socii in itinere, dum ire pergebat, et ad destinatum locum tendebat, ipsi se adiunxerunt. Ad Castulonem vt ventum, et prope Beculam, postquam se iunxisset Scipioni Syllanus cum traditis sibi auxiliis a Colchante, quid super rebus

εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἐνέπιπτε περὶ τῶν ἐνεστώτων. χωρὶς γὰρ τῶν συμμάχων ἐκ ἀξιόχρεοι ἦσαν αἱ Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις αὐτῷ πρὸς τὸ διακινδυνεύειν· τὸ δ' ἐπὶ τοῖς συμμάχοις ἔχοντας τὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τῶν ὅλων κινδυνεύειν, ἐπισφαλὲς ἐδόκει καὶ λίαν εἶναι παράβολον. ὀ μὴν ἀλλὰ διαπορήσας, ὑπὸ δὲ τῶν πραγμάτων συγκλειόμενος, ἐπὶ τῷ συγχρῆσθαι κατηνέχθη τοῖς Ἴβηρσιν οὕτως, ὥστε φαντασίαν μὲν παρασκευάζειν τοῖς ὑπεναντίοις, τὸν δ' ἀγῶνα ποιεῖσθαι διὰ τῶν ἰδίων στρατοπέδων. ταῦτα δὲ προθέμενος, ἀνέζευξε μετὰ πάσης δυνάμεως, ἔχων πεζὰς μὲν εἰς τετρακισμυρίας καὶ πεντακισχιλίας, ἱππεῖς δὲ περὶ τρισχιλίας. Ἐγγίσας δὲ τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ γενόμενος σύνοπτος, ἐστρατοπέδευσε περί τινας γεωλόφες καταντικρὺ τῶν πολεμίων.

19. Μάγων δὲ, νομίσας εὐφυῆ καιρὸν ἐπιθέσθαι καταστρατοπεδεύουσι τοῖς Ῥωμαίοις, ἀναλαβὼν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἰδίων ἱππέων, καὶ Μασσανίσσην μετὰ τῶν Νομάδων, ἤλαυνε πρὸς τὴν παρεμβολὴν, πεπεισμένος ἀφυλακτοῦντα λήψεσθαι τὸν Πόπλιον. ὁ δὲ πάλαι προορώμενος τὸ μέλλον, ὑπό τινα βουνὸν ὑπεστάλκει τὰς ἱππεῖς ἴσας τοῖς τῶν Καρχηδονίων· ὧν ἀνυπονοήτως ἐμπεσόντων, πολλοὶ μὲν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀναστρέφοντες διὰ τὸ παράδοξον

praesentibus consilii caperet incertus imperator, in diuersa animum versabat: nam absque sociorum auxiliis idoneum ad praelio decertandum Romanum exercitum non habebat. Vt autem, spe victoriae in sociis posita, in casum vniuersae dimicationis veniret, id vero periculosae ac temerariae plenum aleae iudicabat. Post longam animi fluctuationem rerum necessitate adactus, in eam ad extremum deuenit sententiam, vt Hispanorum auxiliis statueret sibi vtendum, eaque in speciem saltem hostibus opponeret, per legiones vero suas pugnam decerneret. Hoc vbi constituit, omnibus copiis castra mouit, habens secum ad quinque et quadraginta peditum millia, equitum tria millia. Quum Carthaginiensibus appropinquasset, iamque in eorum esset conspectu, ex aduerso hostium in terrenis quibusdam tumulis locum castris cepit.

19. Peropportunum id esse tempus Mago arbitrans inuadendi Romanos, castra ponentes, assumta equitum suorum parte maxima, et Massanissa cum Numidis, in tendentes duxit, haut dubius fore, vt Scipionem incautum opprimeret. ille vero, dudum prouiso, quod erat futurum, post tumulum quemdam equites abdiderat, numero pares iis, quos habebant Carthaginienses. quibus repente et ex improuiso in Poenos irruentibus, multi confestim, dum

ῥάδοξον τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν τῶν ἵππων ἀπέπεσον· οἱ δὲ λοιποὶ, συμβάλλοντες τοῖς πολεμίοις, ἐμάχοντο γενναίως. τῇ δὲ παρὰ τῶν καταβαινόντων ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἱππεῦσιν εὐχειρίᾳ δυσχρησέμενοι, καὶ πολλὰς ἀπολλῦντες οἱ Καρχηδόνιοι, βραχὺ προσαντισχόντες ἐνέκλιναν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τάξει τὴν ἀναχώρησιν ἐποιοῦντο· τῶν δὲ Ῥωμαίων ἐγκειμένων αὐτοῖς, λύσαντες τὰς ἴλας, κατέφυγον ὑπὸ τὴν αὐτῶν παρεμβολήν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, τούτου γενομένου, θαρσαλεώτερον διέκειντο πρὸς τὸν κίνδυνον, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τοὐναντίον. οὐ μὴν ἀλλὰ ταῖς ἑξῆς ἐπί τινας ἡμέρας τάς τε δυνάμεις ἐκτάξαντες ἐν τῷ μεταξὺ πεδίῳ, διὰ τῶν ἱππέων καὶ διὰ τῶν εὐζώνων ἀκροβολισμοὺς ποιησάμενοι, καὶ καταπειράσαντες ἀλλήλων, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ κρίνειν τὰ ὅλα.

auertunt fese in fugam, equis sunt delapsi; adeo praeter omnium spem Romani se ostenderunt. reliqui pugnam cum hostibus capessere, ac strenue rem gerere. sed quum Romanorum equitum vim, dexteritate singulari ex equis desilientium, sustinere non possent, multis suorum occisis, posteaquam obstitissent, non sine diu, in fugam Poeni inclinarunt. et primo quidem turmatim abibant, nihil turbatis ordinibus: dein postquam acrius vltimis incidebat Romanus, turmas conturbarunt, et ad sua castra sese fuga receperunt. Huius praelii euentu est effectum, vt ad pugnam audendam paratiores essent Romani, Poeni contra timidiores. Nihilo tamen secius, quum per aliquot insequentes dies in planitiem intermediam ambo copias eduxissent, et per equites ac leuem armaturam velitationes habuissent, seque inuicem tentassent, mox totis vtrimque viribus decertare statuerunt.

20. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον δυσὶ δοκεῖ κεχρῆσθαι στρατηγήμασιν ὁ Πόπλιος. θεωρῶν γὰρ τὸν Ἀσδρούβαν ὀψὲ ποιούμενον τὰς ἐξαγωγὰς, καὶ μέσους Λίβυας, τὰ δὲ θηρία προτιθέμενον ἑκατέρων τῶν κεράτων, αὐτὸς εἰωθὼς τῇ μὲν ὥρᾳ προσανατείνειν, τοὺς δὲ Ῥωμαίους μέσους ἀντιτάττειν τοῖς Λίβυσι, τοὺς δ᾽ Ἴβηρας ἐπὶ τῶν κεράτων παρεμβάλλειν, ᾗ προέθετο κρίνειν ἡμέρᾳ, τἀναντία τοῖς προειρημένοις ποιήσας, μεγάλα συν-

20. Eo tempore Scipio duplicem hosti dolum consilio struxit atque astu. Obseruauerat, Asdrubalem vesperi semper priorem copias reducere in castra, et Afros in medio, elephantos ante cornu vtrumque solitum collocare. ipse assuetus morari in campo aliquamdiu post Poenum. et Romanos in media acie Afris opponere, Hispanos vtrimque pro cornibus locare, quo die pugnaturus erat, contrarium eius faciens, quod antea erat

ἤργησε

ἠργησε ταῖς σφετέραις δυνάμεσι πρὸς τὸ νικᾶν, οὐκ ὀλίγα δ' ἠλάττωσε τοὺς πολεμίους. ἅμα γὰρ τῷ φωτὶ διαπεμψάμενος τοὺς ὑπηρέτας, παρήγγειλε πᾶσι τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς στρατιώταις, ἀριστοποιησαμένους καὶ καθοπλισαμένους ἐξάγειν πρὸ τοῦ χάρακος. γενομένου δὲ τούτου, καὶ προθύμως πειθαρχησάντων διὰ τὴν ὑπόνοιαν τοῦ μέλλοντος, τοὺς μὲν ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους προεξαπέστειλε, συντάξας ἐγγίζειν τῇ παρεμβολῇ τῶν ὑπεναντίων, καὶ προσακροβολίζεσθαι θρασέως· αὐτὸς δὲ τοὺς πεζοὺς ἔχων, ἄρτι τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολῆς ἐπιφαινομένης, προῆγε, καὶ παραγενόμενος εἰς μέσον τὸ πεδίον παρενέβαλε, τάττων ἐναντίως ἢ πρόσθεν. μέσους μὲν γὰρ ἐτίθει τοὺς Ἴβηρας, ἐπὶ δὲ τῶν κεράτων τὰ τῶν Ῥωμαίων. τοῖς δὲ Καρχηδονίοις, ἄφνω συνεγγιζόντων πρὸς τὸν χάρακα τῶν ἱππέων, ἅμα δὲ καὶ τῆς ἄλλης δυνάμεως ἐκταττομένης ἐν ὄψει, μόλις ἐδόθη καιρὸς εἰς τὸ καθοπλίσασθαι. διόπερ ἠναγκάσθησαν οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, ἔτι νήστεις ἔχοντες τοὺς ἄνδρας, ἀπαρασκεύως ἐκ τοῦ καιροῦ τοὺς μὲν ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους ἐπαφιέναι τοῖς ἱππεῦσι τῶν ὑπεναντίων εἰς τὰ πεδία· τὰς δὲ πεζικὰς δυνάμεις παρατάττειν οὐ πολὺ τῆς παρωρείας, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ποιούμενοι τὴν ἔκταξιν, καθάπερ ἦν ἔθος αὐτοῖς. ἕως μὲν οὖν τινος ἔμενον οἱ Ῥωμαῖοι, τὴν ἡσυχίαν ἔχοντες· ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν τῆς ἡμέρας πρού-

ſolitus, magnum ſuis ad victoriam momentum fecit, hoſtibus vero non mediocriter incommodauit. Prima namque luce ſtatoribus ſuis per caſtra dimiſſis, qua tribunis qua militibus praecepit omnibus, vt, curatis corporibus armisque aſſumtis, vallo copias educerent. quod vt factum, imperata cunctis alacriter facientibus, propter obortam futuri certaminis ſuſpicionem, equites et expeditorum manum praemiſit, prope caſtra hoſtium iuſſam accedere, et acrem velitationem audacter ciere. ipſe cum peditibus ſub ipſum ſolis ortum primum caſtris egreſſus, vt in locum praelii venit, medio campo aciem inſtruit, in aſſignandis locis omnia de induſtria mutans: medios ſiquidem Hiſpanos locauit, Romano milite cornibus firmatis. Vix ad capienda arma temporis fuit ſatis Carthagirienſibus, quum repente et equites vallo ſuccederent, et in eorum conſpectu ceterae omnes vires dirigerentur. Propterea coactus fuit Aſdrubal, cuius erat impranſus miles, pro tempore ex promtu equites ac leuiter armatos iubere, vt in campum aduerſus hoſtes procederent: dum ipſe interim pedeſtres copias non procul a radicibus montis inſtituto ſuo in planitie ordinabat. Et Romanae quidem legiones continebant ſeſe quietae: procedente vero interim die, leuiter armatorum

βαινε, τῶν δ' εὐζώνων ἄκριτος ἦν καὶ πάρισος ἡ συμπλοκὴ, διὰ τὸ τοὺς πιεζομένους καταφεύγοντας ὑπὸ τὰς ἰδίας φάλαγγας ἐκ μεταβολῆς κινδυνεύειν· τὸ τηνικαῦτα δὲ διαδεξάμενος ὁ Πόπλιος διὰ τῶν διαστημάτων ἐν ταῖς σημαίαις εἴσω τοὺς ἀκροβολιζομένους, καὶ μερίσας ἐφ' ἑκάτερον κέρας ὀπίσω τῶν παρατεταγμένων, πρῶτον μὲν τοὺς γροσφομάχους, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπιβαλεῖν μετωπηδὸν ποιούμενος τὴν ἔφοδον· ἀποσχὼν δὲ περὶ στάδιον τῶν ὑπεναντίων, τοὺς μὲν Ἴβηρας τηροῦντας τὰς τάξεις τὸν αὐτὸν τρόπον ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν παρήγγειλε, τῷ μὲν δεξιῷ τὰς σημαίας καὶ τὰς ἴλας ἐπιστρέφειν ἐπὶ δόρυ, τῷ δ' εὐωνύμῳ τἀναντία.

21. Καὶ λαβὼν αὐτὸς μὲν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ, Λεύκιος Μάρκιος δὲ καὶ Μάρκος Ἰούνιος ἀπὸ τῶν εὐωνύμων τρεῖς ἴλας ἱππέων τὰς ἡγουμένας, καὶ πρὸ τούτων γροσφομάχους τοὺς εἰθισμένους, καὶ τρεῖς σπείρας, (τοῦτο δὲ καλεῖται τὸ σύνταγμα τῶν πεζῶν παρὰ Ῥωμαίοις κοόρτις,) πλὴν οἱ μὲν ἐπ' ἀσπίδα περικλάσαντες τούτους, οἱ δὲ περὶ δόρυ, προῆγον ὀρθίους ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἐνεργῆ ποιούμενοι τὴν ἔφοδον, ἀεὶ τῶν ἑξῆς ἐπιβαλλόντων, καὶ κατὰ περίκλασιν ἑπομένων. ἐπεὶ δὲ τούτους μὲν οὐ πολὺ συνέβαινε τῶν πολεμίων ἀπέχειν, τοὺς δ' Ἴβηρας ἐν τῇ κατὰ πρόσωπον πλευρᾷ τόπον ἱκανὸν ἔτι

pugna anceps neutro inclinata ſtabat. etenim qui premebantur ad ſuorum aciem ſe recipiebant, ac mox per vices certamen repetebant. Tum enimuero Scipio eos, qui velitatione decertabant, per aciei interualla intra ordines recepit, et in vtrumque cornu a tergo eorum, qui ſtabant ordinati, diuiſit, velites prius ac deinceps equites, ac mox aequata primo vniuerſae aciei fronte ire in hoſtem coepit. vbi vero iam haut plus ſtadio acies inter ſe aberant, iuſſis Hiſpanis, quo coeperant pede, ſeruatis ordinibus porro pergere: dextro cornui praecepit, vt manipulos pariter ac turmas dextrorſum deflecteret, ſiniſtro, vt ſiniſtrorſum.

21. Tum autem quum aſſumſiſſet ipſe quidem a dextra, L. vero Marcius et M. Iunius a laeua, turmas equitum ex anteſignanorum agmine ternas, et qui hos antecederent velites pro Romanae militiae more, itemque ſpiras ſiue manipulos ternos, (quot nempe Romanam cohortem conficiunt;) ac velut infracto agmine alii ad laeuam, alii ad dextram ſuos auertiſſent: rectis ordinibus in hoſtem duxerunt, et citato gradu Poenos inuaſerunt, ſubinde interim, qui proximi his ſteterant, praecedentium agmini ſeſe adiungentibus, et ſimili pacto facta auerſione eos ſequentibus. Iamque adeo non longe aberant iſti ab hoſtibus, cum Hiſpani, in Romanae aciei fronte

διεστῶσαι

διεςάναι, τῷ βάδην ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν, προσέβαλλον τοῖς κέρασιν ἀμφοτέροις ἅμα ταῖς τῶν ὑπεναντίων ὀρθίαις, ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Αἱ δὲ μετὰ ταῦτα κινήσεις, δι' ὧν συνέβαινε, τὰς ἑπομένας, ἐπιπαρεμβάλλοντας ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν τοῖς ἡγεμένοις, συγκαθίςασθαι τοῖς πολεμίοις εἰς τὴν μάχην, τὴν ἐναντίαν εἶχον διάθεσιν ἀλλήλαις. καὶ καθόλα τὸ δεξιὸν κέρας τῷ λαιῷ, καὶ κατὰ μέρος οἱ πεζοὶ τοῖς ἱππεῦσιν. οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κέρως ἱππεῖς, μετὰ τῶν εὐζώνων ἐκ δόρατος ἐπιπαρεμβάλλοντες, ὑπερκερᾷν ἐπειρῶντο τὰς πολεμίας· οἱ δὲ πεζοὶ τἀναντίον ἐξ ἀσπίδος παρενέβαλον. τῶν δὲ κατὰ τὸ λαιὸν οἱ μὲν ἐν ταῖς σπείραις ἐκ δόρατος, οἱ δ' ἱππεῖς μετὰ τῶν γροσφομάχων ἐξ ἡνίας. ἐγεγόνει μὲν ἂν ἐκ τῶν ἱππέων καὶ τῶν εὐζώνων ἀμφοτέρων τῶν κεράτων ἐκ ταύτης τῆς κινήσεως τὸ δεξιὸν εὐώνυμον. ἀλλὰ μικρὸν λόγον θέμενος ὁ ςρατηγὸς, τὰ μείζονος ἐποιήσατο πρόνοιαν, τὰ κατὰ τὴν ὑπερκέρασιν· ὀρθῶς λογιζόμενος. εἰδέναι μὲν γὰρ δεῖ τὸ γιγνόμενον, χρῆσθαι δὲ ταῖς πρὸς τὸν καιρὸν ἁρμοζάσαις κινήσεσιν.

collocati, eo, quod presso gradu incederent, ab iisdem longum satis spatium distabant. tum Scipio, sicut principio proposuerat, per Romanas legiones, rectis ordinibus dimicantes, vtrumque simul Carthaginiensium cornu est aggressus. Ceterum posteriores motus, per quos efficiebatur, vt, qui sequebantur, in eamdem cum antecedentibus lineam rectam se sisterent, et cum hostibus similiter manus conferent, contrariam inter se speciem habuerunt. quam diuersitatem erat cernere, siue in vniuersum considerares, cornu ad cornu quomodo se haberet; siue per partes equites cum peditibus contenderes. nam in dextro equites cum leui armatura, vbi dextram versus praecedentibus se applicuissent, agmen suum extendere ad cingendos Poenos conabantur: pedites contra laeuam versus antegressis se adiungebant. in cornu sinistro manipulis ad dextram priorum stationem sibi occupantibus, equites cum velitibus sinistrorsum tendebant. ita euenit per motus istos in vtroque cornu equitum et leuis armaturae, vt dextimi fierent sinistimi. cuius tamen rei imperator non magnam rationem habens, id, quod longe erat maius, sedulo curabat, vt cingere hostes porrectis cornibus posset. Nam scire quidem omnia, quae in praeliis fieri solent, necesse; vsurpare vero eos demum oportet motus, qui pro tempore conueniant.

22. Ἐκ

22. Ἐκ δὲ τῆς τούτων συμπλοκῆς τὰ μὲν θηρία, διὰ τῶν γροσφομάχων καὶ τῶν ἱππέων ἀκοντιζόμενα καὶ διαταραττόμενα πανταχόθεν, ἔπασχε μὲν κακῶς, ἔβλαπτε δ' οὐδὲν ἧττον τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους· φερόμενα γὰρ εἰκῇ, τοὺς ὑποπεσόντας ἐξ ἀμφοῖν ἀεὶ διέφθειρε. Τῆς δὲ πεζικῆς δυνάμεως τὰ μὲν κέρατα τῶν Καρχηδονίων ἐθραύετο, τὸ δὲ μέσον τὸ κατὰ τοὺς Λίβυας, ὅπερ ἦν χρησιμώτατον, εἰς τέλος ἄπρακτον ἦν· οὔτε γὰρ παραβοηθεῖν ἠδύναντο τοῖς ἐπὶ τῶν κεράτων, λιπόντες τὸν ἴδιον τόπον διὰ τὴν τῶν Ἰβήρων ἔφοδον, οὔτε μένοντες ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων ἐνεργεῖν τι τῶν δεόντων οἷοί τ' ἦσαν, διὰ τὸ μὴ συνιέναι τοὺς κατὰ πρόσωπον πολεμίους αὐτοῖς εἰς τὰς χεῖρας. Οὐ μὴν ἀλλὰ χρόνον μέν τινα διηγωνίζοντο τὰ κέρατα γενναίως, διὰ τὸ περὶ τῶν ὅλων ἑκατέροις συνιστάναι τὸν κίνδυνον· ἤδη δὲ τοῦ καύματος ἐφεστῶτος κατὰ τὴν ἀκμὴν, οἱ μὲν Καρχηδόνιοι παρελύοντο, διὰ τὸ μὴ πεποιῆσθαι τὴν ἔξοδον κατὰ τὴν ἰδίαν προαίρεσιν, κεκωλῦσθαι δὲ τῆς ἁρμοζούσης παρασκευῆς· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ τῇ δυνάμει καὶ ταῖς εὐψυχίαις καθυπερεῖχον, καὶ μάλιστα τῷ τοῖς χρησιμωτάτοις πρὸς τοὺς ἀχρειοτάτους τῶν πολεμίων - - - - συμβεβηκέναι, διὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ πρόνοιαν. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν

22. Accenſa per hos pugna, elephanti, velitum et equitum miſſilibus confixi, et agitati vndique, ac paſſim conuulnerati, amicos et inimicos pariter laedebant. nam quum temere huc illuc ferrentur: in quoſcumque inciderant ex vtraque acie, omnes proſternebant. Iam pedeſtris aciei Carthaginienſium cornua erant abrupta, cum media acies, in qua ſtabant Afri, robur vniuerſi exercitus Punici, manebat inutilis et immota. quippe neque in cornua, vt adiuuarent pugnantes, diſcurrere poterant, ne, ſi ſtationem desererent, mediam aciem venientibus ex aduerſo Hiſpanis aperirent: neque rurſus ſtatione ſeruata, quae fuerat ipſis attributa, vllum omnino ad victoriam momentum facere poterant, quod oppoſiti hoſtes ad manus conſerendas propius non accederent. Cornua ſane acerrime aliquamdiu pugnarunt, quod vtraque pars de ſumma rerum eo praelio periclitabatur. vbi vero iam aeſtus a meridiano ſole venit, Poenis quidem languore membra erant ſoluta, vt qui neque arbitratu ſuo copias eduxiſſent, et quominus corpora curarent, fuiſſent impediti. at Romani cum viribus corporis et alacritate animorum erant ſuperiores, tum eo potiſſimum, quod imperatoris prouidentia pars ipſorum valentiſſima cum ignauiſſimis hoſtium fuerat commiſſa. Igitur Aſdrubal, premente Romano, pedem

κατὰ πόδα πιεζόμενοι τὴν ἀναχώρησιν ἐποιοῦντο· μετὰ δὲ ταῦτα κλίναντες ἀθρόοι πρὸς τὴν παρώρειαν ἀπεχώρουν, ἐγκειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων βιαιότερον, ἔφυγον εἰς τὸν χάρακα προτροπάδην. εἰ μὲν οὖν μὴ θεὸς αὐτοῖς τις συνεπελάβετο τῆς σωτηρίας, παραχρῆμα ἂν ἐξέπεσον ἐκ τῆς παρεμβολῆς. ἐπιγενομένης δὲ κατὰ τὸν ἀέρα συστροφῆς ἐξαισίου, καὶ καταῤῥαγέντος ὄμβρου λάβρου καὶ συνεχοῦς, μόλις εἰς τὴν αὐτῶν στρατοπεδείαν ἀνεκομίσθησαν οἱ Ῥωμαῖοι.

retulit, primo quidem ſenſim; mox vero acies vniuerſa inclinata confertim ad proximi montis radices ſe recipere coepit. ſed quum acrius victores ſeſe inueherent, tergis extemplo datis, intra vallum omnes confugerunt. Quod niſi eorum ſalutem aliquis deus adiuuiſſet, etiam caſtris confeſtim fuiſſent exuti. nunc ſaeua tempeſtate in coelo repente coorta, tanta vi atque impetu imber continuus eſt effuſus, vt vix in caſtra ſua ſe receperint Romani.

Ὅτι ἀποστασίας γενομένης μέρους τινὸς τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, ὁ Σκιπίων εἰς ἀπορίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἧκε καὶ δυσχρηστίαν.

Scipionis ſollicitudo ingens et anxietas animi, poſtquam exercitus Romani, qui in Hiſpania erat, pars defeciſſet.

Πῶς ὁ Σκιπίων τοὺς ἀποστάτας ἔπεισεν εἰς Νέαν Καρχηδόνα ἔρχεσθαι, καὶ τίνι στρατηγήματι τῶν ἀρχηγῶν τῆς στάσεως κύριος ἐγένετο.

Quomodo Scipio ſeditioſis militibus perſuaſerit, vt Carthaginem Nouam ad ſe venirent, et quo aſtu capita ſeditionis in poteſtatem redegerit.

Λόγος Σκιπίωνος, ὃν πρὸς τοὺς ἀποστάτας ἔλεξε.

Concio Scipionis apud eos, qui rebellauerant, habita.

Πῶς ὁ Σκιπίων πρὸς μὲν τὸ πλῆθος διελύθη, τοὺς δὲ αἰτίους ἐκόλαζε πικρῶς.

Quomodo Scipio, venia multitudini conceſſa admiſſae culpae, in mali auctores ſeuere animaduerterit.

23 Πόπλιος δὲ, καίπερ ἤδη πεῖραν εἰληφὼς τῶν πραγμάτων ἐφ' ἱκανὸν, ὅμως οὐδέποτε μᾶλλον εἰς ἀπορίαν ἧκε καὶ δυσχρηστίαν. καὶ τοῦτ' ἔπασχε κατὰ λόγον. καθάπερ ἐπὶ

23. Etſi erat Scipio non mediocri iam vſu rerum exercitus, numquam tamen inopia conſili magis laborauit, neque difficultatibus maioribus fuit affectus, quam nuntio de

τῶν σωμάτων τὰς μὲν ἐκτὸς αἰτίας τῦ βλάπτειν, λέγω δ' οἷον ψύχυς, καύματος, κόπυ, τραυμάτων, καὶ πρὶν γενέσθαι, φυλάξασθαι δυνατὸν, καὶ γενομέναις εὐμαρὲς βοηθῆσαι, τὰ δ' ἐξ αὐτῶν τῶν σωμάτων γιγνόμενα φύματα καὶ νόσυς δυσχερὲς μὲν προϊδέσθαι, δυσχερὲς δὲ γενομένοις βοηθεῖν· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ περὶ πολιτείας καὶ περὶ στρατοπέδων διαληπτέον. πρὸς μὲν γὰρ τὰς ἔξωθεν ἐπιβυλὰς καὶ πολέμυς πρόχειρος ὁ τρόπος τῆς παρασκευῆς καὶ βοηθείας τοῖς ἀφιστάναι· πρὸς δὲ τὰς ἐν αὐτοῖς γενομένας ἀντιπολιτείας καὶ στάσεις καὶ ταραχὰς δύσχρηστος ἡ βοήθεια, καὶ μεγάλης ἐπιδεξιότητος καὶ διαφερύσης ἀγχινοίας δεομένη. Πλὴν ἓν παράγγελμα τοῖς πᾶσιν ἁρμόσει καὶ στρατοπέδοις καὶ πόλεσι καὶ σώμασιν, ὡς ἐμὴ δόξα. τῦτο δ' ἐστι, τὸ μηδέποτε ἐᾶν ἐπὶ πολὺ ῥαθυμεῖν καὶ σχολάζειν περὶ μηδὲν τῶν προειρημένων, ἥκιστα δ' ἐν ταῖς εὐροίαις τῶν πραγμάτων, καὶ ἐν ταῖς δαψιλείαις τῶν ἐπιτηδείων. Πλὴν ὅγε Πόπλιος, ἅτε διαφερόντως ἐπιμελὴς ὢν, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς εἶπον, ἔτι δ' ἀγχίνυς καὶ πρακτικὸς, συναθροίσας τὺς χιλιάρχυς, τοιάνδε τινὰ τῶν ἐνεστώτων εἰσηγεῖτο λύσιν. ἔφη γὰρ, δεῖν ἀναδέξασθαι τοῖς στρατιώταις τὴν τῶν ὀψωνίων ἀπόδοσιν· χά-

seditione militum Romanorum, qui Sucrone erant, accepto, et merito id quidem. Nam ficut nociuae corporibus caussae, extrinsecus aduenientes, velut frigora, aestus, lassitudo, vulnera, et prius quam contingant, possunt caueri, et vbi contigerunt curari facile queunt, at quae ex ipsis ortum habent corporibus vlcera aut morbi, et prius quam oriantur, difficile praeuidentur, et semel orta difficile curantur: sic et de rebusp. atque exercitibus idem est sentiendum. Nam aduersus insidias quidem et bella externorum hostium apparatus et auxilia inuenire procliue est, serio in eam curam incumbentibus: at quae in illis ipsis excitantur contrariarum factionum studia, seditiones atque tumultus, et remedium vix aegre patiuntur, et id ipsum magna dexteritate et eximia quadam opus habet sollertia. Censeo tamen ego, omnibus exercitibus, rebusp. et societatum corporibus vnicum hoc congruere praeceptum, ne in iis, quae iam diximus, cessatio ab opere, aut otium diuturnius hominibus concedatur, idque praecipue rebus secundis, et quoties annonae larga suppetit copia. Ceterum Scipio, qui, vt initio diximus, homo esset singulari diligentia praeditus, sollertia et nauitate, tribunis militum congregatis, praesenti malo vt remedium hoc admoueretur, auctor fuit. Militibus stipendiorum suorum solutionem promittendam pro sententia di-

V 2 ριν

ριν δὲ τοῦ πιστεύεσθαι τὴν ἐπαγγελίαν, τὰς ἐπιτεταγμένας εἰσφορὰς ταῖς πόλεσι πρότερον εἰς τὴν τοῦ παντὸς στρατοπέδου χορηγίαν ταύτας νῦν ἀθροίζειν ἐπιφανῶς καὶ μετὰ σπουδῆς, ὡς πρὸς τὴν διόρθωσιν τῶν ὀψωνίων γιγνομένης τῆς παρασκευῆς, τοὺς δὲ χιλιάρχους τοὺς αὐτοὺς πάλιν πορευθέντας ἀξιοῦν καὶ παρακαλεῖν, μετατίθεσθαι τὴν ἄγνοιαν, καὶ κομίζεσθαι τὰς σιταρχίας, παραγιγνομένους ὡς αὐτὸν, ἄν τε κατὰ μέρη τοῦτο βούλωνται ποιεῖν, ἄν θ᾽ ὁμοῦ πάντες. γενομένου δὲ τούτου, τὸ λοιπὸν ἤδη παρ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν, ἔφη, δεῖν βουλεύεσθαι, τί δέον ἐστὶ πράττειν.

24. Οὗτοι μὲν οὖν, ταῦτα διανοηθέντες, ἐγίγνοντο περὶ τὴν τῶν χρημάτων ἐπιμέλειαν. Τῶν δὲ χιλιάρχων διασαφούντων τὰ δεδογμένα, γνοὺς ὁ Πόπλιος ἀνεκοινοῦτο τῷ συνεδρίῳ, τί δέον ἐστὶ ποιεῖν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, ἡμέραν διασαφήσαντας, εἰς ἣν δεήσει παρεῖναι, πρὸς μὲν τὸ πλῆθος διαλύεσθαι, τοὺς δ᾽ αἰτίους κολάζειν πικρῶς. οὗτοι δ᾽ ἦσαν εἰς πέντε καὶ τριάκοντα τὸν ἀριθμόν. Τῆς δ᾽ ἡμέρας ἐπελθούσης, καὶ παραγενομένων τῶν ἀποστατῶν ἐπί τε τὰς διαλύσεις καὶ τὴν κομιδὴν τῶν ὀψωνίων, τοῖς μὲν χιλιάρχοις τοῖς πρεσβεύσασι συνέταξε δι᾽ ἀποῤῥήτων ὁ Πόπλιος, ἀπαντᾷν τοῖς ἀποστάταις, καὶ διελομένους ἑκα-

xit: eaque pollicitatio vt fidem inueniret, quae ad sustentandum vniuersum exercitum iam ante per omnes ciuitates imperatae essent pecuniae, eas in praesentia propalam et cum studio esse exigendas, ea videlicet fine, vt ad solutionem dictorum stipendiorum cogi pecunia existimetur. faciendum item esse, vt tribuni iidem atque ante, ad eos profecti, auctores eis sint, atque adeo petant ab ipsis, errorem vt emendare velint, et ad accipiendia stipenda vel singuli ad imperatorem accedant, vel, si ita maluerint, omnes simul. His ita expeditis, de cetero iam quid facto esset opus, e re nata consilium fore capiendum dixit.

24. Postquam ab istis haec essent ad istum modum excogitata, ad pecuniam cogendam studium omne eorum est conuersum. Vbi tribuni, quae constituta fuerant, renuntiassent, Publius, iis cognitis, deliberandum in concilio proposuit super iis, quae essent porro facienda. Placuit igitur illis, edictum proponere, vt dicta die omnes Carthaginem conuenirent: et multitudini quidem veniam largiri, in seditionis vero auctores seuere animaduertere. erant autem hi numero ad quinque et triginta. Vbi dies venit, postquam seditiosi milites et ad seditionem tollendam, et ad stipendia accipienda aduenissent, tribunis septem, qui et antea Sucronem ad leniendam seditionem ierant, arcano praecepit Scipio, vt seditiosis

σου πέντε τῶν ἀρχηγῶν τῆς στάσεως, εὐθέως κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπεῖν καὶ καλεῖν ὡς αὐτοὺς, μάλιστα μὲν πρὸς κατασκήνωσιν· εἰ δ' ἂν μὴ δύνωνται τοῦτο, πρός γε δεῖπνον, καὶ τοιαύτην συνουσίαν. τῷ δὲ μεθ' ἑαυτοῦ στρατοπέδῳ παρήγγειλε πρὸ ἡμερῶν τριῶν, ἐφόδια παρεσκευάσθαι εἰς πλείω χρόνον, ὡς ἐπὶ τὸν Ἀνδοβάλην αὐτομόλον Μάρκῳ πορευομένῳ. ὃ καὶ θαρσαλεωτέρους αὐτοὺς ἀκούσαντας ἐποίησε τοὺς ἀποστάτας. ἐν αὐτοῖς γὰρ ὑπέλαβον ἔσεσθαι τὴν πλείστην ἐξουσίαν, ἐπειδὰν συμμίξωσι τῷ στρατηγῷ, τῶν ἄλλων στρατοπέδων κεχωρισμένων.

25. Συνεγγιζόντων δ' αὐτῶν τῇ πόλει, τοῖς μὲν ἄλλοις στρατιώταις εἰς τὴν ἐπαύριον ἅμα τῷ φωτὶ παρήγγελτο, μετὰ τῆς παρασκευῆς ἐξάγειν· τοῖς δὲ χιλιάρχοις καὶ τοῖς ἐπάρχοις * ὅταν ἐκπορευομένοις μετὰ τὸ πρώτας μὲν ἀποσκευὰς ἀποτιθέναι, τοὺς δὲ στρατιώτας κατέχειν ἐν τοῖς ὅπλοις ἐπὶ τῆς πύλης, κἄπειτα διελεῖν σφᾶς ἐφ' ἑκάστην τῶν πυλῶν, καὶ φροντίζειν, ἵνα μηδεὶς ἐκπορεύηται τῶν ἀποστατῶν. οἱ δὲ πρὸς τὴν ἀπάντησιν ἀποτεταγμένοι, συμμίξαντες τοῖς παραγιγνομένοις πρὸς αὐτοὺς, ἀπῆγον μετὰ φιλανθρωπίας τοὺς ἐν ταῖς αἰτίαις, κατὰ τὸ συντεταγμένον. τούτοις μὲν οὖν ὑπ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἐῤῥήθη συλλαβεῖν· τοὺς δὲ ἄνδρας, ἐπειδὰν δειπνήσωσι,

obuiam procederent, et principum feditionis partitione inter ipfos inftituta, finguli quinos eorum, in ipfo occurfu benigne appellatos, maxime quidem ad contubernium, fin id minus poffent, ad conuiuium certe et aduentitiam coenam inuitarent. Exercitui, quem habebat fecum Carthagine, ante triduum Scipio edixerat, vt cibaria plurium dierum pararet, cum M. Syllano aduerfus Indibilem transfugam profecturus. quae res vt a feditiofis eft audita, animos illis fupra modum fecit: fic enim exiftimabant, poft alterius exercitus profectionem fe, vbi ad imperatorem veniffent, in fua poteftate pleraque omnia habituros.

25. Iam prope vrbem erat ventum, cum, militibus ceteris prima luce proficifci iuffis, tribunis et praefectis mandatum eft, vt, tamquam mox exituri, impedimenta quidem prima emitterent; at milites armatos in porta retinerent: deinde vt in fingulas portas diuiderent fefe, viderentque magna cura, ne quis feditioforum exiret. Tribuni, quibus prodeundi obuiam prouincia fuerat demandata, poftquam venientibus occurriffent, comitate verborum fontes ad fe, vti fuerat conftitutum, adduxerunt. Fuerat tribunis imperatum, vt eos ftatim fine vlla mora comprehenderent, ac mox peracta coena eosdem vincirent cuftodirentque, poteftate exeundi hofpitio nemini facta, eo dumtaxat exce-

δήσαντας τηρεῖν, μηδενὸς ἔτι τῶν ἔνδον ἐκπορευομένου, πλὴν τοῦ διασαφήσοντος τῷ στρατηγῷ παρ' ἑκάστου τὸ γεγονός. Πραξάντων δὲ τῶν χιλιάρχων τὸ συνταχθὲν, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ὁ στρατηγὸς ἅμα τῷ φωτὶ θεωρῶν τοὺς παραγιγνομένους ἠθροισμένους εἰς τὴν ἀγορὰν, συνεκάλει τὴν ἐκκλησίαν. πάντων δὲ συντρεχόντων κατὰ τὸν ἐθισμὸν ἅμα τῷ σημῆναι, καὶ μετεώρων ὄντων ταῖς διανοίαις, πότ' ὄψονται τὸν στρατηγὸν, καὶ τί ποτ' ἀκούσονται περὶ τῶν ἐνεστώτων· πρὸς μὲν τοὺς ἐπὶ τῶν πυλῶν χιλιάρχους ὁ Πόπλιος διεπέμψατο, κελεύων αὐτοὺς, ἄγειν τοὺς στρατιώτας ἐν τοῖς ὅπλοις, καὶ περιστῆναι τὴν ἐκκλησίαν, αὐτὸς δὲ προπορευθεὶς, ἐξέστησε ταῖς διανοίαις πάντας εὐθέως κατὰ τὴν πρώτην φαντασίαν. ἔτι γὰρ ὑπολαμβάνοντες αὐτὸν ἀσθενῶς ἔχειν οἱ πολλοὶ, κἄπειτα παρὰ τὴν προσδοκίαν αἰφνιδίως ἐῤῥωμένον θεασάμενοι, κατὰ τὴν ἐπίφασιν κατεπλάγησαν.

26 Οὐ μὴν ἀλλ' οὕτω πως ἤρξατο τῶν λόγων. ἔφη γὰρ, θαυμάζειν, τίνι δυσαρεστήσαντες, ἢ ποίαις ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, ἐπεβάλλοντο ποιεῖσθαι τὴν ἀπόστασιν. τρεῖς γὰρ αἰτίας εἶναι, δι' ἃς τολμῶσι στασιάζειν ἄνθρωποι πρὸς πατρίδα καὶ τοὺς ἡγουμένους· ὅταν προεστῶσι μέμφωνταί τι καὶ δυσχεραίνωσιν, ἢ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασι δυσαρεστῶσιν, ἢ καὶ νὴ

pto, qui ordinem rei apud ſingulos geſtae imperatori eſſet renuntiaturus. Poſtquam tribuni, quod iuſſi fuerant, peregiſſent, die inſequenti videns Scipio exercitum, qui aduenerat, in foro congregatum ſtare, concionem militum luce prima aduocat. Simulac datum eſt ſignum conueniendi, omnes confeſtim pro more conſueto accurrere, mentesque omnium futuri exſpectatione ſuſpendi, ecquando imperatorem eſſent viſuri, ecquid ab eo de rebus praeſentibus audituri. Eo tempore Publius ad tribunos circa portas miſit, vt armatos adducerent, et concioni ab tergo circumfunderent. Ipſe progreſſus in medium vt primum apparuit, de ſtatu mentis circumſtantes deiecit. Vulgo enim plerique male ipſum habere quum putarent: vt praeter opinionem bene valentem viderunt, ſpecies ipſa et color terrore intuentes defixit.

26. Ibi tum Scipio ſuam orationem hoc fere modo eſt exorſus: mirari enim ſe dixit, quid potiſſimum in rebus ſuis tantopere eorum animos offendiſſet, aut qua tandem ſpe freti defectionem ſuſtinuiſſent moliri. Tres ſiquidem eſſe cauſſas, propter quas contra patriam et eos, qui ſummam rerum obtinent, ſeditionem concitare homines audeant: cum vel iis, qui praeſunt, aliquo nomine ſuccenſent, et eorum imperium grauiter ferunt, vel in praeſenti ſtatu non

Δία

Δία μειζόνων ὀρεχθῶσι καὶ καλλιόνων ἐλπίδων. Ἐρωτῶ δὲ, τί τέτων ὑμῖν ὑπῆρξεν; ἐμοὶ δηλονότι δυσαρεςήσαθε, διότι τὰς σιταρχίας ὑμῖν ἐκ ἀπεδίδεν; ἀλλὰ τἕτο ἐμὸν μὲν ἐκ ἦν ἔγκλημα. κατὰ γὰρ τὴν ἐμὴν ἀρχὴν ἐδὲν ὑμῖν ἐνέλιπε τῶν ὀψωνίων· εἰ δ' ἄρα, ἐκ τῆς Ῥώμης, διότι τὰ πάλαι προσοφειλόμενα νῦν ἐ διωρθῦτο. πότερον ἐν ἐχρῆν ἀποςάτας γενομένες τῆς πατρίδος, καὶ πολεμίες τῆς θρεψάσης, ἕτως ἐγκαλεῖν, ἢ παρόντας λέγειν μὲν περὶ τέτων πρὸς ἐμὲ, παρακαλεῖν δὲ τὲς φίλες, συνεπιλαβέσθαι καὶ βοηθεῖν ὑμῖν; δοκῶ γὰρ ἦν τἕτο βέλτιον. τοῖς μὲν γὰρ μισθῦ παρά τισι ςρατευομένοις ἔςιν ὅτε συγγνώμην δοτέον, ἀφιςαμένοις τῶν μισθοδοτῶν· τοῖς δ' ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμῦσι καὶ γυναικῶν ἰδίων καὶ τέκνων ἐδαμῶς συγχωρητέον. ἔςι γὰρ παραπλήσιον, ὡς ἂν εἴ τις, ὑπὸ γονέος ἰδίε φάσκων εἰς ἀργυρίε λόγον ἀδικεῖσθαι, παρῄει μετὰ τῶν ὅπλων, ἀποκτενῶν τἕτον, παρ' ἕ τὸ ζῆν αὐτὸς ἔλαβε. Νὴ Δί', ἀλλ' ἐγὼ τὰς μὲν κακοπαθείας ὑμῖν καὶ τὲς κινδύνες πλείες, ἢ τοῖς ἄλλοις, ἐπέταττον, τὰ δὲ λυσιτελῆ καὶ τὰς ὠφελείας ἑτέροις μᾶλλον ἐμέριζον. ἀλλ' ἐδὲ

acquiescunt, vel denique, vbi maiora concupiscentes in laetioris fortunae spem venerunt. Age nunc dicite mihi, quid horum fuit, quod vos moueret? Mihi videlicet offensi eratis, quod stipendia vobis non soluerem. Atqui mea in eo nulla profecto culpa est. nam per me quidem et eam, quae penes me est, potestatem, nulla pars vestri stipendii vobis vmquam defuit: quod si vlla hic culpa fuit, Roma vna est, cui ea sit adscribenda, quae ea vobis in praesentia non praestat, quae dudum debentur. Quid? eane vobis satis digna caussa fuit, cur ita mihi succenseretis, vt simul a patria desciscceretis, et vt eius, quae vos tulit atque educauit, hostes euaderetis? an illud potius vobis erat faciendum, vt accedentes ad me de ea re mecum ageretis, amicos etiam, vt petitionem vestram adiuuarent, et opem vobis ferrent, rogaretis. id enim iudicio meo satius erat futurum. Iis sane, qui mercede alicui militant, interdum ignoscas, si eos deserant, a quibus soliti sunt mercedem accipere; at illis, qui bella pro seipsis gerunt, pro coniugibus liberisque suis, nulla eiusmodi concedenda est venia. Nam hoc perinde est, vt si quis pecuniae alicuius fraudem sibi a parente factam dictitans, propterea armatus ipsum iret occisum, a quo vitam accepit. Verum ego, si diis placet, duriores labores et plura pericula vobis, quam ceteris, imperabam: commoda militiae et emolumenta aliis potius, quam

τολμᾶτε τοῦτο λέγειν, οὐδὲ τολμήσαντες δύναισθ' ἂν ἀποδεῖξαι. Τί οὖν ἔσαι, ἐφ' ᾧ δυσαρεστούμενοι κατὰ τὸ παρὸν ἡμῖν, τὰς ἀποσάσεις ἐποιήσασθε; τοῦτο βούλομαι πυθέσθαι. δοκῶ μὲν γὰρ οὐδὲν οὔτ' ἐρεῖν, οὔτ' ἐπινοήσειν ὑμῶν οὐδένα.

27. Καὶ μὴν οὐδὲ τοῖς ὑποκειμένοις ἀχθόμενοι ἀσχάλλοντας. πότε γὰρ εὔροια πραγμάτων μείζων; πότε δὲ πλείω προτερήματα γέγονε τῇ Ῥώμῃ; πότε δὲ τοῖς σρατευομένοις μείζους ἐλπίδες, ἢ νῦν; ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις τῶν ἀπηλπικότων, ὅτι πλείω τὰ λυσιτελῆ τὰ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς προὐφαίνετο, καὶ μείζους ἐλπίδες καὶ βεβαιότεραι; παρὰ τίσι δὴ τούτοις; ἢ παρ' Ἀνδοβάλῃ καὶ Μανδονίῳ; καὶ τίς ὑμῶν οὐκ οἶδε, διότι πρότερον μὲν οὗτοι, παρασπονδήσαντες Καρχηδονίους, πρὸς ἡμᾶς ἀπέσησαν· νῦν δὲ πάλιν ἀθετήσαντες τοὺς ὅρκους καὶ τὴν πίσιν, ἐχθροὺς ἡμῖν σφᾶς αὐτοὺς ἀναδεδείχασι; Καλόν γε, τούτοις πισεύσαντας πολεμίους γενέσθαι τῆς ἑαυτῶν πατρίδος. Οὐ μὴν οὐδ' ἐν αὑτοῖς εἴχετε τὰς ἐλπίδας, ὡς κρατήσαντες τῆς Ἰβηρίας. οὐδὲ γὰρ μετ' Ἀνδοβάλου ταχθέντες, ἱκανοὶ πρὸς ἡμᾶς ἦτε διακινδυνεύειν, μήτε καθ' ἑαυτοὺς ταττόμενοι. τί οὖν ἦν, ᾧ προσείχετε; πυθέσθαι γὰρ ἂν βουλοί-

vobis, tribuebam. hoc vero ne vos quidem dicere audetis, neque, si ausi essetis, probare vmquam possetis. Quid igitur dicere habetis, quare ipse in tanta apud vos sim offensa, vt propterea deficiendum a nobis, quod in praesentia fecistis, vobis fuerit? istud ego vos per mihi velim dicere. nam equidem nihil ab vllo vestrum dictum ac ne excogitatum quidem iri existimo.

27. Taedio certe praesentis status id nequaquam est factum. quando enim fortunae maior fuit serenitas? quando ad res bene gerendas praesidia maiora Roma habuit? quando militaribus viris spes maiores, quam nunc propositae? Sed dicet fortasse aliquis ex iis, qui de fortuna populi Rom. desperant, plura apud hostes commoda ostentari, spes maiores et certiores. Cedo vero, apud quos hostes? apud Indibilem, credo, et Mandonium. quasi vero ignoret quisquam vestrum, istos fluxa fide antea vsos, a Poenis ad nos transiisse; nunc vero, spreta iterum iurisiurandi religione ac fide, hostes populi Romani repente esse factos. Praeclarum vero facinus, fidem istorum secutos esse vos, vt patriae perduelles fieretis. Sed nec in vobis ipsis obtinendae Hispaniae spes vlla erat ponenda. qui quidem, neque si Indibili coniungamini, neque si propriis separatim viribus vtamini, ad praelio nobiscum decernendum idonei sitis futuri. Quid igitur, obsecro vos, spe

μην ὑμῶν. ἢ διὰ τὸ ταῖς ἐμπειρίαις τῶν νῦν προχειρισθέντων ἡγεμόνων καὶ ταῖς ἀρεταῖς πιςεύοντες; ἢ καὶ ταῖς ῥάβδοις καὶ τοῖς πελέκεσι τοῖς προηγεμένοις αὐτῶν; ὑπὲρ ὧν ὐδὲ λέγειν πλείω καλόν. ἀλλ᾽ ὐκ ἔςι τύτων, ὦ ἄνδρες, ὐδέν· ὐδ᾽ ἂν ἔχοιθ᾽ ὑμεῖς δίκαιον ὐδὲ τὐλάχιςον εἰπεῖν, ὔτε πρὸς ἡμᾶς, ὔτε πρὸς τὴν πατρίδα. Διόπερ ἐγὼ περὶ ὑμῶν πρός τε τὴν Ῥώμην καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπολογήσομαι, τὰ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμολογύμενα δίκαια προθέμενος. ταῦτα δ᾽ ἔςι, διότι πᾶς ὄχλος εὐπαραλόγιςος ὑπάρχει, καὶ πρὸς πᾶν εὐάγωγος. ὅθεν αἰεὶ τὸ παραπλήσιον πάθος συμβαίνει περί τε τὺς ὄχλυς καὶ τὴν θάλατταν. καθάπερ γὰρ κἀκείνης ἡ μὲν ἰδία φύσις ἐςὶν ἀβλαβὴς τοῖς χρωμένοις καὶ ςάσιμος, ὅταν δ᾽ εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ τὰ πνεύματα βίᾳ, τοιαύτη φαίνεται τοῖς χρωμένοις, οἷοί τινες ἂν ὦσιν οἱ κινῦντες αὐτὴν ἄνεμοι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ πλῆθος αἰεὶ φαίνεται γίγνεσθαι πρὸς τὺς χρωμένυς, οἵυς ἂν ἔχοι προςάτας καὶ συμβύλυς. Διὸ κἀγὼ νῦν, καὶ πάντες οἱ προεςῶτες τῦ ςρατοπέδυ, πρὸς μὲν ὑμᾶς διαλυόμεθα, καὶ πίςιν δίδομεν, ἐφ᾽ ᾧ μὴ μνησικακήσειν· πρὸς δὲ τὺς αἰτίυς ἀκαταλλάκτως διακείμεθα κολάζειν αὐτὺς ἀξίως καὶ

ctabatis? aueo enim id a vobis intelligere. An vos hoc facinus ausi estis, vsu rei militaris et virtute freti eorum ducum, quos iam elegistis? an fascibus et securibus estis confisi, quae ipsos praecedunt? de quibus ne plura quidem verba facere sit honestum. Enimuero omnium eorum, quae diximus, nihil fuit, quod vos moueret: neque vlla iusta vobis caussa suppeditat, quam aduersus nos, aut aduersus patriam afferatis. Sed vestrum patrocinium tum apud populum Rom. tum apud me ipsum ego iam suscipiam, et certa atque indubitata omnium mortalium iura in medium afferam. Nimirum ita est: omnis multitudo et in fraudem facile delabitur, et ad quaeuis facile impellitur. itaque maris et vulgi similis semper est natura. Quemadmodum enim mare suapte natura innoxium est vtentibus et quietum, vbi vero cum violentia in ipsum venti incubuerunt, mare quoque erga nauigantes tale existit, quales fuerunt venti, a quibus omni ex parte agitatur: plane ad hoc instar etiam multitudo talis semper reperitur esse erga suos rectores, quales illi fuerint, quos ipsa patronos nacta est et consiliarios. Propterea et ego et omnes, qui exercitui praesunt, vobiscum ante omnia in gratiam redimus, et rerum praeteritarum nullam deinceps in animis nostris haesuram memoriam sancte vobis pollicemur. qui e contrario aduersus

τῶν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς ἡμαρτημένων.

28. Ἀκμὴν δὲ ταῦτ᾽ ἔλεγεν, καὶ κύκλῳ μὲν οἱ στρατιῶται, περιεστῶτες ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀπὸ παραγγέλματος συνεψόφησαν ταῖς μαχαίραις τοὺς θυρεοὺς· ἅμα δὲ τούτοις δεδεμένοι γυμνοὶ οἱ τῆς στάσεως αἴτιοι γεγονότες εἰσήγοντο. τῷ δὲ πλήθει τοιοῦτον ὑπέστη δέος ὑπό τε τοῦ πέριξ φόβου καὶ τῶν κατὰ πρόσωπον δεινῶν, ὥστε, τῶν μὲν μαστιγουμένων, τῶν δὲ πελεκιζομένων, μήτε τὴν ὄψιν ἀλλοιῶσαι, μήτε φωνὴν προέσθαι μηδένα, μένειν δὲ πάντας ἀχανεῖς ἐκπεπληγμένους πρὸς τὸ συμβαῖνον. Οἱ μὲν οὖν ἀρχηγοὶ τῶν κακῶν αἰκισθέντες εἵλκοντο διὰ μέσου, ἀπηλλαγμένοι τοῦ ζῆν· οἱ δὲ λοιποὶ παρὰ μὲν τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων κατὰ κοινοῦ ἔλαβον τὰς πίστεις, ἐφ᾽ ᾧ μηδένα μηδενὶ μνησικακήσειν, αὐτοὶ δὲ, καθ᾽ ἕνα προϊόντες, ὤμνυον τοῖς χιλιάρχοις, ἦ μὴν πειθαρχήσειν τοῖς παραγγελλομένοις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, καὶ μηδὲν ὑπεναντίον φρονήσειν τῇ Ῥώμῃ. Πόπλιος μὲν οὖν μεγάλων κινδύνων ἀρχὴν φυομένων καλῶς διορθωσάμενος, πάλιν ἀποκατέστησε τὰς οἰκείας δυνάμεις εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν.

principes ſeditionis inexorabiles, ſceleris in nos et patriam admiſſi dignas ab ipſis poenas ſumus exacturi.

28. Vix finem dicendi fecerat Scipio, cum armati, qui corona concionem circumdederant, data teſſera, gladiis ad ſcuta concrepuerunt, ſimul ſeditionis auctores vincti nudique in medium ſunt producti. multitudinem tantus inuaſit terror, tum ob eum metum, qui vndique a tergo oſtendebatur, tum ob triſte ſpectaculum, quod ante oculos obuerſabatur, vt, quum alii virgis caederentur, alii ſecuri percuterentur, vultum nemo mutaret, vocem nemo mitteret; ſed attoniti et ſtupore eius, quod gerebatur, torpidi manerent. Dum autem, qui defectionis auctores aliis exſtiterant, cruciati ac vita ſpoliati per mediam concionem trahebantur, reliqui ab imperatore et ceteris ducibus fidem ſimul omnes accipiebant, memoriam praeteritorum nemini apud quemquam fraudi futuram. deinde vbi ad tribunos ſinguli acceſſerant, apud illos iurabant, ſe mandatis imperatorum obtemperaturos, neque aduerſus populum Rom. quicquam eſſe molituros. Ita Scipio, quum magnorum malorum initia, quae iam radices egerant, prudenter repreſſiſſet, in eandem mentem et animorum habitum ſuos reſtituit, quo prius erant

Πῶς ὁ Σκιπίων πορευθεὶς ἐπὶ τὸν Ἀνδοβάλην καὶ ἄλλους τῶν Ἰβήρων ἀποστατήσαντας, καὶ τούτους μάχῃ νικήσας, συντέλειαν ἐπιτέθεικε τοῖς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἔργοις, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην θρίαμβον κατῆγε.

29 Ὁ δὲ Πόπλιος, συναθροίσας εὐθέως ἐν αὐτῇ τῇ Καρχηδόνι τὰς δυνάμεις εἰς ἐκκλησίαν, ἔλεγε περί τε τῆς Ἀνδοβάλου τόλμης, καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀθεσίας. καὶ πολλὰ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐνεγκάμενος, παρώξυνε τοὺς πολλοὺς πρὸς τὴν κατὰ τῶν προειρημένων δυναστῶν ὁρμήν. ἐπὶ δὲ τούτοις ἐξηριθμήσατο τοὺς προγεγενημένους αὐτοῖς ἀγῶνας πρὸς Ἴβηρας ὁμοῦ καὶ πρὸς Καρχηδονίους, στρατηγούντων Καρχηδονίων. ἐν οἷς ἀεὶ νικῶντας οὐ καθήκειν, ἔφη, νυνὶ διαπορεῖν, μήποτε πρὸς αὐτοὺς Ἴβηρας, Ἀνδοβάλου στρατηγοῦντος, μαχόμενοι λειφθῶσι. Διόπερ οὐδὲ προσδέξασθαι συναγωνιστὴν Ἰβήρων οὐδένα καθάπαξ, ἔφη, δι᾽ αὐτῶν δὲ Ῥωμαίων συστήσεσθαι τὸν κίνδυνον, ἵνα φανερὸν γένηται πᾶσιν, ὡς οὐκ Ἴβηρσι Καρχηδονίους καταπολεμησάμενοι, καθάπερ ἔνιοί φασιν, ἐξεβάλομεν ἐξ Ἰβηρίας· ἀλλὰ καὶ Καρχηδονίους καὶ Κελτίβηρας ταῖς Ῥωμαίων ἀρεταῖς καὶ τῇ σφετέρᾳ γενναιότητι νενικήκαμεν. ταῦτα δ᾽ εἰπὼν, ὁμονοεῖν παρῄνει, καὶ θαρροῦντας, εἰ καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ, καὶ

Quomodo Scipio, expeditione ſuſcepta aduerſus Indibilem et reliquos Hiſpanos, qui defecerant, iis victis, coronidem rebus a ſe geſtis in Hiſpania impoſuerit, ac mox ad triumphum Romam redierit.

29. Publius Scipio, in vrbe ipſa Carthagine Noua concione militum confeſtim aduocata, de Indibilis audacia et perfidia in Romanos apud eos diſſeruit. quam in ſententiam quum multa attuliſſet: multitudinis animos aduerſus iſtos regulos vehementer concitauit. Praelia deinde illis commemorauit, cum Hiſpanis et Carthaginienſibus habita, qui Poenis ducibus vtebantur. e quibus praeliis quum ſemper Romani victores redierint: non iam metuendum eſſe cuiquam, ne forte in eo bello, quod cum Hiſpanis ſolis ſint geſturi, et quod ductu atque auſpiciis Indibilis ſit adminiſtrandum, acie decertantes vincantur. Iccirco ad ſocietatem huius belli neminem prorſus Hiſpanorum velle ſe admittere; ſed Romano dumtaxat milite rem eſſe geſturum, omnes vt intelligant, non Hiſpanorum opera Carthaginienſes a nobis fuiſſe deuictos, quod aiunt nonnulli, et ex Hiſpania eiectos, ſed Romanos ſua virtute et generoſa indole tum Carthaginienſes, tum Celtiberos viciſſe. His dictis ad concordiam eos eſt ad-

πρὸς

πρὸς τῦτον ἰέναι τὸν κίνδυνον. περὶ δὲ τῆς νικῆς αὐτὸς, ἔφη, μετὰ τῶν θεῶν ποιήσεσθαι τὴν καθήκυσαν πρόνοιαν. τῷ δὲ πλήθει τοιαύτη παρέστη προθυμία καὶ θάρσος, ὥστε παραπλησίυς εἶναι πάντας ἐκ τῆς ἀπόψεως τοῖς ὁρῶσι τὺς πολεμίυς, καὶ μέλλυσιν ὅσον ἤπω πρὸς αὐτὺς διακινδυνεύειν. τότε μὲν ὖν ταῦτ' εἰπὼν διαφῆκε τὴν ἐκκλησίαν.

30. Τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξας προῆγε. καὶ παραγενηθεὶς ἐπὶ τὸν Ἴβηρα ποταμὸν δεκαταῖος, καὶ περαιωθεὶς, τῇ τετάρτῃ μετὰ ταύτην προσεστρατοπέδευσε τοῖς ὑπεναντίοις, λαβὼν αὐλῶνά τινα μεταξὺ τῆς αὑτῦ καὶ τῶν πολεμίων στρατοπεδείας. τῇ δ' ἑξῆς εἰς τὸν προειρημένον αὐλῶνα προσέβαλέ τινα θρέμματα τῶν παρεπομένων τῷ στρατοπέδῳ, συντάξας ἑτοίμυς ἔχειν τὺς ἱππεῖς τῷ Γαΐῳ· τὺς δὲ γροσφομάχυς ἐπέταξε τῶν χιλιάρχων τισὶ παρασκευάζειν. ταχὺ δὲ τῶν Ἰβήρων ἐπιπεσόντων ἐπὶ τὰ θρέμματα, ἐφῆκε τῶν γροσφομάχων τινάς. γενομένης δὲ διὰ τύτων συμπλοκῆς, καὶ προσβοηθέντων ἑκατέροις πλειόνων, συνέστη μέγας ἀκροβολισμὸς τῶν πεζῶν περὶ τὸν αὐλῶνα. τῦ δὲ καιρῦ παραδιδόντος εὐλόγυς ἀφορμὰς πρὸς ἐπίθεσιν, ἔχων ὁ Γαΐος ἑτοίμυς τὺς ἱππεῖς κατὰ τὸ συνταχθὲν, ἐπεβάλλετο τοῖς ἀκροβολιζομένοις, ἀποτεμόμενος

hortatus, et vt fiduciae pleni ad hoc bellum, si ad vllum vmquam aliud, proficiscerentur: victoriam sibi cum bonis diis, quantum par esset, curae futuram. Huiusmodi oratio eam alacritatem et fiduciam militum mentibus iniecit, vt vultus ipsorum intuentibus similes viderentur iis, qui hostem in conspectu habent, et acie cum illo iamiam sunt decreturi. Ab hac oratione concionem Publius dimisit.

30. Die postero cum exercitu profectus, decimis castris peruenit ad Iberum flumen, inde, superato amni, die quarto in conspectu hostium posuit castra. campus autem montibus circumseptus erat, inter Punica Romanaque castra interiectus. Postridie eius diei in dictam vallem pecora ex iis, quae impedimenta exercitus sequuntur, propulit, iusso prius C. Laelio, paratos vt haberet equites, et similiter Tribunorum nonnullis, vt praesto essent velites. quum e vestigio Hispani in pecora incurrissent, velites aliquot in eos immisit. per hos commisso semel certamine, mox ab vtraque parte pluribus accurrentibus, atrox peditum velitatio in ea valle est accensa. Laelius, qui, vt praeceptum ei fuerat, paratos equites secum habebat, e re nata occasionem adeptus hostes adoriendi, occupatos in certamine cum velitibus est aggressus, et a montis radi-

ἀπ

ἀπὸ τῆς παρωρείας, ὥστε τὰς πλείους αὐτῶν, κατὰ τὸν αὐλῶνα σκεδασθέντας, ὑπὸ τῶν ἱππέων διαφθαρῆναι. γενομένου δὲ τούτου, παροξυνθέντες οἱ βάρβαροι, καὶ διαγωνιάσαντες, μὴ προηττῆσθαι δόξωσι καὶ καταπεπλῆχθαι τοῖς ὅλοις, ἐξῆγον ἅμα τῷ φωτὶ, καὶ παρέταττον εἰς μάχην ἅπασαν τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ Πόπλιος ἕτοιμος μὲν ἦν πρὸς τὴν χρείαν· θεωρῶν δὲ τοὺς Ἴβηρας ἀλογίστως συγκαταβαίνοντας εἰς τὸν αὐλῶνα, καὶ τάττοντας οὐ μόνον τοὺς ἱππεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πεζοὺς ἐν τοῖς ἐπιπέδοις, ἐπέμενε, βουλόμενος ὡς πλείστους ταύτῃ χρήσασθαι τῇ παρεμβολῇ, πιστεύων μὲν καὶ τοῖς ἱππεῦσι τοῖς ἰδίοις, ἔτι δὲ μᾶλλον τοῖς πεζοῖς, διὰ τὸ κατὰ τὰς ἐξ ὁμολόγου καὶ συστάδην μάχας τόν τε καθοπλισμὸν καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς παρ᾽ αὐτῷ πολὺ διαφέρειν τῶν Ἰβήρων.

31. Ἐπεὶ δ᾽ ἔδοξε τὸ δέον αὐτῷ γίγνεσθαι, πρὸς μὲν τοὺς ἐν τῇ παρωρείᾳ τεταγμένους τῶν πολεμίων ἀντέταττε· πρὸς δὲ τοὺς εἰς τὸν αὐλῶνα καταβεβηκότας ἀθρόους ἄγων ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ τέτταρας κοόρτις, προσέβαλε τοῖς πεζοῖς τῶν ὑπεναντίων. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον καὶ Γάϊος Λαίλιος, ἔχων τοὺς ἱππεῖς, προῆγε διὰ τῶν λόφων τῶν ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ τὸν αὐλῶνα κατατεινόντων, καὶ προσέβαλλε τοῖς τῶν Ἰβή-ρων

cibus eos interclusit, adeo vt plerique illorum palati per conuallem ab equitibus perimerentur. Hoc pugnae euentu irritati barbari, quum praesertim vehementer metuerent, ne vniuerso bello iam victi viderentur, et penitus perculsi, prima luce castris eduxere, et, quicquid aderat illis virium, in aciem direxere. Scipio, etsi ad dimicandum paratus erat, quia tamen videbat, Hispanos nullo iudicio in vallem se demittere, et in patente campo non equites dumtaxat ordinare, verum etiam pedites, aliquamdiu substitit eo consilio, vt quamplurimos pedites in acie sua hostes collocarent. licet namque victoriae spem magnam in equitibus suis poneret: multo tamen in peditibus maiorem, quod in pugnis ex composito sumtis, et quoties pede collato res geritur, tum genere armorum, tum virtute miles Scipionis longe Hispano praestaret.

31. Vbi opportunum ei visum est iam esse, dispositis hostibus per infima cliui suos opposuit, aduersus eos, qui in vallem descenderant, quatuor cohortes ex acie sua confertas induxit, et cum peditatu Punico praelium commisit. Simul et C. Laelius per colles, qui a pugnae loco ad conuallem vsque pertinebant, equitatu circumducto, Hispanorum equites a tergo inuasit, eosque secum

ρων ἱππεῦσι κατὰ νώτȣ, καὶ συνεῖχε τȣ́τȣς ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν μάχῃ. λοιπὸν οἱ μὲν πεζοὶ τῶν ὑπεναντίων, ἐρημωθέντες τῆς τῶν ἱππέων χρείας, οἷς πιςεύσαντες εἰς τὸν αὐλῶνα κατέβησαν, ἐπιεζȣ̃ντο καὶ κατεβαρȣ̃ντο τῇ μάχῃ· οἱ δ' ἱππεῖς τὸ παραπλήσιον ἔπαχον. ἀπειλημμένοι γὰρ ἐν ςενῷ, καὶ δυχρηςȣ́μενοι, πλείȣς ὑπ' αὐτῶν ἢ τῶν πολεμίων διεφθείροντο, τῶν μὲν ἰδίων πεζῶν ἐκ πλαγίȣ προσκειμένων αὐτοῖς, τῶν δὲ πολεμίων τῶν πεζῶν κατὰ πρόσωπον, τῶν δ' ἱππέων κατὰ νώτȣ περιεςώτων. τοιαύτης δὲ γενομένης τῆς μάχης, οἱ μὲν εἰς τὸν αὐλῶνα καταβάντες χεδὸν ἅπαντες διεφθάρησαν· οἱ δ' ἐν τῇ παρωρείᾳ διέφυγον. ȣ̃τοι δ' ἦσαν εὔζωνοι, τρίτον δὲ μέρος τῆς ἁπάσης δυνάμεως, μεθ' ὧν καὶ τὸν Ἀνδοβάλην συνέβη διασωθέντα φυγεῖν εἴς τι χωρίον ὀχυρόν. Πόπλιος δὲ, συντέλειαν ἐπιτεθεικὼς τοῖς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἔργοις, παρῆν εἰς τὸν Ταρακῶνα, μεγίςης χαρᾶς κάλλιςον θρίαμβον καὶ καλλίςην νίκην τῇ πατρίδι κατάγων. σπεύδων δὲ μὴ καθυςερεῖν τῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ καταςάσεως τῶν ὑπάτων, πάντα τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν διατάξας, καὶ παραδȣ̀ς τὸ ςρατόπεδον τοῖς περὶ τὸν Ἰȣ́νιον καὶ Μάρκον, αὐτὸς ἀπέπλευσε μετὰ Γαΐȣ καὶ τῶν ἄλλων φίλων εἰς τὴν Ῥώμην.

dimicantes eſt moratus. itaque pedites, equitum ſuorum praeſidio nudati, quo maxime freti in vallem deſcenderant, graui legionum agmine oppreſſi, pugnae ſuſtinendae pares non erant. In angusto namque ſpatio deprehenſi, et magnis difficultatibus affecti, plures amittebant a ſuismet occiſos, quam ab Romanis: quum a lateribus ſui pedites eos laederent, ex aduerſo peditatus hoſtium, a tergo denique equites vndique imminerent. Hoc genere pugnae, qui in conuallem deſcenderant, omnes pene ſunt abſumti, illi euaſerunt, qui in obliquo monte conſtiterant: haec autem erat leuiter armatorum manus, pars tertia admodum vniuerſi exercitus. cum iſtis et regulus Indibilis effugit, ſeque in munitum quemdam locum recepit. Publius igitur, vbi rebus Hiſpaniae manum ſupremam impoſuiſſet, Tarraconem laetitia exultans venit, vt inde mox ſplendidiſſimum triumphum et pulcherrimam victoriam in patriam reportaret. qui vt conſularia comitia Romae obire tempori poſſet, quod vehementer cupiebat, poſtquam omnia rite ordinaſſet, quae ad Hiſpaniae ſtatum pertinebant, exercitum etiam Iunio Syllano et Martio tradidiſſet, cum C. Laelio et aliis amicis Romam decem nauibus rediit.

Πᾶς

Πῶς Ἀντίοχος, πάλαι περιβλεπόμενος λύσιν τῶν πραγμάτων καὶ τῦ κατὰ τῶν ἀποστησάντων πολέμυ, μεσιτεύσαντος Τηλέυ, πρὸς Εὐθύδημον τὸν ὑπ' αὐτῦ νικηθέντα εὐνοϊκῶς διελύθη.

Quomodo Antiochus, taedio affectus ob diuturnitatem belli contra eos, qui rebellauerant in ſuperioribus ſatrapiis, Euthydemum, quem acie vicerat, interprete Telea in amicitiam recepit.

32. Καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος Μάγνης, πρὸς ὃν ἀπελογίζετο φάσκοντα, ὡς ὐ δικαίως αὐτὸν Ἀντίοχος ἐκ τῆς βασιλείας ἐκβαλεῖν σπυδάζει· γεγονέναι γὰρ ὐκ αὐτὸς ἀποστάτης τῦ βασιλέως, ἀλλ', ἑτέρων ἀποστάντων, ἐπανελόμενος τὺς ἐκείνων ἐκγόνυς, ὕτω κρατῆσαι τῆς Βακτριανῶν ἀρχῆς. καὶ πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, ἠξίυ τὸν Τηλέαν, μεσιτεῦσαι τὴν διάλυσιν, εὐνοϊκῶς παρακαλέσαντα τὸν Ἀντίοχον, μὴ φθονῆσαι τῆς ὀνομασίας αὐτῷ τῆς τῦ βασιλέως προστασίας, ὡστε, ἐὰν μὴ συγχωρῇ τοῖς ἀξιυμένοις, ὐδετέρῳ τῆς ἀσφαλείας ὑπαρχύσης· πλήθη γὰρ ὐκ ὀλίγα παρεῖναι τῶν Νομάδων, δι' ὧν κινδυνεύειν μὲν ἀμφοτέρυς, ἐκβαρβαρωθήσεσθαι δὲ τὴν χώραν ὁμολογυμένως, ἐὰν ἐκείνυς προσδέχωνται. ταῦτα δ' εἰπὼν, ἐξαπέστειλε τὸν Τηλέαν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ὁ δὲ βασιλεὺς πάλαι περιβλεπόμενος λύσιν τῶν πραγμάτων * βυλόμενος ταῦτα παρὰ

32. Legatus regis Antiochi cum ipſo Euthydemo Magnete diſceptabat: qui dicebat, facere iniuſte Antiochum, qui ſe deturbare de regno tanto ſtudio contenderet. Neque enim a rege ſe deſciuiſſe; ſed quum alii deſciuiſſent, eorum poſteros ſuſtuliſſe, et Bactrianorum imperium hoc pacto obtinuiſſe. Vbi in eandem ſententiam plura diſſeruiſſet, Teleam rogare inſtitit, vt pacis per beneuolentiam conciliandae interpres eſſe vellet, vtque Antiochum oraret, ne regiam appellationem ſibi inuideret, neque eius decoris ſplendorem: quum praeſertim, ſi huic petitioni rex non adnueret, neutrius res futurae eſſent ſatis ſecurae. Adeſſe enim Nomadum Scytharum non exiguam manum, per quam vtrique ſint periclitaturi: regionem certe vniuerſam, ſi ſemel incolae Nomadas admiſerint, absque vlla controuerſia barbaris oppletam, in mores barbaricos atque inſtituta degeneraturam. Haec locutus, Teleam ad Antiochum miſit. Rex, qui terminandi belli rationes dudum circumſpiciebat, auditis

τῦ

τῦ Τηλέυ, προθύμως ὑπήκουσε πρὸς τὰς διαλύσεις διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. τῦ δὲ Τηλέυ προσανακάμψαντος καὶ πολλάκις πρὸς ἀμφοτέρυς, τέλος Εὐθύδημος ἐξέπεμψε Δημήτριον τὸν υἱὸν, βεβαιώσοντα τὰς ὁμολογίας. ὃν ὁ βασιλεὺς ἀποδεξάμενος, καὶ νομίσας, ἄξιον εἶναι τὸν νεανίσκον βασιλείας καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν ἔντευξιν καὶ προστασίαν, πρῶτον μὲν ἐπηγγείλατο δώσειν αὐτῷ μίαν τῶν ἑαυτῦ θυγατέρων· δεύτερον δὲ συνεχώρησε τῷ πατρὶ τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐγγράπτυς ποιησάμενος ὁμολογίας, καὶ συμμαχίαν ἔνορκον, ἀνεζεύξατο σιτομετρήσας δαψιλῶς τὴν δύναμιν, προσλαβὼν καὶ τὺς ὑπάρχοντας ἐλέφαντας τὺς περὶ τὸν Εὐθύδημον. ὑπερβαλὼν δὲ τὸν Καύκασον, καὶ κατάρας εἰς τὴν Ἰνδικὴν, τήν τε φιλίαν ἀνενεώσατο τὴν πρὸς τὸν Σοφαγασῆνον τὸν βασιλέα τῶν Ἰνδῶν. καὶ λαβὼν ἐλέφαντας, ὥστε γενέσθαι τὺς ἅπαντας εἰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, ἔτι δὲ σιτομετρήσας πάλιν ἐνταῦθα τὴν δύναμιν, αὐτὸς μὲν ἀνέζευξε μετὰ τῆς στρατιᾶς· Ἀνδροσθένη δὲ τὸν Κυζικηνὸν ἐπὶ τῆς ἀνακομιδῆς ἀπέλιπε τῆς γάζης, τῆς ὁμολογηθείσης αὐτῷ παρὰ τῦ βασιλέως. διελθὼν δὲ τὴν Ἀραχωσίαν, καὶ περαιωθεὶς τὸν Ἐρύμανθον ποταμὸν, ἧκε διὰ τῆς Δραγγιανῆς

Teleae mandatis, eas ob caussas, quas ante diximus, pacis conditiones non inuitus accepit. Et Teleas quidem vltro citroque saepius ad ambos iuit rediitque. tandem vero Euthydemus Demetrium filium suum ad sanciendum foedus misit. cuius indole rex cum esset delectatus, eumque adolescentem regno dignum et propter speciem et propter quandam maiestatem, quam in congressibus prae se ferebat, iudicasset: primo quidem vnam e suis filiabus se ei desponsurum promisit, deinde eius patri regii nominis vsurpandi fecit potestatem, tum autem foederis conditiones super ceteris rebus scripto complexus, et societate iureiurando firmata, castra mouit, vbi primum militibus commeatum largiter dedisset, et elephantos omnes accepisset, quos Euthydemus secum habebat. Superato Caucaso, Indorum fines ingressus, amicitiam cum Sophagaseno rege renouauit. ibi quoque elephantos alios accepit, vt iam centum quinquaginta bestias haberet: deinde exercitui frumentum denuo mensus, copias coepit reducere, Androstheno Cyziceno relicto ad deuehendam gazam sibi a rege promissam. Arachosiam inde ventum: vnde traiecto amni Erymantho, itinere per Drangianam habito, in Carmaniam venit. In ea prouincia

εἰς τὴν

εἰς τὴν Καρμανίαν, ὃ καὶ, συνάπτοντος ἤδη τοῦ χειμῶνος, ἐποιήσατο τὴν παραχειμασίαν. Τὸ μὲν οὖν πέρας τῆς εἰς τοὺς ἄνω τόπους στρατείας Ἀντιόχου τοιαύτην ἔλαβε τὴν συντέλειαν· δι' ἧς οὐ μόνον τοὺς ἄνω Σατράπας ὑπηκόους ἐποιήσατο τῆς ἰδίας ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιθαλαττίους πόλεις, καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυνάστας. καὶ συλλήβδην ἠσφαλίσατο τὴν βασιλείαν, καταπληξάμενος τῇ τόλμῃ καὶ φιλοπονίᾳ πάντας τοὺς ὑποταττομένους. διὰ γὰρ ταύτης τῆς στρατείας ἄξιος ἐφάνη τῆς βασιλείας, οὐ μόνον τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην.

rex, quia hiems iam appetebat, in hibernis copias collocauit. Hunc habuit exitum fuscepta ab Antiocho in fuperiores prouincias expeditio. cuius ille hunc fructum tulit, vt non folum illarum regionum fuperiorum fatrapas imperio fuo adiiceret; verum etiam vrbes maritimas et omnes cis Taurum dynaftas fibi fubiiceret, poftremo vt, perculfis audacia et nauitate fua vniuerfis fubditis, regnum non mediocriter ftabiliret. effecit namque Antiochus expeditione illa, vt non folum Afiae, verum etiam Europae populis imperio dignus vulgo cenferetur.

ΕΚ ΤΗΣ
ΔΩΔΕΚΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΩΝ
ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E
POLYBII MEGALOPOLITANI
DVODECIMA HISTORIA
EXCERPTA.

Ὅτι Τίμαιος περὶ τῶν κατὰ Λιβύην ἀνιστόρητος ἐγένετο, καὶ ταῖς ἀρχαίαις φήμαις ἀκμὴν ἐνδεδεμένος.

Timaeum de rebus Africae veteribus narrationibus fidem habuisse, et veritatem plane ignorasse.

Περὶ τῶν κατὰ Λιβύην ζώων.

De Africae animalibus.

Ὅτι Τίμαιος περὶ τῶν κατὰ Κύρνον τὴν νῆσον ζώων ἀγρίων πολλὰ ἐτερατεύσατο.

Timaeum de Corsicae insulae animalibus feris multa falsa finxisse.

Κυνίκλου καὶ λαγωοῦ τίς ἡ διαφορά.

Cuniculi et leporis differentia.

Διὰ τί πάντα τὰ κατὰ Κύρνον ζῶα ἄγρια εἶναι δοκεῖ.

Quam ob caussam omnia Corsicae animalia videantur esse fera.

Ὅτι καὶ ἐν Κύρνῳ πολλὰ ζῶα, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ αἱ ὗς ταῖς σάλπιγξι πειθαρχοῦσι.

Multa in Corsica animalia, et in Italia suum greges tubarum cantu regi.

Τὴν

Τὴν μὲν τῆς χώρας ἀρετὴν πᾶς ἂν τις θαυμάσειε· τὸν δὲ Τίμαιον εἴποι τις ἂν ȣ̓ μόνον ἀνιςόρητον γεγονέναι περὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην, ἀλλὰ καὶ παιδαριώδη, καὶ τελέως ἀσυλλόγιςον, καὶ ταῖς ἀρχαίαις φήμαις ἀπαιὴν ἐνδεδεμένον, ἃς παρειλήφαμεν, ὡς ἀμμώδȣς πάσης καὶ ξηρᾶς καὶ ἀκάρπȣ ὑπαρχȣ́σης τῆς Λιβύης. ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ζώων. τό τε γὰρ τῶν ἵππων, καὶ τῶν βοῶν, καὶ προβάτων, ἅμα δὲ τȣ́τοις αἰγῶν πλῆθος τοσȣ̃τόν ἐςι κατὰ τὴν χώραν, ὅσον ȣ̓κ οἶδ᾽ εἰ δύναιτ᾽ ἂν εὑρεθῆναι κατὰ τὴν λοιπὴν οἰκȣμένην, διὰ τὸ πολλὰ τῶν κατὰ Λιβύην ἐθνῶν τοῖς μὲν ἡμέροις μὴ χρῆσθαι καρποῖς, ἀπὸ δὲ τῶν θρεμμάτων καὶ σὺν τοῖς θρέμμασιν ἔχειν τὸν βίον. Καὶ μὴν τὸ τῶν ἐλεφάντων καὶ λεόντων καὶ παρδάλεων πλῆθος καὶ τὴν ἀλκὴν, ἔτι δὲ βȣβάλων κάλλος καὶ ςρȣθῶν μεγέθη, τίς ȣ̓χ ἱςόρησεν; ὧν κατὰ μὲν τὴν Εὐρώπην τὸ παράπαν ȣ̓δέν ἐςιν· ἡ δὲ Λιβύη πλήρης ἐςὶ τῶν προειρημένων. περὶ ὧν ȣ̓δὲν ἱςορήσας Τίμαιος, ὥσπερ ἐπίτηδες, τἀναντία τοῖς κατ᾽ ἀλήθειαν ὑπάρχȣσιν ἐξηγεῖται. καθάπερ δὲ καὶ περὶ τῶν κατὰ Λιβύην ἀπεσχεδίακεν, ȣ̔́τω καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν νῆσον τὴν προσαγορευομένην Κύρνον. καὶ γὰρ ὑπὲρ ἐκείνης μνη-

Quemadmodum praeſtantiam agrorum Africanorum in omnibus licet mirari: ſic Timaeum iure pronuntiet aliquis non ſolum imperitum rerum Africae, ſed etiam puerili ingenio virum, ac prorſus infirmo iudicio, et qui antiquitus traditis opinionibus ſupra modum fuerit deditus, quaſi videlicet vniuerſa Africa eſſet arenoſa, ſicca, et ſterilis. idem et de animalibus quoque dictum volumus. nam equorum, boum, et ouium, necnon caprarum, tanta eſt in iis locis copia, quantam haut ſatis ſcio an in vlla parte orbis terrarum totius ſit inuenire. Eſt vero eius rei cauſſa haec, quod multi Africae populi, quum fruges cultura hominum prouenientes ignorent, e pecoribus, atque adeo cum pecoribus aluntur. Iam vero elephantorum, leonum, pardorum multitudinem ac robur, bubalorum item pulchritudinem, et ſtruthionum ingentia corpora, quis fando non accepit? quorum animalium in Europa quidem nullum penitus inuenias; Africa vero iis eſt referta. Timaeus, qui de his nihil quicquam didicerat, velut de induſtria ea memoriae mandauit, quae cum veritate pugnarent. Qui vt in rebus Africae futilitatem ſuam prodidit, ſic etiam in iis, quae ad Corſicam nomine inſulam ſpectant, pari leuitate eſt viſus.

μονεύων ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ φησὶν, αἶγας ἀγρίας καὶ πρόβατα καὶ βῦς ἀγρίυς ὑπάρχειν ἐν αὐτῇ πολλὺς, ἔτι δ' ἐλάφυς, καὶ λαγὼς, καὶ λύκυς, καί τινα τῶν ἄλλων ζώων, καὶ τὺς ἀνθρώπυς περὶ ταῦτα διατρίβειν κυνηγετῦντας, καὶ τὴν ὅλην τῦ βίυ διαγωγὴν ἐν τύτοις ἔχειν. Κατὰ δὲ τὴν προειρημένην νῆσον ὐχ οἷον αἲξ ἄγριος ἢ βῦς, ἀλλ' ὐδὲ λαγὼς, ὐδὲ λύκος, ὐδ' ἔλαφος, ὐδ' ἄλλο τῶν τοιύτων ζώων ὐδέν ἐστι, πλὴν ἀλωπέκων, καὶ κυνίκλων, καὶ προβάτων ἀγρίων. ὁ δὲ κύνικλος, πόῤῥωθεν ὁρώμενος, δοκεῖ εἶναι λαγὼς μικρὸς· ὅταν δ' εἰς τὰς χεῖρας λάβῃ τις, μεγάλην ἔχει διαφορὰν καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν βρῶσιν. γίγνεται δὲ τὸ πλεῖον μέρος κατὰ γῆς. Δοκεῖ γε μὴν πάντ' εἶναι τὰ ζῶα κατὰ τὴν νῆσον ἄγρια διὰ τοιαύτην αἰτίαν.

2. Οὐ δύνανται κατὰ τὰς νομὰς συνακολυθεῖν οἱ ποιμένες τοῖς θρέμμασι, διὰ τὸ σύνδενδρον καὶ κρημνώδη καὶ τραχεῖαν εἶναι τὴν νῆσον· ἀλλ' ὅταν βύλωνται συναθροῖσαι, κατὰ τὺς εὐκαίρυς τόπυς ἐφιστάμενοι τῇ σάλπιγγι συγκαλῦσι τὰ ζῶα, καὶ πάντα πρὸς τὴν ἰδίαν ἀδιαπτώτως συντρέχει σάλπιγγα. λοιπὸν, ὅταν τινὲς, προσπλεύσαντες πρὸς τὴν νῆσον, αἶγας ἢ βῦς θεάσωνται νεμομένας ἐρήμυς, κἄπειτα βυληθῶσι καταλαβεῖν, ὐ προσίεται τὰ ζῶα διὰ τὴν ἀσυνήθειαν, ἀλλὰ φεύγει. ὅταν

In secunda namque historiarum suarum mentionem eius faciens, ait, capras feras ouesque, item boues feros in ea multos reperiri, ad haec ceruos, lepores, lupos, et aliorum animantium nonnulla, quorum venationibus insulani exerceantur, quum per totam vitam hoc vnico studio occupentur. Atqui in ea insula nedum capra fera aut bos, sed ne lepus quidem aut lupus aut ceruus, aut simile his vllum aliud animal offenditur, praeter vulpes et cuniculos, et oues feras. Cuniculum si procul intuearis, putes esse leporem paruum; vbi in manus sumseris, magnam obserues differentiam et in specie et in gustu. Vt plurimum intra terram cuniculi nascuntur. Quod autem omnia Corsicae animalia videantur esse fera, id propter hanc fit caussam.

2. Quum sit insula densis arboribus consita, loca multa habeat praerupta atque aspera: pastores pascentia pecora sequi nequeunt; sed quoties opportuna nacti pascua cogere greges volunt, tuba conuocant animalia, quae sine vllo errore ad suam quodque tubam accurrunt. Quod si qui in hanc appellunt insulam, postquam capras aut boues solas pascere obseruauerint, manum propterea voluerint illis iniicere, bestiae propius eos ad se accedere, vtpote nulla assuetudine sibi notos, non patiuntur, sed fugiunt. quo-

ὅταν δὲ καὶ συνιδὼν ὁ ποιμὴν τοὺς ἀποβαίνοντας σαλπίσῃ, πρυτροπάδην ἅμα φέρεται καὶ συντρέχει πρὸς τὴν σάλπιγγα. διὸ φαντασίαν ἀγρίων ποιεῖ. ὑπὲρ ὧν Τίμαιος κακῶς καὶ παρέργως ἱστορήσας ἐσχεδίασε. Τὸ δὲ τῇ σάλπιγγι πειθαρχεῖν, οὐκ ἔστι θαυμάσιον. καὶ γὰρ κατὰ τὴν Ἰταλίαν οἱ τὰς ὗς τρέφοντες, οὐ χωρίζουσι τὰ κατὰ τὰς νομάς· οὐ γὰρ ἕπονται κατὰ πόδας οἱ συφορβοὶ τοῖς θρέμμασιν, ὥσπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλὰ προηγοῦνται φωνοῦντες τῇ βυκάνῃ κατὰ διάστημα, τὰ δὲ θρέμματα κατόπιν ἀκολουθεῖ, καὶ συντρέχει πρὸς τὴν φωνήν. καὶ τηλικαύτη γίγνεται συνήθεια τοῖς ζώοις πρὸς τὴν ἰδίαν βυκάνην, ὥστε θαυμάζειν καὶ δυσπαραδέκτως ἔχειν τοὺς πρώτους ἀκούσαντας. διὰ γὰρ τὴν πολυχοιρίαν καὶ τὴν λοιπὴν χορηγίαν μεγάλα συμβαίνει τὰ συβόσια κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπάρχειν, καὶ μάλιστα τὴν παλαιάν, παρά τε τοῖς Τυῤῥηνικοῖς καὶ Γαλάταις, ὥστε τὴν μίαν τοκάδα χιλίους ἐκτρέφειν ὗς, ποτὲ δὲ καὶ πλείους. Διὸ καὶ κατὰ γένη ποιοῦνται καὶ καθ' ἡλικίαν τὰς ἐκ τῶν νυκτερευμάτων ἐξαγωγάς. ὅθεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον προαγομένων καὶ πλειόνων συστημάτων, οὐ δύνανται ταῦτα κατὰ γένη τηρεῖν, ἀλλά γε συμπίπτει κατά τε τὰς ἐξελασίας καὶ νομὰς ἀλλήλοις, ὁμοίως δὲ κατὰ τὰς προσαγωγάς. ἐξ ὧν αὐτοῖς ἐπινενόηται πρὸς

ties vero paſtor, animaduerſo, deſcendere quosdam in terram, tuba ſignum dedit, effuſo omnes feruntur curſu, et ad tubam omnes concurrunt. ita ſpeciem animalium ferorum praebent. Cuius rei veritatem cum ignoraret, et negligenter inquiſiſſet Timaeus, illa effutiit. Neque vero mirum id debet videri: nam et in Italia, qui ſues alunt, loca non ſeparant, quo illa paſtum abigunt, neque, vt fit a Graecis, praeeuntia pecora e veſtigio ſequuntur ſubulci; ſed praeeunt, et per interualla buccina clangentes ipſa vocant. ſues praecedentium veſtigiis inſiſtunt, et ad ſonum concurrunt. atque ea animalia buccinae ſuae ita aſſueſcunt, vt, qui rem primo audiunt, miraculi loco ducant, et vix ac ne vix quidem fidem ei habeant. Porro Itali homines, quia carnibus tenerorum porcorum, et omnino magna ſuccidiae copia vtuntur, magnos propterea ſuum greges alunt; maxime autem veteris Italiae incolae, Etruſci et Galli, adeo vt ſcroſam ſit inuenire, quae alumnum gregem alat mille porcorum, aut etiam plurium. Iccirco per genera ſiue ſexus et aetates educuntur ex haris, in quibus pernoctant. vnde fit, vt, quum in eundem locum plures greges paſtum agantur, generatim ſeparata ſeruare non queant; ſed interdum miſceantur inuicem, ſiue cum foras educuntur, ſiue cum paſcuntur, et ſimiliter quoque dum reducun-

τὸ διακρίνειν, ὅταν συμπέσῃ, χωρὶς κόπε καὶ πραγματείας τὸ κατὰ βυκάνην. ἐπειδὰν γὰρ τῶν νεμόντων ὁ μὲν ἐπὶ τῦτο τὸ μέρος προάγει φωνῶν, ὁ δ' ἐπὶ ἕτερον ἀποκλίνας, αὐτὰ δι' αὐτῶν χωρίζεται τὰ θρέμματα, καὶ κατακολυθεῖ ταῖς ἰδίαις βυκάναις· μετὰ τοιαύτης προθυμίας, ὥςε μὴ δυνατὸν εἶναι βιάσασθαι, μηδὲ κωλῦσαι μηδενὶ τρόπῳ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν. Παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι κατὰ τὰς δρυμὰς ἐπειδὰν ἀλλήλοις συμπέσῃ, διώκοντα τὸν καρπὸν, ὁ πλείονας ἔχων χοίρυς, καὶ κατευκαιρήσας, περιλαβὼν τοῖς ἰδίοις θρέμμασιν, ἀπάγει πάντα τὰ πλησίον. ποτὲ δὲ κλέπτης ὑποκαθίσας ἀπήλασεν, ὐδ' ἐπιγινώσκοντος τῦ περιάγοντος, πῶς ἀπέβαλε, διὰ τὸ μακρὰν ἀποσπᾶσθαι τὰ κτήνη τῶν περιαγόντων, ἁμιλλώμενα περὶ τὸν καρπὸν, ὅταν ἀκμὴν ἄρχηται ῥεῖν. πλὴν ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσῦτον.

tur. et ob hanc cauſſam porculatores, vt ſine labore et magno negotio diſtinctionem permiſtorum gregum facerent, in eam rem vti buccina excogitarunt. Simulac enim paſtorum alius in hanc partem procedens inſonuerit, alius in illam ſe deflexerit, ipſa per ſe pecora ſtatim diſcernuntur, et ſuas buccinas ſinguli ita ſequuntur, vt per vim retinere, aut impetum currentium retardare nullo pacto valeas. Apud Graecos vero quoties diuerſi greges, dum per ſaltus fructus ſectantur, inter ſe fuerint permixti; is qui plures porcos habuerit, et occaſionem in rem ſuam vertere ſciuerit, aliena pecora intra ſuum gregem recipiens, ſimul abigit. interdum etiam fures abigei, qui latenter ſubſiderant, ſues abducunt, quum interea porculator ignoret, quomodo illi ſint amiſſi, quia procul ab eo abſcedere ſolent pecora, ſtudio concitata inueniendi fructus, vbi ſemel illi de arboribus coeperint decidere.

Ἔλεγχος τῶν ὑπὸ Τιμαίυ ῥηθέντων περὶ τῆς Λοκρῶν τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀποικίας· καὶ ὅτι ἦσαν μὲν ἄποικοι τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα Λοκρῶν, ὐ μὴν συνθήκας πρὸς αὐτὺς ἔσχον.

Confutatio eorum, quae ſcripſerat Timaeus ſuper coloniae deductione Locrorum Epizephyriorum. ipſos e Graeciae Locris quidem eſſe oriundos, ſed nullo foedere cum iis fuiſſe iunctos.

Αἱ ἑκατὸν οἰκίαι τῶν εὐγενῶν παρ' ἀμφοτέροις τοῖς Λοκροῖς.

Centum familiae nobilium apud vtrosque Locros.

Ἡ λεγομένη ΦΙΑΛΗΦΟΡΟΣ παρὰ Λοκροῖς τοῖς Ἐπιζεφυρίοις.

Virgo PHIALIPHERA apud Locros Epizephyrios.

Τῶν πάλαι Λοκρῶν δόλευμα, ἐν τῷ ποιεῖσθαι ὁμολογίας πρὸς Σικελοὺς.

3. Ἐμοὶ δὲ συμβαίνει καὶ παραβεβληκέναι πλεονάκις εἰς τὴν τῶν Λοκρῶν πόλιν, καὶ παρεσχῆσθαι χρείας αὐτοῖς ἀναγκαίας. καὶ γὰρ τῆς εἰς Ἰβηρίαν στρατείας αὐτοὺς παραλυθῆναι συνέβη δι' ἐμὲ, καὶ τῆς εἰς Δαλματεῖς, ἣν ὤφειλον κατὰ θάλατταν ἐκπέμπειν Ῥωμαίοις κατὰ τὰς συνθήκας. ἐξ ὧν καὶ κακοπαθείας καὶ κινδύνου καὶ δαπάνης ἱκανῆς τινος ἀπολυθέντες, πᾶσιν ἡμᾶς ἠμείψαντο τοῖς τιμίοις καὶ φιλανθρώποις. Διόπερ ὀφείλω μᾶλλον εὐλογεῖν Λοκροὺς, ἢ τἀναντίον· ἀλλ' ὅμως οὐκ ὤκνησα καὶ λέγειν καὶ γράφειν, ὅτι τὴν ὑπ' Ἀριστοτέλους παραδιδομένην ἱστορίαν περὶ τῆς ἀποικίας ἀληθινωτέραν εἶναι συμβαίνει τῆς ὑπὸ Τιμαίου λεγομένης. Σύνοιδα γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογοῦσιν, ὅτι παραδόσιμος αὐτοῖς ἐστιν αὕτη περὶ τῆς ἀποικίας ἡ φήμη παρὰ πατέρων, ἣν Ἀριστοτέλης εἴρηκεν, οὐ Τίμαιος. καὶ τούτων γε τοιαύτας ἔφερον ἀποδείξεις. Πρῶτον μὲν, ὅτι πάντα τὰ διὰ προγόνων ἔνδοξα παρ' αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γυναικῶν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν εἴη· οἷον εὐθέως τὸ εὐγενεῖς παρά σφισι νομίζεσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν ἑκατὸν οἰκιῶν λεγομένους, ταύτας δ' εἶναι τὰς ἑκατὸν οἰκίας, τὰς

Fraus ab antiquis Locrensibus adhibita in pangendo cum Siculis foedere.

3. Equidem Locros Epizephyrios, quae Italiae vrbs est, saepius adii, nec semel vsuuenit, vt in rebus magnis mea opera esset ipsis vsui. nam quum ad bellum Hispaniense auxilia ab iis Rom. exigerent, et ad bellum Dalmaticum tenerentur iidem ex foedere copias maritimas mittere: vt eorum munium ipsis gratia fieret, impetrauimus nos. Itaque ciues, vexatione, periculo et sumtu non mediocri per nos liberati, nullum non vicissim honoris et humanitatis genus nobis rependerunt, vt caussa mihi sit, cur Locrenses laudare potius debeam, quam contrarium facere. Nihil tamen propterea sum cunctatus et dicere et scribere, narrationem ab Aristotele proditam memoriae super deductione eius coloniae veriorem esse ea, quam affert Timaeus. Compertum namque mihi est, ipsos Locrenses fateri, eam se a patribus traditam accepisse famam de sua colonia, quam Timaeus. cuius sententiae haec illi certissima argumenta afferebant. Primum est, quod, si quod decus, si qui honores per manus accepti a maioribus apud illos hodieque durant, ii a feminis, non viris originem habuerunt. Exempli gratia, nobiles apud eos censentur, qui sint orti ex iis, quas vocant centum familias. has autem esse illas centum familias,

 προκρι-

προκριθείσας ὑπὸ τῶν Λοκρῶν, πρὶν ἢ τὴν ἀποικίαν ἐξελθεῖν, ἐξ ὧν ἔμελλον οἱ Λοκροὶ κατὰ τὸν χρησμὸν κληρȣ̃ν τὰς ἀποσταλησομένας παρθένȣς εἰς Ἴλιον. τȣ́των δή τινας τῶν γυναικῶν συνεξᾶραι μετὰ τῆς ἀποικίας, ὧν τȣ̀ς ἀπογόνȣς ἔτι νῦν εὐγενεῖς νομίζεσθαι, καὶ καλεῖσθαι τȣ̀ς ἀπὸ τῶν ἑκατὸν οἰκιῶν.

4. Πάλιν ἐπὶ τῆς ΦΙΑΛΗΦΟΡΟΥ παρ' αὐτοῖς λεγομένης τοιαύτη τις ἱστορία παρεδέδοτο, διότι, καθ' ὃν καιρὸν τȣ̀ς Σικελȣ̀ς ἐκβάλοιεν, τȣ̀ς κατασχόντας τὸν τόπον τȣ̃τον τῆς Ἰταλίας, ὧν κατὰ τὰς θυσίας προηγεῖτο τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ τῶν εὐγενεστάτων ὑπάρχων τις, αὐτοὶ καὶ πλείω τῶν συγγενικῶν ἐθῶν παραλαβόντες, διὰ τὸ μηδὲν αὐτοῖς πάτριον ὑπάρχειν, καὶ τȣ̃το διαφυλάττοιεν ἀπ' ἐκείνων, αὐτὸ δὲ τȣ̃το διορθώσαιντο, τῷ μὴ παῖδα ποιεῖν ἐξ αὐτῶν τὸν φιαληφόρον, ἀλλὰ παρθένον, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν γυναικῶν εὐγένειαν. Συνθήκας δὲ πρὸς μὲν τȣ̀ς κατὰ τὴν Ἑλλάδα Λοκρȣ̀ς ȣ̎τ' ἦσαν, ȣ̎τ' ἐλέγοντο παρ' αὐτοῖς γεγονέναι· πρὸς μέντοι Σικελȣ̀ς πάντες εἶχον ἐν παραδόσει. Περὶ ὧν ἔλεγον, διότι, καθ' ὃν καιρὸν ἐκ τῆς πρώτης παρȣσίας καταλάβοιεν Σικελȣ̀ς,

quibus praerogatiua honoris communibus ſuffragiis fuerat delata, priusquam deduceretur colonia, e quibus Locrenſes illas centum virgines forte legere ex oraculi reſponſo tenebantur, quae erant quotannis ad Ilium mittendae. Harum nempe mulierum nonnullas cum reliquis in coloniam eſſe profectas, quarum poſteri etiam nunc nobiles cenſeantur, et vulgo a centum familiis oriundi nuncupentur.

4. Iam de ea, quae apud illos nuncupatur PHIALEPHOROS, quod phialam geſtans thenſam ducat, eiusmodi hiſtoria dicebatur memoriae prodita: quo tempore ipſi Siculos finibus ſuis eiecerint, qui illam Italiae partem occupauerant, fuiſſe illis in more poſitum, vt in eorum ſacris praeiret aliquis e clariſſimis et nobiliſſimis ciuibus. ipſos, qui patria inſtituta nulla haberent, plures gentis Siculae ritus moresque aſſumſiſſe, et in his iſtum quoque ab illorum temporibus Locrenſes ſeruaſſe. ceterum accepto a Siculis ritui hanc ſe correctionem adhibuiſſe aiebant, quod non puerum phialiferum caperent, ſed ob ſexus feminei inter ipſos nobilitatem phialiferam virginem. Foedera cum Locris, qui Graeciam habent, neque nunc eſſe, neque vmquam fuiſſe ipſis dicebantur. contra cum Siculis foedus ſibi intercedere, ceu traditione maiorum acceptum, omnes affirmabant. qua de re haec nar-

κελȣ̃ς, κατέχοντας ταύτην τὴν χώραν, ἐν ᾗ νῦν κατοικȣ̃σι, καταπλαγέντων αὐτȣ̀ς ἐκείνων, καὶ προσδεξαμένων διὰ τὸν φόβον, ὁμολογίας ποιήσαιντο τοιαύτας, ἦ μὴν εὐνοήσειν αὐτοῖς, καὶ κοινῇ τὴν χώραν ἕξειν, ἕως ἂν ἐπιβαίνȣσι τῇ γῇ ταύτῃ, καὶ τὰς κεφαλὰς ἐπὶ τοῖς ὤμοις φορῶσι. τοιȣ́των δὲ τῶν ὅρκων γενομένων, φασὶ τȣ̀ς Λοκρȣ̀ς εἰς μὲν τὰ πέλματα τῶν ὑποδημάτων ἐμβαλόντας γῆν, ἐπὶ δὲ τȣ̀ς ὤμȣς σκορόδων κεφαλὰς ἀφανεῖς ὑποθεμένȣς, ȣ̔́τω ποιήσασθαι τȣ̀ς ὅρκȣς. κἄπειτα τὴν μὲν γῆν ἐκβαλόντας ἐκ τῶν ὑποδημάτων, τὰς δὲ κεφαλὰς τῶν σκορόδων ἀποῤῥίψαντας, μετ᾽ ȣ̓ πολὺ, καιρȣ̃ παραπεσόντος, ἐκβαλεῖν τȣ̀ς Σικελȣ̀ς ἐκ τῆς χώρας. ταῦτα μὲν ȣ̓̃ν λέγεται παρὰ Λοκροῖς.

rabant. Primo aduentu ſuo Siculos ſe inueniſſe, eam, quam ipſi nunc colunt, regionem obtinentes: qui re inopinata perculſi, quum prae metu ipſos, recepiſſent, cum iis ſe foedus in haec verba feciſſe, *amicitiam Siculis Locrenſes ſeruaturos, et regionem hanc pro communi ambobus populis habituros, quamdiu terrae huic pedibus ſuis inſiſterent, et impoſita humeris capita geſtarent.* Haec quum ita conueniſſent, Locrenſes ad praeſtandum iusiurandum aiunt acceſſiſſe, poſtquam in calceamentorum ſola terram inieciſſent, humeris autem capita alliorum ita ſuperpoſuiſſent, vt non apparerent: deinde e calceis terram excuſiſſe, capita alliorum abieciſſe, ac mox, vbi primum data eſt occaſio, Siculos regione expuliſſe. ita Locris iſta narrantur.

Τιμαίȣ ἀπόφασις· ὅτι τὸν μὲν κανόνα ἡ εὐθύτης χαρακτηρίζει, τὴν δὲ ἱςορίαν, ἡ ἀλήθεια.

Timaei dictum: Regulam quidem rectitudine, at hiſtoriam veritate definiri.

Πολυβίȣ ἐπίκρισις περὶ τȣ̃ ῥητȣ̃ τȣ́τȣ.

Polybii de hoc dicto iudicium.

Ὅτι τὸ ψεῦδος, τὸ μὲν κατ᾽ ἄγνοιαν, τὸ δὲ κατὰ προαίρεσιν.

Mendacium duplex eſſe, ab ignoratione, aut voluntate profectum.

5. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν κανόνων, κἂν ἐλάττων ᾖ τῷ μήκει, κἂν τῷ πλάτει ταπεινότερος, μετέχει δὲ τῆς τȣ̃ κανόνος ἰδιότητος, κανόνα φη-

5. Ait Timaeus, quemadmodum in regulis, ſi qua breuior iuſto fuerit, aut latitudine minus alta, quam par erat, officio tamen regulae proprio

ſiu

σὶν εἶναι, καὶ δεῖν προσαγορεύειν οὕτως, ὅταν δὲ τῆς εὐθείας καὶ τῆς πρὸς ταύτην οἰκειότητος οὐκ ἐγγίζει, πάντα μᾶλλον δεῖν ἢ κανόνα καλεῖν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν συγγραμμάτων, ὅσα μὲν ἂν ἢ κατὰ τὴν λέξιν, ἢ κατὰ τὸν χειρισμὸν, ἢ κατ' ἄλλο τι διαμαρτάνηται τῶν ἰδίων μερῶν, ἀντέχηται δὲ τῆς ἀληθείας, προσίεσθαί φησι τὸ τῆς ἱστορίας ὄνομα τὰς βίβλους, ὅταν δὲ ταύτης παραπέσῃ, μηκέτι καλεῖσθαι δεῖν ἱστορίαν. Ἐγὼ δὲ, διότι μὲν ἡγεῖσθαι δεῖ τῶν τοιούτων συγγραμμάτων τὴν ἀλήθειαν, ὁμολογῶ, καὶ κατὰ τὴν πραγματείαν αὐτός που κέχρημαι λέγων οὕτως, ὅτι, καθάπερ ἐμψύχου σώματος τῶν ὄψεων ἐξαιρεθεισῶν ἀχρειοῦται τὸ ὅλον, οὕτως, ἐξ ἱστορίας ἐὰν ἄρῃς τὴν ἀλήθειαν, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίγνεται διήγημα. Δύο μὴν τρόπους φαμὲν εἶναι ψεύδους, ἕνα μὲν τὸν κατ' ἄγνοιαν, ἕτερον δὲ τὸν κατὰ προαίρεσιν. καὶ τούτων δεῖν τοῖς μὲν κατ' ἄγνοιαν παραπαίουσι τῆς ἀληθείας διδόναι συγγνώμην· τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν ἀκαταλλάκτως ἔχειν.

fungatur, nihilo ſecius regulam eſſe. et appellari eo nomine debere; contra, ſi a linea recta diſcedat, et regulae proprietatem non ſeruet, quiduis potius quam regulam eſſe nominandam: ita plane etiam in hiſtoriis rem habere. Nam ſi qua fuerit ſcripto, aut genere dictionis, aut diſpoſitionis modo, aut vlla alia re vitioſa. quae tamen veritatem vbique tueatur exacte: nihil vetat, inquit Timaeus, quo minus etiam ac ſcripti libri hiſtoriae nomine afficiantur. qui ſi a vero aberrauerint, non iam poſſe eam dici hiſtoriam. Ego vero fateor quidem, praecipuam veritatis curam eſſe ducendam in eiusmodi ſcriptis, qui etiam in hoc ipſo meo opere his alicubi verbis ſum vſus. Vt animal luminibus ademtis prorſus inutile redditur: ita ſi veritatem ex hiſtoria tollas, quod ſupereſt illius, narratio eſt nullius vſus. Sed nox duplex eſſe mendacii genus dicimus: vnum, quod ab ignoratione veri proficiſcitur, alterum, quod a certo animi propoſito mentiendi. qui igitur per ignorationem a veritate aberrarent, his veniam eſſe dandam; qui voluntate et certo propoſito, ab iis capitali odio eſſe diſſidendum.

Ἡ καθ' ὑπερβολὴν πικρία τοῦ Τιμαίου ἐν ταῖς λοιδορίαις.

Reprehenſio Timaei ob maledicentiae virus.

Ὅσα κατὰ τοῦ Δημοχάρους ἐψεύσατο.

Calumniae eius in Democharem.

Ὅτι

Ὅτι κατὰ Ἀγαθοκλέους τὰ μὲν παρὰ τὸ πρέπον ἐλοιδόρησε, τὰ δὲ καὶ ἐψεύσατο.

Ὅτι καὶ περὶ τῶν ἀσεβεστάτων τὰ πρὸς ἔπαινον ἥκοντα οὐ δεῖ παραλείπειν τὸν τῆς ἀληθείας γνήσιον ἐξηγητὴν ξυγγραφέα.

6. Καθάπερ γὰρ οἱ νοῦν ἔχοντες, ἐπὰν ἀμύνασθαι κρίνωσι τοὺς ἐχθροὺς, οὐ τοῦτο πρῶτον σκοποῦνται, τί παθεῖν ἄξιός ἐστιν ὁ πλησίον, ἀλλὰ τί ποιεῖν αὐτοῖς πρέπει, τοῦτο μᾶλλον· οὕτω καὶ περὶ τῶν λοιδοριῶν οὐ, τί τοῖς ἐχθροῖς ἀκούειν ἁρμόζει, τοῦτο πρῶτον ἡγητέον, ἀλλὰ τί λέγειν ἡμῖν πρέπει, τοῦτο ἀναγκαιότατον λογιστέον. περὶ δὲ τῶν πάντα μετρούντων ταῖς ἰδίαις ὀργαῖς καὶ φιλοτιμίαις, ἀνάγκη πάνθ᾽ ὑποπίπτειν ἐστὶ, καὶ πᾶσι διαπίπτειν παρὰ τοῦ δέοντος λεγομένοις. Διὸ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς μὲν εἰκότως ἂν δόξαιμεν ἀθετεῖν τοῖς ὑπὸ Τιμαίου κατὰ Δημοχάρους εἰρημένοις· ἐκεῖνος δ᾽ ἂν οὐκ εἰκότως τυγχάνοι συγγνώμης, οὐδὲ πίστεως ὑπ᾽ οὐδενὸς, διὰ τὸ προφανῶς ἐν ταῖς λοιδορίαις ἐκπίπτειν τοῦ καθήκοντος διὰ τὴν ἔμφυτον πικρίαν. Καὶ γὰρ οὐδὲ ταῖς κατ᾽ Ἀγαθοκλέους ἔγωγε λοιδορίαις, εἰ καὶ πάντων γέγονεν ἀσεβέστατος, εὐδοκῶ. λέγω δ᾽ ἐν τούτοις, ἐν οἷς ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ὅλης

Maledicta eiusdem in Agathoclem partim turpia, partim etiam falsa.

Officium historici, veritatem professi, esse, vt praeclara facta etiam sceleſtiſſimorum hominum ne praetermittat.

6. Quemadmodum viri prudentes et cordati, quando inimicos volunt vlciſci, nequaquam illud primum conſiderant, quid ille dignus ſit pati, quicum iis res eſt; ſed illud potius, quid ſibi facere conueniat: ita et cum alicui probra dicuntur, non id primo eſt attendendum, quid inimicos audire conueniat; verum id, vt ſumme neceſſarium, eſt potius cogitandum, quid nos deceat dicere. Illos vero, qui ira atque odiis ſuis cuncta metiuntur, neceſſe eſt, temere quiduis effutire; et in omnibus, quae dicant, modeſtiae fines longe migrare. Iure igitur nos quoque in praeſentia feciſſe videamur, ſi pleriſque eorum, quae a Timaeo in Democharem ſunt dicta, fidem abrogauerimus. illi contra iure merito neque veniam concedat quisquam, neque fidem vllam habeat, poſtquam adeo manifeſte, prae inſito ipſius animo maledicendi ſtudio, modum omnem in conuitiando exceſſit. Mihi vero ne illa quidem maledicta placent, quae Timaeus in Agathoclem contulit, etſi fuit ille ſane ſceleſtiſſimus et omnium maxime impius. dico autem

ἱςορίας φησὶ, γεγονέναι τὸν Ἀγαθοκλέα κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν κοινὸν πόρνον, ἕτοιμον τοῖς ἀκρατεςάτοις, κολοιὸν, τριόρχην πάντων τῶν βουλομένων, τοῖς ὄπισθεν ἔμπροσθεν γεγονότα. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτ᾽ ἀπέθανε, τὴν γυναῖκα φησὶ κατακλαιομένην αὐτὸν οὕτω θρηνεῖν· τί δ᾽ οὐκ ἐγὼ σέ; τί δ᾽ οὐκ ἐμὲ σύ; ἐν γὰρ τούτοις πάλιν οὐ μόνον ἄν τις ἐπεφθέγξατο τὰ περὶ Δημοχάρους, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσειε τῆς πικρίας. ὅτι γὰρ ἐκ φύσεως ἀνάγκη μεγάλα προτερήματα γεγονέναι περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, τοῦτο δῆλόν ἐστιν ἐξ αὐτῶν, ὧν ὁ Τίμαιος ἀποφαίνεται. εἰ γὰρ εἰς τὰς Συρακούσας παρεγενήθη φεύγων τὸν τροχὸν, τὸν καπνὸν, τὸν πηλὸν, περί τε τὴν ἡλικίαν ὀκτωκαίδεκα ἔτη γεγονὼς, καὶ μετά τινα χρόνον ὁρμηθεὶς ἀπὸ τοιαύτης ὑποθέσεως, κύριος μὲν ἐγενήθη πάσης Σικελίας, μεγίστους δὲ κινδύνους περιέστησε Καρχηδονίοις, τέλος, ἐγγηράσας τῇ δυναστείᾳ, κατέστρεψε τὸν βίον βασιλεὺς προσαγορευόμενος· ἆρ᾽ οὐκ ἀνάγκη, μέγα τι γεγονέναι χρῆμα καὶ θαυμάσιον τὸν Ἀγαθοκλέα, καὶ πολλὰς ἐσχηκέναι ῥοπὰς καὶ δυνάμεις πρὸς τὸν πραγματικὸν τρόπον; ὑπὲρ ὧν δεῖ τὸν συγγραφέα μὴ μόνον τὰ πρὸς διαβολὴν κυροῦντα καὶ κατηγορίαν

ista, quae in operis totius sui fine posuit, quo loco ait, Agathoclem in prima aetate publicum fuisse prostibulum, passim omnium incontinentissimorum libidini expositum, graculum, triorcham siue buteonem, qui auersus et aduersus impudicus obuiis quibusque pateret. Ad haec, vbi fato esset functus, eius vxorem, mortuum maritum lamentantem, huiusmodi plangorem edidisse: Quid non ego tibi? quid non tu mihi? Ista enim qui legunt, non ea dumtaxat merito vsurpauerint, quae de superioribus aduersus Democharem modo dicebamus; sed hoc amplius vehementissimum illud maledicendi studium, quo Timaeus flagrabat, iure mirentur. Quod enim sit omnino necesse, vt ingentibus a natura dotibus esset ornatus Agathocles, id vero etiam ex illis, quae de eo ipsemet Timaeus scribit, liquido constat. Nam si figularem rotam, et fumum ac lutum fugiens, quum vix decem et octo esset annorum, Syracusas primum venit, ac mox, a tali profectus principio, Siciliam vniuersam suo subiecit imperio, maxima Poenis creauit pericula, postremo vbi in tyrannide consenuisset, et nomen regium esset consecutus, ita vitam finiuit: quis neget, magnum profecto virum et admirabilem fuisse Agathoclem, quique magnis a natura dotibus et praesidiis ad res sollerter gerendas esset instructus? Propterea debent rerum gestarum scriptores non ea

γορίαν ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἐπιγιγνομένοις, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς ἔπαινον ἥκοντα περὶ τὸν ἄνδρα. τοῦτο γὰρ ἴδιόν ἐστι τῆς ἱστορίας. ὁ δὲ παρεσκοτισμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας πικρίας, τὰ μὲν ἐλαττώματα δυσμενικῶς καὶ μετ᾽ αὐξήσεως ἡμῖν ἐξήγγελκε, τὰ δὲ κατορθώματα συλλήβδην παραλέλοιπεν, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ ψεῦδος οὐχ ἧττόν ἐστι περὶ τοὺς οὐ τὰ γεγονότα γράφοντας ἐν ταῖς ἱστορίαις.

Ζαλεύκου νόμος περὶ τῆς κατοχῆς τῶν ἀμφισβητουμένων ἕως τῆς κρίσεως.

Ζήτημα ἄπορον περὶ τούτου τοῦ νόμου.

Νόμος ἕτερος Ζαλεύκου, περὶ τῶν βουλομένων λέγειν ὑπὲρ τῆς γνώμης τινὸς τῶν νόμων.

7. Νεανίσκων δυοῖν περί τινος οἰκέτου διαφερομένων, συνέβαινε, παρὰ μὲν τῷ ἑτέρῳ καὶ πλείω χρόνον γεγονέναι τὸν παῖδα· τὸν δ᾽ ἕτερον, ἡμέραις δυσὶ πρότερον εἰς τὸν ἀγρὸν ἐλθόντα, μὴ παρόντος τοῦ δεσπότου, μετὰ βίας εἰς οἶκον ἀγηοχέναι τὸν δοῦλον. κἄπειτα τὸν ἕτερον αἰσθόμενον ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ λαβόντα πάλιν ἰέναι ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ φάναι, δεῖν κύριον αὐτὸν εἶναι, καὶ διδόναι

ſolum, quae ad criminandum et accuſandum Agathoclem valent, tradere poſteris; verum etiam illa, quae cum eius laude ſunt coniuncta. id enim verae proprium eſt hiſtoriae. At egregius hic ſcriptor, maledicendi ſtudio occaecatus, minus recte facta cum quadam animi malignitate ſolitus narrare, et ſimul omnia in maius attollere. praeclara facinora ſimul cuncta praetermiſit, ignorans vtique, nihilo tolerabilius hoc eſſe mendacii genus, ſi quis hiſtoriam ſcribere profeſſus, quae geſta ſunt, non commemoret.

Zaleuci lex ſuper eo, qui rem in iudicium deductam debet poſſidere lite pendente.

Quaeſtio inexplicabilis ad eam legem pertinens.

Lex altera Zaleuci de iis, qui nouam interpretationem alicuius legis afferre voluerint.

7. Erant apud Locrenſes duo adoleſcentuli, qui de ſeruo controuerſiam inter ſe habebant. Et horum quidem alter puerum illum per longioris temporis ſpatium poſſederat: alter vero biduo prius, quam rus eſſet profectus, abſente domino, ſeruum ad ſe domum per vim abduxerat. huius rei factus alter certior, domum, vbi ſeruus iam erat, ſeſe contulerat, eumque prehenſum manu in iudicium adduxerat; quod ius eſſe diceret, vt in ſua illum poteſtate haberet, ac ſponſores da-

τοὺς

τὰς ἐγγυητάς. Κελεύειν γὰρ τὸν Ζαλεύκου νόμον, τοῦτον δεῖν κρατεῖν τῶν ἀμφισβητουμένων ἕως τῆς κρίσεως, παρ' οὗ τὴν ἀγωγὴν συμβαίνει γίγνεσθαι. τοῦ δ' ἑτέρου κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον παρ' αὐτοῦ φάσκοντος γεγονέναι τὴν ἀγωγήν, (ἐκ γὰρ τῆς οἰκίας τῆς ἐκείνου τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἀρχὴν ἥκειν ἀπαγόμενον·) τοὺς προκαθημένους ἄρχοντας, διαποροῦντας ὑπὲρ τοῦ πράγματος, ἐπισπάσασθαι καὶ συμμεταδοῦναι τῷ Κοσμοπόλιδι. τὸν δὲ διαστείλασθαι τὸν νόμον, φήσαντα, παρὰ τούτων τὴν ἀγωγὴν γίγνεσθαι, παρ' οἷς ἂν ἔσχατον ἀδήριτον ᾖ χρόνον τινὰ γεγονὸς τὸ διαμφισβητούμενον. ἐὰν δέ τις, ἀφελόμενος βίᾳ παρά τινος, ἀπαγάγῃ πρὸς αὑτόν, κἄπειτα παρὰ τούτου τὴν ἀγωγὴν ὁ προϋπάρχων ποιῆται δεσπότης, οὐκ εἶναι ταύτην κυρίαν. Τοῦ δὲ νεανίσκου δεινοπαθοῦντος, καὶ μὴ φάσκοντος εἶναι τοῦ νομοθέτου ταύτην τὴν προαίρεσιν, προκαλέσασθαί φησι τὸν Κοσμόπολιν, εἴ τις βούληται λέγειν ὑπὲρ τῆς γνώμης κατὰ τὸν Ζαλεύκου νόμον. τοῦτο δ' ἐστὶ καθισάντων τῶν χιλίων, καὶ βρόχων κρεμασθέντων, λέγειν ὑπὲρ τῆς τοῦ νομοθέτου γνώμης. ὁπότερος δ' αὐτῶν φανῇ τὴν προαίρεσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενος, τὸν τοιοῦ-

ret. Lege namque Zaleuci esse cautum, vt rem, de qua sit controuersia, ille possideat, quamdiu lis pendebit, penes quem erat, cum in ius fuit adducta. Lege eadem nitente altero, ac dicente, eum se esse, vnde seruus fuerit abductus: (de domo namque sua mancipium ad tribunal in forum venisse, alio abducente.) qui iudicium illud exercebant, quid super ea re pronuntiarent incerti, seruum vna secum trahentes ad Cosmopolim (is est maior magistratus) se conferunt, cum ipso communicaturi. Cosmopolis Zaleuci legi hanc distinctionem adhibuit, quod scriptum esset, *vnde res controuersa fuisset in ius adducta*, id de eo accipiendum, qui vltimus ante, quam nasceretur controuersia, per aliquod tempus rem possederit, qua de re nunc agitur. quod si aliquis illud ipsum per vim alteri ereptum domum suam deduxerit, ac mox prior dominus inde rem litigiosam in iudicium adduxerit: possessionem illam pro rata et legitima non esse habendam. Aduersus iniuriam huius interpretationis quum fremeret adolescens, et legislatoris eam esse mentem negaret: Cosmopolim conditionem quiritanti obtulisse narrat auctor, vt de sententia legis differeret, si quis vellet, ex formula a Zaleuco praescripta. Ea autem erat, vt in CIƆ virum consessu, laqueis de vtriusque collo pendentibus, legislatoris sententiam ambo explicarent: vter autem eorum visus fuerit in de-

τον διὰ τῆς ἀγχόνης ἀπόλλυσθαι, βλεπόντων τῶν χιλίων. Ταῦτα προτείναντος τοῦ Κοσμοπόλιδος, τὸν νεανίσκον εἰπεῖν φησιν, ἄνισον εἶναι τὴν συνθήκην· τῷ μὲν γὰρ ἔτη δύο ἢ τρία καταλείπεσθαι τοῦ ζῆν, (συνέβαινε γὰρ, τὸν Κοσμόπολιν οὐ πολὺ λείπειν τῶν ἐννενήκοντα ἐτῶν) αὐτῷ δὲ τοῦ βίου τὸ πλεῖον ἐκ τῶν εὐλόγων ἔτι μένειν. ὁ μὲν οὖν νεανίσκος, οὕτως εὐτραπελευσάμενος, ἐξέλυσε τὴν σπουδήν· οἱ δ' ἄρχοντες ἔκριναν τὴν ἀγωγὴν κατὰ τὴν τοῦ Κοσμοπόλιδος γνώμην.

teriorem partem legis mentem torquere, is praesentibus CIↃ viris laqueo vitam finiret. Haec postquam ita proposuisset Cosmopolis, ait auctor, dixisse adolescentem, iniquam esse conditionem, quae obferebatur: nam illi quidem alterum fortasse aut tertium annum vitae superesse; (neque enim multo minor erat Cosmopolis annis nonaginta;) sibi, vt ratio probabilis suadeat, maximam superesse vitae partem. Hoc faceto dicto quum rem seriam in iocum iuuenis vertisset: iudices secundum Cosmopolis sententiam vindicias pronunciarunt.

Ελεγχος Καλλισθένους τοῦ τὰ κατ' Ἀλέξανδρον συγγεγραφότος.

Ὅτι ὁ ξυγγραφεὺς διὰ τὴν τῆς Τακτικῆς ἀπειρίαν ἐν ταῖς τῶν παρατάξεων ἐξηγήσεσι πλεῖστα, ὅσα ἄτοπα καὶ πάντως ἀδύνατα, ἐσχεδίασε.

Reprehensio Callisthenis, qui res gestas Alexandri scripserat.

Callisthenem prae imperitia rei militaris et artis tacticae, in praeliorum descriptionibus multa absurda et quae fieri non poterant temere effutiisse.

8. Μνησθησόμεθα μιᾶς παρατάξεως, ἣν ἅμα μὲν ἐπιφανεστάτην εἶναι συμβέβηκεν, ἅμα δὲ τοῖς καιροῖς οὐ μακρὰν ἀπηρτῆσθαι, τὸ δὲ μέγιστον παρατετευχέναι τὸν Καλλισθένην. λέγω δὲ περὶ τῆς ἐν Κιλικίᾳ γενομένης Ἀλεξάνδρῳ πρὸς Δαρεῖον, ἐν ᾗ φησὶ μὲν Ἀλέξανδρον ἤδη διαπορεύεσθαι τὰ στενὰ, καὶ τὰς λεγομένας ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πύλας· Δαρεῖον δὲ, χρησάμενον τῇ διὰ τῶν Ἀμανίδων λε-

8. Mentionem hoc loco faciemus vnius dumtaxat pugnae, acie instructa pugnatae, quae et nobilissima fuit, neque longe abest a temporibus, quorum modo meminimus, cui denique, quod est omnium maximum, Callisthenes ipse interfuit. Eam dico pugnam, quam in Cilicia Alexander cum Dario commisit. Iam Alexander, inquit Callisthenes, fauces superauerat, et quas Ciliciae Pylas vocant. Darius, per

γομένων

γομένων Πυλῶν πορεία, κατάραι μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Κιλικίαν. πυθόμενον δὲ παρὰ τῶν ἐγχωρίων, προάγειν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς ἐπὶ Συρίαν, ἀκολουθεῖν. καὶ συνεγγίσαντα τοῖς στενοῖς, στρατοπεδεῦσαι παρὰ τὸν * Πύρον ποταμόν. εἶναι δὲ τοῦ μὲν τόπου τὸ διάστημα οὐ πλεῖον τῶν τεττάρων καὶ δέκα σταδίων ἀπὸ θαλάττης ἕως πρὸς τὴν παρώρειαν. διὰ δὲ τούτου φέρεσθαι τὸν προειρημένον ποταμὸν ἐπικάρσιον, ἀπὸ μὲν τῶν ὀρῶν εὐθέως εἰς ἐκρήγματα τῶν πλευρῶν, διὰ δὲ τῶν ἐπιπέδων ἕως εἰς θάλασσαν, ἀποτόμους ἔχοντα καὶ δυσβάτους λόφους. ταῦτα δ' ὑποθέμενος, ἐπεὶ συνεγγίζοιεν οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἐξ ὑποστροφῆς ἐπ' αὐτοὺς ἀναχωροῦντες, κρῖναί φησι Δαρεῖον καὶ τοὺς ἡγεμόνας, τὴν μὲν φάλαγγα τάξαι πᾶσαν ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδείᾳ καθάπερ ἐξ ἀρχῆς εἶχε· χρήσασθαι δὲ τῷ ποταμῷ προβλήματι, διὰ τὸ παρ' αὐτὴν ῥεῖν τὴν στρατοπεδείαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, φησὶ, τοὺς μὲν ἱππεῖς τάξαι παρὰ θάλατταν, τοὺς δὲ μισθοφόρους ἑξῆς τούτοις παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐχομένους τούτοις, τοὺς δὲ πελταστὰς συνάπτοντας τοῖς ὄρεσι.

9. Πῶς δὲ προέταξε τούτους πρὸ τῆς φάλαγγος, τοῦ ποταμοῦ ῥέοντος παρ' αὐτὴν τὴν στρατοπεδείαν, δυσχερὲς κατανοῆσαι· καὶ ταῦτα τῷ πλήθει τοσούτων ὑπαρχόντων. τρισμύριοι μὲν γὰρ ἱππεῖς ὑπῆρχον, ὡς αὐτὸς ὁ Καλλισθένης

Amanicas Pylas ducto agmine, in Ciliciam cum copiis iam peruenerat. vbi certior factus ab indigenis, praecessisse Alexandrum Syriam petentem, sequi illum instituit. Ad fauces vt ventum, prope amnem Pinarum castris locum cepit. Patet autem eo loci, vt hic ait, interuallum a mari ad montis radices stadia quatuordecim. per hoc spatium transuerso limite dictus amnis labitur, qui quidem in iugis exortus, mox per intercisa montis latera erumpit, ac deinde per patentes campos ad mare vsque defertur, praeruptis et inaccessis collibus eum cingentibus. His ita positis, addit Callisthenes, Alexandrum conuersa signa versus hostem reduxisse, eoque iam appropinquante, consilium cepisse Darium et eius duces, vniuersam phalangem eo ipso in loco, vbi tendebant, ordinandi, sicut a principio fecerant, flumine, quod castra ipsa praefluebat, pro munitione hosti obiecto. Postea subiicit: Darium secundum mare equites constituisse, proximos his in fluminis ripa mercenarios, cetratos deinde, ita vt montes contingerent.

9. Sed quonam modo ante phalangis aciem hos Darius locauerit, propter ipsa castra fluuio labente, complecti mente difficile est, in tanta praesertim hominum multitudine. nam Callisthene ipso teste, equites erant CCIↃↃ CCIↃↃ

λισθένης Φησὶ, τρισμύριοι δὲ μισθοφόροι. πόσȣ δ᾽ εἶχον ἆτοι τόπȣ χρείαν, εὐχερὲς καταμαθεῖν. Πλείσων μὲν γὰρ ἱππέων τάττεται βάθος ἐπ᾽ ὀκτὼ πρὸς ἀληθινὴν χρείαν, καὶ μεταξὺ τῶν ἰλῶν ἑκάσης συνυπάρχειν δεῖ διάσημα τοῖς μετώποις, πρὸς τὸ ταῖς ἐπισροφαῖς δύνασθαι καὶ τοῖς περισπασμοῖς εὐχρησεῖν. ἐξ ὧν τὸ σάδιον ὀκτακοσίȣς λαμβάνει, τὰ δὲ δέκα τȣ̀ς ὀκτακισχιλίȣς, τὰ δὲ τέτταρα τρισχιλίȣς διακοσίȣς, ὥσ᾽ ἀπὸ τῶν μυρίων χιλίων διακοσίων πεπληρῶσθαι τὸν τῶν τεσσαρεσκαίδεκα σαδίων τόπον. ἐὰν δὲ πάντας ἐκτάττῃ τȣ̀ς τρισμυρίȣς, βραχὺ λείπει τȣ̃ τριφαλαγγίαν ἐπάλληλον εἶναι τῶν ἱππέων αὐτῶν. εἰς ποῖον ȣ̃ν τόπον ἐτάττετο τὸ τῶν μισθοφόρων πλῆθος; εἰ μὴ νὴ Δία κατόπιν τῶν ἱππέων. ἀλλ᾽ ȣ̓ φησιν, ἀλλὰ συμπεπτωκέναι τȣ́τȣς τοῖς Μακεδόσι κατὰ τὴν ἐπαγωγήν· ἐξ ὧν ἀνάγκη ποιεῖσθαι τὴν ἐκδοχὴν, διότι τὸ μὲν ἥμισυ τȣ̃ τόπȣ, τὸ παρὰ θάλατταν, ἡ τῶν ἱππέων ἐπεῖχε τάξις, τὸ δ᾽ ἥμισυ, τὸ πρὸς τοῖς ὄρεσιν, ἡ τῶν μισθοφόρων. ἐκ δὲ τȣ́των εὐσυλλόγισον, πόσον ὑπῆρχε τὸ βάθος τῶν ἱππέων, καὶ ποῖον ἔδει τόπον ἀπέχειν τὸν ποταμὸν ἀπὸ τῆς σρατοπεδείας. μετὰ δὲ ταῦτα συνεγγιζόντων τῶν πολεμίων, φησὶ, τὸν Δαρεῖον αὐτὸν, κατὰ μέσην ὑπάρχοντα τὴν τάξιν, καλεῖν τȣ̀ς μισθοφό-

ccIↄↄ; et mercenarii pari numero. Quae multitudo armatorum quofpatio potuerit capi, fcire eft pronum. In veris namque ac legitimis praeliis, ita plurimum equeftris acies ordinatur, vt eius profunditas fit equitum octonum. Iam inter turmas vacuum fpatium fit oportet pro cuiusque fronte, quo poffit commode vel in latus vel retrorfum conuerfio turmarum inftitui. hac ratione ftadium equites octingentos capit, ftadia decem, equitum octo millia, ftadia quatuor ter mille, ducentos, ita vt locum illum, quem diximus ftadiorum quatuordecim, equitum millia vndecim et ducenti fuerint impleturi. Quod fi vniuerfam multitudinem equitum tricies mille in aciem eo loci inftrueres, parum abeft, quin triplex agmen efficeres, fecundo primum fubfequente, tertio fecundum. cedo igitur locum, vbi mercenariorum manus effet pofita: nifi forte dicat aliquis, pone equites eam ftetiffe. at hoc Callifthenes non dicit, qui fcribit, cum induceretur in pugnam acies, conductitium militem et Macedonas inter fe concurriffe. qua ex re neceffario intelligendum, dicti loci partem dimidiam verfus mare ab equitibus fuiffe occupatam, dimidium alterum montes verfus cepiffe mercenarios. Quae quum ita fint, facile iniri ratio poteft, quanta effet equitum profunditas, et quam longo interuallo fluuius Pinarus a Darii caftris diftaret. Ait deinde, vbi iam hoftes ap-

θοφόρους ἀπὸ τοῦ κέρατος πρὸς αὐτόν. πῶς δὲ λέγεται τοῦτο, διαπορεῖν ἐστι. τῶν γὰρ μισθοφόρων ἀνάγκη καὶ τῶν ἱππέων τὴν συναφὴν κατὰ μέσον ὑπάρχειν τὸν τόπον. ὥστ' ἐν αὐτοῖς ὢν τοῖς μισθοφόροις ὁ Δαρεῖος, ποῦ, καὶ πρὸς τί, καὶ πῶς ἐκάλει τοὺς μισθοφόρους; Τὸ δὲ τελευταῖον, φησί, τοὺς ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἱππεῖς ἐπαγαγόντας ἐμβαλεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀλέξανδρον· τοὺς δὲ γενναίως δεξαμένους ἀντεπάγειν, καὶ ποιεῖν μάχην ἰσχυράν. ὅτι δὲ ποταμὸς ἦν ἐν μέσῳ, καὶ ποταμὸς, οἷον ἀρτίως εἶπεν, ἐπελάθετο.

propinquabant, Darium, qui in media versabatur acie, mercenarios e cornu ad se vocasse: quod qua ratione sit dictum, dubitare licet. nam mercenarios sane et equites sese inuicem contigisse in medio illo spatio, prorsus est necesse. Darius igitur, qui iam inter mercenarios esset, qui, et quorsum, aut quomodo mercenarios vocabat? Postremo ait, equites, qui in dextro stabant cornu, in hostem inuehentes, Alexandrum ipsum esse aggressum. illum cum suis horum impetum forti animo excepisse, et vice versa in ipsos inuectum atrocem pugnam accendisse. At enim inter duas acies medium fuisse fluuium, et quidem eiusmodi fluuium, qualem ante describebat, hoc vero Callisthenes erat oblitus.

10. Τούτοις δ' ἐστὶ παραπλήσια τὰ κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον. φησὶ γὰρ, αὐτὸν ποιήσασθαι τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν, πεζῶν μὲν ἔχοντα τέτταρας μυριάδας, ἱππεῖς δὲ τετρακισχιλίους καὶ πεντακοσίους. μέλλοντι δ' εἰς Κιλικίαν ἐμβάλλειν, ἄλλους ἐλθεῖν ἐκ Μακεδονίας, πεζοὺς μὲν πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ ὀκτακοσίους. ἀφ' ὧν εἴ τις ἀφέλοι τρισχιλίους μὲν πεζοὺς, τριακοσίους δ' ἱππεῖς, ἐπὶ τὸ πλεῖον ποιῶν τὴν ἀπουσίαν τῶν πρὸς τὰς γεγενημένας χρείας· ὅμως πεζοὶ μὲν ἀπολειφθήσονται τετρακισμύριοι δισχίλιοι. τούτων οὖν ὑποκειμένων, φησὶ, τὸν Ἀλέξανδρον πυθέσθαι τὴν Δαρείου παρουσίαν εἰς Κιλικίαν, ἑκατὸν ἀπέχοντα σταδίους ἀπ

10. Similia his sunt, quae de Alexandro scribit, quem ait in Asiam traiecisse cum peditum CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ; equitibus CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ IↃ. deinde quum inibi esset, vt in Ciliciam intraret, supplementum aduenisse ei e Macedonia peditum IↃↃ. equitum IↃCCC. qua ex multitudine si quis tollat pedites quidem CIↃ CIↃ CIↃ, equites vero CCC, ita vt numerum quam maxime augeat eorum, qui propter varios vsus potuerunt abesse: relinquentur tamen peditum duo et quadraginta millia, equitum quatuor millia. His ita positis, narrat Callisthenes, Alexandrum de aduentu Darii in Ciliciam certiorem esse factum, quum ab ipso stadia centum

ἀπ' αὐτῦ, διαπορευόμενον ἤδη τὰ στενά. διόπερ ἐξ ὑποστροφῆς πάλιν ποιεῖσθαι τὴν πορείαν διὰ τῶν στενῶν, ἄγοντα πρῶτον μὲν τὴν φάλαγγα, μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ἱππεῖς, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸ σκευοφόρον. ἅμα δὲ τῷ πρῶτον εἰς τὰς εὐρυχωρίας ἐκπεσεῖν, διασκευάζεσθαι παραγγείλαντα πᾶσιν ἐπιπαρεμβαλεῖν τὴν φάλαγγα, καὶ ποιήσασθαι τὸ βάθος αὐτῆς ἐπὶ τριάκοντα καὶ δύο, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς ἑκκαίδεκα, τὸ δὲ τελευταῖον εἰσεγγίζοντα τοῖς πολεμίοις εἰς ὀκτώ. Ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τῶν προειρημένων ἀλογήματα. τῦ γὰρ σαδίυ λαμβάνοντος ἄνδρας ἐν τοῖς πορευτικοῖς διαστήμασιν, ὅταν εἰς ὀκτωκαίδεκα τὸ βάθος ὦσι, χιλίυς ἑξακοσίυς, ἑκάστυ τῶν ἀνδρῶν ἓξ πόδας ἀπέχοντος· φανερὸν, ὅτι τὰ δέκα στάδια λήψεται μυρίυς ἑξακισχιλίυς, τὰ δὲ εἴκοσι τὰς διπλασίυς. ἐκ δὲ τέτων εὐθεώρητον, ὅτι, καθ' ὃν καιρὸν ἐποίησε τὴν δύναμιν Ἀλέξανδρος ἑκκαίδεκα τὸ βάθος, ἀναγκαῖον ἦν, εἴκοσι σαδίων ὑπάρχειν τὸ τῦ τόπυ διάστημα, καὶ περιττεύειν ἔτι τὰς μὲν ἱππεῖς πάντας, τῶν δὲ πεζῶν μυρίυς.

11. Μετὰ δὲ ταῦτά φησι, μετωπηδὸν ἄγειν τὴν δύναμιν, ἀπέχοντα τῶν πολεμίων περὶ τετταράκοντα σαδίυς. τῦτο δὲ μεῖζον ἀλόγημα δυσχερὲς ἐπινοῆσαι.

non amplius distaret, postquam fauces ipse iam superasset. Propterea conuerso itinere iterum per fauces reduxisse: in primo agmine fuisse phalangem, proximum huic equitatum, in vltimo agmine impedimenta. Simul ventum in campos patentes, edixisse omnibus Alexandrum, vt in legitimum phalangis ordinem instruerentur, seque manipulis applicarent, ac profunditatem aciei instituisse, armatorum binum et tricenum, postea vero senum denum, postremo vbi iam hostes appropinquabant, octonum. sed deliria haec sunt, prioribus etiam maiora. Enimuero stadium vnum capit homines mille sexcentos, quoties interuallorum rationes ad faciendum iter sunt accommodatae, octonis denis profunditatem agminis constituentibus, et viro quoque pedes senos ab altero distante. Quod quum ita sit, perspicuum est, decem stadia pedites captura esse CCIↃↃ et IↃↃ CIↃ. viginti stadia, alterum tantum. Ex his facile intelligitur, oportuisse, quando Alexander aciem suam ita ordinauit, vt eius profunditas esset militum senum denum, campos illum esse nactum viginti stadia patentes. quanquam etiam sic superfuerint, quos locus non capiebat, equites omnes, cum peditum decem millibus.

11. Subiicit his: Alexandrum, vbi iam ab hoste stadia dumtaxat XL. aberat, copias suas fronte recta et aequata in eum duxisse. quo delirio vix

νοῆσαι. ποῦ γὰρ εὕροι τις τοιούτους τόπους, ἄλλως τε καὶ κατὰ Κιλικίαν, ὥστε ἐπὶ σταδίους εἴκοσι μὲν τὸ πλάτος, τετταράκοντα δὲ τὸ μῆκος, μετωπηδὸν ἄγειν φάλαγγα σαρισσοφόρον; τοσαῦτα γάρ ἐστιν ἐμπόδια πρὸς τὴν τοιαύτην τάξιν καὶ χρείαν, ἅ τις οὐδ' ἐξαριθμήσαιτο ῥᾳδίως. ἐκ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καλλισθένους λεγομένων ἱκανὸν ὑπάρχει πρὸς πίστιν. τοὺς γὰρ ἀπὸ τῶν ὀρῶν χειμάρρους καταφερομένους τοσαῦτά φησι ποιεῖν ἐκρήγματα κατὰ τὸ πεδίον, ὥστε καὶ τῶν Περσῶν κατὰ τὴν φυγὴν διαφθαρῆναι λέγουσι τοὺς πλείστους ἐν τοῖς τοιούτοις κοιλώμασι. Νὴ Δί', ἀλλ' ἕτοιμος ἐβούλετ' εἶναι πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. τί δ' ἀνετοιμότερον φάλαγγος, ἐν μετώπῳ διαλελυμένης καὶ διεστραμμένης; πόσῳ γὰρ ἐκ πορευτικῆς ἀγωγῆς ἁρμοζούσης παρατάξαι ῥᾴδιον, ἢ διαλελυμένην ἐν μετώπῳ καὶ διεσπασμένην δύναμιν ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἀναγαγεῖν, καὶ συστῆσαι πρὸς μάχην ἐν τόποις ὑλώδεσι καὶ περικεκλασμένοις; διόπερ οὐδὲ παρὰ μικρὸν ἦν κρεῖττον, ἄγειν διφαλαγγίαν, ἢ τετραφαλαγγίαν ἁρμόζουσαν, εἰ καὶ τόπον πρὸς πορείαν εὑρεῖν οὐκ ἀδύνατον, καὶ τὸ παρατάξαι ταχέως ῥᾴδιόν γε, δυνάμενον διὰ τῶν προδρόμων ἐκ πολλοῦ γινώσκειν τὴν τῶν πολεμίων παρουσίαν.

quidem maius aliud queat excogitari. Nam vbi terrarum eiusmodi loca inuenias, maxime autem in Cilicia, per quae loca phalangem, ſariſſis armatam, ſtadia viginti in latitudinem porrectam, quadraginta in longitudinem ſtadia, fronte recta et aequata ducas? Nam ſi quis acie ſic ordinata procedere decreuerit: tot ſe illi impedimenta offerent, vt ne percenſere quidem illa facile aliquis valeat. ad cuius rei faciendam fidem vel illa ſuffecerint, quae ab ipſo Calliſthene dicuntur. Qui quidem ait, torrentes fluuios, qui e montibus cadunt, tot locis hiatus aperire in ſubiecta planitie, vt pars magna Perſarum fugientium in illis cauernis perierit. At hercules voluit Alexander, parata ſuorum vt acies eſſet, ſicunde hoſtis apparuiſſet. quaſi vero potuerit quicquam eſſe imparatius ea phalange, cuius frons eſſet diſſipata et diuulſa. Quanto namque facilius erat futurum, ex agmine, ad iter compoſito, phalangis aciem inſtruere, quam interruptas in fronte et diuulſas copias ad priorem figuram lineamque rectam reuocare, atque in locis ſyluoſis et amfractis apte ad pugnam eos dirigere? Erat igitur profecto longe ſatius, diuiſas copias ducere, in duo vel etiam quatuor agmina partitas, quae ſe aliud poſt aliud ſequerentur quando et viae ad ita faciendum iter aptae poterant inueniri, et legitimam repente inſtruere aciem facile erat futurum: quum praeſertim per praecurſores

'O δ

Ὁ δὲ χωρὶς τῶν ἄλλων οὐδὲ τοὺς ἱππεῖς προέθετο, μετωπηδὸν ἄγων τὴν δύναμιν ἐν τόποις ἐπιπέδοις, ἀλλ᾽ ἐξ ἴσου ποιεῖ τοῖς πεζοῖς.

12. Τὸ δὲ δὴ πάντων μέγιστον, ἤδη γὰρ σύνεγγυς ὄντα τοῖς πολεμίοις αὐτὸν εἰς ὀκτὼ ποιῆσαι φησι τὸ βάθος. ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι κατ᾽ ἀνάγκην ἐπὶ τετταράκοντα σαδίους ἔδει γενέσθαι τὸ μῆκος τῆς φάλαγγος. εἰ δ᾽ ὅλως συνήσπισαν κατὰ τὸν ποιητὴν οὕτως, ὥστε συνερεῖσαι πρὸς ἀλλήλους, ὅμως εἴκοσι σαδίων ἔδει τὸν τόπον ὑπάρχειν. αὐτὸς δέ φησι, λείπειν τῶν δεκατεσσάρων σαδίων. καὶ τούτου μέρος μέν τι πρὸς θαλάττῃ, - - - τοὺς ἡμίσεας ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, ἔτι δὲ τὴν ὅλην τάξιν ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἱκανὸν τόπον ἀφεστάναι πρὸς τὸ μὴ τοῖς πολεμίοις ὑποπεπτωκέναι τοῖς κατέχουσι τὰς παρωρείας. ἴσμεν γάρ, ὃ ποιεῖ πρὸς τούτους ἐπικάμπιον. ὑπολειπόμεθα καὶ νῦν ἡμεῖς τοὺς μυρίους πεζοὺς, πλείους ὄντας τῆς ἐκείνου προθέσεως. ὥστ᾽ ἐκ τούτων ἕνδεκα σαδίους ἐπὶ τὸ πλεῖον ἀπολείπεσθαι τὸ τῆς φάλαγγος μῆκος, κατ᾽ αὐτὸν τὸν Καλλισθένην, ἐν οἷς ἀνάγκη τοὺς τρισμυρίους καὶ δισχιλίους ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος ὑπάρχειν συνησπικότας· ὁ δέ φησιν, εἰς ὀκτὼ τεταγμένων γενέσθαι τὴν μά-

sciri multo ante hostis aduentus posset. At hic, vt alia taceam absurda, quum per loca plana exercitum fronte aequata duceret, ne equites quidem praemisit; sed peditibus eos exaequauit.

12. Omnium vero absurdissimum est hoc. Ait, Macedonem hostibus appropinquantem octonum militum profundam aciem struxisse. ex eo apparet, phalangem illam stadia quadraginta necessario in longitudinem patuisse. Sed demus, densatam sic fuisse aciem, quod ait poeta, vt conserti inuicem haererent; omnino tamen stadiorum viginti locum illum esse oportuit. at ipse ait, minorem fuisse stadiis quatuordecim. huius quoque spatii partem aliquam propter mare - - - dimidium huius numeri in dextro cornu: quin etiam scribit idem, aciem vniuersam a montibus mediocri spatio fuisse distantem, ne hosti, qui radices montis obtinebat, subiiceretur. Scimus sane, dicere illum, partem aciei Alexandri in forcipis figuram fuisse reflexam. Iccirco etiam nos hic relinquamus in eum vsum decem peditum millia, qui maior est numerus eo, quem ipse desiderat. Ex istis tandem sequitur, vel ipso auctore Callisthene, phalangis longitudinem stadia vndecim ad summum patuisse, intra quod interuallum duum et triginta milium hominum consertis clypeis densatorum acies, tricenos milites in profunditate habens, necessario fuerit contenta.

χην. Τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ἁμαρτημάτων οὐδ' ἀπολογίαν ἐπιδέχεται· τὸ γὰρ ἀδύνατον ἐν πράγμασιν αὐτόθεν ἔχει τὴν πίστιν. διόπερ, ὅταν καὶ τὰ κατ' ἄνδρα διαστήματα, καὶ τὸ πᾶν τοῦ τόπου μέγεθος ὡρισμένον ὑποθῶσι, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν, ἀναπολόγητον γίγνεται τὸ ψεῦδος.

13. Τὰ μὲν γὰρ ἅμα τούτοις ἀλογήματα μακρὸν ἂν εἴη λέγειν πάντα, πλὴν τελέως ὀλίγων. Φησὶ γὰρ, τὸν Ἀλέξανδρον σπουδάζειν κατὰ τὴν τάξιν, ἵνα κατὰ τὸν Δαρεῖον αὐτὸν ποιήσηται τὴν μάχην. ὁμοίως δὲ κατὰ μὲν ἀρχὰς καὶ τὸν Δαρεῖον αὐτὸν βούλεσθαι κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον, ὕστερον δὲ μετανοῆσαι. πῶς δ' ἐπέγνωσαν ἀλλήλους οὗτοι, ποῦ τῆς ἰδίας δυνάμεως ἔχουσι τὴν τάξιν, ἢ ποῦ μετέβη πάλιν ὁ Δαρεῖος, ἁπλῶς οὐδὲν λέγεται. πῶς δὲ προσανέβη πρὸς τὴν ὀφρῦν τοῦ ποταμοῦ Φαλαγγιτῶν τάξις, ἀπότομον οὖσαν καὶ βατώδη, καὶ γὰρ τοῦτο παρ' ὀλίγον. Ἀλεξάνδρῳ μὲν οὖν οὐκ ἐποιστέον τὴν τοιαύτην ἀτοπίαν, ὁμολογούμενον ὂν, παραλαμβάνεσθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἐμπειρίαν καὶ τριβὴν ἐκ παιδός· τῷ δὲ συγγραφεῖ μᾶλλον, ὃς διὰ τὴν ἀπειρίαν οὐδὲ τὸ δυνατὸν καὶ τὸ μὴ δυνατὸν ἐν τοῖς τοιούτοις δύναται διευκρινεῖν. περὶ μὲν οὖν

at ille ait, profunditatem aciei octonum hominum fuisse, cum est pugnatum. Sunt vero hoc genus peccata eiusmodi, vt excusationem nullam prorsus admittant. Nam quod per rerum naturam fieri potest, id statim fidem sua sponte inuenit. Quoties igitur aliquis viritim ponit interuallum, et certam loci mensuram designat, numerum item hominum, hic si mentiatur, nulla ratione potest excusari.

13. Iam quae his adiecit absurda alia commemorare longum sit, pauca tantum afferemus. Ait, Alexandrum in ordinanda acie summo studio id operam dedisse, vt cum ea parte hostilis aciei pugnam capesseret, in qua Darius ipse staret. Darium quoque initio ex aduerso Alexandri pugnare voluisse, mox vero sententiam mutasse. At quomodo dignoscere sese inuicem reges potuerint, et rescire, in qua parte sui exercitus vterque stationem cepisset, aut quo tandem post mutatam sententiam transierit Darius, nihil plane horum dicitur. Praeterea qui potuit phalanx ordinata amnis supercilium praeruptum et spinis obsitum (nam haec loci illius facies pene vbique,) ascendere et superare? Tantae huius absurditatis Alexandrum damnare, nefas profecto fuerit, quem constat et disciplinam et vsum rerum bellicarum a puero fuisse edoctum: sed scriptorem potius, hominem adeo rudem et imperitum, vt, quid in talibus fieri queat aut nequeat, internoscere non fi

'Εφίρ

Ἐφόρου καὶ Καλλισθένους ταῦθ' ἡμῖν εἰρήσθω.

quitus. Ac de Ephoro quidem et Callisthene hactenus.

Ὑποθῆκαι πάλαι τινὶ δοθεῖσαι, μέλλοντι ὑπὲρ εἰρήνης καὶ πολέμου δημηγορίαν ἐνστήσασθαι κατὰ πρεσβείαν. ἔστι δὲ οἷον κοινὸς τόπος εἰς σύγκρισιν εἰρήνης καὶ πολέμου.

Monita cuidam olim data, qui legatus aliquo proficiscebatur, de pace et bello acturus. Est autem ceu locus communis ad comparationem pacis et belli.

14. Πρῶτον μὲν οἴεται, δεῖν ἀναμνησθῆναι τοὺς συνέδρους, διότι κοιμωμένους τὸν ὄρθρον ἐν μὲν τῷ πολέμῳ διεγείρουσιν αἱ σάλπιγγες, κατὰ δὲ τὴν εἰρήνην οἱ ὄρνιθες. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Ἡρακλέα φησὶ τὸν μὲν Ὀλυμπίων ἀγῶνα θεῖναι καὶ τὴν ἐκεχειρίαν, δεῖγμα ποιούμενον τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως· ὅσοις δ' ἐπολέμησε, τούτους πάντας βεβλαφέναι κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ κατ' ἐπιταγήν, ἑκουσίως δὲ παραίτιον κακοῦ οὐδενὶ γεγονέναι τῶν ἀνθρώπων. Ἑξῆς δὲ τούτοις παρὰ μὲν τῷ ποιητῇ τὸν Δία παρεισάγεσθαι δυσαρεστούμενον τῷ Ἄρει καὶ λέγοντα·

Ἔχθιστος δέ μοι ἐσσὶ θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσιν.
Αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη, πόλεμοί τε, μάχαι τε.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν φρονιμώτατον τῶν ἡρώων λέγειν·

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος,
Ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου, ὀκρυόεντος.

14. Ante omnia iis, qui concilium participant, reuocandum censet in memoriam, quomodo iacentes in stratis mane exsuscitet belli quidem tempore tubarum cantus; pacis vero, gallorum. Ait deinde, ludicrum quidem Olympicum, et in totum eius festi solennia, instituisse Herculem, declarantem, quis suus esset sensus, quae mens animi: iis autem omnibus, quibuscum bella gessit, damna ipsum intulisse, necessitate compulsum et alieno iussu: sponte quidem sua nemini mortalium vllum vnquam detrimentum importasse. Subiicit his, Iouem apud poetam induci, Marti succensentem, ac dicentem:

Caelicolarum vnum eximie te semper ego odi,
Quod tibi rixa placet bellumque et praelia saeua.

Consentientem his etiam esse orationem, quae heroum prudentissimo attribuitur:

Non habet ille tribum, nec sedem, iuraque nescit,
Quisquis amat durus crudelia praelia Martis.

Ὁμογνωμονεῖν δὲ τῷ ποιητῇ καὶ τὸν Εὐριπίδην, ἐν οἷς φησιν·

Εἰρήνα βαθύπλουτε,
Καλλίστα μακάρων θεῶν,
Ζῆλός μοι σέθεν. ὡς χρονίζεις!
Δέδοικα δὲ, μὴ
Πρὶν ὑπερβάλῃ με γῆρας,
Πρὶν ἂν χαρίεσσαν προσιδεῖν ὥραν,
Καὶ καλλιχόρους ἀοιδὰς,
Φιλοστεφάνους τε κώμους.

Poetae autem etiam Euripidem aſſentiri, cuius haec ſunt:

O pax alma, datrix opum,
O pulcherrima coelitum,
Quam te mens ſitit! o moram!
Obrepat metuo mihi
Aetas ne mala, te prius
Suauem o quam tueor diem,
Plauſus vndique cum ſtrepent,
Cantusque, et chori, amicaque
Comeſſatio floribus.

Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὁμοιότατον εἶναί φησι τὸν μὲν πόλεμον τῇ νόσῳ, τὴν δ' εἰρήνην τῇ ὑγιείᾳ. ἐν ᾗ μὲν γὰρ καὶ τοὺς κάμνοντας ἀναλαμβάνειν, ἐν ᾧ δὲ καὶ τοὺς ὑγιαίνοντας ἀπόλλυσθαι. καὶ κατὰ μὲν τὴν εἰρήνην τοὺς πρεσβυτέρους ὑπὸ τῶν νέων θάπτεσθαι κατὰ φύσιν, ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τἀναντία. τὸ δὲ μέγιστον, ἐν μὲν τῷ πολέμῳ μηδ' ἄχρι τῶν τειχῶν εἶναι τὴν ἀσφάλειαν· κατὰ δὲ τὴν εἰρήνην μέχρι τῶν τῆς χώρας ὅρων. καὶ τούτοις ἕτερα παραπλήσια.

Ad haec ſimillimum ait bellum quidem morbo; pacem vero ſanitati: per hanc ſiquidem et qui aegrotant refici, per illum etiam ſanos interire. Accedit, quod vigente pace ſenes conuenienter naturae ſepeliuntur a iuuenibus; cuius fit contrarium in bello. Omnium maximum illud eſt, quod belli tempore ne muro quidem vrbis tenus ſecuritas ſperari poteſt: pacis vero tempore etiam ad fines vſque regionis. et ſimilia iſtis alia.

Ὅτι, δυοῖν ὄντων ὀργάνων τοῦ μανθάνειν, ἀκοῆς καὶ ὁράσεως, ἀληθινωτέρα ἐστὶν ἡ ὅρασις.

Quum duo ſint inſtrumenta res cognoſcendi, auditus et viſus, viſum eſſe certiorem.

Ὅτι ὁ Τίμαιος δι' ἀκοῆς μόνον ἐπολυπραγμόνησε.

Timaeum ad res cognoſcendas ſolo auditu eſſe vſum.

Ὅτι ἡ δι' ἀκοῆς ὁδὸς διττή· ἡ μὲν διὰ ὑπομνημάτων, ἡ δὲ δι' ἀνακρίσεως.

Inſtrumentum auditus eſſe duplex, librorum lectionem, et propriam cuiusque inquiſitionem.

Ὅτι ὁ Τίμαιος περὶ τὰς ἀνακρίσεις ῥαθύμως ἀνεστράφη.

Timaeum in rerum inquiſitione ſegniter eſſe verſatum.

Ὅτι

῞Οτι τὸ δι' αὐτοῦ πολυπραγμονεῖν δυσχερὲς μέν ἐστιν, μέγα δέ τι συμβάλλεται πρὸς τὸ γράφειν ἱστορίας, καὶ ἐμπειρεῖν πραγμάτων.

Τίς ἐστιν ἐπιτήδειος ξυγγραφεὺς ἱστορίας.

Ὁ τοῦ Τιμαίου βίος.

15 Δυοῖν γὰρ ὄντων κατὰ φύσιν ὡσανεί τινων ὀργάνων ἡμῖν, οἷς πάντα πυνθανόμεθα καὶ πολυπραγμονοῦμεν, ἀκοῆς καὶ ὁράσεως, ἀληθινωτέρας δ' οὔσης οὐ μικρῷ τῆς ὁράσεως κατὰ τὸν Ἡράκλειτον· (ὀφθαλμοὶ γὰρ τῶν ὤτων ἀκριβέστεροι μάρτυρες) τούτων Τίμαιος τὴν ἡδίω μὲν, ἥττω δὲ τῶν ὁδῶν ὥρμησε πρὸς τὸ πολυπραγμονεῖν. τῶν μὲν γὰρ διὰ τῆς ὁράσεως εἰς τέλος ἀπέστη, τῶν δὲ διὰ τῆς ἀκοῆς ἀντεποιήσατο. καὶ ταύτης δὲ οὔσης διττῶς, τοῦ μὲν διὰ τῶν ὑπομνημάτων, τοῦ δὲ δι' ἀνακρίσεως· περὶ τὰς ἀνακρίσεις ῥαθύμως ἀνεστράφη, καθάπερ ἐν τοῖς ἀνώτερον ἡμῖν δεδήλωται. Δι' ἣν δ' αἰτίαν ταύτην ἔσχε τὴν αἵρεσιν, εὐχερὲς καταμαθεῖν· ὅτι τὰ μὲν ἐκ τῶν βιβλίων δύναται πολυπραγμονεῖσθαι χωρὶς κινδύνου καὶ κακοπαθείας, ἐάν τις αὐτῷ τοῦτο προνοηθῇ μόνον, ὥστε λαβεῖν ἢ πόλιν ἔχουσαν ὑπομνημάτων πλῆθος, ἢ βι-

Suapte opera res inquirere, difficile quidem esse; sed ad scribendam historiam plurimum conferre, et ad rerum notitiam.

Quis sit idoneus ad scribendam historiam.

Timaei vita.

15. Quum duo quasi instrumenta sint nobis a natura data, quibus rerum omnium cognitionem et capimus, et serio inquirimus, auditus et visus, sitque visus non paullo quam auditus verior, vt placet Heraclito, oculi enim testes sunt certiores auribus: harum duarum viarum perueniendi ad rerum notitiam eam solam Timaeus instituit, quae erat iucundior. nam oculis per omnem vitam parcens, aures in eam rem adhibuit. Iam quum duobus modis sensus audiendi ad rerum perceptionem possit esse vsui, si vel aliorum scriptis vtaris, vel ipse, quae scire voles, inquiras: io diiudicandis iis, quae sibi narrarentur, quam negligens fuerit Timaeus, iam antea in praecedentibus est a nobis ostensum. Quae autem illum impulerit caussa, vt ad rerum notitiam consequendam hanc potius viam ingrederetur, quam alteram, facile potest cognosci. Enimuero, quae librorum auxilio paratur cognitio, ea neque periculo vlli est coniuncta, neque vexationi. Vbi namque hoc vnum aliquis sibi prospexerit, vt in vrbe habitet, copia librorum

βλιοθήκην πȣ γειτνιῶσαν. λοιπὸν κατακείμενον ἐρευνᾷν δεῖ τὸ ζητȣ́μενον, καὶ συγκρίνειν τὰς τῶν προγεγονότων συγγραφέων ἀγνοίας, ἄνευ πάσης κακοπαθείας. ἡ δὲ πολυπραγμοσύνη πολλῆς μὲν προσδεῖται ταλαιπωρίας καὶ δαπάνης, μέγα δέ τι συμβάλλεται, καὶ μέγιςόν ἐςι μέρος τῆς ἱςορίας. Δῆλον δὲ τȣ̃τ' ἐςιν ἐξ αὐτῶν τῶν τὰς συντάξεις πραγματευομένων. ὁ μὲν γὰρ Ἔφορός φησιν· εἰ δυνατὸν ἦν, αὐτȣ̀ς παρεῖναι πᾶσι τοῖς πράγμασι, ταύτην δὴ διαφέρειν πολὺ τῶν ἐμπειριῶν. ὁ δὲ Θεόπομπος· τȣ̃τον μὲν ἄριςον ἐν τοῖς πολεμικοῖς, τὸν πλείςοις κινδύνοις παρατετευχότα, τȣ̃τον δὲ δυνατώτατον ἐν λόγῳ, τὸν πλείςων μετεσχηκότα πολιτικῶν ἀγώνων. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει ἐπὶ ἰατρικῆς καὶ κυβερνητικῆς. Ἔτι δὲ τȣ́των ἐμφαντικώτερον ὁ ποιητὴς εἴρηκε περὶ τȣ́τȣ τȣ̃ μέρȣς. ἐκεῖνος γὰρ βȣλόμενος ὑποδεικνύειν ἡμῖν, οἷον δεῖ τὸν ἄνδρα τὸν πραγματικὸν εἶναι, προθέμενος τὸ τȣ̃ Ὀδυσσέως πρόσωπον, λέγει πως ȣ̃τως·

instructa, vel certe vt aliquam prope se bibliothecam habeat: de cetero iam nihil desideratur aliud, nisi vt vel in lectulo iacens, quodcumque scire voluerit, vestiget, et priorum scriptorum dicta (quod sine vexatione vlla potest fieri) inter se contendat et culpas obseruet. At illa rerum curiosa inquisitio, quam suopte Marte facere aliquis instituit, magnis constat laboribus, magno sumtu. caeterum ad historiam multum haec confert, atque adeo pars illius est potissima. Manifestum hoc cuiuis esse potest vel illorum ipsorum testimoniis, qui res gestas mandarunt. Nam Ephori dictum est, si posset fieri, vt ipsi, qui scribunt, rebus gerendis interuenirent, hanc demum fore ex omnibus praestantissimam illas cognoscendi rationem. Et Theopompus, in bellicis quidem rebus, ait, ille praestat omnibus, qui praeliis quam plurimis interfuit: inter oratores vero ille excellit, qui plurimas ipse caussas egit. neque aliter res habet cum in medicina, tum in arte gubernandi naues. Sed melius hoc ipsum et significantius poeta declarauit. Nam ille quum vellet nobis ostendere, qualem esse oporteat virum politicum, et in rerum actu positum, persona Vlyssis in medium adducta, sic fere ait:

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μȣ̃σα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη.

Musa virum memora versutum, qui loca multa
Errans lustrauit.

Καὶ προβάς·

Et mox,

Πολ-

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω,
Πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν.

Multorum ille hominum mores cognouit et vrbes:
Multa tulit qui dura, salo iactatus et vndis.

Καὶ ἔτι·

Et alibi,

Ἀνδρῶν τε πολέμους, ἀλεγεινά τε κύματα πείρων.

Qui multa est passus bellans, multa aequora sulcans.

16. Δοκεῖ δέ μοι καὶ τὸ τῆς ἱστορίας πρόσχημα τοιοῦτον ἄνδρα ζητεῖν. ὁ μὲν οὖν Πλάτων φησὶ, τότε τἀνθρώπεια καλῶς ἕξειν, ὅταν ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. κἀγὼ δ' ἂν εἴποιμι, διότι τὰ τῆς ἱστορίας ἕξει τότε καλῶς, ὅταν ἢ οἱ πραγματικοὶ τῶν ἀνδρῶν γράφειν ἐπιχειρήσωσι τὰς ἱστορίας, μὴ καθάπερ νῦν παρέργως, νομίσαντες δὲ καὶ τοῦτ' εἶναι σφίσι τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ καλλίστων, ἀπερισπάστως παράσχωνται πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τὰ κατὰ τὸν βίον· ἢ οἱ γράφειν ἐπιβαλλόμενοι τὴν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἕξιν ἀναγκαίαν ἡγήσωνται πρὸς τὴν ἱστορίαν. πρότερον δ' οὐκ ἔσται παῦλα τῆς τῶν ἱστοριογράφων ἀγνοίας. Ὧν ὁ Τίμαιος οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πρόνοιαν θέμενος, ἀλλὰ καταβιώσας ἐν ἑνὶ τόπῳ, ξενιτεύων καὶ σχεδὸν ὡσανεὶ κατὰ πρόθεσιν ἀπειπάμενος καὶ τὴν ἐνεργητικὴν, τὴν περὶ τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις, καὶ τὴν ἐκ τῆς πλάνης καὶ θέας αὐτοπάθειαν, οὐκ

16. Ac mihi sane videtur historiae dignitas eiusmodi virum desiderare. Dicebat olim Plato, tunc fore beatas res hominum, quando vel philosophi essent regnaturi, vel reges philosophiae studiis vacaturi. Ego quoque dixerim, bene tunc historiae fore consultum, quando viri politici, qui res gerunt, historias scribere serio, non quasi aliud agentes, instituerint, et persuasi, rem vniuersam eam esse e maxime sibi necessariis ac pulcherrimis, ita se illi studio applicuerint, vt per omnem vitam illud non ponant, aut qui conscribendas historias suscipiunt, in animum induxerint, omnino ei negotio pares se numquam futuros aliter, quam si prudentiam rerum vsu collectam sibi parauerint. Quod priusquam eueniat, qui historias conscribunt, multa peccandi nullum finem facient. Timaeus vero, qui de comparandis sibi hisce praesidiis ne minimam quidem curam vmquam habuit, sed vno loco perpetuo se continuit, ibique hospes vixit, homini pene similis, qui actuosae vitae ex professo renuntiauit, et cunctis qua bellicis, qua ciuilibus actionibus, itemque ei experientiae, quam suopte labore

οἶδ'

οἶδ' ὅπως ἐκφέρεται δόξαν, ὡς ἕλκων τὴν τοῦ συγγραφέως προστασίαν. Καὶ διότι τὸ τῆς ἱστορίας τοιοῦτόν ἐστιν, αὐτὸν ἀνθομολογούμενον εὐχερὲς παρασχέσθαι τὸν Τίμαιον. κατὰ γὰρ τὸ προοίμιον τῆς ἕκτης βίβλου φησί, τινὰς ὑπολαμβάνειν, διότι τινὸς μείζονος δεῖται φύσεως καὶ φιλοπονίας καὶ παρασκευῆς τὸ τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων γένος, ἢ τὸ τῆς ἱστορίας· ταύτας δὲ τὰς δόξας πρότερον μὲν Ἐφόρῳ φησὶ προσπεσεῖν. οὐ δυνηθέντος δ' ἱκανῶς ἐκείνου πρὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας ἀπαντῆσαι, πειρᾶται συγκρίνειν αὐτὸς ἐκ παραβολῆς τὴν ἱστορίαν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις.

aliquis peregrinando et regiones varias visendo poteſt parere, quomodo praeſtantis et grauis hiſtorici opinionem obtinuerit, equidem neſcio. Quod autem hiſtoria ardua cum primis res ſit, confitentem ipſum Timæum exhibere facile eſt. Nam is in libri ſexti prooemio ſcribit, non deeſſe, qui exiſtiment, orationem, quae in demonſtratiuo genere verſatur, maiore ingenio, induſtria et apparatu indigere, quam hiſtoriam: et addit, iam olim qui ita ſentiebant, negotium Ephoro faceſſiiſſe. qui quum ſatis pro rei dignitate huius ſententiae auctoribus reſpondere non potuerit: ipſe hiſtoriam cum orationibus in demonſtratiuo genere contendens, ſcriptionem vtramque inter ſe conatur comparare.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E

POLYBII MEGALOPOLITANI TERTIA DECIMA HISTORIA EXCERPTA.

Ὅτι ἡ πλεονεξία πάθος ἐστὶν ἀνήκεστον.

Ὅτι ἡ κακοπραγμοσύνη τοῖς πλείστοις τῶν πολιτικῶν καὶ πραγματικῶν ἐπονειδίστως ἐπιτηδεύεται.

Ἔπαινος τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, τοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιπολαζούσης κακοπραγμοσύνης ἀπηλλοτριωμένου.

Ἡ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων αἵρεσις περὶ τὰ πολεμικά.

Καθάπερ ἐπὶ τῶν ὑδρωπικῶν οὐδέποτε ποιεῖ παῦλαν οὐδὲ κόρον τῆς ἐπιθυμίας ἡ τῶν ἔξωθεν ὑγρῶν παράθεσις, ἐὰν μὴ τὴν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι διάθεσιν ὑγιάσῃ

Auaritiam animi morbum esse insanabilem.

Pleraque a politicis hominibus et iis, qui publica negotia tractant, cum dolo malo administrari.

Gentis Achaeorum laudatio, abhorrentis a dolo malo, quo passim omnes vtebantur.

Achaeorum et Romanorum instituta rei militaris.

Quemadmodum aqua intercute laborantium cupiditatem nemo vmquam sedauerit, neque satiauerit liquoris externi admotione, nisi qui affecti corporis morbum prius sa-

τις· τὸν αὐτὸν τρόπον ȣδὲ τὴν πρὸς τὸ πλεῖον ἐπιθυμίαν οἷόν τε κορέσαι, μὴ ȣ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κακίαν λόγῳ τινὶ διορθωσάμενον. Ἐγένοντό τινες περὶ τὴν τοιαύτην κακοπραγμοσύνην, ἣν δὴ βασιλικὴν μὲν ȣδαμῶς ȣδεὶς ἂν εἶναι φήσειεν, ἀναγκαίαν δὲ βȣλονται λέγειν ἔνιοι πρὸς τὸν πραγματικὸν τρόπον, διὰ τὴν νῦν ἐπιπολάζȣσαν κακοπραγμοσύνην. Οἱ μὲν Ἀχαιοὶ πολύ τι τȣ̃ τοιȣ́τȣ μέρȣς ἐκτὸς ἦσαν. τοσȣ̃τον γὰρ ἀπηλλοτριῶντο τȣ̃ κακομηχανεῖν περὶ τȣ̀ς φίλȣς, χάριν τȣ̃ τῷ τοιȣ́τῳ συναύξειν τὰς σφετέρας δυναςείας, ὥς' ȣδὲ τȣ̀ς πολεμίȣς ἤρȣντο δι' ἀπάτης νικᾶν, ὑπολαμβάνοντες, ȣδὲν ȣ̃τε λαμπρὸν, ȣδὲ μὴν βέβαιον εἶναι τῶν κατορθωμάτων, ἐὰν μή τις ἐκ τȣ̃ προφανȣ̃ς μαχόμενος ἡττήσῃ ταῖς ψυχαῖς τȣ̀ς ἀντιταττομένȣς. Διὸ καὶ συνετίθεντο πρὸς σφᾶς, μήτε ἀδήλοις βέλεσι, μήθ' ἑκηβόλοις χρήσασθαι κατ' ἀλλήλων, μόνην δὲ τὴν ἐκ χειρὸς καὶ συςάδην γιγνομένην μάχην ἀληθινὴν ὑπελάμβανον εἶναι κρίσιν πραγμάτων. ᾗ καὶ τȣ̀ς πολέμȣς ἀλλήλοις πρȣ̃λεγον καὶ τὰς μάχας, ὅτε προθοῖντο διακινδυνεύειν, καὶ τȣ̀ς τόπȣς, εἰς ȣ̀ς μέλλοιεν ἐξιέναι παραταξάμενοι. Νῦν δὲ καὶ φαύλȣ φασὶν εἶναι ςρατηγȣ̃ τὸ προφανῶς τι πράττειν τῶν πολεμικῶν, βραχὺ δέ τι λείπεται παρὰ Ῥωμαίοις ἴχνος ἔτι τῆς ἀρχαίας αἱρέσεως περὶ τὰ πολεμικά. καὶ γὰρ προλέγȣσι

nauerit: ita plane cupiditatem augendi cenſus exſatiare nemo queat, quin animi vitium ratione correxerit. Fuit, cui in tractandis negotiis dolus malus placeret, quem regi conuenire nemo ſane dixerit. etſi non deſunt, qui in tam crebro vſu hodie doli mali neceſſarium eum eſſe dicant ad publicarum rerum adminiſtrationem. Ceterum Achaei ab eiusmodi mente quam longiſſime aberant. qui quidem doloſas erga amicos machinationes imperii amplificandi gratia vſque adeo abhorrebant, vt ne hoſtes quidem per fraudem vellent vincere. Quippe qui victoriam nullam neque ſatis illuſtrem, neque ſtabilem ducerent, niſi quis propalam hoſtes aggreſſus, animos ipſis virtute ſua fregiſſet. Propterea conuenerat inter ipſos, vt neque occultis telis alter in alterum vterentur, neque miſſilibus e longinquo iactis. Cernendi namque controuerſias ſolam putabant legitimam eſſe rationem, cum pede collato pugnatur cominus. Iccirco etiam quoties armis decertare ſtatuiſſent, et bella et praelia ſibi inuicem denunciabant, loca item, ad quae aciei inſtruendae cauſſa eſſent venturi. Nunc, ſi quis imperator ſuum aliquod conſilium bellicum minus occuluerit, vitio id illi vertunt. Adhuc apud Romanos veterum inſtitutorum rei militaris leuiter impreſſa veſtigia quaedam manent. nam et bella in-

γεσι τὰς πολέμους, καὶ ταῖς ἐνέδραις σπανίως χρῶνται, καὶ τὴν μάχην ἐκ χειρὸς ποιοῦνται καὶ συστάδην. ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω πρὸς τὸν ἐπιπολάζοντα νῦν ὑπὲρ τὸ δέον ἐν τῇ κακοπραγμοσύνῃ ζῆλον περὶ τοὺς ἡγουμένους, ἔν τε ταῖς πολιτικαῖς καὶ πολεμικαῖς οἰκονομίαις.

dicunt, et insidiis raro vtuntur, et cominus rem gerentes pugnam edunt statariam. Haec nos dicta voluimus aduersus istud, quod supra modum inter principes viros nunc viget, et ceu mutua aemulatione quadam alitur, studium dolo malo vtendi in administratione rerum siue ciuilium, siue bellicarum.

Ὅτι Φίλιππος πρὸς τὸ κακοποιεῖν Ῥοδίους πάντα λίθον ἐκίνησε.

Philippi studium et conatus nocendi Rhodiis.

Ὅτι Ἡρακλείδης, ὁ τοῦ Φιλίππου στρατηγὸς ἐπίσημος, Ταραντῖνος, ἦν ἄνθρωπος ἐξωλέστατος.

Heraclidem, Philippi ducem inter primos, Tarentinum, fuisse virum perditissimum.

2. Ὁ δὲ Φίλιππος Ἡρακλείδῃ μὲν, καθάπερ ὑπόθεσιν δοὺς, ἐπέταξε φροντίζειν, πῶς ἂν κακοποιήσῃ καὶ διαφθείρῃ τὰς τῶν Ῥοδίων νῆας· εἰς δὲ τὴν Κρήτην πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε, τοὺς ἐρεθιοῦντας καὶ παρορμήσοντας ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν Ῥοδίων πόλεμον. ὁ δ᾽ Ἡρακλείδης, ἄνθρωπος εὖ πεφυκὼς πρὸς τὸ κακὸν, ἕρμαιον ἡγησάμενος τὴν ἐπιταγὴν, καὶ διανοηθεὶς αὐτὰ δήποτ᾽ οὖν παρ᾽ αὐτῷ, μετά τινα χρόνον ὥρμησε, καὶ παρῆν καταπλέων εἰς τὴν Ῥόδον. Συνέβαινε δὲ, τὸν Ἡρακλείδην τοῦτον τὸ μὲν γένος ἀνέκαθεν εἶναι Ταραντῖνον, πεφυκέναι δὲ ἐκ βαναύσων καὶ χειροτεχνῶν ἀνθρώπων, μεγάλα δ᾽ ἐσχηκέναι προτερήματα πρὸς ἀπόνοιαν καὶ ῥᾳδιουργίαν. Πρῶτον μὲν γὰρ

2. Philippus, quasi argumentum exercendi ingenii Heraclidae vellet dare, id illum iusserat agere, vt quo posset cumque maleficio naues Rhodiorum laederet, easque corrumperet: ipse interim legatos in Cretam miserat, qui ad bellum contra Rhodios suscipiendum Cretenses irritarent atque impellerent. Heraclides, qui ad maleficium egregie a natura esset comparatus, Philippi iussum pro lucro deputans, postquam nescio quae consilia animo versasset apud se, mox profectus Rhodum nauigauit. Hic enimuero Heraclides, quod ad vetustam generis originem, Tarentinus, maioribus erat ortus sordidis, et qui artes sellularias exercerent; ipse ad quodcumque scelus vel flagitium hominis perditi audendum magna prae-

ἀναφαν-

ἀναφανδὸν τῷ σώματι παρεκέχρητο κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν. εἶτ' ἀγχίνυς ὑπῆρχε καὶ μνήμων, καὶ πρὸς μὲν τὺς ταπεινοτέρυς καταπληκτικώτατος καὶ τολμηρότερος, πρὸς δὲ τὺς ὑπερέχοντας κολακικώτατος. ὗτος ἀρχῆθεν μὲν ἐκ τῆς πατρίδος ἐξέπεσε, δόξας τὸν Τάραντα πράττειν Ῥωμαίοις, ὐ πολιτικὴν ἔχων δύναμιν, ἀλλ' ἀρχιτέκτων ὑπάρχων, καὶ διά τινας ἐπισκευὰς τῶν τειχῶν κύριος γενόμενος τῶν κλειδῶν τῆς πύλης, τῆς ἐπὶ τὸ μεσόγαιον φερύσης. καταφυγὼν δὲ πρὸς Ῥωμαίυς, καὶ πάλιν ἐκεῖθεν γράφων, καὶ διαπεμπόμενος εἰς τὸν Τάραντα καὶ πρὸς Ἀννίβαν, ἐπεὶ καταφανὴς ἐγένετο, προαισθόμενος τὸ μέλλον, αὖθις ἔφυγε πρὸς τὸν Φίλιππον. παρ' ᾧ τοιαύτην περιεποιήσατο πίςιν καὶ δύναμιν, ὥςε τὺ καταςραφῆναι τὴν τηλικαύτην βασιλείαν σχεδὸν αἰτιώτατος γεγονέναι.

sidia habebat. Iam primum, ineunte aetate prostituto palam corpore, impudice vixerat, ad haec sollertia mentis et memoria valebat. aduersus humiles tenuesque terribilis supra modum atque audax, ad demulcendum potentiores adulatorum artes mirifice callebat. Is primo exulare extorris ab solo patrio fuerat coactus, quod Romanis Tarentum prodere esset visus, non quod inter ciues aliquid ipse tunc posset; verum architectus quum esset, per occasionem reficiendi partem aliquam murorum, claues eius portae, qua itur in mediterranea, in potestate tunc habebat. Quum ad Romanos perfugisset, atque inde vice versa literas Tarentum et ad Hannibalem mitteret, vbi patuit dolus, exitum rei prouidens, ad Philippum rursus aufugit, apud quem eam sibi fidem conciliauit, eo potentiae creuit, vt euertendi tanti regni praecipua propemodum caussa ipse exstiterit.

Ὅτι ἡ ἀλήθεια μεγίςην ἔχει δύναμιν, καὶ ἀεί ποτε καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος.

Veritatem vim habere maximam, et de mendacio semper triumphare.

3. Καί μοι δοκεῖ μεγίςην θεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις ἀποδεῖξαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μεγίςην αὐτῇ προσθεῖναι δύναμιν. πάντων γὺν αὐτὴν καταγωνιζομένων, ἐνίοτε δὲ καὶ πασῶν τῶν πιθανοτήτων μετὰ τῦ ψεύδυς ταττομένων· ὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὴ δι' αὐτῆς εἰς τὰς ψυ-

3. Equidem existimo, naturam mortalibus veritatem constituisse deam maximam, maximamque illi vim attribuisse. Nam haec cum ab omnibus oppugnetur, atque adeo omnes nonnumquam verisimiles coniecturae a mendacio stent: ipsa per se nescio quomodo in animos hominum

χὰς

χὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων, καὶ ποτὲ μὲν παραχρῆμα δείκνυσι τὴν αὐτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολὺν χρόνον ἐπισκοτισθεῖσα, τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ, καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος.

sese insinuat, et modo repente illam suam vim exerit, modo tenebris obtecta longo tempore ad extremum suapte vi ipsa vincit obtinetque, et de mendacio triumphat.

Ὅσην Νάβις, ὁ φονικώτατος τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος, ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν εἰς τοὺς πολίτας ἐνεδείξατο.

Nabidis crudelissimi Lacedaemoniorum tyranni immanitas in ciues horrenda.

ΑΠΗΓΑ μηχανὴ τοῦ Νάβιδος, πρὸς ἀνθρώπων ὄλεθρον.

APEGA machina Nabidis ad tollendos homines.

4. Ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος Νάβις, ἔτος ἤδη τρίτον ἔχων τὴν ἀρχὴν, ὁλοσχερὲς μὲν οὐδὲν ἐπεβάλλετο πράττειν, οὐδὲ τολμᾶν, διὰ τὸ πρόσφατον εἶναι τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἧτταν τοῦ Μαχανίδου· καταβολὴν δ' ἐποιεῖτο, καὶ θεμέλιον ὑπεβάλλετο πολυχρονίου καὶ βαρείας τυραννίδος. διέφθειρε γὰρ τοὺς λοιποὺς ἄρδην ἐκ τῆς Σπάρτης, ἐφυγάδευσε δὲ τοὺς κατὰ πλέον πλούτῳ διαφέροντας ἢ δόξῃ προγονικῇ, τὰς δὲ τούτων οὐσίας καὶ γυναῖκας διεδίδου τῶν ἄλλων τοῖς ἐπιφανεστάτοις καὶ τοῖς μισθοφόροις. οὗτοι δ' ἦσαν ἀνδροφόνοι, καὶ παραχῖται, λωποδύται, τοιχωρύχοι. καθόλου γὰρ τοῦτο τὸ γένος ἠθροίζετο πρὸς αὐτὸν ἐπιμελῶς ἐκ τῆς οἰκουμένης, οἷς ἄβατος ἦν ἡ θρέψασα δι' ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν. ὧν προστάτην καὶ βασιλέα αὐτὸν ἀναδείξας, καὶ χρώμενος δορυ-

4. Nabis Lacedaemoniorum tyrannus, qui tertium iam annum rerum potiebatur, nihil ille quidem maioris rei aggredi vel moliri audebat, quod recens adhuc esset memoria deuicti ab Achaeis Machanidae; sed mansurae diutius ac durae tyrannidis principia ponebat, et fundamenta iaciebát: reliquias enim nominisSpartani funditus delebat, eos, qui opibus aut gloria maiorum ceteris praestabant, solum vertere cogebat, horum fortunas et vxores iis, qui inter reliquos eminebant, et mercenario militi diuidebat. hi autem erant homicidae, effractores, praemiatores nocturni, vecticularii. nam hoc dumtaxat genus hominum, quibus propter impia facinora et immania scelera pedem in patria sua ponere non licebat, sedulo Nabis toto vndique ex orbe terrarum ad se arcessebat. Horum ille patronum et regem quum se constituisset, sti-

φόροις καὶ σωματοφύλαξι τούτοις, δῆλον ὅτι ἔμελλε πολυχρόνιον ἔχειν τὴν ἐπ' ἀσεβείᾳ φήμην καὶ δυναστείαν. ὥστε, χωρὶς τῶν προειρημένων, οὐκ ἐξήρκειτο φυγαδεύων τοὺς πολίτας· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς φεύγουσιν οὐδεὶς τόπος ἦν ἀσφαλὴς, οὐδὲ καταφυγὴ βέβαιος. τοὺς μὲν γὰρ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπαποστέλλων ἀνῄρει, τοὺς δ' ἐκ τῶν τόπων ἐπαναγαγόντας ἐφόνευε. τὸ δὲ τελευταῖον, ἐν ταῖς πόλεσι τὰς σύνεγγυς οἰκίας, ὅπου τις τυγχάνοι κατοικῶν τῶν φυγάδων, μισθούμενος δι' ἀνυπονοήτων ἀνθρώπων, εἰς ταύτας εἰσέπεμπε Κρῆτας, οἵτινες ῥήγματα ποιοῦντες ἐν τοῖς τοίχοις, καὶ διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν θυρίδων τοξεύοντες, τοὺς μὲν ἑστῶτας τῶν φυγάδων, τοὺς δ' ἀνακειμένους ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις διέφθειρον, ὥστε μήτε τόπον εἶναι μηδένα φεύξιμον, μήτε καιρὸν ἀσφαλῆ τοῖς ταλαιπώροις Λακεδαιμονίοις. Καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τοὺς μὲν πλείστους αὐτῶν ἠφάνισε.

5. Κατεσκευάσατο δὲ καί τινα μηχανὴν, εἰ μηχανὴν ταύτην χρὴ λέγειν. ἦν γὰρ εἴδωλον γυναικεῖον, πολυτελέσιν ἱματίοις ἠμφιεσμένον, κατὰ δὲ τὴν μορφὴν εἰς ὁμοιότητα τῇ τοῦ Νάβιδος γυναικὶ διαφόρως ἀπειργασμένον. ὁπότε δέ τινας τῶν πολιτικῶν ἀνεκαλέσατο, βουλόμενος εἰσπρᾶξαι χρήματα· τὰς μὲν ἀρχὰς διετίθετο λόγους πλείονας καὶ φιλανθρώπους, ὑποδεικνύων μὲν τὸν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν

patores et satellites eos sibi instituisset: in longum videlicet tempus istorum ope et impietatis suae famam et dominationem erat extensurus. Itaque praeter illa, quae iam diximus, ciues in exilium pellere non contentus, id operam dabat, ne quis exulibus locus esset tutus, ne vllum perfugium securum. alios enim percussoribus summissis per vias occidebat, alios ab exilio reuocatos trucidabat. Postremo in iis vrbibus, quas haberent exules, conductis per homines nullo modo suspectos vicinis domibus iis, quas ipsi incolerent, Cretenses eo mittebat, qui, parietibus intergerinis effractis, per apertas fenestras exulum alios stantes, alios decumbentes in suis aedibus sagittis configebant et necabant, vt miseris Lacedaemoniis nullus ad perfugium locus satis tutus pateret, nullum tempus a periculo esset immune. Atque hac sane ratione plurimos eorum e medio sustulit.

5. Idem Nabis machinam quoque, si tamen ea machina est dicenda, talem struxerat. Simulacrum muliebre erat, pretiosis vestibus adornatum, formae similitudine Nabidis vxorem arte eximia referens. Quoties ciuium aliquos tyrannus ad se vocabat, vt pecuniis eos emungeret, principio longa oratione eaque perbenigna ipsos compellabat, periculum, quod regioni et vrbi etiam ab Achaeis imminebat, ipsis ob

ἐπικρε-

ἐπικρεμάμενον τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει φόβον, διασαφῶν δὲ τὸ πλῆθος τῶν μισθοφόρων, τὸ τρεφόμενον τῆς ἐκείνων ἀσφαλείας χάριν, ἔτι δὲ τὰς εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὰς κοινὰς τῆς πόλεως δαπάνας. εἰ μὲν οὖν ἐντρέποιντο διὰ τῶν τοιούτων λόγων, εἶχεν ἀποχρώντως αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον· εἰ δέ τινες ἐξαρνούμενοι διωθοῖντο τὴν ἐπιταγὴν, ἐπεφθέγγετο λόγον τοιοῦτον. Ἴσως ἐγὼ μὲν οὐ δύναμαί σε πείθειν, Ἀπῆγαν μέντοι ταύτην δοκῶ σε πείσειν. τοῦτο δ' ἦν ὄνομα τῇ γυναικὶ τοῦ Νάβιδος. καὶ τοῦτ' ἔλεγε, καὶ παρῆν, ὃ μικρῷ πρότερον ἔλεγον, εἴδωλον. καὶ δεξιωσάμενος, ἐπειδὰν ἐκ τῆς καθέδρας ἀνέστησε τὴν γυναῖκα, καὶ περιέπτυξε ταῖς χερσὶ, προσήγετο κατὰ βραχὺ πρὸς τὰ στέρνα. τοὺς δὲ πήχεις εἶχε καὶ τὰς χεῖρας πλήρεις σιδηρῶν γόμφων ὑπὸ τοῖς ἱματίοις, ὁμοίως καὶ κατὰ τοὺς μαστούς. ὅταν οὖν προσήρεισε ταῖς χερσὶ πρὸς τὰ νῶτα τῆς γυναικὸς, κἄπειτα διὰ τῶν ὀργάνων ἑλκόμενον ἐπέτεινε, καὶ προσῆγε πρὸς τοὺς μαστοὺς, κατ' ἐλάχιστον πᾶσαν ἠνάγκαζε φωνὴν προΐεσθαι τὸν πιεζόμενον. Καὶ πολλοὺς δή τινας τῷ τοιούτῳ τρόπῳ διέφθειρε τῶν ἐξαρνουμένων.

oculos ponebat, quantum ſtipendiariorum numerum ſalutis ipſorum cauſſa aleret, ſignificabat, quantos in ſacris procurandis, aut publicis negotiis, ſumtus faceret. Eiusmodi ſermonibus ſi, qui audiebant, commouerentur, ad deſtinata exſequenda hoc illi ſatis erat: ſin aliqui eſſent, qui pecunias pendere recuſantes, iuſſa capeſſere detrectarent, in haec tum verba tyrannus erumpebat: Equidem fortaſſe, quod cupio, perſuadere tibi non valeo; Apegam vero hanc (id nomen Nabidis coniux habebat) puto tibi perſuaſuram. Simul haec ille dicebat, et ſtatim aderat ſimulacrum, de quo ſumus locuti. tum autem tyrannus, vbi e ſede ſua mulierem excitaſſet. per ſpeciem comitatis dextram prehendens, vtraque manu collocutorem amplectebatur, ac paullatim ad pectus admouebat. erant autem illi cubiti et brachia ferreis clauis plena, quos veſtis occultabat. ſimiliter etiam in mammis infixos habuit clauos. quando igitur brachia impreſſerat dorſo mulieris, mox organis quibusdam attractum intendebat, et paullatim ad mammas adducens, eum, qui premebatur, omne genus voces cogebat edere. Atque hoc modo multos eorum ſuſtulit, qui pecunias dare recuſabant.

ΕΚ ΤΗΣ

ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤ. ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E

POLYBII MEGALOPOLITANI

QVARTA DECIMA HISTORIA

EXCERPTA.

Ὅσα ὁ Σκιπίων ἐν τῇ Λιβύῃ νεωτερικῶς ἐπενοήσατο κατὰ Ἀσδρούβα τοῦ Καρχηδονίου, καὶ Σύφακος τοῦ τῶν Νομάδων βασιλέως.

Res praeclare gestae in Africa a Scipione aduersus Asdrubalem Poenum, et Syphacem regem Numidarum.

Πῶς ἀφορμὴ ἐγένετο τῷ Σκιπίωνι ἐκ τῆς σκηνοποιΐας τῶν Φοινίκων καὶ Νομάδων πρὸς τὸ ἀποδεῖξαι ἔργον κάλλιστον καὶ παραβολώτατον.

Quomodo materia, e qua erant structa tabernacula Carthaginiensium et Numidarum, occasionem Scipioni praebuerit facinus edendi mirae virtutis et audaciae.

Πῶς ὁ Σκιπίων, σπουδάζειν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης προσποιησάμενος, τῶν ὑπεναντίων τὴν σπουδὴν ἔλυσε.

Quomodo Scipio studium pacis simulans, hostem reddidit incautum ac negligentem.

Ἐμπρησμὸς τῶν Σύφακος καὶ Ἀσδρούβου στρατοπεδειῶν.

Incendium castrorum et Asdrubalis et Syphacis.

Πῶς οἱ Καρχηδόνιοι, ταῖς ψυχαῖς οὐχ ἡττημένοι, ἐν

Quomodo Carthaginienses, animos inuictos gerentes, die-

ἡμέραις

ἡμέραις τριάκοντα διπλασίως ἐπεῤῥώσθησαν.

Πῶς ὁ Σκιπίων ἐκ παρατάξεως ἐνίκησε τοὺς ἐναντίους.

Πῶς οἱ Καρχηδόνιοι, τῇ μάχῃ λειφθέντες, ταῖς ψυχαῖς οὐδὲ τότε ἡττήθησαν.

Οἱ μὲν οὖν ὕπατοι περὶ ταύτας ἐγίνοντο τὰς πράξεις· ὁ δὲ Πόπλιος ἐν τῇ Λιβύῃ κατὰ τὴν παραχειμασίαν πυνθανόμενος, ἐξαρτύειν στόλον τοὺς Καρχηδονίους, ἐγένετο μὲν καὶ περὶ ταύτην τὴν παρασκευὴν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ περὶ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν. οὐ μὴν οὐδὲ τῆς κατὰ τὸν Σύφακα τελέως ἐλπίδος ἀφίστατο, διεπέμπετο δὲ συνεχῶς, διὰ τὸ μὴ πολὺ ἀφεστάναι τὰς δυνάμεις ἀλλήλων, πεπεισμένος, μετακαλέσειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς τῶν Καρχηδονίων συμμαχίας. οὐ γὰρ ἀπεγίνωσκε, καὶ τῆς παιδίσκης αὐτὸν ἤδη κόρον ἔχειν, δι' ἣν εἵλετο τὰ Καρχηδονίων, καὶ καθόλου τῆς πρὸς Φοίνικας φιλίας, διά τε τὴν φυσικὴν τῶν Νομάδων ἀψικορίαν, καὶ διὰ τὴν πρός τε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀθεσίαν. ὢν δὲ περὶ πολλὰ τῇ διανοίᾳ, καὶ ποικίλας ἔχων ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, διὰ τὸ καταῤῥωδεῖν τὸν ἔξω κίνδυνον, τῷ πολλαπλασίους εἶναι τοὺς ὑπεναντίους, ἐπελάβετό τινος ἀφορμῆς τοιαύτης. τῶν γὰρ διαπεμπομένων πρὸς τὸν Σύφακά τινες ἀνήγγει-

bus triginta duplo animosiores sint facti.

Quomodo Scipio praelio hostes deuicerit.

Quomodo Carthaginienses praelio victi animis manserint inuictis.

Dum consules in his erant occupati, Publius interim in Africa hibernans, cognito, Carthaginienses classem parare, ad curam rei nauticae ipse quoque se conuertit, sic tamen, vt de obsidione Vticae non minus cogitaret. Sed nec de Syphace spem abiecerat: quin potius, quia amborum copiae haut procul inuicem distabant, suos ad eum assidue mittebat, persuasus, se posse ipsum a Poenorum societate reuocare. Nam quum solita sint Numidarum ingenia cito fastidire, quae cupide appetierunt, et fidem diis pariter atque hominibus facile mutare: non desperabat Scipio, posse fieri, vt et puellae, propter quam Carthaginiensibus se adiunxerat, et omnino amicitiae Poenorum satietas eum cepisset. Qui autem in varias partes animum versaret, et de futuro spe magna duceretur, dimicationem in patentibus campis refugiens, eo quod multis partibus plures erant Poeni, oblatam sibi occasionem huiusmodi arripuit. Renuntiauerant ipsi quidam ex iis,

ἀνήγγειλαν αὐτῷ, διότι συμβαίνει, τὰς μὲν Καρχηδονίες ἐκ παντοδαπῶν ξύλων καὶ Φυλλάδος ἄνευ γῆς ἐν τῇ παραχειματίᾳ κατεσκευακέναι τὰς σκηνάς· τῶν δὲ Νομάδων τὰς μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐκ καλάμων, τὰς δὲ συναγομένας ἐκ τῶν πόλεων κατὰ τὸ παρὸν ἐξ αὐτῆς τῆς Φυλλάδος σκηνοποιεῖσθαι, τὰς μὲν ἐντὸς, τὰς δὲ πλείας αὐτῶν ἐκτὸς τῆς τάφρε καὶ τε χάρακος. νομίσας ἒν ὁ Πόπλιος, παραδοξοτάτην μὲν τοῖς πολεμίοις, πραγματικωτάτην δέ σφισιν εἶναι τὴν διὰ τε πυρὸς ἐπιβολὴν, ἐγένετο περὶ ταύτην τὴν κατασκευήν. ὁ δὲ Σύφαξ ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πόπλιον διαποσολαῖς ἀεί πως ἐπὶ ταύτην κατήντα τὴν γνώμην, ὅτι δέοι Καρχηδονίες μὲν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπαλλάττεσθαι, Ῥωμαίες δὲ παραπλησίως ἐκ τῆς Λιβύης, τὰ δὲ μεταξὺ τέτων ἔχειν ἀμφοτέρες, ὧν τότε κατεῖχον. ὧν ὁ Πόπλιος ἀκέων, ἐν τοῖς πρὸ τε χρόνοις ἐδαμῶς ἀνείχετο· τότε δὲ τῷ Νομάδι βραχεῖαν ἔμφασιν ἐποιήσατο διὰ τῶν ἀποσελλομένων, ὡς ἐκ ἀδυνάτε τῆς ἐπιβολῆς ἔσης, ἧς ἐπιβάλλεται. δι' ὃ συνέβη, τὸν Σύφακα καθισθέντα πολλαπλασίως ἐπιῤῥωθῆναι πρὸς τὴν ἐπιπλοκήν. ὃ γιγνομένε, πλείες ἦσαν οἱ διαπεμπόμενοι καὶ πλεονάκις. ἔςι δ' ὅτε καί τινας ἡμέρας ἔμενον παρ' ἀλλήλοις ἀπαρατηρήτως. ἐν αἷς ὁ Πόπλιος ἀεί τινας μὲν τῶν πραγματι-

quos ad Syphacem miserat, Carthaginienses hibernacula sua ex lignea omnis generis materia, et frondis congerie, nulla terra immista, exaedificasse, Numidarum illos, qui eo loci primi constiterant, ex arundinibus, illos, qui iam ex vrbibus eodem conueniebant, e sola fronde tentoria structa habere, partim intra, partim extra fossam etiam vallumque locis occupatis. Ratus itaque Scipio, nihil tentari a se posse, neque magis improuisum hosti, neque magis conducibile suis rationibus, quam si igne inimicos aggrederetur, ad hoc inceptum totus se conuertit. Syphax, quum ad Publium saepius mitteret, eo semper reuoluebatur, vt diceret, Poenis Italia, pariterque Romanis Africa esse excedendum. quod ad illa, quae in medio essent sita, permittendam vtrique populo possessionem eorum, quae vterque iam obtineret. Quas conditiones Publius initio ne auribus quidem admittebat vllo modo; sed tunc per eos, quos ad Syphacem mittebat, leuem aliquam spem ipsi faciebat, rem posse ita, vt ipse proponebat, conuenire. Ita factum, vt Numida, qua fuit leuitate, libertatem commeandi vltro citroque multo adhuc libentius, quam ante, et incautius permitteret. iccirco etiam, dum haec aguntur, et plures et saepius sunt missi. interdum vero et dies aliquot alteri in alterorum castris sine vlla cautione habitarunt. Quo tempore Scipio cum

ματικῶν, ὡς δὲ καὶ στρατιωτικῶν ῥυπῶντας. καὶ ταπεινὰς εἰς δουλικὰς ἐσθῆτας διασκευάζων, μετὰ τῶν ἀποστελλομένων ἐξέπεμπε, χάριν τοῦ τὰς προόδους καὶ τὰς εἰσόδους τὰς εἰς ἑκατέραν τὴν παρεμβολὴν ἀσφαλῶς ἐξερευνῆσθαι καὶ κατοπτεῦσαι. Δύο γὰρ ἦσαν στρατοπεδεῖαι, μία μὲν, ἣν Ἀσδρούβας εἶχε μετὰ πεζῶν τρισμυρίων καὶ τρισχιλίων ἱππέων, ἄλλη δὲ περὶ δέκα σταδίους ἀφεστῶσα ταύτης, ἡ τῶν Νομάδων, ἱππεῖς μὲν εἰς μυρίους ἔχουσα, πεζοὺς δὲ περὶ πεντακισμυρίους ἤδη. ἣ καὶ μᾶλλον εὐέφοδος ἦν, καὶ τὰς σκηνὰς εἶχε τελέως εὐφυεῖς πρὸς ἐμπυρισμὸν, διὰ τὸ τοὺς Νομάδας, ὡς ἄρτι εἶπον, μὴ διὰ ξύλων, μηδὲ διὰ γῆς, ἁπλῶς δὲ κάννοις καὶ καλάμοις χρῆσθαι πρὸς σκηνοποιΐας.

2. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μὲν τῆς ἐαρινῆς ὥρας ὑπέφαινεν ἤδη, τῷ δὲ Σκιπίωνι πάντα διηρεύνητο πρὸς τὴν προειρημένην ἐπιβολὴν τὰ κατὰ τοὺς ὑπεναντίους· τὰς μὲν νῆας καθεῖλκε, καὶ μηχανὰς κατεσκεύαζε ταύταις, ὡς πολιορκήσων ἐκ θαλάττης τὴν Ἰτύκην, τοῖς δὲ πεζοῖς, οὖσιν ὡς δισχιλίοις, κατελάβετο πάλιν τὸν ὑπὲρ τὴν πόλιν κείμενον λόφον, καὶ τοῦτον ὠχύρου καὶ διετάφρευε πολυτίμως, τοῖς μὲν ὑπεναντίοις ποιῶν φαντασίαν, ὡς τοῦτο πράττων τῆς πολιορκίας ἕνεκα, τῇ δ' ἀληθείᾳ βουλόμενος ἐφεδρεύειν τοῖς κατὰ τὸν τῆς πράξεως καιρὸν, ἵνα μὴ,

legatis, quos mitteret, semper aliquos spectatae prudentiae viros, aut etiam militares interdum, sordido humilique habitu et ad instar seruorum concinnatos, proficisci iubebat, qui exitus atque aditus vtrorumque castrorum tuto explorarent ac specularentur. Erant enim gemina castra. altera habuit Asdrubal cum peditibus CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ, equitibus CIↃ CIↃ CIↃ. altera castra decem inde circiter stadia Numidae habebant, in quibus erant equitum CCIↃↃ, peditum vero iam ad millia quinquaginta. et erat ad haec castra facilior aditus quam ad altera, tum autem tabernacula Numidarum incendi penitus facilia, quoniam, vt modo dicebamus, ad tentoria sua exstruenda neque ligneam materiam, neque terram adhibent, sed cannas dumtaxat, siue stoream et arundines.

2. Posteaquam et ver iam appetebat, et Scipio abunde explorauerat de hostibus, quae ad id, quod parabat, scire ipsum oporteret, deductis nauibus, machinis eas, velut a mari aggressurus Vticam, instruit. duo millia militum ad capiendum, quem antea tenuerat tumulum, super Vticam mittit, eumque munit, et impensiore studio fossa praecingit, in speciem vt hosti persuaderet, ad obsidionem Vticae illa se facere; re vera, vt praesidium suis in tempus, quo destinata exsequeretur, prospiceret, ne, vbi legiones castris edu-

τῶν στρατοπέδων ἐκ τῆς παρεμβολῆς χωρισθέντων, οἱ τὴν Ἰτύκην παραφυλάττοντες στρατιῶται τολμήσαιεν ἐξελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως, ἐγχειρεῖν τε τῷ χάρακι διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι, καὶ πολιορκεῖν τοὺς φυλάττοντας. ταῦτα δὲ παρασκευαζόμενος, ἅμα διεπέμπετο πρὸς τὸν Σύφακα, πυνθανόμενος, ἐὰν συγχωρῇ τοῖς παρακαλουμένοις, εἰ καὶ Καρχηδονίοις ἔσται ταυτὰ κατὰ νοῦν, καὶ μὴ πάλιν ἐκεῖνοι φήσουσι βουλεύεσθαι περὶ τῶν συγχωρουμένων. ἅμα δὲ τούτοις προσενετείλατο τοῖς πρεσβευταῖς, μὴ πρότερον ὡς αὐτὸν ἀπιέναι, πρὶν ἢ λαβεῖν ἀπόκρισιν ὑπὲρ τούτων. Ὧν ἀφικομένων, διακούσας ὁ Νομὰς ἐπείσθη, διότι πρὸς τὸ συντελεῖν ἐστι τὰς διαλύσεις ὁ Σκιπίων, ἔκ τε τοῦ φάναι τοὺς πρέσβεις, μὴ πρότερον ἀπαλλαγήσεσθαι, πρὶν ἢ λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποκρίσεις, ἔκ τε τοῦ διευλαβεῖσθαι τὴν τῶν Καρχηδονίων συγκατάθεσιν. Διὸ καὶ πρὸς μὲν τὸν Ἀσδρούβαν ἐξαυτῆς ἔπεμπε, διασαφῶν τὰ γιγνόμενα, καὶ παρακαλῶν δέχεσθαι τὴν εἰρήνην· αὐτὸς δὲ ῥαθύμως διῆγε, καὶ τοὺς ἐπισυναγομένους Νομάδας ἐκτὸς εἴα τῆς παρεμβολῆς αὐτοῦ κατασκηνοῦν. ὁ δὲ Πόπλιος κατὰ μὲν τὴν ἐπίφασιν ἐποίει τὸ παραπλήσιον, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν τὰ μάλιστα περὶ τὰς παρασκευὰς ἦν. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ μὲν τῶν Καρχηδονίων τῷ Σύφακι διεσαφήθη, συντελεῖν τὰ κατὰ τὰς συνθήκας, ὁ δὲ Νομὰς περιχαρὴς ὤν, εἶπε τοῖς πρεσβευταῖς ὑπὲρ

xiſſet, manus militum, qui Vticam cuſtodiebant, eruptione facta ex vrbe, caſtra Romana, adeo praeſertim Vticae propinqua, aggredi auderent, et relictas ibi ad cuſtodiam cohortes obſiderent. Simul haec parabat Scipio, ſimul legatos ad Syphacem mittebat, qui ex eo quaererent, ſi ipſe poſtulatis eius conſentiret, ecquid Poeni forent aſſenſuri, et num poſtea eſſent dicturi, de iis, quae conueniſſent, deliberare ſe velle. Ad hoc amplius Scipio legatos ſuos ad ſe reuerti vetuerat, niſi certum reſponſum eſſet datum. Poſt horum aduentum Syphax, legatione eorum audita, in animum ſibi induxit, id ſtudere Cornelium, vt pax conueniret, partim quod negarent illi, ſe prius redituros, quam reſponſum ab eo accepiſſent, partim quod Romanus imperator de conſenſu Poenorum eſſet ſollicitus. Igitur miſſis legatis, qui Aſdrubalem omnia edocerent, et ſimul hortarentur, vt pacem acciperet: ipſe interim negligenter et incaute agebat, et ſubinde aduenientes Numidas extra caſtra tendere ſinebat. Publius interim, quum ſimilis negligentiae ſimulatione vteretur, reapſe tamen neceſſaria incepto cum maxime apparabat. Vbi Numidae renuntiatum eſt a Poenis, vt inchoatum pacis negotium ad effectum perduceret, atque ille geſtiens laetitia eius rei

τούτων

τούτων· εὐθέως οἱ πρέσβεις ἀπήεσαν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, μηνύσοντες τῷ Ποπλίῳ τὰ πραχθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως. ὧν ἀκούσας ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, αὖθις ἐκ ποδὸς ἔπεμπε πρέσβεις, δηλώσοντας τῷ Σύφακι, διότι συμβαίνει, τὸν μὲν Πόπλιον εὐδοκεῖν καὶ σπουδάζειν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, τοὺς δ' ἐν τῷ συνεδρίῳ διαφέρεσθαι, καὶ φάναι διαμένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. οἱ καὶ παραγενόμενοι διεσάφησαν ταῦτα τῷ Νομάδι. τὴν δὲ ἀποστολὴν ταύτην ὁ Σκιπίων ἐποιήσατο, χάριν τοῦ μὴ δόξαι παρασπονδεῖν, ἐὰν, ἔτι μενούσης τῆς ὑπὲρ τῶν διαλύσεων ἐπικηρυκείας πρὸς ἀλλήλους, πράξῃ τι τῶν πολεμικῶν ἔργων. γενομένης δὲ τῆς ἀποῤῥήσεως ταύτης, ἅπαν τὸ γιγνόμενον ἀνεπίληπτον ἕξειν ὑπέλαβε τὴν προαίρεσιν.

3. Ὁ δὲ Σύφαξ ταῦτα διακούσας, ἔφερε μὲν δυσχερῶς, διὰ τὸ προκατηλπικέναι περὶ τῶν διαλύσεων· συνῄει δὲ πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν εἰς λόγους, καὶ διεσάφει τὰ παρὰ τῶν Ῥωμαίων αὐτῷ προσαγγελλόμενα. περὶ ὧν πολλὰ διαπορήσαντες ἐβουλεύοντο, πῶς σφίσι καθήκει χρῆσθαι τοῖς ἑξῆς πράγμασι, πλεῖστον ἀπέχοντες ταῖς ἐννοίαις καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς τοῦ μέλλοντος. περὶ φυλακῆς μὲν γὰρ, ἢ τοῦ πείσεσθαί τι δεινὸν, οὐδ' ἡντινοῦν εἶχον πρόληψιν· περὶ δὲ τοῦ δρᾶσαι τι, καὶ προκαλέσασθαι τοὺς πολεμίους εἰς ἴσον καὶ ὁμαλὸν τόπον,

certiores legatos fecit: e vestigio illi ad castra Romana, vt regis mandata Scipioni afferrent, reuertuntur. quibus acceptis, extemplo imperator retro commeare ad Syphacem legatos iubet, qui dicerent, Publio quidem conditiones probari, eumque studio pacis duci; sed diuersam concilii sententiam esse, cui placeat, in eodem res statu, ac prius erant, manere. Veniunt legati, et quod fuerant iussi Numidae significant. Propterea autem hos remiserat Scipio, ne, si manentibus adhuc induciis, quae pacis caussa factae fuerant, hostile aliquid tentaret, fidem violasse posset videri. post istam namque denunciationem liberam quiduis faciendi fore voluntatem, neque vlli obnoxiam calumniae existimabat.

3. Cum molestia rex Syphax haec accepit, vt qui de pace certam iam spem praecepisset: ceterum ad colloquendum cum Asdrubale profectus, quem acceperat a Romanis nuntium, illi communicat. Habita est inter ipsos super ea re longa consultatio, qua id vnum agitabant, quid deinceps sibi esset faciendum. in qua sane deliberatione longe illis inita consilia ab eo, quod erat futurum, aberrarunt. nam de adhibenda cautione, et periculis, quae imminere poterant, ne minimam quidem mentionem fecerunt; ad laedendum hostem et in aequum ac planum locum perducen-

πολλή τις ἦν αὐτῶν ὁρμὴ καὶ προθυμία. Πόπλιος δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον τοῖς μὲν πολλοῖς ὑπεδείκνυε διά τε τῆς παρασκευῆς, καὶ τῶν παραγγελμάτων, ὡς κατὰ τῆς Ἰτύκης ἔχων πρᾶξιν· τῶν δὲ χιλιάρχων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους καὶ πιστοτάτους καλέσας περὶ μέσον ἡμέρας, ἐξέθηκε τὴν ἐπιβολὴν, καὶ παρήγγειλε, δειπνοποιησαμένους καθ' ὥραν ἐξάγειν τὰ στρατόπεδα πρὸ τοῦ χάρακος, ἐπειδὰν κατὰ τὸν ἐθισμὸν οἱ σαλπιγκταὶ σημαίνωσιν ἅμα πάντες. Ἔστι γὰρ ἔθος Ῥωμαίοις, κατὰ τὸν τοῦ δείπνου καιρὸν τοὺς βυκανίτας καὶ σαλπιγκτὰς πάντας σημαίνειν παρὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴν, χάριν τοῦ τὰς νυκτερινὰς φυλακὰς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἵστασθαι κατὰ τοὺς ἰδίους τόπους. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς κατασκόπους ἀνακαλεσάμενος, οὓς ἐτύγχανε διαπεμπόμενος εἰς τὰ τῶν πολεμίων στρατόπεδα, συνέκρινε καὶ διηρεύνα τὰ λεγόμενα περί τε τῶν πορειῶν καὶ τῶν εἰσόδων τῶν εἰς τὰς παρεμβολὰς, χρώμενος ἐπικριτῇ τῶν λεγομένων καὶ συμβούλῳ τῷ Μασσανάσσῃ διὰ τὴν τῶν τόπων ἐμπειρίαν.

4. Ἐπειδὴ δὲ πάντ' ἦν εὐτρεπῆ τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτῷ τὴν ἐνεστῶσαν, ἀπολιπὼν τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις, προῆγεν, ἄρτι ληγούσης τῆς πρώτης φυλακῆς· περὶ γὰρ ἑξήκοντα σταδίους ἀπεῖχον οἱ πολέμιοι. συνεγγίσας δὲ τοῖς πολε-

dum, ſtudium multum atque alacritatem oſtenderunt. Quae dum aguntur, Scipio ex iis, quae apparabat, quaeque imperabat, multitudinis animis hanc opinionem ingenerabat, quaſi capiendae per proditionem Vticae ſpem haberet: at tribunis militum, quos maxime idoneos putabat, et quibus plurimum fidebat, circa meridiem conuocatis, ſuum illis conſilium aperuit. iisdem mox edixit, vt tempori coenarent, et copias extra vallum educerent, vbi ſignum pro more aeneatores ſimul omnes dediſſent. Eſt enim haec Romanis conſuetudo, vt hora coenae buccinatores omnes et tubicines iuxta praetorium concinant, ad id, vt eo tempore nocturnae vigiliae in ſuis quaeque locis et ſtationibus collocentur. Secundum haec exploratoribus ad ſe vocatis, quos in caſtra Punica ſaepius miſerat, quae ab ipſis referebantur ſiue ſuper itineribus, ſiue ſuper aditibus ad caſtra, accurate inquirebat, et inter ſe contendebat, in omnibus, quae dicerentur, iudicio et conſilio Maſſaniſſae, vtpote illorum locorum periti, ſtans.

4. Vbi omnia fuerunt expedita ad ipſius inceptum neceſſaria, relicto in caſtris idoneo ſelectorum militum praeſidio, exeunte prima vigilia cum copiis in hoſtes, ſtadia inde ſexaginta diſtantes, ire pergit. Deſinente vigilia tertia ad hoſtes peruentum eſt.

ολεμίοις περὶ τὴν τρίτην φυλα-
ὴν λήγουσαν, Γαΐῳ μὲν Λαιλίῳ
αὶ Μασσανάσσῃ τοὺς ἡμίσεις
ἐπονείμας τῶν στρατιωτῶν, καὶ
άντας τοὺς Νομάδας, ἐπέταξε,
οιεῖσθαι τὴν προσβολὴν πρὸς
ὸν τοῦ Σύφακος χάρακα, πα-
ακαλέσας, ἄνδρας ἀγαθοὺς γε-
έσθαι, καὶ μηδὲν εἰκῇ πράττειν,
αφῶς εἰδότας, ὅτι, καθ᾽ ὅσον
μποδίζει καὶ κωλύει τὰ τῆς ὁρά-
εως τὸ σκότος, κατὰ τοσοῦτον δεῖ
υνεκπληροῦν τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ
όλμῃ τὰς νυκτερινὰς ἐπιβολάς.
ὐτὸς δὲ τὴν λοιπὴν στρατιὰν ἀνα-
αβὼν ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὸν
Ἀσδρούβαν. ἦν δὲ αὐτῷ συλλε-
ογισμένον, μὴ πρότερον ἐγχει-
εῖν, ἕως ἂν οἱ περὶ τὸν Λαίλιον
ρῶτοι τὸ πῦρ ἐμβάλωσι τοῖς
ολεμίοις. Οὗτος μὲν τοιαύτας
χων ἐπινοίας, βάδην ἐποιεῖτο
ὴν πορείαν· οἱ δὲ περὶ τὸν Λαί-
ιον εἰς δύο μέρη σφᾶς αὐτοὺς διε-
όντες, ἅμα προσέβαλλον τοῖς
ολεμίοις. τῆς δὲ τῶν σκηνῶν
αθέσεως οἷον ἐπίτηδες πρὸς ἐμ-
υρισμὸν κατεσκευασμένης, κα-
άπερ ἀνώτερον εἶπον· ὡς οἱ
ροηγούμενοι τὸ πῦρ ἐνέβαλλον,
ατανεμηθὲν εἰς τὰς πρώτας
κηνὰς, εὐθέως ἀβοήθητον ἐ-
οίει τὸ κακὸν, διά τε τὴν συνέ-
ειαν τῶν σκηνῶν, καὶ διὰ τὸ
λῆθος τῆς ὑποκειμένης ὕλης. ὁ
ὲν οὖν Λαίλιος, ἔχων ἐφεδρείας
άξιν, ἔμενεν· ὁ δὲ Μασσανάσ-
ης, εἰδὼς τοὺς τόπους, καθ᾽ οὓς ἔ-
ελλον οἱ φεύγοντες τὸ πῦρ ποιή-
αθαι τὴν ἀποχώρησιν, ἐν τούτοις
πέστησε τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας.

Ibi Scipio partem alteram copiarum Laelio Maſſaniſſaeque ac Numidas attribuit, et caſtra Syphacis iuſſit inuadere, vtrumque prius obteſtatus, vt viros fortes ſe praeberent, neue temere quicquam facerent, meminiſſent etiam et etiam, in nocturnis aggreſſionibus quantum oculis impedimenti et obſtaculi ad res gerendas nox afferat, tantum mente et virtute eſſe explendum. ipſe reliquum exercitum aſſumit, et aduerſus Aſdrubalem ducit. Erat autem hoc illi conſtitutum, non ante incipere, quam Laelius in caſtra hoſtium ignem iam conieciſſet. Haec Publius cogitans lento incedebat gradu. Laelius et Maſſaniſſa, copias inter ſe partiti, hoſtes ſimul ſunt aggreſſi. Quum autem tabernacula eſſent ita confecta, quod ante dicebamus, quaſi de induſtria incendio eſſent praeparata, vbi ſemel, qui in primo erant agmine, ignem conieciſſent, conflagrantibus ſtatim primis tentoriis, tum quod erant tabernacula continua, tum propter ſubiectae materiae copiam, nullum penitus remedium malo poterat afferri. Et Laelius quidem, velut ſubſidio relictus, ſubſtiterat: Maſſaniſſa vero, qui nota haberet itinera, per quae euaſuri eſſent, qui ignem fugiebant, ſuos milites ad ea loca diſpoſuit.

τῶν

τῶν δὲ Νομάδων ὐδεὶς ἁπλῶς συνυπώπτευσε τὸ γιγνόμενον, ὐδ' αὐτὸς ὁ Σύφαξ, ἀλλ' ὡς αὐτομάτως ἐμπεπρησμένυ τῦ χάρακος, ταύτην ἔχον τὴν διάληψιν. ὅθεν ἀνυπονοήτως οἱ μὲν ἐκ τῶν ὕπνων, οἱ δ' ἀκμὴν ἔτι μεθυσκόμενοι καὶ πίνοντες ἐξεπήδων ἐκ τῶν σκηνῶν. καὶ πολλοὶ μὲν ὑφ' αὐτῶν περὶ τὰς τῦ χάρακος ἐξόδυς συνεπατήθησαν· πολλοὶ δὲ τῷ πυρὶ καταληφθέντες ὑπὸ τῆς φλογὸς κατεπρήσθησαν, οἱ δὲ καὶ διαφυγόντες τὴν φλόγα, πάντες εἰς τὺς πολεμίυς ἐμπίπτοντες, ὔθ' ὃ πάχυσιν, ὔθ' ὃ ποιῦσι γιγνώσκοντες, διεφθείροντο.

Nemini penitus Numidarum, ac ne Syphaci quidem, vlla ſuſpicio eius, quod agebatur, eſt ſuborta; ſed vallum ſua ſponte incenſum eſſe omnes putabant. iccirco quibus nihil hoſtile ſuſpectum eſſet, pars e cubilibus ſemiſomnes, pars e compotationibus, quibus tunc cum maxime operam dabant, prodeuntes, e tabernaculis exiliebant. Multi dum extra vallum praecipiti fuga ruunt, a ſuismet ſunt obtriti, multos ab igne correptos flamma hauſit. qui flammam effugerant, in hoſtem incidentes, priusquam ſcirent, quid paterentur, aut quid agerent, peribant.

5. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τῦτον οἱ Καρχηδόνιοι, θεωρῦντες τὸ πλῆθος τῦ πυρὸς καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐξαιρομένης φλογὸς, ὑπολαβόντες αὐτομάτως ἀνῆφθαι τὸν τῶν Νομάδων χάρακα, τινὲς μὲν ἐβοήθυν ἐξαυτῆς· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, ἐκτρέχοντες ἐκ τῆς παρεμβολῆς, ἄνοπλοι συνίςαντο πρὸ τῆς ἰδίας ςρατοπεδείας, ἐκπλαγεῖς ὄντες ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις. ὁ δὲ Σκιπίων, τῶν πραγμάτων ὡσανεὶ κατ' εὐχὴν αὐτῷ προχωρησάντων, ἐπιπεσὼν τοῖς ἐξεληλυθόσιν, ὓς μὲν ἐφόνευεν, ὓς δὲ καταδιώκων ἅμα τὸ πῦρ ἐνέβαλλε ταῖς σκηναῖς. ῦ γενομένυ, παραπλήσια συνέβαινε πάσχειν τὺς Φοίνικας ὑπὸ τῦ πυρὸς καὶ τῆς ὅλης περιςάσεως τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι περὶ τῶν Νομάδων. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσδρύβαν τῦ μὲν τῷ πυρὶ βοηθεῖν αὐτόθεν εὐθέως ἀπέςησαν,

5. Eo tempore Carthaginienſes, ignium multitudinem conſpicati, et flammae ſurſum ſe attollentis magnitudinem, ſua ſponte incendium ortum in Numidarum caſtris quum putarent, partim ad ferendam opem accurrerunt, reliqui omnes, e caſtris facto concurſu progreſſi, inermes pro vallo conſtiterunt, miraculo inopinati caſus defixi. Scipio, rebus ipſi quaſi ex voto ſuccedentibus, in egreſſos irruens, alios trucidat, alios perſequitur fugientes, eademque opera tentoriis ignem iniicit. Quod vt factum, et incendii et vniuerſae huius calamitatis mala non leuiora Poeni ſunt experti, ac Numidae, de quibus modo dicebamus. Aſdrubal, qui ex rebus ipſis ducta coniectura cognoſcebat, non temere neque ſuis,

γνόντες ἐκ τȣ̃ συμβαίνοντος, ὅτι καὶ περὶ τȣ̀ς Νομάδας ἐκ αὐτομάτως, καθάπερ ὑπέλαβον, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς πολεμίων ἐπιβȣλῆς καὶ τόλμης ἐγεγόνει τὸ δεινὸν, ἐγίγνοντο δὲ περὶ τὸ σώζειν ἑαυτȣ̀ς, βραχείας σφίσι καὶ περὶ τȣ̃το τὸ μέρος ἐλπίδος ἔτι καταλειπομένης. τό τε γὰρ πῦρ ταχέως ἐπενέμετο, καὶ περιελάμβανε πάντας τȣ̀ς τόπȣς, αἵ τε δίοδοι πλήρεις ἦσαν ἱππέων, ὑποζυγίων, ἀνδρῶν, τῶν μὲν ἡμιθνήτων καὶ διεφθαρμένων ὑπὸ τȣ̃ πυρὸς, τῶν δὲ ἐξεπτοημένων καὶ παρεστώτων ταῖς διανοίαις, ὥστε καὶ τοῖς ἀνδραγαθεῖν προαιρȣμένοις ἐμπόδια ταῦτα γίγνεσθαι, καὶ διὰ τὴν ταραχὴν καὶ σύγχυσιν ἀνέλπιστον εἶναι τὴν σωτηρίαν. παραπλήσια δὲ τȣ́τοις ἦν καὶ τὰ περὶ τὸν Σύφακα καὶ τȣ̀ς ἄλλȣς ἡγεμόνας. πλὴν ȣ̃τοι μὲν ἀμφότεροι μετ᾽ ὀλίγων ἱππέων ἐξέσωσαν αὑτȣ̀ς· αἱ δὲ λοιπαὶ μυριάδες ἀνδρῶν, ἵππων, ὑποζυγίων, ἀτυχῶς μὲν καὶ ἐλεεινῶς ὑπὸ τȣ̃ πυρὸς ἀπώλλυντο, αἰσχρῶς δὲ καὶ ἐπονειδίστως ἔνιοι τῶν ἀνδρῶν, τὴν τȣ̃ πυρὸς βίαν φεύγοντες, ὑπὸ τῶν πολεμίων διεφθείροντο, χωρὶς ȣ̓ μόνον τῶν ὅπλων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱματίων γυμνοὶ φονευόμενοι. καθόλȣ δὲ πᾶς ἦν ὁ τόπος οἰμωγῆς, βοῆς ἀτάκτȣ, φόβȣ, ψόφȣ παρηλλαγμένȣ, σὺν δὲ τȣ́τοις πυρὸς ἐνεργȣ̃ καὶ φλογὸς ὑπερβαλλȣ́σης πλήρης. ὧν ἓν ἱκανὸν ὂν ἐκπλῆξαι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μήδ᾽ ὅτι καὶ πάνθ᾽ ὁμȣ̃ συγκυρήσαντα παρα-

neque Numidicis castris hunc accidisse casum; sed dolo atque audacia hostium ortum esse incendium, omissa statim opis ferendae cura, saluti suae consuluit, quum tenuis iam eius quoque rei spes ipsi esset relicta. Nam et flamma, velociter per continua serpens, omnia loca occupabat, et omnia itinera strage erant obruta equorum, iumentorum, virorum, partim ambustorum, aut quorum certe ita pauore consternata esset mens, vt etiamsi qui exerendae virtutis impetum sumerent, ipse tamen tumultus et rerum omnium perturbatio impedimento essent, quo minus sperare salutem possent. Similia his et Syphaci euenerunt et aliis ducibus. Syphax sane et Asdrubal periculo sese ambo cum paucis equitibus eripuerunt; illa vero tot millia virorum, equorum, et iumentorum, infeliciter et miserabiliter sunt igne absumta. nonnulli, quum turpi atque ignominioso habitu incendium fugerent, manibus hostium periere, qui eos, non solum armis, verum etiam vestimentis nudatos, trucidabant. Cerneres totum locum eiulatu, clamore incondito, metu, fragore inusitato, ad haec ignibus late grassantibus et flammarum ingentibus globis omnino refertum: quarum rerum vel vnica, nedum omnes ita repente ex inopinato obortae, ad humani ingenii consternationem fuerit satis. Itaque

παρα-

παραδόξως. Διὸ καὶ τὸ γεγονὸς ὐδὲ καθ' ὑπερβολὴν εἰκάσαι δυνατὸν ὐδενὶ τῶν ὄντων ἐςίν. ὕτως ὑπερεπεπαίκει τῇ δεινότητι πάσας τὰς προειρημένας πράξεις. εἰ καὶ πολλῶν καὶ καλῶν διειργασμένων Σκιπίωνι, κάλλισον εἶναί μοι δοκεῖ τῦτο τὖργον, καὶ παραβολώτατον τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων.

imagine aliqua exprimere, quod tunc accidit, mortalium nemo queat, licet omnia ſibi ob oculos ponat, quae terribilia prae ceteris cenſentur. Adeo facinus illud ſpecie quadam horrifica res geſtas hactenus commemoratas ſuperat. Ac licet multa praeclara facta antea fuerint a Scipione edita: mihi tamen facinus iſtud ex omnibus praeclariſſimum, et inſignis cuiusdam prae ceteris audaciae videtur fuiſſe.

6. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, καὶ τῶν πολεμίων τῶν μὲν ἀπολωλότων, τῶν δὲ προτροπάδην πεφευγότων, παρακαλέσας τὺς χιλιάρχυς, ἐκ ποδὸς ἐπηκολύθει. τὰς μὲν ὖν ἀρχὰς ὁ Καρχηδόνιος ὑπέμενε, καίπερ αὐτῷ προσαγγελίας γενομένης· τῦτο δ' ἐποίει πισεύων τῇ τῆς πόλεως ὀχυρότητι. μετὰ δὲ ταῦτα συνθεωρήσας τὺς ἐγχωρίυς σασιάζοντας, καταπλαγεὶς τὴν ἔφοδον τῦ Σκιπίωνος, ἔφυγε μετὰ τῶν διασεσωσμένων. ὖτοι δ' ἦσαν ἱππεῖς μὲν ὐκ ἐλάττυς πεντακοσίων, πεζοὶ δὲ περὶ διχιλίυς. οἱ δ' ἐγχώριοι συμφρονήσαντες, ἐπέτρεψαν περὶ σφῶν αὐτῶν τοῖς Ῥωμαίοις. ὁ δὲ Πόπλιος τύτων μὲν ἐφείσατο, δύο δὲ τὰς παρακειμένας πόλεις ἀφῆκε τοῖς σρατοπέδοις διαρπάζειν, καὶ ταῦτα διαπραξάμενος, αὖθις ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπανήκει παρεμβολήν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παλιντρόπυ τῆς ἐλπίδος αὐτοῖς ἀποβαινύσης πρὸς τὰς ἐξ ἀρχῆς ἐπιβο-

6. Ceterum vbi illuxit, Publius, hoſtibus partim exſtinctis, partim in effuſam verſis fugam, tribunos militum cohortatus, e veſtigio perſequi reliquias inſtitit. Poenus venientem initio exſpectauit, etiam poſt acceptum de eius aduentu nuntium: faciebat enim illi animos vrbs, in qua erat, egregie munita. ſed mox ciues inter ſe animis diſſidere conſpicatus, metu imminentis iamiam Scipionis, cum ceteris, qui eodem ſeſe e fuga receperant, aufugit. erant hi equites ad quingentos, pedites circiter bis mille. Ciues, ſeditione ſublata, Romanis ſeſe dediderunt. Publius quum nihil quicquam hoſtile in hos feciſſet, proximas duas vrbes militi diripiendas conceſſit. atque his rebus confectis ad ea, vnde profectus erat castra, eſt reuerſus. Carthaginienſes, quibus ſuae ſpes omnes adeo in contrarium vertebant, et plane ſecus atque ipſi initio ſibi propoſuerant, cladem hanc grauiter

ἐπιβο-

ἐπιβολὰς, βαρέως ἔφερον τὸ γεγονός. ἐλπίσαντες γὰρ πολιορκήσειν τὲς Ῥωμαίες, συγκλείσαντες εἰς τὴν ἄκραν τὴν * προσῦσαν τῆς Ἰτύκης, ἐν ᾗ τὴν παραχειμασίαν ἐποιῦντο, κατὰ γῆν μὲν τοῖς πεζοῖς ςρατεύμασι, κατὰ θάλατταν δὲ ναυτικαῖς δυνάμεσι, καὶ πρὸς τέτοις πάσας ἡτοιμακότες τὰς παρασκευὰς, ἅμα τῷ μὴ μόνον τῶν ὑπαίθρων ἔτως ἀλόγως καὶ παραδόξως ἐκχωρῆσαι τοῖς ὑπεναντίοις, ἀλλὰ καὶ τὸν περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος ὅσον ἐκ ἤδη προσδοκᾶν κίνδυνον, τελέως ἐκπλαγεῖς ἦσαν καὶ περίφοβοι ταῖς ψυχαῖς. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν πραγμάτων ἀναγκαζόντων ποιεῖσθαι πρόνοιαν καὶ βελὴν ὑπὲρ τῦ μέλλοντος, ἦν τὸ συνέδριον ἀπορίας καὶ ποικίλων καὶ τεταραγμένων ἐπινοημάτων πλῆρες. οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν, δεῖν πέμπειν ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ καλεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ὡς μιᾶς ἔτι καταλειπομένης ἐλπίδος τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ ςρατηγῷ, καὶ ταῖς μετ᾽ ἐκείνε δυνάμεσιν· οἱ δὲ διαπρεσβεύεσθαι πρὸς τὸν Πόπλιον ὑπὲρ ἀνοχῶν, καὶ λαλεῖν ὑπὲρ διαλύσεων καὶ συνθηκῶν· ἕτεροι δὲ θαῤῥεῖν καὶ συνάγειν τὰς δυνάμεις, καὶ διαπέμπεσθαι πρὸς τὸν Σύφακα. καὶ γὰρ πλησίον αὐτὸν εἰς τὴν Ἄββαν ἀποκεχωρηκέναι, συναθροίζειν δὲ τὲς ἀπὸ τῦ κινδύνε διαφυγόντας. καὶ δὴ καὶ τέλος αὕτη τῶν γνωμῶν ἐπεκράτησεν. ὗτοι μὲν ὖν τάς τε δυνάμεις ἤθροιζον, ἐκπέμψαν-

admodum tulerunt. Sperauerant illi, se Romanum exercitum in eo colle inclusuros, qui Vticae imminet, vbi hostis hibernabat, ibique se illum obsessuros, a terra quidem terrestribus, a mari vero nauticis copiis, suosque omnes apparatus ad hoc inceptum retulerant, nunc adeo praeter omnem rationem et cunctorum opinionem in tecta e locis apertis concedere compulsi, et hoc amplius, de sua et patriae suae salute iamiam se periclitaturos nihil dubitantes, metu penitus perculsi, animis consternabantur. Et quum ipsa rerum necessitate adacti prospicere in posterum, ac quid esset facto opus consultare conarentur, pars senatus inopia consilii haerebat, alii varias easque admodum confusas sententias in medium afferebant. Erant, qui censerent, ad Hannibalem mittendum, eumque ex Italia esse arcessendum, ceu spe illa vnica relicta, quam in eo imperatore et eius exercitu ponerent. alii petendas a Scipione inducias per legatos dicebant, et cum eo esse agendum de finiendo bello ac pace facienda. Nec deerant, qui bono animo esse omnes iuberent, exercitum conscribi decernerent, et ad Syphacem legatos mitti. hunc namque in vrbem Abbam Carthagini propinquam se recepisse, ibique amissorum exercituum reliquias colligere. Atque haec demum vicit sententia. Ita igitur Carthaginienses,

τες

τες τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ διεπέμψαντο πρὸς τὸν Σύφακα, δεόμενοι, σφίσι βοηθεῖν καὶ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ὡς αὐτίκα μάλα τοῦ στρατηγοῦ μετὰ τῶν δυνάμεων πρὸς αὐτὸν συνάψοντος.

7. Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐγίγνετο μὲν καὶ περὶ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν· τὸ δὲ πλεῖον, ἀκούων ἐπιμένειν τὸν Σύφακα, καὶ τοὺς Καρχηδονίους πάλιν ἀθροίζειν στρατιὰν, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις, καὶ παρενέβαλε πρὸ τῆς Ἰτύκης. ἅμα δὲ καὶ νείμας τὰ τῶν λαφύρων, τοὺς ἐμπόρους ἐξαπέστειλε, λυσιτελῶς. καλῆς γὰρ τῆς τῶν ὅλων ἐλπίδος ὑπογραφομένης ἐκ τοῦ γεγονότος εὐτυχήματος, ἑτοίμως τὴν παροῦσαν ὠφέλειαν οἱ στρατιῶται παρ' οὐδὲν ποιούμενοι διετίθεντο τοῖς ἐμπόροις. Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν Νομάδων καὶ τοῖς φίλοις τὸ μὲν πρῶτον ἐδόκει κατὰ τὸ συνεχὲς εἰς τὴν οἰκείαν ποιεῖσθαι τὴν ἀναχώρησιν· τῶν δὲ Κελτιβήρων αὐτοῖς ἀπαντησάντων περὶ τὴν Ἄββαν, οἵτινες ἐτύγχανον ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐξενολογημένοι, πλείους ὄντες τῶν τετρακισχιλίων, πιστεύοντες ταῖς χερσὶ ταύταις, οὕτως ἐπέστησαν, καὶ βραχύ τι ταῖς ψυχαῖς ἐθάρρησαν. Σὺν δὲ τούτοις ἅμα καὶ τῆς παιδίσκης, ἥτις ἦν θυγάτηρ μὲν Ἀσδρούβα τοῦ στρατηγοῦ, γυνὴ δὲ τοῦ Σύφακος, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, δεομένης καὶ λιπαρούσης μένειν, καὶ μὴ καταλιπεῖν ἐν τοιούτοις και-

miſſo Aſdrubale copias reparabant, qui etiam Syphacem per legatos orarunt, vt ferre ſibi opem vellet, maneretque in eodem propoſito, quod initio ſuſceperat, nec dubitaret, imperatorem ſuum mox ſeſe illi cum copiis fore coniuncturum.

7. Eo tempore dux Romanus, Vticae oppugnandae intentus, cognito, Syphacem ſubſtitiſſe, et Poenos exercitum denuo cogere, id potius operam dabat, vt, eductis legionibus e caſtris, ante Vticam aciem inſtructam teneret. Simul capta ſpolia militi partitus, mercatores ab exercitu dimiſit, vtili ſane conſilio. nam quia proſpero praelio paullo ante pugnatum erat, in bonam ſpem de ſummae rei victoria omnes adducebantur, et milites, praedam modo partam haut magni facientes, mercatoribus eam non grauate diuendebant. Regi Numidarum, cum amicis deliberanti, placebat initio, in itinere inchoato pergere, et domum ſe recipere. Sed quum circa vrbem Abbam Celtiberi ei occurriſſent, quos Carthaginienſium conquiſitores conduxerant, ſupra millia hominum quatuor: eo auxilio Numidae confiſi, animisque aliquantulum receptis, ſubſtiterunt. Acceſſere deinde Sophonisbae preces, quae Aſdrubalis filia erat, Syphacis vxor. Haec maritum obſecrans, multumque obteſtans, vt maneret, neque Carthaginienſes

ροῖς

ροῖς τοὺς Καρχηδονίους· ἐπείϑη, καὶ προσέχε τοῖς παρακαλουμένοις ὁ Νομάς. Οὐ μικρὰ δὲ καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐλπίζειν παρεσκεύασαν οἱ Κελτίβηρες· ἀντὶ μὲν γὰρ τῶν τετρακισχιλίων μυρίους αὐτοὺς ἀπήγγελον εἶναι, κατὰ δὲ τοὺς κινδύνους ἀνυποστάτους ὑπάρχειν, καὶ ταῖς ψυχαῖς, καὶ τοῖς καϑοπλισμοῖς. ἐκ δὲ ταύτης τῆς Φήμης καὶ τῆς χυδαίου καὶ πανδήμου λαλιᾶς μετεωρισϑέντες οἱ Καρχηδόνιοι, διπλασίως ἐπεῤῥώϑησαν πρὸς τὸ πάλιν ἀντιποιήσασϑαι τῶν ὑπαίϑρων. καὶ τέλος ἐν ἡμέραις τριάκοντα περὶ τὰ μεγάλα πεδία καλούμενα βαλλόμενοι χάρακα, συνεστρατοπέδευον ὁμοῦ τοῖς Νομάσι καὶ τοῖς Κελτίβηρσιν, ὄντες ἐκ ἐλάττους οἱ πάντες τρισμυρίων.

necessario ipsorum tempore desereret, peruicit tandem, et quod petebat a Numida impetrauit. Celtiberi quoque non mediocri spe Carthaginienses implebant, quorum non quatuor, sed decem aduenisse millia nunciabatur: eos porro animos in praelia ipsos afferre, id genus armorum, nemo vt vim ipsorum posset sustinere. Ad hanc famam et vulgi atque vniuersae plebis sermones quum ciuitas sese erexisset: duplo animosiores euasere Poeni ad prodeundum in loca aperta. Trigesimo denique die in magnis, ita vocant, campis castra fecerunt, ibique Numidis et Celtiberis iuncti exercitum suum, in quo erant ad summum triginta hominum millia, in iisdem castris continuerunt.

8. Ὧν διασαφηϑέντων εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον, εὐϑέως ὁ Πόπλιος ἐγίγνετο περὶ τὴν ἔξοδον, καὶ συντάξας τοῖς πολιορκοῦσι τὴν Ἰτύκην, ἃ δέον ἦν πράττειν, καὶ τοῖς κατὰ ϑάλατταν, ἐξώρμησε, τὸ στράτευμα πᾶν ἔχων εὔζωνον. ἀφικόμενος δὲ πεμπταῖος ἐπὶ τὰ μεγάλα πεδία, καὶ συνεγγίσας τοῖς πολεμίοις, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐπί τινος λόφου κατεστρατοπέδευσε, περὶ τριάκοντα σταδίων ἀποσχὼν τῶν πολεμίων· τῇ δ' ἑξῆς καταβὰς εἰς τὰ πεδία, καὶ προϑέμενος ἐν ἑπτὰ σταδίοις τοὺς ἱππέας, παρενέβαλλε. δύο δὲ τὰς κατὰ πόδας ἡμέρας μείναντες, καὶ βραχέα διὰ τῶν

8. Postquam huius rei nuntius ad Rom. exercitum est allatus, repente Scipio ad educendas legiones se comparauit. Vbi igitur Vticam obsidentibus, et classis praefectis de iis, quae fieri vellet, edixisset: cum reliquo omni exercitu sine vllis impedimentis ire ad hostes pergit. Quintis castris ad magnos campos est peruentum, vnde non longe hostes aberant. Primo die in tumulo, triginta ferme stadia distante a Punicis castris, consedit. Postero die in campos degressus e tumulo aciem instruit, equitatu hosti obiecto, et stadia septem ex eo loco antrorsum progredi iusso. Per insequens biduum ibi quum

ἀκροβολισμῶν καταπειράσαντες ἀλλήλων, τῇ τετάρτῃ κατὰ πρόθεσιν ἐξῆγον ἀμφότεροι, καὶ παρενέβαλλον τὰς δυνάμεις. Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος ἁπλῶς κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἔθηκε πρῶτον μὲν τὰς τῶν ἁστάτων σημαίας, ἐπὶ δὲ ταύτας τῶν πριγκίπων, τελευταίας δ' ἐπέστησε κατόπιν τὰς τῶν τριαρίων. τῶν δ' ἱππέων τοὺς μὲν Ἰταλικοὺς ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἔθηκε, τοὺς δὲ Νομάδας καὶ Μασσανάσσην ἐπὶ τὸ λαιόν. οἱ δὲ περὶ τὸν Σύφακα καὶ τὸν Ἀσδρούβαν τοὺς μὲν Κελτίβηρας μέσους ἔταξαν ἀντίους ταῖς τῶν Ῥωμαίων σπείραις, τοὺς δὲ Νομάδας ἐξ εὐωνύμου, τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκ τῶν δεξιῶν. Ἅμα δὲ τῷ γενέσθαι τὴν πρώτην ἔφοδον, εὐθέως οἱ Νομάδες ἐνέκλιναν τοὺς Ἰταλικοὺς ἱππεῖς, οἵ τε Καρχηδόνιοι τοὺς περὶ τὸν Μασσανάσσην, ἅτε πλεονάκις ἤδη προηττημένοι ταῖς ψυχαῖς. οἱ δὲ Κελτίβηρες ἐμάχοντο γενναίως, συστάντες τοῖς Ῥωμαίοις. οὔτε γὰρ φεύγοντες ἐλπίδα σωτηρίας εἶχον, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν τόπων, οὐδὲ ζωγρείᾳ κρατηθέντες, διὰ τὴν ἀθεσίαν τὴν εἰς τὸν πόλεμον. οὐδὲν γὰρ πολέμιον πεπονθότες ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις, ἀδίκως ἐφαίνοντο καὶ παρασπόνδως ἥκειν κατὰ Ῥωμαίων συμμαχήσοντες τοῖς Καρχηδονίοις. οὐ μὴν ἀλλ' ἅμα τῷ κλῖναι τοὺς ἀπὸ τῶν κεράτων, ταχέως κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν πριγκίπων καὶ τριαρίων, αὐτοῦ κατεκόπησαν πάντες, πλὴν

manſiſſent, ac leuibus praeliis ſeſe inuicem exercitus laceſſiſſent: quarto die, deſtinato vtrimque eductis copiis, in aciem deſcenſum eſt. Publius in acie inſtruenda Romanae militiae conſuetudinem ſimpliciter ſeruauit. In prima acie locauit ſigna haſtatorum, deinde principum, poſtremos omnium in ſubſidiis triarios. Equitatum Italicum a dextro cornu, ab laeuo Numidas Maſſaniſſamque conſtituit. Syphax Aſdrubalque, Numidis in ſiniſtro locatis, Carthaginienſibus in dextro, Celtiberos in mediam aciem ex aduerſo cohortium Romanarum receperunt, ita inſtructi concurrunt. Primo impetu Numidae ab Italicis equitibus pelluntur, Carthaginienſes a Maſſaniſſa, vtpote qui animos tot prioribus cladibus fractos gererent. Celtiberi cum Romanis congreſſi fortiter dimicabant, quod nec in fuga ſalus vlla oſtendebatur, locis ignotis, neque ſpes veniae ab Scipione erat, ſi viui caperentur, propter perfidiam, qua vſi fuerant, quando in hoc bellum conſenſerant. Nam quum hoſtile nihil ab eo, res in Hiſpania gerente, paſſi eſſent, nefarie violata fide mercenariis armis oppugnatum Romanos pro Carthaginienſibus veniſſe exiſtimabantur. Igitur nudata vtrimque cornibus acie, Celtiberi circumfuſis vndique principibus et triariis, omnes, paucis admodum exceptis, ſunt caeſi. Et hi

τελέως

τελέως ὀλίγων. οἱ μὲν ὖν Κελτίβηρες τῦτον τὸν τρόπον ἀπώλοντο, μεγάλην παρεχόμενοι χρείαν τοῖς Καρχηδονίοις, ὠ μόνον κατὰ τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φυγήν. εἰ μὴ γὰρ τῦτ' ἐμπόδιον ἐγένετο τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλ' εὐθέως ἐκ ποδὸς ἠκολύθησαν τοῖς φεύγυσι, παντελῶς ἂν ὀλίγοι ἔφυγον τῶν ὑπεναντίων. νῦν δὲ περὶ τύτυς γενομένης ἐπισάσεως, οἵ τε περὶ τὸν Σύφακα μετὰ τῶν ἱππέων ἀσφαλῶς ἐποιήσαντο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν, οἵ τε περὶ τὸν Ἀσδρύβαν μετὰ τῶν διασωζομένων εἰς τὴν Καρχηδόνα.

quidem isto modo perierunt, quorum opera magno Carthaginiensibus fuit vsui, non solum decertantibus, verum etiam fugientibus. Nam si Romanorum impetum nihil Celtiberi essent remorati, atque illi statim fugientes Poenos vestigiis ipsorum essent persecuti: pauci omnino illorum manus hostium effugissent. Nunc per eam moram, quam isti attulerunt, et Syphax cum suo equitatu sine discrimine in regnum sese recepit suum, et Asdrubal cum superstitibus Poenis Carthaginem peruenit.

9. Ὁ δὲ σρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἐπεὶ τὰ σκύλα καὶ τὺς αἰχμαλώτυς εὐτρεπεῖς ἔθετο, συγκαλέσας τὸ συνέδριον, ἐβυλεύετο περὶ τῶν ἑξῆς, τί δέον ἦν ποιεῖν. ἔδοξεν ὖν αὐτοῖς, τὸν μὲν σρατηγὸν Πόπλιον καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως, τὸν μὲν ἐπιπορευόμενον τὰς πόλεις, τὸν δὲ Λαίλιον καὶ τὸν Μασσανάσσην, λαβόντας τύς τε Νομάδας καὶ μέρος τῶν Ῥωμαίων σρατοπέδων, ἕπεσθαι τοῖς περὶ τὸν Σύφακα, καὶ μὴ δῦναι χρόνον εἰς ἐπίσασιν καὶ παρασκευήν. ὖτοι μὲν ταῦτα βυλευσάμενοι διεχωρίσθησαν, οἱ μὲν ἐπὶ τὸν Σύφακα μετὰ τῶν προειρημένων σρατιωτῶν, ὁ δὲ σρατηγὸς ἐπὶ τὰς πόλεις. ὧν αἱ μὲν ἐθελοντὴν προσετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὸν φόβον· ἃς δὲ πολιορκῶν ἐξ ἐφόδυ κατὰ κράτος ἧρε, πάντα δ' ἦν οἰκεῖα μεταβολῆς τὰ κατὰ

9. Rom. imperator, omnibus ordinatis, quae ad spolia et captiuos spectabant, concilium conuocat, et quid porro esset agendum consultat. Placuit deliberantibus haec sententia, vt imperator vrbes circa omnes raptim perdomaret, Laelius et Massanissa, Numidis assumtis et legionum Roman. parte, Syphacem persequerentur, neque vllum ei ad deliberandum de suis rebus et ad vires reparandas tempus darent. Hoc inito consilio, in diuersa duces sunt profecti, pars aduersus Syphacem cum iis, quos diximus militibus, imperator ad vrbes infestandas. quarum aliae prae metu in voluntariam deditionem venerunt, alias Scipio per vim oppugnauit et corona cepit. Erant sane tunc in Africae regione omnia ad mu-

τὴν χώραν, ἅτε συνεχῶς τε ἐγκείμενα ταῖς κακοπαθείαις καὶ ταῖς εἰσφοραῖς, διὰ τὸ πολυχρονίας γεγονέναι τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πολέμους. Ἐν δὲ τῇ Καρχηδόνι μεγάλης καὶ πρότερον ὑπαρχούσης ἀκαταστασίας, ἔτι μείζω τότε συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ταραχὴν, ὡς ἂν ἐκ δευτέρου τηλικαύτῃ πληγῇ πεπτωκότων ἤδη καὶ ἀπειπόντων τὰς ἐν αὑτοῖς ἐλπίδας. οὐ μὴν ἀλλ' οἱ μὲν ἀνδρωδέστατοι δοκοῦντες εἶναι τῶν συμβούλων, ταῖς μὲν ναυσὶν ἐκέλευον ἤδη μὲν πλεῖν ἐπὶ τοὺς τὴν Ἰτύκην πολιορκοῦντας, καὶ τήν τε πολιορκίαν πειρᾶσθαι λύειν, καὶ ναυμαχεῖν τοῖς ὑπεναντίοις, ἀπαρασκεύοις οὖσι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος· ἐπί τε τὸν Ἀννίβαν πέμπειν ἠξίουν, καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν ποιησαμένους ἐξελέγχειν καὶ ταύτην τὴν ἐλπίδα. μεγάλας γὰρ ἀμφοτέραις εἶναι ταῖς ἐπιβολαῖς ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἀφορμὰς πρὸς σωτηρίαν. τινὲς δὲ ταύτας μὲν ἔφασαν μηκέτι φέρειν τοὺς καιροὺς, τὴν δὲ πόλιν ὀχυροῦν καὶ παρασκευάζεσθαι πρὸς πολιορκίαν. πολλὰς γὰρ δώσειν ἀφορμὰς τὸ αὐτόματον, ἂν ὁμονοῶσιν. ἅμα δὲ βουλεύεσθαι περὶ διαλύσεως καὶ συνθηκῶν παρῄνουν, ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἂν λύσιν ποιήσαιντο τῶν ἐνεστώτων κακῶν. γενομένων δὲ καὶ πλειόνων λόγων

tationem prona, quod propter longa et diuturna bella, quae in Hispania Poeni gesserant, continuis laboribus et tributorum pensionibus populi supra modum fuerant vexati. Carthagini vero quum iam ante ingentis trepidationis essent plena omnia: maior tamen tunc temporis rerum cunctarum perturbatio est coorta, ceu plane hoc iterato ictu spes vniuersae ipsorum, quas in se haberent repositas, concidissent, ac nulla amplius restaret. Verumtamen qui in publico concilio plus animi sibi esse videri volebant, classem aduersus eos, qui Vticam obsiderent, mitti iubebant, vt et obsidionem, si fieri posset, soluerent, et nauali praelio cum hostibus, ab ea parte imparatis, decertarent. ad Hannibalem quoque iidem legatos decernebant, vt, iis sine vlla mora missis, hanc quoque spem ciuitas periclitaretur. vtrique enim huic incepto magnas inesse opportunitates ad salutem, rationes probabiles suadere. Disputabant alii, in occasione tam praecipiti nullum eiusmodi consiliis esse locum; sed ipsam vrbem esse muniendam, et ad sustinendam obsidionem omnia comparanda. multas namque rei bene gerendae occasiones fortunam, si concordes inuicem manerent, vltro fore oblaturam. De pace etiam et foederibus vt deliberaretur, iidem auctores erant, quibus conditionibus et quomodo liberari a praesentibus malis possent. Quibus de rebus quum plures essent dictae sen-

περὶ ταῦτα, πάσας ἐκύρωσαν ἅμα τὰς γνώμας.

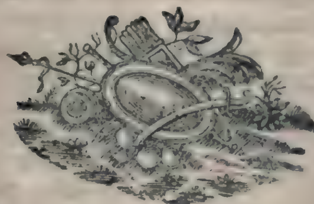
10. Κριθέντων δὲ τέτων, οἱ μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν μέλλοντες πλεῖν εὐθέως ἐκ τῦ βυλευτηρίυ προῆγον ἐπὶ θάλατταν, ὁ δὲ ναύαρχος ἐπὶ τὰς ναῦς· οἱ δὲ λοιποὶ περί τε τῆς κατὰ τὴν πόλιν ἀσφαλείας προενοῦντο, καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐβυλεύοντο συνεχῶς. καὶ ὁ Πόπλιος, καταγέμοντος ἤδη τῦ στρατοπέδυ τῆς λείας, διὰ τὸ μηδένα ἀντιπράττειν, ἀλλὰ πάντας εἴκειν ταῖς ἐπιβολαῖς, ἔκρινε τὸ μὲν τῶν λαφύρων πλεῖον εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς παραπέμψαι παρασκευὴν· αὐτὸς δὲ τὴν στρατείαν ἀναλαβὼν εὔζωνον, καταλαβέσθαι τὸν ἐπὶ Τύνητι χάρακα, καὶ στρατοπεδεῦσαι τοῖς Καρχηδονίοις ἐν συνόψει· μάλιστα γὰρ ὕτως ἐκφοβήσειν ὑπελάμβανε καὶ καταπλήξειν αὐτύς. Οἱ μὲν ὖν Καρχηδόνιοι, μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας τά τε πληρώματα καὶ τὰς σιταρχίας ἑτοίμας ἔχοντες ἐν ταῖς ναυσὶν, ἐγίγνοντο πρὸς ἀναγωγὴν καὶ τοῖς προκειμένοις· ὁ δὲ Πόπλιος ἧκε πρὸς τὸν Τύνητα, καὶ φυγόντων τὴν ἔφοδον αὐτῦ τῶν παραφυλαττόντων, κατέλαβε τὸν τόπον. ὁ δὲ Τύνης ἀπέχει μὲν τῆς Καρχηδόνος ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σαδίυς, ἔστι δὲ σύνοπτος σχεδὸν ἐξ ὅλης τῆς πόλεως, διαφέρει δ᾽ ὀχυρότητι καὶ φυσικῇ καὶ χειροποιήτῳ, καθάπερ καὶ πρότερον ἡμῖν εἴρηται. Τῶν δὲ Ῥωμαίων ἄρτι κατεστρατοπεδευκότων, ἀνήγοντο ταῖς ναυσὶν οἱ Καρχηδόνιοι, ποιύμενοι τὸν

tentiae, omnes quodammodo a Carthaginiensib. ſunt probatae.

10. Atque his ita conſtitutis, qui in Italiam erant profecturi, a curia recta ad mare ſe contulerunt, qui praeerat claſſi, ad naues. ceteri quoque ſimiliter partim ſecuritati vrbis proſpiciebant, partim alia pro ſe quisque miniſteria ſine intermiſſione obibant. At Scipio, grauem iam ſpoliis exercitum trahens, quod nemo illi reſiſteret, ſed eius inceptis omnes concederent, partem praedae maiorem in vetera caſtra, vbi condita erant militaria, decreuit mittendam. ipſe cum expedito iam exercitu ad munitionem occupandam Tuneti impoſitam contendit, vt in conſpectu Carthaginienſium ſigna conſtitueret, nihil dubitans, hoc pacto plurimum illis ſe timoris atque terroris incuſſurum. Poſt dies paucos, vbi iam Poeni naues ſuas defenſoribus et remigio atque commeatu inſtruxiſſent, ad deducendas naues ipſi quidem ſe accinxerunt, et ad ea, quae modo dicebamus exſequenda; Publius vero Tunetem ducit, eumque locum, relictum fuga cuſtodum, occupat. Tunes Carthagine abeſt ſtadia ferme cxx. locus cum operibus, tum ſuapte natura, ſicut iam ante oſtendimus, tutus, quique ex omni fere parte Carthaginis poteſt conſpici. Vix dum ſatis eo loci Romanus vallum iecerat, cum Carthaginienſes ſublatis an-

τὸν πλȣ̃ν εἰς τὴν Ἰτύκην. Ὁ δὲ Πόπλιος ὁρῶν τὸν ἀνάπλȣν τῶν ὑπεναντίων, καὶ δεδιὼς, μή τι περὶ τὸ σφέτερον αὐτῷ ναυτικὸν συμβῇ, διεταράσσετο, πάντων ἀνυπονοήτως διακειμένων καὶ ἀπαρασκεύως πρὸς τὸ μέλλον. αὖθις δ' ἐκ μεταβολῆς ἀναστρατοπεδεύσας, ἠπείγετο βοηθήσων τοῖς ἰδίοις πράγμασι. καταλαβὼν δὲ τὰς καταφράκτȣς ναῦς, πρὸς μὲν τὰς ἐξαιρέσεις καὶ προσαγωγὰς τῶν ὀργάνων, καὶ καθόλȣ πρὸς πολιορκίαν, εὖ καὶ δεόντως ἐξηρτυμένας, πρὸς δὲ ναυμαχίαν ἥκιστα παρεσκευασμένας, τὸν δὲ τῶν ὑπεναντίων στόλον, ἐξ ὅλȣ τȣ̃ χειμῶνος πρὸς αὐτὸ τȣ̃το κατηρτισμένον, τὸ μὲν ἀντανάγεσθαι καὶ ναυμαχεῖν ἀπογνȣ̀ς, συνορμήσας δὲ τὰς καταφράκτȣς νῆας, περιέστησε ταύταις τὰς φορτηγȣ̀ς ἐπὶ τρεῖς καὶ τέτταρας τὸ βάθος. κἄπειτα - - - -

choris classe Vticam petere aggrediuntur. Quam eorum molitionem conspicatus Scipio, conturbari animus illi coepit, metu ne quid ea res detrimenti Romanae classi importaret, nemine ibi quicquam hostilis suspicante, et rebus omnibus ad imminens certamen impparatis. Igitur omisso opere, atque itinere pronuntiato, ad ferendam suis opem accurrit. Vbi quum naues rostratas offendisset ad remouenda quidem aut admouenda tormenta, et omnino ad obsidionis vsus rite ac conuenienter comparatas, ad praelium vero nauale minime omnium accommodatas, quum e contrario in eum vsum per totam hiemem classis hostilis fuisset aptata: damnata spe prodeundi in altum, et cum hostibus classe decertandi, rostratas simul omnes in terram vertit, eisque onerariarum triplicem aut etiam quadruplicem ordinem a tergo circumiecit. deinde - - - -

EK

ΕΚ ΤΗΣ

ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

Ε

POLYBII MEGALOPOLITANI

QVINTA DECIMA HISTORIA

EXCERPTA.

Πῶς ὁ Σκιπίων, παρασπονδηθεὶς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς ἐξαπέστειλε σπουδάζων ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

Πῶς παραγενηθέντες οἱ πρέσβεις εἰς τὴν Καρχηδόνα μετὰ παῤῥησίας ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων διελέξαντο.

Πῶς οἱ Καρχηδόνιοι, κουφισθέντες ταῖς ἐπὶ Ἀννίβᾳ ἐλπίσι, συγχέαι πάλιν τὸν πόλεμον θέλοντες, ἀναιρεῖν τοὺς πρέσβεις ἐνεχείρησαν.

Ἀρχὴ πολέμου βαρυτέρα τῆς πρόσθεν καὶ δυσμενικωτέρα.

Παρασκευαὶ ποικίλαι πρὸς μάχην ἀμφοτέρων τῶν στρα-

Quomodo Scipio, fide induciarum a Carthaginiensibus violata, legatos Carthaginem miserit studio conciliandae pacis.

Quomodo legati Romani de perfidia Poenorum magna cum libertate Carthagini sint questi.

Quomodo Carthaginienses, spe illa inducti, quam in Hannibale ponebant, belli denuo excitandi studio legatos Rom. occidere sint aggressi.

Belli nouum principium e grauiore caussa et acrioribus odiis, quam ante.

Praeparationes variae ad pugnam vtriusque imperato-

τηγῶν, Σκιπίωνός τε καὶ Ἀννίβου.

ris, Scipionis et Hannibalis.

Σκιπίωνος στρατήγημα περὶ τοὺς Ἀννίβου κατασκόπους, ἐν τῇ αὐτοῦ στρατοπεδείᾳ ἑαλωκότας.

Scipionis stratagema, quo usus est circa speculatores Hannibalis, in suis castris exceptos.

Πῶς Ἀννίβας εἰς ὁρμὴν ἔπεσε τοῦ βούλεσθαι συνελθεῖν εἰς λόγους τῷ Ποπλίῳ.

Quomodo Hannibali nata sit voluntas colloquendi cum Publio.

Κοινολογία στρατηγῶν ἐπιφανεστάτων τῶν προειρημένων.

Colloquium longe clarissimorum illorum imperatorum.

Ἐπίστασις τοῦ ξυγγραφέως ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἀγῶνος.

Polybii obseruatio super futuro mox certamine.

Ἀμφοτέρων τῶν στρατηγῶν ἔκταξις εἰς μάχην τῶν ἰδίων δυνάμεων.

Quomodo uterque imperator suorum aciem die pugnae ordinauit.

Παραινέσεις πρὸς τὸ γενναίως μάχεσθαι Σκιπίωνος καὶ Ἀννίβου.

Quomodo Scipio et Hannibal suos exercitus ante pugnam sint allocuti.

Πῶς κρατεροῦ συστάντος ἀγῶνος μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Ῥωμαίων, τέλος ἐνικήθησαν οἱ Καρχηδόνιοι.

Quomodo Carthaginienses et Romani acerrime inter se pugnarint, ac tandem penes Romanos victoria steterit.

Ὁ δὲ Πόπλιος βαρέως μὲν ἔφερεν ἐπὶ τῷ μὴ μόνον σφίσι παρῃρῆσθαι τὴν χορηγίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐχθροῖς παρεσκευάσθαι δαψίλειαν τῶν ἀναγκαίων· ἔτι δὲ βαρύτερον ἐπὶ τῷ παραβεβηκέναι τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας τοὺς Καρχηδονίους, καὶ πάλιν ἐξ ἄλλης ἀρχῆς ἐγείρεσθαι τὸν πόλεμον. Διὸ καὶ παραυτίκα προχειρισάμενος πρεσβευτὰς, Λεύ-

Etsi moleste ferebat Scipio, non solum periisse Romanis tantum commeatuum; sed etiam hostibus iam esse illo casu partam rerum omnium necessariarum copiam: multo tamen erat illi grauius, quod, iusiurandum et pactas inducias quum violassent Carthaginienses, nouum denuo bellum esset inde oriturum. Propterea delectos e vestigio legatos

κιον

κιοιν * Σερέιον, καὶ Λεύκιον * Σέιτιον, καὶ Λεύκιον Φάβιον, ἐξαπέσειλε, διαλεξομένες τοῖς Καρχηδονίοις ὑπὲρ τῶν γεγονότων, ἅμα δὲ καὶ δηλώσοντας, ὅτι κεκύρωκε τὰς συνθήκας ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων. ἄρτι γὰρ ἧκε τῷ Ποπλίῳ γράμματα, διασαφῦντα περὶ τῶν προειρημένων. Οἱ δὲ παραγενηθέντες εἰς τὴν Καρχηδόνα τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν σύγκλητον, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τὲς πολλὲς ἀπαχθέντες, ἔλεγον ὑπὲρ τῶν ἐνεσώτων μετὰ παῤῥησίας, πρῶτον μὲν ἀναμιμνήσκοντες, ὡς οἱ παρ' ἐκείνων πρεσβευταὶ, παραγενηθέντες εἰς Τύνητα πρὸς σφᾶς, καὶ παρελθόντες εἰς τὸ συνέδριον, ἐ μόνον τοῖς θεοῖς σπείσαιντο, καὶ τὴν γῆν προσκυνήσαιεν, καθάπερ ἔσιν ἔθος τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν ἀγεννῶς τὲς πόδας καταφιλοῖεν τῷ συνεδρίῳ, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἀνασάντες, ὡς κατηγορήσαιεν σφῶν αὐτῶν, διότι καὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς γενομένας συνθήκας Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἀθετήσαιεν αὐτοί. διόπερ ἔφασαν ἐκ ἀγνοεῖν, ὅτι πᾶν εἰκότως ἂν πάθοιεν ὑπὸ Ῥωμαίων· ἀλλὰ τῆς τύχης ἕνεκα τῶν ἀνθρώπων ἐδέοντο, μηδὲν παθεῖν ἀνήκεσον. ἔσεσθαι γὰρ τὴν σφετέραν ἀβελίαν ἀπόδειξιν τῆς Ῥωμαίων καλοκαγαθίας. Ὧν μνημονεύοντα τὸν σρατηγὸν ἔφασαν αὐτὸν οἱ πρέσβεις καὶ τὲς ἐν τῷ συνεδρίῳ τότε γεγονότας ἐκπλήττεσθαι,

L. Seruilium L. Baebium et L. Fabium Carthaginem proficifci iubet, qui iniuriam acceptam cum Poenis expoftulent, fimul vt fignificent, populum Rom. pacis conditiones probaffe. Commodum enim paullo ante fuerant Publio redditae literae, quibus id ipfum nuntiabatur. Carthaginem vt venerunt legati, producti primo in curia, mox ad populum in concione magna cum libertate de rebus praefentibus differuerunt. Ante omnia commemorarunt, quomodo legati Punici Tunetem ad fe veniffent, ibique in concilium admiffi, non folum tellure adorata diis libauerant, qui mos eft etiam aliorum hominum; fed hoc amplius humili atque abiecto animo in terram procubuerant, et eorum, qui in concilio fedebant, pedes fuerant ofculati, deinde, vbi fe humo erexiffent, quomodo fefe incufauerant, quod pacem, quae erat Carthaginienfibus cum Romanis, ipfi principio violaffent. non igitur negare fe, quin digni effent omnia pati, quae Romani vellent; orare tamen per communem hominum fortunam, ne quid in fe durius populus Roman. confuleret: futuram enim Poenorum imprudentiam benignitatis et moderationis Romanorum pofteris documentum. Horum fermonum memorem imperatorem Scipionem et alios, qui tum intererant concilio, demirari fatis non poffe, quo tandem prae-

τεσθαι, τίνι ποτὲ πιστεύοντες ἐπελανθάνοντο μὲν τῶν τότε ῥηθέντων, ἀθετεῖν δὲ τολμῶσι τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας. Σχεδὸν δὲ τοῦτ᾽ εἶναι δῆλον, ὡς Ἀννίβᾳ πεποιθότες καὶ ταῖς μετὰ τούτου παρούσαις δυνάμεσι, ταῦτα τολμῶσι ποιεῖν, κακῶς φρονοῦντες. σαφῶς γὰρ εἰδέναι πάντας, ὅτι ἐκεῖνοι, δεύτερον ἔτος ἤδη φεύγοντες ἐκ πάσης Ἰταλίας εἰς τοὺς περὶ Λακίνιον τόπους, κἀκεῖ συγκεκλεισμένοι, καὶ μονονοὺ πολιορκούμενοι, μόλις ἑαυτοὺς ἐκσεσωκότες ἥκουσι νῦν. Οὐ μὴν ἀλλὰ, εἰ καὶ νενικηκότες παρῆσαν, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἔμελλον διακινδυνεύειν, τοὺς δυσὶ μάχαις ἑξῆς ὑμᾶς ἤδη νενικηκότας, ὅμως ἀμφιδόξους ἔχειν ἔδει τὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, καὶ μὴ μόνον τοῦ νικᾷν ἔννοιαν λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σφαλῆναι πάλιν. οὗ συμβάντος, ποίους ἐπικαλέσεσθε, ἔφη, θεούς; ποίοις δὲ χρώμενοι λόγοις τὸν ἐκ τῶν κρατούντων ἔλεον ἐπισπάσεσθε πρὸς τὰς ἑαυτῶν συμφοράς; πάσης εἰκὸς ὑμᾶς ἐλπίδος ἀποκλεισθήσεσθαι, καὶ παρὰ θεῶν, καὶ παρ᾽ ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἀθεσίαν καὶ τὴν ἀβουλίαν.

2. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις τοιαῦτα διαλεχθέντες ἀνεχώρησαν· τῶν δὲ Καρχηδονίων ὀλίγοι μὲν ἦσαν οἱ συναινοῦντες, μὴ παραβαίνειν τὰς ὁμολογίας, οἱ δὲ πλείους καὶ τῶν πολιτευομένων

ſidio freti Carthaginienſes eorum, quae tunc ſunt dicta, obliti, iusiurandum et fidem induciarum violarint. Fere tamen liquido conſtare hoc hominibus, eo audaciae ipſos peruenisse ob eam fiduciam, quam in Hannibale ponerent, et eo exercitu, quem ille in Africam reportauerat. Sed enim errare ipſos vehementer. Quem enim fugeret, Hannibalem cum ſuis copiis, poſtquam tota Italia cedere eſſet coactus, alterum ipſum annum circa Lacinium haeſiſſe, eo fuiſſe concluſum, ac tantum non obſeſſum, vt vix inde eripere ſeſe potuerit, vt huc veniret? Atqui etiamſi victor ex Italia Hannibal exceſſiſſet; quia tamen nobiscum acie eſt illi confligendum, qui duas continuas victorias de vobis reportauimus: ſpes de futuro incertas habere vos par erat, neque victoriam dumtaxat animo praecipere debebatis; ſed etiam illud cogitare, vinci denuo vos poſſe. quod ſi accidat, quos opem poſcetis deos? quibus verbis victores conuenietis, vt illos ad veſtrarum calamitatum commiſerationem adducatis? merito namque vobis, quae veſtra eſt leuitas atque imprudentia, ſpes omnes et diuinae et humanae opis fuerint praecluſae.

2. Haec legati quum dixiſſent, curia exceſſerunt. Carthaginienſium pauci omnino fuere, qui foederis ſeruandi eſſent auctores. pars maior eorum, qui remp. gerebant, quique intererant concilio, et im-

καὶ

καὶ τῶν βελευομένων βαρέως μὲν ἔφερον τὰς ἐν ταῖς συνθήκαις ἐπιταγὰς, δυχερῶς δ᾽ ἀνείχοντο τὴν τῶν πρεσβευτῶν παῤῥησίαν, πρὸς δὲ τέτοις ἐχ οἷοί τ᾽ ἦσαν προέσθαι τὰ κατηγμένα πλοῖα, καὶ τὰς ἐκ τέτων χορηγίας. τὸ δὲ συνέχον, ἐ μικρὰς, ἀλλὰ μεγάλας εἶχον ἐλπίδας, νικήσειν διὰ τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν. Τοῖς μὲν ἔν πολλοῖς ἔδοξε, τὲς πρέσβεις ἀναποκρίτες ἐξαποςέλλειν· τῶν δὲ πολιτευομένων οἷς ἦν προκείμενον, ἐκ παντὸς τρόπε συγχέαι πάλιν τὸν πόλεμον, ἔτοι συνεδρεύσαντες μηχανῶνταί τι τοιἔτον. Ἔφασαν, δεῖν πρόνοιαν ποιήσασθαι τῶν πρεσβευτῶν, ἵνα μετ᾽ ἀσφαλείας ἀνακομισθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. καὶ παραυτίκα τέτοις μὲν ἡτοίμαζον δύο τριήρεις παραπόμπες, πρὸς δὲ τὸν ναύαρχον Ἀσδρέβαν διεπέμψαντο, παρακαλἔντες, ἑτοιμάσαι πλοῖα μὴ μακρὰν τῆς τῶν Ῥωμαίων παρεμβολῆς, ἵν᾽, ἐπειδὰν αἱ παραπέμπεσαι νῆες ἀπολείπωσι τὲς Ῥωμαίες, ἐπαναχθέντα ταῦτα καταποντίσῃ τὲς πρεσβευτὰς· ἐφώρμει γὰρ αὐτοῖς τὸ ναυτικὸν κατὰ τὲς πρὸ τῆς Ἰτύκης ἐγκειμένες τόπες. ἔτοι μὲν ἔν ταῦτα διαταξάμενοι πρὸς τὸν Ἀσδρέβαν, ἐξέπεμπον τὲς Ῥωμαίες, ἐντειλάμενοι τοῖς ἐπὶ τῶν τριήρων, ἐὰν παραλλάξωσι τὸν Μάκραν ποταμὸν, αὖθις ἀπολιπόντας ἀποπλεῖν ἐν τῷ ὅρῳ τὲς πρεσβευτάς. καὶ γὰρ ἦν ἐκ τέτων τῶν

positas leges conditionibus pacis grauabantur, et libertatem Rom. legatorum iniquo animo ferebant: ad haec deductas in portum onerarias et commeatus, qui in eis erant, dimittere de manibus non poterant. Supra omnia erat, quod non leuem aliquam, sed ingentem spem habebant per Hannibalem vincendi. Igitur multitudini placebat, vt sine responso legati dimitterentur. at principes ciuitatis, quibus erat propositum, quo bellum iterum accenderent, miscere omnia, in vnum congregati, dolum huiusmodi commoliuntur. Securitati Romanorum legatorum prospiciendum dixerunt, vt ad sua castra tuto reuehantur, ac statim duas iis triremes praepararunt, quae ipsos prosequerentur. Ad Asdrubalem vero imperatorem Poenum miserunt, qui cum ipso agerent, vt non procul a Roman. castris milites in nauibus teneret paratos, qui legatos populi Rom. simulac a prosequente ipsos praesidio fuerint relicti, inuadant, eosque submergant. Classis namque Punica in locis ad Vticam prominentibus stationem habebat. Et hi quidem, datis in hanc sententiam mandatis ad Asdrubalem, Romanos dimittunt. Praefectis triremium praecipiunt, vt, postquam Macrae siue Bagradae fluminis ostium superauerint, deductos eatenus legatos ibi relinquant, et Carthaginem redeant. nam ex eo loco hostium castra

τόπων

τόπων συνορᾶν ἤδη τὴν τῶν ὑπεναντίων παρεμβολήν. Οἱ δὲ παραπέμποντες, ἐπεὶ κατὰ τὸ συνταχθὲν παρήλλαξαν τὸν ποταμὸν, ἀσπασάμενοι τοὺς Ῥωμαίους, αὖθις ἐπανέπλεον. οἱ δὲ περὶ τὸν Λεύκιον ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑφεωρῶντο δεινόν· νομίσαντες δὲ, τοὺς παραπέμποντας δι' ὀλιγωρίαν αὐτοὺς προαπολιπεῖν, ἐπὶ ποσὸν ἐδυσχέραινον. Ἅμα δὲ τῷ μονωθέντας αὐτοὺς πλεῖν, ἐπανάγονται τρισὶ τριήρεσιν ἐξ ὑποβολῆς οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ παραβαλόντες τῇ Ῥωμαϊκῇ πεντήρει, τρῶσαι μὲν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν, ὑποχωρούσης τῆς νεὼς, οὐδὲ τοῦ καταστρώματος ἐπιβῆναι, διὰ τὸ γενναίως ἀμύνεσθαι τοὺς ἄνδρας, ἐκ παραβολῆς δὲ καὶ πέριξ προσμαχόμενοι κατετίτρωσκον τοὺς ἐπιβάτας, καὶ διέφθειρον πολλοὺς αὐτῶν, ἕως οὗ κατιδόντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς προνομεύοντας τὴν παραλίαν, ἀπὸ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας παραβοηθοῦντας ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, ἐξέβαλον τὴν ναῦν εἰς τὴν γῆν. τῶν μὲν οὖν ἐπιβατῶν οἱ πλεῖστοι διεφθάρησαν, οἱ δὲ πρεσβευταὶ παραδόξως ἐξεσώθησαν.

3. Γενομένων δὲ τούτων, αὖθις ὁ πόλεμος ἄλλην ἀρχὴν εἴληφε βαρυτέραν τῆς πρόσθεν, καὶ δυσμενικωτέραν. οἵ τε γὰρ Ῥωμαῖοι, δοκοῦντες παρεσπονδῆσθαι, φιλοτίμως διέκειντο πρὸς τὸ περιγενέσθαι τῶν Καρχηδονίων,

poterant conspici. Qui persequebantur, simulac dictum amnem superauerant, pro eo vt iussi fuerant, Romanis valedicunt, et retro vela vertunt. Offendit nonnihil ea res L. Seruilium et ceteros legatos, non quo mali quicquam suspicarentur; sed quod incuria et contemtu deducentium fieri putarent, vt citius, quam conueniret, ab iis relinquerentur. Verum vbi soli iam Romani coeperunt nauigare, subito Carthaginienses tribus triremibus ex insidiis in eos inuehuntur, et Romanam quinqueremem sunt aggressi. quam etsi rostro ferire celeritate subterlabentem non potuerunt, neque in tabulatum eius insilire, militibus, qui ibi stabant, fortiter eos repellentibus: modo tamen latera petentes, modo omni ex parte cum Romanis dimicantes, vulneribus defensores affecerunt, multosque eorum interemerunt, donec Romani suorum multitudinem, a castris in littus ad populandum effusam, opis sibi ferendae gratia in oppositam oram accurrere conspicati, impetu maximo in terram nauim immiserunt. Periit propugnatorum pars maxima, legati mirabili quodam casu in siccum sunt eiecti.

4. His ita factis, nouum belli principium exstitit, et quidem grauius quam ante, atque ex acrioribus odiis. Nam et Romani, quod fidem sibi violatam dicerent, omne studium atque operam, vt Carthaginienses vincerent, adhibuerunt, et

νίων, οἵ τε Καρχηδόνιοι, συνειδότες σφίσι τὰ πεπραγμένα, πρὸς πᾶν ἑτοίμως εἶχον, πρὸς τὸ μὴ τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριοι γενηθῆναι. Τοιαύτης δὲ τῆς ἀμφοῖν παραστάσεως ὑπαρχέσης, προφανὲς ἦν, ὅτι δεήσει μάχῃ κρίνεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων. ἐξ ὃ συνέβαινε, μὴ μόνον τὲς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Λιβύην πάντας, ἀλλὰ καὶ τὲς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ Σικελίαν καὶ Σαρδόνα μετεώρες εἶναι καὶ περισπᾶσθαι ταῖς διανοίαις, καραδοκȣ̃ντας τὸ συμβησόμενον. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τȣ̃τον Ἀννίβας, ἐλλείπων τοῖς ἱππικοῖς, διέπεμπε πρός τινα Νομάδα Τυχαῖον, ὃς ἦν μὲν οἰκεῖος Σύφακος, ἱππεῖς δὲ μαχιμωτάτες ἔχειν ἐδόκει τῶν κατὰ Λιβύην, παρακαλῶν αὐτὸν βοηθεῖν, καὶ συνεπιλαμβάνεσθαι τȣ̃ καιρȣ̃, σαφῶς γιώσκοντα, διότι, Καρχηδονίων κρατησάντων, δύναται διαφυλάττειν τὴν ἀρχὴν, Ῥωμαίων δ᾽ ἐπινικησάντων, καὶ τῷ βίῳ κινδυνεύσει διὰ τὴν Μασσανάσσȣ φιλαρχίαν. ὅτος ȣ̃ν πεισθεὶς τοῖς παρακαλȣμένοις, ἧκε μετὰ διχιλίων ἱππέων πρὸς τὸν Ἀννίβαν.

Carthaginienſes, ſceleris quod admiſerant ſibi conſcii, quiduis facere aut pati erant parati, quo ne in poteſtatem hoſtium venirent. Quum igitur vtriusque populi hic eſſet impetus et ardor animi, nemo erat, qui dubitaret, fore opus, vt tam vehemens diſceptatio ferro cerneretur. Quae res faciebat, vt non ſolum Italiae populi et Africae, verum etiam Hiſpaniae, Siciliae et Sardiniae in ſpem rerum nouarum erigerentur, et ad exſpectationem futuri intenti ancipites cogitationes animis agitarent. Eodem tempore Hannibal, qui equitatu deficiebatur, ad Numidam Tychaeum, e Syphacis familiaribus, et qui vnus ex omnibus Afris aptiſſimos ad pugnam equos habere dicebatur, legatos miſit, qui auxilium ab eo peterent, rogarentque, vt praeſentem occaſionem ne dimitteret; verum ita ſibi perſuaderet, ſtare ſuum imperium ita demum poſſe, ſi penes Carthaginienſes victoria ſtetiſſet: ſin Romani viciſſent, etiam de vita ipſum, quae eſt Maſſaniſſae late dominandi cupiditas, periclitaturum. Hac cohortatione inductus Tychaeus, cum CIↃ CIↃ equitibus ad Hannibalem venit.

4. Πόπλιος δὲ, τὰ περὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν ἀσφαλισάμενος, καὶ καταλιπὼν Βαίβιον ἀντιστράτηγον, αὐτὸς μὲν ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις, ȣ̓κέτι παραλαμβάνων εἰς τὴν πίστιν τὲς ἐθελοντὴν σφᾶς ἐγχειρίζοντας,

4. Publius vbi ſecuritati claſſis proſpexiſſet, Baebium ſummae rei praefectum vicem ſuam in caſtris relinquens, ipſe cum exercitu profectus, quacunque incederet, vrbes aggrediebatur, non iam vt ante voluntate ſua dedentes ſe in

ἀλλὰ

ἀλλὰ μετὰ βίας ἀνδραποδιζόμενος, καὶ φανερὰν ποιῶν τὴν ὀργὴν, ἣν εἶχε πρὸς τοὺς πολεμίους διὰ τὴν Καρχηδονίων παρασπόνδησιν· πρὸς δὲ Μασσανάσσην διεπέμπετο συνεχῶς, ἀποδηλῶν αὐτῷ, τίνα τρόπον παραβεβηκότες εἶεν οἱ Φοίνικες τὰς σπονδὰς, καὶ παρακαλῶν, ἀθροίζειν ὡς πλείστην δύναμιν, καὶ συνάπτειν αὐτῷ κατὰ σπουδήν. Ὁ γὰρ Μασσανάσσης ἅμα τῷ γενέσθαι τὰς συνθήκας, καθάπερ εἴρηται πρότερον, εὐθέως ἀφορμήσας μετὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως, προσλαβὼν δέκα σημαίας Ῥωμαϊκὰς ἱππέων καὶ πεζῶν, καὶ πρεσβευτὰς παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, χάριν τοῦ μὴ μόνον τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Σύφακος προσκατακτήσασθαι διὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπικουρίας. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. Συνέτυχε δὲ καὶ τοὺς ἐκ Ῥώμης πρεσβευτὰς περὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς εἰς τὸν ναυτικὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων καταπλεῦσαι. τοὺς μὲν οὖν παρ' αὐτῶν ὁ Βαίβιος παραχρῆμα πρὸς τὸν Πόπλιον ἐξέπεμψε, τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων παρακατεῖχε, τά τε λοιπὰ δυσθύμως διακειμένους, καὶ νομίζοντας, ἐν τοῖς μεγίστοις εἶναι κινδύνοις. πυθόμενοι γὰρ τὴν γεγενημένην ἐκ τῶν Καρχηδονίων ἀσέβειαν πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις, πρόδηλον ἐδόκουν εἶναι σφίσι τὴν ἐκ τούτων τιμωρίαν. Ὁ δὲ Πόπλιος, διακούσας τῶν παραγεγονότων, ὅτι προθύμως ἥ τε σύγκλητος

fidem recipiens; ſed per vim expugnans, et ſub iugum omnes mittens, quanta in hoſtes incitatus eſſet ira propter Carthaginienſium perfidiam, prae ſe ferens. Idem et ad Maſſaniſſam nuntios ſubinde mittebat, quo pacto ſcelere Poenorum ruptae eſſent induciae, ei ſignificans. orabat etiam, vt coacto quanto maximo poſſet exercitu ad ſe quam primum veniret. Maſſaniſſa namque ſtatim poſt pactas inducias, quod ante oſtendimus, ab exercitu Romano cum ſuorum militum manu diſcedens, ſigna decem qua equitum qua peditum e legionibus Rom. cum legatis ab imperatore acceperat, eo conſilio, vt Romanorum ope adiutus non ſolum regnum paternum reciperet; ſed etiam Syphacis imperium ſuo poſſet adiicere. quod etiam factum eſt. Eodem quoque accidit tempore, vt ab Roma legati ad naualia caſtra Romanorum appellerent. Baebius, Romanis ad imperatorem extemplo miſſis, Carthaginienſes penes ſe detinuit, qui etiam alias curis anxii ac prope confecti, hoc inſuper verſari ſeſe in ſummis periculis putabant. Audito enim ſcelere in Romanos legatos admiſſo, quo ſeſe Carthaginienſes impiauerant, ne dubitandum quidem illis videbatur, Romanos hanc immanitatem in ſe vlturos. Scipio, vt ab iis, qui venerant, accepit, ſenatum populumque Roman. pacis a ſe pactae cum Carthaginienſibus conditiones

κλητος ὅ τε δῆμος ἀποδέξαιντο τὰς γενομένας δι' αὐτοῦ συνθήκας πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, καὶ διότι πρὸς πᾶν τὸ παρακαλούμενον ἑτοίμως ἔχοιεν, ἐπὶ μὲν τούτοις ἔχαιρε μεγάλως· τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων προσέταξε τῷ Βαιβίῳ μετὰ πάσης φιλανθρωπίας ἀποπέμπειν εἰς τὴν οἰκείαν, πάνυ καλῶς βουλευσάμενος, ὥς γέ μοι δοκεῖ, καὶ φρονίμως. θεωρῶν γὰρ τὴν σφετέραν πατρίδα περὶ πλείστου ποιουμένην τὴν περὶ τοὺς πρεσβευτὰς πίστιν, ἐσκοπεῖτο, παρ' αὐτῷ συλλογιζόμενος, οὐχ οὕτω τί δέον παθεῖν Καρχηδονίους, ὡς τί δέον ἦν πρᾶξαι Ῥωμαίους. Διὸ παρακατασχὼν τὸν ἴδιον θυμὸν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι πικρίαν, ἐπειράθη φυλάξαι, κατὰ τὴν παροιμίαν, πατέρων εὖ κείμενα ἔργα. τοιγαροῦν καὶ τοὺς ἐν τῇ Καρχηδόνι πάντας ἥττησε ταῖς ψυχαῖς, καὶ τὸν Ἀννίβαν αὐτὸν, ὑπερθέμενος τῇ καλοκαγαθίᾳ τὴν ἐκείνων ἄνοιαν.

probare, et ad omnia, quae poſtulaſſet, faciles ſe praebuiſſe, eo nuntio vehementer laetatus Baebio mandauit, vt Carthaginienſium legatis nullum non humanitatis comitatisque genus exhiberet, eosque Carthaginem dimitteret. Ac mihi videtur Scipio, qui ſciret, populum Romanum nihil habere antiquius fide erga legatos, ſapientiſſimo ac prudentiſſimo conſilio hoc feciſſe, qui rem ipſam apud ſe reputans non tam cogitauit, quid digni eſſent pati Carthaginienſes, quam Romanis quid facere conueniret. Is igitur iracundiae ſuae moderatus et cupiditati, qua flagrabat, ſcelus admiſſum vlciſcendi, conatus eſt, vt veteri verbo dicitur, *maiorum praeclara exempla tueri.* Itaque et eorum, qui Carthagini erant, et ipſius Hannibalis, quorum amentiam virtute et probitate ſua ſuperauerat, animos hoc facinore mirum in modum infregit.

5. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὰς πόλεις ἐκπορθουμένας, ἔπεμπον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, δεόμενοι μὴ μέλλειν, ἀλλὰ πελάζειν τοῖς πολεμίοις, καὶ κρίνειν τὰ πράγματα διὰ μάχης. Ὁ δὲ διακούσας, τοῖς μὲν παροῦσιν ἀπεκρίθη τἄλλα σκοπεῖν· περὶ δὲ τοῦ * ῥαθυμεῖν, διαλήψεται τὸν καιρὸν αὐτός. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἀδρύμητα τόπων, προῆλθε, καὶ κατεστρατοπέδευσε

5. Carthaginienſes enimuero, cum vident vrbes capi, et omni clade belli affici, ad Hannibalem mittunt, orant, moram omnem vt tollat, hoſtibus appropinquet, atque acie cum iis decernat. Quae ille mandata vt accepit, iis, qui aduenerant, ipſis rerum ſummam curae eſſe, reſpondit; agendi vero tempora ſe, vbi primum oblata foret occaſio, ſumturum. Poſt dies paucos motis caſtris e locis circa Adrumetum, pergit

περὶ

περὶ Ζάμαν. αὕτη δ' ἐςὶ πόλις, ἀπέχȣσα Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς δύσεις ὁδὸν ἡμερῶν πέντε. κἀκεῖθεν ἐξέπεμψε τρεῖς κατασκόπȣς, βȣλόμενος ἐπιγνῶναι, πȣ̃ ςρατοπεδεύȣσι, καὶ πῶς χειρίζεται τὰ κατὰ τὰς παρεμβολάς. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων ςρατηγὸς Πόπλιος, ἐπαναχθέντων ὡς αὐτὸν τῶν κατασκόπων, τοσȣ̃τον ἀπέχε τȣ̃ κολάζειν τȣ̀ς ἑαλωκότας, καθάπερ ἔθος ἐςὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς τȣ̓ναντίον, συςήσας αὐτοῖς χιλίαρχον, ἐπέταξε, πάντα καθαρίως ὑποδεῖξαι τὰ κατὰ τὴν παρεμβολήν. γενομένȣ δὲ τȣ́τȣ, προσεπύθετο τῶν ἀνθρώπων, εἰ πάντα φιλοτίμως αὐτοῖς ὑποδέδειχεν ὁ συςαθείς. τῶν δὲ φησάντων, δȣ̀ς ἐφόδια καὶ παραπομπὴν ἐξαπέςειλε, προςάξας, ἐπιμελῶς Ἀννίβᾳ διασαφεῖν περὶ τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς. ὧν παραγενηθέντων, θαυμάσας ὁ Ἀννίβας τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τόλμαν τἀνδρὸς, ȣ̓κ οἶδ' ὅπως εἰς ὁρμὴν ἔπεσε τȣ̃ βȣ́λεσθαι συνελθεῖν εἰς λόγȣς τῷ Ποπλίῳ. κρίνας δὲ τȣ̃το, διεπέμψατο κήρυκα, φάσκων, βȣ́λεσθαι κοινολογηθῆναι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων. ὁ δὲ Πόπλιος, ἀκȣ́σας ταῦτα τȣ̃ κήρυκος, συγκατετίθετο τοῖς παρακαλȣμένοις, ἔφη δὲ, πέμπειν πρὸς αὐτὸν, διασαφῶν, ἐπειδὰν μέλλῃ συμπορεύεσθαι, τὸν τόπον καὶ τὸν καιρόν. Ταῦτα μὲν ȣ̃ν ἀκȣ́σας ὁ κήρυξ, ἐπανῆλθε πάλιν

git ire, deinde circa Zamam vallum iacit. Zama quinque dierum iter occasum versus ab Carthagine abest. Inde tres speculatores ab eo missi, quorum opera cognosceret, vbi Scipio castra metaretur, et quo pacto cuncta in castris administrarentur. qui ad Rom. imperatorem quum essent deducti, tantum abfuit, vt de captis supplicium sumeret, quod facere alii solent, vt contra vnum eis e tribunis militum tradiderit, iussum, omnia ipsis bona fide ostendere, quae essent in castris. quin etiam vbi factum erat, quod iusserat, ab iisdem percunctatus est, satin' accurate omnia ipsis ostendisset, qui fuerat traditus. quum dixissent speculatores, ita esse factum: viatico donatos et datis, qui prosequerentur, retro ad Hannibalem dimisit, iussitque, vt cuncta Hannibali, quae sibi acciderant, aut quae cognouerant, diligenter renuntiarent. Post reditum speculatorum Hannibal, magnitudinem animi et fiduciam Scipionis demirans, impetum nescio quomodo sumsit cum illo colloquendi. deinde vt sedit eius animo haec sententia, praeconem ad Scipionem misit, qui diceret, velle se cum ipso de summa rerum colloqui. Publius, audito praeconis nuntio, potestatem eius, quod postulabat, Poeno facit, missurum etiam se ad illum dixit, qui locum et tempus indicaret, vbi conuenire Hannibalem constituisset. His auditis in castra Punica redit praeco.

πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. τῇ δ' ἐπαύριον ἧκε Μασσανάσσης, ἔχων πεζὰς μὲν εἰς ἑξακισχιλίας, ἱππεῖς δὲ περὶ ἑξακισχιλίας. ὃν ἀποδεξάμενος ὁ Πόπλιος Φιλανθρώπως, καὶ συγχαρεὶς ἐπὶ τῷ πάντας ὑπηκόας πεποιῆσθαι τὰς πρότερον Σύφακι πειθομένας, ἀνέζευξε, καὶ παραγενηθεὶς πρὸς πόλιν Μάργαρον, κατεστρατοπέδευσε, πρός τε τὰ ἄλλα τόπον εὐφυῆ καταλαβόμενος, καὶ τὴν ὑδρείαν ἐντὸς βέλας ποιησάμενος.

6. Κἀντεῦθεν ἐξέπεμψε πρὸς τὸν τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸν, Φάσκων, ἕτοιμος εἶναι συμπορεύεσθαι πρὸς αὐτὸν εἰς λόγας. ὧν ἀκάσας Ἀννίβας ἀνέζευξε, καὶ συνεγγίσας, ὥστε μὴ πλεῖον ἀπέχειν τριάκοντα σταδίων, κατεστρατοπέδευσε πρός τινα λόφον, ὃς τὰ μὲν λοιπὰ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν ὀρθῶς ἔχειν ἐδόκει, τὴν δ' ὑδρείαν ἀποτέρω μικρὸν εἶχε, καὶ πολλὴν ταλαιπωρίαν ὑπέμενον οἱ στρατιῶται περὶ τᾶτο τὸ μέρος. Κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ἡμέραν προῆλθον ἀπὸ τῆς ἰδίας παρεμβολῆς ἀμφότεροι μετ' ὀλίγων ἱππέων, κἄπειτα χωρισθέντες ἀπὸ τάτων, αὐτοὶ συνῆλθον εἰς τὸ μέσον, ἔχοντες ἑρμηνέα μεθ' ἑαυτῶν. δεξιωσάμενος δὲ πρῶτος Ἀννίβας, ἤρξατο λέγειν, ὡς ἐβάλετο μὲν ἂν, μήτε Ῥωμαίας ἐπιθυμῆσαι μηδέποτε μηδενὸς τῶν ἐκτὸς Ἰταλίας, μήτε Καρχηδονίας τῶν ἐκτὸς Λιβύης. ἀμφοτέροις γὰρ εἶναι ταύτας καὶ

Poſtridie eius diei Maſſaniſſa cum ſex millibus peditum, quatuor qui tum venit. Quem vbi comitate ſingulari excepiſſet Scipio, gratulatus ei, quod populus omnes, qui Syphaci prius parebant, ſui iuris feciſſet, caſtra inde mouit. Ventum eſt ad Margarum, ſiue Nadagaram vrbem, ibi Scipio conſedit, nactus locum tum ad cetera opportunum, tum quod aquatio intra teli coniectum erat.

6. Eo ex loco nuntium ad Carthaginienſem imperatorem miſit, paratum ſe eſſe ſignificans ad conueniendum ipſum colloquii cauſſa. Hannibal eo accepto nuntio caſtra mouet. Poſtquam propius ventum, vt iam triginta non amplius ſtadia in medio eſſent, in tumulo Poenus conſedit, commodo alioquin ad inſtitutum negotium, niſi quod longinquioris paullo aquationis erat, ita vt eius milites in aquando laboris plurimum ſufferre cogerentur. Poſtero die imperatores ambo e ſuis caſtris, equitibus paucis comitati, progrediuntur, ſoli deinde, comitibus ſummotis, cum ſingulis interpretibus in medium procedunt. Tum Hannibal prior poſt ſalutationem ita coepit loqui. Si iam eſſet integrum, optaturum ſe fore, vt neque Romani quicquam vmquam eorum, quae ſunt extra Italiam, concupiſſent, neque Carthaginienſes eorum, quae extra Africam. Vtriusque enim

καλλίστας δυναστείας, καὶ συλλήβδην ὡσανεὶ περιωρισμένας ὑπὸ τῆς Φύσεως. ἐπεὶ δὲ πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῶν κατὰ Σικελίαν ἀμφισβητήσαντες ἐξεπολεμήσαμεν ἀλλήλους, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ὑπὲρ τῶν κατ' Ἰβηρίαν, τὸ δὲ τέλος ὑπὸ τῆς τύχης ἀπονουθετούμενοι μέχρι τούτου προβεβήκαμεν, ὥστε καὶ περὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους ὑμᾶς κεκινδυνευκέναι, τοὺς δ' ἀκμὴν ἔτι καὶ νῦν κινδυνεύειν· λοιπόν ἐστιν, εἴ πως δυνάμεθα δι' αὐτῶν, παραιτησάμενοι τοὺς θεοὺς, διαλύεσθαι τὴν ἐνεστῶσαν φιλοτιμίαν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἕτοιμός εἰμι, τῷ πεῖραν εἰληφέναι διὰ τῶν πραγμάτων, ὡς μετάθετός ἐστιν ἡ τύχη, καὶ παρὰ μικρὸν εἰς ἑκάτερα ποιεῖ μεγάλας ῥοπὰς, καθαπερεὶ νηπίοις χρωμένη.

7. Σὲ δ' ἀγωνιῶ, Πόπλιε, λίαν, ἔφη, καὶ διὰ τὸ νέον εἶναι κομιδῇ, καὶ διὰ τὸ πάντα σοι κατὰ λόγον κεχωρηκέναι, καὶ τὰ κατ' Ἰβηρίαν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Λιβύην, καὶ μηδέπω μέχρι γε τοῦ νῦν εἰς τὴν τῆς τύχης ἐμπεπτωκέναι παλινρύμην, μή ποτε οὐ πεισθῇς διὰ ταῦτα τοῖς ἐμοῖς λόγοις, καίπερ οὖσι πιστοῖς. Σκόπει δ' ἀφ' ἑνὸς τοῦ λόγου τὰ πράγματα, μὴ τὰ τῶν προγεγονότων, ἀλλὰ τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτούς. Εἰμὶ τοιγαροῦν Ἀννίβας ἐκεῖνος, ὃς μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην σχεδὸν ἁπάσης Ἰταλίας ἐγκρατὴς γενό-

populi haec propria eſſe, eaque pulcherrima imperia, a natura ipſa ſuis finibus comprehenſa, ac quaſi circumſcripta. Nunc quoniam de Sicilia primo diſceptantes bellum inter nos geſſimus, deinde autem de Hiſpaniae poſſeſſione, ac tandem, bonam nobis mentem fortuna corrumpente, eo vſque ſumus progreſſi, vt de patriae ſolo vos antea ſitis periclitati, nunc ipſi cum maxime periclitemur: illud iam ſupereſt, vt, ſi qua ratione poſſumus, iram deum deprecati tantae huic peruicaciae finem imponamus. Equidem, ipſa edoctus experientia, quam mutabilis res ſit fortuna, quam ſaepe rei minimae interuentu magna in vtramuis partem momenta faciat, dum mortales non ſecus ac pueros infantes ludibrio habet, ad quieta conſilia ſum paratus.

7. De te, P. Corneli, vehementer ſum anxius, inquit, et ſollicitus, ne forte, ſiue quia iuuenis es admodum, ſiue quia ex animi ſententia ſemper omnia tibi ſucceſſere, cum in Hiſpania, tum in Africa, neque vmquam hactenus fortunae magno impetu retro ruentis periculum feciſti, verbis meis, licet ſide dignis, parum tamen fidei habeas. Quin tu potius conſidera mihi ex vno, quod iam dicam, cuiusmodi ſit rerum humanarum conditio. neque ego de eorum, qui olim fuerunt, rebus loquor; verum de iis, quae nobis ipſis contigerunt. Nempe Hannibal ego ille ſum, qui

μενος

μενος, καὶ μετά τινα χρόνον ἧκον πρὸς αὐτὴν τὴν Ῥώμην, καὶ στρατοπεδεύσας ἐν τετταράκοντα σταδίοις, ἐβουλευόμην ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τοῦ τῆς ὑμετέρας πατρίδος ἐδάφους, πῶς ἐστί μοι χρηστέον, ὃς νῦν ἐν Λιβύῃ πάρειμι πρὸς σὲ, Ῥωμαῖον ὄντα, περὶ τῆς ἐμαυτοῦ καὶ τῶν Καρχηδονίων σωτηρίας κοινολογησόμενος. Εἰς ἃ βλέποντα παρακαλῶ σε, μὴ μέγα φρονεῖν· ἀλλ' ἀνθρωπίνως βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων. τοῦτο δ' ἐστὶ, τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀεὶ τὸ μέγιστον, τῶν κακῶν δὲ τοὐλάχιστον αἱρεῖσθαι. τίς οὖν ἂν ἕλοιτο νοῦν ἔχων πρὸς τοιοῦτον ὁρμᾷν κίνδυνον, οἷός σοι νῦν ἐνέστηκεν; ἐν ᾧ νικήσας μὲν οὔτε τῇ σαυτοῦ δόξῃ μέγα τι προσθήσεις, οὔτε τῇ τῆς πατρίδος· ἡττηθεὶς δὲ, πάντα τὰ πρὸ τούτου σεμνὰ καὶ καλὰ δι' αὐτὸν ἄρδην ἀναιρήσεις. Τί οὖν ἐστιν, ὃ προτίθεμαι, τέλος τῶν νῦν λόγων; πάντα, περὶ ὧν πρότερον ἠμφισβητήσαμεν, Ῥωμαίων ὑπάρχειν, ταῦτα δ' ἦν Σικελία, Σαρδὼ, τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, καὶ μηδέποτε Καρχηδονίους Ῥωμαίοις ὑπὲρ τούτων ἀντᾶραι πόλεμον, ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλας νήσους, ὅσαι μεταξὺ κεῖνται τῆς Ἰταλίας καὶ Λιβύης, Ῥωμαίων ὑπάρχειν. ταύτας γὰρ πέπεισμαι τὰς συνθήκας καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλεστάτας μὲν εἶναι Καρχηδονίοις, ἐνδοξοτάτας δέ σοι καὶ πᾶσι Ῥωμαίοις.

poſt Cannenſem pugnam totius propemodum potitus Italiae, aliquanto poſt tempore Romam ipſam petii, et quum millia paſſuum quinque ab vrbe conſediſſem, de vobis et patriae veſtrae ſolo quid mihi ſtatuendum eſſet, deliberabam, qui nunc in Africa ad te virum Romanum acceſſi, de mea et populi Carthaginienſis ſalute tecum acturus. Te hortor, Publi, vt haec intuens ſpiritus magnos nimis ne geras; ſed in deliberando de rebus praeſentibus humanae ſortis memorem te probes. id autem eſt, vt bonorum maximum, malorum minimum eligas. Enimuero quis compos mentis diſcrimen tantum adire velit, quantum tibi nunc imminet? e quo ſi victor diſceſſeris, neque tuam tibi, neque patriae gloriam multum ſane amplificabis; ſin victus fueris, tot ante parta decora, tot adoreas ipſe per te funditus euertes. Sed quorſum tandem omnis haec mea ſpectat oratio? Vt omnia populi Rom. ſint, de quibus hactenus fuit inter nos contentio. Ea autem ſunt, Sicilia, Sardinia, Hiſpaniae prouinciae. horum nomine aduerſus Romanos ne bellum vmquam Carthaginienſes ſuſcipiant. Similiter et aliae inſulae, quotquot Italiam et Africam interiacent, omnes vt populi ſint Romani. Nam equidem per eiusmodi conditiones et Carthaginienſium ſecuritati in poſterum, et gloriae ſiue tuae, ſiue vniuerſi nominis Romani quam optime fore conſultum exiſtimo.

8. Ἀννίβας μὲν οὖν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Πόπλιος ὑπολαβὼν, οὔτε τοῦ περὶ Σικελίας, ἔφη, πολέμου Ῥωμαίους, οὔτε τοῦ περὶ τῆς Ἰβηρίας αἰτίους γεγονέναι, Καρχηδονίους δὲ προφανῶς, ὑπὲρ ὧν κάλλιστα γινώσκειν αὐτὸν τὸν Ἀννίβαν, μάρτυρας δὲ καὶ τοὺς θεοὺς γεγονέναι τούτων, περιθέντας τὸ κράτος οὐ τοῖς ἄρχουσι χειρῶν ἀδίκων, ἀλλὰ τοῖς ἀμυνομένοις. βλέπειν δὲ καὶ τὰ τῆς τύχης οὐδενὸς ἧττον, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων στοχάζεσθαι κατὰ δύναμιν. ἀλλ' εἰ μὲν πρὸ τοῦ τοὺς Ῥωμαίους διαβαίνειν εἰς Λιβύην αὐτὸς ἐξ Ἰταλίας ἐκχωρήσας προὔτεινες τὰς διαλύσεις ταύτας, οὐκ ἂν οἴομαί σε διαψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος· ἐπεὶ δὲ σὺ μὲν ἄκων ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπηλλάγης, ἡμεῖς δὲ, διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην, τῶν ὑπαίθρων ἐκρατήσαμεν, δῆλον, ὡς μεγάλην εἴληφε τὰ πράγματα παραλλαγήν. Τὸ δὲ δὴ μέγιστον, ἤλθομεν ἐπί τι μέρος, ἡττηθέντων καὶ δεηθέντων τῶν παρά σου πολιτῶν. ἐθέμεθα συνθήκας ἐγγράπτους, ἐν αἷς ἦν πρὸς τοῖς ὑπὸ σοῦ νῦν προτεινομένοις· τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδοῦναι χωρὶς λύτρων Καρχηδονίους, τῶν πλοίων τῶν καταφράκτων παραχωρῆσαι, πεντακισχίλια τάλαντα προσενεγκεῖν, ὅμηρα δοῦναι περὶ τούτων· ταῦτα ἦν, ἃ συνεθέμεθα πρὸς ἀλλήλους. ὑπὲρ τούτων ἐπρεσβεύσαμεν ἀμφότεροι πρός τε τὴν σύγκλητον

8. Et Hannibal quidem haec dixit. cuius ſermonem excipiens Cornelius, manifeſtum dixit eſſe, Romanos neque ei bello, quod de Sicilia fuit geſtum, praebuiſſe cauſſam; neque item ei, quod de Hiſpania. atque hoc omnium optime ſcire ipſum Hannibalem; ſed et deos immortales omnium, quae acciderunt, teſtes fuiſſe, qui decus victoriae iis tribuerint, non qui armis iniuſtis priores laceſſiuerant, ſed qui vim vi repellebant. Fortunae vim tam ſibi eſſe notam, quam vlli vmquam mortalium, et humanae infirmitatis habere ſe rationem, quantam poſſet maximam. ceterum pacis haſce leges ſi, priusquam Romani in Africam traieciſſent, ipſe Italiae egreſſus finibus obtuliſſes, tua te ſpes, opinor, nequaquam fefelliſſet: nunc quum ipſe quidem inuitus Italia exceſſeris, nos vero, in Africam transgreſſi, agros omnes, et quicquid in aperto eſt, occupauerimus, magnam rerum mutationem eſſe factam, quis non intelligit? Quod maximum omnium eſt, ciuibus tuis deuictis et pacem petentibus iam inter nos aliquo modo conuenerat, iam leges foederis erant conſcriptae, in quibus praeter illa, quae a te nunc afferuntur, haec amplius continebantur, captiuos omnes vt ſine pretio Carthaginienſes redderent, naues roſtratas vt traderent, talentum quinque millia vt penderent, his ſtaturos ſe pactis, obſides vt darent. haec ſunt, de quibus inter nos con-

τὴν

τὴν ἡμετέραν, καὶ πρὸς τὸν δῆμον, ἡμεῖς μὲν ὁμολογοῦντες εὐδοκεῖν τοῖς γεγραμμένοις, Καρχηδόνιοι δὲ δεόμενοι τούτου τυχεῖν. Ἐπείθη τὸ συνέδριον τούτοις, ὁ δὲ δῆμος συγκατήνεσε. τυχόντες, ὧν ἠξίουν, ἠθέτησαν ταῦτα Καρχηδόνιοι, παρασπονδήσαντες ἡμᾶς. τί λείπεται ποιεῖν; σὺ, τὴν ἐμὴν χώραν μεταλαβὼν, εἰπον. ἀφελεῖν τὰ βαρύτατα τῶν ὑποκειμένων ἐπιταγμάτων; ἵνα δὴ λαβόντες ἆθλα τῆς παρανομίας, διδαχθῶσι τοὺς εὖ ποιοῦντας εἰς τὸ λοιπὸν παρασπονδεῖν; ἀλλ᾽ ἵνα τυχόντες, ὧν ἀξιοῦσι, χάριν ὀφείλωσιν ἡμῖν; ἀλλὰ νῦν μεθ᾽ ἱκετηρίας τυχόντες, ὧν παρεκάλουν, ὅτι βραχείας ἐλπίδος ἐπελάβοντο τῆς κατὰ σὲ, παρὰ πόδας ὡς ἐχθροῖς ἡμῖν κέχρηνται καὶ πολεμίοις. * ἐν οἷς βαρυτέρου μέν τινος προσεπιταχθέντος, δυνατὸν ἀνενεγκεῖν τῷ δήμῳ περὶ διαλύσεως· ὑφαίρεσιν δὲ ποιουμένοις τῶν ὑποκειμένων, οὐδὲ ἀναφορὰν ἔχει τὸ διαβούλιον. Τί πέρας οὖν πάλιν τῶν ἡμῶν λόγων; ἢ τὴν ἐπιτροπὴν ὑμᾶς διδόναι περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος, ἢ μαχομένους νικᾷν.

uenerat, de quibus vtrique per legatos cum ſenatu et populo noſtrae ciuitatis egeramus, quum equidem hasce nobis non improbari conditiones diceremus; Carthaginienſes vero, easdem vt impetrarent, precibus contenderent. Pactis conditionibus ſenatus eſt aſſenſus, easdem quoque Rom. populus ratas eſſe iuſſit. Tui ciues, Hannibal, quod poſtulabant conſecuti, pacti formulam antiquarunt, et fidem nobis datam violarunt. Quid iam opus facto? finge te eum eſſe, qui ego ſim, et mihi reſponde. An grauiſſima quaeque eorum, quae legibus pacis tuis imperantur, ſunt tollenda? nempe vt, eo ſui ſceleris accepto praemio, bene de ſe meritos per fidem in poſterum circumuenire doceantur. Imo, inquies, vt iis, quae iam petunt, impetratis, gratiam nobis habeant. At enim, quae modo cum vittis et infulis poſtulabant, ea conſecuti, ſimul exiguam ſpem aliquam per te ſunt nacti, loco inimicorum atque hoſtium e veſtigio habere nos coeperunt. Sic igitur habe, referre ad populum Rom. de hac pace ita demum licet, ſi praeter pactas iam leges durius aliquid fuerit imperatum: ſin etiam illorum, quae conuenerunt, aliquid detrahatur, nihil habet ea deliberatio, de quo referatur. Quis igitur noſtrae etiam orationis erit finis? nimirum, vt vos patriamque veſtram fidei noſtrae permittatis, aut praelio dimicantes vincatis.

9. Ταῦτα μὲν οὖν διαλεχθέντες αὐτοῖς Ἀννίβας καὶ Πόπλιος ἐχωρίσθησαν, ἀξύμβατον ποιησάμενοι τὴν κοινολογίαν. Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἅμα τῷ φωτὶ τὰς δυνάμεις ἐξῆγον ἀμφότεροι, καὶ συνίσαντο τὸν ἀγῶνα, Καρχηδόνιοι μὲν ὑπὲρ τῆς σφετέρας σωτηρίας καὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην πραγμάτων, Ῥωμαῖοι δὲ περὶ τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς καὶ δυνασείας. Ἐφ' ἃ τίς οὐκ ἂν ἐπισήσας συμπαθὴς γένοιτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν; οὔτε γὰρ δυνάμεις πολεμικωτέρας, οὔθ' ἡγεμόνας ἐπιτυχεσέρους τούτων, καὶ μᾶλλον ἀθλητὰς γεγονότας τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων εὕροι τις ἂν ἑτέρους, οὐδὲ μὴν ἆθλα μείζω τὴν τύχην ἐκτεθεικυῖαν τοῖς ἀγωνιζομένοις, τῶν τότε προκειμένων. οὐ γὰρ τῆς Λιβύης αὐτῆς, οὐδὲ τῆς Εὐρώπης ἔμελλον κυριεύειν οἱ τῇ μάχῃ κρατήσαντες, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς οἰκουμένης, ὅσα νῦν πέπτωκεν ὑπὸ τὴν ἱσορίαν. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι μετ' ὀλίγον. Πλὴν ὁ μὲν Πόπλιος ἔθηκε τὰς τάξεις τῶν ἰδίων δυνάμεων τὸν τρόπον τοῦτον. Πρῶτον μὲν τοὺς ἀσάτους καὶ τὰς τούτων σημαίας ἐν διασήμασιν, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς πρίγκιπας, τιθεὶς τὰς σπείρας, οὐ κατὰ τὸ τῶν πρώτων σημαιῶν διάσημα, καθάπερ ἔθος ἐσὶ τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλὰ κατ' ἀλλήλους ἐν ἀποσάσει διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἐλεφάντων, τελευταίους δ' ἐπέσησε τοὺς τριαρίους.

9. Haec inter se collocuti Hannibal et Scipio, frustra verbis tentata spe conuentionis, ad suos se receperunt. Postero die prima statim luce copias ambo eduxerunt, et praelio decertarunt, Carthaginienses quidem de sua salute et rebus Africae, Romani vero de orbis terrarum dominatione atque imperio. Quis autem ista secum animo reputare queat, vt non rei tantae narratione afficiatur? Nam neque exercitus bellicosiores, neque imperatores feliciores, aut qui in bellicis certaminibus magis se exercuissent, temere aliquis inueniat, neque vbi maiora certantibus praemia fortuna proposuisset, quam illa, quae erant tunc proposita. Non enim Africam dumtaxat vel Europam in potestate sua erant habituri, qui victores ab ea pugna discessissent; verum et ceteras quoque orbis terrarum partes, quotquot hactenus in notitiam hominum venerunt. Quod quidem non multo post fieri contigit. Ceterum copiarum suarum ordines ita tum Scipio disposuit. Primum hastatos eorumque manipulos per interualla, horum a tergo principes locauit, positis eorum manipulis non ex aduerso vacui spatii, quo distabant inuicem hastatorum manipuli, sicut mos est Romanorum; sed alios post alios in eadem serie, cum aliquo interuallo, propter multitudinem elephantorum, quos Poeni habebant. vltimos in extrema acie triarios constituit.

ρίας. ἐπὶ δὲ τῶν κεράτων ἔταξε κατὰ μὲν τὸ λαιὸν Γάϊον Λαίλιον, ἔχοντα τὰς Ἰταλικὰς ἱππέας· κατὰ δὲ τὸ δεξιὸν μέρος Μασσανάσσην μετὰ πάντων τῶν ὑφ᾽ ἑαυτὸν ταττομένων Νομάδων. τὰ δὲ διαςήματα τῶν πρώτων σημαιῶν ἀνεπλήρωσε ταῖς τῶν γροσφομάχων σπείραις, παραγγείλας τούτοις προκινδυνεύειν· ἐὰν δὲ ἐκβιάζωνται, καὶ κατὰ τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον, ἀποχωρεῖν, τοὺς μὲν καταταχοῦντας, διὰ τῶν ἐπ᾽ εὐθείας διαςημάτων εἰς τοὔπίσω τῆς ὅλης δυνάμεως, τοὺς δὲ περικαταλαμβανομένους εἰς τὰ πλάγια παρίςασθαι κατὰ τὰς σημαίας.

10. Ταῦτα δ᾽ ἑτοιμασάμενος ἐπεπορεύετο, παρακαλῶν τὰς δυνάμεις βραχέως μὲν, οἰκείως δὲ τῆς ὑποκειμένης περιςάσεως. Ἠξίου γὰρ, μνημονεύοντας τῶν προγεγονότων ἀγώνων ἄνδρας ἀγαθοὺς γίγνεσθαι, σφῶν καὶ τῆς πατρίδος ἀξίους, καὶ λαμβάνειν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι κρατήσαντες μὲν τῶν ἐχθρῶν οὐ μόνον τῶν ἐν Λιβύῃ πραγμάτων ἔσονται κύριοι βεβαίως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης οἰκουμένης τὴν ἡγεμονίαν καὶ δυναςείαν ἀδήριτον αὐτοῖς τε καὶ τῇ πατρίδι περιποιήσουσιν· ἐὰν δ᾽ ὡς ἄλλως ἐκβῇ τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον, οἱ μὲν ἀποθανόντες εὐγενῶς ἐν τῇ μάχῃ κάλλιςον ἐντάφιον ἕξουσι τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατον, οἱ δὲ διαφυγόντες, αἴχιςον καὶ

tuit. ab laeuo cornu C. Laelium cum Italico equitatu, ab dextro Maſſaniſſam cum omnibus ſuis Numidis oppoſuit. Vias patentes inter manipulos anteſignanorum velitum manipulis compleuit, dato praecepto, vt ante alios pugnam committerent: ſin autem hoſtium vim aut elephantorum impetum ſuſtinere non poſſent, retro pedem vt referrent, partim qui celeritate poſſent alios praeuertere, per vias rectas inter manipulos patentes, pone aciem vniuerſam; partim qui circumfuſo hoſte comprehendi metuerent, in dextram ſiniſtramue iis ſeſe applicarent interuallis, quae eſſent inter ſigna.

10. His ita ordinatis, quaqua incederet per aciem, ſuos adhortabatur, paucis ille quidem, ſed ad praeſens diſcrimen apte et conuenienter. Petebat enim a militibus ſuis, vt memores pugnarum, quas ante pugnaſſent, viros ſe praeberent, priore ſua virtute et Romano dignos nomine; ponerent ſibi illud ob oculos, ſe, victis eo praelio hoſtibus, non Africae tantum poſſeſſionem firmam obtenturos; ſed etiam orbis terrarum reliqui imperium ac dominationem ſibi et patriae ſuae ſine vlla controuerſia quaeſituros. Sin de exitu certaminis ſecus eueniret, cogitarent, eos, qui inter dimicandum diem clauderent vltimum, loco ſepulcralis ornamenti, atque eius pulcherrimi, relaturos hoc decus, quod pro patria mortem

ἐλεεινότατον τὸν ἐπίλοιπον βίον. ἀσφάλειαν γὰρ τοῖς φυγοῦσιν οὐδεὶς ἱκανὸς περιποιῆσαι τόπος τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ· πεσοῦσι δ' ὑπὸ τὰς τῶν Καρχηδονίων χεῖρας, οὐκ ἄδηλα εἶναι τὰ συμβησόμενα τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις. ὧν, ἔφη, μηδενὶ γένοιτο πεῖραν ὑμῶν λαβεῖν. τῆς δ' οὖν τύχης ἡμῖν τὰ μέγιστα τῶν ἄθλων εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος ἐκτεθεικυίας, πῶς οὐκ ἂν εἴημεν ἀγεννέστατοι, καὶ συλλήβδην ἀφρονέστατοι πάντων, εἰ, παρέντες τὰ κάλλιστα τῶν ἀγαθῶν, ἑλοίμεθα τὰ μέγιστα τῶν κακῶν διὰ φιλοζωΐαν; Διόπερ ἧκεν, δύο προθεμένους, ταῦτα δ' ἐστὶν, ἢ νικᾶν ἢ θνήσκειν, ὁμόσε χωρεῖν εἰς τοὺς πολεμίους. τοὺς γὰρ τοιαύτας ἔχοντας διαλήψεις κατ' ἀνάγκην ἀεὶ κρατεῖν δεῖ τῶν ἀντίᾳ ταττομένων, ἐπειδὰν ἀπελπίσαντες τοῦ ζῆν ἴωσιν εἰς τὴν μάχην.

oppetierint: qui periculum declinassent, vitam deinceps omnem acturos et turpissimam et miserrimam. Siquidem iis, qui fugerint, nullum esse tota Africa locum, qui securitatem possit praestare, iis vero, qui in Poenorum manus inciderint, quae sint euentura, non esse obscurum recta ratione rem putantibus. Quae superi, inquit, a vobis omnibus auertant. Quum igitur fortuna in vtramuis partem praemia nobis proposuerit omnium maxima: quid caussae dicemus, cur non ignauissimi mortalium, atque, vt omnia verbo complectar, stultissimi simus existimandi, si, rebus in arbitrio nostro positis, pro iis bonis, quae sunt omnium pulcherrima, prae nimia cupiditate vitae ea elegerimus mala, quae sunt omnium grauissima? Petere igitur se, cum hoste sic congrederentur, vt qui duo haec tantum prae oculis haberent, aut victoriam, aut mortem. Nam qui hoc essent animo praediti, semper eos de oppositis hostibus victoriam reportare, vbi semel vitae posita spe hostem inuadere et cum eo pugnare sint aggressi.

11. Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος τοιαύτην ἐποιήσατο τὴν παραίνεσιν. ὁ δ' Ἀννίβας τὰ μὲν θηρία πρὸ πάσης τῆς δυνάμεως, ὄντα πλείω τῶν ὀγδοήκοντα, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς μισθοφόρους ἐπέστησε, περὶ μυρίους ὄντας καὶ δισχιλίους τὸν ἀριθμόν. οὗτοι δ' ἦσαν Λιγυστινοὶ, Κελτοὶ, Βαλιαρεῖς, Μαυρούσιοι. τούτων δὲ κατόπιν παρέλαβε τοὺς

11. Et Scipio quidem hoc fere modo suos adhortabatur. At Hannibal belluas (LXXX autem erant, et eo plures,) ante aciem vniuersam, mercenarios proximos illis a tergo constituit, numero ad duodecim millia. erant hi Ligures, Galli, Baleares, Mauri. pone hos in mediam aciem indigenas Afros et Carthaginienses recepit.

ἐγχω-

ἐγχωρίες Λίβυας καὶ Καρχηδονίες, ἐπὶ δὲ πᾶσι τὲς ἐξ Ἰταλίας ἥκοντας μεθ' ἑαυτȣ̃, πλεῖον ἢ ςάδιον ἀποςήσας τῶν προτεταγμένων. τὰ δὲ κέρατα διὰ τῶν ἱππέων ἠσφαλίσατο, θεὶς ἐπὶ μὲν τὸ λαιὸν τὲς συμμάχȣς Νομάδας, ἐπὶ δὲ τὸ δεξιὸν τὲς τῶν Καρχηδονίων ἱππεῖς. παρήγγειλε δὲ τὲς ἰδίȣς ςρατιώτας ἕκαςον παρακαλεῖν, ἀναφέροντας τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐφ' ἑαυτὸν καὶ τὰς μεθ' ἑαυτȣ̃ παραγεγενημένας δυνάμεις. τοῖς δὲ Καρχηδονίοις ἐκέλευσε τὲς ἡγȣμένȣς τὰ συμβησόμενα περὶ τέκνων καὶ γυναικῶν ἐξαριθμεῖσθαι, καὶ τιθέναι πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐὰν ἄλλως πως ἐκβῇ τὰ τῆς μάχης. ȣ̃τοι μὲν ȣ̃ν ȣ̃τως ἐποίȣν τὸ παραγγελθέν. Ἀννίβας δὲ τὲς μεθ' ἑαυτȣ̃ παραγεγονότας ἐπιπορευόμενος, ἠξίȣ καὶ παρεκάλει διὰ πλειόνων, μνησθῆναι μὲν τῆς πρὸς ἀλλήλȣς ἑπτακαιδεκαέτȣς συνηθείας, μνησθῆναι δὲ τȣ̃ πλήθȣς τῶν προγεγονότων αὐτοῖς πρὸς Ῥωμαίȣς ἀγώνων· ἐν οἷς ἀηττήτȣς γεγονότας ȣ̓δ' ἐλπίδα τȣ̃ νικᾷν ȣ̓δέποτ', ἔφη, Ῥωμαίοις αὐτȣ̀ς ἀπολελοιπέναι. τὸ δὲ μέγιςον, ἠξίȣ λαμβάνειν πρὸ ὀφθαλμῶν, χωρὶς τῶν κατὰ μέρος κινδύνων καὶ τῶν ἀναριθμήτων προτερημάτων, τήν τε περὶ τὸν Τρεβίαν ποταμὸν μάχην πρὸς τὸν πατέρα τȣ̃ νῦν ἡγȣμένȣ Ῥωμαίων, ὁμοίως τὴν ἐν Τυῤῥηνίᾳ πρὸς Φλαμίνιον μάχην, ἔτι δὲ τὴν περὶ Κάννας λεγομένην πρὸς

ſpatio deinde amplius quam ſtadii relicto, Italicos milites, qui ſecum venerant, a tergo omnium conſtituit. Cornua equitatu firmauit, laeuum ſocii Numidae, dextrum equites Carthaginienſium tenuerunt. ducibus deinde praecepit, vt ſuos quisque milites adhortarentur, iuberentque ſpem victoriae in ſe ponere, et eo, quem ex Italia adduxerat, exercitu. Carthaginienſibus vero, vt recenſerent iidem atque ob oculos ponerent, ſi alius eſſet pugnae exitus, quam optarent, quae calamitas liberos ipſorum ac coniuges maneret. Et illi quidem, vti fuerant iuſſi, fecerunt: Hannibal vero eorum ordines, qui ſecum venerant, obambulans, petebat ab iis, multumque ipſos hortabatur, meminiſſent commilitii, quod annos ſeptemdecim inuicem coluerant, meminiſſent illarum tot numero pugnarum, quas cum Romanis pugnaſſent: e quibus quum ſemper inuicti diſceſſiſſent, ne ſpem quidem vllam ſe Romanis reliquiſſe vmquam vincendi. Ante omnia, vt oculis ſibi ſubiicerent, poſtulabat, praeter tot certamina per partes habita, et infinitas numero victorias, praelium, ad Trebiam cum huius ipſius Romanorum imperatoris patre commiſſum, praelium item in Etruria cum Flaminio, necnon illud, quod ad Cannas vocant, cum Aemilio. quae omnia

Αἰμιλίου. ἃς οὔτε κατὰ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, οὔτε κατὰ τὰς ἀρετὰς ἀξίας εἶναι συγκρίσεως πρὸς τὸν νῦν ἐπιφερόμενον κίνδυνον. καὶ ταῦτα λέγων ἅμα βλέπειν αὐτοὺς ἐκέλευε, καὶ τὴν τῶν ὑπεναντίων κατοπτεύειν τάξιν· οὐ γὰρ οἷον ἐλάττους, ἀλλ' οὐδὲ πολλοστὸν μέρος εἶναι τῶν τότε πρὸς αὐτοὺς ἀγωνισαμένων, ταῖς γε μὴν ἀρεταῖς οὐδὲ σύγκρισιν ἔχειν. ἐκείνους μὲν γὰρ, ἀηττήτους ὄντας, ἐξ ἀκεραίου διαγωνίσθαι πρὸς σφᾶς· τούτων δὲ τοὺς μὲν ἐκγόνους εἶναι, τοὺς δὲ λείψανα τῶν ἡττημένων ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ πεφευγότων αὐτὸν πλεονάκις. Διόπερ ᾤετο, δεῖν μὴ καταλῦσαι μήτε τὴν σφῶν αὐτῶν, μήτε τὴν τοῦ προεστῶτος δόξαν καὶ προσηγορίαν· ἀλλ' ἀγωνισαμένους εὐψύχως βεβαιῶσαι τὴν διαδεδομένην περὶ αὐτῶν φήμην, ὡς ὄντων ἀηττήτων. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τοιαῦτα παρεκάλεσαν ἀμφότεροι.

12. Ἐπειδὴ δ' ἑκατέροις ἦν εὐτρεπῆ τὰ πρὸς τὸν κίνδυνον, πάλαι τῶν Νομαδικῶν ἱππέων πρὸς ἀλλήλους ἀκροβολιζομένων· τότε παρήγγειλε τοῖς ἐπὶ τῶν ἐλεφάντων Ἀννίβας, ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. Ἅμα δὲ τῷ πανταχόθεν τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς βυκάνας ἀναβοῆσαι, τινὰ μὲν διαταραχθέντα τῶν θηρίων ἐξαυτῆς ὥρμησε παλίσσυτα κατὰ τῶν βεβοηθηκότων τοῖς Καρχηδονίοις

praelia cum praeſenti certamine nullo modo ſint comparanda, ſiue ob virorum numerum, ſiue ob virtutem militum. Simul haec dicens reſpicere in hoſtium aciem, eamque conſpicari iubebat. neque enim pauciores tantum, verum ne multeſimam quidem partem eſſe eorum, qui in prioribus illis certaminibus ſecum decertauerint. ad virtutem porro quod attineret, ne inſtitui quidem comparationem vllam poſſe. Nam illos, quum antea inuicti fuiſſent, viribus integris ſecum rem geſſiſſe; horum autem alios eſſe illorum ſobolem, alios ſuperſtites quasdam reliquias eorum, quos in Italia ipſi viciſſent, et qui ſaepe in fugam a ſe fuiſſent verſi. Videndum igitur illis eſſe, ne ſuam ſibi ipſi, et ſui imperatoris gloriam, et partum virtute cognomen euerterent; ſed fortiter decertando late ſparſam de ſe famam, quaſi eſſent inuicti, magis magisque firmarent. Ita vtrinque imperatores ſuas copias ſunt cohortati.

12. Poſtea vero quam omnia ad pugnam neceſſaria ambo parauerant, quum Numidici equites multo ante leuibus praeliis ſeſe mutuo laceſſere coepiſſent: tunc Hannibal eos, qui elephantis inſidebant, iuſſit, impetum in hoſtem facere. Simulac tubae cornuaque vndique concinuerunt, parte beſtiarum prae metu retro auerſa, et in Numidas Poenorum auxiliares irruente, confeſtim Maſſaniſſa

Νομά-

Νομάδων. διὸ διὰ τῶν περὶ τὸν Μασσανάσσην ταχέως ἐψιλώθη τὸ λαιὸν κέρας τῶν Καρχηδονίων· τὰ δὲ λοιπὰ συμπεσόντα τοῖς τῶν Ῥωμαίων γροσφομάχοις ἐν τῷ μεταξὺ χωρίῳ τῶν παρατάξεων, πολλὰ μὲν ἔπασχε κακὰ, πολλὰ δ' ἐποίει τοὺς ὑπεναντίους, ἕως ὅτου πεφοβημένα τὰ μὲν διὰ τῶν διαστημάτων ἐξέπεσε, δεξαμένων αὐτὰ τῶν Ῥωμαίων ἀσφαλῶς κατὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ πρόνοιαν, τὰ δ' ἐπὶ τὸ δεξιὸν μέρος παραφυγόντα, διὰ τῶν ἱππέων συνακοντιζόμενα, τελέως εἰς τὸν ἔξω τόπον τῶν στρατοπέδων ἐξέπεσεν. Ὅτε δὴ καὶ Λαίλιος, ἅμα τῇ περὶ τοὺς ἐλέφαντας ταραχῇ ἐμβαλὼν, ἠνάγκασε φυγεῖν τοὺς τῶν Καρχηδονίων ἱππεῖς προτροπάδην. οὗτος μὲν οὖν ἐπέκειτο τοῖς φεύγουσιν ἐκθύμως· τὸ δ' ὅμοιον ἐποίει καὶ Μασσανάσσης. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον αἱ φάλαγγες ἀμφότεραι βάδην ἀλλήλαις καὶ σοβαρῶς ἐπῄεσαν, πλὴν τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας μετ' Ἀννίβου παραγεγονότων· οὗτοι δ' ἔμενον ἐπέχοντες τὸν ἐξ ἀρχῆς τόπον. Ἐπειδὴ δ' ἐγγὺς ἦσαν ἀλλήλων, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι, κατὰ τὰ πάτρια συναλαλάξαντες καὶ συμψοφήσαντες τοῖς ξίφεσι τοὺς θυρεοὺς, προσέβαλον τοῖς ὑπεναντίοις· οἱ δὲ μισθοφόροι τῶν Καρχηδονίων ἀδιάκριτον ἐποίουν τὴν φωνὴν καὶ παρηλλαγμένην. οὐ γὰρ πάντων ἦν κατὰ τὸν ποιητὴν ὁ αὐτὸς θροῦς, οὐδ' ἴα γῆρυς,

laeuum cornu Punicae aciei equeſtri auxilio nudauit. Reliqui elephanti medio inter geminas acies campo, impetu facto in Romanos velites, cum multis ſuis vulneribus ingentem hoſtium ſtragem edebant, donec metu conſternati partim per aciei Romanorum interualla erumpunt, Romanis ſine vllo periculo (id enim pro ſua prudentia cauerat Scipio) eos admittentibus, alii in dextram partem fuga delati, equitum iaculis confodiuntur, et ex acie penitus excidunt. Laelius vt turbatos a belluis vidit hoſtes, in eos inuectus, Carthaginienſem equitatum effuſam capere fugam compulit. Et Laelius quidem fugientes animoſe perſequebatur, idemque et Maſſaniſſa quoque faciebat. Haec vero dum aguntur, vtraque peditum acies lentis ac ſuperbis inceſſibus gradum promouebat, iis exceptis, qui ex Italia cum Hannibale venerant: nam hi ſtationem, in qua primo fuerant poſiti, ſeruarunt. Vbi prope eſt ventum, Romani more patrio clamorem tollunt, et gladiis ad ſcuta concrepant, ac ſubito hoſtem adoriuntur. Carthaginienſium mercenarii indiſcretas et diſſonas voces edebant, vt quibus *vox eadem*, quod ait poeta, *non eſſet, nec ſonus idem.*

Ἄλλη

Ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα, πολύκλητοι δ' ἔσαν ἄνδρες,

καθάπερ ἀρτίως ἐξηριθμησάμην.

13. Πάσης δ' ἔσης ἐκ χειρὸς καὶ κατ' ἄνδρα τῆς μάχης, διὰ τὸ μὴ δόρασι, μηδὲ ξίφεσι χρῆσθαι τὲς ἀγωνιζομένες, τῇ μὲν εὐχερείᾳ καὶ τόλμῃ προεῖχον οἱ μισθοφόροι τὰς ἀρχὰς, καὶ πολλὲς κατετραυμάτιζον τῶν Ῥωμαίων· τῷ δὲ τῆς συντάξεως ἀκριβεῖ καὶ τῷ καθοπλισμῷ πιστεύοντες οἱ Ῥωμαῖοι, μᾶλλον ἐπέβαινον εἰς τὸ πρόσθεν. ἅμα δὲ τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἑπομένων καὶ παρακαλέντων τῶν κατόπιν, τοῖς δὲ μισθοφόροις τῶν Καρχηδονίων ἐ συνεγγιζόντων, ἐδὲ παραβοηθέντων, ἀλλ' ἀποδειλιώντων ταῖς ψυχαῖς· πέρας ἐνέκλιναν οἱ βάρβαροι, καὶ δόξαντες ἐγκαταλείπεσθαι προφανῶς ὑπὸ τῶν ἰδίων, ἐπιπεσόντες κατὰ τὴν ὑποχώρησιν εἰς τὲς ἐφεςῶτας, ἔκτεινον τέτες· ὃ καὶ πολλὲς ἠνάγκασε τῶν Καρχηδονίων ἀνδρωδῶς ἀποθανεῖν. Φονευόμενοι γὰρ ὑπὸ τῶν μισθοφόρων, ἐμάχοντο παρὰ τὴν αὑτῶν προαίρεσιν ἅμα πρός τε ἰδίες καὶ πρὸς τὲς Ῥωμαίες. ποιέμενοι δὲ τὸν κίνδυνον ἐκςατικῶς καὶ παρηλλαγμένως, ἐκ ὀλίγες διέφθειραν καὶ τῶν ἰδίων καὶ τῶν ὑπεναντίων. Καὶ δὴ τῷ τοιέτῳ τρόπῳ συνέχεαν ἐπιπεσόντες τὰς τῶν ἀςάτων σημαίας. Οἱ δὲ τῶν πριγκίπων ἡγεμόνες, συνθεασάμενοι τὸ γεγονὸς, ἐπέςησαν τὰς αὑτῶν τάξεις. τῶν δὲ μισθο-

Sermo etenim varius varia de gente vocatis,

ficut paullo ante recenfui.

13. Quum in dextris omne certamen effet, ac vir cum viro confligeret, quia non haftis ac ne gladiis quidem res gerebatur, agilitate et audacia mercenarii Poenorum initio praeualebant, multosque adeo Romanos vulnerarunt: verum Romani eximia ordinatione fuae aciei et genere armorum freti, gradum vlterius magis inferebant. Ac quoniam Romanos quidem fui, qui erant a tergo, et fequebantur, et vrgebant affidua cohortatione; contra mercenariis non appropinquabant Carthaginienfes, neque opem ferebant, fed prae metu animos defpondebant: ad extremum in fugam barbari inclinarunt, ac qui manifefto proditos fefe putarent a fuis, dum fe retro recipiunt, in eos, quos a tergo habuerant, irruentes, ipfos occidunt. Quae fane res fecit, vt multi Carthaginienfium ftrenue dimicando occumberent. a mercenariis namque caefi, praeter voluntatem fimul cum fuis, fimul cum Romanis manus conferebant. qui ceu mente emota et more inufitato quum praeliarentur, et fuorum et hoftium multos peremerunt. Hoc igitur pacto in haftatos illati, ordines eorum conturbarunt. Quod vt animaduerfum eft a principum centurionibus, fuos illis manipulos oppofuerunt. Ita pars

μισθοφόρων καὶ τῶν Καρχηδονίων τὸ πλεῖστον μέρος τὸ μὲν ὑφ' αὑτῶν, τὸ δ' ὑπὸ τῶν ἀστάτων αὐτοῦ κατεκόπη. τοὺς δὲ διασωζομένους καὶ φεύγοντας οὐκ εἴασε καταμιγῆναι ταῖς δυνάμεσιν Ἀννίβας, ἀλλὰ προβάλλεσθαι παραγγείλας τοῖς ἐπιστάταις, ἐκώλυσε μὴ παραδέξασθαι τοὺς ἐγγίζοντας. ὅθεν ἠναγκάσθησαν οὗτοι μὲν ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὰ κέρατα καὶ τὰς ἐκ τούτων εὐρυχωρίας.

14. Γενομένου δὲ τοῦ μεταξὺ τόπου τῶν καταλειπομένων στρατοπέδων πλήρους αἵματος, φόνου, νεκρῶν, πολλὴν ἀπορίαν παρεῖχε τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῷ τὸ τῆς τροπῆς ἐμπόδιον. ὅ τε γὰρ τῶν νεκρῶν ὄλισθος, ὡς ἂν αἱμοφύρτων καὶ σωρηδὸν πεπτωκότων, ἥ τε τῶν χύδην ἐῤῥιμμένων ὅπλων ὁμοῦ τοῖς πτώμασιν ἀλογία δυσχερῆ τὴν δίοδον ἔμελλε ποιήσειν τοῖς ἐν τάξει διαπορευομένοις. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοὺς μὲν τραυματίας εἰς τοὐπίσω τῆς παρατάξεως κομισάμενος, τοὺς δὲ διώκοντας τῶν ἀστάτων ἀνακαλεσάμενος διὰ τῆς σάλπιγγος, τοὺς μὲν αὐτοῦ πρὸ τῆς μάχης κατὰ μέσους τοὺς πολεμίους ἐπέστησε· τοὺς δὲ πρίγκιπας καὶ τριαρίους πυκνώσας ἐφ' ἑκάτερον τὸ κέρας, προάγειν παρήγγειλε διὰ τῶν νεκρῶν. ἐπειδὴ δ' ὑπερβάντες ἐξ ἴσου τοῖς ἀστάτοις ἐγένοντο, συνέβαλλον αἱ φάλαγγες ἀλλήλαις μετὰ τῆς μεγίστης ὁρμῆς καὶ προθυμίας. ὄντων δὲ καὶ τῷ πλήθει

maxima cum mercenariorum, tum Carthaginienſium, partim mutuis inuicem vulneribus, partim ab haſtatis caeſa, eo loci periit. Eos, qui caedi ſuperfuerant ac fugiebant, in ſuam aciem miſceri non eſt paſſus Hannibal; ſed proximos a fronte ordines haſtas praetendere iubens, ne appropinquantes admitterentur, impediit, ita vt cornua et late patentes circa campos petere ſint coacti.

14. Enimuero quum eſſet omne ſpatium inter reliquas acies cruore caede ac vulneribus refertum, e parta iam victoria oriens impedimentum magna difficultate Romanum imperatorem afficiebat. Nam et labes ſanguinis mortuorum, cruore reſperſorum, et qui aceruatim alius ſuper alium ceciderant, ad haec arma paſſim disiecta, et cum ipſis cadaueribus temere iacentia, aciei ſub ſignis et ordinate procedenti viam difficilem praebebant. Scipio tamen, ſauciis pone vltimam aciem ſubductis, et haſtatis, qui hoſtem inſequebantur, per tubicines, receptui illis canentes, reuocatis, ipſos quidem haſtatos, eo loci ſtare ante pugnam iuſſos, mediae Poenorum aciei oppoſuit; principes vero triariosque denſare ordines, et per ſtrages mortuorum pergere ad vtrumque cornu iubet. Qui ſuperatis viae impedimentis, vbi frontem aequatam cum haſtatis efficiebant, ingenti ardore et alacritate animorum acies am-

καὶ τοῖς Φρονήμασι καὶ ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς καθοπλισμοῖς παραπλησίων ἀμφοτέρων, ἄκριτον ἐπὶ πολὺ συνέβαινε γενέσθαι τὴν μάχην, ἐν αὐταῖς ταῖς χώραις ἐναποθνησκόντων τῶν ἀνδρῶν διὰ Φιλοτιμίαν, ἕως οἱ περὶ τὸν Μασσανάσσην καὶ Λαίλιον ἀπὸ τοῦ διώγματος τῶν ἱππέων ἀνακάμπτοντες, δαιμονίως εἰς δέοντα καιρὸν συνῆψαν. ὧν προσπεσόντων τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν κατόπιν, οἱ μὲν πλεῖσοι κατεκόπησαν ἐν τῇ τάξει· τῶν δὲ πρὸς Φυγὴν ὁρμησάντων ὀλίγοι μὲν τελέως διέΦυγον, ἅτε τῶν ἱππέων ἐν χερσὶν ὄντων, καὶ τῶν τόπων ἐπιπέδων ὑπαρχόντων. ἔπεσον δὲ τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τοὺς χιλίους πεντακοσίους, τῶν δὲ Καρχηδονίων ὑπὲρ δισμυρίους, αἰχμάλωτοι δ᾽ ἑάλωσαν οὐ πολὺ τούτων ἐλάττους.

15. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ πᾶσι γενομένη μάχη, καὶ τὰ ὅλα κρίνασα Ῥωμαίοις διὰ τῶν προειρημένων ἡγεμόνων, τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. Μετὰ δὲ τὴν μάχην Πόπλιος μὲν, ἐπακολουθήσας καὶ διαρπάσας τὸν χάρακα τῶν Καρχηδονίων, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν· Ἀννίβας δὲ, μετ᾽ ὀλίγων ἱππέων κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὴν ἀναχώρησιν, εἰς Ἀδρύμητα διεσώθη, πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας κατὰ τὸν κίνδυνον, ὅσα τὸν ἀγαθὸν ἔδει σρατηγὸν, καὶ πολλῶν ἤδη πραγμάτων πεῖραν εἰληΦότα. Πρῶτον μὲν γὰρ εἰς λόγους συνελθὼν ἐπειράθη, δι᾽ αὐτοῦ λύσιν ποιήσασθαι τῶν ἐνεσώτων. τοῦτο δ᾽ ἐςὶν οὐ

bae concurrerunt. Quae et numero, et animis, et virtute atque armatura pares inter ſe quum eſſent, in ipſo veſtigio prae obſtinatione morientibus, qui confligebant, diu pugna neutro inclinata ſtetit, donec Maſſaniſſa et Laelius, qui equites perſequebantur, inde reuertentes, ſane quam in tempore et diuinitus aduenerunt. quibus Hannibalis aciem auerſam inuadentibus, plerique Poenorum in ſuis ſtationibus ſunt trucidati, pauci omnino eorum, qui ſe in pedes coniecerant, penitus effugerunt; nam et equites cominus eos caedebant, et loca plana erant. Ceciderunt Romanorum CIↃ IↃ et plures; Carthaginienſium ſupra CCIↃↃ CCIↃↃ. par ferme numerus captus eſt.

15. Hunc habuit exitum vltima illa pugna, per dictos imperatores commiſſa, quae orbis imperium Romanis adiudicauit. A praelio P. Cornelius, poſtquam aliquamdiu hoſtem eſſet inſecutus, et Poenorum caſtra diripuiſſet, in ſua mox reuertitur. Hannibal, cum equitibus paucis ſe recipiens, continuis itineribus Adrumetum tandem euaſit, omnia in praelio expertus, quae a bono imperatore et magno rerum vſu praedito, poterant praeſtari. Iam primum cum Scipione congreſſus, vt ad concordiam ſua opera res deduceretur, laborauit. Quod quidem conſilium prodentis ho-

προδόν-

προδόντος τὰ κατορθώματα, ἀλλ᾽ ἀπιστῦντος τῇ τύχῃ, καὶ προορωμένυ τὰ περὶ τὰς μάχας ἐκβαίνοντα παράλογα. Μετὰ δὲ ταῦτα συγκαταστὰς εἰς τὸν κίνδυνον, οὕτως ἐχρήσατο τοῖς πράγμασιν, ὥστε μὴ δυνατὸν εἶναι, βέλτιον πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶνα συστήσασθαι παραπλησίῳ καθοπλισμῷ χρώμενον, οὗ τότε συνεστήσατο Ἀννίβας. οὔσης γὰρ δυσδιασπάστου τῆς Ῥωμαίων τάξεως καὶ δυνάμεως, τὸν ἄνδρα συνέβη καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρη μάχεσθαι πρὸς πάσας τὰς ἐπιφανείας, διὰ τῆς μιᾶς ἐκτάξεως, ἀεὶ τῶν ἔγγιστα τῷ δεινῷ σημαιῶν συνεπιστρεφουσῶν πρὸς τὸ δεόμενον. ἔτι δὲ τοῦ καθοπλισμοῦ σκέπην καὶ θράσος παρασκευάζοντος, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ θυρεοῦ, καὶ τὴν τῆς μαχαίρας ὑπομονὴν τῶν πληγῶν, δύσμαχοι γίγνονται καὶ δυσκαταγώνιστοι διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας.

16. Ἀλλ᾽ ὅμως πρὸς ἕκαστα τούτων οὕτως ἐνδεχομένως Ἀννίβας ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἡρμόσατο παρ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν, ὥσθ᾽ ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἐλεφάντων πλῆθος ἐξ ἀρχῆς παρεσκευάσατο, καὶ τότε προεβάλλετο, χάριν τοῦ συνταράξαι καὶ διασπάσαι τὰς τάξεις τῶν ὑπεναντίων· τοὺς δὲ μισθοφόρους προέταξε, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἔθηκε μετὰ τούτους, ἕνεκα τοῦ προεκλῦσαι μὲν τῷ κόπῳ τὰ σώματα τῶν πολεμίων, ἀχρειῶσαι δὲ τὰς ἀκμὰς

ſti victoriam non eſt, verum eius, qui fortunae diffidat, et inopinatos atque mirabiles praeliorum euentus prouideat. Praelio deinde cum hoſte ſuſcepto, ita omnia adminiſtrauit, vt, qui eodem genere armorum vteretur, certamen cum iis inſtituere maiore arte non potuerit, quam ab Hannibale tum ſit factum. Nam quum Romanae aciei inſtructio ſolui ac diuelli ſit difficilis, euenit, vt ſinguli et vniuerſe et per partes in omnia latera pugnent, idque per eam, quae ſemel initio facta fuerit, aciei ordinationem; quod ſemper quae periculo proxima ſunt ſigna eo, quo res vocat, vna ſeſe conuertant. Accedit, quod genere ipſo armorum ſecuritatem et audaciam praebente (nam et ſcutum magnitudinem habet, et gladius ſufferre ictus poteſt;) acerrima propter has cauſſas praelia cient. et victoriam hoſtibus difficillime concedunt.

16. Hannibal tamen ad vnumquodque horum ita ſuas copias, quantum eius fieri poterat, rationes ſecutus probabiles, accommodauerat e re nata, vt nihil quiret aptius excogitari. Nam et a principio multos ſibi comparauerat elephantos, et tunc in prima fronte eos collocauerat, vt ordines aciei Romanae conturbarent et diuellerent. Iam mercenarios in prima acie, et proximos his Carthaginienſes ſtatuerat; tum vt hoſtium corpora ante veram pugnam labore fatigaret, praeque multitudine eorum, qui

τῶν ὅπλων διὰ τὸ πλῆθος τῶν φονευομένων, ἀναγκάσαι δὲ τὰς Καρχηδονίας, μέσους ὄντας, μένειν καὶ μάχεσθαι κατὰ τὸν ποιητὴν,

Ὄφρα καὶ οὐκ ἐθέλων τις ἀναγκαίῃ πολεμίζοι.

Τὰς δὲ μαχιμωτάτας καὶ στασιμωτάτας τῶν ἀνδρῶν ἐν ἀποστάσει παρενέβαλε, χάριν τῦ προορωμένας ἐκ πολλῦ τὸ συμβαῖνον, καὶ διαμένοντας ἀκεραίας τοῖς τε σώματι καὶ ταῖς ψυχαῖς, σὺν καιρῷ χρήσασθαι ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς. Εἰ δὲ πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας πρὸς τὸ νικᾶν ἐσφάλη, τὸν πρὸ τῦ τε χρόνον ἀήττητος ὢν, συγγνώμην δοτέον. ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ ταυτόματον ἀντέπραξε ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν· ἔστι δ' ὅτε πάλιν κατὰ τὴν παροιμίαν,

Ἐσθλὸς ἐὼν, ἄλλυ κρείττονος ἀντέτυχεν.

ὃ δὴ καὶ τότε γεγονέναι περὶ ἐκεῖνον φήσειεν ἄν τις.

occiderentur, arma inimicorum hebetatis mucronibus redderet inutilia, tum vt Carthaginienſes ſtare et pugnare cogeret in media poſitos acie;

Vſque vel inuitis vbi ſit pugnare neceſſe,

ſicut ait poeta. Pugnaciſſimos vero ſuorum et maxime ſtabiles aliquanto ſpatio a ceteris ſeparauerat, vt multo ante praelii euentum proſpicerent, et corporibus animisque integri manerent, ac mox, vbi foret opportunum, vires ſuas animoſe exercerent. Quod ſi eum, poſtquam omnia feciſſet, quae ad vincendum poterant fieri, ſpes eſt fruſtrata, virum ante eam diem inuictum, venia ipſi danda. Nam interdum virorum fortium inceptis fortuna ipſa et caſus reſiſtunt. Interdum vero id euenit, quod prouerbio dici ſolet, vt

Occurrat forti, qui mage fortis erat.

quod tunc Hannibali contigiſſe aliquis merito dixerit.

Ὅτι τὰ ὑπεραίροντα τὴν κοινὴν συνήθειαν, πρὸς τὸ ἐκκαλεῖσθαι ἔλεον γιγνόμενα, ἐὰν μὴ αὐτοπαθῶς, ἀλλὰ καθ' ὑπόκρισιν γίγνηται, οὐκ ἔλεον, ἀλλ' ὀργὴν ἐξεργάζεται καὶ μῖσος.

Quae communem conſuetudinem excedunt, et ad captandam miſericordiam fiunt, ea ſi non ex vero affectu, ſed per ſimulationem fiant, non miſericordiam, ſed iram et odium concitare.

Τὰ προτεινόμενα ὑπὸ τῦ Σκιπίωνος τοῖς Καρχηδονίοις εἰς τὸ συγχωρεῖσθαι αὐτοῖς εἰρήνην.

Conditiones pacis a Scipione Carthaginienſibus oblatae, vt pacem illis concederet.

Πῶς

Πῶς Ἀννίβας Γίσγωνα, ἀντιλέγειν τοῖς προτεινομένοις μέλλοντα, καὶ ἤδη καταρχόμενον κατέσπασεν ἀπὸ τῦ βήματος, καὶ τὰ προτεινόμενα ἔπεισε δέχεσθαι τὰς Καρχηδονίας.

Quomodo Hannibal Gisgonem, oblatis conditionibus contradicere parantem, de ſuperiore loco detraxerit: et Carthaginienſes impulerit, vt pacem iis legibus facerent.

17. Τὰ γὰρ ὑπεραίροντα τὴν κοινὴν συνήθειαν τῶν παρ' ἐνίοις ἐθισμῶν ὅταν μὲν αὐτοπαθῶς δόξῃ γίγνεσθαι, διὰ τὸ μέγεθος τῶν συμπτωμάτων, ἔλεον ἐκκαλεῖται παρὰ τοῖς ὁρῶσι καὶ τοῖς ἀκύουσι, καὶ συγκινεῖ πως ἕκαστον ἡμῶν ὁ ξενισμός· ἐπὰν δὲ φαίνεται γοητείας χάριν καὶ καθ' ὑπόκρισιν γίγνεσθαι τὸ τοιῦτον, ὐκ ἔλεον, ἀλλ' ὀργὴν ἐξεργάζεται καὶ μῖσος. ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι περὶ τὰς πρεσβευτὰς τῶν Καρχηδονίων. Ὁ δὲ Πόπλιος διὰ βραχέων ἤρξατο λέγειν πρὸς αὐτύς· ὡς ἐκείνων μὲν χάριν ὐδὲν ὀφείλυσι ποιεῖν φιλάνθρωπον, ὁμολογύντων αὐτῶν, διότι καὶ τὸν πόλεμον ἐξ ἀρχῆς ἐπενέγκαιεν Ῥωμαίοις παρὰ τὰς συνθήκας, ἐξανδραποδισάμενοι τὴν Ζακανθαίων πόλιν, καὶ πρώην παρασπονδήσαιεν, ἀθετήσαντες τὰς ὅρκυς καὶ τὰς ἐγγράπτυς ὁμολογίας· αὐτῶν δὲ χάριν ἔφασαν καὶ τῆς τύχης καὶ τῶν ἀνθρωπίνων κεκρίσθαι σφίσι πράως χρῆσθαι καὶ μεγαλοψύχως τοῖς πράγμασι. Φανήσεσθαι δὲ τῦτο κἀκείνοις ἔφησεν, ἐὰν ὀρθῶς διαλαμβάνωσι περὶ

17. Quae communem conſuetudinem et vulgo receptos mores excedunt, ea quoties ex vero affectu exiſtimantur proficiſci, propter calamitatum magnitudinem, videntium atque audientium miſericordiam ſolent elicere; nec fere eſt quisquam noſtrum, quem rei nouitas non commoueat. At quoties fallendi ſtudio et per ſimulationem eiusmodi aliquid fit, non commiſeratio, ſed ira et odium ſequuntur; quod tunc legatis Carthaginienſium accidit. Eos Scipio paucis ita coepit alloqui: ipſorum quidem cauſſa nihil quicquam eſſe, cur vllam ipſis humanitatem tribuere Romani debeant, quando etiam ipſi fateantur, ſe et iam inde a principio Romanis contra foedera bellum intuliſſe, cum Saguntinorum vrbem exciderunt, et nuper fidem violaſſe, cum iusiurandum et ſcripto iam comprehenſas leges pacis antiquarunt. Decreuiſſe tamen Romanos, tum ſuamet ipſorum cauſſa, tum propter fortunam et rerum humanarum conditionem, pro ſua lenitate et animi magnitudine cum ipſis agere. Ac ne ipſos quidem aliter dixit exiſtimaturos, ſi rerum prae-

περὶ τῶν ἐνεστώτων. οὐ γὰρ, εἴ τι πάσχειν ἢ ποιεῖν ἢ διδόναι σφίσιν ἐπιταχθήσεται, τοῦτο δεῖ νομίζειν δεινόν· ἀλλ' εἴ τι συγχωρηθήσεται φιλάνθρωπον, τοῦτο μᾶλλον ἡγεῖσθαι παράδοξον, ἐπείπερ ἡ τύχη, παρελομένη τὸν ἔλεον αὐτῶν καὶ τὴν συγγνώμην διὰ τὴν σφετέραν ἀδικίαν, ὑποχειρίους πεποίηκε τοῖς ἐχθροῖς. Ταῦτα δ' εἰπὼν ἔλεγε τὰ φιλάνθρωπα διδόμενα, καὶ πάλιν ἃ δέον ἦν ὑπομένειν αὐτούς.

sentium statum recte considerarent. non enim si quid aut pati, aut facere, aut dare ipsis fuerit imperatum, durum hoc et graue illis debere videri; verum illud potius pro miraculo ipsis fore habendum, si quid benignius obtinerent, postquam eos fortuna, omni misericordiae spe ac veniae a se destitutos, propter ipsorum perfidiam in potestatem hostium tradidit. Haec locutus Scipio, tum benigniores conditiones pacis recensuit, tum et alia, quae ipsos oporteret sufferre.

18. Ἦν δὲ τὰ κεφάλαια τῶν προτεινομένων ταῦτα. Πόλεις ἔχειν κατὰ Λιβύην, ἃς καὶ πρότερον εἶχον, ἢ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἐξενεγκεῖν Ῥωμαίοις, καὶ χώραν, ἣν καὶ τὸ παλαιὸν εἶχον, κτήνη, καὶ σώματα, καὶ τὴν ἄλλην ὕπαρξιν. ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀσινεῖς Καρχηδονίους ὑπάρχειν, ἔθεσι καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις, ἀφρουρήτους ὄντας. Ταῦτα μὲν οὖν ἦν τὰ φιλάνθρωπα. τὰ δ' ἐναντία τούτοις πάλιν· τὰ κατὰ τὰς ἀνοχὰς ἀδικήματα γενόμενα πάντα Καρχηδονίους ἀποκαταστῆσαι Ῥωμαίοις, τοὺς αἰχμαλώτους καὶ δραπέτας ἐκ παντὸς ἀποδοῦναι τοῦ χρόνου, τὰ μακρὰ πλοῖα παραδοῦναι πάντα, πλὴν δέκα τριηρῶν. ὁμοίως καὶ περὶ τοὺς ἐλέφαντας. πό-

18. Erant autem oblatarum conditionum praecipua capita haec. *Quas vrbes in Africa prius tenuissent, quam vltimum hoc bellum populo Rom. inferrent, quos item agros antea possedissent, quae pecora, aut quas alias facultates, omnia tenerent. Immunes ab omni damno hostili Carthaginienses ab eo die essent, vt liberi institutis legibusque suis viuerent, neque vllo praesidio tenerentur.* Et benigniores quidem conditiones huiusmodi erant: duriores contra istae. *Quaecumque per inducias Carthaginienses maleficio abstulissent, omnia Romanis restituerent. Captiuos item et fugitiuos sine vlla temporis praescriptione redderent. Naues longas omnes, praeter decem triremes, traderent. Siremps lex et de elephantis vt esset. Bellum extra*

λεμον

λεμον μηδενὶ τῶν ἔξω τῆς Λιβύης ἐπιφέρειν καθόλȣ, μηδὲ τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ χωρὶς τῆς Ῥωμαίων γνώμης. οἰκίας, καὶ χώραν, καὶ πόλεις, καὶ εἴ τι ἕτερον ἐστι Μασσανάσσȣ τȣ͂ βασιλέως, ἢ τῶν προγόνων, ἐντὸς τῶν ἀποδειχθησομένων ὅρων αὐτοῖς, πάντ᾽ ἀποδȣ͂ναι Μασσανάσσῃ. σιτομετρῆσαι τε τὴν δύναμιν τριμήνȣ, καὶ μισθοδοτῆσαι μέχρι ἂν ἐκ Ῥώμης ἀντιφωνηθῇ τι, κατὰ τὰς συνθήκας. ἐξενεγκεῖν ἀργυρίȣ τάλαντα μύρια Καρχηδονίȣς ἐν ἔτεσι πεντήκοντα, φέροντας καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν Εὐβοϊκὰ τάλαντα διακόσια. ὁμήρȣς δȣ͂ναι πίστεως χάριν ἑκατὸν, ȣ̔ς ἂν προγράψαι τῶν νέων ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, μὴ νεωτέρȣς τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν, μηδὲ πρεσβυτέρȣς τριάκοντα.

Africam nemini omnino inferrent, ac ne in Africa quidem vlli, iniussu populi Romani. Quas domos, agros, vrbes, aut quodcunque aliud tenerent, quod Massanissae fuerit, aut maiorum eius, intra fines ipsis demonstrandos, omnia Massanissae redderent. Frumentum exercitui stipendiumque auxiliis, donec ab Roma super conditionibus pacis foret responsum, praestarent. Decem millia talentum argenti, descripta pensionibus aequis ducenum Euboicorum talentum, in annos quinquaginta soluerent. Obsides fidei caussa darent, quos Scipio e Carthaginiensium pube elegisset, ne minores quatuordecim annis, neu triginta maiores.

19. Ταῦτα μὲν ȣ͂ν ὁ στρατηγὸς εἶπε τῶν Ῥωμαίων τοῖς πρεσβευταῖς· οἱ δ᾽ ἀκȣ́σαντες ἠπείγοντο, καὶ διεσάφȣν τοῖς ἐν τῇ πατρίδι. Καθ᾽ ὃν δὴ καιρὸν λέγεται, μέλλοντός τινος τῶν ἐκ τῆς γερȣσίας ἀντιλέγειν τοῖς προτεινομένοις, καὶ καταρχομένȣ, προελθόντα τὸν Ἀννίβαν κατασπάσαι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τȣ͂ βήματος. τῶν δὲ λοιπῶν ἐξοργισθέντων, διὰ τὸ παρὰ τὴν συνήθειαν αὐτὸν τȣ͂το πράξαι·

19. Haec Romanus imperator Carthaginiensibus dixit legatis. qui iis auditis, quantocius domum reuersi, in concione rem edunt. Fama est, quum eo tempore quidam e senatorum numero, oblatis pacis conditionibus contradicere aggrederetur, iamque esset orsus dicere, processisse Hannibalem, et arreptum e superiore loco hominem detraxisse. deinde ceteris, quod praeter consuetudinem liberae

πράξαι· πάλιν τὸν Ἀννίβαν ἀνασάντα Φάναι Φασὶν, ἀγνοεῖν, καὶ συγγνώμην ἔχειν, εἴ τι παρὰ τὰς ἐθισμὰς πράττει, γινώσκοντας, ὅτι τὴν μὲν ἔξοδον ἐκ τῆς πατρίδος ἐννaέτης ὢν ποιήσαιτο, πλείω δὲ τῶν πέντε καὶ τετταράκοντα ἐτῶν ἔχων εἰς αὐτὴν ἐπανήκοι. Διόπερ ἠξίε μὴ τῦτο σκοπεῖν, εἴ τι παραπέπαικε τῆς συνηθείας· πολὺ δὲ μᾶλλον εἰ τοῖς πατρίδος πράγμασιν ἀληθινῶς συμπάσχει. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ νῦν εἰς τὴν ἀλογίαν ἐμπεπτωκέναι ταύτην. Θαυμασὸν γὰρ αὐτῷ Φανῆναι καὶ τελέως ἐξηλλαγμένον, εἴ τις, ὑπάρχων Καρχηδόνιος, καὶ συνειδὼς τὰ βεβυλευμένα καὶ κοινῇ τῇ πατρίδι καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάσοις ἡμῶν κατὰ Ῥωμαίων, ἐ προσκυνεῖ τύχην, εἰ γεγονὼς ὑποχείριος τοιέτων τυγχάνει Φιλανθρωπιῶν· ὃς εἴ τις ὀλίγαις πρότερον ἡμέραις ἤρετο, τί ποτ' ἐλπίζεσι πείσεσθαι τὴν πατρίδα, κρατησάντων Ῥωμαίων, ἐδ' ἂν εἰπεῖν οἷοί τ' ἦσαν, διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν προΦαινομένων αὐτοῖς κακῶν. Διόπερ ἠξίε καὶ νῦν μὴ ἐπὶ λόγον ἄγειν, ἀλλ' ὁμοθυμαδὸν δεξαμένες τὰ προτεινόμενα θύειν τοῖς θεοῖς, καὶ πάντας εὔχεσθαι, βεβαιῶσαι ταῦτα τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων. Φανέντος δὲ Φρονίμως αὐτῷ καὶ τοῖς καιροῖς οἰκείως συμβελεύειν, ἔδοξε ποιεῖσθαι τὰς συνθήκας

ciuitatis id feciſſet Hannibal, iraſcentibus, iterum ſurrexiſſe Hannibalem, et ignorantia lapſum ſe dixiſſe, dignumque eſſe, cui veniam tribuerent, ſi quid praeter mores faciat, memores, nouem ſe annorum ab Carthagine eſſe profectum, quo nunc maior annis quinque et quadraginta redierit. Poſtulare igitur, ne illud attenderent, ſi quid aduerſus morem conſuetum peccaret; verum illud potius, ecquid vero affectu patriae rebus afflictis condoleſcat. eam ſiquidem eſſe cauſſam, cur hoc per imprudentiam admiſerit. Sibi namque mirum eſſe viſum, et plane a ſtatu praeſenti alienum, ſi quis ciuis Carthaginienſis, non ignarus eorum, quae tum publice patria, tum priuatim ſinguli ciuium in Romanos conſuluiſſent, non iam adoraret fortunam, quod in eorum poteſtate poſitus conditiones adeo benignas impetret: quum ante paucos dies ſi quis ciues interrogaſſet, vbi Romani viciſſent, ecquid patriam mali putarent fore paſſuram, ne dicere quidem potuiſſent, ea magnitudo ingentium malorum vnicuique ob oculos verſabatur. Igitur nunc quoque aequum cenſere ſe, ne ad conciones rem deducerent, ſed communi ſententia oblatas conditiones vniuerſi probarent, ac rem ſacram diis facerent, cunctique eos venerarentur, vt pactas leges foederis ratas eſſe populus Rom. iuberet. Prudens et temporibus conueniens Hannibalis conſilium quum eſſet vi-

θήκας ἐπὶ τοῖς προειρημένοις. Καὶ τὸ μὲν συνέδριον παραυτίκα πρεσβευτὰς ἐξέπεμπε τοὺς ἀνθομολογησομένους περὶ τούτων.

visum, placuit, in eas, quae sunt ante expositae conditiones pacem facere. Ac statim a senatu missi sunt legati, qui in propositas leges pacis consentirent.

Πῶς ὅ τε Φίλιππος καὶ Ἀντίοχος, οἱ βασιλεῖς, φιλίαν ὑποκρινάμενοι πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα, ἕως ἔζη, αὐτίκα τελευτήσαντος αὐτοῦ ὥρμησαν ἐπὶ τὸ διελόμενοι τὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀρχὴν ἐπανελέσθαι τὸν ἀπολελειμμένον.

Quomodo Philippus et Antiochus, reges, simulata amicitia cum Ptolemaeo Aegypti rege, cognomento Philopatore, quoad vixit, statim ab eius morte consilium inierunt occidendi pupilli ab eo relicti, et regni inter se diuidendi.

Πολυβίου ἐπίστασις, πῶς τὸ δαιμόνιον τοὺς προειρημένους βασιλέας ἐτίσατο πικρῶς, καὶ τῷ παιδὶ τὴν βασιλείαν διὰ Ῥωμαίων διεσώσατο.

Polybii obseruatio, quomodo dictorum regum perfidiam vltum sit numen diris suppliciis, et pupillo regnum per Romanos seruarit.

20. Τοῦτο δὲ τίς οὐκ ἂν θαυμάσειε, πῶς, ὅτε μὲν αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος ζῶν οὐ προσεδεῖτο τῆς τούτων ἐπικουρίας, ἕτοιμοι βοηθεῖν ἦσαν· ὅτε δ' ἐκεῖνος μετήλλαξε, καταλιπὼν παιδίον νήπιον, ᾧ κατὰ φύσιν ἀμφοῖν ἐπέβαλλε συσσώζειν τὴν βασιλείαν, τότε παρακαλέσαντες ἀλλήλους ὥρμησαν ἐπὶ τὸ διελόμενοι τὴν τοῦ παιδὸς ἀρχὴν ἐπανελέσθαι τὸν ἀπολελειμμένον, οὐδ' οὖν, καθάπερ οἱ τύραννοι, βραχεῖαν δή τινα προβαλλόμενοι τῆς αἰσχύνης πρόφασιν, ἀλλ' ἐξαυτῆς, ἀνέδην καὶ θηριωδῶς οὕτως, ὥστε προσόφλειν τὸν λεγόμενον τῶν ἰχθύων

20. Quis mortalium non admiretur, Antiochum et Philippum Ptolemaeo, dum erat in viuis, et eorum auxilio non indigebat, paratos fuisse opem ferre: postea vero, quam idem fato esset functus, puero pupillo relicto, cui suum conseruare regnum iure naturae tenebantur, mutuis hortatibus sese inuicem concitasse, vt, diuiso inter sese pupilli imperio, ipsum tollere aggrederentur? Facerent saltem quod tyranni solent, et pudori suo leuem aliquem praetextum obtenderent. Nunc ita repente, ea impudentia et adeo ferina rabie sunt grassati, vt tritum prouerbium iure tollerent, piscium eam esse vi-

βίον, ἐν οἷς Φασιν, ὁμοΦύλοις ὄσι, τὴν τῦ μείονος ἀπώλειαν τῷ μείζονι τροΦὴν γίγνεσθαι καὶ βίον. Ἐξ ὧν τίς ὐκ ἂν ἐμβλέψας, οἷον εἰς κάτοπτρον, εἰς τὴν συνθήκην ταύτην, αὐτόπτης δόξειε γίγνεσθαι τῆς πρὸς τὺς θεὺς ἀσεβείας, καὶ τῆς πρὸς τὺς ἀνθρώπυς ὠμότητος, ἔτι δὲ ὑπερβαλλέσης πλεονεξίας τῶν προειρημένων βασιλέων; ὐ μὴν ἀλλά τις ἂν εἰκότως τῇ τύχῃ μεμψάμενος ἐπὶ τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων ἐν τύτοις, ἀντικαταλλαγείη, διότι ἐκείνοις μὲν ἐπέθηκε μετὰ ταῦτα τὴν ἁρμόζεσαν δίκην, τοῖς δ' ἐπιγενομένοις ἐξέθηκε κάλλισον ὑπόδειγμα πρὸς ἐπανόρθωσιν, τὸν τῶν προειρημένων βασιλέων παραδειγματισμόν. ἔτι γὰρ αὐτῶν παρασπονδύντων μὲν ἀλλήλυς, διασπωμένων δὲ τὴν τῦ παιδὸς ἀρχὴν, ἐπισήσασα Ῥωμαίυς, ἃ ἐκεῖνοι κατὰ τῶν πέλας ἐβυλεύσαντο παρανόμως, ταῦτα κατ' ἐκείνων δικαίως ἐκύρωσε καὶ καθηκόντως. παραυτίκα γὰρ ἑκάτεροι διὰ τῶν ὅπλων ἡττηθέντες, ὐ μόνον ἐκωλύθησαν τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας, ἀλλὰ καὶ συγκλεισθέντες εἰς Φόρυς, ὑπέμειναν Ῥωμαίοις τὸ προσταττόμενον. τὸ τελευταῖον ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ τὴν μὲν Πτολεμαίυ βασιλείαν ἡ τύχη διώρθωσε, τὰς δὲ τύτων δυνασείας καὶ τὺς διαδόχυς τὺς μὲν ἄρδην ἀνασάτυς ἐποίησε καὶ πανωλέθρυς, τὺς δὲ μικρῦ δεῖν τοῖς αὐτοῖς περιέβαλε συμπτώμασι.

tam. nam inter hos, etiam eiusdem generis, minoris pernitiem maioris aiunt esse alimentum ac vitam. Enimuero quis foedus inter istos ictum considerans, non sibi videatur quasi in speculo suismet oculis spectare impietatem aduersus deos, crudelitatem erga homines, et profundam quandam auari iam istorum regum? Sed enim si quis propter ista fortunam accusauerit, (quod videtur merito potuisse.) et illius administrationem rerum humanarum: redeat hic cum illa in gratiam, quae meritas mox ab istis poenas exegit, et documentum posteris corrigendi vitam ac mores, dictorum regum supplicium per omnium ora traductum, proposuit. Adhuc enim ipsi sese quidem mutuis fraudibus appetebant, pupilli vero regnum diuidebant. cum ecce fortuna, Romanis in eos immissis ac concitatis, quae ipsi in alios sceleste machinati fuerant, eadem iure merito aduersus ipsos rata esse iussit. Mox enim ambo victi armis non solum aliena concupiscere sunt impediti. sed etiam eo necessitatis redacti, vt tributum pensitarent, et dicto audientes esse Romanis cogerentur. Ac tandem fortuna, quum Ptolemaei regnum, breuissimo tempore interiecto, in pristinum statum restituisset, horum dominationes ac successores partim funditus euertit deleuitque omnes; partim calamitatibus non sane multo leuioribus afflixit.

Πῶς

Πῶς οἱ ἐν Βιθυνίᾳ Κιανοὶ μεγίσαις περιέπεσον συμφοραῖς διὰ τὴν αὐτῶν ἀβελίαν καὶ κακοπολιτείαν.

Quomodo Ciani, Bithyniae populus, in maximas calamitates imprudentia ſua et praua adminiſtratione ſuae reip. inciderunt.

Ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ τῶν ἀλόγων ζώων πολλάκις ἐςὶν ἀφρονέςερον.

Homines interdum ipſis brutis animalibus eſſe imprudentiores.

Πῶς ὁ Φίλιππος, παρασπονδοῦντι τῷ κηδεςῇ Πρεσίᾳ βεβοηθηκὼς κατὰ τῶν Κιανῶν, πολλὰ ὁμοῦ τι πεπλημμεληκὼς εἴη.

Quomodo Philippus, Pruſiae genero opem ferens in cauſſa iniuſta, multa ſimul peccauerit.

Πῶς οἱ Ῥόδιοι ἀπεθηριώθησαν πρὸς τὸν Φίλιππον, διὰ τὴν αὐτοῦ παρανομίαν εἰς τοὺς ταλαιπώρους Κιανούς.

Quomodo populus Rhodiorum in Philippum odium acerrimum conceperit, ob ſcelera ipſius in miſeros Cianos.

Πῶς καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς μῖσος ἐκ ταύτης τῆς πράξεως ἐνειργάσατο.

Quomodo etiam Aetolis propter eandem cauſſam in odium venerit.

21. Κιανοὶ μὲν οὖν περιέπεσον τηλικαύταις συμφοραῖς, οὐχ οὕτω διὰ τὴν τύχην, οὐδὲ διὰ τὴν τῶν πέλας ἀδικίαν, τὸ δὲ πλεῖον διὰ τὴν αὐτῶν ἀβελίαν καὶ κακοπολιτείαν, προάγοντες ἀεὶ τοὺς χειρίςους, καὶ κολάζοντες τοὺς ἐναντιουμένους τούτοις, ἵνα διαιρῶνται τὰς ἀλλήλων οὐσίας, εἰς ταύτας οἷον ἐθελοντὴν ἐνέπεσον τὰς ἀτυχίας, εἰς ἃς οὐκ οἶδ' ὅπως πάντες ἄνθρωποι προφανῶς ἐμπίπτοντες, οὐ δύνανται λῆξαι τῆς ἀνοίας, ἀλλ' οὐδὲ βραχὺ διαπιςῆσαι ῥᾳδιον, καθάπερ ἔνια τῶν ἀλόγων

21. In haec tam grauia mala Ciani inciderunt, non adeo fortunae culpa, neque ob ſuam in alios iniquitatem; ſed multo magis imprudentia, et ſuæ reip. adminiſtratione praua, dum peſſimo cuique honores ſemper mandant, et in eos, qui ſe improbis opponerent, animaduertunt, quo poſſent fortunas alii aliorum inter ſe diuidere. Ita illi in eiusmodi infortunia ſponte ſua impegerunt, in quae omnes mortales impingere quum ſit manifeſtiſſimum, dementiae tamen finem imponere neſcio quo modo non poſſunt. quin ne illud quidem facile ab iis impetres, vt minus aliquanto

γων ζώων. ἐκεῖνα γὰρ, οὐ μόνον ἐὰν αὐτὰ πολὺ δυσχρηστήσῃ περὶ τὰ δελέατα καὶ τὰς ἄρκυς, ἀλλὰ κἂν ἕτερον ἴδῃ κινδυνεῦον, οὐκ ἂν ἔτι ῥᾳδίως αὐτὰ προσαγάγῃς πρὸς οὐδὲν τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον ὑποπτεύει, καὶ παντὶ τῷ φαινομένῳ διαπιστεῖ. Οἱ δ' ἄνθρωποι τὰς μὲν ἀκούοντες ἀπολλυμένας ἄρδην τῷ προειρημένῳ τρόπῳ, τὰς δ' ἀκμὴν ὁρῶντες, ὅμως, ὅταν τις χρησάμενος τῷ πρὸς χάριν λόγῳ προτείνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐξ ἀλλήλων ἐπανορθώσεως, πρόσεισι πρὸς τὸ δέλεαρ ἀνεπιστάτως, σαφῶς εἰδότες, ὅτι τῶν τοιαῦτα δελέατα καταπιόντων οὐδεὶς οὐδέποτε σέσωσαι, πᾶσι δ' ὁμολογουμένως ὄλεθρον ἐπήνεγκαν αἱ τοιαῦται πολιτεῖαι.

sibi fidant, quod brutorum tamen nonnulla faciunt. Nam haec non solum si multum ipsa aliquando laborauerint, vt se ab esca vel laqueis expedirent, verum etiam si aliud quod animal periclitatum esse viderint, non facile ad simile quicquam adducas; sed et locum suspectum habent, et ab omni re, quae in oculos incurrit, sibi metuunt. Homines vero, quum alias ciuitates eo quem diximus modo funditus periisse audiant, alias ipsi cum maxime perire videant, simul ac tamen aliquis, blandis eos sermonibus aggressus, spem commodi alicuius ex alieno damno parandi ostenderit, incogitanter et securi de euentu ad escam accedunt, haut dubii, neminem vmquam mortalium, tali modo inescatum, exitium vitasse, quum eiusmodi administratio reip. omnibus sine controuersia perniciem afferat.

22. Ὁ δὲ Φίλιππος, κύριος γενόμενος τῆς πόλεως, περιχαρὴς ἦν, ὡς καλήν τινα καὶ σεμνὴν πρᾶξιν τετελεσμένος, καὶ βεβοηθηκὼς μὲν προθύμως τῷ κηδεστῇ, καταπεπληγμένος δὲ πάντας τοὺς ἀλλοτριάζοντας, σωμάτων δὲ καὶ χρημάτων εὐπορίαν ἐκ τοῦ δικαίου περιπεποιημένος. τὰ δ' ἐναντία τούτοις οὐ καθεώρα, καίπερ ὄντα προφανῆ· πρῶτον μὲν, ὡς οὐκ ἀδικουμένῳ, παρασπονδοῦντι δὲ τῷ κηδεστῇ τοὺς πέλας ἐβοήθει· δεύτερον, ὅτι πόλιν Ἑλληνίδα περιβαλὼν τοῖς μεγίστοις ἀτυχή-

22. At Philippus vrbis Cianorum potitus, ceu praeclaro et graui aliquo facinore edito, laetitia gestiebat, vt qui genero promte opem tulisset, omnibus, qui a sua amicitia se alienarent, terrorem incussisset, captiuorum denique et pecuniae ingentem copiam legitima ratione sibi comparasset. Contraria vero his non videbat, etsi erant omnibus manifesta: primum, genero se, non qui iniuriam passus esset, verum qui fluxa fide vsus aliis faceret, suppetias tulisse. deinde se, qui Graecam vrbem malis longe omni-

ἀτυχήμασιν ἀδίκως, ἔμελλε κυρώσειν τὴν περὶ αὐτȣ̃ διαδεδομένην Φήμην ὑπὲρ τῆς εἰς τȣ̀ς Φίλȣς ὠμότητος, ἐξ ἀμφοῖν δὲ δικαίως καὶ κληρονομήσειν παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐπ' ἀσεβείᾳ δόξαν· τρίτον, ὡς ἐνυβρίκει τοῖς ἀπὸ τῶν προειρημένων πόλεων πρεσβευταῖς, οἳ παρῆσαν ἐξελȣ́μενοι τȣ̀ς Κιανȣ̀ς ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν, ὑπὸ δ' ἐκείνȣ παρακαλȣ́μενοι καὶ διαλεγόμενοι καθ' ἡμέραν, αὐτόπται γενέσθαι τȣ́των, ὧν ἥκιστα ἂν ἐβȣλήθησαν· πρὸς δὲ τȣ́τοις, ὅτι τȣ̀ς Ῥοδίȣς ȣ̔́τως ἀπετεθηριώκει τότε πρὸς αὐτὸν, ὥστε μηδένα λόγον ἔτι προσίεσθαι περὶ Φιλίππȣ.

23. Καὶ γὰρ ἡ τύχη πρός γε τȣ̃το τὸ μέρος αὐτῷ συνήργησε προφανῶς. ὅ τε γὰρ πρεσβευτὴς ἐν τῷ θεάτρῳ τὸν ἀπολογισμὸν ἐποιεῖτο πρὸς τȣ̀ς Ῥοδίȣς, ἐμφανίζων τὴν τȣ̃ Φιλίππȣ μεγαλοψυχίαν, καὶ διότι, τρόπον τινὰ κρατῶν ἤδη τῆς πόλεως, δίδωσι τῷ δήμῳ τὴν χάριν ταύτην, ποιεῖ δὲ τȣ̃το, βȣλόμενος ἐλέγξαι μὲν τὰς τῶν ἀντιπραττόντων αὐτῷ διαβολὰς, φανερὰν δὲ τῇ πόλει καταστῆσαι τὴν αὐτȣ̃ προαίρεσιν. καὶ παρῆν τις ἐκ κατάπλȣ πρὸς τὸ Πρυτανεῖον, ἀναγγέλλων τὸν ἐξανδραποδισμὸν τῶν Κιανῶν, καὶ ὠμότητα τȣ̃ Φιλίππȣ τὴν ἐν τȣ́τοις γεγενημένην, ὥστε τȣ̀ς Ῥοδίȣς, ἔτι μεταξὺ τȣ̃ πρεσβευτȣ̃ τὰ προειρημένα λέγοντος, ἐπεὶ προελθὼν ὁ Πρύτανις διεσάφει τὰ προσηγγελμένα, μὴ δύνασθαι

um maximis affeciſſet, famam iam ante diſſeminatam de ſua in amicos crudelitate eſſe confirmaturum: qua vtraque ex re impietatis opinionem apud omnes Graecos foret perpetuo obtenturus. poſtremo grauem ſe iniuriam atque contumeliam legatis ciuitatum impoſuiſſe, qui ad eum quum veniſſent, vt Cianos ex vrgentibus calamitatibus liberarent, rogatu ipſius et quotidianis ſermonibus deliniti, eorum, quae minime voluiſſent, fuerant ſpectatores. Accedebat his, quod Rhodiorum animos odio iraque aduerſus ſe ita efferauerat, vt iam de Philippo verba fieri non poſſent pati.

23. Atqui fortuna hac certe in parte Philippi cauſſam manifeſto iuit adiutum. Differebat eius legatus apud Rhodios in theatro de eius factis, magnanimitatem Philippi verbis praedicans, ipſum, qui oppidum iam quodammodo in poteſtate haberet, populo Rhodiorum hoc gratificari, atque hoc ipſum facere, vt calumnias hominum factionis contrariae refutet, ſuumque animum et propoſitum ciuitati patefaciat. Inter haec venit aliquis in Prytaneum e claſſe, commercii gratia Rhodum commeare ſolita, qui captiuitatem et ſeruitutem Cianorum nuntiabat, et Philippi crudelitatem, qua eſſet in illos vſus. Rhodii, vbi Prytanis rem in theatro nuntiauit, propter legatum, ea quae diximus tunc cum maxime commemoran-

πιστεῦσαι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀθεσίας. Φίλιππος μὲν οὖν παρασπονδήσας οὐχ οὕτω Κιανοὺς, ὡς ἑαυτὸν, εἰς τοιαύτην ἄνοιαν ἢ καὶ παράπτωσιν τοῦ καθήκοντος ἧκεν, ὥστ', ἐφ' οἷς ἐχρῆν αἰσχύνεσθαι καθ' ὑπερβολὴν, ἐπὶ τούτοις ὡς καλοῖς σεμνύνεσθαι καὶ μεγαλαυχεῖν. ὁ δὲ τῶν Ῥοδίων δῆμος ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας ὡς περὶ πολεμίου διελάμβανε τοῦ Φιλίππου, καὶ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἐποιεῖτο τὰς παρασκευάς. Παραπλήσιον δὲ καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς μῖσος ἐκ ταύτης τῆς πράξεως ἐνειργάσατο πρὸς αὐτόν. ἄρτι γὰρ διαλελυμένος, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνων πρὸς τὸ ἔθνος, οὐδεμιᾶς προφάσεως ἐγγιγνομένης, φίλων ὑπαρχόντων καὶ συμμάχων Αἰτωλῶν, Λυσιμαχέων, Χαλκηδονίων, καὶ Κιανῶν, βραχεῖ χρόνῳ πρότερον· πρῶτον μὲν προσηγάγετο τὴν Λυσιμαχέων πόλιν, ἀποσπάσας ἀπὸ τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμμαχίας, δευτέραν δὲ τὴν Χαλκηδονίων, τρίτην δὲ τὴν Κιανῶν ἐξηνδραπόδισε, στρατηγοῦ παρ' Αἰτωλῶν ἐν αὐτῇ διατρίβοντος καὶ προεστῶτος τῶν κοινῶν. Προυσίας δὲ, καθὸ μὲν ἡ πρόθεσις αὐτοῦ συντελείας ἔτυχε, περιχαρὴς ἦν· καθὸ δὲ τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἐπιβολῆς ἕτερος ἀπέφερεν, αὐτὸς δὲ πόλεως οἰκόπεδον ἔρημον ἐκληρονόμει, δυσχερῶς διέκειτο, ποιεῖν δ' οὐδὲν οἷός τε ἦν.

tem, et magnitudinem perfidiae, vt nuntio fidem haberent inducere animum non potuerunt. Philippus enimvero, vbi perfidia singulari non adeo Cianos, vt seipsum decepisset, eo venit amentiae, et omnis officii fines longe adeo migrauit, vt, quorum pudere ipsum vehementissime oportebat, ea sibi ipse vt praeclare facta laudi duceret, deque iis se impotenter iactaret. At Rhodiorum populus ab eo die Philippum loco hostis habebat, et in apparatibus conquirendis ad hunc scopum semper respiciebat. Aetolorum quoque simile odium ex eadem caussa sibi contraxit. Nuper enim iis conciliatus, et genti Aetolorum manus porrigens, quum amicis ac sociis vteretur Aetolis, Lysimachensibus, Chalcedoniis et Cianis, paullo ante Philippus, nulla re interueniente quam praetexeret, ciuitatem Lysimachiam primo, ab Aetolorum societate auulsam, sibi adiunxit, deinde Chalcedonem, postremo Cianorum vrbem, quum esset ibi dux ab Aetolis missus, penes quem erat summa rerum, in seruitutem misit. Prusias vero etsi propositum suum ad exitum fuisse perductum, gaudio exultabat; quia tamen incepti illius praemia alter abstulerat, ipse, deleta vrbe, soli deserti hereditatem creuerat, iniquo rem animo ferebat. Sed quid ageret?

Αἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γεγονυῖαι στάσεις ἐμφύλιοι μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἀπολελειμμένου ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως παιδός.

Πῶς Ἀγαθοκλῆς συναθροίσας τοὺς Μακεδόνας, καὶ εἰς τούτους εἰσελθὼν μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ἀγαθοκλείας, ἐγχειρήσας αὐτοὺς διὰ Κριτολάου παροργίζειν κατὰ Τληπολέμου, οὐδὲν ἤνυε.

Πῶς Δανάη, ἡ τοῦ Τληπολέμου πενθερὰ, ἑλκυσθεῖσα διὰ τῆς πόλεως εἰς φυλακὴν ἀπετέθη.

Πῶς Μοιραγένης, κελεύσαντος Ἀγαθοκλέους πρὸς τὸ βασανισθῆναι ἑτοιμασθεὶς ἤδη, παραδόξως τυχὼν σωτηρίας, τοὺς Μακεδόνας κατὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους παρώξυνε.

Πῶς τὸ πάλαι ὑποικουρούμενον μῖσος πάντων τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους, προστάτου λαβόμενον, ταχέως οἱονεὶ πῦρ ἐξέλαμψε.

Πῶς Οἰνάνθη τὴν ἐκ τῶν γυναικῶν ὀργὴν καθ᾽ αὐτῆς καὶ πάσης τῆς συγγενείας τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐξῆψε.

Ταραχὴ καὶ βοὴ ἀλλόκοτος πάντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ Ἀγαθοκλέους, τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ που τέως κεκρυμμένου μετὰ τοῦ βασιλέως.

Seditio intestina Alexandriae in Aegypto coorta inter tutores pupilli regis, morte patris Ptolemaei derelicti.

Quomodo Agathocles, praesidio Macedonum conuocato, eos adierit cum rege et Agathoclea sorore sua, ac per Critolaum conatus in Tlepolemum eos irritare, frustra fuerit.

Quomodo Danae, Tlepolemi socrus, per forum tracta in carcerem fuerit coniecta.

Quomodo Moeragenes, iussu Agathoclis ad subeunda tormenta praeparatus, casu inopinato salutem nactus Macedones aduersus Agathoclem concitarit.

Quomodo latens iam ante odium in Agathoclem in animis omnium Alexandrinorum confestim, vt dux oblatus est, repente exarserit.

Quomodo Oenanthe mulierum odium in se et vniuersam domum Agathoclis conciuerit.

Tumultus et clamor omnium, qui Alexandriae erant, aduersus Agathoclem, in angulo palatii tunc cum rege latitantem.

Πῶς

Πῶς οἱ Μακεδόνες, βιασάμενοι τὸν Ἀγαθοκλέα, τέλος ἠνάγκασαν αὐτὸν ἐκπέμπλειν τὸν βασιλέα.

Πῶς Σωσίβιος, κρατήσας τοῦ βασιλέως, ἔπεισεν αὐτὸν, παραδοῦναι τῷ πλήθει τὸν Ἀγαθοκλέα, καὶ πάντας τοὺς εἰς τὴν ἰδίαν μητέρα πεπλημμεληκότας.

Πῶς ὅ τε Ἀγαθοκλῆς καὶ ἄλλοι πλεῖστοι οἰκτρῶς αἰκισθέντες ἐφονεύθησαν.

Τοῦ ξυγγραφέως ἐπιτίμησις τῶν ἐξηγησαμένων τὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους μετὰ τραγῳδίας ἀνοικείου.

24 Πρώτους δὲ συναθροίσας τοὺς Μακεδόνας, εἰς τούτους εἰσῆλθε μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ἀγαθοκλείας. καὶ τὰς μὲν ἀρχὰς ὑπεκρίνετο τὸν οὐ δυνάμενον εἰπεῖν, ἃ βούλεται, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιφερομένων δακρύων. ἐπεὶ δὲ πλεονάκις ἀπομάττων τῇ χλαμύδι κατεκράτησε τῆς ἐπιφορᾶς, καὶ βαστάσας τὸ παιδίον· Λάβετε, ἔφη, τοῦτον, ὃν ὁ πατὴρ ἀποθνήσκων εἰς μὲν τὰς ἀγκάλας ἔδωκε ταύτῃ, δείξας τὴν ἀδελφὴν, παρακατέθετο δ' εἰς τὴν ὑμετέραν, ὦ ἄνδρες Μακεδόνες, πίστιν. ἡ μὲν οὖν καὶ ταύτης εὔνοια βραχεῖαν τινὰ ῥοπὴν ἔχει πρὸς τὴν τούτου σωτη-

Quomodo Macedones vi illata Agathocli eum tandem coegerint regem sibi tradere.

Quomodo Sosibius, habens regem in sua potestate, ei persuaserit, vt Agathoclem et omnes, qui Eurydicen ipsius matrem laeserant, multitudini traderet.

Quomodo Agathocles et alii plurimi cum cruciatibus diris fuerint occisi.

Reprehensio eorum, qui casum Agathoclis cum tragica exaggeratione supra meritum rei narrauerant.

24 Alexandriae Agathocles primos omnium Macedones congregauit, et ad eos cum rege et Agathoclea sorore adiit. Ibi principio, non posse se quae vellet proloqui, simulauit, propter lacrymarum vim per genas vbertim manantium. deinde vt lumina chlamyde saepius abstergens fletum illum vehementer erumpentem repressisset, puerum manibus gestans, accipite, ait, hunc, quem moriens pater isti quidem (sororem simul ostendebat) in vlnas tradidit; vestrae vero, viri Macedones, fidei permisit. Et potest quidem istius quoque beneuolentia leue saltem aliquod ad huius salutem momen-

ρίαν· ἐν ὑμῖν δὲ κεῖται καὶ ταῖς ὑμετέραις χερσὶ τὰ τούτου νυνὶ πράγματα. Τληπόλεμος γὰρ πάλαι μὲν ἦν δῆλος τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις μειζόνων ἐφιέμενος ἢ καθ' ἑαυτὸν πραγμάτων· νῦν δὲ καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν καιρὸν ὥρικεν, ἐν ᾗ μέλλει τὸ διάδημα ἀναλαμβάνειν. καὶ περὶ τούτων οὐχ αὑτῷ πιστεύειν ἐκέλευεν, ἀλλὰ τοῖς εἰδόσιν τὴν ἀλήθειαν, καὶ παροῦσι νῦν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. καὶ τοῦτ' εἰπὼν, εἰσῆγε τὸν Κριτόλαον, ὃς ἔφη, καὶ τοὺς βωμοὺς αὐτὸς ἑωρακέναι κατασκευαζομένους, καὶ τὰ θύματα παρὰ τοῖς πλήθεσιν ἑτοιμαζόμενα πρὸς τὴν τοῦ διαδήματος ἀνάδειξιν. ὧν οἱ Μακεδόνες ἀκούοντες, οὐχ οἷον ἠλέουν αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς οὐδενὶ προσεῖχον τῶν λεγομένων, καὶ μυχθίζοντες δὲ καὶ διαψιθυρίζοντες ἐξελήρησαν οὕτως, ὥστε μηδ' αὐτὸν εἰδέναι μήτε πῶς τοπαράπαν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀπελύθη. Παραπλήσια δὲ τούτοις ἐγίγνετο καὶ περὶ τὰ λοιπὰ συστήματα κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐκκλησιασμούς. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ πολὺς ἦν ὁ καταπλέων ἐκ τῶν ἄνω στρατοπέδων, καὶ παρεκάλουν οἱ μὲν συγγενεῖς, οἱ δὲ φίλους, βοηθεῖν τοῖς ὑποκειμένοις, καὶ μὴ περιιδεῖν σφᾶς, ἀναίδην ὑφ' οὕτω ἀναξίων ὑβριζομένους. μάλιστα δὲ παρώξυνε τοὺς πολλοὺς πρὸς τὴν κατὰ τῶν προεστώτων τιμωρίαν τὸ γινώσκειν, ὅτι τὸ μέλλειν καθ' αὐτῶν

tum facere; ceterum in vobis et in dextris veſtris illius vniuerſae fortunae nunc ſunt poſitae. Tlepolemus enim dudum ille quidem palam fecit recta ratione rem putantibus, maiora ſe, quam pro ſui loci homine, concupiſcere; nunc vero et diem et horam deſignauit, qua ſit diadema aſſumturus. Quibus de rebus non ſibi credere illos iubebat. ſed iis, qui rei veritatem noſſent, et qui ex ipſo negotio iam venirent. Simul haec locutus Critolaum induxit, qui aras etiam ſibi viſas diceret, in eam rem ſtructas, et paratas a multitudine victimas ad ſolemnia diadematis aſſumti agitanda. Haec loquentem Macedones quum audirent, adeo nulla eius miſericordia tangebantur, vt nulli eorum, quae dicerentur, attenderent; verum hominem ſubſannantes, et inter ſe ſuſurrantes nugarentur, ita vt ne Agathocles quidem ſciret, quo pacto ex illa concione eſſet dimiſſus. Et quum per cetera quoque ciuitatis corpora deinceps conciones coegiſſet; ſimili pacto ab omnibus eſt exceptus. Inter haec multi ſubinde e ſuperiorum prouinciarum exercitibus appellebant, qui ſuos alii cognatos, alii amicos hortabantur, vt communibus miſeriis ſuccurrerent, neque ſe ab hominibus adeo indignis tam impudenter contumeliis affici paterentur. Maxime vero plebem ad ſumendum ſupplicium de iis, qui principes ciuitatis tunc erant, hoc im-

αὐτῶν ἐστι, διὰ τὸ πάντων τῶν παρακομιζομένων ἐπιτηδείων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν κρατεῖν τοὺς περὶ τὸν Τληπόλεμον.

25. Ἐγένετο δέ τι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα συνέργημα πρὸς τὸ τὴν ὀργὴν ἐπιτεῖναι τήν τε τῶν πολλῶν, καὶ τὴν τοῦ Τληπολέμου. Τὴν γὰρ Δανάην, ἥ τις ἦν πενθερὰ τοῦ προειρημένου, λαβόντες ἐκ τοῦ τῆς Δήμητρος ἱεροῦ, καὶ διὰ μέσου τῆς πόλεως ἑλκύσαντες ἀκατακάλυπτον, εἰς φυλακὴν ἀπέθεντο, βουλόμενοι φανερὰν ποιεῖν τὴν πρὸς τὸν Τληπόλεμον διαφοράν. ἐφ' οἷς τὸ πλῆθος ἀγανακτοῦν οὐκέτι κατ' ἰδίαν, οὐδὲ δι' ἀποῤῥήτων ἐποιεῖτο τοὺς λόγους· ἀλλ' οἱ μὲν τὰς νύκτας εἰς πάντα τόπον ἐπέγραφον, οἱ δὲ τὰς ἡμέρας συστρεφόμενοι κατὰ μέρη φανερῶς ἐξέφερον ἤδη τὸ μῖσος εἰς τοὺς προεστῶτας. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, βλέποντες τὰ συμβαίνοντα, καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχοντες περὶ αὐτῶν, τοτὲ μὲν ἐγίγνοντο περὶ δρασμὸν, οὐδενὸς δ' αὐτοῖς ἡτοιμασμένου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος διὰ τὴν σφετέραν ἀβουλίαν, ἀφίσταντο τῆς ἐπιβολῆς, τοτὲ δὲ συνωμότας κατέγραφον καὶ κοινωνοὺς τῆς τόλμης, ὡς αὐτίκα μάλα τῶν ἐχθρῶν τοὺς μὲν κατασφάξοντες, τοὺς δὲ συλληψόμενοι, μετὰ δὲ ταῦτα τυραννικὴν ἐξουσίαν περιποιησόμενοι. Ταῦτα δ' αὐτῶν διανοουμένων, προσέπετε διαβολὴ κατά τινος Μοιραγένους, ἑνὸς τῶν σωματοφυλάκων, διότι μηνύοι πάντα τῷ Τληπολέμῳ καὶ συνερ-

pulit, quod ſcirent, morae periculum ad ſe ſpectare, quia omnem commeatum Alexandriam importari ſolitum Tlepolemus in poteſtate habeat.

25. Acceſſit deinde aliud Agathoclis facinus, quod et vulgi et Tlepolemi iram vehementer intendit. Is enim quo ſuam cum Tlepolemo diſcordiam faceret palam, ſocrum ipſius, Danaen nomine, ex aede Cereris abreptam, et per mediam vrbem reuelata facie tractam, in carcerem coniecerat. Quo nomine ſuccenſens illi populus non iam inter priuatos, neque arcano ſermones ea de re ferebat; ſed etiam noctibus animi ſui indicia quouis loco inſcribebat. quidam etiam per circulos coacti ſuum in eos, qui res obtinebant, odium palam prae ſe ferebant. Quae omnia vulgo fieri quum cerneret Agathocles, de ſalute iam ſua ſpem habens exiguam, modo fugam cogitabat; ſed qui in eam rem nihil praeparaſſet, quae fuit eius imprudentia, incepto deſiſtebat: modo coniurationis ſocios et audaciae centuriabat, quaſi mox hoſtes ſuos partim iugulaturus eſſet, partim comprehenſurus, ac deinde potentiam tyrannicam ſibi paraturus. Haec cogitante Agathocle, delatum eſt Moeragenis ſatellitum vnius nomen, quod omnia Tlepolemo indicaret, eiusque adiuuaret conatus, propter illam neceſſitudinem,

γοίη

γοίη, διὰ τὴν πρὸς Ἀδαῖον οἰκειότητα τὸν ἐπὶ τῆς Βϐβασϐ τότε καθεςαμένον. ὁ δ' Ἀγαθοκλῆς εὐθέως συνέταξε Νικοςράτῳ τῷ πρὸς τοῖς γράμμασι τεταγμένῳ, συλλαβόντι τὸν Μοιραγένη φιλοτίμως ἐξετάσαι, πᾶσαν προτιθέντα βάσανον. ϐτος μὲν ϐν παραχρῆμα συλληφθεὶς ὑπὸ τϐ Νικοςράτϐ, καὶ παραχθεὶς εἴς τινα μέρη τῆς αὐλῆς ἀποκεχωρηκότα, τὸ μὲν πρῶτον ἐξ ὀρθῆς ἀνεκρίνετο περὶ τῶν προσπεπτωκότων· πρὸς ϐδὲν δὲ τῶν λεγομένων ἀνθομολογϐμενος ἐξεδύθη. καὶ τινὲς μὲν τὰ πρὸς τὰς βασάνϐς ὄργανα διεσκεύαζον, οἱ δὲ τὰς μάςιγας ἔχοντες μετὰ χεῖρας ἀπεδύοντο τὰς χλαμύδας. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τϐτον προςρέχει τις τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τὸν Νικόςρατον, καὶ ψιθυρίσας πρὸς τὴν ἀκοὴν ἄττα δήποτ' ϐν, ἀπηλλάττετο μετὰ σπϐδῆς. ὁ δὲ Νικόςρατος ἐκ ποδὸς ἐπηκολϐθει τϐτῳ, λέγων μὲν ϐδὲν, τύπτων δὲ συνεχῶς τὸν μηρόν.

26. Περὶ δὲ τὸν Μοιραγένην ἄφατον ἦν καὶ παράλογον τὸ συμβαῖνον. οἱ μὲν γὰρ μονονϐ διατεταμένοι τὰς μάςιγας παρέςησαν, οἱ δὲ πρὸ ποδῶν αὐτϐ τὰ πρὸς ἀνάγκας ὄργανα διεσκεύαζον· τϐ δὲ Νικοςράτϐ παραχωρήσαντος, ἔςησαν ἀχανεῖς πάντες ἐμβλέποντες ἀλλήλοις, προσδοκῶντες ἀεί ποτε τὸν προειρημένον, ὅταν ἀνακάμψει. χρόνϐ δὲ γιγνομένϐ, κατὰ βραχὺ διέρρεον οἱ παρεςῶτες, τέλος δὲ ὁ

quae ipſi intercederet cum Adaeo praefecto vrbis Bubaſti. Confeſtim Agathocles praecepit Nicoſtrato, qui erat a cura epiſtolarum, Moeragenem vt prehenderet, et omni tormentorum genere propoſito veritatem de illo exprimeret. Is igitur extemplo correptus a Nicoſtrato, et in ſemotam quandam regiae partem abductus, principio veſtigiis ſuis inſiſtens, de iis, quae nuntiata fuerant, diligenter eſt interrogatus: deinde quum nihil eorum quae dicebantur faceretur, eſt exutus. et erant iam, qui torquendi inſtrumenta diſponerent aptarentque, alii flagra manibus tenentes ſuis eum chlamydibus denudabant. Inter haec accurrit aliquis apparitorum ad Nicoſtratum, et poſtquam aliquid ei in aures immurmuraſſat, quicquid tandem illud eſſet, feſtinanter ab eo diſcedit. Nicoſtratus abeuntem e veſtigio ſequitur, tacitus ille quidem, ſed femur aſſidue feriens.

26. Moerageni vero res tunc euenit dictu difficilis et ſtupenda. Stabant prope ipſum hinc illi, qui flagra tantum non ad feriendum iam intenderant, inde illi, qui inſtrumenta ad torquendum diſponebant et concinnabant. Poſtquam loco exceſſit Nicoſtratus, omnes ſeſe inuicem intuentes ſtupore ſunt defixi, reditum Nicoſtrati praeſtolantes. Vbi aliquandiu eſt exſpectatum, paullatim, qui aderant,

Μοιρα-

Μοιραγένης ἀπελείφθη. καὶ μετὰ ταῦτα διελθὼν τὴν αὐλὴν ἀνελπίστως παρέπεσε γυμνὸς εἴς τινα σκηνὴν τῶν Μακεδόνων, σύνεγγυς κειμένην τῆς αὐλῆς. Καταλαβὼν δὲ κατὰ τύχην ἀριστῶντας καὶ συνηθροισμένους, ἔλεγε τὰ περὶ αὐτὸν συμβεβηκότα, καὶ τὸ παράλογον τῆς σωτηρίας. οἱ δὲ τὰ μὲν ἠπίστουν, τὰ δὲ πάλιν ὁρῶντες αὐτὸν γυμνὸν ἠναγκάζοντο πιστεύειν. ἐκ δὲ ταύτης τῆς περιπετείας ὅ τε Μοιραγένης μετὰ δακρύων ἐδεῖτο τῶν Μακεδόνων, μὴ μόνον τῆς αὐτοῦ συνεπιλαβέσθαι σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ βασιλέως, καὶ μάλιστα τῆς σφῶν αὐτῶν. πρόδηλον γὰρ εἶναι πᾶσι τὸν ὄλεθρον, ἐὰν μὴ συνάψωνται τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἀκμάζει τὸ τῶν πολλῶν μῖσος, καὶ πᾶς ἕτοιμός ἐστι πρὸς τὴν κατ' Ἀγαθοκλέους τιμωρίαν. ἀκμάζειν δὲ νῦν μάλιστα ἔφη, καὶ προσδεῖσθαι τῶν καταρξομένων.

27. Οἱ δὲ Μακεδόνες ἀκούσαντες τούτων, παροξύνονται, καὶ πέρας ἐπείσθησαν τῷ Μοιραγένει, καὶ πρώτας μὲν εὐθέως ἐπῄεσαν τὰς τῶν Μακεδόνων σκηνάς, μετὰ δὲ ταῦτα τὰς τῶν ἄλλων στρατιωτῶν. εἰσὶ δ' αὗται συνεχεῖς, πρὸς ἓν μέρος ἀπονενευκυῖαι τῆς πόλεως. Οὔσης δὲ τῆς μὲν ὁρμῆς πάλαι προχείρου τῆς τῶν πολλῶν, προσδεομένης δὲ τοῦ προκαλεσομένου μόνον καὶ τολμήσοντος, ἅμα τῷ λα-

dilabi coeperunt, et Moeragenes nudus eſt relictus, qui poſtea per regiam tranſiens praeter ſpem ſuam nudus ad Macedonum quoddam tentorium regiae vicinum deuenit. eo loci prandentes Macedones nactus, ad id ipſum forte fortuna vocatos, caſum illis ſuum aperuit, et inſperatam ſalutem, quae ſibi obtigerat. Illi primo fidem dictis nullam habere, deinde, quum nudum cernerent, cogi credere. Enimuero Moeragenes tam inopinato defunctus periculo, cum lacrymis Macedones hortari inſtitit, vt non ſuae tantum ſaluti conſulerent, ſed regis quoque atque imprimis propriae ipſorum. certum namque exitium omnibus impendere, niſi temporis occaſionem prehendiſſent, quando odium multitudinis in ipſum viget maxime, et ad poenas exigendas ab Agathocle nemo non eſt paratus ac promtus. eius autem rei nunc cum maxime eſſe tempus, et duces tantum atque auctores opus eſſe.

27. His auditis Macedones iram concipiunt, ac tandem Moerageni morem gerunt. Omnium prima tentoria Macedonum adeunt, deinde aliorum militum. Sunt autem haec continua, et in vnam vrbis partem vergunt omnia. Quum autem vulgi in eam rem iampridem eſſet paratus impetus, nec quicquam deeſſet praeter eum, qui hortaretur et daret incentiuum, ſimulac res coepta eſt, repente

βεῖν

βεῖν ἀρχὴν τὸ πρᾶγμα, ταχέως οἱονεὶ πῦρ ἐξέλαμψεν. ὀ γὰρ ἐγενήθησαν ὧραι τέσσαρες, καὶ πάντα τὰ γένη συμπεφωνήκει, καὶ τὰ ςρατιωτικὰ καὶ τὰ πολιτικὰ πρὸς τὴν ἐπίθεσιν. Συνήργησε γὰρ μεγάλα καὶ ταὐτόματον ἐν τῷ καιρῷ τέτῳ πρὸς τὴν συντέλειαν. ὁ μὲν γὰρ Ἀγαθοκλῆς ἀνενεχθείσης πρὸς αὐτὸν ἐπιςολῆς, καὶ κατασκόπων ἐπαναχθέντων, καὶ τῆς μὲν ἐπιςολῆς γεγραμμένης πρὸς τὰς δυνάμεις παρὰ τε Τληπολέμε, καὶ δηλέσης, ὅτι παρέσαι ταχέως, τῶν δὲ κατασκόπων διασαφέντων, ὅτι πάρεσιν· ὅτως ἐξέςη τῶν Φρενῶν, ὥς' ἀφέμενος τε πράττειν τι καὶ διανοεῖσθαι περὶ τῶν προσπεπτωκότων, ἀπῆλθε κατὰ τὸν εἰθισμένον καιρὸν εἰς τὸν πότον, κἀκεῖ κατὰ τὴν εἰθισμένην ἀγωγὴν ἐπετέλει τὴν συνεσίαν. Ἡ δὲ Οἰνάνθη περιαλγῦσα παρῆν εἰς τὸ Θεσμοφορεῖον, ἀνεῳγμένε τε νεὼ διά τινα θυσίαν ἐπέτειον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐλιπάρει γονυπετῦσα καὶ μαγγανεύεσα πρὸς τὰς θεὰς· μετὰ δὲ ταῦτα καθίσασα πρὸς τὸν βωμὸν, εἶχε τὴν ἡσυχίαν. αἱ μὲν ὖν πολλαὶ τῶν γυναικῶν, ἡδέως ὁρῶσαι τὴν δυσθυμίαν καὶ περιαλγησιν αὐτῆς, ἀπεσιώπων· αἱ δὲ τε Πολυκράτες συγγενεῖς καί τινες ἕτεραι τῶν ἐνδόξων, ἀδήλε τῆς περιςάσεως ἄυταις ἀκμὴν ὑπαρχέσης, προσελθῦσαι παρεμυθῦντο τὴν Οἰνάνθην. ἡ δ' ἀναβοήσασα μεγάλῃ τῇ φωνῇ, μή μοι πρόσιτε, φησὶ, θη-

incendium quasi quoddam effulsit. Necdum enim quatuor elapsae erant horae, cum et militarium virorum et ciuium omnia genera ad insurgendum in Agathoclem consenserunt. Quo sane tempore et casus quidam ad rem cito perficiendam valuit plurimum. Agathocli reddita est quaedam epistola, et speculatores ad eum deducti. epistolam Tlepolemus scripserat ad exercitus, cito se adfuturum nuntians: speculatores iam adesse nuntiabant. Haec ita Agathoclem de statu mentis deiecerunt, vt agendi aliquid et consultandi de iis, quae nuntiata fuerant, cura omissa, mox, qua solitus erat hora, ad conuiuium abierit, atque ibi pro consueto more genio inter suos indulserit. Oenanthe vero, malis ingemens suis, ad Thesmophorium, (ea est Cereris ac Proserpinae aedes) forte tunc anniuersarii cuiusdam sacri caussa apertum, se contulit, vbi statim flexis genibus cum blanditiis et multo lenocinio deabus preces fundere coepit. deinde ad aram vt consedit, quieta manebat. Laetae illam pleraeque mulieres, animum ita despondentem, et mala sua lamentantem, spectabant tacitae. verum Polycratis cognatae et quaedam aliae e nobilioribus, Oenanthae casum penitus ignorantes, ad eam accedunt, et consolari aggrediuntur. Illa clamore edito, ne me, ait voce alta, ferae accedatis. Vos enim

ρία· καλῶς γὰρ ὑμᾶς γινώσκω, διότι καὶ Φρονεῖθ' ἡμῖν ἐναντία, καὶ ταῖς θεαῖς εὔχεσθε τὰ δυσχερέστερα καθ' ἡμῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἔτι πέποιθα, τῶν θεῶν βουλομένων, γεύσειν ὑμᾶς τῶν ἰδίων τέκνων. καὶ ταῦτ' εἰποῦσα, τοῖς ῥαβδούχοις ἀνείργειν προσέταξε καὶ παίειν τὰς μὴ πειθαρχούσας. αἱ δ' ἐπιλαβόμεναι τῆς προφάσεως ταύτης, ἀπηλλάσσοντο πᾶσαι, τοῖς θεοῖς ἀνίσχουσαι τὰς χεῖρας, καὶ καταρώμεναι λαβεῖν αὐτὴν ἐκείνην πεῖραν τούτων, ἃ κατὰ τῶν πέλας ἐπανετείνατο πράξειν.

28. Ἤδη δὲ κεκριμένου τοῦ καινοτομεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ἐπιγενομένης καθ' ἑκάστην οἰκίαν καὶ τῆς ἐκ τῶν γυναικῶν ὀργῆς, διπλάσιον ἐξεκαύθη τὸ μῖσος. Ἅμα δὲ τῷ μεταλαβεῖν τῆς νυκτὸς, πᾶσα πλήρης ἦν ἡ πόλις θορύβου καὶ φώτων καὶ διαδρομῆς. οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸ Στάδιον ἠθροίζοντο μετὰ κραυγῆς, οἱ δὲ παρεκάλουν ἀλλήλους, οἱ δὲ κατεδύοντο διαδιδράσκοντες εἰς ἀνυπονοήτους οἰκίας καὶ τόπους. Ἤδη δὲ τῶν περὶ τὴν αὐλὴν εὐρυχωριῶν καὶ τοῦ Σταδίου καὶ τῆς πλατείας πλήρους ὑπαρχούσης ὄχλου παντοδαποῦ, καὶ τῆς περὶ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον προστασίας, πυθόμενος τὸ συμβαῖνον Ἀγαθοκλῆς ἐξηγέρθη μεθύων, ἄρτι καταλελυκὼς τὸν πότον, καὶ παραλαβὼν τοὺς συγγενεῖς πάντας πλὴν Φίλωνος, ἧκε πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ βραχέα πρὸς τοῦτον οἰκτισάμενος, καὶ λαβόμενος

ego probe noui, nostris partibus contrarias vos scio esse, et nunc deas orare, vt dirissima quaeque nobis eueniant. Spero tamen futurum, diis volentibus, vt ipsa vos ad edendos liberos adigam. Haec locuta foeminas, quae sibi apparebant, iubet, illas vt summouerent, et si non parerent, eas virgis suis vti caederent. Mulieres hac occasione arrepta discedunt omnes, manus ad deos tollentes, et hoc carmine Oenanthen deuouentes, experiretur ipsamet, quae vt experirentur alii facturam sese minaretur.

28. Quum igitur iam viri res nouas moliri constitutum haberent, vbi ira illa accessit, quam per domos singulas mulieres concitabant, duplo vehementius odium exarsit. Vt primum noctis tenebras ciues sunt assecuti, tumultus, luminum, cursitationis plena vrbs erat. Alii in Stadio cum clamore congregari, alii mutuo sese cohortari, alii, vt fuga malum praeuerterent, in domos et loca minime suspecta se abdere. Iam quicquid est vacuae areae circa regiam, item Stadium, et platea, turba hominum omnis generis erant referta, eorumque maxima frequentia, qui Liberi patris theatrum celebrare solent, cum Agathocles, qui non multo ante conuiuio finem imposuerat, vino grauis e somno excitatur. qui omni cum sua cognatione, si Philonem excipias, ad regem venit. apud quem pauca

μενος αὐτȣ̃ τῆς χειρὸς, ἀνέβαινεν εἰς τὴν Σύριγγα, τὴν μεταξὺ τȣ̃ Μαιάνδρȣ καὶ τῆς Παλαίςρας κειμένην, καὶ Φέρȣσαν ἐπὶ τὴν τȣ̃ θεάτρȣ πάροδον. Μετὰ δὲ ταῦτα δύο θύρας ἀσφαλισάμενος τὰς πρώτας, εἰς τὴν τρίτην ἀνεχώρησε μετὰ δύο ἢ τριῶν σωματοφυλάκων, καὶ τȣ̃ βασιλέως, καὶ τῆς αὐτȣ̃ συγγενείας. συνέβαινε δὲ, τὰς θύρας εἶναι δικτυωτὰς, διαφανεῖς, ἀποκλειομένας δὲ διττοῖς μοχλοῖς. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τȣ̃τον ἠθροισμένȣ τȣ̃ πλήθȣς ἐξ ἁπάσης τῆς πόλεως, ὥςε μὴ μόνον τȣ̀ς ἐπιπέδȣς τόπȣς, ἀλλὰ καὶ τὰ βάθρα καὶ τὰ τέγη καταγέμειν ἀνθρώπων, ἐγίγνετο βοὴ καὶ κραυγὴ σύμμικτος, ὡς ἂν γυναικῶν ὁμȣ̃ καὶ παίδων ἀνδράσιν ἀναμεμιγμένων. ȣ̓ γὰρ ἔλαττω ποιεῖται παιδάρια τῶν ἀνδρῶν περὶ τὰς τοιαύτας ταραχὰς ἔν τε τῇ Καρχηδονίων πόλει καὶ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

29. Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας εὖ ὑποφαινȣ́σης, ἦν μὲν ἄκριτος ἡ κραυγὴ, μάλιςα δ' ἐξ αὐτῆς ἐξέλαμψε τὸ καλεῖν τὸν βασιλέα. Τὸ μὲν ȣ̂ν πρῶτον οἱ Μακεδόνες ἐξαναςάντες κατελάβοντο τὸν χρηματιςικὸν πυλῶνα τῶν βασιλείων. μετὰ δέ τινα χρόνον ἐπιγνόντες, πȣ̃ τῆς αὐλῆς ὁ βασιλεὺς, περιελθόντες τὰς μὲν πρώτας τῆς πρώτης σύριγγος ἐξέβαλλον θύρας· ἐγγίσαντες δὲ τῆς δευτέρας, ᾐτȣ̃ντο τὸν παῖδα μετὰ κραυγῆς. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, βλέποντες ἤδη

conquestus de miserabili sua sorte, manu ei apprehensa, ad Syringem, (ea est transitoria quaedam ambulatio) quae est inter Maeandrum et Palaestram, et ad theatri fert aditum, ascendit: deinde foribus duabus prioribus probe firmatis, cum duobus aut tribus satellitibus rege et cognatis vltra tertias fores se recepit. Erant autem fores cancellatim reticulatae, lumen admittentes, et duobus vectibus claudebantur. Eo tempore quum ex vniuersa vrbe congregata esset multitudo tanta, vt non loca dumtaxat plana hominibus essent referta, verum etiam gradus atque tecta, clamor ingens et confusa vociferatio est edita. erant enim mulieres pariter puerique viris permisti. Fieri hoc amat et Carthagini et Alexandriae, vt in huiusmodi tumultibus non minus pueruli, quam viri turbent.

29. Vbi iam dies plane illucescebat, clamor audiebatur incertus, ex quo tamen regii nominis appellatio praecipue emicabat. Macedones, suis exciti tabernaculis, ante omnia portam illam regiae et vestibulum occupant, in quo reges soliti de negotiis conueniri. deinde, vt post temporis aliquantum didicerunt, in qua regiae parte esset rex, facto vndique impetu primas primae Syringis fores emoliuntur. Ad alteram vt appropinquarunt, conuitio puerum sibi tradi po-

τὰ καθ' αὑτὰς, ἐδέοντο τῶν σωματοφυλάκων, πρεσβεῦσαι περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας, δηλοῦντας, ὅτι τῆς ἐπιτροπίας ἐκχωροῦσι, καὶ τῆς ἄλλης ἐξουσίας, καὶ τῶν τιμῶν, ἔτι δὲ τῶν χορηγιῶν, ὧν ἔχουσι, πάντων· αὐτὸ δὲ τὸ πνευμάτιον δέονται συγχωρηθῆναι σφίσι μετὰ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, ἵνα χωρήσαντες εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν, μηδὲ βουληθέντες ἔτι δύνωνται λυπεῖν μηδένα. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων σωματοφυλάκων οὐδεὶς ὑπήκουσεν· Ἀρισομένης δὲ μόνος ὑπέςη τὴν χρείαν ταύτην, ὁ μετά τινα χρόνον ἐπὶ τῶν πραγμάτων γενόμενος. Ὁ δ' ἀνὴρ οὗτος τὸ μὲν γένος ἦν Ἀκαρνὰν, προβαίνων δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν, γενόμενος κύριος τῶν ὅλων πραγμάτων, κάλλιςα καὶ σεμνότατα δοκεῖ προςῆναι τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς βασιλείας, καὶ κατὰ τοσοῦτον, καθ' ὅσον κεκολακευκέναι τὴν Ἀγαθοκλέους εὐκαιρίαν. Πρῶτος μὲν γὰρ ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ δεῖπνον καλέσας τὸν Ἀγαθοκλέα, χρυσοῦν ςέφανον ἀνέδωκε μόνῳ τῶν παρόντων, ὃ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς ἔθος ἐςὶ μόνοις συγχωρεῖσθαι· πρῶτος δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ προειρημένου φέρειν ἐτόλμησεν ἐν τῷ δακτυλίῳ. γενομένης δὲ θυγατρὸς αὐτῷ, ταύτην Ἀγαθόκλειαν προσηγόρευσεν. Ἀλλ' ἴσως ὑπὲρ μὲν τούτων ἐξαρκεῖ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα. λαβὼν δὲ τὰς προειρημένας ἐντολὰς, καὶ διά τινος ῥινοπύλης ἐξελθὼν, ἧκε

scebant. Agathocles, quo res suae loco starent intelligens, cum satellitibus egit, vt legationem suo nomine ad Macedonas obirent, iisque declararent, paratum se regis tutela cedere, potentia, honoribus, annonis et reditibus, quos haberet, pro animula dumtaxat deprecari, vt eius vsuram sibi cum necessario victu concederent, ita vt reuersus in pristinum statum negotium facessere, ne si velit quidem, cuiquam valeat. Quum ceterorum satellitum nemo esset, qui roganti annueret: Aristomenes solus hanc ei operam nauauit, qui aliquanto post regni negotia curauit. Erat Aristomenes genere Acarnan, qui grandioris aetatis factus, rerum omnium potestatem summam obtinens, et in rege ipso regendo, et in regno administrando sapientissime et honestissime creditus est se gessisse, neque minus sollerter hoc praestitisse, quam sollers fuerat ante prosperae Agathoclis fortunae adulator. Primus namque omnium, Agathocle domum inuitato ad conuiuium, coronam auream vni ei e conuiuis detulit, quem honorem regibus solis haberi moris fuit. primus eiusdem imaginem annulo insculptam gestare sustinuit, et nata sibi filia cum esset, Agathocleae nomen illi indidit. Verum de his hactenus dixisse sufficiat. Is igitur mandatis, quae dixi, oneratus, per quandam egres-

ἧκε πρὸς τὰς Μακεδόνας. βραχέα δ' αὐτᾶ διαλεχθέντος, καὶ δηλώσαντος τὴν προαίρεσιν, ἐπεβάλοντο μὲν οἱ Μακεδόνες παραχρῆμα συγκεντῆσαι· ταχὺ δὲ τινῶν ὑπερεχόντων αὐτᾶ τὰς χεῖρας, καὶ παραιτησαμένων τὰς πολλὰς, ἐπανῆλθε λαβὼν ἐντολὴν, ἢ τὸν βασιλέα πρὸς αὐτὰς ἄγονθ' ἥκειν, ἢ μήδ' αὐτὸν ἐξιέναι. Τὸν μὲν ὖν Ἀριστομένην, ταῦτ' εἰπόντες οἱ Μακεδόνες, ἀπέπεμψαν· αὐτοὶ δὲ ταῖς δευτέραις θύραις ἐγγίσαντες, ἐξέωσαν καὶ ταύτας. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα θεωρῦντες τὴν τῶν Μακεδόνων βίαν, διά τε τῶν ἐνεργεμένων, καὶ διὰ τῆς ἀποκρίσεως, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλοντο, διὰ τῆς θύρας προτείναντες τὰς χεῖρας, ἡ δ' Ἀγαθόκλεια καὶ τὰς μαςὰς, οἷς ἔφη θρέψαι τὸν βασιλέα, δεῖσθαι τῶν Μακεδόνων, πᾶσαν προϊέμενοι φωνὴν πρὸς τὸ περιποιήσασθαι τὸ ζῆν αὐτὸ μόνον.

30. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ κατολοφυρόμενοι τὴν αὐτῶν τύχην ἐδὲν ἤνυον, τέλος ἐξέπεμψαν τὸν παῖδα μετὰ τῶν σωματοφυλάκων, οἱ δὲ Μακεδόνες παραλαβόντες τὸν βασιλέα, καὶ ταχέως ἐφ' ἵππον ἀναβιβάσαντες, ἦγον εἰς τὸ Στάδιον. Ἅμα δὲ τῷ φανῆναι, μεγάλης κραυγῆς καὶ κρότε γενηθέντος, ἐπιςήσαντες τὸν ἵππον, καθεῖλον τὸν παῖδα, καὶ προσαγαγόντες ἐκάθισαν εἰς τὴν βασιλικὴν θέαν.

ſus portulam ad Macedones acceſſit. qui poſtquam pauca eſſet locutus, et Agathoclis voluntatem expoſuiſſet, extemplo Macedones cum ſpiculis configere ſunt aggreſſi. verum repente quorundam manibus protectus, qui caedem multitudinis deprecati ſunt, cum his mandatis eſt reuerſus, aut regem vt adduceret reuertens, aut ipſe quoque ne exiret. Cum his dictis Ariſtomenem Macedones dimiſerunt: tum autem ad ſecundas vbi acceſſiſſent fores, has quoque emoliuntur. Agathocles, et qui cum ipſo erant, Macedonum vehementem impetum qua ex factis ipſorum, qua ex reſponſo, quod erat allatum, animaduertentes, principio manibus per fores porrectis, (Agathoclea etiam vberibus, quibus regem ſe dicebat aluiſſe,) Macedones obſecrare inſtitit, nullo non genere vocis edito, ſolius vt ſibi vitae ſeruandae fieret poteſtas.

30. Vbi fortunam ſuam diu multumque lamentati nihil promouebant, puerum cum ſatellitibus tandem emiſerunt. Macedones traditum ſibi regem equo ſtatim imponunt, et in Stadium adducunt. Ad cuius conſpectum clamore et plauſu ab vniuerſa corona edito, equum ſiſtunt, ac detractum inde puerum propius admouent, et in regibus proprio ſpectandi ſuggeſtu collocant. At turba partim

περὶ δὲ τοὺς ὄχλους ἐγένετό τις ἅμα χαρὰ καὶ λύπη. τὰ μὲν γὰρ ἦσαν περιχαρεῖς ἐπὶ τῷ κεκομίσθαι τὸν παῖδα, τὰ δὲ πάλιν δυσηρεστοῦντο, μὴ συνειλῆφθαι τοὺς αἰτίους, μηδὲ τυγχάνειν τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας. διὸ καὶ συνεχῶς ἐβόων, ἄγειν κελεύοντες καὶ παραδειγματίζειν τοὺς πάντων τῶν κακῶν αἰτίους. Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας προφαινούσης, καὶ τοῦ πλήθους ἐπ' οὐδὲν δυναμένου πέρας ἐπερείσασθαι τὴν ὁρμήν· Σωσίβιος, ὃς ἦν μὲν υἱὸς Σωσιβίου, τότε δὲ σωματοφύλαξ ὑπάρχων, μάλιστα τὸν νοῦν προσεῖχε τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς πράγμασιν. θεωρῶν γὰρ τήν τε τοῦ πλήθους ὁρμὴν ἀμετάθετον οὖσαν, καὶ τὸ παιδίον δυσχρηστούμενον διά τε τὴν τῶν παρεστώτων ἀσυνήθειαν, καὶ διὰ τὴν περὶ τὸν ὄχλον ταραχὴν, ἐπύθετο τοῦ βασιλέως, εἰ παραδώσει τοῖς πολλοῖς τοὺς εἰς αὐτὸν ἢ τὴν μητέρα τι πεπλημμεληκότας. τοῦ δὲ κατανεύσαντος, τῶν μὲν σωματοφυλάκων τισὶν εἶπε, δηλῶσαι τὴν τοῦ βασιλέως γνώμην· τὸ δὲ παιδίον ἀναστήσας, ἀπῆγε πρὸς τὴν θεραπείαν εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν, σύνεγγυς οὖσαν. τῶν δὲ διασαφούντων τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως, κατερρήγνυτο πᾶς ὁ τόπος ὑπὸ τοῦ κρότου καὶ τῆς κραυγῆς. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ διεχωρίσθησαν ἀλλήλων εἰς τὰς ἰδίας καταλύσεις.

laetari, partim dolere: quod puerum recepiſſent, laetitia geſtiebant; quod non et ſontes ſimul comprehenſi forent, nec meritas poenas luerent, aegre ferebant. Igitur continuis clamoribus malorum omnium auctores duci iubebant, vt per omnium ora traducti poenis afficerentur. Iam exorto die, quum nihil populus inueniret, in quod iram ſuam effunderet, Soſibius, Soſibii filius, inter ſatellites tunc merens, quid regi regnoque expediret, tum optime perſpexit. Nam qui iram multitudinis ſedari nullo pacto poſſe cerneret, puerum vero angore affici, partim quod eorum qui ſibi aderant nemini antea conſueſſet, partim propter turbae tumultum, regem interrogauit, ecquid plebi eos foret traditurus, quicunque in ſe aut matrem ſuam aliquid deliquiſſent? eo annuente, ſatellitum nonnullis dixit, vt regis voluntatem palam facerent. Ipſe puerum ſede excitatum domum ſuam, quae aberat non longe, ad curandum corpus abducit. Satellitibus regia mandata exponentibus, plauſu et clamore omnia loca rumpebantur. Dum haec aguntur, Agathocles et Agathoclea ſeparantur, et in ſua ſe vterque recipiunt

ταχὺ

ταχὺ δὲ τῶν ϛρατιωτῶν τινες, οἱ μὲν ἐθελοντὴν, οἱ δ᾽ ὑπὸ τȣ̃ πλήθȣς ἐξωθȣ́μενοι, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ ζητεῖν τȣ̀ς προειρημένȣς.

31. Τȣ̃ δὲ ποιεῖν αἷμα καὶ φόνȣς ἐγένετό τις ἐκ ταυτομάτȣ καταρχὴ τοιαύτη. τῶν γὰρ Ἀγαθοκλέȣς ὑπηρετῶν καὶ κολάκων τις, ὄνομα Φίλων, ἐξῆλθε κραιπαλῶν εἰς τὸ Στάδιον. ȣ̃τος θεωρῶν τὴν ὁρμὴν τῶν ὄχλων, εἶπε πρὸς τȣ̀ς παρεϛῶτας, ὅτι πάλιν αὐτοῖς καθάπερ καὶ πρώην, ἐὰν Ἀγαθοκλῆς ἐξέλθῃ, μεταμελήσει. τῶν δ᾽ ἀκȣσάντων, οἱ μὲν ἐπελοιδόρȣν αὐτὸν, οἱ δὲ προώθȣν. ἐπιβαλλομένȣ δ᾽ ἀμύνεσθαι, ταχέως οἱ μὲν τὴν χλαμύδα περιέῤῥηξαν, οἱ δὲ τὰς λόγχας προσερείσαντες ἐξεκέντησαν. ἅμα δὲ τῷ τȣ̃τον εἰς τὸ μέσον ἑλκυσθῆναι μεθ᾽ ὕβρεως ἔτι σπαίροντα, καὶ γεύσασθαι τὰ πλήθη φόνȣ, πάντες ἐκαραδόκȣν τὴν τῶν ἄλλων παρȣσίαν· μετ᾽ ȣ̓ πολὺ δὲ παρῆν ἀγόμενος πρῶτος Ἀγαθοκλῆς δέσμιος, ὃν εὐθέως εἰσιόντα προσδραμόντες τινὲς ἄφνω συνηκόντισαν, ἔργον ποιȣ̃ντες ȣ̓κ ἐχθρῶν, ἀλλ᾽ εὐνοȣ́ντων· αἴτιοι γὰρ ἐγένοντο τȣ̃ μὴ τυχεῖν αὐτὸν τῆς ἁρμοζȣ́σης καταϛροφῆς. μετὰ δὲ τȣ̃τȣ ἤχθη Νίκων, εἶτα Ἀγαθόκλεια γυμνὴ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς, ἑξῆς δὲ τȣ́τοις πάντες οἱ συγγενεῖς. ἐπὶ πᾶσιν ἐκ τȣ̃ Θεσμοφορείȣ τὴν Οἰνάνθην ἀποσπάσαντες, ἧκον

hospitia. Statim vero quidam e militibus, partim sua sponte, partim plebis impulsu ad illos quaerendos se accingunt.

31. Fundendi vero sanguinis et faciendae caedis casu fortuito huiusmodi exstitit principium. Quidam e ministris et adulatoribus Agathoclis, nomine Philo, plenus crapulae in Stadium exiuit. Hic concitatum vulgi studium conspicans, adstantibus dixit, si egrederetur Agathocles, futurum, vt ipsos sicut iam antea poeniteret. Qui audierant, alii differre hominem conuitiis, alii protrudere. conanti se defendere, ab aliis laceratur chlamys, alii hastarum admotis mucronibus ipsum configunt. Qui simulac in arenam mediam contumeliae ergo est tractus adhuc palpitans, vbi semel multitudo caedem gustauit, omnes, vt ceteri aduenirent, cupiditate summa exspectabant. Nec multo post adest Agathocles in vinculis ductus. quem statim ingressum nonnulli, qui primi accurrerant, confoderunt, non sane inimicorum, verum amicorum potius officio fungentes. per eos namque est consecutus, ne, quem merebatur, exitum faceret. Secundum hunc ductus est Nico, deinde Agathoclea nuda cum sororibus, ac deinde vniuersa cognatio. Nouissimam omnium Oenanthen, e Thesmophorio auulsam, nudam, equo vehen-

εἰς τὸ Στάδιον, ἄγοντες γυμνὴν ἐφ' ἵππου. παραδοθέντων δὲ πάντων ὁμοῦ τοῖς ὄχλοις, οἱ μὲν ἔδακνον, οἱ δὲ ἐκέντουν, οἱ δὲ τὰς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοπτον. ἀεὶ δὲ τοῦ πεσόντος τὰ μέλη διέσπων, ἕως ὅτου κατελώβησαν πάντας αὐτούς. δεινὴ γάρ τις ἡ περὶ τοὺς θυμοὺς ὠμότης γίγνεται τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἀνθρώπων. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον σύντροφοι τῆς Ἀρσινόης γεγενημέναι τινὲς παιδίσκαι, πυθόμεναι παραγεγονέναι τὸν Φιλάμμωνα τριταῖον ἀπὸ Κυρήνης, τὸν ἐπιστάντα τῷ φόνῳ τῆς βασιλίσσης, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ βιασάμεναι, τὸν μὲν Φιλάμμωνα τύπτουσαι τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ξύλοις ἀπέκτειναν, τὸν δὲ υἱὸν ἀπέπνιξαν, ἀντίπαιδα τὴν ἡλικίαν ὄντα, σὺν δὲ τούτοις τὴν γυναῖκα τοῦ Φιλάμμωνος γυμνὴν εἰς τὴν πλατεῖαν ἐξελκύσασαι διέφθειραν. Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν, καὶ τοὺς τούτων συγγενεῖς, τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

32. Ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνοῶ μὲν τὰς τερατείας καὶ διασκευὰς, αἷς κέχρηνται πρὸς ἔκπληξιν τῶν ἀκουόντων ἔνιοι τῶν γεγραφότων τὰς πράξεις ταύτας, πλείω τὸν ἐπιμετροῦντα λόγον διατιθέμενοι τοῦ συνέχοντος τὰ πράγματα καὶ κυρίου· τινὲς μὲν ἐπὶ τὴν τύχην ἀναφέροντες τὰ γεγονότα, καὶ τιθέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν τὸ ταύτης ἀβέβαιον

tem, in Stadium induxerunt. Quibus ſimul omnibus populo traditis, alii mordere, alii mucronibus configere, alii oculos eruere. Vt quisque autem illorum ceciderat, iacentis membra diſtrahebant, donec artus omnium detruncaſſent. Eſt enim hoc Aegyptiis hominibus innatum, vt, dum feruent ira, mirum in modum ſint crudeles. Per idem quoque tempus mulierculae nonnullae, quae cum Arſinoe fuerant educatae, audito ante triduum, Alexandriam ab oppido Cyrenarum aduenisse Philammonem, cui reginae occidendae negotium fuerat commiſſum, in eius domum fecerunt impetum. quo quum irrupiſſent per vim, Philammonem ſaxorum fuſtiumque ictibus occiderunt, filium, aetate plane puerum, ſtrangularunt, ad haec coniugem Philammonis nudam traxerunt in plateam, ibique trucidarunt. Et Agathocles quidem atque Agathoclea cum tota cognatione hoc modo perierunt.

32. Porro autem non fugit me, quosdam ex iis, qui caſum hunc in literas retulerunt, vt audientium animos ſtupore percellerent, miraculoſam et ingenioſam narrationem concinnaſſe, qui etiam orationem, documenti cauſſa ſolitam adiici, prolixius explicauerunt illa, quae res ipſas continebat, et propria hiſtoriae erat: dum alii, ad fortunam omnia refe-

καὶ

καὶ δυσφύλακτον, οἱ δὲ τὸ παράδοξον τῶν συμβεβηκότων ὑπὸ λόγον ἄγοντες, πειρώμενοι τοῖς γεγονόσιν αἰτίας καὶ πιθανότητας ὑποτάττειν. Οὐ μὴν ἔγωγε προεθέμην τούτῳ χρήσασθαι τῷ χειρισμῷ περὶ τῶν προειρημένων, διὰ τὸ μήτε πολεμικὴν τόλμαν καὶ δύναμιν ἐπίσημον γεγονέναι περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, μήτε χειρισμὸν πραγμάτων ἐπιτυχῆ καὶ ζηλωτὸν, μήτε τὸ τελευταῖον τὴν αὐλικὴν ἀγχίνοιαν καὶ κακοπραγμοσύνην διαφέρουσαν, ἐν ᾗ Σωσίβιος καὶ πλείους ἕτεροι κατεβίωσαν, βασιλεῖς ἐκ βασιλέων μεταχειριζόμενοι, τὰ δ' ἐναντία τούτοις συμβεβηκέναι περὶ τὸν προειρημένον ἄνδρα. προαγωγῆς μὲν γὰρ ἔτυχε παραδόξου διὰ τὴν τοῦ Φιλοπάτορος ἀδυναμίαν τοῦ βασιλεύειν· τυχὼν δὲ ταύτης, καὶ παραλαβὼν εὐφυέστατον καιρὸν μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον πρὸς τὸ συντηρῆσαι τὴν ἐξουσίαν, ἅμα τὰ πράγματα καὶ τὸ ζῆν ἀπέβαλε, διὰ τὴν ἰδίαν ἀνανδρίαν καὶ ῥαθυμίαν ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ καταγνωσθείς.

33. Διόπερ οὐ χρὴ τοῖς τοιούτοις προσάπτειν τὸν ἐπιμετροῦντα λόγον, καθάπερ εἴποι τις Ἀγαθοκλεῖ καὶ Διονυσίῳ τοῖς Σικελιώταις, καί τισιν ἑτέροις, τῶν

rentes, quam ſit illa inconſtans, quam difficile ſibi ab illa caueatur, ponere ob oculos volunt, alii, nouitatem et miraculum illius euentus reputantes, cauſſas, quae ſimilitudinem veri habeant, rerum geſtarum commemorationi ſubiicere conantur. Mihi vero res iſtorum aliter narrari debere ſunt viſae, quoniam Agathocles neque audacia militari aut inſigni virtute fuit praeditus, neque vlla rerum adminiſtrandarum felici induſtria, et digna, quam alii imitentur, poſtremo ne aulica quidem vlla ſollertia, aut eximia in dolis conſuendis verſutia: qua arte Soſibius et ſaepe multi quum excellerent, alios ex aliis reges, quorum negotia gerebant, per omnem vitam ſuam in poteſtate habuerunt. In Agathocle ſecus res habuit. Nam hic a Philopatore cum admiratione omnium ad rerum curam fuit promotus, quod eſſet ipſe parum idoneus adminiſtrationi ſui regni; verum is, hac dignitate auctus, ac poſtea tempus accommodatiſſimum nactus, rege defuncto, conſeruandae ſuae potentiae, propter ignauiam et ſocordiam omnibus exoſus, et rerum adminiſtrationem et vitam breuiſſimo tempore ſimul amiſit.

33. Quare in huiusmodi perſonis illa oratione vtendum non eſt, quae documenti cauſſa ſolet adiici, quaſi de Agathocle aut Dionyſio Siculo

τῶν ἐν πράγμασιν ἐπ' ὀνόματος γεγονότων. ἐκείνων γὰρ ὁ μὲν ἕτερος ἐκ δημοτικῆς καὶ ταπεινῆς ὑποθέσεως ὁρμηθεὶς, ὁ δ' Ἀγαθοκλῆς, ὡς ὁ Τίμαιος ἐπισκώπτων φησὶ, κεραμεὺς ὑπάρχων, καὶ καταλιπὼν τὸν τροχὸν καὶ τὸν πηλὸν καὶ τὸν καπνὸν, ἧκε νέος ὢν εἰς τὰς Συρακούσας. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐγενήθησαν ἀμφότεροι κατὰ τοὺς ἰδίους καιροὺς τύραννοι Συρακουσῶν, πόλεως τῆς μέγιστον ἀξίωμα τότε καὶ μέγιστον πλοῦτον περιποιησαμένης· μετὰ δὲ ταῦτα βασιλεῖς ἁπάσης Σικελίας νομισθέντες, καί τινων καὶ τῆς Ἰταλίας μερῶν κυριεύσαντες. Ἀγαθοκλῆς δ' οὐ μόνον καὶ τῶν τῆς Λιβύης ἐνεπείρασεν, ἀλλὰ καὶ τέλος ἐναπέθανε ταῖς ὑπεροχαῖς ταύταις. Διὸ καὶ Πόπλιον Σκιπίωνά φασι, τὸν πρῶτον καταπολεμήσαντα Καρχηδονίους, ἐρωτηθέντα, τίνας ὑπολαμβάνει πραγματικωτάτους ἄνδρας γεγονέναι, καὶ σὺν νῷ τολμηροτάτους, εἰπεῖν, τοὺς περὶ Ἀγαθοκλέα καὶ Διονύσιον τοὺς Σικελιώτας. Καὶ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἀνδρῶν εἰς ἐπίστασιν ἄγειν τοὺς ἀναγινώσκοντας, καὶ πού καὶ τῆς τύχης ποιήσασθαι μνήμην, ἔτι δὲ τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων, καὶ καθόλου προστιθέναι τὸν ἐπεκδιδάσκοντα λόγον· ἐπὶ δὲ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν οὐδαμῶς ἁρμόζει.

ſermo eſſet, aut de aliis, qui rebus geſtis magnum ſibi nomen pepererunt. Nam illorum alter e plebeio atque humili ortus eſt principio; Agathocles vero, vt quidem eum irridens ait Timaeus, figulus quum eſſet, relicta rota, argilla, et fumo, iuuenis Syracuſas venit. Ac principio quidem euaſerunt ambo ſuis temporibus tyranni Syracuſarum, vrbis, quae et ſplendorem et opes maximas tunc obtinuit. deinde vniuerſae Siciliae reges ambo ſunt habiti, partem etiam Italiae aliquam ſuae poteſtati ſubiecerunt. hoc amplius vero Agathocles non tantum Africae portionem quandam ſui iuris facere eſt conatus; verum etiam tantis hiſce honoribus eſt immortuus. Propterea dicitur Publ. Scipio, qui primus Carthaginienſes bello domuit, interrogatus, ecquos mortalium putaret in adminiſtratione rerum ſollertiſſimos, et cum iudicio audaciſſimos, Agathoclis et Dionyſiii Siculorum nomina edidiſſe. De ſimilibus igitur his viris agenti conüeniat lectorem monere, vt quaſi gradum ſiſtat, et aduertat animum, fortunae etiam et humanarum rerum nonnihil meminiſſe, atque omnino illam, quae documenti cauſſa adiicitur, orationem narrationi ſubtexere: agenti vero de iis, quorum caſum antea expoſuimus, nequaquam.

34. Διὰ δὴ ταύτας τὰς αἰτίας τὸν μετ' αὐξήσεως λόγον ἀπεδοκιμάσαμεν ὑπὲρ Ἀγαθοκλέους, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τὸ πάσας τὰς ἐκπληκτικὰς περιπετείας μίαν ἔχειν φαντασίαν τὴν πρώτην ἀξίαν ἐπιστάσεως, τὸ δὲ λεῖπον οὐ μόνον ἀνωφελῆ γίγνεσθαι τὴν μάκρυνσιν καὶ θέαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μετά τινος ὀχλήσεως ἐπιτελεῖσθαι τὴν ἐνέργειαν τῶν τοιούτων. Δυοῖν γὰρ ὑπαρχόντων τελῶν, ὠφελείας καὶ τέρψεως, πρὸς ἃ δεῖ τὴν ἀναφορὰν ποιεῖσθαι τοὺς διὰ τῆς ἀκοῆς ἢ διὰ τῆς ὁράσεως βουλομένους τι πολυπραγμονεῖν, καὶ μάλιστα τῷ τῆς ἱστορίας γένει τούτου καθήκοντος· ἀμφοτέρων τούτων ὁ πλεονασμὸς ὑπὲρ τῶν ἐκπληκτικῶν συμπτωμάτων ἐκτὸς πίπτει. ζηλοῦν γὰρ τίς ἂν βουληθείη τὰς παραλόγους περιπετείας; οὐδὲ μὴν θεώμενος, οὐδ' ἀκούων ἥδεται συνεχῶς οὐδεὶς τῶν παρὰ φύσιν γιγνομένων καὶ παρὰ τὴν κοινὴν ἔννοιαν τῶν ἀνθρώπων. ἀλλ' εἰσάπαξ μὲν καὶ πρῶτον σπουδάζομεν ἃ μὲν ἰδεῖν, ἃ δὲ ἀκοῦσαι, χάριν τοῦ γνῶναι τὸ μὴ δοκοῦν δυνατὸν εἶναι, διότι δυνατόν ἐστιν· ὅταν δὲ πιστεύομεν, οὐδεὶς τοῖς παρὰ φύσιν ἐγχρονίζων εὐδοκεῖ. τῷ δ' αὐτῷ πλεονάκις ἐγκυρεῖν οὐδ' ὅλως ἂν βουληθείη, διόπερ ἢ ζηλωτὸν εἶναι δεῖ τὸ λεγόμενον, ἢ τερ-

34. Propterea et nos in Agathoclis rebus commemorandis exaggerationem omnem respuimus, quum praesertim omnes mirabiles et stupendi casus vnam dumtaxat speciem habeant, dignam cui immoremur, eam videlicet, per quam nobis primo innotescunt. de cetero autem non solum sine vllo fructu aut prolixius ii narrentur, aut diutius spectentur, verum etiam cum aliqua vel audientium vel intuentium id fiat molestia. Duo nempe fines quum sint, vtilitas et oblectatio, ad quos referre omnia eos oportet, qui vel auditus sensui, vel visus aliquid student exponere, quumque in historia maxime hoc sit obseruandum: ab vtroque horum fine aliena res est, stupendis illis casibus nimium immorari. Nam imitari, quae contra rationem eueniunt, quis optet? sed nec spectare neque audire assidue quisquam velit, quae contra naturam aut communes hominum notiones contingunt. Talia enim semel ac prima vice libenter vel spectamus, vel audimus, vt discamus, fieri illa posse, quae existimabamus non posse. cuius rei fides vbi est facta, nemini rebus contra naturam diutius immorari est gratum. occurrere vero sibi idem saepius, nemo non abominetur. Itaque aut imitatione dignum sit oportet, aut iucundum, id quod narratur. multa autem comme-

πνόν.

πνόν. ὁ δὲ τῆς ἐκτὸς τέτων συμφορᾶς πλεονασμὸς οἰκειότερόν ἐςι τραγῳδίας, ἤπερ ἱςορίας. Ἀλλ' ἴσως ἀναγκαῖον ἐςὶ, συγγνώμην ἔχειν τοῖς μὴ συνεφιςάνεσιν μήτ' ἐπὶ τὰ τῆς φύσεως, μήτ' ἐπὶ τὰ καθόλε καὶ τὰ τῆς οἰκεμένης πράγματα. Δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς ταῦτ' εἶναι μέγιςα καὶ θαυμαςότατα τῶν προγεγονότων, οἷς ἂν αὐτοὶ παρατυχόντες ἐγκυρήσωσιν, ἢ πυθόμενοι παρά τινων πρὸς αὐτὰ ταῦτα προσέχωσι τὸν νῦν. διὸ καὶ λανθάνεσι πλείω τὲ καθήκοντος διατιθέμενοι λόγον ὑπὲρ τῶν μήτε καινῶν ὄντων, διὰ τὸ καὶ ἑτέροις πρότερον εἰρῆσθαι, μητ' ὠφελεῖν, μήτε τέρπειν δυναμένων.

morare aut multis, quae ad neutrum finem illorum, quos diximus, poſſint referri, tragoediae potius quam hiſtoriae conueniat. Sed enim danda fortaſſe iis hominibus venia eſt, qui neque ad conſiderandum naturae opera animum attollunt, neque ad illa, quae per vniuerſum orbem terrarum fiunt. Putant enim iſti, ea, in quae forte inciderunt, aut quae ab aliis audita diligentius ad animum reuocarunt, omnium, quae vmquam acciderunt, maxima eſſe maximeque admirabilia. Quo fit, vt de iis rebus, quae nec ſunt nouae, quia etiam aliis prius dictae ſunt, neque aut iuuare aut oblectare queunt, prolixiores per imprudentiam ſermones, quam par ſit, ipſi habeant.

EK

ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E POLYBII MEGALOPOLITANI SEXTA DECIMA HISTORIA EXCERPTA.

Ἡ περὶ Χίον ναυμαχία Φιλίππυ καὶ Ἀττάλυ τῶν βασιλέων, καὶ Ῥοδίων, Ἀττάλῳ συμμαχύντων.

Dimicatio naualis circa Chium inter Philippum Macedonem et Attalum reges, et Rhodios Attali ſocios.

Πῶς ὁ Φίλιππος τοῖς ὅλοις ἡλαττωμένος τῆς νίκης ἀντεποιήσατο διά τινας προφάσεις.

Quomodo Philippus, vniuerſo praelio victus, certis tamen de cauſſis victoriam ſib vindicarit.

Ὁ δὲ Φίλιππος, τῶν μὲν κατὰ τὴν πολιορκίαν ἀντιπιπτόντων αὐτῷ, τῶν δὲ πολεμίων ἐφορμύντων πλείοσι καταφράκτοις ναυσὶν, ἠπορεῖτο, καὶ δυσχερῆς ως διέκειτο περὶ τῦ μέλλοντος· ὐκ ἐπιδεχομένων δὲ τῶν παρόντων αἵρεσιν, ἀνήχθη παρὰ τὴν τῶν πολεμίων προσδοκίαν. Ἔτι γὰρ αὐτὸν ἤλπιζον οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον προσκαρτερήσειν τῇ τῶν

Philippus rex, quum neque ſuſcepta obſidio votis reſponderet, et hoſtes, in anchoris ſtantes, multis cum nauibus tectis imminerent, animi anxius, quid ad cetera conſilii caperet, neſciebat. Sed quoniam praeſens ſtatus eligendi quod mallet facultatem ei non dabat: praeter aduerſariorum exſpectationem claſſe eſt profectus. Nam Attalus putabat,

μετάλ-

μετάλλων κατασκευῇ. μάλιϛα δ' ἐσπέδαζε ποιήσαϑαι τὸν ἀνάπλουν αἰφνίδιον, πεπεισμένος καταταχήσειν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀσφαλῶς ἤδη κομισϑήσεσϑαι παρὰ τὴν γῆν εἰς τὴν Σάμον. διεψεύσϑη δὲ παρὰ πολὺ τοῖς λογισμοῖς. οἱ γὰρ περὶ τὸν Ἄτταλον καὶ Θεοφιλίσκον ἅμα τῷ συνιδεῖν αὐτὸν ἀναγόμενον εἴχοντο τῶν προκειμένων εὐϑέως. συνέβη δὲ τὸν ἀνάπλουν αὐτῶν γενέσϑαι διαλελυμένον, ἅτε πεπεισμένων, τὸν Φίλιππον, καϑάπερ εἶπον, ἔτι μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. Οὐ μὴν ἀλλὰ χρησάμενοι ταῖς εἰρεσίαις ἐνεργῶς, προσέβαλλον, Ἄτταλος μὲν τῷ δεξιῷ καὶ καϑηγουμένῳ τῶν πολεμίων, Θεοφιλίσκος δὲ τοῖς εὐωνύμοις. Φίλιππος δὲ περικαταλαμβανόμενος τοῖς καιροῖς, δοὺς τὸ σύνϑημα τοῖς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, καὶ παραγγείλας ἀντιπρώρους ποιεῖν τὰς ναῦς, καὶ συμπλέκεσϑαι τοῖς πολεμίοις ἐῤῥωμένως, αὐτὸς ὑπὸ τὰς νησίδας ἀναχωρήσας μετὰ τῶν λέμβων, τὰς μεταξὺ τοῦ πόρου κειμένας, ἀπεκαραδόκει τὸν κίνδυνον. Ἦν δὲ τῶν μὲν τοῦ Φιλίππου νεῶν τὸ πλῆϑος, τὸ συγκαταϛὰν εἰς τὸν ἀγῶνα, κατάφρακτοι τρεῖς καὶ πεντήκοντα, σὺν δὲ τούτοις ἄφρακτα, λέμβοι δὲ σὺν ταῖς πρίϛεσιν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. τὰς γὰρ ἐν τῇ Σάμῳ ναῦς οὐκ ἠδυνήϑη καταρτίσαι πάσας. τὰ δὲ τῶν πολεμίων σκάφη κατάφρακτα

ipſum in cuniculis agendis et operae et temporis plus adhuc eſſe, impenſurum; ille vero hoc potiſſimum conſilio vela ſubito fecit, quod celeritate hoſtes ſe praeuerſurum confideret, atque ita tuto iam propter terram ad Samum peruenturum. ceterum ſpes illum ſua vehementer eſt fruſtrata. Nam Attalus et Theophiliſcus ſtatim vt oram ſoluere Philippum ſenſerunt, propoſiti memores, ei exſequendo ſe accinxerunt. Quia tamen perſuaſum habebant, vt modo dicebam, Philippum in obſidione adhuc permanere: eo factum, vt ſoluto nauium ordine in eum inueherentur. Sed quum remigio eſſent vſi acerrimo, aſſecuti adortique ſunt, Attalus quidem dextram claſſis hoſtilis partem, quae reliquum agmen antecedebat; Theophiliſcus vero eos, qui ad ſiniſtram erant. Philippus, anguſtiis temporis deprehenſus, data dextimis teſſera, et mandato, vt proras nauium in hoſtem conuerterent, et pugnarent acriter, ipſe cum lembis ad paruas quasdam ſe recepit inſulas, quae in medio traiectu ſunt ſitae, ibique praelii euentum exſpectauit. Erat porro numerus nauium, quae illud certamen conſeruerunt, hic: Philippi quidem conſtratae tres et quinquaginta, item aliae apertae. lembi cum priſtibus centum et quinquaginta: nam eas, quae erant Sami, non potuit omnes inſtruere. Hoſtium vero longae

φρακτα μὲν ἦν ἑξήκοντα καὶ πέντε σὺν τοῖς τῶν Βυζαντίων, μετὰ δὲ τούτων ἐννέα τριημιολίαι καὶ τριήρεις τρεῖς ὑπῆρχον.

2. Λαβούσης δὲ τὴν καταρχὴν τῆς ναυμαχίας ἐκ τῆς Ἀττάλου νεὼς, εὐθέως πάντες οἱ σύνεγγυς ἀπαραγγέλτως συνέβαλον ἀλλήλοις. Ἄτταλος μὲν οὖν συμπεσὼν ὀκτήρει, καὶ προεμβαλὼν ταύτῃ καιρίαν καὶ ὕφαλον πληγὴν, ἐπὶ πολὺ τῶν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀγωνισαμένων, τέλος ἐβύθισε τὴν ναῦν. Ἡ δὲ τοῦ Φιλίππου δεκήρης, ναυαρχὶς οὖσα, παραλόγως ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. ὑποπεσούσης γὰρ αὐτῇ τριημιολίας, ταύτῃ δοῦσα πληγὴν βιαίαν κατὰ μέσον τὸ κύτος ὑπὸ τὸν θρανίτην σκαλμὸν, ἐδέθη, τοῦ κυβερνήτου τὴν ὁρμὴν τῆς νεὼς οὐκέτι δυνηθέντος ἀναλαβεῖν. διὸ καὶ προσκρεμαμένου τοῦ πλοίου αὐτῇ, ἐδυχρηστεῖτο καὶ δυσκίνητος ἦν πρὸς πᾶν. ἐν ᾧ καιρῷ δύο πεντήρεις προσπεσοῦσαι, καὶ τρώσασαι τὴν ναῦν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, καὶ τὸ σκάφος καὶ τοὺς ἐπιβάτας τοὺς ἐν αὐτῷ διέφθειραν, ἐν οἷς ἦν καὶ Δημοκράτης, ὁ τοῦ Φιλίππου ναύαρχος. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Διονυσόδωρος καὶ Δεινοκράτης, ὄντες ἀδελφοὶ, καὶ ναυαρχοῦντες παρ' Ἀττάλῳ, συμπεσόντες ὁ μὲν ἑπτήρει τῶν πολεμικῶν, ὁ δ'

naues erant tectae quidem quinque et ſexaginta, cum iis, quas Byzantini miſerant: adde his trieremiolas nouem; et triremes tres.

2. Vbi primum ab Attali naui praelium eſt commiſſum, omnes repente, qui propius aberant, non exſpectato pugnae ſigno, inter ſe concurrerunt. Attalus cum octere congreſſus, primo ſtatim impetu quum exitiali ictu infra eam partem, quae ex aqua extabat, nauem vulneraſſet, licet, qui ſuper tabulato erant propugnatores, diu multumque conflixerint, tandem tamen eam demerſit. Philippi deceres, quae praetoria tunc nauis erat, caſu quodam mirabili in hoſtium poteſtatem venit. Subierat ipſam trieremiolia quaedam nauis. in hanc ictu violento impacta, circa medium alueum ſub ſcalmo ſupremorum remigum, (thranitas vocant) illigata haeſit; neque enim gubernator potuit amplius nauis impetum retinere. Itaque deceris, e cuius latere nauigium pendebat, magnis incommodis affecta, nullam in partem facile flecti poterat. Inter haec duae quinqueremes, facto in decerem impetu, eaque ab latere vtroque vulnerata, cum ipſam, tum omnes, qui in ea fuere, defenſores depreſſerunt, inter quos erat Democrates, Philippi nauarchus. Dum haec aguntur, Dionyſodorus et Dinocrates, qui et fratres erant. et nauarchi apud Attalum merebant, ille cum heptere hoſtili,

ὀκτήρει,

ὀκτήρει, παραβόλως ἐχρήσαντο τῇ ναυμαχίᾳ. Δεινοκράτης μὲν πρὸς ὀκτήρη συμπεσὼν, αὐτὸς μὲν ἔξαλον ἔλαβε τὴν πληγὴν, ἀνασείρϰ τῆς νεὼς ὔσης, τὴν δὲ τῶν πολεμίων τρώσας ναῦν ὑπὸ τὰ * βίχχα, τὸ μὲν πρῶτον ϰ̓κ ἐδύνατο χωρισθῆναι, καίπερ πολλάκις ἐπιβαλλόμενος πρύμναν κρϰ́ειν, διὸ καὶ τῶν Μακεδόνων εὐψύχως ἀγωνιζομένων, εἰς τὸν ἔχατον παρεγένετο κίνδυνον. Ἀττάλϰ δὲ ἐπιβοηθήσαντος αὐτῷ, καὶ διὰ τῆς εἰς τὴν πολεμίαν ναῦν ἐμβολῆς λύσαντος τὴν συμπλοκὴν τῶν σκαφῶν, ὁ μὲν Δεινοκράτης ἀπελύθη παραδόξως· οἱ δὲ τῆς πολεμίας νεὼς ἐπιβάται πάντες, εὐψύχως διαγωνισάμενοι, διεφθάρησαν, τὸ δὲ σκάφος ἔρημον ἀπολειφθὲν, ὑποχείριον ἐγένετο τοῖς περὶ Ἄτταλον. Ὁ δὲ Διονυσόδωρος, μετὰ βίας ἐπιφερόμενος εἰς ἐμβολὴν, αὐτὸς μὲν ἥμαρτε τϰ̃ τρῶσαι· παραπεσὼν δὲ τοῖς πολεμίοις, ἀπέβαλε τὸν δεξιὸν ταρσὸν τῆς νεὼς, ὁμϰ̃ συῤῥαγέντων καὶ τῶν πυργϰ́χων. ϰ̃ γενομένϰ, περιέστησαν αὐτὸν πανταχόθεν οἱ πολέμιοι. κραυγῆς δὲ καὶ θορύβϰ γενομένϰ, τὸ μὲν λοιπὸν πλῆθος τῶν ἐπιβατῶν ἅμα τῷ σκάφει διεφθάρη, τρίτος δ' αὐτὸς ὁ Διονυσόδωρος ἀπενήξατο πρὸς τὴν ἐπιβοηθϰ̃σαν αὐτῷ τριημιολίαν.

3. Τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν τϰ̃ πλήθϰς ὁ κίνδυνος ἐφάμιλλος ἦν.

hic cum octere inito certamine, miram atque insperatam belli fortunam sunt experti. Dinocrates cum octere congressus, quia proram cum parte carinae ad feriendum vehementer erexerat, quum in parte nauis suae, quae aquis extabat, vulnus accepisset, hostilem vero contra infra aquam sauciasset, principio separari non poterat, quantumuis retro puppim inhibere saepe esset conatus. quare, Macedonibus rem forti animo gerentibus, extremum periculum adiit. Verum vt auxilio venit illi Attalus, eo impetu, quem rex fecit in hostium nauem, solutis, quae prius inuicem connexae haerebant, Dinocrates quidem improuiso est liberatus: at hostilis nauis epibatae, postquam certamen acre edidissent, omnes perierunt. Nauim eorum a defensoribus vacuam cepit Attalus. Dionysodorus quum magno impetu ad feriendum rostro ferretur, ipse quidem ab ictu quem meditabatur aberrauit; sed quum praeter hostes transcurreret, dexter remorum ordo naui ipsius est detersus. tignis quoque ipsis simul confractis, quibus turres erant superstructae. quod vt accidit, omni ipsum ex parte hostes circumuadunt. oritur clamor et trepidatio. ac cetera quidem propugnatorum turba vna cum nauigio est demersa; Dionysodorus vero cum duobus aliis ad trieremioliam, quae suppetias veniebat, enatauit.

3. Iam reliquae naues vtriusque classis certamen aequabant.

καθ' ὅσον γὰρ ἐπλεόναζον οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου πολέμιοι, κατὰ τοσοῦτον διέφερον οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον τῷ τῶν καταφράκτων νεῶν πλήθει. Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ Φιλίππου τοιαύτην εἶχε τὴν διάθεσιν, ὥστ' ἀκμὴν ἄκριτα μένειν τὰ ὅλα, πολὺ δὲ τοὺς περὶ τὸν Ἄτταλον ἐπικυδεστέρας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. οἱ δὲ Ῥόδιοι κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς εὐθέως ἐκ τῆς ἀναγωγῆς ἀπεσπάσθησαν τῶν πολεμίων, καθάπερ ἀρτίως εἶπα· τῷ δὲ ταχυναυτεῖν παρὰ πολὺ διαφέροντες τῶν ἐναντίων, συνῆψαν τοῖς ἐπὶ τῆς οὐραγίας Μακεδόσι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑποχωροῦσι τοῖς σκάφεσι κατὰ πρύμναν ἐπιφερόμενοι, τοὺς ταρσοὺς παρέλυον. ὡς δ' οἱ μὲν παρὰ τοῦ Φιλίππου συνεπιστρέφειν ἤρξαντο, παραβοηθοῦντες τοῖς κινδυνεύουσι, τῶν δὲ Ῥοδίων οἱ καθυστεροῦντες ἐκ τῆς ἀναγωγῆς συνῆψαν τοῖς περὶ τὸν Θεοφιλίσκον· τότε κατὰ πρόσωπον ἀντιπρώρους τάξαντες τὰς ναῦς, ἀμφότεροι συνέβαλλον εὐψύχως, ὁμοῦ ταῖς σάλπιγξι καὶ τῇ κραυγῇ παρακαλοῦντες ἀλλήλους. Εἰ μὲν οὖν μὴ μεταξὺ τῶν καταφράκτων νεῶν ἔταξαν οἱ Μακεδόνες τοὺς λέμβους, ῥᾳδίαν ἂν καὶ σύντομον ἔλαβε κρίσιν ἡ ναυμαχία· νῦν δὲ ταῦτ' ἐμπόδια πρὸς τὴν χρείαν τοῖς Ῥοδίοις ἐγίγνετο κατὰ πολλοὺς τρόπους. μετὰ γὰρ τὸ κινηθῆναι τὴν ἐξ ἀρχῆς τάξιν ἐκ τῆς πρώτης συμβολῆς, πάντες

nam vt pars Philippi lemborum numero vincebat: ita Attalus eo ſuperior erat, quod plures tectas naues habebat. Et ad dextrum quidem Philippicae claſſis cornu quod attinet, ea tunc facies rerum erat, vt, cum anceps plane victoria maneret, eius tamen obtinendae ſpes luculentiores penes Attalum eſſent. Rhodii, qui principio, cum e portu vela in altum dederunt, procul ab hoſtibus, ſicut dicebamus paullo ante, fuerant abrepti, quia tamen celeritate nauigandi claſſem Macedonicam longe ſuperabant, agmen vltimum aciei Philippicae ſunt aſſecuti. Primo igitur in retrocedentes naues a puppi inuehendo, remorum ordines ipſis confringebant; vbi vero iam aciei hoſtilis naues ad defendendas eas, quae inuadebantur, coeperunt ſeſe conuertere, et pars Rhodiae claſſis, quae portu ſerius ſoluerat, alteram partem, quae cum Theophiliſco erat, tandem conſecuta, ſe illi coniunxerat: vtriusque tunc claſſis naues, proris in hoſtem verſis, tubarum clangore et clamoribus ſeſe inuicem cohortantes, animoſe inter ſe concurrerunt. Quod ſi Macedones inter naues tectas lembos non collocaſſent, cita et facili victoria certamen fuiſſet diremtum: nunc ea re conatus Rhodiorum variis modis ſunt impediti. Nam vbi ſemel primo concurſu commota eſt, quae inſtituta a principio fuerat aciei ordinatio, omnes

ἦσαν ἀναμὶξ ἀλλήλοις. ὅθεν οὔτε διεκπλεῖν εὐχερῶς, οὔτε στρέφειν ἐδύναντο τὰς ναῦς, οὔτε καθόλου χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις προτερήμασιν, ἐμπιπτόντων αὐτοῖς τῶν λέμβων, ποτὲ μὲν εἰς τοὺς ταρσοὺς, ὥστε δυσχρηστεῖν ταῖς εἰρεσίαις, ποτὲ δὲ πάλιν εἰς τὰς πρώρας, ἔστι δ᾽ ὅτε κατὰ πρύμναν, ὥστε παραποδίζεσθαι καὶ τὴν τῶν κυβερνητῶν καὶ τὴν τῶν ἐρετῶν χρείαν. Κατὰ δὲ τὰς ἀντιπρώρους συμπτώσεις ἐποίουν τι τεχνικόν. αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐν πρώρᾳ τὰ σκάφη ποιοῦντες, ἐξάλους ἐλάμβανον τὰς πληγὰς· τοῖς δὲ πολεμίοις ὕφαλα τραύματα διδόντες, ἀβοηθήτους κατεσκεύαζον τὰς πληγάς. σπανίως δ᾽ εἰς τοῦτο συγκατέβαινον. καθόλου γὰρ ἐξέκλινον τὰς συμπλοκὰς, διὰ τὸ γενναίως ἀμύνεσθαι τοὺς Μακεδόνας ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων ἐν ταῖς συστάδην γιγνομέναις μάχαις. τὸ δὲ πολὺ κατὰ μὲν τοὺς διέκπλους παρασύροντες τῶν πολεμίων νεῶν τοὺς ταρσοὺς, ἠχρείουν· μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐκπεριπλέοντες, καὶ τοῖς μὲν κατὰ πρύμναν ἐμβάλλοντες, τοῖς δὲ πλαγίοις καὶ στρεφομένοις ἀκμὴν προσπίπτοντες, οὓς μὲν ἐτίτρωσκον, οἷς δὲ παρέλυον ἀεί τι τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἀναγκαίων. καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μαχόμενοι, παμπληθεῖς τῶν πολεμίων ναῦς διέφθειραν.

inter se erant permisti. vnde eueniebat, vt neque libere inter ordines discurrere, neque naues possent conuertere, neque vlla ratione eo, quo valebant, bono vti; quia lembi, in ipsos incurrentes, modo in nauium remos impingebantur, vt a remigio postea vehementer laborarent, modo in proras, modo in puppes, adeo vt gubernatorum pariter atque remigum ministeria praepedirentur. Quoties vero frontibus aduersis concurrebatur, non sine arte id faciebant, qui suarum nauium proras hostibus continenter obuertentes, vulnera semper extra aquam accipiebant; quum contra hostes. sub aqua saucianteș, eos ipsis infligerent ictus, quibus nullum adhiberi poterat remedium. Sed raro ad id certamen Rhodii descendebant. nam quia Macedones, e tabulatis dimicantes, quoties stabili pugna comminus res gerebatur, acerrime se defendebant, concurrere cum hoste in totum declinabant, crebris vero inter ordines hostilium nauium discursibus, remos illis detrahentes, reddebant ipsos inutiles: deinde rursus, modo hinc modo illinc adnauigantes, alios a puppi inuadentes, aliis impingentes obliquis, et sese cum maxime vertentibus, nonnullos sauciabant, nonnullis partem semper aliquam nautici instrumenti corrumpebant, et hoc pacto pugnantes hostium complures naues perdebant.

4. Ἐπιφανέστατα δ᾽ ἐκινδύνευσαν τρεῖς πεντήρεις τῶν Ῥο-

4. Insigne vero prae ceteris trium quinqueremium Rhodia-

δίων,

δίων, ἥ τε ναυαρχὶς, ἐφ᾽ ἧς ἔπλει Θεοφιλίσκος, μετὰ δὲ ταύτην, ἧς ἐτριηράρχει Φιλόςρατος, τρίτη δὲ, ἣν ἐκυβέρνα μὲν Αὐτόλυκος, ἐπέπλει δὲ Νικόςρατος. ταύτης γὰρ ἐμβαλέσης εἰς πολεμίαν ναῦν, καὶ καταλιπέσης ἐν τῷ σκάφει τὸν ἔμβολον· συνέβη δὴ, τὴν μὲν πληγεῖσαν αὔτανδρον καταδῦναι, τὲς δὲ περὶ τὸν Αὐτόλυκον, εἰσρεέσης εἰς τὴν ναῦν τῆς θαλάσσης διὰ τῆς πρώρας, κυκλωθέντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀγωνίζεσθαι γενναίως, τέλος δὲ τὸν μὲν Αὐτόλυκον ἐκπεσεῖν τρωθέντα μετὰ τῶν ὅπλων εἰς θάλατταν, τὲς δὲ λοιπὲς ἐπιβάτας ἀποθανεῖν μαχομένες γενναίως. Ἐν ᾧ καιρῷ Θεοφιλίσκος, βοηθήσας μετὰ τριῶν πεντήρων, τὴν μὲν ναῦν ἐκ ἠδυνήθη σῶσαι, διὰ τὸ πλήρη θαλάττης εἶναι· δύο δὲ ναῦς πολεμίας τρώσας, τὲς ἐπιβάτας ἐξέβαλε. ταχὺ δὲ περιχυθέντων αὐτῷ λέμβων πλειόνων καὶ καταφράκτων νεῶν, τὲς μὲν πλείςες ἀπέβαλε τῶν ἐπιβατῶν, ἐπιφανῶς ἀγωνισαμένες· αὐτὸς δὲ τρία τραύματα λαβὼν, καὶ παραβόλως τῇ τόλμῃ κινδυνεύσας, μόλις ἐξέσωσε τὴν ἰδίαν ναῦν, ἐπιβοηθήσαντος αὐτῷ Φιλοςράτε, καὶ συναναδεξαμένε τὸν ἐνεςῶτα κίνδυνον εὐψύχως. συνάψας δὲ τοῖς αὐτε σκάφεσι, πάλιν ἐξ ἄλλης ὁρμῆς συνεπλέκετο τοῖς πολεμίοις, τῇ μὲν σωματικῇ δυνάμει παραλυόμενος ὑπὸ τῶν τραυμάτων, τῇ δὲ τῆς ψυχῆς

diarum fuit discrimen, praetoriae, in qua Theophiliscus erat, deinde illius, cui Philostratus trierarchus praeerat, postremo illius, quae Autolycum gubernatorem habebat, et Nicostratum vehebat. Haec nauis quum in hostilem quandam fecisset impetum, atque in ea rostrum reliquisset: euenit, vt et quae icta fuerat cum ipsis viris demergeretur, et Autolycus, aqua maris per proram ingrediente, cinctus ab hostibus generose primo pugnaret, postea vero vulnere accepto, vt erat armatus, decideret, ac ceteri quoque epibatae strenue dimicantes morerentur. Quo tempore Theophiliscus, cum tribus quinqueremibus auxilio accurrens, nauem ille quidem, vtpote aqua plenam, seruare non potuit; sed hostium duas sauciauit, et defensores ex ea eiecit. Lembis deinde pluribus et quibusdam constratis eum circumdantibus, amissa parte maxima suorum epibatarum, postquam insigniter decertassent, ipse tribus vulneribus saucius, in magnum prae audacia praecipiti adductus periculum, aegre tandem, adiuuante Philostrato, qui animo forti in praesenti discrimine comitem se illi adiecerat, nauem suam seruauit. Qui mox vbi suorum nauibus se coniunxisset, denuo pugnam capessens, hostes est adortus, corporis quidem robore soluto ex vulneribus; sed propter mentis

ψυχῆς γενναιότητι λαμπρότερος ὢν καὶ παραςατικώτερος, ἢ πρόσθεν. Συνέβη δὲ, δύο γενέσθαι ναυμαχίας, πολὺ διεςώσας ἀλλήλων. τὸ μὲν γὰρ δεξιὸν κέρας τȣ̃ Φιλίππȣ, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀεὶ τῆς γῆς ὀρεγόμενον, ȣ̓ μακρὰν ἀπεῖχε τῆς Ἀσίας· τὸ δ' εὐώνυμον διὰ τὸ παραβοηθῆσαι τοῖς ἐπὶ τῆς ȣ̓ραγίας ἐξ ὑποςροφῆς ȣ̓ πολὺ τῆς Χίας ἀποχὸν ἐναυμάχει τοῖς Ῥοδίοις.

generositatem vehementior et animi praesentioris, quam ante. Accidit autem, vt duae nauales pugnae, admodum inter se distantes, committerentur. Nam dextrum Philippi cornu, terram semper, vt ab initio fuerat constitutum, petens, non procul aberat ab Asia; at laeuum, quod se conuerterat, vt postremae aciei nauibus praesidium ferret, haut longe a Chio distans cum Rhodiis decertauit.

5. Οὐ μὴν ἀλλὰ, παρὰ πολὺ τȣ̃ δεξιȣ̃ κέρατος κατακρατέντων τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον, καὶ συνεγγιζόντων ἤδη πρὸς τὰς νησίδας, ὑφ' αἷς ὁ Φίλιππος ὥρμει καραδοκῶν τὸ συμβησόμενον, συνιδὼν Ἄτταλος μίαν πεντήρη τῶν ἰδίων ἐκτὸς τȣ̃ κινδύνȣ τετρωμένην καὶ βαπτιζομένην ὑπὸ νεὼς πολεμίας, ὥρμησε παραβοηθήσων ταύτῃ μετὰ δύο τετρήρων. τȣ̃ δὲ πολεμίȣ σκάφȣς ἐγκλίναντος, καὶ ποιȣμένȣ τὴν ἀποχώρησιν ὡς πρὸς τὴν γῆν, ἐπέκειτο φιλοτιμώτερον, ἐγκρατὴς γενέσθαι σπȣδάζων τῆς νεώς. ὁ δὲ Φίλιππος, συνθεασάμενος ἀπεσπασμένον πολὺ τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τῶν ἰδίων, παραλαβὼν τέτταρας πεντήρεις καὶ τρεῖς ἡμιολίας, ἔτι δὲ τῶν λέμβων τȣ̀ς ἐγγὺς ὄντας, ὥρμησε, καὶ διακλείσας τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τῶν οἰκείων νεῶν, ἠνάγκασε μετὰ μεγάλης ἀγωνίας εἰς τὴν γῆν ἐκβαλεῖν τὰ σκάφη. τȣ́τȣ δὲ συμβάντος, αὐτὸς μὲν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν πληρωμάτων εἰς τὰς

5. Iam classis Attali, dextro cornu certam victoriam modo non manibus tenens, paruis insulis appropinquabat, in quibus Philippus, praelii euentum exspectans, in anchoris stabat, quando Attalus, quinqueremem vnam e suis extra praelium animaduertens sauciatam, quae ab hostili naue demergebatur, cum duabus triremibus ad ferendum ei opem contendit. et quum inimica nauis inclinasset in fugam, seque in terram recepisset: insequitur rex, cupidius quam par erat nauis potiri studens. Philippus vt Attalum vidit longo interuallo a suis separatum, quinqueremibus quatuor assumtis et tribus hemioliis, cum ea lemborum copia, quae praesto erat, in eum est profectus: qui Attalum interclusum a sua classe coegit, de sua salute vehementer anxium, naues in continentem eiicere: quo facto, ipse quidem rex cum sociis naualibus Erythras con-

τὰς Ἐρυθρὰς ἀπεχώρησε· τῶν δὲ πλοίων καὶ τῆς βασιλικῆς παρασκευῆς ἐγκρατὴς ὁ Φίλιππος ἐγένετο. Καὶ γὰρ ἐποίησάν τι τεχνικὸν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον, τὰ γὰρ ἐπιφανέστατα τῆς βασιλικῆς κατασκευῆς ἐπὶ τὸ κατάστρωμα τῆς νεὼς ἐξέβαλον. ὅθεν οἱ πρῶτοι τῶν Μακεδόνων, συνάψαντες ἐν τοῖς λέμβοις, συνθεασάμενοι ποτηρίων πλῆθος, καὶ πορφυροῦν ἱμάτιον, καὶ τῶν τούτοις παρεπομένων σκευῶν, ἀφέμενοι τοῦ διώκειν, ἀπένευσαν ἐπὶ τὴν τούτων ἁρπαγήν. διὸ συνέβη, τὸν Ἄτταλον ἀσφαλῆ ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὰς Ἐρυθράς. Φίλιππος δὲ τοῖς μὲν ὅλοις ἡλαττωμένος παρὰ πολὺ τὴν ναυμαχίαν, τῇ δὲ περιπετείᾳ τῇ κατὰ τὸν Ἄτταλον ἐπαρθεὶς, ἐπανέπλει, καὶ πολὺς ἦν συναθροίζων τὰς σφετέρας ναῦς, καὶ παρακαλῶν τοὺς ἄνδρας εὐθαρσεῖς εἶναι, διότι νικῶσι τῇ ναυμαχίᾳ. καὶ γὰρ ὑπέδραμέ τις ἔννοια καὶ πιθανότης τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ἀπολωλότος τοῦ Ἀττάλου, διὰ τὸ κατάγειν τοὺς περὶ τὸν Φίλιππον ἀναδεδεμένους τὴν βασιλικὴν ναῦν. Ὁ δὲ Διονυσόδωρος, ὑπονοήσας τὸ περὶ τὸν αὑτοῦ βασιλέα γεγονὸς, ἤθροιζε τὰς οἰκείας ναῦς, ἐξαίρων σύνθημα· ταχὺ δὲ συλλεχθεισῶν πρὸς αὐτὸν, ἀπέπλει μετ' ἀσφαλείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν ὅρμους. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν οἱ πρὸς τοὺς Ῥοδίους ἀγωνιζόμενοι τῶν Μακεδόνων, πάλαι κακῶς πάσχοντες, ἐξέλυον αὑτοὺς

cessit; at naues et regiam supellectilem Philippus cepit. Nam Attalus et qui circa eum erant, illo tempore arte quadam vsi, pretiosissima quaeque de supellectile regia super tabulatum nauis exposuerunt: vnde euenit, vt Macedones, qui in eam lembis vecti primi inciderunt, conspicati pocula multa, vestem purpuream, et vasa alia, res eiusmodi comitari solita, omissa persequendi cura, ad ea diripienda se conuerterint. qua ex re id consecutus est Attalus, vt tuto sibi Erythras profugere liceret. Philippus, qui vniuersi praelii victoriam luculentam hosti tradiderat, casu inopinato Attali elatus, in altum vela dedit, idemque studio summo naues suas colligens, bono animo esse militem iubebat, quando nauali praelio vicissent. Plerosque sane hominum, qui videbant, Philippum regiam Attali nauim suis alligatam in portum deducere, cogitatio subierat, non parum probabilis, quasi Attalus periisset. At Dionysodorus, coniectans id, quod regi a quo stabat acciderat, sublato in altum signo, naues suas coegit, quibus statim ad ipsum collectis, ad orae Asiaticae stationes sine periculo se contulit. Quae dum aguntur, Macedones, qui cum Rhodiis dimicabant, iamdiu laborantes, praelio excesserunt, et alii post alios per

ἐκ τῶ κινδύνω, μετὰ προφάσεως κατὰ μέρη ποιέμενοι τὴν ἀποχώρησιν, ὡς ταῖς οἰκείαις σπεύδοντες ἐπικουρῆσαι ναυσίν· οἱ δὲ Ῥόδιοι τὰς μὲν ἀναδησάμενοι τῶν νεῶν, τὰς δὲ προδιαφθείραντες ταῖς ἐμβολαῖς, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Χίον.

caussam subueniendi celeriter suis nauibus sese receperunt. At Rhodii naues, alias suis reuinctas trahentes, alias rostrorum ictibus quassatas relinquentes, Chium nauigarunt.

6. Ἐφθάρησαν δὲ τῶ μὲν Φιλίππω νᾶυς ἐν μὲν τῇ πρὸς Ἄτταλον ναυμαχίᾳ δεκήρης, ἐννήρης, ἑπτήρης, ἑξήρης, τῶν δὲ λοιπῶν κατάφρακτοι μὲν δέκα, καὶ τριημιολίαι τρεῖς, λέμβοι δὲ πέντε καὶ εἴκοσι, καὶ τὰ τέτων πληρώματα. ἐν δὲ τῇ πρὸς Ῥοδίως διεφθάρησαν κατάφρακτοι μὲν δέκα, λέμβοι δὲ περὶ τετταράκοντα τὸν ἀριθμὸν, ἥλωσαν δὲ δύο τετρήρεις, καὶ λέμβοι σὺν τοῖς πληρώμασιν ἑπτά. τῶν δὲ παρ' Ἀττάλω κατέδυσαν μὲν τριημιολία μία καὶ δύο πεντήρεις, καὶ τὸ τῶ βασιλέως σκάφος· τῶν δὲ Ῥοδίων διεφθάρησαν μὲν δύο πεντήρεις, καὶ τριήρεις, ἥλω δ' ἐδέν. ἄνδρες δὲ τῶν μὲν Ῥοδίων ἀπέθανον εἰς ἑξήκοντα, τῶν δὲ παρ' Ἀττάλω πρὸς ἑβδομήκοντα, τῶν δὲ Φιλίππω, Μακεδόνες μὲν εἰς τρισχιλίως, τῶν δὲ πληρωμάτων εἰς ἑξακισχιλίως. ἑάλωσαν δὲ ζωγρεία τῶν μὲν συμμάχων καὶ Μακεδόνων εἰς δισχιλίως, τῶν δ' Αἰγυπτίων εἰς ἑπτακοσίως.

6. Amisit Philippus e nauibus suis in praelio quidem aduersus Attalum decerem, ennerem, hepterem, hexerem, et ex ceteris constratas decem, trieremiolias tres, lembos quinque et viginti cum sociis naualibus; in conflictu cum Rhodiis perierunt eidem tectae naues decem, lembi ad quadraginta. captae sunt quadriremes duae, et lembi septem cum remigibus. Attalus vero e suis desiderauit trieremioliam vnam, et duas quinqueremes, quae sunt submersae, et regiam ipsam nauem. Rhodiorum periere quinqueremes duae, et triremes, nihil autem captum fuit. Viri mortui sunt Rhodii quidem ad sexaginta; de copiis vero Attali ad septuaginta. e classe Philippi Macedones circiter tria millia; socii vero nauales ad sex millia. Capti sunt viui Macedones cum sociis circirter bis mille; Aegytii ad septingentos.

7. Καὶ τὸ μὲν τέλος τῆς περὶ Χίον ναυμαχίας τοιῶτο συνέβη γενέσθαι· τῆς δὲ νίκης ὁ Φίλιππος ἀντεποιεῖτο κατὰ δύο προφάσεις, κατὰ μίαν μὲν, ᾗ τὸν Ἄτταλον εἰς τὴν γῆν ἐκβαλὼν ἐγκρατὴς

7. Et pugnae quidem naualis ad Chium pugnatae hic fuit exitus. Victoriam vero Philippus duplici praetextu sibi vindicabat. Vnus erat. quod, Attalo in terram expulso, na-

τῆς

τῆς νεὼς ἐγεγόνει· καθ' ἑτέραν δὲ, ᾗ καθορμισθεὶς ἐπὶ τὸ καλέμενον Ἄργεννον, ἐδόκει πεποιῆσθαι τὸν ὅρμον ἐπὶ τῶν ναυαγίων. ἀκόλεθα δὲ τέτοις ἔπραττε, καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν συνάγων τὰ ναυάγια, καὶ τῶν νεκρῶν ποιέμενος ἀναίρεσιν τῶν ἐπιγινωσκομένων, χάριν τε συναύξειν τὴν προειρημένην φαντασίαν. ὅτι γὰρ ἐδ' αὐτὸς ἐπέπειςο νικᾶν, ἐξήλεγξαν αὐτὸν οἵ τε Ῥόδιοι καὶ Διονυσόδωρος μετ' ὀλίγον. κατὰ γὰρ τὴν ἐπιἐσαν ἡμέραν ἔτι περὶ ταῦτα γενομένε τε βασιλέως, διαπεμψάμενοι πρὸς ἀλλήλες, ἐπέπλευσαν αὐτῷ, καὶ σήσαντες ἐν μετώπῳ τὰς ναῦς, ἐδενὸς ἐπ' αὐτὲς ἀντανανομένε, πάλιν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Χίον. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐδέποτε τοσέτες ἄνδρας ἀπολωλεκὼς, - - - - ὅτε κατὰ θάλατταν ἐνὶ καιρῷ, βαρέως μὲν ἔφερε τὸ γεγονὸς, καὶ τὸ πολὺ τῆς ὁρμῆς αὐτε παρῄτειτο· πρὸς μέν τοί γε τὲς ἐκτὸς ἐπειρᾶτο κατὰ πάντα τρόπον ἐπικρύπτεσθαι τὴν αὐτε διάληψιν, καίπερ ἐκ ἐώντων αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Χωρὶς γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τὰ μετὰ τὴν μάχην συμβαίνοντα πάντας ἐξέπληττε τὲς θεωμένες. γενομένης γὰρ τοσαύτης φθορᾶς ἀνθρώπων, παρ' αὐτὸν μὲν τὸν καιρόν πως ὁ πόρος ἐπληρώθη νεκρῶν, αἵματος, ὅπλων, ναυαγίων· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις τὲς αἰγιαλὲς ἦν ἰδεῖν φύρδην „ σεσωρευμένες . „ ἀναμὶξ

uem ipsius ceperat, alter, quod naues quum eiecisset circa Argennum promontorium, videbatur stationem occupasse, quae naufragiis immineret. Conuenienter his et sequenti die sese idem gessit, tabulas naufragii colligens, et mortuos, qui poterant agnosci, ad sepulturam tollens, vt eam opinionem, quam dixi, in animis hominum confirmaret. Nam alioquin ne ipsi quidem Philippo esse persuasum, se vicisse, Rhodii et Dionysodorus paullo post euicerunt. Nam die postero, quum in ea re Philippus esset adhuc occupatus, per nuntios consilio communicato, aduersus eum sunt profecti, collocatisque in frontem nauibus, nemine contra ipsos prodeunte, Chium sunt reuersi. Philippus, qui numquam vno tempore neque terra neque mari tantum virorum amiserat, dolebat ille quidem de accepta clade, adeo vt prior ille impetus magna iam ex parte in eo resideret; apud exteros tamen sensum animi occulere modis omnibus conabatur, licet res ipsae eius rei facultatem nequaquam concederent. Nam vt alia taceam, vel illa, quae post praelium contigerunt, omnes qui spectarent pauore stupefaciebant. Quia enim caedes tot hominum esset facta, repente quidem totus ille maris tractus cadaueribus, sanguine, armis et fractis nauibus est refertus. Insecutis vero diebus cerneres per littora earum rerum omnium, quas di-

πάντων τῶν προειρημένων. ἐξ ὧν ἐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ Μακεδόνες εἰς διατροπὴν ἐνέπιπτον ἐ τὴν τυχῦσαν.

8. Θεοφιλίσκος δὲ μίαν ἡμέραν ἐπιβιώσας, καὶ τῇ πατρίδι γράψας ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν, καὶ Κλεωναῖον ἡγεμόνα συστήσας ἀνθ' ἑαυτῦ ταῖς δυνάμεσι, μετήλλαξε τὸν βίον ἐκ τῶν τραυμάτων, ἀνὴρ καὶ κατὰ τὸν κίνδυνον ἀγαθὸς γενόμενος, καὶ κατὰ τὴν προαίρεσιν μνήμης ἄξιος. μὴ γὰρ ἐκείνυ τολμήσαντος προεπιβαλεῖν τῷ Φιλίππῳ τὰς χεῖρας, πάντες ἂν κατεπροεῖντο τὺς καιρὺς, δεδιότες τὴν τῦ Φιλίππυ τόλμαν. Νῦν δ' ἐκεῖνος, ἀρχὴν πολέμυ ποιήσας, ἠνάγκαζε μὲν τὴν αὑτῦ πατρίδα συνεξαναστῆναι τοῖς καιροῖς· ἠνάγκασε δὲ τὸν Ἄτταλον μὴ μέλλειν, καὶ παρασκευάζεσθαι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως καὶ κινδυνεύειν. τοιγαρῦν εἰκότως αὐτὸν οἱ Ῥόδιοι καὶ μεταλλάξαντα τοιαύταις ἐτίμησαν τιμαῖς, δι' ὧν ἐ μόνον τὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ τὺς ἐπιγενομένυς ἐξεκαλέσαντο πρὸς τὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος καιρύς.

Διὰ τί οἱ πολλοὶ ἀφίστανται τῶν προθέσεων.

9. Τί ἦν ἦν τὸ τῆς ὁρμῆς ἐπιλαβόμενον; ἐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. ἐκ πολλῦ μὲν

ximus, inter se permixtarum aceruos, passim ac temere congestos. quo spectaculo non ipse tantum, sed etiam cuncti Macedones haut mediocriter confusi perturbabantur.

8. Theophiliscus quum diem vnum superuixisset, et de praelio nauali ad patriam literas exarasset, Cleonaeum denique suam vicem exercitui praefecisset, ex vulneribus obiit: vir, et propter nauatam egregie operam in praelio, et ob genus institutorum ac consiliorum dignus memoria. Qui si auctor audendi et moliendi aliquid aduersus Philippum non exstitisset, videntur omnes, Philippi audacia territi, rei bene gerendae occasionem fore praetermissuri. Nunc ille bellum inchoans ciues suos coegit, ad oblatam opportunitatem sese excitare, et in Macedonem insurgere. coegit et Attalum non cunctari, nec iam bellum apparare, sed gerere omnibus viribus, et periculum adire. Merito igitur hunc Rhodii etiam mortuum eiusmodi honoribus affecerunt, per quos non illos dumtaxat, qui tum viuebant, sed et posteros ad bene merendum de patria necessariis ipsius temporibus erant prouocaturi.

Cur multi saepe inceptis suis desistant.

9. Quidnam erat igitur, quod eorum inhiberet impetum? Ipsa nempe rerum natura, nec quicquam aliud. Interdum

γὰρ

γὰρ ἐνίοτε πολλοὶ τῶν ἀδυνάτων ἐφίενται διὰ τὸ μέγεθος τῶν προφαινομένων ἐλπίδων, κρατούσης τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἑκάστου λογισμῶν· ὅταν δ' ἐγγίσωσι τοῖς ἔργοις, οὐδενὶ λόγῳ πάλιν ἀφίστανται τῶν προθέσεων, ἐπισκοτούμενοι καὶ παραλογιζόμενοι τοῖς λογισμοῖς, διὰ τὴν ἀμηχανίαν καὶ τὴν δυσχρησίαν τῶν ἀπαντωμένων.

enim multi, dum e longinquo res intuentur, etiam ea quae fieri nequeunt concupiscunt propter magnitudinem spei, quae ostentatur, cupiditate vsum mentis et rationis in singulis mortalium vincente. qui, vbi ad rem propius est ventum, temere rursus inceptis absistunt, difficultatibus atque impedimentis, quae occurrunt, oculis ipsorum caliginem offundentibus, et in varios errores ipsos inducentibus.

Πῶς ὁ Φίλιππος, τὴν τῶν Πρινασσέων πόλιν πολιορκῶν, καὶ οὐδὲν ἀνύων, δόλῳ καὶ στρατηγήματι ἐγκρατὴς αὐτῆς ἐγένετο.

Quomodo Philippus obsessa Prinassensium vrbe, quum nihil promoueret, dolo et strategemate vsus, oppido fuerit potitus.

10. Μετὰ ταῦτα δὲ ποιησάμενος ὁ Φίλιππός τινας ἀπράκτους προσβολὰς διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ πολίσματος, αὖθις ἀπεχώρει, πορθῶν τὰ φρούρια, καὶ τὰς κατὰ τὴν χώραν συνοικίας, ὅθεν ἀπαλλαττόμενος προσεστρατοπέδευσε τῇ Πρινασσῷ. ταχὺ δὲ γέῤῥα καὶ τὴν τοιαύτην ἑτοιμάσας παρασκευὴν, ἤρξατο πολιορκεῖν διὰ τῶν μετάλλων. οὔσης δ' ἀπράκτου τῆς ἐπιβολῆς αὐτῷ διὰ τὸ πετρώδη τὸν τόπον ὑπάρχειν, ἐπινοεῖ τι τοιοῦτον. τὰς μὲν ἡμέρας ψόφον ἐποίει κατὰ γῆς, ὡς ἐνεργουμένων τῶν μετάλλων· τὰς δὲ νύκτας ἔξωθεν ἔφερε χοῦν, καὶ παρέβαλε παρὰ τὰ στόμια τῶν ὀρυγμάτων, ὥστε διὰ τοῦ πλήθους τῆς σωρευομέ-

10. Secundum haec Philippus, quum impressionibus vrbem aliquoties tentasset, neque exitum conatus, propter egregiam loci munitionem, habuisset, castris inde motis, castella et agrorum vicos populari instituit, deinde profectus ex eo loco, ad Prinassum oppidum cum exercitu consedit, vbi cratibus et reliquo vrbium obsidendarum apparatu celeriter expedito, cuniculis agendis oppugnationem est aggressus. Quoniam vero saxosis locis irritum erat eius inceptum, huiusmodi commentum excogitauit. Sonum interdiu sub terra edens, quasi agerentur cuniculi, noctis silentio terram aliunde conuehebat, et ad ora fouearum apponebat, vt oppidani

νης γῆς σοχαζομένης καταπλαγεῖς γενέσθαι τὰς ἐν τῇ πόλει. Τὰς μὲν ἦν ἀρχὰς ὑπέμενον οἱ Πρινασσεῖς εὐγενῶς· ἐπεὶ δὲ προσπέμψας ὁ Φίλιππος ἐνεφάνιζε, διότι πρὸς δύο πλέθρα τοῦ τείχους αὐτοῖς ἐξερήρεισαι, καὶ προσεπυνθάνετο, πότερα βούλονται λαβόντες τὴν ἀσφάλειαν ἐκχωρεῖν, ἢ μετὰ τῆς πόλεως συναπολέσθαι πανδημεὶ, τῶν ἐρεισμάτων ἐμπρησθέντων, τηνικάδε πιστεύσαντες τοῖς λεγομένοις παρέδωκαν τὴν πόλιν.

terrae congeſtae copiam ingentem ſecum reputantes, pauore quaterentur. Igitur principio quidem Prinaſſenſes obſidionem generoſe tolerare, vbi vero miſſi ſunt a Philippo, qui ſignificarent, ad duo ferme iam murorum iugera ſe ſublicis ſuſpendiſſe, et quaererent ab ipſis, vtrum mallent, impunitatisne fide accepta oppido excedere, an cum ipſa vrbe, poſtquam incendio conſumtae forent ſublicae, ſimul cuncti perire: tum enimuero fide habita eis, quae dicebantur, vrbem tradiderunt.

Τῆς τῶν Ἰασσέων πόλεως θέσις καὶ ἀρχαιολογία.

Iaſſenſium vrbis ſitus et antiquitates.

Ἀγάλματα οὐ νιφόμενα, καὶ σώματα σκιὰν οὐ ποιοῦντα.

Simulacra, in quae nix numquam cadebat, et corpora ſine vmbra.

Περὶ τοῦ τερατεύεσθαι καὶ ψευδοδοξεῖν τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείας χάριν Πολυβίου γνώμη.

Iudicium Polybii de iis, qui pietatis ergo miracula et falſas opiniones confingunt.

11. Ἡ δὲ τῶν Ἰασσέων πόλις κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ κειμένῳ τοῦ τῆς Μιλησίας Ποσειδίου καὶ τῆς Μυνδίων πόλεως, προσαγορευομένῳ δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις Βαργυλιητικῷ, συνωνύμως ταῖς περὶ τὸν μυχὸν αὐτοῦ πόλεσιν ἐκτισμέναις· εὔχονται δὲ τὸ μὲν ἀνέκαθεν Ἀργείων ἄποικοι γεγονέναι, μετὰ δὲ ταῦτα Μιλησίων, ἐπαγαγομένων τῶν προγόνων τὸν Νηλέως υἱὸν, τοῦ κτίσαντος Μίλητον,

11. Vrbs Iaſſenſium in ora Aſiae ſita eſt ad ſinum, qui ab altera parte Neptuni fano terminatur, in Mileſiorum ditione poſito, ab altera Myndiorum vrbe, et vulgo Bargylieticus appellari ſolet, appellatione indita ab iis vrbibus, quae in vltimo eius receſſu ſunt conditae. Hi primam ſibi generis originem fuiſſe ab Argiuis gloriantur, proximam a Mileſiis, quum maiores ipſorum poſt ingentem bello Carico acceptam ab ipſis cladem ciuium

τον, διὰ τὴν ἐν τῷ Καρικῷ πολέμῳ γενομένην φθορὰν αὐτῶν. τὸ δὲ μέγεθος τῆς πόλεώς ἐστι δέκα στάδια. Καταπεφήμισται δὲ καὶ πεπίστευται παρὰ μὲν τοῖς Βαργυλιήταις, διότι τὸ τῆς Κινδυάδος Ἀρτέμιδος ἄγαλμα, καίπερ ὂν ὑπαίθριον, οὔτε νίφεται τὸ παράπαν, οὔτε βρέχεται· παρὰ δὲ τοῖς Ἰασσεῦσι, τὸ τῆς Ἑστιάδος. καὶ ταῦτα τινὲς εἰρήκασι καὶ τῶν συγγραφέων. Ἐγὼ δὲ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀποφάσεις τῶν ἱστοριογράφων οὐκ οἶδ' ὅπως παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν ἐναντιούμενος καὶ δυσαναχετῶν διατελῶ. Δοκεῖ γάρ μοι τὰ τοιαῦτα παντάπασι παιδικῆς εἶναι - - - - τῆς - - ὅσα μὴ μόνον τῆς τῶν εὐλόγων ἐκτὸς πίπτει θεωρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ δυνατοῦ. Τὸ γὰρ φάσκειν, ἔνια τῶν σωμάτων ἐν φωτὶ τιθέμενα μὴ ποιεῖν σκιὰν, ἀπηλγηκυίας ἐστὶ ψυχῆς· ὃ πεποίηκε Θεόπομπος, φήσας, τοὺς εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄβατον ἐμβάντας κατ' Ἀρκαδίαν ἀσκίους γίγνεσθαι. τούτῳ δὲ παραπλήσιόν ἐστι καὶ τὸ νῦν λεγόμενον. Ὅσα μὲν οὖν συντείνει πρὸς τὸ διασώζειν τὴν τοῦ πλήθους εὐσέβειαν πρὸς τὸ θεῖον, δοτέον ἐστὶ συγγνώμην ἐνίοις τῶν συγγραφέων, τερατευομένοις καὶ λογοποιοῦσι περὶ τὰ τοιαῦτα· τὸ δ' ὑπεραῖρον οὐ συγχωρητέον. Τάχα μὲν οὖν ἐν παντὶ δυσπαράγραφός ἐστιν ἡ ποσότης· οὐ μὴν ἀπαράγραφός γε. Διὸ καὶ

filium Nelei, qui Miletum coloniam deduxerat, in ſuam acciuiſſent vrbem. Oppidi magnitudo decem eſt ſtadiorum. Fama eſt, eaque apud Bargylietas pro vera obtinet, ſimulacrum Dianae Cindyadis, etſi ſub diuo poſitum, neque ningi vmquam, neque complui. quod etiam de Veſta apud Iaſſenſes dicitur. nec deſunt, ne ex hiſtoriae quidem ſcriptoribus, qui haec in literas retulerunt. Ego vero dictis huiusmodi eorum, qui res geſtas ſcribunt, neſcio quo modo contradicere paſſim in hoc opere ſum ſolitus, eaque ferre impatienter. Nam equidem puerilis duco leuitatis omnia, quae propius conſiderata non ſolum a rationibus probabilibus abhorrent; ſed etiam ab eo, quod fieri poteſt. Dicere enim, quaedam corpora in lumine poſita vmbram non efficere, hominis eſt deplorate perditi. Hoc tamen Theopompus fecit, qui auctor eſt, eos, qui in templum Iouis in Arcadia, quod a nemine aditur, fuerint ingreſſi, vmbrae expertes reddi. Cui ſimile eſt, quod modo dicebamus. Enimuero in iis quidem, quae ad conſeruandam vulgi pietatem erga numen pertinent, danda eſt nonnullis ſcriptorum venia, ſi miraculorum narrationibus et id genus fabulis indulgeant. verumtamen, quod modum excedit, id illis non condonandum. Et eſt quidem fortaſſe in omni re difficile, terminum inuenire, vbi ſiſtas; non plane tamen eius inueniendi negata eſt facultas. Itaque ſi meo ſtandum iudicio,

παρὰ

παρὰ βραχὺ μὲν ἢ καὶ ἀγνοεῖν ἢ καὶ ψευδοδοξεῖν, δεδόσθω συγγνώμη· τὸ δ' ὑπέρμετρον ἀθετείσθω κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν.

detur his venia aut ignorantibus quaedam, aut falſa etiam opinantibus, dumtaxat intra modum: ſin autem res modum penitus exceſſerit, repudianda cenſetor.

Ποπλίου Σκηπίωνος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπάνοδος καὶ θρίαμβος.

Συφάκος τοῦ βασιλέως θάνατος.

Publii Scipionis reditus in vrbem et triumphus.

Syphacis regis mors.

12 Πόπλιος δὲ Σκηπίων ἧκεν ἐκ Λιβύης οὐ πολὺ κατόπιν τῶν προειρημένων καιρῶν. οὔσης δὲ τῆς προσδοκίας τῶν πολλῶν ἀκολούθου τῷ μεγέθει τῶν πράξεων, μεγάλην εἶναι συνέβαινε καὶ τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν τοῦ πλήθους εὔνοιαν πρὸς αὐτόν. καὶ τοῦτο εἰκότως ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἐγίγνετο καὶ καθηκόντως. οὐδέποτε γὰρ ἂν ἐλπίσαντες Ἀννίβαν ἐκβαλεῖν ἐξ Ἰταλίας, οὐδ' ἀποτρίψασθαι τὸν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων κίνδυνον· τότε δοκοῦντες ἤδη βεβαίως οὐ μόνον ἐκτὸς γεγονέναι παντὸς φόβου καὶ πάσης περιστάσεως, ἀλλὰ καὶ κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν, ὑπερβολὴν οὐ κατέλιπον χαρᾶς. ὡς δὲ καὶ τὸν θρίαμβον εἰσῆγε, τότε καὶ μᾶλλον ἔτι διὰ τῆς τῶν εἰσαγομένων ἐναργείας μιμνησκόμενοι τῶν προγεγονότων κινδύνων ἐκπαθεῖς ἐγίγνοντο κατά τε τὴν πρὸς θεοὺς εὐχαριστίαν, καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸν αἴτιον τῆς τηλικαύτης μεταβολῆς εὔνοιαν. Καὶ γὰρ ὁ Σύφαξ, ὁ τῶν Μασαισυλίων βασιλεὺς,

12 Non multo poſt illa, de quibus modo egimus, tempora, Publius Scipio ex Africa Romam eſt reuerſus. Cuius viri quum ea eſſet exſpectatio, quam par erat tantis rebus geſtis: et ſummam ſpeciem eius pompa habuit, et multitudo erga ipſum ingentem beneuolentiam exhibuit. Neque haec temere eueniebant, ſed iuſtis de cauſſis ac merito. Nam qui numquam ſperare auſi eſſent, Hannibalem ſe ex Italia eiecturos, neque amolituros ſe e ſuis ceruicibus et ſuorum neceſſariorum imminens periculum, quum eo tempore non ſolum omni plane iam liberatos metu ſeſe viderent, et aduerſis ſuis defunctos; ſed etiam hoſtes a ſe deuictos: gaudio fruebantur inaeſtimabili. Vbi vero vrbem triumphans eſt inuectus, tum ſane multo etiam magis per intuitum eorum, quae traducebantur, in memoriam priorum malorum redeuntes ad gratias diis agendas, et beneuolentiam ei praeſtandam, qui tantae mutationis auctor ipſis exſtiterat, conuerſi, vix prae affectu apud ſe erant. Tunc etiam

ἤχθη τότε διὰ τῆς πόλεως ἐν τῷ θριάμβῳ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, ὃς καὶ μετά τινα χρόνον ἐν τῇ φυλακῇ τὸν βίον μετήλλαξε. Τούτων δὲ συντελεσθέντων, οἱ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀγῶνας ἦγον καὶ πανηγύρεις ἐπιφανῶς, χορηγὸν ἔχοντες εἰς ταῦτα τὴν Σκηπίωνος μεγαλοψυχίαν.

Syphax, Masaesyliorum rex, cum captiuis per vrbem ductus est in triumpho, qui non ita multo post in carcere diem supremum obiit. His peractis, Romani per continuos dies aliquot ludos et spectacula insigni apparatu celebrarunt, Scipione in eam rem, qua fuit magnificentia, sumtus suppeditante.

Πῶς ὁ Φίλιππος κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐλαττωθεὶς, δαιμονίως καταναστὰς τῶν νικησάντων Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων, καθίκετο τῶν ἑξῆς πράξεων.

Quomodo Philippus, accepta clade in nauali praelio, adeo generose in curam incubuerit belli contra Attalum et Rhodios, vt res deinceps feliciter gereret.

Ὅτι ἀνάγκη, τὸν τῆς ἀληθείας ἀντεχόμενον συγγραφέα τοὺς αὐτοὺς τοτὲ μὲν ἐπαινεῖν, τοτὲ δὲ καταμέμφεσθαι.

Historicum veritatis studiosum cogi, saepe eosdem modo laudare, modo vituperare.

13. Ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ τὸ μὲν ἄρξασθαι καλῶς καὶ συνακμάσαι ταῖς ὁρμαῖς πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων αὔξησιν ἐπὶ πολλῶν ἤδη γεγονέναι· τὸ δ' ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν τὸ προτεθὲν, καί που καὶ τῆς τύχης ἀντιπιπτούσης συνεκπληρῶσαι τῷ λογισμῷ τὸ τῆς προθυμίας ἐλλιπὲς, ἐπ' ὀλίγων γίγνεσθαι. Διὸ καὶ τοτε δικαίως ἄν τις τὴν μὲν Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων ὀλιγοπονίαν καταμέμψαιτο· τὸ δὲ Φιλίππου βασιλικὸν καὶ μεγαλόψυχον καὶ τὸ τῆς προθέσεως ἐπίμονον ἀποδέξαιτο, οὐχ ὡς καθόλου τὸν τρόπον ἐπαινῶν,

13. Mihi vero, praeclare aliquod negotium incipere, et ardorem illum eo vsque seruare, donec magnum incrementum res inchoata acceperit, res videtur esse, quam saepe multi praestiterunt: at destinata ad exitum perducere, et, si quid fortuna inceptis restiterit, prudentia supplere, quod minus aequae voluntati ipsius defuerit, paucis datum est posse praestare. Propterea Attali et Rhodiorum mollitiem iure tunc aliquis potuit accusare; Philippi vero regium animum ac magnum, et in proposito constantiam commendare, non quidem tamquam mores eius in vniuer-

ἀλλ'

ἀλλ' ὡς τὴν πρὸς τὸ παρὸν ὁρμὴν ἐπισημαινόμενος. Ποιοῦμαι δὲ τὴν τοιαύτην διαστολὴν, ἵνα μή τις ἡμᾶς ὑπολάβῃ μαχόμενα λέγειν ἑαυτοῖς, ἄρτι μὲν ἐπαινοῦντας Ἄτταλον καὶ Ῥοδίους, Φίλιππον δὲ καταμεμφομένους, νῦν δὲ τοὐναντίον. τούτου γὰρ χάριν ἐν ἀρχαῖς τῆς πραγματείας διεστειλάμην, φήσας, ἀναγκαῖον εἶναι, ποτὲ μὲν εὐλογεῖν, ποτὲ δὲ ψέγειν τοὺς αὐτούς· ἐπειδὴ πολλάκις μὲν αἱ πρὸς τὸ χεῖρον τῶν πραγμάτων ῥοπαὶ καὶ περιστάσεις ἀλλοιοῦσι τὰς προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων, πολλάκις δὲ αἱ πρὸς τὸ βέλτιον. ἔστι δ' ὅτε κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἄνθρωποι ποτὲ μὲν ἐπὶ τὸ δέον ὁρμῶσι, ποτὲ δ' ἐπὶ τοὐναντίον· ὧν ἕν τι μοι δοκεῖ καὶ τότε γεγονέναι περὶ τὸν Φίλιππον. ἀσχάλλων γὰρ ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἐλαττώμασι, καὶ τὸ πλεῖον ὀργῇ καὶ θυμῷ χρώμενος, παραστατικῶς καὶ δαιμονίως ἐνώρμησεν εἰς τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ κατανέστη τῶν Ῥοδίων καὶ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου, καὶ καθίκετο τῶν ἑξῆς πράξεων. Ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν, διὰ τό τινας μὲν πρὸς τῷ τέρματι, καθάπερ οἱ κακοὶ τῶν σταδιέων, ἐγκαταλιπεῖν τὰς ἑαυτῶν προθέσεις, τινὰς δ' ἐν τούτῳ μάλιστα νικᾷν τοὺς ἀντιπάλους.

ſum laudans; ſed vim illius atque impetum in rebus praeſentibus admirans. Vtor autem hac diſtinctione, ne quis forte arbitretur, ea dicere me, quae inter ſe pugnent, qui paullo ante Attalum et Rhodios quum laudaremus, Philippo autem ſuccenſeremus, nunc eius contrarium faciamus. Quam etiam ob cauſſam operis initio diſerte monebam, neceſſe eſſe, vt in ſcribenda hiſtoria eosdem aliquando laudes, aliquando vituperes; quandoquidem negotiorum mutationes in deterius et res aduerſae voluntates conſiliaque hominum ſolent mutare. ſaepe etiam mutationes factae in melius. Quin ſuapte natura homines interdum modo ad ſalubria inclinant, modo ad contraria. Quorum aliquid in Philippo tunc temporis mihi videtur vſuueniſſe. Nam is detrimenta, quae acceperat, aegerrime ferens, et pleraque omnia per iram et indignationem faciens, cum ſtupenda quadam animi praeſentia et diuinitus ad medendum malis praeſentibus magno conatu ſeſe accinxit; et quum ita animatus aduerſus Rhodios ac regem Attalum inſurrexiſſet, quae deinceps agere inſtituit, ea ad felicem perduxit exitum. Atque haec vt dicerem, eo ſum impulſus, quod nonnullos viderem circa ipſam metam, ſicut mali curſores in ſtadio ſolent, ſuis deſiſtere inceptis, nonnullos vero in ea potiſſimum negotiorum parte aduerſarios ſuperare.

Ἡ τῆς

Ἡ τῆς Ἀβύδȣ καὶ Σηςȣ̃ θέσις, καὶ ἡ εὐκαιρία τῶν πόλεων.

Situs Abydi et Sesti, et illorum oppidorum opportunitas.

Σύγκρισις τȣ̃ μεταξὺ Σηςȣ̃ καὶ Ἀβύδȣ πορθμȣ̃ πρὸς τὸν κατὰ τὰς Ἡρακλέȣς ςήλας.

Comparatio freti, quod est inter Sestum et Abydum, cum eo, quod est ad columnas Herculis.

Πῶς Φιλίππȣ τὴν Ἄβυδον πολιορκȣ̃ντος οἱ Ἀβυδηνοὶ τὰ πρῶτα ἐῤῥωμένως ὑπέμενον τὰς αὐτȣ̃ ἐπιβολάς.

Quomodo, Abydum obsidente Philippo, Abydeni eius conatibus primo fortiter restiterint.

Πρεσβεία τῶν Ἀβυδηνῶν πρὸς Φίλιππον ἄπρακτος.

Legatio Abydenorum ad Philippum irrita.

Ἡ τῶν Ἀβυδηνῶν ἀπόνοια θαυμαςή τε καὶ φρικτή.

Abydenorum desperatio mirabilis et horrenda.

Ἡ Μάρκȣ Αἰμιλίȣ ὑπὲρ τῶν Ἀβυδηνῶν ἔντευξις πρὸς Φίλιππον ἄπρακτος.

M. Aemilii pro Abydenis cum Philippo colloquium, sed irritum.

Πῶς ἁλȣ́σης τῆς πόλεως οἱ Ἀβυδηνοὶ ἑαυτȣ̀ς καὶ τὰς γυναῖκας κ̀ τὰ τέκνα διαφόροις τρόποις διεχρήσαντο.

Quomodo vrbe capta Abydeni se, vxores, liberos, vario genere mortis occiderunt.

14. Τὴν δὲ τῆς Ἀβύδȣ καὶ Σηςȣ̃ θέσιν, καὶ τὴν εὐκαιρίαν τῶν πόλεων, τὸ μὲν διὰ πλειόνων ἐξαριθμεῖσθαι, μάταιον εἶναί μοι δοκεῖ, διὰ τὸ πάντας, ὧν καὶ μικρὸν ὄφελος, ἱςορηκέναι διὰ τὴν ἰδιότητα τῶν τόπων· κεφαλαιωδῶς γε μὴν ὑπομνῆσαι τȣ̀ς ἀναγινώσκοντας, ἐπιςάσεως χάριν, ȣ̓κ ἄχρηςον εἶναι νομίζω πρὸς τὸ παρόν. Γνοίη δ' ἄν τις τὰ περὶ τὰς προειρημένας πόλεις ȣ̓χ ȣ̔́τως ἐξ αὐτῶν τῶν ὑποκειμένων τόπων,

14. Situm Abydi et Sesti earumque vrbium opportunitatem pluribus velle persequi, inanis, opinor, fuerit labos, quum propter peculiarem locorum naturam eam rem omnes, nisi quis plane homo nihili sit, exploratam habeant. Summatim tamen velut memoriam lectorum refricare, vt eo magis aduertant animum, non inutile impraesentiarum arbitror futurum. Poterit vero aliquis dictarum vrbium commoditatem cognoscere, non adeo ipsa

ὡς ἐκ

ὡς ἐκ τῆς παραθέσεως καὶ συγκρίσεως τῶν λέγεσθαι μελλόντων. Καθάπερ γὰρ οὐδ' ἐκ τοῦ παρὰ μέν τισιν Ὠκεανοῦ προσαγορευομένου, παρὰ δέ τισιν Ἀτλαντικοῦ πελάγους, δυνατὸν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν εἰσπλεῦσαι, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ καθ' Ἡρακλέους στήλας περαιωθέντας στόματος· οὕτως οὐδ' ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Πόντον ἀφικέσθαι, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ μεταξὺ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου διαστήματος ποιησάμενον τὸν εἴσπλουν. Ὥσπερ δὲ πρός τινα λόγον τῆς τύχης ποιουμένης τὴν κατασκευὴν ἀμφοτέρων τῶν πορθμῶν, πολλαπλάσιον εἶναι συμβαίνει τὸν καθ' Ἡρακλέους στήλας πόρον τοῦ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον. ὁ μὲν γάρ ἐστιν ἑξήκοντα σταδίων, ὁ δὲ κατὰ τὴν Ἄβυδον δυοῖν, ὡσανεί τινος τεκμαιρομένου διὰ τὸ πολλαπλασίαν εἶναι τὴν ἔξω θάλατταν τῆς καθ' ἡμᾶς. εὐκαιρότερον μέν τοί γε τοῦ καθ' Ἡρακλέους στήλας στόματός ἐστι τὸ κατὰ τὴν Ἄβυδον. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ὑπ' ἀνθρώπων οἰκούμενον, πύλης ἔχει διάθεσιν διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐπιμιξίαν, ποτὲ μὲν γεφυρούμενον ὑπὸ τῶν πεζεύειν ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς ἠπείρους προαιρουμένων, ποτὲ δὲ πλωτευόμενον συνεχῶς· τὸ δὲ καθ' Ἡρακλέους στήλας σπάνιον ἔχει τὴν χρῆσιν, καὶ σπανίοις διὰ τὴν ἀνεπιμιξίαν τῶν ἐθνῶν, τῶν πρὸς τοῖς πέρασι κατοικούντων τῆς Λιβύης καὶ τῆς

contemplans loca illa, ac comparans eadem et contendens cum iis, quae iam commemorabimus. Quemadmodum enim ex eo, quem Oceanum nonnulli vocant, alii Atlanticum pelagus, ingredi in mare noſtrum nemo queat, niſi qui per fretum ad Herculis columnas tranſierit: ita neque e noſtro in Propontidem et Pontum quisquam veniat, qui per medium fretum inter Seſtum et Abydum non introeat. Non ſecus autem ac ſi fortuna in duobus hisce fretis eſſiciendis certam quandam rationem eſſet ſecuta, multis partibus Helleſpontiaco maius eſt alterum ad columnas Herculis. iſtud enim patet in latitudinem ſtadia ſexaginta, Abydenum duo ſolum: idque eam ob cauſſam, vt coniectare poſſit aliquis, quia mare externum multis vicibus noſtrum magnitudine ſuperat. Ceterum quod ad Abydum eſt, maiores habet opportunitates eo, quod ad columnas Herculis. nam Abydenum, vtrinque ab hominibus habitatum propter aſſidua inter ipſos commercia, portae inſtar obtinet. quod quidem modo ponte iungitur ab iis, qui pedeſtri itinere vtramque continentem volunt adire, modo nauigatur, idque continue. Contra freto ad columnas Herculis qui vtantur, rari ſunt, et ii quoque raro, tum quia ceteri populi ad eas gentes, quae fines illos vltimos Africae et Europae co-

Εὐρώπης,

Εὐβοάτης. καὶ διὰ τὴν ἀγνωσίαν τῆς ἐκτὸς θαλάττης. Αὕτη δ' ἡ τῶν Ἀβυδηνῶν πόλις περιέχεται μὲν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ὑπὸ τῶν τῆς Εὐρώπης ἀκρωτηρίων· ἔχει δὲ λιμένα, δυνάμενον σκέπειν ἀπὸ παντὸς ἀνέμου ἐνορμῶντας. ἐκτὸς δὲ τῆς εἰς τὸν λιμένα καταγωγῆς οὐδ' ὡς οὐδαμῇ δυνατόν ἐστιν ὁρμῆσαι πρὸς τὴν πόλιν, διὰ τὴν ὀξύτητα καὶ βίαν τοῦ ῥοῦ τοῦ κατὰ τὸν πόρον.

15. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅγε Φίλιππος, τὰ μὲν ἀποσταυρώσας, τὰ δὲ περιχαρακώσας, τοὺς Ἀβυδηνοὺς ἐπολιόρκει καὶ κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλατταν. Ἡ δὲ πρᾶξις αὕτη κατὰ μὲν τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις ἐπινοημάτων, δι' ὧν οἱ πολιορκοῦντες καὶ πολιορκούμενοι πρὸς ἀλλήλους εἰώθασιν ἀντιμηχανᾶσθαι καὶ φιλοτεχνεῖν, οὐ γέγονε θαυμάσιος· κατὰ δὲ τὴν γενναιότητα τῶν πολιορκουμένων καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐψυχίας, εἰ καί τις ἄλλη, μνήμης ἀξία καὶ παραδόσεως. τὰς μὲν γὰρ ἀρχὰς πιστεύοντες αὑτοῖς οἱ τὴν Ἄβυδον κατοικοῦντες, ὑπέμενον ἐρρωμένως τὰς τοῦ Φιλίππου παρασκευάς, καὶ τῶν τε κατὰ θάλατταν προσαχθέντων μηχανημάτων τὰ μὲν τοῖς πετροβόλοις τύπτοντες διεσάλευσαν, τὰ δὲ τῷ πυρὶ διέφθειραν, ὥστε οὕτω καὶ τὰς ναῦς μόλις ἀνασπάσαι τοὺς πολεμίους ἐκ τοῦ κινδύνου· τοῖς δὲ κατὰ γῆν ἔργοις ἕως μέν τινος προσανεῖχον εὐψύχως, ἐκ

lunt, raro commeant, tum etiam quod mare exterius est ignotum. Haec porro vrbs Abydus promontoriis duobus Europae hinc et inde cingitur. Portum habet, quo si nauem applicueris, ab omni vento eris tutus. quod si quis in portum non appulerit, is nulla plane ratione ad vrbem stare in ancoris poterit: ea rapiditate et violentia labentes per fretum aquae agitantur.

15. Philippus quum vrbi Abydo hinc munimentum e sudibus defixis obiecisset, inde eos circumuallasset, a terra simul et a mari obsidione Abydenos premebat. Haec autem obsidio, etsi quod ad magnitudinem apparatuum et varietatem inuentorum in operibus struendis, quae obsidentes obsessique in mutuam perniciem moliri solent et studiose excogitare, nequaquam fuit admirabilis, propter obsessorum tamen generositatem, et supra quam dici queat celsum animum, digna est profecto, si qua vlla alia, cuius memoria posteris tradatur. Principio oppidani, suis freti viribus, conatus Philippi valenter sustinebant. Et illas quidem machinas, quae a mari admouebantur, partim ballistis quassatas non patiebantur consistere, partim igne corrumpebant: adeo vt ipsas quoque naues aegre periculo hostes eripuerint. Iis vero operibus, quae a terra excitabantur, quum aliquandiu fortiter restitissent, non sine spe,

ἀπελπίζοντες κατακρατήσειν τῶν πολεμίων. ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν ἐκτὸς τȣ̃ τείχȣς ἔπεσε διὰ τῶν ὀρυγμάτων, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τῶν μετάλλων ἤγγιζον οἱ Μακεδόνες τῷ κατὰ τὸ πεπτωκὸς ὑπὸ τῶν ἔνδοθεν ἀντῳκοδομημένῳ τείχει· τὸ τηνικάδε πέμψαντες πρεσβευτὰς Ἰφιάδην καὶ Παντάκνωτον ἐκέλευον, παραλαμβάνειν τὸν Φίλιππον τὴν πόλιν, τὰς μὲν στρατιώτας ὑποσπόνδȣς ἀφέντα τȣ̀ς παρὰ Ῥοδίων καὶ παρ' Ἀττάλȣ, τὰ δ' ἐλεύθερα τῶν σωμάτων ἐάσαντα σώζεσθαι κατὰ δύναμιν, ȣ̃ ποτ' ἂν ἕκαστος προαιρῆται μετὰ τῆς ἐσθῆτος τῆς περὶ τὸ σῶμα. τȣ̃ δὲ Φιλίππȣ προστάττοντος περὶ πάντων ἐπιτρέπειν, ἢ μάχεσθαι γενναίως, ȣ̃τοι μὲν ἐπανῆλθον.

16. Οἱ δ' Ἀβυδηνοὶ, πυθόμενοι τὰ λεγόμενα, συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν ἐβȣλεύοντο περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἀπονοηθέντες ταῖς γνώμαις. Ἔδοξεν ȣ̃ν αὐτοῖς, πρῶτον μὲν τȣ̀ς δȣ́λȣς ἐλευθερȣ̃ν, ἵνα συναγωνιστὰς ἔχοιεν ἀπροφασίστȣς, ἔπειτα συναθροῖσαι τὰς μὲν γυναῖκας εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἁπάσας, τὰ δὲ τέκνα σὺν ταῖς τροφοῖς εἰς τὸ γυμνάσιον, ἑξῆς δὲ τȣ́τοις τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν εἰς τὴν ἀγορὰν συναγαγεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν ἀξιόλογον εἰς τὴν τετρήρη τῶν Ῥοδίων καὶ τὴν τριήρη τὴν τῶν Κυζικηνῶν. Ταῦτα δὲ προθέμενοι, καὶ πράξαντες ὁμοθυμαδὸν κατὰ τὸ δόγμα, πάλιν συνηθροίσθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ

victis hostibus superiores se tandem futuros: postquam, exteriore muro cuniculis subruto, Macedones agendis item cuniculis interiori iam muro, qui e regione collapsi inque eius vicem fuerat excitatus, appropinquabant, tunc temporis obsessi, missis legatis Iphiade et Pantacnoto, cum Philippo egerunt, vt vrbem acciperet, milites ab Rhodiis et Attalo praesidio missos data fide dimitteret, liberos homines sineret, quo sua quemque voluntas impelleret, et quo posset cum eis, quae gestarent, vestimentis excedere. Iubente Philippo vt vel permitterent sibi omnia, vel fortiter pugnarent, redeunt legati.

16. Abydeni, auditis quae renuntiabantur, in desperationem adducti, conueniunt in concionem, de rebus praesentibus consultaturi. Visum illis faciendum, primum vt seruos libertate donarent, quo fideles eos et promtos adiutores in omnibus haberent, deinde vt matronas omnes in templo Dianae congregarent, infantes cum nutricibus in gymnasio, argentum dein omne et aurum in forum deferrent, pretiosam pariter vestem in quadriremem Rhodiam et triremem Cyzicenam. Haec cum proposuissent, ac mox consentientibus suffragiis, sicut fuerat decretum, essent exsecuti, in concionem rursus con-

καὶ πεντήκοντα προεχειρίσαντο τῶν πρεσβυτέρων ἀνδρῶν καὶ μάλιστα πιστευομένων, ἔτι δὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν ἐχόντων πρὸς τὸ δύνασθαι τὸ κριθὲν ἐπιτελεῖν, καὶ τούτους ἐξώρκισαν ἐναντίον ἁπάντων τῶν πολιτῶν, ἦ μὴν, ἐὰν ἴδωσι τὸ διατείχισμα καταλαμβανόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, κατασφάξειν μὲν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, ἐμπρήσειν δὲ τὰς προειρημένας ναῦς, ῥίψειν δὲ κατὰ τὰς ἀρὰς τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν εἰς τὴν θάλατταν. Μετὰ δὲ ταῦτα παραστησάμενοι τοὺς ἱερέας, ὤμνυον πάντες, ἢ κρατήσειν τῶν ἐχθρῶν, ἢ τελευτήσειν μαχόμενοι περὶ τῆς πατρίδος. ἐπὶ δὲ πᾶσι σφαγιασάμενοι, κατάρας ἠνάγκασαν ἐπὶ τῶν ἐμπύρων ποιεῖσθαι τοὺς ἱερέας καὶ τὰς ἱερείας περὶ τῶν προειρημένων. ταῦτα δ' ἐπικυρώσαντες, τοῦ μὲν ἀντιμεταλλεύειν τοῖς πολεμίοις ἀπέστησαν, ἐπὶ δὲ τοιαύτην γνώμην κατέστησαν, ὥστ', ἐπειδὰν πέσῃ τὸ διατείχισμα, τότ' ἐπὶ τοῦ πτώματος διαμάχεσθαι καὶ διαποθνήσκειν πρὸς τοὺς βιαζομένους.

17. Ἐξ ὧν εἴποι τις ἂν, καὶ τὴν λεγομένην Φωκικὴν ἀπόνοιαν καὶ τὴν Ἀκαρνάνων εὐψυχίαν ὑπερηρκέναι τὴν τῶν Ἀβυδηνῶν τόλμαν. Φωκεῖς τε γὰρ δοκοῦσι τὰ παραπλήσια βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἀναγκαίων, οὐκ εἰς τέλος ἀπηλπισμένους ἔχοντες τὰς τοῦ νικᾷν ἐλπίδας, διὰ τὸ μέλλειν ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον πρὸς τοὺς Θετταλοὺς ἐν τοῖς ὑπαί-

uenerunt. ibi delecti quinquaginta e senioribus, viri maxima auctoritate praediti, et eo corporis robore, vt peragere quod foret constitutum possent. Hi coram vniuersis ciuibus iusiurandum adacti, se, vbi interiorem murum occupatum ab hoste vidissent, infantes et coniuges fore occisuros, naues modo dictas incensuros, argentum et aurum, sicut deuouissent, in mare coniecturos. Secundum haec praeeuntibus execrabile carmen sacerdotibus. iurarunt omnes, aut hostem superaturos se, aut pro patria dimicantes mortem oppetituros. Postremo mactatis victimis, dum sacra in aris adolentur, sexus vtriusque sacerdotes super iis, quae diximus, diras coegerunt concipere. Quae omnia vt firmarunt, a fodiendis cuniculis contra hostium cuniculos supersederunt; verum in eam cuncti sententiam consenserunt, vt, postquam murus interior foret deiectus, ruinis insistentes aduersus irrumpentem hostem dimicantes, vestigiis suis immorerentur.

17. Vt possit aliquis merito dicere, Abydenorum audaciam et Phocensium desperationem et Acarnanum animositatem superasse. Nam et Phocenses de suis necessariis idem creduntur fecisse decretum, non prorsus desperantes de victoria, cum ibi essent, vt in aperto et patentibus campis aduersus Thessalos acie iusta decerta-

θροις ἐκ παρατάξεως. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῶν Ἀκαρνάνων ἔθνος, ἅτε προειδόμενον τὴν Αἰτωλῶν ἔφοδον, ἐβουλεύσαντο παραπλήσια περὶ τῶν ἐνεστώτων· ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἡμεῖς ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἱστορήκαμεν. Ἀβυδηνοὶ δὲ συγκεκλεισμένοι, καὶ σχεδὸν ἀπηλπικότες τὴν σωτηρίαν, πανδημεὶ προείλοντο τῆς εἱμαρμένης τυχεῖν μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναικῶν μᾶλλον, ἢ ζῶντες ἔτι πρόληψιν ἔχειν τοῦ πεσεῖσθαι τὰ σφέτερα τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ὑπὸ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἐξουσίαν. Διὸ καὶ μάλιστ' ἄν τις ἐπὶ τῆς Ἀβυδηνῶν περιπετείας μέμψαιτο τῇ τύχῃ, διότι τὰς μὲν τῶν προειρημένων συμφορὰς, οἷον ἐλεήσασα, παραυτίκα διωρθώσατο, περιθεῖσα τὴν νίκην ἅμα καὶ τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀπηλπισμένοις· περὶ δὲ Ἀβυδηνῶν τὴν ἐναντίαν εἶχε διάληψιν. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες ἀπέθανον, ἡ δὲ πόλις ἑάλω, τὰ δὲ τέκνα σὺν αὐταῖς μητράσιν ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείρια.

18. Πεσόντος γὰρ τοῦ διατειχίσματος, ἐπιβάντες ἐπὶ τὸ πτῶμα κατὰ τοὺς ὅρκους, διεμάχοντο τοῖς πολεμίοις οὕτω τετολμηκότως, ὥστε τὸν Φίλιππον, καίπερ ἐκ διαδοχῆς προβαλόντα τοὺς Μακεδόνας ἕως νυκτὸς, τέλος ἀποστῆναι τῆς μάχης, δυσελπίσαντα καὶ περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. Οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ τοὺς θνήσκοντας τῶν πολεμίων ἐπιβαίνοντες ἠγωνίζοντο μετὰ παραστάσεως οἱ προκινδυνεύοντες τῶν

rent. Et gens quoque Acarnanum certior facta de Aetolorum aduersus se suscepta expeditione, simile consilium super rebus suis iniuit, sicut in superioribus sigillatim est a nobis ostensum. Abydeni vero omni ex parte conclusi, et salutem suam prope iam desperantes, fato defungi cum liberis et coniugibus simul cuncti praeoptarunt, quam vt viuentes cogitationem illam praeciperent, et vxores mox et liberos suos in potestatem hostium esse venturos. Itaque de Abydenorum maxime casu cum fortuna fas sit expostulare, quae Phocensium et Acarnanum calamitates miserata, in meliorem repente statum eos restituit, victoriam simul et salutem iis largita, quos omnis penitus spes bona destituerat, de Abydenis vero mente fuit contraria. Nam viri occubuerunt, vrbs capta est, liberi cum ipsis matribus in potestatem hostium venerunt.

18. Postquam enim murus interior ceciderat, militaris aetas ruinis insistens, sicut omnes iurauerant, adeo audacter in hostem pugnauit, vt Philippus, qui fessis Macedonibus recentes subinde ad noctem vsque submiserat, pugna tandem abstiterit, de exitu totius incepti pene iam desperans. Non enim super mortuorum cadaueribus tantum ingredientes, qui in prima acie Abydeno-

τῶν Ἀβυδηνῶν, οὐδὲ τοῖς ξίφεσι καὶ τοῖς δόρασιν αὐτοῖς ἐμάχοντο παραβόλως· ἀλλ', ὅτε τι τούτων ἀχρειωθὲν ἀδυνατήσειεν, ἢ μετὰ βίας προοῖντο ἐκ τῶν χειρῶν, συμπλεκόμενοι τοῖς Μακεδόσιν, οὓς μὲν ἀνέτρεπον ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις, ὧν δὲ συντρίβοντες τὰς σαρίσσας, αὐτοῖς τοῖς ἐκείνων κλάσμασιν ἐκ διαλήψεως τύπτοντες αὐτῶν τοῖς ἐπιδορατίσι τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς γυμνοὺς τόπους, εἰς ὁλοσχερῆ διατροπὴν ἦγον. Ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς, καὶ διαλυθείσης τῆς μάχης, τῶν μὲν πλείστων τεθνεώτων ἐπὶ τοῦ πτώματος, τῶν δὲ λοιπῶν ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῶν τραυμάτων ἀδυνατούντων, συναγαγόντες ὀλίγους τινὰς τῶν πρεσβυτέρων Γλαυκίδης καὶ Θεόγνητος κατέβαλον τὸ σεμνὸν καὶ θαυμάσιον τῆς τῶν πολιτῶν προαιρέσεως διὰ τὰς ἰδίας ἐλπίδας. ἐβουλεύσαντο γὰρ τὰ μὲν τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ζωγρεῖν, ἅμα δὲ τῷ φωτὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας ἐκπέμπειν μετὰ στεμμάτων πρὸς τὸν Φίλιππον, δεησομένους καὶ παραδιδόντας αὐτῷ τὴν πόλιν.

19. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ἄτταλος ὁ βασιλεὺς, ἀκούσας πολιορκεῖσθαι τοὺς Ἀβυδηνοὺς, δι' Αἰγαίου ποιησάμενος τὸν πλοῦν εἰς Τένεδον, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων Μάρκος Αἰμύλιος ὁ νεώτατος ἧκε καταπλέων εἰς

rum ſtabant, incredibili cum ardore dimicabant, neque gladiis tantum et haſtis praecipiti quadam audacia rem gerebant; ſed etiam, vbi quidque horum redditum inutile nulli poterat eſſe vſui, aut illud conniſi eiecerant de manibus, cum Macedonibus de cetero comminus congredientes, alios cum ſuis ipſorum armis ſubuertebant, aliorum ſariſſas confringebant, deinde illa ipſa fragmenta in contrarium vertentes, cuſpidibus facies hoſtium, et quicquid in iis nudum appareret, caedentes, tantum eis periculi faceſſerunt, vt animos penitus deſponderent. Vbi nox lucem abſtulit, praelii factus eſt finis. Quum autem plurimi illis ruinis eſſent immortui, ac reliqui prae laſſitudine et vulneribus exhauſtis penitus eſſent viribus, Glaucides et Theognetus, paucis e ſenioribus conuocatis, ſpe ducti propriae ſalutis, decus illud ingens et admirabile adeo generoſae mentis ciuibus ſuis iuerunt detractum. Statuerunt enim, liberis ac coniugibus vitam ſeruare, et prima luce ſacerdotes vtriusque ſexus cum velamentis ad Philippum mittere, qui vrbem illi tradentes exitium deprecarentur.

19. Sub idem vero tempus rex Attalus, audita Abydenorum obſidione, per Aegaeum mare ad Tenedum venit, itemque ex iis legatis Romanis, qui ad reges Ptolemaeum et Antiochum miſſi erant, M. Aemilius, minimus

αὐτὴν τὴν Ἄβυδον. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι τὸ σαφὲς ἀκέσαντες ἐν τῇ Ῥόδῳ περὶ τῆς τῶν Ἀβυδηνῶν πολιορκίας, καὶ βελόμενοι πρὸς αὐτὸν τὸν Φίλιππον ποιήσασθαι τὰς λόγες κατὰ τὰς ἐντολὰς, ἐπιςήσαντες τὴν πρὸς τὰς βασιλέας ὁρμὴν, ἐξέπεμψαν τὸν προειρημένον, ὃς καὶ συμμίξας περὶ τὴν Ἄβυδον διεσάφει τῷ βασιλεῖ, διότι δέδοκται τῇ συγκλήτῳ, παρακαλεῖν αὐτὸν, μήτε τῶν Ἑλλήνων μηδενὶ πολεμεῖν, μήτε τοῖς Πτολεμαίε πράγμασιν ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας, περὶ δὲ τῶν εἰς Ἄτταλον καὶ Ῥοδίες ἀδικημάτων δίκας ὑποχεῖν, καὶ διότι, ταῦτα μὲν ἕτω πράττοντι, τὴν εἰρήνην ἄγειν ἐξέςαι, μὴ βελομένῳ δὲ πειθαρχεῖν, ἑτοίμως ὑπάρξειν τὸν πρὸς Ῥωμαίες πόλεμον. τε δὲ Φιλίππε βελομένε διδάσκειν, ὅτι Ῥόδιοι τὰς χεῖρας ἐπιβάλλοιεν αὐτῷ, μεσολαβήσας ὁ Μάρκος ἤρετο· τί δ' Ἀθηναῖοι; τί δὲ Κιανοί; τί δὲ νῦν Ἀβυδηνοί; καὶ τέτων τίς, ἔφη, σοὶ πρότερος ἐπέβαλε τὰς χεῖρας; ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξαπορήσας, κατὰ τρεῖς τρόπες ἔφησεν αὐτῷ συγγνώμην ἔχειν, ὑπερηφάνως ὁμιλεντι· πρῶτον μὲν ὅτι νέος ἐςὶ καὶ πραγμάτων ἄπειρος· δεύτερον, ὅτι κάλλιςος ὑπάρχει τῶν καθ' αὐτὸν· καὶ γὰρ ἦν τετο κατὰ ἀλήθειαν - - - μάλιςα μὲν ἀξιῶ Ῥωμαίες, ἔφη, μὴ παραβαίνειν τὰς συνθήκας, μηδὲ πολεμεῖν ἡμῖν· ἐὰν δὲ καὶ τετο ποιῶσιν, ἀμυνέμεθα γενναίως,

natu, ad ipſam Abydum nauigauit. Nam legati, audito Rhodi, quod res erat de obſidione Abydi, cum ipſo Philippo colloqui cupientes, ſicut in mandatis acceperant, inhibito itinere ad reges hunc miſerant. qui ad Abydum cum Philippo congreſſus ei ſignificauit, decreuiſſe ſenatum, ab ipſo petere, ne vlla cum Graecorum gente bellaret, neue Ptolemaei rebus manus iniiceret, et vt pro iniuriis, Attalo atque Rhodiis illatis, iudicium ſubiret. Haec ſi faceret, quo minus pace frueretur, nihil vetare: ſi non obtemperaret, bellum illi a populo Romano eſſe paratum. Quum rex a Rhodiis vltro ſe laceſſitum docere conaretur, interfatur Aemilius, et quid Athenienſes? ait, quid Ciani? quid nunc Abydeni? quis horum te prior laceſſiuit? Tum rex quid reſponderet nihil habens, tres cauſſas eſſe dixit, cur ipſe ei, ſuperbius et ferocius ſecum agenti, daret veniam: primum quod iuuenis et rerum rudis eſſet: deinde quod forma ſuos aequales antecederet, et erat ita re vera: tertio quod Romanus eſſet. Ego vero, inquit, maxime quidem illud opto, ne foedus Romani violent, et bellum nobiscum ne gerant: ſin illud quoque fecerint, deos venerati forti-

ναίως, παρακαλέσαντες τοὺς θεούς. οὗτοι μὲν οὖν ταῦτα εἰπόντες διεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ δὲ Φίλιππος κυριεύσας τῆς πόλεως, τὴν ὕπαρξιν ἅπασαν καταλαβὼν συνηθροισμένην ὑπὸ τῶν Ἀβυδηνῶν, ἐξ ἑτοίμου παρέλαβε. θεωρῶν δὲ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἀποσφαττόντων, κατακαινόντων, ἀπαγχόντων, εἰς τὰ φρέατα ῥιπτούντων, κατακρημνιζόντων ἀπὸ τῶν τεγῶν, ἐκπλαγὴς ἦν, καὶ διαλγῶν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις παρήγγειλε, διότι τρεῖς ἡμέρας ἀναστροφὴν δίδωσι τοῖς βουλομένοις ἀπάγχεσθαι καὶ σφάττειν αὑτούς. Οἱ δ' Ἀβυδηνοὶ προδιειληφότες ὑπὲρ αὑτῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς στάσιν, καὶ νομίζοντες οἱονεὶ προδότας γίγνεσθαι τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἠγωνισμένων καὶ τεθνεώτων, οὐδαμῶς ὑπέμενον τὸ ζῆν, ὅσοι μὴ δεσμοῖς ἢ τοιαύταις ἀνάγκαις προκατελήφθησαν· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὥρμων ἀμελλήτως κατὰ συγγενείας ἐπὶ τὸν θάνατον.

ter nos defendemus. Quae poſtquam dicta eſſent, a Philippo diſceſſit Aemilius. Rex vrbis potitus, opes Abydenorum nactus ab ipſismet congeſtas, ex facili eas accepit. deinde impetum tot numero ciuium conſpicatus, qui ſeſe, liberos ſuos, et coniuges iugulabant, occidebant, ſuſpendebant, in puteos coniiciebant, de tectis praecipites dabant, eo ſpectaculo obſtupefactus, et rem aegre ferens, edixit, tridui ſpatium ſe illis concedere, qui laqueo vitam finire aut iugulare ſe vellent. Verum Abydeni, qui iam ita de ſe ſtatuerant, vt fuerat ab ipſis initio decretum, et prodi a ſe illos exiſtimabant, qui pro patria ſtrenue dimicantes occubuerant, viuere diutius non ſuſtinebant, niſi forte vinculis aut alia vi praepedirentur. reliqui ſine vlla cunctatione per cognationes ad mortem ruebant.

Φιλοποίμενος τοῦ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγοῦ ἔξοδος κατὰ Νάβιδος τοῦ Λακεδαιμονίων τυράννου.

Philopoemenis praetoris Achaeorum aduerſus Nabidem Lacedaemoniorum tyrannum expeditio.

Τίνι τρόπῳ Φιλοποίμην τὴν συλλογὴν τῶν Ἀχαιῶν εἰς Τεγέαν ἐχειρίσατο, ὥστε συνέρχεσθαι αὐτοὺς ἁπανταχόθεν εἰς ἕνα καιρὸν, περὶ τῆς

Qua ratione Philopoemen Achaeorum copias Tegeam ita conuocauerit, vt ignari totius incepti, et quo irent, omnibus ex lo-

ἐπιβολῆς μηδὲν εἰδότας, ὅτε πῦ πορεύονται.

20. Ὁ δὲ Φιλοποίμην ἐξελογίσατο τὰ διαστήματα τῶν Ἀχαϊκῶν πόλεων ἁπασῶν, καὶ ποῖαι δύνανται κατὰ τὰς αὐτὰς ὁδὲ εἰς τὴν Τεγέαν παραγίγνεσθαι· λοιπὸν ἐπιστολὰς ἔγραψε πρὸς πάσας τὰς πόλεις, καὶ ταύτας διέδωκε ταῖς πορρωτάτω πόλεσι, μερίσας ὅτως, ὥστε καθ' ἑκάστην ἔχειν μὴ μόνον τὰς ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἄλλων πόλεων, ὅσαι κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἔπιπτον. ἐγέγραπτο δ' ἐν ταῖς πρώταις τοῖς Ἀποτελείοις τοιαῦτα. Ὅταν κομίσηθε τὴν ἐπιστολὴν, παραχρῆμα ποιήσασθε, τὰς ἐν ταῖς ἡλικίαις, ἔχοντας τὰ ὅπλα καὶ πένθ' ἡμερῶν ἐφόδια καὶ πᾶν τἀργύριον, ἀθροίζεσθαι παραυτίκα πάντας εἰς τὴν ἀγορὰν· ἐπειδὰν δὲ συλλεχθῶσιν, οἱ παρόντες, ἀναλαβόντες αὐτὰς, ἄγετε εἰς τὴν ἑξῆς πόλιν. ὅταν δ' ἐκεῖ παραγένησθε, τὴν ἐπιστολὴν ἀπόδοτε τὴν ἐπιγεγραμμένην τῷ παρ' ἐκείνων Ἀποτελείῳ, καὶ πειθαρχεῖτε τοῖς ἐγγεγραμμένοις. Ἐγγέγραπτο δ' ἐν ταύτῃ ταυτὰ τοῖς πρόσθεν, πλὴν διότι τὸ τῆς ἑξῆς κειμένης ὄνομα πόλεως ἐ ταυτὴν εἶχεν, εἰς ἣν ἔδει προάγειν. τοιύτε δὲ τῦ χειρισμῦ γενομένε κατὰ τὸ συνεχὲς, πρῶτον μὲν ἐδεὶς ἐγίγνωσκε, πρὸς τίνα πρᾶξιν ἢ πρὸς ποίαν ἐπιβολήν ἐστιν ἡ

cis tempore eodem conuenirent.

20. Philopoemen quum interualla omnium Achaicarum vrbium apud se perpendisset, et quaenam essent, e quibus Tegeam via eadem veniri posset, epistolas de cetero ad omnes scripsit, easque ad remotissimas quasque vrbes curauit perferendas, ita fasciculos earum concinnans, vt singulae acciperent non solum quae sibi essent scriptae; sed etiam quae ad alia oppida, quaecunque in viam eandem incidebant. In illis primis scriptum erat ad praefectos vrbium: His literis acceptis, date operam, vt omnis confestim militaris aetas, armis viatico ad dies quinque et pecunia instructa, in forum subito conueniat; quo vt conuenerint, vos praefecti, qui aderitis, ipsos sumite, et ad proximam vrbem ducite. eo postquam erit ventum, date praefecto eius oppidi epistolam illi conscriptam, et quod in ea scriptum erit facite. Scriptum autem erat in hac quoque idem atque in prioribus literis, nisi quod vrbis deinceps sequentis, ad quam fuit pergendum, non adscribebatur idem nomen. Quae ratio quum in singulis vrbibus, per quas iter erat, fuisset obseruata, illud eueniebat, vt nemo sciret prorsus, neque cuius facinoris aut incepti gratia hic fieret

παρα-

παρασκευή· εἶτα πῆ πορεύεται, πλὴν τῆς ἑξῆς πόλεως, ὐδεὶς ἁπλῶς ᾔδει. πάντες δὲ διαποροῦντες καὶ παραλαμβάνοντες ἀλλήλους, προῆγον εἰς τὔμπροσθεν. τῷ δὲ μὴ τὸ ἴσον ἀπέχειν τῆς Τεγέας τὰς ποῤῥωτάτω κειμένας πόλεις, ὐχ ἅμα πάσαις ἀπεδόθη τὰ γράμματα ταύταις, ἀλλὰ κατὰ λόγον ἑκάσταις. ἐξ ὧν συνέβη, μήτε τῶν Τεγεατῶν εἰδότων τὸ μέλλον, μήτε τῶν παραγιγνομένων, ἅμα πάντας τὐς Ἀχαιὐς καὶ κατὰ πάσας τὰς πύλας εἰς τὴν Τεγέαν εἰσπορεύεσθαι σὺν τοῖς ὅπλοις.

21. Ταῦτα δὲ διεστρατήγει καὶ περιεβάλλετο τῇ διανοίᾳ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὠτακυστῶν καὶ κατασκόπων τῦ τυράννυ. Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ συναθροίζεσθαι τὸ πλῆθος ἔμελλε τῶν Ἀχαιῶν εἰς Τεγέαν, ἐξαπέστειλε τὐς ἐπιλέκτυς, ὥστε, νυκτερεύσαντας περὶ Σελλασίαν, ἅμα τῷ φωτὶ κατὰ τὴν ἐπιῦσαν ἡμέραν ἐπιτρέχειν τὴν Λακωνικήν. ἐὰν δ' οἱ μισθοφόροι βοηθήσαντες παρενοχλῶσιν αὐτὐς, συνέταξε, ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὸν Σκοτίταν, καὶ τὰ λοιπὰ πειθαρχεῖν Διδασκαλώνδᾳ τῷ Κρητί· τύτῳ γὰρ ἐπεπιστεύκει καὶ διετέτακτο περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. ὗτοι μὲν ὖν προῆγον εὐθαρσῶς ἐπὶ τὸ συντεταγμένον· ὁ δὲ Φιλοποίμην ἐν ὥρᾳ παραγγείλας δειπνοποιεῖσθαι τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐκ

apparatus, neque quo iretur, excepta vrbe dumtaxat proxima. verum omnes pariter incerti fefe inuicem affumebant, et ad vlteriora pergebant. Iam quia non omnes, quae longiffime diftabant a Tegea, vrbes pari interuallo aberant, non eadem hora cunctis illis redditae funt literae; fed fingulis pro ratione interualli. Vnde euenit, vt neque Tegeatis fcientibus, quid pararetur, neque iis, qui adueniebant, omnes Achaei Tegeam cum armis omnibus portis ingrederentur.

21. Hoc autem ftratagemate vt vteretur, propterea Philopoemeni venit in mentem, quia tyranni fpeculatoribus et certis hominibus, qui rumufculos omnes captabant, omnia erant plena. Quo die vniuerfi Achaei Tegeam erant conuenturi, felectorum manum mifit, iuffam, vbi noctem circa Sellafiam egiffent, vt die fequenti, fimul illuxiffet, Laconicam incurfarent. quod fi miles conductitius ad ferendam opem accurreret, ac negotium eis facefferet, ad Scotitam fe vt reciperent iuffit, et de cetero Didafcalondae Cretenfi parerent. huius enim fidei permiferat, et mandata de vniuerfo incepto dederat. Igitur ad conftitutum locum fiduciae pleni progrediuntur ifti: at Philopoemen, tempori coenam fumere iuffis Achaeis, Tegea ex-

τῆς Τεγέας, καὶ νυκτιπορήσας ἀνεογῶς, περὶ τὴν ἑωθινὴν ἐνεκάθισε τὴν ςρατιὰν ἐν τοῖς περὶ τὸν Σκοτίταν προσαγορευομένοις τόποις, ὅ; ἐςι μεταξὺ τῆς Τεγέας καὶ τῆς Λακεδαίμονος. Οἱ δ' ἐν τῇ Πελλήνῃ μισθοφόροι κατὰ τὴν ἐπιῦσαν ἡμέραν ἅμα τῷ σημῆναι τὰς σκοπὰς τὴν καταδρομὴν τῶν πολεμίων, ἐκ χειρὸς ἐβοήθυν, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς, καὶ προσέκειντο τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν δ' Ἀχαιῶν κατὰ τὸ συνταχθὲν ὑποχωρύντων, εἵποντο κατόπιν ἐπικείμενοι θρασέως καὶ τετολμηκότως. ἅμα δὲ τῷ παραβάλλειν εἰς τὰς κατὰ τὴν ἐνέδραν τόπυς, διαναςάντων τῶν Ἀχαιῶν, οἱ μὲν κατεκόπησαν, οἱ δ' ἑάλωσαν αὐτῶν.

ercitum eduxit, et quum per noctem citatim contendisset, sub diluculum suos in insidiis circa Scotitam collocauit: est id loci nomen inter Tegeam et Lacedaemonem. Postridie eius diei conductitiorum praesidium, quod erat Pellenae, simul ac incursionem Achaeorum, signo dato ei, qui in speculis stabant, significassent, e vestigio, sicut erant soliti, auxiliatum veniunt, et hostibus incumbunt. Achaei ita vt praeceptum fuerat pedem referre: illi cum ingenti audacia et ferocia insequi atque a tergo vrgere. Verum vt in locum insidiarum est ventum, consurgentibus Achaeis, partim trucidati, partim viui sunt capti.

EK

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

Ε

POLYBII MEGALOPOLITANI

SEPTIMA DECIMA HISTORIA

EXCERPTA.

Πῶς ὅτε βασιλεὺς Φίλιππος καὶ ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς Τίτος Φλαμίνιος σὺν τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀθαμάνων Ἀμυνάνδρῳ, καὶ τοῖς τῶν συμμάχων πρέσβεσιν, ἐγγὺς Νικαίας τῆς ἐν τῷ Μηλιεῖ κόλπῳ ἀσύμβατον κοινολογίαν ἐποιήσαντο.

Quomodo rex Philippus et Romanorum imperator T. Flaminius vna cum Amynandro, Athamanum rege, et ciuitatum legatis prope Nicaeam vrbem, in ſinu Maliaco ſitam, colloquium habuerint nullo fructu.

Πῶς πάντες οἱ προειρημένοι ἐξέπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὴν σύγκλητον τῶν Ῥωμαίων.

Quomodo poſt colloquium legationes vndique ad ſenatum Romam fuerint miſſae.

Πῶς ἡ σύγκλητος πάντων ἀκούσασα πρὸς τὸν Φίλιππον πόλεμον ἐψηφίσατο.

Quomodo ſenatus auditis legationibus omnibus bellum decreuerit aduerſus Philippum.

Ἐπελθόντος δὲ τοῦ τεταγμένου καιροῦ, παρῆν ὁ μὲν Φίλιππος, ἐκ Δημητριάδος ἀναχθεὶς εἰς τὸν Μηλιέα κόλπον,

Poſtquam conſtitutus colloquio dies aderat, Philippus ab Demetriade profectus cum quinque lembis

κόλπον, πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν πρίστιν, ἐφ᾽ ἧς αὐτὸς ἐπέπλει. Συνῆσαν δ᾽ αὐτῷ Μακεδόνες μὲν Ἀπολλόδωρος καὶ Δημοσθένης, οἱ γραμματεῖς, ἐκ Βοιωτίας Βραχύλλης, Ἀχαιὸς δὲ Κυκλιάδας, ἐκπεπτωκὼς ἐκ Πελοποννήσου διὰ τὰς πρότερον ὑφ᾽ ἡμῶν εἰρημένας αἰτίας. μετὰ δὲ τοῦ Τίτου παρῆν ὅ τε βασιλεὺς Ἀμύνανδρος, καὶ παρ᾽ Ἀττάλου Διονυσόδωρος. ἀπὸ δὲ τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων, τῶν μὲν Ἀχαιῶν Ἀρισταίνετος καὶ Ξενοφῶν, παρὰ δὲ Ῥοδίων Ἀκεσίμβροτος ὁ ναύαρχος, παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν Φαινέας ὁ στρατηγὸς, καὶ πλείους δ᾽ ἕτεροι τῶν πολιτευομένων. Συνεγγίσαντες δὲ κατὰ Νίκαιαν πρὸς τὴν θάλατταν, οἱ μὲν περὶ τὸν Τίτον ἐπέστησαν παρ᾽ αὐτὸν τὸν αἰγιαλόν· ὁ δὲ Φίλιππος, ἐγγίσας τῇ γῇ, μετέωρος ἔμενε. τοῦ δὲ Τίτου κελεύοντος αὐτὸν ἀποβαίνειν, διαναστὰς ἐκ τῆς νεὼς, οὐκ ἔφησεν ἀποβήσεσθαι. τοῦ δὲ πάλιν ἐρομένου, τίνα φοβεῖται; φοβεῖσθαι μὲν, ἔφησεν ὁ Φίλιππος, οὐδένα, πλὴν τοὺς θεούς· ἀπιστεῖν δὲ τοῖς πλείστοις τῶν παρόντων, μάλιστα δ᾽ Αἰτωλοῖς. τοῦ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ θαυμάσαντος, καὶ φήσαντος, ἴσον εἶναι πᾶσι τὸν κίνδυνον, καὶ κοινὸν τὸν καιρόν· μεταλαβὼν ὁ Φίλιππος, οὐκ ἔφησεν αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν. Φαινέου μὲν γὰρ παθόντος τι, πολλοὺς εἶναι τοὺς στρατηγήσοντας Αἰτωλῶν· Φιλίππου δ᾽ ἀπολομένου, κατὰ τὸ παρὸν οὐκ εἶναι τὸν βασι-

et vna priſti, qua vehebatur ipſe, ad ſinum Maliacum venit. Erant cum eo e Macedonibus Apollodorus et Demoſthenes, regii ſcribae. e Boeotia Brachylles, ex Achaeis Cycliadas, qui propter cauſſas iam ante nobis expoſitas e Peloponneſo exulabat. Cum Tito aduenerunt rex Amynander et Dionyſodorus, Attali legatus. item gentium et ciuitatum legati, Achaeorum, Ariſtaenetus et Xenophon: Rhodiorum, Aceſimbrotus ipſorum nauarchus: Aetolorum, Phaeneas praetor, et plures alii ex iis, qui rempublicam adminiſtrabant. Quum prope Nicaeam mari proximaſſent, qui erant cum Flaminio in ipſo littore ſubſtiterunt. at Philippus, vbi terrae appropinquaſſet, in ancoris ſtabat. Iubente Tito, vt in terram egrederetur, rex, in proram nauis ſe erigens, facturum negauit. illo rurſus interrogante, quem tandem timeret? Timere quidem ſe, reſpondet rex, neminem praeter deos immortales; at plurimorum, qui aderant, non credere fidei, atque omnium minime Aetolis. mirante Roman. imperatore, et dicente, iſtud quidem par omnibus eſſe periculum, et occaſionem communem: excipiens rex, Titum dixit errare. nam Phaenea quidem ſublato, non defore multos, qui praetores Aetolorum ſint futuri; Philippus vero ſi periſſet, neminem in praeſentia

λεύσοντα

λεύσοντα Μακεδόνων. Ἐδόκει μὲν ȣ̂ν πᾶσι φορτικῶς κατάρχεσθαι τῆς ὁμιλίας· ὅμως δὲ λέγειν αὐτὸν ἐκέλευεν ὁ Τίτος, ὑπὲρ ὧν πάρεστιν. ὁ δὲ Φίλιππος ȣ̓κ ἔφη τὸν λόγον αὐτῷ καθήκειν, ἀλλ᾽ ἐκείνῳ· διόπερ ἠξίȣ διασαφεῖν τὸν Τίτον, τί δεῖν ποιήσαντα τὴν εἰρήνην ἄγειν; ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς αὐτῷ μὲν ἁπλȣ̂ν τινα λόγον ἔφη καθήκειν καὶ φαινόμενον. Κελεύειν γὰρ αὐτὸν, ἐκ μὲν τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκχωρεῖν, ἀποδόντα τȣ̀ς αἰχμαλώτȣς καὶ τȣ̀ς αὐτομόλȣς ἑκάστοις, ȣ̂ς ἔχει, τȣ̀ς δὲ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόπȣς παραδȣ̂ναι Ῥωμαίοις, ὧν γέγονε κύριος μετὰ τὰς ἐν Ἠπείρῳ διαλύσεις, ὁμοίως δὲ καὶ Πτολεμαίῳ τὰς πόλεις ἀποκαταστῆσαι πάσας, ἃς παρῄρηται μετὰ τὸν Πτολεμαίȣ τȣ̂ Φιλοπάτορος θάνατον.

esse, qui Macedonum rex foret. Absurdo et insolente principio visus rex omnibus colloquium inchoasse: Titus tamen, aperire illum quorsum venisset, iussit. at rex non suam, verum Titi orationem esse dixit: itaque petere se ab eo, vt significaret, quid sibi esset faciendum, quo pacem tandem impetraret. tunc Romanus imperator, simplicem sibi eamque euidentem ait esse orationem: iubere enim, vt ex vniuersa Graecia excedat, captiuos et transfugas, quos habet, singulis vt reddat, loca Illyrici Romanis tradat, quaecunque post pacem in Epiro factam occupasset. similiter etiam Ptolemaeo omnes vt restituat vrbes, quas post Ptolemaei Philopatoris obitum illi ademisset.

2. Ταῦτα δ᾽ εἰπὼν ὁ Τίτος αὐτὸς μὲν ἐπέσχε, πρὸς δὲ τȣ̀ς ἄλλȣς ἐπιστραφεὶς ἐκέλευε λέγειν, ἅπερ ἑκάστοις αὐτῶν οἱ πέμψαντες εἴησαν ἐντεταλμένοι. Πρῶτος δὲ Διονυσόδωρος ὁ παρ᾽ Ἀττάλȣ μεταλαβὼν τῶν λόγων, τάς τε ναῦς, ἔφη, δεῖν αὐτὸν ἀποδȣ̂ναι τὰς τȣ̂ βασιλέως, τὰς γενομένας αἰχμαλώτȣς ἐν τῇ περὶ Χίον ναυμαχίᾳ, καὶ τȣ̀ς ἅμα ταύταις ἄνδρας, ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν ἀκέραιον, καὶ τὸ Νικηφόριον, ἃ κατέφθειρε. Μετὰ δὲ τȣ̂τον ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος Ἀκεσίμβροτος τῆς μὲν Περαίας ἐκέ-

2. Haec locutus imperator, et facto dicendi fine conuersus ad alios, mandata proferre singulos iubet, quae ab iis accepissent, quorum missu venerant. Primus sermonem excepit Dionysodorus Attali legatus, et naues regias captiuosque dixit reddendos, quae ad Chium nauali praelio capta essent, Veneris templum et Nicephorium, quae euastasset, pro incorruptis esse restituenda. Post hunc Rhodiorum nauarchus Acesimbrotus, Peraea (regio est continentis aduersus insulam,) quam Rhodiis Philippus ademisset, exce-

λευεν ἐκχωρεῖν τὸν Φίλιππον, ἧς αὐτῶν παρῄρηται, τὰς δὲ Φρουρὰς ἐξάγειν ἐξ Ἰασσοῦ καὶ Βαργυλίων, καὶ τῆς Εὐρωμέων πόλεως, ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ Περινθίους εἰς τὴν Βυζαντίων συμπολιτείαν, παραχωρεῖν δὲ καὶ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου καὶ τῶν ἐμπορίων καὶ λιμένων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἁπάντων. Ἐπὶ δὲ τοῖς Ῥοδίοις Ἀχαιοὶ Κόρινθον ἀπῄτουν, καὶ τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν ἀβλαβῆ. Μετὰ δὲ τούτους Αἰτωλοὶ πρῶτον μὲν τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκέλευον ἐξίσταθαι, καθάπερ καὶ Ῥωμαῖοι, δεύτερον δ' αὐτοῖς ἀποκαθιστάναι τὰς πόλεις ἀβλαβεῖς, τὰς πρότερον μετασχούσας τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμπολιτείας.

dendum ipſi eſſe, deducenda praeſidia ex Iaſſo, Bargyliis, et Euromenſium vrbe. Perinthios in antiquam communis iuris formulam, quod ipſis intercedit cum Byzantiis, eſſe reſtituendos: excedendum etiam Seſto, Abydo, et omnibus Aſiae emporiis atque portibus. Secundum Rhodios Achaei Corinthum repetebant, et Argos oppidum, ſine vllo damno. Secuti deinde Aetoli poſtularunt, primo vt vniuerſa Graecia excederet, ſicut et Romani petierant, deinde vrbes incorruptas Aetolis redderet, quae prius iuris aut ditionis eorum fuiſſent.

3. Ταῦτα δ' εἰπόντος τοῦ Φαινέου τοῦ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγοῦ, μεταλαβὼν Ἀλέξανδρος ὁ προσαγορευόμενος Ἴσιος, ἀνὴρ δοκῶν πραγματικὸς εἶναι, καὶ λέγειν ἱκανὸς, οὔτε διαλύεσθαι νῦν, ἔφησε, τὸν Φίλιππον ἀληθινῶς, οὔτε πολεμεῖν γενναίως, ὅταν δέῃ τοῦτο πράττειν· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς ὁμιλίαις ἐνεδρεύειν, καὶ παρατηρεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ τοῦ πολεμοῦντος ἔργα, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν πόλεμον ἀδίκως ἵσταθαι, καὶ λίαν ἀγεννῶς. ἀφέντα γὰρ τοῦ κατὰ πρόσωπον ἀπαντᾷν τοῖς πολεμίοις, φεύγοντα τὰς πόλεις ἐμπιπράναι καὶ διαρπάζειν, καὶ διὰ ταύτης τῆς προαιρέσεως ἡττώμενον τὰ τῶν νικώντων ἆθλα λυμαίνεσθαι. Καίτοι γε τοὺς πρότερον Μακεδόνων βεβασιλευ-

3. Haec Phaeneas Aetolorum praetor quum dixiſſet, excepit orationem eius Alexander cognomine Iſius, vir, vt erat opinio hominum, et in rebus gerendis ſingularis ſollertiae et facundus: qui dixit, neque de pace cum fide Philippum nunc agere, neque bella vera virtute gerere, quando eſt opus. verum in colloquiis inſidiari captare et omnia facere, quaecunque hoſtes ſolent, in bello inique et omnino parum generoſe dimicare: neque enim aequo campo collatis ſignis congredi cum hoſtibus; ſed refugientem incendere ac diripere vrbes, et hoc genere inſtituti vincentium praemia victum corrumpere. At non antiquos Macedoniae re-

κότας ἐ ταύτην ἐχηκέναι τὴν πρόθεσιν, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν· μάχεσθαι μὲν γὰρ πρὸς ἀλλήλους συνεχῶς ἐν τοῖς ὑπαίθροις, τὰς δὲ πόλεις σπανίως ἀναιρεῖν καὶ καταφθείρειν. τοῦτο δ' εἶναι πᾶσι φανερὸν ἔκ τε τοῦ πολέμου τοῦ περὶ τὴν Ἀσίαν, ὃν Ἀλέξανδρος ἐπολέμησε πρὸς Δαρεῖον, ἔκ τε τῆς τῶν διαδεξαμένων ἀμφισβητήσεως, καθ' ἣν ἐπολέμησαν πάντες πρὸς Ἀντίγονον ὑπὲρ τῆς Ἀσίας. παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς τούτους διαδεξαμένους μέχρι Πύρρου κεχρῆσθαι τῇ προαιρέσει ταύτῃ. διακινδυνεύειν μὲν γὰρ πρὸς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὑπαίθροις προχείρως, καὶ πάντα ποιεῖν εἰς τὸ καταγωνίσασθαι διὰ τῶν ὅπλων ἀλλήλους· τῶν δὲ πόλεων φείδεσθαι, χάριν τοῦ τοὺς νικήσαντας ἡγεῖσθαι τούτων, καὶ τιμᾶσθαι παρὰ τοῖς ὑποταττομένοις. Τὸ δ' ἀναιροῦντα, περὶ ὧν ὁ πόλεμός ἐστι, τὸν πόλεμον αὐτὸν καταλιπεῖν, μανίας ἔργον εἶναι, καὶ ταύτης ἐρρωμένης, ὃ νῦν ποιεῖν τὸν Φίλιππον. Τοσαύτας γὰρ διεφθαρκέναι πόλεις ἐν Θετταλίᾳ, φίλον ὄντα καὶ σύμμαχον, καθ' ὃν καιρὸν ἐκ τῶν ἐν Ἠπείρῳ στενῶν ἐποιεῖτο τὴν σπουδήν, ὅσας οὐδείς ποτε τῶν Θετταλοῖς πεπολεμηκότων διέφθειρε. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, τελευταίοις ἐχρήσατο τούτοις. Ἤρετο γὰρ τὸν Φίλιππον, διὰ τί Λυσιμαχίαν μετ' Αἰτωλῶν ταττομένην, καὶ στρατηγὸν ἔχουσαν παρ' αὐτῶν, ἐκβαλὼν τοῦτον κατάσχοι φρουρᾷ τὴν πόλιν; διὰ τί δὲ

ges hoc propofito fuiffe, verum contrario potius, qui acie in campo affidue bellare inter fe foliti, vrbes raro exfcindebant aut perdebant. Liquido hoc conftare tum ex eo bello, quod in Afia Alexander cum Dario geffit, tum ex illa contentione, quae inter eius fucceffores fuit, quando pro imperio Afiae cuncti aduerfus Antigonum bellum gefferunt. Quod inftitutum omnes, qui deinceps fucceffferunt, ad Pyrrhum vsque feruarunt. in patentibus etenim campis ad congrediendum faciles fuiffe, omniaque experiri folitos, quo fefe inuicem armis fuperarent, vrbibus pepercifſe, vt illis ipfi victores regnarent, et honorem a fubditis confequerentur. Nam quorum cauffa bellum fit conflatum tollentem, bellum interim ipfum relinquere, furoris et quidem vehementis effe opus; id autem facere nunc Philippum. Plures enim ipfum, quo tempore ex Epiri faucibus feftinato fe recipiebat, vrbes in Theffalia Theffalis amicum et focium euaftaffe, quam vllus vmquam hoftium fecerit, qui cum ipfis bella gefferunt. Multa ad haec alia in eandem fententiam quum differuiffet, his ad extremum verbis eft vfus. Philippum interrogauit, cur Lyfimachiam, Aetolis focietate iunctam, et in qua praetor erat ab ea gente miffus, praetore eiecto, praefidium vrbi impofuerit? cur Cianos, Aeto-

Κιανοὺς,

Κιανοὺς, παραπλησίως μετ' Αἰτωλῶν συμπολιτευομένους, ἐξανδραποδίσαιτο Φίλος ὑπάρχων Αἰτωλοῖς; τί δὲ λέγων κατέχει νῦν Ἐχῖνον, καὶ Θήβας τὰς Φθίας, καὶ Φάρσαλον, καὶ Λάρισσαν; ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ταῦτ' εἰπὼν ἀπεσιώπησεν.

4. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐγγίσας τῇ γῇ μᾶλλον ἢ πρόσθεν, καὶ διαναστὰς ἐπὶ τῆς νεὼς, Αἰτωλικὸν ἔφη καὶ θεατρικὸν διατεθεῖσθαι τὸν Ἀλέξανδρον λόγον· σαφῶς γὰρ πάντας γινώσκειν, ὅτι τοὺς ἰδίους συμμάχους ἑκὼν μὲν οὐδεὶς διαφθείρει, κατὰ δὲ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις πολλὰ ποιεῖν ἀναγκάζεσθαι τοὺς ἡγουμένους παρὰ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις. ἔτι δὲ ταῦτα λέγοντος τοῦ βασιλέως, ὁ Φαινέας, ἠλαττωμένος τοῖς ὄμμασιν, ἐπὶ πλεῖον ὑπέκρουε τὸν Φίλιππον, φάσκων, αὐτὸν ληρεῖν. δεῖν γὰρ ἢ μαχόμενον νικᾷν, ἢ ποιεῖν τοῖς κρείττοσι τὸ προσαττόμενον. ὁ δὲ Φίλιππος, καίπερ ἐν κακοῖς ὢν, ὅμως οὐκ ἀπέχετο τοῦ καθ' αὑτὸν ἰδιώματος. ἀλλ' ἐπιστραφεὶς, τοῦτο μὲν, ἔφησεν, ὦ Φαινέα, καὶ τυφλῷ δῆλον. ἦν γὰρ εὔθικτος, καὶ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος εὖ πεφυκὼς πρὸς τὸ διαχλευάζειν ἀνθρώπους. αὖθις δὲ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιστρέψας, ἐρωτᾷς με, φησὶν, Ἀλέξανδρε, διὰ τί Λυσιμαχίαν προσέλαβον; ἵνα μὴ διὰ τὴν ὑμετέραν ὀλιγωρίαν ἀνάστατος ὑπὸ Θρᾳκῶν γένηται, καθάπερ νῦν γέγονεν, ἡμῶν ἀπαγαγόντων τοὺς στρατιώτας διὰ τοῦτον τὸν πό-

lis similiter societate iunctos, ipse Aetolorum amicus in seruitutem addixisset? quid caussae esse diceret, cur nunc Echinum, Thebas Phthias, Pharsalum et Larissam teneret? His dictis tacuit Alexander.

4. Philippus quum propius terram quam ante accessisset, seque in naui erexisset, Aetolicam nimirum, inquit, et theatralem orationem Alexander habuit: certo enim scire omnes, neminem esse mortalium, qui socios suos volens damnis afficiat; verum eas interdum necessitates temporum incidere, vt multa illis, qui rebus praesunt, contra suam voluntatem sint necessario facienda. Haec dicentem adhuc Philippum asperius interpellat Phaeneas, oculis debilis, et delirare dicit Philippum: aut bello enim vincendum esse, aut melioribus parendum. Philippus, etsi malo tunc loco res eius erant, consuetudine tamen sibi propria non abstinuit; sed conuersus, apparet id quidem, inquit, etiam caeco. erat enim dicax, et ad ludendum iocose in quosuis naturam cum primis aptam habebat. Is deinde ad Alexandrum denuo conuersus, rogas me, Alexander, inquit, quare Lysimachiam ceperim? ne per incuriam vestram a Thracibus deleretur, quemadmodum nunc accidit, postquam ego ob bellum hoc milites inde deduxi, qui vr-

λεμον,

λεμον, ἐ τὲς Φρεροῦντας αὐτὴν, ὡς σὺ Φὴς, ἀλλὰ τὲς παραφυλάττοντας. Κιανοῖς δ' ἐγὼ μὲν ἐκ ἐπολέμησα, Πρεσίε δὲ πολεμοῦντος, βοηθῶν ἐκείνῳ συνεξεῖλον αὐτὲς, ὑμῶν αἰτίων γενομένων. Πολλάκις γὰρ κᾀμε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διαπρεσβευομένων πρὸς ὑμᾶς, ἵνα τὸν νόμον ἄρητε, τὸν διδόντα τὴν ἐξεσίαν ὑμῖν, ἄγειν λάφυρον ἀπὸ λαφύρε, πρότερον ἔφατε τὴν Αἰτωλίαν ἐκ τῆς Αἰτωλίας ἀρεῖν, ἢ τῦτον τὸν νόμον.

5. Τῦ δὲ Τίτε θαυμάσαντος, τί τῦτο ἐςὶν, ὁ βασιλεὺς ἐπειρᾶτο διασαφεῖν αὐτῷ, λέγων, ὅτι τοῖς Αἰτωλοῖς ἔθος ὑπάρχει, μὴ μόνον, πρὸς ὃς ἂν αὐτοὶ πολεμῶσι, τέτες αὐτὲς ἄγειν καὶ τὴν τέτων χώραν, ἀλλὰ, κἂν ἕτεροί τινες πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλες, ὄντες Αἰτωλῶν Φίλοι καὶ σύμμαχοι, μηδὲν ἧττον ἐξεῖναι τοῖς Αἰτωλοῖς, ἄνευ κοινῦ δόγματος καὶ παρ' ἀμφοτέροις πολεμῦσι, τὴν χώραν ἄγειν τὴν ἀμφοτέρων. Ὥςε παρὰ μὲν τοῖς Αἰτωλοῖς μήτε Φιλίας ὅρες ὑπάρχειν, μήτ' ἔχθρας· ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀμφισβητῦτι περί τινος ἑτοίμες ἐχθρὲς εἶναι τέτες καὶ πολεμίες. Πόθεν ὖν ἔξεσι τέτοις ἐγκαλεῖν νῦν, εἰ, Φίλος ὑπάρχων Αἰτωλοῖς ἐγὼ, Πρεσίε δὲ σύμμαχος, ἔπραξά τι κατὰ Κιανῶν, βοηθῶν τοῖς αὐτῦ συμμάχοις; τὸ δὲ δὴ πάντων δεινότατον, οἱ ποιῦντες ἑαυτὲς ἐφαμίλλες Ῥωμαίοις, καὶ κελεύοντες

bem illam non, vt tu dicis, praesidio tenebant, sed praesidium ipsi praestabant. Neque ego cum Cianis bellaui; sed Prusiae eum iis bellanti opem ferens in exscindenda vrbe Cio eum iuui. Atque hoc vti facerem, in caussa vos fuistis. Nam quum saepe ego caeterique Graeci per legatos vobiscum egissemus, vt legem illam tolleretis, quae potestatem vobis facit *capiendi spolium a spolio:* Aetoliam vos prius ex Aetolia ablaturos respondistis, quam vt hanc legem antiquaretis.

5. Mirante Flaminio, quid hoc rei esset, vim legis rex illi exponere aggreditur, et haec, ait, consuetudo apud Aetolos obtinet, vt non eos solum, quibuscum ipsi bellum gerunt, et agros eorum infestent; sed etiam, si quando alii inter se bellauerint, qui sint Aetolorum socii et amici, ius vt sit Aetolis nihilo secius, publica tantum auctoritate demta, apud vtrosque militare, et ditionem vtrorumque agere ferre. Adeo Aetoli iura omnia vel amicitiae vel odii ignorant; sed omnibus, qui de re aliqua contenderint, parati sunt inimici atque hostes. Quo igitur iure isti me incusare audent, si amicus Aetolorum quum essem, idemque Prusiae socius, dum societate iunctos mihi defendo, secius aliquid in Cianos consului? Sed quod longe omnium grauissimum est, pares sese Romanis faciunt, et

τες ἐκχωρεῖν Μακεδόνα ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος. τοῦτο γὰρ ἀναφθέγξασθαι καὶ καθόλου μέν ἐστιν ὑπερήφανον· οὐ μὴν ἀλλὰ Ῥωμαίων μὲν λεγόντων ἀνεκτὸν, Αἰτωλῶν δ' οὐκ ἀνεκτόν. ποίας δὲ κελεύετέ με, φησὶν, ἐκχωρεῖν Ἑλλάδος, καὶ πῶς ἀφορίζετε ταύτην; αὐτῶν γὰρ Αἰτωλῶν οὐκ εἰσὶν Ἕλληνες οἱ πλείους. τὸ γὰρ τῶν Ἀγραῶν ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Ἀποδοτῶν, ἔτι δὲ τῶν Ἀμφιλόχων, οὐκ ἔστιν Ἑλλάς. Ἢ τούτων μὲν παραχωρεῖτέ μοι;

6. Τοῦ δὲ Τίτου γελάσαντος, ἀλλὰ δὴ πρὸς μὲν Αἰτωλοὺς ἀρκείτω μοι ταῦτ', ἔφη· πρὸς δὲ Ῥοδίους καὶ πρὸς Ἄτταλον ἐν μὲν ἴσῳ κριτῇ δικαιότερον ἂν νομισθείη, τούτους ἡμῖν ἀποδιδόναι τὰς αἰχμαλώτους ναῦς καὶ τοὺς ἄνδρας, ἤπερ ἡμᾶς τούτοις· οὐ γὰρ ἡμεῖς Ἀττάλῳ πρότεροι καὶ Ῥοδίοις τὰς χεῖρας ἐπεβάλομεν, οὗτοι δ' ἡμῖν ὁμολογουμένως. οὐ μὴν ἀλλὰ σοῦ κελεύοντος, Ῥοδίοις μὲν ἀποδίδωμι τὴν Περαίαν, Ἀττάλῳ δὲ τὰς ναῦς καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς διασωζομένους. τὴν δὲ τοῦ Νικηφορίου καταφθορὰν καὶ τοῦ τῆς Ἀφροδίτης τεμένους ἄλλως μὲν οὐκ εἰμὶ δυνατὸς ἀποκαταστῆσαι· φυτὰ δὲ καὶ κηπουροὺς πέμψω, τοὺς φροντιοῦντας θεραπείας τοῦ τόπου καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐκκοπέντων δένδρων. πάλιν δὲ τοῦ Τίτου γελάσαντος ἐπὶ τῷ χλευασμῷ, μεταβὰς ὁ Φίλιππος ἐπὶ τοὺς Ἀχαιοὺς, πρῶτον μὲν τὰς εὐεργεσίας ἐξηριθμήσατο, τὰς ἐξ Ἀντιγόνου γεγενημένας εἰς

Aetoli tamquam Rom. Graecia vniuerſa Macedonem decedere iubent. Quae vox quum ſit in totum ſuperba, a Romanis tamen profecta, poteſt tolerari; ab Aetolis vero non poteſt. Ecqua vos me Graecia iubetis excedere? quibus illam finibus terminatis? nam ipſorum Aetolorum plerique non ſunt Graeci. neque enim Graecia eſt, vbi ſunt Agraorum, Apodotorum atque etiam Amphilochorum gentes. An igitur iſtos mihi populos conceditis?

6. Ad haec verba quum non tenuiſſet riſum Titus Quintius; verum iſta, rex, ait, aduerſus Aetolos dixiſſe ſufficiat. Ad Rhodios et Attalum quod ſpectat; ſi apud aequum iudicem res ageretur, iuſtius videretur, vt illi potius naues captas et viros nobis redderent, quam vt nos ipſis. neque enim primi nos Attalum vel Rhodios laceſſiuimus; ſed contra illi nos, vel confeſſione omnium. Quia tamen ita iubes, Peraeam Rhodiis, et naues Attalo cum captiuis, qui comparebunt, reſtituam. Nicephorium et Veneris templum, quae ſunt vaſtata, quum nequeam alias in integrum reſtituere, plantas et hortulanos mittam, quibus locorum cultura ſit futura curae, et caeſarum arborum incrementum. Quum illudentis vrbanitas Flaminio riſum denuo expreſſiſſet, Philippus, translato ad Achaeos ſermone, beneficia primum recenſuit, iam inde

αὐτὲς, εἶτα τὰς ἰδίας· ἑξῆς δὲ τέτοις προηνέγκατο τὸ μέγεθος τῶν τιμῶν, τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν. τελευταῖον δ' ἀνέγνω τὸ περὶ τῆς ἀποςάσεως ψήφισμα, καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίες μεταθέσεως, ᾧ χρησάμενος ἀφορμῇ, πολλὰ κατὰ τῶν Ἀχαιῶν εἰς ἀθεσίαν εἶπε καὶ ἀχαριςίαν, ὅμως δ', ἔφη, τὸ μὲν Ἄργος ἀποδώσειν, περὶ δὲ τῆς Κορίνθε βελεύσεσθαι μετὰ τε Τίτε.

7. Ταῦτα δὲ διαλεχθεὶς πρὸς τὲς ἄλλες, ἤρετο τὸν Τίτον, φήσας, πρὸς ἐκεῖνον αὐτῷ τὸν λόγον εἶναι καὶ πρὸς Ῥωμαίες, πότερον οἴεται, δεῖν ἐκχωρεῖν ὧν ἐπέκτηται πόλεων καὶ τόπων ἐν τοῖς Ἕλλησιν, ἢ καὶ τέτων, ὅσα παρὰ τῶν γονέων παρείληφε; τε δ' ἀποσιωπήσαντος, ἐκ χειρὸς ἀπαντᾶν οἷοί τ' ἦσαν, ὁ μὲν Ἀριςαίνετος ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, ὁ δὲ Φαινέας ὑπὲρ τῶν Αἰτωλῶν· ἤδη δὲ τῆς ὥρας συγκλειέσης, ὁ μὲν τέτων λόγος ἐκωλύθη διὰ τὸν καιρὸν, ὁ δὲ Φίλιππος ἠξίε, γράψαντας αὐτῷ δἔναι πάντα, ἐφ' οἷς δεήσει γίγνεσθαι τὴν εἰρήνην. μόνος γὰρ ὢν ἐκ ἔχειν, μεθ' ὧν βελεύηται, βέλεσθαι δὲ ἐλθὼν αὐτῷ λόγον δἔναι περὶ τῶν ἐπιταττομένων. Ὁ δὲ Τίτος ἐκ ἀηδῶς μὲν ἤκεε τε Φιλίππε χλευάζοντος· μὴ βελόμενος δὲ τοῖς ἄλλοις μηδὲν εἰπεῖν δοκεῖν, ἀντεπέσκωψε τὸν Φίλιππον, εἰπὼν ἕτως. Εἰκότως, ἔφη, Φίλιππε, μόνος εἶ νῦν· τὲς γὰρ φίλες, τὲς τὰ

ab Antigono in ipſos collata, deinde quae erant a ſe profecta, honorum poſtea magnitudinem expoſuit, quos ab Achaeis Macedoniae reges fuerant conſecuti, poſtremo decretum illud recitauit, quod de ſua a Macedonibus defectione et tranſitione ad Romanos fecerant: eaque vſus occaſione, inuectus eſt grauiter in eorum perfidiam et ingratum animum. Argos tamen ſe redditurum eis dixit, de Corintho cum Tito deliberaturum eſſe.

7. Haec locutus cum aliis, a Tito quaeſiuit, (iam enim ſibi cum eo et cum Romanis ſermonem eſſe) vtrum iisne vrbibus Graeciae locisque decedere ſe aequum cenſeat, quae a ſe ipſo capta habeat, an iis etiam, quae a maioribus ſuis accepiſſet. Silente Quintio, parabant extemplo reſpondere Ariſtaenetus quidem pro Achaeis, Phaeneas vero pro Aetolis; ſed quum tardior iam hora diem clauderet, temporis anguſtiis excluſa eſt eorum oratio. Poſtulauit Philippus, ſcriptas dari ſibi a ſingulis conditiones, quibus pax eſſet conuentura: ſolum enim ſe eſſe, nec habere, quicum deliberet; velle vero ſe reuerti, vt de iis, quae imperabantur, ſerio ſecum cogitaret. Non erat Quintio ingratum acroama, Philippum audire facete ludentem: qui tamen, ne videretur nihil dixiſſe, Philippum viciſſim ipſe quoque cauillans, et merito quidem Philippe, ait, ſolus nunc es,

κράτιςα σοι συμβουλεύσαντας, ἀπώλεσας ἅπαντας. ὁ δὲ Μακεδὼν ὑπομειδιάσας Σαρδόνιον, ἀπεσιώπησε. καὶ τότε μὲν ἅπαντες ἐγγράπτως δόντες τῷ Φιλίππῳ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις, ἀκολούθως τοῖς προειρημένοις ἐχωρίσθησαν, ταξάμενοι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Νίκαιαν πάλιν ἀπαντήσειν. Τῇ δ' αὔριον οἱ μὲν περὶ τὸν Τίτον ἧκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον, ἐν ᾧ πάντες ἦσαν, ὁ δὲ Φίλιππος οὐ παρεγίγνετο.

amicos enim omnes, qui optima tibi ſuggeſturi erant conſilia, ſuſtuliſti. Macedo vbi Sardonium quendam riſum edidiſſet, conticuit. Tunc igitur, poſtquam ſinguli, quae volebant, ſcripto eſſent complexi conuenienter eis, quae antea diximus, eaque Philippo exhibuiſſent, et poſtero die ſe iterum Nicaeam conuenturos conſtituiſſent, in diuerſa abierunt. Quintius poſtero die ad conſtitutum locum, vbi omnes erant, venit; Philippus vero nullus venit.

8. Τῆς δ' ἡμέρας ἤδη προαγούσης ἐπὶ πολὺ, καὶ σχεδὸν ἀπεγνωκότων τῶν περὶ τὸν Τίτον, παρῆν ὁ Φίλιππος, δείλης ὀψίας ἐπιφαινόμενος μεθ' ὧν καὶ πρότερον, κατατετριφὼς τὴν ἡμέραν, ὡς μὲν αὐτὸς ἔφη, διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ δυσχρησίαν τῶν ἐπιταττομένων· ὡς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει, βουλόμενος ἐκκλεῖσαι τῷ καιρῷ τήν τε τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν τῶν Αἰτωλῶν κατηγορίαν. ἑώρα γὰρ τῇ πρόσθεν ἀπαλλαττόμενος, ἀμφοτέρους τούτους ἑτοίμους ὄντας πρὸς τὸ συμπλέκεσθαι καὶ μεμψιμοιρεῖν αὐτῷ. Διὸ καὶ τότε συνεγγίσας ἠξίου τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν, ἰδίᾳ πρὸς αὐτὸν διαλεχθῆναι περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἵνα μὴ λόγοι λέγωνται μόνον ἐξ ἀμφοτέρων ἀψιμαχούντων, ἀλλὰ καὶ τέλος τι τοῖς ἀμφισβητουμένοις ἐπιτεθῇ. πλεονάκις δ' αὐτοῦ παρακαλοῦντος καὶ προσαξιοῦντος, ἤρετο τοὺς συμπαρόντας ὁ Τίτος,

8. Iam diei pars magna proceſſerat, et fere iam Quintius venturum eum deſperabat, quum Philippus ſub ipſam veſperam, iisdem atque ante comitatus, apparet, poſtquam diem conſumſiſſet, vt quidem ipſe dicebat, quum tam grauia imperarentur, inops conſilii et magnis difficultatibus affectus; vt vero aliis videbatur, eo fine, vt paratos in ſe inuehi Achaeos et Aetolos ſpatio temporis excluderet. Animaduerterat enim pridie cum diſcederet, ambos paratos verbis ſecum altercari, et querelas ſuas proferre. quam etiam ob cauſſam tunc, ſimulac propius acceſſiſſet, petiit, vt ſummotis aliis, ne vtrisque altercantibus verba dumtaxat funderentur, ſed aliquis tandem finis rei imponi poſſet, cum ipſo Romano imperatore liceret ſibi colloqui. Et quum ſaepius hoc ipſum peteret, idque vt ſibi tribueretur aequum eſſe diceret: quaeſiuit Titus ab iis, qui aderan-

τί δέον

τί δέον εἴη ποιεῖν; τῶν δὲ κελευόντων συνελθεῖν, καὶ διακοῦσαι τῶν λεγομένων, παραλαβὼν ὁ Τίτος Ἄππιον Κλαύδιον, χιλίαρχον ὄντα τότε, τοῖς μὲν ἄλλοις μικρὸν ἀπὸ τῆς θαλάττης ἀναχωρήσασιν εἶπεν αὐτόθι μένειν· αὐτὸς δὲ τὸν Φίλιππον ἐκέλευσεν ἐκβαίνειν. ὁ δὲ βασιλεὺς, παραλαβὼν Ἀπολλόδωρον καὶ Δημοσθένην, ἀπέβη. συμμίξας δὲ Τίτῳ διελέγετο καὶ πλείω χρόνον. Τίνα μὲν οὖν ἦν τὰ τότε ῥηθέντα παρ' ἑκατέρου, δυσχερὲς εἰπεῖν. ἔφη δ' οὖν ὁ Τίτος μετὰ τὸ χωρισθῆναι τὸν Φίλιππον, διασαφῶν τοῖς ἄλλοις τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως· Αἰτωλοῖς μὲν ἀποδοῦναι Φάρσαλον καὶ Λάρισσαν, Θήβας δ' οὐκ ἀποδιδόναι, Ῥοδίοις δὲ τῆς μὲν Περαίας παραχωρεῖν, Ἰασσοῦ δὲ καὶ Βαργυλίων οὐκ ἐκχωρεῖν, Ἀχαιοῖς δὲ παραδιδόναι τὴν Κόρινθον, καὶ τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, Ῥωμαίοις δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα φάναι παραδώσειν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας, Ἀττάλῳ δὲ τάς τε ναῦς ἀποκαταστήσειν, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἁλόντων ὅσοι πάρεισι.

9. Πάντων δὲ τῶν παρόντων δυσαρεστουμένων τῇ διαλύσει, καὶ φασκόντων, δεῖν τὸ κοινὸν ἐπίταγμα πρῶτον ποιεῖν, (τοῦτο δ' ἦν, ἁπάσης ἐκχωρεῖν τῆς Ἑλλάδος) εἰ δὲ μὴ, διότι τὰ κατὰ μέρος μάταια γίγνεται καὶ πρὸς οὐδέν· θεωρῶν ὁ Φίλιππος τὴν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβήτησιν, καὶ

quid facto esset opus? Cunctis hortantibus, vt congrederetur, et audiret, quid esset dicturus, Quintius, Appio Claudio tunc tribuno militum secum assumto, ceteris dixit, vt paullulum a mari se summouerent, atque ibi manerent: a Philippo deinde, vt in terram egrederetur, petit. Rex cum Apollodoro et Demosthene est egressus. Qui vbi in colloquium Titi venit, non modicum temporis spatium sermonem cum eo habuit. In eo congressu quae fuerint ab vtroque acta, difficile dictu est; Quintius certe post regis discessum a Philippo dicta haec retulit ad socios: Aetolis Pharsalum Larissamque eum reddere, Thebas non reddere. Rhodiis regione quam Peraeam vocant cedere, Iasso et Bargyliis non excessurum. Achaeis non Argis modo, sed etiam Corintho cessurum. Romanis totam Illyrici oram traditurum et omnes captiuos. Attalo naues restituturum, et ex iis, qui praeliis naualibus erant capti, quotquot comparerent.

9. Hae conditiones pacis quum nulli omnium placerent partium, dicerentque, ante omnia faciendum esse regi, quod consilium vniuersum imperauerat, (id autem erat, vt tota decederet Graecia) idque nisi faceret, inanes et nullius plane fructus istas de singulis rebus pactiones futuras: vt vidit Phi-

δεδιὼς ἅμα τὰς κατηγορίας, ἠξίου τὸν Τίτον ὑπερθέσθαι τὴν σύνοδον εἰς τὴν αὔριον, διὰ τὸ καὶ τὴν ὥραν εἰς ὀψὲ συγκλείειν. ἢ γὰρ πείσειν, ἢ πεισθήσεσθαι τοῖς παρακαλουμένοις. τοῦ δὲ συγχωρήσαντος, ταξάμενοι συμπορεύεσθαι πρὸς τὸν κατὰ Θρόνιον αἰγιαλὸν, τότε μὲν ἐχωρίσθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάντες ἧκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον ἐν ὥρᾳ. καὶ βραχέα διαλεχθεὶς ὁ Φίλιππος, ἠξίου πάντας, μάλιστα δὲ τὸν Τίτον, μὴ διακόψαι τὴν διάλυσιν, τῶν γε δὴ πλείστων εἰς συμβατικὴν διάθεσιν ἠγμένων· ἀλλ' εἰ μὲν ἐνδέχεται, δι' αὐτῶν συμφώνους γενέσθαι περὶ τῶν ἀντιλεγομένων, εἰ δὲ μὴ, πρεσβεύσειν ἔφη πρὸς τὴν σύγκλητον, κἀκείνην πείσειν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ ποιήσειν, ὅ τι ποτ' ἂν ἐπιτάττῃ. Ταῦτα δ' αὐτοῦ προτείνοντος, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἔφασαν, δεῖν πράττειν τὰ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς ἀξιουμένοις· ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, οὐκ ἀγνοεῖν μὲν οὐδ' αὐτὸς, ἔφη, διότι τὸν Φίλιππον οὐκ εἰκός ἐστι ποιῆσαι τῶν παρακαλουμένων οὐδέν· τοῦ δ' ἁπλῶς μηδὲν ἐμποδίζειν τὰς σφετέρας πράξεις τὴν αἰτουμένην χάριν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐκποιεῖν, ἔφη, χαρίζεσθαι. κυρωθῆναι μὲν γὰρ οὐδ' ὡς εἶναι δυνατὸν οὐδὲν τῶν

lippus quanta contentione res in concilio ageretur, ſimul veritus paratas in ſe criminationes, a Quintio petit, vt rem totam in craſtinum differret, quum praeſertim orta veſpera diem iam clauderet: profecto aut perſuaſurum ſe, aut perſuaderi ſibi paſſurum, vt conditiones acciperet. Annuente Quintio, littus ad Thronium deſtinatur ad conueniendum, atque ita ſoluitur colloquium. Poſtero die ad conſtitutum locum mature veniunt omnes. Ibi Philippus, locutus pauca, et omnes, qui aderant, et maxime Quintium rogare, ne inſtitutam pacificationem abrumperent, quando plerorumque animi ad pacis et concordiae ſtudium iam eſſent adducti; verum de iis, quae in controuerſia verſarentur, ſi fieri vlla ratione poſſet, per ſe conuenirent; ſin hoc non poſſet, legatos dixit ſe Romam ad ſenatum miſſurum, et vel perſuaſurum patribus, vt ea ſibi concederent, de quibus eſſet contentio, vel quaſcunque ſenatus dediſſet leges pacis, acceptuṛum. Hanc conditionem ferente rege, ceteri omnes bellum dixerunt eſſe apparandum, neque rationem poſtulatorum eius habendam. at Roman. imperator, ne ſe quidem ignorare ait, parum fieri ſimile veri, Philippum vllam earum rerum, quae ab ipſo petebantur, eſſe conceſſurum: quoniam tamen nihil quicquam ſuis inceptis noceret petitio, cuius veniam ſibi dari Philippus peteret, licere hoc illi concedere. Nam ne ſic

νῦν

νῦν λεγομένων ἄνευ τῆς συγκλήτε· πρὸς δὲ τὸ λαβεῖν πεῖραν τῆς ἐκείνων γνώμης εὐφυῶς ἔχειν τὸν ἐπιφερόμενον καιρόν. Τῶν γὰρ ϛρατοπέδων ἐδ' ὡς δυναμένων ἐδὲν πράττειν διὰ τὸν χειμῶνα, τἔτον ἀποθέϑαι τὸν χρόνον εἰς τὸ προσανενεγκεῖν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν προσπιπτόντων, ἐκ ἄϑετον, ἀλλ' οἰκεῖον εἶναι πᾶσι.

quidem firmari quicquam eorum posse, quae nunc agerentur, absque auctoritate senatus, ad explorandam vero patrum voluntatem opportunam esse instantem tempestatem. Nam quum per hiemem nihil exercitus possint agere: non alienum, sed potius cunctorum rationibus conueniens esse, vt hoc quasi seponatur tempus, quo praesens rerum status ad senatum referatur.

10. Ταχὺ δὲ συγκαταϑεμένων ἁπάντων, διὰ τὸ ϑεωρεῖν τὸν Τίτον ἐκ ἀλλότριον ὄντα τῆς ἐπὶ τὴν σύγκλητον ἀναφορᾶς, ἔδοξε συγχωρεῖν τῷ Φιλίππῳ, πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥώμην, ὁμοίως δὲ καὶ παρ' αὐτῶν πέμπειν ἑκάϛες πρεσβευτὰς, τὲς διαλεχϑησομένες τῇ συγκλήτῳ καὶ κατηγορήσοντας τἕ Φιλίππε. τἕ δὲ πράγματος τῷ Τίτῳ τἕ κατὰ τὸν σύλλογον κατὰ νἕν καὶ κατὰ τὲς ἐξ ἀρχῆς διαλογισμὲς προκεχωρηκότος, παραυτίκα τὸ συνεχὲς τῆς ἐπιβολῆς ἐξύφαινε, τά τε καϑ' αὑτὸν ἀσφαλιζόμενος ἐπιμελῶς, καὶ πρόλημμα τῷ Φιλίππῳ ποιῶν ἐδέν. Δὲς γὰρ ἀνοχὰς διμήνες αὐτῷ, τὴν μὲν πρεσβείαν τὴν εἰς τὴν Ῥώμην ἐν τἕτῳ τῷ χρόνῳ συντελεῖν ἐπέταξε· τὰς δὲ Φρερὰς ἐξάγειν παραχρῆμα, τὰς ἐκ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος, ἐκέλευσε. διετάξατο δὲ καὶ περὶ τῶν ἰδίων συμμάχων Φιλοτίμως, ἵνα κατὰ μηδένα τρόπον μηδὲν εἰς αὐτὲς ἀδίκημα γίγνηται κατὰ τἕτον τὸν χρόνον ὑπὸ Μακεδόνων. Ταῦτα δὲ ποιήσας

10. Omnibus in Quintii sententiam cito concedentibus, quod a consilio referendi cuncta ad senatum non abhorrere ipsum intelligerent, placuit Philippo concedere, vt legatos Romam mitteret: simul etiam placuit, vt singuli legatos e suis eodem mitterent, qui cum senatu agerent, et Philippum incusarent. Ita quum ex animi sententia, vt a principio cogitauerat, colloquii negotium Quintio successisset, orsa deinceps sua sine mora vlla pertexebat, et securitati suae cum cura prospiciens, et Philippo nihil prorsus, quo res eius meliores fierent, neque praerogatiuam vllam largiens. Nam quum inducias in duos menses illi daret, vt eo tempore legationem Romam expediret, praecepit, simul vt praesidia Phocide ac Locride extemplo deduceret, iussit. qui etiam studio summo populi Romani sociis cauit, ne per induciarum tempus vllam a Macedonibus quacumque ratione iniuriam acciperent. Atque haec in-

σας πρὸς τὸν Φίλιππον ἔγγραπτα, λοιπὸν αὐτὸς ἤδη δι᾽ αὐτȣ̃ τὸ προκείμενον ἐπετέλει. καὶ τὸν μὲν Ἀμύνανδρον εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπε παραχρῆμα, γινώσκων αὐτὸν εὐάγωγον μὲν ὄντα, καὶ ῥᾳδίως ἐξακολȣθήσοντα τοῖς ἐκεῖ φίλοις, ἐφ᾽ ὁπότερα ἂν ἄγωσιν αὐτὸν, φαντασίαν δὲ ποιήσοντα καὶ προσδοκίαν διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα. μετὰ δὲ τȣ̃τον ἐξέπεμπε τȣ̀ς παρ᾽ αὐτȣ̃ πρέσβεις, Κόϊντόν τε τὸν Φάβιον, ὃς ἦν αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἀδελφιδȣ̃ς, καὶ Κόϊντον Φȣλβιον, σὺν δὲ τȣ́τοις Ἄππιον Κλαύδιον ἐπικαλȣ́μενον Νέρωνα. παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἐπρέσβευον Ἀλέξανδρος Ἴσιος, Δαμόκριτος Καλυδώνιος, Δικαίαρχος Τριχωνιεὺς, Πολέμαρχος Ἀρσινοεὺς, Λάμιος Ἀμβρακιώτης, Νικόμαχος Ἀκαρνάν· τῶν δ᾽ ἐκ Θȣρίȣ πεφευγότων, κατοικȣ́ντων δ᾽ ἐν Ἀμβρακίᾳ, Θεόδοτος Φεραῖος φυγὰς ἐκ Θετταλίας, κατοικῶν δ᾽ ἐν Στρατῷ· παρὰ δὲ τῶν Ἀχαιῶν Ξενοφῶν Αἰγιεὺς, παρὰ δὲ τȣ̃ βασιλέως Ἀττάλȣ μόνος Ἀλέξανδρος, παρὰ δὲ τȣ̃ δήμȣ τῶν Ἀθηναίων, οἱ περὶ Κηφισόδωρον.

ducierum cum Philippo pacta quum scripto curasset comprehendi, de cetero suum ipse propositum per se exsequebatur. Igitur qui sciret, Amynandrum ingenio esse admodum flexili, nec difficulter amicis, quos ipse Quintius Romae habebat, obsecuturum, in vtramuis partem ducere illum vellent, eumdemque ob nomen regium speciem legationis adiecturum, et magnam hominum opinionem concitaturum, Romam e vestigio eum misit. Post hunc legatos a se misit Q. Fabium, (is vxori Quintii sororis filius erat) et Q. Fuluium, et cum his Appium Claudium cognomine Neronem. Aetolorum nomine legationem obierunt isti. Alexander Isius, Damocritus Calydonius, Dicaearchus Trichoniensis, Polemarchus Arsinoensis, Lamius Ambraciota, Nicomachus Acarnan. Eorum nomine, qui Thurio aufugerant, et in Ambracia iam habitabant, Theodotus Pheraeus e patria Thessalia extorris, Strati inquilinus. Ab Achaeis missus est Xenophon Aegiensis. ab rege Attalo, Alexander solus. ab Atheniensium ciuitate, Cephisodorus et qui circa eum erant.

11. Οὗτοι δὲ παρεγενήθησαν εἰς τὴν Ῥώμην πρὸ τȣ̃ τὴν σύγκλητον διαλαβεῖν ὑπὲρ τῶν εἰς τȣ̃τον τὸν ἐνιαυτὸν καθεσταμένων, πότερον ἀμφοτέρȣς ὑπάτȣς εἰς τὴν Γαλατίαν, ἢ τὸν ἕτερον αὐτῶν δεήσει πέμπειν ἐπὶ Φίλιππον. πεπεισμένων δὲ τῶν

11. Hi Romam prius venerunt, quam de prouinciis magistratuum anni praesentis quicquam decreuissent patres, vtrumne ambo coss. in Galliam essent mittendi, an eorum alter aduersus Philippum. Postquam certo compererant Quintii amici, ambos coss. tumul-

Τίτȣ

Τίτε Φίλων, μένειν τὲς ὑπάτες ἀμφοτέρες κατὰ τὴν Ἰταλίαν διὰ τὸν ἀπὸ τῶν Κελτῶν φόβον, εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον πάντες, κατηγόρεν ἀποτόμως τὲ Φιλίππε. τὰ μὲν ἒν ἄλλα παραπλήσια τοῖς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα πρότερον εἰρημένοις ἦν· τἒτο δ' ἐπιμελῶς ἐντίκτειν ἐπειρῶντο τῇ συγκλήτῳ πάντες, διότι, τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Κορίνθε καὶ τῆς Δημητριάδος ὑπὸ τῷ Μακεδόνι ταττομένων, ἐχ οἷόν τε τὲς Ἕλληνας ἔννοιαν λαβεῖν ἐλευθερίας. ὁ γὰρ αὐτὸς Φίλιππος εἶπε τἒτο, καὶ λίαν ἀληθὲς ἔφασαν ὑπάρχειν, ὃς ἔφη τὲς προειρημένες τόπες εἶναι πέδας Ἑλληνικὰς, ὀρθῶς ἀποφαινόμενος. ἔτε γὰρ Πελοποννησίες ἀναπνεῦσαι δυνατὸν, ἐν Κορίνθῳ βασιλικῆς φρερᾶς ἐγκαθημένης, ἔτε Λοκρὲς καὶ Βοιωτὲς καὶ Φωκέας θαρσῆσαι, Φιλίππε Χαλκίδα κατέχοντος καὶ τὴν ἄλλην Εὔβοιαν, ἐδὲ μὲν Θετταλὲς, ἐδὲ Μάγνητας δυνατὸν ἐναύσασθαι τῆς ἐλευθερίας ἐδέποτε, Δημητριάδα Φιλίππε κατέχοντος καὶ Μακεδόνων. διὸ καὶ τὸ παραχωρεῖν τῶν ἄλλων τόπων τὸν Φίλιππον, φαντασίαν εἶναι, χάριν τὲ τὸν παρόντα καιρὸν ἐκφυγεῖν· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ βεληθῇ, ῥᾳδίως πάλιν ὑφ' αὑτὸν ποιήσεσθαι τὲς Ἕλληνας, ἐὰν κρατῇ τῶν προειρημένων τόπων. Διόπερ ἠξίεν τὴν σύγκλητον, ἢ τέτων τῶν πόλεων ἀναγκάσαι τὸν Φίλιππον ἐκχωρεῖν,

tus Gallici caussa in Italia mansuros: legati omnes in senatum venerunt, et in Philippum asperrime sunt inuecti. Et cetera quidem eorum oratio similis illi fuit, quam apud regem ipsum antea habuerant; illud vero vnum impense studuerunt, vt patrum animis hanc opinionem ingenerarent, si Chalcis Corinthus et Demetrias a Macedone tenerentur, non posse Graecos ne cogitatione quidem libertatem consequi. Ipsius siquidem Philippi dictum hoc esse, et verissime illum tunc locutum, quando dixit, commemorata loca compedes Graeciae esse: et recte sane ita illum pronuntiasse. Nam neque Peloponnesios respirare a malis posse, quamdiu Corintho regium praesidium insidebit, neque Locros et Boeotos atque Phocenses mutire ausuros, dum Chalcidem Philippus tenebit et reliquam Euboeam. neque vero Thessalos aut Magnetes vel leuem saltem gustum aliquem libertatis posse vmquam percipere, si Philippus et Macedones Demetriadem in potestate haberent. Quod igitur aliis locis cessurum se Philippus diceret, ad speciem hoc solum fieri, vt praesens periculum euitet. nam qua die primum voluntas eum ceperit, Graecos ipsum, locorum quae diximus potientem, denuo sibi fore subiecturum. Propterea senatum obsecrabant, vt vel excedere illis oppidis Philip-

ρεῖν, ἢ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως πρὸς αὐτόν. καὶ γὰρ ἠνύσθαι τὰ μέγιστα τοῦ πολέμου, τῶν τε Μακεδόνων προηττημένων δὶς ἤδη, καὶ κατὰ γῆν πλείστων αὐτοῖς χορηγιῶν ἐκδεδαπανημένων. Ταῦτα δ' εἰπόντες, παρεκάλουν, μήτε τοὺς Ἕλληνας ψεῦσαι τῶν περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐλπίδων, μήθ' ἑαυτοὺς ἀποστερῆσαι τῆς καλλίστης ἐπιγραφῆς. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τῶν Ἑλλήνων πρέσβεις ταῦτα καὶ τούτοις παραπλήσια διελέχθησαν· οἱ δὲ παρὰ τοῦ Φιλίππου παρεσκευάσαντο μὲν ὡς ἐπὶ πλεῖον ποιησόμενοι τοὺς λόγους, ἐν ἀρχαῖς δ' εὐθέως ἐκωλύθησαν. ἐρωτηθέντες γὰρ, εἰ παραχωροῦσι Χαλκίδος καὶ Κορίνθου καὶ Δημητριάδος, ἀπεῖπαν μηδεμίαν ἔχειν περὶ τούτων ἐντολήν. οὗτοι μὲν οὖν ἐπιτιμηθέντες, οὕτω κατέπαυσαν τὸν λόγον.

12. Ἡ δὲ σύγκλητος τοὺς μὲν ὑπάτους ἀμφοτέρους εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλε καθάπερ ἐπάνω προεῖπα· τὸν δὲ πρὸς τὸν Φίλιππον πόλεμον ἐψηφίσατο κατάμονον εἶναι, δοῦσα τῷ Τίτῳ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν. Ταχὺ δὲ τούτων εἰς τὴν Ἑλλάδα διασαφηθέντων, ἐγεγόνει τῷ Τίτῳ πάντα κατὰ νοῦν, ἐπὶ βραχὺ μὲν καὶ ταυτομάτου συνεργήσαντος, τὸ δὲ πολὺ διὰ τῆς αὐτοῦ προνοίας ἁπάντων κεχειρισμένων. πάνυ γὰρ ἀγχίνους, εἰ καί τις ἕτερος Ῥωμαίων, καὶ ὁ προειρημένος ἀνὴρ γέγονεν. οὕτω γὰρ εὐστόχως ἐχει-

pum cogeret, vel nihil vltra moueret, sed cum eo totis viribus bellum gereret. Iam enim belli partem maximam esse confectam, bis ante et terra et mari deuictis Macedonibus, et plerisque commeatibus absumtis. Preces secundum ista adiiciebant, ne spem, quam de libertate Graeci conceperant, irent destitutum, neue pulcherrimi tituli gloriam sibimet ipsi inuiderent. Et Graecorum quidem legati haec similiaque his alia disseruerunt. At regis legati longiorem orationem exorsi, statim a principio sunt impediti. Interrogati namque, cessurine essent Chalcide Corintho et Demetriade, mandatum de his vllum se accepisse negarunt. Atque ita a patribus obiurgati finem dicendi fecerunt.

12. Senatus, COSS. ambobus in Galliam proficisci iussis, vt antea dicebam, vt duraret bellum cum Philippo, decreuit, et rerum Graecanicarum arbitrium Quintio permisit. Cuius rei nuntius quum celeriter in Graeciam esset allatus, mirifice omnia Tito ex animi sententia succedebant, fortuna quidem eius consilia nonnihil adiuuante, sed multo magis, quod singulari prudentia omnia essent ab ipso administrata. Nam si quis alius Romanorum, hic profecto vir sollers cum primis fuit. Adeo enim dextre sciteque et prudenter non

ριζε

...ὃε καὶ συνεχῶς ἐ μόνον τὰς ...οινὰς ἐπιβολὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς ...ατ' ἰδίαν ἐντεύξεις, ὥσθ' ὑπερ...βολὴν μὴ καταλιπεῖν. Καί τοι ...αὶ νέος ἦν κομιδῆ, πλείω γὰρ ...ῶν τριάκοντα ἐτῶν ἐκ εἶχε, ...αὶ πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα δια...βεβήκει μετὰ στρατοπέδων.

solum in publicis inceptis se gerebat, verum etiam in priuatis congressibus, vt nihil posset magis. Et tamen iuuenis admodum erat, nam annorum triginta maior tum non fuit. idemque primus Romanorum cum exercitu in Graeciam traiecerat,

Ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων γέ...ος καὶ τῶν ἀλόγων φαυλό...τερον.

Humanum genus ipsis brutis esse deterius.

...13. Τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, δοκῶν πανεργό...τατον εἶναι τῶν ζώων, πολὺν ...έχει λόγον τῶ φαυλότατον ...ὑπάρχειν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ...ζῶα, ταῖς τῶ σώματος ἐπιθυ...μίαις αὐταῖς δελεύοντα, διὰ ...μόνας ταύτας σφάλλεται· τὸ ...δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ ...προσδεδοξοποιημένον, ἐχ ἧτ...τον διὰ τὴν ἀλογιστίαν ἢ διὰ ...τὴν φύσιν ἁμαρτάνει.

13. Quum videatur genus hominum versutia et vafritie omnia animalia superare: multa dici tamen possunt, cur deterrimum habeatur. Nam ceterae animantes, quae solis cupiditatibus corporis seruiunt, per has dumtaxat in fraudem labuntur: at humanum genus, hoc amplius adscitis imbutum opinionibus, non pauciora per inconsiderantiam et prauam ratiocinationem peccat, quam per naturam.

Ῥωμαϊκὸν ἔθος χάρακα ...παρακομίζειν πρὸς τὰς ἐκ τῶ ...καιρῶ χρείας.

Militiae Romanae mos, vt vallum singuli ferant ad vsus repentinos.

Διαγραφὴ χάρακος τῶ ...κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀγωγὴν, ...καὶ ὅτι πολὺ διαφέρει τῶ κα...τὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγήν.

Descriptio valli ex vsu disciplinae militaris Romanae, et quanto sit vtilior vallo Graecanico.

Πῶς ὅ τε Ῥωμαίων στρατη...γὸς καὶ Φίλιππος, σὺν ταῖς ...αὐτῶν δυνάμεσι περὶ Φερὰς ...τῆς Θετταλίας κατεστρατο...πεδεύσαντες, τῶ κρίνειν τὰ ...ὅλα διὰ μάχης ἀπέστησαν.

Quomodo Roman. imperator et Philippus, quum prope Pheras in Thessalia castra vicina haberent, a certamine de summa rerum suscipienda abstinuerint.

Πῶς

Πῶς κατὰ πορείαν ἐγγισάντων περὶ τὸ Θετίδιον τῶν Μακεδονικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν στρατιῶν οἱ προκινδυνεύοντες μάχην οὐ τὴν τυχοῦσαν συνῆψαν.

Quomodo circa Thetidium quum Macedonicus et Romanus exercitus ſibi inuicem occurriſſent, per velites praelium non mediocre ſit commiſſum.

Αἰτωλῶν ἰδίωμα πρὸς τὰς μάχας.

Aetolorum proprium genus pugnae.

Πῶς ὁ Φίλιππος, ἀλόγως κουφισθεὶς, εἰς ὁλοσχερῆ ἀγῶνα πρὸς Τίτον Φλαμίνιον συγκατέστη περὶ Κυνὸς κεφαλὰς, λόφους οὕτω καλουμένους.

Quomodo Philippus, temerario conſilio vſus, in caſum vniuerſae dimicationis venerit circa Cynoſcephalas, colles ita dictos.

Ἔκταξις ἑκατέρου τοῦ στρατηγοῦ τῶν ἰδίων δυνάμεων.

Aciei ordinatio vtriusque imperatoris.

Μάχη κρατερὰ καὶ νίκημα Ῥωμαίων.

Pugna atrox et Romanorum victoria.

Πολυβίου παρέκβασις, περιέχουσα σύγκρισιν τοῦ καθοπλισμοῦ Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων, καὶ τῆς συντάξεως τῆς ἑκατέρων.

Digreſſio Polybii, continens comparationem armaturae Romanorum et Macedonum, et aciei inſtruendae ratio, qua vtrique vtebantur.

Ὅτι Ἀννίβας καὶ Πύῤῥος ὁ μὲν καθοπλισμῷ Ῥωμαίων, ὁ δὲ καὶ ὅπλοις καὶ δυνάμεσιν Ἰταλικοῖς ἐχρήσαντο.

Quomodo Hannibal et Pyrrhus vſi ſint ille quidem armis Romanorum, hic vero et armis et milite Italico.

Ὅτι ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ τὴν αὑτῆς ἰδιότητα ἔχουσα ἀνυπόστατος.

Phalangem Macedonicam, quamdiu incorrupta manet, vinci non poſſe.

Ἐμβαδοῦ μέτρον τῶν ἐν τῇ φάλαγγι ἱσταμένων.

Menſura areae, quam occupant ſinguli milites in phalange.

Ὅτι ἐν τῇ φάλαγγι πέρα τοῦ πέμπτου ζυγοῦ προβολὴ σαρισσῶν οὐ γίνεται, ἢ οὐδὲν ἀνύει.

In phalange vltra quintum iugum ſiue ſeriem ſariſſam protendi non poſſe, niſi inutiliter.

Ὅτι

Ὅτι ὁ Ῥωμαίων καθοπλισμὸς καὶ τάξις οὐ δύνανται μένειν κατὰ πρόσωπον τῆς φάλαγγος.

Romanorum neque armaturam neque ordinationem vi phalangis parem esse.

Ὅτι ἡ αἰτία, παρ' ἣν συμβαίνει, Ῥωμαίους νικᾷν τὴν φάλαγγα, ἐστὶν ἡ λύσις τῆς φάλαγγος καὶ δυχρηστία.

Caussam, cur Romani phalangem vincant, esse, quod facile soluitur et est difficilis eius vsus.

Ὅτι Φίλιππος ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις τὴν ἐξουσίαν οὐ φέρων ἀνθρωπίνως, ἐν τοῖς ἐλαττώμασι καὶ λίαν ἐσωφρόνει.

Philippum, qui rebus laetis potentia recte vti nesciuit, in aduersis tamen prudentissimum fuisse.

14. Ὁ δὲ Τίτος οὐ δυνάμενος ἐπιγνῶναι τοὺς πολεμίους, ᾗ στρατοπεδεύουσι, τοῦτο δὲ σαφῶς εἰδώς, ὅτι πάρεισιν εἰς Θετταλίαν, προσέταξε κόπτειν χάρακα πᾶσιν, ἕνεκα τοῦ παρακομίζειν μεθ' ἑαυτῶν πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας. Τοῦτο δὲ κατὰ μὲν τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγὴν ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ· κατὰ δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων εὔκοπον. οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες μόλις αὐτῶν κρατοῦσι τῶν σαρκῶν ἐν ταῖς πορείαις, καὶ μόλις ὑπομένουσι τὸν ἀπὸ τούτων κόπον· Ῥωμαῖοι δὲ, τοὺς μὲν θυρεοὺς τοῖς ὀχεῦσι τοῖς σκυτίνοις ἐκ τῶν ὤμων ἐξηρτηκότες, ταῖς δὲ χερσὶν αὐτοὺς τοὺς γαίσους φέροντες, ἐπιδέχονται τὴν παρακομιδὴν τοῦ χάρακος. ἅμα δὲ καὶ μεγάλην εἶναι συμβαίνει τὴν διαφορὰν τούτων. οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες τοῦτον ἡγοῦνται χάρακα βέλτιστον, ὃς ἂν ἔχοι πλείστας ἐκφύσεις καὶ μεγίστας πέριξ τοῦ πρέμνου· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις δύο κεραίας ἢ τρεῖς

14. Quum non posset Quintius comperire, quo loco hostes castra haberent, certo tamen sciret, in Thessaliam ipsos iam aduenisse, militibus praecepit, vt vallos singuli caederent, quos secum ferrent, si qua forte nasceretur occasio iis vtendi. Hoc autem Graecorum quidem instituto videtur fieri omnino haut posse; Romanorum vero moribus leuis est labor. Nam Graeci in itinere faciendo ipsum corpus suum vix sustinent, et vexationem eius oneris vix aegre sufferunt. Romani quum scuta ansarum siue vinculorum coriaceorum ope ex humeris suspensa gestent, manibus ipsa pila, hoc amplius vallum ferre non detrectant. Accedit, quod ipsorum vallorum differentia est magna. Graeci vallum putant optimum illum esse, qui plurimos et maximos circa ipsum stipitem habeat surculos erumpentes. Valli, quibus Romani vtuntur, duos ramulos

ἔχουσιν

ἔχουσιν οἱ χάρακες, ὅτε δὲ πλείους, τέτταρας. καὶ ταύτας - - ἔχοντες λαμβάνονται - - - οὐκ ἐναλλάξ. ἐκ δὲ τούτου συμβαίνει, τήν τε κομιδὴν εὔχερῆ γίγνεσθαι τελέως, (ὁ γὰρ εἷς ἀνὴρ φέρει τρεῖς καὶ τέτταρας, συνθεὶς ἐπ' ἀλλήλους) τήν τε χρείαν ἀσφαλῆ διαφερόντως. ὁ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὅταν τεθῇ πρὸ τῆς παρεμβολῆς, πρῶτον μέν ἐστιν εὐδιάσπαστος. ὅταν γὰρ τὸ μὲν κρατοῦν καὶ πιεζόμενον ὑπὸ τῆς γῆς ἐνυπάρχῃ μόνον, αἱ δ' ἀποφύσεις ἐκ τούτου πολλαὶ καὶ μεγάλαι, κἄπειτα δύο παραστάντες ἢ τρεῖς ἐκ τῶν ἀποφύσεων ἐπισπάσωνται τὸν αὐτὸν χάρακα, ῥαδίως ἐκσπᾶται. τούτου δὲ συμβαίνοντος, εὐθέως πύλη γίγνεται διὰ τὸ μέγεθος, καὶ τὰ παρακείμενα λέλυται, τῷ βραχείας τὰς εἰς ἀλλήλους ἐμπλοκὰς καὶ τὰς ἐπαλλάξεις γίγνεσθαι τοῦ τοιούτου χάρακος.

15. Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις συμβαίνει τοὐναντίον. τιθέασι γὰρ εὐθέως ἐμπλέκοντες εἰς ἀλλήλους οὕτως, ὥστε μήτε τὰς κεραίας εὐχερῶς ἐπιγνῶναι, ποίας εἰσὶν ἐκφύσεως τῶν ἐν τῇ γῇ κατωρυγμένων, μήτε τὰς ἐκφύσεις, ποίων κεραιῶν. λοιπὸν οὔτ' ἐπιλαβέσθαι παρείραντα τὴν χεῖρα δυνατὸν, ἅτε πυκνῶν οὐσῶν καὶ προσπιπτουσῶν αὐταῖς, ἔτι δὲ φιλοπόνως ἀπωξυμμένων τῶν κεραιῶν· οὔτ' ἐπιλαβόμενον ἐκσπάσαι ῥᾴδιον, διὰ τὸ πρῶτον μὲν πάσας τὰς προσβολὰς σχεδὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐκ τῆς γῆς

aut tres habent, aut qui plurimos quatuor, et quidem ii ſumuntur valli, in quibus ſurculi ab vno latere ſint enati, non ab vtroque alternatim. vnde fit, vt et geſtatio eorum ſit prorſus facilis. ſinguli enim ternos quaternosue in vnum faſcem compoſitos ferunt, et vſus eximie firmus. Graecus ſiquidem vallus, pro caſtris defixus, facile poteſt euelli. quoniam enim pars ſtipitis, quae in terra obruta ipſum opus continet, ſola eſt, ſurculi vero ex ipſo enati et multi ſunt et grandes, ſi acceſſerint duo aut tres, qui ſurculis prehenſis vallum conuellant, nullo negotio euellitur. quod vbi accidit, ſtatim propter ſtipitis magnitudinem patet aditus, et quum eiusmodi valli ob ſurculorum breuitatem implicari atque alternatim complecti ſeſe parum valeant, vno auulſo, eorum qui ei adſident ſoluitur compages.

15. Apud Romanos huius contrarium euenit. nam ſtatim a principio ſic eos inter ſe implicant, vt neque ſurculorum extrema ex qua propagine maneant earum, quae in terram ſunt defoſſae, poſſit dignoſci, nec quae propagines ad quos pertineant ſurculos. Iam per foramina manus immittere et vallum prehendere, id vero neque fieri poteſt, impedientibus ſurculis denſis, quos magno ſtudio exacuunt, et ſi apprehenderis, extrahere tamen difficile. Ratio autem eſt, quoniam, quamcunque partem valli pre-

γῆς δύναμιν ἔχειν· δεύτερον δὲ, τὸ τὴν μίαν ἐπισπώμενον κεραίαν πολλὰς ἀναγκάζεσθαι πειθομένας ἅμα βαστάζειν διὰ τὴν εἰς ἀλλήλους ἐμπλοκήν. δύο δὲ καὶ τρεῖς ἐπιλαβέσθαι ταυτοῦ χάρακος, οὐδ᾽ ὅλως εἰκός. ἐὰν δέ ποτε καὶ κατακραδήσας ἐκσπάσῃ τις ἕνα καὶ δεύτερον, ἀνεπιγνώστως γίγνεται τὸ διάστημα. Διὸ καὶ μεγάλης διαφορᾶς, τῷ καὶ τὴν εὕρεσιν ἑτοίμην εἶναι τοῦ τοιούτου χάρακος, καὶ τὴν κομιδὴν εὐχερῆ, καὶ τὴν χρείαν ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον· Φανερὸν, ὡς, εἰ καί τι τῶν ἄλλων πολεμικῶν ἔργων ἄξιον ζήλου καὶ μιμήσεως ὑπάρχει παρὰ Ῥωμαίοις, καὶ τοῦτο κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην. Πλὴν ὅ γε Τίτος ἑτοιμασάμενος ταῦτα πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας, προῆγε παντὶ τῷ στρατεύματι βάδην· ἀποσχὼν δὲ περὶ πεντήκοντα στάδια τῆς τῶν Φεραίων πόλεως, αὐτοῦ παρενέβαλε. κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἐξέπεμπε τοὺς κατοπτεύσοντας καὶ διερευνησομένους, εἴ τινα δυνηθεῖεν λαβεῖν ἀφορμὴν εἰς τὸ γνῶναι, ποῦ ποτέ εἰσι, καὶ τί πράττουσιν οἱ πολέμιοι. Φίλιππος δὲ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν πυνθανόμενος, τοὺς Ῥωμαίους στρατοπεδεύειν περὶ τὰς Θήβας, ἐξάρας ἀπὸ τῆς Λαρίσσης παντὶ τῷ στρατεύματι προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὰς Φεράς. ἀποσχὼν δὲ περὶ τριάκοντα στάδια, τότε μὲν αὐτοῦ καταστρατοπεδεύσας ἐν ὥρᾳ, παρήγγειλε πᾶσι, γίγνεσθαι περὶ

henderis, huic terra eam praeſtat firmitudinem, vt niſi cum toto opere labefactari nequeat. deinde, quod vnum ſi attrahas ſurculum, multos ſimul, ſibi inuicem propter mutuam implicationem obſequentes, tollas neceſſe eſt. Vt autem duo aut tres eundem ſimul vallum prehendant, vix ac ne vix quidem fieri queat. Quod ſi quis forte, vſus concuſſione crebra et violenta, vnum alterumque ſudem euulſerit: eiusmodi fit interuallum, quod ne apparet quidem. Quum igitur adeo praeſtet Romanus vallus, quia facile eſt parabilis, et quia commode geſtatur, poſtremo quia eſt eius vſus firmus ac ſtabilis: liquet manifeſto, ſi vlla res alia ex inſtitutis militaribus Romanorum, hanc certe, meo quidem iudicio, aemulatione et imitatione eſſe dignam. Quintius igitur, his praeparatis ad incerta caſuum, cum vniuerſo exercitu gradu lento procedebat. Vbi iam quinquaginta non amplius ſtadia a Pheraeorum vrbe aberat, caſtra ibi locat. Poſtero die miſſi ab eo ſunt ſub lucis exortum, qui loca inſpicerent, et diligenter inquirerent, ſi forte per aliquam occaſionem diſcere poſſent, vbi tandem eſſent hoſtes, et quid agerent. Eodem quoque tempore Philippus, cognito, Romanos circa Thebas conſediſſe, cum omnibus copiis Lariſſa profectus, Pheras duxit. vnde quum ſtadia circiter triginta abeſſet,

τὴν τῦ σώματος θεραπείαν. ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν ἐξεγείρας τὴν δύναμιν, τὰς μὲν εἰθισμένας προπορεύεσθαι τῆς δυνάμεως προεξαπέσειλε, συντάξας ὑπερβάλλειν ταῖς ὑπὲρ τὰς Φερὰς ἀκρολοφίαις· αὐτὸς δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινύσης ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τῦ χάρακος. παρ' ὀλίγον μὲν ὖν ἦλθον ἀμφοτέρων οἱ προεξαπεσαλμένοι τῦ συμπεσεῖν ἀλλήλοις περὶ τὰς ὑπερβολάς. προειδόμενοι γὰρ σφᾶς αὐτὺς ὑπὸ τὴν ὀρφνὴν, ἐκ πάνυ βραχέος διαστήματος ἐπέστησαν, καὶ ταχέως ἔπεμπον, ἀποδηλῦντες ἀμφότεροι τοῖς ἡγεμόσι τὸ γεγονὸς, καὶ πυνθανόμενοι, τί δέον εἴη ποιεῖν - - - - ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων στρατοπεδειῶν, κἀκείνυς ἀνακαλεῖσθαι. τῇ δ' ἐπαύριον ἐξέπεμψαν ἀμφότεροι κατασκοπῆς ἕνεκα τῶν ἱππέων καὶ τῶν εὐζώνων περὶ τριακοσίυς ἑκατέρων, ἐν οἷς ὁ Τίτος καὶ τῶν Αἰτωλῶν δύο ἴλαμὺς ἐξαπέσειλε διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν τόπων, οἳ καὶ συμμίξαντες ἀλλήλοις ἐπὶ τὰ τῶν Φερῶν ὡς πρὸς Λάρισσαν, συνέβαλλον ἐκθύμως. τῶν δὲ περὶ τὸν Εὐπόλεμον τὸν Αἰτωλὸν εὐρώστως κινδυνευόντων καὶ συνεκκαλυμένων τὺς Ἰταλικὺς πρὸς τὴν χρείαν, θλίβεσθαι συνέβαινε τὺς Μακεδόνας. καὶ τότε μὲν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀκροβολισάμενοι, διεχωρίσθησαν εἰς τὰς αὐτῶν παρεμβολάς.

16. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιῦσαν ἀμφότεροι δυσαρεσύμενοι τοῖς περὶ τὰς Φερὰς τόποις, διὰ τὸ κατα-

tunc quidem castra ibi fecit, et suis edixit, vt mature omnes corpora curarent; at summo mane expergefacto milite, praemissis iis, qui agmen praecedere soliti, iussit eos colles summos circa Pheras superare. Ipse, vt clarus illuxit dies, vallo copias eduxit. Non multum abfuit, quin circa collium cacumina concurrerent inter se, qui vtraque ex parte exercitus antecedere fuerant iussi. Nam hi quum per coeli caliginem sese mutuo prospexissent, paruo admodum interuallo distantes alteri ab alteris substiterunt, et confestim vtrimque ad suos duces miserunt, qui significarent, quod acciderat. illis autem visum, manere in suis castris, et antecessores reuocare. Postridie eius diei duces vtrimque speculandi caussa equites tricenos cum totidem velitibus miserunt. in his erant duae Aetolorum turmae, quorum opera vsus est Quintius propter locorum peritiam. qui prope Pheras in via, quae Larissam ducit, congressi, pugnam atrocem cient. Et quum Eupolemus Aetolus acriter dimicans Italicos ad praelium pariter ineundum excitaret, premi Macedones coeperunt, deinde post extractam in longum tempus velitationem in castra tarde vtrimque est discessum.

16. Sequenti die, damnatis locis circa Pheras, quod arboribus erant consiti et mace-

φύτυς

φύτας εἶναι καὶ πλήρεις αἱμασιῶν καὶ κηπίων, ἀνέζευξαν. Ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Σκοτοῦσσαν, σπεύδων ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ἐφοδιάσασθαι, καὶ μετὰ ταῦτα γενόμενος εὐτρεπὴς λαβεῖν τόπους ἁρμόζοντας ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσιν· ὁ δὲ Τίτος, ὑποπτεύσας τὸ μέλλον, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἅμα τῷ Φιλίππῳ, σπεύδων προκαταφθεῖραι τὸν ἐν τῇ Σκοτουσσαίᾳ σῖτον. τῆς δ' ἑκατέρων πορείας μεταξὺ κειμένων ὄχθων ὑψηλῶν, οὔθ' οἱ Ῥωμαῖοι συνεώρων τοὺς Μακεδόνας, ποῖ ποιοῦνται τὴν πορείαν, οὔθ' οἱ Μακεδόνες τοὺς Ῥωμαίους. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν ἑκάτεροι διανύσαντες, ὁ μὲν Τίτος ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Ἐρέτριαν τῆς Φ - - - - ς, ὁ δὲ Φίλιππος ἐπὶ τὸν Ὀγχηστὸν ποταμὸν, αὐτοῦ κατέζευξαν, ἀγνοοῦντες ἀμφότεροι τὰς ἀλλήλων παρεμβολάς. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ προελθόντες ἐστρατοπέδευσαν, Φίλιππος μὲν ἐπὶ τὸ Μελάμβιον προσαγορευόμενον τῆς Σκοτουσσαίας, Τίτος δὲ περὶ τὸ Θετίδιον τῆς Φαρσαλίας, ἀκμὴν ἀγνοοῦντες ἀλλήλους. ἐπιγενομένου δὲ ὄμβρου καὶ βροντῶν ἐξαισίων, πάντα συνέβη τὸν ἀέρα τὸν ἐκ τῶν νεφῶν κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν πεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, ὥστε διὰ τὸν ἐφεστῶτα ζόφον μηδὲ τοὺς ἐν ποσὶ δύνασθαι βλέπειν. οὐ μὴν ἀλλ' ὅ γε Φίλιππος κατανύσαι σπεύδων ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἀναζεύξας προῄει μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς. δυσχρη-

riarum pleni atque hortorum, caſtra inde mouent. Philippus, cui erat in animo, commeatus exercitui ſuo proſpicere ex vbe Scotuſſa, et, poſtquam neceſſariis rebus omnibus eſſet probe inſtructus, apta ſuis copiis loca deligere, Scotuſſam iter auertit. Flaminius id ipſum ſuſpicatus, eodem tempore cum Philippo caſtra mouit, ad corrumpendas agri Scotuſſaei ſegetes feſtinans. Quoniam autem ambos exercitus in illo itinere editi in altitudinem tumuli diuidebant: neque Romani, quo pergerent Macedones, videbant, neque Macedones, quo Romani. Eius diei itinere confecto, Titus ad Eretriam Pheraeae, Philippus ad amnem Oncheſtum quum perueniſſent, ibi conſederunt, neque alter de alterius caſtris quicquam reſciuerant. Poſtero die progreſſi ambo caſtra metati ſunt, Philippus quidem ad Melambium, locum ita dictum in agro Scotuſſaeo, Titus vero circa Thetidium in Pharſalia, etiam tunc penitus ſeſe ignorantes. Effuſo imbre cum ſtupendis tonitribus, accidit ſequenti die ſub ipſum mane, vt obſcuratus nubibus aer vniuerſus terrae incumberet, adeo vt propter offuſam rebus caliginem nemo alium ante pedes ſtantem cerneret. Philippus tamen, ad locum deſtinatum peruenire cupiens, motis caſtris copias omnes circumducebat; ſed officiente

σάμενος δὲ κατὰ τὴν πορείαν διὰ τὴν ὁμίχλην, βραχὺν τόπον διανύσας, τὴν μὲν δύναμιν εἰς χάρακα παρενέβαλε, τὴν δ' ἐφεδρείαν ἀπέστειλε, συντάξας ἐπὶ τὰς ἄκρας ἐπιβαλεῖν τῶν μεταξὺ κειμένων βουνῶν.

17. Ὁ δὲ Τίτος στρατοπεδεύων περὶ τὸ Θετίδιον, καὶ διαπορούμενος ὑπὲρ τῶν πολεμίων, πȣ ποτ' εἰσὶ, δέκα προθέμενος οὐλαμοὺς καὶ τῶν εὐζώνων εἰς χιλίους ἐξαπέστειλε, παρακαλέσας εὐλαβῶς ἐξερευνωμένους ἐπιπορεύεσθαι τὴν χώραν, οἳ καὶ προάγοντες ὡς ἐπὶ τὰς ὑπερβολὰς, ἔλαθον ἐμπεσόντες εἰς τὴν τῶν Μακεδόνων ἐφεδρείαν διὰ τὸ δύσοπτον τῆς ἡμέρας. οὕτω μὲν οὖν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐπὶ βραχὺ διαταραχθέντες ἀμφότεροι, μετ' ὀλίγον ἤρξαντο καταπειράζειν ἀλλήλων· διεπέμψαντο δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἡγεμόνας ἑκάτεροι τοὺς διασαφήσοντας τὸ γεγονός. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν συμπλοκὴν οἱ Ῥωμαῖοι κατεβαροῦντο, καὶ κακῶς ἔπασχον ὑπὸ τῆς τῶν Μακεδόνων ἐφεδρείας, πέμποντες εἰς τὴν ἑαυτῶν παρεμβολὴν, ἐδέοντο σφίσι βοηθεῖν. ὁ δὲ Τίτος, παρακαλέσας τοὺς περὶ τὸν Ἀρχέδαμον καὶ τὸν Εὐπόλεμον Αἰτωλοὺς, καὶ δύο τῶν παρ' αὐτȣ̃ χιλιάρχων ἐξέπεμψε μετὰ πεντακοσίων ἱππέων καὶ δισχιλίων πεζῶν. ὧν προσγενομένων τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀκροβολιζομένοις, παραυτίκα τὴν ἐναντίαν ἔσχε διάθεσιν ὁ κίνδυνος. οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι, προσλαβόντες τὴν ἐκ τῆς

nebula eius itineri, poſtquam viae non multum confeciſſet, exercitui vallum circumdedit: vnde praeſidium idoneum emiſit, dato praecepto, vt tumulorum intermediorum vertices inſiderent.

17. Quintius circa Thetidium caſtra habens, anxius et ſollicitus, quo loco eſſent hoſtes, decem equitum turmis antecedentibus velites ad mille dimiſit, iuſſitque vt locis magna cautione exploratis agros incurſarent. Illi dum ad iuga collium ire pergunt, imprudentes propter eius diei tenebras in ſtationes Macedonum incidunt. Quum principio et Macedones et Romanos nonnihil caſus inopinatus turbaſſet, mox tamen tentare ſeſe inuicem orſi, ad duces ſuos vtrique miſerunt, qui ſignificarent, quod acciderat. In eo concurſu Romani, quum laborare inciperent, nec iam hoſtilium ſtationum vim ſuſtinerent, ſubſidium e caſtris ſuis acciuerunt. Quintius Archedamum Eupolemumque Aetolos et tribunos militum duos cohortatus, cum equitibus quingentis et duobus peditum millibus ſuppetias laborantibus ferre iuſſit. quae manus vt coniuncta iis fuit, qui dudum cum hoſte velitabantur, praelii facies extemplo eſt mutata. Nam Romani, ob praeſens auxilium noua ſpe recreati, duplo animoſius pugnam ca-

βοηθείας ἐλπίδα, διπλασίως ἐπεῤῥώσθησαν πρὸς τὴν χρείαν· οἱ δὲ Μακεδόνες ἠμύνοντο μὲν γενναίως, πιεζόμενοι δὲ πάλιν ἅτοι καὶ καταβαρέμενοι τοῖς ὅπλοις, προσέφυγον πρὸς τὰς ἄκρας, καὶ διεπέμποντο πρὸς τὸν βασιλέα περὶ βοηθείας.

18. Ὁ δὲ Φίλιππος, ἐδέποτ' ἂν ἐλπίσας κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁλοχερῆ γενέσθαι κίνδυνον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἀφεικὼς ἔτυχε καὶ πλείες ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ χορτολογίαν. Τότε δὲ πυνθανόμενος τὰ συμβαίνοντα παρὰ τῶν διαποσεσταλμένων, καὶ τῆς ὁμίχλης ἤδη διαφαινέσης, παρακαλέσας Ἡρακλείδην τε τὸν Γυρτώνιον, ὃς ἡγεῖτο τῆς Θετταλικῆς ἵππε, καὶ Λέοντα τὸν τῶν Μακεδόνων ἱππάρχην, ἐξέπεμψε, σὺν δὲ τέτοις Ἀθηναγόραν, ἔχοντα πάντας τὲς μισθοφόρες, πλὴν τῶν Θρᾳκῶν. συναψάντων δὲ τέτων τοῖς ἐν ταῖς ἐφεδρείαις, καὶ προσγενομένης τοῖς Μακεδόσι βαρείας χειρὸς, ἐνέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πάλιν ἅτοι τὲς Ῥωμαίες ἤλαυνον ἐκ μεταβολῆς ἀπὸ τῶν ἄκρων. Μέγισον δ' αὐτοῖς ἐμπόδιον ἦν τὸ μὴ τρέψασθαι τὲς πολεμίες ὁλοχερῶς ἡ τῶν Αἰτωλικῶν ἱππέων φιλοτιμία· πάνυ γὰρ ἐκθύμως ἅτοι καὶ παραβόλως ἐκινδύνευον. Αἰτωλοὶ γὰρ, καθ' ὅσον ἐν τοῖς πεδινοῖς ἐλλιπεῖς εἰσὶ καὶ τῷ καθοπλισμῷ καὶ τῇ συντάξει πρὸς τὲς ὁλοχερεῖς ἀγῶνας, κατὰ τοσῦτον τοῖς

pessebant. Macedones vero, etsi fortiter illi quidem sese defendebant, pressi tamen vice sua, et armorum pondere grauati, ad collium vertices se receperunt, et auxilium per nuntios ab rege petierunt.

18. Philippus, qui numquam futurum cogitauerat, vt ad vniuersae rei dimicationem eo die veniretur, eam ob caussam copiarum partem maximam e castris eductam pabulatum dimiserat. Tunc vero ab iis, qui subinde mittebantur, rem omnem edoctus, et per caliginem die iam illucescente, cohortatus Heraclidem Gyrtonium, qui Thessalico equitatui praeerat, et Leonem, equitum Macedonum praefectum, eos suppetias misit, Athenagora ipsis adiecto, qui omnes conductitios, praeter Thraces, ducebat Hi postquam stationibus prioribus se coniunxissent, Macedones, auctis viribus graui accessione huius auxilii, hostibus incumbunt. Itaque rursus isti Romanos vice versa e summis depulerunt collibus, qui, si equitum Aetolicorum pertinax pugna non obstitisset, terga penitus vertere hostes coegissent: plane enim illi tunc temporis animose et praecipiti cum audacia dimicarunt. Nam Aetoli quanto in praeliis pedestribus sunt aliis inhabiliores, et propter genus armorum, et propter ordinationis modum, quo vtuntur ad ea certamina, quae acie in-

ἱππικοῖς διαφέρουσι πρὸς τὸ βέλτιον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐν τοῖς κατὰ μέρος καὶ κατ' ἰδίαν κινδύνοις. Διὸ καὶ τότε τούτων παρακατασχόντων τὴν ἐπιφορὰν τῶν πολεμίων, οὐκέτι συνηλάθησαν, ἕως εἰς τοὺς ἐπιπέδους τόπους· βραχὺ δ' ἀποσχόντες ἐκ μεταβολῆς ἔστησαν. ὁ δὲ Τίτος, θεωρῶν οὐ μόνον τοὺς εὐζώνους καὶ τοὺς ἱππέας ἐγκεκλικότας, ἀλλὰ διὰ τούτους καὶ τὴν ὅλην δύναμιν ἐπτοημένην, ἐξῆγε τὸ στράτευμα πᾶν, καὶ παρενέβαλε πρὸς τοῖς βουνοῖς. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἕτερος ἐφ' ἑτέρῳ τῶν ἐκ τῆς ἐφεδρείας Μακεδόνων ἔθει πρὸς τὸν Φίλιππον ἀναβοῶν· Βασιλεῦ, φεύγουσιν οἱ πολέμιοι· μὴ παρῇς τὸν καιρόν· οὐ μένουσιν ἡμᾶς οἱ βάρβαροι· σὴ νῦν ἐστιν ἡμέρα, σὸς ὁ καιρός· ὥστε τὸν Φίλιππον, καίπερ οὐκ εὐδοκούμενον τοῖς τόποις, ὅμως ἐκκληθῆναι πρὸς τὸν κίνδυνον. Οἱ γὰρ προειρημένοι λόφοι καλοῦνται μὲν Κυνὸς κεφαλαί· τραχεῖς δ' εἰσὶ καὶ περικεκλασμένοι, καὶ πρὸς ὕψος ἱκανὸν ἀνατείνοντες. Διὸ καὶ προορώμενος ὁ Φίλιππος τὴν δυσχρηστίαν τῶν τόπων, ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδαμῶς ἡρμόζετο πρὸς ἀγῶνα· τότε δὲ παρορμηθεὶς διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐελπιστίας τῶν ἀγγελλόντων, ἕλκειν παρήγγειλε τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος.

ſtructa de ſumma rerum inſtituuntur, tantum praeſtant ceteris Graecis in praeliis equeſtribus, quando cateruatim aut etiam viritim res geritur. Hi igitur etiam tunc irruentium hoſtium impetum quum eſſent remorati, ad plana vſque loca Romani non ſunt propulſi; ſed vbi aliquantum ſe ſummouiſſent ab hoſte, in eundem rurſus obuerſi conſtiterunt. Titus videns, non velites ſolum et equos in fugam inclinaſſe, verum etiam vniuerſum exercitum propter iſtos metu conſternatum, eductis copiis omnibus, prope ipſos colles aciem inſtruit. Dum haec agebantur, alii poſt alios de ſtatione Macedonum ad Philippum accurrere, et huiusmodi clamoribus eum compellare: fugiunt hoſtes, o rex, ne occaſionem praetermiſeris, non ſuſtinent nos barbari, tuus hic eſt dies, tua haec opportunitas: adeo vt Philippus, cui tamen loca diſplicebant, ad ſubeundam praelii aleam impelleretur. Tumuli, quos diximus, ob aliquam canini capitis ſimilitudinem Cynoſcephalae vocantur: ſunt autem aſperi caui amfractique, et in altitudinem ſic ſatis magnam editi. Iccirco Philippus, difficultates locorum proſpiciens, ad certamen neutiquam ab initio ſeſe comparabat, tunc vero ſpei bonae magnitudine, quam illi oſtendebant, qui eos nuntios afferebant, induci ſe paſſus eſt, vt vallo educi copias iuberet.

19. Ὁ δὲ Τίτος παρεμβαλὼν τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἑξῆς ἅπασαν, ἅμα μὲν ἐφήδρευε τοῖς προκινδυνεύουσιν, ἅμα δὲ παρεκάλει τὰς τάξεις ἐπιπορευόμενος. ἡ δὲ παράκλησις ἦν αὐτοῦ βραχεῖα μὲν, ἐμφαντικὴ δὲ καὶ γνώριμος τοῖς ἀκούουσιν· ἐναργῶς γὰρ ὑπὸ τὴν ὄψιν ἐνδεικνύμενος ἔλεγε τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις· Οὐχ οὗτοι Μακεδόνες εἰσὶν, ὦ ἄνδρες, οὓς ὑμεῖς, προκατέχοντας ἐν Μακεδονίᾳ τὰς εἰς τὴν Ἐορδαίαν ὑπερβολὰς, ἐκ τοῦ προφανοῦς μετὰ Σουλπικίου βιασάμενοι πρὸς τόπους ὑπερδεξίους ἐξεβάλετε, πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες; οὐχ οὗτοι Μακεδόνες εἰσὶν, οὓς ὑμεῖς, προκατέχοντας τὰς ἀπηλπισμένας ἐν Ἠπείρῳ δυσχωρείας, ἐκβιασάμενοι ταῖς ἑαυτῶν ἀρεταῖς φεύγειν ἠναγκάσατε, οἳ ῥίψαντες τὰ ὅπλα τέως εἰς Μακεδονίαν ἀνεκομίσθησαν; πῶς οὖν ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι καθήκει, μέλλοντας ἐξ ἴσου ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον πρὸς αὐτούς; Τί δὲ προορᾶσθαι τῶν προγεγονότων, - - - - ἀλλ᾽ οὐ τἀναντία δι᾽ ἐκεῖνα καὶ νῦν θαῤῥεῖν; διόπερ, ὦ ἄνδρες, παρακαλέσαντες σφᾶς αὐτοὺς, ὁρμᾶσθε πρὸς τὸν κίνδυνον ἐῤῥωμένως. Θεῶν γὰρ βουλομένων, ταχέως πέπεισμαι ταυτὸ τέλος ἀποβήσεσθαι τῆς παρούσης μάχης τοῖς προγεγονόσι κινδύνοις. Οὗτος μὲν οὖν ταῦτ᾽ εἰπὼν τὸ μὲν δεξιὸν μέρος ἐκέλευε μένειν κατὰ

19. Quintius, vniuersa suorum acie ordinata, simul antecessores in stationibus collocabat, simul ordines lustrans cunctos adhortabatur. Eius allocutio breuis illa quidem fuit, sed efficaciae plena, et audientibus nota. nam quasi sub ipsum oculorum aspectum rem praesentem sisteret, ita milites alloquebatur. Nonne Macedones isti sunt, o commilitones, quos in Macedonia vos, quum fauces insiderent, quibus aditur Eordaea, aperto Marte aggressi, duce Sulpicio, et ad loca edita per vim connisi, loco deiecistis, multosque eorum occidistis? Nonne Macedones isti sunt, quos in Epiro, quum illas vias inuias praeoccupassent, per quas traduci posse exercitum omnes desperabant, vos vestra virtute, magna vi irruentes, deturbastis, et proiectis armis fugere tantisper, donec in Macedoniam sese recepissent, coegistis? qui igitur nunc metuere vos deceat, ex aequo cum iisdem pugnaturos? Quid? an rerum praeclare gestarum recordatio segniores vos reddet? an non potius etiam nunc per illa crescet vobis animus? Agite igitur, commilitones, mutuis hortatibus excitati, valida vi ad praelium vos accingite. Nam qualis fuit superiorum certaminum exitus, talem huius quoque dimicationis cito futurum, diis volentibus, confido. Haec vbi Quintius dicta dedit, dextram aciei partem stare iussit im-

χώραν, καὶ θηρία πρὸ τούτων· τῷ δ' εὐωνύμῳ μετὰ τῶν εὐζώνων ἐπῄει σοβαρῶς τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ προκινδυνεύοντες τῶν Ῥωμαίων, προσλαβόντες τὴν τῶν πεζῶν στρατοπέδων ἐφεδρείαν, ἐκ μεταβολῆς ἐνέκειντο τοῖς ὑπεναντίοις.

motam, et ante hanc elephantos, laeuam ipse cum velitibus superbo incessu in hostes induxit. Antecessores Romanorum, vbi legionum a tergo praesidium accessit, iterum conuersi, acriter hostes adoriuntur.

20. Φίλιππος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἐπειδὴ τὸ πλέον μέρος ἤδη τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἑώρα παρεμβεβληκὸς πρὸ τοῦ χάρακος, αὐτὸς μὲν ἀναλαβὼν τοὺς πελταστὰς καὶ τὸ δεξιὸν τῆς φάλαγγος προῆγε, σύντονον ποιούμενος τὴν πρὸς τοὺς λόφους ἀνάβασιν· τοῖς δὲ περὶ τὸν Νικάνορα, τὸν ἐπικαλούμενον Ἐλέφαντα, συνέταξε φροντίζειν, ἵνα τὸ λοιπὸν μέρος τῆς δυνάμεως ἐκ ποδὸς ἕπηται. Ἅμα δὲ τῷ τοὺς πρώτους ἅψασθαι τῆς ὑπερβολῆς, εὐθέως ἐξ ἀσπίδος παρενέβαλε καὶ προκατελάμβανε τοὺς ὑπερδεξίους· τῶν γὰρ προκινδυνευόντων Μακεδόνων ἐπὶ πολὺ τεθλιφότων τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν λόφων, ἐρήμους κατέλαβε τοὺς ἄκρους. ἔτι δὲ παρεμβάλλοντος αὐτοῦ τὰ δεξιὰ μέρη τῆς στρατιᾶς, παρῆσαν οἱ μισθοφόροι, πιεζόμενοι κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν πολεμίων. προσγενομένων γὰρ τοῖς τῶν Ῥωμαίων εὐζώνοις τῶν ἐν τοῖς βαρέσιν ὅπλοις ἀνδρῶν, καθάπερ ἀρτίως εἶπα, καὶ συνεργούντων κατὰ τὴν μάχην, προσλαβόντες οἱονεὶ σήκωμα τὴν τούτων χρείαν, βαρέως ἐπέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἔκτει-

20. Quo tempore Philippus, copiarum suarum partem maximam conspicatus pro castris in acie iam stare, ipse cum cetratis et dextra phalangis parte vlterius progrediens, colles ipsos raptim conscendere instituit, Nicanori, cui Elephanto erat cognomen, imperat, daret operam, vt e vestigio pars aciei altera sequeretur. Mox vbi ad summos colles primi pertingere coeperunt, confestim ad sinistram signa conuertit, et locis superioribus occupatis, aciem ibi direxit. Quoniam enim Macedones, qui aciem antecedebant, per longum spatium Romanos vrserant, ab altera parte collium, quae castra Romana spectabat, insequentes, nudata praesidio cacumina inuenit. Dum adhuc dextimos rex ordinabat, superueniunt conductitii, quos summa vi hostis premebat. Nam vbi velitibus Romanis grauiter armati sese adiunxerunt, sicut modo dicebam, pugnantesque ipsos adiuuare hi sunt aggressi; velites, accedente eorum opera, et hoc quasi pondere ad libramentum assumto, hostibus acriter incumbentes, multos eorum occiderunt. Rex

νου. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς, ὅτε παρεγίγνετο, θεωρῶν, ἐ μακρὰν τῆς τῶν πολεμίων παρεμβολῆς συνεστῶτα τὸν τῶν εὐζώνων κίνδυνον, περιχαρὴς ἦν· ὡς δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἑώρα κλίνοντας τὲς ἰδίες, καὶ προσδεομένες ἐπικερίας, ἠναγκάζετο βοηθεῖν, καὶ κρίνειν ἐκ τε καιρε τὰ ὅλα, καίπερ ἔτι τῶν πλείστων μερῶν τῆς Φάλαγγος κατὰ πορείαν ὄντων, καὶ προσβαινόντων πρὸς τὲς βενές. προσδεξάμενος δὲ τὲς ἀγωνιζομένες, τέτες μὲν ἤθροιζε πάντας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας, καὶ τὲς πεζὲς καὶ τὲς ἱππέας· τοῖς δὲ πελτασαῖς καὶ τοῖς Φαλαγγίταις παρήγγειλε, διπλασιάζειν τὸ βάθος, καὶ πυκνεν ἐπὶ τὸ δεξιόν. γενομένε δὲ τέτε, καὶ τῶν πολεμίων ἐν χερσὶν ὄντων, τοῖς μὲν Φαλαγγίταις ἐδόθη παράγγελμα, καταβαλεσι τὰς σαρίσσας ἐπάγειν, τοῖς δ' εὐζώνοις κερᾶν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Τίτος, δεξάμενος εἰς τὰ διαςήματα τῶν σημαιῶν τὲς προκινδυνεύοντας, προσέβαλε τοῖς πολεμίοις.

initio cum venit, conſpicatus non procul ab hoſtium caſtris manus conſerere expeditos, gaudio exultare. at mox, facta commutatione, ſuos videns inclinare, et ſubſidio opus habere, ſuppetias illis venire, et quamuis pleraeque partes phalangis in itinere adhuc pergeban[t], et ad tumulos accedebant, vniuerſae tamen pugnae aleam e re nata ſubire eſt coactus. Igitur acceptis iis, qui praeliabantur, omnes hos in dextro cornu pedites equitesque congregauit. cetratis et phalangitis praecepit, vt aciem profundiorem duplo efficerent, et in dextra parte ordines vt denſarent. Eo facto, quia iam hoſtes aderant, phalangitis data eſt teſſera, vt demiſſis ſariſſis hoſtem inuadant, expeditis, vt ſupra Romanae aciei cornua ordines porrigant. Quo etiam tempore Quintius, velitibus receptis in aciei interualla, pugnam commiſit.

21. Γενομένης δε τῆς ἐξ ἀμφοῖν συμπτώσεως μετὰ βίας καὶ κραυγῆς ὑπερβαλλέσης, ὡς ἂν ἀμφοτέρων ὁμε συναλαλαζόντων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς μάχης ἐπιβοώντων τοῖς ἀγωνιζομένοις· ἦν τὸ γιγνόμενον ἐκπληκτικὸν καὶ παρασατικὸν ἀγωνίας. τὸ μὲν ἒν δεξιὸν τε Φιλίππε λαμπρῶς ἀπήλλαττε κατὰ τὸν κίνδυνον, ἅτε καὶ τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίε

21. Et quum factus eſſet concurſus magna vi et cum clamoribus inſanum magnis: (nam et acies vtraque conſuetum illum praeliantibus clamorem ſimul ſuſtulit, et qui extra praelium erant, dimicantium alacritatem ſuis acclamationibus excitabant,) prorſus terribile ſpectaculum cerneres, quodque ſpectantium animos prae anxietate conſternaret. Qui in dextra parte regiae aciei ſtabant, ii pugnam admodum ſecundam fa-

ποιούμενον, καὶ τῷ βάρει τῆς συντάξεως ὑπερέχον, καὶ τῇ διαφορᾷ τῆς καθοπλισμῦ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρείαν πολὺ παραλλάττον· τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τῆς δυνάμεως αὐτῷ, τὰ μὲν ἐχόμενα τῶν κινδυνευόντων ἐν ἀποστάσει τῶν πολεμίων ἦν, τὰ δ' ἐπὶ τῶν εὐωνύμων ἄρτι διηνυκότα τὰς ὑπερβολὰς ἐπεφαίνετο τοῖς ἄκροις. ὁ δὲ Τίτος θεωρῶν, ἐ δυναμένες τὰς παρ' αὐτῦ στέγειν τὴν τῆς φάλαγγος ἔφοδον, ἀλλ' ἐκπιεζομένες τὰς ἐπὶ τῶν εὐωνύμων, καὶ τὰς μὲν ἀπολωλότας ἤδη, τὰς δ' ἐπὶ πόδα ποιεμένες τὴν ἀναχώρησιν, ἐν δὲ τοῖς δεξιοῖς μέρεσι καταλειπομένας τῆς σωτηρίας τὰς ἐλπίδας· ταχέως ἀφορμήσας πρὸς τούτους, καὶ συνθεασάμενος τῶν πολεμίων τὰ μὲν συνεχῆ τοῖς διαγωνιζομένοις, τὰ δ' ἐκ τῶν ἄκρων ἀκμὴν ἐπικαταβαίνοντα, τὰ δ' ἐπὶ τοῖς ἄκροις ἐφεστῶτα, προθέμενος τὰ θηρία, προσῆγε τὰς σημαίας τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ Μακεδόνες, ὐδὲ τὸν παραγγελῦντα ἔχοντες, ὔτε συστῆσαι δυνάμενοι καὶ λαβεῖν τὸ τῆς φάλαγγος ἴδιον σχῆμα, διά τε τὰς τῶν τόπων δυσχερείας, καὶ διὰ τὸ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἑπόμενοι πορείας ἔχειν διάθεσιν καὶ μὴ παρατάξεως, ὐδὲ προσεδέξαντο τὰς Ῥωμαίες εἰς τὰς χεῖρας ἔτι· δι' αὐτῶν δὲ τῶν θηρίων

ciebant: nam et de superiore loco hostem petebant, et ipso quasi pondere ordinationis suae vincebant, et genere quoque armorum ad praesentem dimicationem accommodatissimo longe praestabant. Iam quod ad reliquas partes Macedonici exercitus attinet, partim dimicantibus suis cohaerentes procul ab hoste erant summoti, partim altitudinem collium recens emensi, in verticibus sese ostendebant. pars nempe aciei laeua. Titus, postquam videt, phalangis impetum sustineri a suis non posse, verum sinistram aciem iam esse impulsam, et multis occisis ceteros e praelio sensim se recipere, nullam denique nisi in dextra acie spem salutis superesse, eo sese confestim contulit. ibi conspicatus hostium alios decertantibus adhaerere, alios e summis collibus cum maxime descendere, nonnullos ipsis tumulorum verticibus insidere, elephantibus ante aciem constitutis, signa in hostes intulit. Macedones enimuero, qui neque ducem habebant ad signum dandum, nec cogere se in vnum corpus et propriam phalangis figuram constituere poterant, tum quia difficultates locorum impediebant, tum etiam, quod vestigia pugnam conferentium sequentes in modum procedentis agminis, non autem aciei instructae, erant dispositi: ne primum quidem impetum Romanorum ex propinquo vires conferentium exceperunt; sed a principio statim ab elephantis

θηρίων πτοηθέντες καὶ διασπαθέντες ἐνέκλιναν.

22. Οἱ μὲν οὖν πλείους τῶν Ῥωμαίων ἑπόμενοι τούτους ἔκτεινον· εἷς δὲ τῶν χιλιάρχων τῶν ἅμα τούτοις σημαίας ἔχων οὐ πλείους εἴκοσι, καὶ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς χρείας καιρὸν συμφρονήσας, ὃ δέον εἴη ποιεῖν, μεγάλα συνεβάλετο πρὸς τὴν τῶν ὅλων κατόρθωσιν. Θεωρῶν γὰρ τοὺς περὶ τὸν Φίλιππον ἐπὶ πολὺ προπεπτωκότας τῶν ἄλλων, καὶ πιέζοντας τῷ βάρει τὸ σφέτερον εὐώνυμον, ἀπολιπὼν τοὺς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ νικῶντας ἤδη καταφανῶς, ἐπιστρέψας δ' ἐπὶ τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ κατόπιν ἐπιγενόμενος, προσέβαλλε κατὰ νώτου τοῖς Μακεδόσι. Τῆς δὲ τῶν φαλαγγιτῶν χρείας ἀδυνάτου καθεστώσης ἐκ μεταβολῆς καὶ κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν, οὗτος μὲν ἐπέκειτο κτείνων τοὺς ἐν ποσὶν, οὐ δυναμένους αὐτοῖς βοηθεῖν, ἕως οὗ ῥίψαντες τὰ ὅπλα φεύγειν ἠναγκάσθησαν οἱ Μακεδόνες, συνεπιθεμένων αὐτοῖς ἐκ μεταβολῆς καὶ τῶν κατὰ πρόσωπον ἐγκεκλικότων. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς, καθάπερ εἶπα, τεκμαιρόμενος ἐκ τοῦ καθ' αὑτὸν μέρους, ἐπέπειστο τελέως νικᾶν· τότε δὲ συνθεασάμενος ἄφνω ῥιπτοῦντας τὰ ὅπλα τοὺς Μακεδόνας, καὶ τοὺς πολεμίους κατὰ νώτου προσβεβληκότας, βραχὺ γενόμενος ἐκ τοῦ κινδύνου μετ' ὀλίγων ἱππέων καὶ πεζῶν, συνεθεώρει τὰ ὅλα. κατανοήσας δὲ

perturbati, sic vt ordines confunderent, in fugam inclinarunt.

22. Fugientes istos plerique Rom. sunt insecuti. Erat inter hos tribunus quidam militum, quem signa non amplius viginti sequebantur. hic salubri consilio, e re nata apud se excogitato, ad vniuersam victoriam magnum fecit momentum. Cernens enim Philippum longe vltra reliquam aciem suam progressum, laeuam Romanae aciei partem ipso quasi pondere obterentem, dextimis, qui non ancipitem iam victoriam obtinebant, relictis, ad pugnantes se cum suis auertit, quorum a tergo vt constitit, Macedones auersos inuadit. Ac quoniam ea phalangis ratio est, vt retrorsum conuertere se et praelia viritim capessere nequeat: tribunus proximum quemque Macedonum, qui defendere ipsi se non poterant, caedere non destitit, donec proiectis armis fugam arripere hostes sunt coacti, quum etiam a fronte Rom. qui in fugam inclinauerant, signis conuersis ipsos pariter vrgerent. Rex Philippus initio, quod modo dicebam, ex illa parte, in qua ipse erat, coniecturam de vniuersa pugna faciens, plenam sibi victoriam haut dubie spondebat. Tum vero vt repente videt, Macedones arma proiicere, eorumque tergis hostes incumbere, praelio paullulum excedens cum equitibus et peditibus paucis, quo loco esset rerum summa, coepit contemplari. Et quum animaduertisset, Romanos, qui laeuum cornu per-

τὰς Ῥωμαίους κατὰ τὸ δίωγμα τῆ λαιῶ κέρως τοῖς ἄκροις ἤδη προσπελάζοντας, ἐγίγνετο - - - - πλείστους ἐκ τῶ καιρῶ συναθροίσας τῶν Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων. Τίτος δὲ τοῖς Φεύγουσιν ἑπόμενος, καὶ καταλαβὼν ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ἄρτι τοῖς ἄκροις ἐπιβαλλούσας τὰς εὐωνύμους τάξεις τῶν Μακεδόνων ταῖς μὲν - - - - - - - - ἐπέστη, τῶν πολεμίων ὀρθὰς ἀναχόντων τὰς σαρίσσας, ὅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς Μακεδόσιν, ὅταν ἢ παραδιδῶσιν αὐτὰς, ἢ μεταβάλλωνται πρὸς τὰς ὑπεναντίους. μετὰ δὲ ταῦτα πυθόμενος τὴν αἰτίαν τῶ συμβαίνοντος, παρακατεῖχε τὰς μεθ' ἑαυτῶ, Φείσασθαι κρίνων τῶν ἀποδεδειλιακότων. ἀκμὴν δὲ τῶ Τίτω ταῦτα διανοουμένω, τῶν προηγουμένων τινὲς ἐπιπεσόντες αὐτοῖς ἐξ ὑπερδεξίου, προσέΦερον τὰς χεῖρας, καὶ τὰς μὲν πλείους διέΦθειρον, ὀλίγοι δέ τινες διέΦυγον ῥίψαντες τὰ ὅπλα.

sequebantur, summis iam collibus appropinquare: subito congregata Thracum et Macedonum, quantam maximam poterat, manu fugam adornauit. Titus interim fugientes persequebatur, qui dum in colles aciem erigit, sinistros Macedonum ordines in summos vertices tantum quod peruenisse offendit, a quibus pugna lacessendis ideo abstinuit, quia sarissas tenebant in altum erectas. Macedonibus ea consuetudo est, quoties aut deditionem aut transitionem ad hostes faciunt. Facti deinde caussam percontatus imperator, impetum eorum, quos secum habebat, inhibuit, aequum esse iudicans, vt pauefactis parceret. verum haec dum cogitabat Titus, quidam ex antesignanis, de superiore loco irruentes, manus cum ipsis conferunt. multos eorum isti letho dederunt, pauci armis proiectis fuga sibi consuluerunt.

23. Πανταχόθεν δὲ τῶ κινδύνω συντέλειαν εἰληΦότος, καὶ κρατούντων τῶν Ῥωμαίων, ὁ μὲν Φίλιππος ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ τὰ Τέμπη. Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ περὶ τὸν Ἀλεξάνδρω καλούμενον πύργον ηὐλίσθη· τῇ δ' ὑστεραίᾳ προελθὼν εἰς Γόννους ἐπὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν, ἐπέμεινε, βουλόμενος ἀναδέξασθαι τὰς ἐκ τῆς Φυγῆς ἀνασωζομένους. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, μέχρι μέν τινος ἐπακολουθήσαντες τοῖς Φεύγουσιν, οἱ μὲν ἐσκύλευον τὰς τεθνεῶτας, οἱ δὲ

23. Postquam omni ex parte praelium erat confectum, et Romani victoriam obtinebant, Philippus versus Tempe se recepit. Primo die circa turrim Alexandri, vt vocant, quum tetendisset, sequenti, vt Gonnos peruenit, qui locus est in ipso Tempium aditu, substitit eo consilio, vt eos, qui fuga euasissent, exspectaret. Romani aliquantisper fugientes insecuti, mox alii ad detrahenda mortuis spolia, alii ad captiuos in vnum locum cogen-

τὲς αἰχμαλώτες ἤθροιζον, οἱ δὲ πλείες ὥρμησαν ἐπὶ τὴν διαρπαγὴν τε͂ τῶν πολεμίων χάρακος. ἔνθα δὴ καταλαβόντες τὲς Αἰτωλὲς προεμπεπτωκότας, καὶ δόξαντες ϛερεῖσθαι τῆς σφίσι καθηκέσης ὠφελείας, ἤρξαντο καταμέμφεσθαι τὲς Αἰτωλὲς, καὶ λέγειν πρὸς τὸν ϛρατηγὸν, ὅτι τὲς μὲν κινδύνες αὐτοῖς ἐπιτάττει, τῆς δ' ὠφελείας ἄλλοις παρακεχώρηκε. καὶ τότε μὲν ἐπανελθόντες εἰς τὴν ἑαυτῶν ϛρατοπεδείαν, ηὐλίσθησαν· εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἅμα μὲν ἠθροίζοντο τὲς αἰχμαλώτες καὶ τὰ λειπόμενα τῶν σκύλων, ἅμα δὲ προῆγον ποιέμενοι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Λαρίσσης. Ἔπεσον δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων πρὸς τὲς ἑπτακοσίες, τῶν δὲ Μακεδόνων ἀπέθανον μὲν οἱ πάντες εἰς ὀκτακισχιλίες, ζωγρείᾳ δ' ἑάλωσαν ἐκ ἐλάττες πεντακισχιλίων. Καὶ τῆς μὲν ἐν Θετταλίᾳ γενομένης περὶ Κυνὸς κεφαλὰς Ῥωμαίων καὶ Φιλίππε μάχης, τοιε͂τον ἀπέβη τὸ τέλος. Ἐγὼ δὲ κατὰ μὲν τὴν ἕκτην βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλιπὼν, ὅτι, λαβὼν τὸν ἁρμόζοντα καιρὸν, σύγκρισιν ποιήσομαι τε͂ καθοπλισμε͂ Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς συντάξεως τῆς ἑκατέρων, τί διαφέρεσιν ἀλλήλων πρὸς τὸ χεῖρον, καὶ τί πρὸς τὸ βέλτιον, νῦν ἐπ' αὐτῶν τῶν πράξεων πειράσομαι τὴν ἐπαγγελίαν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν.

24. Ἐπεὶ γὰρ ἡ μὲν Μακεδόνων σύνταξις ἐν τοῖς πρὸ τε͂ χρόνοις,

dos, plures ad diripienda castra hostium se conuertunt. Ac quoniam Aetolos eo iam irrupisse offenderunt, praeda sibi debita fraudari se rati, queri de Aetolis coeperunt, et imperatori dicere, pericula ipsum quidem sibi imperare; at praedam aliis concedere. Tunc sane in castra sua reuersi, noctem ibi egerunt: insecuto vero die simul captiuos et quod erat reliquum spoliorum coegerunt in vnum, simul pergentes ire Larissam petierunt. Ceciderunt eo praelio e Romanorum exercitu circiter septingenti, e Macedonibus vero desiderati sunt, vt omnes vna summa complectamur, hominum circiter octo millia, capti sunt viui non pauciores quinque millia. Atque hic fuit exitus eius praelii, quod ad Cynoscephalas in Thessalia cum Philippo Romani fecerunt. Ego vero, qui in sexto huius operis sum pollicitus, me, vbi forem nactus occasionem, armaturae Romanorum et Macedonum comparationem instituturum, similiterque ordinationis aciei vtrisque propriae, qua re alteri ab alteris differant, siue quae deterior, siue quae melior sit, nunc in ipsis rebus gestis, quod promisi, reapse praestare conabor.

24. Quoniam enim Macedonica ordinatio superioribus

χρόνοις, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων διαδῦσα τὴν πεῖραν, ἐκράτει τῶν τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν συντάξεων, ἡ δὲ Ῥωμαίων τῶν τε κατὰ τὴν Λιβύην καὶ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην προσεσπερίων ἐθνῶν ἁπάντων, ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις γέγονε τούτων τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀνδρῶν πρὸς ἀλλήλους διάκρισις· χρήσιμον καὶ καλὸν ἂν εἴη τὸ τὴν διαφορὰν ἐρευνῆσαι, καὶ παρὰ τί συμβαίνει, Ῥωμαίους ἐπικρατεῖν καὶ τὸ πρωτεῖον ἐκφέρεσθαι τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων, ἵνα μὴ τύχην λέγοντες μόνον μακαρίζωμεν τοὺς κρατοῦντας ἀλόγως, καθάπερ οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἰδότες τὰς ἀληθεῖς αἰτίας ἐπαινῶμεν καὶ θαυμάζωμεν κατὰ λόγον τοὺς ἡγουμένους. Περὶ μὲν οὖν τῶν πρὸς Ἀννίβαν ἀγώνων γεγονότων Ῥωμαίοις, καὶ τῶν ἐν τούτοις ἐλαττωμάτων, οὐδὲν ἂν δέοι πλείω λέγειν· οὐ γὰρ παρὰ τὸν καθοπλισμὸν, οὐδὲ παρὰ τὴν σύνταξιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐπιδεξιότητα τὴν Ἀννίβου καὶ τὴν ἀγχίνοιαν περιέπιπτον τοῖς ἐλαττώμασι. δῆλον δὲ τοῦτο πεποιήκαμεν ἡμεῖς ἐπ' αὐτῶν ὑποδεικνύοντες τῶν ἀγώνων, μαρτυρεῖ δὲ τοῖς ἡμετέροις λόγοις πρῶτον μὲν τὸ τέλος τοῦ πολέμου. προσγενομένου γὰρ στρατηγοῦ τοῖς Ῥωμαίοις, παραπλησίαν δύναμιν ἔχοντος Ἀννίβᾳ, ταχέως καὶ τὸ νικᾷν συνεξηκολούθησε τοῖς προειρημένοις

temporibus confuetas Afiaticis hominibus et Graecis difpofitiones (quod faepe ipfis rerum experimentis eft probatum) vincebat, pariterque Romani Africae populos, et omnes, qui funt in Europa occidentem verfus, noftra vero memoria non femel, fed faepius vfuuenit, vt tum acies horum, tum ipfi viri inter fe committerentur: vtile fuerit ac pulchrum, fcrutari difcrimen, et cauffam inueftigare, propter quam Romani vincant, et e bellicis certaminibus palmam referre foleant, ne fortunae hoc attribuentes decus, beatos dumtaxat temere fine ratione victores, quod vaniffimi quique mortalium faciunt, praedicemus; fed, vbi veras cauffas nouerimus, certa ratione et laudemus duces et miremur. Ac de praeliis quidem, quae Romani cum Hannibale confecerunt, et cladibus, quas in iis acceperunt, pluribus iam non eft agendum: nam iis cladibus neque armorum genus, neque inftruendae aciei ratio cauffam praebuerunt, fed cum dexteritas, tum capitale Hannibalis ingenium, eas nomini Romano ignominias impofuerunt. Quod nos in ipfis certaminibus exponendis quum demonftrauerimus, dictis noftris fidem aftruit primum quidem ipfe belli exitus: nam fimulac Romanis imperator eft exortus, ingenii viribus Hannibali par et fimilis, ilicet victoria eosdem eft fecuta

μένοις· εἶτα καὐτὸς Ἀννίβας, ἀποδοκιμάσας τὸν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ὑπάρχοντα καθοπλισμὸν, ἅμα τῷ νικῆσαι τῇ πρώτῃ μάχῃ, παραχρῆμα τοῖς Ῥωμαίων ὅπλοις καθοπλίσας τὰς οἰκείας δυνάμεις, τούτοις διετέλεσε χρώμενος τὸν ἑξῆς χρόνον. Πύῤῥος γε μὴν οὐ μόνον ὅπλοις, ἀλλὰ καὶ δυνάμεσιν Ἰταλικοῖς συγκέχρηται, τιθεὶς ἐναλλὰξ σημαίαν καὶ σπεῖραν φαλαγγιτικὴν ἐν τοῖς πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶσιν. ἀλλ' ὅμως οὐδ' οὕτως ἐδύνατο νικᾷν, ἀλλ' ἀεί πως ἀμφίδοξα τὰ τέλη τῶν κινδύνων αὐτοῖς ἀπέβαινε. περὶ μὲν οὖν τούτων ἀναγκαῖον ἦν προειπεῖν, χάριν τοῦ μηδὲν ἀντεμφαίνειν ταῖς ἡμετέραις ἀποφάσεσιν· ἐπάνειμι δ' ἐπὶ τὴν προκειμένην σύγκρισιν.

25. Ὅτι μὲν, ἐχούσης τῆς φάλαγγος τὴν αὐτῆς ἰδιότητα καὶ δύναμιν, οὐδὲν ἂν ὑποσταίη κατὰ πρόσωπον, οὐδὲ μεῖναι τὴν ἔφοδον αὐτῆς, εὐχερὲς καταμαθεῖν ἐκ πολλῶν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν ἀνὴρ ἵσταται σὺν τοῖς ὅπλοις ἐν τρισὶ ποσὶ κατὰ τὰς ἐναγωνίους πυκνώσεις, τὸ δὲ τῶν σαρισσῶν μέγεθός ἐστι κατὰ μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν ἑκκαίδεκα πηχῶν, κατὰ δὲ τὴν ἁρμογὴν τὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν δεκατεσσάρων, τούτων δὲ τοὺς τέτταρας ἀφαιρεῖ τὸ μεταξὺ ταῖν χεροῖν διάστημα, καὶ τὸ κατόπιν σήκωμα τῆς προβολῆς· φανερὸν, ὅτι τοὺς δέκα πήχεις προπίπτειν ἀνάγκη τὴν σάρισσαν πρὸ τῶν σωμάτων ἑκάστου τῶν ὁπλιτῶν,

deinde Hannibal ipſe, qui, damnato genere armorum prius conſueto, poſt primam ſtatim victoriam, quam de Romanis eſt conſecutus, armis ipſorum copias ſuas quum armaſſet, iisdem perpetuo deinceps eſt vſus. Pyrrhus ſane non armis dumtaxat, verum etiam milite Italico vti ſolitus, in bello aduerſus Romanos ſigna Italicorum et cohortes phalangis more inſtructas, alternatim in acie collocabat, qui tamen ne ſic quidem vincere potuit; ſed ancipites ſemper certaminum exitus habuit. Haec neceſſario praefanda mihi erant, ne quid eſſet, quod ſententiae ſuper his rebus noſtrae vel in ſpeciem repugnaret. Redeo nunc ad inſtitutam comparationem.

25. Enimuero perſpicuum eſt multis rationibus, retinente phalange proprietatem ſuam et vires, nihil quicquam poſſe reperiri, quod a fronte ei reſiſtere, aut eius incumbentis impetum ſuſtinere valeat. Quoties denſatio fit aciei ad certamen, conſiſtit vir vna cum armis in tribus pedibus. Sariſſae vero longitudo, vt quidem vetus inſtitutum erat, cubitorum eſt ſexdecim, ſed vt poſtea ad veram pugnam fuit aptata, quatuordecim. huius porro menſurae quatuor abſumit cubitos ſpatium inter manus ambas, vna cum libramento poſticae partis vltra illud, quod praetenditur. Quae quum ita ſint, liquet, ſariſſam cuiusque armati, quando ambabus manibus in ho-

ὅταν

ὅταν εἴη δι᾽ ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν προβαλλόμενος ἐπὶ τοὺς πολεμίους. ἐκ δὲ τούτου συμβαίνει, τὰς μὲν τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου καὶ τετάρτου πλεῖον, τὰς δὲ τοῦ πέμπτου ζυγοῦ σαρίσσας δύο προπίπτειν πήχεις πρὸ τῶν πρωτοστατῶν, ἐχούσης τῆς φάλαγγος τὴν αὑτῆς ἰδιότητα καὶ πύκνωσιν κατ᾽ ἐπιστάτην καὶ κατὰ παραστάτην, ὡς Ὅμηρος ὑποδείκνυσιν ἐν τούτοις·

Ἀσπὶς ἄρ᾽ ἀσπίδ᾽ ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ᾽ ἀνήρ.
Ψαῦον δ᾽ ἱππόκομοι κόρυθες λαμπροῖσι φάλοισι
Νευόντων· ὣς πυκνοὶ ἐφέστασαν ἀλλήλοισι.

Τούτων δ᾽ ἀληθινῶς καὶ καλῶς λεγομένων, δῆλον, ὡς ἀνάγκη, καθ᾽ ἕκαστον τῶν πρωτοστατῶν σαρίσσας προπίπτειν πέντε, δυσὶ πήχεσι διαφερούσας ἀλλήλων κατὰ μῆκος.

26. Ἐκ δὲ τούτου ῥάδιον, ὑπὸ τὴν ὄψιν λαβεῖν τὴν τῆς ὅλης φάλαγγος ἔφοδον καὶ προβολήν, ποίαν τινὰ εἰκὸς εἶναι, καὶ τίνα δύναμιν ἔχειν, ἐφ᾽ ἑκκαίδεκα τὸ βάθος οὖσαν. ὧν ὅσοι πέμπτον ζυγὸν ὑπεραίρουσι, ταῖς μὲν σαρίσσαις οὐδὲν οἷοί τ᾽ εἰσὶ συμβάλλεσθαι πρὸς τὸν κίνδυνον· διόπερ οὐδὲ ποιοῦνται κατ᾽ ἄνδρα τὴν προβολήν. παρὰ δὲ τοὺς ὤμους τῶν προηγουμένων ἀνανενευκυίας φέρουσι, χάριν τοῦ τὴν κατὰ κορυφὴν τόπον ἀσφαλίζειν τῆς ἐκτάξεως, εἰργουσῶν τῇ πυκνώσει

stes illam porrigit, cubitos decem vltra eius corpus necessario protendi. vnde fit, vt secundi quidem et tertii ac quarti ordinis, siue iugi, sarissae plures cubitos, quinti vero duos tandem protendantur ante praecedentium ordines; si modo phalanx proprietatem suam obtineat, et conuenienter sibi densata sit, ratione cuiusque armati, siue pone, siue ad latus stantis: quam hisce versibus Homerus ostendit.

Scutum scuto haesit, galeae galea, atque viro vir:
Et cristae e conis tangebant se inuicem equinae
Nutantum, seric vt densa pressere virum vir.

Quae vere et praeclare quum dicantur, apparet, necesse esse, vt singuli eorum, qui in primo stant ordine, quinas prae se prominentes sarissas habeant, inter quas ratione longitudinis binum cubitorum erit discrimen.

26. Iam quum phalanx a fronte introrsus in sexdecim armatorum ordines pateat, facile cuiuis est ex antedictis ob oculos sibi ponere, quantam vim par sit ipsam habere, cum porrectis sarissis in hostem incumbit. Porro armati, qui ordinem siue iugum quintum excedunt, sarissis illi quidem pugnam adiuuare nihil queunt, eamque ob caussam viritim illas non praetendunt; sed ad humeros praecedentium inclinatas et sursum spectantes eas gestant, vt aciei securitatem ab eo, qui

κινάσει τῶν σαρισσῶν, ὅσα τῶν βελῶν ὑπερπετῆ τῶν πρωτοςατῶν φερόμενα δύναται προσπίπτειν πρὸς τὰς ἐφεςῶτας. αὐτῷ γε μὴν τῷ τε σώματος βάρει κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν πιέζοντες ἔτοι τὰς προηγεμένας, βιαίαν μὲν ποιᾶσι τὴν ἔφοδον, ἀδύνατον δὲ τοῖς πρωτοςάταις τὴν εἰς τἄπισθεν μεταβολήν. Τοιαύτης ἔσης περὶ τὴν Φάλαγγα διαθέσεως καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος, ῥητέον ἂν εἴη καὶ τε Ῥωμαίων καθοπλισμε καὶ τῆς ὅλης συντάξεως τὰς ἰδιότητας καὶ διαφορὰς ἐκ παραθέσεως. Ἵςανται μὲν ἒν ἐν τρισὶ ποσὶ μετὰ τῶν ὅπλων καὶ Ῥωμαῖοι. τῆς μάχης δ' αὐτοῖς κατ' ἄνδρα τὴν κίνησιν λαμβανέσης, διὰ τὸ τῷ μὲν θυρεῷ σκέπειν τὸ σῶμα, συμμετατιθεμένυς ἀεὶ πρὸς τὸν τῆς πληγῆς καιρὸν, τῇ μαχαίρᾳ δ' ἐκ καταφορᾶς καὶ διαιρέσεως ποιεῖσθαι τὴν μάχην· προφανὲς, ὅτι χάλασμα καὶ διάςασιν ἀλλήλων ἔχειν δεήσει τὰς ἄνδρας ἐλάχισον τρεῖς πόδας κατ' ἐπιςάτην καὶ κατὰ παραςάτην, εἰ μέλλεσιν εὐχρηςεῖν πρὸς τὸ δέον. ἐκ δὲ τέτε συμβήσεται, τὸν ἕνα Ῥωμαῖον ἵςαθαι κατὰ δύο πρωτοςάτας τῶν Φαλαγγιτῶν, ὥςε πρὸς δέκα σαρίσσας αὐτῷ γίγνεθαι τὴν ἀπάντησιν καὶ τὴν μάχην, ἃς ὅτε κόπτοντα τὸν ἕνα καταταχῆσαι δυνατὸν, ὅταν ἅπαξ συνάψωσιν εἰς τὰς χεῖρας, ὅτε βιά-

fupra verticem eft, loco praeftent, denfitate fariffarum iis telis obftante, quae impetu fuo vltra primos ordines delata incidere in pofteriores poffent. at pondere ipfo corporis iidem, quoties inducta eft in hoftem phalanx, dum antecedentes vrgent obnitendo, et impreffioni vim atque violentiam adiiciunt, et ordinibus primoribus retro fe auertendi omnem penitus facultatem adimunt. Eiusmodi quum fit et phalangis vniuerfae, et partium eius ratio ac difpofitio: fequitur, vt armaturae atque inftructionis aciei Romanae proprietates et differentias ad comparandum exponamus. Confiftunt fane etiam Romani cum ipfis armis, in trium pedum fpatio. Sed quum in eorum pugna finguli armati fefe moueant, qui corpus fcuti obiectu defendunt, in omnem partem, vnde quis ictum minetur, fubinde fe conuertentes, iidemque caefim pariter et punctim gladiis feriant: nemo non intelligit, oportere, vt aliquantum vacui fpatii habeant, quo diftent alter ab altero. Id autem fpatium, fi volumus ipfos munia fua commode exfequi, trium erit minimum pedum, tum ratione eorum, qui ad latus, tum eorum, qui pone ftant. Ita fiet, vt Romanus miles vnus duos phalangitas primi ordinis habeat fibi oppofitos, adeo vt fariffis decem illi fit occurrendum, et cum iis decertandum, quas neque caedere, quantumuis praecipiti feratur celeritate,

σαθαι

σαϑαι ῥᾴδιον, μηδέν γε τῶν ἐφεστώτων δυναμένων συμβάλλεσθαι τοῖς πρωτοστάταις, μήτε πρὸς τὴν βίαν, μήτε πρὸς τὴν τῶν μαχαιρῶν ἐνέργειαν.

27. Ἐξ ὧν εὐκατανόητον, ὡς οὐχ οἷόν τε μεῖναι κατὰ πρόσωπον τὴν τῆς Φάλαγγος ἔφοδον οὐδένα, τηρούσης γε τὴν αὐτῆς ἰδιότητα καὶ δύναμιν, ὡς ἐν ἀρχαῖς εἶπα. Τίς οὖν αἰτία τοῦ νικᾷν Ῥωμαίους, καὶ τί τὸ σφάλλον ἐστὶ τοὺς ταῖς Φάλαγξι χρωμένους; ὅτι συμβαίνει, τὸν μὲν πόλεμον ἀορίστους ἔχειν καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τόπους τοὺς πρὸς τὴν χρείαν· τῆς δὲ Φάλαγγος ἕνα καιρὸν εἶναι καὶ τόπον, οὖν γένος, ἐν οἷς δύναται τὴν αὐτῆς χρείαν ἐπιτελεῖν. Εἰ μὲν οὖν τις ἦν ἀνάγκη τοῖς ἀντιπάλοις, εἰς τοὺς τῆς Φάλαγγος καιροὺς καὶ τόπους συγκαταβαίνειν, ὅτε μέλλοιεν κρίνεσθαι περὶ τῶν ὅλων· εἰκὸς ἦν κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ἀεὶ φέρεσθαι τὸ πρωτεῖον τοὺς ταῖς Φάλαγξι χρωμένους. Εἰ δὲ δυνατὸν ἐκκλίνειν, καὶ τοῦτο ποιεῖν ῥᾳδίως· πῶς ἂν ἔτι φοβερὸν εἴη τὸ προειρημένον σύνταγμα; Καὶ μὴν ὅτι χρείαν ἔχει τόπων ἐπιπέδων καὶ ψιλῶν ἡ Φάλαγξ, πρὸς δὲ τούτοις μηδὲν ἐμπόδιον ἐχόντων, λέγω δ' οἷον τάφρους, ἀπορρήγματα, συναγκείας, ὀφρῦς, ῥεῖθρα ποταμῶν, ὁμολογούμενόν ἐστι· πάντα γὰρ τὰ προειρημένα παραποδίζειν καὶ λύειν

quisquam poterit vnus, neque perrumpet facile, quum quidem posteriores ordines prioribus nihil conferre valeant, neque vt violentius ipsi irrumpant, neque vt gladii eorum efficaciore ictu feriant.

27. Ex his quiuis intelligat, nullam aciem esse posse tam firmam, vt impressionem phalangis a fronte sustinere queat, si modo illa, vt initio dicebam, proprietatem suam et vires obtineat. Quaenam igitur caussa est, cur vincant Romani, et cuius rei gratia, qui phalangibus vtuntur, clades accipiunt? quia bellicorum quidem certaminum et tempora et loca sunt incerta, atque indefinita; phalangi vero vnum est tempus, vnus locus, vnus modus, quibus perficere opus suum queat. Quod si qua necessitas aduersarios compelleret, quoties controuersias de summa rerum acie decernere parant, temporibus ac locis phalangi aptis sese accommodare: rationi sit consentaneum, eos, qui phalanges instruunt, victoriam semper relaturos. Sin autem periculum a phalange potest euitari, idque adeo non magna cum difficultate fit, cur, obsecro, ea forma aciei instruendae tantopere metuenda censeatur? Est sane in confesso apud omnes, opus esse phalangi loca plana, non arboribus vestita, nulla item habentia impedimenta, nullas, puta, fossas, hiatus, conualles, cliuorum supercilia, aut amnium alueos. quiduis enim eorum, quae commemoraui-

τὴν

τὴν τοιαύτην τάξιν ἱκανὰ γίγνεται. Διότι δ᾽ εὑρεῖν τόπους ποτὲ μὲν ἐπὶ σταδίους εἴκοσι, ποτὲ δὲ καὶ πλείους, ἐν οἷς μηδέν τι τοιοῦτον ὑπάρχει, σχεδὸν ὡς εἰπεῖν ἀδύνατόν ἐστιν, εἰ δὲ μή γε, τελέως σπάνιον· καὶ τοῦτο πᾶς ἄν τις ὁμολογήσειεν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἔστω, τόπους εὑρῆσθαι τοιούτους. ἐὰν οὖν οἱ μὲν πολεμοῦντες εἰς μὲν τούτους μὴ συγκαταβαίνωσι, περιπορευόμενοι δὲ πορθῶσι τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν τὴν τῶν συμμάχων· τί τῆς τοιαύτης ὄφελος ἔσται συντάξεως; μένουσα μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις αὐτῇ τόποις, οὐχ οἷον ὠφελεῖν δύναιτ᾽ ἂν τοὺς φίλους, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ αὐτὴν σώζειν. αἱ γὰρ τῶν ἐπιτηδείων παρακομιδαὶ κωλυθήσονται ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅταν ἀκονιτὶ κρατῶσι τῶν ὑπαίθρων· ἐὰν δ᾽ ἀπολείπουσα τοὺς οἰκείους τόπους βούληταί τι πράττειν, εὐχείρωτος ἔσται τοῖς πολεμίοις. Οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν εἰς τοὺς ἐπιπέδους συγκαταβάς τις τόπους, μὴ πᾶν ἅμα τὸ σφέτερον στρατόπεδον ὑπὸ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς φάλαγγος κατὰ τὸν ἕνα καιρὸν ὑποβάλῃ, βραχέα δὲ φυγομαχήσῃ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τοῦ κινδύνου καιρόν· εὐθεώρητον γίγνεται τὸ συμβησόμενον, ἐξ ὧν ποιοῦσι Ῥωμαῖοι νῦν.

28. Οὐκέτι γὰρ ἐκ τοῦ λόγου δεῖ τεκμαίρεσθαι τὸ νυνὶ λεγόμενον ὑφ᾽ ἡμῶν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων. οὐ γὰρ ἐξισώσαντες τὴν παράταξιν πᾶσιν ἅμα συμβάλλουσι τοῖς στρατοπέδοις μετω-

mus, ad impediendam soluendamque eiusmodi aciem fuerit satis. At enim illud quoque fatebuntur omnes, vt patentes campi modo ad stadia viginti modo ad plura inueniantur, aut omnino, pene dixerim, fieri non posse, aut admodum raro. Verum esto, inueniantur loca huiusmodi. Quid? si hostes eo noluerint descendere, sed passim fines incursando, qua vrbes, qua agros sociorum euastauerint, aciei ita digestae ecqua erit vtilitas? quippe si locis immoretur sibi aptis, adeo prodesse amicis nihil poterit, vt ne se quidem ipsa sit seruatura. nam commeatuum aduectio ab hostibus nullo negotio impedietur, vbi semel aperta omnia loca extra munitiones, nemine repugnante, suae potestati subiecerint. quod si loca relinquens sibi apta conari aliquid voluerit, hostibus ex facili erit superabilis. Sed et si in planitiem demiserit sese aliquis, verum is phalangi contra se venienti, exercitum suum vniuersum vno eodemque tempore non obiiciens, sub ipsum discrimen pugnam fuga declinarit, quid sit euenturum, facile intellectu est ex iis, quae nunc Romani faciunt.

28. Nam quod modo dicebamus, id non amplius argumentis et rationibus colligendum, sed ex iis rebus, quae iam sunt gestae. Non enim aciem suam Macedonicae adaequant longitudine Romani.

πηδὸν πρὸς τὰς Φάλαγγας· ἀλλὰ τὰ μὲν ἐΦεδρεύει τῶν μερῶν αὐτοῖς, τὰ δὲ συμμίσγει τοῖς πολεμίοις. λοιπὸν ἄν τ' ἐκπιέσωσιν οἱ Φαλαγγῖται τοὺς καθ' αὑτοὺς προσβάλλοντες, ἄν τ' ἐκπιεσθῶσιν ὑπὸ τούτων, λέλυται τὸ τῆς Φάλαγγος ἴδιον. ἢ γὰρ ἑπόμενοι τοῖς ὑποχωροῦσιν, ἢ Φεύγοντες τοὺς προσκειμένους, ἀπολείπουσι τὰ λοιπὰ μέρη τῆς οἰκείας δυνάμεως. οὗ γενομένου, δέδοται τοῖς ἐΦεδρεύουσι τῶν πολεμίων διάστημα καὶ τόπος, ὃν οὗτοι κατεῖχον, πρὸς τὸ μηκέτι κατὰ πρόσωπον ὁρμᾶν, ἀλλὰ παρεισπεσόντας πλαγίους παρίστασθαι καὶ κατὰ νώτου τοῖς Φαλαγγίταις. ὅταν δὲ τοὺς μὲν τῆς Φάλαγγος καιροὺς καὶ τὰ προτερήματα ῥᾴδιον ἔῃ Φυλάξασθαι, τοὺς δὲ κατὰ τῆς Φάλαγγος ἀδύνατον· πῶς οὐ μεγάλην εἰκὸς εἶναι τὴν διαΦορὰν ἐπὶ τῆς ἀληθείας τῶν προειρημένων; Καὶ μὴν πορευθῆναι διὰ τόπων παντοδαπῶν ἀναγκαῖον τοὺς χρωμένους Φάλαγγι, καὶ καταστρατοπεδεῦσαι, ἔτι δὲ τόπους εὐκαίρους προκαταλαβέσθαι, καὶ πολιορκῆσαί τινας, καὶ πολιορκηθῆναι, καὶ παραδόξοις ἐπιΦανείαις περιπεσεῖν. ἅπαντα γὰρ ταῦτά ἐστι πολέμου μέρη, καὶ ῥοπὰς ποιεῖ πρὸς τὸ νικᾶν, ποτὲ μὲν ὁλοσχερεῖς, ποτὲ δὲ μεγάλας. ἐν οἷς πᾶσιν ἡ μὲν Μακεδόνων ἐστὶ σύνταξις δύσχρηστος, ποτὲ δ' ἄχρηστος, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν Φαλαγγίτην μήτε κατὰ τάγμα, μήτε κατ' ἄν-

vt copiis vniuersis cum phalange frontem committant; sed virium suarum parte in subsidium seposita, altera cum hostibus confligunt. Siue igitur phalangitae oppositam sibi aciem impulerint, siue ipsi ab ea fuerint impulsi, solutum est quod fuit phalangi proprium. Nam aut cedentes insequendo, aut incumbentes fugiendo, ceteram suam aciem derelinquunt. quo facto spatium locusque, in quo illi stabant, hostibus datur, in subsidium praeparatis, vt non iam a fronte phalangitas inuadant, sed vel ad latera progressi, vel etiam a tergo, in eorum ordines irrumpant. Quum ergo phalangis quidem opportunitates, et quicquid est, quo illa praecipue valet, euitari facile queant, quae vero contra ipsam faciunt, nullo pacto sint euitabilia: qui potest fieri, vt in veris pugnis discrimen ingens inter phalangem et Romanam aciem non inueniatur? Iam quum necesse sit phalangi vtentibus per cuicuimodi loca ambulare, interdum et castra facere, ad haec loca opportuna praeoccupare, obsidere, obsideri, et in hostem incidere inde apparentem, vnde nemo putasset mortalium, sunt enim istae omnes belli partes, e quibus victoria vniuersa nonnumquam pendet, nonnumquam momentum ad eam parandam magnum faciunt: in his omnibus Macedonica ordinatio modo cum magna difficultate vsurpatur, modo nulli est vsui, quia miles phalangita neque per cohortes, ne-

δρα

δρα παρέχεσθαι χρείαν· ἡ δὲ Ῥωμαίων εὔχρηστος. πᾶς γὰρ Ῥωμαῖος, ὅταν ἅπαξ καθοπλισθεὶς ὁρμήσῃ πρὸς τὴν χρείαν, ὁμοίως ἥρμοσαι πρὸς πάντα τόπον καὶ καιρὸν, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐπιφάνειαν. καὶ μὴν ἕτοιμός ἐστι, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει διάθεσιν, ἄν τε μετὰ πάντων δέῃ κινδυνεύειν, ἄν τε μετὰ μέρους, ἄν τε κατὰ σημαίαν, ἄν τε καὶ κατὰ ἄνδρα. διὸ καὶ παρὰ πολὺ τῆς κατὰ μέρος εὐχρηστίας διαφερούσης, παρὰ πολὺ καὶ τὰ τέλη συνεξακολουθεῖ ταῖς Ῥωμαίων προθέσεσι μᾶλλον ἢ ταῖς τῶν ἄλλων. Περὶ μὲν τούτων ἀναγκαῖον ἡγησάμην εἶναι τὸ διὰ πλειόνων ποιήσασθαι μνήμην, διὰ τὸ καὶ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων διαλαμβάνειν, ὅτε Μακεδόνες ἡττήθησαν, ἀπίστῳ τὸ γεγονὸς ἐοικέναι, καὶ μετὰ ταῦτα πολλοὺς διαπορήσειν, διὰ τί καὶ πῶς λείπεται τὸ σύνταγμα τῆς φάλαγγος ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίων καθοπλισμοῦ.

que viritim operam poteſt nauare. Romanus contra commode vbique rem gerit. Quilibet enim Romanus miles vbi ſemel armis inſtructus ad pugnam ſe accinxit, ex aequo paratus eſt ad quemuis locum, quoduis tempus, quemuis hoſtem, vndeunde ille apparuerit; hoc amplius paratus eſt idem, ſeruatque eundem ſtatum et rationem, ſiue cum vniuerſa ſua legione ſit dimicandum, ſiue cum eius parte, ſiue cum manipulo, ſiue denique vir cum viro manum ſit conſerturus. Quum igitur commodo partium vſu longe praeſtent legiones Romanorum: finem quoque optatum ſuorum conſiliorum longe melius iidem, quam ceteri, conſequuntur. Ego vero, vt de hiſce rebus diſſererem pluribus verbis, propterea neceſſarium duxi, quod et multi Graecorum illo tempore, quo victi ſunt Macedones, in eam repente cogitationem venerunt, vt rem pro incredibili haberent, et quae fidem excederet, et poſthac etiam quaeſituri ſint multi, cur et quomodo phalangis inſtructio Romanorum armatura ſit deterior.

29. Φίλιππος δὲ τὰ δυνατὰ πεποιηκὼς πρὸς τὸν ἀγῶνα, τοῖς δ' ὅλοις πράγμασιν ἐσφαλμένος, ἀναδεξάμενος ὅσους ἐδύνατο πλείστους τῶν ἐκ τῆς μάχης ἀνασωζομένων, αὐτὸς μὲν ὥρμησε διὰ τῶν Τεμπῶν εἰς Μακεδονίαν· εἰς δὲ τὴν Λάρισσαν ἔτι τῇ προτεραίᾳ νυκτὶ διεπέμψατό τινα τῶν ὑπασπιστῶν, ἐντειλάμενος ἀφανίσαι

29. Ceterum Philippus, quum in eo certamine nihil praetermiſiſſet, quod a ſe praeſtari poſſet, vniuerſo tamen praelio victus, vbi eorum, qui e pugna euaſerunt, quantos poterat plurimos excepiſſet: ipſe quidem per Tempe in Macedoniam contendit; e ſatellitibus vero ſuis vnum ad regias chartas corrumpendas et comburendas

καὶ κατακαῦσαι τὰ βασιλικὰ γράμματα, ποιῶν πρᾶγμα βασιλικὸν, τὸ μηδ' ἐν τοῖς δεινοῖς λήθην ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος. σαφῶς γὰρ ᾔδει, διότι πολλὰς ἀφορμὰς δώσει τοῖς ἐχθροῖς καὶ καθ' ἑαυτοῦ καὶ κατὰ τῶν φίλων, ἐὰν κρατήσωσι Ῥωμαῖοι τῶν ὑπομνημάτων. Ἴσως μὲν οὖν καὶ ἑτέροις ἤδη τοῦτο συμβέβηκε, τὸ τὰς μὲν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ἐξουσίας μὴ δύνασθαι φέρειν ἀνθρωπίνως, ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις εὐλαβῶς ἵστασθαι καὶ νουνεχῶς· ἐν τοῖς δὲ μάλιστα καὶ περὶ Φίλιππον τοῦτο γέγονε. δῆλον δ' ἔσται τοῦτο διὰ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων. Καθάπερ γὰρ καὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς ὁρμὰς ἐπὶ τὸ δέον αὐτοῦ σαφῶς ἐδηλώσαμεν, καὶ πάλιν τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴν, καὶ πότε, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς ἐγένετο, καὶ τὰς ἐν ταύτῃ πράξεις μετ' ἀποδείξεως ἐξηγησάμεθα· τὸν αὐτὸν τρόπον χρὴ καὶ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ δηλῶσαι, καὶ τὴν εὐστοχίαν, καθ' ἣν μεταθέμενος τοῖς ἐκ τῆς τύχης ἐλαττώμασιν, εὐλογιστότατα δοκεῖ χρῆσθαι τοῖς κατ' αὐτὸν καιροῖς. Τίτος δὲ, μετὰ τὴν μάχην ποιησάμενος τὴν καθήκουσαν πρόνοιαν περί τε τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν ἄλλων λαφύρων, ᾔει πρὸς Λάρισσαν.

priore nocte Lariſſam miſit. In quo facinus regii animi ab eo eſt editum, cum ne in afflicta quidem fortuna ſua officii eſt oblitus. Norat enim rex, multas ſe hoſtibus anſas praebiturum ad negotium faceſſendum tum ſibi, tum amicis ſuis, ſi Romani eorum monimentorum potirentur. Accidit hoc et aliis fortaſſe iam ante, vt rebus laetis potentiam ferre, ſicut homines par erat, nequirent; in aduerſis caute admodum et prudenter ſtatum ſuum conſeruarent: ceterum vni ex omnibus Philippo maxime hoc vſuuenit, ſicut ex iis liquido conſtabit, quae deinceps dicentur. Nam vt a principio quo ferretur impetu ad recta conſilia perſpicue expoſuimus, ac deinde facta illius mutatione in deterius, quando, quam ob cauſſam, et cur id acciderit, et quas res ita immutatus egerit, narratione noſtra demonſtrauimus: eodem etiam modo poenitentiam quoque illius, et ingenii dexteritatem neceſſum indicare, per quam vna cum mutata in deterius fortuna mutatus ipſe, neceſſario ſuo tempore ſummo iudicio et prudentia fuiſſe viſus videtur. Quintius a pugna, vbi captiuis et reliquae praedae quanta par erat cura proſpexiſſet, Lariſſam duxit.

Ὅτι τὸ προχείρως πιστεύειν μεγάλων αἴτιον κακῶν καὶ τοῖς πανούργοις δοκοῦσιν εἶναι.

Facile aliis fidem habere, magna detrimenta afferre etiam iis, qui prae ceteris aſtuti audiunt.

30. Oτι

30. Ὅτι τοῖς αὐτοῖς καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἀπατώμενοι πάντες οὐ δυνάμεθα λῆξαι ἀνοίας. τοῦτο γὰρ τὸ γένος τῆς ῥᾳδιουργίας πολλάκις ὑπὸ πολλῶν ἤδη γέγονε. καὶ τὸ μὲν παρὰ τοῖς ἄλλοις διαχωρεῖν, ἴσως οὐ θαυμαστὸν· τὸ δὲ παρ' οἷς ἡ πηγὴ τῆς τοιαύτης ὑπάρχει κακοπραγμοσύνης. ἀλλ' ἔστιν αἴτιον, τὸ μὴ πρόχειρον ὑπάρχειν τὸ παρ' Ἐπιχάρμῳ καλῶς εἰρημένον· Νᾶφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

30. Quum per eadem et per eosdem cuncti mortales decipiamur, amentiae tamen desinere non possumus. nam fraudes hoc genus multi iam saepe exercuerunt. Et ceteros quidem homines locum illis dare, nihil fortasse fuerit mirandum. illud iure mireris, capi hac fraude etiam illos, a quibus, ceu fonte quodam, doli mali genus hoc manauit. Ratio est, quia praeclarum Epicharmi dictum non habent in promtu: *Sobrius esto, et nemini credere memento; hi sunt articuli prudentiae.*

Σύλλογος ἐν Λυσιμαχείᾳ γενόμενος τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου καὶ τῶν ἀπὸ Ῥώμης πρεσβευτῶν.

Conuentus Lysimachiae habitus a rege Antiocho et Romanis legatis.

31. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἧκον μετὰ τῶν δέκα Πόπλιος μὲν Λέντουλος ἐκ Βαργυλίων, Λεύκιος δὲ Τερέντιος καὶ Πόπλιος Οὐίλλιος ἐκ Θάσου. ταχὺ δὲ τῷ βασιλεῖ διασαφηθείσης τῆς τούτων παρουσίας, πάντες ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἠθροίσθησαν εἰς τὴν Λυσιμάχειαν. συνεκύρησαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἡγησιάνακτα καὶ Λυσίαν οἱ πρὸς τὸν Τίτον ἀποσταλέντες εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον. Αἱ μὲν οὖν κατ' ἰδίαν ἐντεύξεις τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν Ῥωμαίων τελέως ἦσαν ἀφελεῖς καὶ φιλάνθρωποι· μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης συνεδρείας κοινῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων, ἀλλοιοτέραν ἔλαβε τὰ πράγματα διάθεσιν. ὁ γὰρ Λεύκιος ὁ Κορνήλιος ἠξίου μὲν καὶ τῶν ὑπὸ

31. Sub hoc tempus et decem legatorum P. Lentulus a Bargyliis, L. Terentius et P. Villius a Thasso in Hellespontum venerunt. de quorum aduentu quum cito rex factus esset certior, paucis diebus omnes Lysimachiam conuenerunt. Hegesianax quoque et Lysias, qui ad Titum missi fuerant, in tempus illius conuentus inciderunt. Et priuati quidem congressus regis cum Romanis simplicitatis atque humanitatis pleni fuerunt; mox vero, vt in communi omnium consessu de publicis rebus agi coeptum, longe alia rerum facies exstitit. Nam L. Cornelius aequum censebat, vt Ptolemaeo cederet Antiochus vrbibus ditionis

ὑπὸ Πτολεμαίου ταττομένων πόλεων, ὅσα νῦν εἴληφε κατὰ τὴν Ἀσίαν, παραχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον· τῶν δ' ὑπὸ Φίλιππον διεμαρτύρετο φιλοτίμως ἐξίςαθαι. γελοῖον γὰρ εἶναι, τὰ Ῥωμαίων ἆθλα τοῦ γεγονότος αὐτοῖς πολέμου πρὸς Φίλιππον Ἀντίοχον ἐπελθόντα παραλαμβάνειν. παρῄνει δὲ καὶ τῶν αὐτονόμων ἀπέχεσθαι πόλεων. Καθόλου δ', ἔφη, θαυμάζειν, τίνι λόγῳ τοσαύταις μὲν πεζικαῖς, τοσαύταις δὲ ναυτικαῖς δυνάμεσι πεποίηται τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην διάβασιν. πλὴν γὰρ τοῦ προτίθεσθαι Ῥωμαίοις ἐγχειρεῖν αὐτὸν, οὐδ' ἔννοιαν ἑτέραν καταλείπεσθαι παρὰ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι ταῦτ' εἰπόντες ἀπεσιώπησαν.

32. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρῶτον μὲν διαπορεῖν ἔφη, κατὰ τίνα λόγον ἀμφισβητοῦσι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων· πᾶσι γὰρ μᾶλλον ἐπιβάλλειν τοῦτο ποιεῖν, ἢ Ῥωμαίοις. δεύτερον δ' ἠξίου, μηδὲν αὐτοὺς πολυπραγμονεῖν καθόλου τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς περιεργάζεσθαι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἁπλῶς οὐδέν, εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην ἤδη διαβεβηκέναι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἀνακτησάμενος τὰ κατὰ τὴν Χερρόνησον καὶ τὰς ἐπὶ Θρᾴκης πόλεις· τὴν γὰρ τῶν τόπων τούτων ἀρχὴν μάλιστα πάντων αὐτῷ καθήκειν. Εἶναι μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὴν δυναστείαν ταύτην Λυσιμάχου· Σελεύκου δὲ πολεμήσαντος πρὸς αὐτὸν, καὶ κρατήσαντος τῷ πολέμῳ,

eius, quas ipse recens in Asia occupauerat, iis vero, quae a Philippo essent possessae, vt excederet, deum et hominum fidem testans, etiam et etiam contendebat. ridiculam enim rem fore, si, postquam Rom. cum Philippo bellum gessissent, superueniens Antiochus belli praemia auferret. monebat etiam, vt a liberis ciuitatibus abstineret. et in vniuersum mirari se dixit, qua ratione ductus cum tantis copiis qua pedestribus, qua naualibus, in Europam traiecisset. nam si istud vnum exceperis, quod Rom. aggredi proposuisset, nihil quicquam relictum esse, quod super hoc ipsius consilio, quicunque recta ratione rem putarent, cogitare saltem possent. Et Romani quidem his dictis conticuerunt.

32. Rex ante omnia mirari se dixit, quonam iure Romani de Asiae vrbibus controuersiam sibi moueant: hoc enim faciendi quibusuis potius quam Romanis ius esse. petiit deinde ab illis, ne vllo pacto rebus Asiae curiosius sese immiscerent; nam se quoque de iis, quae in Italia gerantur, nihil quicquam inquirere. In Europam copias traiecisse, vt Cherronesum et Thraciae vrbes recuperaret: quandoquidem eorum locorum imperium ad se meliore, quam ad vllum alium, iure pertineat. Olim nempe Lysimachi eam dynastiam fuisse, cum eo bellum gessisse Seleucum, eundemque bello vicisse, atque ita regnum Lysimachi vniuersum

πᾶσαν τὴν Λυσιμάχε βασιλείαν δορύκτητον γενέσθαι Σελεύκε. κατὰ δὲ τὰς τῶν αὐτε προγόνων περισπασμὰς ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, πρῶτον μὲν Πτολεμαῖον παρασπασάμενον σφετερίσασθαι τὰς τόπες τέτες, δεύτερον δὲ Φίλιππον, αὐτὸς δὲ νῦν ἐ κτᾶσθαι τοῖς Φιλίππε καιροῖς συνεπιτιθέμεμενος, ἀλλὰ ἀνακτᾶσθαι τοῖς ἰδίοις καιροῖς συγχρώμενος. Λυσιμαχεῖς δὲ παραλόγως ἀνασάτες γεγονότας ὑπὸ Θρακῶν, ἐκ ἀδικεῖν Ῥωμαίες, κατάγων καὶ συνοικίζων. ποιεῖν γὰρ τετ', ἔφη, βελόμενος ἐ Ῥωμαίοις τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν, Σελεύκῳ δ' οἰκητήριον ἑτοιμάζειν. Τὰς δ' αὐτονόμες τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων ἐ διὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπιταγῆς δέον εἶναι τυγχάνειν τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτε χάριτος· τὰ δὲ πρὸς Πτολεμαῖον αὐτὸς, ἔφη, διεξάξειν εὐδοκεμένως ἐκείνῳ· κρίνειν γὰρ ἐ φιλίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς φιλίας ἀναγκαιότητα συντίθεσθαι πρὸς αὐτόν.

33. Τῶν δὲ περὶ τὸν Λεύκιον οἰομένων δεῖν καλεῖσθαι τὰς Λαμψακηνὰς καὶ τὰς Σμυρναίας, καὶ δᾶναι λόγον αὐτοῖς, ἐγένετο τετο. παρῆσαν δὲ παρὰ μὲν Λαμψακηνῶν οἱ περὶ Παρμενίωνα καὶ Πυθόδωρον· παρὰ δὲ Σμυρναίων οἱ περὶ Κοίρανον. ὧν μετὰ παῤῥησίας διαλεγομένων, δυσχεράνας ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ δοκεῖν λόγον ὑπέχειν ἐπὶ Ῥωμαίων τοῖς πρὸς αὐτὸν ἀμφισβητεσι, μεταλαβήσας τὸν Παρμενίωνα

belli iure Seleuci fuisse factum. Post illa quidem accidisse, vt, dum maiores sui aliis curis detinerentur, primum Ptolemaeus, deinde Philippus, loca illa alienae dominationi subtracta, sibi vindicarent. nunc vero se eadem loca illa, non quidem necessario Philippi tempore abutentem capere; sed tempore suo recte vtentem recipere. Lysimachenses, ex inopinato a Thracibus vrbe sua euersos, quod in patriam restituat, eamque frequentet coloniam, nullam in eo se Romanis iniuriam facere. neque enim id agere se, vt populum Romanum bello lacessat, verum vt Seleucus filius eam sedem regni habeat. Graecorum liberas ciuitates, quae sunt in Asia, libertatem nancisci debere non ex Romanorum iussione, verum ex beneficio suo. Quod ad Ptolemaeum attinet, ego, inquit, per me ex ipsius voluntate rem componam. statuisse enim, non tantum amicitiam, verum etiam cum amicitia affinitatem cum ipso iungere.

33. Quum dixisset L. Cornelius, aequum videri, vt Lampsaceni Smyrnaeique vocarentur, et dicendi potestas illis fieret, ita est factum. Aderant Lampsacenorum quidem legati Parmenion et Pythodorus, Smyrnaeorum vero Coeranus et cum ipso alii. Quibus liberam orationem habentibus, indignatus rex, quod videretur apud iudices Romanos eorum quae fecisset rationem contendentibus secum reddere, lo-

παῦσαι φησὶ τῶν πολλῶν· οὐ γὰρ ἐπὶ Ῥωμαίων, ἀλλὰ ἐπὶ Ῥοδίων ὑμῖν εὐδοκῶ διακριθῆναι περὶ τῶν ἀντιλεγομένων. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσαν τὸν σύλλογον, οὐδαμῶς εὐδοκήσαντες ἀλλήλοις.

quentem Parmenionem interpellans, desine, inquit, plura dicere: non enim Romanis iudicibus, sed Rhodiis, disceptare hisce controuersias mihi placet. Ita colloquium tunc est solutum, quum nullo modo inter ipsos conuenisset.

Πῶς Σκόπας ὁ Αἰτωλὸς καθάπερ καὶ Κλεομένης ὁ Λακεδαιμόνιος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπώλετο, τὴν δ' ἐπὶ παραβόλῳ τόλμῃ δόξαν οὐχ ὁμοίως ἐκείνῳ εὕρατο.

Quomodo Scopas Aetolus, vt aliquanto prius Cleomenes Spartanus, Alexandriae perierit, sed non pariter atque ille gloriose.

Ὅτι οἱ ἀσεβεῖς παρὰ φύσιν ἐνστησάμενοι τὸν αὐτῶν βίον, εἰκότως παρὰ φύσιν καὶ τῆς εἱμαρμένης τυγχάνουσι.

Viros impios, qui contra naturam vitam instituunt, merito etiam morte non secundum naturam perire.

Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, παιδὸς ἔτι ὄντος, Ἀνακλητήρια.

Ptolemaei regis adhuc pueri Anacleteria.

34. Τῶν γὰρ παραβόλων καὶ καλῶν ἔργων ἐφίενται μὲν πολλοὶ, τολμῶσι δ' ὀλίγοι ψαύειν. καίτοι πολὺ καλλίους ἀφορμὰς εἶχε Σκόπας, ἢ Κλεομένης, πρὸς τὸ παραβάλλεσθαι καὶ τολμᾶν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ προκαταληφθεὶς, εἰς αὐτὰς συνεκλείσθη τὰς ἐν τοῖς ἰδίοις οἰκέταις καὶ φίλοις ἐλπίδας· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ταύτας ἐγκατέλιπεν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἦν δυνατὸν, ἐξήλεγξε, τὸ καλῶς ἀποθανεῖν τοῦ ζῆν αἰσχρῶς περὶ πλείονος ποιησάμενος. Σκόπας δὲ καὶ χεῖρα βαρεῖαν ἔχων συνεργὸν, καὶ καιρὸν, ἅτε τοῦ βασιλέως ἔτι παιδὸς ὄντος, μέλλων καὶ βουλευόμενος προκατελήφθη. Γνόντες γὰρ

34. Audacium inceptorum et praeclarorum desiderio quidem multi tanguntur; sed illa vel attingere non sane multi audent. Et tamen ad tentandum fortunam et audendum maiora praesidia Scopas habuit, quam Cleomenes. nam ille ab inimicis praeuentus eo angustiarum est redactus, vt spes omnes suas in propriis dumtaxat famulis et amicis haberet sitas: quas tamen ille spes nequaquam destituit, sed quantum eius fieri poterat, expertus est omnes, mori honeste potius quam turpiter viuere praeoptans. At Scopas quum et numerosam militum manum haberet, cuius auxilio vteretur, et tempus esset nactus opportunum, rege adhuc puero, dum

γὰρ αὐτὸν οἱ περὶ τὸν Ἀριστομένην συναθροίζοντα τοὺς φίλους εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν, καὶ συνεδρεύοντα μετὰ τούτων, πέμψαντές τινας τῶν ὑπασπιστῶν, ἐκάλουν εἰς τὸ συνέδριον. ὁ δ᾽ οὕτω παρειστήκει τῶν φρενῶν, ὡς οὔτε πράττειν ἐτόλμα τῶν ἑξῆς οὐδὲν, οὔτε καλούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως οἷός τ᾽ ἦν πειθαρχεῖν, ὃ πάντων ἐστὶν ἔσχατον, ἕως οἱ περὶ τὸν Ἀριστομένην γνόντες αὐτοῦ τὴν ἀλογίαν, τοὺς μὲν στρατιώτας καὶ τὰ θηρία περιέστησαν περὶ τὴν οἰκίαν. Πτολεμαῖον δὲ τὸν Εὐμένους πέμψαντες μετὰ νεανίσκων, ἄγειν αὐτὸν ἐκέλευον, ἐὰν μὲν ἑκὼν βούληται πειθαρχεῖν· εἰ δὲ μὴ, μετὰ βίας. Τοῦ δὲ Πτολεμαίου παρεισελθόντος εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ δηλοῦντος, ὅτι καλεῖ Σκόπαν ὁ βασιλεὺς· τὰς μὲν ἀρχὰς οὐ προσεῖχε τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ βλέπων εἰς Πτολεμαῖον ἀτενὲς ἔμενε καὶ πλείω χρόνον, ὡσανεὶ προσανατεινόμενος αὐτῷ καὶ θαυμάζων τὴν τόλμαν. ὡς δ᾽ ἐπελθὼν ὁ Πτολεμαῖος θρασέως ἐπελάβετο τῆς χλαμύδος αὐτοῦ, τότε βοηθεῖν ἠξίου τοὺς παρόντας. ὄντων δὲ καὶ τῶν εἰσελθόντων νεανίσκων πλειόνων, καὶ τὴν ἔξω περίστασιν διασαφήσαντός τινος, συνείξας τοῖς παροῦσιν ἠκολούθει μετὰ τῶν φίλων.

35. Ἅμα δὲ τῷ παρελθεῖν εἰς τὸ συνέδριον, βραχέα μὲν ὁ βασιλεὺς κατηγόρησε· μετὰ δὲ τοῦτον Πολυκράτης, ἄρτι παραγεγονὼς ἀπὸ Κύπρου, τελευ-

conatur, dum deliberat, est praeuentus. Nam vbi didicit Aristomenes, amicos illum suos domum cogere, et vna cum ipsis consultare: missis satellitum nonnullis, ad regium consilium eum vocauit. Scopae vero repente adeo externata mens est, vt neque eorum, quae moliebatur, tentare quicquam auderet, nec regi parere, cum ab eo vocaretur, sustineret, quae totius dementiae vltima est linea. demum Aristomenes, cognita ipsius inopia consilii, domum ipsius militibus et elephantis circumdat, deinde Ptolemaeum Eumenis filium cum praesidio iuuenum mittit, et vt Scopam adducant imperat: si sponte sua obtemperaret, volentem; sin minus, per vim. Postquam in aedes Ptolemaeus irrupisset, dixissetque Scopam a rege arcessi: ille principio rationem eius nullam habuit; verum defixis in Ptolemaeum oculis, sic satis diu mansit, quasi minas illi intendens, et audaciam eius demirans. vbi vero Ptolemaeus, propius ad eum accedens, audacter chlamydis laciniam prehendit, tum Scopas, vt sibi opem ferrent, qui aderant, rogauit. Sed quum et plures milites essent ingressi, et dixisset aliquis, domum praesidio foris cinctam esse, praesenti fortunae concedens, vna cum amicis est secutus.

35. Qui simulac concilium est ingressus, rex ipsum paucis accusauit, secundum regem Polycrates, qui recens e Cypro venerat, postremo Aristome-

τῶος δ' Ἀριστομένης. Ἦν δὲ τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιος ἡ κατηγορία πάντων τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι· προσετέθη δὲ τοῖς προειρημένοις ἡ μετὰ τῶν φίλων συνεδρεία, καὶ τὸ μὴ πειθαρχῆσαι καλούμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐφ' οἷς οὐ μόνον οἱ τοῦ συνεδρίου κατεγίγνωσκον αὐτοῦ πάντες, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔξωθεν τῶν πρεσβευτῶν οἱ συμπαρόντες. ὁ δ' Ἀριστομένης, ὅτε κατηγορεῖν ἔμελλε, πολλοὺς μὲν καὶ ἑτέρους παρέλαβε τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Αἰτωλῶν δὲ πρεσβεύοντας ἐπὶ τὰς διαλύσεις, ἐν οἷς ἦν καὶ Δορύμαχος ὁ Νικοστράτου. ῥηθέντων δὲ τούτων, μεταλαβὼν ὁ Σκόπας, ἐπειρᾶτο μὲν φέρειν τινὰς ἀπολογισμούς· οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀλογίαν, εὐθέως οὗτος μὲν εἰς φυλακὴν ἀπήγετο μετὰ τῶν φίλων, ὁ δ' Ἀριστομένης, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς, τὸν μὲν Σκόπαν καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ φίλους πάντας διέφθειρε φαρμάκῳ, Δικαιάρχῳ δὲ καὶ στρέβλας καὶ μάστιγας προσαγαγὼν, οὕτως αὐτὸν ἐπανείλετο, λαβὼν παρ' αὐτοῦ δίκην καθήκουσαν καὶ κοινὴν ὑπὲρ πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ὁ γὰρ Δικαίαρχος οὗτος ἦν, ὃν Φίλιππος, ὅτε προέθετο παρασπονδεῖν τὰς Κυκλάδας νήσους, καὶ τὰς ἐφ' Ἑλλησπόντου πόλεις, ἀπέδειξε τοῦ στόλου παντὸς ἡγεμόνα, καὶ τῆς ὅλης πράξεως προστάτην. ὃς ἐπὶ πρόδηλον ἀσέβειαν ἐκπεμπόμενος, οὐχ οἷον

nes. Accuſationis formula quod ad cetera iam dictis erat ſimilis, niſi quod hoc amplius adiectum eſt, quod amicorum coetum coegiſſet ad deliberandum, quodque vocanti regi non paruiſſet. Ob quas criminationes non ſolum, qui regis concilium participabant, omnes eum damnabant; ſed etiam e legatis exterarum gentium quotquot aderant. Ariſtomenes quando ipſum accuſaturus erat, tum alios Graecos viros illuſtres ſecum accepit, tum etiam legatos Aetolorum, qui de pace fuerant miſſi, inter quos Dorymachus erat, Nicoſtrati filius. Finita horum oratione, Scopas, facta ſibi dicendi poteſtate, excuſationes aliquas in medium afferre eſt orſus; ſed nemine ad eius verba attendente propter abſurditatem factorum, ſtatim vna cum amicis in carcerem eſt coniectus. proxima dein nocte Ariſtomenes Scopam quidem et eius cognatos omnes veneno ſuſtulit; Dicaearcho vero torquendi inſtrumenta et flagra quum adhibuiſſet, ita demum vitam illi eripuit, debitas poenas communi Graecorum nomine ab ipſo exigens. Hic enim eſt ille Dicaearchus, quem Philippus, quum Cycladas inſulas per magnum nefas bello aggreſſus eſt laceſſere, ducem claſſis inſtituit, et vniuerſo negotio praefecit. Qui ad exſequendum facinus palam impium quum mitteretur, adeo penſi nihil

ἄτοπόν

ἄτοπόν τι πράσσειν ἐνόμιζεν, ἀλλὰ τῇ τῆς ἀπονοίας ὑπερβολῇ καὶ τοὺς θεοὺς ὑπέλαβε καταπλήξεσθαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους. ὡς γὰρ ὥρμίσεις τὰς ναῦς, δύο κατεσκεύαζε βωμοὺς, τὸν μὲν Ἀσεβείας, τὸν δὲ Παρανομίας, καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθυε, καὶ τούτους προσεκύνει καθαπερανεὶ δαίμονας. Διὸ καὶ δοκεῖ μοι τυχεῖν τῆς ἁρμοζούσης δίκης, καὶ παρὰ θεῶν, καὶ ἀνθρώπων. παρὰ φύσιν γὰρ ἐνστησάμενος τὸν αὐτοῦ βίον, εἰκότως παρὰ φύσιν καὶ τῆς εἱμαρμένης ἔτυχε. τῶν δὲ λοιπῶν Αἰτωλῶν τοὺς βουλομένους εἰς τὴν οἰκείαν ἀπαλλάττεσθαι, πάντας ἀπέλυσεν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν ὑπαρχόντων.

36. Σκόπα δὲ καὶ ζῶντος μὲν ἐπίσημος ἦν ἡ φιλαργυρία, πολὺ γὰρ δή τι τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὑπερέθετο κατὰ τὴν πλεονεξίαν· ἀποθανόντος δὲ καὶ μᾶλλον ἐγενήθη διὰ τὸ πλῆθος τοῦ χρυσίου καὶ τῆς κατασκευῆς τῆς εὑρημένης παρ' αὐτῷ. λαβὼν γὰρ συνεργὸν τὴν * ἀχαριότητα τὴν χαριμόρτου, καὶ τὴν μέθην, ἄρδην ἐξετοιχώρυχησε τὴν βασιλείαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλοὺς ἔθεντο καλῶς, οἱ περὶ τὴν αὐλὴν, εὐθέως ἐγίγνοντο περὶ τὸ ποιεῖν Ἀνακλητήρια τοῦ βασιλέως, οὐδέπω τῆς ἡλικίας κατεπειγούσης, νομίζοντες δὲ λήψεσθαί τινα τὰ πράγματα κατάστασιν, καὶ πάλιν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς, δόξαντος αὐτοκράτορος ἤδη γεγο-

habuit scelus tantum patrare, vt contra vecordiae immanitate deis pariter et hominibus terrorem se iniecturum existimauerit. Nam vt in portu naues constituit, duas excitauit aras, impietatis alteram, alteram iniquitatis, et super iis rem diuinam fecit, ac quasi deos est istos veneratus: vt equidem non dubitem, deos et homines poenas ab eo quibus erat dignus expetiisse. Nam qui vitam instituisset contra naturam, merito etiam contra naturam fato est functus. E ceteris Aetolis siqui fuerunt, qui redire in patriam vellent, abeundi et omnia sua auferendi potestatem rex cunctis fecit.

36. Scopae et dum viueret nota fuit omnibus auaritia; (nam is habendi cupiditate longo interuallo ceteros mortales antecedebat.) verum ab eius morte magis innotuit ob vim auri ingentem et supellectilis copiam, apud eum repertam. Propositum namque ipsius adiuuantibus - - - et temulentia, ipsum prope regnum parietibus effractis funditus rapinis exhauserat. Enimuero Aetolorum motu composito, e vestigio aulici ad consueta solennia, quando aliquis rex salutatur, quae Anacleteria vocant, celebranda se comparant, aetate quidem necdum exigente; sed quod existimarent, vbi innotuisset sui iuris et arbitrii regem esse factum, in aliquo meliore statu ipsius regnum fore quieturum, et ab eo principio ali-

νέναι

νέναι τȣ̃ βασιλέως. χρησάμενοι δὲ ταῖς παρασκευαῖς μεγαλομερῶς, ἐπετέλȣν τὴν πρᾶξιν, ἀξίως τȣ̃ τῆς βασιλείας προχήματος, πλεῖςα Πολυκράτȣς δοκȣ̃ντος εἰς τὴν ἐπιβολὴν ταύτην αὐτοῖς συνηργηκέναι. Ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ καὶ κατὰ τὸν πατέρα μὲν, ἔτι νέος ὢν, ȣ̓δενὸς ἐδόκει τῶν περὶ τὴν αὐλὴν δευτερεύειν, ȣ̓́τε κατὰ τὴν πίςιν, ȣ̓́τε κατὰ τὰς πράξεις· ὁμοίως δὲ κατὰ τὸν ἐνεςῶτα βασιλέα. Πιςευθείσης γὰρ τῆς Κύπρȣ καὶ τῶν ἐν ταύτῃ προσόδων ἐν καιροῖς ἐπισφαλέσι καὶ ποικίλοις, ȣ̓ μόνον διεφύλαξε τῷ παιδὶ τὴν νῆσον, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἱκανὸν ἤθροισε χρημάτων, ἃ τότε παρεγεγόνει κομίζων τῷ βασιλεῖ, παραδεδωκὼς τὴν ἀρχὴν τῆς Κύπρȣ Πτολεμαίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ. τυχὼν δὲ διὰ ταῦτα μεγάλης ἀποδοχῆς καὶ περιȣσίας ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, μετὰ ταῦτα, προβαινȣ́σης τῆς ἡλικίας, ὁλοσχερῶς εἰς ἀσέλγειαν ἐξώκειλε καὶ βίον ἄσυρῆ, παραπλησίαν δέ τινα τȣ́τῳ φήμην ἐκληρονόμησεν ἐπὶ γήρως καὶ Πτολεμαῖος ὁ Ἀγησάνδρȣ. περὶ ὧν ὅταν ἐπὶ τȣ̀ς καιρȣ̀ς ἔλθωμεν, ȣ̓κ ὀκνήσομεν διασαφεῖν τὰ παρακολȣθήσαντα ταῖς ἐξȣσίαις αὐτῶν ἀπρεπῆ.

quid ſemper deinceps incrementi accepturum. Prouiſo igitur rerum omnium magnifico apparatu, pro dignitate regni quod deſtinauerant ſunt exſecuti. Opinio multorum fuit, Polycratem huius incepti auctores longe plurimum adiuuiſſe. Hic enim vir iam inde a Ptolemæi patris temporibus, cum adhuc iuuenis ipſe eſſet, nulli procerum eius aulae fuiſſe videtur ſecundus, neque auctoritate, neque rebus geſtis, eodemque loco fuit ſub eo, qui iam regnabat. Nam quum difficilibus et variis temporibus Cypri adminiſtratio et omnium redituum, qui inde proueniunt, eius fidei fuiſſet commiſſa: non ſolum puero regi inſulam conſeruauit; ſed etiam pecuniae vim non mediocrem coegit, quam ipſe tunc, tradita prouincia Ptolemaeo Megalopolitano, Alexandriam veniens, regi aduexerat. Eam ob cauſſam magno omnium applauſu tunc exceptus, non mediocrem inſecutis temporibus opum vim eſt adeptus, donec procedente aetate ad omne genus libidinis et flagitioſam vitam eſt delapſus. Quam itidem famam Ptolemaeus, Ageſandri filius, in ſenectute obtinuit. ad quorum tempora vbi ventum fuerit, non pigebit nos turpia facta recenſere, quae ipſi, dum in magna potentia erant, admiſerunt.

EK

ΕΚ ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΠΕΡΙ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ.

EX LIBRIS

HISTORIARVM

POLYBII MEGALOPOLITANI

EXCERPTA LEGATIONVM.

ΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ

ΤΕΥΧΟΥΣ

ΡΩΜΑΙΩΝ

ΠΡΟΣ

ΕΘΝΙΚΟΥΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

IN

VOLVMEN

LEGATIONES CONTINENS

ROMANORVM

ET

ALIARVM GENTIVM

PROOEMIVM.

Ὅσοι τῶν πάλαι ποτὲ βασιλέων τε καὶ ἰδιωτῶν μὴ τὸν νοῦν παρεσύρησαν ἡδοναῖς, ἢ κατεμαλακίσθησαν, ἀλλὰ τὸ τῆς

Quicunque olim siue reges, siue sortis priuatae homines, mente fuerunt neque voluptatibus deprauata, neque mollitie corrupta, sed

ψυχῆς

ψυχῆς εὐγενὲς ἀκηλίδωτον ἀρετῇ συνετήρησαν, οὗτοι δὴ οὗτοι καὶ πόνοις ἐνεκαρτέρησαν, καὶ λόγοις ἐνησχολήθησαν, καὶ ἄλλος ἄλλο τι. τῶν ὅσοι λογικώτερον ἐπεβίωσαν, παιδείας ἐρασταὶ γεγονότες, σπουδαιότερόν τινα συνεγράψαντο, τοῦτο μὲν τῆς σφῶν αὐτῶν πολυμαθείας δεῖγμα ἐναργὲς τοῖς μετέπειτα καταλιπεῖν ἱμειρόμενοι, τοῦτο δὲ καὶ εὔκλειαν ἀείμνηστον ἐκ τῶν ἐντυγχανόντων καρπώσασθαι μνώμενοι. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς τῶν τοσούτων ἐτῶν περιδρομῆς ἄπλετόν τι χρῆμα καὶ πραγμάτων ἐγίγνετο, καὶ λόγων ἐπλέκετο, ἐπ' ἄπειρόν τε καὶ ἀμήχανον ἡ τῆς ἱστορίας εὐρύνετο συμπλοκή. Ἔδει δὲ ἐπιῤῥεπέστερον πρὸς τὰ χείρω τὴν τῶν ἀνθρώπων προαίρεσιν μετατίθεσθαι χρόνοις ὕστερον, καὶ ὀλιγώρως ἔχειν πρὸς τὰ καλὰ, καὶ ῥαθυμότερον διακεῖσθαι πρὸς τὴν τῶν φθασάντων γενέσθαι κατάληψιν, κατόπιν γινομένης τῆς τοῦ ἀληθοῦς ἐπιτεύξεως· ὡς ἐντεῦθεν ἀδηλίᾳ σκιάζεσθαι τὴν τῆς ἱστορίας ἐφεύρεσιν, πῇ μὲν σπάνει βίβλων ἐπωφελῶν, πῇ δὲ

sed animi nobilitatem intemeratam ad virtutem conseruarunt, hi profecto et inter labores durarunt, et otium in literis consumserunt, ac si qui illorum vitam in studiis diligentius egissent, eruditionis amore inflammati, aliquid impensiore cura conscripserunt, partim quod multiplicis doctrinae suae certum aliquod posteris monumentum relinquere auerent, partim etiam immortalis memoriae desiderio, quam apud lectores consequerentur. Quoniam vero per tot annorum curricula et res immensae quotidie exoriebantur, et scripta contexebantur: historiae conscriptio, semper latius sese propagans, infinita iam res erat, et quae humani ingenii modum excederet. Enimuero aliter euenire non poterat, quin hominum studia et voluntates posterioribus temporibus ad deteriora se inclinarent, honesta susque deque haberent, et ad cognoscendas priorum seculorum res euaderent negligentiores, inuestigatione veri semel neglecta vel desperata, ita vt historiae cognitio tenebris obuoluta, redderetur incerta, tum propter vtilium librorum ino-

πρὸς

πρὸς τὴν ἐκτάδην πολυλογίαν δειμαινόντων καὶ κατοῤῥωδούντων. Ὁ τῆς πορφύρας ἀπόγονος Κωνσταντῖνος, ὁ ὀρθοδοξότατος καὶ Χριστιανικώτατος τῶν πώποτε βεβασιλευκότων ὀξυωπέστερον πρὸς τὴν τῶν καλῶν κατανόησιν διακείμενος, καὶ δραστήριον ἐσχηκὼς νοῦν, ἔκρινε, βέλτιστον εἶναι καὶ κοινωφελὲς, τῷ τε βίῳ ὀνησιφόρον, πρότερον μὲν ζητητικῇ διεγέρσει βίβλους, ἄλλοθεν ἄλλας, ἐξ ἁπάσης ἑκασταχοῦ οἰκουμένης συλλέξασθαι, παντοδαπῆς καὶ πολυειδοῦς ἐπιστήμης ἐγκύμονας. ἔπειτα τὸ τῆς πλατυεπείας μέγεθος καὶ ἀποκναῖον, ἄλλως τε καὶ ὀχληρὸν καὶ φορτικὸν φαινόμενον τοῖς πολλοῖς, δεῖν ᾠήθη καταμερίσαι τοῦτο εἰς λεπτομέρειαν, ἀνεπιφθόνως τε προθεῖναι κοινῇ τὴν ἐκ τούτων ἀναφυομένην ὠφέλειαν· ὡς ἐκ μὲν τῆς ἐκλογῆς προσεκτικωτέρως καὶ ἐνδελεχέστερον κατεντυγχάνειν εἰς τοὺς τροφίμους τῶν λόγων, καὶ μονιμώτερον ἐντυποῦσθαι τούτοις τὴν τῶν λόγων εὐφράδειαν, μεγα-

piam, tum quia ad illa tot et tam immensa volumina vulgo homines ceu metu perciti expauescebant. Iccirco Constantinus Porphyrogenetus, imperator omnium, qui vmquam fuerunt, rectae fidei tenacissimus et christianissimus, ingenio praeditus ad rerum pulchrarum perceptionem acutissimo, ea denique praestans intelligentia, vt facile quiduis ad effectum perduceret, illud primo fore optimum est ratus, et vulgo omnibus vtile ac conducibile, vt libros, omnis generis scientiarum doctrina varia refertos, vndique ex orbis totius singulis partibus magna diligentia inquireret, atque in vnum colligeret, deinde vastam illam scriptorum immensitatem, quae lectores enecabat, (quum praesertim molesta plerisque omnibus et taedii plena ea res videretur,) in partes minutas putauit distribuendam, et luculentam vtilitatem, quae poterat inde percipi, oculis hominum exponere: adeo vt hoc delectu habito, maiore attentione et assiduitate eorum scriptorum lectioni, quae ingenia alunt, incumbere studiosi queant, et diuturniore eorum tractatione facundiam orationis animo imprimere, et in ea informari.

φυῶς τε καὶ εὐεπηβόλως πρὸς τούτοις καταμερίσαι εἰς ὑποθέσεις διαφόρους, τρεῖς ἐπὶ τοῖς πεντήκοντα ἀριθμὸν οὔσας, ἐν αἷς ἅπασα ἱστορικὴ μεγαλουργία συγκλείεται. Κοὐκ ἔστιν οὐδὲν τῶν ἐγκειμένων, ὃ διαφεύξεται τὴν τοιαύτην τῶν προθέσεων ἀπαρίθμησιν, οὐδὲν τὸ παράπαν ἀφαιρουμένης τῆς τοῦ λόγου ἀκολουθίας τῇ διαιρέσει τῶν ἐννοιῶν, ἀλλὰ σύσσωμον σωζούσης καὶ ἑκάστῃ ὑποθέσει προσαρμοζομένης τῆς τηλικαύτης οὐ συνόψεως, ἀληθέστερον δ' εἰπεῖν, οἰκειώσεως. Ὧν κεφαλαιωδῶν ὑποθέσεων ἡ προκειμένη αὕτη καὶ ἐπιγραφομένη περὶ πρεσβειῶν Ῥωμαίων πρὸς ἐθνικοὺς, τυγχάνει οὖσα ἑβδόμη ἐπὶ τοῖς εἴκοσι, τῆς πρώτης τὸ ἐπώνυμον λαχούσης περὶ βασιλέων ἀναγορεύσεως. Ἐμφαίνει δὲ τοῦτὶ τὸ προοίμιον, τίνας οἱ λόγοι πατέρας κέκτηνται, καὶ ὅθεν ἀποκυΐσκονται, ὡς ἂν μὴ ὦσιν αἱ κεφαλαιώδεις ὑποθέσεις ἀκατονόμαστοι, καὶ μὴ γνήσιοι, ἀλλὰ νόθοι τε καὶ ψευδώνυμοι. Εἰσὶ δὲ ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων χρονικῶν.

Hoc amplius imperator, magno ſane et felici conatu, opus vniuerſum in tractatus diuerſos, numero tres et quinquaginta, cenſuit diuidendum: in quibus, et ſub quorum titulis, quicquid habet hiſtoria maius et nobilius, incluſum continetur, neque ineſt quicquam hiſtoriae inſertum, quod partitionem hanc in hosce tractatus effugerit. Neque vero propter diuerſitatem ſententiarum et argumentorum ſeries ac diſpoſitio operis totius vllo modo corrumpitur; verum ſeruat haec ſynopſis, vel vt verius dicam, haec rerum cognatarum in vnum adunatio in ſingulorum corporum partibus concinnandis, vnicuique tractatui conuenientem rationem. Horum porro tractatuum, qui hiſtoriae ſummam complectuntur, praeſens hic de legationibus Romanorum et aliarum gentium *inſcriptus, eſt viceſimus ſeptimus: primo autem nomen inditum,* de imperatorum renunciatione. *Declarat inſuper hoc prooemium, quos patres et auctores quaeque ſcripta habeant, et quorum parta ſint ingeniis, ne tractatus hi ſummarii nominibus ſuis careant, et habeantur non pro legitimis, ſed pro ſpuriis, et pſeudonymis. Sunt autem haec deſumta ex annalibus infra ſubiectis:*

α'. Πέ-

α΄.	I.
Πέτρε Πατρικίε καὶ Μαγίςρε.	*Petri Patricii et Magistri.*
β΄.	II.
Γεωργίου μοναχοῦ Χρονικῆς.	*Georgii Monachi Chronica historia.*
γ΄.	III.
Ἰωάννε Ἀντιοχέως.	*Iohannis Antiocheni.*
δ΄.	IV.
Διονυσίε Ἁλικαρνασσέως Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας.	*Dionysii Halicarnassei antiquitatibus Romanis.*
ε΄. ς΄.	V. VI.
Πολυβίε Μεγαλοπολίτε, καὶ Ἀππιανε̃.	*Polybii Megalopolitani et Appiani.*
ζ΄.	VII.
Ζωσίμε Ἀσκαλωνίτε.	*Zosimi Ascalonitae.*
η΄.	VIII.
Ἰωσήπε Ἰεδαϊκῆς ἀρχαιολογίας.	*Iosephi antiquitatibus Iudaicis.*
θ΄.	IX.
Διοδώρε Σικελιώτε.	*Diodori Siculi.*
ι΄.	X.
Δίωνος Κοκκηϊανε̃.	*Dionis Cocceiani.*
ια΄.	XI.
Προκοπίου Καισαρέως.	*Procopii Caesariensis.*

ιβ'.

Πρίσκου ῥήτορος.

XII.

Prisci Rhetoris.

ιγ'.

Μάλχου Σοφιστοῦ.

XIII.

Malchi Sophistae.

ιδ'.

Μενάνδρου Προτίκτορος.

XIV.

Menandri Protectoris.

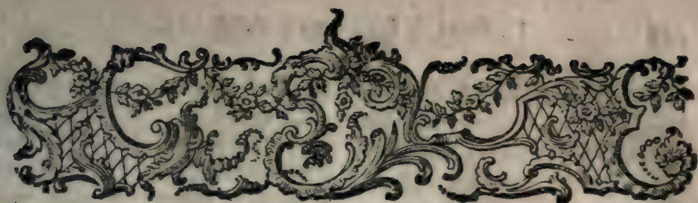
ιε'.

Θεοφυλάκτου ἀπὸ Ἐπάρχων καὶ Ἀντιγραφέως, τοῦ Σιμοκάτου.

XV.

Theophylacti Simocatae Ex-praefecti et Rescriptoris.

ΕΚ ΤΩΝ
ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΕΚΛΟΓΑΙ
ΠΕΡΙ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ.

E

POLYBII MEGALOPOLITANI
HISTORIIS
EXCERPTA LEGATIONVM.

Α. I.

Πῶς Ἱερώνυμος, ὁ βασιλεὺς Συρακουσίων, τὸ μὲν διὰ τὴν αὑτοῦ ἀβουλίαν, τὸ δὲ ὑπὸ συμβούλων κακῶν ἐπαρθεὶς, ἀθετήσας τὰς συντεθειμένας συνθήκας Ἱέρωνι τῷ πάππῳ πρὸς Ῥωμαίους, συμμαχίαν ἔθετο πρὸς Καρχηδονίους.

Quomodo Hieronymus, rex Syracusiorum, partim propria leuitate, partim suasu malorum consiliariorum, rupto foedere, quod fuit Hieroni eius auo cum Romanis, societatem cum Carthaginiensibus iunxerit.

Ὅτι μετὰ τὴν ἐπιβουλὴν τὴν κατὰ Ἱερωνύμου, τοῦ βασιλέως Συρακουσίων, ἐκχωρήσαντος τοῦ Θράσωνος, οἱ περὶ τὸν Ζώϊππον καὶ Ἀνδρανόδωρον πείθουσι τὸν Ἱερώνυμον, εὐθέως

Post coniurationem in caput Hieronymi regis Syracusarum factam, Thrasone de medio sublato, Zoippus et Andranodorus Hieronymo sunt auctores, vt legatos e vesti-

πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Ἀννίβαν πέμψαι. προχειρισάμενος δὲ Πολύκλειτον Κυρηναῖον, καὶ Φιλόδημον τὸν Ἀργεῖον, τούτους μὲν εἰς Ἰταλίαν ἀπέστειλε, δοὺς ἐντολὰς λαλεῖν ὑπὲρ κοινοπραγίας τοῖς Καρχηδονίοις· ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπέπεμψεν. Ἀννίβας δὲ τοὺς περὶ Πολύκλειτον καὶ Φιλόδημον ἀποδεξάμενος φιλανθρώπως, καὶ πολλὰς ἐλπίδας ὑπογράψας τῷ μειρακίῳ Ἱερωνύμῳ, σπουδῇ πάλιν ἀπέπεμπε τοὺς πρέσβεις, σὺν δὲ τούτοις Ἀννίβαν τὸν Καρχηδόνιον, ὄντα τότε τριήραρχον, καὶ τοὺς Συρακουσίους, Ἱπποκράτη καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν νεώτερον Ἐπικύδη. Συνέβαινε δὲ, τούτους τοὺς ἄνδρας καὶ πλείω χρόνον ἤδη στρατεύεσθαι μετ' Ἀννίβου, πολιτευομένους παρὰ Καρχηδονίοις, διὰ τὸ φεύγειν αὐτῶν τὸν πάππον ἐκ Συρακουσῶν, δόξαντα προσενηνοχέναι τὰς χεῖρας ἑνὶ τῶν Ἀγαθοκλέους υἱῶν, Ἀγαθάρχῳ. Παραγενομένων δὲ τούτων εἰς τὰς Συρακούσας, καὶ τῶν μὲν περὶ Πολύκλειτον ἀποπρεσβευσάντων, τοῦ δὲ Καρχηδονίου διαλεχθέντος κατὰ τὰς ὑπ' Ἀννίβου δεδομένας ἐντολὰς, εὐθέως ἕτοιμος ἦν κοινωνεῖν Καρχηδονίοις τῶν πραγμάτων. καὶ τόν τε παραγεγονότα πρὸς αὐτὸν Ἀννίβαν, ἔφη, δεῖν πορεύεσθαι κατὰ τάχος εἰς τὴν Καρχηδόνα, καὶ παρ' αὐτοῦ συμπέμπειν ἐπηγγείλατο τοὺς διαλεχθησομένους τοῖς Καρχηδονίοις. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦ-

gio ad Hannibalem mittat. qui, delectis ad id munus Polycleto Cyrenensi et Philodemo Argiuo, hos in Italiam proficisci iubet, datque eis mandata, vt de societate ineunda verba cum Carthaginiensibus faciant: simul vero fratres misit Alexandriam. Hannibal Polycletum et Philodemum humaniter excipit, adolescentique Hieronymo spes praeclaras ostentat, et statim legatos dimittit, cumque his Hannibalem Carthaginiensem, triremium tunc praefectum, et vna cum superioribus viros Syracusios, Hippocratem atque Epicydem, fratrem illius natu minorem. Multos iam annos hi fratres Hannibali militabant, vt qui lares Carthagini haberent, postquam eorum auus, quod diceretur vni e filiis Agathoclis Agatharcho manus intulisse, patrium Syracusarum solum vertere fuerat coactus. Hi igitur vbi Syracusas venissent, et legationem Polycletus ac Philodemus renuntiassent, mandata item, quae ab Hannibale acceperat, Carthaginiensis exposuisset: nulla per regem mora fuit, quominus societatem cum Carthaginiensibus statim iungeret. Placuit vero illi, vt Hannibal, qui missus ad se fuerat, Carthaginem celeriter proficisceretur: quo et ipse suos missurum se recepit, de communi re cum Carthaginiensibus collocuturos. Eodem tempore praetor Romanus cuius Sicilia prouincia erat, cer-

του ὁ τεταγμένος ἐπὶ Λιλυβαίῳ ϛρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ταῦτα πυνθανόμενος, ἔπεμψε πρὸς Ἱερώνυμον πρέσβεις, τοὺς ἀνανεωσομένους τὰς πρὸς τοὺς προγόνους αὐτοῦ συντεθειμένας συνθήκας. Ὁ δὲ Ἱερώνυμος, ἅτε ἐν μίσει ὄντων τῶν πρεσβευτῶν, ἔφη, συλλυπεῖσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι κακοὶ κακῶς ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν μάχαις ἀπολώλασιν ὑπὸ Καρχηδονίων. τῶν δὲ καταπλαγέντων τὴν ἀϛοχίαν, ὅμως δὲ προσπυθομένων, τίς λέγει ταῦτα περὶ αὐτῶν· ἔδειξε τοὺς Καρχηδονίους παρόντας, καὶ τούτους ἐκέλευσε διελέγχειν, ἔτι τυγχάνουσι ψευδόμενοι. τῶν δὲ φησάντων, οὐ πάτριον εἶναι σφίσι, πιϛεύειν τοῖς πολεμίοις, παρακαλούντων δὲ, μηδὲν ποιεῖν παρὰ τὰς συνθήκας, ὅτι τοῦτο καὶ δίκαιόν ἐϛι καὶ συμφέρον αὐτῷ μάλιϛ᾽ ἐκείνῳ· περὶ μὲν τούτων, ἔφη, βουλευσάμενος αὐτοῖς πάλιν διασαφήσειν. εἴρετο δὲ, πῶς πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πάππου πλεύσαντες ἕως τοῦ Παχύνου πεντήκοντα ναυσὶ, πάλιν ἀνακάμψαιεν; Συμβεβήκει δὲ, Ῥωμαίους, βραχεῖ χρόνῳ πρότερον ἀκούσαντας, Ἱέρωνα μετηλλαχέναι, καὶ δὴ ἀγωνιάσαντας, μή τι νεωτερίσωσιν οἱ ἐν ταῖς Συρακούσαις, καταφρονήσαντες τῆς τοῦ καταλελειμμένου παιδὸς ἡλικίας, πεποιῆσθαι τὸν ἐπίπλουν, πυθομένους δὲ τὸν Ἱέρωνα ζῆν, αὖθις εἰς τὸ Λιλύβαιον ἀναδραμεῖν. Διὸ καὶ τότε παρομολογούντων,

tior factus de iis, quae Syracusanus rex parabat, legatos ad eum misit, renouandi foederis caussa, quod cum eius maioribus fuerat factum. Hieronymus, qui praesentem legationem odio habebat, ego, inquit, vicem vestram, Romani, doleo, quod mali male a Carthaginiensibus caesi in praeliis per Italiam habitis perieritis. Hominis importunitatem stupere legati; quaerere tamen, quo auctore haec diceret. ille, Carthaginiensibus qui aderant ostensis, isti, ait, mendacii vobis sunt arguendi, si quid forte praeter verum narrarunt. quum dicerent legati, non solere Romanos fidem hostibus habere, ipsum vero monerent, ne fidem mutaret, id enim et aequum esse, et rebus maxime illius expedire: Ego vero, rex inquit, super hoc deliberatione habita, quod statuero, faciam vos vt sciatis. Pergit deinde illos interrogare, qui factum esset, quod, quum ante obitum aui sui quinquaginta nauium classe Pachynum vsque accessissent, cursum inde retro flexissent? Acciderat nempe aliquanto prius, vt Romani audito, Hieronem fato esse functum, anxii, ne quid ex contemtu aetatis relicti pueri rerum nouarum moueretur Syracusis, Pachynum vsque nauigarent, sed mox, vbi viuere adhuc Hieronem accepissent, Lilybaeum extemplo redirent. Tunc igitur quum falsi essent ingenue,

πεποιῆσθαι μὲν τὸν ἐπίπλουν, θέλοντας ἐφεδρεῦσαι τῇ νεότητι τῇ ἐκείνου καὶ συνδιαφυλάξαι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ, προσπεσόντος δὲ, ζῆν τὸν πάππον, ἀποπλεῦσαι πάλιν· ῥηθέντων δὲ τούτων πάλιν ὑπολαβὼν τὸ μειράκιον, Ἐάσατε τοίνυν, ἔφη, κἀμὲ νῦν, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, διαφυλάξαι τὴν ἀρχὴν, παλινδρομήσαντα πρὸς τὰς Καρχηδονίων ἐλπίδας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, συνέντες τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, τότε μὲν κατασιωπήσαντες ἐπανῆλθον, καὶ διεσάφουν τὰ λεγόμενα τῷ πέμψαντι· τὸ δὲ λοιπὸν ἤδη προσεῖχον, καὶ παρεφύλαττον ὡς πολέμιον. Ἱερώνυμος δὲ προχειρισάμενος Ἀγάθαρχον καὶ Ὀνησιγένη καὶ Ἱπποσθένη πέμπει μετ' Ἀννίβου πρὸς Καρχηδονίους, δοὺς ἐντολὰς ἐπὶ τοῖσδε ποιεῖσθαι τὰς συνθήκας· Ἐφ' ᾧ Καρχηδονίους βοηθεῖν καὶ πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι, καὶ συνεκβαλόντας Ῥωμαίους ἐκ Σικελίας, οὕτω διελέσθαι τὰ κατὰ τὴν νῆσον, ὥστε τῆς ἑκατέρων ἐπαρχίας ὅρον εἶναι τὸν Ἱμέραν ποταμὸν, ὃς μάλιστα πως δίχα διαιρεῖ τὴν ὅλην Σικελίαν. Οὗτοι μὲν οὖν ἀφικόμενοι πρὸς Καρχηδονίους διελέγοντο περὶ τούτων, καὶ ταῦτ' ἔπραττον, εἰς πᾶν ἑτοίμως συγκαταβαινόντων τῶν Καρχηδονίων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἱπποκράτην, λαμβάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸ μειράκιον, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐψυχαγώγουν,

eo se quidem classem appulisse, idque eo animo, vt iuuentuti illius adessent, parati ad omne auxilium, quo regnum illi suum communi opera conseruarent, simul vero fuisset nuntiatum, viuere ipsius auum, pedem retulisse: haec, inquam, quum dixissent legati, subiicit adolescens: nunc quoque, inquit, sinite me, Romani, postquam mutata velificatione ad spes Carthaginiensium me denuo contuli, meum mihi conseruare imperium. Romani cognita inclinatione animi illius, nulla tum voce edita, discesserunt, et rem omnem ei, a quo missi fuerant, significarunt. atque ex illo ipsum obseruare, sibique ab eo vt certo hoste cauere coeperunt. Hieronymus legatos cum Hannibale ad Carthaginienses proficisci iubet, Agatharchum, Onesigenem, et Hipposthenem, praecepit his, foedus istis conditionibus facerent: *Carthaginienses vt terrestribus maritimisque copiis opem sibi ferrent: vbi Romanos communi opera expulissent Sicilia, insulam ita diuiderent, vt Himera fluuius, qui mediam fere vniuersam Siciliam diuidit, vtriusque populi prouinciarum esset terminus.* Vbi appulerunt legati, agunt de hisce rebus cum Carthaginiensibus: quibus paratis quascunque conditiones probare, negotium conficiunt. Interea Hippocrates atque Epicydes in animum adolescentis se insi-

ἐξηγου-

ἐξηγούμενοι τὰς ἐν Ἰταλίᾳ πορείας Ἀννίβου καὶ παρατάξεις καὶ μάχας· μετὰ δὲ ταῦτα φάσκοντες, μηδενὶ καθήκειν μᾶλλον τὴν ἁπάντων Σικελιωτῶν ἀρχὴν, ὡς ἐκείνῳ, πρῶτον μὲν διὰ τὸ τῆς Πύῤῥου θυγατρὸς υἱὸν εἶναι Νηρηΐδος, ὃν μόνον κατὰ προαίρεσιν καὶ κατ᾽ εὔνοιαν Σικελιῶται πάντες εὐδόκησαν σφῶν αὐτῶν ἡγεμόνα εἶναι καὶ βασιλέα, δεύτερον δὲ κατὰ τὴν Ἱέρωνος τοῦ πάππου δυναστείαν· καὶ τέλος ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωμίλησαν τὸ μειράκιον, ὥστε καθόλου μηδενὶ προσέχειν τῶν ἄλλων, διὰ τὸ καὶ φύσει μὲν ἀκατάστατον ὑπάρχειν, ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπ᾽ ἐκείνων τότε μετεωρισθέν. Ἀκμὴν τῶν περὶ Ἀγάθαρχον ἐν τῇ Καρχηδόνι τὰ προειρημένα διαπραττομένων, ἐπιπέμπει πρεσβευτὰς, τὴν μὲν τῆς Σικελίας ἀρχὴν φάσκων αὐτῷ καθήκειν ἅπασαν, ἀξιῶν δὲ Καρχηδονίους μὲν βοηθεῖν περὶ Σικελίας, αὐτὸς δὲ Καρχηδονίοις ὑπισχνούμενος ἐπαρκεῖν εἰς τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν πράξεις. Τὴν μὲν οὖν ὅλην ἀκαταστασίαν καὶ μανίαν καλῶς συνθεωρούμενοι Καρχηδόνιοι τοῦ μειρακίου, νομίζοντες δὲ, κατὰ πολλοὺς τρόπους συμφέρειν σφίσι τὸ μὴ προέσθαι τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν· ἐκείνῳ μὲν ἅπαντα συγκατένευον, αὐτοὶ δὲ καὶ πρότερον ἤδη παρασκευασάμενοι ναῦς καὶ στρατιώτας, ἐγίνοντο πρὸς τὸ διαβιβάζειν τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ταῦτα πυνθα-

nuare: quem initio narrationibus oblectabant, cum illi exponerent, quomodo in Italiam Hannibal venisset, quas ibi pugnas signis collatis edidisset. Postea vero huiusmodi sermones apud illum coeperunt habere: nemini adeo sicut ipsi imperium vniuersae Siciliae conuenire, primo quia Nereide Pyrrhi filia sit genitus, quem solum omnes Siculi et certo consilio et ob beneuolentiam ducem ac regem habere consenserint, deinde propter Hieronis aui ipsius dominatum. Ac tandem ita adolescentem hoc genus fabulis isti ceperunt, vt ceterorum omnium nullam omnino rationem haberet. Nam et natura sua leuis erat, et multo etiam magis tunc isti animum illius vana spe inflauerant. Igitur cum maxime ea, quae diximus, Carthagine agerentur ab Agatharcho, legationem aliam mittit, qua vniuersum Siciliae imperium ad se spectare dicebat, aequum etiam censebat, vt sibi in dominatu Siciliae parando opem ferrent Carthaginienses: quum vicissim ipse promitteret, se illis auxiliaturum ad ea perficienda, quae in Italia gerebant. Non fugit Carthaginienses, quanta huius adolescentis in omnibus rebus esset inconstantia, quis furor; sed qui multis nominibus sua putarent interesse, ne res Siciliae negligerent, regi quidem omnia concedunt; at ipsi, quod iam ante instituerant, nauibus militibusque praeparatis, de transportandis in eam insulam copiis cogi-

νόμενοι, πάλιν ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, διαμαρτυρόμενοι, μὴ παραβαίνειν τὰς πρὸς τὰς προγόνας αὐτῦ τεθειμένας συνθήκας. ὑπὲρ ὧν Ἱερώνυμος ἀθροίσας τὸ συνέδριον, ἀνέδωκε διαβύλιον, τί δέει ποιεῖν. Οἱ μὲν ὖν ἐγχώριοι τὴν ἡσυχίαν ἦγον, δεδιότες τὴν τῦ προεςῶτος ἀκρισίαν· Ἀριςόμαχος δ' ὁ Κορίνθιος, καὶ Δάμιππος ὁ Λακεδαιμόνιος, καὶ Αὐτόνυς ὁ Θετταλὸς, ἠξίυν ἐμμένειν ταῖς πρὸς Ῥωμαίυς συνθήκαις. Ἀνδρανόδωρος δὲ μόνος ὐκ ἔφη δεῖν παριέναι τὸν καιρόν· εἶναι δὲ τὸν ἐνεςῶτα μόνον, ἐν ᾧ κατακτήσασθαι δυνατόν ἐςι τὴν τῆς Σικελίας ἀρχήν. τῦ δὲ ταῦτ' εἰπόντος, ἤρετο τὺς περὶ τὸν Ἱπποκράτην, ποίας μετέχυσι γνώμης; τῶν δὲ φησάντων, τῆς Ἀνδρανοδώρυ, πέρας ἔσχε τὸ διαβύλιον. καὶ τὰ μὲν τῦ πολέμυ τῦ πρὸς Ῥωμαίυς ἐκεκύρωτο τὸν τρόπον τῦτον. Βυλόμενος δὲ μὴ σκαιῶς δοκεῖν ἀποκρίνεσθαι τοῖς πρεσβευταῖς, εἰς τηλικαύτην ἀςοχίαν ἐνέπεσε, δι' ἧς τοῖς Ῥωμαίοις ὐ μόνον δυσαρεςήσειν, ἀλλὰ καὶ προσκόπτειν ἔμελλε προφανῶς. ἔφη γὰρ, ἐμμένειν ἐν ταῖς συνθήκαις, ἐὰν αὐτῷ πρῶτον μὲν τὸ χρυσίον ἀποδῶσι πᾶν, ὃ παρὰ Ἱέρωνος ἔλαβον τῦ πάππυ· δεύτερον δὲ τὸν σῖτον ἐκ παντὸς ἀποκαταςήσωσι τῦ χρόνυ, καὶ τὰς ἄλλας δωρεὰς, ἃς εἶχον παρ' ἐκείνυ·

tabant. His auditis Romani legatos denuo ad regem mittunt, qui illum moneant obtestenturque, ne discederet a foedere, quod cum eius maioribus populo Rom. fuisset. Super ea re conuocat Hieronymus concilium, et quid sit opus facto consultat cum amicis. ibi tum populares regis silentium tenuerunt, stultitiam eius reueriti, qui praesidebat. Aristomachus vero Corinthius, Damippus Lacedaemonius, et Autonus Thessalus, vt in societate Romanorum maneret, auctores fuerunt. solus Andranodorus pro sententia dixit, non esse occasionem praetermittendam, porro autem occasionem vnam esse, eamque iam instantem, per quam facile ei sit, Siciliae imperium sibi parare. quae postquam iste dixisset, Hippocratem rex interrogauit, quorum sententiae accederet? qui vbi Andranodoro se assentiri significasset, concilium statim est dimissum. Ac bellum quidem cum Romanis isto modo fuit decretum. ceterum Hieronymus, dum id agit, vt in dando legatis responso dexteritate vsus videatur, in eam sinisteritatem incidit, quae non dicam parum grata Romanis erat futura; sed omnino palam eos erat offensura. Infit enim, mansurum se in amicitia Romanorum, si omne primo aurum illi redderent, quod ab auo Hierone accepissent: deinde frumentum, et quaecunque alia munera ab eo collata fuissent iam inde a principio

τὸ δὲ τρίτον ὁμολογῆσαι, τὴν ἐντὸς Ἱμέρα ποταμȣ̃ χώραν καὶ πόλεις εἶναι Συρακȣσίων. Οἱ μὲν ȣ̃ν πρεσβευταὶ καὶ τὸ συνέδριον ἐπὶ τȣ́τοις ἐχωρίσθησαν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἱερώνυμον ἀπὸ τȣ́των τῶν καιρῶν ἐνῆγον τὰ τȣ̃ πολέμȣ, καὶ τάς τε δυνάμεις ἤθροιζον καὶ καθώπλιζον, τάς τε λοιπὰς χορηγίας ἡτοίμαζον.

foederis, omnia restituerent: tertio concederent, omnem cis amnem Imeram agrum atque vrbes ditionis Syracusiorum esse. Post ista soluto concilio legati discesserunt. Hieronymus ex illo tempore ad bellum coepit se accingere, copias cogere, arma, et cetera omnia ei incepto necessaria comparare.

B.

Πῶς Ῥωμαῖοι, μεγάλης παρ' αὐτοῖς ȣ̓́σης σιτοδείας, πρεσβευτὰς ἔστειλαν πρὸς Πτολεμαῖον, σίτȣ χορηγίαν αἰτȣ̃ντες.

Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Πτολεμαῖον, βȣλόμενοι σίτῳ χορηγηθῆναι, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι παρ' αὐτοῖς σπάνιν, ὡς ἂν τȣ̃ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν στρατοπέδων ἅπαντος ἐφθαρμένȣ μέχρι τῶν τῆς Ῥώμης πυλῶν, ἔξωθεν δὲ μὴ γενομένης ἐπικȣρίας, ἅτε κατὰ πάντα τὰ μέρη τῆς οἰκȣμένης πολέμων ἐνεστώτων, καὶ στρατοπέδων παρακαθημένων, πλὴν τῶν κατ' Αἴγυπτον τόπων. εἰς γὰρ τοσȣ̃το κατὰ τὴν Ῥώμην προεβεβήκει τὰ τῆς ἐνδείας, ὥστε τὸν Σικελικὸν μέδιμνον πεντεκαίδεκα δραχμῶν ὑπάρχειν. ἀλλ' ὅμως, τοιαύτης ȣ̓́σης τῆς περιστάσεως, ȣ̓κ ἠμέλȣν τῶν πολεμικῶν.

II.

Quomodo Romani in summa frumenti inopia subsidium a Ptolemaeo missis legatis petierint.

Misere legatos Romani ad Ptolemaeum, vt frumento ab eo iuuarentur, cuius magna in vrbe tum fuit inopia. nam Italicum omne ab exercitibus fuerat corruptum vsque ad ipsas Romae portas. e regionibus vero extra Italiam nihil subsidii afferebatur, quum per omnes orbis terrarum partes bellaretur, essentque vbique locorum exercitus, Aegypto solum excepta. Eo autem Romae peruenerat annonae inopia, vt modius Siculus drachmis quindenis aestimaretur. et tamen etiam in hac tanta necessitate belli curam patres non omittebant.

Γ. Πῶς

Γ.

Πῶς Ἄτταλος ὁ βασιλεὺς, μετὰ τὴν πρὸς Φίλιππον ναυμαχίαν Ἀθήναζε ἐλθὼν, εἰς τὸν κατὰ Φιλίππου πόλεμον Ἀθηναίους ἐνῆγε.

Ὅσας τιμὰς ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος Ἀττάλῳ ἐψηφίσατο.

Ὅτι ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐξέπεμπε πρεσβευτὰς πρὸς Ἄτταλον τὸν βασιλέα, τοὺς ἅμα μὲν εὐχαριστήσοντας ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, ἅμα δὲ παρακαλέσοντας αὐτὸν ἐλθεῖν Ἀθήναζε, χάριν τοῦ συνδιαλαβεῖν περὶ τῶν ἐνεστώτων. ὁ δὲ βασιλεὺς μετά τινας ἡμέρας πυθόμενος, καταπεπλευκέναι Ῥωμαίων πρεσβευτὰς εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ νομίζων, ἀναγκαῖον εἶναι τὸ συμμίξαι τούτοις, ἀνήχθη κατὰ σπουδήν. Ὁ δὲ τῶν Ἀθηναίων δῆμος, γνοὺς τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, μεγαλομερῶς ἐψηφίσατο περὶ τῆς ἀπαντήσεως, καὶ τῆς ὅλης ἀποδοχῆς τοῦ βασιλέως. Ἄτταλος δὲ καταπλεύσας εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐχρημάτισε τοῖς ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευταῖς· θεωρῶν δ' αὐτοὺς καὶ τῆς προγεγενημένης κοινοπραγίας μνημονεύοντας, καὶ πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Φιλίππου πόλεμον ἑτοίμους ὄντας, περιχαρὴς ἦν. τῇ δὲ ἐπαύριον ἅμα τοῖς Ῥωμαίοις καὶ τοῖς τῶν Ἀθηναίων ἄρχουσιν ἀνέβαινεν εἰς ἄστυ μετὰ μεγάλης προστασίας. οὐ γὰρ μόνον οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, μετὰ τῶν

III.

Quomodo Attalus post praelium nauale cum Philippo habitum Athenas venerit, et populo Atheniensium persuaserit, vt societatem belli contra Philippum inirent.

Quos honores populus Atheniensium Attalo decreuerit.

Missi sunt a populo Atheniensi ad regem Attalum legati, partim ob ea quae gesta fuerant gratulaturi, partim ab eo petituri, vt ad deliberandum in commune de iis, quae instabant, Athenas vellet venire. Rex vbi post paucos dies cognouisset, Romanorum legatos in Piraeeum appulisse, existimans sibi illis conuentis opus, celeriter eo est profectus. Populus Atheniensium, cognito eius aduentu, de procedendo obuiam regi et tota ratione eius excipiendi magnifice decernit. Attalus qua primum die nauim ad Piraeeum applicuit, cum Romanorum legatis colloquium habuit, quumque iniecta ab iis fuisset mentio pristinae societatis, et ad bellum contra Philippum paratum animum ostendissent, ouare laetitia Attalus. Postridie eius diei vna cum Romanis et Atheniensium magistratibus magno comitatu in vrbem Athenas ascendit. non enim magistratus solummodo aut sacerdotes, sed et

ἱερέων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πολῖται κατὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἀπήντων αὐτοῖς. ὡς δὲ συνέμιξαν, τοιαύτη παρὰ τῶν πολλῶν ἐγένετο κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπία πρός τε Ῥωμαίους καὶ ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν Ἄτταλον, ὥσθ᾽ ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν. ἐπεὶ δ᾽ εἰσῄει κατὰ τὸ Δίπυλον, ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους παρέστησαν τὰς ἱερείας καὶ τοὺς ἱερεῖς. μετὰ δὲ ταῦτα πάντας μὲν τοὺς ναοὺς ἀνέῳξαν, ἐπὶ δὲ πᾶσι θύματα τοῖς βωμοῖς παραστήσαντες, ἠξίωσαν αὐτὸν θῦσαι. Τὸ δὲ τελευταῖον ἐψηφίσαντο τιμὰς τηλικαύτας, ἡλίκας οὐδενὶ ταχέως τῶν πρότερον εἰς αὐτοὺς εὐεργετῶν γεγονότων. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ φυλὴν ἐπώνυμον ἐποίησαν Ἀττάλῳ, καὶ κατένειμαν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἐπωνύμους τῶν ἀρχηγετῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγόντες ἐκκλησίαν, ἐκάλουν τὸν προειρημένον. παραιτουμένου δὲ καὶ φάσκοντος, εἶναι φορτικὸν, τὸ κατὰ πρόσωπον εἰσελθόντα διαπορεύεσθαι τὰς εὐεργεσίας τὰς αὑτοῦ τοῖς εὖ πεπονθόσι, τῆς εἰσόδου παρῆκε· γράψαντα δ᾽ αὐτὸν ἠξίουν ἐκδοῦναι, περὶ ὧν ὑπολαμβάνει συμφέρειν πρὸς τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. τοῦ δὲ πεισθέντος καὶ γράψαντος, εἰσήνεγκαν τὴν ἐπιστολὴν οἱ προεστῶτες. Ἦν δὲ τὰ κεφάλαια τῶν γεγραμμένων· ἀνάμνησις τῶν προτέρων ἐξ αὐτοῦ γεγονότων εὐεργε-

ciues omnes cum liberis et coniugibus obuiam ei prodierunt. qui poſtquam venientibus iuncti ſunt, tanta in eo occurſu humanitatis ac beneuolentiae cum erga Romanos, tum et multo quidem magis erga Attalum indicia ſunt praeſtita, vt nihil poſſet amplius. vbi Dipylum Attalus eſt ingreſſus, vtriusque generis ſacerdotes ad dextram ſiniſtramque illi adſtiterunt. omnia dein templa illi patuerunt, omnibus aris paratae victimae adſtabant, aequum cenſentibus Athenienſibus, vt ſacra vbique faceret. poſtremo tantos ei honores decreuerunt, quantos nemini vmquam temere ex omnibus, quos ante hanc memoriam bene de ſe meritos agnouerunt. Vt cetera miſſa faciam, etiam tribum vnam de nomine Attali nuncuparunt, et inter illos generis ſui auctores, a quibus ſuas tribus appellarunt, huius quoque nomen conſecrarunt. Deinde populo in concionem congregato, eo regem vocarunt: qui tamen venire ſuperſedit, ea excuſatione vſus, quod diceret, rem fore illiberalem ac ſibi moleſtam, ſi ipſe incoram prodiret, ac ſua ipſe beneficia in os illis commemoraret, qui acceperant. Rogarunt igitur, vt breui ſcripto illa complecteretur, de quibus pro rerum praeſentium ſtatu tractandum in concione exiſtimaret. quod cum rex facturum ſe recepiſſet, atque adeo feciſſet, principes Athenienſium ipſius epiſtolam ad populum detulerunt. Capita eius ſcriptionis erant haec: comme-

εὐεργετημάτων εἰς τὸν δῆμον· ἐξαρίθμησις τῶν πεπραγμένων αὐτῷ πρὸς Φίλιππον κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς· τελευταία δὲ παράκλησις εἰς τὸν κατὰ Φιλίππου πόλεμον, καὶ διορκισμὸς, ὡς, ἐὰν μὴ νῦν ἕλωνται συμβαίνειν εὐγενῶς εἰς τὴν ἀπέχθειαν ἅμα Ῥοδίοις καὶ Ῥωμαίοις καὶ αὐτῷ, μετὰ δὲ ταῦτα παρέντες τοὺς καιροὺς κοινωνεῖν βούλωνται τῆς εἰρήνης, ἄλλων αὐτὴν κατεργασαμένων, ἀστοχήσειν αὐτοὺς τοῦ τῇ πατρίδι συμφέροντος. Τῆς δὲ ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀναγνωσθείσης, ἕτοιμον ἦν τὸ πλῆθος ψηφίζεσθαι τὸν πόλεμον, καὶ διὰ τὰ λεγόμενα καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τὴν πρὸς τὸν Ἄτταλον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν Ῥοδίων ἐπεισελθόντων, καὶ πολλοὺς πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν διαθεμένων λόγους, ἔδοξε τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκφέρειν τῷ Φιλίππῳ τὸν πόλεμον. ἀπεδέξαντο δὲ καὶ τοὺς Ῥοδίους μεγαλομερῶς, καὶ τόν τε δῆμον ἐστεφάνωσαν ἀριστείας στεφάνῳ, καὶ πᾶσι Ῥοδίοις ἰσοπολιτείαν ἐψηφίσαντο, διὰ τὸ κἀκείνους αὐτοῖς χωρὶς τῶν ἄλλων τάς τε ναῦς ἀποκαταστῆσαι, τὰς αἰχμαλώτους γενομένας, καὶ τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις οἱ παρὰ τῶν Ῥοδίων ταῦτα διαπράξαντες, ἀνήχθησαν εἰς τὴν Κίον ἐπὶ τὰς νήσους μετὰ τοῦ στόλου.

moratio priorum ipsius erga populum Atheniensem beneficiorum, enumeratio eorum, quae his ipsis temporibus aduersus Philippum gesserat, postremo adhortatio ad bellum contra Philippum, cum adiecto iureiurando, nisi iam in odium Philippi cum Rhodiis Romanis atque ipso fortiter consenserint: mox vbi praetermissa ab eis fuit occasio, si venire in societatem pacis, quae fuerit ab aliis confecta, optauerint, nequaquam illis integrum tunc futurum, publicae rei suae consulere. Post recitatam epistolam paratus fuit populus bellum decernere, et propter comprehensas ibi rationes, et propter beneuolentiam, qua Attalum prosequebatur. Sed vbi postea ingressi essent Rhodiorum legati, multaque dixissent, quo ad idem bellum Athenienses concitarent: tum vero plane faciendum censuerunt, vt Philippo bellum indicerent. Etiam in honorem Rhodiorum multa magnifice sunt decreta. populo corona virtutis ergo delata, omnibus Rhodiis idem iuris tributum, quod ciuium quiuis haberet, optimo iure qui esset. idque et alias quidem ob caussas, ceterum eo etiam nomine, quod captiuas Atheniensium naues eis restituissent, cum ipsis hominibus. Et legati quidem Rhodiorum rebus hisce confectis Cium versus atque ad reliquas insulas et Rhodum cum classe sunt profecti.

Δ.

Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀττάλου ἐντολαί.

Ὅτι καθ' ὃν χρόνον οἱ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐποιοῦντο τὴν διατριβὴν, Νικάνορος τοῦ παρὰ Φιλίππου καταρέχοντος τὴν Ἀττικὴν ἕως τῆς Ἀκαδημίας, προδιαπεμψάμενοι πρὸς αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι κήρυκας, συνέμιξαν αὐτῷ, καὶ παρεκάλεσαν ἀναγγεῖλαι τῷ Φιλίππῳ, διότι Ῥωμαῖοι παρακαλοῦσι τὸν βασιλέα, τῶν μὲν Ἑλλήνων μηδενὶ πολεμεῖν, τῶν δὲ γεγονότων εἰς Ἄτταλον ἀδικημάτων δίκας ὑπέχειν ἐν ἴσῳ κριτηρίῳ, καὶ διότι πράξαντι μὲν ταῦτα τὴν εἰρήνην ἄγειν ἔξεσι πρὸς Ῥωμαίους, μὴ βουλομένῳ δὲ πείθεσθαι, τἀναντία συνεξακολουθήσειν ἔφασαν. ὁ μὲν οὖν Νικάνωρ ταῦτα ἀκούσας ἀπηλλάγη. τὸν αὐτὸν δὲ λόγον τοῦτον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ πρὸς Ἠπειρώτας εἶπαν περὶ Φιλίππου, παραπλέοντες ἐν Φοινίκῃ, καὶ πρὸς Ἀμύνανδρον ἀναβάντες εἰς Ἀθαμανίαν· παραπλησίως καὶ πρὸς Αἰτωλοὺς ἐν Ναυπάκτῳ, καὶ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν Αἰγίῳ. τότε δὲ διὰ τοῦ Νικάνορος τῷ Φιλίππῳ ταῦτα δηλώσαντες, αὐτοὶ μὲν ἀπέπλευσαν ὡς Ἀντίοχον καὶ Πτολεμαῖον ἐπὶ τὰς διαλύσεις.

IV.

Romanorum mandata ad Philippum missa in Graecorum gratiam et Attali.

Quo tempore Romanorum legati Athenis versabantur, Nicanore Philippi duce agrum Atticum populante ad ipsam vsque Academiam, Romani praemissis ad Nicanorem caduceatoribus cum ipso sunt collocuti. petierunt autem ab eo, renuntiaret Philippo, Romanos eum monere, ne cui Graecorum factam iniuriam vellet, iniuriarum, quas Attalus accepit, apud aequos iudices rationem redderet. haec si faceret, licere illi in bona pace cum Romanis viuere: sin obtemperare nollet, contrarium illi euenturum. his auditis discessit Nicanor. Romani vero eodem hoc de Philippo sermone vsi sunt apud Epirotas Phoenicae, cum illam oram praeternauigarent; apud Amynandrum, cum in Athamaniam ascendissent; item apud Aetolos Naupacti; et apud Achaeos Aegii. eo vero tempore, vbi per Nicanorem haec Philippo significassent, ad Antiochum et Ptolemaeum, vt controuersias illorum dirimerent, contenderunt.

Ε.

Ἀχαιῶν καὶ Ῥωμαίων πρεσβεῖαι πρὸς Ῥοδίους.

V.

Legationes Achaeorum et Romanorum ad Rhodios.

Ὅτι

Ὅτι παρῆσαν μετὰ τὴν ἅλωσιν Ἀβύδου παρὰ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους εἰς τὴν Ῥόδον πρεσβευταὶ, παρακαλοῦντες τὸν δῆμον εἰς τὰς πρὸς τὸν Φίλιππον διαλύσεις· οἷς ἐπελθόντων ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν, καὶ διαλεγομένων ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖσθαι διαλύσεις πρὸς Φίλιππον ἄνευ Ῥωμαίων, ἔδοξε προσέχειν τῷ δήμῳ τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ στοχάζεσθαι τῆς τούτων φιλίας.

Poſt captam Abydum aduenit Rhodum legatio Achaeorum, populum hortans ad pacem cum Philippo faciendam. inter haec vero cum Roma ſuperueniſſent legati, atque illi diſſeruiſſent in eam ſententiam, Romanis inconſultis nequaquam cum Philippo eſſe tranſigendum: viſum populo, habendam eſſe Romanorum rationem, et eorum amicitiam reſpiciendum.

ς'. — VI.

Καταρχὴ τοῦ πρὸς ἀλλήλους μίσους Ῥωμαίων καὶ Αἰτωλῶν μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχην.

Σύλλογος Τίτου καὶ πάντων τῶν συμμάχων περὶ διαλύσεως πρὸς Φίλιππον.

Σύλλογος τῶν αὐτῶν καὶ τοῦ βασιλέως Φιλίππου, ἐν ᾧ συνεφωνήθη ἡ διάλυσις, Αἰτωλῶν καὶ πάνυ δυσαρεστούντων.

Initium odii, quod inter Romanos et Aetolos eſt conflatum, poſt commiſſum ad Cynoſcephalas praelium.

Conuentus Titi et ſociorum omnium ad deliberandum ſuper pace.

Conuentus eorundem et regis Philippi, in quo pax conuenit, Aetolis multum indignantibus.

Καθόλου τῇ περὶ τὰ λάφυρα πλεονεξίᾳ τῶν Αἰτωλῶν, - - - εἶτ' οὐκ ἐβούλετο, Φίλιππον ἐκβαλὼν ἐκ τῆς ἀρχῆς, Αἰτωλοὺς καταλιπεῖν δεσπότας τῶν Ἑλλήνων. δυσχερῶς δὲ ἔφερε καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτῶν, θεωρῶν ἀντεπιγραφομένους ἐπὶ τὸ νίκημα, καὶ πληροῦντας τὴν Ἑλλάδα τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας. Διὸ καὶ κατά τε τὰς ἐντεύξεις ἀγερωχότερον αὐτοῖς ἀπήντα, καὶ περὶ τῶν κοινῶν ἀπεσιώπα, καὶ τὰ προκείμενα συνετέλει δι'

Erat omnino exoſa Tito Aetolorum auaritia et praedae ingens cupiditas. deinde autem nolebat poſt ereptum Philippo dominatum Aetolos relinquere Graecorum dominos. offendebat praeterea Titum iactantia illorum: cum intelligeret ipſos victoriae decus a Romanis ad ſe transferre, et vniuerſam Graeciam praeclaris ſuis facinoribus implere. propterea in congreſſibus ſuperbius cum iis agebat, de publicis rebus apud

αὐτοῦ

αὐτȣ̃ καὶ διὰ τῶν ἰδίων φίλων. Τοιαύτης δὲ ȣ̓́σης δυχρησίας ἐν ἀμφοτέροις, ἧκον πρεσβευταὶ μετά τινας ἡμέρας παρὰ τȣ̃ Φιλίππȣ, Δημοσθένης καὶ Κυκλιάδας καὶ Λιμναῖος, πρὸς ȣ̔̀ς κοινολογηθεὶς ὁ Τῖτος ἐπὶ πλεῖον μετὰ τῶν χιλιάρχων, πεντεκαιδεχημέρȣς ἀνοχὰς ἐποιήσατο παραχρῆμα, συνετάξατο δὲ καὶ συμπορεύεσθαι τῷ Φιλίππῳ κοινολογησόμενος ὑπὲρ τῶν καθεσώτων ἐν ταύταις. γενομένης δὲ ταύτης τῆς ἐντεύξεως φιλανθρώπȣ, διπλασίως ἐξεκάετο τὰ τῆς ὑποψίας κατὰ τȣ̃ Τίτȣ. Ἤδη γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα τῆς δωροδοκίας ἐπιπολαζȣ́σης, καὶ τȣ̃ μηδένα μηδὲν δωρεὰν πράττειν, καὶ τȣ̃ χαρακτῆρος τȣ́τȣ νομισευομένȣ παρ' Αἰτωλοῖς, ȣ̓κ ἐδύναντο πισεύειν, διότι χωρὶς δώρων ἡ τηλικαύτη μεταβολὴ γέγονε τȣ̃ Τίτȣ πρὸς τὸν Φίλιππον, ȣ̓κ εἰδότες τὰ Ῥωμαίων ἔθη καὶ νόμιμα περὶ τȣ́τȣ τὸ μέρος, ἀλλ' ἐξ αὑτῶν τεκμαιρόμενοι καὶ συλλογιζόμενοι, διότι τὸν μὲν Φίλιππον εἰκὸς ἦν προτείνειν πλῆθος χρημάτων διὰ τὸν καιρὸν, τὸν δὲ Τῖτον μὴ δύνασθαι τȣ́τοις ἀντοφθαλμεῖν. Ὁ δὲ Τῖτος, ταξάμενος ἡμέραν πρὸς τὸν Φίλιππον, τοῖς μὲν συμμάχοις ἔγραψε παραχρῆμα, διασαφῶν, πότε δεήσει παρεῖναι πρὸς τὸν σύλλογον, αὐτὸς δὲ μετά τινας ἡμέρας ἧκε πρὸς τὴν εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν εἰς τὸν ταχθέντα χρόνον. ἀθροισθέντων δὲ τῶν συμμά-

silebat, per se et amicos suos consilia exsequebatur. Quum igitur hoc modo male conueniret inter vtrosque, venere post paucos dies legati a Philippo Demosthenes, Cycliadas, Limnaeus: quibuscum longo sermone habito, tribunis praesentibus, dierum xv. inducias extemplo pepigit. constituit etiam, se dum illae durarent cum Philippo conuenturum, et vna cum illo acturum de iis, quae iam essent facienda. Quia autem perquam humane peractum est hoc colloquium, duplicatae sunt suspiciones de Tito. Iam enim inter Graecos grassabatur sordida haec munerum captatio, gratis nemine quicquam faciente: quae morum nota cum vbique pro legitima obtineret apud Aetolos, persuadere sibi illi non poterant, sine muneribus contigisse hanc voluntatis Titi erga Philippum mutationem, ignari morum atque institutorum in hac parte Romanorum. Verum ex seipsis coniecturam faciebant, et perquam esse probabile disputabant, Philippum tempori sese accommodantem magnam pecuniae vim offerre, Titum vero oculos contra attollere non sustinere. At Titus, constituta cum Philippo die, literas extemplo ad socios dedit, quibus tempus illis indicabat, quo ad conuentum essent venturi. ipse paucis post diebus ad condictum locum, qua patet ad Tempe aditus, se contulit. Quum autem socii con-

συμμάχων, καὶ τοῦ συνεδρίου συναχθέντος ἐξ αὐτῶν τούτων, ἀναστὰς ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐκέλευε λέγειν ἕκαστον, ἐφ' οἷς δεῖ ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τὸν Φίλιππον διαλύσεις. Ἀμύνανδρος μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς βραχέα διαλεχθεὶς καὶ μέτρια, κατέπαυσε τὸν λόγον. ἠξίου γὰρ, πρόνοιαν αὐτοῦ ποιήσασθαι πάντας, ἵνα μὴ, χωρισθέντων Ῥωμαίων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἐκεῖνον ἀπερείδηται τὴν ὀργὴν ὁ Φίλιππος· εἶναι γὰρ εὐχειρώτους Ἀθαμᾶνας ἀεὶ Μακεδόσι, διά τε τὴν ἀσθένειαν καὶ γειτνίασιν τῆς χώρας. Μετὰ δὲ τοῦτον Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς ἀναστὰς, καθότι μὲν ἤθροικε τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ περὶ τῶν διαλύσεων διαβούλιον, καὶ καθότι νῦν ἑκάστους ἀξιοῖ λέγειν τὸ φαινόμενον, ἐπῄνεσε τὸν Τίτον· τοῖς δ' ὅλοις πράγμασιν ἀγνοεῖν ἔφη καὶ παραπίπτειν αὐτὸν, εἰ πέπεισαι, διαλύσεις ποιησάμενος πρὸς Φίλιππον, ἢ Ῥωμαίοις τὴν εἰρήνην, ἢ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐλευθερίαν βέβαιον ἀπολείψειν. οὐδέτερον γὰρ εἶναι τούτων δυνατόν· ἀλλ', εἰ βούλεται καὶ τὴν τῆς πατρίδος πρόθεσιν ἐπιτελῆ ποιεῖν, καὶ τὰς ἰδίας ὑποσχέσεις, ἃς ὑπέχηται πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, μίαν ὑπάρχειν, ἔφη, διάλυσιν πρὸς Μακεδόνας, τὸ Φίλιππον ἐκβάλλειν ἐκ τῆς ἀρχῆς. τοῦτο δ' εἶναι καὶ λίαν εὐχερὲς, ἐὰν μὴ παρῇ τὸν ἐνεστῶτα καιρόν· πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, κατέπαυσε

uenissent, essetque ex eorum numero congregatum concilium, consurgens dux Romanus iubet dicere vnumquemque illorum, quibus conditionibus faciendam pacem cum Philippo censeat. Pauca tunc Amynander eaque modesta vbi disseruisset, finem dicendi fecit. postulabat autem, vt sui rationem omnes haberent, ne, postquam e Graecia discesserint Romani, omne aduersus se iracundiae virus Philippus effundat: paruo siquidem negotio Athamanas vinci a Macedonibus, quoties libitum ipsis fuerit, posse, gentem sine viribus et Macedoniae vicinam. Post hunc surgit Alexander Aetolus, et eo quidem nomine Titum laudat, quod sociorum concilium ad tractandum de pace coegerit, quodque singulos iam hortetur ad dicendam sententiam: ceterum tota rerum natura illum aberrare ait fallique, si ita existimet, pace cum Philippo facta, aut pacem Romanis aut Graecis libertatem firmam se relicturum. quorum neutrum fieri queat. Nam si populi Romani destinata velit exsequi, aut suas ipsius pollicitationes, quibus apud Graecos se obstrinxit, implere, vnicam esse belli cum Macedonibus finiendi viam, vt regno deturbetur Philippus. id vero adprime facile esse, si modo praesentem occasionem de manibus sibi elabi non sineret. in hanc sententiam plura disseruit, de-

τὸν

τὸν λόγον. ὁ δὲ Τῖτος ἀναδεξάμενος, ἀςοχεῖν αὐτὸν ἔφησεν ἐ μόνον τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτῦ προθέτεως, καὶ μάλιςα τῦ τῶν Ἑλλήνων συμφέροντος. Οὔτε γὰρ Ῥωμαίυς, ὐδενὶ τὸ πρῶτον πολεμήσαντας, εὐθέως ἀνας άτυς ποιεῖν τύτυς. πίςιν δ᾽ ἔχει τὸ λεγόμενον ἔκ τε τῶν κατ᾽ Ἀννίβαν καὶ Καρχηδονίυς, ὑφ᾽ ὧν τὰ δεινότατα παθόντας Ῥωμαίυς, καὶ μετὰ ταῦτα γινομένυς κυρίυς, ὃ βυληθεῖεν πρᾶξαι κατ᾽ αὐτῶν ἁπλῶς, ὐδὲν ἀνήκεςον βυλεύσαθαι περὶ Καρχηδονίων. καὶ μὴν ὐδ᾽ αὐτὸς ὐδέποτε ταύτην ἐσχηκέναι τὴν αἵρεσιν, ὅτι δεῖ πολεμεῖν πρὸς τὸν Φίλιππον ἀδιαλύτως· ἀλλ᾽ εἴπερ ἐβυλήθη ποιεῖν τὰ παρακαλύμενα πρὸ τῆς μάχης, ἑτοίμως ἂν διαλελῦθαι πρὸς αὐτόν. διὸ καὶ θαυμάζειν, ἔφη, πῶς μετέχοντες τότε τῦ περὶ τῆς διαλύσεως συλλόγυ ἅπαντες, νῦν ἀκαταλλάκτως ἔχυσιν. ἢ δῆλον, ὅτι νενικήκαμεν; ἀλλὰ τῦτό γε ἐςὶ πάντων ἀγνωμονέςατον. πολεμῦντας γὰρ δεῖ τὺς ἀγαθὺς ἄνδρας βαρεῖς εἶναι καὶ θυμικὺς, ἡττωμένυς δὲ γενναίυς καὶ μεγαλόφρονας, νικῶντάς γε μὴν μετρίυς καὶ πραεῖς καὶ φιλανθρώπυς. ὑμεῖς δὲ τἀναντία παρακαλεῖτε νῦν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς Ἕλλησι ταπεινωθῆναι μὲν ἐπὶ πολὺ συμφέρει τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν, ἀρθῆναί γε μὴν ὐδαμῶς. τάχα γὰρ αὐτὺς πεῖραν

inde conticuit. Titus sermonem huius excipiens, negauit eum intelligere, quae sit populi Rom. voluntas, quod proprium suum consilium, omnium vero maxime, quid sit Graecis ex vsu. Neque enim solere Romanos, quoties bellum primo gerant cum aliquo, illius fortunas funditus statim euertere. exemplo esse Hannibalem et Carthaginienses, a quibus cum grauissima passi essent Romani, mox vbi fuit in eorum potestate, quicquid omnino vellent, in ipsos consulere, nullum saeuitiae aut crudelitatis exemplum in Carthaginienses edidisse. Sibi quoque id animi numquam fuisse, vt bellum cum Philippo statueret gerendum inexpiabile. qui si ante praelium facere imperata voluisset, paratum fuisse se pacem cum ipso facere. Mirari vero se ait, qui fiat, vt, quum celebrato tunc conuentui ad pacem ineundam interfuerint omnes, nunc a pacificatione penitus abhorreant? An hoc ideo fit, quia vicimus? ait. Atqui summae hoc quidem fuerit dementiae. oportet enim viros fortes in ipsa quidem dimicatione infestos hosti esse et irarum plenos; clades vero si fuerit accepta, generosos et magni animi: at victoria parta, moderatos, mites et humanos, contra quam vos me nunc hortamini. Sed et Graecis quoque conducibile est, Macedonum regnum longe quidem quam ante humilius atque infirmius fieri, non tamen penitus tolli. alio-

λήψεσθαι τῆς Θρακῶν καὶ Γαλατῶν παρανομίας· τοῦτο γὰρ ἤδη καὶ πλεονάκις γεγονέναι. Καθόλου δ' αὐτὸς μὲν ἔφη καὶ τοὺς παρόντας Ῥωμαίων κρίνειν, ἐὰν Φίλιππος ὑπομένῃ πάντα ποιεῖν τὰ πρότερον ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπιταττόμενα, διδόναι τὴν εἰρήνην αὐτῷ, προσλαβόντας καὶ τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην, Αἰτωλοὺς δὲ κυρίους εἶναι βουλευομένους ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν. τοῦ δὲ Φαινέου μετὰ ταῦτα βουλομένου λέγειν, ὅτι μάταια πάντα τὰ πρὸ τοῦ γέγονε, τὸν γὰρ Φίλιππον, ἐὰν διολισθῇ τὸν παρόντα καιρὸν, ἤδη πάλιν ἀρχὴν ἄλλην ποιήσεσθαι πραγμάτων· ὁ Τῖτος αὐτόθεν ἐξ ἕδρας καὶ θυμικῶς, Παῦσαι, φησὶ, Φαινέα, ληρῶν. ἐγὼ γὰρ οὕτως χειριῶ τὰς διαλύσεις, ὥστε μήτε βουληθέντα τὸν Φίλιππον ἀδικεῖν δύνασθαι τοὺς Ἕλληνας. καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ παραγενομένου τοῦ βασιλέως, καὶ τῇ τρίτῃ πάντων εἰς τὸν σύλλογον ἀθροισθέντων, εἰσελθὼν ὁ Φίλιππος εὐστόχως καὶ συνετῶς ὑπετέμετο τὰς πάντων ὁρμάς. ἔφη γὰρ, τὰ μὲν πρότερον ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἐπιταττόμενα πάντα συγχωρεῖν καὶ ποιήσειν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐπιτροπήν. τούτων δὲ ῥηθέντων, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀπεσιώπησαν· ὁ δὲ τῶν Αἰτωλῶν Φαινέας, τί οὖν ἡμῖν οὐκ ἀποδίδως, Φίλιππε, ἔφη, Λάρισσαν τὴν Κρεμαστὴν, Φάρσαλον,

quin ſine mora ipſos Thracum et Gallorum iniurias eſſe experturos: ita enim ſaepius iam ante contigiſſe. Denique ſibi ait videri, et ceteris qui adeſſent Romanis, ſi Philippus omnia facere ſuſtineret, quae prius imperata illi fuiſſent a ſociis, pacem illi concedendam, vbi prius ſuper eo patrum ſententiam exquiſiſſent. Aetolorum in poteſtate eſſe, ſibi conſulerent, ſi vellent. Conante poſtea Phaenea dicere, fruſtra cecidiſſe, quicquid hactenus eſſet actum, Philippum enim ſi praeſens periculum effugerit, alia denuo orſurum eſſe bella: Titus repente, vt erat in ſedili, et iracunde, deſine, inquit, Phaenea, delirare: ego enim conuentionis negotium ita adminiſtrabo, vt in poteſtate Philippi non ſit futurum, ſi vel maxime voluerit, Graecos laedere. ita tunc ſolutum eſt concilium. poſtridie venit Philippus: tertio autem die cum frequens concilium conueniſſet, ingreſſus Philippus omnium animos in ſe concitatos ſollerter atque prudenter repreſſit: omnia enim, quae prius imperaſſent Romani ſociique, concedere ſe, eaque rata habere, de ceteris vero liberum ſenatui arbitrium permittere. haec quum ille dixiſſet, reliquos omnes tenuit ſilentium. At Aetolus Phaeneas, quid ergo, inquit, eſt cauſſae, Philippe, quominus reddas nobis Lariſſam Cremaſtam, Pharſalum, Thebas Phthias et Echi-

σαλον, Θήβας τὰς Φθίας, Ἐχῖνον; ὁ μὲν ὖν Φίλιππος ἐκέλευε παραλαμβάνειν αὐτὸς· ὁ δὲ Τῖτος τῶν μὲν ἄλλων ὐκ ἔφη δεῖν ὐδεμίαν, Θήβας δὲ μόνον τὰς Φθίας. Θηβαίυς γὰρ, ἐγγίσαντος αὐτῦ μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ παρακαλῦντος σφᾶς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίςιν, ὐ βυληθῆναι· διὸ νῦν κατὰ πόλεμον ὑποχειρίων ὄντων, ἔχειν ἐξυσίαν, ἔφη, βυλεύεσθαι περὶ αὐτῶν, ὡς ἂν προαιρῆται. τῶν δὲ περὶ τὸν Φαινέαν ἀγανακτέντων, καὶ λεγόντων, ὅτι δέον αὐτὸς εἴη πρῶτον μὲν, καθότι συνεπολέμησαν, νῦν κομίζεσθαι τὰς πόλεις τὰς πρότερον μεθ᾽ αὐτῶν συμπολιτευομένας, ἔπειτα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς συμμαχίαν, καθ᾽ ἣν ἔδει τῶν κατὰ πόλεμον ἁλόντων τὰ μὲν ἔπιπλα Ῥωμαίων εἶναι, τὰς δὲ πόλεις Αἰτωλῶν· ὁ Τῖτος ἀγνοεῖν αὐτὸς, ἔφη, κατ᾽ ἀμφότερα. τήν τε γὰρ συμμαχίαν λελῦσθαι, καθ᾽ ὃν καιρὸν τὰς διαλύσεις ἐποιήσαντο πρὸς Φίλιππον, ἐγκαταλείποντες Ῥωμαίυς· εἴ τε καὶ μένειν ἔτι τὴν συμμαχίαν, δεῖν αὐτὸς κομίζεσθαι καὶ παραλαμβάνειν, ὐκ εἴ τινες ἐθελοντὴν σφᾶς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίςιν ἐνεχείρισαν, (ὅπερ αἱ κατὰ Θετταλίαν πόλεις ἅπασαι πεποιήκασιν νῦν) ἀλλ᾽ εἴ τινες κατὰ κράτος ἑάλωσαν. Τοῖς μὲν ὖν ἄλλοις ὁ Τῖτος ἤρεσκε ταῦτα λέγων· οἱ δ᾽ Αἰτωλοὶ βαρέως ἤκυον, καί τις οἷον ἀρχὴ κακῶν ἐγεννᾶτο μεγάλων. ἐκ γὰρ ταύτης τῆς διαφορᾶς καὶ τύτυ τῦ

num? Vos vero, respondens Philippus ait, illas accipite. at Titus, ceterarum, ait, nullam tradi oportet, praeter vnicam Thebas Phthias. quippe se cum exercitu prope Thebas appropinquasse, et vt fidei Romanorum se permitterent, ab illis petisse: quod facere ipsi recusauerint. Nunc igitur, quum bello victos teneat in potestate, licere sibi ex animi sui sententia cum ipsis agere. Indignante Phaenea, dicenteque, aequum esse, vt vrbes ipsi reciperent, quae Aetolorum concilii prius erant, idque primo, quia bellum vna cum Romanis gesserant, deinde ex legibus initae inter ipsos a principio societatis, sic enim conuenisse, vt eorum, quae bello caperentur, supellectilia Romanorum essent, vrbes Aetolorum: ad haec Titus, in vtroque horum Phaeneam ignorantia labi; nam et societatem illam tunc fuisse solutam, quando Aetoli pacem cum Philippo, Romanis relictis, fecerunt: sin durare adhuc societatem illam voluerint, tum vero oportere, vt accipiant aut recuperent Aetoli, non eas vrbes, quae vltro Romanorum fidei sese permiserint, quod iam faciant omnia Thessaliae oppida; sed eas, quae vi fuerint subactae. Placuit ceteris haec Titi oratio, quam Aetoli iniquis auribus admittebant. Iamque adeo ingentium malorum principium quoddam nascebatur. ex ista siquidem dissensione et

σπινθῆρος μετ' ὀλίγον ὅ τε πρὸς Αἰτωλὰς, ὅ τε πρὸς Ἀντίοχον ἐξεκαύθη πόλεμος. τὸ δὲ συνέχον ἦν τῆς ὁρμῆς τῆς τȣ̃ Τίτȣ πρὸς τὰς διαλύσεις, ὅτι ἐπυνθάνετο τὸν Ἀντίοχον ἀπὸ Συρίας ἥκειν μετὰ δυνάμεως, ποιέμενον τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὴν Εὐρώπην. διόπερ ἠγωνία, μὴ ταύτης ὁ Φίλιππος τῆς ἐλπίδος ἀντιλαμβανόμενος ἐπὶ τὸ πολιοφυλακεῖν ὁρμήσῃ, καὶ τρίβειν τὸν πόλεμον, εἶτα ἑτέρȣ παραγεννηθέντος ὑπάτȣ, τὸ κεφάλαιον τῶν πράξεων εἰς ἐκεῖνον ἀνακλασθῇ. διὸ συνεχωρήθη τῷ βασιλεῖ, καθάπερ ἠξίȣ, λαβόντα τετραμήνȣς ἀνοχὰς, παραχρῆμα μὲν δȣ̃ναι τῷ Τίτῳ τὰ υ. τάλαντα, καὶ Δημήτριον τὸν υἱὸν εἰς ὁμηρείαν, καί τινας ἑτέρȣς τῶν φίλων· περὶ δὲ τῶν ὅλων πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐπιτροπήν. καὶ τότε μὲν ἐχωρίσθησαν, πιστωσάμενοι περὶ τῶν ὅλων πρὸς ἀλλήλȣς, ἐφ' ᾧ Τίτον, ἐὰν μὴ συντελῆται τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις, ἀποδȣ̃ναι Φιλίππῳ τὰ υ. τάλαντα, καὶ τȣ̀ς ὁμήρȣς. μετὰ δὲ ταῦτα πάντες ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην, οἱ μὲν συνεργȣ̃ντες, οἱ δ' ἀντιπράττοντες τῇ διαλύσει.

ſcintilla iſta exarſit mox bellum contra Aetolos, et quod aduerſus Antiochum eſt geſtum. Porro cauſſa praecipua, quae Titum impellebat ad conſilia pacis, fuit, quod intellexerat, Antiochum e Syria cum exercitu eſſe profectum, et Europam verſus iter inſtituiſſe. itaque anxius erat ac ſollicitus, ne forte Philippus arrepta ſpe, quae ſe offerebat, ad defenſionem vrbium ſeſe conuerteret et bellum trahendum, atque ita conſul alter adueniret, ad quem decus omne rerum a ſe geſtarum reflecteretur. Propterea Philippo, ſicut ipſe poſtulabat, quatuor menſium induciae fuere conceſſae: qui ſi Tito praeſentis pecuniae talenta quadringenta numeraret, filiumque Demetrium et aliquot alios ex amicis daret obſides, permiſſum ei eſt, vt de ſumma rerum legatos Romam mitteret, et ſenatui arbitrium omne deferret. His peractis alius alio diſceſſerunt, data inuicem acceptaque fide, ſi exitum pacificatio inſtituta non habuerit, fore vt accepta quadringenta talenta Titus redderet Philippo cum obſidibus. Poſt haec vniuerſi Romam legatos miſere, alii vt pacem adiuuarent, alii vt ſe illi opponerent.

Ζ.

Πῶς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐκυρώθησαν αἱ πρὸς τὸν Φίλιππον διαλύσεις.

Ἀνδρῶν δέκα κατάστασις τῶν χειριȣ̃ντων τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα.

VII.

Quomodo pax cum Philippo facta fuerit Romae confirmata.

Decem virorum creatio ad conſtituendas res Graeciae.

Ἀχαιῶν

Ἀχαιῶν λόγοι πρὸς τὴν σύγκλητον περὶ συμμαχίας ἄπρακτοι.

Achaei societatem a senatu petunt, nec impetrant.

Ὅτι ἐπὶ Μαρκέλλε Κλαυδίε ὑπάτε, παρειληφότος τὴν ὕπατον ἀρχὴν, ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην οἵ τε παρὰ τε Φιλίππε πρέσβεις, οἵ τε παρὰ τε Τίτε καὶ τῶν συμμάχων, ὑπὲρ τῶν πρὸς Φίλιππον συνθηκῶν. λόγων δὲ πλειόνων γενομένων ἐν τῇ συγκλήτῳ, ταύτῃ μὲν ἐδόκει βεβαιῶν τὰς ὁμολογίας· εἰς δὲ τὸν δῆμον εἰσενεχθέντος τε διαβελίε, Μάρκος αὐτὸς, ἐπιθυμῶν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα διαβάσεως, ἀντέλεγε, καὶ πολλὴν ἐποιεῖτο σπεδὴν εἰς τὸ διακόψαι τὰς συνθήκας. ἐ μὴν ἀλλ᾽ ὅ γε δῆμος κατὰ τὴν τε Τίτε προαίρεσιν ἐπεκύρωσε τὰς διαλύσεις. Ὧν ἐπιτελεσθεισῶν, εὐθέως ἡ σύγκλητος, ἄνδρας δέκα καταστήσασα τῶν ἐπιφανῶν, ἐξέπεμπε τὲς χειριἐντας τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τε Τίτε, καὶ βεβαιώσοντας τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐλευθερίαν. Ἐποιήσαντο δὲ λόγες ἐν τῇ συγκλήτῳ καὶ περὶ τῆς συμμαχίας οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις, οἱ περὶ Δαμόξενον τὸν * Ἀττέα. γενομένης δ᾽ ἀντιῤῥήσεως κατὰ τὸ παρὸν, διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον Ἠλείες μὲν ἀμφισβητεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπὲρ τῆς Τριφυλίας, Μεσσηνίες δ᾽ ὑπὲρ Ἀσίε καὶ Πύλε, συμμάχες τότε Ῥωμαίων ὑπάρχοντας, Αἰτωλὲς δὲ περὶ τῆς Ἡραιέων πόλεως· ὑπέρθεσιν ἔλαβε τὸ διαβέλιον

Claudio Marcello cos. paullo post quam initus fuit ab illo magistratus, Romam legati venerunt, de foedere iciendo cum Philippo acturi, tum quos ipse miserat, tum quos Titus et socii. Post habitas in senatu a pluribus orationes, placuit patribus, probandas esse conditiones pacis, de quibus conuenerat. Vbi vero ad populum rei cognitio est delata, Marcus ipse, traiiciendi in Graeciam cupidus, rogationi contradixit, magnoque studio conatus est foedus illud abrumpere; populus tamen Quintii Flaminii voluntatem secutus, pacificationem firmam ac ratam esse iussit. Itaque pace facta extemplo senat. x. viros e primoribus legit, et in Graeciam misit, vt de communi sententia vna cum Tito res Graeciae componerent, et Graecis libertatem firmarent. Facta in senatu mentio est a Damoxeno Aegiensi, Achaeorum legato, et de societate: sed quod existerent, qui petitioni illius sese opponerent, Elei namque in os dixerunt, velle se Achaeis litem mouere super Triphylia, Messenii super Asio et Pylo, qui populi socii tunc Romanorum erant, idem et Aetoli dixere de Pheraeum vrbe, propterea reiectum est negotium ad decemuiros, et in senatu quidem Roma-

βύλιον ἐπὶ τὰς δέκα. καὶ τὰ κατὰ τὴν σύγκλητον ἐπὶ τούτοις ἦν.

no haec tum temporis sunt gesta.

H.

Πῶς Βοιωτοὶ ἀρχὴν ἀποστάσεως ἀπὸ Ῥωμαίων ἐποιήσαντο.

Πῶς οἱ τὰ Ῥωμαίων φρονοῦντες Βραχύλλην τὸν Βοιωτάρχην φιλιππίζοντα ἐπανείλοντο.

Ὅτι κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν μάχην, Τίτου παραχειμάζοντος ἐν Ἐλατείᾳ, Βοιωτοὶ, σπουδάζοντες ἀνακομίσασθαι τοὺς ἄνδρας τοὺς παρ' αὐτῶν στρατευσαμένους παρὰ τῷ Φιλίππῳ, διεπρεσβεύοντο περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν πρὸς Τῖτον. ὁ δὲ βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς τὴν σφετέραν εὔνοιαν, διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸν Ἀντίοχον, ἑτοίμως συνεχώρησεν. ταχὺ δὲ πάντων ἀνακομισθέντων ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἐν οἷς ἦν καὶ Βραχύλλης, τοῦτον μὲν εὐθέως Βοιωτάρχην κατέστησαν· παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς δοκοῦντας εἶναι φίλους τῆς Μακεδόνων οἰκίας ἐτίμων, καὶ προῆγον οὐχ ἧττον ἢ πρότερον. ἔπεμψαν δὲ καὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν Φίλιππον, τὴν εὐχαριστήσουσαν ἐπὶ τῇ τῶν νεανίσκων ἐπανόδῳ, λυμαινόμενοι τὴν τοῦ Τίτου χάριν. ἃ συνορῶντες οἱ περὶ τὸν Ζεύξιππον καὶ Πεισίστρατον, καὶ πάντες οἱ δοκοῦντες εἶναι Ῥωμαίων φίλοι, δυσχερῶς ἔφερον, προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ δεδιότες

VIII.

Quomodo Boeoti deficere a Romanis inceperint.

Caedes Brachyllae Boeotarchae, qui ad Philippum res trahebat, facta ab iis, qui Romanis fauebant.

In Graecia post praelium, quo victi sunt Macedones ad Cynoscephalas, quum Elatiae hibernaret Titus, Boeoti cupientes suos recipere, qui Philippo militauerant, legationem ad Titum miserunt, petentes, vt redire illis liceret impune. Titus, cui suspectus iam tum erat Antiochus, studio adiungendi sibi Boeotorum animos, petitioni illorum facilem se praebuit. Quum igitur omnes statim e Macedonia essent reuersi, Brachyllam, qui eorum fuit vnus, Boeotarcham constituerunt. similiter et reliquos, quorum erat notum in reges Macedoniae studium, honorabant, et ad dignitates non minus quam ante vocabant. quin et Philippo per legatos gratias egerunt, propter iuuenum reditum, beneficium, quod a Tito acceperant, obliterantes. quae quum cernerent Zeuxippus Pisistratus et quicunque Romanae partis esse credebantur, aegre ferebant, quod imminentia mala praeuiderent, suaeque ac necessa-

περὶ

περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων. σαφῶς γὰρ ᾔδεισαν, ὡς, ἐὰν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι χωριθῶσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Φίλιππος μένῃ παρὰ πλευρὰν, συνεπισχύων ἀεὶ τοῖς πρὸς σφᾶς ἀντιπολιτευομένοις, ὀυδαμῶς ἀσφαλῆ σφίσιν ἐσομένην τὴν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πολιτείαν. Διὸ καὶ συμφρονήσαντες ἐπρέσβευον πρὸς Τῖτον εἰς τὴν Ἐλάτειαν. συμμίξαντες δὲ τῷ προειρημένῳ, πολλοὺς καὶ ποικίλους εἰς τοῦτο τὸ μέρος διετίθεντο λόγους, ὑποδεικνύντες τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους, τὴν οὖσαν ἤδη νῦν κατ' αὐτῶν, καὶ τὴν ἀχαριστίαν τῶν ὄχλων. καὶ τέλος ἐθάῤῥησαν εἰπεῖν, ἐὰν μὴ τὸν Βραχύλλην ἐπανελόμενοι καταπλήξωνται τοὺς πολλοὺς, οὐκ ἔστιν ἀσφάλεια τοῖς Ῥωμαίων φίλοις, χωριθέντων τῶν στρατοπέδων. ὁ δὲ Τῖτος, ταῦτα διακούσας, αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφη κοινωνεῖν τῆς πράξεως ταύτης· τοὺς δὲ βουλομένους πράττειν οὐ κωλύειν. καθόλου δὲ λαλεῖν αὐτοὺς ἐκέλευσε περὶ τούτων Ἀλεξαμένει, τῷ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγῷ. τῶν δὲ περὶ τὸν Ζεύξιππον πειθαρχησάντων καὶ διαλεγομένων, ταχέως ὁ προειρημένος πεισθεὶς καὶ συγκαταθέμενος τοῖς λεγομένοις, τρεῖς μὲν τῶν Αἰτωλικῶν συνέστησε, τρεῖς δὲ τῶν Ἰταλικῶν νεανίσκων, τοὺς προσοίσοντας τὰς χεῖρας τῷ Βραχύλλῃ.

riorum ſuorum ſaluti metuerent. certo enim ſciebant, vbi ſemel Romani pedem e Graecia extuliſſent, remanente Philippo, qui ſuis in adminiſtratione reipub. aduerſariis vires ſubinde e propinquo ſuggerat, nequaquam tutum ſibi fore, in Boeotorum ciuitate manere. Omnes igitur conſentientibus ſuffragiis ad Titum Elateam, ceu publico nomine legati, ſe conferunt. ibi in colloquium Titi admiſſi, multa ac varia in eam ſententiam apud eum diſſerunt, quum multitudinis concitata in ſe ſtudia illi ob oculos ponerent, et vulgi animum ingratum. tandem eo progreſſa eſt ipſorum oratio, vt dicere non vererentur, niſi ſublato de medio Brachylla terror ceteris iniiceretur, nullam fore amicis Romanorum, poſtquam exercitus diſceſſerint, ſecuritatem. His auditis Titus, ſe quidem eius conſilii participem fieri nolle, ait; ceterum, ſi quis rem velit exſequi, nullum allaturum impedimentum: denique iuſſit eos cum Alexamene praetore Aetolorum de his agere. dicto paruit Zeuxippus, eſtque de ea re cum Alexamene collocutus. is facile aſſenſus adductusque, vt ea probaret, quae dicebantur, tres ex Aetolicis copiis, tres ex Italicis iuuenes delegit, quibus mandatum eſt, vt Brachyllae manus afferrent.

Θ.

Δόγμα τῆς συγκλήτε περὶ τῆς πρὸς Φίλιππον διαλύσεως.

Πῶς μόνοι οἱ Αἰτωλοὶ κατελάλεν τὸ δόγμα.

Πῶς Ἰσθμοῖ, τῶν Ἰσθμίων ἀγομένων, ὁ κήρυξ τὸ ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας κήρυγμα ἀνηγόρευσε.

Πῶς οἱ δέκα ἄνδρες σὺν Τίτῳ ἐχρημάτισαν τοῖς Ἀντιόχε Φιλίππε καὶ Αἰτωλῶν πρεσβευταῖς.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆτον ἧκον ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ δέκα, δι᾽ ὧν ἔμελλε χειρίζεσθαι τὰ κατὰ τὲς Ἕλληνας, κομίζοντες τὸ τῆς συγκλήτε δόγμα, τὸ περὶ τῆς πρὸς Φίλιππον εἰρήνης. ἦν δὲ τὰ συνέχοντα τῆ δόγματος ταῦτα· τὲς μὲν ἄλλες Ἕλληνας πάντας, τές τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ κατὰ τὴν Εὐρώπην, ἐλευθέρες ὑπάρχειν, καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις· τὲς δὲ ταττομένες ὑπὸ Φίλιππον καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐμφρέρες παραδῆναι Φίλιππον Ῥωμαίοις πρὸ τῆς τῶν Ἰσθμίων πανηγύρεως· Εὔρωμον δὲ καὶ Πήδασα, καὶ Βαργύλια, καὶ τὴν Ἰασσέων πόλιν, ὁμοίως Ἄβυδον, Θάσον, Μυρίναν, Πέρινθον, ἐλευθέρας ἀφεῖναι, τὰς φρερὰς ἐξ αὐτῶν μετα-

IX.

Senatusconſultum ſuper pace cum Philippo facta a Q. Flaminio.

Quomodo ſoli Aetoli ſenatusconſultum illud carpſerunt.

Quomodo in ipſis ludis Iſthmicis praeco ſenatusconſultum de libertate Graecorum recitarit.

Quae peracto ludicro decemuiri cum Tito reſponſa dederint legatis Antiochi, Philippi, Aetolorum.

Hoc ipſo tempore, quo illa gerebantur, quae modo diximus, venere Roma decem legati ad res in Graecia conſtituendas, conſultum ſenatus deferentes, quod de pace cum Philippo fuerat factum. Eius ſenatusconſulti praecipua capita erant haec: *vt ceteri omnes Graeci, et qui in Aſia degunt, et qui in Europa, liberi ſint, ſuisque legibus vtantur: vt, qui in Philippi ditione ſunt, et ſi quas ille vrbes Graecorum praeſidiis tenet, eas ante celebrationem ludicri Iſthmiorum Romanis Philippus tradat, Euromum, Pedaſa, Bargylia, Iaſſum, item Abydum, Thaſum, Myrinam Perinthum, deductis inde praeſidiis, liberas eſſe ſinat; de*

ϛησά-

ϛησάμενον· περὶ τῆς τῶν Κιανῶν ἐλευθερώσεως Τῖτον γράψαι πρὸς Πρȣσίαν κατὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτȣ· τά δ' αἰχμάλωτα, καὶ τȣ̀ς αὐτομόλȣς ἅπαντας ἀποκαταϛῆσαι Φίλιππον Ῥωμαίοις, ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς καταφράκτȣς ναῦς, πλὴν πέντε σκαφῶν καὶ τῆς ἑκκαιδεκήρȣς· δȣ̃ναι δὲ καὶ χίλια τάλαντα, τȣ́των τὰ μὲν ἡμίση παραυτίκα, τὰ δ' ἡμίση κατὰ φορȣ̀ς, ἐν ἔτεσι δέκα. Τȣ́τȣ δὲ τȣ̃ δόγματος διαδοθέντος εἰς τȣ̀ς Ἕλληνας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες εὐθαρσεῖς ἦσαν καὶ περιχαρεῖς, μόνοι δὲ Αἰτωλοὶ, δυσχεραίνοντες ἐπὶ τῷ μὴ τυγχάνειν, ὧν ἤλπιζον, κατελάλȣν τὸ δόγμα, φάσκοντες, ȣ̓ πραγμάτων, ἀλλὰ γραμμάτων μόνον ἔχειν αὐτὸ διάθεσιν. καί τινας ἐλάμβανον πιθανότητας ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράπτων, πρὸς τὸ διασείειν τȣ̀ς ἀκȣ́οντας τοιαύτας. Ἔφασκον γὰρ, εἶναι δύο γνώμας ἐν τῷ δόγματι περὶ τῶν ὑπὸ Φιλίππȣ φρȣρȣμένων πόλεων. τὴν μὲν μίαν, ἐπιτάττȣσαν ἐξάγειν τὰς φρȣρὰς τὸν Φίλιππον, τὰς δὲ πόλεις παραδιδόναι Ῥωμαίοις· τὴν δ' ἑτέραν, ἐξάγοντα τὰς φρȣρὰς, ἐλευθερȣ̃ν τὰς πόλεις. τὰς μὲν ȣ̓͂ν ἐλευθερȣμένας ἐπ' ὀνόματι δηλȣ̃σθαι, ταύτας δ' εἶναι τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν· τὰς δὲ παραδιδομένας Ῥωμαίοις, φανερὸν, ὅτι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην. εἶναι δὲ ταύ-

liberatione Cianorum scribat Titus ad Prusiam, quid senatui placeat: captiuos et transfugas omnes vt Philippus Romanis restituat intra idem tempus, item naues omnes tectas, scaphis quinque exceptis, et vna quam sexdecim versus remorum agunt: hoc amplius det Philippus mille talentum, dimidium praesens, dimidium pensionibus decem annorum. Postquam hoc senatusconsultum diditum est inter Graecos, ceterum quidem bonae spei pleni laetitia gestire; soli Aetoli offensi, quod ea, quae sperauerant, non consequebantur, decretum clam mussantes carpebant, non res, sed verba eo contineri iactitantes. atque vt illos concitarent, qui aures ipsis praebebant, ex formula decreti cauillationem huiusmodi arripiebant. Aiebant enim, duas eo decreto sententias comprehendi super vrbibus, in quis praesidia habebat Philippus: altera iuberi, vt deducantur a Philippo praesidia, vrbesque Romanis tradantur, alteram sententiam praesidiis amotis vrbibus libertatem dare. nominatim autem eas designari, quibus libertas indulgetur, eas nempe, quae sunt in Asia: quae autem Romanis tradantur, eas videlicet esse, quae sunt in Europa, puta,

δὲ ταύτας, Ὠρεὸν, Ἐρέτριαν, Χαλκίδα, Δημητριάδα, Κόρινθον. ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον ὑπάρχειν πᾶσιν, ὅτι μεταλαμβάνουσι τὰς Ἑλληνικὰς πέδας παρὰ Φιλίππου Ῥωμαῖοι, καὶ γίνεται μεθάρμοσις δεσποτῶν, οὐκ ἐλευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων. Ταῦτα μὲν ὑπ' Αἰτωλῶν ἐλέγετο κατακόρως. ὁ δὲ Τῖτος ὁρμήσας ἐκ τῆς Ἐλατείας μετὰ τῶν δέκα, καὶ κατάρας εἰς τὴν Ἀντίκυραν, παραυτίκα διέπλευσεν εἰς τὴν Κόρινθον. κἀκεῖ παραγενόμενος συνήδρευε μετὰ τούτων, καὶ διελάμβανεν περὶ τῶν ὅλων. πλεοναζούσης δὲ τῆς τῶν Αἰτωλῶν διαβολῆς, καὶ πιστευομένης παρ' ἐνίοις, πολλοὺς καὶ ποικίλους ἠναγκάζετο ποιεῖσθαι λόγους ὁ Τῖτος ἐν τῷ συνεδρίῳ, διδάσκων, ὡς, εἴπερ βούλονται καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων εὔκλειαν ὁλόκληρον περιποιήσασθαι, καὶ καθόλου πιστευθῆναι παρὰ πᾶσιν, διότι καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐποιήσαντο διάβασιν οὐ τοῦ συμφέροντος ἕνεκεν, ἀλλὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας, ἐκχωρητέον εἴη πάντων τῶν τόπων, καὶ πάντας ἐλευθερωτέον τὰς πόλεις, τὰς νῦν ὑπὸ Φιλίππου φρουρουμένας. Ταύτην δὲ συνέβαινε γίνεσθαι τὴν ἀπορίαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, διὰ τὸ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἐν τῇ Ῥώμῃ προδιειλῆφθαι, καὶ ῥητὰς ἔχειν τοὺς δέκα παρὰ τῆς συγκλήτου τὰς ἐντολὰς, περὶ δὲ Χαλκίδος καὶ Κορίνθου καὶ Δημητριάδος ἐπιτροπὴν αὐτῷ δεδόσθαι διὰ τὸν Ἀντίοχον, ἵνα βλέποντες πρὸς τοὺς καιροὺς βουλεύωνται

Oreum, Eretriam, Chalcidem, Demetriadem, Corinthum. Ex quo facile omnes intelligant, Romanos vicem Philippi Graeciae compedes ſuſcipere, atque ita mutationem fieri dominorum, non liberratem quaeri Graeciae. haec vbique aſſidue ab Aetolis iactabantur. Ab Elatia profectus cum decem legatis Titus, quum Anticyram traieciſſet, mox Corinthum peruenit. ibi cum his concilia agitabat, et de ſumma rerum tractabat. Quoniam autem in ore multitudinis erat Aetolorum criminatio, eique a multis fides habebatur, coactus eſt Quintius multis variisque rationibus vti, vt eos doceret, qui in concilio aderant, ſi vellent Graecorum praeconia et laudationem ſine vlla exceptione mereri, ſi fidem omnibus facere, ad liberandam Graeciam, non compendii vllius gratia, ſe mare a principio traieciſſe, omnibus excedendum eſſe locis, et vniuerſas vrbes eſſe liberandas, quas iam Philippus praeſidiis ſuis occupet. Haec autem difficultas inde naſcebatur in concilio, quia de ceteris quidem vrbibus Romae decem legati prius tractauerant, et expreſſa a ſenatu mandata acceperant: de Chalcide vero Corintho et Demetriade propter Antiochum libera poteſtas facta concilio fuerat, vt, quod tempora reipub. poſtulaſſent, id ex animi ſui ſententia de

ται περὶ τῶν προειρημένων πόλεων, κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις. Ὁ γὰρ προειρημένος βασιλεὺς δῆλος ἦν ἐπέχων πάλαι τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην πράγμασιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὴν μὲν Κόρινθον ὁ Τῖτος ἔπεισε τὸ συνέδριον ἐλευθεροῦν παραχρῆμα, καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς ἐγχειρίζειν διὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς ὁμολογίας· τὸν δ' Ἀκροκόρινθον, καὶ Δημητριάδα, καὶ Χαλκίδα παρακατέχεν. δοξάντων δὲ τούτων, καὶ τῆς Ἰσθμίων πανηγύρεως ἐπελθούσης, καὶ σχεδὸν ἀπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν συνεληλυθότων διὰ τὴν προσδοκίαν τῶν ἀποβησομένων, πολλοὶ καὶ ποικίλοι καθ' ὅλην τὴν πανήγυριν ἐνέπιπτον λόγοι, τῶν μὲν ἀδύνατον εἶναι φασκόντων, Ῥωμαίους ἐνίων ἀποστῆναι τόπων καὶ πόλεων, τῶν δὲ διοριζομένων, ὅτι τῶν μὲν ἐπιφανῶν εἶναι δοκούντων τόπων ἀποστήσονται, τοὺς δὲ φαντασίαν μὲν ἔχοντας ἐλάττω, χρείαν δὲ τὴν αὐτὴν παρέχεσθαι δυναμένους, καθέξουσι. καὶ τούτους εὐθέως ἐπεδείκνυσαν αὐτοὶ καθ' αὑτῶν καὶ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους εὑρησιλογίας. Τοιαύτης δ' οὔσης ἐν τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀπορίας, ἀθροισθέντος τοῦ πλήθους εἰς τὸ στάδιον ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, προελθὼν ὁ κήρυξ καὶ σιωπησάμενος τὰ πλήθη διὰ τοῦ σαλπιγκτοῦ, τόδε κήρυγμα ἀνηγόρευσεν. Ἡ σύγκλητος ἡ Ῥωμαίων καὶ Τῖτος Κοίντιος στρατηγὸς, καταπολεμήσαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας, ἀφιᾶσιν ἐλευθέρους, ἀφρουρή-

dictis vrbibus ſtatuerent. Dubitabat enim nemo, quin is rex, quem commemorauimus, Europae rebus pridem immineret. Tandem concilio perſuaſit Titus, vt Corinthum liberarent, et Achaeis traderent: Acrocorinthum Demetriadem et Chalcidem retinuit. His ita decretis, cum iam Iſthmiorum panegyris adeſſet, ac fere ex omnibus orbis partibus clariſſimi quique viri propter exſpectationem eius, quod euenturum eſſet, conueniſſent: multi variique toto conuentu ſermones habebantur, quum alii dicerent, omnino fieri non poſſe, vt Romani certis locis atque vrbibus ſe abſtinerent, alii futurum ſtatuerent, vt celebrioribus quidem locis abſtinerent, ceterum ea retinerent, quae celebritatis minus haberent, vſum exhibere eundem poſſent. atque ea loca ipſi deſignabant, tum apud ſe quisque, tum in mutuis diſſertationibus. Hac incertitudine hominum mentes agitabantur, eratque in ſtadio coacta multitudo ad certamen, cum ecce praeco in mediam arenam procedit, et facta per tubicinem audientia, ita pronuntiat. *Senatus Romanus et Titus Quintius, imperator, Philippo rege atque Macedonibus deuictis, liberos, ſine praeſidio, immunes, ſuis legibus eſſe iu-*

τους,

τες, ἀφορολογήτες, νόμοις χρωμένες τοῖς πατρίοις Κορινθίες, Φωκέας, Λοκρὲς, Εὐβοεῖς, Ἀχαιὲς τὲς Φθιώτας, Μαγνήτας, Θετταλὲς, Περραιβές. κρότε δ' ἐν ἀρχαῖς εὐθέως ἐξαισίε γενομένε, τινὲς μὲν ἐδ' ἤκεσαν τε κηρύγματος, τινὲς δὲ πάλιν ἀκέειν ἐβέλοντο, τὸ δὲ πολὺ μέρος τῶν ἀνθρώπων διαπιςέμενον, καὶ δοκεῖν ὡσανεὶ καθ' ὕπνον ἀκέειν τῶν λεγομένων, διὰ τὸ παράδοξον τε συμβαίνοντος, ὡς τις ἐξ ἄλλης ὁρμῆς ἐβόα προσάγειν τὸν κήρυκα καὶ τὸν σαλπιγκτὴν εἰς μέσον τὸ ςάδιον, καὶ λέγειν πάλιν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, βελομένων τῶν ἀνθρώπων μὴ μόνον ἀκέειν, ἀλλὰ καὶ βλέπειν τὸν λέγοντα, διὰ τὴν ἀπιςίαν τῶν ἀναγορευομένων. ὡς δὲ πάλιν ὁ κήρυξ προελθὼν εἰς τὸ μέσον, καὶ κατασιωπησάμενος διὰ τε σαλπιγκτε τὸν θόρυβον, ἀνηγόρευσε ταυτὰ, καὶ ὡσαύτως τοῖς πρόσθεν, τηλικετον συνέβη καταῤῥαγῆναι τὸν κρότον, ὥςε μὴ ῥᾳδίως ἂν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἀγαγεῖν τοῖς νῦν ἀκέσι τὸ γεγονός. Ὡς δέ ποτε καὶ κατέληξεν ὁ κρότος, τῶν μὲν ἀθλητῶν ἁπλῶς ἐδεὶς ἐδένα λόγον εἶχεν ἔτι· πάντες δὲ διαλαλέντες οἱ μὲν πρὸς ἀλλήλες, οἱ δὲ πρὸς σφᾶς αὐτὲς, οἱονεὶ παραςατικοὶ τὰς διανοίας ἦσαν· οἳ καὶ μετὰ τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς μικρε διέφθειραν τὸν Τί-

bent Corinthios, Phocenſes, Locrenſes, Euboenſes, Achaeos, quos nominant Phthiotas, Magnetas, Theſſalos, Perrhaebos. Quum autem ad prima ſtatim praeconis verba ingens ſupra modum plauſus fuiſſet excitatus, nonnulli vocem praeconis ne audiuerunt quidem, alii iterum audire auebant. plerique hominum vix ſatis ſibi credere, et propter rei nouitatem ea, quae dicebantur, velut in ſomnis ſibi videri audire. Pars alio impetu ſumto clamare, accederet praeco cum tubicine in medium ſtadium, et iterum eadem repeteret. quum vnusquisque, vt equidem puto, non audire dumtaxat, ſed videre ipſum praeconem aueret, qui ea pronuntiabat, quae ipſi credere non poterant. Vbi iterum proceſſit praeco in medium, et imperato per tubicinem ſilentio tumultuque ſedato, eadem, quae prius, eodemque modo pronuntiauit: tantus erupit cum clamore plauſus, vt aegre, qui iſta nunc audiunt, rem cogitatione ſibi fingere valeant. Poſteaquam tandem plaudendi finis eſt factus, athletis quidem nemo fuit omnium, qui intenderet; ſed omnes ſermonibus rem celebrantes, alii apud amicos inuicem, alii apud ſe ipſos, velut de poteſtate mentis exierant. qui etiam dimiſſis ludis (tanta fuit gaudii illius magnitudo) dum gratias Tito agunt, pe-

τον

τον εὐχαριστοῦντες. οἱ μὲν γὰρ ἀντοφθαλμῆσαι κατὰ πρόσωπον καὶ σωτῆρα προσφωνῆσαι βουλόμενοι, τινὲς δὲ τῆς δεξιᾶς ἅψασθαι σπουδάζοντες, οἱ δὲ πολλοὶ στεφάνους ἐπιῤῥίπτοντες καὶ λημνίσκους, παρ' ὀλίγον διέλυσαν τὸν ἄνθρωπον. Δοκούσης δὲ τῆς εὐχαριστίας ὑπερβολικῆς γενέσθαι, θαῤῥῶν ἄν τις εἶπεν, διότι πολὺ καταδεεστέραν εἶναι συνέβαινε τοῦ τῆς πράξεως μεγέθους. θαυμαστὸν γὰρ ἦν, καὶ τὸ Ῥωμαίους ἐπὶ ταύτης γενέσθαι τῆς προαιρέσεως, καὶ τὸν ἡγούμενον αὐτῶν Τῖτον, ὥστε πᾶσαν ὑπομεῖναι δαπάνην καὶ πάντα κίνδυνον χάριν τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας· μέγα δὲ καὶ τὸ δύναμιν ἀκόλουθον τῇ προαιρέσει προσενέγκασθαι· τούτων δὲ μέγιστον ἔτι, τὸ μηδὲν ἐκ τῆς τύχης ἀντιπαῖσαι πρὸς τὴν ἐπιβολὴν, ἀλλ' ἁπλῶς ἅπαντα πρὸς ἕνα καιρὸν ἐκδραμεῖν, ὥστε διὰ κηρύγματος ἑνὸς ἅπαντας καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας, καὶ τοὺς τὴν Εὐρώπην, ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους γενέσθαι, νόμοις χρωμένους τοῖς ἰδίοις. Διελθούσης δὲ τῆς πανηγύρεως, πρώτοις μὲν ἐχρημάτισαν τοῖς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευταῖς, διακελευόμενοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων τῶν μὲν αὐτονόμων ἀπέχεσθαι καὶ πρὸς μηδένα πολεμεῖν, ὅσας δὲ νῦν παρείληφεν τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον καὶ Φίλιππον ταττομένων, ἐκχωρεῖν. σὺν δὲ τούτοις προηγόρευον, μὴ διαβαίνειν εἰς τὴν Εὐρώπην

ne illum enecarunt: quippe alii ſuis ipſorum oculis incoram eum ſpectare, et ſalutis ſuae auctorem ſalutare cupientes, alii dexteram eius tangere geſtientes, plerique coronas et lemniſcos iacientes, parum abſuit quin homini ſpiritum eliderent. Etſi autem videtur eiusmodi gratiarum actio modum exceſſiſſe: audacter tamen dicere queat aliquis, longe inferiorem eam fuiſſe meriti illius magnitudine. Erat enim admiratione digna res, Romanos et imperatorem illorum Quintium in animum induxiſſe, vt ad libertatem Graecis parandam nullam impenſam recuſarent, nullum periculum. magnum et illud erat, vires incepto pares fuiſſe ab iis adhibitas. ſupra omnia maximum erat, fortunam nulla in re huic conſilio eſſe aduerſatam; ſed ita omnia penitus in vnum tempus concurriſſe congruiſſeque, vt vno praeconio omnes Graeci, quique Aſiam quique Europam colunt, liberi, ſine praeſidiis, immunes, ſuis legibus eſſe pronunciarentur. Peracta celebritate, Romani primis omnium Antiochi legatis operam dederunt, iuſſeruntque eum liberis in Aſia ciuitatibus abſtinere, neque vllam earum bello laceſſere, iis item excedere, quae Ptolemaei aut Philippi fuiſſent, priusquam illas occuparet. denuntiarunt inſuper, ne cum exercitu in Europam traiiceret: quum nemo iam e Grae-

ρώπην μετὰ δυνάμεως· ἐδένα γὰρ ἔτι τῶν Ἑλλήνων ἔτε πολεμεῖσθαι νῦν ὑπ' ἐδενὸς, ἔτε δελεύειν ἐδενί. καθόλε δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τινὰς ἔφασαν ἥξειν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ταύτας μὲν ἔν οἱ περὶ τὸν Ἡγησιάνακτα καὶ Λυσίαν λαβόντες τὰς ἀποκρίσεις ἐπανῆλθον. Μετὰ δὲ τέτες εἰσεκαλἕντο πάντας τὲς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων παραγεγονότας, καὶ τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ διεσάφεν. Μακεδόνων μὲν ἔν τὲς Ὀρέστας καλεμένες, διὰ τὸ προσχωρῆσαι σφίσι κατὰ τὸν πόλεμον, αὐτονόμες ἀφῆσαν, ἠλευθέρωσαν δὲ Περραιβὲς καὶ Δόλοπας καὶ Μάγνητας. Θετταλοῖς δὲ μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τὲς Ἀχαιὲς τὲς Φθιώτας προσένειμαν, ἀφελόμενοι Θήβας τὰς Φθίας καὶ Φάρσαλον· οἱ γὰρ Αἰτωλοὶ περί τε τῆς Φαρσάλε μεγάλην ἐποιἕντο φιλοτιμίαν, φάσκοντες, αὐτῶν δεῖν ὑπάρχειν κατὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Λευκάδος. Οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ περὶ μὲν τέτων τῶν πόλεων ὑπερέθεντο τοῖς Αἰτωλοῖς τὸ διαβέλιον πάλιν ἐπὶ τὴν σύγκλητον· τὲς δὲ Φωκέας καὶ τὲς Λοκρὲς συνεχώρησαν αὐτοῖς ἔχειν, καθάπερ εἶχον καὶ πρότερον ἐν τῇ συμπολιτείᾳ. Κόρινθον δὲ καὶ τὴν Τριφυλίαν, - - - - - ἔτι δὲ τὴν Ἐρετριέων πόλιν, ἐδόκει μὲν τοῖς πλείοσιν Εὐμένει δἕναι· Τίτε δὲ πρὸς τὸ συνέδριον διαστείλαντος, ἐκ ἐκυρώθη τὸ διαβέλιον. διὸ καὶ μετά τινα χρόνον ἠλευθερώθησαν αἱ πόλεις αὗται διὰ τῆς συγκλή-

cis aut bello peteretur a quoquam, aut cuiquam ſeruiret. addiderunt denique, quosdam e ſuo numero ad Antiochum eſſe venturos. Hoc vbi reſponſum acceperunt Hegeſianax et Lyſias, ad regem ſunt reuerſi. Secundum hos vocati omnes ſunt, quos gentes aut ciuitates miſerant, et quae concilium decreuerat, illis ſunt declarata. Igitur Oreſtis, (Macedonum gens ita vocatur) quod durante adhuc bello Romanis ſe adiunxiſſent, ſuas leges reddiderunt, liberarunt etiam Perrhaebos, Dolopas, Magnetas. Theſſalis praeter libertatem conceſſam etiam Phthiotas Achaeos attribuerunt, Thebis Phthioticis et Pharſalo exceptis: nam pro Pharſalo Aetoli acri ſtudio contendebant, ex legibus prioris foederis eam vrbem ſibi vindicantes. idem et de Leucade poſtulabant. Sed concilium deliberationem ſuper hisce Aetolorum poſtulatis ad ſenatum iterum reiecit. Phocenſes et Locrenſes habere eis permiſerunt concilio ſuo contributos, ſicut ante habuerant. Corinthum, Triphyliam, et Heream, Achaeis reddiderunt. Oreum et Eretriam plures Eumeni dabant; ſed Tito cum concilio controuerſante, rata ea ſententia non fuit. quare etiam paullo poſt ſenatus libertatem his ciuitatibus dedit, et vna

συγκλήτου, καὶ σὺν ταύταις Κάρυστος. ἔδωκαν δὲ καὶ Πλευράτῳ Λυχνίδα καὶ Πάρθον, οὔσας μὲν Ἰλλυρίδας, ὑπὸ Φίλιππον δὲ ταττομένας. Ἀμυνάνδρῳ δὲ συνεχώρησαν, ὅσα παρεσπάσατο κατὰ πόλεμον ἐρύματα τοῦ Φιλίππου, κρατεῖν τούτων. Ταῦτα δὲ διοικήσαντες ἐμέρισαν σφᾶς αὐτούς. καὶ Πόπλιος μὲν Λέντουλος εἰς Βαργύλια πλεύσας, ἠλευθέρωσε τούτους· Λεύκιος δὲ Στερτίνιος, εἰς Ἡφαιστίαν καὶ Θάσον ἀφικόμενος καὶ τὰς ἐπὶ Θρᾴκης πόλεις, ἐποίησε τὸν παραπλήσιον· πρὸς δὲ τὸν Ἀντίοχον ὥρμησαν Πόπλιος Οὔϊλλιος καὶ Λεύκιος Τερέντιος· οἱ δὲ περὶ Γνάϊον τὸν Κορνήλιον πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον. ᾧ καὶ συμμίξαντες πρὸς τοῖς Τέμπεσι, περί τε τῶν ἄλλων διελέχθησαν, ὑπὲρ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς, καὶ συνεβούλευον αὐτῷ πρεσβευτὰς πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὲρ συμμαχίας, ἵνα μὴ δοκῇ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύων ἀποκαραδοκεῖν τὴν Ἀντιόχου παρουσίαν. Τοῦ δὲ βασιλέως συγκαταθεμένου τοῖς ὑποδεικνυμένοις, εὐθέως ἀπ' ἐκείνου χωρισθέντες, ἧκον ἐπὶ τὴν τῶν Θερμικῶν σύνοδον, καὶ παρελθόντες εἰς τὰ πλήθη, παρεκάλουν τοὺς Αἰτωλοὺς διὰ πλειόνων, μεῖναι ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς αἱρέσεως, καὶ διαφυλάττειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. πολλῶν δὲ παριταμένων, καὶ τῶν μὲν πρᾴως καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιρούντων αὐτοῖς ἐπὶ τῷ μὴ κοινωνικῶς χρῆσθαι τοῖς εὐτυχήμασι, μηδὲ

cum his Carysto. Pleurato Lychnis et Parthini dati, Illyriorum vtraque ciuitas, sed sub ditione Philippi fuerat. Amynandro tenere permiserunt castella, quae per belli tempus capta Philippo ademisset. His ita constitutis, decem legati partiti sese sunt, ac Publius quidem Lentulus Bargylia naue contendit, eamque vrbem liberam esse iussit, Lucius Stertinius Hephaestiam et Thasum et Thraciae vrbes adiit, atque idem fecit, Publius Villius et Lucius Terentius ad regem Antiochum est profectus, Gnaeus Cornelius ad regem Philippum. Quem vt conuenit ad Tempe, tum de ceteris rebus cum eo est collocutus, prout in mandatis habebat, tum etiam consilium ei dedit, vt ad societatem petendam mitteret Romam legatos, ne temporum opportunitates captasse et Antiochi aduentum cupide exspectasse videretur. Assentiente rege ei consilio quod monstrabatur, extemplo Cornelius ab eo discedens Thermopylas ad Graecorum conuentum venit. Ibi ad multitudinem vt adiit, multis verbis Aetolos monuit, vt in priore sententia manerent, et populi Romani amicitiam constanter custodirent. Quum multi ad Cornelium accederent, atque alii leni ciuilique oratione apud eum quererentur, quod victoriae fructus nequaquam secum communicassent, neque

τηρεῖν τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας, τῶν δὲ λοιδορέντων καὶ φασκόντων, ὅτ' ἂν ἐπιβῆναι τῆς Ἑλλάδος ἐδέποτε Ῥωμαίες, ὅτ' ἂν νικῆσαι Φίλιππον, εἰ μὴ δι' ἑαυτές· τὸ μὲν ἀπολογεῖσθαι πρὸς ἕκαστα τέτων οἱ περὶ τὸν Γνάϊον ἀπεδοκίμασαν, παρεκάλεν δ' αὐτὲς πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥώμην, διότι πάντων παρὰ τῆς συγκλήτε τεύξονται δικαίων. ὃ καὶ πεισθέντες ἐποίησαν. Καὶ τὸ μὲν τέλος τε πρὸς Φίλιππον πολέμε τοιαύτην ἔχε διάθεσιν.

legibus foederis, quod initio inter ipsos esset factum, Romani stetissent, alii conuitiis incesserent, dicerentque, Romanos, absque se fuisset, ne pedem quidem in Graecia fuisse vmquam posituros, nedum regem Philippum debellaturos: non putauit Cornelius sibi faciendum, vt ad singula horum quae dicebantur responderet; tantum monuit, legatos mitterent Romam, omnia enim aequa ipsos a senatu impetraturos. quod et consilio huius vsi fecerunt. Bellum, quod cum Philippo rege est gestum, hunc finem habuit.

I.

Λευκίε Κορνηλίε ὡς Ἀντίοχον ἄφιξις.

Ὅτι προχωρέσης τῷ Ἀντιόχῳ κατὰ νῦν τῆς ἐπιβολῆς, παρόντι ἐν Θράκῃ τῷ Ἀντιόχῳ, κατέπλευσαν εἰς Σηλυμβρίαν οἱ περὶ Λεύκιον Κορνήλιον. ὅτοι δ' ἦσαν παρὰ τῆς συγκλήτε πρέσβεις, ἐπὶ τὰς διαλύσεις ἐξαπεσαλμένοι, τὰς Ἀντιόχε καὶ Πτολεμαίε.

X.

Lucii Cornelii ad Antiochum aduentus.

Quum ex animi sententia Antiocho inceptum procederet, atque is iam in Thracia esset, venit Selymbriam L. Cornelius. Hic legatus a senatu missus fuerat ad pacem conciliandam inter ipsum Antiochum et Ptolemaeum.

ΙΑ.

Βοιωτῶν ἀπόκρισις πρὸς Φιλίππε πρεσβευτάς.

Ὅτι Φιλίππε πρεσβεύσαντος πρὸς Βοιωτές, οἱ Βοιωτοὶ ἀπεκρίθησαν τοῖς πρεσβευταῖς, διότι, παραγενομένε τε βασιλέως πρὸς αὐτές, τότε βελεύσονται περὶ τῶν παρακαλεμένων.

XI.

Responsum Boeotorum ad legationem Philippi.

Miserat Philippus legatos ad Boeotos. illi responsum legatis dederunt: postquam ad nos Philippus venerit, de postulatis eius consultabimus.

ΙΒ.

Ἠπειρωτῶν καὶ Ἠλείων πρὸς Ἀντίοχον πρεσβεῖαι.

Ὅτι Ἀντιόχου διατρίβοντος ἐν τῇ Χαλκίδι, καὶ τοῦ χειμῶνος καταρχομένου, παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν πρεσβευταὶ, παρὰ μὲν τοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν ἔθνους οἱ περὶ Χάροπα, παρὰ δὲ τῆς τῶν Ἠλείων πόλεως οἱ περὶ Καλλίστρατον. οἱ μὲν οὖν Ἠπειρῶται παρεκάλουν αὐτὸν, μὴ προεκβιβάζειν σφᾶς εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, θεωροῦντα, διότι πρόκεινται πάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἰταλίαν. ἀλλ' εἰ μὲν αὐτὸς δύναται προκαθίσας τῆς Ἠπείρου παρασκευάζειν σφίσι τὴν ἀσφάλειαν, ἔφασαν αὐτὸν δέξεσθαι καὶ ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς λιμέσι. εἰ δὲ μὴ κρίνει τοῦτο πράττειν κατὰ τὸ παρὸν, συγγνώμην ἔχειν ἠξίουν αὐτοῖς, δεδιόσι τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων πόλεμον. οἱ δὲ Ἠλεῖοι παρεκάλουν πέμπειν τῇ πόλει βοήθειαν· ἐψηφισμένων γὰρ τῶν Ἀχαιῶν τὸν πόλεμον, εὐλαβεῖσθαι τὴν τούτων ἔφοδον. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς μὲν Ἠπειρώταις ἀπεκρίθη, διότι πέμψει πρεσβευτὰς, τοὺς διαλεχθησομένους αὐτοῖς ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων· τοῖς δ' Ἠλείοις ἐξαπέστειλε χιλίους πεζοὺς, ἡγεμόνα συστήσας Εὐφάνη τὸν Κρῆτα.

XII.

Legationes Epirotarum et Eleorum ad Antiochum.

Dum Chalcide Antiochus agebat, sub principium hiemis venere ad eum legati, Charopus, missus ab Epirotarum gente, et Calliſtratus ab Eleorum ciuitate. Poſtulabant ab eo Epirotae, ne ipſos ante tempus in bellum aduerſus Romanos coniiceret, quos videbat vniuerſae Graeciae verſus Italiam praeiacere. quod ſi poſſet ipſe Epiro praeſidens ſecuritatem ipſis praeſtare, et vrbibus et portubus illum ſe excepturos. ſin hoc non ſtatuerit facere impraeſentiarum, veniam ſibi dari aequum cenſebant, ſi bellum a Romanis ſibi inferendum metuerent. Elei a rege petebant, vt ſibi ſubſidium mitteretur; quia enim bellum gerere Achaei decreuerint, vereri ſe, ne ab iis inuadantur. Reſpondit rex Epirotis, legatos ſe miſſurum, qui de iis, quae ad communem vtilitatem ſpectant, cum ipſis agant. Eleis mille peditum ſubmiſit, duce Euphane Cretenſi.

ΙΓ.

Πῶς οἱ Αἰτωλοὶ, ἁλούσης ὑπὸ Ῥωμαίων Ἡρακλείας, οὐχ ἅπαξ πρὸς Ῥωμαίους πρεσβείας

XIII.

Quomodo Aetoli poſt captam a Romanis Heracleam, miſſis ad Romanos non ſemel

σβείας πέμψαντες, τέλος ἠναγκάσθησαν εἰς Ῥωμαίων πίστιν αὑτοὺς ἐγχειρίσαι.

legatis, tandem dedere se in fidem populi Romani fuerint coacti.

Πῶς οἱ Αἰτωλοὶ τῷ τῆς πίστεως ὀνόματι πλανηθέντες, ἐπεὶ ἔγνωσαν, ἣν δύναμιν ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀποθηριωθέντες ἠκύρωσαν τὰς διαλύσεις.

Quomodo Aetoli, fidei nomine decepti, vbi vim formulae animaduerterunt, efferati animis, pacta conuenta antiquarunt.

Νικάνδρου τοῦ πρὸς Ἀντίοχον πεμφθέντος ἐπάνοδος, καὶ πρὸς Φίλιππον κοινολογία.

Nicandri, qui ad Antiochum fuerat missus ab Aetolis, reditus, et habitum ab eo colloquium cum Philippo.

Ὅτι οἱ περὶ τὸν Φαινέαν, τὸν τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸν, μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν Ἡράκλειαν ὑποχείριον τοῖς Ῥωμαίοις, ὁρῶντες τὸν περιεστῶτα καιρὸν τὴν Αἰτωλίαν, καὶ λαμβάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ συμβησόμενα ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ἔκριναν, διαπέμπεσθαι πρὸς τὸν Μάνιον ὑπὲρ ἀνοχῶν καὶ διαλύσεως. ταῦτα δὲ διαλαβόντες ἐξαπέστειλαν Ἀρχέδαμον καὶ Παντaλέοντα καὶ Χάλησον, οἳ συμμίξαντες τῷ στρατηγῷ τῶν Ῥωμαίων, προέθεντο μὲν καὶ πλείους ποιεῖσθαι λόγους, μεσολαβηθέντες δὲ κατὰ τὴν ἔντευξιν, ἐκωλύθησαν. ὁ γὰρ Μάνιος κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ ἔφασκεν εὐκαιρεῖν, περισπώμενος ὑπὸ τῆς τῶν ἐκ τῆς Ἡρακλείας λαφύρων οἰκονομίας· δεχημέρους δὲ ποιησάμενος ἀνοχὰς, ἐκπέμψειν ἔφη μετ' αὐτῶν Λεύκιον, πρὸς ὃν ἐκέλευσε λέγειν, ὑπὲρ ὧν ἂν δέοιντο. Γενομένων δὲ τῶν ἀνοχῶν, καὶ τοῦ Λευκίου συνελθόντος εἰς τὴν Ὑπάταν,

Posteaquam fuit capta a Romanis Heraclea, Phaeneas praetor Aetolorum, cogitans, quantum periculum Aetoliam circumstaret, sibique ob oculos ponens, qui maneret casus reliquas ciuitates, induciarum pacisque petendae oratores ad Manium statuit mittere. hoc consilio missi sunt Archedamus, Pantaleo, et Chalesus. qui vbi consulem Romanum conuenerunt, longiorem parauerant orationem: sed interfatus cos. ne plura dicerent impediit. M? enim Acilius sibi otium esse in praesentia negauit, occupato circa administrationem praedae ex Heraclea; datis vero decem dierum induciis, L. Valerium Flaccum se cum iis dixit missurum, cui exponerent, si qua vellent. Induciae vt sunt factae, et Lucius vna cum illis Hypatam venit, de praesenti negotio

ἐγένοντο

ἐγένοντο λόγοι καὶ πλείες ὑπὲρ τῶν ἐνεςώτων. Οἱ μὲν ὖν Αἰτωλοὶ συνίςαντο τὴν δικαιολογίαν, ἀνέκαθεν προσφερόμενοι τὰ προγεγονότα σφίσι φιλάνθρωπα πρὸς τὲς Ῥωμαίες· ὁ δὲ Λεύκιος ἐπιτεμὼν αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, ἐκ ἔφη τοῖς παρῦσι καιροῖς ἁρμόζειν τῦτο τὸ γένος τῆς δικαιολογίας. λελυμένων γὰρ τῶν ἐξ ἀρχῆς φιλανθρώπων δι' ἐκείνες, καὶ τῆς ἐνεςώσης ἔχθρας δι' Αἰτωλὲς γεγενημένης, ἐδὲν ἔτι συμβάλλεσθαι τὰ τότε φιλάνθρωπα πρὸς τὲς νῦν καιρές. Διόπερ ἀφεμένες τῦ δικαιολογεῖσθαι συνεβέλευε τρέπεσθαι πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν λόγον, καὶ δεῖσθαι τῦ ςρατηγῦ συγγνώμης τυχεῖν ἐν τοῖς ἡμαρτημένοις. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, καὶ πλείω λόγον ποιησάμενοι περὶ τῶν ὑποπιπτόντων, ἔκριναν ἐπιτρέπειν τὰ ὅλα Μανίῳ, δόντες αὑτὲς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίςιν, ἐκ εἰδότες, ἣν δύναμιν ἔχει τῦτο, τῷ δὲ τῆς ΠΙΣΤΕΩΣ ὀνόματι πλανηθέντες, ὡς ἂν διὰ τῦτο * λειοτέρε σφίσι Λευκίε ὑπάρξοντος. Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἰσοδυναμεῖ τό τε εἰς τὴν πίςιν αὑτὸν ἐγχειρίσαι, καὶ τὸ τὴν ἐπιτροπὴν δῦναι περὶ αὑτῦ τῷ κρατῦντι. Πλὴν ταῦτα κρίναντες, ἐξέπεμψαν ἅμα τῷ Λευκίῳ τὲς περὶ Φαινέαν, διασαφήσοντας τὰ δεδογμένα τῷ Μανίῳ κατὰ σπεδήν. οἳ καὶ συμμίξαντες τῷ ςρατηγῷ, καὶ πάλιν ὁμοίως δικαιολογηθέντες ὑπὲρ αὑτῶν, ἐπὶ καταςροφῆς εἶπαν, διότι κέκρι-

i sunt habiti sermones. Ibi Aetoli defensionem instituebant, merita sua antiqua in populum Romanum commemorantes. at Lucius, inhibito hoc eorum incepto, genus hoc defensionis negauit praesenti conuenire tempori. nam quum pristina beneuolentiae officia essent ab iis violata, et per ipsos Aetolos accensum hoc tantum odium: nihil iam prioribus meritis praesens tempus subleuari. Itaque omissa defensione, vt totam in preces orationem verterent, auctor illis erat, vtque peccatorum veniam impetrare a COS. precibus contenderent. Aetoli post longiorem disceptationem super variis, quae in sermonem inciderant, decernunt, summam rerum suarum M? Acilio permittere, seque in Romanorum fidem dedere, ignari quae verbo vis insit; sed FIDEI voce decepti, quasi propter illud mitior consul ipsis esset futurus. Apud Romanos vero eiusdem significationis sunt ista: *fidei se permittere*, et *victoris arbitrio se permittere.* Aetoli igitur, hoc facto decreto, Phaeneam cum Lucio miserunt, qui Manio quae decreta fuerant indicaret. is vt consulem conuenit, ac similiter caussam Aetolorum apud eum egit, ita ad extremum finiuit, vt diceret, *decreuisse Aetolos, sese fidei*

ται τοῖς Αἰτωλοῖς σφᾶς αὐτοὺς ἐγχειρίζειν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν. ὁ δὲ Μάνιος μεταλαβὼν, οὐκοῦν οὕτως ἔχει ταῦτα, φησὶν, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοί; τῶν δὲ κατανευσάντων, τοιγαροῦν πρῶτον μὲν δεήσει μηδένα διαβαίνειν ὑμῶν εἰς τὴν Ἀσίαν, μήτε κατ' ἰδίαν, μήτε μετὰ κοινοῦ δόγματος· δεύτερον, Δικαίαρχον ἔκδοτον δοῦναι, καὶ Μενέστρατον τὸν Ἠπειρώτην, ὃς ἐτύγχανε τότε παραβεβοηθηκὼς εἰς Ναύπακτον, σὺν δὲ τούτοις Ἀμύνανδρον τὸν βασιλέα, καὶ τῶν Ἀθαμάνων τοὺς ἅμα τούτῳ συναποχωρήσαντας πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ Φαινέας, μεταλαβήσας, ἀλλ' οὔτε δίκαιον, ἔφησεν, οὔθ' Ἑλληνικόν ἐστιν, ὦ στρατηγὲ, τὸ παρακαλούμενον. ὁ δὲ Μάνιος οὐχ οὕτως ὀργισθεὶς, ὡς βουλόμενος εἰς ἔννοιαν αὐτὸν ἀγαγεῖν τῆς περιστάσεως, καὶ καταπλῆξαι τοῖς ὅλοις, ἔτι γὰρ ὑμεῖς ἑλληνοκοπεῖτε, φησὶ, καὶ περὶ τοῦ δέοντος καὶ καθήκοντος ποιεῖσθε λόγον, δεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν; οὓς ἐγὼ δήσας εἰς τὴν ἅλυσιν ἀπάξω πάντας, ἂν τοῦτο ἐμοὶ δόξῃ. ταῦτα λέγων, φέρειν ἅλυσιν ἐκέλευε, καὶ σκύλακα σιδηροῦν ἑκάστῳ περιθεῖναι περὶ τὸν τράχηλον. οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Φαινέαν ἔκθαμβοι γεγονότες, ἵσταντο ἄφωνοι πάντες, οἱονεὶ παραλελυμένοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς, διὰ τὸ παράδοξον τῶν ἀπαντωμένων. ὁ δὲ Λεύκιος καί τινες ἕτεροι τῶν συμπαρόντων χιλιάρχων ἐδέον-

populi Romani permittere. excipiens Manius, itane ergo eſt, inquit, ſicut dicitis, o Aetoli? quum affirmaret Phaeneas, et qui cum eo erant: pergit c o s. Ergo oportebit primum quidem, ne quis Aetolorum in Aſiam transeat, neque priuatim neque publice, deinde Dicaearchum vt mihi dedatis et Meneſtratum Epirotam, (is Naupactum cum praeſidio erat ingreſſus,) ad haec Amynandrum et eos Athamanes, qui illum ſecuti a nobis defecerunt. Hic interfatus Phaeneas, atqui, ait, neque iuſtum eſt, neque moris Graecorum, quod nobis cos. imperas. ad haec Manius, non tam ira concitatus, quam eo conſilio, vt quo eſſent redacti tandem ſentirent, vtque illis terrorem ab omni parte quam maximum incuteret, vosne, inquit, Graeculi mores veſtros adhuc mihi memoratis, et de eo, quod conuenit, deque officio verba facitis, qui fidei meae vos permiſeritis? quos ego, ſi ita viſum fuerit, catenis vinctos duci omnes iubebo. ſimul cum his catenas afferri iuſſit, et boiam ferream cuiusque illorum collo aptari. demirari tum Phaeneas quique cum eo erant, atque omnes ſtare muti, tamquam inopinata huiusce caſus nouitas et corporum et animorum vſum ipſis ademiſſet. At Lucius et alii nonnulli, qui aderant, tribuni

το τοῦ

το τȣ̃ Μανίȣ, μηδὲν βȣλεύεσθαι δυσχερὲς ὑπὲρ τῶν παρόντων ἀνδρῶν, ἐπεὶ τυγχάνȣσιν ὄντες πρεσβευταί. τȣ̃ δὲ συγχωρήσαντος, ἤρξατο λέγειν ὁ Φαινέας. ἔφη γὰρ, αὐτὸν καὶ τȣ̀ς Ἀποκλήτȣς ποιήσειν τὰ προσταττόμενα, προσδεῖσθαι δὲ καὶ τῶν πολλῶν, εἰ μέλλει κυρωθῆναι τὰ παραγγελλόμενα. τȣ̃ δὲ Μανίȣ φήσαντος, αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἠξίȣ πάλιν ἀνοχὰς αὐτοῖς δοθῆναι δεχημέρȣς. Συγχωρηθέντος δὲ καὶ τȣ́τȣ, τότε μὲν ἐπὶ τȣ́τοις ἐχωρίσθησαν· παραγενόμενοι δ' εἰς τὴν Ὑπάταν, διεσάφȣν τοῖς Ἀποκλήτοις τὰ γεγονότα καὶ τȣ̀ς ῥηθέντας λόγȣς. ὧν ἀκȣ́σαντες, τότε πρῶτον ἔννοιαν ἔλαβον Αἰτωλοὶ τῆς αὐτῶν ἀγνοίας, καὶ τῆς ἐπιφερομένης αὐτοῖς ἀνάγκης. διὸ γράφειν ἔδοξεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ συγκαλεῖν τȣ̀ς Αἰτωλȣ̀ς, χάριν τȣ̃ βȣλεύσασθαι περὶ τῶν προσταττομένων. Διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης ὑπὲρ τῶν ἀπηντημένων τοῖς περὶ τὸν Φαινέαν, ȣ̔́τως ἀπεθηριώθη τὸ πλῆθος, ὥς' ȣ̓δ' ἀπαντᾶν ȣ̓δεὶς ἐπεβάλετο πρὸς τὸ διαβȣ́λιον. τȣ̃ δ' ἀδυνάτȣ κωλύσαντος βȣλεύσασθαι περὶ τῶν ἐπιταττομένων, ἅμα δὲ καὶ τȣ̃ Νικάνδρȣ κατὰ τὸν καιρὸν τȣ̃τον καταπλεύσαντος ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὰ Φάλαρα τȣ̃ κόλπȣ τȣ̃ Μηλιέως, ὅθεν καὶ τὴν ὁρμὴν ἐποιήσατο, καὶ διασαφȣ̃ντος τὴν τȣ̃ βασιλέως εἰς αὐτὸν προθυμίαν καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγελίας· ἔτι μᾶλλον ὠλιγώρησαν, τȣ̃ μηδὲν γενέσθαι πέρας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

Manium orarunt, ne quid secius in praesentes Aetolos, qui legatorum personas sustinebant, consuleret. Adnuente Manio, coepit Phaeneas: dixit namque, et se et Apocletos Aetolorum imperata facturos: sed et multitudinis concilio opus esse, si firmari vellet, quae imperasset. Approbante Acilio, quae ille dixerat, rursus decem dierum inducias postulabat Phaeneas. re impetrata, ita discessum est tum quidem. Hypatam deinde vt venit Phaeneas, in concilio delectorum, (Apocletos ipsi vocant,) quae facta dictaque fuerant, exponit. quibus auditis, tum primum venit Aetolis in mentem sui erroris, et quam duram conditionem subiissent. visum ergo ad ciuitates scribere, et Aetolos conuocare, deliberaturos super iis, quae imperabantur. Posteaquam vero in vulgus innotuere, quae Phaeneae acciderant, ita efferata est multitudo, vt ne deliberandi quidem gratia conuenire quisquam vellet. Igitur, cum rei difficultas, quae Aetolorum vires superabat, impediit, ne de iis, quae imperabantur, deliberaretur, tum etiam, vbi Nicander eo ipso tempore ex Asia rediens Phalaram in sinu Maliaco, vnde erat naui profectus, appulit, et propensum regis animum in Aetolorum gentem declarauit, quidue in posterum polliceretur, multo adhuc magis neglexerunt inchoatam pacificationem ad exitum perducere.

ὅθεν ἅμα τῷ διελθεῖν τὰς ἐν ταῖς ἀνοχαῖς ἡμέρας, κατάμονος αὖθις ὁ πόλεμος ἐγεγόνει τοῖς Αἰτωλοῖς. Περὶ δὲ τῆς συμβάσης τῷ Νικάνδρῳ περιπετείας οὐκ ἄξιον παρασιωπῆσαι. παρεγενήθη μὲν γὰρ ἐκ τῆς Ἐφέσου δωδεκαταῖος εἰς τὰ Φάλαρα πάλιν, ἀφ' ἧς ὡρμίσθη ἡμέρας. καταλαβὼν δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἔτι περὶ τὴν Ἡράκλειαν, τοὺς Μακεδόνας μὲν ἀφεστῶτας ἀπὸ τῆς Λαμίας, οὐ μακρὰν δὲ στρατοπεδεύοντας τῆς πόλεως· τὰ μὲν χρήματα εἰς τὴν Λαμίαν διεκόμισε παραδόξως, αὐτὸς δὲ τῆς νυκτὸς ἐπεβάλετο κατὰ τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων διαπεσεῖν εἰς τὴν Ὑπάταν. ἐμπεσὼν δ' εἰς τοὺς προκρίτους τῶν Μακεδόνων, ἀνήγετο πρὸς τὸν Φίλιππον, ἔτι τῆς συνουσίας ἀκμαζούσης. πρὸς τὸ πείσεσθαί τι δεινὸν πεσὼν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τὸν θυμὸν, ἢ παραδοθήσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις. τοῦ δὲ πράγματος ἀγγελθέντος τῷ βασιλεῖ, ταχέως ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τούτων ὄντας θεραπεῦσαι τὸν Νίκανδρον, καὶ τὴν λοιπὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ποιήσασθαι φιλάνθρωπον. μετὰ δέ τινα χρόνον αὐτὸς ἐξαναστὰς συνέμιξε τῷ Νικάνδρῳ, καὶ πολλὰ καταμεμψάμενος τὴν κοινὴν τῶν Αἰτωλῶν ἄγνοιαν, ἐξ ἀρχῆς μὲν, ὅτι Ῥωμαίους ἐπαγάγοιεν τοῖς Ἕλλησι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν Ἀντίοχον, ὅμως ἔτι καὶ νῦν παρεκάλει, λήθην ποιησαμένους τῶν προγεγονότων ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας, καὶ μὴ θελῆσαι συνεπεμβαίνειν τοῖς κατ' ἀλλή-

Itaque exactis induciarum diebus, bellum Aetolis cum populo Rom. manebat. Non est autem praetermittendus, qui Nicandro contigit, casus. Is duodecimo die quam nauem conscenderat, Epheso reuertens Phalaram tenuit. quumque offendisset Romanos Heracleae adhuc haerere, Macedonas vero Lamia quidem castra mouisse, sed non procul ab vrbe consedisse: pecuniam inusitata quadam sollertia Lamiam deuexit, ipse noctu inter vtraque castra medio agro, dum conatur Hypatam euadere, in stationem selectorum Macedonum incidit, et ad Philippum est deductus, nondum conuiuio dimisso: male videlicet a rege multandus, vbi irae ipsius fuisset expositus, aut Rom. ad supplicium tradendus. Verumenimuero rex Philippus, posteaquam hoc ei nuntiatum est, ministros confestim iubet, ad quos ea cura pertinebat, Nicandrum vt curent, et ceteris rebus omnibus humaniter illum habere studeant. Tum autem non ita multo post ipse de mensa surgit, et Nicandrum conuenit. et quum oratione longa conquestus multa esset de publica Aetolorum amentia, qui primum Romanos, deinde Antiochum in Graeciam adduxissent: vt vel nunc praeteritorum obliti amicitiam suam respicerent, monuit, neque vellent aduersis rebus suis inuicem insultare atque insidiari. Haec princi-

ἀλλήλων καιροῖς. Ταῦτα μὲν οὖν παρῄνει τοῖς προεστῶσι τῶν Αἰτωλῶν ἀναγγέλλειν. αὐτὸν δὲ τὸν Νίκανδρον παρακαλέσας μνημονεύειν τῆς εἰς αὐτὸν γεγενημένης εὐεργεσίας, ἐξέπεμπε μετὰ προπομπῆς ἱκανῆς, παραγγείλας τοῖς ἐπὶ τούτων τεταγμένοις, ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ὑπάταν αὐτὸν ἀποκαταστῆσαι. Ὁ δὲ Νίκανδρος τελέως ἀνελθὼν, καὶ παραδόξου φανείσης αὐτῷ τῆς ἀπαντήσεως, τότε μὲν ἀνεκομίσθη πρὸς τοὺς οἰκείους· κατὰ δὲ τὸν ἑξῆς χρόνον ἀπὸ ταύτης τῆς ἐνστάσεως εὔνους ὢν διετέλει τῇ Μακεδόνων οἰκίᾳ. διὸ καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τοὺς Περσικοὺς καιροὺς, ἐνδεδεμένος τῇ προειρημένῃ χάριτι, καὶ δυσχερῶς ἀντιπράττων ταῖς τοῦ Περσέως ἐπιβολαῖς, εἰς ὑποψίαν καὶ διαβολὰς ἐμπεσὼν, καὶ τέλος ἀνακληθεὶς εἰς Ῥώμην, ἐκεῖ μετήλλαξε τὸν βίον.

cipibus Aetolorum vt renuntiaret, eum hortatus eſt, Nicandrum deinde monitum, vt beneficii, quod iam a ſe accipiebat, meminiſſet, cum idoneo comitatu dimiſit, iuſſitque eos, quibus id negotii dabat, vt Hypatam tuto ipſum deducerent. Nicander, cui plane contra ſpem ſuam atque opinionem omnium ea res eueniſſet, tum quidem ad ſuos eſt reuerſus: inſecutis vero temporibus ab hoc principio beneuolum ſemper animum erga regiam domum Macedonum ſeruauit. quamobrem poſtea Perſici belli tempore obligatus eo quod diximus beneficio, cum Perſei conatibus lente et inuitus reſiſteret, ſuſpectus delatusque fuit, ac tandem Romam accitus, ibi vitam cum morte commutauit.

ΙΔ.

Πρεσβεία Λακεδαιμονίων πρὸς τὴν Ῥωμαίων σύγκλητον.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον συνέβη, καὶ τὴν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβείαν, ἣν ἀπέστειλαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, παραγενέσθαι διεψευσμένην τῶν ἐλπίδων. Ἐπρέσβευον μὲν γὰρ περὶ τῶν ὁμήρων καὶ τῶν κωμῶν. ἡ δὲ σύγκλητος περὶ μὲν τῶν κωμῶν ἔφησεν ἐντολὰς δώσειν τοῖς παρ' αὐτῆς ἀποστελλομένοις πρέσβεσιν· περὶ δὲ τῶν ὁμήρων, ἔτι βουλεύσασθαι θέλειν· περὶ δὲ τῶν φυγάδων, τῶν

XIV.

Legatio Lacedaemoniorum ad ſenatum Romanum.

Contigit tempore eodem, vt et miſſa a Lacedaemoniis legatio Romam rediret, re infecta, cuius perficiendae ſpe illuc iuerat. De obſidibus et pagis agebatur. At ſenatus, ad pagos quidem quod attinet, reſpondit, ſe ſuper ea re mittendis legatis daturum mandata: de obſidibus amplius velle ſe deliberare. Ad exules vero quod ſpectat, mirari ſe Achaeos di-

Ἀχαιῶν θαυμάζειν, ἔφησαν, πῶς οὐ κατάγουσιν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκείαν, ἠλευθερωμένης τῆς Σπάρτης.

xit, qui ipsos in patriam non reducerent, quando liberata iam foret Sparta.

ΙΕ.

Ὅσα ἡ σύγκλητος Φιλίππῳ ἐχαρίσατο μετὰ τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον.

Ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ Φιλίππου πρεσβευταῖς. ἧκον γὰρ παρ' αὐτοῦ πρέσβεις, ἀπολογιζόμενοι τὴν εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, ἣν παρέσχε τοῖς Ῥωμαίοις ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ πρὸς Ἀντίοχον πολέμῳ. ὧν διακούσασα, τὸν μὲν οὖν Δημήτριον ἀπέλυσε τῆς ὁμηρείας παραχρῆμα, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν φόρων ἐπηγγείλατο παράλυσιν, διαφυλάξαντος αὐτοῦ τὴν πίστιν ἐν τοῖς ἐνεστῶσι καιροῖς. παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων ὁμήρους ἀφῆκε, πλὴν Ἀρμένα τοῦ Νάβιδος υἱοῦ· τοῦτον δὲ μετὰ ταῦτα συνέβη νόσῳ μεταλλάξαι τὸν βίον.

XV.

Indulgentia senatus erga Philippum post bellum aduersus Antiochum.

Circa tempus illud, quo haec gerebantur, admissi sunt in senatum legati regis Philippi et a patribus auditi. Venerant enim ab eo legati, ad declarandam beneuolentiam et studium, quo vsus rex fuerat tempore belli aduersus Antiochum. quibus auditis, senatus Demetrio quidem necessitatem extemplo remisit manendi Romae pro obside; sed et tributum quoque pariter se remissurum promisit, si in bello iam instanti fidem rex constanter seruaret. Similiter et Lacedaemoniorum obsides dimissi, excepto Armena Nabidis filio, qui postea e morbo diem suum ibi obiit.

Ις'.

Ἔθος Ῥωμαίων, μετὰ νίκην ἐλιννύας ἡμέρας ἄγειν.

Ὅσα ἡ σύγκλητος Αἰτωλοῖς ἐχρημάτισε.

Ὅτι Ῥωμαίοις τῆς κατὰ τὴν ναυμαχίαν νίκης ἄρτι προσηγγελμένης, πρῶτον μὲν τῷ δήμῳ παρήγγειλαν, ἐλιννύας

XVI.

Mos Romanorum parta victoria supplicationes decernendi.

Responsum Aetolis datum a senatu.

Post nauale praelium vt Romam victoria est nuntiata, populo edictum est, vt nouem dies festos ageret. hoc

ἄγειν

ἄγειν ἡμέρας ἐννέα. τοῦτο δ᾽ ἔστι σχολάζειν πανδημεὶ, καὶ θύειν τοῖς θεοῖς χαριστήρια τῶν εὐτυχημάτων. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς παρὰ τῶν Αἰτωλῶν πρέσβεις καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Μανίου προσῆγον τῇ συγκλήτῳ. γενομένων δὲ πλειόνων παρ᾽ ἀμφοῖν λόγων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, δύω προτείνειν γνώμας τοῖς Αἰτωλοῖς, ἢ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ πάντων τῶν καθ᾽ αὐτοὺς, ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα δοῦναι, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον νομίζειν Ῥωμαίοις. Τῶν δ᾽ Αἰτωλῶν ἀξιούντων, διασαφῆσαι ῥητῶς, ἐπὶ τίσι δεῖ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν, οὐ προσδέχεται τὴν διαστολὴν ἡ σύγκλητος. διὸ καὶ τούτοις γέγονε κατάμονος ὁ πόλεμος.

autem eſt, vt ab opere omnes abſtinerent, et pro re bene geſta diis ſacrificarent. Deinde legatis, qui ab Aetolis et Manio fuerant miſſi, datus eſt ſenatus. poſteaquam multa vtrinque fuiſſent dicta, viſum patribus, duas conditiones Aetolis ferre: vel ſenatui liberum arbitrium de ſe et ſuis omnibus permitterent, vel mille talentum confeſtim darent, eosdemque amicos et inimicos haberent. Poſtulantibus Aetolis, vt diſerte ſenatus exponeret, quarum rerum in ſe arbitrium permittere eos Romanis oporteret: non admiſere patres eiusmodi diſtinctionem. itaque infecta pace ſunt dimiſſi.

ΙΖ.

Πρεσβεία Ἀθηναίων εἰς Ῥωμαίους ὑπὲρ Αἰτωλῶν.

Αἰτωλῶν δυσχρηστία ἐπὶ τοῖς προτεινομένοις ὑπὸ Ῥωμαίων.

Ὅτι πολιορκουμένων τῶν Ἀμφισσέων ὑπὸ Μανίου τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος, πυνθανόμενος τήντε τῶν Ἀμφισσέων ταλαιπωρίαν, καὶ τὴν τοῦ Ποπλίου παρουσίαν, ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς τοὺς περὶ τὸν Ἐχέδημον, ἐντειλάμενος ἅμα μὲν ἀσπάσασθαι τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ Πόπλιον, ἅμα δὲ καταπειράζειν τῆς πρὸς Αἰτωλοὺς διαλύσεως. ὧν παραγενομένων,

XVII.

Athenienſium legatio ad Romanos pro Aetolis.

Aetolorum anxietas in probandis aut repudiandis conditionibus, quas Romani offerebant.

Quo tempore oppidum Amphiſſenſium a Manio Acilio obſidione premebatur, populus Athenienſis, cognitis eorum miſeriis et Publii Scipionis Africani aduentu, legationem, cuius princeps erat Echedemus, proficiſci iuſſit, mandauitque ei, vt Lucium ac Publium Cornelios fratres ſalutaret, ſimul exploraret, ſi qua ratione pax genti Aetolorum conciliari

νομένων, ἀσμένως ἀποδεξάμενος ὁ Πόπλιος ἐφιλανθρώπει τοὺς ἄνδρας, θεωρῶν, ὅτι παρέξονται χρείαν αὐτῷ πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολάς. ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ ἐβούλετο θέσθαι μὲν καλῶς τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλούς· εἰ δὲ μὴ συνυπακούοιεν, πάντως διειλήφει, παραλιπὼν ταῦτα διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν, σαφῶς γινώσκων, διότι τὸ τέλος ἐστὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς οὐκ ἐν τῷ χειρώσασθαι τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος, ἀλλ᾽ ἐν τῷ νικήσαντας τὸν Ἀντίοχον κρατῆσαι τῆς Ἀσίας. Ἅμα τῷ μνησθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς διαλύσεως, ἑτοίμως προσδεξάμενος τοὺς λόγους, ἐκέλευσε παραπλησίως πειράζειν αὐτοὺς καὶ τῶν Αἰτωλῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον προδιαπεμψάμενοι, καὶ μετὰ ταῦτα πορευθέντες εἰς τὴν Ὑπάταν, αὐτοὶ διελέγοντο περὶ τῆς διαλύσεως τοῖς ἄρχουσι τῶν Αἰτωλῶν. ἑτοίμως δὲ κἀκείνων συνυπακουόντων, κατεστάθησαν οἱ συμμίξοντες τοῖς Ῥωμαίοις. οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πόπλιον, καταλαβόντες αὐτοὺς στρατοπεδεύοντας ἐν ξ. σταδίοις ἀπὸ τῆς Ἀμφίσσης, πολλοὺς διετίθεντο λόγους, ἀναμιμνήσκοντες τῶν γεγονότων σφίσιν φιλανθρώπων πρὸς Ῥωμαίους. ἔτι δὲ * πρότερον καὶ φιλανθρωπότερον ὁμιλήσαντος τοῦ Ποπλίου, καὶ προφερομένου τάς τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Λιβύην πράξεις, καὶ διασαφοῦντος, τίνα τρόπον κέχρη-

possett. Publius eorum aduentum sibi gratum esse testatus, comiter et humane cum iis agebat, quod cerneret, ad proposita exsequenda et ea consilia, quae animo tunc versabat, vtilem operam ipsorum futuram. Erat Publii consilium, componere res Aetolorum, aut si morem gerere illi nollent, omnino eos in praesentia missos facere constituerat, et in Asiam traiicere. Probe namque intelligebat, nequaquam in eo belli exitum et omnium, quae moliebantur, esse situm, vt Aetolorum gentem sub iugum Romani mitterent; sed in eo potius, vt victo Antiocho Asiam obtinerent. Itaque simulac pacificationis mentio iniecta fuit ab Atheniensibus, lubente animo audita eorum oratione, vt vicissim Aetolorum voluntatis periculum facerent, iussit. Legati igitur Atheniensium, praemissis prius nonnullis, deinde ipsi Hypatam profecti, cum principibus Aetolorum de pace verba fecerunt. Quum et illi extemplo consilium amplecterentur, delecti sunt, qui cum Romanis agerent. Hi vt ad Publium venerunt, octo ferme passuum millia ab Amphissa castra habentem, multa disseruerunt, quibus suorum in populum Romanum meritorum memoriam renouabant. Quum Publius benignius adhuc et humanius quam ante eos excepisset, atque is res a se gestas in Hispania pariter et Africa commemorans, exponeret, quomo-

κέχρηται τοῖς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους αὐτῷ πιστεύσασι, καὶ τέλος φαμένου, δεῖν ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ πιστεύειν· τὰς μὲν ἀρχὰς ἅπαντες οἱ παρόντες εὐέλπιδες ἐγενήθησαν, ὡς αὐτίκα μάλα τελεσιουργηθησομένης τῆς διαλύσεως. ἐπεὶ δὲ, πυθομένων τῶν Αἰτωλῶν, ἐπὶ τίσι δεῖ ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην, ὁ Λεύκιος διεσάφησεν, διότι, δυοῖν προκειμένων αὐτοῖς, αἵρεσις ὑπάρχει, δεῖ γὰρ ἢ τὴν ἐπιτροπὴν διδόναι περὶ πάντων τῶν καθ' αὑτοὺς, ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν αἱρεῖσθαι καὶ φίλον Ῥωμαίοις· ἐδυσχρήστησαν μὲν οἱ παρόντες τῶν Αἰτωλῶν, ὡς ἔνι μάλιστα, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν ἀπόφασιν ἀκόλουθον τῇ προγενομένῃ λαλιᾷ, πλὴν ἐπανοίσειν ἔφασαν ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων τοῖς Αἰτωλοῖς. οὗτοι μὲν οὖν ἐπανῄεσαν βουλευσόμενοι περὶ τῶν προειρημένων. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον, συμμίξαντες τοῖς Ἀποκλήτοις, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν προειρημένων. ἦν δὲ τῶν ἐπιταττομένων τὸ μὲν ἀδύνατον διὰ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων· τὸ δὲ φοβερὸν, διὰ τὸ πρότερον αὐτοὺς ἀπατηθῆναι, καθ' ὃν καιρὸν ἐπινεύσαντες ὑπὲρ τῆς ἐπιτροπῆς παρὰ μικρὸν εἰς τὴν ἅλυσιν ἐνέπεσον. Διόπερ ἀπορούμενοι καὶ δυσχρηστούμενοι περὶ ταῦτα, πάλιν ἐξέπεμπον τοὺς αὐτοὺς δεησομένους, ἢ χρημάτων ἀφελεῖν, ἵνα δύνωνται τελεῖν, ἢ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκτὸς ποιῆσαι τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ

do cum iis egiſſet, qui iis in locis ſuae fidei ſe permiſiſſent, et tandem aequum cenſeret, vt ipſi quoque dederent ſeſe, et Romanis permitterent: initio quidem magna in ſpe fuere, qui aderant, pacis mox perficiendae; ſed vbi ſciſcitantibus Aetolis, quibus legibus pax eſſet conuentura, dixit iis Lucius, duarum conditionum alteram eis eſſe eligendam, nam aut arbitrium de ſe ſuisque omnibus Romanis permitterent, aut mille talentum confeſtim darent, eosdemque amicos et inimicos haberent: indignari vel maxime qui aderant Aetoli, quod colloquio ante habito non reſponderet haec ſententia; verumtamen relaturos ſe ad concilium Aetolorum, quae imperarentur, dixerunt. Ita iſti ad conſultandum de iis, quae fuerant propoſita, ſunt reuerſi: de quibus et Echedemus ceterique legati cum Apocletis deliberarunt. Porro conditionum, quae exigebantur, altera propter imperatae ſummae vim ingentem praeſtari non poterat, altera Aetolos terrebat, quia iam ſemel, cum ſe ſuaque fidei permiſiſſent, formula decepti, pene in vincula fuerant coniecti. Tantis igitur difficultatibus circumuenti et conſilii inopia affecti eosdem legatos mittunt, oraturos, vt aut ex ſumma pecuniae demerent, aut permiſſionem extra eorum, qui rempublicam adminiſtrarant, et mulierum corpora fieri iube-

καὶ τὰς γυναῖκας. οἱ καὶ συμμίξαντες τοῖς περὶ τὸν Πόπλιον, διεσάφουν τὰ δεδογμένα. τοῦ δὲ Λευκίου φήσαντος, ἐπὶ τούτοις ἔχειν παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' οἷς ἀρτίως εἶπεν· οὗτοι μὲν αὖθις ἐπανῆλθον. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον ἐπακολουθήσαντες εἰς τὴν Ὑπάταν, συνεβούλευσαν τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐπεὶ τὰ τῆς διαλύσεως ἐμποδίζοιτο κατὰ τὸ παρὸν, ἀνοχὰς αἰτησαμένους, καὶ τῶν ἐνεστώτων κακῶν ὑπέρθεσιν ποιησαμένους, πρεσβεύειν πρὸς τὴν σύγκλητον, κἂν μὲν ἐπιτυγχάνωσι περὶ τῶν ἀξιουμένων· εἰ δὲ μὴ, τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύειν. χείρω μὲν γὰρ ἀδύνατον γενέσθαι τῶν ὑποκειμένων τὰ περὶ σφᾶς, βελτίω γε μὴν οὐκ ἀδύνατον διὰ πολλὰς αἰτίας. Φανέντων δὲ καλῶς λέγειν τῶν περὶ τὸν Ἐχέδημον, ἔδοξεν πρεσβεύειν τοῖς Αἰτωλοῖς ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν. ἀφικόμενοι δὲ πρὸς τὸν Λεύκιον, ἐδέοντο συγχωρηθῆναι σφίσι κατὰ τὸ παρὸν ἑξαμήνους ἀνοχὰς, ἵνα πρεσβεύσωσι πρὸς τὴν σύγκλητον. ὁ δὲ Πόπλιος, πάλαι πρὸς τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πράξεις παρωρμημένος, ταχέως ἔπεισε τὸν ἀδελφὸν, ὑπακοῦσαι τοῖς ἀξιουμένοις. Γραφεισῶν δὲ τῶν ὁμολογιῶν, ὁ μὲν Μάνιος, λύσας τὴν πολιορκίαν, καὶ παραδοὺς ἅπαν τὸ στράτευμα, καὶ τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον, εὐθέως ἀπηλλάττετο μετὰ τῶν χιλιάρχων εἰς τὴν Ῥώμην.

rent. Publium hi conueniunt, et quod decretum ab Aetolis fuerat ei aperiunt. Respondet Lucius, traditam sibi pacis faciendae potestatem, iis duntaxat conditionibus, quas paullo ante exposuisset. ita domum isti redierunt. Echedemus et ceteri Atheniensium legati, Hypatam vsque eos secuti, auctores Aetolis fuerunt, quandoquidem, ne pax conueniret, impedimenta adhuc obiicerentur, inducias poscerent, et, dilatione impetrata praesentium malorum, legatos ad senatum mitterent. fortasse enim quae peterent obtenturos: sin minus, temporum opportunitates esse captandas. eo siquidem statu ipsorum esse fortunas, vt deterior fieri nequeat, leuari per multas caussas minimo negotio possit. Amplexi sunt hoc legatorum Atheniensium consilium Aetoli, et legatos ad petendas inducias miserunt. Ad Lucium vt ventum est, sex mensium inducias in praesentia sibi dari poposcerunt, quo ad senatum legatos mitterent. Publius, qui ad res in Asia gerendas totus dudum ferebatur, facile persuasit Lucio fratri, vt Aetolorum petitioni annnueret. Postquam conuentio est praescripta, M? Acilius, soluta obsidione Amphissae, traditoque consuli vniuerso exercitu et belli paratibus, repente cum tribunis militum prouincia decessit.

ΙΗ.

Πρεσβεία Φωκαιέων πρὸς Σέλευκον τὸν Ἀντιόχου.

Ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἱ τῶν Φωκαιέων ἄρχοντες, δεδιότες τάς τε τῶν πολλῶν ὁρμὰς διὰ τὴν σιτοδείαν καὶ τὴν τῶν Ἀντιοχιστῶν φιλοτιμίαν, ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς πρὸς Σέλευκον, ὄντα περὶ τοῖς ὅροις τῆς χώρας αὐτῶν, ἀξιοῦντες μὴ πελάζειν τῆς πόλεως, ὅτι πρόκειταί σφισι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν καὶ καραδοκεῖν τὴν τῶν ὅλων κρίσιν, μετὰ δὲ ταῦτα πειθαρχεῖν τοῖς εἰρημένοις. ἦσαν δὲ τῶν πρεσβευτῶν ἴδιοι μὲν τοῦ Σελεύκου καὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως Ἀρίσαρχος καὶ Κάσανδρος καὶ Ῥόδων· ἐναντίοι δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀπονενευκότες, Ἡγίας καὶ Γελίας. ὧν συμμιξάντων, ὁ Σέλευκος εὐθέως τοὺς μὲν περὶ τὸν Ἀρίσαρχον ἀνὰ χεῖρας εἶχε, τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἡγίαν παρεώρα. πυθόμενος δὲ τὴν ὁρμὴν τῶν πολλῶν, καὶ τὴν σπάνιν τοῦ σίτου, παρεὶς τὸν χρηματισμὸν καὶ τὴν ἔντευξιν τῶν παραγεγονότων, προῆγεν πρὸς τὴν πόλιν.

XVIII.

Phocaeensium legatio ad Seleucum Antiochi F.

Eadem tempestate Phocaeensium magistratus, quum suspectas multitudinis voluntates haberent propter grauem frumenti inopiam, et quorundam studia, qui ad Antiochum plebem trahebant, legationem ad Seleucum, Antiochi filium, qui aberat ab eorum finibus non longe, miserunt, rogantes ne vrbi suae appropinquaret: sibi enim propositum esse quiescere atque exspectare, quem exitum bellum vniuersum nancisceretur: tum deinde imperata facere. E legatis Seleuci sectam sequebantur et factionis eius erant Aristarchus, Casander, Rhodon: contrarii his et Romanae partis Hegias et Gelias. Ad regem vt ventum, extemplo Seleucus cum Aristarcho et ceteris eiusdem partis familiarius versari, Hegiam et qui cum eo sentiebant aspernari, dein cognita inclinatione animorum vulgi et frumenti inopia, nullo dato responso aut habito colloquio cum iis, qui venerant, vrbem versus duxit.

ΙΘ.

Λευκίου ὑπάτου γράμματα.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς τὴν Σάμον προσέπεσε γράμματα τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ τὸν Εὐμένη, παρά τε Λευκίου

XIX.

Literae Lucii consulis.

Sub idem tempus aduenere Samum literae Seleuco et Eumeni a Lucio consule et Publio Scipione, quibus

τοῦ τὴν

τῦ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἔχοντος, καὶ παρὰ Ποπλίυ Σκιπίωνος, δηλῦντα τὰς πρὸς τὰς Αἰτωλὰς γεγενημένας συνθήκας ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον πορείαν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον καὶ Σέλευκον ταῦτα διεσαφεῖτο παρὰ τῶν Αἰτωλῶν.

literis de pactis induciis cum Aetolorum gente, et profectione terrestrium copiarum versus Hellespontum certiores fiebant. Antiocho similiter et Seleuco eadem ab Aetolis sunt nuntiata.

K.

Εὐμένυς καὶ Ἀχαιῶν συμμαχία.

Ὅτι καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, πρεσβείας παραγενομένης εἰς Ἀχαΐαν παρ' Εὐμένυς τῦ βασιλέως ὑπὲρ συμμαχίας, ἀθροισθέντες εἰς ἐκκλησίαν οἱ πολλοὶ τῶν Ἀχαιῶν, τήν τε συμμαχίαν ἐπεκύρωσαν, καὶ νεανίσκυς ἐξαπέστειλαν, πεζὺς μὲν χιλίυς, ἱππεῖς δὲ ρ, ὧν ἡγεῖτο Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης.

XX.

Societas inter Eumenem regem et Achaeos.

In Graecia, quum legatio venisset in Achaiam ab Eumene, societatis iungendae caussa missa, multitudo Achaeorum in concilio congregata societatem firmauit, et iuuenum manum suppetias ei misit, pedites mille cum equitibus centum, Diophane Megalopolitano omnibus his copiis praeposito.

ΚΑ.

Πῶς ὁ βασιλεὺς Εὐμένης, εἰς Πέργαμον συγκλεισθεὶς, προτεινομένην Ῥωμαίοις διάλυσιν ὑπ' Ἀντιόχυ ἔπεισε μὴ δέχεσθαι.

Ὅτι Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Πέργαμον ἐμβαλὼν, πυθόμενος δὲ τὴν παρυσίαν Εὐμένυς τῦ βασιλέως, καὶ θεωρῶν ὐ μόνον τὰς ναυτικὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις, ἐπ' αὐτὸν παραγινομένας, ἐβυλεύετο λόγυς ποιήσασθαι περὶ διαλύσεως, ὁμῦ

XXI.

Quomodo Eumenes rex, Pergami inclusus, oblatam pacem ab Antiocho ne acciperent Romani, auctor fuerit.

Fecerat rex Antiochus in agrum Pergamenum impressionem; deinde audito Eumenem regem adesse, cognito etiam, non nauales solum copias, verum et terrestres aduersus ipsum conuenisse, de pace cum Roma-

πρός τε Ῥωμαίους καὶ τὸν Εὐμένη καὶ τοὺς Ῥοδίους. ἐξάρας οὖν ἅπαντι τῷ στρατεύματι, παρῆν πρὸς τὴν Ἐλαίαν. καὶ λαβὼν λόφον τινὰ κατάντικρυ τῆς πόλεως, τὸ μὲν πεζικὸν ἐπὶ τούτου κατέστησε, τοὺς δ' ἱππεῖς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν παρενέβαλε, πλείους ὄντας ἑξακισχιλίων· αὐτὸς δὲ μεταξὺ τούτων γενόμενος, διεπέμπετο πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ διαλύσεως. Ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ τῶν Ῥωμαίων συναγαγὼν τούς τε Ῥοδίους καὶ τὸν Εὐμένη, ἠξίου λέγειν περὶ τῶν ἐνεστώτων τὸ φαινόμενον. οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Εὔδημον καὶ Παμφιλίδαν οὐκ ἀλλότριοι τῆς διαλύσεως ἦσαν· ὁ δὲ βασιλεύς, οὔτ' εὐσχήμονα τὴν διάλυσιν, οὔτε δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρὸν εἶναι. εὐσχήμονα γάρ, ἔφη, πῶς οἷόν τε γίνεσθαι τὴν σύμβασιν, ἐὰν τειχήρεις ὄντες ποιώμεθα τὰς διαλύσεις; καὶ μὴν οὐδὲ δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρόν. πῶς γὰρ ἐνδέχεται, μὴ προσδεξαμένους ὕπατον ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης βεβαιῶσαι τὰς ὁμολογηθείσας συνθήκας; χωρίς τε τούτων, ἐὰν ὅλως γένηταί τι σημεῖον ὁμολογίας πρὸς τὸν Ἀντίοχον· οὔτε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις δυνατὸν ἐπανελθεῖν δήπουθεν εἰς τὴν ἰδίαν, οὔτε τὰς πεζικάς, ἐὰν μὴ πρότερον ὅ τε δῆμος ἥτε σύγκλητος ἐπικυρώσῃ τὰ δοχθέντα. λείπεται δέ, καραδοκοῦντας τὴν ἐκείνων ἀπόφασιν παραχειμάζειν ἐνθάδε, καὶ πράττειν μὲν μηδέν, ἐκδαπανᾶν δὲ τὰς τῶν ἰδίων συμμά-

nis ſimul atque Eumene et Rhodiis agendum ſibi ſtatuit. Igitur motis caſtris ad Elaeam accedit, et tumulo quodam aduerſus vrbem occupato, peditum omnes copias ibi conſtituit, equitatum (erant autem ſupra ſex millia equitum,) in campis ſub ipſa vrbis moenia ordinatum locat. Inter hos ipſe quum eſſet, in vrbem ad Lucium miſſitauit, qui de pace agerent. Romanus imperator in vnum conuocatis Rhodiis atque Eumene, ſententias eorum de praeſenti negotio exquiſiuit. Eudemus igitur et Pamphilidas non aſpernari pacem: rex neque honeſtum eſſe dicere, de pace agi, nec finem rei hoc tempore imponi poſſe. Qui enim, inquit, honeſta poteſt fieri conuentio, ſi moenibus incluſi pacem fecerimus? ſed ne ratio quidem vlla eſt, ait, eius conficiendae. quomodo enim, ſi conſulem non exſpectauerimus, absque illius auctoritate foedus de quo conuenerit firmare poterimus? Ad haec, ſi vel maxime ſpes oſtendatur concordiae cum Antiocho ineundae, ſcilicet neque nauales copias neque pedeſtres prius reducere in patriam licebit, quam et populus et ſenatus, quae fuerint probata, rata eſſe iuſſerint. Reſtat igitur, vt dum exſpectabitur eorum iuſſio, hiberna his in locis copiae agant, ac bellum quidem omittant, ceterum com-

συμμάχων χορηγίας καὶ παρασκευάς· ἐπεὶ δ' ἂν μὴ * παρῇ τῇ συγκλήτῳ διαλύεσθαι, καινοποιεῖν πάλιν ἀπ' ἀρχῆς τὸν πόλεμον. ἐν οἷς δυνάμεθα, θεῶν βουλομένων, πέρας ἐπιθεῖναι τοῖς ὅλοις. Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Λεύκιος, ἀποδεξάμενος τὴν συμβουλίαν, ἀπεκρίθη τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον, ὅτι πρὸ τοῦ τὸν ἀνθύπατον ἐλθεῖν, οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι τὰς διαλύσεις. ὧν ἀκούσαντες οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον, παραυτίκα μὲν ἐδήουν τὴν τῶν Ἐλαϊτῶν χώραν· ἑξῆς δὲ τούτοις Σέλευκος μὲν ἐπὶ τούτων ἔμεινε τῶν τόπων, Ἀντίοχος δὲ, κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιπορευόμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὸ Θήβης καλούμενον πεδίον, καὶ παραβεβληκὼς εἰς χώραν εὐδαίμονα καὶ γέμουσαν ἀγαθῶν, ἐπλήρου τὴν στρατιὰν παντοδαπῆς λείας.

meatibus praebendis et ceteris rebus necessariis socios exhauriant. deinde si pax senatui non fuerit probata, instaurandum nouum de integro bellum tunc erit, cum diis volentibus id omnino perfecisse possumus. Haec tum suasit Eumenes. cuius consilio vtens Lucius Antiocho respondit, ante proconsulis aduentum pacem fieri non posse. Antiochus, eo responso accepto, Elaeensium agrum extemplo vastauit. deinde autem Seleuco in his locis commorante, Antiochus cum infesto exercitu continuis itineribus pergens, in eum, quem vocant Thebes campum, impressionem fecit. quumque in agrum opulentum et bonorum omnium vbere ac beata copia abundantem deuenisset, praeda omne genus exercitum suum impleuit.

ΚΒ.

Πῶς Ἀντιόχου καὶ Ῥωμαίων εἰς συμμαχίαν τὸν Προυσίαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν προκαλουμένων, τέλος ἐξενίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ὅτι Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς, παραγενόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ἀπὸ τῆς προῤῥηθείσης στρατιᾶς, διεπέμπετο συνεχῶς πρὸς Προυσίαν, παρακαλῶν αὐτὸν εἰς τὴν σφετέραν συμμαχίαν. ὁ δὲ Προυσίας κατὰ μὲν τοὺς ἀνώτερον χρόνους οὐκ ἀλλότριος ἦν τοῦ κοινωνεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀντίο-

XXII.

Quomodo rege Antiocho et Romanis eodem tempore Prusiam ad societatem inuitantibus, vicerint tandem Romani.

Secundum expeditionem, de qua diximus, Sardes venit rex Antiochus, atque inde loci subinde ad Prusiam misit, qui eum hortarentur ad ineundam secum societatem. Prusias superioribus quidem temporibus non erat alienus a consilio iungendae cum Antiocho societatis, admodum

χον· πάνυ γὰρ ἐδεδίει τοὺς Ῥωμαίους, μὴ ποιῶνται εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν ἐπὶ καταλύσει πάντων τῶν δυναστῶν. παραγενομένης δ' ἐπιστολῆς αὐτῷ παρά τε Λευκίου καὶ Ποπλίου τῶν ἀδελφῶν, κομισάμενος ταύτην καὶ διαγνοὺς, ἐπὶ ποσὸν ἔστη τῇ διανοίᾳ, καὶ προεῖδε τὸ μέλλον ἐνδεχομένως· ἅτε τῶν περὶ τὸν Πόπλιον ἐναργέσι κεχρημένων καὶ πολλοῖς μαρτυρίοις πρὸς πίστιν διὰ τῶν ἐγγράπτων. οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ τῆς ἰδίας προαιρέσεως ἔφερεν ἀπολογισμοὺς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κοινῆς ἁπάντων Ῥωμαίων· δι' ὧν παρεδείκνυον, οὐχ οἷον ἀφῃρημένοι τινὸς τῶν ἐξ ἀρχῆς βασιλέων τὰς δυναστείας, ἀλλὰ τινὰς μὲν καὶ προσκατεσκευακότες αὐτοὶ δυνάστας, ἐνίους δ' ηὐξηκότες, καὶ πολλαπλασίους αὐτῶν τὰς ἀρχὰς πεποιηκότες. ὧν κατὰ μὲν τὴν Ἰβηρίαν Ἀνδοβάλην καὶ Κολίχαντα προεφέροντο, κατὰ δὲ τὴν Λιβύην, Μασσανάσσην, ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόποις Πλεύρατον, οὓς ἅπαντας ἔφασαν ἐξ ἐλαφρῶν καὶ τῶν τυχόντων δυναστῶν πεποιηκέναι βασιλεῖς ὁμολογουμένως. ὁμοίως κατὰ τὴν Ἑλλάδα Φίλιππον καὶ Νάβιν· ὧν Φίλιππον μὲν καταπολεμήσαντες καὶ συγκλείσαντες εἰς ὅμηρα καὶ φόρους, βραχεῖαν αὐτοῦ νῦν λαβόντες ἀπόδειξιν εὐνοίας, ἀποκαθεστακέναι μὲν αὐτῷ τὸν υἱὸν καὶ τοὺς ἅμα τούτῳ συνομηρεύοντας νεανίσκους, ἀπολελυκέναι δὲ τῶν

enim Romanos formidabat, ne ad tollendas omnes dominationes in Asiam traiicerent. postea vero quam allatae ei fuerunt literae a Lucio et Publio Scipionibus fratribus, atque ille eas accepit legitque, iactatione animi aliquantum est liberatus, et futurum belli euentum non leuibus coniecturis est auguratus. Publius siquidem, vt fidem illi faceret, multis argumentis iisque perspicuis et euidentibus in literis ad eum datis vsus fuerat. neque suum dumtaxat animum ab ea mente alienum ostenderat, sed et vniuersi populi Romani, quem demonstrabat adeo non ademisse vlli antiquo et legitimo regi dominationem suam, vt contra nonnullos ipse regulos, qui ante non erant, instituerit, quorundam maiestatem auxerit, amplificato multis partibus eorum regno. Ex horum numero proferebantur in exemplum ex Hispania Indibilis et Colchas; ex Africa Massanissa; ex Illyrico Pleuratus; quos omnes, de regulis tenuibus ac vilibus, vt certi reges ab omnibus agnoscerentur, populus Rom. fecisset. Addebat pariter et de Philippo ac Nabide, qui essent in Graecia: quorum illum bello victum, eoque necessitatis adactum, vt obsides dare, tributa pendere consentiret, et tamen huic, simul exiguum aliquod suae beneuolentiae testimonium hoc tempore exhibuisset, filium et omnes iuuenes eos, qui vna cum ipso obsides Romae erant, esse re-

φόρων, πολλὰς δὲ τῶν πόλεων ἀποδεδωκέναι τῶν ἁλουσῶν κατὰ πόλεμον. Νάβιν δὲ δυνηθέντες ἄρδην ἐπανελέσθαι, τοῦτο μὲν οὐ ποιῆσαι, φείσασθαι δ' αὐτοῦ, καίπερ ὄντος τυράννου, λαβόντες πίστεις τὰς εἰθισμένας. εἰς ἃ βλέποντα παρεκάλουν τὸν Προυσίαν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, μὴ δεδιέναι περὶ τῆς ἀρχῆς, θαῤῥοῦντα δὲ αἱρεῖσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων· ἔσεσθαι γὰρ ἀμεταμέλητον αὐτῷ τὴν τοιαύτην προαίρεσιν. ὧν ὁ Προυσίας διακούσας, ἐπ' ἄλλης ἐγένετο γνώμης. ὡς δὲ παρεγενήθησαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Γάϊον Λίβιον, τελέως ἀπέστη τῶν κατὰ τὸν Ἀντίοχον ἐλπίδων, συμμίξας τοῖς προειρημένοις ἀνδράσιν. Ἀντίοχος δὲ, ταύτης ἀποπεσὼν τῆς ἐλπίδος, παρῆν εἰς Ἔφεσον, καὶ συλλογιζόμενος, ὅτι μόνως ἂν οὕτω δύναιτο κωλύσειν τὴν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων διάβασιν, καὶ καθόλου τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀποτρίβεσθαι, εἰ βεβαίως κρατοίη τῆς θαλάττης, προέθετο ναυμαχεῖν, καὶ κρίνειν τὰ πράγματα διὰ τῶν κατὰ θάλατταν κινδύνων.

ſtitutos, tributa etiam ex parte aliqua remiſſa, multas item vrbes redditas, quae per bellum fuerant captae. Nabim vt funditus tolleret, in poteſtate populi Romani fuiſſe: quod ille non fecerit, ſed ei quamuis tyranno pepercisse, fidei vinculis dumtaxat, prout moris eſt, acceptis. Haec vt conſideraret Pruſias per literas monebant Scipiones, et vt, poſito metu de ſuo regno, populi Romani partem amplecteretur: fore enim numquam, vt eius conſilii ipſum poeniteat. His auditis Pruſias alium animum induit. Venit poſtea ad eum legatio, cuius princeps C. Liuius: tum vero rex cum his legatis collocutus, ſpes conſiliaque ſua ab Antiocho penitus ſeparauit. Antiochus hac ſpe deſtitutus, Epheſum ſe contulit. qui quum ita iudicaret, nullam eſſe aliam rationem impediendi, ne pedeſtres copiae hoſtium traiicerent, atque omnino bellum ex Aſia expellendi, quam ſi potentem maris ſe firme ſtabiliret, nauale praelium facere, et dimicatione maritima cum hoſte cernere propoſuit.

ΚΓ.

Ὅτι μετὰ τὴν Ῥωμαίων διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν πτοηθεὶς Ἀντίοχος πρεσβείαν ἔπεμψε πρὸς Ῥωμαίους ὑπὲρ εἰρήνης.

XXIII.

Quomodo poſt Romanorum traiectionem in Aſiam metu conſternatus Antiochus legatos de pace ad Romanos miſerit.

Ὅτι

Ὅτι Ῥωμαῖοι καὶ στρατευόμενοι τὰς πατρίους θυσίας ἐσπουδασμένως τηροῦσι.

Romanorum in sacris curandis patrio ritu, etiam cum in expeditione versabantur, cura et studium.

Αἱ τοῦ Ἀντιόχου ἐντολαὶ δημοσίᾳ τε πρὸς τὸ συνέδριον, καὶ ἰδίᾳ πρὸς Πόπλιον Σκηπίωνα.

Mandata Antiochi et publice ad concilium, et priuatim ad Scipionem Africanum data.

Ὅτι ὁ Ἀντίοχος μετὰ τὴν κατὰ τὴν ναυμαχίαν γενομένην ἧτταν, ἐν ταῖς Σάρδεσι παριεὶς τοὺς καιροὺς, καὶ καταμέλλων ἐν τοῖς ὅλοις, ἅμα τῷ πυθέσθαι τῶν πολεμίων τὴν διάβασιν, συντριβεὶς τῇ διανοίᾳ, καὶ δυσελπίσας, ἔκρινε διαπέμπεσθαι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ Πόπλιον ὑπὲρ διαλύσεων. προχειρισάμενος οὖν Ἡρακλείδην τὸν Βυζάντιον, ἐξέπεμψε, δοὺς ἐντολὰς, ὅτι παραχωρεῖ τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν καὶ Σμυρναίων ἔτι δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, ἐξ ὧν ὁ πόλεμος ἔλαβε τὰς ἀρχάς· ὁμοίως δὲ κἄν τινας ἑτέρας ὑφαιρεῖσθαι βούλωνται τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὅσαι τἀκείνων ᾕρηνται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τὴν ἡμισείαν δώσει τῆς γεγενημένης σφίσι δαπάνης, εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν διαφοράν. Ταύτας μὲν οὖν ὁ πεμπόμενος εἶχε τὰς ἐντολὰς πρὸς τὴν κατὰ κοινὸν ἔντευξιν· ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν Πόπλιον ἑτέρας, ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν. ἀφικόμενος δὲ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ προειρημένος πρεσβευτής,

Victores dimicatione maritima Romanos, Antiochus, Sardibus haerens, rei gerendae temporibus consumtis, et summa lentitudine omnia administrans, simul intellexit traiecisse hostes Hellespontum, fractus animo et desperans rebus suis, legatos ad Lucium et Publium Scipiones de pace statuit mittendos. Igitur Heraclidem Byzantium ad id munus deligit, et cum his mandatis mittit: Lampsaco et Smyrna nec non Alexandria, quae vrbes caussam bello praebuerint, cessurum se, ac si quas alias in Aeolide et Ionia Romani, quod suarum partium praesenti bello fuerint, vindicare ab imperio regio velint, has quoque tradere paratum. Ad haec, impensae in bellum aduersus se factae partem dimidiam regem praestaturum. Haec data Heraclidae mandata sunt in publico colloquio exponenda: alia deinde addita, priuatim ad Publium perferenda; quae cuiusmodi fuerint deinceps explicabimus. Is legatus vt ad Hellespontum venit, et Romanos eodem in loco re-

σβευτὴς, καὶ καταλαβὼν τοὺς Ῥωμαίους ἔτι ὄντας ἐπὶ τῆς στρατοπεδείας, οὗ πρῶτον κατεσκήνωσαν ἐπὶ τῆς διαβάσεως, τὰς μὲν ἀρχὰς ἥσθη, νομίζων, αὐτῷ συνεργὸν εἶναι πρὸς τὴν ἔντευξιν τὸ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ πρὸς μηδὲν ὡρμηκέναι τῶν ἑξῆς τοὺς ὑπεναντίους. πυθόμενος δὲ, τὸν Πόπλιον ἔτι μένειν ἐν τῷ πέραν, ἐδυσχρήστησε, διὰ τὸ τὴν πλείστην ῥοπὴν κεῖσθαι τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἐκείνου προαιρέσει. Αἴτιον δ' ἦν καὶ τοῦ μένειν τὸ στρατόπεδον ἐπὶ τῆς πρώτης παρεμβολῆς, καὶ τοῦ κεχωρίσθαι τὸν Πόπλιον ἀπὸ τῶν δυνάμεων, τὸ Σάλιον εἶναι τὸν προειρημένον ἄνδρα. τοῦτο δ' ἔστι, καθάπερ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῆς πολιτείας εἴρηται, τῶν τριῶν ἓν σύστημα, δι' ὧν συμβαίνει τὰς ἐπιφανεστάτας θυσίας ἐν τῇ Ῥώμῃ συντελεῖσθαι τοῖς θεοῖς, * τριακονθήμερον μὴ μεταβαίνειν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θυσίας, ἐν ᾗ ἂν χώρᾳ καταληφθῶσιν οἱ Σάλιοι οὗτοι. ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι Ποπλίῳ. τῆς γὰρ δυνάμεως μελλούσης περαιοῦσθαι, κατέλαβεν αὐτὸν οὗτος ὁ χρόνος, ὥστε μὴ δύνασθαι μεταβαλεῖν τὴν χώραν. Διὸ συνέβη, τόν τε Σκηπίωνα χωρισθῆναι τῶν στρατοπέδων, καὶ μεῖναι κατὰ τὴν Εὐρώπην, τὰς δὲ δυνάμεις περαιωθείσας μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ μὴ δύνασθαι πράττειν τῶν ἑξῆς μηδὲν, προσαναδεχομένας τὸν προειρημένον ἄνδρα. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης, μετά τινας ἡμέρας παραγενομένου τοῦ Ποπλίου,

perit ſtatiua agentes. vbi primum, poſtquam mare traiecerant, tentoria fixerant. laetari primo, quod crederet, multum ſe eo adiuuari ad impetranda, quae vellet, quod quieti hoſtes ſe continerent, neque poſt tranſitum in Aſiam quidquam tentaſſent. mox cognito Publium trans mare adhuc eſſe, male agi ſecum exiſtimauit, quod in illius animo et voluntate momentum maximum ad negotium conficiendum eſſet poſitum. Cauſſa autem, cur in primis caſtris haereret exercitus, et quare a legionibus Publius ſe disiunxiſſet, fuit, quod Salius ille erat. Eſt autem Saliorum collegium, vt diximus in iis, quae de populi Romani inſtitutis diſſeruimus, vnum ex illis tribus collegiis, per quae praecipua Romae ſacrificia diis fiunt, eſtque ita moribus eorum receptum, vt, quocunque in loco fuerint deprehenſi Salii tempore eius ſolennitatis, ex eo ne diſcedant. Id quod Publio tunc accidit. nam quum inibi copiae eſſent, vt in Helleſpontum traiicerent, incidit tempus illud, adeo vt excedere loco non poſſet. inde factum, vt ab exercitu ſepararetur Publius, et in Europa maneret, vtque exercitus poſt tranſitum in Aſiam eodem loco conſiſteret, neque eorum, quae res poſtulabat, quidquam poſſet exſequi, dum exſpectatur Publius. Qui poſtquam aduenit, diebus aliquot elapſis,

κληθεὶς

κληθεὶς πρὸς τὸ συνέδριον εἰς ἔντευξιν, διελέγετο περὶ ὧν εἶχε τὰς ἐντολάς. Φάσκων, τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν καὶ Σμυρναίων, ἔτι δὲ τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως ἐκχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὅσαι τυγχάνουσιν ᾑρημέναι τὰ Ῥωμαίων, πρὸς δὲ τούτοις τὴν ἡμισείαν ἀναδέχεσθαι τῆς γεγενημένης αὐτοῖς δαπάνης εἰς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διελέχθη, παρακαλῶν τοὺς Ῥωμαίους, μήτε τὴν τύχην λίαν ἐξελέγχειν, ἀνθρώπους ὑπάρχοντας, μήτε τὸ μέγεθος τῆς αὑτῶν ἐξουσίας ἀόριστον ποιεῖν, ἀλλὰ περιγράφειν, μάλιστα μὲν τοῖς τῆς Εὐρώπης ὅροις· καὶ γὰρ ταύτην μεγάλην ὑπάρχειν καὶ παράδοξον, διὰ τὸ μηδένα καθικέσθαι τῶν προγεγονότων αὐτῆς. εἰ δὲ πάντως καὶ τῆς Ἀσίας βούλονταί τινα προσεπιδράττεσθαι, διορίσαι ταῦτα, πρὸς πᾶν γὰρ τὸ δυνατὸν προσελεύσεσθαι τὸν βασιλέα. Ῥηθέντων δὲ τούτων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, τὸν στρατηγὸν ἀποκριθῆναι, διότι τῆς μὲν δαπάνης οὐ τὴν ἡμισείαν, ἀλλὰ πᾶσαν δίκαιόν ἐστιν Ἀντίοχον ἀποδοῦναι, φῦναι γὰρ τὸν πόλεμον ἐξ ἀρχῆς οὐ δι' αὐτούς, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον· τῶν δὲ πόλεων μὴ τὰς κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν μόνον ἐλευθεροῦν, ἀλλὰ πάσης τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείας ἐκχωρεῖν. Ὁ μὲν οὖν πρεσβευτὴς ταῦτα ἀκούσας παρὰ

Heraclides in concilium vocatus, et ad colloquium admiſſus, quae acceperat mandata edidit, dixitque, velle Antiochum Lampſaco Smyrna necnon Alexandria Romanis cedere, et ſi quae aliae in Aeolide et Ionia Romanorum partium in praeſenti bello fuerint: ad haec impenſae in bellum iſtud factae partem dimidiam in ſe ſuſcipere Antiochum. Multa praeterea alia ad eundem finem ſpectantia diſſeruit, quum Romanos hortaretur. vt memores, homines ſe natos, neque fortunam nimis experiri vellent, neque imperii ſui magnitudinem in infinitum producere: finirent potius illud maxime quidem Europae finibus, id quoque magnum eſſe et ſupra hominum fidem, vtpote quale nemo ante hanc memoriam fuit conſecutus. quod ſi omnino etiam ex Aſia partem aliquam praeterea abstrahere velint, illam definiant: regem enim ad omnia paratum venire, quae fieri poſſent. His expoſitis, de concilii ſententia in haec verba reſpondit conſul, aequum eſſe, vt Antiochus impenſae in bellum factae non dimidiam partem, ſed totam ipſam praeſtet: neque enim propter Romanos, ſed propter regem conſtitutum initio bellum fuiſſe. aequum etiam eſſe, vt non eas dumtaxat vrbes, quae ſunt in Aeolide atque Ionia, liberet; verum et vniuerſo cis Taurum montem imperio cedat. Legatus poſtquam haec

τοῦ συνεδρίου, διὰ τὸ πολὺ τῶν ἀξιουμένων τὰς ἐπιταγὰς ὑπεραίρειν, οὐδένα λόγον ποιησάμενος, τῆς μὲν κοινῆς ἐντεύξεως ἀπέστη, τὸν δὲ Πόπλιον ἐθεράπευσε φιλοτίμως. λαβὼν δὲ καιρὸν ἁρμόζοντα, διελέγετο περὶ ὧν εἶχε τὰς ἐντολάς. αὗται δ' ἦσαν· διότι πρῶτον μὲν χωρὶς λύτρων ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὸν υἱὸν ἀποδώσει· συνέβαινε γὰρ ἐν ἀρχαῖς τοῦ πολέμου, τὸν υἱὸν τὸν τοῦ Σκηπίωνος γεγονέναι τοῖς περὶ Ἀντίοχον ὑποχείριον. δεύτερον δὲ, διότι καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἕτοιμός ἐστιν ὁ βασιλεὺς, ὅσον ἂν ἀποδείξῃ διδόναι πλῆθος χρημάτων, καὶ μετὰ ταῦτα κοινὴν ποιεῖν τὴν ἐκ τῆς βασιλείας χορηγίαν, ἐὰν συνεργήσῃ ταῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως προτεινομέναις διαλύσεσιν. Ὁ δὲ Πόπλιος τὴν μὲν κατὰ τὸν υἱὸν ἐπαγγελίαν, ἔφη, δέχεσθαι, καὶ μεγάλην χάριν ἕξειν ἐπὶ τούτοις, ἐὰν βεβαιώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν· περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀγνοεῖν αὐτὸν, ἔφη, καὶ παραπίπτειν ὁλοσχερῶς τοῦ σφετέρου συμφέροντος, οὐ μόνον κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔντευξιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς τὸ συνέδριον. Εἰ μὲν γὰρ, ἔτι Λυσιμαχίας καὶ τῆς εἰς τὴν Χερρόνησον εἰσόδου κύριος ὑπάρχων, ταῦτα προὔτεινε, ταχέως ἂν αὐτὸν ἐπιτυχεῖν· ὁμοίως εἰ καὶ τούτων ἐκχωρήσας παραγεγόνει πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ δῆλος ὢν, ὅτι κωλύσει τὴν διάβασιν ἡμῶν, ἐπρέσβευε περὶ τῶν αὐτῶν τούτων,

in concilio audiuit, quoniam postulata haec fines mandatorum longe excedebant, quae dicta fuerant pro indictis habuit, ac deinceps publico congressu abstinuit. Publium vero priuatim summo studio coluit: et oportunum aliquando tempus nactus, mandata ei aperuit, quae ab Antiocho acceperat. Erant autem haec: omnium primum filium ei sine pretio redditurum regem dixit. (acciderat enim principio belli, vt P. Scipionis filius captus ad Antiochum deduceretur.) dixit deinde, paratum esse Antiochum, etiam Scipioni, quantam velle se significasset, pecuniae vim dare, et deinceps regni opes cum eo communicare, si per eum pacem iis, quas proposuerat, conditionibus impetrasset. Publius ad haec, quod de filio pollicERETUR, id se ait accipere, multumque se illi eo nomine debiturum, si promisso fides exsisteret. ad cetera quod attinet, ignorantia labi ipsum dixit, planeque ab vtilis sibi consilii via aberrare, non in hoc solummodo priuato secum colloquio; sed etiam cum in concilio verba fecit. Nam si, dum Lysimachiam et aditum in Chersonesum habuit in potestate, has obtulisset conditiones, facile ipsum quae vellet fuisse consecuturum. Similiter si etiam, postquam his cessit, ad Hellespontum cum exercitu occurrisset, et speciem ostentans impedituri

ἦν ἂν

ἢν ἂν ὅυτως αὐτὸν ἐφικέσθαι τῶν ἀξιουμένων. ὅτε δ' ἐάσας ἐπιβῆναι τῆς Ἀσίας τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, καὶ προσδεξάμενος ὐ μόνον τὸν χαλινὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀναβάτην, παραγίνεται πρεσβεύων περὶ διαλύσεων ἴσων, εἰκότως ἂν ἀποτυγχάνειν καὶ διαψεύσεσθαι τῶν ἐλπίδων. Διόπερ αὐτῷ παρῄνει, βέλτιον βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων, καὶ βλέπειν τοὺς καιροὺς ἀληθινῶς. ἀντὶ δὲ τῆς κατὰ τὸν υἱὸν ἐπαγγελίας ὑπισχνεῖτο δώσειν αὐτῷ συμβουλίαν ἀξίαν τῆς προτεινομένης χάριτος. παρεκάλει γὰρ αὐτὸν εἰς πᾶν συγκαταβαίνειν, μάχεσθαι δὲ κατὰ μηδένα τρόπον Ῥωμαίοις. Ὁ μὲν Ἡρακλείδης, ταῦτα ἀκούσας, ἐπανῆλθε, καὶ συμμίξας διεσάφει τῷ βασιλεῖ τὰ κατὰ μέρος. Ἀντίοχος νομίσας, ὐδὲν ἂν βαρύτερον αὐτῷ γενέσθαι πρόσταγμα τῶν νῦν ἐπιταττομένων, εἰ ληφθείη μαχόμενος, τῆς μὲν περὶ τὰς διαλύσεις ἀσχολίας ἀπέστη, τὰ δὲ πρὸς ἀγῶνα πάντα καὶ πανταχόθεν ἡτοίμαζεν.

transitum nostrum haec eadem per legatos petiisset, fieri potuisse, vt et sic rem impetraret. nunc concesso copiis nostris in Asiam transitu, et non solum frenis, sed etiam sessore accepto, qui legatus veniat, pacem ex aequo petens, iure merito repulsam ferre, ac spe sua destitui. Monebat ergo illum, rebus suis vt melius consuleret, et qui sit praesens suus status vere consideraret. pro filii liberatione promissa consilium illi se pollicebatur daturum, dignum ostenso beneficio. Hortabatur namque, vt nullam pacis conditionem recusans, quocunque Romani vocarent, sequeretur, bello aduersus Romanos modis omnibus vt absisteret. His auditis reuertitur Heraclides. qui regem vt conuenit, omnia sigillatim ei exposuit. Antiochus, nihil grauius sibi, si bello esset victus, imperatum iri ratus, cogitatione pacis abstinuit, et necessaria ad praelium omnia vndique apparauit.

ΚΔ.

Πῶς ὁ Ἀντίοχος πρῶτον μὲν ἐπικηρυκευσάμενος, ἔπειτα δὲ πρέσβεις ἀποστείλας πρὸς τοὺς Σκηπίωνας, εἰρήνην διεπράξατο αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τίσιν αὐτῆς ἔτυχε.

XXIV.

Quomodo Antiochus, caduceatoribus primum missis, deinde legatis, pacem a Romanis impetrauit, et quibus conditionibus.

Ὅτι μετὰ νίκην οἱ Ῥωμαῖοι τὴν αὐτῶν πρὸς Ἀντίοχον, παρειληφότες καὶ τὰς Σάρδεις

Post victoriam Romanorum de rege Antiocho mox a captis Sardibus et arcibus

καὶ τὰς ἀκροπόλεις ἄρτι, ἧκε Μουσαῖος, ἐπικηρυκευόμενος παρ' Ἀντιόχου· τῶν δὲ περὶ τὸν Πόπλιον φιλανθρώπως προσδεξαμένων αὐτὸν, ἔφη, βούλεσθαι τὸν Ἀντίοχον ἐξαποσαλῆναι πρεσβευτὰς τοὺς διαλεχθησομένους ὑπὲρ τῶν ὅλων. διόπερ ἀσφάλειαν ἠξίου δοθῆναι τοῖς παραγινομένοις. τῶν δὲ συγχωρησάντων, οὗτος μὲν ἐπανῆλθεν· μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἧκον πρέσβεις παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου, Ζεῦξις, ὁ πρότερον ὑπάρχων Λυδίας σατράπης, καὶ Ἀντίπατρος ἀδελφιδοῦς. οὗτοι δὲ πρῶτον μὲν ἔσπευδον ἐντυχεῖν Εὐμένει τῷ βασιλεῖ, διευλαβούμενοι, μὴ διὰ τὴν προγεγενημένην παρατριβὴν φιλοτιμότερος ᾖ πρὸς τὸ βλάπτειν αὐτούς· εὑρόντες δὲ παρὰ τὴν προσδοκίαν μέτριον αὐτὸν καὶ πρᾶον, εὐθέως ἐγίνοντο περὶ τὴν κοινὴν ἔντευξιν. Κληθέντες δ' εἰς τὸ συνέδριον, πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα διελέχθησαν, παρακαλοῦντες πρᾴως χρήσασθαι καὶ μεγαλοψύχως τοῖς εὐτυχήμασι, φάσκοντες, οὐχ οὕτως Ἀντιόχῳ τοῦτο συμφέρειν, ὡς αὐτοῖς Ῥωμαίοις, εἴπερ ἡ τύχη παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν τῆς οἰκουμένης ἀρχὴν καὶ δυναστείαν. Τὸ δὲ συνέχον, πρῶτον, τί δεῖ ποιήσαντας τυχεῖν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς φιλίας τῆς πρὸς Ῥωμαίους. οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ πρότερον ἤδη συνηδρευκότες καὶ βεβουλευμένοι περὶ τούτων, τότε ἐκέλευον διασαφεῖν τὰ δεδογμένα τὸν Πόπλιον· ὁ δὲ προειρημένος ἀνὴρ, οὔτε νικήσαντας, ἔφη,

aliquot venit Musaeus caduceator ab Antiocho missus, qui a Publio Scipione humane acceptus dixit, velle Antiochum legatos mittere de summa rerum acturos. postulabat igitur, commeatum dari iis, qui essent venturi. Re impetrata, reuertitur caduceator. Paucis deinde post diebus venere legati a rege Antiocho, Zeuxis, qui praefectus Lydiae fuerat, et Antipater, fratris filius. hi vt prius Eumenem regem conuenirent, operam dederunt, veriti, ne propter simultates pristinas cupidior ipsis nocendi foret. Eo moderatiore et placatiore quam sperarant inuento, confestim, vt sibi daretur concilium, sunt enisi. Quo ipsis praebito, et alia quidem multa disseruerunt, cum Romanos hortarentur, vt clementer et magno animo rebus suis secundis vterentur, dicerentque, non tam id Antiocho fore conducibile, quam ipsis Romanis, quando iam illis fortuna imperium et dominatum orbis terrarum tradidisset. Ceterum caput et primus scopus legationis erat, quid facto opus esset, vt pacem et amicitiam populi Romani rex impetraret. Qui intererant concilio, quod iam ante factum super his rebus fuerat, habitaque deliberatio, Publium iusserunt ea quae ipsi decreuerant edere. tum Publius, numquam, inquit, Romani post victoriam hostibus

ἔφη, Ῥωμαίους οὐδέ ποτε γενέσθαι βαρυτέρους, διὸ καὶ νῦν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν δοθήσεσθαι παρὰ Ῥωμαίων, ἣν καὶ πρότερον ἔλαβον, ὅτε πρὸ τῆς μάχης παρεγενήθησαν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. Δεῖ γὰρ αὐτοὺς ἔκ τε τῆς Εὐρώπης ἐκχωρεῖν, καὶ τῆς Ἀσίας τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πάσης· πρὸς δὲ τούτοις, Εὐβοϊκὰ τάλαντα ἐπιδοῦναι μύρια καὶ πεντακισχίλια Ῥωμαίοις, ἀντὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης. τούτων δὲ φ΄ μὲν παραχρῆμα, δισχίλια δὲ καὶ φ΄ πάλιν, ἐπειδὰν ὁ δῆμος κυρώσῃ τὰς διαλύσεις, τὰ δὲ λοιπὰ τελεῖν ἐν ἔτεσι ιβ΄, διδόντα καθ᾽ ἕκαστον ἔτος χίλια τάλαντα· ἀποδοῦναι δὲ καὶ Εὐμένει υ΄ τάλαντα προσοφειλόμενα, καὶ τὸν ἐλλείποντα σῖτον κατὰ τὰς πρὸς τὸν πατέρα συνθήκας. σὺν δὲ τούτοις Ἀννίβαν ἐκδοῦναι τὸν Καρχηδόνιον, καὶ Θόαντα τὸν Αἰτωλὸν, καὶ Μνασίλοχον Ἀκαρνᾶνα, καὶ Φίλωνα, καὶ Εὐβουλείδην τοὺς Χαλκιδέας. πίστιν δὲ τούτων ὁμήρους κ΄ δοῦναι παραχρῆμα τὸν Ἀντίοχον, τοὺς παραγεγραφέντας. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Πόπλιος ἀπεφήνατο ὑπὲρ παντὸς τοῦ συνεδρίου· συγκαταθεμένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον καὶ Ζεῦξιν, ἔδοξε πᾶσιν, ἐξαποστεῖλαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς

suis implacabiliores fuerunt. nunc igitur idem responsi laturos ipsos a Romanis, quod prius tulissent, cum ad Hellespontum, prius quam praelium committeretur, venerunt. *Oportere nimirum, vt Europa ipsi excederent, et Asia omni cis Taurum: ad haec pro impensis in bellum factis amplius darent quindecim millia talentum Euboicorum, quingenta praesentia, duo millia et quingenta, cum populus Romanus pacem confirmauerit. Reliqua deinde per duodecim annos, ita vt* CIↃ *talenta quotannis penderent: Eumeni quoque quadringenta talenta adhuc debita redderent, et quod frumenti reliquum esset, quod ex foedere cum patre icto deberetur: Hannibalem praeterea Carthaginiensem dederent, et Thoantem Aetolum, necnon Mnasilochum Acarnanem, et cum iis Chalcidenses Philonem et Eubulidam: pignoris autem loco daret extemplo Antiochus obsides viginti, quorum nomina fuerint adscripta.* Haec Publius totius concilii nomine pronuntiauit. Quum acciperent conditiones Antipater et Zeuxis, placuit omnibus, Romam legatos mitti, qui senatum po-

παρα-

παρακαλέσοντας τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον, ἐπικυρῶσαι τὰς συνθήκας. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις οἱ Ῥωμαῖοι διεῖλον τὰς δυνάμεις. μετὰ δέ τινας ἡμέρας παραγενομένων ὁμήρων εἰς τὴν Ἔφεσον, εὐθέως ἐγίνοντο περὶ τὸ πλεῖν εἰς τὴν Ῥώμην ὅ τ' Εὐμένης οἵ τε παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρεσβευταί· παραπλησίως δὲ καὶ παρὰ Ῥοδίων, καὶ παρὰ Σμυρναίων, καὶ σχεδὸν τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πάντων τῶν κατοικούντων ἐθνῶν καὶ πολιτευμάτων ἐπρέσβευον εἰς τὴν Ῥώμην.

pulumque Romanum orarent, pacem vt comprobarent. atque ita tum discessum est. Sequentibus diebus Romani exercitum in hiberna dimiserunt. elapsis deinde non multis diebus, postquam deducti Ephesum essent obsides, nauigationem Romam praepararunt Eumenes et Romanorum legati, itemque Rhodiorum, Smyrnensium, et omnium ferme cis Taurum gentium ac ciuitatum oratores Romam sunt profecti.

ΚΕ.

Πῶς ὁ βασιλεὺς Εὐμένης καὶ οἱ παρὰ Ῥοδίων πρεσβευταὶ περὶ τῶν ἐλευθερωθησομένων ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων ἠμφισβήτησαν ἐπὶ δικασταῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συγκλήτῳ.

XXV.

Quomodo rex Eumenes et legati a Rhodiis missi super nonnullis Graecorum in Asia vrbibus, quae erant libertate donandae, apud ipsos Romanos et in senatu disceptauerint.

Ὅτι ἤδη τῆς θερείας ἐνισταμένης μετὰ τὴν νίκην τῶν Ῥωμαίων τὴν πρὸς Ἀντίοχον, παρῆν ὅ τε βασιλεὺς Εὐμένης, οἵ τε παρ' Ἀντιόχου πρέσβεις, οἵ τε παρὰ τῶν Ῥοδίων, ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων. σχεδὸν γὰρ ἅπαντες οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν εὐθέως μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν μάχην ἔπεμπον πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ τὸ πᾶσι τότε, καὶ πάσας τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας ἐν τῇ συγκλήτῳ κεῖσθαι. Ἅπαντας μὲν οὖν τοὺς παραγενο-

Appetente iam aestate post victum a Romanis Antiochum, rex Eumenes, et Antiochi legati, ac Rhodiorum aliarumque item gentium Romam venerunt. omnes enim propemodum, qui Asiam colunt, populi statim a victoria suos Romam legatos misere, cum spes omnes suas in posterum vniuersi in senatu Romano haberent sitas. Qui quum venissent, omnes singulari hu-

ραγενομένυς ἐπεδέχετο φιλανθρώπως ἡ σύγκλητος· μεγαλομερέστατα δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀπάντησιν καὶ τὰς τῶν ξενίων παροχὰς Εὐμένη τὸν βασιλέα, μετὰ δὲ τῦτον τὺς Ῥοδίυς. Ἐπειδὴ δ' ὁ τῆς ἐντεύξεως καιρὸς ἦλθεν, εἰσεκαλέσαντο πρῶτον τὸν βασιλέα, καὶ λέγειν ἠξίυν μετὰ παῤῥησίας, ὧν βύλεται τυχεῖν παρὰ τῆς συγκλήτυ. τῦ δ' Εὐμένυς φήσαντος, διότι, εἰ καὶ παρ' ἑτέρων τυχεῖν τινὸς ἐβύλετο φιλανθρώπυ, Ῥωμαίοις ἂν ἐχρήσατο συμβύλοις, πρὸς τὸ μήτ' ἐπιθυμεῖν μηδενὸς παρὰ τὸ δέον, μήτ' ἀξιῦν μηδὲν πέρα τῦ καθήκοντος· ὁπότε δ' αὐτῶν πάρεσι δεόμενος Ῥωμαίων, ἄριστον εἶναι νομίζει τὸ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν ἐκείνοις, καὶ περὶ αὐτῦ καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν. τῶν δὲ πρεσβυτέρων τινὸς ἀναστάντος, καὶ κελεύοντος μὴ κατοῤῥωδεῖν, ἀλλὰ λέγειν τὸ φαινόμενον, διότι πρόκειται τῇ συγκλήτῳ, πᾶν αὐτῷ χαρίζεσθαι τὸ δυνατόν· ἔμεινεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης. Χρόνυ δ' ἐγγινομένυ, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐξεχώρησεν, ἡ δὲ ἐντὸς ἐβυλεύετο, τί δεῖ ποιεῖν. ἔδοξεν ὖν, τὸν Εὐμένη παρακαλεῖν, αὐτὸν ὑποδεικνῦναι θαῤῥῦντα, περὶ ὧν πάρεσιν· καὶ γὰρ εἰδέναι τὰ διαφέροντα τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐκεῖνον ἀκριβέστερον, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν. δοξάντων δὲ τύτων, εἰσεκλήθη, καὶ τῶν πρεσβυτέρων τινὸς ἀποδείξαντος τὰ δεδογμένα, λέγειν ἠναγκάσθη περὶ τῶν προκειμένων

manitate ab ordine ampliſſimo ſunt excepti; praecipua vero munificentia et itum eſt obuiam regi Eumeni, et lautia ei ſunt praebita: ſecundum hunc Rhodiis. Poſtquam audiendarum legationum tempus venit, primus omnium in ſenatum vocatus eſt Eumenes, petitumque ab eo, vt, quid ſibi a patribus tribui vellet, omiſſa in id verecundia, diceret. Ad ea reſpondente rege, ſi ab aliis impetratum aliquid beneficii vellet, conſilio ſe Romanorum fuiſſe vſurum, ne quid aut immoderate cupiiſſe, aut petiiſſe ſupra meritum videri poſſet, nunc quando ab ipſis Romanis petitum beneficium venerit, optimum duccre ſe, ipſorum munificentiam in ſe et fratres ſuos eorum arbitrii facere. aſſurgit ſeniorum aliquis, et Eumenem iubet, diceret ſine metu, quid ſibi videretur: eſſe enim propoſitum patribus, quibus poſſent cunque rebus ei gratificari. perſtat rex in eadem ſententia. Quum aliquamdiu ita certatum eſſet, Eumenes templo exceſſit, ſenatus, qui remanſerat, quid opus facto conſultat. Placuit igitur regem hortari, vt expromeret ipſe fidenter, quorum cauſſa veniſſet: ipſum enim optime ſcire, quae regno ſuo ſint accommoda, Aſiamque melius noſſe. his ita decretis reductus eſt: et cum ſeniorum aliquis patrum voluntatem ei indicaſſet, coactus eſt, quae vellet, dicere.

νων

γων. Ἔφασκεν οὖν, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἰπεῖν περὶ τῶν καθ' αὑτὸν, ἀλλὰ μεῖναι ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης, τελέως διδοὺς ἐκείνοις τὴν ἐξουσίαν· ἕνα δὲ τόπον ἀγωνιᾶν, τὸν κατὰ τοὺς Ῥοδίους· διὸ καὶ προῆχθαι νῦν εἰς τὸ λέγειν ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. ἐκείνους γὰρ παρεῖναι μὲν, οὐδὲν ἧττον ὑπὲρ τοῦ τῆς σφετέρας πατρίδος συμφέροντος σπουδάζοντας, ἤπερ αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀρχῆς φιλοτιμεῖσθαι κατὰ τὸ παρόν· τοὺς δὲ λόγους αὐτῶν τὴν ἐναντίαν ἔμφασιν ἔχειν τῇ προθέσει τῇ κατὰ τὴν ἀλήθειαν. τοῦτο δ' εἶναι ῥᾴδιον καταμαθεῖν. ἐρεῖν μὲν γὰρ αὐτοὺς, ἐπειδὰν εἰσπορευθῶσι, διότι πάρεισιν, οὔτε παρ' ὑμῶν αἰτούμενοι τὸ παράπαν οὐδὲν, οὔθ' ἡμᾶς βλάπτειν θέλοντες κατ' οὐδένα τρόπον, πρεσβεύονται δὲ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων Ἑλλήνων. τοῦτο δ' οὐχ οὕτως αὐτοῖς εἶναι κεχαρισμένον φήσουσιν, ὡς ὑμῖν καθῆκον καὶ τοῖς γεγονόσιν ἔργοις ἀκόλουθον. ἡ μὲν οὖν διὰ τῶν λόγων φαντασία τοιαύτη τις αὐτῶν ἔσται· τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν ἐναντίαν ἔχοντα τούτοις εὑρεθήσεται διάθεσιν. Τῶν γὰρ πόλεων ἐλευθερωθεισῶν, ὡς αὐτοὶ παρακαλοῦσιν, τὴν μὲν τούτων συμβήσεται δύναμιν αὐξηθῆναι πολλαπλασίως, τὴν δὲ ἡμετέραν τρόπον τινὰ καταλυθῆναι. τὸ γὰρ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα καὶ τῆς αὐτονομίας ἡμῖν μὲν ἄρδην ἀποσπάσει πάντας οὐ μόνον τοὺς νῦν ἐλευθερωθησομένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρότερον ἡμῖν ὑποταττομέ-

tum ergo rex, aliud quidem nihil de rebus ſuis dicturum, ait, eademque in ſententia perſeueraturum, atque omnino ipſorum arbitrio rem permiſſurum. Vna in parte anxium laborare ſe, quae ad Rhodios pertineret: propterea ſui officii putaſſe, vt de praeſenti negotio verba apud eos faceret. Nam et illos adeſſe non minore cum ſtudio patriae commoda promouendi, quam cupiat ipſe regno ſuo eſſe conſultum: ceterum eorum orationem contrariam ſpeciem oſtendere eius, quod re vera ab ipſis agitur. id quod cognitu ſit facile. dicturos enim, vbi datis eis fuerit ſenatus, veniſſe, non vt quicquam omnino petant a vobis, aut vt nos vlla re laedant; ſed ad impetrandam Graecorum, qui in Aſia ſunt, libertatem eſſe miſſos: quod non tam gratum ſibi dicent futurum, quam vos decere, et antefactis conuenire. Et orationis quidem illorum hic color erit; at rem ipſam contrario plane modo ſe habere inuenietis. Nam ſi, quod ipſi poſtulabunt, liberatae ciuitates fuerint, eueniet, vt maximum potentia eorum capiat incrementum; noſtra quodammodo tollatur. libertatis enim nomen, et indulgentia ſuis legibus viuendi, omnes penitus a nobis auertet, non ſolum qui iam liberabuntur, ſed etiam veteres ſubditos noſtros, vbi ſemel veſter hic

νους,

νους, ἐπειδὰν ὑμεῖς ἐπὶ ταύτης ὄντες φανεροὶ γένησθε τῆς προαιρέσεως, τούτοις δὲ προσθήσει πάντας. τὰ γὰρ πράγματα φύσιν ἔχει τοιαύτην. δόξαντες γὰρ ἐλευθερᾶσθαι διὰ τούτους, ὀνόματι μὲν ἔσονται σύμμαχοι τούτων· τῇ δ' ἀληθείᾳ πᾶν ποιήσουσι τὸ κελευόμενον ἑτοίμως, τῇ μεγίστῃ χάριτι γεγονότες ὑπόχρεοι. Διόπερ, ὦ ἄνδρες, ἀξιοῦμεν ὑμᾶς, τοῦτον τὸν τόπον ὑπιδέσθαι, μὴ λάθητε τοὺς μὲν παρὰ τὸ δέον αὔξοντες, τοὺς δὲ ἐλαττοῦντες τῶν φίλων ἀλόγως, ἅμα δὲ τούτοις τοὺς μὲν πολεμίους γεγονότας εὐεργετοῦντες, τοὺς δ' ἀληθινοὺς φίλους παρορῶντες, καὶ κατολιγωροῦντες τούτων. ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ὅτου δέοι, παντὸς παραχωρήσαιμι τοῖς πέλας ἀφιλονείκως· περὶ δὲ τῆς ἡμετέρας φιλίας καὶ τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας ἁπλῶς οὐδέποτ' ἂν οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐκχωρήσαιμι κατὰ δύναμιν. Δοκῶ δὲ καὶ τὸν πατέρα τὸν ἡμέτερον, εἴπερ ἔζη, τὴν αὐτὴν ἂν προέσθαι φωνὴν ἐμοί. καὶ γὰρ ἐκεῖνος πρῶτος μετασχὼν τῆς ὑμετέρας φιλίας καὶ συμμαχίας, σχεδὸν πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα μενόντων, εὐγενέστατα διεφύλαξε ταύτην ἕως τῆς τελευταίας ἡμέρας, οὐ μόνον κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πράξεις. πάντων γὰρ ὑμῖν ἐκοινώνησε τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολέμων, καὶ πλείστας μὲν εἰς τούτους πεζικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις παρέσχετο τῶν ἄλλων συμμάχων, πλεί-

animus illis innotuerit: eademque res hos omnes Rhodiis adiunget. Quippe ita natura comparatum eſt, vt hi, per Rhodios liberati, (ſic enim ipſi ſibi perſuadebant,) verbo quidem ſocii eorum ſint futuri, re autem vera imperata omnia illorum ſint facturi, tanto obligati beneficio. Oramus igitur vos, patres conſcripti, caueatis hac in parte, ne per incogitantiam alios ex ſociis praeter modum extollatis, alios ſine ratione deprimatis. Simul videte, ne, ſi in illos, qui aduerſum vos arma tulerint, beneficia veſtra conferatis, veros amicos prae illis contemnatis atque aſpernemini. Equidem in aliis rebus iure meo quocunque ſine pertinacia cuilibet cedam; in certamine vero amicitiae veſtrae et beneuolentiae erga vos, nemo plane eſt mortalium, a quo vinci me pro mea virili aequo animo ſim paſſurus. neque dubito, parentem meum, ſi eſſet in viuis, eadem, quae ipſe dico, fore dicturum. Nam et ille primus ferme omnium, Aſiam Graeciamque incolentium, in amicitiam ſocietatemque veſtram quum veniſſet, conſtantiſſima fide ad extremum finem vitae hanc ſeruauit: neque id animo dumtaxat, ſed etiam factis. omnibus enim bellis, quae in Graecia geſſiſtis, pater interfuit, et ad illa terreſtribus naualibusque copiis, vt nemo ſociorum veſtrorum, vobis eſt auxiliatus;

ϛὴν δὲ συνεβάλλετο χορηγίαν, καὶ μεγίϛας ὑπέμεινε κινδύνους, τέλος δὲ εἰπεῖν, κατέϛρεψε τὸν βίον ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις κατὰ τὸν Φιλιππικὸν πόλεμον, παρακαλῶν Βοιωτοὺς εἰς τὴν ὑμετέραν φιλίαν καὶ συμμαχίαν. Ἐγὼ δὲ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν, τὴν μὲν προαίρεσιν τὴν τοῦ πατρὸς διεφύλαξα, ταύτην γὰρ οὐχ οἷόν τ' ἦν ὑπερθέσθαι· τοῖς δὲ πράγμασιν ὑπερεθέμην. οἱ γὰρ καιροὶ τὴν ἐκ πυρὸς βάσανον ἐμοὶ μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ προσῆγον. Ἀντιόχου γὰρ σπουδάζοντος ἡμῖν θυγατέρα δοῦναι, καὶ συνοικειωθῆναι τοῖς ὅλοις, διδόντος παραχρῆμα μὲν τὰς πρότερον ἀπηλλοτριωμένας ἀφ' ἡμῶν πόλεις, μετὰ δὲ ταῦτα πᾶν ὑπισχνουμένου ποιήσειν, εἰ μετάσχοιμεν τοῦ πρὸς ὑμᾶς πολέμου· τοσοῦτον ἀπέχομεν τοῦ προσδέξασθαί τι τούτων, ὡς πλείσταις μὲν καὶ πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι τῶν ἄλλων συμμάχων ἠγωνισάμεθα μεθ' ὑμῶν πρὸς Ἀντίοχον, πλείστας δὲ χορηγίας συμβεβλήμεθα πρὸς τὰς ὑμετέρας χρείας, ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς, εἰς πάντας δὲ τοὺς κινδύνους δεδώκαμεν αὑτοὺς ἀπροφασίϛως μετά γε τῶν ὑμετέρων ἡγεμόνων. τὸ δὲ τελευταῖον ὑπεμείναμεν συγκλεισθέντες εἰς αὐτὸν τὸν Πέργαμον πολιορκεῖσθαι, καὶ κινδυνεύειν ἅμα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ἀρχῆς, διὰ τὴν πρὸς τὸν ὑμέτερον δῆμον εὔνοιαν. Ὥσθ' ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, πολλοὺς μὲν γεγονότας αὐτόπτας,

ſed et commeatibus idem vos adiuuit plurimis, maximaque pro vobis pericula adiit, ac poſtremo, cum Boeotos ad amicitiam ſocietatemque veſtram hortaretur bello Philippico, in ipſis laboribus vitam finiuit. Huius ego regnum vt ſuſcepi, voluntatem quidem et ſtudium patris erga vos ſeruaui, etenim erant illa inexuperabilia: rebus ipſis meritisque ſuperaui. tempora enim mihi magis quam illi tribuerunt materiam, vt velut in igne fides mea probaretur. Nam quum Antiochus filiam ſuam in matrimonium mihi dare vellet, et rebus omnibus mihi coniungi optaret, ciuitates extemplo reſtitueret, quae defecerant a nobis, quiduis in poſterum polliceretur, ſi bellum aduerſus vos cum eo gereremus: tantum abfuit, vt quicquam eorum acciperemus, vt contra plurimis pedeſtribus naualibusque copiis, quam vllus ſociorum veſtrorum, contra Antiochum pro vobis ſteterimus, plurimis commeatibus neceſſariis maxime temporibus vos adiuuerimus, omnibus periculis absque vlla tergiuerſatione cum veſtris ducibus nos obiecerimus, poſtremo includi in vrbem Pergamum ſuſtinuerimus, atque in ea obſeſſi de vita ſimul et regno, propter conſtantem erga populum Romanum beneuolentiam, ſimus periclitati. Quum igitur, patres conſcripti, multi veſtrum ſpectatores fuerint eorum,

πάντας

πάντας δὲ γινώσκοντας, διότι λέγομεν ἀληθῆ, δίκαιόν ἐςι τὴν ἁρμόζȣσαν πρόνοιαν ποιήσαϑαι περὶ ἡμῶν. καὶ γὰρ ἂν πάντων γένοιτο δεινότατον, εἰ Μασσανάσσην μὲν, τὸν ȣ͗ μόνον ὑπάρξαντα πολέμιον ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τελευταῖον καταφυγόντα πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἱππέων, τȣ͂τον, ὅτι καθ᾽ ἕνα πόλεμον τὸν πρὸς Καρχηδονίȣς ἐτήρησε τὴν πίςιν, βασιλέα τῶν πλείςων μερῶν τῆς Λιβύης πεποιήκατε· Πλευράτον δὲ, πράξαντα μὲν ἁπλῶς ȣ͗δὲν, διαφυλάξαντα δὲ μόνον τὴν πίςιν, μέγιςον τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα δυναςῶν ἀναδεδείχατε, ἡμᾶς δὲ, τȣ̀ς διὰ προγόνων τὰ μέγιςα καὶ κάλλιςα τῶν ἔργων ὑμῖν συγκατειργασμένȣς, παρ᾽ ȣ͗δὲν ποιήσετε. τί ȣ͂ν ἐςιν, ὃ παρακαλῶ; καὶ τίνος φημὶ δεῖν ἡμᾶς τυγχάνειν παρ᾽ ὑμῶν; ἐρῶ μετὰ παῤῥησίας, ἐπείπερ ἡμᾶς ἐξεκαλέσαϑε πρὸς τὸ λέγειν ὑμῖν τὸ φαινόμενον. εἰ μὲν αὐτοὶ κρίνετέ τινας τόπȣς διακατέχειν τῆς Ἀσίας τῶν ὄντων μὲν ἐπὶ τάδε τȣ͂ Ταύρȣ, ταττομένων δὲ πρότερον ὑπ᾽ Ἀντίοχον, τȣ͂το καὶ μάλιςα βȣλοίμεϑ᾽ ἂν ἰδεῖν γενόμενον· καὶ γὰρ ἀσφαλέςατα βασιλεύσειν ὑμῖν γειτνιῶντες ὑπολαμβάνομεν, καὶ μάλιςα μετέχοντες τῆς ὑμετέρας ἐξȣσίας. εἰ δὲ τȣ͂το μὴ κρίνετε ποιεῖν, ἀλλ᾽ ἐκχωρεῖν τῆς Ἀσίας ὁλοσχερῶς, ȣ͗δενὶ φαμὲν δικαιότερον εἶναι παραχωρεῖν ὑμᾶς τῶν ἐκ τȣ͂ πολέμȣ γεγονότων ἄϑλων, ἤπερ ἡμῖν. Νὴ Δία, κάλλιόν ἐςιν

quae dixi, omnes exploratum habeatis, vera illa esse, aequum est, parem et vos meritis nostris curam habere nostri. Esset enim res omnium indignissima, si Massanissam, qui non solum hostis vester aliquando fuerat, sed etiam ad extremum cum paucis equitibus in castra vestra confugerat, quia vno contra Carthaginienses bello fidem seruasset, magnae partis Africae regem constitueritis, Pleuratum vero, nihil quicquam omnino de vobis meritum, eo solum nomine, quod in fide mansisset, omnium totius Illyrici regulorum maximum constitueritis; nos vero, qui et ipsi et maiores nostri in maximis pulcherrimisque inceptis vos adiuuimus, contemtui habueritis. Quid igitur est, quod ego postulo? et quid tribui mihi a vobis aequum censeo? dicam equidem libere, quandoquidem exigitis hoc a me, vt quid sentiam vobis dicam. Si vobis sedet animo, partem aliquam terrarum cis montem Taurum, quae Antiocho prius parebant, tenere: hoc vero est, quod omnium maxime optauerimus. sic enim regnum nostrum fore tutissimum existimamus, si vobis finitimi fuerimus, et potentia vestra frui quam maxime potuerimus. Sed si alia vobis mens est, et vniuersa deceditis Asia: neminem digniorem esse, cui belli praemiis cedatis, quam me, dicere ausim. At hercule honestius est, ciuita-

τὰς δουλεύοντας ἐλευθεροῦν, εἴγε μὴ μετ' Ἀντιόχου πολεμεῖν ὑμῖν ἐτόλμησαν· ἐπεὶ δὲ τοῦθ' ὑπέμειναν, πολλῷ κάλλιον, τὸ τοῖς ἀληθινοῖς φίλοις τὰς ἁρμοζούσας χάριτας ἀποδιδόναι μᾶλλον, ἢ τοὺς πολεμίους γεγονότας εὐεργετεῖν. Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ἱκανῶς εἰπὼν ἀπηλλάγη· τὸ δὲ συνέδριον αὐτόν τε τὸν βασιλέα καὶ τὰ ῥηθέντα φιλοφρόνως ἀπεδέχετο, καὶ πᾶν τὸ δυνατὸν προθύμως εἶχεν αὐτῷ χαρίζεσθαι. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐβούλοντο μὲν εἰσάγειν Ῥοδίους. ἀφυστεροῦντος δέ τινος τῶν πρεσβευτῶν, εἰσεκαλέσαντο τοὺς Σμυρναίους. οὗτοι δὲ πολλοὺς μὲν ἀπολογισμοὺς εἰσήνεγκαν περὶ τῆς αὐτῶν εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχηνται Ῥωμαίοις κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. οὔσης δὲ τῆς περὶ αὐτῶν δόξης ὁμολογουμένης, διότι γεγόνασι πάντων ἐκτενέστατοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας αὐτονομουμένων, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθα εἶναι τοὺς κατὰ μέρος ἐκτίθεσθαι λόγους. Ἐπὶ δὲ τοῖς εἰσῆλθον οἱ Ῥόδιοι, καὶ βραχέα προσενεγκάμενοι περὶ τῶν κατ' ἰδίαν σφίσι πεπραγμένων εἰς Ῥωμαίους, ταχέως εἰς τὸν περὶ τῆς πατρίδος ἐπανῆλθον λόγον· ἐν ᾧ μέγιστον αὐτοῖς ἔφασαν γεγονέναι σύμπτωμα κατὰ τὴν πρεσβείαν, πρὸς ὃν οἰκειότατα διάκεινται βασιλέα καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, πρὸς τοῦτον αὐτοῖς ἀντιπεπτωκέναι τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. τῇ μὲν γὰρ αὐτῶν πατρίδι δοκεῖν τοῦτο κάλλιστον εἶναι,

tes, quae seruiunt, liberari. Ita, opinor, si ea audacia non fuerunt, vt cum Antiocho bellum aduersus vos gererent: sin autem hoc patrare sustinuerunt, multo est honestius, veris amicis gratias pro meritis referre, quam eorum commodis consulere, qui hostes vestri fuerunt. Vbi satis esset locutus Eumenes, templo exiit. et regem et eius orationem beneuolis animis patres exceperunt, eratque illorum voluntas propensa ad bene de eo merendum, quibuscunque rebus possent. Post hunc statuerat senatus Rhodios introducere: sed quia non aderant quidam ex illa legatione, Smyrnaeos vocarunt. Multa hi de sua beneuolentia et animo, quem bonum et fidelem Romanis praesenti bello praestitissent, disseruerunt. Quoniam autem haec de illis fama apud cunctos obtinet, omnium ciuitatum liberarum. quae in Asia sunt, constantissimam in fide Romanis seruanda hanc fuisse, nihil arbitramur esse opus, vt quae ab illis sunt dicta, sigillatim exponamus. Secundum hos Rhodii sunt ingressi. qui vbi pauca in medium attulere, quae priuatim Romanis praestitissent, mox ad sermonem de patria orationem retulerunt. Perquam autem incommode illud sibi in hac legatione vsuuenisse dixerunt, vt cum eo rege, quicum et publice et priuatim coniunctissimi sint, ipsa rerum natura ipsos commiserit. patriae nam-

καὶ μάλιστα πρέπον Ῥωμαίοις, τὸ τοὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἕλληνας ἐλευθερωθῆναι, καὶ τυχεῖν τῆς αὐτονομίας, τῆς ἅπασιν ἀνθρώποις προσφιλεστάτης· Εὐμένει δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἥκιστα τοῦτο συμφέρειν. Φύσει γὰρ πᾶσαν μοναρχίαν τὸ μὲν ἴσον ἐχθαίρειν, ζητεῖν δὲ πάντας, εἰ δὲ μήγ', ὡς πλείστους, ὑπηκόους εἶναι σφίσι καὶ πειθαρχεῖν. Ἀλλὰ καίπερ τοιούτων ὄντων τῶν πραγμάτων, ὅμως ἔφασαν πεπεῖσθαι, διότι καθίξονται τῆς προθέσεως, οὐ τῷ πλεῖον Εὐμένους δύνασθαι παρὰ Ῥωμαίοις, ἀλλὰ τῷ δικαιότερα φαίνεσθαι λέγοντες καὶ συμφορώτερα πᾶσιν ὁμολογουμένως. Εἰ μὲν γὰρ μὴ δυνατὸν ἦν, ἄλλως Εὐμένει χάριν ἀποδοῦναι Ῥωμαίους, εἰ μὴ παραδοῖεν αὐτῷ τὰς αὐτονομουμένας πόλεις, ἀπορεῖν εἰκὸς ἦν περὶ τῶν ἐνεστώτων. ἢ γὰρ φίλον ἀληθινὸν ἔδει παριδεῖν, ἢ τοῦ καλοῦ καὶ καθήκοντος αὐτοῖς ὀλιγωρῆσαι, καὶ τὸ κλέος τῶν ἰδίων πράξεων ἀμαυρῶσαι καὶ καταβαλεῖν. εἰ δ' ἀμφοτέρων τούτων ἱκανῶς ἔξεσιν προνοηθῆναι· τίς ἂν ἔτι περὶ τούτου διαπορήσειεν; καὶ μὴν, ὥσπερ ἐν δείπνῳ πολυτελεῖ, πάντα ἔνεστιν ἱκανὰ πᾶσιν, καὶ πλείω τῶν ἱκανῶν. καὶ γὰρ Λυκαονίαν, καὶ Φρυγίαν, τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντου, καὶ τὴν Πισιδικὴν, πρὸς δὲ ταύταις Χερρόνησον, καὶ τὰ προσοροῦντα ταύταις τῆς Εὐρώπης ἔξεσιν ὑμῖν, οἷς ἂν βούλησθε, δωρεῖ-

que ſuae pulcherrimum illud videri et Romanis conuenientiſſimum, vt Graeci, qui in Aſia ſunt, liberentur, et eam iuris aequalitatem conſequantur, quae omnibus mortalibus eſt iucundiſſima: Eumeni vero et fratribus nequaquam id eſſe commodum. Quippe ita natura comparatum, vt omne vnius imperium aequalitatem iuris oderit, omnes autem, vel certe quam plurimos, ſibi eſſe ſubiectos et dicto audientes cupiat. Verumtamen licet haec ita ſe habeant, quin ſint, quod tendant, impetraturi, nullo modo dubitare, non quia maiore gratia apud Romanos polleant, quam Eumenes; ſed quod iuſtiora ſint, quae ipſi ſuadeant, et ſine controuerſia omnibus vtiliora. Nam ſi non poſſent Romani gratiam meritorum aliter Eumeni referre, quam tradendis liberis ciuitatibus: merito difficilis et impedita praeſens deliberatio cenſeretur. vel enim amici veri parum habenda eſſet ratio, vel, quod ſit honeſtum et ipſis conueniens, fore negligendum, et rerum a ſe geſtarum gloriam obſcurandam atque deponendam. ſed ſi vtrique rei prouideri abunde poteſt, quis amplius dubitationi ſupereſt locus? Enimuero, vt in lauto conuiuio, ſuppeditant, quae omnibus abunde ſufficiant, et eo plura etiam. Lycaoniam enim, Phrygiam ad Helleſpontum, Piſidiam, item Cherſoneſum, quaeque circumiacent Europae, dare quibus volueri-

σθαι. ὧν ἑνός τινος προστεθέντος πρὸς τὴν Εὐμένους βασιλείαν, δεκαπλασίας αὐτὴν δύναται ποιεῖν τῆς νῦν ὑπαρχούσης· πάντων δὲ τούτων ἢ τῶν πλείστων αὐτῇ προσμερισθέντων, οὐδεμιᾶς ἂν γένοιτο τῶν ἄλλων δυναστειῶν καταδεεστέρα. Ἔξεστιν οὖν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, καὶ τοὺς φίλους μεγαλομερῶς σωματοποιῆσαι, καὶ τὸ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως λαμπρὸν μὴ καταβαλεῖν. οὐ γὰρ δὴ ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ταὐτὸ τέλος τῶν ἔργων, ἀλλ' ἕτερον. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ὁρμῶσι πρὸς τὰς πράξεις, ὀρεγόμενοι τοῦ καταστρέψασθαι καὶ προσλαβεῖν πόλεις, χορηγίας, ναῦς· ὑμᾶς δὲ πάντων τούτων ἀπροσδεήτους πεποιήκατε, πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην τεθεικότες ὑπὸ τὴν ὑμετέραν ἐξουσίαν. τίνος οὖν ἔτι προσδεῖσθε, καὶ τίνος ἂν ἔτι δέοι πρόνοιαν ὑμᾶς ποιεῖσθαι τὴν ὀχυρωτάτην; δῆλον, ὡς ἐπαίνου καὶ δόξης παρ' ἀνθρώποις, ἃ καὶ κτήσασθαι μέν ἐστι δυσχερέστερον, κτησαμένους δὲ διαφυλάξαι χαλεπώτατον. γνοίητε δ' ἂν τὸ λεγόμενον οὕτως. Ἐπολεμήσατε πρὸς Φίλιππον, καὶ πᾶν ὑπεμείνατε χάριν τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας· τοῦτο γὰρ προέθεσθε, καὶ τοῦθ' ὑμῖν ἆθλον ἐξ ἐκείνου τοῦ πολέμου περιγέγονεν, ἕτερον δ' ἁπλῶς οὐδέν. ἀλλ' ὅμως εὐδοκεῖτε τούτῳ μᾶλλον, ἢ τοῖς παρὰ Καρχηδονίων φοβεροῖς, καὶ μάλα δικαίως. Τὸ μὲν γὰρ ἀργύριον ἐστὶ κοινόν τι πάντων ἀνθρώπων κτῆμα·

tis, vobis licet. Harum regionum vna quaelibet adiuncta regno Eumenis, decem partibus maius, quam nunc sit, illud effecerit: omnes vero aut pleraeque attributae, quauis alia dominatione regnum illius possunt reddere nihilo deterius. Licet igitur vobis P. C. et amicos augere commodis, et instituti vestri gloriam non abiicere, neque deponere. Non est enim vobis idem actionum finis popositus, ac ceteris esse solet; verum longe diuersus. Alii omnes bella suscipiunt cupiditate impulsi populos subigendi, et occupandi vrbes, commeatus, naues. Vos ne istiusmodi egeretis, nunc effecistis, cum, quicquid vbique est in orbe terrarum, ditioni vestrae subiecistis. qua igitur re adhuc egetis, aut quid est, cui prouidere vos quam diligentissime oporteat? laus nimirum et gloria apud omne genus humanum, quae res et parantur difficilius, quam alia, et partae conseruantur difficillime. Id ita esse sic facile intelligetis. Gessistis cum Philippo bellum, omniaque dura estis perpessi pro libertate Graeciae: hoc enim vobis proposueratis, et hoc praemium vnicum ex hoc bello retulistis, aliud omnino nihil. in quo tamen ipsi lubentius acquiescitis, quam in illis terribilibus poenis, quas a Carthaginiensibus exegistis. et merito quidem. Pecuniae namque communis est omni-

κτῆμα· τὸ δὲ καλὸν, καὶ πρὸς ἔπαινον καὶ τιμὴν ἀνῆκον, θεῶν καὶ τῶν ἔγγιςα τέτοις πεφυκότων ἀνδρῶν ἐςι. τοιγαρῦν σεμνότατον τῶν ὑμετέρων ἔργων ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσις. τέτω νῦν ἐὰν μὲν προσθῆτε τ' ἀκόλυθον, τελειωθήσεται τὰ τῆς ὑμετέρας δόξης· ἐὰν δὲ παρίδητε, καὶ τὸ πρὶν ἐλαττωθήσεται φανερῶς. Ἡμεῖς ῦν, ὦ ἄνδρες, καὶ τῆς προαιρέσεως γεγονότες αἱρετιςαὶ, καὶ τῶν μεγίςων ἀγώνων καὶ κινδύνων ἀληθινῶς ὑμῖν μετεσχηκότες, καὶ νῦν ὐκ ἐγκαταλείπομεν τὴν τῶν φίλων τάξιν, ἀλλ' ἅγε νομίζομεν ὑμῖν καὶ πρέπειν καὶ συμφέρειν, ὐκ ὠκνήσαμεν ὑπομνῆσαι μετὰ παῤῥησίας, ὐδενὸς ςοχαζόμενοι τῶν ἄλλων, ὐδὲ περὶ πλείονος ὐδὲν ποιησάμενοι τῦ καθήκοντος αὐτοῖς. Οἱ μὲν ῦν Ῥόδιοι, ταῦτα εἰπόντες, πᾶσιν ἐδόκυν μετρίως καὶ καλῶς διειλέχθαι περὶ τῶν προκειμένων. Ἐπὶ δὲ τέτοις εἰσήγαγον τὺς παρ' Ἀντιόχυ πρεσβευτὰς, Ἀντίπατρον καὶ Ζεῦξιν. ὧν μετ' ἀξιώσεως καὶ παρακλήσεως ποιησαμένων τὺς λόγυς, εὐδόκησαν ταῖς γεγενημέναις ὁμολογίαις πρὸς τὺς περὶ τὸν Σκηπίωνα κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ μετά τινας ἡμέρας τῦ δήμυ συνεπικυρώσαντος, ἔτεμον ὅρκια περὶ τέτων πρὸς τὺς περὶ τὸν Ἀντίπατρον. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὺς ἄλλυς εἰσῆγον, ὅσοι παρῆσαν ἀπὸ τῆς Ἀσίας πρεσβεύοντες, ὧν ἐπὶ βραχὺ μὲν διήκυσαν,

bus mortalibus possessio: honestas ac decus et quicquid ad laudem honoremque spectat, diis et iis hominibus, qui ad illorum naturam proxime accedunt, conuenit. igitur omnium vestrorum operum gloriosissimum est libertas Graecis reddita. In hoc incepto si quo coepistis pede perrexeritis, perueniet ad cumulum vestra gloria. sin autem illud neglexeritis, etiam ei, quae parta iam est, nonnihil manifesto decedet. Nos igitur P. C. qui et in hoc instituto vobiscum conspirauimus, et maxima certamina et pericula vobiscum animo sincero adiimus, ne nunc quidem amicorum partes deseruimus; sed quae existimabamus vobis conuenire et conducibilia esse, eorum ausi sumus cum ingenua libertate vos admonere, nihil aliud spectantes, neque pluris quicquam aestimantes, quam officium. Haec quum dixissent Rhodii, modeste et pulchre de rebus praesentibus visi sunt disseruisse. Post istos sunt introducti legati Antiochi, Antipater et Zeuxis. qui quum supplicantium et rogantium verbis essent vsi, patres eius pacis conditiones, quae in Asia facta fuerat, comprobauerunt: et quum paucos post dies etiam populus eam iussisset esse ratam, cum Antipatro foedus icerunt, quo pacta illa confirmabantur. Secundum haec alios introduxerunt, qui ex Asia legati venerant. quibus raptim auditis,

ἅπασι δὲ τὴν αὐτὴν ἔδωκαν ἀπόκρισιν. αὕτη δ' ἦν, ὅτι δέκα πρεσβεύοντας ἐξαποστελοῦσι, τοὺς ὑπὲρ ἁπάντων τῶν ἀμφισβητουμένων ταῖς πόλεσι διαγνωσομένους. δόντες δὲ ταύτας τὰς ἀποκρίσεις, μετὰ ταῦτα κατέστησαν δέκα πρεσβευτὰς, οἷς περὶ μὲν τῶν κατὰ μέρος ἔδωκαν τὴν ἐπιτροπήν· περὶ δὲ τῶν ὅλων αὐτοὶ διέλαβον, ὅτι δεῖ τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικούντων, ὅσοι μὲν ὑπ' Ἀντίοχον ἐτάττοντο, τούτους Εὐμένει δοθῆναι, πλὴν Λυκίας καὶ Καρίας τὰ μέχρι τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, ταῦτα δὲ Ῥοδίων ὑπάρχειν. τῶν πόλεων τῶν Ἑλληνίδων, ὅσαι μὲν Ἀττάλῳ φόρον ἐπετέλουν, ταύτας τὸν αὐτὸν Εὐμένει τελεῖν· ὅσαι δὲ Ἀντιόχῳ μόνον, ταύταις ἀφεῖσθαι τὸν φόρον. δόντες δὲ τοὺς τύπους τούτους ὑπὲρ τῆς ὅλης διοικήσεως, ἐξέπεμπον τοὺς δέκα πρὸς Γναῖον τὸν ὕπατον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἤδη δὲ τούτων διῳκημένων, προσῆλθον αὖθις οἱ Ῥόδιοι πρὸς τὴν σύγκλητον, ἀξιοῦντες περὶ Σόλων τῶν Κιλικίων· διὰ γὰρ τὴν συγγένειαν ἔφασαν καθήκειν αὐτοῖς, προνοεῖσθαι τῆς πόλεως ταύτης. εἶναι γὰρ Ἀργείων ἀποίκους Σολεῖς, καθάπερ καὶ Ῥοδίους· ἐξ ὧν ἀδελφικὴν οὖσαν ἀπεδείκνυον τὴν συγγένειαν πρὸς ἀλλήλους. ὧν ἕνεκα δίκαιον ἔφασαν εἶναι, τυχεῖν αὐτοὺς τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ Ῥωμαίων, διὰ τῆς Ῥοδίων χάριτος. ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα περὶ τούτων, εἰσεκαλέσατο τοὺς παρ' Ἀντιόχου πρε-

idem omnibus responsum dederunt, quod fuit huiusmodi: decem legatos senatum esse missurum ad controuersias inter ciuitates disceptandas. Hoc dato responso, mox decem legatos decreuerunt, quorum arbitrio permissa est rerum particularium administratio. de summa rerum ipsi constituerunt: vt e cis Taurum montem incolentibus populis, qui Antiocho regi quondam paruissent, Eumeni attribuerentur, praeter Lyciam Cariamque vsque ad Maeandrum amnem: ea ciuitatis Rhodiorum essent. e ciuitatibus Graecanicis, quae Attali stipendiariae fuissent, hae vt idem stipendium Eumeni praeberent: quae Antiocho tantum, eae liberae atque immunes essent. hasce totius administrationis formulas vbi dedere patres decem legatis, in Asiam eos ad Gnaeum consulem proficisci iusserunt. Omnibus deinde rebus compositis, accedunt iterum legati Rhodii ad senatum, et de Solis vrbe, quae in Cilicia est, cum iis agunt: nam propter generis communionem sui esse officii, vt ciuitati illi consulant. Argis et illos sicut sese oriundos esse: ab ea germanitate fraternam inter ipsos vigere charitatem. aequum igitur esse, vt Solenses, gratia Rhodiorum nixi, libertatem a populo Rom. impetrarent. His auditis vocati sunt a patribus Antiochi legati: ac principio quidem imperatum a senatu, vt

σβευτάς. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπέταττε πάσης Κιλικίας ἐκχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον· ἐ προσδεχομένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον, διὰ τὸ παρὰ τὰς συνθήκας εἶναι, πάλιν ὑπὲρ αὐτῶν τῶν Σόλων ἐποιȣ̃ντο τὸν λόγον. Φιλοτίμως δὲ πρὸς τȣ̃το διερειδομένων τῶν πρεσβευτῶν, τȣ̀ς μὲν ἀπέλυσαν· τȣ̀ς δὲ Ῥοδίȣς εἰσκαλεσάμενοι, διεσάφȣν τὰ συναντώμενα παρὰ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον, καὶ προσεπέλεγον, ὅτι πᾶν ὑπομενȣ̃σιν, εἰ πάντως τȣ̃το κέκριται Ῥοδίοις. τῶν δὲ πρεσβευτῶν εὐδοκȣμένων τῇ Φιλοτιμίᾳ τῆς συγκλήτȣ, καὶ Φασκόντων, ȣ̓δὲν ἔτι πέρα ζητεῖν· ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων ἔμεινεν. Ἤδη δὲ πρὸς ἀναζυγὴν τῶν δέκα καὶ τῶν ἄλλων πρεσβευτῶν ὄντων, κατέπλευσαν τῆς Ἰταλίας εἰς Βρεντήσιον οἵτε περὶ τὸν Σκηπίωνα καὶ Λεύκιον, οἱ τῇ ναυμαχίᾳ νικήσαντες τὸν Ἀντίοχον. οἳ καὶ μετά τινας ἡμέρας, εἰσελθόντες εἰς τὴν Ῥώμην, ἦγον θριάμβȣς.

omni Cilicia Antiochus excederet. quod quum recuſaret Antipater, et foedera teſtaretur, aduerſus quae iſtud eſſet: iterum patres de Solis cum eo egerunt. qui quum huic poſtulato ſumma vi reniteretur, ſenatus eo dimiſſo Rhodios vocat, et quomodo eorum petitio ab Antipatro eſſet excepta, ſignificat: deinde haec verba patres adiiciunt, ſi vtique decretum hoc a Rhodiis eſſet, ſenatum quiduis eſſe facturum. poſtquam oſtendiſſent legati, hoc tantum ſenatus ſtudium ſatis ſibi eſſe, dixiſſentque, nihil amplius ſe poſtulare, in eodem ſtatu Soli manſerunt. Sub id vero tempus, quo decem legati, et alii, qui ex Aſia miſſi fuerant, profectionem ab vrbe parabant, Brunduſium in Italiam Publius Scipio et Lucius appulerunt, qui dimicatione nauali Antiochum vicerant: atque hi paucos poſt dies triumphantes Romam ſunt inuecti.

Κϛʹ.

Ἀμυνάνδρȣ μετὰ τὸ ἀναλαβεῖν τὴν ἀρχὴν πρεσβεία πρὸς τȣ̀ς Σκηπίωνας.

Αἰτωλῶν στρατεία καὶ καταδȣ́λωσις Ἀμφιλοχίας, Ἀπεραντίας, Δολοπίας.

Πῶς Αἰτωλοὶ, νικηθέντος Ἀντιόχȣ δυσελπίσαντες, διὰ τῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ Ῥο-

XXVI.

Amynander in regnum reſtitutus legatos mittit ad Scipiones Epheſum.

Expeditio Aetolorum, qua ſubiiciunt ſibi Amphilochiam, Aperantiam, et Dolopiam.

Quomodo Aetoli, Antiocho deuicto ſuis fortunis deſperantes, opera Athenienſium et

δίων μεσιτείας παραιτῦνται τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων.

Rhodiorum ſunt vſi ad molliendam Romanorum iram aduerſus ſe.

Ὅτι Ἀμύνανδρος, ὁ τῶν Ἀθαμάνων βασιλεὺς, δοκῶν ἤδη τὴν ἀρχὴν ἀνειληΦέναι βεβαίως, εἰς Ῥώμην ἐξέπεμπε πρεσβευτὰς, καὶ πρὸς τὲς Σκηπίωνας εἰς τὴν Ἀσίαν, ἔτι γὰρ ἦσαν περὶ τὲς κατὰ τὴν Ἔφεσον τόπες, τὰ μὲν ἀπολογέμενος, τῷ δοκεῖν δι' Αἰτωλῶν πεποιῆσθαι τὴν κάθοδον, τὰ δὲ κατηγορῶν τῦ Φιλίππυ, τὸ δὲ πολὺ παρακαλῶν προσδέξασθαι πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν συμμαχίαν. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, νομίσαντες ἔχειν εὐΦυῆ καιρὸν πρὸς τὸ τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν Ἀπεραντίαν ἀνακτήσασθαι, προέθεντο στρατεύειν εἰς τὲς προειρημένες τόπες. ἀθροίσαντος δὲ Νικάνδρυ τῦ στρατηγῦ πάνδημον στρατιὰν, ἐνέβαλον εἰς τὴν ἈμΦιλοχίαν. τῶν δὲ πλείστων αὐτοῖς ἐθελοντὴν προσχωρησάντων, μετῆλθον εἰς τὴν Ἀπεραντίαν. καὶ τέτων δὲ προθεμένων ἑκουσίως, ἐστράτευσαν εἰς τὴν Δολοπίαν. ἦτοι δὲ βραχὺν μέν τινα χρόνον ὑπέδειξαν, ὡς ἀντιποιησόμενοι, τηρήσαντες τὴν πρὸς Φίλιππον πίστιν· λαβόντες δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ περὶ τὲς Ἀθαμάνας καὶ τὴν τῦ Φιλίππυ Φυγὴν, ταχέως μετενόησαν, καὶ προσέθεντο πρὸς τὲς Αἰτωλές. γενομένης δὲ τῆς τῶν πραγμάτων εὐροίας τοιαύτης, ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν ὁ Νίκανδρος εἰς τὴν οἰκείαν, δοκῶν ἠσφαλίσθαι τὰ

Rex Athamanum Amynander, recuperata poſſeſſione tuta, vt rebatur, ſui regni, legatos Romam miſit, et ad Scipiones in Aſiam, adhuc enim Epheſi morabantur, partim excuſans ſeſe, quod per Aetolos in regnum eſſet reſtitutus, partim Philippum incuſans. praecipue vero Romanos rogabat, vt ſe in ſocietatem reciperent. Aetoli, opportunum tempus nactos ſeſe rati ad recuperandam Amphilochiam et Aperantiam, expeditionem in ea loca ſuſcipiunt. Itaque poſtquam exercitum ex vniuerſo populo Nicander praetor congregaſſet, in Amphilochiae fines impreſſionem faciunt. Quum plerique horum voluntati ſe dedidiſſent, in Aperantiam tranſierunt. ea quoque vltro ſe dedente, in Dolopiam duxerunt. Hi aliquandiu ſpeciem oſtenderunt hominum, qui eſſent reſtituri, fide regi Philippo ſeruata. ceterum poſteaquam ob oculos ſibi poſuerunt, quae Athamanibus acciderant, et Philippi fugam, cito poenitentia ducti Aetolis ſe coniunxerunt. Vbi Aetolis cuncta ex animo proceſſiſſent, Nicander exercitum domum reduxit, adiectione harum gentium et locorum ſecuritati Aetoliae probe conſul-

κατὰ

κατὰ τὴν Αἰτωλίαν τοῖς προειρημένοις ἔθνεσι καὶ τόποις, τοῦ μηδένα δύνασθαι κακοποιεῖν τὴν χώραν αὐτῶν. Ἄρτι δὲ τούτων συμβεβηκότων, καὶ τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι φρονηματιζομένων, προσέπεσε φήμη περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν μάχης, ἐν ᾗ γνόντες ἡττημένον ὁλοσχερῶς τὸν Ἀντίοχον, αὖθις ἀνετράπησαν ταῖς ψυχαῖς. ὡς δὲ παραγενηθεὶς ἐκ Ῥώμης ὁ Δαμοτέλης τόν τε πόλεμον ἀνήγγειλε, διότι μένει κατὰ μονος, καὶ τὴν τοῦ Μάρκου καὶ τῶν δυνάμεων διάβασιν ἐπ' αὐτούς· τότε δὴ παντελῶς εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτον, καὶ διηπόρουν, πῶς δεῖ χρήσασθαι τοῖς ἐπιφερομένοις πράγμασιν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, πρός τε Ῥοδίους πέμπειν καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ἀξιοῦντας καὶ παρακαλοῦντας πρεσβεῦσαι περὶ αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ παραιτησαμένους τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων ποιήσασθαί τινα λύσιν τῶν περιεστώτων κακῶν τῇ Αἰτωλίᾳ. ὁμοίως δὲ καὶ παρ' αὐτῶν ἐξέπεμψαν πάλιν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, Ἀλέξανδρον τὸν Ἴσιον ἐπικαλούμενον, καὶ Φαινέαν, σὺν δὲ τούτοις Χάροπα, ἔτι δ' Ἄλυπον τὸν Ἀμβρακιώτην, καὶ Λύκωπον.

tum existimans, ita vt hostiliter in eius fines incursionem facere nemo posset. Vix haec erant peracta, cum Aetolis, successu rerum suarum ferocientibus, fama affertur de pugna in Asia pugnata totis viribus, qua esset penitus fusus Antiochus: quae res eorum animos vehementer iterum terruit. Mox vt Damoteles ab Roma rediit, et manere ipsis bellum renuntiauit, Marcum quoque Fuluium consulem iam cum exercitu belli gerendi caussa traiecisse: tum enimuero inopia consilii laborare, et, qua ratione imminentis belli molem sustinerent, anxii dubitare. Visum igitur ipsis faciendum, vt ad Rhodios et Athenienses mitterent, eosque rogarent et hortarentur ad legatos sua gratia Romam mittendos, qui Romanorum iram deprecati, instantibus malis Aetoliam aliquo modo liberarent. ipsi quoque a se pariter Romam proficisci legatos iusserunt, Alexandrum cognomine Isium, et Phaeneam, cumque his Charopem, nec non Alypum Ambraciensem, et Lycopum.

ΚΖ.

Πῶς Ῥωμαῖοι Ἀμβρακίαν πολιορκεῖν ἐπεχείρησαν, συμβουλευσάντων Ἠπειρωτῶν.

Πῶς ἁλόντων ἐν Ἠπείρῳ τριῶν ἐξ Αἰτωλίας πρεσβευτῶν,

XXVII.

Quomodo Rom. legatorum Epirotarum secuti consilium, Ambraciam obsidere coeperint.

Quomodo, captis in Epiro tribus Aetolorum legatis, aua-

τῶν, ἑνὸς αὐτῶν τῇ παραδόξῳ πλεονεξίᾳ ταὐτόματον συνήργησεν.

ritiam vnius illorum horrendam casus adiuuerit.

Ὅτι παραγενομένων πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων ἐξ Ἠπείρου πρεσβευτῶν, ἐκοινολογεῖτο τούτοις περὶ τῆς ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς στρατείας. τῶν δὲ πρεσβευτῶν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν συμβουλευόντων, (συνέβαινε γὰρ τότε πολιτεύεσθαι τοὺς Ἀμβρακιώτας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν) καὶ φερόντων ἀπολογισμοὺς, διότι καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι τοῖς στρατοπέδοις, ἐὰν εἰς τοῦτο βούλωνται συγκαταβαίνειν Αἰτωλοὶ, καλλίστους εἶναι τόπους συμβαίνει περὶ τὴν προειρημένην πόλιν, κἂν ἀποδειλιῶσιν, εὐφυῶς αὐτὴν κεῖσθαι πρὸς πολιορκίαν, καὶ γὰρ ἄφθονον ἔχειν τὴν χώραν εἰς χρείαν πρὸς τὰς τῶν ἔργων παρασκευὰς, καὶ τὸν Ἀρέθοντα ποταμὸν ῥέοντα παρὰ τὴν πόλιν συνεργήσειν πρός τε τὰς τοῦ στρατοπέδου χρείας, ἅτε θέρους ὄντος, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἔργων ἀσφάλειαν· δοξάντων δὲ τῶν πρεσβευτῶν καλῶς συμβουλεύειν, ἀναζεύξας ὁ στρατηγὸς ἦγε διὰ τῆς Ἠπείρου τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν. ἀφικόμενος δὲ, καὶ τῶν Αἰτωλῶν οὐ τολμώντων ἀπαντᾷν, περιῄει κατοπτεύων τὴν πόλιν, καὶ ἐνήργει τὰ τῆς πολιορκίας φιλοτίμως. Καὶ οἱ εἰς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντες πρέσβεις, παρατηρηθέντες ὑπὸ Σιβύρτου τοῦ Πετραίου περὶ τὴν Κεφαλληνίαν, κατήχθησαν εἰς Χάρανδρον. τοῖς δὲ Ἠπειρώταις ἔδο-

Venerant ad consulem Romanum ex Epiro legati. cum iis consultabat Fuluius de sua aduersus Aetolos expeditione. illis placebat Ambraciam aggredi: (nam ea tempestate Ambracienses Aetolico concilio sese contribuerant,) cuius sententiae rationes has afferebant: siue ad certamen descendere Aetoli vellent, pulcherrimos circa campos ad dimicandum esse, siue metu detrectarent certamen, facilem eius vrbis expugnationem fore. abundare enim regionem copia materiae ad belli vsus et opera facienda. et Arethontem amnem praeter ipsa moenia fluere, tum ad comportanda, quae castrensi vsui sunt necessaria per anni tempus (aestas enim erat) opportunum, tum operibus etiam munimento futurum. Cos. probato hoc legatorum consilio, castra mouet, et per Epirum Ambraciam ducit. eo vt ventum, non audentibus Aetolis contra prodire, Fuluius vrbem circumit, situm diligenter obseruans, et magno studio oppugnationem illius vrget. At qui Romam missi fuerant legati, a Siberto Petrati filio in Cephallenia deprehensi, Charandrum sunt deducti. Epirotis principio placuit, Bu-

ξεν,

ξεν, τὰς μὲν ἀρχὰς εἰς Βȣλετὸν ἀποθέσθαι, καὶ Φυλάττειν ἐπιμελῶς τȣ̀ς ἄνδρας· μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀπῄτȣν αὐτȣ̀ς λύτρα, διὰ τὸ πόλεμον ὑπάρχειν σφίσι πρὸς τȣ̀ς Αἰτωλȣ̀ς. Συνέβαινε δὲ, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον πλȣσιώτατον εἶναι πάντων τῶν Ἑλλήνων· τȣ̀ς δὲ λοιπȣ̀ς ȣ̓ καθυστερεῖν τοῖς βίοις, πολὺ δὲ λείπεσθαι τȣ̃ προειρημένȣ ταῖς ȣ̓σίαις. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐκέλευον ἕκαστον ἀποδȣ̃ναι πέντε τάλαντα. τȣ̃το δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις ȣ̓δ' ὅλως ἀπήρεσκεν, ἀλλ' ἐβȣ́λοντο, περὶ πλείστȣ ποιȣ́μενοι τὴν σφῶν αὐτῶν σωτηρίαν. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ȣ̓κ ἂν ἔφη συγχωρῆσαι, πολὺ γὰρ εἶναι τ' ἀργύριον Φαίνεσθαι, καὶ τὰς νύκτας διαγρυπνῶν διωλοφύρετο πρὸς αὐτὸν, εἰ δεήσει πέντε τάλαντα καταβάλλειν. οἱ δ' Ἠπειρῶται προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ διαγωνιῶντες, μὴ γνόντες οἱ Ῥωμαῖοι, διότι πρεσβεύοντας πρὸς αὐτȣ̀ς κατεσχήκασι, κἄπειτα γράψαντες παρακαλῶσι, καὶ κελεύωσιν ἀπολύειν τȣ̀ς ἄνδρας, συγκαταβάντες, τρία τάλαντα πάλιν ἀπῄτȣν ἕκαστον. Ἀσμένως δὲ τῶν ἄλλων προσδεξαμένων, ȣ̂τοι μὲν διεγγυηθέντες ἐπανῆλθον. ὁ δ' Ἀλέξανδρος ȣ̓κ ἔφη δȣ̃ναι πλεῖον ταλάντȣ, καὶ γὰρ τȣ̃τ' εἶναι πολύ· καὶ τέλος ἀπογνȣ̀ς αὐτὸν ἔμεινεν ἐν τῇ Φυλακῇ, πρεσβύτερος ἄνθρωπος, πλειόνων ἢ διακοσίων ταλάντων ἔχων ȣ̓σίαν· ἐμοὶ δοκεῖ, κἂν ἐκλιπεῖν τὸν βίον, ἐφ' ᾧ μὴ δȣ̃ναι τὰ τρία τάλαντα. Τοσαύτη τις

letum eos transferre, et diligenter custodire. deinde lapsis aliquot diebus, pretium ab iis exegerunt, quoniam bellum sibi esset cum Aetolis. Porro autem Alexander, legationis huius princeps, omnium Graecorum erat ditissimus: ceteri non erant illi quidem inopes, censum tamen longe minorem dicto viro habebant. Initio iussere eos Epirotae quina talenta dare. id vero reliqui plane non abnuere, sed vltro etiam optare, vt qui salute sua nihil antiquius haberent. Alexander contra negare se facturum: magnam enim sibi eam pecuniam videri. qui etiam noctes insomnes ducens, secum lamentabatur, si quinque talentorum summa sibi esset pendenda. Epirotae, prouidentes quod futurum erat, et admodum solliciti, ne Romani, cognito eos detinuisse legatos ad se missos, per literas cum ipsis agerent, et captiuos iuberent missos facere, remissa pretii parte, terna talenta a captiuis exigebant. Quam conditionem cum ceteri lubente animo accepissent, datis praedibus domum redierunt. Alexander vero amplius talento se daturum negauit, id quoque multum esse, ac tandem spreta salute sua in carcere mansit, homo senex, ducentorum amplius talentorum censum habens, qui vel vitam, puto equidem, proiecturus erat, priusquam tria

ἐνίοις πρὸς τὸ πλεῖον ὁρμὴ παρίσταται καὶ προθυμία. τότε δ' ἐκείνῳ καὶ τ' αὐτόματον συνήργησε πρὸς τὴν Φιλαργυρίαν, ὥστε παρὰ πᾶσιν ἐπαίνου καὶ συγκαταθέσεως τυχεῖν τὴν ἀλογίαν αὐτοῦ διὰ τὴν περιπέτειαν. μετὰ γὰρ ὀλίγας ἡμέρας γραμμάτων παραγενηθέντων ἐκ τῆς Ῥώμης περὶ τῆς ἀφέσεως, αὐτὸς μόνος ἀπελύθη χωρὶς λύτρων. οἱ δ' Αἰτωλοὶ, γνόντες τὴν αὐτοῦ περιπέτειαν, Δαμοτέλη προεχειρίσαντο πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτήν. ὃς ἐκπλεύσας μέχρις Λευκάδος, καὶ γνοὺς προάγοντα διὰ τῆς Ἠπείρου μετὰ τῶν δυνάμεων Μάρκον ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν, ἀπογνοὺς τὴν πρεσβείαν, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν.

talenta daret. Adeo nonnullis auaritia ſedet animo, et opum cupiditas. Tunc tamen ſordes illius caſus etiam adiuuit, ita vt ex euentu omnes illum laudarent, et ſtultitiam eius comprobarent. nam poſt dies non ita multos, quum Roma literae eſſent allatae de eorum liberatione, ipſe ſolus ſine pretio eſt dimiſſus. Aetoli, intellecto eius caſu, Damotelem iterum delegerunt, qui Romam legatus proficiſceretur. is vt Leucadem venit, certior factus, conſulem per Epirum Ambraciam verſus exercitum ducere, deſperato legationis exitu, in Aetoliam eſt reuerſus.

ΚΗ.

Πῶς Μάρκῳ Φουλβίῳ ὑπάτῳ Ἀμβρακία, ἱκανὸν ἤδη χρόνον πολιορκουμένη, τέλος παρεδόθη.

Πῶς οἱ Αἰτωλοὶ διελύθησαν πρὸς τὸν ὕπατον τῶν Ῥωμαίων.

Τὰ κατὰ μέρος τῶν συνθηκῶν τῶν πρὸς τοὺς Αἰτωλούς.

XXVIII.

Quomodo Ambracia poſt multorum dierum obſidionem M. Fuluio Coſ. tandem fuerit tradita.

Quomodo Aetolorum genti pax data fuerit a conſule Romano.

Exemplum foederis cum Aetolis facti.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις ἧκον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν Ῥωμαίων, συνεπιληψόμενοι τῶν διαλύσεων. ὅτε βασιλεὺς τῶν Ἀθαμάνων Ἀμύνανδρος παρεγένετο σπουδάζων ἐξ-

Eo tempore Athenienſium et Rhodiorum legati ad caſtra Romana venerunt, ad pacem impetrandam Aetolos adiuturi. eodem et Amynander rex Athamanum, fide accepta a Marco pro tempo-

ελέσθαι τὲς Ἀμβρακιώτας ἐκ τῶν περιεςώτων κακῶν, δοθείσης αὐτῷ τῆς ἀσφαλείας ὑπὸ τȣ Μάρκȣ διὰ τὸν καιρόν. πάνυ γὰρ οἰκείως εἶχε πρὸς τὲς Ἀμβρακιώτας, διὰ τὸ καὶ πλείω χρόνον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διατετρίφθαι κατὰ φυγήν. ἧκον δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀκαρνάνων μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἄγοντές τινες τὲς περὶ Δαμοτέλη. ὁ γὰρ Μάρκος, πυθόμενος τὴν περιπέτειαν αὐτῶν, ἔγραψε τοῖς Θυριεῦσιν, ἀνακομίζειν τὲς ἄνδρας ὡς αὐτόν. πάντων δὲ τȣτων ἠθροισμένων, ἐνηργεῖτο φιλοτίμως τὰ πρὸς τὰς διαλύσεις. Ὁ μὲν ȣ̓͂ν Ἀμύνανδρος κατὰ τὴν αὐτȣ πρόθεσιν εἴχετο τῶν Ἀμβρακιωτῶν, παρακαλῶν σώζειν σφᾶς αὐτὲς· εἶναι δὲ τȣτο ȣ̓ μακρὰν, ἐὰν βȣλεύσωνται βέλτιον περὶ αὐτῶν. πλεονάκις δὲ προσπελάζοντος αὐτȣ τῷ τείχει, καὶ διαλεγομένȣ περὶ τȣτων, ἔδοξε τοῖς Ἀμβρακιώταις εἰσκαλέσασθαι τὸν Ἀμύνανδρον εἰς τὴν πόλιν. τȣ δὲ ςρατηγȣ συγχωρήσαντος τῷ βασιλεῖ τὴν εἴσοδον, ȣ̓͂τος μὲν ȣ̓͂ν εἰσελθὼν διελέγετο τοῖς Ἀμβρακιώταις περὶ τῶν ἐνεςώτων· οἱ δὲ παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις, λαμβάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸν ςρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, καὶ ποικίλως ὁμιλȣ̃ντες, πραΰνειν ἐπειρῶντο τὴν ὀργὴν αὐτȣ. τοῖς δὲ περὶ τὸν Δαμοτέλη καὶ Φαινέαν ὑπέθετό τις, ἔχεσθαι καὶ θεραπεύειν τὸν Γαΐον Οὐαλέριον. ȣ̓͂τος δ' ἦν Μάρκȣ μὲν υἱὸς, τȣ πρώτȣ συνθεμένȣ πρὸς Αἰτωλὲς τὴν συμμαχίαν, Μάρκȣ δὲ τȣ τότε

re, se contulit, Ambracienses e praesentibus malis eripere satagens: hos enim singulari charitate complectebatur, quod maiorem partem temporis Ambraciae exulauerat. Acarnanes item nonnulli post dies paucos venerunt, Damotelem adducentes. Marcus enim, certior factus de eorum legatorum casu, ad Thyrenses scripserat, vt eos ad se reducerent. hisce omnibus in vnum coactis, de pacificatione summo studio agebatur. Amynander, sicut initio ei propositum fuerat, finem nullum faciebat Ambracienses monendi, hortandi, vt saluti consulerent suae, quae non longe petenda ipsis esset, si modo saniora vellent inire consilia. Qui quum persaepe muris succederet, deque iis rebus colloqueretur, placuit Ambraciensibus, Amynandrum in vrbem vocare, quod et consul regi permisit, vt faceret. Et ille quidem oppidum ingressus, de praesenti negotio cum Ambraciensibus colloquebatur; interea vero legati Atheniensium et Rhodiorum assidue Romanum imperatorem conuenire, variaque oratione illum aggredi, quo iram eius mollirent. Damoteli vero et Phaeneae suggessit aliquis, vt C. Valerium impensius colerent. hic M. Laeuini filius erat, qui primus cum Aetolorum gente societatem pepigerat, Marci consulis frater, matre

στρατηγῦντος ἀδελφὸς ἐκ ματρὸς, ἄλλως δὲ πρᾶξιν ἔχων νεανικὴν, ἢ μάλιστα παρὰ τῷ στρατηγῷ πιστευόμενος ἦν. ὃς παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Δαμοτέλη, καὶ νομίσας, ἴδιον εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ καθήκειν αὐτῷ τὸ προστατῆσαι τῶν Αἰτωλῶν, πᾶσαν εἰσεφέρετο σπυδὴν καὶ φιλοτιμίαν, ἐξελέσθαι σπυδάζων τὸ ἔθνος ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν. ἐνεργῶς δὲ πανταχόθεν προσαγομένης τῆς φιλοτιμίας, ἔλαβε τὸ πρᾶγμα συντέλειαν. οἱ μὲν γὰρ Ἀμβρακιῶται, πεισθέντες ὑπὸ τῦ βασιλέως, ἐπέτρεψαν τὰ καθ' αὑτὺς τῷ στρατηγῷ τῶν Ῥωμαίων, καὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν, ἐφ' ᾧ τὺς Αἰτωλὺς ὑποσπόνδυς ἀπελθεῖν. τῦτο γὰρ ὑφείλοντο πρῶτον, τηρῦντες τὴν πρὸς τὺς συμμάχυς πίστιν. Ὁ δὲ Μάρκος συγκατέθετο τοῖς Αἰτωλοῖς ἐπὶ τύτῳ ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις· ὥστε διακόσια μὲν Εὐβοϊκὰ τάλαντα παραχρῆμα λαβεῖν, τριακόσια δ' ἐν ἔτεσιν ἕξ, πεντήκοντα καθ' ἕκαστον ἔτος. ἀποκατασταθῆναι δὲ καὶ τὺς αἰχμαλώτυς καὶ τὺς αὐτομόλυς Ῥωμαίοις ἅπαντας, τὺς παρ' αὐτοῖς ὄντας, ἐν ἕξ μησὶ χωρὶς λύτρων. πόλιν δὲ μηδεμίαν ἔχειν ἐν τῇ συμπολιτείᾳ, μηδέ τινας μετὰ ταῦτα προσλαβέσθαι τύτων, ὅσαι μετὰ τὴν Τίτυ Κοϊντίυ διάβασιν ἑάλωσαν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἢ φιλίαν ἐποιήσαντο

genitus eadem, iuuenis alioquin gnauus atque eximie industrius, quo praecipue nomine apud COS. gratia pollebat. Rogatus a Damotele, suique maxime operis id esse ratus, sibique conuenire, vt Aetolorum patrocinium susciperet, omne studium atque contentionem animi adhibebat, quo eam gentem tot malis circumstantibus eriperet, estque tandem id negotium omnibus acriter connitentibus ad exitum perductum. Ambracienses enim, a rege compulsi, Romano consuli se permiserunt, et pacti, vt sine fraude abirent Aetoli, vrbem tradiderunt. id primum ab iis est exceptum, fidem erga socios seruantibus. Marcus vero his legibus pacem cum Aetolis fieri consensit: *vt ducenta Euboica talenta praesentia Romani ab Aetolis acciperent, trecenta per annos sex pensionibus aequis: captiuos perfugasque omnes, qui apud ipsos essent, intra proximos sex menses sine pretio redderent Romanis: vrbem nequam formulae sui iuris haberent, aut postea facerent, quae post id tempus, quo Titus Quintius traiecisset in terram Graeciam, aut vi capta ab Romanis esset, aut voluntate in amicitiam ve-*

πρὸς

πρὸς Ῥωμαίους· Κεφαλλῆνας δὲ πάντας ἐκσπόνδους εἶναι τούτων τῶν συνθηκῶν. Ταῦτα μὲν οὖν ὑπετυπώθη τότε κεφαλαιωδῶς περὶ τῶν διαλύσεων. ἔδει δὲ τούτοις πρῶτον μὲν εὐδοκῆσαι τοὺς Αἰτωλοὺς, μετὰ δὲ ταῦτα γίνεσθαι τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ Ῥωμαίους. οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι καὶ Ῥόδιοι παρέμενον αὐτοῦ, καραδοκοῦντες τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἀπόφασιν· οἱ δὲ περὶ τὸν Δαμοτέλη ἐπανελθόντες διεσάφουν τοῖς Αἰτωλοῖς περὶ τῶν συγκεχωρημένων. Τοῖς μὲν οὖν ὅλοις εὐδόκουν, καὶ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἅπαντα παρὰ τὴν προσδοκίαν· περὶ δὲ τῶν πόλεων τῶν πρότερον συμπολιτευομένων αὐτοῖς διαπορήσαντες ἐπὶ ποσὸν, τέλος συγκατέθεντο τοῖς προτεινομένοις. ὁ δὲ Μάρκος παραλαβὼν τὴν Ἀμβρακίαν, τοὺς μὲν Αἰτωλοὺς ἀφῆκεν ὑποσπόνδους· τὰ δ' ἀγάλματα, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, καὶ τὰς γραφὰς, ἀπήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως, ὄντα καὶ πλείω, διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύῤῥου τὴν Ἀμβρακίαν. ἐδόθη δ' αὐτῷ καὶ στέφανος ἀπὸ ταλάντων πεντήκοντα καὶ ρ'. Ταῦτα δὲ διοικησάμενος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς τὴν μεσόγειον τῆς Αἰτωλίας, θαυμάζων ἐπὶ τῷ μηδένα αὐτῷ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν ἀπαντᾶσθαι. παραγενόμενος δὲ πρὸς Ἄργος, τὸ καλούμενον Ἀμφιλοχικὸν, κατεστρατοπέδευσεν, ὅπερ ἀπέχει τῆς Ἀμβρακίας ρπ' στάδια. ἐκεῖ δὲ συμμιξάντων αὐτῷ τῶν περὶ τὸν Δαμοτέλη, καὶ διασαφούντων, ὅτι δέδοκται τοῖς Αἰτω-

nisset: Cephallenes vniuersi vt extra ius foederis essent. Haec summa capita sunt eius pacis, cuius prima delineatio tunc temporis facta est. Quae priusquam rata essent, oportebat vt ante omnia Aetoli ea comprobarent, deinde vt ad Romanos omnia referrentur. Igitur Athenienses et Rhodii in castris manserunt, responsum Aetolorum exspectantes. Damoteles vero, quique erant cum ipso, in Aetoliam reuersi, quae impetrauerant, Aetolis exposuerunt. Illi ceteris quidem assentiri omnibus; omnia enim supra eorum spem erant: de vrbibus vero, quae concilii Aetolorum prius fuerant, quum aliquandiu inter sese disputassent, tandem oblatas conditiones acceperunt. Romanus imperator, tradita sibi Ambracia, Aetolos, vt erat conuentum, post datam fidem abire permisit, signa, statuas, et tabulas pictas vrbe auexit: quarum rerum eo maior ibi reperta est copia, quod regia Pyrrhi quondam Ambracia fuerat. data et corona aurea consuli centum quinquaginta pondo. His ad hunc modum administratis in mediterranea Aetoliae Marcus proficiscitur, admirans quod nemo Aetolorum sibi occurreret. Ad Argos Amphilochium, quod Ambracia tria ferme et viginti millia passuum distat, vt venit, castra ibi posuit. eo loci Damoteles ipsum conuenit, et Aetolorum decretum aperuit,

Αἰτωλοῖς βεβαιῦν τὰς δι' ἑαυτῶν γεγενημένας ὁμολογίας, διεχωρίσθησαν, Αἰτωλοὶ μὲν εἰς τὴν οἰκείαν, Μάρκος δὲ εἰς τὴν Ἀμβρακίαν. κἀκεῖσε παραγενόμενος, ἦτος μὲν ἐγίνετο περὶ τὸ περαιῦν τὴν δύναμιν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν· οἱ δ' Αἰτωλοὶ προχειρισάμενοι Φαινέαν καὶ Νίκανδρον πρεσβευτὰς ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Ῥώμην περὶ τῆς εἰρήνης. ἁπλῶς γὰρ ἐδὲν ἦν κύριον τῶν προειρημένων, εἰ μὴ καὶ τῷ δήμῳ δόξαι τῷ τῶν Ῥωμαίων. Οὗτοι μὲν ἦν παραλαβόντες τὲς τε Ῥοδίες καὶ τὲς Ἀθηναίες, ἔπλεον ἐπὶ τὸ προκείμενον· παραπλησίως δὲ καὶ Μάρκος ἐξαπέσειλε Γάϊον τὸν Οὐαλέριον καί τινας ἑτέρες τῶν φίλων, πράξοντας τὰ περὶ τῆς εἰρήνης. Ἀφικομένων δ' εἰς τὴν Ῥώμην, πάλιν ἐκαινοποιήθη τὰ τῆς ὀργῆς πρὸς Αἰτωλὲς διὰ Φιλίππε τε βασιλέως. ἐκεῖνος γὰρ δοκῶν ἀδίκως ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἀφαιρεῖσθαι τὴν Ἀθαμανίαν καὶ τὴν Δολοπίαν, διεπέμψατο πρὸς τὲς φίλες, ἀξιῶν αὐτὲς συνοργισθῆναι, καὶ μὴ προσδέξασθαι τὰς διαλύσεις. Διὸ καὶ τῶν μὲν Αἰτωλῶν εἰσπορευθέντων, παρήκεν ἡ σύγκλητος· τῶν δὲ Ῥοδίων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἀξιέντων, ἀνετράπη καὶ προσέχε τὸν νῦν. καὶ γὰρ ἐδόκει Δάμις ὁ Ἰκεσίε ἄλλα τε καλῶς εἰπεῖν, καὶ παραδείγματι πρὸς τὸ παρὸν οἰκείῳ χρήσασθαι κατὰ τὸν λόγον. Ἔφη γὰρ, ὀργίζεσθαι μὲν εἰκότως τοῖς Αἰτωλοῖς· πολλὰ γὰρ εὖ πεπον-

quo pacem a se impetratam a Romanis comprobauerant. deinde discesserunt Aetoli quidem in patriam, Marcus vero ad Ambraciam. quo vbi ventum est, dum ipse in Cephalleniam copias traiicit, Aetoli Phaeneam et Nicandrum legatos Romam mittunt, acturos de pace. omnino enim nihil eorum, quae dicta sunt, ratum erat, priusquam populus Romanus id comprobasset. Ita isti, Rhodiorum et Atheniensium legatis assumtis, ad perficiendum quod destinauerant sunt profecti. Sed et Marcus C. Valerium et quosdam alios ex amicorum cohorte in vrbem misit, qui in petenda pace Aetolos adiuuarent. Romae vero, postquam eo legati aduenerunt, reuocata est ira aduersus Aetolos per Philippum regem, qui Athamaniam et Dolopiam iniuria sibi fuisse ereptas ab Aetolis existimans, per legatos cum amicis egerat, vt sua gratia patres Aetolis irascerentur, neque pacem probarent. Itaque ingressos in senatum Aetolos patres negligenter audiuerunt: sed deprecantibus pro illis Rhodiorum et Atheniensium legatis, mutatus est eorum animus, et Aetoli aequis auribus sunt auditi, quum visus esset Damis, Icesiae filius, tum alia multa praeclare in oratione quam habuit dixisse, tum et exemplo ad id quod agebatur accommodatissimo esse visus. Dixit enim, iure quidem Romanos Aetolis irasci, qui magnis

θότας

θότας τὲς Αἰτωλὲς ὑπὸ Ῥωμαίων, ἐ χάριν ἀποδεδωκέναι τέτων, ἀλλ' εἰς μέσον ἐνηνοχέναι κίνδυνον τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, ἐκκαύσαντας τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον· ἐν τέτῳ δὲ διαμαρτάνειν τὴν σύγκλητον, ἐν ᾧ τὴν ὀργὴν φέρει ἐπὶ τὲς Αἰτωλές. εἶναι γὰρ τὸ συμβαῖνον ἐν ταῖς πολιτείαις περὶ τὰ πλήθη παραπλήσιον τῷ γινομένῳ περὶ τὴν θάλασσαν. καὶ γὰρ ἐκείνην κατὰ μὲν τὴν αὑτῆς φύσιν ἀεί ποτ' εἶναι γαληνὴν καὶ καθεστηκυῖαν, καὶ συλλήβδην τοιαύτην, ὥστε μηδέποτ' ἂν ἐνοχλῆσαι μηδένα τῶν προσπελαζόντων αὐτῇ καὶ χρωμένων· ἐπειδὰν δ' ἐμπεσόντες εἰς αὐτὴν ἄνεμοι βίαιοι ταράξωσι, καὶ παρὰ φύσιν ἀναγκάσωσι κινεῖσθαι, τότε μηδὲν ἔτι δεινότερον εἶναι, μηδὲ φοβερώτερον θαλάττης· ὃ καὶ νῦν τοῖς κατὰ τὴν Αἰτωλίαν συμπεσεῖν. ἕως μὲν γὰρ ἦσαν ἀκέραιοι, πάντων τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχον ὑμῖν εὐνέστατοι καὶ βεβαιώτατοι συνεργοὶ πρὸς τὰς πράξεις· ἐπεὶ δ' ἀπὸ μὲν τῆς Ἀσίας πνεύσαντες Θόας καὶ Δικαίαρχος, ἀπὸ δὲ τῆς Εὐρώπης Μενέστας καὶ Δαμόκριτος συνετάραξαν τὲς ὄχλες, καὶ παρὰ φύσιν ἠνάγκασαν πᾶν καὶ λέγειν καὶ πράττειν· τότε δὴ κακῶς φρονὲντες, ἐβελήθησαν μὲν ὑμῖν, ἐγένοντο δ' αὑτοῖς αἴτιοι κακῶν. Δεῖ δὲ ὑμᾶς πρὸς μὲν ἐκείνες ἔχειν ἀπαραιτήτως· ἐλεεῖν δὲ τὲς πολλὲς, καὶ διαλύεσθαι πρὸς αὐτὲς, εἰδότας, ὅτι γενόμενοι πάλιν ἀκέραιοι, καὶ πρὸς

a populo Rom. beneficiis affecti, nequaquam pro iis parem gratiam retulissent; sed Romanorum imperium, excitato bello aduersus Antiochum, in magnum periculum adduxissent. ceterum errare Romanos in eo, quod vniuersae genti propterea succenseant. simile enim in ciuitatibus euenire multitudini, ac solet in mari. Nam mare natura quidem sua tranquillum semper esse ac sedatum, et omnino eiusmodi, vt accedentibus ad se et periculum sui facientibus nullam exhibeat molestiam: vbi vero irruentium ventorum vi fuerit concitatum, et praeter naturam suam agitatum, nihil iam saeuius neque terribilius esse mari. Id ipsum et Aetolis hoc tempore euenisse. hos, quamdiu mentis suae compotes fuerunt, praecipua inter omnes Graecos beneuolentia populum Rom. esse prosecutos, inque omnibus inceptis constantissime adiuuisse: postea vero quam ab Asia Thoas et Dicaearchus, ab Europa Menestas et Damocritus flare coepissent, et multitudinem concitassent, ac contra naturam suam quiduis dicere et facere compulissent: tum enimuero, inquit, prauis consiliis vsi, studio vobis nocendi tanta haec mala sibi arcessiuerunt. Vos igitur erga illos quidem oportet esse inexorabiles; multitudinem vero miserari, et cum ea conciliari, persuasos, Aetolorum populum mentis suae iterum compotem factum,

τοῖς ἄλλοις ἔτι νῦν ὑφ' ὑμῶν σωθέντες, εὐνέστατοι πάλιν ἔσονται πάντων Ἑλλήνων. Ὁ μὲν οὖν Ἀθηναῖος, ταῦτα εἰπὼν, ἔπεισε τὴν σύγκλητον διαλύεσθαι πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. Δόξαντος δὲ τῷ συνεδρίῳ, καὶ τοῦ δήμου συνεπιψηφίσαντος, ἐκυρώθη τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις. Τὰ δὲ κατὰ μέρος ἦν τῶν συνθηκῶν ταῦτα. Ὁ δῆμος ὁ τῶν Αἰτωλῶν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ἀδόλως τηρείτω. μὴ διαγέτω διὰ τῆς χώρας καὶ τῶν πόλεων ἐπὶ Ῥωμαίους, ἢ τοὺς συμμάχους καὶ φίλους αὐτῶν· μηδὲ χορηγείτω μηδὲν δημοσίᾳ βουλῇ. ἐχθρὸν καὶ φίλον τὸν αὐτὸν ἐχέτω τοῖς Ῥωμαίοις. καὶ ἐὰν πολεμῶσι πρός τινας Ῥωμαῖοι, πολεμείτω πρὸς αὐτοὺς ὁ δῆμος ὁ τῶν Αἰτωλῶν. τοὺς δὲ δραπέτας καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας τοὺς Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἀποδότωσαν Αἰτωλοὶ (χωρὶς τῶν, ὅσοι κατὰ πόλεμον ἁλόντες εἰς τὴν ἰδίαν ἀπῆλθον, καὶ πάλιν ἑάλωσαν, καὶ χωρὶς τῶν, ὅσοι πολέμιοι Ῥωμαίων ἐγένοντο, καθ' ὃν καιρὸν Αἰτωλοὶ μετὰ Ῥωμαίων συνεπολέμουν) ἐν ἡμέραις ρ', ἀφ' ἧς ἂν τὰ ὅρκια τελεσθῇ, τῷ ἄρχοντι τῷ ἐν Κερκύρᾳ· ἐὰν δὲ μὴ εὑρεθῶσί τινες ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, ὅταν ἐμφανεῖς γένωνται,

cum ad cetera beneficia veſtra hic cumulus acceſſerit, vt iam ſeruati a vobis fuerint, beneuolentia erga vos Graecos omnes denuo eſſe ſuperaturum. Hac oratione perſuaſit patribus legatus Athenienſis, vt pacem cum Aetolis facerent. Quod quum ſenatus cenſuiſſet, populus iuſſiſſet, pacis leges ſunt confirmatae. Fuerunt autem eius pacis conditiones hae: *Imperium maieſtatemque populi Romani gens Aetolorum conſeruato ſine dolo malo. ne quem exercitum, qui aduerſus Romanos aut ſocios amicosque eorum ducetur, per fines ſuos et vrbes tranſire ſinito, neue vlla ope aut publico conſilio iuuato. Hoſtes eosdem et amicos habeto, quos populus Romanus: ſi aduerſus quos Romani bellum gerant, contra eosdem et populus Aetolorum bellum gerito. Perfugas, fugitiuos, captiuosque Romanorum aut ſociorum reddunto Aetoli, praeterquam ſi qui capti, cum domos rediſſent, iterum capti ſunt, aut ſi qui eo tempore ex iis capti ſunt, qui tum hoſtes erant Romanis, cum inter auxilia Romana Aetoli eſſent. Alii intra dies centum poſt foedus ictum Corcyraeorum magiſtratibus tradantur: qui non comparebunt, quando quisque eorum inuen-*

τότε

τότε ἀποδότωσαν χωρὶς δόλου· καὶ τούτοις μετὰ τὰ ὅρκια μὴ ἔξω ἐπάνοδος εἰς τὴν Αἰτωλίαν. δότωσαν δὲ Αἰτωλοὶ ἀργυρίου μὴ χείρονος Ἀττικοῦ, παραχρῆμα μὲν τάλαντα Εὐβοϊκὰ σ' τῷ στρατηγῷ τῷ ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἀντὶ τρίτου μέρους τοῦ ἀργυρίου χρυσίον, ἐὰν βούλωνται, διδόντες, τῶν δέκα μνῶν ἀργυρίου, χρυσίου μνᾶν διδόντες· ἀφ' ἧς ἂν ἡμέρας τὰ ὅρκια τμηθῇ ἐν ἔτεσι τοῖς πρώτοις ἓξ, κατὰ τὸ ἔτος ἕκαστον, τάλαντα ν'· καὶ τὰ χρήματα καθιστάτωσαν ἐν Ῥώμῃ. δότωσαν Αἰτωλοὶ ὁμήρους τῷ στρατηγῷ μ', μὴ νεωτέρους ἐτῶν ιβ', μηδὲ πρεσβυτέρους μ', εἰς ἔτη ἓξ, οὓς ἂν Ῥωμαῖοι προκρίνωσι, χωρὶς στρατηγοῦ, καὶ ἱππάρχου, καὶ δημοσίου γραμματέως, καὶ τῶν ὡμηρευκότων ἐν Ῥώμῃ· καὶ τὰ ὅμηρα καθιστάτωσαν εἰς Ῥώμην. ἐὰν δέ τις ἀποθάνῃ τῶν ὁμήρων, ἄλλον ἀντικαθιστάτωσαν. περὶ δὲ Κεφαλληνίας, μὴ ἔστω ἐν ταῖς συνθήκαις. ὅσας χώρας καὶ πόλεις καὶ ἄνδρας (οἷς οὗτοι ἐχρῶντο ἐπὶ Τίτου Κοϊντίου, καὶ Γναΐου Δομιτίου στρατηγῶν) ἢ ὕστερον ἑάλωσαν, ἢ εἰς φιλίαν ἦλθον Ῥωμαίοις, τούτων τῶν πόλεων, καὶ τῶν ἐν ταύταις μηδένα προσλα-

tus fuerit, sine dolo malo tradatur: atque his post foedus in Aetoliam reditus ne esto. Argenti, quod Attico deterius non esset, ducenta Euboica talenta praesentia proconsuli, in Achaia agenti, Aetoli darent. Pro tertia argenti parte aurum si dare mallent, darent, dum pro argenteis decem minis, vnam auri penderent: a quo die sancitum foedus esset, in proximos sex annos quinquaginta talenta annua vti penderent. Eaque pecunia vt Romam tuto curetur, ipsi prouidento. Obsides XL. *arbitratu consulis danto, ne minores duodecim annorum, neu maiores quadraginta, in annos sex. Obses ne esto praetor, praefectus equitum, scriba publicus, neu quis, qui ante obses fuerit apud Romanos. Obsides Romam transportandos ipsi curanto. Si quis obsidum diem suum obierit, alium vicem illius danto. Cephallenia extra pacis leges esto. Qui agri, quae vrbes, qui homines Aetolorum iuris aliquando fuerunt, qui eorum T. Quintio Cn. Domitio Coss. postue eos Coss. aut armis subacti, aut voluntate in ditionem P. R. venerunt, ne quam earum vrbium, aut hominum, qui in iis sunt, Ae-*

βέτωσαν Αἰτωλοί. ἡ δὲ πόλις καὶ ἡ χῶρα ἡ τῶν Οἰνιαδῶν, Ἀκαρνάνων ἔςω. Τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ τέτοις, συντετέλεςο τὰ τῆς εἰρήνης. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὰς Αἰτωλὰς καὶ καθόλε τὰς Ἕλληνας τοιαύτην ἔσχε τὴν ἐπιςροφήν.

toli recepisse velint. Oenidae cum vrbe agrisque Acarnanum sunto. His legibus icto foedere, pax consummata fuit. Et in Aetolos quidem, atque adeo in vniuersos Graecos ita a Romanis est animaduersum.

ΚΘ.

Ὁ χρόνος τȣ̃ πρὸς τὰς ἐν Ἀσίᾳ Γαλάτας γενομένȣ πολέμȣ ὑπὸ Μανλίȣ τȣ̃ ὑπάτȣ.

Ὅτι καθ' ὃν καιρὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰ περὶ τὰς συνθήκας, τὰς πρὸς Ἀντίοχον, καὶ καθόλε περὶ τῆς Ἀσίας αἱ πρεσβεῖαι διεπράττοντο, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος ἐπολεμεῖτο, κατὰ τȣ̃τον συνέβη, τὸν περὶ τὴν Ἀσίαν πρὸς τὰς Γαλάτας πόλεμον ἐπιτελεσθῆναι. ὑπὲρ ȣ̃ νῦν ἐνιςάμεθα τὴν διήγησιν.

XXIX.

Tempus, quo gestum est bellum contra Gallograecos a Cn. Manlio Cos.

Quo tempore Romae de pace cum Antiocho agebatur, et legatis, qui vndique ad Romanos ex Asia venerant, opera dabatur, vrgente in Graecia bello aduersus Aetolos, tunc etiam in Asia cum Gallograecis bellum est confectum, quod nunc ordiri pergam.

Λ.

Πῶς Μοαγέτης, ὁ τῆς Κιβύρας τύραννος, μόλις ἐπείσθη, χρημάτων μέρος πρoέσθαι μᾶλλον, ἢ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν.

Ὅτι Μοαγέτης, ὁ τῆς Κιβύρας τύραννος, ὠμὸς ἦν καὶ δόλιος. πλὴν συνεγγίζοντος ὑπάτȣ Ῥωμαίων τῇ Κιβύρᾳ, καὶ τȣ̃ Ἐλȣίȣ πεμφθέντος εἰς ἀπόπειραν, ἐπὶ τίνος ἐςὶ γνώμης, πρεσβευτὰς ἐξέπεμψε, παρακαλῶν, μὴ φθεῖραι τὴν χώραν, ὅτι φίλος ὑπάρχοι Ῥωμαίων, καὶ πᾶν

XXX.

Quomodo Moagetes, Cibyrae tyrannus, aegre adduci se passus sit, vt pecunia salutem propriam redimeret.

Erat Moagetes, Cibyrae tyrannus, homo crudelis et dolosus, verumtamen appropinquante consule Roman. Cibyrae, et C. Heluio ad tentandum eius animum praemisso, legatos misit, orans, vt cohiberet a populatione agri militem: se enim populi Romani amicum esse, et impe-

ποιήσαι τὸ παραγγελλόμενον. καὶ ταῦτα λέγων ἅμα προὔτεινε στέφανον ἀπὸ πεντεκαίδεκα ταλάντων. ὧν ἀκούσας, αὐτὸς μὲν ἀφέξεσθαι τῆς χώρας ἔφη, πρὸς δὲ τὸν στρατηγὸν ἐκέλευσε πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων· ἕπεσθαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῆς στρατείας κατὰ πόδας. γενομένου δὲ τούτου, καὶ πέμψαντος τοῦ Μοαγέτου μετὰ τῶν πρεσβευτῶν καὶ τὸν ἀδελφὸν, ἀπαντήσας κατὰ πορείαν ὁ Γναΐος, ἀνατατικῶς καὶ πικρῶς ὡμίλησε τοῖς πρεσβευταῖς, φάσκων, οὐ μόνον ἀλλοτριώτατον γεγονέναι Ῥωμαίων τὸν Μοαγέτην πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν * - - Ῥώμην ὅλην εἰς καθαίρεσιν τῆς ἀρχῆς· καὶ ἄξιον ἐπιστροφῆς εἶναι καὶ κολάσεως μᾶλλον, ἢ φιλίας. οἱ δὲ πρεσβευταὶ καταπλαγέντες τὴν ἐπίτασιν τῆς ὀργῆς, τῶν μὲν ἄλλων ἐντολῶν ἀπέστησαν, ἠξίουν δ' αὐτὸν εἰς λόγους ἐλθεῖν τῷ Μοαγέτῃ. συγχωρήσαντος δὲ, τότε μὲν ἐπανῆλθον εἰς τὴν Κιβύραν· εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἐξῆλθε μετὰ τῶν φίλων ὁ τύραννος, κατά τε τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν ἄλλην προστασίαν λιτὸς καὶ ταπεινὸς, ἔν τε τοῖς ἀπολογισμοῖς κατολοφυρόμενος τὴν ἀδυναμίαν τὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀσθένειαν ὧν ἐπῆρχε πόλεων, καὶ ἠξίου προσδέξασθαι τὰ ιέ τάλαντα τὸν Γναΐον. ἐκράτει δὲ τῆς Κιβύρας καὶ Συλείου καὶ τῆς Ἀλίνδης πόλεως. ὁ δὲ Γναΐος καταπλαγεὶς τὴν ἀπόνοιαν, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπε πρὸς αὐτόν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ φ' τάλαντα

perata facturum. simul haec dicens coronam offerebat quindecim pondo. His auditis Heluius, integros a populatione agros seruaturum pollicitus, ire ad consulem legatos, et de summa rerum apud eum disceptare iussit, a tergo enim sequi illum cum exercitu. Quod cum esset factum, et misisset Moagetes cum legatis fratrem suum, Cnaeus, qui in itinere eis occurrerat, minaciter et aspere cum iis est locutus, dixitque, non animum dumtaxat alienatum a populo Romano habuisse Moagetem prae ceteris Asiae regulis; sed etiam vires omnes suas ad euertendum imperium Romanum contulisse: proinde dignum animaduersione et poena potius, quam amicitia Romanorum. Legati hac vehemente COS. ira perturbati, ceteris mandatis omissis, tantum illud petere, vt cum Moagete ipse colloqui vellet. quo impetrato Cibyram sunt reuersi. Postero autem die exiit tyrannus cum amicis, et vestitus et comitatus tenuiter atque abiecte. et de suis rebus locutus, deque inopia sua multum questus, et de vrbium suae ditionis egestate, Cnaeum orabat, vt XV. talenta acciperet. Erant autem sub eo Cibyra, Syleum, et Alinda vrbes. At Cnaeus, perditam hominis impudentiam miratus, aliud ei nihil respondit; sed si quingenta talenta alacri animo sibi non numeraret,

μετὰ μεγάλης χαρᾶς, ἐ τὴν χώραν ἔφη φθερεῖν, ἀλλὰ τὴν πόλιν αὐτὴν πολιορκήσειν καὶ διαρπάσειν. Ὅθεν ὁ Μοαγέτης κατοῤῥωδήσας τὸ μέλλον, ἐδεῖτο μηδὲν ποιῆσαι τοιῦτον, καὶ προσετίθει κατὰ βραχὺ τῶν χρημάτων, καὶ τέλος ἔπεισε τὸν Γνάϊον, ρ' τάλαντα καὶ μυρίους μεδίμνους λαβόντα πυρῶν, προσδέξασθαι πρὸς τὴν φιλίαν αὐτόν.

non agros tantum se populaturum dixit, verum ipsam quoque vrbem obsessurum et direpturum. Itaque impendentis mali metu perculsus Moagetes, ne quid eiusmodi faceret orare, et paullatim ad summam aliquid adiicere. tandem consuli persuasit, vt acceptis centum talentis, et decem millibus medimnum frumenti, in amicitiam populi Rom. ipsum susciperet.

ΛΑ.

Ὅσα Μάνλιος πρὸς Γαλάτας πολεμῶν διεπράξατο πρὸς τινὰς ἐν Παμφυλίᾳ καὶ Καρίᾳ πόλεις.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν, ἡνίκα Γνάϊος διῄει τὸν Κολοβάτον προσαγορευόμενον ποταμὸν, ἦλθον πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἐκ τῆς Ἰσιόνδα προσαγορευομένης πόλεως, δεόμενοι σφίσι βοηθῆσαι. τοὺς γὰρ Τελμισσεῖς, ἐπισπασαμένους Φιλόμηλον, τήν τε χώραν ἔφασαν αὐτῶν ἀνάστατον πεποιηκέναι, καὶ τὴν πόλιν διηρπακέναι, νῦν τε πολιορκεῖν τὴν ἄκραν, συμπεφευγότων εἰς αὐτὴν πάντων τῶν πολιτῶν, ὁμοῦ γυναιξὶ καὶ τέκνοις. ὧν διακούσας ὁ Γνάϊος, ἐκείνοις μὲν ὑπέσχετο βοηθήσειν μετὰ μεγάλης χάριτος· αὐτὸς δὲ νομίσας ἕρμαιον εἶναι τὸ προσπεπτωκὸς, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Παμφυλίας. ὁ δὲ Γνάϊος, συνεγγίσας τῇ Τελμισσῷ, πρὸς μὲν τούτους συνέθετο

XXXI.

Manlii res obiter gestae in Pamphylia et Caria, quo tempore bellum cum Gallograecis gerebat.

Quo tempore Cnaeus Manlius Colabatum quem vocant amnem traiecit, venerunt ad eum legati a ciuitate, quae Isionda dicitur, orantes, vt sibi ferret opem. Telmessenses namque accitis Philomeliensibus agrum omni clade belli peruastasse, vrbem diripuisse, nunc quoque arcem obsidere, quo ciues vniuersi cum coniugibus et liberis confugissent. Cnaeus his auditis suum illis auxilium prolixe est pollicitus, ac statim lucro deputans, hanc sibi offerri occasionem, Pamphyliam versus agmen duxit. ceterum vbi Telmisso appropinquasset, acceptis quinquaginta talentis, amici-

φιλίαν, λαβὼν ν' τάλαντα, παραπλησίως δὲ καὶ πρὸς Ἀσπενδίες· ἀποδεξάμενος δὲ καὶ τὲς παρὰ τῶν ἄλλων πόλεων πρεσβευτὰς κατὰ τὴν Παμφυλίαν, καὶ τὴν προειρημένην δόξαν ἐνεργασάμενος ἑκάστοις κατὰ τὰς ἐντεύξεις, ἅμα δὲ καὶ τὲς Ἰσιονδεῖς ἐξελόμενος ἐκ τῆς πολιορκίας, αὖθις ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὲς Γαλάτας.

tiam cum iis pepigit, similiter et cum Aspendiis. deinde aliarum quoque ciuitatum legatis in Pamphylia susceptis, cum in congressibus eadem illa eis persuasisset, quae ante sunt dicta, atque etiam Isiondenses obsidione exemisset, Gallograecos repetere instituit.

ΛΒ.

Τὰ ἑξῆς τῆς κατὰ Γαλατῶν στρατείας.

Ὅτι Κύρμασα πόλιν λαβὼν ὁ Γναῖος, καὶ λείαν ἄφθονον, ἀνέζευξε. προάγοντος δὲ αὐτε παρὰ τὴν λίμνην, παρεγένοντο πρέσβεις ἐκ Λυσινόης, διδόντες αὐτὲς εἰς τὴν πίστιν. ὃς προσδεξάμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὴν τῶν Σαγαλασσέων γῆν, καὶ πολὺ πλῆθος ἐξελασάμενος λείας, ἀπεκαραδόκει τὲς ἐκ τῆς πόλεως, ἐπὶ τίνος ἔσονται γνώμης. παραγενομένων δὲ πρεσβευτῶν ὡς αὐτὸν, ἀποδεξάμενος τὲς ἄνδρας, καὶ λαβὼν ν' ταλάντων στέφανον, καὶ δισμυρίες κριθῶν μεδίμνες καὶ δισμυρίες πυρῶν, προσεδέξατο τέτες εἰς τὴν φιλίαν.

XXXII.

Progressus expeditionis contra Gallograecos.

Cyrmasis vrbe capta, et multa praeda, cos. castra mouit. cui propter paludes progredienti occurrerunt legati a Lysinoe, fidei illius sese permittentes. quibus susceptis in Sagalassenum agrum venit, et praeda ingente abacta, quid consilii capturi essent oppidani, exspectabat. deinde vt legati venerunt, iis admissis, accepta corona quinquaginta talentorum, et xx. millibus hordei, | ac totidem tritici medimnis, pacem Sagallassensibus dedit.

ΛΓ.

Ἐποσσογνάτε Γαλάτε δυνάστε πρὸς Γαλάτας ἄλλες πρεσβεία ἄπρακτος.

Ὅτι Γναῖος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις ἐξαπέ-

XXXIII.

Eposognatus Gallorum regulus ad alios regulos eiusdem gentis legationem obit frustra.

Cn. Manlius, Romanus imperator, legatos misit ad

στειλε πρὸς τὸν Ἐποσόγνατον τὸν Γαλάτην, ὅπως πρεσβεύσῃ πρὸς τοὺς τῶν Γαλατῶν βασιλεῖς. καὶ ὁ Ἐποσόγνατος ἔπεμψε πρὸς Γνάϊον πρέσβεις, καὶ παρεκάλει τὸν Γνάϊον τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν, μὴ προεξαναστῆναι, μηδ᾽ ἐπιβαλεῖν χεῖρας τοῖς Τολιστοβόγοις Γαλάταις, καὶ διότι πρεσβεύσει πρὸς τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν Ἐποσόγνατος, καὶ ποιήσεται λόγους ὑπὲρ τῆς φιλίας, καὶ πείσεσθαι πρὸς πᾶν αὐτοὺς παραστήσεσθαι τὸ καλῶς ἔχον. ὄντος δὲ τοῦ Γναΐου πρὸς τὸ πολισμάτιον τὸ καλούμενον Γορδεῖον, ἧκον παρ᾽ Ἐποσογνάτου πρέσβεις, ἀποδηλοῦντες, ὅτι πορευθεὶς διαλεχθείη τοῖς τῶν Γαλατῶν βασιλεῦσιν, οἱ δ᾽ ἁπλῶς εἰς οὐδὲν συγκαταβαίνοιεν φιλάνθρωπον, ἀλλ᾽, ἠθροικότες ὁμοῦ τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν ἅπασαν εἰς τὸ καλούμενον ὄρος Ὄλυμπον, ἕτοιμοι πρὸς μάχην εἰσίν.

Eposognatum, vnum ex regulis Gallograecorum, vt legationem ipse obiret ad eius gentis regulos. Eposognatus, missis ad COS. legatis, eum orauit, ne praepropere castra moueret, neue Tolistobogios Gallos hostiliter inuaderet. ipsum enim ad reges iturum Eposognatum, et, vt Romanorum amicitiam respiciant, fore illis auctorem, persuasurumque adeo ipsis, vt nullam conditionem modicam et tolerabilem detrectent. Ad oppidulum, quod Gordium vocant, statiua habente cos. legati ab Eposognato venerunt, nuntiantes, profectum eum ad reges Gallorum, cum ipsis esse collocutum; sed ad nullam aequam conditionem potuisse perduci, qui quidem liberos simul atque vxores cum reliqua substantia vniuersa in montem contulerint, quem Olympum nominant, sintque ad pugnandum parati.

ΛΔ.

Πῶς οἱ Τεκτόσαγες Γαλάται, προσποιούμενοι κοινολογίας ἔφεσιν, τῷ Ῥωμαίων στρατηγῷ ἐνήδρευσαν.

XXXIV.

Quomodo Galatae Tectosages specie colloquii Romano imperatori insidias struxerint.

Ὅτι τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὴν τῶν Γαλατῶν νίκην στρατοπεδευόντων περὶ τὴν Ἄγκυραν πόλιν, καὶ τοῦ Γναΐου τοῦ στρατηγοῦ προάγειν εἰς τοὔμπροσθεν μέλλοντος, παραγίνονται πρέσβεις παρὰ τῶν Τεκτοσάγων, ἀξιοῦντες τὸν Γνάϊον, τὰς μὲν δυνάμεις ἐάσαι κατὰ χώραν, αὐτὸν δὲ κατὰ

Romanis ad Ancyram post victos in Olympo monte Gallos statiua habentibus, quum inibi esset Cnaeus cos. vt vlterius progrederetur, oratores Tectosagum venerunt, petentes ab eo, vt relictis eo loci copiis ipse postero die in medium locum inter bina castra progredere-

τὴν

τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν προελθεῖν εἰς τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων· ἥξειν δὲ καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν βασιλεῖς κοινολογησομένους ὑπὲρ τῶν διαλύσεων. τοῦ δὲ Γναΐου συγκαταθεμένου καὶ παραγενηθέντος κατὰ τὸ συνταχθὲν μετὰ φ' ἱππέων· τότε μὲν οὐκ ἦλθον οἱ βασιλεῖς. ἀνακεχωρηκότος δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, αὖθις ἧκον οἱ πρέσβεις, ὑπὲρ μὲν τῶν βασιλέων σκήψεις τινὰς λέγοντες, ἀξιοῦντες δὲ πάλιν ἐλθεῖν αὐτὸν, ὅτι τοὺς πρώτους ἄνδρας ἐκπέμψουσι κοινολογησομένους ὑπὲρ τῶν ὅλων. ὁ δὲ Γναΐος κατανεύσας ἥξειν, αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας· Ἄτταλον δὲ καὶ τῶν χιλιάρχων τινὰς ἐξαπέστειλεν μετὰ τριακοσίων ἱππέων. οἱ δὲ τῶν Γαλατῶν ἦλθον μὲν κατὰ τὸ συνταχθὲν, καὶ λόγους ἐποιήσαντο περὶ τῶν πραγμάτων· τέλος δ' ἐπιθεῖναι τοῖς προειρημένοις, ἢ κυρῶσαί τι τῶν δοξάντων, οὐκ ἔφασαν εἶναι δυνατόν. τοὺς δὲ βασιλεῖς τῇ κατὰ πόδας ἥξειν διωρίζοντο, συνθησομένους καὶ πέρας ἐπιθήσοντας, εἰ καὶ Γναΐος ὁ στρατηγὸς ἔλθοι πρὸς αὐτούς. Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἄτταλον ἐπαγγειλαμένων ἥξειν τὸν Γναΐον, τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διελύθησαν. Ἐποιοῦντο δὲ ὑπερθέσεις ταύτας οἱ Γαλάται, καὶ διεστρατήγουν τοὺς Ῥωμαίους, βουλόμενοι τῶν τε σωμάτων τινὰ τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν χρημάτων ὑπερθέσθαι πέραν Ἅλυος ποταμοῦ, μάλιστα δὲ τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, εἰ δυνη-

tur: adfuturos et reges Gallorum, vt de pace agant. quum Cnaeus esset assensus, et sicut constitutum fuerat, quingentis equitibus comitatus venisset, reges non adfuerunt. Consule in castra Romana reuerso, redeunt legati, ad excusationem regum suorum caussas quasdam praetexentes, rogantes etiam, vt iterum venire vellet: reges enim Gallograecorum principes gentis missuros, quibuscum de rebus omnibus posset tractari. Cnaeus iterum pollicitus, ipse quidem in castris remanet; sed Attalum cum tribunis quibusdam et trecentorum equitum praesidio mittit. Ad hoc colloquium accesserunt Galli, vt conuenerat, suntque pacis conditiones dictae, at finem rebus posse imponi, de quibus esset actum, aut confirmari, quae placita essent, negarunt posse. verum postero die reges venturos affirmabant, pactaque cum Cnaeo, si modo ille adfuerit, inituros, et negotio finem imposituros. Promittente Attalo, adfuturum consulem, vtrinque discessum est. Frustratio haec Gallorum et dolus, quo Romanos appetierunt, eo spectabat, vt coniuges plerasque et liberos cum rebus suis trans Halym traiicerent. praecipue vero consulem Romanum, si posset

θεῖεν, λαβεῖν ὑποχείριον· εἰ δὲ μήγε, πάντως ἀποκτεῖναι. Ταῦτα προθέμενοι, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἐκαραδόκουν τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων, ἑτοίμους ἔχοντες ἱππεῖς εἰς χιλίους. ὁ δὲ Γνάϊος διακούσας τὰ περὶ τὸν Ἄτταλον, καὶ πεισθεὶς ἥξειν τοὺς βασιλεῖς, ἐξῆλθε καθάπερ εἰώθει μετὰ Φ' ἱππέων. συνέβη δὲ, ταῖς πρότερον ἡμέραις τοὺς ἐπὶ τὰς ξυλίας καὶ χορτολογίας ἐκπορευομένους ἐκ τοῦ τῶν Ῥωμαίων χάρακος ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη πεποιῆσθαι τὴν ἔφοδον* ἐπὶ τοὺς ἐφεδρείᾳ χρωμένους τοῖς ἐπὶ τὸν σύλλογον πορευομένοις ἱππεῦσιν. οὗ καὶ τότε γενομένου, καὶ πολλῶν ἐξεληλυθότων, συνέταξαν οἱ χιλίαρχοι, τοὺς εἰθισμένους ἐφεδρεύειν τοῖς προνομεύουσιν ἱππεῖς ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη ποιήσασθαι τὴν ἔξοδον. ὧν ἐκπορευθέντων αὐτομάτως τὸ δέον ἐγενήθη πρὸς τὴν ἐπιφερομένην χρείαν.

fieri, capere cupiebant: aut certe, ſi id minus poſſet, omnino occidere. hoc conſilio die ſequenti aduentum Romanorum exſpectabant, paratis in id mille circiter equitibus. Conſul affirmanti Attalo, venturos reges, fidem habens, caſtris exiit, vt erat ei moris, cum quingentis equitibus. Acciderat autem, vt ſuperioribus diebus lignatores et pabulatores, qui e Romanis caſtris exierant, eam partem incurſarent, in qua praeſidium equitum, qui cos. ad colloquium comitabantur, pro ſtatione ac praeſidio haberent. id quum tunc quoque factum eſſet, multique exiiſſent, tribuni equitum ſtationem, pabulatores conſequi ſolitam, eam partem petere iuſſerunt. quo facto, prouiſum fuit caſu ei malo, quod impendebat.

ΛΕ.

Ὅσα Μάνλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, παραχειμάζων ἐν Ἐφέσῳ, ἐχρημάτισε τοῖς ἁπανταχόθεν τῆς Ἀσίας παραγενομένοις πρεσβευταῖς.

Ἔγγραπτα συνθηκῶν τῶν συγχωρηθεισῶν Ἀντιόχῳ νικηθέντι ὑπὸ τῶν νικησάντων Ῥωμαίων.

Ὅτι κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, κατὰ τὴν Ἀσίαν Γναΐου τοῦ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ παραχει-

XXXV.

Manlii, Romani imperatoris, Epheſi hibernantis, reſponſa, legatis data, qui ex omnibus Aſiae partibus ad ipſum conuenerant.

Formula foederis, quod deuicto Antiocho regi Romani victores conceſſerunt.

Eodem ferme tempore anno praeſentis Olympiadis vltimo ad Cn. Manlium

μάζον-

μάζοντος ἐν Ἐφέσῳ, κατὰ τὸν τελευταῖον ἐνιαυτὸν τῆς ὑποκειμένης Ὀλυμπιάδος, παρεγένοντο πρέσβεις παρά τε τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, καὶ παρ' ἑτέρων πλειόνων, συμφορῆσαι σεφάνες τῷ Γναΐῳ, διὰ τὸ νενικηκέναι τὲς Γαλάτας. ἅπαντες γὰρ οἱ τὴν ἐπὶ τάδε τῦ Ταύρυ κατοικῦντες ἐχ ὕτως ἐχάρησαν, Ἀντιόχυ λειφθέντος, ἐπὶ τῷ δοκεῖν ἀπολελῦσθαι, τινὲς μὲν φόρων, οἱ δὲ φρυρᾶς, καθόλυ δὲ πάντες βασιλικῶν προσταγμάτων, ὡς ἐπὶ τῷ τὸν ἀπὸ τῶν βαρβάρων αὐτοῖς φόβον ἀφῃρῆσθαι, καὶ δοκεῖν ἀπηλλάχθαι τῆς τύτων ὕβρεως καὶ παρανομίας. ἦλθε δὲ καὶ παρ' Ἀντιόχυ Μυσαῖος, καὶ παρὰ τῶν Γαλατῶν πρεσβευταὶ, βυλόμενοι μαθεῖν, ἐπὶ τίσιν αὐτὺς δεῖ ποιεῖσθαι τὴν φιλίαν. ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ Ἀριαράθυ, τῦ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέως. καὶ γὰρ ὗτος, μετασχὼν Ἀντιόχῳ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, καὶ κοινωνήσας τῆς πρὸς Ῥωμαίυς μάχης, ἐδεδίει καὶ διηπορεῖτο περὶ τῶν καθ' αὑτόν. Διὸ καὶ πλεονάκις πέμπων πρεσβευτὰς, ἐβύλετο μαθεῖν, τί δὺς, ἢ τί πράξας, δύναιτ' ἂν παραιτήσασθαι τὴν σφετέραν ἄγνοιαν. Ὁ δὲ ςρατηγὸς τὰς μὲν παρὰ τῶν πόλεων πρεσβείας πάσας ἐπαινέσας, καὶ φιλανθρώπως ἀποδεξάμενος, ἐξαπέςειλε· τοῖς δὲ Γαλάταις ἀπεκρίθη, διότι, προσδεξάμενος Εὐμένη τὸν βασιλέα, τότε ποιήσεται τὰς πρὸς αὐτὺς συνθήκας· τοῖς δὲ παρὰ Ἀριαράθυ εἶπεν, ἑξα-

proconfulem, Ephefi in Afia hibernantem, legationes ex ciuitatibus Graecorum aliisque multis gentibus venerunt, propter victoriam de Gallis coronas illi vndique afferentes. Omnes enim, qui regiones cis Taurum colunt, non adeo laetati funt victo Antiocho, quod liberati effent alii tributis, alii praefidio, omnes neceffitate parendi iuffis illius, quam quod metus a barbaris effet ipfis ademtus, neque amplius iniurias gentis immanis effent toleraturi. Venit et miffus ab Antiocho Mufaeus, et Gallorum legati, vt fcirent, quibus legibus pacem a Romanis effent impetraturi. Similiter quoque oratores miffi funt et ab Ariarathe Cappadocum rege. nam hic, quod inita cum Antiocho focietate fortunarum omnium et totius fpei in acie pro illo contra Romanos fteterat, metuebat fibi, et de ftatu fuo etiam atque etiam anxius erat. Quamobrem miffis faepius legatis fcire auebat, quid dare quidue facere oporteret, vt noxam errore contractam ne lueret. Proconful ciuitatum oratores omnes laudatos comiterque exceptos dimifit, Gallis refpondit, poftquam veniffet Eumenes, de pace cum iis fe acturum. legatis Ariarathis dixit, pacem daturum, vbi prius talenta fex-

κόσια

κόσια τάλαντα δόντας τὴν εἰρήνην ἔχειν. πρὸς δὲ τὸν Ἀντιόχου πρεσβευτὴν συνετάξατο μετὰ τῆς δυνάμεως ἥξειν ἐπὶ τοὺς τῆς Παμφυλίας ὅρους, τά τε δισχίλια τάλαντα καὶ φ΄ κομιούμενος, καὶ τὸν σῖτον, ὃν ἔδει δοῦναι τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ πρὸ τῶν συνθηκῶν, κατὰ τὰς πρὸς Λεύκιον ὁμολογίας. Μετὰ δὲ ταῦτα, καθαρμὸν ποιησάμενος τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ὥρας παραδιδούσης, παραλαβὼν Ἄτταλον ἀνέζευξεν, καὶ παραγενόμενος εἰς Ἀπάμειαν ὀγδοαῖος, ἐπέμεινε τρεῖς ἡμέρας, κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ἀναζεύξας προῆγε, χρώμενος ἐνεργοῖς ταῖς πορείαις. ἀφικόμενος δὲ τριταῖος, εἶδε τὸν συνταχθέντα τόπον τοῖς περὶ Ἀντίοχον, καὶ αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε. συμμιξάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Μουσαῖον, καὶ παρακαλούντων αὐτὸν ἐπιμεῖναι, διότι καθυστεροῦσιν αἵ θ᾽ ἅμαξαι καὶ τὰ κτήνη, τὰ παρακομίζοντα τὸν σῖτον καὶ τὰ χρήματα, πεισθεὶς τούτοις, ἐπέμεινε τρεῖς ἡμέρας. τῆς δὲ χορηγίας ἐλθούσης, τὸν μὲν σῖτον ἐμέτρησε ταῖς δυνάμεσι· τὰ δὲ χρήματα παραδοὺς τινι τῶν χιλιάρχων, συνέταξε παρακομίζειν εἰς Ἀπάμειαν. αὐτὸς δὲ πυνθανόμενος, τὸν ἐπὶ τῆς Πέργης καθεσταμένον ὑπ᾽ Ἀντιόχου φρούραρχον οὔτε τὴν φρουρὰν ἐξάγειν, οὔτ᾽ αὐτὸν ἐκχωρεῖν ἐκ τῆς πόλεως, ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν Πέργην. Ἐγγίζοντος δ᾽ αὐτοῦ τῇ πόλει, παρῆν ἀπ᾽ αὐτῆς ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς φρουρᾶς, ἀξιῶν καὶ δεόμενος, μὴ προκαταγινώσκειν

centa numerasset. Cum Antiochi legato constituit, venturum se cum exercitu ad fines Pamphyliae, et talentum duo millia et quingenta cum frumento, quod ante pacem metiri militibus Romanis tenebatur rex, pacto cum Lucio Scipione foedere, accepturum. Secundum haec lustrato exercitu, appente iam vere, assumtoque Attalo, profectus, die octauo Apameam venit. ibi triduum statiuis habitis, quarto die motis castris, magnis itineribus pergit ire. tertiis castris ad locum constitutum legatis Antiochi peruenit, ibique consedit. mox a Musaeo conuentus rogatusque est, vt commoraretur eo loci, quoniam plaustra et iumenta, quae frumentum et pecuniam aduehebant, ad diem condictam necdum conuenerant. Ita rogatu huius triduum ibi statiua habuit. deinde quum omnia essent aduecta, frumentum copiis diuisit, pecuniam, vni tribunorum militum traditam, Apameam deportari iussit. Ipse factus certior, praefectum praesidii, quod Pergae imposuerat Antiochus, neque praesidium educere, neque ipsum vrbe excedere, Pergam exercitum ducit. Appropinquanti occurrit egressus vrbe praesidii praefectus, petens atque orans, ne se caussa incognita damnaret: facere enim, quod sui sit officii,

αὐτῶ, ποιεῖν γὰρ ἔν τι τῶν καθηκόντων· παραλαβὼν γὰρ ἐν πίσει παρ' Ἀντιόχȣ τὴν πόλιν, τηρεῖν ἔφη ταύτην, ἕως ἂν διασαφηθῇ πάλιν παρὰ τȣ͂ πιςεύσαντος, τί δεῖ ποιεῖν· μέχρι δὲ τȣ͂ νῦν ἁπλῶς ȣ̓δὲν αὐτῷ παρ' ȣ̓δενὸς ἀποδεδηλῶσθαι. διόπερ ἠξίȣ λθ' ἡμέρας, χάριν τȣ͂ διαπεμψάμενος ἐρέσθαι τὸν βασιλέα, τί δεῖ πράττειν. ὁ δὲ Γνάϊος θεωρῶν τὸν Ἀντίοχον ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις εὐσυνθετȣ͂ντα, συνεχώρησε πέμπειν, καὶ πυνθάνεσθαι τȣ͂ βασιλέως, καὶ μετά τινας ἡμέρας πυθόμενος, παρέδωκε τὴν πόλιν. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τȣ͂τον οἱ δέκα πρεσβευταὶ καὶ ὁ βασιλεὺς Εὐμένης εἰς Ἔφεσον κατέπλευσαν, ἤδη τῆς θερείας ἐναρχομένης, καὶ δύο ἡμέρας ἐκ τȣ͂ πλȣ͂ προσαναλαβόντες αὐτȣ̀ς ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀπάμειαν. ὁ δὲ Γνάϊος, προσπεσȣ́σης αὐτῷ τῆς τȣ́των παρȣσίας, Λεύκιον μὲν τὸν ἀδελφὸν μετὰ τετρακισχιλίων ἐξαπέσειλε πρὸς τȣ̀ς Ὀροανδεῖς, πειθανάγκης ἔχοντας διάθεσιν, χάριν τȣ͂ κομίσασθαι τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὁμολογηθέντων χρημάτων· αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας ἐπείγετο, σπεύδων συνάψαι τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη. παραγενόμενος δὲ εἰς τὴν Ἀπάμειαν, καὶ καταλαβὼν τόν τε βασιλέα καὶ τȣ̀ς δέκα, συνήδρευε περὶ τῶν πραγμάτων. Ἔδοξεν ȣ͂ν αὐτοῖς, κυρῶσαι πρῶτον τὰ πρὸς Ἀντίοχον ὅρκια, καὶ τὰς συνθήκας, ὑπὲρ ὧν ȣ̓δὲν ἂν δέοι πλείω διατίθεσθαι λόγον, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγρά-

commiſſam enim fidei ſuae vrbem ab Antiocho ſeruare velle, donec is, a quo illam prouinciam acceperit, quid eſſet opus facto, ſibi ſignificaſſet, de quo ad hunc diem nihil penitus ei eſſet indicatum. orabat igitur, XXXIX. dierum ſpatium concedi ad voluntatem regis ſuper eo per nuntios ſciſcitandum. Manlius, quum videret, in ceteris omnibus Antiochum fidem ſeruare, vt mitteret regemque conſuleret, permiſit. Cognita regis voluntate, vrbem tradidit. Sub idem tempus decem legati et rex Eumenes ineunte iam aeſtate Epheſum appulerunt. vbi cum e nauſea biduum ſe refeciſſent, Apameam aſcenderunt. Proconſul, audito eorum aduentu fratrem Lucium cum quatuor millibus militum ad Oroandenſes miſit, ad reliquum pecuniae ex eo, quod pepigerant, accipiendum, ſiue admonendi tantum ii eſſent, ſiue etiam cogendi: ipſe cum exercitu profectus pergebat ire, vt quamprimum Eumenem conueniret. Apameam vt venit, inuento ibi rege cum decem legatis, de iis, quae agenda eſſent, conſultabat. Primum igitur placuit ipſis, ictum cum Antiocho foedus pacemque confirmare, de qua diſceptare amplius nihil attineret, cum ex ſcriptis legibus eſſet tranſigendum. Eius foederis formula, qua

ἐγγράπτων, ποιεῖσθαι τὰς διαλύσεις. Ἦν δὲ τοιαύτη τις ἡ τῶν κατὰ μέρος διάταξις· Φιλίαν ὑπάρχειν Ἀντιόχῳ καὶ Ῥωμαίοις εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον, ποιοῦντι τὰ κατὰ τὰς συνθήκας· μὴ διιέναι δὲ βασιλέα Ἀντίοχον καὶ τοὺς ὑποταττομένους διὰ τῆς αὐτῶν χώρας ἐπὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους, πολεμίους, μηδὲ χορηγεῖν αὐτοῖς μηδέν. ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἐπ' Ἀντίοχον, καὶ τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον ταττομένους. μὴ πολεμῆσαι δὲ Ἀντίοχον τοῖς ἐπὶ ταῖς νήσοις, μηδὲ τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην. ἐκχωρείτω δὲ πόλεων, καὶ χώρας, - - - - - μὴ ἐξαγαγέτω μηδὲν πλὴν τῶν ὅπλων, ὧν φέρουσιν οἱ στρατιῶται· εἰ δέ τι τυγχάνουσιν ἀπενηνεγμένοι, καθιστάτωσαν πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς πόλεις· μηδ' ὑποδεχέσθωσαν τῶν ἐκ τῆς Εὐμένους τοῦ βασιλέως, μήτε στρατιώτας, μήτ' ἄλλον μηδένα. εἰ δέ τινες, ἐξ ὧν ἀπολαμβάνουσιν οἱ Ῥωμαῖοι πόλεων, μετὰ δυνάμεως εἰσὶν Ἀντιόχου, τούτους εἰς Ἀπάμειαν ἀποκαθιστάτωσαν. τοῖς τε Ῥωμαίοις, καὶ τοῖς συμμάχοις εἴ τινες εἶεν, * ἐκ τῆς Ἀντιόχου βασιλείας * εἶναι τὴν ἐξουσίαν, καὶ μένειν, εἰ βούλονται, καὶ ἀποτρέχειν. τοὺς δὲ δού-

de rebus singulis cauebatur, talis fuit. *Amicitia vt esset Antiocho cum populo Romano perpetua, leges foederis seruanti. Ne quos hostes populi Romani rex per fines regni sui eorumue, qui sub ditione eius essent, transire sineret, neu commeatu, neu qua alia ope iuuaret. Idem Romani sociique Antiocho, et iis, qui sub imperio eius erunt, praestent. Belli gerendi ius Antiocho ne sit cum iis, qui insulas colunt, neue cum iis, qui sunt in Europa. Excedito vrbibus, agris, vicis, castellis cis Taurum montem vsque ad Tanaim amnem, et a valle Tauri vsque ad iuga, quae in Lycaoniam vergunt. Ne qua, praeter arma sua, milites ex iis locis efferrent: si quae extulissent, in easdem vrbes recte restituerent. Ne militem neu quem alium ex regno Eumenis reciperet. Si qui earum vrbium, quas regi auferant Romani, in exercitu Antiochi fuerint, Apameam omnes vt remitteret. Apud Romanos sociosque si qui sint ex regno Antiochi, iis ius manendi abeundique vt sit. Seruos Romanorum*

δὲ δέλες Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἀποδότω Ἀντίοχος, καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ταττόμενοι, καὶ τὲς ἁλόντας, καὶ τὲς αὐτομολήσαντας, καὶ εἴ τινα αἰχμάλωτόν ποθεν εἰλήφασιν. Ἀποδότω δὲ Ἀντίοχος, ἐὰν ᾖ δυνατὸν αὐτῷ, καὶ Ἀννίβαν Ἀμίλκε Καρχηδόνιον, καὶ Μνασίλοχον Ἀκαρνᾶνα, καὶ Θόαντα Αἰτωλὸν, Εὐβελίδαν καὶ Φίλωνα Χαλκιδεῖς, καὶ τῶν Αἰτωλῶν, ὅσοι κοινὰς εἰλήφασιν ἀρχάς. καὶ τὲς ἐλέφαντας τὲς ἐν Ἀπαμείᾳ πάντας, καὶ μηκέτι ἄλλες ἐχέτω. ἀποδότω δὲ καὶ τὰς ναῦς τὰς μακρὰς, καὶ τὰ ἐκ τέτων ἄρμενα καὶ τὰ σκεύη. καὶ μηκέτι ἐχέτω πλὴν ί καταφράκτων. μηδὲ τριακοντόκωπον ἐχέτω ἐλαυνόμενον· μηδ' αὐτὸ πολέμε ἕνεκεν, ἕ αὐτὸς κατάρχῃ. μηδὲ πλείτωσαν ἐπὶ τάδε τε Καλυκάδνε ἀκρωτηρίε, εἰ μὴ φόρες, ἢ πρέσβεις, ἢ ὁμήρες ἄγοιεν. μὴ ἐξέσω δὲ Ἀντιόχῳ, μηδὲ ξενολογεῖν ἐκ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίες ταττομένης, μηδ' ὑποδεχέσθω τὲς φεύγοντας. ὅσαι δὲ οἰκίαι Ῥοδίων ἢ τῶν συμμάχων ἦσαν ἐν τῇ ὑπὸ βασιλέα Ἀντίοχον ταττομένῃ, ταύτας εἶναι Ῥοδίων, ὡς καὶ πρὸ τε * τὸν πόλεμον ἐξήνεγκαν. καὶ εἴ τι χρῆμα ὀφείλετ' αὐτοῖς, ὁμοίως ἔςαι πράξιμον, καὶ εἴ τι

aut sociorum reddito Antiochus, quique illi parebunt: item bello captos, transfugas, et sicunde quem captiuum acceperint. Reddito Antiochus, si in eius potestate fuerit, et Hannibalem, Hamilcaris filium, et Mnasilochum Acarnanem, et Thoantem Aetolum, Eubulidam et Philonem Chalcidenses, et quicunque Aetolorum suam rempublicam administrassint. Elephantos omnes, quos Apameae habet, tradito, neque alios parato. tradito et naues longas cum velis armamentisque earum. neue plures quam decem naues tectas habeto, nullam item, quae triginta remis agatur habeto, neue minorem, ex belli caussa, quod ipse illaturus erit. Neue nauigato citra Calycadnum promontorium, extra quam si qua nauis stipendium, aut legatos, aut obsides portabit. milites mercede conducendi ex iis gentibus, quae sub ditione populi Romani sunt, ius Antiocho ne esto, neue exules recipiendi. Rhodiorum sociorumue quae aedes intra fines regni Antiochi sunt, eae Rhodiorum sunto, vt ante bellum ab Antiocho illatum. Si quae pecuniae ipsis debentur, earum exactio esto: item si quid ademtum, id

ἀπελή-

ἀπελήφθη ἀπ' αὐτῶν, ἀναζητηθὲν ἀποδοθήτω. ἀτελῆ δὲ ὁμοίως καὶ πρὸ τοῦ πολέμου τὰ πρὸς τοὺς Ῥοδίους ὑπαρχέτω. εἰ δέ τινας τῶν πόλεων, ἃς ἀποδοῦναι δεῖ Ἀντίοχον, ἑτέροις δέδωκεν Ἀντίοχος, ἐξαγέτω καὶ ἐκ τούτων τὰς φρουρὰς καὶ τοὺς ἄνδρας. ἐὰν δέ τινες ὕστερον ἀποτρέχειν βούλωνται, μὴ προσδέχεσθαι. Ἀργυρίου δὲ δότω Ἀντίοχος Ἀττικοῦ Ῥωμαίοις ἀρίστου τάλαντα μύρια δισχίλια ἐν ἔτεσιν ιβ΄, διδοὺς καθ' ἕκαστον ἔτος χίλια· μὴ ἔλαττον δ' ἑλκέτω τὸ τάλαντον λιτρῶν Ῥωμαϊκῶν π΄, καὶ τοῦ σίτου φ΄ καὶ μ΄. Εὐμένει τάλαντα τνθ΄, ἐν ἔτεσι τοῖς πρώτοις ε΄, κατὰ τὸ ἔτος, τῷ ἐπιβαλλομένῳ καιρῷ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις· ἀποδότω καὶ τοῦ σίτου, καθὼς ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος, τάλαντα ρκζ΄. καὶ δραχμὰς χιλίας σ΄ ὀκτὼ, ἃς συνεχώρησεν Εὐμένη λαβεῖν, γάζαν εὐαρεστουμένην ἑαυτῷ. ὁμήρους δὲ διδότω Ἀντίοχος, δι' ἐτῶν τριῶν ἄλλους ἀνταποστέλλων, μὴ νεωτέρους ἐτῶν ιη΄, μηδὲ πρεσβυτέρους με΄. ἐὰν δέ τι διαφωνήσῃ τῶν ἀποδιδομένων χρημάτων, τῷ ἐχομένῳ ἔτει ἀποδότωσαν. ἂν δέ τινες τῶν πόλεων ἢ τῶν ἐθνῶν, πρὸς ἃ γέγραπται μὴ πολεμεῖν Ἀντίοχον, πρότεροι ἐκφέρωσι πό-

conquisitum redditor. Quae ad Rhodios spectant, immunia sunto, vt ante bellum erant. Si quas vrbes, quas tradere Antiochum oportet, idem rex aliis dedit, etiam ex his praesidia educito. Si qui post factam pacem ad eum velint confugere, eos vt ne susciperet. Argenti optimi dato Antiochus Romanis Attica talenta XII. *millia, intra duodecim annos, pensionibus aequis, talentum ne minus pondo octaginta Romanis ponderibus pendat. Et tritici quadraginta supra quingenta millia modium. Eumeni talenta* CCCLIX. *intra proximos quinque annos, pensionibus aequis, eodem quo et Romanis tempore rependito. Et pro tritico, quod aestimatione fiat ab Antiocho, talenta* CXXVII. *et drachmas* CIƆCCVIII. *quas permisit - - - Eumeni vt acciperet, qui eam summam sibi satis esse acceptam ostendit. obsides Romanis* XX. *dato, et pro triennio mutato, ne minores octonum denum annorum, neu maiores quinum quadragenum. In singulorum annorum pensionibus si quid a pactis discrepauerit, anno proximo pendito. Si quae vrbes aut gentes, aduersus quas ne bellum gerat Antiochus hoc foedere cautum est, ipsi vltro bel-*

λεμον, ἐξέστω πολεμεῖν Ἀντιόχῳ. τῶν δὲ ἐθνῶν καὶ πόλεων τούτων μὴ ἐχέτω τὴν κυρίαν αὐτὸς· μηδ᾽ εἰς φιλίαν προσαγέσθω. περὶ δὲ τῶν ἀδικημάτων τῶν πρὸς ἀλλήλους γινομένων εἰς κρίσιν προκαλείσθωσαν. ἐὰν δέ τι θέλωσι πρὸς τὰς συνθήκας ἀμφότεροι κοινῷ δόγματι προστεθῆναι ἢ ἀφαιρεθῆναι ἀπ᾽ αὐτῶν, ἐξέστω. Τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ τούτοις, εὐθέως ὁ στρατηγὸς Κόϊντον Μινούκιον Θέρμον καὶ Λεύκιον τὸν ἀδελφὸν, ἄρτι κεκομικότας τὰ χρήματα παρὰ τῶν Ὀροανδέων, εἰς Συρίαν ἐξαπέστειλε, συντάξας κομίζεσθαι τοὺς ὅρκους παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ διαβεβαιώσασθαι τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ τῶν συνθηκῶν. πρὸς δὲ Κόϊντον Φάβιον, τὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγὸν, ἐξέπεμψε γραμματοφόρους, κελεύων πάλιν πλεῖν αὐτὸν εἰς Πάταρα, καὶ παραλαβόντα τὰς ὑπαρχούσας αὐτόθι ναῦς διαπρῆσαι.

lum inferent, bellandi ius esto Antiocho: dum ne quam vrbium harum belli iure teneat, aut in amicitiam accipiat. Controuersias inter se ortas iure ac iudicio disceptent. Si quid postea addi detrahiue de communi sententia placuisset, vt id saluo foedere liceat. His legibus foedere icto, et iureiurando firmato, confestim proconsul Q. Minucium Thermum et Lucium fratrem, qui tum forte ab Oroandensibus pecunias asportauerant, in Syriam misit, qui ab rege iusiurandum exigerent, et omnes conditiones firmarent. Q. Fabio Labeoni, qui classi praeerat, literas per certos tabellarios misit, iubens ipsum Patara vt rediret, quaeque ibi naues regiae essent, eas vt tradi sibi iussas cremaret.

Λϛ´.

Ἡ τῶν δέκα περὶ τῶν ὅλων διάληψις.

Ὅτι κατὰ τὴν Ἀπάμειαν οἵ τε δέκα καὶ Γναῖος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, διακούσαντες πάντων τῶν ἀπηντηκότων, τοῖς μὲν περὶ χώρας ἢ χρημάτων ἤ τινος ἑτέρου διαφερομένοις πόλεις ἀπέδωκαν, ὁμολογουμένας ἀμφοτέροις, ἐν αἷς διακριθήσονται περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, τὴν δὲ περὶ

XXXVI.

Decem legatorum ordinatio summae rerum.

Apameae decem legati et proconsul populi Romani, auditis omnibus, qui eo conuenerant, iis, qui de agro aut pecunia aut simili re alia inter se contendebant, vrbes ex communi consensu assignarunt, in quibus suas controuersias disceptarent. De summa rerum hoc modo

τῶν ὅλων ἐποιήσαντο διάληψιν τοιαύτην. Ὅσαι μὲν τῶν αὐτονόμων πόλεων πρότερον ὑπετέλουν Ἀντιόχῳ Φόρον, τότε δὲ διεΦύλαξαν τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν, ταύτας μὲν ἀπέλυσαν τῶν Φόρων· ὅσαι δ' Ἀττάλῳ σύνταξιν ἐτέλουν, ταύτας ἐπέταξαν τὸν αὐτὸν Εὐμένει διδόναι Φόρον. εἰ δέ τινες ἀποστᾶσαι τῆς Ῥωμαίων Φιλίας Ἀντιόχῳ συνεπολέμουν, ταύτας ἐκέλευσαν Εὐμένει διδόναι τοὺς Ἀντιόχῳ διατεταγμένους Φόρους. ΚολοΦωνίους δὲ, τοὺς τὸ Νότιον οἰκοῦντας, καὶ Κυμαίους, καὶ Μυλασσεῖς, ἀΦορολογήτους ἀΦῆκαν, Κλαζομενίοις δὲ καὶ δωρεὰν προσέθηκαν τὴν Δρυμοῦσσαν καλουμένην νῆσον, Μιλησίοις δὲ τὴν ἱερὰν χώραν ἀπεκατέστησαν, ἧς διὰ τοὺς πολεμίους πρότερον ἐξεχώρησαν. Χίους δὲ, καὶ Σμυρναίους, ἔτι δ' Ἐρυθραίους, ἔν τε τοῖς ἄλλοις προῆγον, καὶ χώραν προσένειμαν, ἧς ἕκαστοι κατὰ τὸ παρὸν ἐπεθύμουν, καί σΦισι καθήκειν ὑπελάμβανον, ἐντρεπόμενοι τὴν εὔνοιαν καὶ σπουδὴν, ἣν παρέχοιντο κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοῖς. ἀπέδωκαν δὲ καὶ Φωκαιεῦσι τὸ πάτριον πολίτευμα, καὶ τὴν χώραν, ἣν καὶ πρότερον εἶχον. Μετὰ δὲ ταῦτα Ῥοδίοις ἐχρημάτισαν, διδόντες Λυκίαν καὶ Καρίαν τὰ μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ, πλὴν Τελμισσοῦ. περὶ δὲ τοῦ βασιλέως Εὐμένους καὶ τῶν ἀδελΦῶν ἔν τε ταῖς πρὸς Ἀντίοχον συνθήκαις τὴν ἐνδεχομένην πρόνοιαν ἐποιήσαντο, καὶ τότε τῆς μὲν Εὐρώπης αὐτῷ προσέθηκαν Χεῤῥόνησον,

constituerunt. Quae ciuitates liberae ante bellum stipendium Antiocho regi pendebant, atque in eo bello fidem populo Romano seruauerant, iis immunitatem dederunt, quae vectigales Attalo fuerant, eas vectigal idem pendere Eumeni iusserunt. quae a Romanis defecerant et partium Antiochi fuerant, eas idem stipendium Eumeni iusserunt pendere, quod prius Antiocho pendebant. Colophonios, qui Notium habitant, Cymaeos, Mylassenses immunes in posterum ab omni pensitatione tributi futuros pronuntiarunt. Clazomeniis super immunitatem et Drymussam insulam dono dederunt, Milesiis sacrum agrum, quo propter hostes prius cesserant, restituerunt, Chios, Smyrnaeos, Erythraeos pro singulari fide erga populum Romanum, quam eo bello praestiterant, et in omni praecipuo honore habuerunt, et impraesentiarum agro donarunt, quem quique illorum cupiebant, et ad se pertinere autumabant: Phocaeensibus et pristinae leges restitutae, et ager, quem ante habuerant, redditus. Secundum haec cum Rhodiis est actum, Lycia et Caria datae vsque ad Maeandrum amnem, praeter Telmessum. Regis Eumenis fratrumque eius et in pace cum Antiocho rationem habuerunt, quantum fieri poterat, et tunc in Europa Chersonesum et Lysimachiam

σον, καὶ Λυσιμαχίαν, καὶ τὰ προσορῦντα τύτοις ἐρύματα καὶ χώραν, ἧς Ἀντίοχος ἐπῆρχε· τῆς δ' Ἀσίας Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλήσποντον, Φρυγίαν τὴν μεγάλην, Μυσὺς, ὓς πρότερον αὐτὸς παρεσκευάσατο, Λυκαονίαν, Μιλυάδα, Λυδίαν, Τράλλεις, Ἔφεσον, Τελμισσόν. ταύτας μὲν ὖν ἔδωκαν Εὐμένει τὰς δωρεάς· περὶ δὲ τῆς Παμφυλίας, Εὐμένυς μὲν εἶναι φάσκοντος αὐτὴν ἐπὶ τάδε τῦ Ταύρυ, τῶν δὲ παρ' Ἀντιόχυ πρεσβευτῶν ἐπέκεινα, διαπορήσαντες, ἀνέθεντο περὶ τύτων εἰς σύγκλητον. σχεδὸν δὲ τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ πλείςων αὐτοῖς διῳκημένων. ἀναζεύξαντες προῆγον ἐφ' Ἑλλήσποντον, βυλόμενοι κατὰ τὴν πάροδον ἔτι τὰ πρὸς τὺς Γαλάτας ἀσφαλίσασθαι.

finitimaque castella et agrum, quibus finibus tenuerat Antiochus, adiecerunt. in Asia Phrygiam vtramque, (alteram ad Hellespontum, maiorem alteram vocant,) Mysos, quos prius ipse subegerat, Lycaoniam, Milyada, Lydiam, Tralles, Ephesum, Telmessum, has regiones et vrbes decem legati Eumeni donauerunt. de Pamphylia, quam Eumenes citra Taurum esse dicebat, legati Antiochi vltra Taurum, disceptatum quum esset, integra res ad senatum reiicitur. Iam autem omnibus rebus ordinatis, aut iis saltem, quae maxime erant necessariae, cum omni exercitu ad Hellespontum sunt profecti, vt in transitu quae gesta erant cum Gallis firmarent.

ΛΖ.

Πῶς ἡ ἐν Κομπασίῳ γενομένη Λακεδαιμονίων ἐπαναίρεσις ἀρχὴ δυσχερηςίας ἐγένετο μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀχαιῶν.

Πρεσβεία Πτολεμαίυ τῦ βασιλέως πρὸς τὺς Ἀχαιὺς, καὶ τῶν Ἀχαιῶν πρὸς αὐτόν.

Ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῷ Κομπασίῳ τῶν ἀνθρώπων ἐπαναίρεσιν δυσαρεςήσαντές τινες τῶν ἐν τῇ Λακεδαίμονι τοῖς γεγονόσι, καὶ νομίσαντες, ὑπὸ τῦ Φιλοποίμενος ἅμα τὴν δύναμιν καὶ τὴν προςασίαν καταλελῦσθαι τὴν Ῥωμαίων,

XXXVII.

Quomodo facta caedes Lacedaemoniorum ab exulibus, qui in ora maritima habitabant, caussa dissidii fuit inter Romanos et Achaeos.

Legatio Ptolemaei regis Aegypti ad gentem Achaeorum, et huius ad illum.

Post illam hominum caedem, quae Compasii facta est, Lacedaemoniorum nonnulli, aegre rem ferentes, existimantesque, vim et auctoritatem Romanorum solutam esse, Romam profecti Phi-

ἐλθόντες εἰς Ῥώμην κατηγορίαν ἐποιήσαντο τῶν διῳκημένων, καὶ τοῦ Φιλοποίμενος, καὶ τέλος ἐξεπορίσαντο γράμματα πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς παρὰ Μάρκου Λεπίδου, τοῦ μετὰ ταῦτα γενηθέντος ἀρχιερέως, τότε δὲ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰληφότος, ὃς ἔγραφε τοῖς Ἀχαιοῖς, φάσκων, οὐκ ὀρθῶς αὐτοὺς κεχειρικέναι τὰ κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. ὧν πρεσβευόντων, εὐθέως ὁ Φιλοποίμην πρεσβευτὰς καταστήσας τοὺς περὶ τὸν Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ῥώμην. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκεν καὶ παρὰ Πτολεμαίου πρεσβευτής, Δημήτριος Ἀθηναῖος, ἀνανεωσόμενος τὴν προϋπάρχουσαν συμμαχίαν τῷ βασιλεῖ πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Ἀχαιῶν. ὧν προθύμως ἀναδεξαμένων τὴν ἀνανέωσιν, κατεστάθησαν πρεσβευταὶ πρὸς Πτολεμαῖον Λυκόρτας, ὅπερ ἡμῶν πατήρ, καὶ Θεοδωρίδας, καὶ Ῥωσιτέλης, Σικυώνιοι, χάριν τοῦ δοῦναι τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ λαβεῖν παρὰ τοῦ βασιλέως. Ἐγενήθη δέ τι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον πάρεργον μὲν ἴσως, ἄξιον δὲ μνήμης. Μετὰ γὰρ τὸ συντελεσθῆναι τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεδέξατο τὸν πρεσβευτὴν ὁ Φιλοποίμην. γενομένης δὲ παρὰ τὴν συνουσίαν μνήμης τοῦ βασιλέως, ἐπιβαλὼν ὁ πρεσβευτής, πολλούς τινας διετίθετο λόγους, ἐγκωμιάζων τὸν Πτολεμαῖον, καί τινας ἀποδείξεις προεφέρετο τῆς τε περὶ τὰς κυνηγίας

lopoemenem et administrationem eius incusarunt, tandemque a M. Lepido, qui postea fuit pontifex, tunc consule, literas expresserunt ad commune Achaeorum, quibus literis Achaeos increpabat ob praue administratas res Lacedaemoniorum. his Romam profectis, extemplo Philopoemenes Nicodemum Eleum delegit, quem Romam mitteret. Circa idem tempus venit Alexandria Demetrius Atheniensis, Ptolemaei legatus, ad renouandam societatem regis nomine cum gente Achaeorum. qui, foedere libenter renouato, legatos ad regem mittendos delegerunt, Lycortam parentem nostrum, et Theodoridam, et Rhositelem Sicyonios, vt et praestarent ipsi iusiurandum, et a rege exigerent. Accidit tunc aliquid, quod etsi praeter rem est, non tamen fortasse indignum, quod commemoretur. Quum enim post renouatam societatem cum Achaeis conuiuio legatum Ptolemaei Philopoemenes excepisset, orto super mensam sermone de rege, legatus arrepta ansa laudare Ptolemaeum multis verbis coepit, singularem illius dexteritatem atque audaciam in venando aliquot argumentis comprobans, deinde quantum in regendis

εὐχειρίας καὶ τόλμης, ἕξῆς τε τῆς περὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα δυνάμεως, καὶ τῆς ἐν τούτοις ἀσκήσεως. τελευταίῳ δ' ἐχρήσατο μαρτυρίῳ πρὸς πίστιν τῶν εἰρημένων· ἔφη γὰρ, αὐτὸν κυνηγετοῦντα ταῦρον βαλεῖν ἐφ' ἵππου μεσαγκύλῳ.

equis et tractandis armis posset, quantumque illarum rerum vsum haberet, commemorauit. postremo ad confirmanda quae dixerat hoc quasi luculentum testimonium addidit, regem amentato iaculo taurum confecisse.

ΛΗ.

Πῶς Βοιωτοὶ κατ' ὀλίγον διεβλήθησαν πρὸς Ῥωμαίους τε καὶ Ἀχαιούς.

Οἱ κατὰ τὴν Βοιωτίαν, μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὰς πρὸς Ἀντίοχον Ῥωμαίοις συνθήκας, ἀποκοπεισῶν τῶν ἐλπίδων πᾶσι τοῖς καινοτομεῖν ἐπιβαλλομένοις, ἄλλην ἀρχὴν καὶ διάθεσιν ἐλάμβανον αἱ πολιτεῖαι. Διὸ καὶ τῆς δικαιοδοσίας ἑλκομένης παρ' αὐτοῖς σχεδὸν ἐξ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν, τότε λόγοι διεδίδοντο κατὰ τὰς πόλεις, φασκόντων τινῶν, διότι δεῖ γίνεσθαι διέξοδον καὶ συντέλειαν τῶν πρὸς ἀλλήλους. Πολλῆς δὲ περὶ τούτων ἀμφισβητήσεως ὑπαρχούσης, διὰ τὸ πλείους εἶναι τοὺς καχέκτας τῶν εὐπόρων, ἐγένετό τι συνέργημα τοῖς τὰ βέλτιστα αἱρουμένοις ἐκ ταυτομάτου τοιοῦτον. Ὁ γὰρ Τῖτος ἐν τῇ Ῥώμῃ πάλαι μὲν ἐσπούδαζε περὶ τοῦ καταπορευθῆναι τὸν Ζεύξιππον εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἅτε κεχρημένος αὐτῷ συνεργῷ πρὸς πολλὰ κατὰ τοὺς Ἀντιοχικοὺς καὶ Φιλιππικοὺς καιρούς· κατὰ δὲ τοὺς τότε χρόνους ἐξείργασο, γράψαι τὴν σύγκλητον τοῖς Βοιωτοῖς, διότι δεῖ κατάγειν

XXXVIII.

Quomodo Boeoti paulatim inimici facti sint Romanorum et Achaeorum.

Post factam pacem a Romanis cum rege Antiocho, praecisa omni spe rerum nouandarum cupidis illarum, in Boeotia administratio publicarum rerum aliam denuo formam et faciem suscepit. Itaque quum ab annis viginti quinque continuum ferme iustitium obtinuisset, coepere per omnes ciuitates spargi hominum voces, dicentium, iam mutuas controuersias esse disceptandas, priuatorumque lites terminandas. Post multas vero super eo contentiones, quod plures turbatores otii propter suam inopiam essent, quam diuites, casus extitit, qui bonarum partium homines plurimum adiuuit. Iam pridem id operam dabat Titus Flamininus Romae, vt Zeuxippo reditus in Boeotiam pateret, quod in bellis contra Antiochum et Philippum fideli eius opera plurimum esset vsus. Is igitur illo tempore a senatu impetrauit, vt ad

κατάγειν Ζεύξιππον καὶ τὰς ἀμφ᾽ αὐτῷ φυγόντας εἰς τὴν οἰκείαν. ὧν προσπεσόντων, δείσαντες οἱ Βοιωτοὶ, μὴ κατελθόντων τῶν προειρημένων ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς Μακεδόνων εὐνοίας, βυλόμενοι κατακυρωθῆναι τὰς κρίσεις τὰς κατὰ τῶν περὶ τὸν Ζεύξιππον, ἃς ἦσαν πρότερον αὐτοὶ ἔτι ὑπογεγραμμένοι, καὶ τέτῳ τῷ τρόπῳ τῶν δικῶν μίαν μὲν αὐτῶν κατεδίκασαν ἱεροσυλίας, διότι λεπίσειεν τὴν τῦ Διὸς τράπεζαν, ἀργυρὰν ὖσαν, μίαν δὲ θανάτυ, διὰ τὸν Βραχύλλυ φόνον. Ταῦτα δὲ διοικήσαντες, ὐκ ἔτι προσεῖχον τοῖς γραφομένοις, ἀλλ᾽ ἔπεμπον πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, τὰς περὶ Καλλίκριτον, φάσκοντες, ὐ δύνασθαι τὰ κατὰ τὰς νόμυς ᾠκονομημένα παρ᾽ αὐτοῖς ἄκυρα ποιεῖν. Ἐν δὲ τοῖς καιροῖς τύτοις πρεσβεύσαντος αὐτῦ τῦ Ζευξίππυ πρὸς τὴν σύγκλητον, οἱ Ῥωμαῖοι τὴν τῶν Βοιωτῶν προαίρεσιν ἔγραψαν πρός τε τὰς Αἰτωλὰς καὶ πρὸς Ἀχαιὰς, κελεύοντες κατάγειν Ζεύξιππον εἰς τὴν οἰκείαν. οἱ δὲ Ἀχαιοὶ τῦ μὲν διὰ στρατοπέδων ποιεῖσθαι τὴν κάθοδον ἀπέχον πρεσβευτὰς δὲ προεχειρίσαντο πέμπειν τὰς παρακαλέσοντας τὰς Βοιωτὰς, τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πειθαρχεῖν, καὶ τὴν δικαιοδοσίαν, καθάπερ καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς, ὕτω καὶ τὴν πρὸς αὐτὰς ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν. συνέβαινε γὰρ, καὶ τὰ πρὸς τύτυς συναλλάγματα παρέλκεσθαι πολὺν ἤδη χρόνον. ὧν διακύσαντες οἱ Βοιωτοὶ, στρατη-

Boeotos de Zeuxippo et ceteris, qui cum ipſo exulabant, reuocando in patriam ſcriberent. Iis literis acceptis, veriti Boeoti, ne, ſi illi ab exilio eſſent reuocati, ab amicitia regum Macedoniae auellerentur, vt publico omnium conſenſu condemnatio Zeuxippi, cui ante ſubſcripſerant, confirmaretur, conuentum inſtaurarunt. atque ita reſtitutis iudiciis, cognitio celebrata eſt accuſationum Zeuxippi, qui vno iudicio ſacrilegii eſt condemnatus, quod menſae Iouis argenteas laminas detraxiſſet, altero iudicio caedis, quod Brachyllam occidiſſet. His peractis, nulla ratio habita eſt literarum ſenatus; ſed Romam miſſa legatio, cuius caput Callicritus, vt denuntiarent, non poſſe ſe antiquare, quod ex legibus ſuis ſemel ſtatuiſſent. Eodem vero tempore, quum Zeuxippus ipſe ad ſenatum legatus veniſſet, Romani, quid Boeoti decreuiſſent, Aetolis et Achaeis ſignificarunt, eosque iuſſerunt, vt Zeuxippo reditum conficerent. Achaei cum exercitu quidem eum reducendum non cenſuerunt, ſed legatos proficiſci ad Boeotos iuſſerunt, qui eos monerent, vt Romanis obtemperarent, et vt, quemadmodum ius ſibi inter ſe reddere coeperant, ita etiam Achaeis redderent, quibus eſſet aliquid cum ipſis negotii. Iamdudum enim lites trahebantur ex contractibus natae, quos forte cum Boeotis Achaei con-

γῦντος

γ8ντος Ἱππίȣ παρ' αὐτοῖς, παραχρῆμα μὲν ὑπέχοντο ποιήσειν τὰ παρακαλȣμενα· μετ' ὀλίγον δὲ πάντων ὠλιγάρησαν. διόπερ ὁ Φιλοποίμην, Ἱππίου μὲν ἀποτιθεμένȣ τὴν ἀρχὴν, Ἀλκέτȣ δὲ παρειληφότος, ἀπέδωκε τοῖς αἰτȣμένοις τὰ ῥύσια κατὰ τῶν Βοιωτῶν. ἐξ ὧν ἐγίνετο καταρχὴ διαφορᾶς τοῖς ἔθνεσιν ȣ̓κ εὐκαταφρόνητος. παραυτίκα γὰρ ἔλαβε τῶν Μυῤῥίχȣ θρεμμάτων καὶ τȣ̃ Σίμωνος. καὶ περὶ ταῦτα γενομένης συμπλοκῆς, ȣ̓κ ἔτι πολιτικῆς διαφορᾶς, ἀλλὰ πολεμικῆς ἔχθρας ἐγένετο καταρχὴ καὶ προοίμιον. εἰ μὲν ȣ̃ν ἡ σύγκλητος προσέθηκε τ' ἀκόλȣθον περὶ τῆς καθόδȣ τῶν περὶ τὸν Ζεύξιππον, ταχέως ἂν ἐξεκαύθη πόλεμος· νῦν δὲ ἐκείνη τε παρεσιώπησεν, οἵ τε Μεγαρεῖς ἐπέχον τὰ ῥύσια * διαπρεσβευσαμένων τοῖς συναλλάγμασιν.

contraxissent. His auditis Boeoti, quum esset apud illos praetor Hippias, polliciti in praesentia facturos, quae petebant Achaei, mox nullam penitus eorum rationem habuerunt. Quapropter Philopoemenes post Hippiae praeturam, cum in eius locum substitutus esset Alcetas, postulantibus facultatem dedit res a Boeotis per vim repetendi: vnde belli non leuis inter illas gentes caussa extitit. Confestim enim pecorum Myrrichi et Simonis pars est abacta: quumque de praeda pugnatum esset, non iam ciuilis controuersiae, verum odii hostilis iacta sunt principia. quod si Zeuxippi reditum ab exilio senatus, vti inceperat, vrgere perrexisset, bellum statim exarsisset. At e contrario tum senatus rem silentio transmisit, tum et Megarenses, legatione missa super contractibus, quos habebant Achaei cum Boeotis, violentam rerum repetitionem inhibuerunt.

ΛΘ.

Ἐκ ποίας αἰτίας ἐγένετο Λυκίοις διαφορὰ πρὸς Ῥοδίȣς.

Ὅτι ἐγένετο Λυκίοις διαφορὰ πρὸς Ῥοδίȣς διὰ τοιαύτας αἰτίας. Καθ' ȣ̃ς καιρȣ̀ς οἱ δέκα διῴκȣν τὰ περὶ τὴν Ἀσίαν, τότε παρεγενήθησαν πρέσβεις, παρὰ μὲν Ῥοδίων Θεαίτητος καὶ Φιλόφρων, ἀξιȣ̃ντες, αὐτοῖς δοθῆναι τὰ κατὰ Λυκίαν καὶ Καρίαν, χάριν τῆς εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν

XXXIX.

Quam ob caussam inimicati inter se sint Lycii et Rhodii.

Orta est inter Lycios et Rhodios controuersia ex huiusmodi caussa. Quo tempore decem legati res Asiae ordinabant, adiere illos Rhodiorum legati, Theaetetus et Philophron, orantes, vt sibi Lycia et Caria pro beneuolentia et fide, quam bello aduersus Antiochum Roma-

παρέχηνταί σφισι κατὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον· παρὰ δὲ τῶν Ἰλιέων ἧκον Ἵππαρχος καὶ Σάτυρος, ἀξιῦντες διὰ τὴν πρὸς αὐτὲς οἰκειότητα, συγγνώμην δοθῆναι Λυκίοις τῶν ἡμαρτημένων. ὧν οἱ δέκα διακέσαντες, ἐπειράθησαν ἑκατέρων σοχάσασθαι κατὰ τὸ δυνατόν. διὰ μὲν γὰρ τὲς Ἰλιεῖς ἐθὲν ἐβελεύσαντο περὶ αὐτῶν ἀνήκεσον· τοῖς δὲ Ῥοδίοις χαριζόμενοι, προσένειμαν ἐν δωρεᾷ τὲς Λυκίες. Ἐκ ταύτης τῆς διαλήψεως ἐγενήθη σάσις καὶ διαφορὰ τοῖς Λυκίοις πρὸς αὐτὲς τὲς Ῥοδίες ἐκ εὐκαταφρόνητος. Οἱ μὲν γὰρ Ἰλιεῖς, ἐπιπορευόμενοι τὰς πόλεις αὐτῶν, ἀπήγγελον, ὅτι παρῄτηνται τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων, καὶ παραίτιοι γεγόνασιν αὐτοῖς τῆς ἐλευθερίας. οἱ δὲ περὶ τὸν Θεαίτητον ἐποιήσαντο τὴν ἀγγελίαν ἐν τῇ πατρίδι, φάσκοντες, Λυκίας καὶ Καρίας μέχρι τῦ Μαιάνδρυ δεδόσθαι Ῥοδίοις ὑπὸ Ῥωμαίων ἐν δωρεᾷ. λοιπὸν, οἱ μὲν Λύκιοι πρεσβεύοντες ἧκον εἰς τὴν Ῥόδον ὑπὲρ συμμαχίας· οἱ δὲ Ῥόδιοι, προχειρισάμενοί τινας τῶν πολιτῶν, ἐξαπέστελλον τὲς διατάξοντας τὰς κατὰ Λυκίαν καὶ Καρίαν πόλεσιν, ὡς ἕκαςα δεῖ γενέσθαι. μεγάλης δ' ὔσης τῆς παραλλαγῆς περὶ τὰς ἑκατέρων ὑπολήψεις, ἕως μέν τινος ἐ πᾶσιν ἔκδηλος ἦν ἡ διαφορὰ τῶν προειρημένων· ὡς δ' εἰσελθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν οἱ Ῥόδιοι διελέγοντο περὶ συμμαχίας, καὶ μετὰ τέτες Ποθίων, ὁ Πρύτανις τῶν Ῥοδίων, ἀνασὰς ἐζήτησε τὴν ἑκατέρων αἵρεσιν,

nis praestitissent, darentur. adierunt eosdem et legati Iliensium Hipparchus et Satyrus, qui pro mutua inter ipsos cognatione eos rogarunt, vt Lyciis veniam delictorum darent. Vtraque legatione audita, conati sunt decemuiri vtrique genti, quod in ipsis esset, satisfacere. Nam in gratiam Iliensium nihil asperius in Lycios consuluerunt: Rhodiis vero vt gratificarentur, Lyciorum gentem eis contribuerunt. Ex eo decreto modus et bellum non poenitendum inter Lycios et Rhodios est ortum. Nam Ilienses quidem, Lyciorum vrbes circumeundo omnibus nuntiarunt, sua opera placatos eis esse Romanos, et libertatem se ipsis impetrasse. Theaetetus vero in patriam vbi rediit, renunciauit Rhodiis, Lyciam et Cariam vsque ad Maeandrum amnem Romanos dono ipsis dedisse. Post hoc Lycii Rhodiorum societatem missis legatis petierunt. at Rhodii, ciuium suorum certo numero delecto, ad res singulas ordinandas in vrbibus Lyciae et Cariae miserunt. et quum adeo discreparent mentes et sententiae amborum populorum, initio non omnes intelligebant, quam diuersa inter se sentirent: postea vero quam Lycii in concionem prodierunt, et de societate ineunda verba facere coeperunt, et postea Rhodiorum Prytanis Pothion surrexit, ciuesque in suffragia misit, Ly-

αἵρεσιν, καὶ προσεπετίμησεν τοῖς Λυκίοις· πᾶν γὰρ ὑπομένειν ἔφασαν μᾶλλον, ἢ ποιήσειν Ῥοδίοις τὸ προσαττόμενον.

cios autem ob poſtulatum eiusmodi obiurgauit: tum vero patuit error. dixerunt enim Lycii, quiduis ſe potius perpeſſuros, quam vt Rhodiis eſſent dicto audientes.

Μ.

Πρεσβεῖαι πολλῶν ἐθνῶν πρὸς Ῥωμαίους κατὰ Φιλίππου.

Πρεσβεία Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον.

Οἱ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην παρά τε τοῦ βασιλέως Εὐμένους πρεσβευταὶ, διασαφοῦντες τὸν ἐξοδιασμὸν τοῦ Φιλίππου τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων, καὶ παρὰ Μαρωνιτῶν οἱ φυγάδες, κατηγοροῦντες, καὶ τὴν αἰτίαν ἀναφέροντες τῆς αὐτῶν ἐκπτώσεως ἐπὶ τὸν Φίλιππον· ἅμα δὲ τούτοις Ἀθαμᾶνες, Περῥαιβοὶ, Θετταλοὶ, φάσκοντες, κομίζεσθαι δεῖν αὐτοὺς τὰς πόλεις, ἃς παρείλετο Φίλιππος αὐτῶν κατὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. ἧκον δὲ καὶ παρὰ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις, πρὸς ἅπαντας τοὺς κατηγορήσαντας ἀπολογησόμενοι. Γενομένων δὲ πλειόνων λόγων πᾶσι τοῖς προειρημένοις πρὸς τοὺς παρὰ τοῦ Φιλίππου πρεσβευτὰς, ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, παραυτίκα καταστῆσαι πρεσβείαν, τὴν ἐπισκεψομένην τὰ κατὰ τὸν Φίλιππον, καὶ παρέξουσαν ἀσφάλειαν τοῖς βουλομένοις κατὰ πρόσωπον λέγειν τὸ φαινόμενον, καὶ κατηγορεῖν τοῦ βασιλέως. Καὶ κατεστάθησαν οἱ

XL.

Variarum gentium legationes ad Romanos contra Philippum.

Romanorum legatio ad Philippum.

Circa eadem tempora Romam venerunt Eumenis legati, de Thraciis oppidis per vim a Philippo tributum pendere coactis acturi: venerunt et Maronitarum exules, eundem regem accuſantes, et exilii ſui cauſſam ad illum referentes. Cum his praeterea erant Athamanes, Perrhaebi, Theſſali, aequum eſſe dicentes, vt vrbes reciperent, quas per Antiochici belli tempus ipſis ademiſſet Philippus. Sed et Philippi legati venere, vt omnium illorum accuſationibus reſponderent. Quum autem multae habitae fuiſſent diſceptationes inter oratores, quos diximus, et Philippi legatos; placuit ſenatui, extemplo legationem mittere, quae de Philippi rebus cognoſceret, et ſecuritatem omnibus praeſtaret, qui coram rege expoſtulare et eum incuſare vellent. Decreti autem ſunt legati Q. Caecilius, et M.

περὶ τὸν Κόϊντον Καικίλιον καὶ Μάρκον Βαίβιον καὶ Τιβέριον Σεμπρώνιον.

Baebius, et Tiberius Sempronius.

ΜΑ.

Ὅσα ἐν συνέδῳ Ἀχαιῶν, στρατηγῦντος Ἀρισαίνου συνελθέσῃ ᾠκονομήθη περὶ διαφόρων πραγμάτων, καὶ πρὸς πρεσβευτὰς, πολλαχόθεν ἀπὸ βασιλέων τε καὶ πόλεων πολλῶν παραγενομένους.

Ἀντιπολιτεία ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς Ἀρισαίνου καὶ Διοφάνους καὶ τῶν ἅμα τούτοις αἱρετισῶν, πρὸς τοὺς περὶ Φιλοποίμενα καὶ Λυκόρταν.

XLI.

Concilium Achaeorum, praetore Aristaeno habitum, in quo de variis actum negotiis, et responsa data legatis diuersis, qui a multis regibus et ciuitatibus ad gentem Achaeorum fuerant missi.

Factiones duae in concilio Achaeorum, Aristaeni et Diophanis cum suis, et Philopoemenis ac Lycortae, patris Polybii.

Ὅτι κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἔτι Φιλοποίμενος στρατηγῦντος, εἴς τε τὴν Ῥώμην ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος ὑπὲρ τῆς Λακεδαιμονίων πόλεως, πρός τε τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον, τοὺς ἀνανεωσομένους τὴν προϋπάρχουσαν αὐτῷ συμμαχίαν, ἐδηλώσαμεν. Κατὰ δὲ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον, Ἀρισταίνου στρατηγῦντος, οἵ τε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως πρέσβεις ἧλθον, ἐν Μεγαλοπόλει τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν ὑπαρχούσης. ἐξαπεστάλκει δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Εὐμένης πρεσβευτὰς, ἐπαγγελλόμενος ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα δώσειν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐφ᾽ ᾧ δανειζομένων τούτων ἐκ τῶν τόκων μισθοδοτεῖσθαι τὴν βουλὴν τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συνόδοις. Ἧκον

Quod ad res Peloponnesi attinet, iam diximus, gentem Achaeorum, quando Philopoemenes erat praetor, legatos Romam misisse de ciuitate Lacedaemoniorum, et ad Ptolemaeum regem, qui veterem cum eo societatem renouarent. Hoc vero tempore, praetore Achaeorum Aristaeno, redierunt, qui ad Ptolemaeum missi fuerant, legati, cum Megalopoli Achaeorum conuentus celebraretur. quo etiam Eumenes legatos miserat, centum xx. talenta se Achaeis daturum pollicens, vt, foenore legitimo occupata ea summa, e reditibus alerentur, qui in publicis conuentibus ad concilium conuenissent. Prae-

Ἧκον δὲ καὶ παρὰ Σελεύκου τοῦ βασιλέως πρεσβευταὶ, τήν τε φιλίαν ἀνανεωσόμενοι, καὶ δεκαναΐαν μακρῶν πλοίων ἐπαγγελλόμενοι δώσειν τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἐχούσης δὲ τῆς συνόδου πραγματικῶς, πρῶτοι παρῆλθον οἱ περὶ Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον, καὶ τούς τε ῥηθέντας ἐν τῇ συγκλήτῳ λόγους ὑφ' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς τῶν Λακεδαιμονίων πόλεως διῆλθον τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀνέγνωσαν, ἐξ ὧν ἦν λαμβάνειν ἐκδοχὴν, ὅτι δυσαρεστοῦνται μὲν καὶ τῇ τῶν τειχῶν καθαιρέσει καὶ τῇ καταλύσει - - - - τῶν ἐν τῷ Κομπασίῳ διαφθαρέντων· οὐ μὴν ἄκυρόν τι ποιεῖν. οὐδενὸς δ' οὔτ' ἀντειπόντος, οὔτε συνηγορήσαντος, οὕτω πῶς παρεπέμφθη. Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆλθον οἱ παρ' Εὐμένους πρέσβεις, καὶ τήν τε συμμαχίαν τὴν πατρικὴν ἀνενεώσαντο, καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν χρημάτων ἐπαγγελίαν διεσάφησαν τοῖς πολλοῖς. καὶ πλείους δὲ πρὸς ταύτας ὑποθέσεις διαλεχθέντες, καὶ μεγάλην εὔνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως ἐμφήναντες πρὸς τὸ ἔθνος, κατέπαυσαν τὸν λόγον. Μεθ' οὓς Ἀπολλώνιος ὁ Σικυώνιος ἀναστὰς, κατὰ μὲν τὸ πλῆθος τῶν διδομένων χρημάτων ἀξίαν ἔφη τὴν δωρεὰν τῶν Ἀχαιῶν· κατὰ δὲ τὴν προαίρεσιν τοῦ διδόντος καὶ τὴν χρείαν, εἰς ἣν δίδοται, πασῶν αἰσχίστην καὶ παρανομωτάτην. Τῶν γὰρ νόμων κωλυόντων μηθένα

terea venerunt etiam Seleuci legati, tum renouandae amicitiae, tum vt decem naues longas Achaeis pollicerentur. Quum in concilio de rebus agi ſerio coepiſſet, primus omnium eſt ingreſſus Nicodemus Eleus, qui habitos in Romano ſenatu ſermones de Achaeis ſuper ciuitate Lacedaemoniorum concilio renunciauit. datum deinde reſponſum lectum eſt, ex quo facile poterat fieri coniectura, diſplicuiſſe patribus, et quod moenia Spartae eſſent deiecta, et quod ſoluta eſſet illorum reipubl. forma, nec non caedem eorum, qui in Compaſio fuerant occiſi. nihil tamen ſenatus eorum, quae ſtatuiſſent Achaei, irritum iubebat eſſe. Nemine reperto, qui vel ad repugnandum, vel ad aſſentiendum verba faceret, ſilentio res eſt transmiſſa. Secundum haec ingreſſi ſunt legati Eumenis, et ſocietatem, quae patri ipſius fuerat cum Achaeis, renouauit: de pecunia etiam pollicitationem regis multitudini aperuit. quumque in eam ſententiam multa diſſeruiſſent, ſummamque regis beneuolentiam et humanitatem erga Achaeorum gentem palam feciſſent, dicere deſierunt. Poſt haec ſurgit Apollonius Sicyonius, et pecuniam, quae dono offerebatur, ſi magnitudo illius ſpectaretur, dignam Achaeis eſſe dixit: ſin animus donantis, et finis, quo pertineret illa liberalitas, rem eſſe turpiſſimam et iniquiſſimam. Nam quum legi-

δένα, μήτε ἰδιωτῶν, μήτε τῶν ἀρχόντων, παρὰ βασιλέως δῶρα λαμβάνειν κατὰ μηδ' ὁποίαν οὖν πρόφασιν· πάντας ἅμα δωροδοκεῖσθαι προφανῶς, προσδεξαμένους τὰ χρήματα, πάντων εἶναι παρανομώτατον, πρὸς δὲ τοῦτος αἴσχιστον ὁμολογουμένως. Τὸ γὰρ ὀψωνιάζεσθαι τὴν βουλὴν ὑπ' Εὐμένους καθ' ἕκαστον ἔτος, καὶ βουλεύεσθαι περὶ τῶν κοινῶν καταπεπωκότας οἱονεὶ δέλεαρ, πρόδηλον ἔχειν τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν βλάβην. νῦν μὲν γὰρ Εὐμένη διδόναι χρήματα, μετὰ δὲ ταῦτα Προυσίαν δώσειν, καὶ πάλιν Σέλευκον. Τῶν δὲ πραγμάτων ἐναντίαν φύσιν ἐχόντων τοῖς τε βασιλεῦσιν καὶ ταῖς δημοκρατίαις, καὶ τῶν πλείστων καὶ μεγίστων διαβουλίων αἰεὶ γινομένων περὶ τῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἡμῖν διαφερόντων· φανερῶς ἀνάγκη, δυοῖν θάτερον, ἢ τὸ τῶν βασιλέων λυσιτελὲς ἐπίπροσθεν γίνεσθαι τοῦ ἰδίᾳ συμφέροντος, ἤ, τούτου μὴ συμβαίνοντος, ἀχαρίστους φαίνεσθαι πᾶσιν ἀντιπράττοντας τοῖς αὐτῶν μισθοδόταις. Διὸ μὴ μόνον ἀπείπασθαι παρεκάλει τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀλλὰ καὶ μισεῖν τὸν Εὐμένη, διὰ τὴν ἐπίνοιαν τῆς δόσεως. μετὰ δὲ τοῦτον ἀναστὰς Κάσανδρος Αἰγινήτης, ἀνέμνησε τοὺς Ἀχαιοὺς τῆς Αἰγινητῶν ἀκληρίας, ᾗ περιέπεσον διὰ τὸ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτεύεσθαι, ὅτι τε Πόπλιος Σουλπίκιος, ἐπιπλεύσας τῷ στόλῳ, πάντας ἐξηνδραποδίσατο τοὺς ταλαι-

bus cautum esset, ne quis siue priuatus siue in magistratu constiturus dona a rege quacunque tandem ex caussa caperet: iniquissimum facinus futurum, si, accepta ea pecunia, omnes palam acceptorum munerum rei essent futuri. Ad haec dubitare neminem posse, quin summum dedecus cum re esset coniunctum. Nam quis non videat, et probrosum et noxium fore, si quotannis publicum concilium stipendia a rege Eumene acciperet, et ad deliberandum de publicis rebus, velut esca prius deglutita, accederent. Nunc pecunias largiri Eumenem, mox Prusiam largiturum, Seleucum deinde facturum idem. Quum autem regum et liberarum ciuitatum res inter se natura sua pugnent, et plurimae ac maximae quaeque consultationes nostrae sint de controuersiis, quas habemus cum regibus: duorum alterum manifesto necessarium erit, aut vt regum vtilitatem nostris commodis anteponamus, aut, si aliter fecerimus, vt ingrati videamur, si iis nos opponamus, quorum erimus mercenarii. Hortari igitur Achaeos, non solum vt munus recusent, verum etiam vt Eumenem, quod ei talis largitionis in mentem venerit, odio habeant. Surrexit post hunc Casander Aegineta, et Achaeis in memoriam reuocat Aeginetarum calamitatem, in quam propterea inciderant, quoniam concilii Achaeorum erant Publium Sulpicium classe in Aeginam venisse, et miseros Aegi-

ταλαιπώρως Αἰγινήτας, ὑπὲρ ὧν διεσαφήσαμεν, τίνα τρόπον Αἰτωλοὶ, κύριοι γενόμενοι τῆς πόλεως, κατὰ τὰς πρὸς Ῥωμαίους συνθήκας Ἀττάλῳ παραδοῖεν, τριάκοντα τάλαντα παρ' αὐτοῦ λαβόντες. ταῦτ' οὖν τιθεὶς τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸ ὀφθαλμῶν ἠξίου τὸν Εὐμένη, μὴ διάφορα προτείνοντα θηρεύειν τὴν τῶν Ἀχαιῶν εὔνοιαν, ἀλλὰ τὴν πόλιν ἀποδιδόντα τυγχάνειν πάντων τῶν φιλανθρώπων ἀναντιῤῥήτως. τοὺς δὲ Ἀχαιοὺς παρεκάλει μὴ δέχεσθαι τοιαύτας δωρεὰς, δι' ὧν φανήσονται καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἀφαιρούμενοι τῆς Αἰγινητῶν σωτηρίας. Τοιούτων δὲ γενομένων λόγων, ἐπὶ τοσοῦτον παρέστη τὸ πλῆθος, ὥστε μὴ τολμῆσαι μηδένα συνειπεῖν τῷ βασιλεῖ, πάντας δὲ μετὰ κραυγῆς ἐκβαλεῖν τὴν προτεινομένην δωρεὰν, καίτοι δοκούσης αὐτῆς ἔχειν τι δυσαντοφθάλμητον, διὰ τὸ πλῆθος τῶν προτεινομένων χρημάτων. Ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις εἰσήχθη τὸ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου διαβούλιον, ἐν ᾧ προκληθέντων τῶν ἀποσταλέντων πρεσβευτῶν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν πρὸς Πτολεμαῖον, προελθὼν Λυκόρτας μετὰ τῶν πρεσβευτῶν, ἀπελογίσατο πρῶτον μὲν, τίνα τρόπον καὶ δοῖεν καὶ λάβοιεν τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῆς συμμαχίας· εἶτα, ὅτι κομίζοιεν δωρεὰν κοινῇ τοῖς Ἀχαιοῖς, ἑξακισχίλια μὲν ὅπλα χαλκᾶ πελταστικὰ, διακόσια δὲ τάλαντα νομίσματος ἐπισήμου χαλκοῦ· πρὸς δὲ τούτοις ἐπῄνεσε τὸν βασιλέα, καὶ βραχέα περὶ τῆς εὐνοίας

netas venum dedisse omnes: quibus de rebus locuti ante sumus, ostendimusque quomodo Aetoli, vrbis potiti, ex pacto foederis, quod illis erat cum Romanis, Attalo eam tradidissent, triginta talentis addictam. Haec ille ob oculos Achaeis ponens, aequum censebat, vt non pecuniarum largitione Achaeorum beneuolentiam captaret; sed vrbem redderet, seque eo facto beneuolentiae testimonia summo cunctorum assensu impetraturum confideret. Ab Achaeis vero petebat, ne eiusmodi admitterent dona, quae spem salutis etiam in posterum Aeginetis sint ademtura. Hac oratione adeo concitata est multitudo, vt caussam regis tueri nemo auderet; sed cum clamore oblatam largitionem, etsi propter vim ostensae pecuniae supra modum blandientem, respuerent. Secundum haec profertur Ptolemaei decretum: cum quidem vocatis, qui ad Ptolemaeum missi ab Achaeis fuerant, ingressus Lycortas cum ceteris legatis, primum exposuit, quonam modo et praestitissent et exegissent a rege iusiurandum: addidit deinde, attulisse se donum communi Achaeorum, arma aenea ad peltastas instruendos, sex millia, pecuniae signatae aereae talenta ducenta. post haec regis laudes commemorauit: tum vbi pauca de regis beneuolentia et promto animo erga

αὐτῦ καὶ προθυμίας τῆς εἰς τὸ ἔθνος εἰπὼν, κατέστρεψε τὸν λόγον ἐφ᾽ οἷς ἀναστὰς ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς Ἀρίσταινος, ἤρετο τόν τε παρὰ τῦ Πτολεμαίυ πρεσβευτὴν, καὶ τὰς ἐξαπεσταλμένυς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τὴν ἀνανέωσιν, ποίαν ἥκε συμμαχίαν ἀνανεωσόμενος. ὐδενὸς δ᾽ ἀποκριναμένυ, πάντων δὲ διαλαλύντων πρὸς ἀλλήλυς, πλῆρες ἦν τὸ βυλευτήριον ἀπορίας. ἦν δὲ τὸ ποιῦν τὴν ἀλογίαν, ὅτι, ὐσῶν καὶ πλειόνων συμμαχιῶν τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς τὴν Πτολεμαίυ βασιλείαν, καὶ τύτων ἐχυσῶν μεγάλας διαφορὰς κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, ὔθ᾽ ὁ παρὰ τῦ Πτολεμαίυ πρεσβευτὴς ὐδεμίαν ἐποιήσατο διαστολὴν, ὅταν ἀνενεῦτο, καθολικῶς δὲ περὶ τῦ πράγματος ἐλάλησεν, ὔθ᾽ οἱ πεμφθέντες πρέσβεις, ἀλλ᾽ ὡς, μιᾶς ὑπαρχύσης, αὐτοί τε τὰς ὅρκυς ἔδωκαν καὶ παρὰ τῦ βασιλέως ἔλαβον. ὅθεν προφερομένυ τῦ στρατηγῦ πάσας τὰς συμμαχίας, καὶ κατὰ μέρος ἐν ἑκάστῃ διαστελλομένυ, μεγάλης ὔσης διαφορᾶς, ἐζήτει τὸ πλῆθος εἰδέναι, ποίαν ἀνανεοῖτο συμμαχίαν. ὐ δυναμένυ δὲ λόγον ὑποσχεῖν, ὔτε τῦ Φιλοποίμενος, ὃς ἐποιήσατο στρατηγῶν τὴν ἀνανέωσιν, ὔτε τῶν περὶ τὸν Λυκόρταν, τῶν πρεσβευσάντων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ὗτοι μὲν ἐσχεδιακότες ἐφαίνοντο τοῖς κοινοῖς πράγμασιν, ὁ δ᾽ Ἀρίσταινος μεγάλην ἐφείλκετο φαντασίαν, ὡς μόνος εἰδὼς, τί λέγει, καὶ τέλος

gentem Achaeorum differuiſſet, finem dicendi fecit. Surgens dein Ariſtaenus, praetor Achaeorum, et ab legato Ptolemaei, et ab iis, qui renouando foederi miſſi ab Achaeis fuerant, ſciſcitatur, ecquam ſocietatem renouaturus venerit? Quum reſponderet nemo, et mutuo ſeſe omnes interrogarent, magna in concilio exorta eſt dubitatio. Oriebatur autem dubitatio ex eo, quod, quum plura fuiſſent foedera Achaeis cum regibus Ptolemaei maioribus, quae pro conditione temporum plurimum inter ſe differrent, neque legatus Ptolemaei vllam diſtinctionem fecerat, cum foedus renouabat, ſed vniuerſe de negotio fuerat locutus, neque etiam illi, quos Achaei miſerant; verum quaſi ſemel dumtaxat ſocietatem pepigiſſent, iusiurandum ſimpliciter nulla adhibita diſtinctione et praeſtiterant ipſi, et acceperant a rege. Itaque promente in medium praetore omnia priora foedera, et ſingula diſtincte expendente, quoniam longe diuerſa illa erant, volebat multitudo cognoſcere, ecquod iam foedus renouaret. Id vero docere quum neque Philopoemenes poſſet, qui praetor renouandi foederis auctor fuerat, neque Lycortas, ceteriue legati, qui Alexandriam iuerant: hi quidem temere atque inconſiderate rem geſſiſſe publicam exiſtimati ſunt; Ariſtaenus vero opinionem magnam inde retulit, vt

ὐκ εἰκα-

ὐκ εἴασε κυρωθῆναι τὸ διαβέλιον, ἀλλ' εἰς ὑπέρθεσιν ἤγαγε τὴν προειρημένην ἀλογίαν. Τῶν δὲ παρὰ τοῦ Σελεύκου πρέσβεων εἰσελθόντων, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς, τὴν μὲν Φιλίαν ἀνανεώσασθαι πρὸς τὸν Σέλευκον, τὴν δὲ τῶν πλοίων δωρεὰν κατὰ τὸ παρὸν ἀπείπασθαι. καὶ τότε μὲν περὶ τούτων βουλευσάμενοι διέλυσαν εἰς τὰς ἰδίας ἕκαστοι πόλεις. Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς πανηγύρεως ἀκμαζούσης, ἦλθε Κόϊντος Καικίλιος ἐκ Λακεδαιμονίας, ἀνακάμπτων ἀπὸ τῆς πρεσβείας, ἧς ἐπρέσβευσε πρὸς Φίλιππον. καὶ συναγαγόντος Ἀριστaίνου τοῦ στρατηγοῦ τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, εἰσελθὼν ὁ Κόϊντος ἐμέμνητο, Φάσκοντος αὐτοῦ, βαρύτερον καὶ πικρότερον τοῦ δέοντος κεχρῆσθαι τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ παρεκάλει διὰ πλειόνων διορθώσασθαι τὴν προγεγενημένην ἄγνοιαν. Ὁ μὲν οὖν Ἀρίσταινος εἶχε τὴν ἡσυχίαν, δῆλος ὢν ἐξ αὐτοῦ τοῦ σιωπᾶν, ὅτι δυσαρεστεῖται τοῖς ᾠκονομημένοις, καὶ συνευδοκεῖ τοῖς ὑπὸ Καικιλίου λεγομένοις. Ὁ δὲ Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης, ἄνθρωπος στρατιωτικώτερος ἢ πολιτικώτερος, ἀναστὰς, οὐχ οἷον ἀπελογήθη τι περὶ τῶν Ἀχαιῶν, ἀλλὰ καὶ προσυπέδειξε τῷ Καικιλίῳ, διὰ τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα παρατριβὴν, ἕτερον ἔγκλημα κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἔφη γὰρ, οὐ μόνον τὰ κατὰ Λακεδαίμονα κεχειρίσθαι κακῶς, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ Μεσσήνην. ἦσαν δὲ περὶ

qui folus iudicio vteretur, ac tandem decretum illud firmari non eft paffus; fed rem, de qua omnes dubitarent, in aliud tempus reiecit. Ingreffis poftea Seleuci legatis, placuit Achaeis, amicitiam quidem cum rege Seleuco renouare, fed nauium, quas donabat, munus in praefentia non accipere. His ita tum conftitutis, in fuam quisque patriam foluto conuentu difcefferunt. Secundum haec dum celebratur folennitas, venit Q. Caecilius, reuertens e legatione, quam ad Philippum obierat. Poftquam Ariftaenus praetor principes Achaeorum in Argiuorum vrbem conuocaffet, ingreditur Caecilius, et verba facere incipit, quum diceret, Lacedaemonios durius et afperius, quam par effet, fuiffe tractatos: multis dein moneret, culpam vt emendarent. Ad haec illius verba Ariftaenus filentium tenuit, eo ipfo, quod taceret, palam faciens, difplicere fibi, quae facta effent, et orationem Caecilii probare. Diophanes vero Megalopolitanus, homo militaris vitae quam ciuilis maiorem vfum habens, non folum non excufauit factum illud Achaeorum; verum etiam propter fimultatem, quam cum Philopoemene exercebat, aliam Achaeorum indicauit criminationem. Dixit enim, non folum Lacedaemonios male fuiffe tractatos; fed etiam cum Messeniis inique actum effe ab iisdem Achaeis. Erant autem

δὲ περὶ τῶν Φυγαδικῶν τοῖς Μεσσηνίοις ἀντιῤῥήσεις τινὲς πρὸς ἀλλήλους περὶ τὸ τοῦ Τίτου διάγραμμα, καὶ τὴν τοῦ Φιλοποίμενος διόρθωσιν· ὅθεν ὁ Καικίλιος, δοκῶν ἔχειν καὶ τῶν Ἀχαιῶν αὐτῶν τινὰς ὁμογνώμονας, μᾶλλον ἠγανάκτει τῷ μὴ κατακολουθεῖν ἑτοίμως τοῖς ὑπ' αὐτοῦ παρακαλουμένοις τοὺς συνεληλυθότας. τοῦ δὲ Φιλοποίμενος καὶ Λυκόρτα, σὺν δὲ τούτοις Ἄρχωνος, πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθεμένων λόγους, ὑπὲρ τοῦ καλῶς μὲν διῳκῆσθαι τὰ κατὰ τὴν Σπάρτην, καὶ συμφερόντως αὐτοῖς μάλιστα τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἀδύνατον δ' εἶναι τὸ κινῆσαί τι τῶν ὑποκειμένων, ἄνευ τοῦ παραβῆναι καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δίκαια, καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσια, μένειν ἔδοξε τοῖς παροῦσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ ταύτην δοῦναι τῷ πρεσβευτῇ τὴν ἀπόκρισιν. Ὁ δὲ Καικίλιος, ὁρῶν τὴν τούτων προαίρεσιν, ἠξίου τοὺς πολλοὺς αὐτοὺς συναγαγεῖν εἰς ἐκκλησίαν. οἱ δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἄρχοντες ἐκέλευον αὐτὸν δεῖξαι τὰς ἐντολὰς, ἃς εἶχε παρὰ τῆς συγκλήτου περὶ τούτων. τοῦ δὲ παρασιωπῶντος, οὐκ ἔφασαν αὐτῷ συνάξειν τὴν ἐκκλησίαν· τοὺς γὰρ νόμους οὐκ ἐᾷν, ἐὰν μὴ φέρῃ τις ἔγγραπτα παρὰ τῆς συγκλήτου, περὶ ὧν οἴεται δεῖν συνάγειν. ὁ δὲ Καικίλιος ἐπὶ τοσοῦτον ὠργίσθη, διὰ τὸ μηδὲν αὐτῷ συγχωρεῖσθαι τῶν ἀξιουμένων, ὥς' οὐδὲ τὴν ἀπόκρισιν ἠβουλήθη

Messeniis quaedam inter ipsos controuersiae circa Titi decretum, super iis, qui ab exilio fuerant reuocati, et circa moderationem, quam ei decreto Philopoemenes adhibuerat. Caecilius igitur, qui Achaeorum nonnullos secum sentire animaduerteret, eo grauius indignari, quod in sententiam, quam ipse dixerat, vniuersum concilium non statim pedibus iret. Sed quum multis variisque rationibus Philopoemenes et Lycortas et simul cum his Archon demonstrassent, recte omnia, quae ad Lacedaemonios pertinebant, fuisse administrata atque ex ipsorum imprimis Lacedaemoniorum vtilitate, neque posse quicquam eorum, quae fuerant facta, mutari, quin omnia humana diuinaque iura violarentur: visum est concilio, nihil moueri oportere, et in hanc sententiam legato dandum responsum. Caecilius horum intellecta voluntate postulat, vt concilium gentis Achaeorum sibi detur. tum vero principes Achaeorum ab eo petunt, scripta mandata ederet, quae de eo acceperat a senatu. qui quum taceret, negare illi se concionem multitudinis conuocaturos: neque enim per leges id prius licere, quam edita essent mandata scripto comprehensa de iis rebus, quarum caussa postuletur concilium. Caecilius in tantam exarsit iram, quod nullum suorum postulatorum admitti videret,

δέξασθαι παρὰ τῶν ἀρχόντων, ἀλλ' ἀναπόκριτος ἀπῆλθεν. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ τὴν αἰτίαν ἀνέφερον καὶ τῆς πρότερον παῤῥησίας τῆς Μάρκυ τῦ Φολβίυ, καὶ τῆς τότε τῶν περὶ τὸν Καικίλιον, ἐπὶ τὸν Ἀρίσαινον καὶ τὸν Διοφάνην, ὡς τύτυς ἀντισπασαμένυς διὰ τὴν ἀντιπολιτείαν τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα, καί τις ἦν ὑποψία τῶν πολλῶν πρὸς τὺς προειρημένυς ἄνδρας. καὶ τὰ μὲν κατὰ Πελοπόννησον ἐν τύτοις ἦν.

vt responsum accipere a principibus Achaeorum noluerit, sed sine responso abierit. Achaei eius licentiae, quam et antea M. Fuluius et iam Q. Caecilius vsurpassent, caussam referebant ad Aristaenum et Diophanem. hos enim, quod in republica dissiderent a Philopoemene, illos a ceteris abalienatos sibi adiunxisse. et erant vulgo apud multitudinem Aristaenus et Diophanes suspecti haec igitur tum in Peloponneso gerebantur.

ΜΒ.

Πρεσβεῖαι διάφοροι πρὸς Ῥωμαίυς, καὶ πάλιν Ῥωμαίων πρός τε Φίλιππον καὶ πρὸς Ἕλληνας.

Ἀπόκρισις τῆς Συγκλήτυ, ἣν Ἀχαιοῖς ἔδωκε, Καικιλίυ καὶ Λακεδαιμονίων πολλὰ τῦ ἔθνυς καταδολεσχησάντων.

Ὅτι τῶν περὶ τὸν Καικίλιον ἀνακεχωρηκότων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ διασεσαφηκότων τῇ συγκλήτῳ περί τε τῶν κατὰ Μακεδονίαν καὶ τῶν κατὰ Πελοπόννησον, εἰσῆγον εἰς τὴν σύγκλητον τὺς περὶ τύτων γεγονότας πρεσβευτάς· εἰσελθόντων δὲ πρώτον τῶν παρὰ τῦ Φιλίππυ καὶ παρ' Εὐμένυς, ἔτι δὲ τῶν ἐξ Αἴνυ καὶ Μαρωνείας φυγάδων, καὶ ποιησαμένων τὺς λόγυς ἀκολύθως τοῖς ἐν Θετταλονίκῃ ῥηθεῖσιν ἐπὶ τῶν περὶ τὸν Καικίλιον· ἔδοξε τῇ

XLII.

Legationes variae Romam missae, et vice versa a Romanis ad Philippum et Graecos.

Responsum a senatu datum Achaeis, postquam Caecilius et Lacedaemonii multa de iis iure vel iniuria apud patres essent questi.

Cum Q. Caecilius ceterique legati e Graecia discessissent, et legationem suam, quam in Macedonia et Peloponneso obierant, renuntiassent: legatos, qui ex iis locis venerant, in senatum introduxerunt. et quum essent ingressi primo legati Philippi et Eumenis, deinde Aeni et Maroneae exules, atque ea iterassent, quae Thessalonicae prius dixerant apud Caecilium et reliquos legatos: pa-

συγκλήτῳ, πέμπειν πάλιν ἄλλους πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Φίλιππον, τοὺς ἐπισκεψομένους, πρῶτον μὲν, εἰ παρακεχώρηκεν τῶν ἐν Περῥαιβίᾳ πόλεων κατὰ τὴν τῶν περὶ τὸν Καικίλιον ἀπόκρισιν, εἶτα τοὺς ἐπιτάξοντας αὐτῷ τὰς Φρουρὰς ἐξάγειν ἐξ Αἴνου καὶ Μαρωνείας, καὶ συλλήβδην ἀποβαίνειν ἀπὸ τῶν παραθαλαττίων τῆς Θρᾴκης ἐρυμάτων καὶ τόπων καὶ πόλεων. Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆγον τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου παραγεγονότας. οἵ τε γὰρ Ἀχαιοὶ πρεσβευτὰς ἀπεστάλκεισαν τοὺς περὶ Ἀπολλωνίδαν τὸν Σικυώνιον, δικαιολογησομένους πρὸς τὸν Καικίλιον ὑπὲρ τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὸν ἀπόκρισιν, καὶ καθόλου διδάξοντας ὑπὲρ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων· ἔκ τε τῆς Σπάρτης Ἀρεὺς καὶ Ἀλκιβιάδης ἐπρέσβευσαν. οὗτοι δὲ ἦσαν τῶν ἀρχαίων Φυγάδων, τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τῶν Ἀχαιῶν νεωστὶ κατηγμένων εἰς τὴν οἰκείαν. ὃ καὶ μάλιστα τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ὀργὴν ἦγε, τῷ δοκεῖν, μεγάλης οὔσης καὶ προσφάτου τῆς εἰς τοὺς Φυγάδας εὐεργεσίας, ἐξαυτῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἀχαριστεῖσθαι παρ' αὐτοῖς, ὥστε καὶ καταπρεσβεύειν, καὶ κατηγορίαν ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς κρατοῦντας τῶν ἀνελπίστως αὐτοὺς σωσάντων, καὶ καταγαγόντων εἰς τὴν πατρίδα. ποιησαμένων δὲ καὶ τούτων πρὸς ἀλλήλους ἐκ συγκαταθέσεως τὴν δικαιολογίαν, καὶ διδασκόντων τὴν σύγκλητον, τῶν μὲν περὶ τὸν Ἀπολλωνίδαν τὸν Σικυώνιον, ὡς οὐκ ἂν δυνατὸν εἴη τὸ παράπαν

tres aliam legationem ad Philippum decreuerunt, ad viſendum, redditaene ciuitates Perrhaebiae eſſent, ſicut Caecilius et ceteri legati pronuntiauerant, iubendumque, vt ab Aeno et Maronea praeſidia deduceret, vtque omnibus maritimae orae in Thracia caſtellis, locis, vrbibus excederet. Poſt hos introducti, qui e Peloponneſo venerant: nam et Achaei legatos Apollonidam et Sicyonium miſerant, vt Caecilio, qui nullum reſponſum acceperat, pro Achaeis reſponderent in ſenatu, et omnia patres edocerent, quae Lacedaemone eſſent geſta. Etiam e Sparta Areus et Alcibiades legati Romam venerant. Ex antiquis exulibus iſti erant, quos recens Philopoemenes et Achaei in patriam reſtituerant. quae praecipue res iram Achaeorum accendit, quod, quum tanto tamque recenti beneficio ab Achaeis hi exules fuiſſent affecti, adeo ingrati in ipſos repente exſtitiſſent, vt legationem aduerſus gentem Achaeorum ſuſciperent, et infeſta iam oratione apud rerum dominos accuſarent illos, a quibus praeter ſpem ſeruati et in patriam reducti fuiſſent. quum vtriusque partis legatos inter ſe patres commiſiſſent, atque illi ſuae cauſſae iuſta expoſuiſſent, et hinc Apollonidas Sicyonius perſuadere ſenatui contendiſſet, non potuiſſe

ἄμεινον

ἄμεινον χειρισθῆναι τὰ κατὰ τὴν Σπάρτην, ἢ νῦν κεχείρισται διὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ διὰ Φιλοποίμενος, τῶν τε περὶ τὸν Ἀρέα τἀναντία πειρωμένων λέγειν, καὶ φασκόντων, πρῶτον μὲν καταλελῦσθαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν, ἐξηγμένου τοῦ πλήθους μετὰ βίας, εἶτ' ἐν αὐτοῖς * ἐπισφαλῆ μὲν ὀλίγοις οὖσι, καὶ τούτοις τῶν τειχῶν περιῃρημένων, ἀπαρρησίαστον δὲ, διὰ τὸ μὴ μόνον τοῖς κοινοῖς δόγμασι τῶν Ἀχαιῶν πειθαρχεῖν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν ὑπηρετεῖν τοῖς ἀεὶ καθισταμένοις ἄρχουσι· διακούσασα καὶ τούτων ἡ σύγκλητος ἔκρινε, τοῖς αὐτοῖς πρεσβευταῖς δοῦναι καὶ περὶ τούτων ἐντολὰς, καὶ κατέστησε πρεσβευτὰς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς περὶ Ἄππιον Κλαύδιον. ἀπελογήθησαν δὲ καὶ πρὸς τὸν Καικίλιον ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις ἐν τῇ συγκλήτῳ, φάσκοντες, οὐδὲν ἀδικεῖν αὐτοὺς, οὐδ' ἀξίους ἐγκλήματος ὑπάρχειν, ἐπὶ τῷ μὴ συνάγειν τὴν ἐκκλησίαν· νόμον γὰρ εἶναι παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς, μὴ συγκαλεῖν τοὺς πολλοὺς, ἐὰν μὴ περὶ συμμαχίας ἢ πολέμου δέῃ γίνεσθαι διαβούλιον, ἢ παρὰ συγκλήτου τις ἐνέγκῃ γράμματα. διὸ καὶ δικαίως τότε βουλεύσασθαι μὲν τοὺς ἄρχοντας συγκαλεῖν τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλησίαν· κωλύεσθαι δ' ὑπὸ τῶν νόμων, διὰ τὸ μήτε γράμματα φέρειν αὐτὸν παρὰ συγκλήτου, μήτε τὰς ἐντολὰς ἐγγράπτους ἐθέλειν δοῦναι τοῖς ἄρχουσιν. ὧν ῥηθέντων, ἀναστὰς Καικίλιος, τῶν τε περὶ

vlla ratione melius res Spartae administrari, quam factum esset ab Achaeis et Philopoemene, hinc Areus contrarium demonstrare esset conatus, dixissetque, primum exhaustas vires ciuitatis abducta per vim plebe, deinde continuis periculis vrbem esse obiectam, redactam ad tam paucos, qui etiam nudati muris essent, ad haec libertatem ciuitati penitus ademtam, vt quae non solum publicis decretis Achaeorum parere haberet, sed etiam praetoribus illorum semper ancillari cogeretur: his auditis placuit patribus, vt de his quoque rebus iisdem legatis darentur mandata. Decreta autem est legatio in Graeciam, cuius princeps Appius Claudius fuit. Responderunt etiam in senatu Caecilio pro Achaeorum principibus, qui missi ab illis fuerant, dixerunt, nihil eos peccasse, neque iure accusari posse, quod concilium populi non conuocassent. Lege enim cautum apud Achaeos esse, ne concilium liceret indicere aliter, quam si de societate aut de bello foret deliberandum, aut literas ab senatu aliquis afferret. merito igitur tunc principes Achaeorum de conuocanda multitudine consultasse; sed id quo minus facerent, per leges stetisse, quoniam neque literas senatus afferret Caecilius, neque mandata scripta vellet edere. Post haec verba

περὶ τὸν Φιλοποίμενα καὶ Λυκόρταν κατηγόρησε, καὶ καθόλε τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τῆς οἰκονομίας, ἧ περὶ τῆς τῶν Λακεδαιμονίων ἐκέχρηντο πόλεως. ἡ δὲ σύγκλητος διακέσασα τῶν λεγομένων, ἔδωκε τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπόκρισιν, ὅτι περὶ μὲν τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πέμψει τὰς ἐπισκεψομένας, τοῖς δὲ πρεσβευταῖς τοῖς ἀεὶ παρ' ἑαυτῶν ἐκπεμπομένοις παρήνει προσέχειν τὸν νῦν, καὶ * καταλογὴν ποιεῖσθαι τὴν ἁρμόζεσαν, καθάπερ καὶ Ῥωμαῖοι ποιῦνται τῶν παραγινομένων πρὸς αὐτὰς πρεσβευτῶν.

surgit Caecilius, et Philopoemenem ac Lycortam incusat, atque omnes in vniuersum Achaeos, et ordinationem, qua vsi erant in rebus Lacedaemoniorum componendis. Senatus omnibus auditis, quae dicta fuerant, responsum Achaeis dedit, missurum se legatos ad visendum, quomodo cum Lacedaemoniis esset actum. monuit vero, vt populi Rom. legatos, qui in Graeciam mitterentur, obseruarent, et quanto par esset cum honere susciperent, sicut Romani facerent in iis, qui ad ipsos venirent.

ΜΓ.

Σύνοδος Ἀχαιῶν ἐν Κλείτορι τῆς Ἀρκαδίας, καὶ παρεσία Ῥωμαίων.

Ὅτι κατὰ τὴν ὀγδόην καὶ μ' Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ρ' παρεσία ἐγένετο πρεσβευτῶν Ῥωμαίων εἰς Κλείτορα, καὶ σύνοδος τῶν Ἀχαιῶν, καὶ οἱ ῥηθέντες ὑπὸ ἀμφοτέρων λόγοι, περὶ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς, ταῦτα κεφαλαιωδῶς.

XLIII.

Concilium Achaeorum Clitore in Arcadia Romanis legatis datum.

Olympiade CXLVIII. Clitorem in Arcadia Rom. legati venerunt, et concilium Achaeorum ibidem celebratum. narrantur deinde Polybio sermones vtrimque habiti de rebus Lacedaemoniorum, quaeque ab Achaeis decreta in eam rem facta fuerint: atque haec summatim.

ΜΔ.

Φιλίππε δεινὸν ἀσέβημα εἰς τὰς Μαρωνίτας.

Δημήτριος ὁ τῦ Φιλίππε ὁμηρεύσων εἰς Ῥώμην πέμπεται.

XLIV.

Philippi facinus impium in Maronitas admissum.

Demetrius Philippi F. Romam a patre mittitur obses futurus.

Ὅτι

Ὅτι Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, διαπεμψαμένων πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς Ῥώμης τῶν ἰδίων πρεσβευτῶν, καὶ δηλούντων, ὅτι δεήσει κατ' ἀνάγκην ἀποβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων, πυθόμενος ταῦτα, καὶ βαρέως φέρων, ἐπὶ τῷ δοκεῖν πανταχόθεν αὐτοῦ περιτέμνεσθαι τὴν ἀρχὴν, ἐναπηρείσατο τὴν ὀργὴν εἰς τοὺς ταλαιπώρους Μαρωνίτας. μεταπεμψάμενος γὰρ Ὀνόμαστον τὸν ἐπὶ Θρᾴκης τεταγμένον, ἐκοινολογήθη τούτῳ περὶ τῆς πράξεως. ὁ δ' Ὀνόμαστος ἀναχωρήσας εἰσαπέστειλε Κάσανδρον εἰς Μαρώνειαν, συνήθη τοῖς πολλοῖς ὑπάρχοντα, διὰ τὸ ποιεῖσθαι τὸν πλείονα χρόνον ἐκεῖ τὴν διατριβὴν, ἅτε τοῦ Φιλίππου πάλαι τοὺς αὐλικοὺς ἐγκαθικότος εἰς τὰς πόλεις ταύτας, καὶ συνήθεις πεποιηκότος τοὺς ἐγχωρίους ταῖς τούτων παρεπιδημίαις. μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἑτοιμασθέντων τῶν Θρᾳκῶν, καὶ τούτων ἐπεισελθόντων διὰ τοῦ Κασάνδρου νυκτὸς, ἐγένετο μεγάλη σφαγὴ, καὶ πολλοὶ τῶν Μαρωνιτῶν ἀπέθανον. κολασάμενος δὲ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τοὺς ἀντιπράττοντας ὁ Φίλιππος, καὶ πληρώσας τὸν ἴδιον θυμὸν, ἐκαραδόκει τὴν τῶν πρεσβευτῶν παρουσίαν, πεπεισμένος, μηδένα τολμήσειν κατηγορήσειν αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον. Μετὰ δέ τινα χρόνον παραγενομένων τῶν περὶ τὸν Ἄππιον, καὶ ταχέως πυθομένων τὰ γεγονότα κατὰ τὴν Μαρώνειαν, καὶ πικρῶς τῷ Φιλίππῳ μεμψιμοιρούντων ἐπὶ τούτοις, ἐβούλετο μὲν ἀπολογεῖσθαι, φάσκων, μὴ

Rex Philippus, a suis legatis, qui Romae erant, per missos in id ipsum certior factus, fore illi necessario cedendum ciuitatibus Thraciae, aegre nuntium illum ferens, quod regni fines vndiquaque imminui sibi cerneret, in miseros Maronitas iram effudit. Onomasto enim (is Thraciae praefectus erat) ad se venire iusso, de suo incepto egit cum ipso. Qui vt in Thraciam rediit, Casandrum in vrbem Maroneam misit, vulgo omnibus ibi notum ac familiarem, quod vt plurimum eo loci habitaret. Pridem enim Philippus aulicos suos in iis vrbibus locauerat, effeceratque, vt consuetus et familiaris esset indigenis regiorum ad se horum aduentus. post paucos vero dies vbi parati erant Thraces, iis per Casandrum nocte intromissis, fit caedes ingens, multique Maronitarum pereunt. Philippus, hoc modo punitis, qui suae parti aduersabantur, exsatiata ira, legatorum aduentum exspectabat, nihil dubitans, perculsis omnibus terrore, neminem hiscere aduersus se ausurum. Non multo post veniunt Appius et legati alii. qui re statim cognita cum grauiter Philippo eo nomine succenserent, ille enimuero purgare se velle, et ad se pertinere tantum scelus ab-

κεκοινωνηκέναι τῆς παρανομίας, ἀλλὰ τὰς ἐν αὐτοῖς στασιάζοντας Μαρωνίτας, καὶ τὰς μὲν ἀποκλίνοντας πρὸς Εὐμένη κατὰ τὴν εὔνοιαν, τὰς δὲ πρὸς ἑαυτὸν, εἰς ταύτην ἐκπεπτωκέναι τὴν ἀτυχίαν. καλεῖν δ' ἐκέλευε κατὰ πρόσωπον, εἴτις αὐτῷ κατηγορεῖ. Τοῦτο δ' ἐποίει, πεπεισμένος, μηδένα τολμήσειν διὰ τὸν φόβον, τῷ δοκεῖν, τὴν μὲν ἐκ Φιλίππου τιμωρίαν ἐκ χειρὸς ἔσεσθαι τοῖς ἀντιπράξασι, τὴν δὲ Ῥωμαίων ἐπικουρίαν μακρὰν ἀφεστάναι. τῶν δὲ περὶ τὸν Ἄππιον καὶ φασκόντων προσδεῖσθαι δικαιολογίας, σαφῶς γὰρ εἰδέναι τὰ γεγονότα καὶ τὸν αἴτιον τούτων· εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτεν ὁ Φίλιππος. καὶ τὴν μὲν πρώτην ἔντευξιν ἄχρι τούτου προβάντες ἔλυσαν. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οἱ περὶ τὸν Ἄππιον πέμπειν ἐπέταττον τῷ Φιλίππῳ τὸν Ὀνόμαστον καὶ τὸν Κάσανδρον ἐξαυτῆς εἰς τὴν Ῥώμην, ἵνα πύθηται ἡ σύγκλητος περὶ τῶν γεγονότων. ὁ δὲ βασιλεὺς, διατραπεὶς ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ ἀπορήσας ἐπὶ πολὺν χρόνον, τὸν μὲν Κάσανδρον ἔφη πέμψειν, τὸν αὐθέντην γεγονότα τῆς πράξεως, ὡς ἐκεῖνοι φασὶν, ἵνα πύθηται περὶ τούτου τὰς ἀληθείας ἡ σύγκλητος· τὸν δ' Ὀνόμαστον ἐξῃρεῖτο, καὶ παρ' αὐτὰ, καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς πρεσβευταῖς ἐντυγχάνων, ἀφορμῇ μὲν χρώμενος, τῷ μὴ οἷον ἐν τῇ Μαρωνείᾳ παραγεγονέναι τὸν Ὀνόμαστον κατὰ τὸν τῆς σφαγῆς καιρὸν, ἀλλὰ μηδ' ἐπὶ τῶν σύνεγγυς τόπων γε-

nuere; verum ad ciues ipsos Maronitas. qui seditione inter se dimicassent. quorum alii quum pro sua beneuolentia ad Eumenem inclinarent, alii ad se, ex ea contentione in tantum incidisse infortunium. denique si quis accusare vellet, eum iubebat vocari, vt in suum conspectum veniret. Hoc autem ille faciebat, persuasus, neminem prae metu prodire ausurum, propterea quod aduersantibus paratum a Philippo supplicium, praesidium vero a Romanis longe erat abfuturum. Negante Appio, excusationem opus esse, scire enim se certo, quae facta essent et quo auctore, coepit Philippo aqua haerere. ac primo quidem congressu hactenus productum colloquium, deinde discessum est. Sequente die Appius iubet Philippum, vt Onomastum et Casandrum Romam sine mora mitteret, de iis quae acciderant a patribus interrogandos. Ea voce Philippus perturbari quam vehementissime, vt perdiu quid consilii caperet animi dubius nesciret. deinde Casandrum quidem se missurum respondet, a quo scelus esset patratum, vt quidem ipsi dicerent, quo possent patres rei veritatem ex eo cognoscere. Onomastum et tum repente, et quoties postea cum legatis est locutus, semper excepit, eo vtens praetextu, quod caedis illius tempore non modo Maroneae ille, sed ne in regione quidem

γονέναι,

γονέναι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ δεδιὼς, μὴ παραγενηθεὶς εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ πολλῶν ἔργων αὐτῷ κεκοινωνηκὼς τοιέτων, ἐ μόνον τὰ κατὰ τὲς Μαρωνίτας, ἀλλὰ καὶ τἄλλα πάντα διασαφήσει τοῖς Ῥωμαίοις. καὶ τέλος τὸν μὲν Ὀνόμαστον ἐξείλετο· τὸν δὲ Κάσανδρον μετὰ τὸ τὲς πρεσβευτὰς ἀπελθεῖν ἀποσείλας, καὶ παραπέμψας ἕως Ἠπείρε, φαρμάκῳ διέφθειρεν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄππιον, κατεγνωκότες τε Φιλίππε καὶ περὶ τῆς εἰς τὲς Μαρωνίτας παρανομίας, καὶ περὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίες ἀλλοτριότητος, τοιαύτας ἔχοντες διαλήψεις ἐχωρίσθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς γενόμενος καθ᾽ ἑαυτὸν, καὶ συμμεταδὲς τῶν φίλων Ἀπελλεῖ καὶ Φιλοκλεῖ περὶ τῶν ἐνεσώτων, ἔγνω σαφῶς ἐπὶ πολὺ προβεβηκυῖαν αὐτε τὴν πρὸς Ῥωμαίες διαφορὰν, καὶ ταύτην ἐκ ἔτι λανθάνεσαν, ἀλλὰ καταφανῆ τοῖς πλείσοις ἔσαν. Καθόλε μὲν ἐν πρόθυμος ἦν εἰς τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀμύνασθαι καὶ μετελθεῖν αὐτές· πρὸς ἔνια δὲ τῶν ἐπινοεμένων ἀπόχειρος ὢν ἐπεβάλετο, πῶς ἂν ἐπιγένοιτό τις ἀνασροφὴ, καὶ λάβοι χρόνον πρὸς τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς. ἔδοξεν ἐν αὐτῷ τὸν νεώτατον υἱὸν Δημήτριον πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, τὰ μὲν ἀπολογησόμενον ὑπὲρ τῶν ἐγκαλεμένων, τὰ δὲ καὶ παραιτησόμενον, εἰ καί τις ἄγνοια ἐγεγόνει περὶ αὐτῶν. πάνυ γὰρ ἐπέπεισο, διὰ τέτε πᾶν τὸ προτεθὲν ἀνύεσθαι παρὰ τῆς συγ-

propinqua fuiſſet: vera autem cauſſa erat, quod metueret, ne, ſi Romam Onomaſtus veniret, quem multorum talium facinorum miniſtrum et conſcium habebat, non ſolum in Maronitas admiſſum ſcelus, ſed etiam alia omnia Romanis indicaret. Tandem Onomaſto quaeſtioni exemto, Caſſandrum cum legatis proficiſci iuſſum, miſſis, qui Epirum vsque eum proſequerentur, veneno ſuſtulit. Legati a Philippo ita ſunt digreſſi, vt non dubitarent, quin et ſceleris Maroneae admiſſi reus eſſet Philippus, et animum a Romanis alienatum haberet. Philippus per ſe tum rem putans, et habita cum amicis Apelle et Philocle conſultatione, certo cognouit, longe proceſſiſſe ſuam cum Romanis controuerſiam, eamque non iam occultam eſſe, verum plerisque hominum innotuiſſe. Itaque ad vlciſcendum ſe modis omnibus, et iniurias ſuas perſequendas erat in vniuerſum paratus. Sed quoniam ad nonnulla, quae in eam rem poſtea excogitauerat, imparatus erat, cogitare coepit, quanam ratione moram aliquam impetrare poſſet, et tempus ad bellum praeparandum. Statuit igitur, Demetrium minorem filium mittere Romam, ſimul ad purganda crimina, ſimul ad petendam veniam, etiam ſi quid in iis eſſet peccatum. prorſus namque perſuaſum habebat, per hunc quiduis a ſenatu ob-

κλήτου, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τὴν γεγενημένην τοῦ νεανίσκου κατὰ τὴν ὁμηρείαν. Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, ἅμα μὲν ἐγίνετο περὶ τὴν ἐκπομπὴν τούτου, καὶ τῶν ἅμα τούτῳ συνεξαποσταλησομένων φίλων· ἅμα δὲ τοῖς Βυζαντίοις ὑπέσχετο βοηθήσειν, οὐχ οὕτως ἐκείνων στοχαζόμενος, ὡς ἐπὶ τῇ ἐκείνων προφάσει βουλόμενος καταπλήξασθαι τοὺς τῶν Θρᾳκῶν δυνάστας, τῶν ὑπὸ τὴν Προποντίδα κατοικούντων, χάριν τῆς προκειμένης ἐπιβολῆς.

tineri posse, quod iuuenis Romae obses specimen praestantissimae indolis dedisset. Haec animo versans, simul necessaria parabat ad mittendum Demetrium, et amicos, quos in comitatum erat illi adiuncturus, simul Byzantiis promisit, opem se ipsis laturum; non tam quod illis cuperet, quam vt per speciem auxilii Byzantiis ferendi, regulis Thracum, qui ad Propontidem habitant, terrorem iniiceret, ne ad ea, quae moliebatur, sibi impedimento essent.

ΜΕ.

Τῶν ἀπὸ Ῥώμης πρεσβευτῶν εἰς Κρήτην ἄφιξις, καὶ διάλυσις τῶν ἐνουσῶν Κρησὶ πρὸς ἀλλήλους διαφορῶν.

Ὅτι κατὰ τὴν Κρήτην, κοσμοῦντος ἐν Γορτύνι Κυδάτου Ἀντιτάλκους, κατὰ πάντα τρόπον ἐλαττούμενοι Γορτύνιοι τοὺς Κνωσσίους, ἀποτεμόμενοι τῆς χώρας αὐτῶν, τὸ μὲν καλούμενον Λυκάστιον προσένειμαν Ῥαυκίοις, τὸ δὲ Διατόνιον Λυκτίοις. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Κρήτην τῶν περὶ τὸν Ἄππιον, χάριν τοῦ διαλῦσαι τὰς ἐνεστώσας αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς, καὶ ποιησαμένων λόγους ὑπὲρ τούτων * τῶν Κνωσσίων καὶ Γορτυνίων, πεισθέντες οἱ Κρηταιεῖς ἐπέτρεψαν τὰ καθ' αὐτοὺς τοῖς περὶ τὸν Ἄππιον. Οἱ δὲ πεισθέντες,

XLV.

Legatorum Romanorum aduentus in Cretam, et turbatarum ibi rerum compositio ipsorum opera.

Quo tempore Gortynae in Creta Cosmus erat (id nomen est magistratus apud Cretenses) Cydates, Antitalcis filius, Gortynii omnibus modis Cnossiorum vires attenuare cupientes, parte agrorum illis adempta, Lycastium, quod vocant, Rauciis contribuerunt, Diatonium Lyctiis. ea vero tempestate quum venisset in Cretam Romana legatio, cuius princeps erat Appius, vt exortas inter ipsos seditiones componeret, postquam de iis rebus apud Cnossios et Gortynios verba fecissent, tandem persuaderi sibi passi sunt Cretenses, vt liberum de se Appio et ceteris legatis arbitrium permitterent. Hi

Κνωσ-

Κνωσσίοις μὲν ἀποκατέστησαν τὴν χώραν· Κυδωνιάταις δὲ προσέταξαν, τοὺς μὲν ὁμήρους ἀπολαβεῖν, οὓς ἐγκατέλειπον, δόντες τοῖς περὶ Χασμίωνα πρότερον, τὴν δὲ Φαλασάρναν ἀφεῖναι, μηδὲν ἐξ αὐτῆς νοσφισαμένους. περὶ δὲ τῶν κατὰ κοινοδίκαιον συνεχώρησαν αὐτοῖς, βουλομένοις μὲν αὐτοῖς ἐξεῖναι μετέχειν· μὴ βουλομένοις δὲ καὶ τοῦτ᾽ ἐξεῖναι, πάσης ἀπεχομένοις τῆς ἄλλης Κρήτης, αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἐκ Φαλασάρνης φυγάσιν, οἳ ἀπέκτειναν τοὺς περὶ Μενοίτιον ἐπιφανεστάτους ὄντας τῶν πολιτῶν.

exorati, vt de cauſſa vellent cognoſcere, Cnoſſiis ademtum agrum reſtituerunt, Cydoniatis praeceperunt, vt obſides ſuos reciperent, quos Chaſmioni prius datos poſtea dereliquerant: iidem Phalaſarna vt excederent, neque ex ea quicquam auferrent. Permiſit etiam illis, vt concilii publici eſſent, ſi vellent: ſi vero nollent, id quoque vt liberum illis eſſet, modo cetera abſtinerent Creta. neque hoc ſolum iis, ſed et Phalaſarnenſibus, qui Menoetium, clariſſimum ſuae ciuitatis virum, occiderant, conceſſerunt.

Μϛ'.

Ὅσα ἡ Ῥωμαίων σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευταῖς, πολλὰ κατηγορήσασι τοῦ Φιλίππου, καὶ τῷ Δημητρίῳ τῷ τοῦ Φιλίππου, ἐπ᾽ αὐτὸ τοῦτο εἰς Ῥώμην ὑπὸ τοῦ πατρὸς πεμφθέντος.

Ὅτι κατὰ τὴν θ' καὶ μ' Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ρ', εἰς τὴν Ῥώμην ἠθροίσθησαν πρεσβειῶν πλῆθος ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, ὅσον οὐ ταχέως πρότερον. Τοῦ γὰρ Φιλίππου συγκλεισθέντος εἰς τὴν κατὰ τὸ σύμβολον δικαιοδοσίαν πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας, καὶ τῶν Ῥωμαίων γνωσθέντων, ὅτι προσδέχονται τὰς κατὰ Φιλίππου κατηγορίας, καὶ πρόνοιαν ποιοῦνται τῆς ἀσφαλείας τῶν πρὸς αὐ-

XLVI.

Cuiusmodi reſponſa dederit ſenatus Romanus legatis, qui ex vniuerſa Graecia ad accuſandum Philippum venerant: itemque Demetrio Philippi, quem pater ob id ipſum Romam proficiſci iuſſerat.

Olympiade centeſima quadrageſima nona Romam conuenerunt legati ex Graecia, tanto numero, quantus vix vmquam ante fuerat conſpectus. Poſtea enim, quam eo redactus eſt Philippus, vt diſceptare e formula foederis cogeretur cum finitimis, eſtque fama vulgata, Romanos crimina querimoniasque de Philippo non aſpernari, atque adeo curae illis eſſe ſalutem

τὸν ἀμφισβητούντων· ἅπαντες οἱ παρακείμενοι τῇ Μακεδονίᾳ παρῆσαν, οἱ μὲν κατ᾽ ἰδίαν, οἱ δὲ κατὰ πόλιν, οἱ δὲ κατὰ τὰς ἐθνικὰς συστάσεις ἐγκαλοῦντες τῷ Φιλίππῳ. Σὺν δὲ τούτοις οἱ παρ᾽ Εὐμένους ἧκον ἅμ᾽ Ἀθηναίῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀδελφῷ, κατηγορήσοντες αὐτοῦ περί τε τῶν ἐπὶ Θράκης πόλεων, καὶ περὶ τῆς ἀποσταλείσης Προυσίᾳ βοηθείας. Ἧκε δὲ καὶ Δημήτριος ὁ τοῦ Φιλίππου, πρὸς πάντας τούτους ἀπολογησόμενος, ἔχων Ἀπελλῆ καὶ Φιλοκλῆ μεθ᾽ ἑαυτοῦ, τοὺς τότε δοκοῦντας εἶναι πρώτους φίλους τοῦ βασιλέως. Παρῆσαν δὲ καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων πρέσβεις, ἀφ᾽ ἑκάστου γένους τῶν ἐν τῇ πόλει. Πρῶτον μὲν οὖν ἡ σύγκλητος εἰσεκαλέσατο τὸν Ἀθηναῖον, καὶ δεξαμένη τὸν στέφανον, ὃν ἐκόμιζεν ἀπὸ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χρυσῶν, ἐπῄνεσέ τε μεγαλομερῶς τὸν Εὐμένη καὶ τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τῆς ἀποκρίσεως, καὶ παρεκάλεσε μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως. ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν Δημήτριον εἰσαγαγόντες οἱ στρατηγοὶ, παρακαλέσαντο τοὺς κατηγοροῦντας τοῦ Φιλίππου πάντας, καὶ παρῆγον κατὰ μίαν πρεσβείαν. Οὐσῶν δὲ τῶν πρεσβειῶν πολλῶν, καὶ τῆς εἰσόδου τούτων γενομένης ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτεν ἡ σύγκλητος, περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειρισθῆναι τὰ κατὰ μέρος. παρά τε γὰρ Θετταλῶν καὶ κατὰ κοι-

eorum, qui controuersias cum rege habent: omnes Macedoniae accolae, alii priuatim alii ciuitatum, alii gentium nomine, quae pro se quaeque in id conspirauerant, Romam ad Philippum incusandum venerunt. Sed et Eumenis legatio vna adfuit, cum fratre eius Athenaeo, ad querendum de eodem, simul quod non deducerentur ex Thraciae vrbibus praesidia, simul quod in Bithyniam Prusiae auxilia missa forent. Venit et Demetrius Philippi filius ad omnes horum criminationes responsurus, habens in comitatu suo Apelliem et Philoclem, qui ea tempestate principem locum in amicitia Philippi obtinebant. Aderant et Lacedaemoniorum legationes diuersae, a singulis factionibus ciuitatis separatim missae. Ante omnes alios senatus vocauit Athenaeum, et accepta corona, quam attulerat, aureorum quindecies mille, ita respondit, vt verbis magnificis Eumenem et eius fratres laudaret: rogauit etiam, hunc animum vt seruarent. deinde coss. Demetrium introduxerunt, et ad caussam agendam omnes hortati sunt, qui Philippi incusandi gratia venerant, easque legationes separatim singulas produxerunt. Quum autem plurimae essent legationes illae, eaeque per triduum iam auditae fuissent: patres dubitatio incessit, quonam modo in hoc negotio se gererent. nam e Thessalia legati

νῶν

νὸν ἧκον καὶ κατ' ἰδίαν ἀφ' ἑκάστης πόλεως πρεσβευταὶ, παρά τε Πεῤῥαιβῶν, ὁμοίως δὲ καὶ παρ' Ἀθαμάνων, καὶ παρ' Ἠπειρωτῶν, καὶ παρ' Ἰλλυριῶν, οἱ μὲν περὶ χώρας, οἱ δὲ περὶ σωμάτων, οἱ δὲ περὶ θρεμμάτων ἧκον ἀμφισβητοῦντες, ἔνιοι δὲ περὶ συμβολαίων καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς ἀδικημάτων, τινὲς μὲν οὖν φάσκοντες, μὴ δύνασθαι τυχεῖν τοῦ δικαίου κατὰ τὸ σύμβολον, διὰ τὸ τὸν Φίλιππον ἐγκόπτειν τῇ δικαιοδοσίᾳ, τινὲς δ' ἐγκαλοῦντες τοῖς κρίμασιν, ὡς παραβεβραβευμένοι, διαφθείραντος τοῦ Φιλίππου τοὺς δικαστάς. Καθόλου δὲ ποικίλη τις ἦν ἀκρισία καὶ δυσχώρητος ἐκ τῶν κατηγορουμένων. ὅθεν ἡ σύγκλητος, οὔτ' αὐτὴ δυναμένη διευκρινεῖν, οὔτε τὸν Δημήτριον κρίνουσα δεῖν ἐφ' ἑκάστοις τούτων λόγον ὑπέχειν, ἅτε καὶ φιλανθρώπως πρὸς αὐτὸν διακειμένη, καὶ θεωροῦσα νέον ὄντα κομιδῇ, καὶ πολὺ τῆς τοιαύτης συστροφίας καὶ ποικιλίας ἀπολειπόμενον, μάλιστα δὲ βουλομένη, μὴ τῶν Δημητρίου λόγων ἀκούειν, ἀλλὰ τῆς Φιλίππου γνώμης ἀληθινὴν λαβεῖν πεῖραν, αὐτὸν Δημήτριον παρέλυσε τῆς δικαιολογίας· εἴρετο δὲ τὸν νεανίσκον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ φίλους, εἴ τινα περὶ τούτων ὑπομνηματισμὸν ἔχουσι παρὰ τοῦ βασιλέως; τοῦ δὲ Δημητρίου φήσαντος ἔχειν, καὶ προτείναντός τι βιβλίδιον οὐ μέγα· λέγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν, ἥνπερ

venerant, alii communi totius gentis nomine, alii miſſu vrbium ſingularum, eodemque modo e Perrhaebia, Athamania, Epiro, Illyrico: quorum alii agro multatos ſe querebantur, alii mancipia ademta aut pecus abactum, quidam pacta violata obiiciebant. nonnulli dicere, ius aequum ſecundum pacta obtineri a Philippo non poſſe, quia rex, quominus ius redderetur, impediret. alii de iudiciis queri, in quibus, praeualente gratia Philippi, apud iudices, quos corrupiſſet, facta ſibi eſſet iniuria. Atque omnino, ex obiectis criminibus varia quaedam in audientium animis confuſio exiſtebat, quum tot res ſimul memoria complecti haut facile eſſet. Senatus igitur, qui nec ſatis cognoſcere ipſe omnia poterat, et aequum non cenſebat, vt Demetrius horum omnium ſingillatim rationem redderet: (erat enim ſenatus propenſo in Demetrium animo, et iuuenem admodum eum eſſe videbat, longe imparem vafris verſutisque accuſatorum ingeniis, quum praeſertim patribus eſſet propoſitum, non Demetrium orantem audire; ſed Philippi mentem certo experimento cognoſcere:) Demetrio neceſſitatem reſpondendi ad ſingula remiſit, a iuuene et ipſius comitibus quaeſiuit, ecquem de his rebus commentarium a rege accepiſſent. Quum reſpondiſſet, accepiſſe ſe, et libellum quemdam non magnum manu porrecta oſtendiſſet: ſenatus iuſſit ipſum ad ſin-

τὰ ὑπο-

τὰ ὑπομνήματα περιεῖχε πρὸς ἕκαστον τῶν κατηγορουμένων, ἀπόφασιν κεφαλαιώδη. Ὁ δὲ τὸ μὲν πεποιηκέναι τὸ προσαχθὲν ὑπὸ Ῥωμαίων ἔφασκεν, ἢ τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ πεπρᾶχθαι τοῖς ἐγκαλοῦσιν ἀνετίθει· προσέκειτο δὲ πρὸς ταῖς πλείσταις ἀποφάσεσιν· καίτοι οὐκ ἴσως χρησαμένων ἡμῖν τῶν πρεσβευτῶν τῶν περὶ Καικίλιον ἐν τούτοις. καὶ πάλιν, καίτοιγε οὐ δικαίως ἡμῶν ταῦτα πασχόντων. Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς Φιλίππου γνώμης ἐν πάσαις ταῖς ἀποφάσεσι, διακούσασα τῶν παραγεγονότων ἡ σύγκλητος, μίαν ἐποιήσατο περὶ πάντων διάληψιν. ἀποδεξαμένη γὰρ τὸν Δημήτριον μεγαλομερῶς καὶ φιλανθρώπως διὰ τοῦ στρατηγοῦ, πολλοὺς καὶ παρακλητικοὺς πρὸς αὐτὸν διαθεμένη λόγους, ἀπόκρισιν ἔδωκε, διότι περὶ πάντων, καὶ τῶν εἰρημένων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀνεγνωσμένων, Δημητρίῳ πιστεύει, διότι τὰ μὲν γέγονε, τὰ δὲ ἔσται, καθάπερ δίκαιόν ἐστι γίνεσθαι. ἵνα δὲ καὶ Φίλιππος εἰδῇ, διότι τὴν χάριν ταύτην ἡ σύγκλητος Δημητρίῳ δίδωσιν, ἐξαποστελεῖν ἔφη πρεσβευτὰς ἐποψομένους, εἰ γίνεται πάντα κατὰ τὴν τῆς συγκλήτου βούλησιν, ἅμα δὲ διασαφήσοντας τῷ βασιλεῖ, διότι τῆς συμπεριφορᾶς τυγχάνει ταύτης διὰ Δημήτριον. καὶ ταῦτα μὲν τοιαύτης ἔτυχε διεξαγωγῆς. Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆλθον οἱ παρ' Εὐμένους πρέσβεις, περί τε τῆς βοηθείας,

gulas criminationes ea dice re, quae commentario con tinerentur, in breuem sen tentiam coacta. In eo libr rex, de aliis fecisse se, quo decreto Romanorum iussu fuerat: de aliis quominu decreto obtemperaretur, pe eos stetisse, qui accusarent Ad pleraque autem capit erant haec verba adiecta *Licet aequo iure nobiscum in hac re Caecilius ceteriqu legati non egerint.* et, *et inique haec aduersus no sunt decreta.* Quum in singulis caussis hic animus Philippi se ostenderet: senatus auditis legationibus omnibus vnica sententia omnia es complexus. Demetrio namque per cos. magnifice laudato, et benigne habito, multisque verbis eum hortatus, vt populi Romani amicus esset, ita respondit: de omnibus, quae vel dixisset, vel legisset Demetrius, senatum ipsi credere et confidere, patrem eius qua fecisse, qua facturum esse omnia, vt aequum iustumque est. atque sciret Philippus, Demetrio beneficium hoc tribui a senatu, missuros esse patres legatos, ad visendum, an ex voluntate senatus cuncta administrentur, simul vt regi significent, propter Demetrium hanc ipsi veniam esse indultam. hunc exitum habuit id negotium. Post hos ingressi sunt Eumenis oratores, ad querendum de missis

τῆς

τῆς ἀποςαλείσης ὑπὸ τȣ̃ Φιλίππȣ τῷ Πρȣσίᾳ, κατηγορῆσαι, καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Θράκης τόπων, Φάσκοντες, ȣ̓δ' ἔτι καὶ νῦν αὐτὸν ἐξαγηοχέναι τὰς Φρȣρὰς ἐκ τῶν πόλεων. Τȣ̃ δὲ Φιλοκλέȣς ὑπὲρ τȣ́των βȣληθέντος ἀπολογεῖσθαι, διὰ τὸ καὶ πρὸς τὸν Πρȣσίαν πεπρεσβευκέναι, καὶ τότε περὶ τȣ́των ἐξαπεςάλθαι πρὸς τὴν σύγκλητον ὑπὸ τȣ̃ Φιλίππȣ· βραχύν τινα χρόνον ἡ σύγκλητος ἐπιδεξαμένη τȣ̀ς λόγȣς, ἔδωκεν ἀπόκρισιν, διάτι τῶν ἐπὶ Θράκης τόπων, ἐὰν μὴ καταλάβωσιν οἱ πρεσβευταὶ πάντα διῳκημένα κατὰ τὴν τῆς συγκλήτȣ γνώμην, καὶ πάσας τὰς πόλεις εἰς τὴν Εὐμένȣς πίςιν ἐγκεχειρισμένας, ȣ̓κ ἔτι δυνήσεται Φέρειν, ȣ̓δὲ καρτερεῖν παρακρȣομένη περὶ τȣ́των. Καὶ τῆς μὲν Φιλίππȣ καὶ Ῥωμαίων παρατριβῆς ἐπὶ πολὺ προβαινȣ́σης, ἐπίςασις ἐγενήθη κατὰ τὸ παρὸν, διὰ τὴν τȣ̃ Δημητρίȣ παρȣσίαν· πρὸς μὲν τοί γε τὴν καθόλȣ τῆς οἰκίας ἀτυχίαν ȣ̓ μικρὰ συνέβη τὴν εἰς τὴν Ῥώμην τȣ̃ νεανίσκȣ πρεσβείαν συμβάλλεσθαι. Ἥ τε γὰρ σύγκλητος, ἀπερεισαμένη τὴν χάριν ἐπὶ τὸν Δημήτριον, ἐμετεώρισε μὲν τὸ μειράκιον, ἐλύπησε δὲ καὶ τὸν Περσέα καὶ τὸν Φίλιππον ἰσχυρῶς, τῷ δοκεῖν, μὴ δι' αὐτȣ̀ς, ἀλλὰ διὰ Δημήτριον τυγχάνειν τῆς παρὰ Ῥωμαίων Φιλανθρωπίας· ὅ τε καί τις ἐκκαλεσάμενος τὸ μειράκιον, καὶ προβιβάσας εἰς λόγȣς ἀποῤῥήτȣς, ȣ̓κ ὀλίγα συνεβάλλετο πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. τόν τε γὰρ

auxiliis Prusiae a Philippo, et de vrbibus Thraciae, quod dicerent, ne nunc quidem praesidia ab rege esse deducta. Quum vellet Philocles dicere aliquid ad excusandum regem, quod et ad Prusiam legationem obierat, et de iisdem rebus eo tempore missus fuerat a Philippo ad senatum: patres, oratione ipsius aliquamdiu patienter audita, responsum dederunt, quod ad loca illa sita in Thracia attineret, nisi omnia ex voluntate senatus facta inuenirent legati, omnesque vrbes in fidem Eumeni permissas, senatum non amplius toleraturum, neque passurum sibi in ea re diutius verba dari. Ita crescente in dies simultate inter Philippum et Romanos, Demetrii aduentus Romam in praesentia moram rebus iniecit. Ceterum ad vniuersam regiae domus calamitatem momentum non paruum attulit haec iuuenis illius legatio. Nam senatus, qui vni Demetrio hoc beneficium voluit imputari, et adolescentis animum inani spe sustulit, et Perseum Philippumque offendit grauiter, quod non propter se, verum propter Demetrium benignitatem populi Romani viderentur experiri. Quo quidem tempore aliquis, seducto adolescente, et arcano cum ipso habito, nec breui, colloquio, perniciem domus ipse quoque multum adiuuit. nam et iuuenem blan-

γὰρ νεανίσκον ἐψυχαγώγησεν, ὡς αὐτίκα μάλα συγκατασκευασόντων αὐτῷ Ῥωμαίων τὴν βασιλείαν· τούς τε περὶ τὸν Φίλιππον ἠρέθισε, γράψας, ἐξ αὐτῆς τὸν Δημήτριον ἀποςέλλειν πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν Φίλων, ὡς πλεῖςον ὠφέλιμον καὶ χρησιμώτατον. ταύταις γὰρ ταῖς ἀφορμαῖς χρησάμενος ὁ Περσεὺς, μετ' ὀλίγον ἔπεισε τὸν πατέρα συγκαταθέσθαι τῷ Δημητρίου θανάτῳ. Περὶ μὲν οὖν τούτων ὡς ἐχειρίσθη τὰ κατὰ μέρος, ἐν τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν. Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσεκλήθησαν οἱ παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις. Τούτων δ' ἦσαν διαφοραὶ δ'. οἱ μὲν γὰρ περὶ λύσεως ἥκοντες τῶν ἀρχαίων Φυγάδων ἐπρέσβευον, Φάσκοντες, δεῖν ἔχειν αὐτοὺς πάσας τὰς κτήσεις, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ἔφυγον· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρεα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐφ' ᾧ ταλαντιαίαν λαβόντες κτῆσιν ἐκ τῶν ἰδίων, τὰ λοιπὰ διαδοῦναι τοῖς ἀξίοις τῆς πολιτείας. Σήριππος δὲ ἐπρέσβευε περὶ τοῦ μένειν τὴν ὑποκειμένην κατάστασιν, ἣν ἔχοντές ποτε συνεπολιτεύοντο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἀπὸ δὲ τῶν τεθανατωμένων καὶ τῶν ἐκπεπτωκότων κατὰ τὰ τῶν Ἀχαιῶν δόγματα παρῆσαν οἱ περὶ Χάρωνα, κάθοδον αὐτοῖς ἀξιοῦντες συγχωρηθῆναι, καὶ τὴν πολιτείαν ἀποκατασταθῆναι τοιαύτην. ἐποιοῦντο δὲ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς οἰκείους ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσι λόγους. οὐ δυναμένη δὲ διευκρινεῖν ἡ σύγκλητος τὰς κατὰ μέρος διαφορὰς,

da ſpe demulſit, quaſi eſſent Romani non multo poſt regem eum conſtituturi, et Philippum quoque non mediocriter irritauit, hortatus illum per literas, vt iterum Romam Demetrium cum amicis mitteret: magno namque ipſi vſui et commodo eo loci illum futurum. His ſiquidem occaſionibus impulſus Perſeus, mox patri perſuaſit, vt in Demetrii mortem conſentiret. quae omnia quomodo acciderint, ſigillatim in ſequentibus declarabimus. Poſt iſtos vocati ſunt Lacedaemoniorum legati. Horum erant factiones quatuor. Quidam ad liberationem impetrandam veterum exulum venerant, poſtulantes, vt omnes poſſeſſiones, quas irrogati ſibi exilii tempore habebant, ipſis reſtituerentur. Areus et Alcibiades petebant, vt exulibus de ſuis bonis ad vnius talenti aeſtimationem redderetur, cetera bene meritis ciuibus diuiderentur. Serippi legatio eo ſpectabat, vt in eo ſtatu respubl. conſeruaretur, qui tum fuit, cum Achaeorum concilii erant. Cauſſam eorum, qui mortis damnati ab Achaeis aut in exilium pulſi fuerant, Charon agebat, poſtulans vt reditus in patriam iis concederetur, et vt respub. in priorem ſtatum reſtitueretur. Omnes hi cum Achaeis ſic agebant, vti poſtulabat cauſſa, quam defenſum venerant. Senatus cum tot hasce controuerſias non ſatis cape-

φορᾶς, προεχειρίσατο τρεῖς ἄνδρας, τὲς καὶ πρότερον ἤδη πεπρεσβευκότας περὶ τέτων εἰς τὴν Πελοπόννησον. ἔτοι δ' ἦσαν Τῖτος, Κοΐντιος, Καικίλιος. ἐφ' οἷς γενομένων λόγων πλειόνων, ὑπὲρ μὲν τε καταπορεύεσθαι τὲς καταπεφευγότας καὶ τεθανατωμένες, καὶ περὶ τε μένειν τὴν πόλιν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐγένετο πᾶσι σύμφωνον· περὶ δὲ τῶν κτήσεων, πότερόν δεῖ τὸ τάλαντον, εἰς * τε γὰρ φυγάδας ἐκ τῶν ἰδίων ἐκλέξασθαι, περὶ τέτων διημφισβήτεν πρὸς ἀλλήλες. ἵνα δὲ μὴ πάλιν ἐξ ἀκεραίε περὶ πάντων ἀντιλέγοιεν, ἔγγραπτον ὑπὲρ τῶν ὁμολογεμένων γίνεσθαι ἐκέλευον, ἐφ' ᾧ πάντες ἐπεβάλλοντο τὰς ἰδίας σφραγῖδας. οἱ δὲ περὶ τὸν Τῖτον βελόμενοι καὶ τὲς Ἀχαιὲς εἰς τὴν ὁμολογίαν ἐκπλῆξαι, προσεκαλέσαντο τὲς περὶ Ξέναρχον. ἔτοι γὰρ ἐπρέσβευον τότε παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἅμα μὲν ἀνανεέμενοι τὴν συμμαχίαν, ἅμα δὲ τῇ τῶν Λακεδαιμονίων διαφορᾷ προσεδρεύοντες· καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν ἐρωτώμενοι περὶ τῶν γραφομένων, εἰ συνευδοκεσιν, εκ οἶδ' ὅπως εἰς ἀπορίαν ἐνέπεσον. δυσηρεστεντο μὲν γὰρ τῇ καθόδῳ τῶν φυγάδων καὶ τῶν τεθανατωμένων, διὰ τὸ γίνεσθαι παρὰ τὰ τῶν Ἀχαιῶν δόγματα, καὶ παρὰ τὴν στήλην· εὐδοκεντο δὲ τοῖς ὅλοις, τῷ γράφεσθαι, διότι δεῖ τὴν πόλιν τῶν Λακεδαιμονίων πολιτεύειν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. καὶ

ret, tres viros delegit, qui iam ante de iis rebus legati in Peloponnesum missi fuerant. hi autem erant Titus * Quintius, Caecilius. apud quos postquam esset haec controuersia diu multumque agitata, de reditu quidem in patriam, qua exulum, qua mortis damnatorum, item de eo, vt in concilio Achaeorum ciuitas maneret, facile inter omnes conuenit: de possessionibus vero, et an aequum esset, vt exules e bonis suis ad talenti vnius aestimationem optarent, haec erant, de quibus inter ipsos non conueniebat. Porro ne super omnibus iterum de integro altercarentur, referri in scripta, quae partium consensu essent probata, et omnium signa pactis scriptis imprimi, iusserunt. Cupiens vero Titus, Achaeos iniecto terrore ad consentiendum impellere, Xenarchum ad se vocauit, qui partim de renouanda societate legatus Romam venerat, partim vt ad controuersiam, quae Achaeis erat cum Lacedaemoniis, attenderet. Hic ex inopinato interrogatus de scriptis conditionibus, ecquid illis consentiret, nescio quomodo incertus quid responderet haesit. erat enim hoc ei molestum, quod exulibus et mortis damnatis in patriam reditus concedebatur, quum Achaeorum decreto id repugnaret, et inscriptioni stelae: rem tamen in vniuersum probabat, quia scriptum erat, vt concilii Achaeorum ciuitas Lace-

καὶ πέρας τὰ μὲν ἀπορούμενοι, τὰ δὲ καταπληττόμενοι τοὺς ἄνδρας, ἐπεβάλλοντο τῇ σφραγῖδι. ἡ δὲ σύγκλητος, προχειριζομένη Κόϊντον Μάρκιον πρεσβευτὴν, ἐξαπέστειλεν ἐπί τε τὰ κατὰ Μακεδονίαν καὶ τὰ κατὰ Πελοπόννησον.

daemoniorum esset. tandem, partim ex consilii inopia, partim quia Romani terruerant, signum suum imprimit. Senatus Q. Marcium decreuit legatum, et tum in Macedoniam, tum in Peloponnesum proficisci iussit.

ΜΖ.

Πῶς Φιλοποίμην, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς, τῇ τε Τίτου καὶ τῶν ἀντιστασιαστῶν προαιρέσει πραγματικῶς ἀντέστη.

XLVII.

Quomodo Philopoemen, praetor Achaeorum, Titi consilio et contrariae factionis hominum sollerter restitit.

Ὅτι Δεινοκράτης ὁ Μεσσήνιος, παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὴς, καὶ καταλαβὼν τὸν Τίτον πρεσβευτὴν καθεσταμένον ὑπὸ τῆς συγκλήτου πρός τε Προυσίαν καὶ τὸν Σέλευκον, περιχαρὴς ἐγενήθη, νομίζων, τὸν Τίτον διά τε τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν, (ἐγεγόνει γὰρ αὐτῷ συνήθης κατὰ τὸν Λακωνικὸν πόλεμον·) καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα διαφορὰν, παραγενόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα, χειριεῖν τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην πάντα κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν. Διὸ καὶ παρεὶς τἆλλα προσεκαρτέρει τῷ Τίτῳ, καὶ πάσας εἰς τοῦτον ἀπηρείσατο τὰς ἐλπίδας. Καὶ ὁ Δεινοκράτης παρῆν μετὰ τοῦ Τίτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, πεπεισμένος, ἐξ ἐφόδου τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην ἐγχειρισθήσεσθαι κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν. οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλοποίμενα, σαφῶς ἐπεγνωκότες, ὅτι περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὁ Τίτος οὐδεμίαν ἐντολὴν ἔχει παρὰ τῆς συγκλή-

Dinocrates Messenius Romam legatus venit. vbi quum offendisset Titum, legationem obire iussum ad Prusiam et Seleucum, supra modum laetatus eo est: existimabat enim, Titum, qui sibi amicus esset, (nam bello Laconico familiariter cum illo vixerat) Philopoemenis autem inimicus, vbi in Graeciam venisset, res Messeniorum ex sua voluntate administraturum. Itaque omni cura alia omissa, Titum vnum assidue colere, in hoc spes suas vniuersas reponere. Venit mox in Graeciam cum Tito Dinocrates, nihil dubitans, simul pedem in Peloponneso Titus posuisset, res Messeniorum ex ipsius voluntate ordinatum iri. At Philopoemenes, cui certo constabat, Titum de rebus Graeciae nullum a senatu

συγκλήτου, τὴν ἡσυχίαν εἶχον, καραδοκοῦντες αὐτοῦ τὴν παρουσίαν. Ἐπεὶ δὲ καταπλεύσας εἰς Ναύπακτον ἔγραψε τῷ στρατηγῷ καὶ τοῖς δημιουργοῖς τῶν Ἀχαιῶν, κελεύων συνάγειν τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλησίαν· ἀντέγραψαν αὐτῷ, διότι ποιήσουσιν, ἂν γράψῃ, περὶ τίνων βούλεται διαλεχθῆναι τοῖς Ἀχαιοῖς. τοὺς γὰρ νόμους ταῦτα τοῖς ἄρχουσιν ἐπιτάττειν. τοῦ δὲ μὴ τολμῶντος γράφειν, αἱ μὲν τοῦ Δεινοκράτους ἐλπίδες, καὶ τῶν ἀρχαίων λεγομένων φυγάδων, τότε δὲ προσφάτως ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπεπτωκότων, καὶ συλλήβδην ἡ τοῦ Τίτου παρουσία καὶ προσδοκία τοῦτον τὸν τρόπον διέπεσεν.

mandatum accepisse, nihil mouere, sed aduentum eius exspectare. Qui Naupactum vt appulit, literas ad praetorem et magistratus gentis Achaeorum, (demiurgos vocant) dedit, iubens ad concilium cogi multitudinem. Rescriptum est, factum iri, vti iubebat, si per literas significasset, qua de re cum populo velit agere: ita enim leges imperare magistratibus. Tito non audente scribere quid vellet, spes Dinocratis et eorum exulum, quos veteres vocant, qui tunc recens e Lacedaemone fuerant eiecti, atque omnino Titi aduentus et exspectatio ad irritum isto pacto cecidit.

MH.

Πῶς Φίλιππος ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλληνίδων πόλεων ἀπέβη.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκστρατεία ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους.

XLVIII.

Quomodo Philippus e Thracicis Graecorum vrbibus excessit.

Eiusdem expeditio aduersus barbaros.

Ὅτι τῶν περὶ τὸν Κόϊντον τὸν Μάρκιον πρεσβευσάντων εἰς Μακεδονίαν, ἀπέβη μὲν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλληνίδων πόλεων ὁλοσχερῶς ὁ Φίλιππος, καὶ τὰς φρουρὰς ἐξήγαγεν· ἀπέβη δὲ βαρυνόμενος καὶ στένων. διωρθώσατο δὲ καὶ τἆλλα πάντα, περὶ ὧν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέταττον, βουλόμενος ἐκείνοις μὲν μηδεμίαν ἔμφασιν ποιεῖν ἀλλοτριότητος, λαμβάνειν δὲ ἀναστροφὴν πρὸς τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς. τη-

Postquam Q. Marcius in Macedoniam legatus venit, excessit quidem penitus ex vrbibus Thraciae, quas Graeci habitabant, Philippus, et praesidia ex iis deduxit; sed excessit inuitus ac gemens. Omnia item alia Romanorum imperata fecit, quod cuperet nullum alienati animi indicium ipsis dare, sed moram temporis nancisci ad bellum praeparandum. Quo

ρῶν δὲ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ἐξῆγε στρατιὰν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους. διελθὼν δὲ διὰ μέσης τῆς Θρᾴκης, ἐνέβαλλεν εἰς Ὀδρύσας, Βέσσους, καὶ Δενθηλήτους. Παραγενόμενος δὲ ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Φιλίππου πόλιν, συμφυγόντων τῶν ἐνοικούντων εἰς τὰς ἀκρωρείας, ἐξ ἐφόδου κατέσχε τὴν πόλιν. Μετὰ δὲ ταῦτα πᾶν τὸ πεδίον ἐπιδραμὼν, καὶ τοὺς μὲν ἐκπορθήσας, παρ᾽ ὧν δὲ πίστεις λαβὼν, ἐπανῆλθε, φρουρὰν καταλιπὼν ἐν τῇ Φιλίππου πόλει. ταύτην δὲ συνέβη μετά τινα χρόνον ἐκπεσεῖν ὑπὸ τῶν Ὀδρυσῶν, ἀθετησάντων τὰς πρὸς τὸν βασιλέα πίστεις.

etiam consilio expeditionem aduersus barbaros suscepit, et per mediam Thraciam in fines Odrysarum, Bessorum, Dentheletarum expeditionem suscepit. Ad vrbem, quam Philippopolim dicunt, vt venit, primo impetu illam occupat, fuga oppidanorum desertam, qui in montes confugerant: deinde per campos, quam late patent, vagatus, aliis vi domitis, aliis in fidem acceptis, praesidio Philippopoli imposito, in regnum suum est reuersus. id vero praesidium non multo post ab Odrysis, fidem regi non seruantibus, fuit expulsum.

ΜΘ.

Πρεσβεία εἰς Ῥώμην τῶν ἐκ Λακεδαίμονος Φυγάδων.

Ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἐξαπεστάλησαν ὑπὸ τῶν ἐκ Λακεδαίμονος Φυγάδων πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, ἐν οἷς ἦν Ἀρκεσίλαος καὶ Ἀγησίπολις, ὃς, ἔτι παῖς ὢν, ἐγενήθη βασιλεὺς ἐν τῇ Σπάρτῃ. τούτους μὲν οὖν λῃσταί τινες περιπεσόντες ἐν τῷ πελάγει διέφθειραν, οἱ δὲ μετὰ τούτων κατασταθέντες διεκομίσθησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

XLIX.

Lacedaemoniorum exulum legatio Romam missa.

Eo tempore missi sunt Romam legati ab iis, qui Lacedaemone exulabant, inter quos erant Arcesilaus et Agesipolis, qui in aetate puerili rex Spartae fuerat. In hos legatos piratae in mari inciderunt eosque occiderunt: qui in eorum locum suffecti sunt, ii Romam incolumes peruenerunt.

N.

Καταρχὴ τῆς μετ᾽ οὐ πολὺ συμβάσης περὶ τὸν Δημήτριον τραγῳδίας.

L.

Principium eorum malorum, quae paullo post Demetrio acciderunt.

Ὅτι

Ὅτι τοῦ Δημητρίου παραγενηθέντος ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ κομίζοντος τὰς ἀποκρίσεις, ἐν αἷς οἱ Ῥωμαῖοι πᾶσαν τὴν ἐξ αὐτῶν χάριν καὶ πίστιν εἰς τὸν Δημήτριον ἀπηρείδοντο, καὶ διὰ τοῦτον ἔφασαν πάντα πεποιηκέναι καὶ ποιήσειν· οἱ μὲν Μακεδόνες ἀπεδέχοντο τὸν Δημήτριον, μεγάλων ὑπολαμβάνοντες ἀπολελύσθαι φόβων καὶ κινδύνων. προσεδόκουν γὰρ ὅσον οὔπω τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων πόλεμον ἐπ' αὐτοὺς ἥξειν, διὰ τὰς τοῦ Φιλίππου παρατριβάς. Ὁ δὲ Φίλιππος καὶ Περσεὺς οὐχ ἡδέως ἑώρων τὸ γινόμενον, οὐδ' ἤρεσεν αὐτοῖς, τῷ δοκεῖν τοὺς Ῥωμαίους αὐτῶν μὲν μηδένα λόγον ποιεῖσθαι, τῷ δὲ Δημητρίῳ πᾶσαν ἀνατιθέναι τὴν ἐξ αὐτῶν χάριν. Οὐ μὴν ὁ μὲν Φίλιππος ἐπεκρύπτετο τὴν ἐπὶ τούτοις δυσαρέστησιν· ὁ δὲ Περσεὺς, οὐ μόνον ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίᾳ παρὰ πολὺ τἀδελφοῦ λειπόμενος, ἀλλὰ καὶ περὶ τἄλλα πάντα καθυστερῶν, καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ κατασκευῇ, δυσχερῶς ἔφερε, τὸ δὲ συνέχον, ἐδεδίει περὶ τῆς ἀρχῆς, μὴ πρεσβύτερος ὢν ἐξωσθῇ διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. διὸ τούς τε φίλους ἔφθειρε τοὺς τοῦ Δημητρίου - - -

Postea quam Demetrius ab Roma in Macedoniam est reuersus, senatus responsum afferens, quo significabant Romani, vni Demetrio ferri acceptum debere, quod veniam Philippo dedissent, eique credidissent, omnia enim fecisse et porro facturos in Demetrii gratiam: Macedones Demetrium cum fauore conspiciebant, magno metu magnisque periculis per eum liberatos se existimantes. Nam propter Philippi offensiones existimabant, non multo post Romanos cum infesto exercitu adfuturos. At Philippus et Perseus iniquo animo hoc ferebant, neque placebat ipsis, quod Romani, nulla ipsorum ratione habita, Demetrio imputari vellent omnia sua beneficia. Sed Philippus quidem displicere haec sibi dissimulat; Perseus vero, qui non solum beneuolentia populi Romani a fratre vincebatur, sed et plerisque aliis in rebus, cum ingenio tum disciplina et vsu, longe erat illi inferior, dolorem suum prodebat. Cuius quidem praecipua caussa erat, quod metuebat, ne, qui aetate maior esset, regno tamen propter dictas caussas extruderetur: iccirco amicos Demetrii corrumpebat.

ΝΑ.

Ἀποκρίσεις διάφοροι τῆς συγκλήτου τῶν Ῥωμαίων διαφόροις πρεσβευταῖς δοθεῖσαι.

LI.

Responsa diuersa Romani senatus, diuersis legatis data.

Δυσαρέςησις τῆς συγκλήτȣ πρὸς τȣ̀ς Ἀχαιȣ́ς.

Ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος ἡ σύγκλητος, παραγενομένων πρέσβεων παρὰ Εὐμένȣς καὶ Φαρνάκȣ καὶ παρὰ τȣ̃ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνȣς, ἔτι δὲ παρὰ τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπεπτωκότων, καὶ παρὰ τῶν κατεχόντων τὴν πόλιν, ἐχρημάτισε τȣ́τοις. Ἧκον δὲ καὶ Ῥόδιοι πρεσβεύοντες ὑπὲρ τῆς Σινωπέων ἀτυχίας. Τȣ́τοις μὲν ȣ̃ν καὶ τοῖς παρ᾽ Εὐμένȣς καὶ Φαρνάκȣ πρεσβεύȣσιν ἡ σύγκλητος ἀπεκρίθη, διότι πέμψει πρεσβευτὰς, τȣ̀ς ἐπισκεψομένȣς περί τε Σινωπέων καὶ περὶ τῶν τοῖς βασιλεῦσιν ἀμφισβητȣμένων. Τȣ̃ δὲ Κοίντȣ Μαρκίȣ προσφάτως ἐκ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονότος, καὶ περί τε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ διασεσαφηκότος, ȣ̓κ ἔτι πολλῶν προσεδεήθη λόγων ἡ σύγκλητος· ἀλλ᾽ εἰσκαλεσαμένη καὶ τȣ̀ς ἀπὸ Πελοποννήσȣ καὶ Μακεδόνας πρεσβεύοντας, διήκȣσε μὲν τῶν λόγων, τάς γε μὴν ἀποκρίσεις ἔδωκε, καὶ τὴν διάληψιν ἐποιήσατο τῶν πραγμάτων, ȣ̓ πρὸς τȣ̀ς τῶν πρεσβευτῶν λόγȣς, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀποπρεσβείαν ἁρμοσαμένη τȣ̃ Μαρκίȣ. ὃς ὑπὲρ μὲν τȣ̃ Φιλίππȣ τȣ̃ βασιλέως ἀπηγγέλκει, διότι πεποίηκε μὲν τὰ προσαττόμενα, πεποίηκε δὲ τὰ πάντα βαρυνόμενος, καὶ ὅτι, λαβὼν καιρὸν, πᾶν τι ποιήσει κατὰ Ῥωμαίων. Διὸ τοῖς μὲν παρὰ τȣ̃ Φιλίππȣ πρεσβευταῖς τοιαύ-

Abalienatio senatus ab Achaeis.

Anno altero huius Olympiadis venerunt Romam legati ab Eumene et Pharnace et Achaeorum gente, item ab iis Lacedaemoniis, qui patria sua erant extorres, nec non ab iis, qui eam ciuitatem tenebant: quibus omnibus senatus est datus. Adfuerunt et legati Rhodiorum, querentium de Sinopensium clade. His igitur et iis, quos Eumenes ac Pharnaces miserant, responsum a patribus, legatos ad res Sinopensium speculandas, et regum controuersias cognoscendas, missurum senatum. Quum autem ex Graecia recens Q. Marcius rediisset, et statum Macedoniae ac Peloponnesi patres edocuisset, non existimabat quidem senatus, opus esse, vt alios de iisdem rebus audiret; verumtamen introductis Peloponnesiis Macedonibusque legatis, aures quidem illis commodauit, ceterum et in responsis dandis, et in sententiis de rebus ferendis, non eorum habuerunt rationem, quae dixissent legati; sed eorum, quae Marcius in legatione sibi cognita dixerat. Is autem de rege Philippo renuntiauerat, fecisse illum quidem imperata, sed grauate omnia fecisse, ac data occasione quiduis eum aduersus Romanos moliturum. Propterea Philippi legatis respondens se-

την ἔδωκε τὴν ἀπόκρισιν, δι' ἧς ἐπὶ μὲν τοῖς γεγονόσιν ἐπῄνει τὸν Φίλιππον· εἰς δὲ τὸ λοιπὸν ᾤετο δεῖν προσέχειν αὐτὸν, ἵνα μηδὲν ὑπεναντίον φαίνηται πράττων Ῥωμαίοις. Περὶ δὲ τῶν κατὰ Πελοπόννησον ὁ Μάρκιος τοιαύτην ἐπεποίητο τὴν ἐπαγγελίαν, διότι, τῶν Ἀχαιῶν οὐ βουλομένων ἀναφέρειν οὐδὲν ἐπὶ τὴν σύγκλητον, ἀλλὰ φρονηματιζομένων, καὶ πάντα δι' ἑαυτῶν πράττειν ἐπιβαλλομένων, ἐὰν παρακούσωσι μόνον αὐτῶν κατὰ τὸ παρὸν, καὶ βραχεῖαν ἔμφασιν ποιήσωσι δυσαρεστήσεως, ταχέως ἡ Λακεδαίμων τῇ Μεσσήνῃ συμφρονήσει. τούτου δὲ γενομένου, μετὰ μεγάλης χάριτος ἥξειν τοὺς Ἀχαιοὺς ἔφη, καταπεφευγότας ἐπὶ Ῥωμαίους. Διὸ τοῖς μὲν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπεκρίθησαν τοῖς περὶ Σήριππον, βουλόμενοι μετέωρον ἐᾶσαι τὴν πόλιν, διότι πάντα πεποιήκασιν αὐτοῖς τὰ δυνατά· κατὰ δὲ τὸ παρὸν οὐ νομίζουσιν εἶναι τοῦτο τὸ πρᾶγμα πρὸς αὐτούς. Τῶν δὲ Ἀχαιῶν παρακαλούντων, εἰ μὲν δυνατόν ἐστι, βοήθειαν αὐτοῖς πέμψαι κατὰ τὴν συμμαχίαν ἐπὶ τοὺς Μεσσηνίους, εἰ δὲ μὴ, προνοηθῆναι, ἵνα μηδεὶς τῶν ἐξ Ἰταλίας μήθ' ὅπλα μήτε σῖτον εἰς τὴν Μεσσήνην εἰσαγάγῃ· τούτων μὲν οὐδενὶ προσεῖχον, ἀπεκρίθησαν δὲ, διότι, οὐδ' ἂν ὁ Λακεδαιμονίων ἢ Κορινθίων ἢ Ἀργείων ἀφίστηται δῆμος, οὐ δεήσει τοὺς Ἀχαιοὺς θαυμάζειν, ἐὰν μὴ πρὸς αὐτοὺς ἡγῶνται. Ταύτην δὲ τὴν ἀπόκρισιν ἐκθέμενοι, κηρύγματος ἔχου-

natus, Philippum ita laudauit ob ea, quae fecerat, vt cauendum illi in posterum diceret, ne quid aduersus populum Romanum faceret. De rebus Peloponnesi haec retulerat Marcius: Achaeos nihil ad senatum referre velle, sed sublatis spiritibus id agere, vt omnia per se administrent. hos si in praesentia negligenter solum audirent, et significationem quamuis leuem darent, sibi facta illorum displicere, extemplo Lacedaemonem et Messenen consensuras. quod si accideret, cum multis precibus Romam, velut ad perfugium suum, venturos Achaeos affirmabat. Iccirco patres legationi Lacedaemoniorum, cuius princeps erat Serippus, quum exspectatione suspensam ciuitatem illam vellent relinquere, responderunt: se illos antea omni ope adiuuisse, nunc vero ita existimare senatum, ad curam suam id negotium non pertinere. Petentibus Achaeis, vt, si fieri posset, auxilia sibi secundum foederis leges mitterent aduersus Messenios, sin hoc nollent, prouiderent certe, ne quis ex Italia arma frumentumue Messenam importaret: neglectis hisce postulatis responderunt, etiamsi Lacedaemonii aut Corinthii aut Argiui ab iis se abiungerent, mirari Achaeos non debere, si nihil ad se eam rem pertinere patres ducerent. Hoc edito responso, quod instar praeconii fuit, si quis

σαν διάθεσιν τοῖς βȣλομένοις ἕνεκεν Ῥωμαίων ἀφίςαϑαι τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας, λοιπὸν τὰς πρεσβευτὰς παρακατεῖχον, καραδοκȣ͂ντες τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, πῶς προχωρήσει τοῖς Ἀχαιοῖς. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τȣ́τοις ἦν.

vellet ab Achaeorum concilio recedere, vt per Romanos id sibi sciret licere, legatos Romae detinuerunt, auide exspectantes, quem exitum Achaei habituri essent eorum, quae contra Messenios parabant. Haec in Italia tum quidem gerebantur.

NB.

Πῶς ὁ Λυκόρτας, τȣ̀ς Μεσσηνίȣς παραςησάμενος, πάντας τȣ̀ς μετεσχηκότας τȣ͂ φόνȣ τȣ͂ Φιλοποίμενος ἐπανείλετο.

LII.

Quomodo Lycortas, postquam Messenios facere deditionem coegisset, auctores caedis Philopoemenis omnes sustulerit.

Ὅτι ὁ Λυκόρτας, ὁ τῶν Ἀχαιῶν ςρατηγὸς, τȣ̀ς Μεσσηνίȣς καταπληξάμενος τῷ πολέμῳ - - - πάλαι μὲν οἱ Μεσσήνιοι καταπεπληγμένοι τὸν πρὸ τȣ͂ χρόνον τȣ̀ς προεςῶτας, τότε μόλις ἐθάῤῥησάν τινες αὐτῶν φωνὴν ἀφιέναι (πιςεύσαντες τῇ τῶν πολεμίων ἐφεδρείᾳ) καὶ λέγειν, ὅτι δεῖ πρεσβεύειν ὑπὲρ διαλύσεως. Οἱ μὲν ȣ͂ν περὶ τὸν Δεινοκράτην, ȣ̓κ ἔτι δυνάμενοι πρὸς τὸ πλῆθος ἀντοφθαλμεῖν, διὰ τὸ περιέχεσθαι, τοῖς πράγμασιν εἴξαντες, ἀνεχώρησαν εἰς τὰς ἰδίας οἰκήσεις. οἱ δὲ πολλοὶ, παρακληθέντες ὑπό τε τῶν πρεσβυτέρων, καὶ μάλιςα τῶν ἐκ Βοιωτίας πρεσβευτῶν, (οἳ πρότερον ἤδη παραγεγονότες ἐπὶ τὰς διαλύσεις, Ἐπαινετὸς καὶ Ἀπολλόδωρος, εὐκαίρως τότε παρέτυχον ἐν τῇ Μεσσήνῃ) ταχέως ἐπακολȣθήσαντες ἐπὶ τὰς διαλύσεις οἱ Μεσσήνιοι,

Quum Lycortas Achaeorum imperator Messenios bello terruisset, omnibus antea mussantibus ob terrorem magistratuum, aegre tum nonnulli, praesidio freti hostium, vocem liberam ausi sunt mittere, ac dicere, legatos de pace esse mittendos. Dinocrates, non amplius resistere multitudini ausus, quod vndique cinctus teneretur, temporum necessitati cedens, in suas aedes se recepit. multitudo autem seniorum hortatu, et maxime legatorum, qui e Boeotia venerant, (ii erant Epaenetus et Apollodorus, qui quum iam ante ad agendum de pace venissent, opportune tunc Messenae sunt reperti:) horum igitur hortatibus impulsi Messenii, legatos ad

σήνιοι, κατέστησαν πρεσβευτὰς, καὶ τούτους ἐξέπεμψαν, δεόμενοι τυχεῖν συγγνώμης ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν παραλαβὼν τοὺς συνάρχοντας, καὶ διακούσας τῶν παραγεγονότων, μίαν ἔφη Μεσσηνίοις πρὸς τὸ ἔθνος εἶναι διάλυσιν· ἐὰν μὲν τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς Φιλοποίμενος ἀναιρέσεως ἤδη παραδῶσιν αὐτῷ, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπιτροπὴν δῶσιν τοῖς Ἀχαιοῖς, εἰς δὲ τὴν ἄκραν ἐκδέξωνται παραχρῆμα φυλακήν. Ἀναγγελθέντων δὲ τούτων εἰς τοὺς ὄχλους, οἱ μὲν, πάλαι πικρῶς διακείμενοι πρὸς τοὺς αἰτίους τοῦ πολέμου, πρόθυμοι τούτους ἦσαν ἐκδιδόναι καὶ συλλαμβάνειν· οἱ δὲ πεπεισμένοι, μηδὲν πείσεσθαι δεινὸν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν, ἑτοίμως συγκατέβαινον εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐπιτροπήν. τὸ δὲ συνέχον, οὐκ ἔχοντες αἵρεσιν περὶ τῶν παρόντων, ὁμοθυμαδὸν ἐδέξαντο τὰ προτεινόμενα. Τὴν μὲν οὖν ἄκραν εὐθέως παραλαβὼν ὁ στρατηγὸς, τοὺς πελταστὰς εἰς αὐτὴν παρήγαγε. μετὰ δὲ ταῦτα προσλαβὼν τοὺς ἐπιτηδείους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ συναγαγὼν τοὺς ὄχλους, παρεκάλεσε τὰ πρέποντα τοῖς ἐνεστῶσι καιροῖς, ἐπαγγελλόμενος ἀμεταμέλητον αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν πίστιν. Τῆς μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν ὅλων διαλήψεως τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸ ἔθνος ἐποιήσατο. καὶ γὰρ ὥσπερ ἐπίτηδες συνέβαινε, τότε πάλιν συναγαγέσθαι τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς Μεγάλην πόλιν ἐπὶ τὴν δευτέραν σύνοδον. τῶν δὲ

petendam pacem decreuerunt: miſeruntque, delictorum veniam poſcentes. Achaeorum imperator, magiſtratibus in concilium aſſumtis, audita legatione Meſſeniorum, vnam patere illis viam ad pacem obtinendam ab Achaeorum gente dixit, ſi auctores rebellii et caedis Philopoemenis ſtatim ſibi dederent, de ceteris omnibus liberum Achaeis arbitrium permitterent, in arcem praeſidium ſine mora reciperent. Quae vbi multitudini ſunt nuntiata, qui belli auctores male iam dudum oderant, eos corripere et dedere parati erant. alii, qui nihil mali ab Achaeis manere ſe confidebant, conditionem facile probarunt, vt omnium arbitrium illis permitteretur. Caput autem illud erat, quod, quum optandi quid vellent poteſtas illis nulla eſſet, conditiones, quae ſibi offerebantur, communi conſenſu acceperunt. Igitur Lycortas, arce ſtatim ſibi tradita, cetratos in eam induxit. deinde cum delectis ex omni exercitu vrbem eſt ingreſſus, et concione conuocata, conuenienter praeſenti fortunae eos eſt hortatus, pollicitus, datam ipſis fidem numquam iri violatum. Deliberationem porro de ſumma rerum ad gentem Achaeorum reiecit. etenim quaſi de induſtria tunc commodum accidit, vt iterum Megalopolim ad conuentum alterum Achaeorum concilium conue-

ἐν ταῖς αἰτίαις, ὅσοι μὲν μετέσχον τῷ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἐπανελέσθαι τὸν Φιλοποίμενα, τέλοις ἐπέταξε παραχρῆμα, πάντας αὐτοὺς ἐξάγειν ἐκ τοῦ ζῆν.

nisset. Ex iis, qui malesicii alicuius accusabantur, vniuersis, per quos factum fuerat, vt Philopoemenes statim captus interficeretur, vt educerent ipsi sese e viuis, imperauit.

ΝΓ.

Μεσσηνίων ἀποκατάστασις διὰ Λυκόρτα.

Ῥωμαίων πολιτικὴ συνυπόκρισις πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ ἡ ἄγαν Φιλοτιμία αὐτῶν.

Ἡ τῆς Σπάρτης μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτεία.

Πρεσβεῖαι διάφοροι πρὸς Ῥωμαίους ἀπὸ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Φυγάδων.

LIII.

Messenii virtute Lycortae in integrum restituti.

Romanorum dissimulatio mentis suae erga Achaeos, et eorundem ambitio.

Sparta contribuitur concilio Achaeorum.

Legationes variae tum a Lacedaemoniorum ciuitate missae, tum ab exulibus.

Ὅτι οἱ Μεσσήνιοι, διὰ τὴν αὐτῶν ἄγνοιαν εἰς τὴν ἐσχάτην παραγενόμενοι διάθεσιν, ἀποκατέστησαν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν τῆς συμπολιτείας, διὰ τὴν Λυκόρτα καὶ τῶν Ἀχαιῶν μεγαλοψυχίαν. ἡ δ' Ἄβια, καὶ Θουρία, καὶ Φαρὰ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀπὸ μὲν τῆς Μεσσήνης ἐχωρίσθησαν· ἰδίαν δὲ θέμεναι στήλην ἑκάστη μετεῖχε τῆς κοινῆς συμπολιτείας. Ῥωμαῖοι δὲ, πυθόμενοι κατὰ λόγον κεχωρηκέναι τοῖς Ἀχαιοῖς τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι τῆς πρότερον ἀποφάσεως, ἄλλην ἔδωκαν τοῖς αὐτοῖς πρεσβευταῖς ἀπόκρισιν, διασαφοῦντες, ὅτι προνοίαν πεποιήκασι τοῦ μηδένα τῶν ἐξ Ἰταλίας μήθ' ὅπλα μήτε σῖτον

Quum Messenii culpa sua in statum omnium miserrimum deuenissent: magnanimitate Lycortae et Achaeorum in pristinum locum sunt restituti, vt essent conciiii Achaeorum. Ea tempestate Abia, Thuria, Phara, a Messeniis diuulsae, ac propria columna erecta, concilii Achaeorum singulae participes sunt factae. Romani, vt cognouerunt, ex animi sententia Achaeis bellum cum Messeniis cessisse, dissimulata priore sententia, aliud iisdem legatis responsum dant, certioresque illos faciunt, senatum prouidisse, ne quisquam ex Italia aut arma aut frumentum Messenam im-

εἰσάγειν

εἰσάγειν εἰς τὴν Μεσσήνην. Ἐξ ȣ̃ καταφανεῖς ἅπασαν ἐγενήθησαν, ὅτι τοσȣ̃τον ἀπέχȣσι τȣ̃ τὰ μὴ λίαν ἀναγκαῖα τῶν ἐκτὸς πραγμάτων ἀποτρίβεσθαι καὶ παρορᾶν, ὡς τȣ̓ναντίον καὶ δυσχεραίνȣσιν ἐπὶ τῷ μὴ πάντων τὴν ἀναφορὰν ἐφ᾽ ἑαυτȣ̀ς γίνεσθαι, καὶ πάντα πράττεσθαι μετὰ τῆς αὐτῶν γνώμης. Εἰς δὲ τὴν Λακεδαίμονα παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ κομιζόντων τὴν ἀπόκρισιν, εὐθέως ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, μετὰ τὸ συντελέσαι τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, συνῆγε τȣ̀ς πολλȣ̀ς εἰς τὴν τῶν Σικυωνίων πόλιν. ἀθροισθέντων δὲ τῶν Ἀχαιῶν, ἐδίδȣ διαβȣ́λιον ὑπὲρ τȣ̃ προσλαβέσθαι τὴν Σπάρτην εἰς τὴν συμπολιτείαν, φάσκων, Ῥωμαίȣς μὲν ἀποτρίβεσθαι τὴν πρότερον αὐτοῖς δοθεῖσαν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης· ἀποκεκρίσθαι γὰρ αὐτȣ̀ς νῦν, μηδὲν εἶναι τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων εἰς αὐτȣ̀ς· τȣ̀ς δὲ κυριεύοντας τῆς Σπάρτης κατὰ τὸ παρὸν βȣ́λεσθαι σφίσιν μετέχειν τῆς συμπολιτείας. Διὸ παρεκάλει προσδέχεσθαι τὴν πόλιν. εἶναι γὰρ τȣ̃το κατὰ δύο τρόπȣς συμφέρον· καθ᾽ ἕνα μὲν, ὅτι τȣ́τȣς προσλήψȣσι, τȣ̀ς διατετηρηκότας τὴν πρὸς τὸ ἔθνος πίστιν, καθ᾽ ἕτερον δὲ, διότι τῶν ἀρχαίων φυγάδων τȣ̀ς ἀχαρίστως καὶ ἀσεβῶς ἀνεστραμμένȣς εἰς αὐτȣ̀ς, ȣ̓χ ἕξȣσι κοινωνȣ̀ς τῆς πολιτείας, ἀλλ᾽ ἑτέρȣς, αὐτῶν ἐκκεκλικότων τῆς πόλεως, οἱ βεβαιώσαντες τὰς ἐκείνων προαιρέσεις,

portaret. Qua re declaratum eſt a Romanis, adeo non repudiare aut contemnere ſe externa negotia, licet parum ad ipſos attinentia; vt contra etiam indignentur, ſi ad ipſos omnia non referantur, neque ex ipſorum ſententia cuncta adminiſtrentur. Poſtea vero quam Lacedaemonem legati Romani cum ſenatus reſponſo venerunt, extemplo Achaeorum praetor, Meſſeniaco bello confecto, multitudinis concilium Sicyonem indixit. Quo vt ventum, de recipienda Sparta in ſocietatem reipublicae deliberationem propoſuit. Romanos enim, quibus liberum de ea vrbe arbitrium fuerat prius permiſſum, iam negotium totum reſpuere. reſpondiſſe enim, res Lacedaemoniorum nihil ad ſe pertinere. Quoniam vero cupiant, qui Spartae in praeſentia rerum potiuntur, participes concilii Achaeorum fieri, hortari praetor gentem Achaeorum, vt eos reciperent. id enim duas ob cauſſas rationibus ipſorum conducere: primum quia homines ſibi adiungent, qui Achaeorum genti fidem ſeruarunt, deinde quia veteres exules, quorum ingratum animum atque impietatem eſſent experti, participes ſuae reipublicae non eſſent habituri, ſed, iis vrbe excedentibus, alios recepturi, qui decreta concilii Achaeorum confirmabunt, et

σεις, ἅμα τὴν ἁρμόζουσαν αὐτοῖς χάριν ἀποδώσουσιν μετὰ τῆς τῶν θεῶν προνοίας. Ὁ μὲν οὖν Λυκόρτας, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγων, παρεκάλει τοὺς Ἀχαιοὺς προσδέξασθαι τὴν πόλιν. ὁ δὲ Διοφάνης καί τινες ἕτεροι βοηθεῖν ἐπειρῶντο τοῖς φυγάσι, καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀχαιοὺς, μὴ συνεπιθέσθαι τοῖς ἐκπεπτωκόσιν, μηδὲ δι' ὀλίγους ἀνθρώπους συνεπισχῦσαι τοῖς ἀσεβῶς καὶ παρανόμως αὐτοὺς ἐκ τῆς πατρίδος ἐκβεβληκόσι. Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ ῥηθέντα παρ' ἑκατέρων. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, διακούσαντες ἀμφοτέρων, ἔκριναν προσλαβέσθαι τὴν πόλιν, καὶ μετὰ ταῦτα, στήλης προγραφείσης, συνεπολιτεύετο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἡ Σπάρτη, προσδεξαμένων τῶν ἐν τῇ πόλει τούτους τῶν ἀρχαίων φυγάδων, ὅσοι μηδὲν ἐδόκουν ἀγνωμόνως πεποιηκέναι κατὰ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους. οἱ δ' Ἀχαιοὶ ταῦτα κυρώσαντες, πρεσβευτὰς ἀπέστειλαν εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς περὶ Βίππον τὸν Ἀργεῖον, διασαφήσοντας τῇ συγκλήτῳ περὶ πάντων. ὁμοίως δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι τοὺς περὶ Χάρωνα κατέστησαν. ἐξαπέστειλαν δὲ καὶ οἱ φυγάδες τοὺς περὶ Κλῆτιν Διακτόριον, τοὺς καταστησομένους ἐν τῇ συγκλήτῳ πρὸς τοὺς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρεσβευτάς. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην παραγεγονότων τῶν πρεσβευτῶν παρά τε τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἅμα δὲ καὶ τῶν παρ' Εὐμένους καὶ παρ' Ἀριαράθου τοῦ βασιλέως ἡκόντων, καὶ τῶν παρὰ Φαρνάκου·

pro accepto beneficio parem gratiam, volentibus diis, reddent. Has et ſimiles his rationes Lycortas afferebat, cum Achaeos hortabatur, vt Spartam reciperent. Diophanes vero et alii nonnulli exulibus patrocinari conabantur, monebantque Achaeos, ne hominum extorrium fortunam vrgere etiam ipſi vellent, neue propter paucos ſuam potentiam iis commodarent, a quibus impie et contra ius expulſi eſſent e patria. Haec ab vtraque parte dicta ſunt. quibus omnibus auditis, ſtatuunt Achaei vrbem recipere, et ex illo tempore, poſtquam ſcripta et poſita fuit columna, concilio Achaeorum contributa eſt Sparta, ſuntque in vrbem reſtituti e numero exulum illi, qui ingrati aduerſus gentem Achaeorum animi nullum ſpecimen dediſſent. Poſteaquam haec ita Achaei transegerunt, legationem ad populum Romanum obire iuſſerunt Bippum Argiuum, qui de omnibus rebus ſenatum faceret certiorem. Lacedaemonii quoque Charonem legarunt, ſed et exules Cletim Diactorium miſerunt, vt apud ſenatum contra legatos Achaeorum cauſſam ſuam tueretur. Quum autem veniſſent Romam tum omnes illi, quos modo commemorauimus legati, tum quos Eumenes et Ariarathes miſerant, et quos Pharnaces:

τούτοις

τέτοις πρῶτον ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος. βραχεῖ δὲ χρόνῳ πρότερον ἀνηγγελκότων τῶν περὶ τὸν Μάρκιον πρεσβευτῶν, ὓς ἀπεςάλκεισαν ἐπὶ τὸν Εὐμένει καὶ Φαρνάκει συνεςηκότα πόλεμον, καὶ διασεσαφηκότων περί τε τῆς Εὐμένȣς μετριότητος ἐν πᾶσιν, καὶ περὶ τῆς Φαρνάκȣ πλεονεξίας, καὶ καθόλȣ τῆς ὑπερηφανίας· ὐκ ἔτι πολλῶν προσεδεήθη λόγων ἡ σύγκλητος, διακȣ́σασα τῶν παραγεγονότων. ἀπεκρίθη δὲ, διότι πάλιν πέμψει πρεσβευτὰς, τȣ̀ς φιλοτιμώτερον ἐπισκεψομένȣς ὑπὲρ τῶν διαφερόντων τοῖς προειρημένοις. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων εἰσπορευθέντων, καὶ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἅμα τȣ́τοις, ἐπὶ πολὺ διακȣ́σασα, τοῖς μὲν ἐκ τῆς πόλεως ὐδὲν ἐπετίμησε περὶ τῶν γεγονότων· τοῖς δὲ φυγάσιν ἐπηγγείλατο, γράψειν πρὸς τȣ̀ς Ἀχαιȣ̀ς περὶ τȣ̃ κατελθεῖν αὐτȣ̀ς εἰς τὴν οἰκείαν. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἰσπορευθέντων τῶν περὶ Βίππον τὸν Ἀργεῖον, ὓς ἀπεςάλκει τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, καὶ διασαφȣ́ντων περὶ τῆς Μεσσηνίων ἀποκαταςάσεως· ὐδενὶ δυσαρεςήσασα περὶ τῶν οἰκονομȣμένων ἡ σύγκλητος, ἀπεδέξατο φιλανθρώπως τȣ̀ς πρεσβευτάς.

patres his primum dederunt ſenatum. Ac quoniam non multo ante Marcius et ceteri legati, quos ad cognoſcendum de bello inter Eumenem et Pharnacem patres legauerant, legationem ſuam renuntiauerant, et moderationem Eumenis in omnibus rebus, Pharnacis vero auaritiam et ingentem ſuperbiam pluribus expoſuerant: ſenatus, auditis eorum legatis, quid ſtatuendum foret non diu dubitauit. Reſpondit autem, iterum ſe legatos miſſurum, qui de eorum regum controuerſiis diligentius cognoſcerent. Ingreſſis deinde Lacedaemoniis exulibus, et cum his, qui ab ciuitate illa miſſi fuerant, ſenatus, eorum orationibus diligenter auditis, ciuitatis quidem legatis ob illa, quae acciderant, nihil quicquam ſuccenſuit; exulibus vero promiſit, ſcripturum ſe ad Achaeos, vt in patriam reſtituerentur. Poſt aliquot dies, quum introductus eſſet Bippus Argiuus, quem gens Achaeorum miſerat, et de reſtituta in priorem ſtatum Meſſena certiorem ſenatum faceret, patres, nihil omnino improbantes eorum, quae geſta fuerant, legatos benigne acceperunt.

ΝΔ.

Περὶ τῆς καθόδȣ τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων.

LIV.

De reſtitutione exulum Lacedaemoniorum.

Ὅτι κατὰ τὴν Πελοπόννησον παραγενομένων ἐκ Ῥώμης τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων, καὶ κομιζόντων παρὰ τῆς συγκλήτου γράμματα τοῖς Ἀχαιοῖς, ὑπὲρ τοῦ προνοηθῆναι ὑπὲρ τῆς αὐτῶν καθόδου καὶ σωτηρίας εἰς τὴν οἰκείαν, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπερθέσθαι τὸ διαβούλιον, ἕως ἂν οἱ παρ' αὐτῶν ἔλθωσι πρεσβευταί. ταῦτα δὲ τοῖς φυγάσιν ἀποκριθέντες, συνέθεντο τὴν πρὸς Μεσσηνίους στήλην, συγχωρήσαντες αὐτοῖς πρὸς τοῖς ἄλλοις φιλανθρώποις καὶ τριῶν ἐτῶν ἀτέλειαν, ὥστε τὴν τῆς χώρας καταφθορὰν μηδὲν ἧττον βλάψαι τοὺς Ἀχαιοὺς, ἢ Μεσσηνίους. τῶν δὲ περὶ τὸν Βίππον παραγενομένων ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ διασαφούντων, γραφῆναι τὰ γράμματα περὶ τῶν φυγάδων, οὐ διὰ τὴν τῆς συγκλήτου σπουδὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν φυγάδων φιλοτιμίαν· ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

Quum Lacedaemonii exules in Peloponnesum reuersi essent ab Roma, et genti Achaeorum a senatu literas attulissent, quibus agebant cum illis patres, vt darent operam, quo reuocati ab exilio patriae suae restituerentur: visum Achaeis, deliberationem super eo negotio tantisper differre, donec legati, quos ipsi miserant, rediissent. Hoc dato exulibus responso, columnam icti foederis cum Messeniis posuerunt, concessa ipsis super cetera beneficia etiam triennii immunitate, adeo vt populatio agrorum non minus Achaeis, quam Messeniis noxia fuerit. Vbi vero reuersus Roma Bippus renuntiauit, quae de exulibus fuerant scripta, non tam e senatus voluntate esse profecta, quam ipsorum importunitate fuisse expressa: statuerunt Achaei nihil mouendum.

ΝΕ.

Σπουδὴ ἄπρακτος Ῥωμαίων πρὸς τὸ διαλύειν Φαρνάκην πρὸς Εὐμένη καὶ Ἀριαράθην.

LV.

Bellum inter Pharnacem et Eumenem atque Ariarathem conflatum Romani dirimere conantur frustra.

Ὅτι κατὰ τὴν Ἀσίαν Φαρνάκης ὁ βασιλεὺς, πάλιν ὀλιγωρήσας τῆς γεγενημένης ἐπὶ Ῥωμαίους ἀναφορᾶς, Λεώκριτον μὲν ἔτι κατὰ χειμῶνα μετὰ μυρίων στρατιωτῶν ἐξαπέστειλε πορθήσοντα τὴν Γαλατίαν· αὐτὸς δὲ,

In Asia rex Pharnaces aspernatus iterum nomen Romanum, quum caussae cognitio ad senatum fuisset delata, Leocritum per hiemis tempus cum decem militum millibus ad deuastandam Ga-

δὲ, τῆς ἐαρινῆς ὥρας ἀποφανέσης, ἤθροιζε τὰς δυνάμεις, ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν Καππαδοκίαν. ἃ πυνθανόμενος Εὐμένης δυσχερῶς μὲν ἔφερε τὸ συμβαῖνον, διὰ τὸ πάντας τὲς τῆς πίςεως ὅρες ὑπερβαίνειν τὸν Φαρνάκην· ἠναγκάζετο δὲ τὸ παραπλήσιον ποιεῖν. Ἤδη δ' αὐτῦ συνηθροικότος τὰς δυνάμεις, κατέπλευσαν ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον. ὁμῦ δὲ γενόμενοι καὶ κοινολογηθέντες ἀλλήλοις, ἀνέζευξαν παραχρῆμα μετὰ τῆς ςρατιᾶς. ἀφικόμενοι δὲ εἰς τὴν Γαλατίαν, τὸν μὲν Λεώκριτον ἐκ ἔτι κατέλαβον· τῦ δὲ Καρσιγνάτε καὶ τῦ Γαιζοτόριος διαπεμπομένων πρὸς αὐτὲς ὑπὲρ ἀσφαλείας, οἵτινες ἐτύγχανον ἔτι πρότερον ᾑρημένοι τὰ Φαρνάκε, καὶ πᾶν ὑπισχνεμένων ποιήσειν τὸ προςαττόμενον, ἀπειπάμενοι τέτες διὰ τὴν προγεγενημένην ἀθεσίαν, ἐξάραντες παντὶ τῷ ςρατεύματι, προῆγον ἐπὶ τὸν Φαρνάκην. παραγενόμενοι δ' ἐκ Καλπίτε πεμπταῖοι πρὸς τὸν Ἅλυν ποταμὸν, ἐνταῦθα πάλιν ἀνέζευξαν εἰς Ἀμισόν. ἔνθα καὶ Ἀριαράθης, ὁ τῶν Καππαδοκῶν βασιλεὺς, συνέμιξεν αὐτοῖς μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως, καὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἀμισέων χώραν. ἄρτι δὲ κατεςρατοπεδευκότων αὐτῶν, προσέπεσε παραγενέσθαι τὲς ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτὰς ἐπὶ τὰς διαλύσεις. Ὧν ἀκέσας ὁ βασιλεὺς Εὐμένης, Ἄτταλον μὲν ἐξαπέςειλε τέτες ἐκδεξόμενον· αὐτὸς δὲ τὰς δυνάμεις ἐδιπλασίαζε, καὶ διεκόσμει φιλοτίμως, ἅμα

latiam misit. ipse vere ineunte copias cogere, ceu facturus in Cappodociam impressionem. quae Eumenes vt cognouit, etsi grauissime indignabatur, quod omnes fidei leges migrasset Pharnaces, ipse tamen idem facere cogebatur. Quum iam conuenisset eius exercitus, venit Roma Attalus. postquam vna congressi de praesenti negotio inter se tractassent, subito cum copiis castra mouerunt. in Galatiam reuersi, Leocritum quidem ibi non offenderunt; sed quum Carsignatus et Gaezotoris, qui antea Pharnaci adhaeserant, legatos subinde mitterent, ne quid sibi noceretur poscentes, et imperata, cuicuimodi illa essent, facturos se pollicentes, repudiata horum petitione, quia fidem prius mutassent, cum omni exercitu aduersus Pharnacem proficiscuntur. Quintis castris Calpito ad Halym amnem est ventum, sexto deinde die Amisum peruenerunt, vbi postquam Ariarathes Cappadocum rex cum suis se illis coniunxisset, agrum Amisenum sunt ingressi. Quum vix metati castra essent, nuntius affertur, adesse legatos populi Romani ad pacem conficiendam. quo cognito, Eumenes Attalum misit, qui illos exciperet: ipse copias duplicare, et magno studio ornare, tum vt paratae es-

μὲν ἁρμοζόμενος πρὸς τὰς ἀληθινὰς χρείας, ἅμα δὲ βουλόμενος ἐνδείκνυσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι δι' αὑτοῦ δυνατός ἐστι τὸν Φαρνάκην ἀμύνασθαι καὶ καταπολεμεῖν. Παραγενομένων δὲ τῶν πρέσβεων, καὶ παρακαλούντων λύειν τὸν πόλεμον, ἔφασκον μὲν οἱ περὶ τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Ἀριαράθην, ἑτοίμοι πρὸς πᾶν εἶναι τὸ παρακαλούμενον· ἠξίουν δὲ τοὺς Ῥωμαίους, εἰ μὲν ἔτι δυνατὸν, σύλλογον αὐτοὺς συναγαγεῖν πρὸς τὸν Φαρνάκην, ἵνα κατὰ πρόσωπον λεγομένων τῶν λόγων, ἴδωσι τὴν ἀθεσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ὠμότητα διὰ πλειόνων· εἰ δὲ μὴ τοῦτ' εἴη δυνατὸν, αὐτοὺς γενέσθαι κριτὰς τῶν πραγμάτων ἴσους καὶ δικαίους. Τῶν δὲ πρεσβευτῶν ἀναδεχομένων, πάντα τὰ δυνατὰ καὶ καλῶς ἔχοντα ποιήσειν, ἀξιούντων δὲ τὴν στρατιὰν ἀπάγειν ἐκ τῆς χώρας· (ἄτοπον γὰρ εἶναι, παρόντων αὐτῶν καὶ λόγους ποιουμένων ὑπὲρ διαλύσεων, ἅμα παρεῖναι τὰ τοῦ πολέμου, καὶ κακοποιεῖν ἀλλήλους·) συνεχώρησαν οἱ περὶ τὸν Εὐμένη, καὶ τῇ κατὰ πόδας εὐθέως ἀναζεύξαντες, οὗτοι προῆγον ὡς ἐπὶ Γαλατίας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς τὸν Φαρνάκην συμμίξαντες, πρῶτον μὲν ἠξίουν αὐτὸν εἰς λόγους ἐλθεῖν τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη, μάλιστα γὰρ ἂν οὕτω τυχεῖν τὰ πράγματα διεξαγωγῆς. τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀντιβαίνοντος, καὶ τέλος ἀπειπαμένου, δῆλον μὲν εὐθέως ἦν τοῦτο καὶ Ῥωμαίοις, ὅτι καταγινώσκει προφανῶς ἑαυτοῦ, καὶ διαπιστεῖ τοῖς σφετέροις πράγ-

ſent ad belli vſum, ſi opus foret, tum vt Romanis oſtenderet, ſatis ſibi eſſe virium ad Pharnacem vlciſcendum et debellandum. Hortantibus legatis poſt ſuum aduentum, vt bellandi finem faceret, reſpondent Eumenes et Ariarathes, paratos ſe ad omnia, quae vellent ſuaderentque; orant vero Romanos, vt, ſi fieri poſſet, conuentum cogerent, cui intereſſet Pharnaces, vt, dum in praeſentia negotium tractaretur, magis ac magis perfidiam hominis et crudelitatem animaduerterent. quod ſi fieri id non poſſet, petere ab illis, vt iuſte et aeque diſceptarent ſuas controuerſias. Promittentibus legatis, omnia ſe pro virili facturos, quae aequa forent, petentibusque, vt exercitus ex hoſtico deduceretur: (etenim rem fore abſurdam, ſi eodem tempore, quo de pace Romani agerent, bello ſe ipſi inuicem laceſſerent, et armis infeſtarent,) aſſenſus eſt Eumenes, ac ſequenti die motis ſignis in Galatiam ducere exercitum coepit. Romani poſteaquam cum Pharnace ſunt congreſſi, omnium primum ab eo petierunt, vt in colloquium cum Eumene venire ne grauaretur, quoniam rerum tranſigendarum haec munitiſſima eſſet via. Huic petitioni quum Pharnaces repugnaret, ac tandem facere, quod rogabatur, penitus negaſſet, facile ſtatim et Romani intellexerunt, Pharnacem palam damnare ſpes

πράγμασι· πάντη δὲ πάντως βουλόμενοι λῦσαι τὸν πόλεμον, προσεκαρτέρουν, ἕως οὗ συνεχώρησε, πέμψειν αὐτοκράτορας ἐπὶ θάλατταν, τοὺς συνθησομένους τὴν εἰρήνην, ἐφ᾽ οἷς ἂν οἱ πρεσβευταὶ κελεύσωσιν. Ἀφικομένων δὲ τῶν πρέσβεων, καὶ συνελθόντων ὁμοῦ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν περὶ Εὐμένη, καὶ τούτων μὲν εἰς ἅπαν ἑτοίμως συγκαταβαινόντων, χάριν τοῦ συντελεσθῆναι τὴν εἰρήνην, τῶν δὲ παρὰ τοῦ Φαρνάκου πρὸς πᾶν διαφερομένων, καὶ τοῖς ὁμολογηθεῖσιν οὐκ ἐμμενόντων, ἀλλ᾽ ἀεί τι προσεπιζητούντων καὶ μεταμελομένων· ταχέως τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένετο δῆλον, ὅτι ματαιοπονοῦσιν. οὐ γὰρ οἷος ἦν συγκαταβαίνειν ὁ Φαρνάκης εἰς τὰς διαλύσεις. ὅθεν ἀπράκτου γενομένης τῆς κοινολογίας, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπαλλαγέντων ἐκ τοῦ Περγάμου, καὶ τῶν παρὰ τοῦ Φαρνάκου πρέσβεων ἀπολυθέντων εἰς τὴν οἰκείαν, ὁ μὲν πόλεμος ἐγεγένητο κατάμονος, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐμένη πάλιν ἐγίνοντο περὶ τὰς εἰς τοῦτον παρασκευάς. Ἐν ᾧ καιρῷ τῶν Ῥοδίων ἐπισπασαμένων τὸν Εὐμένη, καὶ φιλοτίμως, οὗτος μὲν ἐξώρμησε μετὰ πολλῆς σπουδῆς, πράξων τὰ κατὰ τοὺς Λυκίους.

suas, ac rebus suis diffidere; sed quia bello finem imponere omnino proposuerant, non prius destiterunt, quam pollicitus est, se missurum legatos ad oram maritimam, cum libera potestate pacem iis legibus conficiendi, quas ipsi legati dixissent. Postquam venerunt legati, instituto colloquio, cui ipsi intererant, cum Romanis et Eumene, hic quidem studio pacis ad omnes conditiones paratus erat descendere: contra vero legati Pharnacis controuersiam de omnibus rebus mouere, pactis non stare, sed amplius semper aliquid poscere, sententiam dein mutare, vt facile intelligerent Romani, frustra se laborare, quum non is esset Pharnaces, qui consentire paci vellet. Itaque soluto infecta pace colloquio, quum Romani Pergamo discessissent, et Pharnacis legati essent dimissi, durauit inter reges bellum, et necessaria in eam rem apparare instituit Eumenes, qui tamen eodem tempore obnixe rogatus ab Rhodiis, celeriter ad eos se contulit, vt bellum contra Lycios administraret.

Νς'.

Πῶς Εὐμένους εἰς Ῥώμην πέμψαντος τοὺς ἀδελφοὺς, ἡ σύγκλητος, μεγαλοπρεπέστατα τούτους δεξαμένη, κα-

LXI.

Quomodo Eumenes fratres suos Romam miserit. quos patres magnificentia singulari quum suscepissent, mox iisdem

τὰ πάν-

τὰ πάντα τρόπον λύσειν τὸν πρὸς Φαρνάκην πόλεμον ὑπέχετο.

Ὅτι γενομένων συνθηκῶν πρὸς ἀλλήλες Φαρνάκε καὶ Ἀττάλε καὶ τῶν λοιπῶν, ἅπαντες μετὰ τῶν οἰκείων δυνάμεων ἀνεχώρησαν εἰς τὴν οἰκείαν. Εὐμένης δὲ, κατὰ τὸν καιρὸν τῦτον ἀπολελυμένος τῆς ἀῤῥωστίας, καὶ διατρίβων ἐν Περγάμῳ, παραγενομένε τἀδελφῦ, καὶ διασαφῦντος περὶ τῶν ᾠκονομημένων, εὐδοκήσας τοῖς γεγονόσιν, προέθετο πέμπειν τὺς ἀδελφὺς ἅπαντας εἰς τὴν Ῥώμην, ἅμα μὲν ἐλπίζων, πέρας ἐπιθήσειν τῷ πρὸς τὸν Φαρνάκην πολέμῳ διὰ τῆς τύτων πρεσβείας, ἅμα δὲ συστῆσαι σπυδάζων τὺς ἀδελφὺς τοῖς τε ἰδίᾳ φίλοις καὶ ξένοις ὑπάρχυσιν αὐτῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τῇ συγκλήτῳ κατὰ κοινόν. προθύμων δὲ καὶ τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον ὑπαρχόντων, ἐγένοντο περὶ τὴν ἐκδημίαν. Καὶ τύτων παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ κατ' ἰδίαν μὲν πάντες ἀπεδέχοντο τὺς νεανίσκυς φιλανθρώπως, ἅτε συνήθειαν ἐσχηκότες ἐν ταῖς περὶ τὴν Ἀσίαν στρατείαις· ἔτι δὲ μεγαλομερέστερον ἡ σύγκλητος ἀπεδέξατο τὴν παρυσίαν αὐτῶν. Καὶ γὰρ ξένια καὶ παροχὰς τὰς μεγίστας ἐξέθηκεν αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὴν ἔντευξιν καλῶς ἀπήντησεν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄτταλον εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον, τά τε προϋπάρχοντα φιλάνθρωπα διὰ πλειόνων λόγων ἀνενεώσαντο, καὶ τῦ Φαρνάκυς κατηγο-

promiserunt, omnino se liberaturos Eumenem a cura belli contra Pharnacem.

Posteaquam ictum esset foedus inter Pharnacem Attalum et ceteros, cum suis quisque copiis domum omnes sunt reuersi. Per idem tempus Eumenes, Pergami tum commorans, e graui morbo conualuerat. Qui post Attali fratris aduentum, vbi omnia, quae gesta fuerant, cognouisset approbasset que, fratres omnes suos Romam mittere statuit. Nam et iis mittendis legatis finem se tandem impositurum bello aduersus Pharnacem sperabat, et praeterea fratres commendare optabat cum priuatim amicis atque aliis, quibuscum ius hospitii illi erat Romae, tum publicae senatui. Atque hoc etiam Attalo quum apprime gratum accidisset, itineri se accinxerunt. Romam deinde vt ventum, priuatim pro se quisque eos iuuenes, quos in bellis Asiaticis notos habuerant, comiter accipere. sed longe magnificentius senatus aduenientes eos excepit. Nam et hospitia et lautia vberrima iis exhibuit, et ab iis appellatus benigne respondit. Attalus in senatum ingressus, pristina suorum merita luculenta oratione in memoriam reuocauit, et de Pharnacis

κατηγορήσαντες παρεκάλει, ἐπιστροφήν τινα ποιήσασθαι, δι᾽ ἧς τεύξεται τῆς ἁρμοζούσης δίκης. ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα, φιλανθρώπως ἀπεκρίθη, διότι πέμψει πρεσβευτὰς τοὺς κατὰ πάντα τρόπον λύσοντας τὸν πόλεμον. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν οὕτως εἶχεν.

questus iniuriis, negotium patres vt susciperent orauit, et Pharnacem pro commerita noxa vt castigarent. Patres re audita benigne responderunt, missuros se legatos, qui bello huic omnino finem sint impositturi. Et in Italia quidem haec tum sunt gesta.

ΝΖ.

Τίνος χάριν οἱ Ἀχαιοὶ πρεσβευτὰς πρὸς τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον προυχειρίσαντο Λυκόρταν, τὸν τοῦ ξυγγραφέως πατέρα, καὶ Πολύβιον αὐτὸν, καὶ Ἄρατον τὸν τοῦ Ἀράτου.

LVII.

Quam ob caussam Achaeorum gens legatos ad Ptolemaeum regem decreuerit Lycortam, patrem Polybii, Polybium ipsum, et Aratum Arati filium.

Ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς, βουλόμενος ἐμπλέκεσθαι τῷ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνει, διεπέμψατο πρεσβευτὴν, ἐπαγγελλόμενος δεκαναΐαν δώσειν ἐντελῆ πεντηκοντηρικῶν πλοίων· οἱ δ᾽ Ἀχαιοὶ, καὶ διὰ τὸ δοκεῖν τὴν δωρεὰν ἀξίαν εἶναι χάριτος, ἀσμένως ἀπεδέξαντο τὴν ἐπαγγελίαν. δοκεῖ γὰρ ἡ δαπάνη οὐ πολὺ λείπειν τῶν δέκα ταλάντων. Ταῦτα δὲ βουλευσάμενοι, προεχειρίσαντο πρεσβευτὰς, Λυκόρταν, καὶ Πολύβιον, καὶ σὺν τούτοις Ἄρατον, υἱὸν Ἀράτου τοῦ Σικυωνίου, καὶ τοὺς ἅμα μὲν εὐχαριστήσοντας τῷ βασιλεῖ περί τε τῶν ὅπλων, ὧν πρότερον ἀπέστειλε, καὶ τοῦ νομίσματος, ἅμα δὲ παραληψομένους τὰ πλοῖα, καὶ πρόνοιαν ποιησομένους περὶ

Circa tempus idem rex Ptolemaeus, cupiens societatem inire cum gente Achaeorum, legatum misit, decem naues pollicens quinquaginta remorum, omnibus rebus instructas. Achaei, quod esset munus dignum, cuius haberetur gratia, promissionem eius cupide susceperunt. Accedit enim sumtus earum nauium ad summam talentorum ferme decem. Post hanc deliberationem legati decernuntur Lycortas et Polybius, vnaque cum his Aratus, Arati Sicyonii filius, qui et regi gratias agerent pro armis, quae prius miserat, et pro pecunia, simul qui naues ab eo acciperent, et in Peloponnesum deuehendas cura-

τῆς ἀποκομιδῆς αὐτῶν. Κατέστησαν δὲ τὸν μὲν Λυκόρταν, διὰ τὸ κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐποιεῖτο τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας ὁ Πτολεμαῖος, στρατηγοῦντα τότε συνεργῆσαι φιλοτίμως αὐτῷ· τὸν δὲ Πολύβιον, νεώτερον ὄντα τῆς κατὰ τοὺς νόμους ἡλικίας, διὰ τὸ τὴν τότε συμμαχίαν αὐτοῦ τὸν πατέρα πρεσβεύσαντα πρὸς Πτολεμαῖον ἀνανεώσασθαι, καὶ τὴν δωρεὰν τῶν ὅπλων καὶ τοῦ νομίσματος ἀγαγεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς· παραπλησίως δὲ καὶ τὸν Ἄρατον διὰ τὰς προγονικὰς συστάσεις πρὸς τὴν βασιλείαν. Οὐ μὴν συνέβη γε τὴν πρεσβείαν ταύτην ἐξελθεῖν, διὰ τὸ μεταλλάξαι τὸν Πτολεμαῖον περὶ τοὺς καιροὺς τούτους.

rent. Legatos autem propterea hos potiſſimum delegerunt: Lycortam, quia praetor quum is eſſet, quando Ptolemaeus ſocietatem renouauit, impenſo ſtudio illi fauerat, Polybium, licet annis minorem, quam per leges liceret, quia hoc ipſum foedus pater eius Lycortas, legatus ad regem Ptolemaeum quum veniſſet, renouauerat, idemque arma et pecuniam Achaeis aduexerat, quae rex genti ipſorum muneri miſerat: pariter et Aratum propter notitiam et amicitiam, quae maioribus eius cum Aegypti regibus interceſſerat. Sed enim patriae fines legatio iſta, interueniente morte Ptolemaei ſub idem tempus, non exceſſit.

NH.

Λυκόρτα γνώμη γενναία καὶ φιλελεύθερος ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν Ἀχαιῶν.

Πρεσβεία ὑπ' Ἀχαιῶν πεμφθεῖσα πρὸς τὴν σύγκλητον.

Πῶς Καλλικράτης, εἷς ὢν τῶν πρεσβευτῶν, παραπρεσβεύσας καὶ προδοὺς τοῖς Ῥωμαίοις τὴν τῆς πατρίδος ἐλευθερίαν, πρῶτος αἴτιος ἐγένετο τοῦ ἀφαιρεθῆναι τοῖς Ἀχαιοῖς, μᾶλλον δὲ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, τὴν ἰσολογίαν.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀναδόντος Ὑπερβάτου τοῦ στρατηγοῦ διαβούλιον ὑπὲρ τῶν γραφομένων

LVIII.

Lycortae in Achaeorum conuentu generoſo et libero ciue digna ſententia.

Legatio ab Achaeis ad ſenatum miſſa.

Quomodo Callicrates, vnus ex illis legatis, perperam legationem obiens, et libertatem patriae Romanis prodens, primus auctor et cauſſa exſtiterit, cur Romani Achaeis, atque adeo Graecis omnibus ius ademerint ſecum ex aequo agendi.

Eadem illa tempeſtate quum ad concilium retuliſſet praetor Hyperbatus, quae de

μένων παρὰ Ῥωμαίων, ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων καθόδε, τί δεῖ ποιεῖν, οἱ μὲν περὶ τὸν Λυκόρταν παρεκάλεν μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, διότι Ῥωμαῖοι ποιεσι μὲν τὸ καθῆκον αὐτοῖς, συνυπακέοντες τοῖς ἀκληρεῖν δοκεσιν εἰς τὰ μέτρια τῶν ἀξιεμένων, ὅταν μέν τοί γε διδάξῃ τις αὐτὲς, ὅτι τῶν παρακαλεμένων τὰ μέν ἐςιν ἀδύνατα, τὰ δὲ μεγάλην αἰσχύνην ἐπιφέροντα καὶ βλάβην τοῖς φίλοις, ἔτε φιλονεικεῖν εἰώθασιν, ἔτε παραβιάζεσθαι περὶ τῶν τοιέτων. Δι᾽ ὃ καὶ νῦν ἐάν τις αὐτὲς διδάξῃ, ὅτι συμβήσεται τοῖς Ἀχαιοῖς, ἂν πειθαρχήσωσι τοῖς γραφομένοις, παραβῆναι τὲς ὅρκες, τὲς νόμες, τὰς ςήλας, ἃ συνέχει τὴν κοινὴν συμπολιτείαν ἡμῶν· ἀναχωρήσεσι καὶ συγκαταθήσονται, διότι καλῶς ἐπέχομεν, καὶ παραιτέμεθα περὶ τῶν γραφομένων. Ταῦτα μὲν ἒν οἱ περὶ τὸν Λυκόρταν ἔλεγον· οἱ δὲ περὶ τὸν Ὑπέρβατον καὶ Καλλικράτην πειθαρχεῖν τοῖς γραφομένοις παρῄνεν, καὶ μήτε νόμον, μήτε ςήλην, μήτ᾽ ἄλλο μηδὲν τέτε νομίζειν ἀναγκαιότερον. Τοιαύτης δ᾽ ἔσης τῆς ἀντιλογίας, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς πρεσβευτὰς ἐξαποςεῖλαι πρὸς τὴν σύγκλητον, τὲς διδάξοντας, ἃ Λυκόρτας λέγει. καὶ παραυτίκα κατέςησαν πρεσβευτὰς, Καλλικράτην Λεοντήσιον, Λυσιάδαν Μεγαλοπολίτην, Ἄρατον

exulum restitutione Romani scripserant, vt super eo deliberaretur: Lycortas Achaeis auctor fuit, ne quicquam propterea mutarent. Romanos enim facere illos quidem pro suo officio, quum miserorum hominum precibus ac voluntati, quae praesertim aequa videatur, morem gerunt; ceterum vbi aliquis ipsos docuerit, ea, quae postulentur, partim fieri non posse, partim coniuncta esse cum ingenti sociorum pop. Rom. dedecore et damno, non esse moris illorum contendere pertinaciter, et inuitos ad talia compellere. Itaque etiam in hac re, posteaquam cognouerint, non posse Achaeos ipsorum voluntati, per literas significatae, aliter obtemperare, vt iusiurandum, leges, foedera stelis inscripta, quibus communis eorum resp. continetur, violent, discessuros a proposito et consensuros, iustam habere nos caussam, cur moras trahamus, et literis ipsorum parere detrectemus. ita quidem Lycortas. Hyperbatus vero et Callicrates exsequendi quod scripserant Romani auctores erant Achaeis, neue vllius legis, foederis stelae inscripti, aut omnino cuiusquam rei alius potiorem habendam rationem censerent. Hoc pacto dissidentibus sententiis eorum, qui concilio intererant, visum Achaeis faciendum, vt Romam legatos mitterent, ad illa exponenda senatui, quae disseruerat Lycortas. Decreti statim sunt Callicrates Leontesius, Ly-

Σικυώνιον, καὶ δόντες ἐντολὰς ἀκολούθως τοῖς προειρημένοις, ἐξαπέστειλαν. Ὧν καὶ παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, εἰσελθὼν ὁ Καλλικράτης εἰς τὴν σύγκλητον, τοσοῦτον ἀπέχε τοῦ ταῖς ἐντολαῖς ἀκολούθως διδάσκειν τὸ συνέδριον, ὥστε τοὐναντίον ἐκ καταβολῆς ἐπεχείρησεν, οὐ μόνον τῶν ἀντιπολιτευομένων κατηγορεῖν θρασέως, ἀλλὰ καὶ τὴν σύγκλητον νουθετεῖν. Ἔφη γὰρ, αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους αἰτίους εἶναι τοῦ μὴ πειθαρχεῖν αὐτοῖς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ παρακούειν καὶ τῶν γραφομένων καὶ τῶν παραγγελλομένων. δυοῖν γὰρ οὐσῶν αἱρέσεων κατὰ τὸ παρὸν ἐν πάσαις ταῖς δημοκρατικαῖς πολιτείαις, καὶ τῶν μὲν φασκόντων, δεῖν ἀκολουθεῖν τοῖς γραφομένοις ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ μήτε νόμον, μήτε στήλην, μήτ' ἄλλο μηδὲν προὐργιαίτερον νομίζειν τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως, τῶν δὲ τοὺς νόμους προφερομένων, καὶ τοὺς ὅρκους, καὶ στήλας, καὶ παρακαλούντων τὰ πλήθη, μὴ ῥαδίως ταῦτα παραβαίνειν· ἀχχιϊκωτέραν εἶναι παρὰ πολὺ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, καὶ νικητικωτέραν ἐν τοῖς πολλοῖς· ἐξ οὗ τοῖς μὲν αἱρουμένοις τὰ Ῥωμαίων ἀδοξίαν συνεξακολουθεῖν παρὰ τοῖς ὄχλοις καὶ διαβολὴν, τοῖς δ' ἀντιπράττουσι τἀναντία. Ἐὰν μὲν οὖν ὑπὸ τῆς συγκλήτου γίνεταί τις ἐπισημασία, ταχέως καὶ τοὺς πολιτευομένους μεταθέσθαι πρὸς τὴν Ῥωμαίων αἵρεσιν, καὶ τοὺς πολλοὺς

siadas Megalopolitanus, Aratus Sicyonius, quos cum mandatis proficisci iusserunt. Romam vt ventum, estque senatus Callicrati datus, tantum abest vt conuenienter acceptis mandatis cum patribus ageret; vt plane e contrario aggrederetur non solum eos audacter incusare, qui a se in rep. dissiderent, sed ipsum quoque senatum sui officii monere. Ipsos namque Romanos in caussa esse dixit, cur minus morigeros Graeci se aduersus illos praeberent, siue aliquid ipsis scriberent, siue aliquid imperarent. Nam quum duae iam sint, aiebat, factiones in omnibus, quae populi statu reguntur, ciuitatibus, quumque alii dicant, exsequi oportere omnia, de quibus scriberent Romani, neque aut legem, aut foedus stelae inscriptum, aut quicquam aliud ducendum esse antiquius Romanorum voluntate, contra alii leges in medium afferant, iusiurandum, et positas columnas, atque iidem hortentur populos, ne illa temere migrent: horum sententiam vulgo Achaeorum multo acceptiorem esse, faciliusque eam vincere apud multitudinem posse. ex quo fieri, vt, qui Romanae sunt partis, inglorii apud vulgum sint et calumniis obnoxii: contrarium vero in repub. sentientes diuersa omnia experiantur. Quod si aliquam senatus daret significationem, illa se curare, cito et omnes ciuitatum principes ad Romanam partem esse transi-

πολλοὺς

πολλοὺς τούτοις ἐπακολουθήσειν διὰ τὸν φόβον· ἐὰν δὲ παροραται τοῦτο τὸ μέρος, ἅπαντας ἀπονεύσειν ἐπ' ἐκείνην τὴν ὑπόθεσιν, ἐνδοξοτέραν γὰρ εἶναι καὶ καλλίω παρὰ τοῖς ὄχλοις. Διὸ καὶ νῦν ἤδη τινὰς, οὐδὲν ἕτερον προσφερομένους δίκαιον πρὸς φιλοδοξίαν, δι' αὐτὸ τοῦτο τῶν μεγίστων τυγχάνειν τιμῶν παρὰ τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασι, διὰ τὸ δοκεῖν ἀντιλέγειν τοῖς ὑφ' ὑμῶν γραφομένοις, χάριν τοῦ διαμένειν τοὺς νόμους ἰσχυροὺς καὶ τὰ δόγματα τὰ γινόμενα παρ' αὐτοῖς. Εἰ μὲν οὖν διαφόρως ἔχουσιν ὑπὲρ τοῦ πειθαρχεῖν αὐτοῖς τοὺς Ἕλληνας, καὶ συνυπακούειν τοῖς γραφομένοις, ἄγειν αὐτοὺς ἐκέλευε τὴν ἀγωγὴν, ἣν καὶ νῦν ἄγουσιν· εἰ δὲ βούλονται γίνεσθαί σφισι τὰ παραγγελλόμενα, καὶ μηδένα καταφρονεῖν τῶν γραφομένων, ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι παρεκάλει τοῦ μέρους τούτου τὴν ἐνδεχομένην. σαφῶς γὰρ εἰδέναι, διότι τἀναντία συμβήσεται ταῖς ἐπινοίαις αὐτῶν· ὃ καὶ νῦν ἥκει γινόμενον. Πρώην μὲν γὰρ ἐν τοῖς Μεσσηνιακοῖς, πολλὰ ποιήσαντος Κοΐντου Μαρκίου, πρὸς τὸ μηδὲν τοὺς Ἀχαιοὺς βουλεύσασθαι περὶ Μεσσηνίων ἄνευ τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως, παρακούσαντας καὶ ψηφισαμένους αὐτοὺς τὸν πόλεμον, οὐ μόνον τὴν χώραν αὐτῶν καταφθεῖραι πᾶσαν ἀδίκως, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν πολιτῶν, οὓς μὲν φυγαδεῦσαι, τινὰς δ' αὐτῶν ἐκδότους λαβόντας, αἰκισαμένους πᾶσαν

turos, et vulgus etiam vbique prae metu eorum exemplum secuturum. sin hoc facere patres neglexerint, ilicet a Romanis omnes ad contrariam factionem defecturos, quae apud vulgus paratam laudem et honestatis opinionem habeat. Iamque adeo nonnullos cernere esse, qui, quum aliud nihil ad magistratus ambiendos adferrent, vnam illam ob caussam maximos in suis ciuitatibus honores sint consecuti, quod literis vestris se opposuerint, patriaeque leges et decreta prius facta propugnauerint. Siquidem igitur non curarent Romani, dicto sibi audientes vt essent Graeci. et literis ipsorum vt obtemperarent: tenerent sane instituta, quibus hactenus essent vsi; at si morem geri suis mandatis, neque aspernari quemquam vellent, quae scripsissent, patres hortabatur, vt in hanc curam serio incumberent. certo enim scire se, contrarium euenturum eius, quod ipsi cogitauerint, sicut in praesentia euenisset. Nam antea belli Messeniaci tempore, quum summo studio Q. Marcius id egisset, ne Romanis inconsultis quicquam Achaei super rebus Messeniorum decernerent, illos contra, neglecto populi Rom. imperio, ac bello etiam propria sua auctoritate decreto, non solum agrum omnem eorum inique vastasse, sed et ciuium clarissimos quosque partim in exilium expulisse, partim deditione acceptos, omni genere cruciatus

αἰκίαν, ἀποκτεῖναι. διότι προεκαλοῦντο περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐπὶ Ῥωμαίους. Νῦν δὲ πάλιν ἐκ πλείονος χρόνου γραφόντων αὐτῶν ὑπὲρ τῆς καθόδου τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων, τοσοῦτον ἀπέχειν τοῦ πειθαρχεῖν, ὡς καὶ στήλην τεθεῖσθαι, καὶ πεποιῆσθαι πρὸς τοὺς κατέχοντας τὴν πόλιν ὅρκους, ὑπὲρ τοῦ μηδέποτε κατελεύσεσθαι τοὺς φυγάδας. εἰς ἃ βλέποντας αὐτοὺς, ἠξίου πρόνοιαν ποιεῖσθαι τοῦ μέλλοντος. Ὁ μὲν οὖν Καλλικράτης ταῦτα καὶ τοιαῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν· οἱ φυγάδες δ' ἐπεισελθόντες, καὶ βραχέα περὶ αὐτῶν διδάξαντες, καί τινα τῶν πρὸς τὸν κοινὸν ἔλεον εἰπόντες, ἀνεχώρησαν. ἡ δὲ σύγκλητος, δόξασα τὸν Καλλικράτην λέγειν τι τῶν αὐτῇ συμφερόντων, καὶ διδαχθεῖσα, διότι δεῖ τοὺς γε τοῖς αὐτῆς δόγμασι συνηγοροῦντας αὔξειν, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας ταπεινοῦν, οὕτω καὶ τότε πρῶτον ἐπεβάλετο, τοὺς μὲν κατὰ τὸ βέλτιστον ἱσταμένους ἐν τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασιν ἐλαττοῦν, τοὺς δὲ καὶ δικαίως - - - - προστρέχοντας αὐτῇ σωματοποιεῖν. Ἐξ ὧν αὐτῇ συνέβη κατὰ βραχὺ, τοῦ χρόνου προβαίνοντος, κολάκων μὲν εὐπορεῖν, φίλων δὲ σπανίζειν ἀληθινῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε περὶ μὲν τῆς καθόδου τῶν φυγάδων οὐ μόνον τοῖς Ἀχαιοῖς ἔγραψε, παρακαλοῦσα συνεπισχύειν, ἀλλὰ καὶ

vexatos, occidiſſe, idque non aliam ob cauſſam, niſi hanc, quod ad controuerſiam diſceptandam Roman. appellaſſent. Nunc quoque idem eueniſſe. Nam quum literas de reſtituendis Lacedaemoniorum exulibus ad Achaeos mittere pridem Romani non ceſſent: tantum abeſſe, vt morem voluntati eorum gerant, vt foedus icerint, et columnae inſcripſerint, ac iureiurando fidem ſuam obſtrinxerint, numquam exules iri reſtitutum. quae cogitare ipſos et in poſterum prouidere aequum cenſebat. Haec ſimiliaque his Callicrates dixit, deinde abiit. Secundum haec introducuntur exules, qui pauca de ſe locuti, nonnullis etiam in medium allatis, quae ad excitandum vulgo miſericordiam valent, receſſerunt. Senatus probato conſilio, quod ſuggerebat Callicrates, differentibus etiam nonnullis, oportere conditionem illorum meliorem facere, qui decreta ipſius propugnarent, illos vero, qui ſe eis opponerent, humiliores infirmioresque redigere: ita demum inſtituit, omnes, qui in ſuis ciuitatibus bonarum eſſent partium, deprimere, eos vero, qui ſuam ſectam, quo iure quaue iniuria, ſequerentur, alere, omnibusque rebus ornare. ex quo paullatim factum eſt cum procedente tempore, vt ſenatus aſſentatoribus abundaret, amicis veris deſtitueretur. Tunc igitur de reditu quidem exulum non ſolum ad Achaeos ſcripſit, hortans, vt ad rem perficien-

καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ τοῖς Ἠπειρώταις, σὺν δὲ τέτοις, Ἀθηναίοις, Βοιωτοῖς, Ἀκαρνᾶσιν, πάντας ὡσανεὶ προδιαμαρτυρομένη χάριν τῦ συντρίψαι τὲς Ἀχαιές. περὶ δὲ τῦ Καλλικράτες αὐτῦ κατ' ἰδίαν, παρασιωπήσασα τὲς συμπρεσβευτὰς, κατέταξεν εἰς τὴν ἀπόκρισιν, διότι δεῖ τοιέτες ὑπάρχειν ἐν τοῖς πολιτεύμασιν ἄνδρας, οἷος ἐςὶ Καλλικράτης. ὁ δὲ προειρημένος ἔχων τὰς ἀποκρίσεις ταύτας, παρῆν εἰς τὴν Ἑλλάδα περιχαρὴς, ἐκ εἰδὼς, ὅτι μεγάλων κακῶν ἀρχηγὸς γέγονε πᾶσι μὲν τοῖς Ἕλλησι, μάλιςα δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἔτι γὰρ τέτοις ἐξῆν καὶ κατ' ἐκείνες τὲς χρόνες κατὰ ποσὸν ἰσολογίαν ἔχειν πρὸς Ῥωμαίες, διὰ τὸ τετηρηκέναι τὴν πίςην ἐν τοῖς ἐπιφανεςάτοις καιροῖς, ἐξ ὗ τὰ Ῥωμαίων εἵλοντο, λέγω δὲ τοῖς κατὰ Φίλιππον καὶ Ἀντίοχον· ὅτι δὲ, τῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνες ηὐξημένε, καὶ προκοπὴν εἰληφότος κατὰ τὸ βέλτιςον, ἀφ' ὧν ἡμεῖς ἱςορῦμεν χρόνων, αὕτη πάλιν ἀρχὴ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐγένετο μεταβολῆς, - - - τὸ Καλλικράτες θράσος. ὅτι Ῥωμαῖοι ὄντες ἄνθρωποι, καὶ ψυχῇ χρώμενοι λαμπρᾷ, καὶ προαιρέσει καλῇ, πάντας μὲν ἐλεῦσι τὲς ἐπταικότας, καὶ πᾶσι πειρῶνται χαρίζεσθαι τοῖς καταφεύγεσιν ὡς αὐτές. ὅταν μέν τοί γέ τις ὑπέμνησε τῶν δικαίων, τετηρηκὼς τὴν πίςιν, ἀνατρέχεσι καὶ διορθῦνται σφᾶς αὐτὲς κατὰ δύναμιν

dam vires contenderent; sed etiam ad Aetolos, Epirotas, Athenienses quoque, Boeotos et Acarnanes, quasi fidem omnium appellans, ad frangendam Achaeorum potentiam. de Callicrate vero nominatim, nulla ceterorum legatorum mentione facta, adiectum est responso, ita singulos in ciuitatibus debere esse animatos, vt Callicratem. Is igitur cum his responsis gaudio ouans in Graeciam reuertitur, nihil cogitans, quantorum malorum cum in vniuersum Graecis, tum maxime Achaeis auctor extitisset. Nam ad hanc vsque diem Achaei societatem ex aequo cum Romanis aliquo saltem modo colebant, quoniam, ex quo sectam populi Rom. coeperunt sequi, fidem constanter temporibus maxime insignibus seruauerant, tempora dico bellorum, quae Philippus et Antiochus gesserunt. Quum igitur gens Achaeorum ab iis temporibus, quae historia nostra complectitur, praeclaris instititutis vsa, incrementa assidue accepisset: per Callicratis audaciam factum, vt in deterius mutare inciperet. Nam Romani etsi pro sua humanitate, magnitudine animi, et honesto proposito, omnium infortuniis moueri solent, et omnibus opem ferre, qui ad praesidium ipsorum confugiunt, enituntur: si qui tamen expertae fidei socii iuris sui illos admoneant, vt plurimum ad sese confestim redeunt, et secius admissa pro virili cor-

δύναμιν ἐν τοῖς πλείςοις. Ὁ δὲ Καλλικράτης, πρεσβεύσας κατὰ τὺς ἐνεςῶτας καιρὺς εἰς τὴν Ῥώμην χάριν τῦ λέγειν τὰ δίκαια περὶ τῶν Ἀχαιῶν, χρησάμενος κατὰ τὐναντίον τοῖς πράγμασιν, καὶ συνεπισπασάμενος τὰ κατὰ Μεσσηνίυς, ὑπὲρ ὧν ὐδ᾽ ἐνεκάλυν Ῥωμαῖοι, παρῆν εἰς Ἀχαΐαν προσανατεινόμενος τὸν ὑπὸ Ῥωμαίων Φόβον, καὶ διὰ τὴν ἀποπρεσβείαν καταπληξάμενος καὶ συντρίψας τὺς ὄχλυς, διὰ τὸ μηδὲν εἰδέναι τῶν ὑπ᾽ αὐτῦ κατ᾽ ἀλήθειαν εἰρημένων ἐν τῇ συγκλήτῳ τὺς πολλὺς, πρῶτον μὲν ᾑρέθη ςρατηγὸς, πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς καὶ δωροδοκηθεὶς· ἑξῆς δὲ τύτοις, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, κατῆγε τὺς ἐκ τῆς Λακεδαίμονος καὶ τὺς ἐκ τῆς Μεσσήνης φυγάδας.

rigunt. At Callicrates, legatione ad populum Romanum ea tempeſtate functus, vt cauſſam Achaeorum tueretur, quum plane contrarium eius feciſſet, cuius cauſſa miſſus fuerat, quum etiam Meſſeniorum negotium acciuiſſet, licet eo nomine querela Romanorum nulla vmquam fuiſſet audita: vbi in Achaiam eſt reuerſus, metum P. R. omnibus incutere, et renuntiatione legationis ſuae omnes terrere, vniuerſae denique multitudinis animos deiicere. Itaque ergo, quod nihil quidquam eorum populus ſciret, quae re- uera ipſe in ſenatu dixerat, primum quidem praetor eſt creatus, homo, vt cetera ſileam vitia, etiam munerum largitione corruptus, deinde poſtquam magiſtratum iniiſſet, exules Lacedaemoniorum et Meſſeniorum in ſuam quemque patriam reſtituit.

ΝΘ.

Πῶς καὶ ἐπὶ τίσι διελύθη ὁ συςὰς Φαρνάκῃ πρὸς Εὐμένη καὶ Ἀριαράθην πόλεμος.

Ὅτι ὁ Φαρνάκης, ἐξαπιναίυ καὶ βαρείας αὐτῷ τῆς ἐφόδυ γενομένης, ἕτοιμος ἦν πρὸς πᾶν τὸ προτεινόμενον· πρέσβεις γὰρ ἐξαπέςειλε πρὸς Εὐμένη καὶ Ἀριαράθην. Τῶν δὲ περὶ Εὐμένη καὶ Ἀριαράθην προσδεξαμένων τὺς λόγυς, καὶ παραχρῆμα συνεξαποςειλάντων πρεσβευτὰς

LIX.

Quomodo et quibus conditionibus bellum ſit terminatum, quod Eumenes et Ariarathes cum Pharnace geſſerunt.

Pharnaces, ſubita et graui hoſtium impreſſione territus, ad quaſcunque pacis conditiones accipiendas paratus fuit: quare etiam legatos ad Eumenem et Ariarathem miſit. Quum autem Eumenes et Ariarathes mentionem de pace factam aequis auribus accepiſſent, et ſuos ſtatim le-

παρ' αὐτῶν πρὸς τὸν Φαρνάκην, καὶ τούτου γενομένου πλεονάκις παρ' ἑκατέρων, ἐκυρώθησαν αἱ διαλύσεις ἐπὶ τούτοις· Εἰρήνην ὑπάρχειν Εὐμένει καὶ Προυσίᾳ καὶ Ἀριαράθῃ πρὸς Φαρνάκην καὶ Μιθριδάτην εἰς τὸν πάντα χρόνον· Γαλατίαν μὴ ἐπιβαίνειν Φαρνάκην κατὰ μηδένα τρόπον· ὅσαι γεγόνασιν πρότερον συνθῆκαι Φαρνάκῃ πρὸς Γαλάτας, ἀκύρους ὑπάρχειν· ὁμοίως Παφλαγονίας ἐκχωρεῖν, ἀποκαταστήσοντα τοὺς οἰκήτορας, οὓς πρότερον ἐξαγηόχει, σὺν δὲ τούτοις ὅπλα καὶ βέλη καὶ τὰς ἄλλας παρασκευάς· ἀποδοῦναι δὲ καὶ Ἀριαράθῃ τῶν τε χωρίων, ὅσα παρῄρητο, μετὰ τῆς προϋπαρχούσης παρασκευῆς, καὶ τοὺς ὁμήρους· ἀποδοῦναι δὲ καὶ Τήϊον παρὰ τὸν Πόντον· ὃ μετά τινα χρόνον Εὐμένης ἔδωκεν Προυσίᾳ πεισθείς, μετὰ μεγάλης χάριτος. ἐγράφη δὲ καὶ, τοὺς αἰχμαλώτους ἀποκαταστῆσαι Φαρνάκην χωρὶς λύτρων, καὶ τοὺς αὐτομόλους ἅπαντας· πρὸς δὲ τούτοις τῶν χρημάτων καὶ τῆς γάζης, ἧς ἀπήνεγκε παρὰ Μορζίου καὶ Ἀριαράθου, ἀποδοῦναι τοῖς προειρημένοις βασιλεῦσιν ἐννακόσια τάλαντα· καὶ τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη τ' προσθεῖναι τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης. ἐπε-

gatos ad Pharnacem misissent, idque saepius ab vtraque parte factum esset: his tandem conditionibus pax conuenit: *Eumeni Prusiae et Ariarathi cum Pharnace et Mithridate pax esto perpetua. Galatiam Pharnaces ne ingreditor vllo modo. Quaecunque antea Pharnaci cum Gallis foedera fuerunt, dirimuntor. Paphlagonia pariter excedito, et, quos prius inde eduxit, incolas restituito, et simul cum his arma tela et reliquum omnem apparatum. Reddito etiam Ariarathi loca omnia, quae fuere ei ademta, cum omni instrumento, quod prius ibi fuit, itemque obsides. Reddito etiam Teium, quod est ad Pontum.* id oppidum aliquanto post Eumenes Prusiae dedit ab eo exoratus, in magnam accipientis gratiam. Ad hoc scriptum in foedere: *vt captiuos transfugasque omnes sine pretio Pharnaces redderet. item vt ex ea pecunia et gaza, quam a Morzia et Ariarathe abstulisset, regibus ante nominatis nongenta redderet talenta, Eumeni vero hoc amplius pro belli impensis trecenta talenta penderet.* Praeterea scriptum, *vt Mithri-*

γράφη δὲ καὶ Μιθριδάτῃ τῷ τῆς Ἀρμενίας σατράπῃ τʹ τάλαντα, διότι παραβὰς τὰς πρὸς Εὐμένη συνθήκας ἐπολέμησεν Ἀριαράθῃ. Συμπεριελήφθησαν δὲ ταῖς συνθήκαις, τῶν μὲν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστῶν Ἀρταξίας, ὁ τῆς πλείστης Ἀρμενίας ἄρχων, καὶ Ἀκυσίλοχος· τῶν δὲ κατὰ τὴν Εὐρώπην, Γάταλος ὁ Σαρμάτης· τῶν δ' αὐτονομουμένων, Ἡρακλεῶται, Μεσημβριανοὶ, Χερρονησῖται, σὺν δὲ τούτοις Κυζικηνοί. περὶ δὲ τῶν ὁμήρων τελευταῖον ἐγράφη, πόσους δεήσει καὶ τίνας δοῦναι τὸν Φαρνάκην· ὧν καὶ παραγενηθέντων, ἐξαυτῆς ἀνέζευξαν αἱ δυνάμεις. Καὶ τοῦ μὲν Εὐμένου καὶ Ἀριαράθῃ πρὸς Φαρνάκην συστάντος πολέμου τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος.

dates, praefectus Armeniae trecenta solueret talenta, quia bellum cum Ariarathe gessit contra foedus, quod cum Eumene habuit. Comprehensi sunt hoc foedere, e dynastis Asiae, Artaxias, maioris partis Armeniae regulus, et Acusilochus: ex Europaeis, Gatalus Sarmata: e liberis ciuitatibus, Heracleotae, Mesembriani, Cherronesitae, et cum his praeterea Cyziceni. Postremo loco adiectum de obsidibus, quot numero et cuius conditionis eos dare Pharnacem oporteret. qui simul venerunt, reuersae sunt copiae. itaque belli, quod Eumenes et Ariarathes cum Pharnace gesserunt, hic fuit exitus.

Ξ.

Πῶς οἱ Λύκιοι, πρέσβεις εἰς Ῥώμην ἀπεσταλκότες, τὴν σύγκλητον κατὰ τῶν Ῥοδίων παρώργισαν.

Νυμφαγωγία Λαοδίκης πρὸς Περσέα ὑπὸ Ῥοδίων.

Οἱ μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ὑπάτων Τιβερίου καὶ Κλαυδίου, τὴν πρὸς Ἴστρους καὶ Ἀγρίους, ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ τῶν Λυκίων ἥκουσι πρεσβευταῖς, ἤδη τῆς θερείας ληγούσης, οἵτινες παρεγένοντο μὲν εἰς τὴν Ῥώμην, ἤδη καταπεπολεμημένων τῶν Λυκίων, ἐξαπεστάλησαν δὲ

LX.

Quomodo Lycii, missis Romam legatis, senatum a Rhodiis abalienarint.

Laodice Persei sponsa ad sponsum a Rhodiis deducta.

Postquam missi coss. fuissent Tiberius et Claudius in expeditionem contra Istros et Agrios, senatus exeunte iam aestate Lyciorum legatis operam dedit, qui Romam venerant, postquam bello iam Lycii fuerant deuicti, quum longo ante tem-

χρόνοις ἱκανοῖς ἀνώτερον. Οἱ γὰρ Ξάνθιοι, καθ' ὃν καιρὸν ἔμελλον εἰς τὸν πόλεμον ἐμβαίνειν, ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς εἴς τε τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὴν Ῥώμην τὰς περὶ Νικόστρατον, οἳ τότε παραγενηθέντες εἰς τὴν Ῥώμην, πολλοὺς εἰς ἔλεον ἐξεκαλέσαντο τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ, τιθέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν τήν τε Ῥοδίων βαρύτητα καὶ τὴν αὑτῶν περίστασιν. καὶ τέλος εἰς τοῦτο ἤγαγον τὴν σύγκλητον, ὥστε πέμψαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥόδον, τοὺς διασαφήσοντας, ὅτι, τῶν ὑπομνηματισμῶν ἀναληφθέντων, ἃ οἱ δέκα πρέσβεις ἐποιήσαντο κατὰ τὴν Ἀσίαν, ὅτε τὰ πρὸς Ἀντίοχον ἐχείριζον, εὕρηνται Λύκιοι δεδομένοι Ῥοδίοις, οὐκ ἐν δωρεᾷ, τὸ δὲ πλεῖον, ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις. Τοιαύτης δὲ γενομένης διαλύσεως, οὐδ' ὅλως ἤρεσκε πολλοῖς τὸ γεγονός. ἐδόκουν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ κατὰ τοὺς Ῥοδίους καὶ Λυκίους διαγωνοθετεῖν, θέλοντες ἐκδαπανᾶσθαι τὰς παραθέσεις τῶν Ῥοδίων καὶ τοὺς θησαυροὺς, ἀκηκοότες τήν τε νυμφαγωγίαν τὴν νεωστὶ τῷ Περσεῖ γεγενημένην ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὴν ἀνάπειραν τῶν πλοίων. Συνέβαινε γὰρ βραχεῖ χρόνῳ πρότερον, ἐπιφανῶς καὶ μεγαλομερῶς ταῖς παρασκευαῖς ἀναπεπειρᾶσθαι τοὺς Ῥοδίους ἅπασι τοῖς σκάφεσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῖς. καὶ γὰρ ξύλων πλῆθος εἰς ναυπηγίαν ἐδίδοτο παρὰ τοῦ Περσέως τοῖς Ῥοδίοις, καὶ σελγίδα χρυσῆν ἑκάστῳ τῶν

pore fuissent missi. Nam Xanthii sub tempus belli imminentis et in Achaiam et Romam legationem miserant, cuius princeps Nicostratus. Hi Romam vt venerunt, multos patrum ad misericordiam commouerunt, quum et Rhodiorum crudelitatem et calamitatem suam ob oculos illis ponerent. ac tandem eo senatum adduxerunt, vt legatos Rhodum mitterent, qui significarent, inspectis commentariis, quos decem legati in Asia fecerant, quo tempore cum Antiocho res composuerunt, repertum esse, Lycios Rhodiis fuisse concessos, non pro munere; sed potius tamquam amicos et socios. Hoc negotium quum ita esset transactum, multitudini nequaquam res probabatur. existimabantur enim Romani proposito praemio, ceu fieri amat a praesidibus ludorum, Rhodios et Lycios inter se committere, ad exhauriendos apparatus Rhodiorum et thesauros, postquam audiuissent, quomodo Persei sponsam Rhodii classe ad eum deduxerant, et quomodo nauium suarum periculum fecissent. Acciderat namque paullo ante, vt Rhodii cum insigni et magnifico apparatu omnium quas habebant nauium experimentum agerent. Perseus enim naualis materiae ad classem aedificandam ingentem copiam illis fuerat largitus, qui etiam singulis militibus, a quibus paullo

* Φρα-

* Φρακτήτων ἐδεδώρητο, τῶν νεωςὶ νενυμφαγωγηκότων αὐτῷ τὴν Λαοδίκην.

ante Laodice ſponſa ipſius fuerat deducta, taeniam ex auro donauit.

ΞΑ.

Ῥοδίων δυσαρέςησις πρὸς Ῥωμαίȣς ἐπὶ τῷ ὑπὲρ Λυκίων δόγματι.

Ὅτι εἰς τὴν Ῥόδον παραγενομένων τῶν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν, καὶ διασαφάντων τὰ δεδογμένα τῇ συγκλήτῳ, θόρυβος ἦν ἐν τῇ Ῥόδῳ, καὶ πολλὴ ταραχὴ περὶ τȣς πολιτευομένȣς, ἀγανακτȣ́ντων ἐπὶ τῷ μὴ φάσκειν ἐν δωρεᾷ δεδόσθαι τȣς Λυκίȣς αὐτοῖς, ἀλλὰ κατὰ συμμαχίαν. Ἄρτι γὰρ δοκȣ͂ντες καλῶς τεθεῖσθαι τὰ κατὰ Λυκίȣς, αὖθις ἄλλην ἀρχὴν ἑώρων φυομένην πραγμάτων. εὐθέως γὰρ οἱ Λύκιοι, τῶν Ῥωμαίων παραγενομένων, καὶ διασαφάντων ταῦτα τοῖς Ῥοδίοις, πάλιν ἐςασίαζον, καὶ πᾶν ὑπομένειν οἷοί τ᾽ ἦσαν ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς ἐλευθερίας. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ οἵγε Ῥόδιοι, ἀκȣ́σαντες τῶν πρεσβευτῶν, καὶ νομίσαντες ἐξηπατῆσθαι τȣς Ῥωμαίȣς ὑπὸ τῶν Λυκίων, παραχρῆμα κατέςησαν τȣς περὶ Λυκόφρονα πρεσβευτὰς, διδάξοντας τὴν σύγκλητον περὶ τῶν προειρημένων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τȣ́των ἦν, ὅσον ȣ̓́πω δοκȣ́ντων πάλιν ἐπαναςήσεσθαι τῶν Λυκίων.

LXI.

Rhodii aegre ferunt decretum ſenatus, Romae factum in gratiam Lyciorum.

Poſtquam populi Romani legatio Rhodum venit, et ſenatus decretum expoſuit, tumultus Rhodi et magna perturbatio inter ciues eſt orta, omnibus iniquo animo ferentibus, quod dicerent Romani, Lycios datos Rhodiis fuiſſe, non loco muneris, verum vt pro ſociis eos haberent. Nam quum res Lyciorum ordinaſſe recte non multo ante ſibi viderentur: aliud denuo moleſtiarum principium ſibi videbant exoriri. Lycii enim, ſimul ac venerunt Romani, et iſta Rhodiis declararunt, ſeditionem iterum excitarunt, ſeque paratos oſtenderunt omnia pati, quo legibus ſuis et libertati redderentur. Rhodii vero, legatione audita, Romanos a Lyciis fuiſſe deceptos rati, legatum ſtatim Lycophronem miſerunt, qui ſenatum de omnibus, quae diximus, edoceret. Et harum quidem rerum hic fuit tum ſtatus, quum crederentur Lycii breui admodum tempore aduerſus Rhodios rebellaturi.

ΞΒ.

Δαρδανίων πρεσβεία πρὸς Ῥωμαίους, τὸν ἀπὸ Βασαρνῶν καὶ Περσέως φόβον ἀγγέλλουσα.

Ὅτι ἡ σύγκλητος, παραγενομένων τῶν ἐκ τῆς Ῥόδου πρεσβευτῶν, διακούσασα τῶν λόγων, ὑπερέθετο τὴν ἀπόκρισιν. ἡκόντων δὲ τῶν Δαρδανίων, καὶ περὶ τοῦ πλήθους τῶν Βασαρνῶν, καὶ περὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις τόλμης ἐξηγουμένων, καὶ διασαφέντων περὶ τῆς Περσέως κοινοπραγίας, καὶ τῶν Γαλατῶν, καὶ φασκόντων, τοῦτον ἀγωνιᾷν μᾶλλον ἢ τοὺς Βασάρνας, καὶ διὰ ταῦτα δεομένων σφίσι βοηθεῖν, παρόντων δὲ καὶ Θετταλῶν, καὶ συνεπιμαρτυρούντων τοῖς Δαρδανίοις, καὶ παρακαλούντων καὶ τούτων ἐπὶ τὴν βοήθειαν· ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, πέμψαι τινὰς, τοὺς αὐτόπτας ἐσομένους τῶν προσαγγελλομένων. καὶ παραυτίκα καταστήσαντες Αὖλον Ποστούμιον ἐξαπέστειλαν, καὶ σὺν τούτῳ τινὰς τῶν νέων.

LXII.

Dardaniorum legatio, metum a Bastarnis et Perseo rege Romanis nuntians.

Senatus post legationis Rhodiorum aduentum, ea audita, responsum dare distulit. quum autem Dardanii venissent, et de Bastarnis exposuissent, quanta eorum multitudo, quam ingentia eorum corpora, quanta in periculis esset illorum audacia, docuissent etiam de societate cum iis inita a Perseo et Gallis, dixissentque, maiori sibi Perseum quam Bastarnas esse terrori, ac propterea opem sibi ferri postulassent, quum praeterea Thessali, qui aderant, quae dixerant Dardanii, suo testimonio confirmassent, et auxilium etiam ipsi poposcissent: decreuit senatus, quosdam mittere, ad visendum, quid eorum esset, quae nuntiabantur, et statim Aulo Postumio negotium datum, vt eo proficisceretur, suntque cum ipso proficisci iussi e iunioribus nonnulli.

ΞΓ.

Πῶς τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ἀλογιστίᾳ κατὰ πόλεις διεσκορπίσθη.

Ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ παρεγένοντο πρέσβεις, παρὰ μὲν Θεσπιέων, οἱ περὶ Λασὺν καὶ Καλλίαν, παρὰ δὲ Νέωνος, Ἰσμενίας. οἱ μὲν περὶ Λασὺν ἐνεχεί-

LXIII.

Quomodo commune Boeotorum propria ipsorum culpa fuerit solutum, et oppidatim diuisum.

Ea tempestate venerunt legati, Thespiensium quidem missu, Lasys et Callias: Neonis vero, Ismenias. Lasys patriam suam Romanis trade-

ἐνεχείριζον τὴν ἑαυτῶν πατρίδα Ῥωμαίοις, ὁ δὲ Ἰσμηνίας κατὰ κοινὸν πάσας τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις διδὺς εἰς τὴν τῶν πρεσβευτῶν πίστιν. ἦν δὲ τῦτο μὲν ἐναντιώτατον τοῖς περὶ τὸν Μάρκιον· τὸ δὲ κατὰ πόλιν διελεῖν τὺς Βοιωτὺς οἰκειότατον. Διὸ τὺς μὲν περὶ τὸν Λασὺν, καὶ τὺς Χαιρωνεῖς, καὶ τὺς Λεβαδεῖς, καὶ τὺς ἄλλυς, ὅσοι παρῆσαν ἀπὸ τῶν πόλεων, ἀσμένως ἀπεδέχοντο καὶ κατέψων· τὸν δὲ Ἰσμενίαν παρεδογμάτιζον, ἀποτριβόμενοι καὶ παρορῶντες. ὅτε καὶ συνεπιθέμενοί τινες τῶν Φυγάδων μικρῦ κατέλευσαν τὸν Ἰσμενίαν, εἰ μὴ κατέφυγεν ὑπὸ τὰ δίθυρα τῶν Ῥωμαίων. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τῦτον ἐν ταῖς Θήβαις συνέβαινε ταραχὰς εἶναι καὶ στάσεις. οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν, δεῖν διδόναι τὴν πόλιν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν· οἱ δὲ Κορωνεῖς καὶ Ἁλιάρτιοι, συνδεδραμηκότες εἰς τὰς Θήβας, ἀμμὴν ἀντεποιῦντο τῶν πραγμάτων, καὶ μένειν ἔφασαν δεῖν ἐν τῇ πρὸς τὸν Περσέα συμμαχίᾳ. Καὶ μέχρι μέν τινος ἐφάμιλλος ἦν ἡ διάθεσις τῶν στασιαζόντων. Ὀλυμπίχυ δὲ τῦ Κορωνέως πρώτυ μεταθεμένυ, καὶ φάσκοντος, δεῖν ἀντέχεσθαι Ῥωμαίων, ἐγένετο καὶ ὁλοσχερὴς ῥοπὴ καὶ μετάπτωσις. καὶ πρῶτον μὲν τὸν Δικέταν ἠνάγκασαν πρεσβεύειν πρὸς τὺς περὶ τὸν Μάρκιον, ἀπολογησόμενον ὑπὲρ τῆς πρὸς τὸν Περσέα συμμαχίας. Μετὰ δὲ ταῦτα τὺς περὶ τὸν Νέωνα καὶ Ἱππίαν

bat, Ismenias omnes Boeotiae vrbes in commune, easque fidei legatorum permittebat. id vero a proposito Marcii alienissimum erat, sicut contra consiliis eius accommodatissimum, vt separata per singulas ciuitates concilia Boeoti haberent. Itaque Lasym, Chaeronenses, Lebadenses, et reliquos a ciuitatibus missos laeti suscipiebant et demulcebant: Ismeniam decretis suis eludebant, summouentes ipsum atque aspernantes. Quo quidem tempore exules nonnulli, conspiratione facta, Ismeniam tantum non saxis obruissent, nisi sub Romanorum legatorum tribunal confugisset. Per id tempus vigebant Thebis tumultus et seditiones. nam alii vrbem fidei Romanorum permittendam censebant, Coronaei vero et Haliartii, facto Thebas concursu, rerum curam acriter ad se trahebant, et in societate Persei manendum esse contendebant. Ac fuerunt quidem aliquamdiu paria contendentium studia. sed vbi primus omnium Olympichus Coronaeus mutata sententia adhaerendum esse Romanis dixit, animorum totius multitudinis facta inclinatio est et mutatio. Primo igitur Dicetan legatum proficisci ad Marcium compulerunt, qui de societate cum Perseo illi satisfaceret. Neonem deinde atque Hippiam eiecerunt,

Ἱππιαν ἐξέβαλλον, συντρέχοντες ἐπὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν, καὶ κελεύοντες αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογεῖσθαι περὶ τῶν διῳκονομημένων· οὗτοι γὰρ ἦσαν οἱ τὰ περὶ τὴν συμμαχίαν ᾠκονομήσαντες. τούτων δὲ παραχωρησάντων, ἐξαυτῆς ἀθροισθέντες εἰς ἐκκλησίαν, πρῶτον μέν τινας ἐψηφίσαντο - - - καὶ τοῖς Ῥωμαίοις, εἶτα ἐνεργεῖν ἐπέταξαν τοῖς ἄρχουσι τὴν συμμαχίαν. ἐπὶ δὲ πᾶσι πρεσβευτὰς κατέστησαν τοὺς ἐγχειριοῦντας τὴν πόλιν Ῥωμαίοις, καὶ κατέταξαν τοὺς παρ' αὐτῶν φυγάδας. Τούτων δὲ συντελεσμένων ἐν ταῖς Θήβαις, οἱ φυγάδες ἐν τῇ Χαλκίδι, προστησάμενοι Πομπίδην, κατηγορίαν ἐποιοῦντο τῶν περὶ τὸν Ἰσμενίαν, καὶ Νέωνα, καὶ Δικέταν. Προδήλου δὲ τῆς ἀγνοίας οὔσης τῶν προειρημένων, καὶ τῶν Ῥωμαίων συνεπισχυόντων τοῖς φυγάσιν· εἰς τὴν ἐσχάτην διάθεσιν ἧκον οἱ περὶ τὸν Ἱππίαν, ὥστε καὶ τῷ βίῳ κινδυνεῦσαι παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τοῦ πλήθους, ἕως οὗ βραχύ τι τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν πρόνοήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, παρακατασχόντες τὴν ἐπιφορὰν τῶν ὄχλων. τῶν δὲ Θηβαίων παραγενομένων, καὶ κομιζόντων τὰ προειρημένα δόγματα καὶ τὰς τιμὰς, ταχεῖαν ἕκαστα τῶν πραγμάτων ἐλάμβανε τὴν ἀνταπόδοσιν, ἅτε τῶν πόλεων παρακειμένων ἀλλήλαις ἐν πάνυ βραχεῖ διαστήματι. πλὴν ἀποδεξάμενοι τοὺς Θηβαίους οἱ περὶ τὸν Μάρκιον, τήν τε πόλιν ἐπῄνεσαν, καὶ τοὺς φυγάδας

impetumque in eorum domos fecerunt, iusserunt etiam, vt vniuersae administrationis suae rationem redderent: hi namque erant, quorum auctoritate contracta fuerat cum Perseo societas. Qui morem extemplo quum gessissent, concione aduocata, ante omnia quosdam elegerunt, qui ad Romanos proficiscerentur, deinde magistratibus praeceperunt, vt de societate cum iis agerent, postremo legatos decreuerunt, qui Romanis vrbem traderent, exulesque suos in pristinas sedes restituerunt. Haec dum ita geruntur Thebis, exules, qui Chalcide erant, duce atque auctore Pompida, Ismeniam, Neonem, et Dicetam deferre instituerunt. Quum autem manifestus esset illorum error, et Romani exulibus fauerent, ad extremum periculi et inopiae consilii Hippias, et qui earum erant partium, venerunt, adeo vt concitata vehementius multitudine, etiam de vita repente periclitarentur, donec Romani, aliquam sibi curam esse de eorum salute ostendentes, ruentis turbae impetum inhibuerunt. Vbi vero aduenerunt Thebani, qui decreta Thebanorum et delatos Romanis honores nuntiabant, extemplo omnia in vicem contrariam sunt mutata, maxime propter interuallum exiguum, quo duae illae vrbes inter se distant. Ceterum Marcius, benigne exceptis legatis, ciuitatem dilaudauit, et consi-

συνεβού-

συνεβύλευσαν ἀπαγαγεῖν εἰς τὴν οἰκείαν. εὐθύς τε παρήγγειλαν πρεσβεύειν πᾶσι τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων εἰς τὴν Ῥώμην, διδόντας αὐτὰς εἰς τὴν πίστιν κατ' ἰδίαν ἑκάστας. πάντων δὲ κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῖς χωρέντων, ταῦτα δ' ἦν τὸ διαλῦσαι τῶν Βοιωτῶν τὸ ἔθνος, καὶ λυμήνασθαι τὴν τῶν πολλῶν εὔνοιαν πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν· οὗτοι μὲν μεταπεμψάμενοι Σερύϊον ἐξ Ἄργους, καὶ καταλιπόντες ἐπὶ τῆς Χαλκίδος, προῆγον ἐπὶ Πελοπόννησον, Νέων δὲ μετά τινας ἡμέρας ἀνεχώρησεν εἰς Μακεδονίαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰσμηνίαν καὶ Δικέταν τότε μὲν ἀπήχθησαν εἰς φυλακὴν· μετὰ δέ τινα χρόνον ἀπήλλαξαν αὑτοὺς ἐκ τοῦ ζῆν. Τὸ δὲ τῶν Βοιωτῶν ἔθνος ἐπὶ πολὺν χρόνον συντετηρηκός τε τὴν κοινὴν συμπολιτείαν, καὶ πολλοὺς καὶ ποικίλους καιροὺς διαπεφευγὸς παραδόξως, τότε προπετῶς καὶ ἀλογίστως ἑλόμενον τὰ παρὰ Περσέως, εἰκῇ καὶ παιδαριωδῶς πτοηθὲν, κατελύθη καὶ διεσκορπίσθη κατὰ πόλεις. οἱ δὲ περὶ τὸν Αὖλον καὶ Μάρκιον, παραγενηθέντες εἰς τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, ἐχρημάτισαν ταῖς συναρχίαις ταῖς τῶν Ἀχαιῶν, καὶ παρεκάλεσαν Ἄρχωνα τὸν στρατηγὸν, χιλίους ἐκπέμψαι στρατιώτας εἰς Χαλκίδα, παραφυλάξοντας τὴν πόλιν μέχρι τῆς Ῥωμαίων διαβάσεως. Τοῦ δὲ Ἄρχωνος ἑτοίμως συνυπακούσαντος, οὗτοι μὲν ταῦτα διαπράξαντες ἐν τοῖς Ἕλλησι κατὰ χειμῶνα, καὶ τῷ Ποπλίῳ συμμίξαντες, ἀπέπλεον εἰς τὴν Ῥώμην.

lium iis dedit, vt exules in patriam reducerent. monuit insuper, vt ex omnibus ciuitatibus Romam mitterentur legati, qui singulas illas in fidem Romanorum permitterent. omnibus dein rebus ex animi sententia confectis, dissoluta nempe societate mutua gentis Boeotorum, et auersis populorum animis a Macedonum domo regia, Marcius ceterique Romani, Argis accito Seruio, Chalcidi eum praeficiunt, ipsi in Peloponnesum proficiscuntur. Neon post paucos dies in Macedoniam se transfert: Ismenias et Dicetas, in carcerem tunc coniecti, non multo post mortem sibi consciuerunt. At gens Boeotorum, quae vnam rempublicam longo tempore coluerat, et cum admiratione omnium multa magnaque pericula euaserat, quum temerario vel potius nullo consilio Persei partes esset amplexa, puerilem in modum sine caussa consternata soluta est et oppidatim dissipata. Aulus et Marcius, postquam Argos ventum, cum magistratibus Achaeorum, qui eo loci conuenerant, egerunt, et praetorem Archonem rogarunt, vt Chalcidem milites mille praesidii caussa mitterent, donec Romani illuc traiicerent. quod quum ab Archone sine mora esset factum, Romani hisce rebus per hiemem in Graecia gestis, et Publio conuento, Romam nauibus petierunt.

ΞΔ.

ΞΔ.

Πῶς Ἡγησίλοχος, ὁ τῶν Ῥοδίων πρύτανις, τὴν Ῥωμαίων φιλίαν τοῖς αὐτῦ πολίταις διετήρησε.

Ὅτι οἱ περὶ τὸν Τιβέριον καὶ Ποςόυμιον κατὰ τὺς αὐτὺς καιρὺς, ἐπιπορευόμενοι τὰς νήσυς, καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις· - - - πλεῖςον δ' ἐν τῇ Ῥόδῳ, καίπερ ὐ προσδεομένων τῶν Ῥοδίων κατὰ τὺς τότε χρόνυς. Ἡγησίλοχος γὰρ τότε πρυτανεύων, ἀνὴρ τῶν εὐδοκιμύντων, ὁ καὶ μετὰ ταῦτα πρεσβεύσας εἰς τὴν Ῥώμην, ἔτι πρότερον, ἅμα τῷ φανερὸν γενέθαι, διότι μέλλυσι πολεμεῖν Ῥωμαῖοι τῷ Περσεῖ, τἄλλα τε παρακεκλήκει τὺς πολλὺς ὑπὲρ τῦ κοινωνεῖν τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, καὶ μ' ναῦς συμβυλεύσας τοῖς Ῥοδίοις ὑποζωννύειν, ἵνα, ἐάν τις ἐκ τῶν καιρῶν γένηται χρεία, μὴ τότε παρασκευάζωνται πρὸς τὸ παρακαλύμενον, ἀλλ' ἑτοίμως διακείμενοι πράττωσι τὸ κριθὲν ἐξαυτῆς. ἃ τότε προσφερόμενος τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ δεικνὺς ὑπὸ τὴν ὄψιν τὰς παρασκευὰς, εὐδοκύμένας τῇ πόλει, τὺς πρεσβευτὰς ἐξαπέςειλεν. οἱ δὲ περὶ τὸν Τιβέριον, ἀποδεδεγμένοι τὴν τῶν Ῥοδίων εὔνοιαν, ἐκομίζοντο εἰς τὴν Ῥώμην.

LXIV.

Quomodo Hegesilochus, Rhodiorum Prytanis, amicitiam populi Romani ciuibus suis conseruarit.

Circa tempus idem Tiberius et Postumius, insulas circumeuntes et Asiae vrbes, Rhodum quoque adierunt, etsi Rhodii tempestate illa hac inspectione nequaquam opus habebant. Hegesilochus enim, qui in summo tum magistratu erat, (Prytanim ipsi vocant) magnae vir dignationis, qui etiam postea legatione Romam est functus, iam antea, simul ac cognitum est, bellum a Romanis cum Perseo gestum iri, tum ad cetera quod attinet suos ciues fuerat cohortatus, vt spes suas cum Romanis iungerent, tum etiam auctor Rhodiis fuerat, vt quadraginta naues reficerent, ne, si quae tempora inciderent, vt iis populo Romano opus esset, in apparanda classe, tunc cum peteretur, essent occupati, sed, rebus ante praeparatis, extemplo, quod decretum foret, praestarent. Haec ille tum Romanis ostentans, et apparatus ipsos oculis eorum subiiciens, legatos dimisit, de ciuitate optime sentientes. Tiberius studio Rhodiorum collaudato, Romam est reuersus.

ΞΕ.

Περσεὺς τῆς Ῥοδίων προαιρέσεως ἀπόπειραν λαμβάνειν βουλόμενος, πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς ἀποστέλλει.

Ὅτι Περσεὺς μὲν μετὰ τὸν σύλλογον, τὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους τῶν Ἑλλήνων, πάντα τὰ δίκαια κατέταττεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν, καὶ τοὺς ὑφ' ἑκατέρων ῥηθέντας λόγους, ἅμα μὲν ὑπολαμβάνων, ὑπερδέξιος φανήσεσθαι τοῖς δικαίοις, ἅμα δὲ βουλόμενος ἀπόπειραν λαμβάνειν τῆς ἑκάστων προαιρέσεως. πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἄλλους δι' αὐτῶν τῶν γραμματοφόρων ἔπεμπε τὰς ἐπιστολάς· εἰς δὲ τὴν Ῥόδον καὶ πρεσβευτὰς συναπέστειλεν, Ἀντήνορα καὶ Φίλιππον, οἳ καὶ παραγενηθέντες τὰ γεγραμμένα τοῖς ἄρχουσιν ἀπέδωκαν. καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐπελθόντες ἐπὶ τὴν βουλὴν, παρεκάλουν τοὺς Ῥοδίους, κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἡσυχίαν ἔχειν, ἀποθεωροῦντας τὸ γινόμενον· ἐὰν δὲ Ῥωμαῖοι παρὰ τὰς συνθήκας ἐγχειρῶσι τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν τῷ Περσεῖ καὶ Μακεδόσιν, πειρᾶσθαι διαλύειν. τοῦτο γὰρ πᾶσι μὲν συμφέρειν, πρέπειν δὲ μάλιστα Ῥοδίοις. ὅσῳ γὰρ πλεῖον ὀρέγονται τῆς ἰσηγορίας καὶ παῤῥησίας, καὶ διατελοῦσι προστατοῦντες οὐ μόνον τῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερίας, τοσούτῳ καὶ τὴν ἐναν-

LXV.

Perseus ad explorandas voluntates populi Rhodiorum legatos Rhodum mittit.

Perseus post colloquium cum Romanis habitum omnia suae caussae iura epistolae vnius forma est complexus, et quae ab vtraque parte fuerant dicta, simul quia futurum arbitrabatur, vt superior fuisse in disceptatione videretur, simul quod cupiebat omnium animos periclitari. et circa alias quidem ciuitates per tabellarios dumtaxat literas illas formatas misit; Rhodum vero etiam legatos ire iussit, Antenorem et Philippum. Qui vbi eo ventum, literas magistratibus tradunt: deinde post paucos dies in senatum veniunt, a Rhodiis petunt, vt in praesentia quidem nihil moueant, sed quid geratur velut e specula prospiciant; verum si Romani contra foederis leges Perseum et Macedones aggrediantur lacessere, pacem vt conciliare inter ipsos conentur. Id enim fieri, et interesse omnium, et Rhodiis praecipue conuenire. Nam quo plus ipsi, quam ceteri, aequabilitati iuris et libertati studeant, (vt qui non suae tantum libertatis sint custodes ac vindices, sed et reliquorum etiam Graecorum:) eo diligentius obseruare, sibique

τιαν προαίρεσιν μάλιςα δεῖν αὐτὰς * προαιρεῖσθαι καὶ Φυλάττεσθαι κατὰ δύναμιν. ταῦτα καὶ πλείω τύτοις παραπλήσια διαλεχθέντων τῶν πρέσβεων, ἤρεσκε μὲν ἅπασι τὰ λεγόμενα· προκατεχόμενοι δὲ τῇ πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίᾳ, καὶ νικῶντος αὐτοῖς τῦ βελτίονος, τ᾽ ἄλλα μὲν ἀπεδέξαντο Φιλανθρώπως τὰς πρεσβευτὰς, ἠξίουν δὲ τὸν Περσέα διὰ τῆς ἀποκρίσεως, εἰς μηδὲν αὐτὰς παρακαλεῖν τοιῦτο, ἐξ ὗ Φανήσονται πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἀντιπράττοντες βύλησιν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀντήνορα τὴν μὲν ἀπόκρισιν ὐκ ἔλαβον, τὴν δὲ λοιπὴν Φιλανθρωπίαν ἀποδεξάμενοι τὴν Ῥοδίων, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

pro virili cauere ipſos debere ab illis, quorum mens et conſilia in contrarium tendant. Haec et ſimilia his plura quum diſſeruiſſent legati, etſi placebat omnibus eorum oratio: quia tamen praeoccupati beneuolentia Romanorum animi erant, et partis melioris auctoritas vincebat, ceteris quidem rebus comes ſe erga legatos exhibent; ceterum reſponſi loco Perſeum rogant, ne quid huiusmodi a ſe poſtularet, vnde poſſint exiſtimari voluntati Romanorum contrarium aliquid facere. Antenor reſponſum quidem non accepit; verum reliqua Rhodiorum ciuilitate et humanitate vſus, in Macedoniam eſt reuerſus.

Ξϛ΄.

Πρεσβεῖαι Περσέως τε πρὸς τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις, καὶ τινῶν ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸν Περσέα.

LXVI.

Legationes Perſei ad Boeotorum vrbes, et nonnullarum ex vrbibus Boeotiae ad ipſum.

Ὅτι Περσεὺς πυνθανόμενος, ἔτι τινὰς τῶν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεων ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας, Ἀντίγονον ἐξαπέςειλε τὸν Ἀλεξάνδρυ, πρεσβευτήν. ὃς καὶ παραγενόμενος εἰς Βοιωτὰς, τὰς μὲν ἄλλας πόλεις παρῆκε, διὰ τὸ μηδεμίαν ἀφορμὴν λαμβάνειν ἐπιπλοκῆς· εἰς δὲ Κορώνειαν καὶ * Θήβας ἔτι δ᾽ Ἁλίαρτον εἰσελθὼν, παρεκάλεσε τὰς ἀνθρώπυς, ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς Μακεδόνας εὐνοίας. τῶν δὲ προθυ-

Quum eſſet relatum Perſeo, nonnullas e ciuitatibus Boeotiae in ſuſcepta erga ſe beneuolentia adhuc perſtare, legatum eo miſit Antigonum, Alexandri filium. qui in Boeotiam vbi venit, ceteras quidem ciuitates, quod nullam occaſionem iungendae cum iis ſocietatis inueniret, praetermiſit; Coroneam vero atque Haliartum adiit, et vt ab amicitia Macedonum ne diſcederent, ciues eſt hortatus. Qui

προθύμως ἀποδεχομένων τὰ λεγόμενα, καὶ πρεσβευτὰς ψηφισαμένων πέμπειν εἰς Μακεδονίαν· οὗτος μὲν ἀπέπλευσε, καὶ συμμίξας τῷ βασιλεῖ διεσάφει τὰ κατὰ τὴν Βοιωτίαν. παραγενομένων δὲ καὶ τῶν πρεσβευτῶν μετ' ὀλίγον, καὶ παρακαλούντων βοήθειαν ἐκπέμψαι ταῖς πόλεσι, ταῖς αἱρουμέναις τὰ Μακεδόνων· τοὺς γὰρ Θηβαίους, βαρεῖς ὄντας, ἐπικεῖσθαι καὶ παρενοχλεῖν αὐτοὺς, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συμφρονεῖν σφίσιν, μηδ' αἱρεῖσθαι τὰ Ῥωμαίων· ὅπερ ὁ Περσεὺς διακούσας, βοήθειαν μὲν οὐδαμῶς, ἔφη, δύνασθαι πέμπειν οὐδενὶ διὰ τὰς ἀνοχὰς, καθόλου δ' αὐτοὺς παρεκάλει, Θηβαίους μὲν ἀμύνασθαι κατὰ δύναμιν, Ῥωμαίοις δὲ μὴ πολεμεῖν, ἀλλὰ τὴν ἡσυχίαν ἔχειν.

propenſis animis eius orationem quum excepiſſent, et legatos in Macedoniam mittendos decreuiſſent: abit Antigonus, et ad Perſeum reuerſus, quid in Boeotia egiſſet, illi expoſuit. Nec multo poſt adſunt legati, praeſidium mitti petentes ad illas ciuitates, quae ſectam Macedonum ſequerentur. imminere enim illis infeſtos Thebanos et moleſtias exhibere, quod ſecum in ſuſcipienda Romanorum parte conſentire nollent. Horum poſtulatis reſponſum a Perſeo eſt, praeſidium quidem ſe propter inducias cum Romanis factas mittere non poſſe: ceterum ſuadere, vt a Thebanorum quidem iniuriis quibus poſſent rationibus ſeſe vindicarent, cum Romanis vero ne bellum ſuſciperent, ſed pacem cum iis colerent.

ΞΖ.

Ἡ τῶν παρὰ Ῥοδίοις περσιζόντων σπουδὴ πρὸς τὸ ἀπάγειν τοὺς πολίτας ἀπὸ τῆς τῶν Ῥωμαίων συμμαχίας.

Ὅτι Γάϊος, ἔτι περὶ τὴν Κεφαλληνίαν ὁρμῶν, ἐξέπεμψε τοῖς Ῥοδίοις γράμματα περὶ πλοίων ἐξαποστολῆς, συνθεὶς τὴν ἐπιστολὴν ἀλείπτῃ τινὶ Σωκράτει. παραγενομένων δὲ τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Ῥόδον, Στρατοκλέους πρυτανεύοντος τὴν δευτέραν ἑκμηνον, καὶ τοῦ διαβουλίου προτεθέντος· τοῖς μὲν περὶ τὸν Ἀγαθάγητον καὶ Ῥοδοφῶντα καὶ

LXVII.

Conatus eius factionis, quae apud Rhodios Perſeo fauebat, abducendae ciuitatis a ſocietate Romanorum.

Caius Lucretius praetor, dum circa Cephalleniam ſtabat claſſis, per literas cum Rhodiis egit, naues ſibi mitti petens, eamque epiſtolam Socrati aliptae tradidit perferendam. Haec Rhodum illo tempore eſt perlata, quo poſterioris ſemeſtris Stratocles Prytanis erat, qui ſummus eſt apud Rhodios magiſtratus. Quum ea de re conſultatio haberetur

Ἀστυμή-

'Ασυμήδην καὶ ἑτέροις πλείοσιν ἐδόκει πέμπειν τὰς ναῦς, καὶ συνάπτεσθαι τῆς ἀρχῆς εὐθέως τοῦ πολέμου, μηδεμίαν πρόφασιν ποιουμένους. οἱ δὲ περὶ τὸν Δίνωνα καὶ Πολύαρατον, δυσαρεστοῦντες μὲν καὶ τοῖς ἤδη γεγονόσιν φιλανθρώποις πρὸς Ῥωμαίους, τότε δὲ προθέμενοι τὸ τοῦ βασιλέως Εὐμένους πρόσωπον, ἤρξαντο λυμαίνεσθαι τὴν τῶν πολλῶν προαίρεσιν. Ὑπαρχούσης γὰρ τοῖς Ῥοδίοις ὑποψίας καὶ διαφορᾶς πρὸς τὸν Εὐμένη, πάλαι μὲν ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Φαρνάκην, ὅτε, τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἐφορμοῦντος ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον στόματος, χάριν τοῦ κωλύειν τοὺς πλέοντας εἰς τὸν Πόντον, ἐπελάβοντο τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ καὶ διεκώλυσαν Ῥόδιοι, μικροῖς δ' ἀνώτερον χρόνοις ἐκ τῶν Λυκιακῶν ἀναξαινομένης τῆς διαφορᾶς ἔκ τινων ἐρυμάτων καὶ χώρας, ἣν συνέβαινε κεῖσθαι μὲν ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς τῆς τῶν Ῥοδίων Περαίας, κακοποιεῖσθαι δὲ συνεχῶς διὰ τῶν ὑπ' Εὐμένει ταττομένων· ἐκ πάντων δὲ τούτων εὐηκόως διέκειντο πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον κατὰ τοῦ βασιλέως. Διὸ ταύτης ἐπιλαβόμενοι τῆς ἀφορμῆς οἱ περὶ τὸν Δίνωνα, διέσυρον τὴν ἐπιστολὴν, φάσκοντες, οὐ παρὰ Ῥωμαίων αὐτὴν ἥκειν, ἀλλὰ παρ' Εὐμένους, θέλοντος αὐτοὺς ἐκείνους κατὰ πάντα τρόπον ἐμβιβάζειν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ προσάπτειν τῷ δήμῳ δαπάνας καὶ κακοπαθείας οὐκ ἀναγκαίας. καὶ μαρτύριον ἐποίουν τῆς

Agathageto quidem et Rhodophonti et Aſtymedi ac pluribus aliis placebat, vt ſine vlla tergiuerſatione naues mitterent Rhodii, et vt iam inde a principio belli cum Romanis ſeſe iungerent. at Dino et Polyaratus, quibus ne illa quidem probabantur, quae antea Romanorum ad gratiam fuerant decreta, interpoſita tunc Eumenis perſona, alienare animos multitudinis coeperunt. Quippe ſuſpectus vulgo regis Eumenis animus erat, quicum et controuerſiam aliquam habebant, partim ob veterem cauſſam ex bello contra Pharnacem, cum, Helleſponti fretum ſuis nauibus obſidente Eumene, ne cui naui in Pontum tranſitus pateret, Rhodii ſe oppoſuerunt, et conatum ipſius impedierunt, partim quod paucis ante annis occaſione Lyciaci belli recruduerant inter ipſos odia propter caſtella quaedam et agrum, qui in extremis finibus ſitus oppoſitae continentis Rhodiorum, (Peraeam vulgo nominant) a praeſidiariis Eumenis quotidie infeſtabatur. quas omnes ob cauſſas cupidis auribus vniuerſa admittebant, quae contra regem dicerentur. Hac arrepta anſa, Dino epiſtolam ludibrio habere, cum diceret, non a Romanis eam fuiſſe miſſam, ſed ab Eumene, qui id omni ſtudio ageret, vt ad bellum ipſos traheret, ac populo impenſas et moleſtias non neceſſarias conciliaret. Confirmandae ſuae

ἑαυτῶν ἀποφάσεως τὸ παραγεγονέναι φέροντα τὴν ἐπιστολὴν ἀλείπτην τινὰ, καὶ τοιοῦτον ἄνθρωπον, οὐκ εἰωθότων τοῦτο ποιεῖν Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ λίαν μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ προστασίας διαπεμπομένων ὑπὲρ τῶν τοιούτων. Ἔλεγον δὲ ταῦτα, καλῶς μὲν εἰδότες, ὅτι συμβαίνει γεγράφθαι τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τοῦ Λουκρητίου, βουλόμενοι δὲ τοὺς πολλοὺς διδάσκειν, μηδὲν ἐξ ἑτοίμου ποιεῖν Ῥωμαίοις, ἀλλ' ἐν πᾶσι δυσχρηστεῖν καὶ διδόναι προσκοπῆς καὶ δυσαρεστήσεως ἀφορμάς. ἦν γὰρ τὸ προκείμενον αὐτοῖς, ἀπὸ μὲν τῆς πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίας ἀλλοτριοῦν τὸν δῆμον, εἰς δὲ τὴν τοῦ Περσέως φιλίαν ἐμπλέκειν, καθόσον οἷοί τ' ἦσαν. Συνέβαινε δὲ, τοὺς προειρημένους οἰκείους ὑπάρχειν, διὰ τὸ τὸν μὲν Πολύαρατον, ἀλαζονικώτερον ὄντα καὶ κενόδοξον, ὑπόχρεων πεποιηκέναι τὴν οὐσίαν· τὸν δὲ Δίνωνα, φιλάργυρον ὄντα καὶ θρασὺν ἐξ ἀρχῆς, οἰκεῖον εἶναι τῆς ἐκ τῶν δυνατῶν καὶ βασιλέων ἐπανορθώσεως. ἐφ' οἷς Στρατοκλῆς ὁ Πρύτανις ἐπαναστὰς, καὶ πολλὰ μὲν κατὰ τοῦ Περσέως εἰπὼν, πολλὰ δὲ περὶ Ῥωμαίων ἐπ' ἀγαθῷ, παρώρμησε τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ κυρῶσαι τὸ ψήφισμα, τὸ περὶ τῆς ἐξαποστολῆς τῶν πλοίων. καὶ παραυτίκα καταρτίσαντες τριήρεις ἕξ, πέντε μὲν ἐξαπέστειλαν ἐπὶ Χαλκίδος, ἡγεμόνα συστήσαντες ἐπ' αὐτῶν Τιμαγόραν· τὴν δὲ μίαν εἰς Τένεδον, ἐφ' ἧς ἄρ-

ſententiae argumentum hoc afferebat, quod ea epiſtola ab alipta, neſcio quo, vilis hoc genus ſortis homine, allata Rhodum fuiſſet: quum nequaquam id ſit moris Romanorum, qui ad perferendos eiusmodi nuntios vel praecipuae dignationis viros magno ſtudio deligere ſoleant. Haec autem illi dicebant, non quia ignorarent, eam epiſtolam a Lucretio fuiſſe ſcriptam, nam id probe ſciebant; ſed vt multitudini perſuaderent, ne vlla in re faciles ſe erga Romanos praeberent, ſed in omnibus lentos ac difficiles, quo offenſionum et ſimultatis cauſſae naſcerentur. id enim compoſitum ipſis erat, vt quantum poſſent ab Romanis eorum animos abalienarent, et Perſeo conciliarent. Cauſſae autem, cur Perſeo dicti viri fauerent, erant, quod Polyaratus quidem, homo ad oſtentationem et inanem gloriam comparatus, contracto aere alieno, bona ſua omnia creditoribus oppoſuerat, Dino vero, auaritiae deditus atque audax, iam a principio vitae rei familiari, potentum et regum largitionibus augendae, ſtudebat. aduerſus iſtos quum Prytanis Stratocles ſeſe comparaſſet, et multa contra Perſeum diſſeruiſſet, Romanos e contrario multis laudaſſet, Rhodios peruicit, vt decretum de mittendis nauibus ſanciretur. Itaque ſex triremibus extemplo inſtructis, Chalcidem quinque miſerunt duce Timagora, vnam

χων ἐπέπλει Τιμαγόρας. Ὅς καὶ καταλαβὼν ἐν Τενέδῳ Διοφάνην, ἀπεςαλμένον ὑπὸ τῦ Περσέως πρὸς Ἀντίοχον, αὐτῦ μὲν ἐκ ἐγενήθη κύριος, τῦ δὲ πληρώματος. ὁ δὲ Λυκρήτιος, πάντας ἀποδεξάμενος φιλανθρώπως τὰς κατὰ θάλατταν παραγεγονότας συμμάχυς, ἀπέλυσε τῆς χρείας, φήσας, ἐ προσδεῖσθαι τὰ πράγματα τῆς κατὰ θάλατταν βοηθείας.

Tenedum, cui praefectus est Timagoras alter. Hic inuentum in Tenedo Diophanem, qui a Perseo ad Antiochum fuerat missus, ipsum quidem capere non potuit; at nauem cum omni instrumento cepit. Lucretius, omnibus sociis, quorum naues conuenerant, benigne exceptis, quia nusquam erat maritimum bellum, opera eorum non est vsus.

ΞΗ.

Πρόςαγμα τοῖς Περσέως πρεσβευταῖς καὶ τῆς Ἰταλίας ὑπὲρ τῦ ἐκ τῆς Ῥώμης ἀπαλλάττεσθαι.

Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας παραγεγονότων πρεσβευτῶν διακύσαντες, τά τε κατὰ τὴν Ῥόδον, καὶ τὰ κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις, προσεκαλέσαντο τὰς παρὰ τῦ Περσέως πρεσβευτάς. οἱ δὲ περὶ τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Ἱππίαν ἐπειρῶντο μὲν καὶ περὶ τῶν ὅλων λέγειν τι, καὶ παραιτεῖσθαι τὴν σύγκλητον· τὸ δὲ πλέον ἀπελογῦντο περὶ τῆς ἐπιβυλῆς τῆς κατὰ τὸν Εὐμένη. Ληξάντων δὲ τῆς δικαιολογίας αὐτῶν, πάλαι προδιειληφότες ὑπὲρ τῦ πολεμεῖν, προσέταξαν αὐτοῖς ἐκ μὲν τῆς Ῥώμης εὐθέως ἀπαλλάττεσθαι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι Μακεδόσιν, ὅσοι παρεπιδημῦντες ἔτυχον· ἐκ δὲ τῆς Ἰταλίας ἐν τριάκονθ' ἡμέραις ἐκχωρεῖν. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ὑπάτυς ἀνακαλεσάμενοι παρώρ-

LXVIII.

Edictum senatus, quo iubentur legati Persei vrbe excedere et finibus Italiae.

Romani, legationibus auditis, quae ex Asia venerant, Rhodiorum et reliquarum ciuitatum statu cognito, legatis Persei senatum praebuerunt. Tum igitur Solon atque Hippias de vniuersis rebus dicere, et patrum iram deprecari sunt conati: praecipua tamen cura insidiarum Eumeni factarum crimen defensum. Postquam perorassent, senatus, qui bellum iam ante decreuerat, denuntiauit eis, vt et ipsi, et quicunque e gente Macedonum Romam tum forte aduenisset, extemplo moenibus vrbis, Italia intra trigesimum diem excederent. vocatos deinde in senatum consules hortati sunt patres conscripti, vt ad omnes

μαν ἔχεσθαι τῦ καιρῦ, καὶ μὴ καθυςερεῖν.

occaſiones intenti nulla in re ceſſarent.

ΞΘ.

Πῶς Περσεὺς, ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους μάχῃ ἐπὶ κρεισσόνων γεγονὼς, καὶ εἰρήνης ὀρεγόμενος, ταύτης οὐκ ἔτυχε.

Ῥωμαίων ἔθος, ἐν ταῖς ἐλαττώσεσι μέγα Φρονεῖν, ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις μέτρια.

Ὅτι μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακεδόνων, συνεδρίου παρὰ τῷ Περσεῖ συναχθέντος, ὑπέδειξάν τινες τῶν Φίλων, διότι δεῖ πρεσβείαν πέμψαι τὸν βασιλέα πρὸς τὸν ςρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, ὑποδεχόμενον ἔτι καὶ νῦν, ὅτι Φόρους δώσει Ῥωμαίοις, ὅσους πρότερον ὑπέχετο ὁ πατὴρ καταπολεμηθεὶς, καὶ τόπων ἐκχωρήσει τῶν αὐτῶν. Ἐὰν γὰρ δέξωνται τὰς διαλύσεις, καλὴν ἔΦασαν ἔσεσθαι τῷ βασιλεῖ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ πολέμου, πεπροτερηκότι διὰ τῶν ὑπαίθρων, καὶ καθόλου πρὸς τὸ μέλλον εὐλαβεςέρους ὑπάρξειν τοὺς Ῥωμαίους, πεῖραν εἰληΦότας τῆς Μακεδόνων ἀνδρείας, εἰς τὸ μηδὲν ἄδικον μηδὲ βαρὺ προσάττειν Μακεδόσιν· ἐάν τε μὴ δέξωνται, θυμομαχοῦντες ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, ἐκείνοις μὲν δικαίως νεμεσήσειν τὸ δαιμόνιον· αὐτῷ δὲ διὰ τὴν μετριότητα συναγωνιςὰς ὑπάρξειν τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ταῦτα μὲν ἐδόκει τοῖς πλείοσι τῶν Φίλων. συγκαταθεμένου

LXIX.

Quomodo Perſeus, poſt relatam de Romanis victoriam pacem petens, impetrare illam non potuit.

Populi Romani conſuetudo, rebus aduerſis animos attollere, laetis ſummittere.

Poſt victoriam Macedonum concilium habenti Perſeo de ſumma rerum, fuerunt ex eius amicis, qui pro ſententia dicerent, oportere vt legatos rex mitteret ad conſulem, et conditionem etiamnum illi offerret, eadem pendendi tributa, quae olim pater bello deuictus promiſiſſet, iisdemque locis excedendi. Nam ſi his legibus pax daretur, glorioſum ſibi finem bello regem impoſiturum, poſtquam patentibus campis acie victoriam eſſet adeptus: Romanos vero, qui Macedonum virtutem forent experti, cautiores in poſterum futuros, neque iniquum aut graue quicquam imperare Macedonibus auſuros. Quod ſi animis magis quam viribus poſt cladem acceptam pertenderent, et oblatas conditiones reſpuerent: eorum quidem ſuperbiam iure merito numen fore vlturum; ipſius vero moderationi deos hominesque auxiliatores futuros. Haec quum pleriſque amicorum probaretur ſententia, iis-

μένȣ δὲ τȣ Περσέως, ἐπέμποντο παραχρῆμα πρεσβευταὶ, Πάνταυχος Βαλάκρȣ, καὶ Μήδων Βεροιεὺς· ὧν παραγενομένων πρὸς τὸν Λικίνιον, εὐθέως ὁ στρατηγὸς συνῆγε συνέδριον. τῶν δὲ πρέσβεων διασαφησάντων τὰ κατὰ τὰς ἐντολὰς, μεταστησάμενοι τȣ̀ς περὶ τὸν Πάνταυχον, ἐβȣλεύοντο περὶ τῶν προσπεπτωκότων. ἔδοξεν ȣ̓̃ν αὐτοῖς ὁμοθυμαδὸν, ὡς βαρυτάτην δȣ̃ναι τὴν ἀπόκρισιν. Ἴδιον γὰρ τȣ̃το πάντη παρὰ Ῥωμαίοις ἔθος καὶ πάτριόν ἐστι, τὸ κατὰ μὲν τὰς ἐλαττώσεις αὐθαδεστάτȣς καὶ βαρυτάτȣς φαίνεσθαι, κατὰ δὲ τὰς ἐπιτυχίας ὡς μετριωτάτȣς. τȣ̃το δὲ διότι καλὸν, πᾶς ἄν τις ὁμολογήσειεν· εἰ δὲ καὶ δυνατὸν ἐν ἐνίοις καιροῖς, εἰκότως ἄν τις ἐπαπορήσειεν. Πλὴν τότε γε τοιαύτην ἔδωκαν τὴν ἀπόκρισιν. ἐκέλευον γὰρ ἐπιτρέπειν τὸν Περσέα τὰ καθ' αὑτὸν, καὶ καθόλȣ διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐξȣσίαν, ὡς ἂν αὐτῇ δοκῇ, βȣλεύεσθαι περὶ τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Πάνταυχον, ταῦτα ἀκȣ́σαντες, ἐπανῆλθον, καὶ διεσάφȣν τῷ Περσεῖ καὶ τοῖς φίλοις. ὧν τινες ἐκπληττόμενοι τὴν ὑπερηφανίαν, παρωξύνοντο, καὶ συνεβȣ́λευον τῷ Περσεῖ, μήτε διαπρεσβεύεσθαι μηκέτι, μήτε διαπέμπεσθαι περὶ μηδενός. ȣ̓ μὴν ὁ Περσεὺς τοιȣ̃τος ἦν, ἀλλὰ προστιθεὶς καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ τῶν χρημάτων, διεπέμπετο πλεονάκις πρὸς τὸν Λικίνιον. προκόπτων δ' ȣ̓δὲν,

que et Perſeus eſſet aſſenſus: confeſtim legati mittuntur, Pantauchus, Balacri filius, et Medo Beroeenſis. qui poſtquam ad Licinium veniſſent, conſul frequens concilium ad legatos audiendos, dum mandata exponerent, adhibuit: deinde, his ſummotis, de re propoſita conſultari coeptum. Omnium ea ſententia fuit, reſponſum dandum quam aſperrimum. Eſt enim hoc perpetui moris Romanorum, quem a maioribus acceperunt, acceptis detrimentis maxime peruicaces et hoſtibus infeſtos ſe oſtendere; victoria vero parta, maxime moderatos. quod pulcherrimum eſſe inſtitutum, nemo diffiteatur: ſed id an omni tempore locum habere queat, iure aliquis dubitet. tum quidem certe reſponſum eiusmodi ab illis datum: iuſſerunt enim Perſeum Romanis ſeſe permittere, atque omnino liberam ſenatui poteſtatem facere ſtatuendi de Macedonia, quod ipſi libitum eſſet. quo reſponſo accepto, Pantauchus et Medo ad Perſeum reuerſi, regi amicisque eius legationem renuntiarunt. Quidam illorum ſuperbiam admirati, eaque re irritati auctores Perſeo fuerunt, ne quem poſthac legatum neque nuntium vlla de re mitteret. at Perſeo non ea mens fuit, qui ſummam pecuniae adaugens, ad Licinium ſubinde mittebat. ſed quum nihil proficeret, et ple-

ἀλλὰ καὶ τῶν πλείςων φίλων ἐπιτιμώντων αὐτῷ, καὶ φασκόντων, ὅτι νικῶν ποιεῖ τὰ τȣ̃ λειπομένȣ καὶ τοῖς ὅλοις ἐπταικότος· ὅτως ἠναγκάσθη, τὰς διαπρεσβείας ἀπογνὺς μεταςρατοπεδεῦσαι πάλιν ἐπὶ τὸ Συκύριον. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τȣ́των ἦν.

rique amici consilium reprehenderent, dicerentque, victorem ipsum facere, quae victum aliquem fractis rebus deceat: tum demum, posita spe rei per legationes conficiendae, Sycurium versus, vnde erat profectus, castra mouere est coactus. Atque haec quidem ita se habebant.

O.

Ῥοδίων διάταξις πρὸς τὸν Περσέα περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων διαλυτρώσεως.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν, ἡνίκα Περσεὺς ἐκ τȣ̃ πολέμȣ τȣ̃ πρὸς Ῥωμαίȣς ἀπελύθη, Ἀντήνορος παραγενομένȣ παρὰ τȣ̃ Περσέως περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων διαλυτρώσεως, τῶν μετὰ Διοφάνȣς πλεόντων, ἐνέπεσε μεγάλη τοῖς πολιτευομένοις ἀπορία, περὶ τȣ̃, τί δέον εἴη ποιεῖν. τοῖς μὲν γὰρ περὶ τὸν Φιλόφρονα καὶ Θεαίτητον ȣ̓δαμῶς ἤρεσκε προσδέχεσθαι τὴν τοιαύτην ἐπιπλοκήν· τοῖς δὲ περὶ τὸν Δείνωνα καὶ Πολυάρατον ἤρεσκε. καὶ τέλος ἐποιήσαντο διάταξιν πρὸς τὸν Περσέα περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων διαλυτρώσεως.

LXX.

Rhodiorum cum rege Perseo super redemtione captiuorum conuentio.

Quo tempore liberatus est Perseus bello contra Romanos, quum venisset Rhodum Antenor missu Persei ad redimendos captiuos, qui cum Diophane nauigabant: magnopere haesitatum est ab iis, qui rempublicam administrabant, quid opus esset facto. nam Philophroni et Theaeteto nullo placebat modo, vt Rhodii Persei rebus se immiscerent; Dinoni contra et Polyarato id placebat. ac tandem facta est cum Perseo super captiuorum redemtione conuentio.

OA.

Πρεσβεία Ἀντιόχȣ πρὸς Ῥωμαίȣς.

Ὅτι Ἀντίοχος, ὁρῶν ἐκφανῶς ἤδη τȣ̀ς κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρασκευαζομένȣς εἰς τὸν

LXXI.

Antiochi legatio ad Romanos.

Antiochus vbi vidit, manifesto iam regem Alexandriae ad bellum pro Coele

περὶ

περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον, εἰς μὲν τὴν Ῥώμην ἔπεμψε πρεσβευτὰς τὰς περὶ Μελέαγρον, ἐντειλάμενος λέγειν τῇ συγκλήτῳ, καὶ διαμαρτύρασθαι, διότι παρὰ πάντα τὰ δίκαια Πτολεμαῖος αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπιβάλλει.

Syria ſe parare, Meleagrum miſit Romam legatum, qui mandatu ſuo patribus conſcriptis nuntiaret, et teſtans foedera diceret, praeter omne ius a Ptolemaeo ſe inuadi.

ΟΒ.

Πρεσβεῖαι πρὸς τὴν σύγκλητον Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου τῶν βασιλέων.

Ὅτι τοῦ πολέμου τοῦ περὶ Κοίλης Συρίας ἤδη καταρχὴν λαβόντος Ἀντιόχῳ καὶ Πτολεμαίῳ τοῖς βασιλεῦσιν, ἧκον πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, παρὰ μὲν Ἀντιόχου, Μελέαγρος καὶ Σωσιφάνης καὶ Ἡρακλείδης, παρὰ δὲ Πτολεμαίου, Τιμόθεος καὶ Δάμων. Συνέβαινε δὲ, κρατεῖν τὸν Ἀντίοχον τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην πραγμάτων. ἐξ οὗ γὰρ Ἀντίοχος, ὁ πατὴρ τοῦ νῦν λεγομένου βασιλέως, ἐνίκησε τῇ περὶ τὸ Πάνιον μάχῃ τοὺς Πτολεμαίου στρατηγοὺς, ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων ἐπείθοντο πάντες οἱ προειρημένοι τόποι τοῖς ἐν Συρίᾳ βασιλεῦσι. Διόπερ ὁ μὲν Ἀντίοχος, ἡγούμενος τὴν κατὰ πόλεμον ἰσχυροτάτην καὶ καλλίστην εἶναι κτῆσιν, ὡς ὑπὲρ ἰδίων ἐποιεῖτο τὴν σπουδήν· ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ἀδίκως ὑπολαμβάνων τὸν πρότερον Ἀντίοχον, συνεπιθέμενον τῇ τοῦ πατρὸς ὀρφανίᾳ, παρῃρῆσθαι τὰς κατὰ Κοίλην Συρίαν πόλεις αὐτοῦ, οὐχ οἷός τε ἦν

LXXII.

Antiochi et Ptolemaei regum legationes ad ſenatum miſſae.

Quum iam eſſet inchoatum a regibus Antiocho et Ptolemaeo bellum pro Coela Syria, Romam legati venerunt, Antiochi quidem, Meleager Soſiphanes et Heraclides, Ptolemaei vero, Timotheus et Damon. Erat autem illo tempore Antiochus in Coele Syria et Phoenice rerum dominus. nam poſteaquam Antiochus, pater illius, de quo nunc loquimur, regis, ad Panium duces Ptolemaei deuicit, ex illo tempore omnia commemorata loca Syriae regibus paruerunt. Itaque Antiochus, qui bello quaeſitorum iuſtiſſimam atque honeſtiſſimam poſſeſſionem eſſe exiſtimabat, pro ſuis illa habebat. at Ptolemaeus, qui putaret, priorem Antiochum, contra ius et fas pupillari patris ſui aetati inſidiatum, vrbes ipſi eripuiſſe, quas in Syria Coela habebat,

ἐκείνῳ

ἐκείνῳ παραχωρεῖν τῶν τόπων τούτων. Διόπερ οἱ περὶ τὸν Μελέαγρον ἧκον, ἐντολὰς ἔχοντες, μαρτύρεσθαι τὴν σύγκλητον, διότι Πτολεμαῖος αὐτῷ παρὰ πάντα τὰ δίκαια τὰς χεῖρας ἐπιβάλλει πρότερος· οἱ δὲ περὶ τὸν Τιμόθεον, περί τε τῆς φιλανθρώπων ἀνανεώσεως, καὶ τοῦ διαλύειν τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον, μάλιστα δὲ παρατηρεῖν τὰς τῶν περὶ τὸν Μελέαγρον ἐντεύξεις. Περὶ μὲν οὖν τῆς διαλύσεως οὐκ ἐθάρρησαν εἰπεῖν, Μάρκου συμβουλεύσαντος αὐτοῖς Αἰμιλίου· περὶ δὲ τῶν φιλανθρώπων ἀνανεωσάμενοι, καὶ λαβόντες ἀποκρίσεις ἀκολούθους τοῖς ἀξιουμένοις, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. τοῖς δὲ περὶ τὸν Μελέαγρον ἡ σύγκλητος ἀπεκρίθη, διότι Κοΐντῳ Μαρκίῳ δώσει τὴν ἐπιτροπὴν, γράψαι τε περὶ τούτων πρὸς Πτολεμαῖον, ὡς αὐτῷ δοκεῖ συμφέρειν ἐκ τῆς ἰδίας πίστεως. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐχειρίσθη κατὰ τὸ παρόν.

cedere ei locis illis non poterat. Propterea venit Meleager, vt ſenatum teſtaretur, priorem Ptolemaeum contra omne ius ipſum laceſſere. Timotheus vero ad renouandam amicitiam venerat, et imponendum finem bello contra Perſeum, praecipue autem ad obſeruandos Meleagri cum Romanis congreſſus. Sed de pace quidem cum Perſeo, Marci Aemilii conſilium ſecutus, ne facere quidem verba eſt auſus: amicitiam vero vbi renouaſſet, et congruentia poſtulatis ſuis reſponſa accepiſſet, Alexandriam eſt reuerſus. Meleagro ſenatus reſpondit, Quinto Marcio ſe permiſſurum, vt de iis rebus ad Ptolemaeum ſcribat, ita vt eſſe e re populi Romani fideque ſua viderit. Et hae quidem res impraeſentiarum hoc pacto ſunt adminiſtratae.

ΟΓ. — LXXIII.

Ῥόδιοι διὰ πρεσβείας τήν τε πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν ἀνανεοῦνται, καὶ σίτου ἐξαγωγὴν ἑαυτοῖς ἐξεργάζονται.

Rhodii per legatos et amicitiam cum Romanis renouant, et frumenti exportandi veniam impetrant.

Ὅτι κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους ἦλθον καὶ παρὰ Ῥοδίων πρέσβεις, ἤδη τῆς θερείας ληγούσης, Ἡγησίλοχος, καὶ Νικαγόρας, καὶ Νίκανδρος, τήν τε φιλίαν ἀνανεωσόμενοι, καὶ σίτου θέλοντες ἐξαγωγὴν λαβεῖν, ἅμα δὲ καὶ περὶ

Illis ipſis temporibus inclinante aeſtate et Rhodiorum legati venerunt, Hegeſilochus Nicanor et Nicander, tum ad renouandam amicitiam tum vt facultatem exportandi frumenti acciperent, ſimul vt criminationibus reſponderent,

τῶν

τῶν διαβολῶν ἀπολογησόμενοι, τῶν λεγομένων κατὰ τῆς πόλεως. Ἐκφανέστατα γὰρ ἐδόκει στασιάζειν ἐν τῇ Ῥόδῳ, οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀγαθάγητον καὶ Φιλόφρονα καὶ Ῥοδοφῶντα καὶ Θεαίτητον, ἀπερειδόμενοι πάσας τὰς ἐλπίδας ἐπὶ Ῥωμαίους· οἱ δὲ περὶ τὸν Δίνωνα καὶ Πολυάρατον, ἐπὶ Περσέα καὶ Μακεδόνας. ἐξ ὧν πλεονάκις ἐν τοῖς ἐκείνων πράγμασι ἀντιῤῥήσεως γινομένης, καὶ διελκομένων τῶν διαβουλίων, ἐλάμβανον ἀφορμὰς οἱ βουλόμενοι λογοποιεῖν κατὰ τῆς πόλεως. Οὐ μὴν ἥγε σύγκλητος τότε προσεποιήθη τούτων οὐδὲν, καίπερ σαφῶς εἰδυῖα τὰ γενόμενα παρ' αὐτοῖς· σίτου δὲ δέκα μυριάδας μεδίμνων ἐξάγειν ἐκ Σικελίας ἀφῆκαν. Ταῦτα μὲν οὖν ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε διὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευτῶν. ἀκολούθως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀπήντησε τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονόσι, τηροῦσι τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

quae ciuitati obiiciebantur. Erat namque notissimum, intestina seditione laborare Rhodios, quum Agathagetus Philophron Rhodophon et Theaetetus spes omnes suas in Romanis defixissent, Dino contra et Polyaratus in Perseo et Macedonibus. ex quo persaepe fiebat, vt rebus, quae ad deliberandum proponebantur, in contrarias partes disceptatis, et dissidentibus sententiis, occasionem inde sumerent, qui detractum ire ciuitati cupiebant. Verum patres nihil eorum sibi innotuisse simulabant, qui tamen omnia, quae apud illos fuerant gesta, probe norant. frumenti vero exportandi e Sicilia ad centum mille modium potestatem fecerunt. At senatus quidem Romanus cum Rhodiorum legatis ita egit, itemque erga omnes alios Graecorum legatos, qui eandem sequebantur sectam, similiter se gessit. hic tum fuit Italiae status.

ΟΔ. — LXXIV.

Τῶν περὶ Γάϊον Ποπίλιον περιπορευομένων τὰς τῆς Ἀχαΐας πόλεις, συνάγεται αὐτοῖς εἰς Αἴγιον τῶν Ἀχαιῶν ἡ βουλή.

Τοῖς αὐτοῖς ἐν Αἰτωλίᾳ συνάγεται ἐκκλησία εἰς Θέρμον.

Στάσις τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ συνόδου, τῶν μὲν ῥωμαϊζόντων,

C. Popilio legato Rom. vrbes Graeciae circumeunte, datur illi concilium Achaeorum Aegii.

Eadem legatio ad multitudinem admittitur in Aetolia Thermi.

Factiones duae in conuentu Aetolico, aliis res ad Roma-

τῶν

τῶν δὲ πρὸς τὐναντίον προτρεπόντων.

Σκέψις τῶν ἐν Ἀχαιοῖς προεστώτων ὑπὲρ τῆς πρεσβείας ταύτης τῶν Ῥωμαίων.

Ἄρχωνος στρατηγία, καὶ Πολυβίου ἱππαρχία.

Ἀττάλου δέησις ὑπὲρ τοῦ ἀποκατασταθῆναι ἐν Ἀχαιοῖς τὰς τοῦ Εὐμένους τιμάς.

Ὅτι Αὖλος κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, ἀντιστρατηγὸς ὤν, καὶ παραχειμάζων ἐν Θετταλίᾳ μετὰ τῶν δυνάμεων, ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, Γάϊον Ποπίλλιον, καὶ Γνάϊον Ὀκταΰϊον, οἳ πρῶτον μὲν εἰς Θήβας ἐλθόντες, ἐπῄνεσαν καὶ παρεκάλεσαν τοὺς Θηβαίους, διαφυλάττειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. Ἑξῆς δὲ τούτοις ἐπιπορευόμενοι τὰς ἐν Πελοποννήσῳ πόλεις, ἐπιδεικνύειν ἐπειρῶντο τοῖς ἀνθρώποις τὴν τῆς συγκλήτου πρᾳότητα καὶ φιλανθρωπίαν, προφερόμενοι τὰ δόγματα τὰ μικρῷ πρότερον ῥηθέντα· ἅμα δὲ διὰ τῶν λόγων παρενέφαινον, ὡς εἰδότες τοὺς ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων παρὰ τὸ δέον ἀναχωροῦντας, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς προσπίπτοντας. καὶ δῆλοι πᾶσι ἦσαν δυσαρεστούμενοι τοῖς ἀναχωροῦσιν, οὐχ ἧττον ἢ τοῖς ἐκφανῶς ἀντιπράττουσιν. ἐξ ὧν τοὺς πολλοὺς εἰς

nos trahentibus, aliis aliter ſentientibus.

Conſultatio principum gentis Achaeorum ſuper iſta legatione Romana et imminente Perſico bello.

Archonis praetura, et Polybii praefectura equitum.

Attalus petit ab Achaeis, vt fratris ſui regis Eumenis honores deiectos reſtituere in integrum velint.

Per idem tempus Aulus Hoſtilius proconſul, hiberna cum copiis in Theſſalia habens, legatos circum ciuitates Graeciae miſit, C. Popilium et Cn. Octauium, qui Thebas primo venerunt, vbi, laudatis ciuibus, hortati eos ſunt, vt in populi Romani amicitia manerent. Secundum haec Peloponneſi omnes vrbes adeunt, et ſenatusconſultum, de quo paullo ante ſumus locuti, oſtentantes, clementiam humanitatemque ſenatus vbique praedicant, ſimul in ſermonibus ſignificationem dabant, notos ſibi eſſe in ſingulis ciuitatibus eos, qui ab amicitia Romanorum longius quam par eſſet recederent, ſimiliterque illos, qui pronis animis in eam incumberent. eratque omnibus manifeſtum, non minus offenſae apud ipſos contrahi, ſi quis lentum ſe praeberet, quam ſi palam factionis eſſet contrariae. Quae res ſollicitos et anxios pleroſ-

ἐπί-

ἐπίςασιν καὶ διαπόρησιν ἦγον, ὑπὲρ τοῦ, τί ποτ' ἂν ἢ λέγοντες ἢ πράττοντες εὐςοχοῖεν τῶν παρεςώτων καιρῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν Γάϊον, συναχθείσης τῆς τῶν Ἀχαιῶν ἐκκλησίας, ἐλέγοντο μὲν βεβουλεῦσθαι κατηγορήσειν τῶν περὶ τὸν Λυκόρταν καὶ τὸν Ἄρχωνα καὶ Πολύβιον, καὶ παραδείξειν ἀλλοτρίους ὑπάρχοντας τῆς τῶν Ῥωμαίων αἱρέσεως, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἄγοντας κατὰ τὸ παρὸν, οὐ φύσει τοιούτους ὄντας, ἀλλὰ παρατηροῦντας τὰ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύοντας. Οὐ μὴν ἐθάῤῥησαν τοῦτο ποιῆσαι, διὰ τὸ μηδεμίαν εὔλογον ἀφορμὴν ἔχειν κατὰ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν. Διὸ συναχθείσης αὐτοῖς τῆς βουλῆς εἰς Αἴγιον, ἀσπαςικήν τε καὶ παρακλητικὴν ποιησάμενοι τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἔντευξιν, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, καὶ πάλιν ἐκεῖ συναχθείσης αὐτοῖς τῆς ἐκκλησίας εἰς Θέρμον, παρελθόντες εἰς τοὺς πολλοὺς, παρακλητικοὺς καὶ φιλανθρώπους διετίθεντο λόγους. τὸ δὲ συνέχον αὐτοῖς τῆς ἐκκλησίας, ὁμήρους ἔφασαν δεῖν δοθῆναι σφίσι παρὰ τῶν Αἰτωλῶν· τούτων δὲ καταβάντων, Πρόανδρος ἐπαναςὰς, ἐβούλετό τινας εὐχρηςίας πρὸς αὐτοὺ γεγενημένας εἰς τοὺς Ῥωμαίους προφέρεσθαι, καὶ κατηγορεῖν τῶν διαβαλλόντων αὐτόν· ἐφ' ὃν Γάϊος πάλιν ἐπαναςὰς, καὶ καλῶς εἰδὼς ἀλλότριον αὐτὸν ὄντα Ῥωμαίων, ὅμως ἐπήνεσε, καὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἀνθωμολογήσατο. Μετὰ δὲ τοῦτον προελθὼν Λυκίσκος, ἐπ' ὀνόματος μὲν

que reddebat, quibus dictis factisue ſuas rationes ad praeſentem ſtatum ſatis accommodare poſſent. Enimuero Popilius ceterique legati conuocato Achaico concilio accuſaturi Lycortam Archonem et Polybium dicebantur, et probaturi, alienos eos eſſe a conſiliis populi Romani, eosque in praeſentia quieſcere, non quod quietis et publicae tranquillitatis ſtudio ducantur; ſed quia exitus rerum obſeruent et temporum opportunitatibus immineant. Id tamen facere non ſunt auſi legati, vt qui nihil haberent, quod dictis viris cum aliqua ſimilitudine veri obiicerent. Itaque poſteaquam coactum Aegii concilium adiiſſent, benigneque omnes ſalutaſſent, cohortatique eſſent, in Aetoliam traiecerunt. Ibi quoque congregatum Thermi concilium adeunt, benigna et prolixa oratione multitudinem ad officium hortaturi. Ceterum cauſſa praecipua conuocati concilii erat, quod obſides ſibi dari ab Aetolis poſtulabant. qui vbi aduenifſent, ſurgit Proander, et commemoratis aliquot ſuis in populum Romanum meritis, inuehi in eos incipiebat, qui ſe falſis criminationibus onerarent. at Caius iterum ſurgens, licet probe perſpectum eius alienum a Romanis animum haberet, laudauit tamen, et omnibus, quae dixerat, eſt aſſenſus. Poſt hunc procedit in medium Lyciſcus, nominatim quidem neminem accu-

οὐδένα

οὐδενὸς ἐποιήσατο κατηγορίαν· καθ' ὑπόνοιαν δὲ, πολλῶν. Ἔφη γὰρ, περὶ μὲν τῶν κορυφαίων καλῶς βεβουλεῦσθαι Ῥωμαίους, ἀπαγαγόντας αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥώμην, λέγων τοὺς περὶ τὸν Εὐπόλεμον καὶ Νίκανδρον· τοὺς δὲ συναγωνιστὰς καὶ τοὺς παραστάτας τοὺς ἐκείνων ἔτι μένειν κατὰ τὴν Αἰτωλίαν, οὓς δεῖν ἅπαντας τῆς αὐτῆς τυχεῖν ἐκείνοις ἐπιστροφῆς, ἂν μὴ προῶνται τὰ τέκνα Ῥωμαίοις εἰς ὁμηρίαν. μάλιστα δὲ κατ' Ἀρχιδάμου καὶ Πανταλέοντος ἐποίει τὰς ἐμφάσεις. τούτου δὲ παραχωρήσαντος, Πανταλέων ἀναστὰς, τὸν μὲν Λυκίσκον διὰ βραχέων ἐλοιδόρησε, φήσας, αὐτὸν ἀναισχύντως καὶ ἀνελευθέρως κολακεύειν τοὺς ὑπερέχοντας· ἐπὶ δὲ τὸν Θόαντα μετέβη, τοῦτον ὑπολαμβάνων εἶναι τὸν ἀξιοπίστως ἐνιέντα τὰς κατ' αὐτῶν διαβολὰς, τῷ δοκεῖν μηδεμίαν ὑπάρχειν αὐτοῖς πρὸς τοῦτον διαφοράν. καὶ τὰ μὲν ὑπομνήσας τῶν κατ' Ἀντίοχον καιρῶν, τὰ δὲ ὀνειδίσας εἰς ἀχαριστίαν αὐτῷ, διότι δοθεὶς ἔκδοτος Ῥωμαίοις, πρεσβεύσαντος αὐτοῦ καὶ Νικάνδρου, τύχη τῆς σωτηρίας ἀνελπίστως, ταχέως ἐξεκαλέσατο τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς τὸ μὴ μόνον θορυβεῖν τὸν Θόαντα, ὅτε βουληθείς τι λέγειν, - - - καὶ βάλλειν ὁμοθυμαδόν. Γενομένων δὲ τούτων, βραχέα καταμεμψάμενος ὁ Γάϊος τοὺς Αἰτωλοὺς, ἐπὶ τῷ βάλλειν τὸν Θόαντα, οὗτος μὲν εὐθέως μετὰ τοῦ συμπρεσβευτοῦ ἀπῆρεν εἰς Ἀκαρνανίαν, ἐκσιω-

ſans; ſuſpiciones vero in multos iaciens. Dixit enim, recte quidem Romanos conſuluiſſe in eo, quod gentis principes (Eupolemum et Nicandrum intelligens) Romam abduxiſſent; ſed remanere adhuc in Aetolia adiutores illorum, et eorundem conſiliorum participes: quos omnes, niſi liberos ſuos vltro obſides Romanis tradant, ſimili ratione ad bonam mentem eſſe reuocandos. maxime autem Archidamum et Pantaleontem ſermo eius deſignabat. Hic vero quum dicendi vices alii conceſſiſſet, ſurgit Pantaleon, et poſtquam paucis verbis Lyciſco feciſſet conuitium, quem ſine pudore et illiberaliter potentioribus adulari dixit, ad Thoantem ſe conuertit, hunc ratus eſſe, cuius calumniis peteretur, quae fidem eo magis mererentur, quod nulla mutui inter ipſos odii eſſet ſuſpicio. Hic igitur, partim reuocatis in memoriam Antiochi belli temporibus, partim ingrati animi vitio illi exprobrato, quod, quum deditione traditus Romanis fuiſſet, per ſuam et Nicandri legationem inſperatam ſalutem eſſet adeptus, cito Achaeos impulit, vt non ſolum Thoanti obſtreperent, quoties verba facere conaretur; verum etiam communi conſenſu lapidibus eum peterent. Quae vbi acciderunt, Popilius, breui ſermone caſtigata Aetolorum amentia, qui Thoantem lapidabant, mox cum legationis collega in Acar-

πηθεὶς

πηθεὶς περὶ τῶν ὁμήρων· τὰ δὲ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν ἐν ὑποψίαις ἦν πρὸς ἀλλήλους καὶ ταραχαῖς ὁλοσχερέσιν. Κατὰ δὲ τὴν Ἀκαρνανίαν, - - - - - - ὅτι ἔδοξε τοῖς Ἕλλησι περὶ τῆς πρεσβείας ἐπιστάσεως χρείαν ἔχειν τὸ γινόμενον. παραλαβόντες οὖν τοὺς κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν ὁμογνωμονοῦντας· οὗτοι δ' ἦσαν Ἀρκεσίλαος, Ἀρίστων Μεγαλοπολίτης, Στράτιος Τριτταιεὺς, Ξένων Παταρεὺς, Ἀπολλωνίδης Σικυώνιος· ἐβουλεύοντο περὶ τῶν ἐνεστώτων. ὁ οὖν Λυκόρτας ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως, κρίνων, μήτε Περσεῖ, μήτε Ῥωμαίοις συνεργεῖν μηδὲν ὁμοίως, μηδ' ἀντιπράσσειν μηδετέροις. τὸ μὲν γὰρ συνεργεῖν ἀλυσιτελὲς ἐνόμιζεν εἶναι πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν, προορώμενος τὸ μέγεθος τῆς ἐσομένης ἐξουσίας περὶ τοὺς κρατήσαντας· τὸ δ' ἀντιπράττειν ἐπισφαλὲς, διὰ τὸ πολλοῖς καὶ τοῖς ἐπιφανεστάτοις Ῥωμαίων ἀντωφθαλμηκέναι περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων κατὰ τοὺς ἀνώτερον καιρούς. ὁ δὲ Ἀπολλωνίδης καὶ Στράτων ἀντιπράττειν μὲν ἐπίτηδες Ῥωμαίοις οὐκ ᾤοντο δεῖν· τοὺς δ' ὑπερκυβιστῶντας, καὶ διὰ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἰδίᾳ χάριν ἀποτιθεμένους παρὰ Ῥωμαίοις, καὶ τοῦτο πράττοντας παρὰ τοὺς νόμους καὶ παρὰ τὸ κοινῇ συμφέρον, τούτους ἔφασαν δεῖν κωλύειν, καὶ πρὸς τούτους ἀντοφθαλμεῖν εὐγενῶς. ὁ δ' Ἄρχων ἀκολουθεῖν, ἔφη, δεῖν τοῖς καιροῖς, καὶ μὴ διδόναι τοῖς ἐχθροῖς

naniam est profectus, facto de obsidibus silentio, erantque omnia in Aetolia suspicionum mutuarum et tumultuum plena. Dum in Acarnania morantur legati, aduertit animos Graecorum haec legatio, vt, quid ageretur, ducerent accuratius sibi obseruandum. Iis igitur assumtis, qui in reliqua administratione publicae rei consentiebant, (hi erant Arcesilaus, Ariston Megalopolitanus, Stratius Trittaeensis, Xeno Patarensis, Apollonides Sicyonius,) de re proposita consultabant. Et Lycortas quidem, in sententia manens, quam a principio habuerat, censebat, Perseo Romanisque pariter neque opem ferendam, neque resistendum. nam auxiliari quidem omnibus Graecis conducibile non esse autumabat, quanta esset futura victoris potentia animo prospiciens; resistere vero periculosum rebatur, quod iam antea in publicis consiliis ausi essent multis iisque clarissimis proceribus Romanis se opponere. Apollonides et Strato, vt Graeci ex professo Romanis aduersarentur, non probabant: verum si qui aleam periculosissimam iaci vellent, et proditione salutis publicae priuatim sibi Romanorum gratiam irent quaesitum, horum impediendos esse conatus, et fortiter iis esse resistendum. Archoni placebat, vt temporum rationem haberent, ne hostibus calumniandi occasio daretur:

ἀφορμὴν εἰς διαβολὴν, μηδὲ προέθαι σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν αὐτὴν ἐλθεῖν διάθεσιν τοῖς περὶ Νίκανδρον, οἵτινες, πρὶν ἢ λαβεῖν πεῖραν τῆς τούτων ἐξουσίας, ἐν ταῖς μεγίσταις εἰσὶ ταλαιπωρίαις. Ταύτης δὲ τῆς γνώμης μετέχον Πολύαινος, Ἀρκεσίλαος, Ἀρίστων, Ξένων. Διὸ καὶ τὸν μὲν Ἄρχωνα πρὸς τὴν στρατηγίαν ἔδοξεν αὐτοῖς εὐθέως προπορεύεσθαι· τὸν δὲ Πολύβιον πρὸς τὴν ἱππαρχίαν. Τούτων δὲ νεωστὶ γεγονότων, καὶ προδιειληφότων τῶν περὶ τὸν Ἄρχωνα, διότι δεῖ συμπράττειν Ῥωμαίοις καὶ τοῖς τούτων φίλοις, τυχικῶς πως συνέβη, τὸν Ἄτταλον πρὸς ἑτοίμους ὄντας ποιήσασθαι τοὺς λόγους. Διὸ καὶ προθύμως αὐτῷ κατανεύσαντες, ὑπέχοντο συμπράξειν ὑπὲρ τῶν παρακαλουμένων. Τοῦ δ' Ἀττάλου πέμψαντος πρεσβευτὰς, καὶ παραγενομένων τούτων εἰς τὴν πρώτην ἀγορὰν, καὶ διαλεγομένων τοῖς Ἀχαιοῖς περὶ τοῦ τὰς τιμὰς ἀποκατασταθῆναι τῷ βασιλεῖ, καὶ παρακαλούντων, ποιῆσαι τοῦτο διὰ τῆς Ἀττάλου χάριτος· ὁ μὲν ὄχλος ἄδηλος ἦν, ἐπὶ τίνος ὑπάρχῃ γνώμης, πρὸς δὲ τὴν ἀντιλογίαν ἀνίσταντο πολλοὶ, καὶ διὰ πολλὰς αἰτίας. οἱ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς αἴτιοι γενόμενοι τῆς ἀναιρέσεως τῶν τιμῶν, βεβαιοῦν ἐβούλοντο τὴν αὐτῶν γνώμην· οἱ δὲ ἐκ τῶν κατ' ἰδίαν ἐγκλημάτων ὑπέλαβον καιρὸν ἔχειν ἀμύνεσθαι τὸν βασιλέα· τινὲς δὲ διὰ τὸν πρὸς τοὺς συμπράττοντας φθόνον ἐφιλοτιμοῦντο μὴ κρατῆσαι τὸν Ἄττα-

denique cauendum esse, ne sua culpa idem infortunium incurrerent cum Nicandro, qui priusquam Romanorum potentiam esset expertus, in maximas calamitates incidisset. Eadem fuit sententia et Polyaeni, Arcesilai, Aristonis, et Xenonis. Propterea placuit, vt ad praeturam gentis statim procederet Archo, ad equitum vero praefecturam Polybius. Haec quum ita essent gesta, et iam haberet constitutum Archo, auxiliandum esse Romanis et eorum amicis: casu euenit, vt Attalus, regis Eumenis frater, paratum offenderet, quando ipsum conuenit. Itaque laetus Archon assentiri illi, et ad impetranda, quae postulabat, suam operam ei polliceri. Missi deinde sunt ab Attalo legati, qui gentis concilium adierunt, quod erat prius e duobus legitimis. Vbi quum apud Achaeos verba fecissent de restituendis regi honoribus, rogassentque, vt in Attali gratiam hoc facerent: quae super eo multitudinis voluntas esset cognosci non poterat; ad contradicendum vero multi multis de caussis surrexerunt. Nam qui auctores initio fuerant tollendorum Eumenis honorum, ratam manere suam sententiam volebant: alii, suo priuatim nomine regi offensi, eius vlciscendi opportunum tempus nactos se putabant: quosdam impellebat inuidia erga fautores Attali, vt omni

Ἄτταλον τῆς ἐπιβολῆς. ὁ δ᾽ Ἄρχων ἀνέστη μὲν βοηθήσων τοῖς πρεσβευταῖς· ἐκάλει γὰρ τὰ πράγματα τὴν τοῦ στρατηγοῦ γνώμην· βραχέα δ᾽ εἰπὼν ἀνεχώρησε, διευλαβηθεὶς, μὴ δόξῃ κέρδους τινὸς ἕνεκεν συμβουλεύειν, διὰ τὸ πλῆθος ἱκανὸν χρημάτων εἰς τὴν ἀρχὴν δεδαπανηκέναι. Πολλῆς δ᾽ οὔσης ἀπορίας, ὁ Πολύβιος ἀναστὰς ἐποιήσατο μὲν καὶ πλείονας λόγους, μάλιστα δὲ προσέδραμεν πρὸς τὴν τῶν πολλῶν γνώμην, ὑποδείξας τὸ γεγονὸς ἐξ ἀρχῆς ψήφισμα τῶν Ἀχαιῶν ὑπὲρ τῶν τιμῶν, ἐν ᾧ γεγραμμένον ἦν, ὅτι δεῖ τὰς ἀπρεπεῖς ἀρθῆναι τιμὰς, καὶ τὰς παρανόμους, οὐ μὰ Δί᾽ ἁπάσας, τοὺς δὲ περὶ Σωσιγένη καὶ Διοπείθη Ῥοδίους, δικαστὰς ὑπάρχοντας κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, καὶ διαφερομένους ἔκ τινων ἰδίων πρὸς τὸν Εὐμένη, λαβομένους, ἔφη, τῆς ἀφορμῆς ταύτης, πάσας ἀνατετροφέναι τὰς τιμὰς τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦτο πεποιηκέναι παρὰ τὸ τῶν Ἀχαιῶν δόγμα, καὶ παρὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν, καὶ τὸ μέγιστον, παρὰ τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλῶς ἔχον. οὐ γὰρ ὡς ἠδικημένους τοὺς Ἀχαιοὺς βουλεύσασθαι τὰς τιμὰς αἴρειν τὰς Εὐμένους· ἀλλὰ μείζους αὐτοῦ ζητοῦντος τῶν εὐεργεσιῶν, τούτῳ προσκόψαντας ψηφίσασθαι τὸ πλεονάζον παρελεῖν. Διόπερ ἔφη δεῖν, καθάπερ οἱ δικασταὶ, τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐπίπροσθεν ποιήσαντες τοῦ τῶν Ἀχαιῶν εὐσχήμονος, ἀνέτρε-

studio contenderent, ne is rem perficeret. Tandem surgit Archon, vt legatorum petitionem adiuuaret: res namque ipsa postulabat, vt praetor sententiam diceret. Is locutus pauca discedit, veritus, ne, quia magnis impensis magistratus ipsi constabat, spe lucelli cuiusdam ductus, id consilium dare videretur. In summa omnium perturbatione et consilii inopia surgit Polybius, qui longam orationem habuit, multitudini praecipue gratam, qua de facto ab Achaeis decreto super tollendis honoribus differens, esse in eo scriptum ostendebat, honores illos tollendos, qui essent indecori et contra leges, nequaquam vero omnes tollendos. Sed Sosigenem et Diopithem Rhodios, qui per id tempus iudicia exercebant, offensos priuatis ex caussis Eumeni, hanc arripuisse occasionem, et omnes regis honores euertisse. Id vero fecisse illos contra Achaeorum decretum, mandataeque sibi potestatis fines excessisse, et quod praecipuum, ius omne atque honestatem migrasse. neque enim accepta aliqua iniuria irritatos statuisse Achaeos Eumeni honores detrahere; sed, quod maiores ipse, quam pro beneficiis suis, in Achaeorum gentem postulasset, ea re offensos decreuisse, vt, quod modum excedebat, detraheretur. Oportere igitur, aiebat Polybius, vt quemadmodum iudices illi, potiore odii sui ra-

ψαν πάσας τὰς τιμὰς, ὅτω τὰς Ἀχαιὰς, κυριώτατον ἡγησαμένας τὸ σφίσι καθῆκον καὶ πρέπον, διορθώσασθαι τὴν τῶν δικαςῶν ἁμαρτίαν, καὶ καθόλα τὴν πρὸς τὸν Εὐμένη γεγενημένην ἀλογίαν, ἄλλως περ καὶ μέλλοντας μὴ μόνον ἐπ' αὐτὸν τὸν βασιλέα τὴν χάριν ἀποδίδοσθαι ταύτην, ἔτι δὲ μᾶλλον εἰς τὸν ἀδελφὸν Ἄτταλον. Τᾶ δὲ πλήθας εὐδοκήσαντος τοῖς λεγομένοις, ἐγράφη δόγμα, προσάττον τοῖς ἄρχασι, πάσας ἀποκαταςῆσαι τὰς Εὐμένας τᾶ βασιλέως τιμὰς, πλὴν εἴ τινες ἀπρεπές τι περιέχασι τῷ κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν, ἢ παράνομον. τᾶτον μὲν δὴ τὸν τρόπον καὶ κατὰ τᾶτον τὸν καιρὸν Ἄτταλος διωρθώσατο τὴν γενομένην ἀλογίαν περὶ τὰς ὑπαρχάσας Εὐμένει τ' ἀδελφῷ τιμὰς κατὰ τὴν Πελοπόννησον.

tione habita, quam decori et officii Achaeorum, omnes simul honores euerterant, ita Achaei officium suum atque honestatem omnibus rebus anteponentes, culpam illorum iudicum, et quidquid omnino priore contemtu in Eumenem peccatum esset, id emendarent, quum praesertim non regem dumtaxat eo facto essent demerituri; verum etiam fratrem quoque illius Attalum. Haec sententia multitudini quum placuisset, factum est decretum, quo iubebantur magistratus omnia, quae ad Eumenis honorem spectabant, instaurare, nisi quid forte in iis esset, quod aut Achaeorum commune parum deceret, aut legibus repugnaret. Ita igitur Attalus, quae temere in Peloponneso peccata fuerant circa Eumenis fratris honores, tunc temporis emendauit.

ΟΕ.

Ῥωμαίοις εἰς Ἀκαρνανίαν ἀφικομένοις συμβαλεύασιν οἱ μὲν Φραρὰς εἰσάγειν εἰς τὰς πόλεις, οἱ δὲ μὴ εἰσάγειν.

LXXV.

Romanis in Acarnania res ordinantibus quidam ciues inducendi in vrbes praesidii sunt auctores, alii contrarium suadent.

Ὅτι κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν συναχθείσης τῆς ἐκκλησίας εἰς Θύριον, Αἰσχρίων μὲν καὶ Γλαῦκος καὶ Χρέμης, φίλοι ὄντες Ῥωμαίων, παρεκάλαν τὰς περὶ τὸν Γάϊον ἔμφρερον ποιῆσαι τὴν Ἀκαρνανίαν· εἶναι γὰρ περὶ αὐτὰς τὰς ἀποφέροντας τὰ πράγματα

Acarnanum concilio Thurii congregato, Aeschrion Glaucus et Chremes, qui Romanis fauebant, Popilium hortabantur, vt praesidia in Acarnaniam induceret: non deesse enim inter ciues, qui ad Perseum et Macedonas

πρὸς

πρὸς Περσέα καὶ Μακεδόνας. Διογένης δὲ τὴν ἐναντίαν ἐποιήσατο τούτοις συμβουλίαν. οὐ γὰρ ἔφη δεῖν φρουρὰν εἰσάγειν εἰς οὐδεμίαν πόλιν· ταῦτα γὰρ ὑπάρχειν τοῖς πολεμίοις γενομένοις, καὶ καταπολεμηθεῖσιν ὑπὸ Ῥωμαίων· οὐδὲν δὲ πεποιηκότας Ἀκαρνᾶνας οὐκ ἀξίους εἶναι φρουρὰν εἰσδέχεσθαι κατ᾽ οὐδένα τρόπον· τοὺς δὲ περὶ Χρέμην καὶ Γλαῦκον, ἰδίαν ἐθέλοντας κατασκευάζεσθαι δυναστείαν, διαβάλλειν τοὺς ἀντιπολιτευομένους, καὶ θέλειν ἐπισπᾶσθαι φρουρὰν τὴν συνεπισχύουσαν ταῖς αὐτῶν πλεονεξίαις. Ῥηθέντων δὲ τούτων, οἱ περὶ τὸν Γάϊον, θεωροῦντες τοὺς ὄχλους δυσαρεστουμένους ταῖς φρουραῖς, καὶ βουλομένους στοιχεῖν τῇ τῆς συγκλήτου προθέσει, συγκαταθέμενοι τῇ τοῦ Διογένους γνώμῃ, καὶ συνεπαινέσαντες, ἀπῆραν ἐπὶ Λαρίσσης πρὸς τὸν ἀνθύπατον.

res traherent. Contrarium huic consilium Diogenes dabat: neque enim vllam in vrbem praesidium esse inducendum, quod iis fieret, qui hostes Romanis et bello victi essent; Acarnanas fecisse nihil, cur vlla ratione mererentur praesidia recipere. at Chremem et Glaucum studio firmandae suae priuatim potentiae, eos, qui a se dissideant in republica, per calumniam criminari, et praesidium velle attrahere, cuius ope suam habendi cupidinem sint expleturi. Postquam haec dicta essent, cernens Popilius, iniquo animo ferri praesidia a populis, qui senatus propositum sequi volebant, Diogenis sententiae atque consilio assensus, post laudatos Acarnanas Larissam ad proconsulem est profectus.

Oς'.

Πρεσβεία ὑπὸ Περσέως ἀποσταλεῖσα ὡς Γέντιον τὸν βασιλέα.

Ὅτι Περσεὺς πρὸς Γέντιον τὸν βασιλέα ἀπέστειλε πρεσβευτὰς, Πλευρατόν τε, τὸν Ἰλλυριὸν, ὄντα φυγάδα παρ᾽ αὐτῷ, καὶ τὸν Βεροιαῖον Ἀδαῖον, οὓς ἐντολὰς, διασαφεῖν τὰ πεπραγμένα κατὰ τὸν πόλεμον πρός τε Ῥωμαίους αὐτῷ, καὶ πρὸς Δαρδανίους, ἔτι δὲ καὶ πρὸς Ἠπειρώτας, καὶ πρὸς Ἰλλυριοὺς κατὰ τὸ παρὸν,

LXXVI.

Legatione missa, tentat Perseus Gentii regis animum.

Perseus legatos ad Gentium regem Pleuratum, Illyrium, exulantem apud se, et Adaeum Macedonem Beroeaeum misit, quibus mandauit, vt exponerent, quae bello egisset aduersus Romanos Dardanosque, adiicerent praesentis expeditionis in Epiro et Illyrico opera; hortarentur Gentium ad amici-

καὶ παρακαλεῖν αὐτὸν πρὸς τὴν τούτου καὶ Μακεδόνων Φιλίαν καὶ συμμαχίαν. Οἱ καὶ ποιησάμενοι τὴν πορείαν ὑπὲρ τὸ Σκόρδον ὄρος διὰ τῆς Ἐρήμου καλουμένης Ἰλλυρίδος, ἣν οὐ πολλοῖς χρόνοις ἀνώτερον ἀνάστατον ἐποίησαν Μακεδόνες, διὰ τὸ δυσεργοὺς ποιῆσαι τοῖς Δαρδανεῦσι τὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα εἰσβολάς, πλὴν οἵγε περὶ τὸν Ἀδαῖον διὰ τούτων τῶν τόπων μετὰ πολλῆς κακοπαθείας ἦλθον εἰς Σκόρδαν, καὶ πυθόμενοι, τὸν Γέντιον ἐν Λίσσῳ διατρίβειν, διεπέμψαντο πρὸς αὐτόν. τοῦ δὲ ταχέως αὐτοὺς μεταπεμψαμένου, συμμίξαντες διελέγοντο, περὶ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς. Ὁ δὲ Γέντιος οὐκ ἐδόκει μὲν ἀλλότριος εἶναι τῆς πρὸς τὸν Περσέα Φιλίας, ἐσκήπτετο δὲ, τοῦ μὴ παραχρῆμα συγκατατίθεσθαι τοῖς ἀξιουμένοις, τὴν ἀχορηγησίαν, καὶ μὴ δύνασθαι χωρὶς χρημάτων ἀναδέξασθαι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. Οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀδαῖον ταύτας λαβόντες τὰς ἀποκρίσεις ἐπανῆγον. ὁ δὲ Περσεὺς, παραγενόμενος ἐς Στύβεῤῥαν, τήν τε λείαν ἐλαφυροπώλησε, καὶ τὴν δύναμιν ἀνέπαυσε, προσδεχόμενος τοὺς περὶ τὸν Πλεύρατον. παραγενομένων δ' αὐτῶν, ἀκούσας τὰ παρὰ τοῦ Γεντίου, πάλιν ἐξ αὐτῆς ἔπεμπε τὸν Ἀδαῖον, καὶ ξὺν τούτῳ τὸν Γλαυκίαν, ἕνα τῶν σωματοφυλάκων, καὶ τρίτον τὸν Ἰλλυριὸν, διὰ τὸ τὴν διάλεκτον εἰδέναι τὴν Ἰλλυρίδα, δοὺς ἐντολὰς τὰς αὐτὰς, ὥσπερ οὐ κυρίως τοῦ Γεντίου διασεσαφηκότος, τίνος προσδεῖται, καὶ

tiam ac ſocietatem ſecum et cum Macedonibus iungendam. Hi transgreſſi iugum Scordi montis per Illyrici quas vocant ſolitudines, (eam terram non multis ante annis de induſtria Macedones populando a cultoribus vacuam fecerant, quo tranſitus difficiles Dardanis in Illyricum redderent;) per ea inquam loca cum ingenti vexatione Adaeus et Pleuratus Scordam peruenerunt. qui cognito, Liſſi Gentium morari, ad illum miſerunt, ac mox ab illo acciti, vt eo ventum, mandata exponunt. Gentius videbatur quidem non eſſe alienus ab amicitia cum Perſeo contrahenda; verum ne ſtatim legatorum poſtulatis adnueret, hoc praetextu eſt vſus, quod a rebus bello neceſſariis eſſet imparatus, quodque ſine pecunia bellum aduerſus Romanos ſuſcipere non poſſet. Hoc accepto reſponſo Adaeus ad Perſeum redit. Stuberam rex tunc venerat, et praedam ac ſpolia ibi vendebat, ſuosque milites reficiebat, Pleurati reditum exſpectans. qui vt eſt reuerſus, poſtquam intellexit Perſeus, quae reſponderat Gentius, extemplo Adaeum remittit, addito Glaucia ex numero cuſtodum corporis, et quodam Illyrio, quod linguae Illyricae is eſſet peritus, cum iisdem mandatis, quaſi parum perſpicue declaraſſet Gentius, qua ſibi re eſſet

τίνος

τίνος γενομένε δύναται συγκαταβῆναι εἰς τὰ παρακαλέμενα. τέτων δ' ἀφορμησάντων, ἀναζεύξας αὐτὸς μετὰ τῆς δυνάμεως ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἐπ' Ἀγκύραν.

opus, et quo pacto flecti posset, vt postulatis eorum adnueret. iis iter aggressis, ipse cum exercitu Ancyram petit.

ΟΖ.

Ὅτι Περσεὺς, πέμψας πάλιν πρὸς Γέντιον πρέσβεις, δέον ἀργύριον πέμπειν, μεγίστων πραγμάτων ἀφορμὰς ὑπὸ δαιμονοβλαβείας ἑαυτὸν ἀφείλετο.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῦτον ἧκον οἱ πρὸς τὸν Γέντιον ἀποσαλέντες πρέσβεις, ὔτ' ᾠκονομηκότες πλεῖον ὐδὲν τῶν πρότερον, ὔτ' ἀναγγέλλοντες πλεῖον ὐδὲν ὧν καὶ πρότερον, διὰ τὸ τὸν Γέντιον μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως, ὄντα μὲν ἕτοιμον τῷ Περσεῖ κοινωνεῖν τῶν αὐτῶν πραγμάτων, χρημάτων δὲ φάσκοντα χρείαν ἔχειν. ὧν ὁ Περσεὺς παρακύσας, πάλιν ἔπεμπε τὺς περὶ τὸν Ἱππίαν, βεβαιωσομένυς ὑπὲρ τῶν ὁμολογιῶν, τὸ συνέχον παραλιπὼν, δι' ὃ ἐξῆν μόνυ εὐνοῦντα ποιῆσαι τὸν Γέντιον, ὥςε διαπορεῖν, πότερα δεῖ λέγειν ἐπὶ τῶν τοιύτων ἀλογισίαν, ἢ δαιμονοβλάβειαν. δοκῶ μὲν, ὅτι δαιμονοβλάβεια, οἵ τινες ἐφίενται μὲν τῦ μεγάλα τολμᾶν, καὶ παραβάλλονται μὲν τῇ ψυχῇ· παρίασιν δὲ τὸ συνέχον ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς, βλέ-

LXXVII.

Quomodo Perseus, loco pecuniae missis iterum legatis ad Gentium, fatali quadam vaecordia rerum magnarum gerendarum facultatem ipse sibi praeripuit.

Sub id tempus qui ad Gentium missi fuerant redierunt, quum neque fecissent quicquam amplius quam antea, neque amplius quicquam renuntiarent, quam antea, manente Gentio in eadem voluntate. Gentius enimuero paratus erat consilia sua omnia cum Perseo consociare; sed pecunia sibi opus esse dicebat. quam rem Perseus contemptim audiens, Hippiam iterum mittit ad foedus firmandum, nulla eius mentione facta, in quo vno totius negotii cardo vertebatur, quum tamen vnica illa esset ratio, qua posset beneuolum Gentium sibi reddere. Vt equidem dubitem, peccata huiuscemodi hominum imprudentiamne appellem, an fatalem amentiam et diuinitus immissam. puto autem, istud potius quam illud eis conuenire, qui quidem magna cupiunt moliri, et cuiuis periculo suam obiiciunt vitam; id tamen omittunt, quod in consiliis suscipien-

πουτες αὐτὸ, καὶ δυνάμενοι πράττειν. Ὅτι γὰρ, εἰ Περσεὺς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἠβουλήθη προέσθαι χρήματα, καὶ κοινῇ τοῖς πολιτεύμασι, καὶ κατ' ἰδίαν τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς πολιτευομένοις, οὐ λέγω μεγαλομερῶς, καθάπερ ἐξῆν αὐτῷ, χορηγιῶν ἕνεκεν, ἀλλὰ μετρίως μόνον, πάντας ἂν συνέβη καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς βασιλεῖς, εἰ δὲ μή γε, τοὺς πλείστους ἐξελεγχθῆναι, δοκῶ μηδένα τῶν νῦν ἐχόντων πρός με διαμφισβητῆσαι περὶ τούτων. Νῦν δὲ καλῶς ποιῶν οὐκ ἦλθε ταύτην τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἢ κρατήσας τῶν ὅλων, ἐξουσίαν ὑπερήφανον ἔχεν, ἢ σφαλεὶς, πολλοὺς ἂν ἐποίησε τῆς αὐτῆς * πεῖραν αὐτῷ λαβεῖν· ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν, δι' ἧς ὀλίγοι τελέως ἠλογήθησαν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν τῆς πράξεως καιρόν.

dis praecipuum eſt, idque ſcientes et prudentes, quum in poteſtate ipſorum ſit illud praeſtare. Nam illa tempeſtate ſi pecunias largiri Perſeus voluiſſet, et publice ciuitatibus, et priuatim regibus, atque iis, qui publica negotia tractabant, non dicam ea, qua poterat, magnificentia impenſas ſubminiſtrando, ſed modica tantum liberalitate vtendo: eueniſſet, vt omnes Graeciae populi, omnesque vel certe quam plurimi reges voluntates ſuas nudarent. de quo non arbitror quemquam prudentum ſore mecum diſputaturum. Nunc recte fecit Perſeus, qui hanc non ingreſſus ſit viam, per quam, aut plena victoria parta, dominationem ſuperbam erat obtenturus, aut, ſi vinceretur, in eiusdem perniciei ſocietatem multos ſecum attracturus, ſed contrariam potius viam inſtitit. vnde factum, vt pauci omnino Graeci per occaſionem eius belli, quod ipſe geſſit, in fraudem inciderint.

ΟΗ.

Ἀχαιῶν δόγμα περὶ τοῦ πανδημεὶ βοηθεῖν Ῥωμαίοις κατὰ Περσέως.

Πολυβίου πρὸς τὸν τῶν Ῥωμαίων ὕπατον πρεσβεία.

Πρεσβεία πρὸς Ἄτταλον.

Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως Ἀνακλητήρια, καὶ πρὸς αὐτὸν συγχαριστικὴ Ἀχαιῶν πρεσβεία.

LXXVIII.

Decretum Achaeorum de ſubmittendis Marcio pro viribus auxiliis.

Polybii ad Coſ. cum Perſeo bellum gerentem legatio.

Legatio ad Attalum miſſa.

Ptolemaei regis Anacleteria, et eo nomine miſſa ab Achaeis legatio gratulandi cauſſa.

Ἐντευ-

Ἔντευξις Πολυβίου πρὸς τὸν ὕπατον.

Polybii cum consule colloquium.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθόντος ἐπινέημα πρὸς τὸ παραλυθῆναι τὸ ἔθνος δαπάνης μεγίστης.

Eiusdem in patriam reuersi praeclarum facinus, quo sumtu ingenti gens Achaeorum est liberata.

Ὅτι τοῦ Περσέως * βουλομένου ἥξειν μετὰ δυνάμεως εἰς Θετταλίαν, καὶ λήψεσθαι τὰ ὅλα κρίσιν ἐκ τῶν κατὰ λόγον, ἔδοξε τοῖς περὶ τὸν Ἄρχωνα, δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀπολογεῖσθαι πάλιν πρὸς τὰς ὑπονοίας καὶ διαβολάς. Εἰσήνεγκαν οὖν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς δόγμα, διότι δεῖ, πανδημεὶ ποιησαμένους τὴν ἔξοδον εἰς Θετταλίαν, κοινωνῆσαι τῶν πραγμάτων ὁλοσχερῶς τοῖς Ῥωμαίοις. καὶ τούτου κυρωθέντος, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς, τὸν Ἄρχωνα γίνεσθαι εἰς τὴν συναγωγὴν τοῦ στρατεύματος, καὶ περὶ τὰς εἰς τὴν ἔξοδον παρασκευάς, πρὸς δὲ τὸν ὕπατον πρεσβευτὰς πέμπειν εἰς Θετταλίαν, τοὺς τὰ δεδογμένα τοῖς Ἀχαιοῖς διασαφήσοντας, καὶ πευσομένους, πότε καὶ ποῦ δεῖ συμμιγνύειν αὐτῷ τὸ στρατόπεδον. καὶ κατέστησαν πρεσβευτὰς παραχρῆμα Πολύβιον καὶ ἄλλους, καὶ ἐνετείλαντο τῷ Πολυβίῳ φιλοτίμως, ἐὰν ὁ στρατηγὸς εὐδοκῇ τῇ παρουσίᾳ τοῦ στρατοπέδου, τοὺς μὲν πρεσβευτὰς ἐξαυτῆς πέμπειν διασαφήσοντας, ἵνα μὴ καθυστερῶσι τῶν καιρῶν· αὐτὸν δὲ φροντίζειν, ἵνα τὸ στράτευμα

Quo tempore dicebatur Perseus Thessaliam cum exercitu venturus, et probabili ratione adducti homines credebant, vniuerso bello finem impositum iri: visum Archoni rebus ipsis suspiciones et calumnias, in Achaeos collatas, iterum refutare. Iccirco auctor Achaeis fuit, vt decretum facerent de expeditione cum vniuersae gentis copiis suscipienda versus Thessaliam, vt omnis fortunae periculum vna cum Romanis adirent. Hoc facto decreto, placuit Achaeis, vt conscribendi curam Archo susciperet, et eorum omnium parandorum, quae expeditioni essent necessaria, ad consulem legati vt mitterentur in Thessaliam, qui de hoc Achaeorum decreto certiorem illum facerent, et ab eo discerent, quando et quo in loco ipsorum copias velit Romano exercitui se coniungere. Ac statim decreuere legatum Polybium et alios, summoque studio Polybio mandarunt, vt, si placeat consuli; mitti exercitum, reliquos legatos extemplo mitteret, id renuntiaturos, ne serius quam oporteret ad illum copiae Achaicae venirent: interea vero prospiceret

πᾶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἀγορὰς ἔχει, δι' ὧν ἂν ἐμπορεύηται, καὶ μηδὲν ἐλλείπῃ τῶν ἐπιτηδείων τὰς στρατιώτας. ταύτας μὲν οὖν ἔχοντες οἱ προειρημένοι τὰς ἐντολὰς ἐξώρμησαν. Κατέστησαν δὲ καὶ πρεσβευτὰς πρὸς Ἄτταλον τὰς περὶ Τηλόκριτον, ἀποκομίζοντας τὸ δόγμα τὸ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν Εὐμένους τιμῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ περὶ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου προσπεσόντος τοῖς Ἀχαιοῖς, διότι γέγονεν αὐτῷ τὰ νομιζόμενα γίνεσθαι τοῖς βασιλεῦσιν, ὅταν εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν, Ἀνακλητήρια, νομίσαντες, σφίσι καθήκειν ἐπισημήνασθαι τὸ γεγονὸς, ἐψηφίσαντο πέμπειν πρεσβευτὰς, ἀνανεωσομένους τὰ προϋπάρχοντα τῷ ἔθνει φιλάνθρωπα πρὸς τὴν βασιλείαν, καὶ παραυτίκα κατέστησαν Ἄλκιθον καὶ Πασίδαν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πολύβιον καταλαβόντες τὰς Ῥωμαίους, ἐκ μὲν τῆς Θετταλίας κεκινηκότας, τῆς δὲ Περῤῥαιβίας στρατοπεδεύοντας Ἀζορίου μεταξὺ καὶ Δολίχης, τὴν μὲν ἔντευξιν ὑπερέθεντο, διὰ τὰς περιεστῶτας καιρὰς· τῶν δὲ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς Μακεδονίαν κινδύνων μετεῖχον. ἐπεὶ δὲ, τοῦ στρατεύματος καθάραντος ἐπὶ τὰς καθ' Ἡράκλειαν τόπους, ἔδοξε καιρὸς εἶναι πρὸς ἔντευξιν, ἅτε τοῦ στρατηγοῦ δοκοῦντος ἠνύσθαι τὸ μέγιστον τῶν παρακειμένων· τότε λαβόντες καιρὸν τὸ ψήφισμα τῷ Μαρκίῳ προσήνεγκαν, καὶ

ipse, vt, quascunque vrbes in transitu aditurus esset exercitus, in iis commeatus haberet, quo ne militibus quicquam deesset. his mandatis acceptis Polybius ceterique abiere. Decreuerunt insuper Achaei legatum Telocritum ad Attalum, qui decretum ei afferret, quo restituti erant Eumeni omnes honores. Per idem tempus quum fama esset allata Achaeis, celebrata fuisse in honorem Ptolemaei regis Anacleteria, sicut est moris Aegypti regibus, vbi ad legitimam regnandi aetatem peruenerunt: officii sui esse existimantes, vt suae ob id quod gestum erat laetitiae significationem darent, legatos decreuerunt mittere ad renouandam amicitiam, quae genti Achaeorum erat cum Aegypti regibus. Statim igitur Alcithus et Pasidas sunt delecti. At Polybius, nactus Romanos ex Thessalia progressos, et in Perrhaebia inter Azorium ac Dolichen statiua habentes, conuenire quidem illos propter circumstantia pericula in praesentia omisit; certaminum vero omnium, quae in Macedoniae ingressu habita sunt, fuit particeps. deinde vbi iam Heracleam vsque exercitus peruenisset, opportunum visum est tempus imperatoris conueniendi, vtpote quum videretur cos. partem iam maximam susceptae expeditionis confecisse. Tum igitur, vt primum eius faciendi opportunitatem est nactus, decretum

διεσά-

διεσάφει τὴν τῶν Ἀχαιῶν προαίρεσιν, διότι βουληθεῖεν αὐτῷ πανδημεὶ τῶν αὐτῶν μετασχεῖν ἀγώνων καὶ κινδύνων, καὶ πρὸς τούτοις ὑπέδειξαν, διότι πᾶν τὸ γραφὲν ἢ παραγγελθὲν τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον ἀναντίῤῥητον γέγονεν. τοῦ δὲ Μαρκίου τὴν μὲν προαίρεσιν ἀποδεχομένου τῶν Ἀχαιῶν μεγαλωστὶ, τῆς δὲ κακοπαθείας αὐτοὺς καὶ τῆς δαπάνης παραλύοντος, διὰ τὸ μηκέτι χρείαν ἔχειν τοὺς καιροὺς τῆς τῶν συμμάχων βοηθείας· οἱ μὲν ἄλλοι πρέσβεις ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀχαΐαν, ὁ δὲ Πολύβιος αὐτοῦ μείνας μετεῖχε τῶν ἐνεστώτων πραγμάτων, ἕως ὁ Μάρκιος, ἀκούσας Ἄππιον τὸν Κέντωνα πεντακισχιλίους στρατιώτας αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν Ἀχαιῶν εἰς Ἤπειρον, ἐξαπέστειλε τὸν προειρημένον, παρακαλέσας φροντίζειν, ἵνα μὴ δοθῶσιν οἱ στρατιῶται, μηδὲ τηλικοῦτον δαπάνημα μάταιον γένηται τοῖς Ἀχαιοῖς· πρὸς οὐδένα γὰρ λόγον αἰτεῖν τοὺς στρατιώτας τὸν Ἄππιον. πότερα δὲ τοῦτ᾽ ἐποίει κηδόμενος τῶν Ἀχαιῶν, ἢ τὸν Ἄππιον ἀπραγεῖν βουλόμενος, χαλεπὸν εἰπεῖν. πλὴν ὅγε Πολύβιος ἀναχωρήσας εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἤδη τῶν γραμμάτων ἐκ τῆς Ἠπείρου προσπεπτωκότων, καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ συναχθέντων εἰς Σικυῶνα τῶν Ἀχαιῶν, εἰς πρόβλημα παμμέγεθες ἐνέπεσε. τοῦ γὰρ διαβουλίου προτεθέντος ὑπὲρ ὧν ὁ Κέντων

Achaeorum Q. Marcio tradit, et studium Achaeorum illi exponit, qui cum vniuersis suis viribus certaminum ac periculorum omnium fieri participes decreuerint. Ad haec ostendit, quomodo ad omnia, de quibus vel scripsissent, vel aliquod mandatum dedissent Romani, toto belli huius tempore obsequentes fuissent. Marcius, eorum voluntate verbis magnificis laudata, laboris et impensae gratiam Achaeis fecit, quod nihil iam opus esset amplius ad hoc bellum sociorum auxiliis. Igitur redeuntibus ceteris legatis in Achaiam, Polybius, in castris remanens, rebus quae gerebantur interfuit, donec relatum est Marcio, Appium Centonem postulasse ab Achaeis, vt quinque millia militum in Epirum sibi mitterent. tum vero Marcius Polybium redire iussit, multumque monuit, curaret, ne ii milites Appio darentur, neue gens Achaeorum impensas adeo graues frustra faceret: nullam enim caussam habere Appium, cur auxiliarem illam manum posceret. Studione erga Achaeos hoc ille fecerit, aut vt Appio facultatem res gerendi eriperet, difficile dictu. Ceterum Polybius in Peloponnesum reuersus, postquam acceptae iam ex Epiro literae essent, coacto non multo post Sicyonem Achaeorum concilio, in quaestionem ac dubitationem penitus magnam incidit. Nam vbi de Centonis postulatis haberi consultatio coepit, quae pri-

ἠτεῖτο

ᾐτεῖτο ϛρατιωτῶν, ἃ μὲν ὁ Μάρκιος αὐτῷ καταφροντίζειν ἰδίᾳ ἐνετείλατο, ταῦτα * φροντίζειν ὀυδαμῶς ἔκρινεν· τὸ δὲ, μηδεμιᾶς ὑπαρχούσης χρείας, φανερῶς ἀντιλέγειν τῇ βοηθείᾳ, τελέως ἦν ἐπισφαλές. Δυχρήϛου δὲ καὶ ποικίλης ὄυσης τῆς ὑποθέσεως, ἐχρήσατο βοηθήματι πρὸς τὸ παρὸν τῷ τῆς συγκλήτου δόγματι, τῷ κελεύοντι μηδένα προσέχειν τοῖς ὑπὸ τῶν ϛρατηγῶν γραφομένοις, ἐὰν μὴ τοῦτο ποιῶσιν κατὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου. τοῦτο δ' ὀυκ ἦν προσκείμενον τοῖς γράμμασιν. διὸ καὶ κατεκράτησε τοῦ τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸν ὕπατον γενέσθαι, καὶ δι' ἐκείνου παραλυθῆναι τῆς δαπάνης τὸ ἔθνος, ὄυσης ὑπὲρ ἑκατὸν ἔικοσι τάλαντα. τοῖς γε μὴν βουλομένοις διαβάλλειν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἄππιον, μεγάλας ἀφορμὰς ἔδωκεν, ἅτε διακόψας τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ, τὴν περὶ τῆς βοηθείας.

uatim a Marcio acceperat mandata, negligere nefas ducebat; at recusare palam militum auxilium, quibus nihil opus habebant Achaei, hoc vero adprime periculosum erat. In tam difficili et ancipiti deliberatione ad se expediendum vsus est Polybius decreto senatus, quo erat cautum, ne vlla ratio eorum haberetur, quae a magistratibus Romanis scriberentur, nisi ex senatusconsulto id facerent. quod quia literis Appii Centonis non erat adiectum: tandem obtinuit Polybius, vt res ad cos. referretur, et per illum Achaei impensa, quae centum et viginti talentorum summam superabat, liberarentur. At si quis de ipso detrahere apud Appium vellet, ei benignam materiam hoc pacto suppeditauit, vtpote qui inceptum illius de impetrandis auxiliis fregisset.

ΟΘ.

Τῶν ἐν Κρήτῃ Κυδωνιατῶν πρὸς Εὐμένη πρεσβεία.

Ὅτι κατὰ τὴν Κρήτην, δεδιότες Κυδωνιᾶται τοὺς Γορτυνίους, διὰ τὸ καὶ πρότερον ἔτι παρ' ὀλίγον κεκινδυνευκέναι τῇ πόλει, τῶν περὶ Νοθοκράτην ἐπιβαλλομένων αὐτὴν καταχεῖν, ἐξέπεμψαν πρέσβεις πρὸς Εὐμένη, βοήθειαν αἰτούμενοι κατὰ τὴν συμμαχίαν. ὁ δὲ βασιλεὺς προχειρισάμενος Λέοντα, καὶ ϛρατιώτας σὺν τούτῳ τ', ἐξαπέ-

LXXIX.

Cydoniatarum Cretensium ad Eumenem regem legatio.

Cydoniatae, qui populus est Cretae, metuentes sibi a Gortyniis, a quibus iam ante ne caperetur ipsorum vrbs, in praesentissimum periculum venerat, quando eam occupare Nothocrates est aggressus, legatos ad Eumenem miserunt, auxilium ex foedere eum poscentes. Rex Leonem ducem delegit, quem eo celeriter cum trecentorum

ϛειλε κατὰ σπȣδήν. ὧν παραγενομένων, οἱ Κυδωνιάται τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν τῷ Λέοντι παρέδωκαν, καὶ καθόλȣ τὴν πόλιν ἐνεχείρισαν.

militum manu misit. Id vbi aduenit praesidium, Cydoniatae portarum claueis Leoni tradiderunt, et vniuersam ciuitatem eius curae permiserunt.

Π.

Πρεσβεῖαι δισσαὶ Ῥοδίων, Αγησιλόχȣ μὲν εἰς τὴν Ῥώμην, Ἀγεσιπόλιδος δὲ πρὸς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ὕπατον Μάρκιον.

Μαρκίȣ σκευωρία κατὰ Ῥοδίων, καὶ αὐτῶν Ῥοδίων παράδοξος ἀλογιϛία καὶ κέπφωσις.

Ὅτι ἐν τῇ Ῥόδῳ τὰ τῆς ἀντιπολιτείας ἀεὶ μᾶλλον ἐπέτεινεν. Προσπεσόντος γὰρ αὐτοῖς τȣ̃ τῆς συγκλήτȣ δόγματος, ἐν ᾧ διεσάφει, μηκέτι προσέχειν τοῖς τῶν ϛρατηγῶν ἐπιτάγμασιν, ἀλλὰ τοῖς αὐτῆς δόγμασιν, καὶ τῶν πολλῶν ἀποδεχομένων τὴν τῆς συγκλήτȣ πρόνοιαν· οἱ περὶ τὸν Φιλόφρονα καὶ Θεαίτητον, ἐπιλαβόμενοι τῆς ἀφορμῆς ταύτης, ἐξειργάζοντο τ' ἀκόλȣθα, φάσκοντες, δεῖν ἐκπέμπειν πρεσβευτὰς πρὸς τὴν σύγκλητον, καὶ τὸν Κόϊντον Μάρκιον τὸν ὕπατον, καὶ πρὸς Γάϊον τὸν ἐπὶ τȣ̃ ναυτικȣ̃. Τότε γὰρ ἤδη γνώριμον ἦν ἅπασιν, ὥς τινες τῶν καθεϛαμένων ἀρχόντων ἐν τῇ Ῥώμῃ παραγίνεσθαι μέλλȣσιν εἰς τȣ̀ς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπȣς. κρατηθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως, καίπερ ἀντιῤῥήσεως γενομέ-

LXXX.

Populi Rhodii legationes duae, Agesilocho Romam misso, Agesipoli vero ad Marcium Cos. bellum in Macedonia administrantem.

Marcii Cos. fraudulenta molitio in Rhodios, et ipsorum Rhodiorum insignis imprudentia ac leuitas.

Gliscebant Rhodi magis magisque in dies contrariae factiones. Nam quum de senatus decreto fama cognouissent, quo sanciebant patres, non quae magistratus Romanus imperassent, verum quae ipsi decreuissent, ea esse deinceps praestanda: vulgo omnibus senatus prudentiam laudantibus, Philophron et Theaetetus, hac occasione arrepta, pergebant porro in suo proposito, dicebantque legatos ad senatum esse mittendos, et ad consulem Q. Marcium Philippum, nec non ad C. Marcium Figulum, cui classis prouincia erat. Iam tum enim omnibus notum erat, quosdam ex iis magistratibus, qui recenter Romae inierant, in Graeciae regiones fore venturos. Haec sententia quum post multam altercationem ob-

νομένης, ἀπεςάλησαν εἰς μὲν τὴν Ῥώμην, ἀρχομένης θερείας, Ἡγησίλοχος Ἡγησίκ, Νικαγόρας Νικάνδρε· πρὸς δὲ τὸν ὕπατον καὶ τὸν ἐπὶ τῶ ναυτικῶ σρατηγὸν, Ἀγεσίπολις, Ἀρίςων, Παγκράτης, ἐντολὰς ἔχοντες ἀνανεῶσθαι τὰ φιλάνθρωπα πρὸς Ῥωμαίες, καὶ πρὸς τὰς διαβολὰς ἀπολογεῖσθαι, τὰς λεγομένας ὑπό τινων κατὰ τῆς πόλεως· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἡγησίλοχον, ἅμα τοῖς προειρημένοις καὶ περὶ σιτικῆς ἐξαγωγῆς ποιησόμενοι λόγες. Τὰ μὲν ὖν ὑπὸ τέτων ῥηθέντα πρὸς τὴν σύγκλητον, καὶ τὰς δοθείσας αὐτοῖς ἀποκρίσεις ὑπὸ τῆς συγκλήτε, καὶ διότι πάντων τῶν φιλανθρώπων τυχόντες ἐπανῆλθον, ἐν τοῖς Ἰταλικοῖς εἴπομεν. Περὶ δὲ τέτε τε μέρες χρήσιμόν ἐςι πλεονάκις ὑπομιμνήσκειν, ὃ δὴ καὶ πειρώμεθα ποιεῖν, διότι πολλάκις ἀναγκαζόμεθα, τὰς ἐντεύξεις τῶν πρεσβευτῶν καὶ τὲς χρηματισμὲς προτέρες ἐξαγγέλλειν τῆς κατασάσεως καὶ τῆς ἐξαποσολῆς. Ἐπεὶ γὰρ καθ᾽ ἕκασον ἔτος τὰς κατ᾽ ἀλλήλων πράξεις γράφοντες πειρώμεθα ἐν ἑνὶ καιρῷ συγκεφαλαιῦσθαι τὰς παρ᾽ ἑκάσοις πράξεις· δῆλον, ὡς ἀναγκαῖον ἐςὶ, τῦτο συμβαίνειν περὶ τὴν γραφήν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγεσίπολιν, ἀφικόμενοι πρὸς τὸν Κοΐντον, καταλαβόντες αὐτὸν ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς Ἡράκλειαν σρατοπεδεύοντα, διελέγοντο περὶ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς. ὁ δὲ διακέσας, ἐχ οἷον αὐτὸς ἔφη

tinuiſſet, Romam ineunte aeſtate miſſi ſunt Hegeſilochus, Hegeſiae filius, Nicagoras, Nicandri filius: ad conſulem vero, et claſſis praefectum Ageſipolis, Ariſton, Pancrates. Mandatum his omnibus erat, vt amicitiam cum populo Romano renouarent, vtque criminationibus iis reſponderent, quibus nonnulli ciuitatem onerabant. at Hegeſilocho Hegeſiae hoc inſuper negotii impoſitum, vt de exportando frumento faceret mentionem. Quos igitur ſermones apud ſenatum iſti legati habuerint, quae a patribus reſponſa tulerint, et quomodo omne genus humanitatis et comitatis experti redierint, in expoſitione rerum Italicarum iam diximus. Eſt vero lector nobis ſaepe huius admonendus, ſicut etiam ſtudioſe facimus, quod non raro orationes habitas a legatis et data illis reſponſa cogimur prius exponere, quam de ipſorum legatione decreta et de miſſione verba fecerimus. Quoniam enim per annos ſingulos res geſtas, quae tempore inter ſe congruunt, ſcribentes, quae apud quamque gentem ſunt facta, ſummatim vno tempore conamur referre: perſpicuum eſt, id inter ſcribendum ita neceſſario euenire. Ageſipolis vt ad Q. Marcium venit, quem in Macedonia eſt aſſecutus ad Heracleam caſtra habentem, mandata ſua illi expoſuit. quibus auditis cos. non ſolum dixit nullam ſe iis

προσέ-

προσέχειν ταῖς διαβολαῖς, ἀλλὰ κἀκείνες παρεκάλει, μηδενὸς ἀνέχεσθαι τῶν λέγειν τι τολμώντων κατὰ Ῥωμαίων, καὶ πολλὰ καθόλε τῶν εἰς Φιλανθρωπίαν ἡκόντων ἐπεμέτρησεν. ἔγραψε δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων. Τε δ' Ἀγεσιπόλιδος ἐψυχαγωγημένε κατὰ τὴν ὅλην ἀπάντησιν ἰσχυρῶς, λαβὼν αὐτὸν κατ' ἰδίαν εἰς τὰς χεῖρας ὁ Κόϊντος, θαυμάζειν ἔφη, πῶς ἐ πειρῶνται διαλύειν οἱ Ῥόδιοι τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον, μάλιστα τε πράγματος ἐκείνοις καθήκοντος. Πότερα δὲ τετ' ἐποιεῖτο, Ἀντίοχον ὑποπτεύων, μήποτε, κρατήσας τῆς Ἀλεξανδρείας, βαρὺς ἔφεδρος αὐτοῖς γένηται τε πρὸς τὸν Περσέα πολέμε χρόνον λαμβάνοντος, ἤδη γὰρ τότε συνέβαινε συγκεχύσθαι τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον, ἢ θεωρῶν ὅσον ἔπω κριθησόμενα τὰ κατὰ τὸν Περσέα, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἐν Μακεδονίᾳ παραβεβληκότων, καὶ καλὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τῶν ἀποβησομένων, ἐβέλετο τὲς Ῥοδίες παροξύνας μεσίτας ἀποδεῖξαι, καὶ τετο πράξαντας, δεναι τοῖς Ῥωμαίοις ἀφορμὰς εὐλόγες εἰς τὸ βελεύεσθαι περὶ αὐτῶν, ὡς ἂν αὐτοῖς φαίνηται, τὸ μὲν ἀκριβὲς ἐ ῥάδιον εἰπεῖν, δοκῶ δὲ μᾶλλον τὸ τελευταῖον εἰρημένον, ἐξ ὧν ἐμαρτύρησε τὰ μετ' ὀλί-

fidem habere, qui de Rhodiis detraherent; ſed legatos etiam eſt hortatus, ne quemquam eorum ferrent, qui de Romanis blaterare auderent, multaque omnino humanitatis officia cumulate iis praeſtitit. ſcripſit et de iisdem rebus ad populum Rom. Quum autem Ageſipolis comitate cos. quam hoc congreſſu omnibus in rebus experiebatur, mirifice captus eſſet: ſeducit eum Marcius ad familiare colloquium, et mirari ſe ait, cur Rhodii bellantes pro Coele Syria reges componere inter ſe non conarentur: id enim ipſis vel maxime conuenire. Hoc vero quo animo cos. faceret, vtrumne quia Antiochi animum ſuſpectum habebat, ne forte, ſi Alexandriam occupaſſet, bello aduerſus Perſea moram trahente, infeſtus ac grauis hoſtis Romanis immineret, quum praeſertim bellum pro Coele Syria iam tum ferme palam concitatum crederetur, an quia videbat, paullo poſt de ſumma re decretum iri cum Perſeo, ſpemque de victoria magnam conceperat, quod iam Romanae legiones in Macedoniam perueniſſent, ſtimulare voluerit Rhodios, quo ſe medios interponerent inter reges, atque eo pacto occaſionem Romanis darent, ſtatuendi de ipſis prout vellent, vtrum inquam horum cogitarit, pro certo affirmari non poteſt: verumtamen quod poſterius dixi, puto verius, idque Rhodiorum caſus confirmant, qui

γον

γον συμβάντα τοῖς Ῥοδίοις. Οἵγε περὶ τὸν Ἀγεσίπολιν, ἐξαυτῆς βαδίσαντες πρὸς τὸν Γάϊον, καὶ πάντων τυχόντες τῶν φιλανθρωπιῶν ὑπερβολικώτερον, ἢ παρὰ τῷ Μαρκίῳ, ταχέως εἰς τὴν Ῥόδον ἀνεχώρησαν. Γινομένης δὲ τῆς ἀποπρεσβείας, καὶ τῆς τε διὰ τῶν λόγων φιλανθρωπίας, καὶ τῆς διὰ τῶν ἀποκρίσεων εὐνοίας ἑκατέρων τῶν στρατηγῶν ἐφαμίλλου γενομένης, ὀρθοὶ καὶ μετέωροι ταῖς διανοίαις ἐγενήθησαν οἱ Ῥόδιοι· οὐ μὴν πάντες ὡσαύτως. Οἱ μὲν γὰρ ὑγιαίνοντες περιχαρεῖς ἦσαν ἐπὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῶν Ῥωμαίων· οἱ δὲ κινηταὶ καὶ καχέκται συνελογίζοντο παρ' αὐτοῖς, σημεῖον εἶναι τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ δεδιέναι τὴν περίστασιν τοὺς Ῥωμαίους, καὶ μὴ χωρεῖν αὐτοῖς τὰ πράγματα κατὰ λόγον. Ὅτε δὲ καὶ τὸν Ἀγεσίπολιν συνέβη παραφθέγξασθαι πρός τινας τῶν φίλων, ὅτι παρὰ τοῦ Μαρκίου κατ' ἰδίαν ἐντολὰς εἴληφε, μνημονεύειν πρὸς τὴν βουλὴν ὑπὲρ τοῦ διαλύειν τὸν πόλεμον· τότε δὴ τελέως οἱ περὶ τὸν Δείνωνα συνέθεσαν ἐν κακοῖς μεγάλοις εἶναι τοὺς Ῥωμαίους, ἀπέστειλαν δὲ καὶ πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τοὺς διαλύσοντας τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον Ἀντιόχῳ καὶ Πτολεμαίῳ.

paullo post illis acciderunt. Agesipolis ad Caium classi praefectum mox profectus, benigneque ab eo habitus, ac multo etiam comius, quam fuisset a Marcio cos. breui Rhodum est reuersus. Vbi postquam legationem renuntiasset, quum viderentur ambo duces Romani in comitate atque humanitate verbis declaranda, et beneuolentia in responso significanda, ex aequo inuicem certasse: erigi animis omnes Rhodii ac vana spe inflari; at non omnes eodem modo. Nam pars sanior ob Romanorum benignitatem laetitia gestiebat: qui rerum nouarum cupidi erant, et in praesentem statum male affecti, ii cogitare apud se instituerunt, ingentem hanc supra modum comitatem Romanorum indicio esse, terreri ipsos imminenti periculo, neque ex animi sententia res ipsis succedere. Postea vero quam insuper accidisset, vt inter quosdam effutiret Agesipolis, priuatim sibi a Marcio fuisse mandatum, vt in senatu Rhodiorum de componenda pace inter reges mentionem faceret: tum enimuero nihil dubitare Dino, quin pessimo loco res Romanorum essent. ergo etiam legati Alexandriam ad dirimendum bellum, quod inter Antiochum et Ptolemaeum erat conflatum, mittuntur.

ΠΑ.

Πῶς Ἀντίοχος, παραλαβὼν τὰ κατὰ Αἴγυπτον, ἐχρήσατο τοῖς πράγμασι.

Πρεσβεῖαι διάφοροι παρ' Ἑλλήνων πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἃς ἐν Αἰγύπτῳ κατέλαβεν ὁ Ἀντίοχος.

Ὅτι μετὰ τὸ παραλαβεῖν Ἀντίοχον τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἔδοξε τοῖς περὶ τὸν Κομανὸν καὶ Κινέαν, συνεδρεύσασι μετὰ τοῦ βασιλέως, κοινοβούλιον καταγράφειν ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων ἡγεμόνων, τὸ βουλευσόμενον περὶ τῶν ἐνεστώτων. πρῶτον οὖν ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος παρεπιδημήσαντας πέμπειν πρεσβευτὰς ὡς τὸν Ἀντίοχον, κοινολογησομένους ὑπὲρ διαλύσεως. Ἦσαν δὲ τότε παρὰ μὲν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν πρεσβεῖαι διτσαὶ, μία μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν Φιλανθρώπων ἀνανεώσεως, ἣν ἐπρέσβευον Ἄλκιθος Ξενοφῶντος, Αἰγιεὺς, καὶ Πασιάδας· ἄλλη δὲ περὶ τοῦ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀγῶνος. ἦν δὲ καὶ παρὰ Ἀθηναίων πρεσβεία περὶ δωρεᾶς, ἧς ἡγεῖτο Δημάρατος, καὶ θεωρίαι δισσαὶ, μία μὲν ὑπὲρ τῶν Παναθηναίων, ἧς προειστήκει Καλλίας ὁ παγκρατιαστὴς, ἡ δ' ἄλλη περὶ μυστηρίων, ὑπὲρ ἧς Κλεόστρατος ἐποιεῖτο τὸν χρηματισμὸν καὶ τοὺς λόγους. ἐκ δὲ Μιλήτου παρῆσαν Εὔδημος καὶ Ἱκέσιος, ἐκ

LXXXI.

Quomodo Antiochus occupata Aegypto in rebus ordinandis se gesserit.

Legationes diuersae Graecorum in Aegypto repertae ab Antiocho, quae ad Ptolemaeum fuerant missae.

Posteaquam Aegyptus ab Antiocho fuit occupata, Comano et Cinea de summa rerum cum rege consultantibus, visum est faciendum, vt concilium ex illustrissimis quibusque ducibus conscriberetur, de cuius sententia omnia deinceps gererentur. Ei concilio ante omnia placuit, vt aduenae Graeci, qui forte ibi reperiebantur, legati ad Antiochum proficiscerentur, de pace cum eo acturi. Erant tunc eo loci legationes duae ab Achaeorum gente missae, vna ad renouandam cum rege amicitiam, quae mandata fuerat Alcitho Xenophontis filio, Aegiensi, et Pasiadae, altera de antagonistarum agone. Erat et missa ab Atheniensibus de donatione quadam legatio, cuius princeps Demaratus, item sacrae legationes ab iisdem duae, vna de festo Panathenaeorum, cuius caput fuit Callias quinquertio, altera de mysteriis, quam obibat Cleostratus, qui super eo ad regem orationem habuit. Mileto aderant Eudemus et Icesius, Clazomenis Apollo-

δὲ Κλαζομενῶν Ἀπολλωνίδης καὶ Ἀπολλώνιος. ἐξαπέςειλε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Τληπόλεμον καὶ Πτολεμαῖον τὸν ῥήτορα πρεσβευτάς. οὗτοι μὲν οὖν ἔπλεον ἀνὰ τὸν ποταμὸν εἰς τὴν ἀπάντησιν.

nides et Apollonius. cum his legatos misit rex etiam Tlepolemum et Ptolemaeum rhetorem. hi igitur aduerso flumine nauigantes obuiam processerunt.

ΠΒ.

Κοινολογία τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευτῶν πρὸς τὸν Ἀντίοχον, τὴν Αἴγυπτον κατασχόντα.

Τῶν ἐν Συρίᾳ βασιλέων δίκαια, δι' ὧν δεικνύουσι, ὅτι αὐτῶν ἐςὶν ἡ Κοίλη Συρία.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν, ὅτε Ἀντίοχος τὴν Αἴγυπτον παρέλαβε, συνῆψαν τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευτῶν οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὰς διαλύσεις. ἀποδεξάμενος δὲ τοὺς ἄνδρας φιλανθρώπως, τὴν μὲν πρώτην ὑποδοχὴν αὐτῶν ἐποιήσατο μεγαλομερῶς· κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ἔδωκεν ἔντευξιν, καὶ λέγειν ἐκέλευσε, περὶ ὧν ἔχουσι τὰς ἐντολάς. Πρῶτοι μὲν οὖν οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐποιήσαντο λόγους, τούτοις δ' ἑξῆς Δημάρατος ὁ παρὰ τῶν Ἀθηναίων, μετὰ δὲ τοῦτον Εὔδημος ὁ Μιλήσιος. Πάντων δὲ πρὸς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν διαλεγομένων, παραπλησίους εἶναι συνέβαινε καὶ τοὺς κατὰ μέρος αὐτῶν λόγους. τὴν μὲν γὰρ αἰτίαν τῶν συμβεβηκότων πάντες ἀνέφερον ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν Εὐλαῖον· τὴν δὲ συγγένειαν καὶ τὴν ἡλικίαν τὴν τοῦ Πτολεμαίου προφερόμενοι,

LXXXII.

Colloquium Antiochi, Aegypto occupata, et legatorum e Graecia missorum.

Iura regum Syriae, quibus probabant, pertinere ad ipsos Coelam Syriam.

Quo tempore Aegyptus in potestatem Antiochi venit, conuenerunt eodem Graeci legati de pace ad ipsum missi. quos quum benigne suscepisset, primo die ad epulas magnifice structas inuitauit, postridie vero sui conueniendi potestatem fecit, et mandata iussit exprome-re. Primi igitur omnium verba apud regem fecerunt legati Achaeorum, deinde Atheniensium, Demaratus, secundum hos Eudemus Milesius. Qui quum eodem tempore eademque de re omnes differerent, eueniebat, vt rationes, quas singuli afferebant, perquam similes essent. Omnes enim Eulaei culpa susceptum bellum dicere, dein cognationem atque aetatem Ptolemaei allegantes, regis iram deprecari. Antiochus

παρη-

παρῃτοῦντο τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως. Ἀντίοχος δὲ, πᾶσι τούτοις ἀνθομολογησάμενος, καὶ προσαυξήσας τὴν ἐκείνων ὑπόθεσιν, ἤρξατο λέγειν ὑπὲρ τῶν ἐξ ἀρχῆς δικαίων, δι' ὧν ἐπειρᾶτο συνιστάνειν τῶν ἐν Συρίᾳ βασιλέων ὑπάρχουσαν κτῆσιν τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν τόπων, ἰσχυροποιῶν μὲν τὰς ἐπικρατείας τὰς Ἀντιγόνου, τοῦ πρώτου κατασχόντος τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν, προφερόμενος δὲ τὰ συγχωρήματα, τὰ γενόμενα Σελεύκῳ διὰ τῶν ἀπὸ Μακεδονίας βασιλέων μετὰ τὸν Ἀντιγόνου θάνατον, ἑξῆς δὲ τούτοις ἀπερειδόμενος ἐπὶ τὴν τελευταίαν κατὰ πόλεμον Ἀντιόχου τοῦ πατρὸς ἔγκτησιν, ἐπὶ δὲ πᾶσιν ἐξαρνούμενος τὴν ὁμολογίαν, ἣν ἔφασαν οἱ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν γενέσθαι Πτολεμαίῳ, τῷ νεωστὶ μετηλλαχότι, πρὸς Ἀντίοχον τὸν ἐκείνου πατέρα, ὅτι δεῖ λαβεῖν αὐτὸν ἐν φερνῇ Κοίλην Συρίαν, ὅτ' ἐλάμβανε Κλεοπάτραν, τὴν τοῦ νῦν βασιλεύοντος μητέρα. Πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, καὶ πείσας οὐ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπηντηκότας, ὡς δίκαια λέγει, τότε μὲν διέπλευσεν εἰς τὴν Ναύκρατιν· χρησάμενος δὲ καὶ τούτοις φιλανθρώπως, καὶ δοὺς ἑκάστῳ τῶν Ἑλλήνων τῶν κατοικούντων χρυσοῦν, προῆγεν ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, τοῖς δὲ πρεσβευταῖς τὴν ἀπόκρισιν ὑπέσχετο δώσειν, ὅταν οἱ περὶ τὸν Ἀριστείδην καὶ Θῆριν ἀνακάμψωσιν ὡς αὐτόν. ἐξαπε-

quum orationibus illorum eſſet aſſenſus, atque ipſe etiam plura in eandem ſententiam diſſeruiſſet: iuſta ſua commemorare coepit, magno ſtudio probare contendens, pertinere ad Syriae reges Coelae Syriae poſſeſſionem. Principio dicere, idque multis ſtudioſe confirmare, Antigonum primum, a quo regnum Syriae conditum, ea loca imperio ſuo tenuiſſe, proferre deinde in medium inſtrumenta conceſſionis, poſt mortem Antigoni Seleuco a Macedonicis regibus factae, ſecundum iſta, Antiochum patrem bello nouiſſimo Coelam Syriam recepiſſe, multumque eo iure niti, poſtremo negare, verum eſſe de pactis, quae legati Alexandrini facta dicebant fuiſſe inter Ptolemaeum nuper mortuum, et Antiochum huius patrem, quibus pactis nomine dotis concedebatur Ptolemaeo Coele Syria; quando in vxorem duceret Cleopatram, eius, qui iam regnat, matrem. In hanc ſententiam rex quum multa diſſeruiſſet, nec tantum ſibi, ſed etiam omnibus, qui praeſentes erant, cauſſam ſuam probauiſſet: Naucratim tunc quidem nauibus petiit, atque eo etiam loco benigne appellatis tractatisque ciuibus, in Graecos vero, qui ibi commorabantur, aureis ſingulis diuiſis, Alexandriam iter inſtituit: at legatis pollicitus eſt, daturum ſe iis reſponſum, poſtquam Ariſtides et Theris eſſent reuerſi. hos namque a

σαλκέναι γὰρ ἐκείνους ἔφη πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, βούλεσθαι δὲ πάντων συνίστορας εἶναι καὶ μάρτυρας τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευτάς.

se ad Ptolemaeum miſſos eſſe, velle enim ſe omnium conſiliorum ſuorum conſcios ac teſtes habere Graecos legatos.

ΠΓ.

LXXXIII.

Ἀντίοχος ἐξ Αἰγύπτου πρέσβεις καὶ ἀργύριον εἰς Ῥώμην πέμπει.

Antiochus ex Aegypto Romam et legatos mittit et pecuniam.

Ὅτι Ἀντίοχος μετὰ τὸ καταλιπεῖν Ἀλεξάνδρειαν πολιορκεῖν, πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπεν. οὗτοι δ' ἦσαν Μελέαγρος, Σωσιφάνης, Ἡρακλείδης, συνθεὶς ρ´ καὶ ν´ τάλαντα, πεντήκοντα μὲν στέφανον Ῥωμαίοις, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν χρημάτων εἰς δωρεάν τισι τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεων.

Poſteaquam Alexandriam oppugnare deſiiſſet Antiochus, legatos Romam miſit, hi autem erant Meleager, Soſiphanes, Heraclides, centum quinquaginta talenta pactus ſe daturum, quinquaginta ad coronam Romanis, reliquam ſummam, vt quibusdam Graecis ciuitatibus diuidatur.

ΠΔ.

LXXXIV.

Τῶν ἀπὸ Ῥόδου πρέσβεων ἔντευξις πρὸς Ἀντίοχον, ἐν Αἰγύπτῳ τότε ὄντα.

Rhodiorum legatorum congreſſus cum Antiocho habitus, dum erat in Aegypto.

Ὅτι κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας κατέπλευσαν ἐκ Ῥόδου πρέσβεις εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ τὰς διαλύσεις, οἱ περὶ Πρατίωνα, καὶ μετ' οὐ πολὺ παρῆσαν εἰς τὴν παρεμβολὴν πρὸς Ἀντίοχον. γενομένης δὲ τῆς ἐντεύξεως, πολλοὺς διετίθεντο λόγους, τήν τε τῆς ἰδίας πατρίδος εὔνοιαν προφερόμενοι πρὸς ἀμφοτέρας τὰς βασιλείας, καὶ τὴν αὐτῶν τῶν βασιλέων ἀναγκαιότητα πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὸ

Per eosdem dies Rhodiorum legatio, cuius princeps erat Pratio, ad componendam pacem miſſa Alexandriam, portum tenuit, eademque mox in caſtra ad regem venit. Hi in colloquium Antiochi admiſſi, dum patriae coniunctionem cum vtroque regno commemorant, et mutua inter ambos reges neceſſitudinis iura, quaeque ad vtrumque ex pace confecta reditura ſint commoda, longam orationem

συμφέρον ἑκατέροις ἐκ τῆς διαλύσεως. ὁ δὲ βασιλεὺς, ἔτι λέγοντα τὸν πρεσβευτὴν ἐπιτεμὼν, οὐκ ἔφη προσδεῖσθαι πολλῶν λόγων· τὴν μὲν γὰρ βασιλείαν εἶναι Πτολεμαίου τοῦ πρεσβύτου, πρὸς δὲ τοῦτον καὶ διαλελῦσθαι πάλαι, καὶ φίλον ὑπάρχειν, καὶ νῦν, βουλομένων τῶν ἐν τῇ πόλει κατάγειν τοῦτον, μὴ κωλύειν Ἀντίοχον. καὶ δὴ πεποίηκεν.

sunt exorsi. at rex dicentem legatum interpellans, longiore oratione nihil opus esse ait: regnum enim ad Ptolemaeum maiorem pertinere, cum isto vero pacem dudum se fecisse, et amicum esse. atque adeo, inquit Antiochus, si ab exilio eum reuocare ciues voluerint, per se licere. et ita fecit.

ΠΕ.

Περσέως πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον παρασκευαὶ, καὶ διάφοροι πρεσβεῖαι πρὸς Γέντιον, Εὐμένη, Ἀντίοχον, τοὺς βασιλέας, καὶ πρὸς τοὺς Ῥοδίους.

Ὅτι παραγενομένων πρὸ τοῦ χειμῶνος τῶν περὶ τὸν Ἱππίαν, οὓς ἀπεστάλκει πρεσβευτὰς ὁ Περσεὺς πρὸς Γέντιον ὑπὲρ τῆς συμμαχίας, καὶ διασαφέντων, ὅτι πρόθυμος ὁ βασιλεύς ἐστιν ἀναδέχεσθαι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, ἐὰν αὐτῷ δοθῇ τριακόσια τάλαντα, καὶ πίστεις αἱ προσήκουσαι περὶ τῶν ὅλων· πυθόμενος ταῦτα, καὶ κρίνων ἀναγκαίαν εἶναι τὴν Γεντίου κοινοπραγίαν, προεχειρίσατο Πάνταυχον, ἕνα τῶν πρώτων φίλων, καὶ τοῦτον ἐξαπέστειλε, δοὺς ἐντολὰς, πρῶτον μὲν ὁμολογήσαντα περὶ τῶν χρημάτων, ὅρκους καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ὑπὲρ τῆς συμμαχίας, εἶτα τοὺς ὁμήρους ἐξαυτῆς κἀκεῖνον πέμπειν, ὡς ἂν δοκῇ Πανταύ-

LXXXV.

Persei apparatus ad bellum contra Romanos gerendum: item legationes variae ad reges, Gentium, Eumenem, Antiochum, et populum Rhodium.

Quum ante hiemem rediisset Hippias, quem societatis iuuandae caussa Perses ad Gentium miserat, atque is renuntiaret, paratum regem esse, bellum aduersus Romanos suscipere, si trecenta sibi talenta numerarentur, et de summa re idonea ratione sibi caueretur: his rex auditis, necessariam sibi esse iudicans Gentii societatem, Pantauchum, ex fidissimis amicis delectum, datis mandatis misit, qui primum quidem pecuniam daturum pactus, iusiurandum super societate praestaret atque exigeret, deinde vt obsides statim mitteret, prout Pantaucho videretur, et ab eo ac-

χῳ, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνειν, οὓς ἂν ἀποφήνῃ Γέντιος διὰ τῶν ἐγγράπτων, πρὸς δὲ τούτοις διατάξασθαι περὶ τῆς κομιδῆς τῶν τριακοσίων ταλάντων. ὁ δὲ Πάνταυχος ἐξαυτῆς ποιησάμενος τὴν ὁρμὴν, καὶ παραγενόμενος εἰς Μετέωνα τῆς Λιβιτιάδος, κἀνταῦθα συμμίξας τῷ Γεντίῳ, ταχέως παρεστήσατο τὸν νεανίσκον πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῷ Περσεῖ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ὑπὲρ τῆς συμμαχίας καὶ καταγραφέντων, εὐθέως ὁ Γέντιος ἅμα τοὺς ὁμήρους ἔπεμπε, τοὺς ὑπὸ τοῦ Πανταύχου καταγραφέντας, καὶ σὺν τούτοις Ὀλυμπίωνα, παραληψόμενον τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς ὁμήρους παρὰ τοῦ Περσέως, ἑτέρους δὲ τοὺς περὶ τῶν χρημάτων ἕξοντας τὴν ἐπιμέλειαν. σὺν δὲ τοῖς προειρημένοις ἔπεισεν ὁ Πάνταυχος τὸν Γέντιον, καὶ πρεσβευτὰς συνεξαποστέλλειν, οἵτινες ἅμα τοῖς παρὰ τοῦ Περσέως πεμπομένοις εἰς τὴν Ῥόδον πρεσβεύωσιν ὑπὲρ τῆς κοινῆς συμμαχίας. τούτου γενομένου, καὶ συνεμβάντων τῶν Ῥοδίων εἰς τὸν πόλεμον, τελέως εὐκαταγωνίστους ἐσομένους ἀπέφαινε τοὺς Ῥωμαίους. ὁ δὲ πεισθεὶς τοῖς παρακαλουμένοις, καὶ προχειρισάμενος Παρμενίωνα καὶ Μόρκον, ἐξαπέστειλε, δοὺς ἐντολὰς, ὅταν λάβωσι τοὺς ὅρκους παρὰ τοῦ Περσέως, καὶ τοὺς ὁμήρους, καὶ περὶ τῶν χρημάτων γένηται σύμφωνον, πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥόδον. Οὗτοι μὲν οὖν πάντες προῆγον εἰς τὴν Μακεδονίαν. ὁ δὲ Πάνταυχος μένων παρὰ πλευ-

ciperet, quos Gentius in foederis formula nominatim indicasset, ad haec vt de transuectione illorum trecentorum talentorum cum Gentio constitueret. Pantauchus, statim profectus, vbi Medeonem Labeatidis venit, obuium ibi nactus Gentium, facile adolescenti persuasit, vt spes omnes suas cum Perseo coniungeret. icto foedere societatis et conscripto, extemplo Gentius simul obsides misit, quos Pantauchus scripserat, simul Olympionem cum his, qui iusiurandum a Perseo et obsides exigeret, itemque alios, qui pecuniam tuto curarent. persuasit etiam Pantauchus Gentio, vt vna cum iis, quos diximus, legatos mitteret, qui iis comitati, quos Perseus erat missurus, Rhodum legationem obirent, de communi societate acturi. Id si fieret, et belli societatem inire secum Rhodii vellent, nullum plane futurum negotium Romanos vincere asserebat. Gentius hisce omnibus annuit, Parmenionem et Morcum deligit, et cum istis mandatis mittit, vt, postquam iusiurandum atque obsides a Perseo accepissent, et de pecunia conuenisset, Rhodum legationem suscipe-rent. Igitur hi omnes in Macedoniam ire: Pantauchus vero ad fodiendum regi latus manere, qui iuuenem

ρὰν

ρὰν, ὑπεμίμνησκε καὶ παρώξυνε τὸν νεανίσκον, πρὸς τὸ μὴ καθυστερεῖν ταῖς παρασκευαῖς, ἀλλ᾽ ἕτοιμον ὄντα προκαταλαμβάνειν καὶ τόπους καὶ πόλεις καὶ συμμάχους· μάλιστα δ᾽ αὐτὸν ἠξίου παρασκευάζεσθαι πρὸς τὴν κατὰ θάλατταν μάχην. Τῶν γὰρ Ῥωμαίων εἰς τέλος ἀπαρασκευῶν ὄντων πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, κατά τε τοὺς περὶ τὴν Ἤπειρον καὶ τοὺς περὶ τὴν Ἰλλυρίδα τόπους, ἀκονητὶ πᾶν τὸ προτεθὲν ἐπιτελεσθήσεσθαι δι᾽ αὐτοῦ, καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ πεμπομένων. Ὁ μὲν οὖν Γέντιος τούτοις τοῖς λόγοις ἀναπειθόμενος, ἐγίνετο περί τε τὰς κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν παρασκευάς. ὁ δὲ Περσεὺς, παραγενομένων εἰς τὴν Μακεδονίαν τῶν πρεσβευτῶν παρὰ τοῦ Γεντίου, καὶ τῶν ὁμηρευόντων, ὁρμήσας ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Ἐνιπέα ποταμὸν παρεμβολῆς μετὰ πάντων τῶν ἱππέων, ἀπήντα τοῖς προειρημένοις εἰς τὸ Δίον, καὶ συμμίξας πρῶτον μὲν ἀπέδωκε τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῆς συμμαχίας, ἐναντίον πάντων τῶν ἱππέων, πάνυ γὰρ ἐβούλετο σαφῶς εἰδέναι τοὺς Μακεδόνας τὴν τοῦ Γεντίου κοινοπραγίαν, ἐλπίζων εὐθαρσεστέρους αὐτοὺς ὑπάρξειν, προσγενομένης ταύτης τῆς ῥοπῆς. ἔπειτα δὲ τοὺς ὁμήρους παρελάμβανε, καὶ παρεδίδου τοὺς ἑαυτοῦ τοῖς περὶ Ὀλυμπίωνα, ὧν ἦσαν ἐπιφανέστατοι Λιμναῖος ὁ Πολεμοκράτους, καὶ Βάλαυχος ὁ Πανταύχου. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ χρήματα παρόντας εἰς Πέλλαν ἐξέπεμπεν, ὡς ἐκεῖ παραληψομένους·

assidue moneret vrgeretque, ne in bello apparando cessaret, sed compararet se, quo posset loca vrbes socios hosti praecipere. maxime autem illum hortabatur, vt ad nauale bellum necessaria pararet. Nam quum Romani ab ea parte penitus essent imparati, ipsum in Epiri ora et Illyrici nullo labore, quicquid destinasset, et per se et per alios, quos eo mitteret, esse effecturum. Gentius igitur, huiusmodi sermonibus perpulsus, terra marique necessaria bello comparabat. Perseus vero venientibus in Macedoniam legatis Gentii, et illis, qui futuri erant obsides, ab iis castris statim, quae ad Enipeum amnem habebat, cum omni equitatu profectus ad Dium occurrit. Quo vbi conuentum, ante omnia Perseus iusiurandum dedit, circumfuso agmine equitum: admodum enim volebat rex, Macedones certo exploratam habere initam cum Gentio societatem, quod speraret, accessionem huius momenti ad rem bene gerendam animos illis adiecturam. Secundum haec missos obsides suscepit, suosque vicissim Parmenioni tradidit. eorum nobilissimi erant Limnaeus, Polemocratis filius, et Balauchus Pantauchi filius. deinde eos, qui ad pecunias accipiendas venerant, Pellam misit, ibi illam acceptu-

μένης· τοὺς δὲ πρεσβευτὰς, τοὺς εἰς τὴν Ῥόδον, εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς Μητρόδωρον, συντάξας ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸν πλοῦν. ἔπεισε δὲ καὶ τοὺς Ῥοδίους συμβαίνειν εἰς τὸν πόλεμον. Ταῦτα δὲ διοικήσας, Κρυφῶντα μὲν ἐξέπεμψε πρεσβευτὴν πρὸς Εὐμένη, καὶ πρότερον ἤδη ἀπεσταλμένον, Τηλέμναστον δὲ, τὸν Κρῆτα, πρὸς τὸν Ἀντίοχον, μὴ παροοᾶν τὸν καιρὸν, μηδ' ὑπολαμβάνειν, πρὸς αὐτὸν μόνον ἀνήκειν τὴν ὑπερηφανίαν καὶ τὴν βαρύτητα τῶν Ῥωμαίων· σαφῶς δὲ γινώσκειν, ὡς, ἐὰν μὴ καὶ νῦν αὐτὸς συνεπιλαμβάνηται, μάλιστα μὲν διαλύων τὸν πόλεμον, εἰ δὲ μὴ, βοηθῶν, ταχέως πεῖραν λήψεται τῆς αὐτῆς ἑαυτῷ τύχης.

ros. Legati Rhodum ituri, Thessalonicam ad Metrodorum missi, et vt parati essent ad nauem conscendendam iussi. Haec legatio Rhodiis persuasit, vt Perseo ad hoc bellum se coniungerent: qua re confecta, Cryphontem legatum ad Eumenem, qui iam ante parem legationem obierat, misit, Telemnastum Cretensem ad Antiochum, ne occasionem missam faceret, neue arbitraretur, ad vnum se Romanorum superbiam et dura imperia spectare; quin potius pro certo haberet, eiusdem se quoque fortunae periculum breui facturum, nisi nunc ipsum adiuuaret, maxime quidem concilianda pace, sin minus, opem ferendo.

Π ς'.

Πρεσβεῖαι Ῥοδίων δισσαὶ, ἡ μὲν πρὸς Ῥωμαίους, διαλῦσαι τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον, ἡ δὲ εἰς Κρήτην, περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας.

LXXXVI.

Legatio gemina populi Rhodii, vna ad Romanos ad dirimendum bellum contra Perseum, altera ad Cretenses, de amicitia et societate.

Ὅτι προτεθείσης χειροτονίας τοῖς Ῥοδίοις, ἐνίκων, οἷς ἤρεσκε πέμπειν τοὺς πρεσβευτὰς ὑπὲρ τῶν διαλύσεων. καὶ τὴν μὲν Ῥοδίων ἀντιπολιτείαν τοῦτον τὸν τρόπον, ὡς ἐν τῷ περὶ δημηγορίας τέθειται, διέκρινε τὸ διαβούλιον, ἐν ᾧ πλεῖον ἐφάνησαν ἰσχύοντες οἱ τὰ τοῦ Περσέως αἱρούμενοι, τῶν σώζειν σπουδαζόντων τὴν πατρίδα καὶ τοὺς

Quum fuissent indicta a Rhodiis comitia, vicit in illis eorum sententia, quibus placebat legatos de pace mitti. Ac Rhodiorum quidem diffidentes animos hoc modo, sicut dictum est, quum de more conciones ad populum habendi ageremus, decretum istud palam fecit, quod eos plus posse manifesto arguit, qui Perseo fauerent, quam eos, qui pa-

νόμους.

νόμους. οἱ δὲ Πρυτάνεις παραχρῆμα πρεσβευτὰς κατέστησαν τοὺς διαλύσοντας τὸν πόλεμον, εἰς μὲν τὴν Ῥώμην Ἀγεσίπολιν καὶ Κλεόμβροτον, πρὸς δὲ τὸν στρατηγὸν καὶ Περσέα, Δάμωνα καὶ Νικόστρατον καὶ Ἀγησίλοχον καὶ Τήλεφον. Τούτων δ' ἑξῆς τὸ συνεχὲς ἐξειργάζοντο, καὶ προσετίθεσαν, ποιοῦντες ἀναπολόγητον τὴν ἁμαρτίαν. εὐθέως γὰρ εἰς τὴν Κρήτην ἔπεμπον πρεσβευτὰς, τοὺς ἀνανεωσομένους πρὸς πάντας Κρῆτας τὰ ὑπάρχοντα φιλάνθρωπα, καὶ παρακαλέσοντας βλέπειν τοὺς καιροὺς καὶ τὴν περίστασιν, καὶ συμφρονεῖν τῷ δήμῳ, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν αἱρεῖσθαι καὶ φίλον, ὁμοίως δὲ καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς τὰς πόλεις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν διαλεχθησομένους.

triae saluti ac legibus consultum vellent. Prytanes igitur legationes extemplo instituerunt ad dirimendum bellum, Romam quidem Agesipolim et Cleombrotum, ad cos. vero et Perseum Damonem, Nicostratum, Agesilochum, et Telephum. Secundum haec etiam reliqua conuenienter istis administrarunt, tandemque peccata peccatis adeo cumularunt, vt excusationi nullus relinqueretur locus. Protinus enim etiam in Cretam legatos miserunt, ad renouandam cum vniuersis Cretensibus amicitiam, monendumque, vt temporum conditionem ac periculum imminens attenderent, et cum Rhodiorum populo consentientes, eundem inimicum atque amicum ducerent. missi item sunt ad singulas ciuitates, qui de iisdem rebus cum illis agerent.

ΠΖ.

Ὅσα ἐπράχθη παρὰ Ῥοδίοις μετὰ τὴν παρουσίαν τῶν παρὰ Γεντίου πρεσβευτῶν.

Ὅτι τῶν περὶ τὸν Παρμενίωνα καὶ Μόρκον, καὶ τῶν παρὰ τοῦ Γεντίου, καὶ σὺν τούτοις τοῦ Μητροδώρου παραγενομένων εἰς τὴν Ῥόδον, καὶ συναχθείσης τῆς βουλῆς, παντάπασιν θορυβώδης ἦν ἡ ἐκκλησία, τῶν μὲν περὶ τὸν Δείνωνα φανερῶς ἤδη τολμώντων λέγειν τὰ τοῦ Περσέως, τῶν δὲ περὶ Θεαίτητον καταπεπληγμένων τὰ

LXXXVII.

Quae Rhodi sunt gesta, postquam eo aduenerunt Gentii regis legati.

Posteaquam Parmenio et Morcus, Gentii legati, et vna cum his Metrodorus Persei Rhodum peruenissent, conuocato populo ad deliberandum, tumultuosa modis omnibus concio fuit, quum et Dinon iam fauere palam Perseo auderet, et Theaetetum contra, quae acciderant, terrerent. nam et lembo-

συμβαίνοντα. καὶ γὰρ ἡ τῶν λέμβων παρεσία, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων ἱππέων, καὶ ἡ τȣ̃ Γεντίȣ μετάθεσις, συνέτριβεν αὐτȣ́ς. Διὸ καὶ τὸ πέρας τῆς ἐκκλησίας ἀκόλȣθον ἐγενήθη τοῖς προειρημένοις. ἔδοξε γὰρ τοῖς Ῥοδίοις, ἀποκριθῆναι Φιλανθρώπως ἀμφοτέροις τοῖς βασιλεῦσι, καὶ διασαφεῖν, ὅτι δέδοκται, διαλύειν αὐτοῖς τὸν πόλεμον, καὶ παρακαλεῖν κἀκείνȣς εὐδιαλύτȣς ὑπάρχειν. ἐδέξαντο δὲ καὶ τȣ̀ς πρεσβευτὰς ἐπὶ τὴν κοινὴν ἑςίαν, τȣ̀ς παρὰ τȣ̃ Γεντίȣ, μετὰ πολλῆς Φιλανθρωπίας.

rum aduentus, et numerus ingens occiſorum equitum, et Gentii tranſitus ad Perſei partem, animos illi deiiciebant. Itaque exitum ea concio habuit conuenientem iis, quae diximus. Decretum enim a Rhodiis, benignum ambobus regibus reſponſum dare, iisque ſignificare, ſtatuiſſe Rhodios bello finem imponere, ipſosque adeo monere, faciles ſe ad pacem vt praeberent. ſuntque etiam Gentii legati in Prytaneo magna comitate ab iis excepti.

ΠΗ.

Παραδειγματισμὸς τῶν ἀπὸ Ῥόδȣ πρέσβεων ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων συγκλήτȣ ἐπὶ μεγίςῃ αὐτῶν ἀλογίᾳ καὶ οἰήσει.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ Περσεὺς ἡττηθεὶς ἀνεδίδρασκεν, ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, τȣ̀ς παρὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευτὰς, παραγεγονότας ὑπὲρ τȣ̃ διαλύειν τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον, προσκαλέσασθαι, τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἀναβιβαζȣ́σης ἐπὶ σκηνὴν τὴν τῶν Ῥοδίων ἄγνοιαν, εἰ χρὴ Ῥοδίων λέγειν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἐπιπολασάντων ἀνθρώπων τότε κατὰ τὴν Ῥόδον. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγέπολιν εἰσπορευθέντες, ἐλθεῖν μὲν ἔφασαν διαλύσοντες τὸν πόλεμον, τὸν γὰρ δῆμον τῶν Ῥοδίων, ἑλκομένȣ τȣ̃ πολέμȣ καὶ πλείω χρόνον, θεωρȣ̃ντα, διότι

LXXXVIII.

Rhodiorum legati a ſenatu Romano pro commerita eius populi noxa et leuitate inſigni excipiuntur.

Quo tempore victus Perſeus effugit, placuit ſenatui, legatos Rhodiorum, qui ad pacem cum Perſeo faciendam venerant, in curiam vocare, fortuna velut de induſtria in ſcenam producente Rhodiorum ſtultitiam: ſi tamen Rhodiorum dicenda ea eſt, et non potius certorum hominum, qui Rhodii tunc multum prae ceteris poterant. Enimuero legati, quorum princeps Ageſipolis, ſenatum ingreſſi, miſſos ſe dixerunt ad dirimendum bellum: id enim conſilii Rhodios, quia bellum diutius trahebatur, ſuſcepiſſe, quod animaduerterent, tum vniuer-

πᾶσι

πᾶσι μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἀλυσιτελὲς, καὶ αὐτοῖς δὲ Ῥωμαίοις, διὰ τὸ μέγεθος τῶν δαπανημάτων, ἐλθεῖν ἐπὶ ταύτην τὴν γνώμην· νῦν δὲ λελυμένε τῦ πολέμε κατὰ τὴν τῶν Ῥοδίων βέλησιν, συγχαίρειν αὐτοῖς. Ταῦτα μὲν οἱ περὶ τὸν Ἀγέπολιν εἰπόντες βραχέως ἐπανῆλθον. Ἡ δὲ σύγκλητος χρωμένη τῷ καιρῷ, καὶ βελομένη παραδειγματίσαι τὲς Ῥοδίες, ἀπόκρισιν ἐξέβαλεν, ἧς ἦν τὰ συνέχοντα ταῦτα· διότι τὴν πρεσβείαν ταύτην ἔτε τῶν Ἑλλήνων ἕνεκεν ὑπολαμβάνεσιν ἐςαλκέναι τὲς Ῥοδίες, ἔθ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλὰ Περσέως. εἰ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων χάριν ἐπρέσβευον, ἐκεῖνον οἰκειότερον εἶναι τὸν καιρὸν, ὅτε ὁ Περσεὺς τὴν τῶν Ἑλλήνων χώραν ἐπόρθει καὶ τὰς πόλεις, ςρατοπεδεύων μὲν ἐν Θετταλίᾳ, σχεδὸν ἐπὶ δύο ἐνιαυτὲς - - - - τὸ δὲ παρέντας ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, νῦν παρεῖναι σπεδάζοντας διαλύειν τὸν πόλεμον, ὅτε, παρεμβεβληκότων τῶν ἡμετέρων ςρατοπέδων εἰς Μακεδονίαν, συγκεκλεισμένος ὁ Περσεὺς ὀλίγας παντάπασιν ἐλπίδας εἶχε τῆς σωτηρίας, προφανὲς εἶναι τοῖς ὀρθῶς σκοπεμένοις, διότι τὰς πρεσβείας ἐξέπεμψαν, ἐ διαλύειν ἐθέλοντες τὸν πόλεμον, ἀλλ᾽ ἐξελέσθαι τὸν Περσέα καὶ σῶσαι, καθ᾽ ὅσον εἰσὶ δυνατοί. δι᾽ ἃς αἰτίας ἔτ᾽ εὐεργετεῖν, ἔτε φιλανθρώπως αὐτοῖς ἀποκρίνεσθαι κατὰ τὸ παρὸν ὀφείλειν ἔφασαν. Ταῦτα μὲν ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευταῖς.

ſis Graecis id bellum eſſe incommodum, tum ipſis quoque Romanis, propter magnitudinem impenſarum. nunc, quando finitum bellum eſſet, ita vt ſemper optauerant Rhodii, gratulari ſe illis. Haec vbi breuiter dixiſſet Ageſipolis, curia exceſſit. Senatus ea occaſione vſus, quum publicare ad exemplum aliorum ſtultitiam Rhodiorum vellet, reſponſum edidit, cuius praecipua capita haec erant: exiſtimare ſenatum, Rhodios neque propter vtilitatem Graeciae, neque ſtudio populi Romani, ſed pro Perſeo legationem eam miſiſſe. nam ſi pro Graecis legatos mittere in animo habuiſſent, opportunius illud tempus fuiſſe, quando Perſeus Graecorum agros atque vrbes vaſtabat, toto ferme biennio in Theſſalia caſtra habens. quod igitur, eo praetermiſſo tempore, nunc veniant, et bellum dirimere conentur, poſtquam noſtri exercitus in Macedoniam ſint transgreſſi, et incluſus Perſeus exiguam prorſus ſalutis ſpem habeat: perſpicuum eſſe recte iudicantibus, Rhodios legationem miſiſſe non ad pacem faciendam, ſed ad Perſeum ex periculo, quod in ipſis foret, eripiendum. Propterea cenſere patres, neque lautia aut aliud beneficium, neque vllum benignum reſponſum legatis dare ſe debere. Atque eo modo cum Rhodiorum legatis actum a patribus.

ΠΘ.

ΠΘ. LXXXIX.

Περὶ τῶν τῆς Αἰγύπτȣ βασιλέων, βοήθειαν τȣ̀ς Ἀχαιȣ̀ς αἰτησάντων, καὶ ἰδίᾳ τόν τε Λυκόρταν καὶ τὸν Πολύβιον, καὶ περὶ τȣ́τȣ διαβȣ́λια τῶν Ἀχαιῶν καὶ πλείω.

Quomodo Aegypti reges auxiliares copias ab Achaeis petierint, et nominatim Lycortam ac Polybium, deque ea re variae in variis conuentibus Achaeorum consultationes.

Ὅτι κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἔτι κατὰ χειμῶνα πρεσβείας παραγενομένης παρὰ τῶν βασιλέων ἀμφοτέρων, Πτολεμαίȣ καὶ Πτολεμαίȣ, περὶ βοηθείας, ἐγενήθη διαβȣ́λια καὶ πλείω, πολλὴν ἔχοντα φιλοτιμίαν. τοῖς μὲν γὰρ περὶ τὸν Καλλικράτην καὶ Διοφάνην, καὶ σὺν τȣ́τοις Ὑπερβάτονον, ȣ̓κ ἤρεσκε διδόναι βοήθειαν· τοῖς δὲ περὶ τὸν Ἄρχωνα, καὶ Λυκόρταν, καὶ Πολύβιον, ἤρεσκε τὸ διδόναι τοῖς βασιλεῦσι κατὰ τὴν ὑπάρχȣσαν συμμαχίαν. ἤδη γὰρ συνέβαινε τότε, τὸν νεώτερον Πτολεμαῖον ὑπὸ τῶν ὄχλων ἀναδεδεῖχθαι βασιλέα διὰ τὴν περίςασιν, τὸν δὲ πρεσβύτερον ἐκ τῆς Μέμφεως κατα πεπορεῦσθαι, καὶ συμβασιλεύειν τἀδελφῷ. Καὶ δεόμενοι παντοδαπῆς ἐπικȣρίας, ἐξαπέςειλαν πρεσβευτὰς Εὐμένη καὶ Διονυσόδωρον πρὸς Ἀχαιȣ̀ς, αἰτȣ̂ντες πεζȣ̀ς μὲν χιλίȣς, ἱππεῖς δὲ διακοσίȣς, ἡγεμόνα δὲ τῆς ὅλης συμμαχίας Λυκόρταν, τῶν δ' ἱππέων Πολύβιον. Πρὸς δὲ Θεωδωρίδαν τὸν Σικυώνιον διεπέμψαντο, παρακαλȣ̂ντες αὐτὸν, συςήσασθαι ξενολόγιον χιλίων ἀνδρῶν. Συνέβαινε δὲ, τȣ̀ς μὲν

Quum ante exitum hiemis ab vtroque rege, Ptolemaeo, inquam, et Ptolemaeo, legatio de auxilio ferendo in Peloponnesum venisset: varie consultatum est, et quidem acri multorum contentione. nam Callicrati quidem et Diophani et Hyperbatono, qui se istis adiunxerat, opem ferri illis non placebat; Archoni vero Lycortae et Polybio ex foederis legibus auxilium mittendum videbatur. Iam enim eo tempore iunior Ptolemaeus propter conditionem rerum ac temporum a multitudine rex fuerat renuntiatus, et vna cum fratre maior regnabat Memphi reuersus et regiae restitutus. Ac quia omnis generis auxiliis indigebant, Eumenem et Dionysodorum legatos ad gentem Achaeorum miserant, qui pedites mille, equites ducentos petebant, ducem autem auxiliarium omnium copiarum Lycortam, equitum vero Polybium. Iidem ad Sicyonium Theodoridam scripserant, rogantes, vt mercenarios milites conduceret ad mille. Porro viri illi, quos

μὲν βασιλεῖς τὴν ἐπὶ πλεῖον σύστασιν ἔχειν πρὸς τὰς εἰρημένας ἄνδρας ἐκ τῶν πράξεων, ὧν εἰρήκαμεν. Τῶν δὲ πρεσβευτῶν παραγενομένων, τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν ὄσης ἐν Κορίνθῳ, καὶ τὰτε φιλάνθρωπα πρὸς τὴν βασιλείαν ἀνανεωσαμένων, ὄντα μεγάλα, καὶ τὴν περίστασιν τῶν βασιλέων ὑπὸ τὴν ὄψιν ἀγόντων, καὶ δεομένων σφίσι βοηθεῖν· τὸ μὲν πλῆθος τῶν Ἀχαιῶν ἕτοιμον ἦν, οὐ μέρει τινὶ, πανδημεὶ δὲ συγκινδυνεύειν, εἰ δέοιτο, τοῖς βασιλεῦσιν, ἀμφότεροι γὰρ εἶχον τό τε διάδημα καὶ τὴν ἐξουσίαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Καλλικράτην ἀντέλεγον, φάσκοντες, δεῖν καθόλου μὲν μὴ πραγματοκοπεῖν· ἐν δὲ τοῖς παροῦσι καιροῖς, μηδ' ὅλως, ἀλλ' ἀπερισπάστους ὑπάρχοντας, Ῥωμαίοις παρέχεσθαι χρείας. μάλιστα γὰρ ἦν τότε προσδόκιμος ὁ περὶ τῶν ὅλων κίνδυνος, ἅτε τοῦ Κοΐντου τοῦ Φιλίππου τὴν παραχειμασίαν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ποιουμένου. Τῶν δὲ πολλῶν εἰς ἀπορίαν ἐμπιπτόντων, μὴ δόξωσι Ῥωμαίων ἀστοχεῖν, μεταλαβόντες τοὺς λόγους οἱ περὶ τὸν Λυκόρταν καὶ Πολύβιον, ἐδίδασκον ἄλλα τε καὶ πλείω προφερόμενοι, καὶ διότι, τῷ πρότερον ἔτει ψηφισαμένων τῶν Ἀχαιῶν, πανδημεὶ συστρατεύειν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ πεμψάντων πρεσβευτὴν τὸν Πολύβιον, ὁ Κόϊντος, ἀποδεξάμενος τὴν προθυμίαν, ἀπείπατο μὴ χρείαν ἔχειν

nominauimus, ex rebus gestis plurimis, de quibus ante diximus, Aegypti regibus probe noti erant. Post aduentum vero legatorum, quo tempore Achaeorum conuentus Corinthi agitabatur, quum illi veterem amicitiam, quam multis argumentis inuicem fuerant testati, renouassent, et afflictum regum statum ob oculos posuissent, opem poscentes: erat quidem parata multitudo non parte aliqua copiarum, sed omnibus viribus, si opus esset, regibus (ambo namque et diademate et regia potestate erant praediti) ire suppetias. sed huic sententiae aduersari Callicrates, et qui cum eo sentiebant. dicebant enim, cum in vniuersum alienis negotiis esse abstinendum Achaeis, tum vero hoc potissimum tempore, quando ab omni alia cura liberi Romanis operam nauare debeant. nam tunc cum maxime opinio hominum erat, totis viribus breui certatum iri, vtpote Q. Marcio Philippo in Macedonia hibernante, erantque vulgo omnes solliciti, ne Romanis defuisse, aut parum in tempore adfuisse viderentur. Hic Lycortas et Polybius, suscepto sermone, dicere sunt orsi, tum alia multa afferentes in medium, tum etiam, quod superiore anno, quum esset factum ab Achaeis decretum de ferenda Romanis ope totis viribus gentis, missusque in eam rem esset Polybius, Marcius, laudata eorum voluntate, auxilio sibi opus esse

ἔχειν τῆς βοηθείας, ἐπεὶ κεκράτηκε τῆς εἰς Μακεδονίαν εἰσβολῆς. ἐξ ὧν ἀπεδείκνυσαν σκῆψιν οὖσαν τὴν Ῥωμαίων χρείαν, πρὸς τὸ διαλῦσαι τὸ βοηθεῖν. διὸ παρεκάλουν τοὺς Ἀχαιοὺς, ὑποδεικνύοντες τὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως, ἐν ᾗ συνέβαινε τότε τὴν βασιλείαν ὑπάρχειν, μὴ παριδεῖν τὸν καιρὸν, ἀλλὰ μνημονεύοντας τῶν ὁμολογιῶν καὶ τῶν εὐεργεσιῶν, μάλιστα δὲ τῶν ὅρκων, ἐμπεδοῦν τὰς συνθήκας. Τῶν δὲ πολλῶν ἐπιφερομένων πάλιν βοηθεῖν· τότε μὲν οἱ περὶ τὸν Καλλικράτην ἐξέβαλον τὸ διαβούλιον, διασείσαντες τοὺς ἄρχοντας, ὡς οὐκ οὔσης ἐξουσίας κατὰ τοὺς νόμους ἐν ἀγορᾷ βουλεύεσθαι περὶ βοηθείας. Μετὰ δέ τινα χρόνον συγκλήτου συναχθείσης εἰς τὴν τῶν Σικυωνίων πόλιν, ἐν ᾗ συνέβαινε, μὴ μόνον συμπορεύεσθαι τὴν βουλὴν, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν, καὶ λόγων γινομένων πλειόνων, καὶ μάλιστα τοῦ Πολυβίου διοριζομένου, πρῶτον μὲν περὶ τοῦ χρείαν μὴ ἔχειν τοὺς Ῥωμαίους τῆς βοηθείας, καὶ δοκοῦντος οὐκ εἰκῆ ταῦτα λέγειν (διὰ τὸ γεγονέναι τὴν παρελθοῦσαν * νύκτα ἐν τῇ Μακεδονίᾳ παρὰ τῷ Φιλίππῳ,) δεύτερον δὲ φάσκοντος, ἐὰν καὶ δέωνται Ῥωμαῖοι τῆς συμμαχίας, οὐ διὰ τοὺς διακοσίους ἱππεῖς καὶ χιλίους πεζοὺς τοὺς ἀποσταλησομένους εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀδυνατήσειν τοὺς Ἀχαιοὺς βοηθεῖν Ῥωμαίοις, καλῶς γὰρ ποιοῦντας αὐτοὺς καὶ τρεῖς ἄγειν καὶ τέτταρας μυριάδας ἀν-

negarat, postquam semel superato saltu transgressus esset in Macedoniam. Sine caussa igitur Romanorum vtilitatem praetexi ab iis, qui id agerent, ne auxilia regibus mittantur. hortari ergo Achaeos, quibus periculi magnitudinem, in quo regnum illud versabatur, ostendebant, ne occasionem praetermitterent; sed pactorum et acceptorum beneficiorum imprimis vero iurisiurandi memores, societatis leges seruarent. Quum iterum multitudo acclamasset, opem ferendam: Callicrates deliberationem illam fregit, metu magistratibus iniecto, quasi leges potestatem ipsis non concederent, in eiusmodi conuentu de auxiliis deliberandi. Paullo post vero concilio in vrbem Sicyoniorum conuocato, cui non magistratus solummodo intererant, verum etiam omnes annis triginta maiores, postquam multi sermones habiti essent, et Polybius imprimis confirmasset, nullo Romanos auxilio habere opus, quod non temere dici ab illo videbatur, quia superiore anno cum Marcio Philippo cos. in Macedonia fuerat, deinde adiecisset, si vel maxime auxiliis Achaeorum indigeant Romani, propter equites ducentos, pedites mille, quos Alexandriam miserint, nihilo tamen difficilius Achaeis futurum, auxilia eis submittere, nullo enim suo incommodo triginta, vel etiam quadraginta bellatorum

δρῶν

δρῶν μαχίμων· εὐδοκȣ̃ντες τοῖς λεγομένοις ἔρεπον οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ πέμπειν τὴν συμμαχίαν. τῇ δὲ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾗ κατὰ τȣ̀ς νόμȣς ἔδει τὰ ψηφίσματα προσφέρειν τȣ̀ς βȣλευομένȣς, οἱ μὲν περὶ τὸν Λυκόρταν προσήνεγκαν, διότι δεῖ πέμπειν τὴν βοήθειαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Καλλικράτην, διότι δεῖ πρεσβευτὰς ἐξαποστέλλειν τȣ̀ς διαλύσοντας τȣ̀ς βασιλεῖς πρὸς τὸν Ἀντίοχον. πάλιν δὲ τῶν διαβȣλίων προτεθέντων, ἀγὼν ἐγίνετο νεανικός· πολύ γε μὴν ὑπερεῖχον οἱ περὶ τὸν Λυκόρταν· αἵτε γὰρ βασιλεῖαι συγκρινόμεναι μεγάλην εἶχον διαφοράν. ὑπὸ μὲν γὰρ τῆς Ἀντιόχȣ σπάνιον ἦν εὑρεῖν οἰκεῖόν τι γεγονὸς καθόλȣ πρὸς τȣ̀ς Ἕλληνας, ἔν γε τοῖς ἀνώτερον χρόνοις· καὶ γὰρ ἡ τȣ̃ τότε βασιλεύοντος μεγαλοψυχία δῆλος ἐγένετο τοῖς Ἕλλησιν· ὑπὸ δὲ τῆς Πτολεμαίȣ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐγεγόνει φιλάνθρωπα κατὰ τȣ̀ς ἀνώτερον χρόνȣς, ὥστ᾽ ἂν μηδενὶ πλεῖον. Ἃ διατιθέμενος ἀξίως ὁ Λυκόρτας, μεγάλην ἐποιεῖτο φαντασίαν, ἅτε τῆς παραθέσεως ὁλοσχερῆ τὴν διαφορὰν ἐχȣ́σης. Καθ᾽ ὅσον γὰρ ȣ̓κ ἐξαριθμήσασθαι ῥᾴδιον ἦν τὰς τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλέων εὐεργεσίας, κατὰ τοσȣ̃τον ἁπλῶς ȣ̓δὲν ἦν εὑρεῖν φιλάνθρωπον, ἐκ τῆς Ἀντιόχȣ βασιλείας ἀπηντημένον εἰς πραγμάτων λόγον τοῖς Ἀχαιοῖς.

millia ducturos: mouit Polybii oratio multitudinis animos, eoque omnes inclinabant, vt regibus ſubſidia mitterentur. Poſtridie vero eius diei, quo die ſecundum leges oportebat, vt, qui ſententias dixerant, decreta ad diſceptandum proponerent: Lycortas huiusmodi decretum propoſuit, auxilium eſſe mittendum; Callicrates vero huiusmodi, legatos oportere mitti ad pacem inter reges et Antiochum faciendam. de quibus quum iterum diſceptari coepiſſet, acri contentione res acta; ſed in qua longe vincebat Lycortas, comparatione ſi quidem inter haec regna inſtituta, magnum diſcrimen inueniebatur. Nam ad Syriacum quidem Antiochi quod attinet, vix vllum alicuius neceſſitudinis, quae illi fuerit cum Graecis hominibus, argumentum afferri poterat, de prioribus temporibus loquor: nam eius qui tum regnabat magnus et liberalis animus Graecis erat notus. at regni Ptolemaici tot et tanta in Achaeos merita extiterant, vt nihil ſupra. Hoc vero argumentum Lycortas, ita vt par erat verbis ornans, magnificam regum illorum ſpeciem hominum animis inſinuabat: ipſa quippe comparatio res eſſe genere toto diuerſas arguebat. vt enim regum Alexandriae beneficia percenſere erat difficile, ita nullum omnino poterat inueniri ab Antiochi regno profectum, quo res Achaeorum adiuuiſſet.

Ϟ.

Πρεσβεία Ῥωμαίων εἰς Αἴγυπτον.

Ὅτι ἡ σύγκλητος, πυνθανομένη, τὸν Ἀντίοχον τῆς μὲν Αἰγύπτου κύριον γεγονέναι, τῆς δ' Ἀλεξανδρείας παρ' ὀλίγον, νομίζουσα πρὸς αὐτήν τι διατείνειν τὴν αὔξησιν τοῦ προειρημένου βασιλέως, κατέστησε πρεσβευτὰς, τοὺς περὶ Γάϊον Ποπίλλιον, τόν τε πόλεμον λύσοντας, καὶ καθόλου θεασομένους τὴν τῶν πραγμάτων διάθεσιν, ποῖα τίς ἐστιν. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

XC.

Romanorum legatio in Aegyptum missa.

Quum intelligeret ſenatus, Antiochum, cetera Aegypto occupata, inibi eſſe vt Alexandriam occuparet: ratus nonnihil ad ſe pertinere incrementa huius regis, legationem decreuit, cuius princeps Caius Popillius, tum ad pacem faciendam, tum ad viſendum, quae in vniuerſum rerum iſthic facies eſſet. Ac in Italia quidem iſta tum gerebantur.

ϞΑ.

Καλλικράτους μηχανὴ πρὸς τὸ διαλύειν τὴν Ἀχαιῶν σπουδὴν τοῦ βοηθεῖν τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλεῦσι, καὶ Πολυβίου ἐπὶ τούτῳ δυσαρέστησις.

Ὅτι ἕως μέν τινος οἱ περὶ τὸν Ἀνδρονίδαν καὶ Καλλικράτην ἐχρῶντο τοῖς ὑπὲρ τῆς διαλύσεως λόγοις, οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτοῖς, ἐπεισήγαγον μηχανήν. Παρῆν γὰρ ἐκ πορείας εἰς τὸ θέατρον γραμματηφόρος, φέρων ἐπιστολὴν παρὰ Κοΐντου Μαρκίου, δι' ἧς παρεκάλει τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀκολουθοῦντας τῇ Ῥωμαίων προαιρέσει, πειρᾶσθαι διαλύειν τοὺς βασιλεῖς. Συνέβαινε γὰρ, καὶ τὴν σύγκλητον ἀπεσταλκέναι πρεσβευτὰς τοὺς περὶ * Νεμέσιον, διαλύσοντας

XCI.

Callicratis commentum ad impediendum, quominus Achaei regibus Aegypti auxilia mitterent, vt cupiebant, et ex ea re Polybii indignatio.

Perſtiterunt aliquandiu Andronidas et Callicrates in ſuſcepta ſententia ſuadenda, de pace inter reges facienda. ſed quum ipſis nemo ſe adiungeret, aſtu aduerſarios aggrediuntur. Inductus eſt enim in theatrum recta ab itinere tabellarius, literas Q. Marcii afferens, quibus Achaeos hortabatur, vt Romanorum voluntatem ſecuti conciliare inuicem reges conarentur. Nam et ſenatus legationem miſerat, cuius princeps erat * Nemeſius ad pacificandum inter

τοὺς

τὰς βασιλεῖς. * ἦν γὰρ τοῦτο κατὰ τῆς ὑποθέσεως. Οἱ γὰρ περὶ τὸν Τῖτον, ἀδυνατήσαντες διαλύειν, ἀνακεχωρήκεσαν εἰς τὴν Ῥώμην ἄπρακτοι τελέως· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Πολύβιον οὐ βουλόμενοι διὰ τὸν Μάρκιον πρὸς τὴν ἐπιστολὴν ἀντιλέγειν, ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν πραγμάτων. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν βοήθειαν οὕτω διέπεσε τοῖς βασιλεῦσι. Τοῖς δ' Ἀχαιοῖς ἔδοξε πρεσβευτὰς ἀποστέλλειν τοὺς διαλύσοντας, καὶ κατεστάθησαν Ἄρχων Αἰγειράτης, Ἀρκεσίλαος καὶ Ἀρίστων, Μεγαλοπολῖται. Οἱ δὲ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβευταὶ, διαψευσθέντες τῆς συμμαχίας, ἀνέδωκαν τοῖς ἄρχουσιν ἑτοίμους ἔχοντες ἐπιστολὰς παρὰ τῶν βασιλέων, δι' ὧν ἠξίουν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐκπέμπειν Λυκόρταν καὶ Πολύβιον ἐπὶ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον.

reges. Hoc vero aliud nihil erat, nisi praetextus quidam. Titus enim quum eos conciliare non potuisset, re penitus infecta, Romam redierat. Tum Polybius respectu Marcii contradicere epistolae nolens, publicarum rerum cura et administratione se abdicauit. atque ita euenit, vt auxiliorum quae petebant spe reges exciderent. Decretum igitur ab Achaeis factum est de mittendis legatis, qui de pace agerent. ea legatio mandata est Archoni Aegiratae, Arcesilao et Aristoni Megalopolitanis. Legati vero Ptolemaei, spe auxiliorum amissa, epistolam regum, quam paratam habebant, magistratibus tradiderunt, quibus petebant ab Achaeis, vt ad bellum, quod sustinebant, Lycortam et Polybium sibi mitterent.

ϞΒ.

Ἡ πολυθρύλλητος Ποπιλλίου τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ ὡς τὸν βασιλέα Ἀντίοχον πρεσβεία.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς Κύπρον ἄφιξις, καὶ αἱ ἐκεῖ πράξεις.

Ὅτι τοῦ Ἀντιόχου πρὸς Πτολεμαῖον ἔνεκεν τοῦ τὸ Πηλούσιον καταχεῖν ἀφικομένου, ὁ Ποπίλλιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, τοῦ βασιλέως πόῤῥωθεν ἀσπαζομένου διὰ τῆς φωνῆς, καὶ τὴν δεξιὰν προτείνοντος, πρόχειρον ἔχων τὸ δελτάριον, ἐν ᾧ τὸ τῆς

XCII.

C Popillii legati Pop. Rom. celeberrima ad regem Antiochum legatio in Aegyptum.

Eiusdem in Cyprum aduentus, et res ibi gestae.

Quum Antiochus ad Ptolemaeum Aegypti regem occupandi Pelusii gratia venisset, Popillius, dux Romanus, procul salutanti regi et dexteram porrigenti tabellas, quas manibus tenebat, senatusconsultum continentes, tradit

συγκλήτου δόγμα κατεγέγραπτο, προύτεινεν αὐτῷ, καὶ τοῦτ' ἐκέλευσε πρῶτον ἀναγνῶναι τὸν Ἀντίοχον, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, πρότερον ἀπαξιῶν τὸ τῆς Φιλίας σύνθημα ποιεῖν, πρὶν ἢ τὴν προαίρεσιν ἐπιγνῶναι τοῦ δεξιουμένου, πότερα Φίλιος ἢ πολέμιός ἐστιν. Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς ἀναγνοὺς ἔφη, βούλεσθαι μεταδοῦναι τοῖς Φίλοις ὑπὲρ τῶν προσπεπτωκότων· ἀκούσας ὁ Ποπίλλιος, ἐποίησε πρᾶγμα, βαρὺ μὲν δοκοῦν εἶναι, καὶ τελέως ὑπερήφανον. ἔχων γὰρ προχείρως ἀμπελίνην βακτηρίαν, περιέγραψε τῷ κλήματι τὸν Ἀντίοχον, ἐν τούτῳ τε τῷ γύρῳ τὴν ἀπόφασιν ἐκέλευσε δοῦναι περὶ τῶν γεγραμμένων. ὁ δὲ βασιλεὺς ξενισθεὶς τὸ γινόμενον καὶ τὴν ὑπεροχὴν, βραχὺν χρόνον ἐναπορήσας, ἔφη, ποιήσειν πᾶν τὸ παρακαλούμενον ὑπὸ Ῥωμαίων· οἱ δὲ περὶ τὸν Ποπίλλιον, τότε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ λαμβάνοντες ἅμα πάντες, ἠσπάζοντο Φιλοφρόνως. ἦν δὲ τὰ γεγραμμένα, λύειν ἐξαυτῆς τὸν πρὸς Πτολεμαῖον πόλεμον. δι' ὃ καὶ, δοθεισῶν αὐτῷ τακτῶν ἡμερῶν, οὗτος μὲν ἀπήγετο τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀγρίαν, βαρυνόμενος καὶ στένων, εἴκων δὲ τοῖς καιροῖς κατὰ τὸ παρόν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ποπίλλιον, καταστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ παρακαλέσαντες τοὺς βασιλεῖς ὁμονοεῖν, ἅμα δὲ προστάξαντες αὐτοῖς Πολυάρατον ἀναπέμπειν εἰς Ῥώμην, ἀνέπλευσαν ἐπὶ τῆς Κύπρου, βουλόμενοι καὶ τὰς ἐκεῖ ὑπαρ-

atque omnium primum id legere iubet. noluit enim, vt equidem arbitror, amicitiae tesseram prius dare, quam, voluntate salutantis cognita, vtrum amicus an hostis esset perspectum haberet. perlectis tabellis, quum velle se adhibitis amicis de praesenti negotio deliberare, Antiochus dixisset: eo audito, Popillius rem fecit in speciem asperam, et omnino superbam. Erat forte illi in manibus pro gestamine vitis. hac ille vite regem circumscripsit, ac, prius quam circulo descripto excederet, tabellis eum respondere iussit. Obstupefactus rex isto adeo insolito atque imperioso facto, vbi parumper haesitasset, faciam, ait, quicquid populus Romanus iubet. tum demum Popillius et qui cum eo erant regis dextram omnes prehendere, et comiter ipsum salutare. Eius senatusconsulti mens erat, vt extemplo bellum aduersus Ptolemaeum finiret. itaque paucorum dierum ac numero certo definitorum spatio concesso, Antiochus copias Agriam suas, grauate ille quidem ac gemens, sed tamen abduxit, in praesentia tempori cedendum ratus. Popillius, rebus Alexandriae compositis, et ad concordiam reges hortatus, vt Polyaratum Romam mitterent, iussit. Quibus rebus hoc modo peractis, mox Cyprum nauigat, idque ea fine et con-

χούσας

χέσας δυνάμεις ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς νήσυ κατὰ σπυδήν. Ἀφικόμενοι δὲ καὶ καταλαβόντες ἡττημένυς μάχῃ τὺς τῦ Πτολεμαίυ στρατηγὺς, καὶ καθόλυ Φερόμενα - - - τὰ κατὰ τὴν Κύπρον, ταχέως ἀνέστησαν τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς χώρας, καὶ παρήδρευσαν, ἕως ἀπέπλευσαν αἱ δυνάμεις ἐπὶ Συρίας. Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν ὅσον ὔπω καταπεπονημένην τὴν Πτολεμαίυ βασιλείαν τύτῳ τῷ τρόπῳ διέσωσαν, τῆς τύχης ὕτω βραβευύσης τὰ κατὰ τὸν Περσέα πράγματα καὶ τὺς Μακεδόνας, ὥστε καὶ πρὸς τὸν ἔσχατον καιρὸν ἐλθόντα τὰ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τὴν ὅλην Αἴγυπτον, παρὰ τῦτο πάλιν ὀρθωθῆναι, παρὰ τὸ Φθάσαι κριθέντα τὰ κατὰ τὸν Περσέα πράγματα. Μὴ γὰρ γινομένυ τύτυ καὶ πιστευθέντος, ὐκ ἄν μοι δοκεῖ, πειθαρχῆσαι τοῖς ἐπιταττομένοις Ἀντίοχον.

filio, vt quantocyus Antiochi copias, quae ibi erant, ex inſula dimitteret. Ibi quum deuictos Ptolemaei duces inueniſſet, atque omnino res Cypri malo poſitas loco adueniens offendiſſet: caſtris confeſtim motis, in propinquo tantiſper conſedit, donec in Syriam is exercitus abiiſſet. Hoc pacto Romani regnum Ptolemaei, quod tantum non labefactatum iam erat, conſeruarunt. Ita namque fortuna res Perſei ac Macedonum pro arbitrio ſuo adminiſtrauit, vt Alexandriam atque vniuerſam Aegyptum, quae ad extremum periculi venerant, id potiſſimum erexerit ac reſtituerit, quod cum Perſeo debellatum prius fuerit. Nam hoc niſi accidiſſet, neque de ea re conſtitiſſet, numquam, opinor, eſſet adductus Antiochus, vt imperata faceret.

Τέλος τῦ τριακοστῦ λόγυ.

Finis trigeſimi libri Hiſtoriar.

ϞΓ.

Πῶς Ἄτταλος, ὁ τῦ βασιλέως Εὐμένυς ἀδελφὸς, εἰς Ῥώμην ἀφικόμενος, ταῖς τῶν Ῥωμαίων Φιλανθρωπίαις κεκΦωθεὶς, καὶ μετέωρος ταῖς ἐλπίσι γενόμενος, παρ' ὀλίγον ἦλθε τῦ λυμήνασθαι τὰ σΦέτερα πράγματα, καὶ τὴν ὅλην βασιλείαν, εἰ μὴ Στράτιος ὁ ἰατρὸς ἀνεκάλεσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀλόγυ Φορᾶς.

XCIII.

Quomodo Attalus, regis Eumenis frater, Romam quum veniſſet, comitate Romanorum inflatus, et ſpe elatus lautioris fortunae, propemodum fuit impulſus ad conturbandum ſtatum et vniuerſum regnum regum Pergamenorum, niſi ab inconſulto conſilio eum Stratius medicus reuocaſſet.

Πῶς οἱ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων παρῃτήσαντο, καὶ τέλος ἐξενίκησαν, μηδὲν αὐτοὺς ἀνήκεστον βουλεύσασθαι περὶ τῆς σφετέρας πόλεως.

Quomodo Rhodiorum legati iram populi Romani fuerint deprecati, ac tandem impetrarint, ne durissima sententia aduersus ipsorum vrbem pronuntiaretur.

Ἀστυμήδους τοῦ Ῥοδίου πρεσβευτοῦ ἐξευτελισμὸς, ὅτι συνεστήσατο τὴν τῆς πατρίδος δικαιολογίαν ἐκ τῆς ἄλλων Ἑλλήνων κατηγορίας.

Astymedem legatum Rhodium reprehendit Polybius, quod defensionem patriae suae ita instituisset, vt cum criminatione omnium Graecorum esset coniuncta.

Τὰ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον τοῖς Ῥοδίοις συμβάντα, καὶ ὑπ' αὐτῶν πραχθέντα.

Casus varii, qui per illa tempora Rhodiis acciderunt, et res ab iis gestae.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἦλθε παρὰ τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἀδελφὸς Ἄτταλος, ἔχων μὲν πρόφασιν, εἰ καὶ μὴ τὸ κατὰ τοὺς Γαλάτας ἐγεγόνει σύμπτωμα περὶ τὴν βασιλείαν, ὅλως ἐλθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην, ἕνεκεν τοῦ συγχαρῆναι τῇ συγκλήτῳ, καὶ τυχεῖν τινὸς ἐπισημασίας, διὰ τὸ συμπεπολεμηκέναι, καὶ πάντων εὐμενῶς σφίσι μετεσχηκέναι τῶν κινδύνων· τότε δὲ καὶ διὰ τὴν Γαλατικὴν περίστασιν ἠναγκασμένος ἧκεν εἰς τὴν Ῥώμην. Πάντων δὲ φιλοφρόνως αὐτὸν ἀποδεχομένων, διά τε τὴν ἐν τῇ στρατείᾳ γεγενημένην συνήθειαν, καὶ διὰ τὸ δοκεῖν εὔνουν αὐτοῖς ὑπάρχειν, καὶ γινομένης τῆς ἀπαντήσεως ὑπὲρ τὴν προσδοκίαν· μετέωρος ἐγενήθη ταῖς ἐλπίσιν, οὐκ εἰδὼς τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν τῆς ἀποδοχῆς. Διὸ

Per idem tempus venit Romam a fratre Eumene rege missus Attalus, qui, vt illa clades non accidisset, quam regno intulerant Galli, omnino tamen Romam veniendi caussam habebat, quo nempe senatui gratularetur, et vt, quoniam eo bello Roman. adiuuerat, et ad omnia pericula hilarem se ac promtum praebuerat socium, quam gratum id officium patribus esset, aliquo fauoris et beneuolentiae testimonio experiretur, tum vero propter Gallicum tumultum etiam necessario Romam venerat. Quum autem benigne omnes illum exciperent, partim ob praecedentem consuetudinem, quod simul eo bello militauerant, partim quia amicum sibi illum esse credebant, quumque maiore quam sperasset ipse comitatu obuiam ei esset processum: inflari vana spe coepit, verae caussae ignarus, cuius

καὶ

καὶ παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ λυμήνασθαι τὰ σφέτερα πράγματα, καὶ τὴν ὅλην βασιλείαν. Τῶν γὰρ πλείστων Ῥωμαίων ἀπηλλοτριωμένων τῆς τοῦ βασιλέως Εὐμένους εὐνοίας, καὶ πεπεισμένων, αὐτὸν πλάγιον ἐν τῷ πολέμῳ γεγονέναι, λαλοῦντα τῷ Περσεῖ, καὶ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύοντα τοῖς κατ' αὐτῶν· ἔνιοι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν λαμβάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸν Ἄτταλον παρεκάλουν, τὴν μὲν ὑπὲρ τἀδελφοῦ πρεσβείαν ἀποθέσθαι, περὶ δὲ αὑτοῦ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους· βούλεσθαι γὰρ αὐτῷ τὴν σύγκλητον συγκατασκευάζειν ἰδίαν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν, διὰ τὴν ἀλλοτριότητα τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν. ἐφ' οἷς συνέβαινε τὸν Ἄτταλον ἐπὶ πολὺ μετεωρίζεσθαι, καὶ συγκατανεύειν ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν ὁμιλίαις τοῖς εἰς τοῦτο τὸ μέρος αὐτὸν παρορμῶσι. τέλος δὲ πρὸς ἐνίους τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν συνέθετο, παρελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον ποιήσεσθαι τοὺς περὶ τούτων λόγους. Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς διαθέσεως περὶ τὸν Ἄτταλον, ὀττευσάμενος ὁ βασιλεὺς τὸ μέλλον, ἐπιπέμπει Στράτιον τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν Ῥώμην, ὃς μεγίστην παρ' αὐτῷ πίστιν εἶχε, τὰ μὲν ὑποδείξας, τὰ δὲ ἐντειλάμενος, πᾶσαν ὑπενέγκασθαι μηχανὴν, πρὸς τὸ μὴ κατακολουθῆσαι τὸν Ἄτταλον τοῖς βουλομένοις λυμήνασθαι τὴν βασιλείαν αὐτῶν. Ὁ δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας τὸν Ἄτταλον, πολλοὺς μὲν καὶ ποικίλους διέθετο λόγους·

gratia adeo benigne fuiſſet exceptus. Itaque nihil propius factum, quam vt omnia eius regni perturbaret, ipſumque adeo regnum euerteret. Nam quum plerorumque e Romanis alienati animi ab Eumene eſſent, atque eum oblique in hoc bello ſe geſſiſſe crederent, colloquia cum Perſeo habentem, et temporibus Romanorum imminentem: quidam e principibus ſeducere ad familiaria colloquia Attalum, atque hortari inſtiterunt, vt, quam pro fratre ſuſceperat, legationem poneret, ac pro ſe loqueretur: ſenatum enim a fratre eius alienatum, proprium ipſi dominatum ac potentiam velle conciliare. Ex quo fiebat, vt Attalo erigerentur animi, et vt priuatis colloquiis locum daret huiuscemodi hortatibus. eo denique progreſſus eſt, vt nonnullis e proceribus reciperet, in curiam ſe venturum, vt de ea re verba apud patres faceret. Haec dum animo voluèret Attalus, praeſagiens animo rex Eumenes quod futurum erat, Romam poſt fratrem mittit Stratium, medicum, magnae apud ſe fidei atque auctoritatis virum. Huic re communicata dat in mandatis, induſtriam omnem ſuam vt in eo poneret, ne Attalus eorum ſequeretur conſilia, qui ipſorum regnum perditum cupiebant. Is Romam vt venit, multos ac varios cum Attalo ſermones arcano habuit: et erat Stratius vir prudentiae

καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἔχων τι συνεχὲς καὶ πειστικόν· μόγις δὲ καθίκετο τῆς προθέσεως, καὶ μετεκάλεσε τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τῆς ἀλόγου φορᾶς, θεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν, ὅτι κατὰ μὲν τὸ παρὸν συμβασιλεύει τ' ἀδελφῷ, τούτῳ διαφέρων ἐκείνου, τῷ μὴ διάδημα περιτίθεσθαι, μηδὲ χρηματίζειν βασιλεύς, τὴν δὲ λοιπὴν ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν ἔχειν ἐξουσίαν, εἰς δὲ τὸ μέλλον ὁμολογουμένως καταλείπεται διάδοχος τῆς ἀρχῆς, οὐ μακρὰν ταύτης ἐλπίδος ὑπαρχούσης, ἅτε τοῦ βασιλέως διὰ μὲν τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν ἀεὶ προσδοκῶντος τὴν ἐκ τοῦ βίου μετάστασιν, διὰ δὲ τὴν ἀπαιδίαν, οὐδ' εἰ βουληθείη, δυναμένου τὴν ἀρχὴν ἄλλῳ καταλιπεῖν. οὐδέπω γὰρ ἀναδεδειγμένος ἐτύγχανε κατὰ φύσιν υἱὸς ὢν αὐτῷ, ὁ μετὰ ταῦτα διαδεξάμενος τὴν ἀρχήν. τὸ δὲ συνέχον, θαυμάζειν ἔφη, πόσα βλάπτει τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. μεγάλην γὰρ εἰδέναι πᾶσι τοῖς θεοῖς χάριν, εἰ συμπνεύσαντες καὶ μιᾷ γνώμῃ χρώμενοι δύναιντο τὸν ἀπὸ Γαλατῶν φόβον ἀπώσασθαι, καὶ τὸν ἀπὸ τούτων ἐφεστῶτα κίνδυνον· εἰ δὲ νῦν εἰς στάσιν καὶ διαφορὰν ἥξει πρὸς τὸν ἀδελφόν, πρόδηλον εἶναι, διότι καταστρέψει τὴν βασιλείαν, καὶ στερήσει μὲν αὐτὸν καὶ τῆς παρούσης ἐξουσίας καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδος, στερήσει δὲ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δυναστείας. Ταῦτα δὲ

cuiusdam ſingularis, et ad perſuadendum efficax. atque ille quidem aegre, ſed tamen fecit, quod deſtinauerat, et Attalum ab illo parum ſano impetu reuocauit. Poſuerat enim ei ob oculos, et iam in praeſentia regnare ipſum, non minus quam fratrem, a quo hoc dumtaxat differat, quod praecipuum capitis inſigne non gerat, neque rex audiat; cetera par atque idem et ipſi quoque eſſe imperium. in poſterum regni non dubium ſucceſſorem ipſum relinqui. neque vero eam ſpem abeſſe longe, quum propter infirmitatem corporis in dies atque in horas vitae finem exſpectet Eumenes, qui, liberos nullos habens, ne ſi cupiat quidem, regnum aliis poſſit relinquere. necdum enim is naturalis filius Eumenis fuerat declaratus, qui poſtea illi ſucceſſit. Hoc vero vnicum praecipue mirari ſe Stratius dicere, cur hoc potiſſimum tempore tantum communi regno periculum iret creatum: quippe diis omnibus maximas fore agendas gratias, ſi conſentientes omnes atque animis inuicem iuncti praeſentem Galaticum tumultum et imminens ab ea gente periculum potuerunt euitare. quod ſi ſeditionem ac controuerſiam cum fratre nunc moueret, procul dubio regnum euerſurum eſſe, et tum ea potentia, quam iam habeat, ſeſe ipſum priuaturum, tum ea etiam ſpe, quae ipſum in poſterum maneat: priuaturum etiam fratres regno, et ea quam in regno obtineant potentia.

καὶ τούτοις ἕτερα παραπλήσια διατιθέμενος ὁ Στράτιος, ἔπεισε τὸν Ἄτταλον, μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. Διόπερ εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον ὁ προειρημένος, συνεχάρη μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, καὶ περὶ τῆς καθ' αὑτὸν εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχετο εἰς τὸν κατὰ τὸν Περσέα πόλεμον, ἀπελογίσατο· παραπλησίως δὲ καὶ περὶ τοῦ πέμψαι πρεσβευτὰς, τοὺς παρακαθέξοντας τὴν τῶν Γαλατῶν ἀπόνοιαν, καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτοὺς ἀποκαταστήσοντας διάθεσιν, παρεκάλεσε διὰ πλειόνων. ἐποιήσατο δὲ λόγους καὶ περὶ τῆς Αἰνίων καὶ τῆς Μαρωνιτῶν πόλεως, ἀξιῶν αὐτῷ δοθῆναι ταύτας ἐν δωρεᾷ. τὸν δὲ κατὰ τοῦ βασιλέως λόγον, καὶ τὸν περὶ τοῦ μερισμοῦ τῆς ἀρχῆς, εἰς τέλος παρεσιώπησεν. Ἡ δὲ σύγκλητος, ὑπολαμβάνουσα πάλιν αὐτὸν ἰδίᾳ περὶ τούτων εἰσπορεύσεσθαι, τούς τε πρεσβευτὰς συμπέμψειν ὑπέσχετο, καὶ τοῖς εἰθισμένοις δώροις ἐτίμησεν αὐτὸν μεγαλομερῶς· ἐπηγγείλατο δὲ καὶ τὰς προειρημένας πόλεις δώσειν. Ἐπειδὴ δὲ παρατυχὼν τῶν φιλανθρωπιῶν ὥρμησεν ἐκ τῆς Ῥώμης, οὐδὲν ποιήσας τῶν προσδοκωμένων· διαψευσθεῖσα τῶν ἐλπίδων ἡ σύγκλητος ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχεν ποιεῖν, ἔτι δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὄντος αὐτοῦ, τὴν μὲν Αἶνον καὶ τὴν Μαρωνίαν ἠλευθέρωσεν, ἀθετήσασα τὴν ἐπαγγελίαν, τοὺς δὲ περὶ τὸν Πόπλιον Λικίνιον ἔπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς Γαλάτας. οἷς ποίας μὲν ἔδωκεν

Haec et similia his alia differens Stratius, Attalum peruicit, vt nihil quicquam moueret. Qui in senatum vt venit, gaudium de Perseo victo suum testatus, de fide atque alacritate animi sua, quam ad id bellum adhibuerat, differuit. tum de mittendis legatis, qui Gallorum perditam audaciam sua praesentia reprimerent, et ad statum priorem eos redigerent, multis verbis apud patres egit. adiecit etiam de Aeniorum et Maronitarum vrbibus, quas sibi dono dari postulabat. accusationem fratris et petitionem de diuidendo regno penitus omisit. Senatus, qui existimaret, Attalum iterum ad se aditurum, et de iis rebus separatim acturum, legatos missurum se promisit, et in muneribus largiendis, quae moris est dare, magnificentia singulari est vsus, vrbes etiam illas daturum se est pollicitus. Sed quum post exhibita sibi omnia humanitatis officia vrbe exiisset Attalus, neque eorum, quae sperabat senatus, quicquam fecisset: frustrati patres sua spe, quatenus nihil aliud poterant, dum is esset adhuc in Italia, Aenum et Maroneam liberas pronuntiarunt, promissione quam Attalo fecerant reuocata. legationem etiam, cuius princeps Publius Licinius, ad Gallograecos miserunt. cui mandata quaenam dederint, vt difficile dictu est,

ἐντολάς, εἰπεῖν ἐ ῥάδιον· ϛοχάζεσθαι δὲ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων ἐ δυχερές. τῦτο δ' ἔϛαι δῆλον ἐκ τῶν πράξεων αὐτῶν.

Ἧκον δὲ καὶ παρὰ Ῥοδίων πρέσβεις, πρῶτον μὲν οἱ περὶ Φιλοκράτην, μετὰ δὲ τύτυς οἱ περὶ Φιλόφρονα καὶ Ἀϛυμήδην. οἱ γὰρ Ῥόδιοι κομισάμενοι τὴν ἀπόκρισιν, ἣν οἱ περὶ τὸν Ἀγέπολιν ἔλαβον εὐθέως μετὰ τὴν παράταξιν, καὶ θεωρῦντες ἐκ ταύτης τὴν πρὸς αὐτὺς ὀργὴν καὶ τὴν ἀνάτασιν τῆς συγκλήτυ, παραυτίκα τὰς προειρημένας πρεσβείας ἐξέπεμψαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀϛυμήδην καὶ Φιλόφρονα, κατανοῦντες ἐκ τῶν ἐντεύξεων καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν τὴν ὑφόρασιν καὶ τὴν ἀλλοτριότητα τῶν ἀνθρώπων τὴν πρὸς αὐτὺς, εἰς ἀθυμίαν ὁλοχερῆ καὶ δυχρηϛίαν ἐνέπιπτον. ὡς δὲ καί τῶν ϛρατηγῶν τις, ἀναβὰς ἐπὶ τὰς Ἐμβόλυς, παρεκάλει τὺς ὄχλυς ἐπὶ τὸν κατὰ Ῥοδίων πόλεμον· τότε δὲ παντάπασιν ἔξω τῦ φρονεῖν γενόμενοι, διὰ τὸν περὶ τῆς πατρίδος κίνδυνον, εἰς τοιαύτην ἦλθον διάθεσιν, ὥϛε καὶ φαιὰ βαλεῖν ἱμάτια, καὶ κατὰ τὰς παρακλήσεις μηκέτι παρακαλεῖν, μηδ' ἀξιῦν τὺς φίλυς, ἀλλὰ δεῖσθαι μετὰ δακρύων, μηδὲν ἀνήκεϛον βυλεύσασθαι περὶ αὐτῶν. Κατὰ δέ τινας ἡμέρας, εἰσαγαγόντος αὐτὺς Ἀντωνίυ τῦ δημάρχυ, καὶ τὸν ϛρατηγὸν τὸν παρακαλῦντα πρὸς τὸν πόλεμον κατασπάσαντος ἀπὸ τῶν Ἐμβόλων, ἐποιεῖτο τὺς λόγυς πρῶτον μὲν Φιλόφρων,

ita coniectare ex iis, quae postea contigerunt, non est difficile, res siquidem ipsae quas gesserunt id arguent.

Venit tunc Romam legatio duplex Rhodiorum. priorem Philocrates obibat, posteriorem Philophron et Astymedes. Rhodii enim, responso illo accepto, quod statim post pugnatam cum Perseo pugnam Agepolidi datum fuerat, ira patrum aduersus se cognita, et minis auditis, extemplo legationes illas miserunt. Porro Astymedes et Philophron ex hominum sermonibus, quos conueniebant, suspectos se intelligentes, omniumque voluntates a Rhodiis abalienatas, animis prorsus conciderunt, vt quo se verterent nescirent. At quum praetorum vnus e rostris concionans rogationem ad populum tulisset de bello Rhodiis indicendo: tum enimuero pauore lymphatis non constare mens, patriae periculum reputantibus, tanto denique metu affici, vt pullata veste se amicirent, et quum amicos hortarentur ad ferendam opem, non hortantium, neque postulantium verbis vterentur, sed preces mixtas lacrymis adhiberent, ne quid durius in patriam ipsorum vellent ire consultum. Die quadam ab Antonio tribuno plebis ad populum sunt introducti, et praetor ille, qui de bello ipsis indicendo promulgationem tulerat, de rostris ab eo detractus, ipsi verba ad populum fecerunt, prius qui-

λόφρων, μετὰ δὲ τȣ̃τον Ἀςυμήδης. ὅτε δὴ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ Κύκνειον ἐξηχήσαντες, ἔλαβον ἀποκρίσεις τοιαύτας, δι' ὧν τȣ̃ μὲν ὁλοσχερȣ̃ς φόβȣ τȣ̃ κατὰ τὸν πόλεμον ἐδόκȣν παραλελύσθαι· περὶ δὲ τῶν κατὰ μέρος ἐγκλημάτων αὐτοῖς ἡ σύγκλητος πικρῶς καὶ βαρέως ὠνείδισεν. Ἦν δ' ὁ νȣ̃ς τῆς ἀποκρίσεως τοιȣ̃τος, ὅτι εἰ μὴ δι' ὀλίγȣς ἀνθρώπȣς, τȣ̀ς αὐτῶν φίλȣς, καὶ μάλιςα δι' αὐτȣ̀ς, ᾔδεισαν καλῶς καὶ δικαίως, ὡς δέον, ἦν αὐτοῖς χρήσασθαι. Ὁ δ' Ἀςυμήδης αὐτῷ μὲν ἐδόκει καλῶς εἰρηκέναι περὶ τῆς πατρίδος· ȣ̓ μὴν τοῖς γε παρεπιδημȣ̃σιν, ȣ̓́τε τοῖς ἐκεῖ μένȣσι τῶν Ἑλλήνων ȣ̓δαμῶς ἤρεσκεν. ἐξέβαλλε γὰρ ἔγγραπτον μετὰ ταῦτα ποιήσας τὴν σύνταξιν τῆς δικαιολογίας, ἣ τοῖς πλείςοις τῶν ἀναλαμβανόντων εἰς τὰς χεῖρας ἄτοπος ἐφαίνετο καὶ τελέως ἀπίθανος. Συνεςήσατο γὰρ τὴν δικαιολογίαν, ȣ̓ μόνον ἐκ τῶν τῆς πατρίδος δικαίων, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐκ τῆς τῶν ἄλλων κατηγορίας. τὰ μὲν γὰρ ἐνεργήματα καὶ συνεργήματα παραβάλλων καὶ συγκρίνων, τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐπειρᾶτο ψευδοποιεῖν καὶ ταπεινȣ̃ν, τὰ δὲ τῶν Ῥοδίων ηὔξανε, πολλαπλασιάζων καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν· τὰ δ' ἁμαρτήματα κατὰ τȣ̀ναντίον τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐξωνείδιζε πικρῶς καὶ δυσμενικῶς, τὰ δὲ τῶν Ῥοδίων ἐπειρᾶτο περιςέλλειν, ἵνα κατὰ τὴν παράθεσιν τὰ μὲν οἰκεῖα

dem Philophron, deinde etiam Aſtymedes: cum quidem olorina quod aiunt voce edita, eiusmodi reſponſionem acceperunt, quae extremo quidem illo periculo belli, quod metuebant, Rhodios eximebat; verum de iniuriis multa ſigillatim aſpere ac dure exprobrabantur in eo a patribus. Erat autem reſponſi haec fere ſententia: niſi per paucos populo Romano amicos ſtaret, ac maxime per ipſos legatos, ſcire probe ſenatum, quid ſibi in Rhodios iuris fuerit. Ceterum Aſtymedes, qui viſus ſibi eſt ea actione patriam pulchre defendiſſe, Graecis tamen hominibus probatus non eſt, neque iis, qui forte illuc aduenerant, neque iis, qui inibi habitabant. et quum poſtea in literas ab eo relata publicataque ea concio fuiſſet: qui illam legebant, et abſurdam et in totum ad perſuadendum ineptam pronuntiabant. Namque ille patriae cauſſam non magis eius iuſtis commemorandis eſt tutatus; quam aliorum criminationibus. quae enim pro Romanis vel ſoli fecerant Rhodii, vel ipſos adiuuando, comparans contendensque, merita omnium aliorum mendaciis obſcurare atque eleuare conabatur: Rhodiorum vero facta ſimilia, (et erat multus in explicanda ea ſimilitudine) quam maxime poterat exaggerabat. In peccatis contra ſua delicta aliis aſpere et odioſe exprobrans, Rhodiorum culpas minuebat, vt ex illa

μικρὰ καὶ συγγνώμης ἄξια φανῇ, τὰ δὲ τῶν πέλας ἀπαραίτητα καὶ μεγάλα τελέως· ἐφ' οἷς ἔφη συγγνώμης τετευχέναι τοὺς ἡμαρτηκότας ἅπαντας. Τὸ δὲ γένος τοῦτο τῆς δικαιολογίας οὐδαμῶς ἂν πρέπειν ἀνδρὶ πολιτικῷ δόξειεν, ἐπεί τοι καὶ τῶν κοινοπραγησάντων περί τινων ἀποῤῥήτων οὐ τοὺς διὰ φόβον ἢ πόνον μηνυτὰς γενομένους τῶν συνειδότων ἐπαινοῦμεν, ἀλλὰ τοὺς πᾶσαν ἐπιδεξαμένους βάσανον καὶ τιμωρίαν, καὶ μηδενὶ τῶν συνειδότων παραιτίους γενομένους τῆς αὐτῆς συμφορᾶς, τούτους ἀποδεχόμεθα, καὶ τούτους ἄνδρας ἀγαθοὺς νομίζομεν. Ὁ δὲ διὰ τὸν ἄδηλον φόβον πάντα τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα τιθεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῖς κρατοῦσιν, καὶ καινοποιήσας, ὑπὲρ ὧν ὁ χρόνος εἰς λήθην ἀγηόχει τοὺς ὑπερέχοντας, πῶς οὐκ ἔμελλε δυσαρεστήσειν τοῖς ἱστορήσασι; Τὴν δὲ προειρημένην ἀπόκρισιν οἱ μὲν περὶ τὸν Φιλοκράτην λαβόντες ἐξαυτῆς ὥρμησαν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀστυμήδην αὐτόθι μένοντες παρήδρευον, χάριν τοῦ μηδὲν αὐτοὺς λανθάνειν τῶν προσπιπτόντων ἢ λεγομένων κατὰ τῆς πατρίδος. Προσπεσούσης δὲ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης εἰς τὴν Ῥόδον, δόξαντες ἀπολελῦσθαι τοῦ μεγίστου φόβου τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον, τ' ἄλλα, καίπερ ἀκμὴν ὄντα δυσχερῆ, ῥᾳδίως ἔφερον. οὕτως ἀεὶ τὰ μείζω τῶν προσδοκω-

comparatione, quae erant a ſuis admiſſa, parua eſſe et venia digna oſtenderet, aliorum adprime grauia, et quae nullam mererentur veniam. et tamen, aiebat, omnibus his delictorum gratia a Romanis eſt facta. Enimuero defenſionis hoc genus viro politico nequaquam conuenire exiſtimamus. nam et ex iis, qui ſocietatem occulti cuiusdam facinoris habuerunt, non illos laudamus, qui ob metum aut vexationem conſcios indicauerint; verum illos potius, qui nullis tormentis aut ſuppliciis potuerint adigi, vt eorundem conſiliorum ſocios in eandem calamitatem trahant. Hi ſunt, quos laudare ſolemus, quos pro viris bonis habere. Aſtymedes vero, qui propter ancipitem metum omnia aliorum peccata ob oculos imperantibus ponere ſuſtinuit, et eorum memoriam renouare, quorum obliuionem principis populi animis tempus induxerat, qui poterat intelligentibus non diſplicere? Ceterum hoc edito reſponſo, extemplo Rhodum abiit Philocrates, Aſtymede in vrbe remanente, qui omnia ſollicitus obſeruaret, ne quid forte ipſos lateret eorum, quae quotidie nuntiabantur, aut aduerſus patriam dicebantur. Hoc reſponſo Rhodum allato, quia maximo illo metu belli a Romanis inferendi videbantur liberati, cetera etſi erant admodum triſtia, aequo animo ferebant. Adeo maiora

δοκω-

δοκωμένων κακῶν λήθην ποιεῖ τῶν ἐλαττόνων συμπτωμάτων. Διὸ καὶ παραχρῆμα ψηφισάμενοι τῇ Ῥώμῃ ϛέφανον ἀπὸ μυρίων χρυσῶν, καὶ καταϛήσαντες πρεσβευτὴν ἅμα καὶ ναύαρχον Θεόδοτον, ἐξέπεμπον θερείας ἀρχομένης, ἄγοντα τὸν ϛέφανον, καὶ μετὰ τȣ́τȣ τȣ̀ς περὶ Ῥοδοφῶντα, πειρασομένȣς κατὰ πάντα τρόπον συμμαχίαν συνθέσθαι πρὸς Ῥωμαίȣς. Τȣ͂το δ᾽ ἐποίησαν, βȣλόμενοι ȣ̓ διὰ τȣ͂ ψηφίσματος καὶ πρεσβείας ἀποτυχεῖν, ἐὰν ἄλλως δόξῃ Ῥωμαίοις, διʼ αὐτῆς δὲ τῆς τȣ͂ ναυάρχȣ προαιρέσεως τὴν κατάπειραν ποιήσασθαι. τὴν γὰρ ἐξȣσίαν εἶχε ταύτην ὁ ναύαρχος ἐκ τῶν νόμων. ȣ̔́τω γὰρ ἦν πραγματικὸν τὸ πολίτευμα τῶν Ῥοδίων, ὡς σχεδὸν ἔτη τετταράκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν κεκοινωνηκὼς ὁ δῆμος Ῥωμαίοις τῶν ἐπιφανεϛάτων καὶ καλλίϛων ἔργων, ȣ̓κ ἐπεποίητο πρὸς αὐτȣ̀ς συμμαχίαν. τίνος δὲ χάριν ȣ̔́τως ἐχείριζον οἱ Ῥόδιοι τὰ καθ᾽ αὐτȣ̀ς, ȣ̓κ ἄξιον παραλιπεῖν. Βȣλόμενοι γὰρ μηδένα τῶν ἐν ταῖς ὑπεροχαῖς καὶ δυναϛείαις ἀπελπίζειν τὴν ἐξ αὐτῶν ἐπικȣρίαν καὶ συμμαχίαν, ȣ̓κ ἐβȣ́λοντο συνδυάζειν, ȣ̓δὲ προκαταλαμβάνειν σφᾶς αὐτȣ̀ς ὅρκοις καὶ συνθήκαις, ἀλλ᾽ ἀκέραιοι διαμένοντες κερδαίνειν τὰς ἐξ ἑκάϛων ἐλπίδας. Τότε δὲ μεγάλην ἐποιȣ͂ντο φιλοτιμίαν, βȣλόμενοι ταύτης τῆς τιμῆς τυχεῖν παρὰ Ῥωμαίων, ȣ̓ κατε-

exſpectata mala leuiorum caſuum facile ſemper obliuionem inducunt. Itaque coronam confeſtim e decem millibus aureorum Romae decernunt. Theodoto legationem eam ſimul et claſſis praefecturam mandant, et ineunte aeſtate ad deferendam coronam proficiſci iubent. Simul cum hoc legationem aliam, cuius princeps Rhodophon, miſerunt, vt modis omnibus ſocietatem cum Romanis eniterentur contrahere. Hoc autem eo conſilio fecerunt, ne, ſi aliter Romanis videretur, praeter irritam legationem, et facti decreti poeniteret. itaque per ipſum claſſis praefectum tentare animos Romanorum ſtatuerunt: ex legibus namque ſanciendae ſocietatis poteſtatem claſſis praefectus habebat. Porro autem ciuitas Rhodiorum tanta prudentia atque ſollertia regebatur, vt, qui nobiliſſimas pulcherrimasque victorias Romanorum adiuuerant, per annos centum et quadraginta foedus ſocietatis nullum cum iis percuſſiſſent. Et eſt operae non praetermittere, cuius rei gratia ita rempubl. ſuam Rhodii gubernarint. Qui enim nulli regum aut dynaſtarum ſpem auxilii ſocietatisque ſuae vellent abſcindere, arctius ſe cum quoquam copulare, et libertatem ſibi iureiurando ac pactis praecipere nolebant; ſed omnia ſibi ſeruantes integra, ſpes ſingulorum lucrari. Illo vero tempore ſumma contentione ſunt eniſi, quo

πειγομε-

πειγόμενοι συμμαχίας, οὐδ' ἀγωνιῶντες ἁπλῶς οὐδένα κατὰ τὸ παρὸν, πλὴν αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων· ἀλλὰ βουλόμενοι κατὰ τὴν ὑπέρθεσιν τῆς ἐπιβολῆς ἀφαιρεῖσθαι τὰς ἐπινοίας τῶν δυσχερές τι διανοουμένων περὶ τῆς πόλεως. Ἄρτι δὲ τῶν περὶ τὸν Θεαίτητον καταπεπλευκότων, ἀπέστησαν Καύνιοι, κατελάβοντο δὲ καὶ Μυλασσεῖς τὰς ἐν Εὐρώμῳ πόλεις. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ σύγκλητος ἐξέβαλε δόγμα, διότι δεῖ Κᾶρας καὶ Λυκίους ἐλευθέρους εἶναι πάντας, ὅσους προσένειμε Ῥοδίοις μετὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοὺς Καυνίους καὶ τοὺς Εὐρωμεῖς ταχέως οἱ Ῥόδιοι διωρθώσαντο. τοὺς μὲν Καυνίους, Λύκον ἀποπέμψαντες μετὰ στρατιωτῶν, ἠνάγκασαν πάλιν ὑφ' αὑτοῖς τάττεσθαι, καίπερ Κιβυρατῶν αὐτοῖς παραβοηθησάντων· ἐπὶ δὲ τὰς ἐν Εὐρώμῳ πόλεις στρατεύσαντες, ἐνίκησαν μάχῃ Μυλασσεῖς καὶ Ἀλαβανδεῖς, ἀμφοτέρων παραγενομένων μετὰ στρατιᾶς ἐπ' Ὀρθωσίαν. Τοῦ δὲ περὶ τῶν Λυκίων καὶ Καρῶν δόγματος αὐτοῖς προσπεσόντος, πάλιν ἀπεσοβήθησαν ταῖς διανοίαις, δείσαντες, μήποτε μάταιος μὲν αὐτοῖς ἡ τοῦ στεφάνου δόσις γέγονε, μάταιαι δὲ αἱ περὶ τῆς συμμαχίας ἐλπίδες.

illum honorem a Romanis impetrarent, non adeo quod nouis ſocietatibus ſtuderent, aut quod quemquam praeter ipſos Romanos in praeſentia metuerent; verum vt ex recentis conſilii comparatione ſuſpiciones eorum, qui de ſua ciuitate triſtius aliquid cogitabant, tollerent. Vix Romam legatio illa appulerat, cuius princeps Theaetetus, cum deſciuere Caunii: Mylaſſenſes quoque Euromenſium oppida occuparunt. Sub idem fere tempus editum eſt a patribus ſenatusconſultum, quo Caribus et Lyciis omnibus, quos Rhodiis poſt confectum bellum Antiochicum attribuerant, libertas concedebatur. Igitur ad Caunios quidem quod attinet atque Euromenſes, ea moleſtia cito defuncti ſunt Rhodii: miſſo enim Lyco cum exercitu, quanquam Cibyratarum aderant auxilia, coegerunt imperio parere. in Euromenſium quoque prouinciam expeditione ſuſcepta, Mylaſſenſes Alabandenosque, qui ad ipſos Orthoſiam vsque coniunctis viribus venerant, acie vicerunt. At poſtquam de facto pro Lyciis Caribusque decreto nuntium acceperunt, ilicet mentes ipſis iterum pauore ſunt concúſſae, male metuentibus, ne et coronam fruſtra donaſſent, et ſocietatem fruſtra ſperaſſent.

ϙΔ.

Πῶς μετὰ τὴν τοῦ Περσέως κατάλυσιν πανταχόθεν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρέσβεις ἐξεπέμφθησαν ὡς τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὺς εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Πῶς τότε οἱ δέκα ἄνδρες ἐχρήσαντο τοῖς Ἕλλησι.

Ὅτι μετὰ τὴν τοῦ Περσέως κατάλυσιν, ἅμα τῷ κριθῆναι τὰ ὅλα, πανταχόθεν ἐξέπεμπον πρέσβεις, συγχαρησομένους τοῖς στρατηγοῖς ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν. τῶν δὲ πραγμάτων ὁλοσχερῶς ἐπὶ Ῥωμαίους κεκλικότων, ἐπιπολάζοντες διὰ τὸν καιρὸν οἱ δοκοῦντες εἶναι φίλοι Ῥωμαίων ἐν πᾶσι τοῖς πολιτεύμασιν, εἴς τε τὰς πρεσβείας οὗτοι καθίσταντο καὶ τὰς ἄλλας χρείας. διὸ συνέδραμον εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ μὲν Ἀχαΐας Καλλικράτης, Ἀριστόδαμος, Ἀγησίας, Φίλιππος· ἐκ δὲ Βοιωτίας οἱ περὶ Μνάσιππον· ἐκ δὲ τῆς Ἀκαρνανίας οἱ περὶ Χρέμην· παρὰ δὲ τῶν Ἠπειρωτῶν οἱ περὶ τὸν Χάροπα καὶ Νικίαν· παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν οἱ περὶ τὸν Λυκίσκον καὶ Τίσιππον. Ἁπάντων δὲ τούτων ὁμοῦ γενομένων, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν ἁμιλλωμένων προθύμως, καὶ μηδενὸς ὑπάρχοντος ἀνταγωνιστοῦ, διὰ τὸ τοὺς ἀντιπολιτευομένους ἅπαντας, εἴκοντας τοῖς καιροῖς, ἀνακεχωρηκέναι τελέως· ἀκονητὶ κατεκράτησαν τῆς ὑποθέσεως οἱ προειρημένοι. Πρὸς μὲν οὖν τὰς ἄλλας πόλεις καὶ τὰς

XCIV.

Quomodo poſt debellatum Perſeum vndique ex vniuerſa Graecia legati ad Romanos, qui in Macedonia res ordinabant, fuerint miſſi.

Quomodo tunc temporis erga Graecos Romani ſe geſſerint.

Poſt euerſum Perſei regnum, ſtatim a victoria, quae bello finem impoſuit, vndique legationes mittebantur, ad gratulandum ducibus Romanis ob rem bene geſtam. et quum ad Romanos ſumma rerum inclinaret, quoniam in ſingulis ciuitatibus ſuperiores tum erant, pro conditione temporum, qui exiſtimabantur amici Romanorum eſſe: et legationes et aliarum rerum adminiſtrationes illis mandabantur. Venerunt igitur tempore eodem in Macedoniam ex Achaia Callicrates, Ariſtodamus, Ageſias, Philippus: e Boeotia Mnaſippus: ex Acarnania Chremes: ex Epiro Charops et Nicias: ex Aetolia Lyciſcus et Tiſippus. Hi vt ſimul conuenerunt, quum ad eundem ſcopum omnes ſtudioſius collimarent in orationibus ſuis, neque exſtaret quiſquam, qui ſe illis opponeret, quia omnes, quicunque aliarum erant partium, temporibus cedentes a gubernaculis reipublicae penitus ſeſe remouerant: nullo penitus negotio deſtinata perfecerunt. Igitur aliis quidem ciuitatis et gen-

ἐθνι-

ἐθνικὰς συστάσεις οἱ δέκα δι᾽ αὐτῶν τῶν στρατηγῶν ἐποιήσαντο τὴν ἐπιταγὴν, ἃς δεήσει πορεύεσθαι τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν Ῥώμην. οὗτοι δ᾽ ἦσαν, οὓς ἀπεῖπαν, οὓς ἀπέγραψαν οἱ προειρημένοι κατὰ τὰς ἰδίας ἀντιπαραγωγὰς, πλὴν ὀλίγων τελέως, τῶν ἔκδηλόν τι πεποιηκότων. πρὸς δὲ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος πρεσβευτὰς ἐξέπεμψαν, τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας τῶν δέκα, Γάϊον Κλαύδιον καὶ Γνάϊον Δομέτιον, διὰ δύο αἰτίας, πρῶτον μὲν εὐλαβούμενοι τοὺς Ἀχαιοὺς, μή ποτ᾽ οὐ πειθαρχήσουσι τοῖς γραφομένοις, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύσωσιν οἱ περὶ τὸν Καλλικράτην, δόξαντες ἐξειργάσθαι τὰς κατὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων διαβολὰς, ὃ κατ᾽ ἀλήθειαν ἦν· δεύτερον δὲ διὰ τὸ μηδὲν ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις γράμμασιν ἀκριβὲς εὑρῆσθαι κατὰ μηδενὸς τῶν Ἀχαιῶν. Περὶ μὲν οὖν τούτων μετά τινα χρόνον ἐξέπεμπεν ὁ στρατηγὸς τὰς ἐπιστολὰς καὶ τοὺς πρέσβεις, καίπερ οὐκ εὐδοκοῦμενος, κατά γε τὴν αὐτοῦ γνώμην, ταῖς τῶν περὶ τὸν Λυκίσκον καὶ Καλλικράτην διαβολαῖς, ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὕστερον ἐγένετο καταφανές.

tium conciliis decem legati per duces imperarunt, quos Romam mitti vellent. ii autem erant, quos ipsi renuntiauerant, quorum nomina ipsi dederant, factionis suae quisque, praeter oppido paucos, eximio aliquo merito insignes. Ad gentem vero Achaeorum clarissimos e decem legatorum numero miserunt, Caium Claudium et Cnaeum Domitium, idque duas ob caussas, primum quia verebantur, ne Achaei facere, quae literis essent imperata, nollent, atque etiam ne in periculum Callicrates veniret, vtpote qui, quaecunque in vniuersos Graecos per calumniam erat molitus, iam perfecisset, quod sane ita erat: deinde quia in literis, quae fuerant captae, nihil explorati aut certi aduersus quemquam Achaeorum erat repertum. Verum de his aliquanto post literas ad Achaeos consul misit, qui tamen, ad propriam quidem ipsius voluntatem quod attinet, Lycisci et Callicratis calumnias nequaquam probabat, quod etiam postea rebus ipsis manifestum est factum.

ϞΕ.

Τῶν τῆς Αἰγύπτου βασιλέων πρεσβεία πρὸς Ῥωμαίους, καὶ Μεναλκίδου ἀπόλυσις εἰς χάριν Ποπιλλίου.

Ὅτι κατὰ τὴν Αἴγυπτον οἱ βασιλεῖς, ἀπολελυμένοι

XCV.

Ptolemaei et Ptolemaei, Aegypti regum, legatio, Romam missa, et Menalcidae dimissio rogatu Popillii.

Aegypti reges, liberati bello contra Antiochum,

τοῦ

τῦ πρὸς Ἀντίοχον πολέμυ, πρῶτον μὲν εἰς Ῥώμην πρεσβευτὴν ἐξέπεμψαν Νυμένιον, ἕνα τῶν Φίλων, εὐχαριςήσοντα περὶ τῶν εἰς αὐτὺς γεγονότων εὐεργετημάτων· ἀπέλυσαν δὲ καὶ τὸν Λακεδαιμόνιον Μεναλκίδαν, ἐνεργῶς κεχρημένον τοῖς κατὰ τῆς βασιλείας καιροῖς πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπανόρθωσιν, Γαΐυ Ποπιλλίυ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀπολύσεως χάριν αἰτησαμένυ παρὰ τῶν βασιλέων.

ante omnia legatum Romam miſerunt Numenium, ex numero amicorum, gratias pro acceptis beneficiis acturum. miſſum etiam fecerunt Menalcidam Lacedaemonium, qui neceſſariis regum temporibus ſedulo erat abuſus ad rem familiarem augendam, quia C. Popillius miſſionem eius ac liberationem loco beneficii a regibus petierat.

ϞϚʹ.

Τίνος χάριν ἡ σύγκλητος τὸν Κότυος υἱὸν αἰχμάλωτον ὄντα ἀπέλυσε.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῦτον Κότυς, ὁ τῶν Ὀδρυσῶν βασιλεὺς, ἀπέςειλε πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, ἀξιῶν ἀποδοθῆναι τὸν υἱὸν αὐτῷ, καὶ περὶ τῆς γενομένης πρὸς Περσέα κοινοπραγίας δικαιολογύμενος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, νομίσαντες ἠνύσθαι σφίσι τὸ προκείμενον, τῦ πρὸς τὸν Περσέα πολέμυ κατὰ νῦν προκεχωρηκότος, τὴν δὲ πρὸς Κότυν διαφορὰν πρὸς ὐδὲν ἔτι διατείνειν, συνεχώρησαν αὐτῷ κομίζεσθαι τὸν υἱὸν, ὃς ὁμηρείας χάριν δοθεὶς εἰς Μακεδονίαν ἑαλώκει μετὰ τῶν Περσέως τέκνων, βυλόμενοι τὴν αὐτῶν πραότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἐμφαίνειν, ἅμα δὲ καὶ τὸν Κότυν αἰδύμενοι διὰ τῆς τοιαύτης χάριτος.

XCVI.

Quid ſpectarit ſenatus, cum Cotyi regi filium captiuum reddidit.

Per idem tempus Odryſarum rex Cotys legatos Romam miſit, qui filium ſibi reddi poſtularet, et de inita cum Perſeo ſocietate rationem redderet. Romani, re iam perfecta, quam deſtinauerant, quum ex animi ſententia bellum aduerſus Perſeum eis ſucceſſiſſet, neque quicquam amplius ipſorum intereſſet, vt inimicitias cum Cotye exercerent, filium ſuum ipſi tradi promiſerunt, qui obſes in Macedoniam a patre miſſus, vna cum Perſei liberis fuerat captus, vt eo pacto et benignitatem ſuam atque animi magnitudinem oſtenderent, et Cotyi hoc beneficio honorem habuiſſe viderentur.

ϟΗ.

Πρεσίε τε Βιθυνε ἐν βασιλικῇ τύχῃ ἀνδραποδώδης ψυχή.

Τῆς συγκλήτε πραγματικὸν διαβέλιον πρὸς τὸ λάθρα ταπεινεν τὸν Εὐμένη.

Ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἦλθε καὶ Πρεσίας ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Ῥώμην, συγχαρησόμενος τῇ συγκλήτῳ καὶ τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν. ὁ δὲ Πρεσίας ἔτος ἐδαμῶς γέγονεν ἄξιος τε τῆς βασιλείας προσχήματος· τεκμήραιτο δ' ἄν τις ἐκ τέτων· ὅς γε πρῶτον μὲν, πρεσβευτῶν παραγεγονότων Ῥωμαϊκῶν πρὸς αὐτὸν, ἐξυρημένος τὴν κεφαλὴν, καὶ πίλεον ἔχων, καὶ τηβένναν, καὶ καλικίες, ἀπήντα τέτοις, καὶ καθόλε τοιαύτῃ διασκευῇ κεχρημένος, οἵαν ἔχεσιν οἱ προσφάτως ἠλευθερωμένοι παρὰ Ῥωμαίοις, ἕς καλεσι λιβέρτες. καὶ δεξιωσάμενος τὲς πρεσβευτὰς, ὁρᾶτ', ἔφη, τὸν ὑμέτερον λίβερτον ἐμὲ, πάντα βελόμενον χαρίζεσθαι, καὶ μιμεῖσθαι τὰ παρ' ὑμῖν· ἧς ἀγεννεστέραν φωνὴν ἐ ῥάδιον εἰπεῖν. τότε δὲ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν σύγκλητον, στὰς κατὰ τὸ θύρετρον ἀντίος τε συνεδρίε, καὶ καθεὶς τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας, προσεκύνησε τὸν ἐδὸν, καὶ τὲς καθημένες ἐπιφθεγξάμενος, χαίρετε, θεοὶ σωτῆρες, ὑπερβολὴν ἐ καταλιπὼν ἀνανδρίας ἅμα δὲ καὶ γυναικισμε καὶ κολακείας ἐδενὶ τῶν ἐπιγινομένων. Ἀκό-

XCVII.

Prusiae regis Bithyniae in fortuna regia animus mancipio dignus.

Senatus astutum decretum, vt Eumenem humiliorem infirmioremque redigerent.

Eodem quoque tempore et Prusias Bithyniae rex Romam venit, ad gratulandum senatui et militibus de parta victoria. Porro hic Prusias nequaquam maiestate regia vllo modo dignus erat, quod ex his facile aliquis colligat. Iam primum quum legati ad ipsum venirent, raso capite, pileatus, togatus, et more Romano calceatus obuiam iis processit, plane eo habitu ornatus, qualis solet esse apud Romanos recens manumissorum, quos libertos vocant. et quum legatos salutasset, ecce me, inquit, vestrum libertum, omnia vestra caussa cupientem, instituta omnia vestra imitari paratum. qua voce nulla fingi potest minus generosa. Tum vero ingressus curiam, ad ianuam stans curiae ex aduerso patrum, demissis manibus limen salutauit senatorumque consessum, et simul, saluete, inquit, dii seruatores mei. quae vox adeo indigna viro est, adeo muliebres sapit blanditias et adulationem, vt nihil foedius ventura post aetas sit latura. Similis istis et ora-

λεθα

λεϑα δὲ τέτοις καὶ κατὰ τὴν κοινολογίαν εἰσελθὼν ἐπετελέσατο, περὶ ὧν καὶ τὸ γράφειν ἀπρεπὲς ἦν. Φανεὶς δὲ τελέως εὐκαταφρόνητος, ἀπόκρισιν ἔλαβε δι' αὐτὸ τῦτο φιλάνθρωπον. Ἤδη δὲ τέτε τὰς ἀποκρίσεις εἰληφότος, προσέπεσε, παραγίνεϑαι τὸν Εὐμένη. τῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα πολλὴν ἀπορίαν παρέχε τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ. διαβεβλημένοι γὰρ πρὸς αὐτὸν, καὶ διαλήψεις ἀμεταθέτες ἔχοντες, ὀκ ἐβέλοντο κατ' ὀδένα τρόπον ἐμφανίζειν αὐτές. Πᾶσι γὰρ ἀναδεδειχότες πρῶτον καὶ μέγισον φίλον τὸν βασιλέα τῦτον, ἔμελλον, εἰς ὄψιν ἐλθόντες καὶ προσδεξάμενοι δικαιολογίαν, εἰ μὲν τὸ δοκῦν ἀποκριθεῖεν, ἀκολεθῦντες τοῖς ἰδίαις διαλήψεσιν, ἐκθεατριεῖν αὐτὲς, εἰ τοιῦτον ἄνθρωπον ἐπὶ τοσῦτον ἐξετίμησαν ἐν τοῖς ἀνώτερον χρόνοις· εἰ δὲ δελεύοντες τῇ τῶν ἐκτὸς φαντασίᾳ φιλανθρώπως ἀποκριθεῖεν, παρόψεϑαι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ τῇ πατρίδι συμφέρον. Διόπερ ἐξ ἑκατέρας τῆς ἀποφάσεως μέλλοντος ἀπιθάνε τινὸς αὐτοῖς ἐξακολεθήσειν, εὕροντο λύσιν τε προβλήματος τοιαύτην. ὡς γὰρ καθόλε δυσαρεσέμενοι ταῖς τῶν βασιλέων ἐπιδημίαις, δόγμα τι τοιῦτον ἐξέβαλον, μηδένα βασιλέα παραγίνεϑαι πρὸς αὐτές. Μετὰ δὲ ταῦτα πυθόμενοι τὸν Εὐμένη καταπεπλευκέναι τῆς Ἰταλίας εἰς Βρεντέσιον, ἐξαπέσειλαν τὸν ταμίαν, φέροντα τὸ δόγμα, καὶ κελεύοντα λέγειν πρὸς αὐτὸν, εἰ δὲ μηδενὸς δεῖται, παραγγε-

tio fuit, quam ingressus curiam habuit, cuius vel meminisse hoc loco dedecet. huius summa vilitate animaduersa, Romani responsum tanto benignius dederunt. Secundum quae fama est allata, aduentare Eumenem, quae res sollicitos non mediocriter habuit patres. nam quum odium illius concepissent, certaque ac fixa staret illis sententia: indicium huius suae voluntatis nullo pacto dare volebant. Qui enim ostenderant, regem se Eumenem omnium primum et maximum ex populi Romani amicis habere, si cum eo congrederentur, et potestatem ei facerent caussae suae defendendae, aut dato ex animi sui sententia responso, imprudentiam suam publicaturi erant, qui hominem iis moribus tanti fecissent antea, aut famae publicae seruiendo, ac benignum ei responsum dando, in veritatem et vtilitatem patriae erant peccaturi. Quoniam igitur vtroque modo euentura erant, quae nollent, huic incommodo sic occurrerunt. nam quasi in vniuersum ipsis displiceret Romam aduentus regum, senatusconsultum est ab iis editum, quo vetabant reges vllos ad se venire. deinde certiores facti, Eumenem Brundusium in Italiam appulisse, quaestorem ad eum miserunt, qui decretum senatus ei afferret, et dicere eum iuberet, ecquid ope senatus in aliquo esset ei opus. quod si patres nihil

αγγελοῦντα τὴν ταχίστην αὐτὸν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπαλλάττεσθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς, συμμίξαντος αὐτῷ τοῦ ταμίου, γνοὺς τὴν τῆς συγκλήτου προαίρεσιν, εἰς τέλος ἀπεσιώπησεν, οὐδενὸς φήσαντος προσδεῖσθαι. Καὶ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ συνέβη τὸν Εὐμένη κωλυθῆναι τῆς εἰς τὴν Ῥώμην ἀναβάσεως. Συνηκολουθήκει δὲ καὶ ἕτερόν τι πραγματικὸν τούτῳ τῷ διαβουλίῳ. μεγάλου γὰρ ὑπὸ τῶν Γαλατῶν ἐπικρεμαμένου κινδύνου τῇ βασιλείᾳ, προφανὲς ἦν, ὅτι διὰ τὸν σκυβαλισμὸν τοῦτον οἱ μὲν τοῦ βασιλέως σύμμαχοι ταπεινωθήσονται πάντες, οἱ δὲ Γαλάται διπλασίως ἐπιῤῥωσθήσονται πρὸς τὸν πόλεμον. διὸ πάντη πάντες βουλόμενοι ταπεινοῦν αὐτὸν, ἐπὶ ταύτην κατηνέχθησαν τὴν γνώμην. Τούτων δὲ γινομένων ἔτι κατ' ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, λοιπὸν ἡ σύγκλητος ἅπασι τοῖς παραγεγονόσι κατὰ πρεσβείαν (οὐ γὰρ ἦν οὔτε πόλις, οὔτε δυνάστης, οὔτε βασιλεὺς, ὃς οὐκ ἐπεστάλκει πρεσβείαν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, τὴν συγχαρησομένην ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν) οἷς ἅπασιν οἰκείως ἀπήντησε καὶ φιλανθρώπως, πλὴν τῶν Ῥοδίων. τούτους δὲ παρέπεμψε, ποικίλας ἐμφάσεις ποιοῦσα περὶ τοῦ μέλλοντος. ἐπείχετο δὲ καὶ κατὰ τοὺς Ἀθηναίους.

poſceret, denuntiaret ei, vt quam primum Italia excederet. Rex, habito cum quaeſtore colloquio, intellecta ſenatus voluntate, verbum nullum commutauit, nulla re opus habere ſe confirmans. Hoc pacto conſecuti ſunt Romani, ne Eumenes Romam veniret. Sed et aliud quid praeterea hoc ſenatusconſulto ſunt adepti, quod adprime ad rem faciebat. nam quum ingens illi regno periculum immineret a Gallograecis, non erat dubium, quin propter hanc contumelioſam Eumenis reiectionem amicis quidem omnibus illius animi conciderent; Galatae vero duplo ad perſequendum bellum animoſiores eſſent futuri. Qui igitur cuperent omnes modis omnibus Eumenem deprimere, hoc conſilium inierunt. Atque haec ineunte hieme ſunt facta. Secundum quae omnibus legationibus datus eſt ſenatus. nulla namque fuit ciuitas, nullus dynaſta, nullus rex, qui tempore illo legatos ad gratulandum populo Romano non miſiſſet: quibus omnibus beneuole et comiter reſponſum, exceptis Rhodiis, quos ſenatus, modo ſpe, modo metu in poſterum oſtentato, dimiſit. ſed et Athenienſibus irati patres erant.

ϞΗ.

Πῶς Ἀθηναῖοι τὰς τῶν ἠκληρηκότων συμφορὰς εἰς

XCVIII.

Quomodo Athenienſes miſerorum vicinorum calamitates

κέρδους

κέρδȣς πρόφασιν τρέπειν ἐπεχείρησαν, καὶ τȣ́τȣ πέρι Πολυβίȣ ἐπίκρισις.

in compendii ſui occaſionem vertere ſint conati, et ſuper eo Polybii iudicium.

Ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι παρεγένοντο πρεσβεύοντες, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὲρ τῆς τῶν Ἁλιαρτίων σωτηρίας. παρακȣόμενοι δὲ περὶ τȣ́τȣ τȣ̃ μέρȣς, ἐκ μεταθέσεως διελέγοντο περὶ Δήλȣ καὶ Λήμνȣ, καὶ τῆς τῶν Ἁλιαρτίων χώρας, εἰς ἑαυτȣ̀ς ἐξαιτȣ́μενοι τὴν κτῆσιν. εἶχον γὰρ διττὰς ἐντολὰς, οἷς περὶ μὲν τῶν κατὰ Δῆλον καὶ Λῆμνον ȣ̓κ ἄν τις ἐπιτιμήσειε, διὰ τὸ καὶ πρότερον ἀντιπεποιῆσθαι τῶν νήσων τȣ́των· περὶ δὲ τῆς τῶν Ἁλιαρτίων χώρας εἰκότως ἄν τις καταμέμψαιτο. Τὸ γὰρ πόλιν, σχεδὸν ἀρχαιοτάτην τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν, ἐπταικυῖαν μὴ συνεπανορθȣ̃ν κατὰ πάντα τρόπον, τὸ δ' ἐναντίον ἐξαλείφειν, ἀφαιρȣμένȣς καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας τῶν ἠκληρηκότων, δῆλον, ὡς ȣ̓δενὶ μὲν ἂν δόξαι τῶν Ἑλλήνων καθήκειν, ἥκιςα δὲ τῶν ἄλλων Ἀθηναίοις. τὸ γὰρ τὴν μὲν ἰδίαν πατρίδα κοινὴν ποιεῖν ἅπασι, τὰς δὲ τῶν ἄλλων ἀναιρεῖν, ȣ̓δαμῶς οἰκεῖον ἂν φανείη τȣ̃ τῆς πόλεως ἤθȣς. πλὴν ἥγε σύγκλητος καὶ τὴν Δῆλον αὐτοῖς ἔδωκε καὶ τὴν Λῆμνον. καὶ τὰ μὲν κατὰ τȣ̀ς Ἀθηναίȣς τοιαύτην ἔσχε διάθεσιν.

Venerant Romam Athenienſium legati, praecipue quidem ad deprecandum pro ſalute Haliartiorum. quae illorum oratio quum audi a eſſet contemtim, aliud agere coeperunt, et ſermone de Delo Lemno atque agro Haliartiorum inſtituto, eorum ſibi poſſeſſionem depopoſcerunt. acceperant enim de his rebus duplicia mandata. quae ad Delum quidem et Lemnum quod attinet, cur quisquam reprehendat, cauſſae nihil dici poteſt, nam etiam antea ea loca ſibi Athenienſes vindicauerant: de Haliartiorum vero âgro iure aliquis eis ſuccenſeat. Vrbem enim omnium ferme Boeoticarum antiquiſſimam, graui caſu oppreſſam, non adiuuare modis omnibus, vt in integrum reſtitueretur, ſed contra delere velle ex hominum memoria, praeciſa miſeris ſpe etiam omni aliquando ſe erigendi, hoc vero tum Graecorum nemini, tum autem minus, quam ceteris, conueniat Athenienſibus. Parum enim moribus atque inſtitutis eius ciuitatis congruat, communem omnibus patriam vrbem ſuam declarare, et ſuas aliis patrias ire deletum. verumtamen ſenatus dedit eis Delum et Lemnum. et Athenienſium quidem res ita ſe habebant.

ϞΘ.

Ῥόδιοι ἔκ τε Καύνου καὶ Στρατονικείας φρουρὰς ἐξάγουσι.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Θεαίτητος, εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, λόγους μὲν ἐποιήσατο περὶ τῆς συμμαχίας· ὑπερθεμένης δὲ τῆς συγκλήτου τὸ διαβούλιον, οὗτος μὲν μετήλλαξε τὸν βίον κατὰ φύσιν, ἔτη γὰρ εἶχε πλείω τῶν ὀγδοήκοντα. Παραγενομένων δὲ φυγάδων ἔκ τε Καύνου καὶ Στρατονικείας εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ παρελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον, ἐγένετο δόγμα, Ῥοδίους ἐξάγειν τὰς φρουρὰς ἔκ τε Καύνου καὶ Στρατονικείας. οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλόφρονα καὶ Ἀστυμήδην, λαβόντες ταύτην τὴν ἀπόκρισιν, ἀπέπλευσαν κατὰ σπουδὴν εἰς τὴν οἰκείαν, δεδιότες, μὴ παρακούσαντες οἱ Ῥόδιοι περὶ τοῦ τὰς φρουρὰς ἐξαγαγεῖν, αὖθις ἄλλην ἀρχὴν ἐγκλημάτων ποιήσωσιν.

XCIX.

Rhodii e Cauno et Stratonicea praesidia sua educunt.

Eodem etiam tempore Theaetetus, quum ei senatus esset datus, de societate verba fecit. sed dum patres moras nectunt, illum interea fatum occupat: erat enim octogenario maior. Deinde aduenerunt Romam Caunii et Stratonicenses exules. qui postquam in senatu essent auditi, factum est senatusconsultum, quo iubebantur Rhodii, praesidia Cauno et Stratonicea educere. Eo responso accepto, Philophron et Astymedes festinanter in patriam sunt profecti, verebantur enim, ne, Rhodii si praesidia educere neglexissent, aliarum denuo calamitatum principium suae ciuitati exoriretur.

Ρ.

Κνωσσίων καὶ Γορτυνίων πρὸς τοὺς Ῥαυκίους πόλεμος.

Ῥοδίων πρεσβεία εἰς Ῥώμην ὑπὲρ συμμαχίας ἄπρακτος.

Ὅτι ἐπολέμησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Κνώσσιοι μετὰ Γορτυνίων πρὸς τοὺς Ῥαυκίους, καὶ συνθήκας ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους ἐνόρκους, μὴ πρότερον λύσειν τὸν πόλεμον, πρὶν ἢ κατὰ

C.

Cnossiorum et Gortyniorum bellum contra Raucios.

Rhodiorum legatio Romam, ad societatem petendam, frustra.

Per idem tempus Cnossii et Gortynii bellum cum Rhaucciis gerebant, icto foedere inter ipsos, quod et iureiurando firmauerant, non prius se bellandi finem facturos, quam

κράτος

κράτος ἑλεῖν τὴν Ῥαῦνον. Οἱ δὲ Ῥόδιοι, κομισάμενοι τὰ περὶ τῶν Καυνίων, καὶ θεωροῦντες οὐ καταλήγουσαν τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων, ἐπειδὴ περὶ πάντων ἀκολούθως ταῖς ἀποκρίσεσιν ἐπειθάρχησαν, εὐθέως τοὺς περὶ Ἀριστοτέλην πρεσβευτὰς καταστήσαντες, ἐξέπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην, δόντες ἐντολὰς, πειράζειν πάλιν περὶ τῆς συμμαχίας. Οἳ καὶ παραγενηθέντες εἰς τὴν Ῥώμην, θερείας ἀκμαζούσης, εἰσῆλθον εἰς τὴν σύγκλητον, καὶ παραυτίκα περὶ τοῦ πεπειθαρχηκέναι τὸν δῆμον τοῖς ἐπιταττομένοις διεσάφουν, καὶ παρεκάλουν ὑπὲρ τῆς συμμαχίας, πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθέμενοι λόγους. ἡ δὲ σύγκλητος ἔδωκεν ἀπόκρισιν, ἐν ᾗ τὴν μὲν φιλίαν παρεσιώπησε, περὶ δὲ τῆς συμμαχίας οὐκ ἔφη καθήκειν αὐτῇ τοῦτο συγχωρεῖν Ῥοδίοις κατὰ τὸ παρόν.

Rhaucum vi expugnassent. Rhodii, cognita Cauniorum legatione, quum animaduerterent, nihil remittere Romanorum iram, obsecuti per omnia eorum voluntati, quam responso significauerant, legationem, cuius Aristoteles princeps erat, Romam miserunt. His mandatum erat, vt societatis iterum mentionem facerent, inque eam curam incumberent. Sed quum adulta iam aestate in vrbem legati isti venissent, et, dato ipsis senatu, post expositum Rhodiorum obsequium in omnibus, quae imperata fuerant, ad societatem multis variisque rationibus patres essent hortati: senatus eiusmodi responsum dedit, in quo, nulla amicitiae mentione facta, vt societatem Rhodiis indulgerent, patres sui officii negarunt esse.

ΡΑ.

Ἀντιόχου ἐπιδεξιότης πρὸς Τιβέριον, Ῥωμαίων πρεσβευτήν.

Ὅτι μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν ἀγώνων ἄρτι τούτων γεγονότων, ἧκον οἱ περὶ τὸν Τιβέριον πρεσβευταὶ, κατασκόπων ἔχοντες τάξιν. οἷς οὕτως ἐπιδεξίως ἀπήντησεν Ἀντίοχος καὶ φιλοφρόνως, ὥστε μὴ οἷον τοὺς περὶ τὸν Τιβέριον ὑποπτεῦσαί τι περὶ αὐτοῦ πραγματικὸν, ἢ παρατριβῆς ἔμφασιν ἔχον, ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἀλε-

CI.

Antiochi dexteritas in excipiendo Tiberio legato.

Mox a confectis hisce certaminibus legatus venit ad Antiochum Tiberius, ad explorandum rerum statum missus, quem ea dexteritate excepit rex, vt non solum moliri eum res nouas nihil suspicaretur, aut vllum signum animaduerteret animi, propter illa, quae Alexandriae acciderant, subalienati; sed

ξάνδρειαν, ἀλλὰ καὶ τῶν λεγόντων τι τοιοῦτον καταγινώσκειν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κατὰ τὴν ἀπάντησιν Φιλανθρωπίας· ὅς γε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τῆς αὐλῆς παρεχώρησε τοῖς πρεσβευταῖς, μικροῦ δὲ καὶ τοῦ διαδήματος κατὰ τὴν ἐπίφασιν, καίπερ οὐκ ὢν τῇ προαιρέσει τοιοῦτος, ἀλλὰ τοὐναντίον.

etiam omnibus se opponeret, qui eiusmodi aliquid dicerent. tantam humanitatem in eo congressu Tiberio Antiochus exhibuerat: qui, vt cetera taceam, aula concessit legatis Roman. et ipso etiam, prope dixerim, diademate, in speciem quidem, quum tamen non ad Rom. voluntas eius inclinaret, sed in contrariam potius partem.

ΡΒ.

Τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας πρέσβεων εἰς Ῥώμην ἄφιξις.

Ὅτι τοῖς παρὰ τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας Γαλατῶν πρεσβευταῖς συνεχώρησαν τὴν αὐτονομίαν, μένουσιν ἐν ταῖς ἰδίαις κατοικίαις, καὶ μὴ στρατευομένοις ἐκτὸς τῶν ἰδίων ὅρων.

CII.

Gallograecorum legatio Romam missa.

Legatis, qui a Gallograecis missi fuerant, permiserunt patres, vt suis legibus vterentur, si modo intra habitationes proprias sese continerent, et extra fines armati non prodirent.

ΡΓ.

Τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ὀργὴ πρὸς Καλλικράτην.

Ὅτι κατὰ τὴν Πελοπόννησον, παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν, καὶ διασαφούντων τὰ κατὰ τὰς ἀποκρίσεις, οὐκ ἔτι θόρυβος ἦν, ἀλλ' ὀργὴ καὶ μῖσος ἐκφανὲς πρὸς τοὺς περὶ τὸν Καλλικράτην.

CIII.

Ira Peloponnesiorum aduersus Callicratem.

Quod ad Peloponnesum, postquam reuersi sunt legati, et responsa quae acceperant ediderunt, non iam tumultuari omnes, sed iram atque odium palam concipere aduersus Callicratem.

ΡΔ.

Κατηγορία Εὐμένους ὑπὸ τῶν Προυσίου πρεσβευτῶν.

Ἀστυμήδους δευτέρα Ῥώμην ἄφιξις, δι' ἧς τῆς Ῥω-

CIV.

Eumenes accusatur Romae a Prusiae legatis.

Astymedis legatio altera Romam, qua societatem pa-

μαίων

μαίων συμμαχίας οἱ Ῥόδιοι ἔτυχον.

Ὅτι εἰς τὴν Ῥώμην παραγεγονότων πρεσβευτῶν πλειόνων καὶ ἑτέρων, ἐπιφανεστάτων δὲ, παρὰ μὲν Ῥοδίων τῶν περὶ Ἀστυμήδην, παρὰ δὲ τῶν Ἀχαιῶν τῶν περὶ Εὐρέαν καὶ Ἀναξίδαμον καὶ Σάτυρον, παρὰ δὲ Προυσίου τῶν περὶ Πύθωνα· τούτοις ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τοῦ Προυσίου κατηγορίαν ἐποιοῦντο Εὐμένους τοῦ βασιλέως, φάσκοντες, αὐτοῦ τε τινὰ χωρία παρῃρεῖσθαι τὸν Εὐμένη, καὶ τῆς Γαλατίας οὐκ ἀφίστασθαι τὸ παράπαν, οὐδὲ πειθαρχεῖν τοῖς τῆς συγκλήτου δόγμασιν, ἀλλὰ τοὺς τὰ σφέτερα μὲν φρονοῦντας σωματοποιεῖν, τοὺς δὲ τὰ Ῥωμαίων αἱρουμένους, καὶ βουλομένους πολιτεύεσθαι τοῖς τῆς συγκλήτου δόγμασιν ἀκολούθως, κατὰ πάντα τρόπον ἐλαττοῦν. Ἦσαν δέ τινες πρεσβευταὶ καὶ παρὰ τῶν τῆς Ἀσίας πόλεων, οἳ κατηγόρουν τοῦ βασιλέως, ἔμφασιν ποιοῦντες τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον κοινοπραγίας. Ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν κατηγορούντων, οὔτ᾽ ἀπέρριπτε τὰς διαβολὰς, οὔτ᾽ ἐξέφαινε τὴν ἑαυτῆς γνώμην, ἀλλὰ συνετήρει παρ᾽ ἑαυτῇ, διαπιστοῦσα καθόλου τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Ἀντίοχον· τοῖς γε μὴν Γαλάταις ἀεί τι προσετίθει καὶ συνεπίσχυε περὶ τῆς ἐλευθερίας. Μετὰ δὲ ταῦτα προσκαλεσαμένη τοὺς Ῥοδίους, διήκουε τούτων. ὁ δ᾽ Ἀστυμήδης εἰσελ-

triae ſuae tandem a Romanis impetrauit.

Venerant Romam legati, et ab aliis quidem pluribus miſſi, ſed inter quos eminebant hi: Aſtymedes a Rhodiis, ab Achaeis Eureas Anaxidamus et Satyrus, a Pruſia Pytho. atque his omnibus ſenatus eſt datus. Legatus Pruſiae Eumenem regem accuſabat, quaedam loca ab eo ſibi ademta conquerens, et quod a Galatia omnino non abſtineret, nec ſenatus decretis morem gereret; ſed eos quidem, qui ſuas partes ſequerentur, aleret omnibusque rebus ornaret, eos vero, qui Romanae partis erant, et ex ſenatus decretis adminiſtrari rempubl. cupiebant, humiliores redigeret. Aderant et e ciuitatibus Aſiaticis nonnulli, qui regem accuſabant, et initam ab eo ſocietatem cum Antiocho ſignificabant. His auditis ſenatus, neque criminationes reſpuit, neque mentem aperuit ſuam, ſed clam apud ſe habuit, Eumeni atque Antiocho in omnibus rebus diffidens. Gallis interim aliquid ſemper deferebat, et in libertate vindicanda adiuuabat. Introducti deinde ſunt in curiam Rhodii, auditique. Fuit tum Aſtymedis moderata oratio,

θῶν μετρίως ἔφη, καὶ βέλτιον ἢ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης πρεσβείαν. ἀφέμενος γὰρ τοῦ κατηγορεῖν τῶν ἄλλων, ὥρμησεν ἐπὶ τὸ παραιτεῖσθαι, καθάπερ οἱ μαστιγούμενοι τὰς πληγὰς, φάσκων, ἱκανοῖς προστίμοις περιπεπτωκέναι τὴν πατρίδα, καὶ μείζοσι τῆς ἁμαρτίας. καὶ προθέμενος ἐξηγεῖτο τὰς ἐλαττώσεις, κεφαλαιωδῶς διεξιὼν, πρῶτον μὲν ὅτι Λυκίαν καὶ Καρίαν ἀπολωλέκασιν, εἰς ἣν ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐδαπάνησαν χρημάτων ἱκανὸν πλῆθος, τρισσοὺς πολέμους ἀναγκασθέντες πολεμεῖν αὐτοῖς, νυνὶ δὲ προσόδων ἐστέρηνται πολλῶν, ὧν ἐλάμβανον παρὰ τῶν προειρημένων. ἀλλ' ἴσως, ἔφη, ταῦτα μὲν ἔχει λόγον. καὶ γὰρ ἐδώκαθ' ὑμεῖς αὐτὰ τῷ δήμῳ, μετὰ χάριτος τὴν εὔνοιαν - - - καὶ χαρίζοντες αὐτὰ κατὰ λόγον ἐδοκεῖτε τοῦτο πράττειν, ἐμπεσούσης τινὸς ὑποψίας καὶ διαφορᾶς ὑμῖν· ἀλλὰ Καῦνον δήπου διακοσίων ταλάντων ἐξηγοράσαμεν παρὰ τῶν Πτολεμαίου στρατηγῶν, καὶ Στρατονίκειαν ἐλάβομεν ἐν μεγάλῃ χάριτι παρ' Ἀντιόχου καὶ Σελεύκου, καὶ παρὰ τούτων τῶν πόλεων ἀμφοτέρων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα τῷ δήμῳ πρόσοδος ἔπιπτε καθ' ἕκαστον ἔτος. τούτων ἁπασῶν ἐστερήμεθα τῶν προσόδων, θέλοντες πειθαρχεῖν τοῖς ὑμετέροις προστάγμασιν. ἐξ ὧν μείζονα φόρον ἐπιτεθείκατε τοῖς Ῥοδίοις τῆς ἀγνοίας, ἢ Μακεδόσι τοῖς διὰ παντὸς πολεμίοις ὑμῖν ὑπάρξασι. Τὸ δὲ μέγιστον σύμπτωμα τῆς πόλεως, καταλέλυται γὰρ

ac ciuilior quam priore legatione. omissa enim criminatione aliorum, id vnum egit, vt ad instar eorum, qui flagellantur, maius supplicium deprecaretur, satis poenarum dedisse patriam dicens, et longe supra delictum. Addebat deinde breuiter particularem detrimentorum enumerationem. Iam primum Lyciam Cariamque Rhodios amisisse, quae magnis ipsis constarent impensis, quod tria bella aduersus ipsos sustinere fuissent coacti. nunc reditibus multis esse priuatos, quos ex illis populis percipiebant. sed haec fortasse non sine caussa; ipsi enim populo nostro beneficii loco dederatis, qui nunc cum beneficium vestrum reuocastis, suspicione quadam et controuersia interueniente, iure vestro estis vsi. At enim Caunum a Ptolemaei ducibus talentis ducentis redemimus, iidemque Stratoniceam pro magno beneficio ab Antiocho et Seleuco accepimus, quarum vrbium vtraque centum viginti annua talenta ciuitati nostrae pendebat. nunc omnibus reditibus priuati sumus, dum iussis vestris morem gerimus, ita vt Rhodii propter delictum, ex imprudentia profectum, grauius a vobis sint multati, quam Macedones, perpetui hostes vestri. Praecipua vero Rhodiorum ca-

γὰρ ἡ τῆ λιμένος πρόσοδος, ὑμῶν Δῆλον μὲν ἀτελῆ πεποιηκότων, ἀφῃρημένων δὲ τὴν τῆ δήμε παῤῥησίαν, δι' ἧς καὶ τὰ κατὰ τὸν λιμένα καὶ τἄλλαχε πάντα τῆς πόλεως ἐτύγχανε τῆς ἁρμοζέσης προςασίας. Ὅτι δὲ τῦτ' ἔςιν ἀληθὲς, ἐ δυχερὲς καταμαθεῖν. Τῆ γὰρ ἐλλιμενίε κατὰ τὲς ἀνώτερον χρόνες εὑρίσκοντος ἑκατὸν μυριάδας δραχμῶν, νῦν * εὑρήκατε πεντεκαίδεκα μυριάδας, ὥςε καὶ λίαν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, τὴν ὑμετέραν ὀργὴν ἧφθαι τῶν κυρίων τόπων τῆς πόλεως. Εἰ μὲν συμβεβήκει πάνδημον γεγονέναι τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀλλοτριότητα τῆ δήμε, τάχα ἴσως ἐδοκεῖτε καὶ ὑμεῖς εὐλόγως ἐπίμονον καὶ δυσπαραίτητον ἔχειν τὴν ὀργήν· εἰ δὲ σαφῶς ἴςε, παντάπασιν ὀλίγες γεγονότας αἰτίες τῆς τοιαύτης ἀλογίας, καὶ τέτες ἅπαντας ἀπολωλότας ὑπ' αὐτῆ τῆ δήμε, τί πρὸς τὲς μηδὲν αἰτίες ἀκαταλλάκτως ἔχετε; καὶ ταῦτα πρὸς τὲς ἄλλες ἅπαντας εἶναι δοκῦντες πρᾳότατοι καὶ μεγαλοψυχότατοι. Διόπερ, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ἀπολωλεκὼς ὁ δῆμος τὰς προσόδες, τὴν παῤῥησίαν, τὴν ἰσολογίαν, ὑπὲρ ὧν τὸν πρὸ τῆ χρόνον πᾶν ἀναδεχόμενος διατετέλεκεν, ἀξιοῖ καὶ δεῖται πάντων ὑμῶν, ἱκανὰς ἔχων πληγὰς, λήξαντας τῆς ὀργῆς διαλυθῆναι καὶ συνθέσθαι τὴν συμμαχίαν, ἵνα γένηται τῦτο ἐμφανὲς ἅπασιν, ὅτι τὴν μὲν ὀρ-

lamitas illa eſt, quod portus vectigal amiſit, quum et Delum iuſſeritis eſſe immunem, et populo libertatem ademeritis ſtatuendi, ſicut ante faciebat, tum de portorio, tum de ceteris publicis rebus. Id ita eſſe nullo negotio poteſt intelligi. Portorium enim, quod ſuperioribus temporibus decies centenis drachmarum millibus redimebatur, vt nunc locatur, ad centum quinquaginta millia vix peruenit. Adeo potiſſima quaeque loca noſtrae vrbis irae veſtrae, patres conſcripti, incendio conflagrarunt. Quod ſi publico conſilio peccatum aduerſus vos eſſet, alienatusque a vobis populus eſſet, fortaſſe et vobis iuſta foret cauſſa, cur in ſuſcepta ira inexorabiles permaneretis: nunc quum liquido conſtet vobis, paucorum culpa id delictum eſſe admiſſum, eosque adeo omnes a populo ſuppliciis eſſe affectos, quid eſt, cur placari erga illos, qui nihil deliquerunt, nolitis? vos qui benignitate et magnanimitate, quam aliis omnibus praeſtitiſtis, ceteros vniuerſos populos longe antecellitis. Omnibus igitur vectigalibus ſuis nudatus populus, libertate etiam amiſſa, quae duo vt retineret nullum ad hanc vsque diem laborem, nullam aerumnam recuſauit, poſtulat nunc a vobis, Romani, petitque, vt poſt poenas exactas, pro delicto ſatis grandes, poſita ira redire in gratiam, ſocie-

γὴν ἀποτέθειθε τὴν πρὸς Ῥοδίους, ἀνακεχωρήκατε δ' ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς αἵρεσιν καὶ φιλίαν. τούτου γὰρ χρείαν ἔχει νῦν ὁ δῆμος, οὐ τῆς διὰ τῶν ὅπλων καὶ στρατιωτῶν συμμαχίας. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τούτοις παραπλήσια διαλεχθεὶς Ἀστυμήδης, ἐδόκει πρεπόντως τοῖς καιροῖς πεποιῆσθαι τοὺς λόγους. πλεῖστα γε μὴν συνήργησαν τοῖς Ῥοδίοις πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς συμμαχίας οἱ περὶ τὸν Τιβέριον ἄρτι παραγεγονότες. οὗτοι γὰρ ἀπομαρτυρήσαντες, πρῶτον μὲν πᾶσι τοῖς τῆς συγκλήτου δόγμασι πεπειθαρχηκέναι τοὺς Ῥοδίους, ἔπειτα πάντας τοὺς αἰτίους τῆς ἀλλοτριότητος κατακεκρίσθαι θανάτου παρ' αὐτοῖς, ἥττησαν τοὺς ἀντιλέγοντας, καὶ ἐποιήσαντο τὴν πρὸς Ῥωμαίους συμμαχίαν.

tatem secum velitis inire, quo omnes intelligant, vos non amplius populo Rhodio iratos, ad pristinam mentem et beneuolentiam rediisse, qua aliquando eum complectebamini. hoc enim est, quo nunc patriae nostrae est opus, non autem belli et armorum vlla societate. Haec similiaque his quum dixisset Astymedes, visa omnibus illius oratio praesenti Rhodiorum statui conuenire. plurimum tamen Rhodios ad impetrandam societatem Tiberius adiuuit, nuper ex Asiatica legatione reuersus. Qui quum renuntiasset, omnibus patrum decretis obtemperatum fuisse a Rhodiis, deinde omnes capitis fuisse damnatos, quorum opera alienatus populus fuerat a Romanis, dicentibus contrarium os obturauit, et vt societatem Romani cum Rhodiis inirent, peruicit.

ΡΕ.

Ῥωμαίων ἀπόκρισις κατὰ τῶν περισπάντων ἐν ταῖς πατρίσιν Ἑλλήνων, τότε κατεχομένων, καὶ ἐκ τούτου ὁλοσχερὴς πάντων ἀθυμία καὶ παράλυσις ψυχῆς.

Ὅτι μετά τινα χρόνον εἰσῆλθον οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις, ἔχοντες ἐντολὰς ἀκολούθως ταῖς ἀποκρίσεσιν, ἃς πρότερον ἔλαβον. αὗται δ' ἦσαν, διότι θαυμάζουσι, πῶς, ὑπὲρ ὧν αὐτοὶ κεκρίκασι, περὶ

CV.

Romanorum sententia aduersus Graecos nonnullos, qui patrias suas ad Perseum trahere voluisse accusati, captiui tunc tenebantur, et ex ea re secuta animorum consternatio et pauor omnium.

Aliquanto post Achaeorum legati in curiam sunt ingressi, conuenientia habentes mandata ei responso, quod a senatu ante acceperant. responsum autem fuerat, mirari populum Romanum Achaeos, qui arbitrium senatui eius rei

τύτων αὐτὺς παρακαλῦσι κρίνειν. διὸ τότε παρῆσαν οἱ περὶ τὸν Εὐρέαν, πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐμφανίζοντες, διότι τὸ μὲν ἔθνος ὔτε δικαιολογȣμένων ἀκήκοε τῶν κατῃτιωμένων, ὔτε κρίσιν ὐδεμίαν πεποίηται περὶ αὐτῶν· τὴν δὲ σύγκλητον ἀξιοῖ πρόνοιαν ποιήσασθαι τῶν ἀνθρώπων, ἵνα κρίσεως τύχωσι, καὶ μὴ καταφθαρῶσιν ἄκριτοι, καὶ μάλιϛα μὲν αὐτὴν ἐξετάσασαν διασαφῆσαι τὺς ἐνόχȣς ὄντας τοῖς ἐγκλήμασιν· εἰ δὲ διὰ τὺς περισπασμὺς αὐτὴ μὴ δύναται τῦτο ποιῆσαι, τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπιτρέψαι περὶ τῦ πράγματος, οἳ πειράσονται μισοπονήρως χρήσασθαι τοῖς αἰτίοις. Ἡ δὲ σύγκλητος, διακȣ́σασα τῶν πρεσβευτῶν, ἀκολȣ́θως ταῖς ἐντολαῖς διαλεγομένων, καὶ δυσχρηϛῦσα διὰ τὸ πανταχόθεν ἐξελέγχεσθαι, τό τε γὰρ κρίνειν ὐκ ἐνόμιζεν αὐτῇ καθήκειν, τό τε χωρὶς κρίσεως ἀπολύειν τὺς ἄνδρας, πρόδηλον ἔχειν ἐδόκει τὸν ὄλεθρον τοῖς φίλοις αὐτῶν. διόπερ ἀναγκαζομένη, καὶ βȣλομένη παρελέσθαι καθόλȣ τὴν ἐλπίδα τῶν πολλῶν ὑπὲρ τῆς τῶν κατεχομένων σωτηρίας, ἵνα * συμμίξαντες πειθαρχῶσιν, ἐν μὲν Ἀχαΐᾳ τοῖς περὶ τὸν Καλλικράτην, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πολιτεύμασι τοῖς δοκῦσιν εἶναι Ῥωμαίων - - - - ἔγραψαν ἀπόκρισιν τοιαύτην, ὅτι ὑμῖν ὐχ ὑπολαμβάνομεν συμφέρειν,

deferant, de qua ipsi iam statuerint. iccirco legatio haec fuerat missa, cuius princeps Eureas, vt patribus iterum confirmaret, neque in iudicio fuisse vnquam auditos ab Achaeis eos, quorum nomina erant delata, neque vllam aduersus ipsos sententiam ab iis esse pronuntiatam. propterea postulare Achaeos a senatu, vt cognosci de eorum hominum caussa iubeat, neque indemnatos perire miseros patiatur. quod si posset fieri, maxime optare Achaeos, vt senatus ipse, re inquisita, quinam ex his sontes sint, sua sententia declaret: sin hoc per occupationes varias non licet, negotium Achaeis vt permitterent, qui odium suum erga improbos in scelerum auctoribus sint palam facturi. In hanc sententiam, sicut mandatum fuerat, differentes legatos quum audissent patres, incessit eorum animos dubitatio, quid esset opus facto, quoniam, quicquid statuerent, prodebantur eorum consilia. Nam vt iudicium de reis peragerent, conuenire sibi non arbitrabantur; sine iudicio autem eos dimittere, cum manifesta pernicie eorum erat coniunctum, qui pop. Rom. sectam sequebantur. Itaque partim coacti patres, partim quia spem omnem multitudini praecidere volebant de eorum salute, qui tenebantur captiui, vt omnes deinceps labia compescerent, et iussis parerent, in Achaia quidem ad Callicratem, in aliis vero ciuitatibus ad eos, qui Romanae partis erant, huiusmodi re-

φέρειν. ὔτε τοῖς ὑμετέροις δήμοις, τὰς ἄνδρας ἐπανελθεῖν εἰς οἶκον. Ταύτης δὲ τῆς ἀποκρίσεως ἐκπεσέσης, ὀ μόνον περὶ τὰς ἀνακεκλημένας ἐγένετό τις ὁλοσχερὴς ἀθυμία καὶ παράλυσις τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς Ἕλληνας, ὡσανεὶ κοινόν τι πένθος, ἅτε δοκέσης τῆς ἀποκρίσεως ὁλοσχερῶς ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τῶν ἀκληρέντων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Τιβέριον, ἥκοντες ἀπὸ τῆς πρεσβείας, ὐδὲν περιττότερον ἠδυνήθησαν ὔτ' αὐτοὶ διαλαβεῖν, ὔτε τῇ συγκλήτῳ διασαφῆσαι περὶ τῶν κατὰ τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Ἀντίοχον, ἥπερ ἂν καὶ πρότερον ὄντες ἐν τῇ Ῥώμῃ διελάμβανον. ὕτως αὐτὰς οἱ βασιλεῖς ἐξετέμοντο τῇ κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπίᾳ. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα διαγγελθείσης ἀποκρίσεως τῆς τοῖς Ἀχαιοῖς δεδομένης ὑπὲρ τῶν καταιτιαθέντων, τὰ μὲν πλήθη συνετρίβη ταῖς διανοίαις, καί τις οἷον ἀπελπισμὸς ὑπέδραμε τὰς ἀνθρώπους· οἱ δὲ περὶ τὸν Χάροπον καὶ Καλλικράτην, καὶ πάντες οἱ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως προεστῶτες, μετέωροι πάλιν ἐγενήθησαν.

sponsum miserunt: neque vobis neque populis vestris conducibile esse existimamus, vt isti homines in patriam reuertantur. Hoc edito responso, Graecorum omnium mentes, nedum eorum, qui Romam fuerant euocati, consternatio ingens subiit, vt plane animos vniuersi desponderent, velut in communi omnium luctu, quod videretur hoc responso miseris hominibus spes salutis in perpetuum esse praecisa. At Tiberius, ex Asiatica legatione reuersus, certius nihil de Eumenis et Antiochi consiliis neque ipse cognoscere, neque senatui renuntiare potuit, illis, quae iam ante, quam Roma proficisceretur, cognouerat. Adeo comitate sua reges in mutuis congressibus eum sibi adiunxerant. Ceterum vbi per Graecorum ciuitates responsum illud est vulgatum, quod Achaeis dederant Romani super illis, qui accusati fuerant, vulgo omnium deiecti sunt animi, desperatione quadam mentes singulas inuadente. at Charopus et Callicrates, et quicunque eam sectam sequebantur, noua iterum spe sunt elati.

Ρϛ'.

Πῶς οἱ περὶ Ἄτταλον καὶ Ἀθήναιον, ἀπολογησάμενοι ὑπὲρ τἀδελφῦ Εὐμένυς πρὸς τὴν σύγκλητον, ἐξέλυσαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐπιφερομένων αἰτιῶν.

CVI.

Quomodo Attalus et Athenaeus, instituta apud senatum excusatione fratris Eumenis, ab impositis criminationibus eum liberarunt.

Ὅτι

Ὅτι Τιβέριος τοὺς Καμμανοὺς, τὰ μὲν βιασάμενος, τὰ δὲ παραλογισάμενος, ὑπηκόους ἐποίησε Ῥωμαίοις. εἰς δὲ τὴν Ῥώμην καὶ πλειόνων παραγεγονότων, ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος τοῖς περὶ Ἄτταλον καὶ τὸν Ἀθήναιον. συνέβαινε γὰρ, τὸν Προυσίαν οὐ μόνον αὐτὸν ἐνεργῶς κεχρῆσθαι ταῖς διαβολαῖς, ταῖς κατὰ τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Ἄτταλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Γαλάτας παρωξυνέναι, καὶ τοὺς Σελγεῖς, καὶ πλείους ἑτέρους κατὰ τὴν Ἀσίαν πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. ὧν χάριν ὁ βασιλεὺς Εὐμένης ἐξαπεστάλκει τοὺς ἀδελφοὺς, ἀπολογησομένους πρὸς τὰς ἐπιφερομένας διαβολάς. οἳ καὶ παρελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον, ἐνδεχομένως ἔδοξαν πρὸς ἅπαντας τοὺς κατηγοροῦντας ποιήσασθαι τὴν ἀπολογίαν, καὶ τέλος, οὐ μόνον ἀποτρεψάμενοι τὰς ἐπιφερομένας αἰτίας, ἀλλὰ καὶ τιμηθέντες ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀσίαν. Οὐ μὴν τῆς γε κατὰ τὸν Εὐμένη καὶ κατὰ τὸν Ἀντίοχον ὑποψίας ἔληγεν ἡ σύγκλητος· ἀλλὰ Γάϊον Σουλπίκιον καὶ Μάνιον Σέργιον κατασήσασα πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλεν, ἅμα μὲν ἐποπτεύσοντας τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ἅμα δὲ τοῖς Μεγαλοπολίταις καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις διευκρινήσοντας περὶ τῆς ἀντιλεγομένης χώρας, μάλιστα δὲ πολυπραγμονήσοντας τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον καὶ τὰ κατὰ τὸν Εὐμένη, μή τις ἐξ αὐτῶν παρασκευὴ γίνεται καὶ κοινοπραγία κατὰ Ῥωμαίων.

Tiberius Cammanos partim vi partim dolo et astutia in ditionem populi Romani redegit. Romam vero quum plures legati venissent, senatus Attalo et Athenaeo est datus. Prusias enim non solum calumniabatur ipse omni studio Eumenem et Attalum, verum etiam Gallos ac Selgenses, multosque alios Asiae populos ad faciendum idem impulerat. Iccirco rex Eumenes fratres Romam miserat, qui ad omnes criminationes responderent. Hi igitur curiam ingressi, omnibus, qui aliquid obiicerent, non male visi sunt respondisse, ac tandem non solum omnia, quae obiiciebantur crimina diluerunt; sed etiam honoribus, priusquam in patriam redirent, sunt aucti. At non propterea suspicionem dudum conceptam aduersus Eumenem et Antiochum remisit senatus; sed C. Sulpitium et Manium Sergium decreuit legatos, misitque partim vt res Graecorum propius aspicerent, partim vt inter Megalopolitanos et Lacedaemonios controuersiam disceptarent, quae super agro quodam dubii iuris fuerat inter ipsos exorta. Praecipuus tamen legationis huiusce erat finis, vt de consiliis Antiochi atque Eumenis accurate inquirerent, nunquid bello necessaria appararent, ac societatem aduersus Romanos iunxissent.

PZ.

Δημήτριος ὁμηρεύων ἐν Ῥώμῃ, παρακαλῶν τὴν σύγκλητον κατάγειν αὐτὸν, ἐδὲν ἀνύει.

Τίνος χάριν ἡ σύγκλητος τὸν ἀπολελειμμένον παῖδα προτιμᾷ τῦ Δημητρίε.

Πρεσβεία Ῥωμαίων, τὰ τῶν βασιλέων πράγματα ἐπισκεψομένη.

CVII.

Demetrius Seleuci F. obses Romae, a senatu petens, vt in regnum patrium restitueretur, nihil obtinet.

Quid secutus sit Romanus senatus, cum puerum regem in regno obtinendo Demetrio viro anteponit.

Legatio Romanorum, res variorum regum inspectura.

Ὅτι Δημήτριος ὁ τῦ Σελεύκε, πολὺν ἤδη χρόνον κατεχόμενος ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὴν ὁμηρείαν, πάλαι μὲν ἐδόκει παρὰ τὸ δίκαιον κατέχεσθαι, δοθῆναι γὰρ ὑπὸ Σελεύκε τῦ πατρὸς τῆς ἐκείνε πίστεως ἕνεκεν· Ἀντιόχε δὲ μετειληφότος τὴν βασιλείαν, ἐκ ὀφείλειν ὑπὲρ ἐκείνε τέκνων ὁμηρεύειν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸν μὲν πρὸ τῦ χρόνον ἦγε τὴν ἡσυχίαν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀδυναμίαν, ἦν γὰρ ἔτι παῖς· τότε δὲ τὴν ἀκμαιοτάτην ἔχων ἡλικίαν, ἐποιήσατο λόγες, εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, ἀξιῶν καὶ παρακαλῶν, κατάγειν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βασιλείαν· καθήκειν γὰρ αὐτῷ μᾶλλον, ἢ τοῖς Ἀντιόχε τέκνοις, τὴν ἀρχήν. Διαθεμένε δὲ καὶ πλείονας λόγες αὐτῦ πρὸς τὴν προειρημένην ὑπόθεσιν, καὶ μάλιστα προσδραμόντος ἐν τῷ λέγειν, διότι συμβαίνει, καὶ πατρίδα καὶ τροφὸν τὴν Ῥώμην ὑπάρχειν αὐτῷ, καὶ τὲς μὲν υἱὲς τῶν ἐκ τῦ συνεδρίε ἅπαντας ἀδελφῶν ἔχειν

Demetrius, Seleuci filius, quum multos iam annos obses Romae esset detentus, ille quidem iam dudum iniuria detineri se querebatur, datum enim se fuisse a Seleuco patre fidei eius obsidem: nunc quum patris loco Antiochus regnaret, vt pro illius libris obses remaneret, id vero aequum non esse. Sed hactenus quidem Demetrius, vt qui propter aetatem puerilem superesse rebus suis non posset, nihil mouerat. tum vero, quum tempus aetatis florentissimae ageret, in curiam ingressus, a patribus postulauit, petiitque, vt per populum Romanum in regnum restitueretur, ad se enim potius quam ad Antiochi filios regnum pertinere. Et quum in hanc sententiam plura disseruisset, atque illud praesertim subinde repetiisset, patriam sibi et altricem terram esse Romanam, omnes senatorum filios instar fratrum,

ἔχειν διάθεσιν, τοὺς δὲ βουλευτὰς πατέρων, διὰ τὸ παραγενέσθαι μὲν ἔτι νήπιος, τότε δὲ κατὰ ἡλικίαν ὑπάρχειν ἐτῶν εἴκοσι καὶ τριῶν· ἐνετρέποντο μὲν ἅπαντες ἀκούοντες ἐν ἑαυτοῖς, κοινῇ γε μὴν ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, τὸν μὲν Δημήτριον κατασχεῖν, τῷ δὲ καταλελειμμένῳ παιδὶ συγκατασκευάζειν τὴν ἀρχήν. Τοῦτο δ' ἐποίησεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὑπειδομένη τὴν ἀκμὴν τοῦ Δημητρίου, μᾶλλον δὲ κρίνασα, συμφέρειν τοῖς σφετέροις πράγμασι τὴν νεότητα καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ παιδὸς, τοῦ διαδεδεγμένου τὴν βασιλείαν. Ἐγένετο δὲ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων. εὐθέως γὰρ καταστήσαντες πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Γνάϊον Ὀκταούϊον, καὶ Σπόριον Λουκρήτιον, καὶ Λεύκιον Αὐρήλιον, ἐξέπεμψαν τοὺς διοικήσοντας τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν, ὡς αὐτὴ προῃρεῖτο, διὰ τὸ μηδέν' αὐτῶν ἐμποδὼν στησόμενον εἶναι τοῖς ἐπιταττομένοις, τοῦ μὲν βασιλέως παιδὸς ὄντος, τῶν δὲ προεστώτων ἀσμενιζόντων ἐπὶ τῷ μὴ παραδεδόσθαι τὰ πράγματα τῷ Δημητρίῳ· μάλιστα γὰρ τοῦτο προσεδόκων. Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Γνάϊον ἐξώρμησαν, ἔχοντες ἐντολὰς, πρώτας μὲν, τὰς ναῦς τὰς καταφράκτους διαπρῆσαι, μετὰ δὲ ταῦτα, τοὺς ἐλέφαντας νευροκοπῆσαι, καὶ καθόλου λυμήνασθαι τὴν βασίλειον δύναμιν. Προσενετείλαντο δὲ τούτοις, καὶ τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν ἐπισκέψασθαι. συνέβαινε γὰρ, τοὺς Μα-

ipsos senatores loco patrum, vt qui Romam puer venisset, iam autem annos tres et viginti esset natus: etsi mouebantur patres, quum haec dicentem audirent, omnes tamen communi consensu decreuerunt, Demetrium esse detinendum, et puero, quem Antiochus reliquerat, regnum firmandum. Cuius consilii ea, nisi fallor, caussa fuit, quod florem aetatis, in qua tum erat Demetrius, suspectum senatus habebat, conducibilioremque rebus suis aetatem infirmam illius, qui relictus erat successor, iudicabat. Atque hoc, quae postea sunt secuta, palam fecerunt. extemplo enim legatos decreuerunt, Cn. Octauium, Sp. Lucretium, et L. Aurelium, quos ad regnum illud administrandum ex voluntate ipsius senatus miserunt: quippe fore neminem impedimento, rege puero, et principibus aulae bene agi secum existimantibus, si Romani Demetrio regnum non traderent, quod futurum existimabant. Profectus igitur est Cnaeus cum ceteris legatis, postquam mandata huiusmodi essent accepta, ante omnia, vt naues tectas comburerent, deinde vt elephantis neruos inciderent, et vno verbo regias opes quam maxime possent imminuerent. Praeterea mandatum istis est, vt Macedoniam inuiserent: nam Macedones, qui popularis status

κεδόνας,

κεδόνας, ἀήθεις ὄντας δημοκρατικῆς καὶ συνεδριακῆς πολιτείας, ϛασιάζειν πρὸς αὐτοὺς. ἔδει δὲ τοὺς περὶ τὸν Γνάϊον καὶ τὰ περὶ τοὺς Γαλάτας, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀριαράθου βασιλείαν ἐποπτεῦσαι. μετὰ δέ τινα χρόνον αὐτοῖς ἀπεϛάλη γράμματα παρὰ τῆς συγκλήτου, καὶ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλεῖς διαλῦσαι κατὰ δύναμιν.

insolentes erant, et publici concilii vsum nullum habebant, seditiones inter se agitabant. Iussi etiam fuerant hi legati, res Gallograecorum et Ariarathis regnum diligenter inuisere, deinde missae ad illos sunt literae, quibus iubebantur reges Alexandriae omni studio inuicem conciliare.

ΡΗ.

Μάρκου Ἰουνίου πρὸς Ἀριαράθην πρεσβεία.

Ὅτι κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους παρεγένοντο πρέσβεις ἐκ τῆς Ῥώμης, πρῶτον μὲν οἱ περὶ τὸν Μάρκον Ἰούνιον, διευκρινήσοντες τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας διαφέροντα τῷ βασιλεῖ. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησαν οἱ Τρόκμοι δι' αὐτῶν ἀποτεμέσθαι τῆς Καππαδοκίας οὐδὲν, ἀλλ' ἐκ χειρὸς ᾠκοδομήσαντο τῆς * δόκην ἐπιβαλόμενοι τόλμαν, καταφυγόντες ἐπὶ Ῥωμαίους, διαβάλλειν ἐπειρῶντο τὸν Ἀριαράθην. ὧν χάριν ἀπεϛάλησαν οἱ περὶ τὸν Ἰούνιον. πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς ποιησάμενος τοὺς ἁρμόζοντας λόγους, καὶ τἄλλα φιλανθρώπως ὁμιλήσας, ἐκείνους μὲν εὐλογοῦντας ἀπέϛειλε· μετὰ δὲ ταῦτα παραγενομένων πρεσβευτῶν τῶν περὶ Γνάϊον Ὀκταούιον καὶ Σπόριον Λουκρήτιον, καὶ διαλεγομένων τῷ βασιλεῖ πάλιν περὶ τῶν πρὸς τοὺς Γαλάτας αὐτῷ διαφερόντων,

CVIII.

M. Iunii ad Ariarathem regem legatio.

Per id tempus venerunt Roma legati, primo quidem M. Iunius, ad disceptandas controuersias inter Gallograecos et regem Ariarathem. postquam enim Trocmi regni Cappadociae nullam partem occupare potuerunt, (etenim Cappadoces, ingenti assumta audacia, vrbem - - - repente munierant,) confugientes ad Romanos, Ariarathem in odium illorum adducere sunt conati. Iccirco missa est ad regem legatio, cuius princeps Iunius. cum his rex pro tempore locutus, quod prolixa humanitate eos accepisset, suas ipsius laudes praedicantes dimisit. Postea legati alii venerunt, Gn. Octauius et Spurius Lucretius. qui vbi regem denuo allocuti essent super controuersia, quam habebat cum Gallograecis: ille paucis rem

βραχέα

βραχέα περὶ τούτων κοινολογησάμενος, καὶ φήσας, εὐεπαγωγὸς εἶναι πρὸς τὸ κριθὲν, λοιπὸν ἤδη τὸν πλείω λόγον ὑπὲρ τῶν κατὰ Συρίαν ἐποιεῖτο πραγμάτων, εἰδὼς ἐκεῖσε προάγοντας τοὺς περὶ τὸν Ὀκταούϊον, ὑποδεικνύων αὐτοῖς τὴν ἀκαταστασίαν τῆς βασιλείας, καὶ τὴν οἰκειότητα τῶν προεστώτων αὐτῆς, καὶ προσεπαγγελλόμενος, ἀκολουθήσειν μετὰ δυνάμεως, καὶ συνεφεδρεύσειν τοῖς καιροῖς, ἕως ἂν ἐπανέλθωσιν πάλιν ἐκ τῆς Συρίας ἀσφαλῶς. Οἱ δὲ περὶ τὸν Γναΐον, ἐν πᾶσιν ἀποδεχόμενοι τὴν τοῦ βασιλέως εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ ἔφασαν προσδεῖσθαι τῆς παραπομπῆς· εἰς δὲ τὸ μέλλον, ἐάν τις ὑποπίπτῃ χρεία, διασαφήσειν ἀόκνως· κρίνειν γὰρ αὐτὸν ἕνα τῶν ἀληθινῶν Ῥωμαίοις φίλων.

omnem exponere, ac dicere, in eorum iudicio facile se acquieturum. ceterum de Syriae rebus pleraque omnis eius fuit oratio, quod sciret, eo pergere Octauium. ostendit igitur legatis, et regni illius quam incertus esset status, et quanta sibi cum illis necessitudo intercederet, qui rerum ibi potirentur. Pollicitus item est illis, cum copiis se eos comitaturum, et paratum intentumque ad omnem occasionem futurum; donec absque omni periculo ex Syria essent reuersi. Legati vbi significassent, quam grata sibi esset haec regis beneuolentia et propensus animus, in praesentia quidem eius comitatu opus sibi non esse dixerunt; in posterum vero si qua in re praesidio opus haberent, illi se absque vlla cunctatione significaturos, quem inter vere amicos P. R. numerarent.

ΡΘ.

Πῶς Ἀριαράθης διὰ πρέσβεων τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν ἀνενεώσατο.

Ὅτι παρεγένοντο κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν παρὰ Ἀριαράθου, τοῦ νεωστὶ διαδεδεγμένου τὴν Καππαδοκῶν βασιλείαν, πρέσβεις, ἀνανεωσόμενοι τήν τε φιλίαν καὶ συμμαχίαν τὴν προϋπάρχουσαν, καὶ καθόλου παρακαλέσοντες τὴν σύγκλητον, ἀποδέξασθαι τὴν τοῦ βασιλέως εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, ἣν ἔχει καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς ἅπαντας

CIX.

Ariarathes rex per legatos amicitiam cum populo Rom. renouat.

Eodem tempore ab Ariarathe, qui regni Cappadociae successionem paullo ante adierat, venerunt legati, ad renouandam amicitiam et societatem, quae iam ante illi erat cum populo Romano, hortandumque senatum, vt regem, qui publice priuatimque vniuersis Romanis cupiebat, beneuolentia sua

Ῥωμαίους. ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν λόγων, τήν τε φιλίαν ἀνενεώσατο καὶ τὴν συμμαχίαν, καὶ καθόλου τὴν ὅλην αἵρεσιν ἀποδεξαμένη τοῦ βασιλέως, φιλάνθρωπος ἐγενήθη. Τοῦτο δ' ἐγένετο μάλιστα διὰ τὸ τοὺς περὶ τὸν Τιβέριον, καθ' ὃν καιρὸν ἐξαπεστάλησαν ἐπισκεψόμενοι τὰ κατὰ τοὺς βασιλεῖς, ἐπανελθόντας, εὐφήμους λόγους ποιήσασθαι, περί τε τοῦ πατρὸς καὶ καθόλου τῆς βασιλείας αὐτῶν. Οἷς πιστεύσαντες οἱ τοῦ συνεδρίου, τούς τε πρεσβευτὰς φιλανθρώπως ἀπεδέξαντο, καὶ τὴν ὅλην αἵρεσιν τοῦ βασιλέως.

complecteretur. Senatus, audita eius oratione, non solum amicitiam societatemque renouauit; sed etiam laudato regis animo comiter legatos excepit. Hoc autem propterea factum, quia Tiberius, qui ad cognoscenda regum consilia fuerat missus, reuersus ab ea legatione, de huius regis et patris ipsius animo erga populum Romanum, atque in vniuersum de eorum regno, multa benigna retulerat. Itaque patres ei fidem habentes, tum legatos tractarunt humane, tum etiam Ariarathis animum laudarunt.

ΡΙ.

Ῥοδίων ὡς Ῥωμαίους πρεσβεία.

Ὅτι Ῥόδιοι διαπεπνευκότες ἐκ τῆς περὶ αὐτοὺς γενομένης δυσχερείας, ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Κλεαγόραν καὶ Λύγδαμιν, ἀξιώσοντας σφίσι παραχωρηθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἐχόντων ἐν τῇ Λυκίᾳ καὶ Καρίᾳ κτήσεις, αἰτησομένους τὴν σύγκλητον, ἵνα αὐτοῖς ἔχειν ἐξῇ, καθὰ καὶ πρότερον. Ἐψηφίσαντο δὲ καὶ κολοσσὸν στῆσαι τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερῷ τριακοντάπηχυν.

CX.

Rhodiorum legatio ad populum Romanum.

Rhodii posteaquam ex illa priore calamitate respirarunt, legatos Romam Cleagoram et Lygdamim proficisci iusserunt, qui - - - sibi concedi postularent: deinde vt eorum nomine, qui in Lycia et Caria praedia habebant, peterent, quo illa sibi pari atque antea iure possidere liceret. Insuper decreuerunt iidem, in honorem populi Rom. colossum cubitorum triginta in aede Mineruae dedicare.

ΡΙΑ.

Πῶς Καλυνδεῖς, ἀποστάντες Καυνίων, Ῥοδίοις ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν.

CXI.

Calyndenses populus Cariae a Cauniis ad Rhodios deficiunt.

Ὅτι τῶν Καλυνδέων ἀποςάντων Καυνίων, καὶ μετὰ ταῦτα πολιορκεῖν ἐπιβαλλομένων αὐτὰς τῶν Καυνίων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπεκαλέσαντο Κνιδίας οἱ Καλυνδεῖς, ὧν καὶ παραπεσόντων κατὰ βοήθειαν ἐπὶ ποσὸν ἀντεῖχον τοῖς ὑπεναντίοις. Ἀγωνιῶντες δὲ τὸ μέλλον, πρέσβεις ἐξέπεμψαν πρὸς Ῥοδίας, ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτὰς καὶ τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ῥόδιοι, πέμψαντες βοήθειαν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, τήν τε πολιορκίαν ἔλυσαν, καὶ παρέλαβον τὴν πόλιν. Συνέβη δὲ, καὶ τὴν σύγκλητον αὐτοῖς βεβαιῶσαι τὴν τῶν Καλυνδέων κτῆσιν.

Quum a Cauniis Calyndenses defeciſſent, ac poſtea obſidionem eorum aggreſſi eſſent Caunii: illi principio quidem a Cnidiis auxilia popoſcerunt, quorum aduentu aliquandiu hoſtibus reſtiterunt; ſed mox de exitu belli anxii et ſolliciti, legationem ad Rhodios miſerunt, ſe ſuamque vrbem illis dedentes. Rhodii, terra marique auxilio miſſo, vrbem obſidione liberarunt, eamque ſibi traditam acceperunt. Mox et ſenatus eius poſſeſſionis retinendae ius et poteſtatem illis conceſſit.

ΡΙΒ.

Ἀριαράθης τυχὼν τῆς Ῥωμαίων εὐνοίας θύει χαριςήρια.

Τῆς αὐτῆς πρεσβεία πρὸς Λυσίαν ὑπὲρ ἀνακομιδῆς τῶν μητρός τε καὶ ἀδελφῆς ὀςῶν.

Ὁ δὲ Ἀριαράθης, ὁ βασιλεὺς Καππαδοκίας, προσδεδεγμένος τὰς εἰς τὴν Ῥώμην ἀποςαλέντας πρεσβευτὰς, νομίσας ἐκ τῶν ἀποκρίσεων ἐν ὀρθῷ κεῖσθαι τὴν βασιλείαν αὐτῷ, ἐπειδὴ καθῖκται τῆς Ῥωμαίων εὐνοίας, ἔθυε τοῖς θεοῖς χαριςήρια τῶν γεγονότων, καὶ τὰς ἡγεμόνας εἱςία. Μετὰ δὲ ταῦτα πρεσβευτὰς ἀπέςειλε πρὸς τὰς περὶ τὸν Λυσίαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, σπεδάζων ἀνακομίσα-

CXII.

Ariarathes diis ſacra facit ob Romanorum erga ſe beneuolentiam.

Idem per legatos cum Lyſia agit, vt ab Antiochia ſibi mittantur matris ſuae ſororisque oſſa.

Rex Cappadociae Ariarathes, poſt reditum eorum legatorum, quos Romam miſerat, perſuaſus, ex eorum reſponſis in tuto ſibi regnum eſſe collocatum, quando ſemel beneuolentiam Romanorum eſſet nactus, vt pro tanto beneficio diis gratias ageret, rem ſacram facere inſtituit, et duces ſuos conuiuio excepit. Secundum haec Antiochiam legatos ad Lyſiam miſit, quo ſororis

θαι τὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ μητρὸς ὀστᾶ. Τὸ μὲν οὖν ἐγκαλεῖν ὑπὲρ τοῦ γεγονότος ἀσεβήματος ἀπεδοκίμαζεν, οὐ βουλόμενος ἐρεθίζειν τοὺς περὶ τὸν Λυσίαν, ἵνα μὴ διαψευσθῇ τῆς προθέσεως, καίπερ βαρέως φέρων τὸ γεγονός· ἀξιωματικὰς δὲ δοὺς ἐντολὰς, ἐξαπέστειλε τοὺς πρέσβεις. Τῶν δὲ περὶ τὸν Λυσίαν συγχωρησάντων, καὶ τῶν ὀστῶν ἀνακομισθέντων ὡς αὐτὸν, ἀποδεξάμενος μεγαλομερῶς τὴν παρουσίαν αὐτῶν, ἔθαψε παρὰ τὸν τοῦ πατρὸς τάφον κηδεμονικῶς.

matrisque offa reciperet. Igitur de fcelere impio, quod fuerat admiffum, expoftulare in praefentia fuperfedendum fibi effe exiftimauit, quantumuis iniquo animo rem ferret, ne, fi Lyfiam irritaret, voti fui compos fieri non poffet. Propterea proficifcentibus legatis mandata dedit, cum poftulatis precibusque coniuncta. Quum autem permittente Lyfia reportatae reliquiae ad illum fuiffent, magnifico apparatu illa fufcepit, et fummo ftudio iuxta patris tumulum pofuit.

ΡΙΓ.

Πτολεμαίου τοῦ νεωτέρου εἰς Ῥώμην ἄφιξις, δεομένου διὰ τῆς συγκλήτου ἐπὶ τὴν Κύπρον κατάγεσθαι.

Πολυβίου ἐπίστασις περὶ τοῦ πῶς Ῥωμαῖοι διὰ τῆς τῶν πέλας ἀγνοίας αὔξουσι τὴν ἰδίαν ἀρχήν.

CXIII.

Ptolemaei iunioris in vrbem aduentus, quo per fenatum Romanum reftitueretur in Cypri regnum.

Polybii obferuatio fuper Romanis, quibus femper ftultitia aliorum occafio fuit amplificandi imperii.

Ὅτι μετὰ τὸ μερίσαι τοὺς Πτολεμαίους τὴν βασιλείαν, παρεγένετο Πτολεμαῖος ὁ νεώτερος εἰς τὴν Ῥώμην, ἀθετεῖν βουλόμενος τὸν γεγονότα μερισμὸν αὑτῷ πρὸς τὸν ἀδελφὸν, φάσκων, οὐχ ἑκὼν, ἀλλὰ κατ᾽ ἀνάγκην τῷ καιρῷ περιληφθεὶς πεποιηκέναι τὸ προσταττόμενον, καὶ παρεκάλει τὴν σύγκλητον μερίσαι τὴν Κύπρον αὑτῷ· καὶ γὰρ καὶ τούτου γενομένου, καταδεεστέραν ἕξειν μερίδα τοῦ ἀδελφοῦ παρὰ πολύ. Τῶν δὲ περὶ τὸν Κανουλήϊον καὶ Κόϊντον

Poftquam Ptolemaei regnum funt partiti, venit Romam Ptolemaeus iunior, vt inftitutam cum fratre partitionem redderet infectam, quod diceret, non fponte fe, verum difficultatibus temporum neceffario cedentem, id feciffe, quod iuffus erat. petere igitur a fenatu, vt Cyprum fibi adiudicaret, nam etiam fic longe deteriorem fuam portionem futuram portione fratris. Et quum Canuleius ac Quintus fuo teftimonio con-

ἀπομαρτυρούντων τοῖς περὶ τὸν Μενίθυλλον, τοῖς παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου παραγεγονόσι πρεσβευταῖς, διότι κατὰ Κυρήνην ὁ νεώτερος καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοὺς ἔχοι, τοιαύτην γενέσθαι τὴν τῶν ὄχλων πρὸς αὐτὸν ἀλλοτριότητα καὶ προσκοπήν, διὸ καί, παρ' ἐλπίδα καὶ παραδόξως δεδομένων αὐτῷ τῶν κατὰ Κυρήνην πραγμάτων ἀσμένως δέξασθαι, καὶ σφαγίων τμηθέντων, καὶ λάβοι τοὺς ὅρκους παρὰ τἀδελφοῦ, καὶ δοίη περὶ τούτου, τοῦ δὲ Πτολεμαίου πᾶσι τούτοις ἀντιλέγοντος· ἡ σύγκλητος, ἅμα μὲν ὁρῶσα τὸν μερισμὸν οὐ γεγονότα τελέως, ἅμα δὲ βουλομένη διελεῖν τὴν βασιλείαν πραγματικῶς, αὐτῶν αἰτίων γενομένων τῆς διαιρέσεως, συγκατέθετο τοῖς ὑπὸ τοῦ νεωτέρου παρακαλουμένοις ἐπὶ τῷ σφετέρῳ συμφέροντι. Πολὺ γὰρ ἤδη τοῦτο τὸ γένος ἐστὶ τῶν διαβουλίων παρὰ Ῥωμαίοις, ἐν οἷς διὰ τῆς τῶν πέλας ἀγνοίας αὔξουσι καὶ κατασκευάζονται τὴν ἰδίαν ἀρχήν, πραγματικῶς ἅμα χειριζόμενοι, καὶ δοκοῦντες εὐεργετεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας. Διὸ καὶ καθορῶντες τὸ μέγεθος τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείας, καὶ δεδιότες, ἄν ποτε τύχῃ προστάτου, μὴ μεῖζον φρονῇ τοῦ καθήκοντος, κατέστησαν πρεσβευτάς, Τῖτον Τορκουάτον καὶ Γναῖον Μερούλαν, τοὺς κατάξοντας ἐπὶ τὴν Κύπρον τὸν Πτολεμαῖον, καὶ τελειώσοντας ἅμα τὴν ἐκείνων καὶ τὴν αὐτῶν πρόθεσιν. Καὶ παραχρῆμα τούτους ἐξαπέστειλαν, δόντες ἐντολάς, διαλῦσαι τοὺς ἀδελφούς, καὶ

firmarent, quod dicebat legatio a maiore fratrum missa, cuius princeps Menithyllus, Ptolemaeum nempe iuniorem non solum Cyrenen, sed et ipsam vitam sua opera retinere, adeo vulgo omnium animos ab eo alienatos esse, tantamque offensam contractam, vt pro magno beneficio concessum sibi praeter spem suam et omnium opinionem Cyrenae regnum acciperet, idque pactum sacris rite peractis, fide data inuicemque accepta esse firmatum: omnibus his contradicente Ptolemaeo, senatus, partim, quod partitionem non plane peractam animaduerteret, partim, quod cato consilio auctoribus ipsis fratribus regnum optaret diuidi, vtilitatis suae caussa postulata iunioris accepit. Multum enim Romani hoc genere consiliorum vtuntur, ita sollerter se gerentes, vt videantur eo tempore beneficium dare imprudentibus, quando per aliorum imprudentiam imperium suum adaugent atque amplificant. Tunc igitur potentia regni Aegyptiaci intellecta, veriti, ne, si caput contingeret illi imperio, altius quam par esset, spiraret, Titum Torquatum et Gn. Merulam legatos decreuerunt, qui Ptolemaeum in Cyprum reducerent, et qui ex sua atque ipsius voluntate negotium illud conficerent. Protinus ergo et legatio haec missa est cum mandatis, vt pacem inter fratres

κατασκευάσαι τῷ νεωτέρῳ τὴν Κύπρον χωρὶς πολέμε.

conciliarent, et iuniori regnum Cypri traderent.

ΡΙΔ.

Πῶς Δημήτριος, ὁμηρεύων παρὰ Ῥωμαίοις, λυθείσης τῆς ὁμηρείας μετὰ τὴν τȣ̃ πατρὸς τελευτὴν, καὶ τῆς βασιλείας ὑπὸ τῆς συγκλήτȣ ἀλόγως ϛερηθεὶς, ἐ συγχωρέσης αὐτῷ τῆς βȣλῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθεῖν, πραγματικῶς ἐξελθὼν τῆς Ῥώμης ἀπῆρε, συμβȣλῳ μὲν Πολυβίῳ χρησάμενος, συνεργοῖς δὲ ἄλλοις τισὶ πάνυ ὀλίγοις.

CXIV.

Quomodo Demetrius Seleuci F. quum Romae esset obses, et post patris mortem regnum ipsi a Romanis esset nullo iure ademtum, solutus priore obligatione, 'quia facultatem repetendi Syriam impetrare a senatu non poterat, sollerti astu ab vrbe egressus, abiit, vsus in eo incepto consilio quidem Polybii, ministerio vero aliorum oppido paucorum.

Ὅτι περὶ τὸν καιρὸν τȣ̃τον προσπεσȣ́σης τῆς περὶ τὸν Γνάϊον περιπετείας, ὡς ἀνῃρέθη, καὶ τῶν παρὰ τȣ̃ βασιλέως Ἀντιόχȣ πρεσβευόντων, ὧν ὁ Λυσίας ἔπεμψε, παραγεγονότων, καὶ πολλȣ̀ς διαθεμένων λόγȣς, ὑπὲρ τȣ̃ μὴ κεκοινωνηκέναι τῆς πράξεως τȣ̀ς τȣ̃ βασιλέως φίλȣς· ἡ μὲν σύγκλητος παρέπεμπε τȣ̀ς πρεσβευτὰς, ἐ βȣλομένη διδόναι περὶ τȣ́των ἀπόφασιν ἐδεμίαν, ἐδ' ἐκτίθεσθαι καθόλȣ τῆς αὐτῆς γνώμην. ὁ δὲ Δημήτριος, πτοηθεὶς ἐπὶ τοῖς ἠγγελμένοις, ἐξαυτῆς προσεκάλει τὸν Πολύβιον, καὶ προσανέφερεν διαπορῶν, εἰ δέοι πάλιν ἐντυχεῖν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν καθ' αὐτόν. ὁ δὲ παρεκάλει μὴ δὶς πρὸς αὐτὸν λίθον πταίειν, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ τὰς ἐλπίδας ἔχειν, καὶ τολμᾷν τι βασιλείας

Eodem fere tempore, postquam esset Romam nuntius allatus de casu Cnaei, qui occisus fuerat, quum etiam legati Antiochi, quos Lysias miserat, Romam venissent, et multa disseruissent, quo probarent, caedis eius conscium regem non fuisse, senatus legatos remisit, nulla prolata sententia, quia mentem suam prodere omnino nolebat. at Demetrius hoc nuntio perculsus, Polybium arcessit, et cum eo deliberat, deberetne iterum de suis rebus cum patribus agere. Polybius Demetrium monuit, caueret ad eundem lapidem bis offendere, quin potius spes suas in seipso poneret, auderetque aliquid regno dignum: mul-

λείας ἄξιον· πολλὰς γὰρ ὑποδεικνύειν ἀφορμὰς τὰς ἐνεστῶτας καιρούς. Ὁ δὲ Δημήτριος συννοήσας τὸ λεγόμενον, τότε μὲν ἀπεσιώπησε· μετ᾽ ὀλίγον δέ τινι τῶν συνήθων Ἀπολλωνίῳ μετέδωκε περὶ τῶν αὐτῶν. ὁ δὲ προειρημένος ἄκακος ὢν, καὶ κομιδῇ νέος, συνεβούλευε πεῖραν ἔτι λαβεῖν τῆς συγκλήτου· πεπεῖσθαι γὰρ, ἐπεὶ τῆς βασιλείας ἀλόγως αὐτὸν ἐστέρησε, τῆς γε ὁμηρείας αὐτὸν ἀπολύσειν. ἄτοπον γὰρ εἶναι τελέως, Ἀντιόχου τοῦ παιδὸς διαδεδεγμένου τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν, Δημήτριον ὁμηρεύειν ὑπὲρ αὐτοῦ. Τούτοις μὲν οὖν τοῖς λόγοις πεισθεὶς πάλιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν σύγκλητον ὁ προειρημένος, καὶ παρεκάλει τῆς γε κατὰ τὴν ὁμηρείαν ἀνάγκης αὐτὸν ἀπολύειν, ἐπεὶ τὴν βασιλείαν ἔκριναν Ἀντιόχῳ συγκατασκευάζειν. καὶ πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ διαλεχθέντος, ἔμεινεν ἡ σύγκλητος ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως, ὅπερ εἰκὸς ἦν. καὶ γὰρ πρότερον οὐ διὰ τὸ μὴ λέγειν τὰ δίκαια τὸν Δημήτριον ἔκρινεν τὴν ἀρχὴν τῷ παιδὶ συνδιαφυλάσσειν, ἀλλὰ διὰ τὸ συμφέρον τοῖς σφετέροις πράγμασιν. μενόντων δὲ τῶν ὅλων ἐπὶ τῆς αὐτῆς διαθέσεως, μένειν εἰκὸς ἦν καὶ τὴν συγκλήτου διάληψιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως. Πλὴν ὅγε Δημήτριος, μάτην ἐξηχήσας τὸ κύκνειον, καὶ γνοὺς, ὅτι καλῶς αὐτῷ συνεβούλευεν ὁ Πολύβιος, μὴ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον πταίειν,

tas enim ipſi praeſentem rerum ſtatum occaſiones exhibere. Demetrius animaduerſo, quo hoc conſilium ſpectaret, in praeſentia verbum non dicere: at non multo poſt de iisdem rebus cum Apollonio ex familiarium numero communicare. Is, vt homo minime malus et admodum iuuenis, iterum explorandam voluntatem ſenatus cenſebat: neque enim dubitare ſe, quoniam ſine cauſſa regno eum patres ſpoliaſſent, quin neceſſitatem certe manendi Romae pro obſide forent illi remiſſuri. rem enim eſſe penitus abſurdam, quum in regno Syriae Antiochus ſucceſſiſſet, obſidem fidei illius ipſum retineri. Huius oratione perſuaſus Demetrius, iterum in curiam venit, et vt ſaltem neceſſitate liberaretur manendi Romae pro obſide, orat, quando regnum Antiocho firmaſſent. In hanc mentem quum plura etiam Demetrius dixiſſet, nihilominus tamen in ſententia ſenatus manſit. et merito quidem. nam et antea regnum puero conſeruandum decreuerat, non quia iniuſta eſſet Demetrii oratio; ſed quia ita reip. expediret. et quum ſtatus rerum idem maneret, rationi conſentaneum erat, vt et ſenatus ſententia in eodem propoſito maneret. Ceterum Demetrius, fruſtra olorina voce edita, poſtquam experientia magiſtra cognouiſſet, rectum fuiſſe Polybii conſilium, ne ad eundem lapidem bis of-

μεταμεληθεὶς ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, ἅμα δὲ καὶ φύσει μεγαλόφρων ὑπάρχων, καὶ τόλμαν ἱκανὴν ἔχων πρὸς τὸ κριθὲν, εὐθέως ἐκάλει Διόδωρον, προσφάτως ἐκ τῆς Συρίας παραγεγονότα, καὶ μετεδίδου περὶ τῶν καθ' αὑτόν. Ὁ δὲ Διόδωρος τροφεὺς μὲν ἐγεγόνει τοῦ Δημητρίου· πανοῦργος δ' ὢν, καὶ κατωπτευκὼς ἐπιμελῶς τὰ κατὰ τὴν Συρίαν, ὑπεδείκνυεν αὐτῷ, διότι, τῶν μὲν ἐκεῖ τεταραγμένων διὰ τὸν Γναίου φόνον, καὶ διαπιστευόντων τῶν μὲν πολλῶν τοῖς περὶ τὸν Λυσίαν, τῶν δὲ περὶ τὸν Λυσίαν τοῖς πολλοῖς, τῆς δὲ συγκλήτου πεπεισμένης ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως φίλων γεγονέναι τὴν εἰς τοὺς σφετέρους πρεσβευτὰς παρανομίαν, κάλλιστον εἶναι καιρὸν ἐπιφανῆναι τοῖς πράγμασι. ταχέως γὰρ τοὺς μὲν ἐκεῖ μεταῤῥίψειν τὴν βασιλείαν εἰς αὐτὸν, κἂν ὅλως μετὰ παιδὸς ἑνὸς ποιήσηται τὴν παρουσίαν· τὴν δὲ σύγκλητον οὐ τολμήσειν ἔτι βοηθήσειν, οὐδὲ συνεπισχύειν τοῖς περὶ τὸν Λυσίαν, τοιαῦτα διεργασαμένοις. λοιπὸν εἶναι τὸ λαθεῖν ἐκ τῆς Ῥώμης ἀπελθόντας, καὶ μηδένα λαβεῖν ἔννοιαν τῆς ἐπιβολῆς αὐτοῦ. Δοξάντων δὲ τούτων, μετεπέμπετο τὸν Πολύβιον, καὶ δηλώσας τὰ δεδογμένα, παρεκάλει συνεπιλαβέσθαι τῆς ἐπιβολῆς, καὶ συνδιανοηθῆναι πῶς ἂν χειρισθείη τὰ κατὰ τὸν δρασμόν. Συνέβαινε δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, Μενίθυλλον μὲν τὸν Ἀλαβανδέα παρεῖναι πρε-

fenderet, poenitentia ductus ſui facti, quum praeſertim magni vir animi eſſet, et ſatis audaciae haberet, ad exſequendum, quod ſemel ſtatuiſſet, Diodorum ad ſe vocat, qui recens e Syria venerat, deque ſuis rebus cum eo deliberat. Fuerat hic Diodorus Demetrii educator, homo vafer, qui, Syriae ſtatu accurate perſpecto, dicebat illi, rebus ibi turbatis propter Cnaei caedem, quum neque populi Lyſiae fiderent, neque Lyſias populis, et ſenatus crederet, fraude aulicorum regis ſuos legatos fuiſſe violatos, opportuniſſimum eſſe tempus ad aliquid moliendum, vt in ipſo regno repente hominibus ſeſe oſtenderet: ſtatim enim Syros regnum fore in ipſum translaturos, ſi vel vno puero comitatus veniret. neque enim auſuros patres puero regi opem ferre, neque potentiam Lyſiae, a quo tantum ſcelus admiſſum, ſuis viribus ſtabilituros. Supereſſe nunc illam curam, vt Roma inſciis omnibus diſcederet, priusquam de eius conſilio vlla ſuſpicio cuiquam oboriretur. Hoc conſilio probato, Demetrius Polybium ad ſe vocat, quid pararet ſignificat, orat, vellet ſe in hoc incepto ire adiutum, et vna ſecum deliberare, qua ratione poſſet euadere. Forte illo tempore erat Romae Menithyllus Alabandenſis, miſſus a ſeniore Ptolemaeo, vt patrocinium ſuae cauſſae ageret apud

σβεύον-

σβεύοντα παρὰ τȣ̃ πρεσβυτέρȣ βασιλέως Πτολεμαίȣ, χάριν τȣ̃ συγκαταςῆναι καὶ δικαιολογηθῆναι πρὸς τὸν νεώτερον Πτολεμαῖον· ἐτύγχανε δὲ προϋπάρχȣσα τῷ Πολυβίῳ πρὸς τὸν Μενίθυλλον ἰσχυρὰ συνήθεια καὶ πίςις. διὸ καὶ νομίσας αὐτὸν ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς τὴν ἐνεςῶσαν χρείαν, συνέςησε τῷ Δημητρίῳ μετὰ μεγάλης σπȣδῆς καὶ Φιλοτιμίας. Ὁ δὲ κοινωνήσας τῆς ἐπιβολῆς, ἀνεδέξατο, τήν τε ναῦν ἑτοιμάσας, καὶ τἄλλα πρὸς τὸν πλȣ̃ν ἀπαρτιεῖν. Οὗτος μὲν ȣ̃ν εὑρὼν ἐν τῷ ςόματι τȣ̃ Τιβέριος ὁρμȣ̃σαν Καρχηδονίαν ναῦν ἱεραγωγὸν, ταύτην ἐναυλώσατο. Συμβαίνει δὲ, τὰ πλοῖα ταῦτα κατ' ἐκλογὴν λαμβάνεσθαι ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἐφ' οἷς εἰς τὴν Τύρον ἐκπέμπȣσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὰς πατρίȣς ἀπαρχὰς τοῖς θεοῖς· ἐναυλȣ̃το δὲ Φανερῶς εἰς τὴν ἰδίαν ἀνακομιδήν. διὸ καὶ τήν τε τῶν ἐπιμηνίων παρασκευὴν ἀνυπόπτως ἐποιεῖτο, καὶ Φανερῶς ἐλάλει, καὶ συνέταττε τοῖς ναυτικοῖς. Ἐπεὶ δ' ἦν πάντα ἕτοιμα τῷ ναυκλήρῳ, καὶ λοιπὸν ἔδει τὸν Δημήτριον ἀπαρτίζειν τὰ καθ' αὑτόν· τὸν τροφέα προαπέςειλεν εἰς τὴν Συρίαν, ὠτακȣςήσοντα καὶ κατοπτεύσοντα τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα περὶ τȣ̀ς ὄχλȣς. Ὁ δὲ σύντροφος Ἀπολλώνιος ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ μετεῖχε τῆς ἐπιβολῆς. δυοῖν δ' ὑπαρχόντων ἀδελφοῖν Μελεάγρȣ καὶ Μενεσθέως, τȣ́τοις ἐκοινωνήσαντο τὴν πρᾶξιν, ἀλ-

patres, et aduerſus iuniorem Ptolemaeum certamen pro ſe ſuſciperet. huic Menithyllo arcta familiaritas et neceſſitudo cum Polybio intercedebat. qui ratus aptiſſimum eum eſſe ad hoc miniſterium obeundum, quanto maximo poterat ſtudio illum Demetrio commendauit. Is igitur particeps conſilii factus, et nauem et quaecunque ad iter forent neceſſaria paraturum ſe recepit. Ac quum in oſtio Tiberis Carthaginienſium nauem, quae ſacra geſtabat, inueniſſet, hanc ad vecturam conducit. Solent autem cum cura hae naues deligi ex omni numero nauium, quae ſunt Carthagine, ad deferendas Tyrum primitias, quas illuc Carthaginienſes diis patriis mittunt. conduxit autem palam ad reditum ſuum. Iccirco etiam commeatus ſine cuiusquam ſuſpicione apparabat, et cum nautis in oculis omnium colloquebatur, et tempus conſtituebat. Poſtquam nauclerus omnia parata habuit, et nihil iam reſtabat, niſi vt Demetrius ad iter ſe compararet: ſuum illum educatorem in Syriam praemiſit, qui omnes ibi rumuſculos colligeret, et quis populorum eſſet ſenſus exploraret. Apollonius vero, qui educatus cum ipſo fuerat, huius incepti iam a principio conſcius erat, quod etiam duobus eius fratribus Meleagro et Meneſtheo, ſolis ex omnibus familiaribus et conuictoribus,

λῳ δ' ὐδενὶ τῶν μετ' αὐτῦ, καίτοι πλειόνων ὄντων. ὗτοι δ' ἦσαν Ἀπολλωνίυ κατὰ φύσιν υἱοὶ, τῦ μεγάλην μὲν εὐκαιρίαν ἔχοντος παρὰ Σελεύκῳ, μεταςάντος δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχυ μετάληψιν τῆς ἀρχῆς εἰς Μίλητον. Τῆς δὲ συνταχθείσης ἡμέρας πρὸς τὺς ναυτικὺς συνεγγιζύσης, ἔδει γενέσθαι παρά τινι τῶν φίλων ὑποδοχὴν πρὸς τὴν ἔξοδον. παρὰ γὰρ αὐτῷ ποιεῖν τὸ δεῖπνον ὐχ οἷόν τ' ἦν, εἴθιςο γὰρ ἐπιμελῶς καλεῖν ἅπαντας τὺς περὶ αὐτὸν ὄντας. οἱ δὲ συνειδότες τὴν πρᾶξιν, ἔμελλον ἐξ οἴκυ δειπνήσαντες ἐπὶ τὸ πλοῖον ἥξειν, ἔχοντες ἕνα παῖδα μεθ' ἑαυτῶν ἕκαςος, τὺς γὰρ λοιπὺς ἀπεςάλκεισαν εἰς Ἀναγνείας, κατὰ τὴν ἐπιῦσαν αὐτοὶ παρεσόμενοι. τὸν δὲ Πολύβιον συνέβαινε κατὰ τὸν καιρὸν τῦτον ἠσθενηκότα μένειν κατακλινῆ, εἰδέναι δὲ πάντα τὰ πραττόμενα, τῦ Μενιθύλλυ συνεχῶς αὐτῷ μεταδιδόντος ἀεὶ περὶ τῶν ὑποπιπτόντων. Διόπερ ἀγωνιάσας ὁ προειρημένος, μὴ, τῆς συνηθείας ἑλκυσθείσης, ἅτε τῦ Δημητρίυ συμποτικῦ φυσικῶς καὶ νεωτέρυ τελέως ὑπάρχοντος, ἀπόρημά τι γένηται περὶ τὴν ἔξοδον διὰ τὴν μέθην, γράψας βραχὺ πιττάκιον καὶ σφραγισάμενος, πέμπει παρ' αὐτῦ παῖδα, συσκοτάζοντος ἄρτι τῦ θεῦ, συντάξας, ἐκκαλεσάμενον τὸν οἰνοχόον τῦ Δημητρίυ δῦναι τὸ πιττάκιον, μηδὲν εἰπόντα, τίς ἢ παρὰ τίνος, καὶ κελεύειν ἀποδι-

qui multi erant, communicauerat. hos fratres Apollonius ille genuerat, qui plurimum gratia apud Seleucum aliquando valuit, deinde vbi ad Antiochum regnum fuit translatum, Miletum ex aula migrauit. Poſtquam conſtituta cum nautis dies venit, vt exiret vrbe Demetrius, apud quendam ex amicis conuiuium celebraturus erat. nam in hoſpitio quidem ſuo coenare non poterat, quod eſſet illi conſuetudo, quam diligenter ſeruauerat, omnes qui circa ipſum erant inuitare. deinde, qui arcani conſcii erant, coenatione egreſſi, nauim recta cum ſingulis quisque pueris petere debebant. nam reliquos Anagniam miſerant, tamquam eodem poſtridie et ipſi eſſent ituri. Accidit autem, vt quum haec gererentur, aeger Polybius in lectulo decumberet, quem tamen nihil eorum, quae fiebant, fugiebat, quum Menithyllus, vt quidque noui acciderat, de ſingulis continuo eum moneret. Is igitur vehementer ſollicitus, ne, quia Demetrius natura ſua conuiuiis plurimum gaudebat, et iuuenis admodum tunc erat, extracta in tempus longius compotatione, exeundi conſilium propter temulentiam aliquo modo impeditum haereret, breui pittacio conſcripto atque obſignato, puerum e ſuis, quum iam tenebreſceret, mittit, eique mandat, vt, pincerna Demetrii vocato, pittacium illi traderet, non addito, quis ipſe eſ-

δῦναι

δόναι τῷ Δημητρίῳ ὡς παραχρῆμα διαναγνῶναι. Γενομένων δὲ πάντων κατὰ τὸ συνταχθὲν, λαβὼν ὁ Δημήτριος ἐπανέγνω. τὸ δὲ πιττάκιον περιεῖχε τὰς γνώμας ταύτας.

Ὁ δρῶν τὰ τοῦ μέλλοντος, οἴχεται φέρων

Εἰς ὃ φέρει νύξ· τοῖς δὲ τολμῶσί τι πλέον.

Τόλμα τι, κινδύνευε, πράττ', ἀποτύγχανε,

Ἐπίτυχε, πάντα μᾶλλον, ἢ σαυτὸν πρόη.

Νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Ταῦτα διαναγνοὺς ὁ Δημήτριος, καὶ συννοήσας τὰς ὑποθέσεις, καὶ τίνες, καὶ παρὰ τίνος εἰσὶ, παραυτίκα προσποιηθεὶς ὡς ἐπιναύσιος γεγονὼς, ἀπηλλάττετο, συμπροπεσόντων αὐτῷ καὶ τῶν φίλων. παραγενόμενος δ' ἐπὶ σκηνὴν, τοὺς μὲν ἀνεπιτηδείους τῶν οἰκετῶν ἐξέπεμψε εἰς τὰς Ἀναγνείας, συντάξας, λαβόντας τὰ λῖνα καὶ τοὺς κύνας ἀπαντᾷν ἐπὶ τὸ Κίρκαιον, ἐκεῖ γὰρ ἐπιμελῶς εἰώθει κυνηγετεῖν τὸ πρίν· ἐξ οὗ καὶ τῆς πρὸς τὸν Πολύβιον αὐτῷ συνηθείας τὴν καταρχὴν γενέσθαι συνέπεσε. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς περὶ τὸν Νικάνορα διεσάφει τὴν ἐπιβολὴν, καὶ κοινωνεῖν παρεκάλει τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. Πάντων δὲ προθύμως δεξαμένων τὸν λόγον, παρήγγειλε κατὰ σπουδὴν, ἐπανελθόντας ἐπὶ τὰς ἰδίας καταλύσεις, τοῖς μὲν παισὶ συντάττειν, προάγειν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν εἰς τὰς

ſet, aut a quo mitteretur, iuberetque Demetrio id extemplo legendum dari. Factum eſt plane vti iuſſerat, et Demetrius acceptum pittacium legit. In eo hae gnomae erant deſcriptae.

Cunctaris? illuc nempe tendis, o miſer,

Vbi atra nox. Fortuna forteis adiuuat.

Aude, periclitare, age quid. non feceris,

Aut feceris. prius omnia quam te deſeras.

Sobrius eſto, nemini fidem habendam memento, hi ſunt nerui prudentiae.

His lectis Demetrius, cognito, et quo haec praecepta ſpectarent, et a quo ſibi mitterentur, extemplo nauſeabundum ſe ſimulans conuiuio exceſſit, amicis ſimul cum eo egredientibus. Ad tentorium vt ventum, famulos ad illud iter minus aptos Anagniam proficiſci iubet, mandatque illis, vt cum retibus ac canibus venaticis ad Circaeum ſibi occurrerent, vbi ſolitus erat antea ſtudioſe venari, vnde etiam contigerat, vt Polybium propius noſcendi occaſio primum ei daretur. Secundum haec Nicanori et eius comitibus, quod deſtinabat, aperit, atque illos hortatur, vt eorundem conſiliorum ſecum velint eſſe participes. Quum operam prolixe omnes pollicerentur: monuit eos, vt domum ſuam quisque celeriter repeterent, et famulis imperarent, vt mane orto

εἰς τὰς Ἀναγνείας, καὶ μετὰ τῶν κυνηγῶν ἀπαντᾷν εἰς τὸ Κίρκαιον· αὐτοὺς δὲ λαβόντας ἐσθῆτας τὰς ὁδοιπορικὰς ἀνακάμπτειν ὡς αὐτὸν, εἰπόντας τοῖς οἰκέταις, ὅτι μετὰ τοῦ Δημητρίου συμμίξουσιν αὐτοῖς κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἐπὶ τὸν προειρημένον τόπον. Γενομένων δὲ πάντων καθὼς προείρηται, προῆγον εἰς τὴν Ὠςίαν νυκτὸς ἐπὶ τὸ ςόμα τοῦ Τιβέριος. Ὁ δὲ Μενίθυλλος προπορευόμενος ἐκοινολογεῖτο τοῖς ναυτικοῖς, φάσκων, αὐτῷ προσπεπτωκέναι παρὰ τοῦ βασιλέως, διὸ δέον ἐςὶν, αὐτὸν μὲν μένειν κατὰ τὸ παρὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ, τῶν δὲ νεανίσκων τοὺς εὐπιςοτάτους ἐκπέμψαι πρὸς αὐτὸν, παρ᾽ ὧν ἐπιγνώσεται πάντα τὰ κατὰ τὸν ἀδελφόν· διόπερ αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφησεν ἐμβαίνειν, τοὺς δὲ νεανίσκους ἥξειν περὶ μέσας νύκτας τοὺς μέλλοντας πλεῖν. τῶν δὲ ναυκλήρων ἀδιαφορούντων διὰ τὸ μένειν αὐτοῖς τὸ ταχθὲν ναῦλον ἐξ ἀρχῆς, καὶ πάντα κατηρτικότων ἐκ πολλοῦ τὰ πρὸς τὸν πλοῦν· παρῆσαν οἱ περὶ τὸν Δημήτριον κατὰ τρίτην φυλακὴν λήγουσαν, ὄντες ὀκτὼ, καὶ παῖδες πέντε, καὶ παιδάρια τρία. τοῦ δὲ Μενιθύλλου κοινολογηθέντος αὐτοῖς, καὶ παραδείξαντος τὴν τῶν ἐπιμηνίων παρασκευὴν, ἔτι δὲ συςήσαντος τῷ ναυκλήρῳ καὶ τοῖς ἐπιβάταις ἐκτενῶς, οὗτοι μὲν ἐπέβησαν· ὁ δὲ κυβερνήτης, ἄρτι διαφώσκοντος, ἄρας τὰς ἀγκύρας, ἐτέλει τὸν πλοῦν ἁπλῶς,

Anagniam proficiſcerentur, et cum venatoribus Circaeum ſibi occurrerent, ipſi interim viatoriis ſumtis veſtibus ad ſe redirent, famulisque dicerent, poſtridie eius diei in illum quem diximus locum ad ſe venirent, ibi enim cum Demetrio ſeſe futuros. Poſtquam omnia eſſent adminiſtrata, vt mandauerat, noctu ad Oſtiam, vbi oſtium Tiberis, progreditur. Interea loci Menithyllus praecedit illos, et nautis ſignificat, noui aliquid a rege ſe accepiſſe, cuius gratia oporteat, vt ipſe quidem in vrbe adhuc haereret; ſed iuuenes probatiſſimae fidei ad illum mitteret, qui de fratre omnia ei ſint renuntiaturi. Propterea ſe quidem nauim non conſcenſurum, verum eos iuuenes, qui iter ſint confecturi, circa mediam noctem eſſe venturos. Nauclerus, cui de conſtituta ab initio mercede nihil propterea deperibat, omnia dudum parata habens ad ſoluendum, id ſe non curare oſtendit. Interea exeunte tertia vigilia adeſt Demetrius cum ſuis comitibus, ii autem erant omnino octo, cum famulis quinque et tenerioris aetatis pueris tribus. deinde vbi cum his locutus eſſet Menithyllus, et praeparatum commeatum illis oſtendiſſet, quum etiam nauclero et vectoribus eos ſtudio magno commendaſſet, nauem conſcenderunt. Gubernator, ſimul illuxit, ancoras tollere, et nauigationi ſimpliciter ſe accingere, vt qui

οὐδεμίαν

ὀδεμίαν ἔννοιαν ἔχων τοῦ πράγματος, ἀλλ᾽ ὡς στρατιώτας τινὰς ἄγων παρὰ τοῦ Μενιθύλλου πρὸς τὸν Πτολεμαῖον. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ὀδεὶς ἐπιζητήσειν ἔμελλε τὸν Δημήτριον, ὀδὲ τοὺς μετ᾽ ἐκείνου προάγοντας. Οἱ μὲν γὰρ αὐτοῦ μένοντες ὡς ἐπὶ τὸ Κίρκαιον ὡρμηκότα διελάμβανον· οἱ δὲ ἐν ταῖς Ἀναγνείαις ἀπήντων ἐπὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ὡς ἐκεῖ παρεσομένου. δι᾽ ὃ συνέβαινε τελέως ἄσημον εἶναι τὸν δρασμὸν, ἕως οὗ τῶν παίδων τις, μεμαστιγωμένος ἐν ταῖς Ἀναγνείαις, ἀπαντῶν ἐπὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἔδραμεν ἐπὶ τὸ Κίρκαιον, ὡς ἐκεῖ τῷ Δημητρίῳ συμμίξων. οὐχ ὁρῶν δὲ, πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην ἔτρεχεν, ὡς κατὰ πορείαν ἀπαντήσων. ὀδαμῇ δὲ συντυχὼν αὐτῷ, τοῦτο διεσάφησε τοῖς ἐν Ῥώμῃ φίλοις, καὶ τοῖς καταλελειμμένοις ἐπὶ τῆς οἰκίας. ἐπιζητουμένου δὲ τοῦ Δημητρίου κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν, ἀφ᾽ ἧς ὥρμησεν, ὑπενοήθη τὸ γεγονός. τῇ δὲ πέμπτῃ σύγκλητος εὐθέως συνήγετο περὶ τούτων, ἐν ᾗ συνέβαινε, τὸν Δημήτριον ἑκταῖον ἤδη ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ κατὰ Σικελίαν ὑπάρχειν. τὸ μὲν οὖν διώκειν ἀπέγνωσαν, ἅμα μὲν ὑπολαμβάνοντες αὐτὸν πολὺ προειληφέναι κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ γὰρ εἶχε φορὸν ἄνεμον, ἅμα δὲ προορώμενοι τὸ βουληθέντες κωλύσειν ἀδυνατῆσαι· πρεσβευτὰς δὲ κατέστησαν μετά τινας ἡμέρας τοὺς περὶ Τιβέριον Γράκχον,

de eo quod erat geſtum nihil cogitaret, ſed tamquam milites quosdam a Menithyllo ad Ptolemaeum deueheret. Romae vero poſtridie illius diei nemini in mentem venit, vt Demetrium aut eos, qui cum ipſo erant egreſſi, inquireret. Nam qui ibi remanſerant, Circaeum rebantur ipſum eſſe profectum: qui erant Anagniae, eodem ſe contulerunt, tamquam ibi eum reperturi. Itaque prorſus euaſio illius ex vrbe latuit, donec aliquis puerorum, qui Anagniam ad dictum locum venerant, flagris caeſus, Circaeum curriculo petit, vt Demetrium ibi conueniret: quo non inuento, Romam iterum accurrit, ratus in itinere ſe illi occurſurum. tum autem, quum nusquam Demetrium offendiſſet, amicis, qui Romae erant, et iis, quos domi Demetrius reliquerat, rem declarauit. Itaque, poſtquam die quarto a diſceſſu quaeſitus eſſet Demetrius, oborta eſt quaedam hominibus ſuſpicio eius, quod geſtum erat. Die quinto ſenatus ea de re eſt habitus, cum quidem Demetrius, ſextum iam agens ab exitu ab vrbe diem, ad fretum Siculum peruenerat. abeuntem patres perſequendum non duxerunt, quod perſuaſum haberent, multum iam itineris eſſe ab eo confectum, ſecundo enim vento nauigabat, ſi vellent eum impedire, in ſua poteſtate non futurum. poſt paucos deinde dies Tiberium Gracchum Lucium Len-

τος δὲ τούτου τοῖς πρότερον, καὶ τοῦ χρόνου διελκομένου, καὶ τετταράκοντα διελθουσῶν ἡμερῶν, καὶ μηδενὸς προσπίπτοντος, εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτε περὶ τῶν ὅλων. Ὁ γὰρ πρεσβύτερος βασιλεὺς παραγενόμενος, ἀρεσκείας προσφερόμενος, πάντας ἐξιδιάσατο τοὺς πρεσβευτὰς, καὶ παρακατέχετο πλεῖον οὐχ ἑκόντας, ἀλλὰ ἄκοντας. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον προσέπεσε τῷ νεωτέρῳ Πτολεμαίῳ, τούς τε Κυρηναίους ἀφεστάναι, καὶ τὰς πόλεις συμφρονεῖν τούτοις, κεκοινωνηκέναι δὲ περὶ τῆς ἀποστάσεως, καὶ Πτολεμαῖον τὸν * συμπέτησιν, ὃς ἦν τὸ γένος Αἰγύπτιος, ἐπιστεύθη δὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ὅλων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καθ' ὃν καιρὸν ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν εἰς τὴν Ῥώμην. Τούτων δὲ προσπιπτόντων τῷ βασιλεῖ, καὶ μετ' ὀλίγον, διότι στρατοπεδεύουσιν ἐν τοῖς ὑπαίθροις οἱ Κυρηναῖοι, δείσας, μὴ, βουλόμενος προσλαβεῖν τὴν Κύπρον, καὶ τὴν Κυρήνην ἀπολέσαι· πάντα τἄλλα πάρεργα θέμενος, ἀνέζευξεν ἐπὶ Κυρήνης. Παραγενόμενος δ' εἰς τὸν Μέγαν καλούμενον Καταβαθμὸν, κατέλαβε τοὺς Λίβυνας, μετὰ τῶν Κυρηναίων κατέχοντας τὰς δυσχωρίας. ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀπορούμενος ἐπὶ τῷ συμβαίνοντι, τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν στρατιωτῶν ἐμβιβάσας εἰς τὰ πλοῖα, περιπλεῖν τὰς δυσχωρίας ἐπέταξε, καὶ κατανοεῖν τοῖς τοῖς πολεμίοις ἐπιφαίνεσθαι· τοὺς δ' ἡμίσεις ἔχων αὐτὸς ἐβιάζετο κατὰ στόμα πρὸς τὴν ἀνάβασιν.

quoque consilium eundem exitum habuisset, quem priora, atque ita tempus in longum extraheretur, iamque adeo dies quadraginta praeteriissent, quum interim nuntius nullus afferretur: de summa rerum dubitare coepit. Aduenerat enim maior fratrum, et miris blanditiis legatos sibi conciliauerat, ibique detinuerat, inuitos magis quam volentes. Inter haec Ptolemaeo iuniori significatur, rebellasse Cyrenenses, et ciuitates cum ipsis conspirasse. conscium etiam defectionis esse Ptolemaeum - - - - genere Aegyptium, quem rex, quum Romam nauigationem instituerct, vniuerso regno praefecerat. Haec vbi regi nuntiata, et mox addito, Cyrenenses sub signis exercitum iam habere, metuens, ne, dum imperio Cyprum cupit adiicere, etiam Cyrenen amittat, omnem aliarum rerum curam insuper habens Cyrenen reuertitur. Ad magnum quem vocant Catabathmon vt ventum, locorum angustias a Libynis cum Cyrenensibus reperit occupatas. Ptolemaeus, hac difficultate sibi obiecta, dimidiam militum partem nauibus imponit, et loca angusta circumnauigare iubet, dareque operam, vt hostes nec opinantes ex improuiso inuadant: ipse cum altera parte exercitus a fronte eos aggressus, superare montem conabatur. Libynae metu

τῶν

τῶν δὲ Λιβύνων καταπλαγέντων τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἔφοδον, καὶ λειπόντων τοὺς τόπους, ἅμα τῆς ἀναβάσεως ἐγένετο κύριος, καὶ τῆς ὑποκειμένης τετραπυργίας, ἐν ᾗ συνέβαινε πλῆθος ἄφθονον ὕδατος ὑπάρχειν. ὅθεν ἀφορμήσας ἑβδομαῖος ἧκε διὰ τῆς ἐρήμου. Παραπλεόντων δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἐπὶ Μοχυρίνου, συνέβαινε, τοὺς Κυρηναίους στρατοπεδεύειν, ὄντας εἰς ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ περὶ πεντακοσίους. Οἱ γὰρ Κυρηναῖοι, πεῖραν εἰληφότες τῆς τοῦ Πτολεμαίου προαιρέσεως ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν πεπραγμένων, καὶ θεωροῦντες οὐ βασιλικὴν, ἀλλὰ τυραννικὴν οὖσαν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ὅλην αἵρεσιν, οὐχ οἷοί τ' ἦσαν ἐθελοντὴν σφᾶς αὐτοὺς ὑποτάττειν, ἀλλὰ πᾶν ὑπομένειν ἐτόλμων, ἀντεχόμενοι τῆς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἐλπίδος. διὸ καὶ τότε, συνεγγίσαντος αὐτοῦ, ἐξ αὐτῆς παρετάξαντο, καὶ τέλος ἡττήθη.

perculsi, quod vtrinque peti se viderent, stationes deserunt. ita rex non libere tantum adscensu potitur, sed etiam subiectam quatuor turrium munitionem, vbi magna erat aquae copia, in potestatem redigit. inde septimis castris solitudinem emensus, Cyrenen peruenit. Quum manus militum, qui Mochyrini erant, maritimo itinere illum comitaretur, sub pellibus iam in armis Cyrenenses erant, pedites ad octo millia, equites ad quingentos. Nam Cyrenenses, ex iis, quae Ptolemaeus Alexandriae gesserat, animaduersa eius voluntate, quum cernerent, nihil regii in eius animo atque administratione inesse, sed tyrannice omnia ab eo administrari, vt sua sponte se illi subiicerent inducere in animum non poterant: quin potius perpeti omnia sustinebant, prius quam spem libertatis desererent. tum igitur illo appropinquante, aciem eduxerunt. ac tandem etiam victus est Ptolemaeus.

ΡΙϛ'.

Πρέσβεις παρὰ τοῦ νεωτέρου Πτολεμαίου εἰς Ῥώμην πεμφθέντες.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἦλθε καὶ Γναῖος ὁ Μερόλας ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, διασαφῶν τῷ βασιλεῖ, διότι εἰς οὐδὲν τῶν ἀξιουμένων προσελήλυθεν ὁ ἀδελφὸς, ἀλλὰ φησὶ, δεῖν μένειν ἐπὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς διομολογουμένοις. ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα διακούσας,

CXVI.

Legati Romam missi a Ptolemaeo rege minore natu fratrum.

Circa idem tempus et Cn. Merula venit Alexandria, nuntiauitque regi, nihil eorum, quae a fratre eius fuerant postulata, potuisse impetrari, quod diceret, pactis esse standum, quae facta essent ab initio. his auditis, rex

εὐθέως προχειρισάμενος Κομανὸν καὶ Πτολεμαῖον τοὺς ἀδελφοὺς, ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τοῦ Γναΐου, διασαφήσοντας τῇ συγκλήτῳ περὶ τῆς τ' ἀδελφοῦ πλεονεξίας καὶ καταφρονήσεως. ἀπέλυσαν δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τοὺς περὶ Τίτον ἀπράκτους οἱ πρεσβευταὶ πορευόμενοι. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ Κυρήνην ἐπὶ τούτων ἦν.

Comanum et Ptolemaeum fratres Romam legatos proficiſci iubet cum Cnaeo Merula, qui de iniquitate fratris et contemtu erga populum Romanum cum ſenatu agerent. eodem etiam tempore legati, in itinere pergentes, Titum re infecta dimiſerunt. Hic tum erat Alexandrinarum et Cyrenaicarum rerum ſtatus.

ΡΙΖ.

Πῶς ἐπείσθη ἡ σύγκλητος ὑπὸ τῶν πρέσβεων τοῦ νεωτέρου Πτολεμαίου συνεπισχύειν μὲν αὐτῷ, τὴν δὲ πρὸς τὸν πρεσβύτερον συμμαχίαν ἀναιρεῖν.

Ὅτι κατὰ τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς ἧκον παρὰ τοῦ νεωτέρου Πτολεμαίου πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Κομανὸν, καὶ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου παραπλησίως οἱ περὶ τὸν Μενίθυλλον τὸν Ἀλαβανδέα. ὧν εἰσελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον, καὶ πολλῶν λόγων γινομένων καὶ φιλαπεχθῶν κατὰ πρόσωπον εἰς ἀλλήλους, καὶ τῶν περὶ Τίτον καὶ Γνάϊον ἀπομαρτυρούντων καὶ συνεπισχυόντων τῷ νεωτέρῳ μετὰ πολλῆς σπουδῆς· ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, τοὺς περὶ Μενίθυλλον ἐν πένθ' ἡμέραις ἀποτρέχειν ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ τὴν συμμαχίαν ἀναιρεῖν τὴν πρὸς τὸν πρεσβύτερον, πρὸς δὲ τὸν νεώτερον πέμψαι πρεσβευτὰς, τοὺς διασαφήσον-

CXVII.

Quomodo per legatos ſuos iunior Ptolemaeus ſenatum impulerit, vt ſibi quidem faueret, maioris vero natu Ptolemaei amicitiae renuntiaret.

Per illa tempora, de quibus loquimur, venit a Ptolemaeo iuniore miſſa legatio, cuius princeps Comanus, et a maiore item fratre alia, cuius caput Menithyllus Alabandenſis. Poſtquam legati in ſenatum ſunt ingreſſi, longa inter ipſos altercatione habita, quum alter alteri os conuitio verberaſſet, quia Titus et Cnaeus ſuo teſtimonio et fauore omni ac ſtudio cauſſam iunioris ſubleuabant: decreuit ſenatus, vt intra dies quinque Menithyllus vrbe excederet, et vt foedus, quod cum maiore natu Ptolemaeo erat, tolleretur. Legatos praeterea decreuit ad iuniorem mittendos, qui hoc patrum decretum illi

τας

τας τὰ δεδογμένα τῇ συγκλήτῳ. καὶ κατεςάθησαν Πόπλιος Ἀπέςιος καὶ Γάϊος Λέντλος, οἳ καὶ πλεύσαντες ἐξαυτῆς εἰς τὴν Κυρήνην, ἀνήγγειλαν τῷ Πτολεμαίῳ τὰ δεδογμένα μετὰ πολλῆς σπεδῆς. ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἐπαρθεὶς εὐθέως ἐξενολόγει, καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς ὅλος καὶ πᾶς ἦν περὶ τὴν Κύπρον. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τέτοις ἦν.

adferrent. Legati lecti sunt Publius Apustius et Caius Lentulus, qui extemplo Cyrenam profecti, nuntium eorum, quae gesta fuerant, magna diligentia ad regem pertulerunt. Ille confestim noua spe inflatus milites conducere, et animum atque mentem omnem ad consilia de Cypro occupanda transferre. haec tum in Italia sunt gesta.

ΡΙΗ.

Πῶς ὁ Μασσανάσσης πρὸς τὲς Καρχηδονίες διαφερόμενος, ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων παρὰ τὸ δίκαιον ἐσωματοποιήθη.

CXVIII.

Quomodo Massanissa in iis contentionibus, quas habuit cum populo Carthaginiensi, per Romanos semper vicit, iure vel iniuria.

Ὅτι κατὰ τὴν Λιβύην Μασσανάσσης, θεωρῶν τὸ πλῆθος τῶν πόλεων τῶν περὶ τὴν μικρὰν Σύρτιν ἐκτισμένων, καὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας, ἣν καλῦσιν Ἐμπόρια, καὶ πάλαι τὸ πλῆθος τῶν προσόδων τῶν γινομένων ἐν τέτοις τοῖς τόποις ὀφθαλμιῶν, ἐπεβάλετο καταπειράζειν τῶν Καρχηδονίων, ὲ πολλοῖς ἀνώτερον χρόνοις τῶν λεγομένων καιρῶν. Τῆς μὲν ἓν χώρας ταχέως ἐγενήθη κύριος, ἅτε τῶν ὑπαίθρων κρατῶν, διὰ τὸ τὲς Καρχηδονίες ἀεὶ μὲν ἀλλοτρίες ὑπάρχειν τῆς ἐν τῇ γῇ χρείας, τότε δὲ καὶ τελέως ἐκτεθηλάνθαι, διὰ τὴν πολυχρόνιον εἰρήνην· τῶν δὲ πόλεων ὲκ ἠδυνήθη γενέσθαι κύριος, διὰ τὸ τὲς Καρχηδονίες ἐπιμελῶς τηρεῖν αὐτάς. Ἀμφοτέρων δὲ

In Africa rex Massanissa, quum animaduertisset, quam multae vrbes circa minorem Syrtim essent conditae, quae illius agri bonitas, quem vocant Emporia, iam olim cupiditatis oculis ad eos reditus adiectis, qui vberrimi inde proueniebant, tandem circa illa fere tempora, de quibus diximus, Carthaginiensium patientiam tentare instituit. et agrum quidem facile illi fuit occupare, omnium quae in aperto erant locorum potenti, quod Carthaginienses et alias natura sua ad gerendum terra bellum inepti, tum propter longam pacem penitus erant effoeminati; vrbes vero capere Massanissa non potuit, Carthaginiensibus illas custodientibus. Quum autem ambo

ποιȣμένων τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὴν σύγκλητον ὑπὲρ τῶν ἀμφισβητȣμένων, καὶ πρεσβευτῶν πολλάκις ἐληλυθότων διὰ ταῦτα παρ' ἑκατέρων, αἰεὶ συνέβαινε, τȣ̀ς Καρχηδονίȣς ἐλαττȣ̃σθαι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ȣ̓ τῷ δικαίῳ, ἀλλὰ τῷ πεπεῖσθαι τȣ̀ς κρίνοντας, συμφέρειν σφίσι τὴν τοιαύτην γνώμην. ἐπεὶ τοῖς χρόνοις ȣ̓ πολλοῖς ἀνώτερον αὐτὸς ὁ Μασσανάσσης, διώκων τὸν Ἀφθήρατον ἀποστάτην μετὰ στρατοπέδȣ, δίοδον ᾐτήσατο τȣ̀ς Καρχηδονίȣς διὰ ταύτης τῆς χώρας. οἱ δὲ ȣ̓χ ὑπήκȣσαν, ὡς ȣ̓δὲν αὐτῷ προσηκȣ́σης. Οὐ μὴν ἀλλὰ τέλος εἰς τȣ̃το συνεκλείσθησαν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τῶν ἀποφάσεων, διὰ τȣ̀ς νῦν λεγομένȣς καιρȣ̀ς, ὥστε μὴ μόνον τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν ἀποβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ πεντακόσια τάλαντα προσθεῖναι τῆς καρπίας τῶν χρόνων, ἐξ ȣ̃ συνέβη γενέσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν.

controuersias suas ad senatum referrent, et multae propterea ab vtrisque missae legationes Romam venissent: semper iudicio Romanorum caussa Carthaginiensium erat deterior, non quia iustis deficerentur, sed quia e re sua iudices esse existimabant, vt sic iudicarent. Annis vero aliquot prius Massanissa ipse Aphtheratum, qui ab ipso defecerat, cum exercitu persequens, a Carthaginiensibus petierat, vt sibi per hunc ipsum agrum liceret transire, qui, ceu nihil agro illo ad Massanissam pertinente, recusarunt. Verumtamen eo tandem necessitatis redacti sunt Carthaginienses, vt non solum agri et vrbium illarum iacturam facerent; sed hoc amplius talenta quingenta fructuum nomine, quos a principio controuersiae perceperant, penderent.

ΡΙΘ.

Τῶν βασιλέων Πρȣσίȣ, Εὐμένȣς, Ἀριαράθȣ εἰς Ῥώμην πρεσβεῖαι.

Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Πρȣσίας μὲν ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς μετὰ Γαλατῶν, τȣ̀ς κατηγορήσοντας Εὐμένȣς· ȣ̃τος δὲ πάλιν τὸν ἀδελφὸν Ἄτταλον, ἀπολογησόμενον πρὸς τὰς διαβολάς. Ἀριαράθης δὲ τῇ τε Ῥώμῃ στέφανον ἐξαποστείλας ἀπὸ χρυσῶν μυρίων, ἔπεμψε καὶ πρεσβευτὰς, τȣ̀ς διασαφήσοντας τῇ

CXIX.

Legationes Romam missae a tribus regibus, Prusia, Eumene, Ariarathe.

Quod ad res attinet Asiaticas, Prusias rex legationem communem cum Gallograecis Romam misit, qui de Eumene quererentur, Eumenes vicissim fratrem Attalum, qui suam caussam ageret. Ariarathes vero Romae coronam misit aureorum decies mille, et simul legatos, qui senatui significarent, quo-

συγκλή-

συγκλήτῳ τήν τε πρὸς τὸν Τιβέριον ἀπάντησιν αὐτȣ̃, καὶ καθόλȣ παρακαλέσοντας διασαφεῖν, ὑπὲρ ὧν ἂν δέωνται, διότι πᾶν ποιήσειν ἕτοιμός ἐςι Ῥωμαίοις τὸ παραγγελλόμενον.

modo Tiberium excepisset, et paratum ipsum esse, quicquid imperarent Romani, mandatis eorum obtemperare.

ΡΚ.

Δημητρίȣ τȣ̃ βασιλέως τῶν ἀπὸ Ῥώμης πρέσβεων θεραπεία, καὶ εἰς Ῥώμην ἀποςολὴ πρέσβεων σὺν δώροις καὶ τοῖς τȣ̃ γεγενημένȣ φόνȣ ἐνόχοις.

Ὅτι τȣ̃ Μηνοχάρȣς παραγενηθέντος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πρὸς Δημήτριον, καὶ διασαφήσαντος τῷ βασιλεῖ τὴν γεγενημένην ἔντευξιν αὐτῷ πρὸς τȣ̀ς περὶ Τιβέριον ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ, νομίσας ὁ βασιλεὺς, ἀναγκαιότατον εἶναι τῶν παρόντων, τὸ τȣ̀ς προειρημένȣς ἄνδρας ἐξομιλῆσαι, καθόσον οἷός τ' ἦν, πάντα τἄλλα πάρεργα ποιησάμενος, διεπέμπετο πρὸς τȣ́τȣς, τὸ μὲν πρῶτον εἰς Παμφυλίαν, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς Ῥόδον, πάντα ποιήσειν Ῥωμαίοις ἀναδεχόμενος, ἕως ἐξειργάσαιτο, βασιλεὺς ὑπ' αὐτῶν προσαγορευθῆναι. καὶ γὰρ ἦν ὁ Τιβέριος εὔνȣς αὐτῷ διαφερόντως. Διὸ καὶ μεγάλα συνεβάλλετο πρὸς τὸ καθικέσθαι καὶ κτήσασθαι τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ. ὁ δὲ Δημήτριος τυχὼν τῆς προειρημένης ἀφορμῆς, εὐθέως εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμπε πρεσβευτὰς, ςέφανόν τε κομίζοντας, καὶ τὸν αὐτόχειρα τȣ̃ Γναΐȣ γεγονότα,

CXX.

Demetrii regis studium demerendi legatos Roma missos: et in vrbem legatio cum muneribus ac caedis factae legati Romani reis.

Postquam Menochares ad Demetrium Antiochiam venisset, et sermones regi exposuisset, quos in Cappadocia cum Tiberio aliisque legatis habuerat, existimans rex supra omnia necessarium suis rebus esse in praesentia, vt praedictos viros omnibus modis sibi adiungeret et placaret: relictis rebus, ad eos misit primum in Pamphyliam, deinde iterum Rhodum. quiduis facturum se in gratiam Romanorum promittens, donec perfecit, vt rex ab illis salutaretur. Tiberius enim, qui ex animo illi cupiebat, plurimum illum adiuuit ad impetrandum, quod cupiebat, et ad ius regni ei conciliandum. Demetrius occasionem nactus quam diximus, legatos extemplo Romam misit, qui coronam adferrent, et illum, cuius manu Cnaeus fuerat occisus, Romanis ad-

ποιουμένων τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὴν σύγκλητον ὑπὲρ τῶν ἀμφισβητουμένων, καὶ πρεσβευτῶν πολλάκις ἐληλυθότων διὰ ταῦτα παρ' ἑκατέρων, αἰεὶ συνέβαινε, τοὺς Καρχηδονίους ἐλαττοῦσθαι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, οὐ τῷ δικαίῳ, ἀλλὰ τῷ πεπεῖσθαι τοὺς κρίνοντας, συμφέρειν σφίσι τὴν τοιαύτην γνώμην. ἐπεὶ τοῖς χρόνοις οὐ πολλοῖς ἀνώτερον αὐτὸς ὁ Μασσανάσσης, διώκων τὸν Ἀφθήρατον ἀποστάτην μετὰ στρατοπέδου, δίοδον ᾐτήσατο τοὺς Καρχηδονίους διὰ ταύτης τῆς χώρας. οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουσαν, ὡς οὐδὲν αὐτῷ προσηκούσης. Οὐ μὴν ἀλλὰ τέλος εἰς τοῦτο συνεκλείσθησαν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τῶν ἀποφάσεων, διὰ τοὺς νῦν λεγομένους καιροὺς, ὥστε μὴ μόνον τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν ἀποβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ πεντακόσια τάλαντα προσθεῖναι τῆς καρπίας τῶν χρόνων, ἐξ οὗ συνέβη γενέσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν.

controuersias suas ad senatum referrent, et multae propterea ab vtrisque missae legationes Romam venissent: semper iudicio Romanorum caussa Carthaginiensium erat deterior, non quia iustis deficerentur, sed quia e re sua iudices esse existimabant, vt sic iudicarent. Annis vero aliquot prius Massanissa ipse Aphtheratum, qui ab ipso defecerat, cum exercitu persequens, a Carthaginiensibus petierat, vt sibi per hunc ipsum agrum liceret transire, qui, ceu nihil agro illo ad Massanissam pertinente, recusarunt. Verumtamen eo tandem necessitatis redacti sunt Carthaginienses, vt non solum agri et vrbium illarum iacturam facerent; sed hoc amplius talenta quingenta fructuum nomine, quos a principio controuersiae perceperant, penderent.

ΡΙΘ.

Τῶν βασιλέων Προυσίου, Εὐμένους, Ἀριαράθου εἰς Ῥώμην πρεσβεῖαι.

Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Προυσίας μὲν ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς μετὰ Γαλατῶν, τοὺς κατηγορήσοντας Εὐμένους· οὗτος δὲ πάλιν τὸν ἀδελφὸν Ἄτταλον, ἀπολογησόμενον πρὸς τὰς διαβολάς. Ἀριαράθης δὲ τῇ τε Ῥώμῃ στέφανον ἐξαποστείλας ἀπὸ χρυσῶν μυρίων, ἔπεμψε καὶ πρεσβευτὰς, τοὺς διασαφήσοντας τῇ

CXIX.

Legationes Romam missae a tribus regibus, Prusia, Eumene, Ariarathe.

Quod ad res attinet Asiaticas, Prusias rex legationem communem cum Gallograecis Romam misit, qui de Eumene quererentur, Eumenes vicissim fratrem Attalum, qui suam caussam ageret. Ariarathes vero Romae coronam misit aureorum decies mille, et simul legatos, qui senatui significarent, quo-

συγκλήτῳ τήν τε πρὸς τὸν Τιβέριον ἀπάντησιν αὐτȢ, καὶ καθόλȢ παρακαλέσοντας διασαφεῖν, ὑπὲρ ὧν ἂν δέωνται, διότι πᾶν ποιήσειν ἕτοιμός ἐςι Ῥωμαίοις τὸ παραγγελλόμενον.

modo Tiberium excepiſſet, et paratum ipſum eſſe, quicquid imperarent Romani, mandatis eorum obtemperare.

ΡΚ.

Δημητρίȣ τȣ͂ βασιλέως τῶν ἀπὸ Ῥώμης πρέσβεων θεραπεία, καὶ εἰς Ῥώμην ἀποςολὴ πρέσβεων σὺν δώροις καὶ τοῖς τȣ͂ γεγενημένȣ φόνȣ ἐνόχοις.

CXX.

Demetrii regis ſtudium demerendi legatos Roma miſſos: et in vrbem legatio cum muneribus ac caedis factae legati Romani reis.

Ὅτι τȣ͂ Μηνοχάρȣς παραγενηθέντος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πρὸς Δημήτριον, καὶ διασαφήσαντος τῷ βασιλεῖ τὴν γεγενημένην ἔντευξιν αὐτῷ πρὸς τȣ̀ς περὶ Τιβέριον ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ, νομίσας ὁ βασιλεὺς, ἀναγκαιότατον εἶναι τῶν παρόντων, τὸ τȣ̀ς προειρημένȣς ἄνδρας ἐξομιλήσαι, καθόσον οἷός τ' ἦν, πάντα τἄλλα πάρεργα ποιησάμενος, διεπέμπετο πρὸς τȣ́τȣς, τὸ μὲν πρῶτον εἰς Παμφυλίαν, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς Ῥόδον, πάντα ποιήσειν Ῥωμαίοις ἀναδεχόμενος, ἕως ἐξειργάσαιτο, βασιλεὺς ὑπ' αὐτῶν προσαγορευθῆναι. καὶ γὰρ ἦν ὁ Τιβέριος εὔνȣς αὐτῷ διαφερόντως. Διὸ καὶ μεγάλα συνεβάλλετο πρὸς τὸ καθικέσθαι καὶ κτήσασθαι τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ. ὁ δὲ Δημήτριος τυχὼν τῆς προειρημένης ἀφορμῆς, εὐθέως εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμπε πρεσβευτὰς, ςέφανόν τε κομίζοντας, καὶ τὸν αὐτόχειρα τȣ͂ Γναΐȣ γεγονότα,

Poſtquam Menochares ad Demetrium Antiochiam veniſſet, et ſermones regi expoſuiſſet, quos in Cappadocia cum Tiberio aliisque legatis habuerat, exiſtimans rex ſupra omnia neceſſarium ſuis rebus eſſe in praeſentia, vt praedictos viros omnibus modis ſibi adiungeret et placaret: relictis rebus, ad eos miſit primum in Pamphyliam, deinde iterum Rhodum, quiduis facturum ſe in gratiam Romanorum promittens, donec perfecit, vt rex ab illis ſalutaretur. Tiberius enim, qui ex animo illi cupiebat, plurimum illum adiuuit ad impetrandum, quod cupiebat, et ad ius regni ei conciliandum. Demetrius occaſionem nactus quam diximus, legatos extemplo Romam miſit, qui coronam adferrent, et illum, cuius manu Cnaeus fuerat occiſus, Romanis ad-

καὶ σὺν τούτοις τὸν κριτικὸν Ἰσοκράτην.

ducerent, ac ſimul criticum Iſocratem.

ΡΚΑ.

Φιλοφροσύνη τῆς συγκλήτου πρός τε τοὺς ἀπὸ Ἀριαράθου πρέσβεις, καὶ πρὸς τὸν Ἄτταλον.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκον παρὰ Ἀριαράθου πρέσβεις, στέφανόν τε κομίζοντες ἀπὸ μυρίων χρυσῶν, καὶ διασαφοῦντες τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν, ἣν ἔχει πρὸς τὰ Ῥωμαίων πράγματα· καὶ τούτων μάρτυρας * ἐπέμποντο τοὺς περὶ τὸν Τιβέριον. ὧν ἀνθομολογησαμένων, ἡ σύγκλητος τὸν στέφανον ἀπεδέξατο μετὰ μεγάλης χάριτος, καὶ τὰ μέγιστα τῶν παρ᾽ αὐτῇ νομιζομένων δώρων ἀντεπέστειλε, τόν τε σκηπίωνα καὶ τὸν ἐλεφάντινον δίφρον. τούτους μὲν ἐξαυτῆς ἔτι πρὸ τοῦ χειμῶνος ἀπέλυσεν ἡ σύγκλητος. Μετὰ δὲ τούτους Ἀττάλου παραγενηθέντος, ἤδη τῶν ὑπάτων τὰς ἀρχὰς εἰληφότων, καὶ τῶν Γαλατῶν αὐτοῦ κατηγορησάντων, οὓς ἀπέσταλκε Προυσίας, καὶ πλειόνων ἑτέρων ἀπὸ τῆς Ἀσίας· διακούσασα πάντων ἡ σύγκλητος, οὐ μόνον ἀπέλυσε τῶν διαβολῶν τὸν Ἄτταλον, ἀλλὰ καὶ προσαυξήσασα τοῖς φιλανθρώποις ἐξαπέστειλε. καθ᾽ ὅσον γὰρ ἀπηλλοτρίωτο τοῦ βασιλέως, καὶ διεφέρετο πρὸς τὸν Εὐμένη, κατὰ τοσοῦτον ἐφιλοφρονεῖτο καὶ συνηύξετο τὸν Ἄτταλον.

CXXI.

Senatus comitas in excipiendis legatis, quos Ariarathes miſerat, et Attalo.

Eodem tempore venerunt Ariarathis legati, coronam aureorum decies mille adferentes, ac voluntatem egregiam regis erga populum Romanum declarantes: cuius rei teſtem citabant ipſum Tiberium et reliquos legatos. Quorum vbi conſentiens eorum orationi teſtimonium eſt auditum, patres coronam magni beneficii loco acceperunt, et viciſſim, quae plurimi apud Romanos aeſtimari ſolent dona, ſcipionem ſellamque eburneam illi miſerunt. atque hos legatos ſenatus absque mora ante hiemis initium dimiſit. Poſt iſtos venit Attalus, poſtquam noui iam conſules iniuiſſent. hic a Gallograecis accuſatus, quos miſerat Pruſias, itemque ab aliis, qui aderant ex Aſia, a ſenatu, qui omnes audiuerat, non ſolum liberatus eſt a criminationibus; ſed etiam honore auctus, et ſumma humanitate exceptus eſt ac dimiſſus. quantum enim erant alienati patrum animi a rege Eumene, quem oderant, tantum beneuolentiae erga Attalum prae ſe ferebant, et ſtudii amplificandae eius dignitatis.

ΡΚΒ.

Τῶν Δημητρίȣ πρέσβεων εἰς Ῥώμην ἄφιξις.

Λεπτίνȣ τȣ͂ αὐτόχειρος τȣ͂ Γναΐȣ παράςημα τῆς ψυχῆς θαυμαςὸν καὶ ἐπιτυχές.

Ἰσοκράτȣς ἀνθρώπȣ λάλȣ καὶ περπέρȣ ἀτύχημα, καὶ ὑπὸ τȣ͂ φόβȣ ἀποθηρίωσις.

Ἀχαιῶν πρεσβεία εἰς Ῥώμην ὑπὲρ Πολυβίȣ καὶ Στρατίου.

Ὅτι ἧκον καὶ παρὰ τȣ͂ Δημητρίȣ τȣ͂ βασιλέως πρέσβεις, οἱ περὶ τὸν Μηνόχαριν, ςέφανον ἀπὸ μυρίων χρυσῶν τῇ Ῥώμῃ κομίζοντες, ἅμα δὲ καὶ τὸν προσενέγκαντα τῷ Γναΐῳ τὰς χεῖρας ἄγοντες. ἡ δὲ σύγκλητος ἐπὶ πολὺν μὲν χρόνον διηπόρησε περὶ τȣ́των, πῶς δεῖ χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν· ὅμως δὲ προσεδέξατο καὶ τȣ̀ς πρεσβευτὰς καὶ τὸν ςέφανον, τȣ́ς γε μὴν ἀγομένȣς ἀνθρώπȣς ȣ̓ προσεδέξατο. καίτοιγε Δημήτριος ȣ̓ μόνον τὸν Λεπτίνην ἀπέςειλε, τὸν αὐτόχειρα τȣ͂ Γναΐȣ γενόμενον· ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰσοκράτην. Οὗτος δὲ ἦν μὲν γραμματικὸς, τῶν τὰς ἀκροάσεις ποιȣμένων· φύσει δὲ ὢν λάλος καὶ πέρπερος καὶ κατακορὴς, προσέκοπτε μὲν καὶ τοῖς Ἕλλησιν, ἅτε καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀλκαῖον ἐν ταῖς συγκρίσεσιν ἐπιδεξίως σκωπτόντων αὐτὸν, καὶ διαχλευαζόντων. Παραγενόμενος δὲ εἰς τὴν Συρίαν, καὶ κατα-

CXXII.

Legatorum Demetrii aduentus in urbem.

Leptinae, qui legatum Rom. occiderat, constantia siue audacia mirabilis et felix.

Isocratis hominis locutuleii et vani infortunium, et prae metu efferatio.

Achaeorum legatio Romam missa ad liberandum Polybium et Stratium.

Quum et Demetrii regis legati, Menocharis aliique, venissent, coronam aureorum decies mille Romae adferentes, et illum simul adducentes, qui Cnaeo manus intulerat: perdiu dubitatum est a patribus, quid esset opus facto; tandem et legatos suscepit senatus, et coronam accepit, homines vero, qui fuerant adducti, reiecit, etsi missus a Demetrio fuerat non solum Leptines, qui Cnaei caedem manu propria patrauerat; verum etiam Isocrates. Hic erat grammaticus, ex eorum numero, qui recitationes publicas habere solent, homo natura loquax, putidus ostentator, odiosus, et ipsis quoque Graecis exosus, vt quem Alcaeus in commissionibus vrbanitate dictorum lacessere atque irridere fuerit solitus. Iste quum in Syriam venisset, ingenia Syrorum habens

φρονήσας τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἠρκεῖτο περὶ τῶν ἰδίων ἐπιτηδευμάτων ποιούμενος τοὺς λόγους· ἀλλὰ καὶ πραγματικὰς ἀποφάσεις ἐξέβαλε, φάσκων, δίκαια πεπονθέναι τὸν Γνάϊον, δεῖν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πρεσβευτὰς ἀπολλύναι, πρὸς τὸ μηδὲ τὸν ἀγγελοῦντα καταλειφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις τὸ γενονός, ἵνα παύσωνται τῶν ὑπερηφάνων ἐπιταγμάτων καὶ τῆς ἀναιδοῦς ἐξουσίας. Τοιαῦτα μὲν οὖν ῥιφολογῶν ἐνέπεσεν εἰς τὴν προειρημένην ἀτυχίαν. Ἐγένετο δέ τι περὶ τοὺς προειρημένους ἄξιον μνήμης· ὁ μὲν γὰρ Λεπτίνης μετὰ τὸ προσενέγκαι Γναΐῳ τὰς χεῖρας εὐθέως ἐν τῇ Λαοδικείᾳ περιῄει, φανερῶς φάσκων, δίκαια πεπονθέναι τὸν Γνάϊον, καὶ μετὰ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ταῦτα πεπραχέναι. τοῦ δὲ Δημητρίου παραλαβόντος τὰ πράγματα, προσεπορεύετο τῷ βασιλεῖ, παρακαλῶν αὐτὸν μὴ δεδιέναι τὸν Γναΐου φόνον, μηδὲ βουλεύεσθαι μηδὲν δυσχερὲς κατὰ τῶν Λαοδικέων· αὐτὸς γὰρ εἰς τὴν Ῥώμην πορεύσεσθαι, καὶ διδάξειν τὴν σύγκλητον, ὅτι μετὰ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ταῦτα πεποίηκεν. καὶ πέρας διὰ τὴν ἑτοιμότητα καὶ προθυμίαν οὗτος μὲν ἄνευ δεσμῶν ἤχθη καὶ φυλακῆς· ὁ δὲ Ἰσοκράτης ἐμπεσὼν εἰς τὴν αἰτίαν, ὁλοχερῶς παρεξέστη τῇ διανοίᾳ. τοῦ δὲ κλοιοῦ αὐτῷ περὶ τὸν τράχηλον περιτεθέντος, καὶ τῆς ἀλύσεως, σπανίως μὲν καὶ τὴν τροφὴν προσίετο, τῆς δὲ τοῦ

deſpectui, non continens ſe intra profeſſionis fines, etiam de publicis rebus verba facere et ſententiam pronuntiare ſuam coepit, quum diceret, iure occiſum fuiſſe Cnaeum, quin ceteros quoque populi Romani legatos eſſe iugulandos, vt ne vnus quidem relinqueretur ſuperſtes, qui cladis nuntium Romam adferret, vt deſinant tandem, aiebat, ſuperbe adeo imperare aliis, et hanc impudentem dominandi licentiam vſurpare. Et ille quidem huiusmodi verba funditans hoc ipſe ſibi infortunium arceſſiuit. Eſt autem cum primis memorabile, quod vtrique horum virorum accidit. nam Leptines poſt patratam Cnaei caedem extemplo Laodiceae verſatus eſt in publico, auditaque eſt illius vox, iure caeſum eſſe Cnaeum, neque ſine numine deum id eſſe factum. et poſtquam Demetrius regnum ſuſcepit, adire regem Leptines, orare, ne caede Cnaei moueretur, neue propterea in Laodicenſes grauius quicquam iret conſultum: ipſum enim ſe Romam profecturum, et ſenatui probaturum, diis volentibus id a ſe admiſſum. demum quia ſponte ſua atque alacris ibat, ſine vinculis et cuſtodibus Romam hic ductus eſt. Iſocrates contra, ſimul ac nomen eius fuit delatum, mente captus eſt, atque in totum alienatus: vbi vero etiam collum ſibi boia circumdari vidit, et vincula admoueri, cibum raro ſumere,

σώματος

σώματος θεραπείας εἰς τέλος ἀπέσῃ. δι' ὃ καὶ παρεγένετο εἰς τὴν Ῥώμην, θέαμα θαυμάσιον, εἰς ὃν ἀποβλέψας ἄν τις ὁμολογήσειε, διότι καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν οὐδέν ἐςι ἀνθρώπου φοβερώτερον, ὅταν ἅπαξ ἀποθηριωθῇ. ἥτε γὰρ ὄψις ἐκτόπως ἦν αὐτοῦ φοβερὰ καὶ θηριώδης, ὡς ἀνθρώπου πλεῖον ἐνιαυτοῦ μὴ τὸν ῥύπον, μὴ τοὺς ὄνυχας, μὴ τὰς τρίχας ἀφῃρημένου, τά τε κατὰ τὴν διάνοιαν ἐκ τῆς τῶν ὀμμάτων ἐμφάσεως καὶ κινήσεως τοιαύτην ἐποιεῖτο τὴν φαντασίαν, ὥςε τὸν θεασάμενον πρὸς πᾶν ζῶον ἑτοιμότερον ἂν προσελθεῖν, ἢ πρὸς ἐκεῖνον. ὁ δὲ Λεπτίνης μένων ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προαιρέσεως, εἴς τε τὴν σύγκλητον ἕτοιμος ἦν εἰσπορεύεσθαι, πρός τε τοὺς ἐντυγχάνοντας ἁπλῶς ἀνθωμολογεῖτο περὶ τῆς πράξεως, καὶ προσδιωρίζετο, μηδὲν αὐτῷ δυχερὲς ἀπαντήσειν ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ τέλος εὐσόχησε τῆς ἐλπίδος. Ἡ γὰρ σύγκλητος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὑπολαβοῦσα, διότι δόξει τοῖς πολλοῖς ἔχειν τοῦ φόνου δίκην, ἐὰν τοὺς αἰτίους παραλαβοῦσα τιμωρήσηται, τούτους μὲν οὐ προσεδέξατο, * μικροῦ δεῖν· ἐτήρει δὲ τὴν αἰτίαν ἀκέραιον, ὥςτ' ἔχειν ἐξουσίαν, ὅτε βουληθείη, χρήσασθαι τοῖς ἐγκλήμασι. Διὸ καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἔδωκε τοιαύτην τῷ Δημητρίῳ, διότι τεύξεται τῶν φιλανθρώπων, ἐὰν τὸ ἱκανὸν ποιῇ τῇ συγκλήτῳ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐξουσίαν. Ἧκον δὲ καὶ παρὰ τῶν

corporis cultum penitus aſpernari. Itaque Romam vt venit, mirum hominibus ſpectaculum praebuit, vt, qui illud conſiderauerit, cogatur fateri, et corpore et animo maxime omnium formidabile animal eſſe hominem, quando ſemel in ferinam rabiem fuerit verſus. nam et aſpectus illius ſupra modum terribilis atque efferatus erat, vt hominis, qui per annuum ſpatium et eo amplius neque ſordes, neque vngues, neque pilos purgaſſet. animi vero habitum oculorum ſpecies ac motus eum eſſe arguebant, vt, qui ſpectaret, nullius ferae occurſum aeque refugeret, atque illius. Leptines contra ſibi ſemper conſtans, in ſenatum venire paratus erat, et quum caedem a ſe patratam apud omnes, quibuscum loquebatur, fateretur, illud conſtanter affirmabat, nihil ſibi Romanos eſſe nocituros. Quae ſpes tandem eum non fefellit. nam ſenatus, quod iudicaret, vt equidem exiſtimo, vulgo omnibus viſum iri ſe debitas pro caede poenas exegiſſe, ſi traditos ſibi eius necis auctores ſupplicio affeciſſet: hos quidem ſuſcipere noluit - - - ſed integra omnia ſibi ſeruabat, vt, quoties vellet, vindicandi criminis poteſtatem haberet. Iccirco etiam Demetrio huiusmodi reſponſum dedit, ſenatum ſuam illi beneuolentiam impertiturum, ſi idonea ratione cauerit, ſe in ipſius poteſtate futurum, ſicut eſſet

Ἀχαιῶν πρέσβεις οἱ περὶ Ξένωνα καὶ Τηλεκλῆν, ὑπὲρ τῶν κατῃτιαμένων, καὶ μάλιστα τῦ Πολυβίυ καὶ τῦ Στρατίυ χάριν. τὺς μὲν γὰρ πλείςυς σχεδὸν ἅπαντας ὁ χρόνος ἤδη κατανηλώκει, τύς γε δὴ καὶ μνήμης ἀξίυς. παρῆσαν δ' οἱ πρέσβεις, ἐντολὰς ἔχοντες ἁπλῶς ἀξιωματικὰς, χάριν τῦ πρὸς μηδὲν ἀντιφιλονεικεῖν τῇ συγκλήτῳ. εἰσπορευθέντων δὲ καὶ ποιησαμένων τὺς ἁρμόζοντας λόγυς, ὐδ᾽ ὣς ὐδὲν ἠνύσθη, τὸ δ' ἐναντίον ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

olim. Venerant et Achaeorum legati Xeno et Telecles, vt impositas criminationes diluerent, idque Polybii maxime gratia atque Stratii. nam ceterorum plurimos et praecipuos quosque longa dies absumserat. Venerant autem hi legati, nudas preces pro mandatis adferentes, ne vlla in re voluntati aut iudicio senatus viderentur sese velle opponere. Ii quum in curiam essent ingressi, et conuenientem proposito suo orationem habuissent, ne sic quidem quicquam impetrarunt. nam contra decreuit senatus, nihil esse mouendum.

ΡΚΓ.

Πρέσβεις ὡς τὺς Ῥωμαίυς παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὲρ Δηλίων, τῶν εἰς Ἀχαΐαν μετασάντων.

Ὅτι παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἧκον πρέσβεις καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν οἱ περὶ Θεαρίδαν καὶ Στέφανον, ὑπὲρ τῶν Δηλίων. Τοῖς γὰρ Δηλίοις διαδοθείσης ἀποκρίσεως παρὰ Ῥωμαίων, μετὰ τὸ συγχωρηθῆναι τὴν Δῆλον τοῖς Ἀθηναίοις, αὐτοῖς μὲν ἐκχωρεῖν ἐκ τῆς νήσυ, τὰ δ' ὑπάρχοντα κομίζεσθαι· μετασάντες εἰς Ἀχαΐαν οἱ Δήλιοι, καὶ πολιτογραφηθέντες, ἐβύλοντο τὸ δίκαιον ἐκεῖ λαβεῖν παρὰ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τὸ πρὸς τὺς Ἀχαιὺς σύμβολον. τῶν δ' Ἀθηναίων φασκόντων, μηδὲν εἶναι πρὸς αὐτὺς τῆς δικαιοδοσίας ταύ-

CXXIII.

Legationes Romam missae ab Atheniensibus et Achaeis, de caussa Deliorum, qui in Achaiam sese transtulerant.

Venit Romam legatio, cuius principes erant Thearidas et Stephanus, ab Atheniensibus et Achaeis pro caussa Deliorum missa. Nam Delii post acceptum responsum, quo, permissa Atheniensibus Delo, excedere insula iubebantur, sua omnia exportantes, fortunas suas in Achaiam transtulerant, vbi concilii publici participes facti, ex aequo agere cum Atheniensibus volebant, iuxta leges foederis, quod erat iisdem Atheniensibus cum Achaeis. et quum negarent Athenienses, eius foederis iure quicquam pertinere ad Delios, postula-

της, ἠτοῦντο ῥύσια τοὺς Ἀχαιοὺς οἱ Δήλιοι κατὰ τῶν Ἀθηναίων. ὑπὲρ ὧν τότε πρεσβεύσαντες, ἔλαβον ἀπόκρισιν, κυρίας εἶναι τὰς κατὰ τοὺς νόμους γεγενημένας παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς οἰκονομίας περὶ τῶν Δηλίων.

ΡΚΔ.

Λισσίων καὶ Δαορσῶν πρέσβεις, κατηγοροῦντες τῶν Δαλματέων.

Ὅτι τῶν Λισσίων καὶ τῶν Δαορσῶν πλεονάκις παραπρεσβευσάντων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ διασαφούντων, ὅτι Δελματεῖς τὴν χώραν ἀδικοῦσι, καὶ τὰς πόλεις τὰς μετ' αὐτῶν ταττομένας, αὗται δέ εἰσιν Ἐπέτιον καὶ Τραγύριον, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Δαορσῶν ἐγκαλούντων· ἐξαπέστειλεν ἡ σύγκλητος πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Γάϊον Φάννιον, ἐποπτεύσοντας τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα, καὶ μάλιστα τούτων τὰ κατὰ τοὺς Δελματεῖς. Οὗτοι δὲ, μέχρι μὲν ἔζη Πλεύρατος, ὑπήκοον ἐκείνῳ· μεταλλάξαντος δὲ τούτου τὸν βίον, καὶ διαδεξαμένου Γεντίου τὴν βασιλείαν, ἀποστάντες ἀπὸ τούτου, τοῖς ὁμόροις προσεπολέμουν, καὶ κατεστρέφοντο τοὺς ἀστυγείτονας, ὧν ἔνιοι καὶ φόρους αὐτοῖς ἔφερον. ὁ δὲ φόρος ἦν θρέμματα καὶ σῖτος. Καὶ οἱ μὲν περὶ Φάννιον ἐπὶ τούτοις ἐξώρμησαν.

bant Delii ab Achaeis, vt res Athenienſium agere ferre ius ſibi fasque eſſet. De his rebus quum hi legati veniſſent, reſponſum tulerunt, placere ſenatui ſeruari illa, quae in cauſſa Deliorum legitime ordinata eſſent ab Achaeis.

CXXIV.

Liſſiorum et Daorſorum legati, ad Dalmatas accuſandos miſſi.

Poſteaquam Liſſii et Daorſi ſaepius communi conſenſu legatos Romam miſiſſent, quibus ſignificabant Liſſii, Dalmatas et agros et vrbes ſuae ditionis infeſtare, hae autem ſunt Epetium et Tragurium, ſimilique modo etiam Daorſi de iisdem querebantur: ſenatus legatum miſit Caium Fannium ad res Illyrici viſendas, et maxime Dalmatarum. Hic populus, quamdiu vixit Pleuratus, ei paruit: poſt obitum vero illius quum in regno Gentius ſucceſſiſſet, ab illo defecerant Dalmatae, et bella cum finitimis gerebant, vicinosque populos imperio ſuo ſubiiciebant, ita vt eorum nonnulli tributa ipſis penderent. tributum autem erat pecus et frumentum. Atque haec legationis Fannii cauſſa fuit.

ΡΚΕ.

Δελματέων πρὸς τοὺς ἀπὸ Ῥώμης πρεσβευτὰς παράνομος ἀπάντησις.

Τοῦ πρὸς Δελματεῖς πολέμου τίς ἐγένετο Ῥωμαίοις καὶ ἡ ἀληθὴς αἰτία, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἐκτὸς πρόφασις.

Ὅτι τῶν περὶ τὸν Γάϊον Φάννιον παραγεγονότων ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος, καὶ διασαφήντων, ὅτι τοσοῦτον ἀπέχοιεν οἱ Δελματεῖς τοῦ διορθοῦσθαί τι τῶν ἐγκαλουμένων πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτῶν φάσκοντας ἀδικεῖσθαι συνεχῶς, ὥστε οὐδὲ λόγον ἐπιδέχοιντο καθόλου παρ' αὐτῶν, λέγοντες, οὐδὲν αὐτοῖς εἶναι καὶ Ῥωμαίοις κοινόν. πρὸς δὲ τούτοις διεσάφουν, μὴ κατάλυμα δοθῆναι σφίσι, μήτε παροχήν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἵππους, οὓς εἶχον παρ' ἑτέρας πόλεως, ἀφελέσθαι τοὺς Δελματεῖς μετὰ βίας αὐτῶν, ἑτοίμους δ' εἶναι καὶ τὰς χεῖρας προτάγειν, εἰ μή, συνείξαντες τῷ καιρῷ, μετὰ πολλῆς ἡσυχίας ἐποιήσαντο τὴν ἀπόλυσιν. Ὧν ἡ σύγκλητος ἀκούσασα μετ' ἐπιστάσεως, ἠγανάκτει μὲν καὶ ἐπὶ τῇ τῶν Δελματέων ἀπειθείᾳ καὶ σκαιότητι· τὸ δὲ πλεῖστον ὑπέλαβε, τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς τὸ πολεμῆσαι τοῖς προειρημένοις διὰ πλείους αἰτίας. Τά τε γὰρ μέρη ταῦτα τῆς Ἰλλυρίδος τὰ νεύοντα πρὸς τὸν Ἀδρίαν, ἀνεπίσκεπτα τελέως ἦν αὐτοῖς, ἐξ οὗ Δημήτριον τὸν Φάριον ἐξέβαλον· τούς τε κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνθρώ-

CXXV.

Dalmatae legatos Roma missos feritate barbara excipiunt.

Belli Romanorum contra Dalmatas quae fuerit vera caussa, qui item praetextus et color.

Quum ex Illyrico reuersus C. Fannius renuntiasset senatui, tantum ab eo abesse Dalmatas, vt satisfacere iis, quos continuis iniuriis lacessiuerant, vllo modo vellent, vt ne aureis quidem sibi praebere sustinuissent, quod dicerent, nihil sibi commune esse cum Romanis: addebat Fannius, neque hospitii factam sibi copiam, neque aliud quicquam eorum, quae necessaria sunt, fuisse praebitum, equos quin etiam per vim sibi ademtos esse, quos habebant ex alia vrbe, sed et manus sibi inferre eos voluisse, nisi tempori cedentes cum magno silentio eorum finibus excessissent. His diligenter a senatu auditis, etsi offendebatur contumaci et scaeuo Dalmatarum ingenio: magis tamen eo mouebatur, quod multas ob caussas opportunum rebatur esse tempus belli cum gente illa gerendi. Nam Romani, ex quo Demetrium Pharium eiecerant, penitus eam partem Illyrici, quae ad Adriaticum mare inclinat, neglexerant. Accedit, quod Ita-

πους

πȣς ȣκ ἐβȣ́λοντο κατ᾽ ȣ̓δένα τρόπον ἀπόλλυσθαι διὰ τὴν πολυχρόνιον εἰρήνην. ἔτος γὰρ ἦν τότε δωδέκατον ἀπὸ τȣ̃ πρὸς Περσέα πολέμȣ, καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πράξεων. Διόπερ ἐβȣλεύοντο, πόλεμον ἐνστησάμενοι πρὸς τȣ̀ς προειρημένȣς ἅμα μὲν ὡσανεὶ καινοποιῆσαι τὰς ὁρμὰς καὶ προθυμίας τῶν ἰδίων ὄχλων, ἅμα δὲ καταπληξάμενοι τȣ̀ς Ἰλλυριȣ̀ς ἀναγκάσαι πειθαρχεῖν τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν παραγγελλομένοις. αὗται μὲν ȣ̓̃ν ἦσαν αἰτίαι, δι᾽ ἃς ἐπολέμησαν Ῥωμαῖοι Δαλματεῦσι· τοῖς γε μὴν ἐκτὸς - - - τὸν πόλεμον ἀναδεικνύειν, ὡς διὰ τὴν εἰς τȣ̀ς πρεσβευτὰς ὕβριν κεκρικότες πολεμεῖν.

licos homines longa pace torpere omnino nolebant. agebatur autem duodecimus iam annus a bello cum Perſeo et Macedonibus geſto. Itaque bello aduerſus iſtos ſuſcepto, qua renouare in ſuis, vt ſic dicam, ſpiritum illum militarem et alacritatem pugnandi cupiebant, qua terrorem Illyricis iniicere, vt impetrata facere poſthac cogerentur. Propter has cauſſas Dalmatis bellum indixerunt: ipſi tamen apud externos hanc afferebant cauſſam, quod contumeliam legatis ſuis factam bello ſibi perſequendam iudicaſſent.

ΡΚϛ΄.

Ἀριαράθης ἐπταικὼς τοῖς ἰδίοις πράγμασιν εἰς Ῥώμην παραγίνεται, καὶ πάλιν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Δημητρίȣ καὶ Ὀλοφέρνȣς πρέσβεων παραγκωνίζεται.

CXXVI.

Ariarathes poſt acceptum grande aliquod infortunium Romam venit, vbi iterum a legatis Demetrii et Holophernis ſuperatur.

Ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀριαράθης παρεγένετο εἰς τὴν Ῥώμην, ἔτι θερείας ȣ̓́σης· τότε δὲ παρειληφότων τὰς ἀρχὰς τῶν περὶ τὸν Σέξτον Ἰȣ́λιον, ἐγίνετο περὶ τὰς κατ᾽ ἰδίαν ἐντεύξεις οἰκείαν ποιȣ́μενος περικοπὴν καὶ φαντασίαν τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως. Παρῆσαν δὲ καὶ παρὰ Δημητρίȣ πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Μιλτιάδην, πρὸς ἑκατέραν τὴν ὑπόθεσιν ἡρμοσμένοι· καὶ γὰρ περὶ Ἀριαράθȣ ἀπολογεῖσθαι, καὶ κατηγορεῖν

Venit Romam rex Ariarathes, priusquam exiiſſet aeſtas. et quum magiſtratum eo tempore iniiſſet Sextus Iulius cum collega, ad illum adiuit, conuenientem calamitati, in qua verſabatur, fortunam atque ſpeciem prae ſe ferens. Venerat et Demetrii legatio, cuius princeps Miltiades, in vtrumque paratus: nam et ad excuſanda, quae obiiceret Ariarathes, inſtructus erat, et ad

ρεῖν αὐτȣ̃ παρεσκευάζοντο φιλαπεχθῶς. ἀπεςάλκει δὲ καὶ Ὀλοφέρνης πρεσβευτὰς τȣ̀ς περὶ Τιμόθεον καὶ Διογένην, ςέφανόν τε κομίζοντας τῇ Ῥώμῃ, καὶ τὴν φιλίαν καὶ τὴν συμμαχίαν ἀνανεωσομένȣς, τὸ δὲ πλεῖον συγκαταςησομένȣς τῷ Ἀριαράθῃ, καὶ τὰ μὲν ἀπολογησομένȣς, τὰ δὲ κατηγορήσοντας. Ἐν μὲν ȣ̃ν ταῖς κατ' ἰδίαν ἐντεύξεσιν μείζω φαντασίαν εἷλκον οἱ περὶ τὸν Διογένην καὶ Μιλτιάδην, ἅτε καὶ κατὰ τὸ πλῆθος πρὸς ἕνα συγκρινόμενοι, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην περικοπὴν εὐτυχȣ̃ντες, πρὸς ἐπτωκότα θεωρȣ́μενοι· παραπλησίως δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐξήγησιν πολὺ περιῆσαν. πᾶν μὲν γὰρ καὶ πρὸς παντοῖα λέγειν ἐθάῤῥȣν, ȣ̓δένα λόγον ποιȣ́μενοι τῆς ἀληθείας· τὸ δὲ λεγόμενον ἀνυπεύθυνον ἦν, ȣ̓κ ἔχον τὸν ἀπολογησόμενον. λοιπὸν ἀκονητὶ τȣ̃ ψεύδȣς ἐπικρατȣ̃ντος, ἐδόκει σφίσι τὰ πράγματα κατὰ γνώμην χωρεῖν.

criminandum illum odiose. Holophernes quoque legatos miserat, Timotheum et Diogenem, vt coronam Romae adferrent, et amicitiam atque societatem renouarent. ceterum praecipua legationis caussa erat, vt in iudiciali contentione aduersus Ariarathem starent, et qua defenderent facta a suis, qua illum accusarent. Enimuero Diogenes et Miltiades tum in priuatis congressibus speciem maiorem ostentabant, vtpote plures cum vno compositi, et praeterea qui omnibus fortunae rebus florentes spectarentur, ille afflictus et miser, tum etiam vbi ad res exponendas ventum, longe superiores fuerunt. quiduis enim dicere, et ad omnia respondere, spreta veritate, audebant. porro quae ab illis dicebantur, ea nec confutata manebant, quia aderat nemo, qui veritatem tueretur. Quum igitur sine difficultate vinceret mendacium, visi sunt quod volebant efficere.

ΡΚΖ.

Πρεσβεία εἰς Ῥώμην ἀπὸ τῆς ἐν Ἠπείρῳ Φοινίκης.

Κατὰ τὸν καιρὸν τȣ̃τον παραγεγονότων πρεσβευτῶν ἐξ Ἠπείρȣ, παρά τε τῶν τὴν Φοινίκην κατεχόντων, καὶ παρὰ τῶν ἐκπεπτωκότων, καὶ ποιησαμένων λόγȣς κατὰ πρόσωπον· ἔδωκεν ἀπόκρισιν αὐτοῖς ἡ σύγκλητος, ὅτι δώσει περὶ τȣ́των ἐν-

CXXVII.

Legatio Romam missa ab vrbe Epiri Phoenica.

Circa idem tempus venerunt ex Epiro legati, qui ab incolis Phoenicae missi erant, et qui ab exulibus. hi apud senatum caussam suam praesentes disceptarunt. deinde responsum acceperunt, senatum de eorum rebus man-

τολὰς τοῖς ἀποστελλομένοις πρεσβευταῖς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ Γαΐου Μαρκίου.

data legatis daturum, qui cum C. Marcio in Illyricum erant profecturi.

ΡΚΗ.

Ἀθήναιος ὑπὸ Ἀττάλου τοῦ ἀδελφοῦ πεμφθεὶς εἰς Ῥώμην παραγίνεται Προυσίου κατηγορήσων.

Ὅτι Ἄτταλος ἡττηθεὶς παρὰ Προυσίου, προχειρισάμενος Ἀθήναιον τὸν ἀδελφὸν ἐξαπέστειλε μετὰ τῶν περὶ τὸν Πόπλιον Λέντλον, διασαφήσοντα τῇ συγκλήτῳ τὸ γεγονός. οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοῦ μὲν Ἀνδρονίκου παραγενομένου καὶ διασαφοῦντος τὰ περὶ τὴν πρώτην ἔφοδον τῶν πολεμίων, οὐ προσεῖχον· ἀλλ᾽ ὑπενόουν, τὸν Ἄτταλον βουλόμενον αὐτὸν ἐπιβαλεῖν τῷ Προυσίᾳ τὰς χεῖρας, προφάσεις προκατασκευάζεσθαι, καὶ προκαταλαμβάνειν διαβολαῖς. ἅμα δὲ τοῦ τε Νικομήδους καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀντίφιλον, τῶν παρὰ τοῦ Προυσίου πρεσβευτῶν, διαμαρτυρουμένων, μηδὲν εἶναι τούτων, ἔτι μᾶλλον ἠπίστει τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Προυσίου. μετὰ δέ τινα χρόνον, ἐπιδιασαφουμένης τῆς πραγματείας, ἀμφιδοξήσασα περὶ τῶν προσπιπτόντων ἡ σύγκλητος, ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς Λεύκιον Ἀπουλήϊον καὶ Γάϊον Πετρώνιον, τοὺς ἐπισκεψομένους, πῶς ἔχει τὰ κατὰ τοὺς προειρημένους βασιλεῖς.

CXXVIII.

Athenaeus, ab Attalo fratre ac rege missus, Romam venit questum de Prusiae iniuriis.

Attalus a Prusia victus fratrem Athenaeum cum Publio Lentulo proficisci iussit, ad declarandum senatui quod acciderat. Romani enim post Andronici aduentum, quum ille primam hostium impressionem narraret, dictis non mouebantur; sed in suspicionem veniebant, Attalum, quod cuperet ipse Prusiam adoriri, occasiones belli praeparare, et criminationibus eum anteuertere. dein Nicomede et Antiphilo Prusiae legatis testantibus, nihil eorum quae dicerentur esse facta; multo adhuc minus fidei habere patres iis, quae de Prusia nuntiabantur. Mox vero magis magisque re omni explorata, incerti patres, quantum his nuntiis tribuere fidei deberent, L. Apuleium et C. Petronium legatos miserunt, ad inuisendum, quo loco regum illorum res essent.

ΡΚΘ.

Πρεσβεία Ῥωμαίων πρὸς Προυσίαν ὑπὲρ Ἀττάλου.

Ῥωμαίων διαβούλιον περὶ τῶν κατῃτιαμένων Ἀχαιῶν, καὶ ἐν αὐτῷ πολιτικὸν στρατήγημα Αὔλου Ποστουμίου.

Ὅτι ἡ σύγκλητος, ἔτι κατὰ χειμῶνα διακούσασα τῶν περὶ Πόπλιον Λέντλον ὑπὲρ τῶν κατὰ Προυσίαν, διὰ τὸ νεωστὶ παραγεγονέναι τούτους ἐκ τῆς Ἀσίας, εἰσεκαλέσατο καὶ τὸν Ἀθήναιον τὸν Ἀττάλου τοῦ βασιλέως ἀδελφόν. Οὐ μέντοι πολλῶν προσεδεήθη λόγων, ἀλλ' εὐθέως καταστήσασα πρεσβευτὰς, συνεξαπέστειλε τῷ προειρημένῳ τοὺς περὶ Γάϊον Κλαύδιον Κέντωνα, καὶ Λεύκιον Ὁρτήσιον, καὶ Γάϊον Αὐρουγκουλήϊον, ἐντολὰς δοῦσα, κωλύειν τὸν Προυσίαν Ἀττάλῳ πολεμεῖν. Παρεγένοντο δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις εἰς Ῥώμην ὑπὲρ τῶν κατεχομένων, οἱ περὶ Ξένωνα τὸν Αἰγιέα, καὶ Τηλεκλέα, τὸν Τεγεάτην. ὧν ποιησαμένων λόγους ἐν τῇ συγκλήτῳ, καὶ τοῦ διαβουλίου προτεθέντος, παρ' ὀλίγον ἦλθον ἀπολῦσαι τοὺς κατῃτιαμένους οἱ τοῦ συνεδρίου. τὴν δὲ αἰτίαν ἔχε τοῦ μὴ συντελεσθῆναι τὴν ἀπόλυσιν Αὖλος Ποστούμιος, στρατηγὸς ὢν ἐξαπέλεκυς, καὶ βραβεύων τὸ διαβούλιον. Τριῶν γὰρ οὐσῶν γνωμῶν, μιᾶς μὲν τῆς ἀφιέναι κελευούσης, ἑτέρας δὲ τῆς ἐναντίας ταύτῃ, τρί-

CXXIX.

Legatio a Romanis missa ad Prusiam in Attali regis gratiam.

Romanorum deliberatio super Achaeis, qui Romae detinebantur, et in eorum fraudem Auli Postumii versuta malitia.

Quum sub hiemis exitum senatus Publium Lentulum, qui recens ex Asia redierat, super iis, quae fecerat Prusias, audiuisset: Athenaeum quoque Attali regis fratrem in curiam reuocauit. Ibi non fuit verbis opus, sed statim cum praedicto legatos mittere decreuit C. Claudium Centonem, L. Hortensium, et C. Aurunculeium, quibus mandata dedit, vt prohiberent Prusiam, quo minus bellum cum Attalo gereret. Xeno quoque Aegiensis et Telecles Tegeata Romam ab Achaeis missi fuerant de iis, qui captiui tenebantur. Ea legatione in senatu audita, eaque re ad deliberandum proposita, parum absuit, quin patres reos absoluerent. quod quominus fieret, per Aulum Postumium praetorem, qui senatum tunc habebat, stetit. Nam quum tres dictae sententiae essent, vna eorum, qui dimittendos censebant, altera contrarium censentium, tertia eorum,

της

της δὲ τῆς ἀπολύειν μὲν, ἐπιχεῖν δὲ κατὰ τὸ παρὸν, καὶ πλείςων δὲ ὄντων τῶν ἀφιεμένων, παρελθὼν τὴν μίαν γνώμην, διερώτα τὰς δύο καθολικῶς, οἷς δοκεῖ τοὺς ἀνακεκλημένους ἀφιέναι, καὶ τοὐναντίον. λοιπὸν, οἱ πρὸς τὸ παρὸν ἐπέχειν κελεύοντες προσέβησαν πρὸς τοὺς μὴ φάσκοντας δεῖν ἀπολύειν, καὶ πλείους ἐγενήθησαν τῶν ἀφιέντων. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τούτων ἦν.

quibus placebat, abſolui quidem illos, ſed in praeſentia retineri, plerisque de abſolutione conſentientibus: praetor, vna ſententia praetermiſſa, duas rogatione ſua eſt complexus: *qui euocatos ſentitis dimittendos*, in hanc partem; *qui alia omnia*, in illam partem ite. tum vero qui retinendos in praeſentia cenſuerant, iis ſe adiunxerunt, qui abſoluendos negabant, et ita auctores contrariae ſententiae numero vicerunt. eo tum loco fuit iſtud negotium.

ΡΛ.

Τηλεκλέους καὶ Ἀναξιδάμου τῶν Ἀχαιῶν εἰς Ῥώμην πρεσβεία.

Ὅτι τῶν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν ἀνακαμψάντων εἰς τὴν Ἀχαΐαν, καὶ διασαφούντων, ὅτι παρ᾽ ὀλίγον ἔλθοι τὰ πράγματα τοῦ πάντας ἐπανελθεῖν τοὺς κατεχομένους· εὐέλπιδες γενόμενοι καὶ μετεωρισθέντες οἱ πολλοὶ, πάλιν ἐξαυτῆς ἔπεμπον Τηλεκλέα τὸν Μεγαλοπολίτην καὶ Ἀναξίδαμον. καὶ τὰ μὲν κατὰ Πελοπόννησον ἐπὶ τούτων ἦν.

CXXX.

Teleclis et Anaxidami Achaeorum legatio ad Romanos.

Poſteaquam legati, qui Romam iuerant, reuerſi in Achaiam renuntiaſſent, nihil propius factum eſſe, quam vt omnes redirent, qui captiui tenebantur: plerique omnes eo nuntio in ſpem adducti erigere animos coeperunt, atque extemplo Teleclem Megalopolitanum et Anaxidamum Romam denuo proficiſci iubent. hic tum fuit rerum in Peloponneſo ſtatus.

ΡΛΑ.

Μασσαλιητῶν εἰς Ῥώμην πρεσβεία ὑπὲρ βοηθείας.

Ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἧκον πρεσβευταὶ καὶ παρὰ Μασσαλιητῶν, οἳ πάλαι μὲν

CXXXI.

Maſſilienſes per legatos opem Romanos poſcunt.

Circa tempus idem adfuerunt et Maſſilienſium legati, quos iampridem Ligures

κακῶς πάσχοντες ὑπὸ τῶν Λιγυστίνων, τότε δὲ συγκλειόμενοι τελέως, καὶ πρὸς τούτοις καὶ πολιορκουμένων τῶν πόλεων Ἀντιπόλεως καὶ Νικαίας, ἐξαπέσταλκαν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, τούς τε τὰ γινόμενα διασαφήσοντας, καὶ δεομένους σφίσι βοηθεῖν. Ὧν καὶ παρελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, πρεσβευτὰς πέμψαι, τοὺς ἅμα μὲν αὐτόπτας γενησομένους τῶν γιγνομένων, ἅμα δὲ πειρασομένους λόγῳ διορθώσασθαι τῶν βαρβάρων τὴν ἄγνοιαν.

vexabant, tum vero in magnas angustias redegerant. nam et vrbes eorum, Antipolis atque Nicaea, obsessae a Liguribus tenebantur. Propterea legatos Romam miserant, qui et quo loco res eorum essent Romanis significarent, et opem sibi ferri peterent. Hi quum in senatu fuissent auditi, legatio decreta est, partim ad inuisendum regionum illarum statum, partim, si fieri posset, ad emendandum sine armis, quae peccata erant a barbaris.

ΡΛΒ.

Πτολεμαίου τοῦ νεωτέρου εἰς Ῥώμην ἄφιξις καὶ βοηθείας ἐπιτυχία.

Οἱ κατὰ τοὺς καιροὺς, καθ' οὓς ἐξέπεμψεν ἡ σύγκλητος τὸν Ὀπίμιον ἐπὶ τὸν τῶν Ὀξυβίων πόλεμον, ἧκε Πτολεμαῖος ὁ νεώτερος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, ἐποιεῖτο κατηγορίαν τἀδελφοῦ, φέρων τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιβουλῆς ἐπ' ἐκεῖνον. ἅμα δὲ τὰς ἐκ τῶν τραυμάτων οὐλὰς ὑπὸ τὴν ὄψιν δεικνὺς, καὶ τὴν λοιπὴν δεινολογίαν ἀκόλουθον τούτοις διατιθέμενος, ἐξεκαλεῖτο τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἔλεον. Ἧκον δὲ καὶ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου πρέσβεις, οἱ περὶ τὸν Νεολαΐδαν καὶ Ἀνδρόμαχον, ἀπολογούμενοι πρὸς τὰς τἀδελφοῦ γενομένας κατηγορίας. ὧν ἡ σύγκλητος οὐδ' ἀναδέχεσθαι δικαιολογουμένων

CXXXII.

Ptolemaeus iunior Romam venit, et a Romanis impetrat, vt opem sibi serio ferant.

Quo tempore senatus Opimium ad gerendum bellum aduersus Oxybios misit, iunior Ptolemaeus in vrbem venit. qui vt ingressus est in curiam, fratrem coepit accusare, auctoremque eum dicere insidiarum, quibus fuerat attentatus: simul vulnerum cicatrices oculis spectandas exhibebat, multisque deinceps verbis rei atrocitatem exaggerans, ad miserationem sui flectere animos hominum conabatur. Sed et senioris Ptolemaei legati aderant, Neolaidas et Andromachus, qui ad criminationes omnes fratris responderent. Verum istorum senatus ne admittere quidem ad aures orationem voluit: ad-

ἠβελήθη, προκατειλημμένη ταῖς ὑπὸ τȣ̃ νεωτέρȣ διαβολαῖς· ἀλλὰ τȣ́τοις μὲν ἀπανάγειν ἐκ τῆς Ῥώμης προέταξεν ἐξαυτῆς. τῷ δὲ νεωτέρῳ πέντε πρεσβευτὰς κατασήσατα τȣ̀ς περὶ Γνάϊον Μερέλαν καὶ Λεύκιον Θέρμον, καὶ πεντήρη δȣ̃σα τῶν πρεσβευτῶν ἑκάσῳ, τȣ́τοις μὲν παρήγγειλε κατάγειν Πτολεμαῖον εἰς Κύπρον· τοῖς δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν συμμάχοις ἔγραψαν, ἐξεῖναι συμπράττειν τῷ Πτολεμαίῳ τὰ κατὰ τὴν κάθοδον.

eo mentes omnium accuſationibus fratris erant occupatae. His igitur extemplo Roma iuſſis faceſſere, legati quinque ſunt decreti, inter quos erant Cn. Merula et L. Thermus, et ſingulis quinqueremes attributae. Datum iis negotium fuit, vt cum iuniore Ptolemaeo profecti, in inſulam Cyprum eum reſtituerent. ſcriptum etiam ad ſocios Graecos et Aſiaticos, licere illis Ptolemaeum in recuperatione Cypri adiuuare.

ΡΛΓ.

Δέκα πρέσβεις ὑπὸ τῆς συγκλήτȣ πεμφθέντες εἰς κατασολὴν Πρȣσίȣ.

Ὅτι τῶν περὶ τὸν Ὀρτήσιον καὶ Αὐρȣγκελήϊον παραγεγονότων ἐκ τȣ̃ Περγάμȣ, καὶ διασαφȣ́ντων τήν τε τȣ̃ Πρȣσίȣ καταφρόνησιν τῶν τῆς συγκλήτȣ παραγγελμάτων, καὶ διότι, παρασπονδήσας καὶ συγκλείσας εἰς τὸ Πέργαμον αὐτȣ́ς τε καὶ τȣ̀ς περὶ τὸν Ἄτταλον, πᾶσαν βίαν ἐνεδείξατο καὶ παρανομίαν· ἡ σύγκλητος ὀργισθεῖσα, καὶ βαρέως φέρȣσα τὸ γεγονὸς, ἐξαυτῆς δέκα πρεσβευτὰς κατέσησε, τȣ̀ς περὶ Λεύκιον Ἀνίκιον, καὶ Γάϊον Φάννιον, καὶ Κόϊντον Φάβιον Μάξιμον, καὶ παραχρῆμα ἐξαπέσειλεν, ἐντολὰς αὐτοῖς δȣ̃σα, διαλῦσαι τὸν πόλεμον, καὶ τὸν Πρȣσίαν ἀναγκάσαι, δίκας ὑποσχεῖν Ἀττάλῳ τῶν κατὰ πόλεμον ἀδικημάτων.

CXXXIII.

Decem legati a ſenatu miſſi ad coercendas Pruſiae iniurias.

Quum Hortenſius et Aurunculeius Pergamo reuerſi renuntiaſſent, quanto contemtui ſenatus mandata Pruſias habuiſſet, qui, violato foedere, aduerſus ipſos et Attalum Pergami incluſos omnem vim atque iniuriam eſſet expertus: patres irati, et indignatione facinoris commoti, decem extemplo legatos decreuerunt, in queis L. Anicius, et C. Fannius, et Q. Fabius Maximus, eosque ſtatim cum mandatis miſerunt, vt bello finem imponerent, et Pruſiam pro iniuriis bello illatis poenas Attalo pendere cogerent.

ΡΛΔ.

Πῶς Ῥωμαῖοι, δεομένων τῶν Μασσαλιητῶν, τὸν κατὰ Ὀξυβίων καὶ Δεκιητῶν πόλεμον καὶ ἐνεςήσαντο καὶ συνετέλεσαν.

Ὅτι τῶν Μασσαλιητῶν διαπρεσβευσαμένων πρὸς Ῥωμαίους, κακῶς πάσχειν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Λιγυςινῶν, παραχρῆμα κατέςησαν Φλαμίνιον, καὶ Ποπίλλιον Λαινάτον, καὶ Λεύκιον Πόπιον πρεσβευτὰς, οἳ καὶ πλέοντες μετὰ τῶν Μασσαλιητῶν προσέσχον τῆς Ὀξυβίων χώρας κατὰ πόλιν Αἴγιτναν. οἱ δὲ Λιγυςινοὶ, προακηκοότες, ὅτι πάρεισιν ἐπιτάξοντες αὐτοῖς λύειν τὴν πολιορκίαν, τοὺς μὲν ἄλλους ἔτι καθορμιζομένους ἐπελθόντες ἐκώλυσαν τῆς ἀποβάσεως· τὸν δὲ Φλαμίνιον καταλαβόντες ἀποβεβηκότα καὶ τὰς ἀποσκευὰς ἀποτεθειμένον, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκέλευον αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας ἀπολύεσθαι, τοῦ δὲ παρακούοντος, ἤρξαντο τὰ σκεύη διαρπάζειν. τῶν δὲ παίδων καὶ τῶν ἀπελευθέρων ἀντιποιουμένων καὶ κωλυόντων, ἀπεβιάζοντο, καὶ προσέφερον τούτοις τὰς χεῖρας. ἐν ᾧ καιρῷ καὶ τοῦ Φλαμινίου βοηθοῦντος τοῖς ἰδίοις, τοῦτον μὲν κατέτρωσαν, δύο δὲ τῶν οἰκετῶν κατέβαλον, τοὺς δὲ λοιποὺς κατεδίωξαν εἰς τὴν ναῦν, ὥςε τὸν Φλαμίνιον, μόγις ἀποκόψαντα τ᾽ ἀπόγαια καὶ τὰς ἀγκύρας, διαφυγεῖν τὸν κίνδυνον. Οὗτος μὲν ἀποκομισθεὶς εἰς Μασ-

CXXXIV.

Quomodo Romani rogatu Massiliensium bellum aduersus Oxybios et Decietas Ligures susceperunt ac confecerunt.

Quum venisset Romam legatio Massiliensium, quae vexari eos a Liguribus nuntiabat, extemplo decreuit senatus legatos Flaminium, Popillium Laenatem, ac L. Pupium, qui cum Massiliensibus profecti, Aegitnam vrbem in agro Oxybiorum naues appulerunt. At Ligures, audito, venisse illos, vt solui obsidioem iuberent, ceteros quidem, dum adhuc portum ingrediuntur, superuenientes ipsi facere escensionem probibuerunt; Flaminium vero quum naui iam egressum inuenissent, et sarcinas in terram expositas, principio excedere agro suo iusserunt, deinde quia imperium contemnebat, impedimenta illius diripere, eos, qui pro sarcinis dimicabant, et quo minus diriperentur impediebant, vi repellere, manusque ipsis inferre: cum quidem, Flaminio suis opem ferente, ipse vulneratus, duo e familia humi prostrati, reliqui in nauim sunt compulsi, vt Flaminius ipse, rudentibus anchorisque praecisis, aegre saluti suae consuluerit. Is igitur Massiliam delatus, omni studio ac di-

σαλίαν,

σαλίαν, ἐθεραπεύετο μετὰ πάσης ἐπιμελείας· ἡ δὲ σύγκλητος πυθομένη τὰ γεγονότα, παραχρῆμα τὸν ἕνα τῶν ὑπάτων Κόϊντον Ὀπίμιον ἐξαπέστειλε μετὰ δυνάμεως, πολεμήσοντα τοῖς Ὀξυβίοις καὶ Δεκιήταις. Ὁ δὲ Κόϊντος συναθροίσας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν τῶν Πλακεντίνων πόλιν, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ τῶν Ἀπεννίνων ὀρῶν, ἧκεν εἰς τοὺς Ὀξυβίους. στρατοπεδεύσας δὲ παρὰ τὸν Ἄπρωνα ποταμὸν, ἀνεδέχετο τοὺς πολεμίους, πυνθανόμενος αὐτοὺς ἀθροίζεσθαι, καὶ προθύμους εἶναι πρὸς τὸ διακινδυνεύειν. καὶ προσαγαγὼν τὴν στρατιὰν ὁ Κόϊντος πρὸς τὴν Αἴγιτναν, ἐν ᾗ συνέβη τοὺς πρεσβευτὰς παρασπονδηθῆναι, τὴν πόλιν κατὰ κράτος ἑλὼν, ἐξηνδραποδίσατο, καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ὕβρεως ἀπέστειλε δεσμίους εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ταῦτα διαπραξάμενος, ἀπήντα τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ Ὀξύβιοι, νομίζοντες, ἀπαραίτητον αὐτοῖς εἶναι τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς ἁμαρτίαν, παραλόγῳ τινὶ χρησάμενοι θυμῷ, καὶ λαβόντες ὁρμὴν παραστατικὴν, πρὶν ἢ τοὺς Δεκιήτας αὐτοῖς συμμῖξαι, περὶ τετρακισχιλίους ἀθροισθέντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Ὁ δὲ Κόϊντος ἰδὼν τὴν ἔφοδον καὶ τὸ θράσος τῶν βαρβάρων, τὴν μὲν ἀπόνοιαν αὐτῶν κατεπλάγη· θεωρῶν δὲ μηδενὶ λόγῳ ταύτῃ χρωμένους τοὺς ἐχθροὺς, εὐθαρσὴς ἦν, ἅτε τριβὴν ἐν πράγμασιν ἔχων, καὶ τῇ φύσει διαφερόντως ἀγχίνους ὑπάρχων. Διόπερ ἐξ-

ligentia curabatur. Senatus vero de iis, quae acciderant, factus certior, extemplo alterum cos. Q. Opimium cum exercitu proficisci iussit ad bellum cum Oxybiis et Deciatis gerendum. Opimius die militi edicta ad conueniendum in agrum Placentinorum, Apenninis montibus superatis, in fines Oxybiorum peruenit. dein positis ad Apronem fluuium castris, hostes, quos congregari in vnum intellexerat, et acie confligere paratos esse, ibi exspectauit. mox admotis copiis ad oppidum Aegitnam, vbi violati fuerant populi Romani legati, vi illam occupat, ciues mulctat seruitute, auctores iniuriae catenis oneratos Romam mittit, atque his rebus peractis, obuiam hostibus procedit. Oxybii, spem nullam veniae superesse rati post admissum in legatos delictum, temeraria aestuantes ira, caecum ac furiosum capiunt impetum, et priusquam se cum iis Deciatae iunxissent, qui ad numerum quatuor millium conuenerant, inimicos inuadunt. Consul impressionem atque audaciam barbarorum vt videt, mirari ille quidem desperatorum hominum furorem; sed qui in incepto hostium isto rationem nullam deprehenderet, homo prudens et eximia quadam atque singulari sagacitate mentis praeditus, de exitu praelii bene sperabat. Igitur copias castris

ἀγαγὼν τὴν αὐτῦ ϛρατιὰν, καὶ παρακαλέσας τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, ἦει βάδην ἐπὶ τὰς πολεμίας. χρησάμενος δὲ συντόνῳ προσβολῇ, ταχέως ἐνίκησε τὰς ἀντιταξαμένας, καὶ πολλὰς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τὰς δὲ λοιπὰς ἠνάγκασε φυγεῖν προτροπάδην. Οἱ δὲ Δεκιῆται ἠθροισμένοι παρῆσαν, ὡς μεθέξοντες τοῖς Ὀξυβίοις τῶν αὐτῶν κινδύνων. ὑϛερήσαντες δὲ τῆς μάχης, τὰς φεύγοντας ἐξεδέξαντο, καὶ μετ' ὀλίγον συνέβαλον τοῖς Ῥωμαίοις μετὰ μεγάλης ὁρμῆς καὶ προθυμίας. ἡττηθέντες δὲ τῇ μάχῃ, παραυτίκα πάντες παρέδωκαν σφᾶς αὐτὰς καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίϛιν. ὁ δὲ Κόϊντος, κύριος γενόμενος τάτων τῶν ἐθνῶν, παραυτίκα μὲν τῆς χώρας, ὅσην ἐνεδέχετο, προσέθηκε τοῖς Μασσαλιήταις, εἰς δὲ τὸ μέλλον ὅμηρα τὰς Λιγυϛινὰς ἠνάγκασε διδόναι κατά τινας τακτὰς χρόνας τοῖς Μασσαλιήταις· αὐτὸς δὲ παροπλίσας τὰς ἀντιταξαμένας, καὶ διελὼν τὴν δύναμιν κατὰ τὰς πόλεις, αὐτῦ τὴν παραχειμασίαν ἐποιήσατο. Καὶ ταῦτα μὲν ὀξεῖαν ἔλαβε καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν συντέλειαν.

educere, milites vt res atque tempus monebat alloqui, deinde sensim in hostem vadere. Primo impetu, quem dedit vehementissimum, oppositam aciem cito perculit. multi sunt occisi, reliqui in effusam fugam dare se coacti. Interim congregatis copiis adueniunt Deciatae, vt in omnibus periculis, quae Oxybii adirent, socios se illis praeberent. sed quia post pugnam pugnatam venerant, fugientium e clade fugam sistunt, et mox cum Romanis vi magna atque alacritate confligunt. Eo praelio victi sine mora omnes et se et vrbem suam in fidem Romanis dedunt. Consul his populis superatis, agri capti quantam maximam poterat partem Massiliensibus statim attribuit, Ligures deinde compulit, vt certis temporibus renouandos Massiliensibus darent obsides. ipse eas gentes, quae secum pugnauerant, exarmat, et distributo per oppida exercitu, hiberna ibi egit. Atque ita bellum hoc et susceptum est, et magna celeritate confectum.

ΡΛΕ.

Πῶς οἱ ἀπὸ Ῥώμης πρέσβεις, τῷ Πρεσίᾳ ἀπειθῦντι τὴν φιλίαν ἀπειπάμενοι, τὰ ἑξῆς ἐπράξαντο.

CXXXV.

Quomodo missi a Romanis legati Prusiae, non obtemperanti mandatis senatus, amicitiam renuntiarint, et bellum deinceps apparauerint.

Ὅτι

Ὅτι κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἄτταλος ἔτι κατὰ χειμῶνα συνήθροιζε μεγάλας δυνάμεις, ἅτε καὶ τῶν περὶ Ἀριαράθην καὶ τὸν Μιθριδάτην ἐξαπεσταλκότων αὐτῷ στρατιὰν ἱππέων καὶ πεζῶν κατὰ τὴν συμμαχίαν, ὧν ἡγεῖτο Δημήτριος Ἀριαράθου. ὄντος δὲ περὶ ταύτας αὐτοῦ τὰς κατασκευάς, ἧκον ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ πρέσβεις, οἳ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ περὶ Κάδους, καὶ κοινολογηθέντες περὶ τῶν πραγμάτων, ὥρμησαν πρὸς τὸν Προυσίαν. ἐπειδὴ δὲ συνέμιξαν, διεσάφουν αὐτῷ τὰ παρὰ τῆς συγκλήτου μετὰ πολλῆς ἐπιστάσεως. ὁ δὲ Προυσίας ἔνια μὲν τῶν προσταττομένων προσεδέχετο, τοῖς δὲ πλείστοις ἀντελέγετο. διόπερ οἱ Ῥωμαῖοι προσκόψαντες αὐτῷ, τήν τε φιλίαν ἀπείπαντο καὶ τὴν συμμαχίαν, καὶ πάντες ἐξ αὐτῆς ἀπηλλάττοντο πάλιν ὡς τὸν Ἄτταλον. ὁ δὲ Προυσίας μετανοήσας, μέχρι μέν τινος ἐπηκολούθει λιπαρῶν· ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἤνυεν, ἀπαλλαγεὶς ἐν ἀμηχανίαις ἦν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸν μὲν Ἄτταλον ἐκέλευον, προκαθίσαντα τῆς αὐτοῦ χώρας μετὰ δυνάμεως, αὐτὸν μὲν μὴ κατάρχειν τοῦ πολέμου· ταῖς δὲ πόλεσι ταῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς κώμαις τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. αὐτοὶ δὲ μερίσαντες σφᾶς αὐτούς, οἱ μὲν ἔπλεον κατὰ σπουδήν, ἀπαγγέλλοντες τῇ συγκλήτῳ τὴν ἀπείθειαν τοῦ Προυσίου, τινὲς δὲ ἐπὶ τῆς Ἰωνίας ἐχωρίσθησαν, ἕτεροι δὲ ἐφ' Ἑλλησπόντου, καὶ τῶν κατὰ τὸ Βυζάντιον τόπων, μίαν ἔχοντες καὶ τὴν

Quod ad res Asiae, Attalus, dum adhuc esset hiems, magnum exercitum coegit, quum et Ariarathes et Mithridates, eius socii, copias ipsi tum equestres tum pedestres, duce Demetrio Ariarathis filio, submisissent. In his apparatibus dnm occupatur Attalus, legati Romani veniunt, qui regem Quadis conuenerunt, et de omnibus rebus cum eo locuti, ad Prusiam recta sunt profecti. Eo vt ventum, voluntatem senatus serio illi declararunt. Prusias ex iis, quae imperabantur, nonnulla facturum se pollicitus, de plerisque negabat. Itaque Romani legati, pertinacia illius offensi, amicitiae et societati ipsius renuntiarunt, atque extemplo omnes, eo relicto, ad Attalum pergere. Tum vero Prusias poenitentia ductus, orans obsecransque legatos aliquandiu sequi: et quum nihil proficeret, domum reuersus, in summa consilii inopia versari. Interim Romani Attalo auctores sunt, vt cum exercitu in regni finibus manens, ipse quidem bello neminem lacessat, sed vrbes suas ac pagos ab iniuria defendat. Ipsi in varias partes diuisi, partim Romam properant, ad significandam senatui regis Prusiae pertinaciam, partim in Ioniae regiones tendunt, quidam ad Hellespontum, et vicinos Byzantio tractus. quorum omnium vnum idemque erat propositum, vt ab ami-

αὐτὴν πρόθεσιν ἅπαντες, ἀπὸ μὲν τῆς Πρυσίυ φιλίας καὶ συμμαχίας ἀποκαλεῖν τὺς ἀνθρώπυς, Ἀττάλῳ δὲ προσνέμειν τὴν εὔνοιαν καὶ συμμαχεῖν κατὰ δύναμιν.

citia et ſocietate Pruſiae homines reuocarent, Attalo vero beneuolentiam cunctorum conciliarent, et quibus poſſent cumque modis eum adiuuarent.

ΡΛς'.

Διάλυσις πολέμυ, ὃν πρὸς ἀλλήλυς ἐπολέμυν οἱ περὶ Ἀριαράθην καὶ Ἄτταλον.

Κατὰ δὲ τὺς αὐτὺς καιρὺς Ἀττάλυ ἀδελφὸς Ἀθήναιος κατέπλευσε ναυσὶ καταφράκτοις ὀγδοήκοντα, ὧν αἱ πέντε μὲν τριήρεις ἦσαν Ῥοδίων, τῶν ἀποσταλεισῶν εἰς τὸν Κρητικὸν πόλεμον, εἴκοσι δὲ Κυζικηνῶν, ἑπτὰ δὲ ἐπὶ ταῖς εἴκοσι τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον, αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν ἄλλων συμμάχων. Ποιησάμενος δὲ τὸν πλῦν ἐφ' Ἑλλησπόντυ, καὶ συνάψας ταῖς πόλεσιν ταῖς ὑπὸ Πρυσίαν ταττομέναις, ἀποβάσεις τε συνεχεῖς ἐποιεῖτο, καὶ κακῶς διετίθει τὴν χώραν. Ἡ δὲ σύγκλητος, διακύσασα τῶν παρὰ τῦ Πρυσίυ πρεσβευτῶν ἀνακεχωρηκότων, ἐξαυτῆς τρεῖς ἄλλυς ἀπέστειλεν, Ἄππιόν τε τὸν Κλαύδιον, καὶ Λεύκιον Ὄππιον, καὶ ΑὖλονΠοστύμιον, οἳ καὶ παραγενόμενοι εἰς τὴν Ἀσίαν, διέλυσαν τὸν πόλεμον, εἰς τὰς τοιαύτας συνθήκας ἐπαναγόμενοι τὺς βασιλέας ἀμφοτέρυς· Ὥστε παραχρῆμα μὲν εἴκοσι καταφράκτυς νῆας ἀποδῦναι Πρυσίαν Ἀττάλῳ· πεντακόσια δὲ τάλαντα

CXXXVI.

Belli, quod inter ſe gerebant Ariarathes et Attalus, reges, terminatio.

Circa idem tempus Athenaeus, Attali frater, claſſem adduxit nauium tectarum octoginta, quarum quinque triremes Rhodiorum erant, quae ad bellum Creticum fuerant miſſae, viginti Cyzicenorum, ſeptem et viginti Attali, reliquae aliorum ſociorum. Is directo curſu in Helleſpontum, quoties aliquam praeterueheretur earum vrbium, quae Pruſiae parebant, crebras eſcenſiones faciens, agrum illarum populabatur. Senatus, auditis legatis, qui a Pruſia redierant, tres alios continuo miſit, Appium Claudium, Lucium Oppium, et Aulum Poſtumium. Hi in Aſiam vbi venerunt, bello finem impoſuerunt, et vt reges ambo in huiusmodi conditiones conſentirent, peruicerunt. *Pruſias vt Attalo viginti naues tectas confeſtim tradat, talenta quingenta intra vigin-*

λαντα κατενεγκεῖν ἐν ἔτεσιν εἴκοσι· τὴν δὲ χώραν ἀμφοτέρους ἔχειν, ἣν καὶ πρότερον εἶχον, ὅτε εἰς τὸν πόλεμον ἐνέβαινον· διορθώσασθαι δὲ Προυσίαν καὶ τὴν καταφθορὰν τῆς χώρας, τῆς τε Μηθυμναίων καὶ τῶν Αἰγέων, καὶ τῆς Κυμαίων καὶ Ἡρακλεωτῶν, ἑκατὸν τάλαντα δόντα τοῖς προειρημένοις. Γραφεισῶν δὲ τούτοις τῶν συνθηκῶν, ἀπῆγον τὰς δυνάμεις εἰς τὴν οἰκείαν οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον, τὰς πεζικὰς καὶ τὰς ναυτικάς. Καὶ τῆς μὲν Ἀττάλου καὶ Προυσίου διαφορᾶς τοιοῦτος τότε κατὰ μέρος χειρισμὸς ἐγενήθη τῶν πράξεων.

ti annorum spatium pendat. Agrum vterque vt possideat, quem ante inchoatum hoc bellum obtinebat. Item vt Prusias damna sarciat agris illata Methymnaeorum, Aegiensium, Cumaeorum, et Heracleotarum, centumque illis talenta soluat. Hoc foedere istis scripto, Attalus copias suas, et nauales et terrestres, domum reduxit. Atque hoc modo singula sunt eo bello gesta, quod Attali et Prusiae controuersia excitauerat.

ΡΛΖ.

Ἀχαιῶν πρεσβεία ὑπὲρ τῶν ἀνακεκλημένων.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν τῇ Ῥώμῃ, τῶν ἐκ τῆς Ἀχαΐας πρεσβευτῶν εἰσελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον περὶ τῶν ἀνακεκλημένων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

CXXXVII.

Legatio Achaeorum pro euocatis Romam.

Eodem fere tempore, quum Achaeorum legati, qui Romae erant, in curiam venissent, de iis, qui ad caussam dicendam fuerant euocati, visum patribus, nihil mouendum.

ΡΛΗ.

Ἡρακλείδου εἰς Ῥώμην ἄφιξις μετὰ τῶν Ἀντιόχου τέκνων.

Ῥοδίων πρεσβεία ὑπὲρ τοῦ πρὸς Κρῆτας πολέμου.

Ὅτι ὁ Ἡρακλείδης, ἔτι τῆς θερείας ἀκμαζούσης, παρῆ-

CXXXVIII.

** Heraclidae aduentus in vrbem cum liberis Antiochi regis.*

Rhodiorum legatio super bello cum Cretensibus.

Adhuc aestas erat, cum Romam Heraclides aduenit,

γεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἄγων τὴν Λαοδίκην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. ποιούμενος δὲ τὴν παρεπιδημίαν μετὰ τερατείας ἅμα καὶ κακοργίας, ἐνεχρόνιζε, κατασκευαζόμενος τὰ περὶ τὴν σύγκλητον. Καὶ Ἀστυμήδης ὁ Ῥόδιος, πρεσβευτὴς ἅμα καὶ ναύαρχος καθεσταμένος, παρελθὼν ἐξαυτῆς εἰς τὴν σύγκλητον, διελέγετο περὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Κρηταιεῖς. ἡ δὲ σύγκλητος προσέχουσα τὸν νοῦν ἐπιμελῶς, παραχρῆμα πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε τοὺς περὶ Κόϊντον, λύσοντας τὸν πόλεμον.

et Laodicen atque Alexandrum eo adduxit. Qui dum in vrbe commoratur, magnae fortunae speciem ostentauit, vafre agens omnia, et consulto tempus extrahens, vt senatum ad ea quae moliebatur flecteret. Venit etiam Romam Astymedes, Rhodiorum legatus, quem et classis praefectum fecerant, qui sine mora ad senatum adiit, et de bello aduersus Cretenses verba fecit. Patres, eo audito, et re serio cognita, extemplo Quintum legatum miserunt ad finem bello imponendum.

ΡΛΘ.

Κρητῶν καὶ Ῥοδίων πρεσβεῖαι πρὸς τοὺς Ἀχαιούς.

Ἀντιφάτου τοῦ Κρητικοῦ πρεσβευτοῦ ἔπαινος.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ Κρηταιεῖς πρεσβευτὰς ἀπέστειλαν πρὸς Ἀχαιοὺς ὑπὲρ βοηθείας, τοὺς περὶ Ἀντιφάτην Τηλεμνάστου, Γορτύνιον· παραπλησίως δὲ καὶ Ῥόδιοι τοὺς περὶ Θεοφάνην. οὔσης δὲ τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν ἐν Κορίνθῳ, καὶ διαλεγόντων τῶν πρεσβευτῶν ἑκατέρων ὑπὲρ τῆς βοηθείας, ἔρεπον ταῖς γνώμαις οἱ πολλοὶ μᾶλλον ἐπὶ τοὺς Ῥοδίους, ἐντρεπόμενοι καὶ τὸ τῆς πόλεως ἀξίωμα, καὶ τὴν ὅλην αἵρεσιν τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀνδρῶν. Εἰς ἃ βλέπων Ἀντιφάτης, ἐβουλήθη πάλιν ἐπεισελθεῖν.

CXXXIX.

Cretensium et Rhodiorum legationes ad gentem Achaeorum.

Antiphatis legati Cretici laus.

Eodem quoque tempore Cretenses ad Achaeorum gentem misere legatos, in queis erat Antiphates Telemnasti F. Gortynius, opem sibi ferri petentes. miserunt et Rhodii Theophanem. Tunc temporis Achaeorum concilium Corinthi conuenerat. vbi quum esset audita vtraque legatio ad petenda auxilia missa: in Rhodios plerarumque propensior voluntas fuit, quum partim splendor vrbis et dignitas homines moueret, partim ciuitatis illius instituta et ipsorum ciuium mores. Quae quum animaduerteret Antiphates, iterum venire in cu-

ἐλθεῖν. τῷ δὲ στρατηγῷ συγχωρήσαντος, ἐχρήσατο λόγοις βαρυτέροις ἢ κατὰ Κρῆτα, καὶ σπουδαιοτέροις. καὶ γὰρ ἦν ὁ νεανίσκος οὐδαμῶς Κρητικὸς, ἀλλὰ πεφευγὼς τὴν Κρητικὴν ἀναγωγήν. διὸ καὶ συνέβαινε, τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπιδέχεσθαι τὴν παῤῥησίαν αὐτοῦ, καὶ μᾶλλον ἔτι διὰ τὸ τὸν πατέρα τοῦ προειρημένου, Τηλέμναστον, μετὰ πεντακοσίων Κρητῶν ἐλθόντα, συμπεπολεμηκέναι τὸν πρὸς Νάβιν πόλεμον εὐγενῶς αὐτοῖς. πλὴν διακούσαντες, οὐδὲν ἧττον ὁρμὴν εἶχον οἱ πολλοὶ τοῖς Ῥοδίοις βοηθεῖν, ἕως Καλλικράτης ὁ Λεοντήσιος ἀναστὰς, οὐκ, ἔφη, δεῖν οὔτε πολεμεῖν οὐδενὶ χωρὶς τῆς Ῥωμαίων γνώμης, οὔτε βοήθειαν πέμπειν οὐδενὶ κατ' οὐδενός. καὶ διὰ ταῦτα κατίσχυσε μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

riam voluit. atque vt permiſſu eos. eo venit, orationem habuit grauem et ſeriam, nec pro Cretenſis hominis captu. etenim hic iuuenis Creticum nihil omnino ſapiebat, eratque penitus a peruerſa inſtitutione Cretenſium alienus. propterea Achaeis grata erat illius in dicendo libertas, eo quidem impenſius, quod pater eius Telemnaſtus tempore belli, aduerſus Nabidem geſti, auxiliaribus copiis quingentorum Cretenſium adductis, magno vſui illis fuerat. Nihilominus tamen etiam poſt auditam huius orationem manebant in ſententia plerique, et opem Rhodiis ferendam eſſe cenſebant, donec ſurgeret Callicrates Leonteſius, qui dixit, non licere Achaeis absque Romanorum voluntate neque bellum cuiquam inferre, neque auxilia vlli populo aduerſus quemcunque hoſtem ſubmittere. hac ille oratione peruicit, ne quid omnino moueretur.

ΡΜ.

Ἄφιξις εἰς Ῥώμην Ἀττάλου τε, τοῦ Εὐμένους υἱοῦ, καὶ τοῦ Δημητρίου.

Πῶς Ἡρακλείδης κάθοδον εἰς τὴν βασιλείαν τοῖς Ἀντιόχου τέκνοις παρὰ τῆς συγκλήτου διεπράξατο.

Ὅτι πρέσβεων διαφόρων παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, ἡ σύγκλητος πρῶτον μὲν εἰσεκαλέσατο τὸν Εὐμένους τοῦ βασιλέως υἱὸν Ἄτταλον. παρα-

CXL.

Attali, Eumenis filii, itemque Demetrii, Demetrii F. in vrbem aduentus.

Quomodo Heraclides a Romano ſenatu impetrarit, vt liceret Antiochi liberis in regnum patrium reuerti.

Quum plures legationes Romam veniſſent, primo omnium Attalo, Eumenis regis filio, ſenatus eſt datus. Nam is puer admodum eo tempore

γεγόνει γὰρ, ἔτι παῖς ὤν, κατὰ τὸν καιρὸν τῦτον εἰς Ῥώμην, χάριν τῦ τῇ τε συγκλήτῳ συςαθῆναι, καὶ τὰς πατρικὰς ἀνανεώσασθαι φιλανθρωπίας καὶ ξενίας. Οὗτος μὲν ὖν φιλανθρωπίνως ὑπό τε τῆς συγκλήτυ καὶ τῶν πατρικῶν φίλων ἀποδεχθεὶς, καὶ λαβὼν ἀποκρίσεις, ἃς ἐβέλετο, καὶ τιμὰς ἁρμοζύσας τῇ καθ' αὐτὸν ἡλικίᾳ, μετά τινας ἡμέρας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκείαν, πασῶν αὐτὸν τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεων ἐκτενῶς καὶ μεγαλοψύχως ἀποδεξαμένων κατὰ τὴν δίοδον. Ἧκε δὲ καὶ Δημήτριος κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν. τυχὼν δὲ μετρίας ἀποδοχῆς, ὡς παῖς, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν οἰκείαν. Ὁ δ' Ἡρακλείδης κεχρονικὼς ἐν τῇ Ῥώμῃ, παρῆλθεν εἰς τὴν σύγκλητον, ἔχων μεθ' ἑαυτῦ τὴν Λαοδίκην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. Πρῶτον μὲν ὖν ὁ νεανίσκος ἐποιήσατο τινὰς μετρίυς λόγυς· ἠξίυ δὲ Ῥωμαίυς, μνησθῆναι τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον, τὸν αὐτῦ πατέρα, φιλίας καὶ συμμαχίας, μάλιςα δὲ συγκατασκευάζειν αὐτῷ τὴν βασιλείαν· εἰ δὲ μὴ, συγχωρῆσαι τὴν κάθοδον, καὶ μὴ κωλῦσαι τὺς βυλομένυς συμπράττειν αὐτῷ πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς πατρῴας ἀρχῆς. ὁ δ' Ἡρακλείδης παραλαβὼν τὸν λόγον, καὶ πολλήν τινα ποιησάμενος Ἀντιόχυ μὲν μνείαν ἐπ' ἀγαθῷ, Δημητρίυ δὲ κατηγορίαν, εἰς τῦτο κατήντησεν, ὅτι δεῖ συγχωρεῖν τὴν κάθοδον τῷ νεανίσκῳ καὶ τῇ Λαοδίκῃ,

Romam venerat, vt senatui se commendaret, et amicitiam hospitiique ius, quod patri fuerat cum populo Romano, renouaret. Hic igitur a senatu et paternis amicis singulari humanitate susceptus, accepto responso ex animi sui sententia, honoribusque affectus, qui puero id aetatis conueniebant, post paucos dies domum est reuersus, omnibus Graeciae ciuitatibus, per quas iter faciebat, summo studio et magnificentia eum excipientibus. Adfuit ibidem per id tempus et Demetrius, qui modico paratu, vt puer, exceptus, in patriam denuo se contulit. Heraclides vero, diuturniore mora in vrbe facta, in curiam vna cum Laodice et Alexandro venit. Ibi primo adolescens pauca est locutus. postulauitque, vt meminissent Romani amicitiae et societatis, quae Antiocho parenti suo cum illis fuisset, deinde vt maxime quidem in recuperando suo regno se adiuuarent; sin id minus vellent, redire saltem sibi in Syriam permitterent, neque eos impedirent, qui ad paternum regnum obtinendum opem sibi ferre essent parati. Mox Heraclides sermonem excipere, et postquam laudes ac merita Antiochi pluribus exposuisset, adiecta criminatione Demetrii, postremo subiicere, aequum iustumque esse, vt adolescentulo huic et Laodicae, qui sunt legitima stirps regis Antio-

κατὰ

κατὰ τὸ δίκαιον, ἐστιν Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως ἐκγόνοις κατὰ φύσιν. Τοῖς μὲν οὖν μετρίοις τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν ἤρεσκε τούτων, ἀλλὰ καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ δράματος ἐνενόουν, καὶ τὸν Ἡρακλείδην ἐβδελύττοντο προφανῶς. οἱ δὲ πολλοὶ, τεθεραπευμένοι διὰ τῆς Ἡρακλείδου γοητείας, συγκατηνέχθησαν ἐπὶ τὸ γράφειν δόγμα τοιοῦτον. Ἀλέξανδρος καὶ Λαοδίκη, βασιλέως υἱοὶ, φίλου καὶ συμμάχου ἡμετέρου γεγενημένου, ἐπελθόντες ἐπὶ τὴν σύγκλητον, λόγους ἐποιήσαντο - - - ἡ δὲ σύγκλητος αὐτοῖς ἐξουσίαν ἔδωκεν ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν καταπορεύεσθαι, καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς, ὡς ἠξίουν, ἔδοξεν. Ὁ δ' Ἡρακλείδης ἐπιλαβόμενος τῆς ἀφορμῆς ταύτης, εὐθέως ἐξενολόγει, καὶ προσεκαλεῖτο τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν - - - ἀφικόμενος δ' εἰς τὴν Ἔφεσον, ἐγίνετο περὶ τὴν παρασκευὴν τῆς προκειμένης ἐπιβολῆς.

chi, reditus in patriam concedatur. Sed eorum omnium, quae dicebat iſte, nihil quicquam placebat ſanae mentis hominibus, qui et fictam eam eſſe commentitiamque fabulam intelligebant, et Heraclidem palam abominabantur. At vulgus ſenatorum, quos praeſtigiis ſuis Heraclides ſibi conciliauerat, in eam ſententiam omnes conſenſerunt, vt huiusmodi ſenatusconſultum ſcriberetur: *quod Alexander et Laodice regis F. F. qui amicus ſociusque populi Romani fuit, in ſenatu verba fecerunt - - - ſenatus, vt in patris regnum velut poſtliminio reuerterentur, iis permiſit, et ferre ipſis opem, vti poſtulauerunt, decreuit.* Hac arrepta occaſione Heraclides militem extemplo conducere, et multos viros illuſtres ſibi adiungere. dein Epheſum vt venit, bellum, quod moliebatur, ſedulo apparare coepit.

ΡΜΑ.

Ἄφιξις εἰς Ῥώμην πρέσβεων παρά τε Βελλῶν καὶ Τίττων, τῶν συμμάχων, καὶ παρὰ Ἀρανάκων, τῶν πολεμίων.

Πῶς, ψηφισθέντος πολέμου κατὰ τῶν Ἀρανάκων, οὔτε χιλίαρχοι, οὐδὲ πρεσβευταὶ, οὔτε στρατιῶται ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπὸ τῆς πτοίας μετέχειν τῆς πείρας ἤθελον.

CXLI.

Aduentus Romam legatorum, quos partim populi ſocii ex Hiſpania miſerant, partim Aranacae hoſtes.

Quomodo, vbi ſenatus bellum aduerſus Aranacas decreſſet, neque tribuni militum, neque legati, neque milites Romae ſunt reperti, prae pauore.

Πῶς

Πῶς, ἀποϱούσης τῆς συγκλήτου, Πόπλιος Κορνήλιος Ἀφρικανὸς, νέος ὢν, τὴν κατ' Ἀραυάκων στρατείαν ἑκὼν ὑπεστήσατο.

Ὅτι ἐπειδὴ οἱ Κελτίβηρες, ἀνοχὰς ποιησάμενοι πρὸς Μάρκον Κλαύδιον, τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, ἐξαπέστειλαν τὰς πρεσβείας εἰς τὴν Ῥώμην, οὗτοι μὲν ἡσυχίαν ἦγον, καραδοκοῦντες τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου· Μάρκος δὲ στρατεύσας εἰς τοὺς Λυσιτανοὺς, καὶ τὴν Ἐρκόβρικα πόλιν κατὰ κράτος ἑλὼν, ἐν Κορδύβῳ τὴν παραχειμασίαν ἐποιεῖτο. τῶν δὲ πρέσβεων εἰς τὴν Ῥώμην παραγενομένων, τοὺς μὲν παρὰ τῶν Βελλῶν καὶ Τίγγων, ὅσοι τὰ Ῥωμαίων ᾕρουντο, παρεδέξαντο πάντας εἰς τὴν πόλιν· τοὺς δὲ παρὰ τῶν Ἀραυάκων πέραν τοῦ Τιβέρεως ἐκέλευσαν κατασκηνοῦν, διὰ τὸ πολεμίους ὑπάρχειν, ἕως βουλεύσωνται περὶ τῶν ὅλων. Γενομένου δὲ καιροῦ πρὸς ἔντευξιν, κατὰ πόλιν ὁ στρατηγὸς εἰσῆγε πρότερον τοὺς συμμάχους. οἱ δὲ, καίπερ ὄντες βάρβαροι, διετίθεντο λόγους, καὶ πάσας ἐξευκρινεῖν ἐπειρῶντο τὰς διαφορὰς, ὑποδεικνύντες, ὡς, εἰ μὴ συστήσονται καὶ τεύξονται τῆς ἁρμοζούσης κολάσεως οἱ πεπολεμηκότες, παραυτίκα μὲν, ἐπανελθόντων τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἐκ τῆς Ἰβηρίας, ἐκ χειρὸς προσεπιθήσουσι τὴν δίκην αὐτοῖς, ὡς προδόταις γεγονόσι, ταχὺ δὲ πάλιν αὐτοὶ κινήσουσι πραγμάτων ἀρ-

Quomodo Africanus posterior, iuuenis quum esset, ad bellum contra Aranacas sese vltro Coss. obtulerit, eosque magna difficultate expedierit.

Celtiberi inducias pacti cum M. Claudio, duce Romani exercitus, Romam suos legatos miserunt. deinde autem exspectantes responsum senatus, quieti se continebant. At Marcus, expeditione facta aduersus Lusitanos, postquam vrbem Ercobricam vi cepisset, Cordubae hiberna agebat. Romae vero post legatorum aduentum, qui a Bellis et Tingis, partis Romanae populis, mittebantur, ii omnes in vrbem admissi: at quos Aranacae mittebant, quod ea gens esset inimica, donec de tota illorum caussa deliberatum esset a patribus, vltra Tiberim tendere sunt iussi. dein vbi visum est commodum, dare eis senatum, cos. socios primum vocauit separatim cuiusque ciuitatis.. illi etsi erant barbari, orationem tamen habuerunt, qua de variis suorum generibus hominum et factionum inter suos enucleate disserebant, ostendebantque, nisi res in tuto collocarent Romani, et ab iis, qui bellum cum ipsis gesserant, poenas prout erant meriti exigerent, futurum omnino, vt, simulac Romani exercitus Hispania excesserint, in se, tamquam patriae proditores, extemplo ab hostibus Ro-

χὴν,

χὴν, ἐὰν ἀνεπιτίμητοι διαφύγωσιν ἐκ τῆς πρώτης ἁμαρτίας, ἑτοίμους δὲ πάντας πρὸς καινοτομίαν ποιήσουσι τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ὡς ἱκανοὶ γεγονότες ἀντίπαλοι Ῥωμαίοις. Διόπερ ἠξίουν, ἢ μένειν τὰ στρατόπεδα κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, καὶ διαβαίνειν καθ' ἕκαστον ἔτος ὕπατον, ἐφεδρεύσοντα τοῖς συμμάχοις, καὶ κολάσοντα τὰς Ἀρανακῶν ἀδικίας, ἢ βουλομένους ἀπάγειν τὰς δυνάμεις, παραδειγματιστέον εἶναι τὴν τῶν προειρημένων ἐπανάστασιν, ἵνα μηδεὶς ἔτι ποιεῖν θαῤῥῇ τὸ παραπλήσιον τούτοις. Οἱ μὲν οὖν Βελλῶν καὶ Τίγγων συμμαχοῦντες Ῥωμαίοις ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια διελέχθησαν. Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσῆγον τοὺς παρὰ τῶν πολεμίων. οἱ δ' Ἀρανάκαι παρελθόντες, κατὰ μὲν τὴν ὑπόκρισιν ἐχρῶντο τοῖς λόγοις ὑποπεπτωκότως καὶ ταπεινῶς· τῇ γε μὴν προαιρέσει, ὡς διέφαινον, οὐκ εἰκούσῃ τοῖς λόγοις, οὐδ' ἡττωμένῃ. Καὶ γὰρ τὰ τῆς τύχης ἄδηλα πολλάκις ὑπεδείκνυον, καὶ τὰς προγεγενημένας μάχας ἀμφιδηρίτους ποιοῦντες ἐν πᾶσι τὰς ἐμφάσεις ἀπέλιπον, ὡς ἐπικυδεστέρων αὐτῶν γεγονότων. τέλος δ' εἶναι τῶν λόγων· εἰ μέν τι δεῖ ῥητὸν πρόστιμον ὑπομένειν τῆς ἀγνοίας, ἀναδέχεσθαι τοῦτο ἔφασαν, τελεσθέντος δὲ τοῦ προστάγματος, ἐπανάγειν ἠξίουν ἐπὶ τὰς κατὰ Τιβέριον ὁμολογίας αὐτοῖς γενομένας πρὸς τὴν σύγκλητον. Οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ διακούσαντες ἀμφοτέρων, εἰσῆγα-

mani nominis ſaeuiatur. Nam ſi praeterita maleficia impune ferrent, non multo poſt nouas turbas ab iisdem iri excitatum, facileque eos effecturos, vt ad res nouandas omnes in Hiſpania cum ipſis conſpirent, quod Romanae potentiae ſuſtinendae pares ſe praebuerint. orare igitur, vt vel retinerent in Hiſpania legiones, ad quas conſul quotannis mitteretur, qui praeſidio foret ſociis, et iniurias Aranacarum reprimeret: aut ſi reuocare exercitus vellent, plane faciendum illis eſſe, hos vt caſtigarent exempli cauſſa, ne poſthac in mentem cuiquam veniat tale quid audere. Haec et ſimilia his apud patres conſcriptos Belli et Tingi, qui Romanorum ſectam ſequebantur, ſunt locuti. Secundum hos legati hoſtium ſunt introducti. Prodeunt igitur in medium Aranacae, demiſſa atque humili in ſpeciem oratione vtentes, ceterum animos prae ſe ferentes nondum fractos, et qui verbis ſimiles nequaquam eſſent. Nam et incertos fortunae caſus ſaepe commemorabant, et temporum pugnas ita ancipiti marte pugnatas ſignificabant, vt exiſtimandum relinquerent, ſuperiores ſe e praeliis diſceſſiſſe, poſtremo ſummam ſuae legationis hanc eſſe, ſi mulctae nomine pro admiſſa culpa aliquid certi ſibi imperaretur, facturos imperata; id vero vbi feciſſent, foedus reſtitui ſibi poſtulabant, quod cos. Tiberio cum ſenatu

εἰσήγαγον τοὺς παρὰ τοῦ Μαρκέλλου πρέσβεις. Θεωροῦντες δὲ καὶ τούτους ῥέποντας ἐπὶ τὴν διάλυσιν, καὶ τὸν στρατηγὸν προσνέμοντα τὴν αὐτοῦ γνώμην τοῖς πολεμίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς συμμάχοις· τοῖς μὲν Ἀρανάκοις ἔδωκαν καὶ τοῖς συμμάχοις ἀπόκρισιν, ὅτι Μάρκελλος ἀμφοτέροις ἐν Ἰβηρίᾳ διασαφήσει τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην. αὐτοὶ δὲ νομίσαντες τοὺς συμμάχους ἀληθῆ καὶ συμφέροντα σφίσι λέγειν, τοὺς δὲ Ἀρανάκας ἀκμὴν μεγαλοφρονεῖν, τὸν δὲ στρατηγὸν ὑποδειλιᾶν τὸν πόλεμον, ἐντολὰς ἔδωκαν δι' ἀποῤῥήτων τοῖς παρ' ἐκείνου πρεσβευταῖς, πολεμεῖν γενναίως, καὶ τῆς πατρίδος ἀξίως. Ἐπειδὴ δὲ τὸν πόλεμον ἐποιήσαντο κατάμονον, πρῶτον μὲν τῷ Μαρκέλλῳ διαπιστήσαντες, ἕτερον στρατηγὸν ἔμελλον διαπέμπειν εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ἤδη γὰρ ἔτυχον ὕπατοι τότε καθεσταμένοι, καὶ τὰς ἀρχὰς παρειληφότες, Αὖλος Ποστούμιος καὶ Λεύκιος Λικίνιος Λεύκολλος· ἔπειτα περὶ τὰς παρασκευὰς ἐγίνοντο φιλοτίμως καὶ μεγαλομερῶς, νομίζοντες, διὰ ταύτης τῆς πράξεως κριθήσεσθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. Κρατηθέντων μὲν γὰρ τῶν ἐχθρῶν, πάντας ὑπέλαβον σφίσι ποιήσειν τὸ προσταττόμενον· ἀποστρεψαμένων δὲ τὸν ἐνεστῶτα φόβον, οὐ μόνον Ἀρανάκας καταθαῤῥήσειν - - - - "Οσῳ δὲ φιλοτιμότερον ἡ σύγκλητος διέκειτο πρὸς τὸν πόλεμον, τοσούτῳ σφίσι τὰ πράγματα ἀπέβαινε παραδοξό-

ſcerant. Patres, audita vtraque hac legatione, eos acciuerunt, quos Marcellus miſerat. quos quum ad pacem proniores eſſe cernerent, et conſulem hoſtium petitioni potius fauere, quam ſociorum, reſponſum Aranacis pariter et ſociis dederunt, ambos in Hiſpania voluntatem ſenatus a Marcello eſſe intellecturos. iidem tamen rati, vera eſſe ac reipublicae conducibilia, quae dixerant ſocii, et Aranacas quidem ingentes admodum animos fouere, Marcellum vero bellum metu refugere, legatis ſuis arcana dederunt mandata, vt bellum fortiter, atque vt Romanos decebat, gererent. decreta autem continuatione belli, quia virtuti Marcelli diffidebant, ante omnia de mittendo alio duce cogitarunt. iam enim noui coss. inierant, Aulus Poſtumius et Lucius Licinius Lucullus. Secundum haec ad belli apparatus ſe conuerterunt, ſummo adhibito ſtudio, vt omnium rerum ingens ſuppeteret copia, quod exiſtimarent, bello Hiſpanienſi finem ea expeditione iri impoſitum. Nam ſemel ſubactis hoſtibus, omnes imperata facturos rebantur: ſin contra euitatum ab iis eſſet belli huius periculum, non Aranacas dumtaxat, verum omnes reliquos populos rebellaturos. Quo autem vehementius in huius belli curam ſenatus incumbebat, eo maiori fuit admirationi, quod tunc accidit. Quum

τερα

τερα. τȣ̃ μὲν γὰρ Κοΐντȣ, τȣ̃ τὸν πρότερον ἐνιαυτὸν ςρατηγήσαντος ἐν Ἰβηρίᾳ, καὶ τῶν μετ᾽ αὐτȣ̃ ςρατευσαμένων ἠγγελκότων εἰς τὴν Ῥώμην τήν τε συνέχειαν τῶν ἐκ παρατάξεως κινδύνων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων, καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν Κελτιβήρων, τȣ̃ δὲ Μαρκέλλȣ προφανῶς ἀποδειλιῶντος τὸν πόλεμον· ἐνέπεσέ τις πτοία τοῖς νέοις παράλογος, οἵαν ȣ̓κ ἔφασαν οἱ πρεσβύται γεγενημένην πρότερον. εἰς γὰρ τȣ̃το προȣ̃βη τὰ τῆς ἀποδειλίας, ὥσε μήτε χιλιάρχȣς προσπορεύεσθαι πρὸς τὴν ἀρχὴν τȣ̀ς ἱκανȣ̀ς, ἀλλ᾽ ἐλλείπειν τὰς χώρας, τὸ πρότερον εἰθισμένων πολλαπλασιόνων προσπορεύεσθαι τῶν καθηκόντων, μήτε τȣ̀ς εἰσφερομένȣς ὑπὸ τῶν ὑπάτων πρεσβευτὰς ὑπακȣ́ειν, ȣ̀ς ἔδει πορεύεσθαι μετὰ τȣ̃ ςρατηγȣ̃, τὸ δὲ μέγισον, τȣ̀ς νέȣς διακλίνειν τὰς καταγραφὰς, καὶ τοιαύτας πορίζεσθαι προφάσεις, ἃς λέγειν μὲν αἰσχρὸν ἦν, ἐξετάζειν δ᾽ ἀπρεπὲς, ἐπιτίνειν δ᾽ ἀδύνατον. τέλος δὲ καὶ τῆς συγκλήτȣ καὶ τῶν ἀρχόντων ἐν ἀμηχανίᾳ ὄντων, τί τὸ πέρας ἔςαι τῆς τῶν νέων ἀναισχυντίας, τȣ́τῳ γὰρ ἠναγκάζοντο χρῆσθαι τῷ ῥήματι διὰ τὰ συμβαίνοντα· Πόπλιος Κορνήλιος Ἀφρικανὸς, νέος μὲν ὢν, δοκῶν δὲ σύμβȣλος γεγονέναι τȣ̃ πολέμȣ, ἐπὶ καλοκαγαθίᾳ καὶ σωφροσύνῃ δόξαν ὁμολογȣμένην πεποιημένος, τῆς δὲ ἐπ᾽ ἀνδρείας φήμης προσ-

enim Quintus, qui anno ſuperiore rem bellicam in Hiſpania adminiſtrauerat, et qui ſub illo ſtipendia fecerant, Romam renuntiaſſent, aſſidue fuiſſe acie inſtructa pugnandum, quam multi in iis praeliis eſſent occiſi, quanta Celtiberorum virtus extitiſſet, praeterea Marcello belli huius metum palam profitente: eiusmodi pauor iuniorum mentes inceſſit, vt nihil ſimile vmquam accidiſſe seniores affirmarent. Tantus enim terror animos hominum occupauit, vt neque tribuni, quot erat opus, magiſtratibus nomina darent, qui prius ſolebant multo plures, quam quibus opus eſſet, ſeſe offerre, neque legati, quos vna cum belli duce oportebat proficiſci, delecti a conſulibus conditionem acciperent, et quod maximum erat, iuniores ad nomina non reſponderent, ſed eas excuſationes comminiſcerentur, quarum meminiſſe turpe erat, examinare indecorum, poena afficere nefas. Tandem, quum neque ſenatus neque magiſtratus haberent, quo ſe verterent, neque ſcirent, quem finem iuuenes facturi eſſent impudentiae, (nam hoc verbo coacti ſunt propter rei nouitatem vti;) Pub. Cornelius Africanus, aetate iuuenis, ſed qui belli ſuaſor fuerat, adoleſcens probitatis et temperantiae laude inſignis, verum cui laus bellica adhuc deerat, quum cerneret, in quantis anguſtiis patres verſarentur, ſurgit e medio, dixit-

δεόμενος, θεωρῶν τὴν σύγκλητον ἀπορουμένην, ἀναστὰς εἶπεν, εἴτε χιλίαρχον, εἴτε πρεσβευτὴν πέμπειν αὐτὸν εἰς τὴν Ἰβηρίαν μετὰ τῶν ὑπάτων ἐξεῖναι· πρὸς ἀμφότερα γὰρ ἑτοίμως ἔχειν. καίτοιγ᾽ ἔφη κατ᾽ ἰδίαν μὲν αὐτῷ τὴν εἰς Μακεδονίαν ἔξοδον ἅμα μὲν ἀσφαλεστέραν εἶναι - - - - (συνέβαινε γὰρ τότε, τοὺς Μακεδόνας ἐπ᾽ ὀνόματος καλεῖν τὸν Σκηπίωνα, διαλύσοντα τὰς ἐν αὐτοῖς στάσεις·) ἀλλὰ τοὺς τῆς πατρίδος καιροὺς ἔφη κατεπείγειν μᾶλλον, καὶ καλεῖν εἰς τὴν Ἰβηρίαν τοὺς ἀληθινῶς φιλοδοξοῦντας. πᾶσι δὲ παραδόξου φανείσης τῆς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ διὰ τὴν ἄλλων εὐλάβειαν· παραυτίκα μὲν εὐθέως συνέβη, μεγάλην ὑποδοχὴν γενέσθαι τοῦ Σκηπίωνος, ἔτι δὲ μᾶλλον τῆς ἑξῆς ἡμέρας. Οἱ γὰρ πρότερον ἀποδειλιῶντες, ἐκτρεπόμενοι τὸν ἐκ παραθέσεως ἔλεγχον, οἱ μὲν πρεσβεύσειν ἐθελοντὴν ἐπηγγέλλοντο τοῖς στρατηγοῖς, οἱ δὲ πρὸς τὰς στρατιωτικὰς καταγραφὰς προσεπορεύοντο, κατὰ συστρέμματα καὶ συνηθείας.

que, siue tribunum, siue legatum vellent se mittere in Hispaniam consulibus, in potestate senatus se futurum; ad vtrumque enim esse paratum. etsi, inquiebat, si mei priuatim commodi rationem habeam, profectio in Macedoniam, tum ad securitatem, tum ad vtilitatem, potior mihi fuerit: (eo siquidem tempore Macedones nominatim Scipionem poscebant ad disceptandas controuersias, quas inter se habebant:) sed me, aiebat Scipio, tempora reipub. magis mouent, quae verae laudis cupidos in Hispaniam vocant. Quum mira esset omnibus visa Scipionis oratio, qua suam reip. operam offerebat, et propter aetatem, et propter aliorum cunctationem ac metum: repente omnes adolescentem complecti, atque laudare, quod etiam die sequenti impensius adhuc fecerunt. Nam qui meticulosi prius apparuerant, metuentes iam, ne comparati cum Scipione ignominiam reportarent, partim legatos se cum belli ducibus profecturos vltro sunt professi, partim militiae cateruatim et per sodalitates nomina dabant.

ΡΜΒ. — CXLII.

Καταρχὴ τοῦ πρὸς Καρχηδονίους τρίτου πολέμου.

Principium belli Punici tertii.

Πῶς οἱ Καρχηδόνιοι, ἀπειλούντων τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῶν Ἰτυ-

Quomodo Carthaginienses, Romanis aduersus ipsos ira-

Ἰτυκαίων τὰ αὑτῶν τῇ συγκλήτῳ ἐπιτρεψάντων, ὁλοσχερῶς περιστάσης αὐτοὺς ἀμηχανίας, τέλος καὶ αὐτοὶ ἔδωκαν αὑτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπιτροπήν.

tis, poſtquam Vticenſes ſeſe in fidem Populi Romani dedidiſſent, ad ſummam conſilii inopiam redacti, tandem ipſi quoque facere idem fuerint coacti.

Τί δύναται παρὰ Ῥωμαίοις τὸ δοῦναι αὑτοὺς εἰς ἐπιτροπήν.

Quam vim habeat apud Romanos dedere ſe in fidem.

Τὰ συμβάντα τοῖς Καρχηδονίοις μετὰ τὸ δοῦναι αὑτούς.

Quae Carthaginienſibus acciderunt, poſtquam ſeſe Romanis dediderunt.

Ὅτι τῶν Καρχηδονίων πάλαι βουλευομένων περὶ τοῦ πῶς ἀπαντῆσαι δεῖ πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἀπόκρισιν, καὶ τῶν Ἰτυκαίων ὑποτεμομένων τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν, τοῖς Ῥωμαίοις τὴν ἑαυτῶν προδιδόντων πόλιν, ὁλοσχερὴς ἀμηχανία περιέσχη τοὺς ἀνθρώπους. Μιᾶς γὰρ ἐλπίδος ἔτι φαινομένης αὐτοῖς, εἰ συγκαταβαῖεν εἰς τὸ δοῦναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ αὑτῶν, διότι πάντως εὐδοκεῖν ποιήσουσι τοὺς Ῥωμαίους, διὰ τὸ μηδ᾽ ἐν ταῖς μεγίσταις περιστάσεσι καταπολεμηθέντας, καὶ πρὸς τοῖς τείχεσι τῶν πολεμίων ὑπαρχόντων, μηδέποτε τὴν ἐπιτροπὴν δεδωκέναι τῆς πατρίδος· καὶ ταύτης τῆς ἐπινοίας τὸν καρπὸν ἀπέβαλον, προκαταληφθέντες ὑπὸ τῶν Ἰτυκαίων· οὐδὲν γὰρ ξένον, οὐδὲ παράδοξον ἔμελλε φανήσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, εἰ ταυτὸν ποιήσαιεν τοῖς προειρημένοις. Οὐ μὴν κακῶν αἱρέσεως

Quum Carthaginienſes poſt acceptum Romanorum reſponſum, quid facto eſſet opus, dudum deliberaſſent, et excogitati ab ipſis conſilii gratiam Vticenſes praeripuiſſent, tradita mature vrbe ſua in Romanorum poteſtatem: prorſus quo ſe verterent, aut quam ad ſalutem inirent viam, neſciebant. Nam illi quidem ſpem ſibi ſupereſſe hanc vnicam exiſtimabant, ſi eo deſcenderent, vt liberum de ſe arbitrium Romanis permitterent. ſic enim illis ſe omnino ſatisfacturos. quando ſuperioribus temporibus ne tum quidem, cum bello victi extremam periculi aleam ſubiiſſent, atque adeo pro moenibus hoſtis eſſet, adduci vmquam potuerant, vt patriam Romanis dederent. Sed huius quoque conſilii fructum occuparant Vticenſes, atque illis ademerant. nam ſi vel maxime eorum, quos diximus, exemplum ſequerentur, nihil tamen noui neque miri eos feciſſe, Romani erant

σεως καταλειπομένης, ἢ τὸν πόλεμον ἀναδέχεσθαι γενναίως, ἢ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ τῶν καθ' αὐτοὺς, πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐν τῷ συνεδρίῳ δι' ἀπορρήτων ποιησάμενοι λόγους, κατέστησαν πρεσβευτὰς αὐτοκράτορας, καὶ τούτους ἐξαπέστελλον, δόντες ἐντολὴν, βλέποντας πρὸς τὰ παρόντα πράττειν τὸ δοκοῦν συμφέρειν τῇ πατρίδι. ἦσαν δὲ πρεσβεύοντες Γίσκων, Στρυτάνος ἐπικαλούμενος, Ἀμίλκας, Μίσδης, Γιλλίκας, Μάγων. Ἧκον δὲ οἱ πρέσβεις παρὰ τῶν Καρχηδονίων εἰς Ῥώμην, καὶ καταλαβόντες πόλεμον δεδογμένον, καὶ τοὺς στρατηγοὺς ὡρμηκότας μετὰ τῶν δυνάμεων, οὐκ ἔτι διδόντων βουλὴν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, ἔδωκαν τὴν ἐπιτροπὴν περὶ αὐτῶν. Περὶ δὲ τῆς ἐπιτροπῆς εἴρηται μὲν ἡμῖν καὶ πρότερον· ἀναγκαῖον δ' ἐστὶ καὶ νῦν ὑπομνῆσαι κεφαλαιωδῶς. Οἱ γὰρ διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπιτροπὴν, διδόασι πρῶτον μὲν χώραν τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς, καὶ πόλεις τὰς ἐν ταύτῃ, σὺν δὲ τούτοις ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τοὺς ὑπάρχοντας ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ταῖς πόλεσιν ἅπαντας, ὁμοίως ποταμοὺς, λιμένας, ἱερὰ, τάφους συλλήβδην, ὥστε πάντων εἶναι κυρίους Ῥωμαίους, αὐτοὺς δὲ τοὺς διδόντας ἁπλῶς μηκέτι μηδενός. Γενομένης δὲ τῆς ἀνθομολογήσεως τοιαύτης ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, καὶ μετ' ὀλίγον εἰσκληθέντων αὐτῶν εἰς τὸ συνέδριον

existimaturi. Verumtamen quoniam duorum malorum alterum erat eligendum, vt vel bellum fortiter sustinerent, vel potestati alienae se suaque permitterent: post multas in senatu dictas arcano sententias legatos decreuerunt, qui suo arbitrio reipub. consulerent, eosque cum his mandatis proficisci iusserunt, vt, praesentis status ratione habita, ea facerent, quae e rep. esse viderentur. Hanc legationem obierunt Giscon, qui Strytanus dictus, Hamilcar, Misdes, Gillicas, et Mago. Venerunt igitur Romam hi Carthaginiensium legati, qui bellum decretum inuenerunt, et duces cum exercitibus iam profectos. Itaque quum tempus ad deliberandum res nullum darent, arbitrio Romanorum se suaque omnia permiserunt. Quam vim hoc habeat, *permittere arbitrio*, diximus quidem iam ante; sed breuiter hic quoque repetendum. Nam qui Populi Romani arbitrio se suaque permittunt, ii agrum primo illis dant omnem, quem habent, et vrbes, quaecunque sunt in illo, ad haec viros pariter et foeminas, quotquot in agro fuerint, amnes, portus, sacra, monumenta denique, ita vt omnium domini fiant Romani; ipsi vero, qui se permittunt, omnium omnino rerum dominium amittant. Postquam Carthaginienses hanc pactionem fecerunt, accitis mox in

ἑδριον, ἔλεγεν ὁ στρατηγὸς τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην· ὅτι καλῶς αὐτῶν βεβουλευμένων, δίδωσιν αὐτοῖς ἡ σύγκλητος τήν τ' ἐλευθερίαν, καὶ τοὺς νόμους, ἔτι δὲ τὴν χώραν ἅπασαν, καὶ τὴν τῶν ἄλλων ὑπαρχόντων κτῆσιν, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ταῦτ' ἀκούσαντες ἔχαιρον, δόξαντες, ὡς ἐν κακῶν αἱρέσει καλῶς σφίσι κεχρῆσθαι τὴν σύγκλητον, ἅτε τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ μεγίστων αὐτοῖς συγκεχωρημένων. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ στρατηγοῦ διασαφοῦντος, διότι τεύξονται τούτων, ἐὰν τριακοσίους ὁμήρους εἰς τὸ Λιλύβαιον ἐκπέμψωσιν ἐν τριάκονθ' ἡμέραις, τοὺς υἱοὺς τῶν ἐκ συγκλήτου καὶ τῆς γερουσίας, καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ὑπάτων παραγγελλομένοις πειθαρχήσωσιν· ἐπὶ ποσὸν ἠπόρησαν, ποῖα διὰ τῶν ὑπάτων αὐτοῖς ἔσται παραγγελλόμενα, πλὴν τότε γε ἐξαυτῆς ὥρμησαν, σπεύδοντες ἀναγγεῖλαι τῇ πατρίδι περὶ τούτων. Παραγενόμενοι δ' εἰς τὴν Καρχηδόνα, διεσάφουν τοῖς πολίταις τὰ κατὰ μέρος. οἱ δὲ διακούσαντες, τἄλλα μὲν ἐνδεχομένως ἐνόμιζον βεβουλεῦσθαι τοὺς πρεσβευτάς· περὶ δὲ πόλεων μὴ γεγονέναι μνείαν, εἰς μεγάλην ἐπίστασιν αὐτοὺς ἦγε καὶ πολλὴν ἀμηχανίαν. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ φασὶ Μάγωνα τὸν Βρέτιον χρήσασθαι λόγοις ἀνδρώδεσι καὶ πραγματικοῖς. Δύο γάρ, ὡς ἔοικε, καιροὺς ἔφασκεν εἶναι τοῦ βουλεύ-

curiam expoſuit conſul ſenatus ſententiam. Quod rectam conſilii viam iniiſſent, concedere illis patres libertatem, leges ſuas, et agrum inſuper omnem, et omnium aliorum bonorum poſſeſſionem, quae ad rempublicam aut ad priuatos pertineret. his auditis laetari Carthaginienſes, quod putarent, clementer ſecum, vt in malis, ſenatum agere, qui maxima quaeque et ſumme neceſſaria ſibi concederet. Poſtea adiiciente COS. iſta eos eſſe impetraturos, ſi intra dies triginta obſides trecentos Lilybaeum miſerint, ſenatorum aut ſeniorum liberos, et ea fecerint, quae COSS. imperarent: dubitatum aliqandiu eſt a legatis, cuiusmodi futura eſſent, quae conſules imperarent. Ceterum ex vrbe profecti extemplo ſunt, vt de iis, quae geſta fuerant, nuntium in patriam afferrent. Carthaginem vt ventum, omnia ordine ciuibus expoſuerunt. Qui iis auditis, cetera ſic ſatis commode a legatis fuiſſe adminiſtrata exiſtimantes, quod tamen vrbium nullā eſſet mentio facta, cauſſam vehementer requirebant, eaque res mirifice anxios et ſollicitos illos habebat. Fama eſt, Magonem Bretium illo tempore oratione vſum et forti et prudente, quum diceret, duo tempora Carthaginienſes habuiſſe ad deliberandum de ſua et patriae ſalute, quo-

σαϑαι περὶ σφῶν καὶ τῆς πατρίδος, ὧν τὸν μὲν ἕνα παρεῖσϑαι. δεῖν γὰρ οὐ μὰ Δία νῦν διαπορεῖν, τί διὰ τῶν ὑπάτων αὐτοῖς παραγγελϑήσεται, καὶ διὰ τί περὶ πόλεων οὐδεμίαν ἐποιήσατο μνείαν ἡ σύγκλητος, ἀλλὰ καϑ' ὃν καιρὸν ἐδίδοσαν τὴν ἐπιτροπήν· δόντας δὲ σαφῶς γινώσκειν, διότι πᾶν τὸ παραγγελλόμενον ἐπιδεκτέον ἐστὶν, ἐὰν μὴ τελέως ὑπερήφανον ᾖ καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν· εἰ δὲ μὴ, τότε πάλιν βουλεύεσϑαι, πότερα δεῖ προσδέχεσϑαι τὸν πόλεμον εἰς τὴν χώραν, καὶ πάσχειν, ὅ τι ποτ' ἂν οὗτος ἐπιφέρῃ τῶν δεινῶν, ἢ καταῤῥωδήσαντας τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, ἐϑελοντὴν ἀναδέχεσϑαι πᾶν τὸ προσταττόμενον. Πάντων δὲ διὰ τὸν ἐφεστῶτα πόλεμον καὶ διὰ τὸ τῆς προσδοκίας ἄδηλον φερομένων ἐπὶ τὸ πειϑαρχεῖν τοῖς παραγγελλομένοις, ἔδοξε πέμπειν τοὺς ὁμήρους εἰς τὸ Λιλύβαιον. καὶ παραυτίκα καταλέξαντες τριακοσίους τῶν νέων, ἐξέπεμπον μετὰ μεγάλης οἰμωγῆς καὶ δακρύων, ἅτε προπεμπόντων ἕκαστον τῶν ἀναγκαίων καὶ συγγενῶν, καὶ μάλιστα τῶν γυναικῶν ἐκκαιουσῶν τὴν τοιαύτην διάϑεσιν. Ἐπεὶ δὲ κατέπλευσαν εἰς τὸ Λιλύβαιον, οἱ μὲν ἐξαυτῆς παρεδόϑησαν διὰ τῶν ὑπάτων Κοΐντῳ Φαβίῳ Μαξίμῳ· συνέβαινε γὰρ, τοῦτον ἐπὶ τῆς Σικελίας τετάχϑαι στρατηγὸν τότε. δι' οὗ παρακομισϑέν-

rum alterum esset ab iis praetermissum. nam quaerendi quidnam consules essent imperaturi, et cur nullam senatus vrbium fecerit mentionem, non me hercule tempus iam esse; verum tunc fuisse, cum arbitrio Romanorum sese permitterent. Nunc postquam id fecissent, certo statuere eos debere, omnia, quae forent imperata, facienda esse, nisi quid plane superbum et inopinatum imperaretur. id enim si eueniret, denuo fore ipsis deliberandum, num ditioni suae illatum bellum sustinere, et, quaecunque manare ab eo mala solent, vellent tolerare, an potius aduentum hostium horrentes, quaecunque forent imperata, vltro facerent. Quum omnes praesentis belli metu, et propter incerta casuum, ad parendum Romanis inclinarent, decretum est, Lilybaeum obsides esse mittendos. Confestim igitur trecentos e iuuentute delectos mittunt, non sine magnis eiulatibus et lacrymis, vtpote quum necessarii et cognati sui quemque illorum prosequerentur, maximeque propter mulieres miserabilis eius spectaculi facies erat. Posteaquam Lilybaeum obsides appulerunt, consules illos Quinto Fabio Maximo tradiderunt, quoniam illo tempore Siciliam ex praetura nactus Fabius regebat, qui eos Romam

τες

τες ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ῥώμην, συνεκλείσθησαν ὁμȣ̃ πάντες εἰς τὸ τῆς * ἑκκαιδεκήτου νεωρίου. Καὶ τῶν μὲν ὁμήρων ἐκεῖσε ὑπαρχόντων, οἱ ϛρατηγοὶ κατήχθησαν εἰς τὴν τῆς Ἰτύκης ἄκραν. Τȣ́των δὲ προσπεπτωκότων τοῖς Καρχηδονίοις, ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ πόλις διὰ τὴν ἀδηλότητα τῶν προσδοκωμένων. ȣ̓ μὴν ἀλλ' ἔδοξεν αὐτοῖς πρεσβευτὰς πέμπειν, τȣ̀ς πευσομένȣς τῶν ὑπάτων, τί δεῖ ποιεῖν, καὶ διασαφήσοντας, ὅτι πρὸς πᾶν τὸ παραγγελλόμενον ἕτοιμοι πάντες εἰσίν. τῶν δὲ πρεσβευτῶν ἀφικουμένων εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων παρεμβολὴν, καὶ τȣ̃ συνεδρίȣ συναχθέντος, εἰσελθόντες οἱ πρέσβεις διελέγοντο κατὰ τὰς ἐντολάς. ὁ δὲ πρεσβύτερος τῶν ὑπάτων ἐπαινέσας αὐτῶν τὴν πρόθεσιν καὶ προαίρεσιν, ἐκέλευε παραδιδόναι τά τε ὅπλα καὶ τὰ βέλη πάντα χωρὶς δόλȣ καὶ ἀπάτης. οἱ δὲ πρέσβεις ποιήσειν μὲν ἔφασαν τὸ παραγγελλόμενον, σκοπεῖσθαι δ' αὐτȣ̀ς ἠξίȣν τὸ συμβησόμενον, ἐὰν αὐτοὶ μὲν παραχωρήσωσι τῶν ὅπλων, ἐκεῖνοι δὲ λαβόντες ἀποπλεύσωσιν. ὅμως ταῦτα ἔδωκαν.

tuto curauit deferendos, vbi fuerunt ſimul omnes in vnum e naualibus concluſi. Et obſides quidem hoc pacto collocati ibi ſunt: duces vero interim exercitus ad Vticae promontorium claſſem appellunt. quod vbi Carthaginem fuit nuntiatum, ſuſpenſi omnium ciuium animi, pleni metus propter exſpectationis incertitudinem fuerunt. viſum tamen illis faciendum, vt legatos mitterent, quaeſituros a conſulibus, quid facto opus eſſet, illisque nuntiaturos, Carthaginienſes paratos eſſe, quaecunque forent imperata, facere. Poſtquam legati in caſtra Romanorum veniſſent, et in concilio mandata, quae acceperant, expoſuiſſent: maior natu e conſulibus, laudato ipſorum conſilio et voluntate, arma telaque omnia ſine dolo et fallaciis tradere eos iuſſit. legati facturos ſe quidem imperata reſponderunt; orare tamen Romanos, cogitarent etiam atque etiam, quid eſſet futurum, ſi Carthaginienſes tradidiſſent arma, ipſique in diſceſſu illa exportarent. haec tamen mox tradiderunt.

Ἐκ τȣ̃ ΛΓ. λόγȣ.

Ex Hiſtoria XXXIII.

ΡΜΓ.

Καταρχὴ τῆς μετὰ ταῦτα γενομένης Ῥωμαίοις διαφορᾶς ὁλοσχεροῦς πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος.

Ὅτι παραγενομένων ἐκ Πελοποννήσου τῶν περὶ τὸν Αὐρήλιον πρεσβευτῶν, καὶ διασαφήντων τὰ συμβεβηκότα περὶ αὐτοὺς, ὅτι παρ' ὀλίγον τοῖς ὅλοις ἐκινδύνευσαν, καὶ λεγόντων μετ' αὐξήσεως καὶ καινολογίας· οὐ γὰρ ὡς κατὰ περιπέτειαν ἐπ' αὐτοὺς ἥκοντος τοῦ δεινοῦ διεσάφουν, ἀλλ' ὡς κατὰ πρόθεσιν ὡρμηκότων τῶν Ἀχαιῶν, ἐπὶ τῷ παραδειγματίζειν αὐτούς· ἡ σύγκλητος ἠγανάκτησεν μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, ὡς οὐδέποτε, καὶ παραχρῆμα πρεσβευτὰς κατεστήσατο τοὺς περὶ τὸν Ἰούλιον, καὶ τούτους ἔπεμπε, δοῦσα τοιαύτας ἐντολὰς, διότι δεῖ μετρίως ἐπιτιμήσαντας καὶ μεμψαμένους ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, τὸ πλεῖον παρακαλεῖν καὶ διδάσκειν τοὺς Ἀχαιοὺς, μήτε τοῖς ἐπὶ τὰ χείριστα παρακαλοῦσι προσέχειν, μήτ' αὐτοὺς λαθεῖν εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἀλλοτριότητα διαπεσόντας, ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ποιήσασθαί τινα διόρθωσιν τῶν ἠγνοημένων, ἀπερεισαμένους τὴν ἄγνοιαν ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἁμαρτίας. Ἐξ ὧν καὶ λίαν δῆλον ἐγένετο, διότι καὶ τοῖς περὶ τὸν Αὐρήλιον ἔδωκε τὰς ἐντο-

CXLIII.

Principium simultatum et odii, quod postea Romani conceperunt aduersus gentem Achaeorum.

Quum ea legatio, cuius princeps fuerat Aurelius, Romam e Peloponneso rediisset, et quae sibi accidissent, renuntiasset, quam prope esset factum, vt et vitae et omnium rerum periculum adirent, atque eam rem ipsi verborum inusitata atrocitate auxissent: (neque enim sic illa narrabant, vt casu in tantum periculum incidisse videri possent; sed quasi certo consilio eos inuasissent Achaei, vt exemplum in ipsos statuerent.) indignari senatus, vt si vmquam alias, et statim legationem decernere, cuius princeps Iulius fuit. mox cum huiusmodi mandatis ii legati sunt missi, leuiter ac moderate vt increparent Achaeos, et de iniuria accepta cum iis expostularent; magis tamen vt eos cohortarentur, ne pessimorum consiliorum auctoribus aureis praeberent, neue alienari se a populi Romani amicitia per imprudentiam finerent. adhuc tempus esse emendandi, quod peccatum fuisset, si auctores sceleris culpam praestare cogerent. Ex quibus constare liquido potuit vnicuique, ne illa quidem mandata, quae Aurelio data fuerant, eo spectasse, vt

ἐντολάς, οὐ διασπᾶσαι βουλομένη τὸ ἔθνος, ἀλλὰ πτοῆσαι καὶ καταπλήξασθαι βουλομένη τὴν αὐθάδειαν καὶ τὴν ἀπέχθειαν τῶν Ἀχαιῶν. Τινὲς μὲν οὖν ὑπελάμβανον καθ' ὑπόκρισιν τοὺς Ῥωμαίους - - - διὰ τὸ μένειν ἀτελῆ τὰ κατὰ Καρχηδόνα. τὸ δ' ἀληθὲς οὐχ οὕτως εἶχε· ἀλλὰ παραδεδεγμένοι τὸ ἔθνος ἐκ πολλοῦ χρόνου, καὶ νομίζοντες ἔχειν αὐτὸ πίστιν μάλιστα τῶν Ἑλληνικῶν, ἀνασοβῆσαι μὲν ἔκριναν, διὰ τὸ φρονηματίζεσθαι πέρα τοῦ δέοντος, πόλεμον δ' ἀναλαβεῖν ἢ διαφορὰν ὁλοσχερῆ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς οὐδαμῶς ἐβούλοντο.

gentis Achaeorum diſſiparetur concilium; ſed vt pauore terroreque iniecto peruicaciam et odium Romani nominis caſtigarent. Erant qui exiſtimarent, ſimulate haec agi a Romanis, quod manente adhuc Carthagine nondum ei bello finis erat impoſitus; ſed aliter omnino res habuit. nam quia Achaeorum gentem dudum in amicitiam ſuam receperant, plusque in ea fidei eſſe credebant, quam in vllo alio Graeciae populo: concuſſis armis terrere eos decreuerant, quod ſpiritus ſupra quam par eſſet attollerent; bellum vero ſuſcipere, aut omnino illos inimicare nullo modo volebant.

ΡΜΔ.

Σέξτου τοῦ Ῥωμαίων πρεσβευτοῦ ἄφιξις εἰς τὴν Ἀχαΐαν.

Ῥωμαίων τὸ κηδεμονικὸν τῶν Ἀχαιῶν, καὶ ἐκ τοὐναντίου αὐτῶν τῶν Ἀχαιῶν ἡ δαιμονοβλάβεια, ὀλέθρου αὐτοῖς μετ' ὀλίγον πρόξενος.

CXLIV.

Sexti legati Romanorum in Achaiam aduentus.

Romanorum ſtudium conſeruandi Achaeos, et e contrario ipſorum Achaeorum fatalis amentia, per quam exitium ipſi ſibi mox acciuerunt.

Ὅτι δὲ οἱ περὶ τὸν Σέξτον, προάγοντες ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀπήντησαν τοῖς περὶ τὸν Θεαρίδαν, οἳ ἦσαν πρεσβευταὶ πεμφθέντες ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, παραιτησόμενοι καὶ διδάξοντες

Sextus Roma in Peloponneſum tendens, in Thearidam ceterosque legatos incidit, quos Achaei miſerant, vt de Aurelio, qui in legatione ſua fuerat foedo facinore violatus, rationem ſe-

τὴν σύγκλητον ὑπὲρ τῶν εἰς τὰς περὶ τὸν Αὐρήλιον γενομένων ἀσελγημάτων. οἷς καὶ συμμίξαντες οἱ προειρημένοι παρεκάλεσαν αὐτὰς ἀνακάμπτειν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, ὅτι περὶ πάντων τέτων ἔχεσιν ἐντολὰς αὐτοὶ διαλέγεσθαι τοῖς Ἀχαιοῖς. Παραγενομένων δὲ τῶν περὶ τὸν Σέξτον εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ διαλεγομένων τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν τῇ τῶν Αἰγιέων πόλει, καὶ προφερομένων πολλὰς καὶ φιλανθρώπας λόγας, καὶ τὸ περὶ τὰς πρεσβευτὰς ἔγκλημα παραπεμπόντων, καὶ σχεδὸν ἐδὲ προσδεομένων δικαιολογίας, ἀλλὰ βέλτιον ἐκδεχομένων τὸ γεγονὸς αὐτῶν τῶν Ἀχαιῶν, καθόλε δὲ παρακαλέντων μὴ πορρωτέρω προβῆναι τῆς ἁμαρτίας, μήτε τῆς εἰς αὐτὰς, μήτε τῆς εἰς τὰς Λακεδαιμονίας· τὸ μὲν σωφρονὲν μέρος ἀσμένως ἀπεδέχετο τὰ λεγόμενα, καὶ λίαν ἐνετρέπετο, συνειδὸς αὐτῷ τὰ πεπραγμένα, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν λαμβάνον τὰ συμβαίνοντα τοῖς πρὸς Ῥωμαίας ἀντιταττομένοις, τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἀντιλέγειν μὲν ἐδὲν εἶχε τοῖς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σέξτον λεγομένοις δικαίοις, ἀλλ' ἦγε τὴν ἡσυχίαν, ἔμενε δὲ νοσὲν καὶ διεφθαρμένον. Οἱ δὲ περὶ τὸν Δίαιον καὶ Κριτόλαον, καὶ πάντες οἱ μετέχοντες αὐτοῖς τῆς αὐτῆς γνώμης, ἔτοι δὲ ἦσαν, ὥσπερ ἐπίτηδες, ἐξ ἑκάστης πόλεως κατ' ἐκλογὴν οἱ χείριστοι, καὶ

natui redderet, et rei veritatem ipſum doceret. Cum his locutus Sextus, auctor ſuaſorque iis extitit, in Achaiam reuertendi: ſibi enim eſſe datum negotium, vt de his omnibus cum Achaeis ageret. Qui poſtquam in Peloponneſum venit, cum Achaeis in Aegienſium vrbe colloquium habuit. et quum eſſet eius oratio prolixa humanitate temperata, nullamque de ſcelere in legatos admiſſo faceret mentionem, vt ne excuſatione quidem vlla propemodum opus eſſe videretur, ſed clementius, quam ipſi Achaei, illud factum interpretaretur, hortaretur denique eos, vt neque Romanos neque Lacedaemonios iniuriis laceſſere amplius vellent: ſaniori quidem Achaeorum parti gratiſſimi erant huiusmodi ſermones. terrebat enim optimum quemque admiſſi facinoris conſcientia, iamque ob oculos illis erant omnia mala, quae populi Romani hoſtibus euenire ſolent. At vulgus hominum, etſi quid opponeret iuſtiſſimae Sexti orationi habebat nihil, ac propterea ſilebat, nihilominus tamen aegram mentem et corruptam ſeruabat. In his fuere Diaeus, Critolaus, et quicunque alii eiusdem cum iſtis conſilii participes erant, qui ex omnibus ciuitatibus quaſi de induſtria delecti fuerant, peſ-

καὶ τοῖς θεοῖς ἐχθροὶ, καὶ λοιμῶν αἴτιοι - - - τὸ δὲ ἔθνος, καθάπερ ἡ παροιμία ἔφη, ὀ μόνον τὰ διδόμενα τῇ δεξιᾷ παρὰ Ῥωμαίων ἐδέχοντο τῇ λαιᾷ χειρί· καθόλε δὲ καὶ συλλήβδην παρέπαιον τοῖς λογισμοῖς. ὑπέλαβον γὰρ, τὲς Ῥωμαίες, διά τε τὰς ἐν τῇ Λιβύῃ καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράξεις, δεδιότας τὸν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν πόλεμον, πᾶν ὑπομένειν, καὶ πᾶσαν προΐεσθαι φωνήν. διὸ νομίσαντες ἴδιον τὸ παρὸν, ἀπεκρίθησαν φιλανθρώπως τοῖς πρεσβευταῖς, τὲς μὲν περὶ τὸν Θεαρίδαν ὅμως ἀποσέλλειν εἰς τὴν σύγκλητον· αὐτοὶ δὲ παρακολεθήσαντες εἰς τὴν Τεγέαν, καὶ κοινολογηθέντες τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἵνα γένηταί τις ὡμολογημένη λύσις περὶ τε πολέμε - - - Ταῦτα δ' ἀποκριθέντες, ἐν τοῖς ἑξῆς ἦγον ἐπὶ τὴν πάλαι προκειμένην αὐτοῖς ἄγνοιαν τὸ ταλαίπωρον ἔθνος. καὶ τετ' εἰκότως συνέβαινε γίνεσθαι, δι' ἀπειρίαν καὶ κακίαν τῶν κρατέντων. Τὸ δὲ τέλος τῆς ἀπωλείας ἠνύσθη τοιῷδέ τινι τρόπῳ. παραγενομένων γὰρ εἰς τὴν Τεγέαν τῶν περὶ τὸν Σέξτον, καὶ τὲς Λακεδαιμονίες ἐπισπασαμένων χάριν τε σύμφωνον αὐτοῖς γενέσθαι πρὸς τὲς Ἀχαιὲς τήν τε περὶ τῶν προγεγονότων ἐγκλημάτων δικαιοδοσίαν, καὶ τὴν κατὰ τὸν πόλεμον, ἕως ἂν πέμψωσι Ῥωμαῖοι τὲς περὶ τῶν ὅλων ἐπισκεψομένες· συνεδρεύσαντες οἱ περὶ τὸν Κριτόλαον

ſimus quisque, et diis exoſus, peſtiferi quidam homines. At gens Achaeorum non ſolum, quae dextra dabantur a Romanis, vt eſt in prouerbio, laeua accipiebat manu; ſed plane, vt verbo expediam, delirabat. exiſtimabant enim vniuerſi, Romanos propter bella, quae in Africa atque Hiſpania gerebant, metu Achaeorum, ne et ipſi arma in ipſos ſumerent, quiduis pati et quiduis dicere paratos eſſe. Iccirco ſuum hoc tempus eſſe rati, legatis quidem benigne reſpondent, velle ſe nihilominus Thearidam legatum Romam ad ſenatum mittere, ipſi interim Tegeam irent, et cum Lacedaemoniis agerent, vt de conſenſu omnium finis aliquis huic bello imponatur. Hoc dato reſponſo, miſeram gentem in ſocietatem deſtinatae pridem malitiae ſuae deinceps trahunt. neque hoc ſane mirum, quum et rerum omnium rudes et praui homines eſſent, qui ad gubernacula publicae rei tunc ſedebant. Vltima vero pernities hoc modo eſt conſummata. Nam quum Tegeam Sextus veniſſet, eoque Lacedaemonios adduxiſſet, vt pactum aliquod cum Achaeis inirent ſuper ſatisfactione, tum pro ceteris iniuriis, tum pro iis, quas bello acceperant, donec mitterentur a Romanis, qui de ſumma rerum ſtatuerent: coacto concilio, qui circa Cri-

τόλαον ἔκριναν, πλείσυς μὲν ἄλλυς διακλίναι τὴν ἀπάντησιν, τὸν δὲ Κριτόλαον προάγειν εἰς τὴν Τεγέαν. Ὁ μὲν ὖν προειρημένος, ἤδη χεδὸν ἀπηλπικότων τῶν περὶ τὸν Σέξτον, ἦλθε. γενομένης δὲ συγκαταςάσεως πρὸς τὺς Λακεδαιμονίυς, εἰς ὐδὲν συγκατέβαινεν, Φήσας, ὐκ ἔχειν ἐξυσίαν ὐδὲν οἰκονομεῖν ἄνευ τῆς τῶν πολλῶν γνώμης· ἐπανοίσειν δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς εἰς τὴν ἑξῆς, ἔφη, σύνοδον, ἥτις ἔμελλε γενέσθαι μετὰ μῆνας ἕξ. Διὸ σαφῶς ἐπιγνόντες οἱ περὶ τὸν Σέξτον ἐθελοκακῦντα τὸν Κριτόλαον, καὶ δυχεραίνοντες ἐπὶ τοῖς ἀπαντωμένοις, τὺς μὲν Λακεδαιμονίυς ἀπέλυσαν εἰς τὴν οἰκείαν· αὐτοὶ δ' ἐπανῆγον εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατεγνωκότες ἄγνοιαν καὶ μανίαν τῦ Κριτολάυ. Ὁ δὲ Κριτόλαος, χωρισθέντων τύτων, ἐπιπορευόμενος κατὰ τὸν χειμῶνα τὰς πόλεις, ἐκκλησίας συνῆγε, προφάσει μὲν χρώμενος, ὅτι βύλεται τὰ ῥηθέντα πρὸς τὺς Λακεδαιμονίυς καὶ πρὸς τὺς ἐν τῇ Τεγέᾳ διασαφεῖν αὐτοῖς· τῇ δ' ἀληθείᾳ, κατηγορίαν ποιύμενος Ῥωμαίων, καὶ πᾶν τὸ λεγόμενον ὑπ' ἐκείνων ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενος. ἐξ ὧν δυσμένειαν καὶ μῖσος ἐνειργάζετο τοῖς ὄχλοις. Ἅμα δὲ τύτοις παρήγγειλε τοῖς ἄρχυσι, μὴ πράττειν τὺς ὀφειλέτας, μηδὲ παραδέχεσθαι τὺς ἀπαγομένυς εἰς φυλακὴν πρὸς τὰ χρέα, καὶ

tolaum erant faciendum decreuerunt, vt ceteri quidem ad indictum coetum non venirent, ſed ſolus Critolaus Tegeam ſe conferret. Eo igitur ille, poſtquam Sextus omnem prope iam ſpem eius aduentus amiſerat, peruenit. vbi vero coeptum de controuerſiis diſputari cum Lacedaemoniis, nihil remittere Critolaus, quod diceret, absque populi conſenſu de nulla re ſtatuere ſe poſſe: ceterum omnia ſe ad Achaeos proximo conuentu, qui poſt ſex menſes erat celebrandus, dixit relaturum. Sextus igitur, qui certo cognouerat, Critolaum data poteſtate de induſtria vti nolle, iniquo animo quod acciderat ferens, Lacedaemoniis domum ſuam dimiſſis, ipſe in Italiam rediens, hoc de Critolao iudicium retulit, et praui ingenii hominem eſſe, et plane furioſum. Critolaus enimvero poſt horum diſceſſum ciuitates omnes per hiemem circumiens, populum vbique in concionem vocare, in ſpeciem quidem, vt quae acta cum Lacedaemoniis eſſent, et cum aliis, qui Tegeam conuenerant, exponeret; re autem vera, vt Romanos accuſaret, omnia illorum dicta in deterius interpretans. qua ratione efficiebat, vt vulgi turba vbique inimicitias atque odium ingens Romani nominis conciperet. Simul cum magiſtratibus egit, vt exigendi nomina ius ne eſſet, neue

τὺς

τὰς ἐράνους ἐπιμόνους ποιεῖν, ἕως ἂν λάβῃ τὰ τοῦ πολέμου κρίσιν. λοιπὸν ἐκ τῆς τοιαύτης δημαγωγίας πᾶν τὸ λεγόμενον ὑπ᾽ αὐτοῦ πιστὸν ἐγίνετο, καὶ πρὸς πᾶν τὸ παραγγελλόμενον ἕτοιμον ἦν τὸ πλῆθος, περὶ μὲν οὖν τοῦ μέλλοντος ἀδυνατοῦν προνοεῖσθαι, τῇ δὲ παρ᾽ αὐτοῦ χάριτι καὶ ῥαστώνῃ δελεαζόμενον. Ὁ δὲ Κοΐντος ὁ Καικίλιος ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τάδε πυνθανόμενος, καὶ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ γενομένην ἀκρισίαν καὶ ταραχὴν, ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς, Γνάϊον Πατείριον, καὶ τὸν νεώτερον Σκηπίωνα Ἀφρικανὸν, σὺν δὲ τούτοις Αὖλον Γαβίνιον, καὶ Γάϊον Φάννιον, οἳ καὶ, συνηγμένων τῶν Ἀχαιῶν εἰς Κόρινθον, κατὰ τύχην ἐλθόντες εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν, καὶ παραχθέντες εἰς τὰ πλήθη, διετίθεντο πολλοὺς οὗτοι καὶ φιλανθρώπους λόγους, παραπλησίους τοῖς τῶν περὶ τὸν Σέξτον, πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι φιλοτιμίαν, χάριν τοῦ μὴ παραβῆναι τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ὁλοσχερεστέραν ἀπέχθειαν πρὸς Ῥωμαίους, μήτε διὰ τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους προφάσεως, μήτε διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους ἀλλοτριότητος. ὧν οἱ μὲν πολλοὶ διακούοντες, οὐδαμῶς ἀνείχοντο· χλευάζοντες δὲ τοὺς πρέσβεις μετὰ θορύβου καὶ κραυγῆς ἐξέβαλλον. καὶ γὰρ συνηθροίσθη πλῆθος ἐργαστηριακῶν καὶ βαναύσων ἀνθρώπων, ὅσον οὐδέποτε, πᾶσαι μὲν ἐκόρυζον

ducentem sequi aeris alieni gratia necesse esset, ad belli finem vsque debitorum solutione dilata. His artibus delinita plebes, quicquid ille diceret, pro certo habere, quicquid imperaret, velle exsequi. Quippe multitudo, futuri improuida, praesenti eius beneficio et commodo, quod inde capiebat, inescabatur. Q. Caecilius Macedoniae praeses cognito, quam prauis consiliis, quam perturbate res in Peloponneso administrarentur, Cn. Papirium et Scipionem Africanum iuniorem legatos misit, et vna cum his Aulum Gabinium et C. Fannium. Hi, quum Achaeorum concilium Corinthi celebraretur, forte ipsi eodem tempore illuc adueniunt, productique ad populum singulari humanitate conditos sermones habent, iis plane geminos, quibus ante Sextus fuerat vsus, summo studio impedire contendentes, ne Achaei, vel propter discordias, quae illis erant cum Lacedaemoniis, vel propter alienatam mentem a populi Romani amicitia, odium illius penitus susciperent. Haec turbae quum audirent, continere se nequiuerunt; sed legatos subsannantes cum tumultu ac clamore concione eiecerunt. tanta enim hominum in officinis degere assuetorum, et sordidas artes exercentium, multitudo conuenerat, quanta vix temere alias. et quum omnes tunc

αἱ πό-

αἱ πόλεις, πανδημεὶ δὲ καὶ μάλιστά πως ἡ τῶν Κορινθίων, ὀλίγοις δέ τισι καὶ λίαν ἤρεσκε τὰ λεγόμενα διὰ τῶν πρεσβευτῶν. ὁ δὲ Κριτόλαος, ὥσπερ κατ' εὐχὴν ὑποθέσεως ἐπειλημμένος, καὶ θεάτρου συνενθουσιῶντος καὶ παρεστηκότος ταῖς διανοίαις, κατανίστατο μὲν τῶν ἀρχόντων· διέσυρε δὲ τοὺς ἀντιπολιτευομένους, ἐνεπαῤῥησιάζετο δὲ τοῖς τῶν Ῥωμαίων πρεσβευταῖς, φάσκων, βούλεσθαι μὲν Ῥωμαίους φίλους ὑπάρχειν, δεσπότας δ' οὐκ ἂν εὐδοκῆσαι κτησάμενος. καθόλου δὲ παρῄνει, λέγων, ὡς, ἐὰν μὲν ἄνδρες ὦσιν, οὐκ ἀπορήσουσι συμμάχων· ἐὰν δ' ἀνδρόγυνοι, κυρίων. καὶ πολλὰ δή τινα πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἐμπορεύων καὶ μεθοδευόμενος, ἐκίνει καὶ παρώξυνε τοὺς ὄχλους. Ἐποίει δ' ἐμφάσεις καὶ περὶ τοῦ μὴ τυχόντως χρῆσθαι ταῖς ἐπιβολαῖς· ἀλλὰ καὶ τῶν βασιλέων τινας, καὶ τῶν πολιτευμάτων ἔνια κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς προθέσεως. Τῶν δὲ τῆς γερουσίας βουλομένων ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ κωλύειν αὐτὸν τῶν τοιούτων λόγων, περισπασάμενος τοὺς στρατιώτας, κατανίστατο κελεύων προσελθεῖν, ἐγγίσαι, τολμῆσαί τινα μόνον ἅψασθαι τῆς χλαμύδος. Καθόλου δ', ἔφη, πολὺν ἤδη χρό-

ciuitates stultitia, quasi populari quodam morbo, tenerentur: Corinthiorum tamen prae ceteris publica extitit amentia insignita. Pauci quidam fuere, quibus legatorum oratio adprime placebat. at Critolaus occasionem nactus, qualem ferme poterat optare, concionem etiam pariter secum furentem et alienatam mente, aduersus magistratus coepit insurgere, eos quoque irridens, qui a se in repub. dissidebant. tum autem Romanos legatos licenter appellabat, et amicos quidem velle se habere Romanos dicebat; sin dominos sibi ipse acciuisset, numquam in eo acquieturum. hortari denique Achaeos ac dicere, si viri essent, socios non defuturos; sin autem semiuiri, dominos. multa item alia in eam sententiam proprii lucri caussa iactans, et ad fallendum comminiscens, hominum faecem commouebat atque concitabat. Quin etiam ex dictis factisque suis intelligi volebat, non temere haec se moliri; verum et regum nonnullos, et quasdam etiam respubl. conspirare secum in eodem proposito. et quum reprehendere ipsum senatus vellet, et, ne eiusmodi sermones haberet, impedire, manu militari succinctus, ad vim faciendam se comparabat, iubens magistratum vt accederet, appropinquaret sibi, auderet aliquis vel clamydem suam attingere. Postremo di-

νον

νον παρακατεσχηκὼς αὐτὸν, οὐκ ἔτι δύνασθαι καρτερεῖν, ἀλλ' ἐρεῖν τὸ φαινόμενον. δεῖν γὰρ οὐ Λακεδαιμονίους, οὐδὲ Ῥωμαίους ἀγωνιᾷν οὕτως, ὡς τοὺς ἐξ αὐτῶν συνεργοῦντας τοῖς ἐχθροῖς· εἶναι γάρ τινας, τοὺς πλεῖον Ῥωμαίοις εὐνοοῦντας καὶ Λακεδαιμονίοις, ἢ τοῖς σφετέροις πράγμασι. καὶ τούτων πίστιν ἔφερεν. Ἔφη γὰρ, Εὐαγόραν τὸν Αἰγιέα, καὶ τὸν Τριτταιέα Στρατήγιον, πάντα τὰ λεγόμενα δι' ἀπορρήτων ἐν ταῖς συναρχίαις διασαφεῖν τοῖς περὶ τὸν Γναῖον. τοῦ δὲ Στρατηγίου συμμεμιχέναι μὲν τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογοῦντος, καὶ μετὰ ταῦτα συμμίξειν φάσκοντος, φίλοις οὖσι καὶ συμμάχοις, ἀναγγελκέναι δὲ ὁρκιζόμενος μηδὲν τῶν ἐν ταῖς συναρχίαις εἰρημένων· ὀλίγοι μέν τινες ἐπίστευον, οἱ δὲ πλείους προσεδέχοντο τὰς διαβολάς. ὁ δὲ Κριτόλαος παροξύνας τοὺς ὄχλους, διὰ τῆς τούτων κατηγορίας ἔπεισε τοὺς Ἀχαιοὺς, πάλιν ψηφίσασθαι, λόγῳ μὲν τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους πόλεμον, ἔργῳ δὲ τὸν πρὸς Ῥωμαίους, καὶ προσεμέτρησεν ἕτερον ψήφισμα παράνομον, ὥστε κυρίους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους, * οὓς ἂν ἐπὶ στρατοπεδείᾳ αἱρῆτονται· δι' οὗ τρόπον τινὰ μοναρχικὴν ἀνέλαβεν ἐξουσίαν. οὗτος μὲν οὖν ταῦτα διοικησάμενος, ἐγίνετο περὶ τὸ

xit. quum perdiu se continuisset aegre, temperare iam sibi non posse, quo minus animi sui sententiam aperiret: debere Achaeos non tam de Lacedaemoniis aut Romanis esse sollicitos, quam de ciuibus, qui cum hostibus facerent. esse enim nonnullos, qui Romanis et Lacedaemoniis magis quam suae reipub. faueant. eius vero certum argumentum esse dicebat, quod Euagoras Aegiensis et Strategius Trittaeensis omnia, quae arcano dicerentur in conuentibus magistratuum, Gnaeo renuntiarent. Strategio vero, locutum quidem se cum Romanis, fatente, et posthac etiam locuturum confirmante, vtpote qui amici ac socii gentis Achaeorum essent, sed renuntiasse quicquam illis eorum, quae in conuentibus magistratuum essent dicta, cum iureiurando negante: pauci fuere, qui fidem illius verbis haberent; plures pronis auribus calumnias admiserunt. Critolaus vero, criminatione istorum multitudine concitata, Achaeis persuasit, vt denuo bellum decernerent, verbis quidem aduersum Lacedaemonios; reuera aduersus Romanos. hoc amplius iniquum alterum decretum expressit, vt, quaecunque aliquis loca expeditione ista cepisset, eorum dominus esset. Hoc ille pacto effecit, vt solus in Achaeorum gente monarchicam, prope dixerim, poten-

πραγ-

πραγματοκοπεῖν, καὶ Ῥωμαίοις ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας, οὐδενὶ λόγῳ τοῦτο πράττων, ἀλλὰ πάντων ἀσεβεστάτοις καὶ παρανομωτάτοις ἐπιβαλόμενος. Τῶν δὲ πρέσβεων ὁ μὲν Γναΐος ἐς Ἀθήνας ἀπῆρεν, κἀκεῖθεν εἰς Λακεδαίμονα, προσεδρεύσων τοῖς καιροῖς· ὁ δ' ἄλλος εἰς Ναύπακτον, οἱ δὲ δύο μέχρι τῆς τοῦ Καικιλίου παρουσίας ἔμειναν ἐν ταῖς Ἀθήναις. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐν τούτοις ἦν.

tiam obtineret. Atque his ita praeſtructis, ſedulo id coepit agere, vt res nouas moliretur, et Romanos aggrederetur, ſine cauſſa ille quidem; ſed contra potius rem auſus maxime impiam atque iniuſtiſſimam. E legatis Cnaeus Athenas eſt profectus, inde Spartam, temporum occaſiones eo loci praeſtolaturus. alius Naupactum abiit, reliqui duo ad Caecilii aduentum vsque Athenis ſubſtiterunt. Ea tum in Peloponneſo rerum facies erat.

IN

IN

EXCERPTA POLYBIANA

LIB. VI.-XVII.

LEGATIONVMQVE

NOTAE VARIORVM

IACOBI PALMERII
A GRENTEMESNIL
EXERCITATIONES
AD
POLYBIVM.

VI. 53. **O** δὲ Κόκλης ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὸν ποταμὸν ἐν τοῖς ὅπλοις κατὰ προαίρεσιν μετήλλαξε τὸν βίον. Hoc loco diſſentit a Polybio Liuius et cum eo Dionyſius Halicarnaſſeus, a quo credo Liuius plura mutuatus eſt, potior tamen mihi Polybii antiquioris et veracioris fides: poſteriores, vt hiſtoriam bellam facerent, ſic mutauerunt.

IX. 32. Καθ' ὃς καιρὸς ὁ Ξέρξης ἀπέστειλε πρεσβευτὴν πρὸς ὑμᾶς ὕδωρ καὶ γῆν αἰτούμενος. Herodotus lib. 7. pluribus hanc hiſtoriam exequitur. Sed Darium, non Xerxem miſiſſe hos legatos narrat: ergo hoc loco notare licet Polybii μνημονικὸν σφάλμα, niſi dicamus bis a Perſis idem factum.

X. 39. Καὶ παρελόμενος τῶν περὶ τὸν Αἰνείαν κόλπον. Lege, τῶν Αἰνειάνων, vel, vt Liuius legiſſe videtur, Αἰνειάνου κόλπου, ſinus ille maris olim Μηλιεὺς, et Μαλιακὸς, et Λαμιακὸς a Melienſibus populis et vrbe Lamia vocabatur, ſed tempore Polybii, cum praeualuiſſent Aenianes, Αἰνείανος, non Αἰνείας vocabatur.

Ibid. Καὶ παρήγγειλε διασαφεῖν αὐτῷ τὰ γινόμενα διὰ τῶν πυρσῶν ἐπὶ τὸ Τίσαιον. Tit. Liuius lib. 28 pag. 320, qui omnia ad verbum habet e Polybio, videtur hoc loco legiſſe Κισσαῖον, quod videtur melius. Nam Heſychius habet Κίσ-

σας, montem Macedoniae, et tempore, quo ſcribebat Heſychius, Theſſalia ſub nomine Macedoniae comprehendebatur.

XVI. 10. Προεςρατοπέδευσε τῷ Πρινάσσῳ. Nobiliſſimus Fuluius Vrſinus ſollicitat hunc locum, et vult legi Παρνάσσῳ, (vt ait Ortelius) et, vt opinor, ex Polyaeno, qui lib. 4. hanc habet hiſtoriam procul dubio ex hoc Polybii loco. Sed cum videam vocem Πρινάσσεις ſequi pag. ſequente, et apud Stephanum inueniri eam vrbem in Caria, et ſciam Polyaeni codices ſcatere erroribus, cenſeo debere potius emendari Polyaenum ex Polybio et Stephano, quam ex Polyaeno Polybium.

XVII. 16. Ὁ μὲν Τῖτος ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Ἐρετρίαν τῆς Φ - - - ς. Suppleo eam lacunam et lego audacter Φαρσαλίας, ex Strabone lib. 10, vbi cum de pluribus Eretriis verba fecerit, addit, ἐςὶ δὲ καὶ περὶ Φάρσαλον Ἐρετρία. *Eſt autem et prope Pharſalum Eretria.*

AD LEGATIONES.

IX. Κόρινθον δὲ καὶ τὴν Τριφυλίαν - - - - ἔτι δὲ τὴν Ἐρετριέων πόλιν. Facile ſanari poteſt hoc vulnus et ſuppleri, quae deſunt, ex Liuio lib. 33. ſcribe igitur: Κόρινθον δὲ καὶ τὴν Τριφυλίαν, καὶ Ἡραίαν Ἀχαιοῖς ἀπέδοσαν, καὶ Ὦρεον, προσέτι δὲ τὴν Ἐρετριέων πόλιν. *Corinthum autem et Triphyliam et Heraeam Achaeis reddiderunt, Oreum etiam et Eretriorum vrbem.*

Ibid. Ἧκον ἐπὶ τὴν τῶν Θερμικῶν σύνοδον. Hunc locum ſic interpretatur doctiſſimus Caſaubonus, *Thermopylas ad Graecorum conuentum venit*, et magno ſe iudice certe tuetur, Tito Liuio ſcilicet, qui lib. 33. totam hanc Polybii narrationem de verbo ad verbum tranſtulit, et ſic verba Polybii latine reddidit παραφραςικῶς. *Cornelius Thermopylas, vbi frequens Graeciae ſtatis diebus ſolet eſſe conuentus (Pylaicum vocant) venit.* Scilicet putauit Liuius, τῶν Θερμικῶν σύνοδον intelligi debere conuentum Pylaicum ad Thermopylas, et auctoritas Liuii rapuit doctiſſimum virum, vt ita interpretaretur ἀνεξετάςως. At pace tantorum virorum dixerim, toto coelo errarunt. Nam τῶν Θερμικῶν σύνοδος nihil aliud fuit, quam conuentus Panaetolicus, qui apud Θέρμον Aetolicae metropolin celebrabatur. Id aſſeuero, et ita intelligi debere contendo, et ſpero me in gradu conſiſtere poſſe, dum

dum eam ſententiam defendo, nec de gradu deiectum iri, modo rationibus, non auctoritate certetur. Primum enim τὰ Θερμικὰ ἀπὸ Θέρμου formari, non ἀπὸ τῶν Πυλῶν aut Θερμοπυλῶν, nemo credo negarit. At ego diſtricte nego, Θερμοπύλας ab vllo auctore vocatas fuiſſe Θέρμα ſimpliciter aut Θέρμον· proprium nomen eius loci fuit Πύλαι· deinde ad differentiam aliorum locorum eiusdem nominis Θερμοπύλαι appellatae ſunt ob calidas aquas eo loci ſcaturientes. Herodotus lib. 7. Καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων Θερμοπύλαι, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων Πύλαι. *Vocatur ille locus a plerisque Graecorum Thermopylae, ab incolis vero Pylae.* Et paulo ante eodem libro eius appellationis rationem reddit; Ἐδέδμητο δὲ τεῖχος κατ᾽ αὐτὰς τὰς ἐσβολὰς καὶ τό γε παλαιὸν πύλαι ἐπῆσαν. *Aedificatus enim erat murus in ipſo ingreſſu, et olim portae inerant.* Sic Strabo lib. 9. de conuentu Pylaico. Τὴν δὲ σύνοδον Πυλαίαν ἐκάλουν, τὴν μὲν ἐαρινὴν, τὴν δὲ μετοπωρινὴν, ἐπειδὰν ἐν Πύλαις συνήγοντο, ἃς καὶ Θερμοπύλας καλοῦσι. *Conuentum Pylaeam vocabant vnam vernam, alteram autumnalem, quoniam in Pylis congregabantur, quas etiam Thermopylas vocant.* Et rurſus libro eodem: Τὴν μὲν πάροδον Πύλας καλοῦσι καὶ Στενὰ καὶ Θερμοπύλας. ἐστὶ γὰρ καὶ θερμὰ πλησίον ὕδατα. *Tranſitum igitur Pylas vocant, et anguſtias et Thermopylas. Sunt enim prope calidae aquae.* Sic Thucydides lib. 2. et 3. et 4. Sic Iſocrates panegyrico, Pauſanias Corinthiacis, et, vt vno verbo dicam, omnes tam antiqui, quam recentiores, tam Graeci, quam Latini auctores. Repugnat igitur ratio Grammatices, nec patitur, vt a voce Πύλαι vel Θερμοπύλαι dicatur Θερμικὸς σύνοδος· nam θερμὰ non eſt nomen proprium, ſed πρόθεσις ad differentiam. Nec, ſi Polybius in mente habuiſſet Amphictyonum conuentum, nomen proprium ei deerat, quo indigitaret ſine homonymia, nempe aſſuetum Pylaea vel Pylaicus. Nunc vero videndum, cui potiſſimum loco id nomen conueniat, quando Thermopylis non conuenire oſtendimus. Certe quando de Aetolia agebatur, nulli melius tribui poteſt, quam totius Aetoliae metropoli, quae Θερμὸν vocabatur et Θερμὰ aliquando, ſed rarius, et, vt verbis Polybii vtar, inter Aetolicae vrbes, Ἀκροπόλεως ἔχουσα τάξιν, *arcis obtinens locum*, vbi Aetoli ſtatu quodam anni tempore comitia ſua habebant. Polyb. l. 5. de eo loco. Καθ᾽ ἕκαστον γὰρ ἔτος ἀγορὰς τε ἐπιφανεστάτας,

τας, ἔτι δὲ καὶ τὰς τῶν ἀρχαιρεσιῶν καταςάσεις ἐν τέτῳ τῷ τόπῳ συντελέντων αὐτῶν ἕκαςος, etc. *Nam vnoquoque anno nundinas ſplendidiſſimas, et magiſtratuum electiones in hoc loco faciunt.* Strabo lib. 10. Παρατίθησι δὲ καὶ τέτων μαρτύρια τὰ ἐπιγράμματα, τὸ μὲν ἐν Θερμοῖς τῆς Αἰτωλίας, ὅπε τὰς ἀρχαιρεσίας ποιεῖσθαι πάτριον αὐτοῖς ἐςί. *Addit etiam harum rerum teſtimonia epigrammata, vnum Thermis Aetoliae, vbi mos eſt electiones magiſtratuum facere.* Ipſe Liuius id concilium Panaetolicum vocat lib. 31. *Concilium Aetolorum ſtatuta die, quod Panaetolicum vocant, futurum erat.* Alia quidem fuerunt etiam Aetolorum concilia, quae pro negotiorum neceſſitate indicebantur, modo Naupacti, modo Hypatae, et per Apocletos et Strategos celebrabantur, quae nec diem ſtatum nec locum certum habebant. Plures etiam alii loci in Graecia Therma vocabantur ob aquas calidas ſcaturientes, ſed ſine magna celebritate, nec duobus ſupra dictis comparandi. His poſitis videndum, de quo loco intelligendus ſit Polybius. An de Panaetolico, vbi per ſe ſoli Aetoli de ſuis rebus deliberabant, an de Pylaico, vbi cum ceteris Graeciae populis per ſuos Pylagoras, ad eum conſeſſum miſſos, de rebus totius Graeciae agebant. Id facile eſt iudicare, ſi verba Polybii attente legantur et expendantur. Ille de Cornelio a Romanis miſſo et eius ſocio ſic loquitur. Ἧκον ἐπὶ τῶν Θερμικῶν σύνοδον, καὶ παρελθόντες εἰς τὰ πλήθη, παρεκάλεν τὲς Αἰτωλὲς διὰ πλειόνων μένειν ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς αἱρέσεως. *Venerunt in conuentum, qui Thermica vocabatur, et plebem adeuntes Aetolos pluribus verbis adhortati ſunt, vt manerent pactis ab antiquo conuentis.* Ex his verbis patet, Cornelium egiſſe cum populo Aetolorum, vt vniuerſis ſuaderet, vt manerent in Romana ſocietate. Sed in Pylaico conuentu non aderat populus Aetolorum; ſed ſoli duo legati Aetolorum Pylagorae, nam ad Pylas ſolebant conuenire ex pluribus Graeciae populis triginta tantum viri, quod ait Pauſanias in Phocicis. Ideo nihil habebat, quod ageret in Pylaico conuentu Cornelius in Aetolorum negotio, vbi duo tantum Aetolos legatos inueniſſet, non ad id miſſos, vt cum eo agerent. In Thermico vero Panaetolico conuentu aderat populus vniuerſus, vt Apocletos et Strategos annuos ſuos ſummos magiſtratus eligeret. Ideo Polybius ait de legatis Romanis, Καὶ παρελθόντες εἰς τὰ πλήθη, *multitudinem adeuntes*,

quae

quae verba iugulant Liuii interpretationem. Nam Aetoli democratia vtebantur: ideo Cornelio et ceteris legatis cum populo agendum erat, qui non magis erat Pylis, quam Atheniensis aut Argiuus populus. Nec si cum Atheniensi aut Argiuo populo aliquando agendum fuit aut Romanis, aut Philippo, aut Antiocho, illum non alibi quam Athenis aut Argis per legatos suos conuenerunt. Sic et idem Polybius in Excerptis Sectione 73. Popilium et Octauium legatos ait conuenisse Aetolos Thermo: eius verba, quoniam clarissimam facem praeferunt huic loco, audire operae pretium est. *Διὸ συναχθείσης αὐτοῖς τῆς βȣλῆς εἰς Αἴγιον* (Achaeorum concilium intelligit) *ἀσπασικήν τε καὶ παρακλητικὴν ποιησάμενοι τὴν πρὸς τȣ̀ς Ἀχαιȣ̀ς ἔντευξιν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, καὶ πάλιν ἐκεῖ συναχθείσης αὐτοῖς ἐκκλησίας εἰς Θέρμον παρελθόντες εἰς τȣ̀ς πολλȣ̀ς*, etc. Haec latine sic sonant: *quapropter concilio illis dato Aegii congregato, salutato et exhortato Achaeorum concilio, in Aetoliam nauigarunt, et rursus illic dato concilio, in Thermo congregato, per populi multitudinem transeuntes, etc.* Vides, lector, quam germanus sit hic locus cum eo, de quo tractamus. De hac quaestione pluribus egimus ob eorum auctoritatem, a quibus discedere coegit me veritas. Memini me olim Lutetiae degentem, dum vna cum doctissimo viro Henrico Valesio rheda vehebar (conciliante inter nos amicitiam amplissimo viro Dom. de Beaulieu Amelot, in suprema subsidiorum curia primo praeside integerrimo) dum de litteris colloquebamur, de hoc Polybii loco et Liuii interpretatione sententiam meam aperuisse, et ad audaciam *ἐπιχειρήματος* illum primo stupuisse, postquam vero supra dictas rationes attentius audiuit, non solum adprobasse meam sententiam, sed exultabundum arrisisse, et repetita auditione vix satiatum miris laudibus eam sibi multum placere testatum esse. Sed ad alia.

XXIII. *Ὅτι ὁ Ἀντίοχος μετὰ τὴν κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἧτταν.* Haec sic interpretatus est summus vir, *post victos dimicatione maritima Romanos.* sed certe properante calamo ea scripsit. Sciebat enim *ἧτταν* debere referri ad eum, de quo loquitur auctor. Sic igitur verte: *Quod Antiochus post cladem, quam in praelio nauali acceperat:* nam et quae sequuntur et veritas historiae, quae extat apud T. Liuium, non potest pati, vt aliter interpretemur. Victus est praelio

lio nauali Polyxenidas, praefectus classis Antiochi, a C. Liuio classis Romanae praefecto ad Cyssuntem et Corycum, anno sequenti iterum ad Myonesum idem Polyxenidas ab Aemilio Regillo victus est: ideo territus Antiochus Ephesum reliquit, et Sardeis se recepit, et fractus animo Heraclidem, de quo hic sermo fit, misit legatum de pace petenda: haec omnia narrat T. Liuius libris 36. et 37. Ideo non victi fuerant dimicatione maritima Romani.

XXVIII. *Τὰ δὲ ἀγάλματα καὶ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰς γραφὰς ἀπήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως, ὄντα καὶ πλείω, διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύῤῥου τὴν Ἀμβρακίαν.* Ad illas Ambraciae vrbis direptiones, violatum etiam Pyrrhi sepulchrum, licet suspicari ex Ouidio in Ibin, vbi ait,

Nec tua quam Pyrrhi felicius ossa quiescant,
Sparsa per Ambracias quae iacuere vias.

XXXI. *Ἐκ τῆς Ἰσιόνδα προσαγορευομένης πόλεως.* Titus Liuius, qui hunc locum expressit, eam vrbem Hyriam vocat constanter, et eius ciues Hyrienses. Stephanus certe Hyriam ponit ad Calycadnum prope Seleuciam Isauriae, et situs satis congruit. Fuit ergo binominis ea vrbs, et vt arbitror tempore Liuii euanuerat illud nomen Isionda. Ideo per nomen notius ignotum et obsoletum et forte Isauricum interpretatus est.

XXXII. *Παρεγένοντο πρέσβεις ἐκ Λυσινόης.* T. Liuius legisse videtur, *Λυσινίας*, et ita etiam habet Ptolemaeus.

XLVI. *Ὅτε καί τις ἐκκαλεσάμενος τὸ μειράκιον.* Si mei iudicii res sit, vellem legi, *Ὅτι καὶ Τῖτος*, est enim, vt videtur, principium fragmenti.

LXXII. *Ἐξ οὗ γὰρ Ἀντίοχος, ὁ πατὴρ τοῦ νῦν λεγομένου βασιλέως, ἐνίκησε τῇ περὶ τὸ Πάνιον μάχῃ τοὺς Πτολεμαίου στρατηγούς.* Periit eius pugnae narratio apud Polybium: aliquid tamen de eo negotio coniicere licet ex iis, quae summatim dixit lib. 3. cap. 2. Post mortem Ptolemaei Philopatoris, Philippus Macedo, et Antiochus Magnus societatem inierunt, vt Ptolemaeum Epiphanem pupillum spoliarent. Per mare in ipsa Aegypto et Caria bellum mouit Philippus; Antiochus vero in Syria Caua et Phoenicia, vbi pugna ad Panium, de qua hic, superauit duces Ptolemaei, quorum praecipuus Scopas, et tota Syria Phoenice

Phoenice et Palaeſtina potitus eſt. Ideo bellum ei a Romanis denunciatum, quod infeliciter geſſit. Ea ad Panium pugna facta eſt T. Quintio Flaminino, Sexto Aelio Paeto Coſſ. Haec ex ipſo Polybio, Trogo, et Liuio colliguntur. Panium illud ea vrbs fuit, quae poſtea Caeſarea Paneas dicta eſt, prope Iordani fontes, quae a Ptolemaeo Phoeniciae tribuitur, dicta poſtea Caeſarea Philippi. Sed de ea pugna plura in fragmentis Polybii a Valeſio publicatis inueniuntur.

CXIV. Ἀπολλωνίȣ κατὰ φύσιν υἱοὶ τȣ͂ μεγάλην μὲν εὐκαιρίαν ἔχοντος παρὰ Σελεύκῳ. De hoc Apollonio intelligenda ſunt (ni fallor) ea, quae dicuntur Maccabaeorum cap. 2. 3. et 4, vbi filius Tharſeae dicitur, Coeleſyriae et Phoenices praefectus.

Ibid. Νῆφε καὶ μέμνησ᾽ ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. Epicharmi fuit hic verſus, qui Dorice ſic ſonabat,

Νᾶφε καὶ μέμνασ᾽ ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τᾶν φρενᾶν.

Id eſt, *Sobrius eſto, et memento non facile credere: haec ſunt vires mentis.*

FVLVII VRSINI NOTAE IN LEGATIONES POLYBII.

I.

Μετὰ τὴν ἐπιβουλὴν τὴν κατὰ Ἱερωνύμου τοῦ βασιλέως. Liuius libro XXIV. aemulatur hoc fragmentum, et verbum ἐπιβουλὴν vertit, *coniuratio:* βασιλέως autem, *tyranni.* inquit enim, *coniuratio in tyranni caput facta.*

Ἐκχωρήσαντος τοῦ Θράσωνος. Liuius vertit; *Thrasone sublato e medio.*

Οἱ περὶ τὸν Ζώϊππον καὶ Ἀνδρανόδωρον. Liuius habet, *Andranodorus et Zoilus.*

Πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Ἀννίβαν πέμψαι. Liuius, *Legatique ad Hannibalem missi.* et paullo post: *Hieronymus legatos Carthaginem misit ad foedus ex societate cum Hannibale faciendum.* Legati autem nominantur a Polybio, Polyclitus Cyrenensis, et Philodemus Argiuus.

Σπουδῇ πάλιν ἀπέπεμψε τοὺς πρέσβεις, σὺν δὲ τούτοις Ἀννίβαν τὸν Καρχηδόνιον. Totum hunc locum ita vertit Liuius: *Legatique ad Hannibalem missi: ac remissi ab eo cum Hannibale nobili adolescentulo Hippocrates et Epicydes, nati Carthagine, sed oriundi ab Syracusis, exule auo, Poeni ipsi materno genere: per hos iuncta societas Hannibali et Syracusano tyranno.* Ex verbis autem Polybii apparet, doctos viros non recte apud Liuium reposuisse: *ac remissi ab eodem Hannibale nobiles adolescentuli Hippocrates*, etc. nam Hannibalis tertii legati satis aperte a Polybio fit mentio.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ τεταγμένος ἐπὶ τοῦ Λιλυβαίου στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων. Liuius: *Ap. Claudius Pr. cuius Sicilia prouincia erat, vbi ea accepit, extemplo legatos ad Hieronymum misit. qui cum sese ad renouandam societatem, quae cum auo fuisset, venisse dicerent, per ludibrium auditi, dimissique sunt ab quaerente per iocum Hieronymo, quae fortuna*

tuna eis pugnae ad Cannas fuiſſet; vix credibilia enim legatos Hannibalis narrare: velle quid veri ſit ſcire, vt ex eo vtram ſpem ſequatur, conſilium capiat. Romani, cum ſerio legationes audire coepiſſet, redituros ſe ad eum dicentes eſſe, monito etc. Cum autem Polybii locus mutilus ſit, et mendoſus, poteſt ex hoc Liuii ſuppleri, et ita emendari: Ὁ δὲ τεταγμένος ἐπὶ Λιλυβαίῳ ϛρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ταῦτα πυνθανόμενος, εὐθέως ἔπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Ἱερώνυμον, τὰς ἀνανεωσομένας τὰς πρὸς τὰς προγόνας αὐτῦ συντεθειμένας συνθήκας. ὁ δὲ Ἱέρων, εἴτ' ἐν μίσει ὄντων τῶν πρεσβευτῶν, εἴτ' ἐν μίσει ὄντων τῶν Καρχηδονίων, ἔφη συλλυπεῖσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, etc.

Παρακαλέντων δὲ μηδὲν ποιεῖν παρὰ τὰς συνθήκας. Liuius, *Monito magis eo, quam rogato, ne fidem temere mutaret*, etc.

Ἐπὶ τοῖς δὲ ποιεῖν τὰς συνθήκας, ἐφ' ᾧ Καρχηδονίας βοηθεῖν καὶ ναυτικαῖς καὶ πεζικαῖς δυνάμεσι, καὶ συνεκβάλλοντα Ῥωμαίας ἐκ Σικελίας ὅτω διελέσθαι τὰ κατὰ τὴν νῆσον, ὥϛε τῆς ἑκατέρων ἐπαρχίας ὅρον εἶναι τὸν Ἱμέραν ποταμὸν, ὃς μάλιϛά πως δίχα διαιρεῖ τὴν Σικελίαν. ὅτοι μὲν ὖν ἀφικόμενοι πρὸς Καρχηδονίας. Liuius: *Pacto conuenit, vt, cum Romanos Sicilia expuliſſent (id autem breui fieri, ſi naues atque exercitum miſiſſent) Himera amnis, qui ferme inſulam diuidit, finis regni Syracuſani ac Punici imperii eſſet.* Polybii verba in manuſcripto exemplari corrupte leguntur: ſed nos ita protulimus haec et alia, vt emendari debere exiſtimauimus.

Μηδενὶ καθήκειν μᾶλλον τὴν ἁπάντων Σικελιωτῶν ἀρχὴν, ὡς ἐκείνῳ, πρῶτον μὲν διὰ τὸ τῆς Πύῤῥυ θυγατρὸς υἱὸν εἶναι Νηρηΐδος. Totum hunc locum ita imitatus eſt Liuius: *Aliam deinde inflatus aſſentationibus eorum, qui eum non Hieronis tantum, ſed Pyrrhi etiam regis materni aui iubebant meminiſſe; qua aequum cenſebat, Siciliam ſibi omnem cedi: Italiae imperium proprium quaeri Carthaginienſi populo.*

Τὴν μὲν ὖν ὅλην ἀκαταϛασίαν καὶ μανίαν καλῶς συνθεωρύμενοι Καρχηδόνιοι τῦ μειρακίυ. Liuius: *hanc leuitatem ac iactationem animi neque mirabantur in iuuene furioſo, neque arguebant, dummodo auerterent eum ab Romanis: ſed omnia in eo praecipitia ad exitum fuerunt*, etc. Verbum ἀκαταϛασίαν, Liuius vertit, *leuitatem ac iactationem animi.* μανίαν autem expreſſit, cum dixit *in iuuene furioſo.*

Εἴρετο

Εἴρετο τὸν Ἱπποκράτην. Videtur ſine dubio legendum, τὰς περὶ τὸν Ἱπποκράτην: ſequitur enim, ποίας μετέχουσι γνώμης, etc.

III.

Ἄτταλος δὲ καταπλεύσας εἰς τὸν Πειραιᾶ. Liuius lib. XXXI. totum hoc fragmentum expreſſit: inquit enim, *Rex Piraeeum renouandae firmandaeque cum Athenienſibus ſocietatis cauſſa traiecit.*

Ἀνέβαινεν εἰς ἄστυ μετὰ μεγάλης προστασίας. Erat in exemplari manuſcripto, προδοσίας: quod verbum reiecimus, et pro eo repoſuimus προστασίας: quo Polybius in XXX. fragmento vſus eſt, et alibi, vertitque Liuius libro XXXVIII. *comitatum.*

Οὐ γὰρ μόνον οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, μετὰ τῶν ἱππέων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πολῖται μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν, ἀπήντων αὐτοῖς. Hunc locum ita expreſſit Liuius: *Ciuitas omnis obuiam effuſa cum coniugibus ac liberis, ſacerdotes cum inſignibus ſuis intrantem vrbem, ac dii prope ipſi exciti ſedibus ſuis exceperunt.* Cum autem in manuſcripto exemplari legatur, μετὰ τῶν ἱππέων, nos ἱερέων emendandum eſſe exiſtimamus, vel ex vna Liuiana verſione: quid enim equitibus opus eſt Athenis, ad mare poſitae ciuitati?

Ἐπεὶ δ' εἰστήει κατὰ τὸ Δίπυλον. Liuius: *ad Dipylon acceſſit, porta ea velut in ore vrbis poſita, maior aliquanto. patentiorque quam ceterae eſt.*

Τὸ δὲ τελευταῖον ἐψηφίσαντο τιμὰς τηλικαύτας, ἡλίκας οὐδενὶ ταχέως τῶν πρότερον εἰς αὐτοὺς εὐεργετῶν γεγονότων. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ φυλὴν ἐπώνυμον ἐποίησαν Ἀττάλῳ, καὶ κατένειμαν αὐτὸν εἰς τοὺς ἐπωνύμους τῶν ἀρχηγετῶν. Liuius: *Honoresque regi primum Attalo immodici*, etc. *Tum primum mentio illata de tribu, quam Attalida appellarent, ad decem veteres tribus addenda*, etc. De tribu Attalida meminit Pauſanias in Atticis, cuius verba ad illuſtrandum hunc locum ſubiiciam. Οἵδε μέν εἰσιν Ἀθηναίοις ἐπώνυμοι τῶν ἀρχαίων. ὕστερον δὲ καὶ ἀπὸ τῶνδε φυλὰς ἔχουσιν, Ἀττάλου τοῦ Μυσοῦ, καὶ Πτολεμαίου τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ κατ' ἐμὲ ἤδη βασιλέως τοῦ Ἀδριανοῦ. paullo poſt: ἀπαιτεῖ δὲ ὁ λόγος καὶ τὰ εἰς Ἄτταλον δηλῶσαι ἔχοντα· ὅτι καὶ οὗτος τῶν ἐπωνύμων ἐστὶν Ἀθηναίοις, etc.

Μετὰ

Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγόντες ἐκκλησίαν, ἐκάλουν τὸν προειρημένον. παραιτουμένου δὲ καὶ Φάσκοντος εἶναι Φορτικὸν, τὸ κατὰ πρόσωπον ἐλθόντα διαπορεύεσθαι τὰς εὐεργεσίας τὰς αὐτοῦ τοῖς εὖ πεπονθόσιν, τῆς εἰσόδου παρῆκε. γράψαντα δ' αὐτὸν ἠξίουν ἐκδοῦναι περὶ ὧν ὑπολαμβάνει συμΦέρειν πρὸς τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. Liuius: *In concionem extemplo populus vocatus, vt rex, quae vellet, coram ageret. deinde ex dignitate magis visum, scribere eum, de quibus videretur; quam praesentem aut referendis suis in ciuitatem beneficiis erubescere, aut significationibus acclamationibusque multitudinis, assentatione immodica pudorem onerantis*, etc.

Εἰσήνεγκαν τὴν ἐπιστολὴν οἱ προεστῶτες. ἦν δὲ κεΦάλαια τῶν γεγραμμένων, ἀνάμνησις τῶν προτέρων ἐξ αὐτοῦ γεγονότων εὐεργετημάτων εἰς τὸν δῆμον, ἐξαρίθμησις τῶν πεπραγμένων αὐτῷ πρὸς Φίλιππον. Liuius: *In litteris autem, quae missae in concionem recitataeque sunt, commemoratio erat beneficiorum primum in ciuitatem suam; deinde rerum, quas aduersus Philippum gessisset*, etc.

Τελευταία δὲ παράκλησις εἰς τὸν κατὰ Φίλιππον πόλεμον. Liuius: *ad postremum adhortatio: capessendum bellum, dum se, dum Rhodios, tum quidem dum Romanos etiam haberent*, etc.

Μετὰ δὲ ταῦτα παρέντες τοὺς καιροὺς, etc. ἀσοχήσειν αὐτοὺς τοῦ τῇ πατρίδι συμΦέροντος. Liuius: *Nequicquam postea, si tum cessassent, praetermissam occasionem quaesituros.*

Ἀλλὰ καὶ τῶν Ῥοδίων ἐπεισελθόντων. Liuius: *Rhodii deinde legati auditi sunt*, etc.

Ἔδοξε τοῖς Ἀθηναίοις ἐκΦέρειν τῷ Φιλίππῳ πόλεμον. Liuius; *Itaque ingenti consensu bellum aduersus Philippum decretum.*

Καὶ τόν τε δῆμον ἐστεΦάνωσαν ἀριστείῳ στεΦάνῳ, καὶ πᾶσι Ῥοδίοις ἰσοπολιτείαν ἐψηΦίσαντο. Liuius: *Rhodiorum populus corona aurea virtutis ergo donatus, ciuitasque Rhodiis data, quemadmodum Rhodii prius Athieniensibus dederant*, etc. Videndum autem, num in Polybii verbis ἀριστείας potius quam ἀριστείῳ legi debeat.

Τάς τε ναῦς ἀποκαταστῆσαι τὰς αἰχμαλώτους γενομένας, καὶ τοὺς ἄνδρας. Liuius: *Quorum recens erat beneficium, quod naues longas quatuor Atheniensium captas nuper a Macedonibus recuperatasque remiserant.*

Ἀνήχθη-

Ἀνήχθησαν εἰς τὴν Κίον ἐπὶ τὰς νήσους μετὰ τοῦ στόλου. Liuius: *Rhodii Ceam ab Aegina, inde per insulas Rhodum nauigarunt*, etc. Mirum quam belle se Liuius et Polybius mutuo emendent, apud Liuium enim, pro *Ceam*, ex Polybio reponendum est *Ciam;* quae insula est Euboeae opposita, vt scribit Ptolemaeus: apud Polybium vero, pro *ἐπὶ τὰς νήσους*, ex Liuio legendum videtur *ἔπειτα τὰς νήσους*, vt post *μετὰ τοῦ στόλου*, verbum *παραπλέοντες*, vel tale aliquid desideretur, atque integra lectio sit, *οἱ μὲν οὖν πρέσβεις οἱ τῶν Ῥοδίων ταῦτα διαπράξαντες, ἀνήχθησαν εἰς τὴν Κίον· ἔπειτα τὰς νήσους μετὰ τοῦ στόλου παραπλέοντες, εἰς τὴν Ῥόδον.*

VI.

Κυκλιάδας καὶ λιμναῖος. Ita legendum, et ita habet Liuius lib. XXXI. *Cycliades praetor Achaeorum.* haec autem de pace cum Philippo facienda Titi et Graecorum consultatio, expressa fortasse fuit a Liuio in ea libri XXXIII. parte, quae desideratur.

Μετὰ χιλιάρχων πέντε. Liuius: *Quinctius cum fratre et Tr. mil. paucis.*

Συνετάξατο δὲ καὶ συμπορεύεσθαι τῷ Φιλίππῳ κοινολογησομένους ὑπὲρ τῶν καθεστώτων. De simili re dixit Liuius lib. XXXIII. *et ipsos mittere singulos ad edocendum senatum, ne fraude regis caperetur, placuit.*

Ἤδη κατὰ τὴν Ἑλλάδα τῆς δωροδοκίας ἐπιπολαζούσης, καὶ τοῦ μηδένα μηδὲν δωρεὰν πράττειν. Ita hunc locum restituendum putamus, cum in manuscripto sit *ἐπιπελαζούσης*, et *μηδὲν δωρεὰν πράττειν*, corrupte, vt opinor: licet *δωρεὰν* retineri possit.

Καὶ καθότι νῦν ἑκάστους ἀξιοῖ λέγειν τὸ φαινόμενον. Locus hic foede in exemplari corruptus legebatur, *καθόλου νῦν ἑκάστους ἄξιον.* de Alexandro autem Aetolorum praetore meminit Liuius libro XXXIII. *Αἰτωλοὺς δὲ κυρίους εἶναι βουλευομένους ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν.* Ita videtur legendum. in manuscripto autem exemplari, *βουλομένους*, male (vt existimamus) scriptum est.

Ὁ δὲ Τῖτος, τῶν μὲν ἄλλων οὐκ ἔφη δεῖν οὐδεμίαν, Θήβας δὲ μόνον τὰς Φθίας. Verbum *δεῖν* mihi quidem mendosum videtur. pro eo autem libenter reponerem *λαβεῖν*, vel tale aliquid, quod ad *δεῖν* verbum propius accedat. Sententia tamen, quouis modo legatur, vel ex ipsa Liuii versione patet,

patet, qui lib. XXXIII. ita ſcribit: *Aetolis Pharſalum Lariſamque reddere: Thebas non reddere.*

Νῦν κομίζεσθαι τὰς πόλεις τὰς πρότερον μεθ' αὐτῶν συμπολιτευομένας. Hunc locum reſpexit Liuius in eodem libro. *Redderenturque Aetolis vrbes, quae quondam iuris aut ditionis eorum fuiſſent.*

Καθ' ὃν καιρὸν τὰς διαλύσεις ἐποιήσαντο πρὸς Φίλιππον ἐγκαταλείποντες Ῥωμαίους. Liuius lib. XXXI. *Quid ad nos venitis Aetoli, ſine quorum auctoritate pacem cum Philippo feciſtis?*

Λαβόντα τετραμήνους ἀνοχάς. Liuius libro XXXIII. *induciisque datis in duos menſes.* Appianus tamen habet τετραμήνους, in Macedonico; Polybium, vt videtur, ſequutus.

VII.

Ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην, οἵ τε παρὰ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις, οἵ τε παρὰ τοῦ Τίτου. Liuius XXXIII. *breui poſt legati et a T. Quinctio, et ab rege venerunt.*

Λόγων δὲ πλειόνων γενομένων. Liuius: *haud multa verba facta.*

Εὐθέως ἡ σύγκλητος ἄνδρας δέκα καταστήσασα τῶν ἐπιφανῶν, ἐξέπεμψε τοὺς χειριοῦντας τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ Φιλίππου. Liuius: *Decem legati more maiorum, quorum ex conſilio T. Quinctius Imp. leges pacis Philippo daret.*

Οἱ περὶ Δαμόξενον τὸν Ἀτταλεέα. Ita nos emendandum opinamur, cum in exemplari manuſcripto corrupte ſit, τῶν Ἀττέα, ſed Ἀτταλεέα, non Ἀτταλέα, vt habet Stephanus, magis placet, quia ita inſcriptum eſt in veteribus horum populorum nomiſmatibus.

Μεσσηνίους δ' ὑπὲρ Ἀσίου καὶ Πύλου. Opinor ſcribendum περὶ Ἀσίνης, ita enim habet Strabo lib. VIII. et Stephanus, Ἀσίνη, inquit, πόλις Μεσσήνης, παρὰ τὴν Λακωνικὴν οἰκισθεῖσα ὑπὸ Ἀργείων, etc.

Περὶ τῆς Ἡραιέων πόλεως. Ita nos emendari debere exiſtimamus, cum in manuſcripto legatur, περὶ τῆς κρεῶν πόλεως, ſine dubio mendoſe. Ἡραία vero, cuius Strabo et alii meminerunt, πόλις ἐστὶν, vt ſcribit Stephanus, Ἀρκαδίας κατὰ Μεσσήνην πρὸς Πελοπόννησον, cuius fecit Liuius mentionem in libro XXXIII. *Corinthus, et Triphylia, et Herea.* ſed *Heraea* apud Liuium ſcribendum eſſe, et alii iam admonuerunt ex eo, quem modo protulimus, Stephani loco.

VIII.

VIII.

Τίτου παραχειμάζοντος ἐν Ἐλατείᾳ Βοιωτοὶ σπουδάζοντες ἀνακομίσασθαι τοὺς ἄνδρας, τοὺς παρ' αὐτῶν στρατευσαμένους τῷ Φιλίππῳ, διεπρεσβεύοντο, etc. Liuius libro XXXIII. *Hibernabat eo tempore Athenis Quinctius. a quo cum multa socii peterent, Boeoti petierunt, impetraueruntque, vt hi, qui suae gentis militassent apud Philippum, sibi restituerentur*, etc. Omnia recte Liuius, nisi quod pro *Elatiae*, habet *Athenis*, contra huius historiae fidem. et tamen hoc ipso in libro dixit: *Eodem hoc anno T. Quinctius Elatiae, quo in hiberna reduxerat copias, totum hiemis tempus iure dicundo consumpsit.*

Ὁ δὲ βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς τὴν σφετέραν εὔνοιαν, διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸν Ἀντίοχον, ἑτοίμως συνεχώρησεν. Liuius ibidem: *Id a Quinctio facile impetratum: non quia satis dignos eos credebat, sed quia Antiocho rege iam suspecto, fauor conciliandus nomini Romano apud ciuitates erat.* verbum Liuianum *suspecto*, indicat ὑφορᾶσθαι legendum esse apud Polybium.

Τούτων δὲ πάντων ἀνακομισθέντων ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἐν οἷς ἦν καὶ Βραχύλλης, τοῦτον μὲν εὐθέως Βοιωτάρχην κατέστησαν, etc. ἔπεμψαν δὲ καὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν Φίλιππον τὴν εὐχαριστήσουσαν ἐπὶ τῇ τῶν νεανίσκων καθόδῳ, λυμαινόμενοι τὴν τοῦ Τίτου χάριν. Liuius ibidem: *Restitutis confestim apparuit, quam nulla inita apud Boeotos gratia esset. nam et ad Philippum gratias agentes pro redditis hominibus, perinde atque id ipsi a Quinctio et Romanis datum esset: et comitiis proximis Boeotarchen nullam aliam ob caussam Barcillam quendam, quam quod praefectus Boeotorum apud regem militantium fuisset, fecerunt, praeteritis Zeuxippo et Pisistrato, aliisque, qui Romanae societatis auctores fuerant*, etc. in manuscriptis Liuii codicibus est, *Brachillam*, minus corrupte. Legendum autem videtur: *perinde atque id ipsis non a Quinctio, et Romanis dati essent*, nimis longe abest a vulgata scriptura.

Δυσχερῶς ἔφερον προορώμενοι τὸ μέλλον καὶ δεδιότες περὶ σφῶν αὐτῶν. Liuius ibidem: *id aegre et in praesentia passi, et in futurum etiam metum ceperunt.*

Ὡς ἐὰν μὲν Ῥωμαῖοι χωρισθῶσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Liuius: *profectis in Italiam Romanis.*

Ὁ δὲ Φίλιππος μένῃ παρὰ πλευρὰν συνεπισχύων ἀεὶ τοῖς πρὸς σφᾶς ἀντιπολιτευομένοις. Liuius: *Philippo ex propinquo*

pinquo

pinquo socios adiuuante, et infesto his, qui partis aduersae fuissent.

Βραχύλλην ἐπανελόμενοι. Liuius, *tollere Barcillam principem fautorum regis statuerunt.*

Τρεῖς μὲν τῶν Αἰτωλικῶν συνέστησε, τρεῖς δὲ τῶν Ἰταλικῶν νεανίσκων, τοὺς προσοίσοντας τὰς χεῖρας τῷ Βραχύλλῃ. Liuius: *ab sex armatis, quorum tres Italici, tres Aetoli erant, circumuentus occiditur.* In hoc autem fragmento, cum multa essent in exemplari male scripta, nos illa partim ex Liuiana versione, partim ex coniectura emendauimus.

IX.

Ἧκον ἐκ Ῥώμης οἱ δέκα, δι' ὧν ἔμελλε χειρίζεσθαι τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, κομίζοντες τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα, τὸ περὶ τῆς πρὸς Φίλιππον εἰρήνης. Liuius libro XXXIII. *Post paucos dies decem legati ab Roma venerunt: quorum ex consilio pax data Philippo in has leges est*, etc. deerat in manuscripto exemplari vox δόγμα, quae tamen necessario requiritur.

Ἕλληνας πάντας τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐλευθέρους ὑπάρχειν, καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις. τοὺς δὲ ταττομένους ὑπὸ Φίλιππον. Liuius ibidem: *Omnes Graecorum ciuitates, quae in Europa, quaeque in Asia essent, libertatem ac suas leges haberent. quae earum sub ditione Philippi essent, praesidia ex his Philippus deduceret.*

Εὔρωμον δὲ καὶ Πήδασα, καὶ Βαργύλλα, καὶ τὴν Ἰαδέων πόλιν, ὁμοίως Ἄβυδον, Θάσον, Μύριναν, Πέρινθον, ἐλευθέραν ἀφεῖναι. Liuius ibidem: *Euroma, Pedasisque, et Bargyllis, et Iasso, et Myrina, et Abydo, et Thaso, et Perintho, eas quoque placere liberas esse*, etc. in exemplari corrupte legitur τὴν ἰαδέων πόλιν. pro quo Ἰασσέων reponimus. et pro βαργύλλα, scriptum est βαργύλια, tum hic, tum aliis infra locis. nos tamen Βαργύλλα, vt est apud Stephanum, retinendum putamus, Liuianam sequuti scripturam.

Περὶ τῆς Κιανῶν ἐλευθερώσεως Τίτον γράψαι πρὸς Προυσίαν, κατὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου. Liuius ibidem: *De Cianorum libertate Quinctius Prusiae ac Bithyniorum regi scriberet, quod senatui ac decem legatis placuisset*, etc. ex Graeco autem Polybii loco corriguntur Liuiana verba *de Cianorum*, quae in vnam tantum vocem mutata erant, *Decianorum.*

Τὰ δ' αἰχμάλωτα, καὶ τὺς αὐτομόλυς ἅπαντας ἀποκαταςῆσαι Φίλιππον Ῥωμαίοις. Liuius ibidem: *Captiuos transfugasque reddere Philippum Romanis.*

Ὁμοίως δὲ καὶ τὰς καταφράκτυς ναῦς, πλὴν πέντε σκαφῶν, καὶ τῆς ἑκκαιδεκήρυς. Liuius ibidem: *et naues omnes tectas tradere, praeter lembos: quin et regiam vnam inhabilis prope magnitudinis, quam sexdecim versus remorum agebant*, etc. ex Polybii verbis apparet apud Liuium scribendum esse, *praeter lembos quinque et regiam vnam.* confirmat hanc lectionem Appianus, apud quem ita est in Macedonico, ναῦς τε ὅσας ἔχει χωρὶς ἑξήρυς μιᾶς καὶ σκαφῶν πέντε καταφράκτων, etc. pro χωρὶς, Polybius habet πλὴν, quod vertit Liuius, *praeter.*

Οἱ μὲν ἄλλοι πάντες εὐθαρσεῖς ἦσαν καὶ περιχαρεῖς, μόνοι δ' Αἰτωλοί. Liuius ibidem: *Omnibus Graeciae ciuitatibus hanc pacem approbantibus; soli Aetoli id decretum legatorum clam mussantes carpebant*, etc.

Φάσκοντες, ὐ πραγμάτων, ἀλλὰ γραμμάτων μόνον ἔχειν διάθεσιν. Liuius ibidem: *litteras inanes vana specie libertatis adumbratas esse.*

Καί τινας ἐλάμβανον πιθανότητας. Liuius: *nec tota ex vano criminatio erat*, etc. in exemplari manuscripto διασύειν legebatur nullo sensu, pro διασείειν τὺς ἀκύοντας, hoc est, ad incitandos animos audientium.

Τὴν δ' ἑτέραν, ἐξάγοντα τὰς φρυρὰς ἐλευθερῦν τὰς πόλεις. τὰς μὲν ὖν ἐλευθερυμένας ἐπ' ὀνόματος δηλῦσθαι. ταύτας δ' εἶναι τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν· τὰς δὲ παραδιδομένας Ῥωμαίοις, φανερὸν, ὅτι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην. εἶναι δὲ ταύτας, Ὠρεὸν, Ἐρέτριαν, Χαλκίδα, Δημητριάδα, Κόρινθον. Liuius ibidem: *Cur enim alias Romanis tradi vrbes; nec nominari eas? alias nominari, et sine traditione iubere liberas esse? nisi vt, quae in Asia sint, liberentur, longinquitate ipsa tutiores, quae in Graecia sint, ne nominatae intercipiantur, Corinthus, et Chalcis, et Oreum, cum Eretria et Demetriade.*

Καὶ γίνεται μετάρμωσις δεσποτῶν, ὐκ ἐλευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων. Liuius: *ad liberandam Graeciam, non transferendum a Philippo ad se imperium, se mare traiecisse.*

Ὁ δὲ Τῖτος ὁρμήσας ἐκ τῆς Ἐλατείας μετὰ τῶν δέκα, καὶ κατάρας εἰς τὴν Ἀντίκυραν. etc. Liuius ibidem: *Ab Elatia Anticyram cum decem legatis, inde Corinthum traiecit.*

Καὶ

Καὶ διελάμβανε περὶ τῶν ὅλων. Liuius: *ibi confilia decem legatorum tractabantur*, etc. alibi vertit, *de fumma rerum confultabat.*

Πλεοναζέσης δὲ τῆς τῶν Αἰτωλῶν διαβολῆς, etc. Totum hunc locum ita vertit Liuius: *Identidem Quinctius: liberandam omnem Graeciam, fi Aetolorum linguas retundere: fi veram charitatem maieftatemque apud omnes nominis Romani vellent effe: fi fidem facere, ad liberandam Graeciam, non ad transferendum a Philippo ad fe imperium, fe mare traiecisse.*

Ταύτην δὲ συνέβαινε γίνεσθαι τὴν ἀπορίαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, διὰ τὸ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἐν τῇ Ῥώμῃ προδιειληΦέναι, καὶ ῥητὰς ἔχειν τὰς δέκα παρὰ τῆς συγκλήτε τὰς ἐντολάς. περὶ δὲ Χαλκίδος καὶ Κορίνθε καὶ Δημητριάδος, ἐπιτροπὴν αὐτοῖς δεδόσθαι διὰ τὸν Ἀντίοχον, ἵνα βλέποντες πρὸς τὰς καιρὰς, βελεύωνται περὶ τῶν προειρημένων πόλεων κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις. Liuius: *nec tota ex vano criminatio erat. dubitabatur enim de Corintho, et de Chalcide, et Demetriade, quia in S. C. quo miffi decem legati ab vrbe erant, ceterae Graeciae atque Afiae haud dubie liberabantur: de his tribus vrbibus legati, quod tempora reip poftulaffent, id e rep. fideque fua facere, ftatuere iuffi erant*, etc. Expreffit autem Liuius veterem fenatusconfulti formulam, I. V. E. E. R. P. F. S. V. hoc eft, ita vt eis e rep. fideque fua videbitur: ad quam etiam refpexit Polybius verbis illis, *βελεύωνται κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις*, etc.

Ὁ γὰρ Ἀντίοχος δῆλος ἦν, ἐπέχων πάλαι τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην πράγμασιν. Liuius: *Antiochus rex erat, quem transgreffurum in Europam, cum primum ei res fuae placuiffent, non dubitabatur.*

Τὴν μὲν Κόρινθον ὁ Τῖτος ἔπεισε τὸ συνέδριον ἐλευθερεῦν, καὶ παραχρῆμα καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς ἐγχειρίζειν διὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς ὁμολογίας· τὸν δ' Ἀκροκόρινθον, καὶ Δημητριάδα, καὶ Χαλκίδα παρακατέχεν. Liuius: *poftremo ita decretum eft: Corinthus redderetur Achaeis; vt in Acrocorintho tamen praefidium effet: Chalcidem, ac Demetriadem retineri, donec cura de Antiocho deceffiffet.* *Καὶ τῆς ἰσθμίων πανηγύρεως ἐπελθέσης, καὶ σχεδὸν ἀπὸ πάσης τῆς οἰκεμένης τῶν ἐπιΦανῶν ἀνδρῶν συνεληλυθότων.* Liuius: *Ifthmiorum ftatum ludicrum erat; femper quidem et alias frequens, cum propter fpectaculi ftudium infitum genti, quo certamina omnis generis artium virium-*

que ac pernicitatis visuntur; tum quia propter opportunitatem loci per duo diuersa maria omnium Graecorum vndique conuentus erat, etc.

Διὰ τὴν προσδοκίαν τῶν ἀποβησομένων. Liuius: *expectatione erecti, qui deinde status futurus Graeciae, quae sua fortuna.*

Αὐτοὶ καθ' αὑτῶν, καὶ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους εὑρησιλογίας. Ita hunc locum emendaui, cum in exemplari desit καὶ, et εὑρηστιαλογίας legatur nullo sensu, pro εὑρησιλογίας: eadem sententia vsus est infra Polybius, cum inquit, πάντες δὲ διαλαλοῦντες οἱ μὲν πρὸς ἀλλήλους, οἱ δὲ πρὸς σφᾶς αὐτούς. quam ita vertit Liuius: *alii non taciti solum opinabantur, sed sermonibus etiam serebant.* καθ' αὑτῶν, valet, *per se*, vt idem Liuius vertit. paulo supra, pro Φάσκειν, vt mendose erat in exemplari, reposuimus Φασκόντων, etc.

Ἀθροισθέντος τοῦ πλήθους εἰς τὸ στάδιον ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, προελθὼν ὁ κῆρυξ, καὶ σιωπησάμενος τὰ πλήθη διὰ τοῦ σαλπιγκτοῦ, τόδε κήρυγμα ἀνηγόρευσεν. Liuius: *Romani ad spectaculum consederunt; et praeco cum tubicine (vt mos est) in mediam arenam, vnde solenni carmine ludicrum indici solet, processit, et tuba silentio facto, ita pronuntiat.*

Ἡ σύγκλητος ἡ Ῥωμαίων, καὶ Τίτος Κοΐντιος στρατηγός. Liuius: *Senatus Romanus et T. Quinctius Imp.*

Καταπολεμήσαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας. Liuius: *Philippo rege, Macedonibusque deuictis.*

Ἀφιᾶσιν ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις. Liuius: *liberos, immunes, suis legibus esse iubet.*

Λοκροὺς, Εὐβοεῖς. Liuius habet, *Locrenses omnes, et insulam Euboeam.* pro *Perrhaebios* autem, lege *Perrhaebos*, licet apud Polybium corrupte erat Πεῤῥαίους.

Τίνες μὲν οὖν οὐδ' ἠγνόησαν τοῦ κηρύγματος. Liuius: *vix satis credere se quisque audiuisse.*

Διαπιστούμενον, καὶ δοκοῦν ὡσανεὶ καθ' ὕπνον ἀκούειν τῶν λεγομένων. Liuius: *mirabundi, velut somnii vanam speciem*, etc.

Ἐξ ἄλλης ὁρμῆς ἐβόα προσάγειν τὸν κήρυκα. Liuius: *reuocatus praeco*, etc.

Βουλομένων τῶν ἀνθρώπων μὴ μόνον ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ βλέπειν τὸν λέγοντα. Liuius: *cum vnusquisque non audire, sed videre libertatis suae nuntium aueret.*

Ἀνηγό-

Ἀνηγόρευσε ταυτὰ, καὶ ὡσαύτως τοῖς πρόσθεν. Liuius: *iterum pronuntiat eadem*, *etc.* locus Polybii mendofe in exemplari legebatur.

Τηλικȣ̃τον συνέβη καταῤῥαγῆναι τὸν κρότον. Liuius: *tantus cum clamore plaufus eft ortus.*

Τῶν μὲν ἀθλητῶν ἁπλῶς ȣ̓δεὶς ȣ̓δένα λόγον εἶχεν ἔτι. Liuius: *ludicrum deinde ita raptim peractum eft*, *vt nullius nec animi*, *nec oculi fpectaculo intenti effent.*

Πάντες δὲ διαλαλȣ̃ντες, οἱ μὲν πρὸς ἀλλήλȣς, οἱ δὲ πρὸς σφᾶς αὐτȣ̀ς. Liuius: *nec praefens omnium modo effufa laetitia eft*, *fed per multos dies gratis et cogitationibus et fermonibus reuocata*, etc.

Τινὲς δὲ τῆς δεξιᾶς ἅψασθαι σπȣδάζοντες. Liuius: *contingere dextram cupientium.*

Οἱ δὲ πολλοὶ ςεφάνȣς ἐπιῤῥιπτȣ̃ντες καὶ λημνίσκȣς, παρ' ὀλίγον διέλυσαν τὸν ἄνθρωπον. Liuius: *vt ruente turba in vnum adire*, etc. *coronas*, *lemnifcosque iacientium*, *haud procul periculo fuerit*, etc.

Μικρȣ̃ διέφθειραν τὸν Τῖτον, dixit paullo fupra.

Θαυμαςὸν γὰρ ἦν τὸ Ῥωμαίȣς ἐπὶ ταύτης γενέσθαι τῆς προαιρέσεως, καὶ τὸν ἡγȣ́μενον αὐτῶν Τῖτον, ὥςε πᾶσαν ὑπομεῖναι δαπάνην, καὶ πάντα κίνδυνον χάριν τῆς τῶν Ἑλλήνων. Liuius: *effe aliquam in terris gentem*, *quae fua impenfa*, *fuo labore ac periculo bella gerat pro libertate aliorum.*

Μέγα δὲ καὶ τὸ δύναμιν ἀκόλȣθον τῇ προαιρέσει προσενέγκασθαι. τȣ́των δὲ μέγιςον ἔτι, τὸ μηδὲν ἐκ τῆς τύχης ἀντιπαίσαι πρὸς τὴν ἐπιβολήν. Liuius: *Hoc fpe concipi audacis animi fuiffe: ad effectum adducere*, *virtutis et fortunae gentis*, etc. fed videndum, num pro ἀντιπαίσαι rectius fit ἀντιπαλαίσαι, etc.

Ὥςε διὰ κηρύγματος ἑνὸς, ἅπαντας καὶ τȣ̀ς τὴν Ἀσίαν κατοικȣ̃ντας Ἕλληνας, καὶ τȣ̀ς τὴν Εὐρώπην, ἐλευθέρȣς, etc. Liuius: *vna voce praeconis liberatas omnes Graeciae atque Afiae vrbes.*

Διελθȣ́σης δὲ τῆς πανηγύρεως. Liuius: *ludis vero dimiffis.*

Πρώτοις μὲν ἐχρημάτισαν τοῖς παρὰ Ἀντιόχȣ πρεσβευταῖς. Liuius: *primi omnium regis Antiochi vocati legati funt.*

Διακελευόμενοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων. Liuius: *vt excederet Afiae vrbibus*, etc. verbum ἐκχωρεῖν, Liuius vertit, *excederet:* ἀπέχεσθαι autem, *abftineret.*

Τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον καὶ Φίλιππον ταττομένων. Liuius: *quae aut Philippi, aut Ptolemaei regum fuissent.*

Σὺν δὲ τούτοις προηγόρευον, μὴ διαβαίνειν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ δυνάμεως. Liuius: *denuntiatum, ne in Europam ipse transiret, aut copias traiiceret.*

Οὐδένα γὰρ ἔτι τῶν Ἑλλήνων. Ita puto legendum; et paullo supra, καὶ μηδενὶ πολεμεῖν, etc.

Μετὰ δὲ τούτους εἰσεκαλοῦντο πάντας τοὺς ὑπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων παραγεγονότας. Liuius: *secundum ista iam Quinctius et decem legati legationes regum, gentium, ciuitatumque audiuere.*

Μακεδόνων μὲν οὖν Ὀρέστας καλουμένους, διὰ τὸ προσχωρῆσαι σφίσι κατὰ τὸν πόλεμον, αὐτονόμους ἀφεῖσαν. Liuius: *Orestis, Macedonum ea gens est, quod primi ab rege defecissent, suae leges redditae*, etc. Opinor autem pro προσχωρῆσαι, rectius esse προχωρῆσαι, vt nos emendauimus.

Ἠλευθέρωσαν οὖν Περραιβοὺς, καὶ Δόλοπας, καὶ Μάγνητας. Liuius: *Magnetes et Perrhaebi, et Dolopes liberi quoque pronuntiati.*

Θετταλοῖς δὲ μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας προσένειμαν, ἀφελόμενοι Θήβας τὰς Φθίας, καὶ Φάρσαλον. Liuius: *Thessalorum genti praeter libertatem Achaei Phthiotae dati, Thebis Phthioticis et Pharsalo excepto.*

Οἱ γὰρ Αἰτωλοὶ περί τε τῆς Φαρσάλου μεγάλην ἐποιοῦντο φιλοτιμίαν, φάσκοντες αὐτῶν δεῖν ὑπάρχειν κατὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς Λευκάδος. οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ, περὶ μὲν τούτων τῶν πόλεων ὑπερέθεντο τοῖς Αἰτωλοῖς τὸ διαβούλιον πάλιν ἐπὶ τὴν σύγκλητον. Liuius: *Aetolos de Pharsalo et Leucade postulantes, vt ex foedere sibi restituerentur, ad senatum reiecerunt.*

Τοὺς δὲ Φωκέας, καὶ τοὺς Λοκροὺς, συνεχώρησαν αὐτοῖς ἔχειν, καθάπερ εἶχον καὶ πρότερον ἐν τῇ συμπολιτείᾳ. Liuius: *Phocenses, Locrensesque, sicut ante fuerant, adiecta decreti auctoritate his contribuerunt*, etc. Ita legendus Liuii locus, cum in vulgatis sit, *Locrenses, et quae sicut ante fuerant.* Polybii quoque liber manuscriptus mendose εἶπον, pro εἶχον, habebat.

Κόρινθον δὲ καὶ τὴν Τριφυλίαν, ἔτι δὲ τὴν Ἐρετριέων πόλιν, ἐδόκει μὲν τοῖς πλείοσιν Εὐμένει δοῦναι. In exemplari Polybii desunt quaedam, quae suppleri possunt ex Liuiana versione. *Corinthus et Triphylia, et Heraea (Peloponnesi et ipsa*

ipsa vrbs est) reddita Achaeis. Oreum et Eretriam decem legati Eumeni regi Attali filio dabant.

Τίτȣ δὲ πρὸς τὸ συνέδριον διαςείλαντος. Liuius: *dissentiente Quinctio, venit res in arbitrium senatus.*

Ἠλευθερώθησαν αἱ πόλεις αὗται διὰ τῆς συγκλήτȣ, καὶ σὺν ταύταις Κάρυςος. Liuius: *Senatus libertatem his ciuitatibus dedit Carysto adiecto.*

Ἔδωκαν δὲ καὶ Πλευράτῳ Λυχνίδα καὶ Πάρθον, ὄσας μὲν Ἰλλυρίδας, ὑπὸ Φίλιππον δὲ ταττομένας. Liuius: *Pleurato Lingus et Partheni dati. Illyriorum vtraque gens sub ditione Philippi fuerat*, etc. Opinor autem apud Polybium mendum inesse voci Λυχνίδα, et pro ea reponendum Λυχνιδȣ̃ντα, vt est apud Strabonem lib. VII. ἐξ Ἐπιδάμνȣ, inquit, καὶ Ἀπολλωνίας περὶ τὴν ἐπὶ Κανδανȣίας ὁδὸν, αἵ τε λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ Λυχνιδȣ̃ντα, etc. licet supra dixerit, ἡ μὲν ȣ̃ν πᾶσα Ἰγνατία καλεῖται, ἡ δὲ πρώτη ἐπὶ Κανδανȣίας λέγεται ὄρȣς Ἰλλυρικȣ̃ διὰ Λυχνιδίȣ πόλεως, καὶ πυλῶνος, τόπȣ ὁρίζοντος ἐν τῇ ὁδῷ τήν τε Ἰλλυρίδα, καὶ τὴν Μακεδονίαν: Stephanus certe habet, Λυχνίδος πόλις Ἰλλυρίας, vt videatur apud Liuium omnino scribendum *Lychnidus*, pro *Lingus*. citat autem Polybii locum Stephanus in voce Πάρθος, a qua τὸ ἐθνικὸν Παρθηνὸς deduci scribit, vt ferri possit *Partheni* apud Liuium, quamuis in Capitolinis marmoribus sit, *Parthini*.

Ἀμυνάνδρῳ δὲ συνεχώρησαν, ὅσα παρεσπάσατο κατὰ πόλεμον ἐρύματα τȣ̃ Φιλίππȣ, κρατεῖν τȣ́των. Liuius: *Amynandrum tenere iusserunt castella, quae per belli tempus Philippo capta ademisset.*

Ταῦτα δὲ διοικήσαντες, ἐμέρισαν σφᾶς αὐτȣ̀ς, καὶ Πόπλιος μὲν Λέντλος εἰς Βαργύλια πλεύσας, ἠλευθέρωσε τȣ́τȣς. Λεύκιος δὲ Στερτίνιος εἰς Ἡφαιςίαν καὶ Θάσον ἀφικόμενος, καὶ τὰς ἐπὶ Θράκης πόλεις, ἐποίησε τὸ παραπλήσιον. πρὸς δὲ τὸν Ἀντίοχον ὥρμησαν Πόπλιος Οὐΐλλιος, καὶ Λεύκιος Τερέντιος, ὁ δὲ περὶ Γνάϊον τὸν Κορνήλιον πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον. Mirum quam foede hic locus in exemplari corruptus legebatur, quem nos ex maiori parte, Liuianam secuti versionem, emendauimus. ita enim habet Liuius: *Dimisso conuentu decem legati, partiti munia inter se, ad liberandas suae quisque regionis ciuitates discesserunt: P. Lentulus Bargyllas; L. Stertinius Hephaestiam et Thasum, et Thraciae vrbes; P. Villius et L. Terentius ad regem Antiochum; Cn. Cornelius ad Phi-*

ad Philippum, etc. Omnino *Stertinius* videtur legendum, quamuis alii ex Plutarcho *Titilium* reſtituant. nam et Polybii corrupta ſcriptura Στερέννιος, quae erat in exemplari, ad *Stertinius* nominis ſimilitudinem propius accedit, et Stertinia gens nota eſt, tum ex hoc Liuii loco, tum ex Horatii Satyra III. lib. II. cum Titilia nusquam, quod ſciam, reperiatur. Βαργύλια autem retinui, quod haec ſcriptura conſtans ſit apud Polybium neutro genere, licet ſupra Βαργύλλα ex Stephano repoſuerim, vt appareat Liuium *Bargylias* ſcripſiſſe muliebri genere, quae ſcriptura in *Bargyllas*, propter literarum i et l ſimilitudinem, facile mutari potuit.

Ὧι καὶ συμμίξαντες, πρὸς τοῖς Τέμπεσι, περί τε τῶν ἄλλων διελέχθησαν, ὑπὲρ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς. Liuius: *ad Tempe Theſſalica Philippus eſt conuentus. cui de minoribus rebus editis mandatis.*

Καὶ συνεβούλευον αὐτῷ πρεσβευτὰς πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὲρ συμμαχίας, ἵνα μὴ δοκῇ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύων, ἀποκαραδοκεῖν τὴν Ἀντιόχου παρουσίαν. Liuius: *magnopere ei ſuaſit, ad ſocietatem amicitiamque petendam mitteret Romam legatos: ne, ſi quid Antiochus moueret, exſpectaſſe, et temporum opportunitates captaſſe ad bellandum videretur.*

Τοῦ δὲ βασιλέως συγκατατεθεμένου τοῖς ὑποδεικνυμένοις. Liuius: *qui cum ſe miſſurum extemplo legatos reſpondiſſet.*

Ἧκον ἐπὶ τὴν τῶν Θερμικῶν σύνοδον. Liuius: *Cornelius Thermopylas, vbi frequens Graeciae ſtatis diebus eſſe ſolet conuentus (Pylaicum appellant) venit.*

Παρεκάλουν τοὺς Αἰτωλοὺς διὰ πλειόνων, μεῖναι ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς αἱρέσεως, καὶ διαφυλάττειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. Liuius: *Aetolos praecipue monuit, vt conſtanter et fideliter in amicitia populi Romani permanerent.*

Καὶ τῶν μὲν πρᾴως καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιρούντων αὐτοῖς, ἐπὶ τῷ μὴ κοινωνικῶς χρῆσθαι τοῖς εὐτυχήμασι, μηδὲ τηρεῖν τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας, τῶν δὲ λοιδορούντων καὶ φασκόντων, οὔτ' ἂν ἐπιβῆναι τῆς Ἑλλάδος οὐδέποτε Ῥωμαίους, οὔτ' ἂν νικῆσαι Φίλιππον, εἰ μὴ δι' ἑαυτούς. Liuius: *Aetolorum principes alii interqueſti ſunt, quod non idem erga ſuam gentem Romanorum animus eſſet poſt victoriam, qui in bello fuiſſet. alii ferocius incuſarunt exprobraruntque, non modo vinci ſine Aetolis Philippum, ſed ne tranſire quidem in Graeciam Romanos potuiſſe.*

Τὸ μὲν

Τὸ μὲν ἀπολογεῖσθαι πρὸς ἕκαστα τούτων οἱ περὶ τὸν Γνάϊον ἀπεδοκίμασαν. Liuius: *aduersus ea respondere, ne altercationem excederet res, cum supersedisset Romanus.*

Παρεκάλουν δ' αὐτοὺς πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥώμην, διότι πάντων παρὰ τῆς συγκλήτου τεύξονται τῶν δικαίων, ὃ καὶ πεισθέντες ἐποίησαν. Liuius: *omnia eos aequa impetraturos, si Romam misissent, dixit. itaque ex auctoritate eius decreti legati sunt.*

Καὶ τὸ μὲν τέλος τοῦ πρὸς Φίλιππον πολέμου τοιαύτην ἔσχε διάθεσιν. Liuius: *hunc finem bellum cum Philippo habuit,* etc. vox πολέμου desideratur in exemplari, quam nos ex Liuio restituimus.

X.

Παρόντι ἐν Θράκῃ τῷ Ἀντιόχῳ, κατέπλευσαν εἰς Σηλυμβρίαν οἱ περὶ Λεύκιον Κορνήλιον. οὗτοι δ' ἦσαν παρὰ τῆς συγκλήτου πρέσβεις, ἐπὶ τὰς διαλύσεις ἐξαπεσταλμένοι, τὰς Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου. Liuius libro XXXIII. *sub hoc tempus et L. Cornelius, missus a senatu ad dirimenda inter Antiochum Ptolemaeumque reges certamina, Selymbriae substitit.*

XI.

Ἀντιόχου διατρίβοντος ἐν τῇ Χαλκίδι, καὶ τοῦ χειμῶνος καταρχομένου. Liuius lib. XXXVI.: *Chalcide Antiochus ne cessaret per hibernum tempus,* etc.

Παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν πρεσβευταί, παρὰ μὲν τοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν ἔθνους, οἱ περὶ Χάροπα. παρὰ δὲ τῆς τῶν Ἠλείων πόλεως, οἱ περὶ Καλλίστρατον. Liuius ibidem: *sicut Epirotae communi gentis consensu, et Elei e Peloponneso venerunt.*

Οἱ μὲν οὖν Ἠπειρῶται παρεκάλουν αὐτὸν, μὴ προεκβιβάζειν σφᾶς εἰς τὸν προς Ῥωμαίους πόλεμον, θεωροῦντα, διότι πρόκεινται πάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Liuius: *petebant enim, ne se temere in caussam deduceret; expositos aduersus Italiam pro omni Graecia, et primos impetus Romanorum excepturos.*

Ἀλλ' εἰ μὲν αὐτὸς δύναται προκαθίσας τῆς Ἠπείρου, παρασκευάζειν σφίσι τὴν ἀσφαλείαν, ἔφασαν αὐτὸν δέξασθαι, καὶ ταῖς πόλεσι, καὶ τοῖς λιμέσι. Liuius: *si ipse posset praesidere Epiro, esse cupide vrbibus et portubus suis accepturos.*

Εἰ δὲ μὴ κρίνει τοῦτο πράττειν, κατὰ τὸ παρὸν συγγνώμην ἔχειν ἠξίουν αὐτοῖς δεδιόσι τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων πόλεμον. Liuius: *si id*

si id non posset: deprecari, ne se nudos atque inermes Romano bello obiiceret.

Οἱ δὲ Ἠλεῖοι παρεκάλουν πέμπειν τῇ πόλει βοήθειαν, ἐψηφισμένων γὰρ τῶν Ἀχαιῶν τὸν πόλεμον, εὐλαβεῖσθαι τὴν τούτων ἔφοδον. Liuius: *Elei auxilium aduersus Achaeos petebant*, etc.

Τοῖς δὲ Ἠλείοις ἐξαπέστειλε χιλίους πεζούς, ἡγεμόνα συστήσας Εὐφάνη τὸν Κρῆτα. Liuius: *mille pedites cum duce Cretensi Euphane sunt missi*, etc. Polybii liber manuscriptus habebat Ἐμφανῆ, nos tamen retinuimus Liuianum Euphanem.

XIII.

Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν Ἡράκλειαν ὑποχείριον. Liuius libro XXXVI. *Heraclea capta*: et στρατηγὸν, vertit, *praetorem*.

Ἔκριναν διαπέμπεσθαι πρὸς τὸν Μάνιον ὑπὲρ ἀνοχῶν καὶ διαλύσεως. Liuius ibidem: *pacis petendae oratores ad consulem miserunt.*

Προέθεντο μὲν καὶ πλείους ποιεῖσθαι λόγους, μεσολαβηθέντες δὲ κατὰ τὴν ἔντευξιν, etc. Liuius: *quos dicere exorsos consul interfatus, cum alia sibi praeuertenda esse dixisset.*

Δεχημέρους δὲ ποιησάμενος ἀνοχάς. Liuius: *datis dierum decem induciis.*

Ἐκπέμψειν ἔφη μετ᾽ αὐτῶν Λεύκιον, πρὸς ὃν ἐκέλευσε λέγειν, ὑπὲρ ὧν ἂν δέοιντο. Liuius: *L. Valerio Flacco cum iis misso, iussit ei, quae secum acturi fuissent, exponere, et si qua vellent alia.*

Καὶ τοῦ Λευκίου συνελθόντος εἰς τὴν Ὑπάταν, ἐγένοντο λόγοι καὶ πλείους ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. Liuius: *Hypatam vt est ventum, principes Aetolorum apud Flaccum concilium habuerunt.*

Οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ συνίσταντο τὴν δικαιολογίαν, ἀνέκαθεν προσφερόμενοι τὰ προγεγονότα σφίσι φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Liuius: *parantibus iis antiqua iura foederum ordiri, meritaque in populum Romanum.*

Ὁ δὲ Λεύκιος ἐπιτεμὼν αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, οὐκ ἔφη τοῖς παροῦσι καιροῖς ἁρμόζειν. Liuius: *absistere iis Flaccus iussit, quae ipsi violassent*, etc.

Οὐδὲν ἔτι συμβάλλεσθαι. Liuius: *profuturum.*

Τὸν ἀξιωματικὸν λόγον. Liuius: *in preces orationem versam.*

Ἔκριναν ἐπιτρέπειν τὰ ὅλα Μανίῳ, δόντες αὑτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν. Liuius: *Haec vna via omnibus ad salutem visa est, vt in fidem se permitterent Romanorum.*

Οὐκ

Οὐκ εἰδότες τὴν δύναμιν ἔχει τῦτο. Videtur legendum ἣν δύναμιν. vel ſi retineamus τὴν, addendum eſt ἣν, vt legatur ὀυκ εἰδότες τὴν δύναμιν, ἣν ἔχει τῦτο, etc.

Ὡς ἐ διὰ τῦτο λειοτέρϐ σφίσι Ἠλεῖϐ ὑπάρξοντος. Locus ſine dubio corruptus, poteſt ita corrigi, ὡς ἂν διὰ τῦτο λειοτέρϐ σφίσι τῦ Μανίϐ ὑπάρξοντος. et nihilominus videtur aliquid deeſſe, quod ex Liuio ſuppleri poteſt. ita enim inquit: *et illis violandi ſupplices, verecundiam ſe impoſituros: et ipſos nihilominus ſuae poteſtatis fore, ſi quid melius fortuna oſtendiſſet.*

Ἐξέπεμψαν ἅμα τῷ Λευκίῳ τὲς περὶ Φανέαν διασαφήσοντας, etc. ἐπὶ καταςροφῆς εἶπαν, διότι κέκριται τοῖς Αἰτωλοῖς, σφᾶς αὐτὲς ἐγχειρίζειν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίςιν. Liuius: *Phaneas legationis princeps longam orationem, et ad mitigandam iram victoris compoſitam, ita ad extremum finiuit, vt diceret, Aetolos ſe ſuaque omnia fidei populi Romani permittere.*

Ὁ δὲ Μάνιος μεταλαβὼν, ὀυκῦν ὅτως ἔχει ταῦτα, φησὶν, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοί. Liuius: *id conſul vbi audiuit, etiam atque etiam videte, inquit, Aetoli, vt ita permittatis*, etc. ἔχειν habet, pro ἔχει, manuſcriptum exemplar Polybii. quae lectio ferri etiam poteſt.

Τῶν δὲ κατανευσάντων. Liuius: *tum decretum Phaneas, in quo id diſerte ſcriptum erat, oſtendit.*

Τοιγαρῦν πρῶτον μὲν δεήσει, etc. Liuius: *quando ergo, inquit, ita permittitis, poſtulo*, etc.

Δικαίαρχον ἔκδοτον δῦναι, καὶ Μενέςρατον τὸν Ἠπειρώτην, ὃς ἐτύγχανε τότε παραβεβοηθηκὼς εἰς Ναύπακτον, etc. Liuius: *poſtulo vt Dicaearchum ciuem veſtrum ſine mora dedatis, et Menetam Epirotam (Naupactum is cum praeſidio ingreſſus ad defectionem compulerat)* etc. Polybii verba in exemplari mendoſe leguntur: nos autem ex Liuiana verſione illa emendauimus. ſed videtur legendum eſſe Μενέςαν, pro Μενέςρατον, ſi Liuianam verſionem ſequi velimus; quae confirmatur Polybii alio loco, qui eſt in fragm. XXVIII. in quo Μενέςας hic nominatur. qui Meneſtas item eſt in libris manuſcriptis Liuianis.

Σὺν δὲ τέτοις Ἀμύνανδρον τὸν βασιλέα, καὶ τῶν Ἀθαμάνων τὲς ἅμα τέτῳ συναποχωρήσαντας πρὸς αὐτές. Liuius: *et Amynandrum cum principibus Athamanum, quorum conſilio ab nobis defeciſtis.*

Ὁ δὲ Φαινέας μεσολαβήσας. Liuius: *prope dicentem interfatus Romanum.*

Οὐθ' Ἑλληνικόν ἐστι, ὦ στρατηγὲ, τὸ παρακαλούμενον. Liuius: *qui nobis imperes, quae moris Graecorum non sint.*

Ὡς βουλόμενος εἰς ἔννοιαν αὐτοὺ ἀγαγεῖν τῆς περιστάσεως. Liuius: *cuius conditionis essent.* in exemplari corrupte legebatur ἄνοιαν, pro ἔννοιαν. et videndum, an αὐτὸν, pro αὐτοὺ sit rectius.

Ἔτι γὰρ ὑμεῖς ἑλληνοκοπεῖτε φησὶ, καὶ περὶ τοῦ δέοντος καὶ καθήκοντος ποιεῖσθε λόγον, δεδωκότες ἑαυτούς. Liuius: *Ad haec consul: nec hercule, inquit, magnopere nunc curo, quid Aetoli satis ex more Graecorum factum esse censeant: dum ego more Romano imperium id habeam in deditos modo decreto suo, ante armis victos.*

Οὓς ἐγὼ δήσας εἰς τὴν ἅλυσιν, ἀπάξω πάντας, ἂν τοῦτο μὴ δόξῃ. Liuius: *itaque ni propere fit, quod impero, vinciri vos iam iubeo.*

Ταῦτα λέγων, φέρειν ἅλυσιν ἐκέλευσε. Liuius: *afferri catenas, et circumsistere lictores iussit.*

Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Φαινέαν ἔκθαμβοι γεγονότες. Liuius: *Tum fracta Phaneae ferocia Aetolisque aliis est*, etc. paullo infra erat, ὁ δὲ Λάριος in exemplari, pro ὁ δὲ Λεύκιος, vt nos existimamus

Ἤρξατο λέγειν ὁ Φαινέας. ἔφη γὰρ, αὐτὸν καὶ τοὺς ἀποκλήτους ποιήσειν τὰ προσαττόμενα, προσδεῖσθαι δὲ καὶ τῶν πολλῶν, εἰ μέλλει κυρωθῆναι τὰ παραγγελλόμενα. Liuius: *et se quidem Phaneas, et qui adsint Aetolorum, scire facienda esse, quae imperarentur, dixit, sed ad decernenda ea concilio Aetolorum opus esse*, etc. de Apocletis Liuius xxxv. ita meminit. *Per Apocletos autem, ita vocant sanctius concilium: ex delectis constat viris.*

Ἠξίου πάλιν ἀνοχὰς αὐτοῖς δοθῆναι δεχημέρους. Liuius: *ad id petere, vt decem dierum inducias daret.*

Παραγενόμενοι δ' εἰς τὴν Ὕπαταν. Liuius: *et Hypatam reditum est.*

Διεσάφουν τοῖς ἀποκλήτοις τὰ γεγονότα, καὶ τοὺς ῥηθέντας λόγους. Liuius: *Vbi in concilio delectorum, quos Apocletos vocant, Phaneas, et quae imperarentur, et quae ipsis prope accidissent, exposuisset.*

Καὶ τῆς ἐπιφερομένης αὐτοῖς ἀνάγκης. Liuius, *cuius conditionis essent. senserunt.* quod autem Polybius dixit, ἔννοιαν ἔλαβον, Liuius vertit, *senserunt.*

Καὶ

Καὶ συγκαλεῖν τὲς Αἰτωλές. Liuius: *et ex omnibus oppidis conuocandos Aetolos ad concilium.*

Διαδοθείσης δὲ τῆς Φήμης ὑπὲρ τῶν ἀπηντημένων τοῖς περὶ τὸν Φαινέαν, ὅτως ἀπεθηριώθη τὸ πλῆθος. Liuius: *Posteaquam vero omnis coacta multitudo eadem illa audiuit, adeo saeuitia imperii atque indignitate exasperati animi sunt.*

Τῦ δ᾽ ἀδυνάτε κωλύσαντος βελεύσαθαι περὶ τῶν ἐπιταττομένων. Liuius: *ad iram accedebat et difficultas eorum, quae imperarentur.*

Ἅμα δὲ τῦ Νικάνδρε κατὰ τὸν καιρὸν τῦτον καταπλεύσαντος ἐκ τῆς Ἀσίας. *et spes forte oblata, quod Nicander eo ipso tempore ab rege Antiocho veniens impleuit expectatione vana multitudinem, terra marique ingens parari bellum*, etc. vox πέρας in exemplari corrupte legebatur.

Παρεγενήθη μὲν γὰρ ἐκ τῆς Ἐφέσε δωδεκαταῖος εἰς τὰ Φάλαρα πάλιν ἀφ᾽ ἧς ὡρμήθη ἡμέρας Liuius: *Is duodecimo die, quam conscenderat nauem, in Aetoliam perfecta legatione rediens, Phalaram in sinu Maliaco tenuit.*

Τὰ μὲν χρήματα εἰς τὴν Λαμίαν διεκόμισε. Liuius: *Inde Lamiam pecuniam cum deuexisset.*

Τῆς νυκτός. Liuius: *vespere prima.*

Ἐπεβάλλετο κατὰ τὸν μεταξὺ τόπον τῶν ϛρατοπέδων διαπεσεῖν εἰς τὴν Ὑπάταν. Liuius: *inter Macedonum Romanaque castra, medio agro, dum Hypatam notis callibus petit.*

Ἐπιπεσὼν δὲ εἰς τὲς προκρίτες τῶν Μακεδόνων. Liuius: *in stationem incidit Macedonum.*

Ἀνήγετο πρὸς τὸν Φίλιππον, ἔτι τῆς συνεσίας ἀκμαζέσης. Liuius: *deductusque ad regem est nondum conuiuio dimisso*, etc.

Τῦ δὲ πράγματος ἀγγελθέντος τῷ βασιλεῖ. Liuius: *quod vbi nuntiatum est.*

Ταχέως ἐκέλευσε τὲς ἐπὶ τῦτον ὄντας θεραπεῦσαι τὸν Νίκανδρον. Liuius: *accumbere eum, epularique iussit.*

Μετὰ δέ τινα χρόνον, αὐτὸς ἐξαναϛὰς, συνέμιξε τῷ Νικάνδρῳ. Liuius: *Inde dimissis aliis solum retentum*, etc.

Καὶ πολλὰ καταμεμψάμενος τὴν κοινὴν τῶν Αἰτωλῶν ἄγνοιαν, ἐξ ἀρχῆς μὲν ὅτι Ῥωμαίες ἐπαγάγοιεν τοῖς Ἕλλησι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν Ἀντίοχον. Liuius: *Aetolorum praua consilia, atque in ipsorum caput semper recidentia accusauit; qui primum Romanos, deinde Antiochum in Graeciam adduxissent.*

Ὅμως

Ὅμως ἔτι καὶ νῦν παρεκάλει, λήθην ποιησαμένους τῶν προγεγονότων. Liuius: *ſed praeteritorum, quae magis reprehendi, quam corrigi poſſunt, oblitum*, etc.

Ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας. Liuius: *ſed Aetolos quoque finire tandem aduerſus ſe odia debere.*

Αὐτὸν δὲ τὸν Νίκανδρον παρακαλέσας μνημονεύειν τῆς εἰς αὐτὸν γεγενημένης εὐεργεσίας, ἐξέπεμπε μετὰ σπουδῆς ἱκανῆς. Liuius: *et Nicandrum priuatim eius diei, quo ſeruatus a ſe foret, meminiſſe*, etc. *ita datis, qui in tutum eum proſequerentur, Hypatam Nicander conſultantibus de pace Romana ſuperuenit.*

Εἰς ὑποψίαν καὶ διαβολὰς ἐμπεσών. Ita videtur legendum, non vt eſt in exemplari, ἐμπέσαι.

XIV.

Τὴν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβείαν. Ita emendauimus, cum in exemplari ſit Ῥωμαίων, male et infra, τοῖς παρ' αὐτῆς ἀποσεσταλμένοις, pro eo, quod in manuſcripto eſt, τοῖς παρ' αὐτῶν ἀποσεσταλμένοις.

XV.

Ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ Φιλίππου πρεσβευταῖς, ἧκον γὰρ παρ' αὐτοῦ πρέσβεις. Liuius lib. XXXVI. *et Philippi regis legati ſub idem tempus in ſenatum introducti gratulantes de victoria*, etc.

Τὸν μὲν οὖν Δημήτριον ἀπέλυσε τῆς ὁμηρείας παραχρῆμα. Liuius ibidem: *ſed Philippi quoque filius Demetrius, qui obſes Romae erat, ad patrem reducendus legatis datus eſt.*

Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων ὁμήρους ἀφῆκε, πλὴν Ἀρμένα τοῦ Νάβιδος υἱόν. Armenes Nabidis Lacedaemoniorum tyranni filius inter obſides numeratur etiam a Liuio libro XXXIV. *Et ante currum*, inquit, *multi nobiles captiui obſidesque, inter quos Demetrius regis Philippi filius fuit, et Armenes Nabidis tyranni filius, Lacedaemonius.* Μάνιδος, pro Νάβιδος, mendoſe erat in exemplari.

XVI.

Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς παρὰ τῶν Αἰτωλῶν πρέσβεις. Liuius libro XXXVI. *nulla prius ſecundum religiones acta in ſenatu res eſt, quam de Aetolis.*

Γενομένων δὲ πλειόνων παρ' ἀμφοῖν λόγων. Liuius: *per aliquot dies certatum cum eſſet.* Ἔδοξε

Ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, δύο προτείνειν γνώμας τοῖς Αἰτωλοῖς, ἢ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ πάντων τῶν καθ' αὑτὰς, ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα δοῦναι, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον νομίζειν. Liuius: *Duae conditiones eis latae sunt: vel senatui liberum arbitrium de se permitterent: vel mille talentum darent, eosdemque amicos et inimicos haberent.*

Τῶν δ' Αἰτωλῶν ἀξιούντων διασαφῆσαι ῥητοῖς ἐπὶ τίσι δεῖ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν, οὐ προσδέχεται τὴν διαστολὴν ἡ σύγκλητος. διὸ καὶ τούτοις γέγονε κατάμονος ὁ πόλεμος. Liuius: *exprimere cupientibus, quarum rerum in se arbitrium senatui permitterent, nihil certi responsum est. ita infecta pace dimissi.*

XVII.

Πολιορκουμένων τῶν Ἀμφισσέων ὑπὸ Μανίου. Liuius lib. XXXVI. *Oppugnare Acilius Amphissam statuit.*

Ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος πυνθανόμενος, τήν τε τῶν Ἀμφισσέων ταλαιπωρίαν, καὶ τὴν τοῦ Ποπλίου παρουσίαν, ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς τοὺς περὶ τὸν Ἐχέδημον. Liuius: *eo legati Athenienses primum ad P. Scipionem, praegressum agmen (sicut ante dictum est) deinde ad consulem venerunt, deprecantes pro Aetolis.*

Ἀσμένως ἀποδεξάμενος ὁ Πόπλιος ἐφιλανθρώπει τοὺς ἄνδρας, etc. ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ ἐβούλετο θέσθαι μὲν καλῶς τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλούς. εἰ δὲ μὴ συνυπακούοιεν, πάντως διειλήφει παραλιπὼν ταῦτα, διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν etc. ἅμα τῷ μνησθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς διαλύσεως, ἑτοίμως προσδεξάμενος τοὺς λόγους, ἐκέλευσε παραπλησίως παραπειράζειν αὐτοὺς καὶ τῶν Αἰτωλῶν. Liuius: *Clementius responsum ab Africano tulerunt, qui caussam relinquendi honeste Aetolici belli quaerens, Asiam et regem Antiochum spectabat: iusseratque Athenienses non Romanis solum, vt pacem bello praeferrent, sed etiam Aetolis persuadere.*

Ἑτοίμως δὲ κἀκείνων συνυπακουόντων, κατεστάθησαν οἱ συμμίξαντες Ῥωμαίοις. Liuius: *auctoribus Atheniensibus frequens ab Hypata legatio Aetolorum venit.*

Καταλαβόντες αὐτοὺς στρατοπεδεύοντας ἐν ξ. σταδίοις ἀπὸ τῆς Ἀμφίσσης. Liuius: *nondum Amphissa recepta: praemisso fratre Africano, Amphissam ducit.*

Καὶ προφερομένου τάς τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, καὶ τὴν Λιβύην πράξεις, καὶ διασαφοῦντος, τίνα τρόπον κέχρηται τοῖς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους αὐτῷ πιστεύσασι, καὶ τέλος ὁρμένου δεῖν ἐγχει-

ρίζειν

ρίζειν σφᾶς αὐτὰς καὶ πιςεύειν, τὰς μὲν ἀρχὰς ἅπαντες οἱ παρόντες εὐέλπιδες ἐγενήθησαν. Liuius: *et ſpem pacis eis ſermo etiam Africani, quem priorem adierunt, auxit, commemorantis multas gentes, populosque in Hiſpania prius, deinde in Africa, in fidem ſuam veniſſe*, etc. verbum ὁρομένυ omnino mendoſum, et fortaſſe pro eo reponendum προφερομένυ, vel aliquid tale.

Ὡς αὐτίκα μάλα τελεσιυργηθησομένης τῆς διαλύσεως· ἐπεὶ δὲ πυθομένων τῶν Αἰτωλῶν ἐπί τισι δεῖ ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην, ὁ Λεύκιος διεσάφησεν, διότι δυοῖν προκειμένοιν αὐτοῖς. Liuius: *perfecta videbatur res, cum aditus conſul illud idem reſponſum retulit, quo fugati ab ſenatu fuerant.*

Διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν ἀπόφασιν ἀκόλυθον τῇ προγενομένῃ λαλιᾷ. Liuius: *nihil enim nec legatione Athenienſium, nec placido Africani reſponſo profectum videbatur.*

Πλὴν ἐπανοίσειν ἔφασαν ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων τοῖς Αἰτωλοῖς. Liuius: *referre ad ſuos dixerunt velle.*

Οὗτοι μὲν ὖν ἐπανῆεσαν, etc. ἦν δὲ τῶν ἐπιταττομένων, τὸ μὲν ἀδύνατον, διὰ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων· τὸ δὲ φοβερὸν, διὰ τὸ πρότερον αὐτὺς ἀπατηθῆναι, καθ' ὃν καιρὸν ἐπινεύσαντες ὑπὲρ τῆς ἐπιτροπῆς, παρὰ μικρὸν εἰς τὴν ἅλυσιν ἐνέπεσον. Liuius: *Reditum inde Hypatam eſt; nec conſilium expediebatur; nam neque vnde mille talentum darent, erat: et permiſſo libero arbitrio, ne in corpora ſua ſaeuiretur, metuebant*, etc. in exemplari mendum erat in voce ἅλυσιν: et ἀποκλήροις legebatur, pro ἀποκλήτοις. de Apocletis autem mentio facta eſt a Polybio ſupra duobus locis.

Πάλιν ἐξέπεμπον τὺς αὐτὺς δεησομένυς, ἢ τῶν χρημάτων ἀφελεῖν, ἵνα δύνωνται τελεῖν, ἢ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκτὸς ποιῆσαι τὺς πολιτικὺς ἄνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας. Liuius: *redire itaque eosdem legatos ad eos et Africanum iuſſerunt, et petere, aut ex ſumma pecuniae demerent, aut permiſſionem extra ciuium corpora fieri iuberent.*

Τῦ δὲ Λευκίυ φήσαντος ἐπὶ τύτοις ἔχειν παρὰ τῆς συγκλήτυ τὴν ἐξυσίαν, ἐφ' οἷς ἀρτίως εἶπεν, ὗτοι μὲν αὖθις ἐπανῆλθον. Liuius: *nihil impetratum, vt mutaret eos. et ea quoque irrita legatio dimiſſa eſt.*

Οἱ δὲ περὶ Ἐχέδημον ἐπακολυθήσαντες εἰς τὴν Ὑπάταν, συνεβύλευσαν τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐπεὶ τὰ τῆς διαλύσεως ἐμποδίζοιτο, κατὰ τὸ παρὸν ἀνοχὰς αἰτησαμένυς, καὶ τῶν ἐνεςώτων κακῶν ὑπέρθεσιν ποιησαμένυς, πρεσβεύειν πρὸς τὴν σύγκλητον. κἂν μὲν ἐπιτυγ-

ἐπιτυγχάνωσι περὶ τῶν ἀξιȣμένων. εἰ δὲ μὴ, τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύειν. χείρω μὲν γὰρ ἀδύνατον γενέσθαι τῶν ὑποκειμένων τὰ περὶ σφᾶς, βελτίω γε μὴν ἐκ ἀδύνατον διὰ πολλὰς αἰτίας Liuius hunc locum ita vertit: *et princeps legationis eorum Echedemus fatigatos tot repulſis Aetolos, et complorantes inutili lamentatione fortunam gentis, ad ſpem reuocauit, auctor inducias ſex menſium petendi, vt legatos Romam mittere poſſent. dilationem nihil ad praeſentia mala, quae vltima eſſent, adiecturam. leuari per multos caſus tempore interpoſito praeſentes clades poſſe*, etc. omnino poſt verbum ἀξιȣμένων, videtur deſiderari καλῶς ἔχειν, vel tale aliquid, in exemplari Polyb.

Φανέντων δὲ καλῶς λέγειν τῶν περὶ τὸν Ἐχέδημον, ἔδοξε πρεσβεύειν τοῖς Αἰτωλοῖς ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν. Liuius: *auctore Echedemo iidem miſſi, prius P. Scipione conuento, per eum inducias temporis eius, quod petebant, a Cos. impetrauerunt.*

Ἑξαμήνȣς ἀνοχάς. Liuius: *inducias ſex menſium.*

Ὁ μὲν Μάνιος, λύσας τὴν πολιορκίαν, καὶ παραδȣ̀ς ἅπαν τὸ ϛράτευμα, καὶ τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον, εὐθέως ἀπηλλάττετο μετὰ τῶν χιλιάρχων. Liuius: *et ſoluta obſidione Amphiſſae, M'. Acilius tradito conſuli exercitu, prouincia deceſſit.*

XVIII.

Διὰ τὴν σιτοδείαν. Liuius libro XXXVII. *grauem inopiam frumenti*, vertit.

Ἀντιοχιϛῶν φιλοτιμίαν. Liuius ibidem: *Inter haec Phocaeae ſeditio orta, quibusdam ad Antiochum multitudinis animos auocantibus*, etc. paullo poſt: *Quae plebem in concionibus ad Antiochum trahebat.*

Ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς πρὸς Σέλευκον, ὄντα πρὸς τοῖς ὅροις τῆς χώρας αὐτῶν. Liuius: *filium Seleucum in Aeolide reliquerat cum exercitu.*

Καὶ Ῥόδων. ita videtur legendum, cum in exemplari ſit Ἠρόδων.

XIX.

Εἰς τὴν Σάμον προσέπεσε γράμματα τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ τὸν Εὐμένη. Liuius libro XXXVII. *quae poſtquam Samum ſunt nuntiata, primo Eumenes auocatus domeſtico bello*, etc.

Καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον πορείαν τῶν πεζικῶν ϛρατοπέδων. Liuius: *pararique quae ad tranſitum Helleſponti opus eſſent.*

XX.

Ἀθροισθέντες εἰς ἐκκλησίαν οἱ πολλοὶ τῶν Ἀχαιῶν, τήν τε συμμαχίαν ἐπεκύρωσαν, καὶ νεανίσκους ἐξαπέστειλαν, πεζοὺς μὲν χιλίους, ἱππεῖς δὲ ρ. ὧν ἡγεῖτο Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης. Liuius libro XXXVII. *per eosdem forte dies Elaeam ex Achaia mille pedites cum centum equitibus, Diaphane omnibus his copiis praepofito, acceſſerunt*, etc. apud Liuium *Diophane* videtur ſcribendum ex hoc Polybii loco.

XXI.

Ἀντίοχος βασιλεὺς εἰς τὴν Πέργαμον ἐμβαλών. Liuius lib. XXXVII. *ad peruaſtandum paſſim Pergamenum agrum miſit.*

Πυθόμενος δὲ τὴν παρουσίαν Εὐμένους τοῦ βασιλέως, καὶ θεωρῶν οὐ μόνον τὰς ναυτικὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἐπ' αὐτὸν παραγινομένας, ἐβουλεύετο λόγους ποιήσασθαι περὶ διαλύσεως. Liuius ibidem: *Quos vbi expoſuiſſe copias Elaeae, et tot claſſes in vnum conueniſſe portum Antiocho allatum eſt*, etc. *tempus veniſſe ratus, priusquam terra marique ſimul vrgeretur, agendi de pace.*

Καὶ λαβὼν λόφον τινὰ κατάντικρυ τῆς πόλεως, τὸ μὲν πεζικὸν ἐπὶ τούτου κατέστησε. τοὺς δ' ἱππεῖς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν παρενέβαλε πλείους ὄντας ἑξακισχιλίων. αὐτὸς δὲ μεταξὺ τούτων γενόμενος διεπέμπετο πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ διαλύσεων. Liuius: *Tumulum quendam aduerſus Elaeam caſtris cepit. ibi peditum omnibus copiis relictis, cum equitatu (erant autem ſex millia equitum) in campos ſub ipſa Elaeae moenia deſcendit: miſſo caduceatore ad Aemilium, velle ſe de pace agere.*

Οὐκ ἀλλότριοι τῆς διαλύσεως ἦσαν. Liuius eadem figura vertit, *Rhodii haud aſpernari pacem.*

Ὁ δὲ βασιλεὺς οὔτ' εὐσχήμονα τὴν διάλυσιν, οὔτε δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρὸν εἶναι. Liuius: *Eumenes, nec honeſtum eſſe dicere, eo tempore de pace agi; nec exitum rei imponi poſſe.*

Εὐσχήμονα γὰρ, ἔφη, πῶς οἷόν τε γίνεσθαι τὴν ἔκβασιν, ἐὰν τειχήρεις ὄντες ποιώμεθα τὰς διαλύσεις. Liuius: *Qui enim*, inquit, *aut honeſte, incluſi moenibus et obſeſſi velut, leges pacis accipiemus?* Videndum autem num σύμβασιν, pro ἔκβασιν, legendum ſit.

Πῶς γὰρ ἐνδέχεται μὴ προσδεξαμένους ὕπατον, ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, βεβαιῶσαι τὰς ὁμολογηθείσας συνθήκας. Liuius: *aut*

aut cui rata iſta pax erit, quam ſine conſule, non ex auctoritate ſenatus, non iuſſu populi Romani pepigerimus.

Χωρίς τε τούτων, ἐὰν ὅλως γένηταί τι σημεῖον ὁμολογίας πρὸς τὸν Ἀντίοχον, οὔτε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις δυνατὸν ἐπανελθεῖν δήπουθεν εἰς τὴν ἰδίαν, οὔτε τὰς πεζικάς. Liuius: *quaero enim, pace per te facta, rediturusne extemplo in Italiam ſis? claſſem exercitumque deducturus?*

Ἐὰν μὴ πρότερον, ὅ τε δῆμος, ἥ τε σύγκλητος ἐπικυρώσῃ τὰ δοχθέντα. Liuius: *Quid ſenatus cenſeat, aut populus iubeat.*

Λείπεται δὲ καραδοκοῦντας τὴν ἐκείνων ἀπόφασιν παραχειμάζειν ἐνθάδε, καὶ πράττειν μὲν μηδὲν, ἐκδαπανᾷν δὲ τὰς τῶν ἰδίων συμμάχων χορηγίας καὶ παρασκευάς. Liuius: *reſtat ergo, vt maneas in Aſia, et rurſus in hiberna copiae reductae, omiſſo bello exhauriant commeatibus praebendis ſocios.*

Ἐπεὶ δ' ἂν μὴ σφίσι παρῇ τῇ συγκλήτῳ διαλύεσθαι, καινοποιεῖν πάλιν ἀπ' ἀρχῆς τὸν πόλεμον· ἐν οἷς δυνάμεθα, θεῶν βουλομένων, πέρας ἐπιθεῖναι τοῖς ὅλοις. Liuius: *deinde ſi ita viſum ſit iis, penes quos poteſtas fuerit, inſtauremus nouum de integro bellum: quod poſſumus, ſi ex hoc impetu rerum nihil prolatando remittitur, ante hiemem diis volentibus perfeciſſe.*

Ὁ δὲ Λεύκιος συνδεξάμενος τὴν συμβουλίαν, ἀπεκρίθη τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον, ὅτι πρὸ τοῦ τὸν ἀνθύπατον ἐλθεῖν, οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι τὰς διαλύσεις. Liuius: *haec ſententia vicit: reſponſumque Antiocho eſt; ante conſulis aduentum, de pace agi non poſſe.*

Ὧν ἀκούσαντες οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον, παραυτίκα μὲν ἐδῄουν τὴν τῶν Ἐλαϊτῶν χώραν. ἑξῆς δὲ ταύταις, Σέλευκος μὲν ἐπὶ τούτων ἔμεινε τῶν τόπων. Ἀντίοχος δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιπορευόμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὸ Θήβης καλούμενον πεδίον, καὶ παραβεβληκὼς εἰς χώραν εὐδαίμονα, καὶ γέμουσαν ἀγαθῶν, ἐπλήρου τὴν στρατείαν παντοδαπῆς λείας. Liuius: *Antiochus pace nequicquam tentata, vaſtatis Elaeenſium primum, deinde Pergamenorum agris, relicto ibi Seleuco filio, Adramytteum hoſtiliter itinere facto petit agrum opulentum, quem vocant Thebes campum.*

XXII.

Διεπέμπετο συνεχῶς πρὸς Προυσίαν, παρακαλῶν αὐτὸν εἰς τὴν σφετέραν συμμαχίαν, etc. πάνυ γὰρ ἐδεδίει τοὺς Ῥωμαίους, μὴ ποιῶνται εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν ἐπὶ καταλύσει πάντων τῶν

 δυναστῶν.

δυναςῶν. Liuius libro XXXVII. *ad Prusiam Bithyniae regem miserat legatos litterasque, quibus transitum in Asiam Romanorum increpabat. Venire eos ad omnia regna tollenda, vt nullum vsquam orbis terrarum, nisi Romanum imperium esset.*

Παραγενομένης δ' ἐπιςολῆς αὐτῷ παρά τε Λευκίε, καὶ Ποπλίε τῶν ἀδελφῶν, κομισάμενος ταύτην καὶ διαγνὲς, ἐπὶ ποσὸν ἔςη τῇ διανοίᾳ. Liuius: *His motum Prusiam litterae Scipionis consulis, sed magis eius fratris Africani, a suspicione tali auerterunt.*

Οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ τῆς ἰδίας προαιρέσεως ἔφερεν ἀπολογισμὲς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κοινῆς ἁπάντων Ῥωμαίων· δι' ὧν παρεδείκνυον, ἐχ οἷον ἀφῃρημένοι τινὸς τῶν ἐξ ἀρχῆς βασιλέων τὰς δυναςείας, ἀλλὰ τινὰς μὲν καὶ προσκατεσκευακότες αὐτοὶ δυνας άς. ἐνίες δὲ ηὐξηκότες, εἰς πολλαπλασίες αὐτῶν τὰς ἀρχὰς πεποιηκότες. Liuius: *Qui praeter consuetudinem perpetuam populi Romani, augendi omni honore regum sociorum maiestatem, domesticis ipse exemplis Prusiam ad promerendam amicitiam suam compulit.*

Ὧν κατὰ μὲν τὴν Ἰβηρίαν, Ἀνδοβάλην καὶ Καλάχαντα προεφέροντο. κατὰ δὲ τὴν Λιβύην, Μασσανάσσην. ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόποις, Πλεύρατον. ὃς ἅπαντας ἔφασαν, ἐξ ἐλαφρῶν καὶ τῶν τυχόντων δυναςῶν, πεποιηκέναι βασιλεῖς ὁμολογεμένως. Liuius: *Regulos se acceptos in fidem, in Hispania reges reliquisse. Massanissam non in patrio modo locasse regno, sed in Syphacis, a quo ante expulsus fuisset, regnum imposuisse*, etc. Ἀνδοβάλην hunc, Appianus in Hiberico appellat Ἰνδίβιλιν. et Polybius κολίχαντα libro XI. quem hic καλάχαντα, *Colcam* a Liuio nominatum: vt in tanta nominis varietate de mendo dubitandum sit.

Ὁμοίως κατὰ τὴν Ἑλλάδα Φίλιππον καὶ Νάβιν. ὧν Φίλιππον μὲν καταπολεμήσαντες, καὶ συγκλείσαντες εἰς ὅμηρα καὶ φόρες, βραχεῖαν αὐτὲ νῦν λαβόντες ἀπόδειξιν εὐνοίας, ἀποκαθεςακέναι μὲν αὐτῷ τὸν υἱὸν, καὶ τὲς ἅμα τέτῳ συνομηρεύοντας νεανίσκες, ἀπολελυκέναι δὲ τῶν φόρων. Liuius: *Philippum et Nabim hostes, et bello superatos ab T. Quinctio, tamen in regno relictos: Philippo quidem anno priore etiam stipendium remissum, et filium obsidem redditum.*

Πολλὰς δὲ τῶν πόλεων ἀποδεδωκέναι τῶν ἁλεσῶν κατὰ πόλεμον. Liuius: *et quasdam ciuitates extra Macedoniam, patientibus Romanis imperatoribus, recepisse eum.*

Ὧν

Ὧν Πρυσίας διακύσας, ἐπ' ἄλλης ἐγένετο γνώμης. ὡς δὲ καὶ παρεγενήθησαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Γάϊον Λίβιον, τελέως ἀπέστη τῶν κατὰ τὸν 'Αντίοχον ἐλπίδων, συμμίξας τοῖς προειρημένοις. Liuius: *Maxime confirmatus eſt animus regis, poſteaquam ad eum C. Liuius, qui praetor ante claſſi praefuerat, legatus ab Roma venit, et edocuit quanto et ſpes victoriae certior Romanis, quam Antiocho; et amicitia ſanctior firmiorque apud Romanos futura eſſet.*

'Αντίοχος δὲ ταύτης ἀποπεσὼν ἐλπίδος παρῆν εἰς Ἔφεσον. Liuius: *Antiochus poſteaquam a ſpe ſocietatis Pruſiae decidit, Epheſum ab Sardibus eſt profectus ad claſſem.*

Καὶ συλλογιζόμενος, ὅτι μόνως ἂν οὕτω δύναιτο κωλύσειν τὴν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων διάβασιν, καὶ καθόλου τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς 'Ασίας ἀποτρίβεσθαι, εἰ βεβαίως κρατοίη τῆς θαλάσσης, προέθετο ναυμαχεῖν, καὶ κρίνειν τὰ πράγματα διὰ τῶν κατὰ θάλατταν κινδύνων. Liuius: *magis quia terreſtribus copiis exercitum Romanum, et duos Scipiones impp. videbat ſuſtineri non poſſe: quam quod res naualis ipſa per ſe, aut tentata ſibi vmquam feliciter, aut tunc magnae et certae fiduciae eſſet*, etc. in exemplari manuſcripto deerat particula εἰ, alioqui ad ſenſum neceſſaria: et pro μόνως, legebatur μόνος. ſed Polybianam ſententiam non penitus expreſſit Liuius.

XXIII.

Ἔκρινε διαπέμπεσθαι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ Πόπλιον ὑπὲρ διαλύσεων. προχειρησάμενος οὖν Ἡρακλείδην τὸν Βυζάντιον, ἐξέπεμψε δοὺς ἐντολάς. Liuius libro XXXVII. *poſt eos forte dies legatus ab Antiocho in caſtra venerat Byzantius Heraclides de pace afferens mandata.*

Ὅτι παραχωρεῖ τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν, καὶ Σμυρναίων, ἔτι δὲ τῆς 'Αλεξανδρέων πόλεως. Liuius: *Smyrnam enim et Lampſacum, et Alexandriam, Troadem et Lyſimachiam in Europa iactatas in illis diſceptationibus eſſe.*

Ὁμοίως δὲ κἂν τινας ἑτέρας ὑφαιρεῖσθαι βούλωνται τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα, καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὅσαι τἀκείνων ᾕρηντο κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. Liuius: *Et ſi quas alias Romani, quod ſuarum partium fuerint, vindicare ab imperio regio velint.*

Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τὴν ἡμίσειαν δώσει τῆς γεγενημένης σφίσι δαπάνης, εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν διαφοράν. Liuius: *impenſae quoque in bellum factae partem dimidiam regem praeſtaturum populo Romano.*

Ταύτας μὲν οὖν ὁ πευπόμενος εἶχε τὰς ἐντολάς. Liuius: *hae conditiones erant pacis.*

Καὶ καταλαβόντες τοὺς Ῥωμαίους ἐνόντας ἐπὶ τῆς στρατοπεδείας, ἣ πρῶτον κατεσκήνωσαν ἐπὶ τῆς διαβάσεως. forte ἔτι ὄντας legendum. Liuius: *Statiua deinde ad Hellespontum aliquandiu habuerunt, quia dies forte, quibus ancylia mouentur, religiosi ad iter inciderant.*

Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς ἥσθη, νομίζων αὐτῷ συνεργὸν εἶναι πρὸς τὴν ἔντευξιν, τὸ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ πρὸς μηδὲν ὡρμηκέναι τῶν ἑξῆς τοὺς ὑπεναντίους. Liuius: *Quam impetrabilem fore, magnam ei spem attulit mora et cunctatio Romanorum: quos, simul Asiam attigissent, effuso agmine ad castra regia ituros crediderant.*

Διὰ τὸ πλείστην ῥοπὴν κεῖσθαι τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἐκείνου προαιρέσει. Liuius: *in eo maximam spem habebat.*

Αἴτιον δ' ἦν καὶ τοῦ μένειν τὸ στρατόπεδον ἐπὶ τῆς πρώτης παρεμβολῆς, καὶ τοῦ κεχωρίσθαι τὸν Πόπλιον ἀπὸ τῶν δυνάμεων, τὸ σάλιον εἶναι τὸν προειρημένον ἄνδρα. Liuius: *iidem dies P. Scipionem propiore etiam religione, quia Salius erat, disiunxerant ab exercitu; caussaque et is ipse morae erat, dum consequeretur,* etc. in exemplari manuscripto corrupte legebatur, τὸ σάμεν εἶναι, pro τὸ σάλιον εἶναι, vt apparet ex Liuiana versione.

Ἐκχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον. Liuius, *cessisse regem.* paullo supra corrupte legebatur, βληθεὶς πρὸς τὸ συνέδριον, in exemplari.

Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διελέχθη, παρακαλῶν τοὺς Ῥωμαίους, μήτε τὴν τύχην λίαν ἐξελέγχειν, ἀνθρώπους ὑπάρχοντας, μήτε τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν ἐξουσίας ἀόριστον ποιεῖν, ἀλλὰ περιγράφειν, μάλιστα μὲν τοῖς τῆς Εὐρώπης ὅροις, καὶ γὰρ ταύτην μεγάλην ὑπάρχειν καὶ παράδοξον, διὰ τὸ μηδένα καθῖχθαι τῶν προγεγονότων αὐτῆς. εἰ δὲ πάντως καὶ τῆς Ἀσίας βούλονταί τινα προσεπιδράττεσθαι, διορίσαι ταῦτα· πρὸς πᾶν γὰρ τὸ δυνατὸν, etc. Liuius hunc locum ita vertit: *Reliqua oratio fuit, vt memores rerum humanarum, et suae fortunae moderarentur, et alienam ne vrgerent. finirent Europa imperium; id quoque immensum esse: et parari singula acquirendo facilius potuisse, quam vniuersa teneri posse: quod si Asiae quoque partem aliquam abstrahere velint, dummodo non dubiis regionibus finiant, vinci suam temperantiam Romana cupiditate, pacis et concordiae caussa regem passurum.*

Διότι

Διότι τῆς μὲν δαπάνης, ἐ τὴν ἡμίσειαν, ἀλλὰ πᾶσαν, δίκαιόν ἐστιν Ἀντίοχον ἀποδοῦναι. Φῦναι γὰρ τὸν πόλεμον ἐξ ἀρχῆς, ἐ δι' αὐτὲς, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. τῶν δὲ πόλεων, μὴ τὰς κατὰ τὴν Αἰολίδα, καὶ τὴν Ἰωνίαν μόνον ἐλευθερῶν, ἀλλὰ πάσης τῆς ἐπὶ τάδε τῦ Ταύρυ δυναστείας ἐκχωρεῖν. Liuius: *nam et impensam, quae in bellum facta est, omnem praestare regem aequum esse censebant, cuius culpa bellum excitatum esset: et non Ionia modo atque Aeolide deduci debere praesidia regia, sed sicut Graecia omnis liberata esset, ita quae in Asia sint, omnes liberari vrbes. id aliter fieri non posse, quam vt cis Taurum montem possessione Asiae Antiochus cedat.* τῶν πολεμίων, pro τῶν πόλεων: et ἔπειτα δὲ τῦ ταύρυ, pro ἐπὶ τάδε τῦ ταύρυ, mendose in exemplari legebatur.

Ὁ μὲν ἦν πρεσβευτὴς ταῦτα ἀκέσας παρὰ τῦ συνεδρίυ, διὰ τὸ πολὺ τῶν ἀξιυμένων τὰς ἐπιταγὰς ὑπεραίρειν, ἐδένα λόγον ποιησάμενος. Liuius: *legatus posteaquam nihil aequi in concilio impetrari se censebat.* κοινὴν ἔντευξιν videtur Liuius expressisse, *concilium.*

Τὸν δὲ Πόπλιον ἐθεράπευσε Φιλοτίμως. Liuius: *Scipionis animum tentare est conatus.*

Πρῶτον μὲν, χωρὶς λύτρων ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὸν υἱὸν ἀποδώσει. Liuius: *omnium primum, filium ei sine pretio redditurum regem dixit.*

Ἐν ἀρχαῖς τῦ πολέμυ. Liuius: *principio belli:* et ὑποχείριον, *captum*, vertit.

Δεύτερον δέ. Liuius: *deinde.*

Διδόναι πλῆθος χρημάτων. Liuius: *auri pondus ingens est pollicitus.*

Κοινὴν ποιεῖν τὴν ἐκ τῆς βασιλείας χορηγίαν, ἐὰν συνεργήσῃ ταῖς ὑπὸ τῦ βασιλέως προτεινομέναις διαλύσεσι. Liuius: *et nomine tantum regio excepto, societatum omnis regni, si per eum pacem impetrasset.*

Τὴν μὲν κατὰ τῦ υἱῦ ἐπαγγελίαν, ἔφη, δέχεσθαι. Liuius: *Ego ex munificentia regia maximum donum filium habebo,* etc. videtur autem aduerbium κατὰ abundare, vel τὸν υἱὸν legendum esse.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀγνοεῖν αὐτὸν, ἔφη, καὶ παραπαίειν ὁλοσχερῶς τῦ σφετέρυ συμφέροντος, ἐ μόνον κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔντευξιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς τὸ συνέδριον. Liuius: *Quod Romanos omnes, quod me, ad quem missus es, ignoras, minus miror; cum te fortunam eius, a quo venis, ignorare cernam.*

Εἰ μὲν γὰρ ἔτι Λυσιμαχίας, καὶ τῆς εἰς τὴν Χερῥόνησον εἰσόδου κύριος ὑπάρχων, ταῦτα πρότεινε, ταχέως ἂν αὐτὸν ἐπιτυχεῖν. ὁμοίως, εἰ καὶ τούτων ἐκχωρήσας παρεγεγόνει πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ δῆλος ὢν, ὅτι κωλύσει τὴν διάβασιν ἡμῶν, ἐπρέσβευε περὶ αὐτῶν τούτων, ἦν ἂν οὕτως αὐτὸν ἐφικέσθαι τῶν ἀξιουμένων. Liuius: *Lysimachia tenenda erat, ne Cherſoneſum intraremus; aut ad Helleſpontum obſiſtendum, ne in Aſiam traiiceremus: ſi pacem tamquam a ſollicitis de belli euentu petiturus erat*, etc. in exemplari corrupte, vt opinor, ἐὰν οὕτως αὐτὸν ἀφικέσθαι, legebatur.

Ὅτε δ' ἐάσας ἐπιβῆναι τῆς Ἀσίας τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, καὶ προσδεξάμενος, οὐ μόνον τὸν χαλινὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀναβάτην. Liuius: *conceſſo vero in Aſiam tranſitu, et non ſolum frenis, ſed etiam iugo accepto.*

Ἴσων εἰκότως ἂν ἀποτυγχάνειν. Liuius: *quae diſceptatio ex aequo, cum imperium patiendum ſit, relicta eſt?* ἴσως male ſcriptum fuiſſe in exemplari, ex Liuiana verſione conſtat.

Ὑπισχνεῖτο δώσειν αὐτῷ συμβουλίαν ἀξίαν τῆς προτεινομένης χάριτος. Liuius: *quod in praeſentia dare poſſim, fidele conſilium eſt.*

Παρεκάλει γὰρ αὐτὸν εἰς πᾶν συγκαταβαίνειν. μάχεσθαι δὲ κατὰ μηδένα τρόπον Ῥωμαίοις. Liuius: *nuntia verbis meis, bello abſiſtat, pacis conditionem nullam recuſet.*

Ἀντίοχος νομίσας οὐδὲν ἂν βαρύτερον αὐτῷ γένεσθαι πρόσταγμα τῶν νῦν ἐπιταττομένων, εἰ ληφθείη μαχόμενος, τῆς μὲν περὶ τὰς διαλύσεις ἀσχολίας ἀπέστη, τὰ δὲ πρὸς ἀγῶνα πάντα, καὶ πανταχόθεν ἡτοιμάζετο. Liuius: *quando perinde ac victo iam ſibi leges dicerentur. omiſſa igitur in praeſentia mentione pacis, totam curam in belli apparatum intendit.*

XXIV.

Παρειληφότες καὶ τὰς Σάρδεις. Liuius libro XXXVII. *Sardibus iam conſul erat.* Verbum autem ἐπικηρυκευόμενος, vertit *caduceator.*

Ἔφη, βούλεσθαι τὸν Ἀντίοχον ἐξαποστεῖλαι πρεσβευτὰς τοὺς διαλεχθησομένους περὶ τῶν ὅλων. διόπερ ἀσφάλειαν ἠξίου δοθῆναι τοῖς παραγινομένοις. Liuius: *ſub idem fere tempus caduceator ab Antiocho per P. Scipionem a conſule petiit, impetrauitque, vt oratores mittere liceret regi.*

Μετὰ

Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἧκον πρέσβεις παρὰ τȣ̃ βασιλέως Ἀντιόχȣ, Ζεῦξις, ὁ πρότερον υπάρχων Λυδίας σατράπης, καὶ Ἀντίπατρος ἀδελφιδȣ̃ς. Liuius: *paucos poſt dies Zeuxis, qui praefectus Lydiae fuerat, et Antipater fratris filius venerunt.*

Οὗτοι δὲ πρῶτον μὲν ἔσπευδον ἐντυχεῖν Εὐμένει τῷ βασιλεῖ, διευλαβȣ́μενοι, μὴ διὰ τὴν προγεγενημένην παρατριβὴν φιλοτιμώτερος ᾖ πρὸς τὸ βλάπτειν αὐτȣ̀ς· εὑρόντες δὲ παρὰ τὴν προσδοκίαν μέτριον αὐτὸν καὶ πρᾶον. Liuius: *Hi prius Eumene conuento, quem propter vetera certamina auerſum maxime a pace credebant eſſe; et placatiore eo, et ſua et regis ſpe, inuento.*

Φάσκοντες ȣ̓χ ȣ̔́τως Ἀντιόχῳ τȣ̃το συμφέρειν, ὡς αὐτοῖς Ῥωμαίοις, εἴπερ ἡ τύχη παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν τῆς οἰκȣμένης ἀρχὴν, καὶ δυναςείαν. Liuius: *quanto id maiore et placatiore animo decet vos facere in hac victoria, quae vos dominos orbis terrarum fecit?*

Τὸ δὲ συνέχον, πρῶτον τί δεῖ ποιήσαντας τυχεῖν τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς φιλίας τῆς πρὸς Ῥωμαίȣς. Liuius: *quo piaculo expiare errorem regis, pacem veniamque impetrare a victoribus poſſimus.*

Πρότερον ἤδη συνηδρευκότες, καὶ βεβȣλευμένοι περὶ τȣ́των. Liuius: *Iam antequam legati venirent, decretum erat quid reſponderetur.*

Τότε διεκέλευον διασαφεῖν τὰ δεδογμένα τὸν Πόπλιον. Liuius: *reſpondere Africanum placuit.*

Οὔτε νικήσαντας, ἔφη, Ῥωμαίȣς ȣ̓δέποτε γενέσθαι βαρυτέρȣς. Liuius: *neque eos ſecundae res extulerunt, nec aduerſae minuerunt*, etc. Videtur autem in manuſcripto Polybii exemplari deeſſe alterum membrum, ȣ̓́τε ἡττημένȣς, ταπεινοτέρȣς, vel aliquid ſimile, vt ſuſpicari poſſumus ex Liuiana verſione.

Διὸ καὶ νῦν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν δοθήσεσθαι παρὰ Ῥωμαίων, ἣν καὶ πρότερον ἔλαβον. Liuius: *de pace vobis agentibus, quas pares paribus ferebamus conditiones, easdem nunc victores victis ferimus.*

Δεῖν γὰρ αὐτȣ̀ς ἔκ τε τῆς Εὐρώπης ἐκχωρεῖν, καὶ τῆς Ἀσίας τῆς ἐπὶ τάδε τȣ̃ Ταύρȣ πάσης. Liuius: *Europa abſtinete; Aſiaque omni, quae cis Taurum montem eſt, decedite.* τῆς Ἀσίας deerat in exemplari, quod nos ex Liuio ſuppleuimus.

Εὐβοϊκὰ τάλαντα ἐπιδȣ̃ναι μύρια καὶ πεντακισχίλια. Liuius: *XV. millia talentorum Euboicorum dabitis.*

Ἀντὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης. Liuius: *pro impensis in bellum factis.*

Τούτων δὲ Φ. μὲν παραυτίκα. Liuius: *quingenta praesentia.*

Διχίλια δὲ καὶ Φ. ἐπειδὰν ὁ δῆμος κυρώσῃ τὰς διαλύσεις. Liuius: *mille et quingenta, cum S. P. Q. R. comprobauerit pacem.*

Τὰ δὲ λοιπὰ τελεῖν ἐν ἔτεσι ιβ. Liuius: *mille deinde talentum per* XII. *annos.*

Ἀποδοῦναι δὲ καὶ Εὐμένει υ. τάλαντα. Liuius: *Eumeni quoque reddi* CCCC. *talenta.*

Καὶ τὸν ἐλλείποντα σῖτον κατὰ τὰς πρὸς τὸν πατέρα συνθήκας. Liuius: *et quod frumenti reliquum ex eo, quod patri debitum est.*

Καὶ Θόαντα τὸν Αἰτωλὸν, καὶ Μνασίλοχον Ἀκαρνᾶνα. Liuius: *Thoantem quoque Aetolum, et Mnasimachum Acarnana.* vel apud Liuium *Mnasilochum*, vel apud Polybium Μνασίμαχον reponendum est.

Καὶ Φίλωνα καὶ Εὐβουλίδην τοὺς Χαλκιδέας. Liuius: *Chalcidenses, Philonem et Eubulidam.*

Πίστιν δὲ τούτων ὁμήρους κ. δοῦναι. Liuius: *pignus obsides viginti.*

Τοὺς παραγραφέντας. Liuius vertit, *nostro arbitrio.*

Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Πόπλιος ἀπεφήνατο. Liuius: *cum his mandatis ab rege missi erant legati, vt omnem pacis conditionem acciperent.*

Ἔδοξε πᾶσιν ἐξαποστεῖλαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην. Liuius: *itaque Romam mitti legatos placuit.*

Οἱ Ῥωμαῖοι διεῖλον. Liuius vertit, *diuisit.*

Μετά τινας ἡμέρας παραγενομένων εἰς τὴν Ἔφεσον. Liuius: *Ephesum ad Cos. paucos post dies obsides ab rege deducti sunt.*

Εὐθέως ἐγίνοντο περὶ τὸ πλεῖν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅ τ' Εὐμένης. *Eumenes quoque eodem tempore profectus est Romam.*

Καὶ σχεδὸν τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πάντων τῶν κατοικούντων ἐθνῶν καὶ πολιτευμάτων ἐπρέσβευον εἰς τὴν Ῥώμην. Liuius: *secutae eos sunt legationes omnium Asiae populorum.*

XXV.

Παρῆν ὅ τε βασιλεὺς Εὐμένης, οἵ τε παρ' Ἀντιόχου πρέσβεις, οἵ τε παρὰ τῶν Ῥοδίων. Liuius: *haud multo post M. Aure-*

Aurelius Cotta legatus L. Scipionis, cum Antiochi regis legatis, et Eumenes rex, Rhodiique Romam venerunt.

Εἰσεκαλέσαντο πρῶτον τὸν βασιλέα. Liuius: *Tum omnium primum Eumeni ſenatus datus eſt.*

Καὶ λέγειν ἠξίου μετὰ παῤῥησίας, ὧν βούλεται τυχεῖν παρὰ τῆς συγκλήτου. Liuius: *iubentibusque dicere ipſum, omiſſa in id verecundia, quid ſibi a S. P. Q. R. tribui aequum cenſeret.*

Εἰ καὶ παρ' ἑτέρων τυχεῖν τινὸς ἐβούλετο φιλανθρώπου, Ῥωμαίοις ἂν ἐχρήσατο συμβούλοις, πρὸς τὸ μήτ' ἐπιθυμεῖν μηδενὸς παρὰ τὸ δέον, μήτ' ἀξιοῦν μηδὲν παρὰ τοῦ καθήκοντος. Liuius: *ſi ab aliis ſibi praemiorum optio daretur; libenter, data modo facultate conſulendi ſenatum Romanum, conſilio ampliſſimi ordinis vſurum fuiſſe; ne quid aut immoderate cupiſſe, aut petiſſe parum modeſte videretur*, etc.

Ὁπότε δὲ αὐτῶν πάρεςι δεόμενος Ῥωμαίων, ἄριςον εἶναι νομίζει τὸ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν ἐκείνοις, καὶ περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν. Liuius: *verum enimuero cum ipſi daturi ſint, multo magis munificentiam eorum in ſe, fratresque ſuos, ipſorum arbitrii debere eſſe*, etc. in exemplari corrupte παρέςαι, pro πάρεςι legebatur.

Διότι πρόκειται τῇ συγκλήτῳ πᾶν αὐτῷ χαρίζεσθαι τὸ δυνατόν, Liuius: *propenſius cumulatiusque, ſi quo poſſit, prout eius merita ſunt, ſenatum facturum.*

Ἔμεινεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης. Liuius: *in eadem perſtare ſententia.*

Ὁ μὲν βασιλεὺς ἐξεχώρησεν. ἡ δὲ ἐντὸς ἐβουλεύετο, τί δεῖ ποιεῖν. Liuius: *templo exceſſit*, etc. notandus autem eſt antiquus mos exeundi e ſenatu; cuius meminit Liuius libro ſeptimo ab V C. his verbis: *ſummotis deinde legatis, cum conſultus ſenatus eſſet.*

Ὑποδεικνῦναι. Liuius: *expromere.*

Περὶ ὧν πάρεσιν. Liuius: *quid petens venerit.*

Καὶ γὰρ εἰδέναι τὰ διαφέροντα τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐκεῖνον ἀκριβέςερον τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν. Liuius: *vt abſurdum eſſe diceret, ignorare regem, quid ſperans, aut petens venerit: quae commoda regno ſuo ſint, ipſum optime ſcire: Aſiam longe melius, quam ſenatum noſſe. reuocandum igitur, et cogendum, quae vellet, quaeque ſentiret, expromere.* εἰσεκλήθη, et λέγειν ἠναγκάσθη, vertit Liuius, *reductus*, et *dicere iuſſus.*

Ἔφασκεν

Ἔφασκεν οὖν, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἰπεῖν περὶ τῶν καθ' αὐτὸν, ἀλλὰ μεῖναι τελέως διδοὺς ἐκείνοις τὴν ἐξουσίαν. ἕνα δὲ τόπον ἀγωνιᾷν τὸν κατὰ τοὺς Ῥοδίους. Liuius: *perſeueraſſem*, inquit, *tacere P. C. niſi Rhodiorum legationem mox vocaturos vos ſcirem: et illis auditis, mihi neceſſitatem fore dicendi.*

Ἧπερ αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀρχῆς. Ita videtur legendum, vt ad Eumenem referatur; nam male αὐτοὺς erat in exemplari.

— Ἐρεῖν μὲν γὰρ αὐτοὺς, ἐπειδὰν εἰσπορευθῶσιν, διότι πάρεισιν, οὔτε παρ' ὑμῶν αἰτούμενοι τὸ παράπαν οὐδὲν, οὔθ' ἡμᾶς βλάπτειν θέλοντες κατ' οὐδένα τρόπον. Liuius: *Quae quidem eo deſpectior erit, quod ea poſtulata eorum futura ſunt, vt non ſolum nihil, quod contra me ſit, ſed ne quod ad ipſos quidem proprie pertineat, petere videantur.*

Πρεσβεύονται δὲ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν τὴν Ἀσίαν οἰκούντων Ἑλλήνων. Liuius: *agent enim cauſſam ciuitatum Graecarum, et liberari eas dicent breui.*

Τοῦτο δ' οὐχ οὕτω αὐτοῖς εἶναι κεχαρισμένον φήσουσιν, ὡς ὑμῖν καθῆκον, καὶ τοῖς γεγονόσιν ἔργοις ἀκόλουθον. Liuius: *et, ſi diſplicet, cum has tantas opes affectabunt, diſſimulabunt vlla parte id ad ſe pertinere: vos modo id decere, et conueniens eſſe ante factis, dicent.*

Τῶν γὰρ πόλεων ἐλευθερωθεισῶν, etc. ἡμῖν μὲν ἄρδην ἀποσπάσει πάντας, οὐ μόνον τοὺς νῦν ἐλευθερωθησομένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρότερον ἡμῖν ὑποταττομένους, ἐπειδὰν ὑμεῖς ἐπὶ ταύτης ὄντες φανεροὶ γένοισθε τῆς προαιρέσεως, τούτοις δὲ προσθήσει πάντας. Liuius: *quo impetrato, cui dubium eſt, quin et a nobis auerſuri ſint non eas modo ciuitates, quae liberabuntur, ſed veteres etiam ſtipendiarias noſtras.* γένεσθαι, pro γένοισθε, ſiue γένησθε: et προσθέσει, pro προσθήσει, male, vt videtur, erat in exemplari manuſcripto.

Ὀνόματι μὲν ἔσονται σύμμαχοι τούτων. τῇ δ' ἀληθείᾳ, πᾶν ποιήσουσι τὸ κελευόμενον ἑτοίμως, τῇ μεγίστῃ χάριτι γεγονότες ὑπόχρεοι. Liuius: *verbo ſocios, reuera ſubiectos imperio, et obnoxios habituri ſint, tanto obligatos beneficio.*

Διόπερ ὦ ἄνδρες ἀξιοῦμεν ὑμᾶς, τοῦτον τὸν τόπον ὑπιδέσθαι, μὴ λάθετε. Liuius: *haec vos ne decipiat oratio, prouidendum vobis erit.*

Τοὺς μὲν παρὰ τὸ δέον αὔξοντες, τοὺς δ' ἐλαττοῦντες τῶν φίλων ἀλόγως. ἅμα δὲ τούτοις τοὺς μὲν πολεμίους γεγονότας εὐεργετοῦντες· τοὺς δ' ἀληθινοὺς φίλους παρορῶντες, καὶ ὀλιγωροῦντες τούτων.

των. Liuius: *neue non solum inaequaliter alios nimium deprimatis ex sociis vestris, alios praeter modum extollatis: sed etiam ne, qui aduersus vos arma tulerint, in meliori statu sint, quam socii et amici vestri.*

Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων, ὅτε δέοι, παντὸς παραχωρήσαιμι τοῖς πέλας ἀφιλονείκως. περὶ δὲ τῆς ἡμετέρας φιλίας, καὶ τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας, ἁπλῶς οὐδέποτ' ἂν οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐκχωρήσαιμι κατὰ δύναμιν. Liuius: *Quod ad me attinet, in aliis rebus, cessisse infra finem iuris mei cuilibet videri malim. in certamine amicitiae vestrae, beneuolentiae erga vos, minime aequo animo vinci possum.*

Καὶ γὰρ ἐκεῖνος πρῶτος μετασχὼν τῆς ἡμετέρας φιλίας καὶ συμμαχίας, σχεδὸν πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ τὴν Ἑλλάδα, εὐγενέστατα διεφύλαξε ταύτην ἕως τῆς τελευταίας ἡμέρας. Liuius: *Qui primus omnium Asiam, Graeciamque incolentium in amicitiam vestram venit*, etc. *ad extremum finem vitae perduxit.*

Οὐ μόνον κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πράξεις. πάντων γὰρ ὑμῖν ἐκοινώνησε τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολέμων, καὶ πλείστας μὲν εἰς τοῦτον καὶ πεζικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις παρέσχετο τῶν ἄλλων συμμάχων. Liuius: *nec animum dumtaxat vobis bonum ac fidelem praestitit, sed omnibus interfuit bellis, quae in Graecia gessistis, terrestribus, naualibusque*, etc. καὶ πεζικὰς, deerat in exemplari.

Πλείστην δὲ συνεβάλλετο χορηγίαν. Liuius: *omni commeatuum genere vos adiuuit.*

Τέλος δὲ εἰπεῖν, κατέστρεψε τὸν βίον ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις, κατὰ τὸν Φιλιππικὸν πόλεμον, παρακαλῶν Βοιωτοὺς εἰς τὴν ὑμετέραν φιλίαν, καὶ συμμαχίαν. Liuius: *in ipsa concione intermortuus haud multo post expirauit, cum Boeotos ad societatem vestram hortaretur.*

Ἐγὼ δὲ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν, τὴν μὲν προαίρεσιν τὴν τοῦ πάτρος διεφύλαξα. ταύτην γὰρ οὐχ οἷόντ' ἦν ὑπερθέσθαι. τοῖς δὲ πράγμασιν ὑπερεθέμην. οἱ γὰρ καιροὶ τὴν ἐκ πυρὸς βάσανον ἐμοὶ μᾶλλον, ἢ ἐκείνῳ προσῆγον. Liuius: *huius ego vestigio ingressus, voluntate et studio in colendis vobis adiicere (etenim inexuperabilia haec erant) nihil potui; rebus ipsis meritisque et impensis officiorum, vt superare possem, fortuna, tempora, Antiochus, et bellum in Asia gestum praebuerunt materiam*, etc. οἷον τὴν et ἐκείνων, corrupte legebatur in exemplari.

Ἀντιά-

Ἀντιόχου γὰρ σπουδάζοντος ἡμῖν θυγατέρα δοῦναι. Liuius: *filiam suam in matrimonium mihi dabat.*

Διδόντος παραχρῆμα μὲν τὰς πρότερον ἀπηλλοτριωμένας ἀφ' ἡμῶν πόλεις. Liuius: *restituebat extemplo ciuitates, quae defecerant a nobis.*

Πᾶν ὑπισχνούμενοι ποιήσειν, εἰ μετάσχοιμεν τοῦ πρὸς ὑμᾶς πολέμου. Liuius: *spem magnam in posterum amplificandi regni faciebat, si secum aduersus vos bellum gessissem.*

Καὶ πεζικαῖς, καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι. Liuius: *terrestribus naualibusque copiis.*

Πλείστας δὲ χορηγίας συμβεβλήμεθα. Liuius: *commeatus suppetituri.*

Εἰς πάντας δὲ τοὺς κινδύνους δεδώκαμεν αὐτοὺς ἀπροφασίστως: Liuius: *nec labori meo, nec periculo vsquam peperci.*

Ὑπεμείναμεν συγκλεισθέντες εἰς αὐτὴν τὴν Πέργαμον πολιορκεῖσθαι καὶ κινδυνεύειν. Liuius: *obsidionem passus sum Pergami inclusus cum discrimine vltimo simul vitae regnique*, etc. εἰς αὐτὸν τὸν πέργαμον, est in exemplari.

Εἰ Μασσανάσσην μὲν τὸν οὐ μόνον ὑπάρξαντα πολέμιον ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τελευταῖον καταφυγόντα πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἱππέων. Liuius: *Massinissa hostis vobis, antequam socius fuit, etc. cum turma equitum in castra confugit vestra.*

Ἐτήρησε τὴν πίστιν. ἐστέρησε male legebatur in exemplari, pro ἐτήρησε τὴν πίστιν: quod Liuius vnico verbo, *fideliter*, expressit.

Βασιλέα τῶν πλείστων μερῶν τῆς Λιβύης πεποιήκατε. Liuius: *praepotentem inter Africae reges fecistis.*

Ἡμᾶς δὲ τοὺς διὰ προγόνων τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα τῶν ἔργων ὑμῖν συγκατειργασμένους παρ' οὐδὲν ποιήσετε; Liuius: *Quo tandem igitur nos praemio atque honore digni apud vos sumus, qui nunquam hostes, semper socii fuimus?* ἡμεῖς et ποιήσεσθαι, male scriptum erat in exemplari.

Τί οὖν ἐστὶν ἃ παρακαλῶ. Liuius: *quid ergo postulas, dicat aliquis?*

Ἐρῶ μετὰ παῤῥησίας, ἐπείπερ ἡμᾶς ἐξεκαλέσασθε πρὸς τὸ λέγειν ὑμῖν τὸ φαινόμενον. *Ego patres conscripti, quoniam dicere vtique volentibus vobis parendum est.*

Εἰ μὲν αὐτοὶ κρίνετέ τινας τόπους διακατέχειν τῆς Ἀσίας, τῶν ὄντων ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου, ταττομένων δὲ πρότερον ὑπ' Ἀντίοχον, τοῦτο καὶ μάλιστα βουλοίμεθ' ἂν ἰδεῖν γενόμενον. καὶ γὰρ ἀσφαλέστατα βασιλεύσειν ὑμῖν γειτνιῶντες ὑπολαμβάνομεν. Liuius:

uius: *si vos ea mente vltra Tauri iuga Antiochum emouistis, vt ipsi teneretis eas terras: nullos accolas, nec finitimos habere, quam vos malo; nec vlla alia re tutius stabiliusque regnum meum futurum spero.* τὴν Ἀσίαν pro τῆς Ἀσίας, corrupte legebatur in exemplari: vel addendum κατὰ, si τὴν Ἀσίαν retinere velimus.

Εἰ δὲ τοῦτο μὴ κρίνετε ποιεῖν, ἀλλ' ἐκχωρεῖν τῆς Ἀσίας ὁλοσχερῶς, οὐδενὶ φαμὲν δικαιότερον εἶναι παραχωρεῖν ὑμᾶς τῶν ἐκ τοῦ πολέμου γεγονότων ἄθλων, ἤπερ ἡμῖν. Liuius: *sed si vobis decedere inde, atque exercitus deducere in animo est: neminem digniorem ex sociis vestris, qui bello a vobis parta possideat, quam me.*

Νὴ δία κάλλιςόν ἐςιν, τοὺς δουλεύοντας ἐλευθεροῦν, εἴγε μὴ μετ' Ἀντιόχου πολεμεῖν ὑμῖν ἐτόλμησαν. ἐπεὶ δὲ τοῦθ' ὑπέμειναν, πολλῷ κάλλιον, τὸ τοῖς ἀληθινοῖς φίλοις τὰς ἁρμοζούσας χάριτας ἀποδιδόναι μᾶλλον, ἢ τοὺς πολεμίους γεγονότας εὐεργετεῖν. Liuius: *at enim magnificum est liberare ciuitates seruas. ita opinor: si nihil hostile aduersus vos fecerunt. Sin autem Antiochi partis fuerunt; quanto est vestra prudentia et aequitate dignius, sociis benemeritis, quam hostibus vos consulere?*

Αὐτόν τε τὸν βασιλέα, καὶ τὰ ῥηθέντα φιλοφρόνως ἀπεδέχετο. Liuius: *Grata oratio regis patribus fuit*, etc. mendum erat in Graeco exemplari non ferendum, quod nos sustulimus, mutata voce τρίτον, in τε τὸν, etc.

Προθύμως εἶχεν. Liuius vertit, *propenso animo.*

Ἀφυςεροῦντος δέ τινος τῶν πρεσβευτῶν. Liuius: *quia non aderant quidam Rhodiorum.*

Εἰσεκαλέσαντο τοὺς Σμυρναίους. Liuius: *interposita Smyrnaeorum breuis legatio est.*

Διότι γεγόνασι πάντων ἐκτενέςατοι τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας αὐτονομουμένων. Liuius: *collaudatis egregie Smyrnaeis, quod omnia vltima pati, quam se regi tradere maluerunt.*

Ἐπι δὲ τοῖς εἰσῆλθον οἱ Ῥόδιοι. Liuius: *introducti Rhodii sunt.*

Καὶ βραχέα προσενεγκάμενοι περὶ τῶν κατ' ἰδίαν σφίσι πεπραγμένων εἰς Ῥωμαίους, ταχέως, etc. Liuius: *expositis initiis amicitiae cum populo Romano, meritisque Rhodiorum prius, deinde Antiochi bello*, etc.

Ἐν ᾧ μέγιςον αὐτοῖς ἔφασαν γεγονέναι σύμπτωμα κατὰ τὴν πρεσβείαν, πρὸς ὃν οἰκειότατα διάκεινται βασιλέα καὶ κοινῇ

καὶ

καὶ κατ' ἰδίαν, πρὸς τῦτον αὐτοῖς ἀντιπεπτωκέναι τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Liuius: *Nihil*, inquit, *nobis tota nostra actione, patres conscripti, neque difficilius, neque molestius est, quam quod cum Eumene nobis disceptatio est: cum quo vno maxime, et priuatum singulis, et, quod magis nos mouet, publicum ciuitati nostrae hospitium est.*

Τῇ μὲν γὰρ αὐτῶν πατρίδι δοκεῖν τῦτο κάλλισον εἶναι, καὶ μάλισα πρέπον Ῥωμαίοις, τὸ τὰς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἕλληνας ἐλευθερωθῆναι etc. Εὐμένει δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἥκισα τῦτο συμφέρειν, φύσει γὰρ πᾶσαν μοναρχίαν, τὸ μὲν ἴσον ἐχθαίρειν, ζητεῖν δὲ, πάντας, εἰ δὲ μήγ', ὡς πλείσυς ὑπηκόυς εἶναι σφίσι καὶ πειθαρχεῖν. Liuius: *Ceterum non animi nostri, patres conscripti, nos, sed rerum natura, quae potentissima est, disiungit; vt nos liberi, etiam aliorum libertatis caussam agamus: reges serua omnia et subiecta imperio suo esse velint.*

Ἀλλὰ καί περ τοιύτων ὄντων τῶν πραγμάτων, ὅμως ἔφασαν πεπεῖσθαι, διότι καθίξονται τῆς προθέσεως, ὐ τῷ πλεῖον Εὐμένυς δύνασθαι παρὰ Ῥωμαίοις, ἀλλὰ τῷ δικαιότερα φαίνεσθαι λέγοντες. Liuius: *Vtcumque tamen res se habet: magis verecundia nostra aduersus regem nobis obstat, quam ipsa disceptatio aut nobis impedita est, aut vobis perplexam deliberationem praebitura videatur.*

Εἰ μὲν γὰρ μὴ δυνατὸν ἦν ἄλλως Εὐμένει χάριν ἀποδῦναι Ῥωμαίυς, εἰ μὴ παραδοῖεν αὐτῷ τὰς αὐτονομυμένας πόλεις, ἀπορεῖν εἰκὸς ἦν περὶ τῶν ἐνεσώτων. ἢ γὰρ φίλον ἀληθινὸν ἔδει παραλιπεῖν, ἢ τῦ καλῦ καὶ καθήκοντος αὐτοῖς ὀλιγωρῆσαι, καὶ τὸ τέλος τῶν ἰδίων πράξεων ἀμαυρῶσαι, καὶ καταβαλεῖν. Liuius: *nam si aliter socio atque amico regi, de cuius praemiis agitur, honos haberi nullus posset, nisi liberas ciuitates ei in seruitutem traderetis; esset deliberatio anceps; ne aut regem amicum inhonoratum dimitteretis, aut decederetis instituto vestro, et gloriam Philippi bello partam nunc seruitute tot ciuitatum deformaretis*, etc. in exemplari male, vt ex Liuiana versione apparet, legebatur, εὐμένη χάριν ἀποδῦναι Ῥωμαίοις. pro τέλος autem libentius scriberem κλέος, quod Liuius vertit, *gloriam* et Polybius infra dixit, καὶ τὸ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως λαμπρὸν καταβαλεῖν, etc.

Καὶ γὰρ Λυκαονίαν καὶ Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ, καὶ τὴν Πισιδικὴν, πρὸς δὲ τύτοις Χερρόνησον, καὶ τὰ προσορῦντα ταῦτα τῆς Εὐρώπης ἕξεσιν ὑμῖν, οἷς ἂν βύλοισθε προτεθέντα πρὸς τὴν Εὐμένυς βασιλείαν, δεκαπλασίαν αὐτὴν δύναται ποιεῖν

τῆς

τῆς νῦν ὑπαρχέσης. πάντων δὲ τέτων ἢ τῶν πλείςων αὐτῇ προσμεριθέντων, ὀδεμιᾶς ἂν γένοιτο τῶν ἄλλων δυναςειῶν καταδεεςέρα. Liuius: *Nam et Lycaonia, et Phrygia vtraque et Pisidia omnis, et Cherſoneſus, quaeque circumiacent Europae, in noſtra ſunt poteſtate: quarum vnaquaelibet regi adiecta, multiplicare regnum Eumenis poteſt: omnes vero datae, maximis eum regibus aequare*, etc. ex hac Liuii verſione Polybii verba, quae ſunt in exemplari mutilata, poſſumus ita ſupplere: οἷς ἂν βέληϑε δωρεῖϑαι, ὧν τινα προστεϑέντα, etc.

Ἔξεςιν ἒν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, καὶ τὲς φίλες μεγαλομερῶς σωματοποιῆσαι, καὶ τὸ τῆς ἰδίας ὑποϑέσεως λαμπρὸν μὴ καταβαλεῖν. Liuius: *licet ergo vobis et praemiis belli ditare reges, et non decedere inſtituto veſtro*, etc. in manuſcripto deerat particula μὴ, alioqui neceſſaria.

Οὐ γάρ ἐςιν ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνϑρώποις ταὐτὸ τέλος τῶν ἔργων. Liuius: *alia enim aliis et honeſta et probabilis eſt cauſſa armorum*, etc. ταὐτῶν, pro ταὐτὸ, male legebatur in exemplari.

Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ἱρμῶσι πρὸς τὰς πράξεις, ὀρεγόμενοι τῦ καταςρέψαϑαι, καὶ προσλαβεῖν πόλεις, καὶ χορηγίας, ναῦς. Liuius: *illi agrum, hi vicos, hi oppida, hi portus, oramque aliquam maris vt poſſideant.*

Ὑμᾶς δὲ πάντων τέτων ἀπροσδεήτες πεποιήκασι, πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκεμένην τεϑηκότες ὑπὸ τὴν ὑμετέραν ἐξεσίαν. Liuius: *vos nec cupiſtis haec, antequam haberetis; nec nunc, cum orbis terrarum in ditione veſtra ſit, cupere poteſtis*, etc. omnino verbum πεποιηκέναι, vel in πεποιήκατε mutandum eſt, vel addenda vox ϑεοὶ, quae deeſt ad ſenſum.

Δῆλον ὡς ἐπαίνε καὶ δόξης παρ' ἀνϑρώποις. Liuius: *pro dignitate et gloria apud omne genus humanum.*

Ἃ καὶ κτήσαϑαι μέν ἐςι δυσχερέςερον, κτησαμένες δὲ διαφυλάξαι χαλεπώτατον. Liuius: *parare et quaerere arduum fuit; tueri difficilius*, etc. in exemplari verbum χαλεπώτατον deerat.

Γνοίητε δ' ἂν τὸ λεγόμενον ἕτως· ἐπολεμήσατε πρὸς Φίλιππον. Male legebatur in manuſcripto, ἀγνοίητε, et ἐτολμήσατε. et paullo poſt, ἢ δοκεῖτε τῦτο μᾶλλον, pro eo, quod nos repoſuimus, εὐδοκεῖτε τέτῳ μᾶλλον. mendum etiam erat in iis, quae ſequuntur, ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐλευϑέρωσις. τῦτο νῦν ἐὰν προσϑῆτε, etc. et pro ἐὰν δὲ παρίδητε, καὶ τὸ πρὶν

ἐλαττωθήσεται, in exemplari corrupte, ἐὰν καὶ παρίδητε, καὶ πρὶν ἐλαττωθήσετε, legebatur.

Ἡμεῖς μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες, καὶ τῆς προαιρέσεως γεγονότες αἱρετισαὶ, καὶ τῶν μεγίστων ἀγώνων, καὶ κινδύνων αληθινῶς ὑμῖν μετεσχηκότες, οὐκ ἐγκαταλείπομεν τῶν Φίλων τάξιν, ἀλλ' ἅγε νομίζομεν ὑμῖν καὶ πρέπειν καὶ συμφέρειν, οὐκ ὠκνήσαμεν ὑπομνῆσαι μετὰ παῤῥησίας. Liuius: *Rhodii, et in hoc, et in omnibus bellis, quae in illa ora gessistis, quam forti fidelique opera vos adiuuerimus, vestro iudicio relinquimus. nunc in pace id consilium afferimus; quod si comprobaueritis, magnificentius vos victoria vsos esse, quam vicisse, omnes existimaturi sint*, etc. ἀληθινῶν ὑμᾶς, et ἀλλά γε, male, vt videtur, in exemplari legebatur.

Οἱ μὲν οὖν Ῥόδιοι ταῦτα εἰπόντες, πᾶσιν ἐδόκουν μετρίως καὶ καλῶς διειλέχθαι περὶ τῶν προκειμένων. Liuius: *apta magnitudini Romanae oratio visa est.*

Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσήγαγον τοὺς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευτὰς, Ἀντίπατρον καὶ Ζεῦξιν, ὧν μετ' ἀξιώσεως καὶ παρακλήσεως ποιησαμένων τοὺς λόγους. Liuius: *post Rhodios Antiochi legati vocati sunt: ii vulgato petentium veniam more, errorem fassi regis, obtestati sunt patres conscriptos, vt suae clementiae potius, quam regis culpae, qui satis superque poenarum dedisset, memores consulerent.*

Εὐδόκησαν ταῖς γεγενημέναις ὁμολογίαις πρὸς τοὺς περὶ τὸν Σκηπίωνα κατὰ τὴν Ἀσίαν. Liuius: *postremo pacem datam a L. Scipione imp. quibus legibus dedisset, confirmarent auctoritate sua.*

Καὶ μετά τινας ἡμέρας τοῦ δήμου συνεπικυρώσαντος. Liuius: *et senatus eam pacem seruandam censuit, et paucos post dies populus iussit.*

Ἔτεμον ὅρκια περὶ τούτων, πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀντίπατρον. Liuius: *foedus in Capitolio cum Antipatro principe legationis ictum.*

Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους εἰσῆγον, ὅσοι παρῆσαν ἀπὸ τῆς Ἀσίας πρεσβεύοντες. Liuius: *auditae deinde et aliae legationes ex Asia sunt.*

Ἅπασι δὲ τὴν αὐτὴν ἔδωκαν ἀπόκρισιν. Liuius: *Omnibus datum est responsum.*

Ὅτι δέκα πρεσβεύοντας ἀποσελοῦσι, τοὺς ὑπὲρ ἁπάντων τῶν ἀμφισβητουμένων ταῖς πόλεσι διαγνωσομένους. Liuius: *decem legatos*

legatos more maiorum senatum missurum, ad res Asiae disceptandas componendasque.

Οἷς περὶ μὲν τῶν κατὰ μέρος ἔδωκαν τὴν ἐπιτροπήν. Liuius: *his quae praesentis disceptationis essent libera mandata.*

Περὶ δὲ τῶν ὅλων αὐτοὶ διελάμβανον, ὅτι δεῖ τῶν ἐπὶ τάδε τȣ̃ Ταύρȣ κατοικȣ́ντων, ὅσοι μὲν ὑπ' Ἀντιόχου ἐτάττοντο, τȣ́τȣς Εὐμένει δοθῆναι, πλὴν Λυκίας καὶ Καρίας, τὰ μέχρι τȣ̃ Μαιάνδρȣ ποταμȣ̃· ταῦτα δὲ Ῥοδίων ὑπάρχειν. Liuius: *de summa rerum senatus constituit*, etc. *summam tamen hanc fore, vt cis Taurum montem, quae intra regni Antiochi fines fuissent, Eumeni attribuerentur, praeter Lyciam Cariamque, vsque ad Maeandrum amnem: ea ciuitatis Rhodiorum essent*, etc. πλὴν Λυδίας, et ταύτην Ῥοδίων, male in exemplari legebatur.

Τῶν πόλεων τῶν Ἑλληνίδων, ὅσαι μὲν Ἀττάλῳ φόρον ὑπετέλȣν, ταύτας τὸν αὐτὸν Εὐμένει τελεῖν. ὅσαι δὲ Ἀντιόχῳ μόνον, ταύταις ἀφεῖσθαι τὸν φόρον. Liuius: *ceterae ciuitates Asiae, quae Attali stipendiariae fuissent, eaedem Eumeni vectigal penderent. quae vectigales Antiochi fuissent, eae liberae atque immunes essent*, etc. ταύτας ἀφεῖσθαι τὸν φόρον, legebatur in exemplari.

Προσῆλθον αὖθις οἱ Ῥόδιοι πρὸς τὴν σύγκλητον, ἀξιȣ̃ντες περὶ Σόλων τῶν Κιλικίων, διὰ γὰρ τῆς συγγενείας ἔφασαν καθήκειν αὐτοῖς προνοεῖσθαι τῆς πόλεως ταύτης. εἶναι γὰρ Ἀργείων ἀποίκȣς Σολεῖς, καθάπερ καὶ Ῥοδίȣς, ἐξ ὧν ἀδελφικὴν ȣ̃σαν ἀπεδείκνυον τὴν συγγένειαν πρὸς ἀλλήλȣς. Liuius: *de Solis vrbe, quae in Cilicia est, egerunt: Argis et illos, sicut sese, oriundos esse. ab ea germanitate fraternam sibi cum iis caritatem esse*, etc. videndum autem, num in Polybio, διὰ τὴν συγγένειαν, legi debeat.

Ὧν ἕνεκα δίκαιον ἔφασαν εἶναι τυχεῖν αὐτȣ̀ς τῆς ἐλευθερίας. Liuius: *petere hoc extraordinarium munus, vt eam ciuitatem ex seruitute regia eximerent.*

Εἰσεκαλέσατο τȣ̀ς παρ' Ἀντιόχȣ πρεσβευτάς. Liuius: *vocati sunt regis Antiochi legati.*

Πάσης Κιλικίας. Corrupte in exemplari ἡλικίας legebatur.

Οὐ προσδεχομένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον διὰ τὸ παρὰ τὰς συνθήκας εἶναι. Liuius: *nec quicquam impetratum, testante foedera Antiocho.*

Φιλοτίμως δὲ πρὸς τῦτο διερειδομένων τῶν πρεσβευτῶν, τύτυς μὲν ἀπέλυσαν, τὺς δὲ Ῥοδίυς εἰσκαλεσάμενοι, διεσάφυν τὰ συναντώμενα παρὰ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον, καὶ προσεπέλεγον, ὅτι πᾶν ὑπομενῦσιν, εἰ πάντως τῦτο κέκριται Ῥοδίοις. Liuius: *reuocatis in ſenatum Rhodiis, cum quantopere tenderet legatus regius expoſuiſſent; adiecerunt, ſi vtique eam rem ad ciuitatis ſuae dignitatem pertinere cenſerent Rhodii, ſenatum omni modo expugnaturum pertinaciam legatorum.*

Ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων ἔμεινεν. Liuius: *ita nihil de Solis mutatum eſt.* ſed corrupta haec erant in manuſcripto Polybii libro.

XXVI.

Ἀμύνανδρος ὁ τῶν Ἀθαμάνων βασιλεὺς, δοκῶν ἤδη τὴν ἀρχὴν ἀνειληφέναι βεβαίως, εἰς Ῥώμην ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς, καὶ πρὸς τὺς Σκηπίωνας εἰς τὴν Ἀσίαν. ἔτι γὰρ ἦσαν περὶ τὺς κατὰ τὴν Ἔφεσον τόπυς. Liuius: *Amynander recuperato regno, legatos et Romam ad ſenatum, et ad Scipiones in Aſiam, Epheſi poſt magnum cum Antiocho bellum morantes, miſit.*

Τὰ μὲν ὁμολογύμενος, τῷ δοκεῖν δι' Αἰτωλῶν πεποιῆσθαι τὴν κάθοδον. Liuius: *pacem petebat, excuſabatque ſeſe, quod per Aetolos recuperaſſet paternum regnum.*

Τὰ δὲ κατηγορῶν τῦ Φιλίππυ. Liuius: *Philippum incuſabat.*

Οἱ δ' Αἰτωλοὶ νομίσαντες ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν, πρὸς τὸ τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν Ἀπεραντίαν ἀνακτήσασθαι, προέθεντο ϛρατεύειν εἰς τὺς προειρημένυς τόπυς, etc. ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἀμφιλοχίαν. τῶν δὲ πλείϛων ἐθελοντὴν προχωρησάντων, μετῆλθον εἰς τὴν Ἀπεραντίαν. Liuius: *Aetoli ex Athamania in Amphilochos profecti ſunt, et maioris partis voluntate, in ius ditionemque totam redegerunt gentem*, etc. pro μετελθεῖν autem, vt in exemplari Polybii ſcriptum erat, repoſuimus μετῆλθον, Liuianam verſionem ſequuti, quae habet, *Tranſcenderunt in Aperantiam: ea quoque magna ex parte ſine certamine in deditionem venit*, ex illis Graecis, προθεμένων ἑκυσίως, etc.

Ἀθροίσαντες δὲ Νικάνδρυ τῦ ϛρατηγῦ, etc. Liuius: *iam edicto Nicandri praetoris conuenerant Aetoli*, etc ex qua verſione apparet ſcribendum eſſe apud Polybium, ἀθροίσαντος, etc.

Ὡς

Ὡς ἀντιποιησόμενοι. Liuius: *ii primum ad arma concurrerant*, etc. ſed ἄν τι ποιησόμενοι apud Polybium mallem.

Τηρήσαντες τὴν πρὸς Φίλιππον πίςιν. Liuius: *Dolopes nunquam Aetolorum fuerunt; Philippi erant.*

Λαβόντες δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ περὶ τὰς Ἀθαμᾶνας, καὶ τὴν τοῦ Φιλίππου συνήθειαν, ταχέως μετενόησαν, καὶ προσέθεντο πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. Liuius: *ceterum poſteaquam Amphilochos cum Aetolis eſſe, fugamque ex Athamania Philippi, et caedem praeſidii eius accepere, et ipſi a Philippo ad Aetolos deficiunt*, etc. Videtur autem φυγὴν, pro συνήθειαν ſcribendum eſſe apud Polybium ex hac Liuii verſione.

Δοκῶν ἠσφαλίσθαι τὰ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν τοῖς προειρημένοις ἔθνεσι, καὶ τόποις. Liuius: *his circumiectis gentibus iam vndique ſe a Macedonibus tutos credentibus eſſe.*

Προσέπεσε φήμη περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν μάχης, ἐν ᾗ γνόντες ἡττημένον ὁλοσχερῶς τὸν Ἀντίοχον. Liuius: *fama affertur Antiochum in Aſia victum ab Romanis.*

Ὡς δὲ παραγενηθεὶς ἐκ τῆς Ῥώμης ὁ Δαμοτέλης, τόν τε πόλεμον ἀνήγγειλε, διότι μένει κατάμονος, καὶ τὴν τοῦ Μάρκου, καὶ τῶν δυνάμεων διάβασιν ἐπ' αὐτούς. Liuius: *nec ita multo poſt legati ab Roma rediere ſine ſpe pacis, Fuluiumque Cos. nuntiantes iam cum exercitu traieciſſe.*

Τότε δὴ παντελῶς εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτον. Liuius: *his conterriti*, etc. in exemplari male legebatur συμμαχίαν, pro quo nos ἀμηχανίαν repoſuimus.

Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πρός τε Ῥοδίους πέμπειν, καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ἀξιοῦντας καὶ παρακαλοῦντας πρεσβεῦσαι περὶ αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην. Liuius: *prius ab Rhodo et Athenis legationibus excitis, vt per auctoritatem ciuitatum earum, ſuae preces nuper repudiatae, faciliorem aditum ad ſenatum haberent*, etc. ἀθαμᾶνας, pro ἀθηναίους, corrupte legebatur apud Polybium.

Ἐξέπεμψαν πάλιν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην. Liuius: *principes gentis ad tentandam vltimam ſpem Romam miſerunt.*

Φαινέαν, σὺν δὲ τούτοις Χάροπα, ἔτι δ' Ἄλυπον, etc. Videtur ſcribendum Φανέαν, eſt enim apud Liuium: *legati ab Aetolis Phaneas et Damoteles.* ſed legatorum nomina apud Polybium corrupte legebantur, σὺν δὲ τούτοις χαλεπόν. ἔτι δ' ἄλιπον, etc.

XXVII.

Ἐξ Ἠπείρυ πρεσβευτῶν, ἐκοινολογεῖτο τύτοις περὶ τῆς ἐπὶ τὺς Αἰτωλὺς σρατείας. Liuius: *cum Epirotarum principibus consultabat, vnde bellum inciperet*, etc. in exemplari Polybii manuſcripto deerat vox ἠπείρυ, et pro τύτοις legebatur τύτῳ, etc.

Τῶν δὲ πρεσβευτῶν σρατεύειν ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν συμβυλευόντων, συνέβαινε γὰρ τότε πολιτεύεσθαι τὺς Ἀμβρακιώτας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν. Liuius: *Epirotis Ambraciam placebat aggredi, quae tum contribuerat ſe Aetolis.*

Διότι καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι τοῖς σρατοπέδοις, ἐὰν εἰς τῦτο βύλωνται συγκαταβαίνειν Αἰτωλοὶ, καλλίςυς εἶναι τόπυς συμβαίνει. Liuius: *apertos circa campos ad dimicandum eſſe; ſiue ad eum tuendum venirent Aetoli*, etc.

Κἂν ἀποδειλιῶσιν. Liuius: *ſin detrectarent certamen.*

Εὐφυῶς αὐτὴν κεῖσθαι πρὸς πολιορκίαν. Liuius: *oppugnationem fore haud difficilem.*

Καὶ γὰρ ἄφθονον ἔχειν τὴν χώραν εἰς χρεῖαν, πρὸς τὰς τῶν ἔργων παρασκευάς. Liuius: *nam et copiam in propinquo materiae ad aggeres excitandos, et cetera opera eſſe.*

Καὶ τὸν Ἄρατον ποταμόν. Liuius habet, *Arethontem;* vt videatur apud Polybium Ἀρέθοντα ſcribendum eſſe. ſed magis placet, vt apud Liuium, *Arachthum*, ſcribatur; qui eſt vnus e quatuor nobiliſſimis Epiri fluuiis, vt eſt apud Strab. Ptolem. et Plin. eodemque modo Polybius corrigendus erit.

Ῥέοντα παρὰ τὴν πόλιν συνεργήσειν πρὸς τὰς τῦ σρατοπέδυ χρείας. Liuius: *praeter ipſa moenia fluere, etc. ad comportanda, quae vſui ſunt.*

Ἅτε θέρυς ὄντος. Liuius: *et aeſtatem aptam rei gerendae adeſſe.*

Δοξάντων δὲ τῶν πρεσβευτῶν καλῶς συμβυλεύειν, ἀναζεύξας ὁ σρατηγὸς ἦγε διὰ τῆς Ἠπείρυ τὸν σρατόν. Liuius: *his perſuaſerunt, vt per Epirum duceret.*

Κατήχθησαν εἰς Χάρανδρον. Videndum an Χάραδραν rectius ſit, Peloponneſi vrbem, vt habet Strabo.

Εἰς Βύχετον. Placet Βυχαίτιον, vt eſt apud Strabonem, Ἠπείρυ πόλιν.

Πολὺ γάρ τ' ἀργύριον φαίνεται. Opinor ſcribendum φαίνεσθαι, etc. et paullo poſt, verba παρακαλῶσι καὶ κελεύσωσιν corrupta erant in exemplari.

Καὶ

Καὶ τέλος ἀπογνὺς αὐτόν. Ita emendauimus, cum in manuſcripto legeretur, ἀπὸ γάκς αὐτὸν, nullo ſenſu.

Τὴν ἀναλογίαν αὐτȣ͂. Magis placeret ἀλογίαν, niſi alibi eadem voce vſus eſſet Polybius, eadem etiam ſignificatione. paullo poſt, μέχρι σελευκίδȣ, omnino corruptam vocem habebat exemplar. nos autem pro ea λευκάδος reponendum putauimus.

XXVIII.

Οἱ παρὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις ἧκον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν Ῥωμαίων, συνεπιληψόμενοι τῶν διαλύσεων. Liuius: *Cum iam Athenienſium Rhodiorumque legati, qui ad deprecandum pro his venerant, apud Cos. eſſent.*

Ὅ τε βασιλεὺς τῶν Ἀθαμάνων Ἀμύνανδρος παρεγένετο, σπȣδάζων ἐξελέσθαι τȣ̀ς Ἀμβρακιώτας ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν, δοθείσης αὐτῷ τῆς ἀσφαλείας. Liuius: *Amynander quoque Athamanum rex, fide accepta venerat in caſtra Romana, magis pro Ambracia, quam pro Aetolis ſollicitus.*

Διὰ τὸ καὶ πλείω χρόνον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διατετρίφθαι κατὰ φυγήν. Liuius: *vbi maiorem partem temporis exulauerat.*

Ἧκον δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀκαρνάνων μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ἄγοντές τινες τȣ̀ς περὶ Δαμοτελῆ. ὁ γὰρ Μάρκος πυθόμενος τὴν περιπέτειαν αὐτῶν, ἔγραψε τοῖς Ψȣριεῦσιν, ἀνακομίζειν τȣ̀ς ἄνδρας ὡς αὐτόν. Liuius: *certior factus de caſu legatorum, adduci eos a Tyrrheo iuſſit*, etc. Stephanus in voce Θυρέα, ἔστι δὲ, inquit, καὶ Ἀκαρνανίας Θυρίον, διὰ τȣ͂ ι. τὸ ἐθνικὸν Θυριεὺς, ὡς Σȣνιεύς. Ἀνδροτίων δὲ Θȣριεὺς φησί. vnde apparet apud Polybium Θυριεῦσιν ſcribendum eſſe, ſiue Θȣριεῦσιν, vt eſt in fragmento LXXV. apud Liuium vero, *a Thyreo* ſiue *Thureo:* quod male in *Purheum* a quibusdam mutatum eſt.

Ὁ μὲν ȣ͂ν Ἀμύνανδρος κατὰ τὴν αὐτȣ͂ πρόθεσιν εἴχετο τῶν Ἀμβρακιωτῶν, παρακαλῶν σώζειν σφᾶς αὐτȣ́ς. Liuius: *Amynander, quod ſui maxime operis erat, impigre agebat, vt Ambracienſes compelleret ad deditionem.*

Ἐὰν βȣλεύσωνται. Ita videtur legendum, cum in exemplari ſit, ἐὰν μὴ βȣλεύσονται, etc.

Προσπελάζοντος αὐτȣ͂ τῷ τείχει. Liuius: *ſuccedens murum.*

Τȣ͂ δὲ στρατηγȣ͂ συγχωρήσαντος. Liuius: *permiſſu conſulis.*

Οὗτος μὲν ἦν εἰσελθών. *Ingressus* vertit Liuius. et in exemplari erat ὄτω, vt opinor male.

Τοῖς δὲ περὶ τὸν Δαμοτελῆ καὶ Φαινέαν. Liuius: *Phaneas et Damoteles.*

Καὶ θεραπεύειν τὸν Γάϊον Οὐαλέριον. οὗτος δ' ἦν Μάρκου μὲν υἱὸς, τοῦ πρώτου συνθεμένου πρὸς Αἰτωλοὺς τὴν συμμαχίαν. Μάρκου δὲ τοῦ τότε στρατηγοῦντος ἀδελφὸς ἐκ μητρός. Liuius: *et Aetolos C. Valerius Laeuini filius, qui cum ea gente primum amicitiam pepigerat, consulis frater, matre genitus eadem, egregie adiuuit*, etc. paullo post: Ἴδιον εἶναι τὰ πράγματα, pro τὸ πρᾶγμα, erat in exemplari.

Καὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν ἐφ' ᾧ τοὺς Αἰτωλοὺς ὑποσπόνδους ἀπελθεῖν. Liuius: *Ambracienses prius pacti, vt Aetolorum auxiliares sine fraude emitterent.*

Διακόσια παραχρῆμα. cc. *praesentia*, Liuius.

Τριακόσια δ' ἐν ἔτεσιν ἕξ. ccc. *per annos sex pensionibus aequis.*

Ἀποκατασταθῆναι δὲ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τοὺς αὐτομόλους Ῥωμαίοις. Liuius: *captiuos, perfugasque redderent Romanis*, etc. vox αἰχμαλώτους deerat in exemplari.

Πόλιν δὲ μηδεμίαν ἔχειν ἐν τῇ συμπολιτείᾳ, μηδὲ μετὰ ταῦτα προσλαβέσθαι τούτων, ὅσαι μετὰ τὴν Τίτου Κοϊντίου διάβασιν ἑάλωσαν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἢ φιλίαν ἐποιήσαντο πρὸς Ῥωμαίους. Liuius: *Vrbem ne quam formulae sui iuris facerent, quae post id tempus, quo T. Quinctius traiecisset in Graeciam, aut vi capta ab Romanis esset, aut voluntate in amicitiam venisset*, etc. in exemplari manuscripto multa erant mendose scripta; nam et φιλοτιμίαν, pro φιλίαν, et Λευκίου Κορνηλίου, pro Τίτου Κοϊντίου, contra historiae fidem legebatur.

Κεφαλληνίους δὲ πάντας ἐκσπόνδους εἶναι τούτων τῶν συνθηκῶν. Liuius: *Cephalenia insula, vt extra ius foederis esset*, etc. in exemplari κεφάλαιον, pro Κεφαλληνίους scriptum erat.

Εὐδοκῆσαι. *Confirmare*, vertit Liuius.

Περὶ δὲ τῶν πόλεων τῶν πρότερον συμπολιτευομένων αὐτοῖς διαπορήσαντες ἐπὶ πόσον, τέλος συγκατέθεντο τοῖς προτεινομένοις. Liuius: *parua disceptatio de vrbibus tenuit: quae cum sui iuris aliquando fuissent, auelli velut a corpore suo aegre patiebantur. ad vnum tamen omnes accipi pacem iusserunt.*

Τά δ' ἀγάλματα, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, καὶ τὰς γραφὰς, ἀπήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως, ὄντα καὶ πλείω, διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύῤῥου τὴν Ἀμβρακίαν. Liuius: *Signa aenea, marmorea-*

moreaque, et tabulae pictae, quibus ornatior Ambracia, quia regia ibi Pyrrhi fuerat, quam ceterae regionis eius vrbes erant; sublata omnia, auectaque.

Ἐδόθη δ' αὐτῷ καὶ ςέφανος ἀπὸ ταλάντων πεντήκοντα καὶ ρ. Liuius: *Ambracienses coronam auream Cos. centum et quinquaginta pondo dederunt.*

Ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς τὴν μεσόγειον τῆς Αἰτωλίας. Liuius: *profectus ab Ambracia in mediterranea Aetoliae.*

Θαυμάζων ἐπὶ τῷ. Liuius: *mirante consule.*

Πρὸς Ἄργος τὸ καλέμενον Ἀμφιλοχικόν. Liuius: *ad Argos Amphilochium.*

Κατεςρατοπέδευσεν. Liuius: *castra posuit.*

Ὅπερ ἀπέχει τῆς Ἀμβρακίας ρπ. ςάδια. Liuius: XXII. *ab Ambracia abest.*

Καὶ διασαφέντων, ὅτι δέδοκται τοῖς Αἰτωλοῖς βεβαιῦν τὰς δι' ἑαυτῶν γεγενημένας ὁμολογίας. Liuius: *inde posteaquam approbasse pacem concilium Aetolorum accepit.*

Οὗτος μὲν ἐγίνετο περὶ τὸ περαιῶσαι τὴν δύναμιν εἰς Κεφαλληνίαν. Liuius: *ipse in Cephaleniam traiecit*, etc. male ὗτω legebatur in exemplari.

Προχειρισάμενοι Φαινέαν καὶ Νίκανδρον, πρεσβευτὰς ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Ῥώμην περὶ εἰρήνης. Liuius: *iussis proficisci Romam ad senatum*, etc.

Οὗτοι δὲ παραλαβόντες τὲς τε Ῥοδίες καὶ τὲς Ἀθηναίες ἔπλεον ἐπὶ τὸ προκείμενον. Liuius: *permissoque, vt et Athenienses et Rhodii deprecatores irent.*

Ἐξαπέςειλε Γάϊον τὸν Οὐαλέριον, καί τινας ἑτέρες τῶν φίλων. Liuius: *dato, qui simul cum iis proficisceretur C. Valerio fratre.*

Πάλιν ἐκαινοποιήθη τὰ τῆς ὀργῆς πρὸς Αἰτωλὲς διὰ Φιλίππε τε βασιλέως. Liuius: *praeoccupatas aures animosque principum Romae criminibus Philippi inuenerunt.*

Ἐκεῖνος γὰρ δοκῶν ἀδίκως ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἀφαιρεῖσθαι τὴν Ἀθαμανίαν, καὶ τὴν Δολοπίαν etc. Liuius: *qui per legatos, per litteras, Dolopas, Amphilochosque et Athamaniam ereptas sibi querens.*

Παρήκεεν ἡ σύγκλητος. Liuius: *auerterat senatum ab audiendis precibus eorum.*

Τῶν δὲ Ῥοδίων καὶ Ἀθηναίων ἀξιέντων ἀνετράπη καὶ προσέσχε τὸν νῦν. Liuius: *Rhodii tamen et Athenienses cum silentio auditi sunt.*

Καὶ γὰρ ἐδόκει Δέων ὁ Ἰκεσίε. Male in exemplari ὁ κιχησίων, pro ὁ ἰκεσίε legebatur, Liuius tamen habet, *Leon Icesiae filius.*

Παραδείγματι πρὸς τὸ παρὸν οἰκείῳ. Liuius: *vulgata similitudine*, dixit.

Ἀλλ᾽ εἰς μέσον ἀνηνοχέναι κίνδυνον. Corruptum hoc erat in exemplari, in quo paullo poſt φέρει, pro φέρειν, libentius ſcriberem.

Εἶναι γὰρ τὸ συμβαῖνον ἐν ταῖς πολιτείαις περὶ τὰ πλήθη παραπλήσιον τῷ γινομένῳ περὶ τὴν θάλασσαν. καὶ γὰρ ἐκείνην, κατὰ μὲν τὴν αὑτῆς φύσιν, ἀεί τοτ᾽ εἶναι γαληνὴν, καὶ καθεστηκυῖαν, καὶ συλλήβδην τοιαύτην, ὥστε μηδέποτ᾽ ἐνοχλῆσαι μηδένα τῶν προσπελαζόντων αὐτῇ καὶ χρωμένων. ἐπειδὰν δ᾽ ἐμπεσόντες εἰς αὐτὴν ἄνεμοι βίαιοι ταράξωσι, καὶ παρὰ φύσιν ἀναγκάσωσι κινεῖσθαι, τότε μηδὲν ἔτι δεινότερον εἶναι, μηδὲ φοβερώτερον θαλάσσης. Liuius: *mari tranquillo, quod ventis concitaretur, aequiparando multitudinem*, etc. Sed Polybii locum Cicero in Cluentiana clarius expreſſit. *ex quo*, inquit, *intelligi potuit id, quod ſaepe dictum eſt: vt mare quod ſua natura tranquillum ſit, ventorum vi agitari atque turbari: ſic et populum Romanum ſua ſponte eſſe placatum; hominum ſeditioſorum vocibus, vt violentiſſimis tempeſtatibus, concitari.*

Ἕως μὲν οὖν ἀκέραιοι, πάντων τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχον ὑμῖν εὐνέστατοι συνεργοὶ πρὸς τὰς πράξεις. ἐπεὶ δ᾽ ἀπὸ μὲν Ἀσίας πνεύσαντες Θόας καὶ Δικαίαρχος, ἀπὸ δὲ τῆς Εὐρώπης Μενέστας καὶ Δαμόκριτος συνετάραξαν τοὺς ὄχλους. Liuius: *cum in fide Romanae ſocietatis manſiſſent, inſita gentis tranquillitate quieſſe eos aiebat: poſteaquam flare ab Aſia Thoas et Dicaearchus; ab Europa Meneſtas et Damocritus coepiſſent; tum illam tempeſtatem coortam, quae ad Antiochum eos, ſicuti in ſcopulum, intuliſſet*, etc. cum autem in Graeco exemplari πλεύσαντες ſcriptum eſſet, nos πνεύσαντες repoſuimus ex Liuiana verſione: et ita ſcripſiſſe Polybium putamus, vt perſtaret in tralatione.

Δεῖ δὲ ὑμᾶς πρὸς μὲν ἐκείνους ἔχειν ἀπαραιτήτως. Hic locus, vt apparet, in exemplari mutilus eſt: nam deſunt verba δεῖ δὲ ὑμᾶς, quae nos ſuppleuimus, quia neceſſario ad ſententiam requiruntur.

Ἔπειτε

Ἔπεισε τὴν σύγκλητον διαλύεσθαι πρὸς τὰς Αἰτωλὰς. Liuius huc respexit, cum vertit: *Atheniensis legatus Leon, Icesiae filius, eloquentia etiam dicitur mouisse.*

Τὰ δὲ κατὰ μέρος ἦν τῶν συνθηκῶν ταῦτα. *Conditiones pacis*, vertit Liuius.

Ὁ δῆμος ὁ τῶν Αἰτωλῶν τὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων. Deest hic verbum, συνδιατηρείτω, vel συμφυλαττέτω ἄνευ δόλου, vel aliquod tale, vt ex Liuiana versione apparet, quae est: *Gens Aetolorum imperium, maiestatemque populi Romani conseruato sine dolo malo.*

Μὴ διαγέτω διὰ τῆς χώρας καὶ τῶν πόλεων ἐπὶ Ῥωμαίους, ἢ τοὺς συμμάχους καὶ φίλους αὐτῶν. Liuius: *ne quem exercitum, qui aduersus suos, amicosque eorum duceretur, per fines suos transire finito.*

Μηδὲ χορηγείτω μηδέν. Liuius: *neue vlla ope iuuato.*

Ἐχθρὸν καὶ φίλον τὸν αὐτὸν ἐχέτω τοῖς Ῥωμαίοις. Haec in exemplari deerant, quae ita sic vertit Liuius: *hostes eosdem habeto, quos populus Romanus.*

Ἐὰν πολεμῶσι πρός τινας Ῥωμαῖοι, πολεμείτω πρὸς αὐτοὺς ὁ δῆμος ὁ τῶν Αἰτωλῶν. Liuius: *armaque in eos ferto, bellumque pariter gerito.*

Τοὺς δὲ δραπέτας καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας τοὺς Ῥωμαίων, καὶ τῶν συμμάχων, ἀποδότωσαν Αἰτωλοὶ, χωρὶς τῶν, ὅσοι κατὰ πόλεμον ἁλόντες, εἰς τὴν ἰδίαν ἀπῆλθον, καὶ πάλιν ἑάλωσαν, καὶ χωρὶς τῶν, ὅσοι πολέμιοι Ῥωμαίων ἐγένοντο, καθ' ὃν καιρὸν Αἰτωλοὶ μετὰ Ῥωμαίων συνεπολέμουν. Liuius: *perfugas, fugitiuos captiuosque reddito Romanis sociisque, praeterquam si qui capti, cum domos rediissent, iterum capti sunt: aut si qui eo tempore ex iis capti sunt, qui tum hostes erant Romanis, cum inter praesidia Romana Aetoli essent.*

Ἡμέραις ρ. Liuius: *intra dies centum*, etc. Opinor autem apud Polybium desiderari ἐν particulam, vt integra lectio sit, ἐν ἡμέραις ρ. etc.

Τῷ ἄρχοντι τῷ ἐν Κορκύρᾳ. *Corcyraeorum magistratibus* vertit Liuius.

Ἐὰν δὲ μὴ εὑρεθῶσι τινὲς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, ὅταν ἐμφανεῖς γένωνται. Liuius: *qui non comparebunt, quando quisque eorum primum inuentus fuerit.*

Χωρὶς δόλου. Liuius: *sine dolo malo.*

Ἀντὶ τρίτου μέρους τοῦ ἀργυρίου χρυσίον, ἐὰν βούλωνται, διδόντες τῶν δέκα μνῶν ἀργυρίου, χρυσίου μνᾶν. Liuius: *pro argento*

gento si aurum dare mallent, dare conuenit; dum pro argenteis decem aureus vnus valeret.

Δότωσαν Αἰτωλοὶ ὁμήρους τῷ στρατηγῷ μ. μὴ νεωτέρους ἐτῶν ιβ. μηδὲ πρεσβυτέρους μ. Liuius: *obsides* XL. *ne minores* XII. *annorum: neu maiores* XL.

Οὓς ἂν Ῥωμαῖοι προκρίνωσι. Liuius: *arbitratu consulis Romani.*

Χωρὶς στρατηγοῦ καὶ ἱππάρχου, καὶ δημοσίου γραμματέως, καὶ τῶν ὡμηρευκότων ἐν Ῥώμῃ. Liuius: *obses ne esto praetor, praefectus equitum, scriba publicus, neu quis, qui ante obses fuerit apud Romanos.*

Περὶ δὲ Κεφαλληνίας, μὴ ἔστω ἐν ταῖς συνθήκαις. Liuius: *Cephalenia extra pacis leges esto.*

Ὅσας χώρας, καὶ πόλεις, καὶ ἄνδρας, οἷς ἤτοι ἐχρῶντο ἐπὶ Λευκίου Κοϊντίου καὶ Γναΐου Δομετίου στρατηγῶν, ἢ ὕστερον ἑάλωσαν, ἢ εἰς φιλίαν ἦλθον Ῥωμαίοις, τούτων τῶν πόλεων, καὶ τῶν ἐν ταύταις μηδένα προσλαβέτωσαν Αἰτωλοί. Liuius: *Quae vrbes, qui agri, qui homines Aetolorum iuris aliquando fuerunt, qui eorum L. Quinctio Cn. Domitio Coss. postue eos consules, aut armis subacti, aut voluntate in ditionem populi Romani venerunt, ne quem eorum Aetoli recepisse velint.*

Ἡ δὲ πόλις καὶ ἡ χώρα ἡ τῶν Οἰνιάδων, Ἀκαρνάνων ἔστω. Liuius: *Aeniadae cum vrbe agrisque Acarnanum sunto*, etc. cum autem apud Graecos omnes scriptores, Οἰνιάδαι, scriptum sit, (quae ciuitas est Acarnaniae prope Acheloum fluuium) non est dubium, quin apud Liuium, vel ex hoc Polybii loco, *Oeniadae*, legi debeat.

Τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ τούτοις. Liuius: *his legibus foedus ictum cum Aetolis est.*

Τοιαύτην ἔσχε τὴν ἐπιστροφήν. Ita emendauimus, cum in exemplari esset ἐπιγραφήν.

XXIX.

Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα, τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος ἐπολεμεῖτο, κατὰ τοῦτον συνέβη. Liuius: *eadem non aestate solum, sed iisdem prope diebus, quibus haec a M. Fuluio Cos. in Aetolia gesta sunt*, etc.

Ὑπὲρ οὗ νῦν ἐνιστάμεθα τὴν διήγησιν. Liuius: *quod nunc ordiri pergam.*

XXX.

XXX.

Ὅτι Μοαγέτης ὁ τῆς Κιβύρας τύραννος, ὠμὸς ἦν καὶ δόλιος, πλὴν συνεγγίζοντος ὑπάτȣ Ῥωμαίων τῇ Κιβύρᾳ, καὶ τȣ̃ Ἑλȣΐȣ πεμφθέντος εἰς ἀπόπειραν, ἐπὶ τίνος ἐςὶ γνώμης, πρεσβευτὰς ἐξέπεμψε, παρακαλῶν μὴ φθεῖραι τὴν χώραν, ὅτι φίλος ὑπάρχει Ῥωμαίων, καὶ πᾶν ποιήσει τὸ παραγγελλόμενον. Liuius: *Haud procul a Cibyra aberant; nec legatio vlla a Moagete tyranno ciuitatis eius, homine ad omnia infido atque importuno, veniebat. ad tentandum eius animum, C. Heluium cum quatuor millibus peditum, et quingentis equitibus consul praemittit. huic agmini iam fines ingredienti legati occurrerunt, nuntiantes, paratum esse tyrannum imperata facere; orabant, vt pacatus fines iniret, cohiberetque a populatione agri militem*, etc. In exemplari Graeco multa erant mendose scripta, quae nos, vt legi debere existimamus, emendauimus. cum autem pro ὠμὸς ἦν καὶ δόλιος, scriptum esset, ὁμὸς ἦν καὶ δέλιος, Liuianam secuti versionem, ita restituimus; quamuis Graecum verbum ὠμὸς, non plane Latino illi, *importuno* respondeat.

Πρȣ̃τεινε ςέφανον ἀπὸ πεντεκαίδεκα ταλάντων. Liuius; *et in coronam auream* XV. *talenta afferebant.*

Αὐτὸς μὲν ἀφέξεσθαι τῆς χώρας ἔφη. πρὸς δὲ τὸν ςρατηγὸν ἐκέλευσε πρεσβεύειν. Liuius: *Heluius integros a populatione agros seruaturum pollicitus, ire ad consulem legatos iussit.*

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Εὐρώπην ὅλην εἰς καθαίρεσιν τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Ita emendauimus, cum in exemplari legeretur, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Ῥώμην ὅλην εἰς καθαίρεσιν τῆς ἀρχῆς. et pro ἵνα τατικῶς, verbo corrupto, ἐντατικῶς nos reposuimus. paullo infra videtur legendum, καὶ ἄξιον ἐπιςροφῆς εἶναι καὶ κολάσεως μᾶλλον ἢ φιλίας, etc. et ita restituimus ex Liuiana versione, quae habet: *vt de poena eius magis, quam de amicitia nobis cogitandum sit.*

Οἱ δὲ πρεσβευταὶ καταπλαγέντες τὴν ἐπίτασιν τῆς ὀργῆς, τῶν μὲν ἄλλων ἐντολῶν ἀπέςησαν, ἠξίȣν δ' αὐτὸν εἰς λόγȣς ἐλθεῖν· συγχωρήσαντος δὲ, τότε μὲν ἐπανῆλθον εἰς τὴν Κιβύραν. Liuius: *perturbatique hac voce legati, nihil aliud petere, quam vt coronam acciperet, veniendique ad eum potestatem tyranno et copiam loquendi, ac purgandi se faceret. permissu consulis postero die in castra tyrannus venit*, etc. in libro manu-

manuſcripto erat ἐπίφασιν, pro ἐπίτασιν: et poſt verbum ἐλθεῖν, opinor τῷ Μοαγέτῃ deſiderari.

Κατά τε τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν ἄλλην προστασίαν, λιτὸς καὶ ταπεινός. Liuius: *veſtitus, comitatusque vix ad priuati modice locupletis habitum.*

Ἔν τε τοῖς ἀπολογισμοῖς κατολοφυρόμενος τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀσθένειαν, ὧν ἦρχε πόλεων. Liuius: *et oratio fuit intermiſſa et infracta, extenuantis opes ſuas, vrbiumque ſuae ditionis egeſtatem querens.*

Ἐκράτει δὲ τῆς Κιβύρας, καὶ Συλλίου, καὶ τῆς Ἀλίμνης πόλεως. Liuius: *erant autem ſub eo praeter Cibyram, Syleum, et quae Alimne appellatur*, etc. Ἀλίμνης emendauimus ex Liuio, pro eo, quod eſt in exemplari, τῆς ἐντευμένῃ, voce, vt videtur, corrupta: pro qua tamen magis placeret, τῆς Ἀλίνδης, quod Ἄλινδα, vt eſt in vetere numiſmate ΑΛΙΝΔΕΩΝ, non Ἄλινα, vt eſt apud Stephanum, vrbs ſit Cariae.

Καταπλαγεὶς τὴν ἀπόνοιαν. Videtur Liuius hanc vocem, modo impudentiam, modo ludificationem vertiſſe: at in fragmento XCIII. defectionem. *de Gallis item*, τὴν Γαλατῶν ἀπόνοιαν, etc.

Ἐὰν δὲ μὴ διδῷ Φ. τάλαντα μετὰ μεγάλης χαρᾶς, οὐ τὴν χώραν ἔφη φθερεῖν, ἀλλὰ τὴν πόλιν αὐτὴν πολιορκήσειν. Liuius: *quingenta ergo talenta niſi triduo numeras, populationem in agris, obſidionem in vrbe expecta*, etc. ex hac verſione videtur legendum apud Polybium, οὐ μόνον τὴν χώραν ἔφη φθερεῖν, etc.

Ὁ Μοαγέτης καταῤῥωδήσας τὸ μέλλον. Liuius: *hac denuntiatione conterritus.*

Καὶ προσετίθει κατὰ βραχὺ τῶν χρημάτων. Liuius: *paulatim illiberali adiectione.*

Καὶ μυρίους μεδίμνους λαβόντα πυρῶν. Liuius: *adiecta* x. *millia medimnum frumenti.*

XXXI.

Ἡνίκα Γναῖος διῄει τὸν Κολοβάτον προσαγορευόμενον ποταμόν. Liuius: libro XXXVIII. *poſtero die ad Cobulatum amnem progreſſi*, etc. huius fluuii mentio, quod ſciam, non extat: ex Polybiana vero ſcriptura apparet apud Liuium litterarum tranſpoſitionem a librario factam fuiſſe.

Ἦλθον

Ἦλθον πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἐκ τῆς Ἰσίνδης προσαγορευομένης πόλεως, δεόμενοι σφίσι βοηθῆσαι. Liuius: *Termessenses eo tempore Isiondae arcem, vrbe capta, oppugnabant,* etc. *legatos ad Cos. orantes opem miserunt*, etc. opinor autem apud Liuium *Isindae* scribendum esse ex Stephano, cuius etiam scripturam in emendanda voce Polybiana, quae in ἴσδα mutata erat, secuti sumus: nam Ptolemaeus corrupte habet πισίνδα, et Glareani, Hyriensium correctio inepta prorsus est.

Νῦν τε πολιορκεῖν τὴν ἄκραν συμπεφευγότων εἰς αὐτὴν πάντων τῶν πολιτῶν, ὁμοῦ γυναιξὶ καὶ τέκνοις. Liuius: *cum coniugibus ac liberis in arce inclusos se mortem in dies aut ferro, aut fame patiendam expectare*, etc.

Τοὺς γὰρ Τερμησσεῖς ἐπισπασαμένους Φιλόμηλον. Opinor legendum Φιλομηλεῖς. est enim Φιλομήλιον πόλις μεγάλης Φρυγίας. corrupte autem τοὺς γὰρ Τελμεῖς legebatur in exemplari, pro τοὺς γὰρ Τερμησσεῖς: nam apud Liuium, siue *Termessenses* legebatur, siue, vt est in aenea tabula apud Cardinalem Farnesium, *Thermenses*, parum refert. quamuis Liuiani manuscripti codices, *Telmenses*, omnes plane habeant, propiore scriptura, ad *Thermenses.*

Αὐτὸς δὲ νομίσας ἕρμαιον εἶναι τὸ προσπεπτωκὸς, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τῆς Παμφυλίας. Liuius: *volenti consuli caussa in Pamphyliam diuertendi oblata est.*

Ὁ δὲ Γνάϊος συνεγγίσας τῷ Τερμησσῷ, πρὸς μὲν τούτους συνέθετο φιλίαν, λαβὼν ν. τάλαντα· παραπλησίως δὲ καὶ πρὸς Ἀσπενδίους. Liuius: *Termesso pacem dedit; quinquaginta talentis argenti acceptis. item, Aspendiis, ceterisque Pamphyliae populis*, etc. in exemplari Graeco scriptum erat Τελμισσῷ, quae est Cariae, vel (vt Straboni placet) Lyciae ciuitas maritima: cum Termessus sit Pamphyliae mediterranea. error autem ex litterarum similitudine fluxit; et apud Liuium, *Termesso* etiam in *Telmesso*, vt est in libris manuscriptis, mutatum est.

Ἅμα δὲ καὶ τοὺς Ἰσινδεῖς ἐξελόμενος ἐκ τῆς πολιορκίας. Liuius: *obsidione Isiondenses exemit.* ἰσδεῖς habet Polybius; male. et *Isindenses* puto scribendum ap. Liuium, vt supra.

XXXII.

Ὅτι Κύρμασα πόλιν λαβὼν ὁ Γνάϊος, καὶ λείαν ἄφθονον, ἀνέζευξεν. Liuius libro XXXVIII. *profectus inde continentibus*

bus itineribus ad Cormasam vrbem peruenit, plenam omnium rerum copia. Κόρμασα habet Ptolemaeus, et ita videtur legendum apud Polybium: nam Κύρβασα, non Κύρμασα vrbs est Cariae, Κόρβασα Ptolemaeo.

Προαγόντων δὲ αὐτῶν παρὰ τὴν λίμνην, παρεγένοντο πρέσβεις ἐκ Λυσινόης, διδόντες αὐτὰς εἰς τὴν πίστιν. *Progredienti praeter paludes ab Lysinoe dedentes ciuitatem venerunt*, etc. placeret apud Polybium προάγοντος δὲ αὐτοῦ. cum autem in exemplari corrupte scriptum esset, ἐκ Δυηνόης, nos ἐκ Λυσινόης emendauimus, quod ad hanc lectionem, Liuii *Lysinoe* propius accedat, quam Ptolemaei Λυσινία, quam retinuit Glareanus.

Ἐνέβαλον εἰς τὴν τῶν Σαγαλασσέων γῆν, καὶ πολὺ πλῆθος ἐξελασάμενος λείας. Liuius: *inde in agrum Sagalassenum, vberem, fertilemque omni genere frugum ventum est.* Σαγάλασσος, inquit Stephanus, πόλις Πισιδίας, τὸ ἐθνικὸν, Σαγαλασσεὺς, καὶ Σαγαλασσηνὸς, etc,

Παραγενομένων δὲ πρεσβευτῶν ὡς αὐτὸν, ἀποδεξάμενος τοὺς ἄνδρας, καὶ λαβὼν ν. ταλάντων στέφανον, καὶ δισμυρίους κριθῶν μεδίμνους, καὶ δισμυρίους πυρῶν, προσεδέξατο τούτους εἰς τὴν φιλίαν. Liuius: *legatis missis pacti quinquaginta talentis, et* XX. *millibus medimnum tritici, et* XX. *hordei, pacem impetrarunt.*

XXXIII.

Ὅτι Γνάϊος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν Ἐποσσογνάτον τὸν Γαλάτην. Liuius libro XXXVIII, *concione dimissa, missisque ad Epossognatum legatis.*

Καὶ ὁ Ἐποσσογνάτος ἔπεμψε πρὸς Γνάϊον πρέσβεις, καὶ παρεκάλει τὸν Γνάϊον τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν, μὴ προεξαναστῆναι, μὴ δ' ἐπιβαλεῖν χεῖρας τοῖς Τολιστοβογίοις Γαλάταις, καὶ διότι πρεσβεύσει πρὸς τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν Ἐποσσογνάτος, καὶ ποιήσεται λόγους ὑπὲρ τῆς φιλίας, καὶ πείσεται πρὸς πᾶν αὐτοὺς καλῶς ἔχον. Liuius: *eo missi ad Epossognatum redierunt, et legati Compulsi reguli orantes, ne Tectosagis bellum inferrent. et ipsum in eam gentem iturum et Epossognatum, persuasurumque, vt imperata faciant*, etc. pro Τολιστοβογίοις, Liuius habet *Tectosagis*: Τολιστοβογίοις autem retinuimus, quod ita sit in exemplari Graeco, non Τολιστοβόγοις,, vt habet Ptolemaeus: pro πείσεσθαι autem, male πεσεῖσθαι erat in manuscripto.

Οὗτος

Ὄντος δὲ τοῦ Γναΐου πρὸς τὸ πολισμάτιον τὸ καλούμενον Γορδιεῖον, ἧκον παρ' Ἐποσσογνάτου πρέσβεις ἀποδηλοῦντες, ὅτι παρευθὺς διαλεχθεὶς τοῖς τῶν Γαλατῶν βασιλεῦσιν, οἱ δ' ἁπλῶς εἰς οὐδὲν συγκαταβαίνοιεν Φιλάνθρωπον. ἀλλ' ἠθροικότες ὁμοῦ τέκνα καὶ γυναῖκας, καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν ἅπασαν εἰς τὸ καλούμενον ὄρος Ὄλυμπον, ἕτοιμοι πρὸς μάχην εἰσί. Liuius: *Ibi ſtatiua habentibus legati ab Epoſſognato venerunt, nuntiantes, profectum eum ad regulos Gallorum, nihil aequi impetraſſe. ex campeſtribus vicis agrisque frequentes demigrare, et cum coniugibus ac liberis, quae ferre atque agere poſſent, prae ſe agentes, portantesque, Olympum montem petere, vt inde armis locorumque ſitu ſe tueantur.*

XXXIV.

Στρατοπεδευόντων πρὸς τὴν Ἄγκυραν πόλιν, Liuius libro XXXVIII. *ad Ancyram in ſtatiua.*

Παραγίνονται πρέσβεις παρὰ τῶν Τεκτοσάγων, ἀξιοῦντες τὸν Γναΐον, τὰς μὲν δυνάμεις ἐᾶσαι κατὰ χώραν, αὐτὸν δὲ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν προελθεῖν εἰς τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων. Liuius: *Tectoſagum oratores ad conſulem venerunt, petentes ne ante ab Ancyra caſtra moueret, quam collocutus cum ſuis regibus eſſet. locusque qui maxime medius inter caſtra Gallorum et Ancyram*, etc.

Τοῦ δὲ Γναΐου συγκατατιθεμένου, καὶ παραγενηθέντος κατὰ τὸ συνταχθὲν μετὰ Φ. ἱππέων, τότε μὲν οὐκ ἦλθον οἱ βασιλεῖς. ἀνακεχωρηκότος δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, αὖθις ἧκον οἱ πρέσβεις, ὑπὲρ μὲν τῶν βασιλέων σκήψεις τινὰς λέγοντες. Liuius: *Quo cum Cos. ad tempus, cum praeſidio quingentorum equitum veniſſet, nec vllo Gallorum ibi viſo, regreſſus in caſtra eſſet, oratores iidem redeunt excuſantes*, etc.

Τοὺς πρώτους ἄνδρας ἐκπέμψουσι κοινολογησομένους ὑπὲρ τῶν ὅλων. Liuius: *principes ciuitatis, per quos res tranſigi poſſet, venturos.*

Ὁ δὲ Γναΐος κατανεύσας ἥξειν, αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας, Ἄτταλον δὲ καὶ τῶν χιλιάρχων τινὰς ἐξαπέστειλεν. Liuius: *Conſul ſe quoque Attalum miſſurum dixit*, etc. Polybii ſententiam non expreſſit Liuius, quod ea fortaſſe non deceret Romanum conſulem.

Μετὰ τριακοσίων ἱππέων. Liuius: *trecentos equites Attalus praeſidii cauſſa cum attuliſſet.*

Ἦλθον μὲν κατὰ τὸ συνταχθέν. Liuius: *ad hoc colloquium vtrinque ventum eſt.*

Καὶ λόγυς ἐποιήσαντο περὶ τῶν πραγμάτων. Liuius: *actae ſunt pacis conditiones.*

Τέλος δ' ἐπιθεῖναι τοῖς προειρημένοις, ἢ κυρῶσαί τι τῶν δοξάντων, ὐκ ἔφασαν εἶναι δυνατόν. Liuius: *finis rei quia abſentibus ducibus imponi non poterat.*

Τὺς δὲ βασιλεῖς τῇ κατὰ πόδας ἥξειν διωρίζοντο, συνθησομένυς καὶ πέρας ἐπιθήσοντας, εἰ καὶ Γνάϊος ὁ στρατηγὸς ἔλθοι πρὸς αὐτύς. Liuius: *conuenit, vti conſul, regesque eo loco poſtero die congrederentur*, etc. verbum autem *conuenit*, refertur ad Polybianum illud, quod ſequitur, ἐπὶ τύτοις, etc.

Ἐποιῦντο δ' ὑπερθέσεις ταύτας οἱ Γαλάται, καὶ διεστρατήγυν τὺς Ῥωμαίυς, βυλόμενοι τῶν τε σωμάτων τινὰ τῶν ἀναγκαίων, καὶ τῶν χρημάτων ὑπερθέσθαι πέραν Ἅλυος ποταμῦ, μάλιστα δὲ τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, εἰ δυνηθεῖεν, λαβεῖν ὑποχείριον. Liuius: *fruſtratio Gallorum eo ſpectabat: primum, vt tererent tempus, donec res ſuas, cum quibus periclitari nolebant, cum coniugibus ac liberis trans Halyn flumen traiicerent: deinde, quod ipſi conſuli parum cauto aduerſus colloquii fraudem inſidiabantur.*

Ἑτοίμυς ἔχοντες ἱππεῖς χιλίυς. Liuius: *mille ad eam rem ex omni numero audaciae expertae deiegerunt equites.*

Τὺς ἐπὶ τὰς ξυλίας καὶ χορτολογίας ἐκπορευομένυς ἐκ τῦ τῶν Ῥωμαίων χάρακος ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη πεποιῆσθαι τὴν ἔφοδον. Liuius: *pabulatores, lignatoresque in eam partem, in qua colloquium futurum erat, ducti ſunt.*

Τὺς ἐφεδρείᾳ χρωμένυς. Liuius: *ſtatione.*

Συνέταξαν οἱ χιλίαρχοι τὺς εἰθισμένυς ἐφεδρεύειν τοῖς προνομεύυσιν ἱππεῖς ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη ποιήσασθαι τὴν ἔφοδον. Liuius: *tutius id futurum tribunis ratis, quia conſulis praeſidium, et ipſum pro ſtatione habituri erant, hoſti oppoſitum. ſuam tamen alteram ſtationem propius caſtra ſexcentorum equitum poſuerunt*, etc. in exemplari mendoſe ſcriptum erat συνετάραξαν, pro eo, quod nos emendauimus, συνέταξαν.

XXXV.

Κατὰ τὴν Ἀσίαν Γναΐυ τῦ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῦ παραχειμάζοντος. Liuius libro XXXVIII. *ad Cn. Manlium conſulem, hibernantem in Aſia*, etc.

Παρε-

Παρεγένοντο πρέσβεις παρά τε τῶν Ἑλληνίδων πόλεων τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, καὶ παρ' ἑτέρων πλειόνων. Liuius: *legationes vndique ex omnibus ciuitatibus gentibusque, quae cis Taurum montem incolunt, veniebant*, etc. quibus verbis expresſit Polybiana illa, quae ſequuntur: ἅπαντες γὰρ οἱ τὴν ἐπὶ τάδε τῦ Ταύρυ κατοικῦντες, etc.

Συμφορῦσαι στεφάνυς τῷ Γναΐῳ. Liuius: *ſed coronas etiam aureas pro ſuis quaeque facultatibus attulerant.* συγχωρῦσαι, pro συμφορῦσαι, corrupte habebat liber manuſcriptus.

Οὐχ ὅτως ἐχάρησαν Ἀντιόχυ ληφθέντος, ἐπὶ τῷ δοκεῖν ἀπολελύσθαι, τινὲς μὲν φόρων, οἱ δὲ φρυρᾶς, καθόλυ δὲ πάντες βασιλικῶν προσταγμάτων, ὡς ἐπὶ τῷ τὸν ἀπὸ τῶν βαρβάρων αὐτοῖς φόβον ἀφῃρῆσθαι. Liuius: *et vt clarior nobiliorque victoria Romanis de rege Antiocho fuit, quam de Gallis: ita laetior ſociis erat de Gallis, quam de Antiocho.*

Ἦλθε δὲ καὶ παρ' Ἀντιόχυ Μυσαῖος, καὶ παρὰ τῶν Γαλατῶν πρεσβευταὶ, βυλόμενοι μαθεῖν ἐπὶ τίσιν αὐτὺς δεῖ ποιεῖσθαι τὴν φιλίαν. Liuius: *et ab Antiocho legati, et ab ipſis Gallis, vt pacis leges dicerentur.*

Ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ Ἀριαράθυ τῦ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέως. καὶ γὰρ ὗτος μετασχὼν Ἀντιόχῳ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, καὶ κοινωνήσας τῆς πρὸς Ῥωμαίυς μάχης, ἐδεδίει καὶ διηπορεῖτο περὶ τῶν καθ' αὑτόν. Διὸ καὶ πλεονάκις πέμπων πρεσβευτὰς, ἐβύλετο μαθεῖν, τί δὺς, ἢ τί πράξας, δύναιτ' ἂν παραστήσασθαι τὴν σφετέραν ἄνοιαν. Liuius: *et ab Ariarathe rege Cappadocum venerunt ad veniam petendam, luendamque pecunia noxam, quod auxiliis Antiochum iuuiſſet*, etc. in exemplari, ἐβυλεύετο, pro ἐβύλετο, ſcriptum erat.

Ὁ δὲ στρατηγὸς τὰς μὲν παρὰ τῶν πόλεων πρεσβείας πάσας ἐπαινέσας, καὶ φιλανθρώπως ἀποδεξάμενος, ἐξαπέστειλε. Liuius: *ciuitatum legationes cum benignis reſponſis laetiores etiam, quam venerant, dimiſſae*, etc. Παρὰ τῶν πολεμίων, pro παρὰ τῶν πόλεων, male legebatur in exemplari.

Τοῖς δὲ Γαλάταις ἀπεκρίθη, διότι προσδεξάμενος Εὐμένη τὸν βασιλέα, τότε ποιήσεται τὰς πρὸς αὐτὺς συνθήκας. Liuius: *cum Eumenes rex veniſſet, tum daturum iis leges.*

Ἑξακόσια τάλαντα δόντας. Liuius: *ei ducenta talenta argenti ſunt imperata.*

Πρὸς δὲ τὸν Ἀντιόχυ πρεσβευτὴν συνετάξατο μετὰ τῆς δυνάμεως ἥξειν ἐπὶ τὺς τῆς Παμφυλίας ὅρυς, τά τε διχίλια τάλαν-

τα καὶ Φ. κομιζόμενος καὶ τὸν σῖτον, ὃν ἔδει δοῦναι τοῖς στρατιώταις αὐτοὺς πρὸ τῶν συνθηκῶν, κατὰ τὰς πρὸς τὸν Λεύκιον ὁμολογίας. Liuius: *Antiochi legati pecuniam in Pamphyliam, frumentumque ex pacto cum L. Scipione foedere iussi aduehere. eo se cum exercitu venturum*, κομιουμένους, male, vt videtur, legebatur in exemplari.

Μετὰ δὲ ταῦτα, καθαρμὸν ποιησάμενος τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ὥρας παραδιδούσης. Liuius: *principio deinde veris, lustrato exercitu profectus.*

Παραγενόμενος εἰς Ἀπάμειαν ὀγδοαῖος, ἐπέμεινε τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀναζεύξας προῆγε, χρώμενος ἐνεργοῖς ταῖς πορείαις. ἀφικόμενος δὲ τριταῖος, εἶδε τὸν συνταχθέντα τόπον τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον. Liuius: *die octauo Apameam venit: ibi triduum statiuis habitis, tertiis rursus ab Apamea castris in Pamphyliam, quo pecuniam frumentumque regios conuchere iusserat, peruenit.*

Τὸν μὲν σῖτον ἐμέτρησε ταῖς δυνάμεσι. Liuius: *frumentum exercitui diuiditur*, etc. ἐμέτρισε scriptum est in exemplari, fortasse pro ἐμέτρησε, etc.

Τὰ δὲ χρήματα παραδοὺς τινι τῶν χιλιάρχων, συνέταξε παρακομίζειν εἰς Ἀπάμειαν. Liuius: *mille et quingenta talenta argenti accepta Apameam deportantur.*

Φρούραρχον. *Praefectum praesidii*, vertit Liuius.

Ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν Πέργην. Liuius: *inde ad Pergam ducit.*

Ἐγγίζοντος δ' αὐτοῦ τῇ πόλει, παρῆν ἀπ' αὐτῆς ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς Φρουρᾶς. Liuius: *appropinquanti praefectus praesidii obuius venit*, etc. ἀπ' αὐτῶν, male, vt videtur, erat in exemplari.

Μέχρι δὲ τοῦ νῦν ἁπλῶς οὐδέν. In exemplari legebatur μέτοχος δὲ τοῦ νῦν, nullo prorsus sensu.

Διόπερ ἠξίου λθ. ἡμέρας, χάριν τοῦ διαπευψάμενος ἐρέσθαι τὸν βασιλέα, τί δεῖ πράττειν. Liuius: *triginta dierum tempus poscens, vt regem Antiochum de vrbe tradenda consuleret*, etc. Videtur autem apud Polybium τριάκονθ' ἡμέρας prius scriptum fuisse, deinde a librario, qui notis eum numerum significare voluisset, λθ' factum esse, retenta θ' postrema litera, vt apparet.

Συνεχώρησε πέμπειν, καὶ πυνθάνεσθαι τοῦ βασιλέως, μὴ μετά τινας ἡμέρας πυθόμενος, παρέδωκε τὴν πόλιν. Liuius: *dato tempore, ad eum diem praesidio decessum est.*

Κατὰ

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ δέκα πρεσβευταὶ, καὶ ὁ βασιλεὺς Εὐμένης, εἰς Ἔφεσον κατέπλευσαν, ἤδη τῆς θερείας ἐναρχομένης, καὶ δύο ἡμέρας ἐκ τοῦ πλοῦ προσαναλαβόντες αὐτοὺς, ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀπάμειαν. Liuius: *Ipſe, quia Eumenem regem, et decem legatos ab Roma Epheſum veniſſe audierat, iuſſis ſequi Antiochi legatis, Apameam exercitum reduxit.*

Λεύκιον μὲν τὸν ἀδελφὸν μετὰ τετρακισχιλίων ἐξαπέστειλε πρὸς τοὺς Ὀροανδεῖς πειθανάγκης ἔχοντας διάθεσιν, χάριν τοῦ κομίσασθαι τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὁμολογηθέντων χρημάτων. Liuius: *a Perga L. Manlio fratre cum* IIII. *millibus militum Oroanda ad reliquum pecuniae, quod pepigerant, exigendum miſſo*, etc. Ὀρανδεῖς habet manuſcriptus liber.

Ἦν δὲ τοιαύτη τις ἡ τῶν κατὰ μέρος διάταξις. Liuius: *ibi ex decem legatorum ſententia foedus in haec verba fere cum Antiocho conſcriptum eſt.*

Φιλίαν ὑπάρχειν Ἀντιόχῳ καὶ Ῥωμαίοις εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον, ποιοῦντι τὰ κατὰ τὰς συνθήκας. Liuius: *amicitia regi Antiocho cum populo Romano his conditionibus eſto.*

Μὴ διιέναι βασιλέα Ἀντίοχον, καὶ τοὺς ὑποταττομένους διὰ τῆς αὐτῶν χώρας ἐπὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους, πολεμίους. Liuius: *ne quem exercitum, qui cum populo Romano ſociisue bellum geſturus erit, rex per fines regni ſui, eorumue, qui ſub ditione eius erunt, tranſire ſinito.*

Μηδὲ χορηγεῖν αὐτοῖς μηδέν. Liuius: *neu commeatu, neu qua alia ope iuuato.*

Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους ἐπ' Ἀντίοχον, καὶ τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον ταττομένους. Liuius: *idem Romani, ſociique Antiocho, et iis, qui ſub imperio eius erunt, praeſtent.*

Μὴ πολεμῆσαι δὲ Ἀντίοχον τοῖς ἐπὶ ταῖς νήσοις, μηδὲ τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην. Liuius: *belli gerendi ius ne eſto cum iis, qui inſulas colunt, neue in Europam tranſeundi.*

Εκχωρείτω δὲ πόλεων καὶ χώρας. Polybii locus in exemplari non eſt integer: ſuppleri autem poteſt ex Liuii verſione, quae habet ita: *excedito vrbibus, agris, vicis, caſtellis cis Taurum montem vsque ad Tanaim amnem, et a valle Tauri, vsque ad iuga, qua in Lycaoniam vergit.*

Μὴ ἐξαγαγέτω μηδὲν, πλὴν τῶν ὅπλων, ὧν φέρουσιν οἱ στρατιῶται. Liuius: *ne qua arma afferto ex iis oppidis, agris, caſtellisque quibus excedat.*

Εἰ δέ τι τυγχάνουσιν ἀπενηνεγμένοι, καθιστάτωσαν πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς πόλεις. Liuius: *si qua extulit, quae quoque oportebit, recte restituito.*

Μηδ' ὑποδεχέσθωσαν τῶν ἐκ τῆς Εὐμένους τοῦ βασιλέως, μήτε στρατιώτας, μήτ' ἄλλον μηδένα. Liuius: *ne militem, neu quem alium ex regno Eumenis recipito.*

Εἰ δέ τινες, ἐξ ὧν ἀπολαμβάνουσι Ῥωμαῖοι πόλεων, μετὰ δυνάμεως εἰσὶν Ἀντιόχου, τούτους εἰς Ἀπάμειαν ἀποκατασταθήτωσαν. Liuius: *si qui earum vrbium ciues, quae regno abscedunt, cum rege Antiocho, intraque fines eius regni sunt, Apameam omnes ante diem certum redeant.*

Τοῖς τε Ῥωμαίοις καὶ τοῖς συμμάχοις εἴ τινες εἶεν * εἶναι τὴν ἐξουσίαν καὶ μένειν. εἰ βούλονται, καὶ ἀποτρέχειν. Liuius: *qui ex regno Antiochi apud Romanos sociosque sunt, iis ius abeundi, manendique esto*, etc. Polybii locus desiderat ἐκ τῆς ὑπ' Ἀντίοχον ταττομένης, vel, ἐκ τῆς Ἀντιόχου βασιλείας, vel tale aliquid.

Τοὺς δὲ δούλους Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἀποδότω Ἀντίοχος, καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ταττόμενοι, καὶ τοὺς ἁλόντας, καὶ τοὺς αὐτομολήσαντας, καὶ εἴ τινα αἰχμάλωτον ποθὲν εἰλήφασιν. Liuius: *seruos, seu fugitiuos, seu bello captiuos, seu qui liber captus, aut transfuga erit, reddito Romanis, sociisque.*

Ἀποδότω δὲ Ἀντίοχος, ἐὰν ᾖ δυνατὸν αὐτῷ, καὶ Ἀννίβαν Ἀμίλκου Καρχηδόνιον, καὶ Μνασίλοχον Ἀκαρνᾶνα, καὶ Θόαντα Αἰτωλὸν, Εὐβουλίδαν καὶ Φίλωνα Χαλκιδεῖς. Liuius: *de Annibale Poeno, et Aetolo Thoante, et Mnasimacho Acarnane, et Chalcidensibus Eubulida et Philone dedendis, in hoc quoque foedere additum est.*

Καὶ τοὺς ἐλέφαντας τοὺς ἐν Ἀπαμείᾳ πάντας, καὶ μηκέτι ἄλλους ἐχέτω. Desunt quaedam in exemplari ante haec verba, quae nos suppleuimus ex Appiano, et ex Liuiana versione, quae habet: *elephantos tradito omnes, neque alios parato.* in manuscripto autem libro erat, καὶ τούτους ἐκπλεύσαντας, τοὺς ἐν Ἀπαμείᾳ, etc. mendose prorsus.

Ἀποδότω δὲ καὶ τὰς ναῦς τὰς μακρὰς, καὶ τὰ ἐκ τούτων ἄρμενα, καὶ τὰ σκεύη, καὶ μηκέτι ἐχέτω πλὴν δέκα καταφράκτων, μηδὲ τριακοντόκωπον ἐχέτω ἐλαυνόμενον, μηδ' αὐτὸ πολέμου ἕνεκεν, οὗ αὐτὸς κατάρχῃ. Et hic quoque locus haud scio an integer sit. Liuiana certe versio Polybii verba in totum non exprimit, quae sic habet: *tradito et naues longas, armamentaque earum: neue plures, quam decem naues*

actua-

actuarias, nulla quarum plus quam XXX. *remis agatur, habeto: neue monerem ex belli caussa, quod ipse illaturus sit.* Vox ἐλκυνόμενον, ad Liuii *actuarias* videtur referenda. siquidem actuaria, quod remis agerentur, dicta sunt. suspicor autem abundare apud Liuium, *plusquam;* et pro, *monerem ex*, legendum esse, vt in veteribus libris, *minorem ea:* et vt Liuiana versio cum Polybiana sententia conueniat, repono pro *ea*, *eas;* deleta voce, *minorem.*

Μηδὲ πλείτωσαν ἐπὶ τάδε τȣ̃ Καλυκάδνȣ ἀκρωτηρίȣ, εἰ μὴ φόρȣς, ἢ πρέσβεις, ἢ ὁμήρȣς ἄγοιεν. Liuius: *neue nauigato citra Calycadnum, neue Sarpedonium, promontoria: extra quam si qua nauis pecuniam, stipendium, aut legatos, aut obsides portabit.* Καλυκάδμȣ, pro Καλυκάδνȣ, corrupte habet manuscriptum exemplar.

Μὴ ἐξέςω δὲ Ἀντιόχῳ, μηδὲ ξενολογεῖν ἐκ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίȣς ταττομένης, μήδ᾽ ὑποδεχέσθω τȣ̀ς φυγάδας. Liuius: *milites mercede conducendi ex iis gentibus, quae sub ditionen populi Romani sunt, Antiocho regi ius ne esto; ne voluntarios quidem recipiendi.*

Ὅσαι δὲ οἰκίαι Ῥοδίων, ἢ τῶν συμμάχων ἦσαν ἐν τῇ ὑπὸ βασιλέα Ἀντίοχον ταττομένῃ, ταύτας εἶναι Ῥοδίων, ὡς καὶ πρὸ τȣ̃ τὸν πόλεμον ἐξήνεγκαν. Liuius: *Rhodiorum sociorumue quae aedes aedificiaque intra fines regni Antiochi sunt, quo iure ante bellum fuerunt, eo Rhodiorum, sociorumue sunto.* in exemplari verba τὸν πόλεμον desunt; quae tamen necessario requiruntur.

Καὶ εἴ τι χρῆμα ὀφείλετ᾽ αὐτοῖς, ὁμοίως ἔςαι πράξιμον. Liuius: *si quae pecuniae debentur, earum exactio esto.*

Καὶ εἴ τι ἀπελήφθη ἀπ᾽ αὐτῶν, ἀναζητηθὲν ἀποδοθήτω. Liuius: *si quid ablatum est, id conquirendi, cognoscendi, repetendique ius esto.*

Εἰ δέ τινας τῶν πόλεων, ἃς ἀποδȣ̃ναι δεῖ Ἀντίοχον, ἑτέροις δέδωκεν Ἀντίοχος, ἐξαγέτω καὶ ἐκ τȣ́των τὰς φρȣρὰς, καὶ τȣ̀ς ἄνδρας. Liuius: *si quas vrbes, quas tradi oportet, ii tenent, quibus Antiochus dedit, ex iis praesidia deducito, vtique recte tradantur, curato.*

Ἀργυρίȣ δὲ δότω Ἀντίοχος Ἀττικȣ̃ Ῥωμαίοις ἀρίςȣ τάλαντα μύρια δισχίλια ἐν ἔτεσι ιβ. διδȣ̀ς καθ᾽ ἕκαςον ἔτος χίλια. μὴ ἔλαττον δ᾽ ἑλκέτω τὸ τάλαντον λιτρῶν Ῥωμαϊκῶν π. καὶ τȣ̃ σίτȣ φ. καὶ μ. Liuius: *argenti probi* XII. *millia Attica talenta dato intra duodecim annos pensionibus aequis. talentum ne*

 minus

minus pondo LXXX. *Romanis ponderibus pendat. et tritici* DXL. *millia modium.*

Δότω δὲ Εὐμένει τῷ βασιλεῖ τάλαντα τνθ' ἐν ἔτεσι τοῖς πρώτοις ε. Liuius: *Eumeni regi talenta* CCCL. *intra quinquennium dato*, etc. desunt autem in exempltri verba δότω δὲ Εὐμένει τῷ βασιλεῖ τάλαντα. quae nos ex Liuio suppleuimus.

Ἀποδότω δὲ καὶ τοῦ σίτου, καθὼς ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος, τάλαντα ρκζ, καὶ δραχμὰς χιλίας ὀκτώ. Liuius: *et pro frumento, quod aestimatione fiat, talenta* CXXVII.

Οὓς συνεχώρησεν Εὐμένης λαβεῖν. Locus non vacat mendo. fortasse legendum, ἃ συνεχώρησεν Εὐμένη λαβεῖν, etc.

Ὁμήρους δὲ διδότω Ἀντίοχος, δι' ἐτῶν τριῶν ἄλλους ἀνταποστέλλων, μὴ νεωτέρους ἐτῶν ιη. μηδὲ πρεσβυτέρους με. Liuius: *obsides Romanis* XXX. *dato, et pro triennio mutato, ne minores octonum denum annorum, ne maiores quinum quadragenum.*

Ἂν δέ τινες τῶν πόλεων, ἢ τῶν ἐθνῶν, πρὸς ἃ γέγραπται μὴ πολεμεῖν Ἀντίοχον, πρότεροι ἐκφέρωσι πόλεμον, ἐξέσω πολεμεῖν Ἀντιόχῳ. τῶν δ' ἐθνῶν καὶ πόλεων τούτων, μὴ ἐχέτω τὴν κυρίαν αὐτὸς, μήδ' εἰς φιλίαν προσαγέσθω. Liuius: *si qui sociorum populi Romani vltro bellum inferent Antiocho, vim vi arceri ius esto: dum ne quam vrbem aut belli iure teneat, aut in amicitiam accipiat.*

Περὶ δὲ τῶν ἀδικημάτων τῶν πρὸς ἀλλήλους γινομένων, εἰς κρίσιν προκαλείσθωσαν. Liuius: *controuersias inter se iure ac iudicio disceptent.*

Ἐὰν δέ τι θέλωσι πρὸς τὰς συνθήκας ἀμφότεροι κοινῷ δόγματι προσεθῆναι, ἢ ἀφαιρεθῆναι ἀπ' αὐτῶν, ἐξέσω. Liuius: *et si quid postea addi mutariue placuisset, vt id saluo foedere fieret.*

Τυχθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ τούτοις, εὐθέως ὁ στρατηγὸς Κόϊντον Μινούκιον Θέρμον, καὶ Λεύκιον τὸν ἀδελφὸν, ἄρτι κεκομικότας τὰ χρήματα παρὰ τῶν Ὀροανδέων, εἰς Συρίαν ἐξαπέστειλε, συντάξας κομίζεσθαι τοὺς ὅρκους παρὰ τοῦ βασιλέως. Liuius: *consul iurauit in hoc foedus: ab rege, qui exigerent iusiurandum, profecti Q. Minucius Thermus, et L. Manlius, qui tum forte ab Oroandis rediit*, etc. ex hac Liuii versione apparet, κεκομικότα legendum apud Polybium, vt ad Manlium tantum referatur. Ὀροανδέων autem emendauimus, cum esset τὸ ὀρόαν corrupte in exemplari.

Πρὸς

Πρὸς δὲ Κόϊντον Φάβιον τὸν ἐπὶ τῦ ναυτικῦ ϛρατηγὸν, ἐξέπεμψε γραμματοφόρυς, κελεύων πάλιν πλεῖν αὐτὸν εἰς Πάταρα, καὶ παραλαβόντα τὰς ὑπαρχύσας αὐτόθι ναῦς, διαπρῆσαι. Liuius: *et Q. Fabio Labeoni, qui classi praeerat, scripsit, vt Patara extemplo proficisceretur; quaeque ibi naues regiae essent, concideret, cremaretque*, etc. ad hanc autem, vt opinor, indicandam classis praefecturam in denariis argenteis Q. Fabii Labeonis prorae signum impressum est.

XXXVI.

Κατὰ τὴν Ἀπάμειαν, οἵτε δέκα, καὶ Γνάϊος ὁ ϛρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων διακύσαντες πάντων τῶν ἀπηντηκότων, τοῖς μὲν περὶ χώρας, ἢ χρημάτων, ἤ τινος ἑτέρυ διαφερομένοις, πόλεις ἀπέδωκαν ὁμολογυμένας ἀμφοτέροις. Liuius: *Cn. Manlius*, etc. *deinde caussas ciuitatum, multis inter nouas res turbatis, cognouit*, etc. *ciuitatum autem cognitis caussis*, x. *legati aliam aliarum fecerunt cognitionem.*

Ἐν αἷς διακριθήσονται περὶ τῶν ἀμφισβητυμένων. Liuius: *disceptabunt de controuersiis.*

Ὅσαι μὲν τῶν αὐτονόμων πόλεων, πρότερον ὑπετέλυν Ἀντιόχῳ φόρον, τότε δὲ διεφύλαξαν τὴν πρὸς Ῥωμαίυς πίϛιν, ταύτας μὲν ἀπέλυσαν τῶν φόρων. Liuius: *quae stipendiariae regi Antiocho fuerant, et cum populo Romano senserant, iis immunitatem dederunt*, etc. τὸν φόρον legebatur in exemplari; quam lectionem si retineamus, ταύταις pro ταύτας erit scribendum: quod non ita placet. de hac re ita Appianus in Syriaco. τύτων δὲ ὅσοι μὲν Ἀττάλῳ τῷ πατρὶ Εὐμένυς ἐτέλυν φόρυς, ἐκέλευσαν Εὐμένει συμφέρειν. ὅσοι δὲ Ἀντιόχῳ πρῶτον ἐτέλυν, ἀπέλυσαν τῶν φόρων, etc.

Ταύτας ἐπέταξαν τὸν αὐτὸν Εὐμένει διδόναι φόρον. Liuius: *eas omnes pendere vectigal Eumeni iusserunt*, etc. σύνταξιν ἐτέλυν, vertit Liuius, *stipendiariae*, etc.

Κολοφωνίυς δὲ τὺς τὸ Νότιον οἰκῦντας, καὶ Κυμαίυς καὶ Μιλησίυς, ἀφορολογήτυς ἀφῆκαν. Liuius: *nominatim praeterea Colophoniis, qui in Notio habitant, et Cymaeis, et Milesiis immunitatem concesserunt*, etc. Μυλασσεῖς, pro Μιλησίυς, corrupte erat in exemplari.

Κλαζομενίοις δὲ καὶ δωρεὰν προσέθηκαν τὴν Δρυμῦσαν καλυμένην νῆσον. Liuius: *Clazomeniis super immunitatem, et Drymussam dono dederunt*, etc. in exemplari erat δρομῦσσα; Stephanus tamen habet δρυμῦσσα. sed siue Drymussa, siue Dromussa pla-

 ceat;

ceat; duplex σσ omnino retinendum. Liuiani veteres libri habent Dromisa, propiore ad Dromussam Polybianam scriptura.

Μιλησίοις δὲ τὴν ἱερὰν χώραν ἀποκατέστησαν. Liuius: *Milesiis, quem sacrum appellant agrum, restituerunt.*

Χίες δὲ καὶ Σμυρναίες, ἔτι δ' Ἐρυθραίες, ἔν τε τοῖς ἄλλοις προῆγον, καὶ χώραν προσένειμαν, ἧς ἕκασοι κατὰ τὸ παρὸν ἐπεθύμεν, καὶ σφίσι καθήκειν ὑπελάμβανον, ἐντρεπόμενοι τὴν εὔνοιαν, καὶ σπεδὴν, ἣν παρέχοιντο κατὰ τὸν πόλεμον. Liuius: *Chios quoque et Smyrnaeos et Erythraeos pro singulari fide, quam eo bello praestiterunt, et agro donarunt, et in omni praecipuo honore habuerunt.*

Ἀπέδωκαν δὲ καὶ Φωκαιεῦσι τὸ πάτριον πολίτευμα, καὶ τὴν χώραν, ἣν καὶ πρότερον εἶχον. Liuius: *Phocaeensibus ager, quem ante bellum habuerant, redditus: et vt legibus antiquis vterentur, permissum.*

Μετὰ δὲ ταῦτα Ῥοδίοις ἐχρημάτισαν, διδόντες Λυκίαν, καὶ Καρίαν, τὰ μέχρι Μαιάνδρε ποταμε, πλὴν Τελμεσσε. Liuius: *Rhodiis affirmata, quae data priore decreto erant. Lycia et Caria datae vsque ad Maeandrum amnem, praeter Telmessum.*

Καὶ τότε τῆς μὲν Εὐρώπης αὐτῷ προσέθηκαν Χερρόνησον, καὶ Λυσιμάχειαν, καὶ τὰ προσορεντα τέτοις ἐρύματα καὶ χώραν, ἧς Ἀντίοχος ἐπῆρχεν. τῆς δ' Ἀσίας Φρυγίαν, τὴν ἐφ' Ἑλλήσποντον, Φρυγίαν τὴν μεγάλην, Μυσὲς, ὃς πρότερον αὐτὲς παρεσκευάσατο, Λυκαονίαν, Μιλυάδα, Λυδίαν, Τράλλεις, Ἔφεσον, Τελμεσσόν. Liuius: *regi Eumeni Chersonesum in Europa, et Lysimachiam, castella, vicos, agros eius, quibus finibus tenuerat Antiochus, adiecerunt. In Asia, Phrygiam vtramque, alteram ad Hellespontum, maiorem alteram vocant. et Mysiam, quam Prusias rex ademerat, ei restituerunt, et Lycaoniam, et Milyada, et Lydiam, et nominatim vrbes, Tralles, atque Ephesum, et Telmessum*, etc. Videndum autem an rectius sit *Prusiam*, pro *Prusias*.

Περὶ δὲ τῆς Παμφυλίας, Εὐμένες μὲν εἶναι φάσκοντος αὐτὴν ἐπὶ τάδε τε Ταύρε, τῶν δὲ παρ' Ἀντιόχε πρεσβευτῶν ἐπέκεινα, διαπορήσαντες, ἀνέθεντο περὶ τέτων εἰς σύγκλητον. Liuius: *de Pamphylia disceptatum inter Eumenem, et Antiochi legatos cum esset, quia pars eius citra, pars vltra Taurum est; integra res ad senatum reiicitur*, etc. hoc loco Polybii sensum non expressit Liuius.

Καὶ

Καὶ πλείςων αὐτοῖς διῳκημένων. Liuius: *his foederibus decretisque datis.*

Ἀναζεύξαντες προῆγον ἐφ' Ἑλλήσποντον. Liuius: *ad Hellespontum profectus.* ſed προῆγεν apud Polybium male legebatur.

Τὰ πρὸς τὰς Γαλάτας ἀσφαλίσασθαι. Liuius huc reſpexit, cum inquit: *euocatis eo regulis Gallorum.*

XXXVII.

Λυκόρτας ὅπερ ἡμῶν πατήρ. Antea legebatur, ὁ παρ' ἡμῶν πατήρ. Polybii pater Lycus a Suida nominatur: ſed male. Plutarchus enim in Philopoemene, Lycortae filium dicit. et Pauſanias ſaepius appellat Polybium Lycortae filium, et alii.

XXXVIII.

Διὰ τὸ πλείους εἶναι τοὺς κεχρεωκότας τῶν εὐπόρων. In exemplari corrupte καλέκτας legebatur. vtitur autem Polybius hac voce in fragmento.

Ἃς ἦσαν αὐτοὶ ἔτι πρότερον ὑπογεγραμμένοι, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῶν δικῶν, μίαν μὲν αὐτῶν, etc. Ita hunc locum emendauimus, cum in libro manuſcripto mendoſe legeretur καδίκων, pro τῶν δικῶν, et pro αὐτοὶ, αὐτοῖς ſcriptum eſſet.

Οἱ δὲ Ἀχαιοὶ τῶν μὲν διὰ στρατοπέδων ποιεῖσθαι τὴν κάθοδον. Ita videtur legendum pro eo, quod eſt in exemplari: οἱ δὲ Ἀχαιοὶ τῶν μὲν στρατοπέδων ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον, etc.

Παραυτίκα γὰρ ἔλαβε τῶν Μυῤῥίχου θρεμμάτων. Vide num ἔλαβε, pro ἔλαχε ſit ſcribendum.

Εἰ μὲν οὖν ἡ σύγκλητος. Ita opinor legendum, cum in exemplari ſit, ἡ μὲν οὖν σύγκλητος.

XXXIX.

Διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα. Huc pertinent Liuiana illa ex libro XXXVIII. *Originum memoria.*

Φάσκοντες Λυκίας καὶ Καρίας μέχρι τοῦ Μαιάνδρου δεδόσθαι Ῥοδίοις ὑπὸ Ῥωμαίων ἐν δωρεᾷ. Opinor legendum, Λυκίαν καὶ Καρίαν. Liuius libro XXXVIII. *Lycia et Caria datae vsque ad Maeandrum amnem.*

Ἀναστὰς ἐζήτησε τὴν ἑκατέρων αἵρεσιν. Ita emendauimus, cum eſſet in exemplari ἐφήτησε.

XL.

Ἦκον εἰς τὴν Ῥώμην παρά τε τοῦ βασιλέως Εὐμένους πρεσβευταὶ, διασαφοῦντες τὸν ἐξοδιασμὸν τοῦ Φιλίππου τῶν ἐπὶ Θράκης πόλεων. Liuius libro XXXIX. *Thessalorum et Perrhaeborum querelae de vrbibus suis ab eo possessis, et legatorum Eumenis regis, de Thraciis oppidis per vim occupatis.*

Καὶ παρὰ Μαρωνιτῶν οἱ φυγάδες. Liuius: *et Maronitarum exules*, etc.

Ἅμα δὲ τούτοις Ἀθαμᾶνες, Περραιβοὶ, Θεσσαλοὶ, φάσκοντες κομίζεσθαι δεῖν αὐτὰς, ἃς παρείλετο Φίλιππος αὐτῶν κατὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. Liuius: *Ciuitates Thessalorum, et Perrhaeborum, et Magnetum, et cum Amynandro Athamanum gentem in eadem caussa, qua Aetolos fuisse. Antiocho rege pulso, occupatum oppugnandis Aetolicis vrbibus consulem, ad recipiendas eas ciuitates Philippum misisse: armis subactos parere.*

Ἦκον δὲ καὶ παρὰ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις πρὸς ἅπαντας τοὺς κατηγορήσοντας Φιλίππου. Liuius: *venerunt et a Philippo legati ad purganda ea.*

Καὶ κατεστάθησαν οἱ περὶ τὸν Κόϊντον Καικίλιον, Μάρκον Βαίβιον, καὶ Τιβέριον Κλαύδιον. Liuius: *Senatus ne quid absente rege statueret, legatos ad eas controuersias disceptandas misit Q. Caecilium Metellum, M. Baebium Tamphilum, et Ti. Sempronium*, etc. ex Liuio corrigendus Polybius in nomine Κλαύδιον, et pro eo Σεμπρώνιον reponendum.

XLI.

Κατὰ δὲ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον, Ἀρισταίνου στρατηγοῦντος, οἵτε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως πρέσβεις ἧκον, ἐν Μεγαλόπολι τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν ὑπαρχούσης. In exemplari deerant verba, πρέσβεις ἧκον. De Aristaeno autem Achaeorum praetore saepius facit mentionem Liuius; neque eum Polybius aliter, quam Ἀρίσταινον nominat. Plutarchus tamen in Philopoemene, si recte memini, Aristaenetum appellat.

Ἐχούσης δὲ τῆς συνόδου πραγματικῶς, πρῶτοι παρῆλθον οἱ περὶ Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον. Ita emendauimus hunc locum, cum in exemplari τὴν σύνοδον, et Νικόνομον τὸν Ἥλιον, male prorsus legeretur.

Ἐξ ὧν ἦν λαμβάνειν ἐκδοχὴν, ὅτι καὶ δυσαρεστοῦνται μὲν καὶ τῇ τῶν τειχῶν συντελέσει. Multa erant in hoc fragmento mendose scripta, quae nos ita restituimus, vt emendari opor-

tere exiſtimauimus. itaque indicandis ſingulis correctionibus, breuitatis cauſſa, ſuperſedebo. videndum autem num καθαιρέσει, pro συντελέσει, aptius ſit huic loco.

Καὶ τῶν πλείςων καὶ μεγίςων διαβϐλίων αἰεὶ γινομένων πρὸς τὲς βασιλεῖς ἡμῖν διαφερόντων. Videtur deeſſe περὶ τῶν, vt integra lectio ſit, περὶ τῶν πρὸς τὲς βασιλεῖς. et paullo poſt, ὅτι τὸ πλῆθος Σϐλπίκιος, in ὅτι τε Πόπλιος Σϐλπίκιος, ex Liuio mutauimus.

Τίνα τρόπον καὶ δοῖεν καὶ λάβοιεν τὲς ὅρκϐς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν. vel παρὰ τϐ Πτολεμαίϐ legendum, vel τίνα τρόπον καὶ λάβοιεν, καὶ δοῖεν τὲς ὅρκϐς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, ſcribendum.

Καὶ βραχέα περὶ τῆς εὐνοίας αὐτϐ. In exemplari corrupte χαβρέα ſcriptum erat.

Ὅταν ἐνεϐτο. Placeret magis ἀνενεϐτο: quo verbo in ea re ſignificanda ſemper vtitur Polybius.

Ὁ δὲ Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης. Liuius vbique habet, *Diaphanes*. Plutarchus autem in Philopoemene, Διοφάνης. et ita omnino legendum puto.

Περὶ τὸ τϐ Τίτϐ διάγραμμα. Opinor ſignificari διάγραμμα, quo T. Quinctius Laconicae orae caſtella, vicosque in fidem Achaeorum tutelamque tradidit. Liuius lib. XXXVIII.

Τϐ δὲ Φιλοποίμενος, καὶ Λυκόρτα, σὺν δὲ τϐτοις Ἄρχωνος, πολλὲς καὶ ποικίλϐς διαθεμένων λόγϐς ὑπὲρ τϐ καλῶς μὲν διωκεῖσθαι τὰ κατὰ τὴν Σπάρτην. Huc reſpiciunt Liuiana illa ex lib. XXXVIII. *Lycortas ex praeceptis Philopoemenis poſtulabat, vt Achaeis ex foedere, et legibus ſuis, quae decreſſent, agere liceret.*

Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, τὴν αἰτίαν ἀνέφερον, καὶ τῆς πρότερον παῤῥησίας τῆς κατὰ τϐ Μάρκϐ τϐ Φϐλβίϐ, καὶ τῆς τότε περὶ τὸν Καικίλιον. Ita emendauimus, cum in exemplari corrupte ſcriptum eſſet, καὶ τῆς πρότερον παρϐσίας τϐ Μάρκϐ τϐ Φϐβλίϐ, καὶ τῆς τότε τὸν περὶ τὸν Καικίλιον. Videndus Liuius libro XXXVIII.

XLII.

Τῶν περὶ τὸν Καικίλιον ἀνακεχωρηκότων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ διασεσαφηκότων τῇ συγκλήτῳ. Liuius libro XXXIX. *Cum Q. Caecilius, M. Baebius, Ti. Sempronius, qui ad diſceptandum inter Philippum et Eumenem reges, Theſſalorumque ciuitates miſſi erant, legationem renuntiaſſent.*

Εἰσῆγον

Εἰσῆγον εἰς τὴν σύγκλητον τὺς περὶ τύτων γεγονότας πρεσβευτάς. Liuius: *regum quoque eorum, ciuitatumque legatos in ſenatum introduxerunt.*

Καὶ ποιησαμένων τὺς λόγυς ἀκολύθως τοῖς ἐν Θετταλονίκῃ ῥηθεῖσιν. Liuius: *eadem vtrinque iterata, quae dicta apud legatos in Graecia erant.*

Ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ πέμπειν πάλιν ἄλλυς πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Φίλιππον, τὺς ἐπισκεψομένυς, πρῶτον μὲν, εἰ παρακεχώρηκε τῶν ἐν Περραιβίᾳ πόλεων, κατὰ τὴν τῶν περὶ τὸν Καικίλιον ἀπόκρισιν. εἶτα τὺς ἐπιτάξοντας αὐτῷ, τὰς Φρυρὰς ἐξάγειν ἐξ Αἴνυ καὶ Μαρωνείας, καὶ συλλήβδην ἀποβαίνειν ἀπὸ τῶν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Θράκης ἐρυμάτων. In exemplari male prorſus legebatur hic locus, quem ita vertit Liuius lib. XXXIX. *aliam deinde legationem nouam patres, cuius princeps Ap. Claudius fuit, in Macedoniam et in Graeciam miſerunt, ad viſendum, redditaene ciuitates Rhodiis, et Theſſaliis, et Perrhaebis eſſent. Iisdem mandatum, vt ab Aeno et Maronea praeſidia deducerentur, maritimaque omnis Thraciae ora a Philippo et Macedonibus liberaretur.*

Ἐκ τε τῆς Σπάρτης Ἀρεὺς καὶ Ἀλκιβιάδης ἐπρέσβευσαν. ὗτοι δὲ ἦσαν τῶν ἀρχαίων Φυγάδων, τῶν ἐπὶ τῦ Φιλοποίμενος καὶ τῶν Ἀχαιῶν νεωςὶ κατηγμένων εἰς τὴν οἰκείαν. ὃ καὶ μάλιςα τὺς Ἀχαιὺς εἰς ὀργὴν ἦγε, τῷ δοκεῖν, μεγάλης ὔσης καὶ προσφάτυ τῆς εἰς τὺς Φυγάδας εὐεργεσίας, ἐξαυτῆς ἐπὶ τοσῦτον ἀχαριςεῖσθαι παρ' αὐτοῖς, ὥςε καὶ καταπρεσβεύειν, καὶ κατηγορίαν ποιεῖσθαι. Liuius lib. XXXIX. *Vbi Areus et Alcibiades, ambo exules ſuo beneficio reſtituti, legationem Romam aduerſus gentem Achaeorum ita de ipſis meritam ſuſcepiſſent*, etc.

Ἐξηγμένυ τῦ πλήθυς μετὰ βίας. Liuius: *abductam plebem in Achaiam, et venundatam.*

Εἶτ' ἐν αὐτοῖς ἐπισφαλῆ μὲν ὀλίγοις ὖσι, καὶ τύτοις τῶν τειχῶν περιῃρημένων. Liuius: *muros dirutos vrbis nobiliſſimae eſſe.* et paullo ſupra de eadem re: *moenia diruta*, etc. verba Graeca non carent mendo, et fortaſſe εἶτ' εἶναι αὐτοῖς, etc. emendandum.

Ἀπελογήθησαν δὲ καὶ πρὸς τὸν Καικίλιον ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις ἐν τῇ συγκλήτῳ, φάσκοντες, ὐδὲν ἀδικεῖν αὐτὺς, ὐδ' ἀξίυς ἐγκλήματος ὑπάρχειν, ἐπὶ τῷ μὴ συνάγειν τὴν ἐκκλησίαν, νόμον γὰρ εἶναι παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς, μὴ συγκαλεῖν τὺς πολλὺς, ἐὰν μὴ περὶ συμμαχίας ἢ πολέμυ δέῃ γίνεσθαι διαβύλιον, ἢ παρὰ τῆς συγκλήτυ τις ἐνέγκῃ γράμματα.

Liuius:

Liuius: *Achaei, maxime concilii negati crimen excusabant, recitando legem: quae nisi belli, pacisue caussa, et cum legati ab senatu cum litteris, aut scriptis mandatis venirent, vetaret indici concilium.*

Τοῖς δὲ πρεσβευταῖς τοῖς ἀεὶ παρ᾽ ἑαυτῶν ἐκπεμπομένοις παρῄνει προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ καταλογὴν ποιεῖσθαι τὴν ἁρμόζουσαν, καθάπερ καὶ Ῥωμαῖοι ποιοῦνται τῶν παραγινομένων πρὸς αὐτοὺς πρεσβευτῶν. Liuius: *ea ne postea excusatio esset, ostendit senatus, curae iis esse debere, vt Romanis legatis semper adeundi concilium gentis potestas fieret, quemadmodum et illis, quoties vellent, senatus daretur.*

XLIV.

Ὅτι Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, διαπεμψαμένων πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς Ῥώμης τῶν ἰδίων πρεσβευτῶν, καὶ δηλούντων, ὅτι δεήσει κατ᾽ ἀνάγκην ἀποβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς Θράκης πόλεων, πυθόμενος ταῦτα, καὶ βαρέως φέρων. Liuius libro XXXIX. *Philippus a suis certior factus cedendum ciuitatibus, deducendaque praesidia esse, infensus omnibus, in Maronitas iram effundit.*

Ἐναπηρείσατο τὴν ὀργὴν εἰς τοὺς ταλαιπώρους Μαρωνίτας. Liuius vocem ταλαιπώρους, vertit, *innoxios.*

Μεταπεμψάμενος γὰρ Ὀνομαστὸν τὸν ἐπὶ Θράκης τεταγμένον. Liuius: *Onomasto, qui praeerat orae maritimae, mandat.*

Ὁ δ᾽ Ὀνομαστὸς ἀναχωρήσας εἰσαπέστειλε Κάσανδρον εἰς Μαρώνειαν, συνήθη τοῖς πολλοῖς ὑπάρχοντα, διὰ τὸ ποιεῖσθαι τὸν πλείονα χρόνον ἐκεῖ τὴν διατριβήν. Liuius: *ille per Casandrum quendam vnum ex regiis, iamdiu habitantem Maroneae.*

Ἑτοιμασθέντων τῶν Θρακῶν, καὶ τούτων εἰσελθόντων διὰ τοῦ Κασάνδρου νυκτός. Liuius: *nocte Thracibus intromissis, caedem fecit.*

Μετὰ δέ τινα χρόνον παραγενομένων τῶν περὶ τὸν Ἄππιον, καὶ ταχέως πυθομένων τὰ γεγονότα κατὰ τὴν Μαρώνειαν, καὶ πικρῶς τῷ Φιλίππῳ μεμψιμοιρούντων ἐπὶ τούτοις, ἐβούλετο μὲν ἀπολογεῖσθαι, φάσκων, μὴ κεκοινωνηκέναι τῆς παρανομίας, ἀλλὰ τοὺς ἐν αὑτοῖς στασιάζοντας Μαρωνίτας. καὶ τοὺς μὲν ἀποκλίνοντας πρὸς Εὐμένη κατὰ τὴν εὔνοιαν, τοὺς δὲ πρὸς ἑαυτὸν, εἰς ταύτην ἐκπεπτωκέναι τὴν ἀτυχίαν. Liuius: *id apud legatos Romanos querentes tam crudeliter aduersus innoxios Maronitas,* etc. *abnuebat quicquam eorum ad se, aut quenquam suorum perti-*

pertinere. Seditione inter ipſos dimicatum, cum alii ad ſe, alii ad Eumenem ciuitatem traherent.

Καλεῖν δ' ἐκέλευε κατὰ πρόσωπον, εἴ τις αὐτῷ κατηγορεῖ. τῦτο δ' ἐποίει πεπεισμένος μηδένα τολμήσειν διὰ τὸν Φόβον. Liuius: *id facile ſcituros eſſe, ſi percunctarentur ipſos Maronitas: haud dubius, perculſis omnibus terrore tam recentis caedis, neminem hiſcere aduerſus ſe auſurum.*

Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἄππιον ὀ φασκόντων προσδεῖσθαι δικαιολογίας, σαφῶς γὰρ εἰδέναι τὰ γεγονότα. Liuius: *negare Appius, rem euidentem pro dubia quaerendam.*

Πέμπειν ἐπέταττον τῷ Φιλίππῳ τὸν Ὀνομαστὸν, καὶ τὸν Κάσανδρον ἐξαυτῆς εἰς τὴν Ῥώμην, ἵνα πύθηται ἡ σύγκλητος περὶ τῶν γεγονότων. Liuius: *ſi ab ſe culpam remouere vellet, Onomaſtum et Caſandrum, per quos acta res diceretur, mitteret Romam, vt eos ſenatus percunctari poſſet*, etc. vox σύγκλητος deerat in exemplari.

Ὁ δὲ βασιλεὺς διατραπεὶς ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ ἀπορήσας ἐπὶ πολὺν χρόνον, τὸν μὲν Κάσανδρον, ἔφη, πέμψειν τὸν αὐθέντην γεγονότα τῆς πράξεως. Liuius: *primo adeo perturbauit ea vox regem, vt non color, non vultus ei conſtaret. deinde collecto tandem animo, Caſandrum, qui Maroneae fuiſſet, ſi vtique vellet, ſe miſſurum dixit.*

Τὸν δ' Ὀνομαστὸν ἐξῃρεῖτο, καὶ παρ' αὐτὰ, καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς πρεσβευταῖς ἐντυγχάνων. ἀφορμῇ μὲν χρώμενος, τῷ μὴ οἷον, ἐν τῇ Μαρωνείᾳ γεγονέναι τὸν Ὀνομαστὸν κατὰ τὸν τῆς σφαγῆς καιρὸν, ἀλλὰ μήδ' ἐπὶ τῶν σύνεγγυς τόπων γεγονέναι. Liuius: *ad Onomaſtum quidem quid eam rem pertinere, qui non modo Maroneae, ſed ne in regione quidem propinqua fuiſſet?*

Καὶ πολλῶν ἔργων αὐτῷ κεκοινωνηκὼς τοιύτων. Liuius: *qui et ipſe ſermonem cum eo contulerat, et multorum talium miniſtrum et conſcium habebat.*

Τὸν δὲ Κάσανδρον μετὰ τὸ τὺς πρεσβευτὰς ἀπελθεῖν, ἀποστείλας καὶ παραπέμψας ἕως Ἠπείρυ, φαρμάκῳ διέφθειρεν. Liuius: *Caſander quoque, miſſis, qui per Epirum ad mare perſequerentur eum, ne qua indicium emanaret, veneno creditur ſublatus.*

Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄππιον κατεγνωκότες τῦ Φιλίππυ, καὶ περὶ τῆς εἰς τὺς Μαρωνίτας παρανομίας, καὶ περὶ τῆς πρὸς τὺς Ῥωμαίυς ἀλλοτριότητος, τοιαύτας ἔχοντες διαλήψεις ἐχωρίσθησαν. Liuius:

Liuius: *et legati a Philippi colloquio ita digreſſi ſunt, vt prae ſe ferrent nihil eorum ſibi placere.*

Καθόλȣ μὲν ȣ̃ν πρόθυμος ἦν, καὶ εἰς τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀμύνασθαι καὶ μετελθεῖν αὐτȣ́ς. πρὸς ἔνια δὲ τῶν ἐπινοȣμένων ἀπόχειρος ὢν, ἐπεβάλετο, πῶς ἂν ἐπιγένοιτό τι; ἀναστροφὴ, καὶ λάβοι χρόνον πρὸς τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς. ἔδοξεν ȣ̃ν αὐτῷ τὸν νεώτατον Δημήτριον πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, τὰ μὲν ἀπολογησόμενον ὑπὲρ τῶν ἐγκαλȣμένων, τὰ δὲ καὶ παραιτησόμενον. Liuius: *et Philippus minime quin rebellandum eſſet dubius: quia tamen immaturae ad id vires erant, ad moram interponendam Demetrium minorem filium mittere Romam, ſimul ad purganda crimina, ſimul ad deprecandam iram ſenatus ſtatuit*, etc. πρόθυμος emendauimus cum πένθυμος eſſet in exemplari, etc.

Πάνυ γὰρ ἐπέπειςο. Liuius: *ſatis credens.*

Πᾶν τὸ προτεθὲν ἀνύεσθαι. Liuius: *aliquid momenti facturum.*

Διὰ τὴν ὑπεροχὴν τὴν γεγενημένην τȣ̃ νεανίσκȣ κατὰ τὴν ὁμηρείαν. Liuius: *quod Romae obſes ſpecimen regiae indolis dediſſet.*

Ἅμα δὲ τοῖς Βυζαντίοις ὑπέσχετο βοήθειαν, ȣ̓χ ȣ̃τως ἐκείνων ςοχαζόμενος, ὡς ἐπὶ τῇ ἐκείνων προφάσει. Liuius: *per ſpeciem auxilii Byzantiis ferendi.*

Βȣλόμενος καταπλήξασθαι τȣ̀ς τῶν Θρακῶν δυνάςας. Liuius: *ad terrorem regulis Thracum iniiciendum*, etc.

XLV.

Κοσμȣ̃ντος ἐν Γορτύνι Κυδωνιάτȣ Ἀντιτάλκȣς. Ita videtur ſcribendum, cum male in exemplari ἐν Γορτύνῃ κυδάτȣ ſcriptum ſit.

Παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Κρήτην τῶν περὶ τὸν Ἄππιον Videndus Liuius libro XXXIX.

Καὶ ποιησαμένων λόγȣς ὑπὲρ τȣ́των τῶν Κνωσίων, καὶ Γορτυνίων. Locum in exemplari corruptum, ὑπὲρ τȣ́των τῇ Κνωσέων καὶ Γορτύνῃ, reſtituimus coniectura ducti.

Τὴν δὲ Φαλασάρναν. de Phalaſarna Liuius in eodem libro.

Συνεχώρησαν αὐτοῖς. Ita opinor legendum, cum in manuſcripto ἀπεχώρησαν ſcriptum ſit

Ἀπέκτειναν τȣ̀ς περὶ Μενοίτιον. Videtur deeſſe οἱ, vt ſit, οἱ ἀπέκτειναν, etc.

XLVI.

Εἰς τὴν Ῥώμην ἠθροίσθησαν πρεσβειῶν πλῆθος ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, ὅσον ȣ ταχέως πρότερον. τȣ γὰρ Φιλίππȣ συγκλεισθέντος εἰς τὴν κατὰ τὸ συμβόλαιον δικαιοδοσίαν πρὸς τὰς ἀστυγείτονας, καὶ τῶν Ῥωμαίων γνωσθέντων, ὅτι προσδέχονται τὰς κατὰ Φίλιππον κατηγορίας. Liuius libro XXXIX. *nec vmquam ante tantum regionis eius hominum Romae fuerat. nam ex quo fama per gentes, quae Macedoniam accolunt, vulgata eſt, crimina, querimoniasque de Philippo non negligenter a Romanis audiri, multis operae pretium fuiſſe queri*, etc. διαδοσίαν, pro δικαιοδοσίαν, male in exemplari legebatur.

Ἅπαντες οἱ παρακείμενοι τῇ Μακεδονίᾳ παρῆσαν· οἱ μὲν κατ᾽ ἰδίαν, οἱ δὲ κατὰ πόλιν, οἱ δὲ κατὰ τὰς ἐθνικὰς συστάσεις ἐγκαλȣντες τῷ Φιλίππῳ. Liuius: *gentes, quae Macedoniam accolunt, pro ſe quaeque ciuitates, gentesque, ſinguli etiam priuatim, Romam aut ad ſpem leuandae iniuriae, aut deflendae ſolatium venerunt.*

Σὺν δὲ τȣτοις οἱ παρ᾽ Εὐμένȣς ἧκον ἅμ᾽ Ἀθηναίῳ τῷ τȣ βασιλέως ἀδελφῷ, κατηγορήσοντες αὐτȣ, περί τε τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων, καὶ περὶ τῆς ἀποσταλείσης Πρȣσίᾳ βοηθείας. Liuius: *et ab Eumene rege legatio cum fratre eius Athenaeo venit ad querendum, ſimul quod non deducerentur ex Thracia praeſidia, ſimul quod in Bithyniam Pruſiae bellum aduerſus Eumenem gerenti auxilia miſſa forent.*

Πρὸς πάντας τȣτȣς ἀπολογησόμενος· ἔχων Ἀπελλῆ καὶ Φιλοκλῆ. Videndus Liuius libro XL. pro τȣτȣς, male τȣτοις in exemplari legebatur.

Οἱ μὲν περὶ χώρας, οἱ δὲ περὶ σωμάτων, οἱ δὲ περὶ θρεμμάτων ἧκον ἀμφισβητȣντες. Liuius: *de controuerſia finium, de hominibus raptis, pecoribusque abactis.*

Ἔνιοι δὲ περὶ συμβολαίων, καὶ τῶν εἰς αὐτȣς ἀδικημάτων. Liuius: *de rebus per vim, aut per gratiam iudicatis*, etc. *de iure, aut dicto per libidinem, aut non dicto.*

Τινὲς μὲν ȣν φάσκοντες μὴ δύνασθαι τυχεῖν τȣ δικαίȣ. Particula μὴ deerat in exemplari: videtur tamen ad ſenſum neceſſaria.

Διαφθείραντος τȣ Φιλίππȣ τȣς δικαστάς. Huc pertinent Liuiana verba: *de rebus per vim, aut gratiam iudicatis.*

Ὅθεν ἡ σύγκλητος ȣτ᾽ αὐτὴ δυναμένη διευκρινεῖν, ȣτε τὸν Δημήτριον κρίνȣσα δεῖν ἑκάστοις τȣτων λόγον ὑπέχειν. Liuius: *Cum haud facile eſſet, memoria complecti*, etc. *nihil horum*

neque

neque Demetrium docere dilucide, nec ſatis liquido diſcere ab eo ſenatus cum cerneret poſſe.

Καὶ θεωρῦσα νέον ὄντα κομιδῆ. Liuius: *ſimul et tirocinio et perturbatione iuuenis moueretur.*

Εἴρετο τὸν νεανίσκον, καὶ τὺς σὺν αὐτῷ Φίλυς, εἴ τινα περὶ τύτων ὑπομνηματισμὸν ἔχυσι παρὰ τῦ βασιλέως; Liuius: *quaeri iuſſit ab eo, ecquem de his rebus commentarium a patre accepiſſet?*

Τῦ δὲ Φήσαντος ἔχειν. Liuius: *cum reſpondiſſet accepiſſe ſe.* βιβλίδιον autem, vertit, *librum:* et ἀπόφασιν, *reſponſa.*

Ὁ δὲ, τὸ μὲν πεποιηκέναι τὸ προσαχθὲν ὑπὸ Ῥωμαίων ἔφασκεν, ἢ τὴν αἰτίαν τῦ μὴ πεπρᾶχθαι τοῖς ἐγκαλῦσιν ἀνετίθει. Liuius: *vt alia feciſſe ſe ſecundum decreta legatorum doceret, alia non per ſe ſtetiſſe, quo minus faceret.*

Προσέκειτο δὲ πρὸς ταῖς πλείσαις ἀποφάσεσιν· καί τοι ἐκ ἴσως χρησαμένων ἡμῖν τῶν πρεσβευτῶν τῶν περὶ Καικίλιον ἐν τύτοις. καὶ πάλιν, καί τοι γε ἐ δικαίως ἡμῶν ταῦτα παχόντων. Liuius: *interpoſuerat et querelas de iniquitate decretorum, et quam non ex aequo diſceptatum apud Caecilium foret, indigneque ſibi, nec vllo ſuo merito inſultatum ab omnibus eſſet,* etc. ex Liuiana hac verſione apparet παχόντων legendum eſſe, non παραχόντων, vt erat in exemplari.

Διακύσασα τῶν παραγεγονότων ἡ σύγκλητος, μίαν ἐποιήσατο περὶ πάντων διάληψιν. Liuius: *has notas irritati eius animi collegit ſenatus.* pro παραγεγονότων, videndum an παρεγνωσμένων rectius ſit. quamuis infra in LII. fragmento, διακύσας τῶν παραγεγονότων. et in LIII. διακύσασα τῶν παραγεγονότων Polybius dixèrit.

Δημητρίῳ πισεύει. Liuius: *et credere etiam Demetrio credendum eſſe.*

Διότι τὰ μὲν γέγονε, τὰ δὲ ἔσαι, καθάπερ δίκαιόν ἐσι γίνεσθαι. Liuius: *ceterum alia excuſanti iuueni, alia recipienti futura ita, vt maxime vellet ſenatus, reſponderi placuit,* etc.

Διότι τὴν χάριν ταύτην ἡ σύγκλητος Δημητρίῳ δίδωσιν, ἐξαποσελεῖν ἔφη πρεσβευτὰς ἐποψομένυς. Liuius: *honorisque eius cauſſa miſſuros in Macedoniam legatos.*

Εἰ γίνεται πάντα κατὰ τὴν τῆς συγκλήτυ βύλησιν. Liuius: *ex voluntate ſenatus.*

Ἅμα δὲ διασαφήσοντας τῷ βασιλεῖ, διότι τῆς συμπεριφορᾶς τυγχάνει ταύτης διὰ Δημήτριον. Liuius: *velle enim ſentire*

tire Philippum, integra omnia sibi cum populo Romano Demetrii filii beneficio esse.

Ἐξαγειοχένοι τὰς Φρουράς. Liuius: *deducta esse praesidia.*

Παρακρουομένη. Ita videtur legendum, cum παρακρουομένης sit in exemplari.

Πρὸς μέν τοί γε τὴν καθόλου τῆς οἰκίας ἀτυχίαν, οὐ μικρὰ συνέβη τὴν εἰς τὴν Ῥώμην τοῦ νεανίσκου πρεσβείαν συμβάλλεσθαι. In exemplari scriptum erat, τῆς οἰκείας ἀτυχίας, vt opinor, male. ad hunc enim locum respexit Liuius, cum inquit: *haec quae augendae amplitudinis eius caussa facta erant, extemplo in inuidiam, mox etiam in perniciem adolescentis verterunt.*

Ἥ τε γὰρ σύγκλητος ἀπερεισαμένη τὴν χάριν ἐπὶ τὸν Δημήτριον, ἐμετεώρισε μὲν τὸ μειράκιον. Liuius: *et ipse iuuenis haud dubie inflatior redierat.*

Ἐλύπησε δὲ καὶ τὸν Περσέα, καὶ τὸν Φίλιππον ἰσχυρῶς. Liuius: *et Persea cura angebat*, etc. *et Philippus ipse vix sui arbitrii fore, quem haeredem regni relinqueret.*

Συγκατασκευασάντων αὐτῷ Ῥωμαίων τὴν βασιλείαν. Liuius: *Romanos Demetrium in paterno solio locaturos.*

Ὡς πλεῖστον καὶ χρησιμώτατον. Deest verbum ὠφέλιμον, vel ἐπιτήδειον, vel aliquid tale.

Εἰσεκλήθησαν οἱ παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις. Liuius: *Lacedaemonii deinde introducti sunt.*

Τούτων δ' ἦσαν διαφοραὶ δ'. οἱ μὲν γὰρ περὶ λύσιν ἥκοντες τῶν ἀρχαίων Φυγάδων, ἐπρέσβευον φάσκοντες, δεῖν ἔχειν αὐτοὺς πάσας τὰς κτήσεις. Totum hunc locum ita expressit Liuius: *multae et paruae disceptationes iactabantur; sed quae maxime rem continerent, erant: vtrum restituerentur, quos Achaei damnauerant, nec ne: inique, an iure occidissent, quos occiderant: vtrum manerent in Achaico concilio Lacedaemonii, an, vt ante fuerant, secretum eius vnius in Peloponneso ciuitatis ius esset. Restitui, iudiciaque facta tolli placuit.*

Οὗτοι δὲ ἦσαν Τίτος Κόϊντος Καικίλιος. Locus sine dubio corruptus Opinor autem designari Q Caecilium Metellum, M. Baebium Tamphilum, et Ti. Sempronium, de quibus supra.

Καὶ περὶ τοῦ μένειν τὴν πόλιν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐγένετο πᾶσι σύμφωνον. Liuius: *restitui, iudiciaque facta tolli placuit: Lacedaemonem manere in Achaico concilio.*

Εἰς

Εἰς τὰς Φυγάδας. In exemplari male, vt puto, εἴς τε γὰρ τὰς Φυγάδας legebatur.

Ἔγγραπτον ὑπὲρ τῶν ὁμολογουμένων γίνεσθαι ἐκέλευον, ἐφ' ᾧ πάντες ἐπεβάλλοντο τὰς ἰδίας σφραγῖδας. Liuius: *scribique id decretum, et consignari a Lacedaemoniis et Achaeis*, etc. in exemplari deerant verba γίνεσθαι ἐκέλευον, ad sensum necessaria.

Διότι δεῖ τὴν πόλιν τῶν Λακεδαιμονίων πολιτεύειν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. Liuius: *manere in Achaico concilio.* in exemplari verbum δεῖ desideratur.

Ἡ δὲ σύγκλητος προχειριζομένη Κόϊντον Μάρκιον πρεσβευτὴν, ἐξαπέστειλεν ἐπί τε τὰ κατὰ Μακεδονίαν, καὶ τὰ κατὰ Πελοπόννησον. Liuius: *Legatus in Macedoniam Q. Marcius est missus, iussus idem in Peloponneso sociorum res aspicere.*

XLVII.

Ὅτι Δεινοκράτης ὁ Μεσσήνιος. De Dinocrate videndus Liuius libro XXXIX. in quo est: *praetore Dinocrate dicente*, etc.

Καὶ καταλαβὼν τὸν Τίτον, πρεσβευτὴν καθεσταμένον ὑπὸ τῆς συγκλήτου πρός τε Προυσίαν καὶ τὸν Σέλευκον. Liuius libro XXXIX. *ad Prusiam regem legatus T. Quinctius Flamininus venit.*

Ἂν γράψῃ περὶ τίνων βούλεται, etc. Ita emendauimus, cum ἀναγράψαι corrupte scriptum sit in exemplari.

XLVIII.

Ἀπέβη μὲν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θράκης Ἑλληνίδων πόλεων ὁλοσχερῶς ὁ Φίλιππος, καὶ τὰς φρουρὰς ἐξήγαγεν. Liuius libro XXXIX. vertit: *decedere Thracia, praesidiaque deducere.*

Βουλόμενος ἐκείνοις μὲν μηδεμίαν ἔμφασιν ποιεῖν ἀλλοτριότητος, λαμβάνειν δὲ ἀναστροφὴν πρὸς τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς. Liuius: *obedienter tamen aduersus Romanos faciebat, ne quam mouendi extemplo belli caussam praeberet: auertendos etiam animos a suspicione talium consiliorum ratus.*

Διελθὼν δὲ διὰ μέσης τῆς Θράκης, ἐνέβαλεν εἰς Ὀδρύσας, καὶ Δενθηλήτους. Liuius: *mediam in Thraciam exercitum in Odrysam, et Dentheletas, et Bessos deduxit.*

Παραγενόμενος δὲ ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Φιλίππου πόλιν, φυγόντων τῶν ἐνοικούντων εἰς τὰς ἀκρωρείας, ἐξ ἐφόδου κατέσχε τὴν πόλιν. Liuius: *Philippopolim vrbem fuga desertam oppidano-*

pidanorum, qui in proxima montium iuga cum familiis receperant ſeſe, cepit.

Καὶ τὰς μὲν ἐκπορθήσας, παρ' ὧν δὲ πίστεις λαβών. Liuius: *depopulatus agros eorum in deditionem accepit.*

Φρουρὰν καταλιπὼν ἐν τῇ Φιλίππου πόλει. ταύτην δὲ συνέβη μετά τινα χρόνον ἐκπεσεῖν ὑπὸ τῶν Ὀδρυσῶν. Liuius: *relicto ad Philippopolim praeſidio, quod haud multo poſt ab Odryſis expulſum eſt*, etc. placeret Φιλιππόπολιν ſupra, et hic Φιλίππου πόλει, vt legeretur; quamuis vetus lectio ferri poſſit.

L.

Οἱ μὲν Μακεδόνες ἀπεδέχοντο τὸν Δημήτριον, μεγάλων ὑπολαμβάνοντες ἀπολελύσθαι φόβων καὶ κινδύνων. Liuius libro XXXIX. *Demetrium, vt pacis auctorem cum ingenti fauore conſpiciebant.*

Παρὰ πολὺ τ' ἀδελφοῦ λειπόμενος. Liuius: *cum omnibus aliis rebus frater ſuperior eſſet.*

Τὸ δὲ συνέχον, ἐδεδίει περὶ τῆς ἀρχῆς, μὴ πρεσβύτερος ὢν ἐξωσθῇ. Liuius: *itaque et Perſea cura angebat, ne parum pro ſe vna aetas valeret.*

LI.

Παραγενομένων πρέσβεων παρὰ Εὐμένους καὶ Φαρνάκου, καὶ παρὰ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, etc. ἧκον δὲ καὶ Ῥόδιοι πρεσβεύοντες ὑπὲρ τῆς Σινωπέων ἀτυχίας. Liuius libro XXXIX. *legationes transmarinae deinde in ſenatum introductae ſunt. prima Eumenis et Pharnacis regum, et Rhodiorum querentium de Sinopenſium clade.*

Τούτοις μὲν οὖν καὶ τοῖς παρ' Εὐμένους καὶ Φαρνάκου πρεσβεύουσιν ἡ σύγκλητος ἀπεκρίθη, διότι πέμψει πρεσβευτὰς τοὺς ἐπισκεψομένους περί τε Σινωπέων. Liuius: *Aſiae regibus et Rhodiis reſponſum eſt, legatos ad eas res viſendas miſſurum ſenatum.*

Τοῦ δὲ Κοΐντου Μαρκίου προσφάτως ἐκ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονότος, καὶ περί τε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ διασεσαφηκότος. Liuius: *prius Marcio audito, qui ad res Graeciae Macedoniaeque viſendas miſſus fuerat.*

Ὃς ὑπὲρ μὲν τοῦ Φιλίππου τοῦ βασιλέως ἀπηγγέλκει, διότι πεποίηκε μὲν τὰ προσαττόμενα, πεποίηκε δὲ τὰ πάντα βαρυνόμενος, καὶ ὅτι λαβὼν καιρὸν, πᾶν τι ποιήσει κατὰ Ῥωμαίων. Liuius: *de Philippo auxerat curam Marcius: nam ita feciſſe*

ciſſe eum, quae ſenatui placuiſſent, fatebatur; vt facile appareret, non diutius, quam neceſſe eſſet, ſacturum.

Κατὰ δὲ τὸ παρὸν ἐ νομίζεσιν εἶναι τἔτο τὸ πρόσαγμα πρὸς αὐτές. Locus obſcurus, et fortaſſe mendoſus. nam pro verbo πρόσαγμα, puto reponendum πρᾶγμα, ex iis, quae infra leguntur: ἀποκεκρίσθαι γὰρ αὐτὲς νῦν μηθὲν εἶναι τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων εἰς αὐτὲς, etc.

Εἰς τὴν Μεσσήνην εἰσαγάγῃ. τέτων μὲν ἐδενὶ προσεῖχον. Ita emendauimus cum in exemplari εἰσαγαγεῖν. τέτων μὲν ἐδὲν προσέχειν ſcriptum eſſet.

LIII.

Ἰδίᾳ δὲ θέμεναι στήλην, ἑκάστη μετεῖχε τῆς καινῆς συμπολιτείας. Foede hic locus erat in exemplari corruptus. pro ἰδίᾳ, poteſt etiam ἰδίαν legi.

Ὅτι πρόνοιαν πεποιήκασι. In exemplari erat πεποιηκέναι· quam ſcripturam ſi retineamus, ὅτι delendum erit.

Ἀποτρίβεσθαι καὶ παρορᾶν. Ita reſtituimus, cum in manuſcripto ſit προορᾶν, vt videtur, male.

Ὑπὲρ τἔ προσλαβέσθαι τὴν Σπάρτην εἰς τὴν συμπολιτείαν. In exemplari τὴν Σπάρτην deerat.

Καθ᾽ ἕνα μὲν ὅτι τέτες προσλήψεσι. Ita videtur legendum, cum in exemplari προσλήψεσθαι ſcriptum ſit.

Ἀλλ᾽ ἑτέρες, αὐτῶν ἐκκεκλικότων τῆς πόλεως. In exemplari ἀλλ᾽ ἑτέρων αὐτὲς, etc. corrupte legitur.

Τὲς περὶ Κλῆτιν Διακτόριον. Deeſt in exemplari τὲς περὶ· ſed pro Κλῆτιν, placeret Κλῦτιν, vel potius Κλύτιον· quamuis parum referat, vtro modo legatur, dummodo Κλιτόριον, pro Διακτόριον retineamus.

Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην παραγεγονότων πρεσβευτῶν παρά τε τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος Φυγάδων, καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἅμα δὲ καὶ τῶν παρ᾽ Εὐμένες καὶ παρ᾽ Ἀριαράθε τἔ βασιλέως ἡκόντων, καὶ τῶν παρὰ Φαρνάκε, τέτοις πρῶτον ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος. Liuius lib. XL. *legationes deinde in ſenatum introduxerunt: regum primas, Eumenis, et Ariarathis Cappadocis, et Pharnacis Pontici, etc. Lacedaemoniorum deinde exulum, et Achaeorum legati introducti ſunt.*

Ἀπεκρίθη δὲ διότι πάλιν πέμψει πρεσβευτὰς τὲς φιλοτιμότερον ἐπισκεψομένες ὑπὲρ τῶν διαφερόντων τοῖς προειρημένοις. Liuius: *nec vltra quicquam iis reſponſum eſt, quam miſſuros, qui de controuerſiis eorum cognoſcerent ſtatuerentque.*

Τοῖς δὲ Φυγάσιν ἐπηγγείλατο γράψειν πρὸς τὰς Ἀχαιὰς περὶ τῆ κατελθεῖν αὐτὰς εἰς τὴν οἰκείαν. Liuius: *et spes data exulibus est: scripturum senatum Achaeis, vt restituerentur.*

Περὶ τῆς Μεσσηνίων ἀποκαταστάσεως. Liuius: *de Messene recepta.*

Οὐδενὶ δυσχερέστερον περὶ τῶν οἰκονομημένων ἡ σύγκλητος. Liuius dixit: *cum offensa patrum.* in hoc autem fragmento cum essent multa mendose scripta, nos partim coniectura ducti, partim Liuianam secuti versionem, ita emendauimus, vt legi debere existimauimus.

LV.

Τῷ δὲ Καρσηνάτῃ. Ἐκατοστονάτῃ opinor legendum esse, cuius in superioribus fragmentis mentionem fecit Polybius.

Παραγενόμενοι δ' εἰς Καλπίτα πεμπταῖοι πρὸς τὸν Ἅλυν ποταμὸν ἐκταῖοι πάλιν ἀνέζευξαν εἰς Παρνασσόν. Vox Καλπίτα mihi quidem suspecta est: et fortasse Καλπείας scribendum, quae vrbs est Bithyniae. pro Παρνασσὸν vero, Ἀμισὸν reponendum opinor, quae vrbs Ponti est, dierum sex iter ab Haly fluuio distans. et infra, εἰς Ἀμασέων χώραν, pro eo, quod est in exemplari, εἰς τὴν Κάμησον χώραν. est autem Ἀμάσεια, et ipsa vrbs Ponti, Strabonis Stoici philosophi patria.

Ἄτοπον γὰρ εἶναι παρόντων αὐτῶν. Verbum αὐτῶν deest in exemplari. videtur tamen ad sensum necessario requiri.

LVI.

Γενομένων συνθηκῶν πρὸς ἀλλήλας, Φαρνάκη καὶ Ἀττάλῳ. In exemplari corrupte erat σκυθικῶν. et infra ἐπιθῆσαι reposuimus, quia sequitur ἅμα δὲ συστῆσαι, etc.

Ἔτι δὲ μεγαλομερέστερον ἡ σύγκλητος ἀπεδέξατο τὴν παρουσίαν αὐτῶν. καὶ γὰρ ξένια καὶ παροχὰς τὰς μεγίστας ἐξέθηκεν αὐτοῖς. Liuius libro XXVIII. *locus inde, lautiaque legatis praeberi iussa.* et in veteri apud me senatusconsulto, quod est in aenea tabella incisum: MVNVSQ. EIS. EX. FORMVLA. LOCVM. LAVTIAQVE. Q. VRB. EIS. LOCARE. MITTEREQ. et vt Graeca etiam verba eiusdem senatus consulti subiungamus: ΞΕΝΙΑ ΤΕ ΑΥΤΟΙϹ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΟΠΟΝ ΠΑΡΟΧΗΝ ΤΕ ΤΟΝ ΤΑΜΙΑΝ ΤΟΝ ΚΑΤΑ ΠΟΛΙΝ ΤΟΥΤΟΙϹ ΜΙΣΘΩΣΑΙ ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΙ ΤΕ, etc. Festus: *Dautia dicebant veteres, quae Lautia dicimus: dabantur legatis hospitii gratia.*

LVIII.

LVIII.

Ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκ Λακεδαίμονος Φυγάδων καθόδε τί δεῖ ποιεῖν. Vox καθόδε deerat in exemplari. et paullo post, corrupte, διάξῃ, pro διδάξῃ habebat.

Λυσιάδην Μεγαλοπολίτην· Ἄρατον Σικυώνιον. Ita emendauimus, cum in exemplari Λυδιάδα Μεγαλοπολίτην, Ἄρατον Ἰώνιον ſcriptum eſſet.

Τῶν μεγίςων τυγχάνειν τιμῶν. In exemplari ſcriptum eſt τυγχάνει· quod non ita placet. et infra male διαφόρως, pro διακόρως, vt nos emendauimus.

Διότι δεῖ τές γε τοῖς αὐτοῖς δόγμασι συνηγορεντας αὔξειν. Corruptus erat hic locus in exemplari.

Καὶ συνεσπασάμενος τὰ κατὰ Μεσσηνίες. Ita videtur legendum, non vt habet liber manuſcriptus, in quo deeſt τά. placeret etiam συνεπισπασάμενος.

LIX.

Ἀποδεναι δὲ καὶ Τήϊον παρὰ τὸν Πόντον. Ptolemaeus habet Τῖον· Strabo Τίειον· Stephanus Τίος, inquit enim, Τίος πόλις Παφλαγονίας τε Πόντε. in aereo apud me numiſmate inciſum eſt ΤΙΑΝΩΝ, etc.

Συμπεριελήφθησαν δὲ ταῖς συνθήκαις. Ita placet vt legatur: in exemplari autem ſcriptum eſt περιελήφθησαν.

LX.

Μετὰ τὴν ἀποςολὴν τῶν ὑπάτων Τιβερίε καὶ Κλαυδίε, πρὸς Ἴςρες καὶ Ἀγρίες. Liuius libro XLI. ita de hac re: *Claudio Hiſtria, Sempronio Sardinia, obuenit.*

Ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ τῶν Λυκίων ἥκεσι πρεσβευταῖς, etc. οἳ τότε παραγενηθέντες εἰς τὴν Ῥώμην, πολλὲς εἰς ἔλεον ἐξεκαλέσαντο τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ, τιθέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν, τήν τε Ῥοδίων βαρύτητα καὶ τὴν αὐτῶν περίςασιν. Liuius ibidem: *aeque miſerabilis legatio Lyciorum, qui crudelitatem Rhodiorum, quibus ab L. Cornelio Scipione attributi erant, querebantur.*

Ὅτι τῶν ὑπομνηματισμῶν ἀναληφθέντων, ὧν οἱ δέκα πρέσβεις ἐποιήσαντο κατὰ τὴν Ἀσίαν. Ita videtur legendum, vel, ἃ οἱ δέκα πρέσβεις. in exemplari locus mutilus eſt.

Εὕρηνται Λύκιοι δεδομένοι Ῥοδίοις, ἐκ ἐν δωρεᾷ. Ita emendauimus, cum in exemplari Ῥωμαίοις ſcriptum eſſet, pro Ῥοδίοις, ſed male.

Ἀκηκοότες τήν τε νυμφαγωγίαν τῶν νεωσὶ νενυμφαγωγηκότων αὐτῶν τὴν Λαοδίκην. De hac re ita Liuius libro XLII. *Seleuci filiam duxiſſe eum non petentem, ſed petitum vltro: ſororem dediſſe Pruſiae precanti ac oranti: celebratas eſſe vtrasque nuptias gratulatione donisque innumerabilium legationum, et velut auſpicibus nobiliſſimis populis deductas eſſe.* Appianus in Macedonico: διέβαλλε δ' αὐτὸ, inquit, καὶ τὰς ἐπιγαμίας, βασιλικὰς ἄμφω γενομένας· καὶ τὰς νυμφαγωγίας ὅλῳ τῷ Ῥοδίων στόλῳ παραπεμφθείσας, etc. haec autem e Polybio accepiſſe Appianum non dubito: et verbum παραπεμφθείσας, ex ipſo deſcriptum opinor, quod Liuius vertit, *deductas*.

LXI.

Καὶ νομίσαντες ἐξηπατῆσθαι τοὺς Ῥωμαίους ὑπὸ τῶν Λυκίων. Sine dubio ita legendum, non vt habet manuſcriptus liber, Ῥοδίους, corrupte, pro Ῥωμαίους.

LXII.

Ἡ σύγκλητος παραγενομένων τῶν ἐκ τῆς Ῥόδου πρεσβευτῶν. Videndus Liuius libro XLI. et Appianus in Macedonico. paullo poſt: καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις τόλμης, corrupte in exemplari legebantur haec de Baſtarnis.

LXIII.

Παρεγένοντο πρέσβεις παρὰ μὲν Θεσπιέων, οἱ περὶ Λασὺν, καὶ Καλλίαν, παρὰ δὲ Νέωνος, Ἰσμενίας. Liuius lib. XLII. *ex contentione ortum certamen: vtriusque tamen partis legati ad Romanos venerunt; et exules accuſatoresque Iſmeniae, et Iſmenias ipſe.*

Διδοὺς εἰς τὴν τῶν πρεσβευτῶν πίστιν. Liuius: *fideique legatorum commendari ciuitatem iuſſit.* ἐνεχείριζον paullo ſupra, pro ἐγχείριζον repoſuimus.

Τοῖς περὶ τὸν Μάρκιον. de Q. Marcio legato Liuius lib. XLII.

Ὅτε καὶ συνεπιθέμενοί τινες τῶν φυγάδων, μικροῦ κατέλευσαν τὸν Ἰσμενίαν, εἰ μὴ κατέφυγεν ὑπὸ τὰ δίθυρα τῶν Ῥωμαίων. Liuius: *niſi in tribunal legatorum perfugiſſet, haud multum abfuit, quin ab exulibus fautoribusque eorum interficeretur,* etc. Ἰσμενίαν autem retinuimus, pro Ἰσμηνίαν, quia in argenteo tetradrachmo Boeotorum, ΙΣΜΕ notatum animaduerti;

aduerti; et in exemplari modo Ἰσμηνίας, modo Ἰσμενίας ſcriptum eſt.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τȣ̃τον ἐν ταῖς Θήβαις συνέβαινε ταραχὰς εἶναι καὶ στάσεις· οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν δεῖν διδόναι τὴν πόλιν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν. οἱ δὲ Κορωνεῖς καὶ Ἁλιάρτιοι, συνδεδραμηκότες εἰς τὰς Θήβας, ἀκμὴν ἀντεποιȣ̃ντο τῶν πραγμάτων, καὶ μένειν ἔφασαν δεῖν ἐν τῇ πρὸς τὸν Περσέα συμμαχίᾳ. Liuius: *Thebae quoque ipſae, quod Boeotiae caput eſt, in magno tumultu erant, aliis ad regem trahentibus ciuitatem, aliis ad Romanos: et turba Coronaeorum, Aliartiorumque conuenerat ad defendendum decretum regiae ſocietatis.*

Περὶ δὲ τῶν διῳκημένων. ȣ̃τοι γὰρ ἦσαν οἱ τὰ περὶ τὴν συμμαχίαν ᾠκονομήσαντες. Corruptus erat hic locus in exemplari: cum autem διῳκομένων habeat, pro διῳκημένων· videndum an rectius ſit διῳκονομημένων, duabus ſcilicet omiſſis ſyllabis νομη, ab nimium properante librario.

Πλὴν ἀποδεξάμενοι τȣ̀ς Θηβαίȣς οἱ περὶ τὸν Μάρκιον, τήν τε πόλιν ἐπῄνεσαν, καὶ τȣ̀ς φυγάδας συνεβȣ́λευσαν ἀπαγαγεῖν εἰς τὴν οἰκείαν. Liuius: *Thebanos Marcius et Atilius laeti audierunt*, etc. *ante omnia exules reſtitui iuſſerunt.*

Εὐθύς τε παρήγγειλαν πρεσβεύειν πᾶσι ταῖς ἀπὸ τῶν πόλεων εἰς τὴν Ῥώμην, διδόντας αὐτȣ̀ς εἰς τὴν πίστιν κατ' ἰδίαν ἑκάστας. Liuius: *auctoresque et his ſeparatim ſingulis fuerunt ad renouandam amicitiam mittendi Romam legatos.*

Ταῦτα δ' ἦν τὸ διαλῦσαι τῶν Βοιωτῶν τὸ ἔθνος. Liuius: *Ita, quod maxime volebant, diſcuſſo Boeotico concilio*, etc.

Οὗτοι μὲν μεταπεμψάμενοι τὸν Σερȣ́ιον ἐξ Ἄργȣς, καὶ καταλιπόντες ἐπὶ τῆς Χαλκίδος, προῆγον ἐπὶ Πελοπόννησον. Liuius: *Peloponneſum proficiſcuntur, Ser. Cornelio Chalcidem accerſito. Argis praebitum eſt iis concilium: vbi nihil aliud a gente Achaeorum petierunt, quam vt mille milites darent. Id praeſidium ad Chalcidem tuendam, dum Romanus exercitus in Graeciam traiiceretur, miſſum eſt*, etc.

Τὸ δὲ τῶν Βοιωτῶν ἔθνος ἐπὶ πολὺν χρόνον συντετηρηκός τε τὴν κοινὴν συμπολιτείαν. In exemplari ſcriptum eſt συντετηρηκότες τὴν· quam ſcripturam etſi ſcio defendi poſſe, et eodem modo a Liuio dictum eſſe, *plebs fremunt*, et alia ſimilia; tamen magis placet, vt ita legatur, quemadmodum nos edendum curauimus; quia ſequitur, διαπεφευκὼς, etc.

Καὶ παρεκάλεσαν Ἄρχωνα τὸν στρατηγὸν, χιλίȣς ἐκπέμψαι στρατιώτας εἰς Χαλκίδα παραφυλάξοντας τὴν πόλιν μέχρι

τῆς

τῆς Ῥωμαίων διαβάσεως. Liuius: *vbi nihil aliud a gente Achaeorum petierunt*, etc. de Archone meminit idem Liuius libro XLI.

Οὗτοι μὲν ταῦτα διαπράξαντες κατὰ χειμῶνα, καὶ τῷ Ποτλίῳ συμμίξαντες, ἀπέπλεον εἰς τὴν Ῥώμην. Liuius: *Marcius et Atilius peractis, quae agenda in Graecia erant, principio hiemis Romam redierunt.*

LXIV.

Οἱ περὶ τὸν Τιβέριον, καὶ Ποστούμιον. Liuius libro XLII. *Ti. Claudium, P. Postumium, et M. Iunium legatos* nominat. sed male *T. Claudius* est in vulgatis.

Ἐπιπορευόμενοι τὰς νήσους, καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις. Liuius ibidem: *inde alia legatio sub idem tempus in Asiam circum insulas missa est.*

Ἡγησίλοχος γὰρ τότε πρυτανεύων ἀνὴρ τῶν εὐδοκιμούντων, etc. καὶ μ. ναῦς συμβουλεύσας τοῖς Ῥοδίοις ὑποζωννύειν, ἵνα ἐάν τις ἐκ τῶν καιρῶν γένηται χρεία, μή τοτε παρασκευάζωνται πρὸς τὸ παρακαλούμενον, ἀλλ' ἑτοίμως διακείμενοι πράττωσι τὸ κριθέν. Liuius: XL. *nauibus auctore Hegesilo comparatis: qui cum in summo magistratu esset (Prytanim ipsi vocant) multis rationibus peruicerat Rhodios*, etc. *bellum imminere cum Perseo: desideraturos Romanos eundem naualem apparatum, quem nuper Antiochi, quem Philippi ante bello vidissent: trepidaturos tum repente paranda classe, cum mittenda esset, nisi reficere naues, nisi instruere naualibus sociis coepissent*, etc. Ἡγησίλοχος emendauimus Liuianam secuti scripturam, cum in exemplari scriptum esset Γησίλοχος. sed ex Polybio emendandus etiam Liuius apud quem pro *Hegesilo*, scribendum *Hegesilocho*.

Εὐδοκουμένας τῇ πόλει. In exemplari legebatur οὐ δοκουμένας, sed male, vt opinor.

LXV.

Μετὰ τὸν σύλλογον τὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους τῶν Ἑλλήνων. Liuius libro XLII. *cum a colloquio Romanorum in Macedoniam recepisset sese.* opinor abundare τῶν Ἑλλήνων, vt apparet ex Liuii versione.

Πάντα τὰ δίκαια κατέταττεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν, καὶ τοὺς ὑφ' ἑκατέρων ῥηθέντας λόγους, ἅμα μὲν ὑπολαμβάνων, ὑπερδέξιος φανήσεσθαι τοῖς δικαίοις. Liuius: *in litteris eadem sententia ad omnes*

omnes erat: collocutum ſe cum Romanorum legatis: quae audiſſet, quaeque dixiſſet, ita diſpoſita, vt ſuperior fuiſſe in diſceptatione videri poſſet.

Ἐὰν δὲ Ῥωμαῖοι παρὰ τὰς συνθήκας ἐγχειρῶσι τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν τῷ Περσεῖ, καὶ Μακεδόσι, πειρᾶσθαι διαλύειν. Liuius: *ſi pergerent Romani contra foedus mouere bellum, tum omni gratia, omni ope enitendum fore Rhodiis, vt reconcilient pacem.*

Τοῦτο γὰρ πᾶσι συμφέρειν· πρέπειν δὲ μάλιστα Ῥοδίοις. ὅσῳ γὰρ πλεῖον ὀρέγονται. Liuius: *cum ceterorum id intereſſe, tum praecipue Rhodiorum, qui plus inter alias ciuitates dignitate, atque opibus excellant.*

Ταῦτα καὶ πλείω τούτοις παραπλήσια διαλεχθέντων τῶν πρέσβεων, ἤρεσκε μὲν πᾶσι τὰ λεγόμενα. Liuius: *magis et litterae et verba legatorum benigne ſunt audita.*

Καὶ νικῶντος αὐτοῖς τοῦ βελτίονος. Liuius: *potentior eſſe partis melioris auctoritas coeperat.*

Ἠξίου δὲ τὸν Περσέα διὰ τῆς ἀποκρίσεως, εἰς μηδὲν αὐτοὺς παρακαλεῖν τοιοῦτο, ἐξ οὗ φανήσονται πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἀντιπράττοντες βούλησιν. Liuius: *reſponſum ex decreto eſt, optare pacem Rhodios: ſi bellum eſſet, ne quid ab Rhodiis ſperaret, aut peteret rex, quod veterum amicitiam, multis magnisque meritis pace belloque partam, diiungeret ſibi a Romanis.*

LXVI.

Ἔτι τινὰς τῶν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεων ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας. Liuius libro XLII. *ab Rhodo redeuntes, Boeotiae quoque ciuitates et Thebas, et Coroneam, et Aliartum adierunt: quibus expreſſum inuitis, vt relicta regia ſocietate Romanis adiungerentur.*

Εἰς δὲ Κορώνειαν καὶ Θήβας, ἔτι δ' Ἁλίαρτον εἰσελθών. Corrupte in exemplari cum alia multa huius fragmenti legebantur, tum Ἀνάρτον pro Ἁλίαρτον ſcriptum erat.

Παραγενομένων δὲ καὶ τῶν πρεσβευτῶν μετ' ὀλίγον, καὶ παρακαλούντων βοήθειαν ἐκπέμψαι ταῖς πόλεσι ταῖς αἱρουμέναις τὰ Μακεδόνων. τοὺς γὰρ Θηβαίους βαρεῖς ὄντας ἐπικεῖσθαι, καὶ παρενοχλεῖν αὐτοὺς, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συμφρονεῖν σφίσιν. Liuius: *Coronei et Aliartii fauore quodam inſito in reges, legatos in Macedoniam miſerunt. praeſidium petentes, quo ſe aduerſus impotentem ſuperbiam Thebanorum tueri poſſent.*

Ὁ περ.

Ὅ περ ὁ Περσεὺς διακούσας, βοήθειαν μὲν οὐδαμῶς ἔφη δύνασθαι πέμπειν οὐδενὶ διὰ τὰς ἀνοχάς. καθόλου δ' αὐτοὺς παρεκάλει, Θηβαίους μὲν ἀμύνασθαι κατὰ δύναμιν, Ῥωμαίοις δὲ μὴ πολεμεῖν. Liuius: *cui legationi responsum ab rege est: praesidium se propter inducias cum Romanis factas mittere non posse: tamen suadere, ita a Thebanorum iniuriis qua possent, vt se vindicarent, ne Romanis praeberent caussam in se saeuiendi.*

LXVII.

Ὅτι Γάϊος ἔτι περὶ τὴν Κεφαλληνίαν ὁρμῶν, ἐξαπέστειλε τοῖς Ῥωμαίοις γράμματα περὶ πλοίων ἐξαποστολῆς. Liuius libro XLII. *C. Lucretius PR. cui classis prouincia erat, cum* XL. *triremibus ab vrbe profectus: nam ex refectis nauibus,* etc. *praemissus a Pr. est frater Lucretius cum quinqueremi vna: iussusque ab sociis ex foedere acceptis nauibus ad Cephalleniam classi occurrere.*

Τὸ τοῦ βασιλέως Εὐμένους πρόσωπον. Ita emendauimus, cum in exemplari corrupte sit Εὐγενοῦς, pro Εὐμένους. et paullo post placet, sicut restituimus, ὑπ' Εὐμένει ταττομένων, pro πραττομένων, etc.

Καὶ παραυτίκα καταρτήσαντες τριήρεις ἕξ, πέντε μὲν ἐξαπέστειλαν ἐπὶ Χαλκίδος. Liuius: *ad idem fere tempus et ab sociis naues Chalcidem conuenerunt*, etc. *tum quinque Rhodiae quadriremes.* pro καταρτήσαντες, placeret καταρτύσαντες, etc.

Τοὺς κατὰ θάλατταν παραγεγονότας συμμάχους ἀπέλυσε τῆς χρείας, φήσας οὐ προσδεῖσθαι. Liuius: *praetor, quia nusquam erat bellum maritimum, remisit sociis*, etc.

LXVIII.

Προσεκαλέσαντο τοὺς παρὰ τοῦ Περσέως πρεσβευτάς. Liuius lib. XLII. *senatum tamen praeberi legatis placuit.*

Καὶ παραιτεῖσθαι τὴν σύγκλητον. Liuius: *cetera deprecatio erat.*

Τὸ δὲ πλέον ἀπελογοῦντο περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῆς κατὰ τὸν Εὐμένη. Liuius: *insidiarum Eumeni factarum crimen, et maxima cura, et minime tamen probabiliter (manifesta enim res erat) defensum.*

Πάλαι δὲ προδιειληφότες ὑπὲρ τοῦ πολεμεῖν. Liuius: *quanquam ad bellum consilia erant destinata.*

Προσέ-

Προσέταξαν αὐτοῖς ἐκ μὲν τῆς Ῥώμης εὐθέως ἀπαλλάττεσθαι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι Μακεδόσιν, ὅσοι παρεπιδημοῦντες ἔτυχον. ἐκ δὲ τῆς Ἰταλίας ἐν τριάκονθ' ἡμέραις ἐκχωρεῖν. Liuius: *denuntiatum extemplo moenibus vrbis Romae, Italia intra trigesimum diem excederent.*

Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ὑπάτους ἀνακαλεσάμενοι, παρώρμων ἔχεσθαι τοῦ καιροῦ, καὶ μὴ καθυστερεῖν. Liuius: *P. Licinio deinde consuli, cui Macedonia prouincia obuenerat, denuntiatum, vt exercitui diem primam quamque diceret ad conueniendum.*

LXIX.

Ὑπέδειξάν τινες τῶν φίλων, διότι δεῖ πρεσβείαν πέμψαι τὸν βασιλέα πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων. Liuius lib. XLII. *ausi sunt quidam amicorum consilium dare, mitteret ad consulem, qui foedus in easdem leges renouarent, quibus Philippus, pater eius, a T. Quinctio victore accepisset.*

Ἐπιδεχόμενον ἔτι καὶ νῦν, ὅτι φόρους δώσει Ῥωμαίοις, ὅσους πρότερον ὑπέσχετο ὁ πατὴρ καταπολεμηθείς. Liuius: *vectigal, quantum Philippus pactus esset, daturum Persea Romanis.*

Καὶ τόπων ἐκχωρήσει τῶν αὐτῶν. Liuius: *vrbibus, agris, locisque cessurum.*

Καλὴν ἔφασαν ἔσεσθαι τῷ βασιλεῖ ἐξαγωγὴν τοῦ πολέμου, πεπροτερηκότι διὰ τῶν ὑπαίθρων. Liuius: *neque finiri bellum magnificentius, quam a tam memorabili pugna.*

Καὶ καθόλου πρὸς τὸ μέλλον εὐλαβεστέρους ὑπάρξειν τοὺς Ῥωμαίους. Liuius: *molliores ad paciscendum*, etc.

Ἐάν τε μὴ δέξωνται θυμομαχοῦντες τοῖς γεγονόσιν. Liuius: *quod si Romani tunc quoque insita pertinacia aequa aspernarentur.*

Ἐκείνοις μὲν δικαίως νεμεσήσειν τὸ δαιμόνιον. αὐτῷ δὲ διὰ τὴν μετριότητα, συναγωνιστὰς ὑπάρξειν τοὺς θεοὺς, καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Liuius: *deos hominesque et moderationis Persei, et illorum peruicacis superbiae futuros testes.*

Συγκαταθεμένου δὲ τοῦ Περσέως. Liuius: *nunquam ab talibus consiliis abhorrebat regis animus: ita plurium assensu comprobata est sententia.*

Μήδων Βεροιεύς. Liuius: *Midon Bereus*, etc. sed *Beroeus* videtur scribendum apud Liuium, si Polybianam scripturam sequi velimus. Stephanus habet Βεροιαῖος· et in aereo apud me numismatae est item ΒΕΡΟΙΑΙΩΝ· quam

quam scripturam si retineamus, erit apud Liuium legendum *Berocaeus*. sed magis placet *Beroeus*, quia Polybius a Βέροια, quae ciuitas est Macedoniae, Βεροιεὺς, vt apparet, deduxit.

Μεταστησάμενος τοὺς περὶ Πάνταυχον. Liuius: *summotis arbitris.*

Ἐβουλεύοντο περὶ τῶν προσπεπτωκότων. Liuius: *cum consultarent, Romana constantia vicit in consilio.*

Ἴδιον γὰρ τοῦτο πάντῃ παρὰ Ῥωμαίοις ἔθος καὶ πάτριόν ἐστι, τὸ κατὰ μὲν τὰς ἐλαττώσεις, αὐθαδεστάτους καὶ βαρυτάτους φαίνεσθαι. κατὰ δὲ τὰς ἐπιτυχίας, ὡς μετριωτάτους. Liuius: *ita tum mos erat, in aduersis vultum secundae fortunae gerere; moderari animos in secundis.*

Πλὴν τότε γε τοιαύτην ἔδωκαν τὴν ἀπόκρισιν, ἐκέλευον γὰρ ἐπιτρέπειν τὸν Περσέα τὰ καθ' αὐτὸν καὶ καθόλου διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐξουσίαν, ὡς ἂν αὐτῇ δοκεῖ βουλεύεσθαι περὶ τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν. Liuius: *responderi placuit: ita pacem dari, si de summa rerum liberum senatui permitteret rex de se, deque vniuersa Macedonia statuendi ius.*

Ὧν τινες ἐκπληττόμενοι τὴν ὑπερηφανίαν. Liuius: *miraculo ignaris moris pertinacia Romanorum esse.*

Καὶ συνεβούλευον τῷ Περσεῖ μήτε διαπρεσβεύεσθαι μηκέτι. Liuius: *et plerique vetare amplius mentionem pacis facere.*

Ἀλλὰ προσιθεὶς καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ τῶν χρημάτων. Liuius: *summam pecuniae augens, non destitit animum consulis tentare.*

Προκόπτων δ' οὐδέν. Liuius: *postquam nihil ex eo, quod primo responderat, mutabat*, etc. placet προκόπτοντος, pro προκόπτων, vt legatur.

Ἀπογνούς. Liuius: *desperata pace.*

Μεταστρατοπεδεῦσαι ἐπὶ τὸ Συκύριον. Liuius: *ad Sycurium vnde profectus erat.*

LXXII.

Ἐνίκησε τῇ περὶ τὸ Πάνιον μάχῃ. Ita emendauimus, cum in exemplari esset Στάνιον. est autem Πάνιον, Σπήλαιον Παλαιστίνης, ἀφ' οὗ ἐκρεῖ ὁ ποταμὸς Ἰορδάνης, vt scribit Stephanus.

Παρῃρῆσθαι τὰς κατὰ Κοίλην Συρίαν πόλεις αὐτὸν, οὐχ οἷός τε ἦν ἐκείνῳ παραχωρεῖν τῶν τόπων τούτων. Ita restituimus, cum corruptus esset hic locus in exemplari.

Ὡς

Ὡς αὐτῷ δοκεῖ συμφέρειν ἐκ τῆς ἰδίας πίστεως. Expressit Polybius antiquam formulam, qua vtebantur in senatusconsultis: ita vt eis e rep. fideque sua videbitur. et vt incisum est in aenea apud me tabella, cuius alibi meminimus, ΩC AN AΥΤΟΙC ΕΚ ΤΩΝ ΔΗΜΟCΙΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΠΙCΤΕΩC ΤΕ ΤΗC CΦΕΤΕΡΑC ΦΑΙΝΗΤΑΙ. I. V. E. E. R. P. F. S. V.

LXXIII.

Καὶ Ἡδοφῶντα. Placeret *Ῥοδοφῶντα.* paullo infra deerat in exemplari verbum *ἀφῆκαν*, post vocem *Σικελίας*, et male *σίτον*, pro *σίτου*, legebatur.

LXXIV.

Ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, Γάϊον Ποπίλλιον, καὶ Γνάϊον Ὀκταούϊον. Liuius lib. XLII. *eodem anno C. Popillius, et Cn. Octauius legati, qui in Graeciam missi erant.*

Οἱ πρῶτον μὲν εἰς Θήβας ἐλθόντες, etc. *προφερόμενοι τὰ δόγματα τὰ μικρῷ πρότερον ῥηθέντα.* Liuius ibidem: *Senatusconsultum Thebis primum recitatum per omnes Peloponnesi vrbes circumtulerunt.*

Δι' ὃ συναχθείσης αὐτοῖς τῆς βουλῆς εἰς Αἴγιον, ἀσπαστικήν τε καὶ παρακλητικὴν ποιησάμενοι τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἔντευξιν, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Liuius: *Achaico concilio Argis agitato, benigne locuti, auditique egregie spe futuri status fidissima gente relicta, in Aetoliam traiecerunt*, etc. ex Polybii autem verbis apparet, apud Liuium *Aegii*, pro *Argis*, scribendum esse. nam apud Aegium celebrari solitum Achaeorum concilium, cum saepius Polybius, tum ex Polybio Liuius tradit lib. XLV. in quo ita est: *T. Quinctio Aegii datum est concilium*, etc. pro *δι' ὃ*, magis *διὸ* placeret.

Ὁμήρους ἔφασαν δεῖν δοθῆναι σφίσιν. Liuius: *ob quae obsidibus postulatis*, etc.

Οὓς δεῖν ἅπαντας. Ita legendum, cum in exemplari sit *οὐ.* et paullo post scribendum *δοθεὶς*, cum liber manuscriptus habeat *δεθείς.* infra: *ἐπὶ τίνος ὑπάρχει γνώμης.* sed in exemplari est *ὑπάρχειν*, quod non placet. vel *ὑπάρχει* igitur retinendum, vel *ὑπάρχῃ* scribendum.

Τῷ κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν. Ita legendum ex emendatione, quae eſt ad oram libri manuſcripti: in contextu enim ſcriptum eſt τὸ κοινὸν, male.

LXXV.

Κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν συναχθείσης τῆς ἐκκλησίας εἰς Θύριον. Liuius lib. XLIII. *in Acarnaniam deinde legati profecti ſunt. Tyrrei concilium legatis Acarnanes dederunt*, etc. ex his locis ſatis conſtat in fragmento XXVIII. recte a nobis Θυριεῦσιν emendatum fuiſſe: et *Thurrei*, ſiue *Thyrrei*, non *Pyrrei*, apud Liuium in eius fragmenti verſione ſcribendum eſſe. Θυριεῦσιν autem ſcripſimus, ſecuti Stephanum, qui habet Θύριον. ſed ſi Polybianam retinere ſcripturam malimus, pro Θυριεῦσιν, erit ibi Θουριεῦσιν reponendum. quod magis placet. habet enim Liuius *Turrei*, licet non omnino emendate, cum ſit ſcribendum *Thurei*, deleto r, et addita nota aſpirationis poſt litteram t.

Αἰσχρίων μὲν καὶ Γλαῦκος καὶ Χρεμίας ὄντες Ῥωμαίων, παρεκάλουν τοὺς περὶ τὸν Γάϊον, ἔμφρουρον ποιῆσαι τὴν Ἀκαρνανίαν. εἶναι δὲ περὶ αὐτοὺς τοὺς ἀποφέροντας τὰ πράγματα πρὸς Περσέα καὶ Μακεδόνας. Liuius: *ibi quoque inter factiones erat certamen: quidam principum poſtulare, vt praeſidia in vrbes ſuas inducerentur aduerſus amentiam eorum, qui ad Macedonicam gentem trahebant*, etc. Polybii verba ſic reſtituerem. καὶ Χρέμης, Φίλοι ὄντες, etc. deeſt enim in exemplari vox Φίλοι. apud Liuium quoque videtur deeſſe verbum *res*, quod ad Graecum πράγματα referatur, vt integra Liuii lectio ſit, *qui res ad Macedonicam gentem*, etc.

Διογένης δὲ τὴν ἐναντίαν ἐποιήσατο τούτοις συμβουλίαν. Liuius: *pars recuſare, ne quod bello*, etc. in exemplari corrupte διὸ γενομένης δὲ τὴν, pro Διογένης δὲ τὴν, ſcriptum erat.

Οὐ γὰρ ἔφη δεῖν φρουρὰν εἰσάγειν εἰς οὐδεμίαν πόλιν. Verbum εἰσάγειν deeſt in exemplari.

Ταῦτα γὰρ ὑπάρχειν τοῖς πολεμίοις γενομένοις, καὶ καταπολεμηθεῖσιν ὑπὸ Ῥωμαίων. οὐδὲν δὲ πεποιηκότας Ἀκαρνᾶνας, οὐκ ἀξίους εἶναι φρουρὰν εἰσδέχεσθαι κατ' οὐδένα τρόπον. Liuius: *ne, quod bello captis et hoſtibus mos erat, id pacatae et ſociae ciuitates ignominiae acciperent.*

Συγκαταθέμενοι τῇ τοῦ Διογένους γνώμῃ. Liuius: *iuſta deprecatio haec viſa eſt.*

Ἀπῆραν

Ἀπῆραν ἐπὶ Λαρίσης πρὸς τὸν ἀνθύπατον. Liuius: *Larisam ad Hostilium proconsulem redierunt.*

LXXVI.

Περσεὺς πρὸς Γέντιον τὸν βασιλέα ἀπέστειλε πρεσβευτάς. Liuius lib. XLIII. *ad Gentium legatos mittit.*

Πλεύρατόν τε τὸν Ἰλλυριὸν ὄντα φυγάδα παρ' αὐτῷ. Liuius: *Pleuratum Illyrium exulantem apud se*, etc. παρ' αὐτῶν male erat in exemplari.

Καὶ τὸν Βεροιαῖον Ἀδαῖον. Hic quoque locus in exemplari corruptus est; nam Βερόλιον habet, pro Βεροιαῖον, siue Βεροιέα, quod magis placet. Liuius pro *Adaeo*, habet *Aputeum;* nescio an recte. eius verba sunt: *Aputeum Macedonem a Beroea.*

Δοὺς ἐντολὰς διασαφεῖν τὰ πεπραγμένα κατὰ τὸν πόλεμον πρός τε Ῥωμαίους αὐτῷ, καὶ πρὸς Δαρδανίους. Liuius: *iis mandat, ut exponerent aestatis eius hiemisque acta sua aduersus Romanos Dardaniosque.*

Καὶ πρὸς Ἰλλυριοὺς κατὰ τὸ παρόν· καὶ παρακαλεῖν αὐτὸν πρὸς τὴν τούτου καὶ Μακεδόνων φιλίαν καὶ συμμαχίαν. Liuius: *adiicerent recentia in Illyrico hibernae expeditionis opera: hortarentur in amicitiam secum et cum Macedonibus iungendam.*

Οἳ καὶ ποιησάμενοι τὰς πορείας ὑπὲρ τὸ Σκάρδον ὄρος, διὰ τῆς ἐρήμου καλουμένης Ἰλλυρίδος, ἣν οὐ πολλοῖς χρόνοις ἀνώτερον ἀνάστατον ἐποίησαν Μακεδόνες, διὰ τὸ δυσεργοὺς ποιῆσαι τοῖς Δαρδανεῦσι τὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα εἰσβολάς. Liuius: *transgressi iugum Scordi montis, per Illyrici solitudines, quas de industria populando Macedones fecerant, ne transitus faciles Dardanis in Illyrium, aut Macedoniam essent*, etc. *Scardi* legendum apud Liuium, cum ex hoc Polybii loco, tum ex Ptolemaeo, qui Σκάρδον habet.

Μετὰ πολλῆς κακοπαθείας ἦλθον εἰς Κόρδαν. Liuius: *Scodram labore ingenti tandem peruenerunt*, etc. Σκόδραν videtur scribendum apud Polybium ex hac Liuii versione, et ex Plinii etiam auctoritate, qui Scodram oppidum esse scribit ciuium Romanorum in Liburnia.

Καὶ πυθόμενοι τὸν Γέντιον ἐν Λίσσῳ διατρίβειν. Liuius: *Lissi rex Gentius erat.*

Τοῦ δὲ ταχέως αὐτοὺς μεταπεμψαμένου. Liuius: *eo acciti legati.*

Περὶ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς. Liuius: *mandata exponentes benigne auditi ſunt.*

Ὁ δὲ Γέντιος οὐκ ἐδόκει μὲν ἀλλότριος εἶναι τῆς πρὸς τὸν Περσέα Φιλίας, ἐσκήπτετο δὲ τῷ μὴ παραχρῆμα συγκατατίθεσθαι τοῖς ἀξιουμένοις τὴν ἀχορηγησίαν, καὶ μὴ δύνασθαι χωρὶς χρημάτων ἀναδέξασθαι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. Liuius: *voluntatem ſibi non deeſſe ad bellandum cum Romanis; ceterum ad conandum id, quod velit, pecuniam maxime deeſſe.*

Ταύτας λαβόντες τὰς ἀποκρίσεις, ἐπανῆγον. ὁ δὲ Περσεὺς παραγενόμενος εἰς Τύβεῤῥαν. Liuius: *haec Stuberam retulere regi.*

Τήν τε λείαν ἐλαφυροπώλησε. Liuius: *tum maxime captiuos ex Illyrico vendidit.*

Πάλιν ἐξαυτῆς ἔπεμπε τὸν Ἀδαῖον, καὶ σὺν τούτοις τὸν Γλαυκίαν, ἕνα τῶν σωματοφυλάκων, καὶ τρίτον τὸν Ἰλλυριόν. Liuius: *remittuntur legati, addito Glaucia ex numero cuſtodum corporis*, etc. Opinor legendum καὶ σὺν τούτῳ, et addendum Πλεύρατον poſt vocem τρίτον. in principio huius fragmenti numeratur inter legatos Glaucus quidam, quem non puto eundem eſſe cum Glaucia, qui modo nominatur.

Κυρίως. *Diſerte*, vertit Liuius.

Ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἐπ' Ἄγκυραν. Liuius: *Ancyram inde populatus Perſeus*, etc.

LXXVII.

Οὔτ' ἀναγγέλλοντες οὐδὲν ὧν καὶ πρότερον. Videtur deeſſe πλεῖον poſt verbum ἀναγγέλλοντες, vel tale aliquid: alioqui ſenſus non conſtabit. δι' ἧς ὀλίγοι τε ηὐλογήθησαν τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὸν τῆς πράξεως καιρόν. Ita emendauimus, cum in exemplari ſcriptum eſſet, δι' ἧς ὀλίγος τελέως ἠλογήθησαν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸν τῆς πράξεως καιρόν. corrupte, vt videtur.

LXXVIII.

Τῆς δὲ Πεῤῥαιβίας στρατοπεδεύοντας Ἀζορίου μεταξὺ καὶ Δολίχης. Liuius libro XLIII. *in Perrhaebiam inde ducit, et inter Azorum et Dolichen ſtatiua habuit*, etc. ex Liuiana verſione, et ex Stephani auctoritate, apud quem Ἄζωρος eſt, Ἀζώρου ſcribendum apud Polybium.

Ὑπὲρ ὧν ὁ Κέντων ᾐτεῖτο στρατιωτῶν, ἃ μὲν ὁ Μάρκιος. Ita reſtituimus, cum in exemplari οὐκ ὄντων, pro Κέντων· et ἅμα μὲν, pro ἃ μὲν, corrupte legeretur.

Τὸ δὲ

Τὸ δὲ μηδεμιᾶς ὑπαρχέσης χρείας. Vox χρείας deeſt in exemplari, ad ſenſum alioqui neceſſaria.

LXXX.

Κροτηθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως. Opinor legendum eſſe κρατηθείσης· nihil tamen mutauimus, quia anciqua lectio ferri aliquo modo poteſt.

Ἀγέπολις. Hic modo Ἀγέπολις, modo Ἀγεσίπολις a Polybio vocatur: quemadmodum Ἀγεσίλοχον nominat, quem ſupra Ἡγησίλοχον appellauit.

Τὰ μὲν ὑπὸ τέτων ῥηθέντα. Ita emendatum eſt ad oram libri, cum in contextu corrupte legatur hic locus.

Τῶν πρεσβειῶν. Placeret πρεσβευτῶν magis.

Πῶς ἐ πειρῶνται διαλύειν οἱ Ῥόδιοι. διάλυσιν male eſt in exemplari; et infra corrupte etiam βραχὺς ἔφεδρος, pro βαρὺς, vt nos emendauimus.

Ἐβέλετο τὲς Ῥοδίες παρονύξας. Ita videtur legendum: corrupte enim eſt in exemplari προνύξας, pro quo παροξύνας libentius legerem. et infra legendum ὡς ἂν αὐτοῖς φαίνεται, pro ἐὰν αὐτοῖς, etc.

Καὶ τῆς διὰ τῶν ἀποκρίσεων εὐνοίας. In exemplari erat κρίσεων. et paullo poſt, ἑκατέρας, pro ἑκατέρων, vt nos reſtituimus.

LXXXI.

Τὲς περὶ Κομανὸν καὶ Κιναίαν. Vide num rectius ſit Κινέαν, ſiue Κυνέαν. mirum autem, quam ſibi non conſtet Polybius in legatorum nominibus, vt quem Ἄλκιθον ſupra nominauerit, modo Ἀλκίθην vocet. ſed librariorum eſt hic, non Polybii, vt verius dicam, error.

Ἣν ἐπρέσβευον. erat in exemplari εἰς ἣν, etc.

Ἄλλη δὲ περὶ τε τῶν ἀντιγονετῶν ἀγῶνος. Locus ſine dubio corruptus, reſtitui poteſt, ſi ἀνταγωνιςῶν legamus.

Ὑπὲρ τῶν Παναθηναίων. Ita reſtituimus, cum in manuſcripto eſſet παρὰ Ἀθηναίων.

LXXXII.

Ἐποιήσατο μεγαλομερῆ. Quamuis μεγαλομερῆ ferri poſſit, μεγαλομερῶς tamen vſitatius eſt Polybio. paullo poſt, pro ἔφερον ἐπὶ τὲς περὶ τὸν εὔλαιον, ſcriberem ἀνέφερον ἐπὶ τὲς, etc. et mox, ἤρξατο λέγειν ὑπὲρ τῶν, etc. vt nos emendauimus.

 Ὅτι

"Οτι δεῖ λαβεῖν αὐτὸν ἐν Φέρνῃ Κοίλην Συρίαν, ὅτ' ἐλάμβανε Κλεοπάτραν, τὴν τȣ̃ νῦν βασιλεύοντος μητέρα. De hac re ita ſcribit Appianus in Syriaco: ἐπιγαμίαις τȣ̀ς ἐγγὺς βασιλέας προκατελάμβανε. καὶ Πτολεμαίῳ μὲν εἰς Αἴγυπτον ἔϛελλε Κλεοπάτραν τὴν Σύραν ἐπίκλησιν, προῖκα Συρίαν τὴν Κοίλην ἐπιδȣ̀ς, etc.

LXXXIV.

Καὶ Φίλȣς ὑπάρχειν. vel Φίλον, vel, quod magis placet, Φιλίαν ὑπάρχειν ſcribendum.

LXXXV.

Τῶν περὶ τὸν Ἱππίαν. Liuius lib. XLIV. *cum per Hippiam legatum*, etc

Προσεχειρίσατο Πάνταυχον ἕνα τῶν πρώτων Φίλων. Liuius: *Pantauchum miſit ex fidiſſimis amicis ad ea perſicienda.*

Ἐξαπέϛειλε. *Miſit*, vertit Liuius, et ὁμολογήσοντα, *pactus.*

Καὶ δȣ̃ναι καὶ λαβεῖν. *Vltro citroque* Liuius.

Εἶτα τȣ̀ς ὁμήρȣς ἐξ αὐτῆς κἀκεῖνον πέμπειν. Liuius: *ita vt obſides vltro citroque darentur.*

Περὶ τῆς ἀνακομιδῆς τῶν ταλάντων. Liuius: CCC. *argenti talenta pactus.*

Καὶ παραγενόμενος εἰς Μετέωνα τῆς Λιβιτιάδος, κἀνταῦθα συμμίξας τῷ Γεντίῳ. Liuius: *Medeone Labeatidis terrae Pantauchus regi Illyrico occurrit*, etc. ex Liuii verſione, et ex Plinio, ſcribendum εἰς Μεδεῶνα τῆς Λαβεατίδος, apud Polybium.

Τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων. Liuius: *ibi et iusiurandum a rege et obſides accepit.*

Ὁ Γέντιος ἅμα τȣ̀ς ὁμήρȣς ἔπεμπε τȣ̀ς ὑπὸ τȣ̃ Πανταύχȣ καταγραφέντας, καὶ σὺν τȣ́τοις Ὀλυμπίωνα, παραληψόμενον τȣ̀ς ὅρκȣς καὶ τȣ̀ς ὁμήρȣς παρὰ τȣ̃ Περσέως. ἑτέρȣς δὲ τȣ̀ς περὶ τῶν χρημάτων ἕξοντας τὴν ἐπιμέλειαν. Liuius: *miſſus et a Gentio eſt legatus nomine Olympio, qui iusiurandum a rege et obſides accepit. cum eo ad pecuniam accipiendam obſides miſſi ſunt*, etc.

"Επειϛεν ὁ Πάνταυχος τὸν Γέντιον, καὶ πρεσβευτὰς συναποϛέλλειν, οἵτινες ἅμα τοῖς παρὰ τȣ̃ Περσέως πεμπομένοις εἰς τὴν Ῥόδον πρεσβεύωσιν. Liuius: *auctore Pantaucho, qui Rhodum cum Macedonibus irent*, etc.

Καὶ

Καὶ προχειρισάμενος Παρμενίωνα καὶ Μόρκον ἐξαπέστειλε, δοὺς ἐντολὰς, ὅταν λάβωσι τοὺς ὅρκους παρὰ τοῦ Περσέως, καὶ τοὺς ὁμήρους, καὶ περὶ τῶν χρημάτων γένηται σύμφωνον, πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥόδον. Liuius: *legati cum Macedonibus irent, Parmenio et Morcus destinantur: quibus ita mandatum, vt iureiurando, obsidibusque et pecunia accepta, tum demum Rhodum proficiscerentur.*

Ὁ δὲ Περσεὺς, παραγενομένων εἰς τὴν Μακεδονίαν τῶν πρεσβευτῶν παρὰ τοῦ Γεντίου καὶ τῶν ὁμηρευόντων, ὁρμήσας ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Ἐνιπέα ποταμὸν παρεμβολῆς μετὰ πάντων τῶν ἱππέων, ἀπήντα τοῖς προειρημένοις εἰς τὸ Δῖον. Liuius: *venientibus Illyriis Perseus, ab Enipeo amni ex castris cum omni equitatu profectus, ad Dium occurrit.*

Ἐναντίον πάντων τῶν ἱππέων. πάνυ γὰρ ἐβούλετο σαφῶς εἰδέναι τοὺς Μακεδόνας, τήν τε τοῦ Γεντίου κοινοπραγίαν, ἐλπίζων εὐθαρσεστέρους αὐτοὺς ὑπάρξειν. Liuius: *circumfuso agmine equitum, quos adesse foederi sancitae cum Gentio societatis volebat rex, aliquantum eam rem ratus animorum iis adiecturam.*

Ἔπειτα δὲ τοὺς ὁμήρους παρελάμβανε, καὶ παρεδίδου τοῖς ἑαυτοῦ, τοῖς περὶ Ὀλυμπίωνα. Liuius: *et obsides in conspectu omnium dati, acceptique*, etc. in exemplari Graeco corrupta erant verba Polybii.

Τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ χρήματα παρόντας, εἰς Πέλλαν ἐξέπεμπε. Liuius: *Pellam ad thesauros regios missis, qui pecuniam acciperent.*

Τοὺς δὲ πρεσβευτὰς τοὺς εἰς τὴν Ῥόδον, εἰς Θετταλίαν πρὸς Μητρόδωρον. Liuius: *qui Rhodum irent cum Illyriis legatis Thessalonicae conscendere iussi: ibi Metrodorus erat*, etc.

Κρυφῶντα μὲν ἐξέπεμπε πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Εὐμένη, καὶ πρότερον ἤδη ἀπεσαλμένον. Τηλέμνασον δὲ τὸν Κρῆτα, πρὸς τὸν Ἀντίοχον. Liuius: *eodem tempore ad Eumenem, et ad Antiochum communia mandata*, etc.

Σαφῶς δὲ γινώσκειν, ὡς ἐὰν μὴ καὶ νῦν αὐτοὺς ἐπιλαμβάνηται, μάλιστα μὲν διαλύων τὸν πόλεμον, εἰ δὲ μὴ, βοηθῶν. Liuius: *haec cogitantem prouidere iubebat, vt aut ad pacem secum faciendam compelleret Romanos, aut perseuerantes in bello iniusto, communes duceret omnium regum hostes.*

LXXXVI.

Εἰς μὲν τὴν Ῥώμην Ἀγέπολιν. Totus hic locus corrupte legebatur in exemplari, in quo praeter alia menda, τέτω, pro τέτων, scriptum erat, placeret autem τέτοις.

LXXXVII.

Ὅτι τῶν περὶ τὸν Παρμενίωνα καὶ Μόρκον, καὶ τῶν παρὰ τῦ Γεντίυ, καὶ σὺν τέτοις τῦ Μητροδώρυ, παραγενουένων εἰς τὴν Ῥόδον, etc. καὶ γὰρ ἡ τῶν λέμβων παρυσία, etc. καὶ ἡ τῦ Γεντίυ μετάθεσις, etc. Liuius libro XLIV. *Per idem fere tempus legati Macedones, Illyriique simul Rhodum venerunt: quibus auctoritatem addidit non lemborum modo aduentus passim per Cycladas atque Aegeum nauigantium mare, sed etiam coniunctio ipsa regum, Perseique*, etc. mirum quam erat hic locus in exemplari Graeco deprauatus: et alterius legati nomen, cum hic Μόρκην, tum supra male scriptum erat.

Τῶν μὲν περὶ τὸν Δίνωνα. *Dionem* habet Liuius: *et iam cum accessissent animi Dioni ac Polyarato, qui Persei partium erant.* sed a Polybio Δίνων constanter nominatur.

Ἔδοξε γὰρ τοῖς ἰδίοις ἀποκριθῆναι φιλανθρώπως ἀμφοτέροις τοῖς βασιλεῦσι, καὶ διασαφεῖν, ὅτι δέδοκται διαλύειν αὐτοῖς τὸν πόλεμον, καὶ παρακαλεῖν κἀκείνυς εὐδιαλύτυς ὑπάρχειν. Liuius: *non benigne modo responsum regibus est, sed palam pronuntiatum, bello finem se auctoritate sua imposituros esse: itaque ipsi quoque reges aequos adhiberent animos ad pacem accipiendam*, etc. pro τοῖς ἰδίοις, in exemplari Graeco suspicor legendum esse τοῖς Ῥοδίοις.

LXXXVIII.

Ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ τὺς παρὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευτὰς παραγεγονότας ὑπὲρ τῦ διαλύειν τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον προσκαλέσασθαι. Liuius libro XLV. *legatos Rhodios velut ad ludibrium stolidae superbiae in senatum vocatos esse.*

Ἀλλὰ μὴ τῶν ἐπιπλασάντων ἀνθρώπων τότε κατὰ τὴν Ῥόδον. Vide num legendum sit ἐπιπολασάντων, vel ἐπιπαλασάντων, etc.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγέπολιν εἰσπορευθέντες, ἐλθεῖν μὲν ἔφασαν διαλύσοντες τὸν πόλεμον. Liuius: *Agepolim principem eorum ita locutum*, etc. *ad pacem inter Romanos et Persea faciendam*, etc.

Διότι

Διότι πᾶσι μὲν τοῖς ἄλλοις ἀλυσιτελὴς, καὶ αὐτοῖς δὲ Ῥωμαίοις, διὰ τὸ μέγεθος τῶν δαπανημάτων. Liuius: *quod id bellum graue atque incommodum Graeciae omni, ſumptuoſum ac damnoſum ipſis Romanis eſſet*, etc. videtur autem apud Polybium, ex hac Liuii verſione, *τοῖς Ἕλλησιν*, pro *τοῖς ἄλλοις*, ſcribendum eſſe.

Νῦν δὲ λελυμένου τοῦ πολέμου. Liuius: *finito aliter bello.*

Συγχαίρειν αὐτοῖς. Liuius: *gratulandi opportunitatem dediſſet.*

Ταῦτα μὲν οἱ περὶ τὸν Ἀγέπολιν εἰπόντες. Liuius: *haec ab Rhodio dicta.*

Παραδειγματίσαι Ῥοδίους. Ita puto legendum, cum Ῥωμαίους, pro Ῥοδίους ſcriptum ſit in exemplari.

Διότι τὴν πρεσβείαν ταύτην, οὔτε τῶν Ἑλλήνων ἕνεκεν ὑπολαμβάνουσιν ἐσταλκέναι τοὺς Ῥοδίους, οὐθ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ Περσέως. Liuius: *Rhodios nec vtilitatum Graeciae, neque cura impenſarum populi Romani, ſed pro Perſeo legationem eam miſiſſe.*

Εἰ μὲν γὰρ Ἑλλήνων χάριν ἐπρέσβευον, ἐκεῖνον οἰκειότερον εἶναι τὸν καιρὸν, ὅτε ὁ Περσεὺς τὴν τῶν Ἑλλήνων χώραν ἐπόρθει, καὶ τὰς πόλεις, στρατοπεδεύων μὲν ἐν Θετταλίᾳ, σχεδὸν ἐπὶ β. ἐνιαυτούς. Liuius: *nam ſi ea cura fuiſſet, quae ſimularetur, tunc mittendos legatos fuiſſe, cum Perſeus in Theſſaliam exercitu inducto per biennium Graecas vrbes alias obſideret, alias denuntiatione armorum terreret.*

Τὸ δὲ παρέντας ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, νῦν παρεῖναι σπουδάζοντας διαλύειν τὸν πόλεμον, ὅτε παρεμβεβληκότων τῶν ἡμετέρων στρατοπέδων εἰς Μακεδονίαν, συγκεκλεισμένος ὁ Περσεὺς, etc. διότι τὰς πρεσβείας ἐξέπεμψαν, οὐ διαλύειν ἐθέλοντες τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐξελέσθαι τὸν Περσέα. Liuius: *tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam: poſtquam ſuperatos ſaltus, transgreſſos in Macedoniam Romanos audirent, et incluſum teneri Perſea, tunc Rhodios legationem miſiſſe, non ad vllam aliam rem, quam ad Perſea imminenti periculo eximendum.*

Ταῦτα μὲν ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευταῖς. Liuius: *cum hoc reſponſo legatos dimiſſos.*

LXXXIX.

Τὸν δὲ πρεσβύτερον ἐκ τῆς Μέμφεως καταπεπορεῦσθαι, καὶ συμβασιλεύειν τ' ἀδελφῷ. In exemplari corrupte legebatur ἐκ τῆς μέμψεως. Liuius libro XLV: *relicto Memphi maiore Ptolemaeo, cui regnum quaeri ſuis viribus ſimulabat.*

Πρὸς τὸ διαλῦσαι βοηθεῖν. Videtur deeſſe particula τὸ poſt verbum διαλῦσαι· quae tamen ad ſenſum non eſt neceſſaria.

Μὴ μόνον συμπορεύεσθαι τὴν βουλήν. Ita emendauimus, cum in exemplari ὀ πορεύεσθαι ſcriptum eſſet.

Περὶ τοῦ Φιλίππου. Ita eſt in exemplari, et ita placet vt legatur, quamuis παρὰ τῷ Φιλίππῳ mihi videbatur aliquando ſcribendum. eſt autem totus hic locus ita interpungendus, parentheſi adiecta: καὶ δοκοῦντος οὐκ εἰκῆ ταῦτα λέγειν (διὰ τὸ γεγονέναι τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἐν Μακεδονίᾳ) περὶ τοῦ Φιλίππου, etc.

Τοὺς βουλομένους. Vide num rectius ſit τοὺς βουλευομένους· in quo verbo ſaepius errant librarii apud Polybium.

XC.

Ἡ σύγκλητος πυνθανομένη τὸν Ἀντίοχον, τῆς μὲν Αἰγύπτου κύριον γεγονέναι, τῆς δ' Ἀλεξανδρείας παρ' ὀλίγον. Liuius lib. XLV. *Antiochus, etc. ceteraque Aegypto potitus, relicto Memphi maiore Ptolemaeo*, etc.

XCI.

Συνέβαινε γὰρ καὶ τὴν σύγκλητον ἀπεσταλκέναι τοὺς περὶ Νεμέσιον πρεσβευτάς. Nemeſius inter regios legatos infra numeratur a Polybio. hic autem erant Romani legati nominandi, quorum nomina ſunt apud Liuium lib. XLIV. *P. Popillius*, *C. Decimius*, *C. Hoſtilius*. ſed librarii hoc vitium eſt, non Polybii.

XCII.

Τοῦ Ἀντιόχου πρὸς Πτολεμαῖον ἕνεκεν τοῦ Πηλούσιον καταχεῖν ἀφικομένου. Liuius lib XLV. *quod, cetera Aegypto ſibi tradita, Peluſii validum relictum erat praeſidium.*

Ὁ Ποπίλλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, τοῦ βασιλέως πόρρωθεν ἀσπαζομένου διὰ τῆς φωνῆς, καὶ τὴν δεξιὰν προτείνοντος, πρόχειρον ἔχων τὸ δελτάριον, ἐν ᾧ τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα κατέτακτο, προὔτεινεν αὐτῷ, καὶ τοῦτ' ἐκέλευσε πρῶτον ἀναγνῶναι τὸν Ἀντίοχον. Liuius: *quos cum aduenientes ſalutaſſet, dextramque Popillio porrigeret, tabellas ei Popillius ſcriptum habentes tradit, atque omnium primum, id legere iubet*, etc. erratum eſt a librario apud Liuium, cum S. C. notam in verbum *Scriptum*, mutauit. confirmat hanc noſtram obſeruationem

tionem Graeca Polybii vox *δόγμα*, quam vertit Liuius *Senatusconſultum;* et Valerii Maximi teſtimonium, qui lib. VI. cap. IV. ita de hac re ſcribit: *C. Popillius a ſenatu legatus ad Antiochum miſſus, vt bello ſe, quo Ptolemaeum laceſſebat, abſtineret: cum ad eum veniſſet, atque is promto animo atque amiciſſimo vultu dextram ei porrexiſſet: inuicem ei ſuam porrigere noluit, ſed tabellas ſenatusconſultum continentes tradidit: quas vt legit Antiochus, dixit ſe cum amicis collocuturum. indignatus Popillius, quod aliquam moram interpoſuiſſet; virga ſolum, quo inſiſtebat, denotauit: ac prius, inquit, quam hoc circulo excedas, da reſponſum, quod ſenatui referam. Non legatum locutum, ſed ipſam curiam ante oculos poſitam crederes: continuo enim rex affirmauit fore, ne amplius de ſe Ptolemaeus quereretur. Ac tum demum Popillius manum eius tamquam ſocii apprehendit.*

Πρότερον ἀπαξιούμενος. Ita reſtituimus, cum in exemplari ἀξιοῦσθαι ſcriptum eſſet, corrupte, vt nos exiſtimamus.

Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς ἀναγνοὺς ἔφη, βούλεσθαι μεταδοῦναι τοῖς φίλοις ὑπὲρ τῶν προσπεπτωκότων. Liuius: *quibus perlectis, cum ſe conſideraturum adhibitis amicis, quid faciendum ſibi eſſet, dixiſſet.*

Ἀκούσας ὁ Ποπίλλιος, ἐποίησε πρᾶγμα, βαρὺ μὲν δοκοῦν εἶναι, καὶ τελέως ὑπερήφανον. ἔχων γὰρ προχείρως ἀμπελίνην βακτηρίαν, περιέγραφε τῷ κλήματι τὸν Ἀντίοχον· ἐν τούτῳ τε τῷ γύρῳ τὴν ἀπόφασιν ἐκέλευσε δοῦναι περὶ τῶν γεγραμμένων. Liuius: *Popillius pro cetera aſperitate animi, virga, quam in manu gerebat, circumſcripſit regem: ac priusquam hoc circulo excedas, inquit, redde reſponſum ſenatui, quod reddam.*

Ὁ δὲ βασιλεὺς ξενισθεὶς τὸ γινόμενον, καὶ τὴν ὑπεροχὴν, βραχὺν χρόνον ἐναπορήσας, ἔφη ποιήσειν πᾶν τὸ παρακαλούμενον ὑπὸ Ῥωμαίων. Liuius: *obſtupefactus tam violento imperio, parumper cum haeſitaſſet, faciam, inquit, quod cenſet ſenatus.*

Οἱ δὲ περὶ τὸν Ποπίλλιον, τότε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ λαμβάνοντες ἅμα πάντες, ἠσπάζοντο φιλοφρόνως. Liuius: *Tum demum Popillius dextram regi tamquam ſocio atque amico porrexit.*

Διὸ καὶ δοθεισῶν αὐτῷ τακτῶν ἡμερῶν. Liuius: *die deinde finita.*

Οὗτος

Οὗτος ἀπήγετο μὲν τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀγρίαν. In exemplari scriptum erat ὅτως, male prorsus. de Agria meminit Stephanus, altero Polybii loco adducto ex lib XVIII. Ἀγρίαι, inquit, ἀρσενικῶς, ἔθνος Παιονίας μεταξὺ Αἵμου καὶ Ῥοδόπης. παρὰ Πολυβίῳ δὲ διὰ τοῦ α. εὑρέθη δὲ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῃ. τὸ γὰρ τῶν Ἀγρίων ἔθνος, etc.

Καταστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ παρακαλέσαντες ὁμονοεῖν. Liuius: *concordia etiam auctoritate sua inter fratres firmata.*

Ἀνέπλευσαν ἐπὶ τῆς Κύπρου. Liuius: *Cyprum nauigant.*

Καὶ παρήδρευσαν, ἕως ἀπέπλευσαν αἱ δυνάμεις ἐπὶ Συρίας. Liuius: *et inde, quae iam vicerat praelio Aegyptias naues, classem Antiochi dimittunt.*

Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν ὅσον ἤπω καταπετονημένην τὴν Πτολεμαίου βασιλείαν, τούτῳ τῷ τρόπῳ διέσωσαν. Liuius: *clara ea per gentes legatio fuit; quod haud dubie adempta Antiocho Aegyptus habenti iam, redditumque patrium regnum stirpi Ptolemaei fuerat.*

Καὶ πρὸς τὸν ἔσχατον. In exemplari deerat πρός.

XCIII.

Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἦλθε παρὰ τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἀδελφὸς Ἄτταλος. Liuius lib. XLV. *inter multas regum gentiumque et populorum legationes, Attalus frater regis Eumenis maxime conuertit in se omnium oculos animosque.*

Ἕνεκε τοῦ συγχαρῆναι τῇ συγκλήτῳ, καὶ τυχεῖν τινος ἐπιτημασίας, διὰ τὸ συμπεπολεμηκέναι. Liuius: *vna gratulatio conueniens in ea victoria, quam ipse adiuuisset.*

Καὶ πάντων εὐμενῶς σφίσι μετεσχηκέναι τῶν κινδύνων. Vide, num pro εὐμενῶς, Εὐμένη sit scribendum.

Τότε δὲ καὶ διὰ τὴν Γαλατικὴν περίστασιν. Liuius: *altera querimonia Gallici tumultus.*

Πάντων δὲ φιλοφρόνως αὐτὸν ἀποδεχομένων, διά τε τὴν ἐν τῇ στρατείᾳ γεγενημένην συνήθειαν. Liuius: *exceptus enim est ab his, qui simul eo bello militauerant, haud paullo benignius, quam si ipse rex Eumenes venisset.*

Ἔνιοι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν λαμβάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸν Ἄτταλον, παρεκάλουν τὴν μὲν ὑπὲρ τ' ἀδελφοῦ πρεσβείαν ἀποθέσθαι, περὶ δὲ αὐτοῦ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. βουλεύεσθαι γὰρ αὐτῷ τὴν σύγκλητον συγκατασκευάζειν ἰδίαν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν, διὰ τὴν ἀλλοτριότητα τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν. Liuius: *erant enim quidam Romanorum quoque non boni auctores, qui spe cu-*

piditatem

piditatem eius elicerent: eam opinionem de Attalo et Eumene Romae esse, tamquam de altero Romanis certo amico, altero nec Romanis, nec Persi fido socio, etc. *itaque vix statui posse, vtrum quae pro se, an quae contra fratrem petiturus esset ab senatu, magis impetrabilia forent.* pro βȣλεύεσθαι, magis βέλεσθαι placeret.

Ὀττευσάμενος ὁ βασιλεὺς τὸ μέλλον, ἐπιπέμπει Στράτιον τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν Ῥώμην. Liuius: *Stratius cum eo fuit medicus, ad id ipsum a non securo Eumene Romam missus, speculator rerum, quae a fratre agerentur.*

Ὁ δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας τὸν Ἄτταλον, etc. *Aggressus*, inquit Liuius, *tempestiuis temporibus, rem prope prolapsam restituit.*

Ὅτι κατὰ μὲν τὸ παρὸν συμβασιλεύει τ' ἀδελφῷ, τȣτῳ διαφέρων ἐκείνȣ τῷ μὴ διάδημα περιτίθεσθαι, μηδὲ χρηματίζειν βασιλεύς. Liuius: *quod vnus nomen regium, et praecipuum capitis insigne gerat, omnes fratres regnent*, etc. Graeca Polybii verba foede in exemplari deprauata erant. nam pro συμβασιλεύειν, et ἐκείνȣ, legebatur συβȣλεύει, et ἐκεῖνα, nullo sensu.

Εἰς δὲ τὸ μέλλον ὁμολογȣμένως καταλείπεται διάδοχος τῆς ἀρχῆς, ȣ̓ μακρὰν ταύτης ἐλπίδος ὑπαρχȣ́σης, ἅτε τȣ̃ βασιλέως διὰ μὲν τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν ἀεὶ προσδοκῶντος τὴν ἐκ τȣ̃ βίȣ μετάστασιν, διὰ δὲ τὴν ἀπαιδίαν, ȣ̓δ' εἰ βȣληθείη, δυναμένȣ τὴν ἀρχὴν ἄλλῳ καταλιπεῖν. ȣ̓δέπω γὰρ ἀναδεδειγμένος ἐτύγχανε κατὰ φύσιν υἱὸς ὢν αὐτῷ ὁ μετὰ ταῦτα διαδεξάμενος τὴν ἀρχήν. Liuius: *Attalum vero, quia aetate proximus, quis non pro rege habeat? neque eo solum, quia tantas praesentes eius opes cernat, sed quod haud ambiguum propediem regnaturum eum infirmitate aetateque Eumenis esset, nullam stirpem liberum habentis. nec dum enim agnouerat eum, qui postea regnauit*, etc.

Εἰ συμπνεύσαντες καὶ μιᾷ γνώμῃ χρώμενοι. Liuius: *consensu enim et concordia.*

Δύναιντο τὸν ἀπὸ τῶν Γαλατῶν φόβον ἀπώσασθαι, καὶ τὸν ἀπὸ τȣ́των ἐφεστῶτα κίνδυνον. Liuius: *accessisse enim nouam tempestatem regno tumultus Gallici, cui vix consensu et concordia regum resisti queat.*

Εἰ δὲ νῦν εἰς στάσιν καὶ διαφορὰν ἥξει πρὸς τὸν ἀδελφὸν, πρόδηλον εἶναι, διότι καταστρέψει τὴν βασιλείαν, καὶ στερήσει μὲν αὐτὸν καὶ τῆς παρȣ́σης ἐξȣσίας, καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδος,

στερήσει

ϛερήσει δὲ καὶ τὰς ἀδελΦὰς τῆς ἀρχῆς, etc. Liuius ibidem: *si vero ad externum bellum domestica seditio adiiciatur, sisti non posse: nec aliud eum quam ne frater in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum.*

Ἔπεισε τὸν Ἄτταλον μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. Liuius: *haec plus valuere in Attali animo.*

Εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον. Liuius: *introductus in senatum.*

Συνεχάρη μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν. Liuius: *gratulatus victoriam.*

Καὶ προθυμίας, ἣν παρέχετο εἰς τὸν κατὰ τὸν Περσέα πόλεμον. Liuius: *et sua merita in eo bello exposuit*, etc. in exemplari εἰς τὸν deerat.

Τὴν τῶν Γαλατῶν ἀπόνοιαν. Liuius: *Gallorum defectionem.*

Ἐποιήσατο δὲ λόγες περὶ τῆς Αἰνίων, καὶ τῆς Μαρωνιτῶν πόλεως, ἀξιῶν αὐτῷ δοθῆναι ταύτας ἐν δωρεᾷ. Liuius: *his pro regni vtilitate editis mandatis, Aenum sibi et Maroneam petiit.*

Περὶ τῦ μερισμῦ τῆς ἀρχῆς. Liuius: *portionem regni.*

Καὶ τοῖς εἰθισμένοις δώροις ἐτίμησεν αὐτὸν μεγαλομερῶς. Liuius: *omnibus honoribus muneribusque et praesens est cultus, et proficiscentem prosecuti sunt.*

Ἐπειδὴ δὲ παρατυχὼν τῶν Φιλανθρωπιῶν. Ita emendauimus, cum in exemplari παρὰ τῶν τυχόντων Φιλανθρωπιῶν corrupte scriptum esset.

Ἧκον δὲ καὶ παρὰ Ῥοδίων πρέσβεις, πρῶτον μὲν οἱ περὶ Φιλοκράτην. μετὰ δὲ τύτες, οἱ περὶ ΦιλόΦρονα καὶ Ἀςυμήδην. Liuius: *inter multas Asiae Graeciaeque legationes, Rhodiorum maxime legati ciuitatem conuerterunt*, etc. et post: *Philocrates et Astymedes principes legationis erant*, etc. inter secundos legatos Philocrates numeratur a Liuio, cum Polybius inter primos nominet.

Ὡς δὲ καὶ τῶν ϛρατηγῶν τις ἀναβὰς ἐπὶ τὰς ἐμβόλας, παρεκάλει τὰς ὄχλας ἐπὶ τὸν κατὰ Ῥοδίων πόλεμον. Liuius: *M. Iuuentius Thalna praetor, cuius inter ciues et peregrinos iurisdictio erat, populum aduersus Rhodios incitabat, rogationemque promulgauerat, vt Rhodiis bellum indicerent.*

Ὥϛε καὶ Φαιὰ βαλεῖν ἱμάτια, καὶ κατὰ τὰς παρακλήσεις, μηκέτι παρακαλεῖν, μήδ' ἀξιῶν τὰς Φίλας, ἀλλὰ δεῖσθαι μετὰ δακρύων, μηδὲν ἀνήκεςον βυλεύσασθαι περὶ αὐτῶν. Liuius: *Extemplo*

templo veste sordida sumta, domos principum cum precibus ac lacrymis circumibant orantes, vt prius cognoscerent caussam, quam condemnarentur. ex quibus verbis apparet λαβεῖν, pro βαλεῖν legendum esse.

Κατὰ δέ τινας ἡμέρας, εἰσαγαγόντος αὐτὰς Ἀντωνίȣ δημάρχȣ, καὶ τὸν ϛρατηγὸν τὸν παρακαλȣ̃ντα πρὸς τὸν πόλεμον κατασπάσαντος ἀπὸ τῶν ἐμβόλων. Liuius: *huic actioni M. Antonius et M. Pomponius Tr. Pl. aduersabantur.*

Καὶ μάλιϛα δι' αὐτȣ́ς. Ita placet magis, quam vt erat in exemplari, δὴ αὐτȣ́ς. Astymedis autem oratio, sed ἀκέφαλος extat apud Liuium libro XLV.

Ὑπὲρ ὧν ὁ χρόνος εἰς λήθην ἀγηόχει, etc. Locus erat in exemplari corrupte scriptus.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀϛυμήδην αὐτόθι μένοντες παρήδρευον, χάριν τȣ̃ μηδὲν αὐτȣ̀ς λανθάνειν τῶν προσπιπτόντων, ἢ λεγομένων κατὰ τῆς πατρίδος. Liuius: *partem cum Philocrate renuntiare Rhodum legationem placuit, partem cum Astymede Romae subsistere, quae agerentur, sciret, certioresque suos faceret.*

Προσπεσȣ́σης δὲ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης εἰς Ῥόδον, δόξαντες ἀπολελῦσθαι τȣ̃ μεγίϛȣ φόβȣ τȣ̃ κατὰ τὸν πόλεμον, τἄλλα καίπερ ἀκμὴν ὄντα δυσχερῆ ῥαδίως ἔφερον. Liuius: *haec Rhodum nuntiata, quae per se tristia fuissent, quia maioris mali leuatus timor esset, cum bellum timuissent, in gaudium nuntiata verterunt.*

Διὸ καὶ παραχρῆμα ψηφισάμενοι τῇ Ῥώμῃ ϛέφανον ἀπὸ μυρίων χρυσῶν. Liuius: *itaque extemplo coronam* XX. *millibus aureorum decreuerunt.*

Καὶ καταϛήσαντες πρεσβευτὴν ἅμα καὶ ναύαρχον Θεαίτητον, ἐξέπεμπον. Liuius: *Theodotum praefectum classis in eam legationem miserunt*, etc. ex Polybio puto corrigendum Liuium in legati huius nomine, qui Θεαίτητος et infra nominatur.

Τȣ̃το δ' ἐποίησαν, βȣλόμενοι ȣ̓ διὰ τȣ̃ ψηφίσματος καὶ πρεσβείας ἀποτυχεῖν, ἐὰν ἄλλως δόξῃ Ῥωμαίοις· δι' αὐτῆς δὲ τῆς τȣ̃ ναυάρχȣ προαιρέσεως τὴν κατάπειραν ποιήσασθαι. Liuius: *societatem ab Romanis ita volebant peti, vt nullum de ea re scitum populi fieret, aut litteris mandaretur; quod nisi impetrarent, maior repulsis ignominia esset*, etc. deerat apud Polybium post verbum βȣλόμενοι, vox ȣ̓, quae ad sensum necessario requiritur, vt ex Liuii versione apparet.

Τὴν

Τὴν γὰρ ἐξȣσίαν εἶχε ταύτην ὁ ναύαρχος ἐκ τῶν νόμων. Liuius: *praefecti classis id vnius erat ius, vt agere de ea re sine rogatione vlla perlata posset.*

Οὕτω γὰρ ἦν πραγματικὸν τὸ πολίτευμα τῶν Ῥοδίων, ὡς σχεδὸν ἔτη μ. πρὸς τοῖς ρ. κεκοινονηκὼς ὁ δῆμος Ῥωμαίοις τῶν ἐπιφανεςάτων καὶ καλλίςων ἔργων, ȣκ ἐπεποίητο πρὸς αὐτȣς συμμαχίαν. Liuius: *nam ita per tot annos in amicitia fuerant, vt sociali foedere se cum Romanis non illigarent.*

Τίνος δὲ χάριν ȣτως ἐχείριζον οἱ Ῥόδιοι τὰ καθ' αὐτȣς, ȣκ ἄξιον παραλιπεῖν. βȣλόμενοι γὰρ μηδένα τῶν ἐν ταῖς ὑπεροχαῖς καὶ δυναςείαις ἀπελπίζειν τὴν ἐξ αὐτῶν ἐπικȣρίαν καὶ συμμαχίαν, ȣκ ἐβȣλοντο συνδυάζειν. Liuius: *ob nullam aliam caussam, quam ne spem regibus abscinderent auxilii sui, si cui opus esset, neu sibi ipsis fructus ex benignitate et fortuna eorum percipiendi*, etc. συνδιάζειν, et κερτεύειν corrupte erat in exemplari.

Οὐ κατεπειγόμενοι συμμαχίας, ȣδὲ ἀγωνιῶντες ἁπλῶς ȣδένα κατὰ τὸ παρὸν πλὴν αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ βȣλόμενοι κατὰ τὴν ὑπέρθεσιν τῆς ἐπιβȣλῆς ἀφαιρεῖσθαι τῆς ἐπινοίας τῶν δυσχερές τι διανοȣμένων περὶ τῆς πόλεως. Liuius: *non quo tutiores eos ab iis faceret (nec enim timebant quenquam praeter Romanos) sed quae ipsis Romanis minus suspectos*, etc. opinor pro *ipsis*, apud Liuium legendum, *ipsos*: et ὑπονοίας, pro ἐπινοίας apud Polybium.

Ἄρτι δὲ τῶν περὶ τὸν Θεαίτητον καταπεπλευκότων ἀπέςησαν Καύνιοι. κατελάβοντο δὲ καὶ Μυλασεῖς τὰς ἐν Εὐρώμῳ πόλεις. Liuius: *sub idem fere tempus et Caunii desciuere ab his, et Mylassenses Euromensium oppida occuparunt*, etc. Μύλασα apud Stephanum vnico σ, ἀπὸ Μυλάσȣ etc. et ita scribendum apud Liuium.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ σύγκλητος ἐξέβαλε δόγμα, διότι δεῖ Κᾶρας, καὶ Λυκίȣς, ἐλευθέρȣς εἶναι πάντας, ὅσȣς προσένειμε Ῥοδίοις μετὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. Liuius videtur meminisse huius senatusconsulti, cum inquit: *non ita fracti animi ciuitatis erant, vt non sentirent, si Lycia et Caria ademtae ab Romanis essent, cetera aut se ipsa per defectionem liberarent, aut a finitimis occuparentur*, etc. Opinor autem mendum inesse Liuianis verbis, et pro *Romanis* scribendum esse *Rhodiis.* ita apud Polybium saepius in his nominibus erratum a librario animaduertimus, vt pro Ῥωμαίοις, oscitanter Ῥοδίοις scripserit.

Τὰς

Τὰς μὲν Καυνίας, Λύκον ἀποπέμψαντες μετὰ στρατιωτῶν, ἠνάγκασαν πάλιν ὑφ' αὐτὰς τάττεσθαι, καίπερ Κιβυρατῶν αὐτοῖς παραβοηθησάντων. Liuius: *miſſa igitur iuuentute, propere Caunios, quanquam Cibyratarum aſciuerant auxilia, coegerunt imperio parere.*

Ἐπὶ δὲ τὰς ἐν Εὐρώμῳ πόλεις ἐνίκησαν μάχῃ Μυλασεῖς, καὶ Ἀλαβανδεῖς, ἀμφοτέρων παραγενομένων μετὰ στρατιᾶς ἐπ' Ὀρθωσίαν. Liuius: *et Mylaſſenſes Alabandenosque, qui Euromenſium prouincia ademta, ad ipſos coniuncto exercitu venerunt, circa Orthoſiam acie vicerunt.*

XCIV.

Ἐκ μὲν Ἀχαΐας Καλλικράτης, Ἀριστόδαμος, etc. In Achaeorum apud me argenteo numiſmate, ΑΡΙСΤΟΔΑΜΟС, qui modo inter legatos a Polybio nominatur, deſcriptus eſt.

Οὓς ἀπεῖπαν. Ita emendauimus, pro ὡς ἀπεῖσαν, vt eſt in exemplari.

XCVI.

Κότυς, ὁ τῶν Ὀδρυσῶν βασιλεὺς, ἀπέστειλε πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, ἀξιῶν ἀποδοθῆναι τὸν υἱὸν αὐτῷ. Liuius lib. XLV. *legati ab Cotye rege Thracum venerunt, pecuniam ad redimendum filium aliosque obſides adportantes.*

Καὶ περὶ τῆς γενομένης πρὸς Περσέα κοινοπραγίας δικαιολογούμενος. Liuius: *quod Perſea bello iuuerit.*

Τὴν αὐτῶν πραότητα. Ita placet, pro αὐτὴν, vt eſt in exemplari.

XCVII.

Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἦλθε καὶ Προυσίας ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Ῥώμην. Liuius lib. XLV. *eo anno rex Pruſias venit Romam cum filio Nicomede.*

Ὁ δὲ Προυσίας οὗτος, οὐδαμῶς γέγονεν ἄξιος τοῦ τῆς βασιλείας προσχήματος. Liuius: *Polybius eum regem indignum maieſtate nominis tanti tradit.*

Ἐξυρημένος τὴν κεφαλὴν, καὶ πίλεον ἔχων. Liuius: *pileatum capite raſo.*

Τήβενναν καὶ καλίγας. Ita emendauimus, cum Polybius in manuſcripto habeat corrupte καλλικίους, pro καλίγας· et κάντιλον, Diodorus, qui a Polybio accepit.

Καὶ καθόλε τοιαύτῃ διασκευῇ κεχρημένος, οἵαν ἔχεσιν οἱ προσφάτως ἠλευθερωμένοι παρὰ Ῥωμαίοις, ὃς καλεσι λιβέρτες, καὶ δεξιωσάμενος τὰς πρεσβευτάς. Liuius: *obuiam ire legatis ſolitum, libertumque ſe populi Romani ferre.*

Τότε δὲ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν σύγκλητον, στὰς κατὰ τὸ θύρετρον ἀντίος τῦ συνεδρίε. Diodorus habet, κατὰ τὸ θύρετρον, ἀντίον στὰς τῦ συνεδρίε. Liuius hunc locum reſpexit, cum ſcribit: *is magno comitatu vrbem ingreſſus ad forum a porta tribunalque Q. Caſſii Pr. perrexit*, etc. *Deos, qui vrbem Romam incolerent, ſenatumque et populum Romanum ſalutatum ſe dixit veniſſe.*

Καὶ καθεὶς τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας, προσεκύνησε τὸν ἐδόν. καὶ τὰς καθημένες ἐπιφθεγξάμενος, χαίρετε θεοὶ σωτῆρες, ὑπερβολὴν ἐ καταλιπὼν ἀνανδρίας ἅμα δὲ καὶ γυναικισμῦ καὶ κολακείας. Liuius: *Romae quoque cum veniret in curiam, ſummiſiſſe ſe, et oſculo limen curiae contigiſſe, et deos ſeruatores ſuos ſenatum appellaſſe: aliamque orationem non tam honorificam audientibus, quam ſibi deformem habuiſſe.*

Ἀκόλεθα δὲ τέτοις καὶ κατὰ τὴν κοινολογίαν εἰσελθὼν ἐπετελέσατο. περὶ ὧν καὶ τὸ γράφειν ἀπρεπὲς ἦν. Φανεὶς δὲ τελέως εὐκαταφρόνητος, ἀπόκρισιν ἔλαβε δι' αὐτὸ τῦτο φιλάνθρωπον. Diodorus de eadem re copioſius, ſed ex Polybio. Ἀκολέθως δὲ, inquit, τέτοις καὶ τὸν λόγον ἐν τῇ συγκλήτῳ ποιησάμενος, τοιαῦτα διῆλθεν, ὥστε καὶ γράφειν ἡμῖν ἀπρεπὲς εἶναι. ἡ δὲ σύγκλητος τοῖς πλείστοις τῶν λεγομένων προσκόπτεσα, πρετέσας τῇ κολακείᾳ τὰς ἀποκρίσεις ἐποιήσατο, etc. Diodori autem locus auxilio nobis fuit, ad tollenda aliquot menda, quae Polybii fragmentum maculauerant.

Προσέπεσε παραγίνεσθαι τὸν Εὐμένη. τῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα πολλὴν ἀπορίαν παρέχε τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ, etc. ἐκ ἐβέλοντο κατ' ἐδένα τρόπον ἐμφανίζειν αὐτὲς, etc. καὶ προσδεξάμενοι δικαιολογίαν, etc. εὕροντο λύσιν τῦ προβλήματος τοιαύτην. ὡς γὰρ καθόλε δυσαρεςέμενοι ταῖς τῶν βασιλέων ἐπιδημίαις, δόγμά τι τοιῦτον ἐξέβαλον· μηδένα βασιλέα παραγίνεσθαι πρὸς αὐτές. Liuius in epitoma lib. XLVI. *Eumenes rex Romam venit; qui, quia Macedonico bello ſe medium egerat, ne aut inimicus iudicatus videretur, ſi excluſus eſſet, aut liberatus crimine, ſi admitteretur, in commune lex lata, ne cuiquam regi Romam venire liceret.* καθόλε verbum, quod eſt apud Polybium confirmat veterem lectionem, *in commune*, pro qua in vulgatis codicibus erat, *in comitio.*

Εἰ δὲ

Εἰ δὲ δȣλεύοντες τῇ τῶν ἐκτὸς Φαντασίᾳ. Ita videtur legendum, cum in exemplari corrupte ſcriptum ſit, *εἰ δε βȣλεύοντές τῇ τῶν ἐκτὸς Φαντασίαν.*

XCVIII.

Παρακȣόμενοι δὲ περὶ τȣτȣ τȣ̃ μέρȣς. Ita opinor ſcribendum. in exemplari autem ſcriptum eſt corrupte *παρακονόμενοι.* et infra, *εἰς ἑαυτȣ̀ς ἐξαιτȣ́μενοι τὴν κλῆσιν*, etc. mox *ἀΦορȣμένȣς*, male, pro *ἀΦαιρȣμένȣς*, vt nos emendauimus.

C.

Ὅτι ἐξεπολέμησαν κατὰ τὸν καιρὸν τȣ̃τον Κνώσιοι μετὰ Γορτυνίων πρὸς Ῥαυκίȣς. In exemplari, praeter alia menda, corrupte ſcriptum erat *Ῥωμαίȣς*, pro *Ῥαυκίȣς.* et *ἐν ὅρκοις*, pro *ἐνόρκȣς.* *Ῥαῦκος*, vrbs Cretae Straboni et aliis. ΡΑΥΚΙΩΝ extat apud me argenteum numiſma.

CIV.

Φάσκοντες αὐτῶν τέ τινα χωρία παραιρεῖσθαι τὸν Εὐμένη. Opinor ſcribi debere *αὐτȣ̃ τε*, vt ad Pruſiam referatur, pro quo haec legati conquerebantur.

Προσκαλεσάμενοι Ῥοδίȣς. Vide num rectius ſit *προσκαλεσαμένη·* pendet enim verbum a ſuperiore, *σύγκλητος·* poteſt tamen defendi antiqua lectio.

Μετρίως ἔση. Placeret *μετρίως ἔΦη.* paullo poſt, *τȣ̃ γὰρ ἐλλιμενίȣ.* Videtur legendum *ἐλλιμνίȣ·* et pro *εὑρήκατε, εὑρήκαμεν*, etc.

Εἰ μὲν συμβεβήκει. Ita legendum. male enim *εἰ μὴ συμβεβήκει* ſcriptum eſt in exemplari.

Διόπερ ὦ ἄνδρες. Videtur eſſe *Ῥωμαῖοι.* et mox legendum *ἐμΦανὲς*, vt nos emendauimus, pro *ἀΦανὲς*, vt erat in manuſcripto.

Ἐποιήσαντο τὴν πρὸς Ῥωμαίȣς συμμαχίαν. Liuius in epitoma libro XLVI. *ſocietas cum deprecantibus Rhodiis iuncta eſt.*

CV.

Εἰ δὲ διὰ τȣ̀ς περισπασαμένȣς. Videndum num *περισπασμȣ̀ς* ſit hoc loco ſcribendum.

Ὅτι ὑμῖν ȣ̓χ ὑπολαμβάνομεν συμΦέρειν, ȣ̔́τε τοῖς ὑμετέροις δήμοις. Ita emendauimus, cum in exemplari *ὅτι ἡμεῖς*

ὐχ ὑπολαμβάνομεν συμφέρειν, ὔτε τοῖς ἡμετέροις δήμοις scriptum sit.

CVI.

Τὰς Καμμανὰς. Ita scribendum. Stephanus: *Καμμανία, μοῖρα Θεσπρωτίας. οἱ οἰκήτορες Καμμανοί.*

Συνέβαινε γὰρ, τὸν Πρυσίαν ὐ μόνον αὐτὸν ἐνεργῶς κεχρῆσθαι τῆς διαβολῆς, τῆς κατὰ τὸν Εὐμένη. Liuius in epitoma lib. XLVI. *legati Prusiae regis conquesti sunt de Eumene*, etc.

Καὶ τὰς Ἔλγεῖς. In exemplari legebatur *Σελγεῖς*, male. Stephanus: *Ἔλγος, πόλισμα Λυδίας*, etc.

Οὐ μὴν τῆς γε κατὰ τὸν Εὐμένη, καὶ κατὰ τὸν Ἀντίοχον ὑποψίας ἔληγεν ἡ σύγκλητος. *ὑποψίαν* erat in exemplari, sed male. Liuius in epitoma lib. XLVI. de Eumene dixit: *eum conspirasse cum Antiocho contra populum Romanum.*

Διευκρινήσοντας περὶ τῆς ἀντιλεγομένης χώρας. Liuius in lib. XLV. vertit: *qui de finibus cognoscerent statuerentque.*

CVII.

Δημήτριος ὁ Σελεύκυ, πολὺν ἤδη χρόνον κατεχόμενος ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὴν ὁμηρίαν. Videndus Liuius in epitoma lib. XLVI. Polybii fragmentum opinor esse ex lib. XXXIII. vt coniicere licet ex Athenaei lib. X. in quo ita scriptum est: *Δημήτριον δέ φησι τὸν ἐκ τῆς Ῥώμης τὴν ὁμηρείαν διαφυγόντα, ἐν τῇ τρίτῃ καὶ τριακοστῇ, βασιλεύσαντα Σύρων, πολυπότην ὄντα, τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας μεθύσκεσθαι*, etc.

Καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀδυναμίαν. Ita omnino legendum. corrupte in exemplari *διὰ τὴν δύναμιν* scriptum est.

Ὑπειδομένη τὴν ἀκμὴν τῦ Δημητρίυ. Ita placet vt legatur: non vt est in exemplari, *τὴν ἀρχήν.* et infra, *Τιβέριον Ὀκτάβιον* habebat manuscriptus liber, pro *Γνάϊον*· quae lectio confirmatur et historia, et loco inferiore, ex eodem fragmento.

CVIII.

Ὠικοδομήσαντο τὴν δόκην. Videndum num *Δοκίμειον*, pro *δόκην*, sit scribendum; quae vrbs est Phrygiae Stephano, et *ᾠκοδομήσαντο* valeat, munierunt.

CIX.

CIX.

Παρεγένοντο κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν παρὰ Ἀριαράθȣ τȣ͂ νεωςὶ διαδεδεγμένȣ τὴν Καππαδοκῶν βασιλείαν πρέσβεις, ἀνανεωσόμενοι τήν τε φιλίαν καὶ συμμαχίαν τὴν προϋπάρχȣσαν, etc. Liuius in epitoma lib. XLVI. *Ariarathe Cappadociae rege mortuo, filius eius Ariarathes accepit regnum: et amicitiam per legatos cum populo Romano renouauit.*

CX.

Τȣ̀ς περὶ Κλεαγόραν καὶ Λύγδαμιν, ἀξιώσοντας σφίσιν. Ita reſtituimus, cum in exemplari *Λύνδαμιν*, *ἀξιώσοντες*, corrupte ſcriptum eſſet, et paullo poſt, *κολοσσὸν*, pro *κολȣ̀ς*, voce, vt videtur, mendoſa, repoſuimus.

CXI.

Ἀγωνιῶντες δὲ τὸ μέλλον, πρέσβεις ἐξέπεμψαν πρὸς Ῥοδίȣς. In exemplari ſcriptum erat, *ἀγωνιῶντες δὲ τὸ μέλλον, πρεσβεύειν μὲν ἐγχειρίζοντες*, etc. ſine dubio corrupte.

CXIII.

Τοῖς περὶ τὸν Μενίθυλλον. Ita emendauimus, cum in manuſcripto eſſet *Μένυλλον*, corrupte.

Ὁρῶσα τὸν μερισμὸν γεγονότα τελέως. Videtur deeſſe *ȣ̓* particula, vt legatur *ȣ̓ γεγονότα τελέως.*

CXIV.

Καὶ τῶν παρὰ τȣ͂ βασιλέως Ἀντιόχȣ πρεσβευόντων, ὧν ὁ Λυσίας ἔπεμψε, παραγεγονότων. Videndus Liuius in epitoma lib. XLVI.

Ἐξ αὐτῆς προσεκάλει τὸν Πολύβιον, etc. *εἰ δέει πάλιν*, etc. Mendoſa prorſus erant haec in exemplari.

Καὶ τολμᾶντι βασιλείας ἄξιον. Ita emendauimus, cum in exemplari *τολμῶντι* ſcriptum ſit.

Ἐξηχήσας τὸ κύκνειον. Superiorem lectionem ſequuti, ita emendauimus, cum in manuſcripto corrupte *ἐξαυίσας* ſcriptum eſſet:

Λοιπὸν εἶναι τὸ λαθεῖν ἐκ τῆς Ῥώμης ἀπελθόντας. Ita placet vt legatur, pro eo, quod eſt in exemplari *τὸ λαληθὲν*, vt videtur, corrupte.

Παρὰ τȣ͂ πρεσβύτȣ. Placeret *πρεσβυτέρȣ*· et paullo poſt, *μετὰ μεγάλης σπȣδῆς*, vt eſt ad oram libri, non vt in contextu, *τιμῆς*, etc.

Ταύτην ἐναλώτατο. Opinor ſcribendum ἐναυλάσατο, et infra, ἐναυλᾶτο, pro ἐναλᾶτο, vt eſt in exemplari.

Τῆ Μενιθύλλη. Hic quoque Μενίλλη habet liber manuſcriptus, ſed, vt opinor, male.

Ἅτε τῆ Δημητρίη συμποτικῆ Φυσικῶς. συμποσικῆ erat in exemplari. hunc autem locum indicari puto ab Athenaeo lib. x δειπνοσοφιςῶν, cum Demetrium πολυπότην, a Polybio in lib. XXXIII. appellatum fuiſſe ſcribit.

Ἀπέρημά τι γένηται περὶ τὴν ἔξοδον. Ita placet, non μένηται, vt eſt in exemplari.

Γράψας βραχὺ πιττάκιον. πινάκιον, vt opinor, ſcribendum, cum hic, tum infra duobus locis.

Ἀπαντᾷν ἐπὶ τὸ Κίρκαιον· ἐκεῖ γὰρ ἐπιμελῶς εἰώθει κυνηγετεῖν τὸ πρίν. Ita emendauimus hunc locum, cum in exemplari ἀπάντων, pro ἀπαντᾷν, et τὸν υἱὸν, pro τὸ πρὶν ſcriptum eſſet.

Τοῖς μὲν παισὶ συντάττειν προάγειν, etc. Ita videtur ſcribendum, pro συνέταξε, vt habet liber manuſcriptus.

Αὐτὰς δὲ λαβόντας ἐσθῆτας. Ita omnino legendum, non αὐτὸς δὲ λαβὼν τὰς ἐσθῆτας, vt eſt in exemplari.

Εἰπόντας τοῖς οἰκέταις. In exemplari erat εἰκόταν τοῖς οἰκέταις, corrupte.

Τῶν δὲ νεανίσκων τὰς δυσπιςοτάτας. Omnino ſcribendum εὐπιςοτάτας.

Τῆ δὲ Μενιθύλλη Mirum quam ſaepe librarius errauerit in hoc nomine. habet enim liber manuſcriptus Μενύλλη, vt paullo ſupra, ὁ δὲ Μένυλλος, ſed corrupte ſine dubio.

Ἄρτι διαφώσκοντος. Ita emendauimus, cum in exemplari ſit διαφάσκοντος. ſupra dixit συσκοτάζοντος ἄρτι τῆ θεῆ, etc.

Οἱ μὲν γὰρ αὐτῆ προάγοντες, ὡς ἐπὶ τὸ Κίρκαιον ὡρμηκότα διελάμβανον. Corruptus erat hic locus in exemplari. videndum etiam, ne μένοντες ſit legendum, pro προάγοντες, vt αὐτῆ ſit aduerbium.

Ἀπαντῶν ἐπὶ τὸν αὐτὸν τόπον. In exemplari ſcriptum eſt ἀπάντων.

Ἐκτεῖον ἤδη ἐπὶ τῆ πορθμῆ. In exemplari deeſt ἐπὶ aduerbium.

Ἔνθεν ἐπιβάλλοντες. In manuſcripto ἔθεν ſcriptum erat: vnde ἔνθεν fecimus.

Τὰς

Τὰς περὶ Τιβέριον Γράκκον. Γράκχον poſcit vſitata ſcribendi ratio. in veteribus tamen ex argento denariis, TI. SEMPRONIVS GRACCVS, ſine aſpirationis nota inſcriptum eſt.

CXV.

Ὃς κατασφάξας ἐν τῷ Φακῷ τοὺς συνέδρους. Vox Φακῷ mihi quidem obſcurum eſt, quid ſignificet hoc loco. vereor autem ne corrupta ſit, et pro ea σηκῷ, quod eſt templi adytum, reponere debeamus. nam περὶ τοῦ Φακείου, quod eſt Theſſaliae oppidum, non videtur intelligendum eſſe.

Προσαγαγόντα τὸ ξενολόγιον. In exemplari προσάγοντες ſcriptum erat.

Ἔχοντες κἀκείνους μεθ' αὑτῶν. Opinor legendum κἀκεῖνον, vt de altero Ptolemaeo intelligamus.

Γναῖον Μέρουλαν. Liber manuſcriptus habet corrupte γενναῖον μερόλλαν, etc.

Καὶ τῶν περὶ τὸν Τορκουάτον ἐπιγενομένων. Omnino hic aliquid deeſt, licet ſenſus ſit apertus. itaque locum ſtellula notauimus.

Συνεξομοιωθέντος δὲ τούτου τοῖς πρότερον. In exemplari τούτοις ſcriptum eſt: quod non placet.

Καὶ τὰς πόλεις συμφρονεῖν τούτοις. Ita emendauimus, cum in exemplari ſit συμφέρειν. Cognomen autem, quod ſequitur Ptolemaei, συμπετήσιν, omnino corruptum videtur, et fortaſſe pro eo συμπότην, vel aliquid tale reponendum; quod tamen ex hiſtoria eruendum erit.

Καὶ κατανοεῖν τοῦ τοῖς πολεμίοις ἐπιφαίνεσθαι. Vide num melius ſit τοῦ τοῖς πολεμίοις, etc. infra legendum, ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν πραγμάτων, vt nos emendauimus. et οὖσαν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, pro eo, quod eſt in exemplari, οὖσαν τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ.

CXVII.

Καὶ τὴν συμμαχίαν αἱρεῖν τὴν πρὸς τὸν πρεσβύτερον. αἱρεῖν, ad oram libri in ἀναιρεῖν mutatum eſt. ego vero non video, cur receptam in contextum lectionem mutare opus ſit.

Πόπλιος Ἀπούστιος. Ita emendauimus, cum in exemplari ſit Πόπλιος Ἀσούβιος, Apuſtia vero gens nota, cum ex Liuii lib. XXXI. tum ex monumentis magiſtratuum Capito-

 linis.

linis. Admonendos autem lectores putamus, duobus locis in hoc fragmento Μένυλλον, Ptolemaei legatum appellari, pro Μενίσυλλον, vt nos restituimus.

CXVIII.

Τὸν Ἀφθήρατον ἀποστάτην. Nomen Ἀφθήρατον mihi quidem suspectum est. neque vero, nisi ex historia, si quae extat, corrigi potest.

Ὥστε μὴ μόνον τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν ἀποβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ Φ. τάλαντα προσθεῖναι τῆς καρπίας τῶν χρόνων, ἐξ ὗ συνέβη γενέσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν. De hac re ita scribit Liuius in epitoma lib. XLVII. *missi a senatu legati, qui inter Massinissam, et Carthaginienses de agro iudicarent*, etc. in exemplari Graeco male ἀπολαβεῖν legebatur, pro ἀποβαλεῖν· et pro καρπίας, opinor ἐπικαρπίας scribendum esse.

CXIX.

Ἀπολογησόμενον πρὸς τὰς διαβολάς. In exemplari erat ἐπιβολάς, quod non placet. refertur enim hoc verbum ad superiora illa, τὰς κατηγορήσοντας Εὐμένες, etc.

CXX.

Τὸ μὲν πρῶτον εἰς Παμφυλίαν. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς Ῥόδον· πάντα ποιήσειν Ῥωμαίοις ἀναδεχόμενος, ἕως ἐξειργάσαιτο, etc. Duo menda haerebant his verbis; nam pro Ῥόδον legebatur Ῥάδον· et pro ἐξειργάσαιτο, ἐξειργάσατο scriptum erat in exemplari.

Τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτόν. Ita videtur legendum, cum in exemplari corrupte sit αὐτῶν, pro quo αὐτῷ possumus etiam emendare, vt ad verbum συνεβάλετο referatur.

CXXI.

Κατὰ τοῦτον ἐφιλοφρονεῖτο, καὶ συνηύξετο τὸν Ἄτταλον. Ita emendauimus, cum in exemplari scriptum esset ἐφιλοπονεῖτο, pro ἐφιλοφρονεῖτο. paullo supra, καὶ πλειόνων ἑτέρων, deerat in manuscripto coniunctionis nota, quae tamen necessaria est.

CXXII.

Φάσκων δίκαια πεπονθέναι τὸν Γναῖον. Ita omnino scribendum, non vt in exemplari legebatur, πεποιηκέναι· quae lectio nullo pacto ferri potest.

Πρὸς

Πρὸς τὸ μηδὲ τὸν ἀγγελοῦντα καταλειφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις τὸ γεγονός. Corrupta haec erant in exemplari, in quo ἀναίδης etiam pro ἀναιδοῦς mendoſe legebatur.

Μὴ δεδιέναι τὸν Γναΐου Φόνον. Ita videtur legendum, pro Φόβον, vt eſt in libro manuſcripto.

Ὁ δὲ Ἰσοκράτης. In exemplari Σωκράτης· ſed Ἰσοκράτης ex locis ſuperioribus repoſuimus.

Ἐὰν τοὺς αἰτίους παραλαβοῦσα τιμωρήσηται. Ita placet, vt ad vocem σύγκλητος referatur: male enim παραλαβόντα ſcriptum eſt in exemplati.

CXXIII.

Ὑπὲρ τῶν Δηλίων. Ita omnino legendum. mendoſe enim in exemplari ſcriptum eſt ὑπὲρ τῶν Ῥοδίων.

CXXIV.

Ὅτι τῶν Νισσίων, καὶ τῶν Λαοσσῶν. Pro Νισσίων non eſt dubium quin Λισσίων ſit legendum. eſt enim Λίσσος, πόλις Ἰλλυρίας, vt ſcribit Stephanus, cuius in ſuperioribus fragmentis mentio facta eſt, de ea ita ſcribente Liuio: *rex Liſſi Gentius erat.* pro Δαοσσῶν vero, aut Δαορσίων legendum, quod Ἰλλυρίας ἔθνος dicitur a Ptolemaeo: aut Δασσαριτῶν, quod et ipſum Ἰλλυρίας ἔθνος ἐστὶ, docente Stephano, ex auctoritate Polybii in libro VIII. nos manuſcriptam lectionem non mutauimus, quod fortaſſe ex multis Illyricis gentibus vna ſit haec, cuius nomen ſit praetermiſſum a Ptolemaeo.

Ὅτι Δελματεῖς τὴν χώραν ἀδικοῦσι, καὶ τὰς πόλεις τὰς μετ' αὐτῶν ταττομένας, etc. De hac re ita ſcribit Liuius in epitoma lib. XLVII. *C. Marcius Cos. aduerſum Delmatas parum proſpere primum, poſtea feliciter pugnauit: cum quibus bello confligendi cauſſa fuit, quod Illyrios populi Romani ſocios vaſtauerant.*

Αὗται δέ εἰσιν, Ἐπέτιον καὶ Τραγύλιον. Ἐπέτιον inter Illyricas vrbes numeratur a Ptolemaeo. pro Τραγύλιον vero ſuſpicor legendum eſſe Τραγύριον, vnius tantum litterae mutatione, ſi modo Plinii codex eſt emendatus, a quo Tragurium Delmatiae adiacens oppidum nominatur.

Μέχρι μὲν ἔζη Πλεύρατος ὑπήκουον ἐκείνῳ. Corrputus erat hic locus in exemplari.

CXXV.

Ἀδικεῖσθαι συνεχῶς. Ita legendum. in exemplari autem ſcriptum eſt συνεχεῖς, mendoſe, ſine aduerbio ὥστε, quod nos addidimus, ad ſententiam neceſſarium.

Μὴ κατάλυμα δοθῆναι σφίσι, μήτε παροχήν. Hinc intelligere poſſumus, male eos feciſſe, qui apud Ciceronem *parochiis* emendarunt, pro *parochis*, quae lectio reperitur in veteribus libris. locus eſt ex epiſtola ſecunda libro XIII. ad Atticum, in qua ita ſcriptum eſt: *Ariarathes Ariobarzanis filius Romam venit*, etc. *omnino eum Sextius noſter parochis publicis occupauit: quod facile patior. verumtamen, quod mihi ſummo beneficio meo magna cum fratribus illius neceſſitudo eſt, inuito eum per litteras, vt apud me diuerſetur*, etc. Parochi autem dicebantur, qui legatis ſalem, et ligna, et ſimilia praebebant. de quibus Horatius meminit lib. I. Serm. Sat. V.

Proxima Campano ponti, quae villula, tectum
Praebuit: et parochi, quae debent ligna, ſalemque.

Porphyrio in hos verſus ita ſcribit: *Parochi, Copiarii dicuntur*, ἀπὸ τοῦ παρέχεσθαι, id eſt, ab exhibere. hodieque a Copiariis praeſtantur haec iis, qui reip. cauſſa iter faciunt.

CXXVI.

Τότε δὲ παρειληφότων τὰς ἀρχὰς τῶν περὶ τὸν Σέξτον Ἰούλιον. Ita locum emendauimus, cum in exemplari, praeter alia menda, τούτων abundaret, poſt verbum παρειληφότων. Sex. Iulium deſcribit, qui conſul fuit cum L. Aurelio, anno V. C. DXCVI.

Τὸ δὲ πλεῖον συγκαταστησομένους τῷ Ἀριαράθει. Ita legendum ex iis, quae ſupra habentur: in exemplari vero τὸν Ἀριθμὸν, pro τῷ Ἀριαράθει corrupte prorſus ſcriptum eſt.

Τὸ δὲ λεγόμενον ἀνυπεύθυνον ἦν. Huius loci ſenſus poſcit, vt ἀνυπεύθυνον legatur, quemadmodum nos emendauimus, non ὑπεύθυνον, vt eſt in exemplari.

CXXVII.

Ὅτι δώσει περὶ τούτων ἐντολὰς τοῖς ἀποστελλομένοις πρεσβευταῖς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ Γαΐου Μαρκίου. Ita omnino legendum ex Liuii epitoma lib. XLVII.

CXXVIII.

Ἀλλ' ὑπενόουν τὸν Ἄτταλον, βουλόμενον αὐτὸν ἐπιβαλεῖν τῷ Προυσίᾳ τὰς χεῖρας. Ita legendum, cum in exemplari ſit βουλομένων αὐτῶν, omnino male.

Ἀμφι-

Ἀμφιδοξήσασα περὶ τῶν προσπιπτόντων ἡ σύγκλητος. In exemplari corrupte legebatur συμφιδοξήσασα· pro quo nos repoſuimus ἀμφιδοξήσασα, hoc eſt, cum anceps eſſet, et haereret ſenatus, etc.

Μετὰ τὸν περὶ τὸν Πόπλιον. P. Lentulum intelligit, de quo in ſequenti fragmento facit mentionem.

CXXIX.

Καὶ Τηλεκλέα τὸν Αἰγεάτην. Legerem Τεγεάτην, pro Αἰγεάτην, niſi in ſequenti fragmento Τηλεκλέα τὸν Μεγαλοπολίτην ſcriptum eſſet. vtraque tamen Arcadiae vrbs, et Tegea et Megalopolis. eſt autem hoc fragmentum ex libro XXXIII. Polybii, vt ad oram libri manuſcripti notatum eſt.

Προσέβησαν πρὸς τοὺς μὴ φάσκοντας δεῖν ἀπολύειν. In exemplari προσένησαν ſcriptum eſt, ex quo vnius litterae mutatione fecimus προσέβησαν. reſpexit enim ad antiquam formulam in ſenatusconſultis faciendis, de qua ita Feſtus: *Qui hoc cenſetis, illuc tranſite; qui alia omnia, in hanc partem*, etc. hinc dixit Cicero in epiſtola ad Plancum libro x: *Eum ſenatus reliquit, et in alia omnia diſceſſit.* et Hirtius lib. VIII. de bello Gallico, *diſceſſionem*, inquit, *faciente Marcello, ſenatus frequens in alia omnia tranſiit.* Erit igitur προσέβησαν, in ſententiam ierunt, vel, vt dixit Liuius libro IX. *pedibus in ſententiam ierunt.* id quid ſit, clarius patebit, ſi Ciceronis verba ex epiſtola ſecunda lib. I. ad Lentulum adſcripſerimus. *perſpiciebant enim*, inquit, *in Hortenſii ſententiam multis partibus plures ituros.* Multum autem ad antiquum hunc morem intelligendum confert Polybii locus, purgatis praeſertim mendis, quae haerebant in verbis ταύτῃ et ἀφιεμένων, pro quibus in exemplari ταύτης et ἐφιεμένων mendoſe ſcriptum erat.

CXXX.

Εὐέλπιδες γενόμενοι καὶ μετεωρισθέντες. In exemplari male ſcriptum eſt ἀνέλπιδες, quod contrarium eſt verbo μετεωρισθέντες.

CXXXI.

Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἧκον πρεσβευταὶ, καὶ παρὰ Μασσαλιητῶν· οἳ πάλαι μὲν κακῶς πάσχοντες ὑπὸ τῶν Λιγυστινῶν, τότε δὲ συγκλειόμενοι τελέως, καὶ πρὸς τούτοις καὶ πολιορκουμένων τῶν

τῶν πόλεων Ἀντιπόλεως καὶ Νικαίας, ἐξαπέστειλαν, etc. Locus erat in exemplari mutilus et corruptus, quem nos emendauimus additis vocibus πρεσβευταὶ et οἱ, quae deerant, et ἐξαπέστειλε verbo in ἐξαπέστειλαν mutato. de hac re ita scribit Liuius in epitoma lib. XLVII. *Q. Opimius Cos. Transalpinos Ligures, qui Massiliensium oppida Antipolim et Nicaeam vastabant, subegit.*

CXXXII.

Καθ' ἃς ἐξέπεμψεν ἡ σύγκλητος τὸν Ὀπίμιον ἐπὶ τὸν τῶν Ὀξυβίων πόλεμον. Ita legendum, cum in exemplari corrupte Ἱππόνιον scriptum sit, pro Ὀπίμιον· de quo videndus Liuii locus in superiore fragmento adductus ex epitoma libri XLVII.

Ἀλλὰ τούτους μὲν ἀπανάγειν ἐκ τῆς Ῥώμης. In manuscripto erat ἐπανάγειν, quod non placet.

Τῷ δὲ νεωτέρῳ ε. πρεσβευτὰς κατεστήσατο τοὺς περὶ Γναῖον Μερόλαν, καὶ Λεύκιον Θέρμον. De hac Ptolemaei in Cyprum reductione videndus Liuius in epitoma lib. XLVI.

CXXXIII.

Τοὺς περὶ Λεύκιον Ἀνίκιον, καὶ Γαΐον Φάννιον, Κόϊντον Φάβιον Μάξιμον. Pro Ἀνίκιον, in exemplari, corrupte, vt videtur, scriptum erat Ναυΐκιον· nos in Ἀνίκιον mutauimus, scripturae similitudinem sequuti. nam huius legationis mentio apud Liuium non extat. Anicia vero gens in veteribus monumentis nota.

CXXXIV.

Παραχρῆμα κατέστησαν Φλαμίνιον καὶ Πόπλιον Λαινάτον καὶ Λεύκιον Ποπίλλιον. Vereor ne satis emendata sint haec legatorum nomina, in quibus duo fuerunt Popillii, P. et L. Laenates, si veterem lectionem sequamur. suspicor autem praenomen Λεύκιον, post verbum κατέστησαν reponendum, et nomen Ποπίλλιον post praenomen Πόπλιον, vt duo tantum fuerint legati L. Flaminius et P. Popillius Laenas. pro Ποπίλλιον in exemplari Πόπιον scriptum erat.

Προσέχων τῆς Ὀξυβίων χώρας κατὰ πόλιν Αἰγιαλόν. Vel hic Αἴγιτναν reponendum, vel infra scribendum est Αἰγιαλόν. nos, quia vrbis huius, vt videtur, maritimae, nomen nusquam inuenimus, vnde vtra scriptura emendatior sit, appareat,

apparent, nihil mutandum putauimus. hunc autem Polybii locum de Oxybiis et Deceatibus citat Strabo in lib. IV. cum ſcribit: τῶν μὲν ἐν Λιγύων, τῶν μὲν ὄντων Ἰγγαύνων, τῶν δὲ Ἰντεμελίων, εἰκότως τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ, τὴν μὲν ὀνομάζεσθαι Ἄλβιον, Ἰντεμέλιον, οἷον Ἄλπιον. τὴν δὲ ἐπιτετμημένως μᾶλλον, Ἀλβινγαῦνον. Πολύβιος δὲ προςίθησι τοῖς δυσὶ Φύλοις τῶν Λιγύων τοῖς λεχθεῖσι τό τε τῶν Ὠξυβίων, καὶ τὸ τῶν Δεκιήτων. Sed praeter Polybium, Ptolemaeus Deceates inter Tranſalpinos Ligures numerat, licet Δεκιάτιοι, pro Δεκιῆται, in vulgatis editionibus ſcriptum ſit. Plinius etiam non modo Deceates, ſed Oxybios, trans Alpes Ligures nominat lib. III. cap. V. et Pomponius Mela.

Οἱ δὲ Λιγυςηνοὶ προακηκοότες. Placet vt ita legatur, cum προσκηκοότες ſit in exemplari.

Παραχρῆμα τὸν ἕνα τῶν ὑπάτων Κόϊντον Ὀπίμιον ἐξαπέςειλε μετὰ δυνάμεως, πολεμήσοντα τοῖς Ὀξυβίοις καὶ Δεκιήταις. Ita legendus hic locus ex Strabone, cuius verba attulimus ſupra.

Παρὰ τὸν Ἄπρωνα ποταμόν. Fluuii nomen. alibi non extat, quod ſciam: niſi forte ſit is, qui Ὄάρος a Ptolemaeo dicitur.

Καὶ λαβόντες ὠμὴν παράςασιν. Ita emendauimus, cum in exemplari ſit ὁμὴν παραςατικὴν, etc.

Καὶ διελὼν τὴν δύναμιν κατὰ τὰς πόλεις. In exemplari corrupte ſcriptum erat, καὶ ἑλὼν τὴν δύναμιν ἐπὶ τὰς πόλεις.

CXXXV.

Οἱ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ περὶ Κάδυς. Ita legendum, cum in exemplari ſcriptum ſit Κάδοις. Κάδοι autem Stephano Μυσίας πόλις, etc.

Διεσάφυν αὐτῷ τὰ παρὰ τῆς συγκλήτυ. In exemplari eſt περὶ, male. et infra ἀπείποντο, pro eo, quod nos emendauimus ἀπείναντο. et mox παρασκευάζειν ſcribendum, vt nos correximus, pro παρεσκεύαζεν, quod habebat liber manuſcriptus.

CXXXVI.

Κατὰ δὲ τὰς αὐτὰς καιρὰς Ἀθήναιος κατέπλευσε ναυσὶ καταΦράκτοις π. In exemplari corruptus erat hic locus, et pro Ἀθήναιος, qui fuit Attali frater, Ἀθήναις legebatur.

Εἰς

Εἰς τὸν κλητικὸν πόλεμον. Suſpicor legendum eſſe Κρητικὸν, ex ſuperioribus fragmentis, et inferiore CXXXVIII.

Τοιοῦτος τότε κατὰ μέρος χειρισμὸς ἐγενήθη τῶν πραγμάτων. Ita ſcribendum, cum manuſcriptus habeat ὅ τε, pro τότε.

CXXXVIII.

Ἔτι τῆς θερείας ἀκμαζούσης. θεραπείας corrupte ſcriptum erat in exemplari. de Laodice et Alexandro videndus Appianus in Syriaco. καὶ Ἀστυμήδης ὁ Ῥόδιος πρεσβευτὴς ἅμα καὶ ναύαρχος καθεσταμένος, παρελθὼν εἰς αὐτὴν εἰς τὴν σύγκλητον, διελέγετο περὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Κρητιεῖς. Ita ſunt interpungenda haec verba, non ſatis in libro manuſcripto emendata. ex quibus apparet in CXXXVI. fragmento Κρητικὸν πόλεμον, pro Κλητικὸν legi omnino debere.

CXXXIX.

Τοὺς περὶ Ἀντιφάταν Τηλεμνάστου Γορτύνιον. Ita legendum ex loco inferiore. in exemplari praeter alia menda, deeſt τοὺς περί. infra: διὰ τὸ τὸν πατέρα τοῦ προειρημένου Τηλεμνάστου. Locus erat mutilus in exemplari.

CXL.

Ἧκε δὲ καὶ Δημήτριος. Demetrius Ariarathis filius deſignatur, de quo ſupra mentio facta eſt.

Μάλιστα δὲ συγκατασκευάζειν, etc. infra: βασιλέως ἐκγόνοις. et mox: τὴν κατασκευὴν τοῦ δράματος ἐνενόουν. Corrupte legebantur haec in exemplari.

Τεθεραπευμένοι διὰ τῆς Ἡρακλείδου γοητείας. Aduerbium διὰ deerat in manuſcripto.

Ἐγίνετο περὶ τὴν παρασκευήν. In exemplari ſcriptum eſt παρὰ τὴν παρασκευήν. omnino aliquid deeſt poſt verba ἐπιφανῶν ἀνδρῶν.

CXLI.

Καὶ τὴν Ἐρκόβρικα πόλιν κατὰ κράτος ἑλών. Ptolemaus appellat Ἐργαούϊκα. ſed ſcripturae veritas ex Auguſti aereo numiſmate petenda, in quo inſcriptum eſt, MVN. ERCAVICA.

Τοὺς μὲν παρὰ τῶν Βελλῶν καὶ Τίττων. Scribendum Τίγγων, ex loco inferiore, et Ptolemaeo. Appianus tamen in Hiberico

Hiberico habet Τιτθὲς. Σεγήδη, inquit, πόλις ἐςὶ Κελτιβήρων τῶν Βελλῶν λεγομένων μεγάλη τε καὶ δυνατὴ, καὶ ἐς τὰς Σεμπρωνίε Γράκχε συνθήκας ἐνεγέγραπτο. αὐτὴ τὰς βραχυτέρας πόλεις ἀνῴκιζεν ἐς αὐτὴν, καὶ τεῖχος ἐς τεσσαράκοντα ςαδίες κύκλῳ περιεβάλλετο, Τίτθες τε ὅμορον γένος ἄλλο συνηνάγκαζεν ἐς ταῦτα, etc.

Κατὰ πόλιν εἰσῆγε πρότερον τὲς συμμάχες. In exemplari pro πρότερον, legebatur πρὸς, corrupte: et διαφάγωσιν, paullo poſt, pro διαφύγωσιν, etc.

Ἐπὶ δὲ τέτοις. σὺν δὲ τέτοις, male habet manuſcriptus liber: et ὑποπεπτωκότες, pro ὑπεπτωκότως, vt nos emendauimus.

Τέλος δ' εἶναι τὸν λόγον. Suſpicor legendum eſſe, τέλος δ' εἶναι τῶν λόγων, etc.

Εἰ μέν τι δεῖ ῥητὸν πρόστιμον. Ita emendauimus, cum in exemplari δὴ, pro δεῖ ſcriptum ſit.

Ἐπὶ τὰς κατὰ Τιβέριον ὁμολογίας. Videndus Appianus in Hiberico.

Αὖλος Ποςέμιος, καὶ Λεύκιος Λικίνιος Λεύκολλος. Liuius in epitoma lib. XLVIII. *L. Licinius Lucullus, A. Poſtumius Albinus conſules, cum delectum ſeuere agerent, nec quemquam gratia dimitterent, a Tr. plebis, qui pro amicis ſuis vacationem impetrare non potuerunt, in carcerem coniecti ſunt.*

Οὐ μόνον Ἀρχνάκας καταῤῥήσειν. Locum, vt apparet mutilum, aſteriſco notauimus.

Ἐνέπεσέ τις πτοῖα. Ita videtur legendum: in exemplari autem vox πτοῖα prorſus corrupta.

Εἰς γὰρ τἕτο προύβη τὰ τῆς ἀποδειλίας, ὥςε μήτε χιλιάρχες προπορεύεσθαι πρὸς τὴν ἀρχὴν τὲς ἱκανὲς, ἀλλ' ἐλλείπειν τὰς χώρας, τὸ πρότερον εἰθισμένων πολλαπλασιόνων προπορεύεσθαι τῶν καθηκόντων· μήτε τὲς εἰσφερομένες ὑπὸ τῶν ὑπάτων πρεσβευτὰς ὑπακέειν, ὓς ἔδει πορεύεσθαι μετὰ τἕ ςρατηγἕ. τὸ δὲ μέγισον, τὲς νέες διακλίνειν τὰς καταγραφὰς, καὶ τοιαύτας πορίζεσθαι προφάσεις, ἃς λέγειν μὲν αἰσχρὸν, ἐξετάζειν δ' ἀπρεπὲς, ἐπιτείνειν δ' ἀδύνατον. τέλος δὲ καὶ τῆς συγκλήτε, καὶ τῶν ἀρχόντων ἐν ἀμηχανίᾳ ὄντων, τί τὸ πέρας ἔσαι τῆς τῶν νέων ἀναισχυντίας (τέτῳ γὰρ ἠναγκάζοντο χρῆσθαι τῷ ῥήματι διὰ τὰ συμβαίνοντα) Πόπλιος Κορνήλιος Ἀφρικανὸς, νέος μὲν ὢν, etc. οἱ γὰρ πρότερον ἀποδειλιῶντες, ἐκτρεπόμενοι τὸν ἐκ παραθέσεως ἔλεγχον, οἱ μὲν πρεσβεύσειν ἐθελοντὴν ἐπηγγέλλοντο

τοῖς

τοῖς ϛρατηγοῖς, οἱ δὲ πρὸς τὰς ϛρατιωτικὰς καταγραφὰς προσεπορεύοντο, etc. Florus in epitoma libri XLVIII. Polybii locum hunc a Liuio, totidem fortaſſe verbis expreſſum, ita concidit *Hiſpanienſe*, inquit, *bellum, cum parum proſpere aliquoties geſtum, ita confudiſſet ciuitatem Romanam, vt ne ii quidem inuenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent, P.Cornelius Aemilianus proceſſit, et excepturum militiae genus, quodcunque imperatum eſſet, profeſſus eſt. quo exemplo ad militandi ſtudium omnes incitauit.* in verbo Polybii *ἐπιτείνειν* ſuſpicor ineſſe mendum, et *ἐπιτίνειν* emendandum eſſe.

Τὰς τῆς πατρίδος καιρὰς. Liuius alibi, *reip. tempora*, vertit.

CXLII.

*Πῶς ἀπαντῆσαι * τὴν Ῥωμαίων ἀπόκρισιν.* Hoc quoque fragmentum ex libro XXXIII. deſcriptum eſſe, ex annotatione ad oram libri didicimus. Videtur autem deeſſe verbum *δεῖ*, et aduerbium *πρὸς*, vel tale aliquid poſt verbum *ἀπαντῆσαι*. itaque locum ſtellula notauimus.

Καὶ τῶν Ἰτυκαίων ὑποτεμομένων τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν, τοῖς Ῥωμαίοις τὴν ἑαυτῶν προδιδόντων πόλιν, ὁλοσχερὴς ἀμηχανία περιέϛη τὰς ἀνθρώπας. Liuius in epitoma lib. XLIX. *Vticenſes legati Romam venerunt, ſe ſuaque omnia dedentes. ea legatio, veluti maximum belli omen, grata patribus, acerba Carthaginienſibus fuit.*

Εἰ συγκαταβαίνειν. Ita legendum, pro *συγκαταβαίνειν*, vt eſt in exemplari.

Οὐ δὲ παράδοξον. ὡς δὲ παράδοξον erat in exemplari, ſed male.

Βλέποντες πρὸς τὰ παρόντα, πράττειν τὸ δοκᾶν συμφέρειν τῇ πατρίδι. In exemplari deerat verbum *συμφέρειν*, quod ad ſenſum neceſſario requiritur. vereor autem ne legatorum nomina, quae ſequuntur, ſatis emendata ſint. Videndus Appianus in Libyco.

Ἐπὶ ποσὸν ἠπόρησαν, πότε διὰ τῶν ὑπάτων αὐτοῖς ἔϛαι παραγγελλόμενα. Non dubito quin ſit legendum, *πότερα διὰ τῶν ὑπάτων αὐτοῖς ἐϛὶ τὰ παραγγελλόμενα*, etc. Confirmant hanc lectionem ea, quae ſequuntur, *νῦν διαπορεῖν τί διὰ τῶν ὑπάτων αὐτοῖς παραγγελθήσεται*, etc.

Ἐνδε-

Ἐνδεχομένως. Ita ſcribendum: et infra, Φασὶ Μάγκνα τὸν Βρέτιον: vterque autem locus corruptus eſt in exemplari.

Ἐπιδεκτέον ἐςί. Ita emendauimus, pro ἐπιλεκτέον, vt eſt in libro manuſcripto.

Ἔδωκαν τὴν ἐπιτροπὴν περὶ αὐτῶν, etc. καὶ παραυτίκα καταλέξαντες τριακοσίους τῶν νέων, ἐξέπεμπον μετὰ μεγάλης οἰμωγῆς καὶ δακρύων, etc. ἐκέλευε παραδιδόναι τά τε ὅπλα καὶ τὰ βέλη πάντα χωρὶς δόλου καὶ ἀπάτης. Liuius in epitoma libri XLIX. ita de hac re: *Legati triginta Romam venerunt: per quos Carthaginienſes ſe dedebant. Catonis ſententia peruicit, vt decreto perſtaretur, et vt conſules quamprimum proficiſcerentur ad bellum. Qui, vbi in Africam tranſierunt, acceptis, quos imperauerant, trecentis obſidibus et armis, omnibusque inſtrumentis belli, ſi qua Carthagine erant, tunc, cum ex auctoritate patrum iuberent, vt in alio loco procul a mari decem millia paſſuum, nec minus remoto, oppidum facerent; indignitate rei ad bellum Carthaginienſes compulerunt.*

Εἰς τὸ τῆς ἑκκαιδεκήτου νεώριον. Opinor legendum eſſe εἰς τὸ ἑκκαιδέκατον νεώριον, etc. cum enim plura eſſent Romae naualia, vt ex Liuio, et aliis colligitur; veriſimile eſt, numeris ea diſtincta fuiſſe, et vnum, primum nauale, alterum, ſecundum, et deinceps ex inciſis notis, ſignificari ſolita eſſe.

Ἐκεῖνα δὲ λαβόντες ἀποπλεύσωσιν. Ita videtur legendum, cum in exemplari μὴ ἀπλεύσωσιν corrupte ſcriptum ſit.

CXLIII.

Οὐ γὰρ ὡς κατὰ περιπέτειαν ἐπ' αὐτοὺς ἥκοντος τοῦ δεινοῦ διεσάφουν, ἀλλ' ὡς κατὰ πρόθεσιν ὡρμηκότων τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τὸ παραδειγματίζειν αὐτούς. Liuius in epitoma lib. LI. ita de hac re: *Belli Achaici ſemina referuntur haec, quod legati populi Romani ab Achaeis pulſati ſunt.* hoc autem fragmentum ex libro Polybii XXXVIII. deſcriptum eſt, vt ad oram libri manuſcripti notatum animaduertimus.

Ἀπερειςαμένους τὴν ἄγνοιαν ἐπὶ τοὺς αἰτίους. Ita ſcribendum, cum in exemplari ſit ἀπειρασαμένους, ſed corrupte.

Οὐ διασπᾶσθαι βουλομένη. οὐ particula deeſt in exemplari, quae tamen neceſſaria videtur.

Καθ' ὑπόκρισιν τὰς Ῥωμαίους. Videtur deesse τοῦτο ποιεῖν, vel tale aliquid.

Ἀνασοβήσαντες. Hic quoque videtur deesse verbum καταπλήττειν, vel aliquid tale, quod sensum expleat.

CXLIV.

Οἱ περὶ τὸν Σέξτον προάγοντες ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀπήντησαν τοῖς περὶ Θεαρίδαν. Totus hic locus de Achaici belli seminibus, ex Polybio, vt opinor, a Pausania sumtus, peti potest ex libro rerum Achaicarum.

Ὑπὲρ τῶν εἰς τὰς περὶ τὸν Αὐρήλιον γενομένων ἀσελγημάτων. Corrupte ἀλγημάτων in exemplari scriptum erat. ἀσελγήματα enim, hoc est, piacula commissa ab Achaicis sunt, cum populi Romani legatos pulsarunt.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Δίαιον καὶ Κριτόλαον. Ita legendum, cum ex Pausania, tum ex Liuio, cuius verba sunt haec in epit. lib. LII. *Dux eorum Critolaus sibi mortem consciuit. in cuius locum Diaeus Achaici motus primus auctor ab Achaeis dux creatus*, etc. Orosius lib. 5. cap. 3. Polybii locum designat, cum inquit, *Valerius Antias in Achaia pugnatum, et viginti millia Achaeorum cum duce suo Diaeo cecidisse confirmat. Polybius Achiuus, quamuis tunc in Africa cum Scipione fuerit, tamen quia domesticam cladem ignorare non potuit, semel in Achaia pugnatum Critolao duce asserit. Diaeum vero, adducentem ex Arcadia milites, ab eodem Metello praetore oppressum cum exercitu docet.*

Τὸ δὲ ἔθνος, καθάπερ ἐν παροιμίᾳ ἔφη, οὐ μόνον τὰ διδόμενα τῇ δεξιᾷ παρὰ Ῥωμαίων ἐδέχοντο, τῇ δὲ μιᾷ χειρί. Locus, vt videtur, mendosus, potest corrigi, si ita legatur: τὸ δ' ἔθνος, καθάπερ ἡ παροιμία ἔφη, οὐ μὲν τὰ διδόμενα τῇ δεξιᾷ παρὰ Ῥωμαίων ἐδέχοντο· τῇ δὲ λαιᾷ χειρί. Prouerbium extat apud Ciceronem in ep. 5. lib. 6. et in ep. 17. lib. 15. ad Atticum, sed mutilum et mancum. omnino apud Polybium aduerbium μόνον expungendum suspicor, et pro eo μὲν, facili lapsu in μόνον a librario mutatum, reponendum, quod sequenti aduerbio δὲ respondeat; vt prouerbii sententia sit: dextra manu solere accipi, quae dentur sine fuco et fallaciis; laeua, quae contra. Achaeos igitur, quibus persuasum esset, Romanos non vere et ex animo, sed metu Carthaginiensis belli, quod imminebat, et Hispaniensis,

quod

quod nondum confectum erat, ſimulate ſecum agere; accepiſſe, quae dabantur, non dextra, vt dicitur, manu, ſed ſiniſtra: in quo falſam eos de Romanis opinionem habuiſſe, queritur Polybius, cum inquit, *καθόλε δὲ καὶ συλλήβδην παραπαῖον τοῖς λογισμοῖς. ὑπέλαβον γὰρ*, etc.

Παραγενομένων γὰρ εἰς τὴν Τέγεαν τῶν περὶ τὸν Σέξτον, καὶ τὲς Λακεδαιμονίες ἐπισπασαμένων, χάριν τε σύμφωνον αὐτοῖς γενέσθαι πρὸς τὲς Ἀχαιὲς τήν τε περὶ τῶν προγεγονότων ἐγκλημάτων δικαιοδοσίαν, καὶ τὴν κατὰ τὸν πόλεμον ἐποχὴν, etc. In exemplari erat *Καρχηδονίες*, pro *Ἀχαιὲς*, corrupte prorſus. quis enim hic Carthaginienſibus eſt locus? et copula *καὶ* deerat poſt vocem *δικαιοδοσίαν*. de hac re ita Pauſanias: *καὶ ἔτυχον γὰρ τότε ἤδη οἱ παρὰ Ῥωμαίων ἥκοντες τὰ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀχαιῶν δικάσαι. ἀφίκετο μὲν ἐν Τεγέᾳ τῇ Ἀρκάδων τοῖς ἀνδρᾶσιν ἐς λόγες ὁ Κριτόλαος*, etc. *ἔκριναν πλείσες μὲν ἄλλες διακλίναι τὴν ἀπάντησιν.* Pauſanias in Achaicis: *ἰδίᾳ δὲ τοῖς συνέδροις ἐπέστελλεν ἐς τὰς πόλεις ἀπολείπεσθαι σφᾶς τε συλλόγε*, etc.

Ὁ μὲν ἒν προειρημένος. Ita legendum, cum *οἱ μὲν ἒν προειρημένοι* ſit in exemplari.

Ἐπανοίσειν δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς εἰς τὴν ἑξῆς ἔφη σύνοδον, ἥτις ἔμελλεν γενέσθαι μετὰ μῆνας ἕξ. Ita hunc locum emendauimus ex Pauſania, cum in exemplari corrupte prorſus ſcriptum eſſet, *ἐφ' ᾗ σύνοδον αὐτῇ γενέσθαι*, etc. Pauſaniae verba ſunt haec: *ὃς ἄλλην ἐκέλευεν ἀναμένειν αὐτὲς Ἀχαιῶν σύνοδον, ἐς μῆνα ἐσομένην ἕκτον. αὐτὸς δὲ ἐδὲν ἰδίᾳ διαλέξασθαί σφισιν ἄνευ τε κοινε τῶν Ἀχαιῶν ἔφασκε. καὶ οἱ μὲν ἐπεὶ ἀπατώμενοι συνῆκαν, ἀπηλλάσσοντο ἐς Ῥώμην, Κριτόλαος δὲ*, etc.

Ὁ δὲ Κοΐντος Καικίλιος ἐν Μακεδονίᾳ τάδε πυνθανόμενος, καὶ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ, etc. Ita legendum; et videndus Liuius in epitoma lib. LII.

Καὶ τὸν νεώτερον Σκιπίωνα Ἀφρικανόν. Ita emendauimus ex corruptis verbis *αλίωνα μαῦνον*, quae ſunt in exemplari, in quo *ταραχὰς*, pro *πρεσβευτὰς* ſcriptum erat paullo ſupra.

Παραπλησίοις τοῖς παρὰ τε Σέξτε. Ita legendum. vel ſi *τὸν Σέξτον* retineamus, quod eſt in exemplari, *τοῖς τῶν περὶ τὸν Σέξτον* legendum erit.

Μήτε διὰ τῆς πρὸς Λακεδαιμονίες προφάσεως. διὰ τῆς deeſt in exemplari.

Βέλεσθαι μὲν Ῥωμαίες Φίλες ὑπάρχειν. In exemplari erat *Ῥωμαίων*. omnino aliquid mendi haeret huic loco. et pro *κτησάμενος*, *κτησαμένες* fortasse legendum.

Καὶ τῶν πολιτευμάτων ἔνια. In exemplari erat *πολιτευομένων*, quam lectionem si retinere volumus, *ἐνίες* est scribendum.

Τὲς ἐξ αὐτῶν συνεργἔντας τοῖς ἐχθροῖς. Ita videtur legendum ex emendatione ad oram exemplaris notata, cum in contextu *τοῖς αὐτοῖς* scriptum sit.

Εὐαγόραν τὸν Αἰγέα, καὶ τὸν Τριτ.ᾶιον Στρατήγιον. Opinor legendum *Εὐαγόραν τὸν Αἰγιέα, καὶ τὸν Τριταιέα Στρατήγιον*. *Τριταῖα* enim *πόλις Ἀχαΐας* Stephano, a qua *ὁ πολίτης Τριταιεὺς*, etc.

Περὶ τὸ πραγματοκοπεῖν. Ita legendum, cum in exemplari corruptum sit hoc verbum.

IACOBI

IACOBI GRONOVII

NOTAE IN POLYBIVM.

AD LIBRVM VI.

VI. 3. Τὸν τῇ σωματικῇ.) MS. τὸν κατὰ σωμ. Lege, τὸν καὶ τῇ σωματικῇ.

VI. 4. Συναγανακτοῦντας μὲν τῷ πέλας.) Quem Polybius vltimis verbis defignet, non puto esse τὸν βλάπτοντα, et qui gratiam reddere debebat, vt videtur velle interpres mire et obscure vertens, *simul alterius vocem indignantibus cunctis*, sed τὸν σώσαντα et cui gratia debebatur: illis enim, qui patiuntur iniqua, auctor solet alios συναγανακτεῖν dicere. IV, 7. *Διακούσαντες τῶν λεγομένων καὶ συναγανακτούντων μὲν τοῖς Πατραιεῦσι καὶ Φαραιεῦσι.* IV, 76. *Τοὺς δὲ συναγανακτοῦντας ἢ προσβοηθοῦντας τοῖς μαστιγουμένοις.* Verterem: *simul proximi indignitate motis.*

VI. 7. Τὴν τῶν προτέρων ἀδικίαν.) MS. τῶν πρότερον, quod an sit reiiciendum, delibero. II, 9. *Ταῦτα ἐπισκευάσασα λέμβους πλείους τῶν πρότερον.*

Ibid. Διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς τυγχάνειν, τούτων διαφθείρουσι τὰς οὐσίας.) Haec distinctio est in postrema, haec in Basileensi editionibus, sed vt puto deprauate, cum necessario distinguendum sit: *τυγχάνειν τούτων, διαφθείρουσι.*

Ibid. Χωρὶς ὀργῆς ἀφθόνου.) Versum, quasi legeretur *καὶ φθόνου.*

VI. 10. Νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγομένην.) In vtraque praecedente est *ὑφ' ὑμῶν*, quod nihili esse vel ipsi interpretes probant: quare non sustinui non corrigere.

VI. 11. Ἢ παραληψομένην.) *Suscipiendumue aliquid.* Sic ὁ πάνυ. Musculus *aut accipiat.* Neutrum capio. Quid enim, qui conciliandi pacem, hortandi, imperandi, aut bellum indicendi caussa mittitur, an non mittitur ad suscipiendum aliquid? Vix potest aliam ob caussam legatio decerni. Ego fateor me expediri aegre posse, nisi legas ἢ *προσληψομένην* et interpreteris, *aut ad accipiendos in societatem vel deditionem.* Quod vnicum legationis officium in

 his

his verbis desidero, idque ad senatum pertinuisse patet ex Campanorum exemplo apud Liuium VII, 31. Eodem pertinere videntur decem legati mitti soliti more maiorum ad ordinandam nouam prouinciam.

VI. 12. Πῶς γὰρ εἰκός.) Vox vltima in MS. desiderabatur, quod ipsum non videtur abhorrere a Polybio. II, 38. Δῆλον, ὡς τύχην μὲν λέγειν οὐδαμῶς ἂν εἴη πρέπον· φαῦλον γάρ. Et cap. 59. Παρίημι τὰ παρ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τῶν προγόνων ἀσεβήματα· μακρὸν γάρ. Hoc libro cap. 35. Τοῖς δ' ἐκπεσαμένοις οὐδ' ὡς ὑπάρχει σωτηρία· πῶς γάρ.

VI. 18. Διαιρέσεως καὶ καταστάσεως τῶν χιλιάρχων.) *electione et diuisione tribuum.* Quis non credat, voluisse interpretem *tribunorum* scribere: nos quidem sic correximus.

VI. 23. Ἐν ᾗ τῶν μὲν δοράτων.) Vltimam vocem interpretatione indignam censuit interpres nouissimus. Priorum alter: *in qua hastarum primam illico plagam certiorem* etc. omisso illo ἐπιδορατίδος, quia scilicet locum duobus his casibus non inueniebat. Lipsius: *in qua hastarum primae cuspidis plagam:* vbi omittit verbum πρώτην; nam ἐπιδορατίδα suo more primam cuspidem, σαυρωτῆρα vero imam cuspidem vocat. Nolo enim credere eum legisse πρώτης. Omnia in Graeco recta. Verte: *per quam, quod ad hastas attinet, primum statim illum mucronis ictum* etc. Duobus enim in telis Graecam κατασκευὴν ait praestare, hastis nempe et scutis: de hastis nunc agit, de scutis postea.

VI. 24. Τὸ δὲ τῶν ἱππέων τριπλάσιον.) Hoc loco nolentem volentem Polybium scripsisse volunt διπλάσιον. Basileensis auctor in Graecis non dubitauit edere διπλάσιον, et τριπλάσιον ad oram exspuere, vertente Lascare *duplo maior.* Inde Lipsius vocis τριπλάσιον ne meminisse quidem dignatur. Casaubonus, vt vides, reiectam Graecam vocem admisit, non eo secius tamen in Latinis *equitum vero dupla.* Ita placuit hic haerere. Sed tametsi, quicquid vndecunque exemplorum colligitur, id ostendat, duplicem sociorum equitum numerum fuisse, securus tamen apud Polybium legendum esse τριπλάσιον assseuero: id enim tuetur ipse III, 107. Τῶν δὲ συμμάχων τὸ μὲν πεζῶν πλῆθος πάρισον ποιοῦσι τοῖς Ῥωμαίοις (forte Ῥωμαϊκοῖς vt hic) στρατοπέδοις· τὸ δὲ τῶν ἱππέων ὡς ἐπίπαν τριπλάσιον. Ecce eadem verba, eandem structuram, eundem numerum: atque ita cum sit locus vnicus, nemini tamen notatum deprehendo, quod miror. Nimirum recipiendi

διπλά-

διπλάσιον et expellendi τριπλάσιον, quae veriſſima tamen ſcriptura eſt, cauſſa, ſi ſuſpicari licet, orta eſt ex huius libri capite 28, quae tamen ſine cauſſa eſt vel minima. Ἔςι τὸ πλῆθος τῶν συμμάχων, ὡς ἐπάνω προεῖπα, τὸ μὲν τῶν πεζῶν πάρισον τοῖς Ῥωμαΐκοῖς ςρατοπέδοις, λεῖπον τοῖς ἐπιλέκτοις· τὸ δὲ τῶν ἱππέων διπλάσιον, ἀφῃρημένυ καὶ τύτων τῦ τρίτυ μέρυς εἰς τὺς ἐπιλέκτυς. Horum vltima ita interpretantur: *equitum dupla, quo etiam ex numero* (quaſi τύτων vox nihili eſſet aut referenda ad διπλάσιον) *pars tertia in extraordinarios eſt detracta.* Alius; *equitum duplo maior, ablata horum quoque in extraordinarios tertia parte.* Alius: *equitum vero dupla, his quoque tamen vt detrahas tertiam partem in electos.* Hoc modo exiſtimant, a Polybio dici duplicem eſſe equitum ſociorum numerum: hunc duplicem numerum diuidi in tres partes, quarum vna in electos ſeu extraordinarios tranſeat. Et acquieſcunt his verſionibus pariter et opinionibus omnes, quotquot e doctis rem militarem Romanorum hac in parte tractauerunt. Quid quaeris? conſidera et cognoſces auctorem dicere, poſtquam ex ſocialium equitum copia in electos ſeparata eſt pars tertia, tunc ſupereſſe adhuc duplo maiorem, quam eſt ipſorum Romanorum equitatus, ſocii equitatus numerum; ita vt ſi tertia pars equitum ſociorum non fuiſſet ademta, nec in electos transſcripta, futurus fuerit illorum numerus triplo amplior et denſior, quam Romanorum: ὡς ἐπάνω προεῖπα, nempe hoc loco, vbi ex triplicato ſociorum equitum numero tertiam partem ait Epilectorum nomen nanciſci. Itaque hactenus peſſime intellecta, nec melius interpretata, poſthac et intelliges et interpretaberis: *equitum dupla, poſtquam illorum tertia pars in Epilectos eſt ablata.* Haec veriora, quam quae ad Sagram. Suſpicatus etiam ſum aliquando, in illis locis, in quibus ſociorum equitum duplex numerus legitur apud auctores, inde tertiam partem iam in Epilectos iuiſſe: quod quoniam perpetuo fiebat, auctores tacuiſſe de eo, et ſubintelligendum reliquiſſe.

VI 26. Γενομένης δὲ τῆς τῶν ἱππέων παρ.) Si paullo ἐπιςατικότερον hanc periodum legas, mendi illam arceſſes: nam quo reſpiciant illa ῥύμης τινὸς ἐπικαρσίυ, nusquam inuenitur. Quod cum, vt opinor, vidiſſet Lipſius, ſequentia τῷ γὰρ ὄντι vsque παρεμβεβληκότων parentheſi incluſit:

 ſed

ſed neque id quicquam conducit. Puto ſcribendum *γενομένης διὰ τῆς τῶν ἱππέων παρ. κ. μ. τ. τ. χ. σ. οἱονεὶ ῥύμης τινὸς* etc. Vt ſit ſimplex adiectio, qua declaratur forma, quam narrata equitum ceterorumque pedatura efficiunt: et ea requiritur.

VI 27. *Καὶ τὰς εἰσβολὰς ὁμοίας τοῖς ἱππεῦσι.*) *Principia atque aditus ab eadem recta linea ſumentes cum equitibus.* Hoc verum quidem eſt, ſed confuſiſſimus tum eſt ordo verborum Graecorum. Lipſius *initium quidem capientes ab eadem recta linea et ingreſſus eosdem cum equitibus.* Quem et vertiſſe recte et percepiſſe eo ſenſu, quo Polybius voluit, dicerem, ſi abeſſet haec nota: *Cum equitibus. Siue et triariis, equites tamen nominat, quia illorum haec area, et triarii additi et ſubiuncti.* Agit auctor de vicis, quos duos faciunt cum principibus triarii. Quid fieret igitur, ſi dixiſſet, triarios et principes capere ingreſſus eosdem triariis. Deinde an equitum area patet vltra ipſorum tentoria? Duo de ſtrigis principum et triariorum ab auctore narrari putem: nempe eas incipere a ſpatio centum pedum ante tribunos; deinde easdem habere ſimilem pedaturam, formam, proſpectum et ſitum, quem duo ordines equitum inuicem oppoſitorum.

VI. 28. *Λήγοντας ἐπὶ τὴν αὐτήν.*) Subintelligunt *εὐθεῖαν*: nam Caſaubonus *in eadem recta deſinentes.* Lipſius *deſinentes in recta.* Sed nihil dixit auctor de recta, in quam deſinunt ſtrigae. Quare malim auctori inhaerere, et ſubintelligere *πλευρὰν*, aſſentiens Laſcari, qui vertit *deſinentes in idem latus.*

VI. 31. *Ἐκ τοῦ ϛρατοπέδου πάντας ἐλευθέρους καὶ δούλους.*) *Qui in legione quaque ſunt liberi aut ſerui.* At non dicit Polybius *ἐξ ἑκάϛου ϛρατ.* vt comminiſcitur interpres. Deinde vtinam oſtendiſſet, quot ſerui in legione fuiſſent? imo et an fuiſſent? nam de volonibus et plus quam ordinariis caſibus nunc non agitur. Omnino debuerat: *qui in exercitu* vel *caſtris ſunt.* Erant enim pro erum ſerui cum dominis in exercitu ad ſordida munera, pro quibus et frumentum accipiebant, non vero in legione. Contrarius error eſt in antecedentibus: *μέσον τιθέασι τῶν δυεῖν ϛρατοπέδων, in medio conſtituunt vtriusque exercitus:* imo in *medio duarum legionum*, vt recte puto notatum a nobiliſſimo Schelio.

VI. 33. Παρ' ἕκαςον τῶν πρεσβευτῶν καὶ συμβέλων δύο.) *Ad legatorum, qui concilium participant, binae.* Cedo igitur legatos imperatoris, qui concilium non participauerunt. Sic tamen et Lipsius, *apud quemque legatorum duae*, quasi illa καὶ συμβέλων proprie nihil notarent, sed tantum maioris expositionis ergo addita essent: et alibi docet legatos a Polybio vocari πρεσβευτὰς καὶ συμβέλες, nisi fallor, de hoc loco cogitans. Putem melius verti simpliciter *legatorum et aliorum, qui consilium participant.* Vbi enim primus ordinum ductor, de quo cap. 22. ὧν (ταξιάρχων) πρῶτος αἱρεθεὶς καὶ συνεδρίε κοινωνεῖ. vbi praefecti honoratiores, quatuor illi hoc nomine generum, et plerumque cum legatis et tribunis apud scriptores citatorum, vt videre est apud Manutium ad lib. 2. familiarium ep. 17. et patrem ad Liuii lib. 28. cap. 30. Sed et quaestores interdum aduocabantur.

Ibid. Ἐπὶ τῶν εἰσόδων.) *Ad vniuscuiusque portae ac lateris.* Per tota quatuor latera τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν a velitibus custodiri iam dixit auctor, sed ad portas conglobatos excubare denos. Itaque quid sibi velint illa *ac lateris*, viderit interpres.

VI. 36 Παραδειγματισμῦ μετὰ τὴν κριθοφαγίαν.) Lascares: *exemplo dati hordei ad omnes pertingente.* Itidem Lipsius, nisi quod *pertinente.* Casaubonus: *exemplum vescendi ex hordeo in omnes pariter edatur.* Itaque duarum tantum poenarum metus desertoribus imminet, fortis et hordei, iuxta interpretes. Atqui auctor iam antea tertium addidit, nempe, quod debeant extra vallum manere. Forte μετὰ τῆς κριθοφαγίας et vertendum: *similiterque omnes ferant ignominiam tendendi extra vallum et hordei pro tritico accipiendi.* Παραδειγματισμὸς scil. extra castra tendentium.

VI. 37. Τῷ μὲν πεζῷ φιάλην.) Phialae vel paterae semper numeratae inter ea, quibus apud antiquos honorari solebat res bene patrata. Virgilius v. Ae. 266.

Tertia dona facit geminos ex aere lebetas
Cymbiaque argento perfecta.

Horatius lib. IV. Ode 8. *Donarem pateras grataque commodus, Censorine, meis aera sodalibus.* Nec Graiorum modo, ne quis obstrepat ex sequentibus loci Horatiani, verum

quoque Romanorum fuit. Liuius xxx, 15. *Ibi Scipio Masinissam primum regem appellatum eximiisque ornatum laudibus aurea corona, aurea patera, sella curuli, etc. donat.* Plutarchus Aemilio post rem Macedonicam e rep. gestam. Διανέμων ἀριστεῖα τῆς μάχης, Αἰλίῳ Τουβέρωνι τῷ γαμβρῷ τὴν φιάλην ἔδωκε πέντε λύτρων ὁλκήν. Itaque bonum factum, ne recipiatur ψάλιον vel ψέλλιον, quod vir magnus substituit, quia nullum de patera exemplum nec ipse nec auditor meminerat.

Ibid. Μέδιμνον ἕνα καὶ τρίτον μέρος.) *Medimnus vnus semis*, nescio qua festinatione postrema translatio. Quasi non praestaret Lascarinum *et tertia pars*, aut Lipsianum *et medimni triens.*

VI 44. Δυοῖν γὰρ ὄντων.) MS. δυεῖν. Quod qui Polybii esse negat, lolio victitare dicam. Hoc libro cap. 25. Δυεῖν δὲ στρατοπέδων ὄντων. cap. 30. Στρατήγιον μέσον τιθέασι τῶν δυεῖν στρατοπέδων. Annotauit idem in Polybio Suidas, et aliquando suspicatus sum, quibusdam aliis locis ita legi debere. Capite equidem 55. huius libri etiam MS. habebat, δυεῖν δὲ τρόπων ὄντων, vbi nunc δυοῖν.

VI. 48. Καὶ νεύειν πρὸς αὐτούς.) Necessario αὐτὸν, vt in MS. obuenit.

VI. 50. Περὶ τούτων ποιοῦνται σπουδήν.) MS. περὶ τοῦτο. Nec sane maior ratio fuit hoc loco mutandi, quam pagina sequente, vbi reliquerunt, σπουδῆς, ἣν ποιεῖ περὶ τὸ τοιούτους ἀποτελεῖν ἄνδρας.

VI. 55. Τὰ δ' ἐξ αὐτῶν, τεταγμένην.) Suppleui versionem, vltima voce, in qua praecipua sensus pars est, defectam.

VI. 56. Τρεῖς μνᾶς.) *Ternas drachmas;* quae longe minor summa: sed videtur cum Musculo voluisse *trecentas drachmas*, quomodo omnino corrigendum, aut simpliciter *ternas minas.*

AD LIBRVM VII.

VII. 2. Καὶ λειμώνων.) *Pratis.* Melius sane ita Casaubonus, quam quod in Basileensi est Δαιμόνων. Forte tamen magis cuiquam placere posset λιμένων, *portibus*, quos religiosius coluit maritima Poenorum gens.

Ibid.

Ibid. Τῶν δὲ θεῶν οὐ δόντων ὑμῖν καὶ ἡμῖν * κατά.) Defectae orationis signum nuper appositum, vix scio an requiratur: potest enim commode ex praecedentibus intellectu repeti εὐημερίαν, aut certe leuius sic sanare queas θεῶν εὖ οὐ δόντων. IV, 21. ἵν' ἄν ποτ' αὐτοῖς ὁ θεὸς εὖ δῷ. quam ibi veram scripturam censemus.

VII. 6. Προσέβαλε πρὸς τὰς ἐπὶ θάτερα πύλας.) Casaubonus: *et positae e regione portae eas admouet.* Latina haec aliter accipi nequeunt, quam Antiochum cum copiis propius successisse portae, cui sua castra obiacebant: vt ἀντιστρατοπεδεύειν ἀλλήλοις vertit, et recte, *castra e regione ponere..* Ideo et alter Gallus: *fit approcher plus pres de la ville vis à vis de la porte.* At si id fecisset rex, quid nisi pessime fortissimos et fidelissimos milites murum adscendentes prodidisset, et notos fecisset hosti, ad illam portam et muri partem cum omnibus viribus occursuro. Futilissime Musculus, *et vtrasque portas obsidet, quas Persidas vocabant.* Tu mecum intellige ac verte, *et positae ad alterum vrbis latus portae eas admouet.* Volebat enim Antiochus ab his locis abstrahere propugnatores, tamquam diuersam inde vrbis partem aggressurus. Multis exemplis id stabilire ex hoc auctore possem. Locum totum vnice exprimunt haec Liuii IV, 22. *Dictator ab auersa parte vrbis, maxime neglecta, quia suapte natura tutissima erat, agere in arcem cuniculum instituit. ipse diuersissimis locis subeundo ad moenia quadrifariam diuiso exercitu, qui alii aliis succederent ad pugnam, continenti die ac nocte praelio ab sensu operis hostes auertebat.*

AD LIBRVM VIII.

VIII. 1. Γάϊος ὁ Ῥωμαίων στρατηγός.) Vertitur, *Calamitas Cnaei Cornelii.* Cn. Cornelium Duillii collegam cum XVII. nauibus ad Liparae proditionem profectum Boodes, senator Carthaginiensis ab Hannibale missus, portu nocte obsesso, et sequenti die diffugientibus sociis, desertum cepit. Sic de eo Polybius lib. I. cap. 21. Itaque necessitas tunc pressit Cornelium, vt ἀλογία ipsius in paciscendo accusari non possit (sicuti nec fecit auctor dicto loco) et eius exemplum non conueniat. Nec tamen de alio quodam, cui Γάϊος praenomen fuerit, aut etiam iuxta interpretem

Γνάϊος

Γνάϊος, hiſtoriae vſquam meminerunt. Ipſe interpres (vt ſcias, de quo Cn. Cornelio ſenſerit) in indice ſignificat Cn. Cornelium Scipionem Africani patruum. Sed in eo quidem confuſa omnia. Vt verum fatear, tantum non ὀβελίζω hoc exemplum, et ex Polybio eiicio. Aliis auctoribus Cnaeus ille Punicae perfidiae documentum oſtentatur, et forte recte. Polybius id non adgnoſcit, et pro virili Carthaginienſium commiſſa obumbrauit illic, quae nunc non videtur aperuiſſe. Forte igitur a ſtudioſo id, vt par exemplum margini allitum, inuaſit.

VIII. 3. Περὶ Σαρδόνος καὶ Σικελίας.) *De Sardinia et Sicilia.* Suppleui verſionem vocibus vltimis male in priore editione omiſſis.

Ibid. Καὶ πᾶσι Καρχηδονίοις.) Nihili eſt vox media. Conieceram παρὰ Καρχηδονίοις, vel περὶ Καρχηδονίας. Nunc prius verum eſſe ſum certiſſimus: ita enim allegat Suidas in Οἰκείως.

VIII. 5. Ἄππιος δ' ἦν ἡγεμών.) Hanc pericopen a Caſaubono, vt teſtatur, ex Anonymo bibliothecae regiae deſumtam, quo ſaltem hac parte integrior foret Polybius (eius enim eſſe dubitare nemo poteſt, niſi qui eum non legerit) verſam in ſuum locum repoſui, eo fidentius, quod eandem vir omni laude clariſſimus a ſe in MS. repertam auctiorem mihi ſuppeditaret, vt contendenti apparebit. Omnia erant plana, niſi quod pro ἑτοιμασαμένων, quomodo etiam Caſaubonus, correxi ἑτοιμασάμενοι, et pro καὶ ἤλπισαν (apud Caſaubonum καὶ non eſt) feci κατήλπισαν, et ἀπάντησιν pro ἀπάντησαν, denique ἐξαπύλοις pro ἐξατύλοις. Verſio, vt ſpero, nihil habet moleſti.

VIII. 10. Τῆς μὲν περὶ τούτων ἐλπίδος.) Duo loca nominantur, vrbs Liſſus et caſtellum Acroliſſus, et de altera non plane Philippum deſperare dicit, de hoc prorſus. Apparet igitur ſcribendum τούτου, nempe Ἀκρολίσσου. Paullo poſt ſequitur, εἰς τὸν Λίσσον ἠθροισμένον, quorum priora interpreti neglecta, adiicienda omnino cenſui.

VIII. 11. Ἐνεργὸν ἐποιήσαντο ἔφοδον.) Hinc, vt ex verſione apparet, colligunt τοὺς τὰς ἐνέδρας διειληφότας Acroliſſum ſtrenue ac fortiter inuaſiſſe. Ego nec inuaſiſſe, nedum fortiter ac ſtrenue, exiſtimo: ſed video aggreſſos a tergo illos, qui ex Acroliſſo velut ad certam praedam excucurrerant; nam cum cetrati vna cum εὐζώνοις (qui ceſſerant lo-

cis

cis iniquioribus et numero hoſtium, et poſtquam ſe recepiſſent ad cetratos, reſtabant et iunctis viribus excipiebant, vltroque aggrediebantur, quos fugerant) temere effuſos pro victoribus Illyrios facile in fugam compuliſſent, Acroliſſum repetere nemo potuit ob interſeptam ab iis, qui ab inſidiis exſtiterant, viam. ita arx ἀκονιτὶ καὶ ἀναιμωτὶ in manus venit. Poſſet et legi: ἄφνω ἐξαναςάντες ἐναργῆ ἐποιήσαντο τὴν ἔφοδον, repente exiſtentes palam iam campum, quem hoſtes tranſierant, occupant.

VIII. 14. Συνθηματικῶς καθάπερ etc.) Commodiſſima hoc loco eſt interpretatio, et commodior Graecis, quae forte turbata ſic tranſponenda: Συνθηματικῶς, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς, ὥςε τὸν κυριεύσαντα τῆς ἐπιςολῆς μὴ δύνασθαι γνῶναι μηδὲν τῶν ἐν αὐτῇ γεγραμμένων, ἐξαπέςειλαν, παρακαλῦντες πιςεύειν τοῖς περὶ τὸν Βῶλιν καὶ τὸν Καμβῦλον. Οὕτως ὁ Ἀριανὸς etc. Vel omiſſo ὥςως. Ad peruincendum, ita olim aut ſimiliter lectum hunc locum, videtur non parum facere Suidas.

Ibid. Διὰ προόδυ.) *In ipſo exitu.* Ita XIV, 1. Χάριν τῦ τὰς προόδυς καὶ τὰς εἰσόδυς τὰς εἰς ἑκατέραν τὴν παρεμβολὴν ἀσφαλῶς ἐξερευνῆσθαι καὶ κατοπτεῦσαι. Vbi etiam ὁ πάνυ *exitus* vertit; nec male ibi quidem, quia paullo poſt pro eo πορείας auctor dicat. Sed quid hoc loco ſit exitus, non facile intellexerim. Muſculus vertit *illo progreſſu.* Si verba ſincera ſunt, mallem *per compendium viae* interpretari. Haec enim erat cogitatio Achaei, vt ante Antiochum et παραδόξως Syris ſe oſtenderet. Sed ne quid ſileam, puto legendum διὰ Ῥόδυ, *per Rhodum.* Quod optime quadrat, quia et terreſtre iter periculoſum ei erat, omnia tenente Antiocho, et opera Bolidis ductus Epheſum ad Nicomachum et Melancomum ita viam per mare pandere ſibi videtur voluiſſe.

VIII. 18. Πρὸς Ἀριόβαζον.) In indice vocabatur Ariobarzus: ſed ſuperius dicitur Ἀρίβαζος, quod puto verius.

VIII. 20. Γάϊον Λίβιον.) Sic perpetuo in hoc excerpto vocatur hic praefectus, vt videatur omnino mendum eſſe in gentili et cognomine ſcriptore. Vehementer enim miror Car. Sigonium, cum notat, Liuium nomen praefecti omittere, ne notam familiae ſuae nomini inureret, ad libr. XXV. cap. 10. Quaſi vero celare quid in gratiam ſuorum eſſet Romani ſcriptoris. Ille imo lib. XXVI, cap. 39. *Praeſidium*

ſidium quod ibi (in arce Tarentina) *erat Romanum*, *praefe-ctusque praeſidii atque arcis M. Liuius.* Item XXVII, 25. *Et de M. Liuio praefecto arcis Tarentinae haud minore certamine actum eſt, aliis Sillo notantibus praefectum, quod eius ſocordia Tarentum proditum hoſti eſſet.* Vbi forte pro mendoſo praenomine ſcribendum *C. Liuius* et *de C. Liuio*; ſed potuerunt diſſentire.

VIII. 23. Σβέσαι τὸ πῦρ ἔδει.) Transcurrit haec vir ſummus, vt accenſam facem relinquat ſcilicet Hannibali ad promtius expediendum iter, vel ſe prodendum potius. At Liuius: *exſtinctae vtrinque flammae ſunt.* Ne dubitemus igitur Latina addenda eſſe.

VIII. 28. Ἐπὶ τὸ πρὸς τῇ πόλει τεῖχος - - - ἀνασωρευόμενος.) Sexta vox plane alienum locum tenet. Reſcribo et ſuppleo ἐπὶ τὸ πρὸς τῇ πόλει χεῖλος γῆν ἀνασωρευόμενος, quomodo planam ſententiam habes, et vidit hoc, opinor, etiam Caſaubonus, cuius interpretatio ad hanc ſcripturam alludit. Munitio eadem X, 28. Ἐπὶ δὲ τοῖς χείλεσιν ἑκάστης (τάφρου) χαρακώματα διπλᾶ ἐπέκειτο. Deinde non dubito, Polybium ſcripſiſſe ἐπεβάλετο κατασκευάζειν, non ἐπελάβετο. Infra quoque Cluuerius omiſſa ſtellula allegat παρὰ μέν τισι Γαλαῖσον.

AD LIBRVM IX.

IX. 6. Οἱ γὰρ περὶ τὸν Γναῖον.) Aptaui Graeca Latinis, hoc eſt, veritati, quia videbam non ſemel duo haec praenomina confuſa. Feci idem lib. X, 7. κατάφοβος ἦν, μὴ ταῖς αὐταῖς Γναΐῳ τῷ θείῳ καὶ Ποπλίῳ τῷ πατρὶ περιπέσῃ συμφοραῖς. Et eod. lib. cap. 33. ἀποκτεῖναι δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἀμφοτέρους Πόπλιον καὶ Γναῖον. Quibus omnibus locis legebatur Γάϊον et Γαΐῳ, in vltimo etiam interpres verterat *Caium*, quod ſatis repudiatur a libro tertio.

IX. 7. Προσκαρτερεῖν τούτους ἀπέγνω.) Lege τούτοις. I, 59. τἄλλα πρὸς τὴν πολιορκίαν παρασκευασάμενος, ἅμα μὲν ταύτῃ προσεκαρτέρει τὰ δυνατὰ ποιῶν. XVI, 1. αὐτὸν ἤλπιζον οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον προσκαρτερήσειν τῇ τῶν μετάλλων κατασκευῇ. Legat. 47. Διὸ καὶ παρεὶς τἄλλα, προσεκαρτέρει τῷ Τίτῳ.

IX. 9. Συμπέμψαι μὲν τοὺς ἑπομένους.) Οἱ ἑπόμενοι, non ſunt Annibalis milites, ſed hoſtes Romani. de quibus dixit cap. 7. εἵποντο κατόπιν ταῖς παρωρείαις. Et mox: Hannibal

nibal ὑποςὰς καὶ προσδεξάμενος τὰς ἑπομένας. Hoc ipſum eſt, quod hic voluit dicere. Igitur pro συμπέμψαι requiritur verbum, quod ſignificet προσδέξασθαι, ſiue id ſit συμμεῖναι aut ὑπομεῖναι. Et ſententia, quod ex regreſſu ſubſtiterit et exſpectauerit ſequentes Romanos, et interim velut e ſpecula obſeruauerit.

IX. 16. Ὡς ἐπὶ * πρεπίε μένειν.) Aſteriſcum alii poſuerunt poſt πρεπίε et in margine περιμένειν. Vide an ſcripſerit, ὡς ἐπ' ἐρειπίων μένειν, ea enim circa Cynaethen iacuiſſe per eſt veriſimile tot turbas, ſeditiones, proditiones et vaſtationes perpeſſam, καὶ ἐκ πολλῶν χρόνων ἐν ἀκαταπαύςοις καὶ μεγάλαις ςάσεσιν συνεχομένην, vt ait libro IV. cap. 17. Sed et fere omnis Peloponneſus his parietinis fuit inſignita, et diſerte prope Laſionem notauit auctor τὸν ἐν ἐρειπίοις πύργον V, 102. vt optime videtur eruiſſe, qui mihi in hac coniectura praeiuit, doctiſſimus antiquitatis inquiſitor Caſaubonus.

IX. 21. Ἡ μὲν αὐτοφυῆς.) Hanc veram ſcripturam putaui, eſtque ea in Baſileenſi. Nam quod in poſtrema eſt, αὐτοφυῶς, parum conuenit. XIV, 10. διαφέρει δ' ὀχυρότητι καὶ φυσικῇ καὶ χειροποιήτῳ. In fine huius paginae Cluuerius συντέλειαν mauult pro πολυτέλειαν ex Diodoro.

IX. 23. Ἐπὶ τὸ τελευταῖον Ἀντιγόνε.) Locutus eſt in proximis de Antigono Gonata; nunc nulla addita diſtinctionis nota ait, ſe acceſſurum ad nouiſſima Antigoni facta, vt vertit interpres, quaſi de eodem Antigono ſermo procederet, cum tamen ſequentia de Antigono Tutore agant, quod nemo poteſt neſcire. Ne putes hanc ambiguitatem a Polybio eſſe; nam ille ſcripſit, quomodo poſthac legendum eſt, ἐπὶ τὸν τελευταῖον Ἀντίγονον, *ad poſtremum Antigonum.*

IX. 24. Διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς συμμαχίαν.) Verſio tamen *ſocietate vobis iunctis*, quam meram ſcripturae fallaciam putaui, et ideo correxi. In ſequentibus vero, ἣν ἔτοι παρ' ἕκαςον ἡμῖν ὀνειδίζεσι, nihil mutaui, licet interpres *et ab iſtis ſubinde vobis exprobratur:* nam ab vtroque ſtari poteſt, et videtur conſulto ὁ πάνυ a Graecis diſceſſiſſe. Par diuerſitas eſt XV, 6. ὥςε καὶ περὶ τῆς πατρίδος ἐδάφες ἡμᾶς κεκινδυνευκέναι, vbi ſine dubitatione legendum ὑμᾶς, vt optime ὁ πάνυ in interpretatione fecit, et expreſſit id Liuius. Muſculus ineptiſſime *vt de patrio ſolo quoque hactenus*

ftenus periclitati ſimus, et partim nunc quoque periclitemur.

IX. 33. Οἰνιάδας καὶ Νῆσον.) *Oeniadas atque Naxum.* Quid de hac Naxo ſit ſentiendum, vide, ſi libet, apud patrem ad Liuium XXVI, 25.

AD LIBRVM X.

X. 1. Καὶ τῆς Ῥηγίνων πόλεως) Hanc Polybii ſcripturam cenſuimus. vulgo male Ῥηγίνω.

Ibid. Καί τινα μέρη τῶν Σαυνίτων.) Quid Samnitibus cum magna Graecia ſit, et cur inter tam propinquos mari Siculo populos numerentur, vix diſpicio. Diſerte Samnitas a magna Graecia Liuius ſecernit 31, 7. *Nec Tarentini modo, oraque illa Italiae, quam maiorem Graeciam vocant, ſed Lucanus et Bruttius et Samnis a nobis defecerunt.* Verum et ex accentu liquet deprauatum eſſe nomen. Scribo Δαυνίων. Nam cum recenſeat aliquas Dauniorum partes, reſpicit ad diuiſionem Iapygiae in libro III. factam.

X. 4. Τότε δὲ καὶ πλειόνων προσποδευομένων) Vertimus, *tunc autem pluribus etiam petentibus.* nam Caſaubonus transſiluit.

Ibid. Ἠξίε τήβενναν αὐτῷ λαμπρὰν εὐθέως ἑτοιμάσαι.) *Ac ſtatim parari illi togam candidam iubet.* Ita interpres. Sed ſi ipſa id iuſſit, quis credat, eam non amplius de illo cogitaſſe. Verterem: *at ille ſtatim iuſſit ſibi togam candidam parari.* Si Graeca attendas, non poſſunt alio modo intelligi.

X. 14. Συμπαθεῖς ποιῆσαι τὲς παρακαλεμένες.) In eodem caſu verba haec aduocantur a Suida, niſi quod παρακελευομένες. Neutrum probo: nam legendum τοῖς παρακαλεμένοις, vt pro ipſius adhortatione affecti eſſent. Sic II, 56. Σπεδάζων δ' εἰς ἔλεον ἐκκαλεῖσθαι τὲς ἀναγινώσκοντας, καὶ συμπαθεῖς ποιεῖν τοῖς λεγομένοις.

X. 19. Καὶ κατὰ σῶμα καί.) Inſerui prius καὶ ex Peireſciano codice, cui aſſentitur charta Lugdunenſis.

Ibid. Δηλώσονται τοῖς ἐν τῇ πατρίδι) Certe et praeda et nobiles captiui, vbi Romam venerant, nuncii victoriae et cladis ſuae futuri erant. Videtur tamen interpres legiſſe δηλώσοντα in ſingulari, vt coniectabat ex ingenio Fuluius: ſane et in charta noſtra non aliter mihi occurrit, nec eſt, cur reſpuamus.

X. 27.

X. 27. Ἔξωθεν τῆς χαράδρας ποιεμένες τὴν ἀνάβασιν.) *Intra conuallem adſcenſum moliens.* Sed in praecedentibus conuallem ipſam inuiam et inſuperabilem fecit auctor, niſi quis alia ex parte cuſtodes aggrediens exturbaret. Tum Diogeni attribuit tales milites, qui ordines non ſeruarent, ſed ad quaeuis loca aderant. An videtur ſine cauſſa ὁ πάνυ a Graecis diſceſſiſſe?

X. 34. Ἐκ τῆς παρεμβολῆς.) Interpretantur *e caſtris Punicis*, moti, opinor, verbis ſuperioribus, quibus dixit auctor, Indibilem et Mandonium ἀναλαβόντας τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἐκ τῆς τῶν Καρχηδονίων παρεμβολῆς ἀποχωρῆσαι. At ingens hinc mihi abſurditas: nam ſi Indibilis tantum cum amicis (vt hoc loco verba ſonant) ſe contulit e caſtris Punicis ad Publium, iam quid fiet ipſius copiis, Aſdrubali hactenus militantibus, ipſo tamquam perfuga et proditore eas hoſti relinquente. Imo illi non cum amicis tantum exceſſerunt caſtris Punicis, ſed cum omnibus copiis, quibus iuuerant Aſdrubalem, et iis inſederunt ἐρυμνὲς τόπες καὶ δυναμένες αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν, vt dixit ſupra. In his locis ſingillatim pro tempore conſederunt ſine Aſdrubale, et ea caſtra hoc loco intelliguntur, non Punica; quod et clarius apparet ex ipſis poſt Indibilis cum Scipione colloquium verbis: γενομένων δὲ τέτων, ἀναχωρήσαντες εἰς τὰς αὑτῶν παρεμβολὰς, non Καρχηδονίων. Quare omnino eradendum illud *Punicis*. Habet autem eadem Liu. XXVII, 17.

AD LIBRVM XI.

XI. 1. Οἵ τε γὰρ ἄνδρες ἐφαμίλλως ἐκινδύνευον ἀμφότεροι.) Interpretationem Caſauboni, hac periodo male carentem, ex Muſculo ſuppleui. Idem facere debui lib. XI, c. 5. Εὐβοιέων, Φωκέων, Λοκρῶν, vbi Phocenſes praue praeteriti erant.

XI. 9. Τῇ τῶν Ἐλισφασίων χώρᾳ.) Ortelius corruptam vocem credit, et peritiores videre iubet, an *Elidis Phliaſii* legendum ſit: eſſe enim Phliaſios in Elide. Aſſentio corruptam, et Phliaſios Elidis cognoſco. Sed quantum ſitus illorum hinc diſtat? Conieci: Ἑλικασίων. Ab Ἑλικὲς Ἑλικάσιος, vt a Φλιὲς Φλιάσιος, Ἀναγυρὲς Ἀναγυράσιος, Θριὲς Θριάσιος. Helicuntis mentio eſt apud Plutarchum in Agide et Cleom. Κλεομένης ἐξῆγε τὴν δύναμιν ὡς τὴν Ἀργολικὴν κα-

κηρύγματων· ἐκεῖθεν δὲ καταβὰς ἐπὶ τὴν Μεγαλοπολιτικὴν καὶ δεῖπνα ποιησάμενος περὶ τὸ Ῥοίτιον, εὐθὺς ἐπορεύετο τὴν δι' Ἑλικοῦντος ἐπὶ τὴν πόλιν. n. Megalopolim.

XI. 16. Περὶ τὸν Ἀναξίδαμον.) Vertit ὁ πάνυ, ac ſi legeretur Ἀναξίμανδρον; ſed omnino ῥαθύμως. Nam ex praecedentibus patet, duos fuiſſe Anaxidamos, alterum a Philopoemene ponti appoſitum, alterum Machanidae comitem, quem nunc intelligimus.

XI. 23. Τοῖς ἀφισάνωσι.) Vertit Muſculus *vbi ingruerint;* quod ex hoc verbo non poteſt venire, vt nec Caſauboni interpretatio. Lege ἐφισάνωσι, quomodo non dubito τὸν πάνυ legiſſe, et eſt vox Polybii.

XI. 30. Μεταξὺ τῆς αὐτοῦ καὶ τῶν πολεμίων στρατοπεδείας.) *Inter Punica Romanaque caſtra.* Non quia Romani cum Poenis grauiſſime in Hiſpania bellarunt, ideo omnes Romanorum hoſtes Poeni vocandi. Quae enim hic Punica caſtra, quod Poenorum auſpicium? nullus plane nec Polybio nec Liuio nunc commemoratus. Idem tamen committit paullo poſt pag. ſeq. v. 33. προσέβαλε τοῖς πεζοῖς τῶν ὑπεναντίων, *cum peditatu Punico praelium commiſit.* Quod miror: nam vix decem verſibus ante dixit, Hiſpanos nullo iudicio in patente campo non equites dumtaxat ordinaſſe, verum etiam pedites; eos nunc Poenos vocat. Sed et lib. XIV. cap. 3. vir ſummus interpretatur haec, κατασκόπους οὓς ἐτύγχανε διαπεμπόμενος εἰς τὰ τῶν πολεμίων στρατόπεδα. *exploratoribus, quos in caſtra Punica ſaepius miſerat.* Vbi videmus Scipionem longe ſaepius miſiſſe ad Syphacem, quam ad Aſdrubalem; et tam Syphax, quam Aſdrubal erat πολέμιος. Satius puto in talibus κατὰ πόδας vertere, quam moras et tricas auctoribus ingerere.

XI. 31. Οἱ δ' ἱππεῖς τὸ παραπλήσιον ἔπαχον.) Sine damno haec verba a contextu abeſſe non poſſunt, ob rationem inſequentem. Omiſit tamen poſtrema verſio. Tu ne dubita appingere; *idem quoque equitibus euenit.*

Ibid. Ἰένιον καὶ Μάρκον.) Non ſine ratione maximus interpres Μάρκιον legit: nam eorum mentio facta cap. 21. Liuius tamen XXVIII, 38. *L. Lentulo, L. Manlio Acidino prouincia tradita*, qui et ſequentibus annis populi iuſſu eam obtinuerunt.

XI. 32. * Βουλόμενος ταῦτα.) Deleo aſteriſcum et ſcribo πυθόμενος, quo verbo ſemper in talibus auctor vtitur.

Idem

Idemne ſenſerit interpres, ambiguum; certe non aliter vertit.

AD LIBRVM XII.

XII. 6. Ἀθετεῖν τοῖς εἰρημένοις.) Forte Ἀντειπεῖν.

XII. 7. Καθιϛάντων τῶν χιλίων.) Videtur interpres ὁ πάνυ legiſſe καθισάντων, et rectiſſime, pro more iudicum.

XII. 10. *Equitum quatuor millia.*) Hae voces, cum Graece non legantur, neſcio quomodo huc obrepſerint. Dicit enim auctor, Alexandrum in Aſiam traieciſſe cum equitum quatuor millibus et quingentis: his acceſſiſſe poſtea octingentos, vt ſic equitum ſumma perueniret ad quinque millia et trecentos. Quibus ſi demas trecentos ad varias neceſſitates, reſtare legis equitum quatuor millia, cum ſole clarius ſit eſſe quinque millia.

XII. 12. Τὸ γὰρ ἀδύνατον etc.) *Nam quod per rerum naturam fieri poteſt, id ſtatim fidem ſua ſponte inuenit.* Hoc ita ſi eſt, cur toties imperiti rerum obſtupeſcunt et admirantur? cur in commendanda ſuae πυρσείας demonſtratione Polybius tot ſermones caedit? quia nempe quamuis fieri poterat, videbat non ſtatim ſe fidem inuenturum. Sed et vides plane aliud eſſe in Graecis, et male omiſſam negatiuam particulam.

AD LIBRVM XIV.

XIV. 2. Καὶ παρακαλῶν δέχεσθαι τὴν εἰρήνην.) Omiſerat iſta interpres. Sed quia in eis fere conſiſtit omne legationis argumentum, non videbatur omitti poſſe: et ideo addidi. Verum ſufficit expreſſiſſe Polybium.

XIV. 4. Τῷ πυρὶ καταληφθέντες.) Perperam in ante vulgatis καταλειφθέντες. Sed et Baſileenſes habent πολλοὶ δὲ περικαταλειφθέντες. Sic alibi περικαταλαμβάνεσθαι καιροῖς, nec quin illa τῷ πυρὶ facile hic intelligantur ambigi poteſt.

XIV. 9. Μέρος τῶν Ῥωμαίων ϛρατοπέδων.) Lege Ῥωμαϊκῶν. Simile mendum memini ſupra occurriſſe.

AD LIBRVM XV.

XV. 1. Λεύκιον * Σερβίον καὶ Λεύκιον * Σέτιον.) *L. Seruilium, L. Baebium.* Nec asterisci placent, nec talis interpretatio. Non enim Lucium Baebium, sed Marcum vocat Liuius XXX, 25. tum nec L. Seruilium, sed L. Sergium. Ergo scribe Λεύκιον Σέργιον, qui tralaticius error. Pro secundo forte scripsit Λεύκιον Σέντιον, in quo Liuius alios auctores secutus fuerit, etsi Baebium in castris Scipionis etiam infra nominet.

XV. 3. Ἱππεῖς μαχιμωτάτες ἔχειν.) *Aptissimos ad pugnandum equos.* Omnino in his quoque multum positum. Addubites tamen, an non satius sit cum Polybio simpliciter vertisse: quamuis idem factum lib. XXVII, cap. 18. Οὐ μόνον τὰς εὐζώνες καὶ τὰς ἱππέας ἐγκεκλικότας, *non velites solum et equos in fugam inclinasse.*

XV. 5. Περὶ δὲ τε * ῥαθυμεῖν.) Alii τε accipiunt pro τέτε; alii aliud videntur intellexisse. Sed Polybium scripsisse puto περὶ δὲ τε μέλλοντος ῥαθυμεῖν.

Ibid. Ἱππεῖς δὲ περὶ ἑξακισχιλίες.) Ex Liuio videtur reponendum τετρακισχιλίες, quod et in sua Latinus interpres admisit: quamuis forte non mirum sit, Numidam aequis peditum equitumque numeris instructum.

XV. 10. Ἀεὶ κρατεῖν δεῖν.) Aut scribendum δεῖν, aut penitus delendum id verbi censeo. III, 63. πάντας γὰρ τὰς ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ κατ' ἀνάγκην τοιαύτῃ προθέσει κεχρημένες, ἐδέποτε διεψεῦσθαι τε κρατεῖν τῶν ἀντιταξαμένων.

XV. 11. Περὶ μυρίες ὄντας καὶ δισχιλίες.) Interpres hunc numerum transsiluit: cuius non aliam caussam video, si modo de industria fecit, quam quod ex Liuio rem narrare, quam Polybium interpretari maluerit. Proinde inserui.

XV. 15. Οὔσης γὰρ δυσδιασπάσε.) Ex Vrsini monitu hoc adoptatum, cum legeretur διασπάσε, et quidem vere dici de Romana acie dubium non est; sed huic caussae non respondebit effectus, quem auctor narrat, si Vrsinum sequare, vt rectissime ratiocinatur incomparabilis Salmasius. Omnino cum eodem lege ἔσης γὰρ διαςάτε, et verte: *cum enim diuisa esset interuallis Romana acies.* Vide XVII, 28.

XV. 18. Σιτομετρῆσαι τὴν δύναμιν τριμήνε, καὶ μισθοδοτῆσαι μέχρι etc.) Multum diuersa interpretatio: nam et distinguit, nescio quamobrem, tamquam frumentum dandum fuisset

fuiſſet exercitui, ſtipendium vero auxiliis, quod nec Polybius nec Liuius faciunt. Deinde quamdiu frumentum a Carthaginienſibus dari deberet, omittit, iuxta Liuium, quod non placet. Nam in induciis dandis plus vice ſimplici videas duces ſtipulari frumentum in maius minusue temporis ſpatium, quam ſtipendium. Liuius VIII, 2. *annuo ſtipendio et trium menſium frumento accepto.* IX, 43. *Trium menſium frumento imperato et annuo ſtipendio.* XXIX, 3. *Stipendium eius anni duplex et frumentum ſex menſium imperatum.* Nunc in idem. Liu. 9, 43. *Pacti ſunt bimeſtri ſtipendio frumentoque.* Secure igitur potuit κατὰ πόδας vertere. Tum in ſequentibus ὁμήρους δοῦναι πίστεως χάριν ἑκατὸν, numerum omiſit.

XV. 25. Ἀφίσταντο τῆς ἐπιβουλῆς.) Lege: ἐπιβολῆς.

XV. 27. Τοῖς θεοῖς ἀνίσχουσαι.) Suſpicor ταῖς θεοῖς, quarum ſcilicet imagines ante conſpectum illis erant, Cereris et Proſerpinae.

AD LIBRVM XVI.

XVI. 1. Τὰς μεταξὺ τοῦ πόρου κειμένων.) Scripſit Polybius κειμένας. Scio quidem vulgatum tolerari et defendi poſſe, ſed nimis intorta eſt oratio, quod non eſt auctoris. Infra in his τετρήρεις τρεῖς numerum neglexerat.

XVI. 3. Οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου πολέμιοι.) *Pars Philippi lemborum numero.* Legit igitur interpres Φιλίππου λέμβοι, quae eſt obſeruatio Vrſini.

Ibid. Καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ.) Huius concluſionis omnino nihil interpres attigit, cum tamen ſatis appoſite hiſtoricus eam adiecerit.

XVI. 5. Μετὰ δύο τετρήρων.) Caſaubonus, *cum duabus quinqueremibus.* Neſcio qui huic editioni immiſſum ſit *triremibus.* Omnino cenſendum, retineri debere *quadriremibus*, etſi difficultate locus non careat. Nam cap. 6. Attalum ait deſideraſſe trieremioliam vnam, duas quinqueremes, et regiam nauem. Duae autem illae quinqueremes videntur eſſe altera Dionyſodori, altera, cui ſubuentum iuiſſe hoc loco auctor teſtatur. Sic duas has τετρήρεις omiſit, quas tamen omnimodo hoſtium potitas apparet cum regia naue. Ex Rhodiorum claſſe illae eſſe non poſſunt, quia eius nihil captum eſt. Certe aliquid nos fallit.

XVI. 7. Τὸ πολὺ τῆς ὁρμῆς αὐτῶ παρῃτεῖτο) Sic. x, 37. ὅμως ἐν ἑαυτῷ διέμεινε, καὶ παρῃτεῖτο τὴν τοιαύτην ὁρμὴν καὶ Φαντασίαν, de Scipione. Sed haec toto coelo differunt. Corrige in noſtro loco πολὺ τῆς ὁρμῆς αὐτῶ παρῃρεῖτο. Hic genuinus ſenſus.

XVI. 17. Οὐκ εἰς τέλος ἀπηλπισμένας ἔχοντες τὰς τῶ νικᾶν ἐλπίδας.) Harum vocum, quae in hac relatione ſuum tutantur locum, acceſſione interpretationem auxi, perperam ante neglectarum.

AD LIBRVM XVII.

XVII. 6. Οὗτοι δ' ἡμῖν) Verſum erat, *ſed illi nobis*, cum deſideraret aliud Latina ſyntaxis.

XVII. 11. Προηττημένων δὶς ἤδη.) Interpretandum: *bis ante deuictis Macedonibus et plerisque terreſtribus commeatibus abſumtis.* Intelligunt Graeci clades ad Apolloniam et in Daſſaretiis Philippo datas, quas et Florus reſpicit, dicens: *bis victus rex, bis fugatus.* Vide infra hoc lib. cap. 19. Qui aliter interpretantur, aut male cenſuerunt ſupplendum corrigendumque auctorem, aut alienam ei induunt ſententiam. Paullo ſuperius correxi *Graecos ipſum - - - denuo ſibi fore ſubiecturum;* cum legeretur *ſubiecturos*, contra ſenſum.

XVII. 14. Αὐτὰς τὰς γαίσας.) Hoc ab Vrſino: ante eum γέσας, et in margine γαίσας. Sed interpres videtur legiſſe ὑσσὰς, vertens *ipſa pila.*

XVII. 15. Ἐξάρας ἀπὸ τῆς Λαρίσσης.) *Lariſſa profectus.* Sic debuit, et forte voluit ſcribere interpres. Male editum *profectos.*

Ibid. Ὑπερβάλλειν τοὺς ὑπὲρ τὰς Φέρας ἀκρολοφίους.) Lege τὰς ἀκρολοφίας. Sic enim ſingulis paginis. ὑπερβάλλειν Ἄλπεις, Ἀπεννίνον, Καύκασον, Ὀρεινὸν, ὀρεινὴν, ὄρη, Τάγρον, Ταῦρον, et alia. Sed et diſerte Suidas: ὑπερβάλλειν, αἰτιατικῇ, qui et ex aliquo veterum ὑπερβάλλειν λόφους, in Βοτά. Mutarunt, quibus ὁμοιοτελεύτων ambiguitas nimia videbatur.

XVII. 16. Ἐρετρίαν τῆς Φ - - - ς) Ἐρετρίαν τῆς Φαρσαλίας ex ingenio, vel Φαρσαλίας, inquit eruditiſſimus Vrſinus, ex quibus prius placuiſſe interpreti videmus ex Latinis. Sed cum Liuius Eretriam Phthiotici agri hoc loco agnoſcat,

agnoſcat, dubitandum non eſt, eius aetate lectum fuiſſe Φθιωτικῆς, vt Horrion emendauerat, vel Φθιώτιδος, vt pater.

XVII. 18. Διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας.) At has non εὐστόχως videtur acceſſiſſe vir ſummus, dum vertit *eam ob cauſſam:* ac ſi his verbis Polybius diceret, Philippum ob eam cauſſam, quod non putaret eo die pugnatum iri, pabulatum plures militum dimiſiſſe. Imo intelligit auctor, Philippum, quia non rebatur ob dictas cauſſas, nempe craſſum et nubilum aerem et imbres, eo die iri decretum, ideo miſiſſe eum milites ad pabula. Sic explicandus hic locus, ſic explicuit Liuius, cuius verba ſunt: *Sed vt qui nihil minus illo die propter offuſam caliginem, quam praelium exſpectaſſet, magna parte hominum omnis generis pabulatum miſſa* etc.

Ibid. Ἡρακλείδην τε τὸν Γυρτώνιον.) Reuocaui Baſileenſium lectionem, quam et in Latinis interpres ſeruauerat, licet in Graecis Γορτύνιον feciſſet, ſed typorum eſſe cenſeo. Paullo poſt non debuit illa ἐν τοῖς πεδινοῖς omittere ὁ πάνυ, in quibus ſumma ἀντιθέσεως vertitur, quare addidi *in praeliis pedeſtribus.* Idem de Aetolis iudicat IV, 8. Θετταλοὶ γοῦν ἱππεῖς κατ᾽ ἴλην μὲν καὶ Φαλαγγηδὸν ἀνυπόστατοι· χωρὶς δὲ παρατάξεως πρὸς καιρὸν καὶ τόπον κατ᾽ ἄνδρα κινδυνεῦσαι, δύσχρηστοι καὶ βραδεῖς. Αἰτωλοὶ δὲ τούτων τἀναντία.

XVII. 22. Οἱ μὲν οὖν πλείους Ῥωμαίων ἑπόμενοι τούτους ἔκτεινον.) *Fugientes iſtos plerique Romani ſunt inſecuti.* Ita et Liuius: *et ceteri quidem hos pulſos ſequebantur.* Quis neget igitur haec παραφράζοντος potius, quam veri interpretis eſſe, cuius fuerat: *iſtos plurimi Romanorum inſequentes occiderunt.* Hoc enim amplius dicitur a Polybio.

XVII. 25. Πρὸ τῶν πρωτοστατῶν.) *Ante praecedentium ordines.* Vereor vt ſufficiat: nam reſpectu quinti, tam quartus, tertius et ſecundus ſunt praecedentium ordines, quam primus. Potius *ante primum ordinem*, vt infra.

XVII. 26. Ἐκ καταφορᾶς καὶ διαιρέσεως.) Non ſunt haec diuerſi pugnarum modi. Nam διαίρεσις dicitur, quum brachium in diuerſum panditur et attollitur ad ictum caeſim inferendum; καταφορὰ vero quum ex alto defertur enſis; quod idem. Offendit et Lipſius lib. III. Milit. Rom. dial. 3. Sed legendum καὶ διέρσεως. Διέρσις enim eſt transfixio, puncta, vt docte Salmaſius ad Solinum p. 1071.

XVII. 31. Ὅσα νῦν εἴληφε κατὰ τὴν Ἀσίαν.) Verſionem tribus vltimis vocibus neceſſario augendam duxi, quibus quoque ſpecialiter reſpondet Antiochus.

AD LEGATIONES.

VI. Πλεονεξία τῶν Αἰτωλῶν - - - εἶτ.) Procul dubio ſupplendum προσέκοπτε.

Ibid. Θήβας τὰς Φθίας, Ἐχῖνον.) Sine alea eſſe hanc maximi Caſauboni coniecturam iudicaui, et protinus in contextum adſciui. Vide lib. XVII, cap. 3. et eadem ſunt apud Liuium. Vulgo Φθίας ἔχειν.

IX. Εἰς τὸ ςάδιον.) Vitioſe in vtraque priore εἰς τὸν ςάδιον. Ita in ead. legat. Legendum ἐποίησαν τὸ παραπλήσιον, hactenus in omnibus τὸν παρ. legat. 21. ὅτε δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρὸν εἶναι. legat. 28. Ἐνηργεῖτο Φιλοτίμως τὰ πρὸς τὰς διαλύσεις. Exemplaria Vrſini et Caſauboni illic κατὰ τὸν παρὸν et hic τὰς πρὸς τάς.

XIII. Λήθην ποιησαμένες τῶν προγεγονότων. Verſionem his carentem ſuppleui.

XVII. Ἔτι δὲ * πρότερον καὶ Φιλ.) Aſteriſco nil opus. Vnica litera inſerta legendum πραότερον. Iungit haec duo legat. 6. Νικῶντάς γε μὴν μετρίως καὶ πραεῖς καὶ Φιλανθρώπως. Legat. 74. ἐπιδεικνύειν τοῖς ἀνθρώποις τὴν τῆς συγκλήτε πραότητα καὶ Φιλανθρωπίαν.

Ibid. Καὶ τέλος Φαμένε δεῖν.) Recte Caſaubonus contemſit Vrſini ſuſpicionem προΦερομένε, quod vix dum praeceſſit, cum in MS. inueniſſet ὀρομένε, vt ipſe teſtatur. Quod ſi Caſaubonus ſuam lectionem, nempe Φαμένε, ex MS. hauſerit, libenter ſilemus: ſed ſi MS. Vrſini ſequendus, inde nimis abit, cum legendum ſit οἰομένε δεῖν, quomodo millies, imo ſemper Polybius. Legat. 51. Εἰς δὲ τὸ λοιπὸν ᾤετο δεῖν προσέχειν αὐτόν.

XIX. Τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ τὸν Εὐμένη.) *Seleuco et Eumeni.* Quem ὁ πάνυ hoc loco commentus ſit Seleucum, non liquet. Is cuius infra in hoc aliisque fragmentis mentio fit, eſt Antiochi cum maxime Romanorum hoſtis filius; cui quare id indicarent? Omnino bene ſe habent Graeca, et intelligo Lucium Aemilium Regillum, tunc praetorem. Vide Liuium libr. 37.

XXI.

XXI. Ἂν μὴ * παρῇ τῇ συγκλήτῳ.) Induco aſteriſcum et emendo μὴ παρέσῃ. Aphthonius in exemplo legislationis. ὅτε τοῖς ὑφαιρουμένοις τὰ τῶν κρειττόνων ὑπῆρξε παθεῖν, πρὶν ταῦτα παθεῖν παρέσῃ τοῖς δικασταῖς.

XXII. Καὶ διαγνοὺς.) Lege, καὶ διαναγνοὺς. Alibi quoque ſic corruptum Polybium a Caſaubono correctum memini.

XXIII. Μετὰ τὴν κατὰ τὴν ναυμαχίαν γενομένην ἧτταν.) *Poſt victores dimicatione maritima.* Emendaui errorem typographorum, quo prior editio conſpurcata erat *poſt victos dim.* non meo auſu, ſed vt ipſe vir maximus monuerat in praecedente Polybium erratorum catalogo. Quem conſultum vellem a viro eruditiſſimo, antequam haec ſic interpretatum τὸν πάνυ, ſed calamo properante ſcriberet, et ſollicite doceret, dimicatione maritima inter Antiochum et Romanos, non hos, ſed illum fuiſſe victum.

XXV. Τὰ συναντώμενα παρὰ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον.) *Ab Antiocho excepta.* Certe is eo temporis puncto conſuli non potuit. Itaque mutaui.

XXVIII. Δάμις ὁ Ἱκεσίου.) *Damis Iceſiae fil.* Quidni *Iceſii?* Habes ſane legat. 81. ἐκ δὲ Μιλήτου παρῆσαν Εὔδημος καὶ Ἱκέσιος.

XXXI. Παραπλησίως δὲ καὶ πρὸς Ἀσπενδίους) Horum verſionem, nuper diſſimulatam, nunc Latinis inſerui.

XXXV. Ὁμήρους δὲ διδότω.) Defectus nota erat apponenda: auctior enim eſt verſio Graecis, numero ibi adiecto. Vrſinus quoque, ac ſi conuenirent omnia cum Liuio, ſine ſcrupuli mentione eum citat, perperam tamen xxx. ponens. An igitur putabimus, numerum in docti viri codice exſtitiſſe, ſed calamum ipſius fugiſſe? Infra male in verſione erat *Q. Mucium Thermum*, quod emendauimus.

XXXVIII. Καὶ τοὺς ἀμφ᾽ αὐτῷ.) Lege, ἀμ᾽ αὐτῷ vel ἀμφ᾽ αὐτόν.

XXXIX. Εἰσελθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν οἱ Ῥόδιοι.) Omnino iuxta interpretem emenda οἱ Λύκιοι.

XLI. Ἐκ Λακεδαιμονίας.) Aut alienanda ſunt haec verba, quod in Latinis fecit interpres, aut corrigendum ἐκ Μακεδονίας, quam permixtionem alibi obtinuiſſe in hoc auctore ſcimus.

XLII. Παραθαλαττίων τῆς Θρᾴκης ἐρυμ.) *Maritimae orae in Thraciae caſtellis.* Ita ſuppleui interpretationem, a qua

qua τὰ *in Thracia* aberant, quod tamen et Liuius notauit. Sequentia nescio qui tam insulsa exciderint τῷ πάνυ: illa enim τὰς περὶ Ἀπολλωνίδαν τὸν Σικυώνιον vertit *legatos Apollonidam et Sicyonium;* et hinc in indice exortus est aliquis *Sicyonius.* Tu corrige haec ex sequentibus et leg. LXXIV.

XLV. Ὑπὲρ τούτων * τῶν Κνωσσίων καὶ Γορτυνίων.) Certe deest aliquid, facile illud quidem suppleri, sed incertum an id Polybius scripserit. Testatur Vrsinus in exemplari esse ὑπὲρ τούτων τῇ κνωσσίων καὶ γορτύνῃ. Vide an fuerit ὑπὲρ τούτων ἐν τῇ Κνωσσίων καὶ Γόρτυνι, nempe πόλει.

XLVI. Πεμφθέντος.) Imo πεμφθέντι.

Ibid. Ὅτε καί τις ἐκκαλεσάμενος etc.) Dictum, vt legat. XXVIII. Τοῖς δὲ περὶ τὸν Δαμοτέλη καὶ Φαινέαν ὑπέθετό τις, ἔχεσθαι καὶ θεραπεύειν τὸν Γάϊον Οὐαλέριον. Et solent hoc modo loqui de illis, qui quos subornant. Sallustius Iugurth. *Ea tempestate in exercitu nostro fuere complures noui atque nobiles, quibus diuitiae bono honestoque potiores erant, factiosi, domi potentes, apud socios clari magis quam honesti: qui Iugurthae non mediocrem animum pollicitando accendebant, si Micipsa rex occidisset, fore vti solus imperio Numidiae potiretur, in ipso maximam virtutem, Romae omnia venalia esse.* Liuius lib. 45. de Attalo veniente Romam: *Suberat et secreta spes honorum praemiorumque ab senatu, quae vix salua pietate eius contingere poterant. Erant enim quidam Romanorum quoque non boni auctores, qui spe cupiditatem eius elicerent: eam opinionem de Attalo et Eumene Romae esse, tamquam de altero certo amico, altero nec Romanis, nec Persi fido socio* etc. Quae in legationibus Polybii similiter leguntur. Proinde necessarium non est viri praestantissimi ὅτε καὶ Τίτος.

XLVII.. Παραγενόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα.) Quia haec verba in Graecis videbam, faciendum putaui, vt et in Latinis essent, vnde huc vsque exulauerunt.

LV. Τοῦ δὲ Καρσιγνάτου etc.) Malo more tractatus est hic locus: nam et in interpretatione quaedam omissa erant, et in indice ponebatur *Carsignatus bellum gerit cum Pharnace,* ac simile in *Gaezotorius* (ita enim vocabatur) quae sunt falsissima. Nos omnibus, vt fas erat, nunc prospeximus.

LX. Ῥοδίους καὶ Λυκίους.) Corrige in interpretatione vitium, bis ter supra iam quoque a me emendatum, hic casu praetermissum *Lycios* pro *Lydios.*

LXIII.

LXIII. Πρῶτον μέν τινας ἐψηφίσαντο - - καὶ τοῖς Ῥωμ.) Defecta haec verba, et agi de legatione constituta a Thebanis, existimauit magnus interpres. Sed quia tum duas legationes emissas Polybius narraret, infra vero tantum vnius, quae Romam haec omnia portauerit, meminit, assentiri non possum. Verba corrupta esse cogimur fateri, quae tamen, vt speramus, facile sic restituimus: μὲν τιμὰς ἐψηφίσαντο καὶ τοῖς Ῥωμαίοις. *honorifica decreta in Romanos fecerunt.* Omnino id debet esse, nam id egerunt: auctor infra: τῶν δὲ Θηβαίων παραγενομένων, καὶ κομιζόντων τὰ προειρημένα (sunt haec ipsa) δόγματα καὶ τὰς τιμὰς etc.

LXIV. Εὐδοκουμένας τῇ πόλει.) Casaubonus haec ad legatos transtulit et forte legit εὐδοκουμένοις vel εὐδοκουμένους τῇ πόλει, vertens *de ciuitate bene sentientes.* Sed hoc sine inepta iteratione insueta Polybio, admitti nequit: nam vt auctor hoc ipsum ostenderet, omnem vltimam periodum adiecit. Intelligerem apparatus, quos Rhodiorum ciuitati conficere placuerat. MS. οὐ δοκουμένας. an sunt, quos a ciuitate Rhodiorum Romani non exspectauerant?

LXV. Δεῖν αὐτοὺς * προαιρεῖσθαι καὶ φυλάττεσθαι.) Lege, προορᾶσθαι. Sic omnia sana, sic scripsisse Polybium censemus. I, 65. Τοὺς τε χρωμένους μισθοφορικαῖς δυνάμεσι, τίνα δεῖ προορᾶσθαι καὶ φυλάττεσθαι μακρόθεν. Legat. 8. προορᾶσθαι τὸν Ἀντίοχον. Eodem modo προϊδέσθαι IX, 32. qui locus huic admodum germanus. Ἅπαντας μὲν οὖν δεῖ τοὺς Ἕλληνας προϊδέσθαι τὸν ἐπιφερόμενον καιρὸν, μάλιστα δὲ Λακεδαιμονίους.

LXXIII. Νικαγόρας.) *Nicanor.* Sed qui legerit legationem LXXX, non dubitabit temere ita versum.

LXXIV. Ξένων Παταρεύς.) Vertebatur *Patacensis:* qui cum esset manifestus typorum lapsus, edidi *Patarensis*, quamuis nec hoc satisfaciat. Nam quum omnes hi sint ex vrbibus Achaeorum, Xenonem transmarinum ex Lycia in republica Achaia tantum potuisse non videtur. Igitur certus scribo Πατρεὺς *Patrensis.* Stephanus, Πάτραι πόλις Ἀχαΐας. ὁ πολίτης Πατρεὺς, quam Ἀρόην dictam idem alibi vult: et tam oppidi, quam istius ἐθνικοῦ plurima apud Polybium mentio, etsi nonnunquam Πατραιεῖς vocentur. Eaedam turbae occurrunt in Mnasea historico, qui nunc Πατρεὺς, modo Παταρεὺς in veterum libris nuncupatur.

LXXVI.

LXXVI. Ἦλθον εἰς Σκόρδαν.) Vrbis nomen vitiose in interpretatione omissum inserui, ea forma, qua Casaubonus Graece. Vrsinus edidit εἰς κόρδας, in notis citat εἰς κόρδαν, ipse corrigit Σκόρδαν. Haud scio cur eum Casaubonus in eo non sit secutus, vt faciunt in hoc nomine omnes eruditi.

LXXVII. Τῆς αὐτῆς * πεῖρας αὐτῷ λαβ.) Scripsit auctor τῆς αὐτῆς τύχης πεῖραν αὐτῷ. Legat. 58. Εἰ δὲ μὴ, βοηθῶν, ταχέως πεῖραν λήψεται τῆς αὐτῆς ἑαυτῷ τύχης.

LXXVIII. Ἠνῦσθαι τὸ μέγιστον τῶν παρακειμένων.) An προκειμένων? vt legat. 96. Ῥωμαῖοι νομίσαντες ἠνύσθαι σφίσι τὸ προκείμενον. Superius τῆς Περραιβίας interpres neglexerat.

Ibid. Ταῦτα * φροντίζειν.) Lego, ταῦτ' ἀφροντιστεῖν.

LXXXI. Καὶ Πασιάδας.) Pasidem supra vocauit. Infra Καλλίας ὁ παγκρατιαστὴς omnino male versum *Callias quinquertio*, vt bene notauit eruditiss. Valesius.

LXXXII. Ἐξαπεσταλκέναι γὰρ ἐκείνους ἔφη πρὸς τὸν Πτολεμαῖον.) Haec ab interprete omissa apposui, vt decebat.

LXXXV. Ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Ε. π. παρεμβολῆς.) Versio erat imperfecta: quare vocem *castris* adieci. In sequentibus παρεδίδου τοὺς ἑαυτοῦ τοῖς περὶ Ὀλυμπίωνα, an melius fecerit ὁ πάνυ, cum vertit *suos Parmenioni tradidit*, dubito. Certe Parmenionem proprie vt legatus iret Rhodum, Olympionem, vt omnia cum Perseo firmaret, missos esse ante auctor dixit.

LXXXVII. Καὶ Μόρκον καὶ τῶν παρὰ τοῦ Γ.) Delenda secunda copula.

LXXXVIII. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγέπολιν.) *Agesipolis*. Ita hoc loco et infra quoque. At legat. 93. retinuit *Agepolis*.

LXXXIX. Περὶ βοηθείας.) Hoc argumentum legationis non videtur in versione praetereundum esse, quamuis ὁ πάνυ id fecerit: igitur indidi. Infra non placet illud Ὑπερβάτονον, quamuis ita verterit quoque maximus Casaubonus; et detracta cauda lego Ὑπέρβατον, cuius supra meminit legat. 58. vbi item patet, Callicratem et hunc Hyperbatum eandem sectam secutos esse.

XCIII. Μεγάλην γὰρ εἰδέναι τοῖς θεοῖς χάριν.) Emendauit hoc modo Fuluius, cum in MS. vt ex contextu suspicor, esset γὰρ εἶναι. Sed nondum absoluta est oratio. Scribendum μεγάλην γὰρ δεῖν εἰδέναι. Sic hortationem suam

ad pa-

ad pacem inchoat Agelaus v, 104. ἔφη δεῖν μάλιστα μὲν μηδέποτε πολεμεῖν τὰς Ἕλληνας ἀλλήλοις, ἀλλὰ μεγάλην χάριν ἔχειν τοῖς θεοῖς.

XCIV. Γνάϊον Δομέτιον.) *Caium Domitium.*) Sic interpretatio. In indice vocabatur *Lucius.* Vbique correxi, quod cauſſam ea mutatio habere non videbatur.

CXIII. Χωρὶς πελέων.) Haec licet exigua, nollem tamen interpreti ſpreta: nec enim licebat legatis, quouis modo eos reconciliare, ſed expreſſe ſine armis. Vide legationem 115.

CXIV. Διὰ τὸν Γναΐε Φόνον.) Sic edidi, et hanc lectionem interpretatus eſt Caſaubonus: in cuius tamen, vt etiam Fuluii, legitur Φόβον. Prope finem huius fragmenti addidi interpretationem horum: καὶ γὰρ ἔχε Φόρον ἄνεμον, nuper omiſſam.

CXVIII. Καὶ πάλαι τὸ πλῆθος τῶν προσ. ὀφθαλμιῶν.) Mallem, καὶ περὶ τὸ πλῆθος. Vt II, 17. οἱ ἐπιμιγνύμενοι κατὰ τὴν παράθεσιν Κελτοὶ, καὶ περὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας ὀφθαλμιάσαντες.

CXXXVI. Οἱ περὶ Ἀριαράθην καὶ Ἄτταλον.) Niſi corrigatur οἱ περὶ Πρεσίαν καὶ Ἄτταλον *Pruſias et Attalus*, non poteſt hoc lemma huic loco conuenire, ſiue id ex ſe concinnauerit, ſiue ex MS. excerpſerit ὁ πάνυ.

CXXXIX. Τῦ δὲ ϛρατηγῦ συγχωρήσαντος.) *Permiſſu conſulis.* Dum nimis feſtinat vir maximus, putauit haec agi in ſummo terrarum concilio, cum ſit Corinthi, et vertendum *permiſſu praetoris.*

CXLI. Ἀλλ' ἐλλείπειν τὰς χώρας.) Potuit quoque ſine noxa addi in verſionem, *ſed vacua relinquerentur loca.* Quas enim Polybius hoc loco χώρας, ea Liuius *loca* vocat, cuius exempla videre potes congeſta a patre ad librum eius IV, cap. 16.

Ibid. Ἐκτρεπόμενοι τὸν ἔλεγχον.) Niſi ſcripſerit ἐντρεπόμενοι.

CXLIII. Καθ' ὑπόκρισιν τὰς Ῥωμαίες - - -) Forte ταῦθ' ὑποκρίναι τὰς Ῥωμαίες ſine defectu.

FVLVII VRSINI EMENDATIONES IN POLYBIVM.

Impressum Basileae per Ioannem Heruagium.

LIBER I.

1. 21. Οὐχ ὅλοις πεντήκοντα καὶ τρισὶν ἔτεσιν. *Ita legendum: non vt alii emendarunt,* ἑπτακοσίοις, *siue* πεντακοσίοις. *confirmatur haec lectio loco inferiore in lib. 3.* χρόνον δὲ τὸν μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, ἔτη πεντήκοντα τρία. *et paulo post:* ὅ τε γὰρ χρόνος ὁ πεντήκοντα καὶ τριετὴς εἰς ταῦτα ἔληγεν. *tot enim anni numerantur ab initio secundi belli Punici, ad confectum bellum Persicum, quod tempus designat Polybius.*

31. Κατεῖχον, *ex ingenio.*

36. Προσεσπερίων.

37. Ῥωμαῖοι γε μὴν ἔτινα μέρη, σχεδὸν δὲ πᾶσαν πεποιημένοι τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον αὑτοῖς, ζηλωτὸν μὲν τοῖς νῦν οὖσιν, ἀνυπέρβλητον δὲ τοῖς ἐπιγενομένοις ὑπεροχὴν κατέλιπον δυναστείας. ὧν μέν τοι τὰ πολλὰ διὰ τῆς γραφῆς ἐξέσται σαφέστερον κατανοεῖν. *locus suppletus ex ingenio.*

48. Διὰ τὸ καὶ τὰς ἐπιβολὰς, ἔτι δὲ συντελείας αὐτῶν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὸν καιρὸν, καὶ κατὰ τοὺς τόπους διαφέρειν ἕκαστα τῶν πεπραγμένων. *locus suppletus non ita felici coniectura.*

54. Ἐπιβολήν.

2. 35. Πολύ τι.

36. Παραπλήσιοι, *ex ingenio.*

3. 1. Τὸν ἐλλέπορον.

10. Περαιωθέντων.

28. Ἐπεραιοῦτο.

45. Συνομορούσης.

4. 6. Εὐδοκιμοῦντα.

15. Παρῃρηκώς.

33. Ὑπάρχοντας τῶν.

35. Ποιήσονται.

5. 5. Προσηρεικότας.

34. Προεκτιθεμένους.

43. Κεφαλαιωδῶς, *ex ingenio.*

5. 51.

5. 51. Οὐ πλείους, ex ingenio.
6. 39. Ῥωμαῖοι κατὰ πόδας.
48. Ὀτακίλιον.
7. 2. Χορηγίας.
9. Χορηγῶν.
23. Χορηγεῖα.
29. Προσήρεισαν.
38. Τρεψάμενοι δὲ αὐτοὺς, ex ingenio.
46. Καὶ τὴν μὲν ἐντὸς αὐτῶν, ex ingenio.
51. Χορηγεῖα.
55. Συναγομένων. lectio confirmatur loco inferiore, ὑπὸ τῆ λιμῆ συναγομένυς.
8. 1. Δὲ τῷ λιμῷ, ex ingenio.
22. Ἕως εἰς τὸν χάρακα, ex ingenio.
27. Λιμόν.
28. Αὐτομολῦσι, ex ingenio.
33. Ἐγκλίματος, ex ingen.
50. Ἐνδεχομένως χειρίζειν.
9. 20. Ἐπωκείλασαν.
36. Λιπαραίων.
52. Γάϊον βίλιον, ex ingenio emendat P. Chiacconus, qui Bellium, pro Duilium, antiquos dixisse probat mihi Ciceronis auctoritate, ex libro de oratore: adductis etiam testimoniis ex Seruio et Quinctiliano, apud quos est Vilius, pro Bilius: B litera in V mutata.
10. 8. Σιτοποιητικαῖς.
17. Ὁ δὲ γάϊος βίλιος ὡς θᾶττον, ex ingenio.
32. Πεζομαχίᾳ, ex ingenio.
48. Θερμῶν τῶν Ἱμεραίων, ex ingenio. Thermae Himerenses in antiquo nomismate ΙΜΕΡΑΙΩΝ expressae sunt: de quibus ita scribit Diodorus lib 5. τὴν μὲν ἀθηνᾶν ἐν τοῖς περὶ Ἱμέραν μέρεσιν, ἐν οἷς τὰς μὲν νύμφας χαριζομένας ἀθηνᾷ τὰς τῶν θερμῶν ὑδάτων ἀνεῖναι πηγὰς, κατὰ τὴν ἡρακλέους παρυσίαν. Pindarus in epinicio Ergotelis Himerensis has intellexit, cum cecinit, θερμὰ νυμφᾶν λυτρὰ βαςαζεις.
53. Ἀποβαλὼν, ex ingenio.
11. 11. Τυνδαρίδα.
26. Καταφράκτοις.
51. Μάρκος Ἀτίλιος.
52. Ἑκατέρα, ex ingenio.
55. Ἔξω νεύοντα.
12. 14. Τῆς αὐτῶν, ex ingenio.
33. Καὶ τῷ ἐν ὄψει, ex ing.
34. Κατὰ τύτυς.
38. Προϋπαρχύσης.
13. 2. Ταχέως δὲ ἐπιγενόμενοι.
16. Προχωρῆσαι.
41. Ἀντιποιεῖσθαι.
48. Ἀνέμειναν.
51. Ἐπεὶ δὲ, ex ingenio.
55. Ἐπιδιώξαντες χρόνον, ex ingenio.
14. 7. Εἰργάζετο κακὰ, ex ing.
17. Θήσει, ex ingenio.
22. Πρὸ τῦ.
31. Ἀπολογισμύς.
15. 1. Εὐκινητοτάτυς.
3. Προσφομάχυς.
6. Ἐσοχασμένοι.
8. Καραδοκῦντες, ex ingenio.

19. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν τὰς ἐσχάτας ἔχοντες τάξεις, ex ingenio.
41. Τοῖς ὑπομνήμασι.
49. Κατὰ νῦν πάντων, ex ingenio.
16. 15. Διάραντες δὲ, ex ing.
34. Βιαιομαχοῦσι.
35. Οἴονται δεῖν, ex ingenio.
45. Οὐ βυλόμενοι, ex ing.
48. Αὖλος ἀτίλιος.
51. Τῆς καρχηδονίων, ex ingenio.
17. 2. Γνάϊος Σερουίλιος, καὶ Γάϊος Σεμπρώνιος.
6. Εἴς τινα βραχέα, ex ingenio. *Breuia dixit Virgilius in 1. Aen. in Breuia et Syrtes.*
7. Ἀυπώτεως.
10. Καθωρμίσθησαν.
16. Καικίλιον.
23. Λιλυβαιΐτιδι χώρᾳ, ex ingenio. *coniecturam confirmauit scriptus liber.*
33. Καικίλιον.
53. Ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς.
18. 1. Τὰς αὐτῶν. ἃ καὶ κατιδὼν ὁ καικίλιος, ex ingen.
8. Κεκρατηκότας.
25. Ἀποτεῖναι.
39. Ἐκτὸς τῆς πόλεως, ex ingenio.
42. Ἀντοικοδομῶν.
45. Εἰωθότων.
51. Παρασπονδεῖν, ex ing.
53. Παρεκάλει.
19. 8. Ἀκραγαντίνοις.
12. Τῇ πράξει, ex ingenio.
42. Ἑκάστοις τόπους, ex ing.
46. Πάντων δὲ ἐν, ex ingenio.
19. 47. Τηλικαύτην.
20. 24. Τὸ διὰ τῶν βραχέων.
27. Ἐξ ἐρίας πλέουσι.
48. Διαφθοράν.
54. Δυσχερῆ.
21. 12. Ἐξοικοδομησάμενοι.
14. Ὠφελείας.
44. Ὁ δὲ πόπλιος αὐτὸς ἐπέπλει μὲν ἀρχῆθεν.
22. 12. Διαμαχομένοις.
23. 14. Περὶ τοῦτον, ex ingen.
47. Ἐπιτηδειότητι.
49. Θηρατίμων δὲ θηρίων.
24. 3. Ῥωμαίοις ἀγῶνας.
5. Πρὸ τῆς πανορμιτῶν, ex ingenio.
37. Πρὸ τοῦ γὰρ ἐκείνους, ex ingenio.
46. Σχεδὸν πέντε, vetus lib.
25. 6. Λυτάτιον.
22. Λυτάτιος.
28. Πρὸς ἀντίον τὸ πνεῦμα, ex ingenio.
48. Ἐλήφθησαν.
26. 10. Λυτατίου.
25. Συνάμφω.
27. 11. Περὶ τὸ περαιοῦν.
40. Συνδρομαί.
51. Πάντας.
53. Λέγοντα, ex ingenio.
28. 31. Ἀποτεθεῖσθαι.
29. 6. Ἀποθηριωθέντων.
23. Χορηγίας.
27. Χορηγίας, et 45.
52. Οὐδέποτε πρὸς, ex ing.
53. Ἔτι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸ μέλλον, ex ingenio.
54. Κακοῖς ὄντες οἱ Καρχηδόνιοι, ex ingenio.
55. Ἑκατοντάπυλον.
30. 6. Χερρονησίζουσα.

30. 7. Λιβύῃ.
10. Λοιπὸν ἐπεβάλευον.
21. Οἱ πολέμιοι μεῖναι.
25. Ἐκτοπίζοντες αὐτὸς.
29. Συνήθεις.
31. 15. Τὸς δ᾽ ἐπὶ τῆς ἐργαγίας.
20. Λοιπὸν οἱ μὲν τοῖς κατόπιν ἐπιφερομένοις περιπίπτοντες.
35. Ὑπωρείαις.
32. 24. Ἀπηλλοτριώθη.
33. 27. Ἀντιτιμωρῇ.
28. Ἀπειρημένων.
30. Συνεργὰ δὲ καὶ πλείω, ex ingenio.
33. Ἀπονοίᾳ.
53. Παρ᾽ ἐκείνων.
34. 5. Ναραύατον.
5. Χορηγίας.
19. Διὰ λόγε.
25. Ἰτυκαίων.
33. Ναραύατον.
40. Μεθ᾽ ἡμέραν.
50. Τροφῇ ταύτῃ χρώμενοι.
35. 11. Ναραυάτε, καὶ μετ᾽ Ἀννίβε.
1[illegible]. Καὶ κατατεθαῤῥηκότως.
[illegible] Ἄρτι γὰρ ἀναθαῤῥῦντες.
35. Οἱ περὶ τὸν ἄννωνα, ex ingenio.
50. Ἡι μὲν ἄννωνι, τῇ δὲ βάρκας.
54. Τὸν θρίαμβον.

LIBER II.

36. 40. Ἀοχαιρεσιῶν.
37. 6. Κατὰ ποσὸν εὐθαρσῶς εἶχον. τὸ μὲν ὂν πολὺ μέρος, ex ingenio.
21. Πείσεσθαι.
37. 37. Αἱ παρ᾽ αὐτῶν βοήθειαι πρὸς δὴ τὰς ἀποβάσεις τῶν Ἰλλυριῶν. ὅθεν ἀδεῶς.
46. Σκερδιλαΐδαν ἔχοντα.
48. Ἀναίδην.
38. 3. Βελόμενοι συμβαλεῖν, ex ingenio.
16. Συνήργεν, τοῖς δ᾽ Ἀχαιοῖς.
52. Καὶ δοθέντος.
39. 7. Ἀποπλέεσιν αὐτοῖς.
14. Εἰσελθόντες ἐν αὐτοῖς τοῖς περιζώμασιν, ex ing.
26. Ἐπιδάμνιοι δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν.
30. Ἀνταναχθέντες συνέβαλον, ex ingenio.
50. Ἔχε πλέων ὁ Γάϊος, ex ingenio.
40. 5. Κατάλοιπα.
23. Μεγάλην αὐτῷ περιθέντες.
30. Διέτεινε μὴ πλεύσειν.
35. Ἀπολελυκότες.
49. Ἐπικεκοιμημένες.
41. 21. Ὑπὲρ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος.
32. Μετρητήν.
35. Διὰ τὸ τὰς εἰς τὲς βίες.
36. Ἐκ τέτων συμβαίνειν πεδίων.
47. Διὸ τὲς ἐπέκεινα.
42. 19. Ἐπὶ μὲν τε παρόντες.
23. Τὰ περὶ καπύην, καὶ νώλην ἄδην, ex ingenio. confirmatur coniectura nostra loco inferiore in lib. 3. προσαγορεύεται δὲ καὶ ταῦτα Φλεγραῖα, καθάπερ καὶ τῶν ἐπιφανῶν πεδίων, etc.
30. Καινομανοί.

42. 37. Κρεαφαγεῖν, ἔτι δὲ μηδὲν ἄλλο.
54. Διὰ τὸ παραδέξω γενομένης, ex ingenio.
43. 16. Πρὸς τὸ γεγονὸς ἐλάττωμα.
34. Μόλις ἦξαν ταῖς ψυχαῖς.
36. Διαφθορᾶς.
42. Γαλάται δὲ ἐκ τῶν προειρημένων, ex ingenio.
48. Ἀριμίνω.
54. Ἐξ ἧς νικήσαντες.
55. Προσαγορευομένως γαλάτας.
44. 10. Ὑπαρξόντων.
24. Πρόσθεν ἡμῖν εἴρηται.
30. Ἔτει μετὰ τὴν τῆς χώρας διάδοσιν ὀγδόῳ.
32. Γονομανοί. sic infra duobus locis.
32. Διὸ καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως καταλιπεῖν ἠναγκάσθησαν.
36. Ὑπερβεβηκέναι.
37. Ἀριμίνω.
42. Ἑτοίμως εἶναι.
45. 4. Ὄμβροι καὶ σαρσινάτοι, ex ingenio.
6. Εἰς τὴν τῶν βοιῶν χῶραν.
14. Οὐεστίνων.
19. Τῶν δυναμένων.
21. Διτμυρίων.
22. Σαφέστερον ἐξέσαι κατανοεῖν, ex ingenio.
23. Ἐπεπορεύοντο.
33. Τὰς ἱππεῖς αὐτῶν, ex ingenio.
54. Δόξαντος δὲ σφίσι.
46. 5. Εἰς πίσας.
9. Τελέως.
14. Ὥρμησε σπεύδων προκαταλαβέσθαι.
47. 20. Προσβάλλειν σφίσι τὰς σπείρας.
31. Τὰς ὁρμὰς τῶν στρατοπέδων.
38. Φιλαίου.
42. Φήριος.
52. Ἀπάσας τὰς δυνάμεις ἐπὶ ταυτόν.
55. Τῶν συμμαχόντων.
48. 13. Ἀπευθῦναι τῷ ποδί.
32. Ἐπὶ τὸ μισθοῦσθαι.
40. Καὶ τὸ πεζικὸν, ex ing.
48. Καὶ προσβαλόντες, ex ingenio.
49. 8. Οὔτε τὴν ἐξαρχῆς ἔφοδον αὐτῶν.
11. Ἀνεννόητοι τούτων.
54. Ἐπιβαλλομένων.
50. 6. Τῇ μὴ μιᾶς πόλεως διάθεσιν.
48. Πρὸς αὔξησιν.
48. Προσάτην.
51. 4. Ὑπολαμβάνω δέ.
7. Σύννευσις.
22. Καρύνια, ex ingenio.
34. Διὰ Μάρκου, ex ingenio.
46. Πολλάκις γὰρ κοινωνήσαντες, ex ingenio.
55. Τυραννουμένην.
55. Διὰ τῆς ἀρετῆς ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τόλμης, ex ingen.
52. 9. Τοῦτο δὲ ἦν, τὸ Μακεδόνας.
14. Καὶ συνθεμένων τῶν Ἀχαιῶν συμμαχίαν.
53. 5. Τοιαύτην ἔλαβε.
12. Χρωμένου δὲ καὶ τῷ πολέμῳ, ex ingenio.
16. Οὐδένα νομίζοντας.

53. 24.

53. 24. Ὑποδεικνύων.
29. Δεῖγμα ποιέμενοι, ex ingenio.
34. Κατέςησαν τὲς περὶ τὸν νικοφάνην, ex ingenio.
39. Αὐτοὶ δ' ἦρξαν.
43. Οὐδὲ ἐμμείνωσιν, ex ingenio.
43. Ῥᾶον εἶναι τῷ νὲν ἔχοντι, ex ingenio.
50. Ἡ προέμενον τὸ μέγισον ἔθνος.
54. Καιροῖς ἐντρεπόμενοι, τὴν ἡσυχίαν ἄγειν ὑποκρίνωνται, ex ingenio.
54. 12. Τὴν τε βασιλέως αἵρεσιν.
14. Προθύμως εἶναι.
35. Λυσιάδας ἔπεσε.
53. Ἀπὸ τῆς σικυῶνος.
55. 1. Καραδοκῶν τὸ μέλλον.
3. Ὃς κατὰ θετταλίαν ἔτ' ὢν διαπεμψάμενος πρός τε τὸν ἄρατον, ex ingenio. *sed scriptus liber habet:* ὃς εἰς θετταλίαν διαπεμψάμενος, *etc.*
9. Οὐκ ἀφίςαντο, ex ing.
23. Εἰς ἄργος.
24. Ἐκβαλὼν δὲ τὰς φρεράς.
28. Παραχειμάζων. *et vetus liber non habet vocem* τινά.
45. Διὰ τὸ μέγεθος.
46. Τῇ περὶ Λαοδικίαν μάχῃ, ex ingenio.
55. Παρὰ Διονοῖς, Μεγαλοπολίταις.
56. 1. Καὶ συμφαλίοις.
4. Ὀρχομενε.
56. 5. Φύλαρχος.
7. Καὶ μὴ παραλιπεῖν, ex ingenio.
11. Τοῖς ὑφ' ἡμῶν γραφομένοις.
14. Καὶ κόμας διεῤῥιμμένας.
29. Κἂν ᾖ ψεῦδος.
31. Καὶ τρόπον τοῖς γινομένοις.
37. Τιμῶν, καὶ προεδρείας.
39. Προαιρέσεσι τῶν πραττόντων.
49. Ἀνυποςάτε, καὶ παραδόξε.
57. 6. Συνδιετήρεν τὴν ὑποκειμένην.
8. Παρὰ τῶν Ἀχαιῶν.
9. Οὐ μεῖζον παρασπόνδημα.
13. Παραβάντες.
22. Συνεξακολουθήσαντος μαντινεῦσι.
26. Ἡ τῶν πραττόντων ὠμότης.
47. Ἐναντίον τῶν ἀναγκαίων, ex ingenio.
58. 10. Δηλονότι καθήκειν ὑπολαμβάνων τοῖς συγγραφεῦσιν, ex ingenio.
15. Καὶ ζηλωτῶν ἔργων, ἥπερ ὑπὸ τῶν παρανόμων, ex ingenio.
29. Τάφων, ἱερῶν.
35. Ἑξακιςχίλια τάλαντα τοῖς Λακεδαιμονίοις, ex ingenio.
44. Οὐχ ἰσόρηκε.
59. 4. Χορηγεῖν.
11. Τοσέτων χρημάτων.
19. Διαφεικότα τὰς δυνάμεις.

59. 34. Ἱππεῖς δὲ τριακοσίας, Ἀχαιῶν δ' ἐπιλέκτες, πεζὰς μὲν τρισχιλίας. καὶ Μεγαλοπολίτας, etc.
46. Τὰς περιοίκας καὶ συμμάχας.
55. Ἐπικείμενος συνεθεώρει, ex ingenio, vel ἐκεῖ μένων.
60. 15. Ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ὄλυμπον τόπων σινδόνα.
17. Ἐπειδὰν Φοινικὶς ἐξαρθῇ.
30 Καὶ προσεβοήθει, ex ingenio.
43. Διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν.
44. Καθάπερ δὲ ἐξ ἑτοίμε.
44. Κατὰ γὰρ τὴν ἐξ ἀρχῆς.
61. 6. Τῆς εὐψυχίας.
24. Εἶτ' ἀναχωρήσας.
25. Εἰς βραχὺ τῶν καιρῶν.
33. Κατὰ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις.
39. Τὸν βίον μεταλλάξαντος.
44. Ἡμεῖς δὲ ἐπειδή.
53. Τὰ πρὸ τῆ δυναςῶν.

LIBER III.

62. 3. Ὅ τι μὲν ἀρχάς.
4 Ἀννιβαϊκόν.
8 Πειρασόμεθα τὰς προειρημένας.
9. Ἐξ ὧν ἐγένοντο.
44. Τῆ καταλελειμμένε.
45. Κατ' Αἴγυπτον, καὶ Καρίαν, καὶ Σάμον.
49. Ἔτι δὲ τὸν Ρωμαίων, ex ingenio.
62. 50. Μνησθησόμεθα.
63. 3. Πρὸς Φαρνάκην.
3. Οἳ ἑξῆς ἐπιμνησθέντες τῆς Πελοποννησίων.
6. Στρατείαν.
9. Ἢ τὐναντίον ἐπαινετῶν, ex ingenio.
10. Ἡμᾶς ἔδει καὶ καταςρέφειν.
30. Τὰς ἐμπειρίας καὶ τέχνας, ex ingenio.
35. Ἕως τῆς μετὰ ταῦτα, ex ingenio.
37. Χειρισμός.
38. Ἦν δ' ἡ προειρημένη, ex ingenio.
46. Οἷς κατάλληλα.
51. Διὰ τὸ κάλλιςα πολλὰς κατεγγυηθήσεσθαι, καὶ σπεδάσειν ἐπὶ τέλος etc.
64. 9. Πρὸς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον.
16. Καὶ τῷ τυχόντι συνιδεῖν.
19. Δευτέρα δὲ, ex ingenio.
42. Ἴςαθαι δὲ ῥᾷςον ἐςὶ παντός.
48. Ὑπιδόμενον, ex ingen.
49. Χειρίζειν κατὰ τὴν αὐτῆ προαίρεσιν.
65. 12. Ἡ μὲν γὰρ περὶ τέτων ἀλογία.
17. Πᾶν εὐθέως ἥγηνται, ex ingenio.
19. Οὐκ αὐτοτελῆ.
20. Ἐκεῖνος γὰρ ἡττηθεὶς, ex ingenio.
22. Τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ.
26. Εἰ μὲν ἦν μὴ τό.
29. Καρχηδονίες τὴν προειρημένην.

65 47.

65. 47. Οἱ δὲ πρέσβεις.
51. Τὴν ὑποκυρȣμένην ἀτοπίαν.
66. 24. Προσπεσȣ́σης ȣ̃ν τῆς Ἀσδρȣ́βα.
32. Εἰς καινὴν πόλιν.
43. Καὶ πρόβλημα ποιησαμένȣ.
50. Πολλοὶ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν ποταμόν.
67. 26. Οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις.
29. Ὁρμητηρίῳ τῇ Ζακανθαίων πόλει.
40. Καταταχήσειν.
43. Πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ.
68. 31. Τοιῷ δέ τινι γέν.
69. 20. Βλάβην ἐδόκει Φέρειν.
27. Λȣτατίȣ.
27. Λȣτατίȣ.
30. Καὶ προσαπηρείδοντο παρ' ὅλην.
39. Κοινωνεῖν. συγκαθολικώτερόν πως.
43. Ἀλλ' ἢ τις ὁμολογȣμένη θεωρία τῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, etc. ex ingenio, adiuuantibus veteribus libris.
54. Μηδὲ λαμβάνειν, πλὴν ὅσα.
70. 1. Τȣ́των παρόντων πραχθῇ, δημοσίᾳ πίσει ὀφειλέσθω τῷ ἀποδομένῳ.
3. Ἀντιατῶν, Λαυρεντίνων, ex ingenio. Noſtram coniecturam, et totum Polybii locum Strabo illuſtrat his verbis ex libro. πόλεις δ' ἐπὶ θαλάττῃ μέν εἰσι τῶν Λατίνων, τά τε ὤσια, etc. ἑξῆς δ' ἐσὶ ἄντιον, etc. εἶτα Λαυρέντιον, etc. ὑπέρκειται δὲ τȣ́των ἡ ἀρδέα, etc. μετὰ δὲ ἄντιον, etc. ἑξῆς δ' ἑκατὸν ςαδίοις τῷ κιρκαίῳ ταρακίνα ἐσὶ, etc.
70. 12. Μηδὲν δὲ οἴονται δεῖν, ex ingenio.
16. Ὡς περὶ ἰδίας, ex ingenio.
19. Περὶ τῆς Λατίνης αὐτῶν χώρας, ex ingenio.
21. Συμπεριειλήφασι.
21. Ἰτυκαίων.
30. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ποιείτωσαν, ex ing.
31. Λάβῃ ὁ Ῥωμαῖος, ἕνεκα τȣ́των, ex ingenio.
33. Μήτ' ἐμπορευέσθω.
35. Καὶ πωλείτω.
36. Ἐν Ῥώμῃ. πάλιν ἐνταύταις.
39. Ὑπ' αὐτȣ̃ς ταττομένης.
40. Ἵνα ἐξῇ βοηθεῖν.
48. Ἐμβαίνειν ἀκȣσίως, ex ingenio.
50. Δία λίθον, ex ingenio. Iuriſiurandi formula extat apud Feſtum. Lapidem, inquit, ſilicem tenebant iuraturi per Iouem, haec verba dicentes: SI SCIENS FALLO, TVM ME DIESPITEP SALVA VRBE, ARCEQ. BONIS EIICIAT, VTI EGO HVNC LAPIDEM.
51. Ἐσὶ δὲ τὸ, δία λίθον, ex ingenio.

71. 1. Παρὰ τὸν δία τὸν Καπιτωλῖνον, *ex ingenio.*

35. Χωρὶς λύτρων ἐν χάριτι, *ex ingenio.*

42. Καθάπερ ἐπὶ τȣ Λυτατίȣ.

49 ΠροΦανὲς ἦν ὅτι, *ex ingenio.*

49. Πᾶσι τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις, καὶ τοῖς ȣ̃σι τότε, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα, *locus ſuppletus ex vetere libro.*

72. 2. Ὑπάρχειν ἔτι, *ex ing.*

5. Ὁμολογȣμενον, ὅτι ςασιάσαντες.

9. Τὸν πόλεμον Καρχηδονίȣς, *ex ingenio.*

10. Τὴν ἀΦ' ἑκατέρων.

19. Μηδένα τῶν νῦν ἐχόντων ἂν εὐλόγως βεβαιώσασθαι, ȣ̓ μόνον καλὴν, *ex ingenio.*

24. ΔιαΦυλάξοντας, *ex ing.*

39. Καθάπερ ἂν εἰ κατὰ μίτον, *ex ingenio, adiuuantibus libris manuſcriptis noſtram coniecturam.*

40. Κατὰ πύῤῥον τιμαίῳ συγγραΦέντων, *ex ingen.*

45. Μὴ ταυτὰ περὶ τῶν αὐτῶν, *ex ingenio.*

73. 16. Ταρσήϊται, *ex ingenio.*

30. Οὐ δὲ προκαταγινώσκειν *ex ingenio.*

41. Πρὸς τȣ̀ς δυνάςας.

42. Μόνως ἂν ȣ̃τως, *ex ing.*

74. 21. Συμβάλλεσθαι πέΦυκε, *ex ingenio.*

23. Καὶ χρηματικῶς.

29. Τȣ̀ς ἐπὶ τῆς γῆς τόπȣς ὑποτάττοντες καὶ Φέροντες ἀεί.

74. 30. Εἰς γνωρίμȣ καὶ συνήθεις ἐπινοίας.

41. Ἡ δ' Εὐρώπη ταύταις ἀμΦοτέραις.

44. Ὃς ȣ̓ πολὺ ἀπέχει τόπον.

45. Τὸ Σαρδόνιον.

75. 14. Οὗτος ὁ τόπος, *ex ing.*

17. Πρὸς δισχιλίοις, *ex ing.*

45. Λυτάτιος.

50. Ἅμα τῷ παρελθεῖν εἰς τȣ̀ς ὑλώδεις.

53. Ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν.

76. 4. Καὶ νῦν διεληλύθαμεν.

16. ΔιασαΦηθέντος αὐτῷ.

19. Συςήσας μετ' αὐτῶν καθηγεμόνας ἅμα καὶ συναγωνιςὰς κελτȣ̀ς.

25. Ξυλείαν.

44. Ἑτοίμȣς ἔχων.

45. ΠελταΦόρων ἱππέων.

48. Κατὰ δὲ τὰς πρύμνας τῶν λέμβων.

49. Τȣ̃ μέρȣς τῆς πρύμνης.

50. Ὥςε πλῆθος ἱκανὸν ἵππων.

77. 3. Τῶν μὲν ἰδίων συναγωνιώντων.

11. Καὶ διὰ τὸ παράδοξον.

21. Ἦν δὲ τῶν λεγομένων.

22. Ἰσχυρότατα.

32. Τῆς δὲ τȣ̃ ποταμȣ̃.

37. Ὡς εἰς τὴν αὔριον.

44. ΔιασαΦήσοντες τῷ ςρατηγῷ.

49. ἘΦεδρείας ἔχοντες τάξιν.

78. 20. Ὀρθοὶ ποιȣ́μενοι.

36. Τὰς ἐρυμνότητας καὶ τραχύτητας τῶν.

78. 38. Τοιαύτην, οἵαν περὶ τὰς τόπας ὑπεγράψαμεν ἡμεῖς, *ex ingenio.*
42. Ὃς τοσέτων ἡγέμενος δυνάμεων.
44. Οὔτι καθόλε.
53. Πλείςων ἀνθρώπων.
79. 16. Ἐνεβίβαζε.
20. Τὴν προσηγορίαν ἀπ' αὐτᾶ τᾶ συμπτώματος. ᾗ μὲν γὰρ ὁ Ῥοδανός.
30. Σίτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις.
30. Ἐχορήγησε τὸ ςρατόπεδον.
41. Ἱκανὸν τὸ πλῆθος.
41. Τὰς εὐκαίρας τόπας.
43. Καταφανεῖς γενόμενοι.
46. Δέ τινας τῶν καθηγεμένων, *ex ingenio.*
80. 6. Τῶν κρημνῶν ὁμόσε τοῖς φορτίοις πολλὰ τῶν ὑποζυγίων.
23. Μὴ τολμᾶν αὐτῷ ῥαδίως.
33. Ὡς εἰ λάβοι.
44. Συγκορήσαντος.
49. Ὃς ἐν ὅλῃ τῇ νυκτί.
53. Ἀποσπώντων.
81. 3. Τὰς ἀπολειπομένας.
19. Ἡμιςάδια τῆς ἀποῤῥῶγος.
20. Καὶ πρὸ τᾶ μὲν ἄσης, τότε καὶ δὲ μᾶλλον ἔτι προσφάτως, *ex ingenio, veteribus libris emendationem indicantibus.*
34. Περὶ τὴν ῥάχιν.
40. Καὶ τὰ πρὸς τὰς ὑπερβολάς.
43. Ἀπὸ τῶν προειρημένων.
44. Τῶν ποταμῶν ἐν τῇ καθόλε πορείᾳ.
82. 17. Ἀπογευόμενοι, *ex ingenio.*
27. Καὶ διορθεμένες τὴν ἄγνοιαν.
29. Ἐν μὲν γὰρ τῷ προγεγονότι καιρῷ.
33. Οὐδ' ἄτως ἤνυε τὸ προκείμενον.
37. Μηδὲν τῶν παρὲξ ὄντων, *ex ingenio.*
40. Προεβίβασαν, *ex ing.*
50. Τὰς κακοπαθείας τὰς συμβάσας ἡμῖν.
83. 14. Τῶν Ταυρινῶν.
48. Ἐπίςασις ὑπὲρ τᾶ μέλλοντος.
50. Προθέμενος.
84. 22. Ὑπομένεσι φεύγειν.
24. Ὃς μνημονεύων.
29. Καθάπερ γὰρ ἐπ' ἐκείνων τὸν μὲν νικήσαντα.
31. Ἂν δὲ μὴ τᾶτ' εἴη δυνατόν.
85. 6. Πράξεις σφᾶς, ἀπεςάλη δεῦρο.
6. Κατὰ λόγον ἑώρα τὴν πρᾶξιν.
10. Παρὰ τὸν ποταμόν.
12. Προνομευόντων.
17. Προήει.
18 Κεχαλινωμένην.
31. Οἱ μὲν πολλοὶ σποράδες.
34. Βαρυνόμενον ὑπὸ τᾶ τραύματος.
40. Ἐπὶ τόπον εὖ γεφυρωτον.
47. Τὴν πορείαν.
86. 1. Καθοπλισάμενοι.
16. Ὅτι πάλαι τῶν Κελτῶν.
21. Τέτοις δ' ἐκ ποδός.
25. Διαφθαρῆναι. νῦν δὲ ὡς, πλείες.

86. 37. Ἀποςάσεως.
41. Προῆγε σπεύδων.
43. Ἀρίμινον.
46. Κλασίδιον, ex ingenio.
47. Βρεντεσινῦ, ex ingenio.
49. Ἐκφέρειν τῆς σφετέρας προαιρέσεως.
50. Ἐτίμησε μεγαλείως.
87. 4. Πέραν τῦ τρεβία.
14. Διὰ τῶν ὑπηρετῶν.
22. Καινοτομήσειν.
37. Ἀκάνθας καὶ βάτυς.
38. Πρὸς τῷ ςρατηγεῖν.
40. Ἐπεπίςευον, ex ingen.
52. Παρήγγειλε δὲ καὶ τὺς.
54. Τέτυς μὲν ὄντας ἱππεῖς.
88. 2. Προσέταξε πελάσαντας, ex ingenio.
14. Καὶ προσαναβεβηκότος τῷ ῥεύματι.
16. Ὡς ἂν ἤδη καὶ τῆς ἡμέρας προβαινύσης.
22. Ἐφ' ἑκάτερον.
89. 25. Γάϊος Φλαμίνιος.
46. Τὺς ἀπολελειμμένυς, ex ingenio.
90. 1. Γάϊος μὲν Φλαμίνιος.
6. Τῆς περὶ αὐτῶν φιλίας.
22. Δοκύντων ἐμπείρων, ex ingenio.
36. Κωλύει.
38. Ἅτε καὶ Φερέκακοι.
42. Ὡς ἂν ἑξῆς ἡμέρας τέτταρας.
47. Τῆς διὰ τῶν πηλῶν πορείας.
48. Περιαλγὴς, ex ingenio.
91. 5. Πολλὺς αὐτὸν ὑπελάμβανε.
6. Πάνυ δ' ἐμφρόνως.
91. 30. Καὶ πανταχόθεν τῦ κατὰ σημαίνοντος.
36. Τέλος ταῦτ' εἰπών.
38. Τηλικῦτον γὰρ προενεβεβλήκει.
41. Κυρτώνιον.
92. 7. Ἔτι δὲ δυσσυνέπτυ.
8. Ἐδύναντο.
19. Σὺν τοῖς ὅπλοις ἀπεπνίγοντο.
21. Τὰς κεφαλὰς αὐτάς.
23. Παρακαλέσαντες ἑαυτὺς, διεφθάρησαν.
31. Καὶ περιςρατοπεδεύσαντος.
54. Καιρὺς, Γναῖος Σερβίλιος.
55. Ἀρίμινον.
93. 16. Ἀπεδοκίμασεν.
17. Διχνύτας δὲ τήν τε τῶν ὄμβρων, etc.
27. Λιμόψωρος.
30. Ἐκ τοσύτων σκύλων, ex ingenio.
34. Ἐπιχειρεῖν καὶ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ.
36. Καὶ καθ' ἡμᾶς οἱ ταύτης τῆς οἰκίας.
42. Ἅμα δὲ τῷ Δικτάτωρι.
43. Ἱππάρχην.
45. Τοῖς παλαιοῖς οἴνοις διὰ τὸ πλῆθος.
48. Τήν τε Πραιτυτιανὴν, ex ingenio. liber scriptus minus corrupte, quam impressus habet Πραιττετειανήν. Liuius lib. 22. Praetutianum, Adrianumque agrum, Marsos inde, etc. Silius lib. 15. Domitat Praetutia pubes.

bes. *Aggenus Vrbicus: nam et in Piceno fertur inter montium Praetutianorum quandam partem oppidi Asculanorum fide circumdari.*
51. Ἀπὸ Λευκερίας.
52. Τὴν Ἀρνυριππανήν.
94. 19. Εἰς μὲν τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κίνδυνον.
21. Χοίρων πλῆθος, *ex ing.*
33. ΚαταΦθείραντες.
38. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατόπιν μέν.
42. Ἀναγκάσειν.
50. Εἰς ἃ σχεδὸν ἐκ πάσης, *ex ingenio.*
54. Καὶ τιαγῖται.
95. 3. Εἰκὸς ἠρικέναι.
11. Ὃς σχεδὸν δίχα.
34. Ἐγίνετο τοῖς διαβυλίοις *ex ingenio.*
44. Λειτυργές.
46. Προσβάλλειν πρὸς τὰς ἀκρωρείας.
48. Λάβῃ τὰ ζῶα.
51. Ἐπὶ δὲ τύτοις ἱππεῖς.
54. Τὰ Φῶτα προσβάλλοντα.
96. 14. Ἐπεσκέπτετο δὴ καὶ, *ex ingenio.*
21. Πρὸς τὸ παραβάλλεσθαι.
45. Μετ' ὐ πολὺ δὲ πρὸς τὸ κλίνειν ὥρμησαν.
97. 3. Ἀναχθέντων ἐπ' αὐτύς.
7. Τὸ μὲν πρῶτον τῆς Σικελίας Λιλυβαίῳ.
27. ΕὐΦυῶς κείμενον.
28. Καὶ πρὸς τὴν ἐκ θαλάττης χορηγίαν. ὁμῦ γὰρ αὐτοῖς συνέβαινε.
97. 30. Εἰς Ἰταλίαν, *etc.* τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν.
41. Μέρεσι. πρὸς τῦτον μὲν, *ex ingenio.*
43. Ὑπὲρ τῶν ὁμήρων, Φάσκων, *ex ingenio.*
51. Ἐπισπάσεσθαι, *ex ing.*
55. Ποιήσεσθαι, *ex ingenio.*
98. 23. Περὶ τὴν Λευκερίαν.
25. Ὁ τῆς Λευκερίας.
28. Πλείσας οἰκίας.
35. Ἀναριθμήτων.
39. Σιτολογεῖν, πρὸ δὲ τῆς πόλεως.
41. Ἐπὶ τῆς Λαρινάτιδος, *ex ingenio.*
47. Ὃς εὐκαίρως.
99. 7. Εἰς ἀπορείαν.
19. Διαγωνιάσας τὺς Ῥωμαίυς μὴ, *etc. ex ingenio.*
26. Τὴν ἀπραγίαν.
39. Τὰ μὲν ἀκέων ἐκ τῶν ἁλισκομένων, *ex ingenio.*
42. Αὐτῦ τὴν μὲν ὁρμήν.
45. Τῶν γὰρ τόπων τῶν περὶ τὸν λόΦον.
52. Ἦγε συνεχῆ τὰ βαρέα.
53. Παραπλήσιον τὸν χειρισμόν.
100. 17. Βαλλόμενοι.
33. Ἀντιπερίσπασμα.
40. Εὐδοκίμυν.
46. Ἐκ τῶν περὶ κανήσιον τόπων.
48. ΚαταληΦθείσης.
50. Διὰ τὸ κατὰ τὴν πέριξ.
101. 2. προέθεντο δέ.
8. Τὸ μὲν τῶν πεζῶν πλῆθος.
37. Ἐναντίον.
52. Προθεῖσα.

102. 10.

102. 10. Εἰς τὴν ἐπιῦσαν.
23. Τὸν αὔφιδον.
23. Ἔχειν ἐν τοῖς πρός.
24. Κλίμασι τῆς Ἰταλίας.
38. Οὐδαμῶς μοι δοκεῖ.
46. Γενήσεσθε.
47. Ὅσον ὅπω.
52. Σπεύδων τοῖς ὑπεναντίοις. ὁ δέ.
103. 5 Ὅ τι ἂν ᾖ πάχειν.
20. Προέςησε τὰς εὐζώνες.
30. Ἐν τῇ μάχῃ τὰς Λίβυας
104. 15. Καὶ μετασχὼν τῦ τῶν ἱππέων ἀγῶνος.
18. Καὶ προσέφερε τὰς χεῖρας.
19 Τὰς παρ' αὐτῷ ςρατιώτας, ex ingenio.
39. Εἰς Οὐενυσίαν. et 44.
39. Κατεκρήμνισαν.
48. Παρεσχημένε, ex ingenio.
49. Καὶ πρὸ τῦ, τῶν ἱππέων ὄχλυ.
105. 13. Ἀργυοιππανοί.
32. Διορθώσεις.

LIBER IV.

51. Καί τινες αὐτὰς πρῶτοι συνέςησαν.
106. 5. Οἷς συνάπτοντες τὴν διήγησιν.
25. Χορηγίας, etc. ἀεὶ πλεονεκτικὸν, etc.
30. Ἀχαιῶν.
34. Φιγαλέων.
35. Τήν τε χώραν, καὶ τὴν πόλιν.
37. Φιγαλέων.
107. 4. Καὶ τῦτο πείσεσθαι δικαίως.
6. Μὴ οἱόν τ' εἶναι.
9. Ὁ σκίρων.
26. Τὴν ἐξακολυθήσασαν.
44. Ὀρχομενὸν μὲν κατὰ κράτος.
48. Ἄρατος δὲ καθίσατο.
50. Παρασκευασάμενοι.
54 Φιγαλέων.
108. 1. Τῆς ὑπαρχάσης αὐτοῖς.
10. Μηδὲ καθάπαξ ἐπιβαλλομένυ, ex ingenio.
30. Ἐναργῆ δὲ τῶν τοιύτων μαρτύρια.
30 Τοῖς ἰσορηκόσι.
31. Ἐκ τῆς πελληνέων.
38. Ὁμοίως δὲ καὶ τολμηρότατον.
47. Κατὰ πρόσωπον φαλαγγηδόν.
109. 5. Ἐπὶ τοῖς τῶν Μεγαλοπολιτῶν.
10. Τέτα πείθεσθαι.
14. Χάριν τῦ διὰ τύτων.
20. Καὶ συμμένειν.
45. Ἐπιςρατηγὸν ἐπιςήσαντες, ex ingenio.
110. 10. Ἐν δὲ τῷ τύτας.
10. Οἱ προβοηθῦντες.
12. Οἱ δὲ συμπίπτοντες.
20. Τὴν ἀναχώρησιν ἐπὶ τὰς παρακειμένας πόλεις. οἱ δέ.
29. Τὰς ἠτυχηκότας, ex ingenio.
30. Τὸ προτέρημα, λοιπὸν ἤδη.
33. Τὴν δ' ἀρχὴν ἐκ τῦ μετὰ ταῦτα γενομένυ δόγματος ἁπάντων τῶν.

110. 41.

110. 41. Ἀναδέχεσθαι τοιαύτας πράξεις.
42. Διαφεῖναι.
43. Ἄλλως τε καὶ προδιειληφότα.
45. Οὕτω μετ' ὀλίγων.
50. Προσελθόντα, ex ing.
111. 4. Ἤδη δίς.
6. Ὅσες δεήσει, ex ingen.
19. Ὄντες γὰρ αὐτοὶ σύμμαχοι, ex ingenio.
37. Μετὰ δὲ ταῦτα δημήτριος.
40. Ἀμύντα.
44. Τῆς τῶν κυναιθέων πόλεως.
49. Τῶ πραγμάτων ἐνεργείας.
51. Συνεσχῆσθαι στάσεσι, ex ingenio.
112. 3. Τῶν δ' Ἀχαιῶν ἐπιχωρησάντων ἑτοίμως.
8. Οἱ δὲ κατανοήσαντες.
26. Πρώτως γὰρ τὺς εἰσαγαγόντας.
29. Οὓς ἤλπισαν, ex ing.
113. 3. Τὺς Ἀχαιὺς ἔχων πολιτικώτερον ἢ στρατηγικώτερον.
28. Ὡς δι' αὐτῶν ἀνὰ μέρος.
34. Καὶ συλλήβδην καὶ τὸ τῶν βίον ἐπίπονον.
55. Ὁ θεὸς εὖ δῶ τραπέντες.
114. 1. Ἡμερώσειεν αὐτὺς, ex ingenio.
10. Βασιλέως δ' ὐχ ὑπάρχοντος.
16. Συνιδέναι μὲν σφίσι πάσας.
114. 18. Τῖσι τῶν νέων.
29. Καὶ παρακαλέσοντες αὐτὸν, ex ingenio.
32. Ὁ δὲ διακέσας.
115. 5. Οὐ καλῶς ἔχον εἶναι, ex ingenio.
18. Τῆς Μεγαλοπολίτιδος κλάριον, ex loco inferiore.
21. Κατὰ μὲν θάλατταν πύλῳ, ex ingenio.
22. Τῇ Μεγαλοπόλει ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν, ex ingen.
29. Συναναχομιεῖσθαι.
44. Προελθόντος δὲ τῦ βασιλέως.
45. Διαλαληθέντος.
45. Τὰ ῥηθέντα μετ' εὐνοίας.
55. Ἐκήρυττον ἀφιέντες.
116. 11. Ἐπιπεπλέχθαι.
12. Καὶ κατὰ περίθεσιν.
14. Καὶ τὰ κατὰ τὴν ἑλλάδα, ex ingenio.
17. Ἤρξατο τὴν ἀναφοράν.
21. Καὶ τετταρακοστῆς.
26. Ἠσφαλίζετο τὰ πρὸς τὺς ὑπερκειμένυς τῆς Μακεδονίας.
32. Διόπερ ὑποθεμένης.
55. Ἀγεννῶς καὶ ποικίλως.
117. 6. Αἰτωλῶν οἱ ἐφορεύοντες.
17. Ὀλιγαρχικοὶ, στοχαζόμενοι, ex ingenio.
44. Τὸ ἐπίγραμμα, ex ing.
53. Διέσπευσαν.
118. 3. Αὐτοῖς περὶ τὰς πατρίδας.
12. Τοῖς ἐφόροις, οἱ οἰόμενοι, ex ingenio.

118 13.

118 13. Καὶ βασιλέας.
16. Μετὰ ταῦτα βελεύσεσθαι, ex ingenio.
21. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων.
39. Καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν.
45. Ἐπὶ τὸ βασιλεῖς καθισᾶναι.
119. 7. Συμμαχίαν, τήν τε τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ.
13. Οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τῶν Ἀχαιῶν.
20. Αἰτωλῶν δ' ἐςρατήγει.
27. Τοῖς κατὰ κοίλην Συρίαν.
44. Τέτων ἢ κωλύεσθαι δέον ἦν ὁλοσχερῶς τὰς ἐλληνας.
45. Τὴν ἀλλαγήν.
46. Τότε δὲ πλείονα θραξίν.
48. Λυσιτελῆ.
120. 12. Ἐςὶ δὲ τὸ μὲν μῆκος.
14. Ὁ δεκατεττάρων ἐςὶ ςαδίων, ex ingenio.
28. Ἧς ἀκριβεςέραν.
31. Ἴδιόν ἐςι τῶν νῦν καιρῶν, ex ingenio.
35. Φαμὲν δὴ χώννυσθαι μὲν καὶ πάλαι.
39. Τῷ χρόνῳ κατὰ φύσιν τὸ πεπερασμένον ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ συνεχῶς γινόμενον καὶ φερόμενον, partim ex ingenio.
50. Ἡμέρας δρόμον.
52. Ἐποκέλλοντας.
121. 4. Ἀγχιβαθῆ.
10. Εὔηθες γὰρ θεωρῦντας ὑπό.
121. 14. Ἐξ ὧν ἐκ εἰκὸς θαυμάζειν.
17. Τοσέτῳ θεωρεῖται.
22. Εἰ δὴ χώννυται καὶ νῦν, ex ingenio.
23. Συμβήσεται τὸν πόντον, ex ingenio.
26. Ὑπό τινων.
29. Ἀστίως εἶπον.
43. Π ποιημένος.
122. 19. Οὐ μὴν ἀλλὰ τέτοις.
20. Κατὰ γῆν χωρὶς τῶν ἄλλων τῶν παρεπομένων.
25. Ἀναφέροντες ἔμενον.
26. Προσεπιγενομένων δὲ Γαλατῶν αὐτοῖς τῶν περὶ κομεντόριον.
27. Οὗτοι δ' ἐκίνησαν μὲν ἅμα τοῖς περὶ βρέννον, ex ingenio.
38. Τῶν δὲ πλείςων.
42. Ἐξ ὧ συνέβη.
45. Ἀξιῦντες καταλύειν.
49 Προειρημένας.
123. 2. Ἀχαιὸς γὰρ ἦν μὲν Ἀντιόχῳ.
21. Φιλονεικίαν.
29. Ἐῤῥωμένως.
31. Ὡς κατὰ τήν.
34. Μήτε κατὰ τῶν εἰς Πόντον.
35. Καὶ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀσίας.
44. Καθικέσθαι.
124. 1. Ἐπιτελεσάμενοι.
16. Πρὸς μὲν ῥοδίες ἁπλαῖ, ex ingenio.
22. Τὰ καταληφθέντα ἐν τοῖς, ex ingenio.
52. Λαμπαίων.
53. Λαμπαίων.

124. 55. Λύττος δ' ἦν Λακε-δαιμονίων, *ex ingenio.*
125. 13. Φαιςίων.
14. Καὶ τὸν αὐτῶν τῶν γορτυνίων.
34. ΠροτΦάσεις, ἅμα δὲ καὶ βέλη καὶ ςρατιώτας τιθέντες ἐπί.
36. Τελέως δ' εὐκαταΦρόνητον.
42. Τὴν ἐπιβολήν.
44. Διεξάγοντας τὰ κατὰ τήν.
49. Παραπεσόντος δὲ πλῶ τοῖς.
52. Πανταλέοντος.
126. 5. Βραχύν.
8. Αὐτὰς, συςραΦέντες.
43. Μεγαλοπολιτῶν.
45. Τοῖς Ἀχαιοῖς μὴ τελεῖν.
127. 10. Οἱ γὰρ ἠπειρῶται τὸ σΦέτερον ἀναγκαιότερον τιθέμενοι πρὸ τῶ κοινῶ τῶν συμμάχων.
20. Καὶ τότε ῥίον ἐπιπορευόμενος τὸ, *ex ing.*
36. Ὃς ςενώτατος.
37. Καλόμενον ἄκτιον.
51. Εἰς τὴν ςρατικὴν, *ex loco inferiore.*
55. Οἱ καὶ συμμίξαντες περὶ ςράτον ὄντι Φιλίππῳ.
128. 3. Φήσας βελεύσεσθαι περὶ τῶν.
8. Ἢ κωλύσειν τελέως.
13. Διαβαινόσας.
14. Καὶ τὸ λοιπόν.

28. 22. Ἧκε πρὸς τὰς Ἀχαιὰς εἰς Οἰνιάδας.
24. Κατὰ δὲ τὴν σύμπασαν κατασκευήν.
32. Κατασκευήν.
40. Χρώμενος πρὸς τὴν οἰκονομίαν.
47. Τὸν ἀμβρακικὸν κόλπον.
129. 13. Περὶ δωδώνην ἱερὸν, *ex ingenio.*
15. Ἔθη καὶ νόμιμα, *ex ingenio.*
23. Ἐκ τῆς σικυῶνος.
28. Ἅμα δὲ τύτοις ἱππεῖς ἑκατὸν ὁρμήσας.
31. Παρηλλαχώς.
36. Καταταχήσειν τὰς Μακεδόνας, *ex ingenio.*
49. Τὰς προειρημένας περὶ Σελασίαν, *ex ingenio.*
130. 5. Καὶ τὰς ἅμα τύτῳ, *ex ingenio.*
6. Εἰς τὰς μυρίας.
11 Τριταῖος.
18. Ἔχει τὸ ἐρύμανθον.
18. Καὶ ὑπὸ πολλῶν.
22. Ἔχει δὲ καὶ τείχη.
33. Τῷ πεπεῖσθαι.
131. 35. Καὶ μεταβάλλειν τάς.
37. Κατά γε τὴν περί.
38. Ἱμείροντες αὐτῆς.
42. Παρασπονδεῖν.
132. 4. Τῶν συμπεΦευγότων.
20. Πεπεισμένος, *ex ing.*
22. Χρόνοις πρότερον.
23. Συνεςρατευμένες τεθεαμένος.
24. Κλεομένει προςαττόμενον.

132. 47. Τυπανείας.
53. Καὶ διαβὰς τῇ γεφύρᾳ, *ex ingenio.*
54. Ἧκε πρὸς τὴν ἀλίφυραν.
133. 4. Μεγαλοπρεπεςάτων, καὶ τεχνικωτάτων ἔργων ἐςί.
6. Κατά τε πλείους τόπους, *ex ingenio.*
11. Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, *ex ingenio.*
12. Ἀποδοθέντος δὲ, *ex ingenio.*
25. Τυπανεάται.
48. Μὴ καταλαβὼν δέ.
49. Κατετάχησαν.
134. 16. Ἐπιθείσης δίκην.
20. Πελλήνην.
21. Καὶ πράττειν δὲ ὅμως ἠναγκάζετο.
34. Τά δ' ἐναργέςατά ἐςιν.
39. Ὑπὸ τὸν ζυγὸν κατὰ βραχύ.
45. Πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φιλίαν.
135. 4. Οὐ πλείω τριῶν ἡμιςαδίων.
8. Ἠνυκέναι.
23. Ἐπιςρέψαι, *ex ingen.*
35. Καλεῖν τοὺς ἀπηκοότας καὶ ἄγειν.
136. 9. Καταλιπεῖν τοῖς περὶ, *ex ingenio.*

LIBER V.

24. Τοὺς χρόνους τότε τὸ τῶν.
31. Καὶ τὸ λόγῳ διεξάγειν.
43. Μυριάδας.
51. Ὁ πόλεμος ἦν αὐτῷ.
137. 21. Ἅμα δὲ προφυλακῆς τάξιν.
32. Παραλίαν.
33. Ἵνα παρασκευάσῃ μὲν αὐτῷ.
41. Ἐπίπεδον αὐτῆς ὑπάρχοντα, *ex ingenio.*
46. Τῆς γὰρ τῶν Φιαλέων.
47. Ἤδη μετεῖχον.
53. Διεσυλημένον.
138. 2. Τοὺς ἐπιφανεςάτους κατὰ μέρος.
42. Εἶχε δορίμαχος.
42. Ἀπολελοίπει.
48. Οἱ περὶ τὸν Λεόντιον.
48. Καθεζόμενον, *ex ing.*
51. Δῦναι διὰ τὰς ὀχυρότητας.
139. 24. Τῆς παρ' Αἰτωλῶν.
41. Οὐκ ἐλάττους δισχιλίων. πολλὰς δέ.
52. Ὥςτε τοὐναντίον ἀποδοὺς.
140. 3. Ἐν χαιρωνείᾳ.
5. Τῇ δ' εὐγνωμοσύνῃ.
34. Ἐκ περιττοῦ καὶ ναοὺς.
54. Τὸ πλεῖςον ἔςι τῆς πράξεως.
141. 41. Δεδυκέναι.
142. 22. Ταῖς ἐξ ἀρχῆς, *ex ingenio.*
32. Ἀπὸ τῆς περὶ τοὺς παλαιοὺς.
143. 11. Δύο δὲ τὰς ἑξῆς ἡμέρας ἐπιδραμὼν, καὶ δηώσας, *etc.*
24. Τῆς εἰς τὴν τέγεαν.
25. Περὶ αὐτοὺς ὑποψίας.
33. Καὶ μάλιςα τὸ προελθεῖν.

143. 35. Τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν.
144. 28. Ἐπέβαλε τοῖς ἀγωνιζομένοις, ex ingenio.
43. Αὐτὸ στρατοπεδεύειν, ex ingenio.
50. Γαιῶδες.
145. 20. Καὶ πολλῆς ἀκρισίας.
23. Ου προσποιηθεὶς δὲ διὰ τὸν καιρόν.
146. 1. Ἐγγυητὴν, ex ingen.
8. Πρὸς τὴν ἀναδοχήν.
9. Πρεσβευτὰς ἐξαπέσειλαν.
12. Ἰσηγορίαν.
25. Ἀναγνοὺς δὲ ταύτας.
147. 18. Ὅσον ἔπω.
47. Τὸν Ῥωμαίων.
148. 8. Μετηλλαχότων.
12. Τοῖς τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον.
19. Καὶ πορρωτέρων.
33. Καθηκέσης.
36. Οὔτ' ἐφιςάνων.
44. Αὐτὰ τὰ πράγματα.
149. 27. Περιπατᾶντας.
45. Παραφυλαττόμενος.
51. Ὑποτιθέμενος.
52. Ἀσπαζεί γε.
150. 6. Παρέκλασεν.
7. Ὡς ἀνασπάσοντες.
11. Ἐπιδέξιος.
35. Φύσει δὲ ὠμὸς ὢν, τῶν μὲν τὰς ἀγνοίας.
41. Ἀθροισθέντος δέ.
45. Οὕτως γὰρ ἢ τὸ παράπαν ἐδὲ τολμήσειν ἀλλοτριοπραγεῖν.
45. Παρόντος, καὶ τοῖς πολλοῖς ἐν ὄψει γενομένε.
150. 48. Ταῦτα λέγοντος ἔτι τῷ προειρημένῳ.
151. 1. Μετὰ δυνάμεως.
3. Περισαίη πόλεμος.
15. Τὴν ἐξ ἀρχῆς.
16 Προςασίας.
30 Κατὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν
33. Παῤῥησίας.
37. Ἔχον ἐν αὐτῷ.
47. Τῶν ὑπαίθρων αὐτῷ, καὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐπηρμένων ταῖς ὁρμαῖς διὰ τὸ κατὰ λόγον etc.
48. Πᾶσι τοῖς τὴν Ἀσίαν.
152. 25. Ἐπαρθεὶς τέτοις.
31. Ὑποκάτω.
153. 2. Ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀντίπερα, ex ingenio.
32. Δόξαντος δέ.
154. 6. Τὴν ἐπιφορὰν καὶ τὴν ἀκμήν.
17. Προφανῶς τὴν διὰ τῆς ἐρήμε πάλιν.
31. Προσφάτως.
53. Οἷς ἐχόμενον, ex ing.
55. Ἐν διαςήμασι.
155. 6. Καὶ Γαλάτας, καὶ καθόλε.
8. Ἐντὸς τῶν ἱππέων.
10. Τὸ δὲ δεξιὸν κέρας.
28. Ἀδειγάνας.
31. Ἀπολλόδωρον.
46. Τῇ Μηδείᾳ.
49. Ὑπὸ Πεοσῶν.
156. 1. Μέχρις ἂν ἔ.
16. Ἀποσπάσαντες αὐτόν.
35. Διάπερ Ἀχαιὸς συνεὶς τὴν ἐν αὐτοῖς, ex ingenio.

156. 50. Οὐ γὰρ ἂν ἐπινοήσωσιν ἀεὶ προβαίνειν, ἐκ ἐλάττονος, etc.
157. 8. Τὴν δὲ τῆς σελευκείας, ex ingenio.
10. Παμμέγεθες, ex ing.
28. Κατὰ δὲ τῶν ἀπὸ τῆς, ex ingenio.
37. Τρόπον τινὰ, ex ing.
44. Προτρέχοντες, ex ingenio.
46. Καταπεπληγμένος δὲ τήν.
50. Αὐτοῖς ἀπέδωκε, ex ingenio.
158. 10. Τῆς λίμνης καὶ τῆς παρόδε.
28. Αὐτοῖς ὠλιγορήθη, ex ingenio.
31. Κατακλείειν τὸν Ἀντίοχον, ex ingenio.
37. Πρεσβείας ἐπὶ τὰς διαλύσεις.
40. Παρὰ τῦ Ἀντιόχυ.
48. Ἀλλαριώτης, ex loco inferiore.
48. Εὐκαιρότατα.
55. Κινήσεσι.
159. 5. Οἱ καὶ κατ' ἰδίαν.
13. Εἰς ἑπτακοσίες πολυκράτης.
16. Ὁ θετταλὸς, etc. ὄντας εἰς δισχιλίες.
27. Πρεσβείαις.
42. Ἐὰν αὐτόπτας.
44. Τοῖς ὅπλοις ὅτω καὶ τοῖς δικαίοις.
54. Ὁμῶσαι πάντες, ex ingenio.
160. 2. Τὸ γεγονὸς παρασπόνδημα, ex ingenio.
12. Ἐπεὶ πρεσβεύοντες μὲν ἅλις εἶχον, ex ingenio.
15. Ἐπιςρέψαντες.
27. Τὰς ἐν τῇ νήσῳ.
28. Ἐν τῇ παρόδῳ.
38. Τῆς δὲ κατὰ τὸν Λίβανον παρωρείας, ex ing.
161. 21. Ταττομένων.
25. Γίνεται κύριος Ἀβίλαν, ex ingenio.
28. Εἰς Ῥαβατάμανα, ex loco inferiore.
35. Ἀιμαλωμένων.
37. Οὐ συμβάντος.
45. Ἐξαποςείλας ἐπὶ τὰς κατὰ Σαμάρειαν.
162. 25. Ἐν τοῖς πολέμοις, ex ingenio.
27. Καὶ τῦ χάρακος.
28. Ἀφυλαττόμενον.
30. Ὠλιγώρησαν.
163. 21. Συνθεασαμένυ δέ τινος.
29. Τῶν μυσῶν.
31. Ἐξέπεμψαν μεθ' ἱκετηριῶν τὰς πρεσβυτέρας.
36. Συγγένειαν.
50. Θεμιςοκλέυς.
51. Καταλελειμμένας.
164. 9. Εὐφυῆ.
26. Εἰς πεντακισχιλίες.
28. Ἀκοντιςαὶ μὲν λυδοί.
35. Προαναλαβὼν ἐνταῦθα τήν.
41. Τόπον.
49. Διὰ τὸ σκότος.
50. Κἀκείνην τὴν δύναμιν.

165. 2.

165. 2. Διεσφαλμένος, ex ing.
17. Καθ' ὃ ποιεῖσθαι, ex ingenio.
40. Ἐπὶ τὸ πάσης τῆς σφετέρας παρατάξεως εὐώνυμον.
41. Συνέβαλον πρῶτον.
43. Ἐκ χειρὸς ταῖς σάρισις διαδορατιζόμενοι.
51. Καὶ πρὸς τὰς πρὸ αὐτῶν.
55. Προσυγκεχυκότων.
166. 12. Ἀντίοχος μὲν ἠγωνίζετο.
35. Δύο δ' ἐκ τραυμάτων ἀπέθανον. τῶν δὲ παρὰ Πτολεμαίου, πεζοὶ μὲν εἰς χιλίους, καὶ πεντακοσίους ἐτελεύτησαν, ἱππεῖς δὲ εἰς ἑπτακοσίους, τῶν δ' ἐλεφάντων ἑκκαίδεκα μὲν ἀπέθανον, ἠρέθησαν, etc.
167. 11. Ὥστε τοῖς μὲν καὶ τὰς ἐπιτυχίας.
29. Μυρίας.
32. Λόγον μυρίας, ex ing.
40. Ἐξαριθμήσαιτο.
44. Πρῶτον μὲν τῆς ῥοδίων.
53. Ἐποιησάμεθα.
168. 3. Διὰ τὸ τὸν πρὸ αὐτοῦ στρατηγόν.
12. Προῆγον εἰς τὴν Μετηνίαν.
38. Μάλιστα περὶ τῶν νόμων.
51. Κλέαρχος, ἀνδρόλοχος, εὐανορίδας.
53. Αὖθις δ' ὑποστρέψας.
169. 13. Κατολιγωρούντων.
169. 27. Παρ' αὐτὰ μέν.
35. Ὑπ' αὐτοῦ, ex ingenio.
35. Ἐπὶ τῆς τῶν Φανοτέων.
52. Ἐνεργῷ νυκτιπορίᾳ, ex ingenio.
170. 5. Ἔχοντα τὴν ἀσχολίαν, ex ingenio.
25. Ἐξ ἧς καὶ τότε.
44. Ἀνακάθαρσιν τοῦ πτώματος.
171. 1. Εὐπόροις, ὡς πολεμίοις, ex ingenio.
6. Τῇ περὶ τυῤῥηνίαν, ex ingenio.
21. Τοιαύτης, ἣ μάλιστα.
45. Τοῖς παρακαλουμένοις.
172. 7. Ἐπὶ τὰς ἰταλιωτῶν.
13. Ὑπάρξειν, ex ing.
20. Προσέξηται.
22. Παίζομεν.
23. Ὑπάρχειν ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν ταύτην.
37. Καὶ τινες τῶν Ἀττάλῳ, ex ingenio.
41. Πότε, ποῦ, πῶς.
51. Οἰκειότατα διακείμενοι πρὸς, ex ingenio.
173. 18. Διὰ τὸ μὴ πρός τινας, ex ingenio.
24. Καὶ τότε τῆς μὲν Πελαγονίας.
24. Τῆς δὲ δασαρήτιδος, ex ingenio.
32. Μᾶλλον δὲ τῆς πρὸς Ῥωμαίους, ex ingenio.
33. Μόνως γὰρ οὕτως, ex ingenio.
39. Ἔμελλε περὶ τὸ γερούνιον τῆς Δαυνίας, ex ing. Αὖλον Τερέντιον.

173. 48. Δι' Εὐρίπε τε περὶ καλέαν.

50 Αὐτε ὁρμεῖν.

174. 30. Τὰ μὲν ἐν περὶ τὴν ἑλλάδα, ex ingenio.

LIBER VI.

47. Οὐδ' ὅλως.

175. 15 Νόμοις πείθεσθαι, παρὰ τοῖς.

32. Ἐλλείπειν τί δόξῃ.

34. Τὰς πολιτείας πρῶτον, ὅτ' ἂν ᾗ διὰ τας κατακλυσμούς.

176. 19. Ἐκ τέτων ἐπὶ πολύ.

178. 37 Τὰς ἐκ ἀναικότως, ex ingenio.

40. Ὑπάτων πάλιν αὐτοκράτορα. ex ingenio.

46. Ἐν ἴσῃ τιμῇ ὄντων.

179. 6. Τῆς προειρημένης ἐξεσίας.

17. Οὐδὲ συντελεῖν.

25. Διορθώσεις τῶν ἁμαρτανομένων.

33. Διὸ πάντων.

53. Ταύτης ὀφείλει, ex ingenio.

40. Ὠνιαῖς καὶ ταῖς ἐργασίαις.

180. 2. Μήτε τὸ κριθέν.

5 Εὐτυχίαις.

8 Αὐτὸ παρ' αὐτε, ex ingenio.

8. Ἐξοιδεν τι τῶν μερῶν.

11. Οὐδὲν ἐξοιδεῖ.

23. Τὰς δὲ πεζὰς ἐξ ἐ δεῖ, ex ingenio.

31. Καπιτώλιον.

181. 12 Χιλίαρχοι.

182. 49. Εὐτρεπῶν.

184. 52. Ὁρκίζεσι.

185. 16. Μὴ λυόμενοι.

52. Ἀποδεδειγμένες.

186 13. Βεκκαῶν.

188. 7. Συμμάχων.

52. Πᾶσι ταυτὰ. ex ingen.

53. Καὶ τῶν μὲν ... ων τὰς κάλλας. τῶν δέ.

189. 11. Τὰς ἐγγαίας κτήσεις.

22. Ὡς οἰκείων καὶ συγγενῶν.

27 Τῇ κακῇ τύτη.

30. Ἀνασπωμένες.

34. Ἡι μὲν ἂν ἀεὶ δοκῇ.

42 Καὶ τὰς νόμους, καὶ τὰ κατὰ μέρος.

48. Τάς γε μὴ μεμνημένες, ex ingenio.

190. 7. Ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης.

18. Ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ.

19. Μὴ πόσωθεν λύσειν.

44. Αὐτῶν ἐπιλαβόμενοι.

191. 4. Οἳ καὶ πταίσαντες τοῖς ὅλοις, τῷ βελεύεσθαι, ex ingenio.

12. Ἡι καὶ περὶ τῦτο.

21. Ταῖς ψυχικαῖς τόλμαις

29. Ἐν τῇ πατρίδι.

38. Οὗτοι δὲ προσαναλαμβάνεσιν.

192. 5. Τῇ νεφύρας πέρατι.

19. Σημεῖον δὲ τῦτο.

41 Τὸ δ' ἐξ αὐτῶν, τεταγμένην.

193. 8. Συνεχώρησε.

18. Τῶν τότε συμμάχων.

22. Εὐπορῆσαι χρημάτων.

LIBER

LIBER VII.

193. 43. Ὑπ' αὐτὸν τὸν κρημνόν.
46. Ἀθηναῖον, *ex ingenio.*
53. Γερυσιασαὶ οἱ μετ' αὐτῦ, *ex ingenio.*
194. 16. Τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Ῥωμαίυς.
17. Ἂν ἀξιῶσι Ῥωμαίοις.
17. Πρὸς ἡμᾶς.
18. Πρὸς ἡμᾶς.
19. Μηδὲ Φάρυ, μηδὲ διμάλης.
20. Μήδ' ἀτιντανίας.
22. Ἦι χρεία.
24. Ἐκ τῶν τυθέντων.
28. Βασιλέως πραγματικῦ.
35. Κρεῖττον ᾗ.
39. Παρακῦσαι τῶν λεγομένων.
42. Ἀντενέδρας.
42. Ἐξευρισκόντων τῶν ςρατιωτῶν, *ex ingenio.*
48. Καὶ τύτων ἐπεγνωκώς.
48. Ἁλώσεις.
49. Ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀπηλπίσθαι.
55. Συνθεωρήσας, *ex ingenio.*
195. 15. Λαβόντες δὲ ταύτης ἐν ᾗ πράττειν ἔμελλον ἡμέρᾳ τὴν πρότερον.
26. Τὸ μηνυθέν.
27. Ὑπέςειλαν ἑαυτύς.
29. Τὰς μὲν εἰς τάς.
31. Ἀνύποπτον ἦν πᾶσι.
40. Κίνημα παρηλλαγμένον.

LIBER VIII.

196. 17. Ὑπιδόμενος.
18. Ἐνεχείρισεν ἑαυτόν.
22. Ἕως τὴν Ἀλεξάνδρυ.
27. Τὴν αὐτῦ, *ex ingenio.*
33. Ἢ καὶ τὸ διά.
42. Τῆς ὅλης ἡμῶν.
45. Πόλεων συνιςαμένων.
46. Τύτων τῶν κατ' Ἰβηρίαν.
49. Χορηγίαις.
197. 20. Ἐμπειρίαν.
23. Παραλελειμμέναις.
23. Συνεζευγμέναις.
26. Ἐν ὕψει.
31. Τῶν τροχιλίων ἐςῶτες.
32. Ταῖς ἀντιρήσιν.
33. Τῇ γῇ τὰς ναῦς, πειράζυσι προσερείδειν τῷ τείχει τὰ προειρημένα ὄργανον.
36. Σαμβύκης.
39. Εἰκότως δὲ τὸ κατασκεύασμα.
47. Ἐκτὸς βέλυς, *ex ing.*
54. Ἀνιςάμενα.
198. 2. Σχασηρίας.
10. Σχασηρίας.
20. Χορηγῦ.
26. Ὥσπερ ἐκ πότε μετ' αἰσχύνης. *ex Athen. l. 14.*
37. Τὰς κατὰ γῆν.
41. Τὺς τὰ Καρχηδονίων.
48. Τὸ κακόν.
199. 3. Συνελήβδην.
12. Διάςημα τῦ λίσσυ, καὶ τοῦ.
16. Τῶν εὐζώνων, *ex ing.*
19. Δῆλος ἦν.

199. 30. Αὐτὸν ἔχειν, ἔλαθον ἐγκυκληθέντες.
41. Τῶν Ἰλλυριῶν ἐθελοντήν.
42. Οὐδ' ἀσφάλεια.
200. 1. Ἢ μὴ δυνατόν.
3. Προκοπήν.
10. Τὰς ἔξωθεν ἐπιβολάς.
12. Ταττομένων.
14. Διόπερ ᾤετο δεῖν.
22. Αὐτοῖς συμφέροντος.
25. Ἐγχειρεῖν αὐτῷ.
29. Ἀπελθεῖν.
33. Προσφόρη αὐτῷ.
43. Τῶν κατὰ μέρος.
201. 21. Τῶν ἐπαγγελιῶν.
38. Μετρίως ἀχθῆτας.
39. Αὐτὸς δὲ λιτὴν καὶ τυχοῦσαν.
44. Καὶ, καὶ τῶν κατὰ τὸ πέλας ἀνθυποπτεύσας *ex ingenio*.
202. 31. Μεγαλαυχεῖν.
35. Αὐτὸ δὲ μόνον.
38. Περὶ τῶν κατὰ τὴν πατρίδα
42. Ἐξελαθέντων θρεμμάτων.
53. Παραπλησίως.
53. Ἔδοσαν.
54. Φόρους.
203. 9. Τὰς φυλάττοντας.
12. Ἀνοίγειν αὐτῷ.
17. Μέλλοντα.
28. Εἰς τὴν πόλιν.
29. Δυσσύνοπτον.
30. Κυρίως μὲν οὖ.
45. Προσπαίζοντες.
46. Ἠλλοιωμένων.
48. Ὁ Γάϊος ἀνεπτύετο.
50. Ἀπελελειμμένοις.
203. 53. Ἀνυθήσεται.
54. Ὧν δὲ αἱ μέν.
55. Προέβαινε δὲ τὰ τῆς νυκτός.
204. 3. Μεσογαίου.
3. Τάς τε μενίδας.
21. Παρ' ὁδόν.
24. Ἐκτὸς τοῦ τείχους.
27. Αὐτοὶ δὲ τὸν Φιλίμενον.
38. Οἵ τε γὰρ ἀνακύψαντες.
39. Ψηλαφῶντα τὸν ὗν, αὐτόν.
46. Τῶν χειριζόντων τὴν πρᾶξιν.
205. 1. Διαδὺς ταύτῃ, καὶ λαβόμενος ἀκοντίου.
5. Εἰς τὴν ἄκραν πόλιν, ἐχώρει.
6. Παραγενόμενοι γὰρ ταῖς.
26. Ηὐλίσθησαν.
30. Καὶ τῇ πρὸ τούτου τάφρῳ.
30. Οὐκ ἐάσοντας, *etc.* ἀλλ' ἐναποδειξομένους, *ex ingenio*.
35. Προσέβαλε.
36. Τῆς μάχης ἰσχυούσης.
36. Καὶ περιτετειχισμένῳ, *ex ingenio*.
38. Χειρῶν νόμῳ.
41. Παρέστησε.
47. Τῆς σωτείρας.
206. 6. Τετελειωμένης.
7. Τῶν κατὰ τὸν εἴσπλουν τόπων, *ex ingenio*.
23. Ποσειδῶν ὑποτρόχων.
25. Τῆς ἄκρας.

LIBER IX.

38. Τὸν μὲν γὰρ, etc. τρόπος ἐπισπᾶται.
40. Δυναςειῶν.
47. Καὶ κτίσεις.
207. 30. Ἢ κριθὰς κομίζοντας.
33. Μὴ παρακινηθέντες.
41. Αὐτομολῆσαι.
43. Ὡς ἀπηλπισμένοι.
45. Χωρισμόν.
54 Πρωτοπορείαις.
208. 3. Αἰφνιδίȣ μὲν ὄντος, καί.
8. Πλύνεσαι ταῖς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη. ſed aliter videtur Liuius legiſſe.
10. Τῇ μετὰ ταῦθ᾽ ἡμέρᾳ.
23. Σφίσι παραβόλως.
34. Παρωρίαις.
46. Παραταξόμενος.
209. 12. Τὸν ἐπαμινώνδαν.
12. Καὶ γὰρ τὸ προσβαλόντα.
16. Ἐφεδρεῦσαι δέ.
20. Ἔσωσαν.
31. Πλείων γεμὴν, ex ingenio.
31. Τȣ̃το τȣ̃ργον, ex ing.
47. Δυνάμεως ἐν τοῖς.
210. 18. Καὶ μέγισον τῶν ἐκ τȣ̃ περιέχοντος καιρῶν.
18. Καὶ δύναθαι τȣ́των.
23. Θεωρεῖται.
36. Τὸ προτερεῖν ἐν μόνοις.
41. Ἔτι δ᾽ ἰσημερινάς.
46. Τῇ κατὰ τὸν ἥλιον πορείᾳ.
210. 50. Ἐξ ἀναφέρεθαι συμβαίνει.
53. Τοιȣ́τȣς γίγνεθαι.
211. 15. Ἐναχολήσαντα.
17. Συνταχθέντα.
20. Συνάψαντος.
31. Ἑλεῖν τὴν Μεγαλοπολιτῶν.
50. Τῆς σελήνης ἐκλιπȣ́σης.
51. Καὶ παρὰ τȣ̃το συνέβη κατὰ τὴν ἐπιȣ̃σαν αὐτῷ νύκτα.
212. 4. Δαψιλῶς ὑπάρχειν.
8. Παντὸς ὕψȣς.
16. Κατὰ λόγον ἀεὶ τῶν προσγινομένων, ex ing.
17. Ἐν τοῖς περὶ παρατάξεων, ex ingenio.
25. Ἀχάλλειν.
26. Ἐμμελεςέρȣς.
44. Παιδικῶς ὅπως, ex ingenio.
49. Τὰ προειρημένα διαφέρει.
53. Περιῤῥῶγος ᾗ μὲν αὐτοφυȣ̃ς, ᾗ δέ.
213. 3. Ὁ θεὸς ȣ̃τος.
5. Οὐδ᾽ ὁποιȣ̃.
6. Τὴν Μακεδόνων δυναςείαν, ex ingenio.
22. Ὄντων ȣ̃τως ἀπράγμων.
24. Ὁμοίως δέ.
25. Ἀντιῤῥηκότας, ἢ καθόλȣ λελυπηκότας τὶ τῶν Μακεδόνων. τὴν, ex ingenio.
29. Προσφάτως.
32. Ἵνα μὴ τὴν ἐκ τȣ́τȣ.

213. 36. Δυναστείαν ἐσομένην.
37. Κατασήσεσθε.
40. Ὀφείλετε.
43. Ἱκανὸν ὑπόδειγμα αἱ περὶ τὰς ἐν Θέρμῳ ναὺς, ex ingenio.
45. Προς τὴν βρέννε.
49. Οἷον τ' ἦν.
52. Φίλιππον δ' ἐνταῦθα.
54. Εὐμαρὲς, ex ingenio.
54. Μόνοι Αἰτωλὸς.
214. 12. Τί δεῖ μετὰ ταῦτα.
13. Ἢ μηδετέρε τέτων, ex ingenio.
14. Οὐ προσέχεσθε τὸν νῦν, νῦν ἐντραπέντες.
35. Χλαινέαν δ' ἀγνοεῖν.
35. Δεῖν ἡμᾶς.
42. Ὀνόμαρχος καὶ Φιλόμηλος.
215. 4. Προφορᾶς.
8. Καὶ συμβάλλοντες.
11. Ἂν ἔξει μνησικακεῖν.
16. Μὲν τό τ' ἐπὶ ταινάρῳ, ex ingenio.
22. Εἰ διὰ μίαν.
27. Περὶ βρέννον, ex ing.
33. Ἅπαντες τοῖς ἄρχεσι.
38. Ἐνίκησε.
40. Ἀποκατέστησε.
46. Ἑαυτὲς προσνέμειν.
51. Τοῖς σώμασι.
216. 2. Τίνας ἔχοντες.
9. Τῆς αὐτῶν δυνάμεως.
10. Ἀπωθῆνται.
12. Τηλικῦτο νέφος ἀπὸ τῆς ἑσπέρας, ὃ κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἴσως πρώτοις ἐπισκοτήσει Μακεδόσι.
17. Ἀπώσαντες.
216. 24. Εἴγε μόνον.
25. Οἵγε τῆς ἰλλυριῶν.
37. Ἐπιψηφίσαντο δεκατεύσειν.
43. Προθυμίαν γάρ. *haec videntur irrepsisse ex alio Polybii loco.*
50. Πύργε ἐλάμβανε.
51. Τείχες.
54. Εὐπυρισμὸς.
217. 3. Τριακονταμναίες.
12. Διαῤῥεῖ δὲ τῶν διὰ Συρίας καὶ τῶν ἑξῆς τόπων.
13. Θάλατταν. ὃ μὴν ἔτι γε τῆς γάρ.
15. Πεποιῆσθαι, ex ing.
19. Συῤῥύσεως.

LIBER X.

30. Ἔχει δὲ τῶν τε.
34. Καὶ καυλωνία.
43. Εἰς σιπῦντα.
45. Βρεντεσινῶν.
46. Τὴν ἐπιβολήν.
47. Ἐπινοίαις. περὶ τέτε στρατηγῦ ζητῦσι τινὲς, τίνι τρόπῳ ἐγένετο ἐπιφανέστατος, ἀπὸ ποίας φύσεως ἢ τριβῆς ὁρμηθείς. οἱ μὲν ἄλλοι πάντες αὐτὸν ἐπιτυχῆ τινα.
48. Τῷ αὐτομάτῳ.
51. Ἴδιον ὑπάρχει.
218. 2. Παραβάλλεσθαι, ex ingenio.
10. Τῶν συμβεβιωκότων, ex ingenio.
10. Ὑπ' αὐγὰς, ex ingenio.
10. Αὐτῦ λόγε τὴν φύσιν.

218. 17.

218. 17. Περιειλημμένον.
25. Ἴδιόν ἐστιν ἕ, *vetus liber.* ἐστι τῆ, *ex ingen.*
31. Καὶ μόνον ὕτως.
31. Καθικέσθαι.
44. Γένοιτο.
50. Ἔτι δὲ μᾶλλον ὕπαρ.
50. Ὧν ἀδέν.

219. 7. Διακλεισθέντων τῶν στρατηγῶν.
8. Ὧν ἑκάτερα.
9. Διεσπασμένας.
10. Ἀπηλλοτριωκέναι.
23. Ἀπηλπισμένας διὰ τὸ μέγεθος. *Videtur expressum ex eo, quod est apud Agellium, insperabiles, etc.*
29. Ἐντὸς Ἴβηρος ποταμῦ.
36. Οὐδένα τῶν.
38. Κινδυνεύσειν, *ex ing.*
43. Πόλεμον αὐτὸν, *ex ingenio.*
53. Ὁ κατὰ τῆς πόλεως.
55. Διὰ δέ τινων ἁλιέων.

220. 2. Καθικόμενος.
11. Συμβεβιωκότων, *ex ingenio.*
12. Ἐκτεθεικότως.
15. Τῷ μὲν ἐπὶ τῦ στόλε, *ex ingenio.*
31. Περιεχομένην, *ex ing.*
51. Ἀνεμποδίστως.
52. Ὑπῆρχε τὸ πρότερον, *ex ingenio.*

221. 1. Πεπεικὼς αὐτόν.
3. Ἐλάττωσιν τῶν ὑπεναντίων, αὔξησιν δέ.
4. Τοῖς πρώτοις, *ex ingenio.*
24. Καὶ κατ᾽ ὀ πολὺν, *ex ingenio.*
32. Κατὰ τὴν ἀποχώρησιν.
33. Οὗ συμβαίνοντος.
47. Ἀναύγασιν, *ex ingen.*
48. Ὅτε δὲ καὶ δοκῦντι.

222. 10. Παρεκελεύετο καὶ θαῤῥεῖν.
11. Εὖ πεφυκώς.
17. Τῷ τείχει.
20. Τὴν ταύτῃ πύλην.
26. Ἐπέβαινον.
38. Τῦ μὲν φονεύειν.
40. Ἐκ τῶν οἰκιῶν.
43. Τὸν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν.
46. Τοιαύτη ἡ περὶ τάς.

223. 6. Ἀλλ᾽ ἐξ ἴσε ἐστηκυίας, *ex loco inferiore.*
10. Διὰ τὸ παρὰ τοῖς πλείστοις.
11. Καὶ ἐπιμελῶς ἀναφέρειν.
13. Διὸ τῶν πολλῶν.
28. Ῥωμαϊκὸν ἐπιμελητήν.
41. Καὶ τέτες μὲν συνέστησε, *ex ingenio.*
43. Καθ᾽ ἕνα προσαγόμενος, *ex ingenio.*
44. Καταψήσας, *ex ing.*
47. Ἀποκαταστῆσαι.
49. Τοῖς μὲν παισὶ, *ex ingenio.*
50. Ψέλλια, τοῖς δὲ νεανίσκοις ῥάμψας καὶ μαχαίρας. ἐκ δὲ τῶν.

224. 1. Καὶ τὸν αὐτὸν ἐπιίστησι λόγον.
3. Καὶ ψευδῶς.
4. Μηδὲν αὐτὰς ἐλλείπῃ.

224. 8.

224. 8. Φανερὸς γενόμενος.

13. Ἄλλα προστεθέντων τούτων.

14. Τετρακοσίοις.

19. Οὐδ' ὁποιασοῦν.

21. Ἡδίστας.

23. Καὶ δοὺς αὐτῷ ταύτην ἐκ χειρός.

25. Ὑποταττομένοις.

27. Δηλώσαντα, ex ing.

28. Ἤιδει.

37. Ἵνα δὲ μή τε τί, ex ingenio.

44. Οὐκ ἔστιν ὃς οὐκ ἄν.

50. Κλίσεις.

52. Δύο λοχίας.

54. Τὰς μὲν γάρ.

55. Μελέτης.

225. 3. Τὴν τάξιν τὴν ἐν ἄλλοις.

10. Ἐξοπλισίας.

12. Ἀπειροτέρου ἅμα δὲ ἐπισφαλεστέρου, ex ing.

14. Τὸν ἵππαρχον.

19. Πλίνθον, etc. ἐπιμελείας, etc.

30. Χορηγεῖ τὴν Ἀσίας.

31. Μήδοις ὑποτετράφθαι δι' εὐφυΐαν.

36. Παρὰ τὸν Ὀρόντην, ex ingenio.

37. Ὀχυρότητα.

40. Πόλεις παρέχει, ex ing.

42. Ἔχοντα τὴν περιγραφήν, ex ingenio.

50. Καὶ κεραμίδες ἀργυραῖ καὶ πλείους.

51. Πλίνθοι δὲ χρυσαῖ.

55. Ἐπιπολῆς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι.

226. 3. Ἔδωκαν τοῖς ἐπί τινας τόπους, τῶν μὴ πρότερον ἀρδευομένων, ἐπεισαγομένοις ὕδωρ.

20. Τοῦ λάθου τὰς νευούσας.

21. Ἐφεσιώτων.

26. Καὶ τῶν ὠρείων τοὺς ἀκοντίζειν.

27. Οὐκ ἀνέμενον, ex ingenio. v. c. habet ἄνεμον.

29. Τελευταίους δέ.

41. Ἐκεῖνο δ' οὐκ ἔβλεψαν, ὅτι κατὰ μὲν τὴν Φάραγγα.

43. Ἀλλὰ τοῖς ψιλοῖς.

44. Οὐκ ἀδύνατος ἦν, ex ingenio.

227. 7. Καὶ κατὰ νώτου τόπους.

10. Καὶ συντεταγμένος.

15. Ἄλλην εὐκαιρίαν.

18. Ἑκάστης, ex ingenio.

29. Ἐπήγγειλαν.

35. Καὶ διακλείουσιν ἀπό.

37. Κρημνῶν, etc. Φεύγειν, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Κλαυδίου τραυματίαν μόλις καὶ παραδόξως τὸν κίνδυνον διαπεφευγότα· οἱ δ'.

40. Τὸ πρᾶγμα. Μάρκος μὲν οὖν.

43. Εἰ καὶ περὶ τῶν τῆς στρατηγίας μερῶν.

46. Ἀπέχειν δεῖν.

48. Ἐν καρὶ τὴν πεῖραν.

228. 12. Ἐβουλήθη γενέσθαι τῆς τοιαύτης ὁρμῆς.

21. Ἥξειν.

28. Συλλελογισμένος.

30. Παρὰ τὴν συνουσίαν ποικίλως.

228. 40. Εἰς ὁμηρίαν.
42. Αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν.
44. Βαρυνομένες.
44. Τῦτον δὲ, *ex ingenio.*
46. Τῦτε καθορθῦν, *ex ingenio.*
53. Ἀλλ᾽ ὡς δεῖ τηρεῖν, *ex ingenio.*
229. 4. Καρχηδονίοις.
11. Τοῖς ὑπεναντίοις.
15. Γάϊον τὸν Λαίλιον, *ex ingenio.*
25. Καλὰς ἐλπίδας.
32. Ἀνθομολογησαμένων.
32. Προσκυνησάντων αὐτῷ, *ex ingenio.*
34. Ἁπάντων φιλανθρώπων, *ex ingenio.*
36. Τοῖς Ῥωμαίων.
43. Ἔνταξιν, ἔμενεν ἐπὶ τῶν.
51. Τὸ παρακελευσθέν.
52. Παρ᾽ αὐτῷ.
230. 5. Αὐτοῖς. διὸ παρὰ τὴν, *ex ingenio.*
5. Καθυστέρει, *ex ing.*
6. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατὰ κέρας ποιέμενοι.
25. Ἡι κομιδῇ νέος.
33. Ἐν οἷς ἐπεβάλλετο.
35. Ὑπερφρονεῖν ἂν ἐποίησε, πόπλιος δὲ τοσῦτον.
36. Ὡς ἐ μεῖζον, *etc.* θεοῖς ἐ τολμήσειε.
43. Πυρηναίων.
44. Ταρακῶνα.
49. Βοιωτοὶ δὲ δεδιότες.
53. Τὲς παῖδες.
231. 8. Πῇ, καὶ πρός τινα.
231. 9. Προσπεσόντος δ᾽ αὐτῷ.
9. Καὶ προσορμήσαντας τῇ πεπαρήθῳ.
13. Εἰς σκοτῦσαν.
15. Καταπεπλευκέναι.
17. Καταταχῆσαι καὶ πτοῆσαι.
20. Καραδοκῶν τὰς τῶν ἐναντίων.
34. Ὠρεόν.
49. Πεζοὶ βαρεῖς.
50. Εἶτα πλοῖα.
50. Ἐν πάσαις γραφῇ ταῖς χώραις.
53. Πληρώσαντες.
55. Καὶ ὁμοίων.
232. 1. Φελλὰς.
2. Κομίσαντας, *ex ingen.*
3. Πυρσίας. ἑκάτερον.
3. Εἶτα ἐπὰν ἐμπέσῃ.
9. Ἀμφοτέροις.
11. Ἐς τὴν βακτηρίαν γράψαι.
16. Ἐπὶ τέτῳ.
17. Θαῤῥῆσαι πάλιν.
22. Λείψει δέ.
22. Τῦτο δ᾽ ἐ.
23. Παρεσκευᾶσθαι.
25. Ὁ μέλλων.
26. Ἑαυτοῖς.
27. Σημαίνων αἱρεῖ.
28. Τῶν πλατείων ποῖον δεήσει.
34. Παρὰ ταῦτα.
34. Τὴν φαῦσιν.
41. Δεήσει δὲ δύο πυρσές.
41. Διαίρειν.
44. Εἶτα τέσσαρας ἐκ τῶν εὐωνύμων. τὸ ρω γὰρ τῆς τετάρτης.

232. 50.

232. 50. Πρώτων
233. 6. Τὰς διαιρέσεις.
7. Συσσώζειν.
11. Ὥστε τῶν πλείσων.
12. Οἱ δ' ἀπασιάκαι νομάδες κατοικῦσι.
15. Τὸν ὄξον.
21. Τὰς ἀπασιάκας.
24. Καταῤῥάττει.
40. Ἐλάσκς.
41. Ἀπαντήσας.
45. Πανακτωλῆς.
46. Βακτριανῶν.
47. Πανακτωλόν.
51. Τὸν μὲν ἵππον.
54. Ζαριάσπαν.

LIBER XI.

234. 5. Ἠναγκάζετο τάττειν.
7. Ἐν βραχεῖ χώρῳ.
11. Ὑπερκερᾶν.
13. Ὑπ' αὐτῦ τῦ συμβαίνοντος.
26. Τύτῳ τὰς κατὰ τήν.
28. Διὰ τὰς ἐπαποσελλομένας.
31. Τῶν τελευταίων.
32. Εἶναι καὶ ζῆλυ.
35. Κατὰ λόγον σφίσι χωρησάντων.
38. Αὐτῶν ἀμέλειαν.
44. Κατὰ τὰς κινδύνες.
47. Πρόνοιαν ἔχε.
47. Ὁμόσε χωρῆσαι.
235. 16. Πρῶτον ὥρμησε.
17. Ποτὲ μέν.
18. Ἀεὶ καινοποιέμενος.
21. Καταθέσθαι, τὴν δ' εἰρήνην.
235. 25. Διακειμένοις.
25. Πύῤῥη δέ.
27. Ἀνέξεσθε.
29. Ἀπολέσαι δέ.
31. Πολεμεῖτε δ' ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ.
43. Γέγονε καταφανῆ.
47. Ἀποτρέψονται.
47. Συγκεκλεισμένη.
48. Λοιπὸν πάσῃ τῇ δυνάμει.
50. Τῦτ' ἐσὶ καταφανές.
52. Τῶν σωζομένων.
52. Ἐπικαλέσεσθε.
53. Ὅτ' ἄν.
53. Δύνηται.
55. Διαφεύγει.
236. 7. Δέχεσθαι, εἰ δὲ μή, τὰς θεὰς, καὶ τὰς πρεσβευτάς.
13. Μετηνέγκαμεν. ex ing.
15. Ἐξοπλισίαν. et 25. ἐξοπλισίας.
16. Ἀρπυῖαι.
19. Ἐσὶ τῶν πρὸς τὴν χρείαν.
25. Διακλίνειν.
31. Εὐπερίκοπτος.
48. Ζεύγη.
49. Κατὰ μὲν τήν.
55. Κατὰ τέλη σπειρηδόν.
237. 2. Συνάπτησαν τοῖς ὄρεσι.
4. Ἐν ἐπαλλήλοις.
4. Τύτῳ συνάπτειν. forte, ἅμα δὲ τῷ τε συνάπτειν ἤδη καιρὸν εἶναι, etc.
5. Παραγενομένων τῶν ὑπεναντίων δυνάμεων.
8. Παρέση.

237. 12. Προτμίξων πρὸς τό.
24. Οὕτως, ὥσε.
25. Διακατέχοντας ἐν τῇ μάχῃ.
31. Ἐπ' ἐκείνων οἷς μέν.
32. Γίγεται.
33. Θωρακίτας.
34. Ἐν ᾧ δὴ καιρῷ.
41. Ἐμπειρία καὶ πάλιν ἀπειρία, ex ingenio.
43. Εὐτυχέντων.
48. Ὁ μὲν μαχανίδας.
50. Συνεκχυθεὶς.
53. Ἔφυγεν.
54. Ὑπὸ τὸ τῆς Φάλαγγος.
55. Ἣν παραγγείλας εὐθέως.
55. Ἀσπίδα κλίνειν.
238. 1. Τὸν ἐκλειφθέντα τόπον.
6. Τὴν ἐπάνοδον.
8. Καταβαλόντες.
13. Ἐκ πολλȣ χρόνȣ.
15. Ἐντὸς τῆς τάφρȣ.
16. Τῶν πολεμίων.
21. Οὕτω συμβήσεται παθεῖν.
22. Προειρημένου ἦν.
23. Τὴν δυχρησίαν, ex ingenio.
24. Ἀπολύσει.
24. Ἐπορεία διαβάλλει.
37. Ἐλπίδα τῆς σωτηρίας.
55. Ἀπώλειαν.
239. 1. Ἕως τῆς τεγεατῶν.
2. Συνεβάλλετο.
3. Ταῖς δ' ἐχομέναις.
4. Ἀναμφισβητήτως.
12. Ῥωμαίοις.
239. 22. Ἀπὸ τȣ́των.
28. Πρὸς κολίχαντα, ex ingenio.
29. Αὐτοὶ δ' ἦσαν πεζοὶ μέν.
45. Αὐτοὶ τῶν ἵππων.
240. 2. Τἀναντία τοῖς προειρημένοις.
4. Ἅμα γὰρ τῷ φωτί.
9. Παρενέβαλε τάττων ἐναντίως.
21. Μετωπηδόν.
28. Τῶν ἑξῆς.
33. Τοῖς ἡγȣμένοις.
37. Τῶν δὲ κατὰ τὸ λοιπόν.
44. Ὑποπεσόντας.
45. Ὅ περ ἦν.
241. 8. Καὶ γενομέναις.
12. Καὶ ταραχάς.
13. Πλὴν ἕν.
21. Τὴν διόρθωσιν.
32. Τῆς ἀποσάσεως.
35. Αὐτόμολον.
38. Κεχωρισμένῳ, ex ing.
44. Ὑπάρχοις, v. c. forte ἱππάρχοις.
44. Ἐῤῥέθη συλλαβεῖν.
46. Τȣ̃ διασκφήσοντος, ex ingenio.
242. 2. Δυσαρεσήσεσθε.
9. Ἀφισκμένοις.
15. Τί ἂν ἐσιν ἐφ' ᾧ.
16. Τȣ̃το βȣ́λομαι.
17. Πότε γὰρ εὕροια πραγμάτων μείζων;
26. Ὑμῶν, ἢ μὴν ταῖς.
34. Τὰ πνεύματα βίαια.
35. Φαίνεται καὶ γίνεται πρὸς τάς.
37. Πρὸς μὲν γὰρ ὑμᾶς.

242. 55. ΛαΦθῶσι.
243. 16. Ἔχων ὁ Γάϊος.
19. Καὶ διαγωνιάσαντες μὴ προηττῆσθαι δόξωσι καὶ καταπεπλῆχθαι.
27. Τέτταρας κοόρτεις.
28. Τῦτον Γάϊος Λαίλιος ἔχων.
38. Ἐπιτεθεικώς.
51. Παρὰ τῦ τηλέῦ.
55. Ἔντευξιν καὶ προσασίαν.
244. 2. Ἀνέζευξε σιτομετρήσας.
9. Διὰ τῆς δραγγιανῆς.
9. Οὗ καὶ συνάπτοντος.

LIBER XII.

29. Κάλλος καὶ σρυθῶν μεγέθη.
41. Κατὰ τὰς νομάς.
245. 5. Κόπυ καὶ πραγματείας.
10. Ἔχων χοίρυς, ex ing.
15. Εἰς Ἰβηρίαν.
16. Τοῖς τιμίοις καὶ Φιλανθρώποις.
23. Τῶν ἀνδρῶν ἐςιν, ex ingenio.
28. Πάλιν περὶ τῆς ΦιαληΦόρυ παρ' αὐτοῖς.
29. Ὧν καὶ ταῖς θυσίαις.
32. Τὸν ΦιαληΦόρον.
37. Ἦ μὴν εὐνοήσειν.
40. Σκορίδων κεΦαλάς.
45. Ὅταν τῆς εὐθείας.
51. Τῶν ὄψεων.
246. 1. Ἄξιός ἐςιν.
5. Εἰρημένοις.
246. 10. Καλυοντριόρχην πάντων τῶν βυλομένων.
12. Τὰ περὶ δημιυχίας.
16. Ὀκτωκαίδεκα ἔτη γεγονώς.
20. Κυρῦντα.
22. Ὁ δὲ παρεσκοτισμένος.
24. Τὸ ψεῦδος.
25. Παρὰ μὲν τῷ ἑταίρῳ.
28. Ἀπηχέναι.
29. Κελεύειν.
31. Ἥκειν ἀπαγόμενον.
33. Παρὰ τύτοις.
34. Τὸ διαμΦισβητύμενον.
35. Δεσπότης.
41. Τὴν συνθήκην. τῷ μὲν γάρ.
43. Ἐξέλυσε τὴν σπονδήν.
46. Ἐν κιλικίᾳ.
49. Εἰς κιλικίαν.
50. Παρὰ τὸν πύραμον ποταμόν.
53. Εἰς ῥῆγμα.
54. Ἐπεὶ συνεγγίζοιεν.
247. 4. Τῦ ποταμῦ ῥέοντος.
22. Καὶ ποταμὸς οἷον.
25. Εἰς κιλικίαν.
32. Ἅμα δὲ τῷ, ex ingen.
46. Ποιεῖν ἐκρήγματα.
50. Διεσαμμένης.
53. Τοποπορείαν.
248. 11. Τεταγμένων γενέσθαι τὴν μάχην.
13. Ὡρισμένον.
19. ΤετραΦαλαγγιῶν.
31. Ὀχρυόεντος.
35. Τὺς κάμνοντας ἀναλαμβάνειν.
42. Ὤτων προσαιρύμενος ὥρμησε.

248. 49. Πολυπραγμοσύνη.
51. Ἐξ αὐτῶν τῶν τάς.
249. 11. Οὐκ ἔςαι παῦλα, *ex ingenio.*
12. Σχεδὸν ὡσεὶ κατὰ πρόθεσιν, *ex ingenio.*
15. Τοιοῦτός ἐςιν, *ex ingenio.*
16. Τῆς ἕκτης βίβλε, *ex ingenio.*

LIBER XIII.

36. Ἢ καὶ τὰς πολέμυς.
37. Τόπυς εἰς ὃς μέλλοιεν.
47. Πλέων εἰς τὸν ῥόδον.
52. Τὸν τάραντα.
53. Ἀρχιτέκτων.
55. Εἰς τὸν τάραντα.
55. Ἐπεὶ καταφανής.
250. 3. Μεγίςην θεόν.
11. Καὶ θεμέλιον, *ex ingenio.*
36. Προήγετο.

LIBER XIV.

45. Σύφακα. *sic semper vetus liber.*
50. Καὶ τῆς παιδίσκης αὐτόν.
251. 13. Οὓς δὲ καὶ ςρατιώτας.
14. Δελικὰς ἐσθῆτας.
19. Διὰ τὸ τὰς νομάδας.
27. Πόλεως, καὶ ἐγχειρεῖν τῷ χάρακι.
32. Διακέσας ὁ νομάς.
44. Παρασπονδεῖν.
46. Ἀποῤῥήσεως.
50. Πείσεσθαι.

252. 5. Καὶ τὰ περὶ τῶν εἰσόδων.
18. Ἐμπυρισμόν.
22. Αὐτῦ ςρατιώτας.
42. Σύγχυσιν.
51. Ὑπερπεπαίκει τῇ δεινότητι.
53. Τῆς ἡμέρας ἐπιγινομένης.
253. 7. Παλιντρόπυ τῆς ἐλπίδος.
12. Τελέως ἐκπλαγεῖς.
19. Καὶ γὰρ πλησίον αὐτὸν, *ex ingenio.*
23. Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων ςρατηγός.
34. Καὶ λιπαρέσης μένειν, καὶ μὴ, *ex ingenio.*
45. Τῇ δ' ἑξῆς.
254. 6. Μεγάλην παρεχόμενοι χρείαν.
45. Ναυτικὸν συμβῇ.

LIBER XV.

255. 14. Οὐ μόνον τῆς θεοῖς.
16. Καταφιλοῖεν τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ.
22. Σχεδὸν δὲ τῦτ' εἶναι δῆλον.
26. Νενικηκότες παρῆσαν.
43. Ἐπαναχθέντα.
45. Ἐντειλάμενοι τοῖς ἐπὶ τῶν τριήρων.
46. Μάκραν ποταμόν.
49. Ὑφεωρῶντο δεινόν.
51. Ἐξ ὑπερβολῆς.
256. 2. Παραδόξως ἐσώθησαν, *ex ingenio.* ἐξεσώθησαν, *vetus liber.*

256. 4. Πρὸς τὸ ὑπεργενέσθαι, ex ingenio. vetus liber περιγενέσθαι.

6. Μάχῃ κρίνεσθαι.

16. Ἐπορεύετο.

20. Καὶ συνάπτειν αὐτῷ.

25. Παρ' αὐτῶν ὁ βαίβιος.

34. Παρ' αὐτῷ.

37. Εὖ κείμενα ἔργα.

38. Ὑπερθέμενος τῇ καλοκαγαθίᾳ.

39. Ἐκπορθουμένας.

39. Δεόμενοι μὴ μέλλειν.

41. Τὰ ἄλλα σκοπεῖν.

47. Αὐτοῖς χιλίαρχον.

257. 2. Συγχωρῇς.

13. Τῶν ἐκτὸς Λιβύης.

20. Καθάπερ εἰ νηπίοις.

31. Ὁρμᾷν κίνδυνον.

35. Τούτων ἀντάραι.

40. Κάλλιστα γινώσκειν.

45. Πρῦτεινεν τὰς διαλύσεις ταύτας.

50. Τὴν ἡμετέραν.

54. Ἀφέλει τὰ βαρύτατα.

258. 3. Τῷ δήμῳ.

11. Ἐκτεθεικυίαν.

22. Καταταχοῦντας.

28. Ἐὰν δ' ἄλλως ἐκβῇ.

34. Εἰ παρέντες.

43. Τοὺς συμμάχους νομάδας.

52. Τρεβίαν.

55. Ὑπεναντίων τάξιν, ex ingenio.

259. 10. Βεβοηθηκότων τοῖς.

10. Νομάδων τῶν περὶ τόν.

18. Τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας.

22. Οὐ γὰρ πάντων ἦν.

259. 24. Διὰ τὸ μόνοις δόρασι καὶ ξίφεσι.

24. Τῇ μὲν εὐχερείᾳ.

31. Παρὰ τὴν αὐτῶν, ex ingenio.

40. Τῷ τῶν Ῥωμαίων, ex ingenio.

44. Κομισάμενος.

47. Ἀλλήλαις.

48. Φρονήμασι.

260. 6. Δι' αὐτῶν.

10. Δυσδιασπάστε.

12. Ἔγγιστα τῶν δύο.

19. Προεκλῦσαι.

23. Ἀκεραίους.

24. Ἐκκαλεῖται.

24. Ἕκαστον ἡμῶν.

36. Φανήσεσθαι.

40. Τὴν σφετέραν.

53. Προγράψῃ.

261. 16. Ἤρετο τί ποτε.

16. Περὶ τούτων.

24. Αὐτόπτης.

30. Ἐπιστήσασα Ῥωμαίους, ex ingenio.

40. Λῆξαι τῆς ἀνοίας, ex ingenio.

40. Διαστῆσαι ῥᾴδιον.

42. Ἴδη κινδυνεῦον.

43. Καὶ τὸν τόπον ὑποπτεύει.

44. Ἀκούοντες.

44. Τοὺς δ' ἀκμήν.

52. Τοὺς πέλας.

55. Κληρονομήσειν.

262. 4. Ἔτι προσίεσθαι.

13. Τοῦ καθήκοντος ἧκεν, ex ingenio.

15. Ὡς περὶ πολεμίου.

17. Ἐνειργάσατο.

262. 18. Φίλων ὑπαρχόντων, *sine parenthesi.*
20. Καλχηδονίων.
26. Ἀπομάττων.
27. Τῆς ἐπιφορᾶς, βασάσας τό.
30. Νυνὶ πράγματα.
37. Μυχθίζοντες δὲ, καὶ διαψυθιρίζοντες.
44. Ἐξ αὐτῶν τῶν περί.
47. Ἀκατακάλυπτον, *ex ingenio.*
55. Διαβολή.
263. 8. Τὴν ἀκοὴν ἄττα δή ποτ' ὂν, *ita interpungendum.*
32. Καὶ τολμήσοντος.
37. Αὐταῖς ἀκμήν.
41. Ἀνείργειν.
46. Ἠθροίζοντο.
48. Καὶ τῆς πλατείας πλήρεις.
50. Καταλελυκὼς τὸν πόρον.
264. 4. Καλχηδονίων.
6. Τῶν βασιλείων.
8. Ἐγγίσαντες δὲ τῇ δευτέρᾳ, *ex ingenio.*
10. Δηλοῦντες ὅτι, *ex ingenio.*
16. Σεμνότατα.
18. Ἐπὶ δεῖπνον.
36. Συνειλῆφθαι.
265. 19. Τῷ χειρισμῷ.
24. Εὐφυέστατον.
29. Ἐκ δημοτικῆς. *Horat. Fama est fictilib.*
41. Τὰς ἐκπληκτικὰς περιπετείας.

265. 47. Δηλοῦν γὰρ τίς ἂν βουληθείη.
47. Ἐκτὸς πίπτει, *ex ingenio.*

LIBER XVI.

266. 13. Ἅμα τῇ αἰσθέσθαι, *ex ingenio.*
24. Τὴν καταρχήν.
27. Ἐβύθισε τὴν ναῦν.
27. Ναυαρχὶς οὖσα.
29. Θρανίτην σκαλμόν.
30. Δυσκίνητος ἦν.
34. Ἐπτήρει τῶν πολεμίων, *ex ingenio.*
37. Ἐπιβαλλόμενος.
42. Ἥμαρτε τοῦ τρῶσαι.
46. Καθ' ὅσον γὰρ, *ex loco inferiore.*
47. Φιλίππου λέμβοι.
51. Τῷ δὲ ταχυναυτεῖν.
267. 3. Ἐγίνετο κατὰ πολλοὺς τρόπους.
6. Ταρσοὺς, ὥστε δυσχρηστεῖν.
8. Ἐν πρώρᾳ, *sic infra* 20. τὰς πρώρας.
11. Γινομέναις μάχαις.
19. Αὔτανδρον καταδῦναι.
19. Εἰσρεούσης.
31. Ὀρεγόμενον.
35. Μίαν πεντήρη.
35. Τετρωμένην.
268. 21. Οὐκ ἐώντων.
41. Παρνασσῷ, *ex ingenio.*
42. Πολιορκεῖν.
46. Παρνασσεῖς, *ex ingenio.*

268. 51. Ποσειδίῳ.
53. Παρὰ τοῖς πλείστοις.
269. 4. Ἥτις μὴ μόνον.
10. Βραχὺ μὲν ἀεὶ καὶ ἀγνοεῖν, ex ingenio.
11. Ἀθετείσθω, ex ingenio.
12. Προσδοκίας.
27. Καταμέμψαιτο.
37. Ἐνώρμησεν.
38. Ταῦτα μὲν ἂν προήχθην.
44. Τόπων, ὡς ἐκ τῆς.
54. Γεφυρούμενον.
55. Σπάνιον ἔχει.
270. 1. Ἀναμιξίαν.
3. Σκέπειν ἀπὸ παντός.
14. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μέν.
15. Διὰ τῶν μεταλλείων.
15 Τὸ καταπεπτωκός.
15. Ἀντῳκοδομημένα.
16 Τείχει, τὸ τηνικάδε.
22. Ἀπροφασίστως.
28. Καὶ τούτους.
32. Καταράς.
36. Φωκικήν.
39. Καὶ τὸ τῶν ἀκαρνάνων.
271. 2. Κατέβαλον.
11. Περὶ δὲ τῶν εἰς Ἄτταλον.
12. Ὑπάρξειν.
17. Καθ' αὑτόν.
27. Ἀμελήτως κατὰ συγγενείας.
33. Καὶ πᾶν τ' ἀργύριον.
35. Παρ' ἐκείνῃ, ex ingenio.
41. Τῶν τεγεατῶν.

271. 44. Τῶν ὠτακουστῶν, ex ingenio.
48. Διδασκαλοῦνδα.

LIBER XVII.

272. 6. Καὶ κυκλιάδας.
10. Ἀκεσίμβροτος ναύαρχος.
12. Παρὰ τὸν αἰγιαλόν.
27. Ἐντεταλμένοι.
31. Ἧς αὐτόν.
38. Ἀληθινῶς.
39. Οὔτε πολεμεῖν.
42. Τὰ τῶν νικώντων.
43. Καὶ τοίγε τούς.
43. Οὐ ταύτην ἐσχηκέναι.
50. Ἡγεῖσθαι τούτων, ex ingenio.
273. 3. Νῦν ἐχεῖνον, ex ingenio.
3. Τὰς Φθιώτιδας, ex ingenio.
6. Ἑκὼν μὲν, οὐδεὶς, ex ingenio.
8. Ἡλαττωμένος.
15 Πολεμοῦντος.
18. Διαταφεῖν.
21. Καὶ παρ' ἀμφοτέροις τοῖς πολεμοῦσι.
28. Τὸ γὰρ τῶν ἀγριάνων.
41. Αὐτῷ τὸν λόγον.
44. Ὁ μὲν τούτων λόγος.
45. Μεθ' ὧν βουλεύονται.
47. Τοῖς ἄλλοις δοκεῖν.
53. Ἐκκλεῖσαι.
274. 9. Θήβας.
16. Εἰς ὀψὲ σύγκλύειν.
20. Ἡγμένων.

274. 26. Πρεσβεύειν ἔφη χαρίζεσθαι, ex loco inferiore ver. 31.
32. Κατηγορήσοντος.
37. Ἵνα κατὰ μηδένα, ex ingenio.
40. Εὐάγωγον μὲν ὄντα.
44. Τριχονεύς.
48. Πρὸ τȣ τὴν σύγκλητον διαλαβεῖν.
49. Πότερον ἀμφοτέρȣς.
49. Ἢ τὸν ἕτερον αὐτῶν.
54. Τȣ̀ς ἕλληνας ἔννοιαν λαβεῖν.
275. 1. Ἀναπνεῦσαι δυνατόν.
5. Ἧι δ' ἂν ἡμέρᾳ.
7. Καὶ γὰρ ἠνῦσθαι τὰ μέγιστα, ex manuscripto libro, qui habet ἠρῦσθαι.
15. Ἐψηφίσατο κατάμονον εἶναι, ex ingenio.
30. Τȣ̀ς γαισȣ̀ς.
33. Ὅτε δὲ πλείσας, τέσσαρας.
34. Ταύτας ἔχοντες.
39. Τȣ́τȣ δὲ συμβάντος.
43. Οὔτ' ἐπιλαβέσθαι.
47. Πολλάς.
47. Πειθομένας.
48. Κατακρατήσας.
276. 13. Οἱ καὶ συμμίξαντες ἀλλήλοις ἐπὶ τῶν Φερῶν.
17. Περὶ τὰ σφέτερα.
19. Γενόμενος εὐτρεπής.
24. Ἐρέτριαν τῆς Φεραίας, ex ingenio, vel Φαρσαλίας.
276. 24. Ὀγχηστόν.
27. Καὶ βροντῶν ἐξαισίων.
28. Ἀέρα τὸν ἐκ τῶν νεφῶν.
33. Καὶ διαπορȣ́μενος.
41. Παρ' αὐτȣ̃, ex ingenio, vel αὐτῷ.
43. Διπλασίως.
277. 2. Παρακατεσχόντων.
8. Οὐκ εὐδοκȣ̃μενον.
10. Ἀνατείνοντες.
16. Εἰς τὴν ὀρθίαν.
17. Σȣλπικίȣ βιασάμενοι πρός.
19. Ῥίψαντας τὰ ὅπλα ἕως εἰς Μακεδονίαν.
34. Παρεμβάλλοντος.
41. Κατὰ πορείαν.
49. Ἀπήλλαττε.
278. 2. Συνθεασάμενος τῶν πολεμίων.
2. Ἐκ τῶν ἄκρων.
6. Εἰς τὰς χεῖρας ἔτι. δι' αὐτῶν δέ. ita interpungendum.
8. Εἷς δὲ τῶν χιλιάρχων.
24. Παραδιδόασιν.
32. Ἐσκύλευον.
49 Χρήσιμον, καὶ καλὸν ἂν εἴη.
51. Λέγοντες μόνον.
279. 3. Εἴγε κἀυτός, ex manuscripto libro, in quo est εἴτε κἀυτός.
6. Χρώμενος τὸν ἑξῆς χρόνον. πύῤῥος.
7. Ἐναλλάξ.
9. Μηδὲν ἀντεμφαίνειν.

279. 22. Τῶν προςατῶν.
25. Εἰκὸς εἶναι, ex ingenio.
29. Προςατῶν.
31. Τοιαύτης ἔσης περὶ τὴν Φάλαγγα.
42. Εὐκατανόητον ὡς ἐχ οἷόν τε.
43. Οὐδένα τηρέσης.
44. Τίς ἦν ἂν αἰτία.
47. Ὅτε μέλλοιεν.
55. Εὑρεῖσθαι τοιᾶτος.
280. 1. Συγκαταβαίνωσι.
50. Καὶ Πόπλιος Οὔλιος ἐκ Θάσε.
281. 17. Οὐ Ῥωμαίοις τὰς χεῖρας, ex ingenio.
19. Τυγχάνειν τῆς ἐλευθερίας.
20. Ἔφη διεξάξειν.
21. Ἀναγκαιότητα.
21. Οἰομένων δεῖν.
281. 28. Σκόπας, ἤ, κλεομένης.
30. Ἦν δυνατὸν, ex ingenio.
35. Ὁ δ' ὅτω παρεςήκει.
53. Πραγμάτων ἀλογίαν.
282. 2. Ἦν, ὃν Φίλιππος.
3. Ἐφ' Ἑλλησόντε.
3. Ἀπέδειξε τῷ ςόλε.
7. Καθάπερ ἂν εἰ δαίμονας.
8. Τὸν αὐτῷ βίον.
14. Ἐξετοιχωρύχησε.
15. Ἀνακλητήρια.
18. Τὴν πρᾶξιν ἀξίως τῶ.
20. Τὴν αὐλὴν δευτερεύειν.
21. Ὁμοίως δὲ, ex ingenio.
21. Πιςευθείσης, ex ingenio. vel πιςευθεὶς τὴν Κύπρον.

FINIS TOMI II.

LIPSIÆ
EX OFFICINA
BREITKOPFIANA

